

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS

Cet ouvrage, par les corrections et les additions considérables qui y ont été opérées, est devenu la propriété des Editeurs, qui se réservent tous leurs droits. Toute contrefaçon ou imitation, quelle que soit la forme sous laquelle elle se présente, sera poursuivie rigoureusement, conformément aux lois.

Hoc in opere tam multa sunt aut correcta aut addita, ut id suum Editores reddiderint, et quidquid suorum jurium sit sibi vindicent. Itaque, si quis idem aut furto ediderit aut quoquo modo erit imitatus, in crimine erit et de injuria postulabitur.

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

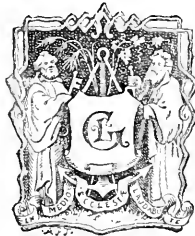
DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM
VATICANI PRÆFACTO, ETC., ETC.

TOMUS VIGESIMUS

1198-1228

97 206
22/10/09

BARRI-DUCIS, LUDOVICUS GUERIN, EQUES ORDINIS S. SILVESTRI,
TYPOGRAPHUS EDITOR

—
M DCCC LXX

BT
145
B-7
15 4
8 20

MONITUM.

Qui Baronium nominaverit, is nobis in memoriam revocaverit virum in historia ea auctoritate præditum, qua ejus municeps, sanctus Thomas Aquinas, in theologia valet. *Annales enim Ecclesiasticos* unum esse hoc in genere absolutum opus, nemo non proficitur: quippe qui, authenticis in lucem prolatis, idque in proprio sermone Ecclesiæ, Ecclesiæ historiam a fontibus hauriant. Quo minus mirabere, si tantum opus, nunc etiam, præsertim in Germania, scholasticum habetur.

Ipsius Baronii *Annales* non ultra annum 1198 progrediuntur: quos postea eodem tenore provexit ad annum 1565 Rainaldus, ad annum 1571 Laderchius; in editioe autem Lucensi, tum criticis Pagius, tum notis Mansius illustravere. Editio vero Lucensis rarissima est, plerumque manca ac mutila, propterea quod volumina, nimio temporum intervallo edita (1738-1757), quasi disjecta sunt ac dispersa. Accedit quod multa exemplaria tribus indicum voluminibus carent, omnia Laderchii supplementis. Unde fit ut hodie, quum in cæteris regionibus, tum præsertim in Gallia, vix unum aut alterum venale reperias *Annalium* exemplarium, quod non modo supplementa, sed etiam numeros suos habeat.

Quum, his rationibus adducti, Baronii *Annales* denuo excudendos suscepissemus, unum omnium is esse, qui eos ab anno 1561 ad nostram memoriam produceret, nobis visus est R. P. Augustinus Theiner, et ipse, ut antecessores, Congregationis Oratorii Romani presbyter, *Sanctorum tabulariorum Vaticani* Præfectus, *Congregationis Indiciis* Consultor.

Neminem fugit quam famam et auctoritatem vir sibi comparaverit, qui ex tenebris ullinæ memorie in lucem ediderit *Monumenta vetera Hungariæ* (2 vol. in-fol.), *Poloniæ et Lithvaniæ* (3 vol. in-fol.), *Russiæ* (1 vol. in-fol.) et *Slavorum Meridionalium* (1 vol. in-fol.). Accedit *Codex Diplomaticus Domini temporalis S. Sedis* (3 vol. in-fol.), ejus unum exemplarium Roma abstulit quicumque episcopus Martyribus Japoniæ in canoem Sanctorum referendis interfuit.

Ad quem quum his de rebus scripsissemus, et ipse secum deliberasset, consulta petisset, Deum esset precatus, Sanctissimum Patrem adiit, qui non modo utilissimum Ecclesiæ consilium approbavit, sed etiam R. patri Theiner permisit ut Barrum-Ducis statim veniret, et nobiscum rem totam præcaveret.

Doctus Oratorii presbyter nonnulla in melius mutat; si quid incidit depravati, emendat; si quid desideratur, addit; si quid in primis, quod ad temporalem Summi Pontificis potestatem attinet, securitate temporum prætermisum est, ex suo *Codice Diplomatico* in *Annales Ecclesiasticos* transferit, et suo tempore inserit. Nec illa tantum perfectit; cæterorum, quam primo tomo præposuim, præfatio admonebit¹.

Quod spectat ad *Annales* ex anno 1671 ad nostrum tempus continuandos, pars jam Romæ (1856) tribus voluminibus est in lucem edita: quæ, quum res Christianas Pontifice Gregorio XIII gestas continet, tum Pontificatum illum novo quodam lumine illustrat: ita ut reperias, tum cæterorum ejusdem temporis regum, tum in primis Caroli IX, Catharinæ Medicæ, Henrici III, Henrici IV et Mariæ Stuartæ multas Epistolas, et ipsorum manu descriptas, et adhuc ineditas².

Quod superest ad Pium VI, ejus Commentarii nondum enotuerit, summa tantummodo manus

¹ Considerantibus nonnullis quantum nostris temporibus rerum scripturarum scientia progressa sit, desiderio fuit, a R. patre Theiner *Annales Ecclesiasticos*, qualescumque sint, fere edi, non de integro retractari. Quibus respondebimus: 1º Studiosissimo cuique futurum fuisse permolesum, si qua tam acriter et tanto lepore, ut voluit, Baronius enarrat, ipsi adulteravissimus et quasi depravavissimus; 2º Authentica, quibus Baronius nititur semper eadem valere auctoritate; quod si criticis quibusdam recentioribus displicerit tantam ex his utilitatem a nostro capiti, istos parvo habere et quasi in mano, unde, si possunt, ejus judicium rescindant; 3º R. patri Theiner in animo esse, si quid a recentioribus reperitum est, quod vetera documenta aut abroget aut confirmet, colligere et separatim edere: ita ut, eruditibus nihil desiderantibus, Baronii *Annales* usque auctentur, neque incandita netarum mole obstructantur.

² Tria ista volumina adhuc 175 fr. separatim veniere: unde fit ut, *Annalibus* eodem pacto continuatis, sex aut etiam quinque volumina majoris consilissent, quam quadraginta quinque aut quinquaginta nostra.

est imponenda¹: ita ut nihil dubii sit, quin totum opus hoc quinquennio absolvatur; imo jam speretur, fore ut volumina singula singulis mensibus appareant.

Annalibus in singulos annos, suapte natura distributis, nihil impedit quominus nostra volumina fere eodem sint foliorum numero, non sine pulchritudine quadam et commoditate. Quid enim referet, contendas ut saeculo cuique suum volumen adscribas? Ista temporum distributio ex usu, non ex eventuum concursu, ex humana voluntate, non ex providentia divina, pendet. Quæ quum nihil habeat momenti, meliorem nos dabimus operam, ut magnæ cuiquam rei et volumini cuique finis idem esse soleat; nempe Pontificatus sancti Petri primum totum concludit.

Aliud quoque in melius mutavimus, quod lectoribus velimus approbari. In editione Lucenci, voluminibus singulis singuli rerum Indices sunt additi; nostra autem, unus rerum omnium Index universum opus conficiet: quod nobis visum est tum minoris compendii, tum verioris rationis et majoris utilitatis. Quod spectat ad compendium, si quod eminet verbum, si qua res, semel, non quadragies, inscribetur. Scilicet, si de *summi Pontificis erroris immanitate* agetur, sufficiet in nostro unico Indice quatuor hæc verba semel scribi, unde ad tomos et paginas rei respondentes remittaris. Sed quid de compendio loquor, quum tua ipsius utilitas nostram rationem requirat? Etenim, si te fugiet rei, quam quæris, ætas, in necessitatem venies voluminum omnium, sin minus, multorum consultare Indices. Quod si ætatem noveris, rei, que, hac tantum ætate, studebis, tibi Indice non erit opus: in volumine enim, quod istam ætatem comprehendit, sufficiet perlegas Summarium numeris signatum: jam inde ad locum, quem quæris, quasi manu duceris. Si vero aut res minoris erit momenti, quam ut Summario contineatur, aut ipse certiora volueris, index tibi cito declarabit quo res sit tomo, qua pagina. Accedit quod, si feret animus extendere controversiam, uno quasi

aspectu videbis, quæ singulis ætatibus momenta habuerit, quæ vestigia reliquerit.

Totum opus a Christo ad nostrum tempus circiter quadraginta quinque volumina, quinquaginta ad summum, complectetur: quorum, ut speramus, macrocolum tibi videbitur nonnulla dignitate et commoditate, litteræ vero tum justa magnitudine, tum compositæ et clare. Adde quod charta primæ notæ non bibula est: ut lector, si quid annotare velit, marginibus possit atramento inscribere. D. Bichelberger, cujus officinam chartariam in loco *Clari-Fontis* omnes mirantur, pollicetur se chartæ conficiendæ quam maximam daturum operam: ut qui velit opus nostrum in suum nomen adscribere.

Stereotypeam huic operi domi nostræ accommodavimus: quæ quum alias commoditates, tum in primis perfectæ correctionis præbet. Quoties enim, quod efflagitamus, mendæ nobis erunt notatæ, statim ex nostris fixis litteris tollemus, ut nova deinceps exemplaria emendata edantur. Quinetiam cuique volumini voluminis superioris *errata* inscribemus, ut ipse tum exemplarium, quum charta non sit bibula, atramento possis corrigere, textumque quam emendatissimum habeas.

Operculum eo est colore, qui opus tantæ gravitatis deceat. Ut volumina firmissima sunt, sic tractatu facillima; sic etiam compaginata, ut glutinatorem non desiderent.

Quæ omnia quum meliora fecimus, sæpe postulantis amatoribus, adducti sumus in necessitatem, tum provisum sumptum faciendi, tum pretium singulorum voluminum augendi. Quæ amplificatione exsolvuntur, qui primi stipem contulerunt: ut enim nos tunc sumus obligati, sic et ipsi meruere, qui talem optimæ voluntatis mercedem acciperent. Sed ex eo die iis, qui nomen suum dabunt, pretium ejusque voluminis 13 fr. constituitur: quod quam minimum sit, non necesse est amatores admonemus.

Quæ sunt nostræ condiciones, *Annales Ecclesiasticos* in maxima quaque bibliotheca eruditi jam non percurret. Ipsi sibi librum comparabunt, quo, domi, quisque suo tempore, commode otia terant, studiis præbeant alimenta, errores hujus temporis ex historia ductos redarguant. Si enim epitomen epitomæ objeceris, item nullo modo dirimes: oportet origines et quasi fontes repetas.

Ludovicus GUERIN,

Typographus atque Editor.

¹ Quum nuper (mense Aprilii 1864) *Index Litterarius Monasterii* magna R. patris Theiner opera amplexissimis ornaret laudibus *Annales* que nostros *Ecclesiasticos* commendaret, « Utinam, inquit, et tota hæc historia ad Primum V. vere sit preparata et summa tantum manus « requiratur! » *Index*, quod vult, obigit. Quod ut persuasum habeatur, nec in timore sit, ne tantum opus unquam evadat imperfectum, nobis in animo est una edere et quæ scripsere R. patris Theiner antecessores, et quæ ad eorum opus continuandum ipse de suo addit: ita ut, quarto aut quinto quoque mense, volumen in supplementum priorum *Annalium* excudetur.

JOAN. DOMINICI MANSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI LUCENSIS

In novam hanc editionem Continuationis Annalium Baronii ab Odone Raynaldo Tarvisino Congr. Oratorii
de Urbe presbytero confecta

P R Æ F A T I O

Historiæ Ecclesiasticæ plenos absolutosque commentarios tradere dudum meditati mihi, ut a Baronii Annalibus operis hujus mei exordium ducerem, prompta facilisque ratio suadebat. Ipsa enim rei requitas postulare visa est, ut cui primæ in Ecclesiastica Historia ex omnium confessione debentur, ille editionis hujus meæ primum et dignissimum locum obtineret. Baronio adjutor datus est Pagius, sive ut ea restitueret, quæ viro doctissimo, oscitanti interdum cum bono illo Homero, de quo in veteri parœmia, exciderunt; sive ut ea documenta sufficeret, quæ Baronii ætas nondum detexerat; sive tandem ut ea vindicaret, quæ Baronius seite affirmaverat, minus vero seite eruditi quidam negaverant. Ipsi vero Pagio interdum labanti, quæ mortalis naturæ imbecillitas est, animadversionibus frequenter succurrendum fuit, quas vel ego, sociusque meus doctissimus Dominicus Georgius Rhodiginus, ille ex locupleti, ipse vero e paupere meo penu deprompsimus, vel dives clarorum virorum eruditio suppeditavit. His munita presidii Historia Ecclesiastica primorum sæculorum tempora periculosa et obscura secure prætergressa, ad annum usque 1198 feliciter pervenit, ad eam scilicet sæculorum lucem, in qua Baronii jacturam minus graviter ferat, cum eo in loco constituta sit, in quo ipsa per se discernere valeat, ubi pede consistat.

Quanquam vero sic res habent sese, haud ita tamen de eruditione ingenioque meo confidere audeo, ut absque certo duce quod reliquum est scriptionis usque fere ad nostra tempora perficiendum mihi spondere potuerim. Quin etsi ea omnia abunde mihi suppetent, quibus destitutum me fateor, occupata jam ab aliis provincia recteque administrata ab incepto me desistere juberet. Ex iis vero plane multis scriptoribus, quos attexere Baronio merito potuissem, ipsa operis instituti ratio postulabat, ut cæteris recusatis, unum aliquem ex iis seligerem, qui eadem plane cum Baronio methodo res Ecclesiasticas per annorum series digestas tradiderunt. Igitur qui post Baronium Annales Ecclesiasticos scripserint, omnino tres occurrunt: Henricus Spondanus Apamiensis episcopus, cujus extant continuationis Baronianæ volumina tria sæpius edita; Abrahamus Bzovius Ordinis Prædicatorum, vir doctus, cujus Annalium Ecclesiasticorum opus ad annum usque 1560 perductum volumina novem implet; et Odericus Raynaldus congregationis Oratorii S. Philippi Nerii presbyter. Neque enim eorum habendam esse rationem puto, qui sive in epitomen redactos Annales dederunt, ut Brietius, cujus sunt Annales ad an-

num 1663 pertingentes, quibus adjecta est continuatio per totum annum 1692, tom. vi in-8°. Tursellinus breve Annalium Ecclesiasticorum volumen unicum in-8° reddens; Aurelius, cujus opus cum continuatione ad nostra usque tempora intra libellos tres in-8° continetur; et id generis reliqui. Negligendos etiam illos duxi, qui fusius quidem, sed alio quam Baroniano sermone ac stylo digestam historiam tradiderunt, ut Godeau, Fleury, cæterique.

De tribus vero scriptoribus illis quem potissimum seligerem, consultandum mihi diligenter, deliberandumque mature proposui. Henrici Spondani concinna brevitatis, et in brevitate copiosa eruditio cum sermonis majestate placebat; sed et vicissim displicebat, quod brevitatem affectans anecdotas Romanorum Pontificum Epistolas, quas habuit exploratas, nec aliunde repetendi facultas erat, et scripta alia ad Historiam Ecclesiasticam apprime conducentia rescans, lectores earum rerum studiosos velut ore hiantes relinquere. Studio insuper partium addictior est interdum, quam ut historicum Ecclesiasticum deceat; notum est enim quam multus sit in Gallis suis defendendis; qualem in se querelam excitavit a Genuensibus, quos immerito ab eo traductos edito libro conqueritur anonymus de Arminiis; ita enim se appellat personatus ille scriptor libelli: *Observationum ad Annales Ecclesiasticos Henrici Spondani etc. quibus expenduntur nonnulla ejusdem Spondani de aliquibus principibus nationibusque elogia. An. MDCLVI in-4°* absque loci et typographi nomine.

Abrahami Bzovii Annales, quantum in rebus monachorum tradendis copiosi, tantum in rebus aliis Ecclesiasticis sunt parci. Quanquam adeo stricta colligatione interdum Ecclesiæ universæ res cum monasticis conjunguntur, ut qui monastica tam diligenter persequitur Bzovius, optime sæpe de Historia universæ Ecclesiæ meritis sit. Id equidem accidit persæpe; nec litem ego intentarem Bzovio, si Historiam Ecclesiasticam scribere aggressus in monasticis sit nimius. Verum eo nomine vapulat a multis, quod ejus Annales monasticarum rerum plenos manipulos, cæterarum vero Ecclesiasticarum spicilegium vix offerant. Vitio id vertit viro alioqui summo illustrissimus Godeau in Præf. Hist. Eccl. et abbas Lenglet de Fresnoy *Meth. pour étudier l'Histoire* tom. x, pag. 192, edit. in-8°; an. 1735 in Catal. Auct.

Utroque igitur annalista seposito, unus, quem eligerem, supererat Raynaldus, non quod ab illo nævos omnes abesse recognoscerem, sed quod digniorem existima- verim ut adjungeretur Baronio, cujus vestigia cæteris pressius calcavit, utpote qui non eidem tantummodo methodo institit, sed Baroniana plane ratione ex ipsis Romanorum Pontificum Epistolis anecdotis historiam suam intexuerit. Multa insuper eruit e pluteis et archivis Ecclesiæ Romanæ, jussu Innocentii X, Pont. Max. illi reseratis, ex quibus Annales supra reliquos historicos locupletavit. Quare historiam Ecclesiæ superiorum sæculorum qui sine Raynaldo discendam sive scribendam assumeret, hunc multa late- rent et minus explorata multa præterirent. Hinc nobiles post illum scriptores Ecclesiastici Raynaldo sæpius quam cæteris aliis scriptoribus utuntur, quod ex uno Fleury discere licet, cujus utranque paginam Raynaldus implet. Ipse etiam Baluzius, quan- quam Raynaldo iniquus semper, et ultra modum æquitatemque infensus, in Notis tamen ad Vitas summorum Pontificum qui Avenione resederunt, eo magistro se plura didi- cisse, ad ejus Annales frequenter provocans, demonstrat. Merito igitur Lenglet, ubi supra, Annales Raynaldi valde utiles pronuntiat, eo vel maxime quod thesauri Vaticani gazis ditatur, multaque sincera et archetypa veteris ævi documenta expromat.

Porro Odericus Raynaldus vir fuit et pietate et literis probe excultus. Editus est in lucem Tarvisii, parentibus ingenna nobilitate claris, an. Christi 1595, ut me per litteras admonuit P. Alexander Mazoleni Oratorii Vallicellani presbyter, amicus meus

doctissimus et suavissimus. Studiorum suorum cursum in patria cœpit, Patavie prosecutus, Patavii tandem absolvit. Eo confecto, Romam venit, ubi hortatore P. Julio Savioli, Oratorii Vallicellani S. Philippi Neri sacerdote, idem vitæ institutum aggressus est an. 1618. Compositam ibi ad pietatem indolem, magis magisque explicuit studio et diligentia P. Petri Consolini (quanti virum nominis!) cui tyronis institutio commissa est; eo enim formante, in virum docilem, benignum, religiosum, modestum, temperantem evasit. Præter Deum et sanctos omnes, S. Thomam Aquinatem coluit impense, cujus sacram aram in templo S. Mariæ ad Minervam quotidie invisibat; ejusque præsentem opem tunc maxime sensit, cum e sacra illa visitatione rediens casu in terram prolapsus ac rhedæ rota transvectus, illæsus evasit. Amplo patrimonio usus est ad temporum splendorem egentiumque solamen, quos et moriens hæredes nuncupavit. Instituti sui leges sanete custodivit, et servari curavit intactas, illud frequenter inculcans: *Nihil imovetur, sed observetur antiquitas*. His virtutibus exteris placuit, placuit et suis, quibus deferentibus, totius Congregationis regimen cum laude administravit sexennio. Demum placuit et Deo, qui, ut credere par est, plurium annorum stipendiis emeritum militem suum ad caelestem palmam vocavit, an. 1671, die XXII Januarii. Hæc ipsa, quæ de viri egregii gestis attingi, posteritatis memorie perennata sunt in lapide, quem SS. Trinitatis de Urbe Sodales in pariete anterioris triclinii xenodocheii sui suspenderunt. En illum :

D. O. M.
 ODERICO RAINALDO NOBILI TARVISANO.
 CONGREGATIONIS ORATORII DE URBE PRESBYTERO.
 BIS PRÆPOSITO.
 INGENUO. VERACI. JUSTO. HOMINI IN OMNIBUS VIRO.
 INSTITUTI SUI AD SENECTAM ET SENIUM OBSERVATORI
 TENACISSIMO.
 LAUDIS FUGA. REPUDIATIONE DIGNITATUM.
 SUI IPSIUS DESPICIENTIA.
 CHARITATE IN PAUPERES, PIETATE IN SACROS
 SANCTORUM CINERES.
 ZELO IN SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ JURIBUS TUENDIS.
 LABORE IN COMPILANDIS BARONII ANNALIBUS.
 ERUDITIONE IN CONTINUANDIS
 MEMORANDO.
 ARCHISODALITAS OPULENTI SIBI LEGATI IN
 SUBSIDIUM CONVALESCENTIUM
 RELICTI MEMOR POS.
 ANNO DOMINI MDCLXXXIII.

Nihil de singulari viri doctrina attingi, qua tamen eximia præstitisse oportet, cum memoria valeret ad miraculum, aptus pro re nata ad opinionem suam asserendam theologorum longam seriem producere, ipsis eorum verbis, veluti de præsentis scripto recitatis. At quorsum de scientia viri singulari quæramus, cum Annalium volumina sint in promptu? Dum adhuc mortales auras spiraret, nec ætate erat imbecilli, sed laboris adhuc patiente, antistitem Oratorii suasionibus et imperio, vacuum Baronii morte neglectamque diu provinciam, quam Baronius ipse moriens sociis ejusdem instituti diu obnixeqe commenda-

verat, suscipere coactus fuit. Admovendæ ad scriptionem manui præsto erant relictæ a Baronio schedæ, aderantque subsidiariæ archivorum Vaticanorum opes, quibus adjumentis primum tandem Operis volumen produxit, quod tertium et decimum Annalium Ecclesiasticorum (duodecim prioribus a Baronio absolutis) inscribendum censuit ; quo pariter indicio intelligunt eruditi, id unice cordi fuisse scriptori optimo, ut cœptum, nec perfectum, Baronianorum Annalium opus prosequeretur. Prodiit volumen illud an. 1646, in fol. Romæ, typis Mascardi, historiamque complectitur ab exordio Innocentii III usque ad absolutum Innocentii IV Pontificatum : ab an. scilicet 1198 usque ad 1254. Baroniano usus exemplo duplicem operi patronum quæsivit, ambosque peculiari Epistola compellavit. Sub ipso enim operis vestibulo offert sese nomen Innoc. X Pont. Max. cui primum moliminis sui conatum auctor consecrat ; progressisque ulterius occurrit Epistola ad cardinalem Panfilium, quem operi suo patronum alterum conciliavit. Post primum illud, per temporum intervalla, cætera lucem adspexerunt. Secundo adscriptus est annus 1648, tertio an. 1652, quarto item an. 1652, quinto 1659, sexto 1659, septimo 1663, octavo 1163. Atque hic constitit Raynaldus, nec ulterius prosequendi spem ullam sibi superesse (sive quod decrepitæ ætatis imbecillitatem sentiret ; sive quod vitæ suæ tempus in arcum colligi intelligeret) eo apertissimo indicio demonstravit, quod, veluti confectorum Annalium suorum epitomen, octo voluminibus in unum contractis, typis commiserit, evulgaritque Rom. an. 1667, typis Mascardi in-fol.

Verum cum longius quam pro opinione protrahi sibi vitam sentiret, cœpit de resumenda scriptione cogitare, multaque jam habebat in promptu, cum morbo confectus et senio mortalem vitam absolvit. Jaecturam deplorarunt eruditi eo luctuosius, quo amissam sibi spem lugebant excipiendi Historiæ Tridentini Concilii, quousque in vulgatis Annalium tomis Raynaldus Historiam suam perduxerat. Quorum levando dolori sedula Patrum Oratorii cura providit, certo cuidam viro e cœtu suo imposito onere affectum a Raynaldo volumen complendi, recensendi, tradendique typis, quod brevi absolutum prodiit, signaturque Annalium Ecclesiasticorum volumen XXI, distinctum in partes duas, totidemque volumina referens. Annus vulgati tomi hujus geminati in fronte quidem 1676 et 1677 adscribitur ; sed approbatio censorum signatur : anno 1685 et 1686, quo et reipsa prodiit. Bipartiti hujus voluminis auctor, si famæ creditur, extitit patriæ meæ vir eruditus, Congregationis Oratorii S. Philippi Neri Romæ instituti sodalis.

Ita demum absoluti vulgatique Operis judicium varium fuit eruditorum et multiplex, pro vario eorum studio et ingenio. In eo tamen omnes facile convenerint, ut sicut Baronio multum concedit Raynaldus ; ita et Raynaldus inter annalistas Baronio succedaneos primas tenet. Quem proinde scriptorem offerentem sibi Annalium suorum volumen primum Innocentius X Pont. Max. gratus excepit, ornavit laudibus, ac Vaticanæ Bibliothecæ præfectura præmii loco donasset, nisi viri modestia æque ac doctrina singularis oblatam recusasset. Abbas Ferdinandus Ughellius Ordinis Cisterciensis, vir doctrina et librorum editorum gloria conspicuus, in censura eorundem Annalium præfixa volumini XVII, quod est operis Raynaldi tomus V, testatur opus id esse *felici methodo styloque Baronianæ sinceritatis summe elaboratum*. Inter insignes viros, qui post Christum natum in orbe claruerunt a Ricciolio Chron. Refor. tom. III pagin. 266 allegitur. *Virum orbi litterario ob insignem eruditionem notissimum, et de Ecclesia Catholica longe meritisimum, cujus commodis Annalium Baronianorum continuatione tam egregie consuluerit*, appellat Marcianus Memor. Istor. della Cong. dell' Oratorio tom. IV pag. 138. *Sapientissimus Annalium Baronianorum continuator* est Papebroc. in Paralip. ad Propyl. pag. 103, Edit. Antuerpiensis. Adde Balbinum e Societate Jesu, scriptorem insignem, in Quæsitis

Orat. pag. 124, ubi cum dixisset Bzovium non omnibus placere, addit : « Ætate nostra in hoc sacro laudabilius et propius ad Baronii mentem, quippe ex relictis ab eo chartis, eademque methodo, ut epistolaris ac proinde majoris auctoritatis foret historia, Odericus Raynaldus versatus est, aliquot voluminibus Annalium evulgatis ». Nobile hoc Raynaldi elogium recitavit Fabricius Biblioth. Græc. tom. xii, pag. 169, cui et geminum profert ex Baluzio his verbis : « Virum eloquentissimum et veritatis amantissimum vocat Stephanus Baluzius in Notis ad Vitas paparum Avenionensium pag. 1084 ». Vereor tamen, ne viro ingenuo fuens factus sit ex arte viri callidi et dicacioris. Quo enim in loco Baluzius virum eloquentem et veracem Raynaldum appellat, ibi doli mali et animi nequioris reum illum tenet. Quin et in Indice, quem libro illi suo Baluzius adjunxit, locum designat ubi Raynaldum virum optimum appellat, quem locum si adieris, intelliges profecto optimum eo sensu hunc appellasse, quo Cicero Verrem, bipedum omnium nequissimum, boni viri elogio frequenter mactat.

Quamquam vero laude sua fraudari scriptorem nostrum cum viris plurimis doctissimis injustum reputo, adhuc tamen nonnulla præfert quibus justissimam criminandi causam æmulis suis præbeat. Partium studio plus forte nimio addictus est, quo nomine male audit apud Gallos in magno illo schismate duorum prius, dein trium Pontificum, iis faventes qui Avenione sedebant. Illos enim vehementer adeo perstringit annalista, ut hæreticos crederes, non catholicos impugnari. Poterat ille quidem Urbani VI partes tueri, in quas Romanam Ecclesiam semper inclinasse censebat ; sed in re non clara moderatione opus erat. Baronius, cui in Romanam Ecclesiam studium fuisse ingens nemo prudens negaverit, affirmasse fertur eruditissimo amico suo P. Sirmondo, teste P. Brietio Annal. tom. v, ad an. 1378 : *Nihil se ulla reformidasse, quam pervenire ad hoc tempus, de quo quid statuendum, non esset libere pronuntiaturus*. Intra prudentem hanc hæsitacionem si se continuisset Raynaldus, acres illas Baluzii censuras, quibus mordetur in Notis ad Vitas paparum Avenionensium, evitasset. Fæde etiam, quamvis minus meritis, proscinditur a Gallo illo scriptore libelli : *Recueil de diverses pièces pour les defenses de censures de la Faculté (de Paris) contre le livre de Jacque Vernant, d'Amedeus Guimenius*. Quod enim Raynaldus in tom. xviii Annalium Academiae Parisiensis doctores paulo liberius objurgasset de appellatione a Decreto Romani Pontificis ad futurum generale Concilium, decoquere id non valens libelli scriptor, multa et indigna in Annalistan nostrum evomit. Hæc aliis in Raynaldo displicent, mihi verò quid carpendum sit paucis expedio. Paulo accuratorem in chronologicis rationem habitam vellem; ea enim neglecta, fit interdum, ut unam eandemque historiam bis succedentibus annis repetens, ex una geminas efficiat. Anno 1225 combustos Lutetiæ hæreticos quosdam narrat; idem repetit anno succedenti; crederes duas narrari historias, cum eadem ipsa sit. De Parisiensibus Conciliis bis per duos succedentes annos repetitis, vide quæ inferius adnotabo. Annorum etiam exordia, quæ alii in Januario, alii in Martio ponebant, annalistan nostrum non infrequenter diverterunt a recto. Turbat etiam non semel narrationis ordinem, ut quæ posteriora sunt tempore, hæc in Annalibus teneant priora. Denique criticæ artis minus peritus vera passim et ficta, certa æque ac incerta, omnia iisdem coloribus pingit, efficitque ut fidem iis etiam, quæ vera narrat, suspendas, metu ne forte dubium aliquid pro vero admiseris. Huic vitio, quod sæculi potius quam scriptoris nostri dixeris, pro mea virili medendum in adnotationibus meis suscepì. Antequam vero de Adnotationibus hisce rationem reddam eruditus lectoribus, juvat varias Raynaldini hujus Operis editiones pro more nunc familiari et laudabili recensere.

Annalium Oderici Raynaldi Editiones raræ hucusque numerantur. Præter Roma-

nam illam an. 1646 cœptam, et an. 1667 absolutam, nulla occurrit ante Coloniensem anni 1694. Nulla deinceps alia post secundam illam apparuit. Nec præla magis fatigavit ejusdem operis Epitome Latina, quam statim post octo Annalium volumina Raynaldum evulgasse Romæ superius indicavi. Hand plus aliquid positum est operis in recurrenda Italica eorum Annalium epitome ad an. usque 1534 pertingente, quam ipse per se auctor adornavit, produxitque Romæ tribus tomis in-4 an. 1670 typis Valesianis. Hæc ipsa iterum elegantissimis typis descripta cum adjecta Baronii Epitome vernacula, quam Raynaldus bipartito volumine jam an. 1641 ediderat, quatuor in-fol. volumina implens recusa est an. 1683 non quidem Romæ, ut præfert inscriptio, sed Venetiis typis Balleonianis.

Has omnes Raynaldi Editiones nostra hæc Lucensis excipit, in qua Annales Ecclesiastici dantur, non illi tantummodo, quos auctor ipse per se Romanis prælis evulgavit; sed et cum additamento voluminis illius bipartiti, quod post ejus obitum ex relictis ab eo schedis anonymus auctor, ejusdem Oratorii presbyter, compegit. Qua absoluta, Index generalis omnium simul Annalium Baronii, Raynaldi, Pagii, et Notarum omnium dabitur. Curatum est, ut Editio hæc emendatissima prodiret, correctis iis, quæ auctor ipse emendanda in calce voluminum Romanæ Editionis monnerat. Latinæ Epitomis volumen producturo auctori, addenda quædam succurrerunt in ampliori Opere ommissa; hæc pariter ne in Editione hac Lucensi desiderarentur, sedulam operam impendi; quanquam nolens in ipsum Annalium contextum manum inferre, additiones hæc in subjectas adnotationes rejciendas censui, diverso tamen caractere descriptas, quo indicio lectores intelligerent me ibi aliena dare, non mea. Cæterum in hac ipsa Lucensi Editione novo plane cultus ornamento pareat Raynaldus. Exhibet enim perpetuas Notas, quæ rerum ab auctore scriptorum Historiam illustrant suppleant, emendant. De illarum pretio quid existimandum sit, lectorum esto judicium, quod post accuratam earum lectionem æquissimum ferent. Quæ interim de illis scire eos cupio, paucis hic exponenda.

Adnotationes ex me alias et alias lectores quique, pro vario eorum studio, indole, regione, ac religione expeterent. Horum enim alii optarent maxime, ut in stabiliendis magis magisque Religionis Catholicæ Romanæ dogmatibus, sumpta apte occasione, laborarem. Quibus ego repono, me Adnotationes in Historiam Ecclesiasticam scribere, non disputationem aliquam dogmaticam; et si forte interdum dogma aliquod in Annalibus sese offert, huic fulciendo rationes et argumenta vulgaria Raynaldus affert; accuratior discussio longius me traheret, quam Adnotationum limites paterentur. Si quod tamen occurrat, in quo stabiliendo annalista minus operis posuerit, tunc ego opportune manum admovi, ea suggerens, quæ validiora judicabam. Sunt qui mallent Raynaldi emendationem in iis, in quibus partium studiosior est, tunc saltem quando de re quæpiam lis est inter Catholicos; ut cum agendum fuerat de legitimo Pontifice stabiliendo in schismate trium Pontificum. Sed quorsum isti? numquid vellent me annalisticæ partes deserere, ut suas amplecterer? Quo jure, qua persuasum ratione? Ipsi quidem suas afferunt; sed et vicissim annalisticæ sectatores suas; singuli probabiles, nemo certas; cui potissimum parti militet veritas, nemo adhuc dispexit. Audi S. Antoninum vicinum eorum temporum scriptorem, Hist. part. 3, tit. 22, cap. 2: « Multæ disputationes factæ sunt circa istam materiam, multi libelli pro utriusque partis defensione.... nec unquam sic potuit questio illa decidi, quin semper remanerent apud plurimos dubia ». Quid ego opinionem pro opinione permittaverim? Anne forte, ut alterius partis favorem inanem captem, alterius vero invidiam gravem et minus necessariam incurram? Tueatur igitur sententiam suam annalista, defendant alii oppositam: ego utrorumque certamina, velut ex edito quodam loco securus prospiciam. Iis ergo omnibus valere jussis, cum studiosis Historiæ Antiquitatisque Eccle-

siasficæ agam familiarius. Ex me expectare illos moneo Annalium Ecclesiasticorum emendationem, si quid forte errati inter legendum deprehendi. Detexi vero quam plurima in Chronologia, in Geographia nonnulla, in Historiæ veritate frequentia. Eorundem etiam Annalium illustrationem curandam suscepi; ut cum jejunum nimis et mancum in historia rerum majoris momenti se præbet annalista, huic ego plenis manibus accurri, ea supplens quæ a coævis historicis expedita in rem conferre judicavi. Id vel maxime servandum mihi sumpsi in elogiis historicis singulorum Pontificum describendis, quibus singulorum ingenia moresque vivis coloribus exprimenda curavi, ne vitiiis quidem aliquorum dissimulatis; ita tamen ut quæ forte per calumniam ab æmulis objecta comperi, hos ego veluti nævos tollere studuerim. Qua in re operam me haudquaquam infelicem posuisse confido in apologia pro Innocentio III, quem parum abfuisse quin supplicii damnatorum æternis addiceretur, ex visu oculis nonnullis adstruere quidam nituntur; et pro Clemente V, quem non bonis artibus sacram dignitatem obtinuisse Johannes Villanus Florentinus, eorum temporum historicus, accusat. Consilium pariter et mihi fuit augere pluribus historiam Conciliorum Œcumenicorum, quam fuscè descripsi; plura afferens quæ in historiis Conciliorum hucusque vulgatis minime offendas; nec præferenda censui Concilia provincialia ab annalista omissa, valuitque plurimum ad intentum Labbei editio Veneta, haud ante multos annos a Coletto vulgata. Longe tamen plura mea industria conquisita sunt, quorum historiam hic paucis expedito; acta vero fusiora in meo ad Concilia Veneto-Labbeana Supplemento, quod modo sub prælo sudat, et volumina forte aliqua implebit, propediem sperare eruditos jubeo.

Nec ita me intra Annalium Raynaldi fines continere proposui, quin pro re nata alio etiam excurrerim. Sæpe enim volo ex me expectent studiosi correctionem, emendationem, illustrationem Labbei, sæpe Pagii in Breviario Pontificum Romanorum, Ciaconii ejusque correctorum Oldoini ac Victorelli, Baluzii, Fleury. Interdum et heterodoxos scriptores Lenfant, Basnagium, Duplessium reos teneo. Cum enim absolutissimos Historiæ Ecclesiasticæ commentarios dare constituerim, non ejus tantummodo quem ducem sequor, sed et eorum omnium, qui in eadem Historia tradenda versati sunt, rationem habendam judicavi. Erunt fortasse plura, quæ ex me vicissim repetant posterius; errores et ipsi meos detegant et carpant. Quidni? id ut fiat etiam atque etiam rogo quo vel mere famæ dispendio id tandem obtineatur, ut Historia Ecclesiastica illud perfectionis culmen attingat, quo nihil supra.

Hunc ergo scopum in Adnotationibus hisce adornandis mihi præstitui; ex quo plura advenisse Historiæ Ecclesiasticæ commoda, nescio an vanus adulator, mihi obblaudior. Nam præter pauca illa, quæ superius in transcurso indicavi, chronologiam Ecclesiasticam sexcentis fere dicam mendis inquinatam repurgavi. Conciliarem præsertim, quam turbatam, sicut præteritorum sæculorum, ita etiam præsentium usque ad sæculum xv offendi. Fateor equidem, minus vel alterius anniculi mendum esse; sed mendum tamen, quod Annalium confusionem, historiarum quorundam monstra peperit. Non semel enim ex hac chronologiæ trica provenit, ut singulare aliquod Concilium, vel historia bis repetita, in duo perperam dissecaretur. Ita Concilia Parisiensi duo, aliud anni 1404, alterum 1408, ex hallucinatione hæc chronologica distincta fuisse in Nota ad an. 1404 demonstro. Persimile sphalma chronologicum alia duo invexit Parisiensi Concilia, alterum anni 1527, aliud an. 1528, cum re ipsa semel tantummodo an. 1528 Patres convenerint, ut ego in Nota ibidem. Sed et alia sunt, quibus in hæc Conciliari syntaxi mea opera provisum est; nam præterquam, ut innui, chronologiam habent intricatissimam, sæpe etiam historia rerum in illis gestarum mendosa est et manca; sæpe erratum est in nomine loci, quo Patribus indictum est. An. 1235 Moguntie habitam Synodum

legimus, cum reipsa Francofurti Patres coiverint. In an. 1586, Ravennatense pro Foroliviensi Concilium; in an. 1310, Bononiense pro Ravennatensi irrepsisse demonstro. Sæpe tandem, ut jam innui, nova et hucusque incognita collectoribus Concilia revelo. Quæ enim edito sive Labbei, sive Luparea, sive Veneta, sive Martenii indicavit Synodum Græcorum anni 1223, Laudensem anni 1227, Senonensem 1228, Sylvanectensem 1228, Moguntinam 1239, Bituricensem et Valentinam 1240, alteram Bituricensem 1243, Wislariensem 1244, Hafniensem 1258, Danicam 1267, Ad Castrum Gontheri, 1278, ad Weddel in Dania 1281, Aquileiensem 1282, Constantinopolitanam, 1283, Andegavensem 1291, Spalatinam 1292, Genuensem 1293, ut de aliis sequentium sæculorum sileam? Hæc omnes et aliæ plures in sedibus suis collocatæ a me hic describuntur.

Series etiam patriarcharum Constantinopolitanorum tum Græcorum, cum Latinorum correctissima est in Annalibus cum Adnotationibus meis conjunctis, quæ apud Raynaldum, adscitis aliunde nominibus ignotorum hominum, inferiebatur. Hierosolymitanorum vero Latinorum patriarcharum chronotaxis hic purior quam apud ipsum Papebrochium, qui de hoc argumento peculiari scripto, præfixo volumini III de Actibus Sanctorum mensis Maii, disseruit. Exulare enim jussu Thomæ quodam, atque Willelmi patriarchali dignitate, qui Thomam præcessisse hucusque reputatus est, Willelmo, inquam, ad annum usque 1270 deducto, tota patriarcharum series native fluit. Sunt etiam qui ex me vellent certiores hæresum quarundam epochas constitutas; illorum ego vota pro virili expleturus Dulcinianorum, Beguardorum et Beguinarum, Lutheranorum, Calvinianorum, aliorumque origines investigavi, dogmata ab annalista non satis extricata explicui, eorumque omnium certas epochas assignavi.

Ratio pariter mihi est habita de religiosorum Ordinum crepundiis, epocha, auctore, propagatione, Apostolicæ Sedis confirmatione, ac tandem de quorundam stegmate in sigillis representato seitu digna notavi. Lege quæ disserni de originibus Ordinum Prædicatorum, Minorum, SS. Trinitatis Redemptionis captivorum, Servorum B. M. V, Jesuitarum etc. quæ tandem de stegmate Ordinis FF. SS. Trinitatis in medium produxi. Scriptores, virique ceteri sanctitate vel meritis in Romanam Ecclesiam clari, illaudati abire nequaquam permissi sunt: eorum factis, rebus gestis, libris tandem quos evulgarent, expansis. Anonyma quædam opera auctori suo, me primum prodente, adscribuntur. Ex me, ex. g. scient eruditi opus illud Gallicum, quod nomine continuatoris ad Historiam Willelmi Tyrii PP. Martene et Durand Veter. Monum. T. V. vulgarent, ipsum esse Bernardi Thesaurarii, cujus Gallicum opus F. Pippinus Ordinis Prædicatorum scriptor, Latinis litteris traditum, et a se passim interpolatum reddidit, ac sub Bernardi Thesaurii nomine Muratorius rer. Ital. Tom. VII vulgavit. Placitura etiam eruditis confido ea, quæ de duobus Nihemiis inter se non confundendis omnium primus ego commentatus sum.

Ecclesiasticæ quædam origines novam hic lucem accipiunt; Tiara Pontificia triplici distincta circulo; flos ille quem Pontifex olim quarta Quadragesimæ Dominica per Urbem equitans gestabat; ensis quo in pervigilio Natalis Domini virum aliquem summum Pontifex donabat; læticiolorum esus in Quadragesima olim in Germania vetitus; mos anathema solemnî ritu pronuntiandi in Hæreticos, aliosque flagitiosos die Cena Domini; Jubilei singulis centenis annis institutio, et alia sexcenta.

Solemniū etiam Festorum quorundam sive origines, sive propagationes novas hic detego, ceu festi Nativitatis B. M. Virginis, Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi, et alia plura. Omitto cætera vel minus necessaria, vel quorum narratio prolixior Præfationis hujus modum excederet. Rei periculum ipsi per se faciant lectores,

intelligentque, nullis me pepercisse laboribus, quo opus veritatis atque eruditionis ornamentis exentum, delicatulos difficileisque criticos pellectu suo alliceret.

Præter lucusque explicatas Adnotationes meas in fine totius operis Appendicis loco dabuntur Baluzianæ Adnotationes ad Baronii Annales, quæ e Ms. Codice prodierunt in novissima Annalium ejusdem Baronii editione a Venetis typographis curata. Cum vero Adnotationes illæ partim contineant variantes lectiones ex eo productas, quod vetera documenta a Baronio vulgata, cum vetustis Ms. Cod. Baluzius iterum contulit; partim vero historicæ sint, sphalmata quædam Baronii corrigentes; in hac Lucensi editione variantes majoris momenti servantur; ex Notis historicis illæ tantummodo parebunt, quæ non itidem in Pagio recurringunt. Quæ enim Pagius æque ac Baluzius vidit et emendavit; in hac editione in qua Pagii curæ exhibentur; cur molesta erambis ex Baluzianis recoquatatur?

Superest fontes indicem, unde rivulos derivare succurrit, quibus areolam meam irrigarem. Nec sane ambigere eruditos credo, quin in opere isto compingendo neglexisse me putent recentiorum illorum scriptorum adjumenta, qui lucusque argumentum idem vexarunt, Spondani, Bzovii, Fleury, Baluzii, Pagii. Horum ego laboribus profeci, hos exscripsi, cum Annalibus Raynaldinis contuli, et inter dissidentia, quæ probabilissima essent, selegi. Consulni et Raynaldi nostri Epitomem Latinam ab eo confectam, in quam operis jam absoluti additamenta quædam conjecit; eademque ego in Notis meis dedi, additis animadversionibus, si quas rei opportunitas postulabat, ne quid desiderandum studiosis relinquerem. Præter recentiores, ipsa etiam per me veterum coævorumque scriptorum volumina evolvi et consului. Adita sunt Vetera monumenta Martenii cum ejus Anecdotis; grande opus et Ecclesiasticæ eruditionis veram sagenam ex omni genere piscium congregantem! Actuum Sanctorum collectio insignis volumina non pauciora xxxviii jam attingens. Aditi et Halicarum rerum scriptores Muratorii xxvii volumina complentes, quibus accesserunt ejusdem auctoris Antiquitates Italiane mediæ ævi volum. vi. Inde mihi Historiarum Italiane certior et plenior cognitio, quæ ex historicis exteris jejuna plerumque incerta et confusa petitur. Non defuit Lunigii Spicilegium Ecclesiast. septem compactaque in folio volumina æquans, Ludewig Reliquiæ x tomorum in-8; Schaunat Vendemiæ, et traditionum Fuldensium, opus utile; Baluzii Miscellanea per vii in-8 volumina distributa; Muratorii Anecdotorum volumina v in 4; Dacherii Spicilegium notissimum opus; Mabillonii Vetera monumenta; Petri Canisii Veteres Lectiones ex Basnagii editione; Matthæi vetera Analecta tom. x in-4; Hugonis Sacræ antiquitatis Monumenta tom. i in fol.; Menckenii rerum Germanicarum scriptores, iidemque Freheri scriptores rerum Germanicarum. Ex Græcis præsto fuit Historia Byzantina. Res Turcicas ex Abulpharajo aliisque Arabicis scriptoribus latine et vernacule redditis didici. Quæ propius ad nostra tempora accesserunt, historicis ætatis illius debeo Segnio, Varchio, Du Tillet, Gobelino, Burneto etc. Ne quid dixerim de Epistolis cardinalis Poli, de Vita Pauli III Pont. maximi, quæ duo una cum aliis quamplurimis emin. cardinali Quirino eruditione non minus quam purpura insigni litteratus orbis accepto referre debet. Ita pariter gratas commemoro Epistolas Leonardi Arefini, Colucii Salutati, Vitam Nicolai V ab eruditissimis quibusdam non ita pridem vulgatas. Hæc specimenis gratia indicavi; longe enim plures scriptores mihi consulendi fuerunt, ut opus seu molirer seu molitum expolirem. Hæc vero scire ex me lectores volui: quibus tandem peroratis, nuncupatisque votis xx mult. xxx illis omnibus, quorum adspirante favore pelago huic me primum commisi, eoque velificavi; quo optatum jam portum prospicio, Præfationi huic meæ finem impono.

LEONARDUS VENTURINI TYPOGRAPHUS LECTORI.

Quemadmodum ii solent, qui longæ ac difficilis peregrinationis viam plurimam sunt emensi, apto quodam in loco paulisper consistere, ubi fessas itinere vires recreent, dulci interim commemoratione percensentes, quæ levandæ molestiæ habuerunt adjumenta, quos viros offenderunt benignos, quos asperos, quorum humanitate usi sunt ad hospitium; ita pariter et mihi nunc, editionis meæ ceu itineris spatio jam plurimo decurso, accidit. Hunc ego locum elegi, ut aliquantisper subsisterem, gratosque interim de beneficiis patronis, adjutoribusque meis cum benevolis lectoribus sermones conferrem. Immensi operis consilium grande, arduum, difficile per multos agitatum annos, validisque adversariis oppugnatum, tandem accepi, manum operi admovi, eoque jam perduxi, quo de exitu, ultra mihi desperandum non sit. Nunquam vires suppetiissent tantæ, ut eo devenirem, nisi quos habui itineris instituendi auctores, illos et prosequendi incentores, adjutores, fautores nactus fuisset. Omnium primus insigni est laude celebrandus Benedictus XIV Pont. maximus, qui mihi se olim in moderata fortuna Mecenatem, nunc vero in summa dignitate non Mecenatem tantummodo, sed plane Benedictum Pontificem exhibet, benignum, liberalem, munificum. Hic, si consultore indigebam, consilio astitit; si incentore, institit laudando, suadendo; si adjutore, manu, voce, scriptis Epistolis profuit. Est hoc gloriæ maximo Ecclesiæ principi apud optimos rerum æstimatores, ut quæ sincera sunt Ecclesiæ commoda, hæc ab optimo Pontifice magno studio promoveri intelligant. Erit etiam laudi apud seros posteros, qui epocham memorabilem reformatæ Historiæ Ecclesiasticæ sub Pontifice Benedicto XIV collocandam noverint.

Egregium optimi patris exemplum, sicut et reliqua omnia præclara, imitatus est Joannes V Lusitanicæ rex P. F. A. in quo sicut et reliquæ virtutes summæ, ita summus erga opus istud meum favor et propensio. Nihil profecto ad benignitatem adjici majus potest supra eam, quam filio meo Salvatori Mariæ Venturini impendit, cum Ulyssiponem venientem, ut opus tanto regi dicatum meo nomine redderet, non semel regio aspectu et alloquio dignatus est, significavitque probare se consilium, opus, editionem, omnia. Nihil ad munificentiam accedere potest angustius quam quod contulit, mihi referendum munus, regia liberalitate plane dignissimum. Vellem pro impensis beneficiis parem grati animi significationem rependere, sed tanto pondere opprimor, et principi privatus concedo. Deus ambos hosce patronos eximios, Pontificem et regem sospitet, quo ad multa paræ exempli decora reserventur. Sospitet et regiam Lusitanicam familiam, regios infantes, regiumque fratrem, qui oblatum opus exceperunt, approbatione, favore, auro promoverunt atque juvarunt. Regium quidem hunc favorem ipsam per se acre principis ingenium, quo optima quæque statim distinguit ac bene dispositam voluntatem trahit in amorem, operi quidem meo conciliasset; sed confirmarunt tamen auxeruntque optima apud illum officia reverendissimi P. Joannis Baptistæ Carbonæ Societatis Jesu theologi. Is est vir cui summam in toto Lusitanico regno auctoritatem conciliavit et regia principis gratia, et totius aulæ Lusitanicæ æstimatio cum doctrina et humanitate conjuncta, quas omnes dotes in editionis hujus meæ commodum utilitatemque convertit. Profuit etiam eques Commendator Sampajus Lusitanus, qui in Romana Urbe regis sui negotiis invigilat ea diligentia et fide, quam rex suus probare semper, et aula Romana admirari visa est. Vir iste eximius, petente cardinali Gentili, curam sibi assumpsit regi suo porrigendi supplicem libellum meum, quo tanti principis patrocinium novæ huic editioni implorabam.

Post principes summos ingrati animi notam incurrerem, nisi insignium quoque virorum erga me opusque meum studia commemoraverim. Atque inter eos mihi grata semper erit memoria Josephi S. R. E. cardinalis Pirrao, non ante multos annos ingenti honorum omnium luctu defuncti; ille enim operis suscipiendi consilium promovit, et si quæ in exequendo occurrerent impedimenta, auctoritate sua omnia submovit, defensoremque se strenuum et patronum sollicitum exhibuit. Vivunt adhuc, vivantque diu Nereus Corsinus, Antonius Zaverius Gentili, Pompeius Aldovrandi, Joseph Accoramboni, Silvius Valenti Gonzaga, Jacobus Oddi S. R. E. cardinales amplissimi, quos in effigiem Ecclesiasticorum principum egregiæ virtutes, et erga Historiam hanc Ecclesiasticam laudabilis amor efformant. Singuli enim per se quisque aliquid operi huic promovendo contulerunt, viros potentes in ejus auxilium invitando, apud externos scriptis Epistolis commendando, viva denique voce manūque juvando. Vota sunt etiam mihi nuncupanda pro salute Marcelli Crescentii et Joannis Baptistæ Barni S. R. E. cardinalium, qui cum legatione Apostolica fungerentur, ille quidem in Gallia, hic vero Madriti, quid non egerunt ut editionem hanc meam promoverent eruditisque omnibus commendarent? Noscit Gallia Annales Ecclesiasticos editionis meæ, noscit Hispania, id unice amori diligentique virorum istorum debeo. His omnibus accedit Rainerius card. Simoneffi, cujus pristinum favorem in hanc editionem expertus sum magnum; maximum sperare in futurum adjecta nuper tanto viro dignitas, cum antiqua humanitate conjuncta. Neque eos denominans, quidquam detractum opto laudibus totius sacri cardinalium collegii, quod mire in hanc meam editionem propensum gratus agnosco.

Sunt equidem his omnibus inferiores, sed in nostrum commodum gradu consistunt æquali; illustrissimus et reverendissimus D. Bernardus Cangiani, Bovianensis episcopus dignissimus, qui nihil sibi fecit reliquum, ut opus longe lateque promulgaret omniumque manibus fereretur: reverendissimus pater magister Nicolaus Ridolfi e sacra Prædicatorum familia, et Palatii Apostolici, ut vocant, magister, qui editionem hanc meam non voce tantummodo et plausu, (quæ tamen in viro summo maximi habenda sunt) sed opere ipso probavit. At quorsum ego! Immensus fuerim, si clarissimorum virorum, quos habui instituti mei consortes, nomina singula recensenda susceperim. Pareo labori meo, parco illorum modestiæ, quos tamen nosse velim, me, sin minus chartis, certe tamen memori in pectore descriptos tenere omnes, apto demum tempore proferendos.

Æque tamen cum ingratisimam ingratus haberer, si pressum silentio tenerem nomen P. Joannis Dominici Mansi Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei Lucensis, cujus erga editionem hanc merita opus ipsum prædicat. Si quo emilet splendore, si quo eruditionis apparatu spectandam se prodit, si quo novitatis plectu allicit, id unice viri egregii studio referendum est. Vetus illud ingensque eruditorum studium erga Baronii Annales intepuisset jam, nisi nova veluti fomenta præbuisset Illustris. Dominici Georgii Rhodigini viri doctissimi, de quo satis in Præfatione ad Annales ipsos Baronii nostræ editionis, ejusdemque P. Mansi accessiones eruditissimæ. Raynaldi Continuatio in bibliothecarum pulvere obsqualuisset, nisi operi detergendo laborem industriamque suam vir iste indefessus contulisset. Eo igitur nomine sit mihi ille inter patronos meos singulares adlegendus, rogandus insuper, ut qua cœpit provexitque opus, eadem pariter diligentia ad exitum usque perducat. His ita peroratis, obligataque insuper fide mea lectoribus de excudendo opere recens fusis characteribus, optimaque insuper charta, sumptibus minime parcens, quo eruditus quam commodissime serviam, nunc tandem intermissum paulisper iter resumo.

SUMMARIUM

TOMI XX.

- MCXCVIII. 1-6. Innocentii Tertii creatio, et ejus primordia, virtutes et merita. 7-9. De sua creatione; litteræ Innocentii pape conantis avertere Philippum regem ab incestis nuptiis. 10. Ungariæ pacandæ studet. 11-13. Gesta Innocentii ante et post suam consecrationem Urbi salubria. 14-17. Picenum, ducatus Spoleti et Assisi, aliæque urbes in Romanæ Ecclesiæ ditionem recipiuntur. 18-20. Jubet Innocentius consecrari Altaria S. Petri, instituit festum Conversionis S. Pauli. 21. Translationes episcoporum temere factas cohibet. 22-23. Civitates ditioni Ecclesiæ Romanæ subjectas sibi alias devinct, alias recuperat. 26, 27. Avaritiam proscindit, jura tuetur. 28-32. Dubia theologica resolvit, Philippum regem a divortio revocat. 33-37. In Hispania, Navarra, aliisque regnis Innocentius res componit, hæreses extirpat, ope præsertim Rainerii legati. 38-41. Fulconis labores apostolici et sanctitas. 42-44. Terricus hæresiarcha, et alia hæreticorum genera. 45. Conventrensis episcopi pœnitentia. 46-48. Monasticæ disciplinæ restituendæ vacat Pontifex. 49-52. Richardum Anglæ regem tuetur, muneribus ornat. 53-55. Richardus agit cum Innocentio de Othonis ad imperium exaltatione. 56, 57. Philippus rex Galliæ agit de eodem merito pro Suevo. 58-60. Othonis imperio inhiantis litteræ ad papam. 61-66. Philippus et Otho Germaniæ reges electi. 67-70. Innocentius Friderici tutor, mortua Constantia; ubi de regno Siciliae. 71-73. Contra Sueronem Norvegiæ tyrannum sollicitat finitimos reges. 74-76. Ex Utlandia pravos usus eliminat; Ecclesiæ Suecane consulit. 77, 78. Poloniae et Ungariæ res componit. 79-88. Status infelix Terræ-Sanctæ, expeditionis instaurandæ gratia nulli opere parcat.
- MCXCIX. 1-15. Quanta Innocentius gesserit ut Siciliae regnum pupillo Friderico contra Marcwaldum armis et dolis agentem tueretur. 16-19. Comitatus Licii Gualterio delatus. 20, 21. S. Homoboni canonizatio. 22-26. S. Petrus Parenfius in hæreticos pugnat, martyr occumbit. 27-37. Germaniæ turbas composescere nititur papa, Philippo et Othone regnum inter se contententibus. 38, 39. Livoniæ populus consulit. 40-44. Contra incestas principum nuptias et maxime Philippi Franciæ regis laborat. 45. Pœnitentis scripta crimina divinitus deleta. 46, 47. Richardus rex Angliæ Ganfridum persecutus moritur. 48, 49. Joannes Richardi successor. 50. Otho pro regi Germanici adeptione Pontificis opem implorat. 51, 52. Papa Compostellanam Ecclesiam ornat privilegiis, Turonensem declarat metropolitanam. 53. Conradum Heribipolensis sedis invasorem excommunicat. 54-57. Franciæ regis, et Flandriæ comitis causam agnoscat, Judæis consulit, Dalmatiam Romanæ Ecclesiæ conciliat. 58. Pro Bulgaris convertendis curat. 59-64. Unioni Græcorum studet, datis litteris ad imp. Alexium et ad patriarcham. 65-69. Gens Armenorum Romanæ Ecclesiæ studiosissima cum Leone rege, cui in multis favet Innocentius. 70-72. De bello cruce signato, et liberandis fidelibus a captivitate Sarraënorum agit.

- MCC. 1-4. Bellum et victoria, duce Jacobo, in Sicilia contra Marcualdum invasorem. 5-8. Gualterii Siciliae cancellarii ambitio et fraudes, ob quas ab Innocentio redarguitur. 9-13. Interdictum in Gallia; curae Pontificis de restituenda legitima Philippi uxore. 14. Pax inter Francos Anglosque inita. 15. Eborac. archiep. a rege fratre divexalur. 16, 17. Londoniensis Concilii canones. 18-20. S. Hugonis episc. Lincolnienensis mors et prodigia. 21-37. Controversia de regno Germanico ab Innocentio per litteras tractatur in favorem Othonis. 38, 39. Conradi archiepisc. Moguntini obitus. 40-43. De episcopis transeuntibus ad aliam Ecclesiam Innocentii iudicium; ubi refutata in eum calumnia. 44, 45. S. Chune Gundis canonizatio. 46. Innocentii litterae ad Hungariae regem pro haereticis pellendis. 47-50. Schismaticos cohibet, Novarienses increpat, Januenses in fidem suscipit Pontifex. 51. S. Raimundi Placentini mors.
- MCCI. 1, 2. Legatio et litterae Innocentii ad Germanos praesules. 3-12. Innocentius Othoni imperium confirmat. 13-16. Per legatos Apostolicos Othonis evectio; qui papae jurat fidelitatem. 17-19. Othonis litterae ad papam et hujus responsum. 20-24. Quereles principum fautorum Philippi diluit Innocentius. 25-29. Othoni conciliare studet Philippum Francorum regem. 30, 31. De foedere inito inter reges Anglum et Francum. 32. Rex Anglorum turbat Ecclesias. 33-36. De fine mundi opinio et prodigia. 37-40. Duplex victoria Gualterii Bremensis in Apulia contra perduelles regni Siciliae. 41-43. Innocentii curae pro succursu Terrae-Sanctae.
- MCCII. 1-5. Innocentio pro regno Siciliae agente, Marcualdus perduellis moritur. 6. Conciliantur nuptiae Fridericum inter et sororem regis Aragoniae. 7-12. Papa disciplinae restituendae, haeresi proligandae, moribus corrigendis dat operam. 13-18. Quaestionibus liturgicis respondet. 19. Concessa multis privilegia. 20-22. De legitimandis filiis Epistola Innocentii. 23, 24. Ejusdem Epistola ad Francorum regem circa divortium. 25, 26. Inter Franciae et Angliae reges dissidia. 27. Pro Othone curat Innocentius. 28. In contumaces episcopos animadvertit. 29. S. Willemi Roschildensis abb. obitus. 30-32. Terrae-Sanctae calamitates reparat munificentia et liberalitate. 33, 34. Cum rege Bulgarorum tractat per litteras. 35-38. Quae gesta ejus in rebus Alexii filii Isachii imp. Constantinop. 39-45. Regis Armeniae ad Pontificem legatio, et officiosissima hinc inde litterae.
- MCCIII. 1-8. Splendidissimus militiae apparatus pro nova expeditione in Terram-Sanctam, et Innocentii circa idem studia. 9-11. Crucesignatorum iter in Syriam, et magnum sanctitatis specimen. 12-18. Restitutio Alexii in imperium Constantinopolit., unde Graeca Ecclesia ad Romanae obsequium adducta. 19-23. Res Ungariae; Bulgarorum gens Romanae Ecclesiae conjungitur. 24-27. Innocentius et card. agunt cum Germania episcopis et principibus pro Othone. 28-30. Philippus Pontificis gratiam studet aucupari. 31-37. Innocentius de Othonis exaltatione sollicitus scribit ad principes et episcopos Lombardiae. 38-41. In favorem Othonis alios principes sollicitat, episcopo Magdeburgen. excommunicationem imminuit. 42-44. Egregia pietatis et virtutum exempla. 45-49. Conradi episc. Herbipolen. caedes. 50-54. Sulfuridum Maguntinum monet Innocentius, et Antisiodorensis episcopum contra regem tuetur. 55-58. Inter reges Francia, et Angliae dissidia tollendis studet. 59, 60. Mœrentes reginae Francorum litterae ad Pontificem. 61. Joannem Anglorum regem arguit Innocentius. 62. S. Vulstani canonizatio. 63-66. Reges Castellae et Danorum arguit, disciplinam Ecclesiasticam tuetur. 67, 68. Privilegia monasterio S. Pauli aliiisque collata. 69, 70. Sequaces Marcualdi in Sicilia compressi. 71, 72. Responsa Innocentii ad Joannem archiepisc. Lugdunensem.
- MCCIV. 1-4. Innocentii litterae ad Alexium imp. et crucesignatos. 5-19. Constantinopolis a Latinis capta, et ad imperium evectus Balduinus. 20-23. Litterae gratulariae Innocentii ad Balduinum, et crucesignatos. 24, 25. Venetis excommunicatis consulit Pontifex. 26, 27. De sacris imaginibus miracula. 28-45. Acta cum Bulgaris redeuntibus ad unitatem Catholicam; quorum rege coronato, disciplinares leges jubet Innocentius. 46-48. Othonis res prosperae per Innocentium. 49-51. Ejusdem adversarii increpantur. 52-54. Bohemus a Sede Apostolica regium nomen nanciscitur. 55. Res Germaniae. 56-63. Haereses Albigensium et Waldensium. 64-66. Contra haereses agit, et paci regum consulit Innocentius. 67, 68. Ad diversos viros et ad Joannem Angliae regem litterae Pontificiae. 69. Castellae rex dissolutis nuptiis incestus, reconciliatur Ecclesiae. 70-73. Coronatio Petri regis Aragonum. 74-76. De rebus Siciliae et aliarum regionum curat Innocentius. 77. Donatio hospitali S. Mariae in Saxia ab Anglo facta. 78, 79. Sardinia Ecclesiae Romanae obnoxia. 80, 81. Plura privilegia ab Innocentio collata.
- MCCV. 1-3. Balduini imp. et Venetorum ad Innocentium litterae. 4-6. De electione imp. pacta conventa 7-9. Gesta Latinorum apud Constantinopolim arguit Innocentius. 10-13. Imperio Orientali et imperatori favet et consulit. 14-16. De legato Constantinopolim misso et de patriarchae consecratione. 17-20. Latinorum clades, et Balduini captivitas. 21-23. Innocentium inter et

regem Bulgarorum litteræ de Balduini liberatione, et de alijs. 24, 25. Balduini mors, et laudes. 26. Exorta nova imperia. 27-29. Patriarcham Hierosolymitanum creat, et rebus Terra-Sancta consulit papa. 30-39. Regis Armenorum ad Innocentium Epistola de suis controversiis cum Latinis. 40-42. SS. Reliquiæ Constantinopoli in Occidentem translate. 43-47. Adolphus archiepisc. Colonien. Philippo adheret, unde exactoratus. 48-51. Innocentius agit pro Othone, quem Philippus bello vicerat. 52, 53. Innocentius Philippo Suevo jura Ecclesiæ invadenti sese opponit. 54. Ordo militiæ Christi institutus. 55, 56. Pontifex tuendo novo Ungariæ regi incumbit. 57. Judæos in Gallijs comprimit. 58-60. Ibidem status reginæ de divortio querentis; episcopi ab Innocentio admoniti; reliquiarum translatio. 61-67. In reges Angliæ, Hispaniæ, Castellæ aliosque principes jura Ecclesiæ invadentes, vel hæreticis faventes pugnat Innocentius. 68. Privilegia collata. 69. Brenensis comitis cædes.

- MCCVI. 1-6. Juramentum extortum a patriarcha Constantinopoli., et ejus conventiones cum clericis Francis. 7. Litteræ Innocentii ad marchionem Bonifacium. 8. Excitantur Occidentales ad auxilium Terra-Sanctæ ferendum. 9-13. Othonem a Philippo in bello victum Innocentius tuetur datis litteris ad perduelles. 14-18. Philippum cum Othone reconciliat Innocentius missis legationibus. 19-23. De Waldemaro episcopo a carcere liberando Innocentii et regis Danorum litteræ. 24, 25. De matrimonio regis Bohemiæ cognoscit Innocentius. 26. Res Ungariæ. 27-29. S. Dominicus cum legatus Apostolicus in Galliam missus. 30, 31. Innocentii litteræ ad monachos Cistercienses. 32. Controversiæ inter reges Anglum et Francum. 33. Controversiæ de electione Cantuarien. episcopi. 34. Innocentius curat res Hispaniæ. 35, 36. Responsa Pontificis ad Hispaniæ præsules. 37, 38. Venetos, Spoletinos aliosque populos arguit Innocentius. 39-41. Alexandrini et Aquenses inter se ab Innocentio conciliati. 42. Privilegia collata. 43. S. Ubaldeæ virg. obitus, et S. Francisci primordia.
- MCCVII. 1-3. Patarenos Viterbii grassantes insequitur Innocentius. 4. Viterbium, Tudertum aliaque loca invisit. 5, 6. Gratulatur Friderico Sicieliæ regi de ejus ab hostibus liberatione. 7-11. Innocentio pro Othone agente, pax inter hunc et Philippum Suevum conciliata. 12-14. Wladslav duci Poloniæ obstitit Innocentius jura Episcoporum tuendo. 15. Census a Polonis Ecclesiæ Romanae debitus. 16-18. Electio archiepiscop. Cantuarien. contradicente rege. 19, 20. Veneti imaginem Deipare a D. Luca pictam rapiunt.
- MCCVIII. 1-5. Philippo Suevo nex proditorie illata. 6, 7. Romanis tumultuantibus senator datus. 8-13. Impensus agit papa pro Othone, datis litteris ad plures, præsertim ad Francorum regem. 14. Dispensatio Othoni data. 15-24. Illata per scelus rex Petro de Castronovo a Raymundo comite Tolosano; unde in Albigenes bellum. 25. S. Stephanus Carthusianus. 26. Saceris interdictio Angliæ. 27, 28. Sora expugnata, cujus dux factus Richardus jurat fidelitatem. 29. Conversio S. Francisci.
- MCCIX. 1-7. De dispensatione Othoni super conjugio, et de pace in Germania firmanda Innocentii cura et litteræ. 8-12. Pontifex contra Friderici consilia tutatur Othonem, qui jurat fidelitatem Rom. Eccl. 13-19. Othonis iter Romam, et coronatio, cujus ritus describuntur. 20. Ejus post acceptum diadema perfidia. 21-23. Bellum sacrum in Gallijs adversus hæreticos. 24-27. Montfortius debellatis urbibus princeps præficitur, cui Innocentius conciliat Narbonæ dominum. 28. Almarici hæresis orta et damnata. 29. Anathema in regem Angliæ. 30. Friderici nuptiæ cum regis Aragoniæ sore.
- MCCX. 1, 2. Otho anathemate ictus ob occupatas Ecclesiæ Rom. civitates. 3, 4. Fridericum et Lusitaniæ regem arguit Innocentius. 5-7. Primum Hispaniæ Toletano archiepisc. confirmat, equites S. Jacobi comprobat. 8. Joannes rex Angliæ bona Ecclesiæ usurpat. 9, 10. Philippus rex insectatur hæreticos, quos fovet Raymundus. 11-13. Crucesignatorum victorie in Albigenes. 14. Quid cum Raymundo actum in conventu apud S. Ægidium. 15. Montfortius divinitus incolumis. 16, 17. Fuxensis comitis hæretici impietas et crudelitas. 18-21. Resipiscentes hæreticos recipit Innocentius, missa fidei formula. 22. Restituitur Regularum disciplina in Gallijs. 23. Rex Bohemiæ uxorem repudiat. 24-26. Laudat Danorum regem, increpat et monet episcopos Innocentius. 27. Res Poloniæ. 28. S. Franciscus regulas Ord. scribit. 29-33. Rebus Orientalibus prospiciens Innocentius arguit Henricum imp., episcopos monet, pacem conciliat. 34, 35. Causa Antiocheni principatus commissa episcopo Cremonensi.
- MCCXI. 1-4. Othonis in Sicilia progressus, excommunicatio, et Friderici in imperatorem electio. 5-7. Libera episcoporum electio in Sicilia, et Ecclesiæ Rom. hæres instituta a comite Fundano. 8. Urbes ditiosis Ecclesiasticæ servatæ. 9-12. Reges Galliæ, Angliæ, et Lusitaniæ monent et

increpat Innocentius personis, vel iuribus Ecclesiasticis infensos. 13. Obitus Lusitaniæ regis. 14-19. Bellicæ res gestæ inter crucesignatos [et hæreticos. 20-23. Hæreticos respicientes recipit. Ecclesiis probos episcopos præficit Innocentius. 24. Constantinop. patriarchæ obitus. 25-27. Pro Armeniæ rege, pro Antiochia, pro Christianis Orientis curæ Innocentii.

- MCCXII. 1-4. In Othonem Ecclesiæ rebellem movetur Fridericus in Germaniam contendens. 5, 6. Lundensem archiepiscopum legatum creat; pro conversis ad fidem curat Innocentius. 7. Controversia de iure coronandi regem Ungariæ. 8. Divortium regis Philippi, recepta uxore tollitur. 9. Consultit rebus Gallicanæ Ecclesiæ. 10-16. Bellum in Gallia contra Albigenes virtute et pietate Montfortii, sceleribus vero Raymundi et hæreticorum insigne. 17-34. Reges contra Sarracenos in Hispania grassantes excitat Innocentius, et preces indicit; unde relata amplissima victoria. 35, 36. Rex Angliæ in regni discrimen adductus. 37. Ecclesia exusta, si parietes exstiterint, iterum non consecranda. 38. Privilegia impertita. 39, 40. De S. Clare primordiis, et variis miraculis. 41-43. Libertati Ecclesiasticæ in Oriente consultit papa, datis litteris ad Henricum imp. et episcopos. 44, 45. Captivos in Terra-Sancta solatur Innocentius; et mira de sacra expeditione.
- MCCXIII. 1-4. Bellum pro Terra-Sancta promovet missis prius litteris ad Soldanum. 4, 5. Circa sacram expeditionem ingens studium. 6. Pelagius Albanen. episc. card. legatus Constantinopolim. 7, 8. Indicitur Oecumenica synodus. 9. Estrensi episc. in fide promovenda Innocentius favet. 10-19. De lauribus Othonis insignis victoriæ. 20-22. Gertrudis reginæ Ungariæ cædes. 23-25. Fridericus Diplomate restituit immunitatem Ecclesiasticam in Sicilia. 26-50. Acta a Synodo Vaurensi in causa Raymundi Tolosani, pro quo Aragonius rex turpiter agit, Innocentium frustra decipiens. 51-66. Petrus Aragonius hæreticorum fautor Montfortio bellum movet variis eventibus insigne, in quo occiditur. 67-69. De Eucharistia miraculum. 70-72. Virtutis exempla et sanctorum obitus. 73-90. Joannes rex Angliæ a Philippo rege Galliæ bello impetitus Innocentio adhæret, Romanæ Ecclesiæ suum regnum dicat, episcopos revocat, Ecclesiasticis iuribus favet. 91-94. In Italia et Hispania Ecclesiis et disciplinæ consultum.
- MCCXIV. 1, 2. In arma sacra excitat et hortatur Innocentius crucesignatos. 3-7. De statu Sarracenorum, et eorum principibus. 8-15. Andreas rex Hungariæ regnum suum Pontifici commendat profecturus in Terram-Sanctam. 14-18. Missi in Gallias legati ad compescendos Albigenes, quorum protveria, duce Montfortio, conteritur. 19, 20. Concilium apud Montem-Pessulanum. 21-24. Philippi contra Othonem bellum et victoria. 25-28. Angliam ab interdicto solvit, denarium S. Petri exigit Innocentius. 29, 30. Castellæ et Aragoniæ regna successione regum laborant. 31, 32. Arguit Innocentius Lundensem episcopum.
- MCCXV. 1-6. Concilium Lateranense Oecumenicum aperit Innocentius oratione habita ad Patres. 7-12. Decreta et canones contra hæreses, et circa disciplinam Ecclesiasticam. 13-15. De expeditione pro Terra-Sancta decreta. 16-19. de Roderico, et S. Dominico aliisque viris Concilio presentibus; et approbatio Ordinum SS. Francisci et Dominici. 20-23. Acta a Ludovico rege contra Albigenes. 24, 25. Adjudicata Montfortio Tolosana regio. 26-34. Joannem regem Angliæ ob privilegia reddita deinde ablata in discrimen adductum Innocentius delendit contra proceres regni rebelles. 35. Fridericus Aquisgrani inunctus crucem induit. 36-38. Agitatum de imperio in Concilio, et Sicilia Henrico tradita. 39-41. Datum a Salinguerra fidei sacramentum.
- MCCXVI. 1-7. Regnum Angliæ discordiis turbatur, ad quod capessendum jura Ludovici proferuntur. 8. Melgorii comitatus Magalonensi episc. traditus. 9-15. Innocentii pape obitus, fama vindicata, celebrata laudes. 16, 17. Honorii III pape electio. 18, 19. Litteræ de sua promotione. 20-24. Urget expeditionem sacram per litteras et legatos. 25. Obitus Henrici imp. Constantinop. 26-29. Italiae populis conciliandis studet Honorius. 30-36. Mortuo Joanne Anglorum rege, filio Henrico successori favet eique regnum conciliat. 37-39. Reges Galliæ ab invadenda Anglia deterret. 40-43. Viduis reginis, et comitatu Campaniæ consulti. 44-47. Pax composita, responsa et privilegia ab Honorio data. 48-50. Dominicana familia confirmata, SS. Francisco et Dominico mutua amicitia conjunctis et laborantibus.
- MCCXVII. 1-7. Postposito Andrea, Petrus Antissiodorensis coronatur imp. Constantinopol. ab Honorio. 8-12. Petrum et legatum Apostolicum Constantinopolim euntes Theodorus Comnenus pro ditione intercipit. 13-17. Honorii litteræ ad Theodorum et Pannoniæ regem pro amorum liberatione; et alia de Orientali imperio. 18-26. Cur exitus belli sacri non satis felix; et de

eiusdem magno apparatu. 27-31. Proficiscentibus cruce signatis in Terram-Sanctam universales preces ab Honorio indicuntur. 32-38. Res geste et victoria contra Saracenos in Lusitania et Hispania. 39, 40. Gesta cruce signatorum felicia in Terræ-Sanctæ regionibus. 41. Friderici legatio ad Pontificem. 42-44. Regem Bohemiæ objurgando ad meliora revocat. 45, 46. Magdeburgen. et Salisburgen. episcopales sedes auget. 47, 48. Discordiæ extinctiæ in Polonia, cujus fides elucet erga Romanam Sedem. 49-52. Honorii studium in convertendis Albigenisibus, opera præsertim S. Dominici. 53-62. Montfortium a Raymundo bello impetitur Honorius defendit, datus ad diversos reges litteris. 63. Mons-Pessulanus fidei Apostolicæ commendatus. 64-66. De duobus Guillelmis sanctitate insignibus. 67-77. Henricus patri succedit in regno Angliæ; eique Honorius regem Francorum et populos conciliat. 78-81. Ludovicus ab Anglia discedit; unde pax firmata. 82, 83. Obitus Henrici regis Castellæ, et successio Ferdinandi. 84, 85. Disciplina Ecclesiastica in Hispania consulti Honorius. 86-97. Ugo linus legatus Pisas missus, colubiturus injustam occupationem Sardinie; de qua plura. 98-100. Privilegia Januensi Ecclesiæ concessa. 101. Episcopi consecrati. 102. Ordo SS. Trinitatis confirmatus.

MCCXVIII.

1-3. Pelagius Albanen. episc. in cruce signatorum exercitu legatus. 6-12. Felicia cruce signatorum gesta in Ægypto, adjuvante exhortationibus et precibus Honorio. 13-19. Sollicitantur auxilia in opem Terræ-Sanctæ; ubi de Hospitalariorum et regis Cypri virtute. 20-23. Theodorus Comnenus Ecclesiæ conciliatus et in clientelam Apostolicam receptus. 24-28. Joannes card. Columna legatus Constantinopolim. 29-31. Pisani conciliati Ecclesiæ, donati privilegiis cum Januensibus pacem ineunt. 32. Honorii curæ in pacificandis dissentientibus populis. 33, 34. Acta de inter sanctos adscribendis Willelmo Archiepisc. et Joanne eremita. 35, 36. O. Dominici miracula, et ejus Ordinis diffusio. 37-39. Obitus Othonis imp. 40-42. Ecclesiis Olmucen. et Pragensi consulti Honorius. 43, 44. Pruthenus Christianus tuetur, datus litteris ad episcopos. 45-47. Frisia Oceani eluvie mersa. 48-52. Montfortius in bello pro fide occisus. 53-55. Almaricus patri succedit ab Honorio valde protectus. 56, 57. Philippus Gallie rex in Tolosanæ hæreticos arma parat. 58. Defensa ab Honorio immunitas Ecclesiastica. 59-62. Initia inter Ludovicum et Henricum pax a Pontifice confirmata, qui cæteris Angliæ rebus consulti. 63. Prærogativa Toletana Ecclesiæ confirmata. 64-68. Ferrandus Castellæ rex legitimus edictus. 69, 70. Hispanos contra Saracenos excitat Honorius. 71. Regi Lusitano patrociniū Apostolicum datum.

MCCXIX.

1-8. Pecunia et hortationibus urget Honorius expeditionem sacram, ad quam Fridericus se paratum simulat. 9-11. Fridericum increpat Honorius, episcopos monet. 12-19. Cruce signatorum in Ægypto res bellicæ, et Damiatæ expugnatio. 20-22. Petrus Capuanus creatur Antiochiæ patriarcha. 23-25. Fridericus postulat sibi insignia imperialia restitui, eumque jura Ecclesiastica invadentem Honorius arguit. 26, 27. Bohemiæ regem de eodem crimine increpat. 28-31. Salisburgensem, Upsalensem episcopos et canonicos Bremenses de usurpatis juribus arguit. 32. Beatæ M. V. miraculum. 33. Nuptiæ regis Ungariæ cum filia regis Armenor. 34, 35. Henrici ducis Poloniae pietas, et Waldemari regis Danorum nuptiæ. 36, 37. Auctæ Albigenisium res. 38. Turbæ ab Erardo excitatæ in Campania. 39, 40. Induciæ Anglos inter Gallosque protractæ. 41-43. Translatæ reliquie S. Thomæ Cantuarien., et agitatum de Ilugonis canonizatione. 44. Reginaldus rex Sedis Apostolicæ vectigalem se constituit. 45-47. Hispanos ad pellendos Saracenos excitat, Miramomchemum Christianis conciliat Honorius. 48. Dissidentes Italiæ populos pacificat. 49. Beneficia et privilegia collata. 50-53. Ecclesia S. Xisti donata S. Dominico, qui signis et virtutibus claret. 56. S. Franciscus in Oriente coram Soldano. 57. Insanum Grandimontensium facinus.

MCCXX.

1-3. Subdiaconus Alatrinus ad reposecnda Ecclesiæ jura ad Fridericum missus. 6, 7. Honorius Fridericum monet et arguit propter dilationem expeditionis sacre. 8-10. Honorificum Romanorum responsum ad Friderici litteras. 11-17. Electio Henrici in regem Romanorum, de qua Fridericus multum agit cum Honorio. 18-21. Friderici coronatio Romæ, et quid ante et post illam cum Pontifice actum. 23. Sardinie invasori se opponit Honorius. 26. Antiquatæ leges a Bononiensibus in academicos late. 27-30. Tarvisini ob patrata scelera increpati, et occisores episcopi Ancien. pœna mulctati. 31. Joachimus abbas ab hæresis nota purgatus. 32-36. Papa reges Danie et Bohemiæ, missis legatis, tuetur, Sueciæ regem monet, respicientem episcopum recipit. 37-41. Servitiæ, Livoniæ, et Prussie populos recipit ac in fide confirmat. 42. Nicolaus sacerdos sanctus in Suecia. 43. Giroldus episcopus Valentinus. 44-47. Honorii curæ de pupillo rege Angliæ, de reliquiis S. Thomæ Cantuarien.; de Hiberniæ et Scotiæ Ecclesiis; de canonizatione Ilugonis episc. 48, 49. De exactone vicesimæ in Hispania pro bello sacro. 50-52. Lusitanum regem scelerum arguit Honorius. 53-57. De Terra-Sancta sollicitus mittit litteras ad cruce signatos et Hierosolymæ regem. 58, 59. De statu rerum Orientatum.

- MCCXXI. 1-7. Ugo linus legatus pro expeditione Orientali, ad quam Fridericus se simulat paratissimum. 8. Poloni ad bellum sacrum sollicitati. 9-21. Christiani exorcizus elades, et Damiatia a Turcis expugnata; unde Honorii querelae et litterae ad Fridericum. 22-26. Robertus rex Constantinop. Ecclesiarum iura confirmat. 27, 28. Mattheus patriarcha Constantinopolit. 29-31. Donationem Mathildis comitissa Fridericus Ecclesiae restituere iussus. 32, 33. De episcoporum intrusione Fridericum arguit Honorius. 34-38. Alios usurpatores coeret, bonos episcopos eligit. 39. Gregorius Crescentinus card. legatus in Germania. 40. Suecia vesticgal solvit Ecclesiae Romanae. 41-45. Conradus legatus in Gallia contra Albigenes, quorum faulorem Raymundum increpat Honorius. 46-48. Pontificium studium in convertendis infidelibus, et Christianis tulandis. 49. De coronando rege Scotorum. 50, 51. Eelini consilium de amplectenda vita religiosa.
- MCCXXII. 1-4. Congressus Friderici cum Honorio Vernis habitus. 5-7. Simulante Friderico pietatis studium, Honorius reliquos principes hortatur et monet. 8-13. Cypri episcopus increpat, Achaiae principem insecatur. Ecclesiasticorum oppressiones inuestatur. 14-18. Roberto imp. Constantinop. praesto est, eique Theodorum Comnenum conciliare studet. 19. Donatio a clero Constantinop. Honorio facta. 20, 21. De orationibus Roberti ad Pontificem. 22, 23. Obiurgat papa Matthaeum patriarcham Constantinop. 24, 25. Imperii Orientalis distractio. 26-32. Friderici Epistola ad cardinales et papam de invasoribus Romanae ditionis. 33-37. In Parentium aliosque Ecclesiarum iura invadentes animadvertit Honorius. 38. Indulgentiae concessae inuestibus Ecclesiam S. Mariae-Majoris. 39. Terrae motus in Italia. 40, 41. Livoniae Christianis consulti Honorius, episcopos Germaniae in multis arguit. 42, 43. Ungariae regem ab indebito iuramento solvit. 44-48. In Albigenium haeresim recrudescentem incitat regem Galliae. 49. Agitur de variis canonizationibus. 50-53. Lusitanum regem Bracharensi archiepisc. conciliat, Aragonii pietatem laudat.
- MCCXXIII. 1-6. Celebre in Campania habitum colloquium de re Hierosolymitana instauranda. 7. Morlua Constantia, agitur de novis nuptiis Friderici. 8-10. Joannis Hierosolym. et patriarchae Alexandri studia contra Saracenos. 11-13. Schismatocorum Orientalium viros repressi. 14-10. Fridericum episcoporum electionem sibi arrogantem arguit Honorius. 20. Pisani increpati ab eodem. 21, 22. Instituta in xenodochio S. Spiritus celebritas, et aliae disciplinares leges sanctae. 23-29. Waldemarum Daniae regem oppussum delendit Pontifex, datus litteris ad episcopos et principes. 30. Metropolitanana sedes in Livonia. 31, 32. Incestae nuptiae regis Ungariae. 33-38. Philippi regis Galhae pietissimi obitus et eius filii Ludovici successio. 39, 40. Concilium Senonis contra Albigenes. 41-46. Contra Albigenes expeditio confolata. 47, 48. Angliae rex defensus; Guillelmus episc. Eboracen. sanctorum Catalogo adscribendus. 49-52. De episcopis Patavino et Vicentino Ecclesiasticae libertatis adsertoribus, 53, 54. Rex Reginaldus laudatur, Ferdinandus redarguitur. 55. Corroborata ab Honorio FF. Minorum disciplina.
- MCCXXIV. 1-12. Litterae Honorii ad Germanos de expeditione Hierosolymitana, de qua etiam Fridericus eidem luse scribit. 13-16. Bellum inter reges Angliae et Galliae. 17-20. Regina Georgianorum litterae ad Honorium de Tartaris fuis. 21, 22. Responsum Honorii ad eandem. 23-26. Honorius de Constantinopol. imperio sollicitus per litteras multas decernit. 27. Restituendis praesulibus expulsis incumbit. 28-32. Labores suscepti pro liberando Daniae rege; Guillelmus episc. Roschildensis sanctis adscribendus. 33-35. Belam Hungarorum regem in suam tutelam suscipit Honorius. 36. Religiosos milites S. Mariae Theutonicorum tuetur. 37, 38. Wratlaviensi episcopo ablata curat restituenda; legatum mittit in Livoniam. 39-41. Legatus missus in Gallias contra Albigenes. 42, 43. Ut libertati restituatur Flandriae comes laborat Honorius. 44-46. Henricum Angliae regem et episcopum Cantuarien. redarguit. 47, 48. Novum examen in causa B. Guillelmi, et episcoporum consecratio.
- MCCXXV. 1-7. Friderico cunctanti expeditionem leges impositae, quibus se obstringit. 8, 9. Caeteros principes hortatur, et pro Constantinopolit. imperio agit Honorius. 10-13. S. Engelbertus archiep. Colonien. trucidatus a comite Friderico, qui meritas dat poenas. 14. Religio in Livonia floret. 17. Liturgia Honorii responsa. 18-20. Rex Sueciae defensus, milites Theutonici tutati ab Honorio. 21, 22. Archiepisc. Colocen. de puritate fidei sollicitum, et Belam regem litteris Honorius tuetur. 23. S. Elisabeth libertatis in pauperes. 24-26. Episcopus Glaudensis a sicario caesus. 27. SS. Quintini et Radegundae translate reliquiae. 28-35. Novus legatus contra Albigenes, cum litteris Honorii ad Angliae regem. 36. Impostor supplicio affectus. 37, 38. Mira de B. M. V. protectione et sanctitatis prodigia. 39, 40. Canonizatio S. Laurentii archiepisc. Dublinem. 41-43. Ferdinandus Castellae rex ob invasionem iurium Ecclesiae redargutus, ob zelum fidei laudatus. 44. Ad conversionem Turcarum missi viri Apostolici. 45, 46. Dati episcopi, adversante Friderico, Siciliae Ecclesiis, et Lucae. 47. Haereticos in Insurbria grassantes

coerces Pontifex. 48, 49. De gestis et miraculis Raynerii episc. inquisitio. 50-54. Constitutio Honorii in eos, qui injuriis cardinales afficiunt. 55. Reatina Ecclesia consecrata.

- MCCXXVI. 1-13. Insignis Honorii apologia ad Fridericum; in qua exprobrat urbium et jurium Ecclesiasticorum invasionem et regis pervicaciam. 14-16. Grassatores fovet Fridericus contra Pontificem. 17-19. Elusa consilia Friderici de Longobardia vi subjuganda. 20-24. Longobardos sibi conciliare opera Honorii studet Fridericus. 25-29. Concordia stabilita inter Fridericum et Longobardos; et ejus conditiones. 30-33. Imperialium urbium invasionem per Ludovicum prohibet Honorius. 34-39. Exstirpanda Albigenium hæresi studens Honorius regem Angliæ a lædendo rege Galliæ deterret. 40-43. Obsessa et capta Avenione, moritur Ludovicus VIII rex Galliæ, eique succedit filius ejusdem nominis. 44-46. Regni proceres conciliat Henrico regi, et plurimum causam apud eundem suscipit Honorius. 47, 48. Divina ultio in Richardum episcopum et comitis Saresberien. poenitentia. 49. Guillelmus archiepisc. Eboracen. in sanctorum numerum refertur. 50, 51. Pia S. Francisci mors. 52. S. Engelberti miracula. 53. Waldemarum rex ab extorti juramenti religione liberatur. 54. Dux Norvegiæ cruce signatus in clientelam Apostolicam adscitus. 55-58. Comes Tripolitanus censura irretitus. 59, 60. Creatus patriarcha Constantinop.; missi Minorite ad regiones infidelium.
- MCCXXVII. 1-3. Honorius litteris exprobrat Friderici similitates cum rege socero. 4, 5. Joannes rex ab Honorio ditionis Pontificiæ parti præficitur. 6, 7. Longobardis Friderico conciliatis, expeditionem sacram urget Honorius. 8-11. Litteræ Honorii gratulatoriæ ad reges Russiæ, et increpatoriæ ad Lusitanum. 12. Honorii III mors. 13-16. Gregorii IX successoris primordia, et sollemnis consecratio. 17, 18. Significat præsulibus de sua electione; et Friderico nectenti moras minatur. 19-24. Papa Longobardos et principes litteris excitat et maxime Fridericum. 25. Impostor damnatus. 26-28. Lantgravii Thuringiæ mortem ad suum commodum trahit Fridericus. 29-39. De anathemate in Fridericum inflictio Epistola Encyclica. 40-44. Fridericum poenitentiam spondentem gravibus litteris monet. 45-47. Friderico respuente monita Gregorii, hic ad res Terræ-Sanctæ instaurandas incumbit. 48, 49. S. Elisabeth a sæculi pompa recedit. 50. Cumani ad fidem Christi conversi. 51. Res Poloniæ. 52-55. Ludovicus rex Galliæ rebelles compescit, recipit litteras Gregorii de pace servanda cum Angliæ. 56-62. De solutione decimarum pro bello in Albigenes Ludovicus rex et clerus Gallicanus agunt apud Gregorium. 63-65. Disciplina Ecclesiasticæ et Regularium instaurandæ incumbit Pontifex.
- MCCXXVIII. 1-4. De Friderici excommunicatione docet Gregorius episcopos Apuliæ. 5-8. Turbas in Urbe excitat Fridericus contra papam, qui fugit Perusium. 9. Friderici iter in Orientem. 10-15. Fautores Friderici ditionem Ecclesiasticam vexant, repulsi tamen et victi. 16-18. Gregorius, litteris datis ad Januenses, de injuriis sibi illatis queritur. 19. Mediolanenses increpat. 20-22. Contra Albigenium hæresim excitat Gregorius Ludovicum regem. 23. Legatus card. contra Albigenes. 24-28. Opera S. Ludovici deleta hæresis Albigenium, conversi hæretici, Tolosana Ecclesia restituta. 29-32. Gregorii ad Academicos Parisiensis litteræ parentica. 33-36. Canonizatio S. Francisci peracta a Pontifice. 37. Translatio corporis S. Augustini. 38, 39. Privilegia collata.

ANNALES ECCLESIASTICI.

INNOCENTII III ANNUS 1. — CHRISTI 1198.

Arduam provinciam suscipere jussus Jeremias, suavissimis hisce verbis ¹: « Ne timeas, tecum ego sum », recreatus, jacentem animum excitavit, qui ad divini majestatem imperii metu perhorruerat. Cujus ego oraculi memor, impositum difficilimum munus perducendi ad nostrum usque sæculum Ecclesiasticam historiam, quam cardinalis Baronius duodecim voluminibus est prosecutus, quibus tot veluti sideribus Ecclesiam Dei illustravit, eamque firmissimis propugnaculis contra hæreticorum impetus communivit, divinæ opis spe confirmatus suscepti, quamvis operis difficultate initio depressus animus langueret. Nunquam enim illud attingere essem ausus, nisi congregationis nostræ patres, quibus Baronius absolvendæ

Ecclesiasticæ historiæ provinciam amplissimæ hæreditatis loco se relinquere testabatur, non modo precibus, verum imperiis etiam vim intulissent. Rem igitur aggressurus, divini numinis, cujus gloriæ elucubrationum mearum labores devovi, opem supplicibus votis expeto, beatissimæque Virginis, intercedente S. P. Philippo Nerio, ipsius cultui, dum in terris ageret, addictissimo, suffragia imploro. Cum enim condendorum Ecclesiasticorum Annalium auctor Baronio extiterit, atque ita scribentem suis apud Deum precibus juverit, objicientes sese illi difficultates submoverit, levavit labores, ac sub onere interdum fatiscentem confirmavit, ut jure (fatente ipso cardinali) operis parens dici posse videatur; me quoque illud assummentem, eadem studii contentione, quam olim card. Baronium, tunc provectorum spero.

¹ Jer. 1.

4. *Innocentii III creatio, et ejus primordia, virtutes et merita.* — Peperit novum anno supra millesimum centesimo nonagesimo octavo, Indictione prima, splendorem Innocentius III in augustissima Petri sede collocatus, qui rerum gestarum magnitudine plurimum Romanorum Pontificum in agenda Christi gloria, revocandis ad Sedis Apostolicæ obsequium schismaticis, proferenda ad exterarum gentes religione, amplificandaque Ecclesiæ majestate, labores æquavit. Extulere ipsum ad amplissimam dignitatem præclaræ virtutes, insignia doctrinæ ornamenta, adjumentaque naturæ, quibus non impar ad sustinendas totius orbis curas animi robor adjecerat, ob quæ, licet ætatis suffragio careret, annos triginta septem tantum natus, eadem die qua exequiæ Cælestino Tertio sacro ritu persolutæ sunt, nimirum VI id. Januar., prætermisissis cardinalibus senioribus inter

se de Pontificatu certantibus, secunda omnium gratulatione ¹, Apostolicis infusus invitatus ac renitens decoratus est. Gesserat antea cardinalitius apices sub titulo diaconicæ SS. Sergii et Bacchi, ac magnos ad amplissima quæque manera capessenda spiritus et claris natalibus comitum Signiæ hauserat, fueratque a Trasimundo patre optimis moribus excultus, atque in celeberrimis postea Academicis, scientiis perpolitus, cujus vitæ primordia depingit anonymus auctor, qui ejus gesta accuratissime ac summa fide, ut testatur Baronius, usque ad annum ejus Pontificatus undecimum tradidit. Quæ cum nos una cum Innocentii Epistolis contulissemus, in nullo a veritate deflectere comperimus: extabant antea in Bibliotheca nostra Vallicellana, in manuscripto Codice ex pervetusto volumine Avenionen-

¹ Rog. et Baron. hoc anno.

sis tabularii descripto; nuper vero una cum ejusdem Pontificis regestis, XII, XIV, XV, et XVI, ex Ms. bibliothecæ collegii Fuxensis Tolosæ, sodalium illius opera typis mandata fuerunt. Itæc igitur auctor de primis Innocentii vitæ auspiciis, corporis forma, animi egregiis dotibus, claritate generis, delibavit:

2. « Innocentius III ex patre Trasimundo de comitibus Signiæ, matre vero Clarina de nobilibus viris, fuit vir perspicacis ingenii, et tenacis memoriæ, in divinis et humanis litteris eruditus, sermone tam vulgari quam litterali discretus; exercitatus in cantilena et psalmodia; statura mediocris, et decorus aspectu; medius inter prodigalitatem et avaritiam, sed in elemosynis et victualibus magis largus, et in aliis magis parcus, nisi cum necessitatis articulus exigebat: severus contra rebelles et contumaces, sed benignus erga humiles et devotos: fortis et stabilis, magnanimus et astutus, fidei defensor et hæresis expugnator: in justitia rigidus, sed in misericordia pius, humilis in prosperis, et patiens in adversis; naturæ tamen aliquantulum indignantis, sed facile ignoscentis. Hic primum in Urbe, et deinde Parisiis, tandem Bononiæ scholasticis studiis insudavit et super coætaneos suos tam in philosophica, quam in theologica disciplina profecit, sicut ejus opuscula manifestant quæ diversis temporibus edidit et dictavit, etc. » Percenset ejus elucubraciones, de quibus nos extremo Pontificatus ipsius anno opportunius disseremus. Utriusque etiam juris scientia effloruisse, non modo Baronius in schedis, quæ apud nos extant, observavit, verum ejusdem Pontificis sapientissima responsa ac decretales ab eo datæ Epistolæ in omnium oculis collocavit: quæ Jordani antiqui historici verbis cujus ingens opus antiquitus exaratum in Bibliotheca Vaticana asservatur, confirmanda videntur¹: « Illic subtilis fuit valde, tam in jure quam in theologia, et factus cardinalis, in moribus et scientia gratus fuit nimis ». Pergunt gesta:

3. « Ilunc sanctæ memoriæ Gregorius VIII papa in subdiaconum ordinavit, et Clemens III papa promovit in diaconum cardinalem, vigesimum nonum ætatis annum agentem, assignans ei Ecclesiam SS. Sergii et Bacchi, cuius ipse fuerat diaconus cardinalis. Proficiebat autem sicut ætate, sic et probitate coram Deo et omni populo, ita ut omnes de sui sublimatione præsumerent et sperarent; infra biennium autem, postquam promotus fuit in cardinalem, præfatam SS. Sergii et Bacchi Ecclesiam, quæ nimis erat deformis et ruinosâ, ut magis crypla quam Basilica videretur, suis sumptibus restauravit, parietes erigens, et renovans tectum; super novos gradus construens altare, novaque pectoralia faciens ante chorum; statim autem postquam fuit ad Apostolatam assumptus, jussit fieri ante ipsam Ecclesiam porticum columnatam

de bonis quæ in cardinalatu contulerat sibi Deus, multis mirantibus in novitate sua tantas invenisse expensas, cum manus suas ab omni turpi munere excussisset, nullam a quoquam donationem, vel promissionem accipiens, antequam ejus esset negotium terminatum, nihil exigens a quocumque; via regiæ semper incedens, non declinans ad dexteram vel sinistram; inter fratres sine querela conversans ».

4. Quod ad diaconiam pertinet SS. Sergii et Bacchi, cujus Innocentius titulum in cardinalatu gessit, ea adeo temporum injuria eversa est, ut nulla pæne illius rudera supersint. Sita erat inter Severi imp. triumphalem arcum et Capitolium, quam Baronius multis ante annis collapsam ac profanatam se vidisse asserit, quæ quanta magnificentia ac cultu assurgeret, ex ejusdem Innocentii ad clericos illius Ecclesiæ datæ Epistolâ² colligi potest. Præterea Innocentium, antequam cardinalis diaconi dignitate fulgeret, in Basilica S. Petri canonicum extitisse, ipse testatur in Epistolâ ad canonicos illius datâ³, cum jam Pontificias infulus adeptus esset. Emensus etiam erat alios honorum gradus, ac munera obierat, in quibus divina illum providentia ad omnium augustissimum pro dignitate gerendum expoliebat: de cujus creatione ac nonnullis illius præsgitiis hæc Vita illius auctor monumentis propagavit:

5. « Defuncto igitur Cælestino, cum quidam cardinalium se contulissent ad septa Solis (septem Solia) monasterii, ejus causa ut liberius et securius ibi possent de successoris electione tractare, ipse cum quibusdam aliis apud Basilicam Constantinianam voluit decessoris obsequiis interesse: quibus honorifice celebratis, ipse cum illis ad præfatum locum accessit, missarum solemnibus in honorem sancti Spiritus a solis ibidem cardinalibus celebratis, cum ad tractandum de substitutione Pontificis consedissent, placuit omnibus in communi, ut ad terram humiliter inclinati singuli pacis osculum sibi darent, et oratione præmissa examinatores fuerunt secundum morem electi, qui sigillatim votis omnium perscrutatis, et in scriptum redactis, examinationem factam retulerunt ad fratres, et quoniam in eum plurimi convenerunt, licet tres alii fuissent ab aliquibus nominati, post disputationem inter eos super ætate habitam, quia tunc erat annorum triginta septem, omnes tandem consenserunt in ipsum propter honestatem morum, et scientiam litterarum, cum in summum Pontificem eligentes, flentem, ejulantem et renitentem, vocantes ipsum Innocentium, cum prius Lotharius vocaretur: et publicata electione, cum hymnis et laudibus ductus est a multitudine cleri ac populi, qui inferius expectabant, ad Constantinianam Basilicam, et inde ad patriarchatum Lateranensem perductus, peractis omnibus secundum ritum solitum et antiquum.

¹ Bibl. Vatic. n. 1960.

² Innoc. l. II. Ep. xciv. — ³ Ibid. l. I. Ep. cccxvii.

6. « Cum autem celebraretur electio, hujusmodi signum apparuit, quod videlicet tres columbæ frequentabant volatus in locum in quo cardinales sedebant congregati, et cum ipse post nominationem fuisset a cæteris segregatus, una illarum, quæ candidissima erat, ad eum volitans, juxta dexteram insidebat. In visione quoque nonnunquam ostensum est, quod ipse matrem suam duceret in uxorem, et alia multæ revelationes factæ sunt viris religiosus de ipso, quas scribere prætermittimus; quoniam, et ipse nolebat hujusmodi præsentia indicare ». Ob ista atque alia jure de ipso, veluti de Timotheo Apostolus affirmavit¹, secundum præcedentes divinitus factas prophetias ad Pontificatum evectum, usurpari possit. Equidem in objecto cuidam sacerdoti cælesti viso, D. Petrus significavit se Innocentium singulari amore a teneris ejus annis complexum, perque varios honorum gradus ad Sedem suam extulisse. Sed de his rursus aptiori loco. « Celebrata est ejus electio sexto id. Jan. anno Incarnationis Dom. MXXVI, et quia tunc diaconus erat, dilata est ejus ordinatio in presbyterum usque ad sabbatum Quatuor Temporum IX kal. Martii, etc. » Enumerat auctor Redemptoris annos non ab ejus Nativitate, ut consuetudo recentior invaluit, sed ab Annuntiatione ut multi ex antiquioribus auctoribus usurparunt. Insequenti post die quam Apostolicum fastigium attingerat, Innocentius Encyclicas litteras ad fideles dedit², quibus inopinæ promotionis suæ eos fecit certiores, utque demisse de se admodum sentiebat, pluribus aliis qui meritis ac virtutibus præcellerant omissis, in se unum omnium oculos coniectos ac suffragia concurrisse scripsit; dignissima quidem Epistola est, quam ob styli elegantiam et sententiarum majestatem in nostros Annales producimus; sed potius particulam tantum excerpere visum est, cum jam in lucem edita sit: nostri enim consilii est, ea Breviter delibare, quæ ante typis mandata fuerunt, eaque fusius adducere monumenta, quæ hactenus lucem non aspexere, atque ex iis Epistolarem historiam, quam longe cæteris præferendam ostendit sæpe Baronius, contexere, ut quæ errorum periculis minus obnoxia habenda videatur.

7. *De sua creatione litteræ Innocentii papæ conantis avertere Philippum regem ab incestis nuptiis.* — « Innocentius etc.

« Felices memoriæ Cælestino patre ac prædecessore nostro, VI id. Jan. viam universæ carnis ingresso et in Lateranen. Basilica (sicut moris est) honorifice tumulato, fratres nostri, videlicet episcopi, presbyteri, et diaconi cardinales, et nos ipsi cum eis simul in unum secessimus, ut tanto licentius et tutius de substitutione Pontificis tractaremus, quanto tractatus ipse majorem deliberandi copiam et amplioris circumspectionis consilium requirebat. Cumque missarum solemnibus in ho-

norem sancti Spiritus celebratis, requisitæ fuissent omnium voluntates, ad insufficientiam nostram oculos extenderunt: humano forsitan æstimantes arbitrio, in saeculo Benjamin scyphum argenteum invenire, licet plures ex ipsis ætatis, ordinis et meriti ratione potuissent ad tante dignitatis apicem dignius evocari; cujus siquidem dignitatis onus cum insufficientia nostra penitus recusaret, utpole nostris debilibus humeris importabile, sub illius tamen confidentia et exemplo, qui infirmitatem beati Petri, trina prius negatione probatam, post trinæ confessionis vocem in gubernatione suarum ovium confirmavit, quod personæ nostræ multiplex imperfectio denegabat, in ipsius contulimus voluntatem, fratrum nostrorum acquiescentes instantiæ, ne reluctatio diuturna dissidii pareret detrimentum, aut dispositioni divinæ videretur aliquatenus obviare; sperantes quod ille, qui dat omnibus affluenter et non impropèral, qui novissimum fratrem, virum utique secundum cor suum, in regem de post fetantes assumpsit, de lapidibus suscitabit filium Abraham, vocans ea quæ non sunt, lanquam ea quæ sunt, ut infirma eliciens, fortia quæque confundat, etc. Dat. Laterani, V id. Jan. »

8. Simillimis litteris Gallicanum clerum adepti Pontificatus certiores factos admonuit, ardentissimis apud Deum precibus insisterent, ut susceptam Ecclesiæ administrationem pro modulo suo gereret (de quo etiam ad Cistercienses et Præmonstratenses date littere)¹ tum suam ipsam operam ad tuendam eorum dignitatem explicaturum pollicetur². In exaratis vero Philippo regi Francorum litteris³, quarum sententia superioribus consensiens erat, adiecit, se ob singularem regni Francorum cum Ecclesia conjunctionem adductum, ut ipsi litterarum suarum primicias veluti speciali (ut loquitur) Ecclesiæ filio offerret, hortatusque est, promissa criminum condonatione, in fide et amore Ecclesiæ adhæresceret, pulcherrima Ludovici Septimi exempla coleret, suum Apostolicæ Sedi auxilium porrigeret, mutuis se quoque amoris amplexibus officiosisque eum prosecuturum. Nec mora, quam regi Francorum benevolentiam promiserat explicuit: antequam enim litteram Pontificiam solemnium ritu exciperet, ut regem a pellice, cujus amoribus erat irretitus, monitis suis divelleret, incumbere cœpit; cum nullæ sint amoris illustriores notæ, quam cum amans alterius vitia increpat, ac fœdiore maculas ab eo detergere atque amovere meditatur. Jam quidem ante Cælestinus Apostolicas curas prodegerat, atque involutus in libidinis cœno Philippus Inseburgium reginam sacram Deo virginum monasterio incluserat, inductamque Mariam regio luxu diffluentem in palatio alebat. Quod cum gravissimum omnium oculis scandalum injiceret, Philippo terribissimam labem inureret, divinam iram læcesseret,

¹ 1. Tim. 1. — ² Innoc. 1. 1. Ep. 1.

¹ Innoc. 1. 1. Ep. LXXV. — ² Ibid. Ep. III. — ³ Ibid. Ep. II.

quæ etiam continuis angustiarum aculeis, ut e vitio excitaret, ipsum torquebat; Innocentius Parisiensi episcopo vitæ probitate, prudentia, doctrinaque conspicuo partes injunxit¹, pontificio nomine rogaret regem, ut ejecta pellice, reginam reciperet; prœnderet ipse, quod cum contra Ecclesiæ imperia induxisset, suscipiendos ex ea filios sceptro Francorum nunquam successuros, et si ipsius filius Ludovicus ex humanis eximeretur, diadema in exterâ manus devolutum iri: intreretur cœlestis numen flagelli sui terrorem incutere, jam Gallias fame attrivisse, nec leviora alia mala glomerare, se quidem quantumvis cupiat, nullam ipsi molestiam facessere, ex impositi a Deo sibi muneris religione, tanta mala inertes et impune non toleraturum.

9. « Qui quoniam, inquit, eidem reginæ sui negavit corporis potestatem, ipsius promerentibus culpis, multis angustiis irruentibus nunquam optata potuit felicitate gaudere, sed præter alias afflictiones tota Gallia provincia famis fuit sterilitate percussa, et nisi quantocius respiscat, flagellum Dei contra se potest gravius formidare ». Confirmat Rigordus², qui ait tum hoc anno ac duobus præcedentibus ex nimia imbrum eluvione corruptis segetibus diram famem in Galliis sævisse, maximasque tempestates inhorruisse, adeo ut a Trembaelo ad Kalam monasterium segetes, vineas, nemora vis procellæ everterit, et cælo lapides ad nucum et ovorum magnitudinem, populumque similibus prodigiis exterritum, jam natum in Babylonia antichristum, ac finem mundi imminere existimasse. Auxere ea mala clades a Richardo Anglorum rege illatæ, qui numero collecto exercitu, Francorum regis terras diripuit, corcellas æquavit solo, igne obvia quæque delevit, venientem Philippum Francorum regem fudit, qui vix e prælii discrimine maxima suorum parte vel cæsa vel capta effugit; nec levius aliud periculum adiesse adjicit Parisius³: « In hoc congressu rex Francorum pondus prælii ferre non valens, coactus cum suis ad Gisortii castellum aufugit, et cum fugiendo pontem de Gisors ascendissent fugientes, contractus esse ille pons præ multitudine intrantium cum impetu pontem, et ipse rex cum equo et armis cecidit in fluvium de Cethe cum aliis innumeris de regno Francorum: ubi rex ille in ceno jacens volutatus, a mortis discrimine vix ereptus est »; ut non vana Christi vicarii præsentia fuisse constet, cum hæc mensæ Septembri dicat Rigordus contigisse; is vero mali causam refundit in regis facinus, quo Judeos paulo ante Parisios reduxerat: verum cum ob illud, tum ob Inseburgum uxorem ab illo repudiatam, ut prædixit Innocentius, plecti a Deo meruit. At de iis rursus inferius.

10. *Hungariæ pacandæ studet.* — Nunc alia quæ ante susceptas solemnem pompam Apostolicam in-

fulas gesserit, cumulare juvat, quibus magnam sui hujusmodi auspicii expectationem concitavit, ac maxime quam alie ipsius animo impressum fuerit, reparandis Terræ-Sanctæ rebus insistere, cujus subsidio primas curas, ex ejus ad Germanos principes ac viros nobiles, qui superstitionibus Cælestino Pontifice, atque Henrico imperatore, spe eventendæ Sarracenorum potentæ cum exercitu instructissimo Syriam petierant, datis litteris¹ addixisse constat; sed cum de his pluribus iterum agendum sit, nunc supersedendum iisdem arbitrator, atque alia ante consecrationem gesta delibanda. Apostolicam etiam sollicitudinem ad ferendam aliis regnis laborantibus operi exporrexit, ut ob id nonnullorum cruce insignitorum protectionem in Terram S. instrumentum, in aliud tempus differre necesse fuerit. Exardescente enim intestino et civili bello in Ungaria, cum Henricus rex Sedi Apostolicæ significasset, gravissimo terrore seditiones in suo regno erumpere, precesque adderet, ne crucesignati suorum partium in tanto periculo discedere, regiamque causam deserere cogerent, Innocentius archiepiscopo Strigoniensi, qui crucis militare signum sibi impresserat, ut votum differret, imperavit², nequaquam enim illud hujusmodi facto violatum iri. Cum vero ineunte Pontificatu hæc scripserit Innocentius, regis litteræ ad Cælestinum missæ videntur, atque is interea temporis, morte oppressus fuisse; exortam sane vivo adhuc Cælestino in Ungaria discordiam liquet, cum ipse Cælestinus in eos omnes anathema jaculatus esset, qui Andræ ducis fratris Ungariæ regis partibus faverent: quare Innocentius abbati S. Martini, qui eo se scelere vinculisque anathematis implicuerat, nulla impertita salute scriptis litteris in censuras a Cælestino strictas impigisse monuit³, præcepitque, ut Apostolico solio ad facti rationem reddendam se sisteret.

Præcipua fax illius belli, quo flagrabat hoc tempore Ungariæ, regis Henrici frater erat, qui cum suscepto Hierosolymitana expeditionis voto se cruce insignivisset, extincto patre Bela arma sacra in fratrem converterat: illum enim antea pater, cum in extremo mortis discrimine versaretur, objecta incurrendæ paternæ maledictionis pœna ac religione obstrinxerat, ut votum, quod ipse nuncuparat, exequeretur, fueratque obtestatus, voti a se suscepti religionem in filium transfudisse. Quare Innocentius cum ut Ungariam pacaret, tum ne dux votum infringeret, exaratis Apostolicis litteris⁴, votum solvere, atque ex Ungaria in Terram-Sanctam discedere imperavit. Quid vero dux postea gesserit, inferius cum cæteris rebus Ungaricis collocabimus, reliqua Innocentii Pontificatus primordia decurramus.

11. *Gesta Innocentii ante et post suam consecrationem Urbi salubria.* — Cæterum non ita ad

¹ In lib. 1. Ep. 1v. — ² Reg. in Phil. Aug. — ³ Paris. hist. Ang.

¹ Lib. 1. Ep. xiiii. — ² Ibid. Ep. v. — ³ Ibid. Ep. vii. — ⁴ Ibid. Ep. x.

extera regna studia diffundebat Innocentius, ut negligeret Italiam, ac suis non consuleret : cum enim Basilicæ duodecim Apostolorum et S. Petri ad Vincula presbyteri cardinales legati cum episcopis, urbibusque Hetruriae fœdera, quæ Romanæ Ecclesiæ detrahebant dignitati, invissent, ad ea dissolvenda conficiendaque alia, quæ Tusciæ et Romanæ Ecclesiæ rationibus magis conducere, ipsos jussit incumbere¹. Egerant etiam Perusini et Viterbienses, de contrahendo illo cum Tuscis fœdere, atque utrorumque magistratibus jussit Pontifex², inchoatum tractatum intermitterent, donec nova ipsis ab Apostolica sede provincia demandata fuisset; cardinalibus vero qui conciliando illi fœderi desudabant, aliis litteris præcepit³, ut si Tusciæ præfecti imperia ab Apostolica Sede prioris S. Fridiani opera sibi delata perficerent, a Pisanis interdicti sententiam non amoverent, si vero iidem magistratus Hetruriæ jussa denunciata non caperent, ea lege Pisas interdicto exsolverent, si magistratus exhibita cautione sponderent, Pontificia jussa pro eorum libertate, atque Ecclesiæ Romanæ dignitate ipsis injuncta exequi; cum vero ea res publica certo rectore careat, arrepta honesta aliqua occasione illam sacris restituant, adactis prius sacramento civibus, se ineundæ societatis leges, quas alii Hetruriæ rectores admisissent, statim ampleuros.

Petenti inter hæc archiepiscopo Mediolanensi⁴, ut eos qui a Romano Pontifice sacrum aliquem ordinem susceperant, quorum maxima erat multitudo, ad diaconatum et sacerdotium promovere posset, cum ipsius Ecclesia ea de causa ministro- rum penuriam pateretur, indulgit; ea tamen lege, ut ipsi consentirent, eoque gradu digni essent, quorum nomina sibi significaret.

12. Hæc atque alia Innocentius sanciebat, antequam solemnibus ceremoniis tiara Pontificia esset redimitus, ne, ut ipse loquitur, eo temporis intervallo marcesceret otio, suæque promotionis primitias Deo surriperet, cui universa opera consecrare tenebatur. Tunc vero dimidia tantum bulla Diplomata consignabat, quorum auctoritas ne ab aliquo revocaretur in dubium, atque infringere- tur, Encyclicis ad præses datis litteris⁵, ejusdem fidei esse decrevit, ac reliqua quæ bulla integra postea communita forent. Cur vero tandem suam consecrationem distulerit, ea ratio fuit, sive quod ipso die festo cathedræ S. Petri in ea primum solenni pompa sedere ex pietate vellet, unde illius sensu delibutus in media celebritate lacrymis temperare non potuit; sive quod cum diaconatu tantummodo insignis esset, cum renuntiatus est Pontifex, atque sabbato Quatuor Temporum presbyterio decorandus foret, ea celebritas citius quæ decebat apparatu, commode agi non posset; cujus magnificentiam ac pompam ita Vite illius auctor descri-

bit : « Et quia tunc diaconus erat, dilata est ejus ordinatio in presbyterum usque ad sabbatum Quatuor Temporum nono kal. Martii, et sequenti Dominica, in qua tunc occurrit festum cathedræ S. Petri, fuit apud Sanctum-Petrum in episcopum consecratus, et in ejusdem Apostoli cathedra constitutus, non sine manifesto signo et omnibus admirando. Interfuerunt autem consecrationi ejus, quam ipse cum multa cordis compunctione et lacrymarum effusione accepit, quatuor archiepiscopi, et episcopi viginti octo, sex presbyteri, et novem diaconi cardinales, et decem abbates, cum quibus omnibus, et tam priore cum subdiaconis, quam primicerio cum cantoribus, necnon judicibus, advocatis, et senatore, et cæteris scholis, processit solemniter coronatus per Urbem a Basilicâ Sancti-Petri usque ad Lateranense palatium, comitantibus præfecto et senatore cum magnatibus et nobilibus Urbis, multisque capitaneis et consulis ac rectoribus civitatum. Coronata est tota civitas, et clerus cum thuribus et incenso, populus autem cum palmis et floribus utrinque cum hymnis et canticis, sparsis de more missilibus obviam illi catervatim venerunt, factaque laude tam infra Ecclesiam Sancti-Petri, quam ante Lateranense palatium, postquam ascendit in domum majorem, quæ Leonina vocatur, presbyterio per ordinem distributo, sollemne convivium celebravit ». Hæc quæ ex Actis audivimus, iis simillima sunt, quæ de aliis Romanis Pontificibus refert Baronius.

13. Jam alia, quæ postquam Pontifex sacratus est gesserit, prosequamur. Aiunt ipsius Acta, Romanis magnis clamoribus congiarium exposcentibus, statim atque electus est, cum tamen Ecclesiæ opes exhaustæ propemodum, atque ab Henrico imp. qui Siciliam, regnum illius stipendiarium, atque patrimonium B. Petri usque ad portas Urbis occuparat, attritæ essent; quinelliam a Benedicto dissipatæ, qui maritimam ac Sabiniam ab ejus dominio alienarat, post inunctionem Pontificiam votis eorum obsecrunt.

« Statim¹ post electionem ipsius Romanus populus cœpit apud eum vehementer instare, supplicans et deposcens, ut eos ad fidelitatem reciperet et consueta sibi dona conferret; ipse vero induci non potuit, ut ante consecrationem super hoc eis vellet præbere consensum, sed post consecrationem, cum turbulentius conclamarent, deliberavit super hac petitione populi diligenter. Et quoniam status Ecclesiæ Romanæ pessimus erat, pro eo quod a tempore Benedicti charissimi senatum Urbis prodiderat (perdiderat); et idem Benedictus seipsum faciens senatorem subtraxerat illi Maritimam et Sabiniam, suos justitarios in illis constituens. Henricus autem imperator occupaverat totum regnum Siciliæ, totumque patrimonium Ecclesiæ usque ad portas Urbis præter solam

¹ Lib. I. Ep. xv. — ² Ibid. Ep. xxxiii. — ³ Ibid. Ep. xxxv. — ⁴ Ibid. Ep. xxii. — ⁵ Ibid. Ep. lxxxiii.

¹ Anony. auct. ib.

Campaniam, in qua tamen plus timebatur ipse quam papa; in hoc devenit consilium, ut petitione populi exaudiret, quatenus et tempus redimeret malum, et patrimonium recuperaret amissum: verum antequam populo responderet, volens scire, utrum thesaurus Ecclesie sufficeret ad hoc opus, usus est hac cautela, quod per singulas parochiales Ecclesias fecit singulos parochiales occulte describi, ut sciret et numerum et quantitatem ipsorum; et ita veritate comperta jussit illos recipi per singulas regiones, sed nunquam tanta potuit adhiberi cautela, quin fraus committeretur ». Subdunt Acta, praefectum Urbis, qui ad hoc tempus imperatori fidei sacramento obstrictus fuerat, in verba Innocentii jurasse, atque etiam Pontificem patrimonium amissum recuperasse.

« Sequenti die post consecrationem suam Petrum Urbis praefectum ad ligiam fidelitatem recipit, et per mantum, quod illi donavit, de praefectura eum publice investivit, qui usque ad illud tempus juramento fidelitatis imperatori fuerat obligatus, et ab eo praefecturae tenebat honorem. Sed et ab aliis baronibus circumquaerque (quibuscumque) juramentum fidelitatis recepit, missisque nuntiis per totum Ecclesie patrimonium, fecit sibi fidelitatem ab omnibus exhiberi, et exclusis justitiariis senatoris, qui ei fidelitatem juraverat, suos justitiarios ordinavit, electo per medianum suum alio senatore, tam in Urbe quam extra patrimonium recuperavit nuper amissum ». Quibus consentiunt, quae in regesto Pontificis habentur, secundo a celebritate consecrationis die praefectum in cardinalium consistorio fiduciarii viri officia Innocentio detulisse, ac scypho argenteo, accepti gratissimi obsequii ergo donatum fuisse.

14. *Picenum ducatus Spoleti et Assisii, alioque urbes in Romanæ Ecclesie ditationem recipiuntur.* — Ad revocanda etiam alia Ecclesie jura quae divulsa atque occupata improborum potentia fuerant, legationes decretae in Picenum, cui Marquardus, vir opibus potens, et dolis instructissimus incubabat, cumque cardinales ad obsequia Ecclesie populos traducere, ac fidei sacramenta exigere cepissent, ut praedam relineret tyrannus, missis oratoribus spondit se in fide ac potestate Innocentii futurum; sed cum fraudes suas a Pontifice detectas praesagiret, promissa infregit; omnes denotatus suos elusos intaitus, populosque ad Ecclesie obsequium excusso depulsoque servitutis illius iugo concurrere, oblata ingenti pecunia vi, promissoque censu annuo tentavit Innocentium, ut fiduciario titulo Marchiam ipsi relinqueret, sed respuit infidi hominis preces Pontifex, Picenumque Ecclesie reddidit. « Reducta est igitur (inquunt Acta) tota Marchia praeter Asculum ad dominium et fidelitatem Ecclesie; videlicet Ancona, Firmum, Auximum, Camerinum, Fanum, Aesinum, Senogallia, et Pisaurum cum omnibus diocesis suis ».

Dum ita Piceni Germanicae tyrannidis per-

taesi, ad partes Ecclesie certatim confluerent, Marquardus iras omnes in eos, quos in servitute continere non poterat, effudit; contracto enim exercitu, quacumque ibat, ferro flammaque urebat agros, spoliabat templa, oppida excidebat; quem ita furentem monuere cardinales legati, ut ab urbium excidio, vastitate agrorum, templorum incendio, depradatione domorum absteret, monitaque et imperia sibi facta contempto elidentem anathemate perculere, ejus vinculis licet ob defentam Ecclesie ditationem longe prius irretiri meruisset, dilata tamen res fuerat, donec in apertam contumaciam erupisset. Incussam Marquardo a cardinalibus sententiam confirmavit Innocentius, ac Piceni episcopis mandavit¹, vibratum in eum ac sequaces anathema pronulgarent.

Prodiere mox in lucem nefaria Marqualdi consilia: qui enim honoris Ecclesie cupidissimum se finxerat, jactaratque se Ecclesiam magis quam ulli imperatores auxissent, amplificatorem, abjecta larva, hostis crudelissimus evasit: « Nihil enim », ut Christus in Evangelio docet², « est opertum, quod non revelabitur, neque occultum, quod non scietur ». Cumque avulsam ex unguibus Marchiam lugeret, in Siciliam impetus convertit. Sed de eo inferius.

15. Quid nunc Innocentius ut praepotentem alium Germanum ex Ecclesie ditatione detraheret, intueamur. Is erat Conradus Spoleti dux et Assisii comes, qui cum populos ad libertatem, qua sub Ecclesie imperio suavissime fruebantur, excitatos videret, maleque sibi metuens, ne ex ditatione injuste obtenta everteretur, Pontificis gratiam colligere conatus est, ac datis filiis obsidibus fidem suam illi obligare, arcesque omnes praesidio militari suis sumptibus muniendas tradere, censum etiam pendere, militesque pro tuendo patrimonio alere pollicitus est. Egregiae visae sunt conditiones Pontifici, sed cum Italos a Germanis, sub quorum iugo diu gemerant, abhorrere videret, eas respuit: unde Conradus sub nullis conditionibus Innocentii arbitrio se permisit, populos sacramenta sibi praestitit religione liberavit, arcesque nonnullas dedit, quae Vita illius auctor fuisse prosequitur. Exarsit vero non levis controversia in reddenda Assisii arcis causa, quam tamen jussisse bona fide Conradum, ut Pontifici dederetur, testatur Innocentius ad praefectos Hetruriae in apologeticis ad eos datis litteris³: ii enim cum in Ecclesie gratiam admissum Conradum vidissent, atque insuper arcem Assisii non fuisse Innocentio restitutam, levitatis arguere ac traducere Pontificem coeperant, quod cum ad pellendos Germanos consilia inuisset, jam ipsorum potentiam recepto Conrado aleret, ipsique arcem Assisii asserere moliretur; quam calumniam Innocentius depulit, rem non dolo et collusionem factam, sed Assisinas et Perusinos ditionis illius successum disturbasse; quod

¹ Lib. I. Ep. XXXVIII. — ² Matth. X. — ³ Ep. LXXXVIII.

etiam his verbis Pontificis Vite auctor asserit : « Sed Assinates, qui eam tenebant obsessam, non permisissent illam reddi, quin captam protinus destruxerunt » ; imposito quippe arci praesidio, in-jectum erat ipsorum libertati frænum, qua ut potirentur, illam deleverunt. At quærentem de oblocutorum susurris Innocentium, atque hæc gravissima in Pontificæ majestatis detractores pronuntiantem audiamus : « Licet peccatores simus et nati de peccatoribus, illius tamen vices exerceamus in terris, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ; qui cum sit Dominus omnium, habens in vestimento et in femore suo scriptum : Rex regum, et Dominus dominantium : in nobis honoratur, cum honoramur ; et contemnitur cum contemnimur, ipso testante, qui ait : Qui vos spernit, me spernit ; et qui me spernit, spernit eum qui misit me, etc. » Pergit rei gesteseriem, quam ex Actis in pauca cogimus recensere, ut Conradum perensisset anathemate, qui cum Ecclesiæ se subjeceret, omniaque erepta restitueret, Fulginium et Interamnam redderet, atque arces alias dedere contenderet, Ecclesiæ conciliari meruisset.

16. Confirmant dicta Pontificis ipsius gesta¹ : « Recuperavit ergo Romana Eccl. ducatum Spoletii, et comitatum Assisii, videlicet Reate, Spoletum, Assisium, Fulginium, et Nucernam cum omnibus diocesis suis. Quia vero mora prædicti Conradi erat valde suspecta, de mandato domini papæ rediit in Theutoniam. Recuperavit etiam Perusium, Engubium, Tudertum, et civitatem Castellii cum comitatibus suis, recepto juramento fidelitatis a civibus, baronibus, et Catanis. Fecit etiam destrui castrum montis Sanctæ-Mariæ, in quo tempore prædecessoris sui Conradus, qui musca in cerebro dicebatur, captum detinuit præfatum Octavianum episcopum Hostiensem de Francia redeuntem, ut esset hæc demolitio in titulum memoriæ sempiternæ ».

17. Provolavere ad imperium Ecclesiæ circa hæc tempora una cum aliis Montis-Belli oppidani, quorum magistratus, qui antea inviti ab Apostolicæ Sedis obsequio imperatorem Romanorum potentia injuste divulsi fuerant, occasione captata, cum Italiæ populi extincto Henrico, qui ipsos durissimo jugo attriverat Germanique divisa, ad libertatem assurgerent, summoque studio ad novi Pontificis, qui Sedis Apostolicæ subditos in pristinum statum vindicare studebat, obsequia se converterent, Innocentio fidei sacramento se astringere, utpote qui comitatus ambitu comitis Mathildis contenti, Ecclesiæ obnoxii esse deberent ; e quorum litteris hæc decerpimus², quæ redeuntem ad Ecclesiæ dominium populorum gaudium ac triumphum illustrent : « Non est opus insinuare quod luce clarius constat, nec unquam ab aliquo negari poterit, quod non fuerit (nimirum Mons-Bellus) de comitatu comitis Mathildis : sed præ-

valente adversus Ecclesiam Dei publica olim potestate, dominationem suam in ipso castro Ecclesia non valuit exercere. Nunc vero quia omnipotens Deus sic disposuit, ut tempore vestro filiorum dispersiones ad sinum Catholicæ matris redeant, patris imperium per omnia servaturi. Hinc est, quod unanimes uno voto omnes quærimus, et diligenter petimus dominiū vestrum, vestraque sanctitati tanto devotius fidelitatem facere cupimus, quanto indubitanter vos credimus spiritum Dei habere, atque ideo accepisse potestatem, ut omnia in statum rectitudines, vestra sapientia reducat ».

18. *Jubet Innocentius consecrari altaria S. Petri, instituit festum Conversionis S. Pauli.* — Erigebant ista sese in dies res Sedis Apostolicæ, Innocentii studio atque opera efflorescebant, qui non modo in recuperandis Romanæ Ecclesiæ bonis industriam collocavit, sed cum etiam omnium aliarum Ecclesiarum curæ ipsius humeris incumbere, ad eas in pristinum splendorem ac jura asserendas animum convertit, suoque exemplo inertiam præsulum excitavit ; demonstrant hoc ejus litteræ ad Neocastrensem¹, Aquinatem², Melitensem³, episcopos, et archiepiscopum⁴ Montis-Regalis exarata, quibus præcepit, a prædecessoribus alienata bona ad Ecclesias suas revocarent ; quorum postremo secundis etiam litteris imperavit, ne res Ecclesiæ, eaque maxime quæ ad episcopum spectarent, distraherentur. Plures aliæ eo argumento data, quas perensere supervacaneum sit ; atque ita inter cæteros Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos eorumque suffraganeos ad tuendas Ecclesiarum immunitates, quæ admodum absolverant, excitavit⁵ ; de quo ad regem Ungariæ eadem sententia scripsit⁶, quem etiam Sclavos ad solvendas Colocensis archiepiscopi decimas compellere jussit⁷. Nec prætereundum videtur, Innocentium a Catenensi et Orchadiensi comite certiorum factum, ab ipso in principis comitatu singulis domibus unius denarii vectigal tempore Alexandri papæ impositum, ut Romanæ Ecclesiæ, eleemosynæ ergo pro illius perducendo opere mitteretur ; eique rei episcopum A. Catenensem consensisse, quo ex humanis exemplo, ipsius successore census illius solvi vetante, Orcladiensi et Rosmarchensi episcopis provinciam dedisse⁸, si ipsorum monitis Catenensis episcopus non obsequeretur, remota omni provocationis cuiuscunque mora, ut de eleemosynis subductis faceret satis, factamque prohibitionem rescinderet, Apostolica auctoritate adigerent. Ita vigilantissimus Pontifex recuperandis Ecclesiarum, ac maxime Romanæ juribus operam dabat : ad ejus subditos, qui ad illius obsequium, ut supra vidimus, nuper redierant, in fide confirmandos advenientem, ac varias Ecclesiasticæ ditiosis urbes et loca perlustran-

¹ Innoc. Ep. CCXLIX. — ² Ibid. Ep. CCXCI. — ³ Ibid. Ep. CCXCIII. — ⁴ Ibid. Ep. CV. — ⁵ Ibid. Ep. CCCLXXXVI. — ⁶ Reg. post eand. Ep. — ⁷ Innoc. Ep. CCCXCXVIII. — ⁸ Ibid. Ep. CCXVII.

¹ Inn. Vit. auct. — ² Apud Innoc. Ep. XLV.

tem nostra sequatur oratio, quidve in singulis gesserit cum ejus Vita auctore percensat :

« Celebrato ergo Apostolorum festo, dominus Urbe exiit, et in ducatum Spoletanum accessit, quem ad fidelitatem Ecclesie nupetrime revocaverat, ut illum personaliter visitaret; venitque Reate, ubi receptus cum ingenti gaudio et honore consecravit Ecclesiam Sancti-Eleutherii martyris, et Ecclesiam S. Joannis Evangelistae ». Neque omittere hic possumus Pontificem, dum consecrandis iis sacris aedibus vacaret, ad Octavianum Hostiensem episcopum datis litteris ¹ imperasse, ut quaedam in Basilica S. Petri altaria, in quibus peragebantur divina, sacro ritu dedicaret, ad quod obiectum sacerdoti caeleste visum, patratumque in eo miraculum, ut ferebatur, induxit :

19. « Octaviano Hostiensi episcopo vicario nostro.

« Paucis diebus ante nostrum ab Urbe recessum, sacerdos quidam aetate longaevis, timoratus, ut creditur, ad praesentiam nostram accessit, secreto proponens quod in visione nocturna per somnium ei apparuit B. Petrus Apostolus dicens : Accede ad Pontificem Innocentium, et ex mea sibi parte significa, quod a natiuitate sua quasi filium illum dilexi, et per diversos gradus promotum in mea tandem Sede constitui. Quapropter et ipse decorem et honorem domus meae debet diligere, studioque vigili promovere. Sciat ergo quod in Ecclesia mea pauca sunt altaria consecrata; unde contingit, quod in altariis dissecrata divina mysteria celebrantur. Faciat igitur ea saltem cum debita reverentia consecrari, super quae novit frequentius officium celebrari divinum. Verum cum semel et iterum eadem sibi fuisset visio revelata, nec ipse quod mandabatur impletet, tertio tandem idem Apostolus velut offensus intulit dicens : Quia meum obaudisti mandatum, ego tuum tibi tollam auditum; ex tunc ita surdus effectus est, ut penitus non audiret. Gemens ergo vehementer et plorans ad confessionem B. Petri devotus accessit, cum lacrymis postulans, ut misertus sibi restitueret auditum, quia mandatum ipsius illico adimpleret : quo per Dei misericordiam exaudito, quod acciderat ei nobis per ordinem indicavit. Licet autem secundum Apostolum non sit credendum omni spiritui, quia tamen in tali negotio Angelus Satanæ non transfiguraret se in Angelum lucis, et melius est pie credere, quam temere dubitare, cum honestum sit quod proponitur faciendum; etsi verum non esset quod asseritur revelatum, fraternitati tuae, de qua plenam fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus altaria Philippi et Jacobi, Simonis et Iudae, B. Gregorii et S. Andreae, quae dissecrata dicuntur, tu ipse consecres, vel per alios auctoritate nostra facias consecrari. Credimus enim quod ex hoc nobis fructus aeternae retributionis accrescet ».

20. Adjungere hic aliud ad ritus sacros pertinentem visum est, quod ante scriptis ad Wormatiensem episcopum litteris statuerat pro celebrando in ejus Ecclesia divi Pauli Conversionis festo die. Acceperat enim Innocentius in ea quidem ejus mortis festum agi diem, non vero conversionis ipsius, cum tamen is mos in Romana Ecclesia sanctissime susceptus esset. Mandavit ergo, ut in ea recum Ecclesia Romana congrueret, egrigisque argumentis ac doctis antithetis non minus conversionis, quam martyrii diem religiosissime colendum illustravit ¹ :

« In conversione siquidem Saulum ab impugnatione fidelium revocavit dispensatio Jesu Christi : in passione vero Paulum ob praedicationis officium Neronis crudelitas interfecit : ibi dextera Domini fecit virtutem, hic tyranni gladius intulit passionem; ibi Dominus animam persecutoris salvavit et corpus, hic servus nequam Apostoli praedicanis corpus sine animae laesione perimit. Praeterea non paucioribus ejus conversio contulit, quam passio profuit, cum plures sint ad quos praedicationis ejus sonus exiverit, quam qui ejus exemplo subierint passionem : nobis enim vivendo profuit, sibi contulit patiendū : nobis etiam jam conversus, ut similes ejus essemus, exceptis vinculis, cupiebat, sibi aut dissolvi, aut esse cum Christo affectabat ardentius moriturus; nec ipsius fuisset passio gloriosa, nisi sancta conversio precessisset ».

21. *Translationes episcoporum temere factas cohibet.* — Reate cum esset, exaravit plures alias Epistolas, quibus totius orbis utilitati consulerebat : e quibus, caeteris alio loco reservatis, nonnullas decerpemus. Traduxit Faventinum episcopum ad Papiensem sedem ², a civibus suffraganeis quae summis volis ob egregia doctrinae et virtutum ornamenta expetitum. Cumque de translationibus sedium agere ceptum sit, adnectimus, quo zelo Innocentius in eos exarserit, qui sua auctoritate, non implorata Apostolica, ad aliam sedem translissent, vel qui hanc Romano tantum Pontifici debitam in transferendis episcopatibus invaderent. Bambergensi ille episcopo, et P. scholarum magistro interdicens munere Hildesemensem episcopum, qui sine auctoritate Apostolica ad Herbipolensem transvolarat, privandique canonicos Herbipolenses electionis faciendae jure provinciam injunxit ³; de quo ad Hildesemensem episcopum et clerum, atque Herbipolenses laicos et Ecclesiasticos graviore litteras dedit ⁴; cumque tentatum male facinus audacissime tueretur episcopus, Pontificumque munus exercere presumeret, ad comprimendum illius tumorem Innocentius rebellem anathemate percussit, et Coloniensi Salisburgensi-que archiepiscopis, eorumque suffraganeis praecipit ⁵, illum e fidelium consortio ejectum promulgarent; ut vero ille tandem superbiam frugerit, et

¹ Lib. I. Ep. cccclvii.

¹ Innoc. Ep. xlvii. — ² Ibid. Ep. cccxxiv. — ³ Ibid. Ep. cccxxviii. — ⁴ Reg. post eand. Ep. — ⁵ Ibid.

quam demisse incussum pœnitentiam exolverit, suo loco dicitur.

Similem severitatem in archiepiscopum Turonensem atque electum Abricensem exercuit; quorum alter, nimirum archiepiscopus, electum ex Abricensi, in qua fuerat confirmatus, ad Andegavensera traducere propria auctoritate erat ausus; alter iniquo imperio paruerat: archiepiscopo enim Bituricensi imposuit ¹, ut, si veritas rumorum ad se delato consentiret, Turonensem confirmandi et consecrandi episcopos munere interdiceret, Abricensem pontificali officio exercendo submoveret, donec Apostolica Sedes aliud de ea re statuisset; cumque ferret fama archiepiscopum Rothomagensis facinorosi consensisse, ut ex Abricensi ad alteram demigraret, inquisita rei veritate, pari pœna plecteret; ubi de ea ad Romanos tantum Pontifices spectante auctoritate hæc graviter disserit: « Ne si universis universa liceret, par videretur in singulis jurisdictione singulorum, et ex hoc Petri navicula sine remige fluctuaret, Dominus noster eam ad humani corporis similitudinem figuravit, ponens Romanam Ecclesiam caput ejus, et ad suum et ipsius obsequium, cæteras secundum varia officia dignitatum ei pro membris adaptans, non ut omnia membra eundem actum haberent, sed dum permanentem in unius corporis unitate, sic ad implendam legem Christi alter alterius onera supportaret, ut capiti suo, in quo est plenitudo sensuum, suis vicibus deservirent, nec ejus sibi officium alienius presumptionis audacia usurparet. Hujus autem Domini et magistri omnium magisterium sancti Patres diligentius attendentes, majores Ecclesiæ causas, utpote cessiones episcoporum, et sedium translationes sine Apostolicæ Sedis licentia fieri vetuere, ut ea, quæ sola obtinet plenitudinem potestatis, de his dissonaret, nec liceret alicui, de episcopatu ad episcopatum sine ipsius auctoritate transire ». Ne vero Pontificem eas pœnas in eos tanta severitate distingere, tanquam ad novum aliquid miraretur Bituricensis archiepiscopus, subjecit quibus pœnis patriarcham Antiochenum perculisset. Sed de his satis, reliqua Innocentii itinera ex Actis persequamur.

22. *Civitates ditioni Romanæ subjectas, alias sibi devincti, alias recuperat.* — « Inde profectus Spoletum, dedicavit Ecclesiam cathedralem, ibique quoddam miraculosum evenit, quod cum cives anxiantur super aquarum penuria, cœperunt circa civitatem studiosè perquirere, ubi fodiendo possent aquarum copiam invenire, quæ sufficeret eorum multitudinè adqueandæ, ac subito sub muro civitatis viderunt aquam scaturire de rupe, quæ fossas ibi factas replevit, ita exiens abundanter, quod omnibus equis sufficiebat ad potum, vocataque est fons Papalis. Processit inde Perusium, ubi majoris Ecclesiæ consecravit altare: veniensque Tudertam altare Sancti-Fortunati solemniter

consecravit; et ad ornatum omnium altarium, quæ propriis manibus consecravit, obtulit serica pallia preliosa, et pallas subtiliter operatas, et statuens rectorem in ducatu Spoleti, et comitatu Assisi, terrisque vicinis, videlicet Gregorium S. Maritæ in Aquiro diaconum cardinalem ». Prostant extrema hæc ejusdem Innocentii litteræ, quibus Spoletinis ¹, Reatinos ², Fuglinate, Assinatenses, Eugubinos, Tudertinos, Castellanos, cardinalis a Romana Ecclesia magistratui præfecti imperiis obtemperare jussit, quorum ultimis datæ aliæ litteræ ³, ut fidei sacramentum, quo sese præsentibus Pontifici astrinxerant, ejus subdiacono et capellano renovarent, gauderentque importunum Germanorum jugum sub quo diu luxerant dejectisse. Similibus litteris Faliscos hortatus est ⁴, oppidum et certa bona restituerent Ecclesiæ, ac pro ejus causa strenue dimicarent. Agebat populorum erga Sedem Apostolicam amorem, quod ipsorum privilegia corroboraret, vel augeter novis Innocentius, atque ipsos in clientelam Ecclesiæ admitteret; quo beneficio Agathinos ⁵, Tudertinos ⁶, Perusinos ⁷, atque etiam prænobiles viros Uguitionem ⁸ et Guidonem marchiones, eorumque fidei obnoxios ornavit. Devinctis igitur sibi Apostolicis beneficiis populis, quos peragratis eorum terris ad constantiam in fide Ecclesiæ excitaret, per Ameliam, Ortam et civitatem Castellanam, ut tradit Vitæ ejus auctor, ante festum omnium SS. in Urbem reversus est.

23. Eo tempore aliorum exemplo recepti etiam in Apostolicum patrocinium Etrusci, qui ad recuperandam libertatem cum Spoletanis fœdus inierant, sanxerantque armorum societatem ad tuendam Ecclesiæ ditionem et jura sanctissime servaturos, nec ullum principem agnituros, nisi quem Romanus Pontifex approbaret; vicissim pollicitus est litteris suis Innocentius se ab oppressorum injuriis ipsos vindicaturum. De quo plura ejus Vitæ auctor, qui etiam Innocentii litteras ⁹ ad eos datas adducit, e quibus hæc delibavimus: « Licet ad universas provincias nostræ provisionis aciem extendere debeamus, specialiter tamen Italiæ paternæ nos convenit sollicitudine providere, in qua Christianæ religionis fundamentum existit, et per Apostolicæ Sedis primatum, sacerdoti simul et regi præeminet principatus. Hujus autem provisionis officium laudabiliter exercemus, si per nostræ sollicitudinis studium procuramus, ne filii a servis, neque minores a majoribus opprimantur, ut servata moderaminis æquitate sic isti serviant, quod illi non sevant, ut nec isti subesse contemnant, nec illi prodesse. Volentes ergo vos tanquam speciales filios Apostolicæ protectionis brachiis amplectari, firmum gerimus in deliberatione nostra propositum ad divini nominis gloriam, et Apostolicæ Se-

¹ Lib. I. Ep. ccccliv. — ² Reg. post eand. Ep. — ³ Ep. cccclvii. — ⁴ Ep. cccclix. — ⁵ Ep. cccclviii. — ⁶ Ep. cccclxv. — ⁷ Ep. cccclxiii. — ⁸ Ep. cccclxvi. — ⁹ Extant in pest. Libræ.

dis honorem, quantum cum nostra possumus honestate, vobis adversus oppressionis incursum, et gravaminis insolentiam nostrum patrocinium exhibere ».

24. Cæterum recusarunt Pisani ad illud fœdus accedere, ac nulla ratione adduci potuerunt, sive pertimescerent, ne cum novus imperator creatus foret, fœderatos obtineret armorum suorum potentia, sive ab Ecclesia, in ejus commodum cedebat, animis abalienati essent, quamvis illos Innocentius egregio beneficio sibi devincire meruisset, atque adducere ad Sedis Apostolicæ tuendam dignitatem, a qua eorum civitas ingens ornamentum acceperat : archiepiscopi enim primatum non in Turritanam modo provinciam Sardinia ab Adriano, Alexandro, Clemente et Cælestino concessum confirmavit, verumetiam ad Calaritanam atque Arborensem provincias hoc Diplomate exporrexit, tum ut nonnulla insignia ad Pisanum augendum decus ejus cives profligandis infidelibus egregiam operam sæpius locassent, præferret indulsit ¹. « Denique ut Pisana, inquit, civitas, quæ favore cælestis numinis de inimicis Christiani nominis victoriam frequenter obtinuit, et eorum urbes plurimas subjugavit, amplius honoretur, equo albo cum nacho albo in processionibus utendi, et crucem, vexillum scilicet Dominicum, per subjectas vobis provincias portandi, et per spatium illud Vulterani episcopatus, quo de Pisano episcopatu ad Populonem transitur, tibi tuisque successoribus licentiam damus. Pallii quoque usum fraternitati tuæ concedimus; ut videlicet eo secundum consuetudinem Pisanæ Ecclesiæ perfruaris, et in consecrationibus trium episcoporum in Corsica, Aleriensis videlicet, Ajacensis et Sagonensis ac predictorum duorum in Sardinia, et Populensis episcopi, quorum metropolitanus existis, etc. » Non eo privilegio aliisve Pisanii evecti sunt, ut ad inendum cum aliis Hetruriae populis fœdus pro defendenda Ecclesia se converterent : sed nec minus Innocentio sine Pisanorum ope recuperandis aliis, felicissimi exitus processerunt, quos Vitæ ejus auctor sequenti oratione enumerat :

25. « Post hæc (nimirum sancita Hetruscorum et Spoletinorum fœdera) dedit operam ad recuperandam Radicofanum, Aquampendentem, Monteflasconem, atque Tuscanam, quæ tandem recuperavit non sine laboribus et expensis, liberans Aquampendentem ab Urbevetanis, qui eam acriter impugnabant. Misit præterea nuntios et legatos ad recuperandum marchionatum (exarchatum) Ravennæ, Britenorium, et terram Cavalacomitis; sed archiepiscopus Ravennas assererat marchionatum (exarchatum) antiquitus fuisse concessum a Romanis Pontificibus Ecclesiæ Ravennati, et privilegia ostendebat, Britenorium quoque concessum de novo ab Alexandro papa, dum Venetiis moraretur. Supersegit ergo dominus Innocentius

prudenter ad tempus magis quam super hoc vellet aliquid experiri: permisit tamen, ut archiepiscopus Ravennas salvo jure Apostolicæ Sedis recuperaret Britenorium, et teneret. Cum autem per legatos suos ad hoc specialiter destinatos requireret terram comitis Mathildis a civitatibus detinentibus eam, licet ipsæ civitates vellet eandem per Romanam Ecclesiam sub certis pactionibus recognoscere ac tenere, quia tamen pactiones illæ convenientes non erant, noluit ex ipsa terra quicquam concedere præter id quod concessit episcopo Mantuano, differens in aliud tempus idoneum, quia tunc ei sollicitudo gravior supervenit ex divisione imperii, et turbatione regni Sicilia, quibus cum principaliter intendere oportebat. Has autem munitiones ad manus suas dominus Innocentius detinebat, et custodiri faciebat per primos castellanos; in Tuscia Radicofanum, Monteflasconem, et Ordam; in ducatu Spoletino, Gualdum et Cese; in Sabina Roccham, Anticoli; in Campania, Lasiannum, et Castrum in maritima, Roccam Eurgii (Sirtigii). Subdit Radicofanum ab eo novis muris cinctum, ac Faliscorum oppidum novo templo exornatum: « Ad planum Montiflasconis fecit fieri cappellam, et removeri domos post palatium usque ad muros castrum, constituens hinc inde parietes a palatio usque ad muros illos, in muro faciens largam portam, ut haberet ipsa munificio ingressum non solum communem per castrum, sed etiam proprium specialem per illum. In Roccha de Radicofano fecit exaltari veteres muros, et novos construi, cavari fossatum, et locum bene muniri. Roccham vero Guergii redemit a Rolando Guidonis de Leculo, cui Oddo, et Robertus Frajapani in feudum concesserant, quamvis eam ab Ecclesia Romana tenerent solius custodiæ ratione. Patrimonium autem Apostolicæ Sedis in Tuscia diversis temporibus commisit regendum diversis personis, a quibus faciebat annuatim colligi feudum per civitates et castra; in aliis autem regionibus proprium accipiebat afflictum ». Subjicit, duos viros nobiles Guidonem et Nicolaum, sed qui nobilitatem suam factorum turpitudine, grassando diu in prætereuntes, qui ad aulam Pontificiam commebant, foelissime corruperant et inquinarent, ad imperia Innocentii demisse venisse. Obtinebant ii cum aliquot prædonibus arcem fortissimam, cui Rispanpani nomen erat, atque ad reprimendas eorum eruptiones rectoribus patrimonii jusserat, ut collecta valida militum manu, adductisque operis munitissimam turrim proxime excitarent; nec segnius ii jussa capessiverant, cum illi metu se sponte dedidere, ac sacramento Pontifici parituros se devinxere; tum de compressis Narniensibus, qui Utriculum everterant, dictus auctor hæc addit: « Idem vero Pontifex justus et fortis fecit exercitum contra illos, tam de Romanis, quam de forinsecis congregari, per quem graviora sunt, quam intulerunt, damna perpassi, et tandem reedificato castro bannum mille librarum ab illis

¹ Ep. LVII.

accepit jurantibus ejus stare mandatis, faciens ducentas libras præstari pro restauratione murorum. Quia vero longum esset explicare per singula, quam diligens et studiosus extiterit circa patrimonium Ecclesie reformandum, sufficit dixisse pauca de multis, quia multa possunt excogitari de paucis, quamvis hanc sollicitudinem quodammodo haberet exosam, unde sæpe dicebat: Qui tangit piecem, coinquinabitur ab ea, maxime quia labor erat magnus, et fructus parvus, et propter excrecentem malitiam homines non poterant facile coerceri.

26. *Avaritiam proscindit, jura tuetur.* — Quamvis igitur tot curis ad reparanda Romanæ Ecclesie jura ac bona distentus esset, longe magis in summi Pontificis implendis cæteris partibus, ut in administranda justitia, contundendis hæreticis, perpoliendis moribus, adducendis schismaticis, infidelibus expugnandis operam studiumque collocavit. Insedit alte ipsius animo, arrepto primum Ecclesie clavo, ut Vitæ ejus auctor testatur, avaritiam, quæ æquitatem corrumpere solet, excindere: « Inter omnes pestes vanitatem habuit exosam, cogitans qualiter eam posset a Romana Ecclesia exstirpare. Statim ergo fecit edictum, ut nullus officialium curiæ suæ quicquam exigeret præter solos scriptores et bullarios, quibus certum modum præfixit, districte præcipiens, ut singuli suum officium gratis impenderent, recepturi gratuliter, si quid eis gratuito donaretur ». Eandem integritatem in aliis clericis desiderabat; unde cum rumor ad ipsum affluxisset, prælatos Longobardiæ, cum ex delegatione Pontificis causas pertractandas susciperent, super decima litis vel parte alia, præter expensas vidualium pro mercede convenire, ac pignora recipere, gravissime eos increpuit¹, imperavitque ab iis sordibus abstergerent, quæ fœdissimam habem Ecclesiasticæ dignitati aspergerent: « Licet (inquit) nostræ sollicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus sumus et insipientibus debitores; specialiter tamen ad clericos, qui dormire debent a vitiis, ut sint pennæ columbæ deargentate, ne quid in illis appareat, quod offuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis ». Ad comprimendos vero Pontificiarum bullarum adulteratores, gravissimis propositis pœnis a scelere eos deterrere conatus est, de quo tum ad archiepiscopum et canonicos Mediolanenses², tum ad Rhemensem archiepiscopum³ S. Sabinæ cardinalem, quod illud malum grassaretur in Galliis, litteræ pro detegendis fontibus exaratae. Perdebat etiam Gallias alia non levior pestis, usurariorum scilicet, quos a præsulibus Gallicanis coerceri jussit⁴. Ne vero remota longe vitia percellere, vicinis vero, quæ in ipsius aula committebantur, convivere videretur, emendandæ suæ aulæ incubuisse Rogerius con-

sensit cum Vitæ ejus auctore, qui subjicit, ipsum ostiarios a notariorum cameris amoveri jussisse, ut liber omnibus pateret accessus, atque exemplo Domini et palatio Lateranensi trapezitas aurificesque depulisse.

27. Addit ipsum pro impertienda omnibus justitia consistorium ter in hebdomada coegisse, moremque qui penitus absolverat, revocasse, tantumque in ferendis sententiis sapientiæ doctrinæque specimen explicuisse, ut omnes admiratione sui percelleret; unde ex universo fere orbe ad illum pro excipienda in suis controversiis sententia confluxere: pro eo vero quo ardebat impertiendæ cuique justitiæ, abscondendarumque litium, quæ annis pluribus partes adversas torserant, desiderio, Turonensem archiepiscopum ac Dolensem præsulem ad suum tribunal accersivit, ut difficillimæ de primatu causæ definiendæ sententiam exciperent, quæ ut secundum Turonensem lata fuerit, suo loco diceretur. Eodem justitiæ zelo inflammatus erepta Petro S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinali, dum e provincia in qua legationem gesserat rediret, ut restitueretur operam dedit. Diripuerat opes cardinalis Palavicini filius, aliorum prædonum comitatu succinctus; in quos postea ille anathema atque in circumvicina loca interdictum fulminavit; dein cum Placentinis, in quorum ditioe prædones versabantur, agi ab Innocentio cœpit, ut eos ad reddenda quæ rapuerant cogeret, ac ni parenter intra certum tempus, Ecclesiam Placentinam Ravennati se subjecurum, imo eorum urbem episcopali dignitate exuturum, daturum litteras¹ ad Constantiam Augustam, Francorum et Anglorum reges, comitem Campaniæ, Burgundiæ ducem, comitem Maurinensem atque alios principes, ut Placentinorum mercatorum in suis terris degentium fortunas delincerent, comminatus est; Placentinos præterea magistratus, Parmensiumque præfectum, nisi intra tempus a cardinale præstitutum factum esset satis, anathemate vinciendos, de quo ad Placentinum episcopum litteras dedit², eodemque exemplo ad Parmensem episcopum et clerum exaravit, e quorum auctoritate suburbium S. Domini subduxit, vetuitque ne Huberto Palavicini filio quidquam Ecclesiasticorum preventum traderent; tum arguit quod in servando interdicto se negligentes et remissos gererent; quid vero in eos animadvertisset, Ravennatem archiepiscopum certiore fecit³ ut contumaciam ipsorum infringeret atque edomaret.

Subjocere se Pontificis imperiis Parmenses, et direpta pecuniâ partem mediam restituere sponderunt, centumque marcis persolutis, ad sarcienda reliqua intra certum tempus se adstrinxere, et cardinale vibratas interdicti et anathematis in quosdam sententias relaxante, remisit etiam alias pœnas Innocentius, de quo ad episcopum, senatum, populumque Parmensem scriptæ litteræ⁴:

¹ Ep. CCCXXIV. — ² Ep. CCCXLVII. — ³ Ep. CCXXXIV. — ⁴ Ep. CCCXVII.

¹ Ep. CXXI. — ² Ep. CXXII. — ³ Ep. CXXIII. — ⁴ Ep. CCCXI.

tum archiepiscyterum et clericos Burgensis Ecclesie¹, quos ex dominio episcopi exemerat, donec cardinalis sua recuperasset, pristino statui reddidit, ejusque auctoritati subesse imperavit.

28. *Dubia theologica resolvit, Philippum regem a divortio revocat.* — De Innocentii iudicis satis, nunc aliqua illius sapientissima responsa in dubiis propositis data proponemus. Consuluerat Nidrosiensis archiepiscopus Innocentium, an altare in quo sacerdos anathematis reus divina celebrasset, iterum consecrari deberet; an nulla constructio liceret haberi cum fidelium communione ejecto, qui quidem excipiendi Ecclesie imperia cautionem dedisset, nondum tamen absolutionem adeptus esset; an aliqui, et quinam cum anathematis reo versari atque agere teneantur; quae poena iis incutienda, qui vel invitum vel volentes a fidelium communione segregatis commiscerentur; quid statuendum in presbyteros, qui navas infer pugnandum regunt, vel confligunt ipsi, vel in praelio pugnautes incitant. Ad quae ita Innocentius²: Neque iterum altare consecrandum; nec cum reo anathematis consuetudinem habendam; ab ea tamen lege nonnullos a Gregorio PP. excusari; extremam vero difficultatem ita solvit: « Quia vero tam sacerdotes, qui gubernant navas ad pugnam, quam qui personaliter exercens pugnae conflictum, et hi qui alios incitant ad pugnandum, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonum credimus deponendos ».

Subdit aliorum solutionem dubiorum, quae nos hic congerimus; eos qui sacerdotium sibi collatum laico traderent, ac postea ab eo idem reciperent, sacerdotio illo exuendos, quamvis ea cessio nullius roboris extitisset. Praeterea altare, in quo tabula consecrata mola fuerit vel immaniter diffracta, iterum consecrandum; non negare se, quin oleum non consecratum allari sacro misceri non possit; clericos, qui anathematis vinculis irretiti sacris ordinibus initiati fuissent, vel quos praestules Ecclesiae communione eieci sacris inaugurassent, ab ordinum sacrorum munere depellendos deturbandosque.

Nec minus prudenter definivit, quid Trecenti episcopo agendum esset; qui cum protectionem Hierosolymitanam vovisset, ut de maximi momenti negotiis ad Ecclesiam suam spectantibus cum Campaniae comite ageret, susceptoque itinere, in Helvetia acceperat illum ex humanis discessisse; cumque spes suas elusas videret, sine Apostolicae tamen Sedis consilio remeare in Gallias noluit, habitoque consilio Innocentius re in utramque partem agitata haec decrevit³: Cum olim in veteri lege permittitur vota licuerit, eaque auctoritas Sedi Apostolicae tradita sit, se ea lege ipsum voti religione liberare, ut quos simpliciter facturus esset, in Terrae-Sanctae subsidium derivaret. « Cum in lege veteri, in qua non minus praecipuum Do-

mini obligabat, quam votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita quae Domino mandabantur offerri, quaedam redderentur Domino, ut primogenita Levitarum, quaedam redimerentur, ut aliarum tribuum, quaedam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, quod ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum etiam commutari possit in opus aliud pietatis, praesertim cum bona memoriae A. papa praedecessor noster votum peregrinationis etiam redimere posse, vel in aliud commutari responderit requisitus ». Et infra: « De communi fratrum nostrorum et tam archiepiscoporum quam episcoporum, et aliorum prudentium consilio, quos per Dei misericordiam multos nobiscum praesentes habuimus, licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutare, ut omnes expensas, quas fueras in eundo, morando et redeundo facturus, alicui religioso committas in necessarios usus terrae illius sine diminutione qualibet transferendas ».

29. Propositum etiam illi est, quid de illius conjugio sciendum foret, qui cum primo muliere, quam ante alius cognoverat, impudice consuevisset, dein susceptum ex alia soluta filium eidem muliere sacro baptismi fonte efferendum dedisset, ac postea ejusdem mulieris amore incensus, eam clandestino matrimonio sibi junxisset; demum parentis oburgationibus ab ejus contubernio divulsus, ac peregre profectus aliam Eugubii uxorem duxerat, e qua prolem sustulisset. Ad haec statuit Innocentius⁴, ut Lincolnienis episcopus, inquisita rei veritate, divortium cum prima pronuntiaret, ut an cum secunda versari posset decerneretur. Longe gravius Innocentio in Francorum regis conjugii, quam alligimus, causa desudandum fuit; mixtis enim precibus, imperiis ac minis saepius illum urgebat⁵, ut quam superinduxerat, rejecta, veram conjugem in gratiam admitteret; se quidem quanto altioribus titulis ad ipsius dilectionem astrictus sit, tanto vehementius ad curandam non illius salutem incitari; pareat rationi, non libidini, exedite in suum caput divinae vindictae tela adverteret, sciret sui exempli perniciem ad alios emanare; accusari inertiae Sedem Apostolicam, ac passim jam de ea detrahi, quod tantum scelus impunitum dimitteret; se constantissime animo decrevisse, nullis minis, nullis precibus, nullo amore, nullo dignitatis regiae ac potentiae intuitu, a religiose officii declinare, severitatemque, ubi suavitas non juverit, adhibere.

« Innocentius etc.

« Memor esto conditionis tuae, et novissima juxta verbum Sapientis attendens, quod scandalum in Ecclesia parit, quod nobis detractionem generat, quod in perniciem tuae salutis vertitur, et in dispendium totius regni redundat, alios simili corumpens exemplo, corrigas per teipsum, superin-

¹ Ep. CCL. — ² Ep. CCCLXXIX. — ³ Ep. LXIX.

⁴ Ep. CCCLXXVIII. — ⁵ Ep. CLXX.

ductam de finibus regni Francorum removeas, et eam reduces in regnum, et reginam appelles ac facias appellari; mandans ei ab omnibus tanquam reginæ deferri, quam a te minus rationabiliter abieceris. Quod si postmodum usque adeo serenitatem tuam oriens ex alto respexerit, et cor tuum lux illa fuerit illustrare dignata, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ut prædictam reginam, quam ex testimonio plurimum, quibus est religionis et dignitatis ratione credendum, miræ sanctitatis et honestatis audivimus esse, retineas in gratia conjugali, præsertim cum vix nobiliorum ducere possis, et id tibi plurimum expedire noseatur, in his facilius, et ad votum tuum celerius exequendis, quæ serenitati tuæ diebus istis incumbunt, gaudebimus plurimum, et in agendis tibi gratiarum actionibus assurgemus. Quod si forsitan (quod absit) desperatum non fuerit, sicut de jure tenemur, juris tibi licentiam non negamus, quominus facta prius restitutione audiamus, et exaudiamus quod rationabiliter duxeris proponendum. Si autem (quod non credimus) nec famæ tuæ, nec honori consuleres, nec mandatis nostris, nec monitis obedires, quantumcumque nobis molestum existeret te in aliquo molestare, contra te tanto amplius moveremur, et manum curarem Apostolicam aggravare, quanto serenitatem tuam sincerius diligimus, et quosamur, severius arguere intendimus, et durius castigare. Cum (inspirante Domino) immutabilem animam, et inflexibile propositum habeamus, nec prece, nec pretio, nec amore, nec odio, declinandi a semita rectitudinis, sed via regia incedentes, nec ad dexteram declinabimus, nec deviabimus ad sinistram, sine personarum acceptione facientes iudicium, quia non est personarum acceptio apud Deum. Non ergo posses, quantumcumque confidas, de tua potentia subsistere ante faciem, non dicimus nostram, sed Dei, cuius (licet immeriti) vires exerceamus in terris cum auctore justitiæ, qui est veritas, pro justitia et veritate pugnante, inimici tui in te ac regnum Franciæ prævalente, nec valeret temporalis tuus et exiguus potentatus divini ac æternæ repugnare omnipotentis majestatis. Facias ergo, fili charissime, de necessitate virtutem, et nobis in hoc, imo Creatori tuo, per quem vivis et regnas, humiliter satisfacias, quatenus et ipsum tibi reddas propitium, et nos tibi constituas amplius debitores, sciturns pro certo, quod nisi mandatum nostrum hac vice curaveris adimplere, non differemus ulterius, quin officii nostri debitum exequamur. Dat. XVI kal. Junii ».

30. Similia de Innocentii monitis, studioque ad convellendum illicitum illud conjugium adhibito disserit Vitæ ejus auctor, ac retexens illius historiam refert, ut extincta Philippi prima uxore Baldouini comitis Hannoniæ filia, e qua Ludovicum sceptri postea hæredem suscepserat, Inseburgim Danorum regis sororem ardentibus votis expetitam in uxorem, perductamque in Gallias Ambiani ma-

trimonio ilem rex sibi junxerit, dieque insequenti in principum circumfuso cœtu corona redimiri a Guillelmo Rhemensis archiepiscopo jusserit: ac tunc in ipsa regiæ inunctionis media celebritate rex, qui antea illius amore exarserat, quasi fascino aliquo percitus, aversissimo ab ea animo esse cœpit, horrere ad illius aspectum, toto vultu impalescere, celebritatis moras non ferre, neque perfecta de solvendo conjugio mota controversia est, et quasi honestatis colore jactatum ab aliquibus, secundam hanc conjugem primam quarto consanguinitatis gradu attingisse; cumque concipiti amoris odii que æstu angeretur rex, postmodum ipsi consultum est, poneret metum, ad eam accederet, omnem illum mœrorem uxore cognita ex animo deletum iri: paruit ille, ac paulo post ab ea egressus tantum horrorem concepit, ut ipsius conspectum, ne quidem nomen ferre posset; ac tum serio de divortio agere cœpit. Negabat ille se cognoscere uxorem potuisse, contra illa cognitam se a viro contendebat, coactoque præsulum Concilio, cui Rhemensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis in sua provincia legati munere auctus præfuit, divortii sententia lata est, regina Inseburge Pontificis fidem implorante, provocanteque ad Apostolicam Sedem.

31. Facti rumore audito, Cælestinus III sententiam a conciliabulo pronuntiatam rescidit, regi que vetuit, ne alteram induceret. Urgebat querelis vehementissimis Danorum rex Pontificem, ne tantam sibi sororique injuriam inferri pateretur; at Philippus spreto Pontificis jussis Meraniæ ducis filiam, Inseburge in sacrarum virginum monasterium relegata, sibi conjunxit. Nec in eum Cælestinus vehementius exarsit, animadvertitve. Quo defuncto, Innocentius arrepto Ecclesiæ clavo fœdisimum scandalum, ne plures exempli improbitate corrumperet, tollendum ratus, nervos omnes contendit, ut Inseburgim regio thoro restitueret, nec ab incepto destitit, donec felicissime illud in opus perduceret: non enim modo illum hoc anno Parisiensis episcopi opera monuit, tum litteris quas supra attulimus, miserum regem increpuit, verumetiam Petrum S. R. E. diaconum cardinalem tituli S. Mariæ in Via-Lata legatum in Gallias misit, ut male contractum cum Meraniæ ducis filia conjugium dissolveret, regemque districtis Ecclesiasticis censuris ad recipiendam legitimum compelleret. Extant de iis ad regem litteræ¹, quibus jam tertio commonitum ait, atque adeo in suscepta sententia miratur obduruisse, necdum advertere quantum nomini suo labem inurat; tum hortatur, ut Petri cardinalis legati, quem mittit, monitis obsequatur: provinciam vero legato injunxit², ut nisi rex intra mensem post commonitionem factam, reginam honori regio et thoro restitueret, ipsius ditionem Ecclesiastica interdicto percelleret, adeo ut præter Baptistam parvulorum et pœnitentias

¹ Ep. CCCXLVI. — ² Ep. CCCXLIV, CCCXLV.

morientium, nullum divinum officium celebraretur » ; atque ea de re Galliarum præsulibus, ut interdictum, ubi vibratum foret, religiosissime servarent, scripsit.

32. Ad decernendam illam legationem Innocentium alia etiam consilia moverant, ut nimirum dissidentes Anglorum et Francorum reges ad mutuum pacem adduceret, et crucisignatorum turinæ ad reparandas Terræ-Sanctæ res conficeretur, quod Vitæ Innocentii auctor testatur : et quidem Philippi in eo bello res depressas, quod alia occasione recentissimus, fuisse, ex Pontificis ad ipsum litteris colligitur : « Ingemiscimus et dolemus, quæ de serenitate tua sæpius ad nostram audientiam referuntur, cum quod dolentes referimus, tam super facto carissimæ in Christo filie nostræ reginæ Francorum illustris uxoris tuæ, quam etiam super discordia, quam cum carissimo in Christo filio nostro illustri rege Anglorum exeres taliter te habere dicaris, ut æmulis tuis non solum repugnandi tibi materiam præbeas, sed etiam audaciam expugnandi, quod serenitati tuæ manifestum tribui argumentum, quod Dominus noster tuis sit peccatis iratus ». Non levibus bellis appetebatur rex, ad quæ sopienda Innocentius opere non pepercit : initum quidem fœdus a Philippo cum Flandriæ comite confirmavit ¹, utque Ricchardum ad pacem, vel quinquennales inducias inflecteret, Petro cardinali legato injunctum ², et quos proclives ad pacem conciliandam atque idoneos præsules cognosceret, ex Anglia Apostolica auctoritate ad rem cum iis tractandam evocaret. Illic adjiciendum reor, quod tradit Rogerius ³, Fulconem virum sanctissimum prophetiæ et miraculorum gloria celebrem, dum inter se conciliare utrumque regem niteretur, comminatum, ni ab armis discederent, alterum e vivis sublatum iri ; quæ prædictio vera in Ricchardo extitit, qui in obsidione Chaluti anno insequenti telo confossus obiit ; quamvis enim inducias admisisset hoc anno, proximo tamen magno suo malo bellum movit.

33. *In Hispaniâ, Navarra, aliisque regnis Innocentius res componit, hæreses extirpat, ope præsertim Rainerii legati.* — Ad pacandas Hispanias, atque inducias, quas Navarræ rex fregerat, cum rege Castellæ reficiendas, tum incestas nuptias regis Legionensis, qui neptem suam Castellani filiam duxerat uxorem, dirimendas, parem atulit diligentiam novus Pontifex, atque Rainerio rerum gerendarum peritia præclaro tantum muneris provinciam commisit ⁴, quam antea pro dignitate gesserat G. S. Angeli diaconus cardinalis Apostolicæ Sedis legatus, ac Navarræ regem percusserat anathemate, ejusque terras sacris interdixerat. Quare nunc Innocentius præcepit Rainerio, ut facti veritatem inquireret, num violatis induciis Castellani arces occupasset, atque in eum cum

Sarracenis conjurasset, eaque comperta, latas sententias Apostolica auctoritate confirmaret, summamque religionem servari operam daret.

Quod ad incestas Legionensis regis cum nepte nuptias attinet, dirimere illas districtis in regem censuris cardinalis legatus conatus fuerat : non enim modo in ejus regno templa clauserat, verum etiam regem atque Astoriensem, Salamantinum, Legionensem et Zamorensem episcopos ceteris fautores anathemate perculerat, iisque veniam illigantibus, præcepit Innocentius Rainerio ¹, ut excepta parendi Sedi Apostolicæ cautione, episcopos, regem, regnumque sacris restitueret : verum cum imperia Adelfonso imposita duriora visa essent, in cœno hæsit, suisque muneribus Pontificem conatus est delinire ; sed illa Innocentium respuisse, ac regem cœtu fidelium submovisse Rogerius testatur ².

34. Cum vero Legionensis rex Ovetensem episcopum regno atque Ecclesia sua depulisset, quod interdictum a Legato Apostolico luminum servasset, Rainerio antequam interdictum amoveret injunctum ³, episcopum dignitati et Ecclesiæ restitui juberet : fuisse vero episcopum virum pietate ac religione præstantem, ejus gesta demonstrarunt, cum eversa metu regis potentie plurimum præsulium constantia, regno prius quam sententia sua depulsus est, atque exilii pœnam triumpho duxit, verum etiam ad restituendam pietatem collapsam, egregiam operam navavit : cum enim sanctitatis splendor in quodam monasterio emarcuisset, in quo sæculares canonici fuerant instituti, ille disciplinæ antiquæ revocandæ cupidus potestatem ejus rei ab Innocentio sibi fieri expetiit, qui piis ejus desideris libentissime morem gessit.

Ad sciendam etiam confirmandamque in reliquis Hispaniis pacem subjicit, imperatque ⁴ Rainerio, si Castellæ et Legionis reges ad officium redierint, injustumque matrimonium divulserint, ad coeundam cum rege Portugalliæ, aliisque Hispaniarum regibus concordiam incumbat : « Volumus etiam nihilominus et mandamus, ut, si dicti Castellæ et Legionis reges ad mandatum nostrum et commotionem tuam dictum contractum illicitum retractarint, eos ut aliter inter se, et cum Sanctio rege Portugalliæ honeste conveniant, et cæteros reges, ut inter se pacis studeant fœdera reformare, super quo te præcipue volumus esse sollicitum, per excommunicationis et interdicti sententiam appellatorem remota cogere non omitas, etc. Dat. Rom. apud S. Petr. XVI kalend. Maii, Pont. an. 1 ». Aliis etiam litteris Rainerio paci inter Portugalliæ et Castellæ reges conciliandæ, incusso iis censurarum terrore, operam dare jussit ⁵ : accepisse enim se, aliquos pacis invidos utrumque regem ad fœdera antea pacta et jurata rescindenda exasperare, de quo ad Lusitanum

¹ Ep. cxxx. — ² Ep. cccxliv. — ³ Reg. hist. Ang. — ⁴ Ep. xcii. Marian. de reb. Hisp. l. xi. c. 19.

¹ Ep. xcii. — ² Reg. hist. Ang. — ³ Ep. cxxx. — ⁴ Ep. xcii. — ⁵ Ep. cccxlviii.

etiam datae litteræ¹ : illum porro atque ejus regnum, utpote Sedis Apostolicæ stipendiarium, in B. Petri clientelam accepit².

35. Cum Lusitanicam Romanæ Ecclesiæ stipendiarium ex litteris superioribus indicatum sit, non omnitemus Innocentium ab eodem rege censum quatuor unciarum auri poposcisse³, ad quas persolvendas Alphonsus ipsius parentem se suosque astrinxisse in regestis Pontificis reperisse ait; repetiit etiam centum Byzantios annuos: cum enim idem ipsius pater ad tempora Alexandri Pontificis ducis titulo tantummodo decoratus fuisset, ab Apostolica Sede elblanditum, ut regio nomine insigniretur, eumque ad reponendam gratiam centum Byzantium censum annum Rom. Ecclesiæ pollicitum : quos tamen nec pater susceperat regia dignitate, nec ipse adhuc persolvissent : unde Cælestinus commotus ad eos exigendos Michaelē notarium in Lusitaniam miserat :

« Illustri regi Portugalliæ.

« Serenitatem regiam volumus non latere nos in regestis bonæ memoriæ Lucii Secundi Romani Pontificis reperisse, quod recolendæ memoriæ A... pater tuus quatuor auri uncias annuali Romanæ Ecclesiæ constituit censuales : ad quorum solutionem se et hæredes suos in posterum obligavit. Cæterum cum idem pater tuus usque ad tempora felicis memoriæ A.... papæ prædecessoris nostri, ducis esset nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, ut tam ipse, quam ejus hæredes regio nomine vocarentur. Ut autem idem pater tuus sacrosanciam Romanam Ecclesiam matrem suam honore debito præveniret, et ut devotionem, quam circa ipsam habebat, ostenderet in effectu, centum Byzantium annualium Romanæ Eccl. constituit censuales; quos post susceptionem regii nominis nec ipse solvit, nec tu postmodum curavisti. Cumque id felicis recordationis Cælestino papæ prædecessori nostro relatum fuisset, magistro Michaeli tunc Ecclesiæ Romanæ notario, quem ad partes Hispaniæ destinarat, per suas dedit litteras in mandatis ut te ad exsolvendum censum annum monere diligentius, et inducere procuraret, et si opus esset, auctoritate fretus Apostolica compellere non differret. Tu autem eidem, prout placuit, respondisti, quod dictus pater tuus præfatus A... antecessori nostro pro annuali censu decem annorum mille aureos miserat, et cum non illi decem anni essent expleti, ipsos centum aureos iterum solvere minime teneris, licet illos eidem prædecessori nostro non pro censu, sed devotione quam ad eum habebat, liberaliter donavisset. Rogamus igitur regiam serenitatem, monemus, consulimus, et

hortamur per Apostolica scripta mandantes, quatenus prædictum censum dilecto filio fratri Rainerio persolvere non postponas : alioquin noveris nos idem dedisse firmiter in mandatis, ut te ad solutionem illius diligenter moneat et inducat, et sicut expedire viderit, appellatione remota compellat. Dat. Romæ apud S. Petrum, VIII kalend. Maii⁴.

36. Ejusdem Rainerii concionatoris egregii, magnisque virtutibus præditi viri opera, non in Lusitania modo, Castella, Navarra, ut supra attingimus, est usus Innocentius¹ : verum in provincia quoque Narbonensi alisque locis ad hæresin comprimendam ; diffuderat illa adeo virus summi populosque corruerat, ut ministrorum satanæ vox avidissime exciperetur, atque ab Evangelicis concionatoribus infestissimis animis abhorrenter, unde ex ea animarum funestissima clade tantum mœrorem Carcassonensis episcopus concepit, ut cum pestem illam edomare atque excindere non posset, gerendam episcopali dignitati se imparē ratus, honore cedere decreverit, atque ab Innocentio supplicibus votis expetierit, ut alium in suo gradu collocaret, qui excolendæ Christi Domini vineæ feliciter operam navaret : at Pontifex Narbonensi archiepiscopo et Rainerio provinciam imposuit², ut si episcopum annis gravatum, atque animi virtutibus pascendo gregi inferiorē reperiret, abire episcopatu permitterent; tum religiosissime imperavit, ut studium omne diligentiamque in hæreticis e provincia Narbonensi ejiciendis ponerent : eumque invaleresceret adeo malum, ut non modo verbo divino, sed etiam ferro coercendum esset, Auxitano archiepiscopo præcepit Innocentius³, ut vires omnes ad grassantis mali propulsandos impetus intenderet, principumque auctoritatem, ut ferrum ad vindictam improborum exererent, imploraret. Eidem etiam archiepiscopo injunxit, ut cum non leve damnum Ecclesiæ aliquorum avaritia crearet, qui occupatis pluribus sacerdotiis, ministrorum plurimum obsequiis illam defraudabant, eos omnes qui plures archidiaconatus, personatus, dignitatesque obtinerent, retento quoque oparent sacerdotio, cæteris se abdicare in sua provincia cogeret⁴ : quod maxime eo tempore necessarium erat, quo pluribus Ecclesiæ ministris ac pugilibus egeret, qui cum hæreticis, qui eo tempore pravorum opinionum virus populis afflabant, generose decertarent.

37. Ingens quidem erat hæreticorum colluvies, sed præ cæteris errorum infamia atque scelere insignes erant Waldenses, Cathari, et Paterini (1), ad quos prosternendos visum est Innocen-

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Ep. CDXXXIX. — ³ Lib. 1. Ep. XCIX.

⁴ Ep. XCL. — ² Ep. CDXCII. — ³ Ep. LXXXI. — ⁴ Ep. LXXXII.

(1) Annalista noster in Annalibus suis contractis, de quibus in Prefatione egimus, huic numero post voces illas : *Cathari et Paterini*, hæc addit : « Inter quos eminebant Bononii, ita per antiphrasin dicti; qui monasticam disciplinam emententes vite acerbitate externaque virtutis pompa subornabant infelices peccatores, ut in eorum meritis salutis suæ spem collocarent, quamvis in omni flagitiorum cuncto volutarentur.

tio, ita severitatem Ecclesiasticam exercendam, ut quos ipsius legati Rainerius et Guido anathemate percussissent, atque hæreticos pronuntiassent, principes e sua ditione egerent, bonaque eorum fisco addicerent; si vero illi in iis terris ulterius morarentur, morte afficerent, utque principes concessio sibi in plebendis sceleratis munere fungerentur, ea auctoritate Rainerium instruxit, ut incussa in ipsos anathematis, atque in obnoxias iis terras interdicti religione, adigeret. Fulminavit etiam in eos penas, qui vel hæreticos recipere, vel auxilium aliquod iis præbere præsumerent; contra vero propositis indulgentiis aliorum zelum incitavit, qui legatis suis operam auxiliumque in persequendis hæreticis præstarent: Aqnensem in primis, Narbonensem, Auxitanum, Viennensem, Arelatensem, Ebreduensem, Terracoensem, Lugdunensem archiepiscopos, eorumque suffraganeos, tum principes viros, comites, barones, ac populos litteris Apostolicis ad id ardentissime est adhortatus¹: aliis etiam litteris tertio id. Maii datis² Innocentius Ecclesiastica ac seculari dignitate conspicuos viros incitavit, ut ad frenandam hæresim studium impenderent, faverentque Guidoni, ejusque sententias exequerentur; etiam dum Rainerius quem in Hispanias ad agenda maximi momenti negotia, de quibus jam ante egimus, mittere meditabatur, ab eorum provinciis abesset.

38. *Fulconis labores Apostolici et sanctitas.* — Præter Apostolicos legatos missos ab Innocentio, in aliis Galliarum partibus opposuit divina providentia perditissimis satanæ satellitibus viros sanctissimos, qui doctrinæ luce ac miraculorum fulgore offusas ab hæreticis tenebras discutere ac disjicere conabantur. Insignis inter cæteros fuit Fulco sacerdos, ad quem etiam data ab Innocentio litteræ³, qui divino incensus zelo populos et vitiorum cæno abduxit, regnum potentiam non expavit, generose sua illis vitia objecit, plura miracula patravit: de cujus viri sanctitate ac gestis hæc Rogerius⁴: « Eodem anno erat in Gallia quidam sacerdos, nomine Fulco, quem magnificavit Dominus in conspectu regum, deditque ei potestatem cæcos illuminare, claudos, mulos, et alios diversis languoribus oppressos curare, demones effugare; hic autem meretrices, relicto impudicitia fræno, ad Dominum convertit ». Eadem de Fulconis miraculis et piis operibus Rigordus⁵ et Jordanus⁶, qui aiunt plures ex iis mirabilibus, quæ in prostibus latebant, ad conjuga-

lem continentiam studio suo revocasse; alias, quæ conjugium respuebant et Deo soli vivere cupierunt, sumpto regulari habitu in nova abbatis S. Antonii Parisiis, quæ causa illarum eo tempore condita est, fuisse collocatas, alias diversis peregrinationibus et laboribus nudis pedibus incedendo se exposuisse, quæ a Jordano¹ ad hunc annum confirmantur. Id malum non in Galliis modo, sed in reliquo orbe maxime tunc vigeat, unde Innocentius in perditas illas mulieres, quæ pudicitiam quibusque obviis, animas dæmonibus prostuebant, miseratione ductus, cæno facilius abluendas ratus², si viros qui eas ducentes nanciscerentur, infamiamque in jungenda sibi matrimonio meretricæ erat, amovere conatus est, atque indulgentias iis proposuit, qui ex Christiana pietate hujusmodi meretriculas uxores ducentes, quo maritali fræno coercite a scelere impudicitia sibi temperarent. Subdit Rogerius de Fulcone: « Usurarios etiam ad caelestem thesaurum invitans, quem nec ærogo, nec tinea demolitur, nec fures furantur: fecit omnem substantiam, quam usura et fœnus devoraverat, in usus pauperum distribuere ». Et infra: « Quia in illo tempore messis quidem erat multa et pauci operarii, conjunxit ei Dominus viros sapientes verba salutis æternæ prædicantes, magistrum Petrum, et dominum Robertum, et dominum Eustachium, abbatem de Flay, et cæteros quosdam, qui missi per orbem terrarum prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis ».

39. Cum de prodigiis mentio sit edita, hic nonnulla congeremus, quæ ab auctoribus hoc anno patrata recensentur: et quidem divini sunt consilii, ut dum glisceret hæresis, quæ populum suo veneno infectum a pietate et fide ablucabat, plura Deus miracula ad confirmandos suos ac veritatem Domini corporis in sacramento Eucharistia, quam maxime hæresis petebat, illustrandam patraret; hæc enim Rigordus tradit³: « Apud Roseum in Bria, in sacrificio altaris vinum visibiliter mutatum est in sanguinem et panis in cornem ». Plura alia similia miracula a Deo in Germania atque Italia patrata annis sequentibus videbimus; historiam suam prosequitur memoratus Rigordus: « In Vermendesio miles quidam, qui mortuus fuerat, revixit, et multa futura multis postmodum prædixit; in Gallia circa festum S. Jeanni Baptistæ in nocte ros de caelo cadens mellitus, spicas se-

¹ Ep. xciv. — ² Ep. clxv. — ³ Ep. cccxcvi. — ⁴ Roger. hist. Ang. — ⁵ Rig. in Phil. Aug. — ⁶ Jord. Ms. Cod. Vat. bibl.

¹ Jord. ubi sup. — ² Reg. Ep. cxlii. Hab. c. inter opera de sponsal. et matr. — ³ Rig. in Phil. Aug.

Ut vero fallaci ea spe delusi fuerent in inferos caelesti viso in somnis ostensum est Guillelmo episcopo Albiensi (Guillel. de Pod. Laur. chron. cap. 3.) visus enim ei est vir prænobilis ipsius affinis et lecto in fornacem ardentissimam adrepere, quem nulla virium contentione continere possit: et hoc merita alatus est nubis affluens extremo nubeco confici, ad quem cum se contulisset, nulla illam ratione ab hæreticorum communiore revocare potuit, neque hypocritas illos perditissimos coercere. Paulo inferius post illa verba: « *Rainerius et Guido*, addit parentibus inclusam hæc annuadversionem (« is erat Hospitaliariorum Ordinis conditor ob eximiam sancti mortuato Innocentio charo, ac beati nomen promeritis, oriundus et nobile Ursulanus, qui patrem hæresi impuniti ferre non poterat »). Incensæ anatista. Porsus inter Albigenses hæreticos selecta quedam erat hominum portio qui se *bonis homines*, quod majori virtutum fisco plenius crederet, appellabant. *Boni* illi *homines* apud nonnullos corrupte *Bononi* nuncupati. Vide Bucagium in Glossario v. BONI HOMINES. MANSI.

getum infecit, ita quod multi spidias in ore ponentes saporem mellis manifestissime percipiebant ». Alia non minus nova scribit Parisius ¹: « Undecimo kal. Julii et idibus Maii pluit sanguis undatim super ædificantes turrin apud Audeliacum in Normannia, mortem fortasse regis Richardi denuntiatis in brevi futuram ».

40. Subjicit Rogerius, ut Fulco ob acerrimum zelum in reprehendis sceleribus Richardi regis aliorumque improborum odium collegerit, a quibus conjectus in carcerem et vinculis constrictus, divina ab iis virtute salvus et liber avolarit. Convenit aliquando Richardum, monuitque, ut tres sceleratissimas filias citius viris locaret, coque subannante, cum nullas suscepisset, adiecit illas esse superbiam, cupiditatem, luxuriam; rem facite prosequitur Rogerius: « Prædictus autem Fulco quadam die accessit ad Richardum regem Angliæ, et ait illi: Dico tibi, o rex, parte omnipotentis Dei, ut tres filias tuas, quas habes pessimas, citius marites, ne aliquid deterius tibi contingat. O digito compece labella, accusator erit qui verum dixit: Nemo sine vitiis nascitur, beatus qui minimis urgetur; et alibi: Nemo sine crimine vivit. Cui fertur regem respondisse: Hypocrita, mentitus es in caput tuum, quia filiam non habeo ullam. Ad quod Fulco respondens, ait: Certe non mentior; quia, ut dixi, tres habes filias pessimas, quarum una est superbia, altera cupiditas, tertia luxuria, etc.

41. « Itaque prædictus Fulco relicto rege abiit prædicans verbum Dei, e civitate in civitatem: cumque prædicando verbum Dei, civitatem Lexoviensem esset ingressus, clerici civitatis illius, quorum vitam immundam vir ille plenus Spiritu sancto, et operibus bonis reprehenderat, injeccerunt manus in illum, et vinculis constrictum in carcerem miserunt. Sed neque vincula, neque carceres eum tenere potuerunt. Et sic permissus abire, venit Cadamum, prædicans præceptum Domini et in conspectu plebis multa scribebat: custodes autem castelli existimantes quod placeat regi, injeccerunt manus in eum, et vinculum miserunt in carcerem; et ruptis carcere et vinculis, exivit illæsus. Ibat gaudens, quoniam dignus habitus est contumeliam pati pro nomine Christi, et exiens a castello, excussit pulverem pedum suorum in testimonium supra illos ».

42. *Terricus hæresiarcha et alia hæreticorum genera.* — Dum ii concionatores egregii, Fulco sociique, viliorum sentinam, e qua solet emergere hæresis, e Galliis sacris concionibus exhaurirent, non torpebant otio Franciæ prælati; cum enim non modo Galliæ Narbonensem, aliæque circumjecta loca hæresis infecisset; verum in reliquis Galliis venenatas radices propagaret, eæ præsulum diligentia excisæ atque amputatæ fuerunt. Mali auctor Terricus, qui diu in specu abdita Corbiniaci delituit, ubi ad se venientibus pestiferum et lethale virus afflabat, tandem e tenebris productus in lucem, ultricibus flammis injectus est. Meritas etiam alii pœnas luere, alii ad fidem sinumque Ecclesiæ felicissime revocati; hæc enim Roberti chronicon Antissiodorensis ad annum 1198, postea Trevis anno 1608 editum tradit ¹: « De hæresi Populicana omnium hæreseon feculentissima, que virulentas radices suas late quidem sed latenter hoc tempore propagarat, multi ad fidem conversi sunt, eorumque confessione plures ex eadem hæresi sunt detecti. Inter eos hæresiarcha Terricus magnus diaboli laqueus, qui apud Corbiniacum in specu subterranea diu latuerat, pluresque subverterat, tunc productus e latebris et convictus incensus est. Apud urbem quoque Nivernensem abbas S. Martini et decanus majoris Ecclesiæ de hoc pestilentissimo errore notati, episcopusque sistunt Concilio Senonis convocato, ibique abbas deponitur, decanus suspenditur, et sic ad Sedem Apostolicam destinantur. Apud vicum quoque, qui dicitur Claritas, quidam viri prædixites, hæresis prædictæ notabiles, cum se absentem die quo citati fuerant, ut ab hac infamia se purgarent, ab Ecclesia sunt præcisi et expositi publicæ potestati (1).

43. Affixere etiam Galliis per ea tempora aliæ pestes Coterelli et Bascli, quorum opera magno sceleris exemplo Claramontanus episcopus, iracundia furens in fratrem suum Alvernia comitem usus est, ut illius terras incendiis, rapinis, caedibus popularetur: ad cuius furori injiciendum frænum, litteris supplicibus exoravit Innocentium comes, ut partes suas adhiberet, atque ad Apostolicam clientelam obtinendam oppidum recens a se excitatum pietatis ergo Romane Ecclesiæ donavit ², aurique unciam pro censu dedit; ad eam liberalitatem explicandam incitarant egregia parentis

¹ Paris. hist. Ang.

¹ Rob. in Chron. Antissiod. — ² Apud Innoc. l. 1. post Ep. cdxv.

(1) Concilium hoc Senonense ad exordium sequentis anni 1199, referendum esse, deduco ex lib. 2. Epistolarum Innocentii III, Epist. 99, ad Petrum Capuanum Apostolicæ Sedis legatum, qua illum facit certorem, se *super* ex litteris et nuntiis archiepiscopi Senonensis comperisse, Raynaldum abbatem S. Martini Nivernensis depositum fuisse ad eodem archiepiscopo et suffraganeis in Concilio Senonensi, qua de sententia ablatam ad Sedem Apostolicam appellasse. Mandat vero legato Pontifex, ut ipse per se Pontificis nomine de causâ et appellatione illa cognoscât; nam, ait archiepiscopus, *etiam diutius* expectatus pauciora documenta Romanis transmisit, quam que ad eandem causam plenus iis disputationibus necessaria erant. Datæ sunt littere illic die XII kal. Julii, anni profecto sequentis 1199; nam Petrus nonnisi exsente Decembri anni 1198 in Galliam venit, teste Rigordo. Quibus ita se habentibus, patet Concilium nonnisi anno 1199 celebratum fuisse, alias plus minus difata fuisse delatio appellationis ad Romanam Pontificem. Quia vero assertit Pontifex post litteras illas, *super* ab archiepiscopo Senonensi acceptas, se *diutius* expectasse, ut plenus ab eo edoceretur; hinc non inepte deducetur Februario vel Martio mense anni 1199 Concilium habitum fuisse; atque hinc factum, ut Galli scriptores, qui annum ab exitu Marti exordiantur, anno 1198 illud assignaverint. Ex his etiam litteris intelligimus Concilio hunc Petrum legatum non profuisse, quod Spondanus ad hunc annum sine ullo teste asseruit; alias enim Pontifex causam in eo Concilio tractatam eidem non remisisset.

exempla, qui prænobile aliud oppidum eidem Ecclesie obtulerat.

44. Flagitanti comiti opem Apostolicam attulisse Innocentium probabile est, cum libentissime huiusmodi conciliandæ inter dissentientes pacis, administrandæque iustitiæ onera susciperet, et contra potentiorum injurias etiam inferioris conditionis viros tueri ac defendere solet: ita enim Walterus¹ archiepiscopum Rothomagensem colligere animos jussit, suaque juris dicendi auctoritate, spreto Philippi Francorum ac Richardi Anglorum regum minis, uti certissimum ipsi præsidium Sedem Apostolicam atlaturam, ita monachos Cantuarienses contra Huberti archiepiscopi Cantuarien. et Anglorum regis gratiam protexit, atque Ecclesiam Lamelich dissensionis fontem everti imperavit: de qua controversia fuse Parisius².

45. *Conventrensis episcopi penitentia.*—Cum de monachorum Cantuariensium oppressionem mentionem fecerimus, hic admirandum Conventrensis episcopi, qui monachos Ecclesie suæ gravissime fuerat persecutus, iisque etiam eieclis sæculares canonicos induxerat, penitentia genus afferemus. Dum ille Romam contenderet, morbo lethali in Normannia implicitus, divinoque actus timore, religiosos plures viros ad se evocavit, iisque presentibus omnia sua crimina, alta voce nullis intercisâ suspiriis patefecit, petiitque, ut sibi penam aliquam ad ea eluenda inflingerent, omnibusque ad tantum illius dolorem de peccatis exacte vite conceptum stupore percussis, obstatus est eos, ut penitentia loco sibi, salvo divinae misericordiae beneplacito, flammis purgatoriis ad extremum iudicii diem scelera expiare iuberent: tunc commissi in monachos criminis, quos crudelissime exagitarat, memor, abbatem quemdam intuitus, magno lacrymarum imbri effuso petiit, sibi monasticum habitum conferret, ut patronos haberet, quorum persecutor extitisset: dein erogatis in pauperes opibus suis, animam piissime efflavit. Quam historiam ex Parisio affert Baronius³, atque adeo consulto nos, licet in presentem inciderit, exscribere prætermittimus, tum fabellam deridiculam, quam a Parisio in Romanos Pontifices noto odio imbuto confictam, idem cardinalis demonstrat.

46. *Monasticæ disciplinæ restituendæ vacat Pontifex.*—Alienum hic non fuerit paulo amplius excurrere, ut emicuerit Pontificis zelus in revocando primævo veteris sanctitatis flore, qui in monasteriis emarcuerat, adstringendæque nimia religiosorum, qui e claustrorum septis evagabantur, libertate; de quo acriores ad R. tituli SS. Marcellini et Petri presbyterum cardinalem, abbatem Cassinensem, litteras dedit, utque ad purgandos suorum monachorum deformatos mores incumberet, stimulos admovit. Perstrinxit⁴ enim ipsi non

levem maculam aspergi, si subditi parum religiose viverent, quibus frænnum injicere deberet: « Super hoc tu non videris alienus a culpa, qui cum tibi sit ipsius Ecclesie cura commissa, culpam negligis corrigere subditorum: quia juxta verbum sapientis: Ubi non est gubernator, populus cervitui, pastoris incuriam dissolutione ovium accusante ». Et infra gravissimum hoc monitum religiosi viri allissime pectori insculpendum, ut celestibus quam terrenis opibus cumulandis, quarum postea mole primæva sanctitas opprimitur, magis incumbant, pronuntiat.

47. « Sed quasi ad excusationem in temporalibus tuæ studium intentionis expendis, ut Ecclesia tua in possessionibus dilatetur, illas omnibus debes præferre divitias, quibus inter filias Sion tua supergredi vateat universitas, quæ videlicet in spiritualibus attenduntur. Primum namque jubemur querere regnum Dei, et sic nobis adjici omnia promittuntur: unde si Marthæ studium laudabiliter retines, partem Mariæ, quæ non auferetur ab ea tibi eligere voluisses, de spiritualibus sollicitus meditando, scandalum illud potuisses evadere, per quod Cassinensis in observantibus regularibus adeo inferior prædicatur, ut quæ mater religionis extiterat et magistra, vix filia sive discipula jam mererit appellari ». Subjicit, ut cæteris eos præficiat, in quibus religionis amor adhuc hæsit, et lilium virescit (ut ait) inter spinas, ut si exemplo virtutis cæteris præfuerint, facilius aliorum mores excolant ac perpoliant. Nec Cassinensium monachorum singulare illud malum erat, ut liberiis evagarentur, sed cum aliis monachis in cæteris regni commune. Petragoricensi enim episcopo in Galliis injunxit⁵, vagos monachos in monasteria detruderet, aliisque pluribus, ut Æduensi episcopo et Ungiacensi, et S. Margarete abbatibus⁶, ut restituendæ in cænobii pristino splendore religiose disciplinæ operam navarent.

48. Ut in reprimenda eorum insolentia, qui pravus moribus ab instituta vite professione desciverant, severum se exhibuit, ita benevolentiam in vere sanctitatis cultores explicuit. Exoriente enim in Ecclesia nova familia, cui S. Trinitatis de redemptione captivorum nomen est, ac pio illius conditoris Joannis consilio diligentissime discusso, nascentem novum religiosorum Ordinem sua auctoritate fulcivit⁷. Quorum ea professio fuit, ut tertiam bonorum, quæ sibi erogarentur, partem in redimendis Christianis, qui sub Sarracenorum servitute iugebant, collocarent. Efferente se ac piorum liberalitate bonis aucta nova familia, quam M... comitissa Burgundiæ multis redditibus atque ædibus Cervifrigidi amplificarat, illam Innocentius, bonaque ejus Sedis Apostolicæ clientelæ credita voluit⁸, aliaque plura beneficia Apostolica in religiosos viros contulit⁹. Cumque maximæ inter Vir-

¹ Ep. CCLXIX. — ² Par. hist. Ang. — ³ Bar. An. 1191. num. 34. — ⁴ Ep. CCLXXXIV.

⁵ Ep. CXLV. — ⁶ Ep. CCXXVII. — ⁷ Ep. CCLXXXIX. — ⁸ Ep. CCL. — ⁹ Ep. CCLXXXIII.

giliacenses religiosos viros et Nivernensem comitem circa procuratorum obligationes arsisent controversiæ, certisque legibus ab Ostiensi episcopo¹ et Francorum rege temperatè essent; quod gestum in ea re fuerat, probavit Pontifex, ac Senonensi archiepiscopo, Aduensi, Lingonensi, Antissiodorensi et Nivernensi episcopis provinciam injunxit², ut ad servandas conventiones partes cogerent.

49. *Richardum Angliæ regem tuetur, muneribus ornat.* — Cum imparis conditionis viros contra principum potentiam ad defendendam aequitatem sustententem Innocentium suspexerimus, æquum est, ut justas regum causas adversus alios reges ab iniqua tyrannide vindicantem intueamur. Equidem id munus pro Anglorum rege Richardo suscepisse constat, partesque suas interposuisse, ut Navarra rex duas arcas, quarum alteri Rochabrum, alteri S. Joannis de Pedeporte nomen inditum, a Navarii parente in dotem filia Richardo in matrimonium collocatè concessas restitueret: Navarroeque significavit³, se Narbonensi archiepiscopo provinciam demandasse, ut incusso censurarum terrore ipsum compelleret. Passus etiam erat gravissimam injuriam Ricchardus ab Henrico imp. dum enim e Terræ-Sanctæ expeditione rediret, ab illo interceptus, et per summum scelus ingens pecuniæ vis ab eo extorta erat, quod cum non modo magno regis damno, verum Ecclesiæ opprobrio, cujus clientelæ commissus fuerat, verteretur, Innocentius extincto jam Henrico incubuit, ut Philippus Sueviæ dux, in cujus manus imperatoris ærarium devenerat, Richardo pecunias refunderet, ejusque rei provinciam Magdeburgensi archiepiscopo commendavit⁴, significaret duci, ad quem vel successiois, vel tutelæ jure bona pervenerant, ut nisi Anglo faceret satis, Romanam Ecclesiam, injuriam acceptam æquo animo amplius non laturam, sed censuras meritas tum ipsi, tum ejus ditioni inflicturam. Commissi in Richardum sceleris particeps fuerat Austria dux, qui ab eodem pecuniæ vim exegerat, factique penitens, dum morbo implicitus in extremo vitæ et mortis confinio versaretur, divinique numinis vindictam pertimesceret, filium atque adstantes proceres jurejurando adegit, ablatam a Richardo pecuniam ipsi restitui curarent. Sed eo extincto sacramenti religionem filius contempsit, quem Innocentius litteris arguit⁵, similiterque monuit Sedem Apostolicam illatam injuriam ferre non posse, seque archiepiscopo Salisburgensi munus imposuisse, ut censuris ad reddenda ablata eum compelleret: de quo etiam ad eundem archiepiscopum litteræ exaratae⁶. Quid vero Innocentius apud eos principes, regem scilicet Navarra, Austriae et Sueviæ duces egisset, Richardo significavit⁷:

50. « Super eo, quod prædicti tui nuntii postu-

larunt, ut nobilem virum N... filium ducis Austriae ad restituendam pecuniam, quam pater suus in periculum animæ suæ a te dum redires ab obsequio Jesu Christi, pro redemptione tua violenter extorsit, et in ultima voluntate pœnitentiæ ductus per eundem filium suum tibi restituendam mandavit, voluntate Apostolica cogere. Noveris nos eidem nostris litteris injunxisse, ut prædictam pecuniam sine difficultate qualibet restituere non omittat, alioquin venerabili fratri nostro N... Salzburgen. archiepiscopo litteris nostris injungimus, ut ipsum ad restitutionem ejusdem pecuniæ faciendam moneat diligentius et inducat, et per severitatem Ecclesiasticam appellatione remota compellat. Verum quia circa personam nobilis viri N... ducis Sueviæ quedam audivimus immutata, eidem ad præsens scribere cautela prohibente nequivimus, ut juxta postulationem pecuniam tuam, quam a te Henricus quondam imperator frater ipsius contra Deum, et periculum animæ suæ extorserat violenter, dum de transmarinis partibus remeares, deberet tibi restituere, præsertim cum ejusdem fratris sui thesaurus ad eum esset ipso mortuo devolutus, et ipse vel hæres sit, vel tutor hæredis. Verumtamen scriptimus venerabili fratri nostro Magdeburgensi archiepiscopo, ut ducem ipsum ad restituendam pecuniam ipsam moneat diligentius et inducat: alioquin tantam injuriam non poterimus sub dissimulatione transire, quin in eundem ducem et terram ejus, sine cujuslibet acceptioe personæ, officii nostri debitum et severitatem curemus Ecclesiasticam (sicut justum fuerit) exercere. Insuper scribimus charissimo in Christo filio nostro N... illustri regi Navarra, ut pecuniam et castella Sancti-Joannis de Pedeporte, et Roccabruna, quæ pater suus tibi cum filia sua concessit in dotem, sine aliqua difficultate restituat: alioquin venerabili fratri N... Narbonensi archiepiscopo, cui jam alia vice (si bene recolimus) super hoc scripsimus, nostris damus litteris in mandatis, ut ipse eum per censuram Ecclesiasticam ad hoc monitione præmissa sine appellationis obstaculo justitia mediante compellat ».

51. Postularant¹ præterea Richardi oratores ab Innocentio, ut Philippum Francorum regem objecto censurarum terrore cogeret ad eas arcas restituendas, quas antequam e Terræ-Sanctæ expeditione reversus esset invasisset, cum maxime sub clientelâ Sedis Apostolicæ versaretur. Sed illius petitis regis Francorum legati obstitere, regem suum ad id nulla religione teneri posse, cum Anglus inita ante fœdera primus infregisset, sororem etiam Philippi accipere respuisset, aliamque sibi conjunxisset; tum quod instructa ornatuque in Terram-Sanctam profectioe, cum ex pactis omnia quæ ab ipsis parta forent, æqua sorte inter utrumque dividi debuissent, acceptam a Tancredo rege pecuniam, atque e Cypro obtentum

¹ Ep. CALI. — ² Ep. CALI. — ³ Ep. CCX. — ⁴ Ep. CCXXV. — ⁵ Ep. CCXLI. — ⁶ Reg. post eand. Ep. — ⁷ Ep. CCXIX.

¹ Ep. LXXX.

thesaurum Richardus cum Philippo non divisisset: addidere, Richardum Philippo graves injurias in Terra-Sancta intulisse, atque ab ejus obsequio plures viros principes subduxisse: quæ res Philippum permoverat, ut non sine dedecore in Gallias regrederetur: quin etiam subjecere, postquam Richardus in libertatem assertus fuisset, cum eo de omnibus illatis illi damnis, quæ accepisse se a Philippo querebatur, transegit, conciliatioque fœdere plura liberaliter contulisse. Objectis iis a Philippi legatis, Richardi oratores respondere, Francorum regem junctum fœdus et sacramento confirmatum apud Messaniam priorem violasse, cum Siculis in Richardum consurgentibus, Philippus non modo auxilium petitum denegasset, verum ad arma etiam contra ipsum prosilisset, ac tres Angliæ regis milites contorta ballista propria manu peremisset: pacato postea tumultu, fœdereque novo contracto, Philippum accipiendæ sororis suæ in uxorem religione Richardum liberasse, ac promissis sibi decem marcharum millibus omni in Gisortium et Ulcassinum jure discessisse. Quod ad thesaurum Cypri, atque a Tancredo acceptam sororis suæ defunctæ dolem spectaret, Francorum regi abunde satisfactum fuisse, adeo ut Philippus Richardo e Terra-Sancta discessurus pollicitus esset, se nullas ipsius terras occupaturum, nullumve hostilem impetum illaturum, nisi quadragesimo die postquam in terras suas rediisset. Hæc coram Innocentio ab utriusque regis oratoribus ardentibus animis jactabantur, quam causam ventilare magis ac definire pro concilianda inter utrumque pace paratus erat Pontifex, sed cum oratores standi illius judicio provinciam sibi traditam negarent, causa hæsit, rescriptisque Richardo Innocentius, qui coram se Francorum regis oratores postulatis ipsius objecissent, induxisse se in animum transilire Alpes ad eas controversias extinguendas, ut primum patrimonii et Siciliæ res composuisset; quod si occasio non permitteret, legatos Apostolicos summa auctoritate ad concordiam adducendam instructos transmissurum: verum exorientium in dies novarum curarum moles non permisit Innocentium ex Italia discedere; quare legatum, ut supra tetigimus, misit, qui inducias quinquennales inter utrumque regem confecit. Sed de eo anno sequenti.

52. Transmisit hoc anno Innocentius ad Anglorum regem, ut eximium suum erga eum amore mirifico aliquo munere commendaret, quatuor annulos, in quibus quatuor lapides pretiosi smaragdus, saphirus, granatus, topazius, auro inclusi radiabant, quos ad ipsum non ob pretium, quem hujusmodi opibus circumfluere sciret, sed ob illorum mysterium se misisse ait: illud vero subjecta hæc Epistola elegantissime illustravit¹:

« Illustri regi Angliæ.

« Inter opes terrenas, quas mortalis oculus

concupiscit, quasi cariora desiderat aurum obryzum, et lapides pretiosos; licet autem his aliisque divitiis excellentia regalis abundet, in signum tamen dilectionis et gratiæ quatuor annulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis tuæ magnitudini destinamus, in quibus te volumus spiritualiter intelligere formam et numerum, materiam et colorem, ut mysterium potiusquam donum attendas. Rotunditas enim æternitatem significat, quæ initio caret et fine. Habet igitur regalis prudentia quid in annuli forma requirat, ut de terrenis transeat ad cælestia, de temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius autem, qui numerus est quadratus, constantiam mentis insinuat, quæ nec deprimi debet adversis, nec prosperis elevari. Quod tunc laudabiliter adimplebit, cum quatuor virtutibus principalibus fuerit adornata, videlicet justitia, fortitudine, prudentia, temperantia. Intelligas igitur in primo justitiam, quam observes in dubiis; in quarto temperantiam, quam in prosperis non dimittas. Per aurum vero sapientia designatur, quia sicut aurum præeminet universis metallis, sic sapientia donis omnibus antecellit, Propheta testante, qui ait: *Requiescet super eum spiritus sapientiæ et intellectus*, etc. Nihil est, quod magis oporteat regem habere. Unde rex ille pacificus Salomon solum a Deo sapientiam postulavit, ut populum sibi commisso sciret provide gubernare. Porro smaragdi viriditas fides; saphiri serenitas spes; granati rubicunditas charitatem; topazii claritas operationem significat; de quo Dominius ait: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*. Habes igitur in smarago quod credas, in saphiro quod speres, in granato quod diligas, in topazio quod exerceas, et de virtute in virtutem ascendas, donec Deum Deorum videas in Sion. Dat. Romæ apud S. Petrum, IV kal. Junii ».

53. *Richardus agit cum Innocentio de Othonis ad imperium exaltatione.* — Acceptis hæc ab episcopo Lexoviensi muneribus, ingentes Richardus redditus litteris Innocentio grates egit, nec eos sui pretio sibi gratissimos modo, sed longe chariores, quod tam pulchre ab illo descripti distinctique fuissent: tum nepotis sui Othonis, qui in Germania in regem Romanorum electus fuerat, causam ardentissime commendavit; suum ac nepotis obsequium se Apostolicæ Sedi certissime polliceri, atque ea laude cæteros omnes reges principesque, quamcumvis se suaque Ecclesiæ devoverint, multis partibus superaturos¹.

« Excellentissimo domino suo, et universali patri Innocentio, Dei gratia catholice Ecclesiæ summo Pontifici, devotissimus suæ majestatis filius Richardus, eadem gratia rex Angliæ, dux Nor-

¹ Ep. ccv.

¹ Libell. de negot. imp. bibl. Vat. Ep. iv.

mannie et Aquitanie et comes Andegavie, salutem et debilem in omnibus cum reverentia et desiderio famulatum.

« Quanto de Apostolice gratia majestatis, tum per litteras speciales, tum per fideles nuntios, tum etiam per signa munerum vestrorum in interiorem sinum et cubiculum anime nostre plenior certitudo devenit, tanto precordis nostris major exultatio, vestraeque fiducia charitatis innascitur, qua non solum ad referendas grates, verum et ad exhibenda totius devotionis obsequia jugi responsione tenemur, etc. » et infra: « Qualescumque etenim reges et principes vestrae se paternitati exhibeant, nos et devotissimum filium vestrum, nepotem nostrum, regnum et coronam regni Alemannie ad perpetuam devotionem vestram et Ecclesie Romanae nuper adeptum, preceptis vestris atque obsequiis invenietis omnifariam mancipatos. Nec vivunt in mundo duo principes Christiani, qui adeo desiderabiliter vestrae dominationi studeant deservire, et quorum ministerio facilis possitis totius Christianae pacis adversarios expugnare. Huic accedit, quod inler omnia, et praee omnibus, quibus spiritus noster majori sollicitudine studiosus invigilat, et ad quorum efficientiam favorem Apostolicum indulgentius inclinandum suspirat, ipsius est Othonis negotium, ut scilicet de beneficio Apostolice pietatis ad promotionem ipsius dexteram dignemini sublevationis extendere, filium vestrum devotissimum imperialis munere diadematis insignire. Nos enim in quantum fides Christiana, et regalis devotio apud Deum, et apud vos, ipsamque Romanam Ecclesiam cavere potest, aut poterit, quicquid ad nos spectat in anima et corpore et honore terreno, pro ipso vobis in perpetuum foedus asstringimus, atque iuxta dispositionem vestram et beneplacitum asstringemus, quod vobis tanquam unico, sub Deo, domino suo et Ecclesie Romanae debitam et juratam fidelitatem impendat, et quaecumque ab aliis imperatoribus detracta sunt, et diminuta, restituet, restituta quoque inviolabili firmitate servabit, omnemque pravitatem saecularis potentiae iuxta consilium vestrae paternitatis eliminare curabit » ; et infra: « Super praemissis autem et super annulis, quos nobis per episcopum Lexoviensem vestra tam nobilis quam liberalis magnificentia destinavit, super litteris et qualitates lapidum designantibus, easque reddentibus, licet admodum pretiosi existant, longe amplius pretiosos tanquam a supremo et super-excellentis descriptore distinctos grates totius cordis affectione referimus, et de tanta dignationis vestrae gratia gloriamur, cui utinam vota cordis nostri, quae ad plenum per litteras aut nuntios explicare non possumus, viva voce permittente Deo (injecerat enim spem Innocentius descendendi in Gallias, ut Richardum Angl. et Philip. Francorum reges conciliaret) et devotis obsequiis reserare possemus in cuius utique rei spe et desiderio spiritus noster assiduis vexationibus debellatur continue reve-

tur, et salutari suspensus expectatione quiescit. Dominus personam vestram Ecclesiae suae diu servet incolumem ».

54. Nec semel Othonis causam commendasse Innocentio contentus, repetitis litteris, ut Pontificem ad suas partes induceret, egregia sua erga Ecclesiam studia parentis Othonis ac majorum merita ; contra a Philippo Suevo ac progenitoribus incussas Sedi Apostolice injurias, et damna proposuit.

« Sanctissimo in Christo patri Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Richardus eadem gratia rex Angliae, dux Normanniae, Aquitaniae, et comes Andegaviae, salutem et sinceram semper devotionem.

« Sanctitatem vestram credimus non latere, totius et curiae Romanae ¹, sicut credimus, tenet memoria, quanta non minus antecessorum nostrorum quam nostri devotio sanctae Sedi Apostolice et Romanae praeeptis Ecclesiae, affectu semper benignissimo fuerit alligata : illud et paternitatis vestrae novit discretio, quanta ducis Saxoniae pridem sublato de medio, Romanae fuit Ecclesiae semper devoto studio dilectionis adstricta : e contrario vero imperatoris ullimi antecessorum suorum sequentis vestigia, et in vexationibus S. Romanae Ecclesiae non minori quam pater suus repugnantia patrisantis, cura fuit, sicut et antecessorum suorum praeepta Apostolica non curare, et iura ipsius curiae non servare. Inde est quod in sanctitatis vestrae conspectu devotionis nostrae spiritum totum supplicationibus exhaurimus, quatenus Othoni nepoti nostro prelati ducis filio, quem ad regnum Alemanniae celebris eorum vocavit electio, quorum interest regem eligere, et quem eorundem consensus in loco ad hoc debito sublimavit in regem, favore velleitis Apostolico consentire, et regnum sibi Alemanniae auctoritatis vestrae minime confirmare electionem ipsius, et coronationem approbantes, et propositum ducis Sueviae et sequentium suorum super hoc reprobantes.

55. « Velit itaque sanctitas vestra omnes, qui eidem duci in hac protervia sua consenserint, anathematis, si placet, vinculo innodare, et terrae magnates Apostolica communitione ad hoc inducere, ut ei tanquam domino sine difficultate adhaereant, quem electio debita in loco debito coronavit ; hoc siquidem vobis in spiritu , quo vestri sumus, pollicemur, et nos super hoc fidei iussores statuimus, quod idem nepos noster, dnm. nostro concilio requiescet, non solum sanctae Romanae Ecclesiae iura conservabit praesentialiter possessa, sed in praerito habita ad statum debitum revocabit teste meipso. Apud Barnejull xviii die Aug. » Haec Richardus, qui summa cupiditate promovendi ad imperium Othonem ardebat cum in spem magnam efferretur, conjunctis postea imperii viribus iugens aliquid in Gallias moliri, cumque a paciscendis

¹ Ep. v.

cum Francorum rege induciis abhorreret, neque a legato Apostolico, Petro nimirum Capuano, cui ea provincia data fuerat, infringi posset, ait Parisius¹ legatum remotis arbitris cum rege collocutum, ipsi certam spem iniecisse, ut si in ea re Innocentio obsequeretur, Pontificem in aliis ipsius voluntatibus se accommodaturum; atque ita Ricardum in spem Othonis, opera Innocentii ad imperium evchendi elatum, conficiendis induciis assensisse.

56. *Philippus rex Gallie agit de eodem merito pro Suevo.* — Formidabat sane periculum, quod Galliis creabatur, Philippus Francorum rex, si Otho, cum quo gerebat inimicitias, imperio augetur, atque adeo viribus omnibus ac nervis contendebat, ut ejecto Othone Philippus Sueviæ dux imperio potiretur. Quæ de re suas ad Innocentium litteras dedit quibus ipsi pollicebatur Suevum in omnibus Ecclesiæ pariturum, si quæ illius bona injuste occupasset, mox restitutum, atque Ricardum fidem suam pro Othone Pontifici obligabat, illum fidum Ecclesiæ et obsequentem futurum, ita Francorum rex pro Suevo idem spondebat, et si a promissis resiliiret, se pro defenda Ecclesiæ causa in eum arma conversurum, meminisset obsequiorum, quæ Francorum reges Ecclesiæ præstulissent, nec Othonem cum tanto Galliarum periculo ac dedecore ad imperium admitteret; tum subjicit se ex Apostolico imperio et consilio inducias quinquennales contraxisse :

« Sanctissimo patri et domino Dei gratia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici charissimo consanguineo suo, Philippus eadem gratia Francorum rex, salutem et tam debite quam devotæ subjectionis obsequium.

« Novit sancta paternitas vestra, novit et mundus, quomodo nos et progenitores nostri Ecclesiæ Romanæ obedientiam, reverentiam, et in omnibus, et per omnia exhibuimus famulatum, nec unquam cessavit devotio nostra, nec cessabit, quod non solum tempore sinceritatis (prosperitatis), sed etiam adversitatis, nos et regnum nostrum efficaciter comprobavit. Inde est quod nos de meritis regni nostri, et prædecessorum nostrorum, et nostris plenius confidentes, sanctitatem vestram quanta possumus affectione rogamus, et attentius supplicamus, quatenus devotionem nostram, et patrum nostrorum, regni etiam nostri sincerius intuentis: inde mutua nos et regnum nostrum et negotia honorem nostrum contingit oculo benignitatis vestræ dignemini contemplari. Ad hæc cum rex Angliæ per fas et nefas pecunia sua mediante, nepotem suum ad imperialem apicem conetur intrudere, vos nullatenus intrusionem illam, si placet, debetis admittite, quæ in opprobrium et detrimentum coronæ nostræ cognoscitur redundare: nec nos credimus, quod vos quidquam in præsentis casu in præjudicium nostrum debeatis sustinere,

cum nos vel nostri nihil unquam contra Romanam Ecclesiam attentaverimus, nec unquam per Dei gratiam curabimus attentare.

57. « Porro de Philippo rege Alemanniæ novetur sanctitas vestra, quod si aliquando pater ejus vel frater Romanam Ecclesiam in aliquo offendit, nos dolemus. De querelis autem quæ inter Ecclesiam et imperium actitate sunt, prædictus rex Alemanniæ Philippus consilio nostro, sicut asserit, paratus est acquiescere, et pro vestra gratia et Ecclesiæ obtinenda in terris, castellis, possessionibus, pecunia etiam competenti, de consilio nostro se perpetuo fœdere vobis et Ecclesiæ obligare. Quod si ipse in hoc consilio nostro non acquiesceret, ipse nos nullatenus amicum inveniret. Ad hæc de mandato vestro et auctoritate usque ad quinquennium trenguas dedimus et fiduciavimus, tanquam qui nolimus in his vel in aliis voluntati Apostolicæ contraire; et sicut lator præsentium, et alii vobis poterunt intimare, mandatum vestrum firmiter fuimus prosecuti ». Ex harum litterarum calce suspicione laborat Parisius erroris¹, dum ait Philippum post cladem acceptam a Ricardo suis oratoribus ursisse Innocentium, ut ad pacem vel inducias Anglum adduceret, legatumque Ricardo remotis arbitris, ut arcanum ac reticendum aperuisse, missum se a rege Francorum Pontificem urgente, ut pacem inter utrumque conciliaret. Si enim ita res esset, gratias ageret Philippus Innocentio, quod ad inducias Anglorum regem pellexisset, non autem pro captanda illius gratia se paruisse imperiis Pontificis jactaret.

58. *Othonis imperio inhiantis litteræ ad papam.* — Dum ita Anglorum et Francorum reges ad æmulum imperii promovendos apud Innocentium officis ac promissis certarent, quid Philippus et Otho apud Pontificem agerent, intueamur. Neglexit magno sue dignitatis damno, initio Philippus Sueviæ Sedis Apostolicæ gratiam colligere, ut qui ditiosis Ecclesiasticæ partem non exiguam detinebat, ac si tulisset occasio, recuperata ab Innocentio jura ipsi eripere meditaretur. Contra Otho omni officiorum ostentatione Innocentium est persecutus, suisque litteris, quo Sedis Apostolicæ gratiam prolectaret, ubi immensos labores, quo ipsis pater Henricus Saxonie dux a Friderico I imperatore, Ecclesiæ Romanæ tuendæ gratia pertulisset, a quo etiam ditioe sua exutus, ejectusque in exilium itasset, proposuit; mollissime insinuat, divinam providentiam filium, quo parentem præmio digno in posteris afficeret, ad imperium suffragris principum extulisse, se ab Adolpho Aquisgranii feliciter corona cinctum omnia Ecclesiæ jura confirmasse, suamque illi defendendæ operam devovisse, tum supplicibus precibus expostulat, ut cum familiæ suæ de Sede Apostolica optimæ merite studiis Friderici, Henricique imperatorum, atque ipsius Philippi injurias conferat, se ad exci-

¹ Paris. hist. Ang. hoc an.

¹ Paris. hist. Ang.

pienda imperii insignia Philippo repudiato evocet, omnes, qui fidei sacramento Philippo se devinxerint, suscepla religione liberet, ictumque anathemate Suevum promulgari in Germania jubeat.

« Sanctissimo in Christo patri ac domino spirituali I. sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ summo Pontifici, Otho divina favente gratia Romanorum rex et semper Augustus, salutem et devotionis filialis affectum cum debita reverentia.

59. « Navicula Petri quibusdam retro temporibus persecutionum fluctibus est agitata; et nisi Ecclesia Dei in petra a Christo fundata fuisset et solidata, jam pravorum persecutionibus inclinata funditus corruisset. In ipsa etenim persecutione progenitor noster Henricus dux Saxonie in fide sanctæ Romanæ Ecclesiæ indesinenter perseverans, et voluntati atque iniuræ dominationi Friderici quondam imperatoris nullatenus acquiescens, matrem suam spirituales, sanctam videlicet Romanam Ecclesiam, in omnibus est imitatus: ideoque prævalente impiorum persecutione, honoris sui dignitate privatus, exilio cum liberis et familiaribus suis addictus fuit et expositus. Volens igitur Dominus Ecclesiæ suæ statum in melius reformare, et fidem ac devotionem jam dicti patris nostri in suis posteris remunerare, sua ineffabili clementia effecit, quod nos ab optimalibus et principibus imperii, ad quos de jure spectat electio, ad regni gubernacula ex inopinato vocati sumus et electi, in sede quoque Augustorum apud Aquisgranum locati; consecrationem et coronationem a manu Adolphi Coloniensis archiepiscopi, præsentibus principibus, ea quæ decuit solemnitate cum plenitudine regie dignitatis accepimus.

60. « Cupientes igitur gressus nostros ab ipso dirigi, per quem reges regnant, et potentes scribunt justitiam, dignum duximus ipsius electionis nostre hora juramento firmare, quod possessiones et jura Romanæ Ecclesiæ, aliarumque Ecclesiarum imperii firma et iltibata servabimus, et quod consuetudinem illam detestabilem, qua episcoporum, abbatum, et principum de hac vita migrantium bona, tempore more mortis relicta, quondam nostri antecessores haec occupabant, omnino in posterum dimittimus, et de beneficentia nostra principibus Ecclesiasticis in perpetuum relaxamus. Petimus ergo, et cum instantia paternitati vestræ supplicamus, quatenus fidem ac devotionem nostram considerantes, merito quoque patris et avunculi nostri regis Angliæ, qui nunquam ab obsequio Ecclesiæ Romanæ recesserunt, ad memoriam revocantes, injurias etiam Philippum ducis Sueviæ quondam ducis Tusciæ, et patris et fratris ejus non dissimulantes, nos regiam dignitatem ade-

ptos, ad imperii consecrationem vocare dignemini ». Et de legatis ad Apostolicam Sedem a se missis addit: « Ad hæc paternitati vestræ significamus, quod dilectos et fideles nostros, legatos videlicet G. principem nostrum abbatem Inden. B. præpositum Bunen. H. sancti Gereonis in Colonia scholasticum, H. priorem Widen. et H. Aquilegensium gloriosissimi regis Angliæ avunculi nostri capellanum, et fidelem nostrum M. de Villa civem Mediolanensem, pro consummatione honoris nostri, ad vestram transmittimus sanctitatem. Quicquid igitur cum præfatis legatis nostris a vestra tractatum vel ordinatum fuerit providentia, id majestatem nostram in omnibus, et per omnia ratum et firmum habiturum præsentibus literis sanctitati vestræ significamus ». Hæc Otho; ut vero historiæ multorum principum contentione implicatæ atque obscuræ lucem afferamus, totius rei geste atque alius repetitæ seriem ex Regestis ¹ Pontificum atque auctorum libris haurientiam proponendamque arbitramur.

61. *Philippus et Otho Germaniæ reges electi.*

— Extincto anno superiori Henrico imp. in Sicilia, magna animorum contentione a Germaniæ principibus divisus in plures competitores imperii studiis de creando Cæsare certatum est: Henrici quidem filius Fridericus Siciiliæ rex, successor imperii electus a principibus erat, sed ea electio Henrici potentia ac metu extorta fuerat: tum ipse Henricus moriens principes sacramento fidei, quo se Friderico devinxerat, solverat; illum etiam imbellis ætas tanto oneri ferendo imparem reddebat: alienumque a ratione erat, eum qui se regere non posset, tot regendis populis præficere. Non detuere tamen, qui ipsum promoveri ad imperium affectarent. Et quidem ² Otho de S. Blasio tradit Philippum Henrici fratrem ex Italia in Germaniam reversum, egisse cum magnatibus, ut quam antea de Friderico electionem celebrarent, confirmarent; sed verisimilius est diligentem operam navasse, ut sibi, non nepoti viam ad imperium muniret, cum illi non Sueviam modo, verum et Siciiliæ regnum, ut videretur, eripere conatus sit. Abbas Urspergensis ³ certe tradit illum imperii insignia a fratre relicta secum in Germaniam extulisse. Conciliabat illi principum gratiam avita nobilitas plurium sceptris decorata, opum magnitudo, cum Henrici thesaurus obtinisset, necnon egregiæ alie doles, quibus a natura ornatus fuerat, atque adeo Erfordii a majori principum parte primus in regem Romanorum electus est ⁴(1).

¹ Cit. Cod. Ep. iv. et deinceps. — ² Otho de S. Blasio. — ³ Ursper. in Chron. — ⁴ Godef. monach. in Annal.

(1) Ex Godefrido monacho S. Pantaleonis apud Coloniam, qui per hæc tempora scribebat Annales a Fræro vulgaris, discimus certum ex principibus Germaniæ collectum convenisse Coloniam Dominica III Quadragesimæ. Ibi vero dum de electione Bertolphi Zarigie ducis in regem Germaniæ principes deliberarent, perlatum ad eos fuisse, ducem Saxonie cum Magdeburgensi archiepiscopo, absque principibus Erfordium venisse, ut et ipsi pariter de rege creando agerent. Quare legatus ad eos missus Herimannus Monasteriensis episcopus, ut moveret ne quid novarent; sed frustra ille; nam eo veniens comperit electorum suffragia in Philippum Sueviæ ducem jam consensusse. Quod ut ad Coloniensem

62. Convenerant ex alia parte Andernaci Coloniensis, et Trevirensis archiepiscopi, aliique principes, qui Bertolphum ducem Zaringæ cognita Philippî electione, quæ rescindenda videbatur, cum ob invasum Ecclesiæ patrimonium anathemate defixus esset, regem creaverunt; sed ille potentiam Philippî veritus, ne tandem purpuram suo sanguine cruentaret, ignave suorum causam prodidit, acceptisque a Philippo undecim millibus marcharum ac ducatu, cessit imperio, et Philippum regem salutavit. Accepta turpissimæ rei fama ipsius electores, metuentes ne Ecclesia in Philippo non advocatum, sed persecutorem haberet; tum maxime ne ipsum infestum experirentur, si regno præter ipsorum voluntatem potiretur, suffragia in Olhonem Henrici quondam Saxonie ducis filium contulere, qui delatum sibi regnum avide amplexus principum ambire gratiam cœpit, tum Aquisgranum cum exercitu advolavit, urbemque, licet Philippî presidio munitam, ad deditionem compulsi, in qua ab Adolpho Coloniensis regis insignibus decoratus est, cum antea apud Vangionum urbem in Albis Paschalibus fuisset iis redimitus. De illius electionis dissensione atque utriusque principis sequacibus hæc auctor Vitæ Innocentii: « Coloniensis archiepiscopus, et quidam alii principes tam Ecclesiastici, quam mundani videntes se in electione Philippî fuisse contemptos, vocaverunt Olhonem filium quondam Henrici ducis Saxonie comitem Pictaviensem, et apud Coloniæ elegerunt in regem, eumque Coloniensis archiepiscopus coronavit solemniter Aquisgrani; et sic facta est divisio in imperio longo tempore duratura. Nam Olhoni adhæserunt Coloniensis archiepiscopus et suffraganei universi; præterea Cameracensis, Padeburgensis et Hildesemensis episcopi,

neon Bremensis archiepiscopus, dux Lovaniæ, dux Limburgi, comes Palatinus Rheni, langravius Thuringiæ, multique comites, ita quod terram obtinuit ultra Mosellam a Cameraco usque in Daciæ pæne totam: Philippo vero reliqua terra cum cæteris principibus se submisit, quanvis nec illi firmiter adhererent, sicut ex post facto patet ». Efferebant maxime Othonis causam Richardus Angliæ rex, ut dictum est, atque Innocentius Rom. Pontifex: Anglus quidem, quod illius avunculus esset; Silesius vero, quod ex iis genere Otho duce-ret, qui Romanæ Ecclesiæ semper studuerant, tandemque obtinuit Innocentius, ut ille ad imperium eveheretur, cuius parens ob defensam Pontificis Romani causam Saxonie ducatu deplutus fuerat; contra Philippus ob Ecclesiæ nonnullas occupatas terras imperium amisit.

63. Redeundi quidem in Ecclesiam animum Philippus præ se tulerat, cum adipiscendo imperio anathematis, quo erat a Caestino percussus, infamiam sibi impedimento futuram præsigere, atque Caestino, dein Innocentio se facturum satis denu-derat, qui Sutrinum episcopum atque abbatem S. Anastasii in Germaniam commisso legationis munere misit, ut Philippum ea lege sacris restituerent, si archiepiscopum Salernitanum in libertatem vindicaret¹, atque Ecclesiæ imperiis se paritum sacramento sponderet: licet enim a Pontifice Romano iis vinculis irretitus, Sedi Apostolicæ, ut solveretur, sistendus esset, condonavit tamen itineris laborem, si archiepiscopum ex ergastulo, in quo diu luctu contabuerat, eximeret: ad quem liberandum præterea Innocentius Spirensi, Argentinensi et Wormatiensi episcopis navare operam

¹ Ep. xxv.

caelum delatus est, cum Bertolpho convenerunt, ut ipse in patriam suam remeans exercitum cogeret, ac dein certa die Adernacum rediret, spondentes futurum, ut *eum ibi regem crearent*. Sed cum statuta die episcopus Coloniensis alique Adernacum adissent, compererunt Bertolphum cum Philippo concordasse, ut accepta ab eo pecunia et ducatu, *electioni et regno renuntiarent*. Ea spe frustrati principes Olhonem elegerunt, qui in *Albis Paschalibus* (tempo Octava Pasche, qua anno illo in diem III Aprilis incidit) *Normatius coronatus progressus fuit*. Dein vero Aquisgrani, quam urbem a Philippo occupatam obsedit, et deditione recepit, ab Adolpho Coloniensis archiepiscopo *consecratus inthronizator*. Ex tota hac Godefridi narratione intelligimus Bertolphum, non quidem electum, sed electionis spem certam habuisse. Philippum vero circa Quadragesimum assumptum fuisse in regem; ac dein Olhonem non quidem bis coronatum, ut scribit Raynaldus, sed Normatice coronam regni, Aquisgrani vero consecrationem recepisse, quamquam et ibi pariter coronari iterum potuit. Verum quoad dissidium in electione regis Germanie peculiariter tradit Reinerus monachus coarvus in Continuacione Chronici Lambertii Parvi deducta usque ad an. 1230 que una cum eodem Chronico profuit in Collectione Monument. veterum Martenii tom. V, narrat ille conventum Coloniensem conductum fuisse non quidem in tertiam, sed in secundam Dominicam Quadragesimæ, qua in massa canitur *Reinerisere etc.* ibi vero electum Bertolphum, cum interim alii principes regni præbuisserit *Rogerium* (lege *Fridericum*) *filium Henrici imperatoris trium auarum, cui legationem* (an forte Intorem, seu regni administratorem) *arvencatum suum Philippum ducem Suevie dederunt*. Que asserti Reinerus, electum fuisse Bertolphum, non de electione propria accipiendum est, sed de consensu et pollicitatione facta ab electoribus, prout supra ex Godefrido notavimus. Pergit autem Reinerus, et narrata electione Othonis notat illum regem renuntiatum statim Aquisgranum obsidisse, ac dein cepisse *idibus Julii*. Ex quo habes diem consecrati Othonis in regem, id enim eadem die peractum credo, cum de sequenti, teste eodem historico, idem Otho filium ducis Lovaniæ desponsaverit: quas nuptias consecrationem ejus processisse vix credo. Designat etiam auctor iste diem coronationis Philippi subdicens: « Circa festum S. Remigii (quod kalendis Octobris celebratur) P. dux Sueviæ Moguntie cum uxore coronatus, duci Bohemie coronam regalem impouit ». Ex verbis historici hujus coarvi, subsistere licet, insinuari suspicari Philippum priorem electum fuisse, non quidem in regem, sed in tutorem et administratorem pupilli, quod et perspicue asseruit ab Othone a S. Blasio scriptore coarvo, et ab anonymo scriptore qui Nicolai Ferraricensis, seculi XIV scriptoris, historiam imperatorem Italicæ vertit, vulgatam Rec. Italie tom. VIII; tradit enim Sueviæ ducem imperium Germaniæ pro Friderico pæro administrasse. Vicarium hanc suam administrationem obstruisse Philippum, ne regni usurpator videretur notat F. Franciscus Pippinus coarvus scriptor in suo Chronico ad annum usque 1247 ducto, et vulgato ibidem: « Diebal, at, se ideo imperium gubernare, ut nepos quis puer Fridericus illud possideret, sicut disposuerat pater ejus. Verum non du post Philippum regem sibi jure proprio usurpasse suspicari non immerito quis posset cum et Octobris mitto regis diadema sumpsisset, et instrumentum fuderis ab eo initi cum Philippo Francorum rege vulgatum in Collectione Martenii tom. I, col. 1017, datum III kal. Julii anno MCXCVIII, suo nomine, assumpto regis Romanorum titulo, signaverit.

Animadvertendum etiam dignum censeo Philippum epocham regni sui ante susceptam regni coronam Moguntie deduxisse, quod eruo ex ejus Diplomate signato anno MCXCIX, *regni anno II, dno Moguntie, III kal. Octobris*. Ferret enim annum regni primum si epocham illam kalendis Octobris anni 1198 statuisset. Extat Diploma in Spicilegio Ecclesiastico Lunigii inter Saliburgensia, num. 26. MANSI.

jussit ¹, ac monere Wil. de Bere, qui ipsum detinebat, ut quantocius ad Sedem Apostolicam dimitteret; ni pareret, in eum Ecclesiasticam severitatem exerere, ac loca, ad quæ transferretur, interdicto subijcerent, se quoque rem Sutrino episcopo commendasse. Eduxit demum e carcere Philippus archiepiscopum, quod Innocentii Vitæ auctor testatur, additque una cum eo ejus fratres liberatos, quos oculis orbatos ab Henrico tradit Urspergensis una cum aliis nobilibus Siculis atque ad creandam Germanis invidiam ab Innocentio ostentatos, sed ad terras Ecclesiæ, ob quas occupatas fuerat e fidelium cœtu ejectus, reddendas mentem non flexit, quem tamen Sutrinus episcopus, sive muneribus corruptus, sive illius blanditiis delinitus, ducem nec præstita cautione, sacramentove recepto tenere non servato Ecclesiæ ritu occulte absolvit: quem ob improbe gestam legationem Innocentius postea episcopali dignitate exutum in monasterium conjecit, ut lacrymis commissum facinus deleret, sed id postea contigit. De ea legatione hæc ejus Vitæ auctor: « Illi ergo in Theutonium procedentes invenerunt supradictum Philippum a quibusdam principibus electum in regem, qui Guarmanam ad ipsos accedens de facto se fecit absolvi non publice, sed occulte, nec præstilo juramento secundum formam Ecclesiæ, sed promissione facta per stolam ».

64. Interea eadem Sutrino episcopo, atque abbati S. Anastasii legatis suis commisit, ut Sibilicæ olim reginæ Siciliæ, Tancredi regis uxori, filio ejus ac filiabus liberandis incumbere ², quos Henricus expugnata Sicilia mancipandos servituti in Germaniam amandarat: qui cum injuste detinebantur (imperator enim post inita fœdera in suam potestatem eos redactos immani prodicione oppresserat) anathematis sententiam legatos fulminare jussit in eos, qui ipsos in vinculis tenerent, atque loca et diocesium, in qua vinculi essent, interdicto percellere, Maguntinensique clero præcepit, ut latam ab iis sententiam religiosissime servaret. Hæc vero scribit de Siculis debellatis et excisis opibus Nortmannorum, quorum potentia, quæ in ea insula adeo effloruerat, vindice tandem numine, cum in vitia sese effudissent, enervata ac penitus prostrata, et ipsi vel gladio, vel crudelissimis suppliciis, vel funeste traditi fuerant servituti.

« Sutrinensi episcopo et abbati Sancti-Anastasi.

« Inter cætera, quæ Dominus in nobis mirabiliter et misericorditer operatur, magnæ reputandum est miserationis indicium, cum eis pœnam accelerat temporalem, quibus ultio debebatur æterna, sicut in regno Siciliæ diebus nostris intelligitur accidisse. Cum enim Siciliæ populus et cæteri de eodem regno effeminali otio et pace nimia dissoluti de suis divitiis gloriantes, sese in voluptatibus corporis lascivius exercebant, ascendit in

altum fœtor eorum, et traditi sunt ob multitudinem peccatorum suorum in manibus persequentium: usque adeo autem in eos, quod dolentes dicimus, furor exarsit hostilis, ut quidam eorum turpi morte damnati in tribulatione cordis et corporis animas exhalarent, quidam membrorum mutilatione deformes, fierent abjectio plebis et ludibrium populorum; majores vero ipsorum compedibus et nobiles manibus ferreis alligati, captivi et exules in Theutonia macerentur: reliqui hæreditates suas in extraneis transferri videntibus, et domos suas subjeci alienis ».

65. Hæc ex Innocentii Gestis illustrare licet: « Defuncto Rogerio filio Tancredi regis Siciliæ, quem pater in vita sua regem constituit, fecerat coronari, eique filiam Isachii Constantinopolitani imperatoris duxerat in uxorem, consequenter etiam pater ejus præ nimio, sicut dicebatur, dolore defunctus est, relinquens tres filias, et unicum filium parvulum nomine Guillelmum, quem mater ejus Sibiliam coronari fecit in regem. Regno igitur taliter destituito, Henricus imp. aspirans ad illud occasione Constantiæ conjugis suæ, filicæ quondam Rogerii Primi regis Siciliæ, avi prædicti Tancredi, congregavit exercitum maximum de pecunia, quam extorsit pro redemptione Richardi regis Anglorum nequiter capti, dum redire de terra promissionis ab obsequio Crucifixi. Hic igitur regnum ingressus sine pugna illud obtinuit, nemine resistente: præfata vero Sibiliam cum filio suo et filiabus, Salernitano quoque archiepiscopo, et fratribus ejus recepit se in quodam castello Siciliæ, cum qua imperator fecit de pace tractari, et concordaverunt pariter in hunc modum: quod imperator imposito juramento concessit Guillelmo filio ejus, et hæredibus suis comitatum Licii, quem pater ejus Tancredus habnerat ante regnum; et addidit ei principatum Tarenti, promittens salvare personas et res. Mox autem postquam eos in sua potestate recepit, occasione captata, cepit illos, et quosdam alios nobiles regni, eosque captivos in Theutonium destinavit, faciens fratres prædicti archiepiscopi, aliosque nonnullos privare luminibus oculorum; archiepiscopum vero, reginam, et filium ejus ac filias in arcta custodia detineri. Pergunt Innocentii litteræ:

66. « Verum ne compassionis nostræ solatium qui patientibus ex susceptæ administrationis debito compati volumus et tenemur, penitus subtrahatur, quibus ipse Dominus jam videtur ex parte placatus, venerabilibus fratribus nostris universis archiepiscopis et dilectis filiis nobilibus viris, marchionibus, ducibus, baronibus, et aliis Germaniæ principibus dedimus in mandatis, ut dilectam in Christo filiam nostram nobilem mulierem Sibiliam, filium, ac filias ejus, et ceteros de regno Siciliæ, qui in Theutonia detinentur, a detentionis suæ vinculis ad nos liberos excusatione et dilatione cessante remittant. Inde est quod discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendum

¹ Ep. xxiv. — ² Ep. xxvi.

mandamus, quatenus si mandatum nostrum forte non fuerit adimpletum, vos in delentores eorum excommunicationis sententiam proferatis, etc. » Fuisse tandem Sibilium defuncto jam in vinculis Guillelmo filio, quem Henricus antea excecavit, atque exsecerat, ut tradunt Secularum rerum auctores, una cum filiabus carcere exemplam, atque in Gallias profugisse tradit idem auctor ¹, ac Philippum Rogerii regis defuncti uxorem Constantinopolitani imperatoris Isachii, quem frater imperio luminibusque orbarat, filiam sibi conjunxisse.

67. *Innocentius Friderici tutor, mortua Constantia; ubi de regno Siciliae.* — Cum in lugubres Siciliae calamitates ac funestas conversiones incurrerit oratio, percensendum est nobis, quanto belli turbine hoc tempore fuerit concussa, quantamque diligentiam in eo tuendo Ecclesie stipendiario regno Innocentius collocarit. Flagitarat primum quidem Constantia imperatrix et regina Siciliae ab eodem Pontifice, ut eo regno Ecclesie fiduciario una cum filio Friderico indueretur, ad novarum rerum cupidos coercendos, concessitque ² Innocentius, gratis Rogerii ipsius patris, fratris Wilhelmi, erga Ecclesiam officii, ejusque nominis recordationem adductus, spe quoque quam dabat promptissimi obsequii impulsus ipsi, heredibusque qui regis Wilhelmi ejus fratris Adriano papae fidei sacramentum deferentis exemplo, Sedis Apostolicae fiduciarios se profiterentur, legesque sibi dictas observarent, seque vicissim Pontifex ad eam contra omnes invasores defendendam obstrinxit, cumque illa coram Ostiensi episcopo, ab Innocentio ad excipiendum ipsius fidei sacramentum misso, beneficiarium regnum suum esset professus, adjecit Innocentius, ut ipsa, cum occasio ferret, sibi ac successoribus ligium homagium exhiberet: census vero pro regno attributo mille squifatorum impositus est.

« Constantiae imperatrici gloriosae reginae Siciliae, ac charissimo filio illustri regi Siciliae, eorumque heredibus.

« Super gentes et regna etc. » Et infra: « Credentes quod praedictorum regum vestigia vestra regia serenitas in devotione, ac obsequiis Ecclesiae imitetur: vobis et heredibus vestris, qui sicut dictus rex Wilhelmus quondam frater tuus felicis memoriae Adriano papae praedecessori nostro exhibuit nobis, et successoribus nostris, et Ecclesiae Romanae fidelitatem et hominum exhibere, ac quae subscribuntur, voluerint observare: concedimus regnum Siciliae, ducatum Apuliae, et principatum Capuae cum omnibus pertinentiis suis, Neapolim, Salernum, et Amalfiam cum pertinentiis suis: Marsiam, et alia quae ultra Marsiam habere debetis, et reliqua tenimenta, quae tenetis a praedecessoribus vestris hominibus sacrosanctae Ro-

manae Ecclesiae jure detenta, et contra omnes homines adjuvabimus honorifice mantenere.

68. « Pro quibus omnibus coram venerabili fratre nostro Octaviano episcopo Ostiensi, Apostolicae Sedis legato, quem ad juramentum tuum, filia imperiali, recipiendum transmisimus, fidelitatem nobis, nostrisque successoribus, et Ecclesiae Romanae jurasti, sicut continetur in duobus similibus capitularibus, quorum unum penes te sigillo nostro, alterum penes nos sigillo tuo aureo signatum habetur. Firmiter reprimens, quod quia praesens praesenti debet hominum exhibere, quandocumque nos, aut successores nostri te in aliqua parte regni, quam secure possis adire, ad nostram praesentiam vocaverimus, reverenter accedes ligium hominum praestitura, nisi certum impedimentum, aut necessitas evidens interveniat, quibus cessantibus sine fraude venias ad ligium hominum faciendum. Cum autem tu, fili rex, favente Domino, ad legitimam aetatem perveneris, nobis et successoribus nostris, ac Ecclesiae Romanae fidelitatem et ligium hominum exhibitis: censum vero sexcentorum squifatorum de Apulia, et Calabria, quadringentorum vero de Marsia, vel aequivalens in auro, vel argento, vos ac heredes vestros statutis Ecclesiae Romanae annis singulis soluturos, nisi forte impedimentum aliquod interveniat, quo cessante census ex integro persolvetur. Electiones autem secundum Deum per totum regnum canonice fiant, de talibus quidem personis, quibus vos, ac heredes vestri requisitum a nobis praebere debeatis assensum ». Quod ad Siciliae praesulum electiones spectat, quarum causa ingentes contentiones exarsere; de iis ita definiit Innocentius, ut cum sedes aliqua vacaret obitu episcopi, Romano Pontifici atque Constantiae, vel heredibus denuntiato, de praeficiendo Ecclesiae episcopo deliberaretur, eoque electo, regius consensus flagigaretur, antequam Ecclesiae administrationem adiret. Quid porro Constantiae imperatrici ob egregia majorem erga Ecclesiam merita in praesulum electionibus concessisset, Siculum clerum certiosem fecit ¹, praescriptisque, ut in electionibus celebrandis se gerere deberent, nec minis metuve debilitari se, vel frangi promissis ac spe paterentur: scienterque omnes electiones, quae ex imperata forma non fierent, rescindendas. Jussit etiam, ut in agendis litibus libere, si ita vellent, ad Sedem Apostolicam provocarent, legatisque Apostolicis, cum ad eos missi essent, religiose obsequerentur.

69. Dum haec ageret Innocentius, Siciliae regno inhiabat Marquardus, cujus perfidiam et scelerata consilia, quae in se et filium suum in regno conflabat, agnoscens Constantia, bellum ipsi denuntiavit, ac regio Diplomate hostem promulgavit, jussitque subditos ab ipso ut scelesto proditore cavere: sinistram etiam imperatrix de Gualterio

¹ Innoc. VII. auct. — ² Innoc. I. l. Ep. CDVIII.

² Ep. CDX.

episcopo opinionem concepit, regiumque sigillum, quo ut regi Siculi cancellarius utebatur, eripuit, quod ipsius fratres Marcualdum in regnum duxissent : conciliavit tamen illi Innocentius Gualterium, atque adeo in ipsius gratia constituit, ut Augusta e vivis discessura filium ei regendum committeret. Cum eos tumultus increbrescere ac fluctus sensim extolli atque infremere videret Innocentius, Octavianum Ostiensem episcopum, legatum in Siciliam misit ¹, ut impendentis belli minas discenteret, populosque in Constantia Augustæ ac regis Friderici ejus filii fide confineret ; atque archiepiscopos, episcopos, priores, abbates, aliosque Ecclesiarum in Sicilia prælatos legato obtinere jussit.

70. Adierat Siciliam Octavianus, cum imperatrix Constantia xxvii Novemb. diem suum obiit, scriptoque testamento Romanum Pontificem regni moderatorem (quam dignitatem regni balium vocabant) ac Friderici tutorem designavit, triginta millia tarenorum, quod monete erat genus, ex regis Siculi redditibus pro defendendo regno attribuit ; si quos vero ampliores sumptus aleudo militi sustinendoque demandato oneri desideraret, omnes illi ex regio arario refundendos decrevit : educandum vero Fridericum Panormitano, Montis-Regalis, et Capuano archiepiscopis, ac Gualterio cancellario commisit. Ut vero contra Marcualdi tyrannidem affectantis ad se balium Siciliæ ex testamento Henrici imp. mentientis impetus certandum Innocentio fuerit, sequenti anno dissercet, nunc breviter quid de eo Richardus de Sancto-Germano in suo Chronico asserat, perstringamus ; pauca tamen de eo auctore, cujus manuscriptum pervetustum in bibliotheca Cassinensi extat, atque ex eo delibatum summa fide exemplar habuimus, sæpius a nobis adducendo, ad illius laudem, quam silentio obruere ac deterere nefas esset, præmittemus ; illum, sive veritas spectetur historiæ, sive diligentia, qua præcipua quæ in orbe universo, maximeque in utriusque Siciliæ regno, e quo oriundus erat, gererentur collegit, primis etiam Annalium scriptoribus conferendum. In suo ille historiæ præmio testatur nolarii se officio functum in oppido, cui a sancto Germano nomen inditum : ea suis Annalibus commendasse, quæ vel hausisset oculis, vel a viris fide dignissimis accepisset ; eaque ad scribendum ratione pernotum, quo secutura posteritas veterum factis erudita aliquam utilitatem delibaret. Suam porro ille historiam a tempore, quo Guillelmus Secundus Siciliæ rex fati cessit, sui que ingens desiderium reliquit, et Clementis papæ anno secundo est auspicatus. Is vero auctor de Constantia Augusta hoc anno ex humanis exemptam et Marcualdi consiliis hoc prodit : « Mxcviii. Imperatrix ipsa processu temporis S..... obiit, et prædictum filium unicum Fridericum, et regni balium Innocentio papæ ex

testamento reliquit: dictus vero Marcualdus cognito de morte imperatricis, congregato malignorum exercitu, quos prece pretiose conduxerat, regnum non sine illorum, qui erant de regno, auxilio et ducatu intravit, et veniens in comitatum Molfisi, in quo fidei suæ reliquiæ servabantur, ad dictum Cassinensem abbatem pro pace legatos misit, per quos etiam ipsum, ut sibi regni juraret balium, quod sibi imperator reliquerat, ut dicebat, requisivit. Quia vero a prædicto abbate hoc obtinere non potuit, nam primo regni ipsius balium dicto Innocentio papæ juraverat, qui contra ipsum Marcualdum ad jam dictum abbatem duos miserat cardinales, cum exortio militum Campanorum et auxilium terræ suæ eundemque Marcualdum excommunicationis vinculo innodaverat, et sequaces illius : ipse sui furoris impatiens cepit more Theutonico in terram monasterii desevire ». Hæc auctor de tyranni conatibus et Innocentii sese illi opponentis constantia. Nunc quid contra alterum ferocissimum tyrannum, qui in Septentrione sæviebat, actum fuerit, perstringamus.

71. *Contra Sueronem Norvegiæ tyrannum sollicitat fruilimos reges Innocentius.* — Felicit in concepto scelere Marcualdo tyrannus Suero extiterat, qui tumida ambitione consilia in opus perduxerat, ac Norvegiæ coronam legitimi heredis sanguine stillantem rapuerat, crudelitatemque exquisitissimam in eos, qui ejus tyrannidi restiterant, exercebat : alios spe corruerat, alios ferro prostraverat, alios in exilium exegerat, alios etiam suis fraudibus circumvenerat ; ut enim pios ad obsequium alliceret, Clementis Pontificis litteras adulterarat, inque sui favorem corruerat, licet vero in omnes nullo discrimine ferociret, maxime tamen in Ecclesiasticos immanem se præbebat : qua in re divinæ vindictæ æquitas se depronebat, ut præles, qui illum improbis natalibus infamem antea ad sacros ordines contra Ecclesiæ canones promovissent, ultorem facinoris experirentur. Insurrexit adversus illum Innocentius repulsisque oratoribus, quos ad Sedem Apostolicam miserat, provinciam injunxit Nidrosiensi archiepiscopo ¹, aliisque Norvegiæ præsulibus, ut terras, quæ tyranno parebant, interdieto percellerent, defigerent anathemate ejus partibus implicitos, ac tyrannidis fautores litterasque Apostolicas, quas depravarat, adulterinas promulgarent.

« Innocentius etc.

« In vestrorum et totius populi Norvegiæ criminum ultionem permittente Domino credimus accidisse, quod usque adeo in vos et totum regnum Norvegiæ tyrannica Sueri crudelitas et violentia detestanda prævaluit, ut et regnum nec electione principum, prout accepimus, nec ratione sanguinis occuparit, et in viros Ecclesiasticos ipse, quondam Ecclesiastico (sicut dicitur) functus officio, debacchetur, Ecclesias opprimat, clericos persequatur,

¹ Ep. cxxi.

¹ Ep. cccxxx.

affligit pauperes, et seval in potentes : ita ut divino credatur accidisse iudicio ; ut qui secundum etiam suam assertionem illegitime natus, ad sacros non fuerat ordines promovendus, contra sanctiones canonicas assumptus ad eos, fortius in illos descendit, qui in ordinatione ipsius statuta canonum non servarunt ». Consentit Crantzius ¹, illum sacerdotium gessisse in Pherogia, addique natione Suecum fabro patre genitum fuisse, atque fugientibus ab Erlingo fusis casu per deserta obvium, se illis ducem præbuisse, fregisse viciores, mentitaque origine Haraldum Hyberniensem avum sibi vindicasse, ac Siwardo procreatum se finxisse, mox vulgo errori suffragante, totam Norvegiam cædibus, ferro, flammis, ut tyrannidem firmaret, corrupisse. Et infra : « Miramur autem non de Deo, qui ad correptionem vestram ejus tyrannidem hactenus toleravit, nec de ipso, cujus spiritus obstinatus in malo, malum dediscere, assuetus iniquitati, non potest : sed de his qui apostatam, sacrilegum et nefandum adhuc etiam sacrilegæ temeritatis ausu sequuntur, et ei præbent auxilium et favorem, cujus tyrannidem persequi potius pro viribus lenentur, etc. Dal. apud civit. Castell. II non. Octob. »

72. Earum litterarum exordium præfigit litteris ad reges Daniae et Sueciae missis ², ut ipsos ad proligandam Sueronis tyrannidem incitaret, cum nec suffragiis Norvegorum electus, nec sanguinis jure succedere posset, atque impudicus tantummodo natalibus et stirpe regia se procreatum jactaret, consurgerent ad eruedum eus ejus crudelitate miserum populum, defendendas Ecclesias, liberandos pauperes, servandos nobiles. Cum vero Sueronem Innocentius membrum diaboli ac monstrum appellet, quod his solis parcat, quibus nocere non possit, constat immani quodam furore percitum tyrannum fuisse. Illius partibus magna dignitatis suae labe ac dedecore Bergensis episcopus sese irretierat, scelerique consentiebat, quem Pontifex ³, rei veritate indagata quæ excussa, ab archiepiscopo Nidrosiensis et gradu dimoveri atque anathemate ritu solemniter feriri jussit. Hujus vero fortem animum collaudavit, qui nullo terrore a tyranno obiecto infringi, nullis blanditiis flecti, nullis promissis corrumpi potuerat, ut Sueronis crimen partesque sua auctoritate auget, atque exilium improbae felicitati prætulera. Tradit Innocentii Vitæ auctor, illum Pontificis jussu a Lundensi archiepiscopo benigne exceptum, regni que invasore extincto, Ecclesiae suae felicissime restitutum.

73. Nec Norvegos modo premebat Suero, verum et Islandos, etiam præsules et clericos partium suarum studio infecerat : quos Innocentius acerrime coarguit ⁴, quod Sueronis e sacris ejeti et apostatae, et Deo ac sanctis ejus (ut loquitur) ob

scelera sua inimici, societate se implicuissent ; objecit etiam plura alia crimina ut ex eorum turpitudine concepto horrore, ab iis sibi temperarent, pervicaciam erga præsules projectam verecundiam, homicidia, incendia, stupra, aliaque scelera, quæ dicenti ruborem injiciant. Eadem ¹ ad principes et populos Islandiæ scripsit, adjecitque se eorum salutis maxima cura uri, proinde hortari, ut præsules colerent, eorum præceptis obtemperarent, imo ipsi numini in eorum persona id obsequii deferrent, dederent se bonis operibus, ac præsertim elemosynis, quæ instar aquæ crimina, ut Scriptura commendat, extinguant. Præsules vero alloquens, ita pergit eorum ignaviam carpere, qui animas in exitium æternum ruentes a precipitio non revocaret, justis censuris scelera non insectarentur, populorum sanguinem ex eorum manibus a Deo exactum iri ; pastorem enim eos tacendo occidere quos peccantes non arguat ; tum legatum ad eos se missurum pollicetur, quæ omnia in meliorem statum restituat. Ac justissimi saepe ob maximam animarum stragem concepti doloris querelas de ignavis iis præsulibus effuadebat Innocentius, cum ex eorum negligentia veluti ex funesto quodam fonte tot mala emanarent in eas regiones, quæ tandem successorum pari vel majore furent. hæresi contaminatae profligataeque fuerunt.

74. *Ex Utlandia pravos usus eliminat ; Ecclesie Sueconae consulit.* — Incubuit etiam Innocentius excendendis vitiiis, quæ submotas alias ad Septentrionem regiones turpi daemonum servituti addixerant, et bonis consuetudinibus, quæ sensim abolebantur atque obsolescebant, confirmandis, inductisque improbis extirpandis. Traditus fuerat mos a primis in Utlandia insula religionis Christianæ satoribus, ut præpositus, qui vices episcopi cogeret ; eos qui scelerum publicorum nota aspersi erant, se sistere juberet, fateri crimen, pœnitentiamque impositam excipere : si accedere contemnerent, vel scelus emendare, contumaces obfirmatosque in crimine anathemate feriret : quam piam consuetudinem tollere populi meditabantur, et cum iis qui fidelium consortio depulsi erant, familiariter agere non verebantur. Præterea pullularant alia improbae consuetudines ut in gradu vitio matrimonia pecuniis erogatis contraherent, ac pro damnis quibuscumque illatis, nonnisi ad marcham unam solvendam cogi possent. Ergo ad restituendas probe institutas consuetudines, ac nefarias et injustas antiquandas, præposito de Serand, atque aliis Utlandiæ præsulibus scripsit litteris, operam, incusso rebellibus censurarum terrore, collocare imperavit ² ; ne vero Pontificia jussa eluderentur, Absaloni archiepiscopo Lundensi imposuit ³, si præpositus ac prælati data imperia exequi negligerent, in eos animadverteret.

¹ Alb-rt. Crantz. *Norvæg.* l. vi. c. 13. — ² Ep. cccclxxxi. — ³ Ep. cccclxxxi. — ⁴ Ep. cccclxxxi.

¹ Regest. post esmd. Ep. — ² Ep. cdxviii. — ³ Ep. cdxix.

75. Consulente eodem archiepiscopo, Sedem Apostolicam, ac deferente, quod cum in Dania more aliarum gentium testamenta non conficerentur, sed ubi aliquis Ecclesie vel monasteriis pro anime sue salute bona conferre cuperet, sive in extremis ageret, sive bona valetudine uteretur, modicum terrae panno involutum altari imponere, vel in extrema pallii ora quod episcopus vel prelati sustineret, collocare, adhibitisque testibus eam donationis formam pronuntiare solitum quae scotatio dicitur, demum consurrexisse quosdam cavillatores, qui eas donationes infringere ac revocare niterentur; ideo supplicem rogare Innocentium, ne spoliari Ecclesias perturbare pateretur, quibus huiusmodi donationes collatae fuissent. At rei æquitate adductus Innocentius, datis ad archiepiscopum eundem et clerum Lundensem litteris¹, censuras in eos distringere mandavit, qui aliquid in ea re novarent, cum huiusmodi consuetudo non tam factæ donationis quam possessionis tradite evidens (ut ait) argumentum foret.

76. Exaratis aliis eidem archiepiscopo litteris², Pontifex ea omnia quæ Adrianus ipse prædecessor in confirmando regno Suetiæ decreverat, ex cardinalium sententia, sua auctoritate, ut firmum ad securas ætates esset, munivit. Corroboravit præterea primatum Lundensi archiepiscopo in regnum Suetiæ, adeo ut tam Absalonus quam successores, Suetiæ archiepiscopum consecrarent, qui fidei sacramento, salva suprema Pontificis Romani auctoritate, ipsis se adstringeret. Ad obtinendum vero pallium utrumque archiepiscopum legatos ad Sedem Apost. transmittere, palliumque ad Lundensem Ecclesiam deferri iussit, ac tum Lundensis archiepiscopum, adacto in fidem et obsequium Romanæ Ecclesie archiepiscopo Suetiæ illud daret, quod quidem antea ab Escillo Lundensi erga Stephanum Upsalensem sub Alexandro papa usurpatum fuerat, ne vero is usus temporum secutorum injuria obrueretur, quæ a prædecessoribus Adriano, Alexandro, Lucio, Urbano, Clemente et Cælestino sancita erant stabilivit. De quo ad eundem Lundensem Diploma amplissimum dedit Innocentius; nunc quid Gnesnensi archiepiscopo scripserit intueamur.

77. *Poloniæ et Hungariæ res componit.* — Ad comprimenda hostium suorum consilia, refranandosque impetus, ad Sedis Apostolicæ præsidium confugiendum ratus Boleslaus Wratislaviensis dux obtinuerat, ut Polonis præsulibus provincia ea imposita esset, ut Apostolica auctoritate in eos censuras expedirent, qui bellum ipsi inferrent; sed ii cum Pontificis jussa negligerent, questus est apud Apostolicam Sedem, nullum hæcenus auxilium ex Apostolico patrocinio se percipisse: unde Innocentius ad Gnesnensem archiepiscopum ac suffraganeos datis litteris³ demandatum ipsis mu-

nus exequi, atque in Boleslai impugnatores anathema jaculari iussit. Tradit vero Longinus¹, Boleslaum a filio suo Iaroslavo Wratislaviensi ducatu facta cum proceribus conspiratione ejectum. Ardens enim ambitione juvenis id scelus in odium Adleydis movere ausus est, quod filios ex ea susceptos præferri sibi a patre conspiceret; dein vero patri conciliatus Wratislaviensi episcopatu ornatus est, suamque Ecclesiam donato Nissensi agro auxit. In aliis etiam Poloniæ regionibus nonnihil turbarum extitit: exempto enim et vivis Wladimiro Haliciensi duce qui a Pannoniis sua ditione dejectus, Casimiri Polonorum ducis beneficio, et armis restitutus fuerat², plures Russiæ principes, inter quos Romanus defuncti nepos ardentius cæteris principatum illum affectabat; contra quos movens Craecovia Lestko Albus Haliciensis obviam officiose factos perhumamiter excepit; dein mutatis animis in arma coortos fudit, arcemque ad deditionem compulsi, demum magnis controversiis agitatis, quamvis illam in provincia formam redigere, ac Poloniæ conjungere perciperet, beneficiario jure Romano tradidit, ne si id negaret, impendente jam a Miecislao majoris Poloniæ duce bello hostium numerum augetet, atque a fronte et tergo peteretur.

78. Nec pacatæ adhuc erant in Hungaria res; quamvis enim in suscepto primum, ut vidimus, Pontificatu Innocentius curas in eo regno ad pacem adducendo posuisset, mota tamen inter regem fratremque discordia nondum sopita erat, ad quam iterum componendam litteras Apostolicas Andrea duci scripsit, quibus post exornatum multis laudibus Ungariæ regnum, quod semper Sedi Apostolicæ fidissimum extitisset, atque etiam ipsius Bela pater, dum schismatis funesti tempestate concuteretur Ecclesia, pro illius dignitate periculosissimum bellum in schismaticos suscipere non veritus esset, significavit³ incredibili se conciliandæ inter ipsum ac regem pacis cupiditate ardere, atque ad eam amplectendam paterne adhortari, quam si respueret, sciret se Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis provinciam tradidisse, ut in ipsum fautoresque anathema fulminarent. Subditur in Regesto, eodem exemplo litteras Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis scriptas: nimirum ut in regni perturbatores intentato censurarum Ecclesiasticarum terrore insurgerent. Ob hos tumultus Ungariæ regi Innocentius indulsit⁴, ut comitem Mozonem, atque alios viginti viros nobiles, qui cruce erant insigniti, ac protectionem Syriacam voverant, in Hungaria ad servandam pacem, frangendoque rebellium impetus retinere posset.

79. *Status infelix Terræ-Sanctæ; expeditionis instaurandæ gratia nulli opere parci.* — Defluxit ad Terræ-Sanctæ res oratio, quarum lugubrem statum descripturi ex litteris Innocentii nonnulla

¹ Ep. CDXX. — ² Ep. DCXVII. — ³ Ep. XLIII.

¹ Long. hist. Pol. hoc anno. — ² Ibid. — ³ Innoc. l. I. Ep. CCLXX. — ⁴ Ep. CCLXIX.

præmittemus. Exempto ex humanis Henrico comite Campaniæ, eodemque rege Hierosolymitano, Aimericus rex Cyprî ducta in uxorem ab eo relicta vidua regina Hierosolymitana sacri regni sceptrum cæssavit; ad quem in Terram-Sancam adducendum cum Tyri episcopus, expetente Christiano exercitu, nec tum reluctante patriarcha Hierosolymitano profectus esset, celebrandis regis nuptiis patriarcha vehementius affinitatis objecto impedimento obistere, Tyrique episcopum in odium et invidiam apud Romanum Pontificem litteris aculeatis vocare conatus est; mutata dein voluntate, regem reginæque matrimonio jam perfecto corona redimit. Patriarcham Innocentius perstrinxit litteris suis¹, quod vel male prius contraxisset, vel ignave postea assensisset, se vero post excusam rei veritatem, iuste in ipsum animadversurum; carpsit etiam quod tum ipse, tum alii Syriæ præsules mutuis se conviciis lacerarent, alerent odia, invicem famam alienam roderent, atque obscurarent, unde pravum exemplum in populos emanabat, divinaque iracundia exasperabatur, quam potius orationibus, vigiliis, jejuniis, alisque, ut ait, operibus charitatis, mollire debeissent.

80. Elegerant porro in regem Aymericum Transmarini principes, concurrentibus certatim omnium studiis, ut Innocentius ad Tripolitani comitem datis litteris testatur², quod magna spes de promovendis Terræ-Sancæ rebus, magnisque ex Cypro ad debellandos Sarracenos (conjunctis iis regnis) auxiliis eliciendis contrahendisque afflueret: ne vero interim laboraret Cyprus, dum Hierosolymitanis rebus subveniretur, rogavit Pontifex Tripolitani comitem, cum Cyprî e regno suo tuendæ Terræ-Sancæ causa discessisset, ac deserta qua fruebatur quiete, adeundis laboribus, penetrandisque periculis caput objecisset, ut si qua necessitas postularet, ad defendendam Cyprum advolaret. Ad similem ferendam opem principem Antiochenum, magistrum et fratres militiæ Templi est adhortatus³. Consuluit etiam novi regis Hierosolymitani, reginæque auspiciis, ipsosque, ac regnum, et omnia, quæ in suam ditionem redacturi essent, in Apostolicam clientelam admisit. Ne vero dissiparentur vires transmarinarum regionum, quæ maxime ad frangendos Sarracenorum conatus erant necessarie, si Orientales in Occidentem, ut consueverant, ad lustranda Apostolorum limina transfretarent, nuncupati voti religione eos liberavit⁴, modo aliquam pecuniam in bellum contra Sarracenos insumendam elargirentur.

Proposuit vero Aymerico egregia præcepta Pontifex, quibus mores regis perpoliret, regnumque optime administraret, ubi enim ipsius orationem se exceperat, ac perhumaniter audivisse præfatus, gratulatusque est, quod elidendis Sarracenorum conatibus se accinxisset, hortatus est⁵, ut

quanto altiore fastigio emicaret, tanto magis demitteret superbos spiritus, divinam opem imploreret, sine qua ipsius impetus inanes reciderent, demum certissimi subsidii spe implevit.

81. Nec vana pollicebatur, toto enim pectore cogendis ex Gallia, Ungaria, Anglia, Italia, auxiliis incumberet, ut demonstrant litteræ ad Narbonensem archiepiscopum et sulfraganeos, datæ Keate XVIII kal. Septemb. quæ etiam ad alios præsules principesque orbis Christiani missæ fuere: iis enim, ubi Hierosolymæ sub Saracenicis jugo calamitosissimum statum, Sepulchrum Domini, quod Propheta gloriosum prædixerat, profanatum descripsit, induxitque Sarracenos Christianis insultantes, enarrat, quid Germani in Terra-Sancta egerint, ut Berythum a Saracenis desertum ceperint, aditaque Henrici imperatoris morte, metu perciti in Occidentem intenpestive redierint: Sarraceni vero, erectis et confirmatis animis magna Christianorum trucidata multitudine expugnarunt Joppen, ac per reliquas terras diffusis omnia vastent, tantoque terrore perfusi sint Christiani, ut ex urbibus pedem offerre non audeant. Quare ipsos hortatur⁶, ut zelo incitati in arma contra ipsos prosiliant.

« Existente quondam in castris arca Domini Sabaoth, Urias domum suam ingredi recusavit, a licito etiam uxoris se compescens amplexu: nunc vero principes nostri, gloria Israel de loco suo in injuriam nostri translata, vacant adulterinis amplexibus, deliciis et divitiis abutentes, et dum se invicem inexorabili odio persequuntur, dum unus in alium suas nititur injurias vindicare, non est quem moveat injuria Crucifixi, non attententibus ipsis, quod jam insultant nobis inimici nostri dicentes: Ubi est Deus vester, qui nec se potest, nec vos de nostris manibus liberare? Ecce jam profanavimus sancta vestra: ecce jam ad desiderabilia nostra manum extendimus, et ea loca impetu primo violenter invasimus, et vobis tenemus invitis, in quibus superstitionem vestram principium fingitis suscepisse. Jam infirmavimus, et confregimus hastas Gallorum, Anglorum conatus elisimus, Theutonicorum vires compressimus; nunc secundo Hispanos domuimus animosos, et cum omnes virtutes vestras in nos duxeritis concitandas, vix adhuc in aliquo profectis; ubi ergo est Deus vester? Exurgat nunc, et adjuvet vos, et fiat vobis et sibi protector. Theutonici siquidem qui se præsumebant inauditum de nobis reportare triumphum, ad nos vehementi spiritu transfretarunt, et cum solum castrum Baruth nullo defendente cepissent, nisi eos, sicut et alios principes vestros fugæ beneficiis liberasset, in se potentiam nostram graviter fuissent experti, et eorum stragem ipsorum soboles perpetuo deploraret. Reges enim et principes vestri, quos dudum de terra fugavimus Orientis, in finem suum audendo

¹ Ep. DLVII. — ² Ep. CDXXXVI. — ³ Regest. post cond. Ep. — ⁴ Ep. CDXXXVII. — ⁵ Ep. CDLXXXV.

⁶ Innoc. I. J. Ep. CCCXXXV.

dissimulent, ad suas latebras, ne dicamus regna, reversi, maluit se invicem expugnare, quam deo vires nostras et potentiam experiri. Quid igitur superest, nisi ut his, quos fugientes in excusationem vestram ad terræ custodiam dimissis, gladio ullo peremptis, in terram vestram impetum faciamus, nomen vestrum et memoriam perdituri? Qualiter ergo, fratres et filii, opprobria exprobrantium repellemus, qualiter eis poterimus respondere, cum eos pro parte verum prosequi videamus, sicut nuper ad audientiam nostram certa significatione pervenit: recepimus enim litteras de partibus transmarinis, quod cum Acon navigio pervenissent, castrum Baruth obtinuerunt, nemine defendente ».

82. Berythum appellat Lubecensis, adjicitque Coruthum a Germanis cinctum obsidione, qua cum in longum tempus fraberetur, cepto deditionis tractatu sepius aliquorum temeritate discusso, annonaque in castris ingravescente, percrebuisse adventientis Saphlatini, qui maxima e Perside, Media, Damasco contractas copias secum rapiebat, terrorem, habiloque bellico consilio, ipso Purificationis B. Virginis pervigilio inductum omnibus, ut sequenti die omnes: ad conferendas cum hoste manus expediti succinelique essent, cumque omnes magno ardore impetum in hostem facere paratissimi essent disseminatos cecos susurros cancellarii imperii familiam, aliorumque principum snpelledile tota aliisque impedimentis collectis versus Tyrum iter arripuisse, moxque exorto tumultu omnes in præcipitem fugam se effudisse, relicis iis tantummodo, qui morbo impliciti, vel sauciati erant, quos barbarica rabies assumpsit. Nec mirum si hostilis exercitus Christianos solo terrore difflarit, cum ii criminibus gravissimis divinam iracundiam lacessivissent; plures enim, inquit auctor, qui divini nominis defendendi amore uxores proprias reliquerant, meretriciis blanditiis delinuti sceleri indulgebant; unde et divinum nomen in eos, quos crimen instabile fecerat, iras laxasse visum est, cum fugientes fulguribus, tonitruis, fulminibus, grandine, pluvia, eluvionibusque maximis fatigaret.

83. « Sarraceni vero in Joppen facientes impetum, ex adverso eam per violentiam occuparunt, et cæsis multis Christianorum millibus, eam funditus destruxerunt. Verum Teutonici, rumoribus de morte imperatoris acceptis, non expectato passagii tempore, naves reduces ascenderunt; unde Sarraceni qui ad resistendum eis exercitum paraverant copiosum, in terram Christianorum adeo debacchantur, ut Christianis nec sine periculo civitates egredi liceat, nec in ipsis sine formidine remanere, imo eis gladius foris imminet, metus intus ». Eadem confirmantur a Lubecensi, qui ait¹ Joppe a Sarracenis obsessa Henricum regem Hierosolymitanum eo accurrisse, Christianosque plus

æquo generosos, præcipiti eruptione temere in hostem facta, primo impetu cæsis pluribus, vertisse alios in fugam, qui tandem collectis animis conglobati Christianos repulere, quos cum persecuerentur atrocius, cives meluentes, ne Sarraceni permixti fugientibus ingredirentur Joppen, portas oclucere, atque ita Christiani in civium conspectu trucidati; illos Germanos fuisse refert auctor, atque Itolorum et Anglorum qui in urbe erant, in eos invidia et odio hostili gladio expositos, nec nullo post urbem a Sarracenis expugnam. Regem vero Henricum magno mœrore ob ingentem Christianorum stragem editam perfusum Aconem revertisse: subditque de funesta illius morte, dum solus cum altero ad colligendam frigidiorum auram super exedras stare, subito cecidisse, et fracta cervice expirasse; cui Sladensis consentientia tradit his verbis¹: « Rex Hierusalem nocte surrexit, ut urinam projiceret, et de fenestra cadens, fractis cervicibus, expiravit, et cliens similiter qui eum retrahere curabat »: hæc Sladensis. De successore vero agens Lubecensis, appellatum asserit a principibus regem Tyri, et cum vidua regina nuptias contraxisse. Sed jam nos Cypri regem illum fuisse ex litteris Apostolicis vidimus; de discessu vero Germanorum præcipitato, eadem quæ Pontifex refert: Tristi allato nuntio de obitu Henrici imperatoris, qui in Sicilia anno superiori diem clauserat, principes commotos reditum profinus adornasse, post solutam Coruthi obsidionem, atque appetente Martio paucis relicto mare conscendisse, ita formidanda initio illa Germanorum expeditio evanuit, cum Sarracenum imperium ab iis everendum videretur, iisque abeuntibus arctius a Sarracenis Christiani premi cœperunt; ad quos juvenidos egregia hac adhortatione Occidentales incendit Innocentius: « Si Deus subit mortem pro homine, dubitavit homo mortem subire pro Deo; cum non sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis: negavit etiam servus Domino divitias temporales, cum Dominus servo divitias largiatur æternas, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt ».

84. Subjicit Pontifex se duos cardinales ad instruendam crucesignatorum expeditionem promovendamque, Romanæ Ecclesie sumptibus sustentandos mittere, atque alterum Petrum S. Mariæ in Via-Lata diaconum cardinalem in Gallias ire jussum, de induciis inter Francorum et Anglorum reges conciliandis acturum, ut ex utroque regno vires cogantur, de quibus nos supra; alterum vero Siffridum, tit. S. Praxedis presbyterum cardinalem, Venetias ad classem adornandam destinare: tum prefecturis Sedis Apostolicæ clientelam, reliquas criminum labes post exceptum exomologeseos sacramentum delendas aliasque prerogativas pollicetur; tum remittendas iis qui ære alieno ob-

¹ Chron. Slav. l. v. c. 2 et 3.¹ Stra. in Chron.

stricti sunt pecuniarum usuras, creditoresque ad eas relaxandas restituendasque pro eo tempore, quo arma gesserent, compellendos; tum addit animos, ac bona [spe implet suis divinum numen cælesti ope non futurum.

Antequam vero superiores litteras daret, ac Germanos ex Syria vela fecisse didicisset, accepto imminenti eorum reditus nuntio, ex Italia colligere vires saterat, ne omni auxilio Terra-Sancta destitueretur, ac lugubres litteras per Siciliam ¹, Apuliam, Calabriam, Tusciam sparserat, quæ Syracusano episcopo atque abbati Sambuciensi inscriptæ sunt, quibus proposito infelicissimo Terræ-Sanctæ statu, quæ sanguine Christiano furore Barbarorum fuso mædebat, elegantissimæ adductis pluribus sacræ Scripturæ oraculis, depicto edisserit ut Apostolica Sedes sæpius fideles incendere conata sit, ut filios (sic enim loquitur) in injuriæ paternæ vindictam, et fratres armaret in fraterni excidii ultionem, ac licet plures reges principesque correptis sacris armis in Syriam ad reparandas illius res profecti essent, lamen quia, ut eventus docuit, turgent superbia, atque humana magis quam divina potentia freti essent, omnes illorum conatus a Barbaris fractos debilitosque fuisse, qui si æterno numini divino amore conjuncti fuissent, tanto robore cælitus fuissent induti, ut vel unus Christianus mille, et duodecim millibus Sarracenorum profligandis par extitisset: non ideo lamen adjiciendos animos, tandem enim placidum ac propitium Deum futurum, ne partas victorias Sarracenus potentia suæ adscribat, et Christo proaciter insultet; tum hæc gravissima librat, subjungitque: « Quis igitur in persona propria pro eo laborare recuset, imò etiam extrema pericula sustinere, qui pro nobis crucis patibulum subire voluit, ut inimici a nobis expelleret potestatem? Quis sua denegat illi, qui nobis et esse contulit et habere; qui centuplum retribuit in præsentî, et in futuro præmia pollicetur æterna: nam et secundum Apostolum, pietas promissionem habet vite quæ nunc est, et futuræ? Quis pro eo mori denegat, qui factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, qui habet potestatem corpus et animam perdere in gehennam, et secundum multitudinem miserationum suarum brevi temporis spatio mortis compendio vitam istam in æternam potens est commutare? » Addit se omnibus Siculis imperasse, classem comparent comeatque illam instruant: cum enim Germani, ut accepit, reditum apparent, rem plenam periculi futuram, si nulla in Pales-tinam auxilia submitteretur, ac non modo amissa non reparatum iri, sed quæ supersint, gravissimum discrimen aditura: tum hortatur episcopum Syracusanum atque abbatem Sambuciensem ut urbes, oppida, et pagos Siciliæ obeant, et Christianos ad arma pro tuendo Christi nomine, in-

fringendaque Sarracenorum tyrannide corripienda incendant, amplissimam criminum veniam crucem induturis proponant; subditurque, eadem sententia per Apuliam, Calabriam, ad Tusciam litteras Apostolicas sparsas fuisse.

85. Aliis etiam eloquentiæ Christianæ gloria florentibus viris, Liddensi episcopo ¹, Tranensi archiepiscopo, episcopo Capersanensi, priori S. Andree de Benevento ², abbati de Floribus, aliisque pluribus provinciam demandavit, sacrum bellum in Sarracenos pro concione promulgarent, se cardinales Pisas, Januam, Venetias pro ornanda classe misisse, magna ex Galliis et Anglia conciliatis regibus auxilia sperari: jussit etiam variis in locis ab archiepiscopis Concilia provincialia cogi et celebrari, in quibus de comparandis pro milite stipendiis ageretur, quod probant litteræ ³ ad Ebre-dunensem, Arelatensem, Aquensem archiepiscopos datæ: ne vero sinistra suspicio aliquem imbueret, Pontificem indictas in Terram-Sanctam pecunias ad sua commoda derivaturum præcepit, ut eæ ab episcopis diocesanis cogerentur, atque e Templarii unius, alteriusque Hospitalarii consilio pro stipendiis non efflue, sed frugaliter erogarentur, de quo ad Pisanum archiep. episc. Urbinateum, Camalduli et S. Fridiani priores extant litteræ ⁴.

Studit etiam Pontifex impios in Crucifixi obsequium traducere, atque ad condonationem criminum obtinendam imponere consuevit, ut sumptis armis in Terram-Sanctam proficiscerentur, ita W... comitem Folcareariensem virum secleratum, qui Ecclesiæ fideles oppresserat anathemate percussus, jam nobilis viri R. de Ago opera ad officium redeuntem in arma sacra prosilire jussit, atque ab R. Massiliensi præposito ea lege communiioni fidelium restitum iri est pollicitus ⁵. Similia Remundo Tolosano viro scelesto ad Ecclesiam, a qua amputatus fuerat, reducto, proposuit ⁶, egregiaque avi ipsius in Terra-Sancta facinora edita, ante oculos constituit, ut tum præteritis criminibus susceptam labem detergeret, tum ad æquandam majorum gloriam defensa Christi causa se incitaret. In excitando etiam ad bellum sacrum Alexio Græcorum imp. omnes conatus suos collocauit.

86. Reparare Terræ-Sanctæ res, atque Sarracenorum potentiam evellere poterant Græci, si suas cum Latinis vires conjunxissent, tum quod armis opibusque florent, tum quod facile in Syriam trajicere possent. Ad eos ergo in opus adeo pinum, atque ad Ecclesiam revocandos conatus suos Innocentius contulit. Porrexerat illi tractandæ rei occasionem Alexius, qui ut Innocentii Vitæ auctor enarrat, Pontifici recenter ad solum Apostolicum eveclo, suos oratores muneribus pretiosissimis onustos miserat, rogaratque ut per legatos impe-

¹ Ep. cccci.

¹ Ep. cccxli et cccxlii. — ² Reg. post eamd. Ep. — ³ Ep. civ. — ⁴ Ep. civii. — ⁵ Ep. civ. — ⁶ Ep. cccxcv.

rium lustraret, qui adeo urbane invitatus Albertum, et Albertinum, cum litteris ad Alexium misit, quibus ipsum hortatus est¹, ut ceterorum principum, qui Christiana religione imbuti erant, exemplo ad Mahumeticam superstitionem excindendam præsto esset, atque ad conciliandos schismaticos operam navaret, nec se ignave illatam Romanæ Ecclesiæ injuriam, e cujus obsequio se Græci subdlexerat, toleraturum.

« Imperialis excellentiæ magnitudo, si se eorum eo humiliaverit, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, et super eo sui stabilierit imperii fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est ipse Jesus, et super quo ipse Dominus noster nascentis Ecclesiæ posuit fundamentum, super hanc petram (inquiens) ædificabo Ecclesiam meam, exaltabitur et elevabitur; quoniam omnis, qui se humiliat, exaltabitur, secundum testimonium veritatis, et firmabitur, et non flectetur; quoniam ædificium, quod super hoc fundamentum consistit, nec casum timet, nec ad machinas formidat hostiles. Ut autem firmius et fortius imperium tuum in hujus fundamenti firmitate persistat, oportet ut Deum universis tuis affectibus anteponas, et sponsam ejus Romanam Ecclesiam, cujus ipse fundamentum et fundator existit, præcipue venereris, ut dum in dilectione sponsi et sponsæ persisteris unitate, ex nulla parte celsitudinis tuæ sublimitas quatiatur ». Verissima hæc oracula extitere: cum enim monita Pontificia obtrivisset schismatico fastu Alexius, aliquot post annis in odium schismatis a Gallis et Venetis crucisignatis imperio depulsus est, quam perniciem, si obsecutus fuisset Innocentio, a suo capite propulsasset. Pergit Innocentius:

87. « Verum non ut ad detractationem, sed tuam potius correctionem loquamur, miramur non modicum, murmurat etiam adversum te populus Christianus, imo et ipse Jesus, ubi ille te increpat: Hospes fui, et non collegisti me, infirmus, et non visitasti me, in carcere, et non venisti ad me. Cum enim peccatis nostris exigentibus venerint gentes in hæreditatem Domini, et conquinaverint templum sanctum ejus, imo et ipsum Jesum Christum quodam modo captivaverint, lignum sanctæ Crucis, in qua salus mundi pependit, et delevit chirographum mortis antiquæ, in qua etiam Apostolus se asserit gloriari: Mihi absit, (inquiens) gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, nec Christo exuli subvenire, nec ad liberationem Terræ nativitatis ipsius intendere hæcenus, sicut debueras, curavisti: cum tamen ex vicinitate locorum, et abundantia divitiarum tuarum, et potentia, qua inimicos Crucis munere

divino præcellis, id potueris commodius et expeditius aliis principibus adimplere. Est etiam aliud propter quod (non) solum adversus te, imo adversus Romanam Ecclesiam, quæ id hæcenus, quasi dissimulatione transivit, murmurat populus Christianus. Cum enim Dominus noster unam sibi sponsam elegerit non habentem maculam neque rugam, juxta quod in Cantico protestatur: Una est (inquiens) dilecta mea, sponsa mea, columba mea: et in Evangelio dicit: Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, ut fiat unum ovile, et unus pastor: Cum etiam inconsutilis tunica Christi divisa non fuerit, et in symbolo continueatur expresse: Credo in unam Sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam; Græcorum populi ab unitate Apostolicæ Sedis, et Romanæ Ecclesiæ recedentes, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est et magistra, sibi aliam Ecclesiam confinxerunt, si tamen quæ præter unam est, Ecclesia sit dicenda ». Adjectæ alias ad patriarcham Constantinopolitanum litteras¹, quibus postquam diseruit ut divinum numen, repudiata synagoga, Ecclesiam ex gentibus sibi condiderit, etiam beato Petro et successoribus regendam commiserit, hortatur, ut suas partes in tollendo schismate adhibeat, atque ad recuperandam Terram-Sancam Christi imbutam sanguine, ac Saracenorum flagitiis et sacrilegiis contaminatam Christiano cultui asserderam Alexium imperatorem permoveret.

88. Hæsit in perfidia Alexius et Romanæ Ecclesiæ conjunctionem, ac Terræ-Sancæ reparationem sprevit, cui dispar admodum Armeniæ rex, qui cum pro singulari studio ab Ecclesia Romana, et imperio Occidentali insignia regia poposcisset hoc anno, a Maguntino archiepiscopo iis est redimitus, de quo hæc Chronicon Slavorum: « Remansit dominus Moguntinus et dominus Werdensis, et quidam de nobilioribus cum populo Dei, misericordiam ipsius et consolationem expectantes. Moguntinus tamen tunc aberat in Armenia constitutus pro coronando rege ejusdem terræ, ad quod tamen negotium cancellarius deputatus fuerat, qui ut dictum est, in Cypro similia perpetraverat (de eo auctor c. 2 egerat, ubi ait, Cypri regem tunc a Græcis, quorum erit stipendiarius, descivisse). Sed cum esset apud Baruth, visum est principibus, ut remanente cancellario, Moguntinus vicem ejus suppleret, et ipsum regem diademate imposito ad titulum Romani imperii coronaret ». Subdit auctor perfecta regis consecrationis celebritate, Maguntinum archiepiscopum pacem inter Armeniæ regem, et principem Antiochiæ magno Terræ-Sancæ commodo conjunxisse (1).

¹ Ep. CCCL.

¹ Lib. 1. Ep. CCCLII.

(1) In exilu anni hujus hæc addenda suppetunt ex Annalibus contractis: « Conditæ est hoc anno nova familia religiosa, quæ a permittendis captivis S. Trinitatis nomen accepit, cujus magister B. Joannes de Matha sanctitatis exemplis divinisque illustrationibus conspicuus, institutus est ab Innocentio cum inter divina peragenda sese obtulisset Dei Angelus in altari, qui nivea veste auctus, distinctoque

INNOCENTII III ANNUS 2. — CHRISTI 1199.

1. *Quanta Innocentius gesserit ut Sicilia regnum pupillo Friderico contra Marqualdum armis et dolis agentem tueretur.* — Offerit sese nobis annus Christi millesimus centesimus nonagesimus nonus Indictione secunda, Ielix quidem Ecclesie, si ipsam novis duobus sanctitatis luminibus colustratam, si ejus gremio Dioclios Dalmatasque receptos, Bulgaros ad conjunctionem provocatos, in obsequio confirmatos Armenos, Livones Christi cultu imbutos, Occidentales triumphali crucis signo Terræ-Sanctæ ad res reparandas insignitos speculemus; verum luctuosus, si hærelicos passim in diversis provinciis se efferentes, tumultuantem Angliam, Germaniam competitorum imperii studiis laceratam, Siciliam a Marqualdo, atque ab aliis proditoribus ferro flammisque fœdalem intueamur. A Siculis vero rebus ducturi exordium, revocamus in memoriam, Pontificem arrepta Friderici totela, cum ob imploratam ab Augusta matre Apostolicam fidem, tum ob stipendiarii Ecclesie regni tuendam pacem, curas suas ad mode-

randam legatorum opera Siciliam contulisse, de quo ad merentem Fridericum sunt litteræ⁷, quibus luctum illius permulcet, commendat legatos, orbitatemque Apostolico patrocinio fulcire pollicetur; subjungitque: « Monemus serenitatem tuam et exhortamur in Domino, quatenus omni penitus merore deposito, effugatis tristitiæ tenebris, exultes in Domino, et in eo consolationis suscipias medicinam, qui pro temporali spiritualem tibi patrem providit, et in matris obitu matrem Ecclesiam materua sollicitudine tuæ iudoh deputavit, ut factus postmodum vir, et in regni solio solidatus, cum amplius venereris, per quam te cognoveris exaltatum ».

2. Urgebat ea res Innocentium ad legatos mittendos, quod Marqualdus secundum a rege in Sicilia magistratum, cui balii nomen erat, affectaret, ut susceptis tutoris vice Siciliæ habenis, ex imbellibus pueri manibus sceptrum eriperet: ad

⁷ Innoc. l. i. Ep. DLXI.

peere cruce ejus recta linea purpureo, transversa caruleo colore intemicabat, consistentibus ex utroque latere hinc Christiano, inde Æthiopo, in quorum verticibus cancellatis manus demittelat: quod divinum ostensum non modo ad posteros veteri traditione dimanavit, verum etiam insigni Petri II Aragonum regis Diplomate, quarto Innocentii Pontificatus anno consignato (extat in regio archivio Barcenonensi) confirmatur. Singularem vero benevolentie studio insignibus beneficiis Innocentius hunc ordinem, ejus regnum monasterium fuit in Gallia cum Cervi Frigidii nomen inditum est in quo B. Felix Valensis regia stirpe stus inclauit, complexus est, ut ex ejus litteris 451 et 459 constat. Hæc analista.

Ordinis SS. Trinitatis redemptionis captivorum exordia cum hoc anno vulgo chronologi componunt, quibus fidem adstruit eorum temporum scriptor Albericus monachus in suo Chronico a Leinitio vulgato Accession. historic. tom. II: cujus Alberici verba inferius dabo. Nec ego quidem his testibus refragor, si de initio operis suscipiendi Concilio agatur. Quod vero sumit quidam S. Joannem de Matha, primum Ordinis illum auctorem, hoc anno Romanum venisse ejus confirmati-nem petitorum, quam et impetrasse benedictio Argeli episcopus qui sacris operanti Innocentio die Iesta S. Agnetis, Januarii die XXVII, per visum apparuit, id ego ad annum sequentem 1199 revocandum censeo. Hæc enim anno 1198, die illa Januarii Pontifex nondum sacerdotio initiatus erat, ut analista num. 6 notat. Nec est cur reponat ex hinc veteris Breviarii Ordinis SS. Trinitatis constare venisse illum Romanum anno 1193, Innocentii Pontificis anno primo; nam vulgari ejus ætatis more, Gallis præsertim familiaris, annus novus a Pascha sive a die XXV Martii exordiebatur; et Innocentius ætatis suorum epocham non ab electione, sed a die consecrationis ducebat. Ex quo fit ut ann. 1199 Januarii mense et annu 1198 et primum Innocentii annum hinc referret. Hanc rationem difficultatis expediende si nosset Pagius ad annum 1198, IV, velius profecto lectionibus persuasisset, quam obtrudendo nram illud paradoxum, nempe *missam celebrare* perinde esse rudi ætatis ejus stylo ac *missam auscultare*. Ceterum de novo Ordine SS. Trinitatis, juxta hie præferre celebre testimonium Alberici, qui ad hunc annum 1198 ita scribit: « Ilujus (Innocentii) anno primo surrexit novus Ordo fratrum domus S. Trinitatis per quemdam magistrum Joannem de Francia, cooperante sibi papa, et isto magister apud Certroy, juxta Wandelluz, in possessione episcopi multus Rogeri miraculose de Halopia liberati primam domum suam instituit. Isti itaque sub obedientia prelati domus sue, qui minister vocatur in castitate, et sine proprio debet vivere, omnes Ecclesie hujus Ordinis intantiantur nomine S. Trinitatis. In utraque tres erant primo clerici et tres laici præter suum dispensatorem, qui, ut præmissis, minister est appellatus. Hujusmodi parvas congregationes habent in Francia, Lombardia, et Hispania, et etiam ultra mare usque ad sexcentas, sed sunt aliæ personis multis jam abundantes. Generale capitulum apud Certroy habent decress Molbensis in Octavis Pentecostes. Omnes res suas, undecumque licite veniant, debent in tres partes æquales dividere, quarum duabus habent vivere, et supervenientibus pauperibus dividere; tertiam vero partem ad redemptionem captivorum, qui sunt incarcerationi pro hinc Christi reservare. Redimunt autem non solum Christianos a Saracenis, sed et Saracenos a Christianis (hinc Ordinis stema Christianum et Æthiopo captivum exhibens) ut ipsam pro Christiano captivo possint commutare Saracenum. Ordo quidem commendabilis est, sed multam habet materiam evagandi. Quod asines et mulos equitant, primo fuit institutum causa humilitatis et cauta etiam pauperitatis ».

ejus discutiendas insidias, munerisque suscepti Constantiæ precibus partes implendas, quid fecerit Pontifex, ex ejus Actis delibemus : « Marquardus autem regressus in regnum ad occupandum illud totis viribus intendebat, præhendens quod ex testamento imperatoris ipse debent esse balius regis et regni. Statim ergo D. papa Gregorius S. Mariæ in Porticu diaconum cardinalem legatum in Siciliam destinavit, ut ibi cum familiaribus regis de regni negotiis ordinaret ». Exlant de illo Innocentii litteræ ad eumdem hoc eodem anno datæ de quibus paulo post dicemus. « Qui profectus recepit ab illis balii juramentum, et fecit illud ab aliis per Siciliam exhiberi ; verum quia non bene intendebatur ei a familiaribus regis, et præsertim a cancellario (erat is Gualterius Trojanus episcopus) qui dedignabatur eum superiore habere, cum et omnes non regis, sed propriis utilitatibus insudarent, post non multum tempus ad Sedem Apostolicam est reversus, nuntiis cum litteris regis per regnum transmissis, ut ab omnibus D. papæ juramentum balii præstaretur.

3. « In terram vero Laboris D. papa direxit Joannem tituli S. Stephani in Cælio monte presbyterum, et Gerardum S. Adriani diaconum cardinales. ut civitates, comites, barones inducerent ad resistendum perfido Marquardo, qui congregato exercitu intendebat in primis capere monasterium Cassinense, ut ingressum regni liberum obtineret ». Agit de hac legatione idem Pontifex ad L. Aquilanum comitem scribens ; ubi postquam meritis eum laudibus ob servatam Constantiæ Augustæ fidem ornavit, Pontificii auxilii expectatione ad propulsandum hostem erigit, mittit legatos ad continentiam in officio Siciliam, tum quod supremo jure ad Ecclesiam spectet, tum quod ex testamento Augustæ Fridericus tutelæ Apostolicæ fuerit commendatus. Præmittendum vero non est, Pontificem ipsum supradictis regis familiaribus hoc anno alius litteris significasse ¹, ejusdem se Augustæ testamentum ab eorum nuntiis defendendum expectare, addiditque de Gregorio S. Mariæ in Porticu diacono cardinali, quem egregiis ornat laudibus, eum se Apostolicæ Sedis legatum in Siciliam sui vice mittendum duxisse, ut populos in regis fide, et Sedis Apostolicæ studio ac veneratione, contra Marqualdi perversa consilia fraudesque contineret. Reperiuntur Innocentii litteræ ² ad eumdem Gregorium cardinalem datæ, quibus ipsi regis adhuc infantis tutelam, regniq. administrationem creditam voluit et commendatam. Verum ad Acta redeo.

4. « Cum vero Cassinensis abbas in instantis necessitatis articulo summi Pontificis auxilium imploraret, misit nobilem virum Landonem in Monte-Longo consobrinum suum rectorem Campaniæ cum quingentis pæne militibus, et centum archariis conductis ad solidos.... qui cum præfatis

cardinalibus receperunt se in villa S. Germani, ut eam defenderent contra impetum Marqualdi ».

Sed rei gestæ seriem ex probatissimo auclore ¹ ejus temporis ex eodem loco oriundo præstat decerpere : ait ergo, ineunte anno Marqualdum contractas perditiorum hominum copias per Venafrum in D. Benedicti dilationem infudisse, castrum S. Petri metu ab incolis derelictum igne delevisse, S. Victoris oppidum vi cepisse ac diripiisse ; inde Cervario ac Teroclo desertis a populo, exustisque, ad oppidum, cui Sancti-Germani nomen est, defixis castris, plures insultus hostiles intulisse ejusque impetus strenue a Campanis initio exceptos elusosque, verum cum Diupuldus copias adduxisset, atque editiore loco urbe infestus immineret, abbate occasione muniendi monasterii vallum noctu egresso, cardinales atque incolas paulo post metu perfusos urbe se subduxisse, Marqualdum illa capta direptaque, in eos quos reperit immaniter sævisse (quibus Fossæ-Novæ Chronicon consentanea tradit) tumque hosti molem contra monasterium converlisse, ac frustra impressis variis assultibus tentasse : in spem tamen hostis venerat, ut annonæ defectu obsessos ad deditionem compelleret : licet enim Pontifex Jordanum tit. S. Pudencianæ presbyterum cardinalem, atque Octavianum subdiaconum cum unciis auri mille quingentis ad Petrum comitem Celanensem misisset, ut comitatus obsessis suppeditaret, comes maximam pecuniæ partem, ut tradit Innocentii Vitæ auctor, in suos usus averterat, ac parum frumenti submiserat, non tam ad sustinendam vitam quam famem producendam : urgeri etiam obsessi aquæ penuria cœperant, cum die S. Mauri festo recurrente (is vero in decimum quintum Januarii diem incidit) repente asperato nubibus cælo, procellaque mixta grandine gravissime detonante, tantam imbrum vim depluisset, ut cisterne monasterii implerentur, hostes vero eversis dejectisque tentoriis, pluribusque tempestatis impetu occumbentibus, in fugam effusos obsidionem deseruissent, quasi Deus in hostes procellas armasset (eodem quoque in laudato Fossæ-Novæ Chronico referuntur, additurque plures ex hostibus cecidisse, nimirum ab insequentibus nostris cæcos ; ut ex recitatis Innocentii litteris auctisti) redditasque nummi pro tanto beneficio a cardinalibus ac religiosis viris justas gratiarum actiones ; Marqualdum vero frementem ira, vindictam in nonnulla proxima oppida effudisse, eaque ferro flammaque vastata, ac S. Germani exustas portas ac mœnia plerisque in locis solo adæquata.

5. Afferit idem auctor æternæ commendanda memorie duo præclara miracula quibus Deus illatas sibi injurias ultus est. Profanabant Ecclesias Marqualdi milites, atque in iis nulla loci habita ratione, velut in profanis domibus suas obibant stationes, ludoque indulgebant, percutique

¹ Innoc. l. 1. Ep. DLX. — ² Ibid. Ep. DLXVIII.

¹ Buch. de S. Gerin. Chron.

interdum furore sacra altaria, et imagines gravioribus ludibriis afficiebant, e quibus perditissimus miles, cum sacras reliquias ab aliis ex altaribus raptas videret, in beate Deiparæ aram manum sacrilegam iniecit, quam Deo vindice debilitatam arefactamque mox sensit. Alter hoc sceleratione demone afflatus, cum in pendentis Christi e cruce effigiem, in S. Germani templo propositam lapidem vibrasset, deinde immmani sacrilegio Judæis nequior, qui olim in Christum expure, effusa impura urina illam prolueret, subito in furorem versus linguam dentibus laniavit, corporeque exarscente infelicem animam evomuit. Offusus erat non levis terror iis præsulibus, qui res Siculas administrabant, quod Marcualdus oppidum, cui S. Germani nomen inditum, cepisset, belligie molem in Cassinum vertisset; sed eos Innocentius felici alio rerum successu recreavit, consumptos elusosque in obsidendo Cassino hostiles impetus, contractis Pontificis opera magnis copiis, ingentes hosti clades impressas, Marsiam interea subactam, atque munitissimas Marcualdi arces funditus excisas, deletasque fuisse. Sunt hæc ejus verba¹: « Marcualdo circa obsidionem Cassinensis monasterii inaniter occupato, comites, barones, cives, et alii regis et regis fideles ex magna parte in singulis provinciis convenientes in unum, ad resistendum ei, sibi mutuo subvenire juramento firmarunt: immunita mumentes, et villas, et casalia reducentes ad civitates, et loca munita, et contra eum etiam exercitum congregantes. Interim etiam non cessavit manus Domini flagellare tyrannum, cum milites nostri sæpius in exercitu Marcualdi facientes insultum, multos ex eis occiderint, multos ceperint, plures etiam vulneraverint, et obsessi de obsidentibus frequenter victoriam reportarint.

6. « Nec cessavit etiam manus nostra effundere super enim vasa iræ, non solum spiritualiter, sed et temporaliter nostram super eum imo potius divinam potentiam exercendo, cum per dilectum filium nostrum A. tit. Sancte-Priscæ presbyterum cardinalem A. S. L. tota fere terra, quam idem Marcualdus habuerat in Marsia, sit divino munere in manu forti et brachio extento ad dominium Ecclesiæ revocata, munitionibus ejus, in quibus spem suam posuerat, reductis in cinerem et favillam, etc. » Tum adjicit, ut ærarium suum in bellicos sumptus liberaliter effuderit, hortaturque thesaurum regium aperiant atque ad crudelissimi hostis discutienda consilia, opes viresque conferant, qui si victoria potiatur, laxatis barbaro furori habenis, quam atrociter in eos grassaturus sit demonstrat, cum jam plura crudelitatis exempla ediderit, alios vivos terræ infoderit, alios flammis iniecerit, alios liquenti adipè perferiderit, alios in maris fluctus præcipites deturbarit; nec hominis perfidiam inhumanitati imparem, cum jam sapius illius dolos experti sint. Ad crudelem ergo perfidi-

dum ïctumque Ecclesiastico anathemate non depellendum modo, verumetiam ehdendum florentissimum se exercitum ex Longohardis, Tuscis, Campanis instruere: quamprimum vero suas ipsi copias adornent, quas si cum suis conjunxerint, certissimum triumphum de hoste reportatum iri.

7. Excitati sunt hæcæ monitis plures principes, inter quos strenue se gessit Casertæ comes, quem ideo plurimum commendat Pontifex, cum accepisset ab eodem comite summa prudentia captum, atque in vincula conjectum Diupuldum olim occulte, postea aperte regis regniq;e opibus inhiantem, qui Marcualdo adeo potentior erat, ut sine ejus auxilio ille nec in regnum pedem inferre, nec progressum ullum facere potuisset. Cum hæc, inquam, de Diupuldi aliorumque vinculis agnovisset Innocentius, eidem comiti provinciam demandavit, ut eos tam caute arteque custodiendos curaret, ut nec e vinculis evolare, nec ejus prohibiti diligentique illudere possent. Dum vixit Casertæ comes, in vinculis Diupuldum tenuit, sed eo sublato ipsius filius Guillelmus, ut tradit Richardus², parentis virtuti dispar, ducta in uxorem Diupuldi filia, ipsam e vinculis emisit.

8. Quid vero deinde actum sit, Innocentii Gesta enarrant, Marcualdum elusos impetus suos cernente, ad artes et dolos confugisse, Innocentiumque muneribus corrumpere ac promissis subornare conatum, ut Fridericum, quem partum supposititium aiebat, destitueret; sed Pontificem nefanda promissa cum horrore repudiasse: « Sperans autem (nimirum Marcualdus) quod eum posset inclinare (Pontificem scilicet) misit per Conradum Moguntinum archiepiscopum de Hierosolymitanis tunc partibus redeuntem, ut sæpe per alios secreta fecit et caute tentari, utrum cum posset oblatione numerum mitigare, promittens, quod si solummodo ab ejus impedimento cessaret, quamvis nullum sibi præstaret auxilium, in contumaciam daret ei valentiam auri viginti millium unciarum, et postquam obtinisset Panormum, totidem sibi auri uncias exhiberet, legitimam sibi fidelitatem præstaret, duplicaret censum, et multiplicaret obsequia, quæ Romani Pontifices de regno Sicilia consueverunt habere, ipsumque regnum ab Apostolica Sede immediate teneret. Nec debebat obstare, quod summus Pontifex regem infantulum in sua cura susceperat, quod, sicut ipse firmiter assererat, puer ille nec imperatoris nec imperatricis filius fuerat, sed suppositus partus, quod testibus astruere promittebat. Porro summus Pontifex, tantam ipsius iniquitatem attendens, promissiones et oblationes ipsius execrabiles judicavit ».

9. Subjiciunt Gesta, Marcualdum, cum primæ artes imbutæ scelere non succederent, alias explicuisse, ac pietatis specie circumveniri posse innocentium arbitratum; religionis arrepta larva, Ec-

¹ Innoc. l. I, Ep. DLIII.

² Ric. de S. Geru. in Chron.

clesiæ conciliari postulasse, cum plures ideo a se abhorreere videret, quod fidelium cœtu depulsus esset : « Cumque non posset hoc modo proficere, ad aliam se fraudem convertit, proponens quod reconciliari vellet Ecclesiasticæ unitati; sed cum fuisset illi responsum, quod oportebat cum juramento firmare, ut super omnibus, pro quibus excommunicatus erat, mandatis Apostolicis obediret : respondit, quod in spiritualibus absolute pareret; in temporalibus autem istis mandatis parendi præstaret juratoria cautionem, quod cum sibi fuisset assertum, quia propter eum consueti forma jurandi nullatenus mutaretur, promisit tandem in scriptis, quod super omnibus, pro quibus excommunicatus erat, juraret absque pacto quolibet et tenore, se universis mandatis Apostolicis pariturum ». Latere aliquam sub religionis specie fraudem subodoratus est Innocentius, ne tamen suo deesse officio videretur, ac penitentem repellere, illius rite absolvendi munus legis imposuit, quos Marcualdus obsequiis subdolis delinitis in locum iniquiorem pellexit, ut duriora ipsi imperia imponere non auderent, ne si id facerent, vinculis traderentur, sed si collectis animis, licet se circumventos et Marcualdi militibus circumfusos viderent, mandata Pontificia constantissime exposuerunt. « Licet autem D. papa fraudem ipsius haberet suspectam valde, quia tamen redire volentibus non est aditus Ecclesiæ observandus, misit Verulas in Campaniam Octavianum Ostiensem episcopum, et Guidonem S. Mariæ trans Tiberim presbyterum, ac Ugolinum S. Eustachii diaconum cardinales, ut dictum Marcualdum illum ad eorum præsentiam accedentem sub forma reciperent supradicta : qui cum venissent, post multas altercationes præscripto modo juravit, rogans episcopum et cardinales prædictos, ut ad faciendum mandatum descenderent ad monasterium Casemarii memoratæ civitatis vicinum, ut coram sociis suis, quorum illic remanserat multitudo, audiret, usus hac fraude, ut cum a loco munito ad locum descenderent immunium, non auderent ei grave proferre mandatum.

10. « Acquievit episcopus Ostiensis, seductus consilio nobilis viri Leonis de monumento consobrini sui, qui reconciliationis hujusmodi fuerat mediator : acquieverunt et alii, licet improvide, ipsius Ostiensis episcopi persuasione seducti, cumque ad prædictum monasterium descendissent, paratum est illis convivium, in quo præfatus Marcualdus eis accuratissime deservivit, et circa finem convivii submurmuratum est quod capi deberent : ut sic terribiliter, mandatum quod displiceret illi facere non auderent. Vehementer ergo confusi, quid facerent ignorabant; sed præfatus Ugolinus S. Eustachii diaconus cardinalis, resumpto spiritu fortitudinis, coram omnibus, qui cum eo erant ad audiendum, mandatum protulit scriptum, bulla D. papæ munitum, in quo mandatum, quod illi faciendum erat, continebatur expressum, et ait :

Ecce mandatum D. papæ, nos aliud facere non valeamus. Hanc autem cautelam summus Pontifex adhibuerat, tum propter se, tum etiam propter illos. Mandatum est ergo illi, sicut continebatur in scripto, sub debito præstiti juramenti, ut ab aliqua regni invasione ac molestatione per se ac suos omnino desisteret, nec ipsum ut patri-monium B. Petri aliquatenus molestaret, universaque quæ regno per se vel suos fraudulenter, ac violenter invaserat, restitneret, quæ haberet : quæ vero detinerentur ab alijs, pro posse suo restitui faceret bona fide. Super damnis autem et injurijs irrogatis, præsertim Ecclesiæ Romanæ, ac monasterio Cassinensi, satisfaceret competenter, secundum dispositionem summi Pontificis, et proprias facultates; in clericos et viros Ecclesiasticos manus de cætero non immitteret, nec immitti faceret violentas. Cardinales et legatos Apostolicæ Sedis nec spoliaret, nec caperet, nec spoliari, nec capi faceret, aut etiam obsideri; nisi forte impugnatus ab eis in defensionem propriam id facere cogeretur, non quod ei diceret tunc licere, sed quia hoc ei non interdicebat, ex debito juramenti ».

11. Exposito Pontificio mandato inclinabant ad seditionem animi, sed Marcualdus strepitum audaciamque suorum compressit, et cardinales rogavit, ut Innocentii mandatum differretur, dum ipse coram eo causam egisset. « Auditò mandato, factus est ingens tumultus in populo, sed ipse Marcualdus quamvis valde commotus, non tamen permisit, ut in cardinales committerent aliquid inhonestum, quin potius usque ad Verulam eos in propria persona conduxit, proponens quod ad præsentiam summi Pontificis vellet accedere, ut ei quedam secretissima patefaceret, quæ nulli alii revelaret, unde petebat, ut prædictum mandatum interim suspendere dignarentur : litteras tamen suo sigillo munitas in testimonium destinavit, quod præscriptum juramentum præstaret, et mandatum receperat superscriptum : sed ad vomitum rediens, post absolutionem suam litteras D. papæ direxit, in quarum salutationis alloquio fraudem ejus perpendit, in eo quod salutato talis erat : Reverendo episcopo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici, Marcualdus imperii senescalus, etc. Salutem et obedientiam tam debitam quam devotam, et in alijs sic erat expressum : Marcualdus imperii senescalus, et id quod est, devotum obedientiæ famulatum; tanquam nec ex toto supprimeret, nec exprimeret manifeste, quod regni balus et procurator existeret, sicut se prius in suis litteris consueverat appellare ». Extant litteræ ab Innocentio Romano Pontifice ad Marcualdum post ejus absolutionem datæ¹, quibus ostendit, si tanta ac gravissima sua flagitia animadverteret, enim Sedis Apostolicæ mandatum non modo justum, sed etiam

¹ Innoc. 1. II. Ep. CLIX.

pium fuisse cogniturum; ac postmodum ipsum a balii titulo abstinere jubet.

12. De Marcualdi absolutione episcopos, comites, omnesque Siculos data ad eos Epistola ¹ docuit, cui etiam adjecti latè antea anathematis formam in ipsum Marcualdum, ejusque fautores omnes: specialiter vero in Diupuldum, Othonem, Sifridum, et Othonem e Laviano, Hermannum, et Sorellæ arcis præfectum, utque eum receperit, declarat; nimirum publice Marcualdum sine ulla pactione, cruce, et Evangelio factis jurejurando sese obstrinxisse Pontificis dicto audientem in posterum futurum in iis omnibus, ob quorum prævaricationem e fidelium cœtu motus pulsusque fuerat. Quæ vero post hæc egerit Marcualdus, acta percreant, ipsum grassari fraudibus cœpisse, et litteris suis longe, lateque circumferre se fidelium communioni restitutum, atque adeo sibi devinxisse Innocentium, ut etiam administrandæ illum Siciliae præfessisset. Sed ne aliquem suis dolis cape-ret, Pontificem ad eos disturbandos sparsisse litteras ², quibus perfidi hominis scelus, rei que cum ipso gestæ seriem patefacit, præcepitque ab eo omnes veluti publico hoste, proditore, ac perjurio caverent, et comminatus anathema, si qui ab ejus societate non abstinerent.

13. Cum disjectas ita fraudes, abscissosque dolos videret Marcualdus, aperte conceptum scelus effundere decrevisse, et conflata cum aliquibus nobilibus Siculis qui arcem in Siciliae limite, atque aditu obtinebant, conjuratione in regnum per-russisse tradunt Acta; moxque Innocentium Siculo-rum clamoribus impulsum, legatum ac Jacobum consobrinum strenuissimum ducem magna mili-tum manu succinctum submisisse: « Ipse vero cognoscens se sua intentione fraudatum, cœpit subtiliter machinari, qualiter posset in Siciliam transfretare, suam ibi nequitiam liberius implectur-us: et cum quosdam sibi comparasset fautores, transivit (ipsum copias in Siciliam trajecisse Chroni-con Fosse-Novæ tradit) et cœpit mala quæ poterat operari, dimittens suæ iniquitatis complices, et fautores Diupuldum, Othonem, et Sifridum fra-tres ipsius, Conradum Sorellæ, Othonem de La-viano, et Fredericum Malviti, et quosdam alios, multas ex hac parte Phari munitiones tenentes, qui omnes cum illo de vanitate convenerant in id-ipsam. Cum ergo per illum mala cœpissent per Si-ciliam multiplicari, familiares regis ad summum Pontificem clamare cœperunt, ut eis cum exsortio mitteret protectorem. Misit igitur C. tit. S. Lau-rentii in Lucina presbyterum cardinalem, Aposto-licæ Sedis legatum, et nobilem virum Jacobum consobrinum suum et marescallum cum ducen-tis militibus pecuniaria mercede conductis, qui-bus adjunxit Anselmum Neapolitanum, et Ang-e-lum Tarentinum, archiepiscopos, viros industrios et prudentes, quorum studio et consilio niteren-

tur, qui profecti Fredericum in Calabria compres-erunt totam provinciam devastantem, et inde pervenere Messanam civitatem Siciliae fidelissimam, quæ nunquam in hac tempestate a via regia de-clinavit ». Haecten Acta de Marcualdi in Si-ciliam reditu, ac impressione, de quo Godefridus ¹ hujus temporis auctor eum Marquardum appel-lans, ita mentionem fecit; ipsum jussu Philippi regis (ita vocat Philippum Stævum, qui Germa-niam invaserat) patrui Friderici pueri, Apulie re-gnum eidem puero regi servandum reliquisse: verum enimvero tyranni potius color quam ratio esse potuit.

14. Ad elidenda Marcualdi consilia Pontifex im-pigre se accinxit, et comitibus cæterisque omnibus Siculis litteras misit, in quibus inter alia hæc sequuntur ²:

« Innocentius etc.

« Cæterum nos fraudes ejus et versutias atten-dentes, ipsum cum universis fautoribus suis, nomi-natum autem Diupuldo, et fratribus ejus Odone de Laviano, Willelmo Crasso, et sequacibus, et fauto-ribus ejus, excommunicationis curavimus vinculo inmodare, et universos a juramento fidelitatis, so-cietatis, vel homini ei præstiti absolventes, omnem terram, ad quam ipse, vel aliquis de principalibus fautoribus ejus devenerit, sententiæ subjecimus interdici, et mandavimus prædictos omnes per fratres et coepiscopos nostros, et alios Ecclesiarum prælatos singulis diebus Dominicis, et festivis ex-communicatos publice nuntiari. Dictus vero Mar-cualdus a simili sibi quærens auxilium, a pirata prædo, et raptor a marino non jam latrunculo sed latrone, Willelmo Crasso quem ei tam pœna quam facinus cœquabat, adscivit, et quasi non sufficeret ei, quod charissimus in Christo filius noster F. Siciliae rex illustrissimus suo fuerat pa-trimonio spoliatus, nisi eum faceret etiam matris possessione privari, sicut nobis ex transcripto lit-terarum, quas Philippus mittebat, innouit, Si-ciliam est ingressus, et non regni, sed regis etiam, oblitus beneficiorum patris, qui eum erexit de pulvere, et de stercore suscitavit, excidium medi-tatur, quasi suis dicens fautoribus: hic est hæres, venite occidamus eum, et habebimus hæreditatem ipsius: si nobis non creditis, operibus credite. In ipso namque ingressu suo quibusdam Sarracenis confederatus, eorum sibi contra regem et Chri-stianos convocavit auxilium, et ut eorum animos ad stragem nostrorum amplius excitaret, et sitim augetur eorum, jam ipsorum fauces Christiano sanguine eruentavit, et mulieres Christianas captas per violentiam eorum exposuit voluntati, etc.» Inflammare nititur Siculos, ut adversus tyrannum in arma prosiliant, qui Sarracenos in perniciem Christianorum amoverat: indulgentias arma sumpturæ pollicetur, quas Hierosolymas profec-turi adipiscerentur, cum utrobique causa par

¹ Innoc. I. II. Ep. LVIII. — ² Ibid. Ep. CLXXI.

¹ Godef. in Annal.

versaretur : nec enim commode parari in Terram-Sanctam expeditio posset, si Sicilia Sarracenorum dominatione premeretur ; extat eodem exemplo ad Capuanos hoc anno data Innocentii Epistola ², in qua ad retundendos hostes, ac tuendos Christi fideles vices suas C. tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali viro nobili, provido et honesto commisisse ait, utque eas melius implere possit, Neapolitanum et Tarentinum archiepiscopos, atque Jacobum marescalem suum, atque Odonem de Palumbaria, nobiles prudentesque viros consanguinitate sibi conjunctos, super executione balii, ut ipse loquitur, adjungendos existimasse, eidem cardinali Legationis onus per totum Siciliae regnum injunxisse : postremo imperat, ut quicquid vel omnes simul, vel singuli ipsorum cum legato conjunctis studiis ad publicæ rei administrationem, ac Sedis Apostolicæ, regiæque celsitudinis dignitatem tuendam, augendamque decernerent, recipetur ab omnibus ac servaretur. Eadem prorsus Pontifex ad Siculos episcopos, pluresque populos, qui post recensitam Epistolam enumerantur. Dum ita insolerescent in Apulia Sarraceni, atque habenas furori laxarent, nonnulli præditissimi Christiani, in quibus flagitia præterita fidem extinxerant, Sarracenorum ritus amplexi religionem jurarant, adversum quos, atque alios nihilo istis meliores, qui ad hæreticorum partes descisciebant, Innocentius insurrexit, provinciamque Syracusano episcopo imposuit ², ut Ecclesiasticas in eos pœnas distringeret, principumque imploraret opem, ne cuiquam, ut ait, impune a fide Catholica resilire liceret : ne vero Saraceni alii, qui in Sicilia versabantur, cæteris sese conjungerent, quos Mareualdus (ut antea vidimus) impio fœdere contra regem et Christianos sibi adsciverat, prudentissimus Pontifex eodem tempore Sarracenos in Sicilia constitutos monuit ³, ne contra legitimum regem tyranno adhererent.

15. Porro qui tanta cum sedulitate, ac providentia pro Siculo rege ab hostibus undique impedito laborabat Innocentius, operam dedit, ne quid ab ejus familiaribus occupari distrahique patere-
retur. Quare cum accepisset supradictos antistites, qui Siculo regno præcrant, plura quæ ad regem pertinerent, diversis beneficii loco assignata divulgasse, præcepit ⁴, ut quæ minus utiliter distraherent, revocare et convellere studerent : velutque, ne quid præterea hac ratione dissiparent, atque alienarent ; ac demum regni, regiæque custodiam gravissime commendavit. Neque ille ingratus erga Innocentium visus est extitisse, qui Faliscos hortatus est ⁵ ut in fide Pontificis perstarent, acceptaque ab eo beneficia colere se religiosissime significavit. « Cum charissimi in Christo patris nostri D. Innocentii summi Pontificis, et Ecclesiæ Romanæ circa nos, et regnum nostrum, non modica

beneficia jugiter sentiamus, in quibus possumus, grata sibi volumus filialis devotionis vicissitudine respondere, et tam regaliter quam humiliter ejus implere beneplacitum voluntatis. Gaudemus autem, quod, sicut accepimus, ad fidelitatem matris vestræ, et ipsius summi Pontificis humili curastis devotione redire, et in ea fideliter et firmiter permanetis. Ne autem de juramento, quod nobis præstitisse dicimini, in posterum dubitetis, presentes vobis duximus litteras destinandas, quibus et affectum nostrum exprimimus, dum id gratum scribimus nos habere, et tanquam Ecclesiæ filii vos ad fidelitatem ejus regaliter exhortamur, monentes ut sic in ea persistere procuretis, ut non ex temeraria levitate, sed ex deliberatione discreta potius ad id videamini processisse. Utinam ille in hac mente, atque optima de Romano Pontifice existimatione semper perstitisset.

16. *Comitatus Licii Gualterio delatus.* — Antequam et Siculis rebus alio sermonem convertamus, quid summa prudentia, altissimoque consilio præditus Pontifex, Romanæ juribus Ecclesiæ regni-que, ut exitus comprobavit, utilitati prospiciens, ac cum Gualterio Bremensi comite inter hæc egerit, intueamur. Accesserat comes ad Innocentium, ut jura, quæ uxoris nomine in comitatum Licii et principatum Tarentinum obtinebat, repeteret : duxerat quippe majorem natu filiam Tancredi Siciliae regis, ac Guillelmi, cui Henricus imperator erepto regno, eam ditionem ex initi fœderis legibus contulerat, sororem. Æstuavit initio Pontifex consilio ancipiti, quid tandem sibi agendum esset, cum grave Siciliae periculum imminere videretur, ne eam Gualterius occuparet, hinc suaderet justitia, ut petita admitteret, quæ si respueret, non levius discrimen impendebat, cum plures Galliarum proceres Gualterio affinitate conjuncti, ejus causæ æquitate armis persequi paratissimi essent, ac tandem re diligentissime librata, Innocentius in eam partem flexit, ut Gualterium Friderico conciliaret, concessisque iis quæ peteret, sacramento illum solemniter adstringeret, se regi puero atque Ecclesiæ fidem servaturum ; quo facto, et suas partes confirmavit, ducemque fortissimum hosti opposuit ; quæ ex litteris Innocentii ad eos ¹, quibus Siciliae et Friderici cura erat demandata, exaratis, ne factum in invidiam vocarent, accipiuntur :

« Comiti etc.

17. « Procuravimus igitur, et obtinuimus apud ipsum studio diligenti, multa consilii deliberatione præhabita, quod exhibuit nobis supra crucem, et reliquias juratoriam cautionem, quod nec per se, nec per alium machinabitur quicquam contra personam regis, honorem ipsius, et regnum Siciliae, sed cum assoquetur principatum et comitatum prædictos, vel justum escambium, ad mandatum nostrum præstabit eidem regi fidelitatem, et homagium exhibebit, et nobis tam regi tutelam,

¹ Innoc. I. II. Ep. CCXXXVII. — ² Ibid. Ep. DVI. — ³ Ibid. Ep. CCXVIII. — ⁴ Ibid. Ep. CLXXIX. — ⁵ Ibid. Ep. CLXXVI.

¹ Extat in Actis.

quam regni balium assecrabit proprio juramento et quod bona fide pro posse suo ad defensionem regis et regni studebit contra hostes ipsius, nominalim contra Marqualdum, Diupuldum, Odonem de Lavano, et fautores ipsorum. Similiter autem S. uxor, et filia quondam regis Tancredi, uxor ipsius comitis juraverunt, quod id quantum in eis est, fideliter observabunt, et procurabunt apud eundem comitem, ut inviolabiliter observetur. Quod si forsan contra præsitum juramentum idem comes, vel uxor ipsius per se, vel alium, quacumque tentarent occasione venire, præter reatum perjurii, excommunicationis in personas, et interdicti sententiam in terram incurrerent, et ab omni jure, si quod eis non solum in prædictis terris, sed in regno etiam competeret, cadent omnino. Super quibus omnibus fideliter observandis fidejussores idoneos idem comes nobis, quos poterit exhibebit, etc. » Commendat ipsis virtutem comitis, hortaturque ejus opera ad hostem retundendum ulatur, et causæ ejus favent æquitati.

18. Nec sagaci conjectura a rei veritate aberbat Innocentius; cum enim Marqualdus post obsessum Avellinum, Vallatam Apulicæ oppidum direptioni traditum, Iserniam expilatam, obtentum Salernum, comparataque classe, ut ante diximus, in Siciliam trajecisset, ac receptus Panormo, in eo fœdere cum comite Gentili de Balear, quem Gualterius regno Siciliæ cancellarius custodendo præfecerat, Fridericum, urbemque in suam potestatem redegisset, Gualterius et Gallis, qui se contulerat ut vires cogeret, sequenti anno reversus una cum Jacobo Andriæ postea comite, ac legato Pontificio contra Marqualdum sequenti anno operam regi puero summa fide atque animo explicuit. Quid vero gesserit acceptis Pontificis litteris Gualterius alter Trojanus videlicet episcopus, Siciliæ regni cancellarius, maxima audacia vir præditus, ac rerum novarum cupidus, quem ad turbandam rempublicam invidia ac ambitio stimulabat, operæpretium est ex Actis cognoscere: « Cum autem Gualterius Trojanus episcopus regni Siciliæ cancellarius apud Messanam has litteras recepisset, commotus vehementer, et convocato populo, intentionem summi Pontificis in impetu spiritus, modis quibus potuit, studuit depravare, magis sibi timens quam regi, quia ipse cum omnibus suis semper opposuit se regi Tancredo; verebatur, ne præfatus comes, qui filiam ejus duxerat in uxorem, si potens efficeretur in regno, in eum et suos acriter vindicaret ». Denique de Guallero comite hæc subduntur: « Memoratis vero comes, uxore ac socru dimissis, in Franciam est reversus, ut exercitu congregato veniret ad obtinendam terram præscriptam, et ad hostes regios expugnandos ». Illum vero, atque ejus comitatum Lici in Sedis Apostolicæ clientelam acceptum litteræ Apostolicæ confirmant¹. Que vero ille in Italiam reversus contra hostes præclara

facinora ad miraculum explicuerit, sive potius, quæ ejus beneficio concesserit, ac præsterit divinum numen, proximo anno afferemus.

19. At Innocentius, qui tanta cura ac studio regni Siciliæ tuendo conservandoque incumberebat, nequitiam Ecclesiæ jura defendere, dignitateque ejus amplificare neglexit: hoc enim anno pro confirmanda in Romanæ Ecclesiæ ditione Marchia laborans, ad consules populorum Esinum scripsit². Præterea Pisano archiepiscopo, et clero mandavit³, ut cives ad pacem, quam reliquæ Tusciæ civitates servabant, demisso animo amplectendam, custodiendamque cohortentur. N. Leodiensis iungit abbati⁴, ut una cum Mediolanensis archiepiscopo, et aliis quos enumerat episcopis, Placentinos, atque Parmenses ad concordiam adducere studeat. Viterbienses invitam cum Romanis pacem servare jubet⁵. Arelinis consulibus, populoque vetat⁶, ne castrum montis S. Mariæ ipsius, Pontificis jussu ob illam Ostiensis episcopo injuriam funditus dirutum reficiant, neve ab aliis instaurari permittant. Cumque atrocis facinora, ut fama erat, a Beneventano archiepiscopo commissa ad se peralata fuissent, archiepiscopo Neapolitano, et C. S. Laurenti in Lucina presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato demandavit⁶, ut in eum quam diligentissime inquirerent. Insuper electionem Pennensis episcopi, qui confirmationis beneficium nondum ab Apostolica Sede assecutus, episcopale munus obire fuerat ausus, irritam fecit, convulsisque⁷ Tarvisinum prætorem, populumque, quorum civitas interdicto supposita fuerat, acriter reprehendit⁸, quod cum olim Feltrum sacris ædibus igne consumptis penilus delivissent, et cum Fellensem, Belunensem, et Cœnensem diocèses vastassent, exinde Bulnensem episcopum crudeliter enecassent, Opitergium castrum, et alia loca occupassent; nuper etiam cum Vicentinis et Veronensibus conspiratione facta in diocesium Cœnetinam, spreto violatoque jurejurando, ingenti exercitu comparato irruissent, ipsaque Cœnetiensi urbe, ac tam principe Ecclesia, quam aliis concremantis et sacrilegis manibus eversis altaribus, sacras reliquias avexissent. Hæc aliaque flagitia Tarvisinis exprobrat Innocentius, ac gravissimas minas jacit, ni resipiscant, et inuncta illataque damna rescire contendant. Permolesum sane sub ipso scribendi initio in hæc patriæ flagitia incurrisse, sed veritatis studium, quam præ aliis omnibus nobis ob oculos semper propositam consecramur, non patitur ea silentio præteriri. De his Innocentius Aquileiensi patriarchæ⁹, et Ferrariensi episcopo scriptis litteris quæ extant, partes imposuit, ut cathedram Cœnontensem Ecclesiam a Tarvisin flammis deletam, in loco tutiore excitari juberent. Quemadmodum vero æquitatis amantissimus Pontifex

¹ Innoc. I. II. Ep. IV. — ² Ibid. I. I. Ep. DLI. — ³ Ibid. I. II. Ep. XXXIX. — ⁴ Ibid. Ep. CCXCIX. — ⁵ Ibid. Ep. CCLXVI. — ⁶ Ibid. Ep. CCLXXVIII. — ⁷ Ibid. Ep. CCLXXVII. — ⁸ Ibid. Ep. XXVII. — ⁹ Ibid. Ep. VII.

¹ Innoc. I. II. Ep. CLXXIV.

in contumaces, ac pervicaces magis spiritibus insurrexit, ita resipiscentes alacri animo sinuque excepit, eorumque scelera clementissimè venia delevit. Quapropter cum Veiorum civitas, quæ nunc Castellana appellata (quod ad Romanæ Ecclesie patrimonium pertineret¹) ob rectorem invito Pontifice sibi præfectum interdicto subjecta fuisset, civesque ad saniozem mentem reversi, hujusmodi electionem ut in mandatis acceperant, publice revocassent, Ecclesiasticas censuras laxare episcopum ac amovere jussit. Cæterum quod ad urbanas res attinet, hoc anno idem Pontifex suam erga canonicos Basilicæ S. Petri benevolentiam, dato Diplomate patefecit², cujus hic ego partem reddidit: « Eapropter dilecti in Domino filii tam adscripti, quem de signis plumbeis sive stanneis Apostolorum Petri, et Pauli imaginem præferentibus, quibus eorum limina visitantes in argumentum propriæ devotionis, et testimonium itineris consummati seipos insigniunt, prædecessores nostri, et nos ipsi percipere consuevimus, quam auctoritatem fundendi ea, vel quibus volueritis fusoribus concedendi, qui vobis tantum de ipsis respondeant, vobis et per vos canonicæ vestræ præsentium auctoritate concedimus ». Effudit plures in alios prærogativas confirmatas litteris Apostolicis; quæ cum typis excusæ sint, atque eas quisque consulere possit, ad graviora mole, dignitateque augustiora nos rapit oratio.

20. *S. Homoboni canonizatio.* — Si aliquorum paulo supra recensitis sceleribus Italia fœdabatur, duorum sanctitatis clarissimorum luminum, Homoboni et Parentii, splendore fulgurabat, maximeque eorum opera editis miraculis illustrabatur, quorum primum Innocentius a Cremonensibus rogatus, instituto de ejus sanctitate et miraculis sacro examine, quæ duo Pontifex necessaria asseruit, ut quis in militante Ecclesia sanctis annumeretur, solemnè ritu cælestium catalogo adjecit; ac Diploma Apostolicum ad Cremonensem clerum, populumque edidit³, in quo post collocatam in luce ipsius pietatem, tantum orationis studium, ut callosa genua ob crebas genuflexiones haberet, atque opus quodlibet (ut ait) faciendo, stando, sedendo, jacendo, ad orationem labia continuo movere videretur; subdit pium ejus mortis genus, qui enim dum viveret, continuis fundendis precibus incumbere consueverat, inter medias preces sanctissimam animam efflavit.

« Innocentius etc.

« Deducto vitæ sanctæ curriculo, cum (ad) matutinalè officium in festivitate S. Bricii surrexisset, circa missæ primordia idem se ante crucem Dominicam more solito in oratione prosteruens, dum cantaretur hymnus angelicus, beato sine quievit. Quæ vero, quot et quanta miracula fuerint subsecuta, et quot adventibus ad se-

pulchrum ejus sanitatis beneficia sint impensa, cum longum sit enumerare per singula, unum inter cætera ad assertionem Catholicæ fidei duximus expressius annotandum. Cum enim quedam dæmoniaca mulier ad sepulchrum ejus deducta fuisset, ne aliqua fraus lateret, eadem primo fuit aqua non benedicta respersa, quæ se patienter aspergi permittens, aquam secundo respuit benedictam; et ut res evidentiori experimento pateret, oblatam non consecratam absque aliqua præsentia sibi recipiens, præsentatam Eucharistiam consecratam subsequenter abhorruit nec recepit; quæ et meritis ejusdem sancti liberata recessit. Ut autem virtus morum, prout est superius prælibatum (licet omnis dubitatio amoveri ex subsecutione signorum, per divinum judicium videretur) fide apud nos claresceret pleniori, ne miraculorum etiam virtus aliqua fraude posset vel figmento juvari, veritatem rei sollicitius duximus inquirendam. Fidem namque quam super conversatione ipsius absque figmento hypocrisis fraudulento divinum judicium (ut dictum est) manifeste ostendere videbatur, per testimonium dilecti filii Osberti presbyteri S. Ægidii, Cremonensis, præsentis cum episcopo memorato, recepto ab eo firmavimus juramento, sub cujus obstestatione, videlicet juramenti, ipse qui patrinus ejus existens, per xx annos et amplius confessionem ejus sæpe receperat, quæ de illius sancti conversatione præmissis, cum ipso episcopo et aliis supradictis juratis similiter asseruit esse vera, et de obedientia quam in orationibus, vigiliis, et aliis penitentiarum fructibus, in qua sibi ab eo imposita erat, plus injuncto satisfaciens exhibet, nos reddidit certiores.

21. « Ea etiam quæ de miraculis ipsis fuerant nobis exposita, per juramentum omnium prædictorum, qui propter hoc venerant, fide suscipimus, pleniori assertionè ipsius episcopi sub firmo verbo (sacerdotis requisito, in virtute obedientiæ concurrente, ut sic divinum et humanum secuti judicium, cum majori procedere securitate non possemus. Cum igitur hæc omnia tam de probitate morum quam virtute signorum, ad favorem petitionis, pro qua episcopus memoratus et alii supradicti ex parte vestra vehementer instabant, concurrere videremus, de fratrum nostrorum consilio, post multam deliberationem habitam cum eisdem archiepiscopis et episcopis, quos super hoc ad consilium nostrum admisimus, de divina misericordia, et ejusdem sanctis meritis confidentes, ipsum sanctorum Catalogo duximus adscribendum, stantes ut in die depositionis ipsius, ejusdem festivitatis devotè a vobis et aliis Christi fidelibus annis singulis de cætero celebretur. Inde est quod universitatem vestram rogavimus in Domino, et monemus, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus ejusdem sancti memoriam (prout dictum est) cum celebritate debita venerantes, ejus apud Deum suffragia humiliter imploretis, per cujus merita ad gaudia æterna pertin-

¹ Innoc. I. H. Ep. XXXIII. — ² Ibid. Ep. DXXXIII. — ³ Ibid. l. I. Ep. DXXVII.

gere valeatis. Datum Lateran. II idus Januarii ». Haec Innocentius. Recitatur etiam huiusmodi Diploma in Bullario nuper edito¹, corrigendus tamen est collector, qui datum ponit vicissim secundo superioris anni die, quem adnotavit: ubi enim in Regesto II idus Januarii habetur, legit ipse undecimo kalend. Januarii, deceptus vel quod ita legatur in exscripto a Surio exemplo, vel quod datum dicatur Pontificatus anno primo. Innocentii Pontificatus annos ab VIII kal. Martii quo die consecratus fuit, numerari cepisse nulli dubium est, sicque II idus Januarii anni Domini 1199 in primum Innocentii incidit. Caeterum S. Romoboni festum xii Novembris celebratur quo feliciter ad Deum migravit, ut in ejus Actis scriptis a canonicis Ecclesiae Cremonensis habetur². Atque haec de indulgentiis hoc anno ab Innocentio III imperfite dixisse suffecerit.

22. *S. Petrus Parentius in haereticos pugnat, martyr occumbit.* — Verum illustrissimo confessori fortissimum Christi martyrem adjungamus, qui eodem anno pro fide Catholica Urbem veteri mortem oppetiit. Fuit is Petrus Parentius, cujus res gestae ab ejus temporis auctore conscriptae in tabulario illius Ecclesiae asservantur, e quibus deceptorum delibatumque exemplum in Valliellana bibliotheca nostra extat. Rem vero, uti gesta fuerit, adducemus, cum praesertim haec novand, quod sciam, in lucem emanarit. Manicheorum impura haeresis adeo Urbeveteri invaluerat, civesque corrumperat, ut illius nefarii sectatores non solum insultarent Catholicis; verumetiam aperte in eos minas jactare, irasque effundere audent. Quare orthodoxi ad Apostolicam Sedem firmissimam contra haereticorum vesanos impetus arcem ac presidium confugere, atque ab Innocentio menses in Urbem nuntiis supplices postulabant, ut precelantanti et ruenti civitati magistratum praeficeret, cujus opera haeretica nequitia praefocaretur, ac radicibus evelleretur; quem autem, quantumque virum hoc ipso anno acceperint, quidve ipse praestiterit, sic tradit auctor: « A populo itaque Romano transmissi nuntii Urbevetanorum, accipere Petrum Parentii exultanti animo in dominum et rectorem, quem et summus Pontifex approbavit, injungens eidem in remissionem peccatorum suorum civitatem Urbevetanam a fermento haeresis expurgare, denunciando eidem, quod si propter hoc mortis sustineret periculum coelestis regni acquireret praemia sempiterna. Ille autem erat aetate juvenis, sensus canitie senex, sermone ficundus, proposito constans, ingenio perspicax, memoria tenax, rerum communium diligentissimus custos, in tenenda uniuscujusque justitia firmus, in fide Catholica defendenda firmissimus largissimus in elemosynis exhibendis, ita quod quando conflagabat ipsum per civitatem Romanam cum aliquo equitare, si rectores poterat hospitalium invenire, in-

quisilo pauperum numero diligenter, ad eorum emenda cibaria occulte pecuniam exhibebat, et postmodum hora comestioni solus revertens, pauperibus quasi famulus Domini serviebat. Ille etiam decimas exsolvebat, praeter Romanorum, Tuscorum, et aliorum consuetudinem improbandam. Vocato itaque Petro Parentii ab Urbevetanis in dominum et rectorem, anno Domini 1199, mense Februarii, receptus est ab Urbevetanis magnus, et immanis (magnus et juvenibus) cum olivarum et lauri ramis, cum gaudio et honore »; plane pacifice olivae filio pacis, triumphalesque lauri triumphum de haereticorum perfidia acturo debebantur.

« El quia venerat pacem subditis ministrare, ipsius officium a pace sumpsit initium commendandum: prohibuit enim Urbevetanos in carnisprivio a bellorum conflictibus abstinere, quia eo tempore sub ludi occasione multa consueverunt homicidia perpetrare ». Prosequitur auctor, ut zelo in haereticos, a quibus demum trucidatus, lauraeque martyrii decoratus est, incensus in eos poenas severissime distrinxerit, ad foedissimam pestem excindendam. Manetis enim insaniam toties extincta, in ea urbe revixerat, pluresque infererat.

23. « Ut autem melius posset haereticos de agro Ecclesiae falce justitiae resecare, cum episcopo Ricchardo frequenter habebat consilium in majori Ecclesia, circa eum locum adherendo (tibi) sepulchrum, in quo ejus corpus modo permancet tumulatum. Postmodum autem plurimorum habito consilio sapientium, in publica statuit concione, ut si quis infra diem statutum, ad Ecclesiam, quae gremium suum non claudit redeuntibus, remearet, et episcopo obediret mandatis, veniam et gratiam mereretur: qui autem redire ante praefixum diem contemneret, poenam exciperet legibus et canonibus constitutam ». Distrinxit sane eo tempore Innocentius severissimas leges in haereticos, quae in litteris ad Viterbienses datis continentur¹. Subdunt gesta quo zelo episcopus haereticos Parentio detulerit, ille vero eos mox variis poenis affecerit: « Episcopus vero exardescens contra Manicheorum perfidiam, vehementer testimonia haereticorum ab haeresi ad Catholicam redeuntium unitatem recepit sollicitudine pastoralis, et Petro Parentii praesentavit: hic alios alligavit ferreis nexibus compeditos, alios censuit publica verberibus flagellandos, alios extra civitatem coegit miserabiliter exulare, alios poena multavit pecuniae, quae amissa veris lacrymis ab avaris possessoribus deploratur; ab aliis accepit pignora copiosa, domos etiam fecit dirui plurimorum. Rector itaque nostrae civitatis via regia incedendo, nec ad sinistram nec ad dextram declinabat ». Haec zelo Catholicae fidei astuans novus Phiuex, hoc ipso anno Quadragesimali tempore peregit.

¹ Laet. Cherub. tom. I. p. 35. — ² Apud Sur. XII Nov.

¹ Lib. II. Ep. I.

24. Dum ita ad convellendam obruendamque hæresim impetus suos divinæ asserendæ gloriæ zelo inflammatus converteret, subit animum visendæ patriæ cupiditas ut Resurrectionis Dominicæ festum cum suis celebraret; cumque Innocentio III suum deferre obsequium in votis gereret, eidem ab Ecclesiæ S. Petri ad Lateranensem eunti prope S. Danielis Basilicam occurrit, cui summus Pontifex sereno atque exporrecto vultu : « Volumus, Petre, ut nobis exhibeas fidelitatis iuramentum, ex quo nostræ civitatis regimen suscepisti ». At Parentis mox ad Pontificia exsequenda imperia paratissimum se exhibuit, significavitque ita se exagilasse hæreticos, ut sibi mors ab iis perimenda videretur, cui tum Innocentius, si is castus contingeret, Apostolica auctoritate omnium criminum veniam impertit : quam vocem Parentis veluti sæpe mortis præscins, gratissimo animo provoluit in genua excepit, ac domum profectus concepto incredibili subeundi martyrii ardore testamentum condidit : qua re cognita, uxor materque repentino luctu obruta, in gemitus suspiriaque sese effunderunt; mox ille divino actus spiritu, fundens pro Christo sanguinis cupiditate incensus, Urbeveterem se contulit, atque a Catholicis magnificentissima pompa exceptus est : contra hæretici urgere nefaria meditata consilia, insidiasque ejus vitæ moliri cœperunt; eo enim vivo stare hæresis non poterat, omnesque ejus radices ac fibræ excidendæ penitus, atque evellendæ erant.

25. Corruptere hæretici, promissa ingenti vi auri, servum nequissimum, Radulphum nomine, alteri Judæ perfidia simillimum, qui in tempesta nocte dominum crudelissimis ipsorum manibus prodidit : mox illi furis percuti martyrem circumdedere, utque pignora ab hæreticis accepta redderet, atque hereticas partes se defensurum sacramento polliceretur, incenso crudelissimæ mortis terrore adigere reluctantem sunt conati, quibus ille pignora quidem restitutum spondidit, nullo vero metu de Catholicæ fidei constantia dejectum iri respondit. Cumque ipsum frustra concutere hæretici niterentur, alii in iras efflati ictibus caput contundere, alii gladiis latera perfodere, quam sibi inflictam mortem generoso animo pertulit, seque divinæ victimæ instar numin obtulit. Expleto furore hæretici exanime corpus in proximum puteum dejicere, lapidibusque obruere meditati sunt, sed divina providentia nullo conatu sacras exuvias loco dimoveri passa est, atque ad illustrandam martyris gloriam ingens alius miraculum explicuit, ut nux arbor arida cui martyris angustæ reliquæ incubuerant, eo anno bis fructum afferret.

26. Mox divina ultio in omnes ejus mortis conscios sese effudit, ut brevissimo tempore tristissimo mortis genere consumerentur, sed maxime in Radulphum proditorem deserviit, cujus nefandum cadaver cum sepulchro mandatum fuisset, adeo intumuit, ut terræ grave admodum esset,

effluisque visceribus ita inficeret aerem, ut crudelissimo pestis genere correpti incolæ passim letho absumerentur, quo illi animadverso, funestum cadaver inde effodi, atque alio procul abjici jusseret, quo facto truculentia illa pestis grassari desiit. Sed a lugubribus seclerum supplicia ad martyris præmia, ac gloriosissimos triumphos oculos convertamus. Inventum a Catholicis sacrum ipsius corpus ingenti pompa funebri elatum est, ac post multos dies non gravem modo illum odorem afflavit, sed corruptionis expert, atque ita tractantibus molle, ac si viveret, repertum, quamvis tunc maxima ætas arderet, ac levi panno serico tegetur; quod vero majorem longe admirationem concitare potest, recipiendæ pristinæ mortalis vitæ a numine data optio est, cujus miraculi æditus vir pius testis extitit, qui vocem hanc cœlis missam : *Vis resurgere, Petre*, mandit, atque aliam respondentem, molle se præteritæ vitæ pericula adire. Sed ne hæc levia ac commentitia putentur, quæ unius vel paucorum testimonio fuleantur, edidit Deus ad martyris sui in luce collocandam gloriam plura prodigia, ut cum presentibus interdum tribus vel quatuor hominum millibus, qui ex variis locis confluerant, in gentilitio martyris scuto in Ecclesia appenso divinitus nova fulgere lumina visabantur; interdum extinctæ faces subito spectante maxima populi multitudine accendebantur, plures ægri et morbis, quorum perlinacia omnia remediorum genera eluserat, pristinæ valetudini restituebantur; alii vero qui martyris collectam apud Deum gratiam irriserant, justis ac repentinis pœnis afficiebantur.

Hisce atque aliis prodigiis, ad quæ spectanda maxima undique populi multitudo concurrebat, oppressa est extinctaque Urbeveteri hæresis, quæ truculato martyre majori furore grassatura putabatur : necnon ad eam evertendam Innocentius acerbissimas leges fulminavit, quæ in litteris ad Viterbienses datis ¹, in quorum urbem sese ea pestis insinuarat, continentur.

27. *Germanicæ turbæ compescere nititur papa, Philippo et Othone regnum inter se contententibus.* — Nec in finitimos modo, sed in remotissimos quoque hæreticos Apostolica sollicitudine pugnandum Innocentio fuit, maximeque adversus Metenses quosdam, qui ut pravaram opinionum virus imperitæ plebeculæ sub scientiæ furo infunderent, sacra Biblia in linguam vernaculam traduxerant : unde mox scientiæ opinione inflati quique e fœce populi, atque in audaciam elati, sacerdotes contemnere, detrectare eorum imperia, clandestinos cœtus celebrare, prædicandi verbi divini munus sibi arrogare cœperant; adversus quod malum salubre adhibiturus remedium Innocentius, legatos ad Metenses misit, qui verisimis nova auctorem, atque ejus consilium inquirerent, tum litteras Apostolicas ad cives dedit ², quibus

¹ Lib. II. Ep. 1. — ² Ibid. Ep. xxxii.

commendato sacrarum litterarum studio monuit, ne se impostorum nequitia in fraudem induci paterentur, qui in auro poculo instillare errores solebant, tum eorum laicorum arrogantiam damnavit, qui ab Ecclesiae praesentibus non missi, promulgandi verbi divini provinciam invaserant; non esse cujusque in id officium ac munus se ingerere, qui si divinitus missos se esse jactarent, vel sacris oraculis, quae in ipsos congruerent, D. Joannis exemplo, vel edilis miraculis comprobarent, alioquin in numero impostorum habendos, qui temere ad circumvenientes simplices, suisque imbuedos erroribus se divino agi spiritu effluere consueverunt.

28. Disseminanda haereseos occasionem arripuerat zizaniorum auctor cum gravi dissensione imperium Germanicum, ad quod tunc Metæ spectabant, arderet. Eruperat enim anno præterito civile bellum, cujus in dies incendium magis magisque grassabatur, motusque crebris populorum gemitibus Innocentius malo afferre remedium decrevit, atque Conrado Maguntiae archiepiscopo et Sabinensi episcopo cardinali, qui magna apud Germanos auctoritate florebat, ac nondum ex Oriente, quo ad Leonem Armeniae regem corona ornandum se contulerat, erat reversus, scripsit, ut qua fide et constantia olim Ecclesiae fluctuanti adhaeserat, nunc illi adesset, atque in causa exortæ Philippum inter Othonemque discordia, Sedis Apostolicae sententiae se accommodaret, ac sibi obnoxios populos ad eum imperatorem salutandum obstringeret, quem Romanus Pontifex jure electum agnovisset.

« Archiepiscopo Maguntino, episcopo Sabinensi ».

« Solidata in devotione sedis Apostolicae fides tua, et in obsequio ejus probata tempore juventutis, non deficiet, imo proficiet fortius in ætate maturatione, nec frigescet etiam frigescente corpore, sed de die in diem amplius incalcescet. Qui enim, cum Petri quondam navicula jactaretur fluctibus, et venti et mare insurgent contra eam, ita ut nunc de scopulis fluctibus pendere videretur in præceps, nunc inter intumescentes undas, imas formidaret arenas, cum reges terræ ac principes astitissent in unum adversus eam et Christum ejus, illi fideliter et inseparabiliter adhæstisti, pro ea in mortem et in carcerem ire paratus, nec minus principis, nec latentes insidias, nec proprium exilium expavesces; jam nunc cum cadentibus fluctibus et vento spirante propitio, æquora noseitur sulcare pacata, et Petrus veteri timore depositus, super undas maris incedat, quis te poterit a charitate Sedis Apostolicae separare? Sane nec persecutio, nec gladius, nec fames, nec aliud te ab Ecclesiae devotione divellet, in qua post summum Pontificem locum nosceris præcipuum obtinere: fortis est enim ut mors dilectio,

et dura sicut infernus est æmulatio, nec aquæ multæ possunt exlinguere charitatem.

29. « Unde cum inter cæteros fratre nostros apud nos primus existas, licet a nobis, etsi non mente, corpore tamen multo sis spatio separatus; in arduis tamen negotiis, quæ nobis incumbunt, tuo uti volumus consilio et favore. Noveris igitur, imo jam nosti, quod post Henrici quondam imperatoris decessum vota se principum diviserunt, ita quod quidam eorum Othonem H, quondam ducis Saxoniae filium, quidam vero Philippum quondam fratrem dilecti Henrici imperatoris nominarunt in regem; venerabilis autem frater noster Colonien-sis archiepiscopus, et alii qui in nominatione prædicti Othonis favorem præstiterant et assensum, congregato exercitu obsederunt pariter Aquisgranum, et eo capto, prædicto Othoni in sede posito Augustali dictus archiepiscopus regni coronam imposuit, sicut ad ipsum de jure dicitur pertinere, qui in die electionis suæ apud Coloniæ de conservando jure Romanæ Ecclesiae, et aliarum etiam Ecclesiarum per seipsum prestavit juramentum, et postmodum etiam se adstrinxit juratoria cautione, quod Ecclesiis et principibus, quæ dicti imperatores injuste abstulerant, restitueret universa: pravam etiam consuetudinem relaxavit, per quam iidem imperatores bona Ecclesiasticorum principum deeedentium occupabant. Dicitur vero Philippus et qui eum nominarunt regem, venerabilem fratrem nostrum Tarantasiensem episcopum vocaverunt, qui regalem imposuit eidem Philippo coronam, et licet ipsi duo, Philippus scilicet et Otho semel et iterum inter se invicem dimicarint, neuter tamen plenam victoriam est adeptus.

30. « Nos autem, qui non ad destructionem imperii, sicut quidam pestilentes homines mentiuntur, intendimus, sed ad conservationem et provisionem ipsius potius aspiramus, cum etsi quidam imperatores persecuti fuerint Ecclesiam, alii tamen multipliciter honorarunt, expectavimus hactenus et in neutram partem volumus declinare; licet uterque de favore nostro et benevolentia gloriatur, expectantes si forsan principes redirent ad cor, et imperio super tantæ dissensionis incommodo providerent; sed quidam eorum adhuc in sua obstinatione persistunt, et non minus quam nominati prædicti partem quam fovent, justè vel injustè tentur: ex quo spoliatur Ecclesiae, pauperes opprimuntur, strages corporum provenit et periculum animarum. Cum igitur non expediat de cætero populo Christiano, nec nobis etiam dissimulare incommoda tantæ dissensionis sit tutum, tibi facti seriem duximus intimandum, ut cum non tam Maguntinus archiepiscopus, quam Sabinensis episcopus consideratione per Romanum Pontificem maximum Ecclesie Dei membrum existas, in tam arduo negotio favorem tuum habeamus pariter et assensum.

31. « Quia vero necessitates terræ Orientalis et quid ei expediat plenius cognovisti, super mora

vel reditu tuo fraternitati tuæ nihil expresse mandamus, quam credimus id acturam, quod magis viderit expedire. Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attentius, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus cum huic tractatui non possis personaliter interesse, arbitrium tuum nobis per litteras tuas apertas committas, ratum habiturus et firmum, quod in tanto negotio, prout Dominus nobis dignatus fuerit inspirare, ac de fratrum nostrorum consilio et voluntate processerit, statuemus : universis enim officialibus tuis canonicis, prælatis, comitibus, baronibus, et aliis tibi et Ecclesie Maguntinensi subjectis per litteras tuas districtè præcipias, ut eum cujus nominatio per Sedem fuerit Apostolicam approbata, in regem recipiant, et partem ejus potenter foveant, et viriliter tueantur. Credimus enim quod sic, dante Domino, in hoc negotio procedemus, quod Deo et hominibus erit acceptum, et apud Deum meritum, et apud homines ex hoc gloriam consequemur, Tuum etiam, et tuorum profectum pariter et honorem in ipso negotio diligentè curabimus studio promovere ; nec erit de facili, qui se statutis nostris opponat, si tuus nobis suffragetur assensus, et devotio tuorum accedat, cum et tanta sit per Dei gratiam Apostolicæ Sedis auctoritas, ut quasi certum ab omnibus, quod ille prævalebit omnino, cui suum dignata fuerit favorem præstare. Datum Laterani V nonas Maii, Pontificatus nostri anno secundo ».

32. Mox apud alios Germaniæ principes gravissime questus est, quod tandem ob duorum principum electionem lacerato imperio, ad Sedem Apostolicam, cujus erat controversiam illam dirimere, ob supremam sibi a Christo collatam auctoritatem, non confugissent : tum eos hortatus est, discordiam quanto citius extinguerent, ne si eam alerent diutius, imperium in gravissimum periculum adducerent, alioquin se ob emergentia inde discrimina, ex officio remedium, quod suaderet æquitas, adhibiturum ; atque ejus partes, qui majoribus studiis principum niteretur, evecturum.

« Universis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ ».

« Quanta debeant esse concordia inter regnum et sacerdotium, in seipso Christus ostendit, qui est Rex regum, et Dominus dominantium, Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui et secundum naturam carnis assumptæ de sacerdotali pariter et regali stirpe descendit. At quod etiam designandum beatissimus Petrus ad fidem Christi conversis dicebat : Vos estis genus electum, regale sacerdotium ; et ad Christum in Apocalypsi clamatur : Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotium. Hæc enim sunt duo cherubini, qui versis vultibus in propitiatorium super ipsum duabus alis conjunctis mutuo se describuntur respicere : hæc sunt duæ mirabiles et spe-

ciöse columnæ posite juxta ostium in vestibulo templi, quas ambit linea duodecim cubitorum : hæc sunt duo magna luminaria, quæ Deus in firmamento cæli constituit ; luminare majus, ut præsesset diei, et luminare minus, ut nocti præsesset : isti sunt duo gladii, de quibus Apostoli responderunt : Ecce gladii duo hic. Quorum omnium rationem aliorumque multorum. quæ de sacris libris excepta concordiam expresse significant inter Ecclesiam et imperium, exponere prætermittimus, eum utilitas ex ipsa proveniens expressius banc exponat.

33. « Per hanc enim concordiam propagatur fides, hæresis confutatur, plantantur virtutes, vitia succiduntur, servatur justitia, iniquitas propulsa, viget tranquillitas, persecutio conquiescit, cum pace populi Christiani paganorum barbaries subjugatur, cum incremento imperii Ecclesie libertas accrescit ; cum incolumitate corporum salus proficit animarum, et tam clero quam populo sua jura servantur ; et licet Romanam Ecclesiam, quasi matrem universa regna respiciant, in quibus nomen Christianum, Romanum tamen imperium eam ætius debet ac devotius amplexari, ut et ipsa per illud accipiat defensionis auxilium, et illud per ipsam in suis necessitatibus adjuvetur. Ille vero, qui paci semper invidet et quieti, sicut Romanam tunc divisit Ecclesiam, ita nunc Romanam divisit imperium, et tantam inter vos discordiam seminavit, ut duos vobis in reges præsumperitis nominare, quibus inter vos ipsos divisi pertinaciter adheretis, non attendentes quot et quanta discrimina per hoc non solum Romano contingant imperio, sed universo proveniant populo Christiano. Et ecce per hujus dissensionis materiam imperii libertas minuitur, jura depereunt, et dignitas decurtatur, destruntur Ecclesie, læduntur pauperes, principes opprimuntur, universa terra vastatur, et quod est longe deterius, strages corporum imminet, et periculum animarum : ex hoc etiam inimici fidei Christianæ non modicam audaciam contra fideles assumunt.

34. « Nos igitur, hujusmodi auditis et cognitis, tacti finibus dolore cordis intrinseco et nimio mœrore turbati ; quia non ut quidam pestilentes homines mentiuntur, ad imperii destructionem vel depressionem intendimus, sed ad conservationem et exaltationem ipsius potius aspiramus, cum etsi quidam imperatores Ecclesiam vehementer affligerunt, alii tamen eam multipliciter honorarunt. Expectantes autem hactenus expectavimus, si forte vos ipsi saniori ducti consilio, tantis malis finem imponere curaretis, videlicet ad nostrum recurrentis auxilium, ut per nos, ad quos ipsum negotium principaliter et finaliter noscitur pertinere, vestro studio mediante tanta dissensio sopiretur : verum quia vos in hac parte negligentes et desides hactenus exististis, nos qui juxta verbum propheticum constituti sumus a Deo super gentes et regna, ut evellamus et destruamus, ædificemus

etiam et plantemus, officii nostri debitum exequi cupientes, universitatem vestram monemus attentius, et exhortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus Dei timorem habentes præ oculis, et honorem zelantes imperii, ne libertas ejus deperat, et dignitas annuletur, ad provisionem ipsius melius intendatis, ne fovendo discordiam per vos imperialis sublimitas destruat, quæ per vestrum deberet studium conservari: alioquin quia mora de cætero trahit ad se grave periculum, nos quod expedire noverimus procurantes, ei curabimus favorem Apostolicum imperferi, quem credemus majoribus studiis, et meritis adjuvari. Dat. Laterani, etc., Pontificalus nostri anno secundo ».

35. Paulo post Philippus oratores suos ad Innocentium misit, ut se ad coronam imperii excipiendam evocaret; quibus Pontifex post longam orationem, qua regnum et sacerdotium mutuo fœdere arctissime conjungi debere exemplo Christi, qui utranque dignitatem in se conjunxisset (ut in litteris supra allatis egit) illustravit, tum sacerdotium imperio augustius, cum rebus divinis, aliud humanis præsit, atque a sacerdotibus reges, non contra a regibus sacerdotes consecrantur; atque ob officii majestatem etiam in Scripturis sacris Dii appellantur: nec modo officii amplitudine, verum et temporis antiquitate sacerdotium præcellere, atque illud institutum a numine, regnum vero ex tyrannide et scelere originem in Nembrothi hausisse: permissum vero in populo Dei ob illius pervicaciam, et quidem apud Hebræos aliquando tempore regnum cum sacerdotio coaluisse, indeque bona ingenia emanasse, alias ab eo divisum, atque ex eo fœdam malorum colluiviem emersisse, regesque improbos sacerdotio infensus sceleris penam tulisse: idemque apud Christianos in lege Evangelica accidisse, in qua sacerdotii hostes, schismaticisque auctores nil nisi pudorem atque dedecus ex suis omnibus consiliis ceperunt. De quo ultimo disserentem Innocentium audiamus¹:

« Porro quod accidit in veteri testamento, contigit in novo, et ne longe petantur exempla, divisum est simul regnum et sacerdotium tempore Innocentii papæ et regis Lotharii; contra Innocentium intrusus est Anacletus, contra Lotharium vero Conradus; sed prevaluit uterque Catholicus, Innocentius videlicet et Lotharius; quoniam Innocentius coronavit Lotharium; et succubuit uterque schismaticus, Anacletus videlicet et Conradus, quia veritas præjudicat falsitati. Deinde schisma divisit Ecclesiam tempore Alexandri, imperium in unitate permansit tempore Frederici: sed idem imperator, non ut defensor, sed ut persecutor Ecclesiæ schisma fovit, et fovit schismaticis. Porro schisma cum schismaticis, et fomentum cum fautoribus est confusum ». Concludit demum non ita sacerdotium regni dissidium aliturum, ut reges

enatas in sacerdotio discordias fovere, se imperio bellis civilibus lacerato compati, deliberaturum cum cardinalibus, atque Philippo responsum daturum, quod sibi nomen cæleste afflaret:

36. « Nunc autem Ecclesia per Dei gratiam in unitate consistit, et imperium peccatis exigentibus est divisum: verum Ecclesia non sic illi retribuit, quemadmodum illud Ecclesiæ, quia super ejus divisione condolet et compatitur, pro eo maxime quod principes ejus maculam posuerunt in gloria, et infamiam in honore, libertatem et dignitatem ipsius pariter confundentes. Verum ad Apostolicam Sedem jam pridem fuerat recurendum, ad quam negotium istud principaliter et finaliter dignoscitur pertinere; principaliter, quia ipsa transtulit imperium ab Oriente in Occidentem; finaliter, quia ipsa concedit coronam imperii. Verum verbum tuum audivimus, videbimus litteras domini tui, deliberabimus cum fratribus nostris, et dabimus tibi responsum; inspiret autem nobis omnipotens Deus honestum consilium, et revelet nobis beneplacitum suum, quatenus in hoc negotio ad honorem ipsius, ad utilitatem Ecclesiæ, et salutem imperii procedamus ».

37. Dum utriusque electi oratores apud Innocentium officiis ad ejus colligendam gratiam certarent, non minus inter se ii principes armis dimicabant; prodit enim Godefridus monachus², Otho-nem ducta in uxorem filia ducis Brabantiae, partes suas auxisse, et Coloniensis archiepiscopi, ac generi viribus fretum, astate eas in hostem duxisse. Confluentia alisque oppidis exustis in hostiles terras grassatum, cumque frustra plures nobiles, qui se ipsi conjuncturos erant polliciti, expectasset, ob commeatum inopiam abcessisse. Philippum vero re cognita Mosellam magnis succinctum copiis trajecisse, Coloniensem episcopatum vastasse, ac cum Brabantiae ducem in eum movisse, sed nullo congressu commisso hostiles exercitus hinc inde se recepisse. His similia, nimirum Philippum Mosella trajecta, in Colonienses fines fecisse excursionem, et ingentem vastitatem intulisse, habet in Hirsaugiensi Chronico Joannes Trithemus, qui subdit Philippum secum novum Bohemorum regem tunc adduxisse, Odacherum scilicet, de quo Lubecensis³: « Bohemo etiam major dignitas accessit, ut cum antea ducatum teneret, titulo regio a Philippo sublimatus, ibi et ipse procederet coronatus, et gladii regi bajulus ». De quibus etiam Hirsaugiensi Chronicon tradit, Philippum quo Bohemos sibi devinceret, prædictum eorum ducem regem creasse, tributus ipsi atque uxori coronis: quem autem Odacherum, alii Odacherum vocant, Martinus Chromerus³ agens de regali a Philippo ipsi dignitate collata, Premislaum, sive Othocharum appellat. Subdit Godefridus, eodem anno Conradum Maguntinum archi-

¹ Godef. in *Annal.* hoc ann., — ² Arnol. Lubec. *Chron. Slavov.* l. vi. c. 2. — ³ Hist. Polon. l. vii.

¹ Ep. xviii.

episcopum ex Italia, quo ex Syria reversus appu-
lerat, in Germaniam una cum Bonifacio marchione
de Monte-Ferreo transiisse, ut excitatum discor-
diam sopiret, regnoque utriusque cedere persua-
deret, quod si fieri non posset, ut inducit ex com-
muni principum consilio inirentur, dareturque
opera, ut alter diadema abjiceret; invitatum vero
a marchione Othonem, ut Bopardiam veniret, ab-
nuisse; non leve enim dedecus suscepturum se
arbitratum, si accepta imperii ornamenta deponer-
et; cuius res ut extincto Richardo, atque Joanne
avunculo ipsum deserente, inclinate fuerint, infe-
rius dicemus, ubi funestum tanti principis obitum
attigimus. Ceterum Conradum Coloniam se con-
tulisse, ut cum archiepiscopo Coloniensi, et civi-
bus colloquium de ea re ageretur, ait Godefridus,
sed infecto negotio discessisse; ut vero in Ungaria
felicitas quam in Germania pacem adduxerit,
mox delibabimus.

38. *Livoniae populis consult.* — Mutuis ita
sese cladiibus conticebant Germani atque imperii
coronam partiri ferro flammisque contendebant,
quos longe satius fuisset conjunctis armis animisque
barbaros comprimere, qui Livones Christi
religione imbutos excindere in susceptæ fidei
odium moliebantur. Conatus equidem est Inno-
centius ipsos ad tam sacrum bellum, in quo glori-
osissima vulnera accepturi, atque in ipsa morte
triumphaturi essent, incitare, quem neophytorum
tuendorum cura ac sollicitudo urebat; cum præ-
cipue conversionis illius gentis, ut refert Jordanus
proximis verbis, maximus extitisset. « Livonia,
provincia confinis Dacis et Polonis, pro majori parte
conversa est ad fidem per ejus sollicitudinem », sub-
ditque: « Ibi dominantur fratres Alemanni, quod
quoniam ipsi expugnaverunt terram ». Testes vero
ejus sollicitudinis sunt ejus littere tertio nonas
Octob. Laterani datæ ad universos Saxoniam ac West-
phaliæ Christi fideles, quæ cum scitu dignissima
contineant, earum partem offerre visum est ¹:
« Accepimus quod cum bonæ memoriæ M. episcopus
Livoniensis fuisset provinciam Livoniensem
ingressus, in verbo Domini laxans predicationis
suaræ retia in capturam inter populos Barbaros, qui
honorem Deo debitum animalibus brutis, arbori-
bus frondosis, aquis limpidis, virentibus herbis, et
spiritibus immundis impendunt, usque adeo Do-
mino concedente profecit, ut multos a suis errori-
bus revocatos, ad agnitionem perduceret veritatis,
et sacri baptismatis unda renatos doctrinis saluta-
ribus informaret. Verum inimicus homo qui tan-
quam leo rugiens circuit quærens quem devoret,
invidens conversioni eorum pariter et salutis, per-
secutionem paganorum circumadjacentium in eos
iniquis suggestionibus excitavit, cupientium eos
delere de terra, et de partibus illis Christiani no-
minis memoriam abolere. Ne igitur negligentia
nostræ valeat imputari, si hi qui jam crediderunt,

retro cogantur abire, ne præsumant aliqui fidem
nostram recipere, si illi qui jam receperunt, a pa-
ganorum incurisibus remanserint infidelis, etc. »
hortatur ut in arma contra paganos generose persi-
sistant, iisque criminum veniam, Sedisque Aposto-
licæ clientelam pollicetur; eademque ad Sclavos
et Transalpinos scripsit.

39. Sollicitabat ita Innocentius Germanos lini-
mosque populos ad tuendos Livoniæ fideles, ut-
que districta in mutuas cædes arma in paganos
verterent, cum Conradus Maguntinus frustra pa-
cem Germaniæ afferre meditatus, transgressusque
in Ungariam, Hemenradum, sive Emericum re-
gem, quem Henricum alii vocant, cum Andrea
fratre conciliavit, sanxitque fœdus iis legibus, ut
ambo in Saracenos gladiis stringerent, Panno-
niacæ Lupoldo Austriæ duci commendata, mare
trajicerent, et in transmarinis regionibus alter
mortem oppeteret, alter superstes regnum obti-
neret, quæ Godifredus suis Annalibus prosequit-
ur ². Conatus erat anno superiori ipsos dissidentes
conjungere Innocentius, atque Andream, si fra-
trem armis lacesseret, censuris percelli jusserat;
neque Emerico, qui se atrociori scelere devinxerat
ignavo silentio pepercit: effractus ille templi fori-
bus, Vatiensem episcopum, quem claves sacrarii
tradere atque facessere jusserat, dum una cum ca-
nonicis divinam opem imploraret, atque hæc cum
lacrymis decantaret: « Aspice, Domine, de sede
sancta tua, et cogita de nobis », e summo altaris
gradu ad solum vi detraxerat, ac tempore ejecerat;
ob quod facinus cum acerbioribus litteris ³, XI kal.
Jul. dafis perstrinxit, ubi hæc gravissima intorsit:
« Audivisti, quod cum Heliodorus ærarium quod
erat Hierosolymis spoliaret, percussus ab Angelo
expirasset, nisi pia ei subvenisset oratio sacerdotis.
Balthasar, dum spoliato templo vasis sacris in con-
vivio uteretur, articulos manus regni sui termi-
num notavit in pariete depingentis. Pompeius non
quia spoliavit, sed quia intravit solummodo sancta
sanctorum, de semper victore victus effectus, com-
missum jugulo expiavit ». Subjungit, ut sponte
sua errata emendet, ne censuras in eum jaculari
cogatur: qua de re ad Colocensem archiepiscopo-
m etiam scripsit ³ ut regem ad pœnitendum
adduceret.

40. *Contra incestas principum nuptias et ma-
xime Phlippi Franciæ regis laborat.* — Verum
majores contra incestas principum nuptias ipsi
labores adeundi fuerunt. Mirum quomodo Occi-
dentales plerique reges Ecclesiasticæ, imò divine
disciplinæ excusso jugo iis temporibus adeo ab
humani generis hoste illecebris necessariis pel-
lecti, in traversum acti fuerunt, ut quis merito Da-
vidicum illud eis occineret atque objicere potu-
erit: « Et nunc, reges, intelligite, et erudimini,
qui judicatis terram, apprehendite disciplinam ne-

¹ Godif. in Annal. — ² Innoc. l. II. Ep. LXXXIX. — ³ Reg. post
cand. Ep.

¹ Innoc. l. II. Ep. CLXXXIII.

quando irascatur Dominus, et peccatis de via justa». Commoneſcente ſcilicet ac docente eos ſummo omnium parente ac doctore, ad hoc a Chriſto in ſuprema Eccleſiæ cathedra conſtituto. Innocentius itaque hoc ſecundo ſui Pontificatus anno, Compoſtellano archiepiſcopo cunctiſque Legionenſis regni episcopis onus injunxit, ut Legionis regem, et Caſtellæ regis filiam, in prohibito gradu copulatos divellere ab invicem ac ſegregare niterentur; extant ea de re ad eos data litteræ, quibus facti atrocitatem deſcribit, atque in ſimilia ſœclera divinaſ iras effuſas demonſtrat. «Sane in Oriente una duobus fuit inceſtuoſe conjuncta, in Occidente vero unus ſibi duas præſumpsit jungere per inceſtum; et inceſtui quidem in Oriente commiſſo, non ſolum conſenſus, ſed et auctoritas clericorum tibi conſiſtentium interceſſit; ſed in deſtaſtibili copula in Occidente contracta, licet non abſque quorundam Eccleſiaſticorum virorum aſſenſu fuerit forſitan attentata, auctoritas tamen Eccleſiaſtica nullatenus intervenit. Volens autem Deus majus peccatum vindicare celerius, et a ſimilibus alios deterrere, tam C. (Conradum) quondam marchionem, qui N. reginæ Hieroſolymitanae prius adhæſerat per inceſtum, gladio, quam Henricum quondam Campaniæ comitem, qui ei, et in culpa quodammodo, et in pœna ſuſceſſit, præcipitio, utrumque vero morte imprævia peremit. Nondum autem in hujus iniquitatis auctores in Occidente ſuam exercuit ultionem, ſed quanto longanimius ſuſtinet, tanto forſan ſeverius vindicabit». Subdit, ut Raynerium virum incorruptæ integritatis miſiſſet, qui Legionenſem regem pervicacem, regnumque ſacris interdixerit, qui nullas tamen in regem Caſtellæ cenſuras intorſerat, cum imperia Eccleſiæ excipere paratus eſſet. Et infra: «Nuper autem venerabiles fratres noſtri, Toletanus archiepiſcopus et episcopus Palentinus ex parte ipſius regis Caſtellæ, et ex parte regis Legionenſis venerabilis frater noſter Zamoreniſis episcopus ad Sedem Apoſtolicam accedentes poſtulabant, ut cum eodem rege Legionenſi, et filia dicti regis Caſtellæ deberemus ſuper tam inceſtuoſa copula diſpenſare; propter quod niſi ſpecialis illa gratia, quam ad devotionem dicti regis Caſtellæ habemus, motum animi noſtri temperaſſet, in ipſos ita curaſſemus ſeveritatem Eccleſiaſticam exercere, quod nulli de cætero temporibus noſtris ad nos repudiatas toties, et damnatas petitiones afferent, cum ipſi etiam noverint quod id ab eodem prædeceſſore noſtro ſæpius poſtulatum fuerit, et ab eo inhibiſtum, non indultum. Tandem vero intelligentes archiepiſcopus, et episcopos memorati, quod non ſolum indulgentiam ſuper hoc a nobis, ſed vix etiam poſſent a nobis audientiam impetrare, interdicitum in terram dicti regis Legionenſis prolatum tandem a nobis poſtulavere remitti, aſſerentes, quod ex eo triplex toti regno periculum ab hæreticis, Sarracenis, et Chriſtianiſ etiam immineral, etc.» ab hæreticis, dum illi ſuum virus

evomerent, tacentibus ſacerdotibus; a Sarracenis, ob intepeſcentem populorum ardorem; a Chriſtianiſ, ob ſacerdotes ab iis male habitos quod ſibi ſacramenta denegarent; ſubdit argumenta contraria, cenſuras juſtiſſime ad divini numinis tuendam gloriam magno zelo latis, atque in populis commiſſorum a principibus criminum pœnas derivari, verum quia multitudinis miſerendum ſit, ſe de ſeveritate ita remittere, ut interdicitum amoveri permittat, ubi tamen rex ac regina interfuerint, templa claudantur; «Relaxavimus ergo non totum, ſed in una parte ſolummodo interdicitum, nec perpetuo, ſed ad tempus, quoadiu ſcilicet nobis placuerit, et viderimus expedire, ut probemus interim ſpiritus, ſi ex Deo ſint, et an (ſicut idem archiepiſcopus et episcopos aſſeverant) ſperata inde utilitas ſequeretur, ſic videlicet, ut in regno ipſo divitaſ celebrentur officia, ſed decedentium corpora ſepulturæ Eccleſiaſticæ non tradantur, in quo tamen clericis gratiam facimus ſpecialem, in eo videlicet, ut in cœmeterio Eccleſiaſtico, ceſſante ſolemnitate ſolita tumulentur, etc. Quia vero caſtra quædam, quæ idem rex Legionenſis dictæ filiæ regis Caſtellæ in dolum tradiſſe proponitur, ita ut ſi eam aliqua occasione reliqueret, ipſa cederent in juſ ejus, impedimentum præſtare videntur hujusmodi copulæ diſſolvendæ, cum caſtra ipſa non tam ob turpem, quam ob nullam potius cauſam ſint data, utpote, cum inter eos matrimonium non exiſtat, et ideo nec dos nec donatio propter dolum, ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri, caſtra ipſa reſtitui volumus, et ad id puellam ipſam per excommunicationis ſententiam coartari, auctoritate Apoſtolica decernentes, ut ſi ex tam inceſtuoſa et damnata copula proles eſt, vel fuerit quæcumque ſuſcepta, ſpuria et illegitima penitus habeatur: quæ ſecundum ſtatuta legitima in bonis paternis nulla prorsus ratione ſuccedit. Datum Laterani per manum Rainaldi, domini papæ notarii, cancellarii vicem agentis, VIII kal. Junii, Indictione II, Incarnationis Dominicæ anno MCIC, Pontificatus vero D. Innocentii papæ Tertii anno II».

41. Hæcenus Innocentius, quæ iſdem fere verbis in ejus Vita leguntur: auctor enim hanc ejusdem Epistolam exſcripſe videtur. Cum accipiſſet præleræa Pontifex de aliis iſdem inceſtis nuptiis inter Chriſtianos reges conciliandiſ agi, rem diſcutere ac præpedire diligentiffime incubuit; vi namque (ut ipſe ait), regnum Navarræ regis ſuperiori anno invadentibus Caſtellæ et Aragoniæ regibus, ſorem Navarri, quantumvis tertio conſanguinitatis gradu conjunctam uxorem Aragonio expelente, Caſtellanum ab eodem Navarræ rege ſibi timente, de ſore ei nuptiis danda juramentum extorſit. Id velut Innocentius, ad Navarrum hæc ſcribens¹: «Nos igitur attendentes, quod juramentum, non ut eſſet iniquitatis vinculum, fuerit inſtitutum, et quod in

¹ Innoc. l. I. Ep. DLII.

malis promissis fides sit penitus rescindenda, serenitati tuæ districtius inhihemus, ne si vera sunt, quæ præmisimus occasione juramenti præmissi, quod perjurium est verius nominandum, procedas ad incestuosam conjunctionem complendam. Datum Laterani III idus Febr. » Cum vero de Aragoniæ rege inciderit mentio, silentio hoc non est prætereundum. Cum nonnulli ipsum induxissent ad jurandum, non petito populi assensu, monetam patris sub ipsius obitum de legitimo pondere diminutam in eodem se ad tempus conservaturum, rexque a jurisjurandi religione se liberari, absolute postulare: respondit Pontifex¹, non tam absolute quam interpretatione hic opus: quandoquidem jusjurandum concipiens monetam aut legitimam aut illegitimam putabat; si legitimam, sacramentum illicitum nec servandum: si vero illegitimam existimabat, licitum omnino fuerat, atque ideo conservandum. Quapropter consultum mandataque, ut pro diminuta illa monetâ, alia pristini ac legitimi ponderis patris nomine crederetur; hæc atque alia in hanc sententiam Innocentius....

42. Verum his graviora Francorum rex Philippus perpetravit; cum enim vivente Cælestino III legitima uxore ejecta, pellicem induxisset, pessimo exemplo, ac scandalo toti regno creato, summoque proborum omnium luctu, in tanto scelere impure jaceret, nec paternis Romanorum Pontificum precibus, nec minis flecteretur, Innocentius divino zelo succensus, cum ipso litteræ ad cunctos Galliæ archiepiscopos, cæterosque presules docent, quas velut majoris ponderis, inpotè quæ gestorum hætenus seriem amplectantur, lectori fore gratiores arbitramur: « Anxiatur (inquit²) in nobis ex amaritudine spiritus, et cor nostrum præ dolore turbatur, dum in causa matrimonii charissimi in Christo filii nostri Philippi Francorum regis illusterrimi declinare ad sinistram vel dexteram pertimescimus, ne videamur plus homini deferre quam Deo; et rursus regia via in regem ipsum procedere molestamur, cum in eo propter prærogativam dilectionis et gratiæ nos ipsos reputemus offendi. Monet enim, et movet nos vehementius contra eum, et debitum pastoralis officii, et fortius Phinees zelantis legem Domini notum vobis exemplum inducit: sed angit nos plurimum, et retrahit aliquantum gratiæ specialis, quam ad eundem regem habemus, et quam non solum circa ipsum, sed circa totum regnum Francorum opportunitate concessa proposuimus exhibere. Reducentes enim ad mentem, et infra nos ipsos sæpius recolentes beneficia, nobis olim in suo regno scholasticis insistentibus disciplinis collata et a Deo donum scientiæ quantumcumque collatum præter debitum officii pastoralis, quo sumus singulis debitores, nos tam regi quam regno specialiter teneri fate-

mur, et non solum a regiis gravaminibus, quantum licet manum retrahimus, sed ad honorem et regni ejus augmentum ardentius aspiramus. Cæterum attendentes, quod nos Dominus (licet immeritis) in sede justitiæ collocaverit, et vicarios sui, et Apostolorum principis constituerit successores, ne videamur acceptorum beneficiorum ingrati, si ei, qui nos de pulvere suscitavit, inter principes, imo super principes sedere voluit, et de principibus judicare, hominem præferamus, ne sine causa etiam accepisse dicamur ligandi et solvendi per B. Petri merita potestatem, dissimulare non possumus, quin exhibeamus justitiam postulantiibus; et errantes ad rectitudinis tramitem revocemus, ferrum etiam apponentes vulneribus, quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Considerantes præterea, quod salus animæ præferenda sit corporis voluptati, et utilitati quam voluntati potius defendendum, cum multa beneficia præstentur invitis, ne vel odisse filium, si virgæ parcamus, vel ægro videamur causam interitus præstifisse, si vulneribus lotis oleo vinum superfundere differamus, salutis regis ipsius consulere disposuimus et honori, credentes quod quantumcumque contra nos, imo licet injuste forsitan moveatur, ad mentem tamen reversus, cum remedium senserit medicinæ, tanto nobis reddetur, et Apostolicæ Sedi devotior, quanto in corrigendo excessu, per quem Deum sibi reddit offensum, per quem ad excusandas excusationes in peccatis, et in contemnendis Ecclesiæ sacramentis factus est aliis prævaricationis exemplum, per quem etiam fama ejus est apud bonos, ne dicamus penitus, plurimum offuscata, majorem in nos ex charitate fuerit severitatem expertus. Ecce enim dux Bohemiæ, sicut accepimus, ipsius secutus exemplum, uxore relicta legitima, simili modo adulteram superinducere non expavit, sed alii principes, et private personæ judaizare, dando libellum repudiij suis uxoribus, sunt parati, nisi principis citius occurratur ». Id etiam Arnoldus Lubecensis ejus ævi scriptor tradit, asserens Olacherum Bohemum, uxore ejus legitima repudiata, aliam sibi copulasse. Aliis præterea litteris¹ ad Magdeburgensem archiepiscopum, duosque abbates ex A. nobilis mulieris querimoniis sibi innotuisse asserit, quod cum ipse princeps rite ductam, susceptis ex ea liberis, ut legitimam uxorem annis plus viginti habuisset, eam tandem rejecisse, atque Ungarici regis sorore sibi conjuncta, ad impuras nuptias convolasse. Quapropter mandat, ut in ipsam inquireret, sequæ hæc de re faceret certior; pergit Innocentius: « Universali vestræ per Apostolica scripta mandamus, et ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus sententiam, quam idem cardinalis in

¹ Innoc. I. II. Ep. XXVIII. — ² Ibid. Ep. LXXXIX.¹ Innoc. I. II. Ep. LXXX.

regem, superinductam, et eorum familias vel in regnum etiam duxerit proferendam, et vos vobis appellationis obstaculo firmiter observetis, ac faciatis ab aliis inviolabiliter observari. Si quis enim cuiuscumque dignitatis, vel ordinis eis post interdictum nostrum, vel officia celebrare divina, vel Ecclesiastica presumpserit impendere sacramenta, se noverit ipsius dignitatis et ordinis periculum incursum. Cum enim ex hoc quaeramus sollicitè salutem regis ipsius, et amplius eum, quam ipse se diligit, diligamus, utpote quem nos in Domino diligimus ad salutem, ipse se in animae suae perniciem diligit contra Deum, non timemus, si quod pro veritate ac iustitia contra nos scandalum oriat: quoniam si Deus nobiscum, quis contra nos? nec poterit adversus nos aliquorum machinatione prevaleare, quia veritas et iustitia nos defendent ».

43. Haec Pontifex, qui praeterea hac de re ad Petrum diaconum cardinalem legatum scripsit¹. His consentanea afferunt ejus Vite Acta, ubi legatione in Gallias superiori anno missa, eam ipsi provinciam impositam tradunt, ut cruce insignitas copias congregaret, pro Terrae-Sanctae reparandis rebus, pacem vel inducias Francos inter et Anglos conciliaret, ac Philippum uxorem quam iniquissime repudiari recipere cogeret: felici vero adeo successu rem promovisse, ut maxima Christianorum multitudo in arma sacra concurrerit, et ad inducias admittendas Anglorum regem repugnantem adegerit. Habes, lector, hoc ipse anno ab Innocentio datas litteras, cum ad Petrum ipsum² III kalend. tum VII kal. April. ad Francorum regem³, quibus ab eodem cardinali legato factas ad quinquennium inter Galliae et Angliae reges inducias approbat, atque Apostolica auctoritate confirmat, ipsius Petri sinceritatem, fidem, sollicitudinemque plurimum commendat, et Philippum regem easdem inducias observare adhortatur, cardinali de pace agenti faciles aures daret; harum denique induciarum Rogerius hoc pariter anno meminit: « Circa tertium vero capitulum (inquunt Acta) notandum, etc. » Pergunt de Philippi conjugii petito primo rei exordio narrationem exponere, legatum Apostolicum Divione Concilium coegisse, ut Ecclesiastica severitate insanis irretitum amoribus percelleret, ac Philippum, urente conscientia, meritamque sibi poenam praesagiente, ad Sedem Apostolicam, ut legati sententiam cluderet, provocasse: illum vero, cum tuto in Philippi ditione tantam rem agitari non posse pertimesceret, Viennam se contulisse, indictoque alio Concilio interdicti sententia Gallias percussisse.

44. In quam sententiam ita Rigordus hujus temporis scriptor: « Eodem anno (hoc ipso scilicet) mense Decembri, in festo S. Nicolai, convocatum est Concilium apud Divionem a Petro pra-

dicto cardinali, omnium episcoporum, abbatum et priorum lotius regni. Sed quia contra regem Franciae regnum ipsius sub interdicto ponere molebatur, a nuntiis regis ad Romanam Sedem est appellatum, tamen ipse cardinalis appellati non deferens, (idipsum namque jusserat Pontifex, ut ejus perhibent Acta) in eodem loco astantibus episcopis universis sententiam protulit, sed usque ad 20 dies post Nativitatem Domini non esse publicandum praecipit ». Haec ipse. Quae S. Antonius exscripsisse videtur¹, et Jacobus Meyerius², qui paulo post Rigordum floruit, ista adjicit: « Mxcix Philippus comes Namurensis Balduini frater, circumventus Gallorum insidiis, prope Lutosan capitur una cum viris aliis nobilibus duodecim, in quibus et Petrus Sedis Apostolicae legatus, patria Duacensis, cardinalis tituli Sanctae-Mariae in Via-Lata, qui non diu post dimissus e custodia, Divione oppido Burgundiae coegit episcoporum conventum, in quo Philippo regi sacris interdixit, propterea quod Ingeburgae justae uxori Mariam superduxerat, filiam ducis Moraviae ». Cur autem solius Divionensis Synodi uterque mentionem fecerit, ea fortasse non incongrue ratio reddi posset: quod Viennensis, de qua Acta, cepti Divionensis complementum, potiusquam novum Concilium videri potuerit. Quid vero in ea Synodo ad colligenda pro bello saero pecuniarum subsidia actum sit, inferius dicitur. Quod vero ad Philippum Namurensium comitem aliosque captos attinet, de quibus Meyerius supra, Rogerius, Matthaeus Parisius ac Rigordus de his sermone facto, ne temissimam quidem de Petro cardinali comprehenso mentionem edidere; sed Rogerium audiamus: « Interim Henricus comes de Namur, frater Philippi comitis Flandriae (Rigordus comitem hunc in vincula conjunctum, non Henricum, sed Philippum cum Meyerio vocat) et Petrus de Dovay miles optimus, et familiaris comitis Flandriae, et electus de Cambrai, frater praedicti Petri, capti sunt a familia regis Franciae, et traditi sunt illi. Petrus autem de Capua cardinalis et Apostolicae Sedis legatus in Francia, in adventu suo interdixit Franciam propter captionem praedicti electi de Cambrai, et Normanniam propter retentionem Philippi Belvacensis episcopi, et antequam sententia illa relaxaretur, Philippus rex Franciae dimisit praefatum electum abire liberum, et Johannes rex Angliae (de quo infra) dimisit Philippum Belvacensem episcopum abire, datis duabus millibus marcis argenti pro expensis in ipso, et per ipsum factis tempore Richardi regis Angliae, et post mortem Richardi regis, usque ad diem liberationis suae. Praeterea idem episcopus Belvacensis juravit coram praedicto cardinali, et aliis viris Ecclesiasticis, quod de caetero in vita sua nunquam arma gestabit contra Christianos.

¹ Regest. post cil. Ep.—² Innoc. l. II. Ep. xxv. et sup. Ep. xxiii. —³ Ibid. Ep. xxiv.

¹ S. Ant. II. par. III. xxvii. c. ult. —² Jacob. Meyer. an. Flandr. l. VII.

45. *Pœnitentis scripta crimina divinitus deleta.* — Cum in Gallicis rebus nostra versetur oratio, hic aliqua ex Casario¹ Cisterciensi monacho adducere prodigia alienum non putavi, quæ Parisiis in homine ab humani generis hoste in immanissima flagitia acto, ac novo ingentique miraculo veniam a misericordiarum patre consecuto, hoc anno evenisse videntur, cum ille in exomologesi facienda tantum dolorem animo conciperet, ut vox singultibus abscissa, crimina sacerdoti detegere non posset, eaque chartulæ mandasset, ut ex scripto sacerdos recognosceret, mamente charta reperta sunt: «Annus modo vicesimus est secundus plus minus, (ab) eo tempore, quo ad ordinem veni, qui fuit ab Incarnatione Domini millesimus ducentesimus uno minus, in quo tale quid a viris religiosiis et litteratis, ut sunt abbates et scholasfici, contigisse Parisiis veraciter intellexi. Erat ibi juvenis quidam in studio, qui suggerente humani generis inimico, talia quædam peccata commiserat, quæ obstante erubescencia, nulli hominum confiteri potuit, cogitans tamen quæ malis præparata sunt tormenta gehennæ, et quæ bonis abscondita sunt gaudia perennis vite, timens etiam quotidie iudicium Dei super se, intus torquebatur morsu conscientie, et foris tabescebat in corpore: quid plura? tandem, miserante Deo, timor ille servilis verecundiam viciit; qui, sicut seta filum, charitatem inducere consuevit. Veniens ad Sanctum-Victorem, priorem vocavit, et quia confitendi gratia venisse indicavit, ille paratus ad tale officium, sicut omnes sunt fratres ejusdem monasterii, statim venit, in loco ad hoc deputato sedit, præmissaque exhortatione juvenem confiteri volentem expectavit. Mira res, tantam hora eadem pius Dominus, cujus natura bonitas est, cujus voluntas potestas est, cujus opus misericordia est, cordi ejus contulit contritionem, ut quoties confessionem inciperet, toties singultibus intercepta vox deficeret: in oculis lacrymæ, suspiria in pectore, singultus erant in gutture; hæc ut vidit prior, dicebat scholari: Vade, scribe peccata tua in schedula et defer ad me; placuit consilium juveni, abiit, scripsit, die altera rediit, et si confiteri posset iterum tentans, ut prius defecit: et cum nil proficeret, schedulam priori porrexit. Legit prior et obstupuit, dixitque juveni: Non sufficio tibi solus dare consilium, vis ut ostendam abbati, et licentiavit ei: venit prior ad abbatem, et porrexit schedulam legendam, rem ei per ordinem exponens. Quid deinde gestum sit, audiant peccatores, et consolentur desperati, et recreentur; mox enim ut abbas chartulam ad legendum aperuit, totam ejus continentiam deletam invenit; impletumque est in eo quod Dominus per Isaiam dicit: Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua; et paulo post advocantes scholarem, ostenderunt

schedulam, dicentes ejus peccata esse divinitus deleta, quam cum perspexisset, et ex signis bene cognovisset, in tantum cor ejus ex magnitudine gaudii est dilatatum, in quantum prius ex magnitudine tristitiæ fuerat angustatum, et nullam ei injungentes satisfactionem, monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficiis gratias ageret, atque de cætero cautius viveret». Illicusque Casarius.

46. *Richardus rex Angliæ Gaufridum persecutus moritur.* — Sed ad Innocentium regum delicta insectantem revertamur. Richardus Angliæ rex Gaufridum fratrem Eboracensem archiepiscopum vehementer divexerat; justitiæ observantissimus Pontifex pro eodem presule omnia opera enixus est¹, ut cum in regis gratiam, pristinaque restitueret dignitatem; eodemque argumento ad regem ac Rothomagensem archiepiscopum scripsit, commendavitque, ut inter hos principes pacem omni ratione conciliare studeret; graviori etiam ad regem Epistola data sic eum compellat²: «Ne culpa tua nobis, et in præsentia ad detractionem, et in futuro imputetur ad penam, eidem cardinali dedimus in mandatis, ut magnificentiam tuam ad hoc per interdictum totius Eboracensis provincie appellatione remota compellat; et si nec sic infra tempus, quod idem legatus tibi statuerit, effeceris quod mandamus, ex tunc totam Angliam sublato appellationis obstaculo subijcial sententiæ interdicti». Præterea circa hoc negotium Petro cardinali legato litteras misit³, quibus contra Eboracensis Ecclesiæ sacerdotia dignitatesque occupantes sententiam tulit. Quomodo vero Richardi regis obitu res Gaufridi ad meliorem statum adductæ fuerint, paulo infra dicetur. Hoc namque ipso anno Richardi necem contigisse, hujus temporis scriptores testantur, atque Innocentii litteræ ostendunt; cum eodem anno, et ad Richardum, et ad successorem ejus, ac fratrem Joannem scripsisse reperitur: cecidit enim plane in Richardum divinum illud oraculum⁴: *Multos perdidit aurum et argentum*; dum enim investigando thesauro avidè inhiat, in mortem inopinatum incurrit; qua vero ratione hæc obtigerint, a Rogerio⁵, qui hisce temporibus historiam conscribebat, accipiamus: «Interim Wido-
marus vicecomes de Limoges, invento magno thesauro auri et argenti in fundo suo, misit inde Richardo regi Angliæ domino suo partem non modicam (de quo Rigordus ad annum 1199 in Vita Philippi Augusti hæc ait: «Thesaurus prædictus, ut ferebatur, fuerat imperator quidam de auro purissimo cum uxore, et filiis, et filiabus ad mensam auream residentibus, qui posteris quo tempore fuerant, certam dabant memoriam) sed rex eam refutavit, dicens se debere totum illum thesaurum, habere de jure donationis suæ, quod prædictus vicecomes nullo modo concedere voluit». Subdit

¹ Cas. l. i. c. 10.

¹ Lib. II. Ep. LV. — ² Lib. I. Ep. LVI. — ³ Regest. post eund. Ep. — ⁴ Eccl. VIII. — ⁵ Roger. Hist. Ang.

auctor Richardum polinudi thesauri cupiditate æstantem, rapto exercitu oppidum (cui apud Gallos Chaluz nomen est) obsidione cinxisse, eumque inclusi deditiois et pacis leges exposcerent, superbe et inmaniter a Richardo ipsis denegatas; quare illi ex desperatione sumptis animis ad propulsandas hostiles impressiones se comparaverat, inter quos Bertramus de Gurdum expetendæ ultionis avidus, misso telo, Richardum, dum in arcem assilire moliretur, brachio transfixit. Ita Richardus, cui Fulconem anno præterito mortem, ni ab armis quiesceret, comminatum vidimus, letho proximus; temere enim chirurgus, ut ferum avelleret, brachium incidit. Joanni fratri regnum testamento reliquit, opum suarum partem tertiam Othoni regi Germaniæ divisit; adjecit auctor egregium erga percussorem clementiæ exemplum, cum jam id oppidum a Marchadeo expugnatum fuisset: « Deinde fecit coram se venire Bertrammum de Gurdum, qui eum vulneraverat, et dixit ei: Quid mali tibi feci, quare me interestisti? cui ille respondit: Tu inferemisti patrem meum et duos fratres meos manu tua, et me nunc interimere voluisti. Summe ergo de me vindictam, quamcumque volueris: libenter enim patiar quæcumque excogitaveris majora tormenta, dummodo tu interficiaris, qui tot et tanta mala contulisti mundo. Tunc præcepit eum rex solvi, et dixit: Remitto tibi mortem meam ». Subjicit Rogerius percussorem e vinculis laxatum, atque centum solidis donatum a rege, sed abeunti Marchadeum manus injecisse, atque post Richardi mortem exutum pelle in erucim egisse, ac Philippum regis spurium, vindicandæ parentis necis cupiditate ardentem, vicecomiti Lemovicensi mortem intulisse.

47. His consentanea de Richardi cæde (1), de qua tempore obitus habent Robertus de Monte¹, addens ipsum decem annis regnasse, Rigordus², Albertus abbas Stadensis³, Jacobus Meyerus⁴ Martyrus Polonus⁵ ac demum, ut cæteros omittamus, Matthæus Parisius⁶, quem Richardi mortem Christiano principe dignam referentem audire juvat: « Rex sapientissimus, cum periculum sibi cerneret imminere, exitum suum cordis contritione, oris pura confessione, corporis et sanguinis Domini communione munivit, et necis suæ auctori mortem suam condonavit, atque liberatum a vinculis abire præcepit; corpus vero suum apud Fontem-Ebraudi secus pedes patris sui, cujus proditorem se confitebatur, sepeliri jubens, Ecclesiæ Rhotomagensi inexpugnabile cor suum legavit ». Et

paulo post: « Tumore ad cor ejus subito perveniente, octavo idus Aprilis, die Martis (vir Martio operi deditus) apud castrum prædictum spiritum exhalavit. Sepultus est autem apud Fontem-Ebraudi sicut ipse vivens ordinaverat, cum quo multorum judicio decus et honor militiæ pariter sepulta sunt ». Addit auctor Epitaphium:

Pietusv ex ta ducis sepelit, tellusque Chaluz
Corpus dat claudi sub marmore Iouis Ebraudi,
Neustria luque legis cor inexpugnabile regis.
Sic loca per Irina sparsit se tanta roma.
Nec fuit hoc funus, cui sufficeret locus unus.

Quæ autem de Richardi obitu S. Hugo Lincolnensis episcopus præsenferit, ejus Vitæ auctor sic litteris prodidit¹: « Nocte quadam, cum graves curæ et sollicitudines præter morem animum ejus distraherent et infestarent, easque præ tumultu earum et importunitate excutere non valeret, admodum cepit animo perturbari. Sed illico ad se reversus, pectus percussit, graviter ingemiscit, primo mane confessorium acersit, valde se pacasse pronuntiat, quod non ita ut deceat hominem Christianum, omnem curam suam jactasset in Dominum; sed perinde ac si propriis adventionibus ipsi fidendum foret, disruciari et angî inaniter cepisset; revera tamen in tam periculoso tum erat itinere, ut si præ curis canuisset, mirum videri non debuisset. Compertum est postea, illa eadem nocte mortuum fuisse Richardum regem. Nec mysterio vacavit viri sancti turbatio tam insolita, tam vehemens ». His vero opportune attendenda est ex Godefrido visio de Richardi morte, cuidam episcopo Romæ divinitus ostensa: « Dum, » inquit², « quoddam castrum, Limogiæ scilicet, obsideret, et circiens quaereret, ubi assultus opportunus faceret, telo lethaliter percussus, quod non sine judicio Dei factum hoc modo probatur. Siquidem episcopus quidam dum sine causa offensam ejus incurrisset, in tantum eum est persecutus, ut a propria sede eum exturbaret, præcipiens ei ne deinceps ejus se oculis offerret. Ille Romam progressus, ad Apostolicum se contulit, qui dum quadam die astaret altari, ipso momento, quo Richardus obiit telo, videt ipsum letum secus altaris credidinem lapsum, cui charta fuerat innexa, secundum vaticinium Merlini olim prædictum: Telum Limogiæ occidit Iconem Angliæ ». Quæ autem de Richardi anima et purgatorii pœnis crepta narrant historici, suo loco reddemus³.

48. *Joannes Richardi successor.* — Defuncto Richardo rege, Joannes comes Moretonii, qui ut tradunt Rigordus, Martinus Polonus, et post eos

¹ Roher. Append. ad Siezb. — ² Ricor. in Philip. Auz. — ³ Albert. Stad. in Chron. — ⁴ Jac. Meyer. in Annal. — ⁵ Mart. Pol. in Chron. — ⁶ Malth. Par. hist. Aug. in Ricar. 1. et alii.

¹ Apud Sur. tom. vi. die XVI Nov. — ² Godef. in Annal. an. 1198. — ³ Ann. Christi 1232.

(1) Diem obitus Richardi regis Angliæ diligenter adnotavit Radulphus abbas de Cogehale, quæ erat Cisterciensis Ordinis in Angliâ abbatia; asserit enim obuisse *illam die VII idus Aprilis*, quæ XI erata a vulnere accepto, additque regnasse IX annis, mœnibus VII, et diebus XX, (legendum IV.) ductis a III non. Septembris anni MCLXXXIX, quo a Baldamo archiepiscopo Cantuariensi coronatus fuit. MANSI.

S. Antoninus¹, Sine-Terra dicebatur, in illius locum successit², atque e Nortmannia in Angliam profectus, apud Londinium in S. Petri Apostolorum principis, ipso Dominicæ Ascensionis festo, sexto kalend. Junias ab Huberto Cantuariensi archiepiscopo, magna episcoporum, comitum ac procerum frequentia, inter quos S. Hugo Lincolnensis versabatur, qui omnes ad ornandam ac cohonestandam pompæ celebritatem fuerant accersiti, consecratus est et corona redimitus. Hæc pluribus Rogerius³, addens principes cismarinarum regionum post Richardi interitum non Joanni, sed Arthuro ejus nepoti adhæsisse: «Convenerunt in unum (inquit auctor) principes Andegaviæ, Cœnomannæ, et Turoniæ, et adhaserunt Arthuro duci Britannicæ, sicut ligio domino suo, dicentes judicium et consuetudinem terrarum illarum esse, quod filius fratris senioris debet ei succedere in patrimonio sibi debito, videlicet in hæreditate, quam Gaufridus comes Britannicæ pater ipsius Arthuri esset habiturus, si supervivisset Richardum regem Angliæ fratrem suum, et ideo tradiderunt Arthuro Andegaviam et Turoniam et Cœnomanniam. Constantia vero mater Arthuri comitissa Britannicæ venit Turonum, et tradidit Philippo regi Franciæ Arthurum filium suum»; nimirum custodiendum tuendumque, quod et præstitit, ut subdit auctor; eadem refert Parisius. Hæc vero consulto præterire nolimus, ut quæ infra de Arthuro dicenda melius percipi possint⁴. Addit Rogerius Joannem ipso die, quo regia corona cinctus, prædicto Huberto archiepiscopo cancellariæ munus contulisse, cumque ille auctoritatem qua floreret, regiamque familiaritatem, qua decoratus esset, effuse jactaret, sic illum redarguit: «Domine, salva pace vestra loquar, certe si bene consideraretis nominis vestri potentiam et honoris dignitatem, non deberetis jugum servitutis vobis imponere: quia nunquam audivimus, vel vidimus de archiepiscopo fieri cancellarium, sed de cancellario vidimus fieri archiepiscopum». Exciderat Huberto Apostolica sententia⁵, Ecclesiastico viro præ oculis semper habenda: «Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus: ut ei placeat, cui se probavit».

49. Quod pertinet ad Gaufridum Eboracensem archiepiscopum, cujus nuper meminimus, Richardi obitu percepto, dum peractis negotiis, ut subdit Rogerius, ab Urbe in patriam reverteretur, iterum ad Innocentium Pontificem rediit, rebus suis melius prospecturus, et consulturus, quibus ex sententia confectis, in Nortmanniam regressus, ibique a Joanne rege fratre, qui eo se ex Anglia contulerat, honorifice excipitur, ac multi, qui præbendas ad Eboracensem Ecclesiam pertinentes hactenus relinquerant, ardente ac impellente conscientia, ultro cesserunt. Interea quomodo imminencia Angliæ mala divinitus fuerint propulsata, ex Rogerio

addiscemus: «Eodem, inquit, anno, cum Willelmus rex Sctorum esset in proposito veniendi in Angliam cum exercitu, accessit (ad) Ieremum sanctæ Margaritæ, quondam Sctorum reginæ, quod est apud Dunesermelin, et pernoctavit ibi, et divino oraculo in somnis monitus, ne Angliam cum exercitu invaderet, permisit exercitum suum domum redire». Cum vero de gestis in Transalpinis partibus sermonem instituerimus, haud præterenda videntur, quæ Rigordus hoc itidem anno monumentis consignavit¹: «Mense Novembri Michael Senonensis archiepiscopus, vir theologus et Deo placens, migravit ad Dominum. Cui successit Petrus de Corbolio, quondam Innocentii papæ discipulus: per cujus manum et auctoritatem primo Cameracensem episcopatum, secundo Senonensem meruit obtinere». At Petrum Innocentii papæ non discipulum, sed magistrum extitisse, ipsius Pontificis res gestæ, dum de eo ad hujusmodi episcopatus dignitatem ab Innocentio promotio mentio incidit, semel iterumque testantur. In quam sententiam tradit S. Antoninus² Senonensis archiepiscopo viro, ut ait, Deo pleno ad Deum migrante, Petrum Innocentii papæ olim didascalum successisse; itemque de eodem Petro Martinus Polonus hoc facetum ac lepidum scribit³: «Tunc floruit P. de Corliolio (sic enim eum vocat) Senonensis archiepiscopus quondam Innocentii papæ didascalus, de quo dicitur, quod cum papa illi objiceret: Ego te episcopavi; respondit: Ego te papavi».

50. *Otho pro regni Germanici adeptione Pontificis opem implorat.* — Cæterum Richardi morte res Othonis non modicum labefactæ ac perturbatæ fuerunt, quod ille, dum vixit, omnibus nervis contenderet, ut eidem Othoni nepoti suo imperium compararet. Quapropter Otho ad Innocentium Pontificem scribens hæc inter alia⁴: «Testis sit nobis Deus, quod post mortem avunculi nostri regis Richardi, unicuique nobis estis solatium et adiutorium, quia scimus veraciter, dum tantum vos habeamus propitium, negotium nostrum promovebitur, et ad finem bonum, felicem et optatum, auxiliante Domino, productur; unde vos sicut patrem charissimum et dominum modis omnibus honorare proponimus, et omnia jura nostra, sicut audivimus in litteris nostris, proximo conservare. Negotium enim nostrum vestrum reputetis, quia vobis in adiutorio nunquam deesse volumus, et omnia negotia nostra, quæ vestra sunt, secundum consilium vestrum terminabimus». Ad quæ forsitan videtur spectasse Godefridus, dum ait⁵: «Constabat quia Otho rex omni pæne terreno auxilio et humano solatio destitutus, quantum ad respectum adversæ partis, regnum aut imperium nunquam obtinere posset, nisi ad-

¹ S. Ant. par. II. tit. XVII. § 32. — ² Ibid. — ³ Rog. nbi sup. et Matth. Par. eod. an. — ⁴ Ann. Chr. 1202. — ⁵ 2. Tim. II.

¹ Rig. in Phil. Aug. Franc. reg. — ² S. Ant. par. II. tit. XVII. c. ult. § 30. — ³ Mart. Pol. Chron. l. IV. in. Innoc. III. par. I. — ⁴ Vatic. Cod. sup. cit. Ep. XIX. — ⁵ Godef. in An. hoc anno.

jutorio solius Dei, qui dominatur in regno hominum, et cuique voluerit, dabit illud ». Quamvis enim Joannes rex initio ipsi favere visus sit, cito tamen eum deseruit, quod Innocentius postea ipsi hinc verbis objecit :

« Innocentius, etc.

« Cum inclytæ recordationis Richardus rex Angliæ frater tuus Sedi Apostolicæ cum multa precum instantia supplicavit, ut promotioni charissimi in Christo filii illustris regis Othonis, nepotis ejusdem regis et tui, in Romanum imperatorem electi efficaciter intendere dignemur, promittens se ad id operam efficacem impensurum ; eodem rege, prout Domino placuit, sublato de medio, tu qui eidem in regni solio successisti, non solum precibus, sed etiam promissionibus per litteras plures et nuntios apud nos et fratres nostros pro eodem negotio instare curasti, asserens te et terram tuam expositurum omnino ad ejusdem negotii complementum. Nos vero credentes, ut quod promittebas verbo, curares opere adimplere, promotioni ejusdem regis sollicitius intendere procuravimus, sicut per Dei gratiam effectus operis manifestat. Sed qualiter tu postmodum deserens nos, et Romanam Ecclesiam, eidem regi manum auxilii tui subtraxeris, et juraveris contra ipsum, utinam nescirent alii, quia non potuit nos latere ». Hæc ille. At de jurejurando Joannis inferius. Cæterum Othonem, dum ab omnibus pene derelictus esset, ab Engilberto Cæco, qui divino numine afflatus futura prædicebat, erectum, ac meliorum spe recreatum testatur Cæsarius ¹ : « Tempore quodam invitatus a ducissa Saxonie Henrici ducis matrona valde religiosa, inter alia multa, quia unus ex filiis ejus imperator esset futurus, prædixit, quod postea impletum vidimus in Othone, qui Henrico successit in imperio. Hic cum post electionem in maximis fuisset tribulationibus, et pæne omnibus desperatus, ab eodem Cæco confortatus est, eo asserente, quia omnibus modis forent implenda, quæ a Deo fuerant præordinata ».

51. *Papa Compostellanam Ecclesiam ornat privilegiis, Turonensem declarat metropolitanam.*

— Sed rursus ad Innocentium, qui in solio justitiæ disponente Domino, constitutus (ut ejus utamur verbis ²) ad Apostolicam Sedem allatas questiones perpendit diligentissime, sapientissimeque dirimit. Extant complures ejus Epistolæ ³ ad Compostellanum et Bracharensem archiepiscopos, aliosque, hoc ipso anno date, quibus in eorumdem præstulæ causa a se latam sententiam confirmat. Sed præstat hic adnotare, quæ Pontifex ad Martinum Bracharensem archiepiscopum scribens de crucis usu sanxit ⁴ : « Ne præ multitudine et magnitudine questionum, quæ inter te ac venerabilem fratrem nostrum Compostellanum archiepiscopum

vertebantur, importabile vobis gravamen incumberet, super questione de usu crucis aliquando ventilata, vos ad concordiam duximus invitandos : qui nostris acquiescentes consiliis, in hunc modum concorditer convenistis, ut uterque per provinciam alterius universam, crucem ante se faciat sine contradictione deferri. Volentes igitur, ut hæc forma concordie nostro mediante studio procurata, inter vos et successores vestros inviolabiliter observetur, eam auctoritate Sedis Apostolicæ confirmamus, statuentes, ut nulli omnino hominum, etc. Datum Lateran. II non. Julii ». In eandemque sententiam ad Petrum archiepiscopum scripsit, ad quem item paucis interjectis diebus Diploma dedit ⁵, quo decessorum suorum vestigia sectatus, Compostellanam Ecclesiam ob B. Jacobi Apostoli ibi quiescentis reverentiam privilegiis ornavit et communivit, eidemque archiepiscopalem sedem ex Emerita quam Sarraceni occupaverant, Compostellanam translata in omnes securas ætates confirmavit : decrevitque Emeritanum episcopum, cum ea urbs ex Sarracenorum manibus servituteque in Christianorum potestatem libertatemque dante numine esset vindicata, Compostellano archiepiscopo obnoxium futurum. Tum subdit de anno censu, quem Catholici reges solvendum Compostellanæ Ecclesiæ decreverant : « Illum etiam censum qui vota dicitur, quem Hispanorum Catholici reges ex singulis boum paribus a flumine Pisorga usque ad mare Occidentale, et per totam Lusitaniam provinciam, atque etiam in Toletæ et Transseram annuatim persolvendum pro salute totius terræ liberaliter statuerunt, eidem Ecclesiæ confirmamus et omnimodo interdicens, ut nulli fas unquam sit, cum ipsi Ecclesiæ qualibet occasione subtrahere. Dat. Lat. per manus Rainaldi Acheruntini archiepiscopi cancellarii vice agentis II idus Julii, Indict. II Incarn. Dom. MCCCXIX, Pontificatus vero D. Innoc. papæ III ann. II ». De hoc censu alibi etiam Pontifex ⁶.

52. Sed ad sapientissima Innocentii judicia, unde deflexit, revocetur oratio ; pergunt Acta : « Eodem quoque tempore veterem illam, sed necdum inveteratam querelam, quæ de metropolitana dignitate super totam Britanniam inter Turonensem et Dolensem Ecclesias vertebatur, tam prudenter examinavit, tamque subtiliter definivit, ut licet per prædecessores suos multoties fuerit definita, nunquam tamen, nisi per eum finem fuerit sortita finalem ». Habes, lector, de his prolixiorum Innocentii Epistolam ad Bartholomæum Turonensem archiepiscopum ⁷, ubi in primis hæc contenta, quibus Dolensem Ecclesiam Turonensi ut metropolitanae subjecit, sanxitque, ne in posterum Dolensis episcopus pallii usum afflectaret, ac licet post latam sententiam instrumenta aliqua pro Dolensi Ecclesia producerentur, se Apostolica auctoritate

¹ Innoc. I. v. Ep. CLX. — ² Cas. I. vi. c. 10. — ³ Innoc. I. II. Ep. XCIVII. — ⁴ Ibid. Ep. XCV, CXVI, CXVII, CXVIII, CXIX, CXL.

— ⁵ Ibid. Ep. XCVIII.

⁶ Innoc. I. II. Ep. CXXX. — ⁷ Ibid. Ep. CXXXVII, CXXXVIII, CXL.

— ⁸ Ibid. Ep. LXXIX.

vim omnem illorum rescindere atque elidere, ne his sæpius sopita iterum revivisceret.

« Innocentius, etc.

« Dolensis Ecclesia postulabat, ut cum in libertatis semper possessione fuisset, electum Joannem per dilectum filium nostrum Joa. lit. S. Pudenticianæ presbyterum cardinalem, tunc Apostolicæ Sedis legatum auctoritate Apostolica confirmatum consecrare in archiepiscopum, et in usum pallii curaremus de solita Sedis Apostolicæ benignitate conferre. Cæterum ex parte Turonensis Ecclesiæ fuit ad prædicta responsum, quod cum olim tota Britannia fuisset Turonensi Ecclesiæ tanquam metropoli suæ subjecta, Britannis tandem conspirantibus contra regem Francorum, et proprium sibi constituentibus regem, occasione B. Sansonis quondam Eboracensis archiepiscopi, qui dum in partibus Britannicæ pateretur exilium, in Dolensi Ecclesiæ cum archiepiscopaliibus insignibus ministrarat, Dolensis Ecclesiæ contra Turonensem supercilium elationis assumpsit, Britannis volentibus sibi novum archiepiscopum, sicut novum regem creaverant suscitare. Unde bonæ memoriæ Nicolaus papa prædecessor noster, Salomoni tunc regi Britannicæ scribens, quod omnes episcopi regni ejus suffraganei essent Ecclesiæ Turonensis per litteras suas expressit, adjiciens tandem ut si contentiosus agere vellet, ad Sedem Apostolicam destinaret, ut quæ esset sedes metropolitana per ejus iudicium appareret. In aliis etiam litteris, directis eidem Turonensi Ecclesiæ metropolim esse Dolensis Ecclesiæ, sicut ex prædecessorum suorum monumentis et exemplis priorum patere dicebat, asseruit, etc. » Demum post adductas Urbani II, Lucii II, Eugenii, Anastasii, atque Alexandri Pontificum auctoritates, qui Apostolica sententia metropolitanicæ dignitatis jura Turonensi Ecclesiæ asseruerant, ita litem dirimit Innocentius :

« Audientia ergo sibi propter hoc publica in consistorio bis indulta, quia præter præmissa nihil ad commodum partis suæ potuit allegari : cum quasi prænosceret quod deberet in causa succumbere, electioni renuntiare voluit in manibus nostris : et a commissa sibi et sociis suis a Dolensi capitulo super eadem causa procuracione cessare. Nos autem nolentes hominum malitiis indulgere, nec renuntiationem recipimus, nec passi fuimus, ut a commisso sibi et sociis suis a Dolensi Ecclesiæ super eadem causa procuratoris officio resiliret. Ipso igitur nihil quod ad causam suam faceret postmodum proponente, cum ipsum negotium diu quidem cum multa diligentia nos et fratres nostri sufficientissime discussimus, præmissis et aliis multis rationibus, per idoneos advocatos, ab utraque parte prudenter inductis : quas propter prolixitatem superfluum, in hac pagina prætermisimus annotare : de communi fratrum nostrorum consilio, auctoritate Dei omnipotentis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra, utraque parte præsentem, prædictas prædecessorum nostrorum

sententias confirmantes, decernimus, statuimus et sancimus, ut Dolensis Ecclesiæ perpetuis semper temporibus suffraganea plene subiaceat Ecclesiæ Turonensis et debitam ei suæ veræ metropoli reverentiam et obedientiam, cum aliis suffraganeis Ecclesiæ Turonensis impendat, nec unquam Dolensis episcopus ad pallii usum aspiret : et ne causa lotios definita, de cætero valeat in contentiosis scrupulum refricari, si qua post hac instrumenta vel argumenta pro parte Dolensis Ecclesiæ possent quomodolibet inveniri, nos auctoritate Apostolica nil ea penitus valitura censemus. Nulli ergo, etc. definitionis, etc. Dat. Lateran. per manum Rainaldi, D. papæ notarii, cancellarii vicem agentis, kal. Junii, Indictione II, Incarnat Domini ann. MCCCXIX, Pontificatus vero B. Innocentii papæ Tertii anno II. » At de abdicatione, quam electum Dolensem pertentasse ait Pontifex, hæc Rogerius : « Cum Dolensis electus contra se sententiam datam audisset, turbatus, nec immerito, ac tristis plurimum ad præsentiam D. papæ accessit, et se volens dimittere, ipsi domino papæ Dolensem Ecclesiam resignavit. Cui dominus papa, cum hoc vidisset, et absque mora respondit : Tu sponsus es, et te sponsa tua exigit. Istud facere absque nostra licentia, quod nolimus, tu non potes : tibi in virtute obedientiæ præcipimus, ut post vocationem factam ab archiepiscopo Turonensi, infra quadraginta dies ad ipsum, omni excusatione posthabita, tanquam ad metropolitanum tuum recepturus ab eo munus consecrationis accedas ». Sic ille. Innocentius porro alias ejusdem exempli cum paulo ante recensita Epistola misit archiepiscopo et capitulo Turonensi¹, Francorum regi², clero et populo Dolensi, Rhotomagensi archiepiscopo, atque aliis, quorum Rogerius meminil.

53. *Conradum Herbipolensis sedis invasorem excommunicat.* — Ut vero Innocentius Dolensem sua dignitate decedere meditantem munere abire non permisit, ita Conradum Hildesemensem, sedis Herbipolensis invasorem, e dignitatis gradu reluctantem dimovit : plurimum enim adversus superbum præsumptum fuisse laborandum, ipsius Epistolæ, tum Vitæ Acta declarant, in quibus hæc leguntur : « Excommunicavit Conradum Hildesemensem (Hildesemensem) episcopum imperialis aulae cancellarium, virum utique nobilem, divitem et potentem, ingeniosum, industrium, et astutum ; quia videlicet ad Herbipolensem Ecclesiam sua præsumpsit temeritate transire, monitusque contempsit respicere ab errore, prætendens quod a Cælestino papa sibi fuerat indultum, sed hæc indulgentia cum non poterat excusare, quoniam Herbipolensis Ecclesia, quamvis ditior, non tamen dignior, quam Hildesemensis existit, et majoris est indulgentiæ, ut quis transeat ad patrem, quam ad majorem dignitatem ascendat ; et

¹ Innoc. I. II. Ep. LXXX. — ² Ibid. Ep. LXXXI.

ideo cum post admonitionem contemptam præcepisset eidem, quatenus utramque Ecclesiam dimitteret, quia cautum est in canonibus, ut qui ad majorem se plebem contulerit, et a cathedra pelli aliena, et carere propria, ne illis præsideat quos per superbiam sprevit, vel illis quos per avaritiam concupivit; ipse tamen excommunicari fecit eundem, et per totam provinciam publicari ». Hæc ibi quæ et ejusdem Pontificis litteris comprobantur, quandoquidem hoc ipso anno ad eundem Conradum prætermissa salutatione scribens¹, invehitur in eum graviter, quod Apostolicæ Sedis auctoritate contempta (ad quam, ut ait, episcoporum cessiones, depositiones, et translationes spectare compertum est omnibus, eadem dixerat in Epistola ad Andegavense capitulum paulo ante data²), ab Hildesemensi ad Herbipolensem Ecclesiam transire præsumpsisset. Quapropter et præcipit³ Hildesemensi capitulo, ut alium sibi eligant episcopum, et Magdeburgensi archiepiscopo⁴ et suffraganeis ejus, pluribusque aliis episcopis, ut illius anathema promulgarent. « Ipsum, inquit, in festo principis Apostolorum proxime præterito presentibus nuntiis ejus inter missarum solemniam excommunicatum publice nuntiavimus, et mandavimus ab omnibus evitari. Ideoque universitati vestræ per Apostolicam scripta mandamus et districte præcipimus, quatenus latam in eundem C. a nobis excommunicationis sententiam publicantes, ipsum singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis denunciatis excommunicatum: et ab omnibus tanquam contemptorem Apostolicæ jussionis arcetis evitandum ». Ut vero post imploratam Innocentii papæ misericordiam episcopatum recuperarit, suo loco dicemus.

54. *Franciæ regis et Flandriæ comitis causam agnoscit, Judæis consulit, Dalmatiam Romanæ Ecclesiæ conciliat.* — Cum nostra oratio in episcoporum causis versetur, non est prætereundum Innocentium hoc eodem anno Hierosolymitano patriarchæ et Domini Sepulchri canonice demandasse⁵, ut ad certum diem procuratores suos ad Apostolicam Sedem mitterent, de Tyrensi et Petertensi archiepiscopatus causam adversus Antiochenum patriarcham dicturus. Quid demum in Balduini comitis Flandriæ causa egerit, exponamus. Exarserant antea inter Philippum Francorum regem ac Flandriæ comitem nonnulæ controversiæ, ad quas extinguendas ad certas leges descenderant, quas sacramento servaturum Balduinus sponderat; sed cum subditorum voluntates ad eas admittendas flectere non posset, a Philippo obtinuerat, ut ipsum juramenti religione liberaret, at Philippus paulo post facti pœnitens, eas pacis leges C. Pontifici confirmandas obtulerat, sed comes cum se his solum ostenderet, Sedes Apostolica comitem liberum penitus censuit: evecto

postmodum ad Pontificatum Innocentio, facitis fraudibus, ab eo elicitis, ut legatus Apostolicus anathemate, interdicloque incussis Balduinum ad juratas primo pacis leges servandas addigeret, mox comite rei iniquitatem exponente, Innocentius censuras a legato revocandas, convellendasque imperavit¹. Qua de re ad Ambianensem etiam, ac Tornacensem episcopos scripsit², quod autem regi Francorum suo nomine significare jubet archiepiscopum, eidem regi per litteras exposuit³. Ad hæc Balduinum et Mariam ejus uxorem, tanquam peculiare, ut ait⁴, Ecclesiæ filios protegere, turrique volens, omnino velat, ne quis sine justa manifesta causa ipsos, eorumve loca Ecclesiastica censure subjicere audeat, irritam faciens, si qua in eos sententia ferretur, dum illi ad Apostolicam Sedem appellassent. Hæc de tanto principe haud silentio prælerisse oportuit.

Reticendum quoque non putavi, æquissimum Pontificem non solum dilectos filios, verumetiam exteros ipsos, cæteroqui immeritos, ab injuriis vindicasse; cum enim exagitati Judæi patrocinium ejus implorarent, dato pro ipsis Diplomate hæc jussit⁵: « Ex Christianæ pietatis mansuetudine prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, Calixti, Eugenii, Alexandri, Clementis, et Cælestini Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, ipsorum petitionem admittimus, eisque protectionis nostræ clypeum indulgemus. Statuimus, enim, ut nullus Christianus invitos vel nolentes eos ad baptismum per violentiam venire compellat, sed si eorum quilibet sponte ad Christianos fidei causa confugerit, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, sine quolibet efficiatur calumnia Christianus veram quippe Christianitatis fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed invitus cognoscitur pervenire, etc. » Velat ne ulla Judæis injuria aut damnum eorum rebus a Christianis inferatur. Sed qui pernicaces homines defendit, eos amantissimo sinu excipiebat qui ad fidem Christi transvolabant: ita Ædnuensem episcopum arguit⁶, quod Judæi conversi ejusque filii curam neglexisset, atque abbatem et conventum S. Mariæ de Leycestre quemdam Judæum, qui susceptis Christianis sacris, ex summis opibus et florenti fortuna in abjectam atque egentem de fecerat, alere jussit⁷.

55. Incendebat nimirum illum zelus lucrandarum Christo animarum, quo inflammatus ex Apostoli monito ingenium ad omnia flecebat, ut omnes, sive Judæos, sive gentiles, sive hereticos, sive schismaticos ad Christum adduceret. Is vero emicuit, cum Vulcano Diocliæ atque Dalmatiæ rege divinitus ad Romanæ Ecclesiæ obsequium revocato, ad populos ipsi obnoxios convertendos Joannem cappellanum et Simonem sub-

¹ Innoc. I. II. Ep. DLXX. — ² Ibid. Ep. DXXIX. c. 2. — ³ Ibid. Ep. LII. vid. — ⁴ Ibid. Ep. CCXCVI. — ⁵ Lib. I. Ep. DII.

¹ Innoc. I. II. Ep. XL. — ² Innoc. Reg. post cit. Ep. — ³ Ibid. Ep. XLI. — ⁴ Ibid. Ep. XLIII. — ⁵ Ibid. Ep. CCLXXXII. — ⁶ Ibid. Ep. CCXVIII. — ⁷ Ibid. Ep. CCXXVI.

diaconum in eas regiones misit, provinciamque ipsi imposuit¹, ut omnia male antea statuta, atque a vera pietate abhorrentia emendarent. De quo regi reginæque, tum spectatissimo in iis regionibus viro S... magno Japano, uxoriq[ue] ejus, tum Diocliensi archiep[iscop]o, tum denique regionum illarum archiep[iscop]o, ep[iscop]o, abbatibus, atque clericis litteras misit². Extant iidem a Vulcanano reddite ad Innocentium litteræ quas ex parte afferre, ut quæ tanti principis pietatem redoleat illustrentque, haud molestum fore putavi³.

« Beatissimo atque sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia sacrosancte Romane summo Pontifici et universali papæ, Vulcanus eadem gratia Diocliæ atque Dalmatiæ rex, salutem et devotionis affectum.

« Venientibus ad nostram præsentiam domino Joanne Capellano, et domino S. religiosi, et discreti sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Sedis legatis amodo jucundati sumus, qui sicut solis splendor in virtute sua radianse totum orbem videntur illustrare, ita illorum sancta, et salubri prædicatione totum regnum nostrum creditur fore illustratum. Unde merito dicimus: Visitavit nos oriens ex alto. Illorum itaque probitate et scientia nos informati, Deo et paternitati vestræ innumeras grates rependere curamus, quia tales ad nos misistis, quales in voto habuimus suscipiendos, divino munere præditos, quia omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est. Præsentatis igitur litteris vestris intelleximus quia postulationibus nostris Apostolatus vestri bealudino misericorditer acquievit. Unde nos cum magna animi devotione præcipimus, ut per totum regnum nostrum, omnia, quæ secundum Deum sunt, ordinent et confirmet. »

56. Hæc ipse, Christianis principibus summæ in Apostolicam Sedem ejusque ministros observantiæ et obedientiæ egregium ad imitandum exemplum præbens. Rescripsit præterea ad Innocentium, tum magnus Serviciæ Japano⁴; tum Joannes Diocliensis et Antibarensis archiepiscopus in hæc verba⁵:

« Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Joannes Diocliensis et Antibarensis Ecclesiæ humilis minister, tam debitam quam devotam obedientiam.

« Gratias uberes refero sanctissime paternitati vestræ de honore pallii et pontificalis officii plenitudine, quam mihi per dominum Joannem et dominum Simonem familiares et legatos vestros concedere dignati estis », et infra: « Ego vero in proximo nuntios meos ad pedes vestræ sanctitatis transmittam, qui devotionem meam paternitati vestræ plenius declarabunt ». Hactenus Joannis Epistola ad Innocentium, post quam Synodalia acta leguntur, ubi nonnulla decreta ex sanctorum Patrum Con-

ciliis quod legati profiterentur, renovata. Præmo contra simoniacos sancitur, ut tam episcopus, qui pecunia allectus sacros ordines contulerit, quam qui prudens ac sciens susceperit, perpetuo deponatur.

Eorum dein conjugia, qui sacris ordinibus initiati sunt, damnantur: præterea subditur: « Prohibemus etiam, ne aliquis episcopus, nisi in Quatuor Temporibus juxta sanctorum Patrum constitutionem, aliquem ad sacros ordines promovere præsumat; solus enim Romanus Pontifex Dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cum autem episcopus ordinationem fecerit, non nisi unum ordinem a subdiacono, et supra conferre præsumat: ordinatus autem in subdiaconum, ad minus per annum in eodem officio deserviat, et diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire præsumperit, tamdiu a conferendis ordinibus abstineat, donec a Romano Pontifice misericordiam consequatur ». Præterimus silentio alios canones in ea Synodo sanctos, quod in lucem editi sint, atque omnibus nota complectantur.

57. Dum Joannes ac Simon in Diocliæ partibus legationis munere fungerentur, accusatus est homicidii Dominicus Sacensis episcopus, celebratoque Concilio, ut illius causa ageretur, convictus solummodo est homicidam scienter ad sacros ordines promovisse, ob quam culpam ultro mitra abjecta se episcopatu abdicavit, dein facti penitens repetitis dignitatis insignibus, ad Sedem Apostolicam provocavit, quem discussa hanc tulit sententiam Innocentius, quæ archiepiscopus Antibarensi litteris significavit¹: « Cum secundum Apostolum episcopus bonum testimonium debeat et ab his qui sunt intus, et ab his qui sunt foris habere, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari, nec præferens memorandi criminis labem, lucidam gerat sacerdotii dignitatem. Nos attendentes quod salius sit in Domino in inferiori ministerio deservire, quam graduum sublimitatem appetere cum scandalo aliorum, episcopum monuimus diligenter, ut postquam episcopalia insignia resignarat, citra pontificale fastigium Creatori suo devotum impenderet amodo famulatum, quod in humilitatis spiritu et contrito animo visus est acceptasse ». Subdit, ut certos episcopatus redditus ad vitam sustentandam attribuat, atque in eos, qui ipsum exagitarent, anathema fulmineret. Qua vero ratione Dominicus temere dignitatem recuperare pertentavit, sequenti anno videbimus.

58. *Pro Bulgaris convertendis curat.* — Aggregatis felicissime Romane Ecclesiæ, a qua diu discissæ schismate fuerant, Dalmatia ac Dioclia, convertit animum Innocentius in Bulgaros ad Christi ovile instar solliciti pastoris revocandos, cui sese egregia obtulit tentandæ rei, quæ demum

¹ Lib. eod. Ep. DXXIV. — ² Innoc. Reg. post VII. Ep. — ³ Lib. II. Ep. CLXVII. — ⁴ Innoc. I. II. Ep. CLXVIII. — ⁵ Ibid. Ep. CLXIX.

¹ Lib. I. Ep. CLXXII.

postea in opus perducta est, occasio: exensserat enim Bulgarorum princeps per hæc tempora Græcorum jugum, atque e Romanis veteribus genus suum ducere gloriabatur, ob quæ missis legatis, litterisque ipsi gratulatus, ut ad Romanæ Ecclesiæ obsequium rediret provocavit; de quo hæc ejus Aeta: « Direxit Dominicum archipresbyterum, Bisuntinum, virum in Græca et Latina lingua peritum, ad Joannem dominum Blancorum et Bulgarorum, qui a Græcorum dominio se subduxerat, per quem tales ei litteras destinavit:

« Innocentius etc.

« Respexit Dominus humilitatem tuam, et devotionem quam erga Romanam Ecclesiam cognosceris hactenus habuisse, et te inter tumultus bellicos et guerrarum discrimina, non solum potenter defendit, sed etiam mirabiliter et misericorditer dilatavit. Nos autem audio, quod de nobili Urbis Romæ prosapia progenitores tui originem traxerunt, et tu ab eis et sanguinis generositatem contraxeris, et sincere devotionis affectum, quem ad Apostolicam Sedem geris, quasi hereditario jure, jampridem te proposuimus et litteris et nuntiis visitare; sed variis Ecclesiæ sollicitudinibus detenti, hactenus non potuimus nostrum propositum adimplere: nunc vero inter alias sollicitudines nostras, hanc etiam assumendam duximus, imo consumendam potius jamdudum assumptam, ut per legatos et litteras nostras te in laudabili fovcamus proposito, et devotione Sedis Apostolicæ solidemus, etc. » Hactenus Innocentii Epistola, quæ etiam in ejus eius regesto habetur¹. Quomodo autem princeps ille Romani Pontificis legationem litterasque summa gratulatione ac reverentia exceperit, atque humanioribus verborum officiis rescripserit, suo loco exponemus. Jam ad Græcorum res, quorum conversionem ardentissime sibi hæc Innocentius, nos conferamus.

59. *Unioni Græcorum studet, datis litteris ad imperatorem Alexium et ad patriarcham* — Miserat anno superiore Constantinopolim Innoc. papa nuntios quod ejus Acta testantur, Albertum subdiaconum, et Albertinum notarium ad Alexium imperatorem, adhortatos, ut Terræ-Sanctæ suppeditas ferret, Græcorum Ecclesiam ad Apostolicæ Sedis obedientiam, a qua contumaciter tandem defecerat, revocandam, operam daret. Præterea Constantinopolitanam patriarcham admonerat, quod supra tetigimus, ut principem ipsum ad id impellere atque inducere omni studio niteretur. Quod autem exinde factum, misse ultro citroque litteræ significant, quæ in Pontificio hujus anni regesto asservantur. Visus est Camaterus patriarcha Pontificios legatos humaniter exceperisse, atque Innocentii zelum commendasse, qui ipsum de conjungenda Romanæ Græcorum Ecclesia provocasset, tum perfidiam suam in modum dubii exposuit², cur tandem Romanam Ecclesiam universalem

appellasset Innocentius, atque Ecclesiarum matrem, et cur is dignitatis titulus Hierosolymitanæ attribuendus non sit, cum ex ea fides Christiana emanarit.

« Innocentio sanctissimo PP. Rom. et in Christo Domino dilecto fratri nostro.

« Quod mihi in tuæ sanctitatis scripto non modicum superinduxit ambiguitatem, non abscondam. Nam et pro miro habeo, quomodo unam et universalem Romanorum vocasti Ecclesiam, ut quasi jam divisam in species quasdam specialissimas, et hæc uno existente grege, ovilium Christi nobis quodammodo pastoribus sub eo constitutis pastorum principe communique doctore. Et quomodo erit, quod apud vos Romanorum Ecclesia mater (et dixisti) communis aliarum Ecclesiarum, et secundum quas aliquas rationes, et per quas nunquam causas quero addiscere dubitans. Quod autem mihi, et plus extendit ambiguitatem, dicam, et indulge mihi sacrissime papa, si nunc primo hunc patriarchalem sacrum thronum me ascendente, nondum de tali hac dubitatione diligentem solutionem addiscere accidit. Audiens enim quis in psalmis David dicentem: Mater Sion dicit homo, et homo natus est in ea, secundum verum utique verbi et justitiæ æquitatem, Hierosolymitanam Ecclesiam matrem aliarum Ecclesiarum nominabit, prærogantem secundum fidem tam tempore quam et dignitate. In ea enim utique ut novissimum omnium Christus et natus est secundum carnem et conversatus, etc. » Post hæc vero de schismate, quod a Pontifice Græcis fuerat exprobratum, se suosque purgat in hunc modum: « Reprehensionem autem a tua sanctitate nobis superinductam silere nequeo, ut sciendentibus quasi unam, et desuper contextam Christi vestem, et sic a vobis usque nunc, et discissis, etc. » Hæc Constantinopolitanam patriarcha in rebus certissimis notissimisque vel dubius ac anceps, vel ignarus; nec mirum, qui enim ab Ecclesia Catholica schismate discissus aberrat, ubi solummodo veritatis sol Christus affulget, cæcitate necesse est, altissimisque tenebris sit involutus.

60. At qui ipsius Christi vices gerebat in terris Innocentius, doctrinæ micantes adeo radios e Petri cathedra in tenebricosum Orientem jaclatur, ut iis omnes etiam Græcorum ignorantie tenebræ disijci discutique possent, nisi possuissent, ut scriptum est¹, *tenebras lucem, et lucem tenebras*. Præstaret equidem tanto Pontifice dignas litteras² iisdem verbis adducere, sed cum studeamus brevitati, ea tantum, omissis cæteris, afferemus, in quibus vis potissimum sita est.

« Innocentius etc.

« Huic Dominus (nimirum Petro) oves suas pascendas, vocabulo tertio repetito, commisit, ut alienus a grege Dominico censeatur, qui eum etiam in successoribus suis noluerit habere pastorem.

¹ Innoc. I. II. Ep. GLVII. — ² Apud Innoc. I. II. Ep. CC.

¹ Isa. v. — ² Lib. II. Ep. CCI.

Non enim inter has et illas oves distinxit, sed simpliciter inquit: Pasce oves meas, ut omnes omnino intelligantur ei esse commissa. Jacobus enim frater Domini, qui videbatur esse columna, Hierosolymitana sola contentus, ut ibi semen fratris præmortui suscitaret, ubi fuerat crucifixus, Petro non solum universam Ecclesiam, sed totum reliquit sæculum gubernandum, etc.» Postquam plura in hanc sententiam ex sacris Scripturis congressit, subdit ista:

« Ipse quidem primus Judæos, ipse quoque primus Gentiles post Ascensionem Christi convertit ad fidem, ut super utrosque fideles se primatum accepisse monstraret. Cum ipso die Pentecostes ad verbum exhortationis ipsius circiter tria millia Judæorum baptismi receperint sacramentum, ac deinde Cornelium centurionem, et suos quasi primitias gentium ad revelationem angelicam baptizarit. Cum autem inter Apostolos ad consultationem credentium magna fieret conquisitio, utrum oporteret circumcidi fideles, et legem Mosaicam observari, Petrus principali fretus auctoritate respondit: Quid tentatis Deum imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Cujus sententiam subsequutus, Apostolicum super ipsa questione decretum Jacobus promulgavit. Paulus etiam postquam abiit in Arabiam, et iterum rediit in Damascum; deinde post tres annos venit Hierosolymam, ut Petrum videret, cum eo Evangelium, quod in Gentibus prædicaverat, collaturus: ne forte in vacuum curreret, aut etiam cucurrisset, etc.»

61. Cæterum ad illa, de quibus Joannes edoceri cupiebat, hac ratione respondit: « Quæsisisti etenim dubitans et addiscere volens, qua ratione Romanam Ecclesiam unam et universalem in nostris litteris vocaverimus, velut in quasdam species specialissimas jam divisam, cum et unus sit pastor et unum ovile, licet sub uno pastorem principe Christo plures sint constituti pastores. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod Ecclesia duabus de causis universalis vocatur: intelligentia namque dictorum ex causis assumenda dicendi, cum non res sermoni, sed rei sit sermo subjectus. Dicitur enim universalis Ecclesia, quæ de universis constat Ecclesiis, quæ Græco vocabulo Catholica nominatur, et secundum hanc acceptionem vocabuli, Ecclesia Romana non est universalis Ecclesia, sed pars universalis Ecclesiæ, prima videlicet, et præcipua velut caput in corpore, quoniam in ea plenitudo potestatis existit: ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur; et dicitur universalis Ecclesia illa una, quæ sub se continet Ecclesias universas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum Ecclesia universalis nuncupatur, quoniam ipsa sola singulari privilegio dignitatis cæteris est prælata, sicut et Deus universalis Dominus appellatur, non quasi jam divisus in species, aut specialissimas, aut etiam subalternas, sed quoniam universa sub ejus

dominio continentur. Est enim una generalis Ecclesia, de qua Veritas inquit ad Petrum: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et sunt multæ particulares Ecclesiæ, de quibus Apostolus ait: Instantia mea quotiflana sollicitudo omnium Ecclesiarum; ex omnibus una consistit, tanquam ex particularibus generalis, et una præceminet omnibus, quoniam cum unum sit corpus Ecclesiæ, de quo dicit Apostolus: Omnes unum corpus sumus in Christo, illa velut caput cæteris membris excellit.

« Quæsisisti etiam, et te asseruisti non modicum dubitare, cupiens addiscere causam, quam acceptabis sine contradictione rationem habentem, cum David de Jerusalem dicat in Psalmis: Mater Sion dicit homo, et homo factus est in ea, utpote in qua Christus dignatus est conversari, prædicare pariter et docere, ac nostram operari salutem, in ea nostræ ponens fidei fundamenta, propter quod merito mater debet et nuncupari, cum ex ea doctrina processerit salutaris. Cur mater omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana dicatur, quæ ab Hierosolymitana Ecclesia orthodoxæ fidei sacramenta recepit, cum Apostolus etiam inquitens se usque ad Illyricum Evangelium prædicasse, quod quasi a Jerusalem inceptis evidenter ostendat. Licet autem ex præmissis intelligatur, et huic inquisitioni responsum, cum Ecclesia Romana mater dicatur non ratione temporis, sed ratione potius dignitatis. Nam etsi secundum Joannem Andreas prius venerit ad fidem quam Petrus, prælatus est tamen Petrus Andrææ, cum et in Apostolorum catalogo semper primus quasi præcipuus præmilitatur, non quod Petrus sit prior tempore, sed potior dignitate. Ad omnem tamen dubietatem tollendam tua fraternitas debet distinguere secundum diversas nominis rationes inter Romanam et Hierosolymitanam Ecclesiam, quod illa dicenda sit mater fidei, quoniam ab ea sacramenta fidei processerunt; ista vero dicenda sit mater fidelium, quoniam privilegio dignitatis universis fidelibus est prælata, etc.» Quod ad concordiam conciliandam attinet, in quam pacis amantissimus toto pectore incumbebat, proposuit se Concilium œcumenicum celebraturum, ad quod ipsum invitabat. Ad extremum vero habetur: « Datum Laterani, II id. Novemb. » recitatur etiam in Innocentii Vita.

62. Extat præterea Alexii imperatoris Epistola¹ Innocentio sanctissimo, ut ipse ait, papæ Romano per Joannem Georgium Venetum nuntium suum, data mense Februarii, die et Indictione II, ex qua idem Pontifex ad Joannem patriarcham recitat, quæ de cogendo Synodo dicta sunt: Innocentii vero responsio continetur pariter in ejus regesto², tum Vite Actis. Quoniam vero Alexius inuere videbatur, quod nondum pro Terra-Sancta et Sarracenorum manibus eripienda elaborandum foret, et squæ timere addiderat, ne si illi liberandæ præfi-

¹ Apud Innoc. I. l. Ep. c. III. — ² Innoc. I. II. Ep. c. III.

nitum a Deo tempus antevertere auderet, frustra opus periclitaret, atque adeo sibi a Domino propheticum illud objiceretur: « Sibi regnaverunt et non per me dominati sunt, nec me noverunt ». Innocentius ita ipsum informavit atque erudivil.

« Innocentius etc.

« Ut non tam ad reprehensionem quam instructionem loquamur, si diligenter consideres et inspicias veritatem, longe aliter intelliges sentiendum. Bonorum enim omnium dator, qui reddet unicuique secundum opera sua, cui servitia coacta non placent, liberum homini concessit arbitrium ut super his, in quibus humanum possit invenire remedium, dominum non tentaret; scriptum est enim: Non tentabis Dominum Deum tuam. Est igitur in tanta necessitate populi Christiani, vel potius Jesu Christi tam tibi quam universis sacri baptismatis unda renatis libero utendum arbitrio, et subveniendum exili crucifixo: ne, si redemptionis ejusdem terræ tempus ignotum hominibus expectare volueris et nihil agere per te ipsum, sed universa relinquere dispositioni divinæ, Sepulchrum Dominicum a Sarracenorum manibus præter tuæ subventionis auxilium liberetur, et inde per negligentiam imperialis magnificentia divinam incurrat offensam, unde per sollicitudinem suam gratiam Domini poterat promereri. Numquid enim sensum Domini cognovisti? numquid consiliarius ejus es? ut certus in dispositione divina, tunc primum arma moves in paganos et ad liberationem Hierosolymitanæ provinciæ accingaris, cum Dominus misereri disposuerit populi Christiani, et hereditatem suam de Sarracenorum manibus liberare ». Ineptissimum quidem in consulendis astrologis Alexium fuisse, cum aliquid suscepturus esset, notat Choniata¹, adeo ut cum aliquando Chalcedone Blachernas petiturus, dictum ab astrologo tempus expectaret, subito magno hiatu dehiscente terra in periculum ingens adductus fuerit, ipsius gener Palæologus una cum aliis male curibus affectus, cunctus vero infossus, atque voragine haustus perierit: « Deo monstrante (ut subdit auctor), se esse horarum et temporum Dominum, et a se itinera hominum vel prosperari vel impediri ». Insanientem ergo principem, astrorum observationi superstitionique addictissimum, pluribus monuit Innocentius, ut libero arbitrio, quo pollebat, in tanta re perducenda uteretur. Pergit Innocentius:

63. « Gaudemus autem quod super Ecclesie unionem, pro qua imperatorie magnificentie specialiter litteras nostras direximus et legatos, sicut ex litteris tuis accepimus, promptum videris habere affectum et ad consummandum quod scripsimus, intendere diligenter, etc. » Agit postea de generali Concilio, quod ad consulendum Ecclesie commodis ac utilitatibus decreverat celebrare, ac demum hortatur, ut Joannem capellanum fami-

liaremque suum et Apostolicæ Sedis legatum, quem ipsi mittebat, benigne exciperet, atque honore prosequeretur; data est hæc Epistola Laterani idibus Novembris. Præterea ejusdem mensis decimo sexto kal. ad magistrum L. vicarium suum Constantinopolim scripsit Innocentius; cum enim accepisset quosdam ibi in sacerdotali tantum gradu constitutos confirmationis sacramentum conferre, ne id fieret graviter vetuit; eodemque die Latinis omnibus clericis, atque laicis ibidem agentibus imperavit, ut eidem Apostolicæ Sedis legato obtemperarent.

Quid autem tam imperator quam patriarcha Pontificiis acceptis litteris egerent, tradit Innocentii gestorum scriptor: « Cum autem (inquit) imperator et patriarcha litteras hujusmodi recepissent, et eas sibi fecissent diligenter exponi, non minimum doluerunt de iis quæ prius scripserant penitentes; quoniam imperator ex promissione sua cognoscebat se obligatum, quod cum Romanus Pontifex convocaret Concilium generale, ipse debebat Græcorum Ecclesiam ad illud Concilium destinare, statuta Concilii accepturus. Patriarcha vero ex responsionibus Apostolicis super suis consultationibus factis cognoscebat, se tam rationibus quam auctoritatibus coarctatum ad obedientiam Romano Pontifici exhibendam.

64. « Imperator igitur, habito cum Græcis longo consilio, ad ultimum sic respondit, quod si Romanus Pontifex faceret in Græcia celebrare Concilium ubi quatuor antiqua Concilia fuerant celebrata, illuc Græcorum Ecclesie suos mitteret responsales, et fingens se longius ire, ad aliam materiam se convertit, mittens summo Pontifici litteras, in quibus nitebatur prebare, quod imperium sacerdotio præpollebat, ad quas et dominus papa respondit ». Recitare pergit Innocentii ad Alexium redditam Epistolam, qua falsissimam imperii principis opinionem confutat, confirmans apertissimis rationibus imperiali dignitati sacerdotalem antecellere, post quæ addit:

« Hæc si prudenter attenderit imperatoria celsitudo, non faceret, aut permetteret venerabilem fratrem nostrum patriarcham Constantinopolitanum, magnum quidem et honorabile membrum Ecclesie, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere, cum alii reges et principes archiepiscopis et episcopis suis, sicut debent, reverenter assurgant, et eis juxta se honorabilem sedem assignent. Nam et piissimus Constantinus, quantum honoris exhibuerit sacerdotibus, tua, sicut credimus, prudentia non ignorat ». Tulere postea Græci perfidie suæ pœnas, cum divino numine permittente crucesignati imperium Constantinopolitanum invasere; si enim Alexius Innocentii monita audisset, nunquam Latini ipsius nepotis partes adversus ipsum suscepissent.

65. *Gens Armenorum Romanæ Ecclesie studiosissima cum Leone rege, cui in multis favet Innocentius.* — At si nimio fastu turgidi Græci sub-

¹ Neel. Chron. l. III.

dere se Christi vicario respuerunt, longe sapientiores Armeni, qui jam ante anno Christi *mcxlv* Eugenio se submiserant, jugum illius suavissimum excipere gloriae ac triumpho duxerunt. De his enim Innocentii Vite scriptor ista prodit: «Audita fama nominis ejus Gregorius Armenorum Catholicus (ita vocabatur eorum patriarcha) et Leo rex minoris Armeniae, nuntios et litteras cum muneribus domino Innocentio transmisissent, ad devotionem et obedientiam ejus se humiliter exponentes». Inserte sunt hujusmodi Epistolae hujus anni Regesto:

« Innocentio etc.

« Vobis ¹, quiescis caput post Christum consecrati ab eo, et caput Catholice Eccl. Romanae matris omnium Ecclesiarum adeo prudentius et sanctius, quod debetis esse in loco Apostolorum, sublimis papa, et vobis sanctis archiepiscopis, episcopis, cardinalibus, presbyteris, clericis et omnibus, qui sunt de vestra sancta Ecclesia, salutem et fraternitatem. Pax Dei sit inter vos. Gregorius homo Jesu Christi per gratiam Dei, Catholicus totius Ecclesiae Armeniorum, filius vestrae sanctae Ecclesiae, quae est fundamentum legis totius Christianitatis ». Quod intellectu difficile videbatur Constantinopolitano patriarchae, Romanam scilicet Ecclesiam matrem esse omnium Ecclesiarum, pleno ore, ut notissimum certissimumque, hic et infra Armenorum Catholicus proficitur, qui et de Maguntino episcopo, deque rege diademate solemnem pompam redimito, ut supra vidimus, haec subjicit: « Noveritis, domine, quod ad nos venit nobilis, sapiens et sublimis archiepiscopus Maguntinus, qui nobis attulit ex parte Dei et ex parte sublimitatis Ecclesiae Romanae, et ex parte magni imperatoris Romanorum sublimem coronam, et coronavit regem nostrum Leonem, et nobis reddidit coronam, quam nos perdidimus a longo tempore, unde nos fuimus elongati a vobis, et nos recepimus eam libenter, et cum magno gaudio, et inclinamus et gratiamus Deo, et sanctae Romanae Ecclesiae, et alto imperatori Romanorum. Sciat, domine, quod ipse nobis monstravit vestra praeccepta, et nos ea multum libenter audivimus, et libenter volumus legem, et fraternitatem sublimis Ecclesiae Romanae, quae est mater omnium Ecclesiarum, et nos solebamus eam habere, et nunc eam habemus, et libenter volumus esse ad vestrum mandatum, et firmiter sunt ad mandatum etiam vestrum omnes archiepiscopi, episcopi, et omnis clerus nostrae Ecclesiae, qui sunt in multis terris et sunt multi per Dei gratiam ».

66. In quam sententiam Leo Armenorum rex eundem Pontificem sic alloquitur:

Innocentio, etc.

« In vestri vero luminis gratia salutaribus mo-

nitis reverendissimi patris nostri archiepiscopi Maguntini instructi, et informati omne regnum nobis a Deo commissum amplissimum et spatiosum, et omnes Armenios huc illic in remotis partibus diffusos, ad unitatem sanctae Romanae Ecclesiae, divina inspirante clementia, revocare cupimus et exoptamus ». Et infra, contra Sarracenos subsidium flagitans, adjicit quae sequuntur: « Vestram flexis genibus imploramus pietatem, quatenus lacrymabilibus domini Maguntini precibus et nostris divino intuitu aures misericordiae porrigatis, et miseris Christianitatis compatientes, subsidium Christianissimum nobis accurrendo mittatis, etc. Datum Tharsis anno ab Incarnatione *mcxcix* mense Maio, die vicesima tertia ». De Armenia rege per Maguntinum archiepiscopum corona exornato agit Arnouldus Lubecensis ¹, cujus tamen textus, ut bene notavit Cardine. Baron. tom. 12, ann. 1197, num. 2, labactatus est, expuncto a novatore aliquo Romani Pontificis nomine, quo potissimum auctore, ut audivimus, ista peracta fuere. Credi vix potest quam optimi patris animum pro Ecclesia Dei tanta negotiorum mole gravatum, tamque filiorum praevagationibus flagitiisque afflictatum haece levavit recreantique, quandoquidem totis viribus studiisque omnibus contendebat, ut Catholicos in officio contineret, aberrantesque ad Ecclesiam Catholicam revocaret, nil optatius jucundiusque ipsi accidere potuit, quam ut hujusmodi leta nuntia exciperet. Igitur quem gementem saepius vidimus, par est, uti ingentibus gaudiis delibutum, deque his gratias largitori bonorum Deo referentem audiamus. Extant ejus ad Catholicum, regemque Armeniae reddite Epistolae, cum in regesto, tum in ejus Vite Actis, ac primo ad Gregorium Catholicum scripsit ² IX kal. Decemb. hoc anno: « Ex eo (inquit) te radicatum in fide Catholica, et esse Catholicum non tam nomine quam merito experimus, quod Apostolicae Sedis magisterium recognoscens, eam Ecclesiarum omnium matrem, et nos caput universorum fidelium confiteris, sicut ex tuarum nobis innotuit serie litterarum ». Ubi postquam de primatu Apostolicae Sedis aliqua disseruit, subdit quomodo in pastoralis munere se gerere debeat, multa paucis amplectitur; quae utinam Ecclesiae praesules ob oculos sibi proposita haberent, atque implere niterentur: « Esto, inquit, circa subjectos magister ut doceas, ut corrigas pater, mater ut foveas, doceas minus doctos, superbos corrigas, humiles foveas et devotos: justitiam misericordiam temperans, et aequitatem in judicio non relinquens ».

67. Eodem fere argumento ad Leonem regem scribens, ipsum praecipit optimis imbuit ³ (1).

¹ Arnol. Lubec. l. v. in fin. — ² Innoc. lib. II. Ep. ccx. — ³ Ibid. Ep. ccxii.

(1) Totam hanc historiam de successione in Antiocheno principatu fusius scribens annalista frequenter labitur, corrigendus ex ipsa Leonis Armeniae regis ad Innocentium Epistola fidelius expressis, ac demum ex Codice Diplomatico Melitensi, quem nuper vulgavit e Melitensi Tabulario

Sed hæc aliaque ab ipso de Christi aucta gloria triumphante hauriamus :

« Innocentius etc.

« Gaudemus autem, quod tu sicut princeps Catholicus Apostolicæ Sedis privilegium recognoscens, venerabilem fratrem nostrum Maguntinum archiepiscopum, episcopum Sabinensem, unum ex septem episcopis, qui nobis in Ecclesia Romana collateraliter existunt, benigne ac hilariter recepisti, et non solum per eum institutas salutaribus es instructus, quibus juxta continentiam litterarum tuarum totum regnum tuum licet amplissimum desideres informari, et universos Armenos ad Ecclesie Romanæ gremium revocare, sed ad honorem et gloriam Apostolicæ Sedis, quam constitutum esse novisti super gentes et regna, diadema regni recepisti de manibus ejus, et eum curasti devote ac humiliter honorare, et nos per ipsum, et litteras tuas ad Orientalis terræ subsidium invitasti ». Post hæc tradunt Acta : « Rex quemdam militem cum litteris suis ad summum Pontificem destinavit, rogans et postulans, ut eum super injuriis quas super successione principatus Antiochiæ comes Tripolitanus cum Hospitalariis eundem nepoti suo Rupino nomine irrogaverat, ad Sedem Apostolicam appellasset, faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi ». Emererat vero ingens ea discordia ex immatura Rupini majoris natu filii Remundi Antiochiæ principis morte : is enim suscepto ex Aliza uxore Leonis Armeniæ regis nepote filio, in extremis vitæ confiniis patrem obsecravit, ut principatum Antiochenum, qui naturæ jure in se transfundendus erat, si superstes foret, in filium eundemque ipsius nepotem transmitteret. Sublato in ipso ætatis flore Rupino, tristis pater, filio justis persoluto, nepotem suum, qui filium ipsi redivivum referebat, Antiocheno principatu ornavit, atque ut heredi legitimo, nobiles populorum sacramento adegit; rem tulit graviter Tripolitanus comes, defuncti frater, atque ad invadendum principatum Hospitalariis ac Templariis tultus se comparavit; subornatis civibus Antiochiam occupavit : eosque priori sacramento abjurato, novo alio sibi devinxit : quo facto non modo Remundo parenti, verumetiam Leoni Armeniæ regi, cujus nepotis filius patria hereditate exuebatur, gravissimam injuriam intulit. Armenus igitur Templariis atque Hospitalariis paulo post Tripolitanum dese-

rentibus ejectum a filio restituit atque Innocentium rogavit, ut Apostolicam in tanta re auctoritatem adhiberet, ac jura Rupini defuncti filii avunculi que a Tripolitani conatibus assereret ac vindicaret : cui Innocentius ut melius dubia explicarentur, et æqua ferri posset sententia, legatos in Orientem se missurum respondit.

68. Habes, lector, eandem Innocentii Epistolam ¹ inter alias hoc anno datas typis cusas : ubi etiam recitatur illa, quam ab ipso rege acceperat ². Pergunt Gesta : « Per eundem militem misit ei D. papa vexillum, quod postulaverat ab eodem ». De quo Innocentius hæc ad eundem regem ³ : « Nos igitur de tuæ devotionis sinceritate confisi, ad petitionem dilecti filii Roberti de Margat militis, nuntii tui, in nostræ dilectionis iudicium, vexillum B. Petri tuæ serenitati dirigitum, quo in hostes crucis duntaxat utaris, et eorum studeas contumaciam cum Dei auxilio, suffragantibus Apostolorum principis meritis refrænare. Datum Laterani, XVI kal. Jan. Quo item die ad Paganum et Aronem comites, universosque Armeniæ optinales, milites ac populum scribens ⁴, eadem de vexillo habet, cohortaturque eos ad strenue in Sarracenos cum rege, ut cœperant, dimicandum.

Mouit ⁵ præterea hortatusque est Innocentius regem, ut castrum Haston nuncupatum, quod cum Sarracenis metu principum, qui jam ante in transmarinas regiones copias trajecerant, dimissum fuisset, ipse detinebat, Templariis omnino restitueret, qui antequam ab illis occuparetur, ut Pontifex acceperat, pacifice ipsum possederant : demumque addit, si quid in hac re proponere voluisset, liberum ipsi fore coram se vel legatis in Orientales partes quampurimum profecturus jus experiri. Quid vero rex ad Innocentium, alibi videndum.

69. Flagitaverat inter cætera oratorum opera ab Innocentio Armenus, ut crucesignatus exercitus in Orientem contra Sarracenos submitteretur, cum rei bene gerende præcherrima occasio affolgeret. Et quidem anno prælerito Pontificem in tam pia expeditione instruenda sanctissime occupatum vidimus : ob id inter alia Petrum cardinalem in Gal-

¹ Innoc. l. II. Ep. CXLV. — ² Ibid. Ep. CCXLIV. — ³ Ibid. Ep. CCXLVII. — ⁴ Ibid. Ep. CCXLVI. recitatur item in Innoc. Vita. — ⁵ Ibid. Ep. CCLI.

P. Sebastianus Pauli, Congregationis nostræ clericorum Regularium Matris Dei decens eximium, Boemundo III Antiochiæ principi liberi fuerunt duo : Raymundus natu major, et Boemundus (ita enim in Diplomatis perpetuo appellatur). Raymundus ex nepote Leonis Armeniæ regis filium genuit, qui modo Rupinus, modo Raymundus Rupinus in Diplomatis nuncupatur. Raymundus vero iste lethalis morbi violentia, acerba se morte rapti sentens, Boemundum III patrem suum adhuc superstitem rogavit, ut quem sibi destinaverat Antiochenum principatum in Rupinum filium suum transferret : « Ut jus hereditarium sibi pertinetis filio suo (Rupino) reservaret ». Spondidit pater, fidemque suam, defuncto mox Raymundo liberavit. Nam eidem nepoti suo « jurari et legum hominum fieri fecit, salva tamen fidelitate sua quoad viveret ». Hanc rem narrat Leo in eadem ad Innocentium Epistola. Gravior il ferens alter Boemundi filius, comes Tripolitanus, qui de patris nomine Boemundus pariter appellabatur, in urbem Antiochiam valida suorum manu perripuit, exactoque inde patre principatum invasit : « Dominum principem Boemundum exclusisse ». Sed brevi res in pristinum restituta; qui cum antea filio rebeli leverant equites Templari et Hospitalari, versis pro patre armis, usquepateo vicissim expulser. Ex his ergo intelligimus : I. Errasse Raymundum dum asserit principatum Antiocheni jus non Rupino sed filio quondam Rupini quæstum a Leone Armeniæ rege, fuisse. II. Scribentem Rupinum ante hunc annum immaturum fato interisse; nam Rupinus in Diplomate anno 1215 adhuc vitam spirasse legitur; quæque immatura morte raptus fuit, non Rupinus filius, sed Raymundus pater dicendus erat.

lias miserat, Goffredum vero Venetias, quos insigniter cruce, ut exemplo cæteros allicerent : qui ambo hoc anno summo zelo operam suam explicuerunt ; de Goffredo enim hæc Acta : « Missi Goffredum presbyterum cardinalem ad ducem et populum Venetorum, ad cuius exhortationem ipse dux, et multi de populo crucis characterem acceperunt, marchioque Montisferrati, episcopus Cremonensis, et abbas de Lucedio, multique alii nobiles de provincia Lombardiæ cum multitudine plebis innumera devoverunt se ad officium Crucifixi » ; de Petro vero hæc tradunt : « Adeo divina gratia favente profecit, quod innumera tam militum quam peditum multitudo ad verbum exhortationis ipsius signum crucis suscepit ab obsequium Crucifixi, cum quibus etiam quidam episcopi et abbates, et alii multi clerici peregrinationis propositum acceperunt, inter quos principales fuerunt Theobaldus comes Trecentis, Ludovicus comes Barrensis, Balduinus comes Flandriæ et Hannoniæ, et comes de S. Paulo, Suessionensis, et Trecentis episcopi, et quidam Ordinis Cisterciensis abbates ». Atque eodem cardinale in Concilio Divionensi ab ipso indicto agente, aliqui præsertim Galli trigesimalam redditum partem pro alendo milite spondere ; alii solvende quadragesimæ, ut ab Innocentio imperatum erat, se astrinxerunt : sed cum ii a promissis resiliere vellent, Parisiensi et Suessionensi episcopis, atque Vallis-Sarnei, et S. Victoris abbatibus præcepit, ut eos, qui Petro trigesimalam pollicenti erant, ad quadragesimam saltem persolvendam incussa censurarum religione adigerent ; pecuniarum pariter ex aliis regnis subsidia cogerentur, operam dedit, de quo ad Syracusanum episcopum, atque abbatem de Sambacia datæ litteræ ¹, quibus etiam, ut pro voto suscipienda ad B. Jacobi templum peregrinationis permutando datæ pecuniæ, atque vacantium sacerdotiorum redditus, parte tamen vicario sustentando reservata, in iis quibus animarum cura conjuncta esset, in eam rem converterentur ; ne vero cæteros gravioribus oneribus, quæ ipse attingere recusaret, alterere videretur, qui Ecclesiasticis quadragesimam imposuerat ², se et collegium cardinalium ad decimam solvendam devinxit, atque etiam navim propriis instructam sumptibus, frumentoque onustam ad levandam Syrorum pauperum egestatem remisit, de quo suo ardentissimo rerum Terræ-Sanctæ reparandam studio ad patriarcham scripsit ³.

70. *De bello cruce signato et liberandis fidelibus a captivitate Sarraecenorum agit.* — Deinde bene cæpta studiosissime prosecutus, hoc ipso anno Francorum regem vehementer hortatus est ⁴, ut universos regni sui cruce signatos non solum admoneret sed transfretare compelleret, atque insuper suis ipse impensis eodem copias quam citissime trajiciendas curaret, cumque ab Aymerico Jero-

solymitano rege operam atque auxilium flagitante legatos accepisset, ex iis unum ad Philippum ire jussit, quo plenius de Orientalium Catholicorum depressis rebus faceret certiorum. Cumque Constantinopolitanus imperator ob Cypri regnum Jerosolymitano regi bellum minaretur (defecisse enim a Græcis Cypri regem, Germanis in Terram-Sanctam vela facientibus anno 1197, atque a cancellario imperii corona redimitum, tradit Lubecensis ⁵) velle se ait, ut apud imperatorem litteris agat, ne cum totius Christiani populi detrimento bellum moveret, sed potius juvaret, atque in re Christiana promovenda operam explicaret. Eodem pariter exemplo ad Angliæ regem scripsit, ut in regesto subditur, in quo habentur etiam Pontificiæ litteræ ² ad universos Catholicos orbis episcopos et clericos circa idem negotium missæ, ad hujus anni finem datæ, quas pariter Rogerius totidem verbis reddit ³ : easdem, utpote Terræ-Sanctæ miseritimum statum, et tanti Pontificis studia exponentes, ex parte in medium proferendas arbitramur.

« Innocentius, etc.

« Graves Orientalis terræ miseria et necessitates urgentes, jam potius peccatis exigentibus deflere cogimur quam referre, cum ad eum statum (si status tamen dicendus est casus, quod dolentes dicimus) eadem Terra devenit, ut nisi citius ipsius fuerit necessitati succursum, et occursum conatibus paganorum, pauci Christiani, qui se defensionem hereditatis Domini et Crucifixi obsequiis devoverunt, hostiles sagittas sui sanguinis effusione inebriaturi credantur, et paganorum gladiis suis jugulis placaturi, reliquiis desolationis illius terræ sine spe humani subsidii perdendis totaliter, et ab hostibus occupandis, cum de partibus illis pene omnes jam redierint peregrini. Id autem hactenus Dominus Jesus Christus, ut probaret adhuc fortius fidem nostram, et intelligeret plenius, qui sunt ejus misericorditer impedit, manus eorum in ipsos convertens, et vos inter se multifortiter discordantes, permittens, ad invicem descivire, ut Christianis interim ad ipsius Terræ subsidium excitatis, facilius daretur facultas recuperandi perdita, et de hostibus triumphandi ».

Tum subdit egregiam rei gerendæ occasionem se præbere dissidentibus inter se, ut ex Aymerico Hierosolymorum et Leonis Armeniæ regum litteris accepit, tum agit de quadragesima Ecclesiasticis imposita, et decima ad quam se et cardinales astrinxit, de qua nos antea. Pergit ipse :

71. « Ad hæc in singulis Ecclesiis truncum concavum poni præcipimus, tribus clavibus consignatum, prima penes episcopum, secunda penes Ecclesiæ sacerdotem, tertia per aliquem religiosum laicum conservandis : et in ea fideles quilibet, juxta quod eorum mentibus Dominus inspiraverit, suas eleemosynas deponere, in remissionem

¹ Innoc. I. II. Ep. DVI. — ² Ibid. Ep. CCLX et Innoc. VII auct. — ³ Ibid. I. II. Ep. CLXXXI. — ⁴ Ibid. Ep. CCKLIII.

⁵ Annot. Lubec. Chron. Slav. — ² Innoc. I. II. Ep. CCLX — ³ Rog. in Annot. Angl.

suorum peccatorum moneantur, et in omnibus Ecclesiis, semel in hebdomada pro remissione peccatorum, et praesertim offerentium missa publice decantetur ». Et infra : « Quia vero summa necessitas exigit, et communis requirit utilitas, ut populus Christianus non solum in rebus sed etiam in personis contra paganos in succursum Terrae Sanctae sine dilatione succurrat, fraternitati vestrae per Apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus ad exhortandos et inducendos fideles, per vos ipsos et alios viros idoneos prudenter et diligenter instetis, ut qui sufficientes fuerint ad bellum Domini praeliandum, in nomine Domini Sabaoth signum crucis assument; alii vero juxta suarum sufficientiam facultatum, pias eleemosynas largiantur; nos enim de Dei misericordia, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis Deus (licet indignis) ligandi et solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem hujus itineris in personis propriis subierint et expensis, plenam peccatorum suorum de quibus cordis et oris egerint poenitentiam, veniam indulgemus, etc. » Idem beneficium ad eos porrigit, qui partem honorum belli sacri sumptibus addixerint, et cruce signatos, eorumque res in Sedis Apostolicae clientelam admittit. Audisti querentem et deplorantem Innocentium, quod peregrini paucis ibi derelictis Sarracenorum crudelitate objectis reversi essent, de quo anno superiori questus fuerat; id vero etiam Albertus Stadensis¹, tum Arnoldi Lubecensis supra a nobis allato testimonio comprobatur. Addit praeterea idem Stadensis hoc eodem anno reversum quoque archiepiscopum Hartwicum saeras B. Annae reliquias, gladiumque Petri, quo Malco auriculam amputaverat, Breman detulisse.

72. Quo studio ad fideles illos defendendos inculcavit Innocentius, ne in Sarracenorum servitute abducerentur, vel eorum exponerentur furori, eodem salegit illos, qui in Mahometanorum servitute ceciderant, ab ea vindicare; non enim modo institutum pium virorum, qui liberandis e Sarra-

cenico jugo fidelibus, quorum fides in servitute periclitabatur, se suaque devoverant, collegium Apostolica auctoritate firmavit, verum ad barbaros reges, ut ad permutandos captivos faciles se praebent, sollicitavit, tum pro eo, quo incensus erat zelo, ad Redemptorem orbis agnoscendum ipsos provocavit¹.

« Innocentius etc.

« Viri quidam, de quorum existunt numero praesentium portitores, nuper divinitus inflammati, regulam et ordinem invenerunt; per cujus instituta tertiam partem proventuum omnium, quos vel nunc habent vel in futurum poterant obtinere, in redemptionem debent expendere captivorum, et ut melius valeant suum propositum adimplere, cum saepe facilius per commutationem, quam per redemptionem de captivitate ergastulo valeant liberari, ut paganos captivos a Christianis redimant, est concessum, quos pro liberandis Christianis debeant commutare. Caeterum quoniam opera quae praemisimus, et Christianis expedit et paganis, hujusmodi vobis duximus per Apostolicas litteras intulimanda. Inspiret autem vobis ille, qui via, veritas est, et vita, ut agnita veritate, quae Christus est, ad eam venire quantocius festinetis. Dat. Lat. VIII id. Mart. Pontif. nostri ann. II ».

Alterius etiam religioe familiae, cui Calatrava nomen erat, instituta ac pias consuetudines confirmavit², viteque rationem definiit, ut una cum bellica virtute, quam in Sarracenos explicabant, monasticae vite pietatem conjungerent. Nec taciti praetermittere possumus Privilegium, quo idem Pontifex Fulconem Corbeisensem abbatem ornavit, usu annuli ipsi imperlito, cujus mysteria his verbis aperit, atque illustrat³: « Inter caeteros siquidem sacramentales ornatus praelatis Ecclesiarum conceditur annulus, qui est signaculum fidei, juxta quod pater filio revertendi dare annulum in manu praecipit, ut videlicet Ecclesiam sibi commissam praelatus ipsius, intemerata fide custodiat, ad quam fideliter observandam per visibilem speciem jugiter admonetur ».

¹ Arn. hist. Slav. I. v. c. ult.

¹ Innoc. I. II. Ep. IX. — ² Ibid. Ep. LI. — ³ Ibid. I. I. Ep. DXXVIII.

INNOCENTII III ANNUS 3. — CHRISTI 1200.

1. *Bellum et victoria, duce Jacobo, in Sicilia contra Marcwaldum invasorem.* — Millesimus ducentesimus Redemptoris annus. Indictione tertia obsignatus, felix Ecclesiæ alluxit, cum Innocentius Romanus Pontifex post ingentes, ut vidimus, pro Ecclesia susceptos impensosque labores, cui merito congruere possint illa Domini verba¹: « Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam », a Patre misericordiarum, et totius consolationis Deo tandem erectus recreatusque est. Ac primo quidem de profligatis Rom. Ecclesiæ perduellibus, illius jura iniquissime obtinentibus, Marcualdo scilicet ac sectatoribus, victrices Altissimo laudes cecinit. Qua vero ratione hæc prospera successerint, jam enarrare aggrediamur. Traduxerat tyrannus savissimus in Siciliam, ut dictum est, exercitum non alio consilio, quam ut regnum illud, rege puero e medio sublato, sibi vindicaret, idque sine dubio, ut ostendit eventus, perfecisset, ni Pontifex vesanos ejus conatus elisisset; C.... tituli S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato, Anselmo Neapolitano, et Angelo Tarentino archiepiscopis, atque Jacobo consobriuo suo, et marescallo. cum militari manu in Siciliam, ut supra enarravimus, destinatis, quos Innocentius III non. Februarii scriptis ad Siculos litteris, demisse reverenterque excipi jubet, hortaturque eos populos, ut conjunctis cum illis copiis ad communem hostem arcendum propulsandumque generose sese comparent. Cinxerat valida obsidione Panormum Marcualdus, ac Sarracenorum princeps Magadæo fortissimas cum eo copias conjunxerat, et Monteregali capto, in spem capiendæ urbis efferebatur, cum legatus Apostolicus regio succinctus exercitu laboranti Panormo suppetias tulit. Tum hostis pacem flagitare cœpit, ut longiore mora copie dissolverentur, iisque dissipatis perfidia postea vinceret, quos aperto bello superare non potuisset, sed a Pontificis discussæ fraudes, atque eo anathemate percusso pax omnium consensu denegata; commissaque prælio, ingenti clade Marcualdus fusus et profligatus est; Magadæo cæsus, et magna

Sarracenorum multitudo ferro deleta: quæ tanta victoria Jacobi consobriui Innocentii virtute potissimum parata est. Ut autem Marcualdi contusa superbia, quæ in dies præferocior insolentiorque reddebatur, ex Innocentii Actis, atque ex Epistolis ad ipsum et Pontificem tunc datis, rei gestæ veritatem continentibus audire præstabit.

2. « Interea Marcualdus, attractis sibi Sarracenis Siciliæ, multisque sibi nobilibus sociatis, in tantum profecit, quod obtentis multis civitatibus et castellis, venit usque ad Panormum, et civitatem ipsam fortiter impugnabat, unde oportuit legatum et marescallum summi Pontificis, qui Messanæ cum præfato cancellario morabatur, accelerare Panormum. Quid autem de ipsorum adventu provenerit, litteræ Anselmi Neapolitani archiepiscopi ad D. papam transmissæ testantur, quarum tenor est talis:

« Innocentio, etc.

« Bona quæ vestrarum orationum interventibus meritis operatus est Dominus his diebus, volui domino meo, sicut vidi propriis oculis, declarare », et infra: « Factum est itaque, ut tum pro mandato vestro, tum quia totus exercitus, et populi Panormitani tumultus nimis crescebat, et murmur post diem quartum inter Panormum et Montem-Regalem, quem Marcualdus acceperat et tenebat, ab hora tertia usque fere nonam fuit hinc inde fortissime præliatum, et tandem sicut Domino placuit, promerentibus sanctis orationibus vestris, post multas partis adversæ strages, mutilationes et cedes, peregregii viri domini marescalli vestri subsidium, qui cum suis in extremo locatus castellum tenebat ipse, optatum habuimus de inimico triumphum: ut enim aliquantulum plenius loquar, primi nostri, qui erant in prima belli acie constituti, licet in primis viriliter fecerint, licet complures prostraverint et occiderint, multitudinem tamen illorum, qui insimul in eos irruerunt, non valentes sustinere, bis terga dedisse coacti sunt, et benedictus a Domino marescallus bis eos recepit, et defendit incolumes, et dum nimis urgeret et premeret Teutonicorum et Agarenorum pars alia, benedictus a Domino ma-

¹ Apoc. II.

rescallus et sui unanimiter et furiose (animose) congressi in hora una et puncto uno castra verterrunt, fugaverunt, ceperrunt, ceciderunt, occiderunt, sequentes et persequentes, donec illi, qui gladium evaserunt, loca castrorum cum omnibus tentoriis, et rebus suis desererent, et se per aspera montium, per conevaa vallium, et defossa terrarum dispergerent, et in viam perditionis abirent. Quidam autem Pisani, ut dictum est, numero quingenti et amplius, quibus quidam praeerat nomine Benedictus, qui et ipse Pisanus Montis-Regalis montana tenebat, et infinita Sarraecenorum multitudo erat ibi cum eis, ad custodienda loca debilia constituti.

3. « Sed cum primo nuntiatum est bellum, pedites nostri cum comite Gentili, et comite Malgario, et quibusdam aliis militibus potenter ascenderunt, transcenderrunt, et obtinere montana, et omnes fere, quot ibi inventi sunt, in ore gladii posuerunt. Benedictus autem ille, qui praeerat, cum paucis dicitur evasisse, sed et quidam Sarraecenus nomine Magadao, qui omnium erat et magister et dux, ibi quoque truncatus et mortuus fuit; Marcualdus vero quo, et cum quot, aut quibus de suis aufergit, adhuc nescitur. Scimus autem, quia ille nuper hominum et diaboli mediator praedictus Rainerius de Manente captus est, et in carcere positus, et multi alii de majoribus et melioribus, quorum nomina nescio, de exercitu Marcualdi, quot autem et qui sint occisi, nescimus. Scimus autem multos et optimos fuisse. Spolia eorum multa et pretiosa fuerunt, ita quod totus ille dies vix ad exportandum sufficit. Haec est ergo, domine, dies quam fecit Dominus, dies optatae redemptionis, et laetitiae dies, in qua magnificatum et benedictum est nomen vestrum, dies, inquam, quae et nobis de hoste victoriam contulit, et viro egregio marescallo cum omnibus suis nomen acquisivit aeternum; faciat Deus, ut ei respondeatur secundum merita sua bona, imo praelara opera sua, vobis autem non commendo, quia opera sua valde bona cum apud vestram magnificentiam recommendant ». Haecenus Anselmus ad Innocentium Pontificem, qui de eadem victoria reportata, ut ejusdem verbis utar, faciente nobiscum Domino signum in bonum, ad Apulos omnes scripsit¹.

Opabat Anselmus, ut egregia beneficia a Jacobo marescallo Siciliae regno praestita paribus beneficiis compensarentur, ejus votis ultra morem gessit Innocentius, atque amplissimo munere Jacobum ornavit.

« Innocentius, etc.

« Attendentes qualiter in te circa nos, et Romanam Ecclesiam sincere vigeat devotionis affectus, qualiter nostris te haecenus ex posteris beneficiis et mandatis, de communi fratrum nostrorum cons. Ecclesiam Sanctorum Nerei et Achillei, quae inter titulos Urbis cardinalatus gaudet ho-

nore, Inae fraternitati concedimus, confirmamus et praesentis scripti pagina commuimus, non quod sufficienter ex hoc non credamus tuis meritis respondisse, sed ut in eo saltem ex aliqua parte dilectionis propositum, quod circa te gerimus, exprimamus, licet tale sit, quod concedimus, quod paucis nunquam fuerit ab Apostolica Sede concessum, imo saepius multis et magnis viris petentibus denegatum »: haec Innocentius.

4. Sed ad ejus Acta redeamus, quae addunt Marcualdum in hac turpi atque infami fuga, omni suppellectili exutum, repertumque in Henrici imperatoris testamentum, cujus ibidem fragmentum redditur, atque id suo loco in ejusdem scilicet principis obitu a Baronio recitatum sic consulto praetermissimus. Quodnam autem Jacobus marescallus Innocentii papae consobrinus virtutis praemium a Sicilia tulit, sic tradant: « In tantum autem praefati marescalli strenuitas et prudentia, non solum regis familiaribus ejus, verumetiam universis comilibus, et baronibus, et omnibus tam indiligentibus quam extraneis grata extitit et accepta, ut communi consilio et favore comitatus (comitatu) Andriae donaretur, regali privilegio aurea bulla munito super ipsius sibi concessione collato ». Verum qui illi meritos honores deerevere, legitimos sumptus refundere denegarunt; ibidem namque adjicitur: « Quia vero familiares regii necessaria sibi et suis denegabant expensas, et propter nimium aetatis ardorem milites sui jam coeperant graviter infirmari, compulsus est ad propria remeare, nullamque pecuniam D. papa fecit militibus largiri, tum pro stipendiis et muneribus, tum pro equis et armis, quoniam praeter quasdam expensas, quas fecerant in Sicilia, nihil penitus a regis familiaribus exceperunt ». Queritur Innocentius nuper citatis litteris¹, quod pro ingentibus sumptibus, quos in tuendo regno suppeditarat, nihil sibi penitus repensum esset (eadem repetit etiam ad Fridericum Siciliae regem scribens, ut sequenti anno constabit) deque marescalli reddito mentionem facit, ut paulo post aperiretur, sed quanto eum sui lotiusque regni periculo regii ministri abire permiserint Jacobum, imo coegerint potius, victui necessariis denegatis, rei exitus illustrabilis. Nam Sicilia tanto destituta viro, animos viresque redintegrait Marcualdus, ac nova in perniciem regni conflare moliri coepit.

5. *Gualterii Siciliae cancellarii ambitio et fraudes, ob quas ab Innocentio redarguitur.* — Omnium autem malorum auctor extitit Gualterius Trojanus episcopus, ac regis cancellarius, qui cuncta ad se suosque per fas et nefas derivabat; de quo Acta:

« Tum temporis, defuncto Panormitano archiepiscopo, metropolitana Panormitana vacabat, ad quam praefatus cancellarius vehementer aspirans, usque adeo laboravit, quod fecit se in archiepisco-

¹ Innoc. I. III. Ep. XXI.

¹ Innoc. I. III. Ep. CCLXX. et I. III. Ep. XXI.

pum postulare, eandemque postulationem per præfatum legatum admitti, summo Pontifice penitus inconsulto, et quamvis nondum pallium recepisset, necdum etiam postulasset, Panormitanum tamen archiepiscopum re et nomine se gerebat. Quod cum ad summi Pontificis notitiam pervenisset, redarguit valde legatum, quod in tanto negotio circa talem personam processerat, antequam summi beneplacitum perquisivisset, ut tamen illi deferret, de multa benignitate concessit, ut idem cancellarius tam in spiritualibus, quam in temporalibus procuracionem ageret metropolitanae auctoritatis, sic tamen ut se, sicut prius, Trojanum episcopum appellaret, et si vellet Ecclesie Panormitanæ procuratorem, sive ministrum; sed ipse spiritu elationis inflatus, hujusmodi gratiam dedignatus est acceptare, quin potius ad infamandum summum Pontificem de facto Bremensis comitis, nec linguam, nec calamm voluit cohibere. Quoniam vero pacto summus Pontifex ejus improbitatem atque arrogantiæm retuderit, sequenti anno narrabitur, cum etiam de aliis ab Innocentio reportatis in Italia victoriis diceretur. Quemadmodum enim opera Jacobi consobrini sui in Sicilia copias hostium fudit et nequissimum tyrannum Marcualdum fregit fugavitque, ita illius nequitie ac tyrannidis participem ac socium Dimpaldum virtute Gualterii strenui ducis in Campania auxilio cælitus immisso vicit atque subegit; at de his suo loco. Interea pergunt Gesta ceplam de Gualterio episcopo narrationem: «Gualterius autem Trojanus episcopus et regni Siciliæ cancellarius, quasi totum sibi usurpavit inter familiares regis dominatum. Itaque tanquam rex esset, conferebat et aufererat comitatus, et baronias instituebat, justitarios et camerarios, secretarios et strahagos, vendebat et pignorabat dolianas, et bajulationes accipiebat, et expendebat redditus et proventus, quinquefamiliares instituebat regios quos volebat inmemor Apostolicæ jussionis, quam ipse cum aliis sibi fieri postulaverat, in hæc verba:

6. « Innocentius, etc.

« Prohibemus, ut dominum regis nullatenus distrahatur, nec titulo quolibet obligetur; nisi evidentissima urgenti necessitate, utpote si exercitum terra vel mari oporteat congregari, et tunc de redditibus propter hoc pignori obligatis accepta pecunia in obsequio regis per manus secretariorum expendatur. Presentium quoque tenore duximus inhibendum, ut nullus vestrum qui regi familiariter adheretis, nisi ex communi omnium voluntate, vel ex majori saltem parte consilii senioris, aliquid arduum regni negotium audeat explicare, vel percipere quicquam de fisco præsumat. Regis quoque patrimonium minime consumetur (consumatur), nisi assensu nostro primitus requisito. Præcipimus etiam, ut nullus secretariorum alicui personaliter de familiaribus regis intendat, aut aliquid ei de fisco persolvat, nisi omnibus assentientibus, vel majori parte volente,

per quas thesaurum nuper inventum jubemus studiosius custodiri. Gravatur etiam nos admodum et perturbatur, quod cum perfidus Marcualdus sit per vires nostras et regias, Domino Deo faciente, contritus et ad nihilum fere redactus, quidam, ut audivimus, in dispendium regis et regni, contra nostri formam mandati pacem cum ipso molitur, ut qui judicio jacet divino prostratus, hæc dolosa pace resumtis viribus resurgat concitus ad nocendum, etc.

7. Addunt Gesta de Gualterio episcopo illum superbia elatum obtritis contemptu Apostolicis imperiis, res novas molitum, pacemque cum Marcualdo inisse atque affinitate nova confirmasse; sed cum Marcualdo eo modo viam sibi ad tyrannidem munire vellet, contra Gualterium Marcualdi potentia fratrem suum Gentilem fulcire niteretur, ut ipsum, si posset, ad regnum vel summam opes elferret, pugnante invicem utriusque ambitione gravissimis discordiis dissensere: « Ut autem idem cancellarius præconceptam malitiam posset liberius adimplere, callide procuravit, ut Apostolicæ Sedis legatus rediret. Vocaverat autem idem cancellarius Gentilem fratrem suum comitem Metrapelli (Metrapelli), et familiarem regium constituere, ad sublimationem ejus ardentem aspirans; cepitque cum Marcualdo tractare de pace contra proprium juramentum, et Apostolicum interdictum, contradicentibus aliis dominis curiæ, nisi quos ipse creaverat, ut sibi faverent, et quamquam eundem Marcualdum sciret a domino papa cum omnibus suis fautoribus excommunicatum et maledictum, quem et de ipse, mandato Apostolico, cum omnibus suis fautoribus excommunicaverat, et maledixerat ore proprio, composuit tamen cum eo, in regiam eum familiaritatem admittens, imo inter universos familiares majorem constituens, dividens sibi regnum cum illo, ut unus in Sicilia, et alter in Apulia regis et regni negotia procuraret, mandans sub nomine regio universis, ut pacem illam reciperent, et secundum eam intenderent Marcualdo, etiamsi summo Pontifici displiceret. Verum etsi uterque intenderet decipere reliquum, affinitatem tamen contrahere firmaverunt per conjugium inter nepotem unius et nepotem alterius. Porro cum uterque deprehendisset fraudem alterius, revelata sunt abscondita tenebrarum, quoniam Marcualdus per nuntios et litteras suas publicavit ubique per regnum, quod cancellarius machinabatur hoc et hujusmodi, ut comitem Gentilem fratrem suum ad regni solium promoveret: cancellarius autem e contra, quod Marcualdus resumere vires, et crudelius solito debacchari; hæc ibi.

8. Ceterum de inita a Gualterio contra Pontificium interdictum cum Marcualdo pace, graviter expostulat Innocentius in supra citatis ad Apulos litteris¹; ubi in eandem sententiam urget ista:

¹ Innoc. l. III. Ep. XXI.

« Innocentius, etc.

« Verum marescallo ipso ad praesentiam nostram propter infirmitatem militum et expensarum defectum victore reverso, cancellarius, ut accepimus, contra prohibitionem expressam ei factam sub nomine nostro, contradicentibus venerabilibus fratribus nostris Montis-Regalis archiepiscopo et episcopo Cephaluden, familiaribus regis, et aliis multis magnalibus, qui se et munitiones suas optime paraverunt, cum Marcualdo compositionem inivit, quam timemus in regis perniciem et regni periculum attentam, nisi ei fortiter obvietur et cum majora dicuntur eidem Marcualdo jam de bello fugato per hanc compositionem concessa, quam ipseniet peteret ante fugam. Ne igitur idem perfidus Marcualdus, qui per vires superare non potuit, imo qui nostris est viribus superatus, per fraudes valeat superare, sed magis in suis fraudibus superetur, monemus universitatem vestram et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta tam ex parte nostra quam regis districte praecipientes, mandamus, quatenus eidem Marcualdo qui ad oppressionem vestram revertitur citra Pharum, non respondeatis in aliquo, sed sicut hactenus potius, imo fortius quam hactenus, poterit et viriliter resistatis, quia si resistere volueritis, non poterit prevalere, cum virtus ejus sit penitus enervata, nec moveamini ad litteras, si quae vobis fuerint sub sigillo, et nomine regio destinatae, cum non rex sit auctor earum, sed is potius qui compositionem inivit. Nec credatis, quod ob utilitatem nostram ista scribamus, cum parati sint illi, si consentire vellemus compositioni praedictae, mandatis Apostolicis obedire. Sed ad ista movemur potius, ne fiant novissima vestra deteriora prioribus, et ad extraneos deveniant domus vestrae, et vobis in exilium destinatis vel variis cruciatibus interemptis, matres et nate vestrae, uxores pariter et sorores debonestandae tradantur in manibus exterorum, sitque pejus his, qui fuerint in regno relicti, tam turpiter vivere quam exulare vel mori. Noveritis autem, quod licet hactenus pro regni defensione multa subierimus anxietates, sollicitudines et expensas, exponentes pro ipso fratres nostros, consanguineos et fideles, nunquam tamen circa defensionem ejus tepescimus, sed sollicitus solito vigilamus, sicut in proximo dante Domino pro experimentum operis sentietis. Datum Later.». Atque hactenus de rebus Siculis ab Innocentio summa prudentia tactis.

9. *Interdictum in Gallia; curae Pontificis de restitenda legitima Philippi uxore.*—Vrum haud hic egregii Pontificis praeclearis triumphis finis impositus; qui namque feros tyrannos Marcualdum ac Diupuldum opera victorum ducum profligavit, intolerandam refractarii regis lasciviam Ecclesiasticis censuris expugnavit. De his dicturi, videbimus primum, quid Galliae episcopi gesserint, post Divionense ac Viennense Concilia a Petro tituli S. Mariae in Via-Lata diacono cardinale, et Apo-

stolicae Sedis legato sub anni superioris finem celebrata, quid libidinis agitatus stimulis Philippus perlentarit, atque moliri ausus fuerit, memoria repetendum. Petrus cardinalis legatus, ut ex Rigordo narravimus, de universa Gallia Ecclesiastico interdicto subjicienda, sententiam ferens vetuit, ne ante vicesimum a Domini Nativitate diem promulgaretur. Dum igitur tradit Rogerius Petrum Capuanum cardinalem, et Apostolicam Sedem legatum hoc anno Januario mense statim post Christi Nativitatis sententiam interdicti dedisse, de promulgatione intelligendum est. Addit praeterea Petrum lata sententia inde recessisse, clericisque pro imperio praecipisse, ne divina celebrari permitterent, baptismatis ac penitentiae administratione excepta. « Praeteritis itaque (subdit Rigordus) viginti diebus, tota regis Francorum terra interdicto subjacuit ». At Innocentii Acta id singillatim enarrantia in medium adducamus: « Receptis igitur (nimirum episcopi), litteris ejus, (hoc est, Petri cardinalis Apostolicae Sedis legati), quidam in auditu auris obedire coeperunt; sicut canonici Senonenses, Parisiensis episcopus, Sylvanecensis, et Suessionensis, Ambianensis, Atrebatensis et quidam alii sententiam interdicti firmiter observantes: alii vero distulerunt observare sententiam, sicut Rhemensis archiepiscopus, Laudunensis, Noviomensis, Belvacensis, Morinensis, Meldensis, Carnotensis, Aurelianensis, Antissiodorensis et alii forte perpauci nuntios suos ad Sedem Apostolicam destinantes, per quos quasdam excusationes licet frivolae praetendebant, sed promittebant, quod si illis expositis placeret summo Pontifici, sententiam observarent. Cum igitur summus Pontifex excusationes illas evidentissimis rationibus improbaret, praecipit eisdem, ut et ipsi pariter observarent sententiam interdicti, qui audito praecipito, humiliter paruerunt, siquae tota terra regis Francorum arctissimo est interdicto conclusa; ita ut clausis Ecclesiis nusquam in caemeteriis sepelirentur corpora mortuorum, quinetiam super terram servabantur nihil ibi insepulta ». Addit Rogerius Innocentium post confirmatum Petri sententiam, cunctos qui ad Hierosolymitanam obeundam peregrinationem crucem suscepissent, lege exemisse, ac praeterea indulgisse, ut missae sacrificio interesse possent, atque Ecclesiastica sepultura fruenterent.

10. His acceptis Philippus quid egerit, Acta produnt: « Rex autem in tantam indignationem excanduit, ut episcopos et alios clericos, qui primo servaverant interdictum, ab Ecclesiis suis faceret violenter expelli, et bona omnia occupari; idem tradit Rigordus¹, atque ex eo S. Antoninus, regem in iras efferatum, episcopos qui jaclando interdicto assenserant, e suis sedibus deturbasse, sacerdotes, qui templa clausurant, bonis exnisse, atque Inseburgem reginam optimis moribus, virtutibusque ornatam apud Stampas arctiori custodia

¹ Rig., in gest. Phil. Aug.

inclusisse. Verum ad Innocentii Vitam revertamur: «Sed cum plebs universa clamaret, rex non valens tantum Ecclesie severitatis sustinere vigorem, nuntios suos quosdam, videlicet clericos et quosdam milites, ad summum Pontificem destinavit, conquerens multipliciter de dicto legato, sed tamen offerens per eosdem juratorum cautionem, quod coram legalis vel delegatis iudicibus staret juri. Quibus ipse prudentissimus papa respondit, quod distinguendum erat, utrum stare vellet juri dictato, aut juri dictando; si juri dictato, videlicet secundum jus quod dictaverat, super inductam a suo removeret consortio, et reginam acciperet antedictam, libenter reciperet cautionem oblatam, Imo sine cautione qualibet; si hoc faceret, relaxaret sententiam interdicti, dummodo prius episcopi, et clerici destituti plenam fuissent restitutionem adepti. Si vero juri dictando, videlicet ut secundum jus quod dictaret, affinitatis decideretur articulus, cautionem oblatam reciperet ad cautelam, dummodo superinducta remota, reginam prius reciperet memoratam». De Philippo ad Innocentium legatione, deque ejus decernenda causa ait Rogerius Philippum plures oratores¹, alios atque alios ad Innocentium misisse, ut interdicto amolo templa Gallis restitueret, ac primo iterumque repulsam passum, demum in eam concordie speciem descendisse, ut rex repudiata adultera Inseburgem reciperet, eamque regio more haberet; si vero de ea dimittenda experiri iudicio vellet, id regi Danorum, atque aulae Pontificie significatum iri, ut ex utraque parte a viris prudentibus res discutit, atque ex equitate definiri possit.

11. Caeterum quae post legatorum in Galliam reditum rex egerit, Innocentii Vitae scriptor exactissime exponit: «Hoc autem cum per nuntios suos a Sede Apostolica reverentes audisset, spiritus ejus cepit multipliciter anxari, quia nec illam nolebat recipere, quam habebat vehementer exosam, nec istam dimittere, quam habebat nimis acceptam; verum convocatis quibusdam principibus, tam Ecclesiasticis quam mundanis, cepit deliberare cum illis, quid ei foret in hoc articulo faciendum; quibus unanimiter respondentibus, quod parendum erat Apostolicae Sedis mandatis, quoesivit ab avunculo suo Rhemensi archiepiscopo, qui sententiam divortii promulgaverat, utrum verum esset quod dominus papa scripserat, videlicet quod illa non erat divortii dicenda sententia, sed ludibrii fabula nominanda, qui cum respondisset verum esse, quod scripserat summus Pontifex (non enim audebat aliud respondere) statim rex intulit dicens: Ergo tu es stultus et fatuus, qui talem sententiam protulisti». Ille auctor. Plane quidem ii stultitiae nota infames comperti, ut Philippus ipse lancinante erimnis conscientia vel invidus fassus est, qui foedissima perpetranti non modo non oblite-

rint, verum indulserint, variisque coloribus facis-que infame flagitium oblinire ac subornare non crubuerint, ut jure in eos cadat illud propheticum²: Stulti principes Taneos, sapientes consilarii Pharaonis dederunt consilium insipientes». Nec plane alienum in hac re a Philippo Pharaonis nomen, ut qui in suscepto flagitio tamdiu perstaret, cujus in tantam pertinaciam cor obriguerat, ut in illud divinas iras detonantis Pontificis minae haec tenus penetrare non potuerint. Quare Rogerius de eodem Philippo sermonem instituens: «Cum induratum esset, inquit, cor Philippi regis Franciae, nec blandis nec asperis posset emolliri, ut adulteram suam dimitteret, etc. Verum quoniam spiritus ubi vult spirat, et obduratos peccatores ad penitentiam inflectit, emollitum tandem Philippi cor pertinaciam posuit, et ad Romani Pontificis voluntatem sese infregit, ut in eo illud Sapientis oraculum comprobetur³: «Cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud». Ut vero haec evenerint, Acta memorata prosequuntur, quae post enarratam primam regis legationem, de altera tum ipsius Innocentii haec scriptis tradidere: «Remissis igitur nuntius instabat, ut prius quod videlicet remisso interdicto, cognosceretur de jure, sed cum nec minis, nec precibus, nec promissis animus summi Pontificis ilecti posset, in fundamento justitiae solidatus ipsius arbitrio se submitit, qui Octavianum Ostiensem episcopum, legatum in Franciam destinavit». Hanc legationem Rigordus⁴ male in sequentem annum concessit, qui tum ex mox subjucendis litteris II kal. Novembris, anno Pontificatus Innocentii Tertio datus, arguitur, tum quod interdictum hoc ipso incunte promulgatum octo menses tantummodo tenuerit; subjucunt Gesta, quas Innocentius leges legato dedit: «Talem ei formam praefigens, ut ante omnia satisfactionem plenariam de damnis et injuriis clericis irrogatis faceret exhiberi; ita quod hi, qui propter obedientiam et reverentiam Apostolicae Sedis graves perpassi fuerant contumelias et jacturas, per Apostolicam Sedem sibi sentirent et gauderent congrue satisfactum; deinde superinductam praeciperet a regio consortio tam localiter quam carnaliter removeri, ut non solum a regis amplexibus, verum etiam a regni finibus faceret illam excludi, et praefatam reginam ab ipso rege solemniter recipi, et regulariter tractari, recepta publice juratoria cautione, quod eam sine iudicio Ecclesiae non dimitteret, et sic relaxaret sententiam interdicti».

12. Confirmant superiora litterae Apostolicae⁵, quibus Inseburgi reginae significat Innocentius, Ostiensis episcopi legati opera, Philippum priorem animum fregisse, Sedis Apostolicae excepisse imperia, et ad sacerdotia Ecclesiae illata damna, ipsamque, ejecta inducta, ut reginam et uxorem habendam paratum, seque ea de re a legato,

¹ Rog. hist. Ang.² Is. xl. — ³ Prov. xxi. — ⁴ Rig. in Gest. Philip. — ⁵ Lib. iii, Ep. x.

Parisiensi Suessionensi et Trecenti episcopis certiorum factum.

« I. reginæ Francorum illustri.

« Intellexisse te credimus haec, et nunc plenius perceipisse, quantum sollicitudinem et diligentiam in negotio tuo curavimus exhibere, cum etsi charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum regem illustrem ad receptionem tuam juxta juris ordinem prius curavimus per litteras et nuntios commovere, tandem vulneribus fatis oleo vinum cum Samaritano duxerimus infundendum, in terram regis ipsius interdicti sententiam preferentes, et licet rex ipse læsum se reputans, in clericos et Ecclesias manus suas duxerit aggravandas, nunc tamen faciente Domino signum in bonum, de mandato nostro per ministerium venerabilis fratris nostri Oct. Ostiensis episcopi, Apostolice Sedis legati, quem propter hoc specialiter in regnum Francorum direximus, eorum ad obediendum mandatis Apostolicis inclinavit, ita quod tam clericis quam Ecclesiis satisfaciens plene de injuriis et damnis illatis, et superinducta remota, te velut uxorem suam et reginam Francorum receperit, et jurari fecerit in animam suam, quod regaliter te tractabit et præter Ecclesie judicium non dimittet, sicut idem legatus, et venerabiles fratres nostri Parisien. Suessionen. Tracen. et alii quidam episcopi, qui præsentibus fuerunt, per suas nobis litteras intimarunt ». Exstant in Pontificio regesto ejusdem Octaviani legati litteræ¹, quibus rei gesta seriem enarrat Innocentio una cum aliis Suessionensibus episcopis², archiepiscopi³ Rhemensis, Trecentis, Catalaunensis et Carnotensis episcoporum eo argumento exaratis, quibus præfixæ aliæ O.... Argiensis Ecclesie sacerdotis, qui Innocentio Gallicanæ Ecclesie triumphum ob Philippi conversum animum, receptam ab eo reginam, atque damnâ Ecclesiarum restaurata explicat. Verum alieno adhuc a regina animo erat Philippus, eamque parum honorifice tractasse videtur, cum Inseburgis querelarum plenas litteras ad Innocentium dederit, qui non sine admiratione ob acceptas ab aliis contrarias litteras ita rescripsit :

13. « Innocentius, etc.

« Monemus serenitatem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus apud eum, qui secundum Psalmistam, refugium nostrum et virtus, et in tribulationibus est adjutor, piis orationibus instare procures, ut idem rex te in gratia retineat conjugali, et maritali affectione pertractet. Quis enim scit si petus accipias, invenias querens, et aperiat pulsanti? Pete igitur, quære ac pulsa, insta opportune et importune, si forsitan propter tuæ petitionis instantiam, necessitates et lacrymas tuas respiciat Dominus miserator, et idem regi circa te pium inspiret affectum, et ipsam a sua dignetur

durilia revocare. Apud charissimum quoque in Christo filium nostrum Ca. regem Danorum illustrem fratrem tuum, cui etiam de novo nos super hoc scribimus, litteris et nuntiis instare procures, ut ad defensionem causæ tuæ cum advocatis et testibus et aliis, quæ visa fuerint expedire sufficientes dirigat responsales cum se per impotentiam excusare non possit, sicque ipsi æque facile, vel facilius, dummodo assertioni tuæ veritas suffragetur, obstaculum affinitatis objectæ removere per suos, quam alteri parti, nisi propositioni ejus veritas subsit, legitime comprobare. Noveris autem et habeas pro constanti, quod nos dante Domino in tua tibi non deerimus ratione, licet regi postulanti justitiam non potuerimus, nec velimus audientiam denegare. Datum Lateran. XI kal. Novemb. » Eadem esse litterarum sententia, quas ad Danorum regem Inseburgis fratrem dedit⁴, quem etiam sorori opera non deesse jussit. Reginæ porro querelis excitatus legatus monuit⁵, in restituenda pristina dignitate reginam operam navaret; rem tanti momenti sibi videri, ut pro ea causa sanguinem libentissime profunderet, regique Francorum significanti se Apostolicis imperiis obsecutum, et querenti a legato se asperius habitum, respondit, ne exulceraret animos, sed ac jussa illius æquissima sese inflecteret.

14. *Pax inter Francos Anglosque inita.* — Implorante eodem tempore Sedis Apostolice misericordiam Allissiodorensis episcopo, qui fulminatam a Petro Capiano Apostolice Sedis legato in Gallias interdictum non servarat modo, sed auctor una cum ceteris fuerat, ut contemptu obtereretur, Innocentius severitatem elementia temperandam censuit: cum enim ad Senonensem archiepiscopatum postulatus esset, ad eam dignitatem ob præteritum facinus non admisit⁶, indulgit tamen ut episcopati munere, a quo obnoendo submotus legati sententia erat,ungeretur. Ceterum placuit divinæ providentiæ inductam a Philippo ducis Moraviæ filiam, ob quam tanti tumultus in Galliis commoti fuerant, ex hac vita subducere, ne illius causa Galliarum regnum diutius affligeret. Antequam vero ex interdicti publica calamitate Gallia emergeret, novo gaudio illius luctum permulsit. Philippus enim et Joannes Angliæ rex, post iteratâ colloquia, pacem ac fœdus XI kal. Junias inter se pepigere, ac postriede ejus diei Blanca filia Adelpbonsi Castellæ, ejusdem Joannis regis neptis, quam Alienora regina Joannis mater in Hispanias profecta receperat, Ludovico Philippi regis filio apud Purmor in Northmannia ab Helia Burdegalensi archiepiscopo matrimonio juncta est; qui cum aliis ipsam fuerat comitatus, adstante celebri episcoporum ac virorum principum corona, qui regias nuptias cohonestarunt. Hæc fusiis Rogerius⁷, qui pacis condiciones recenset, eademque de fœdere ac nuptiis Robertus⁸

¹ Ep. XIII. — ² Ep. XII. — ³ Reg. post eand. Ep.

⁴ Ep. XI. — ⁵ Ep. XIV. — ⁶ Lib. III. Ep. XVIII. — ⁷ Rog. III Annal. Ang. — ⁸ Rob. de Mout. Append. ad Sigeb.

de Monte, Matthæus Parisius¹, Rigordus et alii. Porro hanc regis Castellæ filiam, a Ludovico dictam Parisius Blancam, Rigordus Blanchiam nominat², Robertus vero Blandam corpore moribusque honestissimam virginem appellat. Quod ad Ludovicum attinet, Philippus rex, ut Innocentii Acta testantur, ex prima uxore, filia Balduini comitis Flandriae, comitisque Flandriae nepte unicum suscepserat, qua postea defuncta, prædictam Inseguerem Canuti Danorum regis sororem in matrimonium accepit. De Philippo item addit Rogerius, Judæis quos ipso sui principatus initio regno eiecerat, redeundi commorandique liberam fecisse potestatem.

15. *Eboracensis archiep. a rege fratre divorceatur.* — Hoc etiam anno Joannes Angliæ rex soluto priore conjugio cum Hauvasta, quam tertio consanguinitatis gradu attingebat, Isabellam filiam Ailmari comitis Engolismensis desponsam comiti Marchiæ uxorem duxit, ut tradit Rogerius. De quibus nuptiis etiam Robertus de Monte, Matthæus Parisius, et alii, qui post ipsos scripsere. Addit Rogerius Joannem, Norlmannicis confectis negotiis, in Angliam Octobris mense cum nova sponsa perrexisse, ibique apud Westmonasterium Londini ambos ab Huberto Cantuariensi archiepiscopo regi insignibus decoratus.

Hoc interim spatio, quomodo Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, jussu regis fratris omnibus episcopatus bonis spoliatus, in Jacobum Eboraci vicecomitem, ejusque ministros, qui Ecclesiasticas possessiones invaserant, atque in illos qui regis animum contra se commoverant, anathematis sententiam tulerit, totamque Eboracensem provinciam Ecclesiastico interdicto supposuerit, ac demum quomodo Joannes, prohorum consilio, ablata bona fratri restitui jusserit, iidem qui supra Rogerius et Parisius pluribus tradunt. Crebra vero leguntur inter regem atque archiepiscopum exorta dissidia, quæ tamen haud difficili negotio composita et conciliata fuerunt.

16. *Londoniensis Concilii canones.* — Quod ad Hubertum perlinet Cantuarien. archiepiscopum, quem Anglorum regi atque reginæ coronam imposuisse vidimus, Rogerius post enarratam concordiam per iudices ab Innocentio constitutos inter ipsum initam, atque Cantuariensium Ecclesiæ S. Trinitatis monachos, post recensitas amicitia conciliatæ leges, quarum præcipuæ fuere, ut archiepiscopo sacram ædem Lameheensem, eodem quo antea loco, novis tamen jactis fundamentis, ædificari liceret, et ne seculares canonicos ibidem constituere posset, sed regulares dumtaxat, eosque Præmonstratensis Ordinis, ac tredecim minimum, vel ut maxime viginti, demum aut eundem archiepiscopum Londoniis apud Westmonasterium hoc anno generale episcoporum Concilium celebrasse; illud enim ita appellabant olim majores, quod ex provinciæ sui primati antistiti subjectis cogebatur,

ut cardinalis Baronius demonstravit³. Quatuordecim porro canones enumerat auctor, quos in eo archiepiscopus Hubertus promulgavit, decrevitque, ut pie inviolateque a sibi subjectis servarentur, idque jure optimo, cum maximi sint ponderis atque momenti.

Atque in primis ut divino cultui mancipati præcipua qua decet reverentia, et animi devotione suum munus obeant, hujusmodi profertur decretum :

« Salubri provisione consilii prospeximus, ut a quolibet sacerdote celebrante verba canonis rotunde dicantur et distincte, nec ex festinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta, non est enim ibi diu immerandum propter insurgentes cogitationes, quæ ut muscæ morientes perdunt suavitate unguenti. Similiter et omnes horæ et omnia officia aperte et distincte dicantur, ita quod ex festinatione nimia non præcidantur, vel syncopentur. Quod si observatum non fuerit, sacerdotes hoc non observantes, post trium admonitionem usque ad condignam satisfactionem suspendantur. Salvo in omnibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ honore et privilegio ». Quæ postrema verba singulis adduntur canonibus, licet enim semper in Ecclesiasticis statutis subintelligantur, ea tamen suæ in Apostolicam Sedem observantiæ monumentum Anglicani episcopi perpetuis exarare notis voluere, ex quibus aliisque tum mox, tum alibi dicendis, viderint Angliæ novalores, quam impudenter ejusdem sacrosanctæ Sedis Angliæ ipsis reverendæ, obloquendo et laudando auctoritatem oblerant. Sed ad canones redeamus.

Observatione etiam dignissimus alter isti proximus, ubi de missarum celebratione, deque sacratissimo Eucharistiæ mysterio hæc habentur : « Non liceat presbytero bis in die celebrare, nisi necessitate urgente, et tunc idem cum in die bis celebrat, post primam celebrationem et sanguinis sumptionem, nil infundatur calici. Sine post primam celebrationem diligentissime absorbeantur stillulæ de calice, et digiti sanguantur, vel lingua lambantur et laventur, reservata lotura in vaso mundo ad id specialiter deputato, quæ lotura sumatur post secundam celebrationem. Hæc ita se habeant, nisi in prima celebratione adsit diaconus, vel alius minister honestus, qui loturam sumere possit. His adjicimus, ut reponatur Eucharistia in pyxide munda et honesta, et in pyxide munda et honesta deferatur ad agrum limbo mundo superposito, et lucerna præcedente ac cruce, nisi æger valde remotus fuerit. Renovetur quoque hostia ipsa singulis Dominicis diebus ».

17. Quod ad tertium attinet, ubi de Baptismatis et Confirmationis agitur sacramentis, isthæc inter alia leguntur : « Non liceat diaconibus baptizare, vel penitentias dare, nisi duplici necessitate, videlicet quia sacerdos non potest, vel absens,

¹ Matth. Par. in An. Angl. — ² Rog. in Plul. reg.

³ An. 317. num. 8.

vel stulte non vult, et mors imminet puero vel ægro». Ita Patres. Id vero de pœnitentiis, non de pœnitentiæ sacramento, cujus legitimum ministrum solum sacerdotem esse Ecclesia Catholica profitetur; sed de publicis, quæ publice peccantibus eæ ejusdem Ecclesiæ præscripto injungebantur. « Si vero (pergit Synodus) in necessitate puer baptizatur a laico, quod fieri potest a patre vel a matre absque matrimonii præjudicio; sequentia immersionem, non præcedentia (quæ scilicet peracta sint) per sacerdotem explantur ». Ex his vides, lector, in Anglia illum morem viguisse, ut infantes, qui baptismale initiabantur, in undas sacras, quod antiquitus fiebat, immergerentur.

Cæterum de confessionis sacramento subdit ¹: « Cum pœnitentiæ, quæ est secunda tabula post naufragium, tanto major adhibenda sit circumspectio, quanto magis est necessaria post lapsum reparatio, nos sacrorum canonum statuta sequentes, præcipimus, ut sacerdotes in pœnitentia diligenter attendant circumstantias, quantitatem (qualitatem) scilicet personæ et quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis; et ut pœnitentia talis injungatur uxori, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto et enormi peccato: idem in marito conservetur. Nullus etiam sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare præsumat accedere celebraturus. Id adjicimus ad sacerdotum cupiditatem rescandam, ut misse non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint sacerdotes ». Sacrosanctum misse sacrificium, utpote præstantissimum religionis actum, maxime idoneum ad id accomodatumque esse in dubium revocari nequit. Attamen ut eorum, qui juxta Apostolicum dictum, quæ sua sunt querunt, non quæ Jesu Christi, coerceretur aviditas, id jure inlibetur.

Consultum est insuper ex Lateranensis Concilii præscripto ², ne episcopi alique Ecclesiastici Christiano populo graviores forent, in quam sententiam hæc inter alia: « Nos ipsius (nempe modo dicto Concilii) instituta humiliter et devote sequentes decernimus, ut archiepiscopus parochias vitans, quadragesimum vel quinquagesimum erectionis numerum, episcopus viciesimum vel tricesimum nequaquam excedant, archidiaconus vero quinque aut septem, decani constituti sub episcopo duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur, etc. » Ex eadem insuper Lateranensi Synodo prohibetur ³: ne quis sine certo titulo ad diaconatus vel presbyteratus ordines promovetur ⁴: ne ante canonicam communionem præmissam anathematis aut suspensionis sententia feratur ⁵; neve quidquam pro sacramentorum administratione exigatur.

Ad hæc patres alia sanxere de decimis ⁶ sol-

vendis, de clericorum continentia atque honestate ¹, ac de matrimonio, de quo statueret ²: « Nec contrahatur aliquod matrimonium sine trina denuntiatione publica in Ecclesia, neque si fuerint persone incognite. Sed nec copulentur aliquæ persone matrimonio, nisi publice in facie Ecclesiæ et præsenste sacerdote, et si secus factum fuerit, non admittantur alicubi (in) Ecclesia, nisi speciali auctoritate episcopi ». His addideret ³, quod publici criminis infamia inest, ut confiteantur ac faciant satis semel atque iterum et tertio commonitis confestim canonica purgatio indicatur. Præterea ejusdem Concilii Lateranensis institutione suffulti, leprosis sacellum et cœmeterium permittunt ⁴. Postremo velant, ne quisquam a laicis (quod jam sæpissime statutum fuerat) sacerdotia sine episcopi auctoritate recipiat ⁵. Atque hæc tenus de Londoniensi Concilio.

18. *S. Hugonis episcopi Lincolnensis mors et prodigia.* — His enarratis Rogerius, accuratissimus scriptor, S. Hugonis episcopi Lincolnensis obitum refert; eodem anno contigisse non solum Matthæus Parisius, sed ipsius Vitæ Acta testantur. In primis enim asserunt inler Galliæ Angliæque reges pacem ipsius opera conciliatum, quam hujus anni mense Maio confectam certissime constat, id affirmantibus hujus temporis auctoribus, quos supra memoravimus, Rogerio, Roberto de Monte, necnon Rigordo, Matthæoque Parisio, qui eodem sæculo scripsit, cumque præterea Rogerius oculatus testis asserat, S. Hugonem Lincolnensem episcopum creatum anno post Christum natum millesimo centesimo octogesimo sexto, addant vero Acta eum annos quindecim et quinquaginta octo dies sedisse, non ante hunc annum obisse necesse est. Licet mendum in hujusmodi annorum numero in Acta irrepsisse ex modo allatis auctorum testimoniis dicendum videatur, atque affirmandum potius, sanctum antistitem sedem Lincolnensem annis quatuordecim (quod Matthæus Parisius ⁸ asserit) ac dies octo supra quinquaginta ornasse. Tradunt enim Acta beatum virum die festo S. Matthæi Apostoli et Evangelistæ sacris episcopalibus initiatum, ac XV kal. Decembris e vivis ereptum fuisse. Hæc præterire nolumus, quibus infrascriptus error exploditur, cum post res gestas D. Hugonis hæc leguntur: « Porro anno Christi millesimo ducentesimo octogesimo, qui fuit a beati viri obitu fere octogesimus sextus, Octobris sexto die, sacrum ejus corpus elevatum atque translatum est ». Qua ratione ejus obitus ad annum millesimum centesimum nonagesimum quartum referendus esset. Igitur ne fœdissimæ Vitæ scriptor errasse, secumque pugnare dicatur, affirmandum est, ita de translatione corporis ab alio adjuncta, quod ex ipso contextu orationis satis præcipitur. His de tempore stabilitis firmatisque, præclara

¹ Can. IV. — ² Can. V. — ³ Can. VI. — ⁴ Can. VII. — ⁵ Can. VIII. — ⁶ Can. IX.

¹ Can. X. — ² Can. XI. — ³ Can. XII. — ⁴ Can. XIII. — ⁵ Can. XIV. — ⁶ Paris. hoc anno.

tanti præsulis funera celebraturi, quemadmodum superioribus annis plura ex anonymo ejus Vitæ scriptore a Baronio nostro reddita accepimus, ita ex eodem aliisque delibabimus.

19. « Cum jam tempus (inquiunt Acta) adventaret transitus ejus ad patriam, acri febre corripitur (modo laudati auctores quartana eum laborasse affirmant). Morbo autem ingravescente, sæpius orando hæc verba repetebat : O pie Deus, requiem præsta nobis, bone Domine, Deusque verax, dona tandem nobis requiem. Quod quidam de adstantibus audiens, quasi pro consolatione dixit ei : Jam, domine, quiesces. At ille : O vere, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo judicii die requies inconcussa donabitur. Dicente rursus eo ipso, illum diem ei futurum, Deo volente, judicii diem, quo esset e vita discessurus, cum magna fiducia dixit : Non recte sentis ; non enim judicii, sed gratiæ, et misericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cum adhuc esset incolumis, et mentio fieret de mortis horrore, dicere consueverat : Male profecto nobiscum ageretur, si nunquam mori deberemus » ; hæc de morbo, sanctique viri fiducia, cujus etiam egregium exemplum præbuit, dum a præcipuo amico de datis ab ipso judiciis compellatus est : « Quandoquidem (inquit), domine, multo tempore, tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum judex fuisti, diligenter oro, studeas ne dum generatim, sed etiam speciatim confiteri, quos et quot privato amore vel odio, aut promoveris, aut depresseris parum juste ; respondit ille : Odio seu amore, sed nec spe quidem vel timore personæ, vel rei injuncsumque a veritate judicii me unquam exorbitasse penitus memor non sum ; si autem de recto deflexi, hoc vel propria ignorantia, aut certe assistentium culpa accidit ». Hæc ipse. Enimvero Romanos Pontifices totius provincie negotia Itinoni committere, ipsamque sancta æquitate difficillimas controversias, jure consultissimis mirantibus, dirimere consuevisse fidei faciunt Acta, que subdunt : « Ad verba namque sua tantam adhibebat cautionem, ne quid contra veritatem proferret, ut nedum in dubiis, sed etiam in certissimis frequenter hanc adieceret appendicem : Sic modo nobis occurrit. Eadem per omnia cautela in litteris sigillo ipsius muniendis ille veritatis amator semper utebatur. Admonitus etiam, ut testamentum pro more faceret : Tædet me, inquit, hujus consuetudinis jam passim in Ecclesiam introductæ, nec habui quicquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Atamen ne fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod video possidere ». Vigeat namque adhuc perversus ille atque sacrilegus mos, Romanis Pontificibus frustra reclamantibus, ut detunctis episcopis, Ecclesiastica bona fiscus invaderet, atque expilaret. Addunt his Rogerius et Matthæus Parisius tum Joannem Angliæ regem ad sanctum virum officii causa adentem ipsius testamentum confirmasse, et in Domino (ut

iidem aiunt) pollicitum, quod deinceps præsulum testamenta rationi consentanea, rata habiturus foret.

Ut vero ingravescente morbo morteque imminente sese orationi dederit, obitumque, tum ingentia, quæ Angliæ ac maxime clero imminabant mala, ob quæ libenter se e vita discedere aiebat, ac propheticè afflatus spiritu præsierit, enarrat Vitæ ejus auctor : « Cum jam autem ille, quem diximus, Novembris dies propinquasset, lacrymantibus filiis dixit, ut funeri necessaria præpararent. Facto denique in se spiritu Dei, mala grandia futura prædixit et regi et regno, in primis autem clero. Dicebat proinde libenter se velle mori, ne tanta cerneret dissidia : et hæc quidem omnia mox ab ejus obitu sicut prædixerat, evenerunt ; in quo sicut et in aliis multis apertissime videre licet eum prophetiæ spiritum habuisse. Decimo septimo Novembris die, cum sentiret vires sibi magis magisque deficere, jussit accersiri monachos et clericos in obsequium funeris sui, et quia episcoporum nullus interesse poterat, ordine instruit eos, quemadmodum funus ipsum curare deberent. Jussit quoque, ut non Londoniæ, ubi ægrotare cœpit, humaretur, sed ut Lincolniam translatum cum in primaria cœle sepelirent. Concilium namque universale totius regni Lincolnie celebrabatur, ad quod episcopi omnes convenerant. Ipse autem interrogatus num interesse vellet, respondit etiam ; id vero quomodo accipi voluerit, ex sequentibus patebit. Advesperante ergo die, vir pius et misericors, sciens quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad patrem totius consolationis, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos ; cernensque ubertim flentes charissimos filios, suavissimos eos sermonibus consolari nitebatur, dextram etiam capitibus singulorum diutius imponens, Deo et verbo gratiæ ejus eos omnes commendavit ». Demum de extremo ejus vitæ actu : « Deinde (nimirum postquam amantissimis verbis suos in lacrymas solutos dextera eorum capiti imposita solatus esset) deficiente voce, cum rogaret eum, ut Dominum pro idoneo pastore deprecaretur, tandem respondit : Deus id faciat ; quo dicto pavementum coram eo nudatur ; et cinere benedicto in crucis formam sparso, completorii preces inchoaverunt, cum autem versum illum audisset : Clamavit ad me, et ego exaudiam eum ; cum ipso sem in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum, imponi se cineri poscit (is mos a sanctis olim religiosissime servabatur, ut in cinere strati, quo pœnitentiæ sacræ magis indulgere, emorerentur) psallentibus illis festinantius, vultu placidissimo spiritum sensim colligebat, quem tunc in manus Conditoris tradidit, cum illud Simeonis canticum inciperetur : Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Obiit circa annum Domini MCC, cum jam sexagenarius esset, deinceps in sabbato pacis æternæ quieturus. Teuit cathedralram episcopalem

annis quindecim et quinquaginta et octo diebus ». Hactenus Gestorum scriptor.

20. Recenset postea divinitus ostensa de ejus gloria prodigia, ejus mirabile quoddam vestigium in sacro corpore impressum effulsit : Cum lavarent cappellani videlicet corpus exanime, lacte candidus foris apparuit : intus vero vitro purius cernebatur ». Jam vero egregium illius futurum, vel potius insignem latissimumque triumphum spectemus ; subdunt Gesta sacris vestibus adornato corpore incredibilem hominum multitudinem concurrisse, ut feretro gestando collum submitterent (Londonio enim, ubi dum post tractatam inter Anglos et Francos pacem rediens ex morbo obierat, Lincolniam transferebatur) atque inter alios Joannem Angliæ et Willelmum Scotiæ reges innumera præsulum procerumque corona stipatos id officium sancto corpori præstare sibi gloriæ et triumpho duxisse. De iis agunt etiam Rogerius et Parisius, quorum prior trium archiepiscoporum, episcoporum plurium, aliorumque nomina percenset, asserens, quod ad archiepiscopos attinet, fuisse Hubertum Cantuariensem, Joannem Dublinensem (hujus loco habet Parisius Gaufridum Eboracensem) et Bernardum Raguensem.

« Sic placuit (loquuntur Acta) remuneratori omnium honorum glorificare servum suum fidelem, qui toties erga sepulturam aliorum sollicitus fuerat ; eademque Parisius. Contigit vero sæpius, ut divinum numen servum suum in eo pietatis genere occupatum ita adamaret, ut fœlorem putridis corporibus balantem percipere non permitteret. Addunt Acta : « Cum audisset aliquando quemdam ex persecutoribus ejus defunctum, statim præparavit se, ut illo pergeret, hominemque sepeliret. Occurrentibus vero famulis et dicentibus, certissime comparatas esse insidias juxta viam : Tum demum, inquit ille, juste excusabimur, si pedes compedibus constringantur, et incendendi facultas erepta sit. Quo dicto, relictis aliis, cum duobus tantum eo se contulit, ac funus honorifice curavit ». Sed cœptam sacri funeris historiam prosequamur.

Quod ad sepulturam spectat, Rogerius et Parisius sacrum corpus in Ecclesia, quam ipse in Deiparæ honorem construxerat, juxta altare S. Joannis Baptistæ a predictis archiepiscopis et episcopis tumulo mandatam esse tradunt. Porro non modo templum illud ædificandum curaverat, verum in cœmetario etiam opere tantus præsul in-servire ac desudare voluerat, ac propriis humeris lapides gestare, nec a dignitate episcopali alienum putabat vilissimum laborem suscipere, quo divina gloria augetur. Quanti vero apud Deum meritis labor esset, ingenti miraculo illustratum est, cum æger accepto in humeros corbe, quo sanctus utebatur, pristinam valetudinem, ut testatur Parisius, est adeptus.

Pluribus autem signis veluti quibusdam glo-

riæ trophæis ejus feretrum et sepulchrum Deus illustravit : ad Gestorum namque calcem legitur toto sex dierum itinere, et post exequias divinum numen plura miracula sancti sui meritis patrasse, inter quæ illud stupore maximo omnes defixit, quod narrat etiam Parisius, accensas faces, quæ sacro corpori præferiebantur, licet vento et pluvia aspererentur cælum, nunquam diebus quatuor ita extinctas fuisse, quin semper ex iis aliqua arderet. Hæc, aliæque de S. episcopo miracula enarrant Acta, quibus adjicienda arbitror, quæ Rogerius scriptis de eo commendavit, virum sanctum, dum in humanis versaretur, dicere solitum, maximum illud sibi videri miraculum, si quis alicujus sancti precibus ex hac vita eriperetur, ut ex illius periculis in cælum evolaret : quod miraculum ait in eo contigisse, qui cum ad feretrum sancti preces fudisset, ut ex hac vita ad Christum intuentium discederet, sequenti nocte animam pie efflavit. Addunt etiam infra decimum quintum ab obitu diem D. Hugonem decano Ecclesiæ Lincolnien-sis videndum se obtulisse, monuisseque sibi a Christo concessum, ut e canonicorum collegio unum brevi in cælum demigraret, proinde imperaret omnibus, ut se ad mortem compararent, quæ sors in Robertum felicissime cecidit, cujus corpus asperrimo cilicio sub veste candida horrere repertum est. Sed ad Acta redeamus, quæ cœptam de rebus admirandis narrationem ita prosequuntur : « Mulier quædam cæca ad primum corporis contactum oculorum lumen recepit. Pater quidam, cum erumenam pecunia refertam abstulisset a latere cuiusdam feminae orantis ad corpus S. Hugonis, miraculose protinus cæcatus est. Sentiens ergo divinam ultionem seipsum publice accusavit, erumenam reddidit et visum recuperavit ». Rogerius autem et Parisius aiunt furem fuisse dæmonem correptum, verum utrumque contigisse potuit. « Miles quidam, cujus brachium cancer plane corroserat, ad corpus S. Hugonis sanatus est. Puer quidam vita functus meritis illius revixit. Vir quidam languidus a medicis desperatus, ad sanctum beati viri sepulchrum venit, moxque sanus et incolumis surrexit. Denique non longo temporis spatio a sepultura pretiosi thesauri, intra paucos dies ad monumentum ejus sex paralytici sanitatis beneficium adepti, tres cæci illuminati, muti duo loquendi facultatem receperunt ; duo quoque contracti pristinae sunt firmitati restituti, et hydropica femina ejus meritis curata est. Mulier quædam cum quatuor fecisset abortus, admonita est ab ancilla sua, ut puerulum cereum S. Hugoni offerret, quod ubi fecit, non abortivit unquam, sed sex incolumes pueros enixa est. Sunt et alia permulta illustrata miracula, quibus sanctum suum Dominus mirificavit. Hæc pauca interim brevitatis studio commemorasse sufficiat in laudem et gloriam præpotentis Dei, qui vivit et regnat in infinita sæcula seculorum. Amen ». Illicusque res gestæ S. Hugonis Lincolnien-sis episcopi, cujus innumera

miracula prætermittimus silentio, illius vero memoria, quo e vita discessit die, nimirum XV kal. Decemb. a Catholica Ecclesia coli consuevit ¹.

21. Nec taciti prætermittere debemus, quæ admiratione digna de Eustachio abbate Rogerius ² refert, illum viri sanctissimi Fulconis, de quo an. 1198 mentionem edidimus, in convertendis populis laboribus socium in Angliam trajecisse, atque sacris concionibus Anglos magna felicitate et Christi gloria instruere cœpisse, effulsisse miraculis, atque inter alia apud Wii, non longe a Cantuaria quemdam fontem sacrasse, cujus beneficio postea cæcis oculorum lumen, auditus surdis, mutis vox, debilitatis inaccessus, hausta ex illo aqua, fuerint restituta, adjiciteque prodigium in muliere arreptitia, quæ pariter hausta aqua dæmones evomit: tum de alio fonte divinitus ejusdem viri S. opera scaturiente tradit populi laborantis aquæ inopia apud Rumenel precibus flexum, a Deo obtinuisse, ut in loci Ecclesia e rupe percussa perennes aquæ exilirent, quæ multis morbis præsens remedium attulere; tum plura pie ab ipso gesta subjicit.

Eadem Parisius ³, qui prodigia cœlestis ostensa adjungit, ac Lunas quinque cœlo emicare visas historiae prodidit: « Paulo ante Nativitatem Dominicam apparuerunt de nocte quinque lunæ in cœlo, circa primam vigiliam noctis: prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum quatuor lunarum habens secum stellas multas, quæ cum stellis suis circuibat quinque, vel amplius præfatas quatuor Lunas. Hæc autem apparitio multis videntibus, et admirantibus quasi per spatium unius horæ facta est ». Atque hæc de rebus Angliæ dixisse suffecerit.

22. *Controversia de regno Germanico ab Innocentio per litteras tractatur in favorem Othonis.* — Jam ad Innocentium Romanum Pontificem redeamus, cui in causis non solum Galliæ, Angliæque regum, sed Germanorum etiam principum, inter sese de imperio certantium, primum elaborandum fuit. Cum enim singulorum jura ac merita quam diligentissime perpenderit, rejectis Philippo Suevo regni invasore, et Friderico Siciliæ rege, quorum alter anathemate percussus, alter vero ob ætatem tanto muneri impar erat, Othoni operam suam studiumque porrexil. Quomodo autem hæc se habuerint, nunc discutendum, ac præcipue super ea re ex Epistolis ab eodem Pontifice hoc anno datis atque acceptis. Primum inter eas locum obtinent Othonis litteræ ⁴ quibus post uberrimas relatas gratias de collatis in se a Pontifice officiis ait, inter inferiores superioresque principes circa Rhenum incolentes, quorum pars altera sibi, altera vero Sueviæ duci parebat, Maguntini archiepiscopi opera ad B. Martini festum inducias

initas esse, secus autem inter Saxonie principes, in quam provinciam decreverat provolare, ut Dacorum regi sororio suo, auxiliares copias adducendi occurreret, eique sese conjungeret. Addit insuper Maguntino archiepiscopo elaborante, principes suos monitis Pontificis consensisse, ut proxime post B. Jacobi Apostoli solenne festum, inter Andernacum et Confluentiam in colloquium descenderetur, cui ex parte quidem sua Coloniensis archiepiscopus, Monasteriensis, Leodiensis, Trajectensis, ac Padeborniensis episcopi, Corbeiensis abbas, Brabantia dux, et Flandriæ comes interessent; ex parte vero Sueviæ ducis Salisburgensis ac Treverensis archiepiscopi, Frisingensis, Argentinensis, Basiliensis episcopi, Moraviæ dux, Conradus marchio de Landisbergo, B... Ceringia dux, Maguntinus vero internuntii partes obiret, quo de summa rerum deciderent, atque omnibus dissidiis finem imponerent, adeo ut quidquid eorum pars major de imperio decerneret, ab ipsis cæterisque Germaniæ principibus integre inviolateque servaretur. Quamobrem Otho idem, qui Ecclesiæ patrocinium, auxilium atque auctoritatem in omnibus, ut ait, rebus suis optabat, Innocentium supplicibus verbis orat, ut prædictis principibus Ecclesiasticis æque ac laicis, aliisque, si quos colloquio interesse contigisset, præciperet, ut sibi adhærescerent ac præsto essent.

23. Rogatus igitur ab Othone Pontifex, ad universos Germaniæ principes hanc dedit Epistolam ⁵.

« Universis iam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ.

« Cum de discordia, quæ diebus nostris, peccatis exigentibus, super imperio est suborta, vehementius doleamus, quia non, ut aliqui mentiendo confingunt, ad depressionem ejus intendimus, sed ad exaltationem potius aspiramus, cogitavimus sæpius infra nos ipsos, deliberavimus quoque frequenter cum fratribus nostris, et cum aliis viris prudentibus et discretis, non semel tantum tractavimus, qualiter ad sapiendam dissensionem hujusmodi possemus impendere operam efficacem, fuerunt autem quamplures, qui nobis suggererent, ut cum duo fuissent per discordiam in reges electi, de studiis eligentium et meritis electorum inquireremus sollicite veritatem, quatenus intelligeremus plenius, cui esset favor Apostolicus impendendus; dicebatur enim de altero, quod receptus esset a pluribus, et insignia imperialia obtineret, sed opponebatur proliquis contra eum, quod nec ab eo qui potuit, nec ubi debuit, fuerit coronatus, cum Tarantasiensis archiepiscopus tanquam extraneus, et ad quem id minime pertinet, evocatus, ei regni præsumpserit imponere diadema. Præterea objiciebatur eidem, quod contra proprium juramentum, super quo nec consilium a Sede Apostolica requisierat, regnum sibi præsumperat usurpare, cum super illo juramento Sedes Apostolica

¹ Rom. Martyr. eo die ubi Bar. lit. f. — ² Rog. in Annal. Angl. hoc anno. — ³ Par. Hist. Ang. hoc anno. — ⁴ Lib. Vat. ex Regest. Innoc. de negot. Rom. imp. signatus num. 415. Ep. xx.

⁵ Ep. xxi.

prius consuli debuisset, sicut etiam quidam consuluere prudenter, apud quam ex institutione divina plenitudo residet potestatis.

« Addebatur etiam contra ipsum, quod cum bonæ memoriæ C.... papa prædecessor noster, ipsum pro temeritate sua excommunicationis sententia publice innodasset, et nuntii nostri, quos pro liberatione venerabilis fratris nostri... Salernitani archiepiscopi quondam in Teutonium miseramus, datam sibi formam a nobis in absolutione ipsius, qui jam in regem se fecerat dominari, minime servavissent, contra quam nihil agere poterant, idem profecto excommunicatus electus fuerat in regem, et adhuc excommunicationis sententia tenebatur strictus. Unde juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones ei, qui talis existit, non obstante juramento fidelitatis, est obsequium subtrahendum ». Proponit etiam eum adhuc anathematis vinculis irretitum cum electus esset, tum subdit: « Hoc quoque contra eundem non modicum facere proponebant, quod contra libertatem imperii regnum sibi jure nitebatur hereditario usurpare. Unde si prout olim frater patri successerat, si nunc succederet frater fratri, libertas principum deperiret, cum non per eorum electionem, sed per successionem potius regnum videretur adeptus. Et cætera benignius tacemus, quæ contra genus ipsius, super oppressione tam Ecclesiarum, quam principum opponuntur, ne ipsum persequi videamur ». Hæc in Philippum, quæ indignum imperio reddebant: unde graviter redarguendi, qui Philippo plus æquo studentes, justissimum Pontificem in crimen vocare ausi sunt, quod illum rejecerit¹, ut tacemus perditissimos novatores², quibus solemne est cuncta a Romanis Pontificibus gesta dente maledico carpere, ac traducere. Quod vero ad Othonem spectat, subdit Innocentius:

24. « Cæterum proponebatur pro altero, quod ab eo qui potuit, et ubi debuit, hierat coronatus, cum a venerabili fratre nostro Coloniensi archiepiscopo, ad quem id pertinet, apud Aquisgranum in solio Augustali fuerit inunctus et coronatus in regem, sed opponebatur eidem, quod pauciores eum principes sequerentur ». Hactenus Pontifex de eorum meritis, quos inter summi honoris celsissimæque dignitatis certamen erat. Quid vero in tanta re egerit, his docet: « Licet autem nobis fuissent talia sæpe suggesta, et ut sic procederemus, consultum a viris prudentibus et discretis, volentes tamen honori vestro deferre, universalitatem vestram paterno communione dilectionis affectu, et per Apostolica vobis scripta mandavimus, ut Dei timorem habentes præ oculis, et honorem zelantes imperii, ne annullaretur dignitas ejus, et libertas etiam deperiret, melius intendetis ad provisionem ipsius, nedum foveretis discordiam, ne per vos destrueretur imperialis su-

blimitas, quæ per vestrum erat studium conservanda. Alioquin quia mora periculum ad se gravè trahebat, nos quod expedire sciremus sollicitè procurantes, et curarem favorem Apostolicum impertiri, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Gaudemus autem, quod licet monita nostra distuleritis hactenus exaudire, nunc tamen redeuntes ad cor, et quid potius expediat attendentes, juxta commotionem nostram proposuistis, ut accepimus, de imperii pace tractare. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus iis quæ præmisimus, diligenti meditatione pensatis, ad eum vestræ dirigatis considerationis intuitum, qui merito strenuitatis et probitatis ad regendum imperium est idoneus; quod quasi præcipuum in hoc negotio procurare debetis, cum præsertim hoc tempore non solum imperium probum et strenuum exigat habere rectorem, sed et Ecclesia non possit, nec velit diutius justo et provido defensore carere, quem non possimus et debeamus merito coronare, ab eo penitus animum removentes, cui propter impedimenta patentia favorem non debeamus Apostolicum impertiri.

25. « Alioquin unde crederetis discordiam vos sopire, inde confingeret vos majus scandalum suscitare, quoniam præter id quod, si fieret forte contrarium, Urbi, et pæne penitus toti displiceret Italiæ, Ecclesia quoque id ferret graviter et moleste, nec se dubitaret pro justitia et veritate potenter opponere, quæ Deo desiderat potiusquam homibus complacere. Essetis etiam perditionis occasio Terræ-Sanctæ, ad cujus recuperationem totis viribus aspiramus. Hæc autem vobis prædicimus, non ut libertatis, dignitatis, potestatis vestræ privilegio derogare velimus, sed ut dissensionis et scandalum materiam amputemus, cum is sit a vobis assumendus in regem, quem nos in imperatorem possimus et debeamus merito coronare; ne si secus accideret, fieri error novissimus pejor priore. Si vero salubribus monitis nostris, quæ de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta procedunt, prouiderent et reverenter caraveritis acquiescere; nos cum eo pariter, et pro eo, qui rite sic fuerit promotus in principem, ad honorem et exaltationem imperii efficaciter intendimus, cum et ipse vobiscum pariter, et pro nobis ad honorem et exaltationem Ecclesiæ intendere debeat, ut speramus, ita quod eo faciente, qui est Rex regum, et Dominus dominantium, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, regnum et sacerdotium diebus nostris mutuis subsidiis optatum recipient incrementum. Super juramentis etiam illud auctoritate Apostolica statuemus, quod ad purgandam eo famam et conscientiam redundabit, unde non permittatis vos aliquo modo seduci sub specie pietatis ab iis qui non communem, sed specialem utilitatem inquirunt, quod ad hoc specialia-

¹ Ursper. et Nauc. in Chron. — ² Cent. XIII. c. 6. col. 1302.

ter debet principis electio procurari, non ut providetur certe personae, sed ut reipublicae consulatur. Quod utique fieri non potest, nisi persona principis provida sit, et justa, strenua, et honesta. Cum is sit a vobis assumendus in regem, quem nos imperatorem possimus et debeamus merito coronare ». Ac postremo de nuntio, quem iis mittebat, adjicit : « Ut aemulo de nostro beneplacito et consilio reddamini certiores, dilectum filium E. acolythum nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suae probitatis acceptum, de cuius plane fidelitate confidimus, ad vos duximus destinandum, cui ea quae vobis ex parte nostra proponet, indubitata fide credatis ». Rursumque ad ipsos scribens ¹, eis qui in regis electione Apostolicis monitis parerent, maximam a se gratiam intuitus pollicetur.

26. Aliam praeterea Conrado Maguntino archiepiscopo Epistolam dedit ², ubi in primis valde se mirari ait, quod de imperii rebus nec litteris nec nuntiis ab eo certior factus esset.

« Innocentius, etc.

« Miramur non modicum, quod cum publica nobis, coram fratribus, promiseris viva voce, quod nihil prius finaliter de imperii ordinatione tractares, quam per litteras et nuntios tuos nostrae consuleres beneplacitum voluntatis, nuper in colloquio quod fuit inter Andernacum et Confluentiam, te procurante, sicut per certo didicimus celebratum, aliquid diceris quasi finaliter tractavisse, cum facta compromissione, in quosdam principes tam Ecclesiasticos quam etiam saeculares, quod illi decreverint in colloquio, quod in proximo est dictum, ab universis debeat observari ». De inito commissioque utriusque partis Concilio Andernacum inter et Confluentiam, ista habet Godefridus monachus hujus temporis scriptor ³ : « Ad quod colloquium se contulerunt Coloniensis archiepiscopus et Hermannus Monasteriensis, et Trevirensis, et alii quamplures, sed quod consiliati sunt, processum non habuit ». Verum ad Innocentii redeamus Epistolam, qui paucis interjectis verbis Conradum urget precibus, ut diligentissime pro Ecclesiae atque imperii consulendis rebus navet operam, consiliaque sibi, dum in aula Pontificia versaretur, patefacta in opus adduceret, ut extremus illius vite actus primo consentiret, nec partem in juventute ob explicitum erga Ecclesiam studium gloriam senex corrumpere, possetque cum Apostolo exclamare ⁴ : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, ideoque reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex. Datum Lateran. »

27. Aliae praeterea extant Innocentii litterae ⁵ eidem Conrado hoc anno missae : cum enim Otho rex de Thuringiae Langravio apud Apostolicam Sedem conquestus esset, illum licet juramento de-

vincium haud fidem sibi servare, Pontifex ipsi Maguntino archiepiscopo, ejus infidus princeps neptem duxerat, in mandatis dedit, ut ad reddenda saltem, quae ab Othone acceperat, illum hortaretur et induceret. Post has vero atque alias Epistolas, quarum infra mentionem faciemus, de tribus ad imperium electis Innocentii consilium atque decretum recensetur, quod adducendum a nobis, dignitas argumenti expositure videtur. Titulus atque exordium hujusmodi est ¹ :

« Deliberatio domini papae super facto imperii de tribus electis.

« In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Interest Apostolicae Sedis diligenter et prudenter de imperii Romani provisione tractare, cum imperium noscitur ad eam principaliter et finaliter pertinere, principaliter, cum per ipsam, et propter ipsam de Graecia sit translatum, per ipsam translationis auctricem, propter ipsam melius defendendam; finaliter quoniam imperator, a summo Pontifice finalem sive ultimam manus impositionem promotionis propriae accipit, dum ab eo benedicitur, coronatur et de imperio investitur, quod Henricus optime recognoscens, a bonae memoriae Caestino papa praedecessore nostro, post susceptam ab eo coronam cum aliquantulum abcessisset rediens tandem ad se ab ipso de imperio per pallam auream petiit investiri. Sicut autem (tres) imperatores sunt in reges electi, puer (nempè Fridericus Siciliae rex) Philippus et Otho, sic tria sunt circa singulos attendenda, quid liceat, quid deceat, quid expediat. Circa puerum quidem filium imperatoris Henrici, facie prima videtur, quod non liceat contra ejus electionem venire, quae juramento est principum roborata. Nam etsi juramentum illud videatur violenter extortum, non est tamen ideo non servandum, cum licet juramentum, quod Gabonitis praestiterunt filii Israel, fuerit per fraudem subreptum, illud tamen nihilominus decreverint observandum. Praeterea, etsi a principio fuerit sic extortum, postmodum tamen pater ejus intelligens se perperam processisse, juramentum relaxavit principibus, et litteras super electione remisit, qui postmodum puerum ipsam, patre absente, sponte ac concorditer elegerunt, fidelitatem ei pene penitus omnes, et quiddam hominum exhibentes, unde non videtur contra licita juramenta venire ». De jurejurando hoc, de quo Innocentius, sic ait Godefridus : « Cui (id est, Friderico) in regem electo, vivente adhuc patre, principes imperii fidem et sacramenta fecerant ». Hoc idem alii. Pergit Pontifex de Friderico : « Videtur etiam non decere, ut cum ipse Apostolicae Sedis sit tutata commissus, et sub ejus protectione receptus, per eam privetur imperio, per quam in jure suo fuerat conservandus; maxime cum sit scriptum : Pupillo tu eris adjutor. Quod non expediat contra ipsam venire, illa praesertim ratione videtur, quod cum

¹ Ep. XXIV. — ² Ep. XXII. — ³ Godel. in Annal. — ⁴ 2. Tim. IV. — ⁵ Eod. Cod. Vat. Ep. XXVI.

¹ Ep. XXIX.

idem puer ad annos discretionis perveniens intellexerit per Romanam Ecclesiam imperii se honore privatum, non tantum non exhibebit ei reverentiam consuetam, sed ipsam potius modis quibus poterit, impugnabit, et regnum Siciliae retrahet a devotione ipsius, et negabit ei obsequium consuetum». Hæc Innocentius, nec falsus vates, postea enim Ecclesia Romana Fridericum ætate autem infensissimum hostem, ut videbimus, sensit.

28. « Verum (addit Pontifex) contrarium e contra videtur, quod liceat videlicet, deceat et expediat venire contra electionem ipsius. Quod liceat, videtur ex eo quod juramenta illa fuerunt illicita, et electio indiscreta. Elegerunt enim personam non idoneam, necnon solum imperio, sed nec alicui officio congruentem, puerum videlicet vix duorum annorum, et nondum sacri baptismatis unda renatum; unde non videtur tam illicita et indiscreta juramenta servanda. Nec obstat, quod de Gabaonitis objicitur, cum juramentum illud potuerit sine Israelitici populi læsione servari, hæc autem servari nequeant absque gravi læsura non unius gentis, sed Ecclesie damno, et dispendio populi Christiani. Nec obstat, quod opponitur juramenta illa licita secundum intentionem jurantium extitisse: intelligebant enim, quod etsi eum tunc in imperatorem eligerent, non tamen ut tunc imperaret, sed postquam ad legitimam perveniret ætatem. Sed qualiter de ipsius idoneitate poterant iudicare? nonne potuissent esse stultus, vel usque adeo improvidus, ut esset indignus minori etiam dignitate? Sed pone illos intellexisse, ut tandem imperaret, cum esset idoneus ad imperium gubernandum, interim autem pater reipublice provideret. Casus postmodum intervenit, propter quem non potest nec debet juramentum huiusmodi observari, de quo nullatenus principes cogitabant, scilicet patris decessus. Unde cum per procuratorem non possit imperium procurari, nec imperator debeat fieri temporaliter nec possit, aut velit Ecclesia imperatore carere, videtur quod liceat imperio in alio providere. Quod non deceat ipsum imperare, patet omnibus manifeste: numquid enim regeret alios, qui regimine indiget aliorum? numquid tueretur populum Christianum, qui est alienæ tutelæ commissus? Sed nec obstat, quod objicitur ipsum esse tutelæ nostræ commissum, cum non sit nobis commissus, ut ei obtineamus imperium, sed regnum Siciliae potius defendamus. Patet enim illud idem ex verbo Scripturæ dicentis: *Væ terræ, cuius rex puer est, cuius principes mane comedunt.* Quod non expediat ipsum imperium obtinere, patet ex eo, quod per hoc regnum Siciliae uniretur imperio, et ex ipsa unione confunderetur Ecclesia. Nam ut cætera pericula taceamus, ipse propter dignitatem imperii nollet Ecclesie de regno Siciliae fidelitatem, et hominum exhibere, sicut noluit pater ejus. Nec valet quod opponitur, quod non expediat venire contra electionem ipsius, ne postmodum molestet

Ecclesiam, per quam imperium se cognoverit amisisse. Nunquam enim vere dicere poterit, quod Ecclesia imperiale ei abstulit dignitatem, cum potius patris ejus non solum imperium, sed et paternam hæreditatem invaserit, et maternam possessionem occupare per suos satellites machinetur, ad cuius defensionem Ecclesia Romana non sine multis laboribus et expensis prudenter et potenter intendit? »

29. Quod vero ad ejus patrum attinet: « De Philippo (inquit) videtur similiter, quod non liceat contra ejus electionem venire: cum enim in electionibus circa electores zelus, dignitas et numerus attendatur, et de zelo non sit facile iudicare, cum ipse a pluribus et dignioribus sit electus, et adhuc plures et digniores principes sequantur eundem, juste videtur electus, unde contra justam et legitimam electionem non videtur licere venire. Quod non deceat, videtur similiter, ne videlicet videremur nostrarum injuriarum ultores, si, quia pater et frater ejus fuerant Ecclesiam persecuti, eum persequi nos vellemus et aliorum culpam in pœnam ejus præter officii nostri debitum immutare, cum potius præcipiatur a Domino: *Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, et orate pro persecutoribus et calumniatoribus vos.* Quod non expediat, palenter apparet: cum enim potens sit tam terra quam opibus et personis, non videtur expedit, ut contra torrentem brachia dirigamus, tam potenti nos taliter opposcentes, ut eum reddamus nobis et Ecclesie inimicum, et ne majorem videremur discordiam suscitare, fieretque novissimus error pejor priore, cum nos potius pacem inquirere et persequi, et evangelizare aliis debeamus, quæ fovendo illum posset de facili provenire.

30. « Verum e contra videtur, quod liceat nos ei opponere: fuit enim juste ac solemniter per prædecessorem nostrum excommunicationis sententia inmodatus; juste, quia beati Petri patrimonium partim per violentiam occuparat, partim damnificarat incendiis et rapinis, et super hoc communio semel et iterum per fratres nostros satisfacere non curarat; solemniter, quoniam in celebratione missarum in Ecclesia beati Petri in festivitate non parva, quod ipse postmodum recognovit, cum pro absolutione sua nuntium ad Sedem Apostolicam destinavit, et cum tandem per delegatos nostros contra formam mandati nostri post electionem suam se fecit absolvi: unde patet, quod fuerit excommunicatus electus. Videtur quoque forsitan aliquibus, quod nondum sit ab excommunicationis vinculo absolutus, cum quondam Sutrinus episcopus in absolutione ipsius formam non servaverit sibi datam, cum forma data eidem fuerit hæc, ut pro absolutione venerabilis fratris nostri Salernitani archiepiscopi, quem ante absolutionem ipsius mandabamus ab ergastulo suæ captivitatis absolvi, ei laborem itineris veniendi ad Sedem Apostolicam relaxaret, et postmodum re-

cepto ab eo publice secundum formam Ecclesie iuramento, quod super iis, pro quibus excommunicatus fuerat, mandato nostro pareret, munus ei absolutiois impenderet, sed ipse nondum archiepiscopo absoluto, et nullo ab eo iuramento recepto, non in publico, sed clam ipsum absolvere de facto solummodo, quia de iure non potuit, est conatus. Propter quem ejus excessum, cum ipsum rediens recognoverit, ab episcopatu remotus, in monasterio diem clausit extremum ». His consentanea de Philippo anathematis sententia percusso a Celestino Romano Pontifice, deque Sutrini episcopi legationis munere functi prævicatione, Innocentii Vitæ Acta, Urspergensis pluribus sunt prosecuti; pergit Pontifex: « Præterea cum nos Marcwaldum et omnes fautores ipsius, tam Theutonicos quam Latinos excommunicationis sententia sæpius innodemus, et ipse non solum fautor et auctor iniquitatis ejus existat, patet eum excommunicationis sententiæ subjacere.

31. « Præterea cum notorium sit ipsum iuramentum fidelitatis puero præstitisse, et nunc regnum Theutonicum, et quantum in eo est, imperium occupasse, constat eum perjuri esse reum. Sed objicitur, quod si, quemadmodum superius est expressum, iuramentum illud illicitum reputemus, quomodo dicimus eum reum esse perjuri, et transgressorem præstiti iuramenti, quod dicitur non servandum? sed respondetur, quod etsi iuramentum illud illicitum fuerit, non tamen ab eo temeritate propria resiliere, sed nostram prius debuisset consulere voluntatem ad exemplum illius iuramenti, quod filii Israel Gabaonitis præstiterant, quod licet fuerit per fraudem surreptum, non tamen sua temeritate resilierunt ab eo, sed Dominum consulere decreverunt. Præterea cum omne, contra quod conscientiam fit, ædificet ad gehennam, quia secundum Apostolum, omne quod non est ex fide, peccatum est; et idem Philippus super hoc negotio taliter se excuset, quod regnum aliter nullatenus accepisset, nisi nosset, quod illud invadere alii disponebant, patet eum credidisse iuramentum illud fuisse servandum, et ex eo quod venit taliter contra illud, ejus esse conscientiam vulneratam. Sic ergo videtur, quod licet nos excommunicato et perjurio debeamus opponere, et ejus conalibus obviare. Quod ei nos opponere deceat, manifeste videtur ex eo quod si prout olim patri filius, sic nunc immediate succederet frater fratri, videretur imperium non ex electione ei conferri, sed ex successione deberi, et sic efficeretur hereditarium, quod debet esse gratuitum, præsertim cum non solum Fredericus substituerit sibi filium, sed Henricus etiam filium sibi voluerit subrogare, et per hoc forsitan in posterum abusus traheretur in usum.

32. « Quod autem expediat opponere nos Philippo, liquet omnibus manifeste: cum enim persecutor sit, et de genere persecutorum fuerit oriundus, si non opponeremus nos ei, videremur contra nos armare furem et ei gladium in capita

nostra dare, etc. » Ostendit quantum ex ea stirpe propagati principes imperium consecuti Ecclesie Romanæ summisque Pontificibus adversi infensique extiterint: nempe Henricus IV, Fridericus et Henricus V ejus filius (de quibus singulis fuse Baronius). « Henricus enim, qui primus imperium de genere hoc accepit, persecutionem gravissimam in Ecclesiam suscitavit, et bonæ memoriæ Paschalem PP. qui eum coronavit, cum episcopis, cardinalibus et multis nobilibus Romanorum cepit per violentiam et perfidiam, et tandem tenere præsumpsit, donec pro liberatione non sua, sed eorum qui fuerant capti secum, quos minabatur mutilare tyrannus, privilegium quodecumque voluit ei fecit, cumque postmodum idem Paschalis detentionis suæ vinculis liberatus, prædictum privilegium, quod dicendum erat potius privilegium, revocasset, dictus Henricus præter cardinalium electionem hæresiarchas quosdam, dati sibi privilegii occasione, creavit, et idolum contra Ecclesiam Romanam erexit, et ex tunc schisma usque ad Callistum tempore longo duravit. Huic de eodem genere successit in imperium Fridericus, qui cum Tyburtinos tunc rebelles post coronationem suam promississet ad subjectionem Ecclesie revocare, eos sibi postmodum vindicavit, dicens quod civitatem ipsum vellet in speciem imperii cameram rutinere, et sic eos contra Ecclesiam Romanam armavit. Qui etiam cum bonæ memoriæ Alexander prædecessor noster, tunc Ecclesie Romanæ cancellarius, ad eum a felicitis recordationis Adriano papa, qui eum coronaverat, destinatus fuisset, lectis litteris, in quibus continebatur, quod imperator deberet Ecclesie Romanæ deferre, cum ipsa ei coronæ beneficium contulisset, dicitur cum furore et iracundia respondisse: Nisi essemus in Ecclesia, jam scirent qualiter Theutonicorum enses incidant, et protinus eum, infecto negotio pro quo iverat, terram suam jussit exire, et eundem Adrianum moliebatur, sed frustra cum quibusdam deponere, opponens ei quod esset filius sacerdotis. Ipse idem postmodum contra eundem Alexandrum longo tempore schisma fovit, et quoscumque potuit, contra eum conjurare coegit in iuramento opponens, quod nullo tempore penitentiam reciperent, de hujusmodi iuramento, et ipse idem sub eadem forma juravit. Ipse quoque cum Venetiis terram Cavalcacomitis, quam occupaverat, et alia quedam Ecclesie Romanæ restituere per iuramenta principum permisisset, ipsam postmodum fortius occupavit, et bonæ memoriæ Lucio prædecessori nostro accedenti in Lombardiam satis fraudulenter illudit, ipsum et successorem ipsius apud Veronam quasi obsessos tenens.

33. « Henricus autem filius et successor ipsius in Ecclesie persecutionem suæ dominationis exegerat primitias, cum beati Petri patrimonium violenter ingressus, illud multipliciter devastavit, qui etiam quosdam familiares fratrum nostrorum naso fecit in injuriam Ecclesie mutilari. Ipse oc-

ciroses bonæ memoriæ A. Leodiensis episcopi, quem ipse coegerat exulare, post interfectionem ipsius, in multa familiaritate recepit, et publice participavit eisdem, et beneficia postmodum majora concessit. Ipse venerabilem fratrem nostrum Auximanum episcopum, quia confessus est coram eo, quod episcopatum per Sedem Apostolicam obtineret, alapis in præsentia sua caedi fecit, et de barba ejus, pilis avulsis, ipsam inhoneste tractari. Conradus, Musca in Cerebro, venerabilem fratrem nostrum Ostiensem episcopum cepit, et in vinculis posuit, et inhoneste tractavit de mandato ipsius, sicut idem Conradus publice testabatur, et sicut melius apparuit ex postfacto, cum non solum non fuerit evitatus aut punitus ab ipso, sed honoribus et possessionibus dilatus. Ipse postmodum Siciliæ regnum adeptus, publice proponi fecit edictum, ut nullus vel clericus, vel laicus, ad Ecclesiam Romanam accederet, nec ad eam aliquis appellaret ».

34. De Philippo isto Henrici V fratre subiecit : « Ab Ecclesiæ persecutione incepit, et adhuc in ea persistit : olim enim patrimonium Ecclesiæ sibi usurpare contendens, ducem Tusciæ et Campaniæ se scribebat, asserens, quod usque ad portas Urbis acceptat potestatem, et etiam illa pars Urbis, quæ trans Tyberim dicitur, ejus erat jurisdictioni concessa. Nunc etiam per Marcualdum, Diupuldam et fautores eorum, nos et Ecclesiam Romanam persequitur, et regnum Siciliæ nobis auferre conatur. Si ergo id facit in arido, in viridi quid faceret, et si adhuc aridus et exsanguis, utpote cujus adhuc messis est in herba, nos et Ecclesiam Romanam persequitur. Quid faceret, si, quod absit, imperium obtineret? inde videtur non irrationaliter expedire, ut prius nos ejus violentiæ opponamus, quam amplius invalescat, quod autem etiam in regibus filii pro patribus sint puniti, divina pagina protestatur ». Quædam congerit e sacra Scriptura deprompta exempla, quæ dicta illustrent :

« Nonne propter peccatum Sauli dictum est a Domino per Samuelem : Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi? Quod si non egisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Salomoni quoque legitur a Domino esse dictum : Quia non custodisti pactum meum et præcepta quæ mandavi tibi, dirumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo; verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum : de manu filii tui scindam illud. De Jeroboam similiter dictum fuit a Domino per Achiam : Ecce ego inducam mala super domum Jeroboam et percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem. Et ibidem legitur, quod interfecit Baasa, Nadab, filium Jeroboam, et percussit omnem domum Jeroboam, non dimisit nec unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eam propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, et quibus peccare fece-

rat Israel, et propter delictum quo irritaverat Dominum Deum Israel. De Baasa quoque scribitur dixisse Dominus : Quia ambulasti in via Jeroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ecce ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus ejus. Achab etiam dictum invenitur a Domino per Eliam : Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem. Nam et Dominus dicit : Ego sum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in his qui oderunt me, id est, in his qui circa me paternum odium imitantur ».

35. Postremo pro Othonis causa subdit : « De Othone videtur, quod non liceat ipsi favere, quoniam a paucioribus est electus : quod non deceat, ne videamur non ob gratiam ejus, sed alterius odium ipsi favorem Apostolicum exhibere : quod non expediat, quia respectu alterius videtur pars ejus debilis et infirma. Verum cum tot vel plures ex iis ad quos principaliter spectat imperatoris electio, in eum consensisse noscantur, quot in allerum consenserunt, cum non minus idoneitas, seu dignitas electæ personæ, quam eligentium numerus sit in talibus attendendus, nec tantum pluralitas quoad numerum, sed salubritas quoad consilium, in eligentibus requiratur, et Otho magis sit idoneus ad regendum imperium quam Philippus, cum Dominus etiam puniat peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in iis qui oderunt eum, id est, in iis qui patrum peccata sequuntur, et Philippus progenitorum suorum peccata in Ecclesiæ persecutione sequatur, cum etsi non debeamus reddere mala pro malis, sed benefacere mala facientibus nobis, non tamen debemus honorem pro injuria in iis qui in solita perseverant malitia compensare, aut contra nos armare furentes, cum Dominus ut confunderet forlita, humilia elegisse legatur, utpote qui David in regem de post fetantes accepit, videtur quod et liceat, et debeat et expediat ipsi favorem Apostolicum exhibere. Absit enim ut deferamus homini contra Deum, aut timeamus vultum potentis, cum secundum Apostolum non solum a malo sed ab omni specie mala nos oporteat abstinere ; scriptum est enim : Maledictus qui confidit in homine, et qui ponit carnem brachium suum.

36. « Nos igitur ex prædictis causis pro puero non credimus insistendum, ut ad præsens debeat imperium obtinere : personam vero Philippi propter impedimenta patentia penitus reprobamus, et obstandum ei dicimus, ne imperium valeat usurpare. De cætero vero agendum per legatum nostrum apud principes, ut vel conveniant in personam idoneam, vel se judicio aut arbitrio nostro committant : quod si neutrum elegerint, cum diu expectaverimus, cum monuerimus eos ad concordiam, cum instruxerimus eos per litteras, et nuntium nostrum, et consilium nostrum eis duxerimus exponendum, ne fovere eorum discordiam

videamur, et dicere cum Ezechia: Sit pax et veritas in diebus nostris, ne si secuti fuerimus a longe, ut videamus finem cum Petro, tandem veritatem, quæ Christus est, negare cogamur, cum negotium istud dilationem non capiat, cum Otho et per se devotus existat Ecclesie, et ex utraque parte trahat originem ex genere devotorum, ex parte matris de domo regum Angliæ, ex parte patris de prosapia ducum Saxonie, qui omnes Ecclesie fuerit devoti, et specialiter Lotharii imperator proavus ejus, qui his pro Apostolicæ Sedis honore Apuliam est ingressus, et in obsequio Ecclesie Romanæ accessit (statuimus), ei manifeste favendum, et ipsum recipiendum in regem, et premissis omnibus, quæ pro honorificentia Ecclesie Romanæ debent præmitti, ad coronam imperii evocandum».

Hactenus Innocentius, qui hoc anno ad Treverensem etiam archiepiscopum pro Othone scripsisse reperitur. Cum enim Adolphus Coloniensis archiepiscopus Othoni eidem studens, apud Apostolicam Sedem expostulasset, quod Treverensis eum se pro rege habiturum interposito juramento spondidisset, quem ipse reciperet, idque ut plenus præstare posset, Coloniensis Ecclesie thesaurum pignori a se accepisset, nec tamen sacramento stare, nec thesaurum redderet, Innocentius data Epistola promissa complere jubet¹, alioquin mandat, ut thesaurum restituat, seque Apostolicæ Sedi sistat; suspensionem a Pontificali officio comminatus, nisi dictis obtemperat.

37. Ad hæc, quæ pro Othone Anglorum regi Joanni ejus avunculo præcipit, ab ipso auscultemus²:

«Innocentius, etc.

«Sane quid egeris circa charissimum in Christo filium nostrum Othonem nepotem tuum, tua te conscientia conveniat et accuset, et utinam ita satagas super hoc tuum errorem corrigere, ut infamiam aboleas et jacturam: quia vero quantumcumque tibi deferre velimus, postulanti bus justitiam nolumus denegare, cum secundum Apostolum sapientibus simus et insipientibus debitorum, ad gravem prænominati nepolis tui querelam paternum respectum habentes, serenitatem tuam movemus attentius et exhortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus pecuniam, quam inclutæ recordationis Richardus rex frater tuus ei testamento legavit, ad cuius solutionem juramento diceris obligatus, ipsi solvere non omitas, ut sua saltem illi restituas, qui de tuis ei debueras subvenire. Alioquin nos in sua sibi justitia nulla deerimus ratione, quominus secundum officii nostri debitum procedamus». Atque his de rebus ad Cantuariensem archiepiscopum scripsit.

Cæterum Pontifex gravissima illa verba: *Sane quid egeris*, etc. quibus hortatur, suadetque ut errorem corrigere atque infamiam abolere et re-

sarcire jacturam studeat, ideo mea sententia inclinat, quoniam Joannes cum in Northmannia agens in Philippi regis, post anni superioris Nativum Domini diem, congressum colloquiumque descendisset. «Juravit», inquit Rogerus, «quod nullum auxilium faceret Othoni nepoti suo, neque de pecunia, neque de hominibus ad imperium Romanum adipiscendum». Que postea Pontifex ipsi exprobravit³; subditque eodem anno, hoc scilicet, Othonem imperatorem designatum fratres suos, Henricum Saxonie ducem, Willelmumque Wintoniensem Joanni Angliæ regi avunculo misisse, ab eoque Eboracensem ac Pictaviensem comitatus, sibi a Richardo olim traditos, duasque partes thesauri ab illo item sibi relictas postulasse, Joannem vero ob jusjurandum datum ammisisse. Ea de causa Innocentius papa ad Ostiensem episcopum Apostolicæ Sedis legatum ista etiam hoc anno scripsisse videtur⁴: «Per Apostolica scripta mandantes, quatenus si qua forsitan inter se vel cum aliis obligationem tenentur illicita (Philippus videlicet Francorum et Joannes Anglorum reges) eam secure cum secundum prophetam dissolvere debeamus colligationes impietatis et fasciculos deprimentis, illam enim colligationem censemus illicitam, quæ regie devotionis obsequium erga Sedem Apostolicam impediret, præsertim in illo negotio, quod super imperii Romani ordinatione versatur». Porro jusjurandum a Joanne aliisque præstitum, ab Innocentio rescissum proximo anno dicitur.

Nec illustris Othonis victoria silentio obscuranda, quam Rogerius historia sua complexus est, eodem anno, paulo ante festum S. Petri ad Vincula Othonem cum Philippo apud Branesawichum acies commisisset, ac multis adversæ partis captis nobilibus, victoriam retulisset. De Philippo vero tradit Conradus Urspergensis abbas⁵ hujus temporis scriptor, Philippum Alsatiam vastavisse, et quasdam arces expugnasse; eadem post illum alii; additque⁶ Fragmenti historie incertus auctor, Othonem comitem ejusdem Philippi fratrem diutina aegritudine confectum, in bona confessione (ut ait) defunctum esse.

38. *Conradi archiepiscopi Maguntini obitus.* — Eodem quoque anno e vita migravit Conradus (de quo supra frequens mentio) archiepiscopus Maguntinus ac S. R. E. cardinalis, episcopus Sabiniensis, id testantibus tum Conrado episcopo, qui de eo in perveltus Maguntino Chronico hæc prodidit: «Gravi aegritudine fatigatus, et cum de die in diem se convalescere speraret, subito et inexpectata morte præventus Deo spiritum reddidit MCC», tum Alberto abbate Stadensi⁷, Henrico Sterone⁸, Godefrido monacho⁹, et aliis¹⁰, quos inter Rogerius¹¹ ita loquitur: «Eodem anno obiit Maguntinus

¹ Innoc. l. v. Ep. CLX. — ² Cod. sup. cit. Ep. xv. — ³ Ursperg. in Chron. — ⁴ Naud. hoc anno et Germ. Chron. l. xix. — ⁵ Stad. in Chron. — ⁶ Ster. in Annal. apud Gais. antiq. lect. tom. i. p. 212. — ⁷ Godef. in Annal. — ⁸ Siffrid. Ep. l. ii. Chr. Austral. aliiq. — ⁹ Rog. in Angl. Annal.

¹ Cod. sup. cit. Ep. xxvi. — ² Cit. Cod. Ep. xxviii.

archiepiscopus, qui in civitate Maguntiae receperat Philippum ducem Sveviae in dominum, et eundem ibidem in regem coronaverat. Verum sicut Rogerio omnes Germanicarum rerum ejus temporis scriptores de Conradi morte, quod in hunc annum ceciderit, ut modo vidimus, assentiuntur, ita quod Conradus Philippum corona exornaverit, altum silentium omnes tenuere. Profecto Conradum pro componenda inter Othonem et Philippum pace auctoritatem suam interposuisse, ac plurimum elaborasse, tum ipsius Othonis supra reddite littere¹, tum ex citatis auctoribus aliqui affirmant. Ast omnium instar unus si Innocentius Romanus Pontifex, ad Colonienstem archiepiscopum, qui sub anni sequentis initium hæc scribit²: « Postmodum vero audito, quod per sollicitudinem bonæ memoriæ Conradi archiepiscopi Maguntini, a nostra præsentia redeuntis, dispositi sunt principes ad colloquium convenire, super ordinatione imperii tractaturi, ne quid ex contingentibus omittere videremur, litteras nostras ad eum per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum eidem fideliter exponentes. Cæterum cum nec sic hactenus inter eos bonum concordie potuerit provenire, etc. » In quam sententiam præcatus Conradus Maguntini Chronici scriptor episcopus deplorat, ardentissimis votis dum abesset in Oriente, Conradum expellitum, ut laceratæ civibus bellis Germaniæ pacem inferret, remque perfecturum fuisse, ni cæptos conatus mors nimium suis funesta elisisset. Porro inde Rogerio errandi oblatam occasionem existimamus, quod Philippus jam ab electionis suæ exordio Maguntiae, ut Albertus Stadensis, atque Innocentii Gesta testantur, corona redimitus fuerat; quam tamen non Conradus archiepiscopus (quippe qui longe gentium aberat) sed (quod Innocentius papa ad illum scribens³, et ejus res gestæ confirmant) Tarantasiensis episcopus imposuit: atque hactenus de laudatissimo Conrado.

30. Reliquum est ut eorum, quæ ejus obitum subsequuta sunt, aliqua proferamus in medium. Refert laudatus auctor⁴, extincto Maguntino archiepiscopo, ducem Baviariæ ipsius et fratre nepotem Maguntiam advolasse, atque omnes illius opes, et sacram gazam, quam pretiosissimam habebat atque Ecclesiæ Maguntinæ reliquerat, diripiisse, nec facinus impune tulisse; paulo post enim cæsum turpissime non perceptis sacramentis interisse. Verum adeo grave facinus perleve existimari potest, si secutæ clades spectentur: exortum namque

continuo schisma Ecclesiam illam annis pluribus concussit, et ingentia mala invexit. De his Conradus Maguntinensis archiepiscopus¹: « O altitudo et profunditas judiciorum Justi judicis Dei, terribilis in consiliis super omnes filios hominum. Imperator obierat, et surgunt duo reges pro imperio litigantes, non est qui a malis imminuentibus se abscondat. Maguntinensis archiepiscopus non est, et duo pro eo, quis eorum fiat major, decertant, ex utraque parte amici et fautores promissionibus et muneribus, acquiruntur; et turpe est dicere, ipsi clerici electores simoniæ vitio maculantur, et multiplicanter mala super terram, et scinditur Ecclesia Maguntinensium; qui uni adherent, cum eo recedunt, alii remanent cum altero, una pars, quæ remanserat canonicorum cum suo electo excommunicatur; sed ipsi hanc excommunicationem se simulantes ignorare, divina celebrare non omittunt. Duravit hæc contumacia annis octo ». At subobscura auctoris verba ex Godefridi narratione illustranda sunt, qui ait², gravissimos tumultus Maguntinensium incanduisse, dum alii Philippo annitente Lupoldum Wormatiensem in archiepiscopum poposcere, alii Siffridum præpositum elegere, atque ex urbe egressi Bingam se contulere, ubi electionem confirmarunt, eoque audito Lupoldum auxiliis Philippi ductum, Siffridum sociosque Binga depulsi, hunc vero confugisse ad Othonem; qui mox Bingam cum exercitu advolavit, et Lupoldianus gravi clade affectus. Denum quod ad Maguntinas res attinet, addit Dodechinus ejus civitatis mœnia hoc anno resecta instaurataque: atque his ad Marianum Scotum Appendicis finem imponit.

40. *De episcopis transeuntibus ad aliam Ecclesiam Innocentii judicium; ubi refutate in eum calumnie.* — Antequam vero e Germania revocetur oratio, dicendum remanet, quid Innocentius papa in alterum Conradum Hildesheimensem quondam episcopum refractarium egerit (1): contra vero, quam benigne respicientem postea exeperit, atque amplexatus fuerit; extat ejus ad Bambergensem episcopum atque ad Maguntinum scholasticum hoc anno, VII kalendas Februarii data Epistola³, ubi postquam ostendit, etsi cupiam fortasse videri poterat, impertitæ sibi a Cælestino Tertio indulgentiæ occasione, ad altiore gradum transcendendi facultatem habuisse, ad parem tamen transire haud integram fuisse (is vero Heribolensem sedem propria auctoritate, sicut dictum est, arripuerat) « cum in majori », inquit Pontifex,

¹ In reg. sup. cit. Ep. XX. — ² Innoc. Ep. XXX. Cod. Vatic. de neg. imp. — ³ Ep. I. — ⁴ Conrad. in Mag. Chron.

¹ Conr. ib. — ² Godef. in Annal. — ³ Innoc. I. II. Ep. CCLXVIII. c. Licet extr. de transl. episc.

(1) Joannes Fridericus Sebaunat in suis Viademis litterariis editis anno 1723, ex Moguntino Codice vulgavit Bullam Innocentii III datam Lateranis V idus Aprilis, Pontificatus ejus anno tertio, id est, hoc anno, in qua Pontifex capitulo Hildesheimensi exposuit omnia, quæ in causa Conradi gesserat, aditque illum supplicem accessisse ad Sedem Apostolicam, veniam de commissis postulatorem, quam et obtinuisse; ita tamen, ut episcopatum utriusque Hildesheimensem et Heribolensem penitus dimitteret; quare capitulum movet Pontifex, ut Heriberto ab eodem capitulo in locum amoli Conradi successore adiret, addens se pariter copiam fecisse Heriboleni capitulo, ut de novo episcopo sibi provideret.

« dignitate propter maiorem utilitatem facilis soleat dispensari »; deinde post alia recensita, quæ in ejusmodi causa canonici gesserant, et nos suis locis retulimus, hæc de anathematis sententia in eum prolata subjicit: « Cum postquam alius de mandato nostro fuit in episcopum Hildesheimensem electus, et etiam confirmatus, se ipse præsumperit Hildesheimensem episcopum nominare, et electum ipsum, et ejus Ecclesiam per suos fecerit multipliciter molestari ». Habentur ejus litteræ¹, quæ paucis interjeclis diebus, IV videlicet nonas Februarii, Paderburnensi episcopo, aliisque misit, mandans, ut H. Hildesheimensi electo, adversus Conradi jam cætu fidelium amoti atque exauctorati fautores auxilio essent: « Apostolicæ Sedis injuriarum dissimulare nolentes, ipsum in festo principis Apostolorum presentibus nuntiis ejus inter missarum solemnium excommunicatum publice nuntiavimus, mandantes sententiam latam a nobis per Teutoniam publicari ». Quoniam vero Ecclesia Dei sponsi sui vestigiis insistit, de quo scriptum est²: « Percutit (superbos nempe et contumaces) et manus ejus sanabunt »; dum scilicet qua par est animi demissione obtemperent, Innocentius ejusdem Ecclesiæ post Christum caput addidit, ut litteris Sedem Apostolicam ficerent certiores, ab imperia Pontificia respuerit, ut gravioribus pœnis illum percelleret, an pareret, atque ab utraque Eccl. Herbipolensi, et Hildesheimensi absterent, ut clementiam, dum non Ecclesiastica disciplina enervaretur, in eum explicaret.

At Conradus facti pœnitens, cum pertinaciam fregisset, ab Apostolica Sede veniam dignitatemque episcopalem est assecutus: quæ Innocentii Res Gestæ exactissime describitur³: « Qui (nimirum Conradus) cum ab omnibus vilaretur, tentavit nulloties per honorabiles nuntios, si forsan intercessionem principum, aut oblatione munerum, ejus posset animum inclinare, quod cum nullo modo proficeret, proprium tandem recognoscens excessum, primo coram Magdeburgensi archiepiscopo, et multis principibus, ac secundo coram Maguntino archiepiscopo, et multis aliis magnatibus juramento firmavit, quod de mandatis Apostolicis obediret, et exinde nec viarum evitans discrimina, nec incommoda temporis imperati ad Apostolicam Sedem accessit, in multa contritione cordis, et magna humilitate corporis beneficium absolutiois implorans, qui cum fuisset juramento rursus præstito absolutus, depositis calcamentis, et pallio cum corrigia in collo, Apostolico se conspectui præsentavit, et prosternens se totum in terram in modum crucis manus expandit, cum grandi fletu postulans indulgentiam, proprium confitendo peccatum. Commota autem sunt viscera summi Pontificis super eum, sed ne dissolveret nervos Ecclesiasticæ discipline, post deliberationem multiplicem in summo consistorio, præcepit eidem sub

debito præfati juramenti, ut tam Hildesheimensem, quam Herbipolensem Ecclesias omnino dimitteret, qui quamvis omnino confusus obedivit, faciens de necessitate virtutem, misitque munera quædam ipsi domino papæ, videlicet argentea pulchra visu; qui animo hæsit paulisper, hæsitans utrum deberet illa recipere, an potius refutare, sed ne ille de gratia sua penitus desperaret, recepti oblata, et ne putaret quod munerum posset donatione corrumpi, misit ei per honorabilem nuntium unam cuppam auream pretiosam, majoris quam illa essent vasa argentea universa valoris ». Etenim summa prudentia justitiaeque præditus Innocentius, memor divini oraculi, ab accipiendis muneribus, quæ etiam exacerant prudentes, et subvertunt verba justorum⁴, prorsus abhorruit; paterna vero charitate nonnihil accipere compulsus, majori relato munere cunctis jus dicentibus ad imitandum pulcherrimum, exemplum dedit. « Volens autem oleum infundere super vinum, cum præcepisset, ut Hildesheimensis Ecclesia idoneum sibi Pontificem per electionem canonicam provideret, ordinationem duxit Herbipolensis Ecclesiæ deferendam, ut si forsan eadem Ecclesia iterato postularet eundem, humiliatum eligeret (erigeret), quæ dejecerat exaltatum, sicut post annum factum est, ut prævidit; ita Acta, quæ de Salisburgensi archiepisc. in eandem sententiam subdunt:

41. « Ne autem ex aliqua parte eum judicium claudicaret, similem pœne modum adversus Salisburgensem archiepiscopum observavit, qui cum esset Brixinensis episcopus, quoniam ad archiepiscopatum Salisburgensem electus, absque licentia summi Pontificis ad metropolitanam Ecclesiam transire præsumpsit, electionem ipsius omnino cassavit, et præcepit eidem, ut ad primam Ecclesiam secunda relicta rediret, cassans quicquid egerat apud illam; unde Burgensem electum a Burgensi episcopatu removit, quoniam in eum ab ipso fuerat institutus; ipse vero alterius exemplo perterritus humiliter obedivit; cumque postmodum fuisset electus, electionem recipere non præsumpsit, sed cum electoribus suis ad Apostolicam Sedem accessit, dispensationis gratiam obtenturus; et quidem obtinuit, ut experimento cognosceret, quod in arca fœderis et virgæ continetur, et manna ». Hoc namque anno, VI idus Aprilis, defuncto Adalberto Salisburgensi archiepiscopo, Eberhardus Brixinensem episcopum in illius locum subrogatum, tum Henricus Stero⁵, tum Salisburgense, et Augustense Chronica testantur; addit vero Salisburgense⁶: « Perchatoldus prepositus ejusdem Ecclesiæ Romam pro pallio ab ipso destinatus, infecto negotio Romæ mortuus est: ipse vero episcopus per se vadens Romam, multo labore et sudore tandem ab Innocentio papa pallio

¹ Ep. CCLXXVII. — ² Job. v. — ³ Innoc. VII. anct.

⁴ Exod. XXIII. — ⁵ Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. II. p. 242. — ⁶ Salib. Chron. apud eund. tom. VI. p. 1259.

honoratur¹; postquam scilicet imperanti Pontifici parvul, ut ex recitatis Innocentio Vitæ Actis accepimus. Interim funesta ac perniciose exardescente discordia inter Bavariæ ducem et Ratisponensem episcopum, inflammatoque bello, dicti inmania contigere, quæ Saliburgensis Chronici auctor hisce verbis historie mandavit: «Discordia facta est inter ducem Bavariæ Ludovicum et episcopum, Ratisponensem Conradum, cui confœderatus dominus Eberhardus archiepiscopus Salzburgensis in manu valida venit in auxilium nullo resistente, et diruta sunt castra aliquanla, et ex utroque facta sunt incendia plurima per universam Bavariam, villarum deprædationes et Ecclesiarum, ita ut non ab altaribus abstinere, et reliquias sanctorum inde auferrent, aliaque quamplurima nefanda et inaudita perpetrarent». Ita ipse, qui eodem anno ait pacem inter illos tandem conflam compositamque fuisse.

42. De his agens recentior historicus², Eberhardum archiepiscopum malorum omnium auctorem cum collegis proclamat, acerbe et contumeliose contra episcopos invectus, quod bella moverent et agerent. Sane si non servato moderamine, ut aiunt, inculpatae tutelæ episcopi bella gerant, magna sine dubio objurgatione, atque animadversione digni sunt, cæterum si Ecclesie iuribus consulentes, injuriam vi et armis, cum opus sit, prohibeant, veram laudem promereri et colligere omnino fatendum est: id enim prudentissimæ acque ac sanctissimæ præsentis præstitisse, milibet vel leviter in rerum Ecclesiasticarum monumentis versato luce clarius apertum et conspicuum est. Porro inter alia, quæ temere impudenterque vir improbus contra sacerdotes effudit, hæc habet: «Et ne omnino res divinas floccifacere videantur, magno religionis supercilio Chunegundem August. Albo superum adscribunt». Hæc ipse. Sed numquid Germaniæ episcoporum id numeris erat; an præcipue vero de sacerdotum principe Romano, inquam, Pontifice, ea intelligi voluit? equidem cœlitum ordini adicere, tum etiam ad summum Pontificem spectasse, ut antiquiora mittamus, recentia lesantur exempla, Alexandri Tertii, qui Eduardum Anglorum regem³, Heleannam viduam genere Wisigotham⁴, Canutum Danorum regem⁵, ac Thomam Cantuariensem archiepiscopum et martyrem⁶; Clementis item Tertii, qui Othonem episcopum Bambergensem⁶; Cælestini pariter Tertii, qui Ubaldum Eugubinum episcopum⁷; ac demum Innocentii, qui, ut vidimus superiori anno, Homobonnum in sanctorum numerum retulit, quod vel in Synodus, vel de episcopo-

rum et cardinalium, qui apud Apostolicam Sedem reperiebantur, consilio facere consueverant, mox universæ Ecclesie præsulibus, cæteris acclamantibus consentientibusque. Cum igitur dicat ille maledictiæ veneno suffusa, imbutaque hæc verba: «Ne omnino res divinas floccifacere videantur, magno religionis supercilio Chunegundem Augustam Albo superum adscribunt» Eum perstringere et percellere maledicto videtur, ad quem ea res pertinebat.

43. Verum ne falso conijcere aut calumniam adhibere videamur, reddimus hic, quæ de Innocentio paucis interpositis verbis superioribus adiecit, quæ infensum odioque imbutum impij hominis adversus Pontificem animum declarant; sic enim ait: «Spectante itaque atque concitante Romano sacerdote Philippo et Otho cognatas acies committunt, frater adversus fratrem, filius adversus parentem confligere cogitur, atque invicem sanguine se polluunt. Argentoracum, Aquæ-Grænæ, Agrippiniensis Colonia, Edfurdia, pluraque alia oppida obsessa, cuncta luctu et cæde completa sunt. Quis aliam tantæ discordiæ inter Christianes causam attulerit, nisi Romani episcopi spectaculum, quasi paria componentis? populus Christianus mutuis se vulneribus, cohortantibus Flaminiibus Romanensibus contrucidavit». Hactenus auctor livore calumniisque perlita oratione, cuius sententiam laudant, comprobantque perditissimi alii novatores⁸, qui mendacis et maledicis pascuntur. At quam falso et impie in parentem optimum hæc proferat, supra a nobis allata confutavit; qui enim ab eo pro pace concilianda, luendoque imperio susceptos aditosque labores, missas litteras, decretas legationes attenderit, ea ipsi prophetæ verba vere affinget: «Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei». Nec enim deceit, quod forte auctori placuisset, anathemate percusso Ecclesie perduelli Philippo, ingenti Christianæ reipublicæ damno, ac opprobrio religionis, regnum confirmare, imperialemque dignitatem in eum conferre. Plura adduci possent ad infringendam vesani hominis calumniam, suoque splendori asserendam veritatem: verum hæc prudenti cuique suffecerint, quæ tamen prætermittere non debimus, ut Innocentium a calumniis vindicaremus, omnesque perciperent, quam fidem auctor promereatur, cuius jure merito Ecclesia scripta proscriptis.

44. *S. Chunegundis canonizatio.* — Quod autem alinet ad sanctam virginem Chunegundem Augustam, pluribus miraculis effulgentem, ab Innocentio papa inter sanctos hoc anno aggregatam, testatur hæc de re ejusdem Pontificis hoc anno datum Diploma, quod ex Annalibus Bambergensibus edidit Jacobus Gretserus⁹, Societatis Jesu theologus, et ex eo Suritus³, ac ita inscribitur:

¹ Aven. in histor. Bojar. l. vii. — ² Append. ad Vit. S. Eduard. Sur. tom. II. apud Bar. tom. XII. an. 1161. num. 1. — ³ Jo. Olav. l. XIII. c. 7. apud Bar. an. 1161. num. 50. — ⁴ Saxo Gra. l. XIV. apud eundem, loco cit. — ⁵ Alex. III. VI. et Ep. XCI. XCII. apud Bar. an. 1173. num. 5, 6, 7. — ⁶ Chron. Bamberg. apud eundem, an. 1189. num. 13. — ⁷ Cælest. Diplom. ex arch. Eug. apud eundem, 1192. num. 1.

⁸ Cent. XIII. c. 10. col. 986. — ⁹ Jacob. Grets. de divis. Bamberg. — ³ Sur. tom. II. die III. Mart. novæ edit.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Thennoni episcopo, et dilectis filiis capitulo Bambergensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Cum secundum Evangelicam veritatem, etc. » Nonnulla præfatus, quæ brevitas ergo prætermittimus, subdit: « Nos itaque cognoscentes, quod hoc revera iudicium sublimius est inter cætera iudicia iudicandum, in ipsius examinatione plenarium volumus adhibere cautelam, et ideo prænotatos jurisjurandi religione constrinximus, ut puram nobis super hoc dicerent veritatem. Qui jurati dixerunt, quod, sicut ex celebri fama, et solemni scriptura noverunt, B. Chunegundis S. Henrico imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non extitit carnaliter cognita. Unde cum dominus imperator ageret in extremis, principibus et parentibus inquit de illa: Qualem mihi eam assignastis talem vobis eam resigno; virginem eam dedistis, et virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit et servavit intactam: ita quod, cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quadam contra ipsam fuisset exorta, ipsa, ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incescit, et processit illæsa.

« Item S. imperator Henricus, et hæc imperatrix egregia Chunegundis de propriis facultatibus Babenbergensem fundaverunt Ecclesiam et dotaverunt: quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam Sedem habebant, B. Petro Apostolorum principi obtulerunt, annum ei censum ad iudicium, quod juris sit Ecclesie Romane, solventem. Sed et alia plurima beneficia piis locis, et venerabilibus Ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes heredem.

45. « Ilæc et alia retulere de meritis, de miraculis asserentes, quod eis presentibus et videntibus, ad memoriam hujus virginis cæci visum, claudi gressum, muti verbum et surdi recuperaverunt auditum, aliisque languoribus impetiti frequenter et evidenter plenam consecuti sunt sanitatem, et quod est mirabilis novitatis, et novi miraculi, pulvis de tumulo ejus assumptus sæpe conversus est in frumentum. Nos ergo de meritis et miraculis ejus multis et magnis, non solum testimonio, sed et testibus certiores effecti, cum secundum prophetam laudandus sit Deus in sanctis¹ suis, de fratrum nostrorum consilio et pontificum multorum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam virginem Chunegundem Catalogo sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam.

« Quapropter universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus quod nos solemnitè et caute statuimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissi-

imum iudicem indulgentiam consequamur. Collectam autem et alias orationes in commemoratione ejus dicendas edidimus, quas in hac pagina duximus subscribendas, etc. Datum Lateran. III nonas Aprilis Pont. nostri anno tertio ». Hactenus Innocentii Diploma a memorato Jacobo, sed a novatoribus antea typis mandatum¹. Hi tamen impie sanctorum cultum, calumnie blasphemias impetentes, solemnes hujusmodi Albi sanctorum adjectiones, adauctam idololatriam dicitant. Cæterum de Chunegunde ab Innocentio in cælitum Catalogo reposita meminere quoque Fragmenti historici incertus auctor², Salisburgensis Chronici scriptor³, Siero⁴ (qui etiam sacramum ejus reliquiarum translationem multis presentibus episcopis factam tradunt) Siffrius presbyter⁵, alique, porro ita in eodem Fragmento legitur: « Ossa S. Henrici et S. Chunegundis levaverunt, sicut ab Innocentio papa canonizati fuerant ». Verum S. Henricus non ab Innocentio, sed ab Eugenio sanctis annumeratus fuit.

46. *Innocentii litteræ ad Hungariæ regem pro hæreticis pellendis.* — Antequam vero e Germania discelamus, ad Ungaricas paululum res divertere Pontificie litteræ nos in pellant. Hoc enim anno cum audisset Innocentius, Culinum Banum magna conspiciendo dignitate virum, Patarenos hæreticos a Spalateni archiepiscopo pulsos exepisse ac fovere, Hemmerdo Ararorum regi præcepit, ut Banum ipsum, ni resipisceret, cum ipsis hæreticis proscribendum curaret: quas litteras cum vigilantissimi pastoris a Dominico grege præse arentis atque insectantis sollicitudinem præ se ferant, hic reddendas existimamus⁶:

« Accipimus quod cum nuper venerabilis frater noster Spalaten. archiepiscopus Patarenos non paucos de Spalaten. et Trugurien. civitatibus effugasset, nobilis vir Culinus Banus Bossinus iniquitati eorum non solum tutum latibulum, sed et præsidium contulit manifestum, et perversitati eorumdem terram suam et se ipsum exponens, ipsos pro Catholicis, imo ultra Catholicos honoravit, vocans eos antonomasice Christianos. Ne igitur hujusmodi morbus, si ejus non obsistat principis, vicina corrumpat, et in regnum (quod absit) Ungariæ defluat labes ejus, serenitatem regiam rogamus, monemus et exhortamur in Domino, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus ad vindicandam tantam Christi et Christianorum injuriam potenter et regaliter accingaris, et nisi Banus prædictus universos hæreticos de terra suæ potestati subjecta proscripserit, bonis eorum omnibus confiscatis, tu ipsum et hæreticos ipsos non solum de terra ejus, sed de toto Ungariæ regno proscribas, et bona talium, ubicumque per terram tuam poterunt inveniri, confisces, nec pareat ocu-

¹ Cent. XII. c. 7. ex hist. Bamberg. — ² Frag. hist. auct. an. 1199. — ³ Chron. Salisbur. an. — ⁴ Ste. apud Causis. ant. lect. tom. I. p. 243. — ⁵ Siffriid. epit. l. II. an. 1201. — ⁶ Lib. III Ep. II.

¹ Psal. cL.

Ius tuus Bano prædicto, quin contra eum jurisdictionem exerceas temporalem, si alias ad viam rectitudinis non poterit revocari. Nicolaum quoque quondam Faren. episcopum, qui non solum præter auctoritatem nostram, sed etiam contra prohibitionem expressam, Jaderinam metropolim, quam præsumpsit invadere, delinere præsumit; unde suspensus a nobis anathematizari mandatur, ut a suo respiscat errore, tradita tibi polestate compellas, ne juxta canonicas sanctiones non careas scrupulo societatis occultæ, si manifesto facinori desinas obviare. Dat. Lat. Vid. Octob. » Hactenus Innocentius, cujus pro Catholica fide monita, ac jussa utinam ab Ungaro rege cæterisque Christianis principibus nunquam oblivioni traderentur.

47. *Schismaticos cohibet, Novarienses increpat, Fanenses in fidem suscipit Pontifex.* — Qui modo hæreticæ pravitali occurrere Innocentius studuit, quamlibet imminentes schismatis occasionem remove summopere contendit. Quapropter ad Consanum archiepiscopum scripsit, ut cum duobus alijs episcopis ad certa loca se conferret, in quibus Græci sacris a Latinis sacerdotibus peractis, et vicissim Latini Græcorum divinis officiis interesse respuebant, atque ad utrosque conciliandos, quæ e re divina fore viderentur, constitueret.

Non solum autem Nicolaum, de quo paulo ante audisti, sed et alios delinquentes presules coeret: etenim præter ea quæ de Gallicanis Germanisque episcopis antea recensimus, Pennensem episcopum acriter objurgat¹, ex Cisterciensi abbate creatum episcopum laxioris vite genus instituisse, tum maxime sub B. Laureti, et Cupersanensis comitis fide et clientela se futurum spondidisse, falso asserentem hæc de ab Apostolica Sede litteras se accepisse. Quæ præterea ratione animadvertenter in Dominicum, qui Suacensis episcopatu cum se abdiasset, suppressis Apostolicis, atque adulterinis adhibitis litteris eandem iterum sibi vindicaret dignitatem, ipse significat²: « Innocentius, etc.

« Fraternali tuæ per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus, si forte occasione litterarum illarum in aliquo processisti, irritum denuntians penitus et inane, jam dictum Dominicum si denuo venire ad partes illas præsumperit, omni dilationis occasione et appellatione postposita, in aliquo facias monasterio districti Ordinis ad agendam poenitentiam arcte retrudi. Prænominatum autem G. episcopum, si præmissis veritas suffragatur, in loco suo et dignitate, sublato contraditionis et appellationis obstaculo, restituas et facias in episcopatu suo pacifice permanere, illos Ecclesiastica districtione compescens, qui se tibi duxerunt temeritate qualibet opponens. Dat. Later. non. Decemb. Pont. nostri ann. III ».

48. Quemadmodum contra prævaricatores anafistiles insurgit, illa eorum, quos injuria læcessitos

et oppressos cernit, innocentiam tuendam defendendamque suscipit. Quamobrem cum Novarienses episcopum suum e sede atque e civitate iniquissime deturbasset, non præmissa salute, Epistola hæc increpat¹:

« Consulibus et populo Novariensi.

« Non duritie nostræ sed vestris est excessibus imputandum, quod Apostolicæ salutationis alioquum nos vobis cogitis denegare: vos enim tanquam ingratitude filii, imo velut hostes iniqui insurgere non erubescitis in parentes, in patrem exilium, et in matrem excidium, et multiplex in Romanam Ecclesiam opprobrium operati, matrem ancillare volentes, et ejecto patre hæreditatem vobis paternam vindicare, in quo tyrannidem etiam exceditis viperarum, quæ alterius tantum parentum perniciem operantur, in alterum nihil penitus machinantes. Ecce etenim Novariensem Ecclesiam matrem vestram, in qua lavacro estis regenerationis abluti, hostiliter persequentes, eam redigere nitimini sub tributo, et venerabilem fratrem nostrum Novariensem episcopum patrem vestrum, quia sponse suæ injuriam non poterat æquanimiter sustinere, de vestris coegistis finibus exulare ». Et paulo post aberrantes oves ad causam revocare satagens subdit: « Licet autem propter hoc jam pridem fueritis excommunicationis vinculo innodati, volentes tamen plenius experiri, an adhuc in vobis alicujus devotionis scintilla remanserit, an in corde vestro dicatis cum insipientibus: Non est Deus; universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, et sub divini judicii interminatione præcipimus, quatenus redeuntes ad eor, et quod perperam egeritis attendentes, prædicto episcopo et Ecclesiæ Novariensi super ablatis omnibus et injuriis irrogatis satisfactionem plenariam impendatis ». Deinde gravissimas in refractarios, pertinacesque, minas fulminat, adjicitque:

49. « Alioquin præter id, quod vos per venerabilem fratrem nostrum Mediolanensem archiepiscopum et suffraganeos ejus singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, excommunicatos mandamus publice nuntiari, et civitatem vestram, et terras, quæ vobis responderint, suppositis interdicto. Noveritis nos capitulo, abbatibus, prioribus, universo clero Novariensi per Apostolica scripta in virtute obedientie districte præcipiendo mandasse, ut nisi infra mensem post susceptionem presentium mandatum fueritis Apostolicum executi, ex tunc in testimonium vestre perversitatis exultantes pulverem de pedibus suis, civitatem Novariensem egredi non postponant, et sicut ethnicos et publicanos vestræ vos iniquitati relinquunt ». Extat hujusmodi Epistola², ubi hæc inter alia: « Nec minus tenemini de civitati in civitatem effugere persequentes, ut eos fugiendo fugare possitis, vel potius ab sui præcipio revocare ». Sic ipse. Nova

¹ Lib. III. Ep. IX. — ² Lib. III. Ep. XXXV.

¹ Lib. II. Ep. V. — ² Lib. III. Ep. VI.

plane bella elegit Dominus : duce etenim Christo, fuga plerumque franguntur, fundunturque hostes deque eorum iniquitate prostrata clarissima trophaea statuuntur. Postremo pergunt minaces ad Novariensem populum litteræ : « Quod si nec sic ad viam poteritis rectitudinis revocari, eidem archiepiscopo dabimus in mandatis, ut de civitate vestra in locum idoneum cathedram transferat pastorem, vel Novariensem diocesim auctoritate fretus Apostolica dividat, et divisam episcopis vicinis assignet, sicut sitis in fabulam et opprobrium sæculorum, et pœna vestra causa metus universis effecta deferreat a similibus præsentibus pariter et futuros. Nos quoque rectoribus Lombardia sub interminatione anathematis dabimus in mandatis, ut vos tam in colloquiis quam aliis tanquam excommunicatos evitent, et per universa regna, in quibus nomen colitur Christianum, bona mercatorum vestrorum mandabimus usque ad satisfactionem congruam detineri. Dat. Later. XVI kal. Novemb. »

Quoniam vero de Innocentii in sceleribus persequendis zelo flagrantissimo pluribus egimus, silentio prætereundum non est, ipsum hoc eodem anno in nefaria Calaritarii iudicis facinora acriter invecutum, ut data ad eum Epistola ostendit ¹ ; ubi habetur etiam Sardiniam peculiari quodam ac legitimo jure ad Apostolicam Sedem pertinere. Eodem anno Firmanis scripsit Innocentius ², ut cum aliis Piceni civitatibus inducias, ad pacem coeant, ut nondum conceptum fidei jusjurandum Apostolicæ Sedis legato deferant, utque per totam diocesim annuum censum Romanæ Ecclesiæ pendendum imponerent ; quemadmodum ipsa eorum civitas constituisset, eodemve fere argumento Anconitanis et Auximianis scripsit ³.

50. Fanensem præterea populum ejusque consules in fidem protectionemque suscipiens, ad eos Epistolam dedit, quam in medium adducere operepretium ducimus, ut inde intelligatur, quam demisse populi erga Apostolicam Sedem se gererent, et quanta ipsa eos benignitate benevolentiaque complecteretur.

« Innocentius, etc.

« Cum ⁴ dilectus filius Joannes Rustici nuntius vester, et procurator eum litteris vestris de rato ad nostram præsentiam accessisset, nobis ex parte vestra promisit, quod tam vos quam omnes, qui sunt de vestro districtu nobis et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ fidelitatem curabitis universaliter exhibere, expeditionem, parlamentum, pacem, et guerram ad mandatum nostrum, et legatorum, ac nuntiorum nostrorum per totam Marchiam bona fide juxta proprias facultates vestras expensis facere sine fraude, appellationibus ad nos, vel legatos, aut nuntios nostros legitime factis, debita veneratione deferre ; preces rationes idoneas

nobis, legatis, et nuntiis nostris impendere ; pro anno quoque censu quinquaginta libras usualis monete persolvere annualiter, medietatem videlicet pro ipsa civitate, et medietatem pro ejus districtu, vel, si mallemus, novem denarios pro unoquoque fumante, ut more vestro loquamur, exceptis clericis, militibus, iudicibus, advocatis, tabellionibus, et iis qui nullas possessiones habere noscuntur, qui non consecuerunt afflictum præstare, quem videlicet censum vestris expensis nostræ Camere inferetis, postulans humiliter, et implorans, ut vobis consulatum cum sua jurisdictione confirmare auctoritate Apostolica dignemur ; salvis universis demaniis, quæ libere semper in nostra successorumque nostrorum dispositione consistant. Licet autem longe majora consueveritis aliis exhibere, ut tamen sentiat et gaudeatis vos ad illud dominium rediisse, quod de se vere dicere potest : jugum meum suave est, et onus meum leve ; promissionem, et oblationem ipsius factam nobis ex parte vestra de fratrum nostrorum consilio duximus acceptandam, etc. » Hactenus Pontifex qui in eandem etiam sententiam ad Esinum populum, atque Pesavensium consules scripsit ⁴.

51. S. *Raymundi Placentini mors.* — Hoc anno ex hac vita migrasse traditur S. Raymundus Placentinus, cujus res gestas breviter percurendas duximus, quod præsertim non ita pervulgatæ videantur. Cruce igitur ab episcopo, benedictioneque percepta, Hierosolymam profectus, loca sancta summa religione animique voluptate perustravit, reversusque postmodum in patriam, uxorem suadentibus propinquis cum duxisset, consueta pietatis opera non pretermisit, et quæcumque lucraretur, tum in domesticis sumptibus tolerandis, tum in levandis egentibus, jejuniis et orationibus assidue intentus, consumebat. Cumque divini verbi semen, cujus excipiendi avidus erat, in ejus pectore veluti in nitido subactoque solo, radices alte egisset, ingentes patientiæ fructus attulit, quæ in filiorum ferenda morte uxorisque diuturniore infirmitate ad miraculum effulsit. Defunctaque uxore, rursus ad Sanctum-Jacobum in Compostella peregrinationem instituit, tum limina Apostolorum, aliaque sacra loca, victo elemosynis quesito, religiosissime internis deliciis delibutus invisit. Romæ cum ageret, atque inde sanctam civitatem Hierusalem cogitaret, divino monitu, Placentiam rediit, ubi nosocomium instituit, ingentique virtutis exemplo administravit. Quare ab agrotis egenisque patris et patroni loco habebatur. Tandem lethali febri correptus decubuit, divinisque sacramentis communitus anno salutis MCC, atatis vero LX, quinto kal. Augusti felicem animam in cælum efflavit. Cujus postea sepulchrum ingentibus Deus miraculis illustravit. Hæc plurius in pervetusti Placentinæ Ecclesiæ Breviarii lectionibus, quarum veritas splendidissimo nitore

¹ Innoc. I. III. Ep. XXXIII. — ² Ibid. Ep. XXVI. — ³ Reg. post Ep. XXVI. — ⁴ Lib. III. Ep. XXVII.

¹ Reg. post eamd. Ep.

conscriptarum exemplum in bibliotheca nostra aservatur.

Hæc inter Christianorum res cum in Oriente, ut tradentur, in deterius laberentur, « dominus papa Innocentius », inquit Robertus de Monte² « quadragesimum nummum redditum ad subsidium terræ Hierosolymitanæ petiit (1) ». Quæ præterea confirmantur ex litteris ab Innocentii Vitæ scriptore recitatis, quas hoc anno datas in dubium revocari non potest, cum in iis et de Synodo a Petro tit. S. Marcelli presbytero cardinali, tunc Apostolicæ Sedis legato, apud Divionem coacta, et de interdicto, cui adhuc Philippi regnum suppositum erat, mentio fiat. Divionensem autem Synodum præcipiente superiori anno Petrus celebravit, interdicti vero sententia ex ejus præscripto promulgata est sub hujus anni initium atque per octo menses Francorum regnum sub Ecclesiasticis censuris ingenuit, ut ex Innocentii Gestis vidimus; hæc de tempore dicta sint.

Quod vero ad litteras pertinet, earum exordium est hujusmodi : « Verendum est nobis et vobis, etc. » quæ cum prolixiores sint, atque ejusdem argumenti cum iis quas supra reddidimus³, ne lectori fastidium ingeramus, hæc duntaxat allerre nobis suffecerit : « Certa die, quam tamen sacerdos præmittit populo, missa publice decantetur, singulisque diebus inter missarum solemnia *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam*, campanis pulsantibus cum oratione consueta dicatur ».

¹ Nauc. Chroniq. hist. Pol. tom. II. — ² Robert. in Append. ad Siegb. — ³ Ann. 1199.

(1) Vectigal istud de quadragesima omnium Ecclesiasticorum proveniunt in subsidium rerum Orientalium solvenda, ante hunc annum indictum fuisse, colligo ex auctore Gestorum Innocentii, qui impositum antea narrat quum aggredierat historiam legationis Petri Capuani in Galliam. Nec Raynaldi argumentum contra nostram sententiam urget, licet enim litteræ, quas Innocentius ad Gallos dedit pro mûc a hac exigenda ante annum 1200 dari non potuerint, cum interdicti anno illo in Galliam infecti meminerint; ex illis tamen non inepte deduci posset vectigal ante annum illum indictum fuisse, sed ejus solutionem ad id usque distulisse Gallos merito proinde redargutos in ea a Pontifice verbis illis : « Nec manus vestras ad mandatum nostrum sæpius repetitum voluistis hæcenus aperire ». Inferius verbo subdit : « Plures vestrum non solum quadragesimam juxta mandati nostri tenorem, sed trigesimam juxta promissionem factam in Divionensi Concilio in tam pium opus convertere tenerentur ». Ex quibus verbis inveni suspicor vectigal illud ante celebrationem Divionensis Concilii anno 1199 habiti, imperatum fuisse. Posteriores equidem fuisse litteras hæc indictio quadragesimæ demonstrat etiam auctor Gestorum Innocentii, qui cum ante legationem Petri indictmentem quadragesimæ narrasset, litteras ad Gallos uomni relatis us que ad annum 1200 pertinenti recitat. Denum in litteris, quas Innocentius ad episcopos per Europam dedit ad indicendam quadragesimam, interdicti in Galias lati non meminit; unde argumentum Raynaldi deductum ex interdicti hujus commemoratione ad eruen dum annum constituti census corruit. Postremo tandem in litteris datis anno 1198, apud Raynaldum ibid. num. 85, Innocentius misisse se Venetas cardinales ablegatos suos ad scribendos in sacram expeditionem milites asserti. Eo autem missum Soffridum presbyterum cardinalem Messana reducem, quo contulerat pecuniam ex quadragesima collectam, discimus ex auctore Gestorum Innocentii. Quo postremo argumento eruius censum hæc ab Innocentio sub ipsis Pontificatus exorilis indictum fuisse.

Et infra : « Quia vero his, qui divinæ se mancipant obsequiis servitutis, et abstinendum ab illicitis, et licitis parcius est utendum, ne licitum fiat illicitum, si lascive vel illicenter agatur, volumus et mandamus, ut eos ex parte nostra monere diligenti, et inducere procuretis, ne diebus illis, quibus carnibus vesci debent, aut etiam jejuniarum diebus præter pulmenta, pluribus ferculis quam duobus, et eis etiam moderatis utantur, nisi forsitan comitibus, baronibus, et aliis nobilibus terminum ferculum, quod vulgo dicitur intermissum, ultra id quod exhibetur familiae, apponatur; nec de cætero votum peregrinationis adimpleant, heremiis variis, seu grisiis induantur : ad quorum utrumque tam clericos quam laicos, et mulieres, et que vel transfretate teneantur ex voto, vel secuturæ sunt in peregrinationis itinere viros suos. Similiter volumus commoneri armigeros et alios servitores diligenter et efficaciter, quantum in vobis fuerit, inducat, ut coloratis vestibus non utantur, sed contenti sint aliis convenientibus indumentis ».

Ad hæc etiam tempora spectare videntur, quæ de Rossorum religione ac fortitudine Nicela Choniata memoriæ mandavit, ipsos Christianorum misceros, quos in servitum infidelis populi abducebant, cum Blachi Cumanis conjuncti excursiones in Thraciam gravissimas sæpiissime imprimerent, episcoporum hortatu in arma procurrerisse, gentemque efferam edomuisse; quibus felicissimis religionis nostræ trophæis huic anno feliciter finem imponimus.

INNOCENTII III ANNUS 4. — CHRISTI 1201.

1. *Legatio et litteræ Innocentiæ ad Germanos præsulæ.* — Ducentesimus primus supra millesimum Indictione IV cum novo sæculo exoritur annus, quo et VI id. Januarii quartus Innocentiæ papæ inchoatur: cum vigilantissimus Pontifex de Romano mirum in modum sollicitus imperio, in Germaniam legatione missa, et Philippo Suevo repudiato, Othoni, confirmato ipsi regno, imperatoriam coronam pollicetur; quæ ut se habuerint, supracitato Codice Vaticano uberrimam scribendi materiem suggerente, Epistolarem jam narrationem aggrediemur. In primis igitur Innocentius Coloniensi archiepiscopo ac suffraganeis illius ejusdemque provinciæ principibus litteras misit, quæ cum ardens ejus studium reducere firmandæque concordie, et Christianæ religionis, ac publicæ utilitatis maximam curam, et in legatis mittendis prudens consilium præ se ferant, adducendæ videntur.

« Coloniensi archiepiscopo, et suffraganeis ejus, et nobilibus viris principibus in Coloniensi provinciâ constitutis.

« Nec vos¹, nec alios credimus dubitare quin imperii Romani profectio principaliter et finaliter nos contingat; principaliter, quoniam per Romanam Ecclesiam de Græcia fuit specialiter pro Ecclesiæ defensione translatum; finaliter, quia etsi alibi coronam regni recipiat, ab Apostolica tamen Sede ultimam manus impositionem, et coronam imperii recipit imperator. Unde audito quondam, quod vota principum in imperatoris fuissent electione divisa, tanto magis furibus de ipsorum divisione turbati, quanto bonus status imperii ex causis prædictis specialius ad nos spectat, et pro multis et magnis necessitatibus populi Christiani, non solum Ecclesiæ devotum habere desiderat defensorum, sed et imperium totum indigere cognoscitur idoneo provisorio. Verum quantumcumque grave nobis existeret et molestum, quod imperii provisio videbatur in commune religionis Christianæ dispendium ex tali divisione differri, ne tamen principum dignitatem ignorare vel lædere videremur,

expectavimus aliquandiu, si forsan ipsi usi consilio saniori, vel per seipsos, si fieri posset, dissensionis suæ finem imponerent, vel super hoc saltem nostrum consilium implorarent, ut per eorum studium nobis mediantibus discordie malum bono concordie purgaretur, et rugam schismatis unitatis simplicitas aboleret. Cum autem expectatio nostra nec nobis nec vobis, imo nec imperio ipsi proflesset, sed obesse potius videretur, ne dissimulando videremur hujusmodi fovere discordiam, ad concordiam vos curavimus per litteras Apostolicas invitare, quas ad multos principum novimus pervenisse. Postmodum vero audito, quod per sollicitudinem bonæ memoriæ C. archiepiscopi Maguntini a nostra præsentia redemptis, disposissent principes ad colloquium venire super ordinatione imperii tractaturi, ne quid ex contingentibus omittere videremur, litteras nostras ad eos per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum eisdem fideliter exponentes.

2. « Cæterum cum nec sic hactenus inter eos bonum concordie potuerit provenire, aut utiliter imperio provideri, deliberavimus cum fratribus nostris, quid esset agendum, et qualiter posset malis imminutibus obviari. Tandem vero in hoc resedit consilium, ut venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum, Apostolicæ Sedis legatum, religione conspicuum, præditum honestate, magnum Ecclesiæ Dei membrum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et cum eo dilectum filium magistrum Phil. notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suæ probitatis acceptum, ad partes Germaniarum ex nostro latere mitteremus. Quia vero quanto negotium istud magis est arduum, tanto majores et maturiores exigat tractatores, venerabili fratri nostro Oc. Ostiensi episcopo, Apostolicæ Sedis legato, quid post nos in Ecclesiâ Romana obtinet primum locum, dedimus in mandatis, ut si a negotiis illis, quibus intendit in regno Francorum, se poterit expedire, cum ipsis pariter et per ipsos nuper a nostro latere venientes instructus plenius ad partes vestras accedat, et ambo episcopi simul, vel alter

¹ Libell. Vat. Ep. xxx.

eorum, si ambo non poterint interesse, cum eodem notario vestrum consilium audiant, et vobis beneplacitum nostræ voluntatis exponant; ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum ab eis, vel eorum altero fueritis evocati, ad præsentiam evocantium, aut evocantis accedere non tardetis. Datum Laterani nonis Januarii ». In eundem modum ¹ ad Maguntinæ Ecclesiæ capitulum, illidemque ad Salisburgensem, Bremensem, et Trevirensis archiepiscopos, et suffraganeos episcopos, atque singularum earundem provinciarum principes scripsit. Quo etiam die, nonis nempe Januarii, ejusdem argumenti ad universos tam Ecclesiasticos, quam laicos Germaniæ principes, Epistolam dedit ², ad cujus calcem legatos eis commendans hæc addit: « Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus legatos ipsos, vel eorum alterum in Theotoniâ accedentem, et eundem notarium recipialis hilariter, et, sicut decet, honorifice pertractetis, ipsorum monita et consilia recipientes humiliter, et inviolabiliter observantes. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut ad concordiam vestram, et utilem ordinationem imperii prudenter et diligenter intendant. Datum, etc. »

3. *Innocentius Othoni imperium confirmat.*

— Duobus fere elapsis exinde mensibus, kalendis videlicet Martiis, Othoni regnum confirmavit, atque imperii insignia pollicitus, hæc inter alia adjecit ³:

« Illustri regi Othoni in Romanum imper. electo.

« Ut non solum dispositio rerum ⁴ et temporum omnipotentem Dominum demonstraret, sed ipsa quasi conformitas operum et eventuum ad se invicem eundem omnium fateretur auctorem, cælestibus Dominus terrestria conformavit, ut dum mirabili quadam similitudine respondere viderimus ima summis, unum et eundem factorem et auctorem omnium cognoscamus. Ipse etenim licet sit magnus in magnis, ut mirabilis tamen et in minimis appareret, sicut circa mundi creationem et sæculorum inita duo magna luminaria in firmamento cæli constituit, unum quod illuminaret diem, alterum quod in tenebris radiaret; sic processu temporum ad firmamentum Ecclesiæ, quæ cæli nomine designatur, duas magnas instituit dignitates, primam quæ illuminet diem, id est, in spiritualibus spiritualibus informet et animas diabolica fraude deceptas a peccatorum catenis absolva, cum ex privilegio sibi traditæ potestatis, quos ipsa ligat et solvit in terris, Deus ligatos habeat et solutos in cælis; alteram quæ in tenebris radiet, dum in hæreticos mentis cæcitate percussos, et hostes fidei Christianæ, quos nondum oriens ex alto respexit, Christi et Christianorum punit injuriam et ad vindictam malefactorum, laudem vero

bonorum materialis gladii potestatem exercet, unde sicut in eclipsi lunæ tenebræ amplius tenebrescunt, et majoris caliginis obscuritas invalescit, sic ex imperatoris defectu hæreticorum vesania et violentia paganorum contra Catholicos et fideles perfidias et crudelius malitia multiplicata consurgunt. Hoc autem attendentes sollicitè, ac volentes malis imminutibus obviare, circa provisionem imperii solliciti fuimus, sicut per frequentes litteras directas ad principes, et legatos transmissos ad eos omnibus credimus patuisse, in quo quantum celsitudini tuæ duxerimus deferendum, et tu ipse novisti, et res perhibet testimonium veritati. Novimus enim qualiter inclucta recordationis Lotharius imperator proavus tuus Ecclesiæ Romanæ devotus extiterit, qualiter pro defendendo ejus honore, non solum semel, sed et secundo vocatus accesserit, qualiter in ipsius subsidio finierit dies suos, qualiter avus et pater tuus ejus vestigiis inhærentes prædecessoribus nostris exhibuerint se devotos, qualiter etiam Anglicana domus, ex qua ex parte matris es ortus, in devotione Sedis Apostolicæ fere semper perstitit et persistat, et ei tempore grandis persecutionis obsequium impenderit opportunum. In te igitur progenitorum tuorum devotionem suscitare plenius, et abundantius remunerare volentes, credimus et quasi pro certo tenemus, quod non solum in ea te verum ostendes hæredem eorum, et legitimum successorem, sed tanto ipsos in hoc præcedes amplius, quanto te a nobis magis intelliges honoratum. Inspiret autem cordi tuo is, qui corda principum habet in manu sua, et per quem reges regnant, et principes definiunt principatum, ut affectum nostrum penset plenius per effectum, quam nostro tibi explicemus vel explicare possumus affatu, et ea quæ acta sunt hæcenus et aguntur, et adhuc dante Domino per nos circa te agentur in posterum, fideliter in tuo corde reponas, et ita memoriæ recommendes, ut nec obliviosus videri veteas, vel ingratus, sed ad Apostolicæ Sedis exaltationem, et honorem potenter intendas, et ejus plene benevolentiam recognoscas, quia cum defecissent fere penitus vires tuæ, in tua dilectione non tepuit, nec te deseruit in adversis, sed tandem fovit donec juxta suum te desiderium exaltaret ».

4. Utinam Otho sapientissimi patris saluberrima monita memoria semper coluisset, nec tot tantisque ab Apostolica Sede acceptis beneficiis ingratus sese præbuisset. Verum quamvis gratiam postea non retulerit, haud tamen Pontifex redarguendus, Othonom elegisse, cum hujus electio ex prudentiâ præscripto peracta sit: ille enim optimi hæcenus principis specimen dederat, atque erga Romanam Ecclesiam obsequiosissimum se demonstrarat. Consilia enim, non exitus inspicui laudarique debent: quis enim divinæ Saulis electioni vir sanæ mentis detraxerit, quamvis ille in perditissimum principem desciverit? Sed rursus ad Epistolam.

¹ Post. eand. Ep. xxx. — ² Ep. xxxi. — ³ Ep. xxxii. — ⁴ Ep. xxxiii.

« Nos enim serenitatem tuam in eodem consilio fratrum nostrorum honorare volentes, ultra quod in sæculo sæcularis princeps nequeat honorari, auctoritate omnipotentis Dei nobis in beato Petro collata, te in regem recepimus, et regalem tibi precepimus de cætero reverentiam et obedientiam exhiberi, præmissisque omnibus, quæ de jure sunt et consuetudine præmittenda, regiam magnificentiam ad suscipiendam imperii Romani coronam vocabimus, et eam tibi dante Domino humilitatis nostræ manibus solemniter conferemus. Monemus igitur celsitudinem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus spem tuam ponas in illo, qui reprobo Saule David delegit in regem, et talem te studeas exhibere, ut de te quoque dicere valeat: Inveni virum secundum cor meum ». Illicusque Innocentius.

5. Præterea ipsis etiam kalendis Martii ad universos Germanos principes his de rebus longiorem Epistolam scribens, ea recensuit, quæ ad tollenda dissidia, imperiumque stabilendum, per litteras legationesque peregerat ¹ :

« Universis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ.

« Etsi quondam imperatores Romanam Ecclesiam in multis afflixerunt, multi tamen in pluribus honorarunt, ita quod per devotionem et liberalitatem ipsorum magna beneficia novimus Ecclesiæ provenisse. Unde non est aliquo modo credendum, quod, sicut pestilentes aliqui mentiuntur, volentes inter Ecclesiam et imperium immortalis discordiæ materiam suscitare, ad depressionem intendamus imperii, per quod si bene fuerit ordinatum, Ecclesiam non solum defendi credimus sed etiam exaltari. Novimus etenim, et vos nostis, quod ejus provisio principaliter et finaliter vos contingit; principaliter quidem, quia per Ecclesiam de Græcia pro ipsis specialiter fuit defensione translatum; finaliter autem, quoniam, etsi alibi coronam regni recipiat, a nobis tamen imperator imperii recipit diadema in plenitudinem potestatis. Attendentes autem olim quantum dispendium ex defensoris defectu pateretur Ecclesia, quantumque detrimentum ex imperatoris carentia sentiret religio Christiana, licet expectaverimus expectantes, si forte vos ipsi saniori usi consilio tantis malis finem imponere curaretis, vel ad divinum et nostrum saltem recurreretis auxilium, ut per Deum et nos vos in studio mediante tanta dissensio sopiretur, quæ vos super hoc negligentes invenimus et remissos, ut nostrum exequeremur officium, vos per litteras nostras paterna curavimus sollicitudine commovere, ut timorem Domini habentes præ oculis, et imperii zelantes honorem, ne vel annullaretur dignitas ejus, vel libertas depræneret ipsius, ad provisionem ipsius melius intendere curaretis. Alioquin, quia mora trahebat periculum ad se grave, nos quod expedire sciremus,

utiliter procurantes curaremus ei Apostolicum impertiri favorem, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Cum autem nobis ad litteras, quas ad mullos vestrum novimus pervenisse, nec verbo fuisset, nec factò responsum, expectavimus iterum donec audivimus, quod per studium et sollicitudinem bonæ memoriæ C. archiepiscopi Maguntini a nostra præsentia redeuntis fuerat procuratum, ut quidam vestrum ad commune colloquium convenirent, de provisione imperii tractaturi: unde ne videremur ab incepto desistere, litteras nostras ad vos per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum vobis exponentes fideliter, et super iis quæ necessaria videbantur, diligentius instructes.

6. « Cæterum, cum nec per expectationem diutinam, nec exhortationem honestam, nec instructionem plenariam fuit discordiæ prioris incommodum sequentis concordiæ commoditate purgatum, ne quid ex contingentibus omittere videremur, venerabilem fratrem nostrum Prænostenensem episcopum, Apostolicæ Sedis legatum, virum religione conspicuum, præditum honestate, magnum Ecclesiæ Dei membrum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et cum eo dilectum filium magistrum Philippum notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suæ probitatis charum admodum et acceptum, ad partes vestras duximus destinandos, qui cum venerabili fratre nostro O. Ostiensi episcopo Apostolicæ Sedis legato, primum locum post nos in Ecclesia Romana tenente, ut tam ipse a negotiis illis, quibus tenebatur in regno Francorum, se posset utiliter expedire, ad vos simul accederent, et ex parte nostra monerent salubriter, et inducerent diligenter, ut per vos ipsos, cum eorum, si necesse foret, consilio et præsidio ad concordiam intendere curaretis, vel si forte per vos desiderata non posset concordia provenire, nostro vos committeretis arbitrio vel consilio, salva in omnibus tam libertate vestra, quam imperii dignitate, cum neminem magis quam Romanum Pontificem mediatorem in hoc vos habere deceret, qui voluntatibus et rationibus intellectus provideret, quod esset justum et utile, vosque per auctoritatem cælitus sibi datam super juramentis exhibitis, quoad famam et conscientiam liberaret, et ad quem negotium imperii ex causis superius assignatis non est dubium pertinere. Cæterum quoniam hactenus nec expectationis nostræ modestia, nec exhortationis studium, nec consilii maturitas, nec instructionis discretio vos commovit, nec legatorum nostrorum usque adeo sollicitudo profecit, ut vel per vos ipsos sepulta discordia, sicut vos sæpe montimus, concorditer ad provisionem intendereis imperii, vel consilio, aut arbitrio nostro committere vos velletis, cum dispendium Ecclesiæ, quæ diutius nec vult nec debet idoneo defensore carere, sustinere nolumus ulterius, vel dissi-

¹ Libell. Vat. Ep. XXXII

mulare jacturam populi Christiani, cum alteri de vestris electis favorem impendere non possimus, propter excommunicationem publicam, perjurium manifestum, et vulgatam persecutionem, quam progenitores ejus, et ipse in Apostolicam Sedem, et Ecclesias exercere nullatenus dubitarunt. Propter insolentiam etiam quam exercuerunt in principes et alios sibi subjectos, et ne libertas principum in imperatoris electione viscescat, si non per electionem, sed successione transferri a patribus in filios, et in fratres a fratribus imperium videatur, consentire in alterum nos oportet.

7. «Fuit enim nobilis vir Philippus dux Sueviæ a bonæ memoriæ Cælestino papa prædecessore nostro propter invasionem et devastationem patrimonii beati Petri commotione secundo præmissa publice ac solemniter excommunicationis sententia innodatus, cum in Tuscia moraretur, quod ipse postmodum recognovit, dum per nuntium suum ab ipso prædecessore nostro absolutio- nis beneficium postulavit, et postmodum a tunc Sutriuo episcopo, quem cum abbate Sancti-Anastasi pro liberatione venerabilis fratris nostri... Salernitani archiepiscopi miseramus, contra formam mandati nostri de facto solummodo, quia de jure non potuit, post suam electionem apud Wormatiam occulte se fecit absolvi, unde patet, quod fuerit excommunicatus electus, et videtur non immerito, quod adhuc sit ex eadem causa excommuni- cationis sententia innodatus, cum prædictus episcopus cum auctoritate sua non posset absol- vere, auctoritate vero nostræ delegationis, nec plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quam modo ei fuerat ab Apostolica Sede concessum; ex eo etiam excommunicationis sententiæ subjacere creditur manifeste, quod cum perfidus Marcwaldus, Dei et Ecclesie inimicus, eum universis fautoribus tam Theutonicis quam Latinis excommunicationis vul- gate vinculis suæ iniquitatis meritis sit astrictus, sicut jam vobis litteras nostras directas per præ- dictum Placentinum ipsius Philippi nuntium in- missæ meminimus, quas ad ipsius Philippi audi- entiam credimus pervenisse, ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius judicis sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus deveniret, eidem excommunicato non solum communi- catur sed eum in malitia sua fovet, et per nun- tios et litteras suas exacuit furorem ipsius, ut char- rissimum in Christo filium nostrum Philippum Sicilia regem, illustrem nepotem suum, quem jam hæreditate paterna privavit, adhuc privet pos- sessione materna.

8. «Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium a Sede Apostolica requisi- vit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare præ- sumpsit, non aliam causa necessitatis in regem eligere, quod utcumque tolerabilis videretur, cum super illo juramento Sedes Apostolica prius consulti debuisset, sicut et eam quidem consulere prudenter, apud quam ex institutione divina ple-

nitudo residet polestatis. Nec valet ad plenam exe- cutionem ipsius, si juramentum illud ducatur illi- citum, cum nihilominus super eo nos prius con- sulere debuisset, quam contra ipsum propria temeritate venire, illo præsertim exemplo, quod cum Gabaonitæ a filiis Israel per fraudem subri- puerint juramentum, ipsi tamen cognita fraude noluerunt contra illud sua temeritate venire.

«Quod autem de genere persecutorum existat, vos non credimus dubitare, cum Henricus, qui primus imperium de genere hoc accepisset, bonæ memoriæ Paschalem papam prædecessorem nos- trum cum episcopis, cardinalibus, et multis nobili- bus Romanorum præsumpsit captivare: Freder- icus autem pater ipsius Philippi contra felicis recordationis Alexandrum prædecessorem nostrum longo tempore schisma fovit; Henricus frater ipsius Philippi qualiter habuerit circa interfectores sanctæ memoriæ A. Leodiensis episcopi, quem ipse prius coegerat exulare, ac Conradus, qui prædictum Ostiensem episcopum ceperal, satis nostis: qui etiam qualiter venerabilem fratrem nostrum Auxi- manum episcopum cædi fecerit, et pilos de barba ejus avelli, et tractari eum in pluribus inhoneste, qualiter quoque quosdam familiares Ecclesie Ro- manæ naso fecerit mutilari, qualiter prædictum Salernitanum archiepiscopum captivarit, et quos- dam viros Ecclesiasticos flammis torrerit fecerit, quosdam vero vivos in mare submergi, ad vestram credimus audientiam pervenisse. He sunt pauca de multis injuriis personales, quas Apostolicæ Sedi circa viros Ecclesiasticos irrogarunt. Regales au- tem injurias subicemus, quas ei circa possessiones Ecclesiasticas intulerunt, ne cui posset per- verse intelligenti videri, quod pro jure, ac honore imperii defendendo, injurias hujusmodi perpetra- rint, cum nos jus et honorem imperii conservare velimus per omnia illibatum. Quod idem Philip- pus Ecclesie persecutor extiterit et existat, ex iis quæ præmisimus satis patet. Quod pater et frater ejus vobis imposuerint grave jugum, vos ipsi perhibete testimonium veritati. Nam ut cætera ta- ceamus, hoc solum quod vobis in substitutione imperatoris eligendi voluerunt adimere facultatem, libertati et honori vestro non modicum derogarunt. Unde si sicut olim patri filius, sic nunc im- mediate succederet frater fratri, videretur impe- rium et boni ex electione conferri, sed ex succes- sione deberi ». Plura de Philippi anathemate et flagitiis ingerit, quæ ex ipso Innocentio præterito anno attingimus.

«Nos igitur quoniam duobus ad habendum simul imperium favere nec possumus, nec debe- mus, nec credimus persone in imperio, sed impe- rio in persona potius providendum, quia etiam ad hoc dignior reputatur, qui magis idoneus repetitur ex causis prædictis, non amaritudinis, sed rectitudinis zelo, sicut is novit qui reatum est scrutator et cordium, personam Philippi tanquam indignam quoad imperium, præsertim hoc tem-

pore, obtinendum penitus reprobamus; et iuramenta, quæ ratione regni sunt ei præstita decernimus non servanda, non tam propter paternos vel fraternos excessus quam propriam ejus culpam; quamvis non ignoremus dictum a Domino: Ego sum Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in iis qui oderunt me, id est, in iis qui contra me paternum odium imitantur ». Hæc de rejecto Philippo; de Othone subjicit:

9. « Cum autem charissimus in Christo filius noster Otho vir sit industrius, providus et discretus, fortis et constans, et per se devotus existat Ecclesie, et descendat ex utraque parte de genere devotorum, cum etiam electus in regem, ubi debuit et a quo debuit, fuerit coronatus, et ipse suæ strenuitatis et probitatis meritis ad regendum et exaltandum imperium idoneus esse nullatenus dubitetur, nos auctoritate B. Petri et nostra eum in regem recipimus, et regalem ei præcipimus honorificentiam exhiberi, ipsiunque ad coronam imperii, sicut decet, vocare vocabimus. et eam ipsi solemniter et honorifice ministerio nostro, Domino concedente, conferre. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus ei de cætero sicut regi vestro in Romanorum imperatore electo reverenter et humiliter deferatis, regalem ei honorificentiam et obedientiam impendentes, etc. » Ex iis autem amplius confirmatur, quod dicebamus, Othonem scilicet, cum ad regnum evelctus est, dignum prorsus corona imperii existisse; demum additur in fine: « Si enim salubribus monitis et consiliis nostris, quæ de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta procedunt, prudenter ac reverenter curaveritis acquiescere, nos cum eodem et pro eodem rege ad honorem et exaltationem imperii efficaciter intendemus, cum et ipse nobiscum pariter et pro nobis ad honorem et exaltationem Ecclesie intendere debeat, ut speramus, ita quod eo faciente, qui est Rex regum et Dominus dominantium, sacerdotes in æternum secundum ordinem Melchisedech regnum et sacerdotium diebus nostris mutuis subsidiis optatum recipient incrementum. Super primis etiam juramentis illud auctoritate Apostolica statuemus, quod ad purgandum et sanam et conscientiam redundabit: eis autem, qui super hoc monitis, consiliis et mandatis nostris humiliter acquieverint, super honoribus, dignitatibus et possessionibus suis apud prædictum regem, et suos curabimus utiliter providere. Quod si etiam idem nobilis vir Philippus de plano acquiescere vellet, ac Deo et Ecclesie satisfacere, competenter paterna eum curaremus sollicitudine confovere, et ad honorem et profectum ejus intendere diligenter. Datum Laterani, kalend. Martii. »

10. Quo pariter die Hildesheimensi episcopo præcipit, ut Othoni regi suo in Romanorum imperatorem electo honorem et reverentiam impenderet,

atque ad hoc ipsum quoscumque posset inducere niteretur: quod etiam Salisburgensi et Coloniensi, plurimisque aliis Germaniæ archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, ac nobilibus viris injungit¹. Scripsit præterea ad Aquilensem patriarcham, eumque plurimum commendat², in illa altercatione imperii Apostolicum jussum attendentem, in alteram partem deserto Philippo dellexisse.

Boloniæ quoque ducem admonuit ut³ faveret Othoni, ac redarguit, ab eo sibi regium diadema imponi poposcisse, qui legitime regiam dignitatem nondum esset consecutus:

« Etsi commendabilis videris in eo, quod ad honoris tui profectum et augmentum intendis, reprehensibilis tamen appares ex illo quod ab eo imponi tibi petisti regium diadema, qui nondum legitime dignitatem regiam es adeptus. Qualiter enim posset nobilis vir Philippus dux Sueviæ conferre alii quod nondum ipse accepisset, cum non colligantur de spinis uvæ, nec de tribulis ficus, nec sit facile sugere mel de petra, vel oleum de saxo durissimo, tua nobilitas satis intelligit per se ipsam ». Quamobrem his subditis hortatur, ut ab Othone postulet regie insignia dignitatis. « Cum autem Apostolica Sedes post fundamentum, de quo inquit Apostolus: Fundamentum positum est, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus, fundamentum letus Christianitatis existat, juxta illud Evangelii: Tu es Petrus, et super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam, nos qui licet insufficientibus meritis ad ejus sumus regimen evocati, procurabimus ex collata nobis plenitudine potestatis, ut quod factum fuerit, etiam posterorum tuorum temporibus obtineat firmitatem eundemque regem per venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum Apostolicæ Sedis legatum, virum scientia præditum, conspiciunt honestate, religione laudandum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et dilectum filium magistrum Philippum notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris acceptum duximus commendandum, ut se tibi facile et benevolam studeat exhibere, quod ex quanta benignitate procedat, industria tue relinquimus discernendum ». Ita Innocentius.

11. Non solum autem apud Germanos principes, sed apud alios etiam reges, ut designato imperatori præsidio essent, elaboravit. Ac primum datis ad Philippum Francorum regem, multa humanitate, verbisque officiorum aspersis litteris⁴, ostendit ipsius magis rem agi, si Othoni potius quam Philippo Suevo imperium decerneretur. At præstat Pontificem ita regem compellantem audire: « Ne vel levem maculam in gloria tua poneris, si super ordinatione imperii Romani, quod

¹ Libell. Vat. post Ep. XXIV. et Ep. XXXV. usque ad XLV. et Ep. LVII et LVIII. — ² Ep. XLI. — ³ Ep. XLIII. — ⁴ Ep. XLVI.

ad nos principaliter et finaliter noscitur pertinere, ne dixerimus nostræ dispositioni resisteres, sed nostræ non sequereris beneplacitum voluntatis, et sic cum Apostolica Sede regnum Franciæ non sentiret, cui super arduis negotiis semper adhæsit, licet multa et magna nobis et nostris fuerint utriusque promissa, nec ad munera tamen fœli potuimus, nec ad preces induci, ut alterutram partem præter conscientiam tuam vellemus assumere, cum velimus tæcum favere alteri, et cum eodem tecum pariter prævalere. Ut ergo serenitati tuæ nostræ pateat dispositionis arcanum, noveris quod examinantes merita personarum, invenimus quod alterius promotio, præter alias rationes sufficientes et validas, quibus ejus debet promotio impediri, et quas venerabilis frater noster O. Ostiensis episc., Apostolicæ Sedis legatus, tibi poterit plenius explicare, nec nobis, nec tibi, nec regno tuo eliam expedit, cum si, quod absit, imperium obtineret, saltem occasione nepotis ad regnum Siciliae ardentius aspiraret, cum ad illud jam manifestis indicis ardentem aspiret. Quod autem hujusmodi unio, vel confusio potius non expedit regno tuo, satis intelligit regia serenitas per seipsam. Promotionem autem alterius ad honorem et commodum regni tui credimus pertinere, cum inter eum et charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum filium tuum affinitatis vinculum sit contentum, et inter te et charissimum in Christo filium nostrum Joannem Anglorum regem illustrem, per Dei gratiam plene pacis concordia reformata». Quibus amplius comprobantur, quæ superiori anno enarravimus de composita pace inter Philippum Francorum, et Joannem Anglorum reges, deque nuptiis Ludovici ipsius Philippi filii cum Blanca Castellæ regis filia, ejusdemque Joannis nepte. Ad postremum vero Innocentium regem magno opere adhortatur, ut iis, quæ prædictus Apostolicæ Sedis legatus honori ejus atque utilitati consulens proponeret, faciles aures daret.

12. Ut vero Octaviano card. legato omnia explorata essent, hujusmodi Epistolæ exemplum transmisit, ac post laudatam ipsius prudentiam hæc jussit¹ : « Monemus fraternitatem tuam et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus apud regem ipsum interponas efficaciter partes tuas, ut super hoc monitis nostris et consiliis acquiescat, cum sufficienter velimus ejus indemnitati cavere, et dispositionem nostram ad honorem, profectum, et gloriam ejus pertinere credamus ». Octavianus enim Innocentio significarat, licet Philippum, utpote ab Anglicanis regibus multas sibi illatas injurias recolentem, in imperii causa sibi adversantem reperisset, Pontificiis tamen consiliis pariturum sperare, modo ejus indemnitati ab ipso Pontifice prospiceretur. Denique eidem legato mandat Innocentius, ut si res in Galliis ex sententiâ cederet, in Germaniam proficiscere-

tur, quo una cum Prænestino episcopo, Apostolicæ Sedis legato, ex suarum præscripto litterarum res imperii statueret conficeretque. Insuper Joannem Anglorum regem hortatus est, ut ad imperium consequendum nepoti sororio faveret, ac pecuniam, quam inlyte recordationis Richardus ejus frater testamento reliquerat, ejusdem legatis quamprimum largiretur. Cantuariensi præterea archiepiscopo Joannem ad id cogere compelleretque, imperavit².

13. *Per legatos Apostolicos Othonis evectio; qui papa jurat fidelitatem.* — Ilæc inter quid Sedis Apostolicæ legati egerint, referat ab eorum Epistolis accipere, quæ gravioris momenti cum sint, eas prætermittere non possumus, ne officio deesse videamur. Extant igitur tam cardinalis Prænestini episcopi, quam Philippi Apostolicæ Sedis notarii, quos ab Innocentio in Germaniam missos dicebamus, accurate litteræ continuationem seriemque rerum hactenus ab ipsis gestarum exactissime continentes, ac primum sibi vindicant locum, quas Prænestinus episcopus in hæc verba ad Pontificem scripsit³ :

« Innocentio Pontifici, etc.

« Beatitudinis vestræ mandatum devotione debita prosequentes, cum venissemus Greecas (Trecas), periculorum eventus et marium dispendia fere ubique passi, venerabilem fratrem nostrum Ostiensem episcopum, et magistrum Ægidium acolythum vestrum ibidem nos contigit invenisse, quibus communicatis omnibus, quæ a vobis suscepimus in mandatis, de communi consilio magister Philippus et magister Ægidius cum vestris et nostris litteris processerunt locuturi cum rege pro facto Ecclesiæ, quod novistis, et principibus ad certum locum et terminum evocandis. Nos vero cum in Gallie partibus expectandum duceremus, domino Ostiensi similiter ad expediendum suæ legationis officium secedente, donec a vobis et ab antedictis sociis nostris responsum acciperemus, propter sæpissimas inculcationes nuntiorum Romanæ Ecclesiæ, ne Gallicis quoque nos essemus oneri, coacti sumus verum Leodium festinare, ubi triduo commorantes, nuntios domini regis Othonis et prædictorum sociorum nostrorum accepimus, nos litteris pariter et precibus urgentissime sollicitantes, ut quia negotium nullam ulterius capiebat dilationem, et mora irreparabiliter apparebat dammosa, cum omni festinatione accelerare deberemus. Cæterum quia dominus Ostiensis huic negotio maxime necessarius erat, directis ad eum tam regis quam nostris et sociorum nostrorum litteris, ut veniret, nos accepto itinere Aquagrani regi obviavimus, congratulanti nimis de adventu nostro, et cum devotione plurima se nobis offerenti : cum quo ingressi Coloniam principes quosdam, ibidem die ipsis præfixa recepimus ; ad quosdam enim mandatum nostrum pervenire non

¹ Lib. Vat. ibid. Ep. XLVII.

² Ep. XLVIII. — ³ Ibid. post eand. Ep. — ² Ep. L.

potuit, quidam suscepto etiam mandato penitus accedere nequiverunt, et quidam venire noluerunt, et hoc eos noluisse reprehendimus, quia ne nostros recipere nuntios, civitates et domos suas elausisse feruntur, Maguntinus præcipue, Spirensis, Wormatiensis: quidam præterea nuntii super eodem negotio a quibusdam principibus directi, suspensio perierunt. Hæc etiam sanctitatem vestram latere non volumus, quod si negotium dilatum fuisset, quorundam corda principum sic immolata videbantur, quod in odium Romanæ Ecclesiæ tertium procreassent, nec nobis hoc in principio ita patere potuit, sicut postea ipsorum intentio est plenius per assiduum familiaritatem comperta, etiam accepto consilio ab his, qui honorem Ecclesiæ ac vestrum diligunt, in conspectu omnium, qui convenerant, litteras vestre sanctitatis regi, et de ipsius receptione et approbatione cunctis exhibuimus, et eam de cætero auctoritate vestra publice denuntiavimus regem Romanorum et semper Augustum, excommunicatis omnibus qui se ei ducent opponendos, quod utique tota quæ aderat universitas gratanter accepit, et super eo Deo et providentiæ vestre benedictionem et gratiarum vota persolvit.

14. « Sane quia factum hoc necesse erat melius solidari, aliud colloquium apud Corbeiam indiximus, quo ad taxatum terminum, accedentes coram iis, qui ibidem convenerunt, eodem modo processimus, eos vero qui se absque rationabili causa jam tertio citati absentaverant, sub pœna suspensionis et excommunicationis iterum duximus evocandos, quos si non venerint, aut mandato nostro non obederint, secundum quod vobis placere novimus, auctore Domino puniemus. Eapropter ad factum hoc laudabiliter consummandum, ejus gloriosus finis æternam gloriam pariet Ecclesiæ, nomenque vestrum continuabit in ævum, supplicamus celsitudini vestræ, et quantum possumus, suademus, quatenus ad stabilendum id quod factum est, et feliciter expediendum quod restat, secundum quod providentiæ vestræ melius visum fuerit, et præsentium latores, de quorum discretione confidimus, Fr. Quil. monachus Cisterciensis. Fr. F. canonicus Mortariensis nuntii nostri suggererunt, qui quod in litteris minus est, verbo supplere poterunt, manum consilii et auxilii apponatis, et propositionibus adversæ partis, si accesserit, intendere non dignemini (dedignemini), istud pro certo scientes, quia si soli Ecclesiæ principes, domino regi Othoni fideliter adhesissent, vel adhuc eidem vellent viribus et animis adhærere, nulla vel modica esset difficultas, in ipsius progressu negotii, finisque desideratis vestris principis et nostris laboribus arderet. Hoc præterea certum sit paternitati vestræ dominum regem expositum esse, fecissequè liberaliter omnia quæ imperastis, et facturum libenter singula, quæ vita sua comite sibi duxeritis imperanda ». Ita cardinalis legatus. Hic vero opportune reddentur quæ

de his breviter tradit in Annalibus Godefridus¹: « Venit etiam Coloniam circa festum Apostolorum Petri et Pauli Guido cardinalis, Præcensitus episcopus, a Sede missus Apostolica, Phitippum et quoslibet ejus fautores excommunicatos pronuntians, et ad determinatum diem ad colloquium omnes episcopos invitans regni Teutonici venientes, ut obedirent Othoni, ex auctoritate præcipientis Apostolica; nolentes autem obedire excommunicans ». Hæc auctor, eodemque ex ipso, ut videtur, Joannes Trithemius in suo Hirsaugiensi Chronico²; confirmantur hæc nuncupati ab Othone nuntiis Apostolicis sacramenti forma, qua ille ad servanda Romanæ Ecclesiæ jura, petendos armis illius hostes, atque judicio Pontificis in causa fœderatorum Hebruriæ, et Longobardiæ acquieturum, pacemque cum Francorum rege conciliaturum sese adstrinxit: quam nos formam ex libello Vaticanæ Bibliothecæ tum Romanæ Ecclesiæ jura pia Pontificis adducendæ publicæ pacis consilia illustranda, ac securitatem Othonis perfidiam, ob quam postea imperio dejectus est, in luce collocandam deprompsimus.

« Juramentum Othonis regis illustris, in imperatorem Romanorum electi.

15. « Ego Otho³, Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, tibi domino meo Innocentio pape, tuisque successoribus et Ecclesiæ Romanæ spondeo, polliceor, promitto et juro, quod omnes possessiones, honores et jura Romanæ Ecclesiæ pro posse meo bona fide protegam et servabo; possessiones autem, quas Ecclesiæ Romana recuperavit, liberas et quietas tibi dimittam, et ipsam ad eas retinendas bona fide juvabo. Quas autem nondum recuperavit, adjutor ero ad recuperandum, et recuperatarum secundum posse meum ero sine fraude defensor, et quæcumque ad manus meas devenient, sine difficultate restituere procurabo. Ad has pertinet tota terra, quæ est a Radicofano usque Caperanum, exarchatus Ravennæ, Pentapolis, Marchia, ducatus Spoletanus, terra comitissæ Mathildis, comitatus Brittenorum cum aliis adjacentibus terris, expressis in multis privilegiis imperatorum a tempore Ludovici. Has omnes pro posse meo restituiam, et quiete dimittam cum omni jurisdictione, districtu, et honore suo: verumtamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocatus accessero, de mandato summi Pontificis accipiam procuraciones ab illis. Adjutor etiam ero ad retinendum et defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliae. Tibi etiam domino meo Innocentio papæ, et successoribus tuis omnem obedientiam et honorificentiam exhibebo, quam devoti et Catholici imperatores consueverunt Sedi Apostolicæ exhibere. Stabo etiam ad consilium et arbitrium tuum de bonis consuetudinibus populo Romano

¹ Godef. an. 1201. — ² Chron. Hirsaug. eod. anno et alii. — ³ Libell. vat. post Ep. Lxxv.

servandis et exhibendis, et de negotio societatis Tusciæ ac Lombardiæ : similiter etiam consilio tuo et mandato parebo de pace vel concordia faciendâ inter me et Philippum regem Francorum, et si propter negotium meum Romanam Ecclesiam oportuerit incurrere guerram, subveniam ei, sicut necessitas postulaverit, in expensis. Omnia vero prædicta, tam juramento quam scripto firmabo, cum imperii fuero coronam adeptus.

« Actum Nuxie in Coloniensi diocesi anno incarnati Verbi mccc, VI idus Junii, in præsentia Philippi notarii, Ægidii acolythi et scriptoris præfati domini papæ ». Ilactenus solemne Othonis exactum redditumque juramentum.

16. Quidam vero post promulgatam Coloniæ Othonis confirmationem apud Trajectum eodem super negotio gestum atque transactum sit, Philippus Innocentium certiorum faciens, sic enarrat¹ : « Post pronuntiationem excellentissimi domini Othonis, Dei et vestra gratia illustrissimi Romanorum regis semper Augusti, Coloniæ in multorum præsentia solemniter celebratam, quia et nobis et domino Coloniensi episcopo, et aliis qui de consilio nostro erant, videbatur quasi modicum profecisse, nisi matrimonii negotium, quod inter eundem regem illustrem et nobilem virum ducem Brabantie olim initiatum fuerat, per vigilantiam nostram et sollicitudinem completeretur, accessimus et dominus Prænestinus, et ego, apud Trajectum super Mosam; ubi multorum principum, comitum, baronum et nobilium ex remotis partibus multitudine congregata, pronuntiatio illa, quæ Coloniæ solemniter facta fuerat; ibidem fuit fere solemnius repetita, et dispensatione præmissa, per juramenta nobilium ex utraque parte matrimonii fuit negotium confirmatum. Ex tunc autem præfatus dux, qui cum domino rege non æquis passibus ambulabat, ita per gratiam Dei et merita vestra fuit in dilectione ipsius et benevolentia solidatus, ut et (in) filium suum regem ipsum assumpserit, et negotium imperii apud quoslibet esse proprium, sub voce præconis profestetur, dicens : Quicumque me diligit, et meus esse voluerit consanguineus et amicus, in hujus mihi totis viribus articulo necessitatis assistat, ita quod ex hoc Delos et Gebren, comites, viri nobilissimi et potentes, qui nobis se manifestissime opponebant, et partem Suevi totis viribus tuebantur, incontinenti, ubi eis innotuit de hoc verbo, ad mandatum domini regis et beneplacitum sunt reversi.

« Fecit etiam præfatus dux Edictum generale per totam terram suæ jurisdictioni subjectam, in quacumque domo duo, tres, quatuor, quinque, aut sex homines essent, uno tantum relicto, reliqui secum egredierentur ad pugnam. Omnes etiam amicos suos et consanguineos invitavit ad bellum, in quod, sicut publice dicitur, dominus rex tam

cum duce, quam cum domino Coloniensi et comite Palatino fratre suo, qui in omnibus potior pars consilii regis, et consilii nostri semper existit, et aliis episcopis, comitibus et magnatibus terræ in expeditionem producat centum millia armatorum, nec creditur quod eis aliquis resistere valeat, sed dumtaxat omnipotens Deus, a quo factum est istud, quod in oculis omnium est mirabile Ægyptiorum illorum, Suevorum videlicet, castra respicit, et ea dejiciat in profundum, et partis dexteræ justitiam, causam scilicet sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, tueatur. Nam de Suevo, ut verum fatear, sicut testis est Deus, mentio non habetur, nisi quod aliquando adscitis aliquibus episcopis, quos potest difficulter habere, Wormatiensi videlicet, Spirensi et cancellario suo, lantgravio etiam et quibusdam comitibus, qui cum eo non ambulans recto corde. Nam dux Bohemiæ, potior pars auxilii sui, et dominus Argentinensis ac plures de superioribus nobiscum sunt, per illius gratiam, qui recte cuncta disponit. Conqueritur autem de vobis idem dux Sueviæ, de Romana Ecclesia coram ipsis dicens, quod ea sola ratione invelimini contra ipsum, quia sine licentia vestra voluerit imperare, eos intelligere faciens, quod ex hoc deperit libertas eorum, et nemo præter voluntatem Romani Pontificis non poterit imperare, sed sicut per illos, qui in consilio sunt ipsius, frequenter accepimus, nullo modo per Dei gratiam nec proficit, nec profecit, nec potest exercitum congregare. Cæterum dominus Prænestinus, et ego cum magistro Ægidio in itinere sumus, Bingam, quæ civitas est prope Maguntiam, accedendi, ubi credimus Maguntinum, Wormatiensem, multos comites et barones ad mandatum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ et vestrum, et ad domini regis servitium facile per amicos nostros inducere, nec laborare desistimus, nec etiam desistemus, donec negotium Ecclesiæ et imperii, Deo propitio, feliciter consummetur. Quidquid autem profecerimus apud istos, processum etiam hujus negotii per ordinem cito per alias litteras vobis intimare curabo. Vestrum igitur est in Lombardiam honorabiles nuntios et litteras destinare, ut sicut in Alemannia, ita et ibi negotium Ecclesiæ et imperii procuretur». Ilucque Philippi legati Epistola. At non solum in tum ad Innocentium scripsere, sed Otho quoque rex hæc litteras omnibus officii et obsequii significationibus respersas eidem Pontifici misit¹.

17. *Othonis litteræ ad papam, et hujus responsum.* — « Reverendissimo in Christo patri et domino charissimo, Innocentio, Dei gratia summo Pontifici et universali papæ, Otho eadem gratia Romanorum rex et semper Augustus, debitam devotionem et fidelem subjectionem.

« Primitias nostræ promotionis, et beneficia paternitatis vestræ mente sollicita recolentes, et attribuentes benignitatis vestræ beneficio totum

¹ Ep. Li.¹ Ep. Li.

quod dignitati aut viribus accrevit, vel in posterum accrescere poterit, tam devotas quam uberes sanctitati vestre gratiarum referimus actiones, quia in boni principii proposito perseverare dignati estis et illud per venerabilem patrem nostrum Prænestinum episcopum laudabiliter consummare; quod ad Deum tantum, et ad prosecutionem mandati vestri, suo respectu habito, ita prudenter et circumspicte in iis quæ legationis sue ministerio expedienda erant se gessit, quod licet factum nostrum nimis implicitum in suo ingressu repererit, Deo et orationum vestrarum suffragio sic per opera studiorum suorum effecit, quod promotionem nostram ex parte maxima solidavit ». Siffridum deinde Maguntinum, et Raug. Leodiensem electos ipsi commendat, quod pro Cameracensis proximis litteris præstitit ista ad calcem addendo ¹: « Nec miretur sanctitas vestra, si totam seriem facti presentis pagina non inseruimus; in proximo enim concedente Domino, qui vos plane super omnibus instruant, solemnes nuntios ad pedes vestros duximus destinandos ». Cæterum de Othonis nuntiis ad Apostolicam Sedem missis meminit Innocentius, ad eundem Othonem postea hæc scribens ²: « Ut autem (inquit) celsitudini tuæ plenius pateat Apostolicæ constantia firmitatis, et de ipso non possis in posterum aliquatenus dubitare, quid nuper apud nos, et a nobis sit gestum, qualiter responsum quorundam principum nuntiis, serenitati tuæ venerabilis frater noster archiepiscopus Maguntinus, et nuntii tui plenius intimabant ».

18. Igitur acceptis Othonis litteris, Innocentius episcopo Prænestino Apostolicæ Sedis legato, et magistro Philippo notario, et Æ. acolytho suo primum rescribens ³, eos laudibus ornat, tum quia nec rebus parcendo, nec personis, ut ait, indulgendo, injuncto sibi muneri diligenter incumbere, et quia, ne cui ferret oneri, cum Apostolo et abundare scirent, et penuriam pati. Quid autem eis præceperit, ipsum refert Pontificem audire: « Cum ad publicationem super eodem negotio faciendam solemniter processeritis, districtè vobis per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus efficaciter insistentes incepto principes, qui regi favent, eidem in dilectione, ac devotione ipsius fortius radicetis, et ad idem alios prudenter et efficaciter inducat. Ut autem os iniqua loquentium penitus obstruatur, nec prævaleant maledicta quorundam, qui nos asserunt libertatem electionis adimere principibus voluisse, in auribus omnium verbis et scriptis sæpius inculcetis, quod libertati eorum in hoc facto detulimus, et illæsam eam duximus observandam. Non enim nos personam elegimus, sed electo ab eorum parte majori, qui vocem habere in imperatoris electione noscuntur, et ubi debuit, et a quo debuit coronato, favorem præstitimus et præstamus, cum Apostolica Sedes illum in imperatorem debeat coronare,

qui rite fuerit coronatus in regem. In eo quoque stamus pro principum libertate, quod ei favorem penitus denegamus, qui sibi jure successionis imperium nititur vindicare: videretur enim imperium non ex principum electione conferri, sed sanguinis successione deberi, si prout olim patri filius, sic nunc fratri frater, vel matus patri nullo succederet mediante. Frustra ergo benefacta depravant, quæ falso nos impugnare confingunt, quam (quia) defendimus potius libertatem, sicut facti evidentia manifestat ». Et infra: « In ferendis autem sententiis, præsertim excommunicationis, et depositionis in magnas personas cum non doceat, nec expediat totam distractionem Ecclesiasticam pariter exercere, vos volumus et mandamus cum multa procedere gravitate, non ut impunitam rebellium contumaciam dimittatis, sed ut quod ligandum fuit, tanto ligetur fortius, quanto nervus ad hoc fuit fortior exquisitus ».

19. Deinde de Maguntino archiepiscopo pauca ista subjicit: « Quod autem de venerabili fratre nostro archiepiscopo Maguntino, ut frater episcopo, secundum formam mandati nostri fecistis, gratum et ratum nos noveris habuisse ». Illustrantur hæc subobscuriora iis, quæ Otho ad Pontificem ipsum scripsit ⁴. Ait enim Prænestinum episcop. Siffrido electo Maguntinæ Ecclesiæ administrationem concessisse; verum non solum administratione illum auxit cardinalis legatus, sed primo presbyterum, deinde archiepiscopum consecravit, ut Innocentii litteræ sequenti anno datæ testantur ⁵, idemque tradit Godefridus ⁶, additque ipsum Siffridum cum commendatitiis cardinalis Othonisque litteris Romanam profectum, accepto a Pontifice pallio confirmatum esse, quod in Hirsaugiensis ⁷ etiam Chronico asseritur; at de pallio infra. De ipsius autem in Urbem adventu quid Innocentius dicat, paulo ante audivimus; sed ut eo revocetur, unde deflexit oratio, eadem Epistola Innocentius de victoriis a comite Brenensi de Dinpuldlo, cæterisque Marcualdi fautoribus reportatis, legatos certos facit, cujus verba infra reddemus, ac postremo subjicit: « De Urbe quoque scire vos volumus, quod eam per Dei gratiam ad beneplacitum nostrum habemus, etc. Datum Anagninæ ».

Ubi scripta etiam Epistola, quam ad Othonem reddidit hoc titulum insignitam: « Illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo ». Ipsum itaque adhortatur, ut spem maxime in eo constituat, qui deponit de sede potentes, et humiles exallat, divinam opem, quam expertus erat hactenus, sibi defuturam ne minimum quidem dubitaret, monetque ne temere sese periculis offerat: « Cæterum licet in te strenuitatis virtutem plurimum commendemus, quia tamen audacia nunquam in principe solet esse damnosa, si per-

¹ Ep. LII. — ² Ep. LIV. — ³ Ep. LV.
⁴ Ep. LII. — ⁵ Innoc. I. v. Ep. XIV, quæ etiam habetur C. bon. mem. ext. de elect. — ⁶ God. in Annal. an. 1201. — ⁷ Trit. Hirsaug. Chron. ad ann.

sonam suam exponat improvide periculis et fortunæ, sicut nuper fuisses expertus, nisi tibi manus Domini assitisset, personæ tuæ sollicitæ studeas præcavere ». Ita Innocentius ; sed quodnam fuerit ejusmodi Othonis periculum, non prodiit ; fortasse esse potuit, quod Albertus Stadenensis abbas notat¹, iniquis Philippum et Othone vires suas hoc anno circa Mosellam contulisse. Anagninæ præterea dum moraretur Innocentius, Coloniensem archiepiscopum, ne ab Othone descisceret², impense cohortatus est, quod et sequenti anno iterum³, ac tertio præstitit⁴. Adolphi defectionem quasi præsagens prudentissimus Pontifex, cum rationibus, consiliis, ac monitis occupare, atque antevertere nisus est ; verum quod infra dicitur, actum egit⁵. Hæc pro Othone tunc temporis Gesta.

20. *Querelas principum fautorum Philippi diluit Innocentius.* — Verum hand defuere principes, qui a Philippo starent, ac non solum in Germania armis, quæ præmittimus, sed et litteris etiam atque officiis, querelis ac legationibus graviter admodum, vehementerque apud Romanum Pontificem agerent : id primum Germani quidam episcopi, et principes præstiterunt, quorum nunc inscriptiones litterarum audies ; ignosce, lector, si in iis diutius moramur, neque enim par est silentio res tantas dissimulare. Extant ergo Germanorum quorundam principum liberiores, et atque ardentis ad Innocentium date litteræ, quibus Philippum de imperio dejectum falso conqueruntur.

« Sanctissimo⁶ patri et domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici universali, Dei gratia Magdeburgensis, Bremensis archiepiscopi ; Wormatiensis, Pataviensis, Ratisponensis, Constantiensis, Augustensis, Ekstadenensis, Havelbergensis, Brandeburgensis, Misenensis, Nuemburgensis episcopi, Babenbergensis electus ; Fuldensis, Hersfeldensis, Compidonensis abbates ; rex Bohemiæ, dux Zaringiæ, et rector Burgundiæ, dux Saxonie, dux Austriæ ac Siliæ, dux Aleraniæ, Turingiæ lantgravius, marchio Moraviæ Orientalis, Alesensis, Brandeburgensis, marchiones de Orlamunda de Sumsenbereli, de Brenen, de Witin, comites, salutem et debitam in Christo reverentiam.

« Existimare non valet ratio, nec rudis simplicitas hoc potest credere, ut inde juris ejusque surgat turbatio, ubi juris soliditas permansit hæc tenus inconvulsa, quis tam duri etiam, tamque perversi sensus existimet, ut inde emanet superstilitio, ubi quiescere debet sanctitas, divina etiam ordinatione, non humano judicio pie et salubriter est provisum, ut in Urbe Romana, ubi olim erat caput superstitionis, illic quiesceret caput sanctitatis et suppliciter est omnibus orandum, ut ad extremitatem non atrahatur principium, ne Omega

dicatur revolasse ad Alpha. Non ergo sacrosanctæ Romanæ Sedis sanctitas, et cuncta pie fovens paupertas hoc sentire ullo modo vos permittit, ea, quæ juri dissona et honestati contraria, a domino Prænestino vestræ sanctitatis, ut ipse asserit, legato, in Romanorum regis electione sunt indecenter nimium perpetrata, ut de vestræ miræ prudentiæ prodierint conscientia, nec sanctissimam sancti coetu cardinalium credimus huc convenerunt audaciam ? quis verus accedere potest testis, fore hæc tenus sic præsumptum, cum nec hoc testetur fabula, nec affirmet res gesta, nec cujusque hoc codicis asseveret series ? » Quamvis acerbo infensoque forent animo, Romanum tamen Pontificem, atque Apostolicam Sedem consuetis gloriæ titulis ornantur : eos namque prætermittere apud Catholicos religio fuit ; id autem annotare volumus, quo impudens ac blasphemum recentioris politici Romanæ Ecclesiæ intensissimi hostis audacia retundatur. Unus enim ex iis, de quibus scriptum est : Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra ; quemadmodum divini spiritus opera blasphemio ore, ita Christi vicarii dignitatem laceravit.

21. Verum ad principum litteras, unde aberavit oratio, revertamur : « Ubinam legis, o summi Pontifices, ubi audistis, sancti patres, totius Ecclesiæ cardines antecessores vestros, vel eorum missos Romanorum regum se electionibus immiscuisse, sic ut vel electorum personam gererent, vel cognitores electionis vires trutinarent ? respondendi instantiam vos credimus non habere ». Quid ad hæc Innocentius, paulo post audiemus ; addunt : « In Romanorum enim electione Pontificum hoc erat imperialis diadematis reservatum, ut eam Romanorum imperatoris auctoritate non accommodata ultatenus fieri non liceret ». Verum, ut cardinalis Baronius pluribus ostendit, tyrannice id sibi principes, Ecclesia Dei in servitutem redacta, arrogavit, quam postea S. Henricus Primus, æqui amantissimus imperator, in pristinum libertatem vindicavit, constitutione edita, de qua Germani principes dicere pergunt : « Imperialis vero magnificentia, quæ cultum Dei semper ampliare studuit, et ejus Ecclesiarum privilegiorum specialitate decorare curavit, hunc honoris titulum Dei Ecclesiæ reverenter remisit (quia restituit) quod constitutio primi Henrici evidenter explanat, cujus series hæc est, ut nullas missorum nostrorum cujuscumque impeditio argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus ». Extant hæc verba in privilegio, quod idem princeps Romanæ Ecclesiæ confirmavit, et Baronius¹ ex autographo in arce S. Angeli asservato typis commisit. Sed rursus ad Epistolam.

22. « Si laicalis simplicitas bonum, quod de jure habuit, reverenter contemptis, sanctitas Ponti-

¹ Abb. Stad. in Chron. — ² Cit. libel. Ep. LIV. — ³ Ibid. Ep. LXVI. — ⁴ Ibid. Ep. LXXIX. — ⁵ Anno 1203. — ⁶ Cit. libell. Ep. LX.

ficalis ad bonum, quod nunquam habuit quomodo manum ponit? sed cum vestrae sanctae curiae tanquam pie matris nos tangat opprobrium, cum ad Romani imperii simus adstricti titulum, ejus injuriam cogitur non tacere. Vobis ergo superscriporum principum cum dolore aperit universitas, quod Prænestinus episcopus in Romani regis electione contra omnem juris ordinem se ingressi, nec videre possumus, cujus personam inculpabiliter gerat: gerit enim vel personam electoris, vel personam cognitoris. Si electoris, quomodo quæsitivum opportunitatem, qualiter arbitris absentibus mendacio veritatem, et crimine virtutem mutaret? Quomodo enim ea pars principum, quam numerus ampliat, quam dignitas effert, injuste nimium est contempta? Et si cognitoris, hanc gestare non potuit: Romanorum enim regis electio si in se scissa fuerit, non est superior iudex, cujus ipsa sententia integranda, sed eligentium voluntate spontanea contuenda; mediator enim Dei et hominum homo Christus Jesus actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit, ut et Deo militans minime se negotiis implicare secularibus, ac vicissim non ille rebus divinis presidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus». Si hi principes superioribus verbis innuere velint summum Pontificem certis justis occasionibus ab uno principe in alium imperia ac regna trahere non posse, eos pluribus locis Baronius, tum Perronius alique confutarunt. « Sed si vos iudicem confiteamini, factum hoc excusationem habere non potest: vestrum enim in vos possumus exercere gladium, quia absente alia parte, sententia a iudice dicta nullam habeat firmitatem. Quid ergo prædicti Prænestini sententiam in Othonem firmare potuit, cum nihil ante in eo factum sit? Nam quid erit, aut quas vires habere poterit, quod ab his fit, quos tenuior compescit numerus, quos minor comitatur auctoritas, quod partis allerius reddidit absentia vitiosum? Contra eum ergo, qui talia operatus est minus decentia, vester se rigor exerceat, sit in eum tantum pie sæviens disciplina. Vobis enim, pater sanctissime, insinuare decrevimus, quia electionis nostræ vota in serenissimum dominum nostrum Philippum Romanorum regem et semper Augustum una voce, uno consensu contulimus: hoc spondentes, hoc firmiter promittentes, quod a vestra et Romanæ Sedis obedientia non recedet, et cum Deo et vobis sua devotio reddet acceptum, et filialis eum timor imbuet, et defensoris eum strenuitas commendabit. Unde petimus, ut veniente tempore et loco, sicut nostri officii est, unctionis ipsi beneficium non negetis ».

23. Hæc asperiore animo Philippi fautores ad Innocentium Pontificem, qui inania ejusmodi argumenta validissimis rationibus refellit, data ad Zaringiæ ducem gravissima Epistola, cujus pars inseritur juri canonico, extra de electionibus ¹.

« Nobili viro duci Zaringie.

« Venerabilem fratrem nostrum Sallzburgensem archiepiscopum, et dilectum filium abbatem de Salem ², et nobilem virum marchionem Orientalem, quorundam principum nuntios, ad Sedem Apostolicam destinatos benigne recepimus, et eis benevolam duximus audientiam indulgentiam ». Eberhardum ex Brixiensi episcopo Salsburgensem electum archiepiscop. Romam venisse, Salsburgense, ut vidimus, testatur Chronicon. « Litteras quoque, quas per eos quidam nobis principes destinarunt, diligentius perlegi fecimus, et quæ continebantur, in eis notavimus universa: inter cætera vero, quæ dicti principes per eadem nobis litteras infirmarunt, hæc præcipue objectione sunt usi dicentes, quod venerabilis frater noster Prænestinus episcopus, Apostolicæ Sedis legatus, aut electoris gessit aut cognitoris personam. Si electoris, in alienam messem miserat falcem suam, et electioni se ingerens, principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, et ideo non debuit contumax judicari. Verum nos, qui secundum Apostolicæ servitutis officium, sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram ab aliis nolumus usurpari, sic jus principum nobis nolumus vindicare, unde illis principibus jus et potestatem eligendi regem in imperatorem postmodum promovendum recognoscimus ut debemus, ad quos de jure, ac antiqua consuetudine noscitur pertinere; præsertim cum ad eos jus et potestas hujusmodi ab Apostolica Sede provenerit, quæ Romanum imperium in personam magnifici Caroli a Græcis transtulit in Germanos, sed et principes recognoscere debent, et utique recognoscunt, quod jus et auctoritas examinandi personam electam in regem, et promovendi eam ad imperium ad nos spectat, qui eam injungimus, consecramus, et coronamus. Est enim regulariter et generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Numquid enim, si principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcumque, vel excommunicatum in regem, tyrannum vel factum hæreticum eligerent, aut pagannum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi debemus? absit omnino. Objectioni ergo principum respondentes, asserimus, et adjicimus, quod legatus noster episcopus Prænestinus, nec electoris gessit personam, juxta quod nobis per litteras suas quidam principum opponebant, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit, et sic electioni se nequaquam ingressi; nec cognitoris personam exhibuit, cum neutrius electionem, quoad factum eligentium, confirmandum duxerit, aut etiam infirmandam, et sic jus sibi principum nullatenus usurparit, aut venerit contra illud. Exercuit autem denuntiatoris officium, quia personam ducis ejusdem dec-

¹ C. venerabilem extr. de elect.

² Innoc. eod. Cod. Ep. LXL.

nuntiavit indignam, et personam regis ipsius denuntiavit idoneam, quod imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum, quamvis plures ex illis, qui eligendi regem in imperatorem promovendum de jure ac consuetudine obtinent potestatem consensisse: dicantur in ipsum regem Othonem, et ex eo quod factores Ph. absentibus a filiis et contentis (contemptis) ipsum eligere præsumperunt, patet eos perperam processisse, cum explorati sit juris, quod electioni plus consensus unius quam contradictio multorum obsistat. Unde quia privilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito potest, quod, injuria hujusmodi non obstante, cæteri uti potuerunt jure suo, et quoniam dux prædictus nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam et unctionem accepit, memoratus vero rex, et ubi debuit, videlicet Aquisgrani, et a quo debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Coloniensi archiepiscopo recepit utrumque, nos utique, non Philippum sed Othonem reputamus et nominamus regem, justitia exigente, in probatione vero præfati Philippi ducis Sueviæ propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta.

24. « Quod autem in electione vota principum dividuntur, post admonitionem et expectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio et consecratio et coronatio postulatur, sicut utraque pars a nobis multoties postulavit, ex jure patet pariter et exemplo. Numquid enim si principes admoniti et expectati, vel si non potuerint vel noluerint convenire, Apostolica Sedes advocato et defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem principes et tua nobilitas non ignorat, quod cum Lotharius et Conradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharium coronavit et imperium obtinuit coronatus, eodem Conradus tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Nos ergo per nuntios principum memoratorum eos duximus commonendos, ut sicut nos a juris ipsorum cessamus injuria, sic ipsi contra jus nostrum se nequaquam injuriosos ostendant, sed a duce præfato, justo quidem a nobis judicio reprobato recedant, et præfato regi Othoni non abnuant adhærere, nisi tunc demum contra personam, vel factum legitimum quid ab eis objectum fuerit et ostensum: sunt enim notoria impedimenta ducis Sueviæ, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum et persecutio divulgata, quam progenitores ejus et ipse præsumperunt in Apostolicam Sedem, et alias Ecclesias exercere ». Repetit, quæ in hanc sententiam ex eodem Pontifice recitavimus; deinde sic pergit: « Utrum vero dictum juramentum licitum fuit an illicitum, et ideo servandum an non servandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere. Quod autem Philippus de genere persecutorum existat, principes non credimus

debitare, cum Henricus, etc. » Graves principum Suevorum in Ecclesiam persecutiones recenset, quas omnibus notas esse ait; addit infra: « Insuper si supradictus dux, quod absit, imperium obtineret, libertas principum in electione periret, et imperii obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim Fridericus Conrado et Henricus postmodum Friderico, sic nunc vel Fridericus Philippo vel Philippus Henrico succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi. Præterea cum multi principum ex imperio æque sint nobiles et potentes, in eorum præjudicium redundaret, si nonnisi de domo ducum Sueviæ videretur aliquis ad imperium assumendus. Cum ergo nos flecti a nostro proposito nulla penitus occasione possimus, sed in eo potius firmissime persistamus, et tu nobis sæpe per litteras tuas daveris suggerendum, ut eidem duci nullatenus faveremus, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus sicut de gratia nostra confidis, et nos de tua devotione speramus de cætero, a præfato duce Philippo recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cum eo quantum ad imperium obtinendum reprobato juramentum hujusmodi non debeat observari. Prædicto vero regi Othoni, quem nos, concedente Domino, ad coronam imperii disponimus evocare, patenter adhærere, et potenter, ut cum ei ad commonitionem nostram adhæseris, inter primos gratiam et benevolentiam ejus obtinere præcipue merearis, ad quod nos pro tua nobilitatis amore dabimus operam efficacem. Datum Laterani ». Illeusque Innocentius papa, deque his omnibus Othonem fecit certiorum¹.

25. *Othoni conciliare studet Philippum Francorum regem.* — Adversabatur etiam Othoni Francorum rex, cum quo inimicitias gerebat, sibi que imminens periculum disjicere studebat. Quare Suevum in gratiam Innocentii adducere conabatur, deque Pontifice, quod etiam ante vidimus, ob defensas auctasque Othonis partes querebatur.

« Sanctissimo patri et domino, Dei gratia summo Pontifici, Philippus eadem gratia Francorum rex, salutem et tam debitam quam devotam in Christo reverentiam.

« Miramur plurimum ex eo, quod vos regem Othonem², qui sicut vestra novit paternitas, minus legitime electus est, tam per nuntios quam per legatos vestros modis omnibus in imperatorem nitimini promovere, præsertim cum ipse et omne genus suum regno Francorum manifesti semper extiterint inimici. Præterea mirandum est quod cum pluries nobis per litteras vestras mandaveritis, quod vos et honorem nostrum, necnon et regni nostri proficuum plurimum affectetis, vos hominem et ejus sequaces, nobis et nostro regno inimicos, super caput nostrum nitimini imponere, et in im-

¹ Ep. LXIV. — ² Ep. LXXI.

perium promovere, quamvis regnum Francorum id erga sanctitatem vestram vel Ecclesiam Romanam nunquam meruerit. Verumtamen vestra noscat sanctitas, quod huiusmodi promotio, quam non considerata ratione intenditis facere, non tantum in injuriam regni Francorum, verumetiam in omnium regum Catholicorum ignominiam noscitur redundare. Præterea gravamina, quæ vos nobis irrogastis, æquanimitè sustinimus; ista vero, quæ ad detrimentum nostri, et regni nostri exheredationem manifeste imminere videmus, nullatenus pateremur. Quod si in huiusmodi proposito vestro voleritis perseverare, nos ad id completens consilium pro loco et tempore conabimur adhibere. Insuper multoties vobis mandavimus et adhuc mandamus, quod si forte de rege Philippo timeatis, ne aliquid contra Romanam Ecclesiam velit in posterum machinari, si ipsum in imperatorem contigerit promoveri, sciatis, quod nos de nobis et de ipso et pro ipso vobis competentem cautionem super istis parati sumus præstare, quod si nostro consilio super iis nollet acquiescere, auxilium nostrum et consilium eidem Philippo penitus denegaremus; imò potius ei nocumentum inferemus. Super prædictis autem charissimo consanguineo nostro marchioni Montisferrati ex parte nostra indubitanter credatis». Gallias enim in periculum adduci pertimescebat.

26. Graves erant Francorum regis querelæ, utque eventus docuit, iustissimæ, ingruenti vero malo mederi se arbitrabatur Innocentius, si utrumque principem acriori amicitia federe conjungeret, atque odia diligentia sua extingeret: quare ab Othone, antequam ipsius electionem approbaret, legatorum opera exegit, ut iurejurando se devinceret, ex consilio ac sententia Pontificis pacem cum Francorum rege initurum, redditisque Philippo Franco litteris¹, quid pro Galliarum fovenda pace egisset cum Othone, certiore fecit, utque cum ipso fœdus coiret, est adhortatus:

« Philippo illustri regi Francorum.

« Miramur non modicum et turbamur, quod unquam de nobis regia serenitas cogitavit, quod super caput ejus et regni Francorum vellemus imponere hominem inimicum, cum quantumcumque charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum in Domino diligamus, quantumcumque ad exaltationem intendamus imperii, plus tamen circa te nostræ vigeat dilectionis affectus, et incrementum regni Francorum ardentius affectemus, maxime te regnante, quem scimus in devotione Sedis Apostolicæ solidatum, utpote in qua illustris memoriæ Ludovico regi Francorum patri tuo hereditario jure velut in regno succedas; unde inter cæteros reges Catholicos et principes Christianos serenitatem tuam prærogativa dilectionis amplectimur, et ad ea quæ honorem tuum

et incrementum regni Francorum respiciunt, propensius aspiramus, utpote in cuius exaltatione exaltari credimus Apostolicam Sedem, et in cuius depressione, quod absit, ipsam deprimi crederemus. Quod autem personam nobilis viri Philippi ducis Sæviæ reprobamam duximus quoad imperium obtinendum, regalis excellentia non mitteretur, cum impedimenta eidem obstantia sint quasi omnibus manifesta, et nulla possint tergiversatione celari, videlicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, et persecutio divulgata, quam progenitores ejus, et ipse præsumperunt in Apostolicam Sedem et alias Ecclesias exercere: fuit enim, etc.» In eundem modum, ut in ea, que scribitur duci Zaringiæ usque pervenisse etc. (Perpendant Christiani principes, quantam rebus suis perniciem afferant, qui Ecclesiæ violant majestatem, dum se iis honoribus indignos exhibent, qui a Pontificum auctoritate pendunt). « Ipse quoque Philippus degenerare se credens, si minus perperam ageret, quam egerant patres ejus, et ejus mensuram in malitia non implet, in Apostolicæ Sedis persecutione suæ promotionis primitias excecavit, dum terra illa, quam pater ejus et frater occupaverant, non contentus, ad aliud patrimonium beati Petri, quod pacifice prædecessores nostri possederant, manus violentas extendit, et ducem Sæviæ ac Campaniæ scribere se præsumpsit, asserens, quod usque ad portas Urbis ita quod in trans Tyberim etiam ducatus accepterat potestatem: unde propter hoc a prædicto prædecessore nostro post frequentem communionem fuit excommunicationis sententia inmodatus. Qualiter igitur Ecclesiam Romanam defenderet, qui in ejus delectatur offensa? qualiter cum tueretur ab aliis, qui a seipso eam noluit esse tutam?

27. « Præterea si dux ipse, quod absit, imperium obtineret, etc.» In eundem modum, ut duci Zaringiæ, usque *assumendus*. « Cæterum regiæ celsitudinis litteræ continebant, quod ne quid contra Romanam Ecclesiam Philippus machinaretur, in posterum de te pariter, et de ipso, et pro ipso nobis paratus eras competenti cautione cavere: sed qualiter illius possemus credere cautioni, qui eorum tam moribus quam sanguine se exhibet successorem, qui cautiones pro seipso interdum et per principes suos prædecessoribus nostris aliquando præstatis non servarunt, nisi forte cum opportunitatem non habuere nocendi. Quod autem eidem regi Othoni favorem nostrum, et Apostolicæ Sedis gratiam præstimus et præstamus, ac præcipue factum noveris ratione, quod cum duo simul imperatores esse non possint, et reprobato prædicto duce Sæviæ, per nos creare tertium non possemus, personam regis ejusdem ad reprimendam reprobati malitiam nos oportuit approbare, tutius reputantes ante tempus occurrere, quam remedium post causam querere vulneratam. In approbatione vero, imò ante approbationem regis ipsius, tam regiæ serenitatis quam regni Francorum memores

¹ Ep. LXIII.

nos noveris extitisse, cum ab eo tam per scripturam suam, quam per proprium juramentum sufficientem receperimus cautionem, ut super facto tuo consiliis nostris et monitis acquiescat. Præterea cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico primogenito tuo, qui in regnum tibi, Domino faciente, succedet, proximæ affinitatis vinculo sit adstrictus, et multis principibus tam consanguineis quam affinis tuis, tum consanguinitate, tum affinitate conjunctus existat, promotionem ejus regno Francorum credimus expedire. Nec est de facili præsumendum, quod pro clarissimo in Christo filio nostro Joanne rege Anglorum illustri celsitudini regis aliquando se opponat, cum in suis necessitatibus eum sibi non senserit adiutorem, quare teneatur eum contra celsitudinem tuam in suis negotiis adjuvare, præsertim ex favore tuo senserit se juvari. Verum præter alias cautiones quas poteris ab illo recipere, Ecclesia Romana tam te quam regnum tuum semper faciet ab ipso securum, et ei, si (quod non credimus) malignari forte præsumperit, juxta officii nostri debitum se opponet, usque adeo enim regni Francorum diligimus libertatem, ut non solummodo contra eum sed contra omnem hominem, qui illud molestare præsumeret, pro ejus immunitate staremus, et ejus defenderemus pro viribus dignitatem.

28. « Sunt aliæ rationes, quæ serenitatem tuam a favore Philippi retrahere satis debent et ad regis Othonis auxilium invitare. Nosti enim, quod si Philippus, quod absit, imperium obtineret, saltem occasione nepotis, cujus curam sibi vellet ratione sanguinis vindicare, regnum Sicilia occuparet, quod nunc quoque per satellites suos invadere, sed in vacuum, machinatur; quod si super hoc compleret, quod avertat Dominus, votum suum, cum imperium ei virorum vires, regnum autem divitiarum copiam ministraret, in superbiam jam elatus aliud cogitaret, et regum Francorum sibi diserneret subjugare, sicut olim obtento regno prædicto disposuerat frater ejus imperator Henricus, affirmans, quod te de cætero ad fidelitatem sibi compelleret exhibendam. Ad audientiam quoque tuam credimus pervenisse, quod serenitati tuæ in Lombardia paravit insidias de ultramarinis partibus redeuntis. Cum ergo Dominus te de manu quærentis tuam animam liberavit, debes totis viribus præcavere, ne te in priorem necessitatem inducas, neve frustra coneris reddere figridem mansuetam: unde tutius credimus, ut eum cadere patiaris, qui si staret, statui tuo proposito fratrum non immemor invideret, et alieno eum ictu prosternas, vel saltem prosterni permittas, quem, si subsisteret et imperii monarchiam obtineret, non posses sine multo gravamine sustinere.

29. « Potes autem per regem Othonem, et hostem illum dejicere, et ab eo nunc talia obtinere, quæ non posses ab ipso, postquam plenius invalueret. Unde festinatione credimus opus esse, cum

ad promotionem ejus via sit peratissima et aperta. Ad hoc serenitatem tuam nolimus ignorare, quod super imperii Romani negotio quicquid nobiscum fecerit et pro nobis, ratum permanebit et firmum: si quid autem faceret, et maxime contra nos, quam utilitatem et stabilitatem posset habere, circumspicere regalis advertat. Præterea sicut damnosum reputares et grave, si Romanus Pontifex contra regnum Francorum cuique et maxime imperatori faveret; ita grave nobis existeret et molestum, si rex Francorum cuique contra Romanam Ecclesiam præsertim super imperio Romano faveret. Absit igitur, ut vel regnum Francorum deserat unquam Romanam Ecclesiam, vel Ecclesia Romana desit unquam regno Francorum, etc. Dat. Lateran. »

30. *De fœdere inito inter reges Anglum et Francum.* — Pie erant ac prudentissime agitata Pontificis consilia, quæ Otho postea perfidia sua confudit, cum non modo cum Philippo pacem, uti jurarat, colere respuit, sed etiam atia quoque sacramenta Innocentio data infregit. Reliqua ad Philippum Francorum regem spectantia prosequamur. Coactum esse Suessionis celeberrimum episcoporum ac doctissimorum virorum Concilium, cui Octavianus Ostiensis episcopus Apostolicæ Sedis legatus præerat, tradit Rigordus¹, atque diebus quindecim præsentem Philippo Francorum rege de ipsius matrimonio vel dissolvendo, confirmandoque, magna animorum contentione agitatam, eaque longiore mora tædio affectum Philippum, insulentalis patribus Inseburgem reginam secum abduxisset, et Concilio rei novitate admodum stupore defixo denuntiasset, ne amplius tantos excitarent clamores, se Inseburgem propriam uxorem agnosceret, nec jam ab ea divelli ullatenus velle. Recenset idem auctor Philippum excepiisse magnificentissime Parisiis Joannem Anglorum regem, quod etiam tradit Parisius², additque Francorum regem, palatio suo Anglo relicto, in alias aedes demigrasse, atque arctissimum, ut videbatur, fœdus adstrinxisse; cæteris enim legibus eam addidere, ut si Francorum rex Anglum lacesseret bello, nobiles viri ad Anglum deficerent; si Anglus Francum peteret, Angliæ proceres ad Francum transvolarent: sed ea concordia parum diu, ut sequenti anno videbimus, tenuit.

31. Percusserat antea aliud fœderis genus cum Philippo Joannes Anglorum rex, se Othonem nepotem nulla in re, ut imperium sibi assereret, adiuturum (male enim sibi Philippus ab Othone, ut diximus, metuebat) nec invitatus illud Joannes pepigerat, cum relicto testamento a Richardo fratre Othoni, colore aliquo justitiæ negare posse arbitraretur. Sed Innocentius, qui Othonis partes contra Philippum Suevum attondebat, Othonis æquitatem defendendam suscepit, ac primum precibus apud eum egit³, ut nepotem tueretur et relicta a

¹ Rigord. in reh. gest. Philip. — ² Par. hist. Angl. — ³ Libell. Val. Ep. XLVIII.

Richardo largiretur : de quo ad Cantuariensem etiam archiepiscopum litteras dedit¹, ut Joannem ad id, quod maxime Anglorum glorie vertebatur, adduceret : postea vero cum eo sacramento Joannem aligatum accepisset, illud ut iniquum rescidit, convulsisque.

« Cum charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris non potuerit te absolvere a debito, quo teneris in clytō regi Othoni nepoti tuo in Romanorum imperatorem electo, quemadmodum nec ipse rex Otho te possit absolvere a debito quo teneris præfato regi Francorum ; et ratio dietet et natura deprecatur, ut avunculus debeat subvenire nepoti, profecto juramentum, quod eidem regi Francorum diceris præstitisse, ne videlicet subvenires prænominato regi nepoti tuo, debet illicitum judicari. Nos igitur et tuæ salutis et tuæ utilitati paternalis sollicitudine providere, quia secundum Prophetam debemus dissolvere colligationes impietatis et fasciculos deprimentes, juramentum hujusmodi quantum ad hunc spectat articulum, tam a te quam ab iis qui per te taliter juraverunt, decrevimus non servandum, serenitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eo penitus non obstante debitum illi subsidium et favorem impendas ».

32. *Rex Anglorum turbat Ecclesias.* — Sed qui parum de electione nepotis sui ad imperium vocati laborabat, electionibus episcoporum impudenter se ingerebat, atque Angliam ea de causa permiscere cœpit : tradit enim Rogerius ipsum Lincolniam se contulisse pro deligendo illius Ecclesie episcopo, atque electionis libertatem canonicis adimere voluisse, ex quo plura dissidia emerere.

Nec solum inter regem ac Lincolnienſis Ecclesie clerum post sanctissimi sacerdotis excessum, sed etiam inter regem ipsum, et Gaufridum fratrem ipsius Eboracensem archiepiscopum exorta dissidia, quod auctor idem refert, additque Honorium Richmundiæ archidiaconum ob sibi illatas ab eodem archiepiscopo injurias ac Innocentium papam confugisse, qui ad archiepiscopum scriptis litteris sic eum increpat ac redarguit : « Quia tante præsumptionis excessum incorrectum nec volumus nec debemus relinquere, tuæ fraternitati per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quod taliter quæ prædicta sunt corrigas per te ipsum, quod adversum te nos non cogas durius commoveri, qui toleravimus haec lenis temeritatem tuam in multis ; alioquin noveris nos venerabili fratri Eliensi episcopo, et dilecto filio abbati de Baltham per scripta nostra præcipiendo mandasse, ut prædictas excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias taliter a te illatas nullas esse denuntient, et te ad restitutionem eorum, quæ vel a clericis vel ab Ecclesiis archidiaconatus ejusdem, post appellationem ad nos legitime interpositam,

extorsisti, et recompensationem damnorum per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellerent ». Hanc pluresque alias in Honorii causa Innocentii Epistolas recitat Rogerius⁴. Cæterum ejusmodi dissensionis initia fuere malorum, quæ sanctissimus Hugo Lincolnienſis episcopus morti proximis divino afflatus spiritu, Anglorum regi, regno et clero prænuñtiaverat : cepit autem iudicium a domo Dei⁵.

33. *De fine mundi opinio, et prodigia.* — Tradit Rogerius eodem anno populos graviore metu, quasi imminente extremo iudicii die, perfusos cohortuisse, quem terrorem publicum auxere pii magis quam prudentes sacri oratores, qui D. Joannis oracula : « Ego Joannes vidi Angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem antiquum, qui est diabolus et satanas, et religavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit et signavit super eum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, et post hæc oportet eum solvi modico tempore » ; in eum sensum detorquebant, ut dicerent, jam eos mille annos effluxisse, atque argumenta alia ex Christi Domini verbis depromebant, quibus inter cætera impendentis mundi finis signa, ingentibus bellis arsurum orbem, ac terræmotibus concutiendum prædixit, quorum plura accidisse expaverant : quod enim ad bella atinet, iis orbis pæne universus conflagrabat, quod vero ad signa, quinque lunæ in celo noctu fulserant pluribus stellis circumfusæ, de quibus anno superiori diximus : quod ad terræ motus pertinet, maximos hoc ipso anno exitisse antiqui auctores testantur : de iis enim Longinus superiori anno hæc habet⁶ : « Quinta mensis Maii die terræ motus in Polonorum regione, vicinisque regnis et terris, sub meridiano tempore exortus, et frequenti dierum spatio resumptus, pluresque turres, domos et munitiones attrivit, quæ res raro in Polonia contingens, velut prodigiosa, et apud plerosque in religionem versa videbatur ». Et Fossenovæ Chronicon⁷ : « Terræ motus grandis ». Consonat Rogerius⁸ : « Quinto idus Januarii auditus est terræmotus magnus in Anglia apud Eboracum, et in finibus ejus ». Similia Henricus Stero⁹ : « Terræmotus multis terrarum locis factus est magnus, ita ut multas urbes, et Ecclesias destrueret, et mortes hominum fierent : cepit autem idem terræmotus quarto nonas Maii ». Hoc ipsum totidem verbis in Augustensi Chronico traditur ; præterea Mattheus Parisius hoc litteris prodidit¹⁰ : « Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, coruscationes, grandines et pluviarum inundationes, mentes hominum concusserunt, et damna multa in locis plurimis intu-

¹ Rog. hoc anno. — ² Auctor ejus Vita apud Sur. tom. vi, die xvii Nov. super ann. cit. — ³ Hist. Pol. an. 1200. Chroner. eod. ann. — ⁴ Chron. Fossenovæ eod. ann. — ⁵ Rog. in Anal. Angl. an. 1201. — ⁶ Stero apud Cambr. antiq. lect. tom. 1. pag. 242. — ⁷ Par. Hist. Angl. an. 1201.

lerunt ». His igitur atque id genus aliis illi doctores fortasse permoti, supremum iudicii diem instare atque imminere denuntiaverunt; nec ideo exprobrandi, cum sanctissimi atque ac doctissimi Ecclesiae patres ex ejusmodi signis idem inferre, praenuntiarique consueverint.

34. Quoniam vero de signis ac prodigiis agimus, videamus quae de Eustachio abbate de Flay, (cujus supra meminimus ¹) deque admirandis ejus rebus enarrat Rogerius. Recenset ergo virum illum pietate et miraculis conspicuum pro sacra concione promulgasse populis delapsam e caelo Epistolam, inventamque in altari S. Simeonis in monte Golgothae, lectamque magna religione a patriarcha adstante populo Christiano, qua ob non servatum ab hora nona sabbati diem Dominicum omnia mala, quibus attriti fuerant, ulciscente numine, in eos redundasse ferebatur, ac longe graviorum terror, ni resipissent, incutiebatur; hanc nos praeremittimus, cum apud Rogerium facile, qui velit, consulere ipsam possit; nullum porro argumentum auctor attulit, quo eam e caelo potius missam, quam ab aliquo inepto praestigiatore in altari illo ad injiciendam credulis religionem, collocatam argueretur: quam sane cum ego discussissem, nec enim cuilibet affirmanti illico fides adhibenda est, momente divina sapientia ²: « Qui credit cito, levis corde est »; atque Apostolo proclamante ³: « Omnia autem probate, quod bonum est tenete »; fictitiam illam, et ab aliquo impostore subornatam compositamque existimo. In primis igitur Domini diei observandi modus praescriptus latentis fraudis suspicionem movet: « Volo iterum, ut nemo ab hora nona sabbati usque ad solem surgentem diei lunae aliquid operetur, nisi quod bonum est ». Insuper prorsus, et post hominum memoriam inauditam, ut per litteras e caelo missas Christus Ecclesiam instruat: vicarium namque suum in ea constituit, qui vel ex cathedra, vel consultis episcopis in Conciliis servanda decernat. Ipse praeterea modus alius ab illo est, quem Christi fidelibus universalis Ecclesia injungit, cui solemne semper fuit Domini sponsique sui praecipua non modo vel leviter non negligere, verumetiam quam diligentissime custodire; cunctisque adhuc suspicionem injicit insolita, ac in sacris paginis inaudita isthaec jurandi formula, quae praesertim paucissimis verbis tot et tanta juramenta complectatur: « Juro vobis per sedem meam et thronum meum, et Cherubim, qui custodiunt sanctam sedem meam ». Et infra: « Juro vobis per dexteram meam ». Quid de malis intentatis? « Mittam vobis bestias habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum »; haec enim argumento sunt, illusorem aliquem simpliciorum pie credulitati imposuisse. Plura alia congereremus, nisi lectori molestiam exhibere vereremur.

35. Addit Matthaeus Parisius, qui etiam has litteras historiae inseruit: « Cum autem patriarcha et clerus omnis Terra-Sanctae hunc Epistolae tenorem diligenter examinasset, communi omnium deliberatione decretum est, ut Epistola ad iudicium Romani Pontificis transmitteretur, quatenus quicquid ipse agendum decreverit, placeat universis: cumque tandem Epistola ad domini papae notitiam pervenisset, continuo predicatorum ordinavit, qui per diversas mundi partes profecti praedicaverunt ubique Epistolae tenorem, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis, inter quos abbas de Flay, nomine Eustachius, etc. » Sed ista facili negotio rejici posse videntur, tum ob ea quae paulo ante adduximus, tum quia nullus, quod viderimus, horum temporum scriptor de his ne verbum quidem fecerit, cum tamen tantum prodigium jure merito omnium stylo celebrari debuisset. Haec namque ipsa, quae adest Parisius, ipsam suspicionem auget. Doleamus hujus anni Innocentii regestum, ad quod veluti ad Lydium lapidem revocanda forent, non reperiri.

Id fortasse suspicatus etiam Rogerius, haud firmiter asseverat, quod postea Parisius, Epistolam e caelo missam, sed ut audisti, caute et prudenter ait: « Dicebat enim (Eustachius scilicet) quod hoc mandatum subscriptum de observatione diei Domini venit de caelo ». Post illud vero recitatum subjicit de Eustachio (quem bona fide id promulgasse non inficias eo) egregiam operam pro erudiendo populo Eboraci collocasse, ad quam urbem Joannem Salernitanum tit. S. Stephani in monte Caelio presbyt. card. A. S. in Scotia, Hibernia insularumque adiacentibus legatum accessisse, cumque illum fuisse, qui Caestino extincto electus cum Lothario suae electioni renuntiaret, licet decem card. ipsum elegerint. « Praedictus vero Joannes », inquit Rogerius ¹, « non manducavit carnem, vinum, et ciceram non bibit, nec aliquid quo inebriari potuit, sed aurum et argentum sitiavit ». Deploranda plane est complurium Ecclesiasticorum conditio, qui reliquis superatis vitis, avaritiae sordibus perliti, insanæ pecuniae cupiditati summo aliorum scandalo, suaeque animae detrimento turpissime succumbunt.

36. Al longe gravius atque execrabilius crimen scientia inflati hominis quod novo divinitus repressa est exemplo, ut tradit Matthaeus Parisius. Is erat Simon Churmai litteris expolitissimus, qui scientiae suae opinione adeo omnes imbuerat, ut certatim ad eum audiendum concurreretur: cum aliquando de rebus theologiacis dissereret, ac sententiarum quas protulerat majestatem omnes stupore defixisset, rogantibus, ut tam eleganter dicta scriptis mandaret, subjicit se tam facile quae de Christi gloria astruxisset, contrariis argumentis si vellet everterem, ac mox divina ultione percussus, in amentiam incidit; auctoris enim verba sunt:

¹ Ann. super. — ² Eccl. XIX. — ³ 1. Thes. V.

¹ Rog. hist. Angl.

« Accesserunt quidam ipsius familiariores, et ad discendum avidiores, postulantes a magistro ut eo dictante questiones litteris commendarent : dixerunt namque indignum esse, et iacturam irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret; quibus ipse elatus et major sibi se, ait oculis sublevatis, temere solutus in cachinnum : O Jesule, Jesule, quantum in hac questione confirmavi legem tuam et exaltavi, profecto si malignando et adversando vellem fortioribus rationibus et argumentis, scirem illam infirmare, et deprimentem improbare; et hoc dicto elinguis penitus obmutuit, non tantum mutus, sed idiota, et ridiculose infatuatus, nec postea legit, vel determinavit, et factus est in sibilum et derisum omnibus qui hoc audierant. Vir igitur intra biennium didicit litteras cognoscere, et ullione aliquantulum mitigata, a filio suo quodam diligenter edocente vix potuit *Pater noster* et Symbolum discere, retinere, et balbutiendo pronuntiare. Hoc igitur miraculum multorum scholarium suppressit arrogantiam, et jactantiam refrænavit. Hæc vidit magister Nicolaus de Fulii vir magnæ auctoritatis, qui postea episcopus Dunelmensis factus fuit, ex cuius relatu, et certo testimonio hæc litteris commendavi, ne vetustas tantum miraculum aboleret, eodem episcopo suadente, et est sermo omni acceptione dignissimus ».

37. *Duplex victoria Gualterii Brenensis in Apulia contra perduelles regni Siciliæ.* — His enarratis, ad Innocentium Romanum Pontificem redeamus et quam supra leviter attigimus, de Diupuldo Ecclesiæ perduelli geminam relatam victoriam spectemus. Primum vero, quæ ad rationem temporis pertinent, diligenter investiganda. Sane utramque uno eodemque anno contigisse expresse testatur Fossenovæ Chronicon, hujus temporis auctor infra afferendus, idemque satis indicant recitanda Innocentii verba. Quod autem altera victoria non ante hunc annum reportata sit, docent ejusdem Pontificis Gesta, dum post datas litteras quinto nonas Julii, Pontificatus anno quarto, recensent ac statuunt Acta; quod vero hoc anno reddita ostendit ab eodem Pontifice Epistola Prænestino episcopo S. R. E. cardinali et Apostolicæ Sedis in Germaniæ partibus legato ejusque sociis, postquam illi de confirmatione Othonis et aliis quæ ibi gesserant, ipsum hoc item anno certiore fecere : si autem superiori anno obtigissent, non suberat ratio cur de iis eos admoneret Innocentius, cum enim hoc anno, ut vidimus, sint in Germaniam missi, tanta hæc, ipsos minime latere antea potuissent. Memoria igitur lapsus videtur Fossenovæ Chronici auctor, qui hujus anni gesta ad superiorem præposuerit, frequens in scriptoribus error et tolerabilis, si interdum apud quantumvis accuratos reperitur, cum facillimum sit labilem mortalium memoriam in habenda annorum ratione quandoque hallucinari; atque hæc tenus de tempore; jam optatissimam narrationem aggrediamur. Recenset igitur auctor Gualterium

comitem Brenensem, collectis exiguis quidem, sed strenuissimis turnis, e Galliis transilisse in Italiam, ac lemerarius a plerisque existimatum, Innocentium vero miserum ejus inopia, quingentas auri uncias contulisse, ut milites cogeret, cum hostes arces munitissimas tenerent, ac litteras ad Siculos dedisse, ut ipsum tunc tenerent, illumque iis succinctum copiis, quamvis Diupuldu maximum, ut ipsi se opponeret, exercitum comparasset, intrepide regnum ingressum, receptum a Theansibus, et circa Capuam venientem Diupuldum numerosissimo stipatum exercitu profligasse, cui Richardus consentit¹, additque Cælandi comitem virtutis illius admiratione percussum cum eo fœdus pepigisse. Subjungit Innocentium Gestorum auctor de incusso hostibus metu : « Cecidit terror ejus in omnes, qui suam et suorum virtutem, et fortitudinem audiebant; compressisque Theonicis, qui ante adventum ipsius per regnum libere discurrerant, descendit pacifens in Apuliam, et reddite sunt ei quædam civitates et villæ pertinentes ad principatum Tarentinum; videlicet Malthera et Hydruntum, Brundisium, aliæque quamplures; obtinuit etiam Melfiam, Borolum, Montem-Pilosum, et quasdam alias civitates, quæ suæ se custodia commiserunt cepitque pugnare contra Monopolitanos et Tarentinos, et quasdam alios, qui dominationem ejus recipere noluerunt. Castellatum quoque Licii potenter obtinuit, multaque magna potenter exercuit, quæ longum esset per singula enarrare ». Hactenus de prima victoria.

38. De secunda vero dicturi afferenda sunt primum, ut temporis exigit ratio, quæ in rebus gestis Innocentii enarrantur de Gualterio Trojano episcopo, ac Siculi regni cancellario, adversus quem Pontifici non parum fuit elaborandum; cum enim arrogans et contumax homo Apostolicæ Sedis admonitiones, comminationesque contemneret, Innocentius Petri exerens gladium, graviter in ipsum animadvertit, ejusque intolerandam animi elationem, ut prosequuntur Acta, dejecit. Exhaustis ille ac dissipatis Siciliæ opibus in Calabriam et Apuliam trajecerat atque ad conflandas pecunias spoliavit Ecclesiæ omni auro argenteoque, sive in calicibus, crucibus, thuribulis, vel iconibus constaret, nec minori feritate pecunias a populis corraserat, quæ omnia postea inanibus largitionibus consumpsit, nec destitit vocare in odium Pontificem, adversus Gualterium conjurationes inire. Quem ita obfirmatum in scelere, cum malum impunitate cresceret, Innocentius percutit anathe mate, a Panormitana et Trojana Ecclesiæ submovit, atque omnes, ut a perfidio cavere jussit: mox illum ab omnibus contemptum, qui adeo sui terrorem omnibus injecerat, ait auctor, cumque odio et invidiæ publicæ pateret, se Diupuldo ac sequacibus conjunxisse, eoque viso Siculi regis familiares ipsius sceleris conscios Friderici nomine

¹ Richard. in Chron. hoc ann.

Innocentium rogasse, ut cancellarium in gratiam admitteret; cui Pontifex has litteras reddidit :

« Utinam puerilibus annis virilem animum Dominus inspiraret, et ætati adhuc tenere illam sensus infunderet gravitatem, per quam inter fas et nefas discernens, inter fidem et perfidiam iudicares, nec fideles damnares pro perfidis, nec perfidos pro fidelibus exaltares, utinam non experimento disceres, sed doctrina, quod in Evangelio legitur : Inimici hominis domestici ejus, et quod sapiens protestatur : Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus existit. Utinam intelligeres quod in ætate quondam et nunc etiam tenera constitutum, et utriusque parentis destitutum solamine, protegendum Sedes Apostolica te recepit, et ut manus servorum, qui contra te conjuraverunt, in regno confringeret extra regnum, radicem pestiferæ arboris visa fuerit amputare, ut venenosi rivus poculum exsiccaret in fonte, nec in regno etiam tibi deficit manus nostra, imo nos per fratres et milites nostros cohibuimus inquit Marcualdi furentis, qui in fideles tuos barbara feritate desævians non regni balium, ut adlatores tibi aliqui mentiuntur, sed regni dominium nitentur sibi per violentiam occupare, te Henrici quondam imperatoris, et ineluctæ recordationis Constantiæ imperatricis matris tuæ filium esse negans, ut hac occasione tam hos quam alios a tuo subsidio revocaret ». Exponit quantos labores pro ipsius tuenda salute adiverit; deinde valde queritur rei studentes prædicto Jacobo Marescallo sine remuneratione dimisso, sub specie pacis, quæ, ut rei monstravit eventus, proditio potius dicenda erat, Marcualdum anathematis sententia damnatum, jamque dejectum, ad regis exitium exercent, pluraque addit pro Gualtero comite, eumque de regno optime meritum ostendit. « Dal. Laterani quinto nonas Julii, Pontificatus anno iv ».

39. « Misit igitur (pergunt Gesta), dominus papa Petrum Portuensem episcopum legatum in Apuliam et Terram Laboris, præcipiens comitibus et baronibus, castellanis et civibus, ut ad mandatum legati cum dicto comite, contra Diupuldum et cancellarium exurgerent universi, qui cum in Apuliam pervenisset, miser ille solo nomine cancellarius ad præsentiam ejus accessit, reconciliari postulans Ecclesiæ unitati, et præstito corporaliter juramento, quod pareret universis mandatis papæ, absolutus est a legato : sed cum mandaret ei, ut non opponeret se comiti Brenensi, respondit, quod si Petrus Apostolus hoc ei præcepisset, missus ab ipso Christo, mandato hujusmodi non pareret, etiamsi sciret quod propter hoc deberet in inferno damnari, et ponens os suum in cælum, cum linguam traheret super terram, publice coram omnibus summum Pontificem blasphemabat, præsentem legato; abiitque ad Diupuldum et congregatis universis quos poterant congregare, ad pugandum contra Brenensem comitem juxta Ba-

rolum processerunt ». Hæc novus Sennacherib, alterque Rabaces, qui cum illis pariter, ut mox audiemus, magno miraculo prostratus ac depressus est : nam subdit Gestorum auctor alteram victoriam describens :

« Ipse vero comes erat ibi cum paucis, nam de fidelibus regis paucos nullos secum habebat ibi : Barolitanis quoque, licet præcedente die legato jurassent, cum aspicerent multitudinem esse cum illis, et paucitatem cum istis, non permiserunt ipsos intrare. Videns itaque comes se constitutum in arcto, cœpit multipliciter anxari, maxime propter legatum, qui tanquam formidoloso plurimum metuebat. Sed confortatus in Domino prosiit ad arma cum suis, et benedictione et remissione a legato accepta, cum idem legatus male dixisset hostibus in nomine Domini, comes alta voce S. Petrum invocans adiutorem processit ad pugnam, et cum acriter dimicare cœpissent, adversarii terga verterunt, et in fugam conversi singuli, prout poterant, declinabant, ex quibus multi sunt capti, plures sunt caesi, plurimi etiam in stagnis et paludibus suffocati. Viderunt enim plerique crucem auream splendidissimam ante comitem miraculose delerri, fuitque tanta victoria, ut prima quasi nulla videretur respectu secunde. Nam inter alios captus est Siffredus frater Diupuldi, et Oddo de Laviano, qui sancte memoria Albertum Leodiensem episcopum interfecerant, Petrus de Venere sororius cancellarii, et magister Gerardus Salernitanus intrusus, multique alii nobiles et potentes. Magnificatus est ergo comes et clarificatus in regno, hostes autem humiliati sunt et oppressi, comes vero Gentilis recepta pecunia, sicut publice dicebatur, turrem ad mare tradidit Marcualdo, abiitque Messanam ». Hactenus Vitæ Innocentii scriptor. Similia Fossæ-Novæ Chronici auctor, qui cum asserat Gualterium et Rogerium Apuliæ cardinalem cum Gualtero Diupuldum fuisse aggressos, affirmandum videtur duos eidem duci astitisse S. R. E. cardinales, nisi ipsum auctorem hic etiam hallucinatum affirmemus. Imo dictum etiam Roffridum abbatem Cassinensem legationis onus cum Petro Galloze (Galone) Portuensi episcopo obiisse affirmat Richardus ¹, eandem victoriam prosecutus : quamvis in sequentem annum conjiciat.

40. De utraque demum victoria Innocentius papa ad prædictum cardinalem in Germania legatum, sociosque hoc eodem anno Anagninæ cum esset, ita scripsisse reperit ² : « Pro certo noveritis, quod nobilis vir Walterus (Gualterus) comes Brenensis cum aliis fidelibus nostris de perfido Diupuldo et Marcualdo factoribus jam secundo mirabiliter, faciente Domino, triumphavit. Primo in Terra-Laboris, et in Apulia consequenter, et præter strages hominum, hostium spolia, et recuperatio-

¹ Richard. notar. in Chron. an. seq. — ² Innoc. sup. cit. Cod. Ep. Lv.

nes terrarum, multos cepit, et magnos tam Theulonicos quam Latinos, ex quibus duos, quos tenet, exprimum nominatum, Siffridum videlicet Diupuldi germanum, et Oddonem de Laviano, qui sanctæ memoriæ Al. Leodiensium episcopum interfecit. Et cum jam quasi totum regnum citra Pharrum nostræ pareat voluntati, comes ipse de mandato nostro contra Marcualdum triumphaturus, auctore Domino, in Siciliam transfretabit. Eadem reperit in Epistola sequenti anno ad Siculos data ¹. Denique de Gualterio adjiciunt Pontificis Gesta : « Ut autem dominus papa majorem impenderet comiti Brenensi favorem, nobilem virum Jacobum consobrinum et marescallum suum in Apuliam destinaverat, constituens eos pariter magistros justitiariorum Apulie, ac Terræ-Laboris, fecitque illi castrum Baroli ad custodiam assignari, et reddi montem Pilosum, qui ad comitatum Andrie pertinebat, regia liberalitate concessum, præcipiens comiti memorato, ut ad obtinendum comitatum prædictum impenderet ei auxilium et favorem, cum autem multa agerent prudenter et potenter, etc. » reliqua infra. Quod vero pertinet ad Marcualdum omnium turbarum auctorem, Philippo Suevo impulsore ac fautore, cunctis jam animi tum corporis viribus enitebatur, ut Siciliæ regno potiretur; injecissetque in regem crentas manus, nisi Gualterium comitem, quod testantur Acta, reformidasset. Quamobrem de Philippo queritur Innocentius, data ad Germanos principes Epistola ², cujus supra meminimus : « Eidem, inquit, excommunicato (nimirum Marcualdo, de quo ipse sermo) non solum communicat sed cum in malitia sua fovet, et per nuntios et litteras suas exacuit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum Fridericum Siciliæ regem illustrem nepotem suum, quem jam hereditate palerna privavit, adhuc priveat possessione materna ». Quomodo autem Marcualdo tyranno e medio sublato Italiæ pax postliminio redierit, proximo anno dicitur. Hoc interim spatio cæteras hujus anni Innocentii res gestas prosequamur. Igitur non solum tranquillitati regni Siculi studuit, sed quietem etiam aliis Italiæ regionibus conciliare salegit. Quapropter data ad Picenotes clericos, laicosque universos Epistola ³, graviter increpuit, quod postquam in Ecclesiæ diftione adducti essent, adeo exitialis rixas exercebant, cumque Senogalli, Faventini, et Camertes oppida quadam, et bona ad Romanam Ecclesiam spectantia occupasset, minacibus litteris ⁴, ut fraudata restituerent, imperavit.

41. *Innocentii curæ pro succursu Terræ-Sanctæ.* — Verum nil magis Innocentio cordi fuit, quam ut res Terræ-Sanctæ promoveret, et laborantibus Christi fidelibus operam afferret, nullumque ob id studium, operam, aut industriam prætermitteret; extant ejus litteræ ⁵, nonis Februarii

Laterani datæ, quibus mandat, ut quinquagesima, quam pro hujusmodi subsidio Præmonstratensis Ordini, omnibusque Galliarum abbatibus imperaverat, Templariis transmittatur, quod ad alios plures abbates scripsit ¹ in eandem porro sententiam; hæc breviter Parisius ² : « Circa dies istos ad instantiam Innocentii papæ data est quadragesima pars reddituum omnium Ecclesiarum ad subveniendum terræ promissionis ». Dux hæc de re ejus Epistole recitantur a Rogerio hoc eodem anno, qui breviter præfatur : « Interim Innocentius papa super afflictos pia gerens viscera, in hac forma scripsit Ecclesiarum prælatis :

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per regnum Angliæ constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem ».

« Voluit Dominus in occupatione Hierosolymitanæ provinciæ punire sic nostros excessus, ut passionis suæ quodammodo mysterium innovando, et penitentia janua et salutis nobis aditum aperiret : qui enim peccata nostra in corpore suo super lignum pertulit, crucifixus iterum in ligno, ad nostrorum absolutionem criminum se quasi permisit affligi, dum crucem, in qua salus nostra pependit, et quam proprio sanguine rubricavit, a Sarraçenis occupari passus est, etc. » Porro solertissimum Pontificem per alias etiam Christiani orbis regiones litteras hujusmodi transmisisse patet credere : verum, ut diximus, non extat quartum hujus anni regestum. Subdit autem Rogorius, Hubertum Cantuariensem archiepiscopum die S. Bartholomæo Apostolo sacra Londoniis apud Westmonasterium cum esset, omnibus suffraganeis Romani Pontificis ex præscripto mandasse, ut adhibita per dioceses diligenti inquisitione, si quos sacrum crucis signaculum deposuisse reperissent, ad S. Martini et beatissimæ Virginis Purificationis proximum festum illud resumere, seseque ad peregrinationem accingere atque instruere compellerent.

42. Quod autem spectat ad Campaniæ comitem, quem una cum Flandrensi et Blesensi comitibus cruce insignitum in prædicta Epistola Pontifex meminit; Theobaldus is erat Campanus, et Trecentis comes dictus, quem hoc ipso anno defunctum testantur Rogorius ³, Rigodus ⁴ alijque ⁵; de ejus obitu, ac successore fit etiam mentio in Actis Innocentii, dum de bellico apparatu in Terræ-Sanctæ subsidium agitur : « Cum de subventione Hierosolymitanæ provinciæ tam in Italia, quam in Gallia ingens fieret apparatus, comites Galliarum crucesignati miserunt nuntios suos in Italiam ad ducem et populum Venetorum ut ab eis sibi conducerent navigia opportuna. Tractatum est igitur inter eos de societate pariter inveniunda, et postquam sub certis pactationibus convenerunt, et commu-

¹ Innoc. I. v. Ep. XXXVIII. — ² Innoc. cit. Cod. Ep. XXXIII. — ³ Rog. ann. Angl. an. 1201. — ⁴ Ibid. Ep. XLVII, XLIX, L. — ⁵ Ibid. Ep. XLIV.

¹ Reg. ibid. post Ep. XLIV. — ² Par. hist. Angl. hoc ann. — ³ Rog. ann. Angl. an. 1201. — ⁴ Big. in Phil. Aug. Franc. Reg. cod. ann. — ⁵ Joann. Mariana de reb. Hisp. l. XI.

niter est provisum, ut aliquot in Syriam destinatis, ceteri tenderent in Ægyptum, ut caperent Alexandriam et finitimas regiones, sicque Terra-Sancta liberaretur facilius de manibus paganorum : ubi ergo Franci et Veneti societatem huiusmodi firmaverunt, utrique simul ad Sedem Apostolicam nuntios destinarunt petentes, ut summus Pontifex pactiones inter se factas pro subsidio Terræ-Sanctæ auctoritate Apostolica confirmaret. Ipse vero quod futurum erat præsciens, caute respondit, quod conventiones illas ita duceret confirmandas, ut videlicet ipsi Christianos non læderent, nisi forsitan iter eorum nequireret impedirent, aut alia causa justa, vel necessaria forsitan occurreret, propter quam aliud agere possent, Apostolicæ Sedis legati consilio attendentes. Veneti autem confirmationem super hoc tenore recipere noluerunt, unde pro certo convincitur, qualis fuerit eorum intentio per effectum operis postea declarata. Contigit interim, quod Theobaldus comes Trecensis qui se ad iter peregrinationis magnifice præparaverat, debitum carnis exsolvit. Unde ceteri comites et barones consilio regis Franciæ vocaverunt Bonifacium marchionem Montisferrati, et eum sibi ducem Christiani exercitus præfecerunt, tradita ei majori ex parte pecunia, quam sibi pro subsidio Terræ-Sanctæ comes memoratus congregaverat.

43. Urgebat maxime eam expeditionem Innocentius, ut Rogerius testatur, quod novum discrimen Terra-Sancta adire timeretur, cum sultanus Damasci nepote ejecto Babylonium occupasset; ex altera parte rei gerendæ tempus commodum videretur, cum alii Sarraceni principes ab ipso disiderent, et Deus eversurus Babylonis nonnullis jam editis signis ac prodigiis crederetur, ejus rei fidem faciunt litteræ magistri Hospitalis Hierosolymitani ad Angliæ priorem exarate¹ :

« Innocentius, etc.

« Vestræ fraternitati declaramus, quod ille Christianorum hostis nequissimus, Damasci dominus Saphadinus, Babylonis effectus est dominus, quia nepotem suum et alios, quorum successione timebat, de regno Babylonis ut perfidus et perjurus eiecit. Viget adhuc inter ipsum et Soldanum Aleph, et plures alios nimia discordia, quæ sine careat, et nunquam deicidat, vel arescat. Ipse quoque Saphadinus suis odibilis et infestus, domesticas timet insidias, et in nullo loco tutum se credens (utpote, qui nepotibus suis proditor extitit et perjurus, quos etiam funditus quotidie exheredare conatur) Babyloniam exire non audet, quæ res nobis hoc anno munimentum præstitit et tutelam : paraverat enim contra nos tumidus et intolerabilis insilire, et Christianitatis, quæ superfluerant, funditus demoliri reliquias. Percussit etiam Deus

virga potentiae suæ Babylonicas regiones in flumine illo paradisi, quod agros hostium irrigabat, ne flueret, nec anno præterito fluctus emisit, propler quod in fame pereunt, et eorum animafia perdidierunt, nec plures eorum veriti sunt, pater filium vendere, dives pauperem, potens debilem, ut sic vitam suam a fame conservent, quam siccitatem fluminis, si non fluxerit, futuram fiment. Hoc etiam quisquis excogitet sapiens, quod si flumen nutu Dei præsentī anno non fluxerit, arva non irrigaverit, in magno discrimine vitæ suæ erunt, quorum jam infinita multitudo necessitate compulsa et famis austeritate, terram nostram, sicut locustarum agmina, replevit pro sustinendis corporibus suis : ubi quidam terras Ecclesiæ moliantur, quidam more bestiarum silvestribus herbis vescuntur, quidam fame necati per loca silvestria mirative reperiuntur vermibus et avibus comedendi.

« Nos igitur in Domino ponentes spem nostram, qui quando vult, præliis finem ponit, speramus, quod populo Christiano dat initium miserendi, cum ipsorum conterit inimicos. Datur etiam gentibus materies admirandi, quod quidam Sarracenus ætate juvenis, origine vilis, inter pastores a pueritia simpliciter nutritus, de novo sic omnibus peritus apparet, ut omnes sapientiam ejus admirarentur, et nomen Jesu Christi publice prædicat: ita quod ipsi jam duo millia paganorum, et eo amplius, concredentes ejus exhortationibus, fidem nostram susceperunt, et fonte sacri baptismatis sunt renati, et circumcisionis suæ condolent se sustinuisse dolorem; immenso tamen inimici nostri exultant gaudio, quia nos paucos sciunt et pecunia pauperes, et armorum copia sentiunt derelictos, etc. » Subjicit, in maximum discrimen adductæ Terræ-Sanctæ opem afferat. Si enim ab uno Babylonis, vel Damasci rege tueri vix se poterat, quid jam existimandum, ubi duorum illorum regnorum vires et opes conjunctæ fuerunt? « Quibus auditis », subdit auctor, « dominus papa Innocentius misit unum cardinalem ad regem Franciæ, et ad regem Angliæ, postulans subsidium fieri de terris eorum ad subventionem terræ Hierosolymitanæ, ad ejus mandatum ipsi reges concesserunt, se daturos ad subventionem præfatæ terræ quadragesimam partem omnium reddituum suorum de uno anno, et rex Angliæ hoc ipsum mandavit fieri de redditibus, et exactis, de wardis suis Angliæ, et præcepit, ut omnes laici terrarum suarum simili modo quadragesimam partem reddituum suorum darent in eleemosynam ad subventionem terræ Hierosolymitanæ ». Ita Rogerius, qui Galfridi summi in Anglia justitiæ præfecti regis recitato imperio, Anglorum Annalibus, quos accuratissime conscripsit, finem imponit.

¹ Extant apud Rog. hoc ann.

INNOCENTII III ANNUS 5. — CHRISTI 1202.

1. *Innocentio pro regno Siciliae agente, Marcualdus perduellis moritur.* — Millesimus ducentissimus secundus Redemptoris annus exoritur, Indictione quinta notatus, quo merito divinum illud Sapientiae oraculum occini potest: « Bonorum laborum gloriosus est fructus¹ »; etenim post immensos ab Innocentio Romano Pontifice ad Marcualdi impetus propulsando exantlatos labores, maximo Romanæ Ecclesie, atque Italiæ commodo, nefandissimus infensissimusque tyrannus divina ultione e medio tollitur: cujus antequam infelicem interitum recenseamus, de iis Innocentii laboribus dicendum, quos fuisse gravissimos ejus Epistole declarant. In primis enim ad Pisanos rescribit² quarto non. Martii, sinceram fidem ab ipsis per litteras ostensam, verum haud sibi integre fecisse satis, qui suos e Sicilia non revocassent, ne Marcualdo opitularentur: quapropter imperat, ut eos inde avocent, ne ulla ratione tyranno faverent. Præterea ad universos Siculos missis litteris præcepit, ut comiti Brenensi Gualterio, quem in Marcualdum³ eo destinarat, fidem dexteramque porrigerent. At præstat Pontificem ipsum hæc aliaque prudentissime decernentem audire.

« Innocentius etc.

« Recepinus ab eodem comite super crucem et Evangelia publice juramentum, quod nec per se nec per alium quicquam contra personam, vel coronam regiam attentabit, sed potius hostes regis et regni, nominatim autem Marcualdum, Diubuldum, et fratrem ipsius Oddonem de Lavian. et ejus germanum viriliter impugnavit, quod ipse fideliter executus bis, concedente Domino, mirabiliter obtinuit de Diubuldo triumphum, et prostratis multis ex fautoribus ejus Oddon. de Laviano, et Sa. Diupuldi germanum cum quibusdam aliis adhuc detinet vinculis alligatos; volentes igitur per eum regi et regno plenius subvenire, ipsum contra Marcualdum in Siciliam destinamus, sperantes in Domino, quod desideratam de ipso victoriam citius assequetur. Licet autem usque

adeo in obsequio regis et regni jam eluceat fides ejus, ut de puritate intentionis ipsius nullus penitus debeat dubitare, ut tamen omnis penitus suspicio sopiatur, dilectum filium R. tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, et nobilem virum Jacobum consobrinum, et marescallum nostrum, in Siciliam duximus dirigendos, concessa eis plenaria potestate, ut gerant in illis partibus vices nostras, et personam regiam, si de Marcualdi manu fuerit liberata, faciant per familiares regios fideliter custodiri. Comiti etiam dedimus in mandatis, ut procedat juxta dispositionem eorum, et ipsorum statutus humiliter acquiescat, etc. Dat. Lat. ».

2. Hactenus Innocentii litteræ, quas post alias mense Maio datas exhibet hujus anni Regestum; quæ vero iis adnectuntur¹, ad Petrum episcopum regium familiarem, ac Panormitanum archiepiscopum designatum scripte sunt, ubi Innocentius commendata ejus fide, et opera quam strenue in Siculi regni causa explicuerat, adeo ut exilium defectioni prætulisset, Gualterii comitis accessu consolatur, atque Sarracenis ex ipsius sententia se scripsisse affirmat. Deinde vero XIII kal. Octobris Velitris cum esset, Gualterio comiti, et Apuliæ Campaniæque præsidi hæc Epistolam misit²:

« Innocentius, etc.

« Hoc est consilium et beneplacitum nostrum, quod tibi sub obtentu gratiæ nostræ mandamus, ut quia tibi locus offertur et tempus, et tam urgens necessitas, quam evidens utilitas hoc requirit, omni excusatione cessante, festines in Siciliam proficisci contra perfidum Marcualdum, qui proculdubio te non expectabit in campo, sed in aliquo recludetur castello, sicque de facili totam terram tibi faventem invenies, et tam in expensis quam aliis tibi et tuis sufficienter poteris providere, tantumque bonum inde proveniet, quantum nec possumus, nec volumus litteris explicare. Quod si forte non ires, tantum inde malum accideret, quantum omnipotens Deus accidere non permittat.

¹ Sæp. III. — ² Innoc. l. v. Ep. IV. — ³ Ibid. Ep. XLVII.

¹ Innoc. l. v. Ep. XXXIX. — ² Ibid. Ep. LXXXIX.

Dum ergo te fama præcedit, et succedit fortuna, res non solum difficiles, sed pæne impossibiles aggredi non formides ». Et infra :

3. « In tua præterea ponimus voluntate, utrum velis dilectum filium nobilem virum Jacobum consobrinum, et marescallum nostrum, tecum venire, an ad custodiam terræ in Apuliam remanere (hoc ipsum eadem die Jacobo præcepit¹). Apud comites etiam, et barones, aliosque fideles, et præcipue nobiles viros Rogerium Theatinum, et Jacobum Tricaricem. comites quibuscumque modis potuimus studebimus procurare, ut Diubuldum impediatur et impugnetur, ne terram tuam possit offendere vel intrare, utque per treguas et alias conventiones placabiles componere studeas cum adjacentibus et vicinis, nec timeas pro terra, quam personaliter deseres, quia si oporteret te damnum incurrere ex hac parte, tanto majus erit commodum, quod consequeris ex illa, ut damnum æquanimitè sit commodò postponendum, etc. Datum Velletri, XVII kal. Octob. »

4. Verum, ut scriptum est² : « Manus Domini pugnavit pro eo, et adiutor illius contra adversarios ejus erit ». Dum enim ab Innocentio papa hæc decernuntur, pro eo Deus, sævo ac formidoloso Ecclesiæ Siciliaeque hoste prostrato, pugnam confecit, et Marcualdus non conflatis in eum copiis, non armorum terrore intentato, sed exiguo lapillo peremit, sic enim habent ipsius Pontificis Vitæ Acta : « Marcualdus vero Panormum oblinuit, et tam palatium quam regem in suam potestatem recepit, universam pæne Siciliam præter Messaniam suæ subjugans ditioni, misissetque manum in puerum, et usurpasset sibi coronam, nisi præfatum comitem timuisset (nimirum Gualterium, de quo paulo ante dicebamus) ad quem rege defuncto regnum hæreditario jure, ratione conjugis (erat enim Tancredi olim regis filia) pervenisset, ideoque multifariam multisque modis, et apud eundem dominum papam, et apud eundem dominum comitem cœpit agere, ut accepta pecunia regnum exiret: quod cum obtinere non posset, tempus opportunius observabat. Verum ille, qui non dimittit virgam peccatorum super sortem justorum, incœpit per seipsum, ne daret gloriam suam alteri, perfidum graviter flagellare, quia cum jam dudum calculosus fuisset, cœpit ex tunc de vitio lapidis tam vehementer affligi, ut præ nimis doloribus ingentes clamores emittens, irremediabilibus cruciatibus torqueretur, et cum non posset aliter vehementiam ægritudinis sustinere, secari vel incidi se fecit: sed subito miseram animam exhalavit ». Haectenus Gesta.

5. Hoc vero inter beneficia maxima cælitus sibi concessa cum recenseret Innocentius, debitas Deo gratias lætus retulit, atque Montis-Regalis archiepiscopo, et Petro episcopo Panormitano an-

tistiti renuntiatio regis familiaribus triumphales litteras dedit:

« Innocentius, etc.

« Benedictus Deus¹, et pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui post nubium fecit serenum, et post lacrymationem et fletum, gaudium et exultationem induxit, qui non dereliquit virgam peccatoris super sortem justorum, sed 'causam vestram discrevit a gente non sancta, et eripuit vos ab hominæ iniquo pariter et doloso, qui non posuit Deum adiutorem sibi, sed in sua prævaluit vanitate: ut omnipotens Deus vos aliosque fideles tanquam aurum in fornace probaret, quatenus probatio vestræ fidei multo pretiosior esset auro, quod per ignem probatur, similis grano sinapis, quod quanto plus tunditur, tanto fortius inardescit, unde flagellato tandem miserabiliter pestilentia viro, qui justo judicio dies suos finivit in malum, nunc fidei vestræ sinceritas invenitur in laudem et gloriam et honorem. Licet enim ad tempus propter nubis objectum solis radius non illuxerit, ex quo tamen nubes evanuit, splendor ipsius gratius elucescet: et vos, qui non curvastis genua vestra coram Baal, postquam nefandæ memoriæ Marcualdus interivit, quæ vestræ circa nos voluntatis impediēbat effectum, ea tam vigili studio quam studiosa vigilantia studebitis operari, quæ ad Apostolicæ Sedis honorem, et regis personæ salutem, totiusque regni commodum magnifice redundabunt, etc. Dat. Velletri, VIII kal. Octob. »

Idem de interitu Marcualdi hoc eodem anno ad Coloniensem archiepiscopum litteris infra ex parte reddendis significavit. « Marcualdo extincto, Guillelmus », ait Vitæ Innocentii anonymus scriptor, « Panormum, palatium ac regem in sua potestate recepit, et ex tunc se regis custodem et magistrum capitaneum Siciliae appellavit: quidam vero de complicibus nefandæ memoriæ Marcualdi hoc indigne ferentes, se in partem alteram statuerunt. Cancellarius autem (Gualterius scilicet, Trojanus olim episcopus), opportunum sibi tempus advenisse existimans, per juratoriam cautionem, quod mandatis Apostolicis per omnia obediret, absolutionis beneficiū impetravit, (hoc quoque testantur Innocentii ad ipsum litteræ², proximo anno afferendæ), regressusque in Siciliam, et ad jungens se alteri parti adversus Capparonem agebat, misitque nuntios et litteras domino papæ, ut legatum in Siciliam destinaret, etc. » Sed de legatione illuc a Pontifice missa infra suo loco post sequentem annum dicetur.

6. *Annuntiantur nuptiæ Fridericum inter et sororem regis Aragoniæ.* — Interim antequam Siculis rebus finem imponamus, haud taciti prætermittemus, Innocentium ab Aragoniæ rege, ejusque matre litteras ac nuntium accepisse, ad nu-

¹ Innoc. I. v. Ep. LXXXV. — ² Deut. XXXIII.

¹ Innoc. I. v. Ep. LXXXIX. — ² Ibid. I. vi. Ep. LXXI.

ptias inter ejusdem regis sororem et Fridericum Siculum regem inundas : id enim Innocentius ad Jacobum consobrinum suum per litteras testatur ¹, ubi etiam quid in hoc negotio egerit, sic aperit, eisdem nimirum Siciliae regis familiaribus :

« Per Apostolica scripta mandavimus, ut super hoc tam intra se quam tecum et cum dilecto filio Rofrido tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbyt. card. Cassinens. abbate, Apostolicæ Sedis legato, consilium communicet, et quod ad consummationem hujus negotii stulerint, nobis significare procurent, idoneos nuntios super prædictis omnibus sufficienter instructos per Sedem Apostolicam destinantes, ut cum nuntio nostro, quem propter hoc destinare proponimus ad regem et reginam Aragonen. accedant, et sponsalia contrahere non postponant, ceteraque perficiant, quæ super hoc fuerint consummanda. Ideoque discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus familiaribus ipsis studeat sadere, uti ad hujusmodi consummationem intendant, et tu ipse ad id des operam efficacem. Dat. Lateran. non. Junii ». Ut vero ejusmodi sint firmata sponsalia, ab eodem Pontifice infra audiemus :

7. *Papa disciplina restituetur, heresi profliganda, moribus corrigendis dat operam.* — Sed qui tot curas pro tuendo puero regio suæ fidei a matre commisso consumebat, longe majores pro Ecclesia sua a Christo sollicitudini commendata probe regenda, restituendoque illius splendore collocabat. Cum ergo religiosam disciplinam plerisque in locis defloruisse summo dolore intueretur, revocare illam satagit : contulit etiam se ad Sublacense monasterium, ut religiosis salubres et piæ leges diceret, ut primum sanctitatis florem recuperarent ², inter quas ea est : « Quod si proprietates apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilino subterretur, secundum quod B. Gregorius in Dialogo narrat se fecisse ». Qua lege rei habendæ cupiditatem, quæ evertere monasteria consuevit, funditus sustulit ac post multa adiecit : « Nec æstimet abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere ». Cum vero ex his postremis Innocentii verbis : *Quia abdicatio etc.* maxima illa controversia inter auctores ³, cum theologos, tum canonistas exorta, num solum castitatis votum per religionis professionem emissum relaxari possit, placet communior sententia, qua asseritur, Romanum Pontificem id posse, cum nulla ratio afferatur, quæ contrarium convincat ; sine sufficienti autem ratione aliquid auctoritati Ecclesiæ derogare inte-

grum non videtur. Loquitur autem hoc loco Innocentius de monacho, qui in communis et regularis vitæ observantia triplici voto obstrictus maneat. Cæterum potest quis ex tali monacho, ut aiunt, non monachus evadere, et tum ad nuptias ei convolare licet. Cum vero plurimi abbates, priores atque alii vitam effrenatam ac sceleratam ducerent, atque episcopis eos corrigere amittentibus, ad Sedem Apostolicam provocassent, Innocentius tum A. S. R. E. cardinali ⁴, Veronensi episcopo, tum episcopo Wigorniensis ⁵, ut posthabitis ejusmodi appellationibus, in eos disciplinæ rigorem exercerent, provinciam commisit. Cumque improbus ille mos induceretur, ut et filii parentibus extinctis in vacantes eorum obitu Ecclesias sese nequissime inferrent atque intruderent, et (quod deterius est) sacerdotia dotis loco filiabus quandoque tribuerentur, vigilantissimus Pontifex Oxoniensi episcopo ⁶, ac Romaricensibus abbatissæ ⁷ et monialibus, ut tantus abusus omnino tolleretur, in mandatis dedit. Præterea Bisuntino archiepiscopo præcepit, ut laicos, qui clericos ad secularia judicia trahere conabantur, coercendos curaret. Eliensi itidem episcopo aliisque in Eboracensem archiepiscopum Anglorum regis germanum fratrem multorum criminum postulatum inquirendi onus injungit ⁸ : quarto vero idus Maii Bituricensi archiepiscopo, aliisque munus imposuerat ⁹, ut de quibusdam civibus hæreticæ pravitatis insinualis inquisitionem exercerent.

8. Sub ejusdem anni exitu Spalatensi archiepiscopo, atque Joanni capellano suo præcepit, ut Culinii Bani una cum asseclis suis hæresis infamia laborantis, regionem lustraret ⁷, eorumque mores ac fidem diligenter perquirerent, sequæ ad Henricum Ungariæ regem ea de re nuper scripsisse ; quid vero ab eo responsi anno MCCIV accepit, sic proditum est ⁸ :

« Venerabili in Christo patri Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, N... eadem gratia Hung. Dalmat. Ram. Servique rex, salutem et filialem in omnibus reverentiam.

« Licet ⁹ universi, qui Christianæ fidei religione censentur sacrosanctam Romanam Ecclesiam tanquam matrem venerari, ac plurimum diligere teneantur, nos tamen quos inter devotos filios eadem Ecclesia spiritualius fovet et amplectitur, ipsius honori et utilitati præ cæteris potius ac devotius pro posse nostro cupimus intendere. Hinc est, quod cum humilis ac fidelis sanctitatis vestræ capellanus Joannes ad præsentiam nostram accedens, duos principales ex his, qui in terra Culinii Bani, prout ferebatur, damnatam hæreticorum sectam (fovebant), secum duxisset, nos inspectis orthodoxæ fidei articulis, quos ad

¹ Innoc. I. v. Ep. L. — ² Ibid. Ep. LXXXII. Habetur e. Cum ad de statu monach. — ³ Theol. in IV. dist. XXXVIII. D. Tho. et alii II. q. LXXXVIII. art. II. Canonist. e. de stat. monac. et summiis verb. votum.

⁴ Innoc. I. v. Ep. XXXIII, XXXIV. — ⁵ Ibid. Ep. XXXII. — ⁶ Ibid. Ep. LXVI. — ⁷ Ibid. Ep. LXVII. — ⁸ Ibid. Ep. LIX. — ⁹ Ibid. Ep. CCXXVI. — ⁷ Ep. CX. — ⁸ Apud Innoc. I. VII. Ep. CCXII. — ⁹ Ib. VI. Ep. CCXII.

ipsius Joannis exhortationem illi, ad quos missus fuerat, jam susceperant, eadem capitula sub sigillo nostro contenta domino illius terre, filio scilicet memorati Culin, qui tunc apud nos erat, dedimus, districte præcipientes, ut ea et alia, si qua Romana Sedes eis de cætero secundum Deum transmittere decreverit, ab omnibus in terra sua faciat inviolabiliter observari. Idem etiam, cum hoc juxta voluntatem nostram admisisset, se in manu nostra, ac L.... archiepiscopi Colocen. subsequenter obligavit, quod si de cætero supradictos vel alios homines in hæresi scienter manutene- re vel defendere in terra sua præsumpserit, mille marchas argenti persolvat, quarum medietas vobis, altera vero fisco nostro medietas obveniet. Illi præterea duo priores, qui cum præfato capellano vestro Joanne venerunt, tam pro se quam pro fratribus suis, a quibus missi fuerant, in præsentia nostra juraverunt, quod Constitutiones a jam dicto fidei legato vestro promulgatas, et sibi traditas firmiter observabunt in perpetuum ».

9. Extant præterea Innocentii geminæ ad ipsum Henricum Ungarorum regem hoc anno datæ Epistolæ. Cum enim ille Pontifici per nuntium significasset, Meganipani terras in ditionem suam feliciter rede- gisse, Innocentius earum altera¹ ei gratulatur, additque : « Movemus igitur magnificentiam tuam, et exhortamur in Domino, quia sicut nos tibi et regno tuo in hac parte detulimus, sic celsitudo regalis curet nobis, et Apostolicæ Sedi deterre, institutiones Ecclesiæ Romanæ in terra ipsa servari præcipiens, et eam plenius ad obedientiam nostram reducens, ut fiat unum ovile et unus pastor, cum hoc ipsum tibi et regno tuo videatur plurimum expedire. Datum Lateran. » Id plane principibus plurimum expedit : cum enim reipublicæ fundamentum sit religio, hac pessumdata, omnia prosterni necesse est; quod innumeris experimentis semper compertum fuit. Porro altera² ex memoratis Epistolis, legatos se ab eo accepisse ait, quibus Apostolicam Sedem consulebat, num ex voto jam antea nuncupato in Terram-Sanctam sibi trajiciendum foret, ab vero ob regni turbas id differendum videretur, eumque voti fidem solvere jubet.

10. Nec minus ad alia delenda scelera, quam hæresim expugnandam, diligentia afferebat, et quidem modo, ut ferebat occasio, benignum se in aperiendo paterno sinu penitentibus impertiebat, ut Messanensem archiepiscopum admissum flagitium lugentem sacris restituit, jussitque, ut regno defendendo incumberet; modo se asperiorum præferbat, ne disciplinam enervaret et corrumpere, ac majoribus sceleribus majores pœnas infligebat. Ita cum quidam laicus ad sævum sacrilegumque facinus ab altis impulsus, Catenensis episcopo linguam amputasset, postea vero facti penitens ad Apostolicam Sedem accessisset, hæc statuit

Innocentius, quæ ab ipso ad Orchladen. arch. scripta refert audire¹ :

« Innocentius, etc.

« Ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod Lumberd. laicus lator presentium cum comite suo Catenesiam in expeditione perrexit, ubi castello ab exercitu comitis expugnato, et interfectis pæne omnibus qui erant in ipso, captus est episcopus Catenesiæ, cujus ut linguam absunderet, a quibusdam, ut dicit, de exercitu comitis est coactus. Quia vero gravis est et grandis excessus, nos ei secundum formam Ecclesiæ absoluto talem et ad satisfactionem suam, et ad terrorem aliorum injunctam penitentiam, ut cum festinatione revertens in patriam, discalceatus et nudus præter brachas et lanæum vestimentum, curtum et sine manicis, lingua subtili funiculo religata, et paulisper extracta, ut promineat extra labia summitatibus ejusdem funiculi nexis in collo cum virgis in manu quindecim diebus continuis per terram suam, unde ipse est oriundus, et terram illam, unde erat episcopus mutilatus, ac circumpositam regionem, videntibus universis manifeste procedat, veniensque ad ingressum Ecclesiæ, sed nequamquam ingrediens, prostratum in terram disciplinari se faciat cum virgis quas in manu gestabit, sicque in silentio et jejunio, usque post vesperam diem deat, et tunc ad sustentationem nature pane tantum reficiatur et aqua. Illis vero quindecim diebus peractis, præparet se, ut infra mensem incipiat Hierosolymitanam provinciam proficisci, ubi per triennium desudet in obsequio crucifixi, arma de cætero contra Christianos minime assumpturus, et per undecim annos omnibus sextis feriis in pane et aqua jejunet, nisi forte per indulgentiam alicujus discreti pontificis, vel propter debilitatem corporis, vel propter fervorem ætatis hæc abstinentia temperetur. Tu ergo redeuntem hoc modo recipias, et injunctam sibi penitentiam eum facias observare. Datum apud monasterium Sublacen. »

11. Parem severitatem in uxoricidam infelissimum distrinxit; qui cum una cum filia et uxore a Sarracenis in servitum abductus fuisset, in summa annonæ inopia imperio principis occisæ filia carnibus famem paverat, et crudeli alio Sarracenorum edicto coactus uxorem interfecerat, cujus tamen carnes nimio horrore perfusus non degustarat, funesta tandem illa servitute liberatus, multis lacrymis Sedis Apostolicæ misericordiam imploravit, cui Innocentius subjectæ penitentiaæ asperrimum genus imposuit².

« Innocentius, etc.

« Ad Apostolicæ Sedis clementiam lator presentium Robertus accedens, peccatum suum grande quidem et grave lacrymabiliter est confessus, qui cum captus a Sarracenis cum uxore detineretur et filia, mandatum exiit a principe

¹ Innoc. l. vi. Ep. xviii. — ² Ibid. l. v. Ep.

¹ Innoc. l. v. Ep. lxxix. — ² Ibid. Ep. lxxx.

terræ, quem ipsi nominant admiratum, ut quia famis invalescebat inedia, quicumque captivus prolem haberet, illam occideret, cujus occasione mandati miser ipse, cum eum famis angustia perurgeret, occidit filiam et comedit. Cumque aliud exisset edictum, propriam interfecit uxorem, sed de carnis ejus gustare non potuit, cum ad vescendum coacta sibi fuissent oblate. Nos igitur tanti criminis horrore turbati, talem ei penitentiam duximus injungendam, ut nunquam de cætero carnis pro quacumque necessitate vescatur, sed singulis sextis feriis in pane et aqua jejuset, similiter in secunda et quarta feria Quadragesimæ, quæ antecedit Natalem et ejus quæ Pascha præcedit. Cæteris autem diebus utriusque Quadragesimæ devote jejunans, uno tantum sibi pulmento contentus, quod et in sanctorum vigiliis diligenter observet. Discalceatus incedat cum tunica lineæ, brevissimo scapulari, penitentialem baculum ad mensuram unius cubiti gestans in manu, nihil amplius a quocumque recipiens, nisi quantum ad esum sibi sufficiat uno die, nec unquam per duas noctes in eodem loco moretur, nisi forte articulus necessitatis ingruerit, vel propter infirmitatem, vel hostilitatem, aut etiam intemperiem transire non possit; sique sanctorum limina visitet per triennium, et cum venerit ad Ecclesiam, prostratus non intret, nisi prius cum virga vel corrigia susceperit disciplinam: sine spe conjugii perpetuo perseveret, et publicis ludis nunquam intersit; orationem Dominicam centum vicibus dicat in die, ac toties genuflectat. Peracto vero triennio cum litteris istis ad Sedem Apostolicam revertatur, misericordiam petiturus, et quod ab ea sibi fuerit inunctum, satagat observare. Vos ergo, fratres, filio misero misericordiam impendentes, in necessitatibus aperiatis ei viscera charitatis. Datum, ut supra tertio nonas Sept. » Ex his videre est ingenti quodam facinore patrato Romanum Pontificem ex diversis orbis terrarum regionibus consuli, ejusque sententiam excipi consuevisse. Nec facili prætermitterem aliam Innocentii Epistolam de penitentia, quæ clericis in gravi scelere deprehensis imponendæ erant, eodem anno ad Lugdunensem archiepiscopum datam¹, ubi exactoratos in monasterium detrudendos decernit.

12. Quoniam vero in ejus judicii versatur oratio, aliqua remanent in hanc sententiam in medium adducenda. Sypontinis Garganisque populis inter sese vehementer contententibus, num eæ Ecclesiæ singulæ archiepiscopalis sedis dignitate essent insignite, an vero ambæ in unum archiepiscopatum coalescerent. Innocentius perspectis antecessorum Romanorum Pontificum privilegiis, unum esse Sypontinum archiepiscopum, Garganos vero Sypontinis subjectos, dato ad Sypontinum capitulum Diplomate², hoc ipso anno Late-

rani VIII kal. Junias, decrevit. Cumque ad Apostolicam Sedem relatum esset Lectorensem episcopum in archiepiscopum Auxitanum postulatum graviter comitiali morbo laborare solitum, hæc ad Auxitanum capitulum scripsit³: « Nos igitur sanctorum Patrum volentes institutionibus obviare, qui morbo epileptico laborantes a missarum solemnibus arcendos esse decernunt, et præsertim bone memorie Gelasii papæ prædecessoris nostri, qui edidit in simili casu canonicum institutum, quod est ultimum septimæ causæ capitulum in corpore decretorum, jam dictis Xantonen episcopo et notario, et dilecto filio abbati de Corona, nostris damus litteris in mandatis, ut veritate diligentius inquisita, quæ secundum institutionem ejusdem Gelasii papæ viderint facienda, Deum habentes præ oculis faciant auctoritate nostra suffulti, appellatione remota. Si vero propter præmissam occasionem, postulatio jam dicti Lectoren. episcopi juxta institutionem canonicam non fuerit admittenda, ea penitus non obstante, vobis eligendi Pontificem auctoritate nostra tribuant facultatem ».

13. *Questionibus liturgiis respondet.* — Hoc eodem anno I. Lugdunensi olim archiepiscopo petente, Innocentius sacras preces ad S. Bernardi memoriam in missæ sacrificio recolendam dietavit, S. Bernardi collectam scilicet, ut vocant, secretam ac postcommunione, sic ad ipsum rescribens:

« Negare² nolumus, quod petere voluisti, cum ex eo tam nobis quam tibi fructus æternæ retributionis accrescat. Petisti namque rogatus a fratribus, ut ad honorem beati Bernardi primi Clavallien. abatis, quem Apostolica Sedes sanctorum adscripserat Catalogo venerandum, nos ipsi collectam et alias orationes ore proprio dictarem, tum propter auctoritatem dictantis, tum propter stylum dictaminis, cum majori devotione dicendas. Et ecce sicut potuimus ad instantiam dilecti filii fratris Rainerii petitionem tuam curavimus exaudire.

« Perfice, quæsumus, Domine, pium in nobis sanctæ religionis effectum, ut ad obtinendam tuæ gratiæ largitate beatus Bernardus, abbas et doctor egregius, suis apud te semper pro nobis meritis et precibus intercedat. Per Dominum nostrum, etc. Grata tibi sit, Deus, hujus oblationis sacramenti, quod in memoriam Dominicæ passionis, tuæ offerimus majestati. Per Dominum nostrum, etc. Suum in nobis, omnipotens Deus, cibum quem sumpsimus operetur effectum, ut incorporet sibi nos esus edentes, qui tecum, etc. Datum Lat. IV idus Junii ». Postea vero eidem gravissimas quæstiones proponenti³, sapientissime respondit⁴, quæ extant in titulo de celebratione missarum, ac licet terantur manibus omnium, nos præter morem adducemus, tum ob rerum quas continent majestatem, tum quia gratum plerisque erit litteras Pontificias inte-

¹ Innoc. I. v. Ep. cl. — ² Ibid. Ep. XLII. — ³ Ibid. Ep. cxxi. — ⁴ Cum Marthe extr. de celebr. missar.

gras legere, quas nonnulla sui parte mutilas canonicè exciserunt.

14. « Innocentius, etc.

« Cum Marthæ circa plurima satagentis officia in cura regiminis pastoralis pro majori parte remunerans in domo Domini, quasi abjectus eligens habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedes ad pedes Domini cum Maria, ut in ejus lege jugiter meditentur. Lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem preferentes, eam in te credimus vigere intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed provecis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficultium questionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apostolicæ Sedis magistratum recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas, consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrene, cum non civilem contineant questionem, sed animarum prolectum, ut videlicet in lucem prodeant obscure Scripturæ, novimus te movisse; libenter quod nobis inspirat Dominus, respondemus. Quæstisti siquidem, quæ sit forma verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus et sanguinem suum transsubstantiavit panem et vinum, cum illud in canone missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit, quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio sic legatur: Accipiens calicem, gratias egit, benedixit, et dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum; in canone missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei*, verbis ipsis interpositis invenitur. Unde cum non Evangelista Christum Jesum dixisse testetur, moveris non modicum et miraris, quod aliquis asseverare tentaverit, eum aliquid plus dixisse quam Evangelistarum aliquis asseveret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cælum*, et *æterni testamenti*, poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis quam factis Dominicis invenimus ab Evangelistis ommissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse vos oportet verbi Domini Jesu, quod ipse dixit: Beatus est magis dare, quam accipere; hoc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam eorumdem expressit, quod Paulus ad Corinthios scribens, ait: Visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est et Jacobo: novissime autem tanquam abortivo visus est mihi. Ipsi etiam Evangelistæ inter se mutuo supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus sunt ommissa. Unde cum tres Evangelistæ posterint: *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit: *Quod pro vobis tradetur*; et cum Matthæus et Marcus dicant: *Pro multis*, Lucas dicit: *Pro vobis*. Mat-

thæus autem *in remissionem peccatorum* adjungit.

15. « Cæterum ea, quæ adduntur in canone missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes enim suscitationem Lazari descripturus, Jesum sursum oculos elevasse asserit, et dixisse: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Alii etiam dicit: Ille locutus est Jesus, et sublevalis oculis in cælum dixit: Pater, clarifica filium tuum. Si tunc igitur oculos in cælum levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocat, probabilis esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cælum, cum panem et vinum in corpus et sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico, *novi testamenti* ponatur, hic interponitur, et *æterni*. Nam vetus testamentum, quod hircorum et vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna. Et ideo testamentum illud fuit vetus et transitorium, hoc autem novum et æternum; vel ut utamur alia ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, æternum inde, id est perpetuum comprobatur. Novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur, juxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum; alioquin non valere, dum vixerit qui testatur. Præterea non solum Scripturæ, sed et promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus ipse scribit: Ideo novi testamenti mediator est, ut re promissionem accipiant, qui vocati sunt hereditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: Ille est sanguis meus novi et æterni testamenti, novæ et æternæ promissionis scilicet confirmator, sicut Dominus repro mittit: Qui manducat, inquit, carnem meam, et sanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo movit tua fraternitas questionem, videlicet *mysterium fidei*, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in Sacramento altaris non esse corpus Christi et sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, et speciem, et figuram, pro eo quod Scripturæ interdum commemoret id, quod in altari suscipitur, esse Sacramentum, et *mysterium*, et exemplum ». Berengarianos hereticos notat Innocentius, quorum imperitiam, simulque nostri temporis novatorum paucis refellens, et Catholicam veritatem confirmans, adjicit:

16. « Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec Sacramenta Dei suscipiunt reverenter, Scripturas et virtutem Dei pariter nescientes. Si enim ideo quia figura est Sacramentum altaris, veritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi, cum figura sit veritas, est credenda. Siquidem mortem et resurrectionem Christi similitudinem et imaginem esse Apostolus manifestat: Christus, inquit, mortuus est pro delictis nostris,

et resurrexit propter justificationem nostram. Apostolorum tamen princeps Petrus sic in Epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut et nos peccato mortui justitiae jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum ipse Propheta de Christo testetur, quod vere linguas nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen *mysterium fidei*, quoniam et aliud ibi creditur, quam cernatur, et aliud cernitur, quam credatur: cernitur enim species panis et vini, et creditur veritas carnis et sanguinis, ac virtus unitatis et charitatis. Quod autem *mysterium fidei* dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus et vita narratur. Nam spiritus est mysterium juxta illud: Littera occidit, spiritus autem vivificat; fides autem est vita, secundum quod legitur: Justus meus ex fide vivit; propter quod ipse Dominus dicit: Verba, quae locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quae sunt in hoc Sacramento discreta, videlicet forma visibilis, veritas corporis, et virtus spiritualis; forma panis et vini, veritas carnis et sanguinis, virtus unitatis et charitatis. Primum est Sacramentum et non res; secundum est Sacramentum et res; tertium res et non Sacramentum: sed primum est Sacramentum geminae rei, tertium vero gemini Sacramenti, secundum autem Sacramentum unius et alterius res existit. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, et a Christo Apostoli, et ab ipsis eorum acceperunt successores; nam sicut superius est expressum, multa de verbis et factis Dominicis ab Evangelistis ommissa et sermonibus suppleverunt Apostoli, et operibus expresserunt ». Haec de prima ex propositis questionibus; de altera vero:

17. « Quaesisti etiam, utrum aqua cum vino in sanguinem convertatur: super hoc autem opiniones apud scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo precipua fluxerint Sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo vinum et aqua, quae commiscentur in calice, divina virtute mutantur, ut in hoc Sacramento plene sint veritas et figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino, licet physici contrarium asseverent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Praeterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit quod inde conjicitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum corpori, quod sub eis latet,

undique circumfunditur, non malidans circumfusedum. Ipsa tamen accidentia vinum appositum videtur afficere, quia si aqua pura fuerat apposita, vini saporem assumit. Contigit igitur accidentia permutare subjectum, sicut et subjectum contigit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo et virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur de ipsius latere processisse. Illud est autem nefarium opinari, quod quidem dicere praesumpserunt, aquam videlicet in flegma converti: nam et de latere Christi non aquam, sed humorem aequaticum mentiuntur exiisse, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt Sacramenta, et quod non baptizantur in flegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei. Verum inter opiniones praedictas illa probabilior videtur, quae asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut expressius cluceat proprietates Sacramenti. Nam cum aquae multae sint populi multi, juxta quod alibi legitur: Beati qui seminant super aquas, ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod et suscepit ipse de nostro, et accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum Patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre unum efficiatur. Pater, inquit, sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos; non pro eis rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut et ipsi in nobis unum sint, et mundus credat quia tu me misisti ». Plura afferri possent, quae cum doctissimi cardinalis Baronius, alique fusissime pertractarint, duximus praetermittenda, maxime cum uberrima nobis rerum gestarum messis ex reliquis Innocentii litteris hoc anno suppedietur: sed antequam ad illas convertamus styllum, videndum est quid ad tertium quesitum responderit.

18. « Tertio vero loco (ait) fraternitas tua requisivit, quae mutaverit, vel quando fuerit mutatum, aut quare, quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: Annue nobis, Domine, ut animae famuli tui Leonis haec prosit oblatio, cum in modernioribus sacramentariis habeatur: Annue nobis, Domine, quaesumus, ut intercessione beati Leonis nobis prosit oblatio; super quo tibi taliter respondemus, quod quis illud mutaverit, aut quando mutatum fuerit, ignoramus: scimus tamen, quae fuerit occasione mutatum, quia cum sacrae Scripturae dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre (verba sunt Augustini; Pontifex tamen sacrae Scripturae auctoritatem dicere ait, quod ex eadem Scriptura inferitur) idem est ratione consimili de sanctis aliis sentiendum, qui orationibus nostris non indigent, pro eo quod cum sint

perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt : sed nos potius eorum orationibus indigemus, quos, cum miseri simus, undique mala multa perturbant. Unde quod in plerisque orationibus continetur, prosit videlicet, vel proficiat huic sancto, vel illi talis oblatio ad gloriam vel honorem, ita sane debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris, aut etiam honoretur ». Atque haec est probata omnium theologorum sententia, nimirum sanctorum gloriam duntaxat accidentaliter, ut aiunt, augeri. « Licet plerique (subdit Pontifex) reputent non indignum, sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari, et ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Utrum tamen in hoc articulo locum habet illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, et alii mediocriter mali : unde suffragia quae fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis, consolationes vivorum, expiationes pro mediocriter bonis, et propitiationes pro mediocriter malis, tua discreto investiget : de cetero tuis orationibus adjuvari petimus apud Deum ». Hucusque Innocentius.

19. Conspexit haecenus patrem optimum et acquissimum iudicem, e Petri solio nimirum oburgantem, redarguentem, vindicantem; vidisti iura dantem, insuperque docentem, intrinsece nunc beneficia ac praemia benignissime pro meritis conferentem. Hoc namque anno Ademaro priori Grandimontensi ¹, Waltero praeposito S. Petri de Monte-Sereno ², ac Rogerio monasterii SS. Apostolorum Petri et Pauli, Sanctique Augustini in Anglia, eorumque fratribus privilegia confirmavit ³. Electo Ravennati archiepiscopo indulget ⁴, ut ab Imolensi Ecclesia ad archiepiscopatum illum tradatur, eique pallium per R. subdiaconum et capellanum suum transmittit; imperatque, ut intra anni curriculum Apostolico conspectui se sistat. P. tit. S. Marcelli presbytero cardinali, Apostolicae Sedis legato, testandi potestatem facit ⁵. Ad Dolensem abbatem et conventum scribens ⁶, initam inter ipsos et castrum Rodulphi dominum concordiam firmat. Priori et fratribus, iuxta specum B. Benedicti regularem vitam ducentibus, libras sex usualis monetae de S. Petri camera quovis anno solvendas concessit ⁷. Datum assertur huiusmodi Diploma apud monasterium Sublacense III kal. Septemb. quod et alio Diplomate sequenti anno corroboravit ⁸.

Donationem a Viterbiensibus F. Rainerio Viterbiensi episcopo ejusque Ecclesiae factam, ratam firmamque habet ⁹. Siffridi Maguntini archiepiscopi electionem confirmat : ad canonicos enim Maguntinos ¹⁰ X kal. Aprilis scribens, rem ex ordine

narrat, atque inter alia haec habet : « Praenestino episcopo Sedis Apostolicae legato dedimus in mandatis, ut si eundem episcopum (Wormatiensem scilicet, Maguntini archiepiscopatus competitorum) quoad temporalia recepisse constaret Ecclesiam Maguntinam, vel ministrasse in temporalibus aut spiritualibus in eadem, postulationem factam de ipso nuntiaret irritam ». De qua confirmatione ad ipsum etiam Siffridum scripsit XII kal. April. ¹ palliumque ipsi concessit. Porro illum hoc anno confirmatum tradit quoque auctor Siffridus ². Praeterea Innocentius data ad illum X kal. Januarii Epistola ³, inunxit, ut Conrado Herbipolensi episcopo, quem una cum ejus Ecclesia Philippus Suevus vehementer insectabatur et exagitabat, auxilio foret, ejusdemque argumenti pluribus Germaniae praesulibus litteras misit ⁴. Augustanum electum, quod notus esset, legis rigore solvit ⁵, R. tit. SS. Marcelli et Petri cardinali, et Cassinensi abbati permittit ⁶, ut ad recuperanda a Roberto de Aquila duo oppida ad monasterium pertinentia alias ei possessiones tradere possit. Ad hac pactio- nes inter Henricum Zlesiae ducem ac Mesconem (quem alii Mieczslavum) patrum firmas reddidit ⁷, atque adeo Gnesnensi archiepiscopo, et Cracoviensi et Vratislaveni episcopis imperat, ut illi omnino observandas curent. P. de Stualdo sororio ac senescalco suo Montem-Maximum, quem ipsius Pontificis nomine homines de Juliano nuncupati ei tradiderant, annuo censu imposito concepit ⁸.

20. De legitimandis filiis Epistola Innocentii. — Qui autem Augustanum episcopum legitimum natalium jure ornavit, rogatus a nobili viro W... de Monte-Pessulano ejus filios eodem pariter honore afficeret, justis de causis supercedendum censuit. Extat ejusdem Pontificis ad illum reddita Epistola, quam utpote gravioris momenti afferendam duximus. Flagitabat illi beneficium a Pontifice, ut dilectionem suam, nulla ex legitima conjuge suscepta prole mascula, in naturalem filium transfunderet, atque Innocentio, ut eum feceretur, Philippi regis Francorum, cujus filios natalium dignitati asseruerat, exemplum affererebat : cui Pontifex disparem causam omnino esse respondit, tum quod Philippus Rhemensis archiepiscopi A. S. L. auctoritate uxorem deseruisset, quod propinquitatis impedimenta uxori opponeret, quod jus illius repudii tunc anceps et dubium foret, quod nulli principi obnoxius esset, ac sine alterius damno Sedis Apostolicae subjicere se posset : ipsum vero nulla ratione, quam sola libidine incensum, conculcatis Sedis Apostolicae imperiis, repudium uxori impigisse, alterius principis esse beneficiarium, nec sine illius injuria, a cujus scepro penderet, legitimum natalium ipsius filius jus posse conferri.

¹ Innoc. I. v. Ep. II. — ² Ibid. Ep. IX. — ³ Ibid. Ep. CIV. — ⁴ Ibid. Ep. VI. — ⁵ Ibid. Ep. LXIV. — ⁶ Ibid. Ep. LXXI. — ⁷ Ibid. Ep. LXXVIII. — ⁸ Ibid. I. VI. Ep. I. — ⁹ Ibid. I. V. Ep. XCII. — ¹⁰ Ep. XIV.

¹ Innoc. I. v. Ep. XV. — ² Siffr. presbyt. Epit. I. II. — ³ Innoc. I. v. Ep. CXXIV. — ⁴ Reg. post. Ep. CXXIV. — ⁵ Innoc. I. v. Ep. XCIX. — ⁶ Ibid. Ep. CVII. — ⁷ Ibid. Ep. CVI. — ⁸ Ibid. Ep. CXXVII.

« Innocentius ¹, etc.

« Per venerabilem fratrem nostrum Arelaten. archiepiscopum ad Sedem Apostolicam accedentem tua nobis nobilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis quominus tibi succederent, natiuum obiectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica Sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod cum diversis causis inspectis, cum quibusdam legitime genitis, non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales ipsos legitimans, ut possent in episcopos promoveri, verisimiliter creditur, et probabiliter reputatur, ut eos ad actus legitimare valent sæculares, præsertim si præter Romanum Pontificem inter homines superiorem alium non agnoscent, qui legitimandi habeat potestatem; quia cum major in spiritualibus tam prudentia quam auctoritas et idoneitas requiratur, quod in majori conceditur, licitum esse videtur etiam in minori. Per simile quoque idem videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem episcopalis dignitatis extollitur, eximitur a patria potestate. Præterea si etiam simplex episcopus scienter servum alterius in presbyterum ordinaret, licet ordinator satisfacere domino juxta formam canonicam teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videretur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa sæculares actus illegitimus remaneret, unde cum quo in spiritualibus dispensatur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio B. Petri libere potest Apostolica Sedes efficere, in quo et summi Pontificis auctoritatem exercet, et supremi principis exequitur potestatem. Cum ergo videatur ex his legitimandi auctoritas non tantum in spiritualibus, sed in temporalibus etiam penes Romanam Ecclesiam residere, ut super hoc filiis tuis gratiam faceremus ob tua et progenitorum tuorum merita, qui semper in devotione Sedis Apostolicæ persistitis, humiliter ex parte tua idem archiepiscopus requirebat. Videbatur autem ex eo trahere majorem auctoritatem postulandi, quod non longe petere cogebatur exemplum, sed in favorem petitionis hujusmodi, quod nos ipsos in causa simili fecisse dicebat, poterat allegare. Cum enim charissimus in Christo filius noster Philippus, rex Francorum illustris, charissimam in Christo filiam nostram Ingeburg Francorum reginam illustrem dimiserit, et ex alia postmodum superducta puerum suscepit et puellam, et tu similiter exclusa legitima superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti, sicut cum filiis relictis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benigne Sedis Apostolicæ dispensandum, præsertim cum major id necessitas suaderet, et tu nobis specialius sis subiectus. Siquidem rex Francorum ex inelyte recordationis Isabella, regina Francorum,

legitimum omnium suscepit heredem, qui ei optatur et creditur in regni solio successurus; (erat is Ludovicus, qui, ut antea diximus, Blancam Castelle regis filiam, et Joannis regis Anglorum neplem in matrimonium duxerat). Tu vero ex legitima conjugæ masculinum non habes heredem, qui tibi et in devotione nostra, et propria hereditate succedat. Insuper cum rex ipse in spiritualibus nobis subjaceat, tu nobis etiam in temporalibus es subiectus, cum partem terre tue ab Ecclesia Magolen. possideas, quam ipsa per Sedem Apostolicam temporaliter recognoscit; quare, Magalonen. Ecclesia mediante, te nobis idem archiepiscopus asserebat temporaliter subjacere.

21. « Verum si veritas diligenter inspicitur, res non similis, sed valde dissimilis invenitur. Nam rex ipse a predicta regina per bonæ memoriæ archiepiscopi Rhemen. Apostolica Sedis legati fuit sententiam separatus: tu vero uxorem tuam a te, sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque, priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera perveniret, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: tu in contemptum Ecclesie aliam superinducere attentasti, propter quod ipsa in te gladium exercuit Ecclesiasticæ ultionis. Præterea rex ipse predictæ reginæ contra matrimonium affinitatem objecit, et eoram præfato archiepiscopo testes induxit, cujus sententia conquassata fuit solummodo propter judicarium ordinem non servatum, nos enim post restitutionem præfate reginæ, super hoc venerabilem fratrem nostrum Octav. Ostiensem episcopum, et dilectum filium Joannem tituli Sanctæ Priscæ presbyterum cardinalem cognitoresduximus concedendos. Tu vero uxori tuæ nihil quod divortium induceret, sicut asseritur, objecisti, cum etsi fides thori sit unum de tribus boni conjugii, non tamen ipsorum violatio conjugale vinculum violasset. De filiis quoque regis ejusdem, utrum legitimi an illegitimi fuerint, quamdiu pendet questio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam reginam non esse regis conjugem apparebit, et per consequens alia videretur sibi legitime copulata, et filios ei legitimos peperisse. De tuis vero, quod sint legitime nati, nec tu ipse proponis, nec ulla præsumitur ratione. Insuper cum rex ipse superiorem in temporalibus minime cognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subijcere potuit, et subjecit, in quo forsitan videretur aliquibus, quod per se ipsum non tanquam pater cum filiis, sed tanquam princeps cum subditis potuerit dispensare. Tu autem aliis nosceris subijcere, unde sine ipsorum forsitan injuria, nisi præstarent assensum, nobis in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his habeas potestatem.

22. « Rationibus igitur his inducti, regi Francorum fecimus requisiti, cautum tam ex veteri quam novo testamento tenentes, quod non solum in Ec-

¹ B. V. Ep. 6233111.

clesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem; verumetiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem causaliter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, vel potestatem indebitam usurpare, cum non ignoremus Christum in Evangelio respondisse : Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, propter quod postulatus, ut hæreditatem divideret inter duos : Quis, inquit, constituit me judicem super vos, sed quia sic in Deuteronomio continetur : Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et iudicium intra portas tuas verba videris variari, surge, et ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniensque ad sacerdotem Leviticæ generis, et ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaeresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem, et facies quæcumque dixerint, qui præsent loco quem elegit, et docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministraverit Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur, et auferes malum de Israel, etc. (Excurrit ad illustrandam multis sacre Scripturæ textibus Pontificis auctoritatem). Licet igitur cum filiis sæpe dicti regis Francorum, de quibus an fuerint ab initio vere legitimi dubitatur, duxerimus dispensandum, quia tamen tam lex Mosaica quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur, testante Domino : Manzer et spurius usque in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt; canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri; sæcularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta, supersedendum adhuc duximus petitioni prædictæ, nec ad præsens super hoc tuis precibus annuendum, donec si fieri poterit, et culpa levior, et juris ratio liberior ostendatur, licet personam tuam specialis dilectionis brachiis amplexemur, et in quibus cum Deo et honestate possumus, specialem tibi velimus gratiam exhibere ».

23. *Ejusdem Epistola ad Francorum regem circa divortium.* — Quod vero ad regem Francorum attinet, de ipsius matrimonio loquitur Pontificie litteræ ad Rhemensem archiepiscopum sancte Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et Apostolicæ Sedis legatum, hoc anno III nonas Junias datæ¹, quibus Inseburgi reginæ consulendum ait, ne in defensione maneat, neve ejus causa a suspectis iudicibus cognoscatur. Cum vero a regis nuntiis nuper ad se Romanæ missis regem ipsum conqueri accepisset, a Sede Apostolica severius secum, quam cum aliis principibus agi, ad eum pariter scribens,

expostulationes istiusmodi haud æquas esse pluribus demonstrat¹ :

« Doloris aculeus nostræ mentis intima penetravit, et cordi nostro mœror irruit improvisus, cum in eo de nobis serenitas regni, sicut accepimus, conqualatur, super quo ab ipso et meruimus et expectavimus gratiarum actiones. Proposuerunt enim dilecti filii magistri F... Aurelianens decanus, et W... thesaurarius Sancti-Frambaldi nuntii tui ex parte regni celsitudinis in audientia nostra querelam, firmius, ut eis injunctum fuerat, sicut credimus, asserentes, quod de te in causa matrimonii severius tractabamus, quam alii principes in simili casu consueverint pertractari. Nam olim inclityæ recordationis Ludovicus pater tuus, et Friericus quondam imperator, et nuper charissimus in Christo filius noster Joannes rex Anglorum illustris, coram prælatis in terris propriis constitutis, adversus eas, quas habere videbantur, uxores, servato juris ordine, et Ecclesiastico ab eis fuerunt iudicio separati, quod postmodum Sedes Apostolica minime retractavit. Cæterum si verum attendas, imperator prædictus ab ea, quæ conjux dicebatur, segregatus, licet in regno Theutonico, fuit tamen per legatos Sedis Apostolicæ separatus, et nos in regnum tuum legatos nostros destinare curavimus, ut dum matrimonii causam cognoscerent, et eam servato juris ordine terminarent : licet autem prædecessor Ludovicus quondam pater tuus, et præsens etiam rex Anglorum ab his, quos sibi injunxerant prælatorum terræ suæ iudicio fuerint separati, super divortio tamen non fuit ad Sedem Apostolicam querela delata; unde quod a prælatis ipsis factum fuerat, cum nullus penitus reclamaret, noluit revocare. Utrum autem Apostolica Sedes dissimulare valeat querimonias oppressorum, et mulierum præcipue, quæ quanto infirmioris conditionis existunt, tanto sunt amplius in sua justitia fovenda, utinam intelligeret regni serenitas plenius per seipsam, vel illi eam melius docuissent, qui consilarii ejus et familiares existunt, et in utroque sensu jure periti.

24. « Cum autem sententiam illam divortii tanquam inordinate profatam bonæ memoriæ Cælestinus papa prædecessor noster duxerit revocandam, nos ne, si causa tua maneret diutius in suspensio, cor regium sollicitudo nimia molestaret, per legatos nostros, quos in regnum Francorum direximus, te volumus expedire, qui hodie forsitan negotium ipsum veritate comperta juxta tuum desiderium terminassent, nisi eorum iudicium declinasses. Per te namque recessum est a iudicio, præterquam charissima in Christo filia nostra Inseburgin regina Francorum illustris, ab appellatione recessit. Novimus autem, et in hoc etiam tuæ serenitatis compendium, quod hujusmodi querimonia non ex ratione, sed sensualitate procedit, cum:

¹ Innoc. l. v. Ep. 21.¹ Innoc. l. v. Ep. 1.

aequitatem severitatem appelles, et iustitiam quasi violentiam agere feris. Ceterum potuisset Apostolica Sedes, nisi tuo detulisset horum, non solum praedictam retractare sententiam latam juris ordine non servato, sed in latorem ipsius utilitatem canonicam exercere, sicut bonae memoriae Nicolaus papa praedecessor noster in Gunlarium Coloniensem, et Teugald. Trevirens. archiepiscopos in casu pane simili legitur processisse, qui et latam ab eis revocavit sententiam, et eosdem archiepiscopos deposuit ab officio pastorali; imo etiam in Lolharium regem et superinductam excommunicationis sententiam promulgavit, quam idem rex, occasione sententiae ab eisdem archiepiscopis promulgatae, relicta Tebega, quam sibi legitime copularat, Gualdradam, quam superduxerat conjugem retinebat. Nos autem serenitati regiae quantum cum Deo posuimus, deferre volentes, nec in eum, qui sententiam tulerat, cum tibi sit consanguinitate conjunctus, processimus, nec in personam superinductam, vel tuam sententiam aliquam duximus proferendam, sed terram tantum post frequentes comminationes subiecimus interdicto. Cum ergo non secundum severitatem iuris, sed aequitatem potius te duxerimus pertractandum, non denereris, sed promereri potius devotionem tuae serenitatis credidimus, nec laedi te putavimus, si iuste prosequeremur iustitiam, sed juvari, etc. ». De his satis. Jam ab illius controversiae, quae Philippo cum Inseburge erat, contentione, ad difficillimi belli, quod cum Joanne rege suscepit, narrationem stylium convertamus.

23. *Inter Franciae et Angliae reges dissidia.* —

Novae hoc anno inter Anglorum, et Francorum reges dissensiones exarsere, quarum causam Parisius in Philippum conjicit ¹, qui in colloquio cum Joanne habito ab ipso poposcerat, ut Arthurum Britanniae comiti Normanniam, Turoniam, et Andegaviam cederet, quod Joannes constanter se facturum negavit; at Rigordus ² ait Philippum Joanni diem dixisse, ut objectis intra quindecim post Paschae festum dies Parisiis tantum fiduciarius pro Andegavia et Pictavia comitatibus, ac ducatu Aquitaniae responderet; at Joanne imperia sibi facta respuente, in Anglorum regis terras exercitum infudisse, nonnullasque arcas cepisse; Arthurum porro fide ab eo accepta instructum non levibus copiis in Pictaviam missum, ut eam sibi subjiceret, Parisius et Robertus ¹ de Monte consentiunt, eumque confluentibus nobilibus Pictavis, atque in ejus obsequium proceudentibus, Alionoram reginam matrem Anglorum regis apud Mirebellum obsidione cinxisse, atque oppido ad ditionem compulso, ipsam in munitionibus turri circumclusisse; interim Joannem discriminis, in quod mater adducta erat, certiozem factum provolasse cum exercitu, atque obviam sibi venientes

magna clade fudisse, atque inter ceteros ipsum nepotem Arthurum cepisse, ac matre liberata, Turones atque Andegavum in suam potestatem redegisse. « Elapso deinde aliquo tempore (inquit Parisius), rex Joannes ad castrum Falesiae veniens, fecit sibi Arthurum nepotem suum praesentari, qui cum esset coram eo adductus, cepit eum rex blandis alloqui verbis, et multos honores promittere, exhortans, ut a rege Francorum recederet, et sibi ut domino et avunculo fideliter adhereret. Arthurus vero stulto usus consilio, regi cum indignatione et comminatione respondens, exegit ut redderet sibi regnum Angliae cum terris omnibus, quas rex Richardus habuit in possessione sua die qua decessit, et quia haec omnia sibi jure hereditario debebantur, affirmavit cum juramento, quod nisi celerius sibi jam dicta omnia restitueret, nunquam diutina pace frueretur. Audiens autem haec rex Joannes perturbatus est valde, praecipitque ut Arthurus apud Rothomagum mitteretur, et ibi in arce nova retrusus sub arctiori custodia servaretur; sed non multo post idem Arthurus evanuit, modo fere omnibus ignorato, utinam non ut fama refert invida ».

Audisti ex Parisio ut Anglorum regnum Arthurus deberetur, in quam sententiam Richardus ipse, dum in Orientem trajecturus, Messanae, illic vi ventorum impulsus, subsisteret, publicis in Tabulis, quas ad concordiam cum Tancredo Siciliae tunc imperante incundam confecit, de Arthurus nepote suo, deque celebrandis inter illum et Siculi regis filiam nuptiis, haec inter alia habet: « Pacis et amicitiae fedus arctiori adhuc vinculo adstringentes, inter Arthurum egregium ducem Britanniae, charissimum nepotem nostrum et haeredem (si nos decedere sine prole contigerit) et illustrem filiam ejus, matrimonium, volente Domino, duximus contrahendum, quod, Domino largiente, debitam consummationem accipiet, cum illustris puella nobiles annos attigerit, aut praedicto domino Tancredo regi placuerit, ut infra nobiles annos illa in uxorem nepoti nostro desponsanda tradatur, nos ipsum nepotem nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana Ecclesia decreverit similiter dispensare ». Illic apud Rogerium Richardus rex, qui etiam, datis ad Clementem III Romanum Pontificem litteris, quas una cum praedictis tabulis recitat Rogerius ¹, repetit confirmatque; sed ad Joannem regem redeamus.

26. Ille igitur, Cantuariensis archiepiscopo admonente et adhortante, peccata sua poenitentia expiare, atque adeo milites centum sumptibus suis in Terrae-Sanctae subsidium mittere, eosque annum integrum ibidem alere, ac monasterium Cisterciensibus monachis construere decreverat: quod cum Innocentius accepisset, eidem de his per litteras gratulari adhortarique ², ut injunctam ab

¹ Par. ist. Angl. — ² Big. in gest. Phil.

¹ Rog. in Ann. Ancl. an. 1190. — ² Innoc. l. v. Ep. xx.

archiepiscopo pœnitentiam exequatur. Præterea Rothomagensi¹, prædictoque Cantuariensi² archiepiscopis in regis perduelles vindicandi, provinciam imposuit: sed in illo plane cernere licuit, quod de divitiarum ac sollicitudinum spinis divini verbi semen suffocantibus monuit Dominus³: « Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui auferunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitæ euntes suffocantur, et non referunt fructum ». Joannes enim ex divino verbo non modo fructum non retulit, verum in deteriora etiam lapsus est. Quocirca, cum ad Apostolicam Sedem perlatum esset, Lemovicensem episcopum ab ipso injuriis lacessitum, spoliatum bonis, atque in exilium actum esse, valde his commotus Innocentius gravibus litteris imperavit⁴, ut a cœptis desisteret, atque episcopum in pristinum statum restitueret, alioqui se Bifuricensi archiepiscopo ad eum compellendum munus demandaturum. Cumque Joannes, rogatus licet sæpius ab Apostolica Sede et jussus, Othoni nepoti imperatori renuntiatio legatum a Richardo rege defuncto relictum nondum solvisset, aliis ad eum datis litteris⁵, ut quamprimum id prestaret, præcipit: « Monemus igitur, inquit, serenitatem regiam, et exhortamur attentius, quatenus nuntiis regis ejusdem legatum ipsum cum integritate persolvat, et cum nos ei jam publice favorem Apostolicam impendamus, tu quoque in ejus auxilium potenter et regaliter accingaris: alioquin districtiorem, quam venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus propter hoc duxerit exercendam, ratam haberi volumus, et præcipimus inviolabiliter observari. Datum Laterani V kal. April. » Quomodo autem Anglorum rex fœdus cum principe nepote suo sanxerit, paulo post ab ipso Othone audiemus.

27. *Pro Othone curat Innocentius.* — Quoniam vero in mentionem de Othone incidimus, videamus, quæ pro eo insuper gesserit Innocentius. Ex iis igitur, quæ e Germania reversus nuper E. acolythus suus de Adolpho Coloniensi archiepiscopo sibi retulerat, ut nutantem in officio contineret, ejus commendandi occasione arrepta, post alia hæc subdit⁶: « Fraternalitatem tuam monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni, in Romani imperatorem electo, quem ad regnum præcipue post Dominum tu vocastis, fideliter et potenter assistas, et quoscumque poteris ad devotionem et fidelitatem inducas ». Et paucis interjectis verbis: « Tu ergo cum aliis taliter te accingas, ut regem ipsum nobis ut deceat opportuno tempore representes, quod præmissis iis, quæ solent et debent præmitti, nos cum in Romanorum imperatorem, auctore Domino, coronemus. Datum Laterani nonis Aprilis ».

Post hæc, cum ejusdem archiepiscopi ab Othone defectionem a pluribus accepisset, ad illum hæc scripsit¹: « Licet de fraternitate tua diversi nobis per litteras et nuntios suos diversa sæpe significaverint et adversa, quia tamen ex divina pagina didicimus lectione, quod non omni spiritui est credendum, cum Angelus satanæ se interdum in lucis Angelum transfiguret, non potuimus, sicut non debuimus, quicquam de te suspicari sinistri, cum fidem et devotione tuam, constantiam et fortitudinem in multis fuerimus jam experti. Nam quis crederet sanæ mentis, quod Othonem contrahendæ affinitatis vel obligationis cuiuslibet causa desereres, et abjiceres quem creasti, et illi adhereres pariter et faveres, qui in Coloniensi Ecclesia, ad tuæ personæ contemptum, ad quam specialiter inter reliquos principes electio regis spectat, per intrusionis vitium nomen sibi regium usurpavit, et in majus tui honoris dispendium, et personæ despectum, cum tu solummodo reges in imperatores electos coronare debeas ex antiqua Coloniensis Ecclesiæ dignitate, per Tarantasiensem archiepiscopum imponi sibi fecit regium diadema? Quis etiam crederet, etc. » Pergit Innocentius hujusmodi eum interrogationibus lacessere, gravissimæque ac firmissimæ ingerere argumenta, quibus ejusmodi facinus a ratione admodum abhorere ostendit, ex quibus illa memoria celebranda, atque indelebili stylo exaranda non in mariorum crustis, sed juxta Apostolicum dictum², in tabulis cordis carere libris sacrorum autistitum incidenda: « Nec te, inquit, inducere illud debet, quod a quibusdam maliloquis in dispendium tuæ famæ confingitur, videlicet quod labores et expensas hujusmodi solus nequeas tolerare, cum pro tuenda Coloniensis Ecclesiæ dignitate non solum terrenam erogare substantiam, sed animam etiam ponere tenearis ». Ad calcem vero Epistolæ de rebus Italicis certiorum illum faciens subdit:

« Sane nosse te volumus, quod damnatæ memorie Mareualdus, qui nos magis fraudibus quam viribus molestabat, C. dux olim Spoleti, qui ut in locum ejus succederet, in Siciliam accedebat, Otho de Barcisen, qui sanctæ memoriæ Leodiensem episcopum interfecit, et frater ipsius, dextera Domini lacente virtutem, miserabiliter expraverint. Unde cum in eorum decessu pars ipsorum sit pæne penitus annullata, pro parte majori a sollicitudinibus regni Siciliæ liberatis, super negotio imperii plenis intendemus; nam etiam charissimo in Christo filio nostro F. illustri regi Siciliæ soror charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum est de mandato nostro, et assensu suorum familiarium desponsata, et nuntii sunt missi solennes, ut ipsa non solum eam, sed et matrem deducant, ut ipsa puerum nutriet et puellam ». Hactenus Innocentii Epistola. Hanc vero in Codice alia præcedit, eidem Adolpho in Trevirensium archiepiscopi

¹ Innoc. I. v. Ep. XXXI. — ² Reg. post eand. Ep. — ³ Luc. VIII. — ⁴ Innoc. I. v. Ep. LXVIII. — ⁵ Innoc. Ep. LXVIII. Lib. M. S. ex reg. Innoc. sup. neg. Rom. imp. signato num. 413. — ⁶ Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVI.

¹ Innoc. cit. Cod. Ep. LXXIX. — ² 2. Cor. III.

scopum missa¹. Plures enim hoc anno ab Innocentio in ejusdem Trevirensis causa date, siquidem ad ipsum in primis scribens notis Aprilis incussa anathematis religione imperat², ut quemadmodum juratos spoponderat, Othoni faveret atque adhereret, eademque repetit aliis ad ipsum datis litteris, Laterani VI idus Novemb. Pont. an. v. Cumque idem archiepiscopus se ea dignitate abdicandi ab Apostolica Sede facultatem petisset, Pontifex Prænestino episcopo Apostolicæ Sedis legato hæc mandavit³: « Si pro certo cognoveris, quod talis ei valeat sine divisione (Trevirensis scilicet Ecclesiæ schismate) substitui, qui nostrum debeat adimplere propositum, et curam Ecclesiæ Trevirensis utiliter exercere, tu nostra fretus auctoritate licentiam sibi cedendi concedas, provisurus attentius, ut malum non eventum quod optimè et de bonum proveniat quod optamus. Datum Laterani XVI kal. Datum. anno v ». Paucis post diebus quas paulo ante memoravimus ad Coloniensem archiepiscopum litteras scripsit, mandans, ut in Trevirensi diocesi ob archiepiscopi cæterorumque contumaciam, spiritualem jurisdictionem exerceat.

28. In contumaces episcopos animadvertit. — Nec solum in Trevirensē sed in alios quoque refractarios Germaniæ episcopos Innocentio fuit laborandum. Plurima patravérat scelera Palaviensis episcopus atque Apostolicæ Sedis mandata contemnebat. Quapropter die dieta Romæ ipsum adesse jussit, atque ad Salisburgensem archiepiscopum post recensita illius flagitia scripsit⁴: si dicto tempore Palaviensis Sedem Apostolicam ad obiecta diluenda non adiret, ipsum ab officio pontificali ac sacerdotali amoveret, et quidquid in ea re gessisset, quantocius significaret. Distringendæ quoque in alios presules, qui Philippum partes sustinebant, censuræ fuerunt. Bisuntinus quidem archiepiscopus, prodita patria, in Burgundiam Philippum exiverat, eamque vastandam ipsi exposuerat; quin etiam instructo religioso agmine admirerat in Ecclesiam: ob quæ a Prænestino episcopo legato censuris fuerat notatus. Huic Innocentius indixit diem⁵, et si jussa refelleret, de gradu pellendum denuntiavit: iisdemque pœnis involvit⁶ Spirensē episcopum, qui Apostolicis imperiis sese opposuerat, et quosdam Pontificis cursores male habuerat. Simili severitate in Magdeburgensem archiepiscopum usus e fidelium numero eorum denuntiari jussit⁷, donec vel a legato sacris restitutus esset, vel Sedem Apostolicam adiisset. Demum contra Tarantasiensem archiepiscopum, qui Philippum Suevum antea corona redimere ausus fuerat, sub pœna suspensionis præcepit⁸, ut (salva sententia, si quam tulisset Prænestinus episcopus Apostolicæ Sedis legatus) ad prædictam diem coram se adisset; hæc adversus contumaces Germaniæ episcopos Innocentius.

Præterea hoc idem anno apud universos Germaniæ principes questus est¹, tum quod ad eos date a se litteræ improborum aliquot calliditate supprimerentur, tum etiam quod nonnulli Ecclesiæ imperiique exosi concordiam, quæ ipsi scripsisset, in pravas interpretationes detorqueant; ac postremo ad annuas inducias hortatur, ut hoc interim spatio de concilianda pace agi posset. Ad extremum silentio dissimulanda non sunt breves litteræ, quibus Otho imperator designatus Innocentium de rerum suarum statu certiores fecit²:

« Venerabili in Christo patri ac domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Otho Dei gratia et sua Romanorum rex et semper Augustus, debitam subjectionem et reverentiam cum filiali dilectione.

« Paternali vestræ, pater sancte, significamus, quod Coloniensis Ecclesia Coloniensem archiepiscopum ita nobis in fidelitate alligavit, quod ipsum nunquam firmiorem aut stabiliorem habuimus, quam nunc habemus, quia si a compromissione facta resiliire vellet, non posset ». At quam ipsum fetellerit opinio, non ita multo post exitus demonstravit. Subdit idem princeps de Angliæ rege: « Scialis præterea, quod nos cum charissimo avunculo nostro rege Angliæ sumus confœderati, ita quod contra omnes homines in rebus et in pecunia nobis subvenire tenetur, una cum regno suo, et nos ei, salvo honore et honestate Romanæ Ecclesiæ, cui nos et ipse nunquam deerimus. Tenetur enim avunculus noster cum rege Franciæ facere pacem, sicut et nos de mandato vestro tenemur; alioquin pacem et concordiam eam ipso non fecissemus, nisi vobis et Romanæ Ecclesiæ videremus expedire. Nihil etiam teste legato fecimus in præjudicium regis Franciæ: in spe sumus ejuſdem magnæ nostræ promotionis, de qua cum certificati fuerimus, quam Deo volente breviter sciemus, vobis tanquam patri et domino nostro significabimus, et vos cum tota curia per Dei gratiam gaudebitis. Scialis insuper certissime, quod omnem promotionem nostram post Deum sanctitati vestræ recognoscimus. Nuntios nostros, vos ad certificandum de statu nostro, vobis sæpius transmittimus; sed si ad vos veniant, ignoramus. Nos enim super omnia prosperum statum vestrum audire desideramus. Ea quæ scripsistis pro nobis in Theutonia, supplicamus idem faciatis in Italia ». Quid ad hæc Innocentius, quidve pro eo in Italia gesserit, proximo anno videbimus.

29. S. Willelmi Roschildensis abbatis obitus. — Porro inter tot offusas Septentrioni dissensionum prævaricationumque tenebras Willelmus Roschildensis abbas, qui hoc anno in Dania vinculis corporis solutus ad Deum evolavit, sanctitatis suæ multis miraculis illustratæ splendore effulsit. Evocatus olim fuerat et Galliis in eam provinciam ab Absalone magni nominis viro, tum Roschilden-

¹ Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVII. — ² Ibid. Ep. LXVII. — ³ Ibid. Ep. LXXV. — ⁴ Innoc. cit. Cod. Ep. LXIX. — ⁵ Ibid. Ep. LXX. — ⁶ Ibid. Ep. LXXI. — ⁷ Ibid. Ep. LXXII. — ⁸ Ibid. Ep. LXXIII.

¹ Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVIII. — ² Cit. Cod. Vat. Ep. LXXX.

sium episcopo, ut collapsam in iis partibus regularem disciplinam restitueret prislinæ dignitati, ut ipsius Willelmi discipulus, qui ejus gesta summa fide historia tradidit¹ (atque ex ipso collegit Baronius²) qui post plurima et egregia ejusdem enarrata facinora ista ad lujus anni periodum spectantia, æternaque memoria celebranda adjicit (post ostensum scilicet illi divinitus sui obitus diem): Jam septimus volebatur annus, et sacrum agebatur, Quadragesimæ tempus a cunctis fidelibus sancta devotione observandum, eratque vir Domini sedulo occupatus commemorandis novissimis suis, et quotidie cum summa contritione cordis et lacrymarum profusione, atque multa cum reverentia sacrificium misse Domino offerebat, et corporis et sanguinis ejus sacrosancta communione sese præmunicabat: ea autem die, quæ Cœnam Domini proxime antecedit, cum esset in in cubiculo cum quibusdam fratribus, conquestus est prior se illam noctem habuisse longe omnium molestissimam: ille contra affirmabat se nunquam positum esse nocte lætiori atque jucundiori: Vidi enim, inquit, D. Jesum, cui duo alii aderant, et ego lætius accessi, et ineffabili sum dilectione affectus. Respondit prior: Forsitan, pater sancte, Dominus Jesus te accitum venit ad regnum suum, sicut pollicitus est, priusquam in hoc regnum te conferres. Tum abbas suspirans, et flebilis ora perfundens: Fiat mihi, inquit, secundum verbum tuum, etc. In Sabbato Sancto fratres eum hortabantur, ut sacram unctionem perciperet: at ille libenter se illius sacratissimæ noctis vigiliis interesse velle aiebat, mirabili fervore incensus erga cultum divinum: sed neque virium imbecillitas, neque fratres id ut faceret permittabant. Designati autem sunt certi fratres, qui apud illum ea nocte permanerent: ex quibus unum ad se accerens: Scis, inquit, fili, quia nova adest solemnitas Christianis omnibus veneranda. Itaque et nos debemus novis vestibus indui; affer, quæso, ad me vestem quam habes, ut illa induar; intellexit ille facile quam diceret vestem, attulitque ei novum cilicium, coque, prius ablato veleri, eum induit. Rursus autem admonetur ab adstantibus vir sanctus, ut sacram unctionem admitteret; respondit ille: Præstante Domino meo Jesu Christo lucem expectabo; jam aurora rutilante cum cœnerent in Ecclesia fratres, ut venientes ungerent Jesum, prior, accitis aliquot fratribus chorum exiit, sacrum oleum secum ferens. Vir sanctus olim veniente tendebat: ad extrema, atque hoc solum crebro repelebat: Cito, cito. Peracta inde sancta unctio, depositus est super cinerem et cilicium: sic enim decere mori Christianum jam olim dixerat beatissimus Martinus Turonum episcopus, ibi tum feliciter emisit spiritum octavo idus Aprilis, anno Christi mcccii, ætatis vero suæ xcvm, a sus-

cepto vero abbas officio xl. ». Hæc de viri sanctissimi exitu auctor.

Postea sacrum ipsius funus enarrare pergit, ac plura miracula ipsius beneficio patrata; addit etiam duobus adolescentibus ipsius felicitatem divinitus demonstratam, alteri quidem pio admodum objectum esse Angelis stipatum in cælum conscendere, ringentibus invidia dæmonibus, quod ipsi aditum intercludere non potuissent; alterum vero haud dispari viso ad meliorem vitam traductum: « Alter ex his Nicolaus nomine a monasterio auferatur, et dabat operam litteris Mildesii, quod est Saxonie oppidum. Is vidit personam quandam sibi ignotam in stola candida cælum scandere, et intra albicantes nubes ita recipi, ut tantum pedes et extrema vestes emeruerent. Stetit igitur affixus cælo oculis admirabundus, sed mox adest quidam, sciscitans quid ita miraretur? ac deinde subjungens: Ille homo, quem vidisti in cælum recipi, abbas tuus est, qui multa patientia vicit sæculi persecutiones: nunc autem coronatur, quia fideliter permansit in mandatis Domini sui. Expergefactus Nicolaus dicitur pœnitentia, rediitque ad suum monasterium, et emendationi se offerens, hanc visionem omnibus enarravit ». Atque hæc de Willelmo, quem postea Honorius III Innocentii successor, ut suo loco dicitur, in sanctorum Album reituit.

30. *Terræ-Sanctæ calamitates reparat munificentia et liberalitate.* — Viro sancto alterius quoque sancti felicem obitum Fulconi presbyteri, quem miraculis ac piis operibus coruscasse in Gallis vidimus, jungimus. Is Innocentii imperii prædicandæ cruci se devoverat, coactisque maximis copiis Venetias accesserat, ubi sanctissime e vita discessit: cruce signati vero plures cum trajectione arcerentur, partim obiere, partim rediere, alii sua consumpserunt. Afflictam porro et concussam gravissimo terremotu Syriam hoc anno die xxx Maii tradit D. Antoninus¹; ante Ascensionem Domini, auditam terribilem vocem, magnamque Aconensis urbis partem cum regio palatio corruisse; Tyrum magna ex parte subversam, Accam munitissimam aream solo adæquatam, Tripolim magna ex parte eversam, populi magnam partem obrutam, Antardonem autem illasam stesise, in qua B. Petrus Apostolus primam Basilicam B. Virgini excitarat, inde secutam terræ sterilitatem, atque epidemicos morbos grassatos esse. Afflictam ergo Terram-Sanctam solaturus Innocentius, ne ab hoste consumeretur, auxiliares ei copias submittere omni animi contentione satagit, jamque expeditione egregie instructa legationem illuc decrevit, cujus obeundæ onus duo S. R. E. cardinales susceperunt, de quibus præstat Pontificem ipsum audire, ad transmarinos enim patriarchas, episcopos, abbates, priores, et universonum clerum scribentem² (habeatur hujusmodi litteræ post alias datas VIII kal.

¹ Apud Sur. tom. II, die vi April. — ² Baron. ann. 1161. num. 17, 18.

¹ S. Ant. II. par. tit. XVII. c. 9. § 31. — ² Inn. I. v. Ep. xxvi.

Maii) ubi quedam præfatus ait: « Verum quia nec cismarini, nec ultramarini haecenus sicut debuerant, Dominum placaverunt, quasi frustra prædecessores nostri Romani Pontifices laborarunt, frustra laboravit etiam populus Christianus, nisi forsam quamplures etsi Hierusalem terrenam recuperare nequiverint, caelestem tamen, ut credimus, per palmam martyrii sunt adepti. Cum ergo nos prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes fidelium populos ad subsidium Terræ-Sanctæ duxerimus commonendos, et jam eo faciente, qui actiones nostras aspirando prævenit et prosequitur adjuvando, multi nobiles et potentes de regno Francorum, imo etiam multa de diversis partibus multitudo assumpserunt signum Crucis, et in subventionem vestram viriliter accingantur, ne (quod absit), inanis sit labor eorum, si zizania inter eos, superseminante homine inimico, Angelus, qui de ipsorum medio colligat omnia scandala, non mittatur, dilectis filiis nostris Siphrido tituli Sanctæ-Prædix, et Petro tit. S. Marcelli presb. cardd. Apostolicæ Sedis legatis, viris providis et discretis, tam in opere quam sermone potentibus, laborem peregrinationis injunximus, ut uterque, vel alter eorum exercitum Domini cum humilitate præcedat, et cum in concordia foveant, et ad pacem revocent impacatos ». Extat ejusdem Pontificis ad prædictum G... cardinalem legatum datum Diploma¹, quo istiusmodi in ultramarinas partes approximam provinciam impertit.

31. Hic vero depellenda calumnia refutandaque est, quam expeditionis hujus occasione Mathæus Parisius pro more suo adversus Pontifices et curiam Romanam malevolentia suffusus optimo Pontifici inurere his maledicentiæ veneno perlitis verbis nititur²: « Eodem anno cum Innocentius papa ad expeditionem Terræ-Sanctæ, ut dixit, ad occultandam suam avaritiam, infinitam pecuniam ab Ordine Cisterciensi proposuisset extorquere, a B. Virgine correptus ab exactione cessavit, timore percussus ». Hunc sane auctorem Innocentium calumniis proscindere, aliqua interdum pro libidine comminisci, verbaque Romano prorsus indigna Pontifice ex nequitia affligere, Baronius manifesti illum mendacii coarguit observavitque³: et certe quemadmodum in tantum Pontificem præclaris virtutibus conspicuum, atque adeo proborum omnium ore collaudatum, nec mutire quidem debuisset, ita summæ impudentiæ ac dementiæ fuit, virum munificentissimum avaritiæ sordibus oblinere, ejusque accusare criminis, a quo maxime abhorreret. Hæc vero ad liberalem Innocentii animum demonstrandum malevolique hominis mendacia refellenda suffecerint, quæ illius ævi sinceræ fidei scriptor memoriæ tradidit: « Interea D. Innocentius suum jactans in Domino cogitatum, operibus pietatis plane insistebat: nam

valide cum famis invaluisset inedia, ita ut bladum frumenti a viginti usque ad triginta solidos venderetur, et tunc ipse moraretur Anagninæ, protinus remeavit ad Urbem, et cepit necessariam eleemosynas indigenti populo liberaliter erogare, sic autem fecit illas distribui, ut ii qui verecundantur publice mendicare, pecuniam occulte recipere, de qua sustentarentur per singulas septimanas: illi vero qui publice mendicabant, singulis diebus panem acciperent ad sufficientiam universi, quorum tanta erat promiscua multitudo, ut excederent numerum octo millium personarum, alii autem in eleemosynaria domo recipere alimenta; et sic famelicum populum ab imminente periculo liberavit, exhortans divites et potentes verbis pariter et exemplis ad eleemosynas largiendas ».

Cæterum hoc anno id Innocentium præstitisse facile ostenditur, cum Fossæ-Novæ Chronici auctor magnam annonæ caritatem per universam Italiam incanduisse, atque adeo hunc famis annum ab omnibus appellatum testetur: ne autem calumniator aliquis Pontificiam ejusmodi liberalitatem cum hoc pariter anno extinctam arbitretur, cæptam de Innocentio beneficentia narrationem ejus Gesta persequantur:

32. « Ab initio promotionis suæ ad eleemosynas deputavit universos provenus ad se pertinentes de oblationibus Basilicæ S. Petri. Præterea de cunctis provenibus suis faciebat integram decimam in opus eleemosynæ separari, et de residuo licet occultas, sæpissime tamen largas eleemosynas impendebat, universasque oblationes provenientes ad pedes ipsius secundum antiquam consuetudinem accipiebat eleemosynarius erogandas; faciebat ergo famelicos refici, nudos vestiri, virgines pauperculas maritari, pueros expositos enutriti, subveniebat frequenter monachis, et monialibus indigentibus reclusis, et eremitis, domosque religiosas visitabat multoties, et a debitis liberabat, circuibat et investigabat diligenter eleemosynarius ejus pauperes et debiles, maxime nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos, qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus pecuniam destinaret ad victum, et sæpissime talibus quindecim libras per hebdomadas impendebat, exceptis illis, qui quotidie recipiebant aut nummos, aut cibos, aut vestes. Permittebat etiam idem benignissimus Pontifex pauperulos puerulos ante mensam suam post finem refectonis venire ipsius, et de his, quæ eorum eo remanserant, victualia exhiberi. Sabbatis quoque faciebat mandatum, lavans ac tergens et osculans pedes duodecim pauperum, et singulis duodecim nummos impendens, faciens refectorem omnibus ministrari. Fecit etiam propriis sumptibus ad opus infirmorum et pauperum hospitale S. Spiritus in Saxia apud S. Mariam in strata publica juxta Tiberim, ante Basilicam S. Petri quod quantum ditaverit et dotaverit ædificiis, possessionibus et redditibus, thesauris, ornamentis, libris et privilegiis, per se satis apparet, et ut religiosus

¹ Innoc. l. v. Ep. xxvii. — ² Paris. Inst. Angl. an. 1202. —

³ Baron. an. 1197. num. 16, 17, lom. xii.

cultus, et hospitalitatis gratia, quæ nunc vigent, ibidem semper abundent. Instituit etiam apud hospitale prædictum stationem solemnem Domini prima post Octavam Epiphaniæ, in qua populus illic confluit Christianus ad videndum et venerandum sudarium Salvatoris, quod cum hymnis, canticis, et psalmis, et faculis a Basilica S. Petri ad locum illum processionaliter deportatur, et ad audiendum et intelligendum sermonem exhortatorium, quem ibi facere solet Romanus Pontifex de operibus pietatis, et ad promerendam et obtinendam indulgentiam peccatorum, quam exercentibus se ad opera misericordiae pollicetur, ad quæ ut alios non solum verbo provocat sed exemplis, egenis omnibus ad illas spirituales nuptias concurrentibus panes, carnes, et denarios consluit largiri, quorum omnium rationem idem prudentissimus presul exposuit in homilia quam super illius diei Evangelium exaravit. Quantum vero munificus et studiosus extiterit circa cultum et ornatum Ecclesiasticum, sequentia manifestant. Multa adit de innumeris ingentibusque muneribus, quibus plures Ecclesias, monasteria, aliaque sacra loca exornavit, sed ne illa fastidium lectori pariant, consulto omittimus, cum ea præsertim jam in lucem prodierint. Plura de Innocentii effusa liberalitate addi possent, quæ alibi jam dicta, et suo loco dicenda relinquimus. De objecto vero cælesti, quod a Parisio indicatur, cum idem videatur, quod Cæsarius tradit¹, opportuniori loco dicemus alias, nunc cæteras Innocentii res gestas afferamus.

33. *Cum rege Bulgarorum tractat per litteras.*

— Hoc anno magnorum principum litteras, et legationes a remotioribus regionibus excepit, de quibus in ejusdem Pontificis Vita exactissime agitur, cujus nos ordine servato a Bulgaricis rebus narrationem auspicemur. Meminerit lector vigilantissimum pastorem totius Dominicæ gregis curam gerentem legationem cum litteris² ad Calo Joannem Bulgarorum regem misisse. « Joannes autem », inquit Gestorum auctor, « nuntios ac litteras domini papæ devote recipiens, rescripsit hoc modo : « Venerabili³, et sanctissimo patri summo Pontifici, ego Calo Joannes imperator Bulgarorum et Blacorum, gaudium et salutem mando tibi.

« Notum facimus sanctitati vestræ, quod nos recepimus vestras sacrosanctas litteras, quas nobis portavit religiosus archipresbyter Brundusinus, et nos reputavimus eas charas super omne aurum et quemlibet lapidem pretiosum. Unde multas egimus gratias omnipotenti Deo, qui visitavit nos servos suos indignos secundum suam ineffabilem bonitatem, et respexit humilitatem nostram, et rediit nos ad memoriam sanguinis, et patriæ nostræ, a qua descendimus. Et nunc, sancte pater, tanquam bonus pastor, et caput omnium fidelium Christianorum, filios sanctæ Catholicæ et Aposto-

licæ Sedis congregare volens in unum, requisisti nos remotos secundum corpus ». Et infra : « Sanctissime pater, significatis nobis per sacras litteras vestras, quod nos significarem vobis, quid ab Ecclesia Romana petamus; hoc autem petit imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana sicut matre filialitate firmati. In primis petimus ab Ecclesia Romana matre nostra coronam et honorem, tanquam dilectus filius, secundum quod imperatores nostri veteres habuerunt. Unus fuit Petrus, alius fuit Samuel, et alii, qui eos imperio præcesserunt, sicut in libris nostris invenimus esse scriptum. Nunc autem, si placitum est sanctitati vestræ nobis istud implere, quicquid imperio nostro duxeritis injungendum, illud ad honorem Dei, et Ecclesiæ Romanæ complebitur ». Et infra : « Verum si placet vobis, sanctissime pater, mittite nobis magnos nuntios, de quibus nobis per vestras litteras intimastis, et istum destinare cum eis, et tunc certificabimur de prima missione pariter et secunda. Det vobis Dominus multos annos ». Hactenus ad Pontificem Bulgarorum rex.

« Basilium quoque archiepiscopus », subdunt Acta, « hujusmodi litteras papæ transmisit :

« Honoratissimo⁴ et sanctissimo summo Pontifici papæ, ego Basilium indignus archiepiscopus sanctitatis vestræ, et pastor de Zagor. salutem, gaudium, et adorationem merito vobis tanquam patri nostro speciali. Quamvis non possimus vos corporaliter adorare, vos tamen spiritualiter adoramus, notificantes sanctitati vestræ, etc. » Omni officio, ac humanitate refertæ sunt, et in eandem rationem ac regis litteræ scriptæ.

34. « Receplis his litteris », pergunt Gesta, « dominus papa transmisit ad eos Joannem capellanium sumum cum Apostolicis scriptis habentibus hunc tenorem :

« Innocentius, etc.

« Petisti humiliter⁵, ut coronam tibi Ecclesia Romana concederet, sicut illustri memoriæ Petro, Samueli, et aliis progenitoribus tuis legitur concessisse. Nos ergo, ut super hoc majorem certitudinem haberemus, regesta nostra perlegi fecimus diligenter, ex quibus evidenter conperimus, quod in terra tibi subjecta multi reges fuerant coronati. Præterea continebatur in eis, quod tempore bonæ memoriæ Nicolai papæ prædecessoris nostri rex Bulgarorum, ad quorum consulta sapissime respondebat, cum toto regno sibi commisso ad prædicationem ejus fuerat baptizatus, et rex ipse ab eo archiepiscopum postularat. Legatus quoque Michaelis regis Bulgarici cum donis regalibus Adriano papæ prædecessori nostro regias litteras presentarat, et postularat ab eo, ut aliquem cardinalibus in archiepiscopum eligendum dirigeret, quem post approbationem eorum ad Sedem Apostolicam remeantem ipse postmodum consecra-

¹ Cas. l. vii. c. 6. — ² Ann. 1199, m. fine. — ³ Lib. Ep. cxv.

⁴ Lib. v. Ep. cxvii. — ⁵ Ibid. Ep. cxvi.

ret. Cumque idem Adrianus illuc cum duobus episcopis quemdam subdiaconum direxisset, Bulgari corrupti donis Græcorum, et promissionibus circumventi, Romanis ejectis, Græcos presbyteros receperunt. Licet igitur tante memoria levitatis nos usque adeo induxerit ad cautelam, ut nullum ex fratribus nostris, cardinalibus scilicet, præsentialiter ad tuam præsentiam mitteremus; nihilominus tamen dilectum filium I.... capellanum et familiarem nostrum, Apostolicæ Sedis legatum, virum providum et discretum, quem nos et fratres nostri suæ religionis et probitatis obtentu inter cæteros capellanos nostros specials in Domino brachiis dilectionis amplexamur, ad te duximus destinandum, cui etiam commisimus vices nostras, ut in tota terra tua quoad spiritualia corrigat quæ corrigenda cognoverit, et statuat quæ secundum Deum fuerint statuenda etc. » Hortatur, ut legatum benigne excipiat, ejusque salubria monita et statuta servanda curet. Data est hæc Innocentii Epistola V kalend. Decemb. ejusdemque argumenti litteras ¹ ad archiepiscopum de Zagora reddidit.

Misit præterea insignem amoris notis Epistolam ² ad nobilem virum Bellotam principem, cujus etiam memorati Dominici Brundisini archipresbyteri opera litteras ³ acceperat, quibus Pontificis precibus egregius princeps impense se commendabat; præfixus vero iis erat hic titulus: « Ego Bellota ⁴, princeps nimis peccator, adoro majorem sanctitatem vestram superexaltatam universo mundo ». Haectenus ille. Cæterum quid egerit in Bulgariæ partibus Joannes capellanus et legatus, suo loco dicetur.

35. *Quæ gesta ejus in rebus Alexii filii Isachii imperatoris Constantinopolitani.* — Interea nuntii a Constantinopolitano imperatore missi ad Apostolicam Sedem pervenerunt, qua vero occasione hæc fuerit decreta legatio, Innocentii Gesta sic produnt: « Alexius autem, filius Isachii quondam Constantinopolitani imperatoris, de carcere fugiens venit ad summum Pontificem, gravem de patruo suo querelam deponens, quod videlicet patrem suum imperatorem Isachium, quem sicut fratrem et dominum debuerat honorare, crudeliter excæcaverat, et invadens violenter imperium, tam ipsum quam Alexium ejus filium incarcerationat, ferreis vinculis compeditum, postulans de eo justitiam exerceri: contra quem idem imperator nuntios, et litteras suas summo Pontifici destinavit, quarum tenor in ipsis responsivis Apostolicis explicatur, et ad alia quibus idem imperator ei scripserat, respondetur ». Recitantur hujusmodi Apostolicæ litteræ in iisdem Gestis, sed mutilatæ. Nos vero, quoniam multa maximi ponderis amplectuntur, integras ex Innocentii regesto hic rededere operæpretium ducimus ⁵.

« Illustri Constantinopolitano imperatori.

« Litteras et nuntios imperatoriae dignitatis ea qua decuit benignitate recepimus, et tam ea quæ iidem nuntii proponere voluerunt, quam quæ in litteris continebantur eisdem, intelleximus diligenter. Proposuerunt siquidem nobis dicti nuntii tui, et id etiam tuæ litteræ continebant, quod cum Christianorum exercitus, qui venturus est in subsidium Terræ-Sanctæ, proposuerit tuæ magnitudinis terram invadere, et contra Christianos arma movere, nostro conveniebatur officio, ut eos a tali deberemus proposito revocare, ne forte manus suas de Christianorum necesse fœdantes, et Dei exinde offensam incurrerent, ac inimicos Christi debilitati non modicum, non possent aliquatenus impugnare. Ex parte insuper tuæ celsitudinis adjectum, quod Alexio filio Isachii Angeli, quondam imperatoris, qui ad Philippum ducem Sueviæ accessit, ut imperium contra te ipsius possit auxilio obtinere, favorem nullatenus præstaremus, quia imperium non debet ad eum aliqua ratione devolvi, cum illud non per successionem, sed per electionem nobilium conferatur, nisi forte genitus esset post adeptum fastigium imperatoriae dignitatis, quod unquam idem Alexius non poterat allegare, cum, priusquam pater ejus esset in imperatorem promotus, natus fuerit, et quia pater ejus tunc privata erat persona, in imperio non poterat sibi jus aliquod vindicare. Id etiam ex parte tuæ celsitudinis fuit propositum coram nobis, quod cum Fridericus imperator multum offenderit Romanam Ecclesiam, et eam odio iniquo fuerit persecutus, et filii sui patris vestigiis inhærentes eam non modicum aggravarunt, prædicto duci Sueviæ, ut regnum posset modo quolibet obtinere, non præstaremus subsidium vel favorem. Ad quod efficiendum de facili debebamus induci, cum idem Philippus clericali fuerit character insignitus, et personæ hujusmodi nec contrahere possint, nec militari cingulo decorari, vel dignitatem aliquam in populo obtinere, cum sint excommunicationis vinculo innodati.

36. « Nos autem imperiali prudentiæ taliter duximus respondendum, quod prædictus Alexius olim ad præsentiam nostram accedens, gravem in nostra et fratrum nostrorum præsentia, multis nobilium Romanorum adstantibus, proposuit questionem, asserens, quod patrem ejus injuste ceperis, et feceris etiam nequiter excæcari, eos diu detinens carcerali custodiæ mancipatos. Et quia ad superiorem nobis non poterat habere recursum, et nos juxta Apostolum eramus tam sapientibus quam insipientibus debitorum, et justitiam facere tenebamur: cumque nos eidem dedissemus responsum, juxta quod vidimus expedire, recessit a nobis, et ad prædictum Philippum sororium suum concitus properavit, cum quo deliberato consilio sic effecit, quod idem Philippus nuntios suos ad principem exercitus Christiani sine qualibet dilatione transmisit, rogans eos et petens, ut quia pa-

¹ Innoc. l. v. Ep. CXXI. — ² Ibid. Ep. CXX. — ³ Ibid. Ep. CXXVIII. — ⁴ Ibid. — ⁵ Ibid. Ep. CXXII.

ter suus et ipse fuerant jure suo et imperio nequiter spoliati, cum eo Constantinopolitan. deberent regnum intrare, ac ad illud recuperandum eidem præstarent consilium et favorem, promittens eisdem, quod tam in subsidium Terræ-Sanctæ, quam in expensis et donativis eis magnifice responderet, paratus etiam in omnibus et per omnia nostris stare mandatis, et quod sacrosanctam Romanam Ecclesiam vellet juxta posse suum modis omnibus honorare, ac ea efficere quæ nostræ forent placita voluntati. Cæterum dicti principes deliberato consilio responderunt, quod cum in tam arduo negotio sine mandato et auctoritate nostra non possent procedere, nec deberent, nos volebant consulere super his, ac exinde præstolari nostræ beneplacitum voluntatis, inducentes dilectum filium nostrum Petrum tituli Sancti-Marcelli presbyterum cardinalem, qui cum eis transfretare debebat, ut ad præsentiam nostram rediret, et super prædictis omnibus nostram inquireret voluntatem. Verum idem cardinalis ad præsentiam nostram accedens, omnia nobis curavit proponere diligenter, et cum nuntii tui ad nostram accesserunt præsentiam, super his cum fratribus nostris habebamus tractatum, et illud statuimus, quod tibi poterit merito complacere, quamquam plures assererent, quod hujusmodi postulationi benignum deberemus præstare favorem, pro eo quod Græcorum Ecclesia sit Apostolicæ Sedi minus obediens et devota.

37. « Super eo aulem, quod de juvando illo ad Romanum imperium obtinendum, qui Romanam Ecclesiam deberet diligere, et nostris obsecundare mandatis, tua nos celsitudo voluit commoneare : noveris, quod licet prædictus Philippus potens sit et multum abundet, tamen rex Otho adeo nostro studio et diligentia mediante per Dei gratiam est promotus, quod contra eum ille hæcenus non potuit prævalere, ad quod exequendum, quantum nobis subveneris, licet nulla fuerint nobis promissa, imperialis excellentia non ignorat, quod utique tanto gratius deberes habere, quanto id te non promerente noscitur procuratum. Si enim idem Philippus obtinuisset imper. multa tibi ex imperio suo gravamina pervenissent, cum per terram charissimam in Christo filii nostri Friderici illustris regis Siciliæ, nepotis sui, in imperium tuum insurgere de facili potuisset, sicut Henricus olim imperator frater suus per Siciliam tuam proposuerat imperium occupare. Licet autem a tempore inelytæ memoriæ Manuelis prædecessoris tui Constantinopolitanum imperium non meruerit, ut talia efficere deberemus, cum semper nobis et prædecessoribus nostris per verba responsum fuerit, et nihil operibus demonstratum, in spiritu tamen lenitatis et mansuetudinis duximus procedendum, credentes, ut inspecta gratia quam tibi fecimus, emendare celeriter debeas quod tam a te quam a prædecessoribus tuis minus provide hæcenus est omissum, cum et secundum humanam

industriam id deberes studiosissime procurare, ut ignem in remotis partibus extingueres, non mulieres, ne usque ad partes tuas posset aliquatenus pervenire. Rogamus igitur imperialem excellentiam, monemus, consulimus et hortamur, quatenus quicquid super his duxeris statuentium, operibus nobis, et non verbis duntaxat studeas respondere, quia nos dilectionem, quam ad te habemus, in opere demonstrare curavimus et effectum. Disposuimus autem nostrum propter hoc nuntium destinare, qui si forte tardaverit, tu tamen non tardes super hoc nobis, sicut expedire cognoveris, respondere. Dat. Lat. XVI kal. Decemb. »

38. Quod vero ad Alexium spectat, qui jam ad Philippum advolarat, Innocentius hujusmodi protectionem confirmat, tum illius ante superiori meminit Godefridus ¹, Urspergensis ², et Guntherus ³ in Constantinopolitana historia, sed præstat Nicetam ⁴ hæc monumentis Annalium mandantem audire : « Alexius fratrem Isaacium imperio dejectum excecavit : sed cum ejus custodia non prorsus negligenda esset, oblitusque inuri calamitates, nec deleri posse, et vindictam non perpetuo stertere, sed seris gaudere mutationibus, et celeriter ingruentem tacito eos pede consecrari, qui nefaria facinora perpetrent, fratrem juxta duas columnas, quæ in freti littore sunt, libere vivere passus est, neque quemquam ad eum trajicere velet. Erat igitur cujusvis Isaacium adire : tum vero Latinarum, cum quibus arcana consilia de ulciscendis injuriis, et evertendo fratre Alexio conferebat, literis ad Irenem filiam missis, Philippi Alemannorum regis conjungem, quibus eam ad opem sibi ferendam instigabat, atque inde literas recipiebat, quibus quid agendum esset monebatur.

« Deinde filius quoque ejus Alexius, custodia eductus, libere quo libuit ambulavit, et ab imperatore contra Protostratorem exituro, itineris comens est assumptus. Is vero de sententia patris cum Pisano quodam maximæ rotundæ navis domino consilio fugæ inito, navigandi opportunitatem captabat, quæ cum contigisset, majus navigium plenis velis ad Hellesponti Auloniam fertur : minus vero Athyræ Alexii recipiendi causa appulit : et quo id consilium lateret, nautæ arenam intulerunt, suburrandi scilicet vacui navigii gratia, quo Alexium Democrania eo profectus consensu, ad magnam navem pervehitur. Fuga ejus cognita, mittuntur ab imperatore, qui navem perscrutentur, nec tamen Alexium deprehendere potuerunt, nam coma in orbem raso, et Latina veste induta, ut in turba magna obversans inquisitores latuit, perductus in Siciliam sorori indicatur : quæ justo præsidio misso, fratrem amplexa, maritum Philippum oral, ut patri suo pro virili opem ferat, simul et

¹ Godef. in Annal. an. 1201. — ² Ursperg. in Chron. — ³ Nicet. Annal. l. III. — ⁴ Apud Canis. antiq. lect. tom. v. p. 283.

imperio et lumine privato : fratrem quoque juvet exulem et extorrem et errantium stellarum instar vagantem, neque quicquam ferentem secum præter corpus ». Hactenus Nicola.

Cæterum ut Philippus Sævus in Alexium se gesserit, in Actis Innocentii traditur : « Ipse vero (nimirum Bonifacius Montisferrati marchio, dux Christiani exercitus) de Francia per Alemanniam transitum fecit, ubi cum Philippo duce Sueviæ, qui se regem gerebat, dicebatur habuisse tractatum, ut Alexium sororium suum, filium videlicet Isaacii quondam Constantinopolitani imperatoris, cujus sororem ipse Philippus duxerat in uxorem, a fœdo captivitalis ergastulo fugientem, reduci faceret Constantinopolim ab exercitu Christiano ad obtinendum imperium Romanæ, de quo cum idem marchio ad summum Pontificem accessisset, cepit agere a remotis, sed cum intellexisset ipsius animum ad hoc non esse directum, expeditis negotiis ad crucis officium pertinentibus ad propria remeavit ». Quæ deinde secuta, infra aperiemus.

39. *Regis Armeniæ ad Pontificem legatio et officiosissime hinc inde litteræ.* — Reliquum nunc ut de tertia legatione dicamus, quam princeps alter, Armenorum scilicet rex, post aliam anno millesimo centesimo nonagesimo nono, ut vidimus, ad Romanorum Pontificem decretam misit, de quo Innocentii Vitæ scriptor : « Iterum idem rex alium militem ad Sedem Apostolicam destinavit, per quem talia scripta dixerit ». Pergit prolixiorem ipsius Epistolam recitare quæ habetur etiam in hujus anni regesto ¹ ubi gratias Pontifici agit, tum quia nuntium suum benigno et honorifice accepisset, tum etiam quia S. Petri vexillum quod petierat, regi, ut vidimus ², per eum transmisisset, quod semper ante se in crucis hostes ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ gloriam latum iri pollicetur, additque : « Precari autem et exhortari nos voluistis, ut contra conatus et violentias paganorum nos murum apponeremus ascendentibus ex adverso quod quidem qualiter hactenus fecerimus, vestræ prout credimus, non extat incognitum paternitati, atque de cætero pro lege vestra, et defensione fidei Christiani mandati vestri gratia, fortitudinis nostræ clypeum in manu forti et brachio extenso contra barbaricas nationes opponemus, quousque desideratum nobis nuntium mittatis. Mandastis sæpe et sæpius, quod daremus pacem Antiochiæ et comiti Tripolitano, quod amoris vestri gratia utrumque bene asserimus. Verum nulli veniat in dubium, quod per Dei gratiam bene non habeamus posse Antiochenorum repugnantiam, et audaciam refrænare, etc. » Queritur de comite Tripolitano et Antiocheno, missos fuisse ab illis oratores ad Homocodium crucis Christi hostem, ut percusso fœdere ipsum in Armeniam incitarent, multa et gravissima damna rei Chri-

stianæ intulisti, se quoque plures labores tribus mensibus in Antiochenorum finibus tulisse, atque invitum ab expugnatione Sarracenorum divisum : tum rogat, ut crucesignatorum exercitum mittat, egregiam enim ab multa Sarracenorum bella preferendæ Christianæ fidei spem atque occasionem explicari, et si in mutuam amicitiam coierint, eorum impetus Christianos non laturos; de Rupini vero controversia hæc adjicit : « Super hoc quod nobis scriptis de negotio Rupini nepotis nostri, quod, absente alia parte, super re incerta non vultis nec debetis iudicium proferre, hoc exigit universale jus; verum pulsati sumus non modica lætitia, eo quod causam nostram in manibus legatorum vestrorum commisistis, et litteris et firmis mandatis non in manibus personarum nobis suspectarum, super quo sanctitati vestræ gratiarum exsolvimus actiones assiduas, et omnium conditori laudes referimus copiosas : ad hoc piissimam paternitatem vestram exposcimus, et flexis genibus flagitamus, quod cum legatis vestris, de quibus non modicum confidimus, venerabilem archiepiscopum Maguntinum, ad succursum Terræ-Sanctæ futurum in eadem causa nostra iudicem constituere dignemini, quia nihil est, de quo magis lætificari possimus ». Conradum intelligit, a quo, ut diximus, ¹ ex Apostolicæ Sedis præscripto corona fuerat redimitus : cum enim has dedit litteras, priori scilicet anno, de ejus morte nuntium minime acceperat. « Scripsistis enim nobis, quod per litteras vestras misistis comitis Tripolitano, ut de alieno jure se subtraheret, quod gratum ducimus et acceptum, et vobis universas gratiarum exsolvimus actiones, sed etiam nihil nobis profuisse, quod insidiatur ut lupus in absconditis, et non cessat diu noctuque sibi, quos potest, Antiochenos et pretio et precibus attrahere.

40. « Igitur sanctitatem vestram latere nolumus, quod mense Julii exercitum nostrum congregavimus contra barbaricas nationes, quas durius cum Dei auxilio lædere sperabamus, propter discordiam inter eos emersam, in quo negotio misimus pro Templariis morantibus in regno nostro, de possessionibus valentibus viginti millia bisantiorum, ut venirent in auxilium nostrum ad honorem et defensionem Christianitatis, qui Antiochiam usque venerunt, nos in propria persona cum gaudio et exultatione usque ad fines Antiochiæ obviam eis exivimus. Ad hoc destinavit nobis litteras magister Templi, ex parte vestra directas, quas cum vidissemus, eo quod decuit honore suscepimus; quibus perfectis, per earum tenorem intelleximus vos nos precari, ut eis redderemus Gaston ², et nos in momento pro magistro et quibusdam fratribus suis misimus secundum preces vestras, causa loquendi cum eis, qui ad nos venientes tractaverunt nobiscum colloquia. Post multas verborum nebulas, rogavimus magistrum

¹ Innoc. I. v. Ep. XLIII. apud Innoc. I. II. Ep. cclix. — ² Ann. 1199.

¹ Ann. 1199. — ² Innoc. I. II. Ep. cclli.

Templi, ad supplendas preces nostras, ut ipse, et D. patriarcha Antiochenus et nos mitteremus nuntios nostros simul ad Sedem Apostolicam, quia per manus vestras ipsum Gaston, sopita omni accusatione Templariis reddere volebamus, et Rupinum dilectum nepotem nostrum ad nutriendum et custodiendum bona fide, et sine malo ingenio in ipso castello eis tradere cupiebamus, et ut deberent semper esse auxiliantes prædicto puero ad acquirenda jura sua, in quantum dignitas Ordinis sui permetteret, et ut quodlibet damnum in regno nostro per ipsum castellum non contigisset, et donec nuntii nostri irent et redirent precumstrarum obtentu, quantum valebant redditus pertinentiarum ipsius castelli in corpore terræ nostræ Templariis restituere volebamus, etc. » Queritur Templariis oblatum foedus respuisse, cum Armenum Sarraceno bello implicitum vidissent, atque rogatos, ut vires suas ad propulsandos infideles conjungerent, vel saltem Armeniam, dum ipse absessel, tenerentur, non modo respuisse preces, verum etiam regnum se absente infestasse: « Præterea nos obedientiæ vinculis de cætero Apostolicæ Sedi esse obligatos non dubitatis. Eapropter, si placet sanctitati vestræ, cuiuslibet alteri Ecclesiæ Latine nec volumus nec debemus alligari. Hinc est quod sanctitatem vestram humiliter flagitamus, quatenus nobis litteras apertas mittere dignemini, ut non teneamur, nec Latini de terra nostra de quolibet conditione, excepta sancta Romana Ecclesia, cuiuslibet Ecclesiæ Latine; et quod non habeat potestatem, non seu Latinos de terra nostra excommunicandi, vel sententiam in regno nostro profereendi super Latinos quolibet Ecclesiæ, excepta, ut dictum est, Sede Apostolica, etc. »

Porro extat Pontificium hoc anno kal. Julius datum Diploma ¹, quo Innocentius indulget, ut quemadmodum rogarat, Armeniæ regnum Romano Pontifici tantummodo obnoxium esset, utque tantum regem de Christiana re bene meritum gratia prosequerentur, Diploma edidit, quo a Romana tantum Sede, ejusque legato omnes vel Latinos, vel alterius gentis, qui in eo regno versarentur, pendere jussit, vetuitque ne quis præter Romanum Pontificem in Armenos censuris Ecclesiasticis animadvertere posset.

« Volentes igitur, quantum cum Deo possumus, tuæ serenitati deferre, et cum honestate nostra petitiones regis exaudire, tuis precibus inclinati auctoritate presentium inlibemus, ne quis in te, vel regnum tuum, aut homines regni tui cujuscumque conditionis existant, qui mediantibus tantum ejusdem regni prælatis Sedi Apostolicæ sunt subjecti, præter Romanum Pontificem, aut ejus legatum, vel de ejus speciali mandato discretionem Apostolicam audeat exercere. Nulli ergo inhibitionis, etc. »

41. Quanta Armenorum in Apostolicam Se-

dem religio ac pietas esset, ob quam ea prærogativa gaudere meruerunt, illustrant patriarchæ ipsorum litteræ, quem Catholicum aiebant, quibus Romano Pontifici egit collatum Leoni regium honorem gratias egit amplexissimas, rogavitque laborantibus, ac periculis undique ab Sarracenis cinctis succurreret, quæ cum Romanæ Ecclesiæ dignitatem commendent, Annalibus inserendæ fuerunt.

« Litteræ Catholici Armeniorum ad dominum papam.

« Post Deum ¹, qui est caput omnium honorum, Apostolicam Sedem tenenti, et summo capiti totius Ecclesiæ et totius terrænæ Sedis magno Christi confessori, primæ domui hospitalitatis totius populi, et religionis, et successori beati Petri majoris nati post Christum principis, et patris totius mundi, sedenti secundum Deum, et portanti Christum in corpore suo, Innocentio Dei gratia summo Pontifici, et universali papæ summæ Sedis Romanæ Urbis, qui imperiali triumpho universum mundum suo subjugavit dominio, et nostro in Christo patri spirituali tantæ civitatis gloria sublimato, Gregorius minimus, episcopus Catholicus omnium Armeniorum peccator, et servus fidelium Christi, omnesque archiepiscopi, episcopi, abbates, sacerdotes, et clerici sub nostro regimine viventes, orationes in Domino assiduas.

« Quia supra Sedem dilecti discipuli Christi sedetis, universæque dominamini Europæ, eo amplius vos de jure venerari debemus, et quia pater estis totius fidei Christianitatis, mandatum vestrum eum amore recipimus et posuimus super oculos et faciem nostram, et referimus laudes Creatori totius mundi, et benedicimus Deum patrem nostrum, qui dignatus est in nos tantum amorem habere, ut ipse amor noster fieret ». Et infra: « In Christo igitur gavisi sumus, quia mater Ecclesiarum, quæ totum orbem sua claritate irradiat, voluit Catholicam Ecclesiam Armeniorum bono corde respicere et consolari; eo namque quod ita nos respexit, gaudemus in Christo, nam oculi nostri nobis non dederunt malum exemplum ad instruendum fratres et subjeptos nostros, ut præcipiantur, docente Christo, ne ostendamus gentibus malam consuetudinem. Nos vero, qui minimi sumus, certissime scimus, et per nos tota Armenica Ecclesia novit vestrum apparentem et clarum amorem, et imo clarius vestrum recognoscimus amorem, quia diligitis in Christo nostrum dilectum filium Leonem triumphantem regem Armeniæ, et sic adimpletum est, quod per Apostolum Paulum dicitur: Honorate alterutrum; et Dominus dicit: Quod tibi vis fieri, alii facias.

42. « De cætero Ecclesia Armeniorum per me et per populum tam majores quam minores, qui sunt in montibus et abbatibus, simul manibus elevatis pacem a Deo exigimus, et gratiarum actiones

¹ Extat in Vita Innoc.

¹ Lib. v. Ep. XLV.

vestræ exsolvimus paternitati propter honorem quem rex noster triumphator a vobis semper recepit. Nostræ itaque parvitatibus voluit, et est, et erit in perpetuum, quod quamvis, Deo volente, hæc dignitate fructi fuerimus, dilectum in Christo filium nostrum regem, omnes barones et fideles suos sub vestro dominio stare faciemus : hinc est, quod precibus assiduis vos precamur ; ut non tradatis oblivioni ipsam regem nostrum vobis devotum, neque Orientalem plagam, neque domum Dei, imo succurrere oppressis, prout Deus vobis inspiravit, et genibus, et cæteris necessariis ». Et infra : « Recepimus ex parte Dei et vestra remissionem peccatorum, et idem mandatum augmentavimus auctoritate Dei et vestra omnibus sub sacerdotio nostro constitutis, et præconium non cessamus alta voce mittere, et prædicare sanitatem infirmis, et remissionem peccatorum, et Dominus dixit contrito : Remittuntur tibi peccata, et quia credidit, recepit sanitatem. Item dixit ei : Tolle grabatum tuum et ambula : quia qui plus diligit, plus accipit, et vos qui consilium Dei scitis, hoc, quod remittitis, remissum est. Idem habemus mandatum præcepto Dei et vestro remittendi peccata omnibus, qui pro lege Dei fundunt sanguinem. Nam nostra vita alligata est filiis ancillæ Abrahamæ, qui crescent sicut spinæ, nos volentes suffocare et sicut serpentes nos deglutire volentes, et propter inflammationem suam nocte dieque non cessant mordere creaturas Christi, nec permittunt eas quietem habere, sed semper exasperant et infestant. Mane dicimus, quando venit vespertum ; et sero, quando venit mane, cum dolore et anxietate nunc usque sustinimus, nec est, qui ad lætitaniam nos protrahat, etc. »

43. Acceptis iis litteris Innocentius eodem quo ad regem scripserat die officiosissimis verbis rescripsit ¹, se Armenos arctissime semper amore complexurum, omnibusque persecutorum studiis, ac postquam brevi compendio recensuit, quæ ab eo acceperat, hæc adjecit : « Nos autem, qui diligere debemus proximos sicut nos ipsos, de tuæ fidei puritate gaudemus in Christo, et te velut venerabilem fratrem nostrum, et magnum Ecclesiæ Dei membrum gerimus in visceribus charitatis, ac charissimum in Christo filium nostrum L. regem Armenorum illustrem honorare disponimus, et universum Armenorum Ecclesiam, ut pote filiam Sedis Apostolicæ specialem confovere ». At de subsidio hæc subdit : « Ne autem hæres sit filius ancillæ (Agar scilicet, a qua Agareni Christianorum infensissimi hostes) cum filio liberæ ; imo ne ancillæ filius hæreticis liberæ sibi amplius hæreditatem usurpet, sed ancilla potius, et ejus filius expellatur, posuimus signum Thau in frontibus gementium et dolentium, ita quod per Dei gra-

tiam crucesignatorum exercitus Venetias applicuit pro parte majori, unde in proximo naves ascendent in Terræ-Sanctæ subsidium transituri ». Hæc Innocentius, qui longe antea Sisensi archiepiscopo cancellario Armeniæ religiosissime commendarat, ut in adducendis ad Romanæ Ecclesiæ obsequium Armenis operam collocaret ; nec frustra ea monita dederat : is enim redditus summo Pontifici litteris ¹, in illius obsequium non humillime mode procuravit, verumetiam cæteros ad officium impulsurum spondidit, precibusque infirmis expelvit, sibi mitram et pallium mittere dignatur.

44. « Quia in remotis partibus inter barbaricas nationes ad Dei servitium sumus constituti, et in propria persona vestram nequimus, quod moleste ferimus, visitare paternitatem, flexis genibus cordis vestræ supplicamus sanctitati, ut nos non tradatis oblivioni, imo tanquam obedienti vestro mandatum vestrum humeris nostris imponere non dedignemini, scientes nos ad omnia beneplacita vestra promovenda et exequenda tam mente quam animo promptos et paratos esse. Præterea nova vestra planta effecti, nulla precum instantia exposcimus, ut in memoria dilectionis sanctæ Sedis Apostolicæ annulum, mithram et pallium nobis mittere dignemini, et ut eandem remissionem, quam peregrinis transfrelantibus pro Dei servitio conceditis, ex parte vestra militibus pugnantibus sub illustri rege nostro contra crucis hostes pro honore et defensione Christianitatis, confirmare possimus, qui hujus remissionis gratia sumplis animi viribus in bello fiant audaces ».

45. Egregium illius in Apostolicam Sedem studium collaudavit Innocentius ², gratulatus divino lumine collustratum primum Ecclesiæ Romanæ agnovisse, tum mithram et pallium Solfridi, et Petri cardinalium opera ad ipsum missurum pollicitus est : « Ei a quo bonum omne procedit, licet exiles, quas possumus tamen gratiarum exsolvimus actiones, quod tam pium tibi tribuit intellectum, et animum tam humilem inspiravit. Tibi quoque sicut venerabili fratri nostro magno Ecclesiæ Dei membro deferre proponimus, et preces tuas in his, quæ a nobis secundum Deum postulaveris, exaudire. Super eo autem, quod a nobis per tuas litteras postulasti, ut fraternitati tuæ pallium destinemus, annuere tuis desideriis cupientes, per dilectos filios Solfredum (Goffredum) tituli S. Præcedis et Petrum tituli S. Marcelli presbyteros cardinales Apostolicæ Sedis legatos, quos in Terræ-Sanctæ subsidium destinamus, pallium, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore beati Petri sumptum, transmittimus tibi, ab ipsis, vel eorum altero juxta formam solitam, quam sub bulla nostra dirigimus, solemmiter conferendum, etc. Dat. Lat. »

¹ Ep. XLVI.² Apud Innoc. I. v. Ep. XLVII. — ³ Ep. XLVIII.

INNOCENTII III ANNUS 6. — CHRISTI 1203.

1. *Splendidissimus militiae apparatus pro nova expeditione in Terram-Sanctam, et Innocentii circa idem studia.* — Confluentibus certatim sub Crucis signa Italis, Germanis, Ungaris, Gallis, Belgis, Anglis, aliisque populis, ingentium rerum expectationem, ac triumphorum spe Occidentalium erexit animos, atque Orientem horrore concussit annus Christi millesimus ducentesimus tertius, Indictione sexta: quo Innocentium Romanum Pontificem ad militarem instruendum apparatus, atque exercitum in Terram-Sanctam transmittendum, omni cura et cogitatione defixum, atque in eos, qui illi moram atque impedimenta inferrent, serio animadvertentem cernere licet. Quæ ex ipsius Gestis, et Epistolis, ejusque temporis auctoribus exactissime describere operam navabimus, et nonnulla breviter, quæ ante hunc annum gesta fuere, perstringemus. Tantum igitur, tamque magnifice bellicum apparatus adornatum, tantamque Venetiis classem comparatam, et Christianos, qui induerant crucem, tanta religione animique ardore prosilisse in arma, ut non modo Hierosolymitana provincia recuperanda, sed etiam Babyloniam imperium eo obtinendum bello putaretur, tradunt hæc verba Innocentii Gesta: « Termino igitur constituto, cruce signatorum exercitus ad partes Venetiarum accessit, tam multus et fortis, devotus et timoratus, ut absque dubio crederetur, quod per eum Dominus antiqua miracula innovaret, nec solummodo recuperaretur Hierosolymitana provincia, sed et regnum Babylonicum caperetur: nam et Veneti tam magnifice navigia præparaverant, ut a longis retro temporibus nedom visus, sed nec auditus fuerit tantus navalium apparatus ». Hæc ibi; quæ, ut maximi ponderis ac momenti ab illius ævi scriptoribus confirmanda videntur.

2. Quod ergo attinet ad exercitum Venetiæ profectum, videamus in primis, quæ in Constantinopolitana Historia¹ Guntherus Parisiensis cœnobii, in Basiliensi diœcesi Cisterciensis monachus, ut a Martino ejusdem monasterii abbate oculato

teste acceperat, monumentis exaratum reliquerit. Martinus igitur summi Pontificis jussu, ut scribit auctor, signo Crucis accepto, alios ad idem suscipiendum adhortatus, ingentem hominum vim in Transalpinis regionibus ad militiam Christi inflammavit, exercitumque omnibus admiratione defixis virum religiosum potentissimas copias ducere, atque obviam certatim effusis populis Venetiis perduxit: ob quod facinus tantum decus collegit, ut jam fama illius late se circumferret, ac D. Martino Turonensi hominum sermonibus pæne æquaretur; tum adjecit summo ab episcopo Veronensi honore, omnisque amoris ac benevolentiae significatione exceptum, omnesque eo cruce signatos confluisse, qui Venetiis Alexandriam petere ad eam expugnandam meditabantur, cum inlitas in Syriam indicias salva fide abrumpere atque infringere non liceret; ac de ducibus hæc tradit: « Erant autem in exercitu signatorum famosi et potentes viri quamplures, tam seculares quam Ecclesiastici, inter quos Baldinus (Balduinus) comes Flandrensis, et Bonifacius marchio de Monteferrato auctoritate et viribus atque consilio præcipui habebantur ». Expeditionis illius præcipuos duces Nicetas Chroniata nominat¹, quos ingentis staturæ, et molis giganteæ fingit: « Erant ii (inquit) Montisferrati marchio Bonifacius, Flandriæ comes Balduinus, comes S. Pauli Ericus, Pleæ comes Doloicus, et alii complures audaces bellatores, et statura suis hastis propemodum pares ». Plura alia cruce signatorum ducum nomina Jacobus Meyerus in Flandricis Annalibus² recenset: at de navali apparatu, qui summa magnificentia instructus fuit, in eo comparando annos tres collocatos Nicetas asserit, quibus mille cataphracti equites, et ad triginta milia annorum equitum, qui scuto utebantur, imposita fuerunt: « Igitur toto triennio Venetiis fabricatæ sunt celeres naves equestres c. et x, naves longæ lx, rotundæ ultra lxx sunt coacte, quarum una ob insignem magnitudinem mundus ab eis appellabatur: eas naves constituto tempore conscenderunt equites calaphracti m, seu-

¹ Apud Canis. tom. v. antiq. lect., pag. 378.

² Nic. Chron. Ann. l. III. — ² Jacob. Meyer. an. 1203.

lata mxxx, plurimis armorum generibus instructi, sed plerique zagrototæ ». Memorati porro Flandria: Annales tradunt, instructam ingentem classem, quæ ad triremes lxx, onerarias lxx, hippagones centum et viginti ascenderet.

3. Auctiorem paulo etiam fuisse scribit Andreas Dandalus¹, dum ex trecentis fore navibus conflamam tradit, ac nonnulla de Henrico Dandalo, Venetiarum duce, elogia præmittit: « Dux, licet senex corpore, animo tamen magnanimus, ad exequendum hoc personaliter se obtulit (nimirum Gallorum crucesignatorum oratoribus), et ejus pia dispositio a concione laudatur, et decernitur, ut eo absente vir inclytus Raynerius Dandalo, natus ejus, patris vice fungatur. Sequenti anno, (undecimo scilicet dncatus Henrici, qui in superiorem Christi annum incurrit), paratis galeis et aliis navigiis, comites Gallici cum militia, equis et pedibus ascendunt naves, et dux cum multitudine Venetorum et Italicorum, portumque de mense Octobris feliciter exiit. Trecentorum fere navigiorum stoltus erat ». Consentiant his Jordani verba: « mcccj, mense Octobris exiit de Venetiis (de duce loquitur), et eos usque Jaderam duxit; et ibi erant navigia quasi trecenta ». Transmiserat autem² Pontifex Venetiis legatum Petrum tit. S. Marcelli presbyl. cardinalem, ut cum exercitu Christiano iter conficeret: at Veneti cum præviderent eum ipsorum consilia de Jadera excindenda discussurum ac disturbaturum, noluerunt in naves excipere, ut legati, sed tantum concionatoris sacri munere fungeretur. Quod acerbo animo tulere Franci, legatusque ad Pontificem redire coactus, cuncta ci aperuit, qui litteris universos crucesignatos Christianorum terras invadere, intentato anathemate, prohibuit. De quibus agens Guntlerus hæc prodidit³, crucesignatos incredibili cupiditate petendæ Alexandriæ arsisse, cujus obliandæ spes ingens affulgebat, cum illa quinque annorum fame, non fluente Nilo, atrita esset, atque ingens hominum multitudo perisset, alii imbelles tractandis armis viderentur; sed Venetos naves negasse, ni prius Jaderam, Dalmatiæ urbem, cepissent, cum ipsos incederet vindictæ cupiditas ob amissas quasdam mercibus onustas naves, quas Jaderitini occuparunt. Choniata vero⁴, violato quodam fœdere, in se Dandalum Venetorum ducem concitasse tradit; at Jordanus⁵ ac Meyerus⁶ Vene-

tique historici¹ Jaderinos a Venetis ad Ungaros tum defecisse affirmant, de cujus urbis expugnatione hæc Andreas Dandalus in Henrici Dandali historia refert (I).

4. Dux illico cecedens cum stolo Jadram pervenit, quæ favore regis Ungariæ in rebellione hue usque permanserat, et obtemperantibus (optantibus) Francis incolas movuit, ut solita ad eum subjectione redirent: quibus renuentibus, jubet arma capere et contra civitatem insultum facere. Illi integra die renovatis instabant viribus. Jaderenses itaque pondus prælii non ferentes, mane sequenti se voluntati ducis sine aliqua conditione submitserunt. Dux autem consilio totius populi Veneti tunc præsentis, maritimos muros circumquaque dirui fecit, et ibidem hævare disposuit. Cives itaque Jadra, ducis gratiam non mereri formidantes, et de regio favore confisi, ex urbe exiverunt ». Eadem repetit Jordanus: Quæ licet exente anno superiore contigerint, in hoc tamen inserere visum est, ut eo spectantia conjungeremus. E Jadera ergo excidio hausit gravissimum dolorem Pontifex, et crucesignatos ab inferenda nova Jadera vastitate absistere jussit, aculeatisque litteris² perstrinxit, quæ ab hisce verbis ducunt exordium: « Dolemus non modicum, et movemur, quod his, quibus remissionis impendere gratiam solebamus, et æternæ polliceri retributionis argumentum, nunc, quod sine merore multo non dicimus, nostræ salutationis alloquium, et Apostolicæ benedictionis prædium cogimur denegare ».

5. Permoti³ his litteris Galli episcopum Suesionensem, Martinum abbatem, ac magistrum Joannem Parisiensem misere ad Innocentium, quem flexere ad clementiam: illiusque jussu censuris soluti sunt, cum sacramento prius se devinxissent, Pontificis omnibus imperiis ad præterita expandi obsequentes futuros, eaque de re publicum syngraphum, subjecta verborum forma conceptum⁴, tradidissent.

« Balduinus Flandriæ et Hannoniæ, Ludovicus Blesensis et Claromontanus et H. S. Pauli comites; Oddo de Chanliet et W. frater ejus omnibus ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem in Domino. Notum fieri volumus, quod super eo, quod apud Jaderam incurrimus excommunicationem Apostolicam, vel incurrisse nos linemus, tam nos quam successores nostros Sedi Apost. obligamus,

¹ Andr. Dand. hist. Ven. l. x. c. 3. — ² Vit. Innoc. auct. — ³ Guntl. in histor. Constantinop. apud Canis. antiq. lect. tom. v. pag. x65. — ⁴ Niceph. Chron. l. III. — ⁵ M. S. bibl. Vat. signal n. 1960. — ⁶ Meyer. in Annal. Flandr.

⁴ M. S. diarium Venet. Andr. Dand. ubi sup. et alii. — ² Innoc. l. v. Ep. CLXII. — ³ Vita Innocentii auct. Gunther. apud Canis. ubi sup. pag. 366. et alii. — ⁴ Extat apud Ino. l. vi. iosert. in Ep. xcix.

(1) Jadera urbs in D'ratia princeps una cum reliquis ejus tractus urbibus Venetiis parebat. Sed cum ejus urbis archiepiscopus subesse Gradensi patriarchæ, agentibus Venetis, coactus fuisset, Jaderitani cives acerbè id ferentes, non semel vel jugum excusserunt, vel Hungariæ regum armis non invitè cesserunt. Sæpius tamen Venetorum potentiam experti sunt superiore, donec anno, quantum ex Dandulo conjuncto, 1188, defectionis iterum factus fuerat, et in sua adhæ: pertuacia anno 1202 perseverabant, Veni-ti occasione hanc crucigerorum nacti sunt, ut rebelles redigerent ad imperium. Tota hæc classis e Veneto portu solvit in *Ocleva S. Benigii*, id est, de viii Octobris 1202, teste Ville Harduino, qui præsens aderat, et historiam de expeditione hæc Constantinopolitana oculatus rei testis gallice scripsit. Jaderam appulerunt die x Novembris, urbemque obsidere ceperunt die xii ejusdem mensis, et post quintam denum obsidionis diem, id est, die xvii, ut ego interpretor, cives delictionem non alia conditione pacti sunt, quam ut liberi dimitterentur.

quod ad mandatum ejus satisfactionem curabimus exhibere. Dat. apud Jaderam anno Domini mœciii, mense Aprilis ». Transmisere illud syngraphum ac inseruere aliis litteris ¹ idem principes, quibus significauerunt Innocentio, se ad paterna imperia, quamvis duriora, animum fregisse: atque in alia litterarum parte ipsum mulcere studuerunt, ut æqui ac boni acciperet, si Apostolicas litteras, quibus inferebatur Venetis anathema, suppressissent.

6. Adjunxit suas Gallorum precibus Bonifacius marchio Montisferrati, præcipuus in exercitu dux, quem Innocentii Gesta Pontificiis jussis obsequentema Jaderæ expugnatione abfuisse testantur: datisque Pontifici litteris ² id se præstitisse non ad infruenda Sedis Apostolicæ jussa, sed ad illius gloriam tuendam significavit, cum ostensis litteris abruptum videretur exercitus cujus cogendi comparandique auctor ipse Pontifex extitisset.

7. « Sanctissimo patri et domino Innocentio, divina providentia summo Pontifici, Bonifacius marchio Montisferrati cum osculo pedum paratam ad omne obsequium voluntatem.

« Paternitatis vestræ litteris a baronibus exercitus signatorum acceptis, et cum omni reverentia et devotione, præsertim sine recognito juramento absolutionis beneficium Apostolicæ consecutis, per nuntium venerabilis patris nostri Petri tituli Sancti-Marcelli presbyteri cardinalis Apostolicæ Sedis legati, communicato baronum consilio, intellexi super facto Jaderæ per eundem nuntium ad duces et Venetos a Sede Apostolica excommunicationis litteras emanasse. Attendens igitur, imo tenens pro certo, quod eo loco et tempore litteræ vestræ nullatenus possent ostendi, quin statim noster dissolveretur exercitus, et stolum rumpereur; reminiscensque de consilio vestro multa dissimulanda fore loco et tempore, si Veneti ad dissolutionem stolii aspirarent, divini amoris intuitu, necnon et pro Sedis Apostolicæ reverentia, a qua stolum et initium habuit, et postea firmentum; consilium habui litteras illas ad tempus supprimendas, donec mandatum vestrum, atque consilium iterata perciperem jussione, easque de manu nuntii vestri cum omni humilitate flexis genibus magno compunctionis, et devotionis spiritu suscepi, viroque religioso... abbati Laudensi ad tempus tradidi conservandas, super his potius obedientiæ filialis expectans mandatum, quam Apostolicæ indignationis offensam ex piæ intentionis actu necessario incurrisse. Intellexi etiam a duce et a quibusdam Venetis familiaribus nostris, quod super facto Jaderæ nuntium proprium incontinenti vestræ transmitterent sanctitati, qui utrum hæctenus ad Sedem Apostolicam pervenerit, ignoramus: qua spe suspensus nuntium hæctenus distuli transmittendum. Hinc est quod paternitati vestræ cum omni devotionis et humilitatis affectu

supplico, ut vestrarum suppressio litterarum, quæ quidem humilitatis meæ ministerio facta est, et discretionis ac pietatis vestræ confidentia, pacis vestræ tranquillitatem in aliquo non moveat, vel conturbet: præsertim cum ego et barones exercitus mandatum vestrum parali sinus exequi, quicquid iterata nobis injunxeritis jussione. Confidimus enim, quod circumspeditioni vestræ magis complaceat ex sustententia modica stolium simul stare, quam ex litterarum vestrarum ostensione subita deperisse ».

8. Remisit severiorem in Venetos animum Pontifex ad marchionem Bonifacii et Gallorum proceum gratiam: quibus consulentibus Apostolicam Sedem, uti se gerere deberent cum illis in castris, refert Gestorum Innocentii auctor, Pontificem respondisse, posse ipsos cum Venetis agere, eorumque uti opera, donec in Syriam appulissent. Ne vero commeatuum laborent inopia, ea de re ad Alexium imperatorem dedisse litteras, eumque pollicitum non defuturos; si vero negarent Græci, subjecto consilio cruce signatos instruxit ³.

« Si forsitan ea vobis contingerent denegari, cum vos devoveritis ad commune obsequium Crucifixi, cujus est terra et plentitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in ea, posset utique non absurdum videri, ad similitudinem imperatoris terreni, de quo cautum est in jure civili, quod si ejus exercitus indigerit alimentis, ea poterit accipere undecumque: possitis et vos cum timore Domini, sub satisfaciendi proposito, ad necessitatem tantum ea sine personarum accipere læsione, etc. »

9. *Crucesignatorum iter in Syriam et magnum sanctitatis specimen.* — Agitabant alia in Græcos consilia, de quibus agetur inferius, cruce signati, quos cum Petrus tit. S. Marcelli ⁴ et Soffredus (Goffredus) ⁵ tit. S. Prædixis cardinales legati a restituendis Constantinopolitano imperio Isacio Cæco et Alexio juniore abducere non possent, in Cyprum primum ac dein in Syriam, ut erant jussi ab Innocentio ⁶, applicuere ⁷: e quibus Soffredus, qui prior accesserat, cum res Syriacas depressas ob Sarraeenorum tyrannidem, non sine lacrymis significasset Innocentio, illum Pontifex merentem his litteris est solatus:

« S. lit. S. Prædixis presbytero card. A. S. L.

« Si aliquando in hoc mari magno et spatioso, ubi repulsa quorum non est numerus, animalia quoque pusilla et magna terrent sæpius navigantes, mens tunc discretionis concepitur, incursum fluctuum et ventorum formidans impulsus, non miramur aliquatenus, nec movemur, cum in mari lineat omnis homo, ita ut ipse Apostolorum princeps, cui concessum a Domino fuerat, ut super undas maris ad eum veniens ambularet, videntium validum venientem, non solum timuerit,

¹ Ead. apud Innoc. I. VI. Ep. XCIX. — ² Ead. apud Innoc. I. VI. Ep. C.

³ Innoc. I. VI. Ep. CII. — ⁴ Vita Innoc. auct. — ⁵ Innoc. I. VI. Ep. XLVII. — ⁶ Vit. Innoc. auct. ubi. — ⁷ Innoc. I. VI. Ep. XLVII.

sed fuerit pæne submersus, nisi divina eum dextera crexisset. Fluctuat enim hic mundus ut mare, nec est facile, ut quis in fluctuanti non fluctuet, aut in eo qui in eodem statu non permanet, immobilis perseveret: præsertim cum nec invisibiles etiam hostes desint, qui et per se invisibiliter et visibiliter per hostes visibiles, quos immittunt, eos maxime non terrere solummodo sed dejicere moliantur, qui manum mittunt ad fortia, et posteriorum oblii, ad deteriora jugiter se extendunt. Sane si de mundo fuisses, mundus quod sumum erat forsitan dilexisset, et omnia tibi mundana succederent, et nihil tuum desiderium præteriret. Verum quia non es de mundo, ut mundana seceris, cum non que tua sunt queras, sed quæ sunt potius Jesu Christi; nec gloriam propriam expetas, sed crucis, vel verius Crucifixi; cum Apostolo, etsi non exterius voce, tamen interius mente, clamans: Mili absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi; odit te mundus, et quem per prospera sibi conciliare non potuit, adversis nititur perturbare,

« Non est igitur nobis vel tibi mirandum, si Crucis obsequio specialiter deputatus, et in terra crucifigentium constitutus, mente ac corpore cruciaris; cum non cruciari nequeat Crucis bajulus, dum infirmitati compatitur proximorum, et dolet causam negligi Crucifixi. Ipse siquidem Moyses, qui eduxit populum de Ægypto, et serpentem in eremo exallavit, murmuraciones suorum sustinuit et insidias hostium est perpassus: et Apostolo, qui gloriabatur in Cruce, Angelus Satanae fuit ad stimulantem deputatus, non illum revelationum extolleret magnitudo. Quia vero secundum laborem proprium mercedem recipiet anuquisque, nec sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, non debes vel inter nimios labores deficere, vel inter onera quæ quasi solus in partibus illis sustines desperare; sed in eo qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, potius consolari, upote quem dixisse legisti: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; cum nec ignores, quod non coronabitur, nisi qui legitime decertavit. Si doleas igitur domum Domini factam esse speluncam latronum; et hæreditatem nostram, imo verius Jesu Christi, non solum ad extraneos sed ad inimicos etiam Catholicæ fidei esse versam, in hoc ejus imitator existes, qui de seipso asserit in Propheta: Zelus domus tue comedit me; et cui hæreditas propria est præclara. Si tristaris quod terram passionis et resurrectionis Dominicæ possident Sarraceni, tem-

plum conquinant et veluti impune sanguinem sanctorum effundunt, ejus inheres vestigiis, qui deplorat in psalmo: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, contaminaverunt templum sanctum tuum, etc. » Quæ sequuntur,

« Si mœreas quod principes et alii qui signaculum Crucis assumpserant, tanquam filii Ephrem, intendentes arcum et mittentes sagittas, sint in die belli conversi, et a puritate prioris propositi recedentes, negligere videantur reliquias Terræ-Sanctæ, nobiscum mœrebis pariter, et cum illo, qui exprobrat in Propheta: Filios, inquit, enutrivit et exallavi, ipsi autem spreverunt me; illique te succedere te ostendes, qui civitatem Domini ab amicis etiam asserit inter angustias destitutam.

« Sit igitur tibi hæc tristitia materia gaudii, et mœror in lætium convertatur: nec doleas si non omnia tibi succedunt ad votum, cum ex contingentibus nil omittas. Gaudeas quoque si pro eo fatigeris ad tempus, qui pro nobis exinanivit, ut Apostolus asserit, semelipsum, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; si pro omnibus, quæ tribuit ipse tibi, etiam calicem quem biberat ipse bibas, cum ipse pro te calicem gustaverit passionis. Nos autem, non tantum indigni vicarii sed inutilis servi ejus, et compatimur passionibus tuis et doloribus condolemus; et labores tuos, in quibus possumus, intendimus relevare: non obliviscimur tui, aut reliquiarum terræ Nativitatis Dominicæ, licet propter locorum distantiam et raritatem nuntiorum te non valeamus, ut volumus, per nuntios aut litteras sæpius visitare. Nec diffidas ex eo quod exercitus signatorum in Græciam dicitur divertisse, quoniam nos, quantum possumus, de Terræ-Sanctæ sumus subventionē solliciti, et ad ejus subsidium totis nisibus aspiramus. Nosse quoque te volumus, quod licet dilectus filius Petrus tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. cum Venetis honeste non potuerit transfretare, ante Adventum tamen a presentia nostra recessit, ita quod, cum litteras tuæ devotionis recepimus, navem transfretaturus intraverat. Dal. Ferentini IV id. Augusti ».

Vocabatur omnium votis Soffredus ad patriarchatum Hierosolymitanum: sed cum dignitatem respueret, electus fuit Vercellensis episcopus. Tentavit vero prius Innocentius subjectis litteris cardinalem ad onus suscipiendum inlectere (1).

10. « Ut omnem occasionem nobis Dominus tolleret, nec ad excusandas excusationes in peccato negligentiae locum aliquem reservaret, quicquid servus pati potuisset pro Domino pœnæ, passus est

(1) Electus hoc anno post obitum monachi in patriarcham Hierosolymitanum Soffredus, seu Goffredus card. tit. S. Praxedis, licet dignitatem illam recusavit, tamen hortante Pontifice, litteris hic a Raynaldo recitatis, dignitatem illam acceptavit, et aliquandiu tenuit. Etenim in Codice Melitensi num. 85, extat Charta ejusdem Soffredi, qua se patriarcham Hierosolymitanum præsentat: « S. (Soffredus) miseratione divina patriarcha Hierosolymitanus humilis, et iudicatus Apostolicæ Sedis legatus, Data est illa « Arcem auro Dominum MCCXII, nonas Maii »; ita enim legitur, interpunctio post IIII apposta, non ante, ut errore manifesto clarissimus Codicis illius editor legit MCC. III. non. Maii. Brevi tamen dignitatem illam abdicasse existimo, quo enim tempore Constantinopolim a Baldino vocatus adivit, legatum Sedis Apostolicæ, non vero patriarcham agebat. Cum enim eo ipso tempore patriarchatus Hierosolymitanus vacaret, ut vobis litteræ Pontificiæ ad annum 1205, 12 a Raynaldo relata, lucè discimus anno illo, nempe latente anno 1204, Soffredum dignitatem jam deposuisse, nec usque ad annum 1205 de successore provisione.

Dominus ante pro servo. Quis ergo terrena omnia non relinquat pro eo, quem descendisse novit a caelestibus ad terrena? Quis animam suam non ponat pro illo, qui pro eo spiritum emisit in cruce? Siquidem ut retribuamus ei aliquid pro omnibus, quæ tribuit ipse nobis, nec tribulatio, nec angustia, nec mors, nec gladius nos debet aliquatenus retardare, quo minus si necessitas exigat et deprecata utilitas, gustemus pro eo calicem passionis». Et infra: Numquid ergo tu te factori negabis, ut recuses onus Ecclesie Hierosolymitanæ subire, quam ipse suo sanguine consecravit? Si te sibi dignatus est quodammodo eligere successorem, numquid non adibis hereditatem ipsius, nec suscipias semen Iratri defuncto, qui per te disposuit forsitan intra peregrinationis et prædicationis suæ semen Evangelicum propagare? Et infra: « Absit, ut pro eo necessitates effugias, qui pro te, (ut alia laceamus) se in famis et sitis necessitatem induxit, juxta quod legitur in propheta: Dederunt in escam meam fel, et in siti mea polaverunt me aceto ». Subdit se alteri legato pallium mittere, ut ab ipso illud accipiat, ac legationem esse ita cum patriarchatu gerat, suique consilii una cum Ecclesie Hierosolymitanæ ipsum conferre, ut tamen Romanæ auferre nolit. Verum de Vercellensi episcopo patriarcha designato alia agetur. De Goffredi electione loquuntur Innocentius Illiteræ¹, ad ipsum data, quibus hortatur ut assensum præberet.

11. Hic sane silentio præterire non possum insignem nobilissimam atque piissimam equitibus Christianis sententiam, et in perpetuis laboribus sub durissimo Sarracenicæ servitutis jugo admirandam constantiam. Cum enim alii defessi laboribus, quibus miseris immanes domini opprimebant, ingemiscerent, alique ad videndam suavissimam patriam anhelarent, ille statim eorum increpita ignavia in genua provolutus a Deo precibus contendit, ut in ea servitute continuis laboribus attritus eriminum penitentia absoluta emoreretur; quod Thomas Cantipratensis per hæc tempora contigisse tradit²: « Circa illud tempus, quo annus Domini mcccii volebatur, expeditio peregrinorum validissima facta est in Terram-Sanctam, ut Sarracenos, qui Christianorum fines invaserant, propulsarent. Factis autem congressionibus plurimis, multi ex utroque populo ceciderunt, plurimi etiam in captivitatem deducti sunt: inter quos ex populo Dei duo milites, unus ex Gallia, alter ex Brabantia cum quodam nobilissimo viro in terram gentilium sunt adducti, et contra natales suos, et consuetudinis usum, gravissimis manuum laboribus annis tribus addicti: ut igitur mihi unus militum enarravit, die quodam sedebant sub æstu solis gravissimis manuum laboribus fatigati; cumque optarent milites cum gravi cordis suspirio esse in terra sua, ille nobilissimus eorum in pœna socii, segnitiam eorum redarguit, dicens: O miseri! quid optatis?

redibitis forsitan, et crisis miseres in injuriis pauperum quam ante fuisistis: hic autem si velletis possetis utique finem vitæ felicissimum expectare; et hoc dicens flexis genibus, ad caelum manus tendit et oculos: Nonquam mihi Deus omnipotens redire concedat ad patrios portus, inquit, sed hic sinat me mortem peracta penitentia præstolari. Mira respondentis constantia, nec minus mira dispensatio Salvatoris! ambos milites liberatos postea vidimus, et forte malis quam ante majoribus irretitos: pro illo autem nobilissimo ac beatissimo viro cum rex Hierosolymitanus, et alii multi nobiles laborasset, nunquam tamen efficere potuerunt, ut eum a captivitate gentilium liberarent. Insuper et hoc ipsum de eo miles socius ejus, qui mihi hæc retulit, referebat, quod tantum post quotidianos labores de nocte orationibus incubebat, quod ei ad modum camelorum calli in genibus accrevissent ».

12. *Restitutio Alexii in imperium Constantinopolitanum, unde Græca Ecclesia ad Romanæ obsequium adducta.* — Interea marchio Bonifacius cum Philippo Suevo societatem ac pacta contraxit, ut Alexium ad solium efferret, quæ Acta his verbis: « Philippus autem », nimirum dux Sueviæ imperii invasor, « sicut convenerat cum marchione Montisferrati, misit Alexium sororium suum, filium videlicet Isachii quondam Constantinopolitani imperatoris, et eodem marchione sagaciter mediante tractatum est inter ipsum et exercitum Christianum, ut idem exercitus reduceret illum in Græciam, et juvaret ad Constantinopolitanum imperium obtinendum, ipseque pecuniam eis promissam solveret, et alia pacta cum eis intacta custodiret; post quæ imperium obtineret ». De quibus Niceta Choniata ut infensus in Latinos, atque odio imbutus erat, hæc stylo acerbior exaravit: « Classe ad oram solvendam parata, malum malo cumulatur, et fluctus fluctum urget, ut dicitur. Nam Alexius Isaacii Angeli filius, litteris veteris Romæ Pontificis, et regis Alemanniæ Philippi instructus, qui piraticis istis collegiis plurimum se debituros profitebantur, si adolescentem in patrium imperium restituerent, aliquanto post cupidissime ad classem et pervenit, et excipitur, ut qui non tantum latrocinium illud contra Romanos (sic Græcos suos vocare consuevit) institutum promovere, et honesta specie fucare, sed et pecuniarum acervis ipsorum avaritiam explere posset ». At tantum abfuit, ut Innocentius id contenderet, quemadmodum calumniatur auctor, ut etiam expresse prohiberit, sicuti ejus litteræ paulo post reddende apertissime demonstrant; prosequitur Niceta: « Is, (nimirum Alexius), non ætate magis quam animo puer, a viris callidis et versutis susceptus, pepigit, et sacramento firmavit ea se præbiturum, quæ perduci ad exitum minime poterant: nec enim maria pecuniarum duntaxat illis postulantis promisit, sed et auxilium contra Sarracenos cum Romanis militibus, et quinquaginta triremi-

¹ Innoc. l. vi. Ep. cxxix. — ² Th. Cantipr. l. ii. c. 6.

bns, et quod majus est, ac longe absurdus, Latinarum depravatam religionem amplectitur, et privilegiorum papalium invocationem, et velerem Romanorum institutorum mutationem pollicetur. Ita loquitur vir schismaticus, et Romanae Ecclesiae hostis: unde patet, quam inconsulte typographus ipsum glorioso beati titulo decorarit, deceptus fortasse a Michaelē item Choniata, Albenarum metropolitano, Nicetæ hujus fratre, qui ipsum funebri oratione Græca, qua pollebat, eloquentia, summis laudibus cumulavit, atque ad cælum extulit.

13. Huic ego schismatico Pontificum osori Guntherum² sincere ista percurrentem antepono: « Factum est, inquit, dum adhuc nuntii nostri in curia versarentur, certus rumor insonnit, venisse videlicet Alexium juvenem in castra, Græcum genere, filium videlicet Isaacii regis Constantinopolitani, missum a Philippo rege Theutonicorum cum nuntiis et mandatis, quibus enixe rogabat exercitum, ut præfatum juvenem in regnum suum restituere niteretur, etc. » Et infra: « Certissime promittens, si ille auxilio ipsorum sedem suam reciperet, peregrinis omnibus tam per Theutoniam, quam per totam Græciam, tutam ac liberam palere viam. Accedebat etiam ad hoc, quod idem juvenis certissime pollicebatur, si viribus eorum restitutum foret, eis in commune argenti trecenta marcharum millia (de ducentis tantum fit mentio in litteris paulo post adducendis) se daturum³. » Hæc Guntherus: quibus addunt Flandriæ Annales Alexium æs omne alienum a crucesignatorum exercitu contractum se Venetis soluturum, simulque Græcam Ecclesiam Latine subiecturum spondisse: hisque conditionibus jurejurando firmatis auxilium assecutum, quas ex litteris, quas afferremus, illustrabuntur. Equidem Gesta Vitæ Innocentii pulcherrimam huic historiæ lucem his verbis affundunt: « Verum cum hoc, (Alexium nimirum in patrium imperium Latine copias restituendum suscepisse), ad summi Pontificis notitiam pervenisset, scripsit illis hoc modo:

« Cum in manu valida⁴, et extenso brachio egressi fueritis de Ægypto, ut vos ipsos Domino in sacrificium offerretis, doluimus non modicum et dolemus, quod adhuc Pharao vos persequitur fugientes, vel potius vos sequimini Pharaonem, qui vos sibi quadam necessitatis specie, ac velamine pietatis sub jugo peccati vetuste militur subdere servituti. » Et infra, cum multis variis rationibus ab invadenda Græcia avocare conatur, cum plures ipsorum adeo retardato adventu delusi, in suas domos se receperint, Sarraceni que interim aucti viribus animisque, ingentes Christianis etades inflixerint, ac licet Constantinopolitanus imperator per scelus occupavit imperium, non eorum esse vel de ea re cognoscere, nec ad ulciscendas Isaacii

Alexiive, sed Christi injurias ad arma prosilisse, nec illa jam Crucifixo consecrata, alteri devovere sine flagitio posse: « Pro populo autem Christiano doluimus et dolemus, quoniam inde humiliatur amplius, unde credebatur potius exaltari. Cum enim multi, qui vos præcesserunt in Terræ-Sanctæ succursum, quod non ascenderetis audito, ad propria sunt reversi de proximo vestro passagio diffidentes: Sarraceni de accessu vestro dubii, et de illorum recessu securi, contra Christianos animos assumpserunt, et qualiter peccatis exigentibus prævaluerint contra eos, referre nolumus, cum sit fere ubilibet divulgatum. Gaudemus autem, quod receptis litteris nostris erratum in vobis intelligentes, devote ac humiliter mandatum estis Apostolicum executi, et juramento præstito, vel recognito, absolutionis beneficium percepistis, vos et successores vestros, filii comites, cum duobus baronibus Gallicanis ad satisfaciendum juxta mandatum nostrum super eo quod apud Jaderam excommunicationis sententiam incurristis, per patentes litteras obligantes. Utinam autem penitentia vestra sit vera, ut sic peniteatis videlicet de commissis, quod a similibus de cætero caveatis, quoniam qui adhuc agit quod penitet, non est penitens, sed illusor, et cani reverso ad vomitum comparatur penitens rediens ad peccatum; est quoque levius peccatum quod semel committitur, quam quod commissum semel postmodum iteratur. Nullus itaque vestrum sibi temere blandiatur, quod terram Græcorum occupare sibi liceat, vel prædari tanquam minus Apostolicæ Sedi subjectam, et quod imperator Constantinopolitanus deposito fratre suo, et etiam exæcato imperium usurpavit. Sane quantumcumque in hoc, vel aliis idem imperator, ac homines ejus jurisdictioni commissi delinquant, non est tamen vestrum de ipsorum judicare delictis, nec ad hoc crucis signaculum assumpsistis, ut hanc vindicaretis injuriam, sed opprobrium potius Crucifixi, cujus vos obsequio specialiter deputastis, etc. »

14. Respuere Pontificis monita crucesignati; promissorum enim splendor ipsorum oculos perstrinxerat, ac secundis ventis per restituendo Alexio Constantinopolim appulere: ut vero urbem, licet firmissimis munitam præsidis, adeo ut præter innumeram peditem multitudinem sexaginta millia equitum numerarentur, obsidione cinxerint expugnarintque, ipsorum litteræ ad Innocentium prosequuntur¹: « Scipius per nuntios nostros, imo per ipsum exulum nostrum, et barones nostros a civibus postulantes audiri, nec adventus nostri causam, nec petitionis modum potuimus explicare, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, loties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quod præter spem nostram cuncta contingenter, in eum statum necessitatis impacti, ut statim necesse haberemus aut perire,

¹ Extat post Nicet. Annal. — ² Extat apud Canis. tom. v. — ³ Jacob. Meyer. an. 1203. — ⁴ Apud Vit. Iouoc. et Reg. l. vi. Ep. ci.

¹ Extant ibid. Ep. cccxi.

aut vincere, cum obsidione ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis urgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate divinitus spirare cepimus ad bella paucissimi (promptissimi) periculum nos audacter opponere, et incredibiliter in omnibus obtinere; ad conflictum etiam campestem sæpius ordinati, inastimabilem multitudinem fuga in urbe ignominiosa conclusimus». Eadem de profligatis Græcis Niceta hæc addens: «Actum hoc est mense Julio ann. vi. m̄ccxi», scilicet Christi 1203.

15. «Aptatis igitur interim terra et mari bellicis instrumentis, die obsidionis octavo, violenter civitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos acies imperator, et paratis nobis excipere ventientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiose fræna reflectit in urbem retrogressus ardentem ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamque in urbe relinquit uxorem, (Euphrosyna nuncupabatur, et parvulam prolem). Habes hæc pluribus enarrata apud eundem auctorem, qui asserit ipsum Alexium annos 8, tres menses, et dies decem imperasse. «Eadem re comperta, nescientibus nobis Græcorum proceres in palatio congregantur, et exulis nostri solemnem electio celebratur, seu potius restitutio declaratur, insperatamque lætitiâ copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane facto prodit in castra copiosa Græcorum procerum multitudo, suumque cum gaudio querit electum, restitutam civitati asserit libertatem, et regredienti filio ad fascis imperii, cum gaudio inastimabili sublevatum de carcere caput patris Isaacii imperatoris ostendunt. Præordinatis itaque quæ necessaria videbantur, ad Ecclesiam Sanctæ-Sophiæ novus imperator cum solemnî processione deducitur, et exili nostro sine omni contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis.

16. «His peractis, ad solutionem promissorum exiit imperator, et promissa rebus accumulata, victualia servitio Domini profutura nobis præbet ad annum, ducenta marcharum millia nobis solvere pergit, et Venetis sumptibus suis stolum prolongat in annum, sed juramento adstringit, quod erigere nobis debeat regale vexillum et in passagio Martii nobiscum ad servitium Domini proficisci cum quantis poterit millibus armatorum, et sub eadem promissione concludit, quod eam reverentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui imperatores Catholici prædecessoribus vestris Pontificibus pridem impendisse noscuntur et Ecclesiam Orientalem ad hoc pro viribus inclinare, ac toto vite suæ tempore milites quingentos cum sumptibus suis in Terra-Sancta honorifice provisurum ad servitium Redemptoris».

Hactenus ad Innocentium cruce signati, qui easdem litteras Othoni renuntiato imperatori, additis ad calcem aliquot verbis, misere; recitat eas

Arnoldus Lubecensis abbas¹; alias vero a comite S. Pauli ad Brabantiam ducent scriptas, dictis consentaneas, affert Godefridus², quem avidus lector consulere potest. At de Alexio, qui ob rem male gestam Latinorumque impressos impetus, immani terrore perfusus, de salute imperioque actum arbitratus, nocte Constantinopoli Debellum profugerat, locutus Nicetas de gesto ab illo imperio hæc sententiam tulit, historiceque mandavit, in bello timidum ignavumque fuisse, atque in pace ad res gerendas parum idoneum, cæterum suavitate morum, aditus facilitate, et clementia commendatissimum, adulatorem quorum ingentem alebal numerum, vocibus corruptum, calumniis in aures admittendis proclivem: ob ereptum vero fratri una cum imperio oculorum lumen, conscientie facibus arsise, ac insignem aliquam calamitatem semper extimuisse; atque ita cum hostem sentiret in pectore, tum quasi deploratis rebus Debellum lugisse, cum a nemine fugaretur, atque adhuc res suas confirmare posset. De Isaacio ac filio in imperium restitutis atque id genus aliis fuse Nicetas Choniata, ubi acerbissimo in Latinis odio invehitur, eosque calumniis insectatur. At ea ex iis quæ cruce signati scripsere Guntherusque tradit, nullo negotio refelluntur.

17. Ejectus ad Constantinopolitanum imperium Alexius cum patrem suum Isaacium a fratre excecato libertati ac solio restituisset, ad exsolvenda Latinis promissa se comparavit, inter quæ illud præcipuum erat, ut Græcam Ecclesiam ad Romanæ obsequium adduceret. Scriptis igitur litteris ad Innocentium Romanum Pontificem, ubi in patruo feliciter vindicatum scelus receptumque ex ejus manibus scriptum exposuit, consueca olim ab imperatoribus Catholicis Christi vicario præstari obsequia submisit delitit, atque ad perducendos ad conjunctionem Ecclesiæ Orientales operam omnem collocaturum, atque Latinorum præsulum, qui Constantinopoli versabantur, consiliis religiosissime obtemperatum est pollicitus:

«Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Alexius fidelis in Christo imperator a Deo coronatus, Romanorum moderator et semper Augustus, reverentie filialis devotum obsequium.

«Quantal³ mihi fecerit Dominus his diebus secundum misericordiam suam, beatitudini vestræ potissimum credidi breviter explicandum, quam locum ejus in terris noscitur obtinere, in cuius manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, tam Deo et sanctitati vestræ in gratiarum actione devotus, quam merito teneor et in perpetuum tenebor obnoxius. Novit plenius sanctitas vestra paricidio in fratrem commisso occupatum diutius et pollutum imperium, meque ipsum felici exilio detestabilem evasisse tyrannidem, in

¹ Arnol. Lub. Chron. Slav. l. vi. c. 20. — ² Godef. in Annal. hoc ann. — ³ Lab. vi. Ep. ccx.

quo et mihi cœlitus datum est vestram Apostolicam videre personam ». Insigni ingrati animi vitio id scelus patrasse Alexium tyrannum tradit Jordanus ¹, cum antea a Turcis abductus in servitutem ab Isacio maxima vi auri liberatus fuisset, qui excepto diademate cœtera omnia ejus arbitrio permiserat: hunc vero ex administratione reipublicæ occasionem aucupatum Græcorum voluntates ad se pellexisse, corruptisque, ut fratri scriptum eriperet; pergunt Alexii alterius lillere:

18. « Sed nec illud vestrum effugit auditum, quod peregrinorum beata societas crudelitatem abominata sceleris inauditi, amore fraterno, seu potius miseratione paterna exilium meum, et causam justissimam quidem, sed apud homines desperatam tam misericorditer quam viriliter adorsa fuerit sublevare. Et tunc qualiter in manibus eorum tam mea quam patris a Domino prosperata sit salus, sublevatum de carcere ejusdem illustris patris mei caput ostendit imperialibus, ut decet, insignibus decoratum, et restitutum capiti meo cum solemnitate debita imperii diadema, noctu elapso per fugam detestabili parricida, qui fasces imperii inaudite tyrannidis incubatione polluerat. Illic profecto suspirantem ad nos urbem regiam sermonibus adeo infererat venenatis, ut ad subversionem libertatis antiquæ publicæ Latinos assereret adventare, qui Apostolatui vestro locum et gentem restituere laborarent, meque in odium traherent amicum, cujus occasione et studio opus tam insperatum Latinitas inchoasset. Illic, fœtor, causa potissimum ad subsidium nostrum peregrinorum animos inclinavit, quod promissione spontanea sub jurisjurandi religione, Christiana sumus devotione polliciti, totius Christianitatis Ecclesiasticum caput, Romanum videlicet Pontificem, Apostolorum principis Petri Catholicum successorem, nos humiliter agnituos, et ad hoc ipsam Orientalem Ecclesiam pro viribus inducturos, si debitum nobis divina miseratione restituisset imperium, intelligentes profecto, quod accedere debeat plurimum honoris et utilitatis imperio, et nomini nostro decus æternum, si tunica Domini inconsultis suam nostris temporibus et operibus recipiat unitatem. Ex hoc quidem, ut dictum est, tam peregrinis vestris subjuramento promissimus, quam paternitati vestræ exhibere plenus præoptamus, omnem vobis et successoribus vestris canonice substituendis devotionem per præsentés litteras promittentes, quam antecessores nostri imperatores Catholici prædecessores vestris patribus orthodoxis Romanis Pontificibus antiquitus exhibuisse noscuntur. Illud pariter promittentes, quod opportunitate nobis a Domino præstita salutarî, ad idem Orientalem Ecclesiam tam prudenter inclinabimus quam potenter, super quo prudentiæ vestræ consilio desideramus inniti, ad hæc prædicta inducti præcipue consilii salutaribus, et mo-

nitis venerabilium patrum C. Halbest. et G... Trezen. et N... Suession. episcoporum, abbatis de Laced. et inagistri Joannis Novionen. Dat. in urbe regia, VII kal. Septembris ». Illic novus imperator; quid vero tum ad ipsum, tum ad crucesignatos rescripserit Innocentius, sequenti anno videbimus.

19. *Res Ungariæ; Bulgarorum gens Romanæ Ecclesiæ conjunctior.* — Quod spectat ad Ungariæ regem, quem supra insignitum cruce meminimus cum Jaderam ab aliis crucesignatis impulsu Venetorum exeisam inspeximus, dum ille assumpta cruce ad Hierosolymitanum iter sese compararet, regni præsulibus Innocentius præceperat, ut Ladislao ejus filio fidei sacramento obstringi Ungaros operam darent, atque in eos, qui ab ipso desciscerent, anathema vibrarent. Rogatus præterea ab eodem rege, dux expeditionem appareret, ne Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos suarum occasione Ecclesiarum lites agitare permitteret, XI kal. Martias respondit ¹, ita se res moderaturum, ut etiamsi lite certarent, nullum in regno dissidium oriretur. Post hæc nonis Novembris Anagninæ cum esset, regem eundem hortatus est ², ut Andræ fratris duci subveniret, instrueretque necessariis, ut voto Hierosolymitano sese exsolveret, quod pater immatura abreptus morte ad opus perducere non potuerat, ejusque persolvendi in eum munus transfuderat: quod etiam die ad eundem Andream scribens ³, compositam inter illam regemque fratrem concordiam per G.... fil. S. Vitalis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum confirmari: præterea dato ad ipsum Hierosolymam trajicientem Diplomate ⁴ in suam clientelam admisit, eaque gratia cæteros crucesignatos se affecturum pollicetur ⁵. Cum de Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis mentio incidit, non prætermittendum silentio, Innocentium Strigoniensis Ecclesiæ privilegia corroborasse, ut Ungariæ metropolitani sit, reges reginæque in illa Ecclesia a Strigoniensibus archiepiscopis consecrentur, et corona insigniantur. Datum Diploma Præneste, III nonas Maii; paucisque ante diebus, nempe XI kal. April. Colocensis mandarat, ut W. Meganipanum inviseret, eumque ac Serviæ principes in Romani Pontificis obedientia confirmaret, atque a Constantinopolitani patriarchæ, qui Apostolicæ Sedi obtemperare renebat, jurisdictione liberaret, quo pariter die ad ipsum Meganipanum scribens ⁶ primum Ecclesiæ Romanæ, atque in cæteris supremum imperium dignitatemque commendat, ejusdemque argumenti litteras Ungarorum regi et Serviæ archiepiscopis, episcopis, principibus, atque optimatibus misit ⁷.

20. E Serviæ ad proximum Bulgariae regnum sermonem convertamus. Perlata fuit Innocentio

¹ Innoc. I. VI. Ep. VIII. — ² Ibid. Ep. CLVI. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. Ep. LVII. — ⁵ Ibid. I. V. Ep. CXLVII. — ⁶ Ibid. Ep. XXIV. — ⁷ Reg. post dict. Ep.

¹ Jordan. M. S. Vat. bibl. sign. n. 19. 0.

Pontifici hæc Bulgarorum regis Epistola, qua ille Romani Pontificis summam auctoritatem a Deo ipsi collatam agnovit, proptereaque poposcit, ut legatos Apostolicos ad se transmitteret, qui ipsum regia corona redimirent, ac patriarcham in Bulgaria crearent; interpellatum quidem ab imperatore et patriarcha Græcorum, ut ab ipsis regiae ornamenta dignitatis acciperet, sed promissa ipsorum aspernatum, cum E. Petri successoribus omni studio et amore obsequi contendat. Invitarat illum Innocentius Dominici Brundusini opera, rei que gerendæ occasione et argumentum captarat, ut cum ex prænobili Romana stirpe genus duceret, Romanæ Ecclesiæ adhaeresceret.

« Calo Joannes imperator Bulgarorum, sanctissimo domino fidei Christianorum ab Oriente usque ad Occidentem, patriarchæ papæ Romano.

« Ego chartam mitto tibi ¹ gaudens si nuntius meus inveniet te sanum et lætum cum omnibus qui sunt tecum, et omnibus consanguineis et amicis tuis, Ego sanus sum per virtutem Domini, et beatæ Virginis, et per orationes sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, et per sanctas orationes tuas. Intellego ego Calo Joannes, imperator Bulgarorum, quod tu habes potestatem a Deo ligandi et solvendi, sicut habuit beatus Petrus Apostolus, cui dixit Dominus: Quodcumque ligaveris super terram, etc. sic tibi contulit Deus gratiam istam; unde quem ligaveris ligatus est, et quem solveris solutus. Notum facio sanctitati tuæ, quod elapsi sunt sex anni, quod ego semel, secundo et tertio misi ad vos, sed nuntii mei non potuerunt ad sanctitatem tuam accedere, et proponere verbum meum et referre mihi consolationem tuam. Inspiravit Dominus sanctitatem tuam, ut mitteret mihi Dominicum archiepiscopum Brundusinum, per quem intellexi, quod non es oblitus mei servi tui, quem honoras sicut hominem tuum, et dedi ei litteras, quas tuæ sanctitati deferret, quas utrum attulerit vel non attulerit. Deus novit. Ex quo sciverunt istud Græci, miserunt mihi patriarcha et imperator: Veni ad nos, coronabimus te in imperatorem, et faciemus tibi patriarcham, quia imperium sine patriarcha non staret; sed ego non volui, imo recurri ad sanctitatem tuam, quia volo esse servus sancti Petri et tuæ sanctitatis, et sciat sanctitas tua, quod ego misi ad te archiepiscopum meum cum omni ordinatione et pecunia, et panis sericis, cera et argento, equis et mulis, ut adoret sanctitatem tuam pro me servo tuo. Et rogo per orationes beati Apostoli Petri, et per sanctas orationes tuas, ut tu mittas cardinales, quibus præcipiat sanctitas tua, ut me coronent in imperatorem, et in terra mea faciant patriarcham, ut sim servus tuus tempore vitæ meæ». Subjectæ sunt Basilii Bulgarorum archiepiscopi litteræ ², quas cum ad Sedem Apostolicam cum ingentibus ac pretiosissimis muneribus deferret, emensoque lon-

gissimo itinere pervenisset Dyrrachium, a Græcis, qui invidia periti Bulgari a Romanæ Ecclesiæ conjunctione distralere nitentur, prohibitus est ne in Occidentem trajiceret, tunc vero tyrannus Alexius ereptum Isacio sceptrum adhuc tenebat ob cuius metum archiepiscopus legatione perfungi non potuit, sed fidissimos nuntios ad Innocentium transmisit.

21. Acceptis hisce litteris, Innocentius incredibili voluptate delibutus, quod Bulgari ad Ecclesiam Romanam convolare cuperent, bene cœpta ardentius urgere cœpit, redditisque aliis archiepiscopo Basilio de agnita Apostolici culminis dignitate est gratulatus, incitavitque, ut relicto illo ingenti quo stipabatur comitatu, quandoquidem obeundæ legationis provincia ipsi demandata esset, persequendo itineri genere se accingeret, peteret mari Apuliam, ibi honorifice susceptum iri, ardere se magno illius videndi rei que perficiendæ desiderio: quid etiam misso Dominicum Brundusino antea jussisset, significavit ¹: « Dilectum filium Dominicum archiepiscopum Brundusinum ad ejusdem nobilis (nempe Calojoannis), duximus præsentiam destinandum, plena ei facultate concessa, ut in tota terra ipsius quoad spiritualia corrigeret quæ corrigenda, cognosceret, et statueret quæ forent secundum Dominum statuenda. Per ipsum quoque uni archiepiscoporum terræ ipsius pallium, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, duximus destinandum, mandantes eidem ut si qui forsan in terra illa promovendi ad ordines essent, vel in episcopum consecrandi, per vicinos Catholicos duntaxat episcopos in ordinandorum ordinatione, et consecratione consecrandorum procedere non tardaret. Eidem etiam dedimus in mandatis, ut de corona progenitoribus nobilis sæpediti ab Ecclesia Romana inquireret diligentius veritatem, et tractaret de omnibus cum eodem, quæ cognosceret pertractanda, ut per ipsum tandem, et nuntios ejusdem nobilis de omnibus redditi certiores, et consultius et maturius super hoc procedere valeamus. Nuper autem idem legatus noster nuntius ejusdem nobilis obviavit, ad charissimum in Christo filium nostrum H... illustrem regem Ungariæ destinatis, cum quibus ad eorum dominum sine mora se asseruit profecturum. Licet igitur prædictos Constant. presbyterum et Sergium comestabilem ad præsentiam nostram duxeris destinandos, quia tamen tibi specialiter memoratus nobilis veniendi ad nos laborem imposuit, et onus suæ legationis injunxit, moneamus etc. » Hactenus Innocentius, qui eodem die, eademque fere ratione ad regem Bulgarorum scripsit ².

22. Illic forte mirabitur lector, cur in Bulgari regis et archiepiscopi litteris nulla fiat mentio Joannis Pontifici capellani, cui legationis munus ab Innocentio in iis regionibus, ut supra vidimus, impositum fuit: at inde id contingit, quod Joannes

¹ Lib. VI, Ep. CXLII. — ² Reg. post eand. Ep.

¹ Ep. CXLIII. — ² Ep. CXLIV.

nondum eo pervenisset, ut ejus ad Pontificem datæ litteræ ostendant ¹. Significavit enim in primis unicuique Bosniae episcopum præesse, illumque jam e vita sublatum, magno divinæ gloriæ incremento futurum, si Latinus episcopus imponeretur, atque etiam plures in his terris episcopatus instituerentur: « Tractato negotio illorum quondam Patrenorum in Bosna, sicut jampridem scripsi sanctitati vestræ, tui in Ungaria aliquantibus diebus ex voluntate regia. Interim nuntii illius magni viri Calojoannis venerunt ad regem, cum quibus, Deo duce, spero me ire ad ipsum, et Christianissimus rex fecit eos super Evangelia jurare in Ecclesiæ coram altari, quod me securum usque ad præsentiam ejus deducerent ». Et infra: « Noveritis præterea, quod in regno Bani Culin, de Bosna non est nisi unus episcopatus, et episcopus modo mortuus est; si posset fieri, quod aliquis Latinus ibi poneretur, et aliqui etiam ibi tres, vel quatuor crearentur novi, non modicum exinde utilitati aceresceret Ecclesiasticæ, quia regnum est ipsius ad minus dietarum decem, et plus. Ad hoc sciat sanctitas vestra, quod nobilis mulier Sibilia uxora quondam potestatis Constantinopolitan. in illorum voluntate de dote sua legatum relinquit Romanæ Ecclesiæ, etc. »

23. Hactenus Joannis litteræ, post quas tabularum exemplum legitur, quibus Bosniae monachi schismatici Romanæ Ecclesiæ Constitutiones se observaturos pollicentur atque obstringunt. Perfectum vero illud est ejusdem Joannis opera et diligentia, cui Pontifex exiendæ in iis regionibus Paterenorum hæreseos provinciam commiserat. Juvit illius studium Banus Culinus Bosniae princeps, quo præsentè in publicis Ecclesiasticorum comitiis schismatici abrenuntiaverunt, virusque evomere certè hæretici, qui sub religionis specie per summum aliorum contemptum se Christianos nuncupabant, ac sacramento ad servandos Ecclesiæ Romanæ ritus, et mutato nomine se fratres appellatos devinxere. « In nomine Dei aeterni creatoris omnium, et humani generis redemptoris anno ab ipsius Incarnatione æoni, domini vero Innocentii papæ III anno sexto. Nos priores illorum hominum, qui hactenus singulariter Christiani nominis prærogativa vocati sumus in territorio Bosnæ omnium vice constituti pro omnibus, qui supra de nostra societate fraternitatis in præsentia domini I. de Casem. Capellan. summi Pontificis, et Romanæ Ecclesiæ in Bosna propter hoc delegati præsentè patrono Ban. Culin. domino Bosnæ promittimus coram Deo et sanctis ejus stare ordinationi et mandatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, tam de vita et conversatione nostra, quam ipsius obsecundare obedientie et vivere institutis, obligantes nos pro omnibus qui sunt de nostra societate, et loca nostra cum possessionibus, et rebus omnibus, si aliquo tempore deinceps sectati fuerimus hære-

ticam pravitatem. In primis abrenuntiamus schismatici, quo ducimur infamati, et Romanam Ecclesiæ matrem nostram capit totius Ecclesiasticæ unitatis recognoscimus, etc. »

24. *Innocentius et cardinales agunt cum Germaniæ episcopis et principibus pro Othone.* — Jam ad res Occidentalium imperii nostra deluxit oratio. Cum Otho, ut vidimus ¹. Innocentium papam de felici rerum suarum statu certiore fecisset, idibus ille Januarii reddita Epistola gratulatur ²: « Nos autem de tua prosperitate gaudemus, et successus tuos proprios reputamus, utpote qui plantæ nostræ oblivisci non possumus, etc. » Adliquet: « Nos enim quantum nobis permittit Dominus, ultra forte quam eredas supra promotionis tuæ negotio vigilamus ». Et quidem summam ipsius pro Othone vigilantiam ac sollicitudinem apertissime ostendunt Apostolicæ hoc anno datæ Epistolæ, de quibus nunc dicendum. Igitur cum Trevirensis archiepiscopus Innocentio promisisset, atque jurejurando confirmasset, in imperii negotio ad ejus arbitrium se accommodaturum, spreto sacramenti religione, Pontificisque dieta ei lege, per summam perfidiam ad partes Othonianæ conferre sese renueret, Innocentius ad Germaniæ episcopos VI kal. Martii scripsit ³, ut diebus Dominicis solemnè ritu e fidelium consorcio ejectus promulgaretur. Quo item die Prænestino episcopo Apostolicæ Sedis legato rescribens ⁴, Germanis archiepiscopis et episcopis hæc adversus Trevirensis archiepiscopum se jussisse ait. Plurimum autem legatum ipsum commendat, tum quia inter ignotas antea gentes et populos lingua dissonos, quam non noverat constitutus, talem se verbis recteque factis exhibere niteretur, ut ejus opera cernentes illum ex quo omne datum optimum ⁵, et omne donum perfectum emanat, gloria afficerent, sibi que laudes gratesque agerent, quod Angelum pacis eo mittendum duxisset; tum etiam quia reutiantio imperatori plurimorum gratiam comparasset, seque ad regem Danorum scripsisse, ut cum ipse inter illum Othonemque fœdus composuisset, confirmassetque, si ob hanc aliame causam in Daniam se conferret, veluti Apostolicæ Sedis legatum benigno vultu, et perhumaniter exiperet, ejusque consilii ac monitis acquiesceret: postea vero pactiones quasdam inter eundem regem et Othonem, fratresque confectas Apostolica auctoritate firmavit. Porro ut in perfidum et contumacem Trevirensis archiep. vidimus Innocentium animadvertisse, ita archiepiscopum alterum, Adolphum scilicet Colonien., quod ab Othone maxima existimationis gloriæque suæ jactura ad Philippum transvolasset, gravissime arguit ⁶, utque ad illius partes iterum se conferat, monet imperatque. Hoc interim spatio calumniatoribus qui-

¹ Ann. supr. — ² Ex reg. Innoe. libellus sup. nre. imp. Ep. LXXXVII.

³ Innoe. cit. Cod. Ep. LXXXI — ⁴ Ibid. Ep. LXXXIII. — ⁵ J. c. c. 1. — ⁶ Ep. XCIX.

¹ Apud Innoe. I. VI. Ep. CXL.

budam falso spargentibus electionis Othonis, ac Siffridi Maguntini archiepiscopi Innocentium pœnituisse, ad Germanos principes hæc scripsit ¹ :

« Innocentius, etc.

25. « Miramur non modicum et movemur, quod pestilentes quidam filii tenebrarum, Satanae discipuli prænuntii antichristi, nobis et Eccles. Romanæ notam volunt impingere levitatis, tanquam quod cum multa gravitate statuimus, velimus leviter revocare. Nec hoc solo contenti moliantur innuere, licet frustra, quod inter nos et fratres nostros zelus sit et contentio, nec sapiant idem, sed in æmulatione et contentione ad ea quæ statuimus, procedamus, cum tantus potius per Dei gratiam vigeat inter nos charitatis affectus, et tam insolubile maneat vinculum unitatis, ut sit nobis cor unum et anima una, secundum Psalmistam, ambulantes in domo Domini cum consensu. Ipsi autem volentes auctoritati Sedis Apostolicæ derogare, ac in dubium revocare quod fecimus, tam super imperii Romani negotio erga charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum, quam super facto Ecclesie Maguntin. adversus venerabilem fratrem nostrum S. archiepiscopum Maguntinum, falsas præsumperunt litteras exhibere, volentes quosdam ex fratribus nostris a nobis discordes ostendere, ac animos vestros a consiliis nostris et monitis revocare. Verum mentita est iniquitas sibi, quia prævalere non potuit veritati figmentum, cum literarum falsitas manifesta sit recte intuentibus per seipsam, cum nec litteræ, quæ tanquam sub nomine nostro missæ fuerunt Pataviensi, Frisingen. Eisteten. episc. præsentate, Ecclesie Romanæ styllum redoleant, nec ille quæ dicuntur a quibusdam nostris fratribus destinatæ, fratrum nostrorum sapiant gravitatem, imo tanta sit inconcinnitas in utrisque, ut nullus sanæ mentis de ipsis debuerit dubitare. Unde culpabiles se ostendunt, qui earum procedere occasione præsumunt. Cum ergo super imperii Romani negotio, nec super facto Ecclesie Maguntinæ a nostro velimus proposito declinare, universitatem vestram monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus super utroque consiliis nostris et monitis intendatis, scituri pro certo, quod non intendimus ad depressionem imperii, sicut mendaces aliqui mentiuntur, sed ad exaltationem ipsius propensius aspiramus. Datum Lateran. non. April. » Hactenus Innocentius ad Germanicæ principes.

26. Ad infringendam eandem calumniam, ne in credulorum mentes irrepere, atque Ecclesie gravitati detraheret, si tanta levitate suffragia ad Philippum deforsisse crederetur, sacer cardinalium senatus litteras ad Germanicæ principes misit, quibus proposita concepti animo doloris ob Germanicæ dissensiones magnitudine, declaravit Othonis, et

Siffridi causas contra æmulos ab Ecclesia, ut æquissimas probari : aliorum vero ut injustas maturo consilio esse proscriptas ¹.

« Litteræ cardd. ad universos tam Ecclesiasticos, quam sæculares principes Alemanicæ.

« Tam super imperii Romani scissura quam super Ecclesie Maguntin. discordia pio compassionis affectu dolemus, affectantes utriusque commodum et honorem. Cum autem et dominus papa nobiseum, et nos cum ipso simus per Dei gratiam unanimis et concordis, quoniam ipse nos tanquam fratres et filios diligit et honorat, et nos eum tanquam patrem et dominum revererim, veneramus, mirari cogimur et moveri, quod quidam homines pestilentes, ullius utique filii qui ab initio mendax fuit, et in veritate non stetit, sub nomine ipsius domini papæ, ac quorundam ex nobis, tam super imperii Romani negotio contra illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum, quam Ecclesie Maguntinæ venerabilem fratrem nostrum Siffridum archiepiscopum Maguntinum falsas præsumperunt litteras exhibere, volentes super utroque negotio nos discordes ostendere, ut possent auctoritati Sedis Apostolicæ derogare. Quia vero Deus Romanam Ecclesiam super firmam petram stabili soliditate fundavit, cujus idem ipsum fundamentum est et fundator, frustra quis existimat, ut ab iis, quæ cum multa disponit maturitate consilii, profana facilitate recedat, præsertim hoc tempore, quo quantum hominibus est concessum, non impetu voluntatis effertur, sed motu dirigitur rationis, ideoque reprehensibiles evincuntur, qui litteris falsis utentes, Apostolicum moliantur impedire statum, præsertim cum huiusmodi litteræ tam manifestam exprimentur falsitatem, ut nemo sanæ mentis super iis debuerit dubitare. Universitatem itaque vestram rogamus attentius et monemus, quatenus tam de domino nostro summo Pontifice, quam nobis ipsis nihil velitis suspicari sinistri, nec credatis immisionibus, quæ fuerint per Angelos malos, sed salubribus Romanæ Ecclesie consiliis intendatis, quæ non ad depressionem imperii, sed exaltationem ejus intendit. Licet autem aliqui nostrum pro diversis Ecclesie necessitatibus sint absentes, quia tamen unum et idem eos novimus sentire nobiscum, has litteras cum sigillis omnium qui apud Sedem Apostolicam præsentibus existimus, sub universitatis nomine destinamus ».

27. Usus præterea alia arte Philippus Sueviæ Dux, quo studia principum, qui Othoni favebant, labefactaret atque infringeret, simulataque Apostolicæ Sedis gratia suas res stabilire, spargi late rumore curaverat, Pontificem Romanum ad imperii coronam eum evocandum Camaldulensium priorem in Germaniam misisse. At Pontifex datis ad Salzburgensem archiepiscopum litteris, fraudem detexit ².

¹ Ep. LXXXIV.

² Ep. LXXXV. — ³ Ep. XC.

« Innocentius, etc.

« Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod Sœviæ dux Ph., ut corda principum charissimo in Christo filio nostro illustri regi Olthoni in Romanorum imperatorem electo faventium infirmaret, et ex simulato favore nostro robur aliquod obtineret, fecit per Theutoniam divulgari, quod dilectum filium priorem Camaldulen. ad ejus præsentiam miseramus, eum ad coronam imperii evocantes. Cæterum ut coram Deo sub testimonio conscientie nostræ loquamur, nec priorem prædictum, nec alium ad ducem ipsum duximus destinandum, sed priorem eundem ab eo missum recepimus, offerentem plura et plurima referentem sub testimonio litterarum, quas dux ipse sigillo fecerat aureo roborari. Cumque idem prior ex ejus parte proponeret coram nobis, quod paratus erat ad mandatum Ecclesiæ Romanæ redire, a nobis non potuit responsum aliud extorquere, nisi quod cum redeuntibus ad Ecclesiæ gremium nolimus aditam veniæ denegare, prompti eramus eum recipere, sicut quemlibet penitentem. Monemus igitur fraternitatem tuam, et exhortamur attentius, et per Apostolicam tibi scripta mandamus, quatenus quicquid malitiose fingatur, quæcumque immissiones per Angelos malos fiant, non credas, quod a constantia mentis nostræ tam leviter recedamus. Datum Ferentini V id. Septemb. » In eademque fere rationem, uti subditur, ad Zaringiæ ducem scripsit. Postea vero cum ipso archiepiscopo ¹ questus est Innocentius, cum Olthoni imperatori designato adhereret, illi tamen nec litteras, nec nuntios, aut auxilium misisse, quod ut in posterum præstet, hortatur imperatque.

28. *Philippus Pontificis gratiam studet aucupari.* — Studuerat etiam Philippus magnis sollicitationibus gratiam Pontificis sibi conciliare. Quænam vero eæ fuerint, Innocentii IV Diploma ex Lugdunensi Synodo evulgatum (de quo suo loco dicendum erit ²) satis ostendit ³, ipsi enim intextit inter alia datam ad Innocentium III prædecessorem suum Philippi Epistolam, cujus exemplum infra scriptum est, qua ad aucupandam Innocentii benevolentiam ingentia promissa cumulabat: spondebat nimirum expeditionem ad reparandas Terræ-Sanctæ res adornare ac ducere, omnia quæ omnibus Ecclesiis sive Romanæ vel aliis erepta essent restituere, nunquam se in prælatorum electionibus ingerere, si vel ipse aut levir Constantinopolitanum imperium obtinerent, Orientalem Ecclesiam ad Latine obsequium flectere, novas leges justissimas toto servandas imperio condere atque anathemate percussos in exilium depellere, affinitatem cum Pontifice contrahere, si quæ damna intulisset, sarcire, ut ex subjectis patebit.

« Ego Philippus Romanorum rex semper Augustus antequam Martinus prior Camaldulensis et frater Odo monachus de Salem venirent ad me

tractaturi de pace Ecclesiæ et imperii, voveram Deo et sanctis ejus me iturum ultra mare ad liberandam terram promissionis a gentium feritate: et iterum post eorum adventum audito verbo eorum super tractatu pacis, de concessione domini Apostolici, in manu prædicti prioris vice domini Apostolici vovi, et promisi Deo et sanctis ejus, et eidem priori loco sæpediti domini Apostolici, me opportuno tempore Ecclesiæ, et imperio et liberationi terræ prædictæ bona fide absque omni fraude illuc iturum, et opitulante Deo terram illam pro posse meo liberaturum. Hujus voti testes sunt Diethtalen., Constantien. episcopus et Berchardus abbas de Salem, Petrus abbas de Burgo Sancti-Sepulchri, frater Odo de Salem, Henricus dapifer de Voalteg, Henricus de Sinalenebbe, Henricus Marschale, de Papinherin, Helfric not. Insuper promisi me facturum omnia hic subscripta: omnia bona tam Romanæ Ecclesiæ quam aliarum Ecclesiarum, quæ antecessores mei reges vel imperatores, injuste abstulerunt vel detinuerunt, vel ego abstuli vel injuste detineo, restituum, et ab eis quiete et pacifice semper possidere ab eis permittam: omnes abusus quos antecessores mei in Ecclesiis habuerunt, ut puta mortis prælati bona ipsorum vel Ecclesiarum eorum accipiebant, perpetuo relinquam: electiones episcoporum et aliorum prælatorum canonice fieri permittemus, omnia spiritualia summo Pontifici relinquentes: monasteria irregulariter viventia, sicut majestati imperiali congruit, cum adjutorio domini Apostolici regularibus conventibus, scilicet Cisterciën. Camaldulen. Præmonstraten. subjiciemus, et operam dabo, ut tam monasticus quam clericalis ordo ea qua decet religione vivat et honestate.

29. « Advocatos sive patronos Ecclesiarum ab exactio nibus, angariis, parangariis, in quantum potero, cessare compellam. Si omnipotens Dominus regnum Græcorum mihi vel leviro meo subdidit, Ecclesiam Constantinopolitanam Romanæ Ecclesiæ bona fide et siue fraude faciam fore subjectam, Romanæ Ecclesiæ in omnibus et per omnia fidelis et devotus, atque filius et defensor semper ero. Generalem legem statuem et observari faciam semper et ubique per totum imperium, ut quicumque excommunicatus fuerit a domino Apostolico in banno statim sit imperiali: insuper pro pace et amicitia inter me et dominum Apostolicum semper servanda, et omni mala suspicione auferenda, ut ipse semper benignissimus sit mihi pater, et ego ei fidelissimus et optimus filius, filiam meam nepoti ejus in conjugium dabo, et alios vel alias de cognatione mea secundum voluntatem suam generi suo copulari faciam. De omnibus excessibus meis ad mandatum, et voluntatem domini Apostolici Deo et Ecclesiæ plene satisfaciam. Itæ etiam omnia in præsentia domini episcopi Constant. et domini Martini prioris Camaldulen. et domini Eibuchari abbatis de Salem, et domini Petri abbatis de Burgo Sancti-Sepulchri, et fratris

¹ Ep. cit. — ² Ann. 1215. — ³ Ex 0 in Cod. Vallic. signato D. 1.

Odonis de Salem præsentium latoris etc. (adjiciuntur alia testium nomina, quæ in superiori Instrumenti parte insinuata sunt) me facturum et observaturum bona fide et sine omni fraude juravi, etc.» Hactenus prior Philippi ad Innocentium Epistola : ejus vero levir, cujus hic meminit Alexius, est quem a Latinis hoc anno evectum vidimus ad Constantinopolitanum imperium : recitate vero Epistolæ hæc alia subditur :

30. « Reverendo in Christo patri domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus Dei gratia Romanorum rex et Augustus, salutem et filialis obedientiæ sincerum affectum.

« Omnium honorum largitori et vestræ sanctissimæ paternitati gratias referimus quamplures, quod placuit vestræ pietati venerabili priori Camaldulen. concedere, ut ipse ad nostram accederet præsentiam, super tractatu concordiæ et amicitiae inter nos et vos, et pro reformanda pace inter Ecclesiam et imperium, secundum propositiones et conditiones a viro religioso, et honesto fratre Odone de Salem, sanctitati vestræ intimatas : indubitanter namque sciat vestra prudentia nostrum esse, Domino inspirante, firmissimum propositum vobis obediens et devotos semper existere, et Romanam Ecclesiam totis viribus nostris tueri et exaltare; hoc etiam liquere volentes, quod per nos non statuit, quin de tranquillitate totius Ecclesiæ una cum vestro auxilio affectuosissime cogitare et disponere intendamus. Universas itaque conditiones in chartula ista inclusas bona fide et absque omni fraude semper inconcussæ ac inviolabiliter observabimus, et executioni plenissime mandabimus. Cæterum pleno rogamus affectu, ut eis quæ latoris præsentium antedictus prior et frater Odo vobis ex parte nostra dixerint, indubitanter adhibere curetis fiduciam; quæcumque enim ipsi cum vestra sanctitate de præsentis negotio tractaverint, nos in totum ratum sumus habituri et inviolabiliter observaturi, etc.» Hæc Philippus, quem animadvertat lector haud Innocentium asserere Camaldulensium priorem misisse, sed tantum concessisse seu permisisse, ut ad ipsum accederet, quo scilicet resipiscentem ad Ecclesiæ obedientiam revocaret.

31. *Innocentius de Othonis exaltatione sollicitus scribit ad principes et episcopos Lombardiæ.* — Sed ad calumniatores redeamus. Conati igitur quos poterant ab Othone abalienare, omnemque concinnandi subornandique dolos occasionem aucupati sunt. Quid vero ægotante Innocentio confinxerint, ipse ubi e morbo recreatus, universis Germaniæ principibus significavit¹ : disseminarant nimirum per Germaniam Innocentium e vivis sublatum, atque illius successorem, cui Clementis nomen affinxerant, repudiato Othone, Philippi causam magno animorum ardore amplexari.

« Innocentius, etc.

« Crediderant quidam ex infirmitate nostra se nocendi materiam assumpsisse, ac nos mortuos mentientes confinxerunt etiam, quod nobis alius fuerat substitutus, quem, ut eorum crederetur amplius falsitati, vocavere pro sua voluntate Clementem, qui etiam cudentes novam Bullam et litteras componentes, substitutionem illius nisi sunt per Theutoniam divulgare. Sed benedictus Dominus Deus noster, quoniam non nobis, sed sibi potius iniquitas est mentita, et qui paraverant proximo suo foveam, ipsi absque illo inciderant in eam : jam enim manifestatur eorum malitia, et iniquitas publicatur, qui contra regem eundem suo, fratrum nostrorum, et contra ven. fratrem Maguntin. archiepiscopum, sub nostro nomine litteras in falsitatis fabrica fabricarunt, sic nocere volentes illis, ut nobis impingerent vitium falsitatis. Cum igitur mendaces hujusmodi aperte toties sint mentiti, et toties in suæ testimonium falsitatis litteris falsis usi, monemus universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus si similia forsitan contingant de cætero, non credatis, nec moveamini per sermonem, aut Epistolam, tanquam missam sub nostro nomine, ad credendum, quod usque adeo simus in proposito nostro leves, ut quod mature disponimus, leviter revocemus. Dat. Anagninæ id. Dec. etc.» Ægritudinis ex qua convalescerat, Othonem certiores fecit¹, tum secundis ac florentibus illius rebus gratulatur. At de Innocentii graviore valetudine rursus infra hoc ipso anno.

32. Ad augendas præterea Othonis res Pontifex archiepiscopis, episcopis, marchionibus, aliisque Lombardiæ nobilibus viris missa Epistola, ipsos Othonis partibus adstringere studuit². Cum Romani, ut inquit, imperii negotium specialim ad Lombardiæ ditionem pertineat, ipsorum Concilium auxiliumque per Ferrariensem, Papiensem et Placentinum episcopos, quibus Mantuanum³ postea adjunxit, exquirendum se duxisse ait. Quapropter monere, adhortari, imperare, ut ab iisdem evocati illos præsulcs adeant, quibus præsulibus per alias pariter litteras præcipit⁴, ut quid de transmissis conventionibus Insubres sentiant, velintque, diligentissime inquirant.

33. « Archiepiscopis, et episcopis, et aliis Ecclesiarum prælatis, rectoribus, potestatibus, consulibus, marchionibus, comitibus et aliis nobilibus constitutis in Lombardia.

« Novit⁵ scrutator rerum et cordium Dominus Jesus Christus, cui omnium sunt cogitationes et intentiones apertæ, quod in facto imperii bono zelo processimus, id sollicitè procurante, ut persona talis assumeretur ad illud, quæ pacem Ecclesiæ ac imperii relectaret, et Urbis honores dilige-

¹ Ep. XCV.

¹ Ep. XC. — ² Innoc. cit. Cod. Ep. LXXXVI. — ³ Ep. XCI. — ⁴ Ep. LXXXVII. — ⁵ Ep. XCI.

ret et servaret Italiae toti ac Lombardiae specialiter libertatem. Non enim, sicut pestilentes aliqui mentiuntur, volentes inter Ecclesiam et imperium immortalis discordiae materiam suscitare, ad imperii depressionem intendimus, sed incrementum ipsius potius affectamus, utpote per quod si bene ordinatum fuerit, Ecclesiam defendendam credimus, et in pluribus exaltandam. Nam et si quidam imperatorum Romanam Ecclesiam, Lombardiam, et universam Italiam graviter fuerint persecuti, sicut universitatis vestrae discretio plene novit, novimus tamen, quod aliqui sunt Sedem Apostolicam venerati, ditantes, et dotantes eamdem, amantes Italiam, et diligentes specialiter Lombardiam.

34. « Attendentes igitur olim quantum dispendium ex defensoris defectu pateretur Ecclesia, quantumque incommodum ex imperatoris carentia sentiret religio Christiana, licet diutius expectaverimus expectantes, si forsitan principes, vel per se ipsos, vel de consilio nostro finem inveniunt tantis malis, quia tamen eos super hoc invenimus negligentes, paterna ipsos curavimus sollicitudine commoneare, ut Deum praeculis habentes, et imperii zelantes honorem, ad provisionem ipsius melius intendere procurarent, ne vel dignitas annullaretur ipsius, vel libertas per eorum discordiam deperiret: alioquin quia mora trahebat periculum grave secum, nos quod expedire crederemus amplius procurantes, illi favorem Apostolicum praestaremus, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Cum autem ad huiusmodi litteras, ad nos ad multos principum novimus pervenisse, nobis nec verbo fuisset, nec facti responsionem, audito quod quidam eorum ad commune colloquium disponenter convenire, per litteras nostras consilium nostrum eis duximus exponendum, super iis quae necessaria videbantur eos diligenter instruere.

35. « Ceterum cum nec sic potuissemus proficere apud eos, nolentes ulterius Ecclesiae ac imperii dissimulare jacturam, non posuimus carnem brachium nostrum, nec acceptavimus vultum potentis, sed in eo ponentes spem nostram, qui non est personarum acceptor, et qui David de postfoetantes accepit pascere Jacob populum suum et Israel haereditatem suam, pensavimus et examinavimus, quantum tamen de plano potuimus studia eligentium, cum prius nobilis vir Philippus dux Suaeve nostrum noluerit super hoc subire iudicium, et intelleximus, quod licet major pars principum in electionem ipsius ab initio convenisset, plures tamen ex iis, ad quos imperatoris spectat electio, convenerunt postmodum in charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem, et quod ex eo quod fautores praefati Philippi, absentibus aliis et contemptis, ipsum prius eligere praesumpserunt, patet eos perperam processisse, cum explorati sit juris, quod electioni plus contemptus unius quam conditio plurimorum obsistat, unde quia privilegium meruerunt amittere,

qui permessa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito poterat, quod injuria huiusmodi non obstante, caeteri postea uti potuerint iure suo. Praeterea dux praedictus, nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam et unctionem accepit: memoratus vero rex et ubi debuit, videlicet Aquisgrani, et a quo debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Coloniensi archiepiscopo, recepit utrumque. Insuper sufficienter examinavimus merita personarum, cum non dubium existat ad nos examinationem huiusmodi pertinere; est enim generaliter et universaliter observatum, ut ad eum examinatio personae pertineat, ad quem impositio manus spectat, quod et principes sine conditione qualibet recognoscunt, sicut expresse per venerabilem fratrem nostrum Salisburgensem archiepiscopum, et dilectum filium abbatem de Salem, et nobilem virum marchionem Orientalem legatos suos recognoverunt in nostra praesentia constitutos, etiam principes sepe dicto Philippo faventes.

36. « Quod autem, cum in electione vota principum dividuntur, post admonitionem et expectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio et consecratio et coronatio postulat, sicut utraque pars a nobis multoties postulavit, ex jure patet pariter et exemplo. Numquid enim si principes admoniti et expectati vel non potuerint vel noluerint convenire, Apostolica Sedes advocato et defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in poenam? Praeterea sicut vestra credimus universitas non ignorat, quod cum Lotarius et Conradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotarium coronavit, et imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad ejus gratiam redeunt. Sunt autem notoria impedimenta, quae praefato duci ad suam promotionem obsistunt, videlicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, et persecutio divulgata, quam progenitores ejus, et ipse praesumpserunt in Apostolicam Sedem et alias Ecclesias exercere, unde videri non immerito poterat, quod ad reprobationem ipsius non erat ordo iudicarius observandus, cum actione (probatione) non indigeant manifesta, fuit enim, etc. » Afferit causas suo loco supra allatas, ob quas fidelium consortio ejectus fuerat.

37. At quid post haec cum Insubribus Innocentius, cum illi se de imperii rebus haud satis instructos esse respondissent¹? prolixioribus iisdem litteris rerum hactenus gestarum seriem ex ordine exponit; ea ipsi afferemus, quae ad narrationem historicam maxime spectare videantur. Igitur de Philippo Suevi loquens criminibus, quibus se indignum imperio reddiderat, haec adducit. « Cum adhuc faveat Capparono, qui Marcualdo in malitia et excommunicatione successit, nec unquam fuerit absolutus, et quod venit contra proprium iuramentum, fuit et de persecutorum genere

¹ Ep. xci.

oriundus, et est Ecclesiam persecutor, et qualiter libertas principum deperiret, si ipsum eligerent, qualiter autem Fridericus et Henricus persecuti fuerint Lombardiam, qualiter eam subicere voluerint servituti, qualiter Philippus ipse adhuc patrum suorum inhærens vestigiis, regnum Siciliae nobis et etiam nepoti suo subtrahere molitur, vestra sicut credimus universitas non ignorat. Elinfra :

« Monemus igitur universitatem vestram et exhortamur attentius, et per Apostolicam scripta mandamus, quatenus ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram, et propriæ libertatis obtentu, quod omisit hactenus, sine dilatione qualibet supplicatis, ex iis quæ jam fecimus plenius intellectis, qualiter in favorem regis ipsius debeamus procedere, rescribentes, non solum consilium sed auxilium vestrum nobis efficaciter tribuatis, ut quod hęc incepimus, melius compleamus. Ecce etenim Dominus nostrum videtur approbasse consilium, vel nobis illud misericorditer inspirasse, cum rex ipse de die in diem fiat seipso robustior, et regnum ejus jugiter roboretur, et debilitetur quotidie pars adversa, non tam humana manu divina dejecta. Cum enim hoc anno dux Sueviæ supradictus terram nobilis viri langravii Thuringiæ fuisset ingressus, et quamdam civitatem ipsius cum suis fautoribus obsideret, rex ipse, mutantibus etiam quibusdam ex suis, cum duce Bohemiæ et aliis qui auxiliantur eidem, in auxilium langravii properans obsidentes obsedit, et faciente cum eo Domino signum in bonum, Ph. de Thuringia in Saxoniæ ad majorem exercitum colligendum aufugit, sed nec ibidem illum expectare præsumpsit, imo ad civitatem, in qua sui obsidebantur, occulte revertens, relicto exercitu et disperso, cum paucis in Sueviæ latenter abscessit. Cæterum rex prædictus non paucis castris et terris quæ duci faverant, potenter acceptis, in locis, quæ ille prius habuerat, solemnes curias celebravit, tam a langravio quam duce Bohemiæ, quem ipsi regem appellant, et fratre ipsius marchione Moraviæ, a multis quoque comitibus Jappanis fidelitatis juramenta recepit, et eos de feudis suis solemniter juxta imperii consuetudinem investivit, etc. Datum Anagiæ III id. Decembris ».

38. *In favorem Othonis alios principes sollicita, episcopus Magdeburgensi excommunicationem minatur.* — Porro de Germaniæ rebus, quarum hic meminimus Pontifex, Lubecensis, Urspergensis, Stadenensis, Historiæ de Lantgraviis anonymus auctor, Godefridus, alique. At de Lantgravio non dandum oblivioni Innocentium dato ad eum Diplomate ¹ ipsius ditionemque in Sedis Apostolicæ tutelam suscepisse. Igitur pro designato imperatore elaborans adhuc Innocentius, Saxoniæ ducem hortatur ², ut tandem ad ejus partes provolet, jacturamque temporis præteriti majoribus officiis resarciat, atque imperatoris gratiam ipsi concilia-

turum pollicetur. Datæ sunt litteræ Anagiæ II idus Decemb. etc. Idemque ad Zaringiæ, Moraviæ, Austriæ, Baviariæ duces, aliosque principes scripsit. Quo etiam die aliis tum ad Brabantiam ducem Othonis socerum, tum ad Danorum regem datis litteris, illum, ut eundem Othonem non deserat, pluribus monet ¹ atque hortatur ², ut quem Ecclesiæ favore, ipse officiis suis complecteretur : « Licet charissimus in Christo filius noster illustris Otho, in Romanorum imperatorem electus, serenitati tuæ sit tam amicitia quam affinitate conjunctus, nihilominus tamen auxilium, quod inter tuæ (suæ) promotionis primitias ei potenter et viriliter impendisti, nobis reputamus impensum, et ad honorem tuum propter hoc specialius intendimus et profectum, nam quamvis ad favorem ipsius duplex affinitatis videlicet et amicitia ratio te inducat, ut tamen triplex funiculus non rumpatur, devotionis sinceritas quam ad nos et Romanam Ecclesiam habere te credimus, prædictis accedens eis confert amplius firmamentum, cum sine conscientia læsione ac famæ dispendio favere valeas, cui favemus, etc. » Hæc ad Daniæ regem Innocentius. Præterea cum a pluribus accepisset Bohemiæ Jappanos strenue pro Othone se gessisse, scriptis ad eos gratulatoriis litteris ³, navatam Legato Apostolico operam, præclaramque de fuso fugatoque hoste victoriam commendavit.

39. « Devotionem vestram in Domino commendamus, quod, sicut veridica multorum relatione comperimus, venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum Apostolicæ Sedis legatum, ob reverentiam Dei et nostram humiliter recepistis, et curastis honorifice tractari, ita quod ad commotionem ejus relicti uxoris et filii vestris, in forti manu et brachio extento, cum domino vestro Bohemiam exeuntes, charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni, in Romanorum imperatorem electo, potenter et viriliter adstitistis : in accessu autem vestro ei plurimum honoris accessit, cum congressum ejus ipsius fugerit inimicus, nec coram vobis ausus fuerit comparere, sed disparuerit potius, et ad propria redierit, relicto exercitu et disperso. Super hoc igitur nobilitatem vestram prosequentes actionibus gratiarum, monemus et exhortamur attentius, quatenus sicut bene cœpistis, eidem regi de cætero fideliter et fortiter assistatis, et faveatis, ac promoveatis taliter partem ejus, quod ipsius negotium in brevi dante Domino feliciter consummetur. Nos enim reputabimus nobis ipsis impensum, quicquid gratiæ et honoris ei duxeritis impendendum. Datum etc. »

40. Postremo Innocentius Magdeburgensem archiepiscopum acrioribus litteris perstrinxit ⁴, quod Romano Pontifici de agnoscendo imperatore Othone non consentiret ; ac ni pareat, anathemate percussum, ac episcopatu dejectum iri comminatur.

¹ Innoc. I. v. Ep. xli. — ² Libcl. de negot. imper. Ep. xcvi.

¹ Ep. xcvi. — ² Ep. c. — ³ Ep. c. — ⁴ Ep. cii.

« Innocentius, etc.

« Ecce cum idem legatus, de quo fiducialiter gloriamur, quod a numeribus excussit manus suas, et de quo vere dicere possumus : Non fuit qui ditaverit Abraham, tibi ex parte nostra sub debito juramenti, quod in tua nuper absolute presteras, districte preceperit, et nos etiam tibi per litteras nostras dederimus in mandatis, ut super imperii Romani negotio nostrae acquiesceres voluntati, et charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo, quem nos in regem suscepimus, tu quoque nobiscum eum in regem suscipiens, fideliter adhereres : tu tamen nec ejus, nec nostro mandato deferens, nec praestitum juramentum attendens, noluisti quod mandatum tibi fuerat adimplere, imo cum propter hoc excommunicatum te renuntiaverit et perjurum, relaxasti contra eum et Romanam Ecclesiam linguam tuam, et nescimus ejus appellacionis obtentu deferre sententiae contempsisti, cum etiam in dubio debuisses viam eligere tutiorem, et donec res nostro diffiniretur judicio, sententiam observare. An forte putas, quod mandatum tibi factum fuerit contra Deum, aut in tali negotio, tanquam ad Apostolicam Sedem non spectet, nobis non debeas obedire? Certe multum desipis, si hoc sapis; nam et nos homines sumus, et Deum caeli timemus, nec quicquam vellemus contra ipsum statuere, aut supra nos aliquid arrogare : quantum autem in hoc facto deliqueris, et quam mereris ex contumacia tanta poenam, melius experieris in opere, quam ex canonica teneas lectione, nisi adhuc quantum possumus, tuae vellemus honestati deferre, sed nisi deferentibus deferas, et deposito corde lapideo carneum cor assumas, et obedias voci nostrae, quanto differtur amplius, tanto gravius inferetur. Sane si fuisset in facto imperii personarum aut munerum acceptores, si potentiam praeposuissemus justitiae, et pervertissemus iudicium aequitatis, inobedientiam tuam vel dissimularem omnino, vel saltem minus moleste ferremus.

41. « Verum, cum personarum acceptione postposita, non attendentes vultum potentis, nec impotentis iustitiam contemnentem, secuti fuimus aequitatem, et etiam Dominus iudicium nostrum certis videatur indicis approbasse, contumaciam tuam nec debemus, nec volumus ulterius in patientia sustinere, cum secundum Apostolum parati simus inobedientiam omnem ulcisci : quam ex hoc etiam tu ipse amplius manifestas, quod expectatus diutius, licet promiseris, nullum tamen propter hoc miseris responsalem. Volentes autem adhuc, si possumus, te ad viam rectitudinis revocare, monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta in virtute obedientiae districte praecipiendo mandamus, quatenus omni excusatione cessante praedicto legato infra mensem post susceptionem praesentium plene satisfacias de

injuriis irrogatis, et sicut idem tibi ex parte nostra praeperit super facto imperii, nostrae consentias et obedias voluntati, praesertim cum idem rex sufficientem praestare velit super indemnitate Magdeburgen. Ecclesiae cautionem, alioquin noveris nos venerabilibus fratribus nostris Muden. Verden. et Idesemen. episcopis dedisse districtius in mandatis, ut ex tunc te singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, appellatione remota, excommunicatum publicenuntient, et per vicinas dioeceses faciant sub solemnitate simili nuntiari, suffraganeis tuis, et Magdeburgen. capitulo ex parte nostra in obedientiae virtute mandantes, ut inobedienti tibi nullam reverentiam prorsus impendant, nec te ut metropolitanum honorent, sed ut excommunicatum evitent. Quod si nec sic arbor tua satiata stercorebus fructus protulerit requisitis, securim ad radicem filiculae infructuose ponemus, ut juxta proverbium veritatis, arbor quae non fecerit fructum bonum, excidatur, et mittatur in ignem, etc. » Haec de imperii rebus successerint.

42. *Egregia pietatis et virtutum exempla.* —

Cum de Praenestino episcopo incidit mentio, perjuendum lectori fore putamus, si hoc loco, quae de eo memoria Caesarius tradidit¹, referamus, ac pias consuetudines, quas ad venerandum Eucharis-tiae sacramentum induxit : « Tempore schismatis inter Philippum et Othonem dominus Wido cardinalis, aliquando abbas Cisterciensis, (eum Cisterciensi Ordini olim praefuisse, ac dignissime cardinalitiam dignitatem in Ecclesia Dei meruisse, et inuncto legationis munere auctoritate maxime auctum testatur Innocentius² : qui ipsum anno sequenti Rhenensis archiepiscopatu praecedit, ut Apostolicae litterae a D. Ferdinando Ughello, mihi familiariter conjuncto, in suo egregio de Italia Sacra opere ad ductae illustrent³) cum missus fuisset Coloniam ad confirmandam electionem Othonis, bonam illic consuetudinem instituit : praecipit enim, ut ad elevationem hostiae omnis populus in Ecclesia ad sonitum nolae veniam peteret, sicque usque ad calicis benedictionem prostratus jaceret. Praecipit etiam idem cardinalis, ut quoties deferendum esset ad infirmum, scholaris sive campanarius sacerdotem praecedens, per nolam illud proderet; sicque omnis populus tam in stratis quam in domibus Christum adoraret. Retulit eis eodem tempore casum satis miraculosum : Miles quidam in Francia fuit tanta devotionis, ut quotiescumque Christi corpus clevari sive deferri videret, prostratus illud adoraret; contigit, ut die quadam vestibus suis pretiosis indutus intraret civitatem, cumque platea in qua equitabat nimis esset lutosae, ex improvise obvium habuit corpus Domini, quo viso, modicum intra se deliberans, ait : Quid facies modo? si in tanta profunditate te prostraveris,

¹ Cas. l. ix. c. 51. — ² Innoc. cit. Libel. Ep. viii. — ³ Tom. i. in episcopis Praenest.

perdita sunt vestimenta tua hæc delicata; si vero non descenderis, saluberrime consuetudinis transgressorem te semper accusabil conscientia. Quid plura? prævalescente devotione, de equo prosiliens in lutum se misit, in quo flexis genibus, elevatis manibus Christi corpus adoravit; et quia dulcissimus Dominus honorantes se non solum in futuro remunerat, imo etiam in præsentī nonnunquam rehonorat, hoc egit sua potentia, ut totius luti nec una quidem guttula vestimentis ejus adhereret, tunc equum cum multa admiratione reascendit, et amplius in fide confortatus Deum glorificavit. Simile contigit cuidam religiose femine in provincia nostra ». Hæc Cæsarius.

43. Quibus opportune ex eodem auctore inse-
renda videtur de simplicis viri probitate festiva
narratio¹. Cum enim vir nobilis monasterii pecora
rapuisset, magna religione jussus monachus
accipere quicquid ex iis posset, ad prandium in-
vitatus, cum mense appositas ovium monasterii
carnes vidisset, avide iis sarcire ventrem cœpit,
stupentibus aliis, Cisterciensem abstinere carnibus
solum ita opipare gulam saginare: ille abbas
sui imperium animo recelebat, et cum nil aliud,
quam quod dentibus raperet, efferre posse puta-
ret, abliguriendis sibi apposis inhiabat. « Domi-
nus Wido abbas Cisterciensis, postea cardinalis,
cum missus fuisset Coloniam ad electionem con-
firmendam, quæ facta fuerat contra Philippum in
Othonom, retulit ibidem quamdam sanctæ simpli-
citalis historiam satis jucundam satisque mirabili-
m. Dicebat domum quamdam Ordinis nostri in
terra ejusdam nobilis viri atque potentis fuisse
sitam, quam idem tyrannus, eo quod Deum non
limeret, neque hominem revereret, multis mo-
dis sæpe molestavit de annonâ, vino et pecoribus
quoties et quantum voluit tulit, quantum voluit,
fratribus dimisit: cumque hoc ex consuetudine,
et quasi pro lege habens acclaret, et conventus
querimonis nullis inutiliter læditi gementes læ-
cerent, die quadam maximam partem rapuit ar-
menti, præcipiens illam ad castrum suum minari.
Quo cognito abbas et fratres satis turbabantur, in
quorum consilio quid factu opus esset, satis tra-
ctabatur. Visum est eis aliquem ire debere ad
castrum, per quem saltem res ei innotesceret,
maximè abbatem, qui respondit: Ego non ibo, quia
monendo illum nihil proficimus, sed aerem tan-
tummodo verberamus. Simili modo excusante se
prior, et cellerario, subjunxit abbas: Estne hic
aliquis, qui adhuc semel ire velit? Tacentibus cu-
ctis, unus divinitus inspiratus, ironice respondit,
monachus ille vadat, hominem senem ac simpli-
cissimum nominans; vocatus est monachus, si ire
vellet ad castrum inquirerit, obedit, mittitur: qui
cum ab abbate recederet, ex multa cordis sui sim-
plicitate verbum hoc protulit: Pater, inquit, si
aliqua portio mihi fuerit restituta, recipiam, an-

non? respondit: Quicquid rehabere poteris, acci-
pias in nomine Domini, melius est aliquid, quam
nihil. Abiit ille, venit ad castrum, nuntium abba-
tis et fratrum cum oratione deferens tyranno; et
quia simplicitas justī secundum Job lampas est
contempta in oculis malorum, tyrannus sermones
ejus parvipendens et irridens, ait: Domine, ex-
spectate, donec pransus fueritis, tunc enim respon-
debitur vobis.

44. « Hora prandii ad mensam communem
positus est, et cibaria communia, carnes scilicet,
in bona quantitate ei sicut cæteris sunt appositæ.
Vir sanctus verbi abbas sui reminiscens, et carnes
quæ laute ministrabantur, de pecoribus monaste-
rii sui esse non dubitans, quantum ex carnibus
sumere potuit, cum cæteris, ne inobediens esset,
manducavit. Dominus castrī ex opposito cum
uxore residens, et quia monachus manducaret car-
nes satis considerans, finito prandio, hominem vo-
cavit seorsum, et ait: Dicite mihi, bone domine,
solet conventus vester manducare carnes? respon-
dente illo: Nequaquam; adjecit: Quid cum
exerunt? Nec intus, inquit, nec extra carnes com-
edunt. Tunc tyrannus: Et quare vos comedistis
hodie illas? Respondit monachus: Cum abbas
meus huc me mitteret, præcepit mihi, ut quicquid
ex pecoribus rehabere possem, accipere non recu-
sarem, et mihi constabat carnes appositas fuisse
monasterii mei, item quia timui nil amplius mihi
fore restituendum, nisi quantum dentibus capere
possem, comedi propter obedientiam, ne omnino
vacuus redirem. Et quia Deus simplicem non pro-
jicit, nec porrigit manum impiis, scilicet contra
illum audito ejus verbo, et in simplicitate ejus mo-
tus, imo a Spiritu sancto, qui per os senis loque-
batur, admonitus, respondit vir nobilis: Exspe-
ctate me hic, ego consilium habebō. Cum venisset
(ad uxorem) et senis ei verba per ordinem recitas-
set, adjecit: Timeo celerem Dei super me vindic-
tam, si vir iste tam simplex et tam rectus aliquam
nunc a me passus fuerit repulsam: similiter et
illa respondit, quia eodem spiritu accensa fuit. Re-
versus ad senem ait: Bone pater, propter sanctam
simplicitatem vestram, quæ me ad misericordiam
reflexit, monasterio vestro quicquid adhuc de pec-
oribus est, restitutum, de illatis a me injuriis in
quantum potero satisfaciam, et nunquam ab hac
die illud turbabo. Ad quod verbum senex gratias
illi referens, cum rapina ad monasterium lætus
rediit, et abbate et fratribus stupentibus, verba
potentis retulit. Pacem ab illo tempore habentes,
quanta esset virtus simplicitatis exemplo didice-
runt ». Hucusque Cæsarius.

45. *Conradi episcopi Herbipolensis cædes.* —
At ex lepida jucundaque historia ad lugubre fune-
stumque facinus oculos convertamus. Plures ab
Innocentio de Conradi Herbipolensis episcopi necē
date hoc anno Epistolæ, de quibus dicturi, ut par
est, in primis ejusdem necis tempus expendamus;
et quidem Decembri incunte accidisse Trithe-

¹ Cæsar. l. vi. c. 2.

mius¹ in suis Chronicis, et Langius² affirmant; licet in eo discrepent, quod ille ad superiorem, hic vero ad presentem referat, sed Langius erroris arguitur ex subijcenda Innocentii Epistola, ubi de Conrado infecta crudeli necce agitur, cum hoc ipso anno X kal. Febr. data sit, nec præmittimus alios ad ervigilium S. Barbaræ illius necem rejecisse. Accepto itaque Pontifex de Conradi occisione luncto nuntio, Salisburgensi archiepiscopo et suffraganeis atque illius provinciæ abbatibus et prioribus lugubres hæc litteras misit³: «Cum sanguis sanctæ memoriæ (Alberti) Leodien. episcopi adhuc recens de terra clamaret, ecce de novo audita est vox in Rama, ploratus et ululatus multus, cum sicut accepimus, filii Belial in christum Domini manus sacrilegas iniecerunt, bonæ memoriæ Conradum Herbipolen. episcopum, imperialis aulæ cancellarium, nequiter occidentes. Condixerant quidem ad invicem, ut injuste virtum justum occiderent, et hæreditate sanctuarium Domini possiderent, et quia dolorem conceperant, iniquitatem protinus pepererunt, ne quid eorum fraudi deesset, sed osculo traderent filium hominis sicut Judas, vultus deposuerunt hostiles, et præconceptam diutius cordis malitiam, quam exercere non poterant inimici, simulate pacis et amicitie factæ vellere velaverunt, sicut in vestimentis ovium lupi rapaces intrantes ovile surrexerunt protinus in pastorem, et sanguinem quem diu siverant effuderunt. Nec sufficit hoc ipsis, sed ut sanguis sanguinem tangeret, et abyssum invocaret abyssum, in corpus jam exanime sævientes, amputata, ut dicitur, ejus dextera, qua frequenter signaverat panem et vinum in corpus Christi et sanguinem convertendum, et capite detruncato, coronam etiam, quam in clericale religionis indicium ad imitationem Apostolorum principis deferabat, a reliqua parte capitis strictis gladiis amputarunt, non attendentes, quod in capite ejus et manus unguentum effusum fuerat sacratissimæ unctionis. Aliter etiam corpus ejus considerunt in frusta, quasi vellent vel quod macerarent, manducare, ac exponere, quod ceperant tam impia venatione, venale, vel ponere morticinum ejus escas volatilibus cæli et bestijs terre carnes ejus, etc.» Funestam adeo cadem deplorat atque illius auctores anathema atque in terras ipsis obnoxias interdictum fulminat. Dat. Later. X kal. Febr. Pont. an. 5. Hoc ipso scilicet, numerari enim incipiunt Innocentii anni (quod alibi annotavimus) a xxii Februarii die, in quam ejus consecratio incidit.

46. Post hæc cum impij parricide ex scelere admissis, urente eos et lancinante conscientia, ad Sedem Apostolicam confugissent, atque temporarium supplicium sibi injungi submisit, multisque lacrymis exposcerent, eos primum variis penis mulctavit, quas Innocentius ad universos

Christi fideles litteris suis recenset⁴: «Bodonem Heur. Fuson. vassallum ejus milites cum Eurodo (Heroldo), et Conrado servientibus suis ad nostram presentiam venientes, ac confitentes se prædictum episcopum occidisse, cum de suis excessibus lacrymabiliter pœniterent, et humiliter postularent pœnitentiam sibi pro tanta sceleris immunitate a nobis injungi, quia pœnitentibus non est misericordie janna præcludenda, de fratrum nostrorum consilio dilecto filio H. tit. S. Martini presbytero cardinali commisimus audiendos, qui confessione illorum audita, postquam fecit eos nudos in braccis, tortas habentes in collo coram nobis diebus aliquot in frequentia populorum astare, de mandato nostro talem penam illis injunxit, ut nunquam de cætero, nisi contra Sarracenos, vel ad defensionem vitæ suæ armis utantur, varium griseum, ermelinum, et pannos coloratos non portent ad publica spectacula non accedant, et conjugati non contraheat post mortem uxorum, eantque quam cito poterunt in Hierosolymitanam provinciam, per quatuor annos ibi contra Sarracenos Domino servituri. Bodo vero, qui major existit, tres, vel duos milites, vel unum saltem in suis expensis secum adducat, et donec ipsi quatuor execrabiles homicide Hierosolymitanum iter arripiant, sicut publicæ pœnitentes discalceati, et lanceis induti vestimentis nudentur.

47. «Secundam, quartam, et sextam feriam, Quatuor Tempora, Vigiliisque sanctorum in pane et aqua jejuna. Tres in anno Quadragesimas, videlicet ante Nativitatem, et Resurrectionem Domini, et post Pentecosten faciant. Carnibus non tantum in eisdem tribus solemnitatibus non vescantur, eaque die, qua prædictus fuit episcopus interfectus, carnes non comedent in æternum. Orationem Dominicam decantent centies inter diem et noctem, et genuflexiones faciant quinquaginta. Corpus et sanguinem Domini nisi in ultimo mortis articulo recipere non præsumant; cum fuerint ultra mare, quartam et sextam feriam, sanctorum vigiliis, et Quatuor Tempora (sicut dictum est) in cibo Quadragesimali jejunaent, carnes comedant die Dominica, et quinta feria tantum, orationem Dominicam dicant, et genuflexiones semper faciant prætaxatas. Quandocumque aliquam Alemanniæ civitatem poterunt intrare secure, ad majorem Ecclesiam nudi procedant, tantum in manu, cum torta in collo, et virgis in manu, et a canonicis ejusdem Ecclesiæ recipiant disciplinam. Si vero quesitum fuerit, cur hoc faciant? dicant se hoc facere pro sceleris perpetratione jamdicti, et quando forte in civitate Herbipolen. poterint esse secuti, in Resurrectione, Pentecoste, Nativitate Domini, ac in solemnitate majoris Ecclesiæ, videlicet S. Pauliani exeat civitatem, et tamen nudi cum braccis tantum tortam in collo, et virgas deferentes in manu, in missæcele-

¹ Jo. Trithemius Chronicon Hirsaug. et Chronicon Sponheim. ann. 1202. — ² Paul. Lan. Cl. Citizen. — ³ Innoc. l. v. Ep. CLV.

⁴ Innoc. l. vi. Ep. LI.

bratione majoris ad Ecclesiam cathedralem accedant, et se ante altare coram episcopo et canonicis prosternentes in terram, petant humiliter et recipiant disciplinam ab eis. Cum autem de partibus redierint transmarinis, ad Apostolicam Sedem accedant, recepturi consilium et mandatum. Datum Lateran ». Apud Trithemium vero additur, « Pontificatus nostri anno sexto, Domini vero 1204 » ; et legendum 1203, is enim est Innocentii annus sextus, quo hæc scripta.

48. Neque his pœnis contentus ¹ justissimus scelerum vindex, alias postea addidit, quas ad Salsburgensem archiepiscopum, et suffraganeos scriptis litteris, ita decernit ¹ : « Cæterum ut in homicidas hujusmodi et fautores eorum per priores litteras, quas super hoc vos meminimus destinasse, spiritualiter duximus procedendum, ut tamen temporaliter etiam puniantur, et sicut eorum est excessus notorius, sic memorialis sit in generatione et generationem sceleris perpetrati vindicta, præsentium auctoritate statuimus, ut tam homicidæ ipsi, quam hæredes eorum universis feudis, et beneficiis Herbipolen. Ecclesiæ, quam specialiter offenderunt, Ecclesiarum etiam cæterarum, cum in ea laserint Ecclesiam generalem, careant in perpetuum, nec illa ullo unquam tempore assequantur, nisi forsan aliquando de Sedis Apostolicæ indulgentia secutura posteritas misericordiam mereatur. Adjicimus etiam, ut si beneficia vel feuda quælibet Ecclesiarum ubi fuerint obtinuerint, universa diœcesis, in qua id attentare præsumpserint, subjaceat interdicto, ita quod nullum in ea divinum officium, vel sacramentum Ecclesiasticum præter baptisma parvulorum, et pœnitentias morientium celebretur, sed nec mortuorum corpora tradantur Ecclesiasticæ sepulturæ, donec vel illi a sua præsumptione desistant, vel habitatores ejusdem diœcesis eorum conatibus se opponant, etc.

49. Quamvis hæc dicta de Conrado, deque ejus nece satis superque videri possint, alia tamen, quæ Innocentius afferret, velut insignes ejus sepulchri titulos, ac decora hic adjicienda existimamus, quippe Pontifex ad O. Herbipolensem præpositum nobilem virum G. burgavium et eorum consanguineos hæc inter alia scribit : « Attendentes siquidem quidam iniquitatis filii quod idem episcopus contrarius esset eorum operibus, nec anima ejus in eorum veniret assensum, qualiter eum perderent cogitant ». In quam sententiam Trithemius ² : « Conradus episcopus Herbipolensis imperialis antæ cancellarius, cum vitia impiorum constantius argueret, a Bodone et Henrico militibus, et servitoribus eorum Heraldo et Conrado in civitate Herbipolensi in via publica crudeliter occisus est ». Pergit Innocentius : « Quia bonum certamen cervavit, cursum consummavit, fidem servavit, de cætero reposita est ei corona justitiæ,

quam reddet illi Dominus justus iudex. Nam si quid humanæ fecis ex humana infirmitate, vel diabolica suggestione contraxit (innuit his verbis, quæ jam ante Conradum in Apostolicam Sedem admisisse, postea vero supra vidimus emendasse) hoc in eo sanguinis lavacrum abluvit, et supplicium, quod pro tuenda Ecclesiæ suæ libertate sustinuit, expiavit, etc. Datum Ferentini VIII idus Julii ». Hæc de Conrado, in quem Innocentii verba jure ac merito adjungi atque adnecti debuissent sepulchrali ipsius inscriptioni, quam recitat Arnoldus Lubecensis abbas, illius temporis auctor, dum ejus necem recenset, laudesque celebrat ¹ ; ait enim auctor, dum justitiam tueretur, et cum stipendiariis equitibus, qui res Ecclesiæ invaserant, litem exerecet, atque ut tota res ex justitiæ legibus definiretur, nonnullas pacis leges inieisset, ab adversariis Herbipoli cruentam necem illi illatam, et in loco, ubi cædes patrata est, sepulchralem molem erectam esse, atque hoc Epitaphium exaratum :

Hic procumbo solo, sceleri dum parere nolo,
Vulnera facta dolo dent habitare polo.

Subdit auctor : « Hæc esse vox occisi cum sanguine Abel justî ad Dominum clamantis. Dicunt quidam etiam eum occisum in cilicio inventum, et eum viventem curam pauperum habuisse, et in eorum elemosyna fertorem auri omni septimana expendisse, novit Dominus, qui sint ejus. Quis virum tam delicatum, sericis ornatum, cilicio crederet indutum ? Sed nonnunquam sub forma sæculari latet animus spiritualis, et e converso sub forma spirituali occultatur heu ! animus carnalis ». Atque de Conrado Herbipolensi episcopo satis, jam reliqua prosequamur.

50. *Siffridum Maguntinum monet Innocentius, et Autissiodorensem episcopum contra regem tuetur.* — Cum accepisset Innocentius magistrum Præpositinum, Maguntinum scholasticum Siffridi archiepiscopi imperia detractare, atque litterarum, quas ab Apostolica Sede obtinuerat, falsitatem obtendere, graviter illum objurgat ², atque ad saniorum mentem redire jubet, additque archiepiscopo se in mandatis dedisse, ut nisi infra mensem post acceptas has litteras id perficeret, sacerdotiis omnibus spoliaret, aliisque conferret ; ejusdem argumenti canonicis, clero et Maguntino populo hortatorias minacesque litteras misit ³; archiepiscopo jussit ⁴, quidquid Leopoldus Wormatiensis episcopus in Maguntinam sedem intrusus circa illius Ecclesiæ bona vel jura præstitisset, rescindere, et quoniam Sueviæ dux Philippus matorum omnium auctor extiterat, quippe qui Leopoldum ad illam Sedem (quod solius est Romani Pontificis)

¹ Arnol. Lubec. Chr. S'av. l. vii. c. 4. — ² Innoc. l. vi. Ep. xxxviii.

³ Ibid. Ep. xxxix. — ⁴ Ibid. Ep. xl.

¹ Innoc. l. vi. Ep. xiii. — ² Trith. Chron. Sponehem. an. 1202

transfere tentarat, ipsumque licet anathemate damnatum exauctoratumque adhuc fovebat, Innocentius abbatibus de Novo-Burgo, et de Salein præcepit ¹, temerarium principem adirent, suoque nomine commonefacerent, ne in posterum invasori auxilium ferret, atque ut de gradu dejectum deserat, et anathemate percussum declinet, alioquin subdit: « Denuntiatis eidem, quod in ipsum, et terram suam amplius forsau, quam existimet, secundum officii nostri debitum, manum nostram curabinus aggravare, cum id ulterius non debeamus in patientia sustinere ».

51. Rursus vero ad Sifridum Maguntinum brevem equidem, sed gravissimam Epistolam dedit ², dignamque quam præsentis Ecclesiæ sibi ob oculos proponant: « Ad hoc onus pastoralis officii suscepti, ubi oves Christi, ejus est ministerio deputatus, verbo pascas pariter et exemplo, qui cum eas Scripturæ paveris sacre pane, vere valeas dici pastor. Ideoque fraternitatem tuam per Apostolica scripta mandamus, quatenus ad officium tuum species, diocesim visites Maguntinam, ut et parvulis lac potum tribuas, et solidum cibum provecis apponas. Ne autem corruptat fermenti modicum totam massam, et inficiat ovis morbida totum gregem, si quos in ea inveneris simoniace institutos, ipsos sublato appellationis obstaculo canonicè punias, et si fuerint spoliandi post canonicam destitutionem illorum, eorum beneficia personis idoneis facias assignari. Præterea tam subditos quam prælatos super excessibus suis canonicè corrigas, et hæreses pullulantes studeas penitus confutare. Dat. Lat. » Hæc monita si proponerent ob oculos præsules, atque in opus perducerent, primæve sanctitatis splendor in fidelibus emicaret, nec emergerent hæreses, que tum in iis turbis non pullulabant modo in Germania, sed in Galliis præstium negligentia radices proferebant. Cum ergo hæretici in Narbonensi provincia archiepiscopi impietatis virus maximo Ecclesiæ damno evomerent palam, diffunderentque, Innocentius inertem ignavumque præserens graviter arguit ³, ac privilegium quo indulserat, ut cum archiepiscopatu Narbonensi Montis-Regalis abbatiam relinere posset, revocavit, jussitque altero munere abire; cumque oppidani Charitatenses hæreticæ pravitatis labe infecti essent, Innocentius hoc eodem anno Bituricensi archiepiscopo atque Antissiodorensi episcopo eorum causam permisit ⁴, tum eidem archiepiscopo, et Cadurensi antistiti castri Burgensis clericos, qui hæretica dogmata publice seruerant, corrigendi provinciam imposuit ⁵.

52. Cæterum Antissiodorensis episcopus, cujus modo meminimus, acerbissimam ea tempestate ob susceptam Ecclesiasticam immunitatem propugnandam defendendamque ab Antissiodorensi comite persecutionem sustinebat, ut datis ad illum

litteris Innocentius testatur ¹, quibus acriter perstrinxit, atque episcopum commendavit.

« Innocentius, etc.

« Tanto ibi districtius punieris, quanto velut nunc omnia impune præsumes, majoris perditionis exemplum transmittis ad posteros, et famosissimum reguum Francorum infamias, dum Ecclesiasticam persequeris libertatem, quam inelyte recordationis reges Francorum non solum amplecti consueverant sed etiam defendere, ibi tantum cogis episcopum exulare, ubi episcopi exulantes solebant hæcenus tutum refugium et honorabile receptaculum invenire. Ut quid, miser, pallias culpam tuam, et in clarissimum in Christo filium nostrum Philippum regem Francorum illustrem refundis temere crimen tuum? Nam sicut in litteris tuis perspeximus contineri, eundem episcopum regie serenitatis nominas detractorem, et tanquam in ultionem injuriæ regie contra eum innuis te commotum, cum ex eo potius motus fueris contra ipsum quod iniquitatibus tuis et excessibus parere noluit, sed quoniam Ecclesiam Sancti-Adriani everteras funditus, et quemdam vasallum ipsius in ejus odium et præjudicium Ecclesiasticæ libertatis exoculare præsumperas, et tam in bonis Ecclesiasticis, quam aliis, deprædationes exercueras et rapinas, excommunicationis in te sententiam protulit, et tam tibi quam hominibus tuis prohibuit Ecclesiasticam sepulturam ». Postremo suadet atque imperat, ut ejectum episcopum honorifice revocet, ac benevolentia complectatur, iniustasque injurias resarciat, quæ si resperit, justissimas Apostolicæ Sedis, ac numinis iras vindices intentat.

53. In quam sententiam Philippo quoque Galliarum regi litteras misit ², in quibus hæc de Francorum regno, deque ejus antiqua pietate, quæ in profugis excipiendis omni honore Pontificibus summis, aliisque ejectis improborum tyrannide Ecclesiasticis viris tuendis fovendisque semper effulsit: « Meruerat perpetuæ laudis titulos regnum ipsum ex eo quod Ecclesias, et viros Ecclesiasticos in suis immunitatibus conservabat, defendebat Ecclesiasticam libertatem, et non solum non sæviebat in suos, sed alienos etiam undique concurrentes, qui propter justitiam sustinebant exilium, recipiebat hilariter, et honorifice pertractabat suis, copiis eorum inopiam sublevando. Hoc autem Apostolica Sedes non solum in membris suis, sed in seipsa etiam est experta, cum in suæ necessitatis articulo refugium ad regnum Francorum habuit, ibique devote suscepta, et honorifice pertractata, non parum a suis angustiis respiravit, imo etiam vires resumpserit, per quas, faciente tamen Domino et justitiam in judicium convertente, in statum felicitatis antiquæ, quæ cecidisse visa fuerat, fortior resurrexit ». Subjicit Pontifex gravem se animo dolorem hausisse, quod regiam clementiam odio

¹ Innoc. l. vi. Ep. CLX. — ² Ibid. Ep. XLI. — ³ Ibid. Ep. LXXXI. — ⁴ Ibid. Ep. LXVIII. — ⁵ Ibid. Ep. XCVI.

¹ Innoc. l. vi. Ep. CXLIX. — ² Ibid. Ep. CL.

in episcopum exulem corrumpi detractorum voci- bus pateretur, ejusque bona fisco injuste addixisset: tum hortatur pristinae eum gratiae, ac bonis restituat, a comitis tyrannide vindicet, nec tantam labem suae dignitati aspergat. Monet se archiepiscopo Senonensi imperasse, ut in comitem censuras distringat, nil vero in regem adhuc gravius statuisse ob paternam in eum suavitatem, sed ut ipse male commissa quamprimum emendet, anxie expectare.

54. Ignave se gesserat archiepiscopus Senonensis, cui Pontifex percellendi comitis censuris provinciam ait injunxisse: non enim Pontificia constantia ad suffraganeum suum defendendum insurrexerat, sed inerti dissimularat silentio, in quem Innocentius asperrime invecus, torporem quo marcescebat jubet excutere¹, poenasque Ecclesiasticas in episcopi oppressores fulminare. Oppressum vero a comite episcopum, ac regis Francorum ope destitutum Innocentius litteris suis erexit², auxiliumque Sedis Apostolicae ipsi pollicitus est, hortatus ad constantiam, ne ea persecutione frangeret animos, sed felicem potius se putaret justitiae causa injuriis appeli, praecaram triumphandi in mediis malis occasionem porrectam ipsi fuisse: « In eo quod tibi compatimur, Evangelicae consolationis nos lectio consolatur, in qua novimus esse scriptum: Beati, qui persecutionem propter justitiam patiuntur. Si enim verbum veritatis est verum, imo quia verbum veritatis est verum, cum persecutionem propter justitiam patiaris, beatitudo persecutionem hujusmodi limitabit. Gaudeas igitur, ut et nos tecum pariter gaudeamus, quod dignus inventus es contumeliam pati pro nomine Jesu Christi, ejus ministerium sui geris in terris, ut ad ejus consortium cui laudabiliter in ministerio ipso ministras, assumi merearis in caelis, ipso in Evangelio protestante: Volo, pater, ut ubi ego sum, illic sit et minister meus. Gloriare cum Apostolo in cruce Domini nostri Jesu Christi, gaudens, si quae desunt passionum Christi, in tuo corpore suppleatur, quoniam si compateris, conregnabis. Sciens ergo quod unusquisque secundum suum laborem accipiet, nec sunt condigne passiones hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis, gaude quoniam felici commercio terrena in caelestia commutabis, et pro temporalibus recipies sempiterna. Ceterum super insaniam comitis persecutentis tristamur quodam modo inconsolabiliter, et ex intimo corde dolemus, quod datus in reprobum sensum Pharaonem in contumacia sequitur, in Ecclesiae persecutione Nerone. Cum enim elatus in superbiam contrastimulum non timeat calcitrare, veremur ne, cum in profundum venerit vitiorum, contemnat, nec adiciat ut resurgat, sed tempestas demergat eundem, et os suum puteus urgeat super eum. Mememus igitur fraternitatem tuam, et exhorta-

mur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus non deficias, sed proficias potius, nec movearis a constantia tuae mentis, sed in ea potius perseveres, non timens quod faciat tibi homo, cum Deum habeas adiutorem. Sles sicut stetisti haecenus pro Ecclesiae libertate, et pro ea murum te defensionis opponas, nec cedas ascendentibus ex adverso, sed viriliter procedas in eos, animam tuam, si necesse fuerit, pro ovibus positurus ».

Quod spectat ad Francorum regem, misit hoc anno Innocentius abbatem Casemarii legatum, eique Trium-Fontium, et de Duno abbates adjunxit, quo Philippum inter et Angliae regem pacem conficerent, ut testantur ejus litterae, tum ad Philippum¹, atque archiepiscopos², caeterosque Galliarum praesules, quibus mandavit, ut nuntium per humaniter acciperent, atque pro componenda pace elaborarent, tum etiam ad Joannem Anglorum regem³, ejusque regni antistites⁴. Ceterum de bello inter utrumque regem agunt Robertus de Monte, et pluribus Matthaeus Parisius, qui ejusdem Joannis praecipitem temeritatem paucis hisce verbis satis superque testatam reliquit⁵: « Venientibus ad regem nuntiis, et dicentibus: Rex Francorum terram vestram hostiliter ingressus, cepit jam illa et illa castella, et castellanos vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de rebus vestris pro lubitu suo sine contradictione disponit. Rex Joannes tale dedit responsum: Simite illum facere, ergo quicquid modo rapit una die recuperabo. Sic nec iste nec alii similia denuntiantes aliud habere potuerunt responsum. Videns tandem rex Joannes (addit auctor) defectum suum, seseque omni militari subsidio destitutum, naves sub celeritate descendit, et in die sancti Nicolai apud Portesmne applicuit, deinde in comites et barones occasionem praetendens, quod ipsum inter hostes reliquerant in partibus transmarinis, unde castella et terras suas pro eorum defectu amiserat, cepit, ab eis septimam partem omnium mobilium suorum: nec etiam ab hac rapina in Ecclesiis conventualibus, vel parochialibus manus coercuit violentas. Siquidem habuit hujus rapinae executores, in rebus Ecclesiasticis scilicet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum, in rebus autem laicis Gaufridum filium Petri Angliae justitiarum, qui in executione jandicta nulli pepercerunt ». Haec Parisius.

55. *Inter reges Franciae et Angliae dissidius tollendus studet.* — Sed de his ac similibus paulo inferius, ubi de zelo Innocentii regum scelera insectantiam agemus. Dum suos Joannes spoliaret, victoriam latius Philippus proferebat, rerumque secundarum successu tumidus, cum abbas Casemarii Apostolicum imperium denuntiasset, armis

¹ Innoc. I. VI. Ep. LVIII. Rigord. et S. Ant. ann. 1202. — ² Ep. LXX. — ³ Innoc. I. VI. Ep. LXXI et CLXVII. — ⁴ Ibid. Ep. LXX. —

⁵ Matth. Paris. hist. Angl. an. 1203.

¹ Innoc. I. VI. Ep. CLI. — ² Ibid. Ep. CLII.

temperaret, induciasque eum Anglo ob reipublicæ Christianæ salutem pacisceretur, primum respondere distulit. deinde in consilium re adducta subiecit, non esse Pontificis regnum controversiis se ingerere, nec teneri imperia Sedis Apostolicæ excipere in iis, quæ ad regni stipendiarios spectarent : cuius responsi Innocentius papa ab eodem abbate certior factus ¹, ut regis dicta refellerit, et coarctaverit, ab eodem Pontifice audire operæpretium erit.

« Innocentius, etc.

« Utinam considerasses salubrius, et diligentius attendisses, quod Apostolica Sedes nec tibi, nec progenitoribus tuis, aut regno Francorum damnosam hactenus, sed utilem potius se studuit exhibere. Utinam in die honorum malorum inmemor non fuisses, et cum bellorum dubius sit eventus, inconstantiam prosperitatis humanæ non tantum ex statu præsentis, sed ex eo etiam, qui variis modis et ex causis diversis præsentis potest succedere, mensus esses, et cavisses sollicite, ne responsio tua contra te vel posteros tuos posset in posterum allegari. Nec hoc dicimus, tanquam nobis potestatem velimus indubitam usurpare, vel quicquam injungere, quod ad officii nostri non pertineat potestatem. Quid enim monuimus? quid suggestimus? numquid inhonestum? numquid injustum? Certe si bene recolimus, ut faceretis pacem vel treguas, salva justitia utriusque : licet autem causam tecum intrare nolimus, et super hoc in iudicio litigare, ne tamen responsio regia ex nostra sortiatur taciturnitate valorem, ei breviter cogimur respondere, nihil contra eum tanquam primum confingentes, sed inducentes potius ex armario sancti Spiritus validas rationes. Quod enim evangelizare pacem ex injuncto nobis officio teneamus, psalmista nos docet : Inquire, inquiens, pacem, et persequere eam, id est, donec inveneris, insequaris; et Angeli, qui Dominicæ Nativitatis primitias pastoribus intimarunt, per novæ laudis cantium expresserunt in ortu ejus, cujus vices in terris licet immeriti gerimus, pacem hominibus bonæ voluntatis nuntiantes. Ipse quoque Dominus Jesus Christus, quod nascens per ministerium fecerat Angelorum, gustaturus calicem passionis, executus est expressus per seipsum, cum discipulis suis inquit : Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis; et resurgens hac voce primum ad Apostolos fuit usus : Pax vobis, et iterum dico : Pax vobis. Idem quoque cum discipulis de forma prædicationis instruere, pacem eos evangelizare præmonuit, dicens eis : In quamcumque domum ingressi fueritis, primum dicite : Pax huic domui, et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra : quicumque autem non receperit vos, nec audierint sermones vestros, exentes foras, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illius. Exire præcipit foras, ut eis Ecclesia-

stica communiō denegeret; pulverem illum excutendum denuntians contra eos, qui non recipiunt verba pacis, qui Moyse cinerem de camino sparcente, fuit ad plagam vulneris super omnem terram Ægypti.

36. « Quam gravis autem districtiōnis sententia in ultimo sint examine feriendi, qui non recipiunt pacis nuntios, nec audiunt sermones eorum, per seipsum veritas consequenter ostendit, non simpliciter, sed ut quadam affirmatiōne proponens : Amen dico vobis, tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi civitati; in civitate cives intelligens, a quibus non excipit ipsos reges. Præterea nullus dubitat sanæ mentis, quin nostrum sit de his quæ ad salutem vel damnationem animæ pertinent iudicare. Numquid autem non meritorium est damnationis perpetuæ ac demeritorium salutis æternæ, fovere discordiam, fidei domesticos impugnare, domos religiosas destruere, bona religiosorum virorum necessitatibus et utilitatibus deputata exponere voluptati prædonum, virgines Deo dicatas opprimere, cogere illos, qui posteriorum oblii ad anteriora se jugiter extendebant, abire retrorsum, et denuo cœperant militare, affligere pauperes, depauperare potentes, sanguinem humanum effundere, ac Ecclesiam profanare? » Et infra : « Audi denique, fili charissime, verbum, non nostrum sed Verbi potius, quod erat in principio apud Deum, et quod tandem caro factum est, et habitavit in nobis, in Evangelio protestantis : Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si te non audierit, adhibe tecum duos vel tres, ut in ore duorum vel trium testium stet omnem verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ; quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Ecce conqueritur rex Angliæ frater tuus, frater, inquam, non cognatione carnis, sed fidei unione, quod pecces in eum et in gravamen ipsius extendas, et extenderis manus tuas; corripuit te inter te aliquando et se solum, cum tam litteris, quam viva voce non semel solummodo, sed frequenter commonuit, ut ab ejus desisteres læsione. Adhibuit quoque non solum duos vel tres testes, sed multos magnates induxit, ut inter te ac ipsum ruptæ pacis fœdera reformarent, et apud te, ut ab ejus cessares offensa, interponerent partes suas. Verum quia hactenus apud celsitudinem tuam penitus nil profectum, quod in eum peccaveras, Ecclesiæ juxta verbum Evangelicum nuntiavit : Ecclesia vero uti circa te maluit affectione paternam quam iudicialia potestate, ideoque serenitatem tuam per predictum abbatem non potestative corripuit, sed benigne commonuit, ut a fratris cessares injuria, et cum eo vel in veræ pacis fœdera, vel congruentes treguarum inducias convenires. Quid igitur restat de cætero, nisi quod si Ecclesiam non audieris, sicut hactenus non au-

¹ Innoc. I. VI. Ep. CLXX.

disti, te sicut ethnicum et publicanum, quod dolentes dicimus, habeat, et post primam et secundam correctionem evitet? cum si offendere nos oporteat te vel Deum, velimus ipsum ex tua potius offensione placare, quam per divini regis offensam regi homini complacere. Sed dices forsitan, quod non peccas in eum, sed et ille replicabit in contrarium, quia peccas. Quid ergo in huius contradictionis articulo faciemus? Numquid dissimulabimus stragem corporum, et perniciem animarum, nec annuntiabimus impietatem suam impiis, et cohibebimus a violentia violentos? etc. Dat. Anagninæ II kal. Novemb. »

57. Monuit ¹ Innocentius legatum suum abbatem Casemarii, quæ ad Philippum Francorum regem et Galliarum præsules scripsisset atque imperavit Francorum regem ad pacem vel inducias cum Anglo ea litterarum forma, quas ad utrumque regem dederat, conficiendas adduceret, et ad id præsulum auctoritatem adhiberet, si emollire ac flectere non posset, publice illi anathematis errorem, nisi pareret Sedi Apostolicæ, incurreret; aliisque litteris imperavit ², ut cum Francorum rex Anglo inducias concessisset, « de querela regis Anglorum et ejus exceptione utrum sit justa, interim cognoscatur; non ratione feudi, cujus ad eum spectat iudicium, sed occasione peccati, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura », una cum archiepiscopo Bituricensi abscisso sibi principis utriusque respectu diligentissime cognosceret; et si querelam regis Anglorum justam esse deprehenderet, amputata omnis provocationis mora, procederet; si secus Francorum regi jura sua persequenti, ut ea obtineret, open suam explicaret. Quæ vero belli illius inflammati causæ fuerint, quæ Angliæ rex porrexit, ex Pontificis litteris illustratur, quibus Innocentius Joanni Anglorum regi querenti injuste se a Franco læcessitum objecit, attenderet num potius ipse prior injuriam Franco infixisset: accepisse enim se ex Philippi litteris illata ab eo Turonensi Ecclesiæ, cujus bona Franco obnoxia essent, damna gravissima; ipsum plures nobiles suis possessionibus pro sola libidine populisse, cumque ille eorum querelis pulsatus, utpote ad quem supremo jure dominium spectaret diem ipsi dixisset, illum repetitis vicibus iudicium elusisse, admonitum a Franco perhumaniter, ut debitum ipsi officium exhiberet, rem contempsisse.

58. « Innocentius, etc.

« Nosse ³ te volumus, quod rex ipse non se, sed te potius culpabilem esse dicat discordiæ suscite, ac quod non occasionem solummodo, sed causam præsteris dissensionis affirmet. Nuper enim nobis per suas litteras et nuntios intimavit, quod cum Ecclesia beati Martini Turonen. quæ ab eo quicquid habet in temporalibus recognoscit, damna non modica, et quamplures injurias intulisses, et homines tui quemdam ipsius hominem

occidissent, licet requisitus super hoc sæpius, ut id faceres emendari, tres vel quatuor terminos petieris, et acceperis successive, et rex ipse semper ad datam diem suos nuntios destinasset, nunquam emendationem a te potuit obtinere, imo per dilaciones hujusmodi ultra unius anni spatium ejus animum suspendisti. Præterea cum hominibus, qui spectant ad feudum ejus, castella et terras suas sine ratione pro motu voluntatis propriæ abstulisses, ipse tanquam superior spoliatorum querela pulsatus, tibi non semel solummodo, sed sæpe mandavit, ut id faceres emendari. Quod licet promiseris te facturum, non fecisti tantum, sed gravatos amplius aggravasti, quod ipse sustinuit ultra annum, satisfactionem expetens et expectans. Cumque communicato cum baronibus et hominibus suis consilio, certum tibi terminum statuisset, ut in ejus presentia compareres, quod jus dictaret, sine retractatione secuturus: licet esses ligus homo ejus, nec fuisti tamen ad diem statutum, nec misisti aliquem responsalem, sed mandatum ejus penitus contempsisti. Consequenter vero personaliter te convenit, et super his commoovit viva voce, cum non haberet in votis, ut faceret tibi gnerram, si talem te circa eum, qualem teneris ex debito, exhiberes.

« Verum cum nec sic satisfacere voluisses, licet te baronum et hominum suorum consilio diffidasset mota tamen guerra ad te lquatuor ex militibus suis misit, volens certificari per eos, si velles ea, quæ in ipsum commiseras, emendare. Alioquin notum esse volebat, quod ex tunc contra te fœdus cum hominibus tuis, ubicunque posset, iniret: In autem a facie te quærentium abscondisti, et captasti absentiam, ita quod te videre nullatenus poterunt. Homines vero tui occurrentes quærentibus nuntiarunt se præscire, quid eis a rege ipso fuisset injunctum, et quod non poterant loqui tecum. Adjecit insuper, quod eo tempore, cum nullo ex hominibus tuis confederationem inierat, nec hominia receperat ab eisdem, sed postmodum confœderatus est cum quibusdam eorum, et a quibusdam recepit hominia se fatetur, quod contumaciæ tuæ asserit imputandum, licet adhuc paratus existat in curia sua, si petieris, tibi justitiæ plenitudinem exhibere, sufficienti tamen cautione recepta, quod iudicio curiæ acquiescas. Monemus igitur serenitatem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus ad ea quæ pacis sunt devotus intendas, et non solum recipias pacem, vel treguas, si tibi forsitan offerantur, sed eas etiam offerre nullatenus erubescas. Caveas autem sollicite, ne cum injuriosum tibi asseras dictum regem, in ei potius injuriosus existas, et debitam ei reverentiam subtrahas et honorem, quoniam cognita veritate, sicut in tua tibi assistimus ratione, sic ei non possemus in sua justitia non adesse. In eodem fere modo scriptum est Senoven. archiepiscopo et suffraganeis ejus; in eodem, etc. Capitulo Rheimensis et suffraganeis Rhemensis Ecclesiæ; in

¹Innoc. l. VI. Ep. CLIV. — ²Ibid. Ep. CLXVI. — ³Ibid. Ep. CLXVII.

eodem. etc. archiepiscopo Bituricen. et suffraganeis ejus». Hactenus Innocentius, eademque ratione ad Casemarii abbatem¹, Senonensem², ac Bituricensis archiepiscopos³, eorumque suffraganeos scripsit, necnon ad Rhemensis capitulum Ecclesieque illius suffraganeos: sequenti vero anno ad cunctos Gallie archiepiscopos et episcopos⁴. Cum porro non ad Rhemensis archiepiscopum, sed ad capitulum scriperet, illius Ecclesie archiepiscopi Guillelmi immo videtur obitus, qui a Jacobo Meyero superiori anno recensetur⁵. At de Casemarii abbatis legatione in Gestis quoque Innocentii proximo anno reddendis mentio fit.

39. *Maxentis reginæ Francorum litteræ ad Pontificem.* — Neque his Innocentii apud Philippum labores finem accipere, nam interpellatus Pontifex hoc pariter anno ab Inseburge regina illius uxore, pessime ab eo habita, operam atque auctoritatem suam apud eundem regem pro officii munere interponere coactus est; extant reginæ ad Innocentium litteræ⁶, quæ siccis oculis vix legi possent, cumque miserimum ejus statum expriment, et quæ perlegantur dignissimæ, eas inserere historie duximus.

« Spirituali patri ac domino suo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, filiarum ejus minima, Inseburge, Francie nomine solo regina, seipsam ad pedes in omni humilitate.

« In spiritu humilitatis et in animo contrito sæpiissime vestræ pietati paternitati miserias meas tam per me quam per meos explanare curavi, et quia conversa in aerumna mea jugum Domini non grave, sed gravissimum assidue porto adhuc, pater sanctissime, recogitabo vobis omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, in qua jugiter permanens, dilectum meum, fasciculum myrrhæ mihi factum, inter ubera commorantem sustineo, remedium amaritudinis per vos Christi vicarium desiderans obtinere. Vos siquidem per Dei gratiam estis successor Petri, collega Pauli, qui Corinthium gladio spiritus trucidare minime formidavit, Phinees imitator, mons in vertice montium positus, ad quem oculi levandi, tuitio oppressorum, refugium miserorum. Unde ad vos patrem sanctissimum confugio, et utinam mihi datum fuisset desuper, ut pedes Elisei mihi compatiens amplecti valerem, lacrymis rigarem, capillis extendendo, angustiam animi mei expressius opere quam litterulis exponeremus. Eripite itaque me, pater juste, ut non intigar, libera me ab his qui oderunt me, et de profundis aquarum, quæ gratis persequuntur me. Persequitur me dominus maritus meus Philippus, illustris rex Francorum, qui non solum me sicut uxorem non videt, sed solitudine carceris meam desiderans fastidire juventutem opprobriis et calumniis, per suos satellites me irritare non cessat

ad indignationem spiritus, ut ei contra matrimonii jura, et legem Christi consentiam per præambulos antichristi, qui speciem pietatis habentes virtutem ejus abnegant, me provocare nullatenus erubescit. Sciatis autem, pater sancte, quod in nostro carcere nullum est mihi solatium, et innumeras et importabiles molestias patior, nec enim me audet aliquis ibi visitare, nisi aliqua religiosa persona ad me consolandum accedere, nec de ore alienjus verbum Dei ad reficiendam animam meam possum audire, nec copiam habeo alicui sacerdoti confessionem meam faciendi; missam raro audire possum, alias horas nunquam; insuper nulla persona, vel nuntius de terra natalivitatis meæ cum litteris vel sine litteris ad me venire vel mihi loqui permittitur; victus mihi aliquando arcus nimium ministratur, pane tribulationis et potu angustie quotidie utor, nil medicinale, prout expedit fragilitati humana, nec qui de salute corporis mihi consulat, vel faciat quod mihi prosit possum habere. Balneum intrare non sinor, si volo minuire mihi sanguinem, facere non possum, et propterea timeo mihi de visu, et ne graves infirmitates mihi superveniant: vestimentorum copia non adest, nec talia sunt qualia deceret habere reginam.

60. « Accedit ad cumulum miseriæ meæ, quod ille personæ admodum viles, quæ necum ex voluntate regia conversantur, nunquam bona mihi verba proponunt, sed contumeliosis sermonibus et injuriis affligunt, de quibus etiam audi et scio, quod præterquam a me recesserint, mihi compatiuntur, sed inde nihil mihi consolationis impendunt, sed tristem jugiter me compellunt remanere, in quadam domo sum clausa, nec inde possum exire. Quid plura? miserias meas non possem per singula prosequi, quia ea mihi denegantur, quæ nulli Christianæ mulieri deberent denegari, et ea mihi fiunt, quæ nulli fieri deberent quantumcumque abjecte personæ. Litteras, quas sanctitas vestra mihi mandavit, habere non potui. His namque et similibus, quæ ad præsens non valeo exponere sanctitati vestræ, ita quod tædeat me vivere, afflicta, cum ignorem quid agere debeam, oculi mei ad vos sunt, pater sanctissime, ne peream. Præterea dico non corpore, sed spiritu: cum enim quotidie morior per gloriam vestram, et propter jura matrimonii illibata servanda, quam dulcis, quam jucunda, quam suavis mihi miseræ, mihi desolata, mihi ab omnibus repudiata et ejecta unica mors corporalis adveniret, qua tot mortium discrimina aufugere possem. Verum quoniam angustie mihi sunt undique, quia si contra Deum egero, mors mihi est, si autem non egero, non effugiam manus persecutorum, a vobis, qui pater estis consolationis, consolationem peto. Hoc vestræ, ut jam per me et clericos meos insinuatum est, significans sanctitati, et rogans, et protestans, quod si mihi ac terroribus compulsa, femina fragilitate contra jura matrimonii mihi aliquid proposituro, non sit in præjudicium prænominati matrimonii,

¹ Lib. VI. Ep. CLXV. — ² Ep. CLXIV. — ³ Ep. CLXVI. — ⁴ Lib. VII. Ep. XLII. habetur *Ext. de judicis c. Novis nle.* — ⁵ Ann. Flan. I. VII. — ⁶ Apud Innoc. I. VI. Ep. LXXXV.

et a vobis qui persecutor estis confessionis extorta, nequaquam recipiatur, sed in manu forti et brachio extento ab hac me cunctis absolvere miseria, pater benigne, ut si forte dominus meus Philippus rex Francorum illustris, diabolica fraude deceptus, contra me super sæpe fato matrimonio denuo agere tentaverit, tali loco me procuret sisti vestra paternitas, in quo pristinae libertati et primis parentibus restituta, libere meam possim in omnibus declarare voluntatem, et si fide interposita, vel sacramento interveniente, hoc quod prædixi fuero timore intercedente confessa, ab illa obligatione Apostolice miserationis obtento me liberare dignemini. Ita vero faciatis, pater sancte, ut consolationem vestram sentiam, et justitiam quam omnibus exhibetis mihi nullatenus subtrahatis, et in extremo examine præmium condignum ab omnipotenti Deo recipere valeatis. Valeatis, pater sancte». His meritis reginae acceptis litteris permotus, flexusque ad misericordiam Pontifex, ut illam in viri pristinam gratiam restitueret, omnem curam diligentiamque adhibuit. Quapropter geminas hac de re eodem anno ad regem scripsit Epistolas, quarum alteram mense Junii¹, Ferentini cum esset; alteram ad eundem regem dedit², qua ad exendam inveteratam peccandi consuetudinem hortatur, ne qui hactenus iras continuit Deus, in ipsius tandem caput effundat.

61. *Joannem Anglorum regem arguit Innocentius.* — Mirum sane ea tempestate Occidentales principes adeo in transversum aclos, ut merito Davidicum illud ipsius occini potuerit: «Adstiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus³ (Romanum scilicet Pontificem, summum Dei in terris vicarium). Dirupimus vincula eorum, et projecimus a nobis jugum ipsorum», divinam scilicet atque Ecclesiasticam legem. De prævaricatoribus erucesignatorum principibus, deque Philippo Sueviæ duce supra diximus, de Philippo Francorum rege modo dictum est, de cæteris mox videbimus, atque de Philippo tantulo, nempe Joanne Anglorum rege susceptam orationem prosequamur, nefanda ejus facinora recenset, arguitque Innocentius papa⁴: «Illud autem gravissimum reputamus, quod cum in regno tuo causas Ecclesiasticas committimus cognoscendas, tu prohibes delegatis, ne in earum cognitione procedant, jurisdictionem nostram impediens, cum nos, si bene memineris, jurisdictionem tuam curaverimus contovere. Circa clericos autem et Ecclesias, postquam regni solium suscepisti, qualiter te habueris in multis, et mansuetudine regali postposita, eis feceris inhoneste tractari, etc.» Arguit pepulisse Lemovicensem episcopum atque archiepiscopum Dublinensem, Pictaviensem vero, et Sagiensem episcopos crudelissime exagitasse. Et infra:

«Nisi præmissas offensas corrigere curaveris per teipsum et a consimilibus abstinere, nos qui forsitan in his ultra quam oportuerit nostrum pro te distulimus officium exercere, propter quod de taciturnitate nostra divinam offensam incurrisse timeamus, nullatenus negligemus, quin post expectationem diutinam, et admonitionem paternam, nostrum, sicut convenit, officium exequamur. Datum Later. X kal. Martii». Novas postea admonitiones, minasque ob injuste oppressum antistitem eidem regi adjecit⁵, atque in eandem sententiam ad Cantuariensem archiepiscopum, atque Eliensem episcopum scripsit⁶. Rothomagensi præterea archiepiscopo imperiali⁷, ut Sagiensem episcopum non solum benevolentia complectatur sed etiam in Anglorum regis gratiam recipiendum curet, eundem regem inflicta anathematis atque interdicti sententia (si opus sit) archiepiscopo et canonicis ablata restituere compellat. Denique missis ad Joannem Illeris arguit⁸, quod cum B. Anglorum reginae, in petralis post Richardi regis viri sui obitum Apostolicis litteris super dote ac honorum mobilium dimidia parte sibi testamento relicta composuisset, ille non solum non stetisset pactis verum et reginam regno exturbasset, quæ Trecentem comitissam sororem suam adiit.

62. *S. Vulstani canonizatio.* — Antequam vero ex Anglia revocetur oratio, ut tam pravis facinoribus enarratis fatigatum lectoris animum recreemus, inserere lubet hoc anno Innocentium papam beato Vulstano olim Wigorniensis in Anglia episcopo sanctorum honorem, cultumque decrevisse, dato ad Wigorniensensem episcopum et capitulum Diplomate, cujus exemplum ex parte infra scriptum est⁹: «Sane cum ad audientiam nostram tanti viri merita et miracula pervenissent, maturius procedere cupientes, cum divinum sit judicium hujusmodi potiusquam humanum, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo, et episcopo Elien. et dilectis filiis Sancti-Edmundi, et de Wiburn. abbatibus dedimus in mandatis, ut ad Wigornien. Ecclesiam pariter accedentes universo collegio vestro et populo civitatis jejunium indicerent triduanum, infra quod omnes unanimiter peteritis ab eo, qui via, veritas est, et vita, aperiri super hoc viam veritatis ad vitam, ac deinde non per testimonia tantum, sed per testes et famam vulgatam et scripturam authenticam de virtute morum et virtute signorum, operibus videlicet et miraculis, diligenter inquirerent veritatem, et nobis fideliter infirmarent. Ipsi ergo cum ad Wigornien. Ecclesiam accessissent, juxta mandatum Apostolicum processerunt, et qui pauca de multis miraculis ejus, super quibus testes deposuere jurati, et in quorum testimonio tota civitas acclamabat; scriptoram quoque authenticam de Vita ipsius ante centum annos Anglicana lingua conscriptam, sub

¹ Lib. VI. Ep. LXXXVI. — ² Ep. CLXXXII. — ³ Psal. ul. — ⁴ Lib. VI. Ep. CLV.

⁵ Ep. LXVI. — ⁶ Ep. LXIV. — ⁷ Ep. LXXIII. — ⁸ Ep. CXCIV. — ⁹ Innoc. Ep. LXXI.

sigillis suis per te, frater episcopo, nobis dirigere procurarunt. Qui postmodum in nostra presentia constitutus, nobis humiliter supplicasti, ut praedictum episcopum adscriberemus sanctorum Catalogo venerandum. Patuit ergo nobis per scripturam authenticam, et depositiones testium, quod ad sepulchrum ejus muti loquelam, leprosus mundationem, hydropticus et paralyticus receperat sanitatem, et quod quamplura miracula Dominus invocantibus nomen ejus et praedicti episcopi, jugiter operatur: quare de meritis et miraculis ejus multis et magnis, non solum testimonio sed et testibus certiores affecti, etiam secundum prophetam laudandus sit Dominus in sanctis suis, de fratrum nostrorum consilio ipsum beatum Pontificem, et confessorem Vultanum Catalogo sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quod nos solemniter et cante statuimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissimum judicem nos et vos indulgentiam consequamur. Collectam autem in commemorationem ejus dicendam edimus quam in hac pagina duximus subscribendam: Spiritum nobis, Domine, tuae charitatis infunde, ut intercedente beato Vultano confessore tuo, atque pontifice, tuam mereamur dulcedinem in aeterna felicitate gustare. Per, etc. Datum Ferentini secundo (septimo) idus Maii ».

63. *Reges Castellae et Danorum arguit, disciplinam Ecclesiasticam tuetur.* — Sed ad Innocentium reges arguendum redeamus; extant ejus ad Castellae regem litterae¹, quibus in eum invehitur, quod incestarum nuptiarum inter filiam suam et Legionensem regem auctor esset: « Quia tantum Apostolicae Sedis, imo Ecclesiae generalis opprobrium dissimulare ulterius nec volumus nec debemus, monemus serenitatem regiam et exhortamur, et sub divini iudicii obstestatione mandamus, quatenus omnes colligationes iniquitatis hujus omnino dissolvas, quae fasciculos habent annexos usque in infernum inferiorem animas deprimentes, et recipias, imo revoces etiam natam tuam, ut seductam incestuosis amplexibus, cui vis, tantum in Domino, matrimoniali possis federe copulare. Alioquin, ne tam anima tua quam filiae tuae ac regis ipsius de nostris manibus requiratur, in te ac terram tuam, sicut expedire viderimus, procedemus, et admonitionem acrior sequetur vindicta, quam credas. Datum Ferentini nonis Junii ».

64. Scriptis insuper ad Danorum regem litteris², questus est Waldemarum Salesvicensem episcopum proscriptis, qui tandem Pontificis opera, aliorumque studio e vinculis, in quae fuerat con-

Waldemarum vir nobilis erat regis Canuti filius, magni patrimonii haeres, et contra Canutum regem, et fratrem Waldemarum tunc ducem, nunc autem regem senserat, suspecta multis ejus videbatur liberatio. Unde consilio habito, ipsum consilium communitatum est domino Apostolico. Ipso ergo per suos nuntios mediante, tali modo liberatus est, ut nunquam in tali vicinia esset, ubi regi Waldemaro cognato et aequivo importunus existeret ». Sed qui peccantes principes redarguit, ceterorum culpas reprehendere, punire, ac pro viribus emendare nullatenus praetermisit: nam ad Montis-Regalis monachos, criminis contagione notatos, insulatas scribens³, acerrime in ipsos invectus est, contra archiepiscopum quaedam oppida occupasse, infanda commississe scelera, secreta detexisse, unde mala ingentia per Marcellinum perpetrata erupissent. Guamensem archiepiscopum, ac Duacensem, et Fernensem episcopos anathematis sententiam adversus Watafordensem antistitem ferre jussit⁴. Is enim Lesmorensem episcopum, dum ad urbem se conferret, in carcerem detruserat, ac manibus in eum crudeliter injectis, ipsius Ecclesiam occupavit: praeterea graviter eum increpat⁵, quod canonicum quendam contra Apostolicae Sedis imperium oppressum teneret.

65. Praetores etiam, ceterique Insubres magistratus clericosque gravissime presserant, impositisque exactionibus maximis affligerant, ad quos Pontifex ad tuendam eorum libertatem dignitateque haec scripsit⁶: « Ne igitur sacerdotium deterioris hodie conditionis existat in populo Christiano, quam olim apud Judaeos fuerat vel gentiles, universitati vestrae sub obstestatione divini iudicii districtae praecipiendo mandamus, quatenus a praedictis exactionibus et injuriis abstinentes, clericos et Ecclesias ad hujusmodi onera nullatenus compellatis, sed recipiatis humiliter cum actionibus gratiarum, si quis forsitan episcopus simul et clericus tantam necessitatem vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates et necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiasticos duxerint conferenda. Alioquin cum et Lateranensem Concilium talia sub excommunicatione prohibeat attentari, et utique justum existat, ut laevis spiritualia subtrahantur, qui temporalia clericis subripere non verentur: si qui vestrum de caetero contra mandatum nostrum venire praesumpserint, excommunicationis se noverint vinculis innodatos ». Haec Innocentius, quae haud silentio praetermittenda fuere, ut perditissimorum hujus temporis politicorum impictas recelleret, qui religioni, Ecclesiae Dei, Deoque ipsi dominandi libidinem anteponebat; at non solum ipsos reprehendit magistratus, sed Galliae etiam Cisalpiniae praesules graviter objurgat⁷, illis sese strenue non oppo-

¹ Ep. LXXX. — ² Lib. VI. Ep. LXXXI. — ³ Lubec. Chron. Stry. I. VI. c. 18.

⁴ Lib. V. Ep. XCIII. — ⁵ Ibid. Ep. CLXXI. — ⁶ Ibid. Ep. LXX. — ⁷ Ibid. Ep. XLV. — ⁸ Ibid. Ep. XLV.

suissie, sibi que et Ecclesie durissimam passos esse iuri servitum.

66. Invalescentem præterea in dies in iis Ecclesiis damnatum quemdam morem vigilantissimus Pontifex convellendum citissime operam navavit. Cum enim sacerdotia in posterum hereditario quodam jure propagari cepissent, ne id fieret, datis ad Mediolanensem archiepiscopum, atque ad Novariensem episcopum, et capitulum litteris¹, graviter vituit, prohibuitque; ilemque in Hibernia Joannis tit. S. Stephani in Cælio monte presbyteri cardinalis Apostolicæ Sedis legati beneficio præstitit: extat namque Innocentii ad ipsum reddita Epistola², ubi ab eo se accepisse testatur, inter alia quæ imbi flagitia vigerent, sacerdotia et episcopatus ad filios nepotesque transfundi, atque ob id Guanensem electum, altero in ejus locum successore, ipsum exactorasse, cui pallium transmitti postulare; quibus se assentiri respondit. Data est hujusmodi ad Joannem legatum Innocentii Epistola X kal. Martias (1), paucis vero ante diebus, nempe ad VI kalendas, cum monasticam disciplinam pluribus in locis collapsam labefactamque accepisset, omni studio restituere contendit, ad Castellanam in primis episcopum aliosque litteris exaratis. Post hæc subditur in regesto Tusciæ, Spoleti, aliarumque Italicarum regionum abbatibus, conventibus, etc. Apostolicæ Sedi proxime subjectis ea de re scriptum, atque ex hujus Epistolæ formula alias ad plures episcopos missas.

67. *Privilegia monasterio S. Pauli aliisque collata.* — Verum ex his, quæ hæctenus in medium attulimus, ne quis Innocentium in arguendis percellendis que vitis duntaxat gravissimum censorem arbitretur, ingentia beneficia privilegiaque, quibus plurimos hoc anno ut parens optimus auxit, producemus, ut virgam et manna in arca pectoris continuasse asserere possimus, atque de ipso id propheticum Ecclesia ocinerare possit³: « Virga tua (nimirum in improbis comprimendis) et baculus tuus (in probis sustentandis) ipsa me consolata sunt ». Nam præter quæ retulimus supra, Ecclesiæ S. Lupi Trecentis abbatem, ejusque fratres in S. Petri tutelam recepit⁴, eorumque jura ac privilegia confirmavit, idque Aldefonso Auriensi episcopo benignissime impertit⁵; dato ad Petrum Compostellanum archiepiscopum Diplomate⁶, ejus Ecclesiæ privilegium a Cælestino papa

de præscriptione votorum aliquot, quæ Hispania S. Jacobo sanxerat, firmum reddidit, eidemque antistiti indulisit⁷, absolvere laicos judices posset, qui errantes clericos mulctarant, tum sexu vel ætate debiles⁸, qui injectis in clericos manibus, vel leviter eos lesissent. Corroboravit etiam monasterii S. Pauli jura ac privilegia⁹, illudque in Apostolicæ Sedis clientelam in D. Pauli honorem accepit, cui factum illud ita devovit: « Domino sancto, meritoque beato predicatori præcipio, egregioque doctori Paulo Apostolo, Innocentius indignus episcopus, servus servorum Dei, reverentia votum cum devotione perenni. Cum aliqua tibi, beatissime Paule, vas electionis et gratia predicator, per privilegii paginam conferre videmur, non nostra concedimus, sed tua potius confirmamus, quia bona omnia, quæ habemus, tuis intervenientibus meritis a patre luminum, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, nos accepisse fatemur, ideoque magis tua reputamus esse quam nostra, et utizam ita nostra sint tua, ut tua quoque sint nostra, quatenus qui tuum officium exequendum suscepimus, ad tuum etiam suscipiamur consortium obtinendum. Sacratissimum itaque monasterium, in quo tuum venerabile corpus celebri memoria requiescit, ad jus proprietatem Apostolicæ Sedis jure pertinet specialiter sub beati Petri coapostoli tui, et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus, etc. » Ejus possessiones ratas habet, aliaque abbati confert privilegia, ut mitra, annulo, sandaliis, tunica et dalmatica inter missarum solemniam utatur. Aliis quoque beneficiis ac privilegiis¹⁰ complectitur priorem et conventum de Bomin, abbatem S. Columbæ¹¹ de Hay insule ejusque fratres, Joannem domus S. Trinitatis Cervi Frigidi ministrum¹², ejusque fratres, Garganice Ecclesiæ archidiaconum et capitulum¹³, abbatem et conventum de Caraceto, factam unionem illius Ordinis cum Cisterciensi confirmans¹⁴, Caraceti abbatem et ejus fratres¹⁵; Cassinense monasterium, datis litteris ad episcopos¹⁶, abbatem aliosque Ecclesiarum presules, in quorum parochiis monasterium illud Ecclesias possessionesve obtinebat; privilegium confirmat, quo abbates et fratres in rerum monasterii invasores excommunicationis sententiam promulgare possint; Corbeien-

¹ Innoc. I. VI. Ep. CXXI. — ² Ibid. Ep. CLXIII. — ³ Psal. XXII. — ⁴ Innoc. I. VI. Ep. III. — ⁵ Ep. X. — ⁶ Ep. LXXXIV.

⁷ Ep. LXXXII. — ⁸ Ep. LXXXVII. — ⁹ Ep. LXXXIII. — ¹⁰ Ep. CXY. — ¹¹ Ep. CLXXX. — ¹² Ep. CXXVIII. — ¹³ Ep. CLXIX. — ¹⁴ Ep. CLXXII. — ¹⁵ Ep. CLXXIII. — ¹⁶ Ep. CLXXXV.

(1) Ex Epistola, cujus argumentum hic exhibet Raynaldus, intelligimus Joannem cardinalem S. Stephani de Monte-Cælio, quem hoc anno legationem in Scotia obisse ex eadem Epistola discimus. Concilium Perthum hoc vel præcedenti anno habuisse. Cuius litteris enim Pontificis, quibus ejus Epistole respondet, exactoratum ab eo fuisse Guanensem electum, atque antea presbiter ad clerici reformationem discimus. Reformationem vero cleri agitatum fuisse in Concilio illo, Dempsterus lib. XVI Hist. Scot. asserit. Ex anno igitur 1201, cui Concilium Perthianum a Dempstero, et Labbeo in Collectione Conciliorum illigatur, ad præsentem vel forte ad præcedentem referendam. Cum enim litteræ Pontificis ad Joannem responsivæ X kal. Martias consueverint, facile ejusdem legati litteræ ad præcedentem pertinent, vel saltem de rebus anno præcedenti habitis Pontificem faciunt certiores. Nec ante biennium Concilium istud a Joanne haberi potuisse illa ratione persuaderetur; alioquin Joannis legatio plus minus in longum, contra morem earum legationum, in quibus nullum esset duntaxat negotium tractandum, protraheretur. Est vero Perthum nris in provincia episcopi nominis Scotiæ Meridionalis, quæ hodie virgati nomine Strava-shaleh appellatur.

sem abbatem, cui annuli et mitræ usum confirmat¹. Sardinia episcopis cæterisque præsulibus indulsit², ut per litteras Apostolicas extra Sardiniam non respondere cogenter, nisi in iis ejus beneficii mentio edita fuisset.

68. Quod vero in Sardiniam fluxit oratio, exstant Innocentii litteræ, quibus Turritano, Calaritano, et Arborensi iudicibus scripsit³, ut Turritano archiepiscopo obtemperarent, quo feliciter in pacem coalescere discordes animi possent; sed hæc ab ipso Pontifice audire refert: « Quanto Sardinia specialius ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, utpote cui tam in spiritualibus quam temporalibus est subjecta, tanto propensius præcavere volumus et debemus, ne quid attentetur in ea, per quod et status perturbetur ipsius, et gravior Dominus offendatur ». Et infra: « Monemus igitur nobilitatem vestram et exhortamur, atque per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus ipsum ob reverentiam Sedis Apostolicæ et nostram, recipientes humiliter et honorifice pertractantes quæ super iudicatu Galluren. et Arboreæ, et nobili muliere... filia quondam iudicis Galluren. tradenda nuptui, cum ad nubiles annos pervenit, et aliis vobis ex parte nostra proponet, cum super omnibus plenam nostram noverit voluntatem, credere et efficere procuratis: ita quod devotionem vestram in hoc plenius cognoscamus, et per ipsius sollicitudinem toti provincie pax perveniat exoptata ». Hæc Innocentius ad Sardinia iudices, quibus etiam mandat⁴, ut coram eodem archiepiscopo fidei sacramento sese obstringerent, universosque præterea archiepiscopos, episcopos, iudices Apostolicæ Sedi annum tributum pendere jubet⁵.

69. *Sequaces Marcuældi in Sicilia compressi.* — At ex Sardinia ad Siciliam progrediamur. Sunt de rebus ad illam pertinentibus Innocentii litteræ, ex quibus potissimum afferemus, quæ ad historiam spectare videntur. In primis igitur Messanensi archiepiscopo regio familiariter rescripsit⁶, gratulatusque est superbum hostem e Sicilia depulisse, ac Messanam in regis fide continuisse: quinam vero fuerit iste turgidus arrogantiæ et superbi archiepiscopi Messanensis studio et Sicilia fugatus, non proditur; sed nostra quidem sententia Willelmus Capparonus si fuisse videtur, de quo Innocentius scribit⁷: « Cum ad huc Erveat (Philippus scilicet Suevus) Capparono, qui Marcuældo in malitia et excommunicatione successit ». Mandat præterea Pontifex Messanensi archiepiscopo⁸, ut ab universis comitibus, baronibus, aliisque qui nondum sibi, ut ait, balii iuramentum detulerant, in suo nomine exigere ac recipere non cunctaretur, quod ut illi præstarent, aliis eisdem litteris⁹ impe-

ravit. Cum porro Gualterius Trojanus episcopus, damnatis iam quæ antea contra Pontificem conflasset, ejus nam gratiam ambiret, hæc ad eum Innocentius¹: « Ex profectu namque multorum nobilium et procerum regni, qui nobis et Ecclesie humiliter paruerunt, et ex illorum defectu, qui conati sunt a spiritu superbie contra stimulum calcitrare, liquido cognoscere potes commoda et incommoda, quæ de gratia et offensa nostra tibi, ac tuis et proveniunt hæcenus, et poterunt provenire, etc. Datum Ferentinum ». Datis præterea Apostolicis litteris ad Petrum Panormitanum archiepiscopum electum², regiumque familiarem, ipsum plurimum commendat, quod inter Siculi regni tumultus, qui tum etiam fervebant, fidem Pontifici regique servasset. Cum enim Innocentius gravissimo morbo implicitus teneretur, sparsio de ejus morte falso rumore, eoque increbrescente plurimum studio, qui illum late diffilant, defectiones sunt secute, bellicique in Sicilia citra Pharum motus excitati, quæ pluribus Gesta prosequuntur:

70. « Cum nulla agerent prudenter et potenter (Gualterius scilicet Brenensis comes, et Jacobus Pontificis consobrinus, ab ipso, ut supra vidimus, Apulia, ac Terræ Laboris præsidēs cum pari auctoritate constituti) venerunt tandem in Campaniam visitare summum Pontificem, quem audiverant ægrotare, inveneruntque illum Anagnina tam graviter ægrotantem, quod a multis mortuus dicebatur. Cum autem de morte ipsius fama volasset, multe civitates prædicto comiti rebellarent; quædam vero expellentes (expulissent) milites suos, alie trucidassent, perdiditque tunc Materam, Brundisium et Hydruntum, Barolitanique castrum Baroli obsederunt, et coegerunt castellanum, quem ibi dimiserat marescalcus sibi resignare castrum ». Data hæc anno ab eodem Pontifice de his litteræ ad archiepiscopum³, abbatem S. Andree ac Brundisium populum, quibus acriter objurgat, a Brenensi comite magna Apostolicæ Sedis regisque injuria deservisse, eademque ratione, ut subditur⁴, ad archiepiscopum et populum Hydruntinum, atque episcopum, et cives Galipolitanos scripsit, cujus præterea argumenti est Epistola⁵, quam Anagnina archiepiscopis, episcopis, ac reliquis per Apuliam et Terram-Laboris constitutis misit, hortatus ac imperans, ut in proditores fautoresque insurgerent, censurisque Ecclesiasticis animadverterent; sed ad Acra revertamur: « Porro cum summus Pontifex convalescere incepisset, comes et marescalcus in Apuliam redierunt, et licet recuperare prædicta nequissent, multa tamen acquirere studuerunt, nam ipse marescalcus Andriam et Minerbium civitates obtinuit, et ex tunc se comitem Andriæ appellavit, extruxitque munitionem fortissimam apud Andriam, ubi palatium comitis prius erat: quidam

¹ Ep. CLXXVIII. — ² Ep. XVI. — ³ Ep. XXIX. — ⁴ Ep. XXXI et CLVII. — ⁵ Ep. XXVI. — ⁶ Ep. LI. — ⁷ Innoce. lib. I de imp. rebus Ep. CCL. — ⁸ Lib. VI. Ep. LIII. — ⁹ Ep. LIV.

¹ Ep. LXXI. — ² Ep. CLIX. — ³ Ep. CXXI. — ⁴ Becest. ann. 6, post caud. Ep. — ⁵ Ep. CXXII.

autem filii Belial ei ponentes insidias irruerunt in ipsum, putantes eum gladiis interficere, sed quoniam armatus erat sub chlamyde, intentionem suam non potuerunt ducere ad effectum, maxime quia quidam miles ipsius obiecti se illis, quem in sua praesentia interfecerunt. Ipse vero quosdam eorum capiens diversis suppliciis interemit, omnium autem bona diripiens confiscavit. Non his tamen deterriti nefarii prodoctores, qui novis in Gualterium conflatis insidiis crudeliter incautum frucidarunt; longe prudentior Jacobus, qui non se passus est illis irretiri: at de his suo loco¹.

71. *Responsa Innocentii ad Joannem archiepiscopum Lugdunensem.* — Nunc finem hujus anni historie imponamus adductis sapientissimis responsis, quibus Joannis Lugdunensis archiepiscopi, qui divinae Scripturae oraculis diligentem operam dabat, ac saepius Innocentium consulabat, dubia discussit:

« Innocentius, etc.

« Quod² pietatem colendo in mandatis divinis te libenter exerceas, et in lege Domini jugiter meditando consideres vias ejus, Epistolarum tuarum verba demonstrant, et testantur fortius quoties quibus Apostolicam Sedem pulsas, ut pulsanti januam veritatis aperiat, et quae obscura videntur suae responsionis verbum illustret. Sane per tuas nos duxisti litteras consulendos, cur Psalmista tertiae diei nullum psalmum inscripserit, cum ab eo in laudem operis singulorum singuli psalmi caeteris sint diebus inscripti ». Et infra: « Credimus autem quod tertia dies sit inter caetera commendabilis, maxime propter sacrosanctum mysterium Trinitatis. Psalmographus licet intellexerit super senes, et sicut calamus scribe velociter scribentis fuerit lingua ejus, ut tamen mysterium illud ineffabile, ino ineffabilissimum demonstraret, laudes tertiae diei omnino suppressit, malens super hoc prorsus silere, quam tenuiter balbutire; ad quod utique designandum et Paulus Apostolus cum usque ad tertium caelum raptus fuisset, audivit arcana verba quae non licuit homini loqui. Tacens verotantum mysterium, altius quidem extulit, et fortius commendavit, unde praecipuum legitur Danieli: Signa librum, et claude mysteria, pertransibunt ut plurimum, et multiplex erit scientia. Clausus enim extitit liber, et signata mysteria, donec leo de tribu Juda librum aperuit, et ejus signacula solvit. Triplex autem est Trinitas personarum in Deo, substantiarum in Christo, et specierum in Sacramento. In prima tres personae sunt in una substantia, Pater, Filius, et Spiritus sanctus: quia tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt. In secunda tres substantiae in una persona, divinitas, corpus, et anima; nam sicut anima rationalis, et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. In tertia tres species in unico Sacramento, panis,

vinum, et aqua, quia nec panis in corpus sine sanguine transit, nec vinum et aqua in sanguinem sine corpore commutatur, cum neutrum sine reliquo esse possit, sed potius totum in toto, et in toto (parte) totum existat. Tertia igitur ineffabilis, secunda ineffabilior, prima ineffabilissima, ut ita loquamur, existit. Sunt a comparatione hujus ineffabilissimae Trinitatis trinitates caeterae diminute ». Et infra: « Quisquis igitur ad notitiam individuae Trinitatis sine praedicatione vel lectione pervenit, hanc ei non humana ratio, sed divina inspiratio revelavit, ut ei qui perhibetur dixisse: Prima monas secundam monadem genuit, prima et secunda summi in se reflectunt ardorem, unde cum Petrus dixisset: Tu es Christus filius Dei vivi, audire promeruit: Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis. Denique per septem primitivos dies, septem praecipua tempora designantur, Patriarcharum, Judicium, Regum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, et Virginum, quorum assignationem ad praesens omittimus, ne potius librum texere, quam Epistolam scribere videamur: unde quia tertio loco tempus Regum occurrit, ideo David, a quo tempus Regum incepit, tertiae diei laudes subticuit, nullum ei psalmum inscribens, ne laus in ore ejus sordesceret, si forte seipsum in tertia sabbati commendaret, malens aliena quam propria lingua laudari.

72. « Secundo quesisti cum orationes quaedam ad totam Trinitatem communiter, quaedam ad Patrem, quaedam ad Filium specialiter dirigantur, cur nulla singulariter ad personam sancti Spiritus referatur, cum in hymnis sive metricis, sive rhythmicis, quibus Ecclesiae utitur, saepius invocetur ». Et infra: « Ob hoc ad Spiritum sanctum collecta non dirigitur specialis, quoniam antiquitus in Ecclesia primitiva omnes ad solum Patrem Collectae fiebant, propter auctoritatem principii, quam ei Christus in Evangelio totam attribuit, a quo et Filius ipse nascitur, et Spiritus sanctus procedit. Qui credit (inquit) in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Itemque: Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, et quid loquar. Et iterum: Verba, quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor; Pater enim in me manens, ipse facit opera. Solut enim Pater est innascibilis et ingentus, quoniam ipse solus a nullo est, et omnia sunt ab ipso sive per generationem, ut Filius, sive per processionem, ut Spiritus sanctus, sive per creationem, ut mundus; hoc ipsum in Praefationibus usque hodie observatur, quae ad solum Patrem universaliter referuntur. Quia vero quidam haeretici dogmatizare ceperunt, quod Christus non est verus Deus, sed purus homo, inter alias sui causas erroris hanc etiam assignantes, quod Collectae non fiebant ad Filium, sicut fiebant ad Patrem, quia Filius non esset Deus, sicut est Pater, ideo ad

¹ Anno 1205. — Ep. 317.

confutandam hujus perversitatem erroris Ecclesia prudenter instituit, ut sicut ad Patrem, sic ad Filium dirigerentur collectae, ad majorem deitatis expressionem talem conclusionis formam adjungens, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, Deus, per omnia secula saeculorum; et hanc ipsam conclusionis formam ad caeteras collectas extendit, ut in caeteris quoque collectis eadem Patris et Filii deitas demonstraretur. Verum quia fuerunt et alii quidam haeretici, qui Spiritum sanctum Deum non esse dixerunt, sed erraverunt, ideo in hymnis, et litanis sicut ad Patrem et Filium, sic ad Spiritum sanctum Ecclesia postmodum proprias et speciales orationes instituit, antiqua et consueta in collectis forma servata. Inveniuntur autem et aliae quaedam orationes ad Spiritum sanctum directae, sed non authenticæ reputantur, nec Ecclesia utitur illis in nocturnis officiis, vel

diurnis, etc. Dat. Anagninæ XI kal. Januar. » Porro ex citatis citandisque Innocentii litteris ipsum præter morem suum non solum hyberno tempore, sed a Maio etiam incunte ad Martium usque sequentis anni, Roma abfuisse liquet, ac Ferentini maximeque Anagninæ (sunt Hemicorum in Latio civitates) commoratum; cæterum hujusce rei causa innum quamvis subobscuræ in Fossanova Chronico videtur, ubi hæc pauca leguntur¹: « Nonis Maii indignatione Romanorum dominus papa venit Ferentinum ». Quænam vero hæc fuerit indignatio, silentio præterit, sed hic in mentem veniunt, quæ Innocentius ad calcem Gestorum a Romanis passus traditur, atque hæc illorum præludia dici posse videntur.

¹ Chron. Fossa-Novæ an. 1203.

INNOCENTII III ANNUS 7. — CHRISTI 1204.

1. *Innocentii litteræ ad Alexium imperatorem et cruce signatos.* — Magnis in Oriente rerum conversionibus, et Græcorum cladibus insignis extitit Redemptoris annus millesimus ducentesimus quartus Indictione septima, quo Alexius imperator, post Isaacii patris obitum a Mursiphilo sævissime occisus, expugnata Constantinopolis, tyrannus merito supplicio affectus, parta a Latinis rapidissimis victoriis magna Græciæ pars, laniatum in plures principatus florentissimum imperium, Balduinus Flandriæ comes in urbe principe imperialibus ornamentis insignitus, et Græci, qui Latinorum jugum acceperat, ad Ecclesiæ Romanæ obsequium felicissime revocati. De his singulis acturi, inspicimus primum quid Innocentius tum Alexii imperatoris, tum cruce signatorum principum superiori anno exaratis, supraque jam recensitis litteris responderit¹. Alexio igitur, qui Latinorum armis in imperium fuerat restitutus, rescribit² ac gratulatur, quod Ecclesiæ Græcæ cum Latina conjunctionem in votis habere significaret, seque veterum Catholicorum imperatorum exemplo Romanæ Ecclesiæ subiceret, tum hortatur, ut quo

sese illius conjunctionis perficiendæ obstrinxerat, votum ad exitum perduceret, ac demum spem injicit ita ipsius imperium firmitus stabilitum iri.

2. « Innocentius, etc.

« Recepimus litteras, quas nobis imperialis excellentia destinavit, affectione paternali, et qua significavit per eas, notavimus diligenter. Gaudeamus autem in Domino, et ei qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud, gratiarum exsolvimus actiones, quod pium tibi propitius inspiravit affectum, ut desiderares Ecclesiasticam unitatem, ut membrum ad caput, et filia revertatur ad matrem, et Constantinopolitana Ecclesia, quæ Apostolicæ Sedi multo tempore devotionis debitum denegavit, reverentiam ei, obedientiam et honorem exhibeat, affectares, sicut et adhuc exul cum esses, in nostra presentia constitutus asserebas te lotis visceribus affectare. Et antem desiderium tuum plenius demonstrares, et ad id populos tibi subditos exemplo induceres melius quam sermone, semel exul, et iterum sublimatus juramento firmasti, te omnem devotionem nobis et nostris successoribus impensurum, quam antecessores tui imperatores Catholicos predictis nostris patribus orthodoxis Romanis Pontificibus noscum-

¹ Apud Innoc. l. vi. Ep. ccc. cxxi. — ² Lib. vi. Ep. cxxix.

tur antiquitus impendisse. Promisso pariter, quod opportunitate concessa, Orientalem Ecclesiam ad id prudenter inclinabis pariter et potenter, sicut per imperiales nobis litteras intimasti. Sane si dictis facta compenses, et quod polliceris verbis, operibus exquaris, Deum tibi reddes propitium, quem in honorificentia suæ sponse probabis honorare, ac præter id, quod ipse imperium tuum solidabit in pace, Apostolica Sedes illud studebit efficaciter roborare. Cum enim per Latinorum auxilium post divinum sis imperio restitutus, debes non immerito Romanam Ecclesiam honorare, cuius filii tibi taliter astiterunt, et quæ post Deum tibi et Constantinopolitano imperio præcipue poterit necessarium patrocinium imperliri. Et paucis interjectis verbis: « Monemus igitur imperialem celsitudinem, et hortamur in Domino, quatenus sic in Apostolicæ Sedis devotione consistas, sic efficias, quod iurasti, ne forte quæ de tuis labiis processerunt, irrita facere videaris, sed verax appareas in promisso, et in juramento fidelis. Siquidem si in timore Domini, et Apostolicæ Sedis reverentia imperium tuum fuerit roboratum, non vacillabit, sicut luctens vacillavit, sed in illius petræ soliditate fundatum, a qua princeps Apostolorum dictus est Petrus, et de qua inquit Apostolus: Petra autem erat Christus, perpetua firmitate consistet, nec ventorum flatus, nec fluminum impetus, nec pluviarum formidabit incursum. Alioquin ne vano decipiaris errore, scire te volumus, quod non solum inimicorum tuorum rebellionem non poteris subjugare, sed ante ipsorum faciem non subsistes. Datum Anagninæ, etc. »

3. Acceperat antea Innocentius cruce signatorum litteras, quibus Græcos se bello appetuisse jaetabant, ut a schismate ipsos avellerent, atque apud Alexium insitisse, ut Romanæ Ecclesiæ veterum imperatorum more se subderet; at perisque visum est, eo propagandæ Romanæ Ecclesiæ colore commissum contra nuncupatum sacramentum lacesitis bello Christianis scelus subornare voluisse; quibus Innocentius, ut cæptum adducendæ Orientalis Ecclesiæ ad Romanæ obsequium opus promoveret, rescripsit, ambigere admodum, num se novo anathematis crimine contaminasset, atque adeo salutem consuetam non impartiri: si tamen vero zelo perciti præterita gessissent, perficerent promissa, instarent apud Alexium, ut litteras ad Apostolicam Sedem mitteret, quibus insereret se parendi Romanæ Ecclesiæ sacramento devinxisse, perpelleretque patriarcham, ut solemnem oratores mitteret, qui ejus nomine Pontificum Romanorum primatum agnoscerent, ac pallium de beati Petri corpore sumptum ad patriarchale munus rite exercendum flagitarent, ni id fieret, argumento certissimo futurum, ipsos crimen pietatis luto oblinere voluisse, proindeque ingentibus lacrymis illud eluerent: cæterum abscissa omni mora, ad Terræ-Sanctæ subsidium, cui se devovissent, proficiscerentur:

« Nobilibus viris Bonifacio marchioni Montisferrati, et Balduino Flandriae, Ludovico Blesensi, et Henrico S. Pauli comitibus, et aliis baronibus, et militibus cruce signatis, spiritum consilii sanioris.

« Quia ¹ veremur vos iterato excommunicationis esse labe pollutos, et utinam non incurreritis fidei læsionem, ideo ad cautelam vobis spiritum sanioris consilii loco salutationis et benedictionis optamus. Licet enim, sicut ex litteris vestris accepimus, apud charissimum in Christo filium nostrum Alexium Constantinopolitanum imperatorem illustrem institeritis, et obtinueritis ab eodem, ut juramento firmaret, se omnem devotionem nobis et successoribus nostris substituendis canonice impensurum, etc. Valde tamen præsumitur a quibusdam, quod id ad excusationem vestram feceritis, ut per hoc vestrum velaretis excessum, quam ut ad matrem filia, membrum ad caput, et pars rediret ad corpus. Verum quia opera testimonium perhibent veritati, qua id intentione feceritis, melius effectus subsequens demonstrabit, si videlicet imperator ipse se juramentum hujusmodi præstitisse per litteras confiteatur apertas, quas nobis dirigat in testimonium reservandas, si apud patriarcham efficiat, ut per solemnes nuntios Ecclesiæ Romanæ primatum et magistristerium recognoscat, et reverentiam nobis et obedientiam repromittat, et pallium de corpore beati Petri sumptum, sine quo patriarchale officium exerceri rite non potest, ab Apostolica Sede requirat.

4. « Quod si forsan hoc devotionis primordium circa suæ promotionis initia denegarit, et noluerit quod scribimus adimplere, nec oculus vester simplex fuisse videbitur, nec intentio ejus pura, imo primæ transgressioni, quam apud Jaderam incurristis, videmini addidisse secundam, dum arma, quæ in hostes Crucis credebamini assumpsisse, in Christianorum excidium iterum convertistis, etc. Dat. Anagn. » Eodem argumento Suessionensi ac Trecenti episcopo litteras misit ², cumque cruce signati post Jaderinum facinus anathemate hac fuissent conditione soluti, ne quæsito quovis luo Græcorum terras invaderent, sed in sacrum solummodo bellum animo ac totis viribus incumberent, ideoque complures vererentur, ne illi rursus ob Alexium in imperium restitutum anathematis pœnam incurrisset, Innocentius ad eosdem Suessionensem ac Trecentensem antistites scripsit ³, ut ipsos ad facti pœnitentiam adducere studerent, absolventerque.

5. *Constantinopolis a Latinis capta, et ad imperium evectus Balduinus.* — Jam vero quam polliciti sumus tragicam Constantinopoleos narrationem aggrediamur. In primis Innocentii Gestorum scriptor Alexium atque Isaacium patrem in imperium restitutos, fidem Latinis fregisse, atque

¹ Lib. vi. Ep. cccxxx. — ² Ibid. Ep. cccxxxi. — ³ Ibid. Ep. cccxxxii.

adeo expugnatam Constantinopolim, Balduinumque ad imperialis dignitatis apicem, omnium suffragiis evectum describit, litterasque Balduini affert, quas licet prolixiores, quia insignes graviorisque momenti res continent, inserere historiæ operæpretium est, cum pulcherrimum illi lucem affundere possint. Referunt ergo Alexium restitutum imperio cum Latini ex urbe egressi, ne morum dissimilitudo rixas pareret ex adverso urbis castra defixissent, ut quæ promissa sibi fuerant exciperent, repente in contrarium mutatum Latinos inopinato bello aggressum esse, mox coorta in urbe seditione, in odium Alexii plebem sibi imperatorem delegisse (quem Nicolaum Choniata vocat) ea re perterritum ad Latinorum, quos perjurio insigni kserat, opem confugisse, ac Mursiphilum oratorem misisse, qui suo nomine Blachernas (imperatorium illud palatium erat) polliceretur, ut præsidio militari illud tenerent, donec promissa exsolveret, sed iterum Alexium pollicitis resiliisse, novoque perjurio marchionem Bonifacium repulisse, tum Mursiphilum occasionem aucupatum noctu Græcis aperuisse, de Blachernis tradendis cum Latinis agi, ac tum servitutis frænum ipsis injectum iri, mox illum Græcos hortatos, ut imperium corriperet, qui scelere grassandum ratus Alexium dormientem invasit, ac vinculis mancipavit, nec multo post alterum imperatorem Nicolaum Cannabum, quem plebs in S. Sophiæ templo crearat, in suam potestatem redegit, tentasse missis oratoribus Latinos promissis delinire, qui cum ipsi respondissent, cum proditore fœdus perculi non posse, atque insitissent, ut Alexium libertati atque imperio restitueret, insequenti nocte clam illi laqueo fauces elisisse, clava ferrea latera perfrægisse, sparsisse in vulgus præcipiti ex alto casu extinctum, magnificentissimamque funeris pompam, ut scelus legeret, apparasse.

6. « Sanctissimo patri ac domino clarissimo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Balduinus eadem gratia Constantinopolitanus imperator, et semper Augustus, Flandren. et Ilan. comes, miles suus cum devota semper obsequii voluntate oscula pedum.

« Cum ¹ paternæ sollicitudinis zelo, et nostræ congregationis in idipsum amore speciali, quæ circa nos aguntur, sanctitas vestra scire desideret, seriatim vobis declarandum esse decrevimus, quam mira circa nos usa sit divina elementia novitate, quamque non nobis quidem, sed nomini suo gloriam dederit omnibus sæculis admirandam. Mirabilibus ejus circa nos semper mirabiliora succedunt, ut etiam infidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil a nobis speratum aut provisum ante contigerit, sed tunc demum nova nobis Dominus procurarit auxilia, cum nihil humani videretur superesse consilii. Et quidem, si bene meminimus,

per litteras paternitati vestræ transmissas nostri progressus et status narrationem eousque deduximus, ut urbe populosa capta violenter a paucis, tyranno fugato, ac filii Isaacii Alexio coronato mora nostra promissa foret, et ordinala per hyemem, ut poterent obtinerentur, si quæ resistere videbantur Alexio, et nunc breviter narranda suscipimus, quæ circa nos postea contigerunt, eo prænotato, quod sicut non opera hominum fuere, sed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum opera fuere, sed dæmonum, quæ cum imperatore novo, Græcoque per omnia, Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Nos siquidem ne discordiæ inter nos et Græcos fomitem ministraret moribus nostris adversa barbaries, de civitate exeuntes ex adverso civitatis interjacentem portu (ponte) ad preces imperatoris castra posuimus, et ex insperato, sen imata malitia, seu Græcorum seductus perfidia, animo recedita nobis, cui tanta beneficia contulimus, imperator, et in omnibus cum patre, patriarcha, et mole nobilium nobis promissis perjurus et mendax, tot incurrit in perjuria, quot nobis præstitit juramenta. Unde nostro tandem destitutus auxilio prælia contra nos meditatur incassum, et navigii, quod eum adduxerat et sublimaverat ad coronam, procurat incendia, sed voto tam crudeli Deo nos protegente fraudatur; fit pars sua per cuncta deterior, et hominum suorum cædes, incendia et rapiæ proveniunt, imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur, imperatorem ei æmulum parantibus Græcis ea occasione captata, quod nullum ad auxilium nostrum deberet habere confugium. Cumque ei evadendi spes unica restaret in nobis, juratum sibi propinquum, de quo pro beneficiis impensis super omnes alios confidebat, mittit ad exercitum nostrum, qui Blachernæ palatium nobis sub imperatoris et suo juramento promittit in obsidium, donec nobis cuncta promissa reddantur. Accedit ad palatium recipiendum nobilis marchio, illudit Alexius marchioni, et quos jam nobis dederat spreis obsidibus, consueta perjuria non reveretur.

7. « Nocte insecuta Marchuslus domino suo perjurus et nobis, Græcis reddendi nobis palatii revelat arcana, atque ex hoc in perpetuum eis eripi libertatem, et ad hoc modis omnibus veniendum esse declarat, nisi dejiciatur Alexius, cujus proditionis merito tertius in urbe imperator attollitur, in dominum dormientem et rei nescium sacrilegas mittit manus, eumque carcere letro concludens, tertium Nicolaum quemdam, qui apud Sanctam-Sophiam imperiales infulas noviter usurparat, traditum sibi Græcorum qui eum creaverant proditione rursus incarceration, mortuoque postmodum Isaacio, qui animum filii sui a nobis præ omnibus, ut dicebatur, averterat, ac clamante clero Græcorum et populo, ut de terra tolleremur, in brevi tantum sanguinem nostrum sientibus Græcis prælium contra nos proditor jauidictus

¹ Lib. VII. Ep. CLII.

instaurat, urbem machinis et propugnaculis munit, quorum similia nemo viderit unquam. Cumque murus miræ latitudinis lapidibus minutis, cementoque tenacitatis et firmitatis antiquæ constructus, in altum valde consurgens turres haberet amplissimas pedibus circiter quinquagenis, paulo plus minusve distantes inter quaslibet duas a parte maris, quo noster timebatur assultus; turris lignea erigitur super murum stationibus tribus aut quatuor multitudinem continentibus armorum. Nilominus etiam inter quaslibet duas turres, seu petraria, seu mangonellus erigitur; turribus autem supereriguntur lignæ turres altissimæ stationum sex, super quæ supremam stationem adversum nos porriguntur scalæ appodiationes ex utraque parte, et propugnacula continentis, paulo minus excelsis sealarum capitibus, quam jæcere in altum posset arcus a terra, murum etiam ipsum murum circumcingit inferior, duplexque fossalum, ne muris ulla possent applicari ingenia, sub quibus valerent latitare fossores.

8. « Interim terra marique nos tentat perfidus imperator, nos semper Domino protegente, et suos frustante conatus: nam præter ordinationem nostram ad prædam victualium procul exeuntibus nostris usque ad mille animas hominum pugnantium imperator occurrit in multitudine grandi, primoque congressu dissipatur omnino, cæsis captisque non paucis sine damno nostrorum, fuga ignominiosa consulens sibi clypeum abjicit, arma deponit, et nostris vexillum imperiale dimittit, nobilemque quam sibi præferre faciebat iconem, quam Ordini Cisterciensium nostri dedicaverunt victores. Iterato navigium nostrum flammis aggreditur, in tempestatque noctis silentio sexdecim suas naves incensas, velis in altum expansis, et inferius colligatis ad proram, flante fortiter austro nostras mittit in naves, sed Domino faciente cum multo nostrorum labore custodimur indemnes, et ardentibus navibus, clavis infixis catenis hærentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, et ab imminente mortis periculo a Domino liberamur. Nos igitur terrestrem cum provocamus ad pugnam, et ponte atque amne transmissis, qui exercitum nostrum separabat a Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu stetimus regie civitatis, et palatii imperialis, quod Blacherna nuncupatur, in nomine Domini, agmina Israel præcedente Cruce vivifera, parati ad prælium Græcos excipere, si eis placuisset exire. Et quidem pro militia exercitio exeuntem nobilem quemdam nostri pedites trucidarunt, sic in castra reversi, terra marique sæpius provocamur, sed dante Domino semper ac triumphaliter obtinemus.

9. « Mittit ad nos pacis fidei legatos perfidus incubator imperii, postulat et obtinet cum duce colloquium. Cumque eidem dux magnanimum objecisset, quod nulla cum eo pacis posset esse securitas, qui dominum suum carcere conclusisset, postposita jusjurandi religione et fidei, ac federe

ris inter quantumlibet infideles firmiter obtinens, et ipsi præripuisset imperium, eidemque bona consuleret fide, ut dominum suum restitueret, et humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se promitteret preces, et quod cum eodem domino suo misericorditer, si vellet, agere deberemus, ac quidquid contra nos egerat venenose, si rediret ad animum, imputare vellemus errato, lapsive consilii, illa vana verba subintulit, quia quæ responderet rationabiliter, non haberet. Obedientiam autem Romanæ Ecclesiæ et subventionem Terræ Sanctæ, quam juramento et scripto imperiali firmarat, Alexius adeo refutavit, ut vitam amittere præligeret Græciamque subverti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Ecclesiæ subderetur. Nocte igitur insequenti dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere, cum quo ipsa die prandium sumpserat Judæ, et clava ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis et costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confringit ereptam, ac imperiali sepultura concessa, propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat. Hæc Balduinus.

10. Sed antequam ejus Epistolæ, quod reliquum est, afferamus, opportune nonnulla ex Niceta Choniata¹, qui tum temporis, ut mox audiemus, præcipuum apud imperatorem magistratum gerebat, et Constantinopoli morabatur, decerpenda sunt. Appellatur, ut notat auctor, vicesima quinta dies mensis Januarii, septima Indictione, ann. 6712 ab orbe condito, qui in Christi annum 1204 incurrit, cum plebs in seditionem versa exclamat intolerandum Angelorum jugum et cervicibus depellendum, factoque in templum S. Sophiæ concursu de salutando novo imperatore tribus diebus agitatum est, cum prudentes quique ac maxime nobiles purpuram, ne suo eam fingerent sanguine, recusarent, et certissime scirent Alexium a Latinis propugnatum iri, sed plebs efferata consilium sumere non poterat, et post rejectos nobiles, plebeios magistratus strictis ensibus oblata corona ac veste hortabantur, ut imperium capesserent, demum adolescentem Nicolaum Canabum imperatorem inaugurant. Quo accepto, Alexius Bonifacium marchionem accessit ad Mursiphilum de regia ipsi tradenda cum eo agere jubet. Is ex ea re occasionem aucupatus, aperto Alexii consilio, imperatorem in odium adducit, dein noctu adit Alexium, fingit plebem facta conjunctione ingruere, eumque summa perfidia in suum tentorium rapit quasi vitam periclitanti servaret ignota veste tectum in vincula conjicit, tyrannidem occupat, Canabum a suis desertum opprimit, ac demum Alexium veneno necare frustra tentatum mense imperii sexto, die octavo laqueo præfocavit; hæc fusius Niceta, quæ dictis superioribus consentiunt.

11. De Alexii Angeli necis agens Guntherus ait, Murcifilum (sic appellat tyrannum, cujus consilio

¹ Nicet. Chon. Annal. l. III.

Alexii pater jam ante occæcatus et in carcere (conjectus) suis illum manibus præfocasse; idemque affirmat Meyer¹, qui necatum Alexium, iustum imperatorem vocat. Quæ dum narrat Choniata, subjicit se ab eodem tyranno logethæ et serini præfecturæ munere dejectum, et de certaminibus inter illum ac Latinos collatis agens, hæc de sacra Deiparæ imagine a nostris capta in medium adducit: « Romanis perterritis (Græcos appellat) et trepide fugientibus, solus derelictus, (nempe imperii invasor Ducas,) pæne periisset: et genitricis Dei imago quam Romanorum imperatores belli sociam asciscunt, ab hostibus capta est »; sed ad Balduini Epistolam revertamur, qui prima e navibus in muros impressione facta, Latinos ait propulsatos, secundo vero impetu in muros, scalis e navibus adnolis, assiluisse, fugientibusque Græcis intra portas ab ingressis exercitum admissum, ingentem Græcorum stragem edidisse, dieque insequenti omnia urbis loca occupata.

12. « Sic nobis hyems tota perficitur, donec navibus nostris scalis aptatis et instrumentis bellicis præparatis, nos et nostra recipientes in navibus quinto idus Aprilis, hoc est, feria sexta ante passionem Domini unanimiter pro honore sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et subventione Terræ-Sanctæ navali prælio invadimus civitatem, et ea die sine multo tamen nostrorum sanguine (corrigen dum Nicetas ex his constat, qui Latinos plures occubuisse ait) fuimus tanta perpassi, ut inimicis nostris in opprobrium verteremur, quorum ea die pars fuit per cuncta superior, adeo ut tracta in terram Græcis compelleremur bellica nostra machinamenta relinquere, et infecto negotio ad ripam redire cogeremur adversam, ea die, ut videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum et contritii, sed demum in Domino roborati, definito consilio rursus instauramur ad pugnam, et quarto die II id. Aprilis, hoc est, feria secunda post Passionem Domini, flante Borea rursus applicamur ad muros, scalis navium scalis turrium applicatis cum nullo labore nostrorum, permultum resistentibus Græcis, sed ex quo cominus gladios sensere nostrorum, non diu anceps belli duravit eventus. Duæ siquidem naves pariter colligatæ, quæ nostros episcopos, Suessionen. videlicet ac Trezen. deferebat, quorum erant insignia, *paradisus* et *peregrina*, primæ scalis suis scalis turrium attingerunt, et felici auspicio peregrinos pro paradiso certantes, hostibus admovent. Prima muros obtinet vexilla Pontificum, ministrisque celestium secretorum prima conceditur de celo victoria. Irruentibus igitur nostris, cedit Domino jubente multitudo infinita perpaucis, et propugnacula relinquuntibus Græcis, nostri audacter militibus portas aperiant.

13. « Quorum cum imperator, qui procul a muris in tentoriis stabat armatus, conspicaretur

ingressum, statim tentoria derelinquit et fugit; nostri cædibus occupantur, civitas capitur populo, recipientur in palatiis imperialibus, qui nostrorum enses effugiunt, multaque cæde facta Græcorum, nostri sese recolligunt, advesperascente jam die arma fessi deponunt, de assultu palatorum in crastino tractantur. Suos recolligit imperator, et crastinam hortatur ad pugnam, asserens, quod nostros in potestate nunc habeat intra murorum septa conclusos, sed nocte latenter dat terga devictus. Quo comperto, Græcorum plebs anonita de substituendo imperatore pertractat, et dum mane facta ad nominationem ejusdam Constantini procedunt, pedites nostri, non expectata deliberatione majorum, ad arma prosiliunt, et terga dantibus Græcis, fortissima et munitissima palatia relinquuntur, totaque in momento civitas obtinetur. Diripitur eorum innumera multitudo, auri et argenti, sericorum pretiosarumque vestium, atque gemmarum et omnium eorum, quæ ab omnibus inter divitias computantur, tam inestimabilis abundantia reperitur, ut tantum tota non videretur possidere Latinitas, et quemadmodum pauca negaverant, cuncta nobis divino judicio reliquerunt, ut secure dicamus, quia majora his mirabilia circa bellorum casus nulla unquam narrat historia, ut impleta propheta manifeste videatur in nobis, quæ dicit: Persequitur unus ex vobis centum alienos, quia si inter singulos victoriam partiamur, quilibet ex nostris non pauciores quam centum et obsedit et vicit. Non autem nobis victoriam usurpamus, quia salvabit sibi dextera Domini, et brachium virtutis ejus revelatum est in nobis. A Domino tamen factum est istud et super omnia mirabilia mirabile est in oculis nostris ».

14. Hæc ipsa de Constantinopolitana urbe expugnata late prosequuntur Choniata et Guntherus, asseruntque præterea a nostris injectis facibus urbem magna ex parte confligrasse: quibus insuper idem Niceta adjicit de fuga civium locutus, Ducam Mursiphilum cum omnia ruere videret, Euphrosina Alexii conjuge, et Eudoxia ejus filia correptis, lemboque impositis fugam cepissent; dein ab Alexio Eudoxie patre captum, luminibus orbatum fuisse, ac demum adductum Constantinopolim judicium sententia ob necatum Alexium ex altissima columna quæ in Tauro stabat, præcipitem dejectum, cum aliquamdiu in pedes descendisset, evoluto corpore in caput allisum miseram animam evomuisse. Hæc pluribus Niceta, Georgius Logotheta¹, Guntherus, qui etiam ait Latinos principes in regni divisione Alexio, homini licet nefario, quia tamen regia stirpe ortus erat terræ portiunculam tradidisse. Quenam vero hæc fuerit prodit Choniata, qui appellat Alexium imperatorem profugum: is namque Alexius erat, qui, Isaacio fratre oculis imperioque orbat, tyranni-

¹ Jac. Meyer. Annal. Flandr.

¹ Georg. Logot. hist.

dem invaserat, Latinisque cum Alexio juniore ipsius nepote accedentibus, noctu Debeltum profugerat, abjecto ignave imperio, quod scelere pepererat. « Profugus imperator ad marchionem profectus panis et vini demenso imperii insignia commutat, cum Euphrosyna conjuge in locum nomine Halmirum (hoc est saluginosum) fortunæ suæ respondentem, habitatum missus ». At Bonifacius Montisferrati marchio post captum Balduinum, eum una cum Euphrosyna conjuge in Germaniam relegavit, ut idem auctor testatur. Jam ad Balduini Epistolam, a qua sumus digressi, redeamus.

15. « Ordinatis igitur diligenter, quæ disponenda rerum posebat eventus, ad electionem imperatoris unanimiter, et devote procedimus, et omni ambitone seclusa, cum sex baronibus Venetorum venerabiles viros episcopos nostros... Suession... Halberstaden... Trecon. dominumque Bethlemitan. qui a partibus transmarinis auctoritate Apostolica nobis fuerat delegatus, Accensem electum, abbatemque Lucedii imperatoris nostri sub dominio nostro constituimus electores ». De duodecim electoribus agitur etiam in pactis Francos inter Venetos contractis, quæ anno sequenti afferuntur, ac tot solum fuisse Guntherus mox citandus testatur. Unde corrigendi Flandriæ Annales, ubi quindecim numerantur ¹: « Fuerunt autem quindecim illi electores, Bethlemiticus, Ptolemaidis, Suessionum, ac Tricassium episcopi, cum abbate Lucedii, Flandrus præterea, Blesensis, Monferratensis, Fani Pauli ac Brenæ comites cum quinque primoribus viris ex nobilitate Veneta ». Hæc auctor; pergit Balduini Epistolæ de impositi sibi diadematis solenni pompa: « Qui oratione præmissa, ut decuit, Dominica *Misericordia Domini* personam nostram, quod a nostris meritis procul erat, unanimiter ac

solemniter elegerunt, divinis laudibus clero et populo pariter acclamante, sequentique Dominica, qua *Jubilare* cantatur, præcipiente Apostolo Petro regem honorificari eique obedire quasi præcellenti, et Evangelio nuntiante, quod gaudium nostrum nemo tollet a nobis, cum ingenti honore atque tripudio, more etiam suo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac subventionem Terræ-Sanctæ gloriose coronatum ad imperii fastigia Deo et hominibus amabiles patres memorati pontifices cum universorum applausu, et piis lacrymis sublimarunt ». De qua electione, Balduinoque ad imperium vecto, Guntherus ² ait duos fuisse, Bonifacium marchionem et Balduinum comitem, in exercitu spectatissimos, qui ita ob eximias virtutes omnium in se convertebant oculos ut difficile admodum videretur, quis alteri ex iis præferendus esset definire, atque iudicium duodecim electoribus ob id permissum fuisse. Porro a verisimilitudine alienum est, quod Niceta ³ de quatuor calcibus, in quorum uno sanguis Dominicus erat, tradit. Reliqua Balduini litteræ prosequantur (4).

16. Aderant incolæ Terræ-Sanctæ, Ecclesiasticæ militareque personæ, quorum præ omnibus inestimabilis erat, et gratulabunda lætitia, exhibitumque Deo gratius obsequium asserebant, quam si civitas sancta Christianis esset cultibus restituta, cum ad confusionem perpetuam inimicorum Crucis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, terræque Hierosolymitanæ sese regia civitas deberet, quæ tandem tam potenter adversaria stetit et contraxit utriusque. Hæc est enim, quæ spurcissimo gentilium ritu pro fraterna societate sanguinibus alternis exhibitis, cum infidelibus ausa est sæpius amicitias firmare ferales, et eosdem mammilla diu lactavit

¹ Jac. Meyer, an. 1204.

² Gunth. hist. Const. apud Canis. antiq. lect. tom. v. p. 384. —

³ Nicet. l. iii.

(4) Balduinus in litteris illis, quas de sua ad imperium assumptione scripsit, et Raynaldus hic recitat, Græcos multis accusat. Præsertim reos illos poscit de sancto cum Sarracenis fodere, cui celebrando, secta ab utrisque paciscentibus venis, multo sanguine propinquatum fuisse. Alitudo insce Balduinus ad ea, quæ Germani ante aliquot annos, expeditione in Terram-Sanctam suscepta, Græcis ex amicis subito in adversarios conversis exprobrabant. Acheat enim, teste Niceta Choniata in Vita Isaacii Angelæ, « nihil esse aliud, quod imperatorem (Isaacium) ad negligenda Occidentalium Christianorum pacta impulerit, nisi quod cum principe Sarraceno pacem fecisset, et, ut moris illosum (Scytharum nempe) esset in amicitia constituenda, iuræque vetera in pectore incisa suum alteri sanguinem propinasset ». Computra exprobrasse Germanos vix credo; sed iam prompta Concilii mutatio in Isaacio hæc de illo suspicacionem ingesserat. Alterum accusacionis caput insinuat Balduinus, quod ne unum quidem templum principi Apostolorum concessum apud Græcos animadvertisset. Id autem Balduino, novo tunc in Græcia homini, impositum fuisse ab adversariis Græcorum vix dubio; cum S. Petro Apostolo templo intra palatii imperialis septa dicaverit Basilus Macedo, qui sæculo XI imperabat; alterum, ab eo forte diversum, SS. Petro et Paulo sacrum ad aulam Hierosidæ stetit, Justiniano conditore. Alterum ædifici S. Sophiæ adjunctum vel proximum adiacebat; alterum denique, nisi forte unum aliquod ex duobus postremis fuerit, stabat Constantinopoli S. Petri templum, quod Velus appellatur a Codino sæculi XV scriptore. Ex his vel unum aliquod extitisse Constantinopoli, quo tempore in Latinorum manus incidit, nemo prudens negaverit. Vide Dufresnoium CP. Christianæ lib. iv, pag. 78, edit. Venet. Reliqua accusacionum capita perspicuis sunt, nec explicatione indigent.

Cæterum Constantinopolim in Latinorum manus devenisse anno 1204, die XII Aprilis, feria secunda, coarvæ omnes scriptores cum Niceta conveniunt. Balduinus vero imperii coronam in æde S. Sophiæ ritu solenni recepit die XVI Maii, qua Dominica erat a Paschate quanta, ut ipse Balduinus affirmat in suis litteris, quibus etiam palam fecit se vetus sigillum immutasse, irritumque se declarasse, si quid veteri sigillo suo obdignatum post diem coronacionis suæ XVII kal. Junii exhiberetur. Extant litteræ in Anechotis Martenii tom. 1, col. 793.

Ad Græcos imperatores quod attinet; Alexius profectus interit post neces a resumpto imperio vi, die octava, teste Niceta, quæ diem summa rediit annum 1204, diem VIII Februarii. Ante dies aliquot Isaacius ejus pater annum egerat, ut ex Niceta colligit, qui narrata assumptione Nicolai Canabii ad imperium, subito ejus exiti reman perlatam fuisse ad Alexium qui statim de Latinis in aulam ascendens tractavit. Tum vero, addit Nicetas, Alexius Alexii pater annum agebat. Obiit igitur Isaacius die XXVIII vel XXXI Januarii; Nicolaus enim electus fuit elapso triduo, ex quo Græci ad imperatorem eligendum converant. Conventus hujus diem primam xxv Januarii Niceta statuit. Nicolaus huic breve imperium, fuit (si lauca imperium dixerimus, legitimo adhuc imperatore Alexio in vivis ageate). Nondum enim extincto Alexio, Mursipilius imperium invasit; quamquam Niceta exordium nominis a die, quo Alexius sublati fuit ducatur. Hæc omnia ex Niceta haurimus, quæ plane adijcere visum fuit necessarium, ut chronologica scriptura Annalibus Ecclesiasticis restitueretur.

uberrima, et extulit in superbiam sænclorum, arma, naves, et victualia ministrando. Quid e contrario fecerit peregrinis, magis edocere sufficunt in omni Latinorum gente exempla, quam verba. Hæc est quæ in odium Apostolici culminis Apostolorum principis nomen audire vix poterat, nec unam eidem inter Græcos Ecclesiam concedebat, qui omnium Ecclesiarum accepit ab ipso Domino principatum. Hæc est, quæ Christum solis didicerrat honorare picturis, et inter ritus nefandos, quos sibi spreta Scripturarum auctoritate confinxerat, etiam lavari salutaris plerumque facere præsumebat iterando jacturam. Hæc est, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur; sed canum, quorum sanguinem effundere pæne inter merita reputabant, nec ulla penitentiæ satisfactione pensabant laici, monachive, pænes quos sacerdotibus sprete, tota ligandi atque solvendi consistebat auctoritas. Hæc et hujusmodi deliramenta, quæ Epistoliaris explicare non vadet angustia, impletis iniquitatibus eorum, qui ipsum Dominum ad nauseam provocabant, divina justitia nostro ministerio digna ultione percussit, et expulsis hominibus Deum odientibus, et amantibus sese, terram nobis dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino et oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis et pascuis speciosam, spatiosissimam ad manendum, et cui similem non continet orbis aere temperatam: sed nec in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris nostris sustinebimus vexillum regale deponi, donec terra ipsa incolata stabilita nostrorum, partes debeamus invisere transmarinas, et Deo dante, propositum peregrinationis explere; speramus enim in Domino Jesu, quod qui cœpit in nobis opus bonum, ad laudem et gloriam nominis sui, inimicorum Crucis depressionem perpetuam perficiet, confirmabit solidabitque.

17. « Paternitatem igitur vestram propensius exoramus et obsecramus in Domino, ut gloriæ hujus atque victoriæ, et spei peroptatæ, cujus ostium magnum nobis apertum est, principes esse velitis et duces, vestrisque temporibus et operibus adscribatis decus æternam, quod absque ulla vobis dubitatione contingeret, si Apostolicæ sanctitati devotos vestri præcipue incolas Occidentis nobiles et ignobiles cujuslibet conditionis aut sexus eidem desideriis accensos ad veras immensasque divitias capescendas temporales pariter et æternas salutaribus monitis accendatis, proposita venientibus omnibus Apostolica indulgentia, nobis et imperio nostro aut temporaliter aut perpetuo fideliter servituris. Universis enim, Deo dante, sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit, universos volumus simul et possumus secundum status suos, varietatemque natalium et angere divitiis, et honoribus ampliare. Specialiter autem Deo amabiles Ecclesiasticos viros cujuslibet religionis aut ritus sollicitudo vestra paterna potenter inducat, ut adversus populum prædicationibus publicis

et potentibus verbis accendant, et exemplis edoceant, catervatimque et ipsi venire festinent in locis amantissimis et uberrimis non jam in sanguine, sed in multa libertate et pace, omniumque bonorum affluentia Ecclesiam plantaturi, salva semper ut deceat, suorum canonica licentia prelatorum¹. Ad laudem etiam et gloriam Redemptoris, et sanctitatis vestræ perpetuum decus, utilitatemque præcipiam generalis Ecclesiæ pertinere credentium nullus ambigeret, si in civitate Constantinopolitana veteribus honorata Conciliis, vestra paternitas generale Concilium convocaret, beatissimæ personæ vestræ præsentia confirmandum, novamque Romam veleri coniret sanctionibus sacris, ac perpetuo valituris. Jam enim ad Concilium Græciam rebellem vos didicimus invitasse, quasi qui nunc videtis (tunc vidicistis) tempora præsignando, licet sive pro rebellionem Græcorum, sive pro utilitatibus mundi, et variis occupationibus interim videamini distulisse.

18. « Ecce nunc tempus acceptabile, pater sancte, ecce nunc dies salutis. Cogitasse videtur Dominus temporibus vestris cogitationes pacis, qui scabellum pedum vestrorum vestros posuit inimicos; canite, quæsumus, tuba sacerdotali in Sion, amantissime pater, vocate cœtum, congregate populum, coadunate senes et sugentes ubera, sanctificate diem acceptabilem Domino, diem stabilientiæ unitatis et pacis, et quam ad Dominum custodimus nostræ fortitudini confirmandæ: quantumlibet enim insufficientes simus ex nobis, sperare audeamus in Domino quod gaudium Domini sit fortitudo nostra ad evacuandum scandalum Crucis, et subjiciendam in terris omnem adversariam potestatem erigentem se adversus Dominum et adversus Christum ejus. Recordamini, pater sancte, cathedræ vestræ sessorum, quorum in cælo gaudent animæ, et in terris vivit gloriosa memoria, Joannis, Agapeti, et Leonis, seu aliorum, qui ex variis causis Constantinopolitan. leguntur Ecclesiam præsentialiter visitasse, sicut in Apostolicis continetur archiviis, et invenietis manifeste, si nos, qui assensum se legisse, non fallunt, quod pro causis longe minoribus eorum quilibet adventarit. Si quid ex ardentis desiderio ultra quam deceat ingerimus, ex benignitate consueta, reverente pater, ignoscite, affectumque nostrum, apicemque negotii ulterius et potiusquam verba spectate; illud autem silere nulla ratione debemus, quod reverendi pontifices et abbates nostri, et inferioris status venerabilis clerus, tam magnifice ac decenter tam honeste inter nos se habuit, ac prudenter, et armis Deo potentibus tam constanter ac triumphaliter dimicavit, ut coronam victoriæ de manu Domini merito debeant expectare, et eorum in perpetuum esse meruerit in benedictione memoria, et quod eis in ulla gratia desit, Apostolici favoris et gratiæ cumulum pro tam bene meritis evidencius

¹ Quæ sequuntur apud Lubicensem et Godefridum non exstant.

reportare. Illustrem virum Henricum Dandalum ducem Venetorum dilectum nobis, ac merito diligendum cum amicis ac sociis nostris Venetis, quos fideles ac industrios per cuncta reperimus, paternitati vestræ pro suâ probitatis merito plurimum commendamus ».

19. Hactenus Balduini Epistola, quam Enecliam extitisse, ac titulo duntaxat paucisque mutatis ad Occidentales Christi fideles missam, inde patet, quod ab Arnolfo Lubecensi recitatur sub hac inscriptione¹: « Balduinus, Dei gratia fidelissimus imperator Constantinopolitanus, a Deo coronatus, Romanus moderator, et semper Augustus, Flandrensis et Henneговиensis comes, universis Christi fidelibus archiepiscopis, episcopis, et abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, cæterisque Ecclesiarum prælatis Ecclesiasticisque personis, baronibus, militibus Sarziantis, omniique populo Christiano, ad quos præsens pagina pervenerit, in vero salutari gratiam et salutem ». In Godefridi vero Annalibus², ubi pariter ejus exemplum inseritur, data legitur ad Adolphum Coloniensem archiepiscopum. Porro de Constantinopoli a Latinis capta, deque Balduino renuntiato imperatore agunt præter recensitos auctores abbas Stadensis³, Robertus de Monte⁴, qui his temporibus scripsere, Matthæus Parisius⁵ hujus sæculi auctor, Jordanus, alique.

20. *Litteræ gratulatoriæ Innocentii ad Balduinum et cruce signatos.* — Innocentius vero Romanus Pontifex, accepto de Balduini electione lætissimo nuntio, ad Balduinum insignem amoris notis Epistolam exaravit⁶:

« Litteras imperatoriæ dignitatis quas nobis per dilectum filium Barrochium fratrem militiæ templi tua devotio destinavit, paterna benignitate recepimus, earumque tenore plenissime intellecto, gavisus sumus in Domino, et in potentia virtutis ipsius, quod is, qui superbis resistit humilibus autem dat gratiam, magnifica tecum miracula dignatus est operari ad laudem et gloriam nominis sui, ad honorem et profectum Apostolicæ Sedis, et ad utilitatem et exaltationem populi Christiani, ut de tua taceamus magnificentia et virtute. Illud autem inter cætera nobis gratum est et acceptum, et super eo tuam prudentiam commendamus, quod potentiæ tuæ parum aut nihil, Deo auctori et nobis totum adscribis, ut exaltet humilitas, quem superbia non extollit ». Præterea sese ad servandam ejus amplificandamque dignitatem, omnem operam sollicitudinemque collocaturum pollicetur, ideoque tam clericis quam laicis cruce signatis in Oriente commemorantibus præcipere se ait, ut ad Constantinopolitanum tuendum retinendumque imperium, cujus auxilio facilius Terra-Sancta ex infidelium manibus eripi, atque in libertatem vin-

dicari posset, strenue contra hostes ei operam navarent. Postremo ut Græcorum Ecclesiam et Constantinopolitanum imperium, quod Apostolicæ Sedis auxilio divinaque virtute ipsi subegerant, in ejusdem Sedis obsequio conservare studeat, hortatur et monet. « Dat. Romæ apud S. Petrum VII idus Novemb. »

21. Idibus ejusdem mensis ad episcopos, abbatibus, cæterosque in cruce signatorum exercitu Constantinopoli agentes clericos, longiorem Epistolam scripsit¹, primumque illis gratulatur, a Græcis ad Latinos tractum esse imperium, Deoque ob felicem illam rerum conversionem gratias agit, tantique gloriam facinoris in ejus potentiam vinque immensam transfundit.

« Tempus advenisse videtur, in quo destructis vitulis aureis, Israel revertatur ad Judam, et ad Hierusalem Samaria convertatur, quatenus atrio quod secundum Apocalypsim Joannis est extra templum, foras ejecto, non jam in Dan et Bethel, sed in montem Sion ad Dominum ascendatur. Nos igitur ei a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, etsi non quantas debemus, quantas tamen valemus gratiarum exsolvimus actiones, et ei labiorum nostrorum vitulos immolamus, qui temporibus nostris dedit hanc gloriam nominis tuo sancto et glorioso, quod invocatum est super nos ».

22. Tum de Græcorum errore, quo Spiritum sanctum a Filio procedere negabant, pluribus discretè atque in eo doctissime refutando subjicit: « Quoniam inter humanitatis et deitatis sacramenta discrevit (populus scilicet Latinus, de quo loquitur), ut sicut in Deo non distinguit naturam sed distinguit personas, ita in Christo non distinguit personam, sed distinguit naturas. Græcus ergo licet credat tres in divinitate personas, et unam in deitate substantiam, quod tamen Spiritus sanctus procedat a Filio, sicut procedit a Patre non credit, etc. » Et paulo post subdit ad comprobendam illam Spiritus sancti a Patre et Filio velut unico principio processionem, Filium majori amore Patrem quam Spiritum sanctum prosecuturum, iterumque Spiritum sanctum majori Patrem a quo procederet, quam Filium a quo non procederet, complexurum, si ille a Patre tantum, non a Filio etiam procederet, quæ omnia a ratione et Scripturarum auctoritate aliena sunt ac discrepantia: « Ideo namque Pater summe diligit Filium, quia quicquid habet Pater, totum contulit Filio; et ideo Filius summe diligit Patrem, quia quicquid habet Filius, totum accepit a Patre; pari ratione Pater et Spiritus sanctus summe se diligunt, quia quicquid habet Pater, totum Spiritui sancto dedit, et quicquid Spiritus sanctus habet, a Patre totum accepit. Nisi ergo talis habitudo inter Filium et Spiritum sanctum existeret, profecto non se summe diligerent, et ita Filius magis diligeret Patrem quam Spiritum

¹ Arnol. Lubec. Chron. Slav. I, vi. e. 20. — ² Godefridi. Monach. an. 1203. — ³ Abbas Stad. an. 1204. — ⁴ Rob. de Mont. append. ad Siegb. cod. ann. — ⁵ Matth. Paris. cod. ann. — ⁶ Lib. VII. Ep. CLIII.

¹ Innoc. I. VII. Ep. CLIV.

sanctum, et Spiritus sanctus magis diligeret Patrem quam Filium, quod est inconveniens et penitus impossibile. Nam cum ipsi tres sint unum et idem, in nullo varium vel diversum, non est aliquid in uno potius quam in alio diligendum, cum inæqualitem identitas non admittat. Ut ergo summe se diligant ad invicem ipsi tres, oportet ut Spiritus sanctus, sicut procedit a Patre, ita procedat a Filio, quatenus sicut Pater a nullo est, et duo alii sunt ab eo, ita Spiritus sanctus sit a duobus aliis, et nullus ab eo, Filius autem ab uno sit, et alius sit ab eo, ac per hoc sit inter omnes relativa distinctio in personis, sicut est inter omnes substantialis identitas in natura». Postremo hortatur ipsos, ut Christianum exercitum ad pristinum erga Romanam Ecclesiam amorem retinendum augendumque inflamment, operamque egregie naveat ad Græcorum imperium ad Sedis Apostolicæ observantiam adducendum. «Dat. Romæ apud S. Petr. id. Nov.» Postea vero episcopis iisdem atque abbatibus præcipit¹, ut Constantinopoli in Ecclesiis a Græcis ita derelictis, Apostolicæ Sedis auctoritate suffulti, Latinos clericos instituendos curarent, quo dignum Deo obsequium impenderent, atque Ecclesiastica bona servarent, in Romanæ Ecclesiæ observantia perstarent, divina officia ac mysteria peragerent; tum subdit, ut omnibus Ecclesiasticis viris qui versentur Constantinopoli coactis, rogatisque sententias, eum sibi præficiant patriarcham, in quem suffragia concurrerint, a legatis vel ab ipso Pontifice confirmandum. Quæ post hæc ad creatum imperatorem reliquosque Latinos scripserit jusseritque, sequenti anno afferemus.

23. Interea silentio prætermittendæ non sunt ad Januenses date litteræ, cum præsertim Baldolini magnificentiam observantiamque erga Rom. Eccl. testentur². Miserat ille ad Innocentium ingentia munera, tantoque digna imperatore, qua præda alleci Januenses aliqui, ea summa imperatoris Pontificisque injuria invasere; quibus juste permotus prædators anathemate a Januen. archiepiscopo percelli jussit, civitatem interdicto ferit, ac nisi ea ad archiepiscopum afferentur, graviora intentavit, tum justissimas in eos iras imperatorem conversurum: «Cum charissimus in Christo filius noster Baldolinus Constantinopolit. imperator illustri per dilectum filium fratrem Barrochium dudum in Lombardia domorum templi magistrum ad exhibendas sue devotionis primitias quædam nobis donaria destinaret, videlicet carbunculum unum emptum, ut asserit, mille marchas argenti, unum anulum pretiosum, examita quinque, palliumque peroptimum ad altaris ornatum, et per eundem ad opus templi transmitteret duas iconas, unam habentem tres marchas auri, et aliam decem marchas argenti cum ligno vivificæ Crucis, et multis lapidibus pretiosis, duas cruces aureas, et inter topazios, smaragdos et rubinos pæne ducentos unam crystal-

linam ampullam, et duos scyphos argenteos, unam scutellam desuper deauratam, duas capsellas, et unam ampullam argenteas, et insuper quinquaginta marchas argenti, Belanutus, et VV. Portus, cives vestri, cum septem galeis in portu de Mothone, ei supradicta omnia nequiter abstulerunt, quamvis ex parte nostra et imperatoris prædicti fortiter reclamaret, et diligenter exponeret quantum civitas Januen. propter hoc posset incurrere detrimentum; qui eum nullo modo proliceret apud illos, tandem eis videntibus universa distinxit, ostendens quæ ad domum templi, et quæ ad Sedem Apostolicam pertinerent. Cum igitur Apostolicæ Sedis injuria et prædicti imperatoris offensa, vobis nec ad honorem proficere, nec ad profectum accedat, devotionem vestram monemus et exhortamur attentius, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus prænominatos cives vestros ad restituendum ablata efficaciter compellatis, etc. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum II non. Novemb. »

24. *Venetis excommunicatis consulit Pontifex.* — Quod ad res Terræ-Sanctæ pertinet, ipse Pontifex ad Petrum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem in iis regionibus Apostolicæ Sedis legatum scriptis litteris gratulatur, abusus qui in Cypro inoleverant delevisse, bellumque Pelusii Pisanos inter ac Januenses accensum extinxisse: illum porro superiori anno Acconem versus navigasse testatur Guntherus³, dum de Martino abbate illic profecto agit, subditque ipsum funestissima peste liberatum, quæ anno superiori civitatem ingentemque peregrinorum multitudinem consumpsit, una cum Conrado quodam missum ipsa Circumcisionis Dominicæ die Bysantina littora appulisse, hunc vero minime acceptum ob nostros in Græcis subjiendis districtos atque occupatos, quam posebat opem adversus Barbaros consequi non potuisse, atque ita infecta re Acconem rediisse. Hæc fuse Guntherus. Cæterum Pontifex legato proponenti, qua ratione cum Venetis anathematis vinculis irretitis se gerere debeat, hortatur, ut si possit, ad flagitandam absolutionem pelliciat, si vero etiam ob rerum temporumque difficultates cum iis in profanis communicare necesse fuerit, pro sua sapientia statuat, nec in eo ullius criminis labem suscepturum: «Tibi breviter respondemus ut ducem et Venetos diligenter moneas et inducas, quatenus poenitent de commisso, et secundum formam Ecclesiæ absolutionis beneficium consequantur. Quod si forsân in contumacia sua duxerint persistendum, tibi, qui Orientalis provinciæ necessitates, circumstantias negotiorum, et personarum qualitates tanquam præsens poteris intueri, melius duximus relinquendum, nisi sine labe peccati hoc agas, quod magis noveris expedire, cum sit etiam cautum in jure, quod si quisquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, communicare in emendis

¹ Innoc. I. VII. Ep. CLXIV. — ² Ibid. Ep. CLXIV.

³ Gunth. apud Canis. antiq. lect. tom. v. pag. 369.

et recipiendis necessariis possit eis, et super participatione patrisfamilias excommunicati familia excusetur, necessitas etiam, maxime cum insistitur operi necessario, multum et in multis excusatur, etc. Datum Anagninæ X kal. Febr. »

25. Paucis vero interjectis diebus, nempe XVI kal. Martias ad Venetorum ducem scribens, in benedictionis locum hæc verba præfixit: « Spiritum consilii senioris », hortatusque est, ut cum suis ad officium rediret, animumque ac vires in Terræ-Sanctæ subsidium converteret; ipsos porro ab eodem Petro cardinali absolutionem tandem consecutos testantur Innocentii Cesta, quamvis ii in nullo fecissent satis, impertitum tamen ob alios, quos vivere cum iis conjunctissime temporum necessitas flagitabat: « Tunc demum dux et Veneti, qui erant in Græcia, miserunt nuntios ad Petrum tituli Sancti-Marcelli presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, absolutionis beneficium implorantes, qui misit ad illos cum litteris suis thesaurarium Nicosiensem de Cypro, et recepto ab eis secundum formam Ecclesiæ juramento fecit illos absolvi, quamvis adhuc in nullo satisfecerint de commisso, malens eos habere claudos quam mortuos, præsertim ne ipsorum contagium cæteros inquinaret ». Hæc ibi, quæ hoc ipso anno peracta Innocentii litteræ sub anni sequentis initium ad eundem ducem¹, ac Ferrariensem episcopum missæ demonstrant². At de his modo satis.

26. *De sacris imaginibus miracula.* — Verum antequam ab Oriente revocetur oratio, adducamus quæ enarrat Matthæus Parisius³ prodigia de oleo ex imagine Virginis, quod in phialam limpidißimum coniectum in carnem concrevit, cultelloque perstrictum guttas sanguineas effudit: « Eodem anno, feria tertia ante Paschalem solemnitate contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis Matris Dei apud Sardenai (a Damasco is locus sex miliarium intervallo distat, ut paulo post idem auctor affirmat in hunc modum). Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo phialam unam, in qua posuerat de oleo illo, quod de icone Dei Genitricis apud Sardenai distillat, sed cum diligenter phialam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum, et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum, sed in duas partes divisum hærebat, namque ima pars olei in inferiori parte phialæ et altera in superiori, miles autem accipiens cultellum suum, voluit conjungere partem superiorem cum inferiori: sed continuo ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis, militibusque captivis, et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluerunt ». Pluribus enarrare pergit, quamvis ratione Deiparæ imago a quodam monacho multis ejus beneficio patris miraculis ad pietissimum sanctimoniale Constantinopolim

delata fuerit, subditque imagine incredibili atque admirando modo carne indutam, e qua liquor sacer continuo emanaret: « Procedente denique tempore, res dicti mirabilis contigit et hactenus inaudita: nam imago præfata admirantibus cunctis, cepit paulatim mammillas carnis emittere, et mirabiliter carne vestiri: unde hucusque a mammillis deorsum carne videretur induta, a qua liquor ille incessanter distillat, quem liquorem fratres templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis, ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuunt, qui honorem Dei Genitricis in diversis mundi partibus reverenter atollant ».

27. Admiranda etiam de sacris imaginibus memoriæ tradit Cæsarius¹ quæ circa hæc tempora contigisse testatur, quamvis certum annum non prodatur: mirum dum Philippo atque Othone certantibus Sancti-Goari Ecclesia a Venero obsidione cingeretur, Crucifixi imaginem e fenestra appensam esse, ut illi loco parceretur, quo facto indignandum militem sagitta in collocamentum jacta, transfixisse imaginem, atque ex ea cruorem effluxisse: « Tempore discordiæ inter Othonem et Philippum in oratorium Sancti-Goari confessoris, quod situm est in territorio Trevirensi, et est firmissimum tum propter situm loci, tum propter structuram, provinciales se suaque transulerunt. Quo cognito, Vernerus de Boulant vir potens et dives, cum ad expugnandum illud arietes machinasque applicuisset, nec tamen profecisset, imaginem Crucifixi ligneam hi qui deintus erant, contra hostes in quadam fenestra posuerant, sperantes quod ob illius venerationem loco parcerent. Quidam vero ex balistariis de Cruce non curans, imo locanti illam indignans, telum misit, et sacram iconem in brachio profunde satis vulneravit; mox mirum in modum antiqua renovantur miracula, et ad instar venæ humanæ sanguis de loco vulneris cepit stillare: timore tanti miraculi postea prædictus Vernerus cruce signatus est. Audiens tanta miracula dominus Philippus abbas Otirburgensis locum adiit, de rei veritate inquisivit, cui cum ab omnibus hoc quod prædictum est diceretur, Judæus, qui tunc casu adfuit, abbatem in partem traxit, dicens: Vere, Domine, verissimum est quod audistis; et sicut ipse mihi retulit, multo amplius delectabatur in testimonio inimici. Adhuc telum ibi reservatur, adhuc vulnus et sanguinis stigmata illic ostenduntur, utraque abbas noster se vidisse testatur ». Hæc ille, ac simile miraculum subjicit²: militem nimirum dum Ecclesia diriperetur, conspecta Christi e Cruce pendens solida imagine linea tunica induta, ejus detrahendæ cupidum hasta diversis ictibus ad eam avellendam, imaginem pupugisse, ac mox ex iis cruorem ingenti horrore percussis sacrilegis stillasse: « Circa idem tempus Otho con-

¹ Ep. cc. — ² Ep. ccvii. — ³ Matth. Par. Hist. Angl. an. 1204

¹ Cæsar. l. x. c. 10. — ² Ibid. c. 20.

tra Philippum ascendens, cum exercitu usque ad Wirzimburch pervenit, ubi satellitibus ejus Ecclesiam quamdam intransibibus, unus ex illis crucifixum in eminenti loco positum tunica linea et eum multo studio consuta tectum vidit et concupivit, quam cum manu non potuisset attingere, lancea nisus est extrahere, et quia firmiter imagini connexa fuit, in diversis locis illam pugavit. Dominus vero, ut sibi factum ostenderet quicquid ejus imagini injuriæ vel contemptus irrogatur, egit sua potentia, ut de singulis punctionibus sanguis ubertim emanaret ».

28. *Acta cum Bulgaris redeuntibus ad unitatem Catholicam; quorum rege coronato, disciplinares leges jubet Innocentius.* — Jam ad alia stylum convertamus. Occurrunt Bulgaricæ res, de quibus plura in Innocentii Gestis Histericis; meminere, lector, Innocentium duobus abhinc annis Joannem capellanum suum in Bulgariam legatum misisse, qui imposito sibi munere pro dignitate perfectus, non modo archiepiscopo illius regionis mitram et pallium detulit, verum permittente rege duos metropolitas creavit: quinetiam idem Bulgarorum, et Blachorum princeps edictum edidit, quo omnes imperii sui terras Rom. Eccl. in sacris obnoxias esse sauxit, cum ad id etiam ea ratione permotus esset, quod Bulgarorum imperatores coronam benedictionemque a Romana Sede suscepisse historiarum monumentis commendatum reperisset, quæ Innocentii Gestorum auctor ita reperdit: « Ille vero profectus pallum, mitram, et anulum præfato archiepiscopo assignavit, recepto ab eo juramento fidelitatis, et obedientiæ summo Pontifici et Ecclesiæ Romanæ in perpetuum exhibendæ; cumque a præfato Joannicchio, sive Calojoanne domino Bulgarorum, et Blachorum fuisset honorifice ac devote susceptus, de ipsius consilio et assensu duos alios metropolitanos in illo regno constituit, videlicet Belesbulnensem, et post Clavensem, quos præfato Zagozanensi tanquam primati subjecit, et apud Trinovum nobiliorem ipsius provinciæ civitatem constituit primatiam. His igitur bene gestis, Joannicus se ac regnum suum et imperium Ecclesiæ Romanæ subjecit per privilegii paginam Aurea Bulla signatam, cujus tenor talis est:

29. « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

« Cum placuit Domino nostro Jesu Christo, me dominum et imperatorem totius Bulgaricæ et Blachicæ facere, inquisivi antiquorum nostrorum scripturas et libros, et bonæ memoriæ imperatorum nostrorum prædecessorum leges, unde ipsi sumperunt regnum Bulgarorum et firmanentum imperiale, coronam super caput eorum et patriarchalem benedictionem; et diligenter perscrutantes in eorum invenimus scripturis, quod bonæ memoriæ illi imperatores Bulgarorum et Blachorum Simeon, Petrus, et Samuel nostri prædecessores coronam imperii eorum, et patriarchalem bene-

dictionem acceperint a summa Dei Romana Ecclesia, et ab Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, sed et imperium nostrum voluit benedictionem, et imperiale firmanentum coronæ capitis imperii sui suscipere, et patriarchalem benedictionem ab Ecclesia Romana, et ab Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, et a sanctissimo patre nostro et universali papa Tertio Innocentio. Et a quocumque patriarchalis benedictio, et mandatum in civitate imperii mei Trinovi, data et concessa fuerit a domino papa, faciendi et consecrandi archiepiscopos, metropolitas et episcopos, et reliquas Ecclesiasticas observationes (obsecutiones) sacramentales, concedit imperium nostrum, ut plenissimam in omni tenimento et imperii mei pertinentiis ipsi habeant potestatem. Ecce (Ecclesiæ) etenim omnes totius imperii mei (et) tenimenti, et patriarcha meus metropolitani, archiepiscopi, episcopi et cuncti sacerdotes Romanæ subsint Ecclesiæ, et teneant legem, consuetudinem, et observationem, quas tenuerunt beatæ memoriæ imperatores totius Bulgaricæ et Blachicæ, primi illi nostri prædecessores, et nos eodem modo vestigia eorum imitantem. Subsignat autem imperium meum ad securitatem chrysobolum suum, quod nunquam ab Ecclesia Romana et Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, ipsum videlicet imperium discedet, neque alii mei imperii principes disgregabuntur, sed ut vocatus dilectus filius sacrosanctæ et Apostolicæ Romanæ Sedis principis Apostolorum Petri ero, et deinceps quascumque terras Christianorum seu paganorum meum acquisiverit imperium, sub potestate et mandato ejusdem sacrosanctæ et Apostolicæ Sedis Romanæ erunt. Et ut præsens chrysobolum imperii mei ratum et firmum habeatur, dedi imperium meum in manibus reverendissimi viri Joannis, sacrosanctæ Romanæ Sedis legati, et domini papæ capellani, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subjugavit imperium, anno sexmillesimo septingentesimo duodecimo, Indictione septima », nimirum hæc orbe condito; inciditque in annum in quem hæc conjecimus; extat idem fidei sacramentum inter Innocentii Epistolas eodem anno datas ¹.

30. Misit præterea Blasium Brandizuberem, episcopum cum præfato Joanne capellano, per quem et quedam donaria in signum devotionis domino papæ transmisit, litterasque hunc tenorem habentes.

« Sanctissimo dominatori et universali papæ sedenti in Sede beati Petri, et domino patri regni mei, Tertio Innocentio, papæ Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ, et magistro totius mundi.

« Spero ² in Deum Salvatore hominum, quod bene et multum bene valeat sanctitas tua cum omnibus sedentibus circa thronum sanctitatis tue cardinalibus sanctæ Ecclesiæ Romanæ. Novere magna sanctitas tua, quod filius tuus et Romane

¹ Innoc. I. VII. Ep. IV. — ² Ibid. Ep. VI.

Ecclesie, imperator omnium Bulgarorum et Blachorum cum omnibus principibus imperii mei multum bene sumus per Deum et sanctam orationem tuam. Multoties misit imperium meum nuntios suos ad sanctitatem tuam, sed non invenerunt opportunitatem transeundi ad sanctitatem tuam ». Et infra : « Verum, Deo adjuvante, et intervenientibus orationibus sanctitatis tue, venit ad me præsens nuntius Apostolicæ cathedræ, et primæ Sedis principis Apostolorum, et sanctæ et universalis Ecclesie Romanæ Joannes capellanus, et detulit mihi pallium ex præcepto sanctitatis tue, et Apostolicæ Sedis, et palliavit dictum archiepiscopum, et fecit eum primalem et archiepiscopum totius Bulgarie et Blachie, et portavit imperio meo literas sanctitatis tue, et exposuit quicquid ei sanctitas vestra mandavit, et repletum est cor meum gaudii magno, quoniam secundum voluntatem imperii mei donavit mihi Deus et sanctitas tua : et rogo et deprecor magnam sanctitatem tuam, ut compleat desiderium imperii mei, et mittat virginam pastorem ad congregandas oves, et cætera quæ patriarcha consuevit habere, et faciat præsentem primalem patriarcham in sancta et magna Ecclesia Trinovie primæ civitatis totius Bulgarie, et habeat Ecclesia ipsa post mortem istius patriarchæ, patriarcham in perpetuum ex præcepto sanctitatis tue. Et quoniam grave esset propter longitudinem viæ, et guerram hominum in obitu cujuslibet patriarchæ recurrere ad Ecclesiam Romanam, concedatur Ecclesie Trinove, ut sibi possit eligere et consecrare patriarcham, ne ex ejus absentia terra illa sine benedictione remaneat, et tua consecratio imperfecta, et redundet peccatum in sanctitatem tuam.

31. « Nunc autem petimus, ut fiat chrisma ex præcepto sanctitatis tue in sancta et magna Ecclesia civitatis Trinove pro baptismo Christianorum. Sciat sanctitas tua, quod cum scierint Romæ, quod recepimus consecrationem Apostolicæ Sedis a sanctitate tua, non dabunt mihi chrisma. Et aliquid peto a sanctitate tua, ut mittas cardinalem ad imperium meum, seu istum qui venit ad me, sive alium a Sede Apostolica, et des ei diademam et sceptrum secundum Apostolicæ Sedis et Apostolorum principis benedictionem, et mittas privilegium bullatum auro ad exemplar ipsius servandum perpetuo in Ecclesia Trinove, et hæc omnia dent imperio meo, et consecrent, et coronent imperium meum. Omnia autem prædicta quæ mitti debent ad imperium meum a sanctitate tua, videat præsens nuntius episcopus Brandiuberens. Blasius, ut possit referre, quod tu scripseris manu propria, et si hæc omnia compleverit sanctitas tua, ita reputabo cum prosapia imperii mei et omnium Bulgarorum et Blachorum, quod sumus dilecti filii orthodoxæ sanctæ Romanæ Ecclesie, et de confinio Ungarie, Bulgarie et Blachie relinquo iudicio sanctitatis tue, ut dirigas negotium istud recte et iuste, ut non habeat peccatum anima san-

ctilatis tuæ, et illa habeat imperium meum justitias Bulgarie et Blachie, quod rex Ungarorum habeat justitias Ungarie, et cessent occisiones Christianorum in me et ipsum (imperium). Sciat autem sanctitas tua, quoniam quinque episcopos Bulgarie pertinent ad imperium meum, quos invasit et detinet rex Ungarie cum justitiis Ecclesiarum, et episcopatus ipsi sunt annihilati, et si justum est hoc fiat. Quicquid dicturus est præsens nuntius imperii mei episcopus Brandiuberens. Blasius, sanctitati tue, habeas vera, quoniam ex parte mea dicet. Misi sanctitati tue examita dupla tria, et cuppam auream, et ypperperum libras quatuor, et scutellas argentæas tres, et gradale argenteum. Imperator Bulgarie Calojoannes ».

32. Pervenerat archiepiscopus ille Dyrrachium ; ut ante vidimus, ac Græci malevolentia suffusi tum in Bulgaros, tum in Romanam Ecclesiam, ne in Italiam trajiceret prohibuere, ac ni divina illum providentia e crudelibus eorum manibus eripisset, mari submersissent. Dum ille itaque tantis difficultatibus esset irretitus, ab imperatore Bulgarorum revocatus, quod jam Pontificus legatus eo accessisset, rediit in Bulgariam, receptoque pallio Sedi Apostolicæ sacramento obsequentem se futurum spondidit, Innocentiumque delati demisse obsequii certiorum fecit¹, utque ipsum ad Bulgaros rite baptismo abluendos, ac religione informandos erudiret, enixe contendit.

« Multas inclinationes et magnas præces domino, et gloriosissimo et concathedrali Apostolicæ Sedis, patri totius Christianitatis, et domino meo Innocentio Tertio papæ, archiepiscopus Basilius, de minoribus et humillimis totius Bulgarie et Blachie, vestram perfectam benedictionem.

« Adoro clementissimum Deum, et beatissimam Dei Genitricem, ut sanam et gaudentem vestram sanctitatem meum inveniat scriptum, et quod mea anima desideravit per octavumdecimum annum, ecce hodie dedit nobis Deus, et sancta tua oratio benedictionem Sedis beati Apostoli Petri, et tuæ sanctitatis. Noscat sanctitas tua, qualiter ego conversatus sum, tuam quaerens benedictionem. Nota est per mensem Julii quarta die sexmillesimo septingentesimo undecimo, Indictione sexta, mea humilitas ad sanctissimum et gloriosissimum patrem nostrum Innocentium papam Romanum, et feci dies triginta in Durachio (Dyrrachio) juxta mare, et cum vellem introire navim gratia transfretandi, tunc retinuerunt me Græci, et non dimiserunt transire ». Et infra : « Litteræ mihi ex parte domini imp. venerunt dicentes : Revertere cito, quia huc pervenit cardinalis a domino papa. Legens ergo litteras imperatoris, et videns quoniam me vocabat, reversus sum, et perveni Drinatum (Trinovum) per mensem Septembris, et inveni virum sanctum, justum et rectum a tua sanctitate dire-

¹ Apud Innoc. Ep. v.

ctum; nomen ejus Joannes capellanus, et dedit mihi omnes litteras ex parte vestrae sanctitatis, et perlectae mihi fuerunt.

33. « Unde valde anima mea est laetata, et manus meas ad caelum extendens, gratias Deo egi, quia visitavit Dominus plebem suam, et pater noster beatus papa querens ovem quae perierat, ut et eam reducat in sanctum ovile; et sicut continebatur in litteris vestrae sanctitatis, sic dominus Joannes capellanus fecit secundum edictum magnae vestrae sanctitatis, vestram mihi dedit benedictionem, et largiens pactionem ad plenitudinem pontificalis officii mense Septembris, octavo die, in feste Nativitatis sanctissimae nostrae Dei Genitricis. Et ego cum multa devotionis humilitate recepto pallio, exhibui fidelitatis obedientiam presentibus episcopis qui scribunt sanctitati vestrae, et principe nostro, et multis aliis in Ecclesia assistentibus. Et iterum, pater sancte, vestram rogo sanctitatem, ut dispenses et adimpleas ordinem Ecclesiasticum, et qualiter debeam regere ovile, quod mihi est commissum a Deo et sanctitate tua. Sanctum christina non habemus, imo a Graecis receperamus, sed de caetero nos tanquam et vos Graeci exosos habent. Et sciat, domine mi, quoniam haec omnia in sanctitate tua remanserunt, quae debeat in omnibus dispensare, et de sancto chrismate nos doceas, qualiter gentem baptizare debeamus, et ne remaneat gens absque chrismate sancto, et erit peccatum. Sed in omnibus nos filios tuos perditos et pereuntes moneas, et mittas mihi, pater bone, pallia ad opus duorum metropolitanoꝝ Prislave et Belebusdii, et quicquid aliud noverit vestra sanctitas, quod sit ad opus mei pontificalis officii plenitudinem, mihi illud vestra dirigat sanctitas. Colla corum sui domini brachio supponentes, ut sanctissimo patri et domino papae prona cervice flexisque poplitibus inclinationem ». Haecenus Basilii archiepiscopi ad Innocentium Epistola, quae Regesto etiam inserta cum aliis pariter ¹, quas, ne eadem saepius repetendo lectorem taedio afficiamus, in margine adnotabimus.

34. Prosequuntur Gesta Innocentium, ut piis Bulgarorum principis votis morem gereret, Leonem sanctae Romanae Ecclesiae cardinalem misisse, qui ipsum Romani Pontificis nomine regio diademate insigniret: « Cum autem episcopus et capellanus praedicti ad Sedem Apostolicam pervenissent, dominus papa eos benigne suscepti, et super petitionibus saepedicti Joannini per eundem episcopum presentatis, habito diligenti tractatu, constituit eum regem Blachorum et Bulgarorum, mittens ad eum Leonem tituli Sanctae Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicae Sedis legatum, et per ipsum sceptrum regni et regium diadema, ut eundem vice summi Pontificis ungeret et coronaret in regem, transmissio Apostolico privilegio, cujus tenor talis est ²: Calojoanni illustri Bulga-

rorum et Blachorum regi, ejusque posteris ei tam in regno quam in devotione Sedis Apostolicae successuris in perpetuum, etc. » Post confirmatum plurimis fortissimis argumentis Sedis Apostolicae dignitatem, cui supremam Deus in humana quaeque auctoritatem attribuit, atque Ecclesiae unitatem, a qua qui divulsus fuerit, pereat, a ternisq; incendiis abdicatur, subdit: « Cum licet immeriti ejus vices geramus in terris, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud, utpote per quem reges regnant et principes dominantur cum Petro et successoribus ejus, et nobis in eo noverimus esse dictum: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; cum ex praeepto Domini oves ejus pascere teneamur, populis Bulgarorum et Blachorum, qui multo jam tempore ab uberibus matris suae alienati fuerunt, in spiritualibus et temporalibus paterna sollicitudine providere volentes, ejus auctoritate confisi, per quem Samuel David in regem inunxit, regem te statuimus super eos, et per dilectum filium Leonem tituli Sanctae Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicae Sedis legatum, virum providum et honestum, nobis inter caeteros fratres nostros acceptum, sceptrum regni ac regium tibi mittimus diadema, ejus quasi nostris tibi manibus imponendum, recipiendo a te juratorium cautionem, quod nobis et successoribus nostris, et Ecclesiae Romanae devotus et obediens permanebis, et cunctas terras et gentes tuo subjectae imperio in obedientia et devotione Sedis Apostolicae conservabis.

35. « Ad petitionem insuper venerabilis fratris nostri Basilii Brandizuberen. episcopi, quem ad Sedem Apostolicam destinati, publicam in regno tuo eudendi monetam tuo characterere insignitam liberam tibi concedimus facultatem. Venerabili etiam fratri nostro... archiepiscopo Trinovitano, in terris quibus imperas universis privilegium concedimus primatiae, qui et successores ipsius, tuos in posterum successores, simili ab eis, juramento recepto, Apostolicae Sedis auctoritate coronent, et in terra tua primatus oblineant dignitatem, eique metropolitani tam in Bulgariae quam Blachiae provincis constituti subjaceant, et juxta formam canoniceam reverentiam primati debitam exhibeant et honorem. Sic ergo, fili charissime, gratiam quam Apostolica Sedes mater tua tibi facit, agnoscas, sic retribuas nobis pro omnibus quae tribuimus ipsi tibi, sic regnum tuum in Apostolicae Sedis subjectione ac devotione confirmes, ut cum sub Petro in illius Petrae fuerit firmitate fundatum, de qua inquit Apostolus: Petra autem erat Christus; nec pluviarum imbres, nec impulsus ventorum, nec fluminum formidet incursus. Tu quoque, praeter auxilium Apostolicae Sedis, quod juxta devotionem tuam senties in presenti, de temporali regno ad regnum pervenias sempiternum. Decernimus ergo, ut nulli omnino, etc. hoc privilegium nostrae constitutionis et concessionis infringere, vel ei, etc.

¹ Ep. v. — ² Exstat etiam in Regest. Innoc. I. VII. Ep. 1.

Si quis autem, etc. Datum Anagninæ per manus Joannis S. R. E. subdiaconi et notarii, sexto kal. Martii, Indictione septima, Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo tertio, Pontificatus vero domini Innocentii papæ Tertii anno septimo». Hic scilicet Christi annos computando ab Incarnationis die kalend. Aprilis ducentessimus quartus supra millesimum esse comperitur. In eandem sententiam alia rursus ad ipsum data Epistola¹ Leonem cardinalem legatum plurimum ipsi, tum universis Bulgaricæ ac Blachicæ archiepiscopis², episcopis, clero et populo commendat.

36. Ferunt etiam Acta ejus, legati opera regi vexillum, in quo signum crucis et claves geminæ præferabantur, misisse, quorum insignium abdita mysteria in datis hisce litteris illustravit³: « Tuæ serenitati dirigimus per eundem vexillum, quo contra illos utaris, qui honorant labris crucifixum, cor autem eorum est longinquum ab ipso, ad petitionem venerabilis fratris nostri B. Brandizuberen. episcopi tibi duximus destinandum; præterea autem non sine mysterio crucem et claves, quia beatus Petrus Apostolus et crucem pro Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Representat itaque signum crucis, utpote in quo Christus, qui vincit, regnat et imperat, debellavit aereas potestates, et in quo capiens præda prædationem absorbit, moriens vitam et Behemot cepit in suis oculis quasi hamo. Clavem autem geminam representat, discretionem alteram, reliquam potestatis, ut cum discreveris inter bonum et malum, lucem et tenebras, sanctum et profanum, commissum tibi materiale gladium ad vindictam malefactorum et laudem bonorum exerceas, et arma contra illos apprehendas et scutum, qui non posuerunt Deum adiutorium sibi ». Illucque litteræ.

37. « Constituit etiam », inquit Innocentii Gestorum scriptor, « Trinovianum archiepiscopum primatem totius Bulgaricæ et Blachicæ, misitque illi privilegium hujusmodi per præfatum legatum: Archiepisc. Trinoviano Bulgarorum et Blachorum primati, illiusque successoribus canonicè substituendis, in devotione Sedis Apostolicæ successuris in perpetuum. Rex regum⁴ etc. » Eademque in missis ad regem litteris præfatur: « Te quoque in regno Bulgarorum et Blachorum primatem statuimus, et Ecclesiæ Trinovitan. præsentis Privilegio auctoritate concedimus primatiæ, statuentes, ut tu et successores tui, qui tibi in Apostolicæ Sedis devotione successerint, cæteros metropolitanos Bulgaricæ et Blachicæ præcellatis ratione primatus, et ipsi tibi et eis juxta formam canonicam reverentiam primati debitam exhibeant et honorem, fraternitatem tuam scire volentes, quod apud nos hæc duo nomina, primas et patriarcha pæne penitus idem sonant, cum primates et patriarchæ teneant unam formam, licet eorum nomina sint

diversa. Præsentis quoque privilegio, tibi et per te tuis successoribus, inungendi, benedicendi et coronandi reges Bulgarorum et Blachorum in posterum liberam concedimus facultatem: obeunte vero te, nunc Ecclesiæ memoratæ primatè, nullis illis qualibet subreptionis astutiâ præponatur, nisi qui canonicè fuerit electus ad eam secundum consuetudinem approbatam. Electus autem, per metropolitanum et alios suffraganeos ejusdem Ecclesiæ, qui poterunt interesse, in episcopum solemniter consecratur. Consecratus vero ad Sedem Apostolicam nuntios suos mittat, pallium de corpore beati Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, petentes, in cujus susceptione juramentum illud nobis et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ præstabit, quod alii primates et metropolitani secundum generalem consuetudinem nobis præstant, et tu ipse in susceptione pallii præstitisti, ejus formam bulla nostra signatam ad perpetuum memoriam destinamus, exprimentes in ea, ut cum in regem quemlibet ex prædicti regis successoribus coronari, præscriptum ab eo recipiat juramentum.

38. « Cum autem aliquis metropolitanorum, qui tibi jure subjacent primatiæ, viam fuerit universæ carnis ingressus, confirmabis electionem canonicam de persona idonea celebratam, et personam electam in episcopum consecrabis; pro pallio vero nuntios tuos cum nuntiis Ecclesiæ cui præest, ad Apostolicam Sedem mittes, nosque illud tibi per eos libenter et hilariter transmittemus, per te metropolitanum episcopum juxta formam, quam sub bulla nostra recipies solemniter conferendum, ita tamen, quod si legatum, vel nuntium nostrum contigerit interesse, id cum eo pariter exequaris. Chrisma vero, et oleum catechumenorum, et infirmorum singulis annis in Cæna Domini tam in Ecclesia tua, quam in qualibet cathedrali Ecclesia Bulgaricæ et Blachicæ fieri secundum consuetudinem Ecclesiæ Romanæ concedimus, ut quoties necesse fuerit, qui baptizandi fuerint baptizentur, et confirmentur per diæcesanos episcopos qui fuerint confirmandi, nec episcoporum consecratio, nec ordinatio sacerdotum propter defectum hujusmodi vel impediatur penitus, vel diutius differatur; quia licet hæcenus apud vos nec in sua ordinatione presbyteri, nec in consecratione sua episcopi consueverint sacram recipere unctionem, volumus tamen, ut deinceps non tam ritum nostrum quam mandatum divinum sequentes, per quod in lege præcipitur, ut pontifices et sacerdotes ungantur, manus eorum qui ordinandi sunt in presbyteros, et tam manus quam caput eorum qui consecrandi sunt in episcopos, solemniter ungantur. Præterea crucem, vexillum videlicet Dominicæ Passionis, ante te per totam Bulgaricam et Blachicam deferendi fraternitatis tuæ licentiam impertimur. Decernimus ergo, etc. Datum, ut supra ».

39. Subjiciunt Acta: « Quia vero secundum consuetudinem Bulgarorum et Blachorum nec in

¹ Lucoc. l. vii. Ep. viii. — ² Ibid. Ep. ix. — ³ Ibid. Ep. i. — ⁴ Ibid. Ep. ii. Bulgar. tom. i. pag. 37.

ordinatione presbyteri, nec in consecratione pontifices fuerunt inuncti, fecit quod tam præfatus Brandizuberensis episcopus, per Joannem episcopum Albanensem, assistentibus ei duobus episcopis, quam metropolitani et universi episcopi ac presbyteri sacram recipienti unctionem, ac deinde nulli sine unctione ordinarentur presbyteri, aut consecrarentur episcopi, assignans super iis rationes in litteris memorato primati directis, cui etiam insignia universa per prædictum legatum liberaliter destinavit, taliter ei scribens¹:

« Innocentius, etc.

« Cum venisset ad Apostolicam Sedem venerabilis frater noster... episcop. Brandizuberensis, clara nobis insinuatione monstravit, quod in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos non conservere pontifices, cum consecrantur, inungi. Nos ergo, quod illi defecerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus et manus per venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum Albanensem, assistentibus ei duobus episcopis, secundum morem Ecclesiasticum sacro chrismate deliniri. Hoc enim Catholica tenet Ecclesia non solum ex præcepto divino, verum etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quippe legitur præcepisse Dominus Moysi, ut Aaron et filios ejus ungeret, quatenus ei sacerdotio fungerentur. Et Anacleus origine Græcus, qui a beato Petro fuit in presbyterum ordinatus, et postea in Apostolatus officio Clementi successit, tradit in ordinatione sua unguendo episcopos more Apostolorum et Moysis, quia omnis sanctificatio in Spiritu sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde scire te volumus duas esse species unctionis: exteriorem, quæ materialis est et visibilis, et interiorem, quæ est spiritualis et invisibilis. Exteriore visibiliter ungitur corpus, interiore invisibiliter ungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesie, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum. De secunda Joannes Apostolus inquit: Vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus vos docet de omnibus. Unctio visibilis et exterior signum est interioris et invisibilis unctionis, nec solummodo signum, sed etiam sacramentum, quia si digne sumatur, vel agit, vel auget absque dubio quod designat.

40. Ad exhibendam igitur exteriorem et visibilem unctionem benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum, et conficitur chrisma, quod ex oleo fit et balsamo, mystica ratione; per oleum enim nititur conscientie designatur, juxta quod legitur: Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per balsamum autem exprimitur odor famæ, propter quod dicitur: Sicut balsamum aromatizans

odorem dedi. Hoc igitur chrismate ungi debet episcopus non tam in corpore quam in corde, ut et interiorius habeat nitorem conscientie quoad Deum, et exteriorius habeat odorem famæ quantum ad proximum. De nitore conscientie dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ; nam omnis gloria filie regis ab intus. De odore famæ idem Apostolus ait: Christi bonus odor sumus in omni loco, et aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Debet enim episcopus bonum habere testimonium, et ab his qui sunt intus et ab his qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat, et qui audit dicat: Veni. Hoc unguento caput et manus episcopi consecrantur; per caput enim mens intelligitur juxta illud: Unge caput tuum et faciem tuam fava; per manus opera designantur secundum illud: Manus meæ distillaverunt myrrham. Manus igitur unguuntur oleo pietatis, ut episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem inungitur balsamo charitatis, ut episcopus deligat Deum ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, et proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem et dignitatem, manus propter misterium et officium. Caput inungitur, ut ostendatur illius repræsentare personam, de quo dicit propheta: Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Caput enim viri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me. Manus unguuntur episcopo, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi, unde cum eas consecrator inungit: Consecrare, inquit, et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam unctionem et nostram benedictionem, ut quæcumque consecraverint, consecrentur, et quæcumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini. Verum in veteri testamento non solum ungebatur sacerdos, sed et rex et propheta, sicut in libro Regum Dominus præcepit Elie: Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascus, cumque perveneris illuc, unges Azael regem super Syriam, et Jehu filium Namsi unges regem super Israel, Elisæum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula unges prophetam pro te. Sed ubi Jesus Nazareus, quem unxit Deus Spiritu sancto, et in Actibus Apostolorum habetur, unctus est oleo præ consortibus suis, qui secundum Apostolum est caput Ecclesie, quæ est corpus ipsius. Principis unctio a capite ad brachium est translata, ut princeps ex tunc non ungetur in capite, sed in brachio, vel in humero sive armo, in quibus principatus congrue designatur, juxta quod legitur: Factus est principatus super humerum ejus. Ad quod etiam designandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero pontificis sacramentalis est delibutio conservata, quia personam capitum in pontificali officio repræsentat.

¹ Extat etiam in Reg. l. vii. Ep. 101.

41. « Differt autem inter pontificis et principis unctionem, quia caput pontificis chrismate consecratur, brachium vero principis oleo delinitur, ut ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, et principis potestatem. Quia vero Christus in sanguine suo fecit nos Deo nostro regnum et sacerdotes, propter quod Petrus Apostolus ait : Vos estis genus electum, regale sacerdotium, idcirco in Novo Testamento non solum sacerdotes et reges unguuntur, sed omnes etiam Christiani bis ante baptismum, sed oleo benedicto primum in pectore, deinde inter scapulas, et bis post baptismum, sed chrismate sacro, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque ungitur baptizandus, ut per Spiritus sancti donum abiciat errorem et ignorantiam, ut suscipiat fidem rectam, quia justus ex fide vivit. Inter scapulas autem baptizandus inungitur, ut per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum, operetur. In vertice vero baptizatus inungitur ut sit paratus omni poscenti de fide reddere rationem, quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur : Oculi sapientis in capite ejus, cujus superior pars est ratio, et inferior sensualitas. Unde bene per verticem, qui est suprema pars capitis, intelligitur ratio, quae superior pars est mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut libere confiteatur quod credit, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, memor ejus quod Dominus ait : Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Ante baptismum vero inungitur oleo benedicto, et post baptismum chrismate sacro, quia chrisma soli competit Christiano : Christus enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem ; a Christo vero Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto, ut omnes currant in odore unguentorum illius cujus nomen oleum est effusum. Per frontis chrismationem, manus impositio designatur, quae alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur et robor. Unde cum ceteras unctiones simplex sacerdos, id est, presbyter, valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos, id est, episcopus, debet conferre, quia de solis Apostolis legitur, quorum vicarii sunt episcopi, quod per manuum impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat : Cum adessent, inquit, Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum ; nondum enim in quempiam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc

imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum, cujus adventus per unctionis mysterium designatur, quia columba in qua Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclismo revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David propheta prænoscentis, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

42. » Unguntur præterea secundum Ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, et cum benedicitur calix, non solum ex mandato legis divinæ, verumetiam exemplo beati Silvestri, qui cum consecratur altare, illud chrismate perungebat. Præcepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret tabernaculum testimonij, et arcam testamenti mensamque cum vasis, de quibus etiam unctionibus, si forsitan dubitaveris, cum a te fuerimus requisiti, fraternitatem plenius tuam instruemus. Verumtamen unctionis sacramentum aliud quidem effecit, et figura tam in novo quam in veteri Testamento. Unde non judaizat Ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas neque Dei novere virtutem. Momenus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attentius, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ad mandatum dilecti filij nostri Leonis tituli Sanctæ Crucis presbyteri cardinalis, Apostolicæ Sedis legati, tu quoque sacram suscipias unctionem, ne quid tibi desit ad plenitudinem sacramenti, et cum sacro fueris chrismate delibutus, archiepiscopos et episcopos tuos similiter ungas, et per eos facias manus sacerdotum inungi oleo benedicto, illum de cætero in ordinandis presbyteris et consecrandis episcopis morem servans, et faciens observari, quem Apostolica Sedes observat, quæ disponente Domino cunctorum mater est et magistra. Mittimus autem tibi per cardinalem prædictum pontificalia ornamenta, caligas et sandalia, amictum et albam, cingulum et succinctorium, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam, chirothecas et annulum, planetam et mitram. Pallium vero per dilectum filium Joannem cappellanum nostrum antea miseramus, et licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali tum propter historicam tum etiam propter mysticam rationem, tu tamen ad similitudinem aliorum pontificum poteris eo uti ; quorum omnium rationem idem cardinalis sicut a nobis accepit, te poterit edocere. Dat. ut supra, etc. » Addunt Gesta Innocentij, missa legati opera duobus archiepiscopis pallia, ut iis in consecrandis episcopis, conferendis ordinibus, ac solemnibus certis diebus, in perficendo missæ incremento sacrificio uterentur.

43. Præcepit etiam, ut tam a primate, quam a præfatis archiepiscopis reciperet hujusmodi sacramentum ¹ : « Ego Basilius archiepiscopus Trinitatus, primas totius Bulgarie et Blachie, ab hac

¹ Ep. xi.

hora in antea ero fidelis et obediens beato Petro sanctaeque Romanae Apostolicae Sedi, et domino meo papae Innocentio, ejusque Catholicis successoribus. Non ero in facto, vel consilio, vel consensu ut perdat vitam aut membrum, vel capiantur aut spolentur. Consilium quod mihi crederint ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam: eorum certum malum si scivero, impedire studebo, quod si non potero impedire, eis quam cito potero intimabo. Papatum Romanum, honores, dignitates et rationes Apostolicae Sedis defendam pro posse, salvo ordine meo, contra omnem viventem. Vocatus ad Synodum veniam, nisi praedictione canonica fuerim impeditus. Apostolorum limina singulis quadriennis per me, vel per meum nuntium visitabo, nisi eorum absolvat licentia. Legatum Apostolicæ Sedis, quem pro certo scivero esse legatum, devote suscipiam et in suis necessitatibus adjuvabo. Cum quemlibet de meis suffraganeis in episcopum consecravero, faciam illum jurare, ut Romano Pontifici et Ecclesiae Romanae perpetuam obedientiam et debitum honorem impendat. Cæterum cum aliquem coronavero in regem Bulgarorum et Blachorum iuxta indulgentiam mihi et successoribus meis ab Apostolica Sede concessam, ab eo juratorium recipiam cautionem, quod ei qui tunc Apostolicae Sedi praefuerit, successoribus ejus, et Ecclesiae Romanae devotus et obediens permanebit, et cunctas terras et gentes suo subjectas imperio, in obedientia et devotione Sedi Apostolicae conservabit. Haec omnia bona fide servabo. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Evangelia in presenti et in futuro. Amen». Adhuc Gesta legatum cum iter per Ungariam haberet, a rege ac principibus magnis honoribus exceptum, sed cum ad regni limitem pervenisset, regem missis nuntiis transitum in Bulgariam prohibuisse: urebat enim ipsum honoris Bulgaro, cum quo gerebat inimicitias, delati dolor: quam injuriam legato illatam cum accepisset Innocentius, Ungarum ardentioribus litteris perstrinxit¹, atque inter cætera hæc objicit: «Heu, heu, fili charissime, ubi est regalis clementia, ubi religio Christiana, ubi specialis devotio quam ad nos et Romanam Ecclesiam prædicaris habere? Mutatus est color optimus, et aurum in scorium est conversum. Parcat igitur eis Deus, qui animum tuum tam pravo consilio seduxerunt, volentibus inter regnum et sacerdotium discordiam seminare. Sed nos pro certo speramus, quod aut per teipsum jam errata correxeris, aut ad commonitionem nostram taliter debeas emendare, ut injuria transeat in honorem et offensa in gratiam revertatur». Et infra: «Benignius tibi scribimus, quam instans materia postularet, ne quis forte litteras nostras inspiciens existimaret Apostolicæ Sedis favorem tibi esse substractum, quod utique utilitati ac honori tuo nullatenus expediret; quia multa gesta

sunt et geruntur in regno tuo, quæ si deducuntur ad limam, correctionem exposcerent graviorem, non solum de voto tuo, captione fraterna et electionibus prelatorum, sed etiam multis aliis, quæ ne nimium conturberis, ad præsens duximus suppressenda. Provideas ergo tibi, ne in eam te difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri». Strigoniensis etiam Ecclesiae suffraganeis mandavit¹, referat ipsum ad resarciendum injuriam inducere niterentur; scripserat antea ad Ungariæ², et Serviae³ archiepiscopos, cæterosque præsules, ut Leonem presbyterum cardinalem, quem ad Bulgariæ regem mittebat, tanquam Apostolicæ Sedis legatum agnoscerent, et, quo par erat honore, exciperent et complecterentur.

44. Ad molliendas justissimas iras Innocentii, quas legato Apostolico itinere prohibito concitaret Ungarus, oratorem cum litteris excusatoriis, in quibus querelas certis capitibus distinctas cumularat, ad Pontificem misit, cui Innocentius alias reddidit, quibus jactatas querelas refregit. Objecebat in primis Ungarus majores suos Apostolicam Sedem singulari observantia ac religione coluisse, parique Romanos Pontifices ipsos amore fuisse prosecutos, ac de illo amore videri Innocentium remisisse, idque ex eo colligebat, quod Innocentius Bulgarum infensissimum hostem suum regia dignitate decorare vellet: cui Innocentius, verum illud, Ungaros ac Pontifices Romanos præcipuo amoris nexu fuisse conjunctos, nec tamen amorem illum inopescere videri debuisse, cum ipsius pater Alexandri jussu a Colocensi archiepiscopo corona fuisset redimitus, quo tempore maximas illius adipiscendæ difficultates pateretur, quincimam circa regni sui primordia cum bello graviore appeteretur, Sedi Apostolicæ cura ad pacem atque officium fratrem ipsius, ac sequaces adductos fuisse. Querebatur secundo Jannitium occupasse terras, quæ in dotem sorori suæ Græcorum imperatrici a patre fuissent traditæ, atque etiam Serviam cum infidelium exercitu populatum, dum ipse in gratiam Apostolicæ Sedis conjuncto cum Bohemiæ rege exercitu pro Othone Philippo bellum inferret: ad quod Innocentius dolore se graviter injuriam ullam ipsi illatam, et curas Apostolicas ad eam sciendam collocaturum. Opposuerat tertio Jannitium tyrannum esse, cum terras suas ferro flammaque comparasset, atque adeo regio diademate indignum videri: quibus ita respondet Pontifex, licet aliquas terras invaserit, alias tamen juste obtinere, ipsius majores, Petrum, Samuelem, aliosque sceptrum tenuisse, cumque successores a Græcis perdomiti eorum jugo collum subdidissent, hunc paternam jura recuperasse, atque adeo prædecessorum Pontificum exemplo corona illum insignire meditatum: velle tamen, ut injuste occupata restituat, ac vicissim ut erepta ipsi reddantur, et pax firmis-

¹ Exstant in Act. et in Regest. Innoc. I. VII. Ep. CXXVI.¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Ep. XII. — ³ Ep. XIV.

sina inter ipsos concilietur, præmittere se quod objici juste poterat, quod cum Stephanus Maganipanus Servie Sedis Apostolica conjunctionem ex- pereret, atque regie ornamenta dignitatis ab ea flagitaret, pollicita revocasse, ea tantum de causa quod ea res ipsi ingrata foret, Serviaque ab ipso victa, ac Vulcano substituto cum æquo animo la- turum se significasset, ut Servia ad Ecclesiam rediret, et Vulcanus ab Apostolica Sede corona cin- gretur, ea provincia Colocensi archiepiscopo im- posita, post annos duos rem ad exitum perductam nondum fuisse: quod legatum a se benevole ac magnifice habitum diceret, longe ipsum majore ignominia prædeditum ne iter prosequeretur, quam susceptus honorifice fuisset, non posse ipsum fœdera inter utrumque jungere, ni utrum- que adiret, tantum se animo dolore haurire, si ob stare vellet, ne Bulgaria ad Romanæ Ecclesie obsequium rediret, quantum ipse conciperet animo, si Apostolica Sedes obsteret, ne ipsius filius pater- num diadema assequeretur: quod demum de Jadera excisa quereretur, quantum in ea re Apo- stolica Sedes, ut ipsi fieret satis, desudasset, signifi- cavit; de his Acta sermone instituto. Subdunt:

45. « Ex illo autem verbo, quod in præmissis litteris continetur, quale denique reputares, si nos impedire vellemus, ne filius tuus carnalis coronari possit in regem, rex ipse valde territus fuit, quia cum fecisset curiam congregari solemniter, ut filium suum parvulum in regem faceret coronari, timuit vehementer, ne coronationem ejus dominus papæ faceret impediri, unde cum præfatus cardinalis ad curiam illam nuntios destinasset, tunc demum obtinuerunt a rege licentiam transeundi ». Quod spectat ad principem puerum, quem paulo ante memoravimus, extant Innocentii litteræ ad Strigoniensem archidiaconum, hoc eodem anno VIII kal. Maias scriptæ¹, quibus provinciam injungit, ut cum rex pater in Terræ-Sanctæ profecturus esset, puerum ipsum, quod idem rex petierat, corona redimiret, accepto ab eodem rege patre vice pueri fidei sacramento: id vero munus non archiepiscopo, ad quem cetero qui perlinebat, sed archidiacono imposuit, cum ea tempestate sedes Strigoniensis vacaret: quapropter alia data ad capitulum Epistola² de exorta controversia novi occasione antistitiis agens, utriusque partis idoneos procuratores, Apostolico conspectui se sistere ju- bet; atque de Ungaricis satis: jam ad Germaniam styllum convertamus.

46. *Othonis res prosperæ per Innocentium.* — Othonis imperatoris designati res, nitente atque laborante Innocentio, in dies efflorescebant, cum enim Pontificias litteras³, præcipitante ac devoto superiori anno, scriptas accepisset, quibus Pontifex quam hæcenus pro ipso ingentem impenderat ope-

ram, significabat, addebatque animos, ut cum oportune atque e sententia res fluerent, conatus omnes adhiberet, felicia initia feliciori exitu cumu- laret: cum, inquam, Otho⁴ hujusmodi litteras ac- cepisset, immensas ei gratias referat.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesie summo Pon- tifici, Otho eadem gratia et sua Romanorum rex, et semper Augustus, salutem cum filiali dilec- tione.

« Cum post Deum, pater sancte, vos semper habeamus propitium et benignum, sicut exaltatio et sublimitas nostri honoris manifeste declarat, et honorem nobis divinitus collatum Deo et vobis semper velimus adscribere, cum in cinerem et fa- villam negotium nostrum redactum fuisset, si manus vestra, et auctoritas beati Petri in partem nostram non declinasset, hoc semper præ oculis habebimus, quoad usque vixerimus ». Utinam ab hujusmodi proposito nunquam deflexisset, postea enim tot tantisque beneficiis ab Apostolica Sede ornatus, imperique diadema ejus favore consecutus, in ea prosiilit, ut gremium quo exceptus ac fatus fuerat, laceraret, ac jure de eo Ecclesia prophætica voce queri possit⁵: Incrassatus dilectus, impinguatus, dilatus recalcitravit; sed de his cum in ea tempora fuerimus devoluti, nunc cœptam Epistolam prosequamur.

47. « Sane (inquit) innotescere vobis cupimus, quod status noster de die in diem prosperatur, et hoc non excellentiæ nostræ, sed Deo et vobis, et Ecclesie Romanæ adscribimus. Regem Bohemiæ, langravium Turingiæ, marchionem Moraviæ per potentiam non habuimus sed per magnam vestram sollicitudinem et frequentem, de qua non dubitamus, sed de die in diem super hoc magis certifi- camur: curiam enim solemnem habuimus pro- xima quinta feria ante festum beati Martini, in qua multi principes imperii fuerunt, archiepiscopi, episcopi, duces, commites, et alii quamplurimi no- biles. In ea vero talia sunt ordinata et statuta, quæ scriptis committere non audeamus, sed latori præ- sentium dilecto et familiarissimo clerico nostro II. de Aquileia memoriter commendavimus, et ei firmiter sub obtentu gratiæ nostræ injunximus, ut vobis omnia per ordinem referat: firmiter enim credimus, quod, quod de nobis incipitis, infra paucos dies, hoc est, in Purificatione beate Mariæ bono fine consummabitur: principes enim superiores, vide- licet archiepiscopus Salzburgen. cum suffraganeis suis, dux Austriæ cum nobilibus terræ suæ, et dux Baviaræ, terras eorum a nobis recipient, et fidelitatem præstabant: ita per Dei gratiam, quod discordia in gratiam converteretur, expedit enim vobis et nobis, ut consilium vestrum et auxilium apponatis, sicut videritis expedire. Rogamus itaque paternitatem vestram, ut solito more benigne legationem nostram audiatis, et consilium vestrum,

¹ Innoc. I. VII. Ep. LVII. — ² Ibid. Ep. XV. habetur e. postula- tionem Extr. de postulat. prælat. — ³ Libell. super neg. Rom. imp. signat. n. 415. Ep. civ. que recitatur etiam a Lubec. Chron. Slav. I. VII. c. 4. et Crantz. in Sax. I. VII. c. 25.

⁴ Eod. libel. Ep. cv. — ⁵ Deut. XXXII.

quod magnum est, apponatis, et latorem praesentium II. de Aquileia, quam citius poteritis, nobis transmittatis, quia in praedicta curia consilio vestro et auxilio una cum principibus imperii, uti volumus, facturi quod nobis mandaveritis. Ea quae lator praesentium super iis vobis dixerit, indubitanter credatis; praedicta curia erit apud Woldam: dominus legatus non interfuit curiae Susali, quia pro negotiis Ecclesiae ac nostris ad partes ierat Orientales ».

48. Hisse cum litteris Othonis nuntius ad Innocentium pervenit mense Januario: quo pariter mense, ut rex postularat, illum cum litteris remisit, quarum exordium est ¹: « Serenitatem tuam in Domino commendamus, quod ingratitude vitium fugiens, et Ecclesiae Romanae benevolentiam recognoscens, nobis post Deum profectum tuae promotionis adscribis, etc. » Caetera brevitas captandae studio praetermittimus, atque haec aureis sane characteribus exaranda, atque in omnium principum pectoribus altissime defigenda, Annalibus inserere suffecerit. « Quanto te Deus amplius exallarit, tanto magis in ejus humiliter te conspectu, elationem cordis fugiens et extollentiam oculorum, non solummodo apud Deum sed etiam apud imperii principes, et pauperes quoslibet et minores: beneficia quoque Apostolicae Sedis assidua tecum meditatione recensens, eam sicut debes in capite veneris, et in membris honores ». Data est haec Epistola Anagninae VIII kal. Febr.; sequenti autem die ad universos Germaniae praesules principesque Othonianos scribens ², coeptum opus ad optatum finem perducant hortatur, ejusdemque exempli ³ ad langravium Thuringiae et ad comitem Palatinum Rheni litteras dedit. Cumque Aquileiensis patriarcha in pallii susceptione, Pontifici ac Romanae Ecclesiae fidem atque obedientiam juratus spondere deberet, praecipit ⁴ Innocentius post redditum jusjurandum signo suo munitis litteras Apostolicae Sedi mitteret, quibus aperte profiteretur tam in Romani imperii negotio, quam in rebus aliis Pontifici se parituum.

49. *Ejusdem adversarii increpantur.* — At quemadmodum electo imperatori istorum fidem obstringere magis magisque studuit, ita infidos, qua objugationibus, qua minis, ad officium ut revocaret operam dedit. Duo praecipui Germaniae praesules ab Othone desciverant, Magdeburgensis et Coloniensis archiepiscopi, quorum alterum hoc anno Innocentius graviter litteris increpuit ⁵, quod priorem insolentiam nova cumulasset, jam enim ante a Praenestino episcopo Apostolicae Sedis legato anathemate percussus divina mysteria celebrare praesumpserat, ac postea Innocentii jussu, cum graviori illius aetati pepercisset, absolutus, lapsusque in deteriora ab imperatore designato ad Philippum non sine gravi perjurio transvolavit.

Quamobrem ab eodem legato a fidelium communiione eclusus, praetexta inani appellatione, sententiae parere contempserat, atque in eundem legatum Romanamque Ecclesiam proceas voces effuderat. Delirum ilaque senem ad respiciendum sarcindamque culpam hortatus est.

50. Quod spectat ad alterum archiepiscopum, Adolphum Coloniensem, Innocentius Maguntino archiepiscopo, Cameracensi episcopo, ac Brenensi praeposito, ut ad illum pariter Coloniensem se conferant, et coram prioribus monitum, ad meliorem frugem adducere studerent, si renuat cum se abdicaturum, minatur, quod proximo anno, ut dicitur, perfecit. Initium Epistolae est ¹: « Cum tui qui olim nullam vel medicam nobis et Apostolicae Sedi reverentiam et obedientiam nostram et exhibebant (Graeci videlicet, Blachi, Bulgari et Armeni) nunc ad obedientiam nostram et devotionem Apostolicae Sedis plene per gratiam Dei reverantur, ut sit unum ovile et unus pastor, dolemus plurimum et turbamur, quod venerabilis frater noster Coloniensis archiepiscopus, etc. Datum Romae apud S. Petrum, IV kal. Novemb. »

51. Brabantiae etiam ducem scriptis duobus ante diebus litteris asperus perstruxit ², filium suum Othoni imperatori renuntiatio contra interpositum jusjurandum nupti tradere reducas: qua de re Pontificem ipsum conquerentem, momentem, minasque illi intentantem audiamus: « Nunc autem quod grave gerimus et moleste, occasionibus frivolis adinventis, ipsam eidem regi sponso suo tradere malitiose recusas, cum solemniter inter ipsos sponsalia sint contracta, et hinc inde tam per te quam per homines suos praestito juramento firmata, illicitum habens, ut dicitur, cum nobili viro Philippo duce Sueviae tractatum, ut eam clarissimo in Christo filio nostro Friderico, illustri regi Siciliae, nepoli suo, copules in uxorem, quod utique tanto gravius reputamus, quanto magis ex hoc et animae tuae periculum et famae dispendium procuratur. Cum enim praedictus rex Siciliae sororem charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum, germanam uxorem quondam illustris regis Hungariae, accipere debeat in uxorem, etiam inter ipsos per dilectum filium (Rolfridum) tituli Sanctorum Marcelli et Petri presbyterum card., Casinen. abbatem, tunc Apostolicae Sedis legatum, de mandato nostro, mediantibus et jurantibus familiaribus utriusque sponsalia sint contracta, praeter id quod dicta filia tua ipsum regem Siciliae linea consanguinitatis attingit, quare non posset eidem matrimonio copulari, suslinere non possemus aliqua ratione, ut contra hoc, quod hinc inde nobis approbantibus est firmatum, temeritate qualibet veniretur. Nos autem ne sanguis tuus de nostris manibus requiratur, quod tenemus ex injuncto nobis officio de salute animae tuae sollicitate cogitare, nobilitati tuae per Apostolica scripta man-

¹ Ep. CVI. — ² Ep. CVII. — ³ Post eamd. Ep. — ⁴ Ep. CXIII. — ⁵ Ep. CVIII.

¹ Ep. CXII. — ² Ep. CX.

damus, et in virtute Spiritus sancti districte præcipimus, quatenus usus consilio saniori eandem filiam tuam prædicto regi sponso suo, sicut præstito juramento teneris, tradere non differas in uxorem, famæ tuæ consulens et salutis, etc. Dat. Rom. apud S. Petrum, VI kal. Novemb. Pont. nostri anno VII ».

52. *Bohemus a Sede Apostolica regium nomen nanciscitur.* — Cæterum de Sifrido Maguntino archiepiscopo, cujus modo incidit mentio, dicere non prætermittimus, Innocentium hoc anno, XII kalend. Maias, exaratis ad ipsum litteris¹, in Maguntinos, qui cum in præsulem accipere reuebant animadvertere haectenus se distulisse affirmare. Cumque Bohemorum rex in ditione sua, quæ a Maguntia longius aberat, cuperet novam metropolim institui, idque per nuntios, adhibita Ungariæ regis auctoritate et gratia, peteret, Innocentius ejusdem archiepiscopi hac de re sententiam rogat, Bohemoque regi ista retulit²: « Licet tam te quam terram tuam velimus in quibus honeste possimus honorare, quia tamen arduum est negotium et petitio continet novitatem, mirari te nolumus et moveri, si non proliquis preces tuas duximus consummandas, cum magna deliberatione res egeat, ut quod depositum fuerit, tanto stabilius perseveret, quanto cum majori fuerit maturitate statutum. Siquidem ostendenda nobis est prius et urgens necessitas, et utilitas evidens quæ fieri hoc exposcat, facultas et voluntas Ecclesiæ, in qua sedes debet metropolitana stabiliri, et utrum in Bohemia dioceses possint statui competenter, statuende metropoli supponende.

53. Præterea, convenienda et commonenda super hoc est Ecclesia Maguntinen. ne si aliter factum fuerit, venerabilem fratrem nostrum Sifridum Maguntinum archiepiscopum, quem eximus, deicere videamur, si ex hoc concitaverimus plus in eum Ecclesiæ suæ odium et scandalum civitalis, etc. Dat. Later. XI kal. Maii ». Quo etiam die in eandem rationem ad Maguntinos canonicos et fiduciarios nobiles scripsit³, nulla impertita salutatione: in antistitem enim suum, inque Apostolicam Sedem contumaces et refractarios percussu anathemate fuerant: quapropter respiscant hortatur, subditque: « Non nobis, sed vobis merito poteritis imputare, si forte, qui caput abiecitis, membrum aliquod amittitis », Bohemiam scilicet, quæ Maguntinæ metropoli, ut vidimus, subjacebat.

54. Cum porro Bohemia, relicto jam Philippo Suevo, Othoni, Apostolicæ Sedis imperio, quod testatur Innocentius⁴, adhaesisset, hoc anno Pontifex regio illum nomine ornavit hujusmodi dato Diplomate⁵: « Licet ante tuæ promotionis tempora nulli fuerint in Bohemia regio diademate insigniti, nunquam tamen potuerunt a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus obtinere, ut reges

eorum in suis litteris nominarent. Nos quoque tum prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, tum considerantes sollicitè, quod a nobili viro Philippo duce Sueviæ te feceras coronari, qui cum coronatus legitime non fuisset, nec te, nec alium poterat legitime coronare, regem te haectenus non duximus nominandum. Verum cum ad communionem Apostolicæ Sedis et nostram, relicto duce Sueviæ, ad charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum te converteris, usus consilio saniori, et ipse habet te pro rege, tam intuitu precum ejus quam tuæ devotionis obtentu, regem te de cætero reputare volumus et vocare. Tu igitur taliter gratiam tibi factam agnoscas, et sic ingratitude vitium studeas evitare, ut tua devotio mereatur, quod et gratia tibi detur ex gratia, et data gratis perpetuo conservetur, provisorius attentius, ut quantocius poteris, ab eodem rege Othone te facias solemniter coronari. Datum Later. XVI kal. Maii ». Cumque Otho novo regi confirmasset, quæ olim imperatores ejus antecessoribus jura ac privilegia concesserant, Innocentius eadem rata firmaque esse jussit⁶, ejusque insuper indemnitate consulens, Pragensi et Olmucensi episcopis mandavit⁷, ut si quis damnum aliquod inferre tentasset, censuris Ecclesiasticis compescerent; atque haectenus de Bohemorum rege.

55. *Res Germaniæ.* — Reliquas Germaniæ res prosequamur. Christianam religionem in illis regionibus Livoniæ episcopus spargebat late ac propagabat, omne consilium, studium, operam, laborem, diligentiam ad id conferente Innocentio, qui eam ob rem tum sacerdotes et clericos circumjacentium regionum, qui signo crucis accepto Hierosolymitanam professionem voverant ad annuntiandam Christi fidem, tum laicos, qui rerum inopia corporisque imbecillitate Hierosolymam peregere nequibant, adversus barbaros permutato voto in Livoniam mittendos curaret. Extat his de rebus ad Bremensem archiepiscopum, ejusque suffraganeos, aliosque illius provinciæ Pontificæ Epistola⁸, data Romæ apud S. Petrum V idus Octob. Sæpius etiam hoc anno ad Lundensem archiepiscopum scripsit⁹, ut B. Petri censum per Daniæ ac Sueviæ regna fideliter colligat et asservet, tum ut villicum, qui presbytero cum uxore sua turpiter agenti nasum abscederat ac linguam lacerat, anathemate solvat, ita tamen sumptus quos ad Urbem, iter facturus expendisset, in Terræ-Sanctæ subsidium impenderet: tum ut in Lundensi et Upsalensi archiepiscopatibus evehat et destruat, disperdat et dissipet, ædificet et plantet, quemadmodum honori divino, amplificationi Ecclesiæ, suorumque salutis conducere cognoverit, tum in fornicarios quosdam clericos animadvertat¹⁰, denique pallium ad illum transmittit Upsalensi

¹ Ep. LI. — ² Ep. LII. — ³ Ep. LIII. — ⁴ Ep. LV. — ⁵ Innoc. I. vii. Ep. XLII. et Def. tom. 1. p. 38.

⁶ Ep. LIV. — ⁷ Ep. LV. — ⁸ Ep. CXXXIX. — ⁹ Ep. CLVI. — ¹⁰ Ep. CLVIII.

archiepiscopo, ejus quod incendio perierat loco tribuendum. Hildesemensi præterea episcopo, et Magdeburgensi præposito, ut Mersburgensem episcopum a Guidone Prænestino Apostolicæ Sedis legato cælo fidelium amoto, cautione oblata absolvere possint, facultatem præbet¹; atque hæc de Germaniæ rebus.

56. *Hæreses Albigensium et Waldensium.* — Superest ut de Galliæ verba faciamus. Cum Innocentius papa in Senonensem archiepiscopum superiori anno graviter, ut ostendimus, invecus esset, quod Altissiodorensem comitem libertatem Ecclesiasticam proterentem minime coercuisset, memor illius se vicem gerere, de quo scriptum: «Vulnera et medetur, percutit, et manus ejus sanabunt»². Mœrentem archiepiscopum suavissimis litteris solatur³, lætarique ait se, licet tristitiam ipsi iniecerit, ad pœnitentiam tamen feliciter iniecit; præterea quorundam calumniam refellit, qui Francorum regem sibi de hæresi suspectum fuisse, ex litteris suis falso eliciebant, ut vero Senonensem archiepiscopum ex præterita incuria dolore affectum solatur ac fovet, ita in Narbonensem contumacem, atque in deteriora labentem animadvertit. Igitur in primis arguit in hæreticis et Narbonensi Ecclesia depellendis ignave se gessisse, præcipitque⁴, ut in hac re fratri Rodulpho et fratri de Petro-Castro Novo Fontis Frigidi aliahis in omnibus auxilio sit, quod pluribus aliis imperat⁵; postea vero iisdem atque abbati Cisterciensis mandat, tum ut in archiepiscopum inquirant⁶ diligenter, cumque sua submovere dignitate, tum etiam⁷ ut in hæreticos ipsos tanquam Apostolicæ Sedis legati insurgent, in eamdemque Narbonensem, Aquensem et Arelatensem provincias crucesignatos mittant, in quam itidem sententiam ad Altissiodorensem episcopum scripsit⁸, Philippum Galliæ regem, principesque ad grassantem impietatem excitandam excitarent et commoverent. De legationis munere Petro ac Rodulpho a summo Pontifice adversus hæreticos in juncto in Albigensium quoque historia mentio fit⁹; præterea in Narbonensem archiepiscopum vehementer invecus, Montis-Aragonis abbatiam ab Apostolica Sede ejus fidei commendatam ademit¹⁰.

57. Cæterum hæresis, qua involuti infectique plerique in iis partibus, ac maxime nobiles in cæno vitiorum demersi jacebant, nefanda Albigensium hæresis erat, quæ ex debilibus initis, nocturnisque conventiculis in apertum emergerat, suoque veneno non Albigenses modo, sed etiam Tolosanos, Biterrenses, Carcassonenses, Narbonenses provinciales et circumjacentia loca adeo iniecerat, ut summo contemptui sacerdotes, venerationisque summæ hæretici haberentur, sacrorumque prædicatorum concionibus, ac Sedis Apostolicæ legato-

rum opera contundi infringique hoc anno cepit. Dicta vero Albigensium hæresis, quod Albiis maxime virus suum afflasset, nec illa una, sed multiplex in plura capita, ut loquitur Innocentius papa¹, hydræ instar dissecta, alii enim hæretici sanctimonie larvam inducebant, et carnibus conjugioque abstinebant, alii in omnes libidines effundi triumpho et gloriæ ducebant. Quam vero ea hæresis ab omni rationis specie abhorreret, quamque infamis esset, adeo ut audientibus horrorem incutiat, Petrus Vallisernensis² monachus Cisterciensis familia prodit, quem auctorem in Albigensium historia monumentis commendanda ducem accepimus, tum quod ipse præsens, dum in convertendis hæreticis cum abbate suo Guidone operam navaret, interfuerit, tum quod historiam illam, quam Innocentio Pontifici consecravit, ita accurate exaravit, ut ea tantum proderet, quæ vel hausisset oculis, vel a viris tantæ fidei ac dignitatis accepisset, ut ea in dubium minime revocari possent. Devota vero propterea Pontifici hæc historia est, quod illius diligentia tot decretis legationibus, tot viris piis ad divini verbi jaciendos satus, tot cruceatis inmissis exercitiis compressa prolifataque fuisset.

58. «Primo sciendum (inquit Vallisarnensis) quod hæretici duos constabebant creatores, invisibilem scilicet, quem vocabant benignum Deum, et visibilem, quem malignum Deum nuncupabant. Novum Testamentum benigno Deo, Vetus vero maligno attribuebant, et illud omnino repudiabant, præter quasdam auctoritates, quæ de Veteri Testamento novo sunt insertæ, quæ ob novi reverentiam testamenti recipere dignum aestimabant. Auctorem veteris testamenti mendacem asserabant, quia protoplastes dixit: Quacumque die comederitis de ligno scientiæ boni et mali, morte moriemini: nec (sicut dicebant) post comestionem mortui sunt, cum tamen revera post gustum pomi vetiti mortis miseriæ fuerunt subjecti. Illicidam quoque ipsum nominabant, tum quia Sodomitas et Gomorrhæos incineravit, et aquis diluviij mundum delevit, tum quia Pharaonem et Ægyptios mari obruit. Omnes Veteris Testamenti patres damnatos affirmabant. Joannem Baptistam unum esse de majoribus dæmonibus asserabant. Dicebant etiam in secreto suo, quod Christus ille, qui natus est in Bethleem terrestri et visibili et in Hierusalem crucifixus, malus fuit, et quod Maria Magdalena fuit ejus concubina, et ipsa fuit mulier in adulterio deprehensa, de qua legitur in Evangelio. Bonus enim Christus (sicut dicebant) nunquam comedit vel bibit, nec veram carnem assumpsit, nec unquam fuit in hoc mundo, nisi spiritualiter in corpore Pauli. Ideo autem diximus in Bethleem terrestri et visibili, quia hæretici fingeant esse aliam terram novam et invisibilem, et in illa terra secundum quodam bonus Christus fuit natus et cruci-

¹ Ep. XIV. — ² Job. v. — ³ Lib. VI. Ep. CCXXVI. — ⁴ Ep. CCXLII. — ⁵ Reg. post camd. — ⁶ Lib. VII. Ep. LXXV. — ⁷ Ep. LXXVI. — ⁸ Lib. VI. Ep. CCXXIX. — ⁹ Petrus Vall. Hist. Albig. c. 1. — ¹⁰ Innoc. l. VII. Ep. VII. VIII.

¹ Apud Pet. Vallisarn. post Hist. Albig. — ² Vall. c. 2.

fixus. Item dicebant hæretici bonum Deum duas habuisse uxores, Collant et Colibant, et ex ipsis filios et filias procreasse. Erant alii hæretici, qui dicebant, quod unus est creator, sed habuit filios Christum et diabolum. Dicebant et isti omnes creaturas bonas fuisse, sed per filias, de quibus legitur in Apocalypsi (Genesi) omnia fuisse corrupta, etc. » Qui horrenda adeo in caeleste numen evomere erant ausi, atque insana adeo confingere, non mirum est, si in Ecclesiam pari furore fuerint debacchati. Cæterum animadvertant Calvinistæ, qui ubi eorum sectæ novitas ipsis objicitur, gloriari interdum solent Albigenes idem cum ipsis sensisse, num eorum fidei forma cum hac quam describit auctor, qui sæpius cum Albigenibus ad confundendos eorum errores est collectatus, consentiat, ac desinant simplicem populum, conciliata falso suæ hæresi antiquitatis fama, nefandis erroribus irretire.

59. « Fere totam Romanam Ecclesiam speluncam latronum esse dicebant, et quia ipsa erat meretrix illa de qua legitur in Apocalypsi. Sacramenta Ecclesiæ usque adeo annullabant, ut sacri baptismatis undam ab aqua fluviali non distare, sacrosancti corporis Christi hostiam a pane laico non differre publice dogmatizarent. Simplicium auribus hanc instillantes blasphemiam, quod Christi corpus, etsi magnitudinem Alpium in se contineret, jamdudum consumptum a comedentibus et annihilatum fuisset : Confirmationem, Confessionem frivolas esse et inanes omnino reputabant; sacrum Matrimonium meretricium esse, nec aliquem in ipso salvari posse predicabant, filios et filias generando. Resurrectionem quoque carnis diffidentes, quasdam adventiones confingebant inauditas, dicentes animas nostras esse spiritus illos Angelicos, qui per superbiæ apostasiam præcipitati de cælo corpora sua glorificata in aere reliquerunt, et ipsas animas post successivam qualiumcumque corporum septem, et terraneorum inhabitacionem, quasi tunc demum penitentia peracta ad illa relicta corpora remeare.

60. « Sciendum autem, quod quidam inter hæreticos dicebantur perfecti sive boni homines, alii credentes hæreticorum : qui dicebantur perfecti, nigrum habitum præferebant, castitatem se tenere mentiebantur, esum carnum, ovorum, casei omnino detestabantur, non mentientes videri volebant, cum ipsi maxime de Deo quasi continue mentirentur ; dicebant etiam quod nulla nunquam ratione debeant jurare. Credentes autem hæreticorum dicebantur illi, qui sæculariter viventes, licet ad vitam perfectorum imitandum non pertingerent, in fide tamen illorum se salvari sperabant, divisi siquidem erant in vivendi modo, sed in fide et infidelitate uniti erant. Qui dicebantur credentes hæreticorum, dediti erant usuris, rapinis, homicidiis, et carnis illecebris, perjuriis et perversitatibus universis. Isti siquidem ideo securius et effrenatius peccabant, quia credebant sine restitutione

ablatorum, sine confessione et pœnitentia se esse salvandos, dummodo in supremo mortis articulo *Pater noster* dicere, et manuum impositionem recipere a magistris suis potuissent. De perfectis vero hæreticis, magistratus habebant, quos vocabant diaconos et episcopos, sine quorum manuum impositione nullus inter credentes moriturus se salvari posse credebat. Verum si morienti culibet quantumcumque flagitioso manus imposuissent, dummodo *Pater noster* dicere posset, ita salvatum aestimabant, ut absque omni satisfactione, absque omni alio remedio statim evolare ad cælum, etc. »

61. Affert auctor factas duas narrationes, quibus hæreticorum ineptiæ ac deliria egregie illustrantur. Discesserat e vita hæreticus, cui, dum extremis viribus cum morte luctaretur, evocatus magister manum quidem imposuerat, sed æger antequam Dominicam orationem pronuntiaret, spiritum efflarat ; hinc maxima contentione discerniari atque æstare hæretici ceperunt, an damnatus, an exceptus cælo esset, cum uterque ritus desiderari videretur : ad solvendum dubium prænobilem equitem consulere, qui re audita fluctuans animo, gravi demum supercilio edixit, salvandum quidem illum esse, reliquos omnes, quibus ritus uterque impertitus non fuisset, æternis pœnis addicendos. Nec minus deridicula ac faceta altera est. Emungebat hæreticorum magistri plures pecunias a discipulis, ac legata corradebat a morituris, quibus certissimam salutem pollicebantur. Accidit ergo, ut prædives magnas iis opes relinqueret, quas cum defuncti hæres dare nollet, rogavit an ille salvus esset? tum ii magna religione asserere receptum cælo, nefas de ea re ambigere : quibus alter facete subiecit : Abnude est, pecuniis opus non est, ut in cælum admittatur, non enim ita vos improbos puto, ut jam felicitatem adeptum cælo detrahere ac depellere velitis. Addit auctor insana alia ac blasphema hæreticorum dogmata.

62. « Non credimus autem silendum, quod et quidam hæretici dicebant, quod nullus poterat peccare ab umbilico et inferius. Imagines quæ sunt in Ecclesiis dicebant idololatriam, campanas earum tubas dæmonum affirmabant. Item dicebant, quod non peccabat quis gravior dormiendo cum matre vel sorore sua, quam cum qualibet alia. Illud et inter supremas fatuitates dicebant, quod si quis de perfectis peccaret mortaliter, comendo videlicet modicissimum carnum, vel casei, seu ovi, vel alicujus rei sibi inhibite, omnes consolati ab illo amittebant Spiritum sanctum, et oportebat eum iterum reconcilari : et itam salvati pro peccato consolatores cadebant de cælo ».

63. Pergit auctor de Waldensium hæresi describere, qui sub specie religionis omnem religionem et pietatem evertebant, adeo ut suos baptismo ac sacramentis Ecclesiæ abrenuntiare cogèrent, adeoque de mente dejecti erant, ut inferendis sandaliis maximam collocarent sanctitatem, ut

ob id, non susceptis etiam ordinibus, Christi corpus conficere possent : « Erant præterea alii hæretici, qui Waldenses dicebantur, a quodam Waldio nomine Langdunensi. Hi quidem mali erant, sed comparatione aliorum hæreticorum longe minus perversi : in multis enim nobiscum conveniebant, in aliquibus dissentiebant : ut autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus, in quatuor præcipue consistebat errorum, in portandis scilicet sandaliis more Apostolorum, et in eo quod dicebant nulla ratione jurandum vel occidendum. In hoc insuper quod asseriebant, quælibet eorum in necessitate, dummodo haberet sandalia, absque ordinibus ab episcopo acceptis, posse conficere corpus Christi. Hæc nos de sectis hæreticorum breviter excerpisse sufficiat. Quando aliquis se reddit hæreticis, ille dicit, qui recipit eum : Amice, si vis esse de nostris, oportet ut renunties toti fidei, quam tenet Romana Ecclesia ; respondet : Abrenuntio. Ergo accipe Spiritum sanctum a bonis hominibus, et tunc spirat ei septies in ore. Item dicit illi : « Abrenuntias cruci illi, quam tibi fecit sacerdos in baptismo, in pectore, et in scapulis, et in capite de oleo et chrismate ? Respondet : Abrenuntio. Credis quod aqua illa operetur tibi salutem ? Respondit : Non credo. Abrenuntias velo illi, quod tibi baptizato sacerdos posuit in capite ? Respondet : Abrenuntio. Ita accipit ille baptismum hæreticorum, et abnegat baptismum Ecclesie. Tunc ponunt omnes manus super caput ejus et osculantur eum, et induunt eum veste nigra, et ex illa hora est quasi natus ex ipsis, etc. » Grassabantur etiam Ruptarii, alias Rotarii dicti, qui non tam hæresi infames quam sceleribus omnibus contaminatissimi, id nomen ab infestandis obsidendisque viis ac expilandis viatoribus traxerant ; crebra de ipsis tanquam sicariis crudelissimis apud Vallisnensem mentio, ac plura ab iis fumestis illis temporibus tam apud Innocentii litteras quam alios auctores crimina perpetrata leguntur. Horrebant ejusmodi pestibus infelices eæ regiones, ad quas elidendas legati operum navare cœperunt.

64. *Contra hereses agit et paci regum consulit Innocentius.* — Cum Narbonensis archiepiscopus licet instantibus prædictis duobus Pontisfrigidi monachis, hæreticos e Narbonensi provincia ejicere neglexisset, Pontifex ipse suspensionis in eum sententiam ferri iussit, nec modo Philippum regem per legatos, sed per litteras quoque adversus hæreticos impulit : « Ad sponsæ suæ universalis, videlicet Ecclesie munimentum ¹, pontificalem et regiam Dominus instituit dignitatem, unam quæ foveret filios, aliam quæ adversarios expugnaret : unamque subditorum vitam verbo instrueret et exemplo, aliam quæ iniquorum maxillas in freno coliberet et camo, nec pacem Ecclesie perturbarent : etiam quæ inimicos diligeret et pro persecutoribus etiam exoraret, aliam quæ ad vindictam malefactorum

et laudem honorum gladium materiale exerceret, et armis quietem Ecclesiasticam tueretur. Expedit igitur, ut et spiritualis auctoritas et secularis potestas suæ causam institutionis attendens, concurrant ad Ecclesie defensionem in unum, et utraque alteri suffragetur, ut quos a malo Ecclesiastica non revocat disciplina, brachium sæculare compeat, et eos qui feritate propria confitent, gladium materiale non timent, spiritualis ultio subsequatur. Ne igitur sine causa portare gladium videaris, oportet ut apprehendens arma et scutum in adiutorium ejus, potenter assurgas, cujus vestis, quod dolentes referimus, in regno Francorum scissuram patitur, cujus vineam vulpis parvula demolitur, et ejus oves Iporum insultibus exponuntur ». Et infra : « Cæterum quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, ut facientes et consentientes par poena constringat, si qui comitum, baronum, vel civium eos de terra sua eliminare noluerint, aut eos receptare præsumperint, aut ausi fuerint confovere, ipsorum bona confisces, et totam terram eorum dominio regio non differas applicare, etc. Dat. Lateran. V kal. Jun. » Additur in Regesto : « Scriptum est Senonen. archiepiscopo et suffraganeis ejus, ut eum ad hoc efficaciter moneant et inducant ».

65. Post hæc significantibus Pontifici Petro et Rodulpho monachis, Apostolicæ Sedis legatis in nonnullis Ecclesiis legationi suæ subjectis, sacerdotia ac dignitates aliquot tamdiu vacasse, ut prælati et capitula ex Lateranensis Concilii præscripto ea conferendi jure excidissent, ubi vero eorum innotuisset adventus, minus idoneos promovere præsumpsisse, hæc legatis rescripsit ¹ : « Discretionem vestræ mandamus, quatenus si beneficia vel dignitates noveritis personis idoneis assignatas, eas de patientia permittatis ab ipsis pacifice possideri, alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis auctoritate nostra sultulsi non differatis quantocius ordinare ». Cum de sacerdotiis inciderit mentio, silentio obruendum non est, Innocentium hoc eodem anno sancivisse ², Apostolicæ Sedis legatum patronis etiam inconsultis eadem conferre posse. Decreta etiam fuerat in Gallias alia legatio : cum enim inter Philippum Francorum ac Joannem Angliæ reges gravia, de quibus supra, dissidia arsisent, Innocentius papa abbati Casemarii, illis in partibus pro Apostolica Sede legatione fungenti in mandatis dedit ³, ut pacem vel inducias iniri operam navaret. Cæterum quid ille perfecit, illustrat Innocentii Vitæ scriptor :

66. « Hic, (Innocentius scilicet), ad reformandam pacem, vel componendam treguam inter Philippum regem Francorum, et Joannem regem Anglorum, abbatem Casemarii destinavit (qua de re superiori anno). Qui cum ad hoc per annum inte-

¹ Lib. VII. Ep. LXXIX.

¹ Ep. CLXV. Habetur c. lit. de supplend. negh. prælat. — ² Lib. VI. Ep. CXXLI. — ³ Lib. VII. Ep. XLIV.

grum laborasset, de Francia in Angliam, et de Anglia in Franciam discurrendo, videns tandem se non posse proficere, convocavit archiepiscoporum et episcoporum et abbatum Concilium apud civitatem Meldensem, in quo præsens (præfatus) rex Franciæ per eosdem archiepiscopos et abbates fecit ab eo ad Sedem Apostolicam appellari, quorum appellationi noluit ipse deferre, nisi jurasset, quod in termino, quem illis præfigeret, appellationem ipsam in propriis prosequerentur personis. Sed summus Pontifex ab hujusmodi juramento illos absolvit, indulgens eis de speciali gratia, ut aliquot ex parte omnium ad prosequendam appellationem venirent. Venerunt igitur in termino constituto Senon. et Bituric. archiepiscopi, Parisien. Melden. Catalaunen. et Nivernen. episcopi et multi honorabiles clerici procuratores omnium aliorum, quibus diutius expectantibus, prænominatus rex Angliæ pro se neminem destinavit, negligens prosequi causam suam, ex qua negligentia quantum ei damnum proveniret, satis patet; cum in brevi tempore totam Normandiam, et Andegaviam, et Aquitaniam perdidit pæne totam. Prædici vero archiepiscopi et episcopi post expectationem diutinam in publico consistorio sub verbo veritatis tanquam pontifices sunt professi, quod ipsi non appellaverant ad mandatum Apostolici eludendum: sed quia sua interesse credebant, maxime cum crederent in hac parte sum regem justam causam habere; sed si nec istud sufficeret, et in aliquo essent domino papæ suspecti, purgationem canonicam offerrebant, quam eis dominus papa remisit ». Hæc ibi. Ingentem illam jacturam, quam Joannes ditionis suæ passus est, tradunt pariter Robertus ¹, qui Sigeberto Appendicem adjecit, Mathæus Parisius ², ac Flandriæ Annales ³. Verum quid tantarum cladum sibi inistarum raptarumque provinciarum nuntio accepto socors et effeminatus Joannes egerit, subdit Parisius: « Quod cum regi Anglorum fuisset nuntiatum, omnimodis cum regina sua vivebat deliciis, cum qua simul se credidit omnia possidere ». Post hæc de portento, quod hoc anno contigit, hæc addit: « Eodem anno, kalendis Aprilis in prima noctis vigilia, tantus rubor in cæto apparuit in parte Aquilonari et Orientali, ut verus ignis ab omnibus crederetur ».

67. *Ad diversos viros et ad Joannem Angliæ regem litteræ Pontificiæ.* — Postremo, ut Gallicanis rebus finis imponatur, extant Innocentii litteræ tum ad S. Crucis de Stampis decanum et canonicos ipsos ⁴, eorumque Ecclesiam in tutelam accepit, quam Philippus rex, Judæis cjectis ex Synagoga, profanoque cultu in sacros usus verterat construxeratque; tum ad Rhemense capitulum ⁵ de archiepiscopi electione agens, ob quam magnæ

exorte discordiæ; tum Arelatensem archiepiscopum Auraciensi episcopo gravi atque incurabili morbo laboranti socium et adiutorem adjungit jubet ⁶, tum ad alios ⁷, quibus in archiepiscopum Burdegalensem, de quo turpiora ferebantur, inquirendi munus injunxit, tum ad Ebredunensem archiepiscopum, et Rhoscaudum. abbatem, quibus imperat, ut in Ventiensem pariter inquirerent, atque ob commissa scelera exuere dignitate, denique ad Magalouenses S. Petri clericos ⁸, quibus rescripsit quoties in Dominicum diem vigiliam incideret, sabbato jejundandum, atque pridie S. Matthiæ festo die, jejunii religionem servandam decrevit.

68. Quod ad Anglorum regem, quem paulo ante memoravimus, attinet, illatas sibi a Francorum regere clades merito accepit, juxta Dominicum illud ⁹: In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis ¹⁰; qui enim Dublinensem archiepiscopum inique bonis spoliatum et regno ejecerat, cismarina sua ditione onus est. Extat Innocentii Epistola pro eodem antistite ad regem missa ¹¹, ubi in primis studia officiaque sua erga illum perstringit. « Novit regia celsitudo, et satis potest memoriter retinere, quoties stuvibus verbis, et blandis eam pro ipso archiepiscopo duxerimus commonendam et per alios fecimus commoneri, et quot et quantas preces tibi porrexerimus, ut eum qui per septem annos extra regnum exulare fecisti, et in afflictione non modica, et officii erubescencia pastoralis per partes ignotas aliorum suffragia mendicare, in gratiam tuam reciperes, et ei ablata restitui faceres universa. Quid autem super hoc nostræ valuerint monitiones et preces, subsequens rerum effectus evidenter ostendit, cum exanditi non simus, etc. » De his queritur de rege ipso, iterumque eum rogare, monere, hortari, denique minas jacere. Cæterum Innocentius non hoc solum, sed alia quoque munera hoc anno Eliensi episcopo commisit: ipsi ¹² enim una cum Cantuariensi archiepiscopo ac Wigorniensis episcopo de controversiis, quæ dotis causa regem inter ac B. Richardi ejus fratris defuncti uxorem erant, diligenter cognosceret, sequè certiorum fieri jubet, eique præterea injungit ¹³, ut cum duobus pariter aliis de dissidiis inter Eboracensem archiepiscopum, et canonicos inquirat. Nec prætermittimus eundem Pontificem, hoc itidem anno antiquum Londoniensis Ecclesiæ privilegium confirmasse ¹⁴, quo ejus antistes in subscriptionibus præ aliis provinciæ illius episcopis potiorum locum haberet; atque hactenus de Britannia rebus.

69. *Castellæ rex, dissolutis nuptiis incestis, reconciliatus Ecclesiæ.* — Jam ad Innocentii Gesta revertamur; post enarratas regis Legionensis cum

¹ Rob. de Monte app. ad Chr. Sigeb. ann. 1204. — ² Matth. Par. Hist. Angl. — ³ Jac. Meyer. in. Flan. Ann. — ⁴ Innoc. Ep. XXX. — ⁵ Ep. CXVI.

¹ Ep. CXXXIV. Habetur, cap. ex parte tua ex de cleric. agror. — ² Lib. VI. Ep. CCXXI. — ³ Lib. VII. Ep. LXXXIV. — ⁴ Ep. I. L. habetur etiam c. ex parte ex de observ. jejun. — ⁵ Matth. VII. — ⁶ Innoc. I. VII. Ep. CLXXXI. — ⁷ Ep. XXXV. — ⁸ Lib. VII. Ep. CLXVIII. — ⁹ Ep. CLXXXI.

Castellæ regis filia incestas nuptias, ob quas fidelium communiõne ejecti, ut vidimus, fuerant, de ipsis postmodum respicientibus, ac solutis anathemate hæc breviter adjiciunt : « Licet autem aliquanto tempore in sua contumacia perdurassent, demum tamen redeuntes ad cor, incestuosas copulam dissolverunt, et cum fuissent ab invicem separati, præstito secundum formam Ecclesiæ juramento meruerunt absolvi ». Extant Innocentii litteræ ¹, XI kal. Julias ad Toletanum archiepiscopum, et Burgensem ac Zamorensem episcopos date, quibus præcipit, ut B... quæ ab illo recesserat, absolutionisque beneficium posebat, absolvant, juramenti cautione accepta Apostolicæ Sedis mandatis paritarem, eisdemque fere verbis ad Compostellanum archiepiscopum ac Zamorensem, et Palentinum episcopos XIII kal. Julias scripsit ², præcepitque, ut Legionensi regi, ejusque consiliariis fautoribusque præcipuis absolutionis gratiam impertirentur, latamque in regnum interdicti sententiam relaxarent : postridie vero ejus diei Compostellano ac Toletano archiepiscopis, aliisque duobus episcopis in mandatis dedit ³, monerent juberentque oppida, quæ sive dotis titulo, sive donationis propter nuptias, vel quoquomodo ipsi Legionensi regi tributa essent, eidem restituere, vel saltem si quid res haberet questionis, eadem oppida ipsis traderet, donec ab electis utriusque partis consensu arbitris, vel ab ipso Pontifice decerneretur.

70. *Coronatio Petri regis Aragonum.* — Recensitis Castellæ rebus occurrit Aragonicæ, quæ ob sui dignitatem majestatemque non leviter delibanda sunt. Scribit Surita ⁴ veteres Aragonum reges solemnî olim pompa redimiri corona non consuevisse, sed cum nubent aut viginti annorum ætatem attingerent, equites creari solitos, ac tum susceptis regni habenis, regium nomen gessisse ; Petrum vero regem, cum reputasset animo suæ fore dignitatis, si regum cæterorum moreungeretur, quo majori pompa novæ rei inilium daret, Romam profectum ab Innocentio regis insignibus decoratum. Sed pietate potius ac religione ductum, quam inani ambitione constat, cum insigni animi demissione regnum Sedi Apostolicæ stipendiarium esse jusserit, regicæque ornamenta dignitatis divo Petro in ejus ara consecravit. Tanta nos rei historiam, quo tulius veritatem assequamur, ex Pontificio Regesto decerpemus.

« Ordo coronationis Petri regis Aragonum.

« Anno septimo Pontificatus domini Innocentii Tertii pape, mense Novembris ⁵, Petrus rex Aragonum ad Apostolicam Sedem accessit, ut ab eodem domino papa militare cingulum et regium acciperet diadema : venit autem per mare cum quinque galeis, et applicuit apud insulam inter Portum et Ilostiam, adducens secum Arelaten.

archiepiscopum, præpositum Magalonem, cum quibus interfuit electus Montis-Majoris, et alii quidam clerici nobiles et prudentes. Proceres quoque secum adduxit Sanctium patrum suum, Ugonem de Baucio, Rocelinum de Marsilia, Arnaldum de Fofian, et alios multos nobiles et potentes. Missis autem ad illum equitaturis, et somariis pane ducentis, fecit eum apud Sanctum-Petrum ad præsentiam suam ideam dominus papa venire, mittens in occursum ipsius quosdam cardinales, senatorem Urbis, et alios multos nobiles et magnates, fecitque illum apud Sanctum-Petrum in domo canonicorum honorabiliter hospitari. Tertio vero die, in festo videlicet sancti Martini, præfatus dominus papa cum episcopis, presbyteris et diaconibus cardinalibus, primicerio, et cantoribus, senatore, justitiariis, iudicibus, advocatis, scrivariis, (scrivariis) multisque nobilibus, ac populo copioso ad monasterium Sancti-Pancratii martyris prope Transiberim est profectus, ibique præfatum regem per manum Petri Portuani. episcopi fecit inungi, quem postmodum ipse manu propria coronavit, largiens ei regalia insignia universa, mantum videlicet et colobium, sceptrum et pomum, coronam et mitram, corporale ab eo recipiens juramentum, cuius tenoris est talis :

71. « Ego, Petrus rex Aragonum, profiteor et polliceor, quod semper ero fidelis et obediens domino meo pape Innocentio, ejus Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Romanæ, regnumque meum in ipsis obedientia fideliter conservabo, defendens fidem Catholicam, et persequens hæreticam privitatem. Libertatem et immunitatem Ecclesiarum custodiam, et earum jura defendam. In omni terra meæ potestati subjecta justitiam et pacem servare studebo; sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia. Deinde præfatus rex cum multo laudis præconio, et favoris applausu coronatus, rediit juxta dominum papam ad Basilicam Sancti-Petri super cuius altare sceptrum et diadema deposuit, et de manu ejusdem domini papæ militarem ense accepit, regnumque suum beato Petro Apostolorum principi obtulit, illudque sibi constituit censuale per privilegii paginam, quam eidem domino papæ tradidit super ipsum altare, cuius tenor est talis :

72. « Cum corde credam et ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri successor, vicarius sit illius, per quem reges regnant et principes principantur, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud. Ego Petrus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barcinoniæ, et dominus Montis-Pessulani, cupiens principali post Deum beati Petri et Apostolicæ Sedis protectione muniri, tibi, reverendissime pater et domine, summe Pontifex Innocenti, et per te sacrosanctæ Romanæ Apostolicæ Sedi offero regnum meum, illudque tibi et successoribus tuis in perpetuum, divini amoris intuitu et pro remedio animæ meæ et progenitorum meorum, consituo censuale, ut

¹ Lib. VII. Ep. LXVII. — ² Ep. XCVI. — ³ Ep. XCIII. — ⁴ Surita I. II. Ep. V. — ⁵ Ep. CCXXIX.

annuatim de camera regis ducentæ quinquaginta masse mutinæ (nutinæ) Apostolicæ Sedi reddantur, et ego ac successores mei specialiter ei fideles et obnoxii teneamur. Hoc autem lege perpetua servandum fore decerno, quia spero firmiter et confido, quod tu et successores tui, me ac successores meos, et regnum prædictum auctoritate Apostolica defendetis, præsertim cum ex multo devotionis affectu me ad Sedem Apostolicam accedentem tuis quasi beati Petri manibus in regem duxeritis solemniter coronandum. Ut autem hæc regalibus concessio inviolabiliter obtineat firmitatem, de consilio procerum curiæ meæ, præsertim venerabili patre meo... Arelaten. archiepiscopo, et Sanctio patruo meo, et Ugone de Baucio, et Arnolde de Fotian. baronibus meis sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud Sanctum-Petrum, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quarto, IV (III) idus Novembris, anno regni mei octavo. His omnibus rite peractis fecit eum dominus papa per Urbem ad Ecclesiam Sancti-Pauli deduci, ubi galeas inveniens præparatas intravit, et Apostolica benedictione munitus ad propria meruit cum prosperitate redire ».

73. Hæc ibi; quæ postmodum sequuntur, proximo anno in medium afferemus. De Petro Romam adveniente, atque ab Innocentio papa corona redimito meminit Rodericus Toletanus¹, deque his ac de Aragonia ab ipso Petro vecligali Pontificibus facta, Surita² ac Joannes Mariana³, alique agunt, quod vero regio Diplomatici adscriptus est annus mcccv, Novembri mense, non modo habetur in manuscriptis Innocentii Actis, quæ apud nos extant, verum in Pontificio quoque Regesto, et in litteris ab Innocentio IV Lugdunensi Concilio approbante evulgatis (de quibus suo loco dicendum erit⁴, ubi idem Petri jusjurandum recitatur, atque ita omnino legendum esse ex Epistola, quam Innocentius ad regem anno sequenti XV kal. Julius dedit, evidenter colligitur. De his enim ibi, ut jam ante peractis expressa mentio fit, quæ adnotasse volumus, ut corrigatur mendum, quod in cusa Gesta irrepserit, ubi datum legitur anno Dominicæ Incarnationis mcccv, longe autem gravius, quod affinet ad temporis rationem, errant novatores, dum ex Epitome mundi hæc tradunt⁵: « Petrus rex Aragonum, comes Barcinoniæ et dominus Montis-Pessulani regnum suum obtulit anno mcccv Innocentio III papæ, illudque sibi et successoribus suis in perpetuum pro redemptione animæ suæ, ac progenitorum suorum constituit censuale, ut annuatim de camera ipsius regis certi redditus Apostolicæ Sedi reddantur, ac ipse et ejus successores eidem specialiter fideles et obnoxii teneantur ». Cæterum antequam Petrus se ad Urbem conferret, Innocentius papa cum litteras

ab illo accepisset, quibus legatum in Hispanias mitti posecebat, qui principum voluntates contra Sarracenos conjungeret, supersedendum rescripsit; eo magis quod Barbari tum temporis fortioribus viribus pollerent, cum Marrochetanus rex ex Majoricarum item rege, ut acceperat, triumphum egisset, ac regna duo in unum coissent, Petrumque hortatur, ut adulescentiam suam Deo devoteat. Cum autem in Hispaniarum rebus decurrat oratio, silentio obruere non possum, Innocentium hoc eodem anno prædictis Burgensi et Zamorensi, ac præterea Oxonenis episcopis, Astoricensis episcopi nefariis sceleribus notati causam demandasse⁶. His in medium adductis, ad Innocentii Vitæ Acta recurramus, quæ de Gualterio Siciliae cancellario, deque Sedis Apostolicæ legato in Siciliam misso hæc narrant. Venientem in Siciliam legatum Ecclesiæ conciliasse Capparone, atque ab ipso exceptum Panormo regni administrationem suscepisse: cancellarium vero Gualterium, qui legatum mitti in regnum poposcerat, urssisse Innocentium, ut ipsum vel Panormitanæ vel Trojanæ sedi restitueret, repulsamque passum, cum Innocentius de suscepti consilii constantia dimoveri nollet; addunt Gesta de Diupuldo: « Diupuldo autem Panormum accedens apud Guillelmum Capparone usque adeo laboravit, quod regem reddidit in manibus legati et cancellarii, securitate ab illis accepta, promittens quod et palatium eis redderet, ut de cetero rex et regnum pacem haberent; cumque de palatio regem adducens perduxisset in civitatem cancellarium et legatum, facta convivio epulabatur cum illis. Interea rumor insonnit, quod operaretur in fraudem, ut cum illos reduceret in palatium, paratis insidiis, caperet universos, quod a multis creditor falso fuisse confictum, ut hac occasione caperetur ab illis, et sic captus est et detentus, sed minus perinde custoditus, per fugam evasit, rediitque Salernum, filio in captivitate dimisso ». Hactenus Gesta.

74. *De rebus Siciliae et aliarum regionum curat Innocentius.* — De Gerardo vero cardinali legato agit Innocentius in Epistola hoc anno IV non. Octobris ad Fridericum Siciliae regem data⁷, ubi se Gerardum S. Adriani diaconum cardinalem nuper destinasse ait, quem de omnibus consulat, de quibus Apostolicam Sedem rogaverat, eodemque die ad ipsum legatum scribens⁸ litteras a Willelmo Capparone nomine regis scriptas se accepisse ait, remque omnem de regni pace firmanda seu differenda ad ipsum rejicit: quæ repetit in data ad nobilem virum Willelmum Capparone eodem die Epistola. Nondum tamen ille anathematis vinculo solutus fuerat, quamobrem Pontifex insalutatum alloquitur; quod ad pacem attinet, ad eam comparandam L. regium protonotarium⁹, tum Petrum¹⁰ episcopum Panormi, archiepiscopum

¹ Roder. Tol. de Reb. Hisp. l. vi. c. 4. — ² Surit. l. II. c. 51. — ³ Jo. Mar. l. xi. c. 21. an. 1204. — ⁴ Anno 1215. — ⁵ Cent. XIII. c. 7. col. 701.

⁶ Lib. VII. Ep. LXX. — ⁷ Ep. CXXIV. — ⁸ Ep. CXXXV. — ⁹ Ep. CXXXI. — ¹⁰ Ep. CXXXVI.

designatum adhortatur. Extant etiam, ut cæteras res Italicas prosequamur, Innocentii litteræ ad Pataviensem episcopum¹, quibus Aquileiensem Ecclesiam a se petiisse monet, ut ipsum patriarcham sibi adsciscere ac designare possit : qua de re ejusdem episcopi voluntatem exquiri. Porro Pataviensem episcopum ad patriarchalem sedem evectum hoc ipso anno Henricus Stero testatur² : « Pilgrinus Aquileiensis patriarcha obiit, cui Wolfkerus Pataviensis episcopus succedit, pro quo Pappo prepositus Aquileiensis constituitur ».

75. Hoc insuper anno scripsit³ ad nobiles viros Manuelem, Jacobum, Odonem, Centium et Deodatum Frapapani, de Traversa a Tarraciniensibus occupata; cumque de iudicio inter se conflictaretur, eos ad Apostolicam Sedem causam rejicere jubet. Post huiusmodi autem Epistolam recitatur ipsorum Tarraciniensium fidelitatis sacramentum Romano Pontifici delatum : « In nomine Christi. Amen. Nos consules, et populus Tarraciniensium, ab hac hora in antea erimus recti fideles et ligii homines domini papæ Innocentii et successorum suorum, et Ecclesiæ Romanæ. Non erimus in dicto vel facto, consilio vel assensu, ut perdant vitam vel membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod nobis crederint, ad eorum damnum nulli manifestabimus; ipsorum certum malum, si forte sciverimus, impediemus pro posse. Quod si forsitan illud per nos nequiverimus impedire, significabimus illud per nos vel litteras, aut nuntios nostros quam cito poterimus eis, vel tali personæ, per quam credamus, quod eis debeat fideliter intimari. Papatum Romanum et regalia B. Petri, quæ habet tam in Urbe quam extra Urbem, et nominatim Tarracinam cum omnibus pertinentiis suis, adjuutores erimus ad retinendum et defendendum, et que non habet ad recuperandum contra omnes homines. Præterea guerram et pacem ad mandatum ipsorum contra omnes homines faciemus. Restituemus ipsi domino papæ Roceam Circægi, et assignabimus quibus ipse mandaverit. Munitiones quoque quas circa civitatem habemus, scilicet Peselum-Montanum et Ferronum, dabimus ad opus et mandatum ipsius domini papæ tenendas, nec vi nec dolo auferemus eas illis, qui de ipsius mandato ipsas tenebunt. Reddemus etiam ad mandatum ipsius universa regalia et jura, quæ in ipsa civitate cum pertinentiis suis Romana Ecclesia consuevit et debet habere. Si Frangipani institerint, faciemus eis iustitiam sub examine domini papæ, dummodo et ipsi iustitiam nobis exhibeant coram eo. Hæc omnia suprascripta juramus nos amodo servaturos bona fide et recta intentione; sic nos Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ».

76. Cumque Florentini consules Fesulanum episcopum ad urbem suam transferre niterentur,

Fesulanum episcopum eis sese opponere, atque anathemate ipsos percillere jubet⁴, in quo versatur argumento litteræ ad S. Fridiani priorem Lucensem missæ⁵. Ravennati archiepiscopo præcepit⁶, ut prætorem et Mutinenses consules, clericos atque Ecclesiasticam libertatem violantes fidelium cœtu moveret: Placentinos episcopum suum acrius insectantes tanquam anathematis damnatos vitari jubet⁷: Longobardiæ ac Ravennatis provinciæ prioribus, aliisque præsulibus imperat⁸, ut Placentino episcopo in exilium acto Apostolico censu consulant, atque ad illum scriptis litteris indulget⁹, ut dum ab Ecclesia sua exulat, tam vacantes quam vacaluras præbendas retinere possit. Qui vero delinquentes Placentinos pœnis iustis allecit, resipiscentes Assisinas iis exsolvit. Horum civitas interdicto olim supposita, quod Girardum Gilibertum anathemate damnatum prætorem sibi elegerent, resipiscentibus deinde parens optimus ignovit¹⁰, ac peramanter amplexus est. Mantuano vero episcopo, ut terras comitis Mathildis ipsius Pontificis nomine recipiat, provinciam tradidit¹¹: inconsulto papa vel ejus vicario, ne urbis abbatissæ immobilia vendere, alienare et in feudum tradere velat¹²: Casædei abbatem, suosque, num in Monte-Piloso episcopalis sedes restituenda, quæ jam ante ab antecessoribus ablata fuerat, disjicere jubet¹³: Joanni Odoni consobriño suo Montorii, alteriusque castri, cui Caminaras nomen, de urbanorum iudicio consilio dominum¹⁴ tribuit: Riccardo etiam germano suo nonnulla oppida ab antecessoribus Romanis Pontificibus ipsimet posterisque in feudum concessa, a monachorum quorundam insolentia defendit¹⁵. Reperitur præterea Innocentii Diploma¹⁶ datum Guidoni magistro hospitalium S. Mariæ in Saxia, et Spiritus S. in Monte-Pessulano, ejusque fratribus, cujus exordium est: « Inter opera pietatis ». Quo S. Mariæ in Saxia a se constructum xenodochium, cum xenodochio S. Spiritus Montis-Pessulani conjunxit; qui plura cupiat, execusum jam Diploma perlegere poterit¹⁷.

77. *Donatio hospitali S. Mariæ in Saxia ab Anglo facta.* — Hoc etiam anno Joannes Anglorum rex, Innocentio postulante, illam eidem xenodochio donationem contulit, quam regium huiusmodi Diploma amplectitur:

« Joannes Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitanie, et comes Andeg. omnibus ad quos præsens charta pervenerit, salutem.

« Sciatis nos divinæ pietatis intuitu, et pro salute animæ nostræ, et animarum antecessorum, et hæredum nostrorum, et ob reverentiam domini papæ Innocentii Tertii, cujus preces super hoc recepimus, concessisse, et præseni charta confirmasse hospitali, quod idem dominus papa con-

¹ Ep. XCIX. — ² Stero in Ann. apud Can. ant. lect. tom. I. p. 243. — ³ Lib. VI Ep. CCVI.

⁴ Innoc. I. vii. Ep. xx. — ⁵ Ep. xxi. — ⁶ Ep. xli. — ⁷ Ep. lxxiii. — ⁸ Ep. cxxxiv. — ⁹ Ep. cxxxv. — ¹⁰ Ep. lxxxvii. — ¹¹ Ep. lxxvii. — ¹² Ep. lxxviii. — ¹³ Ep. xcvi. — ¹⁴ Bullar. tom. I. p. 35.

struxit apud Ecclesiam Sanctae-Mariae in Saxia, quae Anglorum dicitur, et Anglorum fuit hospitio deputata ante Basilicam beati Petri positam secus stratum, centum marchas annualim percipiendas ad scaecarium nostrum in termino sancti Michaelis, quousque Ecclesia de Grifile, quam dedimus praedicto hospitali in puram et perpetuam elemosynam ad usum et sustentationem infirmorum et pauperum ejusdem hospitalis (devenerit). Et cum vacaverit praedicta Ecclesia, cessabimus in solutione praedictarum centum marcharum, festibus existentibus domino... Cantuarien. archiep. et Helien. I. Norgicen. et W. Londonien. episcopis G. filio Petri com. Essex. com. Gallo marescalco R. com. Leycestriae. Datum per manum L. prepositi Boverlacen. et archidiacono Wellen. apud Geslin. vicesima quinta die Martii, anno regni nostri quinto ». Haec tenet regis Diploma, litteris insertum Honorii Tertii ¹, qui illud postea auctoritate sua communit.

78. *Sardinia Ecclesiae Rom. obnoxia.* — Hoc eodem anno Innocentius ad Pisanum archiepiscopum scriptis litteris veluit, ne Calaritanum marchionem Sedi Apostolicae sacramento fidei se astringere prohiberet: « Quod insula (inquit ²) Sardiniae juris ac proprietatis Apostolicae existat, et iudices ejus Ecclesiae Rom. juramentum fidelitatis debeant et solcant exhibere, tua fraternitas non ignorat ». Turritano vero archiepiscopo praecipit ³, ut Pisano antistiti Sardiniam ex Ecclesiae suae privilegio statis temporibus lustranti assisteret, et quamdiu in eadem esset provincia, tanquam Apostolicae Sedis legato deferret, secus vero absentis, aliove tempore accedenti; haec ad illum Pontifex, cui praeterea ut perditos et dissolutos clericos, quemadmodum censebat, corrigere possit, facultatem fecit ⁴, indulgetque ⁵, ne quod contraxerat pater a alienum, nisi in Ecclesiae usum converteretur, solvere non teneatur: cumque Turritanus iudex et uxor ejus quarto et quinto consanguinitatis gradu conjuncti essent, et grave aliqui scandalum ex divortio immineret, ejusdem praesulis arbitrio hujuscemodi causam commisit ⁶, archiepiscopos vero, caeterosque Sardiniae praesules ei pro Romano Pontifice laboranti ad victum necessaria suppeditare jubet ⁷.

79. At quoniam in eadem insula exemplarum Ecclesiarum praesules, Ecclesiastico contempto foro, coram laicis magistratibus inter sese iudicio contendebant, Innocentius papa in ipsis commotus, haec inter alia exprobrat ⁸: « Quia vero in praedictum Ecclesiasticae libertatis insolentia haec redundat, universitati vestrae per Apostolica scripta mandamus atque praecipimus, quod cum inter vos aliquid habueritis questionis, ad saeculare forum contra sanctiones canonicas vos invicem non tra-

hatis, nec coram terrae iudicibus vel officialibus eorumdem, praesertim super causis Ecclesiasticis contendatis, sed per nos vel legatum nostrum, cum in Sardinia fuerit, aut arbitros electos a partibus vestram persequimini adversus personas Ecclesiasticas rationem. Alioquin quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, quoniam uti libertate nescitis, redigemus vos in perpetuum servitutem ». Haec Ecclesiasticae immunitatis custos, qui praeterea ejusdem argumenti Turritano iudici litteras dedit ¹, in eumque pariter invecatus est, clericos apud laicos causas dicere, iudiciaque subire coegisse.

80. *Plura privilegia ab Innocentio collata.* —

Demum ut rebus ab Innocentio hoc anno Gestis finem statuamus, de ejus beneficiis praeter illa, quae cum sese obtulit occasio, jam recensuimus, pauca innuenda remanent; privilegia enim plura largitus est, multosque in Apostolicae Sedis tutelam accepit anno censu duorum bisantinorum, vel librae cereae, aut rei alterius imposito, nempe Consaldo ² priori Ecclesiae S. Crucis Colimbricensis, ejusque fratribus, priori ³ et fratribus de Thuregano, rectori ⁴ hospitalis de Pulchicavel, magistro ⁵ ac fratribus hospitalis de Bekekg, Petro de Parisio ⁶ rectori ⁷ et fratribus xenodochii Rivi-Generarii, et priori ⁸ S. Mariae Magdalenaee de Vallefares; aliis praeterea Diplomatum beneficia impertitur ⁹, Romanaeque Ecclesiae patrocinium spondet.

81. Cum praeterea Cameracensis episcopus, pro tuenda adversus Namureensem comitem Ecclesiastica libertate, aere alieno oppressus esset, ut episcopalia aliquot bona redditusque creditoribus suis attribueret, potestatem fecit ¹⁰: episcopo et capitulo Lunensi concessit ¹¹, ut sedem illam e Luna civitate populo destituta, Sarzanam transferre posset, translataque auctoritate Apostolica confirmavit. Ventura ¹² Ariminensi episcopo, ejusque successoribus in perpetuum, nonnulla quae ad S. Petri jus spectabant, anno censu constituto, loca metropolitanae adimit. Ad haec dato Casentinis canonicis Diplomate ¹³ de eujusdam monasterii olim ab abbate Joachimo constructo, translatione et compensatione agit. Postremo addimus eundem Pontificem Alexandri III decessoris sui (quod ipsemet ait) vestigia sectatum Furconii Ecclesiam in clientelam recepisse, ejusque jura ac privilegia confirmasse; extant apud nos proluxius his de Rebus Diplomata duo una cum aliis ad eandem Ecclesiam pertinentibus, desumpta ex Aquilanae Ecclesiae archivio. Furconio enim Aprutii in Vestinis diruto, et Aquila ex ejus ruinis sub Friderico Secundo condita Alexander Quartus Furconensem Ecclesiam illuc transtulit. At de his suo loco dicendum erit. Caeterum alteri ex his Diplomatum apposita est dies VII kal. Jul., alteri vero ipse ka-

¹ Hon. III. I. II. Ep. DCCLXXXIII. — ² Innoc. I. VII. Ep. CIX. — ³ Ep. CX. — ⁴ Ep. CXII. — ⁵ Ep. CXLI. — ⁶ Ep. CVII. — ⁷ Ep. CVIII. — ⁸ Ep. CXL.

¹ Lib. VII. Ep. CXIII. — ² Lib. VI. Ep. CCVII. — ³ Lib. VII. Ep. XVI. — ⁴ Ep. XLIII. — ⁵ Ep. LXIII. — ⁶ Ep. LXXV. — ⁷ Ep. CXLVI. — ⁸ Ep. CLX. — ⁹ Ep. LXX. — ¹⁰ Ep. XLVIII. — ¹¹ Ep. XLIV. — ¹² Ep. XXXIX. — ¹³ Ep. LXXXI.

lenda adscriptæ, eidemque Diplomati hæ subscriptiones adjectæ :

« Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

« Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

« Ego Petrus Portuensis et Sanctæ-Ruffinæ episcopus.

« Ego Joannes Albanensis episcopus.

« Ego Petrus tituli S. Siciliæ presbyter cardinalis.

« Ego Guido presbyter cardinalis S. Mariæ trans Tiberim et Calixti.

« Ego Ugo presbyter cardinalis S. Martini et Equitii.

« Ego Joannes tituli S. Stephani in Cælio Monte presbyter cardinalis.

« Ego Joannes tituli S. Prisæ presbyter cardinalis.

« Ego Concilius SS. Joannis et Pauli presbyter card. et Pammachii.

« Ego Benedictus. et Sanctæ-Susannæ presbyter cardinalis.

« Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

« Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

« Ego Ugo S. Eustachii diaconus cardinalis.

« Ego Joannes in Cosmedin diaconus cardinalis.

« Dat. Lat. per manum Joannis S. R. E. subdiaconi et notarii kal. Jul. Indictione vii Incarnat. Dominicæ anno mcccv. Pontificatus vero D. N. Innocentii papæ Tertii anno septimo ».

INNOCENTII III ANNUS 8. — CHRISTI 1205.

1. *Balduini imperatoris et Venetorum ad Innocentium litteræ.* — Confudit luctu Gallorum triumphos, ac delixa in Græcia trophæa magna ex parte evertit, caso ad Adrianopolim a Bulgaris ipsorum exercitu et Balduino imp. capto ac postmodum sublato, annus post millesimum ducentesimus quintus Indictione octava : et forte ea scelerum justa ultio exstitit, quæ in Constantinopoleos expugnatione elatus et furens victoria miles perpetrarat. Sed antequam lugubrem casum referamus, præmittenda ea videntur quæ ad Constantinopolitani imperii res componendas, ac sceptrum fragile confirmandum peregerit Innocentius. Sancta percussaque certis legibus fuerant Gallos inter et Venetos fœdera, quæ ut majori religione servarentur, Balduinus ab Innocentio his litteris flagitavit ¹, ut ea Apostolica auctoritate commu-

niret.

« Sanctissimo patri domino Innocentio, Dei providentia summo Pontifici, Balduinus eadem gratia fidelissimus in Christo Constantinop. imperator a Deo coronatus, Romanorum moderator, et semper Augustus, Flandriæ Aynaque comes,

cum debita subjectione obedientiam humilem et devotam.

« Statum et processum exercitus Christiani et nostrum nuntiiis nostris litteris paternitati vestræ plenius explanasse meminimus. Nunc autem conventiones inter nos et peregrinos, ex una parte, et... duces Venetorum et Venetos ex altera, ante expugnationem regiæ civitatis habitas, sigilli nostri munimine roboratas vobis curavimus destinare, sanctitatem vestram, sicut tenemus, attentius rogantes, ut dictas conventiones ratas habeatis, et eas auctoritatis Apostolicæ munimine confirmetis : Sanctitatem etenim vestram nosse volumus, quod cum memorato duce et Venetis societatem bonam et fidelem insimul habuimus, et eos cooperatores probissimos et efficaces ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii nostri, sicut ipsa opera demonstrant, invenimus, et in futuro desideramus habere, cum et ad regimen imperii nostri et ad subventionem Terræ-Sanctæ, et ad unitatem Ecclesiæ conservandam societas eorum utilis sit et necessaria, nec sine eorum societate et amore imperium nostrum ad honorem Dei et vestræ sanctæ Sedis regi valeat competenter ».

2. Misit etiam suos oratores Henricus Dandu-

¹ Innoc. I. VII. Ep. ccti.

lus Venetorum dux ad Innocentium, ut fœderi contracto Apostolicam auctoritatem adiceret, datisque litteris facti sui in excisa Jadera, atque expugnata Constantinopoli rationem reddidit; cum nimirum urbem longa rebellionis suis imperiis post violata fidei sacramenta se subduxisset, ob quam meritis in eam iras effudisset, nec se, ut ferebat rumor, credidisse, ipsis clientelæ commissam, vel inducere in animum potuisse, Sedem Apostolicam in fidem suam eos arripere, qui se cruce insigniant, ut eam gescent, non ut iter conficiant; deinde impressisse in Constantinopolim impetus suos, præstita prius cautione ab Alexio de adducenda in Pontificis obsequium Græcia; deum iis fidem frangentibus, ac proditione extinctis, novisque tyrannis exorientibus, qui Latinos laccesserunt, felicitate de iis triumphatum; tum demisse efflagitat, ut oratorum petitis placide obsecundet.

« Venerabili in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici Henricus Bandulus Dalmatiæ atque Croatiæ dux, vester humilis et devotus, cum omni devotione servitium.

« Notum ¹ facio sanctitati vestræ, quod cum crucem assumpserim pro servitio Jesu Christi, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ transcandi gratia de Venetiis iter arripuerim, necessitate temporis hyemalis ingruebat, oportuit me cum stolio meo et peregrinorum apud Jaderam hyemare, quæ cum rebellis mihi et Venetiis longo tempore injuste per proditionem contra juramenta præstita (esset), de civitate et civibus, secundum quod moris est, invicem se inimicantium, juste, ut existimavi, sumpsi ultionem. Verum quia, ut dicebatur, in vestra erat protectio, quod ideo non credebam, quia non existimo vos nec antecessores vestros illos sub protectione recipere, qui crucem accipiunt tantum, ut eam portent, non etiam iter perficiant propter quod peregrini solent crucem accipere, sed et aliena inveniant et injuste delinquant, paternitati vestræ contra me et Venetos sententiam excommunicationis placuit promulgare, quam patienter et humiliter sustinimus, usque quo per dominum Petrum tituli S. Marcelli presbyterum cardinalem et sanctæ Romanæ Ecclesiæ legatum, præstita condigna satisfactione meruimus absolutionem secundum ordinationem vestrorum nuntiorum, et scriptorum paginam, vestræ poterit sanctitati clarius innotescere.

3. « Superveniente autem inspiratione divina magis quam humano, ut opinamur, consilio, Alexio filio quondam Isaacii imperatoris Constantinopolitani, cuncti in Romaniam iter arripuimus, et ipsam, sicut Domino placuit, præstita ab eo cautione de obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, expulso Alexio avunculo suo, captaque Constantinopolitana civitate cum magno periculo et labore

curavimus, prius ab Isaacio patre ipsius et parentibus ejus, et pluribus aliis magnatibus civitatis, eadem securitate accepta, quæ cum in dicta promissione mendaces et fallaces existerent, ipsos tanquam inimicantes sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Christianitatis proditores diffidavimus, quibus scilicet patre et filio, per Græcorum proditionem extinctis, aliisque Græcicis sublimatis, Græcorum sustinentes molestias, et infestationes assiduas tam per mare militentium ad nos naves ascensas, ut nostrum navigium combureretur, et diuturna bella inferentium, quam per terram multis variisque modis communicato consilio omnium clericorum et laicorum exercitus, conventionibus quibusdam inter nos et ipsos præmissis, sicut ex tenore exempli dictarum pactationum sanctitas vestra poterit clarius cognoscere, civitatem Constantinopolitanam ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Christianitatis subventionem decrevimus debellandam, quod et Christi suffragante misericordii, vestroque merito, nostroque laborioso studio præcipue præ cæteris viventibus, contra omnium opinionem perfectum est. Capta igitur civitate, multaque strage Græcorum interveniente, Marcoflus, qui tunc erat imperator, cum suis sequacibus de civitate aufugerunt, et secundum inter nos scriptum constitutum et sacramentum adimplevimus. Cognoscat igitur sanctitas vestra, quod ego una cum venerabili populo quicquid fecimus ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et vestrum laboravimus, et in nostra voluntate habemus similiter laborare. Unde supplico sanctitati vestræ, quatenus petitiones quas nuntii mei viri nobiles et discreti, scilicet Leonardus Nangajosus dilectus nobis nepos, et Andreas de Mulin. quos ad pedes sanctitatis vestræ transmittimus, fecerint, benigne exaudire dignetur vestra sanctitas, et effectus mancipare. »

4. *De electione imp. pacta conventa.* — Quænam vero existerint pacta contracta, ex Innocentii Regesto Actisque petenda, nimirum, ut sex ex utraque parte electores ad creandum imperatorem constituerentur, qui si in æquas partes distraherentur, sortis alea jaceretur, qua ratione dirimenda inter eos præda, cæteraque componenda essent ¹. « In nomine Dei æterni. Amen. Nos quidem B. Montisferrati marchio, et Balduinus Flandriæ et Hannoniæ L. Blesen. et Clarimontis, H. Sancti-Pauli comites, pro parte nostra vobiscum, vir inelyte, domine Henrice Dandule, Venetiæ, Dalmatiæ atque Croatiæ dux, et cum parte vestra, ad hoc ut unitas, et firma inter nos possit esse concordia, et ad omnem materiam scandali evitandam, ipso cooperante, qui est pax nostra, et fecit utraque unum, ad ejus laudem et gloriam talem duximus ordinem observandum, utraque parte juramento adstricta. In primis omnes, armata manu, Christi invocato nomine, civitatem expu-

¹ Apud L. dœr. l. vii. Ep. cccii.

¹ Ext. in Vita Innocentii.

gnare debemus, et si divina auxiliante potentia civitatem intraverimus, sub eorum regimine debemus manere et ire, qui fuerint super exercitum prælecti, et eos sequi secundum quod fuerit ordinatum. Totum quidem havere quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci debet et poni in commune, eo loco quo fuerit ordinatum, de quo tamen havere nobis et hominibus Venetis tres partes debent solvi, pro illo havere quod Alexius quondam imperator vobis et nobis solvere tenebatur. Quartam vero partem nobis retinere debemus, donec fuerimus in ipsa solutione cœquales. Si autem aliquid residuum fuerit, debemus per medietatem infer vos et nos dividere, donec fueritis apacati (placati). Si vero minus fuerit, ita quod non possit sufficere ad memoratum delictum persolvendum, undecumque fuerit prius havere acquisitum, ex eo debemus dictum ordinem observare; salvis tamen victualibus, quæ debent observari et dividi tam vestris quam nostris equaliter, ita quod utraque pars possit inde congrue sustentari. Quod autem residuum fuerit, partiri debet in alio havere juxta ordinem prænominatum. Vos etiam et homines Veneti libere et absolute absque omni controversia per totum imperium habere debetis omnes honorificentias et possessiones, quas quondam consuevistis habere, tam in spiritualibus quam in temporalibus, et omnes rationes sive consuetudines quæ sunt in scripto et sine scripto.

5. « Debet etiam sex homines eligi pro parte vestra, et sex pro nostra, qui juramento adstricti, eam personam eligere debent de exercitu, quæ credetur melius scire, et melius posse tenere, et melius scire ordinare terram et imperium ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii, et si fuerint in uno concordēs, illum debemus imperatorem habere, quem ipsi concorditer elegerint. Si vero sex in una parte, et sex in alia concordaverint, sors mitti debet, et super quem sors ceciderit, debemus pro imperatore habere, et si plures consenserint in una parte quam in alia, illum imperatorem habebimus, in quem major pars consenserit; si vero plures partes fuerint quam duæ super quem major pars concordaverit, sit imperator. Debet vero iste imperator habere universam quartam partem acquisiti imperii, et palatium Blachernæ et Buccam leonis: reliquæ vero partes per medietatem inter vos et nos dividantur ».

Cæterum de partito inter eos imperio hæc Guntherus¹: « Provincie autem ejusdem regni in tres partes divise sunt, unam quod ad fiscum regis specialem pertineret, alteram, quam Veneti possiderent, tertiam quæ data est marchioni, Thessalonica videlicet et fines ejus amplissimi ». Flan- dreuses vero Annales tradunt² Balduino Angustum Bonifacium Ferrariensem, Creta Venetis permissa, Thessaliæ regem creasse (1). At quomodo Bonifacius cum Balduino, a quo, ut Niceta³ ait, sese subdlexerat, in gratiam redierit, atque ab omnibus exceptis Thessalonice ingressus, ac potentissimas urbes facili negotio in suam redegerit potestatem, idem auctor enarrat, qui tamen, utpote Latinorum odio flagrans, ipsum in invidiam conjectis criminibus adducit.

6. « Sciendum etiam quod clerici, qui de parte illa fuerint, de qua non fuerit imperator electus, potestatem habebunt Ecclesiæ S. Sophiæ ordinandi, et patriarcham eligendi ad honorem Dei, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et imperii. Clerici vero utriusque partis illas Ecclesias ordinare debent, quæ suæ parti contigerint. De possessionibus vero Ecclesiarum tot et tantum clericis et Ecclesiis debent providi, quod honorifice possint vivere et sustentari; reliquæ vero possessiones Ecclesiarum dividi et partiri debent secundum ordinem præsignatum. Insuper enim jurare debemus, tam ex nostra parte quam ex vestra, quod ab ultimo die instantis mensis Martii morari debemus usque ad annum expletum ad imperium et imperatorem manutenendum ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii. Deinde vero in antea omnes qui imperio remanserint, ipsi imperatori adstringi debent juramento secundum bonam et rationabilem consuetudinem, et illi qui tunc imperio remanserint, ut prædictum est, jurare debent, quod firmas et stabiles partes et rationabiles partitiones quæ factæ fuerint habebunt. Est autem et sciendum, quod a nostra et vestra parte duodecim homines vel plures pro parte eligi debent, qui juramento adstricti, feuda et honorificentias inter homines distribuere debent, et servitia assignare, quæ ipsi homines imperatori et imperio facere debent, secundum quod illi bonum videbitur et

¹ Gunth. hist. Const. apud Can. antiq. lect. tom. v. — ² Jacob Meyer. Annal. Flandr. an. 1201. — ³ Nic. Chou. Annal. I. III.

(1) Bonifacii Ferrariensis rebus lucis plurimum affundit Historia Ferrariensis Beneventi de S. Georgio, vulgata Rer. Italic. tom. xxxiii, in qua Instrumentum inseritur, quo Bonifacius vendit Venetis insulam Crete et regnum Thessaliar. Hanc Creta insulam habuisse se testatur « per Alexium imperatorem, filium Isaac prædefuncti imperatoris, pro centum millibus iberperis, quæ nihil date fuerunt per suprascriptum Alexium imperatorem », solvi autem sibi a Venetis condidit « Lutas possessiones a parte Occidentis, quarum redditus decem millia iberperia auri » in singulos annos referant. Datum est Instrumentum in suburbio « Adrianopolitane civitatis, Indictione VII, anno Mccvii, die XII intrante mense Augusti ». Venditionem tamen illam exitu suo caruisse ad Thessaliæ regnum quod attinet, notat Historie illius scriptor, eo quod, ait, non diu post confectum Instrumentum Henricus Dandulus Venetorum dux, quocum Bonifacius transegerat, diem clausit, neque conducta soluto a Venetis præstita fuit. Si venditio ista usque ad Henrici Danduli mortem substitit, errat profecto auctor Annalium Flan- dreusium, qui regis Thessaliæ titulo a Balduino insensatum fuisse Bonifacium testatur; etenim si regno illo cessit in commodum Venetorum, cur regis Thessaliæ titulum sibi arrogaverit. Nec sane usque ad diem illum Augusti rex ductus fuerat, cum in eodem Instrumento, marchio, non rex appelletur. Post illud tempus usque ad captivitatem Balduni Dandulii vitam prorogavit, adeoque et pacta venditio nondum recessit fuit, si vera prodit Beneventus in Ferrariensi Historia; quæ perseverante, nonquam regis Thessaliæ dignitas Bonifacio conferri potuisset. Inim, ergo superest, sive venditionem hanc ante obtulum Dandulii, et Balduni captivitatem abruptam fuisse, sive regis Thessaliæ titulum ab Henrico imperatore priusquam, non vero a Balduino Bonifacium accepisse.

conueniens apparebit. Fendum vero, quod unicuique assignatum fuerit, libere, et absolute possidere debet de hærede in hæredem tam in masculino quam in femina, et plenam habeat potestatem ad faciendum inde quicquid fuerit suæ voluntatis, salvo tamen jure et seruitio imperatoris et imperii. Imperator vero reliqua seruitia facere debet, quæ fuerint facienda, præter ea quæ ipsi facient, qui fenda et honorificentias possidebunt, secundum ordinem sibi iniunctum. Statutum est etiam, quod nemo hominum alicujus generis, qui communem guerram uobiscum et successoribus vestris, vel populo Veneto habuerit, recipiatur in imperio, donec guerra illi fuerit pacificata. Teneatur etiam utraque pars ad dandum operam bona fide, ut hoc a domino papa possit impetrari, ut si aliquis contra hanc institutionem ire tentauerit, sit excommunicationis vinculo innodatus. Insuper imperator jurare debet, quod firmas et stabiles partitiones et dationes quæ factæ fuerint, irrevocabiliter habeat secundum ordinem superioris distinctum. Si vero aliquid in istis omnibus fuerit addendum vel minuendum, in potestate et discretionem vestram, et uestrorum sex consiliatorum, et domini marchionis, et ejus sex consiliatorum consistat. Sciendum est etiam, quod vos, præfate domine dux, non debetis imperatori, qui fuerit electus, vel imperio ad aliqua seruitia facienda juramentum præstare, propter aliquod datum vel fendum, sive honorificentiam, quæ uobis debeat assignari, tamen illi, vel ille, quem vel quos loco uestro statueritis super his, quæ uobis fuerint assignata, debeant juramento teneri ad omne seruitium imperatori et imperio faciendum juxta omnem ordinem superioris declaratum. Dat. anno Domini MCCV, mense Martii, Indict. VI ».

7. *Gesta Latinorum apud Constantinopolim arguit Innocentius.* — Subdunt Gesta Pontificem iis acceptis ancipiti animo, ut in re gravissima fluctuantem, de deliberandum non modo cardinales, uerum alios prudentia spectatissimos coegisse. Torquebat enim Pontificis animum, multa in iis fœderis legibus iniqua contineri, ac maxime grauari clericos opprimique; tum gravissima scelera in expugnatione Constantinopoleos patrata, et cruce-signatos Christianorum terras, qui ipsos itinere in Terram-Sanctam non arceant, contra Apostolicum imperium inuasisse. Contra teniri crimen delerive uidebatur ob Græcorum perfidiam, qui ab Ecclesia se diuulserant, openque Terræ-Sanctæ laboranti ferre rogati ab Innocentio respuerant, atque Alexii tyrannidem defenderant, qui imperio fratrem iniuste depulerat. Sed opponi poterat ipsos accipiendæ nulla ipsis potestas ac provincia commissa fuisset. Re ergo utramque in partem prudentissimorum examine librata ad marchionem Montisferrati, qui Sedem Apostolicam de ea re consuluerat, graves litteras exarauit ¹:

« Innocentius, etc.

« Vos nullam in Græcos jurisdictionem aut potestatem habentes, a puritate uoti uestri temere declinasse uideamini, dum non contra Sarracenos, sed contra Christianos arma mouistis, non intendentes ad recuperandum Jerusalem, sed Constantinopolim occupandum, terrenas opes cælestibus diuitiis preferendo. Illud quoque longe grauius reputatur, quod quidam nec religioni, nec ætati, nec sexui pepercerunt, sed fornicationes, adulteria, et incestus in oculis omnium exercentes, non solum maritalitas et uiduas, sed etiam matronas, uirgines, Deoque dicatas exposuerunt spurcitiis gartionum. Nec imperiales sufficit diuitias exhaurire, ac diripere spolia maiorum pariter et minorum, nisi ad Ecclesiarum thesauros, et quod grauius est, ad ipsarum possessiones extenditis manus uestras, tubulas argenteas de altaribus rapientes, et uiolatis sacrariis, cruces, icones, et reliquias asportantes, ut Græcorum Ecclesia quantumcumque persecutionibus affligatur, ad obedientiam Apost. Sedis redire contemnat, quæ in Latinis nonnisi perditionis exempla, et opera tenebrarum adspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes. Tu uero contra jurisdictionem et potestatem indebitam, uel potius usurpata Apostolicæ Sedis legati consilium allegasti, tanquam ex eo uobis licerit cum præfato adolescente ad restituendum sibi Constantinopolitanum imperium proficisci, quamuis et id potueritis allegare, quod cum uos uictualium defectus urgeret, sine quibus non poteratis uotum crucis implere, licuerit uobis propter causam adeo necessariam operas uestras illi locare, qui iustam causam prosequi uidebatur, præsertim cum per hoc intenderitis finaliter ad Terræ-Sanctæ succursum, et Apostolicæ Sedis augmentum: cumque pollicitam uobis et debitam negauerint illi mercedem, iuramentis et pactis penitus uiolatis, quintem armis, igne, dolo et toxico uos sæpius attentauerint, tanquam in arcto positi tracti fuistis, ut contra schismaticos, et perjuros debita uobis iniuste negantes exerceretis debitam uilitionem. Diuum enim uidetur fuisse iudicium, ut qui famidum misericorditer tolerati, et toties non solum ab aliis, sed etiam a nobis studiose commoniti noluerunt redire ad Ecclesiam uersitatem, nec nullum Terræ-Sanctæ subsidium impertiri, per eos, qui ad utrumque pariter intendebant, amitterent locum et gentem, quatenus perditis male malis, terra bona bonis agricolis locaretur, qui fructum reddant tempore opportuno.

8. « Quia uero iudicia Dei nonnunquam adeo sunt occulta, ut a Propheta dicantur abyssus multa, ita ut et Apostolus exclamare cogatur: O altitudo diuitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus et investigabiles viæ ejus! quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? nos de tam profundo iudicio nolentes temere iudicare, præsertim antequam de ueritate negotii plenius instruamur, cum

¹ L. B. VII. Ep. CCXVI. Eadem etiam in Gest. Innocenti.

et illi poterint jure puniri propter peccatum quod commiserunt in Deum, et vos nihilominus injuste punire propter odium quod exercebatis in proximos, si tamen proximi sint dicendi, qui proximare contemnunt, cum et propter justam illorum poenam forsam justam Deus dederit vobis mercedem, juxta quod dixisse legitur in Propheta: Quia servisti mihi in Tyro, dabo tibi Ægyptum: unde Assur virgini sui furoris appellat; illud omissis dubiis tibi præ cætero duximus respondendum, in uno pariter et eodem tam Terræ-Sanctæ, quam Apostolicæ Sedi, necnon animæ tuæ salubriter consulentes, ut sub timore Domini, et spe veniæ terram divino judicio acquisitam teneas et defendas, et tenendam ac defendendam acquiras, populos tibi in justitia regens, sub pace conservans et religioni conformans; ita ut Ecclesiastica bona restituas secundum propriam facultatem, poenitens et satisfaciens de commissis, etc. » Hæc Pontifex ad marchionem Montisferrati, qui oratorem cum litteris¹ omni officio plenus miserat ad Innocentium, ut de rebus gestis faceret certiores, Epistolæ titulus hic est: « Sanctissimo patri et domino Innocentio divina providentia summo Pontifici, suus Bonifacius marchio Montisferrati, Dei gratia regni Thessalonicensis et Crætæ dominus, cum opato pedis osculo tam devotum obsequium quam paratum ». Cui² Innocentius de ejuſ erga Apostolicam Sedem pietatis studio: « Gaudemus in Domino quod progenitorum tuorum vestigiis inhærendo sicut nobis tuis litteris intimasti et dilectus filius de Argento miles et nuntius tuus nobis retulit plenius viva voce, in Apostolicæ Sedis devotione persistis, et tam personam quam terram tuam nostris benefactis et mandatis exponis ». Præterea Mariæ ejusdem marchionis uxori est gratulatus³, quod Græcorum ritibus abjectis Latinos amplexa esset. Fuerat illa nupti tradita Isaacio imperatori, de quibus nuptiis agit Niceta, eamque Mariam Pannoniam appellat, ac licet ex Ungarorum regis stirpe nata, ita Græcis ritibus assueverat, ut iis pertinacissime adhæresceret, extinctoque Isaacio post captam Constantinopolim marchionis Montisferrati in matrimonio collocata pristinos ritus exuere recusaret, sed tandem emollita ad Latinam Ecclesiam se traduxit, cui Apostolicam gratiam et clientelam flagitanti Innocentius est pollicitus.

9. Quod ad allatas cruceſignatorum pactiones attinet, duas ex iis irritas esse jussit infregitque Innocentius⁴: alteram qua statutum, ut Ecclesiarum, possessiones, reservata clericis portione qua honorifice vitam sustinerent, Francos inter Venetosque dividerent, alteram qua decretum ut ad eam partem e qua delectus non foret imperator, electio patriarchæ spectaret; et quidem de prima ita Innocentius Dandolo Venetorum duci⁵: « Cum Ecclesiarum thesauros non sine creatoris offensa

manus diripuerit violenta, majorem culpam incurrerent, qui spoliatis thesauris Ecclesias suis possessionibus mutilarant, nec decreet Apostolicæ Sedi illos hoc modo defendere, qui sic Ecclesiasticam offenderent dignitatem. Præterea cum ad honorem Ecclesiæ Romanæ hujusmodi sint initæ petitiones, et fere in singulis hoc expressum, ut ad honorem ejus omnia provenirent, nec debuimus, nec potuimus confirmare, quod contra juramentum ab utraque parte communiter præstitum honori Sedis Apostolicæ derogaret ». Flagitanti præterea Dandolo duci, ut ob ætatis graviora incommoda nuncupato expeditionis Jerosolymitanæ voto solveretur, his officiosis verbis suscepta religione ipsum liberatum negavit Innocentius: « Attendentes, quod tuæ circumspectio probitatis, subtilitas vivacis ingenii et consilii maturitas sanioris exercitui Christiano multum sit in posterum profutura, cum imperator prædictus, et cruceſignati studium et sollicitudinem tuam vehementer extollant, et inter homines de tua præsertim discretionem confidunt, petitioni hujusmodi ad præsens non duximus annuendum, ne vel nobis imputaretur ab aliquo, si hac occasione dissolveretur exercitus in Terræ-Sanctæ subsidium preparatus, vel tibi posset ab aliquo derogari, quod non in obsequium Crucifixi assumpseris signum crucis, si tuam et tuorum jam ultis injuriam non ulcisceris opprobrium Jesu Christi, et debellatis hostilibus tuis hostes fidei negligeres debellare. Verum cum sicut credimus, cruceſignati adhuc peregrinationis propositum differre proponant, et ad solidandum imperium remanere amplius in partibus Romanie, circa statum tuum et necessitatem exercitus, cogitabimus amplius et statuemus, dante Domino, quod videamus expedire ».

10. *Imperio Orientali et imperatori favet et consulit.* — Parlo cæterum a Latinis Græcorum imperio non mediocri lætitia Innocentius, qui oppugnari illud incussis gravissimis censuris veterat, est delibutus, cum debellandæ facilius Mahumeticæ in Syria superstitionis spes egregia arri-deret, atque ad illud retinendum conatus suos duxit collocandos, justoque a numine supplicio ob Ecclesiæ Romanæ conjunctionem tandiu spretam percussos censuit, ut ex ipsius litteris¹ ad Rhemensem archiepiscopum, cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum, ac suffraganeis datis patebit. « Postquam Græcorum populus rupto vinculo pacis ab unitate discessit, elanguit, et circa fidem renuens confiteri, quod Spiritus sanctus, qui est unitatis equalitatisque connexio, procedat a Filio, sicut a Patre procedit. Quia igitur circa Processionem Spiritus sancti profiteri renuit unitatem, merito tenebras mortis incurrit, cum ipse Spiritus omnem doceat veritatem, sicut Filius in Evangelio protestatur, spirituali etenim intellectu privatur, quia peccavit in Spiritum, fermentum non ejecit a domo, ut epu-

¹ Lib. VIII. Ep. LIX. — ² Ep. LVIII. — ³ Ep. CXXXIV. — ⁴ Inn. I. VII. Ep. CCVIII. — ⁵ Regest. post camd. Ep.

¹ Ep. LXX.

laretur in azymis sinceritatis et veritatis, sed veteri fermento relento corpus Christi, quantum in ipso est, comedit fermentatum, etc ». Post hæc de imperii translatione e Græcis schismaticis in Latinos Catholicam fidem profitentes agit, addique de Balduino locutus : « Hic igitur sublimatus mirabiliter, nobis humiliter supplicavit, ut Apostolicæ Sedis devotos clericos simul ac laicos nobiles et ignobiles ejustilibet conditionis et sexus Apostolicis dignaremur exhortationibus invitare, ut ad ipsius accedant imperium, ab eo secundum qualitates, et merita personarum gratas divitiis recepturi. Attendentes igitur, quod mutatio hujus imperii dexteræ mutatio sit Excelsi, et ab eo factum sit istud, qui tempora mutat, et transfert regna, cum per illud Terræ-Sanctæ possit utilis subveniri, quin potius cum per illud ista creditur posse recuperari, fraternitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus tam clericos quam laicos effeciter inducatis, ut ad capescendas spirituales pariter et temporales divitias ad præfatum imperatorem accedant, qui, ut ejus verbis utamur, cum sufficiat universis, quos ad eum Christianæ religionis zelus adduxerit, singulos vult et potest secundum status suos, varietatemque natalium et augere divitiis, et honoribus ampliari, etc. » Cæterum inscriptæ sunt hæc litteræ in hujus anni legesto ¹ Rhemensi archiepiscopo sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinali, et Apostolicæ Sedis legato, ejusque suffraganeis, et in eandem rationem, ut ibi sublitur, ad Rothomagensem, Bituricensem, Viennensem, Senonensem, Burdegalensem, Lugdunensem, et Turonensem archiepiscopos, eorumque suffraganeos scriptum. Unde corrigendus est in Actis ejusmodi præfixus Epistolæ titulus : « Scribitur prælatis Romanæ », non enim illis, sed Occidentalibus præsulibus hæc litteras misit Innocentius, quod non solum ex modo dictis, verum ex ipso quoque contextu apparet.

11. Quid vero a Balduino imperatore rogatus ad universos Galliæ archiepiscopos, episcopos, cæterosque præsules scripserit, ab eodem Pontifice referi aude, qui religiosissimi principis pietatem sempiternis monumentis consecratam reliquit ²; postularat enim ab Innocentio, ut viros pietate spectatissimos ad excolendum ipsius imperium, ac libros sacros transmitteret, cui Pontifex ita est obsecutus : « Volentes imperatorem eundem tanto benignius in suis petitionibus exaudire, quanto majorem in majoribus frequenter sumus ejus fidei sinceritatem experti, vestras universitates rogo atque hortor, per Apostolica vobis scripta monentes, quatenus pium ejus desiderium, quantum in vobis fuerit, promoventes, de singulis ordinibus viros moribus, scientia commendandos, ac in religione ferventes ad partes illas destinare curetis, per quos novella illa plantatio in disciplina Domini

erudita fructum reddat suis temporibus opportunum, et quod in eis est mirabiliter inceptum, ad laudem et gloriam Redemptoris mirabilibus consummetur. Memoratos quoque libros, quibus non solum abundare sed superabundare vos novimus, ad partes illas saltem pro exemplaribus mittere procuretis, ut et vestra abundantia illorum inopiam supplicet, et Orientalis Ecclesia in divinis laudibus ab Occidentali non dissonet, sed sicut est unus Deus, et fides una, ita uno ore ipsum laudet et glorificet Oriens et Occasus. Dat. octavo kal. Junii ». Hæc Innocentius; ejusdemque argumenti ad cunctos Parisienses magistris, atque scholasticos litteras dedit ¹ ad litterarum studia instauranda, ut perique Balduino imperatore id exoptante atque exposcente in Græciam trajiceret; præterea Orientali consulens imperio, clero ac populo Christiano in exercitu Constantinopoli versanti injunxit ², ut ad illud in Apostolicæ Sedis observantia atque in Latinorum fide retinendum, moram in Romanæ partibus ad annum facerent, ni forte aliter res Terræ-Sanctæ exposcerent; pergunt Gesta.

12. « Præfatus autem Balduinus, comes Flandriæ, postquam ad Constantinopolitanum imperium extitit sublimatus, per nuntios et apices suos vocavit ad se præfatum Petrum tituli S. Marcelli presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, in Hierosolymitana provincia existentem, ut accedens in Græciam de personis et rebus Ecclesiasticis auctoritate Apostolica ordinaret. Porro cum sæpe dictus Goffredus tituli S. Praxedis presbyter cardinalis, similiter Apostolicæ Sedis legatus, nollet ibi remanere, pest illum ambo pariter recedentes Constantinopolim accesserunt, facti prius sex annorum tregua cum Sarracenis, et tanta eos secula est multitudo, non solum laicorum, sed etiam clericorum, quod alienigenæ pæne omnes et indigenæ multi Hierosolymitanam provinciam deserentes Constantinopolim adierunt: sed præfatus Goffredus modicam faciens ibi moram, per Thessalonicam, ubi cum marchione Montisferrati est aliquamdiu commoratus, ad Sedem Apostolicam est reversus ». De reditu Goffredi mentionem fieri audivimus in supra allatis Innocentii papæ ad Montisferrati marchionem litteris: graviter vero tulit Innocentius legatum ita Syriam in magnum discrimen adductam deseruisse, ipsumque facti arguit destitula provincia, ob quam crucem induerat, Constantinopolim opum cupiditate advolasse: « Ecce quod verebatur accidit, et quod timuimus jam venit, nam præter id quod bonæ memoriæ patriarcha Hierosolymitano tunc temporis viam universæ carnis ingresso Ecclesia Hierosolymitana vacabat, et ex guerra quæ tunc inter charissimum in Christo filium nostrum regem Armeniorum illustrem et Tripolitanum comitem super principatum Antiochenum vertitur, inter Christianos

¹ Innoc. I. VIII. Ep. LXX. — ² Ep. LXXI.

¹ Ep. LXXII. — ² Ep. LXIV.

æmulatio quædam erat, postmodum ex inçlytæ recordat. A. regis Hierosolymitanum et filii ejus obitu improvise regnum Hierosolymitanum pæne penitus omni est regimine destitutum ». Eadem repetit alia Epistola hoc ipso anno data infra adducenda ¹; at de regis interitu Robertus de Monte hoc anno hæc historia tradidit ²: « Moritur Ilamericus magno illius Christianitatis damno ». Queritur postea Pontifex traxisse secum Christianos Syros, atque ad mali cumulum crucesignatos perperam Hierosolymitanæ perfectionis voto liberasse ea lege, ut anno integro pro stabiliendis Constantinopolitani imperii rebus arma gestarent, tum de ipsorum sceleribus queritur.

13. « Ecce quod cum mœrore referimus et rubore, unde videbamur hæcenus profecisse, defecimus et angustamur, unde credebamus potissimum dilatari: quomodo enim Græcorum Ecclesia quantumcumque persecutionibus affligatur, ad unitatem Ecclesiasticam, et devotionem Sedis Apostolicæ revertetur, quæ in Latinis nonnisi perditionis exemplum, et opera tenebrarum adspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes. Illi etenim, qui non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi querere credebantur, gladios quos exerere credebantur in paganos Christianorum sanguine eruentantes, nec religioni, nec ætati, nec sextui pepererunt, incestus, adulteria et fornicationes in oculis omnium exercentes, et tam matronas quam virgines etiam Deo dicatas exponentes spurcitijs gartionum. Nec sufficit eisdem imperiales divitias exhaurire, ac diripere spolia principum et minorum, nisi ad thesaurum Ecclesiarum, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderent manus suas, tabellas argenteas etiam de altaribus rapientes, et inter se confringentes in fausta violantes sacraria et cruces, et reliquias adspontantes ». Ex his atque ex supra allatis totidem pæne verbis Pontificis ad Montisferrati marchionem litteris cernere est Nicetam Choniatam ³ ejusmodi facinora in Græcos perpetrata jure exprobare, quamvis ea duces vetuissent, ut idem auctor testatur; etenim nobilem puellam a raptore quodam vindicans, sic milites nostros compellavit: « Vos enim edixistis, ne conjugatæ mulieris aut virginis aut dedicatæ Deo puellæ, vel impudicæ adspectu, si caveri possit, quisquam contaminetur, et jurjurandum ea de re sanctissimum dedistis ». Pergit Innocentius: « Non sit ergo in ore tuo verbum Domini alligatum, nec sis tanquam canis mutus latrare non valens, sed hoc loquere publicæ ac coram omnibus protestare, ut tanto te amplius pro Deo et propter Deum objurantem inveniant, quanto magis te invenerunt hæcenus negligentem ». Hæcenus Pontificis Epistola, sed mutila; nam in hujus anni Regestis alijectum ⁴: « Super absolutione autem ductis et po-

puli Venetorum contra formam Ecclesiasticam perperam attentata, non arguimus te ad presens, cum per alias litteras super hoc ad te specialiter destinatas te duxerimus arguendum ». Sic ipse; non extat, quod viderim, hujusmodi Epistola, inde tamen Innocentii Vitæ scriptor ea quæ supra suo loco retulimus, monumentis videtur consignasse; pergunt Acta: « Recepto ab eis (Venetis scilicet), secundum formam Ecclesiæ juramento, fecit illos absolvi, quamvis in nullo satisfecerint de commisso, malens eos habere claudos quam mortuos, præsertim ne ipsorum contagium cæteros inquinaret ».

14. *De legato Constantinopolim misso et de patriarchæ consecratione.* — Quod ad Benedictum cardinalem attinet, quem Constantinopolim misit Pontifex, illum Balduino imperatori ¹ ac præsulibus ² in Constantinopolitano imperio commorantibus plurimum commendavit, ubi nonnulla eleganter præfatus de Ecclesiæ unitate, quæ inconsulti illa Christi tunica adumbrata erat, deque Græcorum erroribus, quibus miserrime erant involuti, subdit translato imperio sacerdotum transferri necesse esse, ac se quidem ad Ecclesiam illam in optimo statu collocandam, si rerum gravitas ac moles quam sustinebat non obstaret, eo profecturum, sed cum votis morem gerere non possit, cardinali sit. S. Susanne legato vires suas demandasse. Legato etiam dato hoc ipso anno XII kal. Junias Diplomate multa ad ejus legationem spectantia privilegia concessit ³; exinde ad eundem cardinalem legatum de Constantinopolitani Ecclesiæ componendis scripsit ⁴, quod cum ad concordiam inter Francos et Venetos servandam Apostolica Sedes minus probe instituta confirmasset, ut quæ illicite decreta fuerant Pontificia auctoritate justa esse inciperent, atque ob id patriarchatum Veneto contulisset, ita alia sacerdotia, quæ Francis clericis fuerant attributa, si patriarcha obisteret, iis concedi operam daret. Jam vero quid de patriarcha, ejusque electione Innocentii Res Gestæ tradant, in medium afferamus: « Quæter autem, inquit, fuerit ad electionem patriarchæ processum, ex litteris domini papæ colligitur evidenter in hunc modum imperatori directis ⁵: Postquam dextera Domini, quæ glorificata est in virtute, etc. » Nos earum loco contrahendas in pauca eas censuimus, quas ad elerum dedit ⁶, e quibus historiæ veritas pulchrius ac jucundius efflorescet.

15. Hortatus est ergo Ecclesiasticos, qui Constantinopoli agebant, ut patriarcham debito honore exciperent, deque ejus electione disserens eam se diligenti examine discussisse ait, et contra canones celebratam reperisse non vitio personæ, cujus virtus et doctrina perspectæ exploratæque Sedi Apostolicæ essent, nec ob aliquorum repugnantiam, sed propterea cum viri laici quantumvis pii nulla au-

¹ Innoc. I. VIII. Ep. CXXIV. — ² Rob. de Monte Append. ad Sig. an. 1205. — ³ Nicet. Chron. Annal. I. III. — ⁴ Innoc. I. VIII. Ep. CXXV.

¹ Innoc. I. VIII. Ep. LVI. — ² Ep. LVII. — ³ Ep. LXIII. — ⁴ Ep. CXXXIII. — ⁵ Lib. VII. Ep. CCIV. — ⁶ Lib. VIII. Ep. LVV.

ctoritate in res sacras polleant, nullius principis jussu, Apostolico non expectato, eligi jure potuissent, verum cum electus tantæ gerendæ dignitati pares virtutes afferat, atque absens rei que inscius ad patriarchatum vocatus sit, velit que Sedes Apostolica, ad quam componendæ illius Ecclesie jus spectet, idoneum virum præficere, tum devincere sibi Venetos, ut ad obsequium Christi promptiores advolent, cum etiam inter victores conventum fuerit, ut ex ea parte eligeretur patriarcha, e qua imperator electus non fuisset: se eadem Eccl. Constantinopolitana administrationem commisisse. Imperatorem quoque parum discrepanti litterarum sententia¹, ac Dandulum Venetorum ducem excitavit, ut patriarchæ debitum honorem atque observantiam impenderent, ejus eligendi secuto tempore normam prescripsit, nimirum ut cum Ecclesiam vacare contingeret, conventualium Ecclesiarum prælati in Ecclesiam Sanctæ-Sophiæ una cum canonicis convenirent, atque is ad dignitatem efferretur, in quem majoris vel senioris partis suffragia occidissent.

46. Itaurienda nobis jam est ex Actis Innocentii historiæ veritas, deque Constantinopolitani patriarchæ consecratione Romæ a Pontifice celebrata agendum: « Idem igitur, inquit, dominus Innocentius prælatum Constantinopolitanum electum sabbato Quatuor Temporum Quadragesimæ in diaconum ordinavit, et in sabbato hebdomadæ medianæ in sacerdotem promovit, et sequenti Dominica Romæ apud Sanctum-Petrum in episcopum consecravit, ac postmodum contulit ei pallium, in signum videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore beati Petri Apostoli sumptum, recepto ab eo fidelitatis et obedientiæ juramento, sub ea forma jurandi antiqua et approbata, secundum quam primates et metropolitani solent in susceptione pallii Romano Pontifici et Ecclesie Romanæ jurare, privilegium sibi sub hæc forma concedens: Prærogativa dilectionis et gratiæ, quam Apostolica Sedes exhibuit Ecclesie Bizantinæ, cum eam in patriarchalem sedem erexit Ecclesiasticæ plenitudine potestatis quam non homo, sed Deus, imo verius Deus homo in beato Petro Ecclesie Romanæ concessit, evidenter attestat, et quod Romanus Pontifex ejus vicarius sit ostendit, qui et primos novissimos, et novissimos facit primos. Sane cum eadem Ecclesia, quæ tunc Bizanzena, nunc autem Constantinopolitana vocatur, nec nomen, nec locum inter Sedes Apostolicas haberet, Apostolica Sedes fecit ei nomen grande juxta nomen magnorum, qui sunt in terra, et ipsam quasi de pulvere suscitavit, usque adeo sublimavit, ut eam tam Ecclesie Alexandrinæ, quam Antiochenæ, ac Hierosolymitanæ dignitatis privilegio antecederet, atque post se præ cæteris exaltaret; ita quod cum multæ filiæ divitiis congregarunt, hæc sola per matris gratiam specialem supergressa fuerit universas.

Licet autem eadem Ecclesia interdum ab obedientia Sedis Apostolicæ declinarit, quia tamen ad eam per Dei gratiam humiliter est reversa, tuis precibus annuentes, eandem Ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub beatri Petri et nostræ protectione suscipimus, et præsentis scripti pagina communimus ». Adjecta sunt in Regesto Pontificio plura privilegia, quemadmodum a margine adnotantur², eademque die data, nempe « Romæ apud Sanctum-Petrum III kal. Aprilis Innocentii Pontificatus anno viii ». Subdit, qui Acta conscripsit: « Idem igitur patriarcha Venetiæ est reversus, ut inde Constantinopolim navigaret: sed a Venetis est compulsus quasdam cum eis facere illicitas pactiones, quæ cum ad summi Pontificis notitiam pervenissent, eas omnino cassavit, sicut per litteras eidem patriarchæ directas apparet ». Sed de his fusius anno sequenti.

47. *Latinorum clades et Balduini captivitas.*

— Felicia et beta hæc, quæ enarravimus, tristes ac funesti casus insecuti confuderunt, quippe divini moniti, in die bonorum³, ne immemor sis malorum, Latini oblii, prosperis secundisque elati, insolenter sese gessere, atque adeo reprimi meruere, de quo hæc Gesta Innocentii: « Cum autem Latini jam pro majori parte Constantinopolitanum oblinuissent etiam imperium, et in omnibus eis prospere successisset, ita ut terror ipsorum quasi fulgur de caelo ceciderit, non solum in Græcos, verum etiam in paganos, ipsi prosperitate nimis insolentes effecti, post vanitates suas libere declinare cœperunt, et Dominum ad iracundiam pravis operibus incitare. Unde quid eis merito peccatorum suorum venerit, ex litteris Henrici fratris imperatoris summo Pontifici destinatis penditur manifeste.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio², Dei gratia summo Pontifici, Henricus frater imperatoris Constantinopolitani et moderator imperii, cum debita reverentia, humili et devoto pedum osculo.

« Cum universum Christiani exercitus progressum, et laborum peregrinationis nostræ seriem paternitati vestræ per multiplices litteras et nuntios frater meus et dominus imperator usque ad Martium elapsum novissime satis lucide significaverit, eventus nostros ex tunc prioribus multum dissimiles, imo peccatis nostris exigentibus nimis miserabiles, vobis tanquam patri et domino dignum duxi propalare. Contigit Græcos, qui ex innata malitia, et perfidia consueta, post omne genus securitatis et cautionis conditionem se semper pronos exhibent, statim post dimissionem nuntiorum ad vos ultimo directorum proditorem, quam pridem mente conceperant, rebellionem contra nos facta, delogere manifeste. Quo comperto, frater meus et dominus imperator opportune patrum

¹ Lib. vii. post eand. Ep. cccv.

² Innoc. I. viii. Ep. xix, xx, xxi, xxii, xxiii, xxv. — ³ Ecl. xl. — ³ Apud Innoc. I. viii. Ep. cxxix.

cioribus comitatus, quippe nobis per munitiones et marchias pro magna parte dispersis, contra caput rebellionis, Adrianopolim videlicet, quæ civitas est Græciæ munitissima et montibus tantum interpositis, Blachorum affinis populis, ulciscendi animum intendens urbem regiam egressus est. Erant tunc temporis sic divisi: marchio Montisferrati ultra Thessalonicam erat cum multis, ego ex altera parte brachii S. Georgii eram apud Andromiticum cum non paucis, Paganus de Aurelia et Petrus de Braceel versus Niceam ex eadem parte, E. de Tric. apud Philippopolim cum pluribus et alii alibi per loca et munitiones dispersi. Porro audito a Joannitio Blachorum domino, quod Latini in tanta virorum paucitate civitatem prædictam obsedissent: quem etiam Græci in auxilium sum, occulte tamen, ut magis læderet, evocant, irruit subito Blachus ille Joannitius in nostros cum multitudine Barbarorum innumera, Blachis videlicet, Commanis (Cumanis) et aliis, quibus etiam nimis improvide obviam exeuntibus nostris, et remotius quam oporteret instantibus, et per inimicorum insidias tandem vallatis undique, prohdolor! dominus imper. comes Ludovicus, Stephanus de Pertico, et quidam alii barones et milites, quod non sine sanguinearum lacrymarum effusione referre valeo, tanta obruti multitudine, non sine damno tamen illorum, ab inimicis intercepti sunt, nescimus revera, qui capti fuerint, qui occisi: accepimus tamen ab exploratoribus nostris certissimis et fana veridica, quod dominus meus imperator sanus teneatur et vivus, qui ab eodem Joannitio satis, ut asserunt, pro tempore honorabiliter procuratur cum quibusdam aliis, quos tamen adhuc expresse nescimus nominare.

18. « Scitis autem quod ab ea die, qua Græcorum fines ingressi fuimus, usque ad diem infelicis illius congressus, quantacunque nobis et nostris occurreret multitudo, licet aliquando nostri paucissimi fuissent, cum triumpho tamen semper et victoria recesserunt. Inestimabiliter vero jacturam, quam tunc nobis dolemus et plangimus accidisse, ex inconsulta nostrorum audacia, et peccatorum nostrorum meritis credimus contigisse. Illi itaque qui elapsi a prælio manus inimicorum evaserunt, consilio abbreviato cum iis, qui ad tentoria servanda remanserant, absque alio damno ab obsidione recesserunt; quibus tendentibus ad urbem regiam, et tam inopinabiliter desolatis, tantam Dominus subito dedit consolationem, ut quasi in momento omnes simul quotquot dispersi fuerant, tanquam convocati a Domino, apud civitatem quamdam quæ dicitur Rodestec convenirent. Marchio tamen feliciter et victorioso in suis marchis, E. de Tric. in suis partibus per Dei gratiam incolumis morabatur et indeminis. Inspecit igitur ibidem nostrorum viribus, urbes et castella ex tunc munire cepimus, quæ contra Græcorum rebellionem tenere posse videbamur, et inter agendum Constantinopolim usque profecti sumus ».

19. De Græcorum a Latinis defectione, Adrianopoli a Balduino imperatore obsessa, princepsque ipso a Blachis devicto et capto, fuse agit Niceta Choniata, qui ait nostros profligatos quindodecimo Aprilis die, Indictione octava, anno ab orbe condito sex millesimo septingentesimo tertiododecimo, Christi scilicet millesimo ducesimo quinto. Quod de Hugone S. Pauli comite nunc neque posthac mentio fiat, ea est ratio, quia jam ante, ut idem auctor testatur, defunctus fuerat, atque in Manganio monasterio, et S. Serenæ Augustæ monumento sepultus. Cæterum alios inter, qui ex hostium manibus evolarunt, seque Constantinopolim recepere, Henricus Dandulus Veneticarum dux aufugit, quem Nicetas more suo carpens, omnium Romanorum (Græcorum nempe) cladum præcipuum auctorem, versutissimumque proclamat. Addit Nicephorus Gregoras¹, qui historiæ suæ initio hanc Bulgarorum victoriam, Balduinique captivitatem recenset, eundem ducem, haud multo post ex vulneribus in pugna acceptis diem obiisse. Pergit Henricus aller ad Innocentium.

20. « Licet itaque in personis amissis infortunium lugubre nobis acciderit, speramus tamen in Domino, et audenter confidimus, quod inimicorum nostrorum insidias et assultus, diutius, volente Domino, suslinere poterimus, et etiam de longinquo subventionem et auxilium expectare. Ecce tamen quod verebamur hoc accidit, et quod fama canebat publica, quoque per litteras ipsius Blachi, confederationem ipsius cum Turcis et cæteris crucis Christi inimicis continentes, edocti fuimus, quas etiam a nobis cum nuntiis ipsius interceptas Apostolatus vestro in utraque lingua transmisi-mus, etc. » Ardentissimis ab Innocentio contendit precibus, ut Constantinopolitani imperii patrocinium suscipiat, cum ita illius causa cum Terræ-Sanctæ recuperatione conjuncta sit, ut inde arma in Sarracenos verti facile possint, et religionis fines latius circumferri, coque amisso Terra quoque Sancta demum a Saracenis excindenda sit, et Christi nomen in ea penitus interitum: tum addit hæc, quæ in Actis editis Vitæ Innocentii desunt: « Legatos igitur cum auctoritate Apostolica a latere vestro in Italiam, Franciam, et Germaniam, et alias Occidentalium regiones dimitti petimus, qui integram indulgentiæ plenitudinem, in auxilium nostrum et subventionem ad nos propter prædicta venturis deferant, quæ a Sede vestra Apostolica indulta est per annum integrum in servitio Crucifixi in terra Syriæ moraturis. Quoniam autem quæ paternitati vestræ significare cupimus, longum est scriplis inserere, nuntios nostros et fideles, præcipue venerabilem patrem nostrum Suesionensem episcopum, qui tam fideliter quam constanter pro Terræ-Sanctæ subventionem, et negotio Romanæ Ecclesie laboravit, et adhuc tanquam fidelis, et prudens talenti sibi commissi dis-

¹ Niceph. Greg. Hist. Rom. l. 1.

pensator, sicut vos ipsi cernitis, laborare non desinit, cujus absentia plurimum nobis esset damnosa, nisi cogens rei necessitas, et ipsa negotii arduitas nos ejus præsentia ad tempus carere compellerent, et nobiles viros de Malli, et Joannem Bliaul paternitati vestræ transmittit, rogans et cupiens, ut eis, in iis quæ de facto isto Apostolatui vestro suggererint, fidem indubitam adhibere velitis et firmam, et consilium vestrum, et auxilium sicut Ecclesie totique Christianitati, necnon et domini et fratris mei liberationi, qui se vestrum ubique devotum gerebat et dicebat militem, expedire videritis apponant. Datum in palatio anno Dom. millesimo ducesimo quinto, non. Jun. »

21. *Innocentium inter et regem Bulgarorum littere de Balduino liberatione et de aliis.* — « Eorum igitur infortuniis », subdunt Innocentii Gesta, « dominus papa compatiens, pro liberatione imperatoris certum munium ad præfatum Joannicium cum hujusmodi litteris destinavit : Ex illa gratia speciali ¹, etc. » Paucæ enim prælocutus hæc ad rem nostram spectantia subjungit : « Cum igitur regium diademata et militare vexillum a nobis per legatum Apostolicæ Sedis acceperis, ut regnum tuum B. Petri sit speciale, providere volumus diligenter, ut ab hostium liberatus incursibus undique tranquilla pace læteris. Noveris ergo, fili charissime, quod ingens exercitus de Occidentalibus partibus est in Græciam profecturus, præter illum qui nuper accessit ; unde tibi et terræ tuæ debes summopere providere, ut, dum potes, pacem in eas cum Latinis, ne si forte ipsi ex una parte, et Ungari ex altera te studuerint impugnare, non facile possis resistere conatibus utrorumque. Quocirca serenitati tuæ suggerimus, et consulimus recta fide, quatenus cum Balduino Constantinopolitanum imperatorem dicaris tenere captivum, ita tibi provideas, ut per liberationem ipsius veram et firmam pacem facias cum Latinis, ut ab impugnatione tua et terræ tuæ penitus conquiescant. Nos enim Henrico fratri ejusdem imp. qui Constanti-nopoli præest exercitui Latinorum, per Apostolica scripta mandamus, ut ad pacem tuam pro liberatione ipsius imperatoris Latinos inclinet, et a tua molestatione cesset omnino. Inspiret itaque tibi Deus, ut nostris monitis et consiliis acquiescas, quatenus regnum tuum, quod beato Petro et Ecclesie Romanæ devotissime dedicasti, ab omni perturbatione servetur illatum, ad quod diligens studium impendere cupimus, et operam efficacem. Scriptum est... Trinovitano archiepiscopo Bulgarorum et Blachorum primati, ut eum ad hoc diligenter moneat et inducat ». Hactenus ad Bulgarorum regem Pontifex ; extant alie etiam Henrico imperatoris fratri perbreves littere misse ².

22. « Nobilitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ad liberationem fratris tui diligenter intendens, veram et firmam pacem sta-

bilius cum charissimo in Christo filio nostro Calojoanne rege Bulgarorum et Blachorum illustri, ut inter Bulgaros et Latinos fidelis et stabilis amicitia de cætero perseveret, breviter scribimus, quia opus est magis opere quam sermone, multum enim utrique poterit esse amicitia fructuosa. Datum, etc. » Addit rerum Innocentii Gestarum anonymus scriptor, rescriptis Joannicium, is est Calojoannes, de quo alias pluribus egimus, Pontifici, bellum se movisse, quod Latini nullam cum ipso pacem, nisi quas recuperarat terras, imperio Constantinopolitano restitueret, inire voluissent : quibus ipse respondisset longe justius eas terras a se obtineri, quam ab ipsis Constantinopolis teneretur, cum ipse ea recepisset quæ ejus progenitores amiserant, ii vero ea occupassent quæ nulla ad ipsos ratione spectarent ; ipse coronam regiam a summo Pontifice accepisset, at qui se Constantinopolitanum imperatorem dicebat, eam temere invasisset, atque adeo imperium potiori titulo ad se, quam ad Balduinum pertinuisse, proptereaque præeunte vero vexillo a beato Petro accepto, ejusque insignito clavibus prælium auctacter in eos suscepisse, qui adullerinas cruces humeris gestabant, atque ita a Latinis læcessitum, de iis gloriosissimam victoriam, volente numine, ac superbos obterente retulisse, quam non armorum potentia, sed beati Petri Apostolorum principis clientelæ adscriberebat. Cæterum Balduinum amplius a se vindicari in libertatem non posse, cum e vivis, dum in carcere teneretur, discussisset.

23. Ante istas vero alias litteras Bulgarorum acceperat Innocentius, de quibus ejus Gesta : « Profectus ergo, (nempe in Bulgariam), legatus, (Leo scilicet cardinalis, de cuius legatione superiori anno), universa sicut fuerant constituta complevit, et rediens, tales ex parte regis et primatis Bulgarorum litteras reportavit, etc. » Recitantur tunc ibi, tum in hujus anni Regesto ¹, quas ex parte aliqua afferre gravitas argumenti exigere videtur : « Hoc notum sit sanctitati vestræ, pater spiritualis regni mei domine papa, quod dominus Leo legatus Apostolicæ Sedis venit ad imperium meum, secum asserens coronam, et eam benedicens super caput imperii mei imposuit, et in manibus meis dedit mihi sceptrum atque vexillum, et benedixit sanctissimo patriarchæ regi mei, et totius Bulgariae ex præcepto vestræ sanctitatis ; et valde Deo, et beatissima Dei Genitrici, necnon et circumspeditioni vestræ sanctitatis glorificavimus ». Et paucis interjectis verbis : « Scribo autem vobis et de Hungaro, quoniam imperium meum non habet aliquam societatem regionum, vel aliquam rem cum eo, neque ei nocet, imo ipse parvipendit, et nocet regionibus imperii mei, et dominus Leo cardinalis vidit, et vestræ sanctitati annuntiabit justum vel injustum, quod est ab imperio meo, aut si ego parvipendo Hungarum ; vel si ipse meum imperium

¹ Innoc. I. VII. Ep. CXXVII. — ² Ep. CXXXII.

¹ Lab. VII. Ep. CXXX.

parvipendit, et scribat ei sanctitas vestra, quatenus distet a regno meo, quoniam imperium meum nec eum habet parvipendere, nec contra terras ejus abire. Si vero ipse venerit contra terras imperii mei, et Deus adjuverit ut vincatur, non habeat sanctitas vestra imperium meum suspectum, sed sim liber. De Latinis quoque, qui Constantinopolim introierunt, scribo sanctitati vestre, ut eis scribatis, quatenus distent ab imperio meo, et sicut imperium meum nullum malum eis facit, neque ipsi nos parvipendant. Si forte ipsi conati fuerint contra imperium meum, et parvipenderent illud, et occidant ex eis, non habeat sanctitas vestra imperium meum suspectum, sed sint universa libera. Misi autem ad tuam magnam sanctitatem pueros duos; unus vero nominatur Basilius, alius Bithlehem, et dentur ex praecepto eis, ut addiscant in scholis literas Latinas, quoniam hic grammaticos non habemus, qui possint literas, quas militibus nobis, transferre, et postquam ipsi addidicerint, remittantur ad imperium meum». Nonnulla munera, quae ad ipsum mittebat, recenset. Hisce alia adnectitur Epistola, quam Basilius Bulgarorum primas ad eundem Pontificem scripsit, ubi de pontificibus insuper insignibus ac privilegiis, quae sibi per illum miserat: de consecratione, quam ab eodem legato fuerat consecutus, eodemque die ipse metropolitanis impertierat, deque rege corona redimito mentionem facit; sed ad Balduinum redeamus.

24. *Balduini mors et laudes.* — Licet nonnulli morte violenta sublatum arbitrati sint, secus tamen accidisse tradidit Baptista Egnatius, antiquus scriptor, ut Flandriae Annales plura quae attulimus perstringendo hisce verbis posterorum memoriae propagarunt: «Hadrianopolis urbs Graecorum firmissima, neque Gallis neque Venetis parere in animum induxit, eo Graecis complures odio nominis Latini refugerunt, acetaque in auxilium Valachorum gente, ita vocat, quos supra ab aliis Blachos appellatos audivimus, tenere urbem contra nostros obstinatissimis perseverabant animis: eam civitatem Balduinus dnm obsidet, commisso praenlio, intercepit, tunc in occisus parum constat, nunquam posthaec est inventus, sunt qui ab Joanne Valachorum rege captum, ac etiam decollatum constanter tradant, Baptista tamen Egnatius fatali refert decessisse morte, imperio fratri per manus tradito». Illum porro interfectum ex antiquioribus tradunt, Robertus de Monte¹, Balduinum aliosque complures a Joanne de Blac in bello occisos inveniunt, et Niceta Choniata, qui haec prorsus contraria iis quae Joannes rex ad Romanum Pontificem scripsit. Annalium suorum monumentis mandavit. «Ceterum Balduini mors ita configit. Scythico bello captus, et vinculis, ut dixi, oneratus, longo tempore Ternobi fuit, cum autem Aspietes ad Latinos defecisset, Joannes ira astuans, et dolore in

dies ingravescenti paene in rabiem actus, Balduino educto e carcere, pedes a genibus, et manus a brachiis, Tenedia plane securi amputari, deinde ipsum in vallem praecipitari jubet, uti tertio decimo die esca voluerum miserabiliter expiravit: neque vero hunc solum, sed Romanos etiam captivos eadem crudelitate interfecit, omni voce et supplice gestu repudiato, etc.» Afferenda quoque hic Georgii Logothete sententia ex Ms. pervelusto a domino Leone Allatio optime de histeris merito in Latinum traducti, qui haec a ceteris diversa tradit¹:

25. «Ut vero Itali universam Macedoniam subegerunt, res eorum, qui primus Constantinopoli imperium tenuit, regie administrante Balduino, pro deditione Adrianopolis sollicitant; namque rex Bulgarorum Joannes Philippopolim magna Romanorum clade praedaque ditatus praeripuerat. Cum Italorum jugum Adrianopolite detrectasset, Itali in eos copias, quibus Balduinus imperator et vices ducis Venetiarum Byzantii gerens aderant, educunt, quo Adrianopolite in summas angustias adducti ad regem Bulgarorum Joannem, ut suppetic ferret, et e scopulo in tranquillum deduceret, viros delegant; postulatis ille oblectatus, sociosque sibi Scythas asciscens cum palam in acie adversus Latinos prodire non posset, ex insidiis eos opprimere statuit, et ipse quidem longe ab Adrianopoli aberat, Scythas vero in Italos mittit, ut Scythico bellandi modo eos aggredirentur. Italis in more est, equis ferocitate exultantibus vehi, miscerique armis circumquaque toto corpore lecto, ideoque segnes ac tardos in hostes ferri, verum Scythae cum levius armentur, liberius adversarios impetunt: illud Itali ignorantes a Scythis praeter opinionem superantur. Balduinus imperator captus, et vinculis gravis ad Bulgarorum regem Joannem adducitur, illius caput abscissum, sordibusque internis expurgatum, et ornamentalis undique circumseptum, poculi loco barbaro inseruisse fama est. Adrianopolite non statim rem perceperant, tunc enim urbe egressi castris adsultassent Italorum ac bona diripissent. Reliquiae tamen Italorum in tentoriis clarissimis luminibus accensis, quasi adessent, media nocte pedem Constantinopolim reterunt; eo mane cognito ab Adrianopolitanis, quae in tentoriis remanserant, praedatum itum est». Quod ad Balduini imperii tempus pertinet, cum ipse ad Innocentium scribat se Dominica, *Misericordia Domini*, nempe secunda post Pascha superioris anni, quae in nonum diem Maii incidit, imperatorem electum et sequenti coronatum, tradat vero Niceta quintodecimo Aprilis a Bulgaris captum, menses undecim, et dies sex imperasse dicendum est. At capto Balduino ii, ad quos imperatoris electio pertinebat, neminem in ejus locum subrogandum duxere, nisi comperlo ipsius obitu, qui post sexdecim elapsos menses contigit, ut ex Niceta patet, cum Henrico Balduini

¹ Bob. de Monte App. ad Sigeb. an. 1205.¹ Georg. Logoth.

frater imperator renuntiatus est, quemadmodum sequenti anno disseverimus. Interea de Balduino non omiserim, laudatissimum principem extillisse, cujus pietatem observantiamque erga Sedem Apostolicam Innocentius Epistolis supra redditis testatam reliquit. Verum quid plura? ad ejus in refrenandis cupiditatibus temperantiam commendandam, inimici ipsius sint iudices. Etenim Niceta Choniata, cæteroque infenso in eum animo, veritatis omnibus notissimè vi adactus, de ipso posteritati transfundi, quæ Epitaphii pulcherrimi loco esse possint: « Nondum, inquit, Balduinus annu ætatis xxxii excesserat, et alioqui vir erat pius et modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitus, quamdiu a sua conjuge abfuerat: vacabat divinis laudibus, necessitatibus conflictantes sublevabat, suæ sententiæ adversarios æquo animo audiebat, et quod maximum est, bis qualibet hebdomada vesperi proclamari jubebat, ne quis in suo palatio cubaret, qui alienam mulierem attingisset ». Hæc Græcus auctor (atque ex ipso novatores¹) de principe digno plane imperio, cui illud divinæ sapientiæ aptari posse videtur: « Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus², aut ne fictio deciperet animam illius ». At de Balduino satis, cujus frater Henricus gubernandum imperium suscepit; quando vero, quæve ratione, suo loco dicetur.

26. *Exorta nova imperia.* — Hæc inter, ingentibus belli tumultibus concussa omnia, laceratumque imperium nobiliores Græci discerpabant magis, cum enim totum ad se traducere non possent, partem quisque veluti ex ardentis incendio rapiebat. Ilinc plures constitute monarchiæ, ac minora imperia Trebizondæ ad Pontum-Euxinum, Prusiæque in Bithynia, Thessaloniciæ in Thessalia regnum præter Constantinopolitanum eruperunt, de quibus Niceta: « Unde multorum dominatus Orientem depascebat, tripliciti quadam bellua a vercordibus implexa. Nam Maurozomes Manuel Caichosrois auxiliis fretus, cui non multo ante recuperato Iconio filiam desponderat, nihil non conabatur ut imperatorium nomine potiretur, et omnem Mæandrium tractum cum Turcis vastabat, Theodorus Lascharis nobilissimo genere ortus, et imperatoris affinitate inclutus, illo profligato, et rubro calceo induto, ab omnibus Orientalibus urbibus imperator consulabatur. David porro Comnenus, exercitu ex Paphlagonia et Pontica Hæcæa coacto, et Iberum, quia Phasidem habitant, legione conducta, pagos et urbes subigebat, et ut fratrem suum Alexium Magnum redderet, præcursorem ejus et præconem agebat ». De Theodoro Laschari, qui hoc anno imperatoris insignia Nicææ

suscepit, hæc Georgius Logotheta¹: « Anlea directionem abscedens, et circa Nicæam Nicanos exorabat, ut semet intus reciperent, sibi que veluti domino obtemperarent: cum non proticeret, acrius incumbens, vel uxorem solum admitterent, impense deprecans, vix tandem illis hoc persuasit. Quare Nicææ uxore relicta, circa Prusam loca omnia excurrebat eo animo, ut illa sibi subjiceret, et pro socio Alexio ipse velut imperator res ageret ac ministraret: nec spes eum fefellerit, namque interim ad Persarum principem sibi amicitia devinctum profectus, atque auxiliariis copiis auctus, quæ jamdiu integris conceperat perfecit. Duobus itaque annis inanis cum ab omnibus uti despota Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celebrissimis atque ex Ecclesiæ primatibus Nicææ haberetur, illud inter eos agitatum est, quemadmodum Theodorus ad illa usque tempora despota, imperator acclamaretur ». Subdit auctor Camaterum patriarcham, qui Didymothechi versabatur, cum excitus accedere respuerit Michaellem Antiryannum in ejus locum sullectum imperialibus ornamentis Lascarium cinxisse (1).

27. *Patriarcham Hierosolymitanum creat, et rebus Terræ-Sanctæ consulit papa.* — Superest, ut dum in Orientalibus versamur, Terræ-Sanctæ res percurramus, cum Soffredus cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, Hierosolymitanum patriarcha, ut vidimus², designatum, dignitatem illam abnuisset, ac post eum Vercellensis episc. electus esset, concurrentibus in eum omnium suffragiis ob egregias ejus virtutes, ob quas Innocentius legationis provinciam in Insurbria illi commiserat, ratam habuit electionem Pontifex, ac munus arduum suscipere jussit³. Subdunt Acta Vercellensium episcopum muneri demisso animo humeros submisisse, adisse Apostolicam Sedem, promotumque in patriarcham non modo pallio decoratum, verumetiam gerendam in provincia sua Apostolicæ legationis ad quadriennium munere ornatam, profectumque Januam in Syriam navigasse⁴. Extat Innocentii Epistola ad cunctos archiepiscopos, episcopos, abbates, priores, omnesque Christi fideles tam indigenas quam peregrinos, in Hierosolymitana provincia constitutos, ubi se ex communi fratrum consilio venerabilem Hierosolymitanum patriarcham Vercellensem olim episcopum (quem plurimum commendat), mittere, ait, illi ad quadriennium in eadem provincia legationis munus injungendum duxerat. Quapropter omnes eum demisse atque honorifice sicut seipsum excipere jubet. Data est XVI. kal. Julii; incipitque: « Mediator Dei et hominum homo Jesus Chri-

¹ Centur. XIII. c. 6. col. 672. — ² Sap. IV.

¹ Georg. Logoth. interp. Leoue Altatio. — ² Ann. 1203. — ³ Inn. I. VII. Ep. CCXXII. — ⁴ Ibid. I. VII. Ep. c.

(1) Quæ hic narrat Rainaldus de Michaelæ Antonino, seu potius Autoriano, ut scriptores Græci appellant, extra suum locum relata sunt. Michael enim iste, teste Nicephoro Callisto, sacris prædicat a Theodoro Laschari die XX mensis Martii, Indictione nona, nempe anno 1206, quæ patitur anno Theodorus Lascaris imperator a Græcis salutatus fuit, ut ex consensu omnium Græcorum scriptorum constat.

stus, etc. » Indulget præterea, ut idem patriarcha in quavis provincia pallio utatur¹, ab excommunicationis vinculo absolvere possit tum eos qui cum ipso trajicere vellent², tum etiam omnes in Terræ-Sanctæ regionibus commorantes³, atque clericis iter aggredientibus præbendarum suarum fructus ad triennium percipere liceat⁴, denique pecuniam ipsi in Terræ-Sanctæ subsidium conferendam mittit, atque ad conflandam e Galliis auxilia hanc exaravit Epistolam, quæ sine titulo asservatur, verum ad Galliæ præses datam esse ex contextu colligitur:

28. « Inopinata captione Constantinopolitanæ urbis audita⁵, tam peregrini qui erant in Hierosolymitana provincia, quam indigenæ qui habitabant in ipsa, ad Constantinopolitanas partes subito transierunt: ita quod ipsa Hierosolymitana provincia remansit viris et viribus pæne penitus destituta, quin etiam opibus et operariis vacuata, quodque periculosos reputatur, cum Hierosolymitanus patriarcha decesserit, nostri recessere legati, et filio regis defuncto, qui successurus erat in regnum, rex quoque diem clausit extremum, nec est in ea, qui temporaliter vel spiritualiter præsit ac prosit. Ad cumulum autem majoris timoris et doloris accedit, quod inter comitem Tripolitanum et regem Armeniæ, qui pro Antiocheno principatu contendunt, tanta viget discordia, tantaque geritur guerra, ut ille pugillum hominum, qui remansit in terra, quasi totus sit divisus ad pugnam. Nam Templarii fovent comitem, et Hospitalarii favent regi. Antiochenus populus sequitur viam comitis, et patriarcha prosequitur partem regis. Filius autem Saladin, qui est soldanus Alepiæ, Tripolitanum adjuvare videtur, sed eundem impugnat dominus Denephinus: Saphidinus vero, qui dominatur in Damasco, Babylonia et Ægypto, postquam Constantinopolitanæ urbis captiorem audivit, adeo cum omnibus Sarracenis indoluit, ut maluissent Hierosalem occupatam esse a Christianis, quam Constantinopolim a Latinis, statimque inita treugua cum omnibus inimicis, ipsemet personaliter longe lateque discurrat, ut contra Christianos concideret universos.

29. « Rex quoque Blachorum et Bulgarorum cum Cumanis, Turcis, et Græcis adversus Latinos pugnantes, Domino permittente, vicerunt, majoribus in bello preceptis, unde cum multitudo sagittariorum redire vellet ad propria, dilectus filius Petrus tituli S. Marcelli presbyter cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, de quo valde dolemus, ut ipsam multitudinem ad Constantinopolitani defensionem imperii retineret, a voto Crucis absolvi, plenam eis peccatorum remissionem indulgens, qui per annum facerent ibi moram. Quare cum nullus omnino succursus expectetur ad præsens, in Hierosolymitanam provinciam profectus, supra

modum timeamus, ne Sarraceni ad occupandum residuum Terræ-Sanctæ fortius aimentur, ut ipsa penitus occupata, tollatur Christicolis occasio transfretandi, sicut Constantinopolitanum imperium recuperetur a Græcis, quod utriusque vehementer affectant. Cum igitur in tanto necessitatis articulo non sit nobis aliquatenus dormiendum, profecto nec sollicitudinem cordis nec laborem corporis recusamus, dummodo Terræ-Sanctæ succurrere possimus: unde cum a charissimo in Christo filio nostro illustri rege Francorum præcipuum super hoc subsidium expectetur, quem ob hoc Dominus adeo magnificavit et exaltavit inter universos principes Christianos, ut regi regum in hac summa necessitate principaliter ipse succurrat, fraternitatem vestram per Apostolica scripta moneamus, etc. »

30. *Regis Armenorum ad Innocentium Epistolæ de suis controversiis cum Latinis.* — Hactenus Innocentius, qui alteram universis Christi fidelibus ad sacrum subsidium Constantinopolim pergere volentibus Epistolam hoc eodem anno misit¹. Audisti amantissimum patrem exiliatia dissidia de principatu Antiocheno Tripolitanum comitem inter Armeniæ regem, cum aliis, quibus Christiana premebatur respublica, funestis malis deplorantem; extant hac de re in hujus anni Pontificio Regesto (quod licet ante date, hoc tamen anno, ut putamus, reddite sunt) ejusdem regis ad Innocentium papam litteræ prolixæ quidem, at rerum gravissimarum plenæ, atque adeo mea sententia silentio minime involvende.

« Reverendissimo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, et universali pape, per eandem, et Romani imperii gratiam rex Armenus, sanctitati suæ devotus et obediens cum salute grata servitia, et pedum oscula.

« Cum constet nobis², celeberrime pater et domine, (vos) tolius sanctæ Ecclesiæ, et religionis Christianæ curam, et prælationem dante Domino dignissime gerere, constat utique nos ad vestrum refugium tanquam ad tutissimum receptaculum debere recurrere, in quo tota spes nostra et fiducia post Dominum dependet, et a beatitudine vestra in nostris necessitatibus præsidium postulare. Proinde clementissime pater et domine, ad pedes sanctitatis vestræ genibus flexis et cum omni supplicatione recurrentes conquerimur, et conqueri non cessamus de domino Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali legato vestro, nostris in causis suspecto, imo aperto adversario, cum enim ad partes regni nostri tum ex injuncta sibi legatione, tum pro reformatione pacis inter nepotem nostrum, et comitem Tripol. contra justitiam et appellationem nostram ad Apostolicam audientiam factam Antiochiæ principatum, usurpantem, ut credebatur, accessisset, dominus Catholicus venerabilis in

¹ Ep. CLXVII. — ² Ep. CLXVIII. — ³ Ep. CI. — ⁴ Ep. CII. — ⁵ Ep. CXXIV.

¹ Ep. CXXVIII. — ² Ep. CXIX.

Christo pater noster cum quibusdam suffraganeis suis et clero, nos cum baronibus fidelibus nostris et principalibus nobilibus peregrinis astantibus, quanta potuimus honorificentia et veneratione ob vestri reverentiam illum suscepimus. Sequentibus diebus de obedientia Armenæ Ecclesie ad sanctam Romanam Ecclesiam, ad quam jamdiu laboravimus, divina auxiliante gratia deliberavimus, et ad hoc cum multo labore induximus Ecclesiam Armenam tempore Pontificatus vestri meritorum vestrorum exigentia, ad quod progenitores nostri multis transactis temporibus inducere nequiverunt, ut ipse Petrus cardinalis, et rerum est testis effectus. Dominus Catholicus cum solemnitate celebri et obedientiam et reverentiam per manus ipsius legati secundum litterarum vestrarum formam et mandatum sanctæ Romanæ Ecclesie, et vobis exhibens, patium a beatitudine vestra destinatum coram prædictis personis astantibus cum omni humilitate et devotione suscepit, promittens in ordine suo singulis quinque annis per nuntios suos secundum Capitularia Apostolica sanctam Romanam Ecclesiam visitare tanquam matrem et magistram omnium Ecclesiarum, in cismarinis Conciliis seu in persona propria, seu per nuntios suos interesse, et quod non deberent celebrari Concilia Ecclesiastica in cismarinis partibus, absente eo vel nuntio suo, ab utraque parte statutum est.

31. « Quibus peractis de reformatione pacis inter nepolem nostrum et comitem Tripolit. tractatur, in quo tractatu Apostolica scripta de commissione (æcla sunt), ut causam, de qua agebatur, sine debito terminarent, quæ dominis... tituli S. Praxedis, et Petro tituli S. Marcelli presbyteris cardinalibus et legatis delegatis, eidem Petro cardinali representavimus, confidentes secundum mandatum vestrum causam ipsam per eum sine optato terminari, in quibus dominus... cardinalis absens pro negotio Christianitatis Accon erat, quem in tota causa æquitatis et justitiæ invenimus amatorem, representatis Apostolicis scriptis, ut dictum est, causam nepolis nostri ei vices vestras gerenti commisimus, et ab initio causæ semper ad Apostolicam appellavimus audientiam, et in iudicio ipsius causam ipsam commisimus, testibus domino patriarcha Antiocheno, Hospitalariis, Templariis et aliis viris religiosis, etc. » De Petro cardinale queritur secretum fœdus cum Tripolitano comite, Templariis atque Antiochenis iniisse, iisque omnem operam porrexisse, quo animadverso adijt se ad Apostolicam Sedem provocasse, et causam suam armorum vi persequi cepisse, eumque sub ipsa Antiochiæ mœnia noctu accessisset, urbemque capere impetu, et incendere potuisset, Christianæ rei misertum armis temperasse, ac patriarcham Antiochenum excivisse, ut pacem conciliaret inter ipsum atque Antiochenos; interea Templarios, quorum bonis semper pepererat, in arma prosiliisse, atque Armenos telis impetere

cepisse, atque una cum Tripolitano comite, Antiochenis et soldano Alepiæ percusso fœdere non parum Christiani sanguinis fudisse, se vero eo animadverso Templarios, qui in Armenia agebant, eiecisse, bonaque ipsorum occupasse, tumque Petro card. urgenti acerrime, ut Templariis sua restitueret, id se facturum libenter subjecisse, si ipsi nepolem suam ab Antiochia recuperanda non propulsaturos sponderet, quod negantibus Templariis cum pax confici non posset, ait Petrum cardinalem, absente Catholico Armeniæ in celebrato Antiochiæ Concilio in Armeniam interdictum Ecclesiasticum fulminasse, postquam ad Sedem Apostolicam pro ea dirimenda causa appellatum esset: quid vero Armeni denuntiata sibi ea sententia egerint, subjicit:

32. « Conventibus itaque Catholico et principalibus suffraganeis Catholicatus in unum, communicato diu consilio mirati sunt de tanta et tam subita exasperatione absente Catholico, in Armenicam Ecclesiam facta, et reducentes ad memoriam hoc quod statutum fuerat inter dominum Petrum cardinalem et Catholicum Armeniæ, quia de Concilio absens fuit ipse Catholicus, et sine consensu suo data est in diœcesi sua a cardinale interdictionis sententia, censuere patres nostri illam non tenere, nec observari (debere) sententiam, dicentes: Qui de mammillis matris nostræ primo lac dulcem et suave sugere sperabamus, nunc autem fel amarum et acetum potamus: sperabamus imbre salutifero irrigari, non a grandinis procellis tempestari. Qui vero nimum emungit, ut bene scitis, elicit sanguinem. Quæ cum ad notitiam domini... cardinalis et legati devenissent, moleste tulit, et habito consilio cum domino Petro legato suo ad se accedente, quia instantissime ad audientiam vestram appellabamus, procellam in auram consilio domini cardinalis convertere studuerunt, sicque factum est, ut ex mandato dominorum cardinalium, Illustris regis... et Cypri, omniumque nobilium peregrinorum, mense Septembris ad partes Accon pro reformatione pacis inter nos et Antiochenos et Templarios nuntium nostrum nobilem Constantium de Camardreio dilectum consanguineum nostrum delegavimus, et mediante sapientia et discretione domini cardinalis, juris et æquitatis amatoris, pax reformata est inter nos et Templarios, sicut per litteras ipsius intelligere poteritis. Nos vero nunquam a mandatis sanctæ Romanæ Ecclesie discessimus, nec recedemus vita comite, quamquam dominus Petrus cardinalis ab ea nos eliminare labore. Nos igitur, qui Dei et vestri gratia tempore Pontificatus vestri nova sumus planta vestra facti, cupientes ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesie fructus odoriferos et suaves producere, ad pedes sanctitatis vestræ recurrimus, flexis genibus rogantes et deprecantes, ut in iudicio domini Petri cardinalis et legati, quem suspectum, imo et apertum adversarium habemus, causam nepolis nostri non committatis, etc. » Hactenus rex,

ejusdemque argumenſi Epistolam Joannes Catho-
licus ad Pontificem dedit¹.

33. Alias postea litteras Armen. rex querelis
contra dictum cardinalem plenas, quibus dolet
ipsum ab æquitatis recto tramite deflexisse, eum-
demque versute egisse arguit, ac Tripolitani comi-
tis, qui iudicium Sedis Apostolicæ repudiabat,
partes sustinuisse.

« Reverendissimo² in Christo patri et domino
mecuendo Innocentio, Dei gratia sanctæ et univer-
sali Ecclesiæ summo Pontifici, Leo per eandem
et Romani imperii gratiam rex Armeniorum, san-
ctitatis suæ servus devotus et obediens cum debita
reverentia, grata servitia et pedum oscula.

« Cum Sedes Apostolica omnium pæne pul-
santium necessitatibus occurrat, ab omnibus filiis
injustitiam patientibus et oppressionem ad eam
recurritur, tanquam ad maternæ viscera consola-
tionis, juris et æquitatis amatricem, ut ab ea
lac parvulis, solidus cibus adultis, injuste oppres-
sis justitia pro necessitate ministraretur, ejusque
proinde, clementissime pater et domine reveren-
dissime, ad pedes sanctitatis vestræ, in qua tota
spes nostra, fiducia, refugium, et tutela post Deum
dependet, cum omni festinatione recurrimus con-
querentes, et conqueri non cessantes de domino
Petro tit. S. Marcelli presbytero card. legato vestro,
qui in tota causa, quæ vertitur inter nepotem no-
strum, et comitem Tripolitani. semper nobis exi-
tit, postposito mandato vestro de commissione, ut
causam ipsam sine debito terminaret, non solum
suspectus, imo apertus adversarius jam per alias
litteras hoc ipsum sanctitati vestræ significavimus,
et adhuc instanter cumulatim querelis significa-
mus ». Et infra : « Cognitis itaque deceptionibus
ipsis et illusionibus semper, ut dictum est, talem
nobis fieri justitiam petebamus, qualem nobis fa-
ceretis in præsentia vestra constitutis, et ab hoc
non recedebamus, nec recedemus vita comite, et
ob hoc quancumque excusationem proponat, non
processit in causa. Ad ultimum cum de pace nihil
profici posset, partem nostram in quantum potuit
exasperavit, et prohibuit nobis non movere guer-
ram adversus partem adversam, quod bene obser-
vavimus usque quo Antiocheni et Templarii si-
mul paganus contederati turgia nostra de Gastum
incendere, sed quid melius comes querebat aut
cupiebat, quam juxta prohibitionem domini S....
cardinalis Antiochiæ dominium violenter captum
in pace possidere jam de cætero nollit, si fieri pos-
set ab aliquo guerram sustinere, semper utique in
nostris perniciem et comitis meliorationem labo-
rabat.

34. « Post hoc ipse P.. cardinalis reversus
est, ac... ibique simul ambobus cardinalibus,
rege.. illustri, comitiss. Flandriæ (erat ista Maria
Balduini uxor, de qua Flandriæ Annales anno Do-

mini MCCII tradunt illam cum Joanne Nigellano
in Syriam præcessisse, ac post maris superata dis-
criminata Ptolemaidem applicuisse, ac dum vicum
ibi opperiretur, ex morbo extinctam fuisse IV, ut
quidam notant, kal. Sept.) et magistris Templi et
Hospitalariis, et nobilibus peregrinis qui aderant
convenientibus, communi deliberatione firmiter
statutum est, sicut per litteras ipsorum cardina-
lium cognoveritis, ut quæcumque partium sub-
terfugeret stare iudicio ipsorum cardinalium,
tanquam Christiano nomini adversam eam perse-
querentur, et spiritualiter et temporaliter; proinde
missus est dominus Cremonen. ad utrasque partes
citandas ex parte omnium prædictorum ad ea,
quæ statuta communi deliberatione fuerant faci-
enda, ut quicumque hoc non faceret, excommu-
nicationis sententiam in eum promulgaret, eo
momento per partes inimicorum securitate nobis
ab ipsis delegata. Delegavimus nuntium C... de
Camardesio, dilectum consanguineum nostrum,
ad partes actionum, ad mandatum dominorum
cardinalium, aliarumque personarum, quæ nobis
super hoc scripserant, qui in præsentia eorum
constitutus ex firmo et expresso mandato nostro
obtulit se de facto Antiochiæ tantum facere quod
satis reputaretur, et quicquid faceret, nos ratum
et firmum haberemus, comes vero Tripolitani. per-
ficiaci duritia contumax consilio maligno et su-
perbo informatus ad diem statutum non venit, nec
quemlibet responsalem misit, nec etiam per nudas
litteras excusationem vel colorem excusationis
scripsit, imo quod consuevit fecit, quia neque
mandatis domini S... cardinalis in principio, nec
etiam cum viva voce locutus est, ei obedire pro-
misit, imo dicebat se nunquam... iudicio sanctæ
Romanæ Ecclesiæ, cardinalisque ipsius, nec post-
quam dominus P... cardinalis accessit, ad cujus
mandatum quatuor vicibus ad partes Antiochiæ
accessimus et pluribus vicibus nostros delegavi-
mus nuntios, non vidimus comitem Tripolitani,
nec nuntios, ad præsentiam ipsius S.. cardinalis
accedere, et cum de absentia comitis conquerere-
mur, idem cardinalis dicebat se binas litteras pro
eo delegasse, et mirabatur multum, et moleste fe-
rebat comitis Tripolitani moram, et postulandibus
nobis justitiam exhiberi, quasi clausis oculis præ-
teribat, et nullam justitiam nobis faciebat, etc.

35. « Hinc est, quod sanctitati vestræ flexis
genibus et multis lacrymarum generibus effusis
supplicamus, ut tam de eo quam de injustitia a
comite vobis et nobis illata secundum juris et
æquitatis tenorem conquerentibus in brevi justiti-
am diu expectatam fieri faciatis, ne defectu justiti-
æ, quod absit, cogamur ad illicita declinare, et
dominum Petrum cardinalem, quem vestri reve-
rentia teste ipso semper honoravimus, penitus ab
Ecclesia Armenica nuper obedientiæ vinculis vo-
bis alligata et causa nostra amoveatis, cuius man-
datis, si salva gratia vestra dicere licet, quia duplex
est, de cætero non erimus obedientes. Petimus

¹ Innoc. l. VIII. Ep. CXX. — ² Exstat in Ms. Col. Vallic. signato
B. XII.

igitur a sanctitate vestra hos dari in causa iudices D... patriarcham Antiochenum venerabilem S. tituli S. Praxedis presbyterum cardinalem, illustrem regem Hierosolymitanum et magistrum Hospitalis, quibus consuetudines patrie non ignorantibus firmiter detis in mandatis, ut auditis utriusque partibus iustitia mediante causam ipsam, postposita omni appellatione et occasione, diffiniatis, et si aliquis istorum in termino moreretur, non minus qui superessent causam ipsam diffinirent, et si forte aliquis istorum de patria absens fuerit, nihilominus causa ipsa diffiniatur ». Multa ex iis repetunt cardinales in litteris ad Pontificem scriptis, quae cum in ipsius Vita in lucem fuerint editae, a nobis praetermittendae visae sunt. « Quia vero », subiicit Actorum scriptor, « legati de partibus illis recesserant, Constantinopolim accedentes, dominus papa causam commisit de Lucedio et de monte Thabor abbatibus, et nobilibus viris comiti Bertoldo (Berroboe) et de Forinualt (Firnualis) hoc modo : Elsi semper etc. ¹ » Mandat enim praecipitque, utramque convenientes partem eas diligenter commendas curarent, ut super eodem principatu vel inter se convenirent, vel compromissum facerent, alioqui in contumacem spiritualiter se censuris, temporaliter adhibito cunctorum Christi fidelium auxilio, animadverterent; in eandemque sententiam regi Armenorum rescripsit ². Data ejus Epistola Romae apud S. Petrum III non. Martias, Innocentii Pontificatus anno octavo. Caeterum quid iis de rebus actum sit, ex Armeniae regis laetissimis ad Innocentium litteris colligitur ³ :

36. « Reverendissimo in Christo patri et domino Inno. Dei gratia sacrosanctae et universalis Ecclesiae summo Pontifici, Leo per ejusdem et Romani imperii gratiam rex Armeniae, sanctitati suae devotus et obediens cum debita reverentia, grata servitia et pedum oscula.

« Sicut de tribulationibus, pressuris, angustiis et discordia exorta inter nos et Antiochenos nunc usque paterno affectu condoluistis, sic de ipsius pacis reformatione et prosperis successibus nuper emergentibus gaudeatis : occasione autem ipsius discordiae multa et majora provenirent haec contraria et pericula universae Christianitati, et maxime ipsi civitati propter importunitatem comitis Tripolitani subterfugientis stare mandatis vestris et iudicio legatorum vestrorum, qui ad sedandam guerram ex Apostolico mandato vestro jamdiu et laboraverunt pro viribus et nihil profecerunt, quod dominationi vestrae non extat incognitum, ob quam guerram diu passam habitantes civitatem fame, penuria, calamitate et miseria, paupertate et rerum jactura coacti et affli-

cti pæne extrema trahebant, nequeunt ulterius portare pondus diei et aestus, et ni Dominus sua sancta pietate navi periclitanti ante submersionem manum adiutorii porrigeret, procellosis fluctibus hostium crucis crudeliter agitata vultum cogertur in terga cum pudore referre, verum omnipotens et misericors Dominus, qui neminem vult perire, sed salvat omnes sperantes in se, ad hoc induxit universum populum civitatis a minimo usque ad majorem, quod facti sunt anima una et cor unum ad requirendum dominum suum Ruperinum dilectum nepotem nostrum, legitimum principatus haereditatem.

37. « Communicatio inter se invicem sano consilio, dominus et venerabilis patriarcha oculos cordis in antea extendens, ad evitanda majora et intolerabilia pericula cum universo clero, majori parte militiae et universo populo nimis perterritio ad nos per litteras, et nuntios delegaverunt, rogantes modis omnibus et exposcentes, quatenus cum dilecto nepote nostro ad partes Antiochiae accederemus promittentes et spondentes se velle recipere illum tanquam suum dominum, quia bene recognoscebant et nulli veniebat in dubium quin ipse esset legitimus haeres domini principis Boemundi avi sui, et ad eum pertinebat habere haereditarium successorem totius principatus Antiochiae, quod jam justo iudicio ventilatum fuerat in publica curia, vivente ipso principe. Quod jam requisiti fecimus in momento, atque cum fortunato per Dei gratiam exercitu nostro accessimus usque ad portas civitatis, quae aperte sunt nobis, et cum pacis silentio introivimus Antiochiam sine aliqua persecutione illata, sine sanguinis effusione, aut cujuslibet laesione, imo unanimiter corruerunt praei in terram ante pedes ipsius et nostros, sicut cum canticis et organis, cum tubicinibus et aliis plurimis instrumentis in gaudio et exultatione laudantes et benedicentes Dominum duxerunt illum ad Sanctum-Petrum, sicut mos est principibus; ibique sicut legitimus haeres receptus est a domino patriarcha, archiepiscopis, episcopis et viris religiosis adstantibus, etc. nepos noster venerabili patriarchae tanquam domino suo ligio junctis manibus ligium fecit homagium. Quibus peractis, dominus patriarcha dedit ei vexillum principale et sancivit eum de corporali possessione civitatis totiusque principatus; et sic per Dei gratiam constitutus princeps ductus est ad palatium principale, ubi fecerunt ei milites et clientes belligeri ligium homagium, sicut debebant, et qui de ligio homagio ei non tenebantur, spontanea voluntate tactis sacrosanctis Evangelii jurabant ipsum adjuvare contra omnes homines, qui vivere et mori possent (1).

38. « Dehinc barones, milites Burgem, eliminati

¹ Innoc. I. VIII. Ep. 1. — ² Ep. II. — ³ Extant in cit. Cod. Vallie.

(1) Pacis conciliatio inter Ruperinum et comitem Tripolitani de principatu Antiochia: disceptantes, non quidem hoc anno sed vel sequenti 1206, vel succedenti 1207 initio facta est. Id ego perspicue colligo ex hinc chartis in Ludice Melitensi, prior legenda num. 175, data est anno MCCVI, et in ea Boemundus comes Tripolis *Antiochie princeps* nuncupatur, et terras quasdam equitibus Hospitalitatis cuce-

de civitate introductum, et restituuntur eis justo ordine domus, hereditates et possessiones de legitima tenementa sua. Similiter viduis, orphanis et omnibus injustitiam patientibus iustitia mediante restituta sunt ablata, spoliati injuste resarciuntur per iustitiam, ita per Dei gratiam in pace redacti sunt omnia, postquam vidimus dominum patriarcham fecisse iudicium et iustitiam, concessimus ei restituere Tarsensem Ecclesiam cum omnibus rebus et tenementis suis, in qua duo sibi orbatu pastore consecratus est archiepiscopus venerabilis cantor Antiochen. Ecclesie, concessus ei etiam reddere Manustanam Ecclesiam, quam nostris temporibus, seu prædecessoris nostri non meminimus fuisse de suffraganeis Ecclesie Antiochenæ, de qua electus est archidiaconus Antiochiæ, cui elemosynarie largiti sumus tanta bona, quibus regere possit se et Ecclesiam sibi commissam, canonicos et clericos ibi Deo servientes. Abbatie Sancti-Pauli restitutus est fons Gastoni, de quo ad aures nostras replicate sunt sæpius vacuæ querelæ, et restituta sunt eidem casalia et tenementa sua. Similiter abbatibus nigræ montanæ restituta sunt casalia et tenementa sua sibi ablata, castellum de Gastum, quod super paganos acquisivimus et propter guerram nunc usque detinimus, restituimus Templariis, et facti sumus amici ad invicem.

39. « Sicque per Dei gratiam facta est tranquillitas magna per totam terram: ejus rei veritate per Hospitalarios, Templarios, et alios viros religiosos, si diligenter inquisiveritis, cognoscetis, et super hoc credimus dominum patriarcham vobis scripsisse. De cætero autem flexis genibus supplicamus circumspectæ dominationi vestræ, quatenus dominum patriarcham juris et iustitiæ amatorem super hoc recommendare et gratiarum actiones ei referre velit copiosas. Atque dilectum nepotem nostrum principem sub alis protectionis vestræ habeatis recommendatum, et in dominatione principatus sui auctoritate Apostolica ipsum confirmare dignemini, et exinde dictis fidelibus fideiorem, et devotis devotiores nos et ipsum vobis et sanctæ Romanæ Ecclesie reddatis. Igitur flexis genibus supplicamus sanctitati vestræ, ut in auxilium nostrum et principis contra barbaras nationes succursum mittatis, et omnibus ad succursum nostrum accedentibus indulgentiam et remissionem suorum peccaminum concedatis. Per partes nostras est porta, per quam prædecessores nostri introierunt, et sanctam terram promissionis acquisiverunt ».

40. *SS. reliquie Constantinopoli in Occidentem translate.* — Hoc eodem anno Martinus abbas, de quo supra frequens mentio, Accone, quo reversus fuerat, solvens, patriam repetiit, secumque

sanctorum reliquias detulit, quas in direptione Constantinopolitana acceperat, ut tradit Guntherus¹, qui de colentibus eas Angelis objectum divinitus visum enarrat. « Tertia siquidem nocte, antequam ipse Martinus sui reditus iter arripere, quidam clericus admodum ei familiaris, Egidius nomine, natus de Bohemia, cujus nullum verbum nisi Latine prolatum abbas ipse intelligere poterat, qui et ipse cum abbate in eadem navi redire proponebat, non dormiens quidem, sed vigilans certissime, sicut ipse penitus affirmabat, vidit Angelos duos in eodem loco, ubi sacra servabantur reliquie, ubi etiam tam ipse, quam abbas cubiculum habere consueverat, abbas quidem ob sacrarum rerum diligentem custodiam, ille vero quid ibidem servaretur penitus ignorabat. Qui Angeli circa scrinium, in quo sacra Dei munera claudebantur, miræ devotionis officium satagere videbantur, et Deum, qui hæc famulo suo contulisset, omni reverentia collaudare: facto autem illo divinæ venerationis officio, alter alterum exhortantes, Deum obnixè precabantur, ut eundem virum, cui tanta bona præstantur, cum omnibus qui ei familiariter adhærebant, sua defensione protegeret. Quam utique certissimam visionem cum ipse facto mane abbati recitaret, subito inter ipsa verba ex multa cordis compunctione erupit in lacrymas: Nescio, inquit, quis sis, aut unde veneris, aut quid in illo serinio tuo custodias, sed illud verissime scio, quia manus Domini tecum est. Quapropter in hac maris transfretatione a tuæ sanctitatis non recedam consortio, certissime credens me in illa navi, qua tu vehendus es, periclitari non posse ». Hæc ipse de Angelico viso, qui aliud eadem nocte abbati objectum recenset, quo significatum terre marisque periculis cælesti ope creptum iri.

41. In Germaniam igitur regressus, Basileam, unde primum peregrinationem susceperat, lactissime ingressus, inde ad Parisiense monasterium suum se contulit, in ejusque Ecclesiæ ara maxima sacrosancta pignora repositi, vestigium scilicet sanguinis Domini nostri Jesu Christi, qui pro totius humani generis redemptione effusus est; de Dominicæ crucis ligno; sancti Joannis Baptistæ laud medicam partem; brachium sancti Jacobi Apostoli, et alia plura, quæ auctor commemorat. Ex his, ut auctor vocat, cælestis gratiæ donis Parisiensis Ecclesia Philippo Suevo imperatorem agenti egregiam partem elargita est, tabulam videlicet inestimabilis fere pretii, auro gemmisque distinctam, permulta sanctorum reliquiarum genera continentem, quam aurea alligatam catena Græco-

¹ Gunth. Hist. Constantinop. apud Canis. antiq. lect. tom. v. pag. 388. etc.

sisse perhibetur. Nondum ergo anno illo comes Antiochenum principatum dimiserat. Anno vero sequenti 1207, die 22 mensis Maii, Rupianus Antiochiæ principem sese appellans donat Hospitalariis civitatem *Gibel*. Ex quo intelligimus Rupianum tunc et Antiochenum principatum obtinuisse, et convenisse cum Hospitalariis, qui ante comiti Tripolitano favebant, ut Chaita mox adducta demonstrat. Ex his autem inferas litteras illas Leonis Armenie regis, in quibus de concordia illa fit sermo ad annum 1206 vel 1207, non vero ad præsentem pertinere.

rum principes diebus maxime festis veluti certum imperii pignus collo appensam soliti erant circumferre : ejusmodi vero tabulae præter aurum aliasque gemmas pretiosissimas miræ magnitudinis jaspis hærebant, Christum medium inter beatam Virginem et Joannem Evangelistam referens , atque admirandæ item magnitudinis sapphirus, ubi divina majestas ea ratione qua humanitas exprimi atque adumbrari potest, insculpta cernebatur. De his omnibus fusiuss Guntherus, hisque Constantinopolitanæ Historiæ a se exactissime conscriptæ finem imponit.

42. Porro de reliquiis Constantinopoli a Martino abbate in Germaniam, aliisque alio translatis, Otho de Sancto-Blasio antiquis auctor ¹ Historiæ commendavit, illatas Occidenti Græcorum divitias, atque Venetos ornamenta templi Sanctæ-Sophiæ, quod Justinianus angustissimo cultu extruxerat, Venetias cum ingenti auri vi innumerisque reliquiis advexisse, Martinum etiam abbatem Cisterciensem partem Dominicæ Crucis cum multis aliis sacris spoliis in Alsatiam translulisse, ac plures urbes et provincias iis nobilitatas esse : addit fuisse divinæ providentiæ, ut Græci, qui tot mala alias cruce signatis exverterant irrogantque injurias, a cruce signatis exverterentur, punireturque eorum scelus, non a Sarracenis, qui reliquias sacras conculcassent, sed a Christianis, qui ipsas toto Occidente sparserunt, ut majori honore colerentur. His similia de Cisterciensi abbate reliquias ad suum monasterium transferente Urspergensis affert ². Cum in Germaniam delapsa sit oratio, quam gesta fuerint videamus hoc anno in illis regionibus, audiamusque in primis Arnoldum Lubecensem abbatem ³ qui iis temporibus scribebat. Tradit auctor Othonis res cum in maximam potentiam oblata Colonia excitatæ essent, repente defloruisse, dejectasque Willelmi comitis Juliaci proditione fuisse, qui Philippo est pollicitus se omnes Othonis studiosos, atque ipsum Coloniensem archiepiscopum in ejus partes traditurum, si parem promissis obsequiis gratiam repositurus esset, coque nuntio ingenti gaudio Philippum defebitum, comitem muneribus, majoribusque promissis oneratum, ad proditionis consilia perduenda incitasse, illamque mox archiepiscopum, ceterosque Othonis proceres artibus suis in Philippi partes pellexisse.

43. *Adolphus archiepiscopus Coloniensis Philippo adhæret, unde exactoratus.* — Verum Adolphum a Brunone clerico suo ad hujusmodi delectionem adductum testatur Innocentius. Idcirco mandavit Coloniensibus decano ac præposito ⁴, sacerdotiis illum omnibus sine ulla recuperationis spe exuerent ; at utrumque colligisse potuit, prædictum videlicet comitem archiepiscopum Bruno-

nis opera ab Othonis amicitia alienasse, præterea ejusdem defectionis auctores exlitisse, quos paulo post ex Godefrido audiemus. Pergit Arnoldus, inita conjuratione, collectoque florentissimo exercitu, Philippum Aquisgranum petiisse, atque in ea urbe ab Adolpho Colon. archiepiscopo diademate redimitum, quæ Conradus Urspergensis abbas confirmat ⁵. Addit Godefridus in Annalibus eundem Philippum, antequam regni insignia ab Adolpho acciperet, consilio ibi cum suis invito regium nomen et coronam deposuisse, atque ab omnibus demum eligeretur petiisse obtinuisseque, atque adeo a Coloniensi archiepiscopo cum Maria (Irene) uxore sua inunctum et consecratum esse ; eadem omnino in Chronico Hirsaugiensi leguntur ⁶. Philippi itaque res adeo effloruere, ut Australis Chronici auctor tandem regno potitum dixerit ⁷ ; sed ad Arnoldi narrationem redeamus. At ergo eam defectionem Coloniensibus, qui in Othonis partibus ac fide præstant, ingratali admodum exitisse, ipsunque lemeritatis arguisse ob rem adeo novam nullo ab iis petito consilio tentatam, ac precibus instititæ factum revocaret, repeteret memoria Pontificem ipsius precibus adductum Othonem confirmasse, illumque tantummodo imperii ornamentis insignire decrevisse : sed cum mentem susceptam archiepiscopum exuere recusaret, Otho, clerus et cives Colonienses tristem Adolphi rebellionem litteris Innocentio significarunt, qui justa ira in archiepiscopum motus diem ipsi dixit, ut intra sex hebdomadas ad diluenda objecta se Apostolicæ Sedi sistere non detrectaret, quæ ex Lubecensi Crantzio deprompsisse videtur ⁸.

44. Plurimum commendavit Pontifex Coloniensis cleri ac populi constantiam ⁹, turpiter ab officio Adolpho desciscente, ipsos fidem Othoni servasse ; subdit Arnoldus ⁶ : « Archiepiscopus tamen neglecto mandato Apostolice, ejus presentie se non exhibuit, unde dati sunt iudices Henricus canonicus ad Sanctum-Gereonem, Anselmus et Christianus parochiani, qui eum legitime citatum monuerunt, ut errori suo renuntiaret : quod si nollet, eum excommunicatum deicerent, et alium idoneum Ecclesiæ suæ præficerent, quod et factum est. Cum enim acquiescere nollet salutaribus monitis, sub interdicto positus est, et Bruno Bonnenensis præpositus ei est substitutus. Ad quod tamen negotium solemnitus exequendum a domino papa majores personæ sunt delegatæ, ut subjecta declarat Epistola : Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepisc. Magantino, et episcopo Cameracensi, et dilecto filio scholastico Sancti-Gereonis, salutem et Apostolicam benedictionem. Ut Adolphi Coloniensis archiepiscopus incidat in foveam quam paravit, etc. » Eam namque recitare pergit auctor,

¹ Otho de S. Blasio Append. ad Oth. Frisn. — ² Ursperg. abb. in Chron. — ³ Arn. Lub. Chron. Slav. l. iv. c. 1. — ⁴ Lab. Vat. super neg. Rom. imp. ex Reg. Innoc. III. Ep. cxxiii.

⁵ Ursperg. ab. in Chron. — ⁶ Trith. Chron. Hirsaug. an. 1205. — ⁷ Chron. Austral. an. 1205. — ⁸ Crantz. Sax. l. vii. c. 23. — ⁹ Innoc. ed. libell. Ep. cxviii. — ⁶ Arnol. Lubec. l. vii. c. 3.

quam Crantzius ¹ et ex eo novalores decerpere ², habetur quoque in Ms. Vaticano libello ³, nos vero captata brevitate, præmissis que in perjurum et refractarium archiepiscopum præloquantur, hæc tantum referemus : « Contra præceptum nostrum et proprium juramentum corruptus pecunia, sicut fertur, dominum suum temerarius prædidit, et conversus in arcum perversum, nobili viro Philippo duci Sueviæ impudenter adhesit ». De his ita Godefridus in Annalibus ⁴ : « Post hæc Coloniensem archiepiscopum per Trevirensium, Spirensium, et Constantiensem episcopos apud Andernacum sibi conciliat, (Philippum scilicet), et ut ducem Brabantiae, et reliquos Lotharingicæ nobiles fideles sibi efficiat, novem millia marcarum ei donat. Salevelt etiam et alia ab episcopo ablata redonat, plurima promittens, rogat. Coloniensis vero archiepiscopus sacramentum quod dudum Othoni fecerat parvipendens, et perjuriû et excommunicationem Apostolici non metuens, post festum sancti Martini, nempe superioris anni, ad eundem Philippum cum duce Brabantiae Confluentiam venit, et ei juramentum fidelitatis cum duce ibidem fecit, ibi etiam rex Philippus celebrem curiam omnibus, qui aderant principibus in Epiphania Domini Aquisgrani indicit, et Coloniensis eum ibidem in regem consecrari et ungi promittit, quod et factum est, etc. » Quæ omnia iisdem fere verbis Hirsautensis Chronici auctor ⁵. Pergit Pontifex :

45. « Ac ne quid ejus præsumptioni deesset, et ne culpa ejus aliquo possit velamine palliari, nuper Aquisgrani, ubi præfatum regem, (nempe Othonem), solemniter coronaverat, memoratum ducem publice coronavit, quamvis excommunicationis sententiam incurrisset, quam in Ecclesia beati Petri Colonien. coram multitudine copiosa, ipso præsentè, ac gerente sacerdotalem stolam in collo et candelam accensam in manu, vener. frater noster G. Rhemen. archiepiscopus tunc episcopus Prenestin. Apostolicæ Sedis legatus, promulgavit in eos, qui a præfato rege recederent, et parti alteri adhaerent. Ut igitur Colonien. qui notuerunt in malo caput languidum imitari, sed in ejusdem regis fidelitate perstiterunt firmius, et persistunt, expurgato fermento veteri, quod voluit corrumpere totam massam, sit nova conspersio, sicut sunt azymi nihil corruptionis habentes, cum juxta canonicas sanctiones accusatione non egeant manifesta, unde nos ejus exemplo, qui absens corpore, præsens autem spiritu Corinthis damnavit absentem, potuissimus in eum sententiam promulgare, ad majorem tamen cautelam de consilio fratrum nostrorum, et tam episcoporum, quam aliorum plurium prælatorum discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus cum apud vos sint ista luce

clarius manifesta, dictum archiepiscopum pulsatis campanis et candelis accensis singulis diebus Dominicis et festivis excommunicatum publice nuntiatis, et faciatis per omnes Colonien. Ecclesias et vicinas dioceses sub solemnitate simili nuntiare suffraganeos, et omnes vassallos Colonien. Ecclesiæ, tam clericos quam laicos, absolutos ab ejus obedientia nuntiantes, etc. »

46. Postea tamen optimus pastor aberrantem ovem ad gregem reducere satagens ¹, alia ad eodem data Epistola facultatem dedit, ut a mandatis superioribus litteris sibi traditis recedentes, si ita in rem esse judicassent, archiepiscopum admoneant; darent operam intra certum diem in gratiam cum Othone rediret, ab eoque caverent, ne rursus ab ejusdem imperatoris fide amicitiaque recederet, atque ita censurarum vinculis absolverent. Sed hujusmodi Pontificis conatus in irritum cecidere : addit enim postremo Arnoldus Lubecensis ², Adolphum e culmine dignitatis præcipientem dejectum, Brunonemque in ipsius locum suffectum et insigna archiepiscopalia a Pontifice adeptum, partesque Othonis amplectum Coloniæ obtinuisse : at vero Adolphum qui potentia ob plurium magnatum affinitatem pollebat circumposita loca intestasse. Eadem de exanctorato Adolpho deque creatione Brunonis pluribus tradit Godefridus ³, et ex ipso quem pene exseribere consuevit Joannes Trithemius ⁴. Porro in eam laudibus Colonienses tollit Innocentius ⁵ ob Adolphum ex Apostolicæ Sedis auctoritate rejectum Brunonemque, qui Othoni faveret ad archiepiscopalem dignitatem admissum.

47. Postea datis ad Coloniensem electum litteris ⁶, ut que prius haluerat sacerdotia biennio retinere posset, utque ⁷, si eum suffraganei sacris episcopalibus initiari neglexissent, alios ad id episcopos convocaret indulst, denique ejus confirmans electionem, capitulo cæterisque Coloniensibus rescripsit : « Nos igitur, veritate negotii comperta, depositionem illius (nempe Adolphi), et electionem istius (Brunonis scilicet), gratam habentes, utramque auctoritate Apostolica confirmamus in virtute Spiritus sancti sub anathematis pœna districtius inhibentes, ne quis huic confirmationi contraire præsumat ». Et paucis interjectis verbis subdit : « Universitati vestræ precipimus monentes, quatenus præfatum depositum tanquam excommunicatum omnino vitetis, et prænominato electo tanquam prælato vestro debitam obedientiam impendatis. Nos igitur suffraganeis Coloniensis Ecclesiæ dedimus in mandatis, ut cum ab eo fuerint requisiti, manus ejus consecrationis imponat, et ut nihil ei desit ad pontificalis officii plenitudinem, pallium de corpore beati Petri sumptum ex consuetâ Apostolicæ Sedis gratia destina-

¹ Crantz. Sax. l. vii. c. 24. — ² Cent. xiii. c. 8. col. 755. etc. et ex parte c. 6. col. 602. — ³ Cit. libell. Ep. cxv. — ⁴ Godef. an. 1201. — ⁵ Trith. Hirsaug. Chron. an. 2205. et seq.

¹ Ep. cxviii. — ² Arnol. Lub. Chron. Slav. l. vii. c. 3. in fin. — ³ Godef. in Annal. an. 1206. — ⁴ Chron. Hirsaug. eod. ann. — ⁵ Cit. libell. Ep. cxxx. — ⁶ Innoe. l. viii. — ⁷ Ep. clxxx.

mus ». Hucusque Innocentius, atque de Brunone recens creato archiepiscopo Coloniensi modo satis, jam aliqua ad Germaniam pertinentia prosequamur.

48. *Innocentius agit pro Othone, quem Philippus bello vicerat.* — Omnibus nervis, uti superioribus annis, hoc pariter Pontifex contendit, elaboravitque quo Othoni imperium firmaret, atque adeo stantibus animos addere, labantes atque ab eo deficientes ad pristinam fidem revocare non destitit, atque ob id ad omnes tam Ecclesiasticos quam alios Germanie principes, qui in fide Othonis perstabant, scriptis litteris constantiam illorum extulit ¹: « Non est, ait, amicus hominis, sed fortunæ, qui sicut arundo vento, sic fortuitis casibus agitat, ei, cui arridet in prosperis, deficit in adversis: licet enim varii sint bellorum eventus, nec quod semper volvitur, in eodem statu valeat permanere, non debent tamen viri constantes secundum varietates rerum habentium variari, sed stabiles potius permanere, scientes quod finis pugnam coronat, et non qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit; fides etenim in necessitate probatur et constantia in adversitate clarescit, nec qui cum fortuna rotatur, constans debet aut stabilis appellari, aut dici fidelis, qui fidem variat cum eventu. Unde miramur non modicum, et movemur, quod quidam principum, qui charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo sponte hominum fecerant, et fidelitatis juramenta præstiterant non coacti, ex eo quod nobilis vir dux Sueviæ visus est aliquantulum prosperari, contra honestatem propriam, et fidem præstitam venientes, relicto eo, cui prius adhæserant, ejus adversario adhæserunt, illis merito comparandi, de quibus legitur in Psalmista: Filii Ephrem intendentes arcum, et mittentes sagittas, conversi sunt in die belli. Verum quanto detestamur amplius in talibus levitatem, tanto in vobis constantiam potius commendamus, qui cum eodem rege in suis tentationibus fideliter perstitistis ».

49. Quod ad secundas Philippî Sueviæ ducis res pertinet, quarum causa, ut audisti, nonnulli Germaniæ principes contra delatum fidei iusjurandum ab Othone desciverant, Albertus Stadensis hæc habet ²: « Philippus et Otho iterum vires suas circa Coloniã sunt experti, ibi Otho est graviter vulneratus ». Sic ille; at Robertus de Monte illius etiam temporis auctor, hæc Annalium monumentis exaravit ³: « Otho rex pugnat cum Philippo duce, et Coloniã ab obsidione liberat ». In quam sententiam Godefridus ita loquitur ⁴: « Post natiuitatem Mariæ Philippus rex maximo exercitu congregato Mosellam transiuit, et in festo beati Michaelis Archangeli ante mœnia civitatis Coloniæ veniens, eam impugnare cœpit: sequenti vero die in supe-

riori parte civitatis tentoria sua ligit, et tota illa die eam impugnat et impetit. Illis autem qui intus erant fortiter repugnantibus, et adversariis viriliter resistentibus, cum per quinque dies eam impeteret et nihil proficeret, sed maximum damnium suorum præcipue eorum ibidem acciperet, relicta obsidione recedit ». Quapropter nequaquam ducem Sueviæ integra positum victoria, sed tantummodo prosperis rebus, uti visum asserit Innocentius.

50. Cæterum ad hoc tempus Coloniensis obsidionis conjunctio videtur, quod Cæsius tradit ¹: « Non est diu, quod sex milites Templi in vicinia Sarracenorum horam quamdam canonicam prostrati dicebant, ex inopinato paganis supervenientibus, cum illi surgere vellent et fugere, magister eis inuuit ut jacerent. Mira res, ut rex celestis ostenderet, quantum ei magistri fides et discipulorum obedientia placeret, Angelos suos misit, a quibus infidelium turba turbata est, quidam capti, et plures occisi, cumque eos, quos Angeli vixerant, Templarii comprehendissent, et illi dicerent: Ubi est exercitus quem dudum vidimus, a quo capti sumus et occisi, responderunt: Quando necesse habemus, veniunt nobis in auxilium, quando non indigemus, revertuntur in tabernacula sua: intellexerunt enim sanctos Angelos illos fuisse, quos ipsi videre non poterunt, qui laudantibus Deum semper adsunt ipsosque custodiunt, ipsi revera sunt castra Dei, qui Jacob cum timore revertenti in terram suam venerunt in auxilium, fueruntque ei, ut dicit Scriptura, obviam Angeli Dei, quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc. Hoc miraculum cum recitatum fuisset regi Philippo in castris, cum rediret de obsidione Coloniæ, respondit: Certe si habuissem *Legem pone* in ore, ego psalmum reliquissem et fugissem ». Sed ad institutam orationem revertamur. Cum Pontifex Othonis in Il. Palatinum Rheni illius fratrem querimonias audisset, nimirum cum Philippo in eundem Othonem conspirasse, graviter ipsum objurgare, utque quamprimum respiceret, monere atque imperare non prætermisit; extant de his Pontificiæ litteræ tum ad Maguntinum archiepiscopum, et Ildehemensem episcopum ², tum ad ipsum Rheni Palatinum datæ ³. Hermannum insuper Thuringiæ lantgravium ad ejusdem Othonis obsequium reverti jubet, cum antea necessitate potius compulsus, quam sponte in Philippî castris versatus esset. Othonis partes superiores anno secutus est lantgravius, quemadmodum Innocentius testatur ⁴, posteaque ab ipso deficiens, Sueviæ duci adhæserat, qua de re plura in suis Chroniciis auctores.

51. Porro post Epistolam ad lantgravium ab Innocentio datam, subditur in laudato sæpius libello: « Scriptum in eandem rationem ad Bohemorum

¹ Innoc. cit. libell. Ep. CXIX. — ² Stad. in Chron. — ³ Rob. de Monte hoc anno. — ⁴ Godef. in Annal. eod. an.

¹ Cas. I. VII. c. 47. — ² Cit. libell. Ep. CXX. — ³ Ibid. Ep. CXXI. — ⁴ Ibid. Ep. XCI. ante fin. et post Ep. CVII.

regem ». De quo isla in Steronis Annatibus legitur : « Otakel dux Bohemie adhaeret Philippo, qui imponit ei diadema ». Insuper Padeburnensem episcopum ¹, ac Trevirensen archiepiscopum ², qui contra praesitulum jurjurandum Othonem reliquerat, Pontifex graviter arguere, atque ad illos revocandos incumbere. Postremo Joannem Anglorum regem, Othonis avunculum magno opere hortari ³, nepoti imperatori electo opem porrigeret, utque a Richardo rege fratre suo legatam illi pecuniam (de qua saepe diximus) tandem aliquando persolveret. Ut vero Othonis rebus, quae ad praesentem annum spectant, finis imponatur, videamus quid de inihiis, recensitis supra, inter eum et Brabantiae ducis filiam sponsalibus censuerit Innocentius, hanc enim perbreve illi Epistolam misit ⁴ : « Cum inter te ad dilectam in Christo filiam natam ducis Brabantiae sponsalia fuerint approbante legato nostro contracta ⁵, nostrae voluntatis existit, ut quod initatum est, legitime nisi per alium steterit compleatur. Cum ergo puella ipsa aetati nubili sit vicina ⁶, monemus serenitatem tuam et exhortamur attentius, quatenus usque ad nubilem ejus aetatem expectes, et si pater ejus eam tibi tradere noluerit requisitus, ex tunc libere, cui volueris in Domino tamen nubas ».

52. *Innocentius Philippo Suevo jura Eccles. invadenti sese opponit.* — Verum ut Pontifex, quem putabat de Romana Ecclesia bene merentem Othonem fovere atque defendere, ita competitorum Philippum Sueviae ducem, quem cernit Apostolicae Sedis insensissimum hostem, ut par est, insectari. Mirum quam refractarius princeps in Ecclesiasticis rebus sibi arrogabat : quare Innocentius divino exasians zelo contra insurrexit, ut Epistola ad Aquileiensem patriarcham, atque ad abbatem de Castro-Novo data testatur : in ea enim praelocutus plura in Liupuldum, qui sine Romani Pontificis venia ex Wormatiensi ad Maguntinam sedem, ut vidimus, impudenter transvolarat, unde primum anathemate percussus, deinde exactoratus fuerat, in prophanum ducem nequissimi hominis factorem ista subjecit ⁷ : « Caeterum idem dux, eum debuisset excommunicatum vitasse, ac depositum abjecisse, tanquam de clavibus Ecclesiae non recte sentiret, ex eo tempore amplius illum fovit, et non solum in errore suo tanquam primus et praecipuus actor participavit eidem, sed in argumentum gratiae plenioris in Italiam officium ei saepe legationis indulsit, et ad impugandum beati Petri patrimonium hostem Ecclesiae destinavit. Ecce qualiter idem dux Romanam honorat Ecclesiam, ecce qualiter claves Ecclesiae reveretur, cum quantum in eo est Petri privilegio violato, quod nullus principum,

nullus etiam imperatorum haecenus attentavit, translationem episcoporum sibi praesumpserit usurpare, ac hominem excommunicatum et damnatum a nobis, tanquam non credat testimonio veritatis, quod in collatione clavium de ipsarum viribus protulit ipse Christus, fovere publice ac honoribus studuerit ampliare : cum enim lepraee judicium secundum legem divinae ad solos pertineat sacerdotes, quibus ut inter lepraee diducendum, est concessum, non debeatur leprosum contingere, aut sacerdotale sibi officium vindicare, ne eum Ozia rege percuteretur in fronte, fieretque nota omnibus ejus culpa ; verum si virum religione conspicuum, litteratura praclarum, praeditum honestate, ac damnatum injuste foverit, licet ejus non esset de nostro judicio judicare, aliquibus tamen excusabilis videtur, sed cum faveat homini pestilenti, cujus crimen nec peritia litterarum extenuat, nec morum minorat honestas, nec religio palliat, nec poena excusat injusta, excessus ejus nequit ullaenus excusari ». Et infra :

53. « Licet igitur ex eo quod ejusdem ducis nolorius est excessus, et ipse jam monitus noluerit ab hujusmodi praesumptione cessare, possemus graviter procedere contra eum, adhuc tamen experiri volentes, si nunc saltem tanquam vir Catholicus, aut etiam Christianus beato Petro caelestis regni clavifero magisterium universalis Ecclesiae, ac nobis in eo claves regni caelorum fideliter recognoscat, discretionem vestram per Apostolica scripta monemus, et in virtute obedientiae districtius praecipimus, quatenus ad eum diligenter, ac excusatione cessante, personaliter accedentes ipsum secreto prius, et tandem publice in audientia tam Ecclesiasticorum quam saecularium principum, quos contigerit interesse, diligentius et instantius moneatis, ut saepe dicto excommunicato nullum de caetero tribuat auxilium vel favorem, sed potius tanquam depositum illum illum abjiciat, et velut damnatum exitet, ac idolum zeli, quod in templo Dei velut abominationem in loco sancto stantem, erexit, de ipso prorsus eliminare procuret, alioquin publice nuntiatis eidem, quod nisi usque ad tres menses post commonitionem vestram monitis vestris acquieverit humiliter et devote, in eum et terram ejus manus nostras curabimus fortius forsan, quam existimet, aggravare, etc. Dal. Rom. apud S. Petr. II non. Jun. » Haec Pontifex, qui ad eosdem insuper Philippum, nisi infra mensem respisceret, sacris interdicere jubet ¹ : contra vero Magdeburgensis archiepiscopo ², et Tullensi ³, atque Halberstadensi ⁴ episcopis, qui antea variis de causis anathematis sententia fuerant impliciti, absolutionis beneficium indulsit.

54. *Ordo militiae Christi institutus.* — Hoc ipso anno militiae Christi Ordinem institutum Dlugoschus, qui Joannes Longinus etiam dictus,

¹ Arn. Lub. Chr. Slav. c. 6 et 8. Ursperg. et Paul. Lang. hist. de Langr. auctor e. 32, 33. Stad. in Chron. an. 1205. Godefr. in Annal. eod. anno, et alii. — ² Stero in Annal. an. 1205. apud Canis. auct. lect. tom. I. p. 241. — ³ Cit. libell. Ep. CXXV. — ⁴ Ibid. Ep. CXXVI, CXXVII. — ⁵ Ibid. Ep. CXXIX, CXXXI. — ⁶ Ibid. Ep. CXXVIII. — ⁷ Innoc. I. VIII. Ep. LXXXIII.

¹ Innoc. I. VIII. Ep. LXXXIV. — ² Ep. LXXXVIII. — ³ Ep. LXXXVII. — ⁴ Ep. CVII.

tradit¹: « Alberlus Ierius Livoniensis, alias Rigensis episcopus, qui Bartholdo Livoniensi secundo, a Livoniensibus prope Rigam interfecto, successerat, Ordinem fratrum de militia Christi nuncupatum, qui gladium et desuper crucem mantello insulam deferabant, apud Livoniam instituit, pro defensione fidelium contra Barbaros, et tertiam partem honorum Ecclesie Rigensis illis in dotem assignavit, quem Gregorius Nonus Ordini Theutonicorum univit, et ut in jurisdictione praelatorum Livonien. consideret, constituit ». Eodem anno defuncto Henrico, seu Emerico Ungarorum rege, ac paulo post Ladislao puero ejus filio, regni relicto hærede, Andreas Henrici frater Pannonia potitur, cum prius ex Henrici suprema voluntate Ladislai ejus filii et hæredis curam suscepisset: de quo Andreas ipse Innocentium litteris suis, quæ in Pontificio hujus anni Regesto extant², certiorum fecit; cui rescribens Pontifex, ut illius res diligentissime administraret, etiam atque etiam hortatur rogaturque³: « Regem ipsum, inquit, puerum, cui fidelitatem fecisse dignosceris, promissione facta super administratione regni ac tutela suscepta de ipso, tuæ provisionis industria attentius commendamus, ut homini tuo præconia veræ laudis accrescant, cum idem rex benignum patrem in patruo, et protectorem propitium invenierit in patrono, et ab altissimo rege, cui puero reges venientes de Saba plena devotionis munera obtulerunt, salus tibi proveniat, et remunerationis æternæ corona. Nec contra ipsum regem nepotem tuum pravas aliquorum suggestiones admittas, cui tanquam filio pro patre teneris adesse, quem, cum sit parvus et puer, tanto debes chariorem habere, ac pro eo regni negotia diligentius procurare, quanto propensius impensa sibi beneficia recognoscat, cum auctore Deo adultam pervenerit ad ætatem in qua se patrem non perdidisse cognoverit sed mutasse. Datum VII kal. Maii ». Hæc Innocentius.

55. *Pontifex tuendo novo Ungarie regi incumbit.* — Præterea toto animo studioque in regis novi regniq; commoda incumbens, aliis ad Andream datis litteris mandavit, tum pecuniam quam defunctus rex quibusdam reliquerat erogandam curet⁴, tum redditus quos regi reginæque promiserat, persolvat⁵; atque ad eundem ducem, universosque regni principes scriptis litteris⁶, ita pueri regis curam eos gerere monet, ut regias possessiones nulla ratione alienare audeant, archiepiscopos insuper, episcopos, etc. fidem regi servare omnino jubet⁷. Colocensi et Waradiensi episcopis Ladislai regis, ac reginæ familie molestiam exhibentes, compescendi provinciam injungit⁸, et Colocensis Ecclesie suffraganeos in fide pueri regis permanere imperat⁹: ad Andream insuper exaratis litteris excusationem affert¹⁰, tum cur ei pro postu-

lato Colocensi archiepiscopo morem gerere nequeat, aliumque eligi jubet, tum etiam quod ejus postulatis de Papebergensi episcopatu non annuat¹; demumque VI kal. Augusti alias ad ipsum, qui regi demortuo successerat, ut in ejus commorantes regno, qui serinium cum sanctorum reliquiis, crucem auream, in qua vitæ ligni particula includebatur, plura ac pretiosa alia, quæ Portuensis episcopus Romam mittebat, vi abstulerant, quamprimum reddere compelleret, monuit hortatusque est.

56. Quod spectat ad Andree regnum, si verum esse affirmemus id quod paulo ante retulimus, Henricum superiori anno kalendis Decembris e vita discessisse, ac præterea ejus filium Ladislaum vix mensibus sex, diebus quinque, ut tradunt², in regno exactis defunctum, non ante mensem Junii hujus anni Andream regnare cœpisse dicendum est. Sed videamus, quibus beneficiis novum regem hoc anno prosecutus sit Innocentius, qui cum rogante illo statim post susceptam regni administrationem (quod paulo ante meminimus) ut³ Colocensis archiepiscopus in Strigoniensem sedem transferretur, tametsi id primo illi concedendum non duxerit, demum permisit, uti Pontificiæ litteræ testantur⁴: siquidem hoc ipso anno, pridie non. Octobris Innocentius Strigoniensem præpositum, et capitulum monuisse reperitur, ut archiepiscopum suum e sede Colocensi ad Strigoniensem translatum venerantur et colerent. Colocensis vero capituli iuribus ex hujusmodi translatione nullum dampnum inferri declaravit⁵; atque de Germanicis Ungaricisque rebus hactenus satis.

57. *Judeos in Gallis comprimit.* — Jam ad Galliarum res sermonem convertamus; plura in illis regionibus composuit Innocentius, quæ nos brevissima oratione libabimus. Igitur gravissima in iis Judeos flagitia perpetrare acceperat, ad quæ retundenda ad Philippum Francorum regem aliosque principes scripsit⁶, ut perfidum populum coercerent, ne nimia libertate in tyrannulos contra fideles descicerent: « Elsi non displicet Domino, sed ei potius sit acceptum, ut sub Catholicis regibus et principibus Christianis vivat et serviat dispersio Judæorum, cujus tunc tandem reliquæ salvæ fient, cum in diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitaverit confidenter, vehementer tamen oculos divinæ majestatis offendunt, qui crucifigentium filios, contra quos adhuc sanguis clamant in Patris auribus, crucifixi Christi cohæredibus præferunt, et tanquam ancillæ filius cum filio liberæ possit et debeat hæres esse, Judaicam servititem illorum libertati præponunt, quos Filius liberavit. Sane ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod in regno Francorum Judæi adeo insolescunt, et sub specie usurariæ pravitatis, per quam non solum

¹ Loggin. Hist. Pol. l. vi. an. 1025. — ² Apud Innoc. l. vii. Ep. cccxvii. — ³ Innoc. l. viii. Ep. xxxvi. — ⁴ Ep. xxxvii. — ⁵ Ep. xxxviii. — ⁶ Ep. xxxix. — ⁷ Ep. xl. — ⁸ Ep. xli. — ⁹ Ep. xlii. — ¹⁰ Ep. lxxxviii.

¹ Ep. cvii. — ² Bonif. Decad. xl. l. vii. — ³ Innoc. l. vii. Ep. cccxvi. — ⁴ Innoc. l. viii. Ep. cxxxv. Hæbetur ex. de postul. præf. — ⁵ Innoc. l. viii. Ep. cxxxvi. — ⁶ Ibid. l. vii. Ep. ccxxxvii.

usuras sed usuras usurarum extorquent, Ecclesiarum bona et possessiones Christianorum usurpent, sicque illud impletum in Christianorum populo videatur, quod in Iudeorum persona propheta deplorat: Hereditas (inquiens) nostra versa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos. Præterea cum in Lateranen. Concilio sit statutum, ut Judæi nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio, nec alia qualibet causa in domibus suis habere permittantur mancipia Christiana, sed excommunicentur qui cum eis præsumperint habitare, ipsi et servos Christianos habere non dubitant et nutrices, cum quibus eas interdum abominabiles exercent, quas te potius punire convenit, quam nos deceat explicare. Insuper cum idem Concilium testimonium Christianorum adversus Judæos in communibus causis, cum et illi adversus Christianos testibus Judæis ulantur, censuerit admittendum, et anathemate ferri decreverit, quicumque Judæos Christianis in hac parte præferret, usque adeo eis defertur in regno Francorum, ut non credatur Christianis testibus contra ipsos, sed ipsi contra Christianos ad testimonium admittantur. Quod si aliquis hi, quibus suam credunt pecuniam sub usuris, Christianos testes super facta solutione producat, plus creditur instrumentum, quod apud eos per negligentiam aut incuriam debitor reliquerat indiscretus quam testibus introductis, imo non recipiuntur etiam testes in hoc articulo contra eos; usque adeo etiam, quod cum rubore referimus, insolescunt, ut Senon. juxta quamdam Ecclesiam veterem novam construxerint synagogam, Ecclesia non modicum altiore, in qua non sicut olim, priusquam fuissent ejecti de regno, demissa voce, sed cum magno clamore secundum ritum Judaicum sua officia celebrantes, divinum celebrationem in eadem Ecclesia non dubitant impedire; etc. » Hæc adversus Judæos; demum in hæreticos subjicit vigilantissimus pastor: « Ad eliminandos insuper hæreticos de regno Francorum potenter insurgas, nec lupos ad perdendas oves sub ovina pelle latentes in terra sua latere permittat regia celsitudo, sed in eorum demonestret persecutione favorem, quo fidem prosequitur Christianam. Dat. Romæ apud S. Petrum XVII kal. Februarii ». De his scripsit¹ etiam ad Senonensem archiepiscopum, episcopumque Parisiensem, neque ita multo post, VII scilicet idus Febr., eundem regem rursus hortatus est² hæreticorum audaciam atque conatus, armis etiam, si opus foret, infringeret.

58. *Ibidem status reginæ de divortio querentis; episcopi ab Innocentio admoniti; reliquiarum translatio.* — Occupatus tum erat in conjungenda Gallicæ ditioni Normannia Galliarum rex, cumque populos ad fidem sibi præstandam jurejurando obstringeret, Innocentius Rothomagensem archiepiscopum, aliosque episcopos admonuit³, ut

hæc in re a consuetudine et a jure non discedatur. At illud patris optimi animum angebat, quod post plurimos impensos a se labores reginæ piissimæ feminæ regis gratiam conciliare non potuisset, ut quo par erat eam amore complecteretur: quapropter legatione ac litteris merentem permulisset⁴: « Novit ille, qui nihil ignorat, quod super articulo matrimonii pro te fecimus quicquid homo facere potuit, sed peccatis exigentibus parum profecimus, quoniam ad exhibendum tibi maritalem affectum animus charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris non potest aliquatenus inclinari, neque nos ejus animo amorem possumus inspirare, cum hoc solus Deus lacere possit, in cujus manu cor regis existit. Putat igitur ipse rex, et multi etiam opinantur, quod perpetuo sit maleficium impeditum, unde non solum propter a finitatem, verumetiam propter maleficium a te postulat separari. Licet igitur tibi deesse nolumus, imo, quantum cum Deo possumus, semper velimus adesse, quia tamen dispositionem Dei mutare non possumus, nec expedit ut in hoc miserabili statu tu et rex ipse diutius maneat, mittimus ad te dilectum filium magistrum.... capellanum nostrum, virum providum et fidelem, qui tibi solatium nostræ visitationis impendat, et animum tuum subtiliter investiget, cui secure tuam aperias voluntatem nobis fideliter intimandam, ut ea cognita melius tibi providere possimus. Dat. III non. Jul. apud S. Petrum ».

59. Quod ad Galliarum res attinet, Pontifex Belvacensem decanum et capitulum ab injuriis episcopo inferendis assistere jubet⁵, Belvacensique episcopo præcipit⁶ laicos decimas ex Ecclesiæ præscripto solvere compellat, archiepiscopo, decano et archidiacono Bituricensibus in mandatis dat⁷, ut Burdegalensem archiepiscopum ob indignissima scelera, nisi intra mensem se abdicet munere, nulla mora interposita episcopatu dejiciant atque exauctorent. Guidoni Rhemensis archiepiscopo sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinali imperat, tum ut⁸ in provinciali Concilio archidiaconos et decanos ad sacros suscipiendos ordines adigat, tum⁹ ne aliquem regularem abbatem fidejuberet sinat, tum⁷ in Ecclesiis Rhemensis provinciæ, monasteriisque pravos mores corrigat, denique dato ad ipsum successoresque Diplomate, Rhemensis archiepiscopi privilegia confirmat, inter quæ præcipuum illud recensetur, ut solus Francorum regem intungere et corona redimere possit. Præterea Narbonensis archiepiscopus mandat⁸, se Apostolico conspectui sistat, iisque se purgel quæ objecta essent: cum Senonensi archiepiscopo, nonnullisque aliis agit de Burgundiæ duce⁹, qui consanguineam sibi copularat, factique pœnitens opem consiliumque flagitabat.

¹ Ep. cxii. — ² Lib. vii. Ep. cxcvii. — ³ Ep. cxcviii. — ⁴ Lib. viii. Ep. cxlvi. — ⁵ Ep. vii. — ⁶ Ep. xi. — ⁷ Ep. xii. — ⁸ Ep. cv. — ⁹ Ep. cxi.

60. Rursus quod ad res Gallicanas attinet, historiae exaratum est : « Anno Domini mccc, Philippus rex Francorum », inquit Rigordus ¹, « in pignus charitatis et dilectionis Ecclesiae beati Dionysii Areopagite contulit pretiosissimas reliquias, quas Balduinus imperator Constantinopolitanus de sancta capella imperatorum, quam os Leonis vocant, cum timore et reverentia premissis jejuniis et orationibus acceperat, scilicet de sancta Cruce, in qua Salvator mundi pependit, ad quantitatem unius pedis in longum, in grossum quantum aliquis claudere manu potest juncto pollicis indice : de capillis Domini nostri Jesu Christi pueri : de spinea corona Domini spinam unam, costam unam sancti Philippi Apostoli cum uno dente ipsius ; de panno lineo albo, in quo involutus fuit Salvator in praesepe, de purpureo indumento ipsius. Crux in vase aureo cum gemmis pretiosis ornameto posita est ad quantitatem ejus facta : aliae reliquiae praedictae positaehabentur in alio vase aureo. Omnes reliquias praedictas Christianissimus rex Francorum Henrico abbati beati Dionysii propria manu in Parisiis tradidit VII id. Junii : quas praedictus abbas cum gaudio lacrymarum pleno accipiens, regali munificencia exhiberatus psalmos cum orationibus psallendo usque in dictum venit. Ubi processio monachorum beati Dionysii albis et capis sericis induti, nudis pedibus cum universo clero et populo obviam occurrit. Et data in eodem loco cum reliquiis benedictione, cum hymnis et landibus, pulsantibus campanis universis, in Ecclesia ter beati Dionysii super corpora sanctorum martyrum in vasis majoribus auro puro, et lapidibus pretiosis tectis, cum capite ipsius pretiosissimi martyris Dionysii, et scapula sancti Joannis Baptistae habentur recondite. Per omnia benedictus Deus, qui mihi servo suo licet indigno, et fragili peccatori fere in senio jam existenti, divina pietas videre concessit ». Hactenus Rigordus.

61. *In reges Angliae, Hispaniae, Castellae, aliosque principes jura Ecclesiae invadentes, vel haereticis faventes pugnat Innocentius.* — Sed ad res Angliae exponendas procurrat oratio. Funesissimus luctuosissimusque erat hisce temporibus illius Ecclesiae status, de quo Gestorum Innocentii scriptor, dum de morte Huberti Cantuariensis archiepiscopi agit, quae hoc ipso anno obligit, isthaec litteris breviter propagavit : « Licet beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus animam suam pro Ecclesiastica posuerit libertate, nulla tamen utilitas quoad hoc in sanguine ejus erat, quoniam Anglicana Ecclesia per principum insolentiam in profundo servitutis ancillata jacebat, ita ut Apostolicum quoque mandatum in Anglia jam quasi precarium haberetur, et electiones prelatorum nusquam libere fierent, ut de caeteris abusivis taceatur. Contigit autem, ut defuncto Huberto Cantuariensi archiepiscopo, etc. » Verum priusquam ad ejus

enarrandam mortem nos accingamus, quae primum occurrere praemittenda sunt. In primis ergo Innocentius papa, dato VII idus Martii ad Cantuariensem archiepiscopum, Hubertum scilicet, atque Eliensem Londoniensemque episcopos Diplomate, imperat ¹, regem precibus hortationibusque omni studio inducant, Wintoniensi episcopi eligendi potestatem liberam electoribus permittat, postea scriptis X kal. Januarii ad regem litteris hortatur ², ne S. Trinitatis moniales de Cadomo in jus ad laicos judices vocari patiantur : unde perspicuum est Rerum Innocentii Gestorum auctorem jure conquestum, Anglicanam Ecclesiam redactam in servitulum, quae ex dicendis paulo post patebunt.

62. Dum Ecclesiam Joannes oppugnaret, divinum numen ipsius terras a Francorum rege, cum quo ex Innocentii litteris bellum gessisse constat, subjeci permisit : ait enim Parisius ipsum in Gallias expeditionem adornasse, atque a suis desertum, coactum redire paucis post diebus quam mare conscendisset, a nobilibus, populo, ac religiosis vim pecuniae innumeram corrasisse, objecisque eos ad recuperanda amissa entem sequi detrectasse, extinctoque Huberto archiepiscopo Cantuariensi cujus mors non ingrata Joanni regi extitit, apud quem nimis eum Francorum rector conjunctionis suspicione laborabat. Narrat auctor Cantuariensis monachos non consulto rege Reginaldum superiorem in archiepiscopum elegerit, ac noctu celebratis divinis laudibus primum altari, dein archiepiscopali solio impostis, electoque Romano profecto, ac flagitanti ab Innocentio, ut electioni suam adiceret auctoritatem, respondisse Innocentium cum rem se diligentius excussurum. Reliquum est ut recenseantur breviter, quae Innocentius cum Anglis per litteras egerit. Primum, ut ex ejus Diplomate constat, Wintoniensi monasterii patrocinium suscepit ³, dein Petro Wintoniensi episcopo (cui etiam patrocinium spondet ⁴) imperat ⁵, ut quae in diocesi sua emendanda sunt corrigat, postremo cunctis Anglicanis praesulibus mandat ⁶, ut beati Petri denarium, qui cum fide quidem colligebatur in Anglia, sed ministrorum dolo non integer ad Romanum Pontificem perveniebat, annis singulis exigendum, sibi sine ulla fraude deferendum curent.

63. Non in Anglia modo, verum in Hispania a regibus appetita dignitas Ecclesiastica defendenda suoque splendori asserenda fuit, regem enim Aragonum semel, iterumque monuit rogavitque, Ecclesiam Helenensem vexare desisteret atque in integrum restitueret, cujus oppida possessionesque eo nomine usurpatas relinqueret, quod episcopi electionem sine sua auctoritate attentasset, occupaverat violenter, populatusque fuerat atque catenus retinuerat, quod Ecclesia eas imperata pecunia

¹ Innoc. I. VIII. Ep. v. — ² Ep. CLXII. — ³ Innoc. I. VIII. Ep. IV. — ⁴ Ep. CLXXV. — ⁵ Ep. CXXXVIII et CXLII. — ⁶ Ep. CLXXXVII.

¹ Rig. de gest. Philip. Aug.

redimere egeretur; ad hæc ejusmodi verba addidit: « Nos autem, qui tuam nolumus impedire salutem, sed propensius desideramus in Christo, dilecto filio abbati Cisterciensi P. de Castro-Novo et monachis Fontis-Frigidi, Apostolicæ Sedis legatis injungimus, ut te ad hoc vice nostra diligenter moneant et inducant, et si necesse fuerit, districtione quam viderint expedire, cessante appellatione compellant. Datum Romæ apud S. Petrum, IV id. Martii ». Quo etiam die aliis datis ad ipsum Diplomatum, episcopalem sedem in Majorica erecturum pollicitus est¹, si illa armis potiretur, eique liberam rerum possessionem est elargitus², quas ab hæreticis, aliisque, qui admouiti illorum conatibus non obstitissent, invasisset, archiepiscopos vero, episcopos aliosque Ecclesiarum rectores in Aragonie regno constitutos, regi in expellendis impiis auxilio consilioque præsto esse jubet³, fratribus de Calatrava eidem adversus Sarracenos opitulari mandat⁴, ac demum Cisterciensi abbati, priorique de Castro-Novo injunxit⁵, ut Scuræ castrum eidem Aragonum regi cum illud Deo juvante ab hæreticis vindicasset, personaliter, ut ejus utar verbis, in feudum concederet, ita tamen, ut Romanæ Ecclesiæ fidem astringeret, quod id castrum supremo jure ad B. Petri patrimonium pertineret, annum censum Romanis Pontificibus solvendum statueret, idque litteris publicis confirmaret.

64. Ex Aragonicis rebus ad Castellanas dilabimur. Asperserat regis dignitati non levem maculam prolrita libertate Ecclesiastica, laxatisque temere regni sui infidelibus frænis, Alphonsus Castellæ rex, quem hoc ipso anno Innocentius papa tum a vexandis clericis Judæisque ac Sarracenis fovendis omni studio abducere conatus est⁶: « Ne, charissime in Christo fili, Ecclesiasticam libertatem deprimere, et synagogam ac meschitam extollere videaris, neque in Ecclesiam sponsam Christi, aut ministros ipsius exerceas quæ tuæ fidei puritatem offuscent, serenitatem regiam monemus in Domino et hortamur, quatenus predicta omnia et in te corrigas per teipsum, et in aliis corrigi concessa tibi facias potestate. Alioquin quantumcumque personam tuam in Domino diligamus, quia Ecclesiarum oppressionem, quarum est nobis cura commissa, pati nolumus nec debemus, ut regi Deo potiusquam regi homini deferamus, venerabilibus fratribus nostris Oseusi, et Tirazonensi episcopis, et dilecto filio deeano Tirazonensi nostris litteris nos noveris injunxisse, ut te ab hujusmodi per censuras Ecclesiasticas appellatione remota compescant. Dat. III nonas Maii ».

65. Hactenus Innocentius, qui pariter dedit operam, ut alios in viam reduceret, atque intra disciplinæ Ecclesiasticæ terminos compelleret. Placentinis ob patrata crimina sacris interdictum fue-

rat, cumque Apostolicas litteras, quibus solita salutatio præmittebatur impetrasset, atque adeo anathemate se solutos jaetarent, ipse ne crimina ab Ecclesia impunita viderentur, Insubres admonuit, Placentinos absolutionem hac ratione non consecutos. Hujus porro Epistolæ initium est¹: « Si aliquando », et habetur ex de sententia excommunicationis, cui inscripta est dies IX kal. Martii: quo item die Placentino et Terdonensi episcopis aliis litteris² mandavit, ut Placentinos, si Ecclesiæ fecissent satis, absolvent, qua vero ratione in Ecclesiæ gratiam redierint, proximo anno dicitur. Quam gratiam cauteque in his se gerere consueverit Innocentius, amplius clariusque demonstrant ipsius litteræ, quas ad Mutinensem ac Regiensem episcopos in marchionis Palavicini filii causa conscripsit. Gravissimis contumeliis Romanam Ecclesiam affecerat, ipsiusque legatum spoliarat: quare sententia anathematis irretitus, solvi non meruit, ni penitentia injuriarum illatarum sarcivisset.

66. Cum insuper Pisanus archiepiscopus a Calaritano marchione fidei sacramentum sibi, suæque Ecclesiæ delatum recepisset, graviter ipsum arguens Pontifex³, plurimum hac de re se mirari ait, cum ad Romanæ Ecclesiæ jus supremumque dominium Sardiniam pertinere ipsi episcopo compertum esset, magisque se commotum subdidit, quod eundem virum ab ejusmodi sacramento, ut imperarat, absolvere neglexisset, quapropter ne cunctetur amplius monet, minasque intemat; utque cætera crimina inulta non reliquit, ita hæreses pestem hoc anno, ut consueverat, delere ag gressus est, aliosque ad eam profocandam incitavit. Fovebat Viterbienses impios viros, honoribusque augebant, atque ex ipsis plures nefarius dogmatibus erant infecti: quare pastor vigilantissimus lupos a grege Dominico arcere studens, ardentem et aculeatam hanc ad ipsos Epistolam dedit⁴: « In peccatis excellitis universos, facti perfidiores Judæis, et crudeliores Paganis. Judæi siquidem semel Dominum crucis patibulo affixerunt, sed vos in membris suis jugiter crucifigentes eundem, opprobriis ipsum et contumeliis laceratis, et cum illi credant, licet sub cæcitate peccati, Deum Patrem visibilia et invisibilia condidisse, plerique vestrum a Luciferi visibilia credunt esse condita et creata. Pagani furebant in perimendis Christianorum corporibus et mactandis, sed vos necare intenditis totum hominem, animas fidelium latenter Christo subripientes, et utrumque hominem pariter perimentes. Verum nec isti, nec illi Christum Dominum cognoverunt, propter quod habere videntur excusationem aliquam in peccatis, sed vos tanquam filii Ephrem intendentes arcum, Christi fuistis caractere insigniti, et adhuc in publico Christiana vultis professione censi, corde tamen abeuntes retrorsum, ac

¹ Ep. XCIII. — ² Ep. XCIV. — ³ Ep. XCV. — ⁴ Ep. XCVI. — ⁵ Ep. XCVII. — ⁶ Ep. L.

¹ Lib. VII. Ep. CCXIV. — ² Ep. CCXV. — ³ Lib. VIII. Ep. LXXX. — ⁴ Ep. LXXXV.

recedentes a fide, conversi estis in arcum perversum hæreticorum laqueis irretiti, ac eorum pravisdogmatibus deformati ». Et infra :

67. « Nos autem vestris miseriis compatientes imminenti ruinæ occurrere volumus, et viam patulam exterminii vestri præcludere, si valemus, pulsantes Deum precibus, et Abrahæ vestigia imitantes, qui a Domino volente subvertere Sodomam et Gomorrhã, multiplicatis intercessionibus impetravit, quod pro decem justis non perderet universos. Experiri siquidem volumus utrum inter vos aliqui fideles remanserint, qui ante Baal sua genua non curvarint, et Ninivitarum exemplo sacco et cinere prostrati, iram Domini mitigent et furorem, ut parcatnr multis pro paucis, ne simul pereant universi. Si quis igitur Dei est, adjungat se nobis, nam gestare volumus gladium Phinees, et animadversionem Mosaycam imitari, ac cum Mathathia punire demonibus immolantes, ut auxiliante Domino eliminentur de templo perfiti et indigni, et fermentum hæreticæ pravitatis de massa conspersiois Dominicæ salubriter expurgetur. Ideoque per Apostolicæ vobis scripta monemus, et districtius præcipimus, quatenus cum quidam vestri concives filii Belial in odium Jesu Christi, et contemptum Apostolicæ Sedis et nostrum, post inhibitionem a nobis factam quosdam credentes Patarenorum in consules eligere attentarint, ipsum et hæresiarcham videlicet... tiniosius perditionis filium, qui exigentibus iniquitatibus suis de mandato nostro jamdudum vinculo extitit excommunicationis adstrictus, et adhuc in contumacia sua perdurat, camerarium instituire non timentes in electos ipsos, et electores pariter, ac eorum complices viriliter insurgatis, resistentes eis magnanimitè et potenter, ac eosdem acriter expugnantes, et ne valeant radicari firma radice, primos ipsorum conatus frustrare, ac contundere laboretis. Ut autem evulsis radicibus stipes areseat penitus, et sicceatur, etc. » Hæc zelo fidei Catholicæ æstuans optimus Pontifex, quæ haud silentio dissimulare volumus, quo principes cæterique omnes præclaris vestigiis insistant, impioque universa in Christianam rempublicam mala invehentes persequi, ejicere, ac suis finibus longe amandare discant. Demum Innocentius Viterbiensi, ac Urbevetano episcopis ejusdem argumenti litteris¹ missis adversus Patarenosibi auctoritatem permissam exercere jussit, Viterbium adire, electosque consules magistratu submovere.

68. *Privilegia collata.* — Justissimas iras in improbos detonantem audivimus, nunc æquum est, ut beneficia in pios effundentem conspiciamus; et monasteriorum Sancti-Vincentii Cenomanensis², Sancti-Petri Cluniacensis³, Sancti-Sylviani de Leproso⁴, Sancti-Petri Cabilonensis⁵ privilegia confirmat, eademque monasteria in suam clien-

telam recipit, quod Sancti-Juliani de Pereio magistro fratribusque¹, priori ac fratribus Vallis-Canninum², et monialibus de Gandersiem concedit³. Compendiensi abbati mitræ et annuli usum permittit⁴, insuperque annuo imposito censu patrociniûm fratrum hospitalis Sancti-Jacobi de Colle Bertanni⁵, et hospitalis Sancti-Rainerii⁶, nobilibus viri W. de Giurchia⁷, Ecclesiæ⁸, quam pia mulier in honorem sanctæ Mariæ Paroli extruxerat, prioris, fratrumque hospitalis Trinitatis de Urnolio⁹, ac Vindocinensis¹⁰ abbatis, ejusque successorum susceperit.

69. *Brenensis comitis cædes.* — Claudet periodum hujus anni lugubris enarratio de Gualtero Brenensi comite, cujus egregia facinora supra suis locis recensuimus: quippe in Rebus Gestis Innocentii papæ hæc de illo anonymus scriptor monumentis mandavit: « Comes autem Brenensis cum multa fuisset magnifice operatus, quæ longum esset per singula explicare, usque adeo compressit Theutonicos, ut vix auderent de castellis exire, quæ cum essent necessariis desituta, sperabatur in omnibus, quod ea non possent diutius obtinere: nam et apud Salernum obtinuerat Terracinam et Turrem-Majorem tenebat obsessam. Ipse vero nimis securus effectus personæ suæ custodiam negligebat, de quo cum argueretur a multis, interdum arroganter respondit, quod Theutonici armati non auderent aggredi Francos inermes; unde cum quoddam Diupuldi castrum quod Sarnum (Soecclum) dicitur obsideret, Diupuldus ipsius prævidens incautelam, summo diluculo armatus cum suis super comitem et suos nudos in tentoriis quiescentes irruiit improvisus, multosque peremit, et cepit ipsum comitem fortiter repugnantem sagittis et lanceis vulneratum, qui captivus deductus ad castrum post aliquot dies recepta penitentia, et viatico debitum carnis exsolvit ». His consentanea de Brenensi comite capto a Diupuldo, atque haud ita multo post vita functo tradit Richardus e Sancto-Germano notarius¹¹. Illa vero hoc anno contigisse, tum auctor idem, tum Fossæ-Novæ Chronici auctor suis versibus testatur, qui rudi quidem, et incompta musa, sed veritatis amatissima, tum temporis illis in partibus cecinit, quæ instar sepulchralis elogii esse possint:

Heu regale genus, jubar et decus omne Quiritum!
Heu genus oppositum vitis, virtute potium,
Quod cito sic cecidit, multorum gloria, virtus!
Mullis Apulia, caput est a corde recisum,
Et datur, ut culmo viridi cedat Diupuldo.

Hæc auctor impolito carmine; at Gualterus posthumum filium suo appellatum nomine reliquit, cujus uxor postea Tricariensi comiti nupsit, ut ex

¹ Ep. XCIX. — ² Lib. VII. Ep. CCXVIII. — ³ Lib. VIII. Ep. XLIII. — ⁴ Lib. VII. Ep. CXC. — ⁵ Ep. CCXIX. — ⁶ Lib. VIII. Ep. LXVI. — ⁷ Ep. XLVIII. — ⁸ Ep. XLIX. — ⁹ Ep. LXXXIX. — ¹⁰ Ep. CLXIII. — ¹¹ Richard, in Chron. hoc au.

¹ Ep. CIV. — ² Lib. VII. Ep. CLXXXIV. — ³ Ep. CLXXXV. — ⁴ Lib. VIII. — ⁵ Ep. XXVII, XXXI.

memoratis Innocentii Gestis traditur; atque haec-
nus de strenuissimo duce. Subdit Richardus victo-

rem Diupuldam Salernum, ejus arcem tenebat
reversum in cives sevisse.

INNOCENTII III ANNUS 9. — CHRISTI 1206.

1. *Juramentum extortum a patriarcha Constantinopolitano et ejus conventiones cum clericis Franciis.* — Ad tuendam nobilissimae Orientis patriarchalis sedis majestatem, libertatemque defendendam anno a salute mundi millesimo ducentesimo sexto, Indictione nona, curae Apostolicae convertendae fuerunt. Diffregerat quidem funesti schismatis vincula Constantinopolitana Ecclesia, atque eo ad majorem sese extulerat dignitatem, quo demissius in Romanae Ecclesiae obsequium procubuerat: sed cum Veneti patriarcham a Sede Apostolica redeuntem ad conventiones compulissent, quae in caeterarum nationum injuriam redundabant, Innocentius ejus Apostolicum studium non in Venetos modo, sed in caeteras omnes nationes se diffundebat, justitiae zelo incensus sacramenti vim labefactavit, atque haec imperia dedil patriarchae, quem ut timidi animi perstrinxit humanis minis ac terrori succubuisse.

2. « Praesentium tibi auctoritate mandamus et in virtute Spiritus sancti districte praecipimus, quatenus juramentum illud nequaquam observes, cum sanctuarium Dei non sit haereditario jure ab aliquibus possidendum, sed in omni gente, qui facit justitiam, acceptus sit Deo praecavens diligenter, ne post hoc Apostolicae Sedis praecipuum in praemissis articulis utcumque delinquas, quia si de caetero solos Venetos in Ecclesia Sanctae-Sophiae canonicos institueris, vel ad hoc impenderis operam qualemcumque, ut semper in eadem Ecclesia sit Venetus patriarcha, neminem in ipsa ponendo canonicum, nisi juret, quod nunquam aliunde, nisi de Venetis eliget, aut recipiet patriarcham, nulla deinceps ratione super his poteris excusari. Sed nec illud observes, quod absque juramento diceris promississe, ut neminem archiepiscopum praeter Venetum in tota facies Romania ». Et paucis interjectis verbis: « Licet autem plus debueris Dominum timere quam homines, ne juras aliquid propter homines contra Deum, si tamen in illo juramento per vim et metum extorto praescri-

ptam adhibuisti cautelam, ut juraveris salvo in omnibus Apostolicae Sedis jure, auctoritate, reverentia, et honore, nos tibi delictum tuum humiliter confitenti de speciali gratia indulgens, ut hujusmodi juramentum nullum tibi possit praedictum generare, dummodo praecipuum, quod salubriter tibi fecimus ad salvandum jus, reverentiam, auctoritatem, et honorem Apostolicae Sedis, contra ejus statuta ea quae sunt jurata redundant, fideliter exequaris, etc. Datum Ferentini ». Haec Innocentius ¹, ejus Epistola in Actis ipsius etiam continetur, additurque dat. Ferentini, ubi pariter XI kal. Julii anno nono (hoc scilicet) aliae ejusdem argumenti Innocentii litterae scriptae leguntur ² ad Petrum tit. Sancti-Marcelli, et Benedictum tit. Sanctae-Suzannae presbyteros cardinales, quibus praecipit patriarcham moneant, ac pro viribus inducant beneficia Ecclesiasticae religionis, honestis ac litteratis viris cujusvis nationis in Constantinopolitanae urbis Ecclesiis, maximeque in Sanctae-Sophiae templo deferat.

3. Qui autem tumultus patriarcha Constantinopolim accedente a Franciis concitatus, utque tandem per Apostolicae Sedis legatum compressus fuerit, Acta enarrant. Et quidem patriarcha antequam urbem ingrederetur, litteras ad clerum et populum dedit, quibus adventus sui factos certiores, officii commonuit, ut ad ipsum debito honore excipiendum se accingerent: sed Franci clerici ipsum excipere, moremve ei gerere respuerunt, et objecere ipsius promotionem mendacio ab Apostolica Sede surreptam, et ad ipsam coram cardinali legato unanimi consensu provocarunt; quorum appellationem admittendam censuit legatus, nec ipsos ad obsequium patriarchae deferendum adegit. At patriarcha in ipsos, ut contumaces anathematis sententiam distinxit, quam illi servare contempserunt, quae discordia tandiu tenuit, donec Benedictus tituli S. Suzannae presbyter cardinalis,

¹ Innoc. I. IX. Ep. CXXV. — ² Ep. c.

legatus a latere, in imperio Constantinopolitano constitutus Byzantium appulit, suaque auctoritate discordiam extinxit, ac nonnullas patriarcham inter et Francos conventiones confecit, quarum ea princeps extitit, ut ex omnibus terris, quæ armorum vi ab hoste compararentur, decima quinta pars Constantinopolitanæ Ecclesiæ attribueretur¹: « In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi anno Domini millesimo ducesimo sexto, mense Martii, Indictione nona, Constantino poli. Hæc est forma concordie factæ inter dominum Benedictum tituli S. Suzannæ presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis legatum, et dominum Thomam Morocensem sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ patriarcham ex una parte, et dominum Henricum, et barones, et milites, et populum ex alia in conquisitis et acquirendis intra et extra imperium Romanum. Dominus Henricus de consilio et assensu omnium principum, baronum, militum, et populi dat Ecclesiis, et promittit se daturum in earumdem recompensationem possessionum, sicut inferius denotatur, extra muros civitatis Constantinopolitanæ quintadecimam partem omnium possessionum, civitatum, castrorum, casalium, camporum, vinearum, nemorum, sylvarum, pratorum, pomeriorum, hortorum, salinarum, passagiorum, teloneorum terræ et maris, piscinarum in mari, et in aqua dulci, et omnium possessionum, etsi in presenti scripto non reperiantur insolidum declarate: his exceptis, quod de terra, quam habent juxta muros nominatæ civitatis a porta aurea usque ad portam Blacherne infra murum ipsius et mare, dare quintadecimam nullatenus tenebuntur, nec etiam de casalibus menetæ, in quorum repensationem casalium dominus Henricus, et prædicti secundum eorundem casalium valorem in prima conquisitione satisfacere de quintadecima Ecclesiis tenebuntur.

4. « De commercio, quod infra Constantinopolim, vel extra nomine civitatis receperit, quintadecimam non dabunt, si in ipsa civitate Constantinopolitana nomine alterius civitatis, aut loci, vel alibi commercium solvetur, quintadecimam dabunt Ecclesiæ: si vero cum aliqua civitate, vel castro, vel terra, vel insula, quam dominus Henricus subjugare sibi et imperio non poterit, per annum censum compositum fuerit, quintadecimam dabunt Ecclesiæ: sed si feudare, vel donare, vel alienare voluerit, hoc faciat, salva primo Ecclesiarum quintadecima parte. Divisiones possessionum inter Ecclesiam et prædictos hoc modo fient, quod boni viri post bullatum præsens Instrumentum infra octo dierum spatium ab utraque parte eligent, qui jurati bona fide de possessione cuiuslibet terræ et aquæ quindecim partes facient, et sortes mittent, si aliter convenire non possint, et supra quam ceciderit sors Ecclesiæ, erit Ecclesiæ. Hæc autem usque ad Pentecostes festum proximum

venturum bona fide complebuntur. Clastra quæ omnia tam infra civitatem, quam extra, libera erunt Ecclesiæ, nec in quintadecima computanda. Si de quantitate claustrorum quæstio oriatur, utraque partium eligat virum idoneum post questionem motam infra octo dierum spatium, et illi duo per sacramentum suum tertium eligant, et quod illi tres, vel major pars eorum adstricti sacramento infra viginti dies super hoc bona fide duxerint faciendum, stabile permaneat. Si pro ardua necessitate terræ aliqua clastra fuerint incastellanda, incastellentur de assensu domini patriarchæ vel diocesanæ episcopi, qui si cum incastellatoribus concordare nequiverint, sicut supradictum est, de claustris quæstio terminetur. Dabunt etiam decimas Latinorum omnium in perpetuum, videlicet de blado, legumine, et omnibus fructibus terræ et vinearum, quas excolent, vel propriis sumptibus excoli facient, et de fructibus arborum et hortorum, quos paterfamilias in usus comedendi et munusculorum bona fide convertet.

5. « De nutrimentis animalium quadrupedum, et de apibus, et lanis decimæ solventur, et si progressu temporis Ecclesia a Græcis decimas per exhortationem et admonitionem acquirere poterit, per eos nullum impedimentum præstabitur. Præterea clerici, et Ecclesiæ universæ, et earum possessiones, et manentes in ipsis possessionibus et Ecclesiis, et religiosæ personæ tam Græcorum quam Latinorum, et morantes cum prædictis, et clastra Ecclesiarum, et habitantes in eis, et qui ad Ecclesias confugerint, liberi erunt ab omni laicali jurisdictione, secundum liberaliorem consuetudinem Franciæ, salva in omnibus auctoritate Ecclesiæ Romanæ, necnon et Constantinopolis et honore, et jure domini patriarchæ, et imperatoris, et imperii, et salvis in omnibus capitulis supradictis. De terris vero, quæ Deo volente de cætero conquirentur, primo habebit Ecclesia quintadecimam partem, antequam alicui distribuatur. Hæc autem omnia dominus Henricus, et barones ipsius bona fide attendent, et curabunt pro posse effectui debito mancipare. Nulli omnino hominum liceat hanc paginam concordie vel pactionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc. hanc autem compositionem dominus patriarcha pro se, et successoribus suis se firmiter observaturum promisit, et dominus Henricus, et barones, et milites, et populus similiter pro se et successoribus suis, et hæc excepta communi parte Venetorum se firmiter observaturos promiserunt. Datum Constantinopoli apud Sanctam-Sophiam XVI katend. Aprilis. Nulli ergo etc. Hanc paginam nostræ præceptionis infringere etc. Si quis autem etc. Datum Ferentini non. Aug. anno ix ».

Has conventiones Innocentius cum Ecclesiæ utilitati cederet, Apostolica auctoritate corroboravit, easque uti jacent, Diplomati suo inseruit¹.

¹ Ep. CXLII.¹ Innoc. Ep. CXXI.

6. Animadvertisti, lector, Henricum, qui primo semper loco principes inter recensetur, nunquam imperatoris titulo insigniri, idque dedita opera factum scias : quanvis enim clavum imperii teneret, et gubernacula reipublice tractaret, nondum tamen imperator renuntiavit erat, quippe Niceta Choniata Græcus auctor hæc litteris mandavit : « Ipsi Byzantium reversi (de nostris loquitur) Henricum Balduini Primi ex Latinis Byzantio dominati fratrem imperatorem declarant (1). Cum autem unum annum et menses quatuor reipublicam sine imperatore administrarent, nemini popularium suorum regni inaugurationem condonare voluerunt, nisi Balduini morte prius explorata ». Hæc ipse, ubi cum asserit per annum, menses quatuor reipublicam sine imperatore administratam esse, Balduinum vero quintodecimo Aprilis die captum significet, dicere necesse est Henricum hoc anno, sed non ante xv Augusti diem imperatorem declaratum ; sed redeamus ad Innocentii Gesta : « Post hæc, inquit, patriarcha præfatus solemnes nuntios cum gratulis obsequiis ad Apostolicam Sedem direxit, super diversis articulis querelas, consultationes et preces inculcans. Ad quæ omnia dominus papa rescripsit eodem hoc modo : Inter quatuor animalia, etc. » affert Innocentii Epistolam, qua plura dubia solvantur, quæ ad regimen illius Ecclesie spectabant, et quamvis expressum non habeatur, quoniam die vel anno exarata fuerit, in Regesto tamen additur ¹ : « Dat. Ferentini IV non. Aug. anno nono ; » cum vero prolixior sit atque in Incem edita, non fastidium lectori afferamus, omittendam censemus. Haud tamen taciti præterimus Innocentium ex iis, quæ ibi asserit, hoc eodem anno Nicosiensem archiepiscopum in jus vocasse ², quo cognosceretur, an Constantinopolitano patriarchæ, vel non, subijci deberet. Nec prætermittendum, Nicetam Choniatam de Thoma Constantinopolitano patriarcha nuper, ut ait, Venetiis profecto mentionem etiam facere, atque hæc in Annals suos contulisse : « Is patrio vestitu indutus erat, qui corpus ita constringebat, ut acubus illi assutus videretur, manibus duntaxat et pectore aperto : malis ita rasis, ut quemadmodum in impuberi puero, nullum pili vestigium

cerneretur ». Per hæc tempora Bonifacius marchio Montisferrati ad Innocentium Pontificem cancellarium suum oratorem misit, ad quem Innocentius officiosissimas litteras ¹ reddidit, in quibus summis ipsum laudibus prosecutus est, ejusque postulatus ita respondit :

7. *Litteræ Innocentii ad marchionem Bonifacium.* — « Super iis, de quibus nos per tuas litteras consulere studuisti, tibi jamdudum curavimus per nostras litteras plenarie respondere, sed quia forte nondum ad te illæ litteræ pervenerunt, transcriptum ipsarum, de registris nostris assumptum, per prædictum nuntium nobilitati tuæ duximus transmittendum, ut perpensas ex eis quod tibi super iis curavimus respondere. Super facto autem privigni tui ac Thessalonicensis Ecclesie, quod dilecto filio Benedicto tituli S. Susannæ presbytero cardinali Apostolica Sedis legato scribendum duxerimus, per transcriptum litterarum ipsarum, quod ipsi nuntio tuo concessimus, potuerimus intueri ». Extant etiam litteræ, quas ad Benedictum cardinalem misit ; ubi post commendatam summam ejus erga Apostolicam Sedem observantiam ac fidem, hæc addit ² : Nos in iis, quæ ad ipsius redundare debeant commodum et honorem : libenter intendimus et impendimus operam efficacem. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ea quæ dictus nobilis super statu Thessalonicensis Ecclesie ac... filio quondam imperatoris Isaacii privigno suo tibi duxerit proponenda, diligenter audias, et exaudias, quantum cum Deo poteris, et Sedis Apostolicæ honestate, ut devotionem, quam hactenus erga sacrosanctam Romanam Ecclesiam habuerit, sibi sentiat fructuosam, et in ea ferventius inardescat, factus devotior ex devoto. Datum apud S. Petrum V. kal. Decemb. anno ix. Quo etiam die scripta est ea, de qua modo diximus, Epistola.

8. *Excitatur Occidentales ad auxilium Terræ-Sanctæ ferendum.* — Hic præterendum non est, Innocentium hoc itidem anno ³, Antiocheni patriarchæ culpam gratia delevisse, cum ad salutanda Apostolorum limina non accessisset, ac superest, ut antequam ex Oriente sermo revocetur, de rebus Terræ-Sanctæ aliqua adducamus, quæ semper

¹ Lib. ix. Ep. cxl. — ² Ep. cxli.

¹ Ep. clxxviii. — ² Ep. clxxxix. — ³ Lib. ix. Ep. xlvi.

(1) Mensem et diem, quo Henricus imperii coronam assumpsit, Henricus ipse prodit in Epistola, quam dedit ad Geraldum S. Amati Duaci præpositum, vulgata in Thesaurio monumentorum Marteni tom. 1, col. 1073, in qua plura de rebus gestis a Latinis hoc et superiori anno narrat. At igitur Balduino capto in prælio Adrianopolitano, *højulum* imperii acutum se fuisse. Non diu post ex urbe educto exercitu, civitates et loca regionis ad imperium coegisse, tum rediisse in urbem *circa festum S. Remigii*, kal. nempe Octobris. Anno vero sequenti 1206, circa festum Purificationis B. M. nostris incensibus Baccorum ad urbem Rossam circumventus trucidatus fuisse. Inter hæc cives Philippopolis, quibus princeps delus erat a Balduino Rainerus de Thir, conjurationem in eum fecisse, eodemque ejecto, et gente sua imperatorem sibi constituisse. Sed ab imperatore Baccorum obsessi urbs illi cessit. Vicissim autem cives Adrianopolis, et Bulmoticus a Baccis, quibus fidem juraverant, ad Latinos transiisse, et cum a Barbaris ejus defectionis gratia obsiderentur, prompte accursisse Latinos, delictus suos liberasse. Tunc vero primum certorem se factum fuisse, addit, de nece Balduini a Joannico Baccorum imperatore interfecti. Qua comperita, de imperatore elhendico inter Latinos deliberatum fuisse, et quoniam Venetis cum patriarcha primo repugnabunt ; dein et illis pariter assensientibus, favore et auxilio Benedicti Apostolicæ Sedis legati, in assumptionem suam convenisse omnes ; atque ita rebus comparatis, solemniter ritu imperii coronam novam ejusdem Benedicti accepisse de Dominica post Assumptionem B. Mariæ Virginis, id est de xx Augusti. Mane alterius diei, ait, cum ad nos perlatum fuisset Baccos obsidere Adrianopolim, ex urbe eductum exercitum eo deduximus, sed ad fonam nostri adventus, Barbaros reductis ab obsidione copus, fugit. Hæc Henricus in Epistola illa signata Adrianopoli anno *Dominici m cvi mense Septembris*. Porro Baccorum nomine gentem illam designari, quæ hodie Walcorum dicitur, Ortinus in Thesaurio monet.

Pontifici charissimæ extiterunt: quapropter hoc eodem anno Namurcensem marchionem, ceterosque Christi fideles cohortatur et rogat, quamprimum Constantinopolim proficiscantur, quo Hierosolymitanæ provinciæ recuperandæ operam dare possint, cuius Epistolæ ¹ partem Annalibus adscribemus, cum alia scitu dignissima ad Henrici imperatoris historiam spectantia perstringant: « Nobilitati vestræ præmissa auctoritate districtæ præcipimus monentes, quatenus cum dicto episcopo (nimirum Suessionensi), ad eundem portum, (Jannensem scilicet), accedere studeatis, transfretaturi pariter cum eodem, ne, quod absit, exercitus Domini occasione qualibet dissolvatur, ipsius episcopi, qui super hoc fideliter et devote laborat, consiliis intendentes. Præterea presentibus vobis litteris innotescat, quod postquam illustris memoria Constantinus (Balduinus) imperator sub hostili custodia diem clausit extremum, charissimus in Christo filius noster Henricus, germanus ipsius Constantini (Balduini) frater, imperator illustris, ab universo exercitu Latinorum unanimiter et concorditer fuit in apicem imperii sublimatus, et tam contra Blachium, quam contra alios hostes imperii postmodum sæpius triumphavit, qui etiam ante sublimitationem suam victoriosus extiterat contra illos, propter quod firmiter sperare debetis, quoniam ex quo ad partes illas aura vos salutaris impulerit, etiam qui habitant fines imperii, ad vestrum introitum contremiscent, et facile subjugalibus vobis nationes exteræ ad obsequium Crucifixi. Datum Romanæ apud S. Petrum III id. Decem. anno ix ». Aliis quoque Terræ-Sanctæ loca petentibus litteras misit ², quibus si in Urbem Apostolicam benedictionem percepturi se contulerint, tutum iter Brandisium usque pollicetur, eidemque antistiti tributis ³, Ecclesiasticas censuras is qui hastiludia inierant, remittat, ne sacræ expeditioni mora afferretur. Postremo concedit ⁴ ad Thessalonicensem Ecclesiam, retenta Suessionensi, donec Constantinopolitanum imperium stabiliretur, quo demereretur imperatorum, traducatur; extant etiam Innocentii litteræ ⁵ ad Hierosolymitanum patriarcham Apostolicæ Sedis legatum, quibus agit de pactis inter Cypri regem Henricumque comitem regni Hierosolymitani dominum initis, datæ Laterani III kal. Aprilis anno ix. Denique ad Tyrensem archiepiscopum ⁶, atque ad P. Yporiensem electum ⁷ scribens, querimoniam in alterum a duce Venetorum ad Apostolicam Sedem perlata ait, utque mores emendat admonet; alterum vero ad Ecclesiam suam, quam in eremum profectus deseruerat, reverti quamprimum jubet, atque de his satis.

9. *Othonem a Philippo in bello victum Innocentius tuetur datis litteris ad peronelles.* — Jam ex Orientali ad Occidentale imperium orationem

traducamus. Otho rex, imperator designatus, nuntium suum Cameracensem episcopum ad Innocentium misit, quem Pontifex benigno vultu excepit, ac quamvis postea idem rex ab ipso nuntio, cum in Germaniam esset reversus, certior fieri debuisset tum de Pontificis consilio, atque etiam de imperii statu, ne tamen hoc interim spatio in fraudem ad scelesto aliquo induci posset, prudens ac providus Pontifex summum erga eum studium explicuit; continentur hæc in ipsius Epistola ¹, ubi conlantiam suam sic testatam reliquit: « Serenitatem tuam presentibus litteris præmunimus, reddentes te de gratia nostra plene securum, quam velut columnam immobilem semper invariabilem comprobasti ». Et quidem Pontificem in hac sententia perstitisse, quemadmodum multis atque perpetuis benevolentia suæ in ipsum argumentis conspicuum fuit, ita etiam in his, quæ hoc anno obtulere sese, effulsit. Etenim in sæpe a nobis laudato, laudandoque Vaticano Codice, prædictæ ad Othonem Epistolæ, alia ad Joannem Angliæ regem illius avunculum præponitur, quem (uti superiori anno atque alias sæpiissime præstiterat) etiam atque etiam rogat monetque, Othonem pecuniis juvaret, quam inelytæ (ut ait), recordationis Richardus rex germanus suus eidem debebat; huic Epistolæ adscripta est dies XIII kal. Martii Romæ apud S. Petrum, Pontificatus anno octavo, nimirum hoc ipso, quo xvii Februarii die, ut supra vidimus, nonus Innocentii annus incipit numerari. Cæterum hoc super negotio etiam tum ad Eliensem, Dunelmensem, Wigorniensem episcopos scriptis ², quibus magna illum adhibita prudentia admonere, atque ad id adducere et impellere jussit, et si forte adhortationibus infringi non posset, Ecclesiastica ad id disciplina adigi operam darent, ac de his ad alios episcopos regni que optimates litteras misit ³. Ut vero Joannem regem in Othonem nepotem suum parum æquum monere, arguere, minusque percellere, ita Eboracensem archiepiscopum ejusque germanum fratrem perstringere ⁴, quod nullum omnino subsidium opemque principi nepoti tulisset; quociens rogare, monere, perque Apostolica scripta mandare, ut omni ratione illi auxilia suppeditaret. Porro Joannem regem Othoni legatos suos misisse tradit Godefridus, dum de prælio inter eundem Othonem ac Philippum Sueviæ ducem hæc memorie prodit ⁵.

10. Philippum ingenti cinctum exercitu, Adolphi que auxiliis fultum in inferiores Germaniæ partes irrupisse, ultiamque occurrisse Othonem, qui secum Brunonem ducebat, atque Henrici Limburgensis proditione ad castrum Vassimberch cum in loca iniquiora et paludosa adductus esset, mox ab hoste undique irrumpente circumfusum, profligatum, fugatumque, tum Othonem cum archiepiscopo oppidum ingressum, ab hostibus circumelu-

¹ Ep. XLVII. — ² Ep. CXXVI. — ³ Ep. CXXV. — ⁴ Ep. CXXVIII. — ⁵ Ep. XXVIII. — ⁶ Ep. CXXXVIII. — ⁷ Ep. CLXX.

¹ Libell. Vat. de neg. Rom. imp. Ep. CXXXV. — ² Ep. CXXXIII. — ³ Ep. CXXXIV. — ⁴ Ep. CXXXVI. — ⁵ God. in Annal. an. 1206.

sum fuisse, eoque animadverso cum tribus sociis inde se proripuisse, paulo vero post ad dedicationem compulsum oppidum, ac Brunonem in Philippo potestatem redactum vinculis oneratum, militem vero armis robisque omnibus fedissime spoliatum dimissum esse. Eadem de professione ducis Limburgensis, Othonianorum cæde, fuga Othonis, deque Brunonis captivitate breviter Dubecensis¹. De iis hæc tradit Albertus Stadensis inijus temporis scriptor²: « Philippus et Otho iterum vires suas circa Coloniæ sunt experti, et Otho iterum graviter vulneratus »; pergit Godefridus Coloniæ prope in colloquium descendisse, quæ vero infer se essent, plerosque latuisse; de hujusmodi colloquio Robertus de Monte³ Othonem regem ait cum Philippo duce Sueviæ multa de pace locutum, re infecta, Coloniæ reliquisse. Verum Stadensis⁴ utrumque sub quadam conditione reconciliationem spondisse tradit. Cæptam prosequitur narrationem Godefridus, Philippum e colloquio reversum montem, cui Gymnich nomen erat, in sedisse, arcemque imposuisse militari præsidio munivit, ut Coloniensibus frænum injiceret, nisi illi metu percussis cum toto sibi adversante imperio Germanico conatus suos elusos viderent, Brabantia ducis opera Philippo conciliatis, qui Spirensem episcopum, ut in suam fidem eos adigeret, misit. Subjicit Godefridus Othonem afflictis ita suis rebus in Angliam fugisse, magnoque a Joanne rege avunculo honore susceptum, accepta ingenti pecunie vi ad bellum instaurandum rediisse, quibus consimilia alii recentiores historie mandarunt⁵. At Robertus de Monte Matthæusque Parisius adventum Othonis in Angliam sequenti anno recensent, additque illorum alter certis cum rege contractis pactis, Othonem triginta millia marcharum argenti secum adportasse, atque in Germaniam rediisse; alter vero tradit Othonem cum Joanne fecisse verba, ac quinque milibus ab eo marchis acceptis reversum.

11. Ad efferendas insuper Othonis partes Innocentius Brunoni Coloniensi archiepiscopo, præterea decano et magistro H. scholastico Sancti-Gereonis, item Coloniensibus imperat⁶ dent operam, ut Monasteriensis episcopus delato jurjurando staret, atque etiam ad id præstandum, si opus foret, Ecclesiasticis censuris compellant, idemque ut subditur, in Osnaburgensem episcopum ad eosdem judices scriptum est. Adolphum itidem, Coloniensem olim archiepiscopum, imperii Ecclesiæque perduellem, litteris suis respisceret hortatus est⁷.

« Adolpho quond. Coloniens. archiep.

« Quoties te montis et consilii, precibus et præceptis, minis et terroribus inducere curave-

rimus, ne conversus in arcum perversum sini causa nobis illuderet, quos ad favendum illi regis Othoni, per litteras et nuntios induxisti, parens salutis et fame tuæ, nondum, sic credimus, es oblitus, quamvis exigentibus culpis tuis, sis in reprobum sensum datus. Sed ecce, justo judicio primus ipse in foveam incidisti, quam alii præparasti, quia cum velles prædictum regem dejicere, dejectus es ipse prior propter notum perjurium, proditorem vulgarem, publicam excommunicationem, et inobedientiam manifestam. O si diligenter attenderes, quod laici de te sentiant, quod clerici de te dicant, quomodo tuam vilificasti personam, sæculari ordinem, officium deturpasti, factus tibi ipsi contrarius, et reprobans temetipsum, proculdubio non minus erubesceres de infamia, quam doleas de jactura. Condolemus atque tibi, is tamen tu doleas, non quidem ad exercendam vindictam, sed ad penitentiam peragendam, quoniam inutiliter vindicare te studes, posses autem utiliter penitere. Quid enim tibi possunt prodesse homicidia, sacrilegia, furta, incendia, et alia facinora que committis? putasne, per illa valeas apud Dominum, aut etiam apud nos indulgentiam promereri? facta sunt novissima tua pejora prioribus, dum accumulando peccata peccatis pressus pondere vitiorum, ad inferni te profunda demergis. Ne putes, quod verba ista de cordis amaritudine proferamus, cum etsi tuam odiamus offensam, diligamus naturam, memores adhuc illius dilectionis antiquæ, qua te inter fratres et coepiscopos nostros affectuosius amabamus; sed ex compassionis affectu, novit Dominus, verba ista proferimus, quoniam gemimus et tristamur, dum audimus te de malo vergere semper in pejus, quia licet graviter ledas alios, gravius tamen ledis teipsum, et inde deficiis amplius, unde magis proficere te confidit.

12. « Memore novissima tua, si forsân a tanto respiceas errore, ad illum per humilem penitentiam te convertens, a quo te per contumacem inobedientiam avertisti, quoniam hæc sola tibi semita est relicta, per quam venire poteris ad salutem. Licet enim redire non possis ad gradum, a quo merito decidisti, si tamen sub potenti manu Dei te humiliare curaveris, adhuc te poterit ejus dextera sublevare; sin autem pravis acquiescendo consiliis, et iniquis operibus insistendo, magis ac magis provocaveris ejus iram, proculdubio non effugies manus ejus, quæ te puniet graviter in præsentî, et gravius in futuro. Monemus ergo te, frater, cum lacrymis, et exhortamur in Christo Jesu, qui venturus est judicare vivos et mortuos, quatenus nostris salubribus monitis acquiescens, per penitentiam medicinam de morte resurgas ad vitam, et ad ubera matris Ecclesiæ revertaris, quæ pio miserationis affectu recipit filios delinquentes. Quoniam elsi sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam in gravem difficultatem induxeris, de qua per te non posses aliquatenus liberari, quia

¹ Annal. Lub. Chron. Slav. l. VII. c. 3. — ² Alb. Stad. Chr. an. eod.

³ Rob. de Mont. eod. ann. — ⁴ Stad. ubi sup. — ⁵ Nanel. et alu.

— ⁶ Ep. LXXXVI. — ⁷ Ep. XCIV.

tamen ille est fundator, et fundamentum ipsius, qui imperat ventis et mari, dum ipse sit nobis adjutor, non timemus quid faciat nobis homo. Dat. Ferentini VIII kal. Julii, anno IX ».

13. Ut ferocentis Adolphi elatos animos compressit, ita Echeberto Bambergensis episcopo, qui cum ob defectionem ab Innocentio Ecclesiasticis censuris jam ante irretitus ac munere interdictus fuisset, demum ad frugem reversus, clericum suum Romam ad Apostolicæ Sedis implorandam misericordiam miserat, absolutionis beneficium largitur¹, atque ad fidem servandam animos addidit; extat episcopi ejusdem rescriptum² ipsius sigillo munitum, ab eoque ad Romanum Pontificem transmissum, quo professus est, se « ex fidelitatis (ut ait) obedientiæque juramento olim in consecratione sui concepto, teneri domini papæ mandatis in negotio etiam Romani imperii obtemperare. Ego Echebertus Bambergensis episcopus, per hoc scriptum sigillo meo munitum volo fieri manifestum, quod et illo juramento fidelitatis et obedientiæ, quod in consecratione mea corporaliter præstiti, profiteor me teneri ad obediendum etiam super negotio Romani imperii mandatis domini papæ. Unde sub illo juramento spondeo et promitto, quod super negotio Romani imperii mandatis domini mei papæ Innocentii sine fraude parebo, et cum ab eo vocatus fuero, cessante justo impedimento, ad præsentiam ejus accedam. Mandavi præterea Liupuldo clerico meo, et mandatum non revocavi, ut præscripta juret in animam meam ».

14. *Philippum cum Othone reconciliat Innocentius, missis legationibus.* — Verum dum principes alii refractarii, de quibus modo diximus, in meritis reprehensiones incurrunt, Philippus Sueviæ dux Othonis in imperio æmulus, adeo contumax atque in Romanam Ecclesiam contumeliosus, frequentius ab Innocentio monitus, ad se tandem rediens, nuntios litterasque pro reconciliatione obtinenda suppliciter mittit, in omnibus uti proficitur se morem gerere paratum, ut veniam consequatur, ut vero tanta hæc gesta, exactius discutiendum est. Præceperat novissime Innoc. Aquileiensi patriarchæ, ut errantem filium monitis ac minis ad officium revocare studeret, quod ille egregie præstitit, idque pontificiæ ad ipsum redditæ litteræ testantur³, quas, ut magni ponderis referre operæpretium existimamus.

« Aquileiensi patriarchæ.

« Dignas fraternitati tue gratiarum referimus actiones, quod circa principem illum, quem nosti, mandatum nostrum fideliter exequi studuisti, credentes quod quantum in te fuit, nihil apud eum omisisti de contingebus, quamvis ex iis quæ tibi mandata fuerunt, aliqua videaris apud alios omisisse, responsionem autem ipsius gratam in multis habemus, tum quia sapit Catholicam veri-

latem, tum quia piam devotionem ostendit, verumtamen in facto Ecclesiæ Maguntinæ nec juste, nec honeste respondit, quia sicut ex ipsius scripto penditur manifeste, sic vult dimittere Liupul- dum intrusum, ut ex nos Siffridum archiepiscopum faciamus omnino cessare, quod quam sit ini- quum, frivolum et absurdum, tua, sicut credimus, fraternitas non ignorat. Nos igitur, postquam correctionem ipsius diutius expectavimus, eumque fecimus frequentius admoneri, super hoc, auctore Domino, procedemus, sicut videbimus expedire. Illud autem habemus acceptum, quod inter ipsum et adversarium suum treguas libenter, ut asserit, admisisset, si ad illum nostri potuissent nuntii pervenisse. Cumque nos ad pacem imperii aspiremus, suggerimus alteri parti, ut treguas non solum recipiat, sed exposcat, et tu, venerabilis frater in Christo, sicut pacis amator, suggeras principi memorato, ut cum treguæ postulata fuerint, illas sine difficultate concedat, quatenus nos ex illis occasione et materia assumamus, ad pacem imperii salubriter procurandam, quam utique toti orbi Christiano necessariam reputamus ». Hactenus Pontifex, qui de his Othonem regem certiores fecit⁴, adhortatus, inducias cum Philippo ad annum iniret.

15. Cæterum responsio, cujus hic meminit Innocentius, extat in memorato libello⁵ ubi postquam pluribus ostendere conatus est, se defuncto Henrico Augusto fratre suo totis viribus omnique studio contendisse, ut Fridericus ejus filius imperio poliretur, verum cum nullum ex principibus in sententiam suam adducere potuisset, tandem non ambitione, sed illis instantibus atque urgentibus, coactum principatum adisse, de Liupoldo deque aliis quæ Innocentius in reddita modo Epistola attigerat, plura affert, e quibus hæc delibanda putavi :

« Scriptum Philippi ad dominum papam etc.

« De domino Liupoldo hoc scitote. Contigit statim post mortem Conradi Maguntini archiepiscopi, et nos venisse Maguntiam et ejus interesse sepulture, et tunc concordii et unanimi electione cleri, accedentibus votis ministerialium et omnium eorum quorum intererat, et assensu et mirabili clamore populi, ipse Liupoldus fuit electus, sicque nobis presentatus; et quia nostrum non est discutere de episcoporum electione, tantummodo ut ipsa sit concors et unanimis, de regalibus cum investivimus. Postmodum dominus Siffridus apud Pinguam, ut vere putamus, a tribus, vel ad plus a quatuor se permisit eligi, sed cum nos a dilecto fideli nostro VV. patriarcha Aquilegen. et a latore presentium venerabili priore voluntatem vestram intelleximus, statim concepimus animum dimittendi Liupoldum ob honorem et reverentiam sanctitatis vestre, et ob dignitatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam nos recognoscimus esse

¹ Ep. XIV. — ² Ep. XV. — ³ Cit. libel. Ep. CXXXIX.

⁴ Ep. CXL. — ⁵ Ep. CXXXVII.

matrem et dominam omnium Ecclesiarum, et quam nos semper revereri volumus et honorare sicut matrem nostram Catholicam et Apostol. et pro posse et viribus nostris eam semper defendere volumus, et efficaciter suae intendere exaltationi; ita quoque volumus dimittere Luipoldum ut et vos inspecto honore imperii, cujus exaltationi et honori vos tenemini plenitudine auctoritatis, quae apud vos est, dominum Siffridum cessare faciatis, et nos tunc ad voluntatem vestram, et pro honore vestro ipsum dominum Siffridum in gratiam nostram recipiemus, quamvis in multis gravissime ipse nos offenderit, et vel in curia nostra honorifice tenebimus eum, vel de bonis nostris honestos redditus sibi assignabimus, quosque nos provideamus ei loco magnae et honestae dignitatis, accedente ad hoc auxilio vestro et Apostolica auctoritate, quod, ut putamus, fieri posset in brevi.

16. « Ad hæc sicut petistis pro reverentia vestra, et hæc nobis non multum esset honorificum vel expediens, inter nos et dominum Oddonem treguas libenter admississemus, si praefati nuntii vestri usque ad eum pervenisse potuissent. Praeterea pro reformanda pace et concordia inter vos et nos, inter sacerdotium et imperium, quam nos semper desideravimus, subjecimus nos vestris cardinalibus et nostris principibus, qui tales sint, qui ut viri Catholici pacem et concordiam sine omni scrupulo dolositate debeant affectare. Item, si nos in aliquos vos, vel sacrosanctam Romanam Ecclesiam offendisse videmur, nos pro honore Domini nostri Jesu Christi, cujus vicem in terris geritis et ob reverentiam beati Petri principis Apostolorum, cujus vicarius estis, et ob salutem nostram nos ad satisfaciendum vobis supponimus: si vero vos in aliquo nos vel imperium læsisse videmini, conscientiae vestrae super iis vos relinquimus. Cum enim nos pie credamus, et ante passionem et post passionem Dominum nostrum Jesum Christum B. Petro Apostolo claves regni caelorum contulisse, et tradidisse jus ligandi atque solvendi, scimus et protestamur, quod vos, qui in locum suum cum plenitudine potestatis successistis, in hujusmodi articulis ad hominem non estis iudicandus, sed iudicium vestrum soli Deo reservatur, cujus iudicium et examen, quod sibi soli debetur, nobis non quaerimus usurpare. Ad haec, pater sanctissime, quod nos putamus a quibusdam æmulis nostris fuisse excommunicatione innodatos ab antecessore vestro, nunquam verum esse scitote, et tantum praesumimus de mira honestate vestra et prudentia, quod si super hoc testimonium vestrum invocarem, vos hujus rei diceretis nos esse innocentes, quod utique vere dicere possetis. Et utinam apud Ecclesiam triumphantem ad omni vinculo secretae excommunicationis nos sciremus nos esse solutos, sicut apud Ecclesiam militantem, cujus nos membrum esse confidimus, vere scimus nos nullo modo unquam manifeste fuisse ligatos. Super omnibus autem aliis, quae nobis obijcere decreveritis,

sicut devotus filius vester obedienter nos discretioni vestrae submittemus: confidimus quoque in Domino, quod manifestata vobis tota veritate, et cum plene vobis constiterit, quod multa falsa de nobis sæpissime vobis suggesta sunt, vos in intimis visceribus paternae vestrae dilectionis nos colligendo, pio nos adhuc affectu obligare debeatis, et cum sciveritis obedientiam et devotionem nostram, quam nos vobis, ut clarissimo patri nostro spirituali, cum omni humilitate procurabimus exhibere, scimus quoque verissime, quod in omni nostra tribulatione nunquam adhuc vos, vel sacrosanctam Romanam Ecclesiam dictis vel factis offendimus, quod etiam Deo dante nunquam faciemus; caeterum verbis latoris praesentium fidem firmam adhibere dignemini ». Huc usque Philippus, qui praeterea nuntiis ad Apostolicam Sedem missis hanc ad Innocentium Epistolam dedit¹:

« Reverendo in Christo patri D. Innocentio, sacrosanctae Romanae Ecclesiae summo Pontifici, Philippus Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, salutem et cum omni reverentia filialis devotionis affectum.

« Dilectum ac familiarem nostrum VV. venerabilem Aquileien. patriarcham, et praecipuum imperii principem, una quoque cum ipso alios fideles ac familiares nostros G. burgravium Magdeburgen. Henricum de Smalincchi, et Evihardum de Lurra, praesentium latores, a latere nostro ad vestram destinavimus sanctitatem, quibus dedimus plenitudinem potestatis, et auctoritatem omnimodam, inter Ecclesiam et imperium, et inter vos et nos pacem et concordiam reformare, et periculosam regni et sacerdotii scissuram feliciter restaurare. Praedictos utique nuntios, quos ad tam excellentem factum idoneos reputavimus, ad vos accedentes, a vestra hilariter postulamus recipi paternitate, rogantes attentius et commoventes, quod omnibus iis, quae ex parte nostra prudentiae vestrae intimaverint, fidem et certitudinem dignemini adhibere, ipsi enim a nostra sublimitate tali modo et eo fine recessere, quod sacrosancta Romana Ecclesia semper in nobis tanquam mater in filio sinceram dilectionem, et debitam invenit devotionem, duntaxat nos ejus et vestrum aliquando sentimus affectum. Quaecumque praefati nuntii nostri pro nobis polliciti fuerint, ut Romanae Ecclesiae benevolentiam habeamus et favorem, nos parati sumus gratanter eadem affectu prosequente complere, et ipsorum ordinationem per omnia ratam habere et inconcussam ».

17. At Innocentius, qui nihil antiquius, quam ut Christianos principes Ecclesiae obsequentes inter se conjungeret, Hugonem episcopum Ostiensem ac Leonem tituli S. Crucis presbyterum cardinalem, ut pacem inter illos conciliaret, in Germaniam legavit. Hoc enim contigisse hoc anno tradit Conradus Urspergensis abbas², vel insequenti, uti

¹ Et. libel. Ep. CALI. — ² Ursperg. in Chr. an. 1206.

Godfridus auctor recentior describit, qui paulo ante prædictam legationem recenset, eamque Germaniam principibus missam ait. De his vero legatis Innocentius ad regionum earum principes Ecclesiasticos et sæculares scripsit¹, quibus sensus animi illustrat, paternum suggerit consilium, legatosque suos plurimum iis commendat.

18. « Innocentius, etc.

« Ejus imitando vestigia, qui omnium viscera in se gerens aiebat : Quis scandalizatur et ego non uror, paterno condolentes affectu, si forsán summi sacerdotis exemplo, qui reconciliatio factus est in tempore iracundiæ, huiusmodi possemus reconciliari seiscisuram ad restaurandum concordiam in imperio, et stabiliendam inter ipsam et Ecclesiam veram pacem, diligens studium et operam impendimus efficacem, et ad hoc specialiter exequendum venerab. fratrem nostrum Hugonem Ostiensem episcopum, et dilectum filium Leonem tituli Sanctæ Crucis presbyterum card. Apostolicæ Sedis legatos in Thentioniam destinamus. Quocirca universalitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus eorum salubribus monitis et mandatis humiliter intendentes, tales vos erga ipsos exhibere curetis, quod nos devotionem vestram debeamus merito commendare, scituri pro certo, quod cum eos inter ceteros fratres nostros merito suæ probitatis specialiter diligamus, quod fuerit eis factum, reputabimus nobis impensum ». Hucusque Innocentius. De eadem legatione agit Lubecensis² : quid vero in Germaniam profecti legati egerint, utque Philippum absolverint, proximo anno dicitur.

19. *De Waldemaro episcopo a carcere liberando Innocentii et regis Danorum litteræ.* — Nec Philippum solum sed etiam Waldemarum Danorum regem sibi dicto audientem reperit, quo mandante, ut Waldemarum Slevicensem episcopum e carcere emitteret, egregius princeps nuntium et litteras³ omni officio refertas misit, seque paritum pollicitus est, quamvis eo dimisso, sibi nequoque magnorum periculorum metus immineret, necne conjuratione facta sibi conflasset.

« Reverendo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici... eadem gratia Danorum et Slavorum rex, dux Juciae, dominus Nordalbingiæ, filialis devotionis plenitudinem cum affectu.

« Cum universi quarumcumque per orbem terrarum diffusæ Christianæ fidei sectatores sanctitatis vestræ excellentiam venerari et diligere, non servilis, sed filialis devotionis obsequiis teneantur, illi tamen si justa paternalis vestræ meritis voluerint vicissitudine respondere, ad hoc se debent abundantius recognoscere debitores, quos specialis prærogativa dilectionis, et evidentioris gratiæ manifestis iudiciis honoratis. Licet enim ad obedi-

dum et obsequendum sanctitatis vestræ beneplacitis Christianæ professionis generalibus institutis et gentibus universis communibus leneamur, specialis tamen immensæ benignitatis et benevolentiæ vestræ nobis impensæ stimulis urgentioribus excitati ad perficiendum benevole universa quæ vestræ discretioni noverimus complacere, nos profecto recognoscimus firmiter obligatos, quia non solum antecessorum vestrorum, qui antecessores nostros et regnum eorum sinceræ semper charitatis brachiis amplexati sunt, vestigiis incedentes, vos constitutis dilectionis quam ad ipsos habuerant successores, verumetiam eam studuistis incrementis spe quoque majoribus adangere, et ad perficiendum nostrum beneplacitum, et honorem nostrum et regni pariter promovendum, paternali sollicitudine laborare. Susceptis autem pietatis vestræ litteris, in quibus nos super liberatione Waldemari episcopi sincero affectu et benevole monuistis, cum, ut salva dilectionis vestræ plenitudine loquimur, plerisque quod pebeatur difficile, vel penitus impossibile videretur; eas gratanter recepimus et benigne, nihil grave, quod vobis facile decreveritis quantumcumque damnum nobis, vel periculum in persona, vel rebus immineat arbitantes, tanta nobis ex præcedentibus meritis vestris dilectionis integritate et constantia demonstrata, quod certissimi sumus, quia circa utilitatem et profectum nostrum tam diligenti sollicitudine vigiletis, quod ad præcavendum in posterum universa damna et incommoda, quæ nobis pæne regni nostri universitas minatur et metuit imminere, tale debeatis adhibere remedium et cautelam, quod nequaquam super iis oporteat dubitare, ideo ad implendum omne ianetsi arduum videatur, inenuncianter et omni deliberatione postposita nobis cognoscimus obsequendum, quicquid vestra providentia nobis viderit imperandum.

20. « Nisi enim projectis post tergum nostrum omnibus excessibus et delictis, quibus in nos deliquit episcopus prælibatus, ad ea oculos nullatenus retorquentes, in Domino et vobis spem nostram et confidentiam ponemus, nos, sicut alii pæne cuncti, non solum difficile sed impossibile crederemus, quod nobis modo urgenti præcipue benevolentia vestræ plenitudine facile iudicamus. Sane, licet providentiam vestram pluribus occupatam inviti longis sermonibus molestemus; quod tamen ipsum contra nos maxime excitavit, vestræ dilectioni breviter revelandum per nuntium arbitramur, ut odium pro dilectione, et pro bono malum ipsum nobis reddidisse evidentius declaretur. Cum enim rex Canutus avunculus noster fuisset ab inimicis suis innocenter et immerito interceptus, quædam, de qua adhuc sub iudice lis est, utrum eam habuerit concubinam, istum, de quo nobis est mentio, procreavit. Sed cum de generatione istius tanta esset ambiguitas, quippe, post mortem ejus, etius filium se affirmat, et de matrimonio illegitimo procreatum, utrum cum filium

¹ Cf. libel. Ep. CALII. — ² Ann. Lubec. Chron. Slav. I. VII. c. 6. — ³ Apud Innoc. I. VIII. Ep. CLXXXVII.

prælibali vellet asserere, sive non, patris nostri arbitrio linqueretur, ipse tamen divinæ retributionis intuitu in saniorē partem dubiā exponendo, ipsum in genus regale, et suam progeniem dignanter suscepit, et non solum in cognatum et consanguineum, sed quasi in proprium filium adoptavit. Patre autem nostro de medio sublato, cum frater noster pie memoriæ rex Canutus regni gubernacula suscepisset, a patris piis operibus non declinans, se ejusdem dilectionis, quam pater noster ad hunc habuerat, successorē constituit et hæredem, et benevolentiam et dilectionem illi semper exhibuit pleniorē, tantam gratiam quam a patre nostro susceperat augmentando. Quod inter cætera ad tempus ducatum, qui nobis debebatur, ei nobis in annis teneris constitutus, concessit, eumque abunde innumeris beneficiis et honoribus ampliavit, sed unde benevolentiam se credidit plenius promereri, inde ipsius indignationem et odium contra se et nos sensit graviter et inexorabiliter excitari. Nam cum nobis, annis infantie jam transiis, ducatus noster et hæreditas patris nostri redderetur, ejus ipse, ut supra dictum, fuerat ad tempus procurator, dilectionis sinceræ vicissitudinem, quam ipsi et nobis reddere tenebatur, in rancorem et odium infelicis commutavit. Quod et postmodum (nam secundum proprium ipsius in die consecrationis suæ prognosticum, nihil occultum quod non reveleat, neque absconditum quod non sciatur) iudicis nimis evidentibus patefecit, omnium enim beneficiorum, quæ a patre nostro et fratre susceperat, ut de nobis ipsis sileamus, immemor vel ingratus, præmissum fratrem nostrum et nos regno molitus est, quamvis adjuvante divina clementia (non potuerit), remove, et regis et episcopi manus decenter et iuste sibi nominibus maritalis contra nos pugnaturus aciem instaurare. Si itaque brevitas causa omnibus aliis prætermissis, quæ contra nos relata et gravia perpetravit, hæc ad memoriam revocentur, nisi vestra in omnibus et super omnia benevolentia attendatur, quid de illo boni potest conjici, qui etiam in mortem nostram tam innocenter et immerito non timuit malignari?

21. « Cum igitur et nos et nostra vestræ per omnia committimus ordinationi, procuret vestra providentia, ut si ipsum admonitionis vestræ intuitu dimittamus, ita disponatis, ut faliter ad vos perducatur, quod ab inimicis non possit in itinere deprehendi, quia quamvis opera nostra id cognoscamus nullatenus meruisse, Philippus tamen dux Sueviæ inimicis nostris magis se sociat quam amicis, et qualiter inter nos et regem Franciæ res se habeat, vestræ magnificentie non convenit revelari. Ideoque, si in manus præmissi nostri adversarii deveniret, si possint, per eum nobis et regno nostro molestias irrogarent, et, cum pervenerit, sicut per litteras vestras et nuntios nostros accepimus, eum in aliquo alio loco ubi opportunum cogoveritis collocetis; quoniam cum ad dilectionis

sinceritatem beneficia, quæ ei prius a fratre nostro et nobis impensa sunt, nequaquam sufficimus augmentare, timemus quod nullatenus melius modo quam prius possimus ejus benevolentiam promereri, ideoque magis ejus absentiam quam præsentiam affleamus, cui formidamus posse sinceri affectus constantia copulari. Quod si nec ipsum secure ad vos poteritis perducere, nec sicut dictum est, ei in alio loco munera providere, cum benevolentia vestra ipsum ne nobis noceat permittatis de cætero retinere; tanto clementius nobiscum facientes, quod fere omnium nobis attentum consilio prætermissio a vestro nequaquam consilio, et beneplacito volumus declinare. Cætera nuntius nostris vobis committimus enarranda ».

22. Illis litteris acceptis Innocentius, misso ex cardinalium consilio legato, regem hortatus est ut solum vinculis episcopum ad Ungarorum regem, dein ad Apostolicam Sedem perducendum illi traderet; extat hæc Pontificis insignis amoris notis Epistola¹ ad Danorum regem reddita, qua virtutes ejus verbis ornat, commendatque.

« Illustri regi Danie.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod in serenissimo pectore tuo eam virtutum abundantiam cumulavit, ut inveniatur in eo, quod universitas hauriat, nec desit ibidem, quod affectio familiaris assumat. Nos igitur specialis dilectionis tuæ prærogativa gaudentes, tanto securus tibi preces effundimus, quanto ex tua celsitudinis litteris, nostro nuper Apostolatu destinatis, purioris devotionis, quam ad nos habere dignosceris, argumentum tenemus. Sic autem, fili charissime, convenit, ut per honorum præteritorum memoriam, quæ tam a nobis quam prædecessoribus nostris tibi ac progenitoribus tuis sunt affluenter exhibita, teipsum excites ad majora, nec illa debellatrix virtutum, ingratitude videlicet, ullum, quod absit, in te locum inveniat, quæ cum malorum sit provocatrix et exterminatrix meritum, quocumque semel se ingerit, vix sine gravi detrimento recedit. Ex dictarum namque perpendimus serie litterarum, quod licet Waldemarus Slevicensis episcopus pontificalis officii gravitate, ut in se regnum sacerdotio commoret, contra clare memoriæ C. regem Danorum fratrem tuum, cui juramento fidelitatis tenebatur adstrictus, temere conjuravit, omniumque beneficiorum, quæ tam a te quam tuis progenitoribus copiose susceperat, impudenter oblitis, multa gravia contra honorem regium perpetravit; tu tamen, tanquam rex clemens et princeps Catholicus, quique doles, quoties cogeris esse ferus, ob reverentiam summi Regis et salubrem admonitionem Apostolicæ Sedis, quantumcumque idem episcopus te ac tuum regnum offenderit, quantumcumque etiam id tibi grave, multis etiam impossibile videretur, nobis, tamen pro liberatione ipsius exhortantibus et exorantibus incessanter,

¹ Innoc. I. VIII. Ep. CLXXXVIII.

velociter etiam, omni deliberatione postposita, duxisti humiliter obsequendum, nihil difficile reputans, quod tibi duximus injungendum, firmam spem et fiduciam obtinens, quod circa utilitatem et profectum tuum tam diligenti sollicitudine vigilemus, quod ad precavendum in posterum damna et incommoda universa, quæ pæne universitas regni tui minatur tibi, ac metuit imminere, tale debeamus providere remedium, quod nequaquam super iis tibi deinceps sit dubitandum.

23. Nos igitur plurimum acceptantes devotionis regis puritatem, ac cupientes tam salutis tuæ quam tranquillitati regni tui diligenti sollicitudine providere, de communi fratrum nostrorum consilio dilectum filium magistrum P. clericum nostrum, virum providum et discretum, ac suæ probitatis et honestatis intuitu nobis et fratribus nostris acceptum, ad tuam duximus presentiam destinandum, celsitudinem regiam monentes, atque etiam exhortantes in Domino, quatenus juxta preces et exhortationes nostras memoratum episcopum absolutum, et liberum eidem facias assignari, eidem nihilominus providens in securo conductu, ut usque ad dil. in Christo filium nostrum... Ungarorum regem illustrem, ab eodem valeat idem episcopus sine cujusquam læsione deduci. Nos enim ex tunc auxiliante Deo curabimus providere, quomodo secure ad nos valeat pervenire. Verum quia tam longum iter perficere, vel apud nos per longum tempus manere idem episcopus sine magnis non posset expensis, quas ipsum credimus non habere de sui episcopatus redditibus, tantum ei tribuat ex mandato nostro regia celsitudo, quod ad Sedem Apostolicam veniens ac permanens apud ipsam, decenter et honeste se ac suos valeat procurare. Ad hoc paci ac tranquillitati tuæ paterna volentes sollicitudine precaveri, dicto magistro dedimus in mandatis, ut convocatis magnatibus regni tui tam Ecclesiasticis quam mundanis, candelis extinctis et pulsatis campanis excommunicationem solemnem auctoritate nostra pronulget in eum vel eos, qui te vel regnum tuum, vel aliquos de tuo regno propter hujusmodi causam ausu temerario infestabit, quodque fideliter ad Apostolicam Sedem accedet, ipsius mandatum humiliter recepturus. Super eo vero, quod dilectus filius.. et nuntii apud nos multipliciter institerunt, ut in locum prædicti episcopi faceremus dilectum filium.. electum per Apostolicæ dispensationis gratiam subrogari, novem regalis prudentia, quod petitionem hujusmodi non potuimus adimplere, cum sanctorum patrum canonicæ sanctiones expresse prohibeant, ne quis locum viventis usurpet, antequam idem ab eo canonica fuerit censura remotus. Cum autem idem episcopus ad presentiam nostram pervenerit, quia tunc intelligi poterit suæ redditus libertati, nos de iis quæ pertinerint ad cautelam, nihil, auctore Domino, super hoc negotio dimittemus. In fine autem tuam celsitudinem monemus, atque etiam rogamus, qua-

tenus dictum magistrum sic decenter recipias et honeste pertractes, ut exinde non immerito tua valeat magnificentia commendari. Datum XIII kal. Februarii ».

24. *De matrimonio regis Bohemiæ cognoscit Innocentius.* — Cum in Germanos reges incidere mentio, addendum videtur Innocentium, cum Bohemiæ rex, legitima uxore repudiata, aliam sibi adjunxisset, ejus causam Salisburgensi archiepiscopo cognoscendam detulisse¹.

« Salzburgen. archiepiscopo, et abbati Salzburgen. diocesis, et decano Guiren.

« Ex parte dilecti filii nobilis viri.... marchionis Misnensis, et sororis ipsius, nostris est auribus intumatum, quod cum charissimus filius noster... Bohemiæ rex illustris, ipsam... duxisset legitime in uxorem, ac eam decem et octo annis, et amplius velut uxorem legitimam pertractasset, filiis et filiabus ex ea susceptis, tandem suadente humani generis inimico illam a suo consortio separavit; et venerabilis filius noster Pragensis episcopus habito quorundam prælatorum consilio in quodam monasterio ad petitionem et mandatum ipsius regis, ipsa volente ad eos accedere, ut suas coram eis proponeret rationes, militibus ejusdem regis prohibentibus bis vel ter ingressum eidem, et ex parte illius appellatione ad Sedem Apostolicam interposita, sententiam inter eos non est veritus pronulgare, ac denique ipse rex quamdam aliam... sororem videlicet charissimi in Christo filii nostri... regis Ungariæ superduxit. Super hoc autem cum ad nos querimonia devenisset, causam ipsam venerabili fratri nostro Alberlatensi episcopo, et conjudicibus ejus duximus committendam, cui postmodum eandem causam instructam ad nostram presentiam remisimus. Cum deuto tibi fratri.. Salzburgensi, et bonæ memoriæ.. Magdeburgensi archiepiscopi et dilecto filio... præposito Romano, causam commissemus eandem, ipsi præfatum regem propter idem negotium citaverunt. Sed quoniam idem rex nuntios eorum, ut asseritur, fecit inhoneste tractari, ipsi non processerunt amplius super causa.

25. « Interea vero præfatus rex correctus a Domino, sicut dicitur, et magna contra ipsum adversitate surgente, reversus ad ipsum dixisse proponitur: Merito hæc patior, quia legitimam uxorem meam sine causa dimisi, et propter hoc filios meos filiasque confudi. Cumque reatum suum taliter recognosceret, et convocatis majoribus terræ suæ nihilominus etiam liberis et ministerialibus fratris ejusdem uxoris suæ, juravit ipse, fecitque jurari per suos, quod superinductam expelleret et legitimam revocaret: quod postmodum non implevit, licet illud per litteras signatas sigillo proprio confirmavit. Quamvis igitur ex Apostolicæ servitutis officio simus omnibus in justitia debitores, volentes tamen ita prædictorum marchionis et sororis

¹ Innoc. l. IX. Ep. LXII.

ipsius justas petitiones admittere, ut præfatorum regis Bohemiæ ac sororis regis Ungariæ justitiam non lædantur, discretione vestram monemus per Apostolica scripta atque præcipimus, quatenus ad diem et locum partibus competenter vocatis coram vobis, quos videritis evocandos in ipso negotio mediante justitia usque ad calculum diffinitivæ sententiæ, sublato appellations obstaculo, procedatis, et causam sufficienter instructam ad nostrum remittatis examen, præfidentes partibus terminum congruentem, quo per procuratores idoneos nostro se conspectui representent, sententiam auctore Domino recepturos. Testes autem etc. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum VI kalendas Maii, anno IX. » Atque de Germaniæ regibus hæc tenent.

26. *Res Ungariæ.* — Superest, ut de finitimo, nempe Ungaro, nonnulla subjiciamus. Erat is Andreas, qui defuncto nepoti puero, ut ex dictis anno superiori apparet, in regnum successerat; cum optimi principis speciem daret, morem ei gessit Pontifex, atque universis Pannoniæ archiepiscopis, episcopis, cæterisque præsulibus, cunctis principibus præcepit¹, ut ejus proxime feliciter, uti sperabat, nascituro filio fidei sacramento se devincerent; data est hujusmodi Epistola Ferentini VII idus Julii, anno nono. Post hæc vero accepto de nato filio læto nuntio, Bambergensi episcopo reginæ fratris, Romæ III kal. Decembr. rescribens, injunxit², ut regem adiret, suoque nomine gratularetur. Cæterum antequam ex illis regionibus sermo revocetur, non est præterendum de Nidrosiensi antistite Innocentium in hujus, successorumque gratiam dato Diplomate archiepiscopum constituisse³, missoque pallio in Norvegiæ regno metropolitanam confirmasse, clericorum perensores absolvens facultatem dedisse⁴, tum etiam tribuisse⁵, ne quis nisi facta ab ipso potestate in ejus metropoli episcopos consecrare auderet, mandasse denique⁶, ut beati Petri censum per provinciam colligendum staderet, atque ad se Romam transmitteret. Postremo ne quid Septentrionalium rerum ad hunc annum spectantium præterire videamur, adjicimus Innocentium A. præpositi, qui Magdeburgensis archiepiscopus fuerat designatus, electionem confirmasse⁷.

27. *S. Dominicus cum legatis Apostolicis in Galliam missus.* — Rapiunt ad se orationem nostram Gallicæ res, utque a finitimis Germania

ducantur nutum, hoc anno Cameracensis civis atrocissimis injuriis episcopum suum affecerant, atque ab eo deficientes civitatem hosti traditam, oppidaque ac possessiones Cameracensis Ecclesiæ ferro igneque vastatas occuparant, ob quæ eorum fidelium moti sacris violatis divina officia celebrare presumpserant. Tantis exasperatis flagitiis Innocentius Rhemensem archiepiscopum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et Apostolicæ Sedis legatum, ejusque suffraganeos animadvertere in eos graviter jussit¹; utque contumaces juste insectans, ita scelorum pœnitentiæ fovit amplexusque est: quare abbati Cisterciensi, Petro de Castronovo, et fratri Radulpho Apostolicæ Sedis legatis mandavit², ne archiepiscopum Narbonensem ob ea crimina, de quibus convictus esset, molestia afficerent, cui jam pœnitentiæ agendæ tempus tribuisset.

Tulerant ingentes labores legati Apostolici in excelendis iis regionibus, quæ adeo sentibus spinisque horruerant, ut non tam verbo quam ferro flammaque purgandæ viderentur; dejecti erant animis, spemque convertendorum hæreticorum posuerant: quotiescumque enim de divinis verba apud eos facerent, obgannientes statim hæreticos clericorum scelera, moresque obsoletos obtrudentes, sentiebant ne sibi talia, nisi prius emendatis Ecclesiasticorum moribus, prædicarent, cum divina providentia Didacum Oxoniensis episcopum, vir insigni pietate, qui Roma reversus non obtenta ab Innocentio exendi sese episcopatu potestate, ad infidelibus Evangelii lucem liberius inferendam, adducens eum beatum Dominicum, cujus tum virtus mundo efflorescere cœpit, atque apud Montem-Pessulanum in Arnaldum abbatem, ac fratres Petrum e Castronovo, et Radulphum monachos Cistercienses Apostolicæ Sedis legatos incurrens ad resumendos animos cohortatus est, abjectaque omni comitatus pompa Apostolorum more pedites sine pecuniis incederent, regionemque obeundo, virtutum splendore omnibus præluerent, respondentibusque id se lubenter facturos, si in re adeo nova vir aliquis magnæ auctoritatis exemplo præiret, vir divinus familia Oxoniæ missa cum iis monachis sine pompa, ac fastu in erudiendis Catholicis, confutandis hæreticis, evellendisque vitis studium operamque dixit (1).

28. Cæterum Arnaldus Cistercii abbas cum ad celebranda Ordinis comitia perrexisset, iis peractis secum alios duodecim abbates, pluresque ejusdem

¹ Innoc. I. IX. Ep. LXXVII. — ² Ep. CLXXXV. — ³ Sib. VIII. Ep. CCIX. — ⁴ Ep. CCX. — ⁵ Ep. CCXI. — ⁶ Ep. CCXII. — ⁷ Ep. XII.

¹ Innoc. I. IX. Ep. CXXXII. — ² Ep. LXVIII.

(1) Quæ hic narrat annalista de adventu S. Dominici cum Didaco Oxoniensi episcopo in Provinciam ad superiorem annum 1205 referenda esse demonstrabimus, in Nota ad A. 1207 I. Porro de eorundem utriusque Ordinis Prædicatorum et Minorum, nescio an velutis aliud testimonium afferri possit eo quod exhibet anonymus scriptor Chronici Montis-Sereni prope Italiam Savonæ, quod ad annum usque 1227 perductum legitur inter scriptores rerum Germanicarum Menckienii, tom. II. Ita vero ille ad an. 1224: « Duo novæ conversationis in provincia et in ipsa civitate Magdeburg. liberi ceperunt, eorum unus qui sanctos Prædicatoris se nominant, aliorum qui quosdam fratres appellantur, de quibus ferunt quod ante hoc tempus XX annis instituti, et ab Innocentio papa fuerunt confirmati; et prior quendam clericorum factum dicit; sequens vero, et clericus et laicus recipit, quem dicunt ab institutore quodam principum accepisse &c. Ex hoc æquali scriptore distincti possent utriusque hujus Ordinis religiosi epocham anno 1204 ligendum esse; nisi familiaris consuetudo ejusmodi scriptorum obstitit, qui sæpe in gratiam numeri rotundi addere aliquod vel demere non recitant.

Ordinis religiosos viros adduxit, qui ut ab Oxomensi episcopo edocti erant, summa humilitate, paupertateque more Apostolico eas regiones lustravere, sui quique limites serendi verbi divini definiti. Incedebant pedibus, victum ostiatim quaeribant, summoque zelo haereseos errores discutiebant. Inter ceteras porro cum sectariis consertas publicas disputationes celeberrima illa fuit, quae cum Balduino haeresiarcha, ejusque nequitiæ socio Theoderico in castro Carmano magno zelo, ac veritatis triumpho habita est: argumentis enim episcopi Oxomensis irretitus haereticus, negans lamen lateri veritatem, ac aestuans: « Scio », inquit Theodericus, « scio cuius spiritus sis, siquidem in spiritu Eliae venisti ». Ad hæc sanctus: « Et si ego in Eliae spiritu veni, tu venisti in spiritu Antichristi ». Quanquam etiam divinum nomen nonnulla miracula ad incutiendum impiis terrorem explicent, inter quae illud insigne, quod Petrus Vallisarnen. narrat ¹ ex segetibus die festo sancti Joannis a messoribus cassis sanguinem fluxisse: « Contigit tempore illo prope Carcassonam miraculum, quod præteriri non debet. Metebant haereticæ segetes suas in die nativitatis sancti Joannis Baptiste: ipsam enim non prophetam, sed malignissimum esse dicebant, dum igitur meterent, aspiciens unus ex iis, manum suam vidit, et manipulum suum sanguinolentum, quod videns putavit, quod incidisset manum, sed inveniens eam sanam, exclamavit sociis: Quid ultra? Adspicientes singuli manipulos, quos tenebant, invenerunt eos sanguinolentos, manibus conservatis illis. Venerabilis autem abbas Vallium Guido tunc erat in illa terra, qui manipulum sanguinolentum vidit, et ipse mihi hoc narravit, etc. (1) ».

29. Affert etiam ² auctor illustre aliud mira-

¹ Petrus Vallisarn. Hist. Albeg. c. 3. — ² Cap. 7.

culum, quod beati Dominici opera ad haereseos falsitatem evincendam, defigendamque in perfidorum oculis Deus patravit: schedula enim in qua fides Catholica a sancto exarata erat, ter flammis injecta ad probandum fidem ter illæsa resiliit. « Disputaverant quædam die quidam prædicatores nostri viri religiosi adversus haereticos, unus autem de nostris, Dominicus nomine, vir totius sanctitatis, qui socius fuerat episcopi Oxomensis, auctoritates, quas in medium produxerat, rededit in scriptum; et cuidam hæretico tradidit schedulam illam, ut supra objectis deliberaret. Nocte igitur illa erant haeretici congregati in una domo, sedentes ad ignem. Ille autem, cui vir Dei tradiderat schedulam, produxit eam in medium; tunc dixerunt socii sui, ut in medium ignem illam projicerent, et si schedula illa combureretur, vera esset fides, imo perfidia haereticorum; si vero incombusta maneret; fidem, quam prædicabant nostri, veram esse faterentur. Quid plura? in hoc consentiunt omnes, schedula illa combureretur, sed cum in medio igne aliquantulum moram fecisset, incombusta penitus ab igne resiliit, stupentibus qui aderant; unus cæteris durior, ait illis: Projiciatur in ignem iterum, iterum resiliit incombusta; quod videns ille durus et tardus ad credendum, dixit iterum: Trina vice projiciatur, et tunc sine dubio rei exitum cognoscemus: projicitur tertio, nec tunc quidem comburitur, sed integra ab igne resiliit et illæsa: haeretici autem visis tot signis, nec tunc ad fidem volverunt converti, sed in sua manentes malitia, districtissime sibi invicem inhiuerunt, ne miraculum istud per narrationem alicujus ad nostrorum notitiam deveniret: sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulum consensiebat fidei nostræ, noluit celare quod viderat, sed pluribus enarravit. Factum est autem hoc apud Montemregalem, sicut ab ore viri reli-

(1) Laciniam hæc in Annalibus contractis assuit Raynaldus: Narrat aliud insigne prægium a S. Dominico editum Vite illius auctor, quo novem nobiles matrone haereticorum versus irretita, fugiente ab us visibili ætæ spæra demone, fidei orthodoxæ veritatem amplexæ sunt: « Cum, inquit, in Tolose partibus quidæ exstrum quod Fannum-Jovis vocant, prædicaret vir Dei, cum aliquando, fidei Catholicæ egregie adstruens, haereticorum perfidiam multis modis confutasset, absoluta concione, more solito in Ecclesia præconi causa remansit: et ecce novem matrone nobiles ex illo castro veniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes ejus, et dicunt: Serve Dei, adjuva nos. Si vera sunt quæ hodie pro concione dixisti, jam proletem mentes nostras necesse est spiritus erroris occurrant: nam istæ, quæ in haereseos vocas, et nos Dominus Bonus appellamus, usque in præsens credidimus et adhesimus tibi corde; nunc vero pro te fluctuamus animis: Serve Dei, adjuva nos et ora Deum immo, ut notam nobis faciat fidem suam, in qua vivamus, moriamur, et salvæ simus. Tum vir Dei stans, et aliquando intra se orans, paulo post dixit ad eas: Constantes estote, et expectate intrepide; confido enim in Domino Deo meo, quod illæ qui novem vult perire, jam declarabit vobis ejusmodi domino hæcenas adheseritis: moveque viderunt e medio sui fellei teterrimum prostrum, raris magnitudine, crassis oculis et igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, et usque ad umbilicum producta, cauda brevi, et in sublimè erecta, ita ut loci ejus turpitudinem quocumque se venteret hominum oculis ostenderet, fortiter intolerabili modo exhalante; cumque apud matronas illas sese itera via hæc illaque agnasset, ad restum quæ e campana pendebat insiliens, et per eam sursum scandens, tandem disparuit, tunc post se vestigia delinquens. Conversus autem ad matronas S. Dominicus, animam territis consolabatur ita dicens: En ex eo quod coram oculis vestris, Deo volente, apparuit, potestis animadvertere, qualis sit ille, cui lucisque servistis. At ille gratias Deo ageat ad fidem Catholicam integerrime se receperunt ».

Exaltasse eundem S. Dominicum gravissimos labores et contumacias læto animo perfulisse, dum Evangelium inter haereticos prædicabat, singulaque oppida lustrabat, narrat idem auctor qui hæc subjungit: « Accedit eo tempore in disputatione solennis debetur cum haereticis ventulari, ad quam cum episcopus loci cum multa se pompa præpararet iterum, dixit ad eum præco Clerici: Non se, in domine pater, non sic est contra illos superbia procedendum: humilitatis, ac patientiæ, reliquos, etiamque virtutum exemplis convincendis sunt veritatis adversarii, non fastu elatum, et ostentatione gloriæ secularis. Amenuer ergo devotis orationibus, et humilitatis inobæa præferentes, disceatarii contra Gualth procedamus. Assensit episcopus consilio pietatis, et discalceatis suis omnes eumpie de via dabatur, obvium habuerunt benedictum, quem Catholicum existimabant, qui eos ad locum recto itinere, ut sponte daret, non preduxit, sed ad nequos quondam perfidos malitiose seduxit, ubi inter verbera et spinae pedes eorum vulnerati sunt, et circa sanguine respersa. Tunc pugil Dei cum omni patientia sufferens, et in precandam Dei laudem prorumpens, ad collaudandum et sustinendum cum patientia omnes horatils est, dicens: Confidite in Domino, charissimis, quia de celo vos manet triumphus, jam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cereus malignis ille miram curam et letam patientiam, optinensque sermonibus sancti compunctus, malitiam confessus, haereseim abjuravit: venientibus autem ad locum rectis corde orta est letitia, perversis vero confusio et tristitia ».

giosissimi audivi, qui schedulam hæretico tradidit suprascriptam, etc. »

30. *Innocentii litteræ ad monachos Cistercienses.* — Cum superius Arnaldi ad Cistercii comitia profecti mentionem ediderimus, atque inde secum duodecim abbates ad confutandos hæreticos adduxisse viderimus, prætereundum non est Innocentium ad eos religiosos viros coactos Cistercii dedisse litteras, quibus se eorum precibus impense commendabat, urgebatque ut in divina amplificanda gloria operam strenue collocarent ¹.

« Universis abbatibus in generali Cisterciensi capitulo congregatis.

« Postquam, vocante Domino, ad officium fœtus piscatoris assumpti; naviculam nobis creditam duximus supra mare, ut rete nostrum ad capiendos pisces in verbo Domini laxaremus. Verum hoc mare magnum et spatiosum sevissimæ tempestatis fragoribus concitatum, tot et tantis adversus eandem naviculam cepit fluctibus intumescere, ut non solum impedita sit aliquatenus piscationis industria, verumetiam gubernandi naviculam pæne defecerit disciplina, fremunt etenim maris gurgites, et aquarum colles nunc se undis exagitalis extenuant, nunc vero alluvionum concursibus, se reimplant. Savit tota pelagi superficies, et quietis impatiens, nec ad navigandum exhibet se tractabilem, nec habilẽ ad piscandum, oculis quoque ventorum spiraculis patefactis ad conquassandum naviculam, quasi conjurata societate a quatuor mundi partibus multiplices venti prodierunt, et in circuito ejus mutuo inter se contrarietate confligunt, nutare compellitur ipse malus crebro elisus spiritu procellarum, ac rudentum regimine, crepitu nutante fracturam, quasi scinduntur velorum carbasæ, et universa fere torpecent nautici moderaminis argumenta. Accedit autem ad hujus calamitatis augmentum, quod cum in præjacentis æquoris vastitate reptilia, quorum non est numerus, commorentur, ferales bestiæ inter ipsa discurrunt, quæ nisi mutuo sese devorent, parum putant esse crudele, quod aliorum mortibus non indulgent; præter hæc insuper et piratarum insidiæ non obdormiunt, qui diversas perambulant vias maris, et quos mare marisque belluæ, rabiesque ventorum incessanter exagitant, ipsi sæviore iis omnibus quotidiana persecutione molestant, ut de Charybdi et Scylla cæterisque maris periculis taceamus. Quamvis igitur tot essemus difficultatibus circumplexi, naviculam tamen ipsam quibuscumque potuimus gubernare curavimus argumentis, ac interdum in mari hoc, reti piscatoris extenso, pisces non modicos conclusimus in eodem, quos cum ad portum educere crederemus, eorum aliqui rete ruperunt, et non solum ipsi protinus in ventrem pelagi sunt relapsi, sed et alios post se compulere relabi. Laborantes denique reficere rete fractum, aquas

etiam, quæ naviculam intraverunt, et computruerunt in ipsa, conati sumus ejicere ab eodem neve præ confusione maris et fluctuum naufragio possit eam inlans procella demergere, oportet nos ipsam in solo Dei nomine per anchoram fidei stabilire. Quæ sint autem hæc, dilectissimi filii, et sub quorum vobis stylo dicantur, prudentiam vestram credimus non latere, si ad ea subtiliter indaganda discretæ considerationis aciem extendatis.

31. « Cum igitur inter tot et tanta pericula constituti vestris indigeamus meritis et orationibus adjuvari, oramus et obsecramus vos per viscera misericordie Dei nostri, quatenus nobis in maris altitudine fluctuantibus charitatis vestræ suffragium impendatis, et remis orationum vestrarum piscatorem et naviculam sublevantes, illum qui mari et ventis imperat exoretis, ut per suam misericordiam infinitam super nos illuminans vultum suum, interiorem et exteriorem tempestatem serenet, compescat undique ventos, et mare circumcunque tranquillet, nosque flammæ sancti Spiritus navigationis nostræ vela pandentes, dextera sancta sua dirigat et conservet, mittatque nobis spiritum suum a quatuor ventis cæli, quo gubernatore, quo duce, impleta dentum sagena piscibus, scopulos valeamus insidiantium monstrorum effugere, ac inter ferventia procellarum discrimina merces Dominæ ad portus tutissimos adportare. De plenitudine vero gratiæ nostræ securi ad sanctæ religionis cultum latius propagandum ferventius insistatis, et de vinea Domini Sabaoth vestræ curæ commissa, quæ per ipsius gratiam a mari usque ad mare palmites jam extendit, studeatis eradicare nocivæ, et utilia plantare curetis, quia bonæ opinionis odorem, et piæ conversationis fructum apud Dominum et homines proferentes de virtute in virtutem ascendere mereamini, donec Dominum deorum in Sion videatis. Datum Ferentini V id. Julii, anno ix ».

32. *Controversiæ inter reges Anglum et Francum.* — Eodem anno pridie nonas Junii Alam reginam Francorum regis matrem et vivis reptam festatur Rigordus ¹; quo pariter anno et mense, ut auctor idem addit, audiens Philippus Joannem Anglorum regem magnis cum copiis ad Rupellam appulisse, collecto exercitu Pictaviam ingressus, cum civitatem principem aliaque loca presidii munivisset, firmassetque, Parisios rediit, Joannes vero Andegavum admotis castris cepit, vastavitque; cumque Toarcensis vicecomes a Gallo descivisset, fœdusque cum Anglo iniisset, Philippus in Pictaviam reversus atque adversa utrinque acie ad pugnam instructa, Joanne Toarci commorante, vicecomitis ditionem pæne delevit; tandem a festo Omnitum Sanctorum die ad duos annos conciliatæ inter reges induciæ, seseque illi domum receperunt; eadem de induciis ad duos annos contra-

¹ Innoc. I. IX. Ep. CXIX.

¹ Rig. de Gestis Phil. Aug. Franc. Reg.

clis Robertus de Monte ¹ et Matthæus Parisius ².

33. *Controversia de electione Cantuariensis episcopi.* — Jam vero quidam in exorta Cantuariensis archiepiscopatus superiori anno controversia definitum, ex Parisio videamus : « Joannes rex misit Romam nuntios suos, ut electio de Norwicensi episcopo a papa confirmaretur : eodem tempore Cantuariensis Ecclesie suffraganei procuratores Romam mittunt, querentes, quod Cantuariensis monachi sine se archiepiscopi electionem fecissent, monachi vero asserebant illam ad se solos pertinere. Audit Innocentius utramque partem, præfigit tempus ad dicendam sententiam XII kal. Januarii ». Hæc ipse ; et paulo post sententiam pro monachis latam recitat, cujus initium est : « Majoris Ecclesie causas, etc. » Rejcta enim episcoporum electione, factam a monachis approbat. His recitatis Innocentii litteris, narrationem prolixam auctor exponit de ostensis cælitus sancti Juliani opera cuidam rusticano purgatorii inferorumque pœnis, sanctorumque immensa gloria, quæ ab ipso lector petere poterit, nec enim instituti nostri est, singula hæc divinitus immissa Annalibus intexere. Quod attinet ad res Anglicanas, hoc eodem anno Innocentius datis ad archiepiscopos, cæterosque præsules litteris ³, Salesberiensis decani electionem rescidit, idque, ut ait, ipsius electionis defectu, non persone. Rossensem episcopum monet ⁴, ne quamvis senio ac laboribus confectus, a pontificalibus exercendis muneribus abstineret, ac Sanctæ Mariæ in Via-Lata cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum ab inferendis decano Wintoniensi, aliisque injuriis Angliæ regem revocare jussit ⁵. De Joanne Ferentino Apostolicæ Sedis legato meminit Matthæus Parisius ⁶, dum ait, hoc anno profectum in Angliam, eaque perultrata ingentem pecuniæ vim coegisse, tandemque apud Rodinum sancti Lucæ Evangelistæ festo die celebrata Synodo, ex Anglia reversum : consuevisse olim Apostolicam Sedem legatos ad exigendas collectas in provincias mittere, in Ecclesiastica historia frequentissime legitur. Nec taciti prætereamus Rom. Pontificum prædecessorum exemplum eodem anno Innocentium sectatum, dato ad priorem Sancti-Andræ Apostoli in Scotia, ejusque fratres Diplomate ⁷, in tutelam beati Petri suamque accepisse, eorumque privilegia confirmasse, auxisseque; hæc de Anglicis Scoticisque rebus succurrerit, jam Hispanicis percurramus.

34. *Innocentius curat res Hispaniæ.* — Totetano in primis archiepiscopo et episcopo Zamorensi hanc provinciam tradidit Innocentius ⁸, ut Castellæ regem Hierosolymitani hospitalis fratribus quædam oppida possessioneque restituere compellat, cui etiam Compostellanoque mandat⁹, ut controversias, quas Castellanus et Legionensis

reges de quibusdam oppidis exercebant, componere studeret ; cumque Petri Aragoniæ regis frater Oxiensi episcopo regi obsisteret, ne ille tum temporis annos decem natus Almodevarensi Ecclesie præliceretur, multa ac nefaria flagitia perperasset Innocentius officium suum ¹, partesque interposuit. Quod spectat ad Petrum regem, Pampilonensi episcopo, et P. de Castronovo, fratricæ R. Fontisfridgi monachis Apostolicæ Sedis legatis imperat, ut de conjugio inter ipsum, et G... de Monte-Pesulano filiam (de quo idem rex ad Pontificem ipsum scripserat) cognoscant ², utque castrum de Siuma, quod ad Apostolicam Sedem pertinebat, ipsi Petro traderent operam adhiberent, si ei adversus hæreticos pugnanti opus sit, dummodo ab jure ejusdem Sedis non subtraheretur, cui etiam hæreticorum bona, quæ invasisset, retinendi, potestatem fecit ³. Produendum vero in lucem putavimus ob rei dignitatem Diploma Pontificium, quo Petro regi concessit ⁴, ut ipsius successores reges ac reginæ a Tarraconensi archiepiscopo regiæ inunctione Caesarauguste linrentur, aliisque ornamentis cingerentur : « Cum quanta gloria et honore, tripudio et applausu regium regni Romæ de manu nostra in monasterio Beati-Pancratii susceperis diadema ⁵, postquam per venerabilem fratrem nostrum P. Portuensem episcopum in regem fecimus te inungi, tua sublimitas non ignorat. Ut dilectionis autem affectum, quem ad tuam habemus personam, per exhibitionem operis evidentius monstrarem, regalia insignia universa, mantum videlicet et colobium, sceptrum et pomum, coronam et mitram ad opus tuum non minus pretiosa quam speciosa fecimus preparari, et ea liberaliter tibi donavimus in signum gratiæ specialis. Tu vero, tanquam devotus princeps, et Catholicus rex, super altare beati Petri Apostolorum principis regnum tuum nobis, et per nos Apostolicæ Sedi cum multo devotionis affectu per Privilegii paginam obtolisti, illud ei constituens in perpetuum censuale, firmiter promittendo, quod juramentum fidelitatis et obedientiæ in coronatione tua nobis exhibitum inviolabiliter observabis, et ad illud exhibendum et observandum successores tuos obligari volebas. Nos igitur gratiam tibi a nobis exhibitam ad successores tuos derivari volentes, præsentium auctoritate concedimus, ut cum ipsi decernerint coronari, coronam a Sede Apostolica requirentes, de speciali mandato per Tarraconensem archiepiscopum apud Caesaraugustam solemniter cororentur, præstita super prædictis cautione idonea. Et quoniam jure civili statutum est, ut mulieres maritorum honoribus decorentur, præsentium auctoritate concedimus, ut per manus ejusdem archiepiscopi eas liceat coronari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire ; si quis au-

¹ Rob. de Monte an. 1206. — ² Matth. Par. Hist. Angl. col. arn. — ³ Innoc. I. VII. Ep. CLXXXII. — ⁴ Ep. GOU — ⁵ Ep. CLIV. — ⁶ Paris. Hist. Angl. an. 1206. — ⁷ Loh. IX. Ep. LXXXV. — ⁸ Lab. VII. Ep. CCXXVIII. — ⁹ Loh. IX. Ep. II.

¹ Ep. V. — ² Ep. XCI. — ³ Ep. CII. — ⁴ Ep. CII. — ⁵ Ep. CI. Extat etiam in Gest. Innoc.

tem, etc. » Adscripta huic Diplomati dies in Gestis Innocentii non reperitur, in Regesto vero ita apposta est : « Dat. Ferent. XV kal. Jul. »

35. *Responsa Pontificis ad Hispaniæ præsules.* — Induenda adversus alterius partis Hispaniarum, nimirum Lusitanie regem severitas fuit Innocentio, conculcata enim æquitate princeps monasterium de Lumban Columbricensis diocæsis, pulsus eiectione quæ monachis tradiderat, quo accepto Pontifex (ad quem de eodem rege multe hujusmodi querelæ sæpissime delatæ) monasterium atque omnia alia ad illud pertinentia restitui jussit, Zamorensique episcopo aliisque injunxit, ut si Apostolica imperia respuerit, Ecclesiasticis censuris reluctantem compellerent. Hæc omnia fusius in litteris ab Innocentio hoc anno ad episcopum, cæterosque datis¹. Nec vero omittenda Innocentii Hispanis responsa e Petri cathedra data; consultus in primis a Bracharensi episcopo de tribus quæ ambigeret : primum, utrum in singulis Apostolorum pervigiis jejuniū servandum, cum id compluribus placeret, ut sollemnis is cultus sex tantum tribueretur : deinde an etiam in sacro Christi Domini adventu ad servanda jejunia obstricti simus, cum de ea re aliud alii sentiant : postremo si festus dies alienjus sancti, cujus pervigilio jejunatur, in secundam feriam incidat, in præcedens sabbatum jejuniū rejiciendum sit : propositis hæc aliisque quæstionibus Pontifex sigillatim repondit².

« Innocentius, etc.

« Nos tibi super hoc faliter respondemus, quod apud nos omnium Apostolorum vigilia in observatione jejunii celebrantur, præter vigiliis sanctorum Philippi et Jacobi, et beati Joannis Evangeliste, quoniam illorum festivitatis infra sollemnitem Paschalem, istius autem infra Natalem Domini celebratur. Jejuniū etiam apud nos Adventu Damini agitur, et sanctorum vigiliis, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, jejunamus in sabbato præcedenti. Præterea postulasti Apostolicum responsum habere de illis, qui in Quadagesima, vel etiam aliis jejuniis sollemnibus infirmantur, et petunt sibi esum carnium indulgeri. Quorum quidam promittunt elemosynam se facturos, quidam vero propter necessitatem infirmitatis urgentis hoc a te sibi quasi ex debito concedi requirunt : super quo tibi duximus respondendum, quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium, infirmorum cum urgentis necessitas exigit, supportare potes et debes, ut majus in eis periculum evitetur. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum XI kal. Martii, Pontificatus nostri anno octavo. nimirum exeunte. Præterea eidem episcopo rescripti³ ne virgarum poenam, quæ patrio more de iis, qui alteri injuriam intulissent, sumi consueverat, clericis irrogaret : consultus etiam de canonicis regularibus, qui non solum in causis

Ecclesiasticis verum in aliis pro altero postulare audebant, arceri ab eo munere jussit.

36. Quoniam vero non ingrata esse existimo sapientissimi Pontificis lectori responsa, non abs re erit proximas litteras huic alterre, quibus propositis ab Auriensi episcopo egregie fecit satis⁴.

« Innocentius, etc.

« Quæsisisti per Sedem Apostolicam edoceri, ut cum episcopi ad consecrationes episcoporum ab archiepiscopo suo, vel etiam alio exocentur, et ipsi metropolitano electum offerant consecrandum, dicentes : Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia huic electum in episcopum consecrari, et interrogante archiepiscopo, si sciant illum esse dignum, respondeant, quod illum sciunt et credunt pariter esse dignum, et te in responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum existimes offendisse quandoque contra conscientiam respondendo, cum electi conversatio aut minus bene tibi cognita, aut penitus sit ignota; qualiter in hujusmodi interrogationibus salva conscientia valeas respondere; ad quod fraternitati tuæ taliter duximus respondendum. Quod cum nos aliquem in diaconum, vel presbyterum promovemus, prior diaconorum, qui nobis assistit, dicit : Postulat sancta mater Ecclesia Catholica huic subdiaconum, vel diaconum, ad onus diaconatus, vel presbyteratus assumi; et nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum idem respondet, quod quantum humana fragilitas nosse sinit, et scit et testificatur illum ad hujusmodi onus esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur, quia non simpliciter se scire illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit, cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Dat. Romæ apud S. Petrum id. Mart. anno IX ». Hactenus Innocentius qui Toletano archiepiscopo præcepit⁵, presbyterum se indignum existimantem, qui canonem missæ recitaret, ejus loco per simplicitatem psalmum *Miserere* subjecerat, absolveret; atque hæc de Hispanicis; jam ad Sardinia res orationem traducamus. Quamvis Sardinia ad jus Ecclesiæ Romæ spectaret, ut sæpe diximus, extorserat Pisanus archiepiscopus sibi Ecclesiæque suæ a Massæ marchione Calaritano judice fidei jusjurandum, quod soli Apostolicæ Sedi præstandum erat; cumque frequenter Innocentium institisset, prædictum marchionem sacramenti religione liberaret, nec ille morem gereret, hoc ipso anno imperia minacibus litteris exequi jussit⁶, vel ut saltem intra mensem vel ipse, vel alius procuratoris jure ac nomine ab ipso missus Apostolicæ Sedi se asteret. Præterea Florentino episcopo injunxit⁷, primum ut Pisanum populum instrumenta quædam publica juribus Ecclesiæ Romanæ de Sardinia insule su-

¹ Ep. CLXXI. — ² Ep. II. Habebet e. Consilium nostrum de observ. jejun. — ³ Ep. IV.

⁴ Eod. l. IX. Ep. XXXIII. — ⁵ Ep. CCL. — ⁶ Ep. XVI et LV. — ⁷ Ep. XX.

premo dominio contraria discerpere compellat, deinde¹ Gallurensis dominam cogat ad viri Pontificis consobrii consortium thorunquæ conjugalem redire.

37. *Venetos, Spoletinos, aliosque populos arguit Innocentius.* — Verum res alia orationem nostram ad se rapiunt, atque hæc de Italicis affert Gestorum Innocentii scriptor : « Defuncto apud Constantinopolim Henrico Dandulo Venetorum duce, Petrus tyrannus (Petrus Zanus) apud Venetias est promotus in ducem : qui abbatem Sancti-Felicis de Venetiis eligi fecit in archiepiscopum Jadertinum, et auctoritate patriarchæ Gradensis confirmari et consecrari, mittens solennes nuntios ad summum Pontificem pro pallio impetrando, quod ei altera vice fuerat denegatum : memor autem offensæ quam in destructione Jaderæ Veneti commiserunt, taliter ei dominus papa rescripsit : Apostolicæ servitutis officium laudabiliter exercemus, si juxta quod docet Apostolus, arguimus, obsecramus et increpamus in omni patientia, et doctrina, etc. » Extant etiam hæc litteræ in Pontificio Regesto, ubi ad calcem additur adscripta dies, quæ desideratur in Actis. « Dat. Ferentini non Aug. anno nono » ; scilicet Pontificatus, qui est hic idem annus. Porro earum summa hæc est, Venetos arguit de Jadertino excidio, de quo dictum supra, maximum inde Terræ-Sanctæ locis illatum dammum ostendit : quippe Christianum ipsi exercitum summo studio atque infinito sumptu collectum avertissent : « Non ergo », inquit post alia in hanc sententiam adjecta, « nostræ duritiæ imputetis, sed vestræ adscribitis offensæ, quod preces quas pro pallio destinando abbati S. Felicis, quem vos Jadertinum appellatis electum, per prælatos nobis nuntios porrexistis, non duximus admittendas, quia cum ex iis, quæ per vos acta sunt contra Jaderam, nimis contra nos scandalizatos sit populus Christianus, nolimus propter vos aliquid agere circa Jaderam, pro quo amplius contra nos scandalizari possit Ecclesia generalis, quod utique fiet, si ad petitionem vestram ei pallium largiendo, absque omni satisfactione factam, remisisse videamur offensam, cum juxta sententiam Salomonis, in quo quis peccat, in eo sit puniendus, quamvis hæc dilatio non tam pœna sit quam cautela, per quam et nobis et vobis intendimus providere ». Hæc ipse, qui demum admonet, ut Deo et Ecclesie faciant satis.

38. Arguit præterea hoc anno Innocentius² tum Spoletinos tabelliones et iudices pro arbitrio constituisse, tum Ferrarienses a Romana Ecclesia, sub cujus ditione erant, defecisse; qua de re ardentibus huiusmodi ad eos litteras dedit³ :

« Innocentius, etc.

« Quantum fuerit laboratum apud bonæ memoriæ Lucium papam prædecessorem nostrum Veronæ existentem, ut civitatem vestram a dominio

Ecclesiæ Romanæ transferret in aliam potestatem, vestra, sicut credimus, prudentia non ignorat. Ipse vero cognoscens hoc nec sibi, nec vobis aliquatenus expedire, negavit omnino quod cum multa instantia petebatur, voleus de sub Apostolicæ Sedis dominio retinere, quæ de se vere dicere potest : Jugum memi suave est, et onus meum leve, cum fideles suos non opprimat sicut servos, sed foveat tanquam filios, a quibus obsequia non extorquet indebita, sed gratuita beneficia elargitur. Vos autem, sicut audivimus et dolemus, in contemptum ipsius vestras sine causa cervicæ alieno dominio submisistis, ut de vobis dicere valeat cum propheta : Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis, etc. » Imperat male cepta emendant, ni faciant, justarum penarum terrorem infligit. Nec refractarios Placentinos inultos reliquit, namque episcopalem eis sedem ademittit⁴; Insubres per litteras ad episcopos datas ad bellum in eos gerendum cohortatur : altera vero ad Placentinos missa Epistola⁵ ipsis minas incutit, quas etiam ad Vercellensem episcopum scribens auget⁶; quibus omnibus ii præceptis monitisque parentis optimi parere statuunt. Quamobrem Pontifex erga Romanam Ecclesiam illis obedientiam gratulatus, eximi Ecclesiasticis censuris jussit⁷. Verum Placentinis in veterem gratiam receptis, Sutrinis etiam, qui nulla a se potestate facta magistratum regendæ civitati præfece- rant, anathematis vinculis absolvit⁸. Rebus etiam Italiæ componendis summopere intentus Innocentius Aquileiensi patriarchæ mandat⁹, absente pastore Tridentinæ Eccl. curam gerat, tum Emonensem, Justinianumque episcopatus conjugat⁷. Firmano electo tum spirituale et civilem jurisdictionem delatam confirmat⁸, immunitatesque plures ac privilegia ipsi ac successoribus elargitur⁹.

39. *Alexandrini et Aquenses inter se ab Innocentio conciliati.* — Laborandum etiam in Alexandrinorum, et Aquisensium conciliandis dirimendisque controversiis Pontifici fuit, quos demum ad concordiam adduxit, quæ, ut se habuerint, ex ipso Pontifice cognoscemus, litteris enim suis pauca præfatus¹⁰, ita ad Alexandrinos suam orationem convertit :

« Innocentius etc.

« Felicis memoriæ Alexander papa prædecessor noster, attendens fervorem devotionis et fidei, quam ei Alexandrinus populus tempore gravis et grandis necessitatis exhibuit, Apostolicæ Sedis auctoritate decrevit, ut quoniam Alexandrina civitas longe major est et populosior quam Aquisens, episcopalis sedes de illa, cujus diœcesi est contigua, transferretur ad istam. Vos itaque per honorabiles nuntios tam clericos quam laicos ad no-

¹ Eod. l. ix. Ep. CLXVI. — ² Ep. CLXVII. — ³ Ep. CLXVIII. — ⁴ Ep. CLXIX. — ⁵ Ep. CLXX. — ⁶ Lib. viii. Ep. CLXXVIII. — ⁷ Ep. CLXXIX. — ⁸ Ep. CLXXXV. — ⁹ Ep. CLXXXVI. — ¹⁰ Lib. ix. Ep. LXXXIII.

¹ Ep. CLXVII. — ² Ep. CLXVI. — ³ Ep. CLXXIX.

stram præsentiam destinatos suppliciter postulatis, ut quod idem prædecessor noster provida deliberatione decreverat, nos ejus vestigiis inherentes, faceremus executioni mandari: volentes autem in tanto negotio cum debita maturitate procedere, prius duximus inquirendum, utrum id absque aliquo gravi scandalo sortiri posset effectum: et quoniam ex hujusmodi translatione non solum Aquensis civitas, sed etiam Papiensis, quæ ipsius defensionem susceperat, scandalizari plurimum videbatur, nos utriusque partis procuratoribus in nostra præsentia constitutis, plenam concessimus audientiam; qui cum super hoc coram nobis crepident multipliciter alterari, partes nostras interposuimus ad concordiam, statutum prædicti prædecessoris nostri taliter moderantes, ut Alexandrinam et Aquensem Ecclesias uniamus, præsentii privilegio stantes, quatenus unus et idem sit pontifex utriusque, unam et eandem pontificalem sedem obtinens in utraque. Ne autem unio confusionem inducat, ad discernendum specialiter inter eas, ita duximus salubriter decernendum, ut negotia et causæ quæ ad Ecclesiam spectant Aquensem, episcopus agat cum consilio Aquensium clericorum; quæ autem ad laicos, cum consilio laicorum; infra civitatem Aquensem vel ejus diœcesim, in loco tam ipsis laicis, quam eidem episcopo idoneo et securo. Quæ vero pertinent ad Alexandrinam Ecclesiam cum Alexandrini capituli gerat assensu. Habeat autem duplex sigillum, ab una parte continens imaginem et litteras Aquensis episcopi, ab altera vero Alexandrini. Cumque idem episcopus scripserit de Aquen. rebus aut personis Aquensibus, scribat se tantum Aquensem. Porro cum scripserit de aliis rebus, aliisque personis, si fuerit in Alexandrina diœcesi, scribat se tantum Alexandrinum; si vero fuerit in Aquensi diœcesi, scribat se tantum Aquensem, et e converso, ut cum ejusdem sint dignitatis neutri per alteram derogent. Christma vero uno anno conficiat apud unam Ecclesiam, et alio apud alteram, similiter faciat de baptismo: majores vero solemnitates æque distribuat inter illas, ut, quas uno anno celebraverit apud unam, altero celebret apud alteram, proprias autem solummodo celebret apud illam, cujus sunt solummodo speciales. Ordinationes vero clericorum, qui pertinent ad Aquensem Ecclesiam in Aquensi faciat civitate, vel ejus diœcesi, loco tamen idoneo et securo: apud utramque Ecclesiam vel ejus diœcesim, saltem per anni medietatem moretur, nisi forte necessitas, quæ legem non habet, exigat interdum aliter faciendum.

40. « Castra vero Aquensis Ecclesiæ, quæ tenet episcopus, per homines fideles et non suspectos Aquensibus faciat custodiri, et si forte, quod absit, inter Alexandrinos et Aquenses scandalum oriretur, homines illorum castrorum non juvent Alexandrinos adversus Aquenses, nisi esset causa episcopi speciales. Nolumus enim, ut propter hanc unionem altera Ecclesiarum, vel etiam civitatum,

autoritatem vel potestatem, jurisdictionem aut dominationem habeat super reliquam; ne quod ad unitatem provisum est, in contrarium aliquando convertatur. Cum autem episcopus ex hac luce migraverit, prædictarum Ecclesiarum canonici conveniant apud alteram, de qua inter se poterunt concordare, vel apud alium quemlibet locum, et quem omnis concorditer, aut major et sanior pars unius, ac major et sanior pars alterius elegerint in episcopum, ejus electio per Mediolanensem archiepiscopum confirmetur, dummodo nihil obstet ei de canonicis institutis. Si vero secundum hanc formam convenire nequiverint, aut eligant electores, qui eis episcopum eligant recipiendum ab omnibus sic electum, aut ad Sedem Apostolicam dirigant procuratores idoneos, per quos recipiant in episcopum, quem Rom. Pontifex eis duxerit concedendum. De primo autem accessu episcopi consecrati ad alterutram prædictarum Ecclesiarum, aut etiam civitatum, hoc statuimus observandum, ut sicut episcopi sibi successerint, ita vices alternent, quatenus cum unus post consecrationem suam primo receptus fuerit apud unam, reliquis postmodum recipiatur primitus apud reliquam, invidia penitus relegata, ita duntaxat, ut in iis quæ in utraque Ecclesia debet facere alternatim, incipiat ab Aquensi. Prohibemus ergo, ne quis in utraque prædictarum Ecclesiarum, de cætero fiat canonicus aut persona, ne propter hoc possit aliqua confusio generari: privilegia vero, et alia scripta, quæ pertinent ad Aquensem Ecclesiam, in secretario ipsius Ecclesiæ reponantur. Licet autem utriusque partis procuratores in nostra præsentia constituti præscriptam formam duxerint acceptandam, quia tamen privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abulitur potestate, statuimus, ut si forsan Aquenses contra statutum istud venire contempserint, nisi ad communionem Romani Pontificis suæ correxerint præsumptionis excessum, episcopalis sedes de Aquensi civitate, sicut præfatus prædecessor noster decrevit, in Alexandriam transferatur: si vero Alexandrini contra idem statutum excesserint nisi ad communionem Romani Pontificis satisfecerint de excessu, præscriptæ unionis vinculum dissolvatur, etc. » Ad extremum additur: « Datum Ferentin, per manus Joannis S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, XI id. Junii, Indict... Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo sexto, Pontificatus vero domini Innocentii pape III anno nono ». Hactenus Innocentius, in eademque rationem ad Aquensem clerum populumque scripsit¹; tum Alexandrinis quos ad servandam erga Sedem Apostolicam fidem hortatur S. Petri vexillum mittit², præterea datis ad clerum illum litteris, de prædicta concordia per ipsum inita egit³, monetque ut communi episcopo obtemperent.

41. Extant etiam in hanc sententiam litteræ,

¹ Lib. IX. Ep. LXXXIV. — ² Ep. XCV. — ³ Ep. XCVI.

quas Mediolanensis Ecclesiae archiepiscopus, ac vicecomes ad Innocentium scripsere, quas, utpote summam populorum erga Apostolicam Sedem observantiam redolentes, aliaque scitu dignissima complectentes, adducere minime a proposito alienum arbitramur.

« Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Mediolanensis Ecclesiae archiepiscopus, licet indignus, et Atriprandus dictus vicecomes ejus humilis, ac devotus subdiaconus, tam devotam quam debitam in omnibus subjectionem.

« Placuit beatitudini vestrae, pater sanctissime, nobis servilis vestris dare in mandatis, ut ad civitatem Alexandriam personaliter accedentes, clerum et populum ad pacem et concordiam cum Aegensibus faciendam, necnon ad unionem acceptandam, prudenter admonere, et diligenter inducere studeremus. Verum quod super iis fecerimus, et quantum laboraverimus, partes ipsae et scripta nostra per eas majestati vestrae directa liquido declarabunt; quod autem super fidelitatibus et censu exigendis fecerimus, audiat sanctitas vestra plenissime veritatem. Vocavimus siquidem potestatem, consules et consiliarios Alexandriae, et ostendimus eis, qualiter tenerentur et obligati essent ad censum et fidelitates Romanae Ecclesiae parandas, qualiter insuper in signum hominum se dederant in manibus felicis memoriae domini Alexandri, a quo ipsa civitas denominationem accepit. Ostendimus etiam eis, et perlegimus instrumentum publicum, in quo omnia ista continebantur, qui verbum nostrum non minus alacriter quam devote recipientes et acceptantes, cum omni festinantia praeeperunt campanam pulsari, ut multitudo populi conveniret; qui scientes causam vocationis suae, cucurrerunt quasi ad vocem jucundam, et vix praegaudio et exultatione sustinentes verbum sibi proponi, clamaverunt quasi una voce, cum ingenti laetitia, et tripudio maximo: Fiat, fiat voluntas domini nostri; et sic in omni pace recepimus hominum et fidelitates potestatis, consultum et consiliarium, et universorum, qui ad locum illum convenerant, et inde fecimus fieri publicum Instrumentum, deinde quosdam honestos viros, qui monitores civitatis vocantur, fecimus nuntios nostros, quos iurejurando nobis adstrinximus, ut singulas oras, vias, et plateas civitatis circumirent, et fideliter ab universis fidelitates et censum secundum Instrumenti tenorem exigere et recipere, et quicquid super iis facerent, totum per publicam scripturam nobis ostenderent, et consignarent, quae omnia bene et solemniter facta sunt.

42. *Privilegia collata.* — Prosequimur alia ab Innocentio gesta. Sunt aliae ejus litterae tum ad Vicentinos scholares, quibus sacram S. Viti aedem Camaldulensibus patribus ab ipsis inchoatam gratulatur; tum ad Fridericum Siciliae regem, quibus laetitia se exilire ait, dum illum in Apostolicae Sedis gremio educatum, pæne

ad pubertatis annos acceperat pervenisse, utque Psalmographi monito cogitatum suum in Domino jactet, auxiliumque ad se regnumque optime gerendum impleret, hortatur; tum ad nobilem virum P. Coloniensem comitem justitiae praefectum¹, quem ad servandam Ecclesiae fidem sollicitat; tum ad cunctos Cistercienses abbates, in generalibus comitiis collectos, quorum precibus Pontifex plurimum sese commendat². Dato insuper Diplomate ad archiepiscopum, et canonicos Basilicae S. Petri, e quorum numero ipse olim fuerat, eorum Constitutiones confirmat, eosdemque ad eas tuendas observandasque cohortatus est³. Tum S. Spiritus in Saxia xenodochio praedium quoddam adjunxit⁴. Quoniam vero in hac data ab Innocentio Diplomata incidit oratio, addendum videtur, ipsum hoc eodem anno perantiquum Pullariensis conventus privilegium firmasse⁵, praeterea Apostolicae Sedis patrocinium cum S. Innocentii, et Anastasii monialibus in Gandersem, tum S. Vedasti Atrebatensis cenobii religiosi viris spondidisse⁶. Sed quem hactenus vidimus Innocentium optimi Pontificis atque pastoris in ceteris omnibus partes obeuntem, nunc lupos etiam a Dominico grege sibi commisso diligentia summa vigilantiaque submoventem, Christique fideles in fide orthodoxa confirmantem intueamur. Hoc enim anno Florentinos, ut haereticos evitent, atque in fide permaneant admonet⁷, idemque Pratenis inculcat, meritasque ob haereticos pulsos ejectosque laudes impertitur⁸; Faventinosque etiam ad fidei permanentiam admonet⁹, ut alios haereticos pauperes de Lugduno dietos⁹, Patarenosque e finibus amandarent, ejusdem denique argumenti litteras ad S. Proculi, et S. Stephani Bononiam. abbates scribit. Ad haec R. Fontis-Frigidi monachum Apostolicae Sedis legatum Narbonam¹⁰, haeretica lue infectam admodum et corruptam, Catholicae veritatis praecones mittere jubet¹¹. Postremo Macloviensem archidiaconum, atque alios in nascentes quosdam haereticos impellit¹²; haec adversus Iruculentos lupos vigilantissimus pastor, qui praeterea Dominici gregis augendi cupidus abbatem de Lakene Saracenensis illis in regionibus commorantibus, Evangelii promulgandi causa in Poloniam mittit, ejusdem regni archiepiscopos et episcopos, jubet¹³, quibuscumque in rebus possint, auxilium illi afferre; atque de rebus ab Innocentio hoc anno Gestis ista dixisse succerit.

43. *S. Ubaldescae virg. obitus et S. Francisci primordia.* — Eodem anno in caelum migrasse traditur¹⁴ S. Ubaldesca virgo, quae in agro Pisano humili et obscuro loco nata, cum annum decimum quintum ageret, Angelico monitu Pisas profecta, et in collegium sacrarum virginum S. Joannis

¹ Ep. CXCIII. — ² Ep. CXIX. — ³ Lib. VIII. Ep. CLXXXI. — ⁴ Lib. IX. Ep. XVI. — ⁵ Ep. XLVII. — ⁶ Ep. CVI. et. CCXV. — ⁷ Ep. VII. — ⁸ Ep. VIII. — ⁹ Ep. XVII. et. CCL. — ¹⁰ Ep. XIX. — ¹¹ Ep. CLXXXIII. — ¹² Ep. CCVI. — ¹³ Ep. CLXXXIII. — ¹⁴ Ferrarius XXVIII. Maii ex Vita Ms.

cooptata, divino se cultui mancipavit, ubi postquam virtutum omnium illustria exempla explicasset, septuagenaria in cælum evolavit, maximisque miraculis effloruit; hæc pluribus in ejus Actis, quæ apud illas moniales in manuscripto Codice continentur. Quo etiam tempore S. Franciscus ad prægatos Christianorum mores emendandos, virtutibusque perpoliendos a Deo evocatus, novam vivendi rationem arripuit: cum ad Assisinatem episcopum ductus a patre, quo præsentem illo se bonis abdicaret, exitis simul vestibus, sua omnia patri jura remisit, illud adjiciens se in posterum majori fiducia dicturum: « Pater noster qui es in cælis ». Quæ hoc anno contigisse testatur Alliertus abbas Stadensis, ejus temporis scriptor¹: « Anno Domini mccvi, B. Franciscus a seculi vanitatibus se convertit²; præterea Martinus Polonus³, Bernardus Guido⁴, S. Antoninus⁵, et cum aliis recentioribus⁶ Lucas Wadingus, qui Annales Minorum exactissime conscripsit. Cum vero natus fuerit anno salutis 1182 ut ex Stadensi tradit Baronius⁷, ipsum vicesimo quinto ætatis suæ anno vitam sanctiorem amplexum, dicendum est quidquid opinentur alii, quos apud Wadingum consulere possis, nec enim in ejusmodi rebus immorari diutius operæpretum existimamus (1).

44. Hoc etiam anno pridie kal. Martii solis defectionem contigisse testantur Rigordus⁸, Godefridus⁹ et alii⁹, tuncque plurimi, addit Godefridus, humanum caput in sole se vidisse, testati sunt. De hujusmodi solis defectione meminit etiam Cæsarius¹⁰ quam ipsis kal. Martii accidisse affirmat, nisi forte dicatur ad proximum annum referendam, cum subdatur Philippum anno sequenti interfectum, quo item Parisius hæc tradit¹¹: « Sol

eclipsim passus est ab hora sexta usque ad nonam, necnon Luna eodem anno similiter (2) ». Sed parum refert, quod hæc anno contigerint; rursus superiori mense solem ingenti hominum admiratione defecisse affirmat Cæsarius¹: « Anno Domini millesimo ducentesimo septimo (sexto), Philippo rege celebrante curiam solemnem cum principibus, signum magnum apparuit in sole: in tres siquidem partes divisus est, ita ut intervalla essent inter partem et partem, ad instar liliæ tres flores habentis, quod ubi notari cœpit, multi concurrerunt, super tanto miraculo disputantes: Hermanus vero langravius interpretatus est, quod unus de principibus imperii eodem anno moriturus esset, nec erat idonea ejus interpretatio. Post multam horam coierunt partes, et redintegratum est corpus solare. Abbas Carolus Vilarienis, necnon et monachus ejus Wigerus eidem curiæ interfuerunt, quæ dicta sunt viderunt, nobis eodem tempore visa referentes; facta est hæc visio III kal. Feb. » Hæc Cæsarius, qui etiam quid hujusmodi defecto portenderit, his verbis illustravit: « Sol videtur hoc loco designare Romanum imperium; sicut sol magnitudine et splendore præcellit universa sidera cæli, sic idem imperium augustius fulget cæteris regnis mundi. Apud Romanum imperium quandoque fuit monarchia, ut sicut stellæ lumen habent a sole, ita reges, ut regnare possent, haberent ab imperatore. Triplex solis divisio designabat seisma imperii, in tres principes divisi, qui omnes nomen Romani regis sibi usurpabant, primus fuit Fredericus, qui adhuc patre vivente fuit in regem a principibus electus; secundus Philippus: tertius Otho fuit a Coloniensi archiepiscopo suisque auxiliariis substitutus: isti ambo Aquisgranensi coronati fuerunt in regem. Horum uno occiso, et altero deposito atque defuncto, Fredericus electus, qui hodie imperat, solus regnare cœpit, et quasi ad suam plenitudinem sol divisus

¹ Stad. in Chron. — ² Mart. Pol. an. 1207. — ³ Bern. Guid. Chr. Rom. Pont. eod. ann. — ⁴ D. Ant. III. Par. tit. XXIV. c. 7. — ⁵ Wading. appar. § 4. — ⁶ Bar. an. 1282. — ⁷ Reg. de gest. Phil. Franc. Reg. — ⁸ Godef. in Annal. — ⁹ Ant. tit. XIX. c. 1. § 3. Jo. Maria. et alii. — ¹⁰ Cæsar. l. X. c. 24. — ¹¹ Math. Par. Hist. Angl. an. 1207.

¹ Cæs. ib. c. 23.

(1) Ex Annalibus contractis hæc adde: Cæterum quam pæis et miris illecebris illum divina sapientia pelleverit, pellectumque constrinxerit, narrat S. Bonaventura in ejus Vita: « Solitaria, inquit, loca querebat amica microribus, in quibus dum genitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam a Domino meruit exaudiri, dum enim una diecum sic sequestratus eraret, et præ nimietate fervoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus Jesus, veluti eruct confusus, ad ejus conspectum liquefacta est anima ejus, et memoria passionis Christi visceribus cordis ejus adeo impressa medullatis, ut ab illa hora cum Christi crucifixio veniret in mentem, vix possit a lacrymis et genitibus externis contineri, sicut ipse postmodum familiariter rebulit, dum appropinquaret ad finem ». Subdit S. auctor, ut Christus caelestibus montis illum sacro Christiane pietatis propagando desiderio incendendi: « Dic, inquit, quidam egressus eum ad meditantium in agro deambularet juxta Ecclesiam S. Dominiani, quæ mirabatur præ nimia vetustate ruinam, et in eum instigante se spiritu causa orationis intrasset, prostratus ante imaginem Crucifixi non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus, cumque lacrymosis oculis intenderet in Dominicanum crucem, videret de ipsa cruce delapsam ad eum corporeis audivit auribus, ter dicerent: Franciscus, vade et repara domum meam, quæ, ut ceruis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus eum esset in Ecclesia solus, stupet ad tam mirandæ vocis auditum, cordeque percrepans divini virtutum eloquii, mentis alienatur excessu; in se tandem reversus ad obediendum se parat, et lotum se recolligit ad perficiendum mandata de materiali Ecclesia reparanda, licet principaliter intentio verbi ad eam ferretur, quoniam Christus suo sanguine acquisivit, sicut eum Spiritus sanctus educavit, et ipse postmodum fratribus revelavit ». Illud tunc Italia novum hoc sanctimoniam sidus arcano divine providentiæ consilio cum pseudomonachi Waldenses et Paterani divina pervertes aranda, ac sanctarum Patrum traditiones, heresi supplices illicqueant. Ad quos compruendos Innocentius Florentinus et Præfens magistratus pro re Catholica egregie animatos iocavit, necnon Faventinus præcepit, ut hæreticorum, qui Catholicos non habent heredes, bona fisco addicerent.

MANST.

(2) Solis eclipsim pridie kal. Martii contigit, non quidem anno presenti, sed eo qui proxime successit, anno 1207: quod notat Rainerus monachus in Continuatione Chronici Lamberti Parvi. Nec aversus est Rigordus aliique, licet illum anno 1206 adscribunt, cum novum annum non a Januario, sed a die XXV Martii exordiantur. Recte vero illum ab historico signari adstruo ex Calvisio, qui anni illius 1207, die XXVIII Februarii collocat eclipsim, quam Rheims in Gallia visam asserti die illa hora 1, et 10 min. 22 ante meridiem, erroneque arguit historicos illos, qui vel in præcedentem 1206 vel in sequentem 1208 illam recipiunt.

MANST.

rediit. In quibusdam provinciis eodem die visæ sunt quinque partes : per tres partes, supradictos tres reges intelligi, per duas reliquas, Bernhar-

dum ducem Saxonie, et Bertolphum ducem Thuringie (Zaringie), qui satis pro imperio ambo laborabant, accipio.

INNOCENTII III ANNUS 10. — CHRISTI 1207.

1. *Patarenos Viterbii grassantes insequitur Innocentius.* — Anno Christi ducentesimo septimo supra millesimum, indictione decima Innocentius Rom. Pontifex zelo Catholicæ fidei incensus, in extirpanda hæretica pravitate, funditusque tollenda defudavit. Grassabatur hæc temporibus, ac proferebat sese in nonnullis, maximæque Italiae locis, impura Patarenorum secta, ad quam extinguendam quid egerit, ejus Vite Acta declarant: ipsum anno Pontificatus decimo post Ascensionem Dominicam Viterbium profectum, ut Patarenos, qui eam urbem infecerant, profligare, ne quis iuste Romanæ Ecclesiæ eam labem posset aspergere ipsam in sinu suo fovere hæreticos, quos in remotissimis provinciis persequeretur, Pontificisque adventu cognito hæreticos advolasse. Eorum vero domos, in quibus recepti fuerant, ad æternum dedecus funditus dirutas excisasque, tum clero ac populo in Concilium vocatis hanc legem tulisse (1) :

2. « Ad eliminandam omnino de patrimonio

beati Petri hæreticorum spurcitiam, servandam in perpetuum legem sancimus, ut quicumque hæreticus, et maxime Patarenus fuerit inventus, protinus capiatur, et tradatur seculari curiæ puniendus, secundum legitimas sanctiones. Bona vero ipsius omnia publicentur, ita ut de ipsis unam partem percipiat qui cepit illum, alteram curia que ipsum punierit, tertia vero deputetur ad constructionem illius terræ murorum, ubi fuerit interceptus. Domus autem in qua hæreticus fuerit receptatus funditus destruat, nec quisquam eam reedificare præsumat, sed fiat sordidum receptaculum quod fuit latibulum perfidorum : credentes præterea, ac defensores, et fautores eorum quarta bonorum suorum parte mulctentur, quæ ad usum republicæ deputentur. Quod si in hoc modo puniti rursus in similem fuerint culpam prolapsi, de locis suis penitus repellantur, nec unquam revertantur ad illa, nisi de mandato summæ Pontificis digna satisfactione præmissa, etc. » Alias pœnas iis inveniit, ut audiri in judiciis non possint, pu-

(1) Labbeus in sua Conciliorum Collectione anno hinc assignat Concilium contra Albigenses in provincia Narbonensi, sed loco incerto celebratum. Nomen loci hujus nunc tandem innotuit, ex quo P.P. Bollandiani ad diem IV Augusti Vitam S. Domnici a Jordano ejus discipulo scriptam e tenebris eruerunt. Ita enim legas ibidem cap. I, num. 15 et 16 : « Eo tempore dominus Innocentius papa duodecim abbates Ordinis Cisterciensis cum uno legato contra hæreticos Albigenorum ad prædicandum fidem direxerat ; qui celebrato cum archiepiscopo et episcopis abisque illius terræ prelati Concilio etc. Interim dum sic consiliarentur ad invicem, accidit præmemoratum Oxoniensem episcopum (Dudacum, cui S. Dominicus socius accesserat) per Montem-Pessulanum iter agere, ubi Concilium agebatur ». In eorum certum Concilii locum. Sed de anno, quo illud habitum fuit, unde pariter et prædicatio S. Domnici, illustris Ordinis Prædicatorum institutoris, coepit, difficultis controversa est. Vincentius quidem Bellavacensis sacri hujus scriptor cum Nangio annum 1207 designat. Sed eorum sententia sustineri vix potest. Eodem teste eodem B. Jordano, Dudacus Oxoniensis episcopus post Concilium istud prædicationem pro convertendis ad fidem Albigensibus coepit, et in ea duobus annis permansit, quibus expletis rediit Oxoniæ, et post paucos dies obiit. Obiit epus annus 1207 ex ipso epus Epitaphio emittit. *Hæc jacet Didacus Azetes episcopus Oroniensis, obiit Era MCCXV, id est, anno 1207.* Refertur illud a Tanajo in Martyrologio Hispano ad diem VI Februarii, quem eorumtalem epus fuisse asserit. Et ex anno 1207 deus huiusmodi, superest annus 1205 Concilio assignandus. Sed P. Ercarius in sua Biblioth. PP. Prædic. tom. I, pag. 8, censet annum huc exprimi juxta stylium veterem, quo annus a Martio incipit ; unde annus Era 1245 stylo veteri Februario mense est stylo novo annus Era 1246, et Christi 1208. Sed an. 1207, Dudacum reipsa patriam jam repetisse colligi ex instrumento donationis eiusdem factæ a Bereguardo archiep. Narbonensi in gratiam Monasterii Pruliani, in quo virgines Deo sacras collegerunt. Dudacus et S. Dominicus, teste Bernardo Guidonis in libro fundationum Conventuum Ordini. Prædicat. ubi instrumentum illud refert. Extat liber ille in Collectione Veter. Monum. Martini tom. VI col. 437, in quo et instrumentum consignatur anno 1207, die XV kal. Maii. In eo vero archiepiscopus nominat Largitur sanctimonialibus Pruliani *noviter concessis monastis et exceptis fratris Domitici Oxoniensis, et sociorum ejus.* Nulla hic mentio de episcopo Dudaco qui monasterium illius potissimum auctor extitit, cuius silentio nullo idonea ratio excogitari potest, quam quod episcopus provinciam jam deseruisset, totamque rerum illius curam in S. Dominicum transulisset. Anno igitur 1207, nondum media sui parte evoluto Dudacus jam redierat in patriam, cuius proinde reditum si statim obitus consecutus fuit, decessisse illum anno 1207 statuimus oportet ; adeoque et Concilium anno 1205 optime assignatur.

blicis muneribus deiciantur, sacrorum communione priventur, qui ipsos in suas aedes recipere, aut eorum corpora sepulture mandare presumpserit, anathemate percussatur. Sauxit etiam, ut ea lex in legum cæterarum Codice referretur, ac magistratus republicam capessituri eam summa religione servaturos sacramento pollicerentur. « Dat. Viterbii IX kalend. Octob. Pontif. ann. x ».

3. Exercuerat jam ante hujus legis severitatem, cum præcepit abbati¹ ac monachis Sancti-Hippolyti Faventin. ut hæretici cujusdam Othonis nomine corpus, Ecclesiastica donatum sepultura, erui refodique operam darent, et R. Viterbiensi episcopo² et clero imperavit Joanni presbytero a Patarenis odio fidei erepta restitui studerent. Quod pertinet ad Patarenorum, quos sensisse cum Albigenis conjectura est, errores adeo infames et horridi erant, ut Parisiis de iis instituto ad annum sequentem sermone dicat, malle se tacere quam loqui, qui etiam in Transalpinis partibus et Galliarum Belgicæque limitibus eam hæresim grassatam esse, sed Minoritarum et Predicatorum indefessa opera, ac maxime Roberti cujusdam Dominicani instituti, qui ex illa hæresi ad religionem se traduxerat, ardenti zelo fuisse repressam; is enim et doctrina, et principum ac magistratum auctoritate armatus, quos vi veritatis confederal, si in hæresi perstarent, flammis absumebat, adeo ut intra duos vel tres menses, quinquaginta nullo sexus discrimine aut terræ vivos infodi, aut regis injici jussisset (1), unde hæreticorum mallei glorio-

sisimum nomen reportavit, quod munus illi ab Innocentio fuisse demandatum, in dubium revocari non debet. Jam qui persequerent hæreticos Pontificem vidimus, Ecclesiasticos defendentem intucamur.

4. *Viterbium, Tudertum, alique loca invisit.* — Celebrasse illum Viterbium omnium Ordinum conventum ex ea ditionis Pontificie parte, quæ a Romana in Hebruriam et Marchiam excurrit, tradant ipsius Gesta, atque primo die a prælatis, proceribus publicisque magistratibus sacramentum exegisse ipsos Pontificiis imperiis parituros; secundo omnium pelita et quærimonia audisse; tertio omnes Leges a laicis adversus Ecclesiasticos latis ferendasve divina et humana auctoritate convulsisse, omniaque sacramenta ad eas servandas præstita rescidisse, ut publicæ etiam paci consuleret, gravissimum incussis penis veluisse, ne populi Sedi Apostolicæ obnoxii sua jura armis persequerentur, sed judicio experirentur; addit Gestorum auctor ipsum excitando ad pristinum locum monasterio S. Martini de Monte animum adhibuisse, illudque impertita abbati benedictione amplissimis bonis cumulasse: interea subdit auctor felicem nuntium ex parte Lundensis archiepiscopi, quem in Livoniam ad traducendos ad Christum ethnicos legatum miserat, pervenisse, nimirum Livoniam in Christi obsequium gloriosissime probuuisse ac neminem superfuisse, qui baptismo ablutus non fuisset. De Livonia ad Christum conversa pluribus agit Arnoldus Lubecensis¹, memi-

¹ Innoc. I. IX. Ep. CCXI. — ² Ep. CCLVII.

¹ Arnol. Lubec. Chr. Slav. I. VII. c. 8. etc.

(1) *Ista verba: Regis injici jussisset*, ita continuantur in Annalibus contractis: « Unde hæreticorum mallei gloriosissimum nomen reportavit; quod munus illi ab Innocentio fuisse injectum in dubium revocari non debet. Non tanta apud Teutonas legati Apostolice valebant auctoritate ad innumeram hæreticorum coluviam, ita ut eam Manicheæ sive Albigenis sectæ signiferis hoc anno apud Montemregalem coram laicis controversie arbitris discerptandum fuerit a Didaco episcopo Oxoniensi, et narrat Guillelmus de Podio Laurenti: Fuit, inquit, fundamentum disputationis a parte hæreticorum, quod Arnaldus Othonis appellavit Ecclesiam Romanam, quam episcopus Oxoniensis defendebat, non esse sanctam Ecclesiam, neque sponsum Christi, sed Ecclesiam dudum, et doctrinam demoniorum, et esse illam Babylonem, quam homines in Apocalypsi matrem fornicatorem et abominatissimam ebriamque sanguine sacrorum et martyrum Jesu Christi; ejusque ordinationem non esse sanctam, neque bonam, neque statutam a Domino Jesu Christo; et quod nunquam Christum, neque Apostoli ordinaverunt, aut posuerunt ordinem Missæ, sicut hodie ordinatur, quibus in contrarium probaturum se obtulit episcopus novi auctoritatis Testamenti. Proh dolor! quod inquit Christianus ad istam vitalem status Ecclesie fideique Catholicæ devenisset, ad de tanti opprobrii esset laicorum iudicio discernendum ». Addit auctor se ab Arnaldo Villanovano, qui disceptationi interfuerat, quæsitisse quid tum definitum fuisset, cumque respondisse, nil fuisse definitum, sed centum et quinquaginta hæreticos fidei Catholicæ amplexos, et Acta disputationis ob bella perenne simul cum hæreticis, quos alii cæteris blasphemis eam adiecisse, ut sanctos veteris Testamenti æternis infernum pœnis adiectos, sine vero sectatoribus impetatis cæco excepti effluerent: confutatos autem ab eodem Didaco landatissimo episcopo, quem paulo post reversum in Hispaniam ex hac vita ad immortalitatem brevi migrasse antiquus auctor Vite S. Dominicæ narrat hisce verbis: « Transacto in prædicationis labore biennio, memorabilis pontifex Didacus, suam volens visitare Ecclesiam, sociis ad prædicandum reuocatis, sacerdotem Deo devotissimum præfecit fratrem Thomam, cum ad ipsum omnium ratio referretur; magnam eum aliquod in eo perpendebat, unde et ipsum specialissime diligebat. Valebens ergo omnibus relictis, multoque labore transiens per castella tandem Oxonium pervenit, ubi infirmitas exentitate vite temporalis, initium amentitatis accepit cum gloria cælesti. Laruit post obtutu miraculis, qui in vita sua usque extiterat peribus sanctitatis, et virtutibus multis ». De gestis vero S. Dominicæ post illud discessum, hæc tradit P. Jordanus: « Mansit in illis Tolosanis partibus multo tempore sacerdos Dei Thomæ, vir per omnia Apostolicus, propagans fidem, et expugnans hæresim, verbis et exemplis et miraculis Ecclesiam roborans. Insurrexerunt autem in eum testes iniqui synagoge satanæ, et fortes quæsierunt animam ejus, cumque atrocis sibi sacrilegis iugis interitum minarentur pleno fiducia pectore dixit ad ipsos: Non sum ego dignus martyrio, novum vero sortem istam; sicut autem arbor instabili bibere calcem passionis; ideo transiens per loca, ubi parate sibi ferebantur insidie, cautus et alacriter procedebat. Advocantes antichristi satellites tantam viri constantiam tentantes dixerunt ei: Numquid non tu mortis horrore contereus? quid acturus eras, si comprehendissimus te? Tunc athleta Christi amore fervens martyrii dixit eis: Rogasset non te brevi conpendio interitum mihi celerrimè inferretis, aut reputemis peremeritis vulneribus; sed paulatim et successive singula meubia multata meis ostendendis oculis intenda: deinde rogasson, ut necis erueretis oculos, permittentesque sic truncatum corpus in suo sanguine volitari, aut prorsum ad libitum necaretis. O vere beatissimum animam in qua non solum perfecta charitas foras mitti timore, verumetiam durandi in tormentis inauditum cunctis infundit amorem! Animam quoque suam pro salute proximi dare paratus erat imitator Christi, qui dum hæretica pravitate deceptum quendam conare ad fidei reducere, dixit illi: Necessaria, quæ abunde non habeo, ad istis accipio, propter quæ eisdem adherere compellor; tunc sanctus ex intimo compassionis affectu seipsum venundare disposuit, ut periclitans suppleret inopiam, et redimeret venundatum sub peccato ». Hæreticus de hæreticis: jam qui persequerent hæreticos Pontificem vidimus, Ecclesiasticos defendentem intucamur.

nitque Paulus Langius¹ inque annum superiorem proximum refert.

Pergit auctor enarrare Pontificis sollicitudinem pro concilianda inter subditos Ecclesie pace, utque ardente crudelissima Tuderli seditione, in qua nobiles ac plebei mutuis se cladibus atterebant, adactis omnibus sacramento Pontificio imperio parituros, concordie certas leges sanxerit, omnemque dissensionem sustulerit penitus atque extinxerit, parique prudentia controversiam Faventinis inter et Ravennatem archiepiscopum de Castro Luci Areoli et S. Potili lite Ravennati adjudicata definiyerit, atque archiepiscopum in extremam redactum inopiam sacris ornamentis amplissimoque munere decorarit, perustrarit etiam loca Ecclesie obnoxia, populosque recepto ab iis sacramento fidei in officio confirmarit, atque ad Faliscos accedens comitem Ildebrandinum in sua verba adegerit; ac sane hoc anno publicis monumentis consignata reperitur delati ab ipso, ut fiduciario viro obsequii sponsio, quæ in libro censuum extat², ex quo hæc verba delibanda existimavimus: « Ipse comes mense et die scripta fecit ligium homagium dicto domino papa Innocentio, coram episcopis, cardinalibus, præfectis Urbis et multis aliis tam clericis quam laicis in eodem palatio (nimirum Faliscorum), pro castro Montisalti, comitatu de Rossellionis et aliis terris, quas tenet ab eo, sicut appareat per Privilegia Romanæ Ecclesie, et idem dominus papa investivit dictum comitem de dictis casbris, comitatu, et terris coram omnibus per cupam argenteam, et inter omnes ii interfuerunt ». Subjiciuntur festium nomina, ne fastidium crearemus lectori, a nobis prætermissa. Post adactum jurejurando Ildebrandinum, subjiciunt Gesta Innocentii: « Postea ivit Tuscanum, et per octo dies in ipsa civitate moratus, accessit Cornelum ubi apud Sanctum-Nicolaum novum sibi fecerat ædificare palatium, requirens pariter et recipiens jura, quæ fuerant a quibusdam invasa. Inde per Vetrallam profectus est Sutrium, ubi tribus diebus moratus cathedralem Ecclesiam solemniter dedicavit, et sic ad Urbem feliciter est reversus ». Hactenus Vite auctor de Innocentii itineribus gessisque.

5. *Gratulatur Frederico Siciliae regi de ejus ab hostibus liberatione.* — Hoc eodem anno datae fuere ab Innocentio ad Fridericum Siciliae regem refertæ atque insignes amoris notis omnique benevolentie significatione litteræ, quæ cum illum e custodia, cui traditus fuerat, liberatum, Pontificisque optimi immensus pro illo impensus labores ostendant, hic subjicere censui.

« Regi Siciliae illustri.

« Quanta jucunditatis affectus in Apostolici cordis armario se transfuderit, per tuæ serenitatis litteras intellecto, quod manus Domini de illorum indigna te custodia liberavit, qui quasi diceret

lupa ovi, agnum tuum melius te lactabo, curam a te removerant, quam pia tibi genitrix deputarat. Interim poteris existimare, quod quandiu fuisti, sicut Domino placuit, in illo articulo constitutus, cum multarum anxietatum angoribus, circa te se sedulo retorquebat nostræ meditationis aspectus, utpote qui quasi nobis dicere non cessares: In te jaclatus sum ex utero matris meæ, vehementissimis nos doloribus tabescere faciebas, quia tibi, quem pietate commoti dicere fingebamus: Domine, vim patior, festinato non poteramus auxilio respondere. Nec est siquidem sub admiratione ducendum, quod tua nos ita et contristavit detentio et deliberatio jucundavit, cum etiam propter pallii rationem, quod non tam ex dispositione materna quam jure regni suscepimus exequendum, tuæ propterea non possumus tutelæ ac defensionis deesse, quia cum a voce prophete dicentis nobis: Pupillo tu eris adiutor, aures non deberemus avertere, te pupillum in tuo jure tenemur specialius confovere; hinc est utique, quod pro tua justitia defendenda, sæpe duximus noctes insomnes et prandium in cœnam convertimus, ut vel cogitando soli, vel cum aliis conferendo pacificandi tibi hæreditatem tuam modos utiles invenire possemus: quoties euntium et redeuntium nuntiorum examina sibi invicem obviarunt, qui per varias orbis partes pacis tuæ procuratrices litteras detulere: quoties litteræ pro tua trique regni tranquillitate mittende notariorum fatigavere calamos et scribarum atramenta siccarunt: quoties multitudine undecumque de mundi partibus venientium, propter occupationes instantes, quibus erga tua commoda versabamur, sua doluere negotia retardata.

6. « Quid autem de multis et magnis dicemus expensis, quas pro diversis et variis regni tui necessitatibus studuimus erogare? sed et fratribus et consanguineis non peperimus, quorum etsi fuit labor plurimus, gaudendum quia nonnunquam extitit fructuosus. Nunc igitur, cum jam in tua liberatione, pæne nos Deus fecerit præteritorum omnium oblivisci, mulieri Evangelicæ comparandos, quæ cum pepererit filium, pressuræ minime recordatur, nobis non restat aliud, quam gaudendum, quia quamvis ad plenitudinem tuæ pacis deesse aliquid videatur, speramus tamen, quod si tuum in Domino jactaveris cogitatum, et eorum providis consiliis acquieveris, qui te post violentorum custodiam, in suæ sedulitatis obsequium receperunt, ille per quem reges regnant, et principes principant, tuum solium confirmabit, et dabit tibi fortitudinem ac virtutem, per quas possis inimicis obsistere, tumque populum feliciter gubernare. Monemus ergo serenitatem regiam et hortamur attentius, ac per Apostolica scripta mandamus, quatenus elevato ad Deum corde, quotidianis precibus ab eo confortari corpore ac mente requiras, gaudensque quod in eorum fidei custodia es repositus, vel quorum curam tua tibi genitrix deputavit, vel qui loco eorum, qui ex ipsis decesserant,

¹ Paul. Lang. Chr. Giltz. an. 1206. — ² Lib. cens. Ms.

successerunt, maturis eorum intendendo consiliis, moralibus salagas imbui disciplinis, nos enim tranquillitati et paci tuæ sollicitudine intendimus indefessa, regiaque serenitatis augmentum spiritualibus vigilamus, et temporalibus auxiliis promovere, sperantes in Domino, quod diligentiam et benevolentiam Sedis Apostolicæ matris tuæ, tanquam devotus filius corde semper et opere recognosces. Dat. Romæ apud S. Petr. IV kal. Febr. an. IX » . Præterea in litteris quibus regis familiaribus de regis liberatione gratulatur, ait paulo ante quam ipsorum nuntios exceperisset, regis Aragoniæ legatos pervenisse cum litteris, quæ de sorore ipsius Friderico in matrimonium tradenda narrabant, quod ab eorum nuntiis etiam acceperisset ac Fridericum plurimum ipsis commendat, quod etiam commendationis officium eidem apud episcopos, comites, optimates ceterosque præstitit¹: postremo ait Friderici litteras suasque Aragonum regi per ejus nuntios transmissis, cohortanturque ut euncta quæ pro sorore ad sponsum regem traducenda opus forent, diligentissime compararet. Quod atinet ad Aragoniæ regem, Innocentiæ Pampilonensem episcopum, ac collegas Apostolicæ Sedis legatos, causæ de illius ac filie G..... Montis-Pessulani matrimonio, cujus superiori anno meminimus, instruendæ incumbere jussit².

7. *Innocentio pro Othone agente, pax inter hunc et Philippum Suevum conciliata.* — Cæterum quamquam in regis Siculi res omni cogitatione curaque incumbat, minime tamen perpetua ipsis in Othonem designatum imperatorem multorum annorum studia interrupit, quod ipse his verbis ostendit³: « Affectum dilectionis et gratiæ quam ad tuam regalem personam habuimus et habemus, non oportet nos verbis exprimere, cum hactenus operibus expresserimus, et amodo etiam exprimere intendamus: in tantum, ut nuntii partis adversæ publice conquerantur, quod dominus eorum meliorem potuit tecum pro se, quam possit nobiscum pro te compositionem finire ». Hæc Pontifex, quæ vero eodem anno pro ipso egerit, infra dicitur. At quamvis adeo in Othonem propensus, haud tamen Philippo Sueviæ duci illius ætulo minus benevolentem se impertitus est, nam quemadmodum antea peccantem ac refractarium insectatus est, ita nunc respicientem atque obsequentem paternæ charitatis affectu amplectitur ac fovet, etenim Hugoni Ostiensi episcopo et Leoniti S. Crucis presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legalis mandat ad bonam frugem, ut anno superiori vidimus, reversum absolvat, quod in laudato sæpe Vaticano libello his verbis habetur⁴: « Ille fuit legatorum processus: primo receperunt publice juramentum a Philippo duce Sueviæ, quod pareret universis mandatis domini papæ super omnibus pro quibus erat excommunicatus, et sic cum secundo

formam Ecclesiæ solemniter absolverunt: secundo injunxerunt eidem, ut dimitteret Brunonem Coloniensem archiepiscopum, quem in captione tenebat, quem libere absolutum assignavit eidem ad Sedem Apostolicam perducendum: tertio indaxerunt illum ad hoc quod ipse accepit regalia, licet invitus a Liupoldo Maguntino intruso, et idem intrusus spiritualia resignavit in manibus legatorum: quarto ad ipsum obtinuerunt cum difficultate non parva, ut permitteret Silfridum Maguntino archiepiscopum per procuratorem suum in spiritualibus ministrare. Quinto fecerunt ipsum dimittere magnum exercitum, quem congregaverat adversus regem Othonem. Sexto his eos ad colloquium perluxerunt, tractantes cum ipsis de pace, quam cum consummare non possent, septimo tandem statuerunt inter eos treguas unius anni; et sic tractatum pacis redigentes in scriptis, ad Sedem Apostolicam redierunt cum nuntiis utriusque ». Facili negotio refellitur Paulus Langius⁵, qui dum tradit Bertholdum episcopum coram Philippo rege se abdicasse infert: « Ex quibus liquet investituram episcopatum eo tempore adhuc fuisse sub potestate atque ordinatione imperatorum; etenim contrarium potius inde colligitur, cum Philippus a Liupoldo regalia, spiritualia legati recepissent.

8. Cæterum de legatione hæc Arnoldus Lubecensis abbas hæc affert⁶, Innocentium maximo desiderio restituendæ pacis Germaniæ, Hugonem ac Leonem cardinales ad Philippum misisse injunxisseque ea lege in fidelium communionem admittent, ut Brunonem vinculis laxaret, atque ad coeundam cum Othone pacem descenderet: cæteris quidem assensit, sed Brunonem liberare se posse negavit, cum Adolpho aliorumque quorum opera secundo Aquisgrani corona fuerat redimitus, eo facto odia incurreret; legatos vero muneribus a Philippo corruptos, relicto in vinculis Brunone, ipsum absolvisse, ac dein ad Othonem profectos rei totius certiores fecisse, ut de pace cum Philippo ageret: quibus ille subiecit præclare rem agi si Apostolica imperia fuissent executi, ac mox litteras Innocentii ostendisse, quibus de Philippo absolvendo liberandoque Brunone sermo erat, ac tum efferat in iras ipsos proditi muneris sui arguisse; at eos metu percussos rediisse ad Philippum, significasse se lapsos errore, nec tenere ejus absolutionem nisi Brunonem vinculis emitteret, ac Philippum ea de causa libertati Brunonem reddidisse: dein vero Philippum et Othonem cum duobus cardinalibus patetisque aliis proceribus in colloquium pro concordia ineunda deluxisse, indeque re infecta discessisse. Verum de legatorum lapsu nec Innocentius, nec quispiam ex antiquioribus quod recorder mentionem ullam fecit; imo Pontifex idem hoc præcipue eis laudi dat quod munera despexerint: « Largitori, inquit, om-

¹ Innoc. I. IX. Ep. CCXLVI. — ² Ep. CCXLVI. — ³ Libel. Vat. sup. neg. Rom. imp. Ep. CLII. — ⁴ Cit. libel. Ep. CALIV.

⁵ Paul. Lang. Chr. Citizen. an. 1206. — ⁶ Arn. Lub. Chr. Slav. I. VII. c. 6.

nium ¹ gratiarum grates referimus copiosas, quod tantam vobis tribuit gratiæ largitate, ut injunctum vobis legationis officium onus non mediocre continens, prudenter et honeste geratis, sicut laudabile vobis testimonium perhibetur, et ipse rerum protestatur effectus: licet autem hoc propter Deum principaliter procuretis, quia tamen et propter nos specialiter vos id agere minime dubitamus, præter retributionem divini, nostram quoque fiducialiter expectetis, præsertim cum pro certo sciamus, vos manus vestras ab omni turpi munere penitus excussisse ».

9. Igitur Innocentius de Philippo absolute certior factus has ad eum perbreves quidem, sed humanitatis et officii plenas litteras dedit ²: « Postquam absolute gratiam per Apostolicæ Sedis legatos secundum formam Ecclesiæ percepisti, salutationis et benedictionis tibi litteras destinamus, gratias referentes super iis, quæ ad exhortationem nostram prompta devotione fecisti, sed et nos ad tuum honorem, quantum cum Deo possumus, promptam gerimus voluntatem, sicut dilectus filius frater S.... lator præsentium prior domus Camaldulen. vir providus et honestus tibi poterit viva voce fideliter intumare, et ea, quæ de ore nostro veraciter intellexit, serenitatem tuam rogantes et exhortantes in Domino, quatenus ad pacem imperii reformandam diligenter intendas. Hæc breviter et simpliciter tibi scribimus, sicut expedire credimus ad cautelam. Dat. Corneti kalend. Novembris, Pontificatus nostri anno decimo ».

10. Post hanc vero Innocentii Epistolam referuntur in predicto libello alia ad legatos, quibus præcipit, ut accepto a Liupuldo episcopo ³ atque ab Adolpho Coloniensi olim archiepiscopo jurejurando, universis Apostolicæ Sedis mandatis parituros, atque in urbem intra unius mensis spatium iter aggressuros, anathemate solverunt. Cumque eorumdem legatorum litteras accepisset, hæc rescripsit ⁴:

« Innocentius, etc.

« Ex quo princeps petit et rogat, subeatis laborem ad nostram præsentiam revertendi, monentes eundem, ut animum propensius inclinet ad pacem, quia longe majora de pace provenient, quam flagitentur pro pace. Nuntios autem dirigat providos et fideles, quibus super his quæ spectant ad pacem, et voluntatem aperiat et tribuat potestatem, ad hoc ipsum alterum principem inducentes, ut utriusque nuntiis vobis cum presentibus tractatus pacis possit habere progressum, qui ne valeat impediri procuretis, ut treguæ firmiter observentur. Ad plenariam vero liberationem venerab. fratris nostri Brunonis Coloniensis archiepiscopi efficaciter intendatis, et committatis procuracionem Ecclesiæ ac diocesis Maguntinæ alicui viro provido et fideli, qui ad mandatum nostrum de pro-

curationis officio debeat respondere, congruam redditurus tam de spiritualibus quam de temporalibus rationem, ut sic interim et necessitati Ecclesiæ consulatur et jus archiepiscopi conservetur, ita quod ad suffraganeos, et eorum Ecclesiæ se ipsius procurator non extendat. De negotio vero Trajectensis episcopi nondum ad plenum deliberare potuimus propter absentiam creditorum, quos tamen in proximo exspectamus, et tunc remittemus cursorem pro eodem negotio destinatum ». Hæc Pontifex ad legatos, quos paci conficiendæ postea omni studio incumbere jussit ⁵, atque postremo de nequissimo Liupuldo hæc addit: « Liupulduo vero noveritis apud Senas hostilibus actibus implicatum, ad nostram præsentiam non venisse, ejus insolentiam et stultitiam diligenter principi exponatis ».

11. Othonem insuper (cui pariter rescripsit) monet ⁶: Cum ejus adversarius nuntios cum cardinalibus ad Apostolicam Sedem mittendos decrevisset, ipse quoque suos mittat, ne ejus causa defensione destituta remaneret. Quæ postea Philippo interfecto acta, proximo sequenti anno dicuntur. Ex his exploditur fabella inepta insulsaque, quam auctor recentior de tanto Pontifice oblocutus inconsulte recenset ⁷, eam, ut reor, mutuatus a Conrado Urspergensis abbate ⁸, hoste Romanæ Ecclesiæ infensissimo. At ergo ad hoc suggerentibus Germanorum principum nuntius, Innocentium hoc anno legatos ad Philip. reg. misisse, quo ejus filiam Richardo comiti nepoti suo desponsandam curarent, cum fore omnino sperarent, ut is Tuscia, Spoleto, et Piceno hæc ratione potiretur: quapropter Pontificem ipsum hujusmodi loca regionesque dedita opera ad Roman. Ecclesiam non revocasse subdit: denique Innocentium hæcæ nuplias molitum esse referunt etiam novatores ⁹, utpote, qui nullam de Romano Pontifice detrahendi occasionem prætermittant. Sed hæc longissime a veritate abesse atque abhorrere, ea quæ supra allata sunt, satis superque ostendunt, jam enim anno superiori antequam nuntii illi ad se mitterentur, hujusmodi legationem decreverat, ac postea misit ut pacem Othonem inter ac Philippum conciliarent, quod tum a nobis memorate Innocentii aliorumque Epistolæ, tum veteres auctores, tum denique res ipsæ testantur. Quanto enim studio urbes ac loca alia quæ ad Romanam Ecclesiam spectabant, in suam ditionem potestatemque redegerit, ex ipsius Vite Gestis suo loco vidimus; præterea nupiam legitur (quod scimus) Innocentium ejus nominis septem habuisse: sed tantum de Richardo comite ejus fratre, in litteris ipsius fit frequens mentio. Plura occurrunt, quæ ne lectorem fatigemus, consulto omittimus; fingendæ porro subornandæque calumniæ occasionem inde Innocentii infensos hostes captasse existimamus, quod Philip-

¹ Libell. Vatic. sup. neg. Ep. CXLIX. — ² Ep. CALV. — ³ Ep. CXLVI. — ⁴ Ep. CXLVII.

⁵ Cf. libell. Ep. CXLIX, CL. — ⁶ Ep. CL. — ⁷ Nanc. hoc ann. — ⁸ Ursperg. in Chron. — ⁹ Cent. XIII. c. 16. col. 1307.

pus Suevus, ut ejus gratiam colligeret, esset pollicitus, se Pontificis ipsius nepoti filiam suam in matrimonium traditurum. At prudentissimus Pontifex ducem hæc per simulationem agentem, atque ejus promissa rejecit, ut suo loco dictum est ¹ sed, ut ad institutum nostrum redeamus, dum ea que narravimus geruntur, Innocentius papa S. Apri Tullensibus monachis, B. Petri suaque clientele gratiam defert, Magdeburgensis episcopi, quem ipse consecravit, electionem comprobat ², ac S. Mariæ Magdeburgensis præposito et canonicis jura confirmat ³. Antea vero hoc eodem anno Magdeburgensem decanum et capitulum Othoni Poloniae ducis nepoti Ecclesiæ præposituram tribuendam mandat ⁴.

12. *Wladislaw duci Poloniae obsistit Innocentius jura episcoporum tuendo.* — Cum de Polonia incidere mentio, oportune in medium adducenda videntur, quæ ex Innocentii litteris ad regiones illas spectantia collegimus. Primo igitur in reprimenda Wladislai ducis insolentia laborandum admodum ei fuit; cum enim Henricus Gnesnensis archiepiscopus (quem Innocentius eximia sanctitatis virum appellat) illum ob injectas in clericos violentas manus in latam a canone sententiam incidisse denuntiasset, quodque defuncti ejusdam episcopi bona occupata restituere renueret, Ecclesiastica censura perculisset, exardescens ira dux archiepiscopum ipsum ejusque Ecclesiam varie divexabat, Gnesnensis Ecclesiæ sacerdotia quorum collatio illius provincia more ad ipsarum regionum episcopos spectabat, vel ipse conferbat, vel ab aliis ex sua sententia conferenda curabat: SS. reliquias sacrique templi ornamenta cæterasque res pretiosas, prædecessorum ducum aliorumque fidelium eximia pietatis monumenta, non ab archiepiscopo vel capitulo, ut par erat, sed a suis administrari volebat, immunitates pessumdabat, captivum quemdam eadem in Ecclesia tanquam in vinculis haberi mandavit, atque a canonicis custodiri sustentarique jusserat: clericis sacris initiatis in carcerem interdum tradi torque-rique imperabat; hæc atque alia duci exprobrare Innocentius ⁵ utque ad resipiscentiam rediret, monere, hortari, gravesque minas intentare, ni dicto audiens foret; eademque scripsit ad universos Poloniae episcopos ⁶. Gnesnensi vero archiepiscopo injunxit ducem ⁷, si resipiscenter, absolveret, alioquin tum ipsum, tum ejus fautores anathemate feriret, laicosque clericis molestiam exhibentes compesceret ⁸, et cunctos Poloniae episcopos ⁹ clericosque qui sacerdotia obtinebant ¹⁰ Gnesnensi archiepiscopo pro tuenda Ecclesiarum libertate auxilio esse præcepit; contra vero in Posnaniensem episcopum in ea re minus archiepiscopo fidelem gravissime invehitur. Poloniae principibus velat ¹¹

ne se præsulum electionibus ingerant, sacerdotia conferant, et vi Ecclesias ac bona invadant.

13. Cum ingens vero archiepiscopus pro tuenda Ecclesiæ suæ libertate res alienum contraxisset, ne illius dissolvendi sollicitudo optimi præsulis animum turbaret, rogatus Pontifex tribuit ¹, ut si ante solutionem integram, extremum diem obire contingeret, successor persolvendi debiti onere obstrictus teneretur. Quod vero ad clericos Polonos attinet, de quibus paulo ante memoravimus, non prætereundum silentio Ecclesiasticæ disciplinæ solertissimum custodem Innocentium, de illorum corruptis moribus corrigendis, castigandaque libidine, cum prædicto archiepiscopo ejusque suffraganeis per litteras egisse ². Sed qui peccantes coarguere ac punire erat solitus, idem probos religiososque viros præmiis atque honoribus ornare consuevit. Archiepiscopum namque optime de Ecclesiæ meritum, insigni illo privilegio decoravit, ut crucem eunti sibi præferri juberet, dummodo Apostolicæ Sedis legatus non adesset, hæc enim ipsi rescripsit ³: « Quoniam non ignoras, quod in cruce Domini nostri Jesu Christi te oporteat gloriari, pie desideras salutare crucis ejus vexillum, de convenientia nostra tuæ venerationi præmittere, cujus mortificationem jugiter in tuo corpore crederis pro divini nominis amore portare. Nos igitur attendentes, quod nequaquam tibi sint armaturæ celestis insignia deneganda, qui contra fortem armatum in mundi atrio suffultus auxilio fortioris certamine incessanter laboras per arma justitiæ triumphare, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut salvificæ crucis signum per tuam provinciam ante te facias bajulari, nisi cum Apostolicæ Sedis legatus in Polonia fuerit constitutus, ut in hoc deferas ei, tanquam a nostro latere destinato. Datum Romæ apud S. Petrum, II id. Januarii, anno IX ».

14. Cracoviensis etiam ducis, summi Pontificis Romanæque Ecclesiæ studiosissimi, accepto patrocinio Diploma transmisit ⁴ cujus partem edimus: « Eapropter, dilecte in Domino fili, sinceritatem devotionis ac fidei, quam erga nos et Romanam Ecclesiam habere dignosceris, attendentes, personam tuam cum ducatu Cracoviensi, et omnibus bonis tuis, quæ juste possides et quiete, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et per scripta etc. auctoritate præsentium districtius inhibentes, ne quis te super eis præsumat indebite molestare. Nulli ergo etc. Datum Romæ apud S. Petrum non. Januar. an. IX ». Hæc Pontifex ad principem nimirum Lesconem Albium, Casimiri optimi principis filium, quem Cracovienses superiori anno ducem sibi, Wladislao rejecto, elegerant, ut Polonicarum rerum scriptores tradunt ⁵, qui ipsum etiam summis laudibus efferunt. Interfuit comitiis illis Fulco Cracoviensis

¹ Ann. 1203. — ² Innoc. l. IX. Ep. II. — ³ Ep. CCLXII. — ⁴ Ep. CCXIII. — ⁵ Ep. CCXV. — ⁶ Ep. CCXVI et CCXXV. — ⁷ Ep. CCXIV. — ⁸ Ep. CCXXXIII. — ⁹ Ep. CCXX. — ¹⁰ Ep. CCXXVI. — ¹¹ Ep. CXXI, CXXXII et CCXXXIV.

¹ Ep. CCXXXIX. — ² Ep. CCXXXIII. — ³ Ep. CCXXXVI. — ⁴ Ep. CCXXVII. — ⁵ Longin. hist. Pol. l. VI. an. 1206. Chr. l. VII et alii.

episcopus, qui postea hoc anno mortem oppetiit ¹ : « Genere nobilis », inquit Longinus, « sed actionibus nobilior, plures libertates, privilegia, et immunitates Ecclesie Cracoviensi apud Sedem Apostolicam, et signanter ut episcopus Cracoviensis omnibus aliis episcopis provinciae et Ecclesiae Polonae loco et viceprior sit, et primus Gnesnensi archiepiscopo in consecrando manum imponat, obtinuit »; haec ille. Porro Fulcone defuncto, Vincentius generis nobilitate (quod auctor subdit) doctrina moribusque praecclarus Cracoviensis episcopus renuntiatus est, et ab Innocentio pap. confirmatus; hunc Polonorum historiam conscripsisse memorant ².

43. *Census a Polonis Ecclesiae Romanae debitus.* — Jam Polonicis rebus finem imponamus iis, quae de censu B. Petro persolvendo, decimisque Pontifex hoc eodem anno rescripsit, quippe qui cunctos Christi fideles illos monet, ut sacrum vectigal remota fraude pendant : « Si memoriter teneretis ³ Ananiae Zaliraeque supplicium, qui pro culpa fraudati pretii, quod ex agris acceperant, terribili ultione puniti ad pedes Apostolorum principis repentino interitu corruerunt, in solutione census, quem beato Petro debetis, fraudem vitare, ut credimus, adhibere. Ad nostram signidem audientiam noveritis pervenisse, quod cum ex consuetudine regionis usualis moneta per annum apud vos tertio renovetur; et quae prius in usu fuerat, demum reddatur vilior usu alterius succedente, vos eidem Apostolo censum debitum illo differitis tempore persolvendum, in quo monetae, quam solvitis, vilior usus erit : licet ergo honorum nostrorum Omnipotens non indigeat, quia tamen periculosum est vobis, quod debetis eidem, vel per fraudem diminuire, vel per ingratitude retinere, universitatem vestram mememus atque etiam hortamur, et per Apostolica scripta praecipimus mandantes, quatenus censum ipsum, sine cujuslibet fraudis vitio more solito persolvatis : alioquin sententiam, quam venerabilis frater noster... Gnesnensi archiepiscopus in ejusdem census vel detentores ingratos, vel temerarios fraudatores rationabiliter duxerit promulgandam usque ad satisfactionem condignam firmitatem decernimus debitam obtinere. Dat. Romae apud S. Petrum, non. Januarii anno IX », cui etiam archiepiscopo imponit ⁴, ut S. Petri et S. Adelberti canonicos solvere recusantes ad id censuris compellat. Postremo universis Poloniae ducibus mandat ⁵, ne decimarum solutionem impedirent, vel remitterent; atque de Polonicis rebus haec dixisse sufficiat.

46. *Electio archiepiscopi Cantuariensis, contradicente rege.* — Jam reliqua prosequamur, atque videamus in primis, quid in Anglicana controversia actum sit. Cum igitur Innocentius

archiepiscopi electionem tum a suffraganeis tum a monachis factam improbasset, irritamque esse jussisset, quod Acta, Parisiusque testantur ¹, Stephanus S. Chrysoconi cardinalis ex ritu a sacris canonibus perscripto, archiepiscopus creatus est : quomodo vero res gesta sit, Acta ipsa declarant, Pontificem monachorum conventui praecipisse, ut quindecim e suis Romam mitterent, atque iis provinciam eligendi archiepiscopi demandarent, si utriusque electionem e jure convelli accideret, ne si iterum ad celebrandam tertii electionem mitterentur, monachi in factiones discederent : qui cum Apostolica exceperunt imperia, utraque electione Reginaldi et episcopi Norwicensis rescissa, quindecim illis monachis imperavit, ut se praesente electionem celebrarent, cumque plura suffragia in Stephanum de Langetuna presbyterum cardinalem tit. S. Chrysoconi Anglum genere, virum doctrina et virtutibus cumulatissimum, quem Innocentius eodem anno e cathedra Parisiensis academiae ² ad cardinalatum evexerat, concurrissent, eam electionem ab Innocentio mox confirmatam fuisse; ingentibus etiam eundem laudibus ornat Parisius : quamvis asserat illos praesenti anathematis metu, quem Pontifex intentabat, invitos atque oblectantes id comprobasse, sed hoc de quibusdam refractariis contingere potuit; quapropter Innocentius ad Joannem regem scribens uti paulo post videbimus, haec habet : « Quoniam absque vi et dolo canonica sit electio de persona idonea concorditer celebrata ».

47. Tulere graviter, inquit Acta, eam Joannis Anglorum regis oratores, certiores et rei totius fecere, qui in graviores iras incanduit, adeo ut nulla ratione eum delinire Pontifex potuerit, sed Innocentius de constantia nil remittens, archiepiscopum suis manibus XV kal. Julias Viterbii consecravit, donatumque pallio ad ineundam Ecclesiae suae possessionem misit. Ut vero Joanne resistente Pontifici jussis regnum percussum interdito fuerit, proximo anno dicitur. Interea nihil praetermisit Innocentius, quod ad delinendum regis animum pertinere existimaret. Subdit enim Parisius, Innocentium, ut Joannis gratiam captaret, cum eum gemmarum avidum, ac pretiosioribus rebus exquisitis delectari didicisset, eximio munere litteras ornasse, quarum erat exordium : « Innocentius papa Tertius Joanni regi Anglorum, etc. » Recitat eam auctor, munusculum vero quatuor annuli aurei variis distincti gemmis fuere, de quibus isthaec ibi Pontifex : « Licet autem his et aliis divitiis vestra regalis abundet excellentia, in signum tamen dilectionis et gratiae quatuor annulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis tuae magnitudini destinamus, in quibus te volumus specialiter intelligere formam, numerum, materiam et colorem, ut mysterium potiusquam donum attendas, etc. » Pergit aperire mysteria,

¹ Idem auctores. — ² Idem. — ³ Innoc. l. IX. Ep. CCXVII. — ⁴ Ep. CCXXVII. — ⁵ Ep. CCXVIII.

¹ Par. Hist. Angl. an. 1207. — ² Par. Hist. Angl.

quod præstilerat, cum Ricchardo ejus fratre, cui, ut suo loco vidimus, id genus donum miserat. His ita gestis adjuvit Parisius Innocentium litteras ad regem Anglorum dedisse, quibus hortabatur Stephanum Sancti-Chrysogoni presbyterum cardinalem canonice archiepiscopum Cantuariensem electum, demisse et pie exciperet, ac tum regem efferatum jussisse monachos Cantuarienses ex Anglia facessere, qui in Belgium se subduxerunt, quod factum vertit ipsis auctor vitio, cum rex nullam vim intulisset, pulsisque illi monachis Cantuariensibus addit Joannem acerbas et ardentis litteras ad Innocentium dedisse, quibus querebatur, Norwicensi episcopo inique repulso, ignotum hominem, qui diu in regno Francorum haserat, male suspectum Anglicæ fidei ad Cantuariensem archiepiscopatum extulisse, violata regni jura, suum consensum a monachis expetitum non fuisse, mirari se, Anglorum officia in Sedem Apostolicam tradita oblivioni, non advertisse aulam Pontificiam ex Anglia plures opes, quam ex aliis regnis sibi inveni, intrepide se sua jura defensurum, si Norwicensis episcopi electio non steterit, se itinera Romam profecturis interclusurum, ne divitiis Anglia exhaustiatur, et cum regni sui præsulibus scientia, aliisque dotibus polleant, ab exteris justitiam non emendicaturum.

18. Receptis his litteris, Innocentius ferocientem principem emollire conatus est, ut litteræ Pontificiæ a Parisio adductæ illustrant, quibus primum questus pro benignis ac suavis litteris aculeatas et acres sibi redditas, ac si egregia Anglorum regis erga Sedem Apostolicam voluntas sibi necessaria sit, suam pariter gratiam ipsi necessariam videri, detulisse se ipsis juribus, expetitum ejus consensum fuisse litteras ea de re missas, sed a suis interceptas, electum non ipsi ignotum cum eum tribus litteris in Angliam evocare voluisset, si docuerit Parisiis, non id vitio, sed gloriæ gentis adscribendum; demum addit: « Tu ergo, fili charissime, cujus honori supra jus deferri curavimus, secundum jus nostro studeas honori deferre, ut gratiam divinam et nostram uberius merearis, ne forte si secus egeris, in eam te difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri: cum tandem oporteat eum vincere, cui flectitur omne genus celestium, terrestrium, et infernorum, cujus non vices in terris, licet immeriti, exeremus. Dat. Lateran. Pontificatus nostri anno ». Extorsit præterea ab Anglis Joannes ingentem pecuniarum vim, omnium enim, ut addit Parisius, bonorum cum laicorum, tum Ecclesiasticorum tertiamdecimam partem, contradicente nemine, uno excepto Gaurido Eboracensi archiepiscopo fratre suo, corrasit: is enim ex Anglia recedens, in omnes qui Ecclesiæ suæ invasissent bona, anathematis sententiam tulit. Postremo subjicit Parisius, regem hoc itidem anno sancti Remigii festo die susceptum ex Isabella uxore sua primogenitum filium, Henricum nuptasse.

Hoc anno in cælum migrasse traditur S. Julianus secundus Concheu. episc. ob effusam in pauperes liberalitatem insignis, episcopatus enim censum omnem illis erogabat, ac Davidico oraculo sibi proposito, labores¹ manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, canistros confecendo sibi, ac beato Lesmo, qui tum ei ministrabat, victum comparabat, ac prope octogenarius obiit, miraculose ingentibus effulsit, extat in Bibliotheca nostra ejus Vitæ brevissime conscriptæ exemplum.

19. *Venetî imaginem Deiparæ a D. Luca pictam raptam.* — Quod ad res Orientales attinet, Constantinopolitanus patriarcha in Venetos Constantinopoli degentes ob sacram Deiparæ effigiem ab iis raptam sententiam anathematis distrinxit, quam Innocentius habere ratam ab illo rogatus, confirmavit, rescripsitque²:

« Patriarchæ Constantinopolitano.

« Ex tenore litterarum tuarum nostris fuit auribus intalatum, quod cum charissimus in Christo filius Henricus Constantinopolitanus imperator illustris quandam iconam, in qua beatus Lucas Evangelista imaginem beatæ Virginis propriis manibus dicitur depinxisse, quam ob ipsius Virginis reverentiam, tota Græcia veneratur, et quasdam reliquias, que erant in capella majoris palatii, ponendas in Ecclesia Sanctæ-Sophiæ tibi duxerit conferendas; Venetorum potestas cum ipsi Venetis ad tuam accedens præsentiam ipsam iconam a te cum instantia postulavit, asserens eam sibi a præfato imperatore esse promissam. Tu vero, cum cognosceres eos in illa nihil juris habere, ipsius petitioni acquiescere noluit, sed cum ille diutius instilletis, tale ipsi dedisti responsum, quod illum ei nec dabas, nec etiam auferbas, ironice addens, quod ipsam acciperet, si tunc eam in Ecclesia posset reperire, clausa quippe erat Ecclesia, et præfata icona in ea non erat, sed in sacrario sub sera triplici collocata. Verum cum a te nullatenus obtinere potuisset, ut reseraretur Ecclesia, in cujus sacrario erat icona prædicta ab ipsa ipsius Ecclesiæ, quemdam in ipsa per funem fecit dimitti, qui quærens per Ecclesiam sæpe dictam iconam, et non inveniens, de mandato potestatis prædictæ unam de magnis Ecclesiæ januis per violentiam reseravit.

20. « Porro Veneti Ecclesiam ipsam violenter intrantes, cum locum, ubi erat icona, per quemdam Græcuntum didicissent, sacrarii ostia frangere inceperunt, quod cum ad tuam notitiam pervenisset, amaritudine plenus ad aulam Ecclesiæ accessisti, et desuper aspiciens sacrilegium perpetrantes ex parte omnipotentis Dei sub interdicti et excommunicationis interminatione inhibuisti eisdem, ne quod male inceperant, præsumerent consummare. Sed cum nec sic a perpetratoe sacrilegii destitissent, prædictam potestatem cum omnibus consi-

¹ Psal. cxxvii. — ² Innoc. l. ix. Ep. cxxli.

liariis et fautoribus suis, candelis accensis publice, ac solemniter vinculo anathematis, innodasti; ipsi vero tam anathematis, quam interdicti sententia vilipensa, ostia sacrarii confregerunt, et asportantes exinde violenter iconam, eam in Ecclesia, quæ Græce Pantocrator dicitur, collocarunt. Tu vero ad dilectum filium... tituli Sanctæ-Susannæ presbyterum cardinalem sanctæ Sedis Apostolicæ legatum accedens, ipsi rei seriem intimasti, qui eodem die latam a te sententiam confirmavit, Ecclesias omnes, quæ sunt in parte sacrilegorum ipsorum subiciens interdicto; unde nobis humiliter supplicasti, ut utramque sententiam dignaremur Apostolico munimine roborare. Licet igitur nos opinionem illam qua quidam Græci existimant, quod spiritus beatæ Virginis in prædicta imagine requiescat, propter quod ipsam forte plus debito venerantur, tanquam superstitionem minime approbemus, et factionem de partiendis reliquiis, et aliis factis

initam, tanquam illicitam detestemur, ne tamen sacrilegii crimen remaneat incorrectum utramque sententiam interdicti, et excommunicationis videlicet, sicut rationabiliter sunt prælatæ auctoritate Apostolica, confirmamus, et præcipimus usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota firmiter observari. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ Sapud anctum-Petrum id. Januarii anno 1x». Hacenus Innocentius in Constantinopolitanos Venetos, qui pietatis ac venerationis in Virginem, quo flagrabant studio, pietatem hæserant. Demum datis ad Suessionensem episcopum litteris¹ in Suessionensi diocesi quiddam illo absente tentatum fuisset, rescidit. Cæterum de eodem episcopo Robertus de Monte² hæc tradit: «Episcopus Suessionum cum magna multitudine Constantinopolim adiit».

¹ Ep. CCL. — ² Rob. de Monte Append. ad Chron. Siegb.

INNOCENTII III ANNUS 11. — CHRISTI 1208.

1. *Philippo Suevo nex proditorie illata.* — Assurrexerat pæne ad volorum cumulum Philippus Suevus, atque Othonis fracta potentia, dissipatis ejus amicis, atque ad se pellectis, tum quod rei caput videbatur, conciliato sibi Innocentio atque Ecclesiæ gratia comparata, agente Pontifice pacem cum Othone agitabat, qua sibi imperium firmaret, atque Othonem juncta illi thoro filia arctissimis vinculis adstringeret, cum anno Christi millesimo ducentesimo octavo, undecima Indictione, imperii, quod jamjam consentientibus omnium votis erat consecuturus, spem crudelissimi proditoris scelere cum vita amisit; atque ita cæso Philippo, dejectæ Othonis res redintegratæ, Innocentioque annite confirmatæ fuerunt. Sed antequam aggrediamur, de Philippi necis tempore breviter dicendum est; illam in superiorem annum refert Henriens Stero¹: At adversantur cæteri auctores veteres gravissimi videlicet Conradus abbas Urspergensis², alter Conradus episcopus Magun-

tinæ historiæ scriptor³, Albertus abbas Stadensis⁴, Godefridus⁵, Siffridus⁶, Rigordus⁷, Matthæus Parisius⁸, Richardus e Sancto-Germano⁹ Chronicon Fossænovæ⁸, aliique plures; ut vero strenuissimi ducis cædes patrata, ex Apostolicæ Sedis legato, rem ad Innocentium papam scribente historiæ veritatem petamus.

« Sanctissimo patri suo, ac domino Innocentio divina providentia summo Pontifici Hug. miseratione divina Ostien. et Velletr. episcopus, cum debita devotione salutem.

« Cum essem Mantinæ⁹, ibique dominum.... cardinalem corporis infirmitate gravatum per dies aliquot expectassem, feria secunda proxima post festum Apostolorum Petri, et Pauli de morte domini Philippi graves invaluerunt rumores ». Et infra: « Sabbato proximo ante festum sancti Joan-

¹ Stero in Annal. apud Canis. ant. lect. tom. 1. pag. 214. — ² Ursperg. in Chron. an. 1208.

³ Conrad. Chr. Magunt. — ⁴ Stadens. in Chron. — ⁵ Godef. in Annal. — ⁶ Siffrid. Epit. l. II. — ⁷ Rigord. Hist. Fran. in Philippo Aug. reg. — ⁸ Paris. Hist. Angl. — ⁹ Richard. de Sancto-Germ. in Chron. — ⁸ Chron. Fossæ-Novæ, Otho de S. Blasio, Chronic. Elvac. scriptor, Fragmenti historici incert. auctor, aliique eod. ann. — ⁹ Libell. Vatic. super neg. Rom. imp. Ep. CLII.

nis Baptiste, quo treguas interpositas Dominus previderat non sine alterius exterminio terminari, dominus Philippus cum paucis de familia sua exercitu in campo dimisso civitatem Papenbergem intravit, eoque hora nona in palatio episcopi quiescente, dictus Palatinus comes, cui dominus Philippus filiam dederat et abstulerat, cum duce Bavariae, et marchione Istriae fratre ejusdem episcopi, et aliis decem viris armatis palatium, in quo dominus Philippus erat, ingressus, pulsansque ad ostium cameræ more admittitur consueto. A quo cum Philippus verba jucunda et joculatoria, sicut consueverat, expectaret, ille statim cultellum, quo erat accinctus exernit, et D. Philippo gladio ludere prohibenti respondit: Non erit hic tibi ludus, et in continenti Dei timore postposito ipsum transfodit gladio, et Henrico imperii senescalco, facinus prohibere volenti, lethale vulnus infligens, eum quem jam occiderat, timens vivere, jugulavit, et sic homicida fautorum suorum auxilio munitus exiit, ac piacular flagitium, toto jam dissoluto exercitu, adhuc sicut Domino placuit extitit impunitum. Officio igitur legationis injunctæ judicio divini numinis expirante ad vos cum festinatione regredior, a quo invitus, licet obedire non remuens, sum egressus ». Haec illi.

2. Jam pergratum lectori facturos arbitramur, si a legatis enarrata ex iis, que paulo ante citati auctores tradunt, confirmare studeamus. Verum audiamus primum, quæ a Philippo postremo peracta Godefridus¹ Annalium monumentis impressit. At ergo Philippum amplissimam legationem ad Innocentium decrevisse, quam Aquileiensis patriarcha, aliique conspici dignitate viri obiere (de qua ante Godefridum Urspergensis² egit) ut nimirum ceptum pacis fœdus confirmaret, Adolphum pristinae restitueret dignitati, atque ab Apostolica Sede ornamenta imperii obtineret: eam vero legationem honorifice susceptam ab Innocentio atque Adolphum benigno vultu exceptum, re tamen certis diebus utrinque jactata, Brunoni archiepiscopatum adjudicasse, deque ea re ad Colonienses litteras dedisse; pacis vero leges, quam legali conciliare cœperant, approbasse, ac legatos, nimirum Hugonem ac Leonem, ut rem perlicerent in Germaniam transmississe: de quorum reditu Urspergensis agit³, nosque inferius adductis litteris, quibus eam ipsis provinciam demandavit, disseremus: eos vero cum Alpes transiissent, infausto interfecti Philippi a comite Palatino rumore percussos fuisse. At legatos non Italia, sed in Germania eum nuntium hausisse ipsi testantur, imo Innocentius litteris suis significat, qui ipsis accepta Philippi nece eam provinciam imposuit, ut ceptum de Philippi filia Othoni in matrimonium collocanda tractandum in opus perducerent, ut hoc pacto pax Germaniæ redderetur, atque

utraq; pars adversa in mutua concordiam coalesceret. Sed de ea legatione anno sequenti.

3. Quæporro causa proditorem in Philippum efferarit, ab Arnoldo Lubecensi⁴, qui ea tempestate scribebat in Germania, accipere operæpretium est: « Sane Philippus rex filiam suam Othoni, utpote nobili viri desponsare decreverat: sed quia idem Otho nimis erat crudelis et intumanus, mutata voluntate propositum desponsationis mutaverat, quod intelligens Otho Palatinus pro filia Henrici ducis Poloniæ laborabat, dixitque Philippo regi: Domine, meminisse volumus clementiam vestram, quam devotus vobis semper fuerim, et quanta in servitio vestro in præsentii guerra expenderim, et quanto apparatu nunc contra adversarios vestros vobiscum procedere decreverim. Ideo peto, ut nunc in modico pro me sitis, et litteras commendatitias domino duci Poloniæ dirigatis, ut ceptum bene inchoatum, pactum videlicet desponsationis, vestra mediante majestate, melius consummetur. Cui rex: Id quam devotus faciam, et ille gavisus obtulit litteras de instanti negotio ordinatas. Et rex: Vade, ait, et post modicum revertere, et invenies litteras bullatas. Illo abeunte, mutata sunt litteræ in contrarium, et signatæ bulla regia. Cumque Palatinus litteras accepisset, perspexit in schedula maculam quamdam exteriorem, sicque concepit suspicionem, veniensque ad suum quemdam familiarem: Aperi, inquit, mihi litteras, ut earum sciam tenorem, qui perspectis litteris expavit, dicens: Rogo, ut Dei intuitu litteras me vobis exponere non ardeatis, quia nihil aliud nisi mortem mihi inminuere video, si eas exposuero, sicque acceptis litteris Palatinus alteri nimis importune insistebat, et ita lenorem ipsarum cognoscebat, unde graviter efferatus, nihil nisi mortem regis animo versabat. Dissimulata tamen ira, ad Philippum quasi jucundans, et congratulans intrabat. Una igitur dierum Philippo secretus in cubiculo consistente, quia medianam in utroque brachio inciderat, Palatinus nudo gladio in atrio regali quasi ludens incedebat, sicque accedens ad cubiculum regis, ostium clanculo pulsabat, et ingressus similis modo coram rege se gerebat, cui rex: Depone, ait, gladium, quia non est hic locus modus. Et ille: Imo est locus, ut tu perfidiam tuam luas. Et statim uno ictu cervicem ejus tetigit, nec secundum vulnus apposuit, cumque qui aderant eum impetere vellent, ille aperto ostio violenter exiliens (se in) fugam dedit ». Similia referunt Conradus Urspergensis et alii⁵. Ex his quæ a Lubecensi audivimus, facile intelligitur, quid legati ad calcem prædictæ Epistolæ significare velint, dum aiunt Philippum nequissimo proditori gladium exerendi, Judicram armorum tractionem vetuisse. In quam sententiam Fragmenti historici incertus auctor hæc scriptis mandavit⁶: « Palatinus

¹ Godef. in Annal. hoc ann. — ² Ursperg. in Chron. — ³ Ibid.

⁴ Arnold. Lubecen. Chr. Slav. l. VII. c. 14. Crantz. Hist. Sax. l. VII. c. 29. — ⁵ Ursperg. in Chron. — ⁶ Frag. Hist. auctor hoc ann.

de Witesbach, qui lubricus erat, et multorum nobilium homicida, veniens sicut diu dolum in corde conceperat, introitum peliit et impetavit; spata extracta quasi joculator ludum simulans naeta opportunitate regem circa cervicem percussit, et statim fugere cepit, et de eivello vitam finivit ». Sic anclor pergii Lubeccensis :

4. « Philippus tamen non sine ratione litteras mutaverat, quia puella, quam Otho desponsare cupiebat, consanguinitate Philippum ex matre continebat, ideoque regi displicebat, ut vir tam crudelis et impius et imprudens tam nobili virgini jungeretur. Idem quoque Palatinus crudelitate nimia quemdam de melioribus terræ, Wolff nomine, occiderat : unde graviter Philippum offenderat, ipsius tamen regnum cessavit tali facta consummatione, quam consummationem cuidam spiritali viro in Rancesburg per visionem manifestare Deus dignatus fuit his verbis : Anno mcccvm erit consummatio : quæ quidem consummatio ignota fuit, sed circa festum beati Joannis Baptistæ ipso anno tali modo impleta est ». Hæc ille, atque ex ipso alii. Cæterum Philippi necem Urspergensis X kal. Julii, Stadensis¹, Godefridus², Siffridus³ et alii XI accidisse affirmant. Quod ad sepulturam attinet, illum Bambergæ tumulo mandatum Lubeccensis et Godefridus, Stadensis tamen ac Siffridus Spiræ asserunt, sed utrumque conciliatur, primo enim Bambergæ, ubi necatus terre redditus fuit, at postea Spiram a Friderico imperatore nepote suo translatus, quod Urspergensis⁴, Fragmenti historici incertus auctor⁵, aliique memoria commendauerunt. Verum, ut tanti principis sepulchrum suis titulis decoretur, sint sepulchralis instar Epitaphii, quæ de illo Lubeccensis subjicit : « Cecidit vir nobilis et potens, multis adornatus virtutibus, erat enim vir mansuetus et humilis, et admodum affabilis, et quia litteratus erat, divina devotus valde frequentabat. Et cum in Ecclesia inter alios lectiones vel responsoria recitaret, clericos sive scholares pauperes a se non removebat, sed quasi conscholasticos eos habebat. De cuius tamen morte turbata est terra : fit mæror omnium una voce plangentium, heu ! heu ! cecidit princeps noster, cessavit gloria nostra, versus est in luctum chorus noster, imperium a nobis translatum est, et regnum alterius gentis factum est ». Denique silentio præteriri non potest, Philippum male audisse⁶ cum pecunie ad militum stipendia deficerent, non modo prædia, verumetiam Ecclesias pignori tradidisse. Quare Urspergensis, cæteroque plus æquo illius studiosus, jure ac merito tyranni gladio Deo vindice cecidisse exclamat, qui primus Ecclesias tyrannus tradere ausus esset.

5. Demum piaculare crimen quod dum legati scriberent, adhuc (ut aiunt) impunitum, haud diu

inultum mansit, meritas luente pœnas sævissimo proditore, præterquam quod nonnulli ex laudatis auctoribus, aliisque tradunt¹ ab Othone rege ob Philippum occisum, proscriptum, dignitatesque ac bona alteri in perpetuum collata, in quo Davidem imitatus Otho egregium Christianis principibus justitiæ exemplum explicuit, utque in similibus sese gerere debeant, documentum reliquit, haud multo post proditor nefarius debito supplicio superstes crudeliter interfectus est, ut plures festantur² : ex quibus Cæsarius³ hæc de ejus sævitia ac nece : « Bertolphus Palatinus de Witilimbach, Philippi interfector (quem alii Othonem appellant, ipse Bertholphum nominat), iudex erat severissimus, ita ut furibus etiam pro damno unius oboli vitam auferret ; et sicut a quodam abbate audivi, quotiens exivit, laqueos cingulo suo appendit, ne reorum pœna caperet dilationem. Sic quodam mane surgens, et laqueum cingulo suo solito subnectens, hujusmodi vocem in aere audivit : Bertolphe, quicumque tibi egresso de castro tuo primus occurrerit, hoc laqueo eum suspendas : qui vocem pro omine accipiens, mox ut egressus est, occurrit illi quidam Scultetus suus primo : quo viso, cum satis doleret, eo quod hominem diligeret, dicebat illi : Doleo de occursu tuo. Cui ille respondit : Quare ? Cui ille : Quia suspenderis. Et ille : Quare suspendar ? respondente illi Palatino : Nescio, sed prepara te ad confessionem, et ordina de rebus tuis, quia voci divinæ resistere non debeo. Ille videns aliter esse non posse, ait : Justus est Dominus, ego plures in domum meam declinantes insequens occidi, multis sua rapui, nec tibi domino meo unquam fidelis extitii, neque pauperibus peperei : et mirati sunt omnes audientes ejus confessionem, et cognoverunt in ejus morte peccati pœnam esse a Deo. Et quia idem Palatinus sine misericordia judicavit, cum in ultionem Philippi regis, quem occiderat, ab Henrico marescalco ejus interficeretur, misericordiam quæsivit nec invenit. Non æquum judicium, nec a Deo præceptum, ut minor et major culpa simili pœna plectantur ».

6. *Romanis tumultuantibus senator datus.* — Cæterum Innocentius Romanus Pontifex, statim ut de Philippi nece certior factus fuit, ne quisquam maximo Christianæ republicæ detrimento in ejus locum sufficeretur, Othonique imperium stabiliret, omnibus nervis incubuit, quod datæ hoc anno de his rebus litteræ demonstrant, in primisque illam afferemus, quæ in Vaticano libello⁴ prior ordine habetur ad Othonem missa : « Novit ille, qui scrutator est cordium, et cognitor secretorum, quod personam tuam de corde puro, et conscientia bona,

¹ Stad. ubi supr. — ² Godefr. in Annal. hoc anno. — ³ Siffr. ubi supra. — ⁴ Ursperg. in Chron. — ⁵ Frag. hist. auct. — ⁶ Ursperg. et ex ipso Nacl. Chron. an. 1208.

¹ Arnald. Lub. Chr. Slav. l. vii. c. 16. Otho de S. Blasio Godefr. hoc anno Crant. Hist. Sax. l. vii. c. 29. — ² Arn. Lubecc. ubi supra. Conrad. Ursperg. in Chron. Stero in Annal. apud Canis. tom. 1. pag. 254. Godefr. in Annal. frag. hist. auct. et alii Chr. Elvaens. auctor Crantz. ubi supra alique. — ³ Cæs. l. vi. c. 26. — ⁴ Lißell. Vat. sup. neg. juup. Ep. CLV.

et fide non ficta diligimus et ad honorem et profectum tuum efficaciter aspiramus, sicut opera manifestant, quæ pro te non dubitavimus exercere. Licet autem te deseruerint quasi solum amici pariter et propinqui, nos tamen in tua dilectione constantes, ea studio diligenti non destitimus operari, quæ secundum tempus tibi credimus expedire, vigilantes pro te quando tu forsitan dormiebas, quietiam propter te multa passi sumus adversa, quæ nec etiam tibi voluimus intimare, cum adversitas te premebat; quidam enim civium Romanorum adversarii tui corrupti pecunia gravem seditionem adversus nos commoverunt in Urbe, consanguineis nostris multa damna et opprobria inferentes, nosque non sine multis et magnis expensis seditionem populi potuimus mitigare; excitatis in Urbe plures seditiones describit Vitæ Innocentii auctor¹, quarum Joannem Petri Leonis Ranerii, et Joannem Capocium incitatores ait, ac populum in Pontificem incitare conatos atque ob recuperatam creandi senatoris auctoritatem Sabinamque et Maritimam receptas invidiam conflasse, dein Ursifilios Cælestini papæ nepotes tumultuatos, demumque Urbis potentiores in mutua odia effertos multis se cladibus attrivisse, quos in concordiam Pontifex adducere operam dedit, licet consulerent plerique eos invicem se opprimere sineret, ac licet in admittendis pacis legibus dissiderent initio, cum ea inter cæteras inserta esset, ut senatum ad Ecclesiam pertinere agnoscerent, tandem bello fessos consensisse.

7. « Dixerunt, inquit, quod ad summum Pontificem pertinebat creare senatum, sed quoniam unus reperiri non poterat, qui esset utrique parti communis, consulebat domino papæ, ut concederet populo quinquaginta sex senatores, qui prædicens illis quod per tot senatores urbs commode regi non poterat quoniam ad invicem discordarent, pro instanti tamen necessitate annuit postulatis. Electi sunt igitur quinquaginta sex senatores, qui omnes juraverunt domino papæ fidelitatem et fidem, et inter prædictos discordantes talem qualem pacem fecerunt, cœpitque Urbs a bellorum strepitu paululum respirare, ac prædicti schismatici contra D. papam et Romanam Ecclesiam obloqui cessaverunt. In tantum ergo virtus et constantia D. papæ profecit, ut statum Ecclesie, quasi de servitute ad libertatem reduxit, ut non oporteret eam semper a persecutionibus se redimere tormentibus tantum, ut extorquerent, sancta et omnium una vox erat eademque sententia, quod ipse Pontifex flecti non poterat injuriis vel offensis, sed obsequio et honore ». Ut vero ingens ille senatorum numerus susceptum munus adeo male administravit, ut populus unum senatorem flagitare coactus fuerit, subjiciunt Acta: « Senatores autem, sicut D. papa prædixerat, tam male in officii regimine se gesserunt, ut a quolibet tam intra

Urbe, quam extra, maleficia committerentur impune, pace et justitia penitus relegatis, unde populus cœpit eos adeo execrari, ut oportuerit D. papam ad communem populi petitionem, unum eis senatorem concedere, quantumcumque præfatis schismaticis displiceret, qui turbationis tempore publice jactabant, quod nunquam de cætero D. papa posset in Urbe unicum constituere senatorem. Senator ergo per summum Pontificem substitutus pacem et justitiam profuissimè reduxit in Urbe, comprimens rebelles et præsumptores, nullusque contra illum audebat mutire, potentiam summi Pontificis reformidans ». Hæc auctor. Sed ad institutum orationem, a qua defleximus, redeamus.

8. *Impensis agit papa pro Othone, datis literis ad plures, presertim ad Francorum regem.* — Pollicitus est Othoni Innocentius, quamvis ejus causa graves Romæ seditiones tulisset, constanter incubiturum, ne Fridericus illi Germanicum sceptrum præteriret: « Nunc autem adversario tuo sublato de medio, ne contra te alius suscitetur, quamvis nepos ipsius jam tibi adversarium se opponat, diligenti studio præcavimus, ad promotionem tuam efficaciter intendentes, sicut Apostolica scripta testantur, quæ pro te diversis personis super variis articulis destinamus, etc. ». Porro extant ejusmodi Innocentii, quarum ipse meminit, Epistolæ; namque pluribus archiepiscopis, Aquileiensi patriarchæ, eorumque suffraganeis missis litteris¹, alium eligere Romanorum regem, vel inungere seu corona redimire, sub anathematis pœna ipso facto incurrenda vetuit: universis principibus Ecclesiasticis aliisque præcepit², Othonis partes omnino sequerentur, cumque jam ante Bohemorum rex nuntiis litterisque Innocentio sæpe significasset, non voluntate, sed necessitate coactum, ab Othonis partibus alienum se simulasse, ita illum Innocentius adhortari atque urgere³: « Cum ergo ipsa necessitas divino judicio sit sublata, excusationem non haberes, si ei de cætero non impenderes auxilium et favorem »; et paucis interjectis verbis subjicit: « Alioquin præter divinam offensam, Apostolicam quoque censuram incurres, cum eidem regi nolimus in suo jure deesse, cui sumus omnibus in sua justitia debitores ». Ejusdem argumenti ad Thuringiæ Iantgravium, ad Brabantiam ducem, aliosque principes⁴, qui prædicto regi aliquando adhaeserant, litteras dedit, Othonemque Salisburgensi, aliisque Germaniæ archiepiscopis⁵ Zaringiæ⁶, Moraviæ, Saxonie, Bavarie, atque Austriæ ducibus et Misnensi, Brandeburgen. atque Landesbechen. marchionibus valde commendat atque in eo commendando precibus jussisque minas adjungit. Præterea ad Anglorum regem ejus avunculum⁷, ut commendatum haberet, gravissime scribit. Post hæc perlata

¹ Gest. Inn. auct.

¹ Ep. CLV. — ² Ep. CLVI. — ³ Ep. CLVII. — ⁴ Post præd. Ep. — ⁵ Ep. CLVIII. — ⁶ Ep. CLIX. — ⁷ Ep. CLX.

ad ipsum fuere Othonis litteræ¹, quæ cum rerum gestarum post Philippi litterum seriem enarrent, in medium videntur adducendæ :

9. « Reverend in Christo patri ac domino clarissimo D. Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici, Otho eadem gratia et sua Romanorum rex et semper Augustus, debitam subjectionem ac reverentiam cum filiali dilectione.

« Quod hæcenus fuimus, quod sumus, aut erimus, quantum ad regni pertinet promotionem, totum vobis et Ecclesiæ Romanæ post Deum debentes, quod et gratantissime recognoscimus, pro omnibus vestræ gratiæ beneficiis uberrimas sanctitati vestræ referimus actiones, erga vos et omnes quibus bonum vultis, exhibitam nobis benignitatem studiosissime semper meritori. Vestræ proinde paternitati attentissime supplicamus, ut intuitu omnis devotionis nostræ, et honoris Dei, ac vestri ipsius, ac promotionis Ecclesiæ Romanæ respectu, ex quo misericordia Dei, ut speramus, consanguineo nostro sublato de medio, tempus vobis contulit facienti, omne vestræ discretionis consilium et auxilium nostræ promotioni, quæ sine dubio vestra est, propensius impendatis. Scire præterea vos volumus, quod archiepiscopus Magdeburgen. et Halvestadensis et Mindensis episcopi ad nostrum auxilium et servitium accesserunt ». Habes Innocentii litteras² ad Magdeburgensem archiepiscopum, quibus ipsi hæc de re gratias agit; subdit Otho successus alios prosperos, duce[m] Bernardum Palatinum comitem proceresque multos atque antistites tam in Suevia, quam in Rhenanis provinciis ad illius obsequium certatim confluisse; tum rogat, ut Germanos, Italosque, qui nondum se ipsi subdidere, sua auctoritate ad ejus partes pelliciat. Et infra: « Rogamus item, ut si de Ecclesia Bremensis et ejus electis vobis, sive per regem Daciæ (Daniæ), sive per quemcumque mentio facta fuerit, aut petilio ejus negotii executionem usque ad adventum nuntiorum nostrorum, quos vobis super eo idoneos quantocius mittemus, differatis, scientes pro certo, quia secunda electio sicut et prior et contra Deum, et contra jus, et rationem facta est, et neutrius promotio, vel vobis vel nobis noscitur expedire ». Ejusmodi electi Waldemarum Slevicensis episcopus, cujus supra meminimus, et Burchardus major Bremensis præpositus fuere, ut Arnoldus Lubecensis testatur³. Subdit Waldemaram electoribus suis stipatum Pontificem adfuisse, exceptumque honorificentissime ab Innocentio, qui tamen promovere ipsum respuit, ni de ejus electione illustris constaret, eoque in aula Pontificia agente Hamburgensium ac Waldemari Daniæ regis oratores accessisse, ejusque electioni adversari cœpisse, atque sacramentum exposuisse, quo episcopus se devinxerat, nunquam in eo loco actu-

rum, in quo suspicionem aliquam sui ac molestiam regi movere posset: hisque acceptis Innocent. Waldemarum electum custodiæ tradidisse, donec quid sibi agendum esset cum cardinalibus decerneret; illum vero lapsum e custodia ad Philippum Suevum, non petita a Pontifice facultate transfugisse, atque ab eo Bremam adductum, tum vero Innocentium læcessum ea Waldemari audacia, ipsum exaratis ad Germanos litteris fidelium communionem depulisse.

10. Redimus ad Othonis litteras, quibus finem hisce verbis imponit: « Super omnia autem nos et causam nostram, imo vestram vestro subijcimus consilio et voluntati, certissimi quod paterne erga nos copistis, in quo bene hæcenus perseverastis, ad laudem, et gloriam Dei, et Ecclesiæ Romanæ, et utilitatem optime perficere debeatis ». Hæc Otho, cui Innocentius in hæc verba rescripsit⁴: « Priusquam ad nos, fili charissime, post occasum Philippi quondam ducis Sueviæ, quisquam ex parte tua nuntius cum litteris pervenisset, peregrinus universa, quæ post a nobis per tuas litteras postulasti, quietiam scripsimus multis aliis, prout imminenti negotio credidimus expedire, parati semper efficere, quæ ad honorem, et profectum tuum debeant redundare etc. Datum Soræ, XIII kal. Septemb. Pontif. nostri anno XI ». Ad id vero quod de cogendo apud Wirceburg. principum conventu Otho scriperat, Innocentius eadem die rescripsit⁵: « Licet antequam ad nos per diversos nuntios tuæ litteræ pervenissent post occasum Philippi, omnia peregrinus, quæ per easdem litteras postulasti, audito tamen quod principes Alemanniæ apud Wirceburg, in Nativitate beatæ Mariæ debeant convenire de imperio tractaturi, protinus per nuntium nostrum cum tuo ad eos litteras Apostolicas destinavimus, quales promotioni tuæ credimus opportunas executionem mandati nostri constituentem electum filium Herbipolen. electum, de quo plenam fiduciam obtinemus ». Extant hujusmodi mandati litteræ⁶.

11. At quomodo Innocentius morem gesserit Othoni petenti, sicut vidimus, ad se quamprimum Maguntinum et Coloniensem archiepiscopos remitteret, Godefridus significare videtur, dum ait⁶ Siffridum Maguntinum archiepiscopum capto Brunone metu victoris Colonia exeuntem, ad Apostolicam Sedem se contulisse atque in Ecclesia S. Sabinae, cujus titulo in cardinalatu decoratus erat, biennio commoratum, ac Philippo interfecto reversum in Germaniam, Luipuldu[m], qui sedi Maguntinæ per nefas incubabat, pepulisse, Brunonem etiam archiepiscopum Coloniensem redisse, exceptumque a suis magno apparatu atque illi Adolphum, cæterosque nobiles se submisisse, provinciamque compositam ac pacatam fuisse, sed paulo post ingenti luctu suorum gaudia morte ino-

¹ Ep. CLM. — ² Ep. CLXIII. — ³ Arnol. Lub. Chr. Slav. I. VII. :. 12 et 13.

⁴ Gd. libel. Vatic. Ep. CLXIII. — ⁵ Ep. CLXIII. — ⁶ Ep. CLXIV. — ⁶ Godef. in Ann. 1208.

pina confudisse. Quod ad Adolphum Coloniensem olim archiepiscopum attinet, extat Innocentii data ad ipsum Epistola ¹ X kalend. Novemb. excusanti enim se flagitante causam suam in Germania cognoscendam idoneis viris mandaret, Pontifex iustus id de causis negat, Sedique Apostolice sistere se iubet.

12. Sed rursus eundem Pontificem pro Othone laborantem intueamur; cum enim ab eo proposuisset Philippus Francorum rex, ne Othoni utpote hosti suo adhereret, Innocentius non modo non assensit, verum hortatus est ² veteres cum illo susceptas inimicitias poneret.

« Innocentius, etc.

« Nosse te quidem asseris, quod Romana Ecclesia prefatum Othonem, ut saepe dictum Philippum posset deprimere, modis procurabat omnibus sublimare, attendens quod Fridericus pater et Henricus frater ejusdem Philippi multa mala ipsi Ecclesiae irrogarent, et quia omnes filii prefati Friderici cesserunt in fata, nec aliquis de filiis ejus extat, qui possit ad imperium promoveri, nobis attentius supplicasti, ne ipsum Othonem ad imperium promoveri vellemus, quia nepos et regis Anglorum, cum quo habes inimicitias capitales, et qui te nulloties per satellites suos procuravit occidi, ac idem Otho, cum olim comes Pietavien. existeret, terram tuam Ecclesiasque combussit, et tibi ac terrae tuae mala omnia quae potuit irrogavit, nec aliquam inde satisfactionem impendit; siquidem persecutio Friderici ab Ecclesiae mente non excidit, quae profecto praeter alia impedimenta, quae Philippo ad imperium obtinendum obstabant, non ex minima parte nos fecit ab ipsius declinare favore, Dei zelosis exemplo peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem vindicantis, in iis maxime qui oderunt eum, id est, in illis qui contra ipsum paternum odium imitantur. Caeterum providentiam tuam in Domino commendamus, quod ita pie devotionis patrum tuorum memoria delectaris, ut tamen impietatem detesteris illorum, qui sunt Ecclesiam persecuti. Sed cum Ludovicus illustris memoriae pater tuus, zelo Ecclesiasticae religionis accensus, non dubitaverit se opponere Friderico, quando in schismate gemebat Ecclesia, et imperium in unitate vigebar, quanto securius factus robustior patre tuo potuisti cessare a favore Philippi Suevo filii Friderici, et fratris Henrici persecutorum Ecclesiae, saepe monitus et rogatus a nobis, et maxime tempore quo schisma premebat imperium, et unitas Ecclesiam extollebat, praesertim cum ille causam foret iniquam. Unde cum tu ei duxeris adherendum, qui erat offensus, et indevotus Ecclesiae habere pro indigno non debes, si nos favimus in partem istius humilis, ac devoti, cum tandem melius nos tibi cavere potuissemus ab isto quam tu cavere nobis potuisses ab illo, eo quod utique nos in isto, tu

vero nequaquam jurisdictionem haberes in illo.

13. « Praeterea subjunxisti, quod idem Otho nunquam possit in imperium sublimari, quin in tuum ac regni tui et Ecclesiarum dispendium redundaret. Enimvero tanta devotione regnum tuum Ecclesiae, tantaque dilectione illa illi est conjuncta, ut neutri sine alterius laesione possit contingere detrimentum. Quod utique nos sollicite attendentes, non tua requisitione jamdudum, sed affectu quem circa te gerimus provocati, indemnitati tuae ac regni tui super hoc curavimus praecavere, certa promissione ab eodem Othone recepta sub aurea Bulla scripto pariter et juramento firmata, quod de pace vel concordia tecum componenda et observanda nostro per omnia parebit arbitrio et mandato, sicut nuntii tui quibus rescriptum ipsius ostendimus intueendum, tam de ipsa quam de aliis circumstantiis, de quibus contulimus, cum eisdem tuae regali prudentiae viva voce poterunt enarrare. Cum itaque videatur rebus taliter se habentibus expedire, ut ad faciendum inter vos pacem et concordiam intendere debeamus, tu modum et formam pacis et concordiae pertractanda si eam duxeris acceptandam, nobis poteris intimare, nosque tua voluntate comperta dante Deo ad ipsam quanto certius, tanto efficacius procedemus. Praeterea super eo quod de imperii civitatibus tuo regno vicinis per tuas nobis litteras suggestisti, tua regalis prudentia diligenter advertat, utrum tibi, vel tuo regno expediat, ut ad res imperii manum mittas. Dat. Sorae XV kal. Octobr. Pont. nostri anno XI ».

Innocentius. Postea vero, nimirum pridie nonas Decembris Othoni significavit, se complures principes, ad quos litteras pro ipso dederat, quique Apostolicam Sedem consuluerant, cui ipsos adhaeruros mallet, semel iterumque hortatum, ipsi pro viribus faverent, in his Aquileiensem patriarcham, Magdeburgensem archiepiscopum, Adolphum olim Coloniensem, Spirensis episcopum, Bohemiam regem, Austriae et Zaringiae duces; plures ex iis extant Innocentii Epistolae ¹.

14. At quomodo, Othone Philippi ducis filie, qua cum consanguinitate erat conjunctus, nuptias cupiente, Innocentius lege Ecclesiastica solvendum censuerit, ex Pontificiiis litteris licet agnosceret ².

« Licet eodem duce defuncto dispensandi necessitas ex majori parte cessaverit, quia tamen adhuc ad illam aspiras, sicut per tuas nobis litteras intimasti, nos ex illa gratia speciali, quam ad tuam regalem personam et habuimus et habemus, quod tunc circumspecta deliberatione providimus, et nunc provida circumspectione volumus adimplere, committendo legatis nostris duobus, vel uni, quos, aut quem ad praesentiam tuam pro negotiis Ecclesiae ac imperii proposuimus destinare, ut si urgens necessitas, vel evidens utilitas postulaverit, super hoc auctoritate nostra dispensent. Dat. Lateran. non. Decem. Pontif. nostri anno XI ».

¹ Cit. libel. Vat. Ep. CLXVI. — ² Ep. CLXV.

¹ Ep. CLXI, CLXX, etc. usque ad CLXXVII. — ² Ep. CLXIX.

rum tradit Lubecensis ¹ Othonem in frequenti principum conventu, qui hoc eodem anno B. Martini festo die Francofurti (at Lubecensis Frackenevorde habet) celebratus est, rogantibus illis sponte Beatricem Philippi filiam uxorem se ducturum, si consanguinitatis impedimenta removerentur, additque : « Suscepit igitur eam cum patrimonio et divitiis multis, et trecentis quingenta castris ; ibi etiam representata sunt domino regi omnia imperialia cum plenitudine potestatis, et honoris, et benevolentiae, et favoris ». Haec Lubecensis, paucisque adjectis verbis finem scribendi facit ; ad calcem tamen quaedam deesse videntur. His similia quae ex auctore retulimus, tradunt Albertus Stadenensis ², Otho de S. Blasio ³, Godefridus ⁴ alique recentiores. Nec taciti praerimus, quod in Fossanova Chronico extat ⁵, Innocentium tristi nuntio de Philippi nece accepto, duos designasse legatos, videlicet Ugolinum Hostiensem episcopum ac Leonem Brancalonis S. Crucis presbyterum cardinalem, eosque in Germaniam misisse, quo regem Othonem ad insignia imperii excipienda Romam perducerent. Sed de his anno sequenti.

15. *Illata per scelus neq Petro de Castro-Novo a Raymundo comite Tolosano ; unde in Albigense bellum.* — Reliquum est, ut de Gallicis rebus sermonem instituamus, de quibus Robertus de Monte pauca haec litteris commendavit ⁶ : « Multi in Gallia cruces in pectoribus acceperunt, pugnaturi contra Albigenes haereticos ». Sed Rigordus id fusius suis monumentis mandavit ; Innocentium nimirum delendam haereseos avidum Gualterium S. Mariae in Porticu diaconum cardinalem legati munere ornatum misisse in Gallias, atque ad Philippum Francorum regem aliosque principes ardentissimas zelo litteras misisse, ut Tolosanam, Carducendem, Albigensem, Narbonensem, Biterrensem, aliasque circumjectas regiones haeresi inquinatissimas bello petenter et invaderent, atque ob id crucem induentibus se auctoritate Apostolica omnium eriminum veniam toto vitae decursu com-

missorum, de quibus confessi apud sacerdotem essent, impertiri. Eadem de amplissima defictorum indulgentia a Dei vicario ea de causa impertita refert historiae Albigenensium auctor ¹ (4).

Movit vero maxime Pontificem ad cogendam sacram militiam, atque in haereticos effundendam mors F. Petri de Castro-Novo, qui cum relictis aliis sociis in Provinciam ad componendam pacem se contulisset, ut Provincialium ope Narbonenses ab haeresi revocaret, Raymundum Tolosanum osorem pacis defixit censuris Ecclesiasticis, quem nobilibus provinciae conjunctis foedere, atque in arma coortis ad pacem admittendam firmandamque sacramento compulerat, atque ob crebra ejus perjuria durioribus saepius verbis perstrinxerat : unde illius contracto odio, Raymundus s'bornavit perditissimos satellites, qui legatum Rhodanum trajecerunt hasta transfodere. Describit illius mortem, et causam Innocentius in litteris Pontificiis hoc anno datis ², quibus in illius necis artificem Raymundum fulminavit.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei ³, dilectis filiis nobilibus viris, comitibus, baronibus et universis militibus, per Narbonensem, Arelatensem, Ehdredunensem, Aqueensem et Viennensem provincias constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Rem credulam audivimus, et in communem luctum generalis Ecclesiae deducendam, quod cum sanctae memoriae F. Petrus de Castro-Novo monachus et sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita, scientia, et fama praclarus, ad evangelizandam pacem et confirmandam fidem in provincia Auxitana cum aliis destinatus, in commisso sibi ministerio laudabiliter profecisset, et proficere non cessaret : quippe qui plene in schola Christi didicerat quod doceret, et qui secundum doctrinam et fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina et contradicentes revincere paratus omni poscenti semper reddere rationem, ut poterat vir in fide Catholicus in lege peritus, in sermone facundus, etc. Concitavit adversus ipsum

¹ Lub. Chr. Slav. I. VII. c. 6. — ² Stad. in Chr. eod. an. — ³ Otho de S. Blasio Append. Otho. Frising. an. 1208. — ⁴ Godef. in Annal. eod. an. — ⁵ Chr. Fossa-Novae ubi sup. — ⁶ Rob. de Mont. App. ad Siegh. an. 1208.

¹ Petrus Vallis. c. 11. — ² Recitantur a Petr. Vallis. e. 8. — ³ Lit. Ina. de legati cade.

(4) Missum ab Innocentio hoc anno in Gallias legatum Gualterium diaconum cardinalem S. Mariae in Porticu annalista hic notat. Sed quis iste Gualterius fil. S. Mariae in Porticu ? Rigordus, unde haec desumpta, nomen cardinalis his compendiaris notis indicat : « Misit legatum Gual. tituli S. Mariae in Porticu ». Ex hoc *Gualterium* suum analista expressit, Ciacconius in Vita Clementis III ab eo Pontifice reuocatum scribit diaconum cardinalem S. Mariae in Porticu Gregorium Galganum, quem dein Innocentius III ad cardinalem presbyterum S. Athanasiae transfudit, ac deum sub eodem Pontifice obiit. Oldoinus in Additionibus ad eundem Ciacconium, corrigendum illum censet, affirmans Gregorium hunc ad annum saltem 1225 vitam progressisse, eodem semper titulo S. Mariae in Porticu retento, cuius rei testem avert. Bullam Honorii III eodem aera datam apud Ughellium tom. II in Vita Gualterii Ravennatensis. Sed in ea Bulla apud Ughellium nomen cardinalis illius compendiaris hisce notis exprimitur G. G., ex quibus nihil certi in rem praesentem deduci potest. Vicissim autem Labbeus in Collectione Conciliorum recitat ad hunc annum Constitutiones in *Gallo*, seu *Galo* diacono cardinali S. Mariae in Porticu. S. L. quoniam ipsum esse legatum Apostolicum hunc anno ab Innocentio in Gallias missum Cossartius in Nota ad eas Constitutiones non dubitat, cum id nomen compendiaris Rigordi Notae patiantur, atque Gallionis cardinalis obitus ad diem XI kal. Junii in Martyrologio S. Victoris Parisiensis adnotatum idein Cossartius legit. Insuper S. Antoninus lustr. par. III. lib. 10. cap. 1. Gallicam hanc legationem Gualoni cardinali iunctam scribit. Denique ex Epistolis Gervasii Praemonstratensis nuper vulgatis a Carolo Ludovico Hugone scimus Innocentio III regnante « Gualum S. Mariae in Porticu diaconum cardinalem ». A. S. L. in Gallis egisse. Ex his omnibus duo inferimus I. Gualterium diaconum cardinalem S. Mariae in Porticu nullum per haec tempora fuisse, II. Errasse Oldoinum affirmantem Gregorium Galganum a Clemente III diaconum cardinalem S. Mariae in Porticu ad annum usque 1225 vitam progressisse, et vera forte scripsisse Ciacconium in eo saltem quod Gregorii obitus sub Innocentio consignari. Facile enim Gregorio ante hunc annum 1308 vita functa Gallo, seu Gualo successit.

diabolus ministrum suum comitem Tolosanum Raymundum, qui pro multis et magnis excessibus, quos in Ecclesiam commiserat et in Deum sepe censuram Ecclesiasticam incurrerat et sicut homo versipellis et callidus, lubricus et inconstans punitudine simulata fuerat absolutus, tandem odium continere non prævalens, quod cœperat contra ipsum, eo quod erat in ore ejus verbum veritatis ad faciendam vindictam in nationibus et increpationes in populis, ac eo fortius in eodem comite quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus, tam ipsum quam collegam suum Apostolicæ Sedis legatos ad villam S. Ægidii convocavit, promittens super cunctis quibus impetebatur capituli satisfactionem plenariam exhibere.

16. « Cum autem convenientibus illis in villam prædictam præfatus comes salularia monita sibi facta modo velut verax et facilis proponeret se facturum, et modo velut fallax et durus ea prorsus facere recusaret, volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publice comminatus, dicens, quod quocumque vel per terram divertant vel per aquam, vigilantem eorum observaret egressum: et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinavit, eumque vero nec ad preces dilecti filii abbatis S. Ægidii, nec instantia consulum et burgensium furoris sui mitigari insania potuisset, ipsi eos invito comite nimiumque dolente, cum armata manus præsidio prope ripam Rhodani fluvii deduxerunt, ubi nocte quieverunt instante quibusdam ejusdem comitis satellitibus ipsis prorsus ignotis hospitantibus cum eisdem, qui, sicut apparnit in effectu sanguinem quærebant eorum. In crastino itaque mane facta et missa celebrata de more cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis præpararent, unus de prædictis Satanæ satellitibus, lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum supra Christum petram immobili firmitate fundatum, tantæ conditionis incautum, inter costas inferus vulneravit, qui prius ipsum respiciens percussorem, et Christi magistri sui cum B. Stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum: Deus tibi dimittat, quia ego dimitto pietatis et patientiæ verbum sæpius repetendo. Deinde sic transfixus, acerbiteram illati vulneris spe caelestium est oblitus, et instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministerii sui sociis, qui fidem promoverent, et pacem non desinens ordinare post justas (juges) orationes in Christo feliciter obdormivit.

17. « Qui profecto, cum ob fidem et pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc illum incredulitas impediret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat nullas propter incredulitatem eorum, quia quamquam miracula non fidelibus, sed infidelibus sint in signum, Salvator tamen præsentatus Herodi, qui teste Luca valde gavisus est viso ipso,

pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat, et facere designatus est signum, et reddere interroganti responsum, sciens quia incredulitas signorum, non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat. Licet autem ipsa prava generatio et perversa provincialium non sit digna; ut tam cito, sicut forsitan ipsa quærit, de suo sibi martyre signum detur, expedisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa, ne lota pereat, moretur, que contagio hæreticæ pravilitatis infecta per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore: hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse victus putatur, tunc vincat fortius in eisdem, et ea virtute qua ipse mortem moriendo destruxit, a superatis interdum famulis suis superatorem eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert.

18. « Sperantes igitur, quod de morte hujus fecundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus, cum profecto sit dure culpabilis et culpabiliter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit, nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nuntiis circa memoratam provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, tanta Deus tribuat incrementa, venerabiles fratres nostros archiepiscopos eorumque suffraganeos monendos duximus attentius, et hortandos per Spiritum sanctum in virtute obedientiæ districte præcipiendo, ut verbum pacis et fidei seminatium, ab eo suæ prædicationis irriguis convalescere facientes et ad impugnandam hæreticam pravitatem, ac fidem Catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia et plantandas virtutes indefessæ studio sedulitatis instantes, jamdictum Dei famuli occisorem et universos, quorum ope vel opere consilio, vel favore tantum facinus perpetravit, receptatores quoque vel defensores illius ex parte omnipotentis Dei Patris, Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, excommunicatos et anathematizatos per suas dioceses denunciandos universos, et omnia loca prorsus, ad quæ ipse, vel aliquis ipsorum devenerint præsentibus eis interdicto faciant Ecclesiastico subjacere: singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, donec ad Sedem Apostolicam accedentes per satisfactionem condignam mereantur absolvi sententiam hujusmodi solemniter innovantes. Illi autem, qui orthodoxæ fidei zelo succensi ad vindicandum sanguinem justum, qui de terra clamare non cessat ad cælum, donec ad confundendum subversos, et subversores de cælo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes, qui simul in unam pacem et veritatem impugnant, suorum remissionem peccaminum a Deo ejusque vicario secure promittant indultam, ut eis

labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficit similiter illis offensis, pro quibus cordis contritionem et veram confessionem oris obtulerint vero Deo, hujusmodi siquidem pestilentes Provinciales, non tam jam nostra diripere, sed nos perimere moliantur, nec solum ad perimendas animas linguas acuunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt perditores animarum effecti, et corporum peremptores, etc. »

19. Dein in Raymundum anathema intorquet, qui illius criminis infamia ob factas in martyrem minas aspersus erat, subditos fidei sacramento liberali terrasque salvo supremo domini jure invadentibus exponit : « Licet autem præfatus comes pro multis et magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, jandudum sit anathematis mucrone percussus, quia tamen certis iudiciis mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo, quod publice comminatus est ei mortem et insidias paravit eidem, verumetiam ex eo quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, et magnis donis remuneravit eundem, ut de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innolescunt nullis. Ob hanc quoque causam, iidem archiepiscopi, et episcopi publice nuntiant anathematizatum eundem, et cum juxta sanctorum patrum canonicas sanctiones, ei qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communione fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus, omnes qui dicto comiti fidelitatis, seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur adstricti, auctoritate Apostolica denuntiant interim absolutos et cuilibet catholico viro licere salvo jure domini principalis, non solum persequi personam ejusdem, verumetiam occupare et delinere terram ipsius, illius præsertim obtentu quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expiatur, quæ per illius nequitiam fuit hæcenus turpiter sanciatæ et maculata, quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus extitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curabimus aggravare : si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum penitentis suæ hæc signa præmittere oportebit, ut de toto posse suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores, et se paci satagat conciliare fraternæ, eum principaliter propter culpam quam in utroque noscitur commisisse, in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura : quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit observare, vix posset congrue satisfacere non tantummodo pro seipso sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit.

20. « Quia vero secundum sententiam veritatis, timendi non sunt qui corpus occidunt, sed ille qui potest mittere corpus et animam in gehennam, confidimus et speramus in eo, qui ut a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors, venerabili fratri nostro Consorranensi epi-

sco et dilecto filio A... abbati Cisterciensi, Apostolicæ sedis legatis, aliisque orthodoxæ fidei sectatoribus non solum timorem non incutiet, sed amorem accendet, ut ejus exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas tuas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Unde archiepiscopis et episcopis consulendum duximus, admonendo, preces præceptis, præcepta precibus inculcantes, ut legatorum ipsorum salubribus monitis et mandatis efficaciter intendentes, tanquam strenuissimi commilitones assistant eidem in omnibus, quæ propter hæc ipsi duxerint injungenda; scientes quod sententiam quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulgaverint, nos ratam haberi præcipimus et inviolabiliter observari. Eia igitur, Christi milites, eia strenui militiæ Christianæ tyrones, moveat vos generalis Ecclesiæ gemitus : succendat vos ad tantam Dei nostri vindicandam injuriam vobis zelus. Memento quia creator noster nostri non indignuit, cum nos fecit : qui quamquam nostro servitio non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo fatigetur, et sua omnipotentia minor sit, obsequio nostro carens, occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi.

21. « Cum igitur post interfectionem præfati justæ Ecclesiæ quæ in partibus illis est absque consolatore in tristitia et mœrore sedente fides evanuisse, periisse, pax, hæretica pestis et hostibus rabies fortius invaluisse dicatur, ac si poterit in ejus novitate procellæ non succurratur eidem pæne penitus videbitur navis Ecclesiæ naufragari, universitatem vestram monemus attentius, et propensius exhortamur, ac in tante necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, et in remissionem peccaminum indulgentem, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, et ad pacificandum gentes illas, in eo, qui est Deus pacis et dilectionis, intendere procuretis : et quibuscumque modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studentis perfidiam abolere, sectatores ipsius eo quam Sarracenos securius, quo peiores sunt illis, in manu forti et extento brachio impugando; prænominatam etiam comitem, qui quasi fœdus percussisset cum eadem morte, propria non recogitat; si forte vexatio sibi tribuat intellectum, et impleta facies ejus ignominia, incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis et Ecclesiæ, imo Deo super eum oppressionem urgendo, ipsum et fautores ejusdem de castris Domini depellendo, et auferendo terras eorum, in quibus relegatis hæreticis habitatores, Catholici subrogentur, qui scilicet orthodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate et justitia serviant coram Deo. Dat. Laterani..... Martii, Pontific. nostri anno undecimo ».

22. Hic vero atterere lubet quæ Petrus Vallisern. de Raymundo tradit, eum a pueritia hæreticis addictissimum, duos ex iis sub communi habitu semper in suo comitatu duxisse, ut inter

eorum manus animam efflaret : ea enim stulta opinione erat imbutus, ut si morientis quamvis omnium scelerum probris inquinatissimo illorum manus imposita fuisset in cælum evolare præfideret ; si quando hæretici quædam ad illum munuscula mitterent, ea in summo pretio habuisse, sæpius flexis in terram genibus eos adorasse, libante oscula, sibi que impertiri benedictionem flagitasse. Præterea celebrabantur noctu in ejus palatio hæreticorum conciones, blasphemæ sæpius horrenda in mundi conditorem evomebat, adeo ut re ex voto non succedente aliquando sacrilege jactaret, vel ex eo constare diabolum orbem molitum ; adeo divina spernebat, ut sacerdotem sacris incumbentem, dum se ad populum verteret, diceretque : Dominus vobiscum, mimo præciperet, ut illius gestus per ludibrium adumbraret ; adeo hæreticorum ineptiis fasciatus, ut somniis veluti oraculis fidem adhiberet, et Cistercienses salvari non posse jactaret, quod oves alerent, quæ venerem exercerant, ipseque homo salacissimus sorore propria abutebatur, ac patris sui concubinas jam ab infantia sua in deliciis habere conseruerit ; matrimonium pro libidine dissolvebat, adeo, ut auctoris tempore adhuc tres illius uxores vite superessent, cæterum lubricæ adeo ut inconstans fidei, ut modo pœnitentiam simularet Ecclesiæque reconciliari cuperet, mox declinato periculo ad hæresim deflecteret, præstitamque fidem violaret.

23. Atque ut eo, inde declinavit, redeat oratio, cum Raymundus ¹ Pontificium in se vibratum anathema sensisset, solutos fide sibi præstita subditos Pontificis jussu, expeditionem crucesignatorum in eum conflandam, Fulconem Tolosanum et Navarrum Consoranensem episcopos a præsulibus provinciæ Narbonensis, aliisque ad Pontificem missos Romæ adversus ipsum rem urgere, deque abolenda hæresi cum Innocentio agere, metu per-fusus oratores misit, ut se in omnibus ad Ecclesiæ faciendum satis significarent, rogarentque legatum mitteret, a quo anathematis vinculis liberaretur. Missus est in eam rem magister Milo Pontificis capellanus, cui Theodosius canonicus Januensis collega adjunctus, atque apud Montilium præsulum concilio hortatu abbatis Cisterciensis (de quo dixerat Pontifex Miloni : « Abbas Cistercii totum faciet, et tu organum ejus eris ») celebrato, dies Tolosano comiti apud Valentiam dicta, sistentique sese comiti spondentique in omnibus legato obtemperaturum, imperatum est, ut oppida septem, que in Provincia obtinebat, cautionis ergo traderet, atque etiam consules Avenionenses, Nemausenses, oppidique Sancti-Georgii sacramento adigerentur, Tolosano comiti homini ac fidei jure non futuros strictos, si legato non pareret, tum comilatus In-gruensis S. R. E. fidei committeretur. Accepit durissimas leges adactus metu Tolosanus, dictasque Provinciæ arcem magister Theodosius a Milone eo

vocatus ipsius jussu præsidario milite firmans sanctæ Romanæ Ecclesiæ nomine custodivit, legatusque in S. Ægidii oppido comitem solenni antiquo ritu absolvit, quem nos ex Trolo afferimus.

« Aldnetus est comes nudus ante fores Ecclesiæ B. Ægidii, ibique coram legato, archiepiscopis et episcopis, qui ad hoc convenerant pluram viginti, juravit super corpus Christi et sanctorum reliquias, quæ ante fores Ecclesiæ expositæ cum magna veneratione et in multa copia a prælatis tenebantur, quod mandatis S. R. Ecclesiæ in omnibus obediret ; mox legatus stolam ad collum comitis poni fecit, ipsumque comitem per stolam arripiens absolutum cum verberibus in Ecclesiam introduxit. Nec silendum, quod cum comes introduceretur in Ecclesiam, sicut diximus, S. Ægidii cum verberibus, disponente Deo, nullatenus de Ecclesia potuit exire præ turba per viam qua intraverat, sed oportuit eum descendere in inferiora Ecclesiæ, et per ante sepulchrum B. martyris F. Petri de Castro-Novo, quem occidi fecerat, nudum transire. O justum Dei judicium ! quem enim contempserat vivum, ei reverentiam compulsus est exhibere et defuncto ». Addit auctor illius martyris corpus summo Dei miraculo ab omni corruptionis labe purum ac integrum servatum, suavissimumque odorem ex illius corpore vestibusque, cum refossum esset, efflasse : « Illud etiam notandum puto, quod cum corpus prædicti martyris, qui in claustrum monachorum S. Ægidii prius fuerat tumulatum, post longum tempus in Ecclesiam transferretur, ita sanum inventum est et illæsum, ac si ipsa die fuisset tumulatum, mira etiam odoris fragrantia de corpore sancti et vestibus emanavit ». Eadem a Godfrido monumentis consignata fuere ¹.

24. Perseverat interim omnes regiones e Francia venturæ ac imminentes cruce insignitæ militiæ ad excindendos hæreticos fama ac terror ; hec enim Tolosanus comes Ecclesiæ conciliatus esset, illius tamen nepos Biterrensis et Carcassensis comes, alique earum regionum prænobiles viri hæresim alebant. Eam ergo tempestatem a suo capite propulsaturus Tolosanus, ne suæ quoque terræ infectæ hæresi a crucesignatis occuparentur, ad artes fugiit, cruceque a legato adversus hæreticos insigniri postulat eamque induit, crucis opus clanculum impugnaturus ac disturbaturus, uti Petrus pluribus docet ². In iis porro, qui adversus Albigenes hæreticos sacrum crucis signum in Galliis sumpserunt, S. Guillelmus Bituricensis archiepiscopus fuit. Lectis namque Innocentii litteris, ut Catholicæ fidei ardentissimo zelo æstuatat, adversus hæreticos accinxit sese, suosque impulit ; de quo oculatus testis hæc memoriæ propagavit ³ : « In iis autem facile primus fuit beatissimum primas noster Guillelmus, qui non sine lacrymis multis magnoque animi mœrore, lectis publice

¹ Ibid. c. 9, 10, 11.

¹ Godef. in Annal. an. 1208. — ² Ibid. c. 12. — ³ In ejus Vita apud Sur. tom. 1. die x Jan.

sanctissimi Pontificis litteris, instar Phinees zelo inflammatus est, crucemque vesti assuens, eam voluit virtutum suarum quasi corionem vel consummationem relinquere, ut Ecclesiastica unitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiae restitueret. Elsi autem esset imbecillis corpore, non tamen illi deerat animi constantia et fortitudo: nec tam erat senio fractus, quam jejuniis assiduisque vigiliis confectus. Igitur convocatis subditis suis, exponit illis Christi Salvatoris beneficia humano generi collocata, crucis mysteria explicat: in ea sola eos gloriari docet, et ut se gratos declarent hortatur, et cruce se signari sinat contra crucis irrisores: profert illam Christi sententiam: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Illis aliisque ejus sermonibus egregie animati pollicentur se quocumque intendere velit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis stetero suis, at sanctus episcopus prius e visis excessit, quam posset volo suo satisfacere ». Quod ad cruce signatos attinet; plurima crucis signa e caelo in hominum multitudinem delabantia B. Mariae Oignacensi divinitus ostensa perhibent. Haec enim in ejus Gestis breviter Jacobus cardinalis de Vitriaco¹: « Triennio antequam cruce signarentur Christiani contra haereticos Provinciales, dixit se videre crucem in magnam hominum turbam e caelo copiose descendentes, cum tamen nulla adhuc in nostra regione haereticorum illorum mentio haberetur. Crebro tunc ei in spiritu ceu conquerendo dicebat Dominus se terram illam fere totam perdidisse, atque ex eis locis tanquam exulem proligatum esse ». Haec ille; dolendum maxime hujus anni que sequentis Innocentii Regesta deperisse, vel tenebris obruta jacere, unde de Albigenisium haeresi, Innocentii que in ea extirpanda sollicitudine plurima excerpemus.

25. S. *Stephanus Carthusianus*. — Hoc eodem anno S. Stephanus, qui prior Carthusiae praefectus invitatus Innocentii repetitis jussis compulsus administrandae Diensi Ecclesiae imponitur, ut Gestorum scriptor pluribus tradit²: ex quo redemus, quae ad illius consecrationem, rationemque temporis pertinent: « Quaesitus igitur, inquit, Stephanus et repertus, (in latebris enim se conjecerat), precibus et precepto cogitur electioni consentire: deductus vero a canonicis cum multo gaudio et honore Viennam, illic a tribus archiepiscopis solemniter est consecratus anno gratiae millesimo ducesimo octavo ». Haec ille: corrigendus tamen dum paulo ante affirmat B. Hugonem Lincolnensem episcopum fere ante biennium e vita migrasse: ejus enim obitus in annum ducesimum supra millesimum incidit, ut suo loco vidimus. Interea ex Gallicis rebus ad Anglicanas sermonem convertamus.

26. *Sacris interdicitur Anglia*. — Hoc anno, ut Matthaeus Parisius testatur¹, Innocentius papa cum Joanne Anglorum regem nec blandis monitis, nec asperis iniis, ad Stephanum novum Cantuariensem archiepiscopum excipiendum inflectere posset, regnum de cardinalium consilio sacris interdixit, qua de re haec Innocentii Gesta: « Quod sic denique factum est, (nimirum Anglia interdicto percussa), Domino mirabiliter operante, ut per totum regnum Angliae simul, ac semel cureret interdictum, quod tam districte servabatur ubique, ut, praeter poenitentiam morientium et baptismam parvulorum, nusquam celebraretur divinum officium, aut exhiberetur Ecclesiasticum Sacramentum, ita quod non solum monachorum et clericorum, aut quorumlibet regularium, sed etiam episcoporum cadavera servarentur extra coemeterium inhumata. Quod demum rex propter generalem clamorem sustinere non praevalens, satisfactionem obtulit per nuntios et litteras suas, quam archiepiscopo in Flandria expectanti denuntiavit hoc modo.

« Innocentius, etc.

« Charissimus in Christo filius noster Joannes rex Anglorum illustris nuper nobis per dilectum filium abbatem Belliloci litteras hujusmodi destinavit, ut quae nobis ex parte sua proponeret crederemus: ipse vero propositum, quod licet se in negotio Cantuarien. Ecclesiae reputaret multipliciter aggravatum, ob devotionem tamen et reverentiam, quam erga Romanam Ecclesiam, nostramque personam asserit se habere, paratus est sicut Cantuarien. episcopum te recipere ac tractare, praestita securitate tam tibi, quam tuis, quae ad hoc visa fuerit opportuna restitutionem plenariam ablatorum promittens, personis pariter et Ecclesiis faciendam ». Refert enim Parisius, Joannem regem, ubi sacra a sacerdotibus in Anglia non fieri vidit, ira percitum, episcopatum, abbatiarum, ac prioratum redditus fisco mancipasse; cumque praesules e monasteriis exire renuissent, nisi vi expellerentur, regii vero ministri vim inferre nulli vellent, cum Joannes id minime praecipisset, omnia ipsorum bona fisco addicta, tenentque illis victum suppeditatum: clericorum etiam horrea imperante rege clausa ac publicata, postremo plurimas gravissimaeque religionis et Ecclesiasticis viris illatas injurias. Pergit Pontifex: « Monachos quoque Cantuarien. permittit ad Ecclesiam suam redire, et manere securos, quamquam hoc sibi grave periculum videatur, ex eo quod in ipso negotio contra se credit eos de proditione machinatos, regalia vero in manu nostra posuit per eundem abbatem, ut nos ea pro nostro beneplacito conferamus: interrogatus autem cur non idem ipsa conferret, sed nobis potius traderet conferenda, respondit, quod nondum animus ejus poterat inclinari, ut familiarem tibi gratiam exhib-

¹ Jac. de Vitriac. l. II. ejus VII. c. 7. — ² Apud Sur, tom. V. die VII. Sept.

¹ Matth. Par. Hist. Angl. an. 1208.

beret, etc. » Subdit Innoc. se Londoniensi et Wigorniensis episcopis provinciam imposuisse, ut ipsi regalia Pontificis vice conferant, atque in Ecclesiam Cantuariensem inducant; tum hortatur, ut ad colligendam regiam gratiam curam adhibeat, munusque commissum strenue exequatur. « Dat. Anagninae VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno XI ». At quomodo sublata fuerit interdicti censura, proximo anno dicitur. Addit Parisius: « Eodem anno, hoc scilicet, albi monachi in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum primarii abbatis divina celebrare præsumpserunt, sed hæc præsumptio cum ad summum Pontificem notifiata pervenisset, ad majorem sui confusionem denuo sunt suspensi ».

27. *Sora expugnata, cujus dux factus Richardus jurat fidelitatem.* — Jam vero in Italiam recurrit oratio. MCCVII, « inquit Fossæ-Novæ Chronicon, XI kal. Martii anno decimo domini Innocentii papæ, (quamvis si ejus electio spectetur, annus undecimus volvatur), Sorella capta est et non. Januarii Sora tradita est et a Theutonicorum tyrannide liberata. Factum est hoc per domini Innocentii papæ III solers studium et laborem in manu camerarii sui domini Stephani, (eum e Fossanova fuisse insinuat Richardus notarius ¹), germani sui Ricchardi, domini cardinalis Petri de Sasso rectoris Campanie. Sora autem lueta est per abbatem Cassinensem Roffridum et Malgerium Sorellum et quosdam alios. Duravit hoc Theutonicorum jugum gravissimum XVII annis, per quos tota regio multifarie multisque modis afflictata est et depauperata per plurimum ». Et infra: « In ipso loco (nimirum in Fossanova monasterio, ubi tum Pontifex morabatur, eo namque post celebratum Dominicæ Ascensionis festum ex Urbe se contulit, postea vero ipsum S. Germanum venisse, ibique a Roffrido abbate cum cardinalibus honorificentissime exceptum habitumque docet Richardus ²), dominus Richardus frater D. papæ factus est comes Soræ, et exaltatus, et buccina vociferatus pro protonotarium a domino Friderico rege Siciliæ pro hoc delegatum ». Quæ Innocentii Vite auctor luculentè, re a suo petita principio, tradidit. Porro Ferentini dum esset Innocentius XI kal. Octob. (eo profectus per mensem ibi commoratus est, ut in Fossanova Chronico traditur) Richardus Soranus comes, ejus frater, fidei sacramentum Joanni scriniario hoc eodem anno, Innocentii Pontificatus XI, eidem Pontifici successoribus detulit. Extat juramenti exemplum in libro ³, qui censum inscribitur: « In nomine Domini anno Incarnationis ejusdem MCCVII, Pontificatus vero D. Innocentii papæ III anno XI, Indict. XI, mense Octob. die VI, comes Richardus de Sora juravit fidelitatem et fecit ligium homagium D. papæ Innocentio, successoribus suis, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ in

præsentia DD. Joannis Albani, Joannis Sabinen., Nicolai Tuscan., Ugolini Ostiensis episcoporum, Cinthii tit. S. Laurentii in Lucina, Cinthii tit. SS. Joannis et Pauli, Benedicti tit. S. Suzannæ, Rogerii tit. S. Anastasiæ, Petri tit. S. Pudentianæ presbyterorum cardinalium, et Joannis S. Mariæ in Cosmedin. S. R. E. cancellarii, Joannis S. Mariæ in Via-Lata, Pelagii S. Lucie in Septem-Soliis diaconorum cardinalium. Juravit similiter facere guerram et pacem ad mandatum ipsorum salva fidelitate et mandato regis Siciliæ: et idem D. papa investivit dictum comitem per cippam argenteam deauratam præsentibus, consentientibus et approbantibus omnibus præscriptis episcopis, presbyteris et diaconis cardinalibus, injungentibus mihi scriniario, ut hujus juramentum publicis litteris exararem, etc. » Adjecta sunt testium nomina, quæ ad levandum tedium a nobis prætermissa sunt.

28. Postea vero Fridericus Siciliæ rex Richardo comitatus jura firmavit hoc dato Diplomate ¹:

« Fridericus, Dei gratia rex semper Augustus, et rex Siciliæ, dilecto Ricchar. comiti Sorano, gratiam suam et omne bonum.

« Licet ad retribuenda digna pro meritis beatissimo patri et domino Innocentio summo Pontifici germano tuo, nos insufficientes et impares reputemur, ne tamen judicari debeamus ingrati, si nihil egerimus, quod gratiæ suæ debeat esse gratum, nos facientes ad præsens quod possumus, in posterum (dante Domino) majora facturi, omne jus quod habemus in civitate Sorana cum Rocca Sorella, Arpino, arce Fontana, Pescho, Solido, Brocco, Rocca de Vino, quas dudum tibi concessimus et hæredibus tuis cum insula et castelluccio; et terras Joannis Pagani, quas tibi concessimus in baronias sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, a qua prædictas terras fatemur et recognoscimus nos habere, in posterum concessimus et donavimus, ita tamen quod tu et hæredes tui terras ipsas cum omnibus pertinentiis et juribus suis a Romana Ecclesia duntaxat de cætero teneatis, de fidelitatis sibi præstato juramento, servientes eidem de ipsis, prout nobis servire tenebamini, etc. Dat. Spire V id. Octobris anno ut imperii, Indict. IV, Christi anno MCCXV ». De his satis; nonnulla nunc ad pietatem spectantia in hujus anni calce congeremus.

29. *Conversio S. Francisci.* — Jecit hoc anno sanctus Franciscus prima celtioris sanctitatis, Ordinisque sui fundamenta, cum enim sacrum faciente sacerdote, illud ex Evangelio audisset ²: « Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calcamenta, neque virgam », sibi eam regulam servandam proposuit, et eremiticam, quam biennio induerat vestem religioso habitu, quem postea suus præscripsit, hoc

¹ Rich. de S. Germ. in Chr. hoc anno — ² Rich. l. c. — ³ Illustratur in Bibl. Vat.

¹ Extat ibid. — ² Matth. x.

anno commulavit ¹. Hæc cum aliis auctoribus Lucas Wadingus, qui de sociis proximo sequenti anno illi mirifice adjunctis, pluribus agit, quæ si cupias ipsum consule, cum Ordinis sui Annales magna apud doctos laude accuratissime atque ingenti studio conscripserit (1).

Hoc eodem anno S. Andreae Apostoli corpus Constantinopoli Amalphim translatum, in illius Ecclesie monumentis exaratum est, quæ recenset cardinalis Baronius, dum de eadem translatione in Romani martyrologii notis mentionem facit ²; eorum vero exemplum publica auctoritate munitum, in Vallicellana nostra Bibliotheca asservatur, sed in aliquibus emendatione eget. Porro eo delatum est sacrum pignus a Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali ante in Orientalibus regionibus,

ut supra dictum est, legationis munere perfuncto, qui Amalphitanus cum esset, patriam tanto munere decorare voluit; ibi vero Petrus cardinalis laudibus cumulatam tum ob generis claritatem, tum ob bene legationem gestam, tum ob egregias animi dotes, quo nomine, præclaro hoc elogio insignitur: « Petrus sanctæ Romanæ Ecclesie tituli S. Marcelli presbyter cardinalis scientia, moribus et honestate in Romana Ecclesia velut lucifer inter astra nitelbat ». Hæc ibi, quæ proponere volumus, ut lector norit jure Innocentium in rebus magni ponderis legationis onus, atque tanto viro imposuisse, utque hujusmodi litteris Petri sepulchrum decorari posset; de ipso enim uti jam defuncto suis litteris post sequentem annum datis Innocentius meminit ³.

¹ Luc. Wad. Am. min. ad calcem apparat. — ² Bar. ad Rom. Mart. die ix Maii.

³ Innoc. l. XIII. Ep. CLVII.

(1) Illustis Ordinis Minorum exordium densis tenebris obvolutum est adeo, ut quo polissimum anno statuendum sit, pene jaceat in obscuro. Constat equidem utriusque laudatissimi Ordinis Prædicatorum et Minorum epocham vel eodem ipso anno figendam esse, vel proxime se invicem contigisse; quamquam neminem legi vetustum scriptorem qui Prædicatorum Ordinem Minorum Ordini non præferat; quæ sane prælatio antiquioris originis indicium esse potest, Albericus quidem abbas Trium-Fonium qui Chronicon suum cum anno 1241 claudit, anno 1207 episcopi Prædicatorum Ordinem, institutore « fratre Dominico Hispano et fratre Renaldo Aurelianensi S. Aniani cantore » affirmat; tum subdit: « Cæpit insuper hoc eodem anno (1207) alius Ordo novus in Tuscia apud Assisium etc. » Ex quo non incongrue deducemus uno eodemque anno 1207 Ordinem utrumque cœpisse. Sed præterquam quod in assignando anno exortu Ordinis S. Dominici Albericus egregie fallitur, adeoque nihilo accuratiora de exordiis Minorum tradidisse censeri posset, verba illa Alberici ex editione Lebinitii expressa mendosa sunt; cum probatissimus Menckii Codex ex quo variantes dedit Her. Germanic. tom. 1. pro illo eodem anno, legit eodem tempore, unde nihil certi quoad annum institutione societatis hujus eruitur. Res hic posceret ut de longe præclarissima utraque hæc monastica sodalitate fusiori calamo dissererem. Sed analistam ago, non encomiastem; cum præsertim celebranda essent laudes clarissimorum illorum cætuum de quibus fama ipsa per ora hominum voluitas majora prædicet, quam quæ nos calamo exluberebimus. Valuit uterque Ordo morum sanctimonia, valuit doctrina et eruditione; ut per infelicia illa tempora si quid antiquæ probitatis, si quid doctrinæ superfluit, id unice apud Prædicatores Minorumque monachos reperiretur. Nihil exortum est hæresum quod ipsi non extinxerint; nihil irrepositus abusus quod ipsi reformandum non susceperint; nihil bellorum sævitæ quod ipsi vel non pacaverint, vel pacandum non tentaverint. Si quæ obediendæ erant arduæ a Sede Apostolica ad præcipes legationes; si quæ vicissim a principibus ad Pontificem, et cætu Prædicatorum Minorumque destinabantur legati. Si quæ barbaræ regiones ad promulgandam fidem excurrenda, ex allerutra societate viri insignes mittebantur. Si quæ tandem pericula subeunda, ipsi se ultro expetebant. Ecclesie tandem tunc temporis concussa regenda firmadaque a Deo, qui rebus ejus attentæ cura invigilat, uterque monachorum Ordo datus est, quemadmodum S. Dominico per visum ostensum est, et res ipsa demonstravit.

MANSI.

INNOCENTII III ANNUS 12. — CHRISTI 1209.

1. De dispensatione Othonis super conjugio, et de pace in Germania firmanda Innocentii curæ et litteræ. — Emerisit ex civili intestinæque bello Germania, quo tandem concussa ac laniata fuerat, cum anno Christi millesimo ducesimo nono, Indictione duodecima, sublato æmulo allero, Otho ab Innocentio summo Pontifice Romæ sacratus

imperator ac diademate solemnî apparatu redimitus pacem adduxit. Id enim hoc obtigisse anno, Innocentii Othonisque infra adducendæ littere veleresque scriptores communi sententiæ lestantur; verum antequam ad eorum narrationem nos comparemus, quæ præcessere pro more nostro in medium afferemus. Igitur Innocentius acceptis pri-

num ab Othone nuntiis, paucis rescriptis quibus suam ægritudinem significavit, monuit blande¹, instruxitque, qua ratione in mittendis ad Sedem Apostolicam legationibus se gerere debeat.

« III. regi Othoni in Roman. imp. electo.

« Jucundis tuorum nuntiorum adventus ita nos est in ea, qua tenebamur ægritudinis molestia, consolatus, ut ex gratis rumoribus, quos de tuis successibus attulerunt, quadam medicinali virtute nos fecerit de languoris doloribus in sanitatis gaudia respirare. Licet autem super negotiis, pro quibus latores præsentium, viros utique providos et fideles ad nostram præsentiam destinasti, consueverint secundum morem antiquum maxime pro petitione imperialis coronæ magni principes ad Sedem Apostolicam destinari, quia tamen hoc fuit magis in modum consultationis, quam petitionis propositum, et quod nondum est factum, adhuc poterit fieri, nos qui, ut tuo deferre ipsissimus honori, hoc æquanimitè perimus ex gratia speciali, auditis et intellectis petitionibus, quas eadem nuntii tuo nobis nomine porrexerunt, super earum aliquibus litteras fieri mox præcepimus, sicut novimus expedire, ac per legatos nostros, quos ad tuam regalem præsentiam e vestigio destinamus, gratum responsum tibi cum Deo tam super negotio matrimonii quam etiam super aliis impendemus, cum eos et ob hoc inter cætera specialiter providerimus destinandos, ut ad negotii tui robur ipsi, qui vice nostra fungentur, circa singula, quæ contingunt, auxilium tibi conferant opportunum, ut ex eorum adventu honorificentia tibi major accrescat. Adeo namque tuum zelamur honorem, ut honori nostro reputemus accrescere, quicquid per nos tuo regali accrescit honori, firmam gerentes de tua serenitate fiduciam, quod idipsum de nobis zelanter affectes. Dat. Later. non. Januar. Pont. nostri anno undecimo ».

2. Hactenus litteræ Innocentii, qui alias paucis post diebus XV kal. Feb. ad eundem Othonem misit, ut videat lector, quantam Romani Pontifices circumspicionem maturitatemque consilii adhibere soliti fuerint in principibus, quantumvis in celsiore fastigio dignitatis collocatis, Ecclesiastica lege solvendis; rogante enim Othone matrimonio cum Philippi Sueviæ ducis filia, consanguinitate sibi conjuncta, inire liceret, id responsum dedit². Pro adducenda quidem antea pace e re Christianæ reipublicæ fuisse, si Philippi filię matrimonio jungeretur, cum vero jam ille e vivis sublatus fuerit, sublata quoque illius contrahendi et legis Ecclesiasticæ relaxandæ causam videri; cum vero in pristino ducendæ illius consilio persisteret, ac magna inde utilitatis spes affulgeat, se legatis cardinalibus de consanguinitatis gradibus inquirendi ac in ea re statuendi provinciam imposuisse. Duobus vero ante diebus, nimirum XVII kalend. Februar., Pontificatus anno XI, ad eum-

dem Othonem litteras dederat¹, ubi, commendata primum ipsius pietate, ad perstandum in mutua conjunctione cohortatus, subdit se quædam illi postulata proponere, quæ ad compositam imperium inter atque Ecclesiam concordiam perpetuo firmandam, atque ad tollendam posthæc omnem discordiarum occasionem et materiem plurimum valeant, quæque tuis rationi consentanea, nullo prorsus modo negare deberet. Ad hæc igitur obtinenda, atque ad morem ipsi regi gerendum in iis, quæ per litteras, ac nuntios suos postulaverat, dummodo intra recti honestique fines continerentur, mittere se ait Hugonem Ostiensem episcopum ac Leonem tituli S. Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatos, quos tum ipsi, tum Germaniæ² præsulibus principibusque plurimum commendavit; seorsum vero eodem die archiepiscopos atque episcopos illos certiores fecit³, se ejus matrimonii negotium iisdem legatis commisisse. Cum vero in primis ad archiepiscopos, atque episcopos ac Germanicum clerum litteris Pontificiæ sollicitudinis magnitudo eniteat, eas Annalibus summam censens commendandas.

3. « Archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis abbatibus, et aliis Ecclesiarum prælati in Theutonia constituti⁴.

« Cum acceptam Angelus dudum phialam iracundiæ Dei plenam in populos Theutonicos effudisset, effusa est contentio super principes eorundem, qui diuturni schismatis hostilitate contriti, quasi de torculari suæ contribulationis expressum calicem iræ Dei profundum et latum non solum ipsi libere, verumetiam aliis propinarent. Dominus autem, qui cogitat consilium non afflictionis, sed pacis, reprobus consilia principum, et cogitationes dissipans populorum, ab eis tandem discordiæ causam abstulit, ipsosque ad viam concordiæ revocavit. Quapropter nos, qui ex officii nostri debito ad hoc scandalum removendum indefessa sollicitudine laboravimus, non possumus non gaudere, quod fidelis Dominus sperantes in se tentari ultra quam possent sustinere non pertulit, et in ira misericordiæ memor factus, flagellum dignæ suæ indignationis avertit, faciens ita multos ipsius disciplina proficere, quod exercitatis per eam pacatum videtur fructum justitiæ reddidisse, jam per Dei gratiam non penitent nos constanter cursum cœpli cucurrisse certaminis. Jam feliciter Dominus labores nostri consummavit agonis, jam illa Gamalielis sententia nostrum probata Domino processisse consilium, jam humana vis impedire non potuit cælestis voluntatis effectum. Nam Altissimus id disposuit, et quis potuit interrompere? Omnipotens hoc decrevit, et quis valuit immutare? Æmulabaris hactenus te ad invicem, Theutonia, omnis tu, et in partes divisa, mutuis te animositatum tuarum simultatibus

¹ Lib. Vat. sup. neg. Rom. imp. Ep. CLXXXVIII. — ² Ep. CLXXXI.

¹ Ep. CLXXX. — ² Ep. CLXXXI. — ³ Ep. CLXXXII. — ⁴ Ep. CLXXXI.

conterebas; inmisso namque desuper in te spiritu circumferebare vertiginis, et erroris freno, quod iuxta prophetam erat in maxillis populorum, abducta, per graves circuitus ducebaris; filii quippe tui fœdera fraternalia dissolverant, et invidiæ sauciati livoribus sese passim alter alterutrum trucidabant; vocaverat enim Dominus exercituum in te tempus, in quo iuxta vaticinium sancti viri, vir non parceret fratri suo, et quasi carnem brachii sui, imo quoque voraret Manassen Ephraim, et Ephraim offenderet Manassen.

4. « Illic igitur non tu sola, quinimo pæne totus offendebatur populus Christianus, lugentibus equidem viis Sion, ideo quod non essent qui solemnitates Dominicas visitarent; ora Deo canentium ex permagna parte conclusa torpebant, cultuque divino per usum bellicum minorato, hostilibus impendebatur excubiis quod spiritualibus vigiliis debebatur: denique Terra-Sancta debita sibi et lugebat, et lugebat suffragia defuisse, quæ pro peccatis nostris in extremam necessitatem perducta, operas et impensas, quibus juvari potuerat, in domesticæ cladis excidium frustra pertransisse deplorat, ut de malis cæteris tacamus, quæ præter multiplicem desolationem regni dudum in seipso divisi universam quoque Dei Ecclesiam offendebant. Nos autem pericula tot et tanta videntes, nimiaque scandalizantium charitate perusti, duro compassionis eorum fixorio frigebamur, ac scientes opus justitiæ pacem esse, justitiæ non defuimus, donec Dominus de cælo prospexit, et multo a nobis studio procuratæ iniitiam pacis dedit, potens adhuc in tantum eam sua gratiâ dilatare, ut iuxta prophetantis eloquium populus suus in pulchritudine pacis sedeat, et plebs ejus in justitiæ tabernaculis ac requie opulenta quiescat. Quia igitur plagam, quæ de novo circummilita est, negligi non oportet, eo quod custodia potest ad perfectam sanitatem proficere, neglecta vero in deteriorem corruptelam redire, venerabilem fratrem nostrum flug. Ostien. episcopum, et dilectum filium Leonem tituli Sanctæ-Crucis presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis legatos, viros utique providos, et honestos, quos inter cæteros fratres nostros speciali charitate diligimus, ad partes ipsas duximus destinandos, qui more prudentium medicorum, prout quævis morbi cura poposcerit, viam sciunt, et oleum superfundere, ac pace jam ex parte in imperio reformata, satagant unumquemque perfectius informare: commissa sibi pariter potestate dissipandi et evellendi, ædificandi nihilominus et plantandi, quæ utrorumlibet horum opera non verint indigere. Quocirca universitatem vestram rogamus attentius et monemus, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus eos, imo nos in ipsis cum debito suscipientes honore, providis monitis, et mandatis ipsorum efficaciter intendatis. Alioquin sententiam quam tulerint in rebelles, ratam habebimus, et usque ad satisfactionem condignam auctore Domino faciemus in-

violabiliter observari. Dat. Lat. XVII kal. Febr. Pontific. nostri an. xi ».

5. Aspersus fuerat Papenbergensis episcopus conflatae in Philippum conjurationis ac societatis cum proditore inite infamia, atque adeo Innocentius nefarii criminis vindex legatis partes imposuit, ut de episcopi causa cognoscerent: « Si super nece, inquit ¹, claræ memoriæ Philippi ducis Sueviæ, accusatore contra eum legitimo comparente, culpabilis coram vobis fuerit comprobatus, vos eum, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obtentu, ab omni officio et beneficio Ecclesiastico deponatis. Alioquin indicatis ei purgationem canonicam, in quo si forte defecerit, eadem ipsum censura damnetis. Quod si legitime se purgaverit, denuntiatis eum super objecto crimine penitus innocentem, ante omnia providentes, ut si quid contra eum vel ejus Ecclesiam est perperam attentatum, in statum debitum revocetur. Dat. (ut supra, scilicet) XVII kal. Febr. » Quo item die Magdeburgensi archiepiscopo injunxit ², ad ea feliciter promovenda, quæ Hugo et Leo legati ei proposuerant, diligens studium gratiamque efficacem impenderet. Cum vero Leo alter Apostolicæ Sedis legatus ab Innocentio semel atque iterum S. Crucis presbyter dicitur, corrigendus est auctor recentior ³, qui episcopum cardinalem Sabineusem vocat. De hac vero legatione ex antiquioribus neminem exactius agentem reperimus, quam Othonem de S. Blasio nuncupatum, qui ad Othonem ⁴ Frisingensem Appendicem adjecit. Scribit ergo ad firmendam inter Othonem ac principes, qui Philippo adhaeserat, optatissimam concordiam nullum modum aptiorem reperiri potuisse, quam ut Otho Philippi filiam duceret uxorem; idemque Godefridus ⁵ et Urspergensis ⁶ tradunt. Ut vero legis Ecclesiasticæ vis remissa atque obex consanguinitatis amotus fuerit, Otho e S. Blasio prosequitur: « Itaque ad hæc exequenda generalis curia a principibus apud Herbipolim indicitur, in Octava Pentecostes. Principes igitur ex diversis regni partibus ad hanc curiam convenerunt, legatique civitatum Italiæ subjectionem offerentes interfuerunt, Othonemque regem regali ambitione coronata civitate, cum maximo tripudio susceperunt, ibique in palatium regale congregati, exstructo tribunali, relex descendit, cardinales habens collaterales, reliquis principibus circumsedentibus. Itaque Ilugo Ostiensis episcopus cardinalis primo exorsus, de causa regalis concubini pro qua convenerant, rationabiliter Latino idiomate allegavit, interpretem habens Wirzburgensem episcopum, regique Othoni, ut pro bono pacis et concordie ad abolendam præteritorum malorum memoriam, cum filia illustrissimi principis Philippi matrimonium contraheret, auctoritate Dei et beati Petri,

¹ Cit. lib. Ep. LXXIV. — ² Ep. CLXXV. — ³ Grantz Hist. Sax. I. VII. c. 30. — ⁴ Otho de S. Blasio Appen. ad Othom. Frising. an. 1209. Grantz. Hist. Sax. I. VII. c. 3E. II. et alii. — ⁵ God. in Ann. — ⁶ Uspieg. Chron. an. 1209.

per Apostolicam obedientiam in remissionem peccatorum suorum præcepit ».

6. Quod rursus ad Theodoricum Coloniensem archiepiscopum pertinet, addit Godefridus illum hoc ipso anno Octavo Pentecostes die, a Leodiensi episcopo coram suffraganeis suis, Coloniae sacris episcopatibus initiatum; nec prætereunda silentio quæ Cæsarius de ejus electione posteritati tradidit, objecto cælesti viso B. Virginem viro pietate ac litteris spectato ostendisse, illum dignitatem archiepiscopalem suo beneficio adepturum, atque postea eadem opera defectum iri quod egregias virtutes honoris fastu labefactalurus esset : « Mortuo prædicto Brunone, et post occisionem Philippi Othone jam in regno confirmato, de successore in Ecclesia Coloniensi satis tractabatur; Hermannus decanus Bonnensis, qui vir est, ut nosti, valde litteratus, cum Deum, ejusque genitricem, sicut ipse mihi retulit, toto cordis affectu deprecaretur, quatenus tante Ecclesiæ dignus præceretur, nocte in visu eadem Virgo beata ei apparet, et librum aureis litteris scriptum porrigens, ait : Defer librum istum episcopo. Nihil aliud in libro continebatur, nisi Angelica salutatione, id est, *Ave Maria, gratia plena*; per librum intellexit episcopatum, quem cum ferre vellet Joanni episcopo Cameracensi, eo quod tam rex quam ipsi illi faverent, prohibitam illius cognoscentes, revocavit eum beata Virgo dicens : Non Joanni, sed Theodorico sanctorum Apostolorum præposito deferas illum. Quod si in episcopatu non se bene habuerit, sicut per me illum adeptus est, ita per me illo privabitur. Semper in ejus obsequio idem Theodoricus devotus fuerat, et sicut mihi (tibi) notum est; quotidie missæ ejus quotidianæ vult interesse, nummum offerens singulis diebus. Post electionis, cum rex pro episcopo Cameracensi intercederet, eique ab electoribus responderetur, quod idioma terræ ignoraret, cessavit. Hoc ipsum prædixerat præfatus Hermannus. Tunc electores personis quatuor vota sua commiserunt, a quibus Theodericus in antistitem electus : qui post dies paucos a malis consiliariis in tantum depravatus est, ut modicam haberet differentiam inter personas laicas et Ecclesiasticas, inter rusticos et monachos, æque ab his, ut ab aliis telonia recipiens, indebitis exactionibus utroque gravans. His aliisque actibus malis Dei Genitrix irritata egit, sicut ex superiori visione colligitur, ut indigne satis a Moguntino deponeretur episcopo, æmulo ejus per electionem substituto ».

7. Quod prædictus auctor refert de Italiæ legatis, qui Herbipolensi conventui interfuerunt, quique imperatori designato sacramento se obstringere, Innocentii potissimum studio sollicitudinique tribuendum videtur : hoc enim anno Februario mense Insubres ad id sollicitavit¹.

« Potestatibus et populis civitatum Lombardiæ.

« Quemadmodum vultis, ut clarissimum in Christo filius noster illustris rex Otho in Romano-rum imperatorem electus jura vestra vobis integra et illæsa conservet, ita vos sibi debetis imperii jura illæsa et integra conservare : ad que utriusque servanda nos, qui summi mediatoris, licet indigni, locum oblinemus in terris, tam ipsum quam vos debemus inducere studio diligenti. Cum igitur idem rex venerabilem fratrem nostrum patriarcham Aquileien. legalum statuerit in Italia pro negotiis imperii procurandis, universitatem vestram duximus rogandam et monendam, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eis super iis, quæ ad jus imperii pertinere noscuntur, efficaciter intendatis, ut sicut pro ipso apud vos interponimus partes nostras, ita si necessitas postulerit, pro vobis apud ipsum partes nostras interponere debeamus. Dat. Later. V. kal. Martii, Pont. nostri anno duodecimo ». In eandem rationem, ut subditur, ad Tusciæ civitates, quæ ad imperium pertinebant, scripsit, idque Aquileiensi¹ patriarchæ significavit, dum gratulatus est ob partes Othonianas, uti jussisset, defensas, susceptumque legationis in Italia gerende onus ab illo injunctum : mandatque comitissæ Mathildis terram in Romanæ Ecclesiæ ditionem redigendam curaret : « Super eo vero, quod de terra comitissæ Mathildis nobis per latorem præsentium intimasti, hoc tibi duximus respondendum, ut eam ex mandato prædicti regis repetas nomine nostro, et ad opus Ecclesiæ Romanæ recipias, si fuerit restituta, cum idem rex eam nobis recuperare promiserit, sicut apparet ex rescripto litterarum suarum, quarum tenorem præsentii pagina tibi mittimus interclusum ».

8. *Pontifex contra Friderici consilia tutatur Othonem, qui jurat fidelitatem Romanæ Ecclesiæ.* — Non repulit preces Innocentii Otho, cum illius ope egeret; perlata enim hoc tempore ipsius litteræ fuere², quibus significabat Pontifici, certissime se comperisse, Siciliæ regem Henrici olim imperatoris filium, imperii quietem turbare, ac res novas moliri, proptereaque rogare ne opera sua consilioque Fridericum juvaret.

« Innocentio etc.

« Paternitati³ vestre immensas exsolventes gratiarum actiones, scire vos volumus certissime, quod optatos eventus nostros post Deum vobis adscribimus et omnem gloriam, qua divina nos dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana Ecclesia habere semper cupimus pro indiviso, non immerito perpendentes, quod ipsa nullo unquam tempore suum nobis subtraxerit auxilium et favorem; siquidem sanctitati vestræ duximus intimandum, a quibusdam veridica nos accepisse relatione, quod filius imperatoris H. damnum et malum nobis velit, et ut nostram et imperii turbare velit quietem, idem quoscumque petitionibus et precibus et præmiis ad hoc inducit et hortatur : unde

¹ Cæsar. l. VII, c. 41. — ² Cit. lib. Vat. Ep. CLXXXVI.

¹ Ep. CLXXXVII. — ² Ep. CLXXXVIII. — ³ Ibid.

cum imperii tranquillitas, et regie eminentiæ finalis promotio a vestra adhuc, sicut hactenus, prudentia pendere videatur; Apostolatus vestri æquitatem omni precum instantia rogamus et monemus supplicantes vobis, quatenus præfato puero consilium et auxilium vestrum ad sua contra nos subtrahatis negotia et ea quæ sibi ad præsens expedire possint, sicut de vobis confidimus, nullatenus faciatis sicut nobis et vobis utile erit usque dum Deo auxiliante, nos ad partes Italiae, et ad vos veniamus personaliter vobiscum collocturi: sicut enim lucusque in negotiis imperii per omnia vestris obtemperavimus consiliis et mandatis, sic quoque deinceps quæcumque iusseritis, non recusabimus; et si Deus aliquando optatæ præsentiae vestræ copiam nobis dederit, non iuxta consilium vestrum pro communi commodo, et pace Ecclesiæ cum sæpèfato puero ad honorem imperii, et ipsius componere curabimus utilitatem. Cætera præsentium lator dilectus familiaris notarius noster magister Il. cuius dictis fidem adhibeatis indubitamam ».

9. Confudit postea hæc omnia promissa Otho insigni perfidia, cui futurorum nescius, ut docebat prudentia, respondit Innocentius, ita se Friderici pueri rebus commodisque consulturum, ut nullum Othonis rationibus damnum inferret; at ipsum hæc disserentem Pontificem audire refert¹.

« Ill. regi Othoni in Romanorum imp. electo.

« Cum charissimus in Christo filius noster Fridericus Siciliæ rex illustris, tam ex paterna quam ex materna dispositione finali sit Apostolicæ curæ ac tutela relictus, et ipseque totum regnum Siciliæ a Romana teneat et recognoscat Ecclesia, sicut idem nobis tanquam vassallus domino ratione fidelitatis debet astringi, sic nos idem tanquam dominus vassallo, ratione legalitatis debemus adesse: unde super his, quæ ad regnum ipsius pertinere noscuntur, nec volumus nec debemus ei nostrum subtrahere auxilium vel favorem, cum secundum Apostolum omnibus simus in iustitia debitores. Porro nec ipsi nec alii nostrum contra te dispositum favorem vel auxilium imperitari, quem tantopere studuimus promovere, cum pro certo speremus, quod sicut per tuas nobis litteras intimasti, tuos optatos eventus post Deum nobis adscribas, et omnem gloriam qua te divina dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana velis Ecclesia pro indiviso semper habere, absque dubio recognoscens, quod deficientibus cæteris, ipsa tibi nunquam subtraxerit, sed suum semper impenderit auxilium et favorem. Receptis igitur et intellectis apicibus, quos per dilectum filium latorem præsentium regalis nobis sublimitas destinavit, hoc tibi duximus rescribendum, quod te plenitudine gratiæ nostræ securus, de qua nec debuisti nec debes aliquatenus dubitare, tuam secundum Deum exerceas potestatem, cum quo si corde puro recte

proce esseris, ipse in viam salutis et pacis dirigit gressus tuos. Dat. Later. VI id. Martii, Pontificatus nostri anno duodecimo ».

10. Quo etiam mense, sacramentum fidei ab Othone hinc verbis¹ conceptum pro Romana Ecclesia exhibitum est²: « In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Otho Quartus divina favente clementia Romanorum rex et semper Augustus. Recognoscentes ab eo nostræ promotionis donum misericorditer processisse, a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, ipsum ejusque vicarium, et sponsum ejus sanctam Ecclesiam disposuimus, et decrevimus magnifice honorare, ut qui nobis in præsentī temporale contulit regnum, in futuro quoque tribuat sempiternum. Proinde vobis, reverendissime pater et domine, summe Pontifex Innocenti, quem pro multis beneficiis nobis impensis sincerissimo veneramur affectu, vestrisque Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Romanæ omnem obedientiam, honorificentiam, et reverentiam semper simili corde ac devoto spiritu impendemus, quam prædecessores nostri reges et imperatores Catholicī vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil ex iis volentes dimiui, sed magis ageri, ut nostra devotio clarius enitescat. Illum igitur abolere volentes abusum, quem interdum quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dicuntur, in electionibus prælatorum concedimus et sancimus, ut electiones prælatorum libere ac canonicæ fiant, quatenus ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ, quem totum capitulum, vel major et sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil ei obstet de canonicis institutis. Appellationes autem in negotiis et causis Ecclesiasticis ad Apostolicam Sedem libere fiant, eorumque prosecutionem, sive processum nullus impedire presumat. Illum quoque dimittimus et refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium prælatorum, aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueverunt antecessores committere, pro motu propriæ voluntatis; omnia vero spiritualia vobis et aliis Ecclesiarum prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo recta distributione reddantur. Super eradicando autem hæreticæ pravitate errore auxilium dabimus et operam efficacem.

« Possessiones etiam, quas Romana Ecclesia recuperavit ab antecessoribus nostris, seu quibuslibet aliis ante detentas, liberas et quietas sibi dimittimus, et ipsam ad eas retinendas bona fide promittimus adjuvare. Quas vero nondum recuperavit, ad recuperandum pro viribus erimus adjuvatores, et quæcumque ad manus nostras devenient, sine difficultate ei restituere satagemus. Ad has pertinet tota terra, quæ est a Radicofano usque Ceperanum, marchia Anconitana, ducatus Spoletanus, terra comitissæ Mathildis, comitatus Brittonii, exarchatus Ravennæ, Pentapolis, cum

¹ Ep. CLXXXIX.

¹ Gil. lib. Ep. cxc. — ² Bull. Ms. a Bened. XI collect.

aliis adjacentibus terris, expressis in multis privilegijs imperatorum et regum, a tempore Ludovici, ut eas habeat Romana Ecclesia in perpetuum eum omni jurisdictione, districtu et honore suo: verumtamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesie ab Apostolica Sede vocali venerimus, de mandato summi Pontificis recipiemus procuraciones, sive fodrum ab illis. Adjutores etiam erimus ad retinendum et defendendum Ecclesie Romanæ, regnum Siciliae, ac cætera jura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam devotus filius et Catholicus princeps. Ut autem hæc omnia memorato sanctissimo patri nostro Innocentio sacrosanctæ Romanæ Ecclesie summo Pontifici, ejusque successoribus per nos et nostros successores Romani imperatores et reges observentur, firmaque et inconvulsa semper permaneant, præsens privilegium conscriptum majestatis nostræ aurea bulla jussimus communiri. Signum domini Othonis IV Romanorum regis invictissimi. Ego Conradus Spirensis episcopus, vice domini Siffridi Maguntini archiepiscopi et totius Germaniæ archicancellarii regalis aulæ cancellarius recognovi. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCCVM, Indictione XII, regnante domino Othone quarto Romanorum rege glorioso, anno regni ejus undecimo. Datum apud Spiram XI kal. April. »

12. Extat quoque in libro privilegiorum Romanæ Ecclesie, ubi simillimum proxime sequitur ab Othone datum tum temporis jusjurandum, quod in re tanti momenti prætereundum non censemus.

« Ego Otho, Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, tibi domino meo Innocentio papæ tuisque successoribus et Ecclesie Romanæ spondeo, polliceor, promitto et juro, quod omnes possessiones, honores, et jura Romanæ Ecclesie pro posse meo bona fide protegam et defendam; possessiones autem quas Ecclesia Romana recuperavit, quietas sibi dimittam, et ipsam ad eas retinendas bona fide juvabo. Quas autem nondum recuperavit, adjutor ero ad recuperandum et retinendum secundum posse meum; ero sine fraude defensor, et quæcumque ad manus meas deveniant sine difficultate restituere procurabo etc. » Recenset, ut in superioris sacramenti forma, terras, quæ ad ditionem Pontificiam spectent, ac pollicetur se ad continendam in fide et clientela Sedis Apostolicæ Siciliam, operam collocaturum, tum subdit: « Tibi etiam domino meo Innocentio papæ et successoribus tuis omnem obedientiam et honorificentiam exhibebo, quam devoti et Catholici imperatores consueverunt exhibere Sedi Apostolicæ: stabo etiam ad consilium et arbitrium tuum, de bonis consuetudinibus pro populo Romano servandis, et de negotio societatis Tusciæ ac Lombardiæ similiter etiam consilio tuo et mandato parebo; et si propter negotium meum oportuerit Ecclesiam Romanam incurrere guerram, subve-

niam ei, sicut necessitas postulaverit in expensis ». Hæc Otho; utrumque vero jusjurandum insertum etiam est publicis Actis¹ anno Christi MCLXXII, cum Rodolphi nuntius Romæ in sacro consistorio ipsius nomine rata omnia privilegia habuit ab aliis imperatoribus Romanæ Ecclesie concessa.

13. *Othonis iter Romanæ et coronatio, cujus ritus describuntur.* — Post hæc vero Otho, comparatis instructisque omnibus pro imperii corona obtinenda Italiam ingressus est, cujus iter Otho de Sancto-Blasio exactissime recenset, atque asserit primum ab eo Augustæ Viandelicorum imperii comitia celebrata, dein valle Tridentina duxisse exercitum, Bononiamque pervenisse, atque ibi cum Italis principibus habitis aliis comitis, Mediolanum perrexisse, ubi copias Italis sibi conjunctis auxerit. In quam sententiam ait Godefridus², Othonem magno cum apparatu Italiam hoc anno ingressum, Insubricque principibus sibi honoris gratia obviam euntibus, honorificentissime exceptum, urbes, oppida, atque infinitam ex vectigalibus terris ab Henrici imperatoris temporibus coactam pecuniam recepisse. Subdit Otho de Sancto-Blasio: « Pyrenæum (Apeninuum) transiens Tusciam applicuit, nuntios ad dominum Apostolicum, patriarcham Aquileiensem et episcopum Spirensium cancellarium suum Romam præmisit. Qui ex persona regis, compositione imperialis consecrationis cum Apostolico facta, ad regem regrediuntur, ipsamque cum universo exercitu ex parte domini Apostolici filiali affectu compositionem consecrationis intimantes, salutaverunt ».

14. Videmus quæ ipse de accessu suo, deque legatione quam mittebat ad Pontificem scripsit³.

« Reverendo in Christo domino et patri suo dilectissimo Innocentio sacrosanctæ Romanæ Ecclesie summo Pontifici, Otho Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, salutem in Domino, et totius filialis dilectionis plenitudinem.

« Cum nos omnem honorem nostrum, quem obtinendo Romanum imperium, licet cum multo labore et sudore post Deum vobis adscribimus, non immerito nobis de vobis est præsumendum, et in sanctitate vestra est confidendum, quod vos de omni prosperitate et salute nostra sub affectu paternæ dilectionis nobis congaudere debeatis. Significamus igitur vestræ sanctitati, quod nos juxta honorem nostrum, et imperii feliciter dispositis et ordinatis in Alemannia nostris negotiis, cum exercitu forti et glorioso montes magnos transivimus, et jam ad Paduam transmeavimus processum ad vos, ut recipiamus a manu vestra benedicta benedictionem et consecrationem diadematis imperialis ». Et infra: « Receptis denique nuntii vestris quos ad nos transmiseratis, videlicet Andrea subdiacono et clerico vestro, et Thu-

¹ Extat in lib. privit. Rom. — ² Godefr. in Annal. an. 1209. —

³ Libel. de neg. imp. Ep. CXCII.

rando fratre hospitalis Sancti-Joannis, auditis quoque omnibus iis, quæ ipsi nobis ex parte vestra prudenter et discrete proposuerunt, et iis plene intellectis, habito consilio principum et fidelium, nuntios nostros honestos, et solemnes latores præsentium dilectos fideles nostros, videlicet Conradum Spirensem episcopum, et regalis aulæ nostræ cancellarium Brixinensem episcopum, Joannem Cameracensem episcopum, et Henricum Mantuanum episcopum, et magistrum Henricum scholasticum S. Geronis in Colonia, Gunzilinum senescalcum nostrum, Canonem camerarium nostrum II... de Finalneche, viros utique providos et honestos, ad præsentiam vestræ sanctitatis duximus destinandos, verbum nostrum ad vos defendendum ipsis plenissime committentes, etc. Mandamus igitur vobis, et omni precum vos instantia (rogamus) ut vos iis omnibus fidem indubitam adhibeatis, quæ ipsi ex parte nostra vestræ proposuerint paternitati ».

15. Hactenus Otho, ad quem rescribens Innocentius benigne atque honorifice ejus oratores se exceperat ait ¹, ac Petrum Urbis præfectum et magistrum Ph. notarium suum se mittere, hortaturque fidem illis præstet, suaque imperia exequi non negligat.

« Illustri regi Othoni in Rom. imp. clecto.

« Quantum auxilii et favoris impendimus tibi, charissime fili, ad imperium obtinendum, totis pæne orbis agnoscit, et opera protestantur, quæ perhibent testimonium veritati, teste Veritate quæ dicit: Arbor ex fructu cognoscitur; id est, charitas ab effectu. Licet ergo ferventes et efficaces fuerimus ad tuum promovendum honorem, tam in principio quam in medio, longe tamen ferventiores et efficaciores esse desideramus in fine, ut ex omni parte cognoscas dilectionis affectum, quem ad tuam regalem personam habemus, pro certo sperantes, quod tu semper tantæ dilectionis memor existens grata nobis curabis vicissitudine respondere, cum etsi tua nobis devotio valde sit necessaria, nostra tamen dilectio multum sit tibi omni tempore opportuna. Recipimus igitur honorabilis tuæ sublimitatis nuntios honorifice ac benigne, quibus diligenter auditis, gratum solito more curavimus dare responsum. Ut autem intentionis nostræ propositum tibi plenius innotescat, mittimus ad tuam regalem præsentiam dilectos filios, nobilem virum Petrum Urbis præfectum, et magistrum Ph. notarium nostrum, quibus fidem adhibeas super iis, quæ tibi ex parte nostra duxerint proponenda, providens diligenter, ut consilium nostrum exequi non postponas ».

16. Cæterum etsi palam non exprimit quidnam ab eo exegerit, id tamen fuisse arbitramur fidei sacramentum, quod proxime subjicitur ²: « Otho Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus.

« Notum fieri volumus universis, præsentem paginam inluentibus, quod nos juramenta securitatis venerabilibus patribus nostris, Innocentio papæ et cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesie, et rerum ipsorum, et totius populi Romani in coronatione nostra illuc eundo, ibi stando, et inde redeundo, quæ principes, comites, barones, nobiles, et alii imperii fideles de mandato nostro, et in nostra fecerunt præsentia, rata habemus, et ea secundum quod in scripto distinctum, et bona fide utrinque est intellectum, nos observatos promittimus, et firmius et inviolabiliter faciemus observari. Datum in castris in monte Malo, IV non. Octobris, Indict. XIII ».

Sed ad Othonis de Sancto-Blasio narrationem redeamus: « Qui mox ad Urbem tendens, exercitum castrametari ante portas Urbis fecit: ipseque crastina die Dominica ante festum S. Michaelis, quod eo anno V kal. Octobris evenit (Godefridus ¹ id factum ait Dominica proxima a festo S. Michaelis III non. Octobris; Parisius IV non. Octobris. Verum Fossænovæ Chronicon infra reddendum V kal. Octob. obtigisse statuit) a D. papa Innocentio, et a Romanis honorifice suscipitur, datoque sacramento coram Ecclesie se justum judicem, ac viduarum et orphanorum tutorem, necnon Ecclesiarum, et præcipue patrimonii S. Petri defensorem pro posse existere, ab Apostolico consecratus coronatur, imperatorisque et Augusti nomen, nonagesimus sextus ab Augusto, (ponitur ab aliis nonagesimus quartus), sortitur. Coronationem igitur desideratam adeptus cum magno tripudio ab Urbe recedens, in partes Tusciæ divertit ». Hactenus Otho de S. Blasio, bisque finem scribendi facit.

17. Cæterum de Othone imperii corona hoc anno redimito, agunt etiam Richardus notarius ², ³ Robertus de Monte, ⁴ Albertus Stadensis, ⁵ Conradus Urspergensis, ⁶ Godefridus ⁷ Fragmenti historici incertus auctor, ⁸ Matthæus Parisius, ⁹ et ut alios brevitate gratia omittamus, Fossænovæ Chronici scriptor, quem maxime, utpote qui ea tempestate in Latio agebat, audire operæpretium est: « Adveniente tempore æstatis, post Ascensionem dominus papa Innocentius ivit Viterbium aliquando visitans vicinas terras, tum Viterbium revertebatur, et tandiu ibi stetit quousque advenit Oddo rex cum magno et inusitato exercitu; dominus papa pro sua voluntate cum Oddone rege multa locutus, reversus est Romanam, et rex Oddo post eum cum exercitu (V) kal. Octobris; dominus papa in Ecclesia Sancti-Petri honorifice coronavit dictum Oddonem imperialis corona; celebrato sacrificio coronationis, dominus papa volens reverti Romanam, non poterat propter innumerabiles armatos equites Theutonicos, qui manebant extra januas Sancti-Petri, usque in portam Romæ pontis

¹ Godef. in Annal. an. 1209. — ² Rich. de S. Ger. in Chron. — ³ Rich. de Monte Append. ad Geogr. — ⁴ Stat. in Chron. — ⁵ Ursperg. hist. — ⁶ Godef. in Annal. — ⁷ Par. Hist. Angl. hoc anno. — ⁸ Duglos. Hist. Pol. l. vi — ⁹ Fossæ nov. Chr. an. 1209.

¹ Ep. cxcl. — ² Ep. cxclii.

Sancti-Petri. Oddo coronatus imperator vestitus imperialibus vestimentis sacratís, mitratus et coronatus ivit cum domino papa usque ad portam Romæ, et dominus papa ibi eum benedixit, et licentia vit, et rogavit eum, ut alio die adveniente recederet a territorio Romano, quod ipse minime fecit, sed deficiente Romano fodro, et adveniente in castris panis et vini inopia, volens nolens recessit a Roma ». Cum nunc primo de consecratione imperatoris egerimus, gratum lectori fore arbitramur, si ritum qui observari solet ex veteribus monumentis in medium adduxerimus. In Vaticano igitur libro censum, qui sub hæc tempora conscriptus fuit, hæc produntur : « Incipit ordo Romanus ad benedicendum imperatorem quando coronam accipit.

18. « In nomine Christi promitto, spondeo, atque polliceor ego N. imperator coram Deo et beato Petro, me protectorem ac defensorem esse, etc. Deline orationem primam debet (dabit) Albanen. episcopus ante portam argenteam Basilicæ beati Petri :

« Deus in cujus manu corda sunt regum, inclina ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ tuæ, et imperatori nostro N. famulo tuo regimen tuæ appone sapientiæ, ut haustis de tuo fonte consiliis, et tibi placeat, et super omnia regna præcellat. Per, etc.

« Orationem vero secundam debet (dabit) episcop. Portuen. inter Ecclesiam beati Petri in medio rotæ.

« Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, gubernator imperii, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui patriarchæ nostri Abrahamæ præelegisti regem sæculis futurum, tu præsentem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem omnium sanctorum tuorum uberi benedictione locupleta, et in solium regni firma stabilitate connecte, visita eum, sicut Moysen in mari rubro, Jesum Nave in prælio, Gedeonem in agro, Samuelem in templo, et illum cum benedictione siderea, et sapientiæ tuæ ratione perfunde, quam beatus David in Psalterio, Salomon filius ejus te renuntiante percepit a cælo, sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis potentia, in protectione clypeus sempiternus : presta ut gentes illi teneant fidem, proceres sui habeant pacem, diligant charitatem, abstineant se a cupiditate, loquantur justitiam, custodiant veritatem, et ita populus ille pullulet cælitus benedictione æternitatis, ut semper maneant tripudiantes in pace victores ; quod ipse prestare dignetur.

19. « Deinde vadit ante confessionem beati Petri Apostoli, et prosternit se proum in terram, et archidiaconus faciat litaniam, qua finita, episcopus Ostiensis ungat ei de oleo exorcizato brachium dexterum et inter scapulas, et dicat hanc orationem :

« Domine Deus omnipotens, cujus est omnis potestas et dignitas, te supplici oratione seu devo-

tionem atque humillima prece deposcimus, ut huic famulo tuo prosperum imperatoricæ dignitatis concedas effectum, ut in tua dispositione constituto ad regendam Ecclesiam tuam sanctam nihil ei præsentia officiant, futuraque non obstant, sed inspirante spiritu tuo dono, populum tibi subditum æquo justitiæ libramine regere valeat, et in omnibus operibus suis te semper timeat, tibi jugiter placere contendat. Per unitatem ejusdem, etc. Sequitur hæc oratio : Deus, Dei Filius, Jesus Christus Dominus noster, qui a Patre oleo exultationis unctus est præ participibus suis, ipse per presentem sacra unctionis effusionem Spiritus Paraclitus super caput tuum infundat benedictionem ; eandem usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili dono invisibilitate percipere, et temporalis regno justis miserationibus executi, æternaliter conregnare merearis, qui solus sine peccato vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, etc. Demum vero Pontifex Romanus sursum altare imponit ei diademam, ea dicens : Accipe signum gloriæ in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut spreto antiquo hoste, spreisque contagiis viliorum omnium sic judicium et justitiam diligas, et ita misericorditer vivas, ut ab ipso Domino nostro Jesu Christo in consortio sanctorum æterni regni coronam percipias, qui cum Patre, et Spiritu sancto, etc. »

20. *Ejus post acceptum diadema perfidia.* — Delibutus imperiali unctione Otho cum Roma discessisset, in Pontificis congressum et colloquium venire postulavit ; verum Innocentius insidiarum metu, jam enim non leviter animi exulcerari coeperant, pluribus de causis recusavit, cum id per interuentios præstari posset ; hoc enim date ultro citroque litteræ ostendunt ¹. Cæterum Innocentii Epistola data est Laterani V id. Octob. Pontificatus anno xii, omniumque postrema est, quæ in sæpe laudato libello Vaticano continetur. Addit Robertus de Monte ² nonnullos ex cardinalibus ac senatoribus pro viribus obstitisse, ne Otho regis insignibus decoraretur, proptereaque triduo bellum in Urbe commissum. De pugna etiam inter cives Germanosque, quamvis de trium dierum spatio taceant, agunt quoque Richardus ³, Conradus Urspergensis abbas ⁴, et Rigordus ⁵, qui in illa pugna Germanos multos occidisse tradit, tum Jordanus, qui has discordiæ causas affert : « Propter hoc (nimium præstitum ab Othone Pontifici defendendorum S. Petri adversus quoscumque jurium sacramentum) et propter expensas quas ab imperatore Romani petebant orta discordia Romani cum eo conflixerunt, multique de Theutonicis occisi sunt. Imperator quoque cum de damnis resarciendis ageretur dicebat se ac equos amisisse ». Pergit Fossænovæ Chronici auctor : « Ab ipso tempore

¹ Cit. lib. Ep. cxxv, cxcv. — ² Rob. de Monte Append. ad hunc ann. — ³ Rich. de S. Ger. in Chron. — ⁴ Ursperg. ubi sup. — ⁵ Rig. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg. 1210.

Oddo imperator perjurando cœpit habere irrita et vacua omnia præcepta domini papæ, et infestare et minuire omnia jura Ecclesiæ: sed quia Dei judicio exercitus ejus fame consequente decresebat quotidie, ferocitatem animi sui non poterat perficere: unde dominus papa cœpit eum monere per archiepiscopum Pisanum et alios episcopos et abbates, ut recederet ab iniquitate et infestatione Ecclesiæ, quod facere contempsit, et recognosceret Deum, et viveret secundum legem Dei omnipotentis, et rationem et justitiam, et obedientiam Ecclesiæ observaret, et perficeret quæ jurejurando promiserat: omnia vilipendens facere recusavit. Tandem dominus papa eum excommunicavit. Per Lombardiam, et per Tusciam Oddo dictus imperator hycemavit, etc. »

His consentit Urspergensis, qui scribit Otho-nem exercitum primum dissolvissse atque Italiae possessionem iniisse, Mediolanensibus imperii ornamenta commendata reliquisse, eoque facto eorum gratiam sibi conciliasse: deinde refectis copiis regressum in Hetruriam et Marchiam contra fidei sacramentum datum Pontifici terras Ecclesiasticæ ditionis invasisse, præterea violato jurejurando de jungenda cum Philippo Galliarum ac Friderico Siciliae regibus pace, ne Ecclesia bello civili laceraretur, Apuliam ingressum, plures Siciliae regis urbes suæ potestati subjecisse, Capuam subegisse, atque in urbis palatio Sedem fixisse, cumque crebris oratoribus rogatus ab Innocentio, ut cœptis absteret, fidemque servaret, monita Apostolica repudiasset, ut contumacem anathemate defixum fuisse. Verum de ejus in Campaniam ingressu, deque anathemate in illum fulminato, auno sequenti referemus. Atque hanc ingratus princeps bene merito de se Pontifici gratiam reposit, qui hoc ipso anno ad Innocentium scribens, sic illum compellarat¹: « Scire vos volumus certissime, quod optatos eventus nostros post Deum vobis adscribimus, et omnem gloriam, qua divina nos dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana Ecclesia habere semper cupimus pro indiviso, etc. » Quod aliis etiam litteris suis sæpe, ut vidimus, professus est.

21. *Bellum sacrum in Galliis adversus hæreticos.* — Cum hæretici in Galliis grassarentur, Pontifex illos opera cruce signatorum, quos anno superiori conscriptos vidimus, omnino delendos curavit. Eorum præcipui duces erant²: archiepiscopus Senonensis, episcopus Eduensis, episcopus Claromontensis, episcopus Nivernensis, dux Burgundiae, Odo comes Nivernensis, comes Sancti-Pauli, comes Montis-Fortis, comes Barrensis, Guichardus de Bello-Loeo, Willelmus et Rupibus seneschalcus Andegaviae, etc. Imminebant jam Francie cruce insigniti hæreticos ferro deleturi, quos viri religiosi verbo divino convertere non poterant, quibus Raymondus Tolosanus comes obviam pro-

gressus, in omnibus se Ecclesiæ pariturnum præ se fert: securitatis ergo castra tradit, filium in obsidem, vel sese offert, atque ita iis conciliatis cruce signatis conjungitur, unaque contra nepotem Biterrarum vicecomitem pergit. Confluxerat eo omnium vitiorum sentina, nec adductus eorum criminibus styllum fœdare libet. Percepto illi impendentis belli rumore, se ad excipiendos arcendosque cruce signatos comparabant, cum Deus significare iis hoc miraculo voluit frustra impios sese contra hostes munire, cum ex alto Deus ipse vindictam atque iras effudit: « Egrediebatur¹ die quodam canonicus quidam Biterrensis de Ecclesia majori, celebrata missa; audiens autem tumultum laborantium in fossatis civitatis, interrogavit quid hoc esset, responderunt qui aderant: Tumultus est laborantium ad fossata, quia munimus civitatem contra Francigenas qui adveniunt: jam enim immincebat adventus peregrinorum, et dum ita loquerentur, apparuit quidam senex venerandæ ætatis, qui dixit eis: Vos contra peregrinos civitatem istam munitis, sed quis desuper poterit vos munire? per hoc innotuit quod Dominus de cælo debellaturus esset eos; quo audito illi vehementer moti sunt et permoti: cumque vellent in senem insurgere, subito disparuit et nusquam potuit inveniri ».

22. Jam ad Biterras castra cruce signati defixerant, atque Regiandum urbis episcopum præmiserant, ut cives Catholici hæreticos, quos ipse in scriptum redegerat, cruce signatis puniendos traderent, vel si id non possent, ex impia urbe discederent, ne pari cum sceleratis pœna involverentur; idque iis negantibus, cum nonnulli Biterrenses audacissimi nostros sagittis appeterent, gregarius miles ignorantis ducibus in muros impetum imprimit, assultu superat, expugnat urbem, nulloque ætatis discrimine, ferro in omnes sævit flammisque injectis miseram civitatem delevit. Refert Cæsarius² capta urbe agnovisse cruce signatos, Catholicos hæreticis esse permixtos, atque ambientibus quid agerent, ne Catholici trucidarentur, vel hæretici se Catholicos fingerent, respondisse Arnoldum abb. Cisterciensem: Cædite, novit Dominus qui sunt ejus; atque ita militem passim in omnes grassatum, quæ sententia ex nimio in hæreticos prolata odio crudelis et parum prudens extitit: « Fuit autem capta civitas sæpe dicta in festo S. Mariæ Magdalene. O justissima diviniæ dispensationis mensura! sicut in principio hujus libri diximus, dicebant hæretici B. Mariam Magdalenam fuisse Christi concubinam, præterea in Ecclesia ipsius, quæ erat in civitate, sicut supra tetigimus, cives Biterrenses dominum suum occiderant, episcopo suo dentes confregerant. Merito igitur in illius festivitate capti sunt et destructi, de qua contumeliosa tot dixerant, ejus etiam Ecclesiam sanguine domini sui, vicecomitis videli-

¹ Cpt. libel. Val. Ep. CLXXXVIII. — ² Pet. Vall. Hist. Albig. c. 11.

¹ Pet. Vall. Hist. Albig. c. 16. — ² Cas. l. v. c. 21.

cel, neenon episcopi fœdaverant canes impudentissimi; in eadem etiam Ecclesia in qua, ut saepe dictum est, dominum suum occiderant cives Biterrenses, ipsa die captiois civitatis fuerunt usque ad septem millia de ipsis Biterrensibus interfecti. Notabiliter est notandum quod sicut civitas Jerusalem XII anno a passione Domini nostri a Tito et Vespasiano fuit destructa, ita civitas Biterrensis XII anno ab interfectione domini sui per Francigenas est vastata. Hoc quoque non est omitendum quod sæpedita civitas multoties devastata fuerit ob causam superius memoratam semper in die festi S. Mariæ Magdalene, in cuius Ecclesia tantum scelus perpetratum fuerat, dignam recepit secleris ultionem ».

23. Deletis Biterris, movent adversus Carcassonam crucesignati, quo vicecomes conlata snorum manu sese incluserat. Primum illius suburbium facto impetu episcopis, abbatibus et clero hymnum: *Veni, S. Spiritus*, canentibus, captum. Ad alterius expugnationem accincti primum ob lapidum ab hostibus effusam grandinem repulsi, ubi milite crucesignato in fossa fracto crure derelicto, Montfortius strenuum virtutis exemplum præbuit: insigni enim vite discrimine altero stipatus in fossatum sese injectit, jacentem militem liberaturus: suffosso postea muro arctiori obsidione pressa Carcassona, ubi illud memoria celebrandum evenit: « Contingebat in illa obsidione quoddam quod non præmitendum, sed pro maximo miraculo est habendum. Dicebatur quod in exercitu erant homines usque ad quinquaginta millia, hostes autem nostri omnia in circuitu civitatis molendina destruxerant, ita quod non poterant nostri panem habere, nisi de paucis castris circumjacentibus, et tamen in tanta abundantia erat ibi panis, quod modicissimo pretio vendebatur, inde et dicebant hæretici quod Cisterciensis magus erat, demonesque adduxerat in specie hominum, quia videbatur eis, quod nostri non comedebant ». Ut vero nostri abundabant commeatu, contra obsessi rerum penuria adacti deditonem iis legibus fecere, ut nudi exirent, salvis membris ac libertate; vicecomes vero in vinculis teneretur. Eam Carcassonensibus calamitatem olim Berengarius urbis episcopus prædixerat: « Tunc adimpletum est quod dictum fuerat per venerabile virum Berengarium, qui fuerat episcopus Carcassonæ. Hic cum quadam die in civitate sua prædicaret, civibusque sicut solitus erat hæresim improperaret, noluerunt eum audire; quibus ille: Vos me audire non vultis, credite mihi, ego tantum mugitum emitam contra vos, quod a remotis mundi partibus venient, qui destruent villam istam. Certissime autem sciatis quod si ferrei et altissimi essent muri civitatis istius, non possetis vos defendere, quin pro vestra incredulitate et malitia condignam recipiatis a iustissimo iudice ultionem. Propter hæc et his similia, quæ eis vir sanctissimus intonabat, quodam tempore expulerunt eum dicti

cives de civitate, inhibendo præconis voce districtissime et sub pœna gravissimæ ultionis, ne quis in emendo vel vendendo sibi vel suis auderet in aliquo communicare ».

24. *Montfortius, debellatis urbibus, princeps præficitur, cui Innocentius conciliat Narbonæ dominium.* — Coactum postea Concilium est prælatorum ac virorum nobilium de prædicande terre armis crucesignatorum parte et comparande principe, omniumque suffragia in Montfortium cedere: quod cum ille recusaret, seque indignum diceret, Cisterciensis abbas legatus Apostolicus atque Oddo Burgundiæ dux in genna provoluti, infimis precibus, ut eam admitteret dignitatem postulavere, eoque adhuc reluctante, legatus Apostolica auctoritate usus, « præcepit ei », ut ait auctor, « districtissime in virtute obedientiæ, ut faceret quod petebant. Suscepit igitur terre gubernaculum vir præfatus ad laudem Dei et honorem Ecclesiæ, et depressionem hæreticæ pravitatis ». Subnectit non vulgare divinæ providentiæ signum, quo ad eam præfecturam cælitus evocabatur: « Redibat quadam die venerabilis abbas Vallium-Sarnay, Guido nomine, supradictus, qui negotium fidei contra hæreticos in quantum poterat promovebat, a duce Burgundiæ ipsius ducis litteras habens secum continentes, quod dux rogabat comitem Montisfortis, ut cum ipso se accingeret ad militiam Jesu Christi contra hæreticos, ingentia dona offerens, si in hoc acquiescere vellet ei. Contigit autem, ut dictus abbas veniens a duce dictum comitem inveniret in Ecclesia ejusdem castri ipsius comitis, quod dicitur Rupis-Fortis, quibusdam negotiis occupatum: cumque abbas vocasset illum in partem, ducis litteras ostensurus, transiens idem comes per cancellum Ecclesiæ, librum psalterii, quem super formulam invenit, apprehendens, divino nutu ex industria aperuit, digitum suum super primam lineam tenens, dixit abbati: Exponite mihi scripturam istam; Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum; quod divina dispositione provisum, rei exitus manifestissime comprobavit, etc. »

25. Præfectus ergo Montfortius excindendæ earum regionum hæresi, licet exercitu crucesignato ex parte dissoluto, munus non impigre aggressus, plures hæreticorum urbes qua vi, qua deditione cepit. Obtenta porro urbe, cui Castro nomen, insigne miraculum obtigit: duobus enim hæreticis, quorum alter pervicax, alter pœnitens erat, sed de cuius conversione an facta esset dubitabatur, flammis injectis, obstinato statim exusto, alter illæsus ex flammis emerit: « Presentati² fuerunt duo hæretici ipsi comiti, alter autem eorum perfectus erat in secta hæreseos: alter vero erat quasi novitius et discipulus alterius, habito

¹ Cæs. l. v. c. 17. — ² Ibid. c. 11.

comes consilio voluit, ut ambo incenderentur : alter vero illorum hæreticorum, ille videlicet, qui erat discipulus alterius, tactus dolore cordis intrinsecus cœpit converti, promisitque quod libenter abjureret hæresim, sanctæque Romanæ Ecclesiæ per omnia obediret. Quo audito facta est grandis altercatio inter nostros : quidam enim dicebant, quod ex quo ille paratus erat ea quæ diximus adimplere, non debebat morte condemnari. Alii e contrario asserebant illum esse reum mortis, tum quia manifestum erat ipsum fuisse hæreticum, tum quia putabatur, quod ea quæ dicebat, potius timore imminentiæ mortis promitteret, quam amore Christianæ religionis observandæ. Quid plura ? acquievit comes quod comburereetur hac intentione, quod si nunc converteretur, ignis esset ei pro expiatione peccatorum, si vero fide loqueretur, reciperet pro perfidia talionem. Ligati sunt ergo ambo stricte duris vinculis et fortissimis per crura, ventrem et collum, manibus etiam post terga revinctis. Quo facto inquiritur ab illo, in qua fide vellet mori, qui ait : Abjuro pravitate hæreticam, in fide sanctæ Romanæ Ecclesiæ volo mori, orans ut mihi sit pro purgatorio ignis iste. Accensus est igitur ignis circa stipitem copiosus, illo autem qui perfectus erat in hæresi in momento combusto, aller statim contractis vinculis fortissimis, ita sanus exivit ab igne, quod nulla apparuit in eo combustionis nota, nisi quod summitates digitorum aliquantulum sunt adustæ ». Non multo post Albia, Lambets, aliaque loca in Montfortii (quamvis a Burgundiæ duce, aliisque pæne omnibus esset derelictus) potestatem venerunt, dumque Püssanum ditionis comitis Fuxensis obsideret accedente Fuxensi, pollicenteque in omnibus Ecclesiæ pariturum, obsidionem solvit Montfortius.

26. Interea Petrus Aragonum rex ¹, ad cujus supremum dominium spectabat Carcassona, ferens iniquius eam urbem Montfortio traditam, fidei sacramentum apud Montem-Pessulanum ipsi delatum ab illo accipere noluit : eam enim urbem solus obtinere ambiebat, infestusque Montfortio clam nobiles vicecomitatus Biterrensis et Carcassonensis, qui nondum sese dediderant, monuit, strenue resisterent Montfortio, ipsis auxilium non defuturum : nec modo infestus comiti Aragonius, verum plures indigenæ Fuxensis alique ab ipso descivere ; inter quos Giraldus de Papios ² qui castrum Podio Soriguet capto quinquaginta milites Montfortii in fossam turris demisit, atque in eos stipulam, ignem, lapidesque, dum extincti putarentur, projeci jussit ; sed divino miraculo post triduum a Montfortio illi cæsi jejuniæ extracti fuere. Nec dissimile prope arcem, cui Cabareti nomen erat, contigit : percussus enim miles in pectore, ubi affixum crucis signum gestabat, sagitta a ballista collibrata putantibus omnibus extinctum, sagitta non modo ipso sed nec veste læsa

non aliter quam saxo percusso licet inermis esset resiliit.

Hoc anno Raymundus Tolosanus comes Romanam petiit, ut a Pontifice sibi ea castra restitui obtineret, quæ cautionis ergo antea legato Apostolico tradidisset ; at Innocentius verbis asperioribus excepto de morte Petri de Castronovo legati, et crimine hæreseos purgationem indixit, vicesque suas episcopo Regiensi ac magistro Theodosio imposuit. Tum vero magistro Milone prelatorum Concilium Avenionem convocante, percussis anathemate expositique invasoribus Tolosani ob non ejectos excisosque hæreticos, ut cruce signati erant polliciti, Raymundoque intentatum anathema, si itineribus census imponere tentaret. Hæc atque alia superiora Vallisarnensis.

27. Dum cruce insigniti Franci plura egregia facinora ad divinam amplificandam gloriam præfecto sibi Montfortio gererent, eo læto nuntio ingenti voluptate delibutus Pontifex, ut Aymericum Narbonæ dominum, civesque illis conciliaret, atque ad eadem studia pelliceret, has litteras zelo sacro ardentes pietateque multa conspersas exaravit ³, nonnullaque præfatus, amplissimamque criminum veniam pollicitus animos his verbis addidit : « Expergiscimini, boni filii, et ad palmam hujus gloriosi certaminis festinate, piaque pœnitentia ducti, quantam fœcundis ejus principiis neglexeritis interesse, felicissimo fini vestram studentis et operam et præsentiam exhibere. Quia cum Evangelicus tributor illis aequaliter retribuere, qui novissime venerunt in vineam, et qui primo, licet ii qui cœperunt forsan amplius laborarint, præcedentibus tamen atque sequentibus par merces pro pari devotione reddetur. Dat. Later. id. Novemb. Pontificatus nostri anno xii ». Habes, lector, Innocentii litteras ⁴ proximo sequenti anno ad eundem Simonem in hanc sententiam datas, atque in hunc modum inscriptas : « Nobili viro Simoni de Montforti, comiti Leicestræ, vicecomiti Biterrensi et Carcassonensi ». Porro, quæ ex Petro Vallis, in medio postimus, maxime ex iis confirmantur, quæ in S. Guillelmi Gestis ejus temporis anonymus auctor scriptis mandavit, dum superiori anno recitatis hæc adjunxit : « At nec sic tamen putandus est sacræ militiæ non interfuisse, (post obitum scilicet qui hoc anno contigit) : cum enim in Domini exercitu abbas Cisterciensis dux et præceptor esset constitutus (his similia de abbate Cistercii Bernardus affert, alique tradunt ⁵, is vero erat Arnoldus Apostolicæ Sedis legatus, creatus postea Narbonensis archiepiscopus ⁶, ad quem extant Innocentii littere proximo anno datas) sub cujus ille magisterio in habitu monastico diu Christo militaverat, quoniam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit ? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spi-

¹ Cas. l. v. c. 26 — ² Ibid. c. 27.

³ Extra post Hist. Albig. Petr. Vallis. — ⁴ Innoc. l. xiii. Ep. lxxvii. — ⁵ Cas. l. v. c. 24. — ⁶ Ibid.

ritu, nam visi sunt multis militiae caelestis exercitus, praecedente crucis signo, quo etiam illi signati erant; hinc illa insignis victoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellarunt ». Quod ad sanctissimi praesulis obitum attinet, eodem anno accidisse ex hoc manifeste apparet, cum superiori anno cruce insignitis nomen adscripserit, antequam exercitus Catholicus manum cum haereticis consereret; defunctus est IV idus Januarii, ut auctor testatur : ex quibus corrigendus videtur Bernardus, qui an. MCCV defunctum affirmat.

28. *Almarici haeresis orta et damnata.* — Vidcamus jam, quid de nova haeresi ab inferis emergente, sed protinus ab Innocentio Romano Pontifice, Christianissimi regis opera repressa, Rigordus Caesaris, et Jordanus prodant, quorum primus de studiis quae Parisiis florebant nonnulla praefatus subdit ¹, Almaricum quemdam Carnotensem egregie philosophicis artibus excultum, sed qui suae sententiae pertinacissime addictus esse consueverat, ad Theologiam se contulisse; ac docere coepisse inter caeteros fidei articulos quemlibet credere teneri se esse membrum Christi : qui error cum ab aliis confutaretur, ad summum Pontificem delata causa jussum, ut publice illum damnaret, ex quo tantum concepit dolorem, ut pudori diu suppresso non poterit. Ecclesiastico tamen ritu illius corpus elatum fuisse; additque nonnullos ejus doctrina infectos pejora docuisse : « Post mortem ejus surrexerunt quidam venenosa ejus doctrina infecti, qui eo subtilius plus quam oportet sapere sapientes ad exsufflandum Christum et ad evacuanda novi Testamenti sacramenta, novos et inauditos errores et inventiones diabolicas

confluxerunt. Inter alios eorum errores impudenter astruere nitebantur, quod potestas Patris duravit quamdiu vixit lex Mosaica. Et quia scriptum est : Novis supervenientibus abjicerent vetera, postquam Christus venit, aboleverunt omnia Testamenti veteris sacramenta et vixit nova lex usque ad illud tempus. In hoc ergo tempore dicebant Testamenti Novi sacramenta finem habere, et tempus sancti Spiritus inceperit, quo dicebant Confessionem, Baptismum, Eucharistiam, et alia, sine quibus salus haberi non potest, locum de caetero non habere, sed nunquamtemque tantum per gratiam Spiritus sancti interius sine actu aliquo exteriori inspiratam salvari posse : charitatis virtutem sic ampliabant, ut id quod alias peccatum esset, si in virtute fieret charitatis, dicerent jam non esse peccatum. Unde et stupra et adulteria et alias corporis voluptates in charitatis nomine committebant. Mulieribus cum quibus peccabant, et simplicibus quos decipiebant impunitate peccati promittentes, Dominum tantummodo bonum et non justum praedicantes ». Subjicit Parisiensem episcopum eo rumore orto Guarinum quemdam submisisse; qui cum se eorum doctrinam sequacem fingeret, omnes errores patefecit, ac mox auctores coniectos in vincula, ac sententia Philippi Franco-rum regis flammis injectos; tum Concilio celebrato (1), Almaricum licet extinctum, ut haeresiarcham percussum anathemate, ejus ossa refossa atque cineres in ventum sparsos fuisse.

Eadem tradit Caesarius hujus temporis scriptor, qui plures ab impiis hominibus confictas haereses breviter indicat : « Dicebant non aliter esse corpus Christi in pane altaris, quam in alio pane, et in qualibet re, sicque Deum locutum fuisse in

¹ Rigor. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg.

¹ Ges. l. v. c. 22.

(1) Uno verbo expedit hic Raynaldus Concilium Parisiense, de quo paulo fusius disserere juvat. Hoc anno a Rigordo consignatur, qui tamen una narrationis serie refert ea quae de Almarico ejusque haeresi detecta ac damnata per plures annos confugerant. Quare non satis constat, utrum haec omnia ad unum eundemque annum pertineant, vel potius in plures distribuenda sint. Quod si admiserimus, uti reipsa admittendum censemus, incertum erit, utrum Concilium Parisiense hinc vel potius sequenti anno tribuendum sit : cum praesertim anno sequenti 1210 ab Autissiodorensi in Canonico adserbatur. In eo vero interdicitam fuisse lectionem librorum Aristotelis, coevis omnes historici produnt. Quinam vero libri Aristotelis veluti fuerint, ambigitur, cum alii metaphysicum Aristotelis interdicitam asserant, quibus fides adstrit Rigordus ; alii cum Autissiodorensi et Casario censura notatos libros Aristotelis *naturales*, seu de naturali philosophia tradant. Rursum alii vetitos fuisse libros illos ; alii vero ad triennium tantummodo suspensos affirmant. Sed Aristotelis libros tum physicis, tum metaphysicos interdictos fuisse nulla penitus exploratum est, cum Robertus Apostolicus Sedis legatus anno 1215 velutur legi libros Aristotelis de *Metaphysica*, et de naturali philosophia, qua in re praec oculis habuisse legatum arbitror damnationem hinc in Concilio Parisiensi latam. Sententiam vero illam ad triennium tantummodo datam censeo, id enim Caesarius, et Autissiodorensis coevis scriptores asserunt, neque Rigordus igitur, quaevius durationem sententiae illius non exprimit.

Post haec scripta legendus occurrit vetustus auctor Chronici Turonensis, desinens in annum 1227, quo et floruisse arbitror. Ille vero scriptor Parisiense Concilium in annum 1210 confert, et lectionem librorum Aristotelis triennio vetitam asserit. Martenius tandem in Anecdotis tom. IV, ex vetusto Codice vulgavit capita pravorum dogmatum, quae haeretici illi in eo Concilio damnati sustinebant, ac demum profert sententiam damnationis a Petro Parisiensi episcopo, et ab *ab altis episcopis Parisius congregatis* lata, qua Almarici cadaver exhumandum, et comburendum decernerit ; sectatores vero ejus superstitis illi supplicio, alii vero carceri adjudicantur. Id vero die XI kal. Novembris executioni mandatum fuisse ibidem legitur. Ex quo eruo Concilium illud Octobri mense convenisse. Additur in ea sententia : « Quaternaria magistri David de Dinant infra Natale episcopo Parisiensi afferantur, et comburantur ; nec libri Aristotelis de naturali philosophia, nec commentaria legantur Parisius publice, vel secreto... De libris theologice scriptis in Romano (id est, vernaculo) praecipimus, quod episcopi diocesis tradantur, et *Credo in Deum* et *Pater noster* in Romano pariter, praeter *Vidas sanctorum* ». Quibus verbis intelligimus libros Aristotelis, non quidem legi, sed explicari in scholis Parisiensibus publicis vel privatis vetitum fuisse. Alioqui cum exceptoria ratio non potest, cur id Parisiis tantummodo, et non potius per totam provinciam prohiberetur. Sed cum scholia illae *magores* Parisius tantummodo haberentur, ideo urbi tantummodo providendum erat. Discimus pariter censuram illam non libros tantummodo Aristotelis, sed et Commentarios ferre ; quod de Commentariis Averrois accipiendum censeo, illos enim etate sua non in Latinum jam versus S. Thomas horum temporum vicibus laudat. Annuad-vertendum est insuper libros sacros vernaculo redditos nunc primum vetari coepisse.

In Bullario Ord. Prae. tom. I, pag. 33, extat Bulla Gregorii IX, data an. 1231, die 25 Aprilis, qua priori Fratrum Praedicatorum facultatem largitur absolvendi magistros et scholares Parisiensis aetatis in hoc Parisiensi Concilio et ab R. Roberto *bonae memoriae* Cf. S. Stephani in Monte Celio presb. cardin. in legentes *libros naturalium* Aristotelis.

Ovidio, sicut in Augustino: negabant resurrectionem corporum, dicentes nihil esse paradikum, neque infernum, sed qui haberet cognitionem Dei in se, quam ipsi habebant, habere in se paradikum: qui vero mortale peccatum, haberet infernum in se, sicut dentem putridum in ore. Altaria sanctis statui, et sacras imagines thurificari, idololatriam esse dicebant; eos, qui ossa martyrum deosculabantur, subsannabant, maximam etiam blasphemiam ausi sunt dicere in Spiritum sanctum, a quo omnis munditia est et sanctitas: si aliquis est in Spiritu sancto, aiebant, et faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluat, non est ei peccatum, quia ille spiritus, qui est Deus, omnino separatus a carne non potest peccare, et homo, qui nihil est, non potest peccare, quamdiu ille spiritus, qui est Deus, est in eo. Ille operatur omnia in omnibus, unde concedebant, quod unusquisque eorum esset Christus, et Spiritus sanctus, impletumque est in eis quod dicitur in Evangelio: Surgent pseudo Christi et pseudo-prophetae, etc. » haec Caesarius. En pessimae pestilentissimaeque lacunae, unde perditissimi novatores impia dogmata hausere. Sed ad Rigordum revertamur, qui id non praetermittendum historiae adjicit, allatos fuisse Parisios quosdam libros pluribus haeresibus inquinatos, cumque philosophiae furore disseminarentur errores, Patrum sententia vetitos fuisse.

29. *Anathema in regem Angliae.* — Nec in Galliis modo, verum in Anglia religionis causam in grave discrimen adductam enarrat Parisius, cum regno jam biennio interdicto percusso, atque Joannem tyrannidem exercentem, Innocentius ex cardinalium consilio regem anathemate percussit, ac Londoniensi, Helgeni, et Wigornienſi episcopis provinciam imposuit, ut sententiam promulgarent. Sed ii metu correpti Apostolica imperia detrectarunt, rumore tamen sparso id solum musitabatur in circulis cumque Gaufridus archidiaconus regis

clericus eam profulisset sententiam, sacerdoti salva conscientia in regis familia atque obsequio perstare non licere, nec facultate petita abscessisset, adeo in eum Joannes excauduit, ut vinculis constructum plumbeo legmine operiri jussisset, ac molis gravitate et victus penuria faliscere coegerit. Addit auctor Alexandrum quendam caementarium improbissimum adulatorum ad regis aucupandam gratiam docuisse, mala quae in populum spargebantur non ob interdictum, sed ob plebis scelera a Deo immissa, nec Romanorum Pontificem fulminare in Angliae regem anathema potuisse: at Innocentium assentatorem illum sacerdotiis omnibus exuisse aliisque censuris afflixisse, unde in maximam penuriam reductus, traducusque per omnium ora victum emendicare coactus est.

30. *Friderici nuptiae cum regis Aragoniae sorore.* — Addendum de Hispanicis simul et Italicis rebus ex Joanne Mariana¹, Constantiam Aragonii regis sororem ex priore viro Emerico Ungariae rege, cui Ladislaum puerum pepererat, viduam Innoc. Pontifice curante Friderico regi Siciliae nubibus junctam, atque hoc ipso anno ad virum classe deductam esse tradit. Demum quod ad res Orientales pertinet; Theodorus Lascaris Graecorum imperator bis mille tantum equitibus, ex quibus octingenti Latini strenuissimi milites Jathatinem Turcorum principem viginti fere militum millia ductantem aggressus vicit, licet enim barbari undique Christianos circumfunderent, atque Jathatines Theoderum vibrato ictu ex equo dejecisset, non territus Theodorus collectis animis equi pedes anteriores ense truncavit effusoque in terram sultano caput amputavit, quod praefixum haste in signum victoriae divini ope numinis reportate circumtulit; haec pluribus Gregoras².

¹ Mar. I. xi. c. 22. — ² Niceph. Greg. I. I.

1. *Otho anathemate ictus ob occupatas Ecclesiae Romanae civitates.* — Debitus imperiali inunctione Otho, atque ex adepto honore superbia insolens, rescisso sacramento, occupatis Ecclesiae

possessionibus, invasaque Sicilia, Innocentii a quo ad imperium immensis laboribus evectus fuerat, justissimas in se iras provocavit; atque ex illius manibus anathematis fulmen anno a salute mundi

ducentesimo decimo supra millesimum, Indictione xiii, in suum caput extorsit. Hoc enim anno e cœtu fidelium motum tradunt Albertus abbas Stadensis ¹, Urspergensis ², Godefridus ³, Stero ⁴, Fragmenti historici incertus auctor Rigordus ⁵, Richardus de S. Germano ⁶, Fossænovæ Chronicon, utque alios omittamus, Matthæus Parisius ⁷, qui tamen, utpote in Romanam Ecclesiam parum æquus, Innocentii quæ infensissimus hostis, Othonis suscepta causa, culpam omnem in Pontificem ipsum transfundere audeat: natum enim inter eos dissidium ait, quod papa suo rectore orbato imperio, plurima oppida, aliaque ad id spectantia occupasset: quapropter dum princeps jus suum recuperare studeret, immeritum in se Innocentii odium concitasse: verum cur non prodit, quæ ab Innocentio oppida occupata? nullum prorsus sane afferre potuit, quod Pontifex æqui amantissimus, ab ejusmodi invasionibus abhorreret. At non sua recuperasse Othonem, sed in Romanæ Ecclesiæ res manus incisisse ostendunt præter alios Rigordus, atque Fossænovæ Chronici auctor, ita enim illum alter ⁸: « Rediens inde (hoc est ab Urbe) imperator, sicut dudum in animo conceperat, occupavit castra et munitiones, quæ erant juris B. Petri Aquapendens, Radicofanum, Sanctum-Quiricum, Montemtasconis, et fere totam Romaniam et inde transiens in Apuliam, oppugnavit terram Friderici filii Henrici imperatoris, et cepit civitates multas, et castella in regno Apuliæ, quod totum est de patrimonio et feudo B. Petri, etc. » Similia tradit Jordanus ⁹.

2. At Chronicon Fossænovæ: « Oddo dictus imperator per Tusciam æstivo tempore permanens, mense Novembri prohibitus a domino papa et excommunicatus, consilio domini P. comitis de Celano, et consilio Diopuldi ingressus est regnum Apuliæ. Celebrato festo S. Martini super Soram, tota terra usque Capuanam redacta est in suo imperio, et citius quam potuit, ivit super Aversam et obsedit eam usque ad Nativitatem Domini; non valens eam capere, reversus est Capuanam, et hyemavit ibi, faciendo machinas ad capiendas civitates, quæ volebant venire ad suam fidelitatem ». Nullus qui Ecclesiasticam historiam vel leviter delibavit, recessita loca juris Romanæ Ecclesiæ fuisse ignorat; id namque imperialia regniæ Diplomata suis recitata locis apertissime demonstrant, quibus congruunt, quæ de ipso Othone disserit Urspergensis abbas ¹⁰: « Inde peragratis partibus Tusciæ et Marchiæ contra juramentum, quod fecerat, domino papæ, manu hostili cepit invadere terras S. Petri, ad Ecclesiam Romanam pertinentes ». Hæc ipse: quibus similia Fragmenti historici incertus auctor ¹¹ aliique tradiderunt. Quapropter

miramur recentiore ¹ eam Pontificiæ indignationis causam attulisse, quod Otho per Italian antiqua imperii jura reposeret, quorum nonnulla ad Ecclesiam derivata fuissent. Dicere prætermittimus de nefandis decima tertiæ Centuriæ ² auctoribus, deque altero ejusdem farinæ impio, qui Stadensis Chronicon scholiis scævavit: novatoribus enim solemne est, quod flagrant in Romanam Ecclesiam odio mendacii contaminare veritatem. Consentium superioribus, quæ Richardus de S. Germano tradidit historiæ ³, Othonem regni Siculi opibus allectum, spreto fidei sacramento, quod se Romæ adstrinxerat, cum Diupuldo et comite Celanensi inito fœdere, ab iis Capuanam Salernumque recepisse, Cassinensem abbatem perisque suorum metu diffugientibus simili perfusum terrore ad Othonem se, ut suam ditionem a belli injuriis vindicaret, contulisse, votique compotem factum. Præterea Diupuldum Capuæ traditis Othoni nonnullis arcibus Spoletii ducem creatum, imperatorisque armis fretum, Aquinum strenue loci dominis sese defendentibus frustra tentasse, Neapolim Othoni portas aperuisse, atque in Aversanam concitasse, qui certis eum eo legibus fœderis iniis imminenti periculo sese subduxere, indeque in Apuliam conversis signis qua sponte qua metu populis jugum imposuisse. Addit idem auctor Capuanos interdicti sententia ac pœna ab Innocentio implicitos, quod præsentente Othone cœtu fidelium depulso sacra fecissent.

Cæterum addit Rigordus Romanum Pontificem non solum anathematis sententiam promulgasse, verum ejus crescente contumacia illius subditos, quo illi obstricti tenebantur, fidei sacramento solvisse; idem habetur in Innocentii Epistola infra ex parte reddenda ⁴: « Sub anathematis pœna vetamus, ne quis eum imperatorem habere, nominare audeat »; atque ita ab eo Thuringiæ langravium, Moguntinum et Trevirensem archiepiscopos, ducem Austriæ, Bohemiæ regem alienatos, pluresque tum Ecclesiasticos, tum alterius ordinis recessisse: quibus similia de Germaniæ principibus ab exauctorato imperatore deficientibus Urspergensis et Jordanus tradunt.

3. *Fredericum et Lusitaniam regem arguit Innocentius.* — Quod ad Fridericum regem attinet, cujus paulo ante mentio incidit; hoc anno eum arguit Innocentium in Catanensem episcopum cancellarium suum ingratum se gessisse: « Cum etenim, inquit ⁵, venerabilis frater noster Catanensis episcopus, regni Siciliæ cancellarius, te custodierit hactenus et nutrierit, ac pro defensione tua, et regni tui labores et angores, anxietates et necessitates multiplices sustinuerit, nunc, si verum est quod asseritur, tot beneficiorum oblitus, a tua ipsam familiaritate recedere permisisisti in scandalum, et odium pariter plurimorum, propter quod

¹ Stad. in Chron. — ² Ursperg. in Chron. — ³ Godef. in Annal. — ⁴ Stero apud Couis. aut lect. tom. 1 p. 244. — ⁵ Rigor. de gest. Philip. Aug. Franc. repts. — ⁶ Rich. de S. Ger. in Chr. — ⁷ Matth. Par. hoc. ann. Hist. Angl. — ⁸ Rigord. ubi sup. — ⁹ Jord. Ms. Vat. signa. n. 1960. — ¹⁰ Ursperg. Chr. an. 1209. — ¹¹ Frag. hist. iuc. auct. hoc anno.

¹ Crantz. Hist. Sax. c. 1. — ² Cent. xiii. c. 6, 7, 10. — ³ Rich. in Chron. an. 1210. — ⁴ Innoc. l. xiii. Ep. clxxxv. — ⁵ Ep. lxxviii.

alii regni nobiles, dum eundem multis meritis præditum debita intellexerunt remuneratione fraudatum, in tua fidelitate lentescent, et nonnulli se a tuis obsequiis subtrahent, qui ad ea ex ipsius poterant retributionibus provocari, etc. » parciores sumus in referendis hise litteris, quod in cæteris hujus anni ac trium sequentium Annalibus servabimus, cum typis mandata circumferantur : quarum tamen numeros, non ut in excusis libris, sed ut in Regesto Vaticano jacent, censuimus annotandos. « Dat. Lateran. VII kal. Julii, Pontificatus nostri anno tertidecimo ». Paucis vero ante diebus, nimirum XV kal. dato ad Constantiam reginam ejus uxorem Apostolico Diplomate, factam a viro donationem propter nuptias confirmavit¹. Asperiora illa monita paterni amoris argumenta extitere ; divinum enim munus imitabatur ; de quo legitur : Quem diligit corripit et castigat, cum pro eodem luendo rege assidue incumberet, id namque ex ejus litteris ad Pisanos, qui Othonis partes erant secuti, datis perspicue cernitur, quibus eos ita compellat² :

« Innocentius, etc.

« Ex iis, quod gaudentes referimus, si dictis facta respondeant, intelleximus evidenter, quod beneficiorum Apostolicæ Sedis esse non vultis ingrati, nec jurisdictionem vobis in Sardinia vendicare, seu etiam excommunicationis sententia innodari. Verum si proposito illi duxeritis insistendum, ut contra nos, et Romanam Ecclesiam, Othoni dicto imperatori excommunicato et maledicto, qui ualem post factum benefactoribus suis vicem rependat, opera manifestant, impenderetis auxilium ad regnum Siciliae occupandum, nec ingratitudinis vitium, neque poenam ob hoc contra vos, et civitatem vestram statulam, nec etiam excommunicationis sententiam posselis proculdubio evitare, etc. Dat. Later. XI kalendas Januarii, Pontif. nostri anno XIII ».

4. Percurrenda alia Pontificii zeli exempla, quæ hoc anno explicuit Innocentius. Laessivit illum rex Lusitanus, qui episcopum Portugalensem acriter insectabatur, quod incestis filii sui nuptiis interesse renuisset, quare initis cum eo ante pactionibus recesserat, appellationeque ad Romanum Pontificem spreta, quorundam canonicorum ejusdem episcopi domos dirni jusserat, eorumque bona expilarat, cœtu fidelium motos in Ecclesiam intruserat, defunctos interdicti tempore tradi sepulture imperarat, aliaque in eundem præsumens gravissima flagitia perpetrarat : quæ recenset Innocentius papa dum ad Zamorenses episcopum et archidiaconum scribit : quibus mandat regem ipsum³, aliosque ad delendum præteritum facinus inducere conentur, atque in obductas Ecclesiasticas censuras distringant. Datæ sunt hujusmodi Innocentii litteræ Laterani III idus Maii ; quo item die ad Portugalensem ipsum episcopum scribens con-

positionem illum inter ac Sancium regem ante factam firmam esse decernit⁴. Qui vero ad Lusitanum regem errantem corrigendum incubuit, is Ferdinandi primogeniti Alphonsi Castellæ regis studiis favit : cum enim militia suæ prima rudimenta Deo consecraturus, Christiani nominis hostes de paterna hereditate, quam occupaverant, depellere vellet, atque ad eam rem Apostolicæ Sedis auxilium reposeret, Innocentius commendato ejus consilio, Hispaniæ archiepiscopis atque episcopis præcepit⁵, principes ad ferendam illi opem adducere niterentur.

« Innocentius, etc.

« Significavit nobis dilectus filius F.... primogenitus charissimi in Christo filii nostri A... regis Castellæ quod ipse militia suæ primitias omnipotenti Deo desiderans dedicare, ad exterminandum inimicos nominis Christiani de finibus hereditatis ipsius, quam impie occuparunt, intentionis ; studium toto conamine satagit impertiri suppliciter postulans, et devote requirens, ut ei ad hoc opus feliciter consummandum, et nos ipsi Apostolicum impendamus suffragium, et ab aliis faciamus subsidium exhiberi. Nos igitur opportunum pium ejus propositum in Domino commendantes fraternitates vestras per Apostolica scripta monemus, quatenus reges et principes vestros, qui non sunt cum illis ad treugas observandas adstricti, ad opus simile peragendum sedulis exhortationibus inducatis etc. Dat. Later. IV id. Decemb. anno tertidecimo ». Ad hæc quænam Alphonso Legionensi regi petenti concesserit, ad Cistercienses monachos datæ litteræ⁶, declarant. Instaurarat nimirum oppidum, cui Ventosa nomen est in monasterii limitibus situm, quod cum multo refertum populo esse cœpisset, atque ob id quietem monasticam disturbaret, a cœptis pius rex destitit, atque edito publico Instrumento pollicitus est nullam in posterum coloniam intra possessionum Cisterciensium fines adductum iri, cujus promissis Innocentius ab eo rogatus Apostolicam auctoritatem adjecit.

5. *Præmatum Hispaniæ Toletano archiepiscopo confirmat, equites S. Jacobi comprobat.* — Cum in Hispaniæ rebus versetur, non præterminandum silentio, Innocentium hoc eodem anno IV non. Mart. dato Laterani Diplomate ad Rodericum arch. ⁴ Toletanum nobilissimæ Ecclesiæ illius primalem, cæteraque privilegia a Pontificibus concessa confirmasse ; e quo hæc decerpimus :

« Innocentius, etc.

« Jura nobilis et famosæ Toletanæ Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis propriæ ac specialis filia, conservare volentes, tuis, venerabilis frater Roderice, quem vera in Christo charitate diligimus, rationalibus postulationibus paternæ pietatis affectu duximus annuendum ; ideoque per præsentem Pri-

¹ Ep. LXXX. — ² Ep. CLXXXV. — ³ Ep. LIV et LXXII.

⁴ Ep. LXXXVI. — ⁵ Ep. CLXXXIX. — ⁶ Ep. CLXXVI. — ⁷ Eod. l. XIII. Ep. V.

vilegii paginam, ad exemplar felicitis recordationis Urbani, Gelasii, Callixti, Honorii, Eugenii, Adriani, Alexandri Primi, Alexandri Secundi, Alexandri Tertii, Urbani Secundi, Caelestini praedecessorum nostrorum, primitatem (primatem) dignitatem per Hispaniarum regna tibi et Ecclesiae Toletanae auctoritate Apostolica confirmamus, teque primatem praesules Hispaniarum respicient, et ad te referent, si quid inter eos dignum exortum fuerit quaestione, salva tamen in omnibus Apost. Sedis auctoritate. Verum personam tuam in manu nostra propensiori gratia retinentes censemus, ut solius Romani Pontificis iudicio ejus causa, si qua fuerit, decidatur, etc. »

6. Comprobavit etiam paucis post diebus S. Jacobi militiam vulgo de Spatha unacupatam, privilegiaque ab Alexandro III illi concessa corroboravit¹. Plura hic Innocentius affert de optimis hujus Ordinis legibus, quas si cupias, ipsum consule; hujus enim anni ac trium sequentium proximorum Pontificia Regesta, ut diximus supra, typis mandata sunt, quae Franciscus Bosquetus Notis illustravit, deque illo religioso equestri ordine dignissima memoria adducit.

« Innocentius, etc.

« Tempore felicitis recordationis Alexandri papae praedecessoris nostri in partibus Hispaniarum de divino factum munere gratulamur, ubi nobiles quidam viri, peccatorum vinculis irretiti, et inspiratione illius qui vocat ea quae non sunt tanquam ea quae sunt, superna gratia sunt afflati et tacti super multis transgressionibus suis dolore cordis intrinsecus, et praeteritorum agentes poenitentiam peccatorum, non solum possessiones terrenas sed et corpora sua in extrema quaeque dare pericula pro Domino decreverunt; et ad exemplum Domini nostri Jesu Christi, qui ait: Non veni facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit me Patris, in habitu et conversatione religionis sub unius magistri statuere obedientiam commorari, eo utique moderamine propositum suum et ordinem temperantes, ut quia universa turba fidelium in conjugatos continentesque distinguitur, et Dominus Jesus Christus non solum pro viris sed pro feminis quoque de femina nasci voluit, et cum hominibus conversari, habeantur in ipso Ordine, qui caelibem, si volerint, ducant vitam, et consilium B. Pauli sequantur, qui dicit: De virginibus autem praecipuum Domini nostri non habeo, consilium autem do. Sint etiam, qui juxta institutionem Dominicam, ad procreandam sobolem et incontinentiae praecipitum evitandum conjugibus suis utantur, et una cum eis ad incolatum supernae patriae de convalle lacrymarum et terrena transire peregrinatione nitantur, et lacrymis diluant et operibus pietatis, si eos super fundamentum suum, quod Christus est, pro cura carnis et affectibus liberorum ligna, foenum, stipulam aedificare contingat, cum alii

expeditores et continentes aedificent anrum, argentum et lapides pretiosos, et isti tamen, et illi militent uni regi, et super unum fundamentum caelestem unam aedificent mansionem, promissione Psalmista in Domino roborati, qui minora quoque membra Ecclesiae confortat, et dicit: Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur, etc. » Edoctus praedecessoris exemplo ad quem Petrus Ferrandus Ordinis magister se contulerat, atque Apost. Sedis clientelam obtinuerat, eodem eos beneficio exornat, quae vero militari huic Ordini impositae essent leges, ita prosequitur.

7. « Inter ea sane, quae in professionis vestrae Ordine statutum est observari, primum est sub unius magistri obedientia in omni humilitate atque concordia sine proprio vivere debeatis, illorum fidelium exemplum habentes, qui ad fidem Christianam Apostolorum praedicatione conversi, vendebant omnia et ponebant pretium ad pedes illorum; dividebatur quoque singulis, prout cuique opus erat, nec aliquis eorum quae possederat, quidquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. Ad suscipiendam quoque prolem, quae in timore Domini nutriatur, et infirmitatis humanae remedium, juxta institutionem Domini et indulgentiam Apostoli, qui ait: Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et similiter mulier virum suum: qui continere nequiverit, conjugium sortiatur et servet inviolatam fidem uxori, et uxor viri, nec thori conjugalis continentia violeatur. Si autem viri praemortui fuerint, et relicta ipsorum, quae ordinem susceperunt, nubere voluerint, denuntietur magistro hoc, sive commendatori, ut cum illius conscientia, cui vult ipsa mulier nubat, secundum verbum Apostoli Pauli dicentis: Mortuo viro, soluta est mulier a lege viri. Cui vult nubat, tantum in Domino; quod etiam de viris intelligitur observandum. Una etenim utriusque lege tenentur. Statuimus quoque, ut nullus frater, sive sororum, post susceptionem Ordinis vestri, et promissam obedientiam vel redire ad saeculum, vel ad alium Ordinem sine magistri licentia audeat se transferre, cum sint in Ordine vestro loca statuta, ubi quisque districtius valeat conversari, etc. »

8. *Joannes rex Angliae bona Ecclesiae usurpat.*

— At cursus Innocentium monentem reges, atque increpantem inspiciamus. Inter Christianos hujus temporis principes, nullum immittentem Joanne Anglo rege mea sententia reperies, qui tyrannide, quos poterat, oppressisse, hoc eodem anno exempla factaque probaverunt. Mitimus de Judaeis dicere, quos omnes in carcerem conjectos, pecunia se redimere coegit, uti Mattheus Parisius testatur¹; ab eodem accipimus auctore, quid contra Ecclesiasticos hoc anno iniquissime gesserit. Ait enim coactis Londini religiosarum familiarum praefectis

¹ Ep. x

¹ Par. Hist. Angl. an. 1210.

centum millia librarum sterlingorum ab iis extorsisse; a Cisterciensibus quoque labefactis eorum privilegiis, quadraginta millia librarum argenti, necnon ab aliis magnam pecuniæ vim corrasisse. Cæterum, qui omnes Angliæ Ecclesiæ præsulesque adeo male habuit, Eboracensem Ecclesiam, atque archiepiscopum, quamvis fratrem suum, crudelissime spoliavit, de quibus ab eodem archiepiscopo certior factus Innocentius hæc rescripsit, moneri regem curaret¹, ut ablata redderet, injuriasque ac damna sarciret, eoque renuente Eboracensem provinciam interdicto subjeceret. Hæc Pontifex in Joannem, adversus quem præterea ad Rossensem ac Saresberiensem episcopos hoc anno litteras misit²: cum enim B. olim Anglorum reginæ quamvis ab Romano Pontifice sæpissime rogatus atque admonitus, dolem nunquam restituere voluisset, urbes, oppida ac reliqua loca, quæ ad hujusmodi dolem pertinebant, atque alia ex causa Ecclesiastico interdicto essent obnoxia, novo etiam interdicti vinculo eundem ratione dotis obstrinxit, adeo ut si prius vinculum dissolvi contigisset, hoc non prius diremptum foret, quam rex officio fecisset satis.

9. *Philippus rex insectatur hæreticos quos foret Raymundus.* — Præterea Philippum Francorum regem, de Ecclesiastica libertate cæteroque benemeritum, Altissiodorensem et Aurelianensem episcopos ob nonnullas causas, quas iustas prætendebat, insectantem Senonensis archiepiscopi ac suffraganeorum opera monuit, ac præstat eundem Pontificem regem alloquentem audire³.

« Innocentius, etc.

« Cum alii reges et principes⁴ rationes et libertates Ecclesiasticas persequuntur, nos, fili charissime, te illis objicimus in exemplum, quod eas in regno tuo custodis illatas, propter quod et Dominus iustus iudex te ac regnum tuum haclenus custodivit illesum, qui etiam magnifice augmentavit, nec augmentare, et custodire desistet, quamdiu tu et hæredes tui fideliter enaveritis in hoc laudabili proposito permanere, quod et apud Deum est meritorium, et apud homines gloriosum. Nam si ad regna vicina pariter et remota oculos tuæ considerationis extendas, manifeste videbis quam graviter Deus illa contriverit, quæ rationes et libertates Ecclesiasticas infringere præsumperint. Nuper autem, quod dolentes referimus, nostris auribus est intimalum, quod tua regalis sublimitas contra venerabiles fratres nostros Antissiodorensem et Aurelianensem episcopos indignitatem agi præceperit, non utique sui moris, sed nec etiam sui juris, dum eorum sarciri fecisti regalia, imo etiam quædam alia, præter illa, cum necdum de aliquo foris facto confessi fuerint vel convicti, nec etiam ad satisfaciendum communiti, vel inducti, levi occasione prætensa, quod quidam eorum mi-

lites in tuo exercitu constituti, ad locum, quem eos adire præceperas, ire cum aliis noluerunt, absentibus eisdem episcopis per licentiam a te liberaliter impetratam ». Ex his corrigendus videtur Rigordus⁵, dum aliam Philippi indignationis causam affert, ipsumque iuste illis iratum ostendere nititur, addique: « Rex eorum regalia confiscavit »; scilicet ea tantum temporaria quæ ab eo fiducia jure tenebant, « decimas et alia spiritualia eis in pace dimittens »; etenim alia etiam abstulit; pergit Innocentius ipsos ad Sedem Apostolicam confugisse, quæ cum afflictis deesse non possit, rogare se, ut in pristinum statum ipsos restituat, ac si quam accepisse injuriam putat, regia clementia deleat: « Datum Laterani decimo septimo kalend. Januarii, Pont. tertiodecimo ». Hæc Pontifex, qui præterea Ingeburgem reginam litteris suis solatus est, quam Philippus iterum receptam indignè habebat.

10. Egregie meritis est eodem anno de Catholica religione Philippus, in hæreses enim extinguenda lue, Christianissimi principis præclarum specimen dedit, ut refert Godefridus⁶: « Hoc anno in Adventu Domini quidam hæresiarcha, Bernardus nomine, cum aliis novem, quorum quatuor sacerdotes erant, Parisios venientes pervertere populum nitebantur: qui episcopo prodiit comprehenduntur, et coram magistris et clero statuuntur; sed cum satis cum eis de fide disputatum fuisset, de hæresi convicti, a rege in Vigilia Thomæ Apostoli incendio perire jussi sunt »; hæc ille. De hæreticis hoc anno Parisiis deprehensis supplicioque affectis meminit etiam Bernardus⁷: verum longe aliter, quam Philippus Francorum rex Raymundus Tolosanus comes se gessit, non enim modo hæreticos non punivit, sed etiam in suo comitatu permisit ac fovit. Quamobrem Innocentius, cui nihil cordi potius erat, quam impios pestiferosque homines excindere, fideliumque communione arcere, monitorias litteras, minarumque plenas dedit⁸: « Non-Filitatem tuam, inquit, rogamus, monemus attentius et hortamur, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus exterminare a terris eisdem hæreticos, prout te coram nobis promississe recolimus, non postponas ». Raymundum in urbem supplicem ad Innocentium se contulisse, quem Pontifex suis pedibus advolutum, ad Regensem episcopum et M. The. rejecit, quod se de crimine hæreses, ac de necesse Petro de Castro-Novo ob Catholicam fidem illata purgaret, Petrus Vallisarnensis, ut vidimus, testatur⁹. Denique subdit Innocentius: « Alioquin exterminatoribus eorumdem terras ipsorum noveris esse concessas divino iudicio possidendas. Dat. Later. XVI kalendas Januarii »; ut vero in Raymundum Pontificio Edicto non audientem animadverterit, proximo anno dicendum.

¹ Innoc. l. XIII. Ep. LVIV. — ² Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. an. 1209. — ³ Ep. CLXXXIII. — ⁴ Ep. CLXXXVII.

⁵ Rigor. ubi sup. — ⁶ Godef. in Annal. an. 1210. — ⁷ Ber. Chr. Rom. Pont. an. 1210. — ⁸ Ep. CLXXX. — ⁹ Pet. Valis. Hist. Alb. c. 33.

11. *Crucisignatorum victoriæ in Albigenes.*
— Interea quoniam de Albigenibus incidit mentio, videamus quid de Catholicis adversus eos ad arma concurrentibus, auctores hoc anno prodant. Plurimos ex universa Gallia, Anglia, et Lotharingia crucisignatos, contra eosdem Galliarum hæreticos confluisse prosilisseque tradunt Albertus Sladensis ¹ et Godefridus ²; ut vero dux exercitus Domini Simon, Montfortis comes, Albiam civitatem totamque fere Albiensem diocesim, aliaque hæreticorum loca obtinuerit, docet Bernardus ³, quem paulo ante memoravimus; extat Pontificium Diploma ad eundem Simonem hoc anno datum ⁴.

« Innocentius etc.

« Habuisse bajulos Domini verbi fidem ad sinapis Evangelicæ quantitatem felix tuæ translationis ostendit, dum nominationis tuæ non solum, sed et denominationis vocabula bonis interpretatus operibus in auditu auris obedisti secundum nomen tuum in locum peregrinationis exire, ac sicut mons infirmas partes Ecclesie muniturus, ad verbum prædicatorum fidelium est translatus etc. Cum in manibus tuis quem zelus Domini contra fidei subversores armaverit, idem Dominus civitatem tradiderit Albiensem, nos super hoc in Domino gratulantes, civitatem ipsam cum omnibus pertinentiis suis sicut tibi est ad divinæ majestatis honorem pro tutela pacis, et fidei defensione concessa, tibi et hæredibus tuis in fide Catholica, et devotione Sedis Apostolicæ permanentibus, auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Lateran. IV kal. Julii, anno tertiodécimo ». Eidem etiam provinciam imposuit ⁵, ut trium denariorum census, qui ex qualibet domo sita in terra ab hæreticis parta Apostolicæ Sedi annis singulis debebatur, colligeret atque ad se transmitteret.

12. Succubuit præter Albios crucisignatorum sub Montfortio duce virtuti, Minerba arx munitissima, in qua hæreticorum perditissimi ideo visi sunt se inclusisse, ut in ea veluti in arcissimo carcere iustissimo supplicio reservarentur: suorum enim victorias efflente numine, redactoque in Catholicorum potestatem oppido, in quod præcedente cruce et vexillo comitis subsequente, ingressos ait Vallisarnensis hymnum ⁶, *Te Deum laudamus* concinentes, omnes hæretici unum in locum coacti atque ad fidem Catholicam amplectendam a comite admoniti, e quibus centum quadraginta et amplius, servatis omnibus, qui Ecclesie conciliati sunt, in apparatus ardentem rogam summo furore ultro præcipites sese injecere, ut suos daemones martyres haberet. In ejus porro obsidione miracula duo idem auctor obtigisse historice commendavit: « Quando exercitus pervenit ad obsidendum castrum, aqua quædam defluebat

prope castrum, et erat modicissima, sed divina miseratione in adventu nostrorum ita subito excrevit aqua illa, quod sufficit abundantissime toto tempore obsidionis hominibus exercitus et equis; duravit vero ipsa obsidio ferme per septem hebdomadas: recedente vero exercitu, sepe dicta aqua retraxit se, et facta est modicissima sicut prius. O Dei magnalia! O bonitas Redemptoris! Alterum miraculum non minus, ut posteritati transfundatur, dignum est: injectis enim mappalibus militaribus flammis casa, in qua sacerdos rem divinam egerat, ardentibus cæteris, et volitantibus circum flammarum globis, ignem non corripuit:

« Cum recederet comes a castro Minerbæ, pedites exercitus mansiuiculis, quas fecerant peregrini de ramis et frondibus, ignem miserunt: cellulae autem, quæ erant siccissimæ, ita statim accensæ sunt, et tanta in altum per totam vallem flamma erupit, ac si aliqua civitas maxima combureretur: erat autem quædam cellula de frondibus similiter, in qua sacerdotes quidam tempore obsidionis celebraverant, aliis mansiuiculis circumclusa, quæ ita miraculose ab igne est illæsa servata, ut nec etiam atiquod in ea adustionis indicium appareret, sicut a venerabilibus personis quæ præsentem erant audivi. Statim currentes nostri ad mirabilem visionem, invenerunt quod cellulae quæ combustæ sunt, illi cellulae, quæ incombusta mansit, undique a dimidii pedis spatio jungebatur. O virtus immensa! »

13. Adjungit auctor ¹ insigne aliud prodigium de crucibus in templo B. Virginis Tolosæ per dies quindecim contra parietes recens dealbatos radiare, moxque evanescere conspectis: « Miraculum aliud quod contigit apud Tolosam, dum esset comes noster in obsidione Minerbæ, hic duximus inserendum: in civitate illa porpe palatium comitis Tolosæ est quædam Ecclesia fundata in honore B. M. Virginis, parietes autem illius Ecclesie de novo erant forinsecus dealbati: quodam autem die ad vesperum cœperunt videri infinitæ cruce in parietibus ipsis Ecclesie circumquaque, quæ videbantur quasi argentæe ipsis parietibus albiore; erant enim cruce semper in motu, apparentesque subito statim non videbantur, siquidem multi eas videbant sed ostendere non valebant, ante enim quam posset digitum levare quis, disparuerat crux cui volebat ostendere, nam in modum coruscationis apparebant, nunc majores nunc mediæ, nunc minores; duravit visio ista fere per quindecim dies, singulis diebus ad vesperam. Itaque fere omnis populus civitatis Tolosæ hæc viderunt. Ut vero fides dictis adhibeatur, sciat lector, quod Fulco Tolosanus, Raymundus Biterrensis episcopi, et abbas Cisterciensis Apostolicæ Sedis legatus, et magister Theodosius, qui in Tolosa tunc erant, viderunt, et mihi pro ordine narraverunt.

¹ Stad. in Chr. — ² God-f. in Abnal. hoc anno. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. item Tolos. comit. eod. anno. — ⁴ Innoc. l. XIII. Ep. LXXVI. — ⁵ Ep. CLXXXIX. — ⁶ Pet. Val. Hist. Albig. c. 37.

¹ Pet. Val. Hist. Albig. c. 38.

Accidit autem Deo disponente, quod capellanus pradicke Ecclesie cruce videre non potuit prenotatus: quadam igitur nocte intrans ipsam Ecclesiam dedit se in orationem, rogans Dominum, ut sibi dignaretur ostendere quod viderat fere omnes: subito autem vidit innumerabiles cruce non in parietibus sed in aere circumfuso, inter quas una ceteris majore et eminentior cunctis erat, mox egrediente majore de Ecclesia omnes egressæ sunt post illam, ceperuntque recto cursu tendere versus portam civitatis: sacerdos autem vehementissime stupefactus cruce illas sequebatur, et dum essent in egressu civitatis, visum est sacerdoti, quod quidam tendens in civitatem reverendus et decorus aspectu, evaginatum tenens gladium, crucibus illis prebentibus ei auxilium, quemdam magnum hominem egredientem de civitate in ipso ingressu interfecit: sæpe dictus itaque sacerdos factus quasi exanimis præ timore cucurrit ad dominum Ulicensem episcopum, procidens ad pedes ejus istud sibi per ordinem enarravit». Nec a verisimili abest hoc objecto viso pugnam illam Deum portendere voluisse, in qua postea Petrus Aragoniorum rex Tolosa egressus ac secum hæreticorum copias adversus Montfortium trahens, dum Murellum obsidione premeret ab illo cæsus occubuit.

14. *Quid cum Raymundo actum in conventu apud S. Ægidium.* — Redierat Roma, ut duximus, Tolosanus comes, atque ut se de hæresi ac Petri e Castronovo Apostolicæ Sedis legati nece purgaret, enixe postulaverat. Sed episcopus Regiensis, ac magister Theodisius, quibus Pontifex mandaverat, ut purgationem illi indicerent, cum artibus perjurisque crimen a se depulsurum facile nossent, indicto in oppido S. Ægidii conventu prælatorum, negarunt Raymundo purgationem, ni prius in levioribus Pontificiis mandatis, ut hæreticorum expulsionem, tollendisque vectigalibus obsequentem se præbuisset. Eo responso percussus Raymundus inhorruit, utque demissi erat animi, lacrymas ubertim effudit, quod recuperandæ ditionis spe concepta dejectum se videret. At Theodisius cum eas lacrymas non ex criminum dolore, sed timore emanare posset, illum Scripturæ sacræ textum acute intorsit: «In diluvio aquarum moltarum ad eum non approximabunt», ut se inanibus comitis lacrymis non mollitum iri significaret. Atque in eo ipso præsulum cætu ob justas causas ait Albigenis Historiæ auctor¹ fidelium cætu submotum. Narbone postea rex Aragonum Petrus, comes Tolosanus, et comes Montfortis in colloquium descendere² cui legati Apostolici Uticensis episcopus abbasque Cisterciensis, «qui præcipue post Deum, ait Petrus³, Jesu Christi negotium promovebat», alique conspicui dignitate virtutisque viri presentes affuere; eaque conditio Tolosano comiti oblata est, modo hæreticos eijceret, ut omnem ditionem suam illæsam, illaque etiam jura, quæ supremi

dominii titulo in hæreticorum terras obtinebat, integra servaret; quinellam quarta vel tertia locorum vectigalium ab hæreticis possessorum pars in ipsius lucrum cederet: quo ille beneficio spreto in magna se discrimina calamitatesque conjecit. Agitatum etiam de conciliando Ecclesie Fuxensi comite, illique propositum, si Ecclesie morem gerere nec cruce signatos bello petere vel infestare sacramento polliceretur, Apamias a Montfortio ipsi ereptas restitutum iri; sed eo eas leges non admittente, Aragonum rex Fuxo aliisque terris quæ ab ipso supremi domini jure pendebant prasidia imposuit, pollicitusque est legato nullum inde malum in Catholicos erupiturum, etsi comes Fuxensis ab Ecclesia recederet, Fuxum comiti Montfortio traditurum, atque ea de re litteras Montfortio dedit: verum rex fidem suam potius turpissime corrupit, sibi que æternum dedecus inussit. Illud porro prætereundum non videtur, Montfortium antequam Narbonensis cætus dissolveretur, a legalis rogatum, ut pro Carcassonæ ditione Montfortium in hominem ligium acciperet, tandem eorum precibus adductum admisisse⁴.

15. *Montfortius divinitus incolumis.* — Antequam vero id colloquium institueretur, divina providentia Montfortium a maximis periculis liberavit, dum Thermarum obsidione urgeret, quæ narrat Petrus Vallisarnensis²: «Die quodam comes noster machinam quamdam parvam, quæ lingua vulgari catus dicitur, faciebat duci ad fodiendum castrum murum. Dum igitur comes esset prope machinam illam et loqueretur cum quodam milite, brachiumque suum super collum illius causa familiaritatis teneret, ecce lapis ingens jactatus a manganens adversariorum cum maximo impetu veniens ab alto percussit in capite militem prenotatum: mira Dei operante virtute, comes, qui militem illum quasi amplexatus erat, illæsus permansit, miles autem ictum mortis suscipiens expiravit. Alia etiam die Dominica erat comes in papillione suo missamque audiebat, contigit autem Dei providente clementia dum staret erectus comes, et audiret missam, quod serviens quidam, Deo disponente, retro ipsum prope dorsum ipsius staret, et ecce sagitta per balistam ab adversario emissa servientem illum percussit et occidit, quod divina pietate dispositum nullus debet ambigere, ut videlicet dum serviens ille stans retro comitem ictum sagittæ susciperet, pius Deus Ecclesie suæ sanctæ athletam suum strenuissimum conservaret».

16. *Fuxensis comitis hæretici impietas et crudelitas.* — Cum Fuxensis comitis confirmatæ pervicacitæ mentio a nobis paulo supra edita fuerit, hic illius scelera ex Petro³ Vallisarn. in posterorum oculis defigere visum est, ut Ecclesie explicitam in illum mansuetudinem atque in fulminandis adversus perditum censuris, occupandisque

¹ Pet. Val. c. 39, 40, 41. — ² Ibid. c. 43. — ³ Ibid. c. 52.

⁴ Pet. Val. c. 17. — ² Ibid. c. 12. — ³ Ibid. c. 44, 45.

armorum vi lerris æquitatem intueri possint. Non ille modo infectus hæresi, sed etiam affines eo scelere imbuti, adeoque in Catholicos efferati, ut in carnificum naturam degenerasse viderentur : ex quibus unus canonicum prope Apamias sacra facientem obtruncavit, illiusque sanguinem cum Christi sanguine in altari miscuit, viroque religioso oculos effudit. Nec minus ipsius comitis animum hæresis in feratitate asperabat, adeo ut monasteria disturbarret, sacras expilaret opes, in piis domos meretriculas induceret, fidem datam violaret, reliquias sanctorum sperneret : unde id memorabile aliquando configit, ut dum solemnem supplicationem, in qua S. Antonini lipsana summa religione deferebantur, nullo cultu exhibito, fastu superbiens præteriret, Cisterciensis abbas de monte Sanctæ-Mariæ comiti zelo pio æstusum inelamaret : Nullum tu sancto martyri honorem defers, at scias te huius urbis domini honore in pœnam aliquando exuendum ; nec a dictis fides abfuit, cum divina tandem ira ipsum e sua ditione eiecerit.

17. Hinc sceleratis ejus exemplis ad improbiora pellecti ejus satellites, scelera patrare triumpho vertebant. Diripuerat ille S. Antonini castrum ac S. Mariæ in Urgellensis comitatu monasteria : ad que alludens vir improbissimus, ut refert Vallisarnensis¹ : « Ecce, ait ei, destruximus S. Antoninum et S. Mariam, nihil adhuc nobis restat nisi ut destruamus Deum » ; atque hæc, ac similes blasphemæ voces joci et sales erant improborum ; atque, ut ad eam insaniam prorupisse viderentur, idem comes ejusque furoris socii pendentes e cruce Christi imaginibus crura brachiaque diffringebant, iisque herbas piperemque contrivere ; eo, inquit auctor, Judæis carnificibus crudeliores, qui Christo saltem crura non diffringere. Alias ipso sicariis stipato Ecclesiam ingresso, ex suis vesanus quidam Crucifixi imagini per ludibrium galeam imposuit, sentum manibus inseruit, admovit calcaria, moxque correpta hasta furoreque percitus imaginem transverberare cepit, blasphemæque voce lacessere, ut se ab impetu hostili liberaret. Tanta illius erat perfidia, ut si aliquos deditioe caperet, violata mox fide crudelissime enecaret, jactaretque se cruce insignitos omnes si posset obtruncaturum. Inde eo furore actus, quos aperta pugna vincere non poterat, latronum more comparatis insidiis facto in imprudentes impetu trucidabat. Imbuerat etiam ferinus illius mores a patris improbitate non degener Rogerius filius, qui dum Vaurum obsideretur, in incautam ac simplicem cruce signatorum turbam nihil metuentem crudelissimam carnificiam exercuit. Ex illa sacerdos, qui sese fuga subdlexerat atque ad Ecclesiam confugerat, dum insequentem sacerdotem se profiteretur, ac nudato capite characteris insigne ostentaret, elata securi sacrilegus ictum lethalem capiti iniecit, quod immane et crudele facinus Vallisarnensis historiæ commen-

davit¹. Ad tantum hæreticorum elidendum furorem strenue desudatum est, scripsitque præterea hoc eodem anno Innocentius ad Aquensem episcopum, et Cisterciensem abbatem, eisque quo hæretice pravitate expugnandæ cruce signati studii majoribus incumbere, vias suas commisit² in Gallorum provinciis ac locis quæ in Epistola enumerat.

18. *Resipiscentes hæreticos recipit Innocentius, missa fidei formula.* — Qui vero totis viribus hæreticos insectatus, resipiscentes atque ad Catholicam Ecclesiam redeuntes recipi humanissimeque haberi jussit, Narbonensi archiepiscopo ejusque suffraganeis mandat³, Durandum de Osca, ejusque socios, qui ad Catholicæ fidei castra sese receperant, benigne tractent, ut alii eorum exemplo allicerentur, eosque privilegiis munit⁴. Præterea missis ad Tarraconensis Ecclesiæ archiepiscopum ac suffraganeos litteris suis⁵, præcepit ejusmodi penitentes in Tarraconensis provincia recipientes ex præscripto formulæ Catholicæ, quam memoratus Durandus, Guillelmus, Bernardus Biterrensis, cæterique eorum socii Romæ se coram fuerant professi, quam Pontifex Epistolæ suæ intexuit :

« Innocentius, etc.

« Cognovimus eos fidem sapere orthodoxam et Catholicam adstruere veritatem : ad majorem tamen expressionem appositis Evangeliiis, et scripto confessionis eorum imposito, super illa recepimus ab eis hujusmodi juramentum : Ego, inquit Durandus de Osca, inter manus tuas consecratus, summe Pontifex, domine Innocenti, Deum invoco testem in animam meam, quod ita simpliciter et veraciter credo, sicut in hoc scripto per omnia continetur, contrarium nunquam credam, et contrarium credentibus pro posse meo resistam. Tibi vero, tanquam beati Petri Apostoli successori, archiepiscopis, episcopis aliisque prælatis, in quorum diocesis et parochiis commemorabor, obedientiam et reverentiam exhibebo tam debitam quam devotam. Scriptum autem eorum confessionis est tale :

19. « Fateat omnibus fidelibus, quod ego Durandus de Osca, et Guillelmus de Sancto-Antonino, et omnes fratres nostri corde credimus, fide intelligimus, ore confitemur, et simplicibus verbis affirmamus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, tres personas esse unum Deum, totamque Trinitatem coæternalem, et consubstantialem, et coæternalem, et coomnipotentem, et singulas quasque in Trinitate personas plenum Deum, sicut in *Credo in Deum*, et in *Credo in unum Deum*, et in *Quicumque vult*, continetur. Patrem quoque, et Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum, de quo nobis sermo, esse creatorem, factorem, gubernatorem, et dispositorem omnium corporalium et spiritualium, visibilium et invisibilium, corde

¹ Pet. Val. c. 50. — ² Innoc. l. XIII. Ep. LXXXVII. — ³ Ep. LX. — ⁴ Ep. LXXXIV. — ⁵ Ep. LXXXV.

¹ Pet. Val. c. 46.

credimus et ore confitemur. Novi et Veteris Testamenti unum eundemque auctorem Deum esse credimus, qui in Trinitate, ut dictum est, permanens, de nihilo cuncta creavit. Joannemque Baptistam ab eo missum, esse sanctum et justum, et in utero matris suæ spiritu Sancto repletum. Incarnationem divinitatis, non in Patre neque in Spiritu sancto esse factam, sed in Filio tantum, corde credimus et ore confitemur, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, Deus verus ex Patre, esset in humanitate hominis filius, homo verus ex matre, veram carnem habens ex visceribus matris, et animam humanam rationabilem simul utriusque naturæ, id est, Deus et homo, una persona, unus Christus, unus Filius, unus Deus cum Patre et Spiritu sancto, omnium auctor et rector, natus ex Virgine Maria vera carnis nativitate, manducavit, et bibit, et dormivit, et fatigatus ex itinere quievit. Passus vera carnis suæ passione, mortuus vera corporis sui morte, et resurrexit vera carnis suæ resurrectione et vera anima ad corpus resurrectione, in qua postquam manducavit et bibit, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, et in eadem venturus est judicare vivos et mortuos. Corde credimus, et ore confitemur, unam etiam non hæreticorum Ecclesiam, sed sanctam Romanam Catholicam et Apostolicam, extra quam neminem salvari credimus.

20. « Sacramenta quoque, quæ in ea celebrantur, inestimabili atque invisibili virtute Spiritus sancti cooperante, licet a peccatore sacerdote ministrantur, dum Ecclesia eum recepit, in nullo reprobamus. Nec Ecclesiasticis officiis, vel benedictionibus ab eo celebratis defrahimus, sed bene voto animo tanquam a justissimo amplectimur, quia non nocet malitia episcopi vel presbyteri, neque ad baptismum infantis neque ad sacramentum Eucharistiæ consecrandum, neque ad cætera Ecclesiastica officia subditis celebranda. Approbamus ergo baptismum infantium, qui si defuncti fuerint post baptismum, antequam peccata committant, fatemur eos salvari. Credimus, et in baptismate omnia peccata, tam illud originale peccatum contractum, quam illa quæ voluntarie commissa sunt dimitti. Confirmationem ab episcopo factam, id est, impositionem manuum sanctam et venerande accipiendam esse censemus. In sacrificio Eucharistiæ, quæ ante consecrationem erant panis et vinum, post consecrationem esse verum corpus et verum sanguinem Domini nostri Jesu Christi firmiter et indubitanter corde puro credimus, et simpliciter verbis fidelibus affirmamus, in quo nihil a bono majus, nec a malo minus credimus perfici sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, et in virtute Spiritus sancti, unde firmiter credimus et continetur quod quantumcumque quilibet honestus, religiosus, sanctus, et prudens sit, non potest nec debet Eucharistiam consecrare, nec altaris sacrificium conficere, nisi sit presbyter a visibili et langibili

episcopo regulariter ordinatus, ad quod officium tria sunt, ut credimus, necessaria, scilicet certa persona, id est, presbyter ab episcopo, ut supra diximus, ad illud proprie officium constitutus; et illa sollemnia verba quæ a sanctis Patribus in canone sunt expressa; et fidelis intentio profertis.

21. « Ideo firmiter credimus et fatemur, quod quicumque sine præcedenti ordinatione episcopali, ut prædiximus, credit, et contendit se posse sacrificium Eucharistiæ facere, hæreticus est, et perditionis Chore et suorum complicum est particeps atque consors, et ab omni sancta Romana Ecclesia segregandus. Peccatoribus vero pœnitentibus veniam concedi a Deo credimus, et eis libentissime communicamus: unctionem infirmorum cum oleo consecrando veneramus. Conjugia carnalia esse contrahenda secundum Apostolum non negamus, ordinarie vero contracta disjungere omnino prohibemus. Hominem quoque cum sua conjuge salvari credimus et fatemur, nec etiam secunda vel ulteriora matrimonia condemnamus; carnium perceptionem minime culpamus, non condemnamus juramentum, imo credimus puro corde, quod cum veritate, et iudicio, et iustitia licitum sit jurare. De potestate sæculari asserimus, quod sine peccato mortali potest sanguinis iudicium exercere, dummodo ad inferendam vindictam, non odio, sed iudicio, non incaute, sed consulte procedat. Prædicationem necessariam valde et laudabilem esse credimus, tamen ex auctoritate, vel licentia summi Pontificis, vel prælatorum permissione illam credimus exercendam. In eis vero locis ubi manifeste manent hæretici, et Deum et fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ abdicant et blasphemant, credimus quod disputando et exhortando secundum Deum modis omnibus debeamus illos confundere, et eis verbo Domini veluti Christi et Ecclesiæ adversariis fronte contraire usque ad mortem libera. Ordines vero Ecclesiasticos, et omne quod in S. R. E. sanctum legitur aut canitur, humiliter laudamus et fideliter veneramus; diabolum, non per condonem, sed per arbitrium, malum esse factum credimus. Corde credimus et ore confitemur, hujus carnis quam gestamus, et non alterius resurrectionem. Iudicium quoque per Jesum Christum esse futurum, et singulos pro iis, quæ in hac carne gesserint recepturos vel præmia, vel pœnas firmiter credimus, et affirmamus; elemosynas, sacrificium, cæteraque beneficia fidelibus posse prodesse defunctis credimus. Remanentes in sæculo, et sua possidentes elemosynas, et cætera beneficia ex rebus suis agentes, præcepta Domini servant, salvari credimus et fatemur. Decimas, primitias, et oblationes ex præcepto Domini credimus clericis esse persolvendas. Quia vero non solum fides recta, sed bona etiam operatio exigitur ad salutem, quoniam sicut sine fide impossibile est placere Deo, ita fides sine operibus mortua est, etc. » Subduntur plura de laudabili eorum vitæ instituto, quæ cum cæterorum virorum religiosorum sacræ

disciplinæ consentiant prætermittenda censuimus. Quæ porro illius provinciæ præsulibus injunxit, universis postea archiepiscopis atque episcopis imperavit¹, eos qui ad fidem Catholicam redirent, reciperent fidei præmissa confessione, quam Bernardus Romæ emisisset, cujus exemplum ideo litteris suis inseruisset. Quod vero attinet ad Narbonensem archiep., cujus paulo ante meminimus; Innocentius memoratis Regensi episcopo, et Cisterciensi abbati Apostolicæ Sedis legatis in illum atque Auxitanum archiep. inquirendi munus imposuit².

22. *Restituitur regularium disciplina in Galliis.* — Cum vero in Galliis nostra versetur oratio, opportune hic addendum videtur, Innocentium non solum pro fide Catholica, verum pro collapsa regulari disciplina restituenda elaborasse, testantur priores ejus Epistolæ hoc anno datæ³, quibus de religiosa Corbeïensi familia, a laxiore vita ad severiorem disciplinam revocanda agit, atque in id omni studio incumbentibus Rothomagensis provinciæ nigri Ordinis abbatibus gratulatus, animos addidit⁴, utque adeo singulis annis comitia celebrare possent permittit, atque hæc aliarum litterarum est sententiæ⁵. Cumque immani adeo facinore se devinxissent Cellensis Ecclesiæ canonici, ut abbatem suum e medio tollerent, justissimum vindicem Innocentius, Turonensi archiepiscopo parricidas exauctorare jussit⁶, nisi grave scandalum timeretur, singulos arcta custodia perpetuo inclusos, pane tribulationis et aqua doloris, ut ait, ad prorogandum jejuniæ vitæ supplicium sustentari; alioqui si scandali periculum immineret, sæculari curiæ ultima pœna plectendos tradi. Quemadmodum vero parricidas atque irreligiosos homines puniendos statuit, ita Burgensis et Palentina dioceseo in Hispania abbatissarum insanam ac sacrilegam temeritatem repressit⁷, quæ monialium suarum confessiones audire, iis benedicere, publicasque conciones habere ineptissime præsumperant.

23. *Rex Bohemiæ uxorem repudiat.* — Jam in Germaniam orationem traducamus. Delatum ante fuerat ad Apostolicam Sedem Bohemiæ regis facinus, qui repudiata A. marchionis Misnensis sorore, quam duo et viginti annos atque eo amplius in matrimonio habuerat, ex eaque suscepit liberos, C. Ungarorum regis sororem uxorem duxerat. Verum cum res primo Romæ coram Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali in contentione deducta esset, deinde in Germania apud alios judices, tum ab H. Ostiensi episcopo, ac Leone tituli Sanctæ-Crucis presbytero cardinali legationis ibi munere ea tempestate fungentibus, tum ab Innocentio ipso delegatis ac postremo apud Apostolicam Sedem rursus agitata fuisset, tandem Pontifex, ut ex litteris ad Misnensis marchionis

sororem id. Apr. hoc anno datis apparet, litis dirimendæ causa partibus adversis ad dicendam causam diem constituit; atque in eandem sententiam ad Bohemorum regem atque ad Ungariæ regis sororem scripsit. Per id tempus, cum Austriæ dux filio suo Misnensis marchionis filiam matrimonio conjungere vellet, pro removendo cogationis impedimento ad Innocentium scripsit, qui Salisburgensem et Magdeburgensem archiepiscopos de eo impediendo inquirere, perspicereque jussit¹, quæ ad rempublicam utilitas ex eo conjugio emanare possent.

24. *Laudat Danorum regem, increpat et monet episcopos Innocentius.* — Cum vero de Germaniæ principibus nobis sermo sit, aut silentio prætereundum, egregium Waldemari Danorum regis consilium, namque orthodoxæ fidei zelo æstuans, ad reprimendam incredulæ gentis feritatem, crucesignatorum militia nomine dato, bello persequi Barbaros decreverat: quare summus Pontifex eum laudibus extulit, bonaque omnia in suam tutelam admisit; ut liquet ex Innocentii Epistola: « Quod orthodoxæ fidei zelo successus ad laudem divini² nominis et Christianæ religionis honorem, signo Crucis assumpto, ad reprimendam feritatem incredulæ nationis, regalis exerece decrevisit gladium potestatis, pium devotionis tuæ propositum in Domino commendamus, illudque favoris Apostolici gratia prosequentes, personam et regnum tuum cum omnibus bonis tuis sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Statuentes, ut quamdiu vacaveris operibus hujusmodi pietatis, integra remaneant, et a enjuslibet temeritatis incursum quieta consistant, etc. Dat. Later. non. Maii, Pontif. nostri anno xiii ».

25. Hoc interim spatio longe secus se gerebat Waldemarus alter, Slevicensis olim episcopus, qui in Bremensem, ut vidimus, archiepiscopum postulatus, ac postea ab Apostolica Sede rejectus Ecclesiam illam civisque per suos fautores exagitabat. Quare Innocentius Osnaburgensem episcopum, qui jure ad sedem Bremensem vocatus fuerat, quamprimum transtulit, missis ea de re Mindensi electo litteris³. In eandem sententiam ad suffraganeos et canonicos atque ad episcopum ipsum scripsit; at quid post hæc temerarius et audax Waldemarus tentaverit, quidve Pontifex gesserit, suis locis dicendum erit. Hoc eodem anno nobili viro Alberto Arnestem. in Odonem subdiaconum antea contumaci, postea veniam ab Apostolica Sede demisso animo imploranti, absolutionis beneficium largitus est; id vero ab Innocentio ipso præstat decerpere, ut quam gravi animadversione digni existimarentur, videamus, qui in Romani Pontificis ministros contumeliosos extitissent. Ita igitur ad Magdeburgensem archiepiscopum, ejusque capitulum scripsit⁴: « Denum tamen ad compositionem hujusmodi pro satisfactione subdiacono ipsi præ-

¹ Eodem l. XIII. Ep. XC. — ² Ep. LXXXIV. — ³ Ep. I et II. — ⁴ Ep. CXXI. — ⁵ Ep. CLXXV. — ⁶ Ep. CXXIV. — ⁷ Ep. CLXXIX.

¹ Ep. CXXI. — ² Ep. LXXII. — ³ Ep. CLVIII. — ⁴ Ep. CXXVII.

standa spontanei devenerint, ut videlicet idem nobilis honorificentiam illi et sibi verecundiam faciendo cum ducentis militibus a loco, in quo præfatum subdiaconum capturavit, usque ad civitatem Magdeburgensem, et per omnes conventuales Ecclesias portet opprobrium, quod *harinsecare* vulgariter appellatur, detque sibi centum milites vassallos, qui nunquam a sua fidelitate recedant, ac turris in qua fuit carceratus funditus destruantur, et quinque libras monete usualis, cui vel quibus Ecclesiis voluerit subdiaconus antedictus, assignet in perpetuum annualiter persolvendas, peccataque ab ipso veniam cum viginti nobilibus, reverentiam corporalem exhibendo de more, cum quibus etiam ipse juret, se nequaquam præcepisse in persona vel rebus eidem subdiacono inferre læsionem, sed ex quadam vehementia et calore animi, quod factum fuerat evenisse. Datum Lat. V non. Octob. anno xiii ».

26. Induerat jam ante parem severitatem in Adolphum Colonensem olim archiep. qui spretis Pontificiis jussis, Philippî Suevi (ut vidimus) partes fuerat secutus. Sed demum in amicum penitentem receptum non pristinae quietem restituit dignitati, sed rigore clementia temperato ad spem meliorum erexit¹.

« Adolpho quondam Colonien. archiep.

« Ad hoc exemplaria cælestis imaginis in divinis voluminibus sunt descripta, ut eam non solum venerari euremus, sed etiam imitari, non tam auditors verborum quam rerum factores effecti; quia non auditors legis, sed factores justi sunt apud Dominum. Sacra quippe Scriptura docente didicimus, quod in arca fœderis Domini cum tabula legis virga continebatur et manna, quoniam in pectore summi Pontificis, quod per arcam fœderis designatur, cum scientia legis divine debet virga correctionis et manna dulcedinis contineri, ut sciat vulneribus sauciati oleum infundere super vinum, et quem novit ex rigore percutere, sciat

etiam ex benignitate sanare, humiliando superbos, et humiles erigendo, etc. »

27. *Res Poloniæ.* — At Germanicis rebus Polonicas annectamus; datis Pontifex ad Gnesnensem archiepiscopum et suffraganeos litteris¹, Poloniæ ducis constitutionem, qua statuitur, ut ejus major natu filius Cracoviensem civitatem obtineat, firmam esse jussit. Cumque Christianus, Philippus, nonnullique alii monachi divinum verbum, ab Innocentio accepta facultate, magno cum fructu in Prussia disseminassent, optimatibus quibusdam, aliisque cælesti lavacro expiatis, Pontifex eidem archiepiscopo mandat², tum monachis, tum iis qui Christianis sacris erant initiati, suam opem auxiliunq; præstaret, voluitque, ut tandem in eos pastoris munus exerceat, quoad divino favente numine, efflorescenteque religione, et crescente fidelium numero, episcopos præfici ipsis possent.

28. *S. Franciscus regulas Ordinis scribit.* — Scripsisse hoc anno divum Franciscum religiose vitæ præcepta, quibus ad virtutes comparandas sui sodales instruereutur, eamque ab Innocentio papa divinis visis monito confirmatam tradidit Lucas Wadringus³, qui ipsum Romæ cardinalium ac principum gratiam sibi suisque conciliasse, res admirandas patrasse, sodalitiis suo plures adscripsisse, fuisse ostendit; ipsum de his lector consulat, cum per annos singulos S. Francisci⁴, Franciscanorumque res gestas exactissime litteris prosequatur. De imperitiis vero hoc eodem anno privilegii, suffecerit litteras Apostolicas ea continentes in margine cum numeris in Regesto Vaticano appositis annotare. Denique concordiam inter B. Campaniæ comitissam et Philippum Francorum regem de ejusdem comitissæ filii custodia, ac de clericali officii sponione regi præstanda, quam homagium vocant, ratam firmamque esse decrevit⁵; utque his similia annectamus, extant data ab Innocentio⁶ Diplomata, quibus initam inter Rigensem episco-

¹ Ep. LXXVIII. — ² Ep. CXXVIII. — ³ Luc. Annal. Mi. hoc. an.—

⁴ Ep. XX, XXI, XXXIII, XLV, XLVIII, LXXVI, LXXVII, XCVI, LXXXV.

— ⁵ Ep. CLXXII. — ⁶ Ep. CXXXI, CXCII.

¹ Ep. LXIX.

(1) Post illa verba *litteris prosequatur*, adde ex Annalibus contractis: « Rem vero accuratissime recenset S. Bonaventura etc. nimirum cum S. Franciscus Pontifici graviora meditati, ac demulcanti in loco qui *Spectum* dicitur, se obtulisset, veluti ignotum non sine indignatione repulsum: at sequenti nocte Innocentium in somnis palam inter pedes suos sensim succrescentem videret, ac divinitus cognovisset per eam palam exprimi eum pauperem quem repulerat: eum autem per Urbem inquiri diligentissime jussisset, inventum in xenodochio S. Antonii, venientemque humilissime excepit; cumque religiosæ vitæ formulam, quam confirmari a Pontifice flagitabat, exposuisset, eam supra vires humanas nonnullis cardinalibus arduam visam: at Joannem de S. Paulo cardinalem Sabnensem hæc Pontifici et cardinalium certum pro S. Franciscò dixisse: Si petitionem pauperis, tanquam nimis arduam novaque repellimus, cum petat confirmari, sibi formam Evangelicæ vitæ, cavendum est nobis ne in Christi Evangelium offendamus, nam si quis intra, Evangelice perfectionis observantiam, et votum ipsius deat contineri aliquid novum et irrationabile, vel impossibile ad observandum, contra Christum Evangelii auctorem blasphemare convincitur. Quibus propositis, subdit S. Bonaventura, successor Apostoli Petri conversus ad pauperem Christi dixit: Ora, fili, ad Christum ut suam nobis pro te voluntatem ostendat, qua certus cognata, tuis plus desideris securus amicum. Omnipotentium Dei famulus totum se conferens ad orandum precibus devotis obtinuit, ut quod externus ipse proferet, et hoc internus papa sentiret; nam cum parabolum de divite rege cum muliere formosa et paupere contractante graniter, et de prole suscepta proferente generalis regis imago, et per hoc educanda de mensa ipsius sicut a Deo acceptæ retulisset, ex illius interpretatione subjunxit: Non est formulandum quod fame pereant æterni Regis filii et heredes, qui ad imaginem regis Christi per Spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, et ipsi per spiritum paupertatis suat in religione pauperum generandi; si enim Rex celorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa subministrabit, que committere largitur bonis et malis? Hanc ergo parabolum, et intellectum ipsius Christi vicarius cum diligenter audisset, miratus est valde, et inhibuit Christum beatum in homine recognovit ». His addit Wadringus S. Franciscum Romæ cardinalium cum præcipuum gratiam sibi suisque conciliasse, res admirandas patrasse, sodalitiis suo plures adscripsisse fuisse ostendit; cum de his lector consulat.

pum, et Christi milites Livoniae compositionem confirmat, ubi de eorum instituto hæc insinuat: « Regularem fratrum militiae templi servantes aliud in habitu signum præferent, ut ostendant se illi nequaquam esse subiectos ». Præterea alio Diplomate concordiam priorem inter fratresque Sanctorum Quatuor Coronatorum, et priorem et conventum Lateranensem firmam reddit¹. Plura id genus alia addi possunt, quæ ne tedium lectori afferamus, dedita opera omittimus, atque de Occidentaliibus rebus satis.

29. *Rebus Orientalibus prospiciens Innocentius arguit Henricum imperatorem, episcopos monet, pacem conciliat.* — Jam ad Orientales nos conver-tamus. Incesserat istis temporibus mos improbus, ut Christiani principes avaritiæ stimulis exagitati, Ecclesiastica bona invaderent; quapropter haud mirum videri debet, si nostrorum tibi res in deterius quotidie labentes, non ita multo post corruerint, cum certissimis experimentis sit deprehensum, Christianorum opes Deo permittente labefactari evertique, cum ipsi Ecclesiam vexant ac lacerant; ut merito divina illa oracula sint inculcanda²: « Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui iudicatis terram; apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa ». Occupantibus igitur in Orientali imperio Ecclesiastica bona principibus, ad ipsos ab eo scelere submo-vendos, plurimum fuit Innocentio obtinendum. In primis Henricum Constantinopolitanum imperatorem, ut Ecclesiæ bona restituat, rogat³, monetque: « Ad Ecclesiastica bona manus extendere non debere, cum Ecclesiæ sponsus Christus ampliaverit tibi manus, nec gravare debes Ecclesias, quarum credis ministrorum precibus flecti Christum, ut te ab hostium gravaminibus tueatur, etc. Datum Laterani noni Julii, anno xiii ». Hæc Innocentius ad Henricum, cui præterea mandat, revocaret Constitutionem illam, qua simul cum principibus suis caverat, ne possessiones Ecclesiis dono dari, vel testamento relinquere possent, ad quod præstandum commonere, et censuris Ecclesiasticis adigi præcepit Othonem e Roeca Athenarum dominum, ejusque imperii proceres, qui idipsum Edicto veterant. Jussit præterea Henricum Ecclesiastica bona a se occupata reddere⁴, atque ab aliis similiter inique detenta, restituenda curare, quod litteris suis etiam ad ipsos datis præcepit⁵, eosque insuper ab episcopis censura Ecclesiastica, si opus foret, compellendis instituit⁶. Ad hæc sublevandis religiosiis viris, qui a potentioribus opprimelan-tur, omnem operam impendit. Constantinopolitanus imperator quædam Templariorum oppida cum abstulisset, Innocentius Atheniensi ac Neopatriensi archiepiscopis et Davaliensi episcopo mandata⁷, cogant dominis erepta restituere, minasque addit, ni obtineret: insuperque pro iisdem

equitibus rescripit¹ hoc anno adversus insule Negreptoni dominum, et nobilem virum Ni. de Sancto-Amero, qui ipsorum bona injuste detinebant: ne vero recte facta Henrici imperatoris per invidiam silentio præterire videamur, addimus² hoc eodem anno Innocentium papam donationem xenodochio S. Sansonis ab illo factam confirmasse; hæc enim ad præceptorem, fratresque xenodochii Sancti-Sansonis Constantinopolitani scripsit³ « Castellum quod Garelis vulgariter appellatum, vobis cum pertinentiis suis charissimum in Christo filius noster Henricus Constantinopolitanus imperator⁴ pro liberalitate donavit, domos quoque etc. vobis, et per vos domui vestræ auctoritate Apostolica confirmamus ».

30. Larissensi præterea archiepiscopo, Cithouien-sique episcopo imperat⁵, ut Latinos laicos votivas decimas solvere compellant: rursusque ad tuenda Ecclesiastica jura Gauridum Achaïæ principem Patracensi archiepiscopo, qui Ecclesiam suam ad piratarum arcendas incursiones ædificiis muniebat, impedimento non esse jussit⁶, cumque ejusdem archiepiscopi Balivus pro Ecclesiæ juribus tuendis naribus crudeliter mutilatus esset, Ecclesiæ bonis alendum rescripit⁷: postremo pro archiepiscopo ipso, ejusque Ecclesia alias litteras hoc eodem anno dedit⁸: quo etiam anno ad Atheniensem, Neopatriensem, aliarumque civitatum electos, dato Diplomate⁹, principum virorum, qui intra Thessalonicensium regni et Corinthi fines habitabant, cessionem confirmat. Cesserant ii juri suo coram Constantinopolitano patriarcha, Henrico imperatore approbante, quod in monasteriis fundisque Ecclesiasticis sibi arrogaverat prætenderant. Præterea ut amatissimus pater cunctis opem laturus, ad Patracensem modo dictum archiepiscopum contra eos, qui fideles in Achaïa opprimebant, Græcisque adhærerebant, qua de re ab Achaïæ principe certior fuerat factus, ardentibus litteras dedit¹⁰: Thebanum archiepiscopum redarguit¹¹, quod sæpe levi de causa clericos, Christianorum communione arceret, similiterque Achaïæ præsules, ne temere viros Ecclesiasticos censuris gravarent¹², coercuit; cumque fratres militiae Templi Cytoniensis episcopi Pontifici detulissent, quod capellano ipsorum sodali sacrum Viaticum, et calicem quem cum Eucharistia gestabat, vi abstulisset, maleque acceptum rapi in vincula jussisset, et cuidam ipsorum famulo ad invendum ipsius contumeliam, Ecclesiastica sacramenta denegari curasset, unde sine penitentia ac viatico mortem obierat, Innocentius Thermopylensi episcopo, aliisque ejusdem episcopi causæ cognitionem demandavit¹³. Nobilem mulierem olim Montisferrati marchionis uxorem fratres militiae Templi etiam divexantem repressit¹⁴, adversus quam se-

¹ Ep. cxcvii. — ² Psal. II. — ³ Lib. xiii. Ep. xcvi. — ⁴ Ep. cv. — ⁵ Ep. xcvi. ciii. — ⁶ Ep. xcvi. — ⁷ Ep. cxxviii, cxxix.

¹ Ep. xcviij, xcviij, civ, cvi, cliv, clv. — ² Ep. cxxviii, cxxix. — ³ Ep. cxxlv, cxxv. — ⁴ Ep. xvii. — ⁵ Ep. clii. — ⁶ Ep. lxi. — ⁷ Ep. lix. — ⁸ Ep. lxii. — ⁹ Ep. clxxxiv. — ¹⁰ Ep. xxlii. — ¹¹ Ep. xiv. — ¹² Ep. xxvi. — ¹³ Ep. cxlii. — ¹⁴ Ep. cxliii.

mel iterumque hoc anno litteras dedit ¹. Henrico imperatori, ut Dominici Sepulchri priorem et capitulum in possessione monasterii S. Lucae de Sciro Apostolica auctoritate concessi fulciret retineretque, commendavit ²; Thermopylensi ac Sardicensi episcopis inhibuit ³, ne Thessalonicenses clericos, qui ad Romanam Ecclesiam obedientiam redierant, affici molestia permetterent.

31. Ulque paterno sinu reversos amplexum vidimus, ita Corinthios, qui ab ejus obsequio desciverant, revocare diligentissime studuit ⁴; nec minus industria ad servandum Catholicorum concordiam adhibuit; quapropter Latinos Achaiae anastilas monuit ⁵, episcopatum finibus, quibus Graecorum limites includebantur, contenti essent, atque simultatibus abstinere. Cum vero Duniensis episcopus a sede sua triennio abtuisset, ad illam revocavit ⁶. Neque hoc loco reticendum in agris oppidisque, quae O. de Rocca Athenarum domino subjecta erant, ubi princeps petierat, Latinis laicis Latinos sacerdotibus praefecisse ⁷: eumque Thomas Constantinopolitanus patriarcha Venetis duntaxat in Ecclesia sua, Francis aliisque rejectis, conferret sacerdotia, de quo apud Pontificem questus fuerat Henricus imperator ne id in posterum fieret, Innocentiusque cavet ⁸, decano vero de Blacherna aliusque imperat, ut patriarcham ad id inducere eurent. Inopie praeterea Constantinopolitani cleri ⁹, atque insuper Sardicensis episcopi consulendum rescribit, similiterque Vericensi archiepiscopo ad levandam ejus inopiam Medensem Ecclesiam orbam suo pastore, modo intra ejusdem archiepiscopi provinciae fines inclusam, concedit ¹⁰. Quid vero Innocentius adversus Michalitiū tyrannum, qui ab imperatore desciverat, sevisissimaque commiserat flagitia, ad eundem patriarcham scripserit, quidve pro imperio Henrico firmando praestiterit, his verbis referit ¹¹: « Innocentius etc.

32. « Ex litteris charissimi in Christo filii nostri Henrici, imperatoris Constantinopolitani illustris, nostro est Apostolatu reseratum, quod Michalitiū fidelitate, quam eidem praestiterat imperatori, contempla, hominibus ejus minime diffidatis, et spreto nihilominus juramento, quod eidem imperatori et E... fratri ejus, cui idem Michalitiū filiam suam traderat primogenitam in uxorem, praestiterat, A. imperii comestabulum eum militibus et aliis usque centum in dolo capiens, quosdam flagellavit ex eis, quosdam retrusit in carcerem, et quibusdam nequiter interfectis, comestabulum ipsum cum tribus aliis et capellano suo, quod est horribile dictu, suspendit in cruce: iis autem ad nequitiam postmodum animatus, Latinorum fretus potentia, qui cupiditate creati ad ipsum Michalitiū confugerant, castra ejusdem

imperatoris obsedit, villas combussit, et omnes Latinos presbyteros, quos capere potuit, et quemdam electum in praesulem, et etiam confirmatum fecit capitibus obtruncari. Praeterea Lascharus, qui pro imperatore se gerit, stipulatus viribus Latinorum, qui postpositis dei timore et hominis reverentia, spretis etiam stipendiis, quae idem imperator ipsis poterat exhibere, ab inimicis ejus ceperere majora, quam ipse illis valeat erogare, quemdam de principibus ejus cepit, et, ut dicitur, excoriari fecit eundem. Quia vero si Graeci recuperarent imperium Romaniae, Terrae-Sanctae succursum pene penitus impedirent, ne occasione succursus ipsius iterum perderent locum et gentem, cum et antequam idem imperium a Graecis translatum fuerit in Latinos, ipsi a nobis saepe moniti et rogati, nunquam Terrae-Sanctae voluerint subvenire, quin etiam Isacius imperator ob gratiam Saladinū fieri fecerit in urbe Constantinopolitana Meschitani, et quia si possent exterminare Latinos, in apostasia suae vitio fortius perdurarent, in odium Latinorum, quos etiam nunc canes appellant, sicut novissimus error fieret pejor priore, cum submurmurare non cessent, quod per Apostolicæ Sedis ingenium exercitus Latinorum in Constantinopolim declinaverit captivandam: fraternitati tuae per Apostolica scripta praecipimus mandantes, quatenus Latinos diligenter moneas et inducas, et eis sub poena excommunicationis injungas, ne Graecis et praesertim praefato Michalitiū, qui faciendo necari presbyteros laqueum excommunicationis incurrerunt, contra imperatorem praedictum, vel fideles ipsius auxilium praebent, vel favorem. Datum Laterani V id. Decembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo ». Nec praetereundum visum est Innocentii Epistolae extare pro M. Constantinopolitana olim imperatrice, quibus ipsam in clientelam suam admisit donationes propter nuptias a clarae recordationis Bonifacio Montisferrati marchione, factasque ab Henrico imp., confirmat ¹, Eracliensem vero archiepiscopum atque Cardicensem et Ermipolensem episc. eam tueri atque ad improborum injuriis incusso censurarum terrore defendere jussit. Denique mandavit ipsis ², ut Sebastiensis episcopo a Montis-Sancti cenobii cura amolo, alterum in illius locum ejusdem reginae consilio substitueret.

33. Claudimus hujus anni periodum Hierosolymitanis rebus, quae Brenensis comitis regi sacri sceptrum dotis nomine ab uxore datum capessentis auspiciis assurgere ac postea deprimi visae sunt. Jordanus enim haec monumentis suis hoc anno exaravit ³: « mccc. Joannes comes Brenensis Ptolemaide applicuit, pergitque Tyrum cum praelatis et baronibus, ubi reginam desponsat et coronatur »; tum de excursione in Sarracenos ab ipso facta, ut regni initia praeclearo aliquo facinore insigniret

¹ Ep. xcviij. cvij. — ² Ep. cvij. — ³ Ep. xxxviii. — ⁴ Ep. vi. — ⁵ Ep. xxv. — ⁶ Ep. cii. — ⁷ Ep. xv. — ⁸ Ep. xvii. — ⁹ Ep. xliij. et clxxxvi. — ¹⁰ Ep. clxxxvii. — ¹¹ Ep. clxxx.

¹ Eod. l. xliij. Ep. xxxi, xxxii. — ² Ep. xxxvii. — ³ Jord. Ms. Vat. signat. num. 1960.

nobilitaretque : « Rex prædam magnam egit, et cum suis salvus rediit; » sed brevi Sarracenorum potentia ingrandescere cepit, subjungit enim paulo post : « Sarraceni autem videntes eum inferioris esse potentiae quam putabant, firmaverunt castrum in monte Thabor et ante Ptolemaidem sæpius discurrerant, propter quod multi peregrini repatriabant divites et potentes ».

34. *Causa Antiocheni principatus commissa episcopo Cremonensi.* — Distraxerat tum Christianorum vires ac debilitarat intestina discordia, ex qua Sarracenorum ferocia invaluerat, cui malo ut mederetur Innocentius Cremonensi episcopo dirimendae controversiae, quae de Antiocheno principatu inter Leonem Armeniae regem ac Tripolitanum comitem intercedebat, provinciam injunxit¹; cumque idem rex magistro ac fratribus Hierosolymitani xenodochii, quod adversus ingruentes Barbaros auxilio sibi fuissent, civitatem Saleph, Castellum-Novum et Camardum cum omnibus ad ea spectantibus elargitus esset, Innocentius donationem hujusmodi Apostolica auctoritate confirmavit. Extat de his Pontificum Diploma, cui insinuatæ sunt litteræ a Leone de ea re ad Innocentium exaratae, ubi illorum militum fortitudinem, quos ideo Macchabæis comparat, plurimum commendat.

« Reverendissimo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Leo per eandem et Romani imperii gratiam rex Armeniae, sanctitatis suæ servus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ nova, devota et obediens planta; cum omnimoda reverentia grata servitia et pedum oscula.

« Reverendæ ac recolendæ dominationi vestræ cupinus innotescat, venerabiles magistrum et conventum sanctæ domus Hospitalis præterita æstate, mense videlicet Augusto, sanctæ Sedis Apostolicæ amore atque reverentia, non solum nobis, verumetiam universæ Christianitati magnum et

necessarium contulisse succursum contra infinitam Paganorum barbariem super nos et regnum nostrum aggregatam, quam Deus disperdat, pro quo a beatitudine vestra tanquam viri strenui vicem Macchabæorum gerentes promeruerunt dignius commendari.

35. Eapropter, reverende pater, et domine celeberrime, pro tam fortunato et necessario succursu nobis et Christianitati ab ipsis collato, Deo, a quo bona cuncta procedunt, S. R. Ecclesiæ et vobis ipsius vices gerenti et digne gerenti copiosas exsolvimus gratiarum actiones, et a beatitudine vestra illos petimus inde regratiari. Unde quia dignus est operarius mercede, ex regali largitis nostræ munificentia, pro salutate animæ nostræ nostrorumque omnium progenitorum, habentes præ oculis cordis, quia sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum, donamus et concedimus sanctæ domui Hospitalis amodo in perpetuum, respectu et reverentia sanctæ Sedis Apostolicæ, atque bonorum meritorum suorum exigentia civitatem Saleph, Castellum-Novum, Camard, cum omnibus pertinentiis ipsorum, et divisionibus signatis, et cum omni jure per terram et per mare sibi pertinente, secundum continentiam scripti, inde privilegii sigillo nostro regali muniti, et corroborati etc. Dat. Tarsi Ciliciæ medio mense Aprilis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei etc. Dat. Later. III non. Aug. anno terdecimo ». At æqui amans Pontifex, ut eorum precibus antea annuerat, ita ipsorum temeritatem ob jura Cardicensis episcopi invasa, litteris corripuit². Ad hæc querentibus militiae Templi fratribus, quibus Sedes Apostolica jam ab ipso Ordinis exordio alba pallia concesserat, nuper Theutonicorum fratres ejusdem coloris palliis usos esse, mandat³, consuetis vestimentis contenti nova deponerent, deque ea re ad Hierosolymitanum patriarcham Apostolicæ Sedis legatum litteras mittit³.

¹ Ep. cxii.

² Eod. l. xiii. Ep. cxvii. — ³ Ep. cxviii.

INNOCENTII III ANNUS 14. — CHRISTI 1211.

1. *Othonis in Sicilia progressus, excommunicatio, et Friderici in imperatorem electio.* — Sensit perfidia suae poenas Otho, electo a Germanis principibus in Romanorum regem Friderico, salutis Christianae anno millesimo ducesimo undecimo, Indictione quartadecima: dum enim furens ambitione vindictaeque cupiditate, ac blandientibus sibi rerum successibus elatus, monitis Innocentii Pontificis maximi conculcatis, occupata ditione Ecclesiastica ad invadendam Siciliam belli molem verteret, Germaniae populi ab eo descivere. Ut vero de felicibus ejus progressibus, qui turpes exitus habuere, nonnulla afferamus, haec de ipso Urspergensis oculatus testis ¹: « Anno Domini mccxi, Otho in Apulia quasdam civitates accepit, et Capuam pervenit, ubi et hyemavit ». Idem confirmat Stadensis ², qui ait eundem imperatorem civitates et oppida in Apulia obtinuisse, imo Apuliam totam subjugasse scribit Stero ³, quin etiam Godefridus subactae Apuliae Calabriam addidit ⁴: at Fossenovae Chronici auctor, ⁵ qui in Latio tum degebat, haec tradidit: « Adveniente tempore aestatis, tota Apulia et Terra-Laboris et maxima pars Calabriae deveniunt ad fidelitatem Oddonis dicti imper. ». Pergit Urspergensis, se eo tempore ad Romanam aulam accessisse, Othoneque hiberna ducente Capuae, frequentibus legationibus nisum Innocentium ejus animum infringere, proposuisseque se omnia damna Ecclesiae Romanae illata inferendaque aequo animo laturum, ut scandalum imminens ab Ecclesia amoveret, modo a Friderico impugmando ac de Francorum rege vindicta expetenda abstineret, nec ullo modo a sententia pellendi ex Sicilia Friderici, ac doloris ob ereptam avunculam Normaniam, atque alias terras bello partas vindicandi dimoveri unquam potuisse, ac tum Pontificem tria admodum ardua suscepisse, quorum primum exlitit Othone imperio disturbare; verum de eo deque aliis sequenti anno disseremus.

2. Interea Pontifex adversus iniquum refracta-

riumque principem Ecclesiasticis censuris animadvertit; quippe qui non solum Neapolitano archiepiscopo mandat ¹, latam ab ipso Neapolitanos Ecclesiastici interdicti sententiam, ob illius partes secutas, observandum curet, verum praecipuos Italiae praesules, in eundem Othonem ejusque fautores anathematis sententiam renovare jussit; ita enim ad Albanensem electum Apostolicae Sedis legatum scribit: « Cum Otho dictus imperator maledictus et excommunicatus non cesset Rom. Ecclesiam impugnare, venerabilibus fratribus nostris Aquileiensi, et Gradensi patriarchis, Ravennati et Januensi archiepiscopis, eorumque ac Mediolanensis Ecclesiae suffraganeis, nostris damus literis in mandatis, et in virtute obedientiae districtae praecipimus, ut excommunicationem in ipsum et fautores ejus prolatam, postposita omni occasione, solemniter innovent, et a suis faciant subditis innovari. Quocirca districtius tibi per Apostolica scripta mandamus, quatenus si aliquis eorum, quod non credimus, mandati nostri extiterit negligens executor, tu eum appellatione remota, canonica poena percellas. Dat. Later. VII id. Jun. »

3. Praeterea gravissime in Bononienses, qui Othonis partibus favebant scriptis litteris invectus est ²; cumque Pisani, neglectis Apostolicae Sedis mandatis, ad Siciliae regnum oppugnandum, « quod, ut ait, Ecclesiae patrimonium esse dignoscitur », navales copias Othoni destinassent, Innocentius Territano judici imperavit ³, ut si illi Sardiniam ingredi tentassent, una cum aliis insulae optimatibus strenue resistere niteretur. Addit Stero ⁴, plures Germaniae episcopus Othonem a papa anathemate damnatum denuntiassent; sicque Colmariensium Dominicanorum Chronicon hoc anno ipsum principem in universa Germania e sacro fidelium commercio segregatum tradit ⁵, idque Romani Pontificis jussu gestum esse historici Fragmenti incertus auctor, aliique affirmant ⁶. Quibus assen-

¹ Ursper. in Chron. an. 1211. — ² Stad. in Chron. — ³ Stero in Anal. apud Camis. ant. lect. tom. 1. p. 234. — ⁴ Godef. in Anal. — ⁵ Chron. Fos. Nov. hoc anno.

¹ Inoc. l. XIV. Ep. LXXI. — ² Ep. LXXVII. — ³ Ep. c. — ⁴ Stero in Ann. apud Camis. ubi sup. — ⁵ Domin. Colmar. Chron. hoc anno. — ⁶ Nauch. et alii.

titur Godefridus ¹, refert enim Silfridum Magnuntinum archiepiscopum Apostolicæ Sedis legatum cum rege Bohemiæ, aliisque proceribus apud Bavinbergum colloquium de eligendo Friderico iniisse, remque ab aliis rejectam; Silfridum tamen in Othonem anathematis sententiam promulgasse, eoque fratrem imperatoris Palatinum comitem Rheni, Brabantie et Lotharingiæ duces archiepiscopi ditionem populos, et circa Quadragesimam ex Italia rediisse.

4. Verum Othonis reditum in Germaniam auctores alii in annum proximum conferunt. Quod perro Godefridus asserit Germaniæ principes Fridericum eligere renuisse, de colloquio duntaxat illo videtur intelligendum, ita enim Fossanovæ Chronici auctor: « Interim nuntii Alemanniæ venerunt ad Oddonem dictum imp. qui dixerunt ei totam Alemanniam rebellatam fore, et omnes archiepiscopi, episcopi, abbates, duces, principes, comites et omnes barones Alemanniæ elegerunt Fridericum regem Siciliae in imperatorem, et mandaverunt in Siciliam nuntios, qui conducerent predictum Fridericum salvum et incolumem ad recipiendum imperium in Alemanniam etc. (De hujusmodi legatione ab Germaniâ principibus ad Fridericum missa pluribus agit Urspergensis aliique ex eo). Quo audito Oddo predictus imp. congregavit comites Apuliæ et Terræ-Laboris, confirmavit cum eis pacem et suam bonam voluntatem, factus dolore cordis intrinsecus, reversus est Alemanniam, insidiando qualiter jam dictum Fridericum regem Siciliae capere posset, si ausus foret arripere iter vel per terram »; idem de Friderico in Germania hoc anno electo scribit Rigordus ², idque de Philippo Francorum regis consilio factum asserit. Quod vero de illius in Urbem adventu scribit, proximo cum aliis auctoribus anno in medium afferemus. Interim silentio non involvenda Friderici Siciliae regis Diplomata regia, quibus episcoporum electiones in regno liberas esse statuit ³:

5. *Libera episcoporum electio in Sicilia, et Ecclesia Romana hæres instituta a comite Fundano.* — « In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Amen.

« Reverendissimo patri et domino clarissimo Innocentio, Dei gratia S. R. E. summo Pontifici, Fredericus Dei gratia rex Siciliae, ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ.

« Ne ulla de cætero inter vos vel successores vestros, et nos vel hæredes nostros super electio-

nibus celebrandis dissensio susciteletur, que nonnunquam inter Ecclesiam et regnum rancoris et indignationis fomitem ministrabant, modum et ordinem electionis in posterum faciende, presentibus litteris curavimus explicare, in quibus sic canonicæ libertati deferimus, ut dignitatem regiam non lædamus. Sancta Sede vacante, capitulum significabit nobis et hæredibus nostris obitum decessoris; deinde convenientes in unum, invocata Spiritus sancti gratia, secundum Deum eligent canonicæ personam idoneam, cui requisitum a nobis præbere debeamus assensum, et electionem factam non differant publicare: electionem vero factam et publicatam denuntiabunt nobis, et nostrum requirunt assensum. Sed antequam assensus regis requiratur, non inthronizetur electus, nec decantetur laudis solemnitas, que inthronizationi videtur annexa, nec antequam auctoritate Pontificali fuerit confirmatus, administrationi se nullatenus immiscebit. Volumus igitur et concedimus, ut secundum prædictam formam electionis de cætero per totum regnum nostrum libere celebrentur, nullo prorsus obstante rescripto a Sede Apostolica impetrato. Ad hujus autem concessionis nostræ memoriam, et robur perpetuo valiturum præsens rescriptum per manus boni hominis de Gaeta notarii, et fidelis nostri scribæ, et Bulla Aurea typaria nostræ majestatis impressa præcipimus communiri, anno, mense et Indictione subscriptis. Datum in civitate Messanensi anno Domini Incarnationis mcccxi, mensis Februarii, XV Ind., regni vero domini nostri Frederici, Dei gratia gloriosissimi regis Siciliae, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ, anno iii feliciter. Amen (1) ».

6. Cum vero in Apostolicæ Sedis iuribus veteretur oratio, his addimus eodem anno pridie kal. Febr. Richardum de Aquila Fundanum comitem Rom. Ecclesiam hæredem fecisse, Fundano comitatu atque aliis nonnullis baroniis, ut dicunt, ei relictis, assentiente, ut videbitur anno sequenti, Friderico; publicæ vero tabulæ jussu comitis connectæ sunt hujusmodi ⁴:

« In nomine Dei æterni: Anno Incarnationis ejusdem mcccxi, mensis Januar. ultimo die, stante Indictione xv, regnante D. nostro Frederico Dei gratia rege Siciliae, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ.

« Quia labilis est memoria hominum, et mens humana sollicitudinibus occupata præteritorum facile obliviscitur, sapientium providit discretio contractus hominum litteris publicis annotari. Ideo nos Richardus de Aquila eadem et regia gratia se-

¹ Godef. in Annal. hoc anno. — ² Rig. in Phil. Aug. hoc ann. — ³ lib. censuum.

⁴ Habetur in eod. l. censuum.

(1) Gemina illa Documenta a Raynaldo hic et numero sequenti relata. Diploma nempe Friderici, quo statuit episcoporum in Sicilia electiones deinceps fore liberas, sicut et littera illa, quibus Richardus Fundanus comes ditionis suæ heredem Romanum Pontificem constituit, ad sequentem annum pertinent, ut probat Indictio XV, qua ambae signantur. Annum vero mcccxi ideo præferunt ambae, quod data fuerint, illa quidem mense Februario, hæc vero Januario, nec annus novus in Sicilia nisi a Martio incipiebat. Charta vero illa annum Friderici tertium signat; idemque ex anno mcccxi quo Fridericus nuptias cum Constantia concehavit, ducitur. Vide notas ad A. mcccix, 30.

eundem Fundanus comes, attendentes quoquomodo nostræ humanitatis fragilitatem diu in humanis sollicitudinibus implicatam multa et varia incurrisse peccata, divina gratia inspirante, ad id recurrere festinavimus, quod nobis salutem pariet et remedium peccatorum. Inde est utique, quod cum testamentum sit ultima testatio mentis, nos presentibus litteris nuncupatum testamentum facientes ob reverentiam Dei, et nostræ salutis obtentu, sanctam Romanam Ecclesiam, cui, auctore Deo, D. et reverendissimus pater noster Innocentius III papa præesse dignoscitur, de civitate nostra Fundana cum omnibus tenementis suis et redditibus, cum aquis, silvis, pascuis, piscariis, aucupationibus, montanis, maritimis, et omnibus pertinentiis suis hæredem instituimus, salvo in omnibus, et per omnia nostris hominibus civitatis ejusdem privilegio libertatis et immunitatis, quod eis facimus et eorum hæredibus in perpetuum, salvis etiam omnibus bonis consuetudinibus, quas olim eorum antiqui et ipsi deinde processu temporum habuerunt.

7. « Item instituimus Ecclesiam supradictam hæredem de baronia castri Vallis-Cursæ, quam hodie a nobis tenet dilectus frater noster Rogerius, et de quocunque alio beneficio in antea faciemus eidem. Item de baronia castri Pica, quam hodie a nobis tenet Richardus de Ceperano. Item de baronia castri Ambrisiæ, quam hodie a nobis tenet Philippus de Sourino. Item de baronia castri Campinelli, statuente, ut amodo ex supradictis omnibus sæpèdicta sancta Romana Ecclesia hujus nostræ prætaxatæ institutionis sit hæres in perpetuum. Item de baronia castri Aquævivæ, quam hodie tenet Matthæus de Argento, et quoniam ultima testatoris voluntas secundum leges attendenda est et servanda, ne aliqua nostræ voluntatis mutatione fas sit contra præsens testamentum venire, ecce appositis et tactis sacrosanctis Evangelii, præsentibus dominis Roberto venerabili Fundano episcopo, Pandulfo domini papæ subdiacono et familiari, Simulpho canonico Ferentino, et supradicto Rogerio fratre nostro, juravimus de cætero nunquam contra præsens testamentum venire, vel ausu temerario contra religionem nostri juramenti infringere seu mutare, sed illud curabimus præstante Domino perenniter inviolatum servare. Illud autem præsentis scripto non est prætereundum, quod dominus papa, quocumque tempore Deus nos de præsentis luce vocaverit, dabit pro anima nostra centum uncias auri distribuendas per manus dicti Roberti venerabilis Fundani episcopi, et Stephani venerabilis domini papæ camerarii, etc. »

8. *Urbes ditionis Ecclesiasticæ servatæ.* — Sed ad Innocentium revertamur; cum Ecclesiastica censura esse non debeat (ut sapientissimus Pontifex docet) innocentium oppressio, sed delinquentium correctio, ita per illam improborum insolentiam coerceri voluit, ut ne insontes indebita pœna

afficerentur, prudentissime caverit: quamobrem Laudunensem electum et clerum hoc eodem anno monuit ¹, ne ipsi aliique in Laudunensem populum, vel alium quemlibet anathematis vel interdicti sententiam temere vibrarent. Insuper Albanensi electo eodem anno præcepit ², una cum Cremonensi episcopo, et abbate e Columba, Ferrariensi Ecclesiæ episcopum præficerent, quamvis Estensis marchio, capta Ferraria, id differri flagitasset; cumque marchio arcis Ferrariæ construenda potestatem sibi fieri ab Sede Apostolica poposicisset, perbreve ad eundem Albanensem electum Epistolam misit ³. « Dilectus filius nobilis vir marchio Estensis nobis humiliter supplicavit, ut in Ferrariensi civitate construendi castrum, per quod ipsam melius defendere valeat, et ad fidelitatem Romanæ Ecclesiæ conservare, licentiam concedere dignemur. Nos igitur id tuæ prudentiæ committentes, districtè tibi per Apostolicam scripta mandamus, quatenus super hoc status ad honorem et profectum Ecclesiæ, quod videris expedire. Dat. Later. VII id. Jun. » Rursus in Ecclesiasticæ ditionis finibus tuendis conservandisque sollicitus, Uticensi episcopo et Cisterciensi abbati, Apostolicæ Sedis legatis, Melgoriensis comitatus, qui ad S. Petri jura spectabam custodiam commisit ⁴. Ravennati archiepiscopo mandavit ⁵, Argentan oppidum presidio militari communiret, et si id minus præstare posset, prædicto marchioni traderet, cautione ab eo antea accepta, Ravennati Ecclesiæ fideliter se diligenterque servaturum. At de his hactenus.

9. *Reges Galliæ, Angliæ et Lusitaniæ monet et increpat Innocentius personis vel juribus Ecclesiasticis inferens.* — Jam ad Innocentium cum principibus de gravissimis rebus agentem orationem convertamus; cum ex prophetica sententia sciret se a Deo constitutum super gentes et super regna, ut evellet, et destrueret, et ædificaret, et plantaret, errantes principes, regesque ipsos castigare verbis monitisque ad officium revocare non destitit. Cum igitur Philippus Francorum rex Antissiodorensis Aurelianensemque episcopos insectaretur, monitisque Pontificis excusationes opponeret eluderetque, Innocentius Senonensem archiepiscopum aliosque præsules, eum ad ablata illis restituenda sedulis cohortationibus jubet ⁶ compellere. Quæ vero in eos Philippus gesserit, quæ de causa fuerit commotus, ex litteris ⁷ apparet, quas Pontifex anno superiori ad ipsum dedit, nosque ibi attulimus. Eam nimirum discordiam pepererat nonnullorum militum temeritas, quos ii episcopi possessionum causa quas jure beneficiario a rege obtinebant, exercitui regio submiserrant, in Britanniam enim movere jussi, proficisci recusarunt, factique rationem attulere, quam tradunt recentiores aliqui, ubi nimirum rex copias

¹ Innoc. I. IV. Ep. LX. — ² Ep. LXXIII. — ³ Ep. LXXVII. — ⁴ Ep. XXXIII. — ⁵ Ep. LXXV. — ⁶ Ep. XLIX. — ⁷ Lib. XII. Ep. CLXXXII.

non ductaret, se eo pergere non teneri: ex qua re excanduit adeo Philippus, ut non modo episcoporum bona stipendiaria occuparet verumetiam Ecclesiastica invaserit, quorum propterea causam Innocentius Senonensis archiepiscopo defendendam commendavit¹; arguit vero regem præcipit iracundia, quod episcopos non citatos nec auditos ob aliorum factum multa gravissima affecisset. Quem præterea hoc anno monuit, regios ministros coereret, qui bona defunctorum publicabant, quos artem fœneratoriam exercuisse calumniabantur; hæc ad Philippum Innocentius, qui præterea eidem regi aliisque in Nivernensem comitem, qui Verzellaneense monasterium gravissime oppresse- rat, litteras misit², quemadmodum antea rescripserat³ in Folcarciensem comitem et alios, qui acerbissimis exactionibus viatores divexabant.

10. Verum majorem etiam erga Joannem Angliæ regem severitatem coactus est adhibere, uti Matthæus Parisius testatur: qui prius de legatione ad Pontificem missa ait Pandulphum subdiaconom a Durandum Templarium ad Joannem accessisse, ut de concilianda pace agerent, regemque assensisse, ut archiepiscopus Cantuariensis, episcopi, alique ejectioni restituerentur; ut vero illata sarciret damna ac fisco addicta redderet, adduci nunquam potuisse, atque ita rem ad exitum non ductam. Cæterum de Cantuariensi archiepiscopo aliisque in exilium actis addit Rigordus⁴: « Idem vero sanctis archipresul (Stephanus scilicet Cantuariensis, quem paulo ante sancte opinionis virum nominat) et alii episcopi a Philippo rege liberaliter recepti in regno Franciæ exulabant »; verum cum nec ea ratione lectere pervicacem regem posset Innocentius, quibus remediis ejus audaciam furoremque compescuerit, enarrat Parisius, nimirum Anglos omnes præstiti Joanni sacramenti religione liberasse atque objecto anathematis terrore velut non ipsi in consuetudine familiari, mensa, vel consilio communicarent; additque iniquissimis tunc consiliariis corruptum fuisse. His vero auctoribus ac suavoribus innumera ingentiaque flagitia commisit, de quibus sepe queritur Parisius, ut nullo refellatur negotio impudentissimi novatores, qui cæco furore perciti, in æquissimum Pontificem, Joannis scelera ulciscerent, iniqua effutiant⁵.

11. Nefaria etiam facinora eo tempore patrabat rex Lusitanus, quorum narrationem complectitur Innocentius ad ipsum hoc anno data Epistola⁶, qua eundem, ut par erat, arguere minarique non destitit, subditque: « Obsecramus te, fili charissime, per misericordiam Jesu Christi quatenus illa mensura contentus, quam Deus tibi donavit, ad Ecclesiastica jura non extendas aliquatenus manus tuas, sicut nec nos ad regalia jura manus nostras extendimus, relinquens nobis judicium clericorum

sicut et nos laicorum judicium tibi relinquimus, quia secundum Apostolum servus suo domino stat aut cadit, ne si alienum tibi officium usurpaveris, exemplo Ozæ regis divinam ultionem sentias. Quoniam igitur excessus hujusmodi multipliciter apud homines obnubilant famam tuam, et conscientiam maculant apud Deum, serenitatem tuam rogamus attentius et monemus, salubriter consulentes, quatenus habens respectum ad illum cui nuda sunt qualibet et aperta, qui etiam nec falli poterit nec corrumpi, prædictum episcopum propria restituens libertati ablata eidem restituas universa, et de damnis, injuriis, et gravaminibus sibi et Ecclesiæ irrogatis satisfaciens complenter, ab eisdem et similibus sic desistas, ut majestatem divinam, quam propter hoc graviter offendisti, valeas complacere, ac cum defeceris, in tabernacula recipiaris æterna. Alioquin quantumcumque te in Domino diligamus, et honori tuo deferre velimus, quia magis est regi Deo, quam regi homini deferendum, noveris quod in jure suo non deerimus episcopo memorato, qui sumus omnibus in justitia debitores. Dat. Later. VII kal. Mart. anno XIV ». Haec Innocentius.

12. Ejusdem argumenti litteras Compostellano archiepiscopo misit¹, mandavitque ne rex flecteretur monitis, Ecclesiastica in eum censura animadverteret; evenitque, ut divinæ in eum severitatis aculeis excitatus tandem oculos aperiret, adeo verum illud divinum oraculum²: *Vexatio dabit intellectum auditui*; qui enim prosperis rebus elatus, sui Deique oblitus, plura in Ecclesiam flagitia patrarat, morbo implicitus percussusque a Deo consilia saniora suscepit, ut minime de eo dici possit quod in sacris litteris de rege Asa legitur³: « Nec in infirmitate sua quæsitit Dominum »; ipsi vero supremam voluntatem ab Apostolica Sede confirmari exoptanti, ita rescripsit⁴ Innocentius:

« Illustr. regi Portugalliæ.

« Is qui tangit mones et fumigant, cor tuum tetigisse videtur ad penitentiam salutarem, dum corporali aegritudine te affligens, ad sanandas spirituales aegritudines te induxit, quatenus recogitando annos tuos in amaritudine animæ tuæ, pro excessibus tuis, quibus Creatorem tuum multipliciter offendisti, offerres ei sacrificium respertinum. Unde licet infirmus corpore, animo tamen sanus legitimum condidisti, sicut accepimus, testamentum, in quo pro tuorum remedio peccatorum piis locis et viris religiosis, necnon infirmis et indigentibus multa legasti, de filiis et filiabus, nepotibus et neptibus tuis, necnon et aliis quibusdam personis, ac etiam de ipso regno provida deliberatione disponens, quæ omnia suppliciter postulasti per Sedem Apostolicam confirmari, sicut in scriptis authenticis continentur expressa. Et nos autem

¹ Ep. LI. — ² Ep. CXXII, CXXV. — ³ Ep. XXXIX. — ⁴ Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. ann. 1212. — ⁵ Cent. XIII. c. 10. col. 987. — ⁶ Lib. XIV. Ep. VIII.

¹ Ep. XIX. — ² Isa. XXXVIII. — ³ 2. Par. XVI. — ⁴ Lib. XIV. Ep. LV.

ipsius seriem testamenti coram nobis perlegi fecimus diligenter, et intelleximus omnia rite disposita; illis duntaxat exceptis, quæ de quibusdam monasteriis disponere præsumpsisti, nisi forsân de jure intellexeris patronatus, cum juxta canonicas sanctiones nulla sit laicis de rebus Ecclesiasticis disponendi attributa facultas: quare tuis supplicationibus inclinati, testamentum ipsum in cæteris omnibus approbantes, illud juxta finale tuæ dispositionis arbitrium statuimus, et præcipimus inviolabiliter observandum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, constitutionis, et præceptionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, etc. usque incursum. Datum Laterani VI kalend. Jun. » Prædixit vero ejus diei ad eundem Epistolam dederat¹, ac sexto die kalend. Jun. Compostellano archiepiscopo, et Bracarensi ac Zamorensi episcopis præcepit², darent operam ne quisquam contra hujusmodi testamentum Apostolica auctoritate fultum venire auderet.

13. *Obitus Lusitanæ regis.* — Porro regem eodem anno defunctum, Innocentii ad ejus filias missæ Epistolæ ostendere videntur, namque hoc ipso anno III id. Octob. scripsisse reperitur M.³... ac Terasie⁴ reginæ et S.... Lusitani regis filiabus, quibus Apostolicæ Sedis patrocinium, quod enixe poposcerant, pollicetur; qua de re etiam ad Compostellanum archiepiscopum aliosque Hispanos præses scripsit⁵. Cæterum qui Lusitanum regem penitentem benigne excepit Innocentius, alios Hispanos principes virtute spectabiles commendavit, omnemque eis favorem impendit. Deceverant Alphonsus Castellæ rex atque Fernandus filius Sarracenos suis finibus arcere, quare Pontifex utrisque amicos addidit⁶. proptereaque Hispaniæ præsulibus imperat⁷, Ecclesiasticis censuris in eos reges animadverterent, qui pacem et inducias inter ipsos et Alphonsum ejusque filium firmatas violare essent ausi, dum illi adversus Sarracenos bellum gererent. Testantur hæc tum ad episcopos, tum ad Alphonsum Fernandumque datæ litteræ. Ne vero interea tumultus aliquis in Hispaniis oriretur, unde hujusmodi expeditio magno Christi fidelium damno perturbari posset, Innocentius quamvis a Toletano archiepiscopo rogatus, nihil de illius Sedis primatu decernere voluit, sed supersedendum censuit. Præterea Petro Aragonensi regi, cui erat in animo Christiani nominis hostes delere, permisit⁸, ut quicquid cuiquam ante legitimæ ætatis tempus magno cum detrimento dedisset (majorem namque reddituum partem in largitionibus profuderat) rescinderet, ea tamen lege, ut donationes Ecclesiis, aliisve piis locis factæ, si quæ revocandæ essent, non alterius quam Ecclesiastici judicis decreto revocarentur.

14. *Bellicæ res gestæ inter crucesignatos et hæreticos.* — Vindicantem nunc scelera Innocentium intueamur; extant ejus litteræ ad Arelatensem archiepiscopum ejusque suffraganeos, adversus Raymundum Tolosanum comitem datæ¹, quibus latam in eum ab Apostolicæ Sedis legatis sententiam promulgari jussit: quibus præterea mandat², ut ad recuperanda Ecclesiarum oppida alique ab impio comite usurpata, viriliter prudenterque incumberent; cujus etiam auctoritate suffulti crucesignati in Galliis, comite Simone duce, præclara in Albigenes facinora explicaverunt. Hoc vero anno Tolosanus comes vetera scelera Fulcone episc. Tolosano urbe exire jussu, novo scelere cumulavit: cum enim episcopus post mediam Quadragesimam, uti mos est in Ecclesiis episcopalibus, ordines collaturus comitem sacris depulsum per nuntios rogasset, urbe lantisper ludendi spatia ordine captata occasione abesset, dum ipse sacros ordines celebrasset, quos præserte ipso in urbe non poterat: sed comes in iras efferatus viri nobilis opera, ut urbe profinus abiret imperavit, quod episcopus intrepide detrectavit, cujus constantiam ita Vallisarnensis describit³: « Vir autem venerabilis hæc audiens in fervore spiritus mente intrepida clarissimo vultu tale fertur militi dedisse responsum: Comes (inquit) Tolosanus non me fecit episcopum, nec per ipsum hic ordinatus sum, vel pro ipso, Ecclesiastica me elegit humilitas, non intrusit violentia principalis, non exco propter eum, veniat si audeat, paratus sum excipere gladium, ut pertingam ad majestatem per calicem passionis: veniat tyrannus stipatus militibus et armatus, solum me reperiet et inermem: attingo bravium, non timebo quid faciat mihi homo. O constantia animi! O mirificum robur mentis! manens igitur intrepidus ille Dei famulus de die in diem expectabat tyranni gladium ».

15. Cum diutius martyrii palmam expectasset, ad comitem Montfortium Vaurensi obsidioni strenue incumbentem se contulit; id porro oppidum munitionissimum divina potius virtute a crucesignatis Francis, Germanisque, quam humana captum, dieque festo sanctæ crucis debellati crucis inimici, qui in cruce Catholicorum papilionibus eminentes deiciendas tela jaculari solebant, fassique ipsi sunt, dum adducta machina impetus in muros imprimeretur, canentium sacerdotum magis vocibus, quam hostilium armorum strepitu fuisse percussos⁴, quod hisce verbis Vallisarnensis testatur: « Dum autem nostri in expugnatione ista instantissime laborarent, episcopi qui aderant, et quidam venerabilis abbas Curie-Dei Cisterciensis Ordinis, qui de mandato legatorum ipsorum vices in exercitu tunc agebat, universusque clerus congregati in unum cum devotione maxima, *Veni, creator spiritus* decantabant; quod videntes et

¹ Ep. LVI. — ² Ep. LVII. — ³ Ep. CXIV. — ⁴ Ep. CXVI. — ⁵ Ep. CVI, CVIII. — ⁶ Ep. IV. — ⁷ Ep. III. — ⁸ Ep. XXVII.

¹ Ep. XXXIV. — ² Ep. XXXVII. — ³ Petr. Val. Hist. Albig. c. 51. — ⁴ Ibid. c. 52.

audientes adversarii ita Deo disponente stupefacti sunt, et vires resistendi pæne penitus amiserunt, quia sicut postea confessi sunt, plus timebant eos cantantes quam pugnautes, psallentes quam insistentes, orantes quam infestantes. Muro igitur perforato jam nostris intrantibus, et adversariis cum jam non possent resistere se reddentibus, volente Deo et misericorditer nostros visitante, in festo Inventionis sanctæ Crucis captum est castrum Vauri ».

16. Eadem de expugnata Vauri die Bernardus ¹, qui addit quadringentos hæreticos perfectos, ut vocat, qui nimirum nullis rationibus, ut virus evocent, adduci poterant, flammis injectos; Aymericum Montis-Regalis et Lauriaci dominum, qui arcem defendendam susceperat, cum viris aliquot nobilibus suspendio necatum, octoginta alios gladio cæcos; Gerardum urbis dominam et Aymerici sororem in odium hæreseos in puteum projectas, ac lapidibus obrutas. Ita divinum numen quas continuerat iras in seclesa capita graviter opera cruce insignitorum effudit, quorum se ducem præcipuum, et quam grata majestati suæ eorum mors esset, qui in eo bello sacro crucem sumerent, occumberent, aliquot miraculis ostendit: apud Vaurum enim, addit ² Vallisarenensis contigisse miraculum, quod sui admiratione multos percussit. Casu namque ardente militis veste redactaque in cineres, ea sola pars, cui crux assuta erat, integra remansit.

17. Longe illustrius aliud miraculum subdit auctor ³. Cum enim, dum Vaurum obsideretur, innumeri crucesignati impellente Tolosano comite a Fuxensi ruptariis stipato comparatis insidiis, dum incautius incederent atque ad Montfortium properarent, immanissime trucidati essent, accedente ad locum Montfortii post captum Vaurum, columna ignea in occisorum corpora delabi visa est, quæ manibus postea in crucis formam passis repta sunt: « Comes igitur noster movens castra cepit tendere ad quoddam castrum, quod dicitur Mons Gaudii, ubi a comite Fuxi peregrini fuerant interfecti. Factum est autem dum exercitum tenderet ad castrum illud et dum aliquantulum longe esset, apparuit in loco illo, ubi occisi fuerant peregrini a comite Fuxi columna ignis videntibus nostris, lucens et descendens super corpora occisorum. Venientes autem nostri ad locum, viderunt omnes occisos jacere resupinos brachiis in modum crucis extensis. O res mira! istud audivi miraculum ab ore venerabilis episcopi Tolosani Fulconis, qui præsens erat ». Confirmat hæc Bernardus ⁴, qui ait, episcopum Tolosanum suis oculis illud miraculum hausisse, atque veritatis testimonium exhibuisse; his similia de fortissimis Christi athleteis tradit Vincentius ⁵, innumeram nostrorum

multitudinem trucidatam, atque in jacentium corpora ignem globum de celo delapsum a pluribus fuisse conspectum; additque illa in cœmeterio ab episcopis atque abbatibus rite dicato sepulturae esse mandata: atque eodem temporis momento illorum animas letantium Angelorum cœtu stipatas, in celum ferri, Mariam Oignancensem longissimo licet locorum intervallo disjunctam, suis oculis suspexisse, testatur Jacobus de Vitriaco ¹ cardinalis episcopus Tusculanus, qui ejus gesta conscripsit.

18. Hoc porro tempore ² Montfortius cum exercitu crucesignato movere bellum Tolosano comiti cepit, tum quod Tolosanus ab ipso exulcerato animo discessisset, Vaurum suos ad illud defendendum submisisset, crucesignatorum inermem multitudinem Fuxensis opera trucidasset, vetuisset ne comneatus machinaeque ad cruce insignitate adducerentur, maximeque defixus anathemate a legatis, ejusque ditio exposita esset: tum vero Tolosanus episcopus clerum Tolosa discedere imperavit, qui nudis pedibus secum. Christi sacrum corpus efferens, ex urbe interdicto supposita discessit, nec ita multo post Castrum-Ferrandi, quod Balduinus Tolosani comitis frater defendebat, Montfortii impetus sensit, excepitque victorem, Balduinus ea lege sese dederat, ut salvis omnibus sponderet nunquam Ecclesiam aut Montfortium bello laceraturum. Cumque perrexisset ad fratrem, paulo post regressus Montfortio se conjunxit, atque egregie excindendæ hæresi operam collocavit. Urgebat feliciter victoriam comes, conversisque in Tolosam signis Barenensis comitis Germanorumque viribus auctus, urbem, in quam hæreticorum colluvies ex aliis locis ejecta confluerat, obsidione cinxit: sed brevi spes, quam in Barenisi posuerat, cum fellit, exercituque comneatus inopia laborante, soluta est obsidio, ac Barenensis postea a Montfortio magna suo nomini aspersa ignominia sese subduxit; nec destitit Montfortius hostem debellare, vastare Fuxensis terras, expugnare Casutium (Castutium Caylus), Caturcum in suas partes pellicere, aliaque bellicæ virtutis egregia facinora explicare; celebrandum porro æterna memoria illud dictum, quod Cisterciensi cuidam hortanti ipsum animosque admonenti, cum Carcassona castri novi itinere sese accingeret, subjecit: « Totum de Deo præsumens (refert Vallisaren.) putatis, inquit, quod timeam? Christi geritur negotium, universa pro me orat Ecclesia, scio quod non poterimus superari ».

19. Cineto mox obsidione Castronovo a comitibus Tolosæ, Fuxi, Gastone de Bearn, aliisque Vasconibus innumera multitudo stipatis, eorum impetus excepit viriliter, ac suorum parte ipsius jussu reversa ex bello contra Mahometanos Hispaniæ, quos Pelro regi in auxilium submiserat, est

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. hoc ann. — ² Ibid. c. 53. — ³ Ibid. — Bern. Chron. Rom. Pontif. — ⁴ Vincent. Belov. spec. Inst. l. xxx. c. 2.

¹ Jacobus de Vitr. l. II. c. 7. apud Sur. tom. III. xxiii. Jul. — ² Petr. ib. c. 54, 55, etc.

recreatis. Verum Petrus malam illi retulerat gratiam, qui redeuntibus pro impensa opera insidias constarat, de quibus moniti alio itinere deflexerunt, hostili quippe in Montfortium animo erat Petrus, hæreticorumque partibus fœdissime implicatus. Hoc fretus auxilio comes ingentem paulo post hostium multitudinem fudit delevitque: adeo singuli Montfortiani contra triginta hæreticos, quorum dux Fuxensis erat, dimicavere. Hostis vero in fugam actus, ut stragem evaderet arte usus, Montfortium inclamare cœperat, quasi sub illius signis hostem persecuteretur, cui Catholicus victor: Si noster es, hunc fugientem obrunca, hæreticum palabundum demonstrans, moxque cum socium urgente metu trucidasset, ipse cœdebat a nostris, contrariaque hæc arte elusi hæretici innumeri ceciderunt; cum e Catholicis paucissimi fuerint desiderati. Ea relata divinitus victoria reversus comes ubi castrum ingressus est, desiliens equo, nudis pedibus Ecclesiam adiit, gratias solemnes Deo reddidit. Fuxensis tamen, ut callidus erat, partem victoriam, et Castrum novum captum ementens, nonnulla oppida ad defectionem traxit, crucifixiati etiam aliqui insidiis intercepti, e quibus Gauridus ab hostibus undique circumfusus, ac suffosso equo exceptus in pedes, inclamanti hosti ut se dederet, strenue respondit: « Christo me reddidi, absit ut ejus me reddam inimicus »; atque ita ab hostibus cæsus, palmam nobiliorem collecturus in cælum evolavit.

20. *Hæreticos resipiscentes recipit, Ecclesiam pro episcopos præficit Innocentius.* — Dum crucesignatorum armis deleret Pontifex illis in locis hæreticos, fœdum apostalam non solum respexit in Provincia verum ad bonam frugem revocavit: fuit is Roncelinus, qui monastico abjecto habitu, Massiliæ dominium sibi attribuerat, quique ob apostasiam, incestum, rapinas aliaque flagitia, cœtu fidelium a Sede Apostolica depulsus fuerat, quocirca Pontifex adversus ipsam ac Massilienses, qui ejus obsequabantur voluntati, plures Epistolas scripsit², cui postea resipiscenti ignovit, ac multis præterea præsulibus Massiliæque populo universo, aliisque postulantiibus patrimonii curam, ex abbatis venia permisit. Continentur hæc in Pontificiis Epistolis³, unde plura, si cupias, decerpere possis. Neque hæreses solum, apostasiamque, sed simoniacam etiam pravitate acriter est insectatus, eamque ab Ecclesia arcuit, ut testantur ejus litteræ ad S. Stephani Bononiensem abbatem et Greg. decretorum doctorem, in Alexandrinum episcopum hoc ipso anno datæ⁴; illum enim a Pontificali sacerdotalique munere removendum decrevit, quod ad gratiam ab Apostolica Sede aucupandam, simoniacas pactiones confecisset; postea vero in Bismuntinum archiepiscopum, simoniacæ labis aliorumque criminum postulatum rescriptis⁵. Quod

Innocentius paulo ante ab Apostolo dixerat, omnem simoniacam occasionem a fidelibus submovenam studuit, quocirca sanxit, ut sacerdotia non vacantia ex Lateranensis Concilii præscripto obtineri non possent¹: nec ea tantum, quæ fœderent mores verumetiam quæ Christianos parum decerent, a commissa sibi Ecclesia nisus est propulsare: quocirca Esculano episcopo præcepit², tabellionum officium clericis, qui sacris ordinibus initiati forent, omnino interdiceret.

21. Cum optime sciret, præsulum vigilantiam et curam, Ecclesiæ Christiæ cultoribus plurimum prodesse, ita minus idoneorum desideriam ingentia mala afferre, qui essent ejusmodi episcopatu se abdicarent operam dedit, atque adeo Auxitanum archiepiscopum tanto oneri imparum, ultro dignitate mandata deponere³, atque ad Uticensis episc. et Cisterciensem abbatem Apostolicæ Sedis legatos scribit, ad id adducere nitantur: idemque Rhuteno episcopo præcipit⁴, cui jandudum postulanti, abeundi episcopatu fecerat potestatem. Præterea Uticensis episcopum A. S. L. Carcassonensis episcopi votis indulgere jubet⁵, qui etiam episcopali onere levari enixe petierat, quod Turritano etiam archipræsuli, Serano episcopo, qui idem postularant, permisit⁶; ejus etiam archiepiscopi fidei alia negotia demandavit. Ut vero illi conspicium erat, nil majores Christianæ reipublicæ clades, quam odia discordiasque conflare, arctiori concordia nexu Christianorum amicos obstringere contendit. Cum igitur vita functo Suero qui Norvegiæ regno præfuerat, inter Ingonem illum nepotem ac Philippum genere moribusque præclarum, magna de rerum summa dissenso flagraret, ad eam extinguendam Nidrosiensis archiepiscopo ejusque suffraganeis scripsit⁷, de utriusque juribus inquireret. Defunctus porro Suero is erat tyrannus, qui sacerdotio abjecto, genus suum ementitus sceptrum Norvegiæ invaserat, et cædibus ac rapiis regnum illud funestarat, in quem plures ab Innocentio exaratas litteras retulimus in Annales⁸. Tyranni studiosi nepotem illius regiis insignibus decorare nitentur, contra alii quemdam alium, Philippum nomine, ex veterum regum prosapia salum, ad regnum efferebant, belloque civili ardente conventum erat, ut uterque regiam dignitatem in diversis Norvegiæ partibus retineret. Sed paulo post circumventus Philippus ab hostibus, cum juberetur regno cedere, respondit se Pontifici judicio stare paratissimum, quod alii respuerunt; in quos discussa melius veritate Innocentius censuras distringere meditabatur.

22. « Nidrosien. archiep. et suff. ejus.

« Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod obente Suero, qui Norvegiæ regno præsederat, fautores ejus, qui Virleibani (Virchibani)

¹ Ibid. c. 58. — ² Innoç. I. XIV. Ep. XXXV. etc. — ³ Ep. ACH. XLIV. — ⁴ Ep. CXIII. — ⁵ Ep. CXXIV.

¹ Ep. XII, XXV, XXVI. — ² Ep. CXXXVIII. Habetur c. sicut ne clericus vel mon. — ³ Ep. CXXXII. Reg. post eand. Ep. — ⁴ Ep. CXXXIII. — ⁵ Ep. CXXXIV. — ⁶ Ep. I, CII, CIII. — ⁷ Ep. LXX. — ⁸ Ann. 1198.

dicuntur, quemdam ipsius nepotem Ingonem nomine sublimare nitebantur in regem, quorum conatibus viri prudentes et nobiles, qui genus regum Norwegiæ plene noverant, resistentes, juvenem quemdam Philippum nomine, a claræ memoriæ Magno et Ingone antiquis et Catholicis Norwegiæ regibus trahentem originem, insignem genere, ac morum honestate præclarum in regem concorditer elegerunt. Ipsi itaque pro regno certantibus, et destruentibus male terram, tandem divina ex alto prospiciente clementia, per tuam, frater archiepiscopo, ac venerabilis fratris nostri Aloensis episcopi sollicitudinem et operam diligentem, sic sunt inter eos pacis fœdera reformata, ut utroque dignitatem et nomen regium relinente, si hoc tamen ex dispensatione noster approbaret assensus, Ingo in quadam, Philippus vero in altera Norwegiæ parte regnet. His igitur ita dispositis, contigit, quod idem Philippus, ad quem regnum, sicut accepimus, hæreditario jure spectat, cum adversariis suis colloquium habiturus accessit, quem iidem adversarii sui cum innumera multitudine circumdantes, licet prius fuerit datis obsidibus definitum, cum quantis deberent utrique sociis convenire, asserebant firmiter se cum ipso Philippo pacis fœdus nullatenus inlturos, nisi a se nomen regium abdicaret, qui constitutus in arcto, ne nobilitatem sui generis macularet infamia, et fœdus pacis inita violaret, ad appellationis remedium convolvavit, committens causam suam nostro arbitrio terminandam, ut videlicet, quem magis idoneum judicaretur, ille regio sublimaretur nomine ac honore. Quod principes Virleibanorum (Virchibanorum) penitus renuentes, se nostro nunquam stare velle iudicio proponebant. Licet autem super his quorundam testimoniales litteræ nobis fuerint destinatæ, quia tamen per eas non est facta nobis super tali et tanto negotio plena fides, per Apostolica vobis scripta præcipimus mandantes, quatenus Deum habentes præ oculis, inquiratis super his plenissimam veritatem, et eam nobis per litteras vestras fideliter intimetis, ut per vestram relationem instructi, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno XIV ».

23. Ad enascentes vero inter præsules virosque religiosos discordias tollendas non minorem Pontifex curam adhibuit; ita regem Ungariæ hortatus¹, ut si qua forsitan Strigoniensem inter et Colocensem exoriretur discordia, eos ad concordiam adducere niteretur; atque ad universos archiepiscopos et episcopos scriptis litteris ad mutuam inter Cistercienses et Carthusianos animorum studiorumque conjunctionem servandam adstringendamque, hæc inter alia²: Universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus, cum in diocesis vestris aliqua fuerit inter eos materia litis exorta, vos sine mora partes vestras interponatis ad pacem inter eos amicabiliter reforman-

dam etc. » Munivit præterea alios religiosos viros sua clientela, ac pluribus prærogativis contentis in litteris Pontificis³, quarum numerus in margine apponimus. Eximio etiam suo in Ecclesiam studio promeruit Poloniæ dux, ut Innocentius illius ditionem Apostolico patrocinio committeret, in cuius rei argumentum quatuor argenti marcharum stipendium persolvere est jussus⁴: « Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecte in Domino fili, devotionis tuæ sinceritatem, quam circa libertatem Ecclesiasticam geris, et quam Ecclesiæ et personis Ecclesiasticis in tuo ducatu recognovisse dignosceris, attendentes, ut ab Ecclesia protectionis gratiam sentias, quam satagis honorare; personam tuam cum universis bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possides, aut in futurum, præstante Domino, justis modis poteris adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad iudicium autem hujus a Sede Apostolica protectionis perceptæ quatuor marchas, gratis oblatas, singulis triennii nobis nostrisque successoribus ad Poloniæ pondus persolves. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis infringere, vel ei etc. usque incursum. Dat. Lat. III id. Maii, anno XIV ». Alia Innocentii Diplomata possent adijci, sed de his que Occidentalibus rebus satis, ad Orientales non conferamus.

24. *Constantinopolitani patriarchæ obitus.* — Hoc anno defuncto Thoma Mauroceno, Constantinopolitano patriarcha, Innocentius convulsis quæ minus legitime erant gesta, ab iis ad quos ea electio pertinebat, quorum alii ejus Ecclesiæ decanum in locum demortui subrogant, alii tres alios renuntiant, electionem ad leges canonicas revocari jussit⁵, quo etiam anno de immanibus Neopatreus archiepiscopi flagitiis inquirendi Saratoriensi episcopo, ac Thebano decano onus injunxit⁶. Præterea adversus aliena bona ac jura invadentes, ut anno superiori valde elaborandum fuit, compelli decernit Bertholdum comitem et Mariam olim marchionis Montisferrati uxorem⁷, possessiones S. Sophiæ quas averterant restituere, Henricum imperatorem monet⁸, ut Templarios equites faligare desineret.

« Innocentius, etc.

« Licet jam sæpe pro restitutione ipsius tibi direxerimus scripta nostra, tu tamen preces nostras pertransisti haecenus aure surda, prout debueras, non attendens quam benigne et efficaciter tuas preces curaverimus exaudire, quantumve nostrum auxilium tibi fuerit haecenus opportunum; quod si tibi fors tua promerente duritia, duxe-

¹ Eod. l. XIV. Ep. VI. XVIII. XI. XLII. XLIII. XLVI. LIX. LXII. CV. CXXV. CMLI. — ² Ep. XLIV. — ³ Ep. XCII. — ⁴ Ep. XCVII. — ⁵ Ep. XCII. — ⁶ Ep. CVIII.

¹ Ep. LXXXI. — ² Ep. CVII.

rimus subtrahendum, experimento cognosces, quantum tibi utile fuerit, quantumve substractum adferat detrimentum. Dat. Later. III non. Octob. »

25. *Pro Armeniæ rege, pro Antiochia, pro Christianis Orientis curæ Innocentii.* — Quid porro in Armeniæ regem eorumdem fratrum bona occupantem rescriperit, ab ipso Pontifice accipiamus, qui ad patriarcham Hierosolymitanum litteras transmisit, quarum partem subjicio¹: « Nos igitur sustinere nolentes, ut sæpèfati fratres suis possessionibus spoliarentur, quæ ad defensionem Terræ-Sanctæ sunt potissimum deputatæ; præsertim cum ipsi semper parati fuerint eidem regi justitiam exhibere, ac ipse contempta justitia possessiones easdem per violentiam occuparit, venerabilibus fratribus nostris patriarchæ Antiocheno et archiepiscopo Tyren. et Sidoniens. Tripolitano, et Anterodensi, Nimotiensi, et Famagustano episcopis nostris damus litteris in præceptis, ut auctoritate nostra prædictam excommunicationis sententiam tam apud peregrinos quam apud indigenas terræ solemniter publicantes, eandem faciant per censuram Ecclesiasticam, usque ad satisfactionem congruam, sublato appellationis obstaculo, inviolabiliter observari. Charissimum quoque in Christo filium nostrum Joannem, regem Hierosolymitanum illustrem, per scripta nostra monendum duxim et hortandum. Universis etiam tam indigenis quam peregrinis in Hierosolymitanis partibus commorantibus dedimus in mandatis, ut pro reverentia beati Petri et nostra, necnon et intuitu Terræ-Sanctæ fratribus ipsis, quorum subsidium eidem terræ noscitur non modicum profuturum, juxta quod tuo discreto consilio duxeris providendum, ad recuperandum jura sua præstent suum auxilium et favorem etc. Dat. Later. XVI kal. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo ». Extant ejusdem argumenti litteræ aliæ ad Antiochenum patriarcham et ad Joannem Hierosolymorum regem², quod etiam alias scriptum additur³. Rursus Hierosolymitano patriarchæ munus imposuit, G. Montis-Beliardi Hierosolymitani regni magistrum equitum ab Hugone Cypri rege in gratiam recipi, ablataque per injuriam restitui studeret⁴.

26. Quod ad Antiochenum patriarcham attinet, de quo paulo ante mentio facta; plura illi alia Pontifex commisit, nimirum duodeviginti canonicis, qui in ejus Ecclesia erant, duos adjungeret⁵, ut ejusdem Ecclesiæ possessiones quasdam, ob bella factas deteriores, in emphyteusim tradere posset⁶, ut inquirat⁷, num dicti Cypri regis soror, quam Rupinus Armeniæ regis nepos matrimonio sibi conjunxerat, antea ab O... de Dempera, quemadmodum apud Sedem Apostolicam querebatur, legitime ducta cognitaque fuisset; merentem ob Terræ-Sanctæ clades solatur⁸, hortaturque, una

cum aliis Christi fidelibus, ad spurcitiam omnem libidinumque sordes extra Terram-Sanctam emanandas procul totis viribus incumberet, auxiliandumque pollicetur; tum ad ejiendos Sarracenos Avoguiæ regem excitavit, dum inter alia hæc ad ipsum scribit¹:

« III. regi Avoguiæ.

« Rex noster potentissimus Jesus Christus, qui dominatur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ, postquam pro redemptione humani generis semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, et mortis demum angustias spontanea voluntate subivit, in Cruce positus sacratissimi sui corporis extensa brachia tenuit, ad signandum quod non solum postquam assumptus esset, omnia prout promiserat traheret ad seipsum; verumetiam suæ fidei sectatores, in hæreditatis suæ subsidium, in qua salutem fuerat operatus, assidua mutatione vocaret, ut ad ipsius patrimonium defensandum anxia devotione concurrerent, pro quorum redemptione pretiosissimi sui sanguinis pretium ineffabili pietate persolvit. Propter quod universos principes Christianos, qui sub ipsius tuitionis umbraculo salubri dispositione proficiunt, tanto sollicitius ad Terræ Hierosolymitanæ subsidium intendere convenit, quanto ex eo quod inimici Christianæ fidei conculcantur, non tam apud homines tituli eis laudis accrescunt, quam apud cælestem Dominum cui militanti æternæ retributionis præmia cumulantur. Cum igitur progenitorum tuorum vestigiis inherendo, ad patrimonium Jesu Christi, contra perfidos detentores ipsius, tam devote quam potenter insistas, propter quod devotionis tuæ propositum dignis in Domino laudibus commendamus; celsitudinem tuam rogamus attentius et monemus, in remissionem tibi et tuis peccaminum injungentes, quatenus inspiratum tibi divinitus tuæ propositum salutis, per amplius et perfectius prosequaris, ad paganorum perfidiam comprimendam, ut per inquietudinem sollicitudinis temporalis, æternæ felicitatis quietem tibi valeas comparare, ac is pro cuius obscquio laboras in terris, in participium sui regni te admittat in cælis. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo ».

27. Postremo, ut hisce rebus ab Innocentio gestis coronidem imponamus, non prætermittendum, post recensitam modo Epistolam, aliam ejusdem Pontificis extare ad soldanum Alapiæ², ut ad Christum pelliceret, cujus religione licet imbutus non esset, Christianis favebat: cui propterea Antiochenum patriarcham enixe commendavit, ne permitteret ipsius Ecclesiam a suis Sarracenis infestari.

« Nob. viro soldano de Alapia.

« Sicut veridica multorum relatione didicimus, etsi nondum Christianæ religionis susceperis sacramenta, fidem Catholicam tamen veneraris, in

¹ Ep. LXI. — ² Ep. LXII. — ³ Ep. XXXIII. — ⁴ Ep. CIII. — ⁵ Ep. LXVII. — ⁶ Ep. LXVIII. — ⁷ Ep. CIV. — ⁸ Ep. LXIX.

¹ Ep. LXV. — ² Ep. LVI.

multis Christi fidelibus deferendo. Unde de illius immensa pietate confidimus, quod te suæ visitationis radiis illustrabit, ut gratia divinæ cognitionis accepta, ad cultum æterni et veri Dei, qui pro salute hominum factus est temporaliter verus homo, devotus aspiret. Quapropter in nomine Jesu Christi te attentius exhortamur, quatenus justitiam excolas et diligas veritatem, quæ in salutis semitas dirigant gressus tuos. Et venerabilem fratrem nostrum P. Antiochenum patriarcham, quem suæ

probitatis intuitu inter cæteros fratres, et coepiscopos nostros sincera diligimus in Domino charitate, habeas ob reverentiam nostram propensius commendatum; ipsam et Ecclesiam ejus non permittas, quantum in te fuerit, ab aliquibus indelicate molestari, quinimo eidem exhibeas auxilium, et consilium opportunum, ut per hoc divinæ majestatis gratiam, et Apostolicæ Sedis favorem tibi valeas comparare. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo.

INNOCENTII III ANNUS 15. — CHRISTI 1212.

1. In Othonem Ecclesie rebellem movetur *Fridericus in Germaniam contendens*. — Partis de Sarracenis in Hispania, de Albigenisibus in Gallia, de Othonianis in Germania victoriis, illustris affulget annus a redempto humano genere millesimus supra ducentessimum duodecimum Indictione quindecima, quo tria ardua difficillimaque consilia, ut scribit Urspergensis¹, meditatus est Innocentius, exauctorare nimirum Othonem ac frangere quem flectere non poterat; Sarracenos e Terra-Sancta ejicere, atque OEcumenicam Synodum, ad expoliendos Christianorum mores, Ecclesiamque pristino splendori restituendam, celebrare: sed cum de his anno sequenti litteræ datæ reperiantur, eo commodius derivanda videntur; nunc de abrogando Othoni imperio dicere aggrediamur. Cum plura ab Othone æquitati contraria statuerentur, Pontifex illa convulsit², inter quæ sententiam in Cumanum episcopum latam irritam jussit esse: vetuit ne quis adversus Ravennatem Ecclesiam Othonis rescriptis uteretur³, quidquid adversus Lunensis Ecclesie utilitatem tentatum esset, convulsit⁴. Præterea datis ad Maguntinum et Magdeburgensem archiepiscopos, Sedis Apostolicæ legatos prohibuit⁵, ne quis eorum sacerdotia munerare, qui ab Othone discessissent, vel essent discessuri, sibi ab Othone delata accipere auderet: in Melphensem episcopum Othonis communione pollutum, nefandissimorumque criminum reum ani-

advertendum statuit⁶: Mediolanensem populum adhortatur⁷, Othone relicto Ecclesie auctoritatem et jussa sequantur, gravissimasque minas fulminat⁸, ni Pontifici morem gerant: quod Alexandrino etiam Italiae populo imperavit⁹. Inter hæc Otho, percepto Germanicorum tumultuum rumore ex Italia discessit, illum enim Urspergensis in Germaniam profectum ait, exercitum comparasse, in Thuringiæ langravium, aliosque, qui a se defecerant, vere atque æstate bellum gessisse. Interea Fridericum imp. designatum e Tridentina valle per asperrima et invia Alpium loca, Curiensem Rhetiam petiisse, indeque a Curiensi episcopo alisque Constantiam perductum; tum Othonem, accepto Friderici adventu, e Thuringia reversum, illumque comprehendere vel necare cogitasse, tandem a suis destitutum in Saxoniam se recepisse; atque adeo ipso e regno pulso, Fridericum corona Aquisgranum redimitum. Hæc Urspergensis aliique. Porro hoc anno, ut Albertus Stadenis¹⁰, et Australis Chronici auctor¹¹, aliique testantur Philippi Suevi filia celebres nuptiæ, quam Otho uxorem duxerat, brevi illa extincta in lugubres exequias conversæ sunt.

2. Quod ad Fridericum attinet, Innocentium papam, illum in Othonem concitasse, Pontificisque opera, plures ad illum civitates plectetas Stadenis affirmat¹², additque historici Fragmenti scriptor¹³,

¹ Ursperg. Chron. hoc ann. — ² Innoc. l. xv. Ep. xxx et xxxvi. — ³ Ep. lxxxviii. — ⁴ Ep. xxxiv. — ⁵ Ep. xix.

⁶ Ep. cxiv. — ⁷ Ep. cxxi. — ⁸ Ep. clxxxvii. — ⁹ Ep. cxxxviii. — ¹⁰ Stad. in Chron. an. 1212. — ¹¹ Chron. Aust. Nuel. in Gebr. Crautz. Hist. Sax. l. vii. c. 31. — ¹² Stad. ubi sup. — ¹³ Fragment. hist. auct.

Innocentium nuntios misisse in Siciliam, atque illum ad id induxisse, universisque principibus mandasse, regis loco illum haberent, ac per suæ ditionis fines iter habentem stiparent. At refert Fosse-Novæ Chronici verba hoc loco inserere : « Fridericus rex Siciliæ sola misericordia Dei vocatus in Alemanniam electus imperator, arripiens iter eundi in Alemanniam, XVI kal. Aprilis, quod fuit sabbato Palmarum applicavit Caietam, ibi honorifice receptus et ministratus, mansit per mensem, postea ivit Romam, etc. » Ex sequentibus quorum nonnulla consumpta vetustate ac deleta desiderantur, colligitur illum a summo Pontifice honorificentissime exceptum, atque magnis opibus auctum instructumque, demum concessis trirēnibus Januam applicuisse. Contulisse se ad Romanam aulam Fridericum, testatur etiam regium huiusmodi Diploma, quo donationem Fundani comitatus, in Romanam Ecclesiam, uti superiori anno vidimus collatam, confirmavit¹ : « Sanctissimo patri et domino Innocentio summo Pontifici, Fridericus Dei gratia et sua rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ, in Romanorum imperatorem electus, et semper Augustus.

« De gratia vestra, quam frequentissime sumus experti, indubitata fiducia obtinentes, præsentis pagina duximus concedendum, quatenus cum dilectum fidelem nostrum R. Fundanum comitem cedere (concedere) in fata confiteri, tam de comitatu Fundano, quam universa terra citra Garelitanum posita, libere disponatis; ipsam donando, vel obligando, retinendo, vel concedendo, seu committendo cuicumque personæ iuxta vestræ beneplacitum voluntatis. Ad hujus autem concessionis nostræ memoriam præsens privilegium per manus Petri notarii et fidelis nostri scribi præcepimus, et sigillo nostro jussimus roborari, anno, mense, et Indictione subscripta. Dat. Romæ, anno Domini Incarnationis mcccii, mense Aprilis, XV Indictione ».

3. Digressus Roma Fridericus, Pontificia benevolentia munitus hostium insidias evasit, Insu-briamque Othoni addictissimam, Estensi marchione, ita jubente Innocentio, stipatus, ut scribit monachus Patavinus², succinctusque Papiensium copiarum flore penetravit, unde Mediolanenses Papiensibus bellum intulere. At mox Innocentius arrepto eorum patrocinio, quos ceperant libertati restituere jussit, obiectique grassari apud ipsos hæreticos, quos nisi eijcerent, quantocius bellum sacrum iis se indicturum esse comminatus³. Interea superatis Alpibus Fridericus pari felicitate Othonis insidias elusit, qua ante Mediolanensium arma declinarat. Si enim paulo tardius Constantiam pervenisset, in hostis potestatem cecidisset; hæc enim de ipso Rigordus⁴, ex quo Jordanus

more suo eandem decerpit historiam : « Transivit per Comas, transivit Alpes, et intravit Alemanniam et venit Constantiam; digna res memoria quod omnis, qui intendit Ecclesiam Dei deprinere, in brevi dejicitur. Eodem die venturus erat Otho in eandem civitatem, et jam præmiserat famulos suos et coctus, qui jam cibos paraverant, nec distabant a civitate per tres leucas, quando Fredericus cum sexaginta militibus intravit, quem Otho cum ducentis militibus ejus adventum sciens, sequebatur. Sed Friderico recepto clausa est Othoni janua, et ipse cum suis viliter est repulsus, et dicunt quod si Fredericus moram fecisset per tres horas, nunquam intrasset Alemanniam ». Cum in Germaniam sit delapsa oratio, supersunt ad regiones illas quedam spectantia, quæ opportune hoc loco addenda videantur. Tyrannidem in Bremensi Ecclesia occupaverat nequissimus Waldemarum, olim episcopus, sed a Sede Apostolica exactoratus, adversus quem hæc Romanus Pontifex hoc anno decernit¹ : « Ne igitur ideam W. et fautores ipsius plene valeant de sua nequitia gloriari, fraternitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus in eos latus sententias singulis diebus Dominicis et festivis per vestras Ecclesias innovetis, et faciatis per vestras dioceses innovari. Dat. Later. III kal. Martii, Pontificatus nostri anno decimo quinto, etc. » Eodem argumento, ut in Regesto subditur, ad alios Germanos præsules scriptis, quos etiam ad Bremensem urbem proficisci, latusque in Waldemarum, ejusque fautores, sententias iterum promulgare, ac per totam Bremensem provinciam publice ferre jubet². Cæterum hic novatorum non mirari execrarique vesaniam non possumus, qui odio quo in Romanam Ecclesiam imbuti sunt, furisque agitati, latam in Waldemarum ac Theodoricum, quem paulo ante memoravimus, sententiam in invidiam adducere non verentur.

4. Hoc anno, Ascensionis Domini pervigilio, Adolphus Coloniensis archiepiscopus, ut notat Godefridus³, Coloniæ accedens, Theodoricum censuris defixum a Siffrido Maguntino ob defensas Othonis partes depulit, ac se a Pontifice archiepiscopatu indutum ementiens, in eam sedem intravit : at Theodoricus Romam pudore onustus ad summum Pontificem se contulit. De Theodorici abdicatione agit etiam Cæsaris tum in historiis memorabilibus⁴, tum in Engelberti Vita⁵, qui postea illi subrogatus est; addit Godefridus discordiæ causas his verbis : « Rege vero (de Othone loquitur) ab Innocentio in imperatorem consecrato, propter retractionem terræ Mechtildis (Mathildis) quam pape contulerat, tam graves inter eos oriuntur inimicitia, ut Othoneum, quem usque ad hoc tempus paterno affectu foverat, excommunicaret,

¹ Extat in l. censuum. — ² Mon. Pat. Chr. l. 1. — ³ Lib. xv. Ep. clxxxviii. — ⁴ Rigor, in gest. Phil. Fr. reg. Jord. Ms. Bibl. Vat. signat. num. 1960.

¹ Innoc. l. xv. Ep. III. — ² Cent. XIII. c. 6. col. 601 et 606. — ³ Godef. in Annal. an. 1212. — ⁴ Cæs. l. VII. c. 41. — ⁵ Vit. Engelbert. Ep. Colon. l. 1. c. 3. apud Sur. tom. VI. die VII Nov.

eique Fridericum Henrici imperatoris filium, et regem Siciliae adversarium susceperat, ad cujus promotionem, Siffrido Moguntinensi archiepiscopo plenariam potestatem legationis contulit, qui Theodoricum archiepiscopum, eo quod fautor Othonis esset, indigne satis deponens, Adolphum restituit: nenter tamen illorum episcopatum recuperare valuit, licet in curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit».

3. Nec illud silentio involvendum, desudante in paganorum conversione Lundensi archiepiscopo, Innocentium ut ei ad tam egregium opus perticens animos adderet, Apostolicæ Sedis legati dignitatem contulisse¹.

«Lundensi archiepiscopo A. S. L.

«Illam de probitate ac honestate tua fiduciam obtinens, ut tibi vices nostras secure in arduis negotiis committamus, sperantes, quod ad divini nominis gloriam et Apostolicæ Sedis honorem, ea satages promovere. Cum igitur Christianæ fidei zelo succensus ad convertendum circumstantes paganos ab errore ad veritatem non modicum laboraveris et adhuc labore disponas, ut hoc plenius et efficacius exequaris, nos tibi vices nostras auximus committendas. Venerabilibus fratribus nostris Upsalensi archiepiscopo et suffraganeis ejus, et episcopis ac aliis Ecclesiarum prælatis per Daciam et Sueciam constitutis, per scripta nostra mandantes, ut tibi ad hoc opus fideliter laboranti tanquam legato Apostolicæ Sedis intendant, ut eorum adjutus auxilio talentum tibi commissum cum multiplici nobis luero resignes, cum te a prædicationis officio, Deo duce, contigerit remeare. Nos enim liberam tibi concedimus potestatem, ut juxta verbum prophetici evellas et destruas, et ædifices et plantes, prout utrumque secundum Deum videris faciendum. Datum Laterani, II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo quinto». Præterea Dominici propagandi pasceudique gregis studiosissimus pastor, Christiano Philippo, aliisque Cisterciensibus monachis, de quibus supra², in Prussia verbum Dei disseminantibus auxilium explicuit, ac Cisterciensibus abbatibus, qui generalia comitia ea tempestate celebrabant, quique illos dicebant acephalos, imperavit³, ne a fratribus exagitari traducique permitterent, quos tamen commendatitiis Gnesnensis archiepiscopi litteris munitos esse voluit, ne vagandi aliis occasio præberetur; Epistolæ adscripta est dies IV id. Augusti, subditurque in Regesto, eadem de re ad Poloniæ Pomeraniæque Cistercienses monachos, tum ad Gnesnensem archiepiscopum datas a Pontifice litteras. Neque his contentus, pro iis, qui nuper in Prussia Christianis sacris erant initiati, ad Poloniæ Pomeraniæque duces litteras tanto dignas Pontifice scripsit, quas hic referre operæpretium ducimus, ut discant principes cæterique potentes viri,

quomodo cum ejusmodi ad Christi fidem conversis se gerere debeant.

6. «Quidam vestrum, sicut accepimus, quærentes quæ sua sunt, non quæ Christi, quam cito intelligit aliquos ex gentilibus per Prussiam constitutis, novæ regenerationis gratiam suscepisse, statim oneribus eos servilibus aggravant⁴, et venientes ad Christianæ fidei libertatem, deterioris conditionis efficiunt quam essent, dum sub jugo servitutis pristinae permanserunt; per hoc multorum impediens salutem, qui fuerant credituri, et temporale commodum Angelorum gaudio præferentes, qui super penitentiam agentibus gloriantur. Ideoque universitatem vestram monemus, rogamus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus intuitu ejus, qui venit salvum facere quod perierat, et dare animam suam redemptionem pro multis, hujusmodi novellæ plantationis filios non gravetis; sed agatis tanto elementius cum eisdem, quanto memoria pristinae conversationis infirmi facilius in antiquum relaberentur errorem, cum veteres utres vix vinum novum continent, juxta Evangelicam veritatem. Nos enim venerabili fratri nostro H. Gnesnensi archiepiscopo nostris damus litteris in mandatis, ut tales foveat propensius propter Deum, et defendat eosdem a molestiis indebitis et pressuris, oppressores eorum indebitos, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam sublato appellationis impedimento compescens. Datum Signiæ id. Aug. Pontificatus nostri anno xv».

7. *Controversia de jure coronandi regem Ungariæ.*—Antea vero hoc eodem anno, VIII kal. Februarias ad magistrum fratresque militiae Templi in Riga dedit litteras⁵, quibus Deo gratias agit ob Barbaros ibi ad Christi cultum productos, petitionique de episcopali sede inibi erigenda supersedendum decrevit. Hic vero insinuandum videtur, Innocentium ejusdem militiae magistro fratribusque concessisse⁶, ut si quis eorum clericis aliisque religiosis vim attulisset, a diocesanis episcopis absolvi posset, modo percussio immanis non esset; demum ejusdem Ordinis Hierosolymitanis fratribus, in Bremensi diocesi commorantibus, vetat⁷, ne anathemate damnatos homines Ecclesiasticæ sepulturæ honore, quod ab ipsis fieri acceperat, afficere auderent; atque de his hæcenus; nunc res Ungariæ prosequamur. Gravis ardebat controversia inter Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos de conferendæ regni inunctionis auctoritate, ac prærogativa, quam rex Ungariæ ita diremerat, ut refert Innocentius⁸: «Prima coronatio regum Ungariæ specialiter spectat ad solam Strigoniensem Ecclesiam: verumtamen si Strigoniensis archiepiscopus non posset, vel malitiose nollet regem coronare, vel Strigoniensis Ecclesia vacaret, coronet regem Colocensis, nullum ex tali coronatione jus sibi

¹ Innoc. I. xv. Ep. xiv. — ² Ann. 1210. — ³ Innoc. I. xv. Ep. cxlvii.

⁴ Ep. cxliv. — ⁵ Lib. xiv. Ep. cxlviii. — ⁶ Ep. cxxviii. — ⁷ Ep. cxxx. — ⁸ Ep. clvi.

vindicando in prima coronatione. Secunda coronatio et deinceps aequaliter pertinet ad utrumque, etc. » Convulsit hæc gravissimis de causis Pontifex, ne nova inde pericula ingravescerent; subdit enim: « Nos igitur attendentes, quod olim nobis multa precum instantia supplicar, ut super jure coronandi reges Ungariæ Strigoniensî Ecclesiæ privilegium concedere dignaremur; nosque tuis precibus inclinati, ei super hoc Privilegium concesserimus, fratrum nostrorum subscriptionibus roboratum, considerantes etiam, quod si potestas coronandi regis Ungariæ, penes diversas Ecclesias resideret, toti regno grave periculum, et hæredibus tuis grande posset dispendium generare; cum sicut plenus ipse nosti, frequenter inter regum Ungariæ coheredes, super obtinenda regni corona, scandalum sit exortum: quod utique posset facilius suboriri; si eos diversos coronatores contingeret invenire, propter contradictiones et rationes præscriptas, compositionem hujusmodi non potuimus, sicut nec debuimus confirmare ». Qua de re ad Strigoniensem quoque archiepiscopum et capitulum scripsit¹; verum ex Ungaria in Gallias orationem deflectamus.

8. *Divortium regis Philippi, recepta uxore, tollitur.* — Petterat Philippus Francorum rex novissime, ut sæpe antea per mundios, ab Innocentio papa, initum cum regina matrimonium dissolvere liceret; verum Pontifex divinæ memor sententiæ²: Quod Deus conjunxit, homo non separat, rebus omnibus cum cardinalibus diligentissime expensis libratisque, morem gerere nullo modo posse, datis humanissimis litteris respondit³, idque fratri Guarino, qui apud regem gratia pollebat, per litteras significavit⁴. « Cum per quasdam adulatores, veritatis et justitiæ inimicos, in eum sit errorum inductus, ut credat se licite posse jurare, quod reginam uxorem suam carnaliter non cognovit; pro eo forte quod, etsi commixtio sexuum eorum carnali commercio intercesserit, commixtio tamen seminum in vase muliebri non exiit subsecuta, nos confessiones ejusdem reginæ sub jurejurando factas subtiliter attendentes, et salutem ipsius regis paterno zelantes affectu, per nostras eum litteras exhortamur, ut suum de cætero ab hujusmodi falsis insaniis avertat auditum, et præfatam reginam pro Deo et propter Deum habeat commendatam, quæ pro servanda lege conjugii, quam Deus in paradiso ante peccatum constituit, longo est martyrio macerata ». Aliis vero litteris regi omnem⁵ dissolvendi conjugii spem ademittit; id mirum a se sine amittendi Pontificatus periculo tentari non posse: « Si super hoc absque generali deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam offensam et mundanam infamiam, quam ex eo possemus incurere, forsitan ordinis et officii nobis periculum immineret, cum

contra præmissam veritatis sententiam nostra non possit auctoritas dispensare: quamvis et aliæ confessiones, sicut pro certo didicimus ab eadem regina sub jurejurando sint factæ, secundum quas conjugium declaratur carnali copula consummatum, etc. Dat. Lat. V id. Jun. Pontific. nostri ann. xv. Vicit denique Pontificis constantia; Philippum enim demum divina gratia emollitus Inseburgem sequenti anno, ut scribit Rigordus¹, a qua annis xvi et amplius dissenserat, in gratiam recepit. Ex quo magna lætitia exiisse Gallos ait, idque solum in tanto rege vitio ab iis verum, quod ab uxore alienus fuisset: verum Innocentius præterea eundem regem ad restituenda injuria ablata Aurelianensi, atque Antissiodorensi episcopis hoc ipso anno semel iterumque monitis minusque compulsi, in Senonensem archiepiscopum graviter invecctus², quod latam ab iisdem præsulibus in Gallia Ecclesiastici interdicti censuram perperam revocasset, gesta que ab eo Trecenti episcopo et Claravallensi abbati rescindi imperavit³, episcopis pacem suasit cum rege placide transigerent⁴. « Quoniam, inquit, arcus qui semper est tensus, vires amittit, nisi aliquoties extendatur, et nonnunquam reges et principes melius vincuntur mansuetudine, quam rigore ». At quomodo pax inter eos conciliata, anno sequenti dicitur; jam prosequamur reliqua, quæ Pontifex in Galliis sanxerit.

9. *Consulit rebus Gallicanæ Ecclesiæ.* — Cum studiorum causa rixæ creberrimæ excitari consuevissent, Innocentius Parisiensibus academicis expetentibus S. Victoris abbati eos absolvendi, qui ob percussos clericos in latas a canonicis legibus penas incidissent, modo injuria immanis non esset, fecerat potestatem: cumque ille de quorundam sententia asserentium beneficia principum latissime interpretanda, Parisiensibus discipulis, qui violentas manus alibi etiam in clericos injecissent, absolutionis gratiam impertitus esset, de hoc Pontifex ipsum arguit, idque ne in posterum facere audeat prohibet⁵, eosque quos ipse absolvisset, nullo modo absolutos pronuntiavit, si alibi quam Parisiis eo se crimine contaminassent. Deinde querentibus apud Apostolicam Sedem Sanctæ-Columbæ Senonensis abbate et conventu, quod cum in Ecclesia sua beati Lupi Senonensis archiepiscopi corpus integrum cum capite, ut perspicuum erat, conditum esset, abbas tamen ac monachi Sancti Petri-Vivi Senonensis sancti caput, atque aliqua ejusdem membra apud se servari jactarent, idque per suos concionatores longe lateque circumferrent, Innocentius Sancti-Victoris abbatem, aliosque ab incepto desistere, intentatis Ecclesiasticis censuris, jussit⁶, cum nec salutis nec famæ ipsorum congrueret, de prædicatione mendacii quæstum turpem aucupari. Ut vero hos

¹ Ep. clvi. — ² Matth. xix. Marc. x. — ³ Innoc. l. xv. Ep. civ. — ⁴ Ep. cv. — ⁵ Ep. civ.

¹ Rigord. in Phil. gestis. — ² Ead. Ep. cvii. — ³ Ep. cxvii. — ⁴ Ep. cviii. — ⁵ Lib. xiv. Ep. cxlix. — ⁶ Lib. xv. Ep. x.

monachos joste coercuit, ita aliorum clientelam suscepit. Traduxerant se ad fidem Catholicam Waldenses nonnulli insignes, Durandus de Osca ejusque socii, qui ab Innocentio Ecclesie fuerant aggregati, quique ut convertendis hæreticis, uti decreverant, operam navare atque cum Catholicis libere agere possent, Pontifex commendatitias pro iis litteras dedit Massiliensi, Oscensi, Barcinonensi episcopis necnon Narbonensi archiepiscopo atque Uticensi episcopo Apostolicæ Sedis legatis, ut sinistram omnem de illis suspensionem amoverent. Quo vero Durandus de Osca socios probe ad virtutem excolere posset, Pontifex tum illi, tum alteri Durando auctoritatem tradidit¹, ut sodalium noxas plectere possent. Egregium vero in amplificanda divina gloria posuisse studium constat ex Innocentii ad Helenensem episc. litteris², ubi de nonnullis agitur ab eodem Durando, ejusque sociis ad frugem revocatis, qui peccatorum pœnitentiæ agendæ cupidi, laudabile vivendi genus instituire decreverant, idque ab Sede Apostolica poposcerant confirmari. Innocentius vero episcopo mandat, si illud e Catholicæ puritatis fonte emanare comperisset, assensum ac favorem Apostolicæ fultus auctoritate præberet. Decurrit sua jam sponte oratio ad trophæa, quæ de perdomita Albigensium hæresi Christi athletæ hoc anno stauerunt.

10. *Bellum in Gallia contra Albigenses virtute et pietate Montfortii, sceleribus vero Raymundi et hereticorum insigne.* — Non tam e terris quam e cælo sacrum bellum Albigensium illatum, ut Petrus Vallisarnensis testis oculatus, quem in hac historia sequimur, demonstrat³, et quasi cælestis imperator suas acies cogeret ad sui nominis hostes profligandos, visa sunt illius vexilla in cælo defixa: dum enim viri religiosi incitandis ad induendam crucem populis incumbenter, e quibus abbas Bonavallensis Cisterciensis Ordinis dum in Ruthenensis diocesi pro foribus Ecclesie, quod loci angustiae multitudinem non caperent, populum ad cruce signatæ militiæ adscribendum nomen pro concione ardenti zelo inflammaret: « Subito », inquit Vallisarnensis, « videntibus cunctis apparuit crux in aere, quæ versus partes Tolosanas tendere videbatur ». Quod miracu-

lum auctor ab ipsius abbatis ore affirmat excepisse (1). In Germania quoque Jacobus e Vitriaco, et in Gallia Guillelmus archidiaconus Parisiensis, plures suis concionibus ad capessendam crucem incensos ad Montfortium traxere, quorum stipatus auxiliis plura loca, qua vi, qua deditione in suam potestatem redegit. Quo tempore duo insignes crucis concionatores abbates Cistercienses ad episcopatus dignitatem evecti, Guido nimirum Carcassonensi, Arnaldus Narbonensi præfecti.

11. Ita porro Montfortium viribus bellica commendabat, ut illum magis pietas ornaret, quam hostes traducere, probrisque lacessere ingenti suo malo gesticabant. Instabat obsidioni castri Sancti-Marcelli, ad quod propugnandum Tolosanus, Fuxensis et convenarum comites procurrerant, ac Parasceves die in tentorio prætorio divinum officium solemniter ritu jusserat celebrari. At hostes auditis celebrantium modulatis vocibus, immanes ululatus pro contemptum ac ludibrium, quamdiu sacra res tenuit, profuderunt. Unde nil mirum videri debet, si numen ipsum in divinarum rerum contemptores sæpius cælum armarit, ut in Altipulli expugnatione accidit: ea enim arx munitissima die quarta ab obsidione defixa cælesti terrore ob densissimam nebulam post occasum solis castrum obruentem perfusus hostibus ac in fugam erumpentibus, in nostrorum venit potestatem.

12. Inter cetera etiam⁴ egregia facinora Aginnum prænobilem urbem, ab episcopo evocatus, atque honorifice exceptus, Tolosano comiti eripuit, atque a civibus fidei sacramento adactis in dominum est susceptus. Spectaverat ea urbs ad Anglum, sed Richardus cum sororem Raymundo comiti in uxorem daret, dotis nomine tradiderat; ac mox Pennæ arx ab eodem Richardo munita, obsidione cineta a Montfortio, confluentibus cruce insignitis militibus, deditione recepta. Inde Mosai-cum in quo monasterium nobile olim a Pipino ad alendos mille monachos excitatum, ac tum profanatum ab hæreticis, expugnatum est: jugumque reliqua oppida, exceptis Monte-Albano ac Tolosa, accepere. At in ejus obsidione præterire non possum, quoties hæretici aliquem e Catholicis peremerant, circumdare corpus, gladiosque in illius sanguine tingere consuevisse, illudve quod impetu

¹ Ep. ex. — ² Ep. LXXXI. — ³ Petr. Val. Hist. Albig. c. 60. etc.

⁴ Petr. Val. c. 63.

(1) Hæc porro crux in cælo visa plane diversa est a cruce ter diversis vicibus in cælo pariter spectata, dum ab Oliverio Coloniensi scholastico, et Sedis Apostolicæ legato in loco quodam Monasteriensi diocesis crux in expeditionem Terra-Sanctæ predicaretur; qua de re Oliverius ipse Epistolam ad comitem Namacensem dedit vulgatam in Collectione Martenii tom. 1. col. 1115. Hanc crucem, imo duplicem crucem primo visum asserit, dum ipse in quadam villa Frisie, quam Bethum appellat, pro concione ad populum loqueretur, anno gratiæ M.CXIV. Cæleste visum non quidem omnibus ostensum fuit, sed *plures quam centum* adspexisse ipse ibidem affirmat, uter quos puellam quamdam divitem, quæ ætatis ann. XI non excedebat. « Procedente tempore », addit, « in alta statione ejusdem terræ apparuit crux sine forma humani corporis (quæ in priori visu apparuerat) habens colorem luteo contra solem, quam vidit abbas de Valle S. Petri (Ordinis Cisterciensis in Coloniensi diocesi) et monachus ejus, et plures de populo quam Bethum (id est, plures quam illi, qui prius visum ad Bethum spectaverant). Deinde in alta statione in die S. Bonifacii apud portum Frisie, qui Voehin nominatur, ubi beatus Bonifacius martyrio fuit coronatus, apparuit crux magna (nobis) qui eramus in statione Aprilis plusquam decem nulla, ut creditur. Alii coleris erat crux quæ paulatim movebatur in aere ». Cruces istæ predicationem cruciatis pro Terra-Sancta confirmabant; quam vero memorat Vallisarnensis crux in cælo visa ante duos ab his annos apparuerat, et cruciatum non quidem contra Albigenses, ut illa, sed contra sacraeos commendabat.

facto in secundum arcis valum, dignum historia refert Vallisarnensis : « Cum fieret autem insultus iste, episcopus Carcassonæ et ego per exercitum discurrebamus nostros exhortantes: archiepiscopus autem Rhemensis et Tullensis et Albigenis episcopi, et Guillelmus archidiaconus Parisiensis, abbas etiam Mosaici cum quibusdam monachis, reliquisque clerus exercitus in montis descensu ante castrum stabant induti vestibus albis et nudis pedibus, tenentes ante se crucem cum reliquiis sanctorum voce altissima et devotissima cantabant : *Veni creator Spiritus*, divinum auxilium flagitantes: nec defuit exorantibus Paracletus, sed mox, ut versum hymni : *Hostem repellas longius*, tertio repentes inceperunt, exleriti adversari divinitus et repulsi, dimissis babareanis ad castrum confugerunt, seque intra murorum ambitum concluserunt ». Nec pium comitissæ Montisfortis et episcopi Carcassonensis charitatis exemplum silere possumus; qui cum ad comitem pergerent, deficientes ob astum cruce signatos pauperes modo in suos equos efferebant, modo desilentes ex equis duos equis singulis imponebant, ipsique pedites incedebant. Commendandum pariter æternitati illud Montfortii facinus ac dictum : cum enim Murellum cum flore exercitus ingressus in altera ripa pedites imbellemque turbam vidisset hosti expositam, redire decrevit, cui marescallo dicente morti expositum iri subiecit : « Absit a me, ut faciam quod consulis, pauperes Christi expositi sunt gladio, et ego in munitione manebis? Fiat de me voluntas Domini, certe ego ibo cum eis »; ac mox cum paucis trajecit, hæsitque, donec confecto ponte totus exercitus trajicere possel.

13. Continentibus Montfortii victoriis metu percussus Raymundus Tolosanus comes, cum ex una parte ad Murellum, ex altera apud Verdunum castris defixis ad Tolose portas sæpius excurreretur, auxilia aliunde contracturus ad Petrum Aragonium confugit, cujus rei occasione hæc auctor subjungit ¹ : « O misericordissimi fratris, videlicet P. de Castronovo veridica sententia l dicebat siquidem vir bonus, sicut ab illis audivi, qui ab illius ore sæpius audierunt : Negotium, inquit, Jesu Christi in partibus istis nunquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis prædicatoribus pro defensione fidei moriatur, et utinam ego prior persecutoris exciperem gladium. Ecce miser ille comes Tolosanus cum mortem huic sanctissimo viro videlicet intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitiiis publice et in facie redargueret, vir bonus post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam, sed Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui martyris vindicante, unde speravit se habere lucrum, nisi dispendium gravissimum inde ad damnum irreparabile reportavit ».

Addit Vallisarnensis a comite martyris carni-

ficem in pretio ac honore habitum, adeo ut illum omnibus ut sui amatissimum ostentaret; cum tamen illum horrerent animalia, ut nec ipse canis ab ejus manu ab eo tempore excipere dignaretur : « Diligenter etiam est notandum, quod dictus comes miser ille occisorem viri Dei in maximo amore et familiaritate receperat, adeo quod per civitates et castella ipsum ducens, quasi pro spectulo omnibus dicebat : Iste solus me diligit, iste solus concordat maxime votis meis : ille eripuit me ab inimico : licet autem crudelissimum homicidam illum comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum et proborum virorum canonicorum Tolosanæ Ecclesiæ veridica relatione audivimus, ab illo die quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris, nunquam canis dignatus est accipere de manu ejus ».

14. Dum Montfortius Raymundi ditionem suæ potestati subjiceret, R. Utcensis episcopus atque electus Narbonensis Apostolicæ Sedis legati, qui Raymundi terras prædæ exposuerat, ab Innocentio flagitavere, ut dominii in Teulosages jura in alterum transfunderet, quibus Pontifex respondit ¹ : « Quia mundum est damnatus de hæresi vel de nece sanctæ memoriæ P. de Castronovo, etsi de illis sit valde suspectus, mandavimus, ut si contra eum intra certum tempus appareret legitimus accusator, indiceretur illi purgatio secundum formam in litteris nostris expressam, diffinitiva nobis sententia reservata. Needum est ex mandato illo processum, non intelligimus qua ratione possemus adhuc alii concedere terram ejus, quæ sibi vel hæredibus suis adjudicata non est, præsertim ne videremur in dolo castra nobis exhibita de suis manibus extorsisse, cum non solum a malo, sed ab omni specie mali præcipit Apostolus abstinere ». Subdit se Regensi episcopo et Theodisio canonico Januensi munus demandaturum, ut in causa ex Apostolicis imperiis procedant, et si comes in contumacia persisterit, ipsi aliisque denuntient Pontificem, ut pacis et fidei causa exegerit, rem acturum : quæ afferre volumus ad Pontificii consilii maturitatem in Raymundi causa adhibitam illiusque vesaniam principis illustrandam : ob recentia enim ac immania ejus scelera a legatis ad purgandum se postea non est admissus.

15. Sentiebant cum Raymundo Fuxi, Conventuarum comites, Beneardi dominus, qui gravissima mala Catholicis intulere, inter quos Rogerius, Bernardi Fuxensis comitis filius, immans quadam rabie efferatus in cruce signatos, quos latrocinio et insidiis ceperat, horrendam carnificinam exercuit, quam ita describit Vallisarnensis.

« Traditores in his nequitie suæ providebant, quia videlicet lento passu, et per stratam publicam ambulabant, ut non esset facile advertere, quod

¹ Vallis. c. 61.

¹ Innoc. I. xv. Ep. cv.

non essent de nostris; ut autem appropinquaverunt ad invicem statim crudelissimi carnifices insurrexerunt in nostros, qui pauci erant et inermes, utpote conditionis ignari, occidentesque plures de nostris et membratim dilacerantes, reliquos secum duxerunt usque Fuxum, ubi eos tenentes in vinculis tormentis validissimis dilaniabant: cum maximo siquidem studio nova quotidie et inexperta excogitabant supplicia, quibus suos affligerent captivos, sicut enim ab ore ejusdam militis nostri audivi, qui ibi tenebatur in vinculis, qui praesens erat et videbat, captivos suos cruciabant illi tot et tantis tormentis, quod Diocletiano et Maximiano posset aequiparari malitia, vel etiam anteferri: ut enim praeremittamus ibi minima, ipsos sacerdotes et divini mysterii tractatores frequentius suspendebant, quandoque etiam, quod dictu horribile, ligatis ad genitalia membra fumbus ferocissime distrahebant». Sed tetra adeo scelera percensere horret oratio: Ab impio et scelerato haeretico ad strenuum Christi athletam Montfortium redeamus.

16. Celebrasse illum hoc anno Apamiis omnium ordinum ditiosis suae conventum refert Vallisarenensis¹ ad nefarias consuetudines excidendas, delendam haeresim, potentiorum tyrannidem comprimendam, informandos bonis legibus populos, prohibeque moribus perpoliendos; utque leges optima decernerentur, duodecim dignitate virtuteque conspicuos viros electos, qui sacramento se devinxerunt, optimas quas suggessisset prudentia consuetudines legesque provinciae impositum iri; quas cum in scripta redegerent, Montfortium ejusque proceres, admodum quatuor Evangelii manu, eas se religiose servaturos jurejurando spondidisse, tum episcopos, comitemque, ac viros praenobiles ipsas sigillis suis munivisse. Haec de eximio religionis defensore suffecerint: jam ad alium praestantissimum fidei contra Maurorum impetus propugnatorium Alphonsum regem stylum convertamur.

17. *Reges contra Sarracenos in Hispania grassantes excitat Innocentius, et proces inducit; unde relata amplissima victoria.* — Perhorruerat Hispania immanissima Maurorum excursionem, qui Castellae se infuderant atque initio graviores clades rei Christianae intulerant, sed demum horrenda illa procella divina affulgente clementia discussa est, barbarusque concisus; extant vero Innocentii litterae², quibus regem Alphonsum ad colligendos animos excitat atque in acie cum ipso dimicaturis sacras indulgentias proponit.

«Innocentius etc.

«De infortunio, quae nuper serenitati regiae acciderunt, paterno tibi condolemus affectu: et ut favorem Apostolicum excellentiae regiae sentias non deesse, juxta petitionem tuam et instantiam dilecti filii Segobiensis electi nuntii tui, qui circa pro-

motionem ejusdem negotii extitit sollicitus et attentus, archiepiscopus et episcopis per regnum Franciae ac provinciam constitutis, nostris damus litteris in mandatis, ut subditos suos sedulis exhortationibus moneant, et inducant in remissionem omnium peccatorum, ex parte Dei et nostra vere poenitentibus injungentes, ut cum Sarracenis in Octavis Pentecostes proximo affuturis campestre bellum indixeris, in hoc tibi necessitatis articulo succurrentes, necessarium impendant auxilium in rebus pariter et personis, ut per haec et alia quae fecerint, caelestis regni gloriam consequantur. Pari quoque remissione gaudere concedimus peregrinos, qui propria devotione undecumque processerint, ad idem opus fideliter exequendum». Quenam porro hujusmodi adversae res fuerint, in litteris ad Galliarum praesules datis aperit atque illustrat.

18. «Recepimus litteras dolore plenas et timore non vacuas, quibus clarissimus in Christo filius noster Alphonsus rex Castellae illustris significare curavit¹, quod Sarraceni hoc anno intrantes Hispaniam, in multitudine gravi quoddam castrum Cisterciensis ordinis fratrum, quod Salvaterra vocatur, hostiliter obsederunt: quod bellicis machinis infestantes, ad ultimum occuparunt». Eadem Lucas Tudensis dum de regis consilio praefatur, Alphonsum gerendi cum Sarracenis belli avidum quoddam oppidum, cui Moja nomen est, in regni limite vastasse, ac barbarum Miramolinum Abenafco, Mumillinum vero Rigordus appellat, per oratores de injuria questum rapti exercitu oppidum Salvam-Terram dictum impetu cepisse ac delevisse; his similia Rodericus² Toletanus archiepiscopus aliique post eum tradidere. Nec solum ad Francos, ut modo audivi, verum et ad Hispanos, etiam praesules hac de re scripsit³ Innocentius, imperavitque ut ad pacem induciasque ex praescripto servandas, Hispaniarum reges monerent atque inducerent, utque Ecclesiasticis censuris, si opus foret, adigerent, atque ad mutuo se juvandos tuendosque compellerent adversus Christi nominis hostes, qui non modo Hispaniarum perniciem exitumque moliebantur, verum alios etiam Christianos ad internecionem, de quibus nos infra delere minitabantur: praeterea pro imperio reges caeteros coercerent, ne suas cum Sarraceni copias et auxilia conjungerent, neve in Christianos infideles re, opera, consilioque jvarent. In comparando cruce signatorum exercitu ad retundendos Miramolinii impetus multum opera et laboris praeter caeteris Hispaniarum praesulibus Rodericus Toletanus archiepiscopus magna cum pietatis laude contulit. De quo Lucas Tudensis monumentis historiarius commendavit, ipsum Gallias petivisse, instructumque Innocentii auctoritate urbes obire cepisse, populosque ad inducendam contra Sarracenos crucem inflammare,

¹ Cap. 65, 66. — ² Lib. XIV. Ep. CLIV.

¹ Lib. XIV. Ep. CLV. — ² Rod. de reb. Hisp. I. VII. c. 35. Jo. Mart. I. l. c. 22. atque alii — ³ Innoc. I. XV. Ep. XIV.

ac tum plures Gallos Deo afflatus in Hispanias ad defendendam religionem procurrisse : tum recenset auctor Ferdinandi Alphonsi Castellæ regis filii (quem merito ad cælum tollit) immaturam mortem, quæ interea dum hæc aguntur, magno Hispaniam luctu confecit, de qua etiam idem Rodericus¹ et alii.

19. Cum Alphonsus in octava Pentecostes Sarracenis prælium indixisset, summus Pontifex, ad divinum implorandum auxilium, solemnes supplicationes Romæ decrevit, quæ in Pontificio hujus anni Regesto describuntur² : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

« Quarta feria infra Octavam Pentecostes fiat generalis processio virorum ac mulierum pro pace universalis Ecclesiæ et populi Christiani. Specialiter autem, ut Deus propitius sit illis in bello, quod inter ipsos et Sarracenos dicitur in Hispania committendum. Ne det hæreditatem suam in opprobrium, ut dominantur eis nationes. Et ad hanc processionem omnes omnino moneantur venire, nec ab ea se quisquam excuset, præter illos qui habent inimicitias capitales. Summo itaque mane conveniant mulieres apud Sanctam-Mariam-Majorem, clerici vero apud Basilicam duodecim Apostolorum, et laici apud Sanctam-Anastasiam; et post collectas, pulsatis simul istarum Ecclesiarum campanis, procedant omnes in campum Lateranensem hoc ordine.

20. « Mulieres omnes et solas præcedat crux Dominica Sanctæ-Mariæ-Majoris. Et in prima parte processionis sint sanctimoniales, in ultima vero reliquæ mulieres, quæ sine auro et gemmis et sericis indumentis procedant orando cum devotione ac humilitate, in fletu et gemitu, nudis pedibus omnes qui possunt, et per Merulanum, et ante Sanctum-Bartholomæum veniant in campum Lateranensem, et collocent se ante Fellonium in silentio permanentes : clericos autem crux fraternitatis præcedat, et in prima processionis parte sint monachi, et canonici regulares, in ultima vero rectores, et cæteri clerici procedentes prædicto modo per viam majorem, et arcum Basilii, veniant ante palatium episcopi Albanensis, et ibi directe in medio campi se collocent. Laicos autem præcedat crux Dominica Sancti-Petri, et post illam sequantur primi Hospitalis, et postremi cæteri laici sicut præscriptum est incidentes, et per SS. Joannem et Paulum, et ante S. Nicolaum de Formis in campum veniant, et collocent se ab altera parte.

21. « Interim vero Romanus Pontifex cum episcopis et cardinalibus et capellanis Basilicam ingrediatur, quæ dicitur Sancta-Sanctorum, et inde, reverenter assumpto ligno vivificæ Crucis, processionaliter veniat ante palatium episcopi Albanensis, et sedens in scalis, exhortatorium faciat sermonem ad populum universum. Quo finito mulieres sicut

processionaliter venerant, ita procedant ad Basilicam S. Crucis, et ibi præsto sit presbyter cardinalis, qui celebret eis missam, dicendo illam orationem : Omnipotens sempiternus Deus, in cuius manu sunt omnes potestates, etc. et sic ipsæ mulieres in pace ad propria revertantur. Romanus autem Pontifex cum episcopis et cardinalibus et capellanis per palatium descendat in Lateranensem Basilicam, clerici vero per porticum, et laici per burgum ingrediuntur in illam. Et celebrata venerabiliter missa ipse cum omnibus, nudis pedibus, procedat ad S. Crucem, ita quod cum præcedat clerici, et laici subsequantur, et facta oratione unusquisque revertatur ad sua. Jejumetur autem ab omnibus ita, ut nemo præter infirmos comedat pisces, aut quodcumque pulmentum, sed qui possunt, sint pane et aqua contenti : qui vero non possunt, bibant vinum bene lymphatum et modice sumptum, et vescantur herbis et fructibus, aut etiam leguminibus, omnesque aperiant manus et viscera indigentibus, ut per orationem, jejuniium, et per elemosynam misericordia Conditoris reddatur populo Christiano placata ».

22. Non frustra tot fidelium effusa suspiria, nec suæ Pontificem in hoc rei Christianæ discrimine anxium spes in Deo collocatæ fefellerunt, neque, ut cum psalmographo loquamur³, tot pii viri fraudati a desiderio suo. Parta enim de Crucis hostibus læta victoria est, ad quam historiæ commendandum nil consultius visum est quam ipsas triumphales regis Castellæ ad Pontificem litteras⁴ nostris Annalibus insinuare.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Alphonsus eadem rex Castellæ et Toleti, cum osculo manuum et pedum, salutem plurimam.

« A sanctitate vestra credimus non excidisse propositum impugnandi Sarracenæ gentis perfidiam vobis per nuntios nostros devote et humiliter intimasse, in omnibus, tanquam patris et domini nostri subsidium expetentes, quod sicut a patre pio nos recognoscimus benigne et pie pariter impetrasse. Quocirca cum litteris vestris nuntios nostros, quos ad hoc exequendum idoneos reputavimus, ad partes Franciæ non distulimus destinare, adentes etiam, ut omnibus militibus venientibus ad bellum et omnibus servientibus, prout decebat, expensas victui necessarias largiremur, quibus possent commode sustentari. Unde fuit, quod audita remissione peccatorum, quam vos venientibus indulistis, venit magna multitudo militum de transmontanis partibus, necnon archiepiscopi Narbonensis et Burdegalensis, et episcopus Nannetensis. Fuerunt, qui venerunt usque ad duo millia militum cum suis armigeris, et usque ad decem millia servientium in equis, et usque ad quinquaginta millia servientium sine equis, quibus omnibus nos oportuit in victualibus providere.

¹ Rod. I. VII. c. 36. Marian. I. XI. c. 23. — ² Innoc. I. XV. Ep. CLXXX.

³ Psal. LXXVII. — ⁴ Apud Innoc. I. XV. Ep. CLXXX.

23. « Venerunt etiam illustres amici nostri consanguinei rex Aragonum et rex Navarrae cum potentatu suo in fidei Catholicae auxilium et iuvamen. Quibus nobiscum aliquanto tempore apud Toletum facientibus moram, expectabamus quippe homines nostros qui venturi erant ad bellum, omnia necessaria, prout per nuntios nostros promisimus, non destitimus ministrare, licet expensæ essent propter sui multitudinem importabiles et onerosæ, non enim solum in iis, quæ promiseramus, verum etiam in pecuniis specialiter, et in dextrariis, quibus fere omnes tam milites quam servientes pariter indigebant, nos oportuit providere. Sed Dominus, qui multiplicat incrementa frugum justitiæ, ministravit nobis abunde, secundum suæ gratiæ largitatem, et dedit omnia posse perficere perfecte pariter et abunde. Congregata itaque nostra, et suorum multitudine, viam Domini cœpimus proficisci, et venientes ad turrim quandam, quæ Magalon nuncupatur, satis munitam, ultramontani ante quam nos pervenerunt per unum diem, et illam cum Dei auxilio impugnantem in continenti ceperunt.

24. « Licet autem nos eis in omnibus necessariis largissime provideremus; ipsi tamen attendentes laborem terræ, quæ deserta erat et aliquantulum callida, voluerunt a cœpto proposito retroire, et ad propria remeare. Tandem ad magnam instantiam nostram et regis Aragonum processerunt usque ad Calatravam, quæ non distabat a prædicto castro, nisi per duas leugas, eamque nos ex parte nostra, et rex Aragonum ex sua, et ipsi ex sua in Dei nomine cœpimus expugnare. Sarraceni autem qui intus erant, attendentes sancto Dei exercitui non posse resistere, disposerunt nobis villam tradere, ita quod personæ eorum salvæ discederent, verum tamen sine rebus. Cumque nos istud nulla ratione vellemus acceptare, rex Aragonum et transmontani habentes super hoc consilium, videntur villam esse munitam muris et antemuralibus, profundis fossatis et excelsis turribus, et quod non posset capi, nisi suffoderentur muri, et sic uerent; quod cederet in grave damnum fratribus Salvæ Terræ, quorum fuerat, et non posset, si necessitas incumberet, retineri. Unde apud nos institerunt firmissime, ut villa salva et integra cum armis et magna copia victualium, quæ ibi erant, quibus satis indigebat exercitus, nobis redderetur, et personæ Sarracenorum vacuæ et inermes recedere permitterentur. Nos autem attendentes eorum in hoc firmam voluntatem, votis eorum annuimus, ita quod mediæta omnium eorum, quæ intus habebantur, cederet in partem regis Aragonum et alia mediæta in partem ultramontanorum, et nec nobis nec nostris aliquid volumus retinere.

25. « Ipsi autem propositum repatriandi apud se retinentes; licet Dominus Deus nobis exhiberet gratiam et honorem, et nos vellemus omnibus eis sufficientissime necessaria ministrare, desiderio patriæ coacti, omnes pariter signo crucis relicto,

cum archiepiscopo Burdegalensi et episcopo Nannetensi, licet certitudinem de bello Sarracenorum haberemus, ad propria redierunt, exceptis admodum paucis, qui remanserunt cum archiepiscopo Narbonensi et Tilaldo de Blesona, qui naturalis noster erat, cum suis et quibusdam aliis militibus, qui erant de Pictavia, et ii omnes qui remanserunt, vix erant inter milites et servientes centum quinquaginta. De peditibus autem eorum nullus remansit. Cumque rex Aragonum apud Calatravam moram faceret, expectando quosdam milites suos, et regem Navarrae, qui nondum ad nos pervenerat; nos cum nostris processimus et pervenimus ad quoddam castrum eorum quod Alarcos dicitur. Illud castrum, licet bene munitum esset, cepimus, et alia tria castra, quorum unum dicitur Caraedaa, aliud Benaventum, aliud Petrabona. Inde procedentes pervenimus ad Salvaterram, ibique pervenerunt ad nos rex Aragonum, qui de suis hominibus non duxit in exercitum, nisi tantum milites generosos, et rex Navarrae, qui similiter vix fuit in exercitu de suis plusquam ducentis militibus comitatus. Et quia rex Sarracenorum in vicino erat nobis, Salvaterram nolimus expugnare; sed procedentes contra Sarracenorum multitudinem, pervenimus ad quædam montana, in quibus non erat transitus aliquis, nisi in certis locis.

26. « Cumque nos essemus ad pedem illius montis ex parte nostra, Sarraceni venientes ex parte alia obtinuerunt summitatem montis, volentes nobis transitum impedire. Sed milites nostri ascendentes viriliter, quia adhuc pauci Sarraceni ad locum illum pervenerant, eos cum Dei auxilio expulerunt, et castrum quoddam munitum, quod propter transitum impediendum Sarracenorum rex construxerat, ceperunt, quod Ferrat dicitur. Quo occupato, exercitus Domini secure potuit ad cacumina montis ascendere, ubi multum laboravit, propter defectum aquarum, et loci ariditatem. Sarraceni autem videntes, quod transitum illum occupare non possent, alium transitum, qui erat in descensu montis, arctissimum et invium occuparunt. Talis quippe erat, quod mille homines possent defendere ab omnibus hominibus, qui sub caelo sunt, et iuxta transitum illum ex altera parte erat totus Sarracenorum exercitus, et sua tentoria jam fixa. Cumque nos ibi facere moram non possemus ob defectum aquæ, nec procedere propter transitus difficultatem, quidam ex nostris consulerunt, quod iterum ad pedem montis descenderemus, et alium transitum ad duas vel tres dietas quaereremus.

27. « Nos autem, attendentes fidei periculum et personæ nostræ dedecus, nolimus huic parere consilio, eligentes potius in difficultate transitus mori pro fide, quam faciliorem transitum quaerendo, qualitercumque in fidei negotio retroire. Cumque jam quidem propositum firmassemus, ad indicium cujusdam rustici, quem Deus nobis ex

insperato misit, in eodem loco alium transitum satis facilem magnates nostri, qui primos ictus in bello habituri erant, invenerunt, et in quodam loco exercitui eorum vicino, licet arduus esset et siccus, Sarracenis hunc transitum ignorantibus, tentoria posuerunt. Quod cum Sarracenorum exercitus attendisset, processit ut mansionem illam impediret; nostri autem licet pauci essent, se viriliter defenderunt. Nos autem, et rex Aragonum, et rex Navarrae armati cum milibus nostris in loco primæ mansionis, quæ erat in summitate montis, expectavimus donec totus exercitus Domini pervenit secure ad locum, ubi anteriores nostri castrametati sunt : et ita dante Domino factum est, quod licet via esset in via et inaquosa, lapidosa et nemorosa, nihil de nostris amisimus. Hoc autem factum est die sabbati decimo septimo kalendas mensis Augusti; circa serotinam vero horam Sarraceni attendentes, quod omnia tentoria nostra tute fixeramus, dispositis aciebus suis venerunt ante loca castrorum, et ibidem quadam præludia belli in modum torneamenti cum nostris exerceverunt. Attendentes autem ipsi, quod nos illa die nollemus habere bellum, ad castra sua reversi sunt.

28. « Sequenti autem die Dominica summo mane venit Sarracenus cum infinita multitudo dispositis aciebus suis; nos autem volentes considerare multitudinem gentis suæ, et dispositionem et statum, et qualiter in omnibus se haberent, habito prudentium virorum consilio, et in iis exercitatorum, expectavimus usque ad sequentem diem lunæ. Ipsis autem sic existentibus, posuimus milites nostros cum peditibus, ut extremos agminis nostri non possent in aliquo molestare. Quod quidem divina dante gratia sic evenit; sequenti die, scilicet secunda feria, omnes in Dei nomine armati processimus dispositis aciebus cum eis pro fide Catholica pugnaturi. Ipsi autem promontoria quædam obtinuerunt valde ardua, et ad ascendendum difficilia propter memora, quæ inter nos et ipsos erant, et propter alveos torrentium profundissimos; quæ omnia nobis erant magno impedimento; ipsis vero maximo expedito.

29. « Verumtamen ille, a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, fecit mirabiliter, et direxit manus sui exercitus contra inimicos suos, et anteriores nostri, necnon et medii multas eorum acies, quæ in minoribus promontoriis existebant, virtute crucis Dominicæ prostraverunt. Cum autem pervenissent ad extremam aciem, eorum infinita siquidem multitudinis, in qua rex Carthaginis erat, ibidem difficillimos conflictus militum, peditum et sagittariorum invenerunt, quos sub maximo periculo, et vix, imo etiam jam non poterant tolerare. Nos autem attendentes bellum illud eis omnino importabile, impetu eorum processimus, signo crucis Dominicæ præcunte et vexillo nostro, in quo erat imago beate Virginis et filii sui in signis nostris superposita. Cumque nos jam

pro fide Christi mori constanter eligeremus, attendentes crucis Christi, et imaginis suæ matris ignominiam, quas lapidibus et sagittis irruere impetebant in arma furentes aciem illorum infinita multitudinis divisimus, et licet ipsi essent constantes in bello et firmi super domino suo, Dominus illorum infinitam multitudinem crucis suæ gladio trucidavit : et sic rex Sarracenorum cum paucis in fugam conversus est. Sui autem impetus nostros interim non sustinebant, sed statim post maximam stragem suorum reliqui in fugam conversi sunt.

30. « Nos autem insequentes eos usque ad noctem; plures tamen in sequendo interfecimus quam in bello. Et sic bellum Domini a solo Domino, et per solum Dominum est feliciter consummatum. Deo autem honor et gloria, qui cruci suæ dedit victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum. Fuerunt autem milites Sarraceni, ut postea vera relatione didicimus a quibusdam domesticis regis Sarracenorum, quos captivos cepimus, centum octoginta quinque millia; peditum vero non erat numerus. Occubuerunt autem in bello ex parte sua centum millia armatorum, et amplius, secundum æstimationem Sarracenorum, quos postea cepimus. De exercitu autem Domini, quod non sine grandi gratiarum actione recitandum est, et quod incredibile est, nisi quia miraculum est, vix viginti quinque Christiani, aut triginta de toto nostro exercitu occubuerunt. O quanta lætitia ! o quot gratiarum actiones ! nisi de hoc dolendum sit, quod tam pauci martyres de tanto exercitu ad Christum martyrio pervenerunt. Ut autem magna multitudo eorum credatur, cum exercitus noster in castris eorum post bellum per biduum fecerit moram, ad omnia incendia quæ necessaria erant in coquendis cibis et pane et aliis, non composuerunt alia ligna, nisi de sagittis et lanceis eorum quæ remanserant, et vix potuerunt comburere medietatem. Cumque Dei exercitus propter longam moram factam in locis eremis, et incultis deficeret in victualibus et aliis, ibidem tantam invenerunt tam ciborum quam armorum nec non etiam dextrariorum et aliorum jumentorum copiam, quod accipientes ad suam unusquisque de iis omnibus voluntatem, plus ibi dimiserunt ex magna abundantia quam ceperunt.

31. « Tertio autem die procedentes venimus ad quædam castra eorum, scilicet Bileche, Barmos, Tolosam, que in continenti cepimus. Tandem pervenimus ad duas civitates, quarum altera dicitur Biacia, altera Ubeda, quibus non erant majores citra mare, præter Cordubam et Hispaliem. Quarum alteram scilicet Biaciam destructam invenimus; ad alteram vero, scilicet Ubedam, quia situ loci et artificio fortissima erat, confugerat multitudo hominum infinita ex omnibus villis adjacentibus. Com enim villa illa nunquam ab imperatore, vel ab aliquo regum Hispaniæ expugnata secretur, vel subjugata, in eadem posse salvare sua corpora

se credebant : sed et hanc in brevi divina gratia faciente cepimus et funditus destruximus, cum non possemus habere tantam multitudinem gentium, quæ ad illas populandas sufficere possent, et bene perierunt tibi sexaginta millia Sarracenorum, quorum quosdam interfecimus, quosdam captivos duximus ad servitium Christianorum et monasteriorum quæ sunt in Marchia reparanda. Hæc igitur, sanctissime pater, vobis scribenda decrevimus, pro auxilio toti Christianitati impenso gratias quas possumus exhibentes, et humiliter supplicantes, ut vos, quem Dominus ad summi sacerdotii gradum elegit, ei cum sacrificio laudis pro salute populi immoletis vitulos laborum ».

32. Hactenus regis Epistola, quæ etiam a Jo. Mariana redditur ¹, et cui precatio in Regesto adjicitur.

« Oratio.

« Omnipotens et misericors Deus, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, digna tibi laudum præconia, et devotas gratiarum referimus actiones ; quod antiqua innovando miracula gloriosam tribuisti victoriam de perfidis gentibus populo Christiano : te suppliciter exorantes, ut quod mirabiliter incepisti, misericorditer prosequaris ad laudem et gloriam nominis tui sancti, quod super nos famulos tuos fideliter invocatur. Per Dominum etc. » Antiqua plane renovata miracula, quæ Rodericus Toletanus oculatus testis ², et Lucas Tudensis hujus temporis scriptor recensent, dum a rege enarrata pluribus prosequuntur. Sed hæc ad rem nostram satis. Cæterum tantam tantæ insignem victoriam alii celebrarunt ³. Ex quibus Rigordus hujus ævi scriptor hæc historiæ consecravit ⁴ : « Rex Aragoniæ, miles probatissimus, in signum victoriæ lanceam et vexillum ipsius Mumillimi Romam misit, quæ adhuc in Ecclesia B. Petri in loco eminenti posita, etc. »

33. Verum Richardus notarius ⁵, ejus temporis scriptor, vexillum auro textum ad summum Pontificem a Castellæ rege cum litteris missum testatur : « Idem rex Castellæ de tanta Christianis principibus cælestis concessa victoria Innocentio papæ litteras mittit. Mittit etiam de acceptis Sarracenorum spoliis eidem honorabilia xenia, tentorium videlicet totum sericum, et vexillum auro contextum quod in principis Apostolorum Basilica, in laudem nominis Christi appensum est » ; consentit aliis Cæsarius ⁶, qui de Albigensibus locutus ait ab ipsis Miramomelinum Marochitanum regem ab ipsi exiitum, eumque tanto exercitu stipatum occupasse Hispanias, ut eas non absorpturus modo, sed longe ulterius victoriam dilataturus videretur,

gloriareturque in litteris ad Innocentium scriptis se equos suos in porticu Ecclesiæ B. Petri stabulaturum, ac vexillum suum in ejus fastigio delixum iri ; quod partim impletum ait, sed magno illius pudore, dum fracto ejus exercitu vexillum ipsius missus Innocentio in eadem Ecclesia suspensum est. Eam victoriam XVII kal. Aug. hujus anni partam ait, quam tamen imminuit, dum eorum numerum ad sexaginta millia tantum ascendisse colloca, cum longe plures deleti ; subdit vero barbarum paulo post ex dolore amissæ victoriæ obiisse.

34. Perlectis igitur regis litteris Innocentius, magna elatus lætitia immensas Deo gratias, laudesque egit ob fractam attritamque barbarorum insolentiam, qui cælum blasphemis vocibus impetere fuerant ausi : easdemque litteras cunctis fidelibus exponi recitarique præcepit. Postremo regem hujusmodi victoriam exercituum Domino referret acceptam, hortatus est, atque adeo illud meminisset, palamque profiteretur, quod non manus sua excelsa, sed Dominus hæc omnia fecisset, ut videre est ex litteris ¹ ab eodem VII kal. Novemb. ad regem datis. Ob tantam vero victoriam, quæ potius virtute crucis quam hostes impugnabant, quam ense vel hasta bellatorum parta est, decretus est in Hispania quar Maurorum imminenter excusserat servitutem ; de quo Ferrarius in Notis appositis ad Julii diem XVI hæc tradit : « In Hispania triumphus sanctæ Crucis : quod festum institutum fuit ob victoriam ex Mauris ab Alphonso rege reportatam anno MCCXII, cæsis ducentis milibus hostium ».

35. *Rex Angliæ in regni discrimen adductus.*

— Ex ketissimo Hispaniarum triumpho traducenda est oratio ad lugubres Angliæ res, quæ hoc anno misere depresso sunt : de quibus Parisius ait per hæc tempora quemdam eremitam, Petrum nomine, in provincia Eboracensi palam prædixisse Joannem in die Dominicæ Ascensionis regem non futurum, sed coronam ex ea die ad alium translaturum iri ; Joannemque ipsum in vincula concessisse, ut si exitus dictis non consentiret, morte mulcetur. Interea vero fama illius prophetiæ increbrescente nobilitatem Anglicanam, cujus od in se Joannes conflarat, in eum conjurasse, eumque præstita fide solutos se audissent, communi consensu litteras suis sigillis munitas ad regem Francorum misisse, ut in Angliam accederet, se Angliam ipsi tradituros, regemque agnituros.

36. Præterea per ea tempora Stephanum Cantuariensem aliosque episcopos ad Innocentium se contulisse, ac mada ingentia, quæ a vibrati interdicti tempore Joannes patrasset, exposuisse, tumque Innocentium Joannem e solio deturbandum, ipsiusque regnum ad alium transferendum censuisse : scripsisse ad Francorum regem, ut propo-

¹ Joan. Mariana. l. XI. c. 25. reg. n. 180. — ² Rod. de reb. Hisp. l. VIII. Luc. Tul. Joan. Mar. l. XI. c. 23, 24, 25. atque alii. — ³ Stero in Ann. apud Canis. ant. lect. tom. 1. p. 244. Reg. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. an. 1211. God. in Annual. an. 1212. Paris. Hist. Angl. an. 1213. Bern. Chr. Rom. Pont. an. 1212 et alii. — ⁴ Reg. ubi sup. S. Apt. III. par. fil. XIX. c. 2. — ⁵ Rich. de S. German. in Chron. — ⁶ Casar. l. v. Ep. XXI.

¹ Innoc. l. XV. Ep. c. CLXXXII.

sita sibi divina gloria rem aggrediretur, capesseret Anglorum coronam, expeditionemque adornaret : tum principibus viris præcepisse induerent pro ea re perficienda crucem, et Francorum regem ducem sequerentur : ac Pandolphum subdiaconum cum Anglis episcopis in Gallias misisse. Subjicit vero Pandolphum secreto Innocentium adisse, petiissequæ quid agendum, tandem si Anglorum rex ad penitentiam adduceretur ; ac tum Pontificem formam pacis præscripsisse, quam si Joannes admitteret, illum Pontificiæ gratiæ restitutum iri ; quæ porro illa fuerit, suo postmodum loco afferetur.

37. *Ecclesia exusta, si parietes extiterint, iterum non consecranda.* — Antequam vero rebus Occidentalibus dicendi finem imponamus, nonnulla alia de Innocentii papæ gestis addenda supersunt ; hoc namque anno Pontifex ¹ litteras adversus eos exaravit, qui Bassaleni, Palatioli, Bassani, et Aliani Romanæ Ecclesiæ oppida per summam injuriam detinebant, castri Melgorii populum, qui supplex Innocentium rogarat, ne alterum sibi dominum præter Rom. Ecclesiam imponeret, ut in ejusdem Ecclesiæ fide perstarent, amantissimis verbis hortatur. Consultus a Bisuntino archiepiscopo an Ecclesia, quæ conflagrat, non consumptis tamen incendio parietibus, consecranda videretur, hæc respondit ² : « Ligneis ædificiis Ecclesiæ vestræ casu quodam igne consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in sui extremitate modicum passa fracturam, quævisivis per Sedem Apostolicam edoceri, si propter hoc ipsius altaris vel etiam totius Ecclesiæ deberet consecratio innovari. Ad quod sic duximus respondendum : Quod cum parietes in sua integritate permanserint, et altaris tabula mota vel enormiter læsa non fuerit, ob casum prædictum nec Ecclesia nec altare debet denuo consecrari. Dat. Lat. non. Octob. Pontificatus nostri anno xv ».

38. *Privilegia impertita.* — Superest, ut de privilegiis hoc anno impertitis nonnulla delibemus ³. Corroboravit instituta Bernardi Primi ac sociorum, quorum consilium erat ut operam omnem confutandis hæreticorum erroribus collocarent. Extant plures ejus litteræ, in quibus prærogativæ viris Ecclesiasticis ac religiosis datæ continentur, quas in margine annotavimus ⁴. Jacobo consobirino Pontificiorum castrorum magistro ob rem in Marqualdum Siciliæ invasorem bene gestam concessit ⁵, ut quod supra vidimus, castrum Nymphæ jure fiduciario obtineret. A Lusitanie regem ejusque regnum in B. Petri tutelam recepit : « Attendentes tuam personam, ornatam prudentia, justitia præditam, atque ad regni gubernationem idoneam, eam sub B. Petri et nostra

protectione suscipimus, et regnum Portugallense, cum integritate honoris, regni, et dignitate quæ ad reges pertinet ; necnon et alia loca, quæ cum auxilio cælestis gratiæ de Sarracenorum manibus eriperis, in quibus tibi sibi non possunt Christiani principes circumpositi vindicare, ad exemplar felicis memoriæ Alexandri papæ prædecessoris nostri, qui hæc præfato avo tuo per Privilegii paginam concessisse dignoscitur, tuæ sublimitati concedimus, et auctoritate Apostolica confirmamus » ; et infra : « Ad indicium autem, quod præscriptum regnum B. Petri juris existat, pro amplioris reverentiæ argumento progenitorum tuorum vestigiis inhærendo, statuisti duas marcas auri annis singulis nobis nostrisque successoribus persolvendas. Quem utique censum ad utilitatem nostram, et successorum nostrorum Bracarensi archiepiscopo, qui pro tempore fuerit, tu et successores tui curabit assignare ».

39. *De S. Clare primordiis et variis miraculis.* — Hoc anno ¹ Clara nobilis virgo annos nata duodeviginti, quos summa cum honestatis laude duxerat, S. Francisci verbis inflammata, terrenis omnibus conculcatis, religiosam Deo vovit servitutem, et uti ille fratrum, ita ipsa sacrarum sororum in S. Damiani æde collegium instituit, ut gestorum anonymus scriptor ² et Lucas in Annalibus latius prosequeuntur. Quo etiam anno Assisii S. Ruffini episcopi et martyris celebranda translatio incidit, qui veluti redivivus præclaris tum miraculis coruscavit, ex quibus unum in medium adducemus, unde percipi liceat quanta providentia custodiatur Dominus, non solum (quod testatur Psalmographus) omnia ossa sanctorum, verum etiam sepulchralem pulverem. Inter alias igitur res admirandas, quæ ea tempestate obtigere, quasque exscriptas, ex Assisinitis Ecclesiæ Codice, in Bibliotheca nostra asservamus, hæc memoriæ produntur : « Cum reliquiæ sancti Ruffini martyris de novo translata fuissent, populo tunc ad Ecclesiam ipsius de diversis partibus veniente, quamplures ad sepulchrum, de quo sanctus martyr translatus fuerat, accedentes, de pulvere qui post reliquias extractas remanserat, assumebant, ut illum in honore ejusdem sancti martyris ad propria deportarent, sed cum ab Assisio per milliarem, vel non multo amplius revertentes distarent, tunc quidam morbo angariati ita quod ulterius progredi non valentes, quidam vero notitia viarum amissa, per vias erroneas gyro vacantes, tandem sic impediti detinebantur, quoad penitentia ducti ad Ecclesiam Sancti-Ruffini martyris redirent, et ipsum pulverem in loca de quo assumpserant, postulantes ex eo veniam, resignarent : quod cum vidissent canonici, sicut bonæ providentiæ viri, habita tunc inter se super hoc competente deliberatione, ipsum etiam pulverem prout expediebat, ne quis

¹ Innoc. I. xv. Ep. xii. — ² Ep. clxiv. — ³ Ep. cxxxvi. — ⁴ Ep. cxiii. — ⁵ Ep. v, xxxi, xxxiii, lxxxviii, cx, cxix, cxliii, cxxix, clxiv, Ep. cxiv. Ep. xliii.

¹ Luc. Ann. an. 1212. — ² Vit. S. Clare. c. 3, 4, 5. apud Sur. tom. iv. die xii Aug.

ultra manum illic apponeret, incluserunt etc. »

40. Poscit instituti ratio, ut hic atlexamus miraculum aliud, quod Trithemius hoc anno IV kal. Mar. in Adelberto oppidano loci cui Mandental nomen est in Germania ait contigisse, qui cum ex morbo decessisset, divina providentiæ arcano consilio post inspecta alterius vite malis proposita supplicia, ad vivos excitatus asperrimum poenitentiae genus septem annis duxit. Qui plura volnerit, auctorem consulat¹, qui ab Angelo ipsi objecta fusa oratione prosequitur. Postremo antequam ab Italia orationem deflectamus, addenda, quæ Richardus e S. Germano² de Innocentio tradit, ipsum mense Junio Urbe egressum Signiam venisse, æstivo tempore ibi moratum, denique Septembri mense Romam reversum esse; jam ad res Orientales styllum convertamus.

41. *Libertati Ecclesiasticæ in Oriente consultit papa datis litteris ad Henricum imperatorem et episcopos.* — Labefactabatur in Oriente a potentioribus libertas Ecclesiastica, ad quam tuendam Innocentius magnam, uti coeperat, constantiam præ se tulit. G. de Villa-Arduinii spectantia ad Thebanum episcopum aliosque præstes bona episcopatu de Londrevilla erepta, et Cormithiorum Ecclesiæ thesaurum interceptum, restitui per litteras jussit³; præterea cum nonnulli in quos, ob vastatas Ecclesiarum possessiones, aliaque perpetrata flagitia, lata fuerat anathematis sententia, respi-scere contemnerent, Henricum imp. monet⁴, nefarios homines non modo patrocinio suo non foveat, verum sua quoque auctoritate compescat. Cumque jam ante Theobano ac Neopatremsi archiepiscopis et Nazarcensi electo præcepisset, ut manifestos usurpatores de abbatibus, monasteriis, Ecclesiis, jure decimarum, aliisque Ecclesiasticis possessionibus, quas per summam injuriam occupabant, decedere ac veris dominis relinquere, Ecclesiasticis censuris adigerent, illique rem neglexissent, Thessalonicensem archiepiscopum et Cardicensem et Sithoniensem episcopos id omnino perficere jussit⁵.

42. Per id tempus Romani Pontifex, certior factus, Henricum imperatorem cum proceribus Edicta libertati Ecclesiasticæ prorsus contraria edidisse, nimirum, ut nullus in vita supremaque voluntate Ecclesiis bona elargiri posset, Cardicensi et Sithoniensi episcopis imperavit, ut edicta illa, utpote a divinis humanisque legibus aliena, rescindi studerent⁶. Ad alios etiam variis de causis in Orientales oras hoc eodem anno litteras misit: ad Thessalonicensem enim archiepiscopum scriptis litteris⁷ illius Ecclesiæ, atque prædecessorum Catholicorum antistitum laudes celebrat, eidemque Ecclesiæ privilegia confirmat augetque: præterea concordæ leges inter ipsum ac Dominici sepulchri

priorem et capitulum compositas firmas reddidit¹. Cumque ad Sedem Apostolicam esset perlatum, Thebanos quosdam canonicos in Zaraqonensem episcopum sacrilegas manus injecisse, eundemque pluribus contumeliis onerasse, causæ cognitionem archiepiscopo commisit². Thebano archiepiscopo præcipit³, Græcos Corinthiensis diocesis abbates, ad reverentiam obedientiamque archiepiscopuli præstandam compelleret. Philippensem archiepiscopum subditos in observantia erga Sedem Apostolicam confirmet hortatur, ejusque Ecclesiæ privilegiis exornat⁴. Joanni Rodesonensi episcopo, quoniam ad obsequium Romanæ Ecclesiæ erat reversus, permittit eadem privilegia⁵, quibus Latini episcopi potirentur, atque integram in suos juris dicendi auctoritatem indulsit, ceteros pariter Græcos ad Romanæ Sedis conjunctionem adducere studeret hortatur⁶; binæ hæ Epistolæ Signiæ pridie idus Jul. exarate fuere.

43. Postea vero magistrum Maximum notarium suum Constantinopolim misit. Cum enim Ecclesia illa patriarcha orbata esset ac legato care-ret, ipsi consulturus, suas vices Maximo imposuit, ad quem scriptæ litteræ⁷, in quibus pluribus de quatuor Ecclesiis patriarchalibus disserit: « Scriptum est in Apocalypsi Joannis, quod in medio sedis, et in circuitu sedis erant quatuor animalia plena oculis ante et retro; primum animal simile leoni; secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis; et quartum animal simile aquile volanti. Et quatuor animalia singula eorum alas senas habebant. Sedes ista Ecclesia Romana intelligitur; quæ usitato vocabulo Sedes Apostolica nuncupatur, utique sedes Agni, sedes viventis in sæcula seculorum. In medio cujus, quasi filie in gremio resident, et in circuitu astant, quasi lambe in obsequio quatuor patriarchales Ecclesiæ, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, et Constantinopolitana, quæ per illa quatuor animalia designantur, etc. » Dein singulis mysteria propria attributa explicat: quas litteras cum typis cuse sint, ex more nostro prætermittimus. Attis XII kalend. Sept. scriptis litteris⁸ concessit, in Romanæ partibus anathematis sententia illos solvere posset, qui in clericos violentis injectis manibus, sceleros vinctulis liberari flagitarent: « Nisi, inquit, excessus eorum fuerint adeo difficiles et enormes, ut merito sint ad Sedem Apostolicam destinandi ». Sequenti vero die scripsit cum ad universum Constantinopolitanum clerum⁹, quem jubet a nuntii imperis non discedere; tum ad Henricum imp. cui illum plurimum commendavit¹⁰. At quomodo Innocentius eo legatum suum a latere miserit, proximo anno dicitur: nunc res Syriacas prosequamur.

44. *Captivos in Terra-Sancta solatur Inno-*

¹ Trith. Chr. Spouheim. — ² Rich. in Chron. hoc an. — ³ Innoc. l. xv. Ep. xxxi, xxxii, xliv, lxxv, lxxvi, lxxvii. — ⁴ Ep. lxxviii. — ⁵ Ep. lxxiv. — ⁶ Ep. lxxv. — ⁷ Ep. xvii.

¹ Ep. lxxxv. — ² Ep. xxx. — ³ Ep. lii. — ⁴ Ep. lv. — ⁵ Ep. cxxxiii. — ⁶ Ep. cxxxiv. — ⁷ Ep. clv. — ⁸ Ep. cli. — ⁹ Ep. clxii. — ¹⁰ Ep. cliv.

centius ; et mira de sacra expeditione. — Acceptis ab Alexandrino patriarcha atque ab iis, qui in vinculis tenebantur, lristibus litteris, quibus ærumnis gravissimis obruti, opem ab eo flagitabant, rescriptit¹, atque ad meliorem spem captivos erexit.

« Innocentius, etc.

« Habito super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, petitionem tam tuam quam captivorum ipsorum favore perpendimus Apostolice prosequendam, venerabili fratri nostro patriarchæ Hierosolymitano Apostolice Sedis legato nostris dantes litteris in mandatis, quatenus ex parte tam nostra quam sua præscriptos fratres, ac reges et principes in nomine Domini exhortetur, consulendo fideliter et efficaciter inducendo, ut ad redemptionem illorum per congruam commutationem intendant, et contra persecutores fidei Christianæ iis pro fide Christi potentibus armis utantur, quibus utique Dominus suæ vim virtutis creditur facilius impensurus. Cumque hoc acceptabile opus populus intellexerit Christianus, ad subactionem eorum liberalius suas manus extendat, etc. » Extant vero ad patriarcham Hierosol. litteræ², quibus, ut de permutandis captis ageretur, instare jubet ; ingens illud pietatis opus futurum et Christi fideles alios perspecto studio in capitis bello e Sarracenorum servitute eripicndis ad bellum sacrum ardentius inflammatum iri.

« Innocentius, etc.

« Cum ergo captivis hoc humanitatis solatium, et ex officio charitatis, et ex præcepto Domini debeat, transgressores profecto videntur qui nolunt, cum possunt, ad redemptionem intendere captivorum. Pro quibus secundum constitutiones canonicas et legitimas, distrahi debent Ecclesiastica bona, quæ in aliis casibus alienari non licet. Verendum est enim ne secundum Apostolum, sint justitiæ divinæ subjecti, si qui forsitan contra hoc suam justitiam statuerunt, legem Dei propter traditiones dimittentes, volendo plus rebus consulere quam personis, pecuniis magis quam animas diligentes, quod irrefragabili videtur argumento convinci, si certe quos liberant pro pecuniis acquirendis, nolint pro redimendis fratribus liberare ».

¹ Lib. XIV. Ep. CXLVI. — ² Eod. l. XIV. Ep. CXLVII.

Et infra : « Quicquid autem super hoc actum fuerit, nobis non differas intimare, ut per tuam relationem instructi, juxta quod nobis divina suggererit inspiratio, procedamus. Dat. Later. idib. Januarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

45. Versum est magno prodigio pueros opera dæmonis mentis impoles factos, in arma concurrisse, expeditionemque adornasse, ut Hierosolymas, quemadmodum jactabant, ex Sarracenorum servitute liberarent, de qua hæc Albertus Stadenensis¹ : « Circa id tempus pueri sine rectore, sine duce, de universis omnium regionum villis et civitatibus versus transmarinas partes avidis gressibus cucurrerunt, et dum quaereretur ab ipsis, quo currerent, responderunt, versus Hierusalem, requirere Terram-Sanctam. Plurimi ex eis a parentibus clauderantur, in vanum tamen, quia fractis clausuris aut parietibus, exilierunt. Papa auditis his rumoribus, ingemiscens ait : Hi pueri nobis impropere, quod ad recuperationem Terræ-Sanctæ eis currentibus, nos dormimus adhuc : quo devenierint, ignoratur : sed plurimi redierunt, a quibus dum quaereretur causa cursus, dixerunt se nescire ». Quo tempore etiam plures mulieres emotas mente, nudis corporibus, nil loquentes, per urbes oppidaque cucurrisse tradit. De eadem expeditione agunt Godefridus et alii², qui cam nugatoriam appellant, additque Godefridus, stolidam, multitudinem postquam in Italiam pervenit, per civitates atque oppida vagos palantesque se elfudisse, pluresque variis in servos ancillasque detentos, alios vero venientes ad littora, seductos a nautis, ad remota loca transvectos, quod etiam Thomas Cantipratensis testatur³ : reliquos vero Romam pervenisse, non tamen Hierosolymitanæ peregrinationis voti religione solutos (plurimi enim simpliciores viri pueris se conjunxerant) nisi eos, qui senio attriti tantum iter conficere non possent. Hæc plurimus auctor ; hoc demum anno refert Siffridus⁴ in Accone Theutonico-rum Equestris Ordinis jacta esse fundamenta (1).

¹ Alb. Stad. in Chron. an. 1212. — ² Godef. in ann. 1212 Frag. Hist. incert. auct. Chr. Dom. Colm. et Compilatio Chron. Antoniu. III. par. lit. XIX. c. 2. § 4. Matth. Par. Hist. Angl. au. seq. — ³ Thom. Cantp. l. II. c. 3. — ⁴ Siffr. in Ep. l. II.

(1) Ordinis Teutonici exorta, quæ cum hoc anno Raynaldus componit, annis ultra viginti retrahenda sunt. Nam cepisse Teutoncos anno MCMCI a Pagio ad a. MCMXVIII, 2, egregie demonstratum est. MANSI.

INNOCENTI III ANNUS 46. — CHRISTI 1213.

1. *Bellum pro Terra-Sancta promovet missis prius litteris ad soldanum.* — Parta divinitus de formidando Albigensium exercitu ab exigua crucesignatorum manu trophæa, Anglia Sedis Apostolicæ stipendiaria effecta, indicta Synodus Oecumenica, comparataque defendendæ Syriæ auxilia annum Christi millesimum ducentesimum decimum tertium Indictione prima insignem reddidere. Volvebat animo Pontifex ingentem quamdam expeditionem in Terram S. adornare ad proferendos imperii Christiani fines, ac fideles eo bello occupandos, in quo non modo sperarentur peritura præmia, sed æternæ etiam palmæ colligerentur; extant enim datæ eo argumento Encyclicæ illius ad Christi fideles litteræ¹, quibus monuit, ut non solum ferro, sed divino maxime auxilio se committerent. « Cum longe plus de divina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus, oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quod spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus et mandamus, ut singulis mensibus semel fiat generalis processio, seorsum virorum, et seorsum ubi fieri poterit mulierum, in humilitate mentis et corporis, cum devota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus auferat hoc a nobis confusionis opprobrium, liberando terram illam, in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit, de manibus paganorum; restituendo eam ad laudem et gloriam nominis sui sancti, populo Christiano. Proviso prudenter, ut semper in ipsa processione verbum salutiferæ Crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero jejunium et eleemosyna conjungatur, ut iis quasi alis facilius et celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno: singulis quoque diebus intra missarum solemniam post pacis osculum, cum jam pro peccatis mundi offenda vel sumenda est Hostia salutaris, omnes tam viri quam mulieres humiliter prosternantur ad terram, et a clericis psalmus iste: *Deus venerunt gentes*

in hereditatem tuam, alta voce canetur. Quo cum hoc versu devote finito: *Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus qui oderunt eum*, sacerdos qui celebrat orationem: istam super altare decantet: Deus, qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut terram, quam unigenitus filius tuus proprio sanguine consecravisti, de manibus inimicorum crucis eripiens, restituas cultui Christiano, vota fidelium ad ejus liberationem instantium, misericorditer dirigendo in viam salutis æternæ. Per eundem Dominum nostrum, etc. » Subditur in Ecclesiæ locum idoneum designari, in quem fidelium eleemosynæ ad sumptus belli sacri sustinendos conjiciantur. Ejusmodi litterarum meminit inter alios Richardus¹ earumque summam breviter perstrinxit. Ad hæc vero perficienda², atque ad excitandos pro concione ad bellum sacrum populos archiepiscopis, episcopis, abbatibus variis Christianæ reipublicæ in locis degentibus, legationis munus injunxit, eosque, spretis numeribus, avaritiæ sordes a se procul submovere jussit.

2. Cæterum in Gallias hujusmodi subsidii contrahendi gratia legatum e latere misit³ Robertum tit. S. Stephani in Cælio monte, presbyterum cardinalem, quem Gallicano clero⁴, Francorum regi, et Ludovico ejus primogenito, Blancaque Ludovici uxori commendavit⁵. De Roberti legatione, ut infra videbimus, Petrus Vallisarnensis alique post eum meminere. Nec Gallos modo, sed Venetos quoque in sacri belli societatem trahere studuit⁶. Cumque Petrus Ziani dux Venetorum oratoris opera Pontifici significasset, lætissimo animo Apostolicas litteras excepisse, expeditionemque florentissimam comparare, ut una cum cæteris crucesignatis, quibus suum ipse nomen adscripsisset, protectionem iniret, Innocentium ingenti gaudio perfrusum, jam excitatum ardentemque magis inflammavit. Præterea eos, qui in Germania dato sacre militiæ

¹ Innoc. I. XVI. Ep. XXIII.¹ Richard. de S. German. in Chron. hoc ann. — ² Ep. XXVI. — ³ Ep. XXVIII. — ⁴ Lib. XVI. Ep. XXVII. — ⁵ Ep. XXX. — ⁶ Ep. XXXII.

nomine adversus hæreticos in Provinciam movere decreverat, ad Hierosolymitanum protectionem horlari statuit¹, consultusque an viri reclamantibus uxoribus in sacram militiam referri possent, rescripsit²: « Cum rex cælestis major sit rege terreno, et constat quod vocatus ad terreni regis exercitum, uxorum non impedit contradictio, liquet, quod ad summi regis exercitum incitatus et ad illum proficisci volentes prædicta non debet occasio impedire, cum per hoc matrimoniale vinculum non solvatur, sed subtrahatur ad tempus cohabitatio conjugalis, quod in nullis aliis casibus fieri frequenter oportet ». Antea vero Andree Ungarorum regi triennium concesserat, intra quod volum persolveret³: « Ad exequendum volum quod Domino promisisti te ad Terræ S. subsidium profecturum, serenitati tuæ triennium indulgemus, infra quod sic te studeas preparare, ut ad magni regis obsequium tu quasi rex magnus, magnifice proficiscens, dilationis incommodum subventionis commoditate restaures, et sequenti doceas apparatu, te non ad voti dilationem emissi, sed subventionem plenariam, inducias postulasse ». Ne quid vero tam necessaria expeditioni moram et impedimentum afferret, A... Hierosolymitano patriarchæ mandavit⁴ soldano Damasci et Babylo-niæ urgeret Terram S. restituere; se ad ipsum legatos ac litteras ad eum sollicitandum mittere, non quod hæc speraret, sed ut divini numinis humilium causam suscipientis gratiam promereretur.

3. Extant hujusmodi Innocenti litteræ⁵, soldano missæ, quas afferre gratum lectori futurum putamus.

« Nobili viro Saphadino soldano Babyloniæ et Damasci, timorem divini numinis et amorem.

« Daniele propheta testante didicimus, quod est Deus in celo, qui revelat mysteria, mutat tempora, et transfert regna, ut universi cognoscant quod dominatur excelsus in regno hominum, et cui voluerit dabit illud. Hoc autem evidenter ostendit, cum Hierusalem et fines ipsius in manus fratris tui (nimirum Saladini⁶) tradi permisit; non tam propter ejus virtutem, quam propter offensam populi Christiani, Deum ipsum ad iracundiam provocantis. Nunc autem ad illum conversi speramus, quod ipse miserabitur nostri, qui secundum prophetam, cum iratus est, non obliviscitur misereri. Unde illum imitari volentes, qui de se dicit in Evangelio: Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, magnitudinem tuam humiliter obsecramus, quatenus, ne propter violentam detentionem præfata terre plus adhuc effundatur humani sanguinis, quam hæcenus est effusum; saniori utaris consilio, restituas eam nobis, de cujus detentione, præter inanem gloriam forte plus tibi difficultatis, quam utilitatis accrescet: ipsaque

reddita, et dimissis utrimque captivis, quiescamus a mutuis impugnationum offensis. Itaque apud te non sit deterior conditio gentis nostræ, quam apud nos est conditio gentis tuæ. Latores ergo præsentium ad tuam præsentiam destinatos, rogamus ut benigne suscipias, et honeste pertractes, dignum illis responsum tribuens cum effectu. Dat. Later. XIII kal. Maii, Pont. nostri anno sextodecimo ». Eadem a Richardo Epistola adducitur, quamvis in annum sequentem conjecerit, cum ad præsentem spectare constet, ut quæ anno Pontificalus XVI Maio mense fuerit exarata.

4. *Circa sacram expeditionem ingens studium.* — Confunderat inter hæc magno luctu Syros Hierosolymitanæ reginæ obitus, ac ne ea occasione sacrum regnum a quoquam perturbaretur, Templarios regis illius terram et jura tueri jussit¹. Hierosolymitano vero patriarchæ, Apostolica Sedis legato, ejusque suffraganeis præcepit², populum in regis fide continerent. Tunc regi magno ex reginæ obitu se affectum dolore significavit, ipsumque ad Terram S. propugnandam incendit³; apposita est Epistolæ dies quinta id. Januar. Neque multo post in Armenorum regem graviter invehit esse compulsus, quem ex Antiocheni patriarchæ, aliorumque complurium litteris acceperat, adversus inducias illum inter et Antiochenos ipsius patriarchæ studio initas, ac jurejurando confirmatas, Rupinum nepotem suum, in Antiochiæ terram, auxiliis omnibus spoliatam, utpote nihil hostile metuentem, immississe cum exercitu, omnibus in eam crudelitatis exemplis sævisse: inter alia etiam ipsius flagitia, Antiochenum patriarcham recepisse, qui eam dignitatem invaserat, atque Apostolico jussu a patriarcha Hierosolymitano, a fidelium communione una cum sequacibus ejectus erat. Quare minas amantissimis monitis temperans cum ipso egit⁴, ut patriarchæ faceret satis, impostaque Ecclesiis damna resarciret. Factus postea ab Hierosolymitano patriarcha certior Pontifex, tantorum regem facinorum pœnituisse, vehementerque cupere cum Deo atque Ecclesiæ in gratiam admitti, patriarchæ precepit⁵, regem, ubi crimen rite expiasset, sacris restitueret.

5. Alienum minime futurum arbitramur, rem insignem hoc loco afferre, quam Thomas Cantipræ-tensis enarrat⁶, virum sanctitate conspicuum, dum Terræ-Sanctæ peragranda desiderio æstua-ret, ob-jecto cælesti viso voti compotem factum, atque omnium locorum situm memoria adeo præclare complexum, ac si pedibus ea pertrasset: « Anno circiter ab Incarnatione Domini MCM, cum crux transmarina ubique fere terrarum prædicaretur, erat vir in Brabantia inestimabilis sanctitatis, qui desiderium quidem longum habuerat terram, in qua steterant pedes Christi, peregrinus invisere: sed retardari a contemplatione divina in corporali

¹ Ep. CVIII. — ² Ibid. — ³ Lib. XV. Ep. CCXXII. — ⁴ Lib. XVI. Ep. XXXIII. — ⁵ Ep. XXXIV. — ⁶ Baron. tom. XII. an. 1187. num. 1.

¹ Lib. XV. Ep. CCVII. — ² Ep. CCVIII. — ³ Ep. CCIX. — ⁴ Lib. XVI. Ep. II. — ⁵ Ep. VII. — ⁶ Th. Cant. l. II. c. 40.

exercitio verebatur. In oratione autem existenti in vigilia Sancti Petri ad Vincula, clauso cubiculo, astitit illi cum ingenti lumine (erat enim nox) Angelus Dei, dicens : Vidit Dominus ingens desiderium tuum, te scilicet velle invisere Terram-Sanctam, et nunc ad hoc missus sum ad te, ut desiderium tuum compleatur. Hæc dicens Angelus, hominem apprehendit, et in una nocte ad omnia loca specialia Terræ-Sanctæ transtulit, et eadem nocte revertit. Videbatur autem illi ipsa nox omni die lucidior, ita quod omnium civitatum Galliæ, Burgundiæ, Lombardiæ, Tusciæ, et Terræ-Sanctæ loca, dispositiones, et situs his qui terras novebant, propriissime designaret. Postmodum vero factum est, ut hortatu quorundam devotorum virorum, quibus hoc negare non poterat, cum illis crucem susceperet, et eorum dux fieret in Terram-Sanctam, planeque per viarum demonstrationem cunctis ostenderet, quod nequaquam mendax, sed verus Dei nuntius, qui eum duxerat, extitisset. Illic vir beatissimus, postquam reversus est, ut vidit quia in honore haberi cœpit apud convivaneos, dulce solum natalis patriæ dereliquit, et usque in finem vite in alienis partibus sancte vixit, etc. » Quod attinet ad Cypri regem, de quo paulo ante mentio incidit ; ipsum quoque gravissime arguit¹ hoc anno Innocentius, se temere rebus Ecclesiasticis ingerere, atque designandi Nicosiensis archiepiscopi libertatem electoribus ademisse ; quin etiam Nicosiensium canonicorum collegium perstrinxit², agitato de eligendo episcopo, consilio duos communibus suffragiis renuntiasset, ut rex eorum sibi gratissimum designaret, quem ipsi sibi preficerent ; quæ res cum Ecclesiasticis sanctionibus manifeste pugnavat, atque adeo jure merito paulo ante a patriarcha, ut Pontifex subdit, convulsa fuerat ac labefactata. Postremo regem monet³, ut Hierosolymitani regis vectigales, quos a Sarracenis ad ipsum confugientes custodiæ tradiderat, inhumaniterque habebat, vinculis eximeret, inter quos etiam O... Hierosolymitano regi nexu consanguinitatis devinctus verabatur.

6. *Pelagius Albanensis episcopus cardinalis legatus Constantinopolim.* — Cypriis atque Hierosolymitanis rebus conjungende sunt Constantinopolitanae, quarum cura cum alte pontificio pectori insideret, Innocentius Pelagium Albanensem episcopum Orientalis imperii legatum Apostolicum creavit, summaque auctoritate instructum misit, ut Græcos, qui Latinis parabant, a schismate abduceret, atque ad Ecclesiæ sinum revocaret. In quam sententiam ita Henrico imp. cui legatum commendabat, scripsit⁴ : « Ipse summus angularis lapis Jesus Christus, in quo omnis edificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, Ecclesiæ fundamentum et fundator existens, inter

cætera, quibus salutaria providit remedia populo Christiano, ad consolidandam fidei unitatem, ut et unus pastor esset, et unum ovile, Sedem Apostolicam totius Christianitatis caput instituit et magistram, a qua sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, et ad oram etiam vestimenti, panis intellectus et vite ad alias procedat Ecclesiæ cum doctrina fidei, et aqua sapientiæ salutaris ». Et infra : « Cum non solum necessitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas Constantinopolitani imperii postularet illuc a latere nostro destinari legatum, nos ad exaltationem et commodum Ecclesiæ pariter et imperii, necnon personæ tuæ specialiter intendentes, ut in missi persona millentis notetur affectus, illum ad partes ipsas duximus destinandum, quem inter fratres nostros speciali diligimus charitate, etc. » Eodem argumento Achaïæ principi⁵, cæterisque proceribus⁶, dignitate et opibus pollentibus litteras Innocentius dedit, ut legati monitis faciles se præberent. Tum vero archiepiscopis atque antistitibus suum legato studium in reducendis Græcis operam porrigere imperavit⁷, quibus litteris ita Ecclesiæ unitatem commendat : « Inconsultis Domini tunica unice cessit in sortem, ut in ipsius Ecclesiæ servaretur unitas illibata. Ad conservandum autem in ea mysterium unitatis, unum eidem, B. Petrum videlicet, Dominus caput instituit et magistrum, cui oves Christi, dicente Domino : Pasce oves meas, sunt sine distinctione commissæ, alienis ab ovili Dominico reputatis, qui Petrum in suis successoribus non agnoscent esse pastorem, etc. »

Functum pro dignitate augustissimo munere Pelagium, ac magno zelo convertendis schismaticis incubuisse ex Græcis auctoribus constat, qui cum ab iis odio velere in Rom. Ecclesiam imbutis in invidiam adducatur, eo majoribus ornatus laudibus censendus est, quo gravioribus contumeliis ab Ecclesiæ hostibus fuerit proscissus ; cujus gesta ita describit Georgius Logotheta⁸, interprete B. Leone Alato, viro Græcis Latinisque litteris egregie exulto : « Idem Ericus cum Byzanti imperaret, ad Regnam urbium a summo Pontifice præsul, quem ipsi legatum indigitant, Pelagius nomine, papæ prærogativas omnes referens, ablegatur. Namque calceos rubros induebat, neque diversi coloris indumentis amiciebatur ; quinimo equi sagulum et frena eodem inficiebantur veneno. Et eum moribus esset inhumanioribus, fastus ac insolentiæ plenus, nimium sæviit in Constantinopolitanos, neque propositum a ratione aberat, omnes enim, ut veteri Romæ colla subicerent, compellebat. Hinc monachi in carcerem impingebantur, sacerdotes in vinula, et templa omnia occludebantur ; nec præter hæc duo tertium statuebat, etenim vel papam primum omnium pontificum faterentur, illiusque inter sacro-

¹ Innoc. I. xv. Ep. ccti. — ² Ep. cciv. — ³ Ep. ccvii. — ⁴ Lib. xvi. Ep. civ.

⁵ Ep. ccvii. — ⁶ Ren. post eand. Ep. — ⁷ Ep. cv. — ⁸ Georg. Logoth. Ms. bibl. Vat. latinitate donatum a Leone Alato num. 31, 33-

rum solemniam memoriam facerent; vel qui id abnuissent, morte penderent poenam. Ob hoc Byzantii accole, et inter eos primas obliuente angustiae exercitarique animo, et ad Ericum imp. profecti: Nos, inquit, alio genere orti, aliumque habentes pontificem, nosmet imperio tuo et potestati subiectum, ita ut in corpora, non in animum et spiritum dominareris. Namque in tui defensionem, dum bellum geritur, arma capere necesse est: at nostris ritibus et ceremoniis cedere, fieri omnino nequit. Aut itaque nos ab urgenti discrimine libera, aut tanquam liberis ad indigenas additionem dato. Sic locutus, ille cum tot probis optimisque viris privari nollet, etiam invito legato ac renuente templa reseravit, et vinculis custodiisque circumventos monachos ac sacerdotes liberavit, et tempestati, qua tunc Byzantium iactabatur, subvenit; haecenus Logotheta schismaticus, qui Pelagii severitatem exaggeravit, ut illam crudelitatis nolaret. Quanto vero Orientalis imperii malo Henricus a Graecorum precibus se emolliri passus sit, ac schismatici in vetere illo in Romanos Pontifices odio consensescere permitti, ex funesta eorum prodicione patet, cum octingenti tantum 1 milites Constantinopolim civium opera occuparunt. Illius porro legationem Innocentius hoc anno decrevisse eo consilio visus est, ut caepa Graecorum conjunctio in futura Synodo Oecumenica confirmaretur.

7. *Indicetur Oecumenica Synodus.* — Non ille Orientem modo, verum Occidentem, imo totum orbem curis apostolicis complexus, Oecumenicum Concilium celebrare meditabatur, ut haereses excindere, schismaticos revocare, evertere Saracenos, Christianos mores perpolire posset: litteras enim eo argumento ab Innocentio hoc anno datas non modo Urspergensis tradit, sed Chronici Fossæ-Novæ auctor hæc scribit 2: « Dominus Innocentius III papa cum fratribus suis cardinalibus constituit, et ordinavit Concilium, et misit litteras per omne sæculum, ut omnes qui debebant venire et interesse Concilio, in tertio anno, in mense Novembri parati essent Romæ ». Cæterum extant hujusmodi litteræ in hujus anni Regesto 3, quarum partem adducimus: « Universitati vestre per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus vos taliter præparetis, quod a presenti Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo tertiodecimo anno, usque ad duos annos et dimidium, præfixis vobis pro termino kalend. Novembri nostro vos consecuti præsentem cum modestia et cautela. Ita quod in vestra provincia unus vel duo de suffraganeis valeant episcopis remanere, pro Christianitatis ministeriis excrendis; et tam illi quam alii, qui canonica forte præpeditio detenti, personaliter nequiverint venire, idoneos pro se dirigant responsales, personarum et evocationum me-

diocritate servata, quam Lateranense Concilium definiit, ut nullus omnino plures, quivis autem pauciores adducere secum possit: nec quisquam superfluas faciat et pomposas, sed necessarias tantum et moderatas expensas, ostendendo se actu et habitu verum Christi cultorem; cum non sæcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc sit negotio requirendus. Injungatis autem vos, fratres archiepiscopi et episcopi, ex parte nostra universis Ecclesiarum capitulis, non solum cathedralium, sed etiam aliarum, ut præpositos, vel decanos, aut alios viros idoneos ad Concilium pro se mittant, cum nonnulla sint in illo tractanda, quæ specialiter ad Ecclesiarum capitula pertinebunt. Interim vero et per vos ipsos, et per alios viros prudentes universa subtiliter inquiratis, quæ corruptionis, aut reformationis studio indigere videntur, et ea fideliter conscribentes, ad sacri Concilii perferatis examen; circa subventionem necessariam Terræ-Sanctæ, ubi Deus Rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari, opem et operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter et prudenter iis, quos deputaverimus ad hoc negotium specialiter procurandum. Nullus itaque se facilliter excusando, ab executione tam sancti operis subtrahatur, si canonicam viam effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, vel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum ex magna jam parte cessare cœperunt. Nam et quando imminent majora pericula, tanto potiora remedia convenit adhiberi. Nunquam enim navigabit per æquora, qui semper expectat, ut mare non concipiat ex se fluctus. Dat. Later. XIII kal. Maii, Pontificatus nostri anno sextodecimo ».

8. *Haecenus Innocentii Epistola, quam Urspergensis et novatores afferunt* 4: adjecta vero est in Regesto prolixior provinciarum Catalogus, ad quarum archiepiscopos, episcopos, abbates, atque priores, missa fuit, subditurque: « In eumdem modum illustri Constantinopolitano imper. Vincam Domini Sabaoth usque etc. Cum ergo debeat et expediat, ut tua imperialis sublimitas ad Synodum tam solemnem nuntios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus et exhortamur attentius, quatenus præscripto termino, vita comite, viros idoneos dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperia beneplacitum voluntatis; quia quantum cum honestate poterimus, ad tuum libenter et efficaciter intendemus commodum et honorem ». Cæterum reges quibus hujusmodi Epistolæ fuere datæ, ibi numerantur, Cypri, Norvegiæ, Chorchæ, Coraviæ, Suetiæ, Lumbriensis, Amidiensis, Aragonum, Castellæ, Navarræ, Legionis, Lusitanæ, Gallicæ, rursusque eodem modo magistris fratribusque militiæ Templi atque Hierosolymitani xenodochii: subjunxit quoque, ut cum plura in generali Concilio ad eorum Ordinis statum perti-

1 Gregor. l. IV. — 2 Chron. Foss. Nov. an. 1213. — 3 Jan. l. XVI Ep. XXVII.

4 Cent. XIII. c. 9. col. 790.

mentia pertractanda forent, idoneos procuratores mitterent : præterea Constantinopolitano capitulo, abbatibus et conventibus Cisterciensis et Præmonstratensis Ordinis cõnjemodi litteras misit, peculiare vero tum ad Hierosolymitanum ¹, tum ad Alexandrianum patriarcham, quem etiam mœrore oppressum levare ac recreare conatus est, monuitque, Christiana apud infideles mœcipia sedulis adhortationibus confirmaret, ne sub ærumnarum mole succumberent.

9. *Estiensi episcopo in fide promovenda Innocentius favet.*—Porrexit se etiam in Septentrionem zelus Pontificius, ut barbaros in submotis illis regionibus quem hyems savissima exasperat, ad Christi fidem traduceret, cum enim humani generis conditor, qui omnes homines vult salvos fieri ², et ad agnitionem veritatis venire, infelicem infidelium populorum statum miseratus, plures ea tempestate maxime Estiensis episcopi opera ab infidelitatis tenebris, in admirabile lumen suum evocasset, Innocentius, qui salutis animarum zelo aestuabat, ut præsentium tantum jvaret, universis illum Christi in Saxonia cultoribus duxit commendandum litteris suis ³, in quibus hæc inter alia : « Eundem sine baculo atque pera portantem coram regibus et gentibus nomen Dei universitati vestræ duximus propensius commendandum, charitatem vestram monentes, et obsecrantes in Domino, atque in remissione peccaminum vobis injungentes, quatenus ipsum tanquam Jesu Christi legatum recipiatis ». Cumque accepisset Monasteriensem episcopum, suam cum Estiensi episcopo conjungere industriam statuisse, ut Dei nomen coram regibus et gentibus cum eo circumferret, Innocentius eo consilio plurimum commendato, suis adhortationibus stimulos addidit ⁴ : eandemque sententiam complectuntur Pontificiæ litteræ ad Verdensem et Padeburnensem episcopos tum temporis missæ ⁵. Cæterum de Othone Monasteriensi episcopo tradit Godefridus ⁶, ipsum Coloniam profectum a quibusdam imperatoris fautoribus captum, ejusque jussu Werdam missum, in carcerem conjectum, quamobrem urbem illam a Siffrido Apostolicæ Sedis legato sacræ interdictam. Neque his contentus Innocentius, litteris ad Saxonie abbates, archidiaconos, aliosque Ecclesiarum præsules scriptis, ut eidem Estiensi episcopo in Livonia ad ethnicos Luce colustrandos discedenti auxiliari copias suppeditent, hortatur ac mandat ⁷, præterea illius electione rata firmaque esse jussa, perbreve Il kal. Nov. Diploma, ad ipsum dedit, illumque nulli metropolitano subesse voluit : « Cum, inquit ⁸, in memoria hominum non existat, quod Estiensis provincia cuiquam fuerit metropolitico jure subjecta, præsentium tibi auctoritate mandamus, ne cuiquam tanquam metropolitano respondeas, absque man-

dato Sedis Apostolicæ speciali ». Ne vero ii qui Christi milites in Livonia dicebantur, eidem episcopo, ob terrenas opes magno fidei detrimento obisterent monuit ¹ :

« Etsi cunctis fidelibus cor unum in Domino, et anima debeat esse una, specialiter tamen ii, qui sæcularibus desideriis abnegatis in medio nationis habitant infidelis, putantes necessarium in carne, manere solummodo propter fratres, servare debent spiritus unitatem, ut se tanquam Dei ministros irreprehensibiles omnibus exhibentes, ac lucentes sicut luminaria inter eos ipsos ad æmulationem fidei valeant provocare ». Et infra : Ne igitur, qui Christi milites appellamini, militare probemini contra Christum, universitatem vestram monemus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus attendentes, quod non est regnum Dei possessiones et villæ, sed pax, atque justitia, et gaudium in Spiritu sancto extincto prorsus cupiditalis ardore, præfato episcopo, et aliis bajulis verbi Dei pro viribus impendatis consilium, et auxilium opportunum ab eorum impedimento sic penitus abstinentes, quod de vobis ad aures nostras clamores hujusmodi de cætero non ascendant. Ne si secus duxeritis faciendum, concessis vobis a Sede Apostolica privilegiis, ex quibus assumere dicimini auidaciam excedendi, vos reddatis indignos, et a gratia, quam hactenus vobis exhibere curavimus, excitatis. Dat. Later. Il kalendas Novemb. Pontific. nostri anno XVI ». Ut vero Estiensis provincie novum confirmavit episcopum, ac pro iis qui religioni Christianæ in Livonia recenter nomen dederant, desudavit, ita Lundensis archiepiscopi, iis præficiendi episcopi tribuit ² facultatem, qui nuper in Sackela et Hugenhusen ad Christianorum castra se contulissent atque Rigensem episcopum, qui nonnullis neophytis molestiam exhibebat, compescendum studuit ³; atque hæc de infidelibus ad Christum conversis dicta sint; cætera ad Germaniam spectantia conjungamus.

10. *De fautoribus Othonis insignes victorie.*—Projecta adeo ejusdam impostoris fuerat auidacia, ut episcopi ac legati Apostolici personam inderet ad divitias ex scelere atque clementia dignitate comparandas : cumque vinculis mancipatus fuisset, Lundensis archiepiscopus, qui Apostolicæ legationis munere fungebatur, de ea re Pontificem consulit ; qui omnia pseudoepiscopii gesta rescindi decrevit ⁴, illumque perpetuæ custodiæ tradidit doloris pane, ut ait, et angustie aqua sustentari jussit. Præterea in Hildesemensem episcopum, qui anathemate percussus divina peregrat, oleum sanctum et chrisma confecerat, insuperque cum Othoni principi studeret, adversus Thuringiæ lantgravium, cujus ditionem vastatam ab imp. scribit Stadensis ⁵, Romano Pontifici obsequentem arma sumpserat, exemplum statueret decrevit ⁶. Neque

¹ Lib. XVI. Ep. XXXIII. — ² 1. Tim. II. — ³ Ibid. — ⁴ Lib. XVI. Ep. CXXIV. — ⁵ Reg. post eand. Ep. — ⁶ Godef. in Annal. hoc anno. — ⁷ Innoc. I. XVI. Ep. CXXV. — ⁸ Ep. CXXVIII.

¹ Ep. CXXVII. — ² Ep. CXXIX. — ³ Ep. CXX. — ⁴ Ep. XIII. — ⁵ Stad. an. 1213. — ⁶ Ep. LXXI, LXXII.

illud facili prætermittimus Innocentium Brabantiae ducem, modo Othonem desereret, ac Leodiensi episcopo faceret satis, anathemate, uti rogabat, datis VIII kal. Jun. litteris absolvi imperasse¹. « Ex parte nobilis viri ducis Brabantiae fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum venerabilis frater noster Maguntinus archiepiscopus E. A. S. L. ipsum contra Ecclesiam Othoni reprobo adhaerentem excommunicationis vinculo innodarit, et terram ejus supposuerit interdicio, tam praedictas sententias, quam eas quas pro damnis venerabili fratri nostro Leodiensi episcopo irrogatis, relaxari misericorditer faceremus : cum paratus existat super primo articulo nostris obedire mandatis, et super secundo satisfactionem congruam praedicto episcopo exhibere, etc. » Dicto audientem in gratiam admitti jubet.

41. Elusit imperia Pontificia Brabantiae dux; bellum enim atrox sub autumnum episcopo intulit, a quo profligatum fuisse Godefridus² tradit : « Circa autumnum etiam dux Brabantiae cum episcopo Leodiensi dimicans superatur, ubi omnes fere sui aut occiduntur, aut capiuntur ». Eadem iisdem fere verbis Trithemius³ quae nobis leviter delibare non sufficit ad S. Lamberti gloriam magis in luce collocandam. Extat in Bibliotheca nostra⁴, libri tertii de S. Lamberto episcopo martyre probatum exemplum ex pervetusto Codice Leodiensi descriptum, unde subjicienda excerptemus. Henricus primus Lovaniensis comes seu Brabantiae, armis atque opibus suis cum Othone Romanae Ecclesiae hostile conjunctis, in Leodienses conspiravit. Subinde collecto exercitu, contra praestitam fidem Leodium Dominicæ Ascensionis die cum suis invadit, urbem praedatur ac devastat, sacra templa spoliat, expilatque, sæva in iis infandaque scelera committit, sacrosancta omnia profanatae funestatque, cunctos denique ad alligandam Othoni iurejurando fidem adigit; hæc anno superiori patrata, ob quæ merito Ecclesiasticis censuris percussus, tum a Sifrido archiepiscopo A. S. L. quod Innocentius testatur, tum ab Hugone Leodiensi episc. in diocesana Synodo, quemadmodum hujus historiae anonymus auctor tradiditque⁵ : « Interim ipse Pontifex Ilugo legatos misit ad Romanam curiam, scripto aperiens causam, modum, quantitatem et ipsum auctorem sceleris, suos absolvi postulans, qui sicut praemissum est, Othoni regi fidelitatem facere coacti fuerant. Quo audito summus Pontifex, Innocentius nempe Tertius, facto isti condolens, absolutionem omnibus de promissis patienti animo tribuit ». Et infra de nuptiis Henrici ducis cum Galliae regis filia.

42. Interea comes Namurcensis Philippus e vivis decessit, quo mortuo, dux Brabantiae convenit Philippum regem Franciae, defuncti relictam comitis (qua ejusdem regis erat filia) sibi socios

in uxorem. Atque sic foederatus Francorum princeps, longe factus est ab Othone. Intelligens etiam rex Franciae in multis ducem sibi necessarium, propter instans quod in Anglos movere parabat praelium, suas in Leodiensem diocesim destinavit litteras, ducem pronuntians suum amicum esse ac generum, et ideo eundem tanquam seipsum ab omnibus honorandum : in auribus vero totius diocesis displicuit talis sermo. Porro cum idem Franciae rex multas naves non solum apparatu bellico, sed et variis instructas divitiis circa hæc ipsa tempora in Angliam, invadendi eam animo, misisset; et illas comes Boloniensis succendisset, inventaque cuncta diripisset ac asportasset, ingemuit rex, cœpique fateri ac conquiri se multa adversa perpressum, ex quo illi Henrico duci Brabantiae excommunicato associatus fuerat⁶.

43. At longe graviorem divinam in se animadversionem derivarunt homines sacrilegi, quorum flagitia paulo ante significavimus : « Siquidem in primis », pergit auctor, « Gerbertus quidam nomine apud Thezas⁷ decani gerens dominium, qui nostrae civitatis deprædationi non solum non defuerat, verum etiam ad majorem Ecclesiae nostrae confusionem quemdam ascenderit montem, intransequo cujusdam tentorium inventis illic praesulis nostri vestibus, quibus sacro solet altari assistere, eas vestire non timuerat, atque innixus pastoralis baculo, et mitra pontificali imposita nefando capiti, suis garsonibus, aliisque vilibus mancipiis ad se convocatis, dignitates et officia, quae Ecclesiae statum fulciunt, ridicule distribuens, istos sibi officiales vel archidiaconos, alios constituerat praepositos, vel decanos, comminatum ista gloriosi martyris apparitione ultionem in se persensit immissam : praeventus enim morte subita, propriam sibi linguam exedit magniloquam, et sic horrendo interit. Simili modo die quodam, cum sedens dux barbarus (Brabantiae) cum rege pranderet Franciae, praeventus morte capellanus ejusdem ducis de loco decidit, videntibus qui aderant inibi, et horrenda morte expiravit ». Et paulo post : « Praeter eas, quas antenominati civitatis et Ecclesiae Leodiensis invasores generaliter cum aliis per concessam divinitus contra eos victoriam infra-scriptam divinae ultionis luerunt poenas, omnes insuper illi, quorum consilio et instigatione ad tantum facinus dux ipse potissimum inductus est, improvisa morte praeventi sunt ».

44. Nec diu crimen impune tulit Brabantiae dux, cum enim lubricæ et inconstantis fidei vir modo Galliarum regi adheresceret, mox ad illius hostem Othonem descisceret, ac post exhibita summo Pontifici simulatae poenitentiae signa episcopum Leodiensem, cui illata damna resarcire erat jussus, bello lacescivisset, divina virtute deletus profligatusque est, ut memoratus auctor prosequitur, ex quibus hæc accipere⁸ : « Die itaque Dominico venit

¹ E. J. LVI. — ² God. in Annal. an. 1213. — ³ Trith. Chr. Hist. cod. ann. — ⁴ Ms. Vallicel. — ⁵ Ms. l. 111. de S. Lamb. c. 7.

⁶ Thonae oppidum Brabantiae. — ⁷ Cap. 11.

sacer exercitus in custodia de Sleppe, ubi dux cum suis nocte præterita fixerat tentoria, etc.» Et paulo post: «Suas quoque allocutus acies episcopus præcepit omnes genuflectere, atque gloriosam Virginem Mariam, et B. Lambertum devotius exorare, ut ab instanti eos periculo eripere dignarentur: absolutisque a peccatis omnibus hujusmodi paucis animabat verbis: Video, clarissimi, quod absque certamine transire non possumus: sed securus loco penitentiae instans vobis injungo prælium, in animam meam revera suscipiens, quod quisquis sic ceciderit, B. conjunctus martyri æterna paradisi felicitate potietur. Estote igitur fortes in prælio, præ oculis habentes quæ et quanta mala vobis et vestris, urbi etiam et maxime Ecclesiæ intulerit gens hæc sub excommunicationis maledicto adhuc ideo innodata; atque hic prorumpens in lacrymas episcopus, iterum dicebat: Hi ad nos cum multa veniunt superbia usque ad muros urbis nostræ, non timentes, non persequi, quos modo sicut scitis insequimur, tali tantaque angustia compediti. Habeamus ergo fiduciam in eo, qui meritis suæ matris Virginis, et nostri prece martyris a præsentis periculo nos potens est liberare. Et his dictis devotum exercitum non mediocriter reddidit animosiorum. Interim vero cunctis cernentibus columba candidissima pinnis circumvolavit exercitum, quam fuisse unam celestium virtutum veraciter arbitramur.

15. «Ipsa quoque devota mulier, (Otilia scilicet Joannis sacerdotis mater, cui sacerdoti Deus per visa, quæ auctor idem recenset, multa ostendere ac significare consueverat), quæ virum Dei genuerat, dum intensius vigiliis ac precibus vacaret, vidit in aeris medio gloriosum martyrem armis effulgentem aureis, clypeum in humeris gestare clarissimum, hastam quoque vibrare auream, et equo insidentem candidissimo: quem gloriosa Virgo in venerando præcedebat habitu, et ad bellum quantocius properabant. Sed et quidam ipsum in acie euntem martyrem confessus est se veraciter vidisse. Episcopus vero per turmas transiens, exercitum benedixit. Porro pro eo quod nostri tertio flexissent genua, deridebant eos adversarii; et sese dicebant ab ipsis præ timore adorari; frater autem ducis, Guillelmus nomine, eundem conveniens, bonis ac sanis consiliis ipsum inducere conabatur, ut erga episcopum suum dominum, in quem ita graviter deliquerat, se humiliaret; ac petita venia, eidem sincere se reconciliaret ac satisfaceret. At dux divino ipsum perurgente iudicio, fratrem indignando respuens: Eia, inquit, miser, jam victus es. Ille vero cum lacrymis gloriosum exorabat martyrem, ut per eum ab interitu die ista liberari posset: cuius fusas suscepit martyr lacrymas, ipsum a morte liberans, vel tunc etiam maxime quod (sicut prædictum est) ornamenta majoris Ecclesiæ fideliter excusserat de manibus pessimorum. Dux autem super monticulum suas ordinavit acies, ut inde nostros ex descensu gra-

vius possent infringere. Ipse vero propria arma pristina rejiciens (ut si necessitas se offerret, fuga posset incognitus evadere) præstolabatur horam, qua solis radius nostrorum reverberaret oculos, sed nubem misit Dominus horum in auxilium: quæ stetit in aere, quoadmiu conflictus exercitum perduravit. Præceperatque dux militibus quinque de suis pedes incedere, ut in comitem Lossensem repente irruerent, et dejectum improvise interficerent; siquidem ille sibi persuasum habebat, hoc comite victo reliquos omnes suis viribus nequamquam resistere posse. Habebat vero ipse dux non minimam copiam militum electorum, peditum quoque magnam multitudinem, insuper et multas acies exercitus peregrini: factumque ex Dei providentia extitit, ut nostris contra manus esset exigua, quo vel sic etiam subsecuta victoria non humano brachio, sed pio magis martyri deferretur. Illo siquidem tempore licet jam in quingentos, et eo amplius milites diffusa esset Hasbanorum progenies: in hoc tamen pugne articulo pæne quindecim ex eis cum nostro pontifice affuerunt etc.» Pergit auctor:

16. «Videntes autem hostiles copie nostros paratos ad prælium, tanto cum impetu montis descenderunt precipidem ut eoslem retrocedere procul compellerent; prostratusque illico fuit comes Lossensis ab illis quinque militibus, quos, ut dictum est, dux in eum antea præparaverat; quem tamen suus frater, nomine Henricus, tunc clericus, in equum reposuit, illorum aliquibus interemptis, totumque prælii pondus versum est in ipsum comitem, et secundo et tertio sic prostratum quidem, sed semper reflatum ac equo impositum. Interim Henricus dux Ardeniæ, ut nostris timorem immitteret: Ecquid, ait, agitis, miseri? quid hic ultra moramini? Et præsul vester captus est, et comes Lossensis interemptus. Quæ cum ipse comes audiret ac statim mentiri eum, perfidiam pariter illi suam impropens, respondit, seque incolumem ac equo insidentem, necnon juxta se episcopum ipsum adesse contra acclamabat; verumtamen sic ducis Ardeniæ mendacium istud Lossensis gentem comitis commoverat, quod tota in fugam conversa est, perseverantibus in prælio Leodiensibus, et pro sua suorumque vita constanter certantibus, de sua quidem virtute nihil præsumentibus, sed patroni sui cum spe et fiducia nomen invocantibus, cujus audito nomine, statim hostes terga nostris dedere fugantibus: ex quorum numero plurimi prostrati sunt, et de suo exercitu tria et amplius millia interempti. Ad nostrorum autem vestigia quos prius nullos æstimaverant, complexis manibus veniebant superstitibus, sese suamque substantiam pro vita redimenda cum deprecatione offerentes, sed victores sceleris per ipsos apud Leodium perpetrati non immemores, deprecantium lacrymis intendere non volebant. Dux ipse fugit de acie, etc.» quod et viro Dei per visum primo mane præsentium

fuera. « Parta est itaque hæc victoria tertio id. Octob. hora sexta, dieque illa Dominica, qua in Ecclesia cantabatur pro missæ introitu : Justus es Domine, et rectum iudicium tuum, anno Domini millesimo ducentesimo tertiodécimo » ; quid post hæc Iltericus gesserit, sequenti anno dicitur.

17. Illic vero nos de profligatis Othonis fautoribus, iisdemque fidelium commuione motis similissima annectemus : « Mediolanenses », inquit Patavinus monachus ¹, « qui partem Othonis fovebant, cum exercitu infinito super districtum Cremonensium irruerunt ; quibus Cremonenses, qui exallationem principis Frederici summo desiderio affectabant, apud castrum Leonis viriliter occurrerunt, inceptoque bello in die Pentecostes, Mediolanenses terga verentes, milium et pedum non modicam quantitatem simul cum carroto amiserunt » ; hæc ille. Quibus consentanea Rigordus, atque ex eo S. Antoninus et Bellovacensis tradidere ; prelium die ipsa Pentecostes initum, cum famen Cremonenses tum ob dei sanctitatem, tum ob tutelarium martyrum Marcellini ac Petri solemne festum eo die recurrens, per legatos flagitasset uti certamen in diem alterum differretur ; quorum religionem fucate hypocresis ac sociordie Mediolanenses damnarunt, quæ Joannes Crocius fuso et eleganti stylo prosecutus, ubi ter fractos Cremonenses depinxit, ducis oratione in gradum restitutos, atque ad novum redintegrandum prelium adductos, Marcellini ac Petri martyrum calesci ope pulcherrimam victoriam de potentissimo, jamque toties victore hoste, qui religionem Cremonensium in sanctis illis tutelariis colendis, auxilioque ab iis flagitando, expectandoque fiduciam irriserat, divinitus retulisse describit : « Hæc dicentem, (ducem scilicet Cremonensium), confusa militum invicem sese adhortantium, osculantium, complectentium, frendensque murmuratio interpellavit verbo, nutu, signis, brachiisque in aera jactatis, attestantium sese non lætam de hostibus victoriam relaturos : condensati omnes et in euneos conglobati reassumptis viribus in Othonem Mandellum contendunt, velutique bellatores integri pugnam magno spiritu renovare student. Utraque acies non longe distans signo in hostes dato sese vicissim offeratis animis ermentare exardesecebat, ecce visitat Cremonam oriens ex alto et tanquam excitatus a somno Dominus, post multiplicem afflictionem, sereno benignitatis suæ vultu, vires Cremonensium procumbentes collabentesque respexit : quippe gemini adolescentes venustissimi, nusquam alias in agmine eorum conspecti, forma mortali augustiores presso adsunt, qui niveis induti sagulis, et candidissimis insidentes equis, Aribertenses conflicturos præcedebant. Quibus visis, abbas Ceretensis voce intonat, martyres Dei sacrosanctos, Marcellinum et Petrum, sub humana specie illa divini, in auxilium desuper missos

populus Cremonensis oratione Beltrami fiducia plenus, eos suos mirabili fulgore nitescentes, tanquam cælites juvenes flagrantius invocavit.

18. « Prosiunt destinata æqualiter mente in prelium compositæ utrinque catervæ, miles militi barbarica rabie manum conserturus immiscetur. Verum diu hostis noxius præsentium illorum adolescentium splendore nimio exhorrescendam sustinere nequivit, confestim palpitan et tremiscens ictus similes conanti levissimos inculit, genua labant, oculi obtenebrantur, crines rigent, totus denique æstuat, alget, sensu caret, percitus ira in terram collabitur, ut facillime Cremonensis turbas Mediolanenses, majori ex parte geminis impellentibus prostratas tanquam pœnam spreti numinis luituras pro libito capere et vincere posset. O facinus vix apud posteros fidem habiturum ! O irrefragabile Christianæ veritatis monumentum ! O prodigium oraculo testium infinitorum vivaci corroboratum ! Insurbens triplici palma recentiori intumescens, ac nihil mali, nervis tantarum nationum submixi, extimescentes, tanquam hallucinantes sui que quodammodo obliti, primum in maximo numero, ut imbelles femellæ, catervatim capiuntur, primum terga vertere compelluntur, talisque ingentium pavor, celerque et tumultuosa festinatio, ut uno in modum densæ caliginis alteri constipato sese invicem impedirent, ac si qui paulo expeditiores præcurrerant, omnibus certam ad pontem Serii rivi confluentibus miserabiliter in alveum propellerentur : equites palabundi nequam commodiorem annis partem inquirentes tranare festinant, pedes ex ceteriori ripa deorsum sese mittentes, ad ulteriorem fluminis sanguine spumescens oram anhelant : cæterum pars eorum semiviva vix extremum ripæ marginem tangit, pars aquarum vorticibus convoluta demergitur, equi dominis excussis multi hincientes, passim hæc et illæ cursitantes, detrimenta accolis vastatis magnifice compensant : hic dilapsus proximis silvis occultatur, ille in saltibus ac paludibus delitescit, alius examinis perfacile ab insequentibus prehenditur : alius clypeos, torques, loricas, cassides, bucucas, enses, brachialia sponte dimittit : quidam corpora sua manusque ligandas victori supplices delant, vitam mollioribus jam verbis suam iniquam sortem excusantibus exorant, etc. Speciosissimi duo et albicantes illi propugnatores, domi forisque accuratius perquisiti, minime reperti sunt, quos Marcellinum et Petrum invictos Dei pugiles exitisse pro constanti omnium iudicio habitum est.

19. « Inter cætera hujus gratiæ cælestis indicia, potius oculatissima et apertissima testimonia, proditum est memoria, quod enixius orante imbelli multitudine in æde divi Thome, dum prima acies Laurentiana pugnaret, tria luminaria ex duodecim æternam flammam in honorem Apostolorum Christi et martyrum ibi.... nullo spiritu sulfante, extincta sunt. Tollidem quoque in miseranda turmæ Nattalensis strage, nulla evidenti causa, nisi quam

¹ Monach. Pat. Chr. l. 1, an 1213.

postea exitus patefecit, lucem in tenebras commutavit: etiam non dissimile spectaculum ruinae tertiae cohortis plebi urbanae ingemiscenti praemonstravit; cum autem minor Aribertensis legio in aciem descensura foret, et tantum quarta portio lucernarum colligaret, quae prius defecerant, lampades novem iterum superno nutu subitaneo igne coruscaverunt, statimque toto inspectante populo duae columbae candidiores nive arcam divorum gloriosissimorum egredimur, quae per anteriores delubri fores, loca versus castrorum volitantes, non multo post ad eundem tumulum sacrosanctum, lacrymis nobilium plebisque madafactum, reversae profluvio evanuerunt. Populus Cremonensis, eo signo caelesti post horam nonnam viso, omnes victoriam exclamare, gratulatio altissima incessanter fieri coepit, clamorque ad sidera exaudiri, quamvis fama certior rei feliciter gestae nondum emanasset. Ita Cremonensis tot cladibus conflictatus partim captus, partim trucidatus, potentiaeque mundanae quasi effectus, clarissimum triumphum intercessione sanctorum martyrum assecutus est». De his satis; jam e laetissima sanctorum opera reportata victoria ad lugubre perditissimi hominis facinus orationem convertimus.

20. *Gertrudis reginae Ungariae caedes.* — Luxit hoc anno Ungariae reginae Gertrudis immatissimam aetatem, de qua Siero haec prodit¹: «Regina Gertruda Ungarorum, mater S. Elisabeth, sponso expeditionem contra Ruthenos movente, a comite quodam Petro trucidatur: qui et ipse subsequenti nocte in ultionem sceleris cum aliis jugulatur. Cui episcopus de Gran misit in Epistola amphibologica: Reginam occidere, nolite timere, bonum est, si omnes consentiunt, ego non contradico». Haecenus Siero. At praestat Longinum audire qui atrocissimum facinus pluribus enarrat, atque a regina ob filiae D. Elisabethae ac sororis B. Hedwigis sanctitatem commendanda calumniam amovel. «Miserando et miserabili casu», inquit auctor, «Pannoniorum regnum ea tempestate afflictum, et apud Polonos sibi conteminos variisque necessitatibus conjunctos, et apud vicinas exterarum nationes sonorum suae lamentationis edidit ejulatum: cujus rex Andreas filius Bele Tertii etsi splendido conjugio, et prolis multiplicata felix et insignis esset, et de consorte sua Gertrude filia Bartholdi Moraviae et Carinthiae ducis, sorore germana S. Hedwigis ducissae Wratislaviensis et Henrici cum barba consortis, tres filios Belam, Colomanum et Andream, quartam vero beatam feminam Elizabeth Langravio Thuringiae Ludovico Hermanni principis primogenito, in aetate tenera desponsatam et multa sanctitate refulgentem, suscepisset, tanta tamen suae felicitatis fulgorem,

fortuna nihil ad plenum tribuens caliginoso eventu repente confudit. Praefatam siquidem reginam Ungariae Gertrudim, unus ex majoribus Ungariae baronibus Bankbanus vocatus, de genere Bor ortus, muerone transverberans, funesta occasione IV kal. Octob. necavit.

21. «Cujus quidem necis duae a scriptoribus feruntur fuisse causae. Una quidem, quod praefata regina Gertrudis, uxorem praefati Bankbani, in sua curia consistentem, euidem fratri suo advenae et hospiti illudendam consenserat. In cuius sceleris ultionem Bankbanus, stuprati conjugii poenam, quam a patrone non potuit, a concubatrice exegit. Sed absurdum videtur, ut femina alioqui per se pudica et casta, et quae sanctam filiam progenerat, genus quoque ab ingenuis et religiosi parentibus ducebat, stupra et adulteria procurasse credenda sit.

22. «Alia vero, quod cum Andreas Ungariae rex ad consilium consortis suae Gertrudis plures Alemannos in Ungariam accersisset, et cum illis rebellium Ungarorum castra et munitiones expugnaret, magistratus quoque reipublicae Ungaris neglectis, Alemannis mandasset, Ungari contemptum iri se dolentes, ad occidendum regem Andream conspirant. Et cum praesente illis animo et ducato Bankbano, conspirationem completuri, in curiam regis advenissent, Andreas quidem rex a Gertrude regina avisatus, fugiens mortem evasit; Bankbanus vero, rege non comperito, Gertrudem reginam supplices manus pro vita tendentes, lanceis et contis perfossam obtruncavit. In cuius necis tam horrendae ultionem, Andreas rex Bankbanum et omne genus suum ad interemptionem usque et exterminium delavit. Corpus reginae occisae in monasterio de Pils justo cum honore sepultum est. Haec, dum viveret, in Ecclesia Wratislaviensi liberaliter se exhibens et munificam, nobilem coronam auream, quam pro ornamento diebus solemnibus gestare consueverat, eidem Ecclesiae Wratislaviensi transmisit. Qua conflata, calix aureus juxta ejusdem Gertrudis reginae voluntatem et desiderium est fabricatus». Haecenus Longinus.

23. *Fridericus Diplomate restituit immunitatem Ecclesiasticam in Sicilia.* — Fluctuabat eodem tempore gravioribus tumultibus concussa Germania, Othonisque partes in dies debilitabantur, cum certatim populi, ac principes ad Friderici obsequium confluerent, qui vel ut gratiam Pontificiam colligeret, vel pro acceptis a numine ingentibus beneficiis gratum se exhiberet, de restituenda in Siciliae regno Ecclesiastica immunitate, reddendisque locis, quae sub Apostolica Sedis ditione erant, aliisque, quae ad illius jura pertinebant, hujusmodi Diploma dedit; quod extat in libro privilegiorum Romanae Ecclesiae intextum publicis Actis Romae confectis sub Nicolao III, quorum supra meminimus, tum in libro censuum (1).

¹ Siero in Annal. hoc ann. apud Canis. ant. lect. tom. I. p. 245.

(1) Ex hoc anno repetenda est epocha regni Romanorum, quam Fridericus in Diplomate suis ante captum imperium datis signabat.

« In nomine sancte et individuae Trinitatis amen. Fredericus II, divina favente clementia, Romanorum rex et semper Augustus et rex Siciliae.

« Regnum nostrum tunc stabiliri confidimus, cum Altissimum, de cuius manu ea quae possidemus bona recepimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis ad offerendas hostias operis et devotionis, adstringimur, quanto ipsum misericordem in nobis et mirabilem experimur. Cognoscentes igitur gratiam, quae data est nobis ab ipso, habentes quoque praeculis immensa et innumera beneficia vestra, charissime domine et reverendissime pater, protector et benefactor noster, domine Innocenti, Dei gratia summe Pontifex venerande, per cuius beneficium, operam et tutelam aliti sumus, protecti pariter et promoti: postquam in sollicitudinem vestram mater nostra fel. mem. Constantia imperatrix et Siciliae regina ex ipso quasi utero nos jaclavit, vobis, beatissime pater, et omnibus successoribus vestris Catholicis sanctaeque Romanae Ecclesiae speciali matri nostrae omnem obedientiam, honorificentiam atque reverentiam semper humiliter corde ac devoto spiritu impendemus, quam praedecessores nostri reges et imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil exinde volentes diminui, sed magis augeri, ut nostra magis devotio entescat.

24. « Illum igitur votentes abolere abusum, quem quidam praedecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur et dicuntur in electionibus praetorum, concedimus et sancimus, ut electiones praetorum libere et canonice fiant, quatenus illi praeficiantur Ecclesiae viduae, quem lotum capitulum, vel major et sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil desit ei de canonicis institutis. Appellationes autem in negotiis et causis Ecclesiasticis, ad Sedem Apostolicam libere fiant, earum prosecutionem sive processum nullus impedire praesumat. Illum quoque dimitimus et refulamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium praetorum aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueverunt antecessores committere pro motu propriae voluntatis, omnia vero spiritualia vobis et aliis Ecclesiarum praefatis relinquimus libere disponenda, ut quae sunt Caesaris, Caesari, et quae Dei, Deo recta distributione reddantur. Super eradicando autem haereticae pravitatis errore, auxilium dabimus et operam efficacem.

25. « Possessiones etiam, quas Ecclesia Ro-

mana recuperavit, ab antecessoribus nostris seu quibuslibet aliis ante delentis, liberas et quietas sibi dimitimus et ipsam ad eas obtinendas bona fide promittimus, adjuvare. Quas vero nondum recuperavit, ad recuperandum erimus pro viribus adjuvatores: et quaecumque ad manus nostras devenient, sine difficultate ac mora eas restituere satagemus. Ad has pertinet tota terra, quae est a Radicofano usque Ceperanum, Marchia Anconitana, ducatus Spoletanus, terra comitatus Mathildis, comitatus Bertinori, exarchatus Ravennae, Pentapolis, Massa Trebaria cum adjacentibus terris, et omnibus aliis ad Romanam Ecclesiam pertinentibus, cum omni iurisdicatione, districtu et honore suo. Verumtamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesiae ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato summi Pontificis recipiemus procuraciones sive fodrum ab ipsis. Omnia igitur suprascripta, et quaecumque alia pertinent ad Romanam Ecclesiam, de voluntate et conscientia, consilio et consensu principum imperii libere illi dimitimus, renuntiamus, et restituimus, necnon ad omnem scrupulum removendum, prout melius valet et efficacius intelligi, concedimus, conferimus, donamus, ut sublata omnis contentio et dissensionis materia, firma pax et plena concordia in perpetuum inter Ecclesiam et imperium perseverent. Adjuvatores etiam erimus ad retinendum et ad defendendum Ecclesiae Romanae regnum Siciliae cum omnibus ad ipsum spectantibus, tam citra Farum quam ultra, necnon Corsicam et Sardiniam ac caetera jura, quae ad eam pertinere noscuntur, tanquam devotus filius et Catholicus princeps. Ubi autem haec omnia memorato sanctissimo patri nostro domino Innocentio sacrosanctae Romanae Ecclesiae summo Pontifici, ejusque successoribus per nos et nostros successores Romanorum reges et imperatores observentur, firmaque et inconvulsa semper permanent, praesens privilegium conscriptum majestatis nostrae Aurea Bulla jussimus communiri etc. (sequuntur procerum Germaniae nomina, qui testes adhibiti fuerunt). Acta sunt haec anno Domini nostri Jesu Christi mcccxiij, Indictione prima, regnante domino Frederico II Romanorum rege glorioso, et rege Siciliae, anno regni ejus Romanorum primo, regni vero ejus Siciliae xvi. Datum apud Agrum per manus Bertoldi de Tulle regalis aulae protonotarii, IV idus Julii». Violavit postea insigni scelere haec sacramenta, ac perfidia Othonem vicit Fridericus, ubi potentiam auctam confirmatamque vi-

Probat id Friderici ejusdem Diploma a Raynaldo hic productum, signatumque IV id. Julii «anno Jesu Christi mcccxiij, Indictione I, regnante domino nostro Frederico Secundo Romanorum rege glorioso, et rege Siciliae, anno regni ejus Romanorum primo, regni vero ejus Siciliae xvi». Haec posterior epocha cepit ab obitu Friderici I, patris ejusdem Friderici II, anno 1197, die v Octobris. Altera vero epocha ex hoc anno, et quidem ante diem illam Julii cepit. Quod et confirmat certumque reddit alterum ejusdem Friderici Diploma autographum vulgatum in Reliquiis Ludwigi tom. vii, pag. 506, quod datum est anno 1213: «V idus Maii, Indictione III, anno regni nostri (Friderici) Romani II». Ex quo erudit regnum illud cepisse post Matiam quidem anni 1215, ut Diploma istud probat, sed ante diem IV idus Julii ejusdem anni, ut ex collatione Diplomaticis, quod ex Raynaldo mox indicavimus, colligitur. An vero ex his inferri possit coronationem Augustanensem, quae anno 1215 die festa S. Jacobi Apostoli celebrata fuerit, ut nos in Nota ad eundem annum ad num. 25 non primam exhibuisse, sed secundam pro recepto status illius more, quae coronatio non semel repetebatur, ignorare, ne plane profiteor, cum scriptores omnes coevi nullam Friderici coronationem hoc anno memorent.

dit; sed de ea re suo loco: nunc in Gallias ad suscipiendam divina virtute profligatam hæresim, atque antiqua renovata miracula contemplanda excurramus.

26. *Acta a Synodo Vavrensi in causa Iwymundi Tolosani pro quo Aragonius rex turpiter agit, Innocentium frustra decipiens.* — Celebrabatur inenente anno Vavrensis Synodus a legatis Apost. indicta, ut de extinguenda Albigenisium heresi, edomandaque Tolosani comitis, aliorumque procerum perfidia, magna consilii maturitate deliberaretur; cum Raymundus ex Aragonia traxit Petrum regem, ad quem confugerat, magnisque succinctum copiis Tolosam perduxit, ut amissam ditionem vel illius gratia qua plurimum etiam apud Romanum Pontificem poterat, vel armorum potentia recuperaret. Primum ergo Aragonius, qui magno dedecore partas de Sarracenis victorias suscepto hæreticorum patrocinio obscurabat, indicto tuto in loco colloquio, de concilianda pace cum Arnaldo archiepiscopo Narbonensi legato Apostolico ac Montfortio agitare cepit, rogareque, ut Tolosano, Convenarum, Fuxensi comitibus ac Gastoni Bearnensi erepta a cruce signatis loca restituerentur: cui legatus in scripta redigere quæ peteret, ac patribus ad Vavrensem Synodum coactis transmittere jussit. In eo porro conventu Aragonius, ut urbanitate præditus, munusque artibus erat, omnibus comitatis officiis benevolentiaque significationibus Montfortium esse prosectum, ab eoque petiit, inquit auctor: « Ut octo diebus desisteret a malefaciendo inimicis suis; cui nobilissimus et urbanissimus respondit: Non desistam a malefaciendo, sed ob reverentiam vestram cessabo his octo diebus a beneficiendo ». Adstrinxit etiam sese sacramento rex hostium nomine nullam cladem, impetumve ab ipsis factum iri: at ii pro insita perfidia in Catholicorum terras excurrere, multaque colloquii tempore damna intulerunt. Dissoluto colloquio, regressus Tolosam Aragonius, quæ peteret, scriptis commendata ad Concilium Vavrense transmisit; quæ nos ideo præterivimus, quod ex patrum responsis facillime eliciantur. Poscebat nimirum, ut omnia quæ Tolosano, Fuxensi, Convenarum comitibus ac Gastoni Bearnensi erepta fuissent, restituerentur, iique in gratiam Ecclesie admitterentur.

27. Patres ergo cum non ignorarent Aragonium Montfortii gloriæ invidere, atque comites Tolosanum, Convenarum, Fuxensem, ac Bearnensem simulata pœnitentia Ecclesie in speciem reconciliari cupere, quo liberius postea grassari ac furere possent, coloreque illo Aragonium inani uti se cupere pacem, quo eorum comitum opera contra Sarracenos uteretur, tantis etiam sceleribus sese eos contaminasse pro quibus intercederet, ut omnino indigni essent, quibus justo bello erepta redderentur, cum mox ad ingenium redituri, Catholicos immanius oppressuri, fidemque pro viribus eversuri essent, sapienter Petro Aragonio

ad singula ejus petita respondere; demumque hortati sunt ab iis fovendis defendendisque desisteret, qui tantis criminibus atque omni dedecore infames essent, non levem ex eo gloriæ suæ maculam aspergere: revocare in memoriam, quantum ab Sede Apostolica ornatus beneficiis esset, cui se fiduciarii principis nomine ad colenda ejus imperia obligasset, a qua dialemate insignitus, a qua ipsius seriorum regnum obtineret; nec se ullatenus ejusmodi votis obsequii potuisse: ob summum tamen quem erga ipsum honorem gererent, ea Pontifici maximo relatuos.

28. « Illustri¹ et dilecto in Christo Petro, Dei gratia regi Aragonum, comiti Barcinonensium, Concilium apud Vaurum, salutem et sinceram in Domino dilectionem.

« Petitiones et preces vidimus, quas pro Tolosano et ejus consilio et Fuxensi et Convenarum comitibus, et nobili viro Gastone de Bearnio vestra regalis serenitas destinavit: in quibus etiam litteris, inter cætera Ecclesie filium dicitis vos devotum: super quo Domino Jesu Christo, ac regali vestre celsitudinis gratiarum referimus actiones, et in cunctis quibus secundum Deum possemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos sancta Romana mater Ecclesia, sicut intelligimus, amplectitur, et vos ipsam, necnon et ob reverentiam excellentiæ vestre regalis admitteremus affectuosius preces vestras. Super eo quod pro comite Tolosæ petitis et rogatis hæc duximus serenitati regie respondendum, quod tam causa comitis, quam filii, quæ pendet ex facto patris, auctoritate superioris est a nobis exempta, cum idem comes Tolosæ Regensi episcopo et magistro Theodisio a domino papa negotium suum fecerit sub certa forma committi. Unde, sicut credimus, memoriter retinetis, quot et quantas gratias dicto comiti post multos excessus ipsius dominus papa fecit: necnon et quam gratiam ad intercessionem vestram et preces venerabilis Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus, tunc abbas Cistercii, apud Narbonam et Montem-Pessulanum eidem comiti faciebat, biennio, si bene meminimus, jam transacto. Volebat siquidem idem legatus omnes dominicaturas, et proprietates eidem comiti remanere integras et illasas: et ut illa jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus erant, sive alberga, sive quista, sive cavalcata eidem integra remaneret. De illis præterea castris quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus non erant, quæ idem comes dicebat esse quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quartalis et tertia pars eorum caderet in proprietatem comitis supradicti.

29. « Spreta vero comes illa magna gratia domini papæ, ac prædicti legati, et Ecclesie Dei, veniens directe contra omnia juramenta, quæ olim præstiterat in manibus legatorum, et addens ini-

¹ Petr. Vallis, post c. 66.

quitatem iniquitatis, crimina criminibus, mala malis, et Ecclesiam Dei et Christianitatem, fidem et pacem cum hæreticis et rotariis impugnavit, et damnificavit, adeo ut omni gratia et beneficio reddiderit se indignum. Quod autem pro comite petitis Convenarum, taliter super hoc dudimus respondendum: pro certo intelleximus, quod cum post excessus suos multiplices, et juramenti transgressionem, fœdus cum hæreticis et eorum fautoribus contraxisset, et ipsam Ecclesiam, licet nunquam in aliquo læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum diligenter fuerit admonitus ut cessaret a cœptis, et rediens ad cor, tandem reconciliaretur Ecclesiasticæ unitati; nihilominus idem comes in sua nequitia extitit, excommunicationis et anathematis vinculo alligatus, de quo etiam, ut dicitur, comes Tolosæ asserere consuevit, quod ipse comes Convenarum eum ad guerram impulit et induxit: unde idem comes, actor per hoc guerræ et malorum, quæ Ecclesiæ multipliciter provenerunt, extitit: verumtamen si talem se exhibuerit, ut absolutionis beneficium mereatur, postmodum cum fuerit absolutus, et habuerit potestatem standi iudicio, si de aliquo quereletur, Ecclesia ei iustitiam non negabit, etc.

30. « Petit præterea regia celsitudo pro comite Fuxensi, ad quod taliter respondemus, quod constet de ipso, quod hæreticorum extitit a longo tempore receptor, præsertim cum non sit dubium, quin credentes hæreticorum hæretici sint dicendi: qui etiam post multiplices excessus suos, post præstita iuramenta, post obligationes tam personarum quam rerum, post injectionem manu in clericos, et detractionem eorum in carcerem, pro quibus causis et multis aliis anathematis mucrone percussus, post illam etiam gratiam, quam idem legatus ad intercessionem vestram olim ipsi comiti faciebat, cruentam cædem exereuit in signatos, tam laicos, quam clericos, qui in paupertate et simplicitate sua contra Vauri hæreticos in Dei servitium ambulabant: qualis autem et quanta erat illa gratia, bene recolit, sicut credimus, regia celsitudo; ad cuius preces cum eodem comite compositionem faciebat dictus legatus; sed quod non fuit facta illa compositio, pro ipsam comitem stetit: extant enim litteræ ad dominum comitem Montisfortis regali sigillo munitæ, talem clausulam continentes: Dicimus etiam vobis, quod si comes Fuxensis noluerit stare placito illi, et vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis depacati: verumtamen si dederit operam, ut absolutionis beneficium consequatur, et postmodum, cum absolutionis fuerit gratiam consecutus, de aliquo quereletur, iustitiam ei Ecclesia non negabit, etc.

31. « Postulatis insuper et rogatis pro Gastone de Bearno, ut restitueretur ad terram suam, et ad fidelitatem vassallorum suorum, super quo vobis taliter respondemus, ut alia multa, imo potius infinita, qui in ipsum Gastonem dicuntur, ad præ-

sens silentia transeamus, confederatus tamen hæreticis et receptoribus, seu defensoribus eorum contra Ecclesiam et signatos, et Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum manifestissimus persecutor, venit in auxilium Tolosanorum ad obsidionem Castri Novi. Interfectorem fratris Petri de Castro Novo Apostolicæ Sedis legati habet secum, rotarios diu tenuit atque tenet. In anno præterito rotarios in cathedralem Ecclesiam Oleronis induxit, tibi amputato fune, de quo pendeat pyxis continens corpus Domini nostri Jesu Christi, in terram cecidit, et quod nefas est dicere, ipsum corpus Dominicum est per terram extensum. (Aliud sacrilegium in eodem templo patratum etiam est a rotariis, ut iidem patres Innocentio significaverunt: rotarios quidam in irrisionem et contumeliam ordinis clericalis se induit pontificalibus ornamentis, pontificem cantantem missam representare intendens, qui etiam dicitur prædicasse ibidem, et oblationes rotariorum recepisse.) Transgressus iuramenta, manus in clericos violentas iniecit: pro quibus et aliis causis pluribus, quas ad præsens tacemus, idem Gasto excommunicationis et anathematis est nexibus innodatus: verumtamen si satisfecerit Ecclesiæ, prout debet, et absolutionis beneficium consequetur, et conquestus fuerit de aliquo, audietur de iure suo. Aliter siquidem prædictis sic excommunicatis, clarissime princeps, vestram regiam majestatem intercedere non deceat, nec nos pro talibus, et in talibus audemus aliter respondere.

32. « Ad hæc serenitatem vestram regalem monemus et hortamur in Domino, quatenus ad memoriam revocare dignemini honorem, quem vobis fecit Sedes Apostolica, et illum quem impresentiarum illustri regi Siciliæ sororio vestro facit, quid etiam domino papæ vestra promissistis unctione, et quid vobis Sedes Apostolica dederit in mandatis. Oramus, ut Deus ad honorem suum, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per multa tempora vos conservet. Quod si per hanc nostram responsonem vestræ regię majestati non fuerit satisfactum, nos ob reverentiam vestram, et gratiam domino papæ curabimus intimare. Dat. Vauri XV kal. Feb., etc. »

33. Illis acceptis, Aragonius cum spes suas elusas vidisset, ad alias fraudes se convertit, induciasque a patribus cum hæreticis contrahi ad certum tempus postulavit. At Synodus Vaurenensis cum Aragonium id deposcere videret, ut eo nuntio sparso cruce insignita milita dissolveretur, cum etiam hæretici pro innata perfidia induciarum a rege firmatarum tempore in nostrorum terras excurrerent et grassarentur, inducias admittere recusarunt; quibus exasperatus Aragonius conjunxit sese hæreticis, cosque ac bona in suam clientelam accepit, atque etiam a Tolosanis, quorum urbs Francorum regi obnoxia erat, fidei sacramentum exigere præsumpsit, utque commissum scelus subornaret, levibus propositis rationibus ad

Sedem Apostolicam provocavit : quibus tamen præsulēs minime detulere, legatusque Apostolicus exaratis ad eum litteris hæreticorum se partibus irretire, illisve copias auxiliares submittere intentato anaihemate veniit¹.

34. Tentavit aliam Tolosanus comes artem ad ditionem amissam recuperandam. Obtinuerat jam ante ab Innocentio, ut ab hæresis, atque illatæ Petro de Castro-Novo necis crimine, cujus infamia ac vehementi suspicione laborabat, se purgaret, atque ita traditas antea Pontificiæ custodiæ arces urbesque, cum apud S. Ægidium a Milone legato in gratiam Ecclesiæ admissus fuerat, recuperaret : excipiendæ vero illius purgationis provincia Regensi episcopo, et Theodisio canonico Januensi fuerat demandata. Qui cum in Gallias venissent, Raymundus initio rem cum iis gerere neglexit, cum omnia Petri regis auctoritate et gratia sibi restitutum iri præfideret : Catholici vero antistites apud legatos insistere non posse ipsos sine novo Pontificio imperio Raymundi purgationem admittere, cum ab eo tempore inhumanissimis flagitiis se devinxisset, nec datam antea de pellendis hæreticis fidem servasset, foretque exploratum ipsum perjurio insigni iudiciis Pontificiis illusurum, ac postea rem Catholicam afflicturum, ac perditurum. Quibus monitis edocti legati a Vaurensi Synodo consilium in ea re flagitare, patresque respondere, sine novo Pontificio jusso nil tentandum, atque interea oratores ad Sedem Apostolicam mittendos. Unde cum perfecta Synodo Raymundus urgeret legatos, Regensem episc. et Theodisium, ut purgandi sui potestatem facerent, seque ad excipiendâ Apostolica imperia paratissimum exhiberet : hisce litteris rationes exposuere, cur id fieri non posset, cujus culpa in ipsum derivanda erat.

35. « Nobili viro Raymundo², comiti Tolosano, Hugō Dei gratia Regen. episcopus, et magister Th. canonicus Januensis, spiritum consilii sanioris.

« Nuper litteras vestras per quemdam militem Quambonum nomine recepimus, in quibus licet continetur expresse, quod parati eratis mandatis nostris humiliter obedire, vos tamen neque mandatis domini papæ, secundum tenorem rescripti, quod olim obtinuistis ab ipso, neque mandatis quæ vobis fecimus in Concilio apud S. Ægidium, neque insuper mandatis et monitis legatorum, et Ecclesiæ, quæ vobis apud Narbonam, et Montempessulanum postmodum facta fuerunt, obedistis in aliquo, vel etiam obeditis, sicut per evidentiam operis manifeste apparet. Sane postquam recessistis a nobis abjurata pedagia, in vestræ famæ ac animæ præjudicium, multipliciter adduxistis. Et ut in paucis multa breviter concludamus, fere nihil ex iis, quæ diversis temporibus in manibus legatorum jurastis, et præcipue tempore bonæ memorie magistri Milonis, prout satis manifestum est, cura-

vistis implere, imo, quod dolentes et inviti dicimus, rotarios et hæreticos contra fidem et Ecclesiam et pacem etiam tenuistis postmodum et tenetis, a quibus et aliis complicibus vestris mille signati et ultra clerici et laici in gravissimam Creatoris injuriam et contemptum occisi fuerunt. Iniquitatem etiam iniquitati addentes, abbatem de Monte-Albano longo tempore tenuistis in vinculis, venerabilem patrem Agennensem episcopum civitate sua et aliis bonis spoliatum cum rotariis vestris a sede propria eiecistis. Ad nos etiam aliquando auctoritate domini papæ citati contempnistis venire, nec super negotio vestro, quod nobis a summo Pontifice postulastis committi, fuimus aliquando requisiti a vobis. Quamvis enim sciveritis nos per octo dies fecisse moram propter factum vestrum iis temporibus in Concilio apud Yaurum, ad nos neque litteras vestras direxistis, neque nuntium speciale. Propter igitur supradicta, et alia multa adeo vos fecistis indignos, quod in negotio vestro ad purgationem secundum mandatum domini papæ, procedere non valeamus, prout fuit coram nobis a toto Concilio definitum. Ideoque vobis per præsentem litteras protestamur, quod hæc omnia per proprium nuntium litteris nostris domino papæ curabimus diligentissime intimare, ut ipse circa personam vestram, et factum, secundum quod suæ beneplacitum fuerit sanctitati, procedat ».

36. Mox litteras¹ ad Pontificem legati transmissere, quibus significarunt, ut se in commissa provincia gessissent, rationesque adduxere, ob quas Raymundum comitem ad purgandum se non admississent.

« Sanctissimo patri et benignissimo domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Hug. sola Dei permissione Regensis episcopus, et Theodisius Januensis canonicus, humiles servi ejus, cum longitudine dicrum et vita perenni, ad oscula pedum seipsos.

« Sanctitati vestræ insinuatione præsentium innotescat quod de facto comitis Tolosani, quod olim in sufficientiæ nostræ providentia vestra commisit, processimus in hunc modum. Sane prius apud S. Ægidium infra tres menses secundum tenorem Apostolice rescripti Concilium habuimus archiepiscoporum, episcoporum et aliorum prelatorum Ecclesiæ, baronum et etiam aliorum, quorum præsentiam novimus opportunam. Ante omnia per litteras nostras comiti memorato mandantes, ut hæreticos et rotarios de terra sua expelleret; alia etiam mandata impleret humiliter, ad quæ tenebatur adstrictus pluribus juramentis : ne si forte mandata illa implere negligeret, purgationi suæ impedimentum præstaret. Cumque vocatus venisset ad Concilium, et per operis evidentiam manifeste nobis et toti Concilio constitisset, quod mandata, quæ de hæreticis et

¹ Apud Innoc. I. XVI. Ep. XLII. — ² Lib. XVI. Ep. XLVI.

¹ Ext. in Reg. Inno. I. XVI. Ep. XXXVII.

rotariis expellendis, et aliis causis multis, et negotiis, diversis temporibus a diversis legatis, et præcipue a bonæ memoriæ magistro Milone sibi facta fuerant, non impleverat, nec implebat; consilium fuit omnium, et deliberatio communis, ipsum non debere tunc temporis ad purgationem admitti. Non enim verisimile videbatur, quod in tantis criminibus, videlicet super hæresi et nece legati bene juraret, qui toties in minoribus causis et articulis sua fuerat iuramenta transgressus.

37. « Injunctum itaque sibi fuit a prælatis qui conveniant ad colloquium, et a nobis, ut hæreticos et rotarios de suo districtu expelleret et alia nihilominus impleret humiliter ac devote; de quibus constabat ipsum juramenti plurimis obligatum fuisse, quatenus cum in iis et aliis dignum se fecisset, requisiti ab ipso circa personam ejus Apostolicum exequeremur mandatum. At ipse recedens a nobis, non solum non implevit quæ mandavimus, verum datus in reprobam sensum ex toto, et oblitus multam gratiam et misericordiam, quam ultra suorum exigentiam meritorum apud Apostolicam Sedem invenit, cepit iniquitatem iniquitati adjungere, ac præteritis criminibus et abominacionibus committere graviora; propter quæ a legatis de communi consilio prælatorum multoties fuit anathematis mucrone percussus, et exposita terra ejus. Nec credat Apostolica circumspicere, nos in exequendo mandato vestro extitisse aliquatenus desides vel remissos: sæpiissime cum dictum comitem ex parte vestra citavimus et ad præsentiam nostram venire contempsit: nec venerabilibus patribus Carpentoractensi et Vaisonensi episcopis et clericis eorum, quibus usque ad summam fere mille marcharum per me Regensem et bonæ memoriæ magistrum Milonem sub pœna excommunicationis quondam fuerat condemnatus, et aliis Ecclesiasticis, et miserabilibus personis, quas exheredaverat, noluit satisfacere coram nobis. Quæ omnia per venerabilem patrem Nemausensem episcopum, tunc S. Ruffi abbatem, et litteras nostras, et per me Thedisium, qui postmodum ad pedes vestros accessit, benignitati vestre curavimus diligentissime intimare.

38. « Postquam autem a beatitudine vestra hoc anno recepimus super eodem negotio iteratum mandatum; licet a comite ipso nunquam fuerimus requisiti, apud Avenionensem civitatem in Provincia, continuo vocavimus Ecclesiarum prælatos, quorum consilio et deliberatione mandatum vestrum tutius exequi valeremus. Verum ego Thedisius gravissima infirmitate detentus, et multi ex prælatis, quia generalis corruptio ibi erat acris, nequivimus colloquio interesse: sicque factum est, ut necessario negotium differretur. Deinde quando tempus habuimus opportunum, venerabiles patres Narbonensis Apostolicæ Sedis legatus et Burdegalensis archiepiscopi, multi præterea episcopi et alii Ecclesiarum prælati juxta Tolosam apud Vaurum ad citationem nostram ad Conci-

lium convenerunt, a quibus, prout tenehamur in tanto negotio, consilium requisivimus diligenter. Ipsi vero post multam deliberationem et diligentem tractatum, consilium suum nobis in scriptis dederunt, quatuor nomine hominum sigillatim sigillis; sicut de verbo ad verbum inferius plenius continetur ».

39. Transmisere etiam ad Pontificem consilium, quod sibi a Vaurensi Synodo in re tanti momenti datum erat, ejus hoc exordium est: « In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen. Hoc est consilium, quod dominus Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus et alii Ecclesiarum prælati, qui fuerunt in Concilio apud Vaurum, dederunt Regensi episcopo et magistro Thedisio canonico Januensi judicibus delegatis a domino papa super negotio comitis Tolosani. Consuluerunt enim eis, quod comes Tolosanus propter multiplices causas et rationes non debeat ab eis ad purgationem admitti, tam super crimine hæreticæ pravitatis, quam super nece legati, etc. ». Annectuntur rationes, ob quas ad purgationem canonicam admittendus non sit; quæ cum supra in litteris a legatis Raymundo datis insinuatæ sint, ac litteris etiam a Synodo ad Innocentium exaratis insertæ, prætermittendæ hoc loco visæ sunt; addunt post hæc legati :

40. « Et quia non poteramus ad purgationem injungendam comiti procedere juxta consilium prælatorum, per litteras nostras bis protestati fuimus comiti sæpe dicto, quod per ipsum stabat et impeditum præstiterat, ne factum ipsius posset ulterius habere progressum, absque summi Pontificis licentia speciali ». Et infra: « Volentes igitur finem mandati diligentissime custodire, memram et plenam veritatem, scilicet totius facti seriem et processum beatitudini vestræ breviter intimamus; cui soli Dominus imponendi finem tantis cladibus plenissimam scientiam et potestatem concessit. Ecclesiæ suæ omnipotens Deus præsentiam vestram in longitudine dierum conservet ».

41. At patres Vaurenses, cum imminens rei Christianæ periculum prudentia sua discussissent, si Raymundo alisque proceribus luc hæretica aspersis parta crucesignatorum sanguine loca admissa a perjuriis hominibus purgatione restituta essent, litteras ¹ atque oratores misere ad Innocentium, qui regis Aragonum artibus circumventus erat, ac persuasus Raymundum aliosque proceres hærescos fabe puros esse, profligatam jam penitus in iis locis hæresim, atque arma in Sarraenos convertenda, adversum quos eos principes sibi strenuam operam navaturos pollicebatur. At demum fraus patuit atque expositis Pontifici Raymundi sceleribus, ut hæresim in sua ditone aleret, mille crucesignatos trucidasset, vectigalia auxisset, viros Ecclesiasticos insectatus esset, con-

¹ EOL. I. XVI. Ep. XXXVIII.

cessa illi anlea purgatio revocata est. Cum vero hujus Synodi litteræ maximam historice lucem allaturæ sint, nullatenus a nobis præteriri debuerunt.

42. « Sanctissimo in Christo patri ac beatissimo domino suo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, devoti et humiles servi ejus archiepiscopi, episcopi ac alii Ecclesiarum prælati in Concilio apud Vaurum, pro sanctæ fidei congregati negotio, cum omni affectione congruum vitæ spatium et salutem.

« Ad agendas pro paternitatis vestræ sollicitudine dignas grates, cum nec lingua, nec calamus nobis sufficiat, retributorem omnium honorum exoramus, ut nostrum in hac parte suppleat defectum, et abunde vobis retribuatur omne bonum, quod nobis et nostris aliisque nostrarum partium Ecclesiis tribuistis. Cum enim in partibus ipsis pestis hæretica, ibi antiquitus seminata nostris temporibus usque adeo succrevisset, quod cultus divinus ibidem haberetur omnino in opprobrium et derisum, et in clerum et bona Ecclesiastica, hinc hæretici, inde rotarii grassarentur, et tam princeps quam populus in reprobum sensum dati a fidei rectitudine deviant, tandem vigilantæ vestræ sollicitudine faciente, ita nos ex altis oriens visitavit misericordia, ut per sanctos exercitus signatorum, quos ad emundandas spurcitas pestis hujusmodi sapientissime depulastis, et Christianissimum eorum principem comitem Montisfortis intrepidum Christi athletam, et invictum Domini prælii bellatorem, Ecclesiæ, quæ tam miserabiliter corruerat, caput inceperit relevare: et in parte maxima jam destructis adversitatibus et erroribus universis, terra dudum a cultoribus falsorum dogmatum conculcata, nunc divino cultui laudabiliter assuescat.

43. « Restant vero adhuc reliquæ dictæ pestis, Tolosana videlicet civitas, cum castris aliquot, ubi tanquam sordes in sentina cadentes residuum pravitatis hæreticæ se collegit. Quorum princeps, comes scilicet Tolosanus, qui ab antiquis temporibus, sicut multoties jam audistis, hæreticorum et fautor extitit et defensor, pro viribus quæ sibi remanserunt, impugnat Ecclesiam, et quoad potest pro fidei hostibus, ejus cultoribus se opponit. Ex quo enim a sanctitatis vestræ rediit presentia cum mandatis, in quibus ultra omnem suorum exigentiam meritorum egeratis misericorditer cum eodem, introivit, sicut manifeste videtur, angelus Satanae in cor ejus, et gratiæ vestræ beneficiorum ingratus, de iis, quæ coram vobis promiserat, nil implevit. Imo prædicia sæpius abjurata vehementer adauxit, ac si mandatorum ipsorum beneficio renuntiassent intendere, ad omnes quos scivit vestros et Ecclesiæ Dei adversarios se convertit. Sane per Othonem Dei et Ecclesiæ inimicum opinatus contra ipsam Ecclesiam vires assumere, sub ipsius confidentia manifeste, sicut asserit, minabatur, quod Ecclesiam de finibus suis, et clerum radicibus exstirparet, hæreticos et rotarios, quos multo-

ties abjuraverat, ex tunc ferventius solito fovere studuit et tenere. Cum enim Catholicorum exercitus obsideret Vaurum, ubi sedes erat Satanae, ac quasi erroris hæretici primatia, ipse in subsidium perversorum misit milites et clientes, et in castro suo quod Caseri appellatur, fuerunt inventi et combusti a cruce signatis plusquam quinquaginta hæretici de vestitis, præter credentium eorum multitudinem copiosam.

44. « Invoceavit etiam contra Dei exercitum Savericum regis Angliæ inimici Ecclesiæ senescalcum, cum quo Christi pugilem prædictum comitem Montisfortis, apud Castrum-Novum Arrii obsidere præsumpsit: sed Christi dextera faciente, cito fuit ejus præsumptio in confusionem conversa; ita ut pauci Catholici infinitam Arrianorum multitudinem effugarent. Prædictorum autem Othonis et regis confidentia defraudatus, ut qui baculo arundineo nitebatur, cogitavit iniquitatem abominabilem, et Catholicis auribus detestandam, et ad regem Marrochitanum suos nuntios destinavit, subsidium ejus non solum in terræ nostræ, sed totius Christianitatis excidium implorando. Sed conatum ejus, et damnabilem intentionem superna pietas impedit. Episcopum Agemensem a sede propria expellendo, bonis omnibus spoliavit, abbatem de Moysiaco cepit, et abbatem Montis-Albani fere per annum tenuit captivatum. Rotarii quoque ipsius et complices, peregrinos clericos et laicos innumerabiles variis affecere martyriis, et nonnullos detinent ac diutius tenere captivos. In omnibus iis non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa: ita ut fiat quotidie semetipso delerior, et omnia mala, quæ potest per seipsum et filium ac complices suos Fuxensem et Convenarum comites, et Gastonem de Bearn, viros sceleratissimos et perversos, contra Dei Ecclesiam operetur. Cum autem ultione divina, et censura Ecclesiastica memoratus athleta fidei, comes Christianissimus Montisfortis terram ipsorum, tanquam hostium Dei et Ecclesiæ, sancto et justo prælio occupaverit fere totam, ipsi adhuc persistentes in sua malitia, et humiliare se sub potenti manu Domini contemnentes, nuper ad regem Aragonum recurrerunt, pro quem forte intendunt vestram circumvenire clementiam et Ecclesiam sugillare».

45. Et certe prudentissimos antistes vera coniecisse apparuit, per nuntios enim suos Pontificem decepit Petrus rex, Apostolicum pro illis mandatum mendaciis surripuens, uti postea questus est Innocentius litteris infra reddendis ad eundem regem¹, mandatumque ejusmodi irritum esse jussit, quod iisdem verbis relatum est in Epistola, XVI kal. Februar. ad Montisfortis comitem missa², ubi etiam ad loca Tolosano comiti ablata restituenda pro imperio ac potestate compellit: postriede vero ejus diei, quo ad comitem scripserat, eadem ad Narbonensem archiepisco-

¹ Ep. XLVII. — ² Ep. CCXI.

pum Apostolicæ Sedis legatum atque ad Regensem episcopum et magistrum Theodisium Jannensem canonicum scripsit, monitosque esse voluit¹. Pergunt episcopi in Synodali Epistola de Petro: Adduxerunt enim ipsum Tolosam nobiscum, qui de mandato legati et delegatorum vestrorum apud Vaurum conueneramus, colloquium habituri. Qui, quæ ac qualia proposuerit, et quæ nos ei duxerimus respondenda, ex rescriptis, quæ vobis sigillata mittuntur, plenius cognoscetis. Habentur ista quoque in hujus anni Regesto². Igitur primum Tolosani comitis nomine, qui Ecclesiæ paritutum se ac facturum satis præ se ferebat, petit rex, ut pro clementia sua in possessionem rerum, quas amiserat, ipsum vel saltem filium restitueret. Erat is Raymundus junior, quem nothum fuisse ait Petrus Bermundus Andusianus comes in suis ad Innocentium papam litteris³, quibus postulauit sententiam secundum se ferri de terra, quæ ad uxorem suam Tolosani comitis unicum filiam ac legitimam pertinere constabat: filii vero ex concubina nati nullam rationem habendam esse. Sed rursus ad Synodalem Epistolam:

46. Mittitur etiam sanctitati vestræ consilium, quod delegatis vestris super facto comitis Tolosani tribuimus requisiti. Omnes igitur unanimiter et concorditer hæc præmissa sanctitati vestræ intimamus, liberantes animas nostras, ne pro defectu significandi in negotio fidei de contingentibus aliquid omittatur. Demum vero pro animabus nostris, ac commissarum nobis Ecclesiarum substantiis vestræ misericordie supplicantes exposcimus per viscera misericordie Dei nostri, ut liberationis et pacis, imo vite nostræ negotium, quod in parte maxima jam feliciter promouistis, cum manifesta iustitia, et potentia sit in promptu, feliciori fine dignemini consummare, ponentes ad radicem arboris damnosæ securim, et eam, ne noceat ultra, perpetuo succidentes. Pro certo namque sciatis, quod si terra, quæ dictis tyrannicis cum tanta iustitia et multa Christianorum effusione sanguinis est ablata, ipsis aut eorum hereditibus restituitur, præter scandalum fidelium, qui hoc negotium promouerunt, non solum fieret novissimus error pejor priore, sed excidium exinde clero et Ecclesiæ inæstimabile immineret. Ad hæc, quoniam enormitates blasphemias, abominaciones, et alia scelera prædictorum per singula præsentis pagina non credimus annotanda, ne librum texere videremur, quædam in ore nuntiorum posuimus, quæ sanctis auribus vestris poterunt viva voce referre. Hactenus Synodalis Epistola, ejusdemque argumenti litteras Burdegalensis⁴, Vasatensis et Petragoricensis episcopi Innocentio misere.

47. Scripsit⁵ præterea ad Innocentium papam Biterrensis archiepiscopus, ac supplicibus votis contendit, ne ab Aragonum regis fraudibus se irre-

teri pateretur, qui insolenter jactabat Tolosano comiti ejusque conscis hæreticis, rotariis, sacrilegis, homicidis, omnique flagitiorum genere implicitis, possessiones ac bona ab Apostolica Sede sua opera ac precibus restitutum iri; Tolosam vitiorum omnium tum temporis sentinam (quæ nunc magna religionis laude efflorescit) alique loca nonnulla, quo toties hæreticæ luis reliquiarum illuuius confluxerat, funditus euerteret: « Prefecto namque », subdit ex ardenti zelo fidei Catholice, quo flagrabat, « si dicta civitas, (Tolosa scilicet), quæ nidus hæreticorum existit, et exiit ab antiquo, ita quod, sicut legitur, ob causam similem fuit olim eversa funditus et etiam exarata, remanserit pestilentibus memoratis, adhuc flamma egrediatur de ipsa, quæ partes nostras et alias circumpositas pejus solito profligauit ». Hactenus ipse, pariterque de Tolosa excindenda alii Galliarum præsules¹ Innocentium interpellarunt.

48. His acceptis litteris, auditisque præsulum Montfortique oratoribus, qui immania Raymundi aliorumque procerum flagitia Pontifici exposuere, Innocentius, cum se delusum ab Aragonum rege videret, ipsius oratorum petita repulit, jussaque antea Montfortio data, ut Gastoni, et Fuxensi, et Convenarum comitibus ablata restitueret, ut surreptitia rescidit, quod non modo inlanda comitum Fuxensi et Convenarum scelera suppressisset, verum eos etiam una cum Gastone Bearnensi ac Tolosanis in sinum Ecclesiæ redire velle insinuasset, Pontifex datis ad regem Aragonum litteris², propositis primum ingentibus beneficiis, quibus a se decoratus esset, quorum causa tum potentia, tum fama auctus fuerat, a tuendis Tolosanis, quamdiu heresi imbuti essent, abstinere jussit. Significavit se Fulconi Tolosano episcopo provinciam demandasse, ut Tolosanos pœnitentes fidelium communioni restitueret, quos ipse obfirmatos in scelere reperisset, civitate ac bonis deturbarentur: iniquus se ferre in causa Gastonis Bearnii et comitum Fuxensis et Convenarum circumventum; proinde imperia de restituendis illorum bonis rescindere, cum ob hæresim sceleraque anathemate defixi fuissent: si tamen conciliari Ecclesiæ cupiant, eam rem se legato Apostolico commississe, ac se postea legatum de latere ad omnia componenda, jusque iis proceribus dicendum missurum: imperare se ut inducias cum Montfortio in eam religioseque obseruet; a quo tamen pro terris, quæ supremo jure regno Aragonensi obnoxie essent, sacramentum fidei acciperet, et si Tolosani et prædicti principes viri perstarent in scelere, se ad eos excindendos cruce indutas copias immisurum; atque adeo vetare, ne perfidis auxilium operamque explicaret: alioquin ipsum Dei hominumque odia ac justas pœnas incursum.

49. « Habito cum fratribus nostris tractatu, atque consilio diligenti, volentes honori tuo, quan-

¹ Ep. CCX. — ² Lib. XVI. Ep. XXXVIII. — ³ Lib. XX. Ep. CCXX. — ⁴ Reg. I. XVI. Ep. XLV. — ⁵ Ibid. Ep. XLIV.

¹ Reg. I. XVI. Ep. XLV. — ² Ep. XLVIII.

tum ad famam, salutem, quantum ad animam, et indemnitatem, quantum ad terram, paternam sollicitudine præcavere, serenitati tuæ in virtute Spiritus sancti, sub obtentu divinæ ac Apostolicæ gratiæ districtè providimus injungendum, ut sine mora prænotatos Tolosanos et complices eorumdem, non obstante promissione, vel obligatione quacumque præstita, vel recepta in clusionem Ecclesiasticæ disciplinæ». Postremis hæc verbis alludere videtur Innocentius ad jusjurandum a Raymundo Tolosano comite, ejusque filio, atque a Tolosanis consulibus, insuperque a Raymundo Fuxensi, ac Bernardo Convenarum comitibus, denique a Gastone Bearnensi, et a Bigerronum comite, ineunte anno seorsim a singulis præstitum, publicisque monumentis consignatum, ac plura ejus jurisjurandi exempla Raymundus¹ Tarracensis archiepiscopus ad Innocentium misit, quo terras suas juraque omnia Petro Aragonum regi se tradere conceptis verbis profitebantur. Verba vero eorum ad Petrum hæc sunt: « Per detentionem personarum nostrarum, et terræ nostræ positæ compellere, et urgere nos ad omnia illa exequenda et observanda quæ dominus papa et sacrosancta Romana Ecclesia de personis nostris et rebus decreverit statuenda ». Pergit Innocentius:

50. « Miramur insuper et movemur, quod tu pro terra nobilium virorum Convenarum et Fuxen. comitum, et Gastonis de Bearno restituenda sibi Apostolicum per nuntios tuos, suppressa veritate, mendacium experimentes, surripit fecisti mandatum, cum præter multa et magna eorum flagitia ob hæreticorum favorem, quos manifeste defendunt, excommunicationis vinculo sint innodati. Verum cum mandatum pro talibus se obtentum non teneat, illud tanquam surreptum penitus revocamus. Si vero iidem Ecclesiæ unitati reconciliari desiderant, prout dicunt, venerabili fratri nostro Narbonensi archiepiscopo Apostolicæ Sedis legato, nostris damus litteris in mandatis, ut recipiens ab ipsis non solum juratoriam cautionem, cum jam sint sua jura transgressi, sed et aliam quam viderit expedire, beneficium eis absolutionis impendat. Et infra: « Interim ergo inter te et terram tuam, et dictum comitem Montisfortis ac suam volumus et mandamus firmas treguas fieri et servari, hæreticis prorsus exceptis, cum quibus cum nulla sit societas lucis ad tenebras, nec participatio Christi ad Belial, aut pars fidelis cum infidelis, orthodoxæ fidei professores treguas habere non convenit, sive pacem. Mandantes nihilominus comiti ante dicto, ut tibi pro terra, quam a te tenet, reverenter exhibeat quod exhibere tenetur. Illud autem excellentiam tuam volumus non latere, quod si Tolosani ac nobiles sæpèdicti adhuc quoque in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innovatas cruciansendum et fideles alios præcipimus excitari, ut ad exsirpandam pe-

stem hujusmodi, divino freti auxilio insurgentes, tam contra ipsos, quam quoslibet alios receptatores, aut defensores ipsorum, qui plus ipsis hæreticis sunt nocivi, procedant in nomine Domini Sabaoth. Dat. Later. XII kal. Jun. Pontificatus nostri anno sextodecimo ». Qua de re etiam, ut subditur, ad Montisfortis comitem, Narbonensem archiepiscopum et Tolosanum episcopum scripsit; afferuntur etiam hæc Innocentii ad Petrum regem litteræ a Vallisarnensi¹: verum corrigendus apud illum qui irrepsit error, dum adscriptus est iis annus Pontificatus xix.

51. *Petrus Aragonius hæreticorum fautor Montfortio bellum movet variis eventibus insigne, in quo occiditur.* — At non modo paruit Aragonius Pontifici, verum ut dolis instructus erat, Montfortio insidias conflare cepit²: ineundi quippe prope Narbonam colloquii prætextu, firmata munitione præsidio Aragonensium Tolosa, non Aragonis modo, sed rotarios hæreticosque ac suos adduxit, adeo ut Montfortius suæ salutis consulens, ab eo sese colloquio subduxerit. Nec multo post Catalanis in Montfortii terras excurrentibus ac grassantibus, Montfortius per legatos pacem a Petro flagitavit, ac si ob hæreticorum occupatas terras sibi infestus foret, Pontificis jussis in omnibus pariturum et discordiam æquitate compositum iri significavit; quas pacis oblatas leges respuente Aragonio res in apertum bellum erupit; cum antea clam Aragonius comitis dignitati capillique insidias compararet. Sed antequam hujus belli, quod prælio cruentissimo, in quo Petrus rex occubuit, confectum est, historiam recenseamus, insinuandum videtur a Pontifice, Aragonum regis consilii perditissimi inscio, datum fuisse IV non. Jul. Diploma, quo promissam ab Urbano II Aragonum regi Apostolicam clientelam nunquam defuturam pollicetur, adducitque ejus Pontificis Privilegium³, ubi Urbanus hæc infer alia: « Te enim, (Petrum alterum alloquitur), tanquam regem B. Petro devotissimum, et omne tuum regnum in tutelam Sedis Apostolicæ speciali dilectione suscipimus. Constitimus ergo auctoritate Apostolica sancientes, ut omnes tui successores regnum illud de manu nostra nostrorumque successorum accipiant, eundem censum, quingentorum scilicet mancorum, rependant, et se B. Petri reges ministros et famulos recognoscant, etc. Dat. Placentiæ per Joannem S. R. E. diaconum cardinalem XVII kal. April. Ind. iii, anno Dominicæ Incarnationis mxcv, Pontificatus domini Urbani Secundi papæ octavo ».

52. Dignissimus quidem erat Apostolico patrocinio Petrus rex ob eximium antea erga Sedem Apostolicam demonstratum studium, cui etiam regium diadema devoverat, ob egregias virtutes quæ in ipso emicabant, ob parvas de Sarracenis victorias, ad quos in Castella profligandos anno

¹ Petr. Vall. Hist. Albig. c. 66. — ² Eadem Hist. Albig. c. 67. —

³ Innoc. I. XVI. Ep. LXXXVIII.

¹ Reg. Innoc. I. XVI. Ep. XLVII.

superiori maxima bellica facinora explicuisset, nisi tot laudes suscepto hæreticorum patrocinio deformasset; adeo ut ejus calamitas principibus, qui se hæreticorum fœderibus inquinant, exemplo esse possit. Aliam etiam maculam susceperat; Mariam enim reginam a se repulerat, atque, ut scribit Surita ¹, in concubinarum, quas illi hæretici submittebant, amores se effuderat: agitataque tum in Galliis, tum Romæ matrimonii, quod Petrus irritum contendebat, controversia, lata est hoc ipso anno sententia pro regina. Extant de re ad ipsam ², atque etiam ad Petrum ³ Pontificiæ litteræ; quem Innocentius uxorem gravissimis incusis minis recipere jussit: sed Apostolica imperia nil valere: regina enim a Pessulanis male habita apud Innocentium quæta fuerat, qui Narbonensi archiepiscopo alisque præsulibus ferendi illi auxilii provinciam tradidit ⁴.

53. Utinam Petrus monentem consulenteque Innocentium audisset: cum enim in speciem se Pontifici pariturum jactaret, graviorem belli molem in Montfortium comparabat, ac ferocius qua vi, quo dolo grassabatur. Potentissimo demum succinctus exercitu Vasconiam irrupit, ut eas regiones cruce signatorum armis partas hæreticis redderet, sæque subiceret ditioni. Late jam ille sui terrorem circumtulera, ac plura loca ad deditionem partim metu adduxerat, partim in suas partes pellexerat, cum Murellum tribus leucis Tolosa dissitum, fossis murisque debile, sed præsidio forti munitum feria tertia post natalem virginis diem, ut ait Parisius ⁵, obsidione cinxit. At Montfortius accepto nuntio Murellum periclitari, ni mature procurreret, impigre, exiguas quas habebat copias percipit: cui jam prefecturo ⁶, percussa metu uxor ait tristibus præsagiis horrere animum, quod dormienti ex utroque brachio sanguis magna vi emanare effundique visus esset. Cui comes: « Certe etsi somniassem hac nocte me interficiendum esse in bello ad quod propero, securius et liberius irem, ut stultitia Hispanorum, et hominum terræ hujus, qui somnia curant et anguria, plenius contrairem ». Cumque Saverdunum pervenisset, ingressus templum ingenti pietate delibutus, zeloque ardens, gladium, quo præcinctus erat, altari imposuit, fususque in preces ait: « O bone Domine! o Jesu benigne, tu me licet indignum ad tua prælia elegisti, desperare altare tuum hodie arma accipio, ut præliaturus prælia tua a te accipiam justitiam præliandi ».

54. Moturus Saverduno cum insigni vite discrimini se commissurus esset, vite maculas confessionis sacramento expulset, testamenti tabulas scribit, abbatiq; Bolbonæ commendat, ut si in bello caderet, summo Pontifici confirmandas deferret; mox acie triplici composita instructaque,

Murellum tendit. In medio itinere id novum contigit, quod auctor miraculo adscribit. Timebatur ne certo iniquiore loco Altamiripam inter ac Murellum hostes occurrerent, copioso tum præsertim imbre effuso: verum cum Montfortius sacrum templum ingressus, preces numini porrigeret, discussis nubibus cælum clementius ac serenum enituit, atque ex periculo divina virtute evasit.

55. In eorum discrimine Narbonensis archiepiscopus S. A. L. magnam præsulum multitudinem congregari jusserat, ut bellum sopiret: cumque regem Aragonum sollicitasset, ut in colloquium cum præsulibus descenderet, derisit rex antistitem preces, adjecta in auxiliares Montfortii copias verborum contumelia: frustra ipsos ob quatuor gregarios milites, quos secum adduxerant, colloquium cum regia majestate deponere: Tolosani vero respondere, sine Aragonum rege cum iis agere sibi integrum non esse. Feroci hoc reus non deterriti præsules insigni demissionis Christianæ exemplo illius animum emollire sunt aggressi. Communi enim consensu nudis pedibus illum adire decreverant, ut ab hæreticorum tutela causa, impugnantique Ecclesia precibus avocarent, præmisereque viros religiosos, qui episcopos hac de causa adventare significarent, quamquam pia eorum industria delusa est.

56. Captata interim occasione, hostes in obsesam arcem irrumpere pertentantur. Conclamatum itaque est ad arma, atque audacissimi quique cæsi. Cumque frustra præsulum preces consumptæ essent, ad decernendum prælio cum rege Montfortius se comparavit: in quo si invadendi hostis audaciam mirentur alii, cum octingentis equites cum centum millibus conferre meditarentur, prædicent alii bellicam virtutem, qua cæsis viginti circiter millibus, octo tantum e suis amisit ¹, plus ego longe pietatem ardentemque ad fundendum pro Christo sanguinem animum suspicio, de quo hæc Vallisarnensis: Cum intraret comes munitionem castris, ut se armaret, et transiret ante Basilicam suam, subito introspexit, et vidit Ulicensem episcopum celebrantem missam, et dicentem: *Domine vobiscum* post Evangelium, ad offerendum statim cucurrit comes Christianissimus, et flexis in terram genibus, et junctis manibus ante episcopum dixit ei: Do et vobis offero animam meam et corpus meum. O devotio principis! post hæc intrans munitionem armis se munivit, rediensque ad episcopum in prænotata Basilica denuo obtulit se ei et arma sua ». His robur et præsidium divinum promeruit, ut quamvis paucis succinctus copiis, numerosissimos regis Aragonis comitumque Tolosani, Fuxensis, Convenarum aliorumque procerum exercitus prostraverit; utque tanto miraculo major concilietur fides, Vallisarnensis, qui his interluit, verba adducamus.

57. « Consulit comiti miles quidam, ut nume-

¹ Surit. l. II. c. 63. — ² Innoc. l. XV. Ep. CXXIX. — ³ Post eand. Ep. — ⁴ Innoc. l. XVI. Ep. XXIX. — ⁵ Par. Hist. Angl. — ⁶ Ep. LXXI.

¹ Jordan. Ms. Bibl. Vat. signal. num. 1960.

rari faceret milites suos, et sciret quot essent. Cui comes nobilis : Non est, inquit, opus, satis sumus ad superandum per Dei auxilium hostes nostros ; omnes autem nostri inter milites et servientes in equis non erant plusquam octingenti, cum hostes centum millia esse crederentur, paucissimos autem et quasi nullos pedites nostri habebant. Insuper et comes nobilis inhibuerat, ne quis pedes egrederetur ad pugnam. Dum igitur comes et milites nostri multo loquerentur et de bello tractarent, ecce archiepiscopus Tolosanus advenit habens mitram in capite, in manibus vero vivificæ lignum crucis ; mox nostri cæperunt descendere de equis et singuli crucem adorare : episcopus autem Convenarum vir miræ sanctitatis, videns quod in ista adoratione crucis nimia fieret mora, arripiens de manu Tolosani episcopi lignum crucis ascendens in locum eminentiorem, signavit eos, dicens : Ee in nomine Jesu Christi, et ego vobis testis sum, et in die iudicii fidejussor existo, quia quicumque in isto glorioso accubuerit bello absque ullo purgatorii pœna æterna præmia et martyrum gloriam consequetur, dummodo confessus sit et contritus, vel saltem firmum habeat propositum, quod statim peracto bello, super peccatis, de quibus nondum fecit confessionem, ostendet se sacerdoti. Qua promissione ad instantiam nostrorum militum repetita sepius et multoties ab episcopis confirmata, statim nostri per cordis contritionem et oris confessionem, mundati a peccatis, donantes sibi metipsos, si quis adversus aliquem querelam haberet, egrediuntur de castro, et tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis contra hostes intrepidi procedebant ; episcopi autem et clerici intraverunt Ecclesiam deprecaturi Dominum pro servis suis, qui se pro ejus nomine morti exponebant imminenti, sic orantes et clamantes in cælum, quod ululantes dici polius debent, quam orantes.

88. « Ibant igitur milites Christi gaudentes ad locum certaminis (parati), pro ejus nomine non solum contumeliam, sed et mortem pati, qui egressi de castro in campi planitie juxta castrum viderunt hostes paratos ad pugnam quasi totum mundum ». Verum Parisius regem Aragonum adeo sibi præfissum ait, ut tunc mense accumbere, cum erupit Montfortius, cujus factum hoc dictum affert : « Per exploratores noverat comes Simon, quod rex Aragonum se paravit (tam securus fuit) ut ad mensam sederet pransurus ; unde comes jocose dixit super hoc certificatus cum exiret : Certe serviam ei de primo ferulo ». Unde primus ipse rex Aragonum gladio transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret interemptus occubuit ; cujus rei historiam ex Vallisarnensi prosequamur : « Statim prima acies nostra audacter in hostes insiluit, et in ipsos medios se immisit : mox secunda subsequitur, hostes penetrat sicut prima, in quo congressu rex Aragonensis occu-

buit et multi Aragonenses cum eo ; ipse enim utpote superbissimus in secunda acie se posuerat, cum reges semper esse soleant in extrema : insuper arma sua mutaverat, armisque se induerat alienis ».

Pergit de Montfortio dicere, ut in sinistram hostilis exercitus cornu irruerit, quanta subierit discrimina, quamque egregia facinora in penetrandis elidendisque hostibus explicuerit, ac tum maxime, cum ab hoste in capite percussus pugnum ita valide illius mento ilhsit, ut equo dejecerit ; quo viso infinita hostium multitudo perculsa in fugam sese effudit : « Quod videntes nostri, illi videlicet qui fuerant in prima acie, et in secunda, instantissime insecuti sunt fugientes, et gravissime prosecti, extremos etenim cedentes ex ipsis multa millia occiderunt. Comes vero noster, et illi qui cum eo erant, lento cursu post nostros qui eos insequuntur, de industria sequebantur, ut si forte hostes conglobarent se, et resumerent animos resistendi, nostri qui fugientes divisi alter ab altero consequebantur, ad comitem possent habere recursum. Nec silendum quod comes noster nobilissimus non est dignatus in bello aliquem percutere, ex quo fugientes vidit et vertere sibi tergum ».

59. Subjungit auctor Tolosanum episcopum visa hostium strage in Tolosanum, qui castro impugnano instabant, pietate permotum virum religiosum ad eos transmisisse, ut ad faciendam dedicationem hortaretur, atque in securitatis tesseram cucullum suum (erat namque monachus) traderet. At illos re spreta nuntium vulberasse, ac mofosos deletosque : postea Montfortium, parta victoria, ad Aragonii regis intuentum corpus, quod jam gregarii milites spoliarent, illud adduci jussisse, magnoque dolore e tristi spectaculo affectum : « Piissimus autem comes videns regem jacentem prostratum, descendit de equo, alterum David super Saul alterum representans ; his omnibus rite peractis et de hostibus fidei tam submersione, quam gladio circiter viginti millibus interfectis, Christianissimus comes intelligens tantum miraculum Dei virtute, non humanis viribus factum esse, ab illo loco, ubi descenderat, nudos pedes ad Ecclesiam perrexit, omnipotenti Deo pro collata victoria gratias repensurus : equum etiam suum et arma dedit pauperibus in elemosynam ». Discant ex insigni adeo victoria principes, virtutem bellicam pietatis studio non enervari, sed confirmari ; de Montfortio enim hæc tradit Rigordus : « Iste Simon propter virtutem admirabilem in partibus illis *comes fortis* vocabatur, qui cum esset in bellis strenuissimus, omni tamen die missam et horas canonicas omnes audiebat, semper sub armis, semper in periculo spreta pro Dei servitio patria ». Ad majorem dictis fidem auctoritatemque conciliandam, præsumam de ea victoria gra-

¹ Par. Hist. Angl.

¹ Rig. in gest. Phil.

tulatorias ad omnes Catholicos, ac triumphales scriptas litteras ex Vallisarnensi delibare visum est.

60. « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus, qui sanctam Ecclesiam bona diligunt voluntate. Deus fortis et potens, Deus potens in praelio. Quinta feria infra Octavas Nativitatis B. Mariæ Virginis, sanctæ concessit Ecclesiæ, devictis miraculose inimicis fidei Christianæ, victoriarum gloriosam, et triumphum gloriosam in hunc modum. Post correptionem affectuosissimam, zelo paternæ pietatis a summo Pontifice diligentissime regi factam Aragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis fidei præstaret auxilium, consilium, vel favorem, sed ab eisdem recederet indilate, et treguas haberet firmissimas cum comite Montisfortis: quibusdam etiam litteris, quas ejusdem regis nuntius per falsissimam suggestionem contra comitem Montisfortis impetrarat de tercis reddendis comitibus Fuxensi, Convenarum et Gastoni de Bearno, post veritatis cognitionem, cassatis a domino papa, et tanquam nullius valoris penitus revocatis: idem rex correctionem patris sanctissimi non devotione recepit filiali, sed transitit contra mandatum Apostolicum superbe recalcitrans, quasi cor habens durius induratum, licet venerabiles patres, Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus, et Tolosanus episcopus, sibi litteras et mandatum summi Pontificis transmisissent, mala quæ pridem conceperat, voluit postmodum parturire: quia in terram, quæ per virtutem Dei auxilio signatorum contra hæreticos et eorum defensores fuerat acquisita, intravit cum exercitu, eamque contra mandatum Apostolicum subjugare, ac prædictis inimicis reddere attentavit, parte ejus tum sibi aliquantulum subjugata: cum pars multa residui ob ipsius securitatem apostolare intenderet, et se ad apostolandum jam pararet, congregatis insimul comitibus Tolosæ, Fuxi et Convenarum et Tolosanorum exercitu magno valde, feria tertia post Nativitatem B. Mariæ Murelli castrum obsedit ». Et pluribus interjectis verbis:

61. « Christi milites reverendi, ligni Domini signaculo cum insigniis Pontificalibus consignati, in nomine sanctæ Trinitatis tribus aciebus dispositis exierunt. Hostes vero e contrario multas habentes acies et magnas, suis jam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos licet multos milites et populum multum nimis clientes Christi de ipsius auxilio confidentes, et licet illorum respectu paucissimi magnam multitudinem non verentes, armati ex alto viriliter sunt aggressi. Statim virtus Altissimi per manus servorum suorum hostes suos confregit, et comminuit in momento: terga enim vertentes in fugam facti sunt, tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini persequens eos erat: hi turpiter fugientes, hi turpi fuga mortis periculum evaserunt, alii vitantes gladios aquæ periculo perierunt: quamplures vero fuerunt in ore gladii devorati. De illustri rege Arragonensi,

qui cum interfectis occubuit. plurimum est dolendum, quia princeps tam potens et nobilis, qui si vellet, posset et deberet Ecclesiæ sanctæ utilis multum esse, nunc Christi adjunctus hostibus, Christi amicos, et sanctam Ecclesiam improbe perturbabat ». Et infra: « Præscripta omnia, sicut quæ vidimus et audivimus, esse verissima, in verbo Dei perhibemus, consignantes ea nostrorum munimine sigillorum, utpote reservari digna in memoriam sempiternam. Datum Murelli, in crastino victoriæ gloriöse, scilicet sexta feria, intra Octavas Nativitatis B. Mariæ anno Domini mcccxi ».

62. Suscipit hic lector insigne divine providentiæ miraculum, quæ suos tunc, atque in eos asperius animadvertit, qui cum antea ipsius obsequio essent addictissimi, insigni postea perfidia desciverunt. Petrus enim rex, qui cum paucis copiis sæpius crucis hostes etiam anno præterito cum Castellæ et Navarræ regibus ad ducenta prope millia trucidarat, nunc cum potentissimo exercitu, dum impiis sese adjungit primo cruce-signatorum paucorum impetu obrutus est; cujus corpus diu insepultum jacuit, cum anathemate contracto obisset, ut ejus soror Constantia Augusta (fuerat illa mortuo primo viro rege Ungariæ, Friderico tum regi Siciliæ an. Christi mcccxi matrimonio juncta) queritur: « Constantia Dei gratia imperatrix semper Augusta, et regina Siciliæ, Urgellensi episcopo devoto suo salutem et dilectionem.

« Super¹ fratris nostri regis Aragonum, qui tantus eral, casum miserabilem et causam tristitiæ multiformem eo magis angimur et movemur, quo cum toto tempore vite suæ miles Ecclesiæ fuerit, et pro fide bellator exlilerit, limen et terminus in quo slabat fore ille ac impetus immanium Barbarorum, cum Apostolicæ sanctitatis fuerit filius specialis, peccatis exigentibus, in ultimis suis inventus est alius, ut ejus videatur demeruisse clementiam, multis suis laboribus in longo studio jam quæsitam. Narrare vobis non expedit singula quæ novistis, et qui nostrorum vulnerum estis participes et dolorum, ea affectione purissima, qua regem ipsum, et regnum, ac nos, et domum regiam dilexistis. Nos quidem propter locorum distantiam diu ignoravimus casus illos, qui propter regni nostri causas urgentissimas celabantur, ubi tandem nobis super iis indignantibus detecti, statim misimus ad dominum papam per F. de Gaeta regium familiarem, devotum, ac fidelem nostrum, preces humiles et devotas; responsum et eventum negotii ignoravimus. Quoniam igitur ad Concilium andivimus vos esse venturos, credentes in causa ista, quæ justa est, quæ pia est, quæ vestra est, vestro patrocinio relevari, rogamus attentius et monemus, quatenus super iis quæ necessaria sunt, consilium et auxilium impendatis. Super dolorem siquidem dolor adjicitur, quod ejusdem fratris no-

¹ Exat hæc Ep. in Cod. Basil. S. Petri.

stri corpus dicitur insepultum, ut ex eo nobis quotidie moriatur. Erit de studio vestro, ut saltem modico sit dignus tumulto tot provinciarum dominus, et capax animus tot virtutum. Erit nihilominus de sollicitudine vestra apud dominum papam intervenire suppliciter super statu pupilli regis filii ei salubriter ordinando ». Fuisse vero demum regis Petri corpus sepulturæ mandatum ab Hospitalariis equitibus, quos magnis opibus affecerat, scribit Surita¹.

63. Ut luctu ea funesta mors oppressit Petri conjunctissimos, ejusque fœderatos, ita diffudit aliorum animos incredibili voluptate: excitati etiam plures ad capessenda in Albigense arma, ut ea pestis radicibus evelleretur, ipseque legatus Apostolicus Robertus e Corceone cardinalis², qui ad cogendos in Terræ-Sanctæ subsidium cruce signatos operam navabat, contra Albigenes studium convertit, ac nonnullos concionatores populos ad eam expeditionem incendere jussit, ipseque signo crucis suscepto in hæreticos sese generose accinxit. At hæretici tum ob cladem acceptam angere vehementius atque ad imminentes novas cruce signatorum copias trepidare: præ cæteris vero tantæ victoriæ nuntio inhorruerant metu Tolosani, oblatisque obsidibus³, jugum se ac leges accepturos in speciem tulere; ubique insita hæresi perfidia est, paulo post recusarunt. At comes Montfortinus in comitis Fuxensis terras irruptione facta obviam populatur, Fuxi suburbium flammis delet ac mox in Provinciam excurrens, Ademarum, Valentiam comitem, aliosque nobiles, partim compescuit et fregit, partim metu armorum ad suas partes adduxit.

64. Defecere interea a Montfortio nonnullæ urbes, inter quas Mons-Pessulanus et Narbona, quæ, Aymerico illius domino annuente, Aragonios excepit. Descivit etiam in Caturcensi provincia Olima, quæ insigni prodicione Judeaque æmula, evocatis ruptariis (erant ii publici latrones omnibus scelestis iniquatissimis) Balduinum comitis Tolosani fratrem, sed adeo insuperant virtutibus fideique vindicem, quam ille hæresi perfidiaque infamis erat, secure noctu dormientem, ut qui inter suos versaretur, cum ejus loci dominus esset, hostium manibus crudelissimis tradidit. Triumphantes ergo sicarii Balduinum ad Montem-Evæ, fortissimam arcem, cui Francorum præsidium imposuerat, duxere, atque imperarunt, ut arcem sibi dedit juberet: at ille egregia indutus constantia præsidariis id facere vetuit, etiamsi ob id suspendio suffigi in-tuerentur, sed strenue sese defenderent. Quo audito ruptarii ad frangendam illius constantiam duobus diebus ei omnem cibum potumque subduxere, cumque per confessionem expiata conscientia Dominicum corpus postulasset, id permittere noluerit; at Balduinus, ut refert Petrus Vallisatensis⁴: « Ex quo, inquit, mihi divinis sacra-

mentis communicare non permittitur, ostendatur mihi saltem Eucharistia, videlicet salus mea, ut in vita ista videam Salvatorem meum; qua a capellano levata et ostensa, comes cum devotissime adoravit ».

65. Traductus deinde in Montem-Albanum fratris comitis Tolosani et comitis Fuxi aliorumque manibus expositus est, qui in furorem versi, suæ immemores dignitatis, ex comitibus in carnifices transfusi crudelissima morte, quam narrat auctor, Christi pugilem affecere: « Mox comes Fuxi et filius ejus a patris malitia non degenerans et Bernardus de Portellis ligaverunt funem in collo viri nobilissimi, ipsum de voluntate, imo de præcepto comitis Tolosani suspendari; quod videns vir Christianissimus instanter ac humiliter quæ-sivit confessionem et viaticum, sed canes crudelissimi utrumque ei penitus denegarunt, quibus miles Christi: Ex quo (inquit) non licet me ostendere sacerdoti, testis est mihi Deus quod prompta voluntate semper et ardenti Christianitatem et dominum meum comitem Montfortium (colui) et pro hac et in hac defensione volo mori; vix verba compleverat, ecce tres prænotati traditores elevantes eum a terra, ad nucis arborem suspendunt ». Quis non horreat tantam crudelitatem comitem Tolosanum Caini instar in fratre exercuisse? sed is hæretico spiritu agebatur, quia etiam vesania perciti dæmonumque furore afflati hæretici, modo occiso e cruce signatis aliquo omnes in illius sanguine gladios suos lingebant; modo cada-vera transigebant vulneribus, modo e sepulchris eruebant, ut canibus laniandi exponerent, vel per plateas raptarent; modo feminas ac viros oculis membrisque mutilabant, sæpe deditis arcibus violata fide suspendio enecabant. Sed a funesta adeo ac tetra barbarie stylium revocemus.

66. Non injucundum fuerit Albigenensium res absolvere, adducto ex eodem Vallisatensi ac descripto ritu sacro¹, quo Montfortius Almaricum filium baltheo militari ad illum equitum Christi numero adscribendum donari ab episcopo Aurelianensi studuerit: « Ipsa die Nativitatis S. Joannis venerabilis Aurelianensis episcopus induit se pontificalibus indumentis, celebraturus in papilione quodam missæ solemnitatem. Convenerunt autem tam clerici quam milites ad audiendam missam. Adstant igitur episcopo ante altare et missam celebrante, apprehendens comes Almaricum primogenitum suum per dexteram et comitissa per sinistram accesserunt ad altare, et obtulerunt illum Domino, rogantes episcopum, ut faceret eum militem ad servitium Jesu Christi. Quid plura? statim Aurelianensis et Antissiodorensis episcopi flexis genibus ante altare cinxerunt puerum cingulo militari, incipientes cum devotione maxima: *Veni creator Spiritus* ». Ac ne frustra Almaricus pro Christo arma capessivisse videretur, irruptione in

¹ Sur. l. II. c. 63. — ² Vallis. Hist. Albig. c. 75. — ³ Petr. Val. Hist. Albig. c. 74, 75. — ⁴ Ep. LXXV. Hist. Albig.

¹ Vallis. Hist. Albig. c. 70.

Vasconiam cum patre facta, pluribus locis ad deditionem compulsis vel deletis paternæ virtutis æmulum se probavit. Hactenus de Albigeniis rebus : jam cætera ad Gallias spectanti prosequamur.

67. *De Eucharistia miraculum.* — Innocentius hoc anno dato ad Alrebatensem, Morinensem¹, et Tornacensem episcopos Apostolico Diplomate decrevit², eos qui nec tonsura, nec habitu, nec probis moribus se clericos ostenderent, si semel iterumque ac tertio admoniti non respicerent, fidelium communione arcerentur. Ad Narbonensem archiepiscopum Apostolicæ Sedis legatum scripsit³, milites Christianos, fusi hæreticis, ad propulsandos Sarracenos, qui in nostros expeditionem parabant, ratione sua hortaretur atque impelleret. Rhemensis archiepiscopus ejusque suffraganeis mandat⁴, nefaria horrendaque juramenta in Francorum regno concipi solita e medio tolli student, eorumque consuetudinem et usum penitus aboleri, Pictaviensis episcopi, qui in diocesi sua papam se esse jaclabat, et S. Radegundis priorem Apostolicæ Sedis legatum contemnebat, gravissimè exagibat, insolentiam coerect⁵.

68. Neque silentio dissimulanda est Epistola ab eo Senonensi archiepiscopo missa, quæ cum de sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento rem mirifice et divinitus gestam referat, opportune videtur adducenda.

« Archiepiscopo Senonensi.

« Operante illo⁶ qui semper suam fecundat Ecclesiam nova prole, dilectum filium N., latorem præsentium, qui ad nos de partibus tuis Judæus accesserat, ad te remittimus Christianum : cujus conversionis modum et ordinem, quia delectat Dei magnalia enarrare, præsentî paginæ, secundum quod accepimus ab eodem, duximus inserendum. Nuper igitur in domo patris ejusdem habitabat quædam mulier Christiana, quæ a Catholica fide adeo facta fuit, Judæis seducentibus, aliena, ut constanter asseret, erroris Judaici tenebris obvoluta, quod Christus sibi nec prodesse poterat, nec obesse, ac tantum valere panem de cuiuslibet mensæ sumptum, quantum Christianorum hostiam, quæ sumitur in altari. Hæc pœnam incurere metuens, si fidem Christi publice abnegaret, in festo Resurrectionis Dominicæ tunc instantis, ad Ecclesiam cum Christianis accessit, et acceptam Eucharistiam ac reservatam in ore, in manu prædicti N., qui tunc Isaac vocabatur, projiciens, in hæc verba prorupit : Ecce salvator meus, ut asserunt Christiani ; qui cum in quadam pixide vacua, quam habebat in arca, reponere vellet illam, idem, quodam ad ostium stium vocante, formidans ne inveniretur casu fortuito apud ipsum in alia pixide in qua erant septem libræ Parisienses ipsa nescienter præ festinatione reposita,

pulsanti ostium reseravit, et cum expeditus ab eo rediisset ad arcam, et in pixide vacua, in qua se dictam hostiam posse credebat, non inveniret eandem, inspecta reliqua, in qua pecuniam posuerat antedictam, eam non ulique denariis, sed hostiis plenam vidit.

69. « Amicos igitur stupefactus et trepidus convocavit, et eis revelans per ordinem supradicta, cœpit in eorum præsentia hostias vertere cum festuca, ut illam quam viderat aliquantulum humefactam, cum tradita sibi fuit, ab aliis segregaret, sperans denarios ad naturam redire propriam, hac amota. Quo eam discernere ab aliis non valente, circumstantes magnitudinem divini miraculi advertentes, deliberaverunt ad fidem accedere Christianam ; sed aliis cum Abrahæ pueris expectantibus, idem N., nobili viro... regio marescallo uxorem suam filiosque commendans, et rogans eundem, ut eos omnes faceret baptizari, ad nostram duxit præsentiam accedendum : quem post multas collationes super lege ac prophetis habitas cum eodem, venerabilis frater noster Tusculanus episcopus diligenter instructum in fide Catholica baptizavit. Cum igitur hujus nova plantatio, non solum rore doctrinæ riganda sit sed etiam temporalibus beneficiis nutrienda, ut ei Dominus tribuat incrementum, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ei, ac familiæ suæ ad fidem Christianam conversæ taliter facias in vitæ necessariis provideri, quod pro defectu temporalium retro aspicere non cogantur, vel propter hoc ad Sedem Apostolicam denuo laborare, inquisiturus super præmisso miraculo plenius veritatem, et eam nobis fideliter rescripturus, etc. Dat. Lat. VI id. Junii ».

70. *Virtutis exempla et sanctorum obitus.* — Suscepit hoc anno Gallia, eximia despicendarum humanarum rerum exempla, in Sylvanectensi et Meldensi episcopis, qui pretiis opibus atque honoribus quibus affluabant, religiose vite se addixerunt, quorum primum Gaufridum gesto annis triginta episcopatu, cum se imparem muneri obendo ob ætatis incommoda censeret, Cisterciensibus aggregatum esse ait Rigordus¹ ; alterum vero ejusdem nominis ob singulare in macerando jejuniis corpore, ac rebus caelestibus contentis studium his verbis commendat : « Gaufridus, vir sanctissimus, Meldensis episcopus, episcopatu similiter renuntians, in monasterio Sancti-Victoris Parisiis divinæ contemplationi se arctius mancipavit, qui inter alia sanctitatis opera, quibus viriliter insistebat, abstinentiam admirabilem et cunctis inauditum sæculis observabat : omni anno in Quadragesima, et in Adventu Domini ter tantum in septimana cibum, potum vero nunquam sumere consuevit : in aliis vero temporibus comedebat et bibebat, sed raro, et talia, quæ sua amaritudine et

¹ Innoc. I. XVI. Ep. XXIX. — ² Lib. XV. Ep. CC. — ³ Ep. CCXIII. — ⁴ Lib. XVI. Ep. III. — ⁵ Ep. XV. — ⁶ Ep. LXXXV.

¹ Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. anno 1213.

insipiditate vix aliquis hominum dignaretur gustare ».

71. Illustratæ quoque hoc anno Gallie felici ad Deum transitu Stephani sanctissimi episcopi Diensis, in vita ac post obitum miraculis clarissimi, cujus supra meminimus¹. Illum vero dum morbo implicitus esset, alienos morbos curasse magno pietatis exemplo, ut beneficium quod sibi negabat, aliis conferret, tradit Vitæ auctor, e quo hæc digna memoria delibamus : « Imminente autem vitæ hujus termino, quo Dominus cum a labore ad requiem perducetur erat, in morbum incidit, et extrema gaudii Diensis Ecclesie luctus occupavit. Videres tum Ecclesie sue filios cursitantes cum multis et religiosis et popularibus, humanitatis studio ei sua officia exhibentes, sui quisque profectus gratiam promereri cupientes circa frequens ministerium sollicitis, pharmaca comparantes et fomenta : sed servo Dei nihil horum curæ erat, quippe qui sciret adesse migrationis tempus. Urgentibus autem Ecclesie sue filiis, ut testamentum faceret : Non est, inquit, necesse, cum omnia sint sponsæ meæ, quam gubernandam suscepit. Benedictionem et consilium potentibus non negabat : de mutua charitate et concordia omnes pariter admonerat. Porro quedam ægrotæ mulier, quæ nulla medicorum arte poterat curari, ut audivit virum Dei decumbere, pro recuperanda salute ejus benedictionem summopere expetiit ; tandem ad illum intronmissa benedicitur, et sana recedit. Ita ille vir sanctus, cujus memoria in benedictione est, dum corporis adversa valetudine contabescit, aliis sanitatem impetrat. Videns autem adesse supremum vitæ diem, confitetur peccata sua, petit Ecclesiasticæ sibi porrigi sacramenta, cunctisque rite atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die septimo, anno salutis millesimo ducesimo tertio decimo, ætatis suæ quinquagesimo octavo, episcopatus sexto. Conditus est in Ecclesia beatissimæ Mariæ sponsæ suæ, quemadmodum ipse jusserat ».

72. Eodem etiam anno Christi virgo Maria Oigniacensis migravit ad sponsum, ut testatur Jacobus Vitriacensis, S. R. E. cardinalis, qui familiaritate ipsi conjunctissimus fuit, morientem prærens adfuit, atque a Fulcone Tolosano archiepiscopo rogatus, qui in Belgium ad contrahenda in Albigenes cruce signatorum² auxilia venerat, admiranda illius virginis gesta conscripsit³ : « Anno autem, inquit, incarnati Verbi millesimo ducesimo tertio decimo, nono kal. Julii, pridie Nativitatis S. Joannis Baptistæ die Dominico sub horam nonam, pretiosa Christi margarita, Maria Oigniacensis sive de Oegnies, annum circiter trigesimum sextum ætatis suæ, ad regis sempiterni palatium introducta est ». Ex quibus corrigendus videtur

apud Molanum error¹, ubi eam anno millesimo ducesimo tertio diem obiisse legitur, denarius enim numerus per typographi incuriam, ut par est credere, excidit. Ut vero prænuñtiari obitum, idem cardinalis prodit² : « Eo anno qui migravit ad Dominum, cum ex officio mihi a Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum et crucesignandos, quibus Dominus eam mentem aspiraret, contra hereticos me compararem, illa ex me sciscitabatur, quando redire decrevissem ; me autem respondente, longas me moras facturum, illa dixit, licet prorsus nulla tum laboraret adversa valetudine : Testamento ego tibi relinquo quedam, quæ post obitum meum tua erunt. Jam enim obitum suum, ut diximus, longe ante præviderat : dicebatque mihi corporis sui dissolutionem imminere, et quia incerta erat quando essem rediturus, in faciendo testamento properabat : quo me scripsit hæredem zonæ suæ qua cingebatur, et sudarii linei quo lacrymas detergebat, et quorundam aliorum non magni quidem pretii, sed quæ mihi auro et argento cariora sunt ». Commendandum porro Historiæ arbitramur, tanto illam sumendæ Eucharistiæ desiderio flagrare, ut ex divini amoris impetu interdum nullas alias voces fingere posset, quam iugeminare preces, ut angustissimum sacramentum sibi præberetur : eoque porrecto tantis deliciis cælestibus delibutam, ut plures hebdomadas jejuna traderet : « Aliquando³ ad dies triginta quinque in tranquillo et beato silentio, cum Domino suaviter quiescens nulla corporea utebatur esca, et per dies aliquot nullum poterat proferre sermonem, nisi hunc solum : Volo corpus Domini nostri Jesu Christi, quo percepto rursus cum Domino in silentio permanebat : illis vero diebus sentiebat spiritum suum tanquam a corpore separatum, sic esse in corpore ac si in luteo jaceret vase, et ipso suo corpore tanquam luteo vestimento circumdari, ita ergo a rebus sensibilibus abstracta, et supra se in quamdam extasim raptâ, tandem post hebdomadas quinque ad se revertens aperiebat os suum, et mirantibus illis qui aderant, loquebatur, cibumque sumebat ».

73. *Joannes rex Angliæ a Philippo rege Gallie bello impetitus Innocentio adheret, Romanæ Ecclesie suum regnum dicit, episcopos revocat, Ecclesiasticis juribus favet.* — Hoc ipso anno magni bellici motus inter Philippum Francorum et Joannem Angliæ reges excitati, qui, respiciente tandem Joanne, Innocentii Romani Pontificis jussu sedati fuere. De his dicturi, audiamus in primis, quæ Mathæus Parisius hujus anni initio historie tradidit : « Galfridus Eboracensis archiepiscopus, postquam per septennium pro libertate Ecclesie, et executione justitiæ exilium passus est, diem clausit extremum. Eodem anno, mense Januario, redierunt a cura Romana Stephanus Cantuariensis

¹ Apud Sur. tom. v. die vii Sept. c. 14, 15. — ² Jacob. de Vitr. in Præfat. et c. 12. — ³ Ibid. l. II. c. 13. apud eund. Sur. tom. III. die XXIII. Jun.

¹ Jo. Molan. natal. SS. Belg. eod. die. — ² Jac. de Vitr. l. II. c. 10. — ³ Apud Sur. tom. III. l. I. c. 9.

archiepiscopus, Willelmus Londoniensis, et E... Eliensis episcopi, et habito in partibus transmarinis Concilio, regi Francorum et episcopis Gallicanis cum clero pariter et populo sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat, solemnitè promulgant; deinde ex parte domini papæ tam regi Francorum quam cæteris universis in remissionem suorum peccaminum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes, Joannem regem a regni solio deponerent, et alium qui dignus esset, auctoritate Apostolica subrogarent. Tunc rex Francorum (horum) diu desideratum intelligens, accinxit se ad pugnam ». De expeditione ab eo confecta dicere pergit. His quoque de rebus agens Rigordus ista scriptis mandavit: « Causa que Philippum regem magnanimum moverat ad hoc, ut vellet in Angliam transfrelare, fuit ut episcopos, qui diu a sedibus suis ejeti in regno suo exulabant, suis Ecclesiis restitueret, ut divinum servitium, quod jam per seplennium in tota Anglia cessaverat, faceret renovari, et ut ipsum regem Joannem, qui nepotem suum Arthurum occiderat, qui et plurimos parvulos obsides suspenderat, et flagitia innumerabilia perpetraverat, vel pœnæ condignæ subijceret, vel a regno prorsus expellens, secundum agnominis sui interpretationem omnino efficeret sine terra. At ipse Joannes rex hæc omnia metuens, dum prædicta agerentur, composuit cum clero, missis nuntiis ad summum Pontificem, qui Pandulphum subdiaconum suum in Angliam mittens, pacem inter regem et clerum, ut potuit, reformavit. Quæ quidem compositio quantum ad restitutionem possessionum Ecclesiæ et cleri valuit; sed quantum ad ablatorum resartionem, nullatenus est servata, licet ipse juramento se adstrinxerit ad utrumque ». Hactenus auctor; extant in hujus anni Regesto plures de rebus Anglicanis Innocentii litteræ, quibus in primis Stephanum S. R. E. cardinalem cæterosque episcopos exules erigit¹, seque ipsis restituendis suis sedibus incubitorum pollicetur ac significat, additque se utrique litterarum exemplum mittere, quas nuntiis componendæ pacis gratia tradiderat, de quo postea.

74. Quod pertinet ad Joannis regis nuntios, quorum meminit Rigordus, fuit, ut Innocentius in litteris ad Joannem hoc anno III kal. Mart. datis indicat², abbas e Belloloco et frater A... Marcellus atque alii quatuor, qui litteras regis ad Pontificem pertulere, quibus ratum se habiturum pollicebatur, quidquid in Cantuariensis Ecclesiæ negotio apud Sedem Apostolicam egissent: « Quia tamen ex his », subdit Pontifex, « nonnulli tres ad nostram pervenere presentiam, si sine aliis nihil facere poterant, secundum earumdem continentiam litterarum. Præterea non agitur tantum de negotio Cantuariensis Ecclesiæ, sed de totius Ecclesiæ Anglicanæ, quam impie persequendo niteris ancillare,

propter quod anathematis vinculo meruisti innodari. Si vero res nuntii nobis ad ultimum obtulerunt, quod secundum illam formam satisfacere promittebas, quam per dilectos filios P.... subdiaconum, et fratrem D.... familiares nostros tibi curavimus destinare. Verum cum per te steterit, quominus secundum eandem formam pax fuerit reformata, et postea pejora prioribus attentaveris, nos ad eam, quæ pro majori parte gratiam continebat, minime jam tenemur, eum ipsa gratia reddideris te indignum. Ut autem vincamus in bono malum, et omnem tibi excusationum materiam auferamus, adhuc eam parati sumus servare; si usque ad kalendas Junii proxime venturas, per juramenta quatuor baronum tuorum jurantium te præsentem, ac mandante in animam tuam, et per patentes tuas litteras repromiseris, quod eam fideliter et efficaciter adimplebis, secundum expositiones et explanationes, quas ad omnes dubitationis scrupulum removendum duximus adhibendas, et infra eundem terminum hoc totum significaveris per tuas patentes litteras venerabili fratri nostro Stephano Cantuariensi archiepiscopo, et qui cum eo sunt episcopis suis: alioquin (cujus exemplo, qui populum suum de servitute Pharaonis in manu valida liberavit, Anglicanam Ecclesiam in forti brachio de servitute tua studebimus liberare: prædicentes nunc tibi veraciter et constanter, quod si pacem recipere, cum vales, non vis, cum volueris, non valebis, eritque inutilis pœnitentia post ruinam, sicut per eorum exempla potes cognoscere, qui diebus istis similia presumpserunt ». Postremis verbis Pontifex ad Othonem alludere visus est, a quo magna jam principum imperii pars ob perfidiam pervicaciamque adversus Rom. Ecclesiam defecerat. Subdit Innocentius se concordie formam, quam nuntiis dedisset, Apostolicis litteris inclusam ad ipsum transmittere. Prætermittimus hæc leges, uti in Regesto Pontificio jacent, adducere, cum lector jam typis cusas consulere possit, eaque in Joannis regio Diplomate, quod ad eas religiosissime servandas sacramento se obstrinxit, contineantur, tum in litteris Pandulpho subdiacono³, cui Durando viro religioso in legatione collega adjuncto dissolvendarum censurarum ac regis in Ecclesiæ gratiam restituendi provinciam contulerat, repetantur, quarum præcipuæ hæc sunt, ut rex in primis coram se jurejurando devinciret Pontificis imperiis pariturum, prælatos exules suis sedibus ac bonis restitutum iri, quibus jussis aliisque sibi injunctis, ut demissione Christiana Anglorum rex obtemperatum se sponderit, ex ipsius publico Edicto patebit⁴.

75. « Joannes, Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ, et Aquitanie, comes Andeg. omnibus præsentem litteras inspecturis, salutem.

« Per has patentes litteras sigillo nostro mu-

¹ Innoc. l. xv. Ep. CCXXXI. — ² Ep. CCXXXII.

³ Ep. CCLXXIV. — ⁴ Ext. in reg. Innoc. l. xvi. num. 80.

nitas volumus esse notum, quod nobis presentibus et mandantibus ii nostri quatuor barones, scilicet Walterus comes Sarracinesis frater noster Reginaldus comes Bononiensis, Willelmus comes Warona, Willelmus comes de Ferrati juraverunt in animam nostram, quod nos supra scriptam pacis formam bona fide curabimus per omnia observare. In primis itaque solemniter et absolute jurabimus stare mandatis domini papae, coram ejus legato, vel delegato super omnibus, pro quibus excommunicati sumus ab ipso, et veram pacem, ac plenam securitatem prestabimus venerabilibus viris Stephano Cantuariensi archiepiscopo, Willelmo Londoniensi, Eustachio Eliensi, Egidio Erfordiensis, Jocelino Batomensi, et Huberto Lincoliensis episcopis: priori quoque ac monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Gualleri, ac Eustachio de Vessi, necnon ceteris clericis ac laicis hoc negotium contingentibus, praestando simul coram eodem legato, vel subdelegato publice juramentum, quod ipsos cum suis nec laedemus, nec laedi faciemus, vel permittemus, in personis, vel rebus, eisque dimittemus omnem indignationem, et in gratiam nostram recipimus eosdem, ac tenebimus bona fide. Quodque praefatos archiepiscopum et episcopos non impediemus, nec faciemus aut permittemus aliquatenus impedire, quominus suum libere ipsi exequantur officium et plena suae jurisdictionis auctoritate, prout debent, utantur, et super iis tam domino papae, quam ipsis archiepiscopo et episcopis singulis patentes litteras nostras exhibebimus, facientes ab episcopis, et comitibus, ac baronibus nostris, quot, et quos praefati archiepiscopus et episcopi postulaverunt, juramenta, et eorum patentes litteras exhiberi: quod ipsi bona fide studebunt, ut haec pax et securitas firmiter observetur.

76. « Elsi forte, quod Deus avertat, per nos ipsos, vel alios contraverimus, ipsi pro Ecclesia contra violatores pacis, et securitatis mandatis Apostolicis inhærebunt, nosque perpetuo vacantium Ecclesiarum custodiam amittamus. Quod si forte nequiverimus eos ad hanc ultimam juramenti partem inducere, videlicet quod si per nos ipsos, vel alios contraverimus, ipsi pro Ecclesia contra violatores securitatis, et pacis, mandata Apostolicis inhærebunt. Nos propter hoc domino papae ac Ecclesiae Romanae per nostras patentes litteras obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in Ecclesiis Anglicanis, et omnes litteras, quae pro securitate praedicatorum sunt exhibendae praefati archiepiscopo et episcopis, ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si vero nobis placuerit, praefati archiepiscopus et episcopi praestabunt, salvo honore Dei et Ecclesiae, juratoriam et litteratoriam cautionem, quod ipsi nec per se, nec per alios contra personam, vel coronam nostram aliquid attentabunt, nobis praedictam eis securitatem, et pacem servantibus illibatam.

77. « De ablatis autem plenam restitutionem

et de damnis recompensationem sufficientem omnibus impendemus, tam clericis omnibus quam laicis universis, ad hoc negotium pertinentibus, non solum rerum, sed etiam libertatum, et restitutas conservabimus libertates, archiepiscopo quidem, et episcopo Lincolnensi a tempore suae confirmationis: aliis autem a tempore discordiae inchoatae. Nec obstat aliqua pactio, vel promissio, seu concessio, quominus et damna recompensentur, et restituantur ablata, tam vivorum, quam etiam mortuorum. Nec de iis aliquid retinebimus praetextu servitii, quod debuerit nobis impendi, sed postea debita nobis pro servitio recompensatio tribuetur, statimque omnes, quos detinemus clericos, faciemus absolute dimitti, et restitui propriae libertati, et etiam laicos, qui occasione hujus negotii detinentur. Incontinenti quoque post adventum illius, qui nos debet absolvere faciemus de parte restitutionis ablatorum, octo millia librarum legalium sterlingorum pro persolvendis debitis, et faciendis expensis nuntiis praedictorum archiepiscopi, et episcoporum, ac monachorum Cantuariensium assignari, sine impedimento quolibet, per potestatem nostram, ad eos libere deferenda; ut expediti revertantur in Angliam, honorifice revocati, etc. anno regni nostri quartodecimo ».

78. Verbis facta consensere: Mathaeus enim Parisius haec ad posteritatem scriptis transmisit: « Rebus, ut jam dictum est, expeditis, conveniunt ilerum rex Anglorum, et Pandulphus, cum proceribus regni, apud domum militum Templi juxta Doveram, decimo quinto die Maii in vigilia S. Dominice Ascensionis: ubi idem rex, juxta quod Romae fuerat sententiatum, consignavit coronam suam cum regnis Angliae et Hyberniae in manus domini papae, cujus tunc vices gerebat Pandulphus memoratus; facta autem resignatione, dedit papae et ejus successoribus regna praedicta, quae et charta subscripta confirmavit ». Haec auctor; qui alio loco ait Joannem fremementem ira et desperatione, cum Anglos in se concitatos, fulminantem Pontificem, Galharum regem Angliae cum florentissima classe imminentem, atque in regem ab ipsis Anglis proceribus et Ecclesiasticis expetitum videret, Miramamolium Marrochii, Africae et partis Hispaniae regem sollicitasse, ut in Angliam auxilio veniret, pollicitumque se illum supremum Angliae dominum agniturum; barbarum vero demissum illius animum ac promissa contempsisse: demum, omni spe deturbatum ad flectendum omnium acerrimum hostem Innocentium vertisse consilia, regnumque illi suppliciarium ea lege obtulisse, ut hostes, quos in se propositis indulgentiarum praemiis efferarat, intentato anathematis terrore comprimeret. Verum Parisium mendacia ad facerandos Romanos Pontifices subornare solitum ex insito odio haec fixisse non exigua suspicio esse vide-

¹ Math. Par. Hist. Angl. an. 1213.

tur, nec enim aliæ leges Joanni a Pontifice dictæ ad assequendam Ecclesiæ gratiam, quam ut exules antisites revocaret et damna illis illata sarciret, et cætera quæ perverterat, in pristina libertatem restitueret: nec illa gravis et odii plena transfundendi in Pontificem regni conditio adjecta est. Id ergo præstitisse ex ingenti pietatis sensu aliorum regum exemplo, quo erat delibutus, putandum est, ut ipse testatur: vel etiam ex humana prudentia, ut cum in Apostolicam clientelam susceptos esset, Galliarum regis impetus, quibus sustinendis impar erat, retardaret, eluderetque, cum sine Pontificia ope sceptrum retinere non possit. Cæterum in facti ratione exploranda nullius auctoritas major videtur, quam vel Innocentii¹, qui eam rem Spiritus S. instinctui, ut infra videbimus, tribuit; vel ipsius Joannis regis, qui hisce verbis suam mentem toti orbi Christiano explicuit.

79. « Joannes, Dei gratia rex Angliæ, dominus Hybernæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andegaviæ, omnibus Christi fidelibus præsentem chartam inspecturis, salutem.

« Universitati vestræ per hanc chartam nostram sigillo nostro munitam volumus esse notum, quod cum Deum, et matrem nostram sanctam Ecclesiam offenderimus in multis, et proinde divina misericordia plurimum indigere noscæmur, nec quid digne offerre possimus pro satisfactione Deo et Ecclesiæ debita faciendâ, nisi nos ipsos habeamus et regna nostra, volentes nos ipsos humiliare pro illo, qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia sancti Spiritus inspiraute, non vi induciti, nec timore coacti, sed nostra bona spontaneaque voluntate, ac communi consilio baronum nostrorum offerimus, et liberi concedimus Deo, et SS. Apostolis ejus Petro et Paulo, et sanctæ Rom. Ecclesiæ matri nostræ, ac domino nostro papæ Innocentio, ejusque Catholicis successoribus, totum regnum Angliæ et totum regnum Hybernæ cum omni jure, et pertinentiis suis pro demissione peccatorum nostrorum, et totius generis nostri, tam pro vivis, quam defunctis: et amodo illa a Deo, et Ecclesiæ Rom. tanquam feudatarius recipientes et tenentes, in præsentia prudentis viri Pandulphi domini papæ subdiaconi et familiaris, fidelitatem exinde predicto domino nostro papæ Innocentio, ejusque Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Rom. secundum subscriptam formam facimus et juramus, et homagium ligium in præsentia domini papæ, si coram eo esse poterimus, eidem faciemus, successores nostros et heredes de uxore nostra in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici, qui pro tempore fuerit, et Eccles. Rom. sine contradictione debeant fidelitatem præstare, et homagium recognoscere.

80. « Ad indicium autem hujus nostræ perpetuæ oblationis et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et specialibus redditibus præ-

dictorum regnorum nostrorum, pro omni servitio et consuetudine, quod pro ipsis facere debemus, salvo per omnia denario S. Petri, Ecclesiæ Romana mille marchas sterlingorum percipiat anuatim, scilicet in festo S. Michaelis quingentas marchas, et in Pascha quingentas marchas, septingentas scilicet pro regno Angliæ, et trecentas pro regno Hybernæ, salvis nobis et heredibus nostris, justitiis, libertatibus, et regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra dicta sunt, rata esse volentes perpetuo atque firma, obligamus nos et successores nostros contra non venire; et si nos vel aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumperit, quicumque fuerit ille, nisi rite communitus respuerit, cadat a jure regni, et hæc charta concessionis et oblationis nostræ semper firma permaneat. » Inserta est hæc Epistola inter eas, quas Innocentius hoc anno dedit², ac reperitur apud Cencium camerarium in libro censuum³; et a Parisio afferitur, adjectaque est litteris Innocentii Quarti, Lugdunensi Concilio approbante editis, de quibus suo loco dicemus⁴.

81. His adjicit idem auctor mox Joannem fidei sacramento se Apostolicæ Sedi ut fiduciarium principem obstrinxisse: « Charta itaque regis in scriptura ut dictum est redacta, tradidit eam rex Pandulpho Romano papæ Innocentio deferendam, et continuo cunctis videntibus homagium fecit subscriptum: Ego Joannes, Dei gratia rex Angliæ, et dominus Hybernæ, ab hac hora in antea, ero fidelis Deo, et B. Petro, ac Ecclesiæ Romanæ et domino meo papæ Innocentio, ac ejus successoribus catholicis intransibitis. Non ero in facto, dicto, consensu, vel consilio, ut vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnium, si scivero, impediam, et remanere faciam, si potero. Alioquin eis, quam citius potero, intimabo, vel tali personæ dicam, quam eis credam pro certo dicturam. Concilium, quod mihi crederint per se vel per nuntios, seu litteras suas, secretum tenebo, et ad eorum damnium nulli pendam, me sciente, patrimonium B. Petri, et præsertim regnum Angliæ, et regnum Hybernæ adjutor ero ad tenendum, et defendendum contra homines omnes pro posse meo. Sic Deus me adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia, teste me ipso, apud domum militiæ Templi juxta Beveriam, coram domino H. archiepiscopo Dublinensi, etc. » adjuncta sunt testium nomina xv die Maii, anno regni nostri xiv. » Extat regium hoc Diploma⁵ in hujus anni Pontificis regesto, et consentanea de Joanne regnum Romanæ Ecclesiæ vectigale efficiente tradunt ex Vincentio⁶ novatores⁷, eamque ab rege conditionem appositam ex Ranulpho addunt⁷: si ipse vel hæredes promissa non persolverunt, regni jure exciderent.

82. Cæterum Parisius post recitatum Diploma

¹ Lib. XVI. Ep. LXXVIII. — ² Extat. in Bibl. Vat. — ³ An. 1215. — ⁴ Lib. XVI. Ep. CXXXI. — ⁵ Vinc. l. XXXVI. c. 7. — ⁶ Centur. XIII. c. 8. col. 739. — ⁷ Ranulph. l. VII. c. 33. in polychron.

¹ Innoc. l. XVI. Ep. LXXXIII.

de sæva regis in Petrum eremitam, cujus supra meminimus, animadversione subdit, appetente jam Dominicæ Ascensionis die omnibus suspecto, cum se vegetum et bene valentem videret, quasi mendacii convictum caudis equorum alligatum raptari per plateas, distrahique jussisse. Quæ res multorum odia peperit, cum, si superiora subtili examine ponderentur, coronam amisisse putandus esset. Subditque Pandulphum cum regiis litteris in Gallias trajecisse, quo exules Ecclesiasticos in Angliam revocaret, ac Philippum maximum in Joannem expeditionem parentem a consilio suscepto abduceret; non posse jam Anglo bellum movere, cum Ecclesiæ facere salis paratissimus esset, regniq; supremum jus in Apostolicam Sedem contulisset. Quæ res ingrata admodum Philippo exitit, qui vehementi spiritu subjecit jam maximas opes in apparatu bellico exhaustisse, atque ex imperio Apostolico pro obtinenda criminum condonatione bellum aggressum esse: non destitisset tamen a cœplis, vel Pandulpho paruisset, ni Flandriæ comes, qui fœdus cum Joanne Anglo inierat, Philippum in ea expeditione sequi reuisisset.

83. Sed ad Innocentium redeamus, qui lætissimis Joannis litteris acceptis, ingentes Deo gratias egit, Joannemque ut promissa perficeret, ac legatum quem ut rogatus fuerat ad eum mittebat benigne acciperet, his verbis hortatur¹: « Ei qui de malis novit elicere bona, gratiarum referimus actiones, quod tibi misericorditer inspiravit, ut idonee satisfaceres de damnis et injuriis Ecclesiæ irrogatis, cum non solum formam satisfactionis receperis, multimoda deliberatione provisam, venumetiam personam, et terram tuam Apostolicæ subdidideris dilioni, conferendo in perpetuum jure domini sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ regna tua per ipsam, et ab ipsa tenenda sub annuo censu septingentiarum marcharum de Anglia, et de Hyberniam trecentarum; sicut in instrumento tuo legitime inde confecto plenius et expressius continetur. Quis enim te docuit? quis induxit? nisi spiritus ille divinus, qui ubi vult spirat, et nescis unde veniat aut quo vadit, dividens dona singulis prout vult, ut tam discrete, tam pie simul in unum, et tibi consuleres, et Ecclesiæ provideres. Ecce sublimis et solidius nunc obtines illa regna, quam hactenus obtinueris. Cum jam sacerdotale sit regnum, et sacerdotium sit regale, sicut in Epistola Petrus, et Moyses in Lege testantur. Eia igitur, magnifice princeps, comple promissa et concessa confirma, ut omnipotens Deus tuum semper et rectum compleat desiderium, et propositum confirmet honestum; sicque te faciat per temporalia bona transire, ut non amittas, sed acquiras æterna, etc. » subjecit se legatum in Angliam transmittere, atque ut ejus salubribus monitis morem gerat hortatur.

84. Eodem argumento ad Cantuariensem¹ archiepiscopum et suffraganeos, tum ad alios Angliæ præsules², virosque auctoritate ac nobilitate præclaros scripsit³: denique ad periculosissimum extinguendum bellum Philippum Galliarum regem sollicitavit⁴, ut legati pro mutua firmanda concordia intercessuri monitis aures animumque accommodaret; sed conciliari illa non potuit, nisi anno sequenti⁵, postquam in Belgio, et Andibus parta a Philippo gemina victoria Joannes majoris mali metu pacem expetiit, ac Philippus libens concessit, ne comparatam gloriam adverso casu aliquo, ut incerti sunt bellorum exitus, labefaceret: præsentem vero anno magna a Joanne belli moles parata, cum speraret Othone e Belgio cum principibus fœderatis irrumperente, se vero ex alia parte Anglos, Vascones, Pictonesque ducenta amissa recuperatum, de qua expeditione Parisius⁶ recenset, ut rex collecto numerosissimo exercitu cum trajicere in Pictaviam pararet, ut Francorum regem ex ea parte bello urgeret, dum alii ex Flandria irruptionem in ejus terras facturi essent, a proceribus suis destitutum fuisse, cum dicerent nunquam una cum ipso ituros, nisi sacris restitutus esset, proinde excitos episcopos et clericos exules in Angliam, quos maximo honore a Joanne exceptos Wintonia ita describit auctor.

85. « Cum eorum adventum cognovisset, venit obviam illis, et viso archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lacrymis perfusus, obsecrans ut de se ac regno Angliæ misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et episcopi tantam regis humilitatem, cum lacrymis illum de terra levaverunt, ducentes a dexteris et a sinistris ad ostium Ecclesiæ cathedralis, ubi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis, et ubertim præ gaudio flentibus, sicut mos est Ecclesiæ, illum absolverunt. Et hæc absolutio facta fuit in capitulo Wintoniensi. In hac autem absoluteione juravit rex tactis sacrosanctis Evangelii, quod sanctam Ecclesiam, ejusque ordinaros diligeret, defenderet, et manu teneat contra omnes adversarios suos pro posse suo: quodque bonas leges antecessorum suorum, et præcipue leges Eduardi regis revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos, secundum justitiam suæ judicis, judicaret; quodque singulis redderet jura sua. Juravit etiam, quod in omnibus ad interdicti negotium pertinentibus, infra proximum Pascha plenariam restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristina excommunicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea Innocentio papæ, ejusque Catholicis successoribus fidelitatem et obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur, etc. » subdit coegisse iterum potentissimum exercitum, cumque transfretare appareret, alios jam sua consumpsisse con-

¹ Lib. XVI. Ep. LXXXII. — ² Ep. LXXXI. — ³ Ep. LXXXIII. — ⁴ Ep. xc. — ⁵ Anno 1214. — ⁶ Paris. Hist. Angl.

¹ Innoc. l. XVI. Ep. LXXXIII.

questos, ac ni ex regio arario sumptus suppeditaret, sequi non posse: quod cum renueret, mare conscendisse, dissipatisque interim ejus copiis, in Angliam reverti magno pudore coactum.

86. Posthæc idem Parisius pluribus verbis enarrat Tusculanum episcopum Apostolicæ Sedis legatum circiter festum sancti Michaelis diem in Angliam pervenisse, summoque honore exceptum, atque ad regnum inter et sacerdotium confirmandam pacem operam collocasse, regemque omnibus facturum satis pollicitum, atque ante aram Ecclesiæ principem, coram clero populoque diadema regnumque Pontifici Romano in ejus legato obtulisse, ac Diploma regium de constitutis Angliæ et Hybernici Sedis Apostolicæ vectigalibus renovasse ac non creto, ut ante, sed auro sigillo obsignatum, ut in Pontificio tabulario servaretur, tradidisse.

87. Dum ista in Angliā geruntur, Norwicensis episcopus, alique regii nuntii in Urbem pervenere, quos Innocentius magnis benevolentiae significationibus complexus est, atque eorum postulata perhumaniter accepit, ut ipse datis ad regem litteris testatur¹; ubi gratum ejus animum laudibus effert, quod ut iis, quos læsisset, omni ex parte faceret satis, se ac sua Deo et Ecclesiæ detulisset: eundemque hortatur Christi sponsam in suo regno quibuscumque posset honoribus præmiisque decoraret: subjicite hæc verba, quæ ultimam memoriæ Christianorum principum nunquam exciderent: « Quia tunc tibi regalis dignitas integra conservabitur, cum Ecclesiasticam libertatem integram conservabis, diligenter attendens, quod principes illi penitus defecerunt, qui Ecclesiasticam præsumperunt infringere libertatem: ii vero semper de bono profecerunt in melius, qui jura studuerunt Ecclesiastica confovere »; sic ipse, cui innumera tum antiqua, tum recentiora suffragantur exempla; ut plane mente moti censendi sint perditissimi nostri temporis politici, qui obtritis vel usurpatis impie Ecclesiasticis juribus, reipublicæ consulere arbitrantur. Data est hujusmodi Epistola pridie non. Novembr. quo etiam de hoc regi Diploma dedit Innocentius, in quo Joannis eximio agenda Christiani sacerdotii dignitatis, quam regio Anglorum sceptro ornat, studio colaudato, ipsius donationem admisit.

88. « Illo misericorditer inspirante, in cujus manu sunt corda regum, et quo voluerit vertit illa, teipsum et tua temporaliter etiam ei subjacere voluisti, cui noveras spiritualiter esse subjecta; ut in unam vicarii Christi personam, quasi corpus et anima, regnum et sacerdotium uniantur, ad magnum utriusque commodum et augmentum. Ille utique dignus est hoc operari, qui cum sit Alpha et Omega, finem retulit ad principium et principium pertraxit ad finem: ut illæ provinciæ, quæ olim sacrosanctam Romanam Ec-

clesiam propriam in spiritualibus habuere magistram, nunc etiam in temporalibus dominam habeant specialem. Tu quippe, quem Deus ad hoc idoneum ministrum elegit, tam te quam etiam regna tua, Angliæ videlicet et Hybernici, cum omni jure ac pertinentiis suis devota et spontanea voluntate ac communi consilio baronum tuorum Deo et sanctis Apostolis ejus Petro et Paulo, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, nobisque ac successoribus nostris in jus et proprietatem sub annuo mille marcharum censu offerens concessisti, sicut in tuo continetur authentico scripto, cujus de verbo ad verbum talis tenor extitit, etc. » superius insinuala est a nobis ac scripti forma, ac proinde iterum altexere supervacaneum foret.

89. « Nos autem oblationem et concessionem hujusmodi pie ac provide factas gratas et ratas habentes personam tuam et personas hæredum tuorum eum prædictis regis et pertinentiis eorundem, et omnibus bonis aliis rationabiliter nunc possessis, et in posterum possidendis, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, tibi et ipsis secundum præscriptam formam de communi consilio fratrum nostrorum supradicta regna concedentes in feudum et præsentii privilegio confirmantes: ita quod quilibet hæredum tuorum cum regni coronam acceperit, feudum hujusmodi summo Pontifici et Romanæ Ecclesiæ publice recognoscat, et eis fidelitatis exhibeat juramentum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam concessionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem etc. » usque *incursurum etc.* « Datum Later. per manum Raynaldi acolythi et capellani domini Innocentii III papæ pridie non. Novemb. Indict. II, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo tertio, Pontificatus vero ejusdem domini Innocentii anno decimo sexto ».

90. Pollicitum regi patrocinium illi exhibuit: etenim hoc ipso anno litteris editis vetat¹, ne quisquam quovis prætextu audeat inconsulto Pontificæ adversus regem prosilire: tum Nicolao Tusculano A. S. L. imperat², simulac sublatum esset Ecclesiasticum interdictum, conflatas conjurationes discutere studeat, atque Apostolicas litteras, quas archiep. Cantuariensis, atque alii in regem obtinuisset, conscinderet vel igni traderet; dein Angliæ, Walliæ, Hiberniæ archiepiscopos, episcopos, cæterosque præsules ac principes viros in regis hæredumque fide persistere jubet³. Ejusdemque exempli alias ad W. Scotiæ regem atque Alexandrinum filium litteras exaravit⁴. Postremo R. tit. S. Stephani in monte Cælio presbytero card. A. S. L. interdicti sententiam in cismarinam Angliæ regis terram ferre vetat⁵. Anglicanæ insuper consulturus Ecclesiæ Tusculano episcopo precepit, daret operam, quo Angliæ orbatis Ecclesiis

¹ Ep. cxxx.

¹ Eod. l. xvi. Ep. cxxxv. — ² Ep. cxxxii. — ³ Ep. cxxxiv. — ⁴ Post eamd. Ep. — ⁵ Ep. cxxxv.

episcopatus, ablatiis, in demortuorum locum idonei subrogantur, ut ex litteris ad eundem legatum datis videre licet ¹, quæ a Matthæo Parisio ² etiam afferuntur : earum initium est : « Cum non possit », deque ea re ad eorum Ecclesiarum capitula, de quibus diximus, scripsit ³. Inserta est Pontificio Regesto Epistola ad Eboracensem decanum ⁴ et capitulum in eandem sententiam.

91. *In Italia et Hispania Ecclesiis et discipline consultum.* — Jam ex Anglia in Hispaniam orationem traducamus. Alphonsus Castellæ rex dioceses quasdam Toletanæ olim Ecclesiæ subiectas a Saracenis nuper vindicarat, quod cum accepisset Pontifex Toletano archiepiscopo illas, donec Apostolica Sedes aliter statuisset, tuendas regendasque commisit ⁵; adscripta est hisce litteris XIII dies kal. Januarii; antea vero duobus abbatibus mandavit ⁶ Lusitaniam regem anathematis sententia implicatum non absolvent, nisi prius ab ipso cavissent exhibiturum se quæ præstare deberet. Ad hæc idem Pontifex controversias inter ipsum sororesque de nonnullis oppidis aliisque rebus dirimere studuit.

92. Ne oblitus videamur Italiæ, nunc illius res nobis perstringendæ sunt. Premebatur hostium Ecclesiæ tyrannide Marchia Anconitana, ad quam Ecclesiæ restituendam jam ante Azoni marchioni Estensi iure fiduciario concesserat, modo eam vi armorum sibi compararet, qui cum re non perfecta ⁷, anno superiori relictis Aldrenandino magnæ spei et ingenium animorum adolescente, atque Azone puero filius, e vita discessisset, Innocentius Aldrenandino scripsit eam provinciam, uti promiserat, ad ditioem Ecclesiæ quantocius revocaret, cum facile eo tempore Ecclesiæ eam recuperata esset, tum subiecit ⁸ : « Nobilitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus in negotio ipso procedas; alioquin ne diutius Ecclesiæ spoliata remaneat, nos procedemus in ipso, sicut viderimus expedire. Dat. Signiæ, V kal. Sept. Pontificatus nostri anno XVI ». Incubuit porro eodem anno Aldrenandino gravis belli moles, cum Ecclesius una cum Patavinis in eum movisset : cui Innocentius periclitanti non defuit, Gradensique patriarchæ hostes coercere iussit ⁹, munusque etiam inquirendi in Tarvisinum episcopum, qui bona Ecclesiæ dilapidabat, indignisque conferebat sacerdotia, demandavit ¹⁰ : necnon sacro exarsit zelo in Melphensem episcopum qui cum anno superiori litteris Apostolicis castigatus ¹¹ non resipuisset, dignitate submoveri est iussus ¹².

93. Pari studio quo mulctati præsules, qui

dignitate fœdantur monasteriorum, quæ a primævo sanctitatis cultu desciverant, abbates increpiti, iussique ad perpoliendos excolendisque subditorum mores incumbere : ita enim eos, qui Cluniacensibus præerat, objurgat : « Sicut accepimus tam in vobis quam in aliis curæ vestræ commissis adeo pernicioso facti estis exemplo, quod antiquis patribus loco tantum et habitu, non prærogativa virtutum videamini successisse, sed eo plures contagio corruptionis infectis quo pluribus illi, quorum loca tenetis, correctionis exempla vitæ magisterio exhibebant ». Plures aliæ ad adstringendam religiosorum laxiorem disciplinam exaratae Epistolæ ¹³, quæ Pontificiam in ea re diligentiam commendant, atque iterum aliæ et quibus sanctioris vitæ cultores amantissime ¹⁴ beneficiis est complexus.

94. Concludimus hunc annum allato divinæ severitatis exemplo in eos, qui censuris Ecclesiasticis defixi erant, edito, quorum terræ sterilitate damnate fuerunt. Cujus rei testes Cravalonenses, qui hoc anno supplices ab Innocentio flagitarunt, ut censuras olim incussas Apostolica auctoritate amoveret, quod divina ab iis ultio recederet, quorum precibus ita indulisit Innocentius.

« Archiepiscytero de Cravalona Novariensis diocesis ¹⁵.

« Ex parte communis de Cravalona Novariensis diocesis fuit propositum coram nobis, quod licet terra ipsorum fructata sit in solo habili et fecundo, adeo tamen infortunata est et inusta, ut nec in tebus multiplicari valeat nec personis : et cum, fortuna sibi aliquatenus arridente, speratur quod ab hujusmodi debeat infelicitate consurgere, casibus semper opprimitur improvisis : quod ex eo existimant provenire, quia terra eadem olim, sicut fama est, propter excessus dominorum ipsius supposita fuit sententiæ interdicti, quæ non creditur fuisse postmodum relaxata : unde Apostolatus nostro humiliter supplicarunt, ut cum nobis in beato Petro Apostolo ab ipsa fuerit veritate promissum, quod quæcumque solverit super terram, soluta erunt pariter et in caelis, eos ab hujusmodi vinculo absolvere dignemur : præsertim cum animarum quoque periculum ex hoc sibi metuant imminere. Cum igitur majores propter minorum offensam, et culpa majorum minores quandoque puniri sacræ Scripturæ doceamur exemplis, piæ eorum sollicitudinem et timorem commendamus in Domino, et speramus, quod fides, quam de clavibus Petri gerunt, ipsi utilis esse debeat ad veniam promerendum, cum paralyticum ad pedes Jesu Christi summis per regulas fides salvaverit aliena, etc. »

¹ Ep. cxviii — ² Par. Hist. hoc anno. — ³ Ino. loc. cit. — ⁴ Ep. lv. — ⁵ Ep. cliv. — ⁶ Ep. lxi. — ⁷ Monach. Pad. Chr. l. i. aa. 1212. — ⁸ Innoc. l. xvi. Ep. cl. — ⁹ Ep. cxvi. — ¹⁰ Ep. xix. — ¹¹ Lib. xv. Ep. cxiii. — ¹² Lib. xvi. Ep. cxviii.

¹³ Ep. cxviii — ¹⁴ Par. Hist. hoc anno. — ¹⁵ Ino. loc. cit. — ¹⁶ Ep. lv. — ¹⁷ Ep. cliv. — ¹⁸ Ep. lxi. — ¹⁹ Monach. Pad. Chr. l. i. aa. 1212. — ²⁰ Innoc. l. xvi. Ep. cl. — ²¹ Ep. cxvi. — ²² Ep. xix. — ²³ Lib. xv. Ep. cxiii. — ²⁴ Lib. xvi. Ep. cxviii.

¹ Ep. cxiii — ² Ep. xxv et lxi. — ³ Ep. xx.

INNOCENTII III ANNUS 17. — CHRISTI 1214.

4. *In arma sacra excitat et hortatur Innocentius cruce signatos.* — Excindendæ Mahumeticæ superstitionis zelo exæstians Christi vicarius, anno a partu Virginis quartodecimo supra millesimum ducentesimum, Indictione secunda, præsules ac religiosos viros Evangelicis tubis classicum in Sarracenos canere, ac fortissimos quosque viros, divinæ gloriæ amplificandæ cupidos, ad crucem affigendam vestibus induendaque arma incendere jussit. Ac sane sacros oratores strenue suo munere perfunctos testatur Godefridus¹ his verbis: « Innumerabilis multitudo pro amore Christi et liberatione Terræ S. cruce se signat »; ex ea vero multitudine prima agmina hoc anno in Syriam præmittenda censuit Innocentius², ut numerosissimis postea secuturis aciebus viam munirent; Grimaldum enim e Monte Silice, atque alios cruce signatos duces ita compellat:

2. « Gaudere potestis in Domino, vobis esse divinitus, sicut credimus, inspiratum, ut vos ad tanti regis deo veritis obsequium, signo crucis assumpto, in subsidium Terræ-Sanctæ, ibi peregrinaturi pro Domino, ubi rex regum et Dominus dominantium dignatus est peregrinari pro servis, ut eos supernæ patriæ cives, et æternæ beatitudinis faceret cohæredes. Eia igitur, viri prudentes, jactate in Domino cogitatum, et ipse dirigit gressus vestros non in viribus vestris sive prudentia, sed in illius potentia et misericordia confidentes, qui cursum et exercitum Pharaonis projecit in mare; gloriosus in sanctis suis et in majestate mirabilis, ejus verbo cæli firmati sunt, et cum imperat mari et ventis, cessat tempestas. Nec est vobis de adversæ partis multitudine desperandum, si puro corde prælium Domini Sabaoth curaveritis præliari: memores quod in Gedeonis prælio sub brevi satis numero suum Dominus restrinxit exercitum, et de inimicis funda David emissi lapides armati Philistæi superbiam depresserunt. Cæterum cum procedatis in Domino parare viam exercitui generali, et remissionis et immunitatis gratia volumus

vos gaudere, quam in generalibus litteris duximus exprimentam. Dal. XV kal. Martii, Pont. nostri an. xvi ». Hæc ad cruce signatos Innocentius, qui Venetos ad comparandam classem sollicitavit³, tum Insurbia atque Hetruriæ antistibus Grimaldum ac socios iter per eorum terras habituros commendavit².

3. *De statu Sarracenorum et eorum principibus.* — Pervasit tunc Orientem Occidentalium terror, quos Lateranensis Concilii ad recuperandam Terram-Sanctam indicti fama afflaverat: Sarracenos enim bellici Christianorum apparatus metu perfusos Terram-Sanctam Christianis reddituros præ se tulisse, atque ut a Christianorum armis tuti essent, se patriarchæ Hierosolymitani clientelæ commissuros certamque auri vim, census nomine pensituros asserunt litteræ³ ad Pontificem Venetorum opera transmissæ, quibus Sarracenorum principis potentia, ut tum temporis florebat, effusæ opes, barbarici mores, ac gesta accuratissime describuntur. Jam enim ante Pontifex, qui Saphadinum ad Christi cultum, quem Evangelicis verbis pellicere non potuerat, armis cogere meditabatur, patriarchæ Hierosolymitano ac Templariis atque Hospitalariis equitibus junxerat, ut se de Agarenorum potentia litteris facerent certiores: quas propterea nos, ut dignas Annalibus nostris ex Richardo de S. Germano delibare visum est, ut qui essent ii hostes, contra quos in arma toties coorti Christiani, tot effusi cruce signati exercitus, perspicere possit: idque etiam notatum dignissimum non modo Mahumetum ab illis infelicibus populis, ut propheta habitum, sed etiam immani idololatriæ scelere divinis honoribus cultum.

4. « Saladinus et Saphadinus duo fratres fuerunt. Mortuo Saladino, qui habuit undecim filios, regnavit Saphadinus, qui occidit omnes nepotes suos, præter unum qui vocatur Melchisedech, qui tenet terram istam cum omnibus civi-

¹ Godef. an. 1214 — ² Innoc. l. xvi. Ep. CLXXVIII.

³ Ep. CLXIV. — ² Ep. CLXXX. — ³ Extat apud Rich. de S. Germano an. 1214.

talibus, castris, et villis, et aliis munitionibus, quæ sunt plus de ducentis : Saphadinus vero habet filios quindecim, de quibus hæreditarunt septem, scilicet Melkeemme, qui primus est, et major nati omnibus. Hic tenet Alexandriam, Babylo-niam, Cairum, et totam terram Ægypti in Meridie ac Septentrione, qui post mortem patris sui Sephadini de generali constitutione patris et fratrum debet esse dominus omnium et totius terræ. Secundus filius est nomine Coradinus, qui habet Damascum, sanctam Hierusalem, et totam terram, quæ fuit Christianorum, præter modicam, quam adhuc tenet Christiani, quæ sunt inter civitates, munitiones, et castra plus de brecentis. Tertius filius est nomine Melkafais, id est, grandis, qui tenet terram, quæ dicitur de Tamella cum tota alia provincia, quæ sunt inter munitiones, villas et et castra plus de quadringentis. Quartus filius est nomine Melkemodam, id est, magnus dominus, qui tenet regnum Doasiæ cum omni potentatu suo, quæ sunt plus de quadringentis inter civitates, munitiones, et castra. Quintus filius est nomine Melchisalahat, qui regnat, et tenet terram de Sarco, ubi fuit occisus Abel a Cain fratre suo : in quo regno sunt octingenta inter civitates, munitiones, et castra plana. Sextus filius est Machometus, qui tenet regnum de Baldach, ubi est papa Sarracenorum Caliphus, qui colitur, fimeitur et adoratur, tanquam Romanus Pontifex in lege eorum, qui non potest videri nisi bis in mense, quando cum suis vadit ad Machometh deum Sarracenorum, et inclinato capite et oratione lacta, suo more Sarracenco, antequam templum exeant, splendide comedunt et bibunt ; et sic coronatus revertitur in domum suam cum gente sua.

3. « Iste deus Machomethi visitatur quotidie et adoratur, sicut visitatur et adoratur Dominus Crucifixus a populo Christiano. In ista civitate Baldach est papa Caliphus : civitas ista caput est totius legis Agarenorum. Septimus filius est nomine Salaphat ; hic non habet specialem terram, sed semper est cum patre suo Saphadino : iste portat vexillum coram patre suo, quando equitat ; qui unusquisque fratrum singulis annis pro certo censu dignitatis suæ transmittit mille sarracenos, et duos dextrarios bene paratos. Saphadinus quando equitat terram, ac visitat filios suos præfatos, incedit velato capite de uno examito rubeo ; cui omnes filii inclinant quater ad terram, et exeunt ei obviam per sex miliaria, ac osculato pede, cum ipse isti super equum, recipit eos ad osculum, etiam manuum ; qui cum unoquoque moratur per triduum semel in anno, et sic a primo usque ad septimum filios visitat memoratos ; et quilibet omni anno pro certo tributo mittit in fisco patris viginti millia sarracenos : et sic a primo usque ad septimum dat unicuique filiorum unum de annulis suis, in quo imago sua sculptur, etc.

6. « Volunt isti libenter reddere in manus domini papæ Terram-Sanctam, quam tenent, ad opus

Christianorum : et ut certi sunt et securi de alia terra a populo Christiano singulis annis volunt esse sub certo tributo patriarchie Hierosolymitano, et dabunt inde cautelam Romanæ Ecclesiæ de non impedienda amplius Terra-Sancta, quam Dominus noster Jesus Christus suis pedibus ambulavit. Prædictus vero Saphadinus de more prædecessorum suorum faciem suam non ostendit omnibus, nisi decies in anno, quando nuntios recipit Pisanorum, Genuensium, Venetorum, civitatum, regum vel principum Christianorum, astantibus centum armatis. Primo die recipit ipsos in prima sala de Cairo, ubi semper est status ejus. Tunc recipit litteras a nuntiis, sed non audit eos. In secundo die audit in secunda sala, astantibus ducentis Turcis suis bene armatis. In tertio quidem die per turcimanum suum, videlicet interpretem, dat eisdem responsum secundum, quod est modus in causa, qui post tertium diem non habent amplius ad illum accessum. Habet Saphadinus uxores xv in lege sua, quæ sunt in uno palatio, insimul dormiunt, comedunt et bibunt. Si aliqua earum habet ex eo filium, Saphadinus vadit ad eam quando vult, et dormit cum ea, videntibus aliis. Illam vero, quæ non habet ex eo filium, ad se quando vult per eunuchos suos vocari facit in vespertis, et definet eam per noctem et diem : et sic facit de singulis : quando aliqua istarum moritur, inducit aliam infer alias. In secretiori camerâ, ubi ludit et dormit, nullus habet accessum, nisi unus tantum senex, in cuius camerâ ostio semper existunt armati quinquaginta.

7. « Quinquagenarius est Saphadinus, potens multum in armis ac gente, eloquens valde in lingua sua, qui præcellit hodie omnes qui vivunt paganos, excepto Maximuco, in auro. Jam enim munivit totam terram suam et filiorum, et exercitus congregat infinitos : sed in omnibus ipse cum filiis in prædictum modum cum Romana Ecclesia vult componere pacem. Octo alii filii Saphadini de patris constitutione sic vivunt. Duo ex ipsis custodiunt sepulchrum Domini, ad quos quidquid datur provenit, et dividunt inter se. Quatuor alii habent redditus de Calice fluvio, qui irrigat totam terram Ægypti. Et ipsis quatuor melius valent isti redditus de viginti millibus sarracenis. Duo alii fratres minores sunt quotidie in conspectu dei sui Macometh pro castitate quam habent, et totum, quod datur ad pedes ejus, est de ipsis minoribus fratribus. Hæc, sanctissime pater, ita esse in veritate sciatis ».

8. *Andreas rex Hungariæ regnum suum Pontifici commendat profecturus in Terram-Sanctam.* — Ad præpotentem adeo barbarum, Christiani nominis hostem infensissimum, se accinxisse, Hierosolymitanamque expeditionem, cui jam ante se devoverat, adornasse Andream Ungarorum regem testantur ejus litteræ per hæc tempora exarate ; quibus ab Innocentio flagitavit, ut filium Apostolica auctoritate regia corona redimiri juberet, pu-

blicæ pacis hostes censuris coerceret, suscipiendæ protectionis voto nonnullos viros auctoritate conspicuos ad regnum administrandum exmeret, jura Strigoniensis Ecclesiæ stabiliret. Quas litteras nos, ob rerum quas continet dignitatem, ad illustrandam historiam afferre oportere putavimus, atque ex libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ decerpere :

« Sanctissimo in Christo patri Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Andreas eadem gratia Lodoviæ, Dalmatiæ, Croatiae, Ramiæ, Servici, Lodomeriæque rex, salutem et filialem devotionem.

« Consuevit Sedes Apostolica se justa petentibus exhibere facilem, et in explendis honestis petentium desideriis non minus efficacem. Hinc est, quod super negotiis nostris iustis apud paternitatis vestræ mansuetudinem promovendis non immerito fiduciam nobis reponimus. Novit igitur sanctitas vestra quod Galie, principes et populus nostræ ditioni subjecti humiliter a nobis postularunt, ut filium nostrum Colomanum ipsis in regem præficeremus, in unitate et obedientia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perseveraturus imposterum, salvo tamen eo quod fas illis sit, a ritu proprio non recedere. Verum ne tam expediens nobis et vobis illorum propositum ex dilatione sustineat impedimentum, quod quidem nullis de causis accedere posse constat, si legatum ad hoc exequendum a latere vestro destinatum præsolamur, a sanctitate vestra postulamus, quatenus venerabili in Christo patri nostro I. Strigoniensi archiepiscopo delis in mandatis, ut Apostolica fretus auctoritate, dictum filium nostrum eis in regem inungat, et sacramentum super obedientiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ exhibenda ab eodem recipiat.

9. « Præterea innotescere volumus vestræ paternitati, nos ad proficiendum Hierosolymas, sicut et tenemur, studiosè intendere, et omni diligentia festinare. Ideoque regni nostri curam, cujus principes ad dissestandum promi sunt, et filiorum nostrorum tutelam, quorum zelus patrono indiget, et patri nostro in Christo I... Strigoniensi archiepiscopo, qui et dignitate cæteris præminet, et fidei constantia probatus est, cum quibusdam aliis, quorum providentia et in recessu, et post recessum nostrum credimus regnum plena tranquillitate potiri immutabiliter, possumus commendare. Quapropter rogamus paternitatem vestram, quatenus compatendo nostris necessitatibus, ipsum ab onere accedendi ad vos habeatis excusatum; venerabiles autem viros Quinqueeclesiensem et Geuriensem episcopos, necnon præpositum Albensem cancellarium nostrum, dudum voto alligatos, et signo crucis insignitos, ut nobis itineris socii sint, utpote ex quorum societate non modicas vires constat nobis accrescere, a vocatione vestra diligenter imploramus absolvi ».

Hos cum aliis episcopis a Pontifice ad Lateranense Concilium sequenti anno celebran-

dum evocatos fuisse arbitramur; pergit rex :

10. « Deprecamur insuper paternitatem vestram, ut omnes conspiratores, et infidelitatis machinatores, qui propter regni scissuram illum nostrum, nobis viventibus et nolentibus, in regem sibi præficere, vel coronare attentaverint, tam clericos quam laicos sententia excommunicationis (innotet). Meminerit etiam sanctitas vestra anno ante præterito super jure coronationis ad Ecclesiam Strigoniensem pertinentis, per venerabilem R... episcopum Vesprimiensem nuntium nostrum, vos nobis litteras direxisse, continentes laudabile vestrum consilium, et rationem efficacem, quod si coronatio ad plures pertineret, materiam dissensionis et schismatis facile excitaret, dum unus unum, alius alterum in regem coronaret, quas cum quibusdam aliis a Sede Apostolica nobis directis, et continentibus solam Strigoniensem Ecclesiam, in officiales domus regis jurisdictionem habere, in occasione felicitis recordationis uxoris nostræ per subreptionem amisisse. Quorum continentiam quia credimus in registro contineri, petimus a sanctitate vestra nobis rescribi ».

11. Ex his ineptiæ arguitur commentitia fabella, quam refert Bonifinus¹ ab eoque novatores mutantur², nimirum Andræam regem ad sacrum bellum iturum regni administrationem Banebano demandasse, ejusque uxori Gertrudis reginæ fratrem, qui ad sororis ægritudinem levandam in Ungariam venerat, libidinis ardore impulsus regina ipsa adulterice stuprum intulisse; quapropter iratum Banebanum Gertrudem confodisse, moxque profectum ad regem, qui Constantinopoli substiterat, ferrum quo reginam interemerat, obtulisse, dixisseque : « Si peccavi, eodem me confice, verum si jure id factum ceuses, absolve ». At regem domum ipsam regredi, fideliterque injunctum sibi munus gerere jussisse, se bello perfecto causam cogniturum; denique Andream in Pannoniam reversum Banebanum in judicium vocasse, probanteque illo stuprum uxori suæ reginæ culpa illatum, quæstione liberasse. Verum narrationem ejusmodi nisi mendacio illud aperte ostendit, quod regina, antequam Andreas Hierosolymitanum iter arripere, occisa esset, ut rex ipse testatur. Eam porro calumniam Gertrudi reginæ de exercito lenocinio, procuratoque adulterio aspersionem, ut longe ab ejus moribus alienam, etiam a Longino³ refutatam anno superiori vidimus. Atque de his satis; jam quæ supersuul, ex Andrææ litteris in medium adducamus.

12. « Nec diffliteri possumus nec volumus, decima monetæ, ubicumque cadatur in tota Ungaria, vel quicquid loco monetæ succedat, ad jus Strigoniensis Ecclesiæ pertineat, quod etiam in formalione pacis anno ante præterito a parte adversa publice fuit recognitum, licet minus plene

¹ Bonif. de reb. Ung. l. vii. decad. II. — ² Cent. XIII. cap. 6. col. 670. — ³ Longin. Hist. Pol. l. vi. an. 1213.

fuerit scriptum quam intellectum. Præstatio quoque sacramentorum regibus et reginis Ungariae, eorumdem hæredibus, cum cæteris iuribus, sicut in confirmationibus vestris, et antecessorum vestrorum Apostolicorum virorum continetur. Amplius quod admirari non sufficimus, et a nobilitate paternitatis vestre alienum fore nequaquam volumus, Colocensem scilicet archiep., hominem pacis nostræ, in quo sperabamus, ob cuius vehementem affectionem et promotionem super alios fere totius regni nostri majorum et minorum omnium incurrimus. Quem etiam nuper a nobis licentiatum peregrinationis causa supra honorem sibi debitum extra regnum cum comitatu duorum episcoporum Geruicensis et Vesprimiensis conducere fecimus, pecuniam quam bonæ memoriæ uxor nostra ad opus et usum filiorum et filiarum nostrarum congeserat, et apud quemdam civem nostrum deposuerat, in auro et argento in massa, vasis, et utensilibus aureis et argenteis, ad æstimationem vii millium marcharum nobis nescientibus abstulisse et asportasse.

13. « Petimus igitur a sanctitate vestra, super restituendo quod nobis injuste sublatum est, Apostolicam ammonitionem præmitti, qua interposita et satisfactione non secuta in tempore, non indignè ferat paternitas vestra, si de ipsius proventibus damnum nobis illatum resarcire studuerimus. Cæteris autem que verbo tenus labor præsentium vobis explicaverit, non minus quam litteris fidem indubitatam adhibeat sanctitas vestra ». Haecenus Andreas rex ad Innocentium, ut ad susceptam expeditionem in Saracenos promovendam Apostolicum ipsi auxilium explicaret; nec regis vobis Pontificem defuisse putandum est, cum singulari ardore animi ac studio cruce-signatorum clientelam arripere consuevisset. Hæc de meditata in Mahumetanorum expeditione suffecerint; quid in Albigenses ad abolendas illorum reliquias agitalum sit, nunc intueamur.

14. *Missi in Gallias legati ad compescendos Abigenses, quorum protervum, duce Montfortio, conteritur.* — Dejecti Montfortii vicioris, et cruce-signatorum terrore hæretici, ad elidendas meritas pœnas ad Apostolicam, ut certissimum, pietatis asylum, magna ex parte confugerunt: ac missis oratoribus Tolosates. Convenarum comes, Gasto Bearnæ dominus, alique proceres urgebant Innocentium precibus, ut ipsos in gratiam admitteret. Non leve præterea inter Catholicos discordiæ erant exortæ, inter Narbonenses maxime et Montfortium. Tum Aragonia magnis tumultibus fremebat, cum alii Petri regis fratribus, qui regnum affectabant, adhærescerent, alii ejus filium Jacobum, postea ob res præclare gestas expugnatorum dictum, regem salutarent, ad quem e Montfortii potestate, in quam ceciderat, regno restituendum²,

componendas Aragoniorum seditiones, Narbonensium controversias extinguentes³, Tolosates⁴ ac nonnullos proceres pœnitentes in gratiam recipiendos⁵, imponendum principem comparate hæreticorum dilioni, ac denique excidendas⁶ hæreses reliquias, Innocentius Petrum Beneventanum S. Marie in Aquiro diaconum cardinalem, legatum Apostolici munere auctum, in Gallias misit, quem archiepiscopis Ilrudunensi, Arclatensi, Aquisi, ac Narbonensi, illorumque suffraganeis, ut debito honore exciperent, litteris⁷ commendavit: quibus nonnulla de claudibus a daemonibus hæreticorum opera imbutis, quorum improbitatem cum equo rufo Apocalypsis comparat; et de adhibita a se in medendis his malis diligentia præfatus, de legato hæc addit:

15. « Quia ille, qui paci hominum invidet et saluti, novas illic dissensionis materias seminavit, ne superexcrecente zizaniam triticum suffocetur, cum labore tanto et studio seminatam, dilectum filium nostrum Petrum S. Marie in Aquiro diac. card. Apostolicæ Sedis legatum, virum utique litteratum, providum et honestum, quem inter cæteros fratres nostros specialis charitatis lateris brachiis amplexamur, ad partes ipsas a latere nostro destinamus, qui auctoritate ac vice nostra pacis fœdera jampridem inita corroboret et confirmet; et ut vir potens in opere et sermone, novellam plantationem irrigans, in fide fovet et consolidet orthodoxa; et generaliter destruat et evellat, ædificet atque plantet, quæ destruenda et evellenda, necnon ædificanda videtur et plantanda, corrigendo et reformando, quod correctionis et reformationis officio cognoverit indigere. Dat. Later. XVI kalendas Febr. Pontificatus nostri anno XVI». Iisdemque verbis Simoni Montisfortis comiti hoc significavit⁶.

16. Injuncta etiam est legato provincia⁷, ut Tolosates Ecclesiæ conciliaret, Sedisque Apostolicæ Clientelæ commendatos haberet, dum in fide catholica perstarent.

« Elsi Tolosanorum excessus gravis sit et enormis; quia tamen sæpe et nuper per dilectum filium P. Gaillardum, et B. Galaberti nuntios suos pulsarunt ad januam, et humiliter pulsantibus non est Ecclesiæ aditus præcludendus, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus sufficienti ab eis, juxta quod videris expedire, cautione recepta, ipsos reconcilies Ecclesiastica unitati, et sic civitas ipsa reconciliata sub Apostolicæ Sedis protectione consistat, non molestanda de cætero a comite Montisfortis, vel aliis fide Catholicis, dum in fide Catholica et Ecclesiastica pace duxerint persistendum. Quod si forte satisfacere noluerint, et in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innovatas cruce-signatos et fideles alios præcipimus excitari, ut ad extirpandum

¹ Surlit. I. II. c. 66. Marnan. I. XII. c. 4. — ² Lib. XVI. post Ep. CLXXII.

³ Petr. Vall. c. 77. — ⁴ Innoc. I. XVI. Ep. CLXXII. — ⁵ Post eand. Ep. — ⁶ Ep. CLXXII. — ⁷ Ibid. — ⁸ Post Ep. CLXXII. — ⁹ Ep. CLXXII.

peslem hujusmodi divino freli auxilio insurgentes, tam contra ipsos quam quoslibet alios receptatores, aut defensores eorum, qui plus ipsis hæreticis sunt nocivi, procedant in nomine Domini Sabaoth. Dat. Later. VIII kal. Febr., Pontificatus nostri anno XVI». Eademque pro Convenarum comite, et Gastone supra commemoratis scripsit. Admissos porro a legato in gratiam Ecclesiæ hos viros principes, atque ad frenum injiciendum audacæ ac levitati, ne facile a fide resiliunt, nonnullas arces præsidiorum milite ipsorum sumptibus muniendas tradere jussos esse; tum restitutos sacris Tolosates ac Narbonenses repressos, testatur Petrus Vallisarnensis¹, ex quo a nobis delibandum est, quæ hoc anno victoriæ de Albigenis pertinacissimis fuerint reportate.

17. Narbonensibus ergo imperiis legati pacatis (incutiatur enim illis terrorem illius auctoritas fulta cruce signatorum armis, quos episcopus Carcassonnensis et Jacobus de Vitriaco ad Christi defendendam gloriam incenderaut) post festam Resurrectionis Dominica, Montfortius belli molem versus Caturcensium et Agimnensium partes effudit; expugnatum eversumque Maurillacum, septemque Waldenses ignibus injecti: mons Pisatus ab hoste trepido relictus vacuus excisus: Marmanda compulsæ ad deditionem, Angli vero, qui regis signis defixis oppidum defendendum susceperant, in Regulam se recipere: obsessum Cassinolum, ubi hæreticorum colluvies erat, cumque Joannes Anglorum rex Petrachoræ cum ingenti exercitu ageret, hæretici ipsum sepius interpellavere, ut obsessis opem ferret, ac rumor increbuerat ipsum jam imminere: iniquo enim ferebat animo nepotem, filium scilicet comitis Tolosani, paternâ ditone depelli, et fugientes ad se hæreticos magna nomini aspersa labe excipiebat. Sed Montfortius ad arcendos ejus conatus sese comparabat; ac postquam vi in arcem irrumpere sæpius tentatum esset, fatigatis perterritisque hostes cum imprimebros proxime impetus sustinere non posse vererentur, intempesta nocte diffugere, captumque oppidum eversumque est.

18. Perdomiti etiam alii pluraque loca vicorem exceperunt, diruta Doma², Montfortis solo adaquatus, cujus loci dominus, cui Bernardo Casuacio nomen erat, illiusque uxor vicecomitis Turenæ soror crudelissime in Catholicos severiant, inventi enim Sarlati utriusque sexus centum quinquaginta oculis ab eo tyranno orbati: nec impar scelere uxor mamillas pollicesque pauperibus mulieribus amputare erat solita, ne vel nutrire vel labore vitam tolerare possent; eodemque impetu victoriæ Castrum-Novum, ac Benacium in Montfortii potestatem venere. Fuerant ea munitissima oppida hærescos sentina fœdissima, et quibus ingentia mala a centum annis superioribus in vicinas regiones inundarant; iisque deletis, pax Caturcensibus, Agimnensibus, Lemovicensibus, ac Petragoricensibus

est restituta, quibus Jordanus consentanea scribit his verbis¹: «Eodem anno comes Simon cepit qualiter castra fortissima hæreticorum, ubi securi manebant per annos centum et ultra». Inde Capdenacum captum ac Rhutenæ admoto exercitu comes Rhutenensis ad dandam Montfortio fidem hominumque ligum prestandum compulsus. Postea media rigente hyeme occupato Severaci suburbio, urbs aliunde munitissima ob summam rerum inopiam ad excipiendum victorem adducta, frenataque latronum excursionibus, qui inde frequentibus eruptionibus vicina vastare erant soliti.

19. *Concilium apud Montempessulanum.* — Appelebant² Natalis Domini festi dies, cum a Petro Beneventano legato apud Montempessulanum celeberrimum præsulum Concilium indictum est, cui archiepiscopi quinque, episcopi viginti octo, pluresque abbates atque optimates interfuere, ut de præficiendo Tolosæ aliisque civitatibus, quæ se fidei ac voluntati legati crederant, principe ageretur: eademque tradit memoratus Jordanus, qui Tolosanos ad ambiguum fidem devincendam legato obsides dedisse ait³. Montempessulanum non est ingressus Montfortius, cum civibus exosus esset; in castro tamen vicino agebat, ut facile cum eo consilia agitari possent. Coacto igitur cœtu, hæc verba ad patres legatum habuisse refert Vallisarnensis: «Repeto et requiro a vobis sub obstatione divini iudicii et obedientiæ debito, quo Romanæ Ecclesiæ tenemini, ut omni gratia, odio, livore postpositis, delis nobis fidele consilium secundum scientiam vestram, cui melius et utilius ad honorem Dei et sanctæ matris Ecclesiæ, et pacem terræ, ad expugnandam vel expurgandam spurcitiam hæreticorum concedi et assignari debeat Tolosa, quam comes Tolosanus tenuit, et aliæ terræ, quas occupaverunt exercitus Christianorum cruce signatorum».

20. Matura ergo deliberatione discussis, vocalisque ad calculum omnibus rationibus, scriptoque commendatis, omnium voluntates in eligendo Montfortio consensere: perpensa tamen legati auctoritate, ac literis Pontificis perfectis, archiepiscopum Ebreduensem oratorem ad Innocentium papam decrevere, quo omnium nomine Montfortium in principem deposceret. Nec prætereundum conventus tempore in non leve capitis discrimen venisse comitem: cum enim a legato evocatus urbem ingressus cum illis duobus esset, cives quo flagrabant in eum odio, insidas comparvare; sed iis patfactis, alio suscepto itinere, ex iis emerisit. Dissoluto tandem cœtu, missus Tolosam a legato episcopus Tolosanus ut urbem potestati legali commissam firmissimo præsidio civium sumptibus muniret. Paruere metu adducti cives, ac Raymundi filium e palatio avito eiecere.

21. *Philippi contra Othonem bellum et victo-*

¹ Jor. Ms. Bibl. Vat. signat. num. 1960. — ² Ibid. c. 81. — ³ Jurd. ubi sup.

¹ Pet. Vall. Hist. Alb. g. 77. — ² Ibid. c. 80.

ria. — Ut meritas perfidiæ suæ penas ob hereticos defensos Raymundus tulit, ita Philippus Galliarum rex ob insectatos ferro flammisque hereticos florentissimas de hostibus potentissimas victorias a Deo esse consecutus; nec enim aplius ulli rei, quam defendendæ religionis zelo parata ab ipso clarissima trophæa adscribere possumus. Effulsit vero ad terrorem in Othone divini numinis vindicta: cum enim Pontificis monitis conculcatis, inilo cum Joanne Anglorum rege, Ferrando Belgii comite alisque proceribus Gallicæ aulæ stipendiariis perduellibus armorum federe Philippum regem bello peteret, foedissima ad Bovinas deletus clade, moxque a suis desertus in miserum adeo statum reductus est, ut nunquam sese erigere poluerit; ac demum amisso imperio, dolore contabuerit. Nec mirum a Philippo superatum, a quo pietate longe vincebatur: trahit namque Rigordus magnæ fidei auctor, Philippum ubi imminere hostem, jamque primas acies se lacerare et concurrere accepisset, proximum templum ingressum preces ad Deum ardentissimas, quas periculi magnitudo accenderat fuisse, dispositisque copiis signa collatum hanc ad milites orationem habuisse ¹: « In Deo tota spes et fiducia nostra est posita. Rex Otho et exercitus suus a domino papa excommunicati sunt, qui sunt inimici et destructores rerum sanctæ Ecclesiæ, et pecunia qua eis stipendia ministrantur, de lacrymis pauperum, et de rapina Ecclesiarum Dei et clericorum acquisita est: nos autem Christiani sumus, et communione et pace sanctæ Ecclesiæ fruimur, et quamvis peccatores simus, tamen Ecclesiæ Dei consentimus, et cleri pro posse nostro defendimus libertates, unde præsumere fiducia- liter debemus de Dei misericordia, qui nobis licet peccatoribus dabit de suis et de nostris hostibus triumphare ».

22. Philippum vero maxima in eo bello pericula adisse tradunt auctores, e quibus Joannes Villanus id memoria dignum scribit ²: Philippi proceres cum adversa hostibus castra defixa essent, pæne defectionem meditatos, atque ad eos sibi conciliandos regem deposita in altari corona præcepisse, ut illam omnium dignissimo traderent, seque ipsi lubentissime parituro, eoque facto confusus, conversis animis fidiissimis ipsi futuros sacramento spondisse. Nec minus periculum divina ope evasit, cum undique circumfusis hostibus (illum enim omnis cæteris peti Otho jussisset, victoriam in eo solum arbitratum) suffosso equo in terram dejectus est; ad quod visus est dæmon alluisse, cum ambiguo responso de pugnae exitu consulenti illudit, qua de re hæc Rigordus ³: « Sicut etiam famæ loquacitate cognovimus, ipsa vetula comitissa Flandriæ, Hispana genere, matertera ipsius Ferrandi, filia regis Portugalensis, unde et regina comitissa appellabatur, præstigiis

et sortilegiis eventus belli scire desiderans, ab angelis, qui hujusmodi artibus præsent, secundum morem Hispanorum tale meruerat habuisse responsum: Pugnabitur, et in ipsa pugna rex prosterneretur in terram, et eorum pedibus conculcabitur, et carebit sepultura, Ferrandus post victoriam cum maxima pompa a Parisiis recipietur. Hæc omnia recte intelligenti possunt interpretari in verum: consuetudo enim dæmonis est semper talibus, qui eum colunt, amphibologice loqui, eorum desideria palliata veritate involvens, ut suos semper cullos decipiat, et ut ipsi de se bona semper credant dici, quæ Deus ad eorum confusionem et aliorum honorem fieri disponit ». Ex cujus infelicis principis casti, qui magna pompa onustus vinculis Parisios adductus est, ut artisimæ custodiæ traderetur, quam urbem illi Otho, dum Francorum regnum inter suos partiretur, attribuerat, discant homines nunquam fallacibus dæmonum oraculis fidere.

23. Adscripsit eam victoriam Philippus divino numini, cujus gloria alia etiam insigni victoria, quam ipsius filius Ludovicus de Joanne Anglorum rege eodem mense in Andegavia reportavit, atque obsidionem qua Rupem monachi hostis premebat, solvere coegit, cumlata est: utque grati erga Deum animi illustre monumentum ac trophæum statueret, magnificum eidem victori Deo templum Sylvanecti posuit, atque ades amplissimis opibus auctas religiosus viris excitavit, ut scribit Rigordus his verbis: « Quia pater et filius de magnis adversariis eodem tempore triumphare meruerunt, in ejusdem triumphii memoriam rex Philippus ædificari juxta Sylvanectum, que appellatur Victoria ». Nec stetero hic Philippi secundæ res: Pictones enim sese illi ultro dedidero, ac solo terrore de aliis potentissimis hostibus prelium confecit. De superiori Othomiana clade, Philippique victoria (ut eos omittamus, qui Rigordum exscribere conueverunt ⁴) agunt etiam Urspergensis ⁵, Stadensis ⁶, Matthæus Parisius ⁷, Godefridus ⁸ aliique plures ⁹, quos inter supradictæ historiæ S. Lamberti antiquus auctor, qui illam Francorum præ divinitus concessam ostendit, lepidumque ac facetum hujuscemodi Philippi facinus refert.

24. « Dux Brabantiae Henricus ante dictus, brevi elapso tempore, misit ad regem Franciæ (quippe socerum suum) legatos, plurimum illi se congratulari simulans pro predicta victoria de Othone obtenta. At rex, duas sub sigillo regio reclusas dimisit schedulas, quarum dux primam apertens nihil in ea scripturæ reperit; in altera autem sententiam verba hujusmodi continentem legit: Sicut prior schedula scripto fuit vacua, ita

¹ Vine, Bellou. S. Ant. et a. — ² Urspr. in Chron. ann. 1214. — ³ Stad. in Chron. eod. ann. — ⁴ Par. Hist. Angl. — ⁵ Godef. in Annal. Jord. Ms. Bibl. Vat. — ⁶ Lang. Chr. Citizen. Trit. Chr. Hirsau. Bern. Chr. Reg. Franc. Naucl. in Chr. Jacob. Meyer. An. Fland. eod. ann. et alii. Crautz. Hist. Sax. I. vii. c. 35.

¹ Apud Ricord. in Phil. Aug. — ² Jo. Vill. l. v. c. 35. — ³ Rig. ubi sup. Paris. Hist. Angl.

et dux fide justitiaeque vacuus est ». Plane fide atque justitia vacuus, namque Ferrandi Flandriae atque Hannoniae comitis, qui Leodiensis episcopi patrocinium sumpserat, metu adductus, Leodium accesserat, atque antilistis pedibus advolutus veniam poposcerat, et crimen expiaturum promiserat, subinde tamen Francorum regem socerum suum deseruit, ad exauctoratum, sacrisque interdictum Othonem iterum transfugit, illum rursus in Leodienses conclavit, quos ut facilius insequi et opprimere posset, ipsi hujus anni mense Maio Mariam filiam suam matrimonio conjunxit (de his nuptiis Flandriae quoque Annales ¹). Sed genero postea a Francis victo, fractus etiam est Henricus atque a Friderico imperatore designato subjugum missus, subdit namque anonymus scriptor ² : « Itaque Fridericus, audito quod Francorum rex Philippus tanta, ut dictum est, victoria Othonem ejusque principes expugnasset : securus Rhenum maximo cum exercitu transiens, circa Trajectum ad Mosam venit, et quicumque illi haecenus restiterant, statim se eidem in omnibus sub fidei juramento subjecerunt. Peragrata autem omni provincia, cum ad munitum venisset Brabantiam, sciens dux quod nullam de commissis consequeretur veniam, si ulterius vellet resistere, cauto ductus consilio, se cum filio suo primogenito subdidit per omnia regiae ditioni. Quos a suis rex secum captivos abducens finibus, reversus est ad propria : prius tamen ut praemisit in omni pacis et libertatis gaudio nostra diocesis restituta etc. » Ille ille, qui de Othone subjungit : « Cumque praefatus audisset Otho, quod Fridericus Augustus secum captivos illos abduceret, timens fugit de Colonia una cum conjuge sua ducis illius filia, et apud Brunsvich multo tempore commoratus est ». Ita Othonianus tumor brevi instar bullae elisus est, ac parte a Philippo victoriae praecipuus fractus Fridericus collegit.

25. *Angliam ab interdicto solvit, denarium S. Petri exigit Innocentius.* — Profligato igitur penitus Othone ³, Joannes Angliae rex admodum animo est consternatus, quem in eo bello quadraginta marcharum millia a Cisterciensibus exorta consumpsisse ait Parisius, justo Dei judicio, qui nunquam ex sacris opibus principum res auget, sed deteri permittit. Cum enim Anglus in se Philippum victrices copias vertere cerneret, de paciendis induciis egit, quae demum in quinquentium a Philippo, quamvis opprimendi hostis non exigua spes arderet, concessae sunt. Quod vero ad res Anglicanas attinet, cum Stephanus Cantuariensis archiepiscopus acerbe ferret Nicolaum Tusculanum episcopum Apostolice Sedis legatum, vacantibus in Anglia Ecclesiis praesules praeficere, suffraganeorum suorum coacto Concilio, legatione

missa, ne id faceret prohibere conatus est, sed frustra, ipso cardinale legato per nuntium apud Sedem Apostolicam agente. Quomodo vero haec omnia se habuerint, ex Matthaeo Parisio accipere operae pretium est : « Quo cum pervenisset, (nimirum Pandulphus), famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi Pontificis non mediocriter denigravit : regemque Anglor. tantis ibidem extulit laudum praemoniis, assereus se regem tam humilem, tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini papae idem rex gratiam admirabilem obtineret. Restitit autem Pandulpho ibidem magister Simon de Langetuna, frater archiepiscopi Cantuariensis. Sed quoniam charta regis auro bullata, domino papae de subjectione et tributo regni Angliae et Hyberniae, a praedicto Pandulpho nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat praeterea Pandulphus memoratus in praesentia domini papae archiepiscopum et episcopum in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros : quodque ipsum regem et regni libertates plus aequo deprimebant, et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus accepit dilationem ».

26. Hoc quoque anno Innocentius papa ab eodem rege atque archiepiscopo per legatos Romam missos rogatus, ut latam in Angliae regnum interdicti sententiam revocaret ; ea de re ad Tusculanum episcopum litteras dedit, quas auctor recitat ¹. Quibus etiam concordiae leges regem inter atque episcopos approbat, ut nimirum ad sarcienda inflicta damna praeter jam data alia quadraginta marcharum millia traderet, atque insuper duodecim, annis singulis, marcharum millia, donec omnino factum esset satis : « Ad hoc fideliter exequendum obligavit, seipsum ipse rex per proprium juramentum, et per litteras patentes, sigillo suo communitas, necnon per fidjussionem Wintoniensis, et Norwicensis episcoporum, Costrensis et Wintoniensis, et Willelmi marescalli comitum, ita quod tam haeredes ipsius regis quam successores eorum tenebuntur adstricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta praecipiendo mandamus, quatenus secundum formam praescriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera voluntate partes aliter duxerint componendum. Dat. Laterani ».

27. Eodem argumento Epistola extat in Pontificio Regesto ad eundem legatum missa ², qua munus ipsi demandatum, ut mox atque regem sacramento adegisset erepta praesulibus a se restitutum iri, atque in resarciendis damnis illatis Pontificis arbitrio pariturum, interdictum dissolveret, sub quo jamdiu Anglia ingemiscobat : « Tu receptis ejus patentibus litteris sub sigillo munitis, quibus se profiteatur ad hoc etiam in-

¹ Meyer. Fland. Annales. ann. 1214. — ² Lib. III. de S. Lamb. c. 16. Godef. in Annales. Trithem. Chr. Hirsang. Naef. in Chr. ann. 1214. — ³ Rig. ubi sup. Paris. Hist. Angl.

¹ Matth. Par. eod. an. — ² Innoc. l. XVI. Ep. CLXIV.

ter alia ex præstito pridem nobis juramento teneri, quod tam super restituendis ablatis quam super recompensandis damnis mandatis nostris absque refragatione parebit, relaxes profinuis sententiam interdicti, et super utrisque inquisitionem fieri facias diligentem, quam nobis mittere non postponas. Prætaxatam vero pecuniam distribui facias, secundum proportionem ablatorum, inter eos quibus est restitutum faciendam. Cum igitur hoc mandatum de certa scientia faciamus, volumus et jubemus, ut illud sublato cujuslibet contradictionis, et appellationis obstaculo exequaris, nisi jam aliter sit de communi voluntate provisum, vel adhuc conveniri providendum, pro relaxando celeriter interdicto, quia tali ac tanta cautione præmissa servari non decet ob hujusmodi causam diutius circa populum sententiam interdicti, quam circa regem absque mandato nostro idem archiepiscopus relaxavit, celebrando illi divina, ut alia laceamus, in quibus ipse fines nostri mandati asseritur excessisse: per quæ tamen Ecclesiasticæ libertati volumus impedimentum afferri, pro qua est summopere insistendum. Datum Laterani X kal. Febr. Pontif. nostri anno XVI. Quomodo vero Nicolaus, acceptis Innocentii litteris, Londoni apud S. Paulum Magnum archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum, comitum aliorumque optimatum collecto conventu, Apostolicæ Sedis jussa peregerit, ac SS. Apostolorum Petri et Pauli festo die interdicti latam ante sex annos sententiam in principe Ecclesie cunctis exultantibus solemniter rito sustulerit, auctor memoratus tradit.

28. Cum vero prælati Anglicani, qui sua a rege expiata querebantur, vœtigali Romano Pontifici pendii solitum, dictum vulgo denarium S. Petri, in suos usus magna ex parte avertissent, illius recuperandi legatis provincia his litteris¹ juncta est: « Cum sicut vestra discretio plene novit, singule domus totius Angliæ singulos denarios pro censu B. Petri annuatim nobis solvere teneantur, prælati Angliæ, qui eum nostro nomine collegerunt, rem invito domino contractantes, majorem sibi exinde partem non sunt veriti retinere: cum nonnisi trecentas marchas nobis persolverint, et sibi mille vel amplius usurparint. Ut igitur jus Ecclesiæ Romanæ servetur illæsum, discretioni vestræ præsentium auctoritate districtæ præcipiendū mandamus, quatenus prius recipientes ab eis denarium ipsum, prout haclenus exsolverunt, et eos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellentes, firmiter postmodum ex parte nostra injungatis eisdem, ut residuum cum integritate persolvant, etc. Dat. Lat. V kal. Febr., Pontif. nostri anno XVI ».

29. *Castellæ et Aragoniæ regna successione regum laborant.* — Hoc eodem anno, ut de Hispaniæ rebus aliquid dicamus, obiit Alphonsus Ca-

stellæ rex, exactis in regno quinquaginta tribus annis, ut docet Rodericus¹ Toletanus archiepiscopus, qui ejus confessionem excepit, defunctoque justa persolvit, atque ex eo Joannes Mariana², quorum uterque piissimum principem magnis laudibus ornat. Lucas tamen Tudensis quinquaginta duntaxat annos ejus regno tribuit, dum hæc de eo posteritati tradit: « Rex autem Castellæ Adelphonsus in Domino roboratus, obsedit fortissimum castrum Sarracenorum Alcazam, et cepit ipsum, et reversus est in Castellam, cum gloria magna, atque feliciter vitæ termino consummato, obiit in territorio Arrevali, et ut tantum regem decebat, Burgis in monasterio de Olgio, quem ipse construxerat, gloriose sepultus est; regnavit annis quinquaginta ». Successit parenti Henricus filius undennis, qui imbellibus manibus sceptrum sustinere vix potuit: paulo enim post ejus mater Eleonora, quæ regni procuracionem adierat ex viri desiderio, vitam amisit, reique publicæ administratio Berengaria Henrici sorori reginæ Legionensi delata est, indeque a proceribus, qui femineam imbecillitate spernebant, summisque rebus præesse ambiebant, magni excitati motus in Castella fuerunt.

30. Longe gravioribus Aragonia fluctuavit, cum Sanctius et Ferdinandus Jacobi sexennis pueri ætate contempla, quem etiam illegitimis nuptiis procreatum contendebant, regnum non ambiguis artibus affectarent; ac Sanctius fratrem Ferdinandum ut monachum, et gerendis rebus inuilem excludere niteretur; Ferdinandus vero Ramiri regis exemplo suam causam tueretur, atque excluso Jacobo se proximum sanguine disputaret. At Aragonii ad declinanda bellorum civilium mala, missis ad Pontificem oratoribus expetiere, ut Jacobum regem, qui a Montfortio Carcassonæ servabatur, sibi restitueret, quod Petri Beneventani cardinalis legati opera factum insinuavimus, ubi de ejus legationis causis verba fecimus, quibus consentanea Jordanus prodit his verbis³: « Mortuo rege, filius ejus parvulus Jacobus tuteke comitis Simonis relictus est, et ejus filia dedit desponsatur, sed quia in bello regi dederat mortis occasionem, prævidit Sedes Apostolica, ut puer suis naturalibus redderetur, et per papæ legatum rex Jacobus fuit suis fidelibus restitutus, et accepit conjugem Alienor »; extant vero Apostolicæ litteræ⁴ ad Montfortium, quibus jubetur Petro legato Jacobum regem committere: ad quod etiam Aragoniorum minis adduci potuit, quos ipsi bellum indicturus fuisse, nisi regem restituisset, scribit Surita⁵, additque Petri Beneventani opera rem perfectam, cum prius Aragonii sacramento devincti fuissent, se Jacobi vitæ ac regno summa fide ac religione prospecturos. E quibus paterna Sedis Apostolicæ

¹ Rod. Tol. de reb. Hisp. l. VIII. c. 15. — ² Jo. Marian. l. XII. c. 4. — ³ Jordi. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960. — ⁴ Innoc. l. i. post Ep. CLXXI. — ⁵ Sur. l. II. c. 66.

solicitude perspicitur quam in tuendis regibus ac principibus, quos ætatis infirmitas temeritati versutiæque subditorum exponit, collocare consuevit.

31. *Arguit Innocentius Lundensem episcopum.*
— Nec defuit Pontifex studio et opera defendendis præsulis virisque Ecclesiasticis, quorum dignitas ab improbis violata fuerat. Strigoniensem enim archiepiscopum¹, cæterosque Pannoniæ episcopos in sacrilegos quosdam animadvertere jussit, qui in Colocensem archiepiscopum, et alios clericos violentas manus iniecerant; singulis enim illos festis, pulsatis campanis, accensisque cereis, in eorum diocesisibus, anathemate damnatos publice denuntiari jussit, ac Poloniæ duces, sacrilegos illos, si ad se confugissent, ejicere mandat². Cumque archiepiscopus alter, nimirum Lundensis, excusationem ad Synodum non veniendi afferre nileretur, gravem hanc Epistolam misit³:

« Archiepiscopo Lundensi A. S. L.

« Inter cætera devotionis obsequia, quæ tenentur episcopi et præcipue archiepiscopi Sedi Apostolicæ tanquam matri fideliter exhibere, hoc unum præcipue debet esse, ut ad Concilium veniant evocati, ad quod archiepiscopi juramento præstito sunt adstricti; unde plurimum admiramur, quod te super hoc excusare aliquatenus voluisti; cum etiam non vocatus deberes modis omnibus laborare, ut tam sancto Concilio interesses, ad quod ex omni parte cum desiderio multo current principes et prælati, et totius cleri generaliter flos et decus, ut tot et tantos Patres conscriptos ad ædificationem suam videre valeant et audire, ac mereantur esse participes orationum suarum et honorum omnium, quæ sancta Synodus duxerit statuenda. Non ascendat igitur in cor tuum, vel cujusquam Pontificis aut prælati, ut tam ignominiosam maculam in gloria sua ponat, quod se a tanta solemnitate, ac opere sic necessario et tam pio qualibet occasione subducat, quia præter inobedientiæ culpam et pœnam, indignationem Dei et nostram, et confusionem incurreret ac opprobrium sempiternum. Ideoque per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus

tam tu præcipue, quam cæteri Ecclesiarum prælati per tuam provinciam constituti juxta primi mandati nostri tenorem a kal. Novembris proximo nunc futuris usque ad annum, sive per mare, sive per terram quocunque modo poteritis ad Sedem Apostolicam venire pro viribus laboretis. Speramus enim in Domino, quod interim ille, qui potenter imperat ventis et mari, frementis freti fluctus sedabit, ut fiat optata tranquillitas navigantibus, et inimicos reducat ad pacem, ut fiat iter agentibus via tuta, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IX kal. Martii, Pontificatus nostri anno XVI ».

32. Dolemus non reperiri Innocentii Epistolarum librum XVII ac XVIII unde Annales nostri rebus a tanto Pontifice præclare gestis locupletandi ornandique essent; decerpta itaque ex libro¹ censuum sacramenti formula, ex qua Scurienses Romano Pontifici se obstrinxerunt, hujus anni periodum absolvemus: « Dominicæ Incarnationis anno MCCXIV, notum sit præsentibus et futuris, quod Petrus de Vach, nuntius militum et proborum hominum Scuriæ ad summum Pontificem asseruit se habere mandatum domini papæ, ut omnes probos homines Scuriæ, ex parte ipsius domini papæ moneret, et inducere procuraret, quod ipsi domini papæ, et S. Ecclesiæ Romanæ jurarent fidelitatem, ad ejus jus et proprietatem idem castrum Scuriæ ab antiquo dignoscitur pertinere, et ut idem castrum cum pertinentiis ejus fideliter ad honorem Dei, et domini papæ, S. R. E. pro posse custodirent, et tuerentur. Milites autem infrascripti, et probi homines ejusdem castri, ipsius monitis et mandatis summi Pontificis fidem et effectum congruum adhibentes, devote et benigne ipsi domino papæ exhibentes fidelitatis sacramentum præstiterunt, et quod idem castrum cum pertinentiis suis pro posse fideliter custodient, et servabunt ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et domini papæ, et successorum ejus, salvo jure omnium eorum, qui jus habent in eodem castro etc. » Adjectæ sunt plurium subscriptiones quas omisimus ne tedium lectori crearem.

¹ Lib. cens. Ms. Vat.

¹ Ep. CLIX. — ² Post camd. Ep. — ³ Ep. LXXXI.

INNOCENTII III ANNUS 18. — CHRISTI 1215.

1. *Concilium Lateranense Oecumenicum aperit Innocentius oratione habita ad Patres.* —

Illustrarunt præsentem annum a Virginis partu millesimum ducesimum decimum quintum Indictione tertia, conjuncta in Lateranensi Synodo Oecumenica totius Ecclesie lumina, ad quam Romani Pontificis jussu antistites, regum ac principum oratores, alique viri scientiæ prudentiæque laude florentissimi, ex universo orbe confluerunt; ut ex eo solemnî conventu, veluti ex arce publicæ mentis optima in rebus dubiis ad temperanda Christiana regna, revocandum sanctitatis antiquum splendorem, restituendasque nomini Christiano Hierosolymas, consilia peterentur. In eodem enim Concilio errores contra augustissimam conficti Trinitatem divinitatemque, mundi corporei conditricem, profligati: abrogatum rursus Othoni male de Ecclesia merito imperium: editæ ad excolendos mores sanctissimæ leges; ac denique sacra in Sephadinum expeditio promulgata. De quibus dicturi primum habite Synodi temporis rationem constituamus.

2. Celebratum hoc anno Lateranense Concilium veteres scriptores, Conradus Urspergensis, Albertus Stadensis in Chronicis, Richardus e S. Germano in Chron. Fossæque Novæ Chronici auctor, Godefridus monachus, et Henricus Stero in Annalibus, Petrus Vallisarnensis in historia Albigenium, Matthæus Parisius hist. Angliæ, Fragmenti historici incertus auctor, Palavinus monachus ac Bernardus in Chronicis, recentioresque innumeri posteritati consecrarunt, ut nullus de eo ambigendi relictus locus videatur. Cæterum habitum Novembri mense asserunt, ex auctoribus percensitis, qui mensis meminere¹, tertioque idus Novembris, S. Martini festo die ceptum, sicuti Fossænovæ Chronici auctor mox adducendus, ac

Godefridus affirmant. De istiusmodi igitur Synodo hæc in Fossænovæ Chronico: «Tempore domini Innocentii III papæ, anno ejus xviii, mense Novembri III id. Novemb. dominus papa Innocentius primo ascendit in thalamum, et ibi celebrata oratione et benedictione super conventum, sic exorsus est dicens: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam moriar, etc. Interfuerunt huic Concilio ccccxxii episcopi, primates autem et metropolitani lxxi, exceptis patriarchis: abbates vero et priores ultra octingeni, exceptis omnibus nuntiis archiepiscoporum et episcoporum et aliorum prælatorum, necnon regum et principum. Initiatum et completum est hoc Concilium in Ecclesia Salvatoris Romæ, quæ Constantiniana vocatur». Hæc ibi, quæ aliorum auctoritate scriptorum comprobanda sunt. In primis ergo quod spectat ad Patres, qui Synodo præsentibus affuere, duodecim supra quadringentos episcopos enumerant veteres omnes quos viderim, uno excepto Fragmenti historici anonymo auctore tres addente, de lxxi metropolitans idem habent Urspergensis, Stadensis, et Stero; de numero vero inferiorum præsulum supra octingentos exiisse consentiunt cæteri: et quamvis Stadensis ultra octo fuisse asserat, centenarium tamen unum librariorum incuria omissum videtur. Demum de loco ubi sacrosancta Synodus celebrata est, Basilica scilicet Lateranensi Salvatoris et S. Jo. Baptistæ nuncupata, tradunt memorati auctores (1).

3. Jam vero, quæ in Fossænovæ Chronico omissa ex aliis supplenda manent, ac primum de patriarchis qui interfuere dicendum. De quibus Urspergensis abbas, qui ea tempestate scribebat: «Inter quos, (nimirum antistites), fuerunt de principibus patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus et Hierosolymitanus; Antiochenus enim gravi languore detentus venire non potuit, sed misit pro se vicarium, Antheradensem (Antididensem) (Antedonensem) episcopum: Alexandrinus vero

¹ Ursp. Stad. Vallisarnensis, Par. God. Chr. Foss. Nov. Frag. hist. auctor, alique.

(1) Acta hujus Concilii fuscè narrat Mansius in tom. xxii ejusdem Collectionis amplissimæ Conciliorum, pag. 954-968. Venetis. 1778, in-fol.

sub Sarracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se diaconum suum germanum ». Hæc ipse, quæ iisdem reddunt verbis Albertus Sladensis, Matthæus Parisius et Fragmenti historici auctor, alique, ut plane ex ipsorum verbo cæteri ea excerpisse videantur. Sunt porro, qui tradunt, Hierosolymitanum patriarcham, Thomam nomine¹, ad Concilium venisse, cæterum, ut Alexandrinus atque Antiochenus patriarchæ alios legarunt, plurimos aliarum Ecclesiarum antistites, reges principesque, nimirum Siculum regem, imperatorem designatum; Constantinopolitanum imperatorem, Galliarum, Angliæ, Pannoniæ, Aragoniæ, Hierosolymorum, Cypri reges, aliosque principes suos oratores misisse memorati auctores prodiderunt. Ex dictis ergo pateat Synodum istam jure ac merito Oecumenicam vocandam; quo etiam nomine appellavere², qui hisce temporibus, vel proximis scripsere, atque adeo sic nuncupandam recentiores demonstrant³. Innocentius itaque sacro patrum Concilio, post fusas ad Deum preces, atque usurpatum Evangelicum illud⁴: « Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar », id est, antequam moriar, hujuscemodi orationem habuit :

4. « Quia mihi vivere Christus est et mori lucrum, non abnuo, si dispositum est a Deo, libere calicem passionis, sive pro defensione fidei Catholice, sive pro subsidio Terræ-Sanctæ, sive pro statu Ecclesiasticæ libertatis, mihi fuerit propinatus: quamquam desiderem in carne permanere, donec consummetur opus inceptum. Verum tamen non mea, sed Dei voluntas fiat. Et ideo dixi vobis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar ». Et infra: « Ego autem illius invoco testimonium, qui testis est in cælo fidelis, quod non carnali, sed spirituali desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum: non propter commoditatem terrenam, aut gloriam temporalem, sed propter reformationem universalis Ecclesiæ ac liberationem potissimum Terræ-Sanctæ. Propter quæ duo principaliter et præcipue hoc sacrum Concilium convocavi ». Et infra, postquam illius vocis Paschæ varias significaciones aspersa multis sacre Scripturæ floribus oratione enucleavit, subjicit: « Triplex autem Pascha, sive phase desidero vobiscum celebrare, corporale, spirituale, æternale: corporale, ut fiat transitus de loco ad locum, pro miserabili Hierusalem liberanda; spirituale, ut fiat transitus de statu ad statum, pro universali Ecclesia reformanda, æternale, ut fiat transitus de vita in vitam, pro cælesti gloria obtinenda.

5. « De corporali transitu clamat ad nos miserabiliter Hierusalem in Threnis, per Hieremiam: O vos omnes, qui transitis ad viam,

attendite, et videle si est dolor similis, sicut dolor meus. Ergo transite ad me omnes, qui diligitis me, ut a tanta miseria me liberetis. Ego enim, quæ solebam esse domina gentium, modo facta sum sub tributo: quæ solebam esse plena populo, modo sedeo quasi sola. Viæ Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solennitatem: facti sunt hostes ejus in capite, loca sancta profanata sunt universa, et Sepulchrum Domini est inglorium, quod solebat esse gloriosum; ubi colebatur unigenitus Dei Filius Jesus Christus, modo colitur filius perditionis Machometus: insultant mihi filii alieni, et impropriet lignum crucis dicentes: Confidebas in ligno: ecce nunc adjuvet, si potest. O quantus pudor, quanta confusio, quantum opprobrium, quod filii ancillæ, vilissimi Agareni, definent matrem nostram, matrem universorum fidelium ancillatam. Illam utique, de qua dicit Psalmista: Mater Sion dicit: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Allissimus, ubi Deus rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari. Quid itaque faciemus? Ecce ego, dilecti fratres, totum me vobis committo, totum me vobis expono, paratus juxta consilium vestrum, si videritis expedire, personalem subire laborem, et transire ad reges, et principes, et populos, et nationes. Adhuc autem et ultra, si clamore valido eos valeam excitare, ut surgant ad Domini prælium præliandum, et vindicandam injuriam Crucifixi, qui pro peccatis nostris ejectus est de terra, et de sede sua quam sanguine comparavit, et in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit. Quicquid tamen egerint alii, nos sacerdotes Domini hoc negotium specialiter assumamus, subvenientes et succurrentes in personis et rebus necessitatibus Terræ-Sanctæ, ita quod nullus omnino remaneat, qui non sit particeps tanti operis, ne sit expers tantæ mercedis, nam et olim in simili casu per sacerdotes fecit Deus salutem in Israel, quando per Machabeos, utique sacerdotes filios Mathathie, liberavit Hierusalem et templum de manibus impiorum.

6. « De spirituali vero transitu Dominus ait ad virum vestitum lineis, habentem atramentarium scriptoris ad renes: Transi per mediam civitatem, et signa Thau per frontes virorum gementium atque dolentium, super cunctis abominacionibus quæ sunt in medio ejus; deinde dixit sex viris habentibus vasa interitus in manibus suis: Transite per civitatem, sequentes eum: et percussite omnem super quem non inveneritis Thau, nemini parcat oculus vester, et a sanctuario meo incipite, etc. » Eo cælesti viso egregium præselem admiratum demonstrat; tum patres gravissima oratione ad perpoliendos Christianorum mores abigendaque vitia incendit, utque tam arduum consilium in opus perducant monet, ut exemplo cæteris præluceant ac primi in seipso pie obrunctis vitis saviant, « qui (ut ait) per donum scientiæ sibi a Spiritu sancto datum, desideria carnis

¹ Continuator Bell. sacri. l. III. c. 2. — ² Ursip. Stad. et Paris. hoc ann. — ³ Sur. Pref. ad hoc Conc. Binius tom. III. in not. ad Concil. Lat. IV. œcum. — ⁴ Luc. XXI.

cohibet et restringit, ut vita non discrepet a doctrina ». Et infra : « Tempus enim est, sicut B. Apostolus ait, ut iudicium incipiat a domo Domini. Nam omnis in populo corruptela principaliter procedit a clero : quia si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, facit delinquere populum : quippe dum laici vident turpiter et enormiter excedentes et ipsi eorum exemplo ad iniquitatem et scelera prolabantur. Cumque reprehenduntur ab aliquo, profluvius se excusant, dicentes : Non potest filius facere, nisi quod viderit patrem facientem : et sufficit discipulo, si sit sicut magister ejus. Impletum est illud propheticum : Erit sicut populus, sic sacerdos ; quinimo, erubescit Sidon, ait mare. Hinc etiam mala provenerunt in populo Christiano, perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, iustitia conculcatur, hæretici pullulant, insolescent schismatici, perditioni seerviunt, prævalent Agareni.

« De transitu autem æternali Dominus ait : Beati sunt servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit eis, etc. » Incensum obliuende divinæ gloriæ desiderium ardentissimis pietate verbis explicat, concluditque : « Præcipue desiro manducare vobiscum hoc Pascha, ut transeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, amen ». Hætenus Pontifex ad sanctum cœtum, ad quem aliam orationem habuit in ea Davidica verba ¹ : « Si dormiatis inter medios clericos pennæ columbæ deargentatæ et posteriora dorsi ejus in pallore auri » : quibus magna sententiarum varietate ac majestate explanatis cunctos ad sacerdotis optimi partes implendas inflammavit : quæ oratio una cum superiori cusa est Coloniae, ac decretis Synodalibus præmissa, quo illius legende avidum lectorem rejicimus.

7. *Decreta et canones contra hæreses, et circa disciplinam Ecclesiasticam.* — Jam ad decreta ipsa venimus, quæ tum in iisdem Innocentii operibus, tum in Conciliorum voluminibus leguntur descripta. Cæterum qui Innocentii libros edidit, monet ea non a Synodo, sed a Pontifice ipso post Synedum conscripta ac promulgata : « Fuerunt quidem hæc decreta in eo Concilio constituta, quemadmodum et in prædictis decretalibus ubique allegando adnotatur : verumtamen ab ipso papa Innocentio in hanc redacta sunt formam, aliquanto post celebratum Concilium, id quod cordatus lector facile deprehendit ex capitulis quibusdam, præsertim ex vicesimo nono, ex trigesimo tertio, et quadragesimo primo ». Hæc ille. Sed hallucinatus est, errandique occasionem aliis præbuit, ut cardinalis Bellarminus ² recte animadvertit. Latera-

nense namque, cujus in hisce capitulis fit mentio, ab hoc Concilio aliud est, peractum scilicet sub Alexandro III, atque ad errorem hujuscemodi depellendum, in Romana editione notantur ad marginem illius canones hic laudati. Hæc ergo vera Synodi decreta sunt a Synodo ipsa non constituta solum, sed et edita.

8. In iis primum obtinet locum illud, quo fides Catholica maxime adversus hæreticos Albigenes, qui ea tempestate Dei Ecclesiam (quod vidimus) plurimum vexaverant, quorum impia dogmata Cæsarius ¹ hujus temporis scriptor breviter refert : « Duo credunt, inquit, cum Manichæo principia, Deum bonum, et Deum malum, id est diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas : corporis resurrectionem negant, quicquid beneficii mortuis a vivis impenditur irrident, ire ad Ecclesias vel in eis orare nihil dicunt prodesse : baptismum abjecerunt, Sacramentum corporis et sanguinis Christi blasphemant : credunt quod anima secundum meritum per diversa transeat corpora etiam animalium, atque serpentium ». Hæc de Albigenibus Cæsarius, et ex ipso alii ², quæ ad præsens institutum suffecerint : ea enim jam nos ante ³ ex Petro Vallisarnensi, qui sæpius cum hæreticis certavit, attulimus. Adversus igitur ejusmodi aliasque hæreses, Catholicam mentem profitemur S. Synodus : « Firmiter credimus ⁴ et simpliciter profiteamur, etc. ».

9. Subinde abbatibus Jeachimi libellus damnatur : « Damnamus ⁵ ergo et reprobamus libellum sive tractatum, quem abbas Joachimus edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum et insanum, pro eo quod in suis dixit sententiis : Quoniam quædam summa res est Pater et Filius et Spiritus sanctus, et illa non est generans, neque genita, nec procedens. Unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, et illam communem essentiam quasi quartam, manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ; nec est essentia, nec substantia, nec natura : quamvis concedat quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura. Verum unitatem hujusmodi non veram et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, et multi fideles una Ecclesia, juxta illud : Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, etc. Nos autem, sacro et universali Concilio approbante, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus sanctus, tres simul personæ, ac singulatim

¹ Cas. l. v. c. 21. — ² Ber. Lutzemb. Catal. hæret. Gabr. Præloel. l. 1. Sander, de visibilis monarch. et alii. — ³ Ann. 1204, n. 58, etc.

⁴ Cap. 1. habetur extr. de summa Trinit. et fide Cath. c. 1. — ⁵ Cap. 2. habetur c. damnamus Ex. de sum. Trin. et fide.

¹ Psal. LXVII. — ² Bell. de Scrip. Eccl. in Innoc. III.

quælibet earundem. Et ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas : quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina, quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, et Spiritus sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis, et unitas in natura ; licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud : Sed id quod est Pater, est Filius, et Spiritus sanctus, idem omnino, ut secundum orthodoxam et Catholicam fidem consubstantialia esse credantur, etc. » Nonnulla ad veritatem Catholicam confirmandam adduntur, recitat hæc quoque Matthæus Parisius¹, dum de eodem libello agit, quem Joachimus in Petrum Lombardum conscripserat ; additque eam controversiam, quæ Alexandri pape temporibus fuerat excitata, usque ad Innocentium, sedentibus interea in Romana Cathedra, Lucio, Gregorio, Clemente, et Cælestino Pontificibus definitam non fuisse. Pergit Synodus : « In nullo tamen per hoc Florensi monasterio, cujus ipse Joachimus extitit insitutor, volumus derogari, quoniam ibi et regularis institutio est et observantia salutaris : maxime cum idem Joachimus omnia scripta sua nobis assignari mandaverit, Apostolicæ Sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans Epistolam quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ cunctorum fidelium, disponente Domino, mater est et magistra ». Hic vero adnotavit Binius² Joachimum abbatem errantem, non hæreticum judicatum, testaturque Honorius Tertius in Epistola ad Lucanæ episcopos ; extat vero illa apud Matthæum Parisium, incipitque : « Ad audientiam nostram etc. » « Reprobamus etiam », adjiciunt Patres, « et damnamus perversissimum dogma impii Amilarici (Almarici), cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quam insana ». De Almarico ejusque hæresibus et asseclis supra egimus³. Pena deinde in hæreticos eorumque fautores constituntur⁴ atque adversus Græcos illos, qui Latinorum sacra profanare tentassent, decernitur⁵ : « Postquam Græcorum Ecclesia cum quibusdam complicitibus et fautoribus suis ab obedientia Sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantum Græci ceperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea, tanquam per hoc inquinata, lavissent. Baptizatos etiam a Latinis et ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant, et adhuc

(sicut accepimus) quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab Ecclesia Dei scandalum amovere, sacro suadente Concilio, districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam obedientiæ filii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile et unus pastor. Si quis autem quid tale præsumperit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio et beneficio Ecclesiastico deponatur ».

40. Exin patriarchalium ordo firmatur¹ : « Antiqua patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacra universali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinarie potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium et magistra, Constantinopolitana primum, Alexandria secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servata cuilibet propria dignitate, ita quod postquam eorum antistes a Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii pontificalis insigne, præstilo sibi fidelitatis et obedientiæ juramento, licenter et ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam et pro Romana Ecclesia sponsonem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, et ubicumque summus Pontifex præsens extiterit, vel ejus legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorumdem jurisdictioni subjectis ad eos, cum necesse fuerit, provocetur, salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum ». Post hæc vero ad Christi fidelium, præcipue Ecclesiasticorum emendandos mores expoliendosque, ac disciplina robur servandum plura sanciantur². De regularibus hæc inter alia sancta Synodus³ : « Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat : sed quicumque voluerit ad religionem converti unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de novo, regulam et institutionem accipiat de religionibus approbatis ».

41. Nec silentio prætermittendi videntur canones vigesimus primus et vigesimus secundus, in quorum altero hæc scripta sunt⁴ : « Omnis utriusque veneris fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxe-

¹ Matth. Par. Hist. Angl. an. 1179. — ² Conc. lom. III. parte altera. — ³ Ann. 1209. — ⁴ Cap. III. habetur c. excommunicamus Ex. de hæret. — ⁵ Cap. 4. habetur c. licet Ex. de baptis.

¹ Cap. 5. habetur c. antiq. Ex. de privil. — ² Cap. 6. etc. — ³ Cap. 13. habetur c. nimia. — ⁴ Cap. 21 habetur c. omnis Ex. de pœnit. et rem. de confess. et Euch. sacr. recipiendis.

rit abstinendum: alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens Christiana careat sepultura ». Ex hoc sanctissimo canone detrahendi Romano Pontifici evomendæque in penitentia sacramentum a Christo institutum, traditum ab Apostolis, a SS. patribus commendatum, blasphemie occasionem per summam vesaniam aucupati perditissimi novatores¹ edende apud sacerdotem peccatorum spontaneæ confessionis Innocentium auctorem finere, quasi cæcitate summa percussi homines, videre non possent non Innocentii illud commentum, sed Christi institutum fuisse, vetustisque temporibus illius sacramenti usum maxime frequentatum; sed cum jam Christiana pietas defloresceret ac primus ille ardor refrifixisset, sapientissime Pontificem decrevisse, ut saltem annis singulis ad illud sacramentum accipiendum Ecclesiastica lege fideles obstringerentur. Supervacaneum censeo amplius novatores refellere; cum ii a Barenio doctissime, producta in eos omnium sanctorum Patrum acie, fuerint profligati. Taceo quod si, ut delaterant, Innocentius inventor illius extitisset, rem adeo, ut ipsi fingunt, novam atque intolerandam, respuere, in invidiam atque odium adducere, memorieque commendare illius ævi homines non prætermisuros fuisse, quibus colligas novatores insanum hoc mendacium pro solita impudentia mentiendique voluptate captanda subornasse; sed his missis ad alia nos conferamus.

12. In altero canone isthæc leguntur²: « Districte præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant et inducant, quod medicos advocent animarum, ut postquam infirmus fuerit de spiritali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, etc. » Hæc partes, qui de Ecclesiasticis exinde electionibus atque iudiciis, de matrimonio (quod omnino publicum, penis clandestino additis, esse jubetur) ejusque impedimentis, deque decimis latius agunt. Observatione vero dignissimus canon sexagesimus secundus³, quo de sacrosanctis reliquiis ita cautum est: « Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponant venales, et eas passim ostendant, Christianæ religioni sit detractum sæpius, ne detrahatur in posterum, præsentî decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbate. Prælati vero de cætero non permittant illos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis aut falsis decipi documentis, sicut et in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit ». Hactenus canon, cui alii adversus simoniacam pravitatem adne-

ctuntur. Ad hæc Judæos ad immoderatas usuras Christianis restituendas in posterum cogendos esse decernitur⁴: iisdemque Judæis una cum Sarracenis tum viris tum mulieribus, in Christi fidelium degentibus locis peculiarem habitum attribuendum quo a cæteris dignoscantur. Postremo ne Dominicæ passionis tempore in publico esse audeant⁵; atque hæc de canonibus celeberrimæ Synodi, quos septuaginta omnino apud Conciliorum collectores inter Innocentii opera, ac Decretalium libro insertos habes, quosque scriptores alii⁶ in summam redegere.

13. *De expeditione pro Terra-Sancta decreta.* — Verum non modo hæc in ibi sancita, sed ex supra laudatis Apostolicis litteris⁴ ad generale cogendum Concilium, tribus ab ea die annis ad universos Christiani orbis episcopos datis, actum est præcipue de sacra expeditione, cujus causa paulo ante Synodum ad nobiles Angliæ viros hoc ipso anno scripserat his verbis⁵: « Dum apud nos archiepiscopus et episcopi Angliæ extiterint in Concilio generali, quod ad expediendum Crucis negotium principalis intendimus celebrare, procuratores idoneos ad nostram præsentiam destinatis ». De qua expeditione post indicatos canones hæc traduntur⁶: « Ad liberandam Terram-Sanctam de manibus impiorum ardenti desiderio aspirantes, de prudentum virorum consilio, qui plene noveant circumstantias temporum et locorum, sacro approbate Concilio delinimus ut ita crucisignati se præparent, quod in kal. Junii sequentes post proximum, omnes qui disposuerint transire per mare, convenient in regnum Sicilia, alii sicut oportuerit et decuerit, apud Brundisium, et alii apud Messanam, et partes utrobique vicinas, ubi et nos personaher, Domino annuente, dispositurus tunc adesse; quatenus nostro consilio et auxilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione divina et Apostolica profecturus. Ad eundem quoque terminum se student præparare, qui proposerunt per terram proficisci, significaturi hoc interim nobis, ut eis ad consilium et auxilium legatum idoneum de nostro latere concedamus ».

14. Insinuatam etiam sacerdotibus, quæ crucisignatis pro concione exponenda, ut divina præ cæteris gratia ornati esse studeant, et si funesto casu crimine aliquo se inquinarint, mox et voluntario consurgant. Imperatum præsulibus omnibus ut reges, principes virosque nobiles ad opes in bellicos sumptus conferendas atque ad induendam crucem, incusso divini iudicii terrore, incitarent. Quo vero exemplum præberet cæteris, triginta librarum millia ac navem rebus instructam omnibus, quam Romanis crucisignatis attri-

¹ Cent. XIII. c. 16. col. 610, 611. — ² Cap. 21. habetur c. cum infirmis ib. — ³ Cap. 62. habetur c. cum ex eo Extr. de reliq. et ven. sanct.

⁴ Cap. 67. habetur c. quanto Ex. de usur. — ⁵ Cap. 68. habetur c. in nonnullis Ex. de Jud. et Sarac. — ⁶ Barth. Carrantz. Miranda Franc. Longin. a Coroniano. — ⁷ Ann. 1213. — ⁸ Apud Matth. Par. Hist. Angl. an. 1215. — ⁹ Inter Innoc. opera et apud Concil. lect. Extra. l. v. tit. vi. de Jud. et Sarac.

buerat, præter tria marcharum millia ex elemosynis coacta se donatum spondidit. Utiq; laboris et meriti clericis sibi socios adscisceret, vicisimam clericis, decimam cardinalibus iniunxit.

15. Addidit cruce signatis solita privilegia esse proposita, quo ipsos ad tantum tamque piùm opus inflammaret: fautores vero piratarum atque alios nefarios Christianos, qui arma commeatuque hostibus fidei inferrent, gravissimis censuris percussit. Vetta hastiludia: pax inter Christianos principes ad quadriennium promulgata: sacræ indulgentiæ ex meritorum Christi augusto arario effusæ in cruce insignitis atque alios qui ipsos iuvisset, instruxissentque. Agunt de his Richardus de S. Germano¹, Parisius², Bernardus³, aliique, necnon novatores⁴, qui litteras Innocentii atque Acta Synodalia adducunt. Disceptatum præterea in eodem Concilio de imperio a Friderici Othonisque oratoribus, sceptrumque Friderico confirmatum: fulminat in factiosos Anglos, qui in Joannem regem conjurarent: exutus Tolosano comitatu Raymundus ob hæreseos notam: sed de his postea opportunius; nunc alias res sacras, quæ ad hujus Concilii historiam pertinent, prosequemur.

16. De Roderico et S. Dominico aliisque viris Concilio presentibus; et approbatio Ordinum SS. Francisci et Dominici. — Excitasse in hac Lateranensi Synodo magnam sui admirationem Rodericum archiepiscopum Toletanum scribunt Hispani historici cum orationem Latinis verbis conceptam multisque sententiarum⁵, quas Italii, Gallis, Anglis, Germanis, Hispanis patrio idiomate (eas enim omnes linguas apprime callebat) reddidit, luminibus distinctam habuisset: expostulasse etiam gravissime de Compostellano, Bracarensi, Tarraconensi Narbonensique archiepiscopis, qui sibi tanquam primati parere detrectabant atque ad eam asserendam sibi dignitatem plura Pontificum Honorii, Gelasii, Lucii, Adriani ejusdemque Innocentii Diplomata, veteraque monumenta attulisse, de quibus fuscæ Garsias, qui etiam refert quæ adversarii responderint, ac vicissim Rodericus objecerit, subditque: « Quæ omnia peregit publice Rodericus Ximenius Romæ in sui primatus causa, quam obtinuit. Nam summus Pontifex primatus honorem eidem coram omnibus detulit, sicut ante in Diplomate concesserat: idemque Honorius et Gregorius ejus successores probaverunt⁶ ». Verum Surita et Mariana integra ea lite discessum esse tradunt, cum Patres negarent ad dirimendas hujusmodi controversias venisse, tum archiepiscopum Bracaren. Roderici orationem refellere aggrediretur, Ausetanus pro Tarraconensi se opponeret, alii vero quorum intererat absentes. Fuisse porro Rodericum egregiis privilegiis ornatum, scribit Ma-

riana, legati Apostolici in Hispania ad decennium munitus suscepisse, concessumque, ut Hispaliis, cum piorum armis cederet, Toletano archiepiscopo, sublata omni provocandi contraque disceptandi facultate, subdita esset, tum sacerdotes et episcopos in iis urbibus crearet, quæ in Hispania Mauris eriperentur. Agitatum præterea in eodem Concilio de nonnullis Ecclesiis: docet enim Stero in Annalibus Kynensem sedem in eadem Synodo erectam¹, atque Rugerum (Rudigerum) sacris episcopalibus initiatum, quod in Salisburgensi etiam Chronico traditur², licet perperam superiori anno gestum affirmet³, in quo etiam Chronico additur Eberhardi Salisburgensis archiepiscopi potissimum opera id perfectum.

17. Cohonestatum vero plurimum SS. virorum præsentia Concilium illud fuisse addunt auctores, ac Dominicum cum Tolosano episcopo ad Lateranense Concilium venisse, quo a se ordo conditus ab Rom. Pontifice confirmaretur; sed Theoricum⁴, qui ejus gesta pluribus est prosecutus, audiamus: « Anno Christi millesimo ducentesimo decimo quinto, cum ex omnibus orbis partibus ad Concilium generale Romam proficiscerentur episcopi et prælati, venerabili et sancto viro Fulconi Tolosano episcopo eo contendenti piissimus Christi minister Dominicus adjunctus est: quos ita charitas inter se colligarat et spiritus Jesu moderabatur, ut salutem animarum ardentissimo zelo siirent. Tempus igitur opportunum rati se adeptos, quod jam pridem conceptum et deliberatum erat de instituendo ordine Prædicatorum, summo Pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate et reverentia Pontifici sua vota exposuissent, visus est initio nonnullis se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idem Christi vicarius in somnis Ecclesiam Lateranensem gravem minitari rumam. Tremefactus igitur et accrens, videt ex diverso virum Dei Dominicum accurrentem, et suis humeris totam illam ruinosa fabricam sustentantem. Ejus visionis novitatem admirans sapiens Pontifex, et quid ea sibi vellet, sagaciter animadvertens, oblatas ipsi preces biliter admisit, et piùm propositum commendavit. Hortabatur vero beatum Dominicum, ut ad suos rediret fratres, communicatoque cum eis consilio, regulam quamdam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur atque ita ad ipsum rediens confirmationem Ordinis pro voto reportaret.

18. « Absoluto generali Concilio, reversus ad suos vir Dei Pontificis verba eis enarravit. Illi invocato Spiritu sancto regulam B. Augustini, concionatoris egregii, ipsi quoque concionatores sive prædicatores luturi unanimiter elegerunt, adjunctis quibusdam arctioris vitæ constitutionibus. Et

¹ Rich. de S. Germ. in Chron. — ² Par. Hist. Angl. — ³ Der. Chr. Rom. Pont. — ⁴ Cent. XIII. c. 9. ex Conc. voluine. — ⁵ Gar. Laisæ in Colle. Conc. Hisp. in decreto Gundemari pag. 268. ex Ms. Eccl. Tol. Sur. l. II. c. 67. Marian. de Reb. Hisp. l. XII. c. 4. — ⁶ Hanc contr. vide apud Sur. l. VI.

¹ Apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 245. — ² Ibid. l. V. p. 1259. — ³ Ibid. p. 1258. an. 1200. — ⁴ Theod. in Vit. S. Dom. l. I. c. ult. apud Sor. tom. IV. die IV Aug.

ne prædicationis officium impediretur, decreverunt tum terrenas possessiones abjicere, et temporariis redditibus carere. Mox Tolose in Ecclesia S. Romani, quam felix ille Fulco ejus civitatis episcopus illis attribuerat, exstructum est monasterium, et in eo cellæ studiis accommodæ, satisque aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plus minus sexdecim ». Eadem ex Vincentio novatores ¹, quamvis hujusmodi visum derideant ², eos imitati, qui Domino, ut refert Evangelista, illudebant. Porro S. Dominicum in Narbonensi provincia decennium exegisse testatur Theodoricus ³; quippe vir sanctissimus assumpto gladio spiritus, quod, affirmante Apostolo ⁴, est verbum Dei, rebus admirabilibus, quas idem auctor refert, præstitit, innumeras hæreticorum acies profligavit evertitque.

19. Hoc eodem anno de rebus religiose familiæ a se conditæ acturum S. Franciscum in Urbem venisse atque eo rogante Innocentium ipsius Ordinis institutum patrum auctoritati comprobandum proposuisse affirmant ⁵. Sunt etiam qui tradant in eadem Synodo Crucigeros approbatos ⁶. Hoc loco abs re alienum non erit, sanctissimis viris alium Dei servum conjungere, Simonem videlicet ex Alna, Cisterciensis Ordinis laicam, quem ab Innocentio papa ad Synodum evocatum scribit Cæsarius, hæc de occasione, quæ Pontifici se obtulit, prælocutus: « Notarius quidam Romanæ curiæ, cum eundem Simonem ex multorum relatione didicisset spiritum habere prophetiæ, desiderio videndi eum, ab Urbe venit in Alna monasterium, volens illo præsentè peccata sua confiteri, sperans ab eo corrigi, si aliquid omitteret; animari, si minus plene diceret. Quem cum non invenisset in abbatiâ, ductus est in grangiam ejusdem cœnobii, quæ celenyis vocatur, in qua ille magister erat. Quem mox ut frater Simon respexit, causam adventus ejus intellexit ». Et infra: « Misit ad monasterium, petens sibi transmitti confessorem discretum; cui cum præsentè converso idem clericus peccata sua salis devotè confiteretur, et in diversis locis aliqua per oblivionem transiliret, quædam etiam propter erubescantiam minus integraliter cum suis circumstantiis exprimeret, interruptum ejus confessionem jam dictus Simon ait: Quare hæc et hæc peccata subiectis? ista in tali loco ex levitate, nulla ex necessitate fecistis; ubique cum corrigens, ita ut valde miraretur, et cum regina Austri mediam partem gratiæ ejus non audisse fateretur; rediens vero ad Urbem cum gaudio magno, per totam curiam in tantum snum prophetam magnificavit, ut dominus Innocentius papa ad Concilium suum generale illum vocaret, vocatumque de pluribus interrogaret: a quo tam ipse quam cæteri cardinales didicerunt experimento, quod spiritu pol-

leret prophetico, etc. » Plura de Christi famulo qui mentium arcana penetrabat aperiebatque, opportune in medium affert. Præterea hæc memoratè digna addit: « Sic ut audivi a quodam ejus familiari, ita enim vexabat, et forte adhuc vexare non cessat spiritus fornicationis per incentiva carnis, ut dicere possit cum Apostolo: Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizat; dicitur tamen adhuc corpore esse virgo ». At de his satis: ad alia, quæ superius deliberavimus, orationem convertamus.

20. *Acta a Ludovico rege contra Albigenes.* — Cum in Lateranensi Concilio de adjudicandis hæreticorum terris, deque Tolosano comitatu controversia maxima Raymundum inter et Montfortium agitata fuerit, commodum videtur atterere, quæ prius hoc anno in Albigenes Gesta a Ludovico Philippi regis Francorum filio cruce signato, tum quid ab Innocentio statutum, ac demum quæ secula inde bella recensere. Ulque a primo ordiamur: anno Domini, ut ait Petrus Vallisarnensis ¹, mcccxy, Ludovicus regis Galliarum filius, debellatis hostibus, ad expeditionem in Albigenes obendam, implendaque vota, quæ annis tribus imminentium bellorum mole pressus in opus perducere non potuerat (anno enim Christi mcccxi ineunte, crucis signo in Albigenes se induisse testatur idem auctor ²) strenue sese accinxit, tantæque rei expectatione omnium animos commovit; erectæ mox Catholicorum res, hæreticorum vero fractæ ac debilitatæ conciderunt. Confluxit Luglunum Resurrectionis festo Gallicæ nobilitatis flos, Viennamque Ludovicus venienti comes Montisfortis occurrit, legatusque Apostolicus Petrus cardinalis Beneventanus eundem Ludovicum similiter excepturus, Valentiam accessit. Is antea Tolosanos, Narbonenses, aliosque Montfortii hostes solverat, atque in suam clientelam receperat, illique ingratus admodum Ludovici adventus erat, cum metueret, ne Ludovicus supremis eorum locorum dominus ea vel excindere vel pro summo in ea jure aliquid agere moliretur. Verum Ludovicus ut suavissimis moribus pietateque imbutus erat, a legato in nullo dissensurum se pollicitus est.

21. Dum res eo loco stare, oratores a præsulibus missi, ut ab Innocentio comitem Montisfortis in dominum ac principem exposcerent, reversi, literas has Pontificis comiti reddidere, quibus omnem Tolosani comitis ditionem, partisque a cruce signatis terras, aliasque a legato obsidum, præsidiorumque beneficio obtentas ipsius fidei, donec in Concilio kal. Novembr. Romæ cogendo de illis maturis statueretur, commendabat.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio suo nobili viro Simoni comiti Montisfortis, salutem et Apostolicam benedictionem.

¹ Pet. Val. Hist. Albigen. c. 82. — ² Ibid. c. 63.

¹ Vine. l. xxx. c. 65 et 67. — ² Cent. xiii. c. 6. col. 649, 650. — ³ Theod. ubi sup. c. 9. — ⁴ Ephes. vi. — ⁵ Luc. Wad. Anual. Min. hoc ann. num. 33, 34. et alii quos citat. — ⁶ Sabellic. Ennead. ix. l. vi. Nanc. in Chr. et Novat. cent. xiii. c. 9 et 10. ubi Bergem. et Schedelium citant Cos. l. iii. c. 39.

« Nobilitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, mente sincera et viribus indefessis, tanquam vernus et strenuus miles Christi et invictus Catholicæ fidei propugnator, prælia Domini laudabiliter præfariis, unde in omnem fere terram tua fides et fidei sonus exivit, propter quod super caput tuum multe benedictiones effunduntur, ad gratiam tibi amplius acquirendam, et totius Ecclesiæ præcimina congruuntur, et multiplicatis intercessoribus, corona tibi gloria conservatur, reddenda tibi a justo iudice in futurum, quam propter tua merita speramus esse tibi repositam nunc in cælis ». Et infra :

22. « Cum igitur totam terram, quam comes tenuit Tolosanus, cum aliis terris a cruce signatis obtentis, quæ a dilecto filio nostro Petro Sanctæ Mariæ in Aquiro diacono cardinali, Apostolicæ Sedis legato, tenentur obsides vel custodes, usque tempus Concilii generalis, in quo de ipsis consilio prælatorum plenius possimus salubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, ut ea conserves, custodias et defendas, concedentes tibi redditus et proventus earum, cum iustitiis et cum aliis ad jurisdictionem spectantibus, cum nec possis nec debeas propriis stipendiis militare, salvis expensis, pro munitione et custodia castrorum, quæ de mandato nostro tenentur : nobilitatem tuam cum omni diligentia commoneamus, totis affectibus in Domino postulantes pro numine, ac sub obstatione divini numinis obscantes, ac sub obstatione divini numinis obscantes, in remissionem peccaminum injungende, quatenus non refugas hanc pro Christo legationem recipere, cum ipse pro te a patre legatione suscepta, tanquam gigas cucurrerit usque ad crucis patibulum et ad mortem. Legato quoque præcipiendo mandamus, ut super his statuatur et disponatur, quicquid ipsi negotio viderit expedire, impendens tibi consilium et auxilium opportunum, et quod statueris, faciat firmiter observari : contradictores si qui fuerint vel rebelles, sublato cuiuslibet conditionis vel appellationis obstaculo, ad id quod viderit expedire, districtione compellens. Dat. Later. IV non. April. Pont. anno xviii ».

23. His legato significatis, movit comes cruce signatorum exercitus in provinciam Narbonensem, afflicte terrore Narbonæ cives omnibus Ludovici imperii se parituros spondere. Ne igitur in posterum rebellionem facere hæresimve alere murosque firmitate freri auderent, mœnia solo æquare jussit. At Arnaldus archiepiscopus ardentis studio sese opponere copit, cum eam urbem ad summum dominium spectare contenderet ; coacto vero præsulum ac nobilium Biterris cœtu, decretum, ut Ludovicus legati auctoritate Narbonæ, Tolosæ, aliorumque oppidorum mœnia, quod illorum opera occasioneque ingentia mala rei Christianæ impressa essent dirui imperaret. Quibus perfectis legatus, celebrato Carcassonæ præsulum nobiliumque conventu, ex mandato Pontificis fidei custodiæque comitis Montisfortis dictam ditionem usque

ad Concilium OEcumenicum tradidit. Neque ita multo post comes Fuxi ad legatum accessit, legatusque Fuxum Montfortio custodiendum commendavit, ac missus Guido Montfortii frater Tolosam, ut fratris nomine eam urbem teneret, atque civibus in ejus verba adactis mœnia everteret. Fracta igitur præsentia Ludovici hæreses cervicæ, Tolosæque mœnibus dirutis, pacataque ea regione, perfecto peregrinationis nimirum quadraginta dierum tempore, is princeps pulcherrimis onustus victoriis, ac non ferro, sed meta hostibus fidei perdomitis, in paternum regnum se recepit. Hæc pluribus Vallisarnensis.

24. *Adjudicata Montfortio Tolosana regio.* — Celebrata vero, ut subjicit auctor¹, eodem anno Romæ OEcumenica Synodo, de qua nos plura, de re Albigeni etiam tractatum est. Concurrerant eo comites Tolosæ cum filio, ac Fuxi, ut a Concilio amissas terras recuperarent, patresque ad sui misericordiam inflecteret : miserat quoque Montfortius Guidonem fratrem, ut rei suæ agendæ tuendæque strenue operam navaret. At Pontifex, rogatis sententiis, Tolosam aliasque a cruce signatis comparatas terras, salvo supremi Domini jure, Montfortio adjudicavit ; utque se etiam Raymundo benignum impertiret, veniæque locum aliquem daret, ipsius ditionem in Provincia sitam custodiri jussit, ut Raymundi filio vel integram : vel ex parte, si probis moribus ornatus foret, ac religionis amans, reservaret. Verum ex ea Pontificis elementia ingentia postea mala emersere. cum ille Provincialium armis fultus, Tolosanos ad defectionem concitavit.

25. Tanta ditione auctus ornatusque Montfortius, ad Francorum regem se contulit, ut clientis officia veluti supremo domino exhiberet, ab eoque blande, et honorificentissime est admissus. Quacumque vero pergeret, summa omnium gratulatione exceptus ; effundebatur ex oppidis urbibusque cæteratim populus, clerusque composito religioso agmine occurrebat, omnesque uti triumphatori hæreses defensoricæ fidei occinebant : Benedictus qui venit in nomine Domini ; tantaque in eum populi ardebat pietas, ut perlicæ vel facta vestis ora ac lacinia felices se prædicarent. Sed de his satis : nunc ad res Anglicanas styllum convertamus.

26. *Joannem regem Angliæ ob privilegia reddita, deinde oblata in discrimen adductum Innocentius defendit contra proceres regni rebelles.* — Concitati hoc anno sunt in Angliâ gravissimi motus, qui pæne illud regnum evertere : proceres enim initio federe prærogativas nobilibus et Ecclesiis Anglicanis olim ab Henrico Primo concessas a Joanne rege per vim extorquere meditati, oratorum opera expellere, ut eas confirmaret ; quas cum ille, petitis ad deliberandum induciis, regiam auctoritatem labefactari putaret, unquam corroboraturum negavit : quo illi responso efferati in

¹ Pet. Val. Hist. Alb. g. 83.

arma coorti sunt, ac paulo post, conspirantibus cum iis Londinensibus, regia urbe potiti; et alque adeo crevit conjuratorum potentia, ut pene ab omnibus rex desereretur. Qui cum se in discrimen amittendæ dignitatis adductum cerueret, ad distrahendas illorum vires omnibus ipsorum tum procerum quam episcoporum petitis annuit, regiisque Diplomatis corroboravit, quæ Parisiæ historiæ suæ inserit, subditque regem Pontificiæ gratiæ prolectandæ cupidum, quo se in jurata fide constantem demonstraret, sanxisse, ut ad omnem dissidii cum Ecclesia tollendam occasionem, omnium prælatorum electiones in posterum liberæ fierent; atque ab Innocentio flagitasse, ut suam decreto adijceret auctoritatem: ejus piis votis amplissimo Diplomate ad Anglicanum clerum dato morem gessit: suffecerit vero nobis ad consecrandam rei tantæ memoriam Joannis reginæ Diploma decerpere ¹.

27. « Joannes Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andegavensis, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, militibus, ballivis et omnibus has litteras visuris, salutem.

« Quoniam inter nos et venerabiles patres nostros, Stephanum Cantuariensem totius Angliæ primatem et sancte Eccl. Rom. cardinalem, Wilhelmum Londoniensem, E. Eliensem, E. Herefordensem, Joannem Bathoniensem, et Gastonensem, et Hubertum Lincolnensem episcopos, super damnis et ablatiis eorum tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et libera voluntate utriusque partis plene convenit, volumus non solum eis, quantum secundum Deum possumus, satisfacere, verumetiam toti Ecclesiæ Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum providere. Inde est quod qualiscumque consuetudo temporibus nostris et prædecessorum nostrorum hactenus in Ecclesia Anglicana fuerit observata, et quidquid juris nobis hactenus vindicaverimus, de cætero in universis et singulis Ecclesiis, et monasteriis cathedralibus et conventualibus totius regni Angliæ, liberæ sint in perpetuum electiones quorumcumque prælatorum majorum et minorum, salva nobis et hæredibus nostris custodia Ecclesiarum et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent.

28. « Pronissimus etiam quod nec impedimus, nec impedire permittemus per nostros, nec procurabimus, quin in universis et singulis monasteriis et Ecclesiis, postquam vacaverint prælatura, quemcumque voluerint, libere sibi præficiant electores pastorem, petita tamen a nobis prius et hæredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus. Et si forte accidat quod denegaremus, vel differeremus, nihilominus procedant electores ad electionem canonicam faciendam. Et similiter post celebratam electionem noster requiratur assensus, quem non

denegabimus, nisi adversus eandem rationale proposuerimus et legitime probaverimus (impedimentum), propter quod non debemus consentire. Quare volumus et firmiter jubemus, ne quis vacantibus Ecclesiis vel monasteriis, contra hanc nostram concessionem et constitutionem in aliquo veniat vel venire præsumat. Si quis vero contra hoc aliquo tempore veniat, maledictionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His testibus, etc. Dat. per manum magistri Roberti de Marisco cancellarii nostri, decimo quinto die Januar. apud novum templum Londini, anno regni nostri decimo sexto ».

29. His ita gestis corroboratisque nobiliorum Anglorum privilegiis ², cum omnium gratiam sibi Joannes conciliasset, a perversis consiliariis in contrariam mentem actus est: insurrarunt enim illius auribus fractam jam illius auctoritatem; crevisse audacia subditos, regium nomen egre sustentari, ac satius fuisse de regno, quam de suscepta semel sententia decedere. Quibus vocibus exasperatus, datam fidem rescindere, revocare Diplomata, procerum potentiam debilitare atque audacissimos quosque armis perdere in animum induxit, cumque non obscura iracundiæ signa præ se ferret, iis visis, proceres ipsum mitigare conati sunt, monere, ut date fidei meminisset, nullam turpiorem maculam ab rege suscipi, quam cum sacramenti religionem infringit. Sed cum implacibilem ejus animum, atque in alto infixam hæere injuriam agnovissent, ad discutendum imminens sibi ab irato rege periculum in arma convolarunt.

30. Perterritus Anglorum procerum conjuratione, Joannes ad edomandos armis rebelles se accinxit, atque ad comparandam Romani Pontificis gratiam et tutelam oratores misit, qui significarent procerum Angliæ ab eo defectionem, utque iis nonnullas leges iniquas extorquere volentibus repugnantem rege, ac demum publice proficiente stipendiarium esse Sedis Apostolicæ regnum atque adeo se ad Pontificem, ut supremum regni dominum provocasse, ne quid eo incio aliquid in regno immutaretur, ipsos re spreta Londinum occupasse, prosiliisse in arma, regemque ad concedenda petita metu adegisse. Addit Parisius his intellectis Innocentium indignatione in proceres Anglos commotum, qui Apostolicæ clientelæ commendatum principem divexarent, ex cardinalium consilio ea omnia, quæ per vim et metum sancita fuerant, edito amplissimo Diplomate, rescidisse; in quo post narratas discordiæ causas, utque Ecclesiæ abunde fecisset satis, crucem etiam induisset, fideique Apostolicæ esset commissus (illam enim hoc anno sumpsisse Parisius ait, sive ex religione, sive ut adversus conjuratos clientela Pontificia se muniret) hæc ad rem spectantia adjecit:

31. « Quia nobis a Domino dictum est in

¹ Ext. apud Paris.

² Ext. apud eund. Paris.

propheta : Constitui te super gentes et regna, ut evellas et destruas, aedifices et plantas. Itemque per alium prophetam : Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, nos tantæ malignitatis audaciam dissimulare in Apostolicæ Sedis contemptum, regalis juris dispodium, Anglicanæ gentis opprobrium et grave periculum totius negotii Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctoritatem nostram revocarentur omnia, quæ a tanto principe crucesignato taliter sunt extorta, et ipso volente ea servare, ex parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate quoque Apostolorum ejus Petri et Pauli, ac nostra, de communi fratrum nostrorum consilio compositionem hujusmodi reprobamus penitus et damnamus, sub intimatione anathematis prohibentes, ne dictus rex eam observare præsumat, aut barones cum complicibus suis ipsam exigant observari, tam chartam quam obligationes seu cautiones, quæcumque pro ipsa vel de ipsa sunt factæ irritantes penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore aliquam habeant firmitatem. Dat. Anagninæ ix. kal. Septemb., Pontificatus nostri an. decimo octavo ». Quo etiã die ad nobiles Angliæ scripsit ¹, eosque a memoratis conventionibus omnino recedere, regi que in iustam injuriam sarcire jussit, quo placatus ille emendaret sponte quidquid contra justitiam atque æquitatem tentatum videretur : « Ad quod etiam et nos, inquit, ipsum efficaciter inducemus : quoniam sicut nolumus, quod ipse suo jure privetur, ita volumus, ut ipse a vestro gravamine desistat, ne per consuetudines pravas et exactiones iniquas sub nostro dominio regnum Angliæ opprimatur ».

32. Hæc Pontifex ad conciliandos Joanni regi Anglos; nec tamen emoli tumultus adhuc Apostolica auctoritate resederunt, quorum auctorem Stephanum de Langetuna archiepiscopum Cantuariensem et cardinalem cum putaret Joannes, illum Romæ, tibi solemnes episcoporum in Lateranensi Ecclesia indicti erant conventus, in crimen perduellionis vocavit, quem Innocentius pæne convictum ac veniam deponentem damnavit, sententiamque a Wintoniensi episcopo in eum latam confirmavit ; quamquam paulo post in gratiam restituit, vetuit tamen, ne pedem in Angliam inferret, antequam concordia regem inter et proceres coaluisset. Suscepit porro in eadem Synodo magno ardore regis clientelam Innocentium, quem Joannis oratores sibi devinxerant incutearantque, ut ait Parisius, nonnulla iniquiora capita regio honori contraria, quæ Angli ab ipso extorserant, atque adeo factione illa implicitos solemniter anathemate defixit, ut ipse Pontifex læstatur in litteris ad Albedunensem duosque alios abbates exaratis ².

33. « Innocentius etc.

« Ad vestram volumus pervenire notitiam,

quod nos nuper in generali Concilio constituti excommunicavimus et anathematizavimus ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, ac nostra barones Angliæ cum adjutoribus et fautoribus suis, qui Joannem illustrem regem Anglorum crucesignatum et vassallum Romanæ Ecclesiæ persequuntur, molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam Ecclesiam dignoscitur pertinere. Insuper excommunicavimus et anathematizavimus omnes illos, qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, aut impediendum euntes in ejusdem regis successum operam vel opem impenderunt, et terras eorundem baronum Ecclesiastico subjecimus interdicto etc. Dat. Later. XVII kal. Jan., Pont. nostri anno xviii ». Viros Ecclesiasticos, qui factiosorum partibus fuerint irrefili, suis dignitatibus deturbandos decernit, provinciamque iis abbatibus imponit, ut Apostolicam sententiam in Londinenses et alios conjuratos, quorum præcipuos duces nominat, sacris interdictis solemniter denuntient.

34. At factiosi, ut ait Parisius, censuras Pontificias floccifecere, quos, etsi in Romanos Pontifices admodum, iniquus auctor, ea de causa in crimen vocat ; cæterum Joannes Pontificia armatus auctoritate ad edomandos subditos ex Aquitania, tum ex Belgio Gallis que magnas copias auxiliares excivit, quibus instructos rebelles in magnas angustias adduxit, eorumque agros, possessiones, ac domos ferro flammaque corruptit. Ut vero illi acti in desperationem ad sua recuperanda Philippi Galliarum regis majorem natu filium Ludovicum, cujus præclara hoc anno in Albigenes facinora vidimus, regem salutarint, sequenti anno referemus ; jam ad Germanicas res dellectamus.

35. *Fridericus Aquisgrani inunctus crucem induit.* — Extulere se admodum Friderici res hoc anno quem ait Godofridus Andernaci colloquium cum nobilibus Germaniæ habuisse, postea profectum Aquisgranum, a Siffrido Moguntinensi archiepiscopo A. S. L. absente Coloniensi solemniter pompa inauguratum, regisque insignitum ornamentis : elperacto consecrationis imperatorii ritu, Joannem Xantensem scholasticum de induenda cruce, liberandaque ex infidelium tyrannide Terra-Sancta concionem habuisse ; tumque incensum zelo Fridericum una cum multis præsulibus et principibus eam capessivisse : quod etiam plures antea in Andernacensi colloquio egisse ait. Sed quanto Ecclesiæ malo Fridericus sumpta cruce votum nuncupatum infregerit, unde Christiana respublica pessumdada atque afflicta admodum ex ea occasione est, secuturis annis videbitur. Cum vero Coloniensis archiepiscopi, cujus partes erat Fridericum insignibus imperii exornare, mentio incidit, prætereundum non est, tunc inter Theodericum et Adolphum de archiepiscopatu maximam questionem motam, atque repudiato utroque, En-

¹ Recitat eisdem litteras Paris. — ² Extat apud Paris. an. 1212.

gelbertum electum fuisse, de quibus Cæsarius in Engelberti Gestis ¹: « Neuter tamen illorum, (nimirum Adolphus et Theodoricus), episcopatum reciperare valuit, licet in curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit: sed utique trecentæ marchæ ex redditis episcopalibus sunt assignatæ; Ecclesiæ vero Coloniensi libera electio remissa est ». Et paucis interjectis verbis: « Post depositionem Othonis Friderico adhærens, (Engelbertus scilicet), ac per hoc favorem domini Innocentii papæ conquirens, communi consensu in archiepiscopum electus est ».

36. *Agitatum de imperio in Concilio et Sicilia Henrico tradita.* — Cum exactorati Othonis auctor meminerit, de abdicatione illius in Lateranensi Synodo confirmata loqui videtur, cuius rei historia ex Richardo de S. Germano nobis petenda est ². Scribit ergo auctor omnium principum nuntios ad Concilium illud confluisse, in quo non modo de apparanda crucesignatorum expeditione ad impiam Sarraenorum tyrannidem evertendam, verum de imperii rebus erat agitandum: misisseque oratores suos Othonem ac Fridericum, alterum ut obtenta venia imperium recuperaret, e quo dejectus fuerat, alterum ut sibi assereret: atque etiam asperioribus animis utriusque certatum; quippe cum Othonis orator Mediolanensis genere omnibus illum Ecclesiæ imperiis demisse paritutum proponeret, atque ut in gratiam cum Ecclesia restitueretur, urgeret, restitit marchio Montisferrari, atque acriter Othonis preces sex de causis non admittendas contendit; primum, quod datum Romanæ Ecclesiæ sacramentum infregisset: secundo, quod ea ob quæ occupata anathemate defixus esset, adhuc detineret, nec redderet uti juratus sponderat: tertio, quod episcopum Ecclesia ejectum foveret: quarto, quod legatum episcopum summa temeritate atque audacia in carcerem conjecisset: quinto, quod per summum Romanæ Ecclesiæ majestatis contemptum regem Fridericum regem presbyterorum appellasset: sexto quod virginum Deo devotarum edes evertisset, ut arcem excitaret.

37. Adiecit Mediolanensium pariter orationem respondendam, tum quod anathematis vinculis ob partes Othonianas amplexas irretiti; tum quod eorum civitas Patarenos hæreticos in gremio loveret. Objecta diluere, ac retorquere aliis nitentibus, exulcerati animi in asperiora verba proruperunt: quo viso Innocentius assurgens e Pontificio solio manu silentio indicto sacrum senatum dimisit, cumque a B. Martini ad S. Andreae festum ter Concilium coegisset, electionem principum, qui Fridericum salutarant imperatorem, confirmavit: quo facto Innocentius Ecclesiæ consuluisse putavit, cum tamen postea Fridericus longe Othonem improbitate vicerit; sed tunc ille ut callidus erat,

studiosissimum se tuendi divini nominis fingebat, atque hoc anno ne illius nimia potentia formidinem Romanæ Ecclesiæ incuteret, vel ne imperio Sicilia conjuncta videretur, supremoque in illam Romanæ Ecclesiæ dominio detraheretur, Henricum filium Siciliae regem creavit, sequè adstrinxit sacramento post adeptam imperii coronam e patria potestate emissurum, regioque Diplomate illud regnum Sedis Apost. vectigale esse promulgavit.

38. « Sanctissimo in Christo patri et domino suo Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Fridericus Dei et sui gratia Romanorum rex, et semper Augustus, et rex Siciliae, cum filiali subjectione debitam in omnibus Apostolicæ Sedi obedientiam et reverentiam.

« Cupientes tam Ecclesiæ Rom. quam regno Siciliae providere, promittimus et concedimus, statuentes, ut postquam fuerimus imperii coronam adepti, protinus filium nostrum Henricum, quem ad mandatum nostrum in regem fecimus coronari, emancipemus a patria potestate, ipsamque regnum Siciliae tam ultra Pharum, quam citra, penitus relinquamus ab Ecclesia Romana tenendum, sicut nos illud ab ipsa sola tenemus; ita quod ex tunc nec habebimus, nec nominabimus nos regem Siciliae, sed juxta beneplacitum vestrum procurabimus illud nomine ipsius filii nostri regis, usque ad legitimam ejus ætatem per personam idoneam gubernari, quæ de omni jure atque servitio Ecclesiæ Rom. respondeat, ad quam solummodo ipsius regni dominium noscitur pertinere, ne forte pro eo quod nos dignatione divina sumus ad imperii fastigium evocati, aliquid unionis regnum ad imperium quovis tempore putaretur habere, si nos simul imperium teneremus et regnum, per quod tam Apostolicæ Sedi, quam hæredibus nostris aliquid posset dispendium generari. Ut autem hæc nostra promissio, concessio et constitutio debitum sortiatur effectum, presentem paginam Aurea Bulla nostra fecimus communiri. Dat. apud Argentinam anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, kal. Jul. Indictione quarta ».

39. *Datum a Salin guerra fidei sacramentum.* — Postremo addere liceat haud contemnendum antiquitatis monumentum, solemne videlicet a Salin guerra Romanæ Ecclesiæ vectigali editum fidei iusjurandum in egregio atque a nobis sæpe laudato Vaticano volumine ¹ hujuscemodi verbis conceptum:

« Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi mcccxy, indictione iii, tempore Innocentii papæ III, Pontificatus ejus anno xviii, die lunæ, in vigilia sanctæ Mariæ septimo intransit mensis Septembris, in presentia et testimonio rogatorum testium infrascriptorum. In nomine Domini, amen. Ego Salin guerra de Farraja ab hæc hora in antea ero fidelis vobis domino nostro papæ Innocentio, ve-

¹ Gies. in ejusd. Engel. gest. arch. Col. I. t. c. 3. apud Sur. toul. vi. die vii Nov. — ² Rich. in chron. hæc anno.

¹ Lab. cels.

strisque Catholicis successoribus, et Eccl. Rom. Non ero in facto, vel consilio, vel consensu, ut vitam vel membrum perdatis, aut mala capiimini captione. Vestrum certum malum si scivero, pro posse meo diligenter impediam; quod si non potero impedire, significabo illud vobis aut tali personæ, quam credam vobis pro certo dicturam. Consilium, quod mihi crederitis, ad vestrum damnum me sciente nulli pandam.

40. « Papatum Romanum et regalia beati Petri specialiter id totum, quod mihi concessistis in feudum de terra quondam claræ memoriæ comitiſſæ Mathildis, videlicet Medicinam, et duas partes Argellate, Mombarozone cum plebatu Sancte-Mariæ, Carpum, Carpinetum, Besinatum, Mandrianam, Bibianellum, Castrum Ariani, Foscundum, Mozole, Bondenum, Ardumi, Pipignacium cum universis curiis et pertinentiis, iuribus et honoribus omnium prædictorum castrorum et locorum et cuncta jura, et redditus, responsiones, jurisdictiones et honores, usus et albergarias, quæ sunt dicti poderis prædictæ comitiſſæ Mathildis piæ memoriæ, in iis locis, sive pertinentiis, videlicet in Sablono, Gazolo, Belegaria, Biolotorta, Dianzano, Casale Magno, Casale Ligogno, Tregasso, Pregnano, Caviano, Runcaliis, Planzo, Castro Canusie, ejusque Curie Fontana, Campogajano, Sancto-Martino de Riosustino, Padis, Corregia, Fossa Canalis, Miliare, Gurgatellis, Fossulis, Brundiono, Soleria, et in toto podere q. Calvalcomitis, ac

universo Imolæ comitatu, et in toto eo, quod est in prænominato podere.

41. « In episcopatu Bononiensi, Mutinensi, Regino, Parmensi, cæterisque aliis episcopatibus, adjutor ero ad retinendum et defendendum quæ habet, et quæ non habet ad recuperandum, et cum recuperata fuerint, ad retinendum et defendendum contra omnem mortalem, eandemque vero terram nec teneo, nec tenebo, nisi a Romana tantum Ecclesia, et pro ipsa solvam ei singulis annis nomine census quadraginta marchas argenti, et serviam ei pro ipsa terra meis sumptibus. In Lombardia, et Romania cum centum militibus. In Tuscia vero, valle Spoletana vel Marchia cum quinquaginta. Ab Urbe autem et infra versus Apuliam, per Campaniam, et totum regnum Sicilia cum xx per mensem integrum singulis annis quandocumque fuero requisitus, tempore veniendi et recedendi minime computando, et deinde cum sibi placuerit in suis duntaxat expensis legatos et nuntios Apostolicæ Sedis in terram venientes prædictam, devote recipiam, et honorifice pertractabo. Hæc omnia promitto bona fide impleturum et servaturum, sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Actum in castro Carpi in Ecclesia Sancte-Mariæ, in manibus magistri Pelegrini domini papæ capellani, ad hæc specialiter delegati, feliciter ». Sequuntur subscriptiones, quas brevitalis gratia prætermisimus.

INNOCENTII III ANNUS 19. — CHRISTI 1216.

1. *Regnum Angliæ discordiis turbatur, ad quod capessendum jura Ludovici proferuntur.* — Inussit acerbissimum toti orbi Christiano dolorem Innocentiæ obitus anno Christi millesimo ducentesimo decimo sexto, Indictione quarta, qui tanta cum laude Pontificium munus sustinuit, Ecclesiæque terminos ea felicitate protulit, ut paucissimos illius virtutibus pares Pontifices orbis suspexerit. Sed ne ante tempus lacrymis indulgeamus, ea primum sunt afferenda, quibus extremos dies illustravit. Igitur ad componendum imperii statum, comprimendosque Angliæ motus geminam legationem decrevit: missus enim ab eo

est in Germaniam cum amplissima auctoritate Petrus tit. S. Pudentianæ cardinalis, de quo hæc Godefridus ¹: « Fridericus rex in festo Apostolorum Philippi et Jacobi, curiam apud Nurimberch habuit: ubi Petrus cardinalis S. Pudentianæ a domino papa missus affuit. Huic curiæ Engelbertus Coloniensis electus se exhibuit, et a domino Petro card. confirmatus, regalia a Friderico rege suscepit »; eadem alii ².

2. Alteram vero legationem gessit magister Walo (quamquam alii eundem cardinalem illa tun-

¹ Godefr. in Annal. an. 1216. — ² Trith. Chr. Hrs. col. ann.

etum asserant¹⁾ ut tradit Parisius²⁾, qui eo missum ait, quo Ludovici Francorum regis filii protectionem in Angliam impediret. Namque perduelles Angli, iique fidelem cœtu et communione abscissi, de quibus antea egimus, fractis rebus suis ac pœne desideratis, regem sibi Ludovicum hoc anno elegerunt, moxque per litteras et nuntios evocavere; quibus princeps annuit, et quamvis Apostolicæ Sedis legatus, ut eum a proposito dimoveret, omnem operam collocasset, ille anathemate percelli, quam ad se confugientibus deesse maluit; de quibus Parisius, insequenti post S. Marci festum die Ludovicum ad patrem Philippum se contulisse, ardentissimisque contendisse precibus, ne iter suum disturbarret, cum sacramento Anglis proceribus se adstrinxisset eorum auxilio non defuturum, ac malle anathemate percuti quam perjurio fidem infringere; motumque filii lacrymis Philippum assensisse, ut expeditionem in Angliam adornaret: cum tametsi rem periculi plenam cerneret, palam ab eo consilio abhorreere videri voluisse, atque ita Ludovicum magnis cinctum copiis instructa classe in Angliam trajecisse, nulloque labore Joanne cum suis in fugam acto, Londinum pervenisse: ubi ingenti principum omnium gaudio exceptum, plures ab rege ad se pellexisse asserit. Similia Rigordus³⁾, Godefridus⁴⁾ aliique tradunt. Addit Parisius Walmam S. A. L. de Ludovici in Angliam protectione certiorum factum, ad provinciam sibi impositam fungendam inter medios periculorum æstus penetrasse in Angliam, atque ad Joannem regem agentem Governiæ pervenisse. Qui adventu ipsius admodum recreatus, spem suam omnem in eum conjecit: hunc vero coacto mox præsulatum Concilio, Ludovicum ejusque partium studiosos anathemate defixisse, ac tota Anglia sententiam promulgari jussisse.

3. Post secundas vero Ludovici res enarratas de oratorum ejus in Urbem adventu hæc proficit auctor: « Circa dies istos Ludovici nuntii, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma:

« Excellentissimo domino suo Ludovico, domini regis Francorum primogenito, D. de Corbolio, I. de Monte-Visito, et G. Limeth, nuntii, salutem et fidele servitium.

« Noverit excellentia vestra, quod nos die Dominica ad mensem Pasche venimus ad dominum papam, salvis personis nostris et rebus, et eodem die intravimus statim ad ipsum. Quem hilarem invenimus, sed vultu tristem se nobis exhibuit. Et presentatis litteris nostris, et proposita salutatione ex parte vestra, ipse nobis respondit: Dominus vester non est dignus salutatione nostra. Ego vero statim respondi: Pater, credo quod auditis rationibus et excusationibus domini nostri, invenietis

eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum, Catholicum, vobis et Romanæ Ecclesiæ devotum. Et sic illa die a præsentia domini papæ recessimus. Sed in recessu nostro benignissime nobis dixit dominus papa, quod nos libenter audiret quando et quoties vellemus. Sequenti die Martis, dominus papa misit servientem quemdam ad hospitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim venimus ante eum, et ipse multa dixit contra nos, cum proposuissemus causam nostram, et quæ videbantur impugnare factum vestrum, et rationes vestras ».

4. Quæ vero Ludovici argumenta ad asserendum sibi Angliæ regnum proposita Sedi Apostolicæ fuerint, ea adducit Parisius ac refellit, quæ nobis perstringenda visa sunt. « Contendebant ergo Ludovici oratores Joannem verum regem non fuisse, atque adeo Anglis permissum Ludovicum ad sceptrum capessendum evocare: id vero ita astruebant conjectis in Joannem pluribus sceleribus, quæ indignum coronam suscipienda reddiderant; Arthurum nepotem suum, de cujus morte supra nos egimus, immanissime necasse, atque ob id crimen in Gallica aula, cujus stipendiarius erat, mortis sententiam in eum latam esse; quibus a Pontifice responsum Joannem regia inunctione fuisse delibutum, atque adeo inferiorum dignitate, ut erant pares Gallie, iudicio obnoxium non fuisse, nec illius criminis convictum.

5. « Opponebant etiam iidem oratores, antequam Anglia Sedi Apostolicæ a Joanne vectigalis constitueretur, bellum cum Anglo justum, proinde jure belli id teneri, atque ejus possessione potiri Ludovicum adactis in sua verba Anglis proceribus, tum regis vectigalibus ad se jam derivatis, nec jam alio jure, quam armorum, ex adepta possessione deturbari posse: si anathematis sententia in fautores procerum lata esset, non propterea illa Ludovicum irretitum, cum non ad proceres juvenandos, sed ad jus suum persequendum, ad quod obtinendum mala alterius voluntate ut licet, in Angliam transfretasse. At Pontifex contra objecit a Synodo OEcumenica inducias ad quadriennium indictas; Joannem etiam cruce signatum extitisse, et Apostolicæ Sedis clientelæ commendatum; atque adeo excurrente eo tempore, bellum a Ludovico juste geri non potuisse ». Ut vero ea concertatio oratorum cum Pontifice soluta sit, ex ipsis oratorum ad Ludovicum litteris accipiamus:

6. « Et statim finito sermone, percusso pectore suo cum magno gemitu, infremuit spiritu et dixit: Heu mihi quia in hoc facta Ecclesia Dei non potest evadere confusionem, si enim rex Angliæ vincitur, in ipsius confusione confundimur, quia vasallus noster est, et tenemus eum defendere. Si dominus Ludovicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius læsione læditur Romana Ecclesia et ipsius læsione propriam reputamus: secure enim semper habuimus et adhuc habemus, quod ipse in omnibus necessitatibus debeat esse brachium, solatium in

¹⁾ Vinc. Spec. Hist. c. 28. Antonin. 1. 1. p. tom. XIX. c. 2 et 6. —
²⁾ Par. Hist. Angl. eod. ann. — ³⁾ Rigord. de gest. Phil. Angl. Franc. reg. ann. 1216. — ⁴⁾ Godef. in Annal. eod. ann. Antonin. III. p. tit. XIX. c. 2. § 6 et alii.

oppressionibus et refugium in persecutionibus Ecclesiæ Romanæ : et in fine dixit, quod melius vellet mori quam aliquod malum vobis accideret in hoc facto, et sic illa die recessimus. Præterea de consilio quorundam cardinalium expectamus diem Ascensionis, ne quid statuatur contra vos, quoniam illa die solet papa innovare sententias suas. Dixerat enim nobis papa, quod ipse expectaret nuntios domini Walonis. Valetè ».

7. Hoc interim spatio, « Dum fortunalis alea », subdit Parisius, « statum regni Angliæ talibus turbidibus exagitarè, dominus papa Innocentius, quem vacillantis Ecclesiæ cura sollicitabat, effigiem vultus Domini, quæ Veronica dicitur, ut moris est, de Ecclesia Sancti-Petri versus hospitale Sancti-Spiritus reverenter cum processione bajulat. Qua peracta, ipsa effigies, dum in locum suum asportaretur, se per se gyrabat, ut verso staret ordine, ita scilicet, ut frons inferior, barba superior locaretur. Quod nimis abhorrens dominus papa, credidit illud in triste sibi præsagium evenisse. Ut plenius Deo reconciliaretur, consilio fratrum in honorem ipsius effigiei, quæ Veronica dicitur, quamdam orationem composuit elegantem, cui adjecit quemdam psalmum, cum quibusdam versiculis, et eadem dicentibus decem diem concessit indulgentiam, ita scilicet, ut quotiescumque repetatur, toties dicenti tantumdem indulgentiæ concedatur, etc. » His similia tradit Matthæus Westmonasteriensis ¹ in suis historiis floribus, cujus liber Parisii potius Epitome appellandus videtur. Verum sicut in dubium revocari nequit religiosissimum Pontificem hujusmodi de causis solennes supplicationes indicare, atque alia pietatis opera peragere consuevisse, ita sunt qui immutatam illam imaginem fabellam suspicentur; nos certe rem in medio adductam, cujusque iudicio permittemus.

8. *Melgorii comitatus Magalonensi episcopo traditus.* — Postremo silentio involvendum non est, extare in libro censuum Innocentii Diploma ad Magalonensem episcopum, quod Melgorii comitatum fiduciario titulo concessit : « Devotionem, quam tu et Magalonensis Ecclesia retroactis temporibus ad Apostolicam Sedem noscimini habuisse, et habere in futurum sperantini, attendentes, comitatum Melgorii, sive Montisferrandi, qui ad jus et proprietatem Ecclesiæ Romanæ noscitur pertinere, cum omnibus pertinentiis ejus in feudum concedimus tibi ac successoribus tuis sub annuo censu viginti marcharum argenti nobis et successoribus nostris in festo Resurrectionis Dominicæ persolvendis, salvo nihilominus alio censu, quem pro alia causa Ecclesiæ Romanæ debetis. Itaque tu et successores tui nobis et successoribus nostris fidelitatem propter hoc specialiter facietis, et per Romanam duntaxat Ecclesiam recognoscetis ipsum et tenebitis comitatum; et de ipso facietis guerram

et pacem ad mandatum ipsius, nec castrum Melgoris seu castrum Montisferrandi, cum sint caput comitatus ejusdem, in feudum dare, seu quomodo libet alienare nullatenus præsumtis absque Apost. Sedis licentia speciali. Minora etiam feuda, quæ ad ipsum pertinent comitatum, nulli concedetis omnino extra Magalonensem dioccesim commoranti : nulli ergo etc. Datum Laterani IV id. Aprilis, Pontificatus nostri anno XIX ».

9. *Innocentii pape obitus, fama vindicata, celebratæ laudes.* — Jam immaturum patris optimi funus lacrymis prosequamur : « Anno Dom. MCCXVI », inquit Conradus Urspergensis abbas ¹, « Innocentius papa obiit apud Perusium XVI kal. Aug., Pontificatus sui anno decimo nono »; hæc ille. Verum XVII kal. Augusti, dicunt alii. Hoc anno vero defunctum plurimi scriptores ² affirmant, ex quibus hæc Richardus ³ : « Innocentius papa Urbem exiens Perusium vadit, ubi mense Julio, XVII kal. Augusti languore correptus feliciter expiravit ». Cur vero illuc se contulerit, Martinus Polonus aperit ⁴ : « Demum, inquit, cum papa propter subventionem Tertriæ-Sanctæ, inter Pisanos, Genenses et Longobardos pacem intendere facere, in itinere ad hoc constitutus apud Perusium est defunctus, ibique in Ecclesia S. Laurentii est tumulatus ». Hoc quoque iisdem verbis Bernardus ⁵, ac similia Dlugoschus ⁶, sive Longinus, aliique. Unde corrigendus quorundam recentiorum error, qui in diem illi annuime Innocentii obitum conferunt. Ac sane qui eum superiori anno ⁷ vel sequenti ⁸ vita defunctum asseruere, ex litteris ab Honorio papa in locum Innocentii suffecto, hoc eodem anno datis, erroris vincuntur. Sedit annis duodeviginti, mensibus sex, diebus novem : creatus enim fuerat Pontifex, quod ipse testatur ⁹, id. Januar. VI millesimi centesimi nonagesimi octavi anni, migravitque e vivis, ut dictum est, testaturque Honorius ¹⁰, decimo septimo kal. Aug. hujus anni. Quocirca erravit memoratus Parisius, qui cum asserat Innocentium XVII kal. Aug. sublatum, ejus tamen Sedi menses quinque, dies quatuor duntaxat supra octodecim annos tribuit. Denique scriptores illi, ¹¹ qui ad prædictorum annorum ac dierum summam non sex, sed quatuor menses adjiciunt, Pontificatus temporis rationem, a die quo sacris Pontificalibus initiatus est, VIII scilicet kal. Martii inire videntur : sepultus vero fuit, ut dictum est, Perusii in principe S. Laurentii templo, ubi nunc requiescit.

10. Lugubre in mortem Innocentii carmen a Richardo ¹² suæ insertum historiæ hic adjicere libuit, quo præclaræ ejus virtutes commendatæ, atque in luce collocatæ videntur, quamquam ab

¹ Ursperg. in Chr. an. 1216. — ² Par. Hist. Angl. an. seq. et alii. — ³ Rich. de S. Ger. in Chron. — ⁴ Mart. Pol. Chr. l. IV. — ⁵ Bern. Chr. Rom. Pont. an. 1216. — ⁶ Long. Hist. Pol. l. VI. eod. ann. — ⁷ Paul. Lang. Chron. Cluz. an. 1215. — ⁸ Par. Hist. Angl. — ⁹ Innoc. l. I. Ep. XI. — ¹⁰ Honor. l. I. Ep. I. — ¹¹ Ursperg. Chr. an. 1199. et alii. — ¹² Rich. de S. Ger. in Chr. an. 1216.

¹ Westmonast. flor. hist. an. 1216.

impolitiore poeta conscriptum fuerit, in quo non meli, sed sensus ratio spectari debeat :

Nox accede, quia cessit sol, luceat orbis,
In medio lucis, lumen obisse sumo.
Lumen obt mundi, quia decessit pater Innocentius :
Iste pater Urbis et orbis erat.
Nomen utrumque tenens versum notat, hæc quod habebat
Quid mundo posset reddere, quidve Deo
Et speciem, si mentis opes si numerata lingua
Attendas, edet lingua, caelestique stylus.

11. His contraria atque indigna admodum de tanti Pontificis in altero sæculo animæ statu nonnulli scriptis prodiderunt, e quibus Thomas Cantlipratensis in Gestis sancte Lutgardis hæc scribit (1) : « Hoc fere tempore (inquit ¹) dominus Innocentius papa III post celebratum Lateranense Concilium ab hac vita migravit, moxque apparuit visibiliter Lutgardi. Illa autem, ut vidit eum ingenti flamma cinctum, quisnam sit percontatur. Respondit se esse Innocentium papam ; et illa cum gemita : Quid hoc est, inquit, communem omnium nostrum patrem tam dire cruciari ? Respondit ille : Tres ob causas ita cruciari, quæ etiam æternis suppliciiis me iustissime addixissent, nisi per intercessionem piissimæ Matris Dei, cui monasterium condidi, in extremis me pœnituisset, et æternam quidem mortem evasi, sed pœnis atrocissimis usque ad iudicii diem cruciabor. Quod autem ad te suffragia petiturus venire potui, mihi a suo Filio Mater misericordie impetravit. His dictis, confestim disparuit. Lutgardis vero ejus necessitatem sororibus, ut ei succurrerent, indicavit : porro admodum dolens vicem ejus, mirabili se cruciatu illius causa effecit. Noverit lector nos, revelante nobis Lutgarde, tres illas causas non ignorare, sed pro tanti Pontificis reverentia referre noluisse ». Hæc Thomas, ut mittamus dicere de nescio quo Cisterciensis Ordinis abbate, quem in somnis Dominum in excelso Throno conspexisse ferunt ², ac nudum subinde hominem Pontificali infula decoratum, qui

sedentem versus velocissime currens clamabat : « Miserere mihi misero, misericordissime Deus » ; ac draconem magnum a tergo insequentem et devorare nitentem.

12. Horrel sane animus hæc de tanto Pontifice audire, ac facile crediderim illa ad inimici conficta atque subornata. Quis enim in animum induxerit, Innocentium, cuius laudes boni omnes celebrant, animique virtutes ad cælum tulere, tribus sceleribus fœdissimis fuisse inquinatum, ob quæ æternis interorum pœnis mulcendus esset, ni in extremo vitæ mortis confinio illum pœnituisset ? atque unum ex perditissimis illis prope fuisse, de quibus divinus vales ¹ : « Hæc dicit Dominus : Super tribus sceleribus Damasci, etc. et super quatuor non convertam eum » ; quid enim indignius, quam omnibus leges dare, cunctos commonere. præsulibus Ecclesiæ, regibus principibusque, cum opus esset, crimina objicere, minus denique in omnibus aliis acerbissime vindicare : ipsum vero scelorum ac flagitiorum cœno involutum jacuisse ? Certe Dominus pronuntiavit probitatis et sanctitalis simulatores, facili negotio detegi agnosci que posse : « Ex fructibus eorum, inquit, cognoscelis eos : non potest arbor mala bonos fructus facere » ; quomodo ergo Innocentius, in quem, ulpote summum inter homines fastigium tenentem, conjecti erant omnium oculi, sua crimina tegere, pastorisque optimi personam induere potuit ? Cumque, ut affingit fabula, moribus corruptissimus esset, tolque in eum odio et invidia flagrantibus, quos ob perpetrata scelera censuris defixerat, nullam commissorum ab illo criminum suspensionem ad eos emanasse, nec enim quin ea illi objicerent spargerentque, unquam sibi temperare potuissent. Adde, si de visis loquamur, plurima sepe jaclari, quæ mendacii ex pluribus arguantur, nonnullaque id genus gravissimis in rebus, veluti divinitus objecta litteris commendari, quæ inter sese pugnare manifeste liqueat, cum

¹ Thom. Cantip. Vit. Lutg. Virg. l. ii. c. 7. apud Sur. tom. iiii. die XVI Jun. — ² Compil. chr. an. 1216.

¹ Amos. i.

(1) De visu S. Lutgardis sanctimonialis Cisterciensis quid sentiamus integram nobis relinquit annalista. Eius veritati deferre Bollandiani Patres in Actis SS. in Nota ad Joannem illum Vitæ S. Lutgardis visum sunt. Mihi vero plerumque hæc in re fuisse piæ illi mulieri persuasum est, ratio plus fidei defendendum omnium gravissimum ejus ævi historicorum consensum, qui Pontificem summis laudibus exornant, quam visui fantastico mulieris illius, quæ ipa licet et nonnum sanctimonialis insignis, adhuc tamen femina erat, nec in eis, quæ per visum spectare ipsa persuadebat, ab illusione semper immunis fuit. Nescio enim an criticis probentur ea quæ celesti voce sibi revelata fuisse affirmabat de reliquis nescio cuius « B. Osannæ virginis, filie quondam regis Scotia, et per miraculum Domini ad partes Gallie adductæ, itaque defunctæ ». Hæc plane visio sicut et quæ de statu Innocentii III sibi ostensa fuisse asserbat, mulieribus potius phantasia, quam Deo revelati optime tribuere. Cum enim Innocentius III plura et ardua in Pontificatu tractasset, quæ ut ab aliis probata, ita pariter et a multis reprehensione et Dei ultionum ammadversione digna videbantur, accidit fortasse, ut ad illius piæ mulieris aures ea quæ de Pontifice illo in malam partem jactabantur pervenerunt. His freta conceptibus phantasia ostentum magno illi Pontifici haud plane gloriosum peperit. Similibus per visum ostentis magno viris invidiam contari ætate illa consuevisse probant ea, quæ de Joanne Anglorum rege anno isto defuncto narrat auctor Chronici Taronenis ; tradit enim defuncto ejus corpori ac sepultura tradito in quadam « abbata, quæ est in Ecclesia cathedrali episcopatus Wlerobrensis », subito in ipso noctis silentio spectaculum quoddam aditisse, ejus aspectu territum loci illius custodem quendam, monachos accivisse, quibus vis Ecclesiam intrantibus, vocem quondam terribilem in aures insonuisse clamantem « se Joannem esse, quod tum regem Angliæ tormentis variis lacerandum, quandem corpus ejus maledictum esset in terra illa benedicti, et maxime in Ecclesia tumultum ». Hæc de Joanne vulgata per eam atatem sunt, de Joanne, inquam, qui regnum suum Ecclesiæ vestigal religionis instructa dedit, cui ad mortem usque Pontifex ejusque legatus adeo favit, ut insectatores ejus diris devoverit. Apagæ ergo nos. Neque is ego sum, ut credam sanctam illam feminam maligno mendacii fictum vaticinium pro vero obtinuisse, quin nec veris ejus oraculis ea phantasia illusione quolibam detractum illi conseo. Valde licet, si alius unquam, illa S. Gregorii magni in Ezech. hom. I. regula : « Prophete sancti magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu profuerunt, et hæc se dicere ex prophete spiritu suspicantur ».

veritas divinitus inspirata sibi perpetuo constans reperitur. Sane, ut ait Apostolus ¹, «Satanas transfiguratur se in Angelum lucis», sensus etiam interdum hallucinatur, mens sibi inania fingit ludibria, ac sæpe divinis visis vel hominum incuria, vel levitate, vel malitia nonnunquam plura adduntur. Cæterum Innocentii animam, Deo permitte, suffragia postulare potuisse, inficias non inus, ignibusque purgatoriis expiandam traditam, cum interdum viri sanctissimi contractas vitæ maculas iis eluant.

13. Possent innumera veterum scriptorum testimonia ad comprobandas ejus animi virtutes produci: sed iis prætermisiss, pauca duntaxat Rigordi, qui eo tempore floruit, et S. Antonini archiepiscopi Florentini verba adducere contenti erimus. Ait igitur Rigordus ²: «Innocentius papa celebravit Romæ Concilium, vir clari ingenii, magnæ probitatis et sapientiæ, cui nullus secundus tempore suo». S. Antoninus vero ³: «Post innumera, inquit, opera egregia virtutum, denum beato sine quievit». Hæc ille de Innocentio papa, qui a pluribus etiam aliis uti vir sanctissimus collaudatur; multa luculenter scripsit, de quibus hæc Gestorum ejus anonymus auctor: «Fecit ante Pontificatum libros de miseria conditionis humanæ, de missarum mysteriis, et de quadripartita specie nuptiarum, et postillam super septem psalmos: post Pontificatum autem libros Sermonum, Epistolarum, Regestorum, et Decretalium». Hæc auctor de editis, dum Pontificis vitam contexebat, quam morte fortasse præventus absolvere nequivit. Verum iis plura Innocentius elaboravit, quæ duobus tomis multis abhinc annis edita fuere. Novissime accessit tomus tertius quatuor ejus Epistolarum Regesta complectens, ut supra dictum; ex quibus aliisque Gregorius Nonus Decretalium librum potissimum condidit.

14. Addamus postremo nonnulla de ejus gestis ac virtutibus, quæ illius memoriam commendant, coluisse ipsum veræ amicitiaæ leges, scribit ejus Vita auctor; liberalitatemque et magnificentiam in familiari exercuisse, quos ad amplissimos honores extulit. Quos quidem iis dignos fuisse putandum est, cum vir tanti ingenii prudentiaque nisi magnorum virorum familiaritate delectari posset. Hæc enim de creatis ab eo S. R. E. cardinalibus ejus Acta tradunt: «Circa familiares suos liberalissimus extitit conferendo illis beneficia et honores: nam de capellanis hos promovit ad dignitates: Ugo linum diaconum cardinalem S. Eustachii, quem præterea fecit episcopum Ostiensem». Quem postea ad summum Pontificiæ dignitatis gradum sub Gregorii IX nomine explorate virtutes extulerunt ⁴: «Leonem in presbyterum cardinalem S. Mariæ in Cosmedin, quem postea fecit Romanæ Ecclesiæ cancellarium; Pe-

trum in presbyterum cardinalem S. Pudentianæ, Nicolaum in episcopum Tusculanum, Joannem in diaconum cardinalem S. Mariæ in Via Lata, Octavianum cardinalem SS. Sergii et Bacchi, Joannem in diaconum cardinalem S. Cosmæ et Damiani; Paulum Hortanum episcopum, Benedictum in episcopum Fundanum, etc.» De aliis episcopis pergunt dicere.

15. Singulare vero modestiæ exemplum in comprimendo luxu præbuit, quo cæteros Ecclesiæ præstules ad abjiciendum fastum, atque ad rerum caducarum despiciendum adduceret; hæc enim memoria dignissima Vitæ illius auctor prodidit ⁵, quæ in cuspis ejus Vitæ Gestis una cum nonnullis aliis desiderantur: «Quia vero superfluitas multa nimis abundat in sæculo, maxime in prelatiis, ut eos corripere possent liberius et corrigere, illius exemplo, qui cepit facere et docere, ad talem se mediocritatem reduxit, quod vasa aurea et argentea in lignea et vitrea commutavit; pelles armelinas et grisias transtulit (in) agninas. Mensam suam tribus ferculis voluit esse contentam, et capellanorum suorum duobus, nisi magna solemnitas, aut aliqua urgens necessitas amplius postularet; remotisque laicis, viros religiosos adhibuit ad quotidianum ministerium mensæ, ut ei a personis regularibus honestis serviretur; consuetis tamen officiis viris nobilibus reservatis, qui festivis diebus secundum morem deserviebant in eis. Quandam moderatam summam de thesauro Ecclesiæ separavit, et in sequestro depositus pro urgenti necessitate, si qua forsitan immineret: reliquum vero thesaurum pæne totum erogavit hoc modo». Pergit auctor recensere, ut immensam pecuniæ vim inter plura virorum ac mulierum monasteria, et xenodochia sit partitus. Hactenus de Innocentio, qui universo orbi Christiano ingens sui desiderium reliquit: tum vero maxime Terra-Sancta in eo gravissimam jacturam passa est, cum illius diligentia ac studio e Sarracenorum servitute ereptum iri speraret: jam enim novus imperator, Angliæ rex, alique principes crucem induerant, quorum ardor una cum Innocentio pariter extingui visus est. Atque de laudatissimo Pontifice de Ecclesia Dei, universoque Christiano orbe optime merito hæc dixisse suffecerit.

16. *Honorii III papæ electio.* — Erepto igitur ex hac vita Innocentio XVII kal. Aug. ac supremis funeris honoribus postridie illi habitis, proximo Perusii, ubi Innocentius obierat, sacra comitia celebrata sunt; cumque uno tantum die Apostolica Sedes pastore orbata fuisset, Honorius III XV kal. Aug. Pontifex renuntiatur, de quo hæc Urspergensis ⁶: «Successit Honorius III, qui prius fuerat Centius nominatus, fueratque camerarius cardinalium, et pecuniis ipsis collatas inter eos fideliter et provide distribuabat, sedit annos decem, menses octo»; hæc ille. At de obitus tempore in fine

¹ 2. Cor. 11. — ² Rig. de Gest. Phil. Aug. Franc. 6. — ³ Antonin. III. par. III. XIX. c. 1. — ⁴ Greg. IX. VII. anonym. script.

⁵ Ms. Bibl. Vatic. — ⁶ Ursperg. Chr. an. 1216.

Pontificatus dicitur. Quod ad nomen ac munus affinet, ceteri scriptores, ac publica monumenta Urspergensis adstipulantur, illum scilicet Centium, vel Cenium nomine, Richardus enim illius temporis accuratus scriptor, S. Antoninus aliique ita vocant, Ecclesiastici ararii summum prefectum, seu ut vulgo aiunt, S. R. E. camerarii officio functum, dein in sacrum cardinalium senatum cooptatum, ac primum S. Lucie in Via-Lata diaconum creatum, nam ut auctores qui id affirmant omitimus, in Vaticano Codice liber censuum inscripto, ingenti labore magnoque Romanæ Ecclesie emolumento, ab ipso collecto, sæpe tit. S. Lucie in Silice diaconus vocatur, ut in publicis quibusdam Actis, anno a Virginis partu millesimo centesimo nonagesimo tertio confectis, quibus Leo Frangipanus, Cælestino III sedente, Romanæ Ecclesie bona quedam pignori dedit, hæc scripta sunt ¹ : « Nos quidem Leo Frangipanus ante præsentiam D. Petri Portuensis et S. Ruffinæ Ecclesie episcopi, et subscriptorum testium, propria nostra voluntate, pignori ponimus, et obligamus D. Cenicio, Dei gratia diacono cardinali Ecclesie S. Lucie in Silice, et D. papæ camerarii, etc. » eademque alibi sæpe repetita in Codice ipso : ex quo illud animadvertere non omitimus, duos saltem sub Innocentio Tertio camerarii munus gessisse, Oclavianum nempe ejus consobrinum, anno mcccv, ut ex aliis ibidem insertis Actis constat, quibus præfixus hic titulus : « Instrumentum de castro Nympbarum ; et Stephanum Basilicæ XII Apostolorum presbyterum card. ann. mcccvi, et mcccv », quemadmodum alia plura monumenta ostendunt ; sed ad susceptam orationem redeamus.

17. Fuisse Cenium ex diacono cardinali presbyterum cardinalem SS. Joannis et Pauli renuntiatum, ipse adepto jam Pontificatu litteris post sequentem annum datis ad Cistercienses abbatibus, qui generales Ordinis conventus habebant, locutus, ita illustrat ² : « Sane nos ad eosdem gloriosissimos martyres specialem devotionem habentes, utpote qui ad eorum titulum sacerdotii gradum accepimus, etc. » eodemque nomine designatur ab Innocentio III, ut infra videbitur ³. Ex quibus erroris Godefridus arguitur, qui Cenium ex cardinali SS. Quatuor Coronatorum ad summum Pontificatus apicem evehctum affirmat ⁴. Ipsum porro patria Romanum, Sabella gente oriundum Antoninus ⁵ atque alii ⁶ scribunt, qui etiam Aimerici seu Americi filium dicunt ; consentiuntque sacris Pontificalibus IX kal. Augusti initiatum : qui ritus in Ecclesia S. Petri Perusii celebratus, ut testatur Pontifex litteris quas ad Cistercienses monachos postea dedit ⁷. Cur vero sacra comitia tam cito peracta, causam affert Bernardus ⁸ : « Vacavit Sedes per unam tantummodo diem, Perusinis

causa electionis papæ strictissime arcantibus cardinales ».

18. *Litteræ de sua promotione.* — Postridie ejus diei, quo Honorius consecratus est, Christiani orbis tum præstes ac religiosos viros, quorum etiam precibus plurimum se commendavit, tum reges ac principes certiores de sua electione fecit. At in Pontificio Regesto primum obtinent locum litteræ, quibus id Hierosolymitano regi significavit, pollicitusque est omnem se operam ac studium daturum, ut Terræ-Sanctæ auxiliares copie submitterentur ; exorsus igitur : « Magnus Dominus et laudabilis nimis », ac nonnulla præfatus, subjicit ¹ : « Felicis recordationis Innocentio papa prædecessore nostro septimodecimo kal. Augusti, soluto debito carnalis, ad regionem sanctorum spirituum, ut credimus, evocato, et sequenti die celebratis exequiis, ac cum honore debito collocato ipsius corpore in sepulchro ; una cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem ; et die tertio Spiritus sancti gratia invocata, super hoc tractavimus diligenter, et post tractatum diutinum placuit fratribus universis humeris nostris quamvis insufficientibus imponere onus istud.

19. « Et licet in primis duxerimus resistendum ne tamen videremur vocationi divinæ resistere, submissimus humeros ad portandum, sperantes in eo, qui linguas infantium facit discretas, quod ipse, qui vota fratrum aspirando prævenit, prosequetur etiam adjuvando. Fiduciam enim talem habemus pro Christo ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed nostra sufficientia est ex Deo, qui nos ad suum ministerium evocavit. Non ergo propter obitum præfati prædecessoris nostri consternatur cor tuum, neque formidet ; quasi propter hoc Terræ-Sanctæ impediatur succursus, quoniam etsi illius sufficientiæ nostra videatur inferior ; ad liberationem tamen ipsius votis non minoribus aspiramus ; quibus ipse Dominus, qui sperantes in se nullatenus deserit, effectum tribuat et profectum : ut quod possibilitas nostra non obtinet, ejus nobis gratia largiatur. Serenitatem igitur regiam rogamus attentius, et monemus, et exhortamur in Domino, quatenus de gratiæ nostræ favore securus, utpote qui ad subventionem terræ ipsius tota intendimus voluntate, conforteris in Domino, et in potentia virtutis ipsius, ad conservationem terræ intendens viriliter et prudenter, præliaturus prælia Domini, cum tempus advenerit opportunum, et ob hoc recepturus ab eo gratiam in præsentem, et gloriam in futuro, Dat. Perusii VIII kal. Aug. Pont. nostri anno primo ».

20. *Urget expeditionem sacram per litteras et legatos.* — Consensisse verbis facta, resque Hierosolymitanas Pontificio pectori insedisce illustrant ejus litteræ ad Galliarum episcopos, quos religioso pro imperio monuit, cruce signatos Innocentii

¹ Rich. Chron. S. Anton. III. p. 61. XIX. c. 3. — ² Lib. censuum. — ³ Honor. I. tit. Ep. MXX. — ⁴ Hoc ann. — ⁵ Godef. in Annal. hoc ann. — ⁶ Anton. ubi sup. — ⁷ Panvin. in list. aliq. — ⁸ Ann. 1218. — ⁹ Bern. Chron. Rom. Pont.

¹ Honor. I. l. Ep. I.

morte consternatos erigrent, confirmarentque, se ad exitum perducendis prædecessoris consiliis tota animi et operæ contentione incubiturum : atque adeo suscipiendæ expeditioni strenue se accingerent : tum etiam ipsos præstes rogavit, ut suis apud Deum precibus recens impositum onus levarent ; vicissimque paternam illis sollicitudinem est pollicitus : « Universitatem vestram rogamus attentius, et monemus, et exhortamur in Domino, quatenus insufficientiam nostram apud eum, qui dat omnibus affluenter et non improperat, orationibus adjuvetis, et circa commissam nobis Dominici gregis curam diligentem et utiliter vigilantes, nostrum salagatis humiliter supplere defectum, et injunctam nobis pastoralis oneris gravitatem vigilantem studio comportetis, et in Ecclesiastica mitate, obedientia, et devotione Apostolicæ Sedis, quibus hactenus Ecclesia Gallicana inter cæteras potissimum floruit, et fructificavit suavitatem odoris, sicut ager plenus, cui benedixit Dominus, firmiter persistentes, ad ea quæ pacis sunt impendatis studium diligens, et operam efficacem.

21. Attexitur Regesto Pontificio prolixior Catalogus patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, atque abbatum, quibus iisdem pæne conceptis verbis scripsit : adjectaque ad imperatorem Constantinop. litteræ ¹ quibus Catholicæ Ecclesiæ gubernaculis se admotum docet, aperitque ingens tuendi divini numinis, edomandi schismaticorum fastus, imperiique Orientalis, ex quo veluti ex arce firmissima in Sarracenos ac Terræ-Sanctæ invasores excurrendum sit, contra Græcorum impetum firmandi muniendique desiderium, ac demum ad pristinam in Rom. Ecclesiam reverentiam amoremque servandum est cohortatus. Pari ratione, ut subjicitur, Siciliæ regi designato imperatori, Poloniæ ducibus, aliisque singulis regibus et principibus scriptum est. His Perusii gestis cum solis elementiores radii aërem temperarent, Augusto mense exeunte, iter in Urbem est aggressus, pridie nimirum kal. Sept. ut affirmat Fossænovæ Chronicon his verbis ² : « Nono kal. Aug. consecratus est, pridie kal. Sept. reversus est apud Romam ad S. Petrum, pridie non. Sept. receptus est in Ecclesia Lateranensi, cum tanto gaudio et veneratione, gloria et jucunditate, quo omnes videntes dixerunt, quod nullus de prædecessoribus suis in receptione similis ei fuisset ».

22. Quantum vero studium hoc anno contulerit Honorius ad comparanda in gratiam Hierosolymitani regni subsidia, de quibus paulo ante meminimus, Epistolæ ejus demonstrant. Primum namque Burgundiæ et Brabantie duces, Barensem et Antissiodorensem comites, aliosque principes, qui sacre militiæ nomen dederant, ad trahendum cum reliquo Christiano exercitu expeditos esse jubet ³, ubi statutum a Synodo Lateralensi tempus

appetisset : dein Cluniacensi abbati mandavit ⁴, ut Ordinis sui Ecclesiarum reddituum partem Terræ-Sanctæ subsidio præsidioque mittendam, ex eisdem Concilii præscripto cegat : tum ad incendendos militari ardore Christi milites, qui se cruce insignierant, missis in Gallias ac Germaniam legatis, litterisque sacrum in hostem divini nominis classicum cecinit ⁵.

« Honorius, etc.

« Cum dicatur nobis a Domino per Prophetam : Clama, ne cesses, quasi tuba exalta in fortitudine vocem tuam, tacere anodo non debemus, quin ad prælia Domini prælianda Christianos milites compellamus ; nam prope est ut veniat tempus pugnæ, quo Rex noster, Dominus dominator suæ crucis vexillum explicet, ut suo congregato exercitu, in manu forti et extento brachio dimicet contra hostes ad faciendum vindictas in nationibus blasphemorum, qui Hierusalem nostram inclytam civitatem in populi Christiani opprobrium sua se jactant delinere fortitudine occupatam.

23. « Videntes itaque Dei potentiam venientem, vocem extollimus et clamamus, ut eidem obviam occurratis. Quoniam, etsi filii alieni ad tempus occupaverunt ejus regnum, exigentibus culpis nostris, ipse tamen est in Israelitico populo regnaturus, qui nostra crimina sanguine suo lavit, fuit enim hactenus dispoitione provida ordinatum, ut dum iter peregrinationis arripere crucisignatorum exercitus retardarent, naves, arma, et alia necessaria pararentur, sed ecce his omnibus pro majori parte paratis transfretandi terminus appropinquat in sacro generali Concilio constitutus, qui non debet amplius prorogari. Eia igitur, sumite arma, viri, acuite gladios, festinate, milites Jesu Christi, ut adveniente tempore passagii generalis, in præfato Concilio denotato, divino comitante auxilio transfretetis, et congregato exercitu sequamini Regem cæli, cujus vos obsequio devovistis, firmiter confidentes, quia ipse, qui suum traduxit populum per desertum, salvos reddet homines, et iumenta, et vos, si enim secuti fueritis puro corde, non solum faciet triumphare, verum etiam regio coronabit diademate post triumphum. Ad hoc cum venerabili Iratri nostro Tyrensi archiepiscopo dederimus in mandatis, ut vos ad id moneat et inducat, universitati vestræ per Ap. scripta mandamus, quatenus eidem prædicanti verbum Domini pro succursu Terræ-Sanctæ tanquam fidei nuntio, devote ac humiliter intendatis. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Decemb., Pontificatus nostri anno primo ». Postremo de vigesima in sacrum subsidium conferenda persolvendaque, ad Panormitanum archiepiscopum, ejusque suffraganeos ⁶ extant littere, tum ad colligendæ illius pecuniæ præfectos, quæ eodem exemplo ad omnes

¹ Lib. I, Ep. v. — ² Chron. Foss. Nov. hoc ann.

³ Ep. VIII. — ⁴ Ep. LII et LIII. — ⁵ Honor. I, I, Ep. LXXXI. — ⁶ Ep. CIV.

orbis Christiani archiepiscopos, quorum longior textitur catalogus, misse.

24. Nec silentio prætereundum, religiosissimi cujusdam viri in Christum pro nobis in crucem actum singulare amoris exemplum per id tempus editum, qui vi impetuque doloris ex Christi passione ac morte concepti abreptus, in Calvarie monte piissimam animam repente exhalavit. Rem gestam ita narrat Cantipratanensis ¹: « Circa annum ab Incarnatione Domini mcccxvi, quidam vir fidelis et bonus de oppido Dmantheo mare transit: et ingressus Terram-Sanctam, loca singula, in quibus pedes Domini stetisse quibusdam indicis ferebatur, multa devotione et lacrymis visitavit. Cumque venisset ad locum Calvarie, ubi Redemptorem nostrum audivit mortis angustias et crucis supplicium pertulisse, gravissimis suspiriis ingemiscens, eum clamore valido et lacrymis dixit: Quid tibi, benignissime Domine, quid, inquam, tibi, Christe, retribuam pro omnibus, quæ prius amator amabilis mihi mirabiliter tribuisti, vidi prius loca in quibus natus et inter homines conversatus doctrinam evangelicam prædicasti, et deitatis tuæ indicia per miracula demonstrasti. Hæc quidem ob amorem et reverentiam tui sincero corde complexus sum, hunc vero locum passionis et mortis tuæ æquo animo videre non possum, ubi clavis crucifigæ, lerebrari lancea, et animam pro nobis tradere voluisti. Hæc ut beatus ille peroravit, exclamans, ruptis vitalibus cordis venis spiritum exhalavit, etc. » Atque hæc tenus de Terræ-Sanctæ rebus, e quibus antequam sermonem ad Occidentem revocemus, quædam ad Orientale imperium pertinentia adjungenda videntur.

25. *Obitus Henrici imperatoris Constantinopolitani.* — Cohortatus ² est Apostolicis litteris Honorius patriarcham Constantinopolitanum ad pacem concordiamque eum imperatore servandam, modo Ecclesie jurius detrimentum non inferretur. Præterea regis Thessalonicensis adhuc pueri, regni que patrociniū sumpsit ³. Cæterum circa hæc tempora Henricum imp. e vita discessisse videtur, cum sequenti anno Petrus Antissiodorensis comes e Galliis ad egressendum imperium fuerit evocatus. Fuisse vero Henricum magnis virtutibus instructum, testantur Græci, e quibus Georgius Logotheta ⁴ illum ita commendat: « Per Ericum res Romanæ et Theodorus etiam imperator multum detrimenti cepit, cum esset fortis, et ad puniendum præceps et audax »; et infra: « Vel hoc solo res conspicua erat, Nymphæum usque eum nullus adversaretur castra posuit, indeque rediens partim præda parta opimus ac saturus, partim a laboribus ferri optans: neque enim in sustinendis bellorum certaminibus Latina natio perdurat, cum imperatore Theodoro fœdus iniit, concordatumque est Cimeni, sic enim mons Achirato

adjacens appellatur, universa, et ipsum Achiratum a Latinis possideri ». Commendat idem auctor ejus benevolentiam in Græcos: « Romanos, inquit (ita appellat suos) et Byzantinos indigenas placidius sedatiusque amplectebatur, et ex illis plures inter primates collocaverat, alios inter milites adnumeraverat, plebem vero veluti proprium populum fovebat ».

26. *Italie populus conciliandis studet Honorius.* — Jam stylium ad ea convertamus, quæ cum Italis novus Pontifex peregerit: quippe vices ejus gerens, qui ait ¹: « Ego cogito super vos cogitationes pacis »; omnes curas diligentissime eo vertit, ut pacem populos inter conciliaret confirmaretque; atque adeo adversus illos, qui ipsam turbarent, graviter animadvertet ². Ardebat tunc civili bello Insurbria, cum Mediolanensis sociatis cum Placentinis armis Ticinenses hostili ardore insectarentur, eorumque extremo exitio populatis magna vastitate agris imminerent: cujus odii causam inde fluxisse, ut supra tetigimus, videtur, quod Ticinenses Fridericum in Germaniam proficiscentem stipassent, atque in Olhonis gratiam, cujus partes tuebantur, bellum atrox ipsis intulisse. Jam ante suum ad eos in concordiam adducendos studium Innocentius collocarat, ac post celebratam Synodum OEcumenicam, in qua toti Christiano orbi publicæ induciæ ad quadriennium erant indictæ, legatos miserat, qui pervicaces, incisso censurarum terrore, ad pacem revocarent: quorum industria cum furore improborum elusa esset, Honorius ad perducenda prædecessoris consilia vibratas a cardinalibus legatis censuras confirmavit, ac litteras ea de re Apostolicas ad Insurbrie populos atque ad omnes ³, qui apud ipsos vel auctoritate ob gestos publicos magistratos, vel claritate generis, vel dignitate Ecclesiastica conspicui erant, tum ad Malespinæ marchionem et Sabaudie comitem, quos a Mediolanensium partibus divellere est conatus, exaravit.

« Honorius, etc.

27. « Cum ⁴ in generali Concilio pro Terræ-Sanctæ succursu commodius exequendo provida fuerit deliberatione statutum, ut principes et populi Christiani, saltem per quadriennium, plenam pacem, aut firmam treguam ad invicem inviolabiliter observarent, et ii, qui acquiescere forte contenderent, per excommunicationem in personas, et interdictum in terras artissime cogenerentur, ac bonæ memoriæ Innocentius papa prædecessor noster volens, ut hujusmodi constitutio in eos et dilectos filios Papienses debitum sortiretur effectum, dilectos filios nostros L. tituli S. Crucis presbyterum, et R. S. Mariæ in Cosmedin diaconum cardinales, commisso eis legationis officio, ad eos propter hoc specialiter destinavit, ipsi verbo pacis eis a cardinalibus prædictis efficaciter et

¹ Cant. l. i. c. 2^a. — ² Honor. l. i. Ep. x. — ³ Ep. xv. — ⁴ Georg. Logoth. Leone Allatio interprete.

¹ Hier. xxix. — ² Honor. l. i. Ep. xvii. — ³ Reg. post eand. — ⁴ Ep. xviii.

prudenter, proposito non recepto, contemptis monitis et prohibitionibus cardinalium, Papiensem terram hostiliter invaserunt, ipsam multipliciter devastantes, in Dei contemptum, Apostolicæ Sedis injuriæ et suarum periculum animarum. Propter quod cardinales prædicti accensi zelo justitiæ, in potestates consules et principales consiliarios Mediolani, et Placentiæ civitatum auctoritate præfati prædecessoris nostri excommunicationis sententiam promulgarunt, et civitates easdem supposuerunt Ecclesiastico interdicto. Verum quia iidem in maris altitudinem venientes, ipsius sunt tempestate demersi; ut oculis suos statuunt declinare in terram et non respicientes ad cælum adhuc in sua contumacia perseverant; nos præfatas sententias confirmantes, manus nostras in eos duximus aggravandas, præcipientes potestates et consiliarios, necnon et societatum magistros civitatum ipsarum per totam Lombardiam singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, excommunicatos publice nuntiari ».

28. Pari studio ad alendam inter Beneventanos Ecclesiæ clientes concordiam, quæ nonnullorum dissidiis periclitabatur, curas defixit, atque ad eam servandam insignibus amoris notis aspersis litteris est cohortatus, e quibus hæc verba veluti præclara paternæ in eos sollicitudinis argumenta decerpimus ¹ : « Cum non possit mater oblivisci filii uteri sui, nos qui statum civitatis vestræ cupimus prosperari, tanquam filios vos diligimus speciales et in visceribus gerimus Jesu Christi, dantes operam efficacem, ut civitas vestra desiderata pace respiceret, et assiduis proficiat incrementis, quæ continuis molestationibus est afflicta. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Decemb., Pontif. nostri ann. 1 ». Paucis vero ante diebus ipsis rescripserat, cum ista civitas ea libertate potiretur, ut qui in ea urbe habitare cuperet, nuncupato Romanæ Ecclesiæ fidei sacramento, civium numero adscriptus censeretur; caverent, ne eos, qui ad eam urbem se contulerant, ad pristinas sedes amandarent. Egrege etiam in Mutinenses affectum illustrant colata in eos præclara beneficia ², quibus publicam rem auxit, illorumque fidei et custodiæ Carpi et montis Baranzonis oppida a Mathilde comitissa Romanæ Ecclesiæ traditis cum omnibus ad ea spectantibus, quamdiu ipsius Pontificatus teneret, commisit, subjectisque legibus obstrinxit, ut eorum locorum causa sumerent arma, ponerentve ad Romanæ Ecclesiæ imperium, legatos Apostolicos iisdem oppidis exciperent, ac demum probas consuetudines ac leges, quæ hæcenus obtinuerant, nullo pacto temerarent.

29. Rescindenda præterea fuit ab Honorio hoc tempore lata a Patavinis hujusmodi lex, quæ facinorosos homines ad pejerandum prolificæ atque illorum cupiditatem irritare videbatur : « Si quis aliquid ab alio ablatum ad se pertinere juratus

asseruerit, ejusmodi iurijurando standum »; tum Lucanus episcopus continendus, ne monachis Florentis familiæ, a Joachino abbate jam ante conditæ, hæreseos notam inureret, neve ab aliis ea contumelia vexari permitteret, quod anno præterito a Lateranensi Synodo ¹ vetitum vidimus; cum licet nefandus error ab illius religiosi sodalitiî conditore contra divinam essentiam esset confictus, suam tamen sententiam Romanæ Ecclesiæ censura re nondum bene definita subjecisset; tum etiam religiosa disciplina apud Florentes vigeret. Sed de his deque Italicis rebus satis. Convertenda jam nobis ad externa regna oratio.

30. *Mortuo Joanne Anglorum rege, filio Henrico successori faveat, eique regnum conciliat.* — Offert primum sese nobis bellis civilibus lacerata Anglia, cujus species non minus sub Honorii primordiis, quam sub Innocentii exitu fœda exstitit. Ut vero demum Honorii studio atque Apostolicæ Sedis legati diligentia recreata fuerit, proceresque a Ludovici Galliarum regis majoris natu filii partibus ad Henricum Joannis successorem traducti, ordine disseremus, ubi primum quæ ad redintegrandas Joannis res gesta pereurrerimus. Miserat jam ante Innocentius Gualonem tit. S. Martini presbyterum cardinalem Apostolicæ legati munere auctum, quo Gallos ab invadenda Anglia deterret, revocaret Anglos ad officium, ac Joanni regi operam et consilium exhiberet, jamque strenue incumbere provinciæ sibi demandate, cum relicta ab Innocentio Ecclesiæ gubernacula Honorius capessivit. Qui ut Anglicanas res alto pectore demisit (intererat enim Pontificiæ dignitatis susceptum in Apostolicam clientelam Joannem atque etiam vectigalem Ecclesiæ factum tueri) mox Gualonem legatum cepto operi generose jussit insistere. « Quia finis, inquit ², non pugna coronat », ac dedecori verteretur inchoata cum laude, turpi exitu corrumpere : « injunctum tibi legationis officium auctoritate nostra, sicut cepisti, laudabiliter prosequaris, charissimum in Christo filium nostrum Joannem Anglorum regem illustrem cruce signatum, vassallum nostrum, ex parte nostra confortans, ne ipsius animus consterneret, quia potens est Dominus, qui humilia respicit, et alta a longe agnoscit, humiliare superbos et humiles exaltare, ac Apostolicæ Sedis non destituetur auxilio, in quantum Dominus permiserit, et suis videbitur utilitatibus expedire. Datum Perusii ». Postea cum ab eodem legato accepisset Pontifex, quot et quanta funesta mala ex Anglicanis discordiis in dies orirentur, conceptum animo dolorem delinire ac permulcere aliis litteris conatus est ³, quibus etiam de rebus ad archiepiscopum ejusque suffraganeos, tum ad Angliæ optimates scripsit, ad concordiam servandam ipsos cohortatus ⁴.

31. Verum hæc inter rex Joannes dnm se un-

¹ Ep. XCIII. — ² Ep. CLXXI.

¹ Ep. LXXXVII. — ² Ep. VI. — ³ Ep. XXVII. — ⁴ Ep. XXIV.

dique periculis cinctum videt, nec sustinendis hostibus parem, partim ex animi angustia, partim ex labore bellico vel nimio fructuum usu, ut ait Parisius ¹, lethali morbo corripitur: addique auctor in aream cui Laford nomen est contendisse, quod probant etiam litteræ Joannis ad Honorium ex eo loco exaratae ², quibus filium suum Romanæ Ecclesiæ commendavit.

« Sanctissimo in Christo et domino charissimo Honorio, Dei gratia summo Pontifici, Joannes eadem gratia rex Angliæ et dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andeg. salutem et debitam tanto patri ac domino reverentiam.

« Cum gravi infirmitate et incurabili delineretur, ita quod de nobis penitus desperabatur, multipliciter nobiscum deliberavimus, qualiter regno nostro, si humanitas de nobis colligisset, provideremus, ad honorem Dei, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et successionem nostram hæreditariam perpetuam, tandem quasi mente prosternati, quærentes nodum in scirpo reversi sumus ad nos, divina inspirante gratia, qui non deserit sperantes in se, ad memoriam reducentes, quod regnum nostrum esset patrimonium beati Petri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, divina et Apostolica protectione munitum. Unde convocatis magnatibus nostris nobis assistentibus providimus regnum nostrum, quod est vestrum, necnon et hæredem nostrum protectioni vestræ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ commendandum.

32. « Nos igitur ipsum regnum nostrum et hæredem nostrum ipsis præsentibus, protectioni divinæ et vestræ obtulimus, et nunc per litteras nostras præsentibus præsentamus, attentius flexis genibus paternitatem vestram humiliter rogantes, quatenus ipsum regnum, et hæredem nostrum sub protectione vestra suscipiat piæ paternitatis vestræ devotio, ad ipsius hæredis nostri successionem in paternam hæreditatem et inimicorum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ adversantium confusionem perpetuam. Credimus enim et indubitanter scimus, quod si more pii patris dexteram protectionis vestræ ad ipsius defensionem porrigatis, efficax ejus successio suscipiet incrementum; ad ipsius provisionem perpetuam, ad laudem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, gloriam et honorem. Ceterum quoniam misericordiam poscentibus non est deneganda gratia, paternitatem vestram rogamus, ut manus absolutionis in remissionem peccaminum nobis impendatis, ut ope misericordiæ vestræ suffulti, is, qui citra meritum punit et ultra meritum remunerat, nos oculis misericordiæ suæ respicere, et in numero electorum nos collocare dignetur. Teste meipso apud Lafford, decima quinta die Octobris ». Cum ex eo loco Nevercum profectus esset, paulo post vi morbi oppressus interit, de quo hæc Parisius: « Cum regnasset rex

Joannes annis octodecim, mensibus quinque, diebus autem quatuor, ab hac vita, post hujus sæculi nullas perturbationes et labores inutilis, in multitudine amaritudinis substractus, transmigravit, nihil terræ, imo nec seipsum possidens. Sperandum est autem, et certissime confidendum, quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, allegabunt pro eo ante tribunal Jesu Christi ».

33. At quomodo Henricus extincto patre, justisque illi persolutis coram Apost. Sedis legato, episcopis principibusque Angliæ solemnium pompa insigne regni acceperit, idem auctor refert: « Paratis omnibus ad coronationem necessariis, legatus supradictus associatis sibi episcopis et comitibus memoratis, duxerunt eum ad Ecclesiam conventionalem cum processione solemnium, regem acclamando, ubi ante majus altare constitutus, juravit coram clero et populo appositis sibi sacrosanctis Evangelis et plurimorum sanctorum reliquiis, dictante juramentum Tocclino Bathoniensi, quod honorem, pacem ac reverentiam portabit Deo, et sanctæ Ecclesiæ, et ejus ordinatis, omnibus diebus vitæ suæ. Juravit etiam, quod in populo sibi commisso, rectam justitiam tenebit, quodque leges malas et iniquas consuetudines, si quæ sint in regno, delebit, et bonas observabit, et ab omnibus faciet observari. Deinde fecit homagium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Innocentio papæ de regno Angliæ et Hyberniæ, et juravit quod mille marchas, quas pater ejus Romanæ contulerat Ecclesiæ, fideliter persolveret, quamdiu prædicta regna teneret ». Et infra: « Coronatus est autem Henricus Tertius anno ætatis suæ decimo, in die Apostolorum Simonis et Judæ, scilicet xxviii ». Post hæc enarrare pergit bellica gesta Ludovici Francorum regis filii, qui, ut supra vidimus, Angliam invaserat, ubi hoc anno nonnullis oppidis, quod auctor pluribus tradit, potitus est: « Verum animabat », inquit Parisius, « eos, qui partes regis fovebant, quamplurimum, quod singulis diebus Dominicis ac festivis Ludovicum cum complicitibus ejus et factoribus excommunicari videbant ».

34. Cum certior mortis Joannis regis fama ad Pontificiam aulam pervasisset, Honorius non levem ex illius principis obitu dolorem hausit, ipsius filium Henricum religionis vi ac metu, quod maximum apud fideles præsidium erat, defendendum suscepit; legatumque ad partes suas strenue obediendas inflammavit, ac ne adversis ullis rebus animum adjiceret, est cohortatus ¹.

« G... tit. S. Marl. presb. card. Apost. Sed. legato.

« Duris nobis rumoribus nuntiatis, videlicet quod claræ memoriæ Joannes rex Angliæ viam esset universæ carnis ingressus; repleti sunt lumbi nostri dolore et sicut parturientis angustia nos possedit, tum quia ipsum utpote vassallum Ecclesiæ Romanæ ac ipsius filium specialem sincera

¹ Par. Hist. Angl. hoc ann. — ² Ext. apud Honorii Regest. lib. 1. Ep. CALVII.

¹ Honor. 1. 1. Ep. XXXII.

dileximus charitate in Domino; tum quia tuis laboribus et angustiis, quas multiplicatas non ambigimus ex hoc esse, compatimur affectu paterno; tum etiam quia major nobis instat necessitas subveniendi natis ejusdem regis pupillis, quorum esse tenemur ex injuncto nobis Apostolorum officio defensores, dicente Scriptura: Pupillo tu eris adiutor ». Et infra: « Licet de tua constantia geramus spem certam, te tamen Apostolicis exhortationibus duximus confortandum, ne cor tuum hujusmodi tribulationibus et angustiis consterneatur, quoniam fidelis Deus, qui te supra id quod potes non patietur tentari, sed faciet etiam in hac tentatione proventum, ut valeas sustinere. Et quidem forsitan pius et misericors Dominus mortem regis ipsius ad bonum filiorum ejus convertet, ut eos qui patris persequebantur personam, ad eorum fidelitatem reducat, cum odii causa sublata de medio, ipsius cessare possit effectus ». Nec sua Pontificem fefellit opinio, scribit enim Parisius Anglos proceres odio, quo in Joannem flagrabant, extincto Joanne, in amorem et misericordiam erga filium verso, studia mutasse, sed de iis suo loco. Pergit Pontifex:

35. « Tuam ergo discretionem monemus et exhortamur in Domino, per Apost. tibi scripta mandantes quatenus, sicut vir fortis et constans dilatato animo circa tutelam et curam predictorum pupillorum et regni, tanto sollicitudine invigiles promptiori, quanto Apostolica Sedes ad id fortius nunc tenetur, et tu ipse vice illius, etc. » Instruit legatum summa auctoritate, quæ ad exequendum tuendorum Joannis filiorum provinciam desiderabatur. Præterea se Apostolica auctoritate vibrata ab eo in illa causa censuras confirmaturum; tum subjicit: « Ad hæc volumus et mandamus, ut juramenta, quæ barones Angliæ contra regem predictum nobili viro Ludovico primogenito regis Francorum vel aliis præstiterunt, denunties tanquam illicita non servanda. Dat. Romæ apud S. Petrum, III non. Decemb., Pontificatus nostri anno primo ». Eodemque fere exemplo ¹ Wintoniensi, Wigorniensis et Oxoniensis episcopis, Dublinensi archiepiscopo, nobilibus Angliæ viris, regias partes sequentibus; præterea Burdegalensi archiepiscopo atque optimatibus cismarinis regi obsequentibus litteras misit, præcipue Willelmum regiorum castrorum magistrum, quem vulgo vocitant Angliæ marescallum, ejus supra cum Parisio mentionem fecimus, religioso pro imperio ² hortatus, ut in regis fide obedientique permaneret.

36. Ut continere in officio hos principes viros studuit, ita alios qui a Joanne rege desciverant, eumque bello acriter erant persecuti, devocare obiecto religionis metu conatus est, inculcavitque jam ad alendam rebellionem sublato Joanne rege colorem desse, proinde ipsorum dignitatis inte-

resse cum Henrico, quem ætas probabat Innocentem, in gratiam redire; nec enim ferre legum æquilateral, ut paterni sceleris (si quod fuerit) pœna in filium transfunderetur: « Etsi ¹ hæctenus habueritis velamen malitiæ, cum contra claræ memoriæ Joannem regem Anglorum dominum vestrum arma gerere dicebatis, proponentes ipsum imposuisse vobis jugum intolerabile servitutis, jam nunc excusationem habere non poteritis in peccatis, nec notam proditionis quoquam velamento velare, nisi ad fidelitatem filiorum ejus, qui vos nullatenus offenderunt, prolinus redeatis, cum cessante causa, cessare debeat et effectus. Jam enim non videbimini odio habuisse personam, ac vestram injuriam repulisse persequentem quodammodo persequendo, sed potius malitiam excogitatum sectari, si ejusdem regis persequimini filios innocentes, quos deberetis defendere potius et fovere: quibus patris iniquitas obesse non debet, cum juxta verbum Domini, nec pater filii, nec filius patris debeat iniquitatem portare, sed potius anima quæ peccavit etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Decemb., Pontif. nostr. an. 1 ». Parere nonnulli proceres Apostolicis imperiis, atque etiam ex ipsis Ludovici ducibus ab ejus partibus se subduxere, cum majori damno verterent iras numinis ac Sedis Apostolicæ incurrere, quam præpotentis principis gratiam amittere: inter quos comes de Roccio divino timore percussus, cum se anathemate defixum nosset, damnato iniquo bello a Sede Apostolica fidelium communioni restitui postulavit, obtinuitque ².

37. *Reges Gallie ab invadenda Anglia deterret.* — Gravioribus autem curis distrahebatur Honorius, ne ita Henrico Angliæ avitum sceptrum assereret, ut Philippum Galliarum regem exasperaret, dum in Ludovicum ipsius filium censuras ferre cogeretur; atque adeo amoris ac benevolentie vias omnes explorans, Cisterciensi et Claravallensi abbatibus, qui gratia apud Philippum ac Ludovicum plurimum poterant, provinciam inposuit ³, ut Pontificio nomine utrumque adirent, et in genua provoluti per sacra quæque obstarentur, ab invadenda pupilli Apostolicæ clientelæ commendatæ ditione temperarent: et parentem quidem, ut filium patria auctoritate a cæptis avocaret; Ludovicum vero, ut si quam eo facto dedecoris labem susceperat putaret, illius dolorem divino numini, Sedique Apostolicæ remitteret, a qua vinci non pudori, sed gloriæ et triumpho ducendum esset, denum si repudiaret preces, denuntiarent divinas humanasque pœnas in eum cumulatam iri.

« Honorius etc.

« Devotioni vestræ, de qua fiduciam gerimus plenior, per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus regem adentes predictum, vice nostra fuis lacrymis humi prostrati, eundem

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Ep. XLV.

³ Ep. LXXXII — ⁴ Ep. LIX. — ⁵ Ep. LXXXIII.

preces precibus cumulando, moneatis prudenter, et obsecretis per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quod pro ipsius reverentia, et Apostolicæ Sedis honore dimissa præfatis pupillis offensa, si quam in eum pater commisit ipsorum, ex corde puro impendat studium diligens, et operam efficacem, ut prædictus filius ejus ad propria redeat, et occupata de regno prædicto pupillis restituat ante dictis, quatenus sic et nos, et seipsum expedit a necessitate, quam nobis idem primogenitus ejus ingressit.

38. « Ad eundem quoque nobilem accedatis, ipsum modo simili obsecretis, et intuitu illius, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit donat illud, a persecutione pupillorum ipsorum desistat, et eis restitutum occupata, et sic vincens salubriter semelipsum, se vinei permittat a nobis, Deo ignominiam, et Apostolicæ Sedi donans, si quam ex hoc se forsitan existimat incursum: cum tamen propter Dominum vinei a nobis nequaquam ignominiosum existat; quoniam armis carnalibus non pugnamus, sed spiritualibus potius, quæ sunt potentiora, gladio videlicet verbi Dei. Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, usque ad animæ ac spiritus divisionem pertingens. Sed et eidem nihilominus protestemini, quod si vestris monitis, imo nostris non acquieverit, cum præfatis pupillis nulla possimus ratione deesse, contra eum cælum et terram curabimus invocare, aggravaturi manus nostras in ipsum in quantum poterimus, secundum quod nobis fuerit desuper inspiratum. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Decembris, Pontificatus nostri an. primo ».

39. Defendam porro Henrici causam Honorium suscepisse non divexandi Ludovici animo, frangendæ Gallorum potentie, quæ conjuncto eo regno admodum se extulisset, sed æquitatis zelo, testatur ipse in litteris Gallicanis patribus scriptis quos postquam prudentiæ observantiæque, in Sedem Apostolicam laude ornavit, suum his verbis in Gallos studium illustrat.

« Honorius etc.

« Quantum ¹ Romana Ecclesia regni Francorum turbationem desideret evitare; imo quantum ejus tranquillitatem affectet, facile poterit intelligere quisquis devotionem ipsius regni ad illam, et grata subsidia, quæ in illo invenit tempore opportuno, intenta mente voluerit cogitare. Quis enim nesciat, quod reges et regnum Francorum semper in Apostolicæ Sedis devotione firmiter persisteant; quod semper in difficilibus arduisque negotiis asiterunt ei studio indefesso; et nunc contra hæreticam pravitatem, nunc contra paganorum barbariem eidem devote et humiliter obsequendo, illam utrisque formidabilem reddiderunt? Hæc quidem obsequia et alia, quæ recenseri sub epistolari brevitate non possent, et merita nihilominus Ecclesiæ Gallicanæ, cujus fides ac devotio

nullo unquam tempore defeecerunt, pro vobis sufficienter, ut credimus, fide jubent, quod inter cætera regna mundi illud quadam prærogativa diligimus charitatis, ejusque statum semper tranquillum esse cupimus et felicem. Absit enim ab Apostolica Sede et a nobis, qui ei, disponente Domino, præsidemus, ut nobis tantorum veniat oblitio meritum, et ut tante ingratitude vitio laboremus; quod iis non studeamus obsequiis, sinceris affectibus respondere ».

40. *Viduis reginæ et comitatus Campaniæ consulit.* — Postremo ut Anglicanis rebus finis imponatur, divine sententiæ memor Honorius: « Pupillum et viduam suscipiet ¹, ut pupillo regi consulit, Berengariæ quoque Anglorum olim reginæ ope et consilio affuit, primum namque pactiones ab illa cum Joanne rege de dote initas, auctoritate munivit firmavitque ²: deinde Turonensi archiepiscopo ejusque suffraganeis mandavit ³, ipsam ab iniquorum hominum vi et injuriis tuerentur, ne magno cum sumptu atque incommodo nuntios ad Apostolicam Sedem mittere cogeretur: denique eundem archiepiscopum, atque episcopum Cenomanensem in Berengariæ clientes, causa non cognita, Ecclesiasticis censuris animadvertere vetuit ⁴.

41. Complexus est eodem paternæ benevolentie studio aliam prænobilem viduam, Blancam nimirum Sanctii regis Navarræ sororem comitis Campaniæ, ejusque filium Theobaldum Trecentem comitem in infirma ætate constitutum, quem Erardus Brenensis sua ditione depellere meditabatur; contendebat enim uxoris Philippæ minoris natu filie Henrici Trecentis comitis ac regis Hierosolymitani nomine comitatum ad se pertinere: verum obscura admodum atque involuta ea erant jura, ob quæ Philippus Galliarum rex accepto a Theobaldo fidei sacramento, sponderat eam causam in iudicio non discussum iri; donec Theobaldus viriles annos adeptus esset, ne ob id Galliarum pax turbaretur, vel pupillus injuste opprimeretur; tum etiam eas Erardi nuptias ob sanguinis conjunctionem ab Innocentio vetitas fuisse, qui gravissime scripserat Conradum Montisferrati comitem gladio, Henricum vero Trecentem præceptio ob tentatas cum regina Hierosolymitana nuptias male periisse; similem tamen Erardus occasionem mortis Alberti patriarchæ Hierosolymitani aucupatus, cæca dominandi cupidine, temere inerat: cui obstabat etiam ipsum non majorem natu Henrici filiam thoro sibi junxisse, atque adeo inania penitus atque irrita ipsius jura erant. Quibus pernotus Honorius Galliarum præsulibus scripsit ⁵, ut censuris Erardum ac Philippam, si quid novi molirentur, comprimerent; cum maxime id bellum in Terræ-Sanctæ perniciem, cui subveniendum erat, redundaret.

¹ Honor. l. i, Ep. XXI.

¹ Psal. CXLIX. — ² Innoc. l. i, Ep. CLXI. — ³ Ep. CLXIV. —

⁴ Ep. CLXV. — ⁵ Ep. LXXIX.

42. « Ipse vero (nimirum Erardus Brennensis), post obitum prædicti patriarchæ (is erat Albertus, cui inquirendi propinquitatis partium gradus minus ab Innocentio fuerat demandatum) captata successoris absentia, non est veritus eam sibi clandestine copulare, ambitiosa cupiditate cæcatus, cum non sit filia primogenita quæ in utrumque succederet, si jus haberet alterutra succedendi. Et cum anno præterito cum multis applicuisset Cætam, cæteris ad Sedem Apostolicam accedentibus, ipse tanquam conscius male sibi, ejusdem prædecessoris nostri declinavit aspectum; sed concito cursu Januam navigavit, ut celeriter transalpinans, contra dilectum filium nobilem virum Th. Trecon. comitem suscitaret schisma si posset, non solum in grave scandalum regni Franciæ, verumetiam in grave dispendium Terræ-Sanctæ. Sed speramus in Domino, et in potentia virtutis ipsius, quod ejus machinatio non poterit prevalere, cum Philippus rex Francorum illustris per snas præfato prædecessori nostro litteras intimarit, quod cum dictum Th. ad suum comitatum remisit, per privilegium sibi regale concessit, quod auctoritate petiti Apostolica confirmari, quod usque ad legitimum ejus ætatem, nullam de iis contra ipsum querelam audiret.

43. « Volentes igitur imminetibus periculis obviare, universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, qualenus dictos Erardum et Philippum, si forte occasione præscripta præsumperint malignari; Deum habentes præ oculis, sublato cuiuslibet contradictionis, et appellationis obstaculo, per censuras Ecclesiasticas compescatis, mandatum Apostolicum taliter impleturi, quod de diligentia studiosa mereamini commendari. Dat. Romæ apud S. Petrum ». Hæc Honorius, qui aliis litteris ¹ Galliarum præsules Blancæ ac Theobaldo defendendis incumbere, tum hoc, tum sequenti anno præcepit: cum enim Erardus bello Theobaldum petiisset, atque in Campaniam factis excursionibus prædas abegisset, Pontifex ab O. Burgundie comite de enascente discordia certior factus, ne sacra expeditio dissolveretur, Sylvanctensis episcopo, et abbati S. Genovefæ sequentis anni VI nonas Martias provinciam dedit, censuris Ecclesiasticis Erardum inducias a Synodo Oecumenica ad quadriennium indictas violentam coercerent: qua in re alios Galliarum præsules. si quis restituendæ cultui Christiano Terræ-Sanctæ pius ardor ipsos ureret, strenuam navare operam præcepit ².

44. *Pax composita, responsa et privilegia ab Honorio data.* — Dum hæc decernit Honorius, T. reginæ Lusitanæ olim regis filia, ac Berengaria etiam reginæ, et Castellæ olim regis filia patrociniū flexus earum precibus admisit (cæ vero incestis nuptiis Alphonso regi Legionis copulata fuerant, ac postmodum imperiis Pontificiis censurarum vi ex vetito thoro divulse) præterea in tam

Apostolicæ Sedis jussu concordiam inter Henricum Castellæ, atque Alphonsum Legionis reges, ratam firmanque esse jussit ¹; qua etiam de re ad Toletanum archiepiscopum et episcopos quosdam scripsit ², Henricum insuper litteris minacibus monet ³, ut Toletanæ Ecclesiæ possessiones a se regni principibus usurpatas restituat, aliosque ad id compellat. Neque involvendum silentio, Honorium Legionensem regem, de quo paulo ante memoravi, etiam atque etiam rogasse ⁴, ut L. Calvam Apostolicæ Sedis subdiaconum, Legionensium scholarum magistrum, et Albanensis episcopi nepotem, regii sigilli præfectum crearet.

45. Hoc anno eum Pragensis episcopus Apostolicam Sedem consultisset, an a gerendis sacerdotiis natalibus illegitimis procreati submovendi essent, carnes in feria sexta cum in illam festum Natalis Domini incurreret, degustari possent, Honorius hæc rescripsit ⁵: « Quæsvisti, an sæculares canonici minus legitime nati suis sint renuntiare beneficiis compellendi: cum de jure ad sacros nequeant ordines promoveri, nec in beneficiis secum fuisse probent a Romano Pontifice dispensatum, nec Ecclesiæ taliter indigant ordinatis. Ad quod fraternitati tuæ taliter respondemus; quod si multitudo est in causa, ut hujusmodi non possint sine scandalo removeri, eos in beneficiis sic susceptis poteris convenientibus oculis tolerare. Explorari præterea postulasti, utrum illis sit licitum, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc tale damus responsum; quod illi qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ ipso die venire contigerit, caribus propter festi excellentiam uti possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis, nec tamen ii reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere. Dat. Laterani IV kalend. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ».

46. Eodem anno in plures varia beneficia, præter superius allata concecit; primum Nepoleoni et Raynaldo, et Brancaleoni de Armaleone, oppidum quoddam Cœcejonem nuncupatum, in vitam concessit ⁶; dein in fidem recepit, multisque privilegiis munivit, tum Lucam ⁷ S. Salvatoris Messanensem archimandritam ejusque religiosos viros, qui legibus et institutis S. Basilii regebantur, tum Theodisium ⁸ Agathensem episcopum ejusque successores, tum priorem ac fratres canonicos Lateranensis Basilicæ, seu patriarchii Salvatoris, ad quos duplex Diploma dedit, in quorum altero ⁹ his verbis ejusdem Basilicæ dignitatem celebrat: « Sane multe congregaverunt divitias, et auxerunt honores, sed hæc Basilica supergressa est

¹ Ep. LV. — ² Reg. post eamd. Ep. — ³ Ep. LXXXIX. — ⁴ Ep. LI. — ⁵ Ep. XLIV. — ⁶ Ep. XI. — ⁷ Ep. XLII. — ⁸ Ep. CVI. — ⁹ Ep. LVIII.

¹ Ep. CCXCV. — ² Reg. post eamd. Ep.

universas. Cum enim sit mater omnium, et multas filias habeat de latere consurgentes, ad ipsam veniunt omnes gentes, dantes Domino laudem et gloriam, et ipsam pietatis officio venerantes. Accedit autem ad cumulum honoris ejusdem, quod Romanus Pontifex, qui Jesu Christi vices gerit in terris, apud dictam Basilicam, quasi continue residens, ipsam continuis provelit incrementis, ut ex hoc ostendatur inseparabilis unio et indissolubilis connexio charitatis. Eapropter, dilecti in Domino filii, qui eidem Basilicæ quotidie deservitis, postulationes vestras grato favore prosequimur, et clementer concedimus quidquid vobis cedit ad commodum, et proficit ad augmentum. In primis autem Ecclesiam ipsam cum personis omnibus ibidem Domini servitio dedicatis, et omnibus bonis quæ ad ipsam pertinere noscuntur, sub speciali Sedis Apostolicæ defensione, protectione, ac cura suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et beati Augustini regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus observetur, etc. Dat. Later. per manum Raynerii prioris S. Fridiani Lucani S. Romanæ Ecclesiæ vice cancellarii VII idus Novemb., Indictione quinta, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo sexto, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno I ».

47. In altero vero Diplomate¹ hæc inter alia, quæ brevitatis studio omitimus, leguntur: « Medietatem omnium oblationum principalis altaris integram sine expendio aliquo, ex alia vero medietate, septem videlicet nnciarum, quæ sunt episcoporum, quoties episcopatus vacant, partes, quæ episcopos contingerent, ex benevolentia Sedis Apostolicæ, et paterna benignitate vobis vestrisque successoribus in perpetuum concedimus, et confirmamus. Ita tamen, postquam episcopi fuerint substituti, illas debeant portiones habere, salvo tamen in omnibus servitio Ecclesiæ, quod de ipsis unciis debetur, etc. » Porro episcopi, quorum hic meminit Honorius, episcopi sunt cardinales, quorum adhuc muneris erat, uti Pontifex paulo infra testatur, sacra ibi missarum solemnia peragere. Cæterum post Diplomata a nobis modo laudata, inter plura Lateranensis Ecclesiæ jura ac possessiones enumerat Pontifex, tum Ecclesiam S. Joannis ante Portam Latinam, cum suis, ut ait, capellis quæ variis in locis erant; tum Vallismon-tonis, Mesellanicæ, Carpineti, Solfarate, aliaque oppida, innumeraque pæne bona, quæ recensentur ibi; hujusmodi vero Diplomati dies quarta appo-sita est idum Novemb. et annus Dominicæ Incarnat-ionis millesimus ducentessimus decimus sextus, Pontificatus vero Honorii primus.

48. *Dominicana familia confirmata, SS. Franco-
lisco et Dominico mutua amicitia conjunctis et
laborantibus.* — Eodem anno institute a D. Domi-

nico religiosæ disciplinæ formulam ab Honorio auctoritate Apostolica confirmatam tradit Jordanus¹, tum in ejus Gestis Theodericus², qui etiam memorabile visum sanctissimum viro divinitus ob-jectum enarrat: « Postquam vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de deligenda regula relulit, iterum Romam profectus est, Do-mino illum comitante et in omnibus dirigente. Interim vero Innocentius III Pontifex desiit esse in humanis, et ei succedens Honorius Apostolicæ Sedis dignitatem obtinuit. Eguit itaque apud illum servus Dei, ut contra hostes Ecclesiæ Prædicato-riam Ordinem confirmaret. More autem suo, nocte in Ecclesia orans, vir Dei sedentem ad Patris dexteram Filium surgere vidit iratum, ut interficeret omnes peccatores terræ, et disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat vero in æthere aspectu terribilis, et contra mundum in maligno positum tres lanceas vibrabat; unam qua super-borum erectas cervices trajiceret, alteram qua cupidorum viscera configeret; tertia qua carna-libus voluptatibus deditos confoderet. Cumque ejus iræ nemo potest resistere, occurrit clementis-sima Mater ejus, et pedes illius complectens, ro-gabat ut parceret eis, quos suo sanguine redemis-set, et justitiam misericordia temperaret. Cui Filius: Annon vides, inquit, quante mihi irro-gentur injuriæ? Justitia mea tot mala amplius non patitur impuuta. Contra Mater: Tu qui omnia, inquit, nosti, bene perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es. Habeo servum fidelem, quem mittas in mundum, ut verba tua annuntiet eis, sicque convertentur ad te omnium Salvatorem. Habeo etiam alium servum quem ei adhibeo adjutorem, ut similiter operetur. Filius dixit: Ecce placatus suscepi faciem tuam; attamen velim videre eos, quos tanto muneri designasti.

49. « Obtulit ergo Mater Filio beatum Domi-nicum, et ait Dominus: Bene et accurate is faciet quæ dixisti. Porro beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter contemplans, ad id usque tempus ignotum sibi, postera die in Ecclesia in-ventum agnovit, rursusque in sancta oscula et sin-ceros amplexus ait: Tu es socius meus; tu mecum pariter curres; stemus simul, et nullus adversarius vincet nos; visionem quoque, quam jam diximus, enarravit ei, atque ab eo die fuit illis cor unum et anima una in Domino, quod etiam a successoribus suis jusserunt perpetuo observari. Hujus visionis seriem et notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus ante ordinis confirmationem eam patefecit. Ea vero visione animatus, certior-que effectus B. Dominicus ad Pontificem accedens, quemadmodum ab ipso et fratribus erat conceptus, Ordinis predicatorii et omnium, quæ obtinere voluit, confirmationem impetravit anno salutis MCCCXI, etc. » Hactenus ille; idem de Dominicana

¹ Ep. CVII.¹ Jord. Ms. Bibl. Vat. — ² Theod. l. II. c. 1. apud Sur. tom. IV. die IV Aug.

familia ab Honorio hoc anno Apostolica auctoritate confirmata tradit inter alios Vincentius¹, qui ait S. Dominicum post celebratum Concilium Lateranense, Innocentii hortatu ad suos profectum, omnes qui sexdecim numero erant unanimi consensu S. Augustini regulam elegisse, quibusdam additis arctioris vite Constitutionibus, eademque tradit S. Antoninus². Extat ea de re Pontificio hoc Diploma extremo anno datum³: « Dilecto filio fratri Dominico priori S. Romani de Tolosa, et fratribus suis regularem vitam professis et professuris, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Nos attendentes fratres Ordinis tui futuros pugiles fidei, et vera mundi lumina, confirmamus Ordinem tuum, cum omnibus castris et possessionibus habitis et habendis, et ipsum Ordinem, ejusque possessiones et jura, sub nostra gubernatione et protectione suscipimus. Datum Romæ apud S. Sabinam XI kalend. Januar., Pontificatus nostri anno primo ». Aliud præterea Diploma ad eos dedit, quo Ordinem amplissimis privilegiis communivit, quod cum inter Apostolicas Constitutiones in lucem editum sit⁴ consulto prætermittimus.

50. Desudabant ii viri sanctissimi, ut ex litteris⁵, ab Honorio sequenti anno ad ipsos, in tam egregio opere confirmandos, datis constat, in excolendo agro Dominico, evellendisque Albigenium hæreseos sentibus, quæ tunc atque aliquot annis sequentibus Raymundi junioris audacia repullulare visæ sunt. Is enim attributæ sibi paternæ ditionis ea parte, quæ in Provincia erat, non contentus, sociatis cum Avenionensibus, Massiliensibus⁶, aliisque finitimis armis, dum procul Montfortius

ageret, Belliquadrum, quæ urbs ad Montfortium spectabat, obsidione cinxit: venientemque ad ferenda obsessis auxilia comitem propulsavit. Quæ res mox hæreticorum inflavit animos, ac secutæ plurimum locorum defectiones, inter quæ Tolosa ipsa rebellavit. Sed cum in eam reversus comes vi irumpere omnia ferro flammaque delere pararet, Fulco Tolosanus episcopus ad conciliandam concordiam intercessit. Tum vero Montfortio sumptibus bellicis exhausto, nonnullos proditores improbum consilium, quamquam specie bonum, suggestisse scribit Bernardus¹, ut Tolosanos triginta nullibus marcharum muletaret: atque circumventus comes, cum in exigenda hujusmodi pecuniæ vi subditorum in se odia incendisset, ditionem amisit; subdit enim auctor: « Qui consilio Achitopel acquievit, et periculum non providit: sciebant enim qui sibi talia suadebant, quod in illa pecunia colligenda multa in offensione universorum et singulorum committerentur, quibus cogerentur affectare pristinam libertatem, et ad se antiquum dominum revocare: factam namque talia quæ debebatur, cum dura et gravi instantia petebatur, et propter pignorum extorsionem etiam domorum ostia claudebantur, sub qua populus gemebat servilitute: interim tractabatur secreta cum comite veleri in Hispania pervaganti qualiter Tolosam rediret, et fieret quod optabat, sicut factum extitit infra annum ».

Hoc anno (ut in Notis quæ apud nos extant scripsit cardinalis Baronius) reperta sunt corpora SS. Alexii et Bonifacii in eorum Ecclesia Romæ in monte Aventino. Servaturque in illius Ecclesie archivio recensita historia.

¹ Vine. Spec. hist. l. xxx. c. 66. — ² Anton. III. par. lit. xix. c. 3. et alii. — ³ Honor. l. i. Ep. cxlix. — ⁴ Bullar. tom. i. in Honor. III. an. 1216. — ⁵ Honor. l. i. Ep. cxci. — ⁶ Vallis. Hist. Albig. c. 84.

¹ Bern. Chr. Rom. Pont.

HONORII III ANNUS 1. CHRISTI 1217.

1. *Postposito Andrea, Petrus Antissiodorensis coronatur imperator Constantinopolitanus ab Honorio.* — Lugebat adhuc Henrici mortem Constantinopolitanum imperium, cum redacto perfidia Theodori Comneni in servitulum novo imperatore, Græcarum artium ignaro, in anceps discrimen

adductum est anno Salvatoris millesimo supra ducentesimum decimum septimum Indictione quinta; atque ex eo tempore Latinorum res sensim inclinata; donec penitus fœdiore alia prodicione coniderunt. Consilium equidem Constantinopolitanorum nonnullorum fuerat ad firmandas res

imperii Andree Ungarie regi potentissimo sceptrum dare, illeque mox litteris Honorio sibi vel sacro comiti Antissiodorensi delatum esse diadema significarat; flagitaretque, ut cum ob id expeditio in Terram-Sanctam, cui jam ante se decesserat, urgenda esset, cruce signatis diem ad sequenda illius signa indiceret. Cui Honorius, oblatum imperium gratulatus, rescripsit¹, ne ob id succurrende Terræ-Sanctæ deesset, quæ de regno et filiis staretur (Ungariam enim Bela, Galitiam Coloman transmisisse infra videbimus) probavit, petitis vero aliis annuere distulit, cum res non ita sibi perspecta atque explorata videretur.

2. « Illus. regi Ungariæ.

« Illa dilectionis prærogativa tuam personam dileximus hactenus et diligimus, quod libenter admittimus preces tuas, in quantum cum Deo, et nostra possumus honestate, nec tua miretur sublimitas, si usquequaque precibus, quas nuper nobis per tuas litteras porrexisti, ad præsens non duximus annuendum, quoniam nobis de iis quæ pelebantur, plene constare non poterat, nec de circumstantiis eorundem, quas in illis attendi potissimum oportebat. Ex ipsarum sane accepimus litterarum tenore, quod eum toto desiderio ad Terræ-Sanctæ liberaliorem aspiret, firmum habuisti propositum iter peregrinationis accipere in termino distincto in Concilio generali, sed arduus de novo casus emergens, videlicet quod universitas Latinorum in Græcia commorantium ad te suos nuntios destinavit in imperatorem Constantinopolitanum, te vel nobilem virum comitem Antissiodorensis tui socerum electuros, prædictum terminum te prævenire compellit, unde nobis eisdem litteris supplicasti, ut universis cruce signatis nostris euraremus litteris intimare, te per terram ad ejusdem terræ subsidium profecturum, et moneremus eosdem, ut se tuo comitatu adjunctes tecum votum peregrinationis exequantur assumptæ.

3. « Nos ergo de tua exaltatione gaudentes et illi gratiarum exhibentes multiplices actiones, qui ad præfatæ Terræ succursum vota tua ex clementia suæ bonitatis prævenit, ipsum suppliciter exoramus, ut adjuvando eadem prosequatur, et cruce signatis, qui ad sæpe dictæ Sanctæ-Terræ subsidium terrestri proposuerunt itinere proficisci, nostris litteris exhortamur, ut circa Pascha iter arripiant tecum ad sæpèdictæ Terræ subsidium profecturi. Tu ergo caveas diligenter, ne per hoc Terræ-Sanctæ retardetur succursus, qui multa est procuratus sollicitudine, ac labore; quoniam hoc in Dei offensam, Apostolicæ Sedis injuriam, et tui sempiternum opprobrium redundaret; quod et a nobis non posset in patientia tolerari. Super eo vero, quod de regno et natis tuis deliberatione provida ordinasti, exultantes in Domino, gratias agimus bonorum omnium largitori, a quo hujus-

modi dispositio creditur provenisse. De aliis equidem, quæ a nobis eisdem litteris postulasti, venerabilis frater noster H... Ostiensis episcopus, Apostolicæ Sedis legatus cum illic venerit cognita veritate, ac consideratis circumstantiis universis, auctoritate nostra statuet, quod Apostolicæ Sedis honori et tuæ salutis viderit expedire. Dat. Later. III kal. Febr. Pontificatus nostri an. 10.

4. Verum Andree regis socer Petrus comes Antissiodorensis, qui uxoris Iolante, sororis Balduino Primi, ex qua plures liberos susceperat, nomine potioribus suffragiis ad imperium vocabatur, e Galliis contento cursu Romam advolavit, ut a Romano Pontifice imperatoria inunctione delibutus majorem sibi apud Constantinopolitanos auctoritatem conciliaret; de ejus adventu, regiaque consecratione, hæc Fossanovæ Chronicon: « MCCXVII, mense Aprilis quidam comes Francigena nomine Petrus de Alsunla a Græcis vocatus et electus in imperatorem Constantinopolitanum, applicuit Romano cum uxore et filiis et alio comitatu; honorifice a domino papa Honorio, et a clero, et a cuncto populo Romano est receptus, V. id. prædicti mensis in Ecclesia Sancti-Laurentii foris murum cum magna gloria et decore coronatus est a summo Pontifice cum uxore sua ». Hæc ille, quibus similia Richardus notarius², Jordanus³ et alii, qui etiam eandem Augustam solem seu Iolam vocant.

5. Peracta celebritate, imperator induit Willelmum marchionem tam ipsius, quam Demetrii marchionis fratris regis Thessalonicensis pueri nomine universa ea ditione, quæ ab aliis imperatoribus, Balduino nimirum et Henrico, Bonifacio ipsorum parenti fiduciario jure tradita fuisset, quam rem Honorius Apostolice Diplomate promulgavit⁴; celebrata vero ideo extra mœnia regia consecratio, ne quid juris Orientale imperium in Occidentale sibi comparasse videretur, ac ne Constantinopolitani patriarchæ juribus inungendi Orientis imperatoris detractum putaretur, Honorius litteris Apostolicis illi significavit⁵ se maximis de causis, nimirum ad sedandos imperii tumultus Petrum imperiali diademate cinxisse, nec sui esse consilii, ut Ecclesiæ Constantinopolitane in consecrando imperatore auctoritas ullo pacto labefactata, imminutave censeretur.

6. « Patriarchæ Constantinopolitano.

« Qui statuit terminos gentium, secundum numerum Angelorum, et utrorumque ministeria ordine miro dispensat, sicut choros Angelorum variis dignitatibus, quæ propriis vocabulis teste Apostolo appellantur, mirabiliter insignivit, sic et Ecclesiam adhuc militantem in terra diversis tam spiritualium quam temporalium distinxit titulis, potestatem penes unum, videlicet Romanum Pontificem, Christi vicarium, et Apostolorum principis successorem omnium magisterio pro firmamento

¹ Honor. I. l. Ep. CCXI.

² Rich. de S. Germ. Chr. — ³ Jord. Ms. Bibl. Vat. — ⁴ Honor. I. l. Ep. CCCLXXVIII. — ⁵ Ep. DXXV.

fidei remanente, ut palestra fidelibus, et infidelibus terribilis apparens, ut castrorum acies ordinata procedat prospere, donec regina tandem a dextris summi regis in vestitu sedeat deaurato feliciter in perpetuum regnatura. Unde cum constet, quod omnium a Domino est potestas, qui solus potestatem habet in regno hominum, et quaecumque vult suscitavit super illum, nemo illi temere debet resistere, ne secundum Apostolum potestati divinæ resistere videatur, quin potius tenetur quilibet in operibus manuum Domini exultare, quæ semper juxta Prophetam misericordiam et iudicium esse constat.

7. « Sane factum est nuper a Domino, quod imperio Constantinopolitano vacante, vocatus ad illum charissimus in Christo filius noster P. Antisiodorensis comes, ad Sedem Apostolicam cum nobili muliere I. uxore sua ex insperato veniens nobis opportune importune, in omnimodæ humilitatis spiritu supplicavit multiplicatis intercessionibus plurimorum non solum exorantium, sed etiam obstantium in nomine Jesu Christi, ut dignaremur ipsum in imperatorem, et uxorem suam in imperatricem de nostræ potestatis plenitudine coronare. Nos autem licet id pluries denegassemus eisdem, ne quis posset, quamvis de superfluo, suspicari, quod in Ecclesiæ Constantinopolitanæ præjudicium faceremus, quia tamen timebatur a multis, ne si sic a nobis confusus abscederet, non solum sibi, sed universo imperio grave dispendium immineret, condescendentes tandem ipsos sine tuo, vel alterius præjudicio vel contemptu, in Ecclesia B. Laurentii foris muros Urbis duximus solemniter coronandos. Quod ad hoc divino nutu credimus esse actum, ut cum imperatores Constantinopolitani, qui fuerunt pro tempore, cornu superbiæ contra Romanam Ecclesiam erigentes, dedignati fuerint recognoscere ipsam matrem omnium Christi fidelium generalem, propter quod ab eis imperium est translatum, nunc in Ecclesia generali nec vestigium appareat perfidiæ præcedentis: isto tanquam devoto, et humili filio a summo Pontifice coronato: quare generatio et generatio laudent opera Domini, qui suscipiens mansuetos usque ad terram humiliat peccatores. Cum igitur beneplacitis nostris te tanquam honorabile membrum capiti obsequi deceat humiliter et devote, fraternitatem tuam rogamus et monemus attentius, per Apostolica scripta mandantes quatenus quod per nos actum est, imo per ministerium nostrum Dominus voluit operari, gratanter acceptans, imperatorem prædictum ad solium suum cum nostræ gratiæ plenitudine accedentem suscipias hilariter et benigne, paternum affectum erga ipsum omnimodis exhibendo. Speramus itaque, quod et ipse, qui vir Catholicus existit, nunc a Domino exaltatus, tanto Deum et Ecclesiam studebit humiliter revereri, quanto se recognoscat priorem gratiam accepisse, et qui hactenus per magnanimitatis virtutem, et operum magnificentiam se dignum exhibuit imperii dignitate, proventus de

virtute proficiet in virtutem ad honorem et gloriam Jesu Christi et totius populi Christiani. Noveris autem, quod nos eidem injunximus, quod tibi, et Ecclesiæ tuæ de omnibus juribus, et consuetudinibus debeat plenarie respondere. Dat. Later. II id. Aprilis, Pontific. nostri anno 10 ».

8. *Petrum et legatum Apostolicum Constantinopolim euntes Theodorus Comnenus proditorie intercept.* — Ad comparandam novo imperatori majorem auctoritatem, flectendosque ad illius obsequium adversarios censurarum vi, cum religio sæpius armis potentior sit, legatum illi Apostolicum, nimirum Joannem Columnam presbyterum cardinalem tit. S. Praxedis, ut scribunt Fossenovæ Chronicon alique, itineris socium adjunxit. Extant vero Pontificæ litteræ¹ de imposito Joanni hujusmodi munere Orientis Latinis præsulibus, principibus imperii, Venetis ac populis date, quibus debita in legatum observantiam commendat, deque illius virtutibus hæc adjicit: « Ecce dilectum filium nostrum I. tituli S. Praxedis presbyterum cardin. virum utique providum et honestum, potentem in opere ac sermone, quem propriæ meritis probitatis nos et fratres nostri speciali complectimur in Domino charitate, quia genere nobilis, et geminus animi nobilitate genus se omnibus exhibet gratiosum, pleno sibi concessio legationis officio, illuc tanquam magnum Ecclesiæ Dei membrum providimus destinandum, etc. Dat. Later. XI kal. Maii, Pontific. nostri anno 10 ».

9. Quo majori dignitate demandatum sibi manus Joannes exequi posset, illum Honorius descripta in his litteris auctoritate auxit²: « Si contigerit coram te aliquem episcopum de aliquo crimine solemniter accusari, quod probatum juxta constitutiones canonicas pœnam depositionis inducat, possis contra ipsum probato crimine secundum juris ordinem depositionis sententiam promulgare. Liceat quoque tibi Ecclesiis dividere ac uirre, cessiones episcoporum recipere, necnon si aliquem ipsorum ad episcopatum alium contigerit postulari, postulatione recepta libere ipsum transferas, si necessitas et utilitas hoc exposcit; excommunicatos nihilominus, et auctoritate Sedis Apostolicæ interdictos absolvas, forma Ecclesiastica observata, et eis injungas quod de jure fuerit injungendum. Tu tamen sicut vir providus et discretus, in his honori Sedis Apostolicæ deferas, cum videris expedire. Dat. Later. VIII kalend. Maii Pontific. nostri anno 10 ».

10. Nil Petro legati auctoritas, nil susceptæ tanto apparatu imperatoriæ infule profuerunt, quam ut instar victimæ, quæ ornatur corollis, dum ad cædem ducitur, cum pompa periret: Græcorum enim terras ingressus Theodori Angeli Comneni prodicione³ una cum legato in carcerem fuit conjectus; historia in Fossenovæ Chronico ita describitur: « Incipientes iter transierunt mare, euntes

¹ Ep. CDXVIII. — ² Ep. CDXIX. — ³ Ep. DXXII.

per imperium Romanæ gaudenter; major potestas imperii Romanæ et ditior invitavit prædictum imperatorem, ut dignaretur ire per terram suam, promittens ei omnes expensas usque in civitatem Constantinopolitanam, callidus insidians et decipiens imperatorem: tunc imperator cum domino cardinali ingressi sunt terram prædictæ potestatis, quæ potestas et dignitas apud nos dicitur Comnenio, nomine Theodorus, qui postquam recepit imperatorem et dominum cardinalem, voluit eos occidere; sed responsum est ei ab amicis et fidelibus dicentibus: si istos occideris, semper habebis guerram ab imperio, et a summo Pontifice, et tu et hæredes tui: si servaveris eos vivos, non erit qui te debellet; posuit eos audacter in custodiam, et constrictè custodivit eos in ergastulo.

11. His consentit Jordanus cum aliis memoratis supra auctoribus, qui proditionis conflatae modum, atque imperatorem in convivio, quo exceptus fuerat, captum describit: «Cum recessisset de Roma, (Petrus nimirum), et cum eo legatus Apostolicæ Sedis Joannes de Columna cardinalis de Brundisio, in Dyrrachium transit: imperatrice autem cum filiabus divertente per mare, ipse imperator cum cardinali et toto comitatu, recepto baronum homagio, sed proditioso, accepto consilio per terram transit, et in via cum Theodoro fœdus inicit, a quo proditorie invitatur, et in convivio capitur et paucis fugientibus multitudo prostrata est. Hic Theodorus pro imperatore se gerebat, quia plus cæteris Emmanueli propinquus fuerat, et tenebat totum Zagora a Duratio usque marchiam Blachiæ».

12. Ex his refellitur Georgius Logotheta, qui ad extenuandam obrucandamve suorum Græcorum perfidiam tradit, Petrum electum declaratumque ab Romano Pontifice imperatorem (in quo primum errat, non enim ab eo, sed a Constantinopolitanis electum, quamvis Romæ insignibus regis decoratus fuerit, testatur Honorius¹ in Macedoniam ingressum, ut Constantinopolim contenderet: sed Theodorum, occupato Dyrrachio, ipsum in fugam effusum avertisse, jamque Dyrrachium prætergressum, adductumque inter Albanicæ angustias tanta clade fudisse, ut ipse imperator in prælio cæsus sit; impedimenta omnia direpta, Latinique omnes in vincula abducti, aut trucidati. At Petrum non cecidisse in prælio, sed proditione circumventum convincunt Honorii litteræ ad reges principesque in eo luctuosissimo casu exarate, ut Petro liberandam operam darent, Extant vero ad Theodorum Comnenum scriptæ², quibus ipsum ob conflatae turpiter proditionem perstringit, sollicitatque, ut Joannem cardinalem, legatum Sedis Apostolicæ e custodia dimittat, ac ut pareat, minas gravissimas incutit, utque ad id citius perfidum principem inflecteret, legationem ad eum decrevit, qua Andreas subdiaconus Pontificius est functus.

13. *Honorii litteræ ad Theodorum et Pannonie regem pro amborum liberatione; et alia de Orientali imperio.* — «Theodoro Com. spiritum consilii sanioris.

«Rem duram, rem amaram, rem perniciosam exemplo, rem multi dispendii es aggressus, Dominum non metuens, Ecclesiam vilipendens, contemptor famæ, terræ tuæ periculi non provisor. Ecce detestabile facinus, quod in dilectum filium nostrum I. tituli S. Praxedis presbyterum card. A. S. L. manus temerarias extendisti, non expavescens eum detinere captivum. Porro credebar hactenus, quod sapientia regnaret in Græcis, sed tu qua maturitate consilii, qua providentia rationis id nedum in executionem facti, sed etiam in deliberationem propositi deducere præsumpsisti? Prudenter quidem egisses, si conservasses tibi favorem Sedis Apostolicæ specialem, cuius aliquando patrocinium claræ memoriæ Michael frater tuus pro te, sicut pro seipso per sollemnes nuntios specialiter invocavit: sed ecce paras adversariam, quam deberes recognoscere matrem, et in ea illum tibi opponis contrarium, qui est regum et in regno hominum dominator. Sane non erat nostri propositi tibi ac tuis alicuiusurbationis moliri dispendia, sed dolemus, quoniam tu compellis. Certe quid facti detestatio exigit, si præsumptionis immensitas in te non abstulit rationis iudicium, videre poteris per teipsum. Considera, considera, si Sedes Apostolica in tantæ præsumptionis excessu manum ultionis remittere debeat, præsertim cum in isto negotio atrocem injuriam prosequatur Dei, universalis Ecclesiæ, ac totius ordinis clericalis.

14. «Verum si Catholicus esses, opera Catholici exhiberes, et ad Terræ-Sanctæ negotium auxilii, non impedimenti, manus extenderes, et placares servitio Dominum, non injuria provocares. Sed vidimus evidentem te dare materiam, et manifestam causam, ut ad ulciscendum hoc facinus in te ac tuos cruce signatorum exercitus convertatur, et sic ultro te periculis, et terram tuam damnis exponis: sed videat Deus et iudicet, quia superedere non possumus, nec dissimulare debemus, quin super hoc excitemus adversum te tales et tantos, quod erit tibi sera pœnitentia post ruinam. Verum quia in talibus bonum commotionis Sedes Apostolica præmittere non consuevit, cum illius vicem, licet immeriti, geramus in terris, qui peccatoris quærir redditum, et neminem vult perire, quamvis non exhibueris opera filii; nos tamen nolentes omittere quod est patris, dilectum filium Andream subdiaconum, et capellanum nostrum, virum utique providum et fidelem propter destinantes, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, quatenus recognoscens Deum creatorem tuum et Romanam Ecclesiam, quæ tibi esse poterit, si per te non steterit, plurimum fructuosa, prædictum cardinalem liberum et illesum cum suis vel redire permittas, in hoc tibi ac tuis salu-

¹ Honor. l. 1. Ep. cccxi. — ² Lib. 11. Ep. dxliii.

briter providendo, cum jacere non debeas, ubi ne caderes metuere debuisti; alioquin tibi habes, quod imputes, quem monitio non sine paterna comminatione præmunit. Datum Ferentinum ».

15. Præterea Andream Pannoniæ regem per litteras etiam atque etiam hortatus est, ut Theodorum ad Petrum imperatorem legatumque ex vinculis eximendos compelleret :

« Illus. regi Ungariæ.

« Cibavit nos Dominus Deus absynthio, et inebriavit amaritudine mentem nostram, quia vox lamentationis et doloris auribus nostris insomnil, nuntiumque durum recepimus et amarum, videlicet charissimum in Christo filium nostrum P. Constantinopolitanum imperatorem illustrem et dilectum filium nostrum I. tituli S. Præxedis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, a nefando et perfido Theodoro proditorialiter captos esse, nullis eorum qui cum ipsis erant crudeliter interemptis. In quo etsi occisorum multitudinem lugeamus et prædictorum imperatoris et legali personis continuis curarum angustiis nostrum angentibus animum anxietur, cogitamus tamen et alia, quæ nisi ille provideat, qui aspera in vias planas et prava in directa, ex hoc inopinabili et lamentabili casu evenient detrimenta.

16. « Ex hoc enim Græcorum perfidia inoleseet, consternabuntur animi Latinorum existentium in partibus Romanicæ, propter hoc in gravi discrimine positorum. Christiani quoque existentes in partibus transmarinis, qui a Constantinopolitano imperio personarum et rerum auxilium expectabant, his auditis rumoribus obstupescunt et assumet audaciam feritas paganorum, et sic dicti casus tristitia totum tangit populum Christianum, quæ cum communis sit aliis, nobis ac tibi esse dignoscitur specialis, cum nec Apostolicæ Sedis legatus, nec dictus imperator, qui tibi tam propinquo vinculo est conjunctus, sine nostra et tua injuria et opprobrio valeant detineri. Hortamur igitur serenitatem tuam, rogamus et obsecramus in Domino, quatenus omni mora postposita solemnes nuntios ad præfatum Theodorum cum omni festinatione transmittas, et ab eo imperatoris et cardinalis personas blandis aspera regaliter admiscendo requiras, quia confidimus, quod eos consideratione tua restituet libertati, præsertim metuens tui exercitus apparatus, quem ipsi nuntii tui sibi poterunt insinuare, prudenter innuendo te usum viribus, si proficere nequiveris precibus apud eum. Dat. Ferentinum V kalend. Aug., Pont. nostri anno secundo ». Hactenus Pontifex, in eademque sententiam sunt litteræ, quas ad Constantinopolitanum imperii bajulum ¹, ad duceum populatumque Venetum ², ad Achaicæ principem aliosque ³ dedit; denique Senonensi ⁴, ac reliquis Gallicæ archiepiscopis ⁵, eorumque suffraganeis munus

imposuit, ut novam cruce signatorum militiam sub duce R. de Courtenay iterum ad subsidium illis ferendum pararent: ut vero Theodoro in gratiam cum Pontifice redeunte veritate fuerint collectæ cruce signatorum copiæ in ditionem Theodori incurrere, sequenti anno dicitur.

17. Hoc eodem anno, ut cætera ad Orientale imperium spectantia exponamus, Honorius Demetrii pueri Thessalonicensis regis ejusque regni patrocinium accepit, eaque de re litteras dedit, tum ad regem ipsum, tum ad Joannem card. Columnam ¹, antequam eum in vincula conjectum accepisset; cui etiam præcepit, ut populos illos jurejurando adigeret Demetrio se fidos et obsequentes fore. Admisit etiam in clientelam Cypri regem ², et Raymundum ³ Rupini Antiochiæ principem enixe commendat, tum Albanensi episcopo ⁴, tum militiæ templi magistro ac fratribus ⁵, tum majori ac populo Antiocheno ⁶, tum maxime Armenorum regi a se laudato, quod eidem Raymundo nepoti suo, jam ante ejus tutelæ commissio, regni gubernacula, quod ad pupillum pertinebat, tradere decrevisset. Denique cum clerus ille Antiochenæ Ecclesiæ patriarcha viduata præficere optaret Pelagium Albanensem episcopum, idque per nuntios suos ab Apostolica Sede postulasset, Honorius justis id se de causis abnuere ⁷ mandareque, ut infra tres menses alium sibi eligat. Ut vero benemeritis beneficiis est prosecutus, ita Philippensem principem qui episcopum suum per summam impietatem, scævitiarumq; interemerat, animadvertit ⁸. Everardo enim Patriarchæ ac suffraganeis provinciam imposuit, ut anathemate ipsum percelleret, ejusque ditionem tandem Ecclesiastico interdicto damnaret, donec crimen rite expiasset; ac si severitatem Pontificiam contemptu eluderet, principum potentiam ad pertinationem infringendam imploraret; atque adeo datis ad magnates Orientalis imperii aliis litteris ⁹ excitavit, ut patriarchæ atque episcopis in ulciscendo scelere opera non desissent; sed de his satis; ad alia in quibus Pontificis zelus magis emicuit, nos convertamus.

18. *Cur exitus belli non satis felix, et de ejusdem magno apparatu.* — Suspensus tum erat universus orbis Christianus expectatione exitus sacræ expeditionis in Concilio Later. decretæ, ad restituendam Christiano nomini Hierosolymas, magnaque piorum mentes spes erexerat divina ope, nunc demum Sarracenos partum præteritis victoriis decens amissuros, nec amplius terram illam Christi sanguine imbutam, hostium pedibus calcatum iri; conspecta enim in cælo fuere cruces, quæ populos ad triumphale illud signum assuetudum vestibis, corripiendaque arma incenderunt. Ferebat etiam fama cælesti viso præ sagitum sedente

¹ Ep. DLXV. — ² Ep. DLXVI. — ³ Ep. DLXVIII, DLXIX. — ⁴ Ep. CCXI. — ⁵ Reg. post eand. Ep.

¹ Honor. l. i. Ep. CCCLXXVI. — ² Ep. CCCLXXVII. l. ib. II. Ep. DLXXIX. — ³ Ep. DLVI. — ⁴ Ep. DLVII, DLXI. — ⁵ Ep. DLIX. — ⁶ Ep. DLXII. — ⁷ Ep. DCXII. — ⁸ Ep. DLXXV. — ⁹ Reg. post eand. Ep.

Honorio Pontifice infideles ex Hierosolymis depulsum iri : quo rumore plures ad dandum sacrae militiae nomen incitatos fuisse Urspergensis¹ testatur. Urgebat etiam expeditionem illam Honorius, qui cum nonnullorum pium ardorem ex morte Innocentii elanguisse cerneret, inflammare illum Apostolicis litteris, confirmare fluctuantes legationibus atque e Petri solio veluti ex summa arce sacrum classicum canere adeo, ut ejus clangor in extremis orbis Christiani oris personaret, tum cumulare preces, promissa exaggerare, indulgentiarum praemia effundere, divinaeque crucisignatis operi solemnibus supplicationibus conciliare non destitit.

19. Non responderunt tamen volis et expectationi successus, cum sacrae Synodi pia consilia funestis casibus praepedita essent, Petro enim imperatore capto, nulla e Constantinopoli auxilia submissa : Germania, pendente adhuc Othonem inter et Fridericum de imperio lite, omnes suas vires effundere non potuit : Anglia civili bello laborabat : Hyberniam eadem flamma corripuerat : Scotia armorum societatem cum Ludovico junxerat : Gallia partim in Angliam copias transmiserat, partim de Campaniae principatu Theobaldum inter et Erardum ambigua, et aucipiti contentione distinebatur ; partim Albigensium rebellionem fluctuabat : Aragonia pro restituendo Tolosano comite bellum piis movebat : reliqua Hispania Mauris pellendis intenta erat : Italia omnino pacata non erat, adeo ut ex Occidentis regibus Ungarus tantummodo transtretariv ; qui etiam immaturo recessu egregie cepta afflixit. Praeterea eo anno Syria frugum inopia laboravit : quae omnia conceptas recuperandae Hierosolymae spes ad vota Christiani populi fefellerunt. Quamquam ea expeditio utilitates alias ac victorias peperit, de quibus antequam agamus, sollicitudinem Honorii in accendendis fidelibus, comparandoque bello sacro contemplemur.

20. Ad verenda in primis contra Sarracenos Insubrum arma, quibus se mutuo petebant, Ostiensem episcopum legatum misit, qui incusso censurarum terrore ad pacem ipsos adduceret. Quos etiam Honorius ita Apostolicis litteris², post descriptam non sine lacrymis miseram regni Hierosol. conditionem, compellavit, ut ardorem illum bellicum defendendae Christi causae consecrarent : « Accingantur fideles, et sint filii potentes, tempus est enim, ut faciant vindictam in nationibus, in gentibus scilicet delinquentibus, et contaminantibus Terram-Sanctam, in iis qui stultam faciunt gloriam Crucis Christi, et exprobrant ignominiam Dominicae passionis. Preparare igitur necesse est ad tantae felicitatis bravium, et tollat fidelis quilibet crucem suam, et sequatur vexillum gloriae summi regis, nec excuset se aliquis e servitio Jesu Christi, qui vult regnare cum ipso ; quin potius

abneget semetipsum et exeat de terra et cognatione sua, in manu illius dimittens omnia, qui contulit universa ». Simillima ad Januenses et Pisanos, quos mutuae potentiae livor vexabat, scripsit³, ut bello sacro strenue se accingerent, parturamque olim de infidelibus victoriarum memoria odium omne in Christiani hostes nominis effunderent.

21. Cum vero bellici Coloniensium apparatus ingens fama ad eundem Pontificem pervasisset, divino enim auxilio accensi trecentas naves ad ferenda Syriae auxilia instruxerant, eximium illorum zelum commendavit, gratulatusque⁴ est his verbis : « Tam sanctum propositum in corde vestro fuisse firmiter stabilitum opera manifestat. Neque a vestrae conversionis exordio studuistis, ut audivimus, cum multo desiderio et fervore acies Dominicas instaurare, in navibus, victualibus, armis, instrumentis bellicis, et aliis necessariis opportunis, et more Abrahamae ad deliberationem justi Loth festinatis, assumptis trecentis vernaculis expeditis ; hoc est trecentis navibus, quas ad sanctae Trinitatis honorem, cum perfectione operum, per centenarium designata, in expeditionem exercitus Domini laetanti animo preparastis, proficisci volentes in eis mense Aprili proximo nunc futuro, reliquis per terram ad portus properantibus opportunis, etc. » illos sponte animalos propositis divinis praemiis atque indulgentiis magis incendit.

22. Eadem de trecentarum navium a Coloniensibus et Frisonibus constructa classe refert Matthaeus Parisius⁵ : illos tamen cum Guillelmo Hollandiae et Gregorio Wide comitibus, quarta duntaxat die kal. Julii, mare conscendisse testatur Godefridus⁶. Exiit fuerant ii populi ad capessendam crucem florentissimamque illam adornandam classem divinis prodigiis, cum vexilla, Christi Domini cruce nimirum, caelo fulgurare conspicuae essent, quod miraculum his verbis describit Parisius in sua Anglorum historia : « Sub his diebus, mense Maio, Jertia scilicet sexta ante Pentecosten, excitata fuit provincia Coloniensis in obsequium Salvatoris. Nam in villa de Bebon Frisiae apparuit in aere triplex forma crucis : una coloris candidi versus aquilonem ; altera versus meridiem, ejusdem schematis et coloris ; tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, et formam hominis in eo suspensi, brachiis elevatis et extensis, cum inflexione clavorum in manibus et pedibus, et capite inclinato. Et haec media fuit inter alias, in quibus corporis humani effigies non apparebat. Alia quoque vice et alio loco, in villa scilicet Frisiae, qui Fuserhuse appellatur, crux apparuit juxta solem crocerulei coloris ; et hanc plures quam priorem viderunt. Tertia apparuit in villa de Doctham, in qua B. Bonifacius martyrio coronatus est ; ubi in festo ejusdem martyris, cum multa

¹ Ursper. in Chron. — ² Lib. 1. Ep. CLXXXIX.

³ Honor. I. II. Ep. DCCLII. — ⁴ Ep. CXCXVII. — ⁵ Par. Hist. Angl. hoc anno. — ⁶ Godef. in Annal. eod. ann.

hominum millia convenissent, visa est crux magna et alba, ac si lignum trabis ex transverso alleris trabis artificialiter construeretur. Movebatur autem paulatim ab Aquilone ad Orientem, et hanc plurimi homines conspexerunt, etc. (1) ».

23. Compararunt etiam se ad Hierosolymitanum iter mult viri principes, Leipoldus Austriae, aliique duces, qui se Andreae Ungarorum regi conjunxerunt : extant vero ad hunc litteræ ¹ Pontificiæ, quibus ipsum cruce signatum Apostolicæ clientelæ commendatum iri pollicetur. Tum subdit se Apost. auctoritate quæ ab ipso de transmissis in filios regnis decreta erant fulcire : « Dispositionem, inquit, quam de terra tua fecisti regnum Ungariæ primogenito tuo Bela, regnum vero Galitiæ Colomano relinquens, et eorum alterutri vel utrique sine liberis decedenti, Andream instituens successoris sicut juste ac provide facta est, auctoritate Apostolica confirmamus ». Cum vero idem rex ex pietatis sensu, quo erat delibutus, imprudenter servandi sexta quaque feria panis et aquæ jejunii voto se adstrinxisset, flagitareque elemosynis aliisve piis operibus commutari, cum negarent medici sine gravi valetudinis periculo austeri adeo jejunii rigorem ab ipso tolerari posse, Pontifex rem totam Oslensium episcopi prudentia commisit, ut quod ipsius salutis aternæ conduceret magis, statueret. Eidem etiam regi permisit ², ut quinque vel sex ex ipsius arbitrio ab archiepiscopo Coloniensi absolverentur, qui se ad Hierosolymitanum bellum profecturos voti religione obstrinxerant, ut ad regni tutelam permanerent.

24. Nec Andreae modo patrocinium arripuit, sed nobilis quoque viri C... de Avenis pariter cruce signatus ³, tum etiam L... Norwegiæ regis, qui licet crucem non induisset, egregias tamen in regno suo cruce signatorum copias conflare jusserat : « Intelleximus, inquit, per litteras tuas, quod receptis bonæ memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri litteris, quibus te ad Terræ-Sanctæ subsidium hortabatur, etsi non in persona propria, in tuis tamen te poterat ad Jesu Christi obsequium præparasti, pro majori parte milites, et alios homines terræ tuæ in terræ Hierosolymitanæ succursum in præparatis a te navibus transmisurus ». Et infra : « Te ac regnum tuum, cruce signatos quoque prædictos, et omnia bona eorum sub Apostolica protectione suscipimus, etc. » egregium adeo in rem Christianam studium com-

mendat, et clientelam Pontificiam pollicetur. Post hæc vero modum, qui in distribuenda cruce signatis vigesima Ecclesiasticorum redditum parte ab Synodo OEcumenica ad triennium imperata servandus esset, de consilio cardinalium præscriptus ⁴, eam tamen solvere minime cogendus decrevit ⁵ S. Sepulchri fratres, quos alii etiam privilegiis ³ communivit. E contrario vero plurimos Ecclesiasticos viros, qui vigesimam fructuum ab Innocentio per litteras imperatam conferre conclabantur, nulla interposita mora pecunias persolvere religio pro imperio coegit ⁴.

25. Interea cruce signatis Messanam adeuntibus Casertinum archiepiscopum illum levavit, ipsos pro concione hortaturum, ut armis se tum spiritualibus, tum militaribus prudente instruerent, seque invicem Christiana charitate complecterentur, ait namque ⁵ : « Sane cum felicitis memoriæ Innocentius papa prædecessor noster, inspirante Domino, aspirans ad subsidium Terræ-Sanctæ, disposuerit hoc tempore personaliter accedere in Siciliam, si Dominus annuisset, ut ipsis consilio et auxilio disponderetur salubriter populus Christianus, cum benedictione divina et Apostolica profecturus, nos qui eidem in onere successimus et honore, si viderimus aliquatenus expedit, libenter illuc personaliter venissemus, utpote qui ad promovendum tantum Christi negotium modis omnibus aspiramus, sed cum gens sine duce ac sine capite procedere videatur, non fuit de fratrum nostrorum vel aliorum consilio, ut nunc in Siciliam accedere deberemus, ne si hac vice non impleretur desiderium populi Christiani, crederetur de cætero res penitus desperata. Cæterum ne ibi omnino pretereamus absentes, absentiam nostram per tu præsentiam providimus compensandam, eo tibi fiducialius committentes Christi negotium promovendum, quo te od id assumpto crucis signaculo, quam ab olim cum Apostolo gestas in corde, specialius adscripsisti, etc. » Præcipit legato ut Messanam se conferat, hortetur cruce signatos ad piratarum et Sarracenorum eludendas insidias, ut conjunctis agminibus iler suscipiant, atque infentato anathemate vetet, ne quis Sepulchrum Domini adire audeat, cum ex eo Christiani exuerentur opibus, quibus Sarracenorum potentia cresceret ; tum ipsos excitaret, ut æquo animo ad ea se duci loca paterentur, in quibus meliorem divinæ gloriæ operam navare posse crederetur ; eandemque

¹ Honor. I. D. Ep. CXL. — ² Ep. CCXXXI. — ³ Ep. CC, CCI et CCVI.

⁴ Ep. CCCXII. — ² Ep. CDXCV. — ³ Ep. CDXCIV, CDXCIX. — ⁴ Ep. CCLV. — ⁵ Ep. D.

(1) Tria hæc crucis ostenta, quibus exiit Coloniensis et Frisii sacræ militia nomen frequentes dabant, apparuerunt, non quidem hoc anno, sed triennio ante, anno scilicet 1214, ut ex Epistola illius, qui sacram illam expeditionem pro concione suadebat, Oliverii Apostolici legati, edita in Collectione Martenii tom. I, col. 1115, constat, et nos ad eundem annum 1214 addotavimus. Assertit in eadem Epistola Oliverius, signatorum numerum in gente illa, in qua hæc contigerunt, ascendisse ad quinquaginta millia, additis octo millibus scutatorum, et mille locustis. Idem ipse Oliverius in ea quam scripsit historia de expugnatione Damiatæ, cui ipse præses interfuit, eadem crucis prodigia ad annum quidem 1217 refert ; sed curam meminit, non quod anno illo acciderint, ad sumpta occasione narrandi adventum in Palestinam militum Germanorum et Frisonum, quos in sacram expeditionem invitatos fuisse asserit ex prodigio crucis in celo ter visæ. Ex his nihil inferas de anno, quo prodigia illa apparuerunt ; ideoque signata in Epistola epocha retinenda est.

Brundusino episcopo, qui una cum aliis in Orientem erat trajecturus, provinciam demandavit ¹.

26. Paucis vero interjectis diebus, nimirum IX kal. Augusti Januensi archiepiscopo significavit ² Ungarie regem ducentum Austriae atque alios proceres cruce signatos proximo natalis D. Virginis festo in Cypro conventuros, coque patriarcham Hierosolymitanum, ac Templariorum magistros proficisci jussos, ut de invadendo hoste quave parte in illius terras irrumpendum esset deliberaretur, atque pro ea qua valebat sacra eloquentia, cruce signatos, qui Januam confluerant, moneret, ut Cyprum peterent, conjunctis animis ac viribus navigarent, ne a piratis interciperentur. Demum de Albanensi episcopo, cui legationis provinciam injunxerat, adjicit: « Nos enim venerabilem fratrem nostrum P... Albanensem episcopum A. S. I. de cujus prudentia et virtute, non tam argumentorum praesagia quam rerum experimenta nobis fidem faciunt pleniorum, providimus illic auctore Domino destinandum, ut vice nostra Christi negotium, prout idem inspiraverit, ordinet et disponat, etc. » Subjicit, quae in litteris ad archiep. Cusentinum paulo ante citatis leguntur, eodemque argumento, uti subditur, misse sunt litterae ad electum Pisanum, atque ad episcopos Massiliensem, Castellanensem, et Caietanum, et ad Brundusinum, et Cusentinum archiepiscopos. Quo etiam die Hierosolymitanum regno subsidium laturus, cruce signatas copias, uti constituerat, in Orientales oras trajecit, id quod non modo plerique scriptores ³ litteris tradidere sed Honorius etiam papa testatum reliquit. Ubi vero eos illic pervenisse inque Sarraconorum dittonem ingressos accepit, ad divinum implorandum auxilium solemnem in Urbe supplicationem habuit, paremque a singulis episcopis aliarum civitatum celebrari precepit. At praestat haec ab ipso Pontifice accipere ⁴.

27. *Proficiscentibus cruce signatis in Terram Sanctam universales preces ab Honorio indiciuntur.* — Igitur Andreas Pannoniae rex cum Luipoldo Austriae duce, pluribusque aliis principibus viris Hierosolymitano regno subsidium laturus, cruce signatas copias, uti constituerat, in Orientales oras trajecit, id quod non modo plerique scriptores ⁵ litteris tradidere sed Honorius etiam papa testatum reliquit. Ubi vero eos illic pervenisse inque Sarraconorum dittonem ingressos accepit, ad divinum implorandum auxilium solemnem in Urbe supplicationem habuit, paremque a singulis episcopis aliarum civitatum celebrari precepit. At praestat haec ab ipso Pontifice accipere ⁶.

« Archiepiscopo Arboren. et universis episcopis ac omnium Ecclesiarum praelatis, tam exemplis quam aliis per Arboren. provinciam constitulis.

« Adversus hostes visibiles invisibilibus armis, id est, orationibus dimicare veteribus exemplis instrui, quae nostris quoque temporibus inno-

vata, quando exercituum Dominus infidelium multitudinem bello Hispanico tradidit in manus paucorum fidelium, gloriamur. Ecce autem tempus, quo universi fideles, ad haec debent arma concurrere: ecce tempus, quo cinere debent aspergere caput suum: ecce tempus, quo debent in caelum lacrymarum et orationum vocibus exclamare, ut ille, qui non in multitudine dimicat, innovatis signis et mirabilibus immutatis secundum omnipotentiam suam, multitudinem in paucitate devineat. Charissimam etenim filii nostri, Andreas Ungariae rex illustris et Austriae ac Moraviae duxes, viri utique dignitatis honore conspicui, sed non minus fidei devotione praecleari, cum nonnullis baronibus, comitibus et alio comitatu suo Dei munere, ventis usi felicibus, littora Hierosolymitanae provinciae feliciter attigerunt, qui attendentes, quod non est differentia in conspectu Dei caeli liberare in multis aut paucis, quia non in exercitus multitudine, sed de caelo victoria ministratur, terram Babyloniae in multitudine quidem parva, sed strenua, de supremo confisi auxilio sunt ingressi. Quis fidelis hoc audito, lacrymis et orationibus indulgere non debeat, ac ad Dominum oris et cordis vocibus exclamare? Cum pars corporis nostri, quod est Ecclesia, corporis cujus caput est Christus, corporis cujus sumus singuli membra, forsitan hac ipsa hora gloriosa pro fide Christi certamina ineat, suisque diffusis viribus, ac de sola divinae virtutis miseratione confidens, ad eam facilius impetrandam, nostrarum suffragia orationum exposcat.

28. « Sane nos, cum ad nostram pervenit notitiam illos terram praedictam intrasse, animam nostram effudimus coram Deo; illum pro eis in lacrymarum affluentia deprecantes; et quia de meritorum nostrorum qualitate diffidimus, tam clerum quam populum Urbis convocavimus in Basilica Salvatoris, atque inde ad venerandam gloriose matris ejus Ecclesiam praelatis capitibus beatorum Apostolorum Petri et Pauli pedibus nudis processionaliter ivimus, ut praefatis Jesu Christi athletis ejus genitricis obtentu supernum impetremus auxilium, ad quod nostra non sufficere merita sciebamus. Verum quia per eos totius populi Christiani negotium geritur, quare dignum est, ut ad exorandum pro eis Christianus quilibet in oratione humiliter prosternatur, solemnes propter hoc processiones in singulis civitatibus et aliis locis, in quibus est frequentia populorum, prima sexta feria cujuslibet illis providimus faciendas, sperantes, quod ille, qui dictatam in Ninivitis sententiam eorum humilitione inspecta misericorditer revocavit; quique, uno Moyse orante pro populo Israel, convertit Analecitas in fugam, et solem Josue precibus stare fecit, qui denique suos ad se, de quacumque tribulatione clamantes, se audiantur ineffabili pietate promisit; devote pulsatus tot fidelium storum clamoribus, nequam continebit suae viscera pietatis; sed propter

¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Lib. II. Ep. DXXXVI. — ³ Ep. DXXVII. — ⁴ Reg. post eamd. Ep. — ⁵ Godef. in Anal. Chr. Aust. Sero in Anal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 276. Chron. Dom. Colmar. Epitom. bel. sacri Chr. Saeb. et au. — ⁶ Honor. I. II. Ep. DCCXXXIX.

semetipsum inclinabat preces servorum suorum propitius anres suas et effundens iram suam in gentes quæ non noverunt eum et in regna quæ non invocant nomen ejus, ad laudem et gloriam suam confringet cornua peccatorum.

29. « Ideoque charitatis vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus hæc cum devotione debita fieri facialis, ita ut quilibet vestrum, nisi justo impedimento excusetur, intersit, suis indutus insignibus et pedibus nudis, quatenus exemplo vestro ad idem provocetur devolio subditorum. Religiosis autem in locis solitariis commorantes, hæc in claustris suis eo devotius exequantur, quo magis a mundanis tumultibus sunt immunes. Subditos vero vestros, tam mares quam mulieres, sollicitè moneatis, ut ad hæc facienda, non in veste pretiosa seu in alio inani cultu conveniant, sed in eo per quem seipsos ad devotionem mutuo provocent, ac humilitatem internam exterioris habitus humilitate demonstrent. Memores, quod Ninivite, de quibus jam sermo processit, in humilitatione sua se saccis a minore usque ad maximum induerunt, adeo ut ipse rex abjecta regali purpura se sacco induerit et aspersioni cinere, propter quod apud eum, qui humilia respicit, meruerunt misericordiam invenire. Ad hæc cruce signatos omnes ad celerem succursum illorum sedulis exhortationibus animellis, et faciatis per alios ad hoc idoneos animari, ita quod in instanti passagio, Deo duce, transeant universi, iis vestrum qui muniti sunt crucis signaculo cum illis pariter profecturis in nomine Domini Jesu Christi. Ut autem de statu terræ vos certiores reddamus, et ad providendum quæ sunt necessaria cautiores, tenorem litterarum quas nuper a magistro domus militiæ Templi recepimus, præsentibus de verbo ad verbum duximus inserendum, qui talis est.

30. « Reverendissimo in Christo domino et patri Honorio, Dei providentia, sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici; suorum subditorum devotissimus frater W. de Carnoto pauper militiæ Templi magister, humiliter debitam cum osculo pedum reverentiam et obedientiam.

« Paternitati vestræ statum Terræ-Sanctæ, quam Dominus proprio sanguine suo consecravit, præsentibus duximus intimandum. Hoc igitur vobis constat, quod ad discessum presentium innumera peregrinorum multitudo, tam militum quam servientium vivificæ crucis insignita characere, ab Alemannici imperii et aliorum regnorum variis partibus confluentis, apud Accon adventarat. Sephedinus vero magnus soldanus in terra Babylonis commorans ibidemque existens immobiliter, de se minime confidebat. Reverebatur etenim regis Ungariæ et ducum Austriæ et Moraviæ adventum, qui cum copiosa multitudine militum, ac servientium cleri et populi apud Accon applicuerunt. Timebat etiam dictus Sephedinus navigium Frisonum, quod apud Accon in proximo

applicaturum ferebatur. Coradinus vero filius ejus in marcelis nobis adjacentibus iter suum direxerat et accessus.

31. « Etiam hoc vobis intimamus, quod annis pluribus retroactis, non recolimus paganismum in statu fuisse debiliore quam nunc extat; quem pater omnipotens de die in diem permittat pejorari. Sed in partibus nostris frumenti et hordei, et omnium humanæ sustentationis necessariorum caritudo est maxima. Seges autem fallens agricolam in hoc anno, in minima quantitate fuit recollecta: expectabant etiam indigenæ, quod seges de partibus afferretur transmarinis, sed minimum in hoc anno fuit apportatum. Est et aliud incommodum, videlicet super equitaturis adeo grave, quod equi nullo modo possunt venales inveniri. Quocirca universis cruce signatis ac signandis bona fide consulatis, quatenus de prædictis se student præmunire, de quibus in partibus nostris nullum invenient consilium vel juvamen. Cæterum sciat, quod ante adventum regis Ungariæ et ducis Austriæ provisum fuit a domino patriarcha, et rege, et peregrinis, et fratribus Hospitalis, et nobis, quod versus Neapolim Syriæ iter arripemus, cum Coradino, si nos expectaret, pugnaturi. Post adventum vero prædictorum magnatum in hoc omnes unanimiter assensum exhibuimus; quatenus in manu forti, per mare et terram in Babyloniam proficisceremur, ad obsidendum Damiatam, ut sic cautius et provisius, versus sanctam terram Hierosolymitanam iter præpararemus. Omnes igitur cruce signati, se cruce signandi sollicitè moneantur, ut quam majorem poterunt, secum ducant copiam victualium et equorum. Dat. Later. VIII kal. Decembris, Pont. nostri anno secundo ».

32. *Res gestæ et victoriæ contra Sarracenos in Lusitania et Hispania.* — Bactenus Honorio Illeræ; quo exemplo alias reliquis Christiani orbis episcopis eum misisse ipsemet indicat. Cæterum prioribus Epistolæ verbis significare videtur Honorius, spectabilem victoriam, quam prædicti Colonjenses cruce signati, dum apud Ulyssipponem hyematuri substiterent, de Sarracenis reportaverunt, quam ipsi, qui interfuerunt, hujusmodi litteris postea significarunt¹:

« Sanctissimo patri ac domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, S. Ulixbonensis, S. Elborensis, et magister in Hispania militiæ Templi, et prior in Portugalia Hospitalis Hierosolymitani, et commendator militiæ S. Jacobi de Palmela, salutem et pedes humiliter osculari.

« Sanctitati vestræ presentibus innolescat, quod, Domino faciente, qui sperantes in se non deserit, quadam navigii multitudo cruce signatorum de Alemannia, et de Flandria, et de aliis partibus post multa maris naufragia ac diversa pericula in navigando per quatuor menses laborantes,

¹ Apud Honor. l. II. Ep. DCCCXVII.

quod xv dies solet a pluribus navigari, ad portum de Ulixbona appulit ex insperato. Unde nos praenominati episcopi considerantes, quod nonnisi ut Hispania liberaretur, eosdem peregrinos Dominus tantum in via delinuerat, et ad nos tali tempore adduxerat, quod transfretare non poterat ullo modo cum abbate Alcobatie, et aliis viris religiosis, Templariis videlicet, et Hospitalariis, et militie S. Jacobi commendatore, aliisque regni magnatibus, dictos ad hoc induximus peregrinos, ut ex quo transfretandi eisdem deerat facultas, hyemarent nobiscum ad Hispaniam liberandam et ad inimicos sanctae fidei expugnandos; unde etiam iterum habere possent victualia et expensas. Quo habito et concesso, et ad verba exhortationis nostrae fere omnibus de diocesis nostris et similiter de toto regno per proprias dioeceses signo crucis imposito, insimul processimus ad quoddam castrum obsidendum, quod dicitur Alcazar, quod etiam inter omnia Sarracenorum castella in Hispania erat nocivum Christianis ». At plurimos maximeque Frisones cum aliis ibi hybernare abuisse, ac post festum S. Jacobi diem Ulyssipone cum octoginta circiter navibus recessisse, auctor est Godefridus ¹, qui haec omnia singillatim ac fusc prosequitur. Addit vero Parisius, qui eadem summam recenset, illos apud Caietam et Tornetum (Cornetum) Italiae loca hyemasse: quibus consentanea tradit Richardus ²; sed ad Epistolam redeamus, quae pergit:

33. « Consequenter autem ipsis de Alcazar obsessis paganis postulantiibus auxilium a regibus, per totam Mauritaniam citra mare commemorantibus, quatuor reges de Sibia videlicet et de Geen, et de Badaluzzi, et de Corduba, cum toto posse suo et cum fere omnibus qui sunt citra mare pagani, inopinave venerunt super nos, ita quod sequenti die nobiscum campestre bellum habuerunt inter se jactantes, quod et castrum liberarent, et nos omnes, quos non perderent gladio, ducerent captivos. Sed omnipotens, cui proprium est superbis resistere, eorum mirabiliter frangens superbiam, dignatus est exercitui suo subvenire, tribus miraculis praestentis. Primum fuit quod cum nos de regno Portugalliae essemus eadem hora paucissimi, in nocte praecedenti bellum ex improviso, recepimus magnum exercitum de Templariis, et de Hospitalariis, et de magnatibus regnorum Portugalen. et Legionen. Secundum fuit, quod in aere apparuit vexillum crucis gloriosum exercitui in victoriae signum. Tertium fuit, quod in ipso belli conflictu, visa est utriusque parti divinitus candidatorum turba, quod etiam testati sunt ipsi, qui fuerunt ibidem captivi Sarraceni, interrogantes ubi essent milites candidati, qui super eos compluebant tela et eorum oculos excecabant, propter quos etiam terga repente vertuerunt in fugam, ita quod densissima durante strage

per decem et amplius milliaria, ibique duobus regibus interfectis, de Geen videlicet et de Corduba, de cunctis, nisi fugae praesidio, aliquis non evasit:

34. « De tantis ergo miraculis, et de tanta victoria exercitui Domini collata divinitus congratulantes, ac de vestra sanctitalis abundantia praesumentes ad pedes vestrae clementiae provoluti petimus, quatenus ad Hispaniae liberationem a sanctitate vestra mandatum exeat, ut et dictus exercitus peregrinorum ad cultum perfidiae paganorum de tota Hispania penitus extirpandum nobiscum per annum remaneat, et quod tam ipsi quam nostrates crucesignati et signandi, illam habeant indulgentiam quam habent, si Terrae Sanctae subsidium personaliter exhiberent. Item petimus, ut ex quo guerram habemus cum Sarracenis (quam) dominus papa Innocentius statuit, expendatur eadem vicesima, quae a clericis in Hispania debet solvi. Item petimus, ut peregrinos, qui propter nimiam moram, vel infirmitatem, vel pauperlatem facti sunt impotentes accedere ad Terram Sanctam, jubeat hinc reverti ad propria, cum plena suorum peccaminum vestra sanctitas remissione ».

35. Haecenus litterae ad Honorium, quem etiam Guillelmus Hollandiae comes crucesignatorum magister equitum aliis reportatae victoriae certiores fecit, addens reges Legionis, Castellae et Navarrae adventus crucesignatorum occasione inducias cum barbaris initas infregisse, spemque subjiciendae Christianae religioni totius Hispaniae affulgere: urgeri se magnis precibus, ut una cum aliis moram trahat ad Sarracenos excendendos; seque in ea re a Sede Apostolica consilium supplicem flagitare, expectareque imperia.

« Sanctissimo patri ac domino, sacrosanctae Rom. Ecclesiae summo Pontifici Honorio, Wil. Holl. com. crucesignatorum comestabulus, ejus devotus miles, debitam devotionem et ad oscula pedum humilem subjectionem, etc.

« Ad aures vestrae sanctitalis cupio venire, quod cum in obsidione castrum cujusdam Sarracenorum Alcazar, Christianis valde inimicum et damnosum, moram per aliquod tempus, cum centum navibus faceremus, divina clementia providente, cujus nutu omnia disponuntur, ipsum castrum expugnavimus, duo millia Sarracenorum in ipso captivando; ex quibus ipse dominus castrum, Abur nomine, natione tam inter Christianos quam apud Sarracenos praecellens, sacrosancto Baptismo cum centum aliis ablatus est. Credo, imo vehementer opinor, quod per eundem Hispania Sarracenorum in magna parte fidei Catholicae debeat subjacere.

36. « Noverit sanctitas vestra, quod occasione nostri rex Legionensis et Gal. rex Navarrae et alii quamplurimi, tam archiepiscopi quam episcopi,

¹ Godef. in Annal. an. 1218. — ² Rich. de S. German. Chr.

¹ Apud Honor. l. II. Ep. CXVIII.

cum principibus totius Hispaniæ signum crucis super Sarracenos Hispaniæ suscepimus, et tregnas cum ipsis Sarracenis diu habitas infregerunt, proponentes in proximo bella cum ipsis Sarracenis committere. Rogaverunt etiam nos, et cum maxima instantia monuerunt, quatenus in Hispania per instantem aetatem dignum duceremus remanere cum ipsis supra Sarracenos, omnipotenti Deo fideliter ministraturi. Qua igitur, pater sanctissime, spes nostra, consilium ac salus tota in vestra dependeat paternitate, ego tanquam filius obedientiæ mandato vestro paratus sum obtemperare; et cum omne desiderium meum ad vestram pendeat voluntatem et beneplacitum, paternitati vestræ humillime supplico, quatenus per latorem præsentium mihi dignemini demandare, ubi et quando per aliquem nuntiorum vestrorum voluntatem vestram plenius percipiam, per eundem gratiæ vestræ largitatem uberius accepturum». De huiuscemodi victoria divinitus concessa agit etiam, præter Godefridum et Parisium¹, supra laudatus, ut recentiores omittimus, Casarius huius temporis scriptor, qui eam ab his se acceptisse testatur, qui certamini interfuerant.

37. Victoricibus præsumum litteris acceptis, Honorius, ingenti gaudio affectus, immensas gratias laudisque Deo agere, victores, ut accepta ei cuncta referrent, atque in divinam ejus potentiam victoriæ gloriam refundere, hortari, denique ipsorum postulatis respondere; proximo enim inueniente anno hæc rescripsit²: «O ineffabilis pietas, o immensa clementia, o inestimabilis benignitas Dei nostri, qui a servis suis offensis continuis provocatus, continuo adest ipsis in veritate invocantibus nomen ejus, brevis et quasi momentaneæ devotionis oblitus offensas longi temporis obliviscens, et iuxta vocem propheticam, ad eos, qui ad ipsum conversi fuerint, se convertens». Et infra, ubi ipsos hortatus est ne ob partem victoriam superbia insolerescent, ejusque gloriam viribus suis, sed divinæ potentia adscriberent; tum de conspecta in celo cruce, cujus virtute barbaros fuderant, subdidit, ut ad divino numini referendas grates magno pietatis sensu se compararent.

38. «Ad agendas gratias illi, qui signo crucis, quod in celo apparuit, præfugente exit in salutem populi sui, ut salvos faceret Christianos suos pro vestræ possibilitatis modulo assurgatis; quod et nos acceptis vestris litteris fecimus in affluentia lacrymarum, ad exsolvendas Deo pro tantæ dignationis gratia dignas laudes, Urbis clerum et populum adunantes. Porro cum Terræ-Sanctæ successum impediri occasione aliqua non velimus, petitionem, qua rogastis, ut cruce-signatos, qui ad ipsius Terræ-Sanctæ succursum propter corporum infirmitatem, aut rerum inopiam procedere non valentes, arma vel alia bona sua conferrent, ad reparandum castrum Alcazar, juberemus ad pro-

pria libere remeare, concessa eis plena suorum indulgentia peccatorum, non duximus admittendam; ne forte per hoc contra vos ipsos Dominum contingeret provocari, qui sicut credimus, merito devotionis, quam ad ipsam Terram-Sanctam habent cruce-signati prædicti, victoriam contulit antedictam. Ad hæc ipsis cruce-signatis per litteras nostras injungimus, ut dum eos in partibus vestris morari configerit, plenam suorum peccatorum veniam indulgeat, ac si ultra mare morerentur in servitio Terræ-Sanctæ. Datum Lateran. II idus Januarii. Pontificatus nostri anno secundo». Cæterum cruce-signatos ipsos Pontificis imperio paruisse aliisque cruce-signatis Orientalibus in oris commorantibus, subsidio adversus Sarracenos profectos, ostendent ea quæ sequenti anno dicentur.

39. *Gesta cruce-signatorum felicia in Terræ-Sanctæ regionibus.* — Quid vero egerint hoc eodem anno in Terræ-Sanctæ regionibus Andreas Pannonia rex cæterique cruce-signati, Godefridus¹ atque ex eo, ut videtur, Matthæus Parisius et Jordanus referunt²: Christianos, cum jam induciæ pacte effluxissent, comparato florentissimo exercitu in hostium terras erupisse; in quo Ungariæ, Hierosolymæ et Cypri reges, tum duces Austriæ et Baviaræ, una cum aliis Germaniæ strenuissimis nobilibus viris, qui sub signis erant, præeunte patriarcha Hierosolymitano, magna episcoporum multitudine stipato, præferenteque cum sacro cantu partem Dominicæ crucis, quæ hactenus a fidelibus recondita fuerat (fuisse enim illam ingruente cum Saladino bello in partes divisam, illiusque partem in prælio amissam, alteram hactenus religiosissime servatam, provectorum ætate virorum assertio consentiebat). Exhibita ergo sanctissimam cruce, «rex Ungariæ», inquit auctor, «et dux Austriæ occurrentes deosculati sunt eam, cum tali signo obviam euntes soldano Babylonis, cujus filius Coradinus jactaverat se pugnaturum cum Christianis». Addit auctor, cum instructis egregie agminibus moveret Domini exercitus, hostem trepidum terga subduxisse, nostrisque populandos agros reliquisset, atque ita nostros regionem Christi Domini vestigiis olim consecratam perlustrasse, lavisseque in Jordane fluvio: deinde montem Thabor, in quo a Sarracenis arx munitissima ad infestandam Ptolemaidem, ut supra vidimus, excitata fuerat, magna cum difficultate ascensu superasse, ac Joannem Hierosolymitanum regem, præcipuum barbarorum ducem, qui ex arce ad abruptum nostris iter procurrerat, prostrasse, reliquosque in fugam egisse; in descensu tamen, cum jam hostis vires collegisset, fidelium pluribus debilitatis sanciatisque, partum decus amisse. Ex his Albertus Stadensis³ refertur, qui montem Thabor a nostris superiori anno recuperatum tradit.

¹ Godef. in *Annal.* — ² Jord. *Ms. Bibl. Vat.* sig. num. 1960. — ³ Stad. in *Chron.*

¹ Cas. I. VIII. c. 46. — ² Lab. II. Ep. DCCCXX.

40. Addit Godefridus in tertia adversus hostem irruptione patriarcham cum Dominica cruce non perrexisse, et Christianas copias gravissima a Saracenis ex insidiis damna accepisse, atque ob hœm̄is asperitatem, rerumque ac vestium inopiam, nisi vis frigoris remisisset, in extremum discrimen adductas, postea exercitum in quatuor agmina divisum, regesque Ungariæ et Cypri, frustra Ungarum patriarcha retinere nitente, Tripolim abcessisse, quæ Jordanus confirmat¹, cujus historici verba, cum nonnulla alia afferat, decerpemus: « Exercitus (inquil) Domini quadrilateralis divisus est, et rex Ungariæ et Cypri Tripolim profecti. Rexque Ungariæ brevi tempore commoratus magno damno Terræ promissionis recessit: peregrinos enim, galeas, dextrarios et iumenta cum armis secum traxit: multum admonitis a patriarcha ne sic recederet, tandem excommunicatus est cum sua sequela ». Fidelium communiōe ob id ejectum etiam tradit Parisius²; pergit auctor: « Alia pars timidorum et effeminatorum remansit in Acon. Rex vero Hierusalem et dux Austriæ cum Hospitalariis S. Joannis et episcopis prædictis, et quibusdam aliis castrum (illud Cæsariense fuisse ait Godefridus³ cujus beneficio Cæsaream recuperatum in spes affulgebat) celeriter et utiliter firmaverunt, licet inimicorum sæpius narraretur adventus, et in Ecclesia B. Petri patriarcha celebravit in Purificatione B. Virginis: Templarii vero auxiliantibus peregrinis, et Hospitalarii de domo Theutonorum, castrum peregrinorum reedificaverunt, quod prius dicebatur Filii Dei; ubi ea in fossione moneta ignorata inventa est, qua labores et sumptus alleviati sunt ».

41. *Friderici legatio ad Pontificem.* — Jam ad Occidentales sermonem convertamus. Misit ad Honorium eodem anno suos oratores Fridericus electus imperator, ut de adeptō Pontificatu Honorio gratularetur, imperii insignibus ab eo redimiri flagitaret, tum de apparanda alia in Orientem expeditione, crucem enim, ut ante diximus, sibi affixerat, ageret: cui Honorius, ut rem qua opus erat consilii maturitate tractaret, legatum Apostolicum ad ipsum se transmissurum rescripsit⁴: « Nos ergo ad ea, quæ Dei et Ecclesiæ Romanæ honorem, ac exaltationem tuam respiciunt aspicentes, ad te legatum nostrum disponimus destinare, per quem, tam super iis quæ ex parte tua nobis fuerunt proposita, quam super Terræ-Sanctæ succursu celsitudini regis secundum quod expedire videbimus, curabimus respondere, etc. » monet ipsum ut se in obedientia erga Romanam Ecclesiam retinenda constantem exhibeat, postremo additur: « Dat. Lat. VI. id. April. Pont. nostri anno 10. Postridie vero ejus diei tum Ecclesiasticos, tum laicos fidos Friderico obsequentesque esse jussit⁵. Quamvis vero non constet, quidnam litteris ad Pon-

tificem datis postulaverit, verisimile tamen est, ipsum imperii ornamenta, atque insignia conferri sibi petisse. Nec prætermitto Honorium inite Fridericum inter et Waldemarum Danorum regem concordie, Waldemari rogatu, auctoritatem suam adjunxisse⁶.

42. *Regem Bohemiæ objurando ad meliora revocat.* — Aliam per idem tempus legationem accepit Pontifex ab rege altero, nimirum Othocaro Bohemo, quem commendavit plurimum⁷, quod Apostolicæ Sedis, studiosissimus esset, quo etiam nomine nobiles Bohemiæ viros effert laudibus⁸. Et quamvis ex Pontificis ad ipsum litteris non ita perspicuum sit, quonam ipsius postulata spectaverint, tamen ex iis quos Pontifex ad episcopos Pragensem et Olomucensem scripsit⁹, constat regem rogasse, ut audaciam T... nepolis sui infringeret, qui crucesignate militiæ nomine dato, regium quoddam castum: prodicione occuparat, ac præstiti a se jurisjurandi religione posthabita, tum regis, tum Ecclesiarum bona opesque diripiebat. Quibus Honorius episcopis mandavit, invasorem ad restituendam, quam delinebat, arcem censuris Ecclesiasticis compellerent.

43. Verum qui Bohemorum regem ob summam illius erga Sedem Apostolicam observantiam extollit, deinde ab officio recedentem arguit¹⁰ primum, quod clerici in eo regno non solum coram laicis iudicibus causam dicere cogentur, verum extremo quoque, et ignominioso supplicio ab iisdem afficerentur; tum, quod latum a Pragensi episcopo interdictum floccifaceret, quamquam eadem sententia cautum esset, ut qui illud violassent, anathematis pœnam continuo incurrerent; postremo quod episcopi aliorum Ecclesiasticorum virorum jura invaderent: quocirca admonet, ut quod contra bonum et æquum videretur, etiam a nemine interpellatus corrigeret atque emendaret; apposita est Epistolæ dies decimo kal. Jul. Agit etiam his de rebus Joannes Longinus⁶, addique Andream (ita Pragensem episcopum vocat) primo regem regnique optimates Ecclesiasticam libertatem proferentes fidelium cœtu abegisse; inde vero, cum illi Ecclesiasticas censuras contempniti haberent, universum Bohemiæ regnum sacris interdixisse; denique ipsorum furorem veritum, sede IV id. April. relicta, Romam se recepisse, neque inde postea pedem extulisse. At longe verius est recensitis Honorii litteris colligi episcopum primo regnum interdicto subjecisse, deinde quod interdictum ludibrio haberetur, in principes illos anathematis pœna animadvertisse. Præterea Pontifex Maguntinum archiepiscopum graviter arguit⁷, interdicti sententiam a Pragensi episcopo latam, atque ab Apostolica Sede confirmatam, revocare ausum esse.

¹ Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1900. — ² Par. Hist. Angl. — ³ Godef. in Annal. — ⁴ Honor. l. 1. Ep. ccCLIX. — ⁵ Ep. CLX.

¹ Ep. CCXX. — ² Ep. CLXXXI. — ³ Ep. CLXXXII. — ⁴ Ep. CLXXX. — ⁵ Ep. DXXIV. — ⁶ Long. Hist. Pol. l. vi. an. 1216. — ⁷ Honor. l. 1. Ep. DXXII.

44. Verum cum rex patris oplimi objurgationem ea qua par esset animi demissione excepisse præ se ferret, Honorius insignes amoris notis ad eum litteras exaravit ¹: « Sicut princeps Catholicus redargutionem Apostolicam, qua te paterno affectu, prout ad nostrum spectat officium, corripimus, non solum patienter sed gratanter etiam recepisti, sicut nobis eadem tuæ litteræ declararunt, tuam nihilominus excusans humiliter innocentiam, super iis, quæ contra Ecclesias, et Ecclesiasticas venerabilis frater noster Pragensis episcopus te asserit usurpasse. Petitionem ergo, quam nobis fecisti per litteras ante dictas, ut videlicet ante adventum solemni nuntiorum tuorum, quos in brevi asseris te missurum, nihil contra te vel terram tuam ad petitionem ipsius episcopi faciamus, eo benignius admittentes, quo inter cæteros mundi reges te, tuæ devotionis merito, quadam speciali diligimus charitate, nihil contra te vel terram tuam post receptionem litterarum ipsarum, ad petitionem ipsius episcopi fecimus, vel etiam faciemus, quousque nuntii tui venerint supradicti, nisi forsan usque adeo eorum differretur adventus, quod merito videretur eos non debere ulterius expectari. Dat. Later. IV Novemb. Pont. nostri ann. II ».

45. *Magdeburgenses et Salisburgenses episcopa sedes auget.* — Hoc eodem anno, cum statuisset Albertus Alsatiae comes subsidio proficisci Christi fidelibus Livoniae, qui ab ethnicis hominibus vexarentur, Honorius ejus animum Apostolicis litteris vehementius accendit ². Præterea cum archiepiscopus Magdeburgensis nonnullas infidelium terras imperio Christiano adjunxisset, metropolitico jure subjectas esse jussit ³. Cumque Christianorum numerus illis in regionibus nostrum in modum auctus esset, Livoniensis antistiti novas Ecclesias cathedrales ibi condendi, atque episcopos præficiendi partes demandavit ⁴. Quo item anno plura tribuit privilegia Lundensi archiepiscopo; primum enim polestatem ei fecit, singulos e monachorum singulis Ordinibus ad familiæ suæ emendandos expoliendosque mores deligendi: deinde legationis munus in Lundensi et Upsalensi provinciis injunxit ⁵. Tum concessit ⁶, ut re necessaria urgente filios non legitime natos sacris initiari posset. Postremo Lundensis archiepiscopi primatum in Sueciæ regnum confirmavit ⁷: is enim metropolitano Upsalensem archiepiscopum consecrare, eique pallium a Lundensis et Upsalensis Ecclesiæ nuntiis obtentum ab Apostolica Sede, tribuere consueverat, Upsalensis vero jurjurando interposito, ipsi se fidum obsequentemque futurum polliceri: id ergo Innocentius, Diploma Andree Lundensi archiepiscopo dato, aliorum Romanorum Pontificum exemplum secutus, ratum firmiterque jussit esse. Perstrinxit ⁸ vero acerrime

Salisburgensem archiepiscopum ob creatum temere Wolcherum abbatem, cum lis adhuc coram iudicibus a Sede Apostolica delegatis penderet, præcepitque male gesta evoluta ab acceptis litteris mense rescinderet.

46. Præerat vero per id tempus Salisburgensi Ecclesiæ Eberhardus, qui quamvis hac in re ab religione officii incaute dellexisset, mox tandem quidquid contra justitiam atque æquitatem esse videbatur, emendavit, namque ab eo rogatus Honorius, ut novam Apostolica auctoritate Sedem in Sechoghensi urbe erigeret, quæ fideles quorum salus ob tenebras ignorantiae, quibus in iis Styriæ versus Ungariam partibus erant involuti, periclitabatur, a novo episcopo Christiana religione excolerentur, Eberhardi zelum ac virtutem datis ad ipsum hæc litteris laudibus extulit: « Et tibi meritum incomparabile comparas apud Deum, et nobis spiritualium præstas materiam gaudiorum, quia sicut minister Christi, et mysteriorum Dei providus dispensator, familiæ tibi creditæ non plus præesse cupiens quam prodesse, postponis lucra temporalia profectibus animarum, et in grege tibi commisso non quæ tua, sed quæ sunt Christi requirens, non tam pasci ab ovibus quam eas pascere delectaris; quin potius, ne quod absit, illas non agnosce agnoscere, vel non ab illis arguaris a Domino, cui es redditurus de omnibus rationem; nec ipse voce prophetica conqueratur: Factus est sicut grex perditus populus meus, et si eum nequiveris visitare, curam gregis ipsius in plures dividere providisti, nuper unum ei præficiendo pastorem, et nunc præficiendi alium licentiam a nobis cum instantia postulando, etc. Dat. Later. IV non. Decembr. Pontifi. nostri anno II ».

47. *Discordie extinctæ in Polonia, cujus fides elucet erga Romanam Sedem.* — Ut æquissimis Eberhardi postulatis annuit Honorius, ita ab Wladislao Kälicia in Polonia duce precibus sollicitatus ut initum cum Wladislao patruo concordiam auctoritate Apostolica corroboraret, ejus volis morem gessit, patrociniumque illius arripuit ¹; de pacis vero confectæ legibus extant litteræ ad Genesensem archiepiscopum ejusque suffraganeos ². Porro de ducum discordiis agit brevis Joannes Longinus ³: archiepiscopo vero, quem modo memoravimus, alius scriptis litteris Pontifex testatur ⁴ magnum sibi dolorem attulisse mala quæ Poloni ex ethnicorum hominum incursionibus patiebantur, sacri Hierosolymitani voti vinculis absolvere, ac permittere, ut tum ipse, tum alii illius provincie cruce signati, in Christi hostes arma converterent; atque hoc argumentum complectuntur Apostolicæ litteræ ad Prussiæ episcopum: cui insuper Pontifex permittit ⁵, ut eos crucis signaculo insignire posset, qui adversus barbaros dimicare vellent.

¹ Lib. II. Ep. DCXCVII. — ² Lib. I. Ep. CCXCVI. — ³ Ep. CDXX. — ⁴ Lib. II. Ep. DCLV. — ⁵ Lib. I. Ep. CCXCIX. — ⁶ Ep. CCXLVI. — ⁷ Ep. DCCXXVII. — ⁸ Ep. DCXVI.

¹ Lib. I. Ep. CCXLIX. — ² Ep. CCLXIII. — ³ Long. Hist. Pol. I. VI. an. 1214. — ⁴ Honor. I. I. Ep. CCLXVI. — ⁵ Ep. CCXCVIII.

48. Neque illud hoc loco reticendum videntur, extare in Pontificio hujus anni (Regesto¹, Leski Poloniæ ducis litteras ad Pontificem, quibus Romanam Ecclesiam omnium matrem esse profiteatur, sequæ ei semper obedientem fore; de eo nos supra egimus² :

« Honorio papæ Lesko dux Poloniæ, filialem obedientiam.

« Omnes quos aqua baptismatis in unitate Ecclesiasticæ disciplinæ solidavit, scire debent, et confiteri sanctam Romanam Ecclesiam esse totius orbis magistram et dominam. Nam ut ex instructione patrum nostrorum episcoporum, et aliorum Ecclesiæ rectorum didicimus, quod hæc Ecclesia est mater nostra, quæ ex uberiori jure calidus sibi concessio, in solvendo et ligando plenitudinem habet potestatis; huic sic nos filii Ecclesiæ submittere colla humiliter debemus, ut et ipsa maternæ charitatis affectu nos pertractet, et nos ei debitam exhibeamus reverentiam. Ego igitur in respectu tenore vestrarum litterarum, Deum laudavi, Deo referens gratias, quod singulis prout vult sua dona largitur, et quod vos patrem et rectorem totius orbis constituit. Promitto igitur sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnimodam fidelitatem, et me paratum in defensionem Ecclesiarum, quandoevenire eas per aliquos invasores opprimi videro. Peto etiam vos, ut in omnibus meis necessitatibus vos meum sentiam protectorem ». Itacenus Lesko, cujus pietas illustris adeo notis exarata novatorum de Ecclesiæ detrahentium scleratum impudentiam confundere potest; sed de eo satis: a pio principe ad impios Albigenes sermonem traducamus.

49. *Honorii studium in convertendis Albigenibus opera præsertim S. Dominici.* — Apostolicam in primis sollicitudinem, Honorius ad submittendos in eas partes viros scientia ac pietate excellentissimos, ad imbuedos Catholica doctrina eos, qui piorum cœtui, abjurata hæresi, se aggregarent, tum confutandos errores, collocauit³. Parisiensis enim academicus litteris suis excitavit, ut in provinciam Tolosanam ad navandam strenue erudiendis populis operam excurrerent: « Universitatem vestram rogamus attentius, et monemus, per Apostolica scripta mandantes, quatenus illuc aliqui ex vobis accedant, qui causam Dei agentes, ex animo lectioni, prædicationi, et exhortationi vigilantè insistant, et sicut boni dispensatores multiformes gratiæ Dei, illam in alterutrum administrant, ita quod exterminato exinde veteri Gebuseo populum acceptabilem Deo reddant. Nos enim cuilibet illuc divini amoris intuitu accedenti secundum fervorem devotionis, peccatorum suorum veniam de divina confisi misericordia pollicemur, quam indubitanter quisque sperare potest, etiam nemine pollicente, quia ille, de cuius munere venit, ut sibi a fidelibus suis landabiliter serviatur,

dat virtutes, et præmia largitur, et in pauca fideles constituit supra multa. Datum Laterani XIV kal. Febr. Pontificatus nostri anno primo ».

50. Desudabat tum felicissime in ea provincia D. Dominicus una cum suis, ereptisque ex demonis manibus innumeris animabus, gloriosissimas palmas non sine magnis exantlatis laboribus colligebat; quem Honorius eurrentem sponte ab bravium hæc Apostolicis vocibus incitavit :

« Priori, et fratribus S. Romani Prædicatoribus in partibus Tolosanis.

« Gratiarum omnium largitori, gratiarum dignas referimus actiones in gratia Dei, quæ data est vobis, in qua et statis et stabitis finaliter, ut speramus, quia interioris charitatis flamma flagrant, exterius fame fragrat odor, qui et sanas delectat, et reficit mentes infirmas, quibus etiam, ne remaneant steriles, spiritualis mandragoras, tanquam studiosi medici, exhibentes, eas semine verbi divini vestra salutari facundia fecunditatis, sic velut servi fideles talenta vobis credita erogantes, ut eadem reportetis Domino geminata, sic, sicut iuvenci Christi athlete, scuto fidei et galea salutis armati, non timentes eos, qui corpus possunt occidere, verbum Dei, quod est penetrabilis omni gladio accipiti, magnanimitè contra fidei exeritis inimicos, sic in hoc mundo vestras animas odientes, ut in vitam æternam custodiatis easdem.

51. « Cæterum quia finis, non pugna coronat, et currentibus in stadio virtutibus univèrsis, sola perseverantia bravium accipit destinatum, charitatem vestram rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, et in remissionis vobis peccaminum injungentes, quatenus magis ac magis in Domino confortati evangelizare verbum Dei studeatis; opportune, importune instantes, et opus Evangelicæ laudabiliter adimplentes. Si quas autem propter hoc tribulationes passi fueritis, non solum eas æquanimitè toleretis, sed gloriemini cum Apostolo, in eisdem gaudentes, quia digni habiti estis pro nomine Jesu contumelias sustinere. Hoc enim leve et momentaneum tribulationis immensum pondus gloriæ operatur, ad quam non sunt condignæ hujus temporis passionis. Nos quoque intendentes vos tanquam speciales filios favorabiliter confovere, petimus, ut pro nobis offeratis Domino vitulos laborum, si forte quod nostris meritis non valemus, vestris suffragiis asequamur. Dat. Later. VII kal. Febr. Pont. nostri an. 1 ».

52. Ne denique Apostolici officii partes nullas prætermitteret, Bertrandum tit. SS. Joannis et Pauli presbyt. cardinalem legationis munere actum ad conciliandos Ecclesiæ hæreticos, sapientios enascentium bellorum fragores, aliasque controversias æquitate dirimendas misit, datis tum ad ipsum¹ litteris, tum ad Galliarum archiepiscopos² Ebrudinensem, Aquensem, Viennensem, Narbonensem

¹ Ep. cccxcii. — ² An. 1207 ex Longino et Chroner. — ³ Ep. cxc.

¹ Lib. I. Ep. cccxi. — ² Ep. cclxxxii.

et Auxitanum, aliosque inferiores praesules, illi obtemperare jussit. Imposuit etiam legato munus, ut in Massilienses¹ qui non sine haereseos suspitione clerum inmaniter opprresserant, atque etiam dum solemnibus supplicatio ageretur, in eos sceleratissime impetum fecerant, diffregissent cruceas, laniant sacras vestes, tum sanctissimam Eucharistiam conculcarant, nisi rite erimen expiant, anathema atque interdictum jacularetur: tradidit praeterea discutienda Narbonensem inter et Montfortium exorta controversia provinciam²: quem tamen postea archiepiscopum, qui se Narbona injuria pulsam querebatur, atque episcopum Helenensem Romam evocavit: Montfortio vero concessit³, ne apud aliud, quam legati tribunal, causas suas disceptare cogeretur.

53. *Montfortium a Raymundo bello impetitum Honorius defendit, datis ad diversos reges litteris.* — Caterum incubuit hoc anno Montfortio belli gravissimi moles, quae anno superiore proditorum scelere ac nefario consilio conflata est, tandemque illum anno sequenti oppressit: dum enim ex Sedis Apostolicae imperio e suo comitatu ad comprimendos nonnullos Provinciales haereticos irrupisset, atque Azemarum comitem persecueretur, Raymundus senior comes exactoratus, captata Montfortii absentis occasione, ex Aragonia prorupit, ac silenti agmine Tolosam muris exulam ingressus, cives ad defectionem traxit, urbemque diligentia summa aggeribus defixisque palis munit; tum ad expugnandam arcem, dictam Narbonensem palatium, in qua Simonis ac fratris Guidonis necnon Almarici et Guidonis alterius filiorum Simonis uxores una cum familia versabantur, impetus convertit. Exeruit tum Bertrandus in Tolosanos Ecclesiae censuras, quas perduelles contempserunt: moxque Montfortius eo correptis copiis, exactis prius a Montalbanensibus admodum suspectis obsidibus ad cingendam obsidione Tolosam advolvit.

54. (1) Diviserat exercitum initio, ut castra duobus in locis metaretur; sed cum imbelles copiae viderentur, in unum omnes suos coacturus, dum fluvium trajiceret, is casus, quem Vallisernensis narrat, contigit⁴: « Dum comes Montisfortis totus armatus et in equo armato navem intrare vellet, in flumen cecidit, ubi aqua profundissima cerne-

batur; qui cum non appareret, timor et tremor, et planctus nimius nostros tenuit universos, Rachel plorat filium, infernus dolose exultans ululat, nostros appellat orphanos vivo patre: sed qui ad preces Heliae securim in aqua supernatare voluit, nostrum de aquae abyso levavit principem, manus conjunctas ad caelum devotissime extendentem, quem nostri de navigio cum gaudio suscipiunt, et sanctae matri Ecclesiae servant incolumem ». Periculo liberatus, majori ardore conatus omnes in urbem impressit, quos hostis audacia fregit: dum vero in ea versaretur obsidione, Carcassonensi atque Aginensi praetoribus urbanis D. Dominici res (Romam enim hoc anno divisit per Hispanias et Gallias sociis se contulisse scribit ejus Vitae auctor¹), commendavit his verbis: « Mandamus vobis et praecipimus, quatenus omnes res et domos charissimos nostri fratris Dominici canonici, ut propria custodiat et defendatis. Datum in obsidione Tolosae, idibus Decembris ». Quod tacendum non est visum, ut in singulare amoris in virum sanctissimum argumentum; unde non exigua in Montfortium laus redundat.

55. Conjurarunt interea adversus Montfortium Jacobus rex Aragonum, qui magnas copias ad ferenda Raymundo auxilia instruxit, tum Flixensis comes Raymundusque junior, qui in armorum perfidiaque societate Avenionenses, Massilienses, Belliquadrenses, Tarrasconenses, ac S. Aegidii cives traxit, adeo ut in extremum discrimen fideles adducerentur; cum licet ii principes non ad tuendos haereticos prosilirent in arma; sed de principatu contenderent. Ex eo tamen religionis causa non parum labefactabatur. Quae cum ad Romanum Pontificem emanasset, mox Bertrando A. S. L. scriptis X kal. Nov. litteris² praecipit, ut Jacobum atque Aragonios Montfortii ditionem invadere, atque imperatas ab Synodo Oecumenica inducias violare vetaret; ac si jus aliquid in comitem contenderet, iudicio apud Sedem Apostolicam, et aequitate, non armis certarent: si vero moverent bellum, ipsos anathema terrasque interdicto sacro feriret; aliis etiam litteris³ Jacobum regem atque Aragonias a ferendo Tolosanis auxilio abducere conatus est, perstrinxitque, magno religionis damno Apostolico legato repugnans.

¹ Ep. CCLXXXVI. — ² Ep. CIV. — ³ Ep. DCXIII. — ⁴ Vallis. Hist. Albig. c. 85.

¹ Apud Sur. I. IV. l. II. c. 2. — ² Ep. DCXIII. — ³ Ep. DCCCXVIII.

(1) Paragraphum hunc ita exorditur annalista in suo opere contracto. « Dum vero Tolosa ab exercitu cruce signato obsidebatur, quadraginta Anglos e mediis undarum vorticibus divinitus creptos precibus S. Dominici refert Jordanus in ejus Vita »: Cum, inquit, vir christianissimus, comes Montisfortis cum cruce signatis obsideret Tolosam, venerunt peregrini de Anglia volentes S. Jacobi limina visitare, qui propter excommunicationem vitantes Tolosam, navem modicam intraverunt, ut fluvium pertransirent; praeter multitudinem autem (nam fere quadraginta erant) absorpta est navis, et submersi sunt omnes, ita ut nec eorum capita apparerent. Erat tunc ibi orans in Ecclesia vicina juxta fluvium S. Dominici, qui ad clamorem percutitur, et circumstantis exercitus excitatus, festinus occurrit, vidensque proximorum periculum, compassione permotus, toto corpore prosternitur, expansisque in modum crucis manibus, flens amarissime clamavit ad Dominum, ut suos peregrinos liberaret a morte, et post pusillum surgens ab oratione, conversus ad fluvium sumpta de Deo fiducia imperavit dicens: Praecipio in nomine Christi, ut ad ripam omnes venitis. Mox res, sed ab eo facta, qui facti mirabilia magna solus! statim ad hanc venere omnes, qui submersi in aquis tanto tempore laterant, emectis viventibus, qui ad tam triste spectaculum aderant, super undas apparuerunt; hanc undique accurrentes, et extendentes eis lanceas et hastas, avulsos de fluctibus incolentes eduxerunt, clementiam salvatoris, et sui almi confessoris Dominici merita predicantes.

56. « Illustri regi Aragonum.

« Utinam prava consilia tuam adolescentiam non seducant, nec impellant ad aliquid faciendum, per quod videaris ingratus et immemor beneficiorum et gratiæ, quæ Apostolica Sedes tibi studuit exhibere, te de illorum manibus, quos nimis reputas eruendo, ac reddendo tibi terram tuam, pariter et te terræ. Profecto sic cepit Apostolica Sedes ostendere affectum suæ dilectionis in parvulo, ut merito devotionem invenire debeat in adulto. Ad quod si te aliud non deberet inducere, sufficeret, quod regnum tuum ad Romanam Ecclesiam noscitur perlinere. Audivimus autem, et audientes nequissimi non mirari, quod civibus Tolosanis, qui negotium pacis et fidei, tantis personarum et rerum laboribus et dispendiis in illis partibus procuratum, subvertere moluntur, ad hoc impendis consilium et juvamen legato Apostolicæ Sedis, in cujus oculis hæc attentant, imo verius nobis ipsis, quorum ibi gerit personam et vices, te una cum illis opponere non verendo.

57. « Quoniam igitur quanto magis ad honorem tuum et exaltationem intendimus, tanto amplius cupimus, ne aliquid facias, per quod circa te nostra gratia tepescere debeat, serenitatem tuam rogamus, monemus et exhortamur attentius, per Apostolica scripta tibi, sicut possumus, districte præcipiendo mandantes, quatenus sicut charam habes divinam et Apostolicam gratiam, memor litterarum, quas super eodem negotio jam dudum direximus tibi et baronibus regni tui, Tolosanis ipsis per te vel tuos non impendas, vel impendi permittas contra negotium pacis et fidei, ac legatum ipsum quem propter illud ad partes illas direximus, consilium vel juvamen, sed ab eorum civitate revoces omnes tuos, qui ad eam accessisse dicuntur, et ad eam propter hoc accedere de cætero non permittas, nec aliam terram, quæ in partibus illis Ecclesiæ Romanæ nomine possidetur, et ad cujus tuitionem legatum misimus antedictum, per te vel tuos impugnes aliquatenus, vel molestes, preces et præceptum nostrum taliter audirtus, quod in te devotionem speratam et debitam agnoscentes, ad commodum et honorem tuum ferventius aspiremus; alioquin ita posses contra te nos, et Romanam Ecclesiam provocare, quod regnum tuum per extraneas gentes comprimere cogemur. Dat. Laler. V kal. Jan., Pontificatus nostri anno II ».

58. Hactenus Pontifex qui sequenti die apud S. virum principem procurandis Aragoniæ et Cataloniæ rebus præfectum (nondum enim Jacobus ob ætatem, gerendis rebus impari, regnum moderari poterat) litteris questus est¹, regem, ejus atque aliorum procerum opera, magno fidei periculo Tolosanorum partibus se implicuisse. Pari sollicitudine Honorius Tolosanum, qui defecerat, ad officium gravissimis litteris revocare², tum

Avenionenses¹ Massiliensesque atque alios fœderatos, qui in Montfortium arma stumperant, scriptis ad magistratum litteris, ab ea nefaria societate divellere lentavit, quos cum Bertrandus legatus Apostolicus Ecclesiasticis censuris defixisset, iis pollicitus est, si imperiis Ecclesiasticis se accommodarent, vibratas censuras dissolutum iri, atque Ecclesiæ complexu amanissime excipiendis fore.

« Civibus Avenionensibus, spiritum consilii sanioris.

« Cum vestra non ignoret discretio, quantis periculis, et dispendiis personarum et rerum, negotium pacis et fidei sit in partibus provincie procuratum, miramur non immerito et movemur, quod illud diseminari perturbare dilecto filio nobili viro S. comiti Montisfortis, imo Catholice fidei, cujus propugnator existit, etiam Apostolicæ Sedis legato, qui personas et vices nostras in partibus illis gerit, vos pertinaciter opponendo.

59. « Licet autem idem legatus, vestris provocatus injuriis, in vos et terram vestram excommunicationis et interdicti ac demum expositionis sententiam promulgavit, nos tamen cupientes vos ad viam rectitudinis revocare; universalitatem vestram monemus, rogamus et obsecramus in Domino, et per Apostolica vobis scripta, sicut possumus, districte præcipiendo mandamus, quatenus ab infestatione dicti comitis, imo Dei et Ecclesiæ quiescentes, erga ipsum legatum tales vos exhibere curetis, quod non solum absolutiois beneficium, sed aliam quoque gratiam ab ipso et a nobis mereamini obtinere. Nos enim volentes procedere vobiscum in spiritu lenitatis, eidem legato nostris damus litteris in mandatis, ut si ad eum volueritis redire mandatum, ipse a vobis idonea cautione recepta, præfatas sententias sine difficultate relaxet, et vos sicut Ecclesiæ filios benigne pertractans, querelas, si quæ obortæ sunt inter vos et comitem memoratum, amicabili studeat compositione sopire, et si forte aliquid difficultatis vel emergerit in futurum, quod per eum nequeat terminari, illud ad nos referre procuret, ut nos veritate plenus intellecta, procedamus sicut secundum Deum et justitiam viderimus procedendum. Datum Later. IV kal. Januar., Pont. nostri anno secundo ».

In eodem modo scriptum est super hoc consulis et populo Massiliensi, et hominibus Tarraconensibus, Belliquadrensibus, consulis et populo vilæ Sancti-Ægidii.

60. Commoverat hosce populos Raymundus junior alterius Raymundi exactorati filius, qui beneficio Apostolico male eral usus, cum enim juste ob parentis crimen omni dilione exui petuisset, in Concilio tamen Lateranensi iis paternis teris², quæ in Provinciam excurrerant, benigne donatus fuerat. Hunc ergo Honorius ingrati animi adversus Ecclesiam, quam in discrimen in iis partibus coniecerat, vilis arguit, desideret a male

¹ Ep. DCCCXXIII. — ² Ep. DCCCXXVII.¹ Ep. DCCCXXVI. — ² Lib. II. Ep. DCCCXXV.

ceptis, paternoque infortunio ad non temere attul-
gendam fidei causam erudiretur.

« R... filio nobilis viri Raymundi quondam
comitis Tolosani, spiritum consilii sanioris.

« Licet pater tuus sic vehementer offenderit,
ut non solum ipse, sed etiam ejus posteritas propter
ejus odium exhereditationis noscatur sententiam
meruisse, Apostolicæ tamen Sedis benignitas
tuam adolescentiam miserata, quamdam
partem terræ quam ideam pater tuus citra Rhoda-
num obtinebat, in sua tenuit potestate, ut de illa
tibi paterna non sequenti vestigia gratiam faceret,
prout expedire videret. Tu autem, sicut dolentes
accepimus, factus paternæ malitiæ imitator, sub-
vertere niteris fidei et pacis negotium in partibus
illis, tot personarum et rerum dispendiis procura-
tum; terram ultra Rhodanum positam pertur-
bando, in Apostolicæ Sedis injuriam et contemp-
tum, qui domesticis edoctus exemplis satis deberes
agnoscere, quam periculosum sit contra stimulum
calcitrare. Romana enim Ecclesia non suis fulta
viribus, sed divinis, etsi pressuras interdum susti-
neat, ex quo tamen contra rebelles incipit exten-
dere manum suam, ubi gravius conculcata et op-
pressa videtur, ibi mirabilibus Deo faciente trium-
phat.

61. « Monemus igitur nobilitatem tuam atten-
tius, et hortamur, ut consilia prava despiciens,
quibus fuisti haecenus circumventus, et Apostolicæ
Sedis benignitatem potius, quam austeritatem sa-
tagens experiri, terram ipsam sitam ultra Rhoda-
num, per te, vel per alios non perturbes, sed ita
mandatis nostris te devotum exhibeas, quod effectu
Apostolicæ gratiæ non frauderis. Patris igitur tui
pericula te cautum efficiant, ne ponas Deum tibi
contrarium, et te Deo, sed si adversus aliquem pro
te vel tuis adiutoribus, justam te credis habere
querelam, illam apud Apostolicam Sedem deferre
procures, a qua justitiæ recipies complementum.
Dat. Later. IV kal. Januar., Pont. nostri an. 11 ».

62. Compescere etiam studuit Honorius ¹
Fuxensem comitem, qui se ob defensam hæresim
ditionis suæ parte a Montfortio spoliatum dolebat,
atque ex adversa Vasconie parte infesta in illum
signa attollebat. Cum vero modica spes esset eos
principes Apostolicis jussis frenatum iri, atque
sclerata correpta arma posituros, Pontifex Mont-
fortii salutis anxius, ne tot circumventus hostibus
sub illorum insidiis atque potentia, ut sequenti
anno contigit, fatisceret, Philippum Galliarum
regem litteris sollicitavit ², ut viro nobili clienti
suo, stipendiarioque Gallicæ aulae, operam expli-
caret, in eo bello religionis causam et Francorum
rem agi, quos hostes ex iis locis penitus excindere,
crecta tot præliis crucis ac fidei trophæa proster-
nere molirentur, conjunctum cum Montfortii causa
regium honorem, cum ab ipso comes principatum
magna ex parte (minor enim Aragonum sceptro

obnoxia erat) fiduciario jure accepisset: proinde
copias, ex iis qui bello sacro sumpta cruce se non
devoissent conflatas, auxiliares submitteret; sui
enim esse consilii cruce signatos in Terræ S. sub-
sidium mittere. Tum etiam Galliarum episcopos ¹
excitavit, ut cum religio in Montfortio, cujus illum
sepius in laudatis supra litteris propugnatorem
vocat, periclitaretur, strenuam ad incendendos
fideles, ut in illius auxilium adversus Tolosanos
prosilirent, operam navarent. Hæc de Pontificia
solicitudine ad recrudescens Albigenium bellum
sopiendum dixisse suffecerit: quæ exinde secuta,
utque in ea Tolosæ obsidione Simon occuberit,
sequenti anno afferemus: nunc reliquas res Gal-
licas ad hunc spectantes perstringamus. Postulanti
per id tempus Tolosano episcopo ab Apostolica
Sede, episcopatu sese abdicandi potestatem, vel
diocesim in plures distraheret, annuere recusavit
Honorius ⁴, ut vero postea anno Christi mcccxxvii a
Joanne XXII justissimis de causis plures episcopa-
tus in eo erecti fuerint ac Tolosana Ecclesia archi-
episcopali dignitate decorata, suo loco dicetur ⁵:
nunc vero dissentire potuit Honorius, cum epi-
scopus potentia sua et opibus ad comprimendos
hæreticos uteretur, nec permisit Fulconem mu-
nere discedere, quod strenue ac pro dignitate ge-
rebat. Lingonensem vero episcopum, abdicatio-
nem Virdunensis episcopi ab episcopali munere
admittere, eumque anathematis vinculis exsolvere
jussit ⁶.

63. *Montspessulani fidei Apostolicæ commen-
datus.* — Nec Montfortium modo Honorius Philippo
ut illi opem ferret, sed Jacobum etiam ⁷ Montis-
Pessulani legitimum hæredem commendavit, ne
quid in illius dignitate novare, tentare per-
mitteret, cum a matre decedente e vivis Sedis
Apostolicæ clientelæ commendatus esset; demum
Narbonensem archiepiscopum, atque episcopum,
ac Pessulanum populum ejusque consules, ab Ro-
mana Ecclesia in tutelam acceptos tueri jussit ⁸.
Extant aliæ de Apostolico illo patrocinio ad Montis-
Pessulani magistratus litteræ ⁹, in quibus de ve-
tigali Romanis Statificibus eo nomine persolvendo
agitur: « Ad exemplar felicitis memoriæ Innocentii
papæ prædecessoris nostri, personas vestras et ter-
ram ipsam, cum omnibus, quæ in præsentiarum
rationabiliter possidetis, aut in futurum justis mo-
dis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub beati
Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis
scripti pagina communimus. Ad perpetuum autem
devotionis indicium duas marchas auri, centum
massamulimis computandis pro marcha, quas Sedi
Apostolicæ liberaliter obtulistis, sicut in ejusdem
prædecessoris nostri, Regesto noscitur contineri,
nobis ac successoribus nostris singulis annis in
festo Resurrectionis Dominicæ persolvetis. Nulli
ergo etc. Datum Laterani XV kal. Maii Pont. nostri

¹ Ep. dccxxiv. — ² Ep. dccxxv.

³ Ep. dccxxix. — ⁴ Ep. ccv. — ⁵ Ab. 1317. — ⁶ Ep. ccxxix.
— ⁷ Ep. cdl. — ⁸ Ep. cdl, cdl. — ⁹ Ep. ccxxix.

anno primo». Neque illud hoc loco præterendum est silentio, quod cum apud Montis-Pessulani clericos prava consuetudo inolevisset, ut nullum sepeliri permitterent, nisi pro terra sepulchrali quædam pecunia vis solveretur, id fieri voluit Romanus Pontifex datis hæc de re litteris¹ ad paulo ante memoratum Magalonensem episcopum loci diocesanum. Extat hujusmodi decretum *extra de sepultura*.

64. *De duobus Guillelmis sanctitate insignibus.* — Hoc quoque anno rogatus ab archiepiscopo et capitulo Bituricensi, ut Guillelmum ejusdem archiepiscopi decessorem vita et miraculis clarum sanctorum numero adscriberet, religiosam hujusmodi causam ad inquisitionem Antissiodorensis episcopi ac duorum Cisterciensium abbatum rejecit; cui rei testimonio sunt littere de eo negotio ad eos datæ², ubi memoratum archiepiscopum et capitulum nuntios suos ad Innocentium papam iterum, ac sæpius eam expostulatum, misisse testatur; ipsum vero Innocentium supersedendum censuisse, quo servi Dei interim sanctitas magis magisque miraculis effulgeret, atque adeo Apostolica Sedes maturius judicium proferret, subditque :

65. « Cum igitur ex parte ipsorum asserentium, quod Dominus postmodum illum plurimis decoravit miraculis, et adhuc per ea ipsius sanctitas elucescit, id ipsum nunc a nobis fuerit postulatum; nos attendentes, quod licet ad hoc, ut aliquis fidelis sanctus sit apud Deum, meritum sufficiat vite solum, ad hoc tamen, ut sanctus apud homines habeatur, necessaria sint miracula eum eodem: de utroque duximus inquirendum, eo quod alterum non sufficit sine altero, videlicet meritum, si miracula non fuerint subsequenta, neque miracula, si ea vite meritum non præcessit; eum multi dicturi sint in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia ejecimus, et virtutes fecimus in nomine tuo multas? quibus: Quia non novi vos, discedite a me operarii iniquitatis, Dominus, prout ipse testatur in Evangelio, respondebit. Unde oportet, quod approbentur miraculis opera, et operibus miracula fuleantur etc. » Provinciam imponit Antissiodorensi episcopo instituendi sacri examinis de vita et miraculis illius, eaque in publicas tabulas redacta ad Sedem Ap. transmittere jubet.

66. Ut vero Guillelmo, alium ejus nominis præclarum Galliarum antistitem adjungamus, eodem tempore, ut tradit Bernardus³, obiit Guillelmus Nivernensis episcopus, qui duorum millium pauperum inopiam, quotidiano victu alebat sustentabatque. Neque taciti prætermittimus Pontificem per litteras ad Galliarum archiepiscopos et episcopos vetuisse, ne anniversariorum pro defunctis occasione missarum solemnia sanctorum vel

de feria præfermittantur⁴: « Maudamus quatenus nullum in vos negligentia torporem obrepere permittatis, quominus, et pro anniversariis defunctorum, et pro festo, vel feria, secundum temporum congruentiam, missarum solemnia conventionaliter celebretis. Dat. Agnagnia IV nonas Julii ». Habetur hujusmodi decretum *extra de celebratione missarum*⁵.

67. *Henricus patri succedit in regno Angliæ, eique Honorius regem Francorum et populos conciliat.* — Atfluxit ineunte hoc anno ad Sedem Apost. certior fama Henricum regiam inunctione fuisse in Anglia delibutum, ac libantem patris coronam non modo in suo capite generosissime firmasse, verumetiam se ad Hierosolymitanam profectioem, cujus voto Joannes bello et morte oppressus se non exsolverat, obeundam induta cruce devinxisse, ut primitias regni pietate consecraret: quare Honorius luctui adhuc indulgenti litteris significavit, quantum ex regis Joannis obitu dolorem hausisset, ætatis ipsius imbecillitate moveri, tum ad meliorem spem erexit, luctumque permulcere jussit, nunquam illi Sedis Apostolicæ clientelam delaturam, atque optime de divino se numine sperare brevi illius opera omnia pericula ab illius capite propulsatum iri⁶.

« Henrico illustri regi Angliæ.

« Audito inelyte recordationis Joannis regis Angliæ patris tui obitu deplorando, tacti sumus dolore cordis intrinsecus, et usque ad animam ipsius doloris gladius pertransivit, inhærente animo nostro illo devotionis affectu, quod idem rex regno suo spiritualiter Apostolicæ Sedi subiecto, ad Jesu Christi obsequium ejus munus signaculo devoverat, et magnifice præparaverat semetipsum, ac statu nihilominus regni tui, et tua tuorumque fratrum periculi ætate tantis periculis, tanti patris solatio destituta, se mentis oculis nostræ jugiter ingerente, ita ut te ac illos videremur quodammodo intueri ad Apostolicæ Sedis auxilium parva brachia protendentes, ac dicentes nobis: Attende in nos, Domine, et vide tribulationem nostram, et exurgens adjuva nos, quia tu es relictus adjutor orphanis et pupillis.

68. « Nobis igitur in hujusmodi mœroris angustia tabescentibus, lætus nuntius de tua coronatione receptus, non modicum nos refecit, et dedit consolationem in illo, qui nos in omni tribulatione nostra misericorditer consolatur, sperantes quod ipse, qui justitiam diligit et malitiam execratur, faciat misericordiam suam tecum, te ab instantibus periculis suæ virtutis potentia liberando, et sicut voluit, ut ipsi patri tuo in regni gubernatione succederes, ita ipso volente, illi etiam in Apostolicæ Sedis devotione succedes, eo nostram hanc fiduciam plurimum reborante, quod ætati tuæ primitias dedicas Domino Deo tuo, ad

¹ Ed. cd. Habetur c. abolenda Extr. de sepull. — ² Ep. CLVIII — ³ Bern. Chron. Rom. Pont. au 1217.

⁴ Honor. l. I. Ep. DXXX. — ⁵ Cap. Cum creatura. Extr. de celebratione missarum — ⁶ Honor. l. I. Ep. CLXIV.

exequendum pro ipso patre tuo votum, quod emiseral, de subsidio Terræ-Sanctæ, te suscepto crucis signaculo, sicut gaudentes accepimus, obligasti; unde merito est sperandum, quod ille in cujus manibus reges et regna consistunt, per hoc adolescentiæ-tuæ celeris gratiam suæ benedictionis infundet, et te ac regnum tuum oculo benigniori respiciens, tribulationes, quas injustissime pateris, simul ætatem et devotionem tuam miseratus, avertet ».

69. Explicuit sane in tuendo Henrico Honorius paternam, ut erat pollicitus, diligentiam, exitusque docuit plus ad recuperandum regnum Pontificiam benevolentiam, quam florentissimum exercitum Henrico profuisse, ut immerito Romanam Ecclesiam in invidiam vocet Parisius ob factam a Joanne rege Angliam Sedis Apostolicæ stipendiariam, cum illius patrocinio ab exterorum imperio fuerit vindicata. Quæ ergo hoc anno Honorius ad asserendum Henrico sceptrum gesserit, intueamur. Actum sane de Henrico erat, in Philippum Galliarum regem, armorum potentia bellique gloria florentissimum, ab effundendis in Angliam omnibus suis viribus Sedis Apostolicæ miæ continuissent: is enim princeps adeo Ecclesiam coluit, ut ipsi Sedis Apostolicæ gratia quam transfusa in filium Angliæ monarchiæ potior videretur, quem Honorius hoc anno filium Ludovicum a cæptis avocare impetravit¹.

70. « Tristitia nobis est et dolor continus cordi nostro, quod nobilis ille L. natus tuus, a patrum suorum semitis, tanquam columba seducta recedens, cor suum contra Dominum obfirmavit, avertit enim oculos suos, ne respiciat cælum, et ne iudiciorum Domini recordetur, dum contra Romanam Ecclesiam matrem omnium fidelium arma, movens Christi exhæredare nititur colorem pupillum, et orphanam Apostolicæ Sedis auxilio derelictum, ac crucis character insignitum a sede propria depellendo. Debuerat, inquam, primitias militiæ suæ Domino dedicare, ut vires potentie suæ primum exerceret contra inimicos fidei Christianæ, ut debellaret gentes, quæ nobis exprobrant gloriam Dominicæ passionis, et funiculum hæreditatis suæ, terram scilicet suo sanguine comparatam miserocorder, detinent in opprobrium populi Christiani ». Infra:

71. « Quamquam videatur in sua malitia nimium obstinatus, impleas tamen patris officium circa ipsum, et cum nunc blandimentis inducas, nunc verbis deterreas pungitivis, comminando sibi divinum iudicium, Ecclesiæ scandalum, tedium imprecationes, quorum propositum impedit et vota retardat, ne possint, sicut tenentur et cupiunt, terram Domini liberare. Non enim credimus superiore vim rationis sic in illo depressam, ut non sit memor operum Domini, et ad discretionis iudicium non assurgat. Quis scit, si

respiciente Domino, cor ipsius percutiat illud, ut poenitentiae lamenta producat, et in stillicidia profusat lacrymarum, ut sic in spiritu contrito et humiliato delicta dellectat juventutis, et reversus ad patrem, tanquam filius prodigus, dato in manibus ejus annulo recipiat stolam primam, etc. Dat. Later. XI kal. Maii, Pont. an. 1 ».

72. Singularem etiam ad abduccendum a partibus Ludovici regem Scotiæ atque Henrico conciliandum, operam adhibuit Pontifex. Is enim princeps, ut narrat Parisius¹, juncta cum Ludovico armorum societate, Northumbriam ad illius obsequium compulerat, ejusque potentia in quacumque se partem verteret, maximum ad sceptrum firmandum momentum afferbat. Corripuit ergo illum principem Honorius; magnum sibi dedecus secutis rebellium castris inussisse. In quibus litteris² cum Angliæ regem naturalem illius dominum vocet, aut nomine vectigalis alicujus ditionis, quæ in Angliâ consisteret, putandum est, vel fatendum contrarium Bonifacio sensisse, qui Scotiæ regem nunquam Angliæ stipendiarium fuisse cum Eduardo contendit³.

« Illust. regi Scotiæ et complicitibus suis, spiritum consilii sanioris.

73. « Nullum famæ vestræ derogat et salutem, quod a fidelitate vestri domini naturalis, et a devotione Romanæ Ecclesiæ matris vestræ, secuti conspiratorum perfidiam, recessistis; non erubescentes simul utrumque relinquere, qui pro eorum utrolibet observando debuistis, si exegisset necessitas, carceres et exilia sustinere. Moneamus igitur discretionem vestram, rogamus et obsecramus in Domino, per Apostolicam vobis scripta firmiter precipiendo mandantes; quatenus clarissimi in Christo filii nostri Henrici regis Angliæ illustris innocuam respicientes ætatem, et ad ipsam Romanam Ecclesiam, in cujus injuriam est hujusmodi conspiratio attentata, debitum respectum habentes, ad ipsius regis fidelitatem, et devotionem Apostolicæ Sedis, relicto impiorum consilio redeatis, non obstantibus juramentis illicitis præstitis Ludovico, quia si conversi ad dexteram revocaveritis provide quod improvide attentastis, vobis nostram ac Apostolicæ Sedis gratiam, et favorem specialiter pollicemur; nihilominus ad gratiam ipsius regis integre rehabendam, et jura vestra insuper consequenda, Apostolicum vobis auxilium promittentes. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri an. 1 ». Eadem litteræ⁴ ad plures viros dignitate et opibus pollentes missæ.

74. Hæc ad revocandos ad officium Henrici hostes Honorius, a quo plures litteræ aliis, qui in Henrici fide perstabant, datæ, quibus ipso in illius obsequio confirmabat, atque hortabatur, ut Guahoni cardinali, cui Pontificias vices in exercenda regis tutela commiserat, operam suam commu-

¹ Par. Hist. Angl. — ² Lib. 1. Ep. CLXIX. — ³ Ann. 1299 Bonif. I. v. Ep. CLXVI. — ⁴ Reg. post. ann. Ep.

¹ Ep. CIV.

darent. Quo argumento Panbrochium comitem summum in Anglia justitiam praefectum ita compellat¹: « Licet de tua constantia geramus spem certam, et indubitatum fiduciam habeamus, te tamen Apostolicis exhortationibus confortandum duximus et hortandum, ne cor tuum in hujusmodi tribulationibus consterneretur; sed quanto fortuna videtur asperior, tanto exurgas constanter contra eam; cum virtutis tui proficere in adversis. Tuam ergo nobilitatem monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus, sicut vir constans et fortis in fidelitate ipsius regis firmiter perseveres; circa regni defensionem, et curam ejusdem regis invigilans sollicitudine circumspicere, et cardinali praedicto, cui plenam contulimus potestatem, ut ea, quae ad defensionem, et utilitatem saepe dicti regis, et regni expedire viderit, exequi valeat vice nostra intendens humiliter et devote; sciturus, quod ipsi regi, et adiutoribus suis auxilium nostrum non deerit, quantum ille permittit, qui superbis resistit, et humilibus gratiam impertitur. Dat. Later. XIV kal. Febr. Pont. nostri anno 1°. ». Hisdem etiam paene verbis alii Henrico addictissimi ad perstandum in fide excitati.

75. Corripuerat eadem belli civilis flamma Hyberniam, in qua cum plures ad Ludovici partes transvolasse accepisset Pontifex, ad extinguendum grassans incendium Dublinensi archiepiscopo Apostolicas in ea insula vires demandavit, ut censuris perduellionis reos percelleret. Gualonem² praeterea S. Martini cardinalem legatum in Anglia summa auctoritate instruxit ad submovendos suis dignitatibus praesules, qui conjuratorum partibus impliciti essent, ad praeficiendis Ecclesis Angliae, Scotiae, et Walliae viros strenuos, qui fidissimi Henrico essent futuri, ad exuendos adeptis sacerdotibus eos, qui censuris devincti divina celebrassent, nisi a Ludovici partibus abscedere jussi obtemperassent, ad prorogandam crucesignatorum qui in fide Henrici persistant, vel ad ejus castra transirent, quam voverant Syriacam professionem donec bello confecto publica pax adducta esset ad rescindenda eorum sacramenta, ut vitio plena, et illicita, qui a Joanne ad Ludovicum antea desciverant, atque illorum obsides, qui ad officium redire cuperent, intentato custodibus anathemate subjectisque illorum terris interdicto, sive in Anglia, Scotia, aut Flandria site essent, libertati restituendos: demum, ut nullas paterni officii in Henricum partes praetermitteret, de quaerenda illi principi uxore, ut prolem ex ea suscipere, atque regnum confirmare posset, in iisdem datis legato litteris adiecit:

76. « Fuit nobis ex tua parte suggestum, ut cum supradictus Joannes rex Anglorum positus in extremis, nobis et Ecclesiae Romanae commiserit regnum, filios ac omnia bona sua, de matrimonio

contrahendo inter charissimum in Christo filium nostrum Henricum natum et haereditatem ipsius, et personam, per quam ipsi et regno ejus possit utilitas provenire, cogitare sollicitè dignauerimur. Cum autem tu et fideles ipsius super hoc melius deliberare possitis, utpote de personis, quarum affinitas potest ipsi regi et regno existere utilis, certiores, id tuae ac illorum providentiae duximus relinquendum, ut super hoc habeatis, prout videbitis expedire, tractatum; et nos postmodum, si necesse fuerit, favorem Apostolicum, sicut erit conveniens, impendemus. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri an. 1°. ».

77. Henrici etiam incolumitatis, illiusque optimis institutis informandi ac perpoliendi sollicitus, tum ut regiam dignitatem, qua par erat, pompa sustineret, haec eidem legato scripsit¹: « Ad ipsius regis custodiam et doctrinam, cum consilio praetorum et magnatum sibi fidelium deputes viros industrios et fideles, ut per eos sollicitè informetur in dicendis pariter et agendis, ipsumque per regnum incedere faciens sicut regem, prout pensatis temporum et locorum circumstantiis videris expedire, proprium sibi sigillum facias fabricari, super ipsius sigilli custodia opportunitate adhibens diligentiam et cautelam, et providens, quod tam cancellarius, quam alii officiales regii singuli, quod sum est sollicitè ac fideliter exequantur. Datum Anagninae, V kal. Febr., Pont. nostri an. 1°. ».

78. *Ludovicus ab Anglia discedit; unde pax firmata.* — Ceterum tradit Matthaeus Parisius² Ludovicum certiore factum, ni Anglia excederet, anathematis sententiam a Gualone legato in ipsum latam ab Romano Pontifice Coenae Domini die confirmatum iri, ab insula recessisse, neque eodem ante Paschale tempus se recepisse: postea vero reversum caepa fuisse prosecutum: quocirca Apostolicae Sedis legato, de quo paulo ante memoravi, una cum clero universo sacris induto vestibus, tum ipsum, tum ejus partium studiosos, praecipueque Lincolniam obsidentes, ab caetu fidelium fuisse ablegatos: contra vero poenitentiae sacramento expiatis, armisque contra regni Ecclesiaeque perduelles decertantibus, cunctorum delictorum veniam indulgisse: ipsos porro, etsi numero longe impares, strenue atque alacriter signis cum hostibus apud Lincolniam collatis, facili negotio hostium copias divina ope profligasse ac delevisse, paucis fuga lapsis, ac Londinum ad Ludovicum se conferentibus, ac post eam acceptam cladem cum Francorum classis Ludovico subsidio veniret, partim ab Anglis captam, vel depressam mari, vel fractam fuisse; quapropter Ludovicum Londini obsessum necessitate pressum, pacem cum Henrico opera potissimum Apostolicae Sedis legati, III id. Septembris concessisse. Haec fuisse Parisius, qui compositae pacis condiciones affert. Ex quibus liquet Ludovicum, uti conventum fuerat, omnesque cum eo

¹ Lib. 1. Ep. CLXX. — ² Ep. CLXVII.

¹ Lib. 1. Ep. CDXXVI. — ² Par. Hist. Angl. hoc anno.

anathemate percussos, factis sacrosanctis Evangelii jurasse, se ab Ecclesiae iudicio non discessuros ac Pontificiis imperiis parituros in posterum, atque ita absolutos, statimque Ludovicum in Galliam trajecisse. Rigordus¹ vero cessisse ex Anglia scribit, non ob Henrici potentiam, sed ob exploratam Anglorum, a quibus excitus fuerat, in se conflatum coitionem. Quibus etiam de rebus alii post Rigordum et Parisium scripserunt².

79. Concepta hujusmodi pacis formula Regesto Pontificio inserta est³, quam hoc anno conciliatam probant datae idibus Januarii anni sequentis, tum litterae ad Ludovicum proximo anno, in quibus legati operam confectam ab eo cum Henrico pacem gratulatur Pontifex, censurasque omnes, quibus ob gestum bellum devinctus fuerat, convellit⁴. « Inducunt nos tuae consideratio magnitudinis, et specialis qua te amplectimur affectio charitatis, ut devotis tuae magnificentiae precibus, assensum, quantum permittit honestas, benevolam praebearis. Cum igitur reprobato perversorum fallaci consilio, qui te pravis suasionibus fascinantes impulerant, ut deserens imitanda progenitorum tuorum vestigia, erigeres te contra Romanam Ecclesiam matrem tuam, humiliter, sicut sapiens filius, ad ejus devotionem redieris, mediante dilecto filio nostro G... tituli S. Martini presbytero cardinali A. S. L. faciendae pacem cum charissimo in Christo filio nostro Henrico rege Anglorum illustri consanguineo tuo, cujus regnum non absque Apostolicae Sedis injuria, cum ad eam pertineat, impugnabas; nos precibus tuis benignum impertientes assensum, litteras contra te, vel adjuutores tuos laicos occasione hujusmodi a Sede Apostolica impetratas, te servante inviolabilitatem pacem ipsam, vires statuimus non habere. Nulli ergo etc. Dat. Later. id. Jan. Pont. nostri an. 11».

80. Exiit ergo demum sese ex intestino ac funesto bello Anglia, omnesque regni illius tandem discissae partes sub Henrico felicissime coaeruerunt, malisque praeteritis modis tandem positus: inter quae illud non minimum erat profanari saepius templa, res sacras a praedonibus expilari, quamquam illi non semper crimen impune tulere. Ex iis enim facinorosum, qui thecam, in qua Dominicae Crucis particula erat inclusa, abstulerat, correptum daemone fuisse, ac socios similis poenae terrore a scelere submovisse, ita describit Parisius: « Versus villam de Dunestaple castra moventes, (nimirum Ludovici milites, quos auctor ruptarios appellat), Ecclesiam B. Amphibali magistri beati Albani in villa de Redbernia sitam, ubi Domino cooperante innumerabilia miracula celebrantur, monachos usque ad femoralia spoliabant, sanctorum insuper reliquias super sanctum altare rapientes, funestis eas manibus polluerunt. Inter

quos et quidam ex eis crucem quamdam argenteam et deauratam, in qua portio quaedam Dominicae Crucis continebatur, tollens in sinu suo, sociis ignorantibus, abscondit. Sed antequam ab aedibus oratorii recessisset, a daemone arreptus, corruit in terram, dentibus stridentis et ore spumans, surgensque festinanter a daemone agitatus, in socios ensem vibrare disposuit. At illi ejus miseriae condolentes, ligatis manibus illius, causam penitus ignorantes, ad Ecclesiam Deffastude perduxerunt in suprema furia constitutum.

81. « Infrantes autem Ecclesiam praedones, ut eam spoliarent, obviavit presbyter indutus vestibus albis, ut malitiam comprimeret impiorum: verumtamen aliquantulum de socio, quem furiosum ducebant, perterriti, manus cohibuerunt a rapina, ubi, vidente presbytero et multis aliis, crux praedicta cecidit in terram de sinu exiliens furiosi. Quam reverenter ac stupens presbyter arripientes, et a terra in editum elevans, quid hoc esset a praedonibus requisivit. Tandem in se reversi cognoverunt per virtutem animadversionis divinae, quod a monachis, quos in proxima villa spoliaverant, crucem furtim sustulisset. In summa igitur angustia praedones constituti, tinnuerunt valde, ne etiam spiritus nequam invaderet, et sicut socium suum fecerat, cruciaret. Tunc praedones nequissimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adjurantes per virtutem Dei et in periculo ordinis sui, ut, antequam cibum sumeret, ad locum accedens, crucem monachis restitueret. Presbyter vero cum festinatione ad oratorium B. Amphibali veniens, crucem reverenter tradidit, et omnia quae circa illam mirabilia acta sunt, priori et fratribus enarravit, etc. » Spectat etiam ad res Anglicanas reginam Angliae, relictam a Joanne viduam, in Apostolicam clientelam ab Honorio¹ susceptam, atque episcopis commendatam fuisse². Factam³ etiam B... Anglorum olim regina potestatem, ut in clericos animadverteret, qui abjecto habitu clericali scelera patrabant, moxque illo resumpto decori incedebant, ut ex iudicium severitate evaderent. Haec clenus de Anglicis: jam ad Hispanicas res orationem convertamus.

82. *Obitus Henrici regis Castellae, et successio Ferdinandi.* — Luxit hoc anno Castella immaturam Henrici regis mortem, qui miserando rerum humanarum fragilitatis exemplo in ipso vitae et imperii limine, dum Palentiam profectus atque in episcopatum aedium area cum aequalibus luderet, decedente fortuito (ut aiunt) legula, collisus, paucos post dies extinctus est. Quamquam vulgatum fama est, aliquem et proxima turri eam legulam quae regis caput fregit, saxo percussisse. Imo Jordanus⁴ non casui, sed paricide alicujus sceleri diserte rem tribuit: « Ludente, inquit, puero male custodito, quidam e turri legulam projiciens caput

¹ Rig. in gest. Phil. — ² West. monast. flor. hist. hoc anno. Anton. lib. per. tit. xiv. c. 3. § 1. Nov. cent. xiii. c. 16. col. 1331. ex Boet. l. xii. et ali. — ³ Reg. Hon. l. iv. Ep. dcccxi. — ⁴ Hon. l. ii. Ep. dcccxi.

¹ Honor. l. i. Ep. clixv. — ² Ep. clixvii. — ³ Lib. ii. Ep. dccciv. — ⁴ Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960.

ejusdem pueri percussit, qui mortuus est. Regina hoc audito pro Ferdinando filio misit, qui cum patre in Legione erat, et regina cum magistris Palentiam ivit, et cœperunt cum comite Alvaro de concordia tractare, sed nihil audire voluit, nisi infans Ferdinandus ejus custodiæ traderetur : quo sibi negato, et regno per reginam filio tradito anno ætatis suæ xviii etc. », agit de tumultibus postea conciliatis, de quibus nos anno sequenti.

83. Successit igitur Ferdinandus Alphonis regis Legionensis et Berengariæ sororis Henrici filius natu maximus ex eo incesto matrimonio, quod Innocentii auctoritate atque censuris dissolutum fuerat; regnum vero ipsi contra patrias leges publicis comitiis delatum ait Mariana¹, atque ætatis prærogativa Blanca Ludovici Galliarum regis primogeniti uxori debitum fuisse, sed cum Hispani exteri principis imperium exhorrescerent, Berengariam filiumque Ferrandum prætulisse, ac ne Hispania Galliæ committeretur, obtulisse. Plures alii etiam Marianam consentiant. Verum non desunt, qui negent Blancam Berengariam natu majorem fuisse : inter quos Matthæus Parisius, illius temporis scriptor, dum in ea oratione, quam in alia causa, nimirum in regni Anglici controversia, Innocentio oratoribus Ludovici respondentis affingit, inducit Pontificem Berengariam Blanca sorore natu majorem extitisse asserentem, potioraque illius in Angliam, quam Blanca jura extitisse, si Ludovicus Blanca uxoris filia Alienoris Joannis sororis nomine regnum illud affectaret. Parisii etiam sententiæ suffragari ea ratio videri potest, quod nonnullis ante annis Berengaria virum nupserrat, quam Blanca Ludovico nuberet, cum date ab Innocentio litteræ fuerint anno mxcviii, quibus Berengaria incestas nuptias dissolvi jussit, quas Mariana² post illud tempus collocat : Blanca vero principi Ludovico anno mcc post Ascensionem Dominicam, ut Rigordus asserit³, thoro juncta fuerit; de his satis; aliis enim ea discutienda regumque jura disceptanda relinquimus; ut porro Ferdinandus transfunderet in illum regium insigne matre regno successerit, nec ipsi gestando sceptro, dammati ex incesto thoro natales obfuerint, sequenti anno dicitur. Nunc ea quæ ad Ecclesiasticam historiam pertinent, percurramus.

84. *Disciplina Ecclesiasticæ in Hispania consulti Honorius.* — Ad comprimendos grassantes in Hispania Judæos, ne illorum nefaria societas Christianorum mores inquinaret, si nullo signo a fidelibus discernerentur, provinciam dedit Honorius Palentino episcopo ac duobus aliis dignitate præditis⁴, ut Judæos ad ea perficienda compellant, quæ de ipsis in generali Synodo statuta fuerant, quo a cæteris dignosci possent, idque genus alia jussit. Tum litteris ad universos Christi fideles datis⁵, ne quis eos

ad sacrum suscipiendum baptismum vi adigeret, neve eos festis ipsorum diebus aliave occasione injuria afficeret. Deinde Roderico Toletano archiepiscopo postulante, ejus Ecclesiæ jura firma jubet esse⁶. Postea vero decano, archidiacono, magistro scholarum, ærariique Ecclesiæ Toletanæ prefecto permisit⁷, ut ubicumque archiepiscopus cum pallio celebrasset, mitris uti possent. Præterea⁸ munificentissimam donationem a Tharsasia olim regina Portugalensi Ecclesiæ factam, auctoritate sua, episcopi illius precibus adductus, corroboravit. Inseritur Apostolicis litteris ipsa donatio, cujus exordium est : « Ego regina Tharsasia gloriosi Hldefonsi filia ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, et ob honorem et amorem beatissimæ virginis Mariæ, et pro remissione peccatorum meorum, et remissione animæ meæ, et parentum meorum, facio testamentum, et chartam donationis per hujus scripturæ firmitatem, Portugalensi sedi, de civitate Portugalensi sine alio hærede cum omnibus suis redditibus et suis adjacentibus, etc. »

85. Jussit etiam Honorius Burgensem et Palentinum episcopos dare operam⁹, ut Legionensis rex castrum Toralf, aliæque fratrum militiæ S. Jacobi bona per vim a se occupata, illis reddat. Extat quoque Apostolicum Diploma ad Sanciam et Dulciam ejusdem regis filias, quæ monasterium construere in animum induxerant, ipsis enim Pontifex pelitum B. Petri patrocinium pollicetur⁵. Ad hæc Compostellanum archiepiscopum nonnulla in Synodo ab se decreta, quæ clericorum libertati adversarentur, revocare⁶ monuit. Insuper in Ovetensem episcopum animadvertendum decernit⁷, qui puerum annorum tredecim diaconum consecraverat. Pars hujus Epistolæ insinuata est : *Extra. De temporibus ordinationum et qualitate ordinandorum*, quamvis loco Oveten. conventren. legatur. Exinde datis litteris ad priores Saguntinum et Molinensem⁸ in gratiam Hispaniæ clericorum, cum in Toletana et Conchensi diocesis is mos valeret, ut clerici virique religiosi pro emptis possessionibus nulli servituti præstandæ stipendiis conferendis obnoxii essent, vetuit ne Calatravenses equites hujusmodi ab iis onera exigerent. Postremo cum M. regina anathematis vinculo, quo ob incestas nuptias cum H. Castellæ olim rege contractas irritata Innocentii jussu fuerat, post illius obitum soluta esset, idque ab Honorio ratum haberi demisse postulasset, Pontifex ejus votis respondit⁹.

86. *Ugolinus legatus Pisas missus cohibiturus injustam occupationem Sardinie, de qua plura.* — Revocat orationem ab Hispania ad se Sardinie res, quæ non levibus tumultibus agitatae sunt, cum Pisani Sardinie suæ dititione adjungendæ cupidum, exercitum in eam insulam, Sedis Apostolicæ vectigalem, traduxissent, atque ad injiciendum

¹ Mariana. de reb. Hisp. l. xii. c. 7. — ² Ibid. l. xi. c. 20. — ³ Rigor. ad an. 1200. — ⁴ Honor. l. i. Ep. ccx. — ⁵ Ibid. l. ii. Ep. dccxxvi.

¹ Honor. l. ii. Ep. cccxxv, cccxxvi. — ² Lib. ii. Ep. dcclxxi. — ³ Lib. i. Ep. cclxv. — ⁴ Ep. cccclviii. — ⁵ Lib. ii. Ep. dlxxv. — ⁶ Lib. i. Ep. cclxxv. — ⁷ Lib. ii. Ep. dxli. — ⁸ Ep. dcx. — ⁹ Ep. dccxxvii.

incolis frenum, tuendumque arreptum loci imperium, arcem operibus magnis munitam excitasset: quare Honorius, ne defendendis Ecclesie juribus deesset, Ugo linum Ostiensem episcopum, cum hujusmodi imperii misit¹:

« Ostiensi episcopo, Apostolicæ Sedis legato.

« Cum potestas, et populus Pisanus super facto Sardinie nostris jurarint stare mandatis, fraternitati tuæ præsentium auctoritate mandamus, quatenus eis vice nostra sub debito præstiti juramenti præcipias, ut potestatem ipsam, et eorum exercitum de Sardinia protinus revocent, et ad propria redire compellant; et de cætero ipsam Sardiniam, quæ ad Apostolicam Sedem noscitur pertinere, per se vel per alios non infestent, restituentes Apostolicæ Sedi terras quascumque in ea dicti potestas et exercitus occuparunt, et castrum quod contra mandatum bonæ memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri, sententia excommunicationis contempta, in Ecclesie Romanæ præjudicium erexerunt, facient penitus demoliri. Quod si forte eos ad id inducere non poteris, ipsis præcipias, ut illud N. custodiendum Apostolicæ Sedis nomine, quantum student assignare ».

87. Adjecit Pontifex legato cardinali discutiendæ electionis Pisani archiepiscopi provinciam, ut eam si jure celebratam reperiret, auctoritate Apostolica confirmaret: sin vero contra leges tentatam, rescinderet, collegiumque canonicorum, repudiata cujuscumque provocationis mora, alium designare juberet. Non prætereundum porro videtur hunc legatum postea summum Pontificatum adeptum esse, ac Gregorium IX vocatum; cujus virtutes cum maxime commendat Honorius, quæ ipsum ad augustissimam omnium dignitatem extulerunt, Pontificiæ a nobis litteræ adducendæ vise sunt, ut digna de ipso opinio concipi ac delibari possit, cujus etiam laudes non parum illustrat expetente D. Francisco, Minoritarum Ordinem illius clientelæ ab Honorio fuisse commendatam²: viro enim sancto addictissimus erat, quod studium postea in ejus sodales maxime explicuit, ut non frustra censendus sit Honorius his encomiis illum laecorasse³.

88. « Volentes dilectionem, quam ad vos et civitatem vestram habemus, ostendere per effectum, per cum ad vos quasi celo inclinato duximus descendendum, qui est vir utique secundum cor nostrum, potens in opere ac sermone, et in quo spiritus noster in veritate quiescit, ut vos commonefaciat Apostolicæ Sedis vias, et in throno tuo, quod est in manu ipsius incensa vestre devotionis accendat, et sic in conspectu Domini fumus incensorum vestrorum ascendat de manu ejus, quoniam Angelus Domini exercituum est, cujus labia scientiam custodiunt, et lex vere potest ex ore ipsius requiri. Ecce enim ad vos venerabilem fra-

trem nostrum Hug. episcopum Ostiensem Apostolicæ Sedis legatum transmittimus, qui utique cælum est enarrans gloriam Dei, et tanquam stellarum fulgoribus, morum venustate præfulgens, in cuius profecto summo pectore, velut in firmamento, luminaria duo magna, quibus diei præsit et nocti, doctrina videlicet novi et veteris Testamenti, qua spiritualibus spiritualia cooperando, dies, quasi luce solis illustrat, et minoribus lac præbendo, potum, non escam, noctes illuminat quasi luna, ut imbre doctrinæ cælestis terram cordis vestri perfundens et inebrians, ipsam faciat fructum justitiæ germinare, vosque in devotione sanctæ Romanæ Ecclesie matris vestræ reducat, et corroborat in eadem, cordaque patrum in filios, et incredulos ad prudentiam justorum convertat vinum infundens et oleum vulneribus sauciati, ac secundum datam sibi a Deo sapientiam gregem Dominicum pascens, quod est infirmum consolidet, et quod ægrotum est sanat, quod fractum est alliget, et quod est abjectum reducat, et pingue forte conservet.

89. « Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus ipsam tanquam Apostolicæ Sedis legatum, imo personam nostram cum exultatione recipiatis et gaudio, ac honorifice pertractetis, ea quæ vobis ex parte nostra præceperit, sine difficultate qualibet effectui mancipantes ac salubria ipsius monita et præcepta recipientes, humiliter, et devote servantes. Alioquin, sententiam, quam ipse propter hoc rationaliter tulerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino firmiter observari. Datum Later. II non. Mart., Pont. nostri anno 1 ».

90. Cum hæc de Sardinie imperio Pisanorum contentio ad securitatem tempora felicissimæ propagata sit, bellumque magno ardore cladumque ingenti varietate gestum, funesta illius initia adductis marchionisæ Massæ ac Sardinie domine litteris notare visum est. Illa enim Pisanorum improvisa irruptione in discrimen amittendæ dignitatis adducta, atque undique cincta periculis, ad Romanum Pontificem, ut supremum insule dominum supplex confugit, ut Pisanos coereret, atque ex alieno principatu abire præciperet.

« Piissimo patri et domino suo Honorio, Dei gratia summo Pontifici, B. eadem et sua gratia Massæ marchisia, et judicissa Calaritano et Arboren. subjectionem perpetuæ servitutis.

« Cum¹ post decessum præclaræ memoriæ illustris viri domini et patris mei W. marchionis Massæ et judicis Calaritani, omnis clerus et universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum de manibus venerabilis patris et domini mei archiepiscopi Calaritani cum

¹ Post Ep. cccv. — ² Luc. Wad. Annal. tom. 1. — ³ Lib. Ep. ccciii.

¹ Exstat apud Hon. l. 1. Ep. CDLXXX.

assensu et presentia suffraganeorum suorum, et omnium nobilium terræ Calaritanæ; juravi protinus eisdem, coram ipsis ante cætera, et præter alia, quod regnum Calaritanum non alienarem neque minuerem, et castellum alicui aliquo titulo non donarem, neque pactum aliquod aut societatem aliquam cum gente qualibet extranea inirem aliquatenus, aut facerem sine consensu et voluntate omnium eorumdem.

94. « Post non multum vero temporis post istud, habito consilio cum melioribus terræ meæ, suscepi in virum nobilem virum P. nomine, filium quondam judicis P. Arboreæ, ob multiplicem guerram inter præfatos progenitores nostros diu habitam a nobis sedandam, in cujus matrimonii dispensatione super quarto et quinto gradu consanguinitatis, quo nos attingebamus, a felicis memoriæ antecessore vestro nobis concessa, manibus memorati archiepiscopi Calaritani prædicto antecessori vestro, suisque successoribus in perpetuum pro Ecclesia Rom. juxta formam ab Apostolica Sede mihi expressam, juramentum exhibui una cum viro meo fidelitatis debitæ. Cujus formam, et seriè bulla regni mei bullatam, et per meum verbis nuntium destinatam, credo vos habere in armario Ecclesiæ Rom.

92. « Cumque post hæc, heu proli dolor! altissima fruerer pace in tota terra mea, ecce Pisanorum consul cum multis sibi sequacibus nobilibus, multis minis et terroribus, multisque adulationum persuasionibus in tantum et taliter institit mihi, quod sine maximo rubore ac intimo cordis dolore proferre nequeo, ut sine consilio et voluntate bonorum terræ meæ virorum, juravi sibi et communi Pisan. in perpetuum una cum viro meo de novo fidelitatem; atque investitura terræ meæ cum viro meo ab eodem consule per vexillum Pisanum suscepta, tanquam fatua et insipientis prioris juramenti oblita, donavi pariter cum viro meo, ad instantiam consulis memorati, collem quemdam, cum suis pertinentiis memoratis Pisanis. In quo postea ipsi edificaverunt sibi munifissimum castrum in damnum et occupationem, non solum terræ ipsius, sed totius Sardinie.

93. « Nunc autem cum sperarem ab eis, secundum sua mihi præstita juramenta, protectionem a quolibet mihi vim inferente atque defensionem, nec ipsi terram vel honorem, aut aliquid jus meum debebant mihi seu viro meo auferre, quacumque de causa, vel minuire, en contra Pisanorum potestas, quæ cum maximo exercitu intravit in Sardiniam, præter multa damna, quæ mihi et hominibus terræ meæ tam clericis quam laicis crudeliter intulit, et quotidie infert, jus et honorem viri mei et meum omnibus modis auferit, et conatur in posterum viribus auferre. Nam et introitus portus per omnia sibi vindicavit et vendicat; et homines terræ meæ nobiles etiam capiendos, atque incarcerandos me ac viro meo invitis, judicium sibi regis et dominium violenter

usurpavit, tanquam sit dominus terræ naturalis et judex.

94. Quocirca cum non sit mihi, vel viro meo refugium aliud præter Deum quam vestrum, nec ab alio aliquo speramus juvari ac manu teneri, quam ab Apostolica pietate, licet avolaverim, tanquam in inscia sine penis, ac deviarerim quo non debebam, velut amens effecta deceptave peregerim, quod me in posterum pœnitet, tanquam mobilis et mollis puella, tandem tamen, ut filia prodiga in me reversa lacrymabili voce ac genuflexo, modis quibus valeo vestram exoro dominationem et paternitatem, quatenus etsi non filiationis respectu, quo me meis privavi omnino meritis, pietatis tamen divinæ interventu, ac officii debito pastoralis, quo et ovem erroneam ad ovile humeris apportare, et oppressis injuste tenemini subvenire; mihi et viro meo servis et fidelibus vestris, necnon et toti Sardinie, prout melius expedire sanctitatis vestre discretio viderit, quantocius, ut optamus, non dedignemini occurrendo subvenire. Et quemadmodum sperabamus secure in brachio potenti antecessoris vestri, tantum et eo amplius, secundum vobis gratiam de supernis collatam, in vestræ fortitudinis invincibili robore confidentius deinceps valeamus persistere.

95. « Supplicamus præterea, vir meus servus vester et ego, et precum iterata instantia, modis quibus valeamus, pariter imploramus, ut vestræ indulgentiæ auctoritate habita, liceat nobis, si expedit, vel cum iudice Turritano, aut cum Januensi, seu cum alia gente extranea pactionis inire, ac societatis fœdus, ut vinculo absoluto injusti sacramenti Pisanis ipsis præstiti possimus ab eorum manibus liberari, et colla excutere onerata ab iniquo jugo, et importabili eorumdem; neve teneamur juramento injuste eis præstito, si quoquo modo potuerimus nos ab eis non defendi. Cum et primum nostrum juramentum irritum, heu proli pudor! et inane fecerimus, propter quod reparandum non deberet, ut credimus, posterius valere, et quia suum nobis jusjurandum frugerunt, propter quod eis fides non esset usquequaque a nobis observanda.

96. « Præterea, sanctissime pater ac metuende domine, timor et tremor maximus nuper venerunt super me ac cunctos terræ meæ, pro eo quod ipsi sæpefati Pisani, non solum de novo insultant, et valde jactant, verumetiam constantissime asseverant, castrum illud memoratum, vestra gratia voluntaria, et gratuita voluntate, in suo robore, ut fundatum est, et perpetua duraturum firmitate. Quod si verum est, quod absit, non solum jus et dominium meum eunctorumque Sardinie judicum, ex toto violenter occupabunt; verumetiam sacrosancta ipsa Ecclesia Romana, non dico nullas, sed valde modicas in tota Sardinia sui juris vires habebit; vel dominari poterit in ea, ut olim consuevit. Nam si bonæ memoriæ magistro Blasio Turritano archiepiscopo, in Apostolicæ Sedis ob-

quio, quoddam ad Catarin venienti, pro eo quod credebatur ab ipsis Apostolica Sedis legatus, multas injurias ac mortis minas nequiter intulerint, cum non essent in fortitudine aliqua constituti, mullo fortius, ac vehementius credendum est, nullum imposterum Romanæ Sedis nuntium, aut etiam legatum alium, qui non sit Pisanus, posse suas vices inter eos explere, præcipue cum sint modo in arce roboris radicati, et in specula superbiæ apud semetipsos firmissime fundati.

« Eapropter, domine venerande, ac sanctissime pater, charitate illa, quæ Christus est, qua et tenemini potenter subvenire oppressis violenter, militite nuntium vestrum, virum utique honestum pariter et discretum, avaritiæ execratorem, et charitatis justitiæque amatorem, qui perscrutetur subtiliter, et inquirat, quique etiam diligenter investiget, et veritatem sciat, quis profectus aut defectus, quod commodum aut incommodum, quod gravamen aut levamen, quæ justitia vel injustitia de oppido illo acciderit hactenus, vel denuo speretur posse accedere loci terræ Sardinia; ut ex tunc ad plenum cognita veritate, secundum sapientiam vobis cælitus datam, valeatis terram istam, ut velitis, ordinare. Ego enim, et homines terræ meæ clerici et laici, non solum nuntium manifestum, qui sanctitati vestræ ostenderet nostra gravamina, non audemus vobis transmittere, verumetiam litteras ipsas solas, nisi furtim et occulte nequimus destinare. Hoc tamen totum taliter vestræ sanctitatis dominationi supplicans committo, taliterque vestra discretio id moderetur, quod ad aures ipsorum Pisanorum venire non possit, me vobis talia contra eos scripsisse; alioquin eorum manus eflugere non possem, cum sim circumvallata eorum hostili manu, et sub potestate degam crudeli eorumdem ».

97. Cæterum Honorius tum opera Ugolini legati, tum litteris¹ Pisanos adduxit, in Sardinia usurpata dimitterent; ut testantur ipsius litteræ ad eorum archiepiscopum exarate, quibus litteris in mandatis dedit illos in fidelium communionem recipere². Non propterea pacata Sardinia est: Ubaldo enim ac Lambertus prænobiles Pisani, qui insulam in suam tyrannidem redigere nitebantur, lotos in eam conatus efludere, ad quos comprimendos iterum Honorio desudandum fuit. Neque illud hoc loco prætereundum, Honorium graviter arguisse³ Florentinum antistitem, quod Apostolicæ Sedis legato, ejus paulo ante meminimus, in Tuscia agente, Pisanos canonicos ad Concilium evocare ausus esset. Viduata nuper fuerat pastore Ecclesia illa, ut Honorii litteræ ostendunt⁴, atque haud ita multo post novus archiepiscopus in eam sedem adscitus est⁵. Præterea in Florentinos vehementer invectus est Pontifex⁶, quod Ecclesiam ipsam Florentinam ad pugnam provocassent.

98. *Privilegia Januensi Ecclesie concessa.* — Januenses perro administrationem castri Bonifacii, quod ad Romanam Ecclesiam pertinebat, Othoni archiepiscopo, ac S. Siri, et S. Stephani abbatibus remittere jubet¹, ex præscripto scilicet pacto alias inter ipsos et legatum Apostolicum inito: et episcopis Assisinati, Nucertino, aliisque mandavit², ut Petrum Basilicæ S. Petri canonicum, quem Massæ præfecerat, legatum reciperent. Quod vero ad Othonem Januæ archiepiscopum attinet; confirmavit ei Honorius, ejusque successoribus archiepiscopalem dignitatem, aliisque privilegiis munivit, dato ad ipsum Diplomate³ amplissimo, e quo hæc decerpimus: « Nos igitur, qui in Sede Apostolica B. Petro Apostolorum principi, licet non suffragantibus meritis, ex divina dispositione successimus, reverentiam, devotionem, et sedulitatem obsequii, quam Januensis Ecclesia, et tota civitas Ecclesie Romanæ tempore necessitatis exhibuit, diligenter attendentes, considerantes etiam, quanta nobis et successoribus nostris incrementa et commoda per Januensem civitatem poterant provenire, et antecessoris nostri felicitis memoriæ Innocentii papæ vestigiis inhærentes, qui Januensem Ecclesiam archiepiscopalis dignitatis excellentia sublimavit, ad honorem, exaltationem, et gloriam præfatæ civitatis, quæ B. Petro et sanctæ Rom. Ecclesie fidelissima, et ad serviendum ei, sciet dictum est, promptissima perseverat, et de cætero idem se facturam propensius pollicetur; ad exemplar tam ipsius Innocentii, quam felicitis recordationis Alexandri, Clementis, Cælestini et Innocentii prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, eandem dignitatem tibi et successoribus tuis communi fratrum nostrorum consilio duximus confirmandam ». Et infra:

99. « Præterea illam sincerissimam devotionem, tam tuam quam civitatis tuæ, multimoda obsequiorum servitia, quæ Rom. Ecclesie fideliter ac liberaliter impendistis, in memoria retinentes, ut Januën. clerus et populus, ad servitium et honorem Ecclesie tanto ferventius accendatur, quanto Ecclesiam et civitatem Januën. a Sede Apostolica cognoverit amplius honorari, communicato fratrum consilio ad exemplar jam dictorum Alexandri, Clementis, Cælestini, et Innocentii prædecessorum nostrorum, legationem transmarinam tibi tuisque successoribus in perpetuum duximus concedendam ». Et infra:

100. « Denique, ut Januensis civitas, quæ cælestis numinis adjuta favore, de inimicis crucis Christi triumphum frequenter, et victoriam reportavit, et plurimas eorum urbes mira quadam et invincibili potentia subjugavit, ampliori honoretur fastigio dignitatis; equo albo, cum nacto albo in processionibus uti, et crucem, vexillum videlicet Dominicum, per subjectam vobis provinciam portandi, sicut prænominati antecessores nostri con-

¹ Lib. II. Ep. DCCL. — ² Ep. DCCXLIX. — ³ Lib. I. Ep. CDXI. — ⁴ Ep. CCCV. — ⁵ Lib. II. Ep. DCLXVII. — ⁶ Ep. DCLXXII.

¹ Lib. II. Ep. DCC. — ² Ep. DCV. — ³ Lib. I. Ep. CDXVIII.

cessisse noscuntur, tibi tuisque successoribus licentiam damus et liberam vobis concedimus facultatem. Ad hæc Jannensi civitati medietatem insulæ Corsicæ ad exemplar eorumdem prædecessorum nostrorum concedimus, ita scilicet, ut nobis nostrisque successoribus Jannensis populus, cum exinde fuerit requisitus, fidelitatem juret, et pro pensione unam libram auri singulis annis nobis et successoribus nostris exsolvat. Salvis nimirum feudis, tam vestris quam Pisanorum, sicut a decem annis et supra obtinuisse noscuntur, etc. Datum Later. per manum Rainerii sanctæ Romanæ Ecclesiæ vice cancellarii, VIII kal. Maii, Indictione VI, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo septimo, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno primo ».

101. *Episcopi consecrati.* — Quod porro attinet ad episcopos sacris ab Honorio hoc anno pontificalibus initiatos, in hujus anni Regesto hæc leguntur¹: « Istos consecravit D. Honorius, episcopum Pennensem, episcopum Cremonensem, archiepiscopum Brundusinum, episcopum Firmatum, episcopum Papiensem, episcopum Portuensem, episcopum Signinum ». Postea additur²: Istos dominus Honorius papa III consecravit, episcopum civitatis Castellane, Interamnensem, Placentinum, Laudensem, archiepiscopum Viennensem, episcopum Sabinensem, episcopum Helenensem, Tripolitanum, Calensem: archiepiscopum Reginum, archiepiscopum Arelatensem ». Quod ad Placentinum spectat, extant Apostolicæ littere ad Placentinos in sequenti anno pridie id. Februar. date, quibus ad sedem suam illum remisit. Per id quoque tempus Salutarium episcopo rescripsit non teneri in die Cœnæ Domini ad metropolitanum accedere, ut cum eo sacrum chrisma consecraret, hoc ipsi misso Diplomate³: « Non videtur metropolitano licere, ut suffraganei sui jura minuat vel immulet, nisi super eo antiqua et approbata consuetudine vel speciali privilegio muniatur. Unde reputari potest indignum, ut in die Cœnæ Domini, quo debent in Ecclesiis suis episcopi chrisma conficere, lavare juxta exemplum Domini pedes pauperum, et reconciliare publice pœnitentes, ad metropolitanam Ecclesiam, quæ per quadraginta miliaria et amplius a te distat, chrisma ibidem cum metropolitano tuo confecturus accedas;

quamquam idem metropolitanus tam in tua quam in aliis metropolitico sibi jure subjectis Ecclesiis, non ex speciali privilegio, vel antiqua et approbata consuetudine, sed ex usurpatione potius hoc obtinuisse hactenus videatur ».

102. *Ordo S. Trinitatis confirmatus.* — Affecti pluribus prærogativis religiosos viros, ad quos exaratas eo argumento litteras in margine brevitalis studio apponimus¹: confirmavit etiam Apostolica auctoritate religiosum S. Trinitatis Ordinem sub Innocentio III conditum atque approbatum, universisque Christiani orbis archiepiscopis, episcopis ac præsulibus², regibus cæterisque principibus, viris³ ac populis⁴ plurimum per litteras commendatum esse voluit. Postea vero Ecclesiam S. Thomæ Apostoli et S. Michaelis Archangeli de Formis in Urbe, illis ab Innocentio III concessam, in tutelam recepit, ac privilegio communiavit⁵, ubi pauca præfatus subjungit: « Cum igitur Ordo Sanctæ-Trinitatis modernis temporibus inceperit, eisque Dominus in tantum dederit incrementum, quod a mari usque ad mare suos palmis jam extendit, cujus regulam diligenter examinatam felicis memoriæ Innocentius papa prædecessor noster auctoritate Apostolica duxit confirmandam, et ad ejusdem ordinis propagines augmentandos Ecclesiam S. Thomæ Apostoli, et Sancti-Michaelis archangeli de Formis in Urbe vobis, vestrisque successoribus præfatam regulam observantibus apostolica auctoritate concessit; Nos, ad exemplar prædicti prædecessoris nostri Ecclesiam ipsam sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus. In primis siquidem statuentes, ut Ordo Sanctæ-Trinitatis, qui secundum Deum, et præscriptam regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur, etc. Dat. Later. per manum Raynerii S. R. E. vicecancellarii V kalend. Mar. Indictione quinta, Incarnationis Dominicæ anno mcccxvi, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno I. » Advertendum vero videtur hic anni initium, ut sæpe fit, a concepti Christi die desumi, in Honorii vero Pontificatus annis numerandis a Natalitio Domini computari.

¹ Lib. I. Ep. CXXII, CCXIV, CCXLVII, CCLVI, CCLXVIII, CCLXXV, CCLXXVI. — ² Ep. CCLIX. — ³ Ep. CCLXI. — ⁴ Ep. CCLX. — ⁵ Ep. CCLXIX.

¹ Lib. I. post Ep. CDXXIV. — ² Reg. I. II. post Ep. DCCXXXIII. — ³ Ep. DCCLX.

HONORII III ANNUS 2. — CHRISTI 1218.

1. *Pelagius Albanensis episcopus in cruce-ignatorum exercitu legatus.* — Praeclarissimae cruceignatorum copiae, quae in Sarracenorum terras incurrerant, divina ope factae, anno Redemptoris millesimo ducentesimo decimo octavo, Indictione sexta, facinora explicuerunt, etsi felicibus initiis pares successus respondissent, tota Aegyptus Christianorum imperio adjuncta fuisset. Sed antequam gesta a fidelibus in Oriente aggrediamur, nonnulla nobis de legato ad cruce insignitis ab Honorio misso, ut quae ad religionis cultum spectarent, componeret, delibanda videntur. Is erat Pelagius Albanensis episcopus, gesta antea Constantinopoli, dum Henricus viveret, legatione clarus; quem Honorius Apostolicis litteris¹ Orientalibus commendavit, eosque divinam gratiam, amandatis procul omnibus vitiis, sibi conciliare monuit: tum nuntio reportatae anno superiori in Lusitania non sine divinis prodigiis victoriae, ad debellandos numinis hostes incitavit.

2. « Honorius, etc.

« Ammonitarum dux Achior interrogatus ab Assyriorum principe Holoferne, qua virtute ejusque regis potentia confusus populus Israel ejus imperium contempsisset: Populus, inquit, iste colit Dominum Deum caeli a cujus cultura quotiescumque recessit, datus fuit in praedam, gladium, et opprobrium; quoties vero poenituit et clamavit ad Dominum Deum suum, dedit ei virtutem et potentiam resistendi. Hoc nimirum exemplo et aliis multis, quibus erudiri debeuerat, arguitur populus Christianus, qui et Deum sic ad iracundiam provocavit, ab ejus mandatis auditum, et gressum a semitis avertendo, ut propter ejus offensam in suam hereditatem genes venire permisit, et ipsum digna satisfactione placare, ad percutientem se humiliter revertendo, hactenus non curavit, propter quod ad liberationem Terrae-Sanctae, quasi frustra laborarunt praedecessores nostri Romani Pontifices; frustra laboravit et populus Christianus, nisi quia multi ad id ferventi desiderio insistentes, etsi terrenam Hierusalem recuperare nequiverint,

caelestem tamen per martyrii palmam, ut credimus, sunt adepti.

3. « Speramus autem, quod etsi omnes quotidie offendamus in multis, ille tamen, qui misericordiam suam in ira non continet, tandem suo decrevit populo misereri, cum innumera multitudo de cunctis Christianorum partibus, eo inspirante, suscipiens² signum crucis ad subventionem vestram, et ipsius terrae liberationem viriliter se accingat, et ipse Dominus jam fecerit nobiscum signum in bonum, cruceignatis per Hispaniam transeuntibus non solum miraculosam tribuendo victoriam, verumetiam illos quorundam ostensione signorum misericorditer confortando ». Admirandam hujusmodi cruceignatorum victoriam supra¹ enarravimus, de ipsorum vero protectione, atque Acconem post saevas tempestates superatas appulsi, agit Godefridus².

4. « Ne vero, quod absit, inanis sit labor fideium, qui ad ipsius terrae liberationem insistant, si zizania inter eos seminante homine inimico, Angelus qui de ipsorum medio colligat omnia scandala, non mittatur; venerabili fratri nostro Pelagio Albanensi episcopo, Apostolicae Sedis legato, viro utique prudentia, honestate, scientia et benignitate conspicuo, laborem peregrinationis injunximus, ut exercitum Domini cum humilitate praecedens concordem in concordia foveat, et ad pacem revocet impacatos. Ne igitur ultramarini populi peccata praepedit, quod cismarini devotio de Dei miseratione confisa nititur obtinere; universitatem vestram monemus et exhortamur attentius, et per Aostolica scripta mandamus, quatenus vos tales exhibere curetis, et sic commissos vobis populos excitetis ad opera pietatis, ut ipsis in caelum clamantibus, Dominus Sabaoth eorum humiliatione placatus exercitui suo victoriam tribuat, et barbarorum feritate confusa, hereditatem suam restituat haeredibus Dei, cohæredibus autem Christi, quatenus conventum in Hierusalem, qui eam diligunt, facientes, et gaudentes cum lætitia, qui in tristitia tempore jam tanto fuerunt, in hymnis et

¹ Honor. l. II. Ep. CXVII.

² Ann. sup. — ² Godef. in Ann. an. 1218.

confessionibus Domino benedicant, et Redemptoris nostri sepulchrum nunc exigentibus culpis nostris factum inglorium, reddant juxta vocem propheti- cam, gloriosum, etc. Monet cruce signatos, ut lega- tum quo par est honore prosequantur, ejusque imperiis obtemperant cum in eum ad divinam augendam gloriam summam contulerit auctorita- tem. Dat. Romæ apud S. Petrum, XV kal. Jun. ann. 11 »). Hæc etiam scripsit ¹ ad regionum illarum reges, duces cæterosque principes viros, ac pecu- liare iis de rebus Diploma ² ad legatum dedit. Pelagium porro Brundisio cum Jacobo Andrie comite Romani exercitus principe in Orientem hoc anno trajecisse, testatur Richardus notarius ³.

5. Accinxerat se Syriacæ protectioni Pelagius, cum magna virorum principum multitudo ex Galliis Januam confluit: inter quos Burdegalensis archiepiscopus, Parisiensis, atque Andegavensis episcopi, Marchiæ et Niverni comites, dignitate eminebant: qui flagitavere ab Honorio, ut legatum cardinalem itineris comitem ipsis adjungeret. Quibus Pontifex scriptis quinto kal. Aug. hujus anni litteris rescripsit ⁴, se ad eos R. tit. S. Stephani in Cælio monte presbyterum cardinalem non ad gerendam legationem, sed ad divina oracula pro concione exponenda, cum ad id sacra eloquentia valeret, mittere; nec legati munus ipsi, ut deprecabant, posse committere, cum jam illud Pelagio demandasset, ad quem in iis, quæ ad legati Apostolici partes spectarent, confugeret, ejusque imperiis obtinere hortatus est. Præterea ejusdem argumenti Epistolam ⁵ misit ad comitem Niver- nensem, ubi susceptum ab illo protectionis Syriacæ consilium laudibus effert, et aliam Belvacensi electo, qua potestatem transfretandi fecit ⁶.

6. *Felicia cruce signatorum gesta in Ægypto, adjuvante exhortationibus et precibus Honorio.* — Pervenere interea ad Honorium sub Augusti mens- em e cruce signatorum Pelusiacam Pharum obsi- dentium castris litteræ, quibus docebant belli molem in Ægypto multiplices ob causas esse conversam, cum eo debellato regno Terra-Sancta Christianorum armis facile comparanda videretur; ex Ægypto nimirum infidelium copias effundi solitas, magnas inde a barbaris opes hactenus petitas, stetit tandem Hierosolymitanas res, dum Ægyptus Damasceno regi non paruit; ubi ea regna sub eodem sultano coaluere, tum demum col- lapsam rem Christianam fuisse: præclaras vero rei regendæ spes affulgere, magnis jam molibus turrem Pharcam in medio Nilo sitam obsideri, disjectam jam hostium classem. Quo vero statu Christiana res versaretur, Joannes rex Hierosoly- morum, dux Austriæ patriarcha Hierosolymitanus, archiep. Nicosiensis, alique præsules his verbis descripsere ⁷:

7. « Congregato exercitu ex variis nationibus quantum potuimus navigium in magnis expensis curavimus ordinari, de confidentia Dei, cui non est differentia superare vel in millibus, vel in paucis, ac de vestra celeri subventione sperantes, illud attentavimus negotium, licet rebus et viri- bus impares infidelibus inimicis, quod nec a regi- bus vel ab imperatoribus novimus attentatum. Significamus igitur vobis, quod primi navigantes de exercitu Christiano tertia feria proxima ante Pentecosten applicuerunt portui Damiate, in quo accessu misericos Dominus mirabiles primitias gratiæ suæ nobis impendit, et futurum favorabilem se ostendit. Nam contra spem omnium, nullo infidelium resistente, licet multa millia essent in civitate et extra, pauci descenderunt de navibus ad terram, et ante præfatam civitatem libere castra posuerunt ». Prima illa agmina, quæ Pelu- sium applicuere, Colonienses ac Frisos fuisse indicat Jordanus ¹, quibus comitem de Saroponte præfectum fuisse ait: « Exercitus capitaneum ele- git comitem de Saroponte, et ad portum maris Damiate applicat et hostiles terras occupat ante regis et cæterorum adventum »; et infra: « Facta quoque est generalis lere lunæ eclipsis, eoque tem- pore multi barones de Francia cum populo copiose transfretare incipiunt, rex autem Hierusalem cum reliqua parte exercitus pervenit ad locum ». Hæc Jordanus, quæ vero secuta sint, ex memoratis lit- teris accipiamus:

8. « Eo quidem tempore, quo latores præsen- tium nuntii nostri recesserunt a nobis, status obsi- dionis talis erat. Siquidem exeraximus machinas nostras ad expugnandam turrim quamdam sitam infra fluvium, brachium Nili scilicet, a qua turri protenditur catena ferrea per medium fluvium usque ad civitatem, præstans impedimentum nostris navibus transitibus ». Iis calenis littus clau- sum ait Godefridus ², eo consilio, ne naves, quæ ex Æthiopia secundo flumine aromata devehant, in mare non soluto vectigali evaderent: inde enim ea in alias longe submotas terrarum oras inferri con- suevisse ingentesque opes ex eo sultanum con- ficere solitum: « Tamen in recessu nuntiorum ita processeramus in negotio Jesu Christi, quod naves et galæ nostræ galeis inimicorum nostrorum in fluvio prævalebant, et in superiori parte fluvii consistebant, ita quod hostiles galæ liberum navi- gium non habebant, nec aliorum Sarracenorum galæ habebant aditum ad civitatem.

9. « His igitur vobis nuntiatis, supplicamus sanctitatis vestre in Domino, et pro Domino, flexis genibus exorantes, quatenus Christiano exercitui magnis periculis exposito curetis misericorditer et celeriter subveniri. Non enim de virum nostrarum confidentia tantum onus subire præsumpsimus, sed de vestra post Deum sperantes subven-

¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Ep. MCLXXIII. — ³ Rich. de S. Ger. in Chron. — ⁴ Honor. I. III. Ep. I. — ⁵ Lib. II. Ep. MCCCXIV. — ⁶ Lib. III. Ep. CVIII. — ⁷ Apud Honor. I. III. Ep. XXXVIII.

¹ Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960. — ² Godef. in Annal. hoc anno.

tione ausi sumus in remotis partibus obsidione inchoare, et civitatem excellentissimam atque munitissimam impugnare. Qua obtenta firmiter speramus, ut totam possemus Ægyptum obtinere et Terram S., pro qua laboramus, finaliter obtinere». Subjuncti soldanum maximas contra Christianos copias contrahere, ac verendum, ut nisi matura auxilia concurrerint, demum fideles sub barbarorum potentia faticent, indeque res Terræ S. pessumdatam iri. Quibus Honorius permotus, Gallis aliisque, quos Januam confluisse antea vidimus, religioso pro imperio præcepit, ut conjunctis armis animisque, versus Pelusium vela facerent, Ægyptumque cultui numinis subjicerent. Eadem Honorius cruce signatis alitis, qui ex Germania Venetias concurrerant imperia dedit, ut recto itinere Pelusium ad ferenda auxilia contenderent, ut testatur in litteris, quibus eorum animos, qui in Pelusii obsidione versabantur, excitavit; monuitque¹ promptissima ipsis auxilia suppeditam iri: defigerent vero præcipuam in nomine spem, ad ejus defendendam causam ancipites periculorum aestus penetrarant; illius ope suffultos numerosissimos hostium exercitus dissiparent, continuis propterea precibus, ac vita ab omni vitiorum labe et contagione aliena, illius gratiam sibi comparare niterentur.

10. « Receptis litteris vestris et nuntiis, et intellectu quam arduam rem estis, de divino auxilio confidentes, aggressi, etsi subito concussa fuerint ossa nostra, dum paucitatem vestram respectu oppositæ multitudinis pensaremus, mox tamen occurrente nobis quod legitur: Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in cælis tonabit; fuimus fiducia, et consolatione repleti». Et infra: « Volentes autem operationi divinæ nostræ humilitatis ministerium adhibere, continuo Januam, Venetias, ac per alios Italiæ portus litteras nostras direximus, cruce signatos, qui ad portus ipsos convenerant, et convenire debebant, attentius exhortantes ac monentes, terrarum episcopis ac rectoribus, ut diligenter exhortentur eosdem, ut ad succursum vestrum celeriter festinant, versus civitatem Damiatam in nomine Domini Sabaoth dirigant iter suum, etc. ».

11. Hortatur ad servandam mutuam animorum conjunctionem, atque cælestis auxilii expectatione erigit, cum universa Ecclesia pro felici armorum piorum successu in preces sit effusa, ni tamen isti forte impiorum vita divinam in se iracundiam adspereant, servarunt illi imperatam aliquandiu concordiam. Verum adventu Pelagii legati Apostolici animos fidelium fuisse divisos, scribit Jordanus, qui contentions causam adducit: « Supervenit et legatus Pelagius, et cum rege (nimirum Joanne Hierosolymitano) qui prius exercitui dominabatur, colloquium suæ auctoritatis habuit, allegans quod ipse debebat exercitui præ-

esse, quia et passagium erat per Ecclesiam ordinatum, et cruce signati ad suum regnum non pertinerent: rex autem verba dissimulans, pro domino se gerebat, ac per hoc exercitus est divisus, et quisque affectionem sui domini sequebatur ». Interea provolasse ingentibus succinctum copiis sultanum ad defendendum Pelusium, cujus bellicum apparatus nostris terrori fuisse vidimus ex ipsorum litteris, Christianosque ex adversa ripa accessere cœpisse, Richardus scribit; sed promerere divinum auxilium effusæ continuæ ab universa Ecclesia preces: post varios enim impressos impetus, ut idem auctor², Stadensis³, Godefridus³ ac Parisius⁴, et alii tradunt, Phœrea turris expugnata est. Non modico tamen cruore stetit victoria: addunt enim lectissimos viros navi impositos cum admotis scalis in turrim loricati certatim continua serie assilirent, tanto pondere diffractis iis, omnes in flumen, tristissimo nostris, hostique ketissimo spectaculo præcipites effusos: Christianos tamen resumptis animis novos impetus novis adhibitis machinis impressisse, ac Pharo tandem potitos, omnesque paucis exceptis, qui in signum victoriae reservati vite, Aconemque missi, obruncatos. Cujus munitissimæ turris expugnationem ita Godefridus describit: « Tandem magister Oliverius scholasticus Coloniensis ex puris elemosynis pauperum ædificium construxit, in quo erant propugnacula et pons. Hoc opus in die S. Bartholomæi turri appositum est, Saracenis viriliter in eadem turri se defendentibus, modo sagittis, modo lanceis, et maxime per ignem. Attamen divina clementia orationibus et lacrymis pauperum placata, extinctus est ignis in ponte, et turrim Christiani audacter intrant, et capiunt; et sic quidam ex Saracenis sunt interfecti, quidam in Nilo submersi, quidam in aquam se projicientes evaserunt, et plusquam centum capti sunt ».

12. « Redacta in Christianorum potestatem Pharo, adnota sunt Pelusii obsidioni castra, magnisque molibus ea civitas florentissima opibus, milite, commeatu muroque duplici munitissima urgeri cœpta, interea Saphadinus a cruce signatis propulsatus non diu pudori superfuit; Godefridus enim institutæ narrationi adjicit: « Post captam siquidem turrim in profundo Nili fluminis sitam, Saphadinus, inveteratus dierum malorum, dolore (sicut asseritur) nimio tactus, exheredator fratrum suorum, et usurpator regnorum Asiæ, mortuus est et sepultus in inferno ». Sic auctor; idem de Saphadini interitu, iisdem pæne verbis, Matthæus Parisius, qui hæc fusius prosequitur: additque Saphadino successisse Coradinum ejus filium, sævissimum hominem, quem ad satiandam ob Damiatæ obsidione iracundiam, Hierusalem mœnia ac turres dejecisse ait, urbanque solo æquæ; sed hac de re proximo anno dicetur. Contraxit

¹ Honor. l. III. Ep. XXXIX.

² Rich. de S. Germ. hoc an. 1217. — ³ Stad. in Chron. — ⁴ Godef. in Annal. — ⁵ Par. Hist. Angl.

vero admodum, depressitque infidelium animos Pelusii obsidio, adeo ut ad conflandas copias evadendaque ex arcibus praesidia illarum plures funditus everterint, quas adversum Christianos tueri non posse metuebant; ita tunc arx munitionibus monti Thabor imposita ac septuaginta turribus cincta, a qua anno superiore rex Hierusalem propulsatus fuerat, excisa est¹: tantum vero ex Pelusiaci belli eventu laeto aut tristis omnium fluctuabant animi, ut Honorius Nonensium archiepiscopo scripserit in hæc verba²: « Rem aggressus est exercitus Christianus existens in partibus transmarinis, in qua consistit aut plena victoria, aut vincendi desperatio manifesta; obsedit enim civitatem Damiatæ opulentam et magnam, etc. »

13. *Sollicitantur auxilia in open Terræ-Sanctæ; ubi de Hospitalariorum et regis Cypri virtute.* — Angebant sane præ cæteris Pontificis vigilantissimi proferendæque religionis Christianæ cupidissimi animum illius successus curæ gravissimæ, quas in cæteros praesules etiam transfudit sollicitavitque³, ut omni ratione cruce signatos ad ferenda auxilia maturare iter juberent, quos ut incitaret magis atque incenderet, rerum haetenus egregie a Christianis gestarum seriem exposuit, ut ex referenda victoria partem gloriæ decernerent: « Confisi autem de divino auxilio praesumimus meliora, cum Dominus faciens nobiscum signum in bonum impiissimum soldanum Sephadinum præcipuum malleum Sanctæ-Terræ nuper rebus humanis exemerit, et inter infideles discordiam immiserit generalem antiquo soldano Damaseo filio Saladini pugnante contra patrum suum, et filium ejus soldanos, et sic totam terram infidelium perturbante, ut alio consilio ejus, qui admirabili providentia cuncta disponit, manus converterint in seipsos, per quod sperandum est, quod Deus regnum eorum in seipso divisum disposuit desolare, qui etiam propugnantium suorum devotionem respiciens, eis ex iusperato tradidit turrim quamdam mirabilis fortitudinis, quæ sita in medio fluminis et protensis catenis ferreis accessum ad dictam denegans civitatem, eam inexpugnabilem reddere videbatur; tantæ siquidem latitudinis, ut trecenti armati consisterent in eadem, quos omnes cum ea in suorum fidelium manibus tradidit Dominus Deus noster, ac etiam in hostes suos tantum terrorem inmisit, ut montem Thabor, quem in grande dispendium Christiani populi castellaverant, et alia quædam munita loca suffossis muris præ timore reliquerint, nullum locum sibi satis tutum putantes, si Christianus exercitus contra sepe dictam prævaluerit civitatem.

14. « Hæc attendentes venerabilis frater noster patriarcha Hierosolymitanus, et episcopus Albanen. Apostolicæ Sedis legatus, necnon et charissimi filii rex et magistri Hospitalis et militiæ Tem-

pli, et S. Mariæ Theutonicorum Hierosolymitan. dux Austriae, ac principes exercitus Romanorum aliique prelati, et magnates consistentes in obsidione prædicta, litteris suis et precibus, quæ lapidea etiam corda emollire possent ad lacrymas, nobis instintissime supplicarunt, ut cum expense, quas fecerunt et faciunt in machinis et galeis, ac alii bellici sumptus eos pecunia sic exhaurerint, ut viris bello strenuis, qui pro defectu rerum remeare coguntur, necessaria ministrare non possint, et sic exercitus paulatim quotidie dilabatur, eis post Deum in cismarinorum auxilio totam spem habentibus, tam bellatorum quam pecuniæ succursum mittere festinemus. Monemus igitur universitatem vestram, et obsecramus per asperionem sanguinis Jesu Christi, qui pro vobis tradidit semetipsum, quatenus ponentes ante oculos vestræ mentis, quantum gaudium quantaque exultatio erit justis in Domino, si cœptum negotium finem ipso dante habuerit exoptatum, et apud vos recogitantes e contra, quantum confusionem quantumque mœrorem contrarium afferret toti populo Christiano, præfato exercitui succurratis, sicut res exoptulat festinanter; providentes, quod vos filii cruce signati proximo Martio, vel saltem Maio transcretetis, etc. »

15. Compellat archiepiscopos et episcopos, imperatque ut censurarum terrorem consignatis cruce militibus iter suscipere detrectantibus incutiant: tum provinciam imponit in sacri belli stipendia coactam reddiditum vicesimam equitibus religiosis designatis a Sede Apostolica imperiant, quo necessaria auxilia instrui condituri possint: tum ipse exemplo suo incitat, ut qui præter cardinalium decimas, atque ab Innocentio III collatas pecunias ultra viginti marcharum millia pro bello sacro consumperit, ac jam quinque millia in tam pio opere sit collocaturus. Cum vero de Joanne rege Hierosolymitano Templariisque atque Hospitalariis calumnia disseminata a malevolis fuisset, ipsos sacras opes in suos usus avertisse, eaque patriarchæ, legati, ducis Austriae, aliorumque principum litteris ab iis depulsa fuisset, adeo ut e contra omne suum ærarium ad sustinendos in Pelusii obsidione sumptus effunderent præcepit, ut ipsorum integritatem promulgaret, ac tanquam veros Christi athletas, et Christianæ fidei defensores prædicarent; ad detergendam quoque ex aliorum populorum animis eandem calumniam, ad alios Galliarum, Angliæ, et Siciliae præsules scripsit⁴ nefarium rumorem sopirent.

16. Præclarum vero de Hospitalariorum virtute edidit per hæc tempora testimonium Andreas Ungariæ rex in regio Diplomate⁵, quo ad referendam iis equitibus gratiam, a quibus egregie exceptus fuerat, atque eximia charitatis Christianæ in proximum exempla explicari viderat, amplissima bona contulit, illorumque operam laudesque

¹ Godef. ubi sup. — ² Honor. I. III. Ep. CXXXVI. — ³ Reg. post eamd. Ep.

⁴ Lib. III. Ep. CXXXI. — ⁵ Estat apud Honor. I. II. Ep. MCCXXV.

his verbis aeternitati commendavit : « Quia sacratissimum dominum Hospitalis S. Joannis Baptistae de Hierusalem, prout antea didiceramus auditu, cum ad Sanctae-Terrae subsidium accessimus, diversis virulentum operibus in totius Christianitatis profectum, et honorem resplendescere cognovimus, hujus sacratissimi collegii toto corde totisque viribus inhiantes desiderio, divinae pietatis intuitu, in redemptionem animae nostrae, et animarum praedecessorum nostrorum memoratae domus meritis et interventu veniam apud Deum consequi cupientes; quasdam nostrae largitionis donationes et elemosynas sanctae domni Hospitalis de Hierusalem, in manu fratris Guarini de Monteacuto dicte sanctae domus Hospitalis venerabilis magistri, et omnium fratrum ejusdem domus praesentium, ac futurorum ad usus et proprietatem, et ad jus memoratae domus, et ad possessiones perpetuas decrevimus fore largiendae.

17. « Nec immerito, cum illic personaliter hospitali videremus innumerum pauperum caetum diurno pastu quotidie sustentari, fessos languidorum artus lectis ternis, variisque ciborum copiis refici, mortuorum corpora cum debita veneratione sepeliri, et ut in genere singulorum referamus, quae pro singula generum enarrare non possumus, ut Mariam et Martham, sacratissimum saepe dicte domus Hospitalis collegium, nunc variis sincere contemplationis usibus intendere, nunc contra Dei adversarios et hostes crucis Christi, adversus etiam Amalech incessabili perfecte millie conflictu, de die in diem dimicare, etc. » Adjecit huic Diplomati Apostolicam auctoritatem Honorius, quod etiam Pontificio inseruit, ex quo haec decerpimus ¹; neque has solum donationes, verum alias etiam, tum ab eodem rege Hospitalariis ², tum a Frederico Romanorum rege ³, atque a Treverensi archiepiscopo ⁴ factas magistro ac fratribus Hierosolymitani hospitalis S. Mariae Theutonico-rum.

18. Quod ad Andream Ungariae regem attinet; ipse turpiter admodum e Palaestina, superiore anno exevnute, Tripolim se subduxerat, ac secum Hugonem Cyprum regem traxerat, qui magno sui desiderio ac luctu omnes confecit; de quo haec Jordanus : « Eodem anno, (nimirum presenti), Hugo rex Cyprum in Tripoli moritur, relicto Henrico parvulo IX mensium et duabus filiabus, una nupsit Gualtero comiti Brennensi, altera Isabella filio principis Antiochie ». Haussit gravissimum ex illius morte dolorem Honorius, cum egregie principis praeclearae virtutes magnam amplificandae religionis expectationem concitasset; atque ex ejus morte Cyprum regnum variis tumultibus fluctuare coepit, et auxilia, quae Syriae submittebantur, ob intestinum malum fuerint intercepta. Suscepit vero Pontifex reginae ac filiorum patrocinium, ac Pelagio epi-

scopo Albanensi A. S. L. tuenda reginae, et procerum qui tumultuabantur, comprimenda temeritatis provinciam imposuit ¹, tum summo Templariorum equitum magistro defendendo eidem regno incumbere jussit ², ne Cyprum tumultus Terrae S. rebus perniciem afferrent; denique ingentem reginae viduae luctum his litteris definire studuit ³.

19. « III. reginae Cyprum.

« Credimus, imo pro certo tenemus, quod pro morte clare memoriae H. regis Cyprum viri tui eo fortius angustiae te circumdant, et dolor animum tuum angit, quo tibi et liberis tuis gravius ex hoc sentis imminere dispendium, ac regnum Cyprum vides sine regimine periculosos fluctuare. Unde nos, qui ejus vices in terris gerimus, qui est mœrentium consolator, tanto benignius tibi super hujusmodi dolore compatimur, quanto regem eundem devotiorem Ecclesiae Romanae cognovimus, et rumor mortis ipsius nos vehementius conturbavit. Ne autem quisquam ex hoc contra te, aut regnum praedictum audaciam molestationis assumat, nos in consolationem doloris, et angustiarum tuarum solatium, tuam et pupillorum tuorum personas, ac regnum praefatum, sub Apostolicae Sedis, et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti patrocinio communimus, districtius inhiibentes, ne quis vos et regnum praefatum praesumtum temere molestare. Nulli ergo etc. Dat. Lat. IV idus Jul. Pontif. nostri anno II. » Haecenus de Cyprum ac Syriacis rebus : nunc ad Constantinopolitanas sermonem traducamus.

20. *Theodorus Comnenus Ecclesiae conciliatus, et in clientelam Apostolicam receptus.* — Rediit ad conjunctionem Romanae Ecclesiae Theodorus Angelus Comnenus Epiri dynasta, ad quam inveniendam Crotonensis episcopus atque Ellfrem eremita, qui ultro citroque ad Theodorum et Honorium commeabant, intercessere. Cum ergo Theodorus oratorum opera schisma alijuraret, Apostolicis imperiis obsequentem se fore polliceretur, ac Joannem Columnam tit. S. Praxedis presbyterum cardinalem legatum, qui una cum Petro in vincula abductus fuerat, libertati reddidit, Honorium episcopo Crotonensi Theodori absolventi recipiendique in Ecclesiae gratiam partes imposuit, mox alque legatus cardinalis Brundisium aut in alium locum qui tutus foret, se contulisset; tum praecipit, ut Latinis qui cum Theodoro versabantur, ex omnibus quae compararent, pro belli sacri stipendiis decimas persolvere imperaret; in iis vero litteris Honorius nullam Petri imperatoris mentionem edidit ac nobis incompertum est, an e vivis discessisset in vinculis, an libertati imperioque fuerit restitutus.

21. Ambivit vero Sedis Apostolicae gratiam Theodorus indictae cruce signatorum expeditionis, adversus quae ipsam a Venetis, Gallis, Ungaris et

¹ Lab. H. Ep. MCLXXV. — ² Ep. MCLXXVI, MCLXXVII, MCLXXVIII. — ³ Ep. DLXVII, DLXVIII. — ⁴ Ep. DLXIX.

¹ Ep. MCLXX. — ² Reg. post eand. Ep. — ³ Ep. MCLXXVII.

Constantinopolitanis confabulatur, terrore adductus, quos omnes Honorius propositis, ut vidimus anno superiori, indulgentiis adversus ipsum concitavit. Pontifex vero cum omnes curas in recuperanda Syria profervensque religionis Christianae limitibus deligeret, ab instruenda contra Graecos expeditione facile destitit, oblatasque a Theodoro pacis condiciones admisit : imo tanta fuit ipsis conciliandi Ecclesiae, Graecosque a schismate abducendi cupiditas, ut ipsum in Sedis Apostolicae clientelam receperit ¹, et crucesignatis, qui Venetias et Anconam confluerant, intentato anathematis terrore ab invadenda Theodori Comneni, ut filii Ecclesiae obsequentissimi ditione revocavit; quo argumento ad episcopum et clerum Venetum et Anconitanum littere sunt datae ². Aliis vero litteris Theodorum est hortatus, ut promissa non scriptis, sed operi mandaret, legatum solveret atque alios, inopes maxime quos tenebat in vinculis, divina provocatus misericordia liberaret.

« Theodoro duci Comneno.

« Gratum gerimus et acceptum, quod sicut ex relatione venerabilis fratris nostri Joannis Episcopi Crotonensis accipimus, ipsum et fratrem Effrem eremitam nuntios nostros hilariter receperit, et honorifice pertractasti, ac dilectum filium nostrum Joannem tituli S. Praxedis presbyterum cardinalem A. S. L. honoras, et erga illum te mansuetum exhibes et benignum, tuamque personam ad sacrosanctae Romanae Ecclesiae devotionem exponens, ac ipsam primam recognoscens et matrem, nobis obedire proponis, sicut devotus filius pio patri. Pro quibus devotionem tuam in Domino commendantes, ei a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, gratiarum referimus actiones, suppliciter postulando, ut ipse, qui haec tibi misericorditer inspiravit, det et perficere, ac perseverare in iis usque in diem Domini Jesu Christi. Super quo et tu ipse debes humiliter exorare, cum ad id et fides Catholica, quam tenes, ut credimus, te inducat, et fructus non modicus, qui ex hoc provenire tibi poterit, in praesenti praeter aeternae gloriae diadema, quod tibi, si perseveraveris, reddet Dominus justus iudex.

22. « Inde est quod nos recepto pro te ab eodem episcopo, sicut ei per tuas litteras, quas coram nobis legi fecimus, praecipisti, corporali jramento, quod praedictum cardinalem omnimode restitues libertati, et filius obediens nobis eris, ex consueta clementia, qua Ecclesia consuevit ad se redeuntibus gremium aperire, te annuerandum duximus inter Ecclesiae filios speciales, et petitiones, quas idem episcopus ex parte tua nobis porrexit, in quantum cum Deo potuimus, de fratrum nostrorum consilio exaudire curavimus, sicut per effectum evidenter apparet, firmiter astantes, quod et tu debeas adimplere promissa, prout Deum timentem et Catholicum virum decet.

23. « Cum igitur sola perseverantia brevium accipiat virtutibus in stadio currentibus miseris, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, quatenus in devotione ac obedientia Apostolicae Sedis, et nostra sic firmiter perseveres, id potius per exhibitionem operis, quam per scripta monstrando, quod et divinam gratiam merearis, et favorem Apostolicum plenius obtinere. Praeterea, cum ex injuncto nobis Apostolatus officio, te ac alios Ecclesiae filios debeamus ad pietatis opera invitare, nobilitatem tuam rogamus attente, et monemus in remissionem tibi peccatorum injungentes, quatenus divinae pietatis intuitu, et nostrarum precum obtentu, captivis aperias viscera pietatis, et pauperes praesertim, et alios, de quibus nullum potest tibi commodum provenire, restituas libertati, ut et misericors Dominus te a tuorum absolvat vinculis peccatorum, qui se illis non dimissurum testatur, qui fratricum non dimittunt: sollicito recolendo, quod iudicium sine misericordia fiet ei, qui non facit misericordiam, beato Jacobo attestante. Dat. Lateran. VIII kal. Feb. Pont. nostri anno secundo ».

24. *Joannes cardinalis Columna legatus Constantinopolim.* — Dimissum a Theodoro Comneno Joannem Columnam cardinalem tradit Richardus ¹ Constantinopolim ad gerendum legati munus se contulisse. Imposita in primis illi provincia est, ut docent litterae Pontificiae ², clericis Constantinopolitanis, qui multa mala ab impiis hominibus pertulerant, open ferret; tum de nonnullis quae adversus canonicas sanctiones a Graecis gerebantur a legato ipso consultus illud agendum rescripsit, quod titulo de transactionibus inseritur ³; deinde abdicaciones antistitem ab episcopali munere recipiendi, eosque Ecclesiae aliis praeficiendi potestatem ipsi legato fecit ⁴ atque alia tribuit privilegia ⁵; postremo haec de pallii usu pro Corinthiensi archiepiscopo scripsit ⁶ :

25. « Cum in generali Concilio provida sit deliberatione statutum, ut Constantinopolitanae sedis antistes, postquam a Romano Pontifice receperit pallium, quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne, praestito sibi fidelitatis et obedientiae jramento licenter suis suffraganeis pallium largiatur, recipiens pro se professionem canonicam et pro Romana Ecclesia sponsonem obedientiae ab eisdem, discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eidem archiepiscopo, quem ex praedicta causa duntaxat super usu recepti taliter pallii nolumus impediri, utendi eo libere tribuas facultatem. Dat. Later. IV kal. Novemb. Pontific. nostri anno tertio ». Constantinopolitanum vero patriarcham, cujus modo facta est in Apostolicis litteris mentio, redarguit ⁷ Honorius, quod nonnulla sibi arrogaret, quae ad Romanum Pontificem pertinerent.

¹ Rich. de S. Germ. in Chr. — ² Honor. 1. II. Ep. MCLXXXIII, MCLXXXIV. — ³ Cap. ex parte. Extr. de transact. — ⁴ Lib. III. Ep. LXL. — ⁵ Ep. LXXI. — ⁶ Ep. XCV. — ⁷ Lib. III. Ep. XXIV.

¹ Ep. DCCCLXXXI. — ² Ep. DCCCLXXXIV. et Reg. post eand. Ep.

26. « Sicut ¹ ex relatione multorum accepimus, tu supra te volens extendere alas tuas, simplices clericos et cum capillis manicatis interdum legatos de tuo latere dirigis cum ea plenitudine potestatis, qua legati Sedis Apostolicæ diriguntur. Illi enim per patriarchatum tibi commissum causarum audientiam, quæ ad te, vel ad ipsos per appellationem minime deferuntur, sibi vindicare præsumunt, et inconsultis prælatis eorum subditos excommunicant, excommunicatos absolunt, præponunt episcopos archiepiscopis suis metropolitico jure subjectos; appellationibus non derunt, quas ² nungit ad Sedem Apostolicam interponi, et eis, qui in episcopos manus injiciunt violentas, absolutionis beneficium impendendo, cum tales juxta privilegium tutum ad Romanum sint Pontificem destinandi, Ecclesiastica etiam beneficia conferunt, non expectantes quod ad te potestas eadem conferendi juxta Lateranense Concilium devolvatur ». Et infra :

27. « Insuper nuper G. Constantinopolitan. canonicus a te transmissus ad partes Thebarum, et Achaie legatus, veniens Andrevillam, litteris suæ legationis ostensis, terras nobiliorum virorum G. principis Achaie, et O. de Rocha domini Athenarum, sine rationabili causa sententiæ subjicere interdici, prælatis eorum injunxit, ut interdictum hujusmodi tam per se quam per suos subditos inviolabiliter observarent; propter quod ipsi ad Sedem Apostolicam appellarunt appellationi suæ festum Omnium Sanctorum terminum præfigentes: sed idem G. appellationem more suo temere parvipendens, interdicti sententiam postmodum protulit in eosdem, etc. » Id genus alia illi exprobrat; denique graves minas intentat, ni cæptis desisteret.

28. « Et quidem si hæc ita se habent, quæ sunt specialiter Romani Pontificis usurpando, et aliorum justitiam, ipsos multipliciter opprimens, invadendo, videris non pastoralis curam regimini, sed thronum superbie ac pestilentiae cathedram conscendisse. Cum igitur, quantacumque dignitate præfulgeas, te nobis scias esse subjectum, qui tempus accepimus justitiam judicandi, et quantumcumque tibi deferre velimus, dissimulare non possumus nec debemus talia contra Deum ». Dato vero ad universum clerum Constantinopolitanum Diplomate, Constitutionem Innocentii, qua cavebatur, ne patriarchæ electio, nisi in S. Sophia Ecclesia haberetur, firmam esse jussit ³. Neque de Gaudrido Achaie principe illud reticendum, Honorium ejus rogatu cruce signatis mandasse ⁴, ut principatum illius tuerentur. Atque hæc de rebus Orientalibus dicta sint.

29. *Pisani conciliati Ecclesie, donati privilegii, cum Januensibus pacem ineunt.* — Acturi de reliquis, præmittamus quæ cum Halis gesserit hoc

anno Honorius papa. Resipiscentes in primis Pisanos ¹, Vercellenses, Alexandrinos ²; Ferrarienses ³ ad consortium fidelium, e quo exacti fuerant, admisit: nec Pisanos modo in gratiam recepit, verum beneficiis est prosecutus, eorumque Ecclesiam privilegii auxil, quæ litteris ad Vitalem eorum archiepiscoporum exaratis continentur ⁴, e quibus hæc decerpimus.

30. « Honorius, etc.

« Legationem quoque Sardinie a prædecessore nostro papa Urbano, prædecessoribus tuis concessam, et felix memoria Innocentii Secundi, Eugenii, Anastasii, Cælestini, et Innocentii Tertii Romanorum Pontificum privilegii in perpetuum roborata, tibi tuisque successoribus præsentis scripti pagina confirmamus, et confirmationem ipsam ratam et inconvulsam perpetuis temporibus decernimus permanere. Denique ut Pisana civitas, quæ favore cælestis numinis de inimicis Christiani nominis victoriam frequenter oblinuit, et eorum urbes plurimas subjugavit, amplius honoretur, equo albo cum nacco albo in processionibus utendi, et crucem, vexillum scilicet Dominicum, per subjectas vobis provincias portandi, etc. Datum Laterani per manum Rainerii S. R. E. vice cancellarii VI idus Februarii, Indictione sexta, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducesimo decimo septimo (inita scilicet anni ratione a festo Annuntiationis die), Pontificatus vero domini Honorii papæ Tertii anno secundo ».

31. Scripsit etiam de iis ad archiepiscopos ⁵, cæterosque Sardinie præsules atque ad clerum populumque Pisanum ⁶. Eosdem insuper Pisanos ipso Pontifice auctore pacem cum Januensibus hoc anno pepigisse testatur Apostolicum Diploma, quod extat in Ms. libro privilegiorum Rom. Ecclesie, præterea rogatus Honorius ab eodem archiepiscopo, num delegare possit in diocesi sua laicum judicem, coram quo clerici a laicis postulati ex Pisana Ecclesie consuetudine causas dicerent, id fas esse respondit ⁷. Cæterum duo prænobiles Pisani Ubaldo ac Lambertus fratres, opibus, potentiaque florentes, bellum hoc tempore ad invadendam Sardiniam Sedis Apostol. stipendiarum atrox gesserunt: quorum impetus cum incusso censurarum terrore nullo modo retardati essent, Honorius ad illos armorum vi frangendos se convertit, propositisque indulgentiarum præmiis, Mediolanenses excitavit ⁸, ut Mariani Turritani judicis, sive reguli, imminente Marlio, transfretaturi ad defendendam B. Petri jura sequerentur, eodemque argumento ⁹ Januensibus Pisanisque Ecclesie conciliatis litteræ exarate. Cæterum non Pisanos modo, verum plures quoque alios maxime religiosos viros officii et gratis ornavit Honorius, uti

¹ Ep. DCCLXXXIII, DCCLXXXI. — ² Ep. MCXLV. et l. III. Ep. CVI. ³ Apud Honor. l. II. Ep. XXXIV. — ⁴ Ep. DCCLXXXIII. — ⁵ Lib. II. Ep. DCCLXXXI. — ⁶ Ep. DCCLXXX. — ⁷ Ep. MCCLXXXII. — ⁸ Lib. III. Ep. CXVII. — ⁹ Reg. post eand. Ep. et Ep. XXXI.

¹ Lib. II. Ep. MII. — ² Lib. II. Ep. DCCLX. — ³ Ep. MCCXXXIX, MCCXL.

ejus Diploma ostendunt¹, sumptuose Forosempronienſium patrocinio, Fanenſibus a quibus forum Sempronium exciſum fuerat, imperavit², ne in patrias ſedes redire volentibus moram et impedimentum afferrent, vel moleſtiam exhiberent, tum prænobilis pueri Henrici Franſipani³ arrepto patrocinio Terracinenſes ad ſervanda illius jura eſt cohortatus, in quibus litteris hæc in Franſipane clariffimæ familia laudem exaravit : « In-
victa fides, et devotio indefeſſa, quam magnifici viri antiqui Frajapan. a progenie in progenies erga Romanam Eccleſiam habuerunt, nobis efficaciter perſuadet, ut nunc eorum ſuperſtites paterno complectentes affectu, eos favorabiliter foveamus, et ipſorum jura illaſa ſervemus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum nonas Maii, Pontif. noſtri anno ſecundo ». Eodemque exemplo Epistolam miſit ad Pipernates⁴.

32. *Honorii curæ in pacificandis dissentientibus populis.* — Ut benemeritis de Eccleſia patrocinio Apoſtologico munitis ab injuriis hoſtium vindicavit, beneficiisq; ad ſervandam fidem provocavit, ita nonnullorum potentiam audaciamque frænare cenſuris conatus eſt. Arcut⁵ fidelium communionem Viterbienſes ob affectos graviffimis injuriis viros Eccleſiaſticos, atque Florentino epiſc. mandavit⁶ ne quem in clericalem ordinem cooptaret, donec Florentini legem revocarent quam tulerant, ut clerici paternam hæreditatem adire non poſſent. Reſſeſſit Bodiensis qui epiſcopum ſuum in exilium egerant, quibus idcirco Placentinos favere veluit⁷; increpuit Bononiensēs cives in comiſſiſſe Matbildis ditionem, quæ ad Romanam Eccleſiam pertinebat, auſos invadere : objurgavit Mediolanenſes⁸ qui adverſus OEcumenicæ Synodi decreta et data Sedi Apoſtolicæ promiſſa, expeditionem adverſus Parmenſes et Cremonenſes parabant⁹ : Placentinos vero qui jurisjurandi Rom. Pontifici præſtiti religioſe ſpæta, Mediolanenſium partibus ſtudebant, intentato cenſurarum terrore perculit. Ac ſane inſignis tum fuit Mediolanenſium inconſtantia, qui cum ſupplices ab Apoſtolica Sede ſacrorum communioni reſtitui flagitaſſent, eaque amovendi interditi provincia Bergomenſi antiſtiti, et electo Mediolanenſi impoſita fuiſſet, ut ex litteris VII kal. Mart. Injuſj anni datis conſtat¹⁰, mox a promiſſis deflexere; iterum tamen ad officium revocati ſunt; atque reverſos Ugolini Oſtienſis epiſcopi A. S. L. opera, cum Cremonenſibus ex Pontificis præſcripto, concordiam inſiſſe oſtendunt Apoſtolicæ litteræ¹¹, quibus illam Honorii auctoritate ſua munivit, firmavitque : quemadmodum etiam inſitam pacem eosdem

Mediolanenſes inter ac Papienſes ſuperiori anno comprobavit¹². Hæc de Apoſtolicis in conciliandis diſſentientibus populis reducendisve ad officium Honorii curis ſuffecerint : nonnullarum modo rerum ſacrarum, quæ maxime Pontificii muneris ſunt, afferenda hiſtoria eſt. Occurrunt primo ea quæ in Regeslo Vaticano de epiſcopis ab Honorio ſacris Pontificalibus initiatis traduntur¹³ : « Iſtos dominus Honorius PP. III conſecravit anno Pontificatus ſui tertio, Nepesinum epiſcopum, Sypontinum archiepiſcopum, Tudertinum epiſcopum, Portueneſem epiſcopum, Tuſculanum epiſcopum, Colocaneſem archiepiſcopum, Carnoleneſem epiſcopum, Pensacarienſem ».

33. *Acta de Willelmo archiepiſcopo et Joanne eremita inter ſanctos aſcribendis.* — Adſcriptiſſi etiam idem Pontifex ſanctorum numero Willelmi archiepiſcopo Bituricenſem, quem carleſte nomen gloriæ ſuæ participem eſſe editis maximis miraculis oſtenderat, quæ cum ad ſacrum examen revocata eſſent, deque ejus vite ſanctitate oculati teſtes ſacramento adacti, ſacros illi honores, ut gratia apud Deum florentiſſimo atque ad obtinenda præcibus divina beneficia magna auctoritate pollenti decrevit : qua de re Diploma Apoſtolicum clero populoque Bituricenſi exaravit¹⁴, in quo poſt celebratam numinis in ſervos ſuos munificentiam ſubjungit :

« Honorius, etc.

« Iſtis miraculis, quæ inquiſitores prædicti nobis ſub ſuis ſigillis incluſa, prout in mandatis receperant, tranſmiſerunt, examinatis per quosdam de fratribus noſtris primitus diligenter, ea demum in pleno conſiſtorio ſecurus ſolemniter reſcitari, et cum ſanctitalem morum et ſignorum virtutem ad lavorem petitionis, pro qua prædicti archiepiſcopus et canonici, una cum epiſcopis et prælatiſ Bituricenſis provinciæ aliisq; quampluribus vehementer inſtabant, concurrere videmus, divinum et humanum ſecuti judicium, de fratrum noſtrorum conſilio, poſt multam deliberationem habitam cum eiſdem, poſt multas meritis confidentes, ipſum ſanctorum Catalogo duximus adſcribendum; ſtatuentes, ut in die deſignationis ipſius ejuſdem feſtivities devote a vobis, et aliis Chriſti fidelibus annis ſingulis de cætero celebretur. Quocirca devotionem veſtram monemus in Domino et hortamur, per Apoſtolicæ vobis ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus ejuſdem ſancti memoriam cum celebritate debita venerantes, ejus apud Dominum ſuffragia humiliter imploretis. Datum Romæ apud S. Petrum, XVI kalend. Junii, Pont. noſtri anno ſecundo ». Aliis vero litteris¹⁵ archiepiſcopo Bituricenſi, cui metropolitanam dignitatem a Paſchale II Rom. Pont. attributam confirmavit¹⁶, collocandis in honorificentiore loco ſacri pignoris poteſtatem fecit, ac fidelibus tranſ-

¹ Lib. II. Ep. DCCCLXXII, DCCCLXXXVII, DCCCLXIII, DCCCLVIII, MCG. I. III. Ep. CCXXIV. — ² Ep. MCLIX. — ³ Lib. II. Ep. DCCCLXXII, — ⁴ Reg. poſt eand. Ep. — ⁵ Lib. II. Ep. MCGXII, MCGXIII. — ⁶ Lib. III. Ep. XL. — ⁷ Honor. I. III. Ep. LXX, LXVII, I. II. Ep. DCCXIII, MCGXIII. — ⁸ Ep. DCCCLXXX. — ⁹ Ep. DCCCLVI, DCCCLVII, DCCCLVIII, DCCCLIX, MCGXII, MCGXIII. I. III. Ep. XLII. — ¹⁰ Lib. II. Ep. DCCXXVII. — ¹¹ Lib. III. Ep. CXXIX.

¹² Lib. II. Ep. DCCXXVII. — ¹³ Lib. III. poſt Ep. CXXXVI. — ¹⁴ Lib. II. Ep. MCGVII. — ¹⁵ Ep. MCGVIII. — ¹⁶ Ep. MCGVIII.

lationis papam cohonestaturis presentia sua, vel singulis annis eo recurrente die ad ejus sepulchrum accessuris, quadraginta dierum indulgentiam proposuit; ejusdem vero Willelmi sanctorum Catalogo appositi Vincentius¹ atque ex eo novatores² meminere.

34. Efflorescente etiam in dies Joannis eremite sanctitatis gloria, quam a morte ad vitam excitati, variisque pernicibus morbis ejus suffragiis sanati homines efferebant, rogatus Honorius est a religiosi viri S. Marie de Gualdo, ut illum sanctis annumeraret; qui in ea re magnam consilii maturitatem adhibendam ratus, Bragaroniensi et Lutherino episcopis ac priori S. Fortunati diocesis Beneventanae provinciam tradidit³, ut de viri illius pii vita ac miraculis inquirerent: « Tanto (inquit) maturiori consilio circa ea censuimus procedendum, quanto in iis citius, quam in aliis, mole carnis gravatus humanae considerationis intuitus potest falli. Quapropter prudentiae vestrae, de qua fiduciam gerimus plenentem, per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquiratis, tam de vita ipsius eremite, quam de miraculis supra dictis diligentius veritatem, et quod super iis inveneritis, sub sigillis vestris nobis remittatis inclusum; ut praesente divina gratia et sequente, statuamus exinde quod fuerit statuendum. Datum Romae apud S. Petrum III non. Jun. Pont. nostri anno II ». Quod etiam iisdem paene verbis scripsit Luce de servo Dei Guillelmo de Paradiso abbate, ad Lundensem archiepiscopum⁴, atque episcopum Roschildensem, et abbatem quemdam Cisterciensis Ordinis; tum etiam ad archiepiscopum Auxitanum⁵, Consuranensem episcopum, atque Bonifontis abbatem diocesis Convenarum, de Bertraudo Convenarum episcopo, miraculis clarissimo.

35. *D. Dominici miracula, et ejus Ordinis diffusio.* — Emituit quoque Romae per haec tempora

D. Dominici sanctitas, dum enim sacris concionibus magno cum Christi fidei hominum emolumento operam daret, adolescentem Napoleonem nomine, Stephani cardinalis Fossanovae ex (1) fratre nepotem, ab equo dejectum, collisumque, ac subita morte extinctum, ad vitam revocavit; eaque occasione S. Hyacinthus Cracoviae canonicus religioso Praedicatorum Ordini adscriptus est. Ivo enim electus Cracoviensis episcopus, quem alii ejus patrum, alii vero consanguineum appellant, in urbem una cum ipso se contulerat, cumque egregio excitati mortui edito spectaculo interfuisset, Dominico intima consuetudine conjunctus, Hyacinthum ipsum nonnullosque alios in regulari disciplina erudiendos tradidit, ut Praedicatorum familia in Poloniae regno propagari posset: quod postea mirifice factum. Haec pluribus Joannes Longinus¹, tum ii qui res SS. Dominici² et Hyacinthi³ praeclare gestas scriptis commendaverunt; ceterum Ivonis in Urbem adventus eam causam Longinus affert, quod electionis suae ad Cracoviensem episcopatum petendam confirmationem advenerit, cum Vincentius illo episcopatu abiisset, seseque religiosae servituti apud Cistercienses magna cum virtutis laude consecrasset. Quod rursus ad S. Dominicum attinet; tradit Theodoricus⁴, ipsum per id tempus Romae commemorantem duos alios a mortuis excitasse, atque apud S. Nixtum, ubi cum sociis degebat, admiranda patrasse, quam deinde Ecclesiam, cum aede S. Sabinae in Aventino monte Pontificis jussu commutavit, traductis ad illam monialibus, anno sequenti, S. Mariae Transiberinae, quarum vir Dei, imperante Pontifice, spirituales administrationem, regimen suscepit.

36. Interea quomodo Reginaldus decanus, eruditione virtuteque praeclarus Romam venerit cum episcopo Aurelianensi, atque B. Dominicum allo-

¹ Vind. Spec. Hist. I. XXX. c. 185. — ² Cent. XIII. c. 40. col. 1077. — ³ Honor. I. II. Ep. R. LXV. — ⁴ Ep. M. XLIV. — ⁵ Lib. III. Ep. CXL.

¹ Long. Hist. Pol. I. VI. an. 1218. — ² Theod. I. II. c. 2 et 3. apud Sur. tom. IV. die IV Aug. — ³ Leand. Albertus apud Sur. tom. IV. die XVI Aug. et alii. — ⁴ Theod. ubi sup. c. 3. etc.

(1) Post illud: « Nepote Stephani cardinalis Fossanovae », adde ex Annalibus contractis: « Praesentibus multis cardinalibus etc. qui in comobio S. Nixti convenerant: rem insignibus instructam circumstantibus antiquus Vite scriptor his verbis recenset (a): Vir Dei excessus ibat ubi corpus defuncti jacebat miseranda contusione nimis dissipatum, et horribiliter demptum, (collisus scilicet a ferociente equo in terram fuerat adolensens): praecipit ergo in quondam domum reportatum recubui; fratri vero Tancredo et aliis, qui secum erant dixit, ut sibi pro missa celebranda altare prepararent. Ibant ergo cardinales cum his qui aderant, et abbatissa cum sanctimonialibus suis ad locum ubi tunc sacerdos S. Dominicus salutarem hostiam immolabat, qui altari sacro cum summa assistens, ut solebat, reverentia, immenso perfusus est lacrymarum labore. Cum ergo Corpus Domini Jesu tenens piissimis manibus elevasset in altum, cunctis qui adfuerunt videntibus et stupentibus, ipse pater a terra in altitudinem cubiti unius elevatus est, corpusque terrenum et grave devotissimis et gratiae spiritu sursum divinitus attolente. Oblationis itaque salutaris officio devotissime terminato, pater beatissimus ad corpus defuncti Domini misericordiam invocaturus accessit; sequebatur cardinales cum famulis suis, necnon domina abbatissa cum sanctimonialibus suis cum merore et fiducia, quid facturus esset Dominus pro gloria nominis sui penitus ignorantes. Saus autem vir piissimus ad corpus examine, caput et caetera membra compassata ex easu, pedes quoque dilaceratione deformatum, atque membra locis suis coaptasset, surgens sub oratione fecit signum crucis super eum: tunc stans ad caput elevatis manibus in caelum virtute divina elevatus est ipse a terra, super altitudinem cubiti suspensus in aere, et magna voce clamavit: O adolescens Napoleon, in nomine Domini nostri Jesu Christi tibi dico: surge; et statim, videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluerant, sanus et incolumis surrexit et dixit sanctatori suo: Pater, da mihi manducare, et vir pius dedit ei cibum et potum, qui sanus et hilarum, nullumque lesionis signum habentem reddidit ipsum patris suo domino Stephano, venerabili scilicet SS. Apostolorum cardinali: jacebat autem mortuus a mane usque ad horam nonam; susceptus autem est, ut opinor, XVI kalend. Martii, in die martyris Valentiani ».

cutus, religiosum ejus Ordinem ingredi exoptaverit, memoratus supra auctor pluribus prosequitur ¹; ex quo hæc de objecto ægrotanti tum temporis admirabili viro atferre succulerit: « Merbo ingravescente, natura succumbens deprimitur, et salus a medicis desperatur, confidens autem in Dei virtute beatus Dominicus, ad preces se convertit. Illo orante, magistro Reginaldo vigilanti, et ardore febrium admodum æstuanti, regina cæli virgo mater apparuit visibiliter cum duabus speciosissimis puellis, dixitque ei: Pete a me quod vis, et dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illi suavit, ne quid peteret, sed se totum beatissimæ matris Dei permitteret voluntati. Ille salubri parens consilio, illius se penitus subjecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virginem, ægri oculos, aures, nares, os, manus salutari, quam attulerat, unctione linxit, proprias verborum formulas ad singulas unctiones profert. Porro ad pedum unctionem ita dixit: Pedes tuos in præparationem Evangelii pacis perungo; et ad reus dixit: Stringantur reus tui cingulo castitatis: Omne quoque Prædicatorii Ordinis habitum ei demonstrans: Ille est, inquit, habitus Ordinis tui. Atque ita et ab ægrotantis oculis ecclestis illa visio, et a toto corpore morbus omnis ablati est, stupentibus medicis, quorum judicio vita ejus desperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippe cujus meritis et intercessione Reginaldo contigisset ea visio. Tertio inde die, cum assideret Reginaldus beato Dominico, rursus adfuit clementissima Virgo, et ut erat pollicita, unctionem illam in Reginaldo iteravit. Aderat tum religiosus quidam ex Ordine Hospitali, qui testabatur se vidisse beatissimam Virginem totum Reginaldi corpus sua manu perungentem. Illa salutaris unctio corpus ejus ab omni concupiscentia adeo purgavit, ut quemadmodum ipse fassus est, nec primi in eo motus postea extiterint; verum hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adjuratus, non prius revelare voluit, quam ille e vita excessisset ». Eodem anno VII kal. Maii ad caelestes nuptias evolasse traditur B. Fraucha virgo, abbatisa Placentina, miraculis clarissima; cujus gesta summatis ex perantiquo illius Ecclesie Breviario excerpta extant in nostra bibliotheca. Atque de Italicis rebus hactenus: jam reliqua hujus anni exponamus.

37. *Obitus Othonis imperatoris.* — « Anno Domini mcccxxv », inquit Urspergensis ², « Otho imperator obiit »; eadem alii ³; ex quibus Albertus Stadensis: « Anno Domini mcccxxv, Otho imp. anno regni sui xx, in castro Hartersburg ineffabili contritione compunctus, ita ut equinarius suis præciperet, ut collum suum conculcarent, XIV kal. Junii obiit, a Sifrido Hildesemensi episcopo

absolutus. Hanc absolutionem papa Honorius confirmavit. Sepultus est autem in Brunswich. Castrum Worda a Bremensibus Ecclesie ministerialibus occupatur. Rex Fridericus Herculæ celebrata curia in imperio confirmatur, etc ». Sic ille, quibus respondent tradita a Richardo notario ¹, Godefrido ² atque aliis ³. Is tandem finis Othonis, qui nullis abhinc annis ab Innocentio Romano Pontifice anathemate damnatus, demum morti proximus, divino munere obtinuit, ut ad penitentiam atque ad Ecclesiam reverteretur, ut nullius prorsus desperanda sit correctio, quod ex sacris litteris recte monuit Augustinus. Hic vero non duximus reticendum, nos hactenus Othonis ut imperatoris annos notasse, non quod imperii jura gereret, cum exactoratus a Rom. Pontifice esset, vetitumque ne quis eo nomine ipsum dignaretur; sed in eo Baronii in re simili exemplum secutos, ne in consignandis temporibus historię series confundiretur. Neque involvendum silentio visum anno insequenti cœlitus objectum piissimæ Christi famule, scilicet Othonis materteræ, cui imperatoris anima, primum suffragia exposcere, tum purgatorii ignis penis soluta, gratias maximas agere, quod visum a Thoma Cantipratensi hæc verbis enarratur ⁴.

38. « Othone imperatore mortuo quædam cognata ejus in monasterio virginum præerat, quæ zelo castimonie circa subtilias mire fervebat. Observans ergo die quadam fenestram locutorii, summo mane quemdam leniter pulsantem audivit, qua aperta, ecce imperator apparens materteræ dixit: Defunctus ego sum, et in purgatorio penis excrucior. Dirigas ergo nuntios ad diversa et devota cœnobîa, et decies mille psalteria pro me legi facias, ita ut ad singulos psalmos decem ictum disciplinæ, et ad unumquemque versum addatur saluti Angelica: *Ave Maria*; et oratio Dominica, *Pater noster*; psalmus vero, *De profundis*, quando accipitur disciplina, dicatur. Talius remediis post mortem vivens merui liberari. (Et nota quod idem Otho, benignissimus imperator, anno præcedenti mortem suam, infinitam annonam tempore caritatis diversis monasteriis, et pauperibus diviserat larga manu). Nec mora, missis nuntiiis, ut præcepit materteræ, negotium ejus ab omnibus summa cum devotione susceptum est et perfectum. Apparens ergo dicte materteræ ad eundem locum fenestræ, quem diximus, in aurora, tanta claritate circumdatus est, ut illa nullo modo eum cerneret, sed audivit: Gratias reddo tibi, et pro me misericordissimo Domino gratias age, quia jam a penis creptus, ad gloriam transeo sempiternam. Nec mireris, lector, quia ab illis audivi qui interfuerunt diutino languori ejus et morti, quod omni die sacerdotibus Christi dorsum

¹ Ibid. c. 11, 12. — ² Ursperg. in Chron. — ³ Stad. in Chron. God. in Annal. gesta S. Lambert. episc. 11. Chr. Gutz. Long. Hist. Pol. l. vi. et alii plures.

⁴ Rich. de S. Germ. Chr. — ² Godef. in Annal. — ³ Crantz. in Saxon. l. vii. c. 35. abique recent. — ⁴ Th. Conf. l. ii. c. 35. num. 19.

suam tradidit flagellandum, et ejus contritio tanta fuit, ut ille ejus superius fecimus mentionem, vere dignus Conradus Hildesemensis episcop. testaretur, vix se posse credere, quod Otho imperator, post tantam contritionis penitentiam, vel ad horam post mortem purgatorium sustineret ». Occasione vero Olhonis abs re non erit alienum id genus aliud facinus a principe alio ad exitum vite perducto, per hæc tempora editum, atque a Cæsario his verbis litteris traditum ¹ :

39. « Ante hoc triennium (monumentis hæc consignabat anno circiter MCCXXI) defunctus est Philippus comes Namurcensis, vir potens et nobilis, filius Balduini comitis Flandriæ : antequam moreretur, tantam ei contulit Dominus in infirmitate contritionem, ut talis contritio non esset visa in aliquo homine nostris temporibus ; quatuor abbatibus Ordinis nostri simul et sæpe confessionem suam facere consuevit, in tantam se accusans, tantum plangens, ut omnes ad lacrymas provocaret. Nec ei ista sufficiebant, quin laqueum collo suo injiceret, rogaretque confessores suos, ut se traherent in plateam, dicens : Sicut canis vixi, dignum est ut moriar sicut canis : filias fratris sui Balduini comitis, qui factus fuerat rex Græciæ, tradiderat regi Franciæ, cujus filiam duxerat uxorem : quidam dixerunt, quia vendiderit eas, de quo facto plurimum dolebat. Deportari se fecerat in pauperimam domum civitatis sue, in qua pauper spiritu migravit ad Dominum. Volens autem pius Dominus tantam ejus remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum confessorem : sepultus in Ecclesia Sancti-Albani martyris, in qua ipse instituerat conventum canonicorum, de suis justis redditibus, eis stipendia adhuc sanus ordinans, tantis usque hodie signis coruscat, ut de remotis regionibus infirmi advenientes ad ejus tumbam sanitatem recipiant, ipsamque terram circa sepulchrum effodientes, secum pro benedictione deportent ».

40. *Ecclesiis Olmucensi et Pragensi consulit Honorius.* — Sed ad res Germanicas revertamur. Hoc anno Honorius Olmucensi episcopo mandavit ², ut Ecclesiasticum interdictum apud exempta etiam monasteria in Pragensi diocesi servandum curaret, tum ipsum functione episcopali interdixit ³, quod in eadem diocesi celebrasset. Pragensi vero episcopo provinciam commisit ⁴ sacerdotia auferendi a canonicis suis, qui ab Ecclesiastici interdicti legibus descivissent. Dein latam ab Innocentio III anathematis sententiam adversus Waldemarium, qui in sedem Bremensem, uti suo loco diximus, per summam tyrannidem invaserat, ratam firmamque esse jussit ⁵, datis ea de re ad universos Bremensis diocesis Christi fideles Apostolicis litteris ; porro Bremenses, superiori anno Waldemaro exacto,

Gerardum legitimum episcopum suum in Ecclesiam illam induxisse, refert Albertus Stadenensis ¹, quamobrem iratum Olhonem, una cum fratre, Bremensem provinciam incendio ac direptioni tradidisse. Consultus vero Pontifex, quid agendum esset de mortuorum cadaveribus, quæ ab schismaticis sub Waldemaro Ecclesiasticæ sepulturæ mandata fuerant, exhumanda non esse respondit ² ; ad hæc ipsi archiepiscopo Bremensi mandat ³, ne Livoniensi episcopo molestiam facessat, neve illius Ecclesiam conetur metropolis suæ jurisdictioni subjicere, graviterve ipsum redarguit ⁴, quod crucesignatos Christi fidelibus Livoniæ suppetias afferre prohibuisset.

41. Edoceri etiam ab Apostolica Sede petierat episcopus Lundensis (Turonensis), quid agendum esset de apostatis in custodia detentis, qui ad recipiendum abjectum habitum nec blanditiis nec minis adduci poterant : cui rescripsit Pontifex ⁵ : « Tales (si volueris) poteris sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia respiciant ». Præterea archiepiscopo ipsi ejusque suffraganeis, presbyterorum liberis hæreditates ex testamento adeundi facultatem ademptam respondit ⁶. Denique ad Apostolicam Sedem perlatum, quamdam apud Danos legem juri communi contrariam inolevisse, ut rei adversus legitimas accusationes infictione quoquo modo tueri se possent, veluit Honorius clericos hujus legis, ulpote iniuque, beneficio uti, atque affirmantis crimen probationes auditum iri constituit, datis ad archiepiscopum Lundensem ejusque suffraganeos litteris ⁷ : « Volentes, inquit, ut hæc pestis contraria omni juri penitus extirpetur a clero, mandamus quatenus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiat ».

42. Hoc anno Honorius haud parum laboris insumpsit, quo regem Bohemiæ ad sarciendam Pragensi episcopo iniustam injuriam adigeret, uti ipsius litteræ testantur ad Ratisponensem antistitem ea de re exarata ⁸, tum illæ quas rex ad ipsum dedit ⁹, postulans aliquem ad se legationis jure ac nomine ab Apostolica Sede mitti ; extant ejusdem regis ad Pontificem litteræ in libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ, quarum partem decerpimus : « Gratias ago paternitati vestræ, quod inter cæteros principes me diligatis ; et cupiatis pro salute animæ meæ : verumtamen cognosco quod multa mendacia fuerunt sanctitati vestræ de me dicta ; nunquam violentas manus in clericos injeci, nec collectas imposui, interdictum licet injuste impositum servavi, auxi jura Ecclesiarum, paratusque semper sum id facere, et jura Ecclesiæ semper

¹ Cas. l. II. c. 48. — ² Lib. II. Ep. DCDCXCI. — ³ Ep. DCDCXCIV. — ⁴ Lib. II. Ep. III. — ⁵ Lib. II. Ep. MXXVII.

¹ Stad. in Chr. an. 1217. — ² Honor. l. II. Ep. MLXXIX. habetur e. a nobis : Ex. de suc. non ter. — ³ Ep. MXXVIII. — ⁴ Ep. MXXIX. — ⁵ Ep. MLXXVII. habetur e. nobis. Extra. de Apostatis. — ⁶ Ep. MLXXVIII. — ⁷ Ep. MXXXXI. habetur e. ad nostrum. Ex. de probal. — ⁸ Ep. MLXXIX. — ⁹ Ep. MXXIX.

manu tenere, et sic promitto sanctitati vestræ, ut intelligetis latius per nuntios meos ».

43. *Pruthenos Christianos tuetur, datis litteris ad episcopos.* — Quemadmodum vero Pragensi antistiti Pontifex præsidio fuit, ita Prussie episcopo roganti, ut auxiliares copię submitterentur adversus Barbaros, qui Christianos a suscepta fide nimis atque immanissima persecutione abducere nitebantur, opem explicuit, Germanosque præsulcs sollicitavit, ut cruce signatos qui iter Hierosolymitanum suscipere non possent, ad expeditionem in Pruthenos comparandum se instruerent; cum maxime ea gens gentilitiis erroribus involuta adeo effera esset, ut filias, servata unica, encarent, uxores obvie cujusque libidini prostituerent, captosque in bello hostes diæmonibus immolarent. Qua sane in re Christianæ religionis pulcherrimos triumphos suscipere debemus, quæ barbaros in tantam immanitatem efferatos, ad mansuetudinem et veri numinis cultum revocavit. Utque Romani Pontificis in paganis ad Ecclesiæ gremium alliciendo cura eniteant, Pontificis eo argumento scriptas ad Maguntinum archiepiscopum, ejusque suffraganeos episcopos litteras adducendas arbitror¹ :

« Honorius, etc.

« In Prussie partibus populus est a fide proscus exorbitans, et plusquam bestiali deditus feritati; qui ut ea faciant quæ non conveniunt, inter alia multa, quæ de ipsorum immanitate feruntur, quotcumque femine sexus mater pariat, perimunt præter unam, tanquam Domino velint in propagatione humani generis obviare; passim et sine verecundia plures eorum prostituunt, filias et uxores, ac captivos immolant diis suis infingentes gladios et lanceas, ut prosperam fortunam habeant in sanguine prædictorum: gentem etiam illam, quam de medio ipsorum misericos Dominus, qui neminem vult perire, ad agnitionem veritatis adduxit, in fidei nostræ contemptum, novis et intolerabilibus exactioibus inquietant, multifariam molientes eos de tenebris erutos ad tenebras persecutionibus revocare.

44. « Porro venerabilis frater noster episcopus Prussie, ac alii, qui per Dei gratiam quasdam ibi construxerunt Ecclesias, abominantes impietatem hujusmodi, et eorum qui de novo ad Christum venerunt angustias miserantes, et ut ibidem fidei possit negotium promoveri, statuerunt, si tamen sibi suppetant facultates, necandas comparare puellas, ut educantes easdem, eas lucrifacere possint Christo, ac ibi scholas Pruthenorum institucere puerorum, qui ut gens illa convertatur ad fidem, adsceant efficacius quam advenæ predicare, ac evangelizare Dominum Jesum Christum. Volentes etiam episcopus et alii prædicti subvenire fidelibus tribulatis, illorum præsertim instanter implorant auxilium ad resistendum barbaræ nationi, qui nondum crucis signaculum receperunt, nec dispo-

nunt suis humeris illi udaffigere, in terra prædicta subsidium profecturi; et qui signo crucis accepto, viribus et facultatibus eisdem non suppetentibus, non possunt exequi vota sua, etc. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum XVII kal. Jul., Pontif. nostri anno secundo ». Hactenus Honorius qui eodem exemplo litteras ad plures archiepiscopos eorumque suffraganeos exaravit¹, nimirum ad Magdeburgensem, Colonensem, cui etiam hoc anno pallium misit², Salisburgensem, Gnesensem, Lundensem, Brementensem, ac Treverensem; extant etiam litteræ in eandem sententiam scriptæ³, tum ad cruce signatos qui Syriacam professionem ornare non poterant, tum ad episcopos aliosque illarum regionum Christi fideles; donationem insuper jam ante, nimirum salutis anno mxcii, ab Wratislao duce de Kalis Christiano Prussie episcopo factam sua auctoritate munivit firmavitque⁴.

Adjungimus Prussie rebus tristem calamitatem Frisia, quæ inluescente Oceano plures terras urbesque ac plusquam centum millia hominum aquis mersa delavit, ejus eluvionis causam pie femine divinitus patefactam refert Cæsarius, nimirum ob contemptum a viro nefario immani sacrilegio Eucharistian, ac populi cummulata sceleribus scelera, divinum numen eam vindictam exercuisse.

45. *Frisia Oceani eluvione mersa.* — « Anno gratiæ mxcviii, mare in partibus Frisicæ terminos suos egrediens multarum provinciarum terras occupavit, villas delavit, Ecclesias lapideas dejecit, tantam extinguens hominum multitudinem, ut summa centum millia transcenderet. Ita exaltati sunt fluctus ejus, ut turrium altitudines opere viderentur, et procella procellam impellens, generale diluvium minaretur. Et sicut dictum fuit abbati nostro, cum eodem anno visitationis gratia Frisiam intrasset, fluctus furentes etiam usque Coloniam pervenissent, si non is, qui eos excitaverat, genitricis suæ, ut postea dicitur, precibus compescuisset ». Tante cladis causam hanc auctor subjicit: « Quidam arte pugil in eadem provincia exiit, qui quotiens de taberna ebrius rediit, totiens uxorem verberibus et plagis satis tribulavit. Tempore quodam, timore mariti infirmitatem simulans, ne simulatio eadem possit notari, Corpus Domini sibi dari postulavit; venienti sacerdoti pugil cum scypho cerevisiæ ebrius occurrens, bibere monuit; et cum ille responderet: Corpus Domini porto, non modo bibam; iratus Friso cum scypho pixidem percussit, et omnes hostias de illa excussit, ita ut per pavimentum dispergerentur. Matrônæ vero, quæ consolationis gratia convenerant, super singulas hostias, tanquam stellas radiantes viderunt, quas sacerdos gemens ac dolens in pixidem recollegit, et abiit.

46. « Friso vero a decano provincie citatus,

¹ Ep. mxcxi.

¹ Reg. post-const. Ep. — ² Ep. mclvii. — ³ Ep. mclxvii, mclxviii, mclxix, mcl, mclii, mclvii, — ⁴ Ep. mclxvii.

excommunicatus est, sed non curavit. Qui tandem ad hoc compulsus est, ut cruce pro tanto sacrilegio signatus, cum jam dicto sacerdote etiam crucesignato veniret Romam. Cui dominus Honorius papa culpam confitentem pro penitentia injunxit, ut mare transiret, ibique tribus annis in armis Christo serviret. Quid plura? mare transierunt ambo, et ante Damiatam mortui sunt ambo. Quibus delunctis cum anno eodem Dominus provinciam terribiliter, ut supra dictum est, plagasset, et causa plagae populum lateret, matronae cuidam valde religiose, Domino in juniis, orationibus, vigiliis et elemosynis servienti, materterae videlicet domini Winiboldi abbatís S. Bernardi, beata Dei Genitrix Maria lacrymis ejus nota, populique miserta, apparens, sic ait: Propter injurias Filii mei in sacramentum corporis ejus factam submersa est Frisia, et adhuc amplius plagabitur, si condigna penitentia non fuerit subsequuta. Ex quibus verbis colligitur, quod non solum pugilis, sed communibus populi peccatis exigentibus hoc evenerit.

47. « Moxque adjecit Mater misericordiae: Leva oculos tuos contra mare. Quod cum fecisset, contemplata est pixidem a pugile percussam in summitate fluctuum natantem: quae cum in tantum approximasset ut posset agnosci, ait: Ecce corpus Filii mei, in loco enim ubi dispersum est, aedificanda est Ecclesia, et debet ei tanta exhiberi reverentia, quomodo Sepulchro Dominico. Hoc etiam noveris, quod ambo mortui sunt, pugil scilicet et sacerdos, sed pugil, eo quod sine contritione obierit, sepultus est in inferno; sacerdos vero tenetur adhuc in purgatorio. Retulit tamen nobis Theodoricus prior de Jesse, eundem pugilem, quantum ad signa exteriora, cum proficisceretur, satis magnam habuisse contritionem: sed credendum est beatae Dei Genitrici Mariae. Hac visione cognita, dominus Theobaldus episcopus Monasteriensis, ad cujus diocesim maxima pars Frisiae pertinet, missis litteris suis per Iddam S. Bernardi cellerarium, sicut ipse nobis retulit, solemnem provincialibus penitentiam injunxit. Quod autem insufficientis fuerit, ex hoc probatur, quod anno praeterito denuo punita est Frisia, multis millibus per aquarum inundationes submersis. Matrona quaedam praedives ex praedicti pugilis domo Ecclesiam aedificavit ».

48. *Montfortius in bello pro fide occisus.* — Adducta est hoc anno in Gallia Narbonensi in gravissimum discrimen, caso in hostili eruptione Montfortio, fides Catholica, quae denuo saecularis annis Gallorum regum ope pristino splendori restituta relloruit. Piam vero athletee Christi strenuissimi mortem praeterire non possumus, ne ipsius gloriam obscurare videamur, cum ex ea victrices aeternitatis palmas collegisse putandus sit. Urgebat Tolosae obsidionem quam haeresi excisa Christo suljicere ac perduelles, qui Raymundo seniori adhaerebant, edomare moliebatur, brevique illam videbatur ingressurus, cum Tolosanis

ex urbe erumpentibus, toloque impetum in castra penetrantibus, cum eos repulisset, staretque fortiter ad novos illorum conatus excipiendos, lapide a ballista contorto ictus corruí, ac mox vulneribus quinque a sagittariis confossus, at Christo morientis simul Christi miles moreretur, felicem animam caelo exhalavit, cujus pietatem, virtutemque eo explicitam die, ita Petrus Vallisarnensis Historiae tradidit¹:

49. « In ipso autem hostium egressu, venit nuntius ad comitem, qui missam, sicut diximus, audiebat, sollicitans eum, ut suis succurreret indilate, cui vir devotus: Sine, inquit, divina audire mysteria, et redemptionis nostrae prius cernere sacramenta. Adhuc eo loquente, venit alter nuntius dicens: Festinate, ingravatam est bellum, nec nostri possunt diutius sustinere. Ad quae vir Christianissimus: Non exibo, nisi prius meum videro Redemptorem. Cum autem sacerdos sacrae consecrationis hostiam elevaret ex more, vir devotissimus, flexis in terram genibus, sed manibus elevatis in caelum: Nunc dimittis, inquit, servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutem tuam. Et addidit: Eamus, et si oportuerit, moriamur pro illo, qui pro nobis dignatus est mori.

50. « His dictis, vir invicissimus ad pugnam properavit. Ingravabatur autem bellum utrinque, pluresque hinc et inde vulnerati fuerant et interfecti: sed adveniente milite Jesu Christi, nostris audacia et viribus duplicatis, adversarii omnes expulsi sunt, et usque ad fossata a nostris viriliter sunt retrusi. Retrahentes se comes, et qui cum eo erant aliquantulum propter grandinem lapidum, et intolerabilem ruinam sagittarum, steterunt ante machinas, cedis ante se positís, quibus se tuerentur a lapidibus et sagittis ». Et paucis interjectis verbis: « Unde illud quod sequitur, quis scribere vel audire, quis, inquam, istud sine dolore poterit recitare? quis sine singultibus audire? quis, inquam, non resolvatur et penitus liquefiat, audiens contritam pauperum vitam? Omnia quippe sunt ipso recumbente contrita, ipso moriente mortua, ipse etenim erat maerstorum consolatio, ipse debiliam fortitudo, ipse in afflictione refrigerium, ipse refugium miserorum, adeo lacrymabile propositum exequimur.

51. « Dum staret comes fortissimus, sicut jam dictum est, cum suis ante machinas diruendas, ecce lapis mangonello adversariorum projectus percussit in capite militem Jesu Christi, qui ictu lethali recepto, pectus suum bis percutiens, Deoque et B. Virgini se commendans, mortem imitatus B. Stephani, et ipse lapidatus in urbe cum ipso in Domino obdormivit. Nec silentium, quod iste fortissimus miles Domini, imo, ne fallamur, gloriosissimus martyr Christi, postquam ex ictu lapidis vulnus exceperisset lethale, quinque a sagittis

¹ Vallis. Hist. Alb. c. 86.

vulnera receperat ad similitudinem Salvatoris, pro quo mortem patienter sustinuit, cum quo post mortem, ut credimus, feliciter glorietur et vivit ».

52. Egregias illius dotes, animique et corporis ornamenta descripsit auctor¹ : « Erat genere præclarus, virtute robustus, in armis plurimum exercitatus. Erat præterea, ut accedamus ad formam, statura procerus, cæsarie spectabilis, facie elegans, aspectu decorus, humeris eminent, brachiis exsertus, corpore venustus, membris omnibus agilis et stabilis, acer et alacer, in nulla sui vel modica parte etiam ab hoste vel invidio reprobandus. Demum, ut ascendamus ad majora, erat facundia disertus, affabilitate comis, contubernio amabilis, castitate mundissimus, humilitate præcipuus, sapientia præditus, in proposito firmus, in consilio providus, in iudicio justus, in militia exercitiis sedulus, in suis actibus circumspectus, in incipiendis arduus, in perficiendis indefessus, totus divinis servitiis mancipatus ».

53. *Almaricus patri succedit ab Honorio valde protectus.* — Successit parenti filius Almaricus², in quo paternæ virtutis signa emicabant, in cuius verba sacramento adacti nobiles, qui terras a patre beneficiario jure acceperant. Cumque dissolveretur exercitus, pluresque, qui Montfortii meli in officio continebantur, excusso jugo quotidie desciscerent, multorum recessu debilitatus obsidionem solvere est coactus : castroque Narbonensi, quod tueri non poterat, hosti dedito, palerum corpus Carcassonam deportavit. Atque his Petrus Vallisarnensis, qui omnia, ut dictum est, vel oculis, vel a viris fide, probitate dignitateque conspicuis, ac presentibus hausit, historiæ suæ finem adiecit. Agunt de his Bernardus³, Antoninus⁴, alique recentiores, quos supervacaneum est omnes recensere : ex antiquioribus Rigordus⁵, qui cædis Simonis annum non indicat, tum Parisius⁶, qui illam in sequentem conjicit. Verum hoc ipso contigisse præter alios auctores testantur aperte Honorii litteræ⁷, quibus Almaricus comparatam ex hæreticis ditionem patri jam ante attributam Apostolico Diplomate confirmavit.

54. « Honorius, etc.

« In Regestis felicis memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri perspeximus contineri, quod ipse Biterren. Carcassonen. et Albigen. civitates ac alias hæreticorum terras, quas Dominus tradidit in manibus inelyte recordationis patristui, ac exercitus Christiani, eidem patri tuo, cui princeps ejusdem exercitus cum consilio legatorum Apostolicæ Sedis, illas regendas commiserant, necnon hæredibus ejus in fide Catholica, et devotione Sedis Apostolicæ permanentibus confirmavit; principalium dominorum et aliorum, si quibus forte competit, jure salvo, exceptis hæreticis et

fautoribus, credentibus, defensoribus, et receptoribus eorundem; eodem patre tuo tres denarios per singulas domos ejusdem terræ annualiter Rom. Ecclesiæ promittente, ad iudicium, quod terras ipsas in devotione Apostolicæ Sedis et sancta religione conservare de cætero disponebant. Idem etiam prædecessor noster statuit in Concilio generali, ut terra, quam cruce signati obtinuerunt, adversus hæreticos, credentes, fautores, et receptatores eorum cum Monte-Albano atque Tolosa dimitteretur atque concederetur, salvo Catholicorum per omnia jure, virorum, mulierum, et Ecclesiarum, comiti memorato, ut eam teneret ab illis, a quibus est de jure tenenda. Nos igitur tuis justis precibus inclinati, terras, quas ipsi patri tuo et hæredibus ejus dicti prædecessor noster noscitur confirmasse, ad ejus exemplar tibi ac hæredibus tuis auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Later. XVI kal. Septemb. Pont. nostri an. tertio ».

55. Universos vero archiepiscopos, aliosque Ecclesiarum præsules, mœstissimis litteris Pontifex hortatus est¹, ut ad ferendam Almarico opem Christianorum populorum animos accenderent.

« Honorius, etc.

« Cum discussis errorum tenebris, et belli cladibus propulsatis, jam pacis et fidei viderentur tempora rediisse, illo qui felicibus invidet actibus armante partes suas, reprobos Tolosanos, et Avenionenses, Raymundum quondam Tolosanum comitem, et filium ejus, necnon Fuxen, et Convenarum comites, ac filios ipsorum, et complices eorundem; in tantum permittente Deo secundum multam judiciorum suorum abyssum, prævaluerunt contra pietatem impietas, et tenebræ contra lucem, ut bonæ memoriæ W. de Baucio, princeps genere clarus, sed clarior devotione ac fide, a nefandis Avenionensibus non solum occisus sit, sed etiam in frusta concisus; ac ille Christi athleta intrepidus, illa turris fortitudinis, illud munimen fidei Christianæ, ille videlicet inclytus comes Montisfortis machinis Tolosanorum corruerit impiorum. In cujus ruina ita erecta sunt cornua confringenda ipsorum et complexum eorundem, ut ad eradendum, quod absit, de terra stirpem comitis memorati, ac alios in partibus illis pro defensione Christianæ fidei consistentes, accitis undique viribus se accingant : unde proculdubio grave illi videtur periculum imminere, nisi succursum habuerit festinatam. Satagentes igitur invalescentibus malis validioribus obviare remediis, universitatem vestram rogamus, monemus et obsecramus in Domino, per Apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, ac injungentes in vestrorum remissionem peccatorum, quatenus provide attendentes, quod si eorundem impiorum factio prævaleret, fides et pax in partibus illis generale paterentur naufragium, et ea quæ per vestrum ac

¹ Vallis. Hist. Albigen. c. 86. — ² Ibid. c. 86. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. et Chr. comitum Tolos. — ⁴ Actou. III. par. tit. XIX. c. 3. § 1. — ⁵ Rig. in Publ. Aug. Franc. reg. — ⁶ Par. Hist. Angl. — ⁷ Lib. III. Ep. XXI.

¹ Ep. XX.

aliorum fidelium studium et laborem facta sunt in exterminium hæreticæ pravitatis, et restauratione fidei Christianæ, in antiquum confusionis reciderent labyrinthum; ad subventionem dilecti filii nobilis viri Almarici primogeniti dicti comitis ac aliorum, qui cum eo decerant pro defensione fidei Christianæ sollicitè intendatis, fideles per vestras dioceses et parochias constitutos, qui crucesignati non sunt ad subsidium Terræ-Sanctæ, ad celeriter succurrendum eisdem, imo ipsos fidei Christianæ sedulis exhortationibus animando. Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa, quam Dominus nobis, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus non crucesignatis, pro subsidio Terræ-Sanctæ, qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, et ore confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur argumentum, etc.» Eodem beneficio eos complectitur, qui milites submiserint, opesve in stipendia erogarint. «Dat. Lat. III. id. Aug., Pont. nostri an. III.»

56. *Philippus Gallie rex in Tolosanos hæreticos arma parat.* — Hæc inter constituit Philippus Francorum rex Catholicis adversus Tolosanos hæreticos subsidio venire: cumque insignem bellicum apparatus adornaret, seque ad suos in Apostolicæ Sedis tutelam accipi poposisset, Honorius ipsum alaceri promptoque animo vultu compotens fecit¹ postulari redditum Ecclesiasticorum vigesimam hæc rescripsit²: «Deo in cujus sunt manibus corda regum, gratiarum referimus actiones, quod antequam litteræ nostræ, quibus incitare tuam magnificentiam studebamus, ad perfidorum Tolosanorum et suorum complicitum malitiam comprimendam tibi fuerint præsentate, tu divino spiritu incitatus id faciendi propositum assumpsisti, sicut litteræ tuæ nobis exhibitæ declararunt. Sane quod per easdem litteras postulasti, ut de vigesima regni Franciæ, et aliis collectis, et colligendis ibidem huic subvenire negotio curaremus, animum nostrum, quasi quadam perplexitate perstrinxit, etc.» Subdit tanto ferendi Terræ-Sanctæ auxilii desiderio arsisse, ut ne partem aliquam indictæ vigesimæ ad se derivare videretur, colligendæ illius provinciam episcopis iter suscepturis, vel aliis viris probis, si episcopi militiae sacre non se devovissent, imposuerit; ac non modo sua commoda ex ea vigesima non aucupatum, sed etiam Pontificium ærarium consumpsit plusquam viginti marcharum millibus pro Hierosolymitani regni rebus exhausisse; atque adeo vehementer ab ea vigesima in alios usus convertenda abhorrens. Sed cum hic quoque divina causa agatur, rem ita temperasse, ut vigesimam in iis dicecesi-

bus tribuat, quarum episcopi Syriacæ expeditioni non se accinxerint, additque:

57. «Ad hoc quia in Arelaten. Viennen. Narbonen. Auxiten. Ebredunen. et Aquen. provinciis pauci sunt crucesignati pro subsidio Terræ-Sanctæ illarum vigesimam totaliter depulamus negotio memorato per manum dilectorum filiorum nostrorum Bertrandi tituli Sanctorum Joannis et Pauli presbyteri cardinalis, Apostolicæ Sedis legati, et nobilis viri Amalrici comitis Tolosani in ipsius utilitatem negotii convertendam. Monemus igitur celsitudinem tuam et obsecramus in Domino, quatenus ad hoc fidei et pacis negotium, quod per tuas, et regni tui vires bælenus promotum esse dignoscitur, intendas sic magnifice et potenter, quod magnificentia regni tui per hoc specialiter enarretur in terris, et in caelis æterna tibi præmia reserventur. Datum Laterani nonis Septembris, Pontificat. nost. anno tertio». Hactenus Honorius, qui de hujusmodi re ad Galliarum antistes scripsit³.

58. *Defensa ab Honorio immunitas Ecclesiastica.* — Porro non modo adversus Tolosanos atque hæreticos alios, verum in nonnullos etiam, cæteroqui Catholicos viros, qui vel Ecclesiastica jura invadebant, vel Ecclesiarum præsules vexabant, Honorio laborandum fuit. In primis abbatibus nonnullis mandat, ut⁴ Philippum regem ad Ecclesiasticam tuendam libertatem, atque improborum hominum episcopos regni insectantium conatus comprimendos adhortationibus suis impellant⁵, ac Joannis viri prænobilis in primis, qui Aurelianensi archiepiscopo, et Blesensi episcopo negotium facessebat, regemque ipsum ad arcem quandam eidem archiepiscopo reddendam inducant: tum Joannem, de quo modo memoravimus, ejusque criminum socios, Christi fidelium communione arcendos decernit⁶, quos tamen paulo post actorum pœnitentia ductos communioni restituit⁷. Neque mitius per ea tempora antistes Nannetensis a Britannicæ comite tractabatur, a quo in exilium pulsus fuerat, ejusque Ecclesia plurimis ab eo damnis afflictebatur; cujus impetus ac ferociam Pontifex reprimere conatus est, uti plures ejus Epistolæ declarant⁸. Verum cum idem comes nec monitis nec minis a sententia discederet, Honorius illum quoque e cœtu fidelium segregandum duxit⁹; nec ita multo post eodem respiciente, et controversias cum episcopo transigente comite, latas in eum sententias revocavit¹⁰, initamque inter ipsos concordiam sua auctoritate munivit¹¹. Præterea Melgorii seu Montisferandi comitatum Magalonsi episcopo ab Inn. III¹² jure fiduciario tributum confirmavit¹³. Neque silentio prætereundum est, Honorium scriptis ad Ambia-

¹ Ep. LI. — ² Lib. II. Ep. DCXVI. — ³ Ep. DCXVII. — ⁴ Ep. DCXVIII. — ⁵ Ep. MXXX. — ⁶ Ep. MCCCXI. — ⁷ Ep. MCCCXXIV. — ⁸ Ep. MCCCXXXV. — ⁹ Lib. III. Ep. CLVII. — ¹⁰ Ep. CCLXXVII. — ¹¹ Lib. IV. Ep. DCXLVI. — ¹² Lib. II. Ep. DCXCIV. — ¹³ Ep. MCCCXXXII.

¹ Lib. III. Ep. XLIX. — ² Ep. L.

nensem episcopum litteris statuisset, clericos secularibus negotiationibus implicatos, si iterum ac tertio cœptis non destitissent admoniti, clericale privilegium amissuros, eorumque bona legibus municipalibus obnoxia fore: « Mandamus, inquit, quatenus si tales tertio a te commoniti, ab huiusmodi non respuerint, sed prætermisissis divinis officii, negotiationibus insisterint supradictis, cum facto privilegium abijciant clericale, tu quominus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis et consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem ». Recitantur hæc verba libro tertio Decretalium², atque a sacrorum canonum professoribus frequentissime laudantur. Præterea dato ad eundem episcopum alio Diplomate³ cavet, ne quis clericatus occasione homicidii pœnas effugere possit.

59. *Inita inter Ludov. et Henricum pax a Pontifice confirmata, qui ceteris Angliæ rebus consult.* — Ille ipso ineunte anno rogatus Pontifex a Ludovico Francorum regis primogenito, ut ipsum inter atque Henricum regem initæ paci (de qua superiori anno egimus) Apostolicam auctoritatem adhiberet, Pontificio Diplomate⁴ postulatis morem gessit: « Per tuas nobis litteras supplicasti, ut pacem inter te, et charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Anglorum illustrem, consanguineum tuum, mediante filio nostro G. tit. S. Martini presbytero card. A. S. L. amicaliter factam Apostolice roborare munimine dignaremur. Nos igitur piis precibus tuis benignum impertientes assensum, pacem ipsam, sicut provide facta est, et sponte ab utraque parte recepta, auctoritate Apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, etc. Dat. Later. id. Januar., Pontificatus nostri anno secundo ». Quo etiam de nobilissimi principis precibus litteras in eum ejusque adjutores laicos, quæ a Sede Apostolica emanarant, revocavit⁵, modo compositam pacem religiose servaret. Porro Honorium nonnullos hoc anno ex Ecclesiasticis viris, qui Ludovici partibus adhæserant, anathematis vinculis solvisse reperimus⁶.

60. Quod ad Henricum Angliæ regem, caterasque res Anglicanas attinet, illum in primis, utpote adolescentem monitis per litteras instruxit⁷, hortatusque est⁸, ut Berengariæ olim Angliæ reginæ (uxor fuerat Richardi regis) bona dotalia refunderet; tum ejusdem reginæ patrocinium arripere⁹ atque iniquorum hominum vexantium conatus coercere¹⁰, ipsique tribuere, ut Ecclesiastici interdicti tempore, missæ sacro privatim adesse possit: quod etiam Isabellæ reginæ, Joannis regis olim uxori permittit¹¹: cui insuper insequentis anno concessit, ne quis Pontificis injussu

anathema in eam vibrare auderet. Præterea datis ad Berengariam litteris statuit¹, onerum immunes non fore clericos illos, qui abjecta tonsura uxorem duxissent, ac rursus clericali habitu resumpto, se pro clericis agerent, quo ejus jurisdictioni se subducerent: « Cum igitur, inquit, reddenda sint, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, æquanimiter duximus tolerandum, si a talibus justitias debitas, velut ab aliis uxoris exigas, et servitia consueta ».

61. Nec dandum oblivioni visum est, Honorium justis regis postulatis facilem se imperuisse; cum enim Joannes Anglorum rex spectatissimæ nobilitatis viro Savarico e Malaleone, ob navatam egregie in ejus obsequio operam laborisque aditos, perculiendæ monete in ejus ditione potestatem fecisset, hujusmodi privilegii confirmationem a summo Pontifice flagitasset, eam, persolvendæ Apostolicæ Sedi unius marchæ auri lege imposita, obtinuit²: « Sicut tua nobis exhibita petitio continebat, idem rex pensatis tuæ devotionis obsequiis, in terra tua eundem monete tibi liberam de liberalitate regia concesserit facultatem, sicuti in ejus litteris plenius continetur. Nos concessionem hujusmodi gratam habentes, eam tibi sicut ipsam juste obtines et quiete auctoritate Apostolica confirmamus, marcham auri annis singulis, quibus moneta ipsa emititur, nobis et successoribus nostris exsolvens. Nulli ergo etc. Dat. Later. XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno II. etc. »

62. Quod spectat ad G. S. Marini presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis in Angliam legatum, ejus potissimum opera, ut paulo ante de Pontifice accepimus, pax inter Henricum regem et Ludovicum pacta fuerat³, ex Angliæ legatione redeundi, ut ille enixe postularet, potestatem fecit, misso ejus loco Pandulpho Norwicensi electo, de cujus legatione hæc ad ipsum scriptum⁴: « Cum dilectus filius noster G. tit. S. Martini presbyter card. qui expertam prudentiam, et constantiam suam in regno Angliæ viriliter, ac per Dei gratiam feliciter exercuit, sicut seis, nobis frequenter supplicaverit humiliter et instanter, ac etiam per fratres nostros fecerit supplicari, ut ipsi continuis fatigato laboribus redeundi licentiam concedere dignaremur; nos attendentes labores ipsius diutinos, et simul præsentiam ejus Apostolicæ Sedi, cum sit vir magni consilii, necessariam affectantes, licentiam ei concessimus toties postulatam. Verum quia expedire credimus, imo seimus, ut ibi sit aliquis de latere nostro missus, qui regem, et regnum ipsum in tranquillitate studeat conservare, te de ejus circumspeditione ac fide indubitata fiducia obtinemus, et quem certissime novimus regem et regnum sincera diligere charitate, illum concessio tibi legationis officio, duximus

¹ Ep. MXXVI. — ² C. ex litteris, ex. de vita et honestate clericorum. — ³ Honor. I. II. Ep. MXXVI. — ⁴ Ep. DCCCXV. — ⁵ Ep. DCCCXV. — ⁶ Ep. MCLXIII, MCLXXXVII. — ⁷ Ep. DCCCXXIII, Math. Par. II. II. Angl. hoc ann. — ⁸ Honor. I. II. Ep. MXXX. — ⁹ Ep. MVI, M. X, M. II, M. XI. — ¹⁰ Ep. MVIII. — ¹¹ Ep. MCLXXXIII.

¹ Honor. I. II. Ep. MXXII. Habetur e. ex parte tua, Ex. de cler. conjug. — ² Extat in lib. censuum. — ³ Ep. DCCCXV. — ⁴ Lib. III. Ep. LIV.

destinandum, etc. Datum Laterani secundo idus Septembris, Pont. nostr. an. tertio ». Haec Honorius, qui ejusdem etiam argumenti litteras Angliæ archiepiscopus reliquisque præsulis misit¹. Cæterum Pandulphum creatum hoc anno Norwicensem episcopum tradunt post alios etiam novatores²; extant præter modo recitatas aliae Honorii ad Pandulphum littere, quibus jussit jam initas pacis leges inter Alexandri Scotorum regis patrem, Joannemque Angliæ regem irritas vel ratas statuere; postremo Cælestini atque Innocentii Romanorum Pontificum vestigia sectatus, Alexandrum ejusque regnum Romanæ Ecclesiæ vectigale recentibus beneficiis auxit³; in quibus illud additum: « Adjuvamus ut nulli de cætero, qui de Scotiae regno non fuerit, nisi quem Apostolica Sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere ». At de his hæc tenentur.

63. Prærogativa Tolet. Eccles. confirmata.

— Reliquum est, ut gesta hoc anno in Hispaniis percurramus. In primis Honorius antiqua Toletanæ Ecclesiæ monumenta, Roderico archiepiscopo rogante, ex Romanorum Pontificum Regestis collecta ad ipsum misit: « Supplicasti, inquit⁴, nobis, frater archiepiscope, ut cum in Regestis Romano Pontificum quædam continentur monumenta Ecclesiæ Toletanæ, illa conscribi, et tradi tibi sub bullæ nostræ munimine faceremus, ne Regestis ipsis perditis casu fortuito, aut velutate consumplis, si Ecclesiæ contingat cum pereuntibus deperire. Nos igitur tuæ sollicitudinis providentiam commendantes, præsentium significatione testamur, quod in Regestis felicitis recordationis Eugenii papæ III, prædecessoris nostri, continentur litteræ in hæc verba: Joanni Bracharensi archiepiscopo ». Plura subiicit tum ad A. Hispaniarum regem, tum ad Tarraconensem, tum ad Joannem Toletanum archiepiscopos pertinentia, quod postea etiam præstitit de pluribus Urbani Secundi⁵, Adriani IV⁶, Anastasi IV, Alexandri III, Paschalis II⁷, Gelasii II⁸, ac Lucii II, Romanorum Pontificum litteris ad alios exaratis. Cumque Rodericus paulo ante memoratus causam de Ecclesiæ suæ Toletanæ primatu apud Apostolicam Sedem summa cum diligentia tractasset, Honorius ejus decisionem justis de causis in aliud opportunius tempus distulit⁹; qua de re ad archiepiscopum ipsum scripsit¹⁰; interim ipsi successoribusque primatum tribuit¹¹ in Hispalensi provincia, rursus in Christianorum ditionem redacta: præterea potestatem Roderico fecit, Ecclesiæ diu suis sacerdotibus orbatis alios in demortuorum locum eligendi¹², eosque absolvendi¹³, qui clericis violentas manus intulissent, modo atrox percussio non esset. Eidem

tamen archiepiscopo præcepit², ut Hispaniarum reges principesque ad pacem vel saltem inducias ex Concilii Oecumenici præscripto adduceret.

64. Ferrandus Castellæ rex legitimus edictus. — Impendebat tum Castellæ belli gravissimi error, cum gentis jura Ferrandum ex incesto thoro natum sceptri successione excludere viderentur, Ludovicus Galliarum hæres futurus dotali Blanca uxoris titulo ad se regni illius jura trahere, posterisque materno jure debitum disceptare posset, hinc Alphonsus Legionis rex Castellæ coronam, ut Berengariae dotem, quamquam dissolutæ eæ nuptiæ ex legibus Ecclesiæ fuissent, affectaret, atque ob id Ferrando filio infestus esset, proceres etiam Castellæ ab armis non quiescerent. Qui omnes motus Honorii studio, ut arma in Sarracenos verterentur, consulereturque Christianæ rei, tandem sedati fuere: is enim Ferrandum a majori optimatum parte regem creatum, qui in adolescentiæ ineuntis primævo flore magna futura virtutis signa præ se ferebat, legitimum Castellæ regem agnovit, illumque ac regnum in Apostolicæ Sedis clientelam suscepit³ atque archiepiscopo Toletano Valentinoque et Burgensi episcopis vibrandarum in eos, qui regni quietem armis turbarent, censuram provinciam tradidit⁴.

65. De arrepto vero Ferrandi patrocinio hæc litteræ ipsi transmissæ⁵: « Ad impendendam circa te et regnum tuum curam et sollicitudinem specialem, et ætatis tuæ consideratione inducimur, et præclaris inelyta recordationis A. regis Castellæ avi tui meritis provocamur. Tuæ igitur serenitatis precibus benignum impertientes assensum, personam tuam et regnum ipsum sub speciali Apostolicæ Sedis et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripturæ pagina communimus. Nulli ergo etc. Datum Laterani XIV kal. Aug. Pont. nostri anno tertio ».

66. Tam insigne beneficium alio cumlavit Honorius dato Apostolico rescripto, quo ad extinguenda bella imminente promulgavit illegitimos natales ipsi non obtuturos, quominus in Legionis regno Alphonso patri succederet, quod jam ante probasse visus erat Innocentius III, cum Pontificiis litteris concesserat Alphonso, ut Ferrandum in filium reciperet, idque ab utriusque regni Castellæ et Legionis ordinibus fuerat confirmatum, ut bella occasione successionis nascitura comprimerentur, qua de re hoc Diploma Ferrando dedit⁶.

67. « Ferrando ill. regi Castellæ.

« Regiæ dignitatis sublimitas non solum in iis quæ meram justitiam continent, sed in iis quoque quæ gratiam sapiunt, favorem debet Apostolicum invenire. Quod attendens felicitis memorie I. papa prædecessor noster, cum sopita discordia, quæ olim inter charissimum in Christo filium

¹ Ep. LV. — ² Centur. XIII. c. 10. col. 1435. — ³ Lib. III. Ep. CXXIV. — ⁴ Lib. II. Ep. DCCXCV. — ⁵ Ep. DCCXCVI. — ⁶ Ep. DCCXCVII. — ⁷ Ep. DCCXCVIII. — ⁸ Ep. DCCXCIX. — ⁹ Ep. DCC. — ¹⁰ Ep. DCCXIII. — ¹¹ Ep. DCCXVI. — ¹² Ep. DCCXXV. — ¹³ Ep. DCCXXVI.

¹ Ep. DCCXLVII. DCCXXXIII. — ² Lib. III. Ep. XVI. — ³ Ep. XIX. — ⁴ Ep. XVIII. — ⁵ Lib. II. Ep. CCCXCV.

nostrum A. illustrem regem Legionem. patrem tuum, et recolendæ memoriæ avum tuum A. regem Castellæ, occasione divorlii inter parentes tuos, edita super hoc Constitutione Apostolica celebrari periculosissime vertebatur, pax inter eos, pro concessionem regi Legionem. ab ipso patre tuo te secundum regiam consuetudinem solemniter recipiente in filium, per quod voluit videtur te suum esse legitimum successorem, prono animo, et voluntate libera tibi factum de concessione ipsa, nullo tempore revocanda, præstato juramento, sicut in ejus litteris perspeximus contineri, esset de consilio et consensu prælatorum et baronum utriusque regni voluntarie reformata, eidem paci propter evidentem utilitatem, et urgentem necessitatem robur Apostolicæ auctoritatis impendit, illam gratam habendo et ratam; et super hoc ad utriusque regis instantiam suæ confirmationis litteras concedendo.

68. « Nos igitur tuis, et charissimæ in Christo filiæ nostræ B. ill. reginæ matris tuæ precibus inclinali, factum ipsius patris tui, cum saluti ejus expediat, ut quod juravit, inconcussam oblineat firmitatem, gratum habentes et ratum illud, sicut provide factum est, auctoritate Apostolica de speciali gratia confirmamus, et præ. scrip. pag. communitus, te ipsius successorem legitimum declarantes. Nulli ergo etc. Dat. Later. VI idus Jul. Pontif. nostri anno II ». Conjuncta postea sunt ea ratione in Ferrando Castellæ et Legionis sceptrâ, atque hactenus firmissime coaluerunt: unde facilius Mauri debellati, ejectione ex Hispania fuerunt, in quos, parente filioque conciliatis, comiteque Alvaro, qui dum vixit lax regni extiterat, extincto, sacrum bellum comparatum est, ut Mariana scribit¹.

69. *Hispanos contra Sarracenos excitat Honorius.* — Urgendi sacri illius belli, obeundæque in exercitu piorum legationis provinciam impositam Roderico Toletano archiepiscopo ostendunt Honorii litteræ, tum ad ipsum, tum ad suffraganeos, atque ad Abulensem et Burgensem exaratas, quibus propositis insignibus illis victoriis, quæ ab Alphonso Ferrandi materno avo Castellæ rege anno hujus sæculi duodecimo partæ fuerant, in quibus variis præliis plusquam ducentis millibus Sarracenorum cæsis, res Christiana admodum effloruerat, ad consternatum metu hostem opprimendum incitavit²: « Ecce tempus opportunum, ut credimus, ad insurgendum contra eos, quibus eslis circumdali, Agarenos, cum miraculo illius victoriæ, quam Dominus exercituum anno nunc quinto cælesti ministravit, adhuc esse credantur attoniti, et crucesignatorum incursu, qui stragem asseruntur fecisse maximam in finibus eorundem, dicantur plurimum animis consternati.

70. « Et licet dignum ac necessarium videretur, ut propter hoc ad vos destinare legatum de nostro latere deberemus; quia tamen dubium nobis erat, utrum in movenda illis guerra regum consilia concordarent, nos tamen pensantes prudentiam venerabilis fratris nostri archiepiscopi Toletani, odorem nominis, cujus etsi fama dudum ad nos præconio tanto pertulerit, ut profusa in ejus laudibus videretur, nunc tamen illam avaram in eisdem comperimus exfuisse, cum scientiæ, circumspeditionis, modestiæ, honestatis, ac omnis industriæ longe plusquam illa retulerit, invenerimus in eodem; ei onus hujusmodi duximus imponendum legationis officium, eidem ad id per vestras provincias concedendo, ut cum ad guerram illis movendam ipsorum regum consilia concordaverint, ipse quasi alter Josue vos præcedat, et ad eruendam de illorum manibus terram, quam profanalis Dei sanctuaris delinens occupatam, animos vestros æternis et temporalibus præmiis incitatos secundum datam sibi a Deo prudentiam moneat, exhortetur et erigat, vosque in eam, ejectionis ancillæ filiis, qui hæredes esse cum filiis liberæ non merentur, divino comitalis auxilio introducat, etc. Datum Laterani III kalend. Febr. Pontific. nostri anno secundo ».

71. *Regi Lusitano patrocinium Apostolicum datum.* — Neque Ferrando duntaxat, verum Adolphonso etiam Lusitano regi, successoribusque Pontifici Apostolicum patrocinium pollicitus³, ea loca universa concessit, quæ Sarracenorum imperio eripuisse. Nec absimile est, quod hoc eodem anno de ethnicorum regionibus Danorum regi tributis traditur⁴. Denique cum Alphonso rex, predicti Adolphonsi avus, principis Ecclesiæ Romanæ stipendiarii nomine, duas auri marchas singulis annis Romano Pontifici persolvendas statuisse, Honorius eidem regi mandavit, ut ipse successoresque hujusmodi censum apud Bracharensem archiepiscopum, ad Sedem Apostolicam transmittendum, deponeret: similique modo Aragonum regem monuit⁵, censum pro Barchinensi comitatu erogaret; eaque de re Tarraconensem archiepiscopum scripsit, a quo etiam regem Ecclesiasticis censuris ad id adigi voluit, cui postea regi permisit⁶, datis ad SS. Jo. et Pauli presbyterum cardinalem litteris, ut comitalium Amilianum anilitæ suæ tutelæ committere posset, modo nullum inde Rom. Ecclesiæ alterive damnum afferretur. Postremo non prætereundum, exlare Honorii litteras⁷ ad Dominicum canonicum Bracharensem, ex quibus instauratum apparet in generali Synodo decretum de non retinendis pluribus sacerdotiis, quibus animarum cura et onus incomberet, nisi ab Sede Apostolica facta potestate (1).

¹ Ep. DCCV. — Lib. III. Ep. LXXVII. — ² Ep. LXXV, LXXVIII. — ³ Ep. XCVI. — ⁴ Lib. VI. Ep. DCCIV.

⁵ Marian. de reb. Hisp. l. XII. c. 7. — ⁶ Hon. I. II. Ep. DCCCLIV.

(1) Integeriste paragraphus in Annalibus contractus additus legitur: « Florchat Jacobus rex pietatis studios, adeo ut etiam Virgo Deipara

HONORII III ANNUS 3. — CHRISTI 1219.

1. *Pecunia et hortationibus urget Honorius expeditionem sacram, ad quam Fridericus se paratum simulat.* — Partis in Ægypto Christianorum victoriis clarissimus exoritur Servatoris annus millesimus decentesimus decimus nonus Indictione septima, cum cruce signati omni cura conatuque intenti in evertenda Sarracenorum tyrannide, qui Christianam Terræ-Sanctæ populum crudelissime vexabant, sacraque loca flagitiis poluebant, Damiatam munitissimam urbem post diuturnam obsidionem, post innumera perlata incommoda, post immensos impensos labores, effusosque sumptus divina tandem ope subegerunt, quemadmodum testatur Richardus notarius¹, Albertus Stadensis², Godefridus³, monachus Patavinus⁴, Matthæus Parisius⁵, Henricus Sero⁶, Vincentius⁷, et ex eo S. Antoninus⁸, ut solet, aliique. Rem vero exposituri, instituti ratio exigere videtur,

¹ Rich. de S. Germ. in Chron. — ² Stad. in Chr. — ³ Godef. in Annal. — ⁴ Monach. Pat. Chr. l. i. — ⁵ Par. Hist. Angl. — ⁶ Sero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. vi. p. 276. — ⁷ Vinc. l. xxx. c. 88. — ⁸ S. Anton. III. p. lit. XIX. c. 2. § 3.

ut ea prius, quæ ab aliis antea, ac præsertim a Romano Pontifice peracta fuere, adducamus.

2. Ex indicta in Lateranensi Concilio vicesima ad tolerandos belli sacri sumptus stipendia contrahere operam dedit¹, cumque ex legati et Be-thleemitanus episcopi litteris accepisset urgendæ Pelusii obsidioni pecuniarum subsidium necessarium esse, mox quinque millia marcharum ex Pontificio ærario suppedavit, tum sexdecim alia millia a prefecto ærarii Templariorum Parisiensis domus tradi imperavit, ut ex litteris² patet ad Pelagium Albanensem episcopum A. S. L. datis, quibus etiam illius querelas refregit. Expostulabat legatus cruce signatorum arma in Provinciam, aut Græciam averti, tum cruce signatos suis stipendiis defraudari; unde verendum erat, ne res Christiana labaret. Cui Honorius rescripsit cruce signatorum vota non commutari, sed cum Albigenes ferociore Sarracenis consurgerent, Constantino-

¹ Honor. l. III. Ep. CCVIII, CCXXXVI, CCXLII, CCXLIV, CCLXXXII, CCCXXXVI, CCLXXXIX, CCLXXXVIII. — ² Lib. IV. Ep. DLXI.

caelesti specie se illi obijcere dignata sit, ut mox dicitur. Hoc enim anno beatissima Virgini Christianorum in Mauria servitute lugentium inserta auspiciis atque hortibus, quæ S. Petro Nolasci, qui e Gallia Narbonensi hæresi Albigenis infecta in Aragoniam perugerat, ne ab orthodoxa fide delibere compelleretur, ac S. Raymundo Penafortio, et Jacobo Aragonum regi cadem nocte caelesti specie visendam se præberat, institutus est Ordo militaris S. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum; quod Clemeus VIII in Diplomate Pontificio, quo B. Raymundum Penafortem Ordinis S. Domini, hujus familie commendæ promotorem, in sanctorum numero collocavit, confirmat (a) cum ejus, (nempe Raymundi), hortatu Petrus Nolascus natione Gallus, ejus confessiones B. Raymundus audiebat, vir opibus florens, et insigni pietate præditus, ad inopes adiens, et maxime captivos ex Barbarorum vinculis redimens, suas copias et opes cum avaritate, et libenti animo conferret, eregitque pium ac liberalis animi officium pro sua infinita bonitate gratum Deo habuit; non proxima nocte insequente beatissima Virgo Dei mater eodem Petro, qui sanctis meditationibus et orationi vacans, cogitabat qua ratione calamitibus Christianorum in captivitate degentium succurri posset, serena fronte se conspiciendam dedit, et acceptissimum sibi, et ingenito filio suo fore dixit, si sum in honorem institueretur Ordo religiosus, quibus cura meminerit captivos et tyrannide Manorum liberandi: ac illi ipsa nocte cadem Virgo sanctissima B. Raymundo, ac Jacobo I Aragoniæ regi apparuit id ipsum de religiosis admonens, quare hi collatis inter se consiliis, et consentibus annis Ordinem B. Mariæ de Misericordia seu de Redemptione captivorum fundaverunt: cui B. Raymundus certas vivendi leges prescripsit ad illius Ordinis vocationem acronimodissimas, quarum approbationem aliquot annis post a felicis recordationis Gregorio IX prædecessore nostro impetravit, et dictum Petrum, qui eodem Ordini omnia sua prompte dederat, primum etiam generalem Ordinis magistrum suis ipse manibus habitum eodem indutum creavit. Extant (b) ejusdem B. Raymundi ad B. Petrum Nolascum litteræ quibus hortatur, ut supremum ejusdem Ordinis magistratum capessat, cum ea res B. Virgini, quæ ipsi se visendam dederat, gratissima foret. Floruit sanctitate et miraculis idem Petrus Nicolascus, ejus nomen Alexander VII. consulta sacrorum rituum congregatione, Martyrologio Romano adscriptus: is vero Evangelicæ charitatis accensus ardore tribus votis Evangelicis quartum addidit de subeunda in Terris Sarracenorum servitute, oppugnerandoque suo corpore si necesse foret, ut Christiani, quorum sanguis periclitaretur, in libertatem vindicaretur, donec anni vis pacta pro sodali redimendo representata esset: qua occasione plures ejus sodales viri inter Manos maxime pressi incommoda, martyrii palmas collegerunt, atque cæcæ sanctorum agnecm conscendere, inter quos beati Raymundus cardinalis, et Petrus Armeigaldus adeo pietate effluere, ut in sanctorum Ordinem fuerint adscripti.

MANSI.

(a) Chr. vetus Ord. de Merced. redempt. captivor. Ms. vetus Archiv. Barch. — (b) Ext. in Archiv. Barchin.

politianumque imperium periclitaretur, fidelium, qui se bello sacro non deoverant, arma eo convertenda fuisse: de pecuniis vero non submissis jactam temere culpam his argumentis amovit.

3. « Super facto vicesimæ nobis aliter scriberes, si ea, quæ de tuo et aliorum fratrum nostrorum consilio de illa fuere disposita, melius in memoriam revocares: sicut enim potes recolare ab ipso nostræ promotionis exordio, ad suspicionem tollendam, fuit de consilio communi provisum, ut ipsa vigesima in nostris manibus non veniret, sed colligeretur in unaquaque diœcesi, et per tres aut quatuor cruce-signatos illius probatæ fidei et prudentiæ, ad te sub episcoporum et aliorum testimonio deferretur, per manus tuas cum consilio eorundem magistrorum Hospitalis et Templi, ac domus Theonicorum distribuenda inter cruce-signatos egentes, et utiles Terræ-Sanctæ, ac specialiter inter eos, in quorum diœcesi collecta fuisset. Unde ad manus nostras nihil inde pervenit, sed pro ea juxta prædictam Constitutionem ferenda frequenter litteras nostras et nuntios destinavimus: quod si a nobis communiti minus benefecerunt, non est quod nobis debeat impunitari.

4. « Maio quoque proximo præterito, quinque millia marcharum, duo millia quingenta per Templarios, et totidem per Hospitalarios tibi de camera nostra transmisimus, et sic illis et his, quas ad præsens transmittimus, ac illis quas in navigio Romanorum expendimus computatis, tringinta millia marcharum expendimus in negotio memorato, totumque nobis parum videtur præ magnitudine desiderii, quod habemus de felici processu tuo, et ipsius exercitus Christiani. Noveris autem multitudinem signatorum ad Terræ S. festinare succursum; ad quem etiam charissimus in Christo filius noster Fredericus illustris rex Siciliae in Romanorum imperatorem electus, speratur recepta imperii corona in proximo accessurus. Quare sicut alter Josue populum Domini corrobora et conforta, sustine, et sustinere docens difficultia quæque animis indefessis, ut opus Dei, quod laudabiliter incepisti, ipso auctore vales fecit consummare. Datum Reate ».

5. Contendit mox Honorius Apostolicas curas, ut Christiano exercitui, qui in Ægypto periclitabatur, supplementa mitteret, atque omnes cruce-signatos, tum Fridericum præcipue, qui se bello sacro sumpta cruce deoverat, excitavit, ut laborantibus correpto exercitu auxilio proficisceretur. At versutus princeps, qui non ad pietatem, sed ad pompam eo signo se induerat, atque facilis imperium sibi assereret, hisce litteris, quibus se in parando bello occupatum significabat¹, studium Honorii elusit, speque inani lactavit.

« Sanctissimo patri et domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Ponti-

fici, Fredericus eadem gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Sicilia, commendationem et reverentiam tam debitam quam devotam.

« Receptis devotione debita litteris Apostolicæ sanctitatis, et intellectis Terræ-Sanctæ rumoribus, per easdem et gavisus plurimum fuimus, et vehementius contristati. Gavisus siquidem, quod sicut nobis et universis Christi fidelibus per certa datur iudicia cognoscendum, vult omnipotens Deus terram illam de manibus hostium liberare. Contristati, quod nisi succurratur exercitui Christiano tam celeriter quam potenter, imminet vincendi desperatio manifesta. Nos autem his et aliis subtiliter indagatis, cognoscentes ad oculum, quod major nunc instat necessitas, quam inquam institerit, ut Terræ-Sanctæ necessitatibus succurratur, et maxime Christiano exercitui, qui pro Christi nomine in magno discrimine constitutus, aut nullo medio necesse habeat vincere, aut perire, quod si exigentibus peccatis nostris accideret ille dispendiosissimus labor, qui pro Terræ-Sanctæ recuperatione assumptus, totum orbem Christianum concussit, non sine perpetui doloris memoria, quod Deus avertat, irritus redderetur.

6. « Considerantes etiam, imo ad animum et cor nostrum plenius reducentes, quod et quantum pro nobis operata sit divinæ dextera pietatis, quæ, dum essemus omni solatio destituti, ad avitum nos regnum et imperium non nostris meritis sed sola misericordia sublimavit; firmum propositum de succursu Terræ-Sanctæ cordi nostro diutius reservatum, avide, necessitatis instantia intellecta, firmiter roborantes, edictum omnibus cruce-signatis indiximus, ut ad preparationem ipsorum sic omni studio elaborent, ut in termino, quem eis dabimus subsequentem, parati sint cessante contradictione transire. Demum, ut demonstretur in opere, quod de subsidio Terræ-Sanctæ diu gessimus in affectu, in præsentia multorum principum, qui ad mandatum nostrum in Vuldensi (Fuldensi) curia fuerant congregati, solemnem, imo generalem curiam apud Magdeburg in media Quadragesima duximus indicendam, omnibus principibus præsentibus et absentibus injungentes, ut ad curiam convenienter nominatam, etc. Dat. apud Hagenowe id. Januar., indict. vii »; verum de regni insignibus ab Henrico sibi, ut ait, tradendis infra dicitur.

7. Delusus Friderici artibus Honorius promovendæ illius imperialis consecrationi incubuit, laudibusque extulit ob datum militiæ sacræ nomen: in fidem et clientelam¹, uti postulerat, una cum regno suo accepit: Salisburgensi archiepiscopo et episcopis Heripolensi et Trajectensi mandavit², tutendis Friderici juribus operam darent, Fridericum denique, cæterosque cruce-signatos etiam atque etiam cohortatur, uti nostris in Damiatâ obsidenda occupatis, atque in periculum adductis sub-

¹ Apud Honor. I. III. Ep. CCLXXXI.

² Lib. III. Ep. CCLXXIX. — ² Ep. CCLXXI.

sidio quamprimum proficiantur, iisdemque crucisignatis anathematis pœnam intentam, nisi iter ad proximum S. Joannis Baptistæ festum arriperent; apposita est ejusmodi litteris dies tertia id. Februar. His vero acceptis Fridericus, alias omni officio ac humanitate refertas rescripit¹, quarum præcipuam partem subjicio :

« Sanctis. patri, etc.

« Quid facimus, pie pater, quod ad referendas vobis gratias, quas beneficia exigunt, vix vires nobis, et merita suffragantur, cum tanta sit affluentia benignitatis et muneris, quod ad recompensationem ejus inaniter se videatur erigere nostræ propositum voluntatis? Ad Deum ergo humilitate supplicii recurrentes, petimus incessanter ab eo, ut ipse vobis tribuat pie actionis præmium, qui præstitit pietatis affectum. Nos etiam quantum possumus et valemus, vestris nos mandatis exponimus et beatitudinæ commendamus.

8. « Sane quantum nobis attulerint commodi ac honoris, et crucifixi negotio complementi vestræ litteræ noviter destinate, narrare non expedit, nam videbitur citius per effectum ». Quam insigni perfidia hæc promissa violarit, inferius videbitur. « Recepimus enim litteras decimo die ante festum B. Joannis, in quo generalis debet curia celebrari, et specialiter pro negotio Terræ Sanctæ, unde si deessent litteræ memoratæ, multi forte principes, comites, et barones aliquam occasionem præterderent, quæ per litterarum præsentiam penitus est deleta ». Derivavit in cæteros infidus princeps dilatæ protectionis crimen, cum ipse eos ab aggrediendo itinere retardaret, adiecit alias preces, quibus sollicitavit Honorium, ut ipsum imperiali diademate redimiret. « Quia cum vobis fuerit fidei nostræ devotio manifesta, non pœnitebit vos tantam nobis fecisse gratiam et præstitisse favorem; imo speramus de misericordia Salvatoris, quod ad augmentandum honorem nostrum et commodum potius vestra benignitas et diligentius accendetur. Super eo vero, quod vestra nobis sanctitas nuntiavit de terra Ecclesiæ, quam nos dedisse quidam vobis detractores et æmuli nuntiarunt, coram Deo et vobis veraciter protestamur, quod de conscientia nostra nullam exinde concessionem fecimus, nec etiam mentionem, nec de cætero dante Domino faciemus, nisi quod vestrum et Ecclesiæ respiciat incrementum. Et si forte contra hoc, quod non credimus, aliquid apparuerit, sciatis a conscientia nostra esse penitus alienum, propter quod, pater et domine, cum hujusmodi ad vos pervenit, quia scitis nonnullos in turbationibus et schismate delectari, aurem vestram eorum accommodare relationibus non velitis, sed os loquentis malitiam vestris redargutionibus obruat. Dat. apud Nuremberch XVI id. Jun. septimæ Indictionis ». Hactenus ad Pontificem Fridericus, qui jam cæperat Ecclesiastica jura inva-

dere, sed quoniam a Pontifice imperii insignia expectabat, blandis verbis crimen excusavit.

9. *Fridericum increpat Honorius, episcopus monet.* — Cæterum antequam ad trajiciendum appeteret dies, Honorius Friderico rogante, ipsi cæterisque crucisignatis protectionis tempus a festo S. Joannis Baptistæ ad diem S. Michaelis sacrum protulit². Verum cum Fridericus neque adhuc protectionem adornaret, a Pontifice est increpuitus causam numinis negligentiam capessere : sed tandem dum varia impedimenta prætaxaret, obtinuit expeditionem in diem S. Benedicti differret. At præstat ipsum parentem arguentem, obsecrantem, minantem, increpantem filium audire² :

« Honorius, etc.

« Ecce, fili charissime, quod ad hoc tibi duo præfixi sunt termini, sed elapsi, quod adhuc commodum reportarunt? quas naves? quas galeas ad transfretandum regia fecit sollicitudo parari? Quæ vasa usus transfretationis accommodata de sumptibus suis vel mare recepit vel litus agnovit? Esto, charissime, quod transitus tuus impedimentis aliquibus hactenus fuerit retardatus, clarere tamen deberet magnus in apparatu magnis affectus, ut opus, quantum illud possibilitatis effectus extenderet, esset efficax promptæ voluntatis interpres. Et quidem in talibus vellemus esse te præducem potius quam sequacem; et non solum repetitioni dilationis non nimis insistere, sed petentibus fortiter obviare. Verum propter impedimenta, quæ ad excusationem tua pagina continebat, honori tuo, quantum in Domino possumus, providere volentes, dilationem tibi concedimus postulatam, festum beati Benedicti proximo futurum terminum præfigentes, quo ad Terræ-Sanctæ succursum iter arripias, prosequeris, quantum sufficientia possibilitatis affuerit, volum tuum. Interim vero non dormias, ne in termino jam tertio laqueum, quod absit, excommunicationis incurras. Excita temetipsum, et alios vigilare compelle, ut medio tempore paratis iis, quæ desiderantur ad talia, terra quæ funiculus est, hæreditatis Dominicæ fructuosum sentiat tue magnitudinis, quem diu desideravit et expectavit adventum.

10. « Festina, festina, expectate diutius, quoniam, dum est in promotione negotium, minori consummatur auxilio et facilius perficitur in profectu. Festina, rex egregie, ad summi regis obsequium, ut non videaris omnino post terga refectus, sed tanto ferventiori affectione, ac evidentiori utilitate procedas, quanto de majori mora et minori sollicitudine quorundam judicio notari videris. Festina si forte Dominus tanti consummationem negotii tuæ gloriæ reservavit, ut in dextera tua perficiat multorum manibus inchoatum. Certe claræ memoriæ avus tuus Fridericus ad id se viribus totis accinxit, et quis scit, si et tu Fridericus nepos ipsius, illius memoriam non solum præsen-

¹ Apud Honor. I. IV. Ep. DLXXXI.

² Ep. CDLVIII. — ² Ep. DLXXVI.

tibus renovabis in nomine, sed etiam ad posteros prorogabis in opere, si quod ille ferventer in affectum assumpserat, tu salubriter produxeris ad effectum. Nihil ergo in tanto negotio vel tu ipse omittas, vel a tuis, quantum in te fuerit, patiaris omitti. Quoniam cum tibi robur ætatis sufficiat, et potentia virtus abundet, si forte, quod absit, tam favorabilem causam neglexeris, quanto majora de manu Domini recepisti, tanto id ad te majoris exaltationis periculo requiretur. Illud autem latere te nolumus, quod cum redemptibus multis brevis sit, sicut accepimus, exercitus Christianus, nisi succursum habuerit in proximo passagio Martii, grande, quod Deus avertat, posset eis imminere discrimen. Datum Averte kalend. Octob. Pontif. nostri anno quarto ».

11. Hæc ad regem Honorius : insuper episcopos ac reliquos Germaniæ præsules anathematis sententiam promulgare jussit in crucesignatos¹, qui voti religione spreta in loca sancta trajicere neglexerint. Verum quia non Christianos vinculis irretire (ut ait), sed ab iis potius absolvere quærebat, eosdem cruce insignitos absolvendos decrevit, si respicerent, seque recurrente S. Benedicti festo die Hierosolymorum subsidio profecturos iurjurando pollicerentur. Quemadmodum vero Germaniæ milites, ita aliarum etiam regionum crucesignatos ad Hierosolymitanum iter impulit summus Pontifex; in quadam enim Epistola ad patriarcham Gradensem², ubi nonnulla præfatus est et Christiani exercitus Damiatam obsidentis virtutem ad cælum extulit, subdit : « Crucesignatos, qui de portu Venetor, ad partes Hierosolymitanas transfretare disponunt, necnon nautas, qui eos transfretare promittunt, ut ad partes Damiatæ, ubi est exercitus Christianus, studeant applicare moneas omnimodis, et inducas, excommunicationis, tam in crucesignatos quam in nautas, qui contra monitionem tuam venerint, generalem sententiam, auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo promulgando, mandatum nostrum taliter impleturus, quod exinde illi, cujus causa geritur, placeas, et nos diligentiam tuam possimus in Domino merito commendare. Dat. Later. X kal. Febr. Pont. nostri anno III ».

12. *Crucesignatorum in Ægypto res bellicæ et Damiatæ expugnatio.* — Interea Christi fidelium exercitus Damiatam ingenti premebat obsidione, et quamquam graviora ipsi incommoda patiebantur, Deum tamen subsidio præsidioque sibi adesse crebro experti sunt, namque Godefridus³ ejus ævi au-

ctor hæc litteris exaravit : « Sane nocte S. Agathæ virginis, Deus innovans virtutis suæ miracula tantum pavorem soldano Babylonis et satrapis ejus incussit, ut relictis castris, ignorantibus etiam Ægyptiis, quos ad resistendum ordinaverat, in sola fuga spem poneret. Quidam apostata, qui multo tempore legem Christianorum transgressus cum soldano militaverat, stans in ripa clamabat gallice legato, regi, et aliis, fugam eorum nuntians. Itaque fugientibus Ægyptiis, Christiani certatim et alacriter absque omni impedimento hostium et sanguinis impensa transierunt : et sic per gyrum ac firmiter obsessa est civitas. Direpta sunt etiam fugientium tentoria, et universæ naves, cum plurimis spoliis.

13. « Post hæc, adveniente Coradino rege cum Alapinis, et magna multitudine hostis, resumptis viribus et animis, locum illum occupat, a quo Christiani transitum miraculosum fecerant, et sic eos obsidentes civitatem ipsius periculosius obsederunt, et nisi per divinum consilium prima castra, quæ erant inter mare et fluvium, retenta fuissent maxime per Theulonicos et Frisones, portus ab eis ablatus fuisset, et negotium plurimum periclitatum vacillasset. Ad tantam etiam Sarraçeni pervenerunt temeritatem, ut diluculo sabbati ante Dominicam cum gravi multitudine nepos accederent, et usque in fossatum se præcipitarent : sed divino auxilio cum gravi damno equitum et eorum repulsi sunt ». His enarratis subdit auctor de Hierosolymorum eversione : « Regina civitatum Hierosolyma, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est a Coradino filio Saphadini, foris et intus muri ejus cum turribus redacti sunt in acervos lapidum præter templum Domini et turrim David. De glorioso sepulchro destruendo consilium habnerunt Sarraçeni, et per litteras comminati sunt, quas civibus Damiatæ miserunt, ad ipsorum solatium, sed nemo huic temeritati præsumpsit manus apponere propter loci reverentiam, etc. »

14. Addit Godefridus correptis novis copiis infideles die, qua excepti cum palmis Hierosolymas Christi celebratas recurrit, totos impetus in Christianos effudisse, nec alias eo die palmas, quam arcus, tela, hastasque gestare crucesignatis licuisse, adductam etiam in periculum rem Christianam, cum verso in fugam peditalu nostro infideles ad ipsas Pelusii fossas procurerent ; sed Templariorum magistrum tanto impetu cum suis in Sarraçenos incurrisse, ut ipsorum magnam stragem ducto in noctem prælio ediderit (†). Propulsato itaque hoste subdit Januenses, Pisanos ac Venetos

¹ Ep. DLXXVII. — ² Lib. III. Ep. CCL. — ³ Godef. in Annal.

(†) Infidelium irruptiones in nostros Damiatam obsidentes non satis accurate in Annalibus distinguuntur, adeoque ex Oliverio, qui præsens aderat, majori fide exprimensæ sunt. Igitur sacra Palmarum die, que anno illo in diem XXXI Martii incidit, impetus in nostros factus est ab adversariis, qui occupati a se pontis aliquid combusserunt ; ne vero ponte transgresso arma in nostras acies inferrent, vetui duct Austriæ, qui milites suos irruentibus opposuit. Huic pugna prior altera præcesserat, qua Coradinus locum illum occupaverat, cui nostri antem transmisserat, ex quo impetum in nostros fecerat sabbato ante Dominicam III Quadragesime, sed nostris strame obsidentibus repulsi sunt. Pugna Dominice Palmarum in qua nihil egregium a Templariis commissum legitur in Oliverio, successit altera, in qua eb hostibus illata sunt in castra nostrorum arma ; sed cades utrinque, nihilque ultra memorabile gestum. Acta sunt hæc ipso Dominice Ascen-

ex navibus in urbis mœnia cum scalis assilire meditato, qua in re licet strenue se gererent, hostem demum superiorem extitisse injectoque igne scalas exussisse, tumque ab omnibus creditum expugnandi Pelusii gloriam soli nuntii reservatam. Dissentire post hæc inter se cœpere Christiani, sibi que invicem detrudere; cumque pars exercitus insigni temeritate ad explicandum aliquid in hostem facinus in Sarracenos erupisset, pervenisset que in loca, in quibus maxima aquæ dulcis inopia erat, ex siti atque astu multi exaruerunt, alii a Sarracenis circumfusi, delati, profligatique. Hanc cladem a Sarracenis inflictam nostris recensent Vitriacus¹ in historia Orientali, ac Oliverius², quam imminentem Christianis D. Franciscus præsaſiit, qui ex Syria eo sese contulerat, ut S. Bonaventura³ asserit, cumque divinitus sibi ostensum promulgasset, Christianos cladem accepturos, si adversus hostes aciem educerent, nulla illius dictis fide habita, pro meditato triumpho fumestam cladem inlammamque retulerunt (1).

15. Verum paulo post illud consecutum, quod de Deo sacer vates cecinit⁴: Cum iratus fueris, misericordie recordaberis; quodque apud Job⁵ traditur: « Ipse vulnerat et medetur, percussit, et manus ejus sanabunt ». Pergit enim Godefridus, ut brevi Deus hostium suorum tumorem compresserit, partim enim fame, partim peste obsessi misere perierunt: tum etiam commeatus inopia Sarraceni, qui ad solvendam obsidionem vene-

rant, laborare cœperunt, ac demum, cum Nilus agros solito more non inundaret, extrema famis terror Ægyptum oppressit. Subdit auctor: « Unde soldanus carianum timens et lamen, etiam amore retinendæ Damiatæ talem pacem cum fratre suo Coradino Christianis obtulit, ut crucem sanctam, quæ capta fuit in victoria Saladini cum civitate sancta et omnibus captivis, qui per regnum Babylonis et Damasci vivi reperiri possent, sumpsit etiam ad reparandos muros Hierusalem redderet, insuper regnum Hierosolymitanum totaliter restitueret, præter Craccum, et montem Regale, pro quibus retinendis tributum obtulit, quamdiu tregua duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia, per quæ negotiatores Sarracenorum et peregrini ipsorum Mecha tendentes, vel ab ea revertentes transire solent, et qui hæc potenter tenerit, Hierusalem (cum voluerit) graviter nimis cum agris et vineis ledere poterit. In hoc tandem conveniunt fideles, ut primum civitas expugnaretur, licet opus causa liberationis Sanctæ-Terræ fuit inchoatum, et omnium cruceſignatorum talis fuit intentio. Interea soldanus magna multitudine perditum clanculo per loca palustria misit ad civitatem, quorum CCXL Christianis dormientibus fuerunt ingressi Dominica post festum Omnium Sanctorum: tandem per clamorem vigilum occisi sunt vel capti.

16. A Igitur nonis Novembris capta est Damiatæ absque deditione sine defensione, sine violenta deprædatione cum tumultu, ut soli Filio Dei adscribatur evidenter victoria. Itaque cum primo civitatem intrassent, plusquam tria millia mor-

¹ Vitriac. l. III. Hist. Occid. ad ann. 1219. — ² Oliver. in hist. capt. Dam. eod. ann. — ³ Bonav. in ejus Vita c. 11. — ⁴ Habac. l. III. — ⁵ Job. v.

tionis festo, die scilicet Maii XVI. Toties repulsi hostes iterum vires suas cum nostris experti sunt pridie kalendas Augusti, resque nostrorum jam inclinatam Templarii confirmarunt. Ex his patet Raynaldum eventus quartæ pugne cum secunda confudisse, cum narret in prælo Dominicæ Palmarum rem Christianam per Templarios stetit.

MANSI.

(1) Illa verba: *Fuissent cladem infanctiuque retulerunt*, ita continuant Annales contracti: « Eundem vero S. Franciscus se ad soldanum Ægyptum e Christianorum castris contulisse, ut illum ab impia superstitione ad Christum traduceret, atque a tyramo cultum humaniterque auditum referit Jacobus de Vitriaco cardinalis (a): Vidimus, inquit, illum hunc Orhain, (nuncpe Minorum), fundatorem magistrum, cui tanquam summo priori suo omnes alii obediunt, virum simplicem et illibatum, dilectum Deo et hominibus, fratrem Franciscum nominatum, ad tantum claritatis excessum et fervorem spiritus raptum fuisse, quod cum ad exercitum Christianorum ante Damiatam Ægypti devenisset, ad soldanum Ægypti castra intrepidus in fidei clypeo communitus accessit; quem cum in via Sarraceni tenuissent: Ego sum Christianus, inquit, ducite me ad Dominum vestrum; quem cum ante ipsum pertraxissent, videns eum hostia crudelis in aspectu viri dei in mansuetudinem conversa per dies aliquot, ipsum sibi et suis filium Christi prædicantem attentissime audit. Inter alia, ut narrat Waddingus (b), provocavit Mahometis sacerdotem et ad illustrandam fidei veritatem tollendamque omnia controversiam, in ardente rogo enim ipso de Christo et Mahomete disceptant, cumque veram fidem amplectentem, quam divino miraculo Deus comprobaret, et sibi in medio flammis illeiso eroderent. Non accepta est a Sarracenis conditio, ac de soldano subdit Jacobus de Vitriaco: Tandem vero metuens ne aliqui de exercitu suo ad Dominum conversi ad Christianorum exercitum pertransirent, cum omni reverentia et securitate ad nostrorum castra reduci præcepit dicens ei in fine: Ora pro me, ut Deus legem istam et fidem, quæ magis sibi placet, dignetur mihi revelare. Sarraceni autem omnes predictos fratres Minores laudam de Christi fide et Evangelicæ doctrinæ prædicantes libenter audiunt, quousque Mahometi tanquam mendaci et perido prædicatione sua manifeste contradicunt: ex hoc autem eius impie verberantes, et nisi Deo mirabiliter protegeret pane trepidantes de civitatibus suis expellant. Recepit vero se S. Franciscus in Italiam, ut expellendis populorum moribus operam daret, quod hæc anno Thomas archidiaconus Spalathinus (c) referit se audivisse concionantem Bononiæ maximo populi concursu, et animarum conversione: Eodem, inquit, anno, in die Assumptionis dei genitricis, cum esset Bononiæ in studio, vidi S. Franciscum prædicantem in platea ante palatium publicum, ubi tota parte civitas conuenerat; fuit autem exordium sermonis ejus: Angeli, homines, demones; de his cum tribus spiritibus rationalibus ita bene et discrete proposuit, ut nullis literatis, qui aderant, fieret admiratio non modice sermo hominis illius, nec tamen ipse modum prædicantis tenuit, sed quasi concionantis: tota vero verborum ejus discurrebat materies ad extinguendos inimicitias, et pacis fœdera reformanda. Sordidus erat habitus, persona contumplibilis, et species indecora; sed tantum verbis illius contulit efficaciam, ut multæ tribus nobilium, inter quas antiquarum monumentarum furor immensus multa sanguinis effusione fuerat deherectus, ad pacis consilium reducerentur. Erga ipsum vero tam magna erat reverentia hominum et devotio, ut viri et mulieres in eum caloratim ruerent, subtegens vel humerum ejus tangere, aut aliquid de panniculis ejus auferre. At de S. Francisco hactenus: nunc ad Pelusiacam obsidionem, a qua digressa est, redeat oratio ».

MANSI.

(a) Jacob. de Vitriac. histor. Occid. c. 32. — (b) Luc. Wadding. tom. 1, hoc anno. — (c) Thom. Archid. Spalath. in hist. us. Pontificum Saloniatorum.

tuorum invenerunt in ea more canum in plateis insepultos jacere; reliqui omnes in ea debiles fuerunt. Quidam siquidem Christiani circa media noctis silentium consilio (ut credimus) quorundam de civitate intromissi fuerunt, et legatos intromissis nuntiis turres et homines perfide gentis quamplurimos captivant. Alii multi ascendentes turres fortiores aurora lucem in eis praestolabantur; exortaque luce nonarum Novembrium omnes se captivos Sarraceni Damiatæ dederunt, et civitatem totaliter in potestatem Christianorum quamvis inviti iradiderunt; et cum caperetur civitas in oculis regis Babylonis, more solito non fuit ausus Christi milites ad defensionem paratos per eorum fossatum aggredi. Eodem etiam tempore fluvius excrevit uberissimis aquis fossatum implens, ipse vero confusus propria castra combussit et fugit: invenerant etiam in ea aurum et argentum multum nimis, pannos sericos negotiatorum in abundantia, vestes pretiosas et ornatum seculi cum varia suppellectili in superabundantia; nam praeter eos, qui vivi comprehensi sunt in ea, mortui promiscui sexus a tempore obsidionis in circuitu computantur ad triginta millia et amplius, quos sine ferro et igne Dominus percussit».

17. Haec Godefridus; eadem fere prosequuntur Matthæus Parisius, Vincentius, S. Antoninus aliique recentiores innumeri; breviter vero de Damiatæ hoc anno in dedicationem accepta antiquiores aliique supra laudati meminere; quibus etiam Jordanus¹

et Chronicus S. Germani auctor² consentiunt, percussum metu soldanum relictis impedimentis in fugam se proripuisse ac mense Novembri in pervigilio S. Leonardi divina ope ad dedicationem post acceptas illatasque multas clades compulsam, ad quod episcopum Albanensem egregium studium contulisse ait, urbemque omni divitiarum genere affluentem, refertam auro lapidibusque pretiosis, pannis sericis abundantem traditam directioni, atque Aegyptiorum opibus ornatum et cumulatam Christianum exercitum fuisse. Interim depulsa ex urbe impia superstitione, ejectisque Sarracenis, excitas consecratasque Deo Ecclesias, veraque religionis cultum effloruisse. Addit Jordanus illius urbis expugnationem ante praegitam fuisse: «Ante captiorem Damiatæ (inquit) liber quidam Christianis apparuit, Arabice scriptus, cujus auctor Christianum, vel Judæum, vel Sarracenum se negabat: in quo continebantur quae gessit Saladinus contra Christianos, et de captione Damiatæ, dicebatque quondam regem Christianorum Nubiarum Mechan civitatem debere destruere, et ossa Mahumeti dispersa projicere (t)».

18. Pervasis tantæ victoriæ rumor extremas nationes, utque Sarracenos metu, ita Christianos letitia incredibili perfudit. E quibus ait Jordanus Georgianos cruce signatis scriptis litteris animos addidisse, ut victoriarum cursum persequerentur, non leve suscepturos deductus, nisi Damascum excinderent, aliaque superstitionis impie præci-

¹ Jord. Ms. Bibl. Vat.

² Rel. de S. German. ad an. 1219.

(1) Quamquam vaticinium istorum fides mihi admodum suspecta est; juvat tamen libri hujus, vel si magis, oraculi historiam ex coarctis historicis planius explicare. Igitur Jacobus de Vitrico episcopus Aconensis in ea, quam dedit ad Honorium Pontificem Epistola, signata in *Octava Pasche, post captam Damiatam*, ad hoc anno 1220, hac de re ita scribit: «Anno praeterito (id est, 1219), liber quidam Sarracenorum, magne apud ipsos auctoritatis, in manus nostras devenit. Hunc autem quidam eorum astrologus, quem prophetam magnum Sarraceni vocant, a principio legis eorum cum summo studio scripserat. Praedixit autem inter alia multa quanto tempore lex eorum permanere deberet et quod sicut gladio inciperet, gladio peritura erat. Prophetavit insuper quanta mala soldanus facturus esset Christianis, et qualiter ante destructionem gentis paganorum, et exterminium legis eorum regnum Jerusalemitanum cum multis regnis adis propria subdiceret ditium. Inde vero non tantum vaticinando, sed quasi historicis describendo de recuperatione gentis Aconensis, et de his, quae in exercitu regni Francie et Anglie, et aliorum Occidentalium principum acciderunt.... addidit insuper, sicut propriis oculis vidimus, quaequaque usque ad captiorem Damiatæ his diebus nobis et Sarracenis Paris casibus contigerunt.... Praenuntiavit etiam, quales capta Damiatæ, Alexandriam, et Cayram, et Babyloniam, et universas Aegypti regiones Christianis populus obtineret etc.» Ex his quae ventura in eo libro praenuntiabantur, et in quibus oraculum falsi rena fenebat, de toto vaticinio iudicium ferendum est. Quod autem ait Vitricus librum hunc a Sarraceno quondam compositum fuisse, in hoc simplicem ejus mentem deceptam fuisse non dubito, cum scriptores alii, non cececi tantummodo, sed et rei gestae, non secus ac episcopus Aconensis, praesentes, discrete affirmet, libri illius auctorem se *Jubranum, vel Christianum, vel Sarracenum fuisse negasse*. Merito ergo suspicandum a Sarraceno, vel alio quodam impostore tunc in vivis agente, cum Damiatæ fortiter stringeretur, oraculum hoc suppositum fuisse, quo praeterita descripsit, praesentia tetendit, futura ex praesentibus conjectata fuit.

Praeter hunc librum aliud etiam vaticinium post captam Damiatam evulgatum fuit, de quo ita Vitricus: «Hoc praesenti anno Suriani, qui Iudaeum erant in exercitu, librum alium antipassionum lingua Sarracena scriptum de antiquis armis suis nobis ostenderunt, cujus erat superscriptio: *Revelationes B. Petri Apostoli*, a discipulo ejus Clemente in uno volumine redactae. In eo vero legenda sese obtulisse asserti vaticinia de consumptione peribde legis Agarorum, et qualiter imminente, et quasi in janis existente destructione paganorum, primo civitatem herbosam et aquis circumdatam, sic enim Damiatam appellat, populus Christianus subjugaris esset. Post haec vero de duobus regibus novis subjuncti, quorum unus veniens esset a partibus Occidentis, alius a partibus Orientis obviam predicto regi in civitatem sanctam venturus etc.» Libri hujus mentionem fieri credo ab Alberico in Chronico, qui ad annum 1220 haec notat: «Post captiorem Damiatæ quaedam inventa est propheta in templo Sarracenorum litteris Chaldaicis scripta, quam dominus Pelagius, Albanensis episcopus cardinalis et legatus in partibus illis, in latinum fecit transferri et misit Romam domino papa, quem quidam magister Jacobus constituit a domino papa legatus Hispaniae a Roma delitit Challevallem, tendens in Iberiam. In hac propheta astronomica multa continebantur de his quae praeterita sunt in terra promissionis, de Novadino, de Saladino, de captione Jerusalem, de duobus regibus Philippo Francia, et Richardo Anglie, qui Averam recuperaverunt.... et quod anno 29 ab Aera recuperata caependa esset a Christianis Damiatæ, et de Pelagio cardinali multa ibi notabantur, quae forte aliter se habuerunt. Hujusmodi enim propheta, et si in quibusdam verum dicit, in multis tamen decipit. Notabant etiam in illa propheta, quae parte Orientis debet venire quidam rex, qui vocabatur nomine David, et a parte Occidentis debet venire alius rex, qui terram Sarracenorum usque Jerusalem destruat, et bellum mense Julio debet fieri liber apud Karum in Aegypto inter Sarracenos et Christianos». Hoc Albericus, cujus narratio, si cum his conferatur, quae de atrocibus liber commemoat Vitricus, intelligens profecto non postremum tantummodo vaticinium in latinum versum fuisse, quod censuisse Alberico vultur, sed et prius illud, *ante captiorem Damiatæ*, ut notat Oliverius, Latinis traditum, una forte contextus serie cum secundo continuatum, isdem Latinis litteris commissum fuisse, et in Italiani translatum.

pua loca sibi subjicerent, pollicitosque arma cum iis conjuncturos (1). Cæterum crucesignatos illos capto Pelusio Romanum Pontificem missis nuntiis parte victoriæ certiores fecisse, argumento litteræ sunt ab Honorio proximo insequenti anno ad ipsos scriptæ, e quibus dignum videtur exordium aliaque pauca inserere : « Etsi humanæ conditionis infirmitas non sufficiat dignas grates exsolvere Domino Deo nostro, super inenarrabili dono ejus, et multitudine misericordiæ suæ, quam in captione Damiatæ fecit nobiscum, et cum aliis invocantibus nomen ejus, graves labores vestros, ac longas afflictiones, et continua pericula miseratus, receptis tamen diu desideratis hujus fœtitiæ nuntiis, toto mentis animu dignationis divini beneficio assurreximus, et in toto corde nostro confitemus eidem, et mirabilia ejus pro nostrâ possibilitatis modulo enarrantes, et processionaliter gratias et laudes exsolvimus, et exsolvi mandavimus per omnes fere provincias Christianas, insinuantibus eisdem quantum nunc egeatis multitudinis sociorum.

19. « Cum vos oporteat et civitatem prædictam incolere, et convicinas, sine quibus illa retineri vix posset, Christiano nomini, si desuper datum fuerit, subjungere, fideles ad succursum vestrum per litteras nostras animare studuimus, et per viros idoneos mandavimus animari, factis propter hoc a principio indulgentias innovantes, ac mandantes, ut illi, qui jam sunt crucis character insigniti, cogantur ad exequenda celeriter vota sua, etc. » Et infra : « Ne autem occasione terræ vobis jam datæ a Domino, vel sicut speramus, in posterum dandæ aliqua, quod absit, inter vos possit dissensio suboriri, tam super jam acquisitis quam de cætero dante Domino acquirendis, plenam ipsi legato (Pelagio scilicet episcopo Albanensi, quem paulo ante ob similitudinem muneris quo in Dei exercitu Apostolicæ Sedis nomine fungebatur, Josue appellaverat) tam in temporalibus quam in spiritalibus commisimus potestatem ita ut per se, aut per alios libere illam exerceat, prout res videbitur postulare. Ideoque universitatem vestram rogamus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus eidem in prædictis omnibus devote ac humiliter more solito intendatis. Datum Viterbii VI kal. Martii, Pontif. nostri anno IV ».

20. *Petrus Capuanus creatur Antiochiæ patriarcha.* — Præfecit eodem anno Antiochene Ecclesiæ diu pastore suo viduate Petrum Capuanum, Petri olim S. Marcelli presbyteri cardinalis e fratre nepotem ¹ : verum cooptato postea hoc

eodem anno in amplissimum cardinalium collegium ipso Petro, Rainerium S. R. E. vicecancellarium ei successit, uti Pontificis litteræ ² ab eodem exarate testantur.

21. « Cum dilectum nostrum magistrum P... Capuanum, quem deputaveramus ad regimen Ecclesiæ memoratæ, circa nos certa de causa providerimus retinendum, eundem in fratrum nostrorum collegium assumendo, tandem ad nullam instantiam dilectorum filiorum Anselmi, Ulrici et Oprandi, canonicorum ipsius Ecclesiæ, qui sicut viri providi et fideles pro ea sollicitè ac fideliter laborarunt, illum nobis pro vestra et Ecclesiæ vestræ utilitate subtraximus, per cuius industriam labores nostri relevabantur præcipue, et de cuius prudentia solatium potissimum habebamus, videlicet charissimum nobis R... sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarium, virum scientia, vita, et fama præclarum, et elegantia morum, ac conversationis dulcedine gratiosum, ipsunque vestræ præficientis Ecclesiæ, ac in patriarcham propriis manibus consecrantes, pallium sibi tradidimus, plenitudinis videlicet officii pontificalis insigne, ut ab Apostolica Sede tanquam sponsus de thalamo suo ad vos in ornatu patriarchali procedat, etc. » Præcipit ut patriarcham debito honore prosequantur, illiusque monitis obtemperent. « Dat. Viterbii VII id. Decembr., Pont. nostri ann. IV ». Antea vero litteris IV kal. Novembr. datis ad universos Antiocheni patriarchatus archiep., episcopos, cæterosque præstes, sacra per eos theologice studia in regionibus illis exercenda et colenda, hæresesque arceudas curavit ³ denique sanctissimam Eucharistiam summa cum reverentia custodiri, atque a sacerdotibus tractari jussit ³.

« Honorius, etc.

« Cum olim vas aureum manna plenum, Christi corpus deitatem continens præfigurans, in arca fœderis auro tecta infra Sancta Sanctorum fuerit collocatum, ut munde in loco venerabili servaretur, dolemus plurimum et tristamur, quod in plerisque provinciis sacerdotes sanctiones canonicas, imo divinum iudicium contemnentés, sacram Eucharistiam incaute custodiunt, et immunde ac indevote contractant, quasi nec creatorem timeant, vel recreatorem diligant, aut iudicem omnium expavescant. Quamquam Apostolus terribiliter comminetur deteriora illum mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, vel sanguinem Testamenti pollutum duxerit, aut spiritui gratiæ contumeliam fecerit, quam transgressorem legis Mosaicæ, qui mortis sententia plectebatur.

¹ Honor. I. III. Ep. CXXVII.

² Lib. IV. Ep. DCXXXI. — ³ Ep. DCXII, DCXIII. — ³ Ep. DCXIII.

(1) Georgianorum ad crucesignatos litteras male interpretatus est Jordanus apud Raynaldum hic. Litteris illi suis Christianis renuntiavit, ad finem tantæ victoriæ nobili se ambitione excitatos una cum rege suo coivisse, ac sacramenti religione sese obligasse *ab osidendo Jerusalem*, (quamlibet civitatem *Sarracenorum* : turpe enim sibi, et ignominiosum fore addentes, si Christianis tot pericula vorantibus tot terrarum et marum tractus dimittentibus, ut arma ferrent in infideles, ipsi qui præsentibus alevant infidelibus tranquillos illos dimittent, nec *Damascum*, vel *aliam locum nominatum*, virtute caperent *armorum*. Hæc Oliverius, qui litteras illas legisse censendus est.

22. « Ne igitur de cætero propter incuriam sacerdotum in indevotos divina indignatio gravius exardescat, districtè præciendo mandamus, quatenus a sacerdotibus Eucharistia in loco singulari, mundo etiam et signato, semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, quilibet se reverenter inclinet, idem faciens, cum ipsam portat presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, et referat manifeste ac honorifice ante pectus, cum omni reverentia et timore, semper tamen lumine precedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides et devotio augeatur. Prælati autem huius mandati graviter punire non differant transgressores, si et ipsi divinam et nostram volunt effugere ultionem. Vos autem sic observari faciatis prædicta; quod non efficiamini vindictæ participes coronæ. Dat. Viterbii, X kal. Decembr., Pont. nostri anno IV ».

Illis nonnulla ad Constantinopolitanum imperium adnectenda videntur. Defixus fuerat anathemate ob invasas res Ecclesiasticas Achaïæ princeps, qui cum obfirmatus in scelere perstaret, ab Honorio confirmata¹ in eum lata ante sententia percelli meruit; rescissa etiam sunt auctoritate Apostolica fidei sacramenta, quibus præter fas nonnulli se illi adstrinxerant². Neque illud prætereundum, eundem Pontificem Margaritæ imperatricis patrociniū sumpsisse³, præterea vetuisse, ne quis inconsulto Romano Pontifici eam e fidelium cætu segregare posset, uti Pontificia ad ipsam Diplomata ostendunt.

23. *Fridericus postulat sibi insignia imperialia restitui, eumque jura Ecclesiastica invadentem Honorius arguit.* — Jam ad Fridericum, uti sumus polliciti, revertamur. Cum ipse ab Honorio litteris atque oratorum opera postulasset, uti Henricum Saxoniam ducem ad insignia imperialia sibi tradenda compelleret, Pontifex illi morem gerendum esse duxit⁴: « Cum tam litteris, quam nuntiis tuis nobis intimare curasti, quod nobilis vir II. dux Saxoniam, insignia imperialia detinet, et tibi resignare contemnit; nos tuis aspirantes protectibus, et honori dilectum filium priorem S. Mariæ-Novæ de Urbe, virum utique magni consilii, et honestate perspicuum, ad te duximus destinandum, ut ipsum commonefaciat vice nostra, et eo mediante ipsa regis serenitati resignet; ad quod illum monere ac hortari nostris curavimus litteris diligenter, etc. » Monet Fridericum, uti ducem in gratiam recipiat, si monitis Pontificis paruerit: si vero respuerit jussa, certiorē facit datam Halberstadensi et Hildesemensi episcopis provinciam, ut ipsam anathemate percillant, ac Brunsvicum Ecclesiastico interdicto subjiciant. « Datum Lat. VI id. Febr. Pontificatus nostri an. III ».

Porro Henricum Pontifici dicto audientem fuisse, Sladensis scribit¹: Fridericus conventu habito apud Goslarium principes convocavit; ubi dux Henricus ei imperii insignia præsentavit; quod etiam Stero refert², additque Othonem mortis proximum eadem insignia imperii Henrico Rheni Palatino, ut Friderico traderet, reliquisse.

24. Præterea eum Alexandrinus populus Pontificem rogaret, cum ei placeret ipsos in Friderici auctoritate futuros sacramento polliceri, id responsum retulit³: Super eo, quod nostræ voluntatis scire beneplacitum petiistis, utrum videlicet vos velimus cum aliis amicis vestris de Lombardia charissimo in Christo filio nostro Frederico, illustri regi Siciliæ, in Romanorum imperatorem electo, fidelitatis juramentum prestare, si ab eo fueritis requisiti, vobis duximus præsentibus intimandum. Quod si alii cives Lombardiæ dicto regi fidelitatis præstiterint juramenta, sustinemus ad præsens pro pace vestra, ut si ab ipso fueritis requisiti, juretis eidem, salvis tamen in omnibus fidelitate ac jure sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ. Datum Reate III kal. Septemb., Pont. nostri an. IV ».

25. « Cæterum Fridericus cum male audiret, gravissimeque ab Honorio esset objurgatus, jura Ecclesiastica invasisse, ut tegore verbis scelera noverat, pluribus litteris ad eundem exaratis⁴, multis excusationibus hanc a se accusationem depellere conatus est; atque in extrema novissimarum litterarum pagina hæc addit: « Ut igitur rancor, vel opinio concepta, vel concipienda in animo vestro deleatur omnino, et rex vester devotus Ecclesiæ filius, (de seipso loquitur), sit vobis more solito commendatus, in visceribus caritatis, per has litteras nostro sigillo munitis universis notum esse volumus, tam præsentibus quam futuris, quod omnes concessionēs et dona, quæ alicui fecimus, tam de ducatu Spoleti, terra comitissæ Mathildis, quam de aliis quæ B. Petri patrimonio pertinere noscuntur, duximus irritanda, nostro sancientes edicto, ut nullum aliquo tempore robor obtineant firmitatis. Alias vero petitiones, quas per magistrum Alatrium misistis, subsequenter studebimus effectu mancipare. Dat. apud. Hagenow VIII id. Septemb. viii Indic. » Dein misso ad cunctos vectigales suos regio Diplomate, in Spoletanos ac Narnienses animadvertendum decrevit⁵, nisi ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam, a qua desciverant, reverterentur.

26. *Bohemiæ regem de eodem crimine increpat.* — Porro non solum jura Ecclesiastica Fridericum, ut vidimus, invadentem Pontifex redarguere coactus est, verumetiam inveli in Bohemiæ regem ejusque oplitas episcopum, atque Ecclesiam Pragensem per summam injuriam insectantes

¹ Lib. III. Ep. CCXXXVII. — ² Ep. CXXVII. — ³ Ep. CCXXI, CXXCIX. — ⁴ Ep. CCLXXXIII.

¹ Stad. in Chron. hoc anno. — ² Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 246. — ³ Honor. I. IV. Ep. DLV. — ⁴ Apud Honor. I. IV. Ep. DXXVII, DLXXII. — ⁵ Ep. DLXXIII.

vexantesque : quare vehemens litteras ad Ratisponensem et Pataviensem episcopos dedit¹, quibus et rerum a se in ea causa gestarum ordinem seriè què exponit. Præ se tulerat antea, uti vidimus, Olacherus Bohemiæ rex Pontificis imperiis pariturum, expiaturum crimen, Pragensem episcopum pristinæ auctoritati restitutum, revocatum male contra Ecclesiam gesta : iisque blandis pollicitationibus Apostolicam severitatem eluserat. Sed cum postea promissa in opus non perduceret, ac tum ipse, tum proceres Ecclesiam Bohemicam opprimerent, intruderent in dignitates alios, alios spoliarent, fraudarent decimis, aliaque patrarent, quibus jura Ecclesiasticorum labefactata erant, eorumque dignitas contemptui patebat, Honorius hanc illis provinciam imposuit² :

27. « Licet sæpè dicto regi tanquam præcellenti, et baronibus tanquam ab eo missis deferre velimus, quia tamen non est deferendum hominibus contra Deum, cui est contra omnes homines deferendum, de fratrum nostrorum consilio discretioni vestre per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus regem et barones eosdem, ut præfatus episcopo de damnis illatis, et subtractis fructibus, necnon irrogatis injuriis satisfactionem exhibeant competentem et ab ipsis de cætero molestatione desistant, recepta super his ab ipsis pignoraticia vel fidejussoria cautione, monitis prudenter et efficaciter inductis. Quod si monitis vestris, quod absit, infra duos menses acquiescere forte noluerint, denuntiamus eos ex tunc excommunicationis, et totam terram eorum interdicti sententiis subjacere, quas vos renovantes singulis diebus Dominicis et festivis, faciatis eadem appellatione remota, tam ab episcopis quam Ecclesiarum prælatis, et aliis omnibus vicinis inviolabiliter observari, donec redeuntes ad cor relaxari eadem sententias mereantur. Dat. Reate IV non. Aug., Pont. nost. an. iv ».

28. *Salisburgensem, Upsalensem episcopos et canonicos Bremenses de usurpatis juribus arguit.* — Arguit præterea Honorius² Salisburgensem archiepiscopum, qui cum episcopalis sedis in Secchovensi Ecclesia excitandæ facultatem ab Honorio flagitasset, Pontifex ea ratione concesserat, ut nullum ex ea re damnum in Romanam Ecclesiam ac Luipoldum Austriae ducem crucesignatum redundaret. Is vero, non petito ducis, ut debebat, assensu, episcopatum Secchovensem erexerat, illicque Ecclesias quasdam attribuerat, quibus moderandis pastores designare ducis partium erat. Quod gravissime ferens ducissa Austriae Theodora, quæstæ est apud Honorium viri jura infringi, dum per Christiana fide in Oriente adversus Sarracenos dimicaret; cujus querelis permotus Pontifex, qui Luipoldum optime de re Christiana meritum in clientelam Apostolicam admiserat, atque etiam veterat, ne quis in eum, non petita a Sede Apost.

facultate, anathema vibraret, archiepiscopo perpetam gesla rescindere ac revocare imperavit¹ : « Mandamus, quatenus diligenter corrigens per te ipsum, quod in ejusdem ducis præjudicium attentasti, ejus jura non minuas, sed conserves penitus illibata, et donec ipse, dante Domino, ad propria revertatur, nihil in præjudicium suum, vel terræ suæ attentare præsumas; mandatum nostrum taliter impleturus, quod propter hoc tibi durius scribere non cogamur; quia sibi illatam injuriam, imo nobis in ipso, non possemus æquanimiter sustinere. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Maii, Pont. nostri anno tertio » . Haclenus Pontifex; verum cum dicit Stero², Eberhardum potestate sibi ab Rom. Pontifice facta, Secchovensem episcopatum hoc anno condidisse, neque Honorius ad eum amplius (quod viderim) hac de re scripserit, par est credere, ducis postea assensum accessisse : Concilium vero provinciale hoc anno ab eodem archiepiscopo celebratum, addit Stero, interfuisse episcopos Pataviensem, Frisingensem, Gurzensem, Chiemensem ac Secchovensem.

29. Acrius inveni compulsum est Honorius³ in Upsalensem archiepiscopum, ejusque suffraganeos episcopos, qui Joannem tyrannum Sueciæ regni invasorem, prætermisso Waldemari Daniæ regis nepote, defuncti Erici filio, quamvis Danus nepotis jura Sedi Apostolica committeret, regis insignibus decorasset : quare commotus Dubecensi, Szerinensi, et Kaskeburgensi episcopis partes imposuit, archiepiscopum Upsalensem, si regia inunctione Joannem consecrasset, ad dicendam causam Romano Pontifici se sistere jubere.

« Lubecen. Szerinen. et Kaskeburgen. episcopis.

« Charissimus in Christo filius noster Waldemarus, Danorum rex illustris, nobis insinuarè curavit, quod claræ memoriæ Erico regi Sueciæ rebus humanis exempto, nobilis vir Jo. regnum Sueciæ ad defuncti filium dicti regis Danorum nepotem jure hereditario devolvendum, quorumdam magnatum ejusdem regni favore suffultus violenter invasit. Porro idem rex, intellecto, quod venerabiles fratres nostri.... archiepiscopus Upsalen. et suffraganei in regem volebant inungere supra dictum nobitem, ne id facerent inhibuit appellato, præfatum nepotem suum, et omnia jura ejus Apostolicæ protectioni supponens, ac præfignans terminum, quo per se, vel per nuntios suos in noctra comparerent præsentia, iis qui venirent pro tutela dicti nepotis sui justitia responsuri : sed ipsi legitima ejus appellatione contempta, in regem inuxerunt nobitem antedictum, in præfati nepotis sui pupilli, ac etiam post patris obitum nati gravissimum præjudicium, et contemptum nostrum, ac Sedis Apostolicæ manifestum.

30. « Nolentes igitur hujusmodi præsumptio-

¹ Ep. DCCL. — ² Ep. DCLX. — ³ Lib. III. Ep. CDXLIV.

¹ Ep. CDXCIV. — ² Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I p. 216. — ³ Honor. I. IV. Ep. DLI.

nis excessum sub dissimulatione transire, cum debite poenæ remissio audaciam tribuat delinquendi, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus inquisita plenius veritate, si vobis constiterit dictos archiepiscopum et episcopos ad iunctionem huiusmodi post appellationem legitimam processisse, auctoritate nostra firmiter injungatis ipsi archiepiscopo et uni episcoporum, qui astiterunt eidem, ut infra competentem terminum sibi præfigendum a vobis, cum procuratoribus aliorum Apostolico conspectui personaliter se præsentent, de huiusmodi satisfactorii contemptu, ipsos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellentes. Quidquid autem inde feceritis, nobis per litteras vestras veraciter intimetis. Quod si non omnes, etc. Dat. Reato VIIId. Aug., Pont. nostri ann. IV». Demandavit aliis litteris' isdem episcopis munus, ut pacem inter dissentientes principes conciliare niterentur, ac si rei eventus ex sententia non processisset, de re tota confectis publicis Actis Sedem Apostolicam instruant.

31. Eodem tuendæ æquitatis zelo Bremensium canonicorum collegium, quod Livoniensem Ecclesiam Bremensi subjicere affectabat, atque adeo illam neglectis jussis Apostolicis, injuriis multis affecterat, religioso pro imperio gravissimo increpuit, vetuitque ne amplius negotium Livonum episcopo facerent. Cur vero ad canonicos, non ad archiepiscopum his de rebus scripserit Pontifex, ea videtur intercessisse causa, quod Gerardus Bremensis archiepiscopus hoc anno diem extremum clauserat, uti Stadensis tradit, cui Padebur-nensis ejusdem nominis præpositus suffectus est. Neque illuc hoc loco reticendum, Honorium Livoniensem episcopum in Apostolicæ Sedis tutelam una cum Ecclesia sua recipi flagitantem admisisse²: quamquam ei coganti, ut novam in Livonia metropolim erigeret, haud morem gesserit, cum nondum id e re Livoniensis Ecclesiæ videretur.

32. *Beate M. V. miraculum.* — Insigne hoc anno patrocinii sui in eos qui illud supplices implorant, potentia prodigium edidit B. Virgo de tractis divinitus a nobili adolescente vinculis, qui se illius apud Deum suffragiis commendarat, quod Cæsarius his verbis historiæ monumentis commisit³: « Eodem tempore quo dominus Engelbertus Coloniensis archiepiscopus edificavit castrum in Fustinberg, contra nobilem virum Gerardum de Brubach, juvenis quidam miles de ejus exercitu, Theodoricus nomine, facere sibi volens nomen, ante idem castrum captus est. Diu ibidem incarcerationis, cum pecuniam pro sua solutione dare spondidisset, extractus de carcere, positus est in domo superiore, cui addita sunt vincula, et servi ad custodiam deputati, habebat enim circa pedes annulos ferreos, et circa brachium

ejusdem generis manicam, quæ annexa catena parieti caute satis erat infixæ. Nocte quadam cum esset dormiens inter sex satellites, tam se quam reliquos captivos custodientes, et Dominam nostram necnon et alios sanctos solito invocasset, obdormivit. Et ecce in somnis vidit se transpositum in monasterium nostrum, de quo cum vellet egredi, sedens in equo maore femineo, necessitate vinculorum, dixerunt ei duo ex monachis nostris, Monegundus scilicet et Henricus, cognati ejus secundum carnem: Nolite egredi, sed revertimini, quia sancta Maria de Heisterbach liberavit vos, hoc etiam nomine vocatur domus nostra, ad quod verbum ille evigilans, gavisus est, et de visione cogitans, utrumnam esset vera an phantastica scire volens, mox ut digilos advovit, pedem unum sine difficultate extraxit. Simili facilitate manum a catena liberavit: sepius ista tentaverat, sed non profecerat, cumque ex motu vinculorum unus servorum evigilasset, territus miles, circumloquere voluit, nec potuit. Tunc primum intelligens tale miraculum Dei Genitricis meritis circa se gestum, servo rursus obdormiente, leniter surrexit et vincula adhuc servans in uno pede, per linteamen per fenestram se dimisit et fugit, quod dum servus comperisset, clamore fugam ejus perdidit, sed manus humana capere non potuit quem virtus divina protexit; multi enim tubis et canibus insectati sunt, et cum sæpius in proximo sub fretis latitaret, invenire eum non poterunt, qui ad nos veniens, eosdem circulos pro galiarum actione super altare beate Mariæ Virginis obtulit, et qualiter ejus meritis liberatus sit, nobis per ordinem recitavit. Acta sunt hæc anno gratiæ MCCXIX ».

33. *Nuptiæ regis Ungariæ cum filia regis Armenorum.* — Eodem anno, pacis inter Andree regis Pannoniæ filium, et Leonis Armeniæ regis filiam nuptiis Apostolicam auctoritatem adjecti Pontifex, gratulatusque est hoc dato ad Andream Diplomate¹: « Cum sicut tam ex tuis, quam clarissimi in Christo filii nostri L. Armeniæ regis illustris litteris intelleximus, quod inter te et regem prædictum convenerit, ut natus tuus ipsius filiam accipiat in uxorem, ita ut eidem regi ratione filie suæ prout hæres succedat in regnum, habiturus illud toto tempore vitæ suæ, si etiam contingat eam decedere, antequam reducatur ab illo, nos quod super hoc provide ac utiliter factum est, te ac rege prædicto supplicantibus, duximus approbandum. Dat. Later. IV non. Martii, Pontif. nostri anno III ». Eodemque argumento ad Armenum scripsit². Tum Ugolino Colocensi archiepiscopo permisit³, ut cum regales Pannoniæ Ecclesias adiret, pallio uteretur: contra vero Strigoniensi archiepiscopo, ne in diocesi Colocensi sacra faciens pallium indueret, neve incedens crucem præire sibi juberet, vetuit⁴.

¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Ep. DLXXXIX. — ³ Cas. I. VII. c. 29.

¹ Lib. III. Ep. CCCXXV. — ² Reg. post eamd. Ep. — ³ Ep. CDLXXXV, CDLXXXVI. — ⁴ Ep. CDLXXXVII.

34. *Henrici ducis Poloniae pietas, et Waldemari regis Danorum nuptiae.* — Quod attinet ad res Polonicas; celebranda videtur futurorum saeculorum memoria Henrici cum barba ducis liberalitas, qui Trebnicensis monasterium S. Hedwigis uxoris consilio magnis operibus excitatum, atque mortis reos homines pie illi fabricae ad expiandum crimen participari iusserat, hoc anno numini consecravit. Tot vero tantisque amplificavit operibus, ut Longinus haec scribat¹: « Constructum jam monasterium dux Henricus ex consilio beate Hedwigis dotavit, et auxit largissimis redditibus, qui ad omnes sumptus necessarios sufficerent mille personis, et perpetuae exercendae hospitalitati, sua cleemosyna promereri cupiens, ut dignus esset audire Dominum in extremo iudicii die dicturum: Hospes fui et collegistis me: ipsa quoque B. Hedwigis contulit eidem monasterio bona sua dotalia ». Ut vero caetera ad Ecclesiasticam hujus anni historiam spectantia adnectamus; Pontifex Gnesnensem archiepiscopum legationis in Prussia iuncto munere abire iussit². Erat is Henricus, quem de Ecclesiastica immunitate optime meritum appellat Joannes Longinus³, ipsumque hoc eodem anno defunctum, praeterquam quod idem auctor et Cromerus⁴, qui illum ornant laudibus, testantur, Pontificiae litterae⁵ illustrent: cum enim duo ab iis, ad quos electio pertineret, in locum Henrici demortui renuntiati essent, Honorius vero neutrius electionem ex canonum praescripto factam comperisset, utraque rejecta, Ivonem episcopum Cracoviensem metropolitanae illi sedi praefecit; haec omnia pluribus ibi contenta. Verum quamvis ita se habeant, altamen anctores paulo ante laudati Vincentium quendam nobili loco natum Henrico suffectum, atque a Rom. Pontifice confirmatum asserunt.

35. Neque illud praeterendum silentio, Honorium Christiano Prussiae episcopo praecipisse⁶, ut ad sapiendum atrox bellum, quod inter Danorum regem Waldemarum, cum quo armorum societatem Luneburgensis dux ipsius nepos conjunxerat, et marchionem Brandeburgensem exarserat, ex quo agrorum vastitates, temporum incendia, populorum caedes, urbium excidia secuta erant, Prussorumque Christiana res destituta jacebat, consanguinitatis in quarto gradu canonicum impedimentum amoveret, ut marchio filiam Luneburgensi duci in matrimonio collocaret, eoque foedera principum invicem amicitia adstrictis animis revocaretur, atque arma in infideles felicius verteretur: « Nos, inquit, de discretione tua plenam in Domino fiduciam obtinentes, tuis et dictorum nobilium precibus inclinati, per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus super his auctoritate nostra statuas, quod secundum Deum videris sta-

tuendum ». Haec Honorius, qui ut pacem inter hosce principes Catholicos adducere nitebatur, ita alios ad bellum contra haereticos incendit.

36. *Auctae Albigenisium res.* — Crescebat in dies effrenata Albigenium potentia, postquam Montfortius, ut diximus, illa Christianae fidei in ijs partibus columna firmissima cecidisset, nec Amalricus in comitatu Tolosano legitimus successor crebras populorum defectiones comprimere, nec Raymundi utriusque impetus sustinere poterat, quem amisso etiam fratre Guidone Bigerrom comite, qui in obsidione Castri-Novi Arriani telis obrutus occubuerat, furori ac potentiae haereticorum se subducere coactum narrat Bernardus¹. Ad erigendam igitur periclitantis fidei causam Honorius Philippum Galliarum regem, ut vidimus, ad retundendos Albigenes excitavit, qui hoc anno filium Ludovicum potentissimo succinctum exercitu misit, quem plures in eo bello praestantes sunt secuti, cum divini nominis causa ageretur: ex quibus Catalaunensis episcopus fuisse videtur, ad quem Honorii extant litterae², quibus ipsius inferendi Albigenibus belli consilium probat, commendatque.

37. Revocatus etiam ad meliorum spem Amalricus³, patrociniisque Apostolico tectus: verum quamvis id bellum magno fragore initio ad haereticos intonuerit, postea brevi illius terror evanuit. Marmanda a Ludovico expugnata alisque obviiis locis subactis, ad Tolosae moenia egregius princeps perripuit, cumque diebus quadraginta quinque varios in urbem impetus praesente S. A. L. Bertrando cardinale impressisset, civisque magnis animis se tuerentur, consumpto jam expeditionis quam voverat tempore, initis nonnullis concordiae legibus in paternum regnum se recepit; eo vero abscedente omnia in pejus ruere coepere, pluraque loca arcisque Raymundo se dederunt.

38. *Turbæ ab Erardo excitatae in Campania.* — Excitatae praeterea turbæ in Campania, quam Erardus Brenensis Philippæ uxoris nomine invadere, atque Theobaldum et ejus matrem Blancam comitatu depellere nitebatur. Sed ne ob id bella in Gallias recrudescerent, nonnullis abbatibus provinciam imposuit Honorius⁴, ut censuras in eos distringerent, qui pendente causa de Philippæ natalibus justine an illegitimi essent, bellum movissent: « Mandamus, quatenus ipsius comitissæ et filii ejus homines, et illos qui eisdem ad hoc juramenti vinculo sunt astricti, ut ipsi comitissæ ac filio ejus contra praefatum Erardum, et ejus fautores assistant viriliter, et poterit, si terram quam possident perturbare praesumpserint, pendente coram nobis causa natalium supradictæ Philippæ, moneatis prudenter, et efficaciter inducatis, eos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogentes. Dat.

¹ Vit. S. Hedw. c. 6. apud Sur. die XV Oct. Long. Hist. Pol. —
² Ep. CXLVII. — ³ Jo. Long. Hist. Pol. l. VI — ⁴ Cromer. l. VII —
⁵ Honor. l. IV. Ep. DCXVI. — ⁶ Ep. CCLLXX.

¹ Bern. in Chr. an. 1218. — ² Honor. l. III. Ep. CCLXXVIII, CCLXXVIIII. — ³ Ep. CCLII, CCLIII, CCLIIII. — ⁴ Ep. DCV.

Reate V idus Jul. Pontif. nostri anno tertio ». Postea vero cavil¹, ne anathematis sententiae in praedictos Erardum ac Philippam revocarentur, nisi prius ipsi se Ecclesiae imperio parituros, atque memoratis comitis Campaniae, comitum facturos satis sacramento adacti pollicerentur: quod cum praestare in animum induxissent, censuris eos anno insequenti solvi jussit².

39. *Induciae Anglos inter Gallosque protrahatæ.* — Eodem anno Honorius Philippum Francorum regem ad inducias cum Anglorum rege protrahendas Apostolicis litteris est hortatus³, cumque a Franco accepisset⁴ eum dicto sibi audientem fuisse, hoc nomine gratias illi egit⁵. Publicæ vero Tabulae de hujusmodi induciis in annos quatuor initis, insequenti anno Londinae confectæ fuere, earumque exemplum in Regesto Pontificio continetur⁶. Adscripta est postremæ huic Epistolæ dies VI id. Maii: antea vero VII kal. Martii Ludovici primogeniti ejusdem regis filii rogatu concessit⁷, ut nonnulli presbyteri aliique inferiorum ordinum Ecclesiastici viri ad superiores gradus dignitatesque provehi possent, quamvis publicæ ab Ecclesia penitentiam agere coacti essent.

40. Cum vero percrebuisse, Ludovicum regis filium moliri specie insectandorum hæreticorum, Piclaviam et Vasconiam invadere, atque ab Henrici Angliæ regis ditione in potestatem suam adducere (Rupellam certe ad deditionem compulsisse, antequam in Raymundum duceret, scribit⁸ Bernardus) Pontifex B. SS. Joannis et Pauli presbytero card. A. S. L. mandavit⁹, ne id ab illo tentari pateretur; cum maxime Henricus crucesignatus pupillam tutelæ Rom. Ecclesiae relictus esset, in eaque secundo a Deo spem suam omnem posuisset: quocirca ab aliorum injuriis vindicavit, ut plures hoc anno Epistolæ ad Pandulphum Norwicensem electum, et Apostolicæ Sedis legatum datæ ostendunt, quibus regi adversantes compescere jubet¹⁰, arces tempore belli excitas evertere, Walliæ principem ad Angliæ arces et oppida tuenda conservandaque adigere¹¹: Ecclesiarum Iiberniæ præsules ad consuetæ obsequia regi præstanda¹², ac principes Angliæ viros¹³ ad regia jura asservanda strenueque defendenda compellere, amissa regis loca recuperare¹⁴: postremo velat¹⁵, ne Angliæ præsules, nisi bona cum regis venia pastores Ecclesiæ proficerent.

41. *Translatæ reliquie S. Thom. Cantuariensis, et agitata de Hugonis canonizatione.* — Hoc anno Pontifex Stephano Cantuariensi archiepiscopo, S. R. E. cardinali, corpus S. Thomæ Cantuariensis in honorificentiori locum transferendi potestatem dedit¹⁶ universisque Christi fide-

libus martyris Ecclesiam intra translationis Octavas adeuntibus, quadraginta dies de injuncta criminum expiatione remisit¹, dein memorato archiepiscopo concessit, ut quarta pecuniarum templo oblatarum pars post hujusmodi translationem in eo instaurando impenderetur. Postremo eidem archiepiscopo et Coventrensi episcopo, abbati que de Fontibus Cisterciensis Ordinis, de vita Hugonis Lincolnensis episcopi sanctissimi, ac miraculis quæ ejus opera nomen explicuerat, instituendi religiosi examinis provinciam contulit², ut SS. Catalogo adscriberetur.

42. « Honorius, etc.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod sicut ex vestris, fratres archiepiscope ac episcope, ac venerabili fratris nostri... Eboracen. archiepiscopi, necnon aliorum omnium episcoporum Angliæ litteris fuit expositum coram nobis, gratiam et gloriam dans Dominus, tanta sanctæ memoriæ Hugonem Lincolnien. episcopum prævenit et subsecutus est gratia, ut multas per eum in vita ipsius virtutes dignaretur mirabiliter operari, et nunc diebus istis tanta eum clarificavit gloria, ut ad daudam scientiam primæ stolæ beatæ immortalitatis, ipsius sepulchrum ubi corpus requiescit, ejusdem stola tandem beatificandum secunda divinis faciat coruscare miraculis, ita quod ejus inter alios sanctos non invocari suffragia sit indignum cum lucerna super candelabrum sit ponenda, ut omnes, qui sunt in domo ipsius, gaudeant beneficio claritatis. Quare nobis fuit humiliter supplicatum, ut eum sanctorum Catalogo faceremus adscribi, vel saltem super præmissis inquiri diligentius veritatem.

43. « Licet igitur tot et tantorum testimoniis plenam fidem nos deceat adhibere, volentes tamen in tam arduo facto cum omni maturitate procedere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tam super vita prædicti sancti, quam miraculis ante mortem et post mortem, necnon aliis hujusmodi negotii circumstantiis inquiratis diligentius veritatem, et quæ inventitis nobis fideliter rescribatis, ut per vestram relationem instructi procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes, duo vestrum, etc. Datum Romæ apud S. Petrum, V kal. Maii Pont. nostri anno tertio ».

44. *Reginaldus rex Sedis Apostolicæ vectigalem se constituit.* — Transfudit eodem anno Reginaldus rex supremum insulæ, cui imperitabat, dominium in Apostolicam Sedem, quo pio illo opere divinam sibi gratiam conciliaret, ejus litteras³ eo argumento Honorio transmissas ad commendandum memoriæ insigne adeo pietatis exemplum ex parte adducimus: « Sanctissimo patri et domino Honorio, Dei gratia summo Pontifici, Regi-

¹ Lib. IV. Ep. CXL. — ² Lib. V. Ep. CXLIX. — ³ Ep. CCCCIV. — ⁴ Ep. CXXXV. — ⁵ Ep. CXLIII. — ⁶ Apud Hon. I. IV. Ep. DCXLIII. — ⁷ Lib. III. Ep. CCXVI. — ⁸ Bern. chr. Rom. Pont. hoc ann. — ⁹ Ep. CXLII. — ¹⁰ Ep. CCCCXII. — ¹¹ Ep. CCCCXVI. — ¹² Ep. CCCCXVII. — ¹³ Ep. CCCCXIX. — ¹⁴ Ep. CXLVII. — ¹⁵ Ep. CXXXVIII. — ¹⁶ Ep. CCLXVI.

¹ Ep. CCLXVII. — ² Ep. CXXX. — ³ Ext. apud Hon. I. IV. Ep. DCXXX. et I. VII. Ep. CCLXXXIX.

naldus rex insularum (insulae Man) commendationem cum osculo pedum.

« Noverit sancta paternitas vestra, quod nos ut participes simus honorum, quae fiunt in Ecclesia Rom., ad monitionem et exhortationem dilecti patris domini P. Norwicen. electi camerarii et legali vestri, dedimus et obtulimus ei nomine Ecclesiae Rom. et vestro, et Catholicorum vestrorum successorum insulam nostram de mari, quae ad nos jure hereditario pertinet, et de qua nulli tenemur aliquid servitium facere; et deinceps nos et haeredes nostri in perpetuum tenebimus in feudum dictam insulam ab Ecclesia Rom. et faciemus ei per hoc homagium et fidelitatem, et in recognitionem domini nomine census nos et haeredes nostri in perpetuum annuatim solvemus Ecclesiae Rom. duodecim marchas sterlingorum in Anglia apud abbatiam de Furnis Cisterciens. Ordinis, in festo Purificationis B. Mariae. Et si non esset ibi aliquis ex parte vestra, vel successorum vestrorum, deponitur dictae duodecim marchae per nos et haeredes nostros penes abbatem et conventum Ecclesiae Rom. nomine. Hanc donationem et oblationem dictus dominus legatus recepit ad voluntatem et beneplacitum vestrum, et post receptionem factam ab eo sic ipse dominus legatus dictam insulam dedit mihi et haeredibus meis in feudum perpetuo possidendam et tenendam nomine Ecclesiae Rom., et me inde per annulum aureum investivit, etc. Actum Lond. in domo militiae Templi X kal. Octob. anno Domini millesimo ducesimo decimo nono. Et ne super his aliquando possit dubitari, has litteras fieri fecimus et sigillo nostro muniri ». At de his satis.

45. *Hispanos ad pellendos Sarraenos excitat, Miramolinum Christianis conciliat Honorius.* — Non defuit Honorius cruce signatus adversus Mauros pro Christiana fide laborantibus, ad quos stipendia donandos Roderico Toletano archiepiscopo A. S. L. concessit, tum ¹ ut partem pecuniae in Hierosolymitanum subsidium imperatae in Maurorum bellum averteret, tum etiam ², ut eos, qui belli gerendi causa mare se transmissuros volebant, voto commutato, adversus Mauros concitarent. Dein universis Hispaniae Christi fidelibus contra illos dimicaturis peccatorum veniam indulisit ³; tum Sancti Navarrae regis, qui cruce signatorum numero nomen adjecerat, patrocinium hoc exarato Diplomate suscepit ⁴: « Deo in cuius manibus sunt corda regum, gratiarum referimus actiones, quod in te sic ignem suae charitatis accendit, ut signo vivifica crucis assumpto, magnifice, sicut decet regiam celsitudinem, ire propositis contra inimicos fidei Christianae. Ut autem hoc tam laudabile ac salubre propositum melius et tutius prosequaris, personam tuam ac regnum tuum cum omnibus juribus et honoribus tuis sub

beati Petri et nostrae protectione suscipimus et praesentibus scripti patrocinio communimus; districtius inhibentes, ne quis interim jura tua subtrahere, aut invadere, vel quomodolibet audeat temere perturbare. Datum Romae apud S. Petrum XV kal. Jul., Pont. nostri an. tertio ». Haec ad Sanctum Honorium, qui etiam ab Jacobo Aragonum rege rogatus, ipsum cum regno in fidem ac tutelam recepit ¹, beneficis est prosecutus.

46. Praeterea archiepiscopo Toletano, de quo antea memoravimus, permisit ², ut decreti Oecumenicae Synodi executionem de novo habitu Judaeis decernendo, quo a caeteris dignoscerentur, in aliud tempus rejiceret. Archiepiscopum vero Compostellanum ejusque suffraganeos tertio quoque anno provinciale Concilium convocare jussit ³. Sed quoniam in Maurorum rebus versamur, non est praetereundum Rom. Pontificem litteris ac nuntio ad Miramolinum missis ⁴ postulasse, ut permitteret Christi fideles in regno suo ex legis Evangelicae praescripto vitam agere.

« Nobili viro AlbuJacob Miramolino, timorem divini nominis et amore.

« Expedire tibi non credimus, et revera non expedit, ut verbis acquiescas eorum qui tibi forte suadent, ut existentes in terra tua Christianos uti lege sua libere non permittas. Porro Daniel et tres pueri ducti a Babylonis rege captivi permitti sunt a praeposito eunuchorum ipsius, quibus voluerint uti cibo et potu, se sicut proposuerunt in corde suo nequaquam mensa regia pollentes, licet rex ipse vesci eos cibo et potu regio per dies singulos praecipisset. Legitur etiam, quod Pharaon rex Aegypti, qui populum Israeliticum afflictionibus multis oppresserat, in luto et latere servire compellens, gravibus et moralibus plagis usque ad interfectionem filiorum correptus a Domino, pro eo quod indurato corde ipsum abire, ut summ offerret Domino sacrificium, non sinebat, Holofernes autem Judith Hebraeam Deum adorare secundum legem ipsius, et Cyrus reaedificari per Esdram unum ex captivis populi Judaeorum templum Domini permittant.

47. « Et quidem cum nos, quibus Christus, licet immeritis, gregem suum et ovile commisit, exercere inter Christianos, patiamur innumeram legis tuae hominum multitudinem ritus suos, ut in hoc nostrae ac tuae gentis non sit dispar conditio, sed aequum hinc inde humanitatis solatium, non te decet difficilem, sed potius favorabilem et facilem inveniri. Sane cum ad nos cura pertineat de commissis nobis a Domino, ubicumque consistant, populis Christianis, ne videamur mercenarii, ad quem non pertinet de ovibus, umbram tenere, sed sollicitudinem providi potius exercere pastoris, cum humilitate, qua nil splendidius fulget in cervice Pontificis illius servi, qui de se dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde; magnitu-

¹ Lib. III Ep. CCLXIV, CCLXIX. — ² Ep. CCCXXXIV. — ³ Ep. CCCXXXVIII. — ⁴ Ep. CMLV.

¹ Ep. CMLV. — ² Ep. CCLXIX. — ³ Ep. CCLXVIII. — ⁴ Ep. DLIX.

dinem tuam attentius obsecramus, quatenus existentes in terra tua homines gentis nostrae uti lege sua libere patiaris. Domini enim est terra, et plenitudo ejus, et universi qui habitant in eadem, habentibus in regno hominum potestatem, et illud ad quem voluerit transferentis. Rogamus insuper ut latorem praesentium dilectum filium Gonsalvum fratrem Hospitalis Hierosolymitani, familiarum nostrum, quem charum habemus admodum et acceptum, ad tuam transmissum praesentiam benigne suscipias et honeste pertractes. Datum Reate non. Septemb. Pontificatus nostri anno quarto ».

48. *Dissidentes Italiae populos pacificat.* — Evocant ad se nunc res Italiae orationem : in primis Honorium omni cura et cogitatione vel in pace inter Christianos populos concilianda, vel in religiosis Ordinibus ad arctius vivendi genus revocandis ¹, vel in praefactorum hominum reprimendis conatibus ², vel in officiis beneficiisque in Apostolicae Sedis studiosos conferendis defixum cernere licet. Aerbum durtumque bellum inter sese gesserant Tudertini et Interamnenses federati, cum Narniensibus et S. Gemini incolis; cumque tandem Pontificis imperio se parituros jurati spondissent, Honorius pacis conditionibus praescriptis, in pristinum illos concordiam adduxit: cui rei argumento sunt litterae Apostolicae ad universos Christi fideles datae ³. Cumque Interamnensis Ecclesiae ob memoratum bellum diu pastore jura occupasset, a Raynerio Interamniae episc. Pontifex postulatus, Apostolica auctoritate usurpata restitui jussit ⁴, pacemque Adonem Frangipanum inter et Petrum Frangipanum ac fratres Hostiensis episcopi opera firmatam, servandam curavit, eaque de re ad Tarraeinsenses scripsit ⁵. At de his haec tenent.

49. *Beneficia et privilegia collata.* — Superest ut de collatis hinc anno a Pontifice in varia hominum genera officiis beneficiisque breviter disseramus. Aczonii abbatii Sancti-Benedicti trans Padum mithrae usum tribuit ⁶, cujus etiam, annuque usum Nifo monasterii S. Mariae Carrensi abbati ⁷ permisit; deinde in fidem tutelamque recepit Alexandrinum Italiae populum ⁸ quorum fidei sacramentum se excepisse in alia ad ipsos data Epistola dixit ⁹; tum primicerio et clericis scholae cantorum ex oblationibus altaris Apostolorum princeps portionem quamdam concessit ¹⁰ : « Cum felix memoriae Caestlinus papa praedecessor noster vobis de portione oblationum altaris beati Petri, quae contingit Romanum Pontificem, annuas duodecim libras de gratia contulerit liberali, nos ejusdem gratiae volentes addere gratiam, ut de virtute studentis proficere in virtutem, de oblatione praedicta decem libras nostro tantum tempore vobis annua-

tim duximus largiendas, ita quod ex hoc successores nostri nullatenus obligentur. Dat. Romae apud S. Petrum XII kal. Maii, Pontif. nostri, anno III ». Ceterum hujusmodi cantorum scholam Pontifici sacelli cantorum collegium esse, quod haecenus perseverat, haud in dubium revocari posse arbitramur. Dein Mediolanensis Ecclesiae suffraganeo Henrico archiepiscopo parere atque obsequii statuit ¹. Fuisse illum ab Honorio sacris pontificalibus initiatum, probant Apostolicae litterae XVII kal. Sept. Reate datae, tum haec verba in Regesto adjecta de episcopis : « Istos dominus Honorius III papa consecravit archiepiscopum Mediolanensem. Item XIV kalend. Decemb. consecravit apud Viterbium Ranerium, oriundum de comitatu Tuderino, de Castro, quod dicitur Castrum-Vetus, in patriarcham Antiochenum, qui de prioratu S. Fridiani Lucani ad officium vicecancellariae assumptus, et officium suum honeste per triennium exercuit, et tres menses, Lingonen. et Narnien. » Quod porro supra Pontificis Reate commorantis meminimus, addendum videtur, quod de illius ex Urbe discessu tradit Richardus ² de S. Germano, nimirum Pontificem Romam Reate profectum ad mensem Octob. commoratum, Viterbium postea ac tandem Romam se contulisse, Romanorumque effrenatam arrogantiam temeritatemque non ferentem Viterbium regressum.

50. *Ecclesia S. Xisti donata S. Dominico, qui signis et virtutibus claret.* — Exeruit praeterea in D. Dominico, qui tunc Ecclesiam suae sanctitatis haec collustrabat, Pontificiam liberalitatem : Ecclesiam enim S. Xisti Urbanam illi ac sociis administrandam tradidit ³, e quibus litteris haec in D. Dominici et sociorum laudem scripta excerptimus : « Ligna pomifera in Ecclesiae paradiso plantare, ac fovere plantata, juxta quod ex officii nostri tenemur debito, cupientes, dilecto filio fr. Dominico et fratribus sui Ordinis, Ecclesiam S. Xisti de Urbe duximus concedendam, sperantes in Domino, quod tam ipse quam fratres sui poma nova et vetera, quae sponus legitur sponse servasse, ministraturi sint esurientibus annuabus, etc. Datum apud civitatem Castellanam XVI kal. Januar. Pont. nostri anno IV ». Commendarat ⁴ etiam ante eandem sacram familiam novo splendore in Christi Ecclesia effulgentem archiepiscopis, episcopis, caeterisque praesulibus, quos etiam monuit, ut illis Evangelii semina jacientibus omni studio praesto essent : quibus Apostolicis litteris alias similes ab eodem Pontifice pro Minoritis datas recitat Lucas Wadingus ⁵.

51. Quod ad sacrum S. Xisti templum attinet; ex iis quae paulo ante dicta sunt, in comperto esse videtur, Honorium illud S. Dominico tribuisse, quod adhuc vir Dei a memoratis monachis veluti

¹ Lib. III. Ep. CDXXXI, CDXCI. et I. IV. Ep. DXXXVI. — ² Lib. IV. Ep. DXXXVII, DL, DLVII. — ³ Lib. III. Ep. CCLXX. — ⁴ Ep. DXXI. — ⁵ Ep. DLXX. — ⁶ Ep. CCLXXXV. — ⁷ Ep. CCLXXXIX. — ⁸ Ep. CD II. — ⁹ Ep. CDIV. — ¹⁰ Ep. CDVII.

¹ Lib. IV. Ep. DXXVII. — ² Rich. de S. Germ. an. 1219. — ³ Lib. IV. Ep. DLIV. — ⁴ Ep. DCALVII. — ⁵ Wad. Annal. Min. an. 1219. num. 28.

accommodatum habuerat, atque hoc ipso anno monialibus transtiberinis tradidit. Rem gestam narrat ejus Vitæ scriptor¹: « Ad quem sane, (nimirum S. Sabinae titulum), cum se contulissent fratres cum omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in Ecclesiam Sancti-Xisti, ubi fratres hactenus habitaverant, succedere. Anno igitur a nato Salvatore mcccxx, XII kalendas Martii, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transiberinæ possidendam accipere Ecclesiam Sancti-Xisti, ibique habitare cœperunt, Dominæ perpetuo servituræ. Erat inter illas puella quædam Cecilia, annos nata decem et septem, ea in ipso porte ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cujus manus tertio obedientiam promisit. Post eam abbatissa cæteræque sorores et multe aliæ eum habitum suppliciter susceperunt et professionem fecerunt: quæ omnes erant numero quatuor et quadraginta. Porro Romani illam insignem beatissimæ matris Dei imaginem, quæ apud moniales trans Tyberim fuerat, inde tolli volebant, quod facilius illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaque vir sanctus nocte sequenti, duobus cardinalibus, Nicolao Tusculano episcopo, et Stephano, cujus nepotem ad vitam revocarat, comitantibus, et cum permultis aliis, simul etiam magna luminum copia tum præcedente, tum subsequente, nudis pedibus incedentibus, illam cunctis optatissimam et dulcissimam virginis Matris imaginem propriis humeris reverentissime deportavit: quam sane sorores nudis pedibus orantes expectabant, et cum lacrymis multaque animi exultatione exceperunt: permanetque ea apud illas usque in hodiernum diem.

52. « Hæc est imago illa veneranda, quam B. Gregorius Pontifex ob sævientem pestem profligandam, quodam Paschali tempore in processione cum litanis per Urbis circuitum reverenter referri jussit, cui etiam tota aeris cessit infectio, ejus præsentiam ferre non sustinens. Mira autem successit serenitas et audite sunt voces in aere juxta imaginem, ista canentes: *Regina cæli lactare, alleluia: quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit sicut dixit, alleluia*; et beatus Gregorius subjunxit: *Ora pro nobis Deum, alleluia*. Reposita est ergo reverenter admodum per B. Dominicum et duos cardinales apud virginem imago virginis Matris ». Hæc auctor, qui addit² de muliere a S. Dominico octavo post die sacram concionem habente a demone, magno miraculo, liberata; quæ se postea Deo dicavit, eaque a B. viro Amata vocata est; et post multa enarrata miracula quæ caeleste numen sanctissimi viri opera explicuit, de contemptis ab illo terrenis opibus,

cælestibus enim tantummodo animo et cogitatione inhiabat, hæc adjecit:

53. « Diligebat autem verus Jesu Christi imitator Evangelicam pauperlatem præ cunctis mundi opibus. Offerbat ei et fratribus, cum Bononiam venisset, Odericus quidam possessiones suas, quæ æstimabantur libris Bononiensibus amplius quingentis: sed ille divitiarum contentior prorsus eas recusavit, conscriptamque inde coram Bononiensi episcopo chartam jussit rescindi; non enim voluit, ut fratres haberent possessiones, sed elemosynis frugaliter victitarent, contenti vilibus indumentis, et parvis atque humilibus ædibus. Absente eo, F. Rudolphus procurator Bononiensis cœnobii parvas et vilissimas fratrum cellas nonnihil in sublime evehere cœpit: reversus autem vir Dei ubi in id conspexit, procuratorem, et alios, dolens et gemens reprehendit, erumpensque in lacrymas: Hæc, inquit, tam cito vultis pauperlatem abjicere, et magna palatia struere? Ipsoque jubente opus illud, quoad vixit, mansit imperfectum ».

54. Et sane D. Dominicum se a terrenarum rerum amore omnino divulsisse, utque familiæ suæ viri se a caducarum rerum possessionibus abdicarent, divino actum spiritu instituisse, illustrant Honorii litteræ³, quibus ipsum ac socios præsulum liberalitati commendat.

« Archiepiscopis, et episcopis, et abbatibus, et aliis Ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerunt.

« Dilecti filii, prior et fratres Ordinis Prædicatorum, provide attendentes, quod qui abscondunt frumenta, maledicuntur in populis, frumentum suum, verbum prædicationis videlicet, quod est pabulum animarum, super aquas multas, id est, populos multos, seminant incessanter, et sarcinis divitiarum mundanarum abjectis, quo expeditius currant per mundi hujus agrum, quem plus solito sentes operiunt vitiorum, in abjectione voluntarie pauperlati erunt, et flentes semina sua mittunt, ut Domino dante misericorditer incrementum, ad ejus aream suos cum exultatione valeant manipulos reportare.

55. « Ipsos igitur, quorum et propositum sanctum, et ministerium necessarium arbitramur, universitati vestræ affectuose duximus commendandos, charitatem vestram rogantes et exhortantes in Domino, ac per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus pro reverentia divina, ad officium prædicandi, ad quod deputati sunt, benigne recipientes eosdem ac populos vobis commissos, ut ex ore ipsorum verbi Dei semen devote suscipiant, sedulo admonentes pro nostra ac Apostolicæ Sedis reverentia in suis eis necessitatibus liberaliter assistatis, quatenus ad illud suscipiendum vestris exhortationibus præparati tanquam bona, et fructifera terra pro vitiorum tribulis incipiant segetem germinare virtutum, et dicti fratres

¹ Vit. S. Dom. I. II. c. 8. apud Sur. tom. IV. die IV Aug. —

² Ibid. c. IX.

³ Honor. Ep. DCXLVII.

per cooperationem vestram, suscepti ministerii cursum feliciter Deo consummantibus, optatum reportent sui laboris fructum et finem, salutem videlicet animarum. Dat. Viterbii VI idus Decemb. Pont. nostri an. iv ».

56. *S. Franciscus in Oriente coram soldano.* — Eodem anno celeberrima omnium sacri Minorum Ordinis comitia generalia a S. Francisco ante indicta, peracta esse, sanctorumque Dominicum iis interfuisse, Lucas Wadingus supra laudatus de iis fusissime ostendit, quem lector consulat. Comitibus habitis, sex fratres familiæ suæ divino nutu delegit, ac Marrochium misit, ut incultas illas regiones Evangelii jacto semine excolerent, hique Vitalis, Bernardus, Petrus, Adjutus, Accursius et Otho fuere; ipse in Orientem se contulit atque ardentissimo propagandæ fidei zelo Mahometanæque delendæ superstitionis cupiditate inflammatus ad soldanum contendit, atque ante illius conspectum productus, incredibili ardore Evangelium promulgare cœpit, adeo ut infidelem admiratione percelleret, cui veritatis probandæ gratia obtulit, ut ingenti igne in media civitate accenso, ipsum sacerdotesque Mahometi flammis exponeret, eoque negante ullum Mahometi ministrum id ausurum, spondit solum in mediis flammarum globis, illæso corpore, contra Mahometi errores certaturum, si fidem suam jurejurando vellet astringere, se eo viso miraculo, probataque Christi divina virtute, una cum populis sibi subditis Christiana sacra amplexurum. At soldanus, sive populi seditionem pertimesceret, sive errorem abjicere nollet, oblata respuit: sanctum tamen virum summa

vereneratione est prosecutus, muneraque ingentia cum in eum conferre meditaretur, Franciscus iis spreto in Christianorum terras se recepit, ut melius in iis ad pietatem excolendis perpoliendisque operam collocaret.

57. *Insanum Grandimontensium facinus.* — Dum felicibus iis initiis Franciscana ac Dominicana familiæ orbem virtutum suarum splendore in admirationem raperent, Grandimontenses laici religiosi temerarium facinus in alios ejusdem Ordinis sacerdotes, quos una cum priore conjecere in vincula, fœdissimo exemplo pertenturunt, aliumque priorem sibi pro arbitrio præfecere; ob quam vesaniam proterviamque cum defixi anathemate fuissent, posteaque ad mentem reversi sceleris veniam flagitarent, Honorius electo et decano Biturensibus subjectis pœnis ad crimen expiandum incussis conciliare ipsos Ecclesiæ præcepit¹: « Singulis diebus Dominicis usque ad annum in capitulo verberentur, et omni sexta feria vivant in pane et aqua, nisi prior clementius agendum duxerit cum eisdem. A perceptione quoque Dominici corporis et sanguinis per annum abstineant, nisi forsan mortis videretur articulus imminere. Præterea omnes illi, qui fuerunt principales tantæ iniquitatis auctores, ab administratione, seu dispositione temporalium rerum, toto vite suæ tempore arceantur, nisi prior, inspecta utilitate domus, aliter processu temporis duxerit providendum, etc. »

¹ Lib. III, Ep. CCCX.

4. *Subdiaconus Alatrinus ad reposenda Ecclesiæ jura ad Fridericum missus.* — Ornatus est Romæ solemnī pompa imperialibus infulis ab Honorio Fridericus Særvatoris anno millesimo ducentesimo supra vigesimum Indictione octava. Sollicitus enim promovendæ in Oriente rei Christianæ Pontifex eo honore illum augere gerabat in votis, ut majori auctoritate, atque alacritate bellum sacerum capesseret; quæ priusquam aggrediamur, nonnulla ex iis delibanda, quæ antequam in Ur-

bem se conferret, Pontificem inter ac regem agitata transactaque fuere. Misit in primis Honorius ad Fridericum Alatrinum subdiaconum, ut nonnulla reposceret Romanæ Ecclesiæ jura, atque Ecclesiasticam dignitatem suo splendori assereret, sicuti ostendunt regiæ littere oratorum opera ad Pontificem missæ, nonnulla dititionis Pontificiæ loca ab invasoribus occupata ad Ecclesiæ dominium revocaret, Siculi regni jura in filium Henricum transfunderet, deque ea re novum Diploma

ederet, ne si una cum imperio Siciliam retineret, regnum illud stipendiarium Ecclesiae, ab aula Pontificia ad imperatoriam traductum putaretur. Quae quanta prudentia consiliique maturitate flagitaret Honorius, secutura tempora docuerunt. At Fridericus, cum se benignum nuntio Apostolico impertitus esset, de restituendis iis Pontificiae dititionis locis petitus annuit : ac de re Sicula haec Honorio rescripsit ¹ :

2. « Sanctissimo in Christo patri, et permixto benefactori suo domino Honorio, Dei gratia sacrosanctae Romanae Ecclesiae summo Pontifici, Fridericus eadem et sui gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Siciliae, commendationem et reverentiam tam debitam quam devotam.

« Exhibitam nobis in nostris negotiis, petitionibus et necessitatibus universis vestrae gratiae plenitudinem devote recognoscimus, et recognoscentes Apostolicae sanctitatis pedibus humiliter inclinamus, utpote qui per Romanae Ecclesiae et vestrae paternitatis grata subsidia, et favorem reminiscimur nos adeptos, quidquid honoris, et gloriae possidemus. Verum si ad tot beneficia, et tantorum cumulum meritorum nostra, prout cupimus, et debemus, devotio non respondet, non minus servet interius voluntatis affectus, quem utique quoties expedit, libenter producimus in effectum. Sane petitionibus et praecipis vestris, quae per magistrum Alatinum subdiaconum et capellanum vestrum nostrae celsitudini direxistis, sicut promissimus per magistrum Bonum, hominem de Gajeta, Messanensem decanum, notarium et fidelem nostrum in continenti post reditum ejus promptum et benevolum curavimus impertiri assensum, excepta innovatione privilegii de regno Siciliae, quam nobis sub spe obtinendi a vestra paternitate ipsius regni in vita nostra dominium reservantes per Tarentinum electum vestrae supplicavimus sanctitati. Sed postquam novimus vestram exinde voluntatem, privilegium ipsum duximus innovandum ; addito tamen, quod si charissimum filium nostrum absque haerede et germano mori contingat, succedamus eidem in tenendo in vita nostra ab Ecclesia regnum ipsum, quod per ejusdem electi litteras intelleximus a vestra nobis benignitate concessum.

3. « Nihilominus adhuc de vestra benevolentia, et de nostra, quam ad Ecclesiam et vos gerimus devotioe non modicum confidentes, petitionem de ipsius regni nobis in vita nostra dominio reservando, cum in vestra fuerimus praesentia constituti, a vestra beatitudine obtinere speramus. Quis enim devotior inde erit Ecclesiae, quam qui Ecclesiae ubera suxisse recohit et in ejus gremio suscepisse inde custodiam et aetatis, ac salutis et honoris augmentum ? Quis fidelior ? quis accepti beneficii magis memor ? Quis de gratitudine commendabilior existimari potest, quam is, in quo

crescit cum fide devotio ? acceptorum beneficio tenax memoria perseverat, et suae devotionis debitum, se cognoscens videlicet debitorem, solvere nititur juxta benefactoris arbitrium et mandatum. Siquidem susceptam gratiam recognoscimus, si jugiter profitemur eandem, dictus capellanus vester, qui summa cum diligentia et devotione improbus et importunus insistit ad Ecclesiae procuranda negotia, non ignorat, et poterit firmiter protestari, et in hoc etiam potest intelligi evidenter, quod praefatum filium nostrum uberibus matris Ecclesiae nutriendum elegimus, et ipsius curae fiducialiter committendum ».

4. Addit subdolos principes se in publicis Norimbergae celebratis comitis principes Germanos pellexisse, ut Syriae perfectionis votum nunciarent : paratum se equidem accinctumque itineri, sed cruce signatos eorum culpa, quibus ipsorum censuris ad iter compellendorum provincia injuncta erat, bello necessaria non instruxisse, proindeque si ita Pontifici visum fuerit, hoc consilium suscepisse, quod subjicit his verbis : « Verentes ne arripientibus nobis iter, illi (nimirum cruce signati) remaneant, et sub occasione aliqua nos relinquat, decrevimus eos praemittere ante nos, si de vestra fuerit arbitrio voluntatis, et nos subsequi, prout deest. Sed timeamus, ne si ad haec obnixus intendamus, dum circa eadem fuerimus occupati, aliqui dies possint ultra praefixum nobis terminum praeterire. Quod quidem non in fraudem loquimur, teste Deo, cum in procinctu sumus itineris, et parati ad ipsam diem, et tam honorem Ecclesiae, quam negotium Crucifixi per Theutoniam efficaciter procuramus, facientes jurare milites strenuos, et electos ad pugnam, ut nobiscum debeant transfretare, ac paces et treguas in quantum possumus prorogantes pro eodem negotio melius exquendo ».

5. « Super his et aliis nuntios destinamus ad pedes vestros, latores praesentium magistros Stabilem et Petrum notarios et fideles nostros, qui vobis faciant plenam fidem de adventu principis memorati (scilicet Fuldensis abbatis). Quem ecce mittimus ad vos et populum Romanum, ut vestrae paternitati devotionem nostram et principum voluntatem exponat, expositorum nihilominus, tam per litteras nostras quam viva voce senatori et populo Romano devotionem, quam gerimus ad Ecclesiam et personam vestram, et attentius moniturus eosdem ex parte nostra, ut se gerant taliter circa Ecclesiae, et vestram reverentiam et honorem, quod in adventu nostro eos merito commendare possimus, et ad merita respondere, significantes eisdem, quod si secus facerent, quod non credimus, cum praebere nobis debeant devotionis exemplum, Ecclesiae matri nostrae, quam modis omnibus confovere ac defendere tenemur, et vobis deesse aliquatenus non possemus, etc. Dat. apud Hagelowæ XI kal. Mart. Indict. viii ».

6. *Honorius Fridericum monet et arguit pro-*

¹ Ext. in Regest. Hon. I. IV. Ep. DLXXXII.

pter dilationem expeditionis sacræ. — His acceptis, Honorius studium regis erga Sedem Apostolicam sibi ab eo significatum commendat: et quamvis non levibus curis suspensus fluctuaret, ne, ut reipsa contigit, Fridericus fucum illi faceret, atque interim Orientales sub potentia Sarraecenorum lassificerent, prorogavit ¹ tempus ad sacrum arripendum iter in proximis kal. Maii, quibus remota omni mora, tum ipse, tum cæteri crucesignati proficiscerentur: « Porro qui satis diligit, satis timet; unde non mirum, si de retardato processu tuo in subsidium Terræ Sanctæ tibi timeamus et nobis; tibi, ne per toties repetitæ dilationis instantiam, offensam, quod absit, potentissimi regis incurris; nobis, ne facultate prorogationum huiusmodi causam illius summi Pontificis, qui pro salute populi in ara crucis seipsum obtulit hostiam Deo Patri, videamur negligenter reliquisse. Verum adhuc instas, ut adieciatur quarta dilatio, et non intendis, quod citatus tribus edictis, si ad iudicium venire contemnit, potest contumacia reprehendi. Sed scimus, quod ad purgationem moræ nonnullas causas excusationis allegas. Scimus etiam, quod non sine eas interpretantur æmuli, et amici. Nos autem, ne tam chari filii famam exponere videamur contemptui, usque ad kal. Maii proximas tui processus terminum prorogamus ». Et infra:

7. « Sane considera, cuius sit causa quæ geritur, quia Christi; cuius commodum, quia prosequentiū ipsam; cuius gloria, quia totius populi Christiani: et negligis esse prosequerit causæ Dei, procurator commodi tui, et Christianitatis athleta? Et quidem ad ista te Dominus beneficiis allicit, miraculis provocat, et exemplis informat: beneficiis allicit, quia tam depressum aliquando, sic tandem erexit in altum; miraculis provocat, quia de Damiatu munitissima civitate plene desiderium pusilli exercitus Christiani, spe jam debilitata, percutit; informat exemplis, quia non solum nobiles et potentes, sed etiam pauperes et debiles hoc salubre negotium sunt aggressi. Quapropter diligenter advertat rex tam grandis et nobilis, tam potens et fortis, quod in iis eo minus excusationis competere poterit, quo plus videtur suppetere facultatis. Exurgat igitur excellentia regia, exurgat princeps egregius, quoniam ut speramus, paratus est Dominus grandem offerre triumphum, qui multum jam attulit de paucorum labore coronam. Accingere, accingere gladio circa femur, potentissime principum terrenorum. Accingere in humilitate potens, accingere in potentia humilis, ut non in brachio tuo confisus, de manu Altissimi suscipias in tanti consummatione negotii gloriam quæ speratur ».

8. *Honorificum Romanorum responsum ad Friderici litteras.* — Quod ad litteras pertinet, quas Fridericus, ut supra testatus est, abbas Fuldensis opera Romanis misit, ingenti omnium læ-

titia acceptas, atque in Capitolio publice perlectas fuisse, Romani officiosissimis litteris rescripserunt¹; ob regia erga Romanam rem studia Deo ipsique maximas gratias agere; ejus se in Urbem adventus cupiditate teneri, ac solemnem illum diem, quo imperii insignibus decorandus erit, avidissime expectare, in omnibus ipsi morem gesturos, modo nihil Rom. Ecclesiæ atqueque Urbis detraheretur; denique Pontifici summo omnium parenti, speciatim vero suo, dicto semper, uti rex monuerat, se audientes, futuros.

« Gloriosissimo domino Frederico, Dei gratia regi in Romanorum imperatorem electo, semper Augusto et regi Siciliae, Parentius eadem gratia ab hac ac venerandæ Urbis illustris senator, et populus universus Romanus, salutem, et hostium tam visibilibus quam invisibilibus cælitus, ac inimicorum crucis victoriam gloriosam, et post imperii terreni sceptræ longæva ac felicissima, gaudia regni cælestis ineffabilia, vel aliter salutem, et Romani imperii monarchiam feliciter gubernare.

« Dulcis et lætabunda materia super receptione litterarum vestrarum nobis a superante vestra transmissa, publiceque in Capitolio perlecta, corda nostra multimodis gaudiis exhilaravit, et gaudia, quæ se in corde totius reipublice non capiebant, cum iucunditate foras fecit palenter exire, nec immerito: intelleximus enim tum ex ipsarum serie litterarum, tum per honorabilem, providum et discretum virum... abbatem Fuldensem, legatum et nuntium, ac principem serenitatis vestræ, quod vos, qui ad Romani imperii apices estis electi, alimicam Urbem, senatum, populumque Romanum, et totam rempublicam sincera diligitis affectione et ejus augmento et promotioni efficaciter intendere disposuistis; et ut nomine ita et re Romana respublica imperiali celsitudine decorari, magnificari possit merito et augmentari. Ad quod magnificentiam regiam invitant senatus, et Romanorum circa vos stabilis et pura sinceritas, et indefessa, et merita fructuosa in vestris agendis a senatu et populo multifariam, multisque modis ostensa, et in Urbe honorificentia presentialiter regie majestati exhibita. Super quo rerum omnium auctori quantas possumus laudes referimus, qui vos ad fastigia Romani imperii sublimavit, et magnificentie vestræ cælitus inspiravit, quod taleni circa nos et Rom. rempublicam gerilis voluntatem, ipsum altissimum modis quibus possumus deprecantes, sublimitatem vestram in tali circa nos conservet sinceritate, et vobis Rom. imperii gubernacula concedat per longa temporum spatia feliciter gubernare. Nos ergo de tanta magnificentia, indubitata fiducia confidentes adventum vestrum tota mente cupimus, et optamus, parati et expositi in omnibus, et ad omnia cum Rom. Eccl. et alius Urbis honore, quæ imperiali debeant et

¹ Honor. I. IV. Ep. DCXCII.¹ Ext. in reg. Hon. eod. I. IV. Ep. DCXCIII.

possint celsitudini complacere; et ille dies nobis iucundus et festivus occurrat, quo serenitatem vestram tempore coronationis presentialiter poterimus intueri, et laudes tantæ magnificentiæ debitas exhibere; et quicquid profectus poterimus et honoris, imperatoriæ majestati gratanter curabimus exhibere.

9. « Super eo autem, quod per eandem litteras et nuntium rogastis, et monendo sollicitastis, ut Rom. Pontificem, communem omnium patrem, et vestrum et nostrum, sic propensius honorare curemus, ad ipsius benedictionem et gratiam redeuntis, quod ad instar nostræ devotionis nationes cæteræ sint devotæ, et vos, qui estis Ecclesiæ lacte nutriti, et obedientiæ filius, et Rom. Ecclesiæ advocatus, pariter et defensor, ad grates nobis reddendas sitis omni tempore fortiter illigati, gratum gerimus et acceptum; et regiam serenitatem dignis in Domino laudibus commendamus, et cum multa gratiarum prosequimur actione regie serenitatis sinceritatem, quam ut ex ipsarum litterarum tenore perpendimus evidenter, vos circa nos gerere plurimum gratulamur.

10. « Proinde presentibus litteris regis sensibus innotescat, quod nos in eo proposito firmi sumus et stabiles, ac tuimus semper, ut ea facere velimus et operari, quæ Rom. Ecclesiæ, quæ non ab homine, sed ab ipso Jesu Christo est in Urbe fundata, honorem respiciat et incrementum; nec de iis, quæ possumus et debemus, quidquam aliquando prætermittere, quod ad conservandum inter nos et Rom. Ecclesiam indissolubile vinculum dilectionis et pacis facere videatur, et a benedictione ejus, et latere nunquam discessimus, nec dante Domino discedemus. Nam Rom. Ecclesia nostra specialis est mater, quam non offendimus, sed diligimus et veremur. Iucunda satis est, sicut nobis, matris Rom. Ecclesiæ et filiorum dilectio, cum ipsa mater de nostro profectu, et nos filii versa vice de matris exaltatione lætemur. Et inde est, quod inter alios dilectos filios et devotos, quos ubique terrarum mater sibi Ecclesia generavit, nos speciales et proprios reputat, et in nos affectum totius charitatis effundit: et nos inter alios, et præ aliis semper habuerit et habebit, dante Domino, suum propugnaculum speciale, et nos ad depressionem illorum, qui contra Ecclesiam matrem et dominam nostram superbiæ calcaneum erexerunt, quidquid favoris et auxilii potuimus, curavimus indulgere, utpote qui honorem ejus non alienum, sed proprium reputamus. Verum, si quæ est vel erit, quod absit, discordia inter ipsam et nos, sic ad eam sedandam propensius intendemus, quod in adventu vestro in pace et quiete vestræ coronationis solemnitas in Urbe per summum Pontificem peragetur ». Dissensisse illos cum Honorio anno superiore ex Chronico S. Germani vidimus atque effrenato fastu Pontificem Roma abesse coegisse. « Rogamus itaque majestatem regiam, quatenus Ecclesiæ Rom. exalta-

tioni ac nostræ prout convenit intendatis, ut de fidelibus fidelioris regie magnitudini semper assurgere teneamur, quia quicquid commodi vel honoris ipsi feceritis, nobis qui sumus Ecclesiæ Catholicæ filii, reputabimus esse collatum ».

11. *Electio Henrici in regem Romanorum de qua Fridericus multum agit cum Honorio.* — Hactenus ad Fridericum Romanorum litteræ. Quod vero ad Fuldensem abbatem attinet, cuius mentio in extremis superioribus litteris edita est, constat ex litteris Apostolicis accessisse ¹ illum ad porrigendas Friderici nomine Honorio preces, ut ipsum imperialibus ornamentis redimeret, ac in Germaniam legatum ad continendos in officio religionis metu populos mitteret. Excepit benigne regium oratorem Pontifex; significavit tamen Friderico alium dignitate præstantiorem mittendum fuisse. Et quamvis alii Romanorum reges pro expetenda imperatoria inunctione archiepisc. episc. ac alios dignitate florentissimos principes mittere soliti essent, omnia tamen obsecula morasque removisse: libentissimeque ipsum imperiali consecratione ex veteri more decoraturum, missurumque in Germaniam legatum: denique ad maturandum in Italiam ad excipiendas imperiales infulas est cohortatus.

12. At Fridericus non illico jussum iter est aggressus, verum aliquot postea menses in Germania substitit, tanteque moræ culpam variis a se excusationibus propulsare conatus est iis litteris, quibus veritus ne Pontifex se minime conscio Romanorum regnum in Germania Henrico filio delatum ægre pateretur, hæc scripsit²: « Quamquam per vestras non receperimus litteras, plurimum tamen intelleximus ex relatu, quod Ecclesia mater nostra super promotione charissimi filii nostri non modicum sit turbata, eo quod de ipso jam dudum in gremium suum posito, et totaliter nunciato super hoc ampliore curam et sollicitudinem spondimus minime habituros, nec post promotionem ejusdem aliquod significavimus Apostolicæ sanctitati, et quod etiam adventum nostrum beatitudini vestræ toties nuntiatum convincimur usque adeo distulisse: super quibus sanctitati vestræ veritatis seriem duximus explicandam. In conspectu namque clementiæ vestræ inficiari nec possumus, nec debemus, quin erga promotionem unici filii nostri, tanquam qui ipsum paternis affectibus non possumus non amare, laboraverimus hactenus juxta posse, quod equidem nequivimus obtinere.

13. « Dum autem apud Frankenford, ubi pro licentiandis principibus juxta morem imperii indixeramus generalem curiam, personaliter venissemus, secundum mandatum vestrum accedendi ad pedes vestros iter exinde, duce Domino, arrepturi, ex presentia dilectorum principum nostrorum venerabilis... Maguntin. archiepiscopi,

¹ Honor. I. IV. DCXCV. — ² Ext. in Reg. Hon. I. V. Ep. XL.

et lantgravii Thuringiæ, qui ad curiam conveniunt memoratam, discordia, quæ jam multo elapso tempore suborta fuerat inter eos, ex accumulatio-
 ne virum et militiæ utriusque sic convalescere tunc incepit, quod toti imperio discrimen et periculum minabatur. Quod præsentés principes attendentes et tanto volentes periculo obviare, se de loco non recessuros aliquatenus juraverunt, nisi prius inter prædictos principes declatæ sententiæ juxta posse ipsorum vel compositione amicabile tractaretur, et nos etiã nostris litteris firmavimus illud idem. Cumque super hoc fuisset per principes diutius laboratum, quia labor eorum effectum aliquem non habebat, eo quod nullam inter ipsos poterant concordiam seminare, et ipsa controversia usque adeo insurgebat, quod propter discessum nostrum, quem imminere videbant, plura incommoda, et maxima dispendia imperii proinde sequebantur.

14. « Ex insperato præsentés principes, et maxime illi, qui prius promotioni dicti nostri filii obviarent, nobis insciis et absentibus elegerunt eundem; cujus electio cum nobis patere, sicut fuerat celebrata absque vestra notitia seu mandato, sine quo nihil præsumimus nec volumus aliquid attentare, ipsi electioni contradiximus consentire, sed institimus apud eos, quod si vellent hoc gratum ac ratum nos habere, quilibet scriptum suum proprio sigillo munitum conficeret, ut electionem ipsam vestra sanctitas acceptaret ». Verum Fridericus mendacii arguitur ex Stadeni idoneo ejus ævi auctore, qui ait ipso volente filium Francofurti a principibus regem jussum, quod etiã Apostolicis litteris¹ intra recitandis comprobatur: et sane consuevisse Fridericum callidis hujusmodi artibus Apostolicam Sedem eludere, ex allatis supra liquet, atque ex infra adducendis clarius illustrabitur. Pergit Fridericus:

15. « Fuit etiã ordinatum, ut unus ex eis cum processu electionis ejusdem ad vestram præsentiam se conferret. Sed postmodum quomodo resisterit, ab ore nostro cum erimus, dante Domino, coram vobis, vel per A. capellanum vestrum dilectum nostrum clarius audietis; nihilominus tamen disposuimus, quod dilectus familiaris noster C. Meten. episcopus imperialis autem cancellarius propter hoc ad pedes vestros accederet, qui etiã annuus votis nostris, cum esset ad instantiam nostram ad iter accinctus, quodam sibi superveniente languore, hucusque distulit iter suum ». Extant in Regesti Pontificii hujus anni calce Metensis episcopi sigilli imperialis prefecti litteræ, quibus se tertiana acutissima a peregrinando itinere retardatum ait, atque Henrici sine Pontificio assensu celebratam electionem pluribus coloribus excusat: ingravescente nimirum inter Maguntinum archiep. atque Thuringiæ lantgravium bello, atque Friderico in Terram S. disces-

suro ob incertos rerum eventus, expertaque ex crebra imperatorum mutatione mala, ad eligendum sibi ex stirpe regia principem excitatos. Ad didit etiã se olim diu ante electionem celebratam Sedem Apostolicam de celebranda ea electione consultuisse, nec responsum ullum elicere potuisse, deinde vero ab uno e cardinalibus amicissimo edoctum fuisse, dixisse Honorium nil ad se de electione Romani regis pertinere. Verum illius interfuisse, ne ea electio tentaretur, ex eo conspicuum est, cum ob id Henricus Siciliæ regno donari, emittit patria potestate jussus esset, ne in Friderico Sicilia imperio conjuncta videretur: Henrico vero electo Romanorum rege Pontificium consilium elusum erat, nec metas aberat, ne Sicilia ab aula Apostolica divelleretur. Quibus porro officiis verborumque tenociniis ex eo offensum Honorii animum lenire ac permulcere studuerit Fridericus, ex subjecta litterarum parte accipiamus.

16. « Videtur autem nobis, beatissime pater, et præsumptione colligimus evidenti, quod cum habeatis nos et filium nostrum in visceribus charitatis, non ob aliud promotionem nostri filii gravem fertis, nisi quia de unione regni cum imperio dubitatis. Quod equidem timere aut suspicari non debet Ecclesiæ mater nostra, quia cum sequestrationem ipsorum modis omnibus affectemus, nobis in vestra præsentia constitutis, mandatum et desiderium vestrum de omnibus adimplebitur juxta votum. Absit enim quod imperium commune aliquid habere debeat cum regno, aut occasione filii nostri de electione sua ipsa ad invicem uniamus; imo eorum unioni, ne possit esse temporibus aliquorum, totis nisibus obviamus, prout videbitis operis per effectum, quia in iis et in aliis tales nos exhibebimus Apostolice sanctitati, quod merito gaudere poterit mater Ecclesiæ talem filium procreasse. Nam etsi in regno jus aliquod Ecclesiæ non haberet, et nos sine hærede decedere legitimo eveniret, prius ipso Rom. Ecclesiæ, quam imperium dotarem. Unde de tam evidenti et manifesta turbatione Ecclesiæ atque vestra, quam super promotione dicti nostri filii assumpstis, miramur ». Et infra: « Ecce quod e vestigio sine majori difficultate venimus, nec inveniendæ moram protrahemus aliquatenus longiorem. Vestrum erit, pater et domine, in absentia nostra de imperio curam et sollicitudinem obtinere, ut filius vester in honore seu dignitate sua nullum pati debeat detrimentum ». Porro Honorium id statim egregie præstitisse argumento sunt Apostolicæ litteræ, tum ad universos Germaniæ principes datæ¹, quibus jura omnia Friderici, Christi fidelibus Terræ Sanctæ subsidio perrecturi, illæsi atque illibata servari decrevit; tum ad episcopum Bambergensem², quem adversus regem nova conflata consilia abjicere jubet.

¹ Lib. IV. Ep. CLXXXIV.² Lib. V. Ep. LXXXI. — ² Ep. LXXXI.

17. Quod pertinet ad Melensem episcopum imperialis sigilli præfectum, cum mandasset illi Pontifex ditionem comitissæ Mathildis Romanæ Ecclesiæ redderet, atque adeo Raynaldum subdiaconum suum ad eam ditionem repetendam mississet, ille variis pollicitationibus dilationibusque rem elusit; quare commotus Honorius Fridericum urgebat¹, ut promissis staret, iuberetque male occupata festim restitui; paruisse illum Pontifici², atque in nuntios Apostolicos comitissæ Mathildis principatus castri Gonzagæ, Pepugnaci, Bodeni, necnon Marchæ, aliorumque locorum iura transfudisse, atque in eos, qui ea detinerent, graves minas infixisse, ostendunt litteræ Pontificiæ, tum aliæ Friderici, quas anno sequenti afferemus, tum etiam aliæ ejusdem Pontificis³, quas consecutandæ brevitatæ causa prætermittimus; jam vero Fridericum in Urbem ad excipiendas imperiales infulas contententem nostræ sequatur oratio.

18. *Friderici coronatio Romæ et quid ante et post illam cum Pontifice actum.* — Stipatus florentissimo comitatu transilierat Alpes, Veronamque felicissime pervenerat, ubi cum substitisset, suas ad Honorium litteras⁴ idib. Septemb. transmisit, quibus suam erga eum atque Apostolicam Sedem observantiam et obedientiam testatam voluit esse. Date sunt in castris prope Bononiam, III non. Octobr. Dein Bononiam cum accessisset, oratores ad proximum in Urbem adventum significantum ad Sedem Apostolicam cum hujuscemodi litteris misit⁵: « Ne fatigentur toties multis repetitionibus aures vestre, expedire non vidimus, pater sancte, multimoda benefacta, quæ a vobis et sacrosancta Rom. Ecclesia matre nostra sincero et paterno affectu a primis cunabulis in nostris semper necessitatibus potenter et patenter recepisse meminimus, iterum atque iterum replicare, sed quod receptam gratiam gratitudine debita cognoscamus, quod jugiter profiteamur eandem, et plene jam multis innotuit, et augmentata in nobis devotio sic plenius indicabit, quod non se permittebit matre Ecclesia talem proccessu filium, et lacte proprio refovisse ». Et infra: « Ad pedes sanctitatis vestræ ardenti desiderio properamus sperantes, quod paterna gratia, quam nostris profectibus verbo semper et opere ostendistis, exuberabit in devotum filium usquequaque, et ab arbore, quam plantavit Ecclesia, coluit et refovit, expectatum fructum juxta vestrum desiderium colligetis, etc. » Commendat Honorio suos oratores, atque efflagitat, ut eorum postulatis aversas aures non præbeat. « Dat. in castris prope Bononiam, VI non. Octob. Indictione octava ».

19. Cæterum Honorius Rom. Ecclesiæ jurihus commodisque consulturus, antequam Romam Fridericus perveniret, Nicolao episcopo Tusenlano

A. S. L. et Alatrino subdiacono suo hæc mandata transmisit¹:

« N. episcopo Tuscul. A. S. L. et di. fi. Alatrino subd. et capellano nostro.

« De communi fratrum nostrorum consilio præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus efficaciter studeatis, ut capitularia, quæ vobis mitimus presentibus interclusa, sub competentibus verbis, servata sententia, sub nomine regio in leges publicas redigantur, nobisque mittantur regiæ bullæ roborata munimine, in die coronationis sub imperiali nomine in Basilica principis Apostolorum solemniter publicanda. Ad hæc prudenter et caute studeatis investigare ac perspicere regium animum et propositum, tam super vitanda regni atque imperii unionem, quam super subsidio Terræ-Sanctæ expresse regiis auribus inculcantes; quod videtur contra promissa et privilegia sua manifesta venisse; cum et filium suum coronatum in regem Sicilia, in Romanorum regem eligi procurarit, et prælatos et magnates regni ad coronam vocari imperii, et ab eis de novo fidelitatis exegerit et exigat iuramenta, per quæ in Sedis Apostolicæ, necnon posteritatis suæ dispendium videtur præfata unio procurari; unde multi non immerito admirantur.

20. « Necessitatem vero Terræ-Sanctæ exaggetis, sicut res ipsa deposcit, insinuantes regiæ celsitudini, quomodo fiducia et spes illius negotii in eo post Deum quasi tota dependet, sicut per nuntios et litteras legati, prælatorum et baronum exercitus Christiani evidenter apparet, et quomodo ipsum ita instanter ad coronam vocavimus specialiter hac de causa: et addatis, quod nisi in instanti passagio exercitui Christiano magnifice succurratur, est proculdubio formidandum, ne prædictum negotium Terræ-Sanctæ penitus dissolvatur (profligatas, ut metuebat Honorius, res Terræ-Sanctæ fuisse Friderici incuria, infra videbitur). Quidquid autem super his poteritis intelligere, nobis curetis quam citius fideliter intimare. Dat. Later. IV id. Novemb., Pont. nostri an. v ».

21. Inde vero, paucis interjectis diebus, summus Pontifex in Basilica principis Apostolorum Friderico imperii insignia ritu solemniter contulit, eaque de re Pelagium episcopum Albanensem atque Apostolicæ Sedis legatum in exercitu Christiano Terræ-Sanctæ brevi hac Epistola certiozem fecit².

« P. Albanen. episc. A. S. L.

« Quia scimus animum tuum super statu imperii expectatione suspensum, ecce tuæ fraternitati exponimus nos Dominica ante Adventum Domini proxima, charissimum in Christo filium nostrum Fridericum Romanorum imperatorem semper Augustum, et regem Sicilia, et illustrem imperatricem consortem ejus, in principis Apostolorum Basilica cum inæstimabili alacritate ac pace

¹ Honor. I. v. Ep. CXXXIX. — ² Lib. IV. Ep. DCCL. — ³ Ep. DCCLXIV. — ⁴ Lib. V. Ep. CXL. — ⁵ Ext. in Regest. Hon. I. IV. Ep. CL.

¹ Honor. I. v. Ep. CLXXXIV. — ² Ep. CCL.

civium Romanorum solemnissime coronasse. Qui facta tribus diebus in Monte-Malo mora continua, tandem præstita nobis securitate, quod tibi et Christiano exercitui in proximo Martio succursum magnifice destinabit et in sequenti Augusto personaliter transfretabit, regnum cum pace ac gaudio est ingressus, ea quæ ad subsidium Terræ-Sanctæ pertinent, provisurus. Confortare ergo in Domino, et in ejus servitio exercitus Christiani corda confirma desideratum succursum, favente Domino, magnifice habiturus. Dat. Later. XVIII kal. Januar., Pontificat. nostri anno v ».

22. Quod ad Friderici uxorem attinet; hortatus illum fuerat Pontifex¹, ut secum eam duce- ret, quo una cum ipso diademate redimiri posset. His porro de Friderico Romæ imperii insignibus a Pontifice decorato, perique auctores adstipulan- tur², e quibus Richardus, Godefridus ac monachus Patavinus festo S. Cæciliæ gesta tradunt. At non possumus hoc loco non mirari, quomodo Conradus Urspergensis abbas ejus temporis scriptor asse- ruerit, Fridericum ab Ugolino episcopo Ostiensi corona redimitum. Id forte auctorem in errore inducere potuit quod tunc ab episcopo Ostiensi cruce fuerit insignitus, ut Richardus³ e S. Germano monumentis transdidit: «Tunc ipse imperator, (nimirum post accepta solemnî pompa imperialia insignia), per manus Ostiensis episcopi, qui post- modum in papam Gregorium est promotus, resump- sit crucem, votum publice innovavit, multosque qui intererant, nobiles idem facere anima- vit». A Pontifice vero cum uxore Constantia regie ornamenta dignitatis accepisse indicat: «Frideri- cus rex vocatus, a papa venit cum consorte sua Constantia ad coronam, relicto in Alemania Hen- rico filio suo, et ambo in principis Apostolorum Basilica mense Novembri in festo B. Cæciliæ satis cum omnium Romanorum gratia et honore sunt imperii diademate insigniti».

23. Eodem vero die Honorius inter missarum solennia anathematis sententiam tulit adversus hæreticos omnes, eorumque fautores receptores, defensoresque, atque in edentes servantesve Con- stitutiones, plebiscita et consuetudines, quæ Ecclē- siasticæ immunitati repugnant, scriptis ante sequenti in eunte Apostolicis ad Bononiensem episcopum hæc de re litteris⁴: «Noverit fraternitas tua, quod nos nuper in Basilica principis Apostolorum, præsentē charissimō in Christo filio nostro Frederico illustri Romanorum imperatore semper Augusto, et rege Siciliæ, in celebratione missarum, postquam capiti suo imposuimus imperii diadema, de consilio fratrum nostrorum accensis candēlis excommunicavimus ex parte Dei omnipotentis,

auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur et fautores, receptores et defensores eorum, necnon et qui de cætero servari fecerint statuta edita, et consue- tudines, vel potius abusiones introductas contra Ecclesiæ libertatem, et nisi ea de capitularibus suis infra duos menses post hujusmodi publicationē sententiæ fecerint amoveri. Item excommu- nicavimus statutarios et scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, consules, rectores et consiliarios locorum tibi de cætero hujusmodi statu- ta vel consuetudines editæ fuerint, vel servate; necnon et illos, qui secundum ea præsumperint judicare, vel in publicam formam scribere judi- cata, etc.» Postremo additur: «Fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus præscriptam sententiam per civitatem et diocēsem tuam solemniter et frequenter publicari facias, et inviolabiliter observari. Datum Laterani II nonas Januar., Pontificatus nostri anno quinto». Hæc Pontificem episcopis etiam aliis rescripsisse, in dubium revocandum non videtur.

24. Promulgata pariter in Basilica Vaticana edi- cta imperialia in ipsa suæ consecrationis celebritate Regestum Pontificum ostendit¹, atque hæc in margine verba apposita leguntur: «Hæc est nova sanctio Friderici Secundi imperatoris Romanorum edictaliter edita, et publicata in Basilica principis Apostolorum in die qua imperiali diademate cor- navit eum Romana Ecclesiæ mater sua, lex siquidē constitutiva de abrogatione et destructione omnium statutorum vel consuetudinum adversus Ecclesias, clericos vel Ecclesiasticam libertatem, et de abolitione omnium hæresium, et hæretico- rum diffidatione, et banno». Cum vero ea in Au- thenticis extet², indicasse eam suffecerit. Confirmat idem Chronicon S. Germani³, dum ait Fridericum, Romæ cum esset, leges pro tuenda Ecclesiastica dignitate, Paterenis excidendis, testamentis cru- cesignaturum fulciendis, agricolis ab injuriis vindicandis post imperialis inaugurationis pompam, ut feliciter auspicaretur imperium, tulisse, Roma- noque limite egressum in regnum se contulisse, exceptum magnifice ab abbate Cassinensi, ac Sues- sam, Theanum, Roccam Draconis, Rogerii comitis Aquitani fidei commendata regno restituisse; ac demum Capuæ publica nobilitum comitia ad componendum regni statum, probisque legibus insti- tuendum celebrasse.

25. *Sardinia invasori se opponit Honorius.*— His de Friderico enarratis, reliquum est, ut de aliis Italiæ rebus disserat. Non modo Pontifex in com- mitatu Mathildis repetendo, verum ad arcendum etiam perduellium Rom. Ecclesiæ vim, qui ejus jura in Sardinia per tyrannidem occupare con- abantur, plurimum laboris atque operæ contulit. Ubaldo Lambertusque eam ob causam e cœtu

¹ Ep. LXXI. — ² Rich. de S. Ger. Ursperg. Stad. ut Chr. Gouta¹, in Chr. Magni. mon. Pal. l. 1. Chr. Siero in Annal. apud Canis. auct. lect. tom. 1. p. 369. Austral. Elvaug. Colaar. Chr. Long. Hist. Pol. l. VI. aliq. recentiores eod. anno. — ³ Rich. de S. Ger. in Chr. an. 1220. — ⁴ Honor. l. v. Ep. CCCX. habetur c. noverit. Extr. de sent. excom.

¹ Ep. CDLXXVI. — ² Auth. Fried. II — ³ Rich. de S. Ger.

fideliū, ut supra vidimus, segregati erant : quorum audaciam infringere Pontificem conatum plures Epistolæ ostendunt atque adco archiep. Arborensi præcepisse¹, ne ipsis Arboreanam provinciam invadentibus auxilio foret : sponsalia ante Benedicte domicellæ cum Lamberlo, invita ipsa repugnantēque contracta, irrita jussisse², veluisse³ ne iudex Turritamus filiam suam cum Lamberli filio matrimonio jungat : tum Senensibus⁴ imperasse, ne in ditionem Mariani Turritani reguli, vulgo iudicis, cuius patrocinium arripnerat⁵, dum in suscepta expeditione cruce signatus versaretur, impressionem ullam facere perentent. Cæterum archiepisc. Arborensis, de quo paulo ante memoravi, anathematis vinculis fuerat irretitus, quod ab Ubaldo, cæterisque Sardiniam sibi subjicere molentibus stelsisset : verum noxæ penitentem Pontifex absolvendum decrevit⁶. Antea vero Sardinie archiepiscopos, episcopos atque abbates ob præstita legato Apostolico, quem humanissime accepere, officia litteris commendavit⁷.

26. *Antiquæ leges a Bononiensibus in academicos latæ.* — Rescidit præterea Honorius⁸ pro egregio in rem litterariam studio editas a Bononiensibus leges, quæ dantis operam litteris juventutis immunitates, eruditorumque virorum dignitatem labefactabant; objectique civibus ipsos ea in re non levem ingrati animi maculam suscepisse, cum Bononia excitata in ea academiæ beneficio ad magnas opes, splendorem amplitudinemque effloruisset : « Cum, inquit, ex studio litterarum præter infinita commoda, quæ sentitis ex eo vestra civitas inter alias sit famosa, et in universo mundo nomen annuntietur ipsius, factaque sit altera Bethleem, domus videlicet panis, qui parvulis frangitur in eadem, ex qua exeunt duces qui regant populum Domini, quoniam in studio eruditi assumuntur ad regimen animarum, non solum debetis a scholarius gravaminibus conquiescere, verumetiam illos honoribus prævenire, attendentes quod ipsi gratuito ad studendum vestram prælegerint civitatem, quæ cum prins esset humilis, per eos ibidem congregatis divitiis fere supergressa est civitates provincie universas ».

27. *Tarvisinū ob patrata scelera increpati, et occisores episcopi Aniciensis pena mulctati.* — Explicuit etiam Pontificum studium in tuenda cleri dignitate, quam nonnulli magistratus ac populi deprimere nitebantur : quorum audaciam monitis, adhortationibus, mimis penisque Ecclesiasticis inensis coercuit : inVectus in primis acerrime est in Tarvisinos, qui gravissimis sceleribus se devinxerant, vastarant diœceses Cenetensem, Feltrensem, ac Belunensem, atque episcopos Belunensem, Feltrensemque interemerant; tum neglectis Apostolicæ Sedis precibus, monitisque ac

minis, in loca Feltrensis Belunensisque Ecclesiarum populabundi ingressi, ea vel everterant, vel in suam redegerant potestatem, episcopum, qui in occisi locum suffectus erat, in vincula coniecerant, parique morte erant affecturi, nisi inlempsta nocte e vinculis avolasset. Gravissimus ergo in sacrilegos minas fulminavit¹, ac nisi intra mensem facta convulsisset, episcopum Tarvisinum, omnemque urbis ac diœcesis clerum religioso pro imperio excedere jussit. Parmensium etiam insolentiam, qui in episcopum suum, cæterosque Ecclesiasticos viros multa nefariæque facinora patrant, Aquileiensis et Gradense patriarcharum opera comprimendam curavit². Neque his dissimilia adversus Anaximanos scripsit³ : postremo memorato Aquileæ patriarchæ mandavit⁴ laicos ab imperanda extorquendaque pecunia inhiberet.

28. Nec prætereundum silentio severioris Ecclesiasticæ disciplinæ documentum memoratum dignissimum, ab eodem Pontifice hoc anno editum in nonnullos parricidas, qui episcopo suo cruentas manus intulerant, quorum aliqui urente conscientia, penitentia ducti, Apostolicæ Sedis misericordiam summa demissione implorarunt. Pontificem ergo ad episcopos Vivariensem et Tricariensem ea scribentem, tantique flagitii seriem enarrantem⁵, inducere operæpretium censei : « Piacente flagitium, quod Bertrandus de Cares, et ejus complices commiserunt, bonæ memoriæ Anicien. episcopum crudeliter occidendo, flere libet potius quam referre, ipsa immanitate flagitii verba profundis intercedente suspiriis, et lacrymas invitis etiam oculis exprimente. Quem enim non moveat, quisve siccis oculis recitet, virum nobilitate spectabilem, dignitate insignem, meritis vitæ laudabilem, dominum a vassallis, piū ab impiis, patrem a filiis pro tuenda Ecclesiæ sibi commisse justitia interemptum? Licet autem multi adversus Deum, et adversus Christum ejus convenirent, dictus tamen Bertrandus universorum et singulorum nequilliam supergressus, solus, cum ordinatum fuisset, ut dicitur, ne quis ipsum episcopum tangeret, in eum sacrilegas manus extendere, ac armatus inermem, mansuetum crudelis, patrem filius occidere non expavit.

29. « Tanti ergo facinoris atrocitate permoti, eundem Bertrandum et ejus in tanta impietate consortes, qui ad nostram præsentiam accesserunt, longo tempore sustinimus ante fores palatii nostri excubare descalcatos, et nudos, aures, et oculos ab eorum ejulatibus et lacrymis avertendo, ut et ipsi per difficultatem hujusmodi enormitatem flagitii sui plenius intelligerent, et alii quoque, quibus illorum culpa fuit in scandalum, de ipsorum confusione non solum exemplum, sed etiam solatium reportarent. Porro ipsis aures nostras clamoribus indefessis sine cessatione pulsantibus,

¹ Lib. IV. Ep. DCLXXIV. — ² Ep. DCLXXXVI. — ³ Ep. DCLXXXVIII. — ⁴ Lib. V. Ep. CLXXV. — ⁵ Ep. CLXXVII. — ⁶ Ep. CVI. — ⁷ Ep. DXXXV. — ⁸ Lib. IV. Ep. DCLXXVIII, DCLXXX.

¹ Ep. DCCXXXIX. — ² Lib. V. Ep. CLXXVIII. — ³ Ep. CCXLVI. — ⁴ Ep. CCXLVIII. — ⁵ Lib. IV. Ep. DCCCX.

taudem attendentes non sanis, sed male habentibus esse opus medico, secundum Evangelicam veritatem, ne illos, ulteriori difficultate adhibita, desperationis barathrum absorberet, eorumdem se ad satisfactionem omnimodam offerentium recipi, fecimus iuramenta, et eisdem beneficio absolutio- nis impenso, talem inungi poenitentiam sub debito prestili iuramenti, quod videlicet omnes, qui con- venerunt ad insidias contra ipsum episcopum nec tamen praesciverunt eum debere interimi, nec ejus interitum procurarunt, sine dilatione resi- gnabant Anicien. Ecclesiae, si quis eorum in feudum tenet aliquid ab eadem, nec illud unquam de caetero repetent, nec ea de causa inquietabunt ipsam Ecclesiam; nec inde movebit ei aliquam questionem. Ad haec in civitate Podien. si secure poterunt, unam facient Quadragesimam, ostiatim induti saccis vel ciliciis, ac detonsis capitibus mendicantes, in pane et aqua bis in hebdomada jejunando. Quod si forte secure non poterunt esse in civitate praedicta, secundum praenotatum modum unam faciant Quadragesimam in aliqua de civitatibus convicinis, qua peracta, in praefata ci- vitate Podien, vel alia ultra mare transibunt in Terrae-Sanctae servitio per biennium moraturi, ac omnes sextas ferias jejunaturi in pane et aqua toto tempore vite suae, nisi eos evidens infirmitas excusaverit, vel solemnitas Nativitatis Dominicae occurrerit eo die.

30. « Praedictus vero Bertrandus, cujus est detestabilior culpa, resignato secundum quod supra- dictum est feudo, si quod ab Ecclesia ipsa tenet ac deposito cingulo militari contra Christianum nunquam de caetero arma feret. Tres Quadragesimas in civitate Podii, si securus poterit, ibi esse, alioquin in aliis vicinioribus faciet indutus sacco, aspersus cinere, tonso capite, discalceatus et ostiatim mendicans, ac pane solo et aqua contentus tribus diebus qualibet septimana. Insuper per tres Quadragesimas supraedictas omni die Dominica toti clero et populo civitatis in qua ipsas faciet Qua- dragesimas, nudum se offeret cum virgis, quas in manu deferet, ad verberandum. His peractis, ultra mare transit per septennium moraturus ibidem in servitio Terrae-Sanctae, ac in suo reditu Aposto- lico se conspectui praesentabit cum litteris patriar- chae, ac aliarum authenticarum personarum, quae in partibus illis tempore illo erunt; continentibus qualiter ibi per dictum septennium fuerit conversa- tus. Toto tempore vite suae duas in anno faciet Quadragesimas, et sextas ferias, ac solemnes vigi- lias in pane et aqua, nisi certa corporis infirmitas praepediat, vel occurrat Dominicae Nativitatis so- lemnitas, jejunabit. A communione quoque cor- poris et sanguinis Domini abstinebit septennio, nisi fuerit in mortis articulo constitutus. Si vero post tres Quadragesimas praedicto modo peractas ad Carthusien. vel Cistercien. Ordinem transire legitime poterit et transierit, erit a supraedicta poe- nitentia excusatus. Ideoque fraternitati vestrae per

Apostolica scripta mandamus, quatenus eos ad agendam poenitentiam supraascriptam monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam, appella- tione remota, si necesse fuerit, compellatis. Dat. apud Urbem velerem, VI id. Jul. Pontif. nostri anno IV ».

31. *Joachinus abbas ab haeresis nota purgatus.* — Flagitavit per id tempus atrocium Apostolicae Sedis Florentis Ordo, nonnullis exprobrantibus Joachinum abbatem, ejus sacrae familiae condi- torem, haereseos labe inquinatum fuisse, atque objicientibus commensurarium in Petrum Lombardum conscriptum, sententia Lateranensis Concilii damnatum: at Honorius eosdem monachos ab adversariorum injuriis vindicavit, ac Joachinum Catholicum habendum esse censuit¹, quamvis nota- tus patrum censura ob foedissimos errores esset; auctor enim scripta omnia Rom. Pontifici tradi jusserat, ab Apostolica Sede vel comprobanda vel corrigenda, dictarumque Epistolam, quam suo chi- rographo muniverat, ubi illam se fidem tenere constanter professus est, quam Rom. Ecclesia omnium mater et magistra teneret. Denique Ita- licis rebus adjiciendum videtur, Honorium Fir- manis percutiendae monetae potestatem fecisse²: « Universitatis vestre devotis precibus inclinati, habendi proprium cuneum ad eudendam moneta- tam, citra valorem imperialium, liberam vobis auctoritate praesentium concedimus facultatem. Dat. Lat. VII idus Decemb. Pont. nostri anno V ». Jam ex Italia in submotas ad Septentrionem regio- nes Pontificium zelum secuta nostra excurrit oratio.

32. *Papa reges Daniae et Bohemiae, missis legatis, tuetur, Sueciae regem monet, respicientem episcopum recipit.* — Reeraduerant in Dania intestina bella, quae potius religione quam armis sopolitum iri arbitratus Danorum rex, a summo Pontifice precibus contendit³ ut legatum Aposto- licum ad componendas seditiones concitatas trans- mitteret: idemque alii Sueciae et Bohemiae reges ad temperandum Ecclesiarum Septentrionalium statum, ut ex litteris eodem exemplo ad tres eos reges exaratis patet⁴, flagitarant. Ad justa tantorum principum vota descendit Honorius, ac legati Apostolici munus Gregorio Crescentino tit. S. Theo- dori diacono cardin. in Dania, Suecia, Polonia, ac Bohemia commisit: summaque potestate ad per- vicaces ad officium revocandos, ac gerendas res instruxit. Tum de injunctis illi partibus exhibenda- que observantia ad Lubecensem, Raseburgensem Szerniensem, Caminensem, Pragensem, Olomu- censem, Noscensem episcopos, Upsalensem, Gnes- nensem, Lundensem archiepiscopos, aliosque infe- riores praesules scripsit⁵. Demum ad coercendam principum ambitionem Ecclesiasticas censuras in

¹ Lib. v. Ep. CCLXVIII. — ² Ep. CXCIV. — ³ Ep. CCII. — ⁴ Ep. CCCCIV. et reg. post eand. Ep. — ⁵ Ep. CCLXIII. et reg. post eand. Ep.

eos omnes est jaculatus, qui regis Danorum successorumve jura labefactarent: præterea finitimis Daniæ regibus populisque publicis litteris significavit¹ suarum partium fuisse Daniæ invasoribus anathema incutere, cum illud regnum ab Apostolica Sede fiduciario jure penderet.

33. « Charissimis in Christo filiis, illustribus regibus, et dilectis filiis principibus, et universis Dei fidelibus regno Daciæ circumpositis, Catholiciam servantibus unitatem.

« Quanto specialius regnum Daciæ ad Ecclesiæ Rom. noscitur jurisdictionem spectare, tanto ad conservationem ejus propensiori studio debemus intendere, quia non immerito multa reprehensione digni existere videremur, si quod est juris Ecclesiæ Romanæ patrum imminui, vel turbari. Inde est, quod ad exemplar felicitis memorie Alexandri, et Innoc. prædecessorum nostrorum Rom. Pontificum, vobis omnibus sub interminatione anathematis arctius inhibemus, ne quis præscriptum regnum invadere, vel turbare presumat, jura charissimi in Christo filii nostri... illustris Danorum regis, vel hæredum suorum minuire audeat, vel sibi quomodolibet usurpare. Si qui autem nostræ prohibitionis transgressores extiterint, indignationem nostram et Ecclesiæ Romanæ se noverint incururos, et anathematis vinculo feriendos, Dat. Later. XVI kal. Decemb. Pont. nostri anno v ».

34. Complexus iisdem officiis Apostolicis Bohemos, quibus Danos prosecutus est, dissensionisque, atque discordias inter Pragensem episcopum et Bohemiæ regem proceresque jam ante, ut vidimus, exortas compescere studuit scriptis ad Salisburgensem archiepiscopum, et Kirmensem episcopum, et Cisterciensis Ordinis abbatem S. Crucis litteris²: « Post diutinam moram quam venerabilis frater noster Pragen. episcopus apud Apostolicam Sedem traxit pro questione inter ipsum ex parte una, et... illustrem regem, ac barones Bohemiæ ex altera, super decimis, jurisdictione Ecclesiastica. Ecclesiarum immunitate, ac nonnullis aliis ad Ecclesiasticam pertinentibus libertatem, suborta, pro qua etiam ipse rex et barones excommunicationi, et regnum ejus subjacent interdieto, tandem procuratoribus ipsius regis et baronum in nostra presentia constitutis, utraque pars arbitrio nostro libere se commisit ». Et infra:

35. Ubi subjicit se rem totam cum cardinalibus contulisse, pacisque formulam conceptis verbis confecisse, a qua cum adversæ partes parum discreparent, regis procurumque oratores insistisse, ut Pragam episcopum mitteret, illum ab Othachero humanissime exceptum iri, fidemque suam sacramento adstrinxisse, se episcopum ad Sedem Apostolicam incolumem reducturos, si concordia non

coalesceret, aut aliquod sui dignitatis periculum adituros videretur, iisque adductum assensisse, atque adeo hæc Salisburgensi archiepiscopo, aliisque imperia fecit: « Interponatis prudenter et sollicitè partes vestras ad reformandam concordiam inter eos, quæ si studio vestro mediante provenerit, eadem sufficienti et idonea cautione firmata, præfatas excommunicationis et interdicii sententias relaxetis. Alioquin episcopum ipsum ad nos reduci juxta promissum nobilium prædictorum incolumem facientes, easdem sententias præcipiti usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii, XIII kal. Apr. Pont. nostr. anno iv ».

Hæc Pontifex ad archiepiscopum, cui etiam mandavit, ut Pannoniæ regem Constantiæ Romanorum imperatrici dotalia bona reddere compelleret³.

36. Dimovit etiam comitem Ascarie fidelium cœtu, cum scelere immani ablati Neubergensi oculos effudisset. Joannem Sueciæ regem monuit hortatusque est ne res Ecclesiæ occuparet, neve episcopos adulterinos intruderet. Excepti vero paterno sinu Waldemarum episc., qui cum toties olim ob innumera a se commissa flagitia anathemate percussus fuisset, ægrotus admissorum tandem scelertum pœnitens, veniamque ex Ecclesiæ ritu consecutus, ubi convaleuit, nuntio rebus humanis remisso, in Cisterciensi familia se Deo consecravit, quem Honorius Cisterciensibus abbatibus commendavit⁴: quo exemplo docemur de nullius emendationis spem alijciendam, cum testetur Isaias⁵: « Ecce non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat ».

37. *Servia, Livonia, et Prussie populos recipit ac in fide confirmat.* — Misit hoc anno ad Sedem Apostolicam Stephanus Servie et Diocliæ, aliarumque provinciarum rex oratores, ut exolecentem cum Romana Ecclesiæ conjunctionem (recepti enim antea ab Innocentio atque a schismate Dioclii Dalmatæque revocati fuerant) redintegraret, atque has literas observantiæ erga Rom. Ecclesiam testes exaravit⁶:

« Sanctissimo patri et domino Honorio, Rom. Sedis Ecclesiæ universali Pontifici, Stephanus Dei gratia totius Servie Diocliæ, Tribunie, Dalmatiæ, atque Obliumniæ rex coronatus, inclinationem summæ fidelitatis constantia.

« Quemadmodum omnes Christiani diligunt vos et honorant, et pro patre et domino relinunt, ita nos desideramus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et vestræ fidelem filium nominari affectans, quod benedictio et confirmatio Dei et vestra sit, si placeat, super coronam et terram nostram semper manifeste, et ob hoc vobis nostrum episcopum Methodium nomine destinamus, ut quidquid ex vestra sanctitate et voluntate processerit, nobis per

¹ Ep. CLXXX. — ² Lib. IV. Ep. DCLXXVIII.

¹ Honor. I v. Ep. CXXX, CXXXI. — ² Ep. CXXXVI. — ³ Isa. LIX. — ⁴ Lib. IV. Ep. DCLXXXI.

latores præsentium litteris, si placet, rescribatis (1) ».

38. Delibutum ingenti gaudio tam felicibus nuntiis admodum recreavit, intuitu barbaras gentes atque infidelitatis tenebris obrutas, Evangelica luce collustratas mitescere, ac fide suscepta Ecclesie sese aggregare. Hi erant Livonia, Estonia, Prussiaeque populi, ad quos excolendos Evangelicos præcones illic mittendos curavit, datis ea de re litteris ad abbates, præpositos, priores tum Cistercienses, cum cæterorum Ordinum, quos ad industriam in tanto opere collocandam his verbis incendit ¹ :

« Honorius, etc.

« Cum sicut venerabiles fratres nostri Livonen, Selomen, et Lealen, episcopi nostris auribus intimarunt, in partibus Livoniae duritia cordium paganorum tanquam terram vastæ solitudinis imbre gratiæ divinæ compluta, et ex parte vomere sanctæ prædicationis exculta, in eis semen verbi Dei feliciter in segelem pullulet, quietiam albæ sint jam regiones ad messem, quæ quidem, Domino dante benignitatem, multa est, operarii vero pauci; expedit, ut alii mittantur illic metere quod alii seminarant, quatenus secundum Evangelicam veritatem, qui seminant, simul gaudeant, et qui metunt.

39. « Cum igitur per Dei gratiam in Ordine vestro sint multi ad hujusmodi opus idonei, charitatem vestram rogamus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus monachos et conversos, quos prædicti episcopi vel missi ab eis a vobis duxerint postulandos, illos ad opus ministerii hujus non solum permittatis accedere, verum etiam transmittatis, ut et ipsi erudientes plurimos ad salutem, mereantur tanquam stellæ in perpetua æternitate lucere, ac vos retributionis eorum, quam sine vobis nequeunt promereri, participium promerentes possitis apud Deum et homines commendari. Dat. Viterbii XIV kal. Maii, Pontif. nostri an. iv ».

Extat etiam Pontificium Diploma ² ad episcopos quibus Honorius potestatem fecit, ut religiosos viros, rogato eorum qui ipsis præessent assensu, ad inferendum iis populis Evangelium mitterent. Quemadmodum etiam per eos dies episcopo Revellensi, qui ardenti fidei Christianæ amplificandæ studio inflammatus apud ethnicos Estoniæ Evangelium serebat, concessit ³, ut quos ad id operis ex iisdem religiis familiis

idoneos nosset, de præpositorum, ad quos ea de re scripsit ⁴, licentia adduceret.

40. Tum Prussiae Christi fideles sacro baptismate nuper ablutos est cohortatus ⁵, ut tanti beneficii memores susceptam fidem retinerent, præclara virtutum opera ederent, ærumnis non frangerentur: quinimo gaudio triumpharent, dignos se habitos ab hostibus Christi contumelias pati; fidelem Deum ultra vires eos tentari laud permissurum: momentaneum ac leve tribulationis immensum gloriæ pondus in nobis operari; eos se officiis beneficiisque semper prosecuturum.

« Honorius, etc.

« Gratias agimus largitori omnium gratiarum, qui propria gloria et virtute vos de variis errorum tenebris in admirabile lumen fidei advocavit, et in regione habitantibus aliquando umbræ mortis, revelavit vobis per Spiritum sanctum eum, qui est lux mundi, Filium suum Dominum Jesum Christum, ut in agnitione ipsius vias vite certissime ambulantes, qui aliquando non populus Dei fuistis, nunc populus Dei sitis, et qui non consecuti misericordiam, nunc misericordiam consecuti, possitis in adoptione filiorum Dei merito gloriari, hæreditatem incontaminatam in cælis, et immarcescibilem adepturi.

41. « Quapropter universitatem vestram nemus in Domino et hortamur, quatenus vos ipsos dignos divinæ vocationis reddentes, cum omni timore Domini stetis in fide viriliter et constantes, exercendo fidei opera in virtute, non contristati aliquibus tribulationibus, quæ ad tempus sunt, sed lætati potius, quod digni habiti estis pro nomine Jesu contumelias sustinere. Fidelis enim Deus non patietur vos tentari ultra quam sustinere possitis, sed faciet cum tentatione proventum; quia quod momentaneum est et leve tribulationis, immensum vobis pondus gloriæ operatur. Sic enim clarificabitur Christus in vobis, si vos irprehensibiles conservantes, gentem vestram, secundum carnem, ad æmulationem provocaveritis veritatis, ut in eo, quod nunc de vobis, tanquam de malefactoribus forte detrectat, tandem ex bonis operibus vos considerans, ad Dominum convertatur, et vos Incrificantes animas multas Deo coronam gloriæ mereamini potiores. Nos autem, qui vos, tanquam filios benedictos a Domino, gerentes in visceribus charitatis, confidimus, quia qui cæpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Domini Jesu Christi, vobis in omnibus, quibus pos-

¹ Ep. dcc. — ² Ep. dccii. — ³ Ep. dclxxxiv.

⁴ Ep. dccxc. — ⁵ Ep. dccxxxii.

(1) In Annalibus contractis post fragmentum litterarum Stephani regis Servie additur: De eo Thomas archiepiscopus Spalatinus (a) qui tunc scribebat hæc tradit: « Stephanus dominus Servie, sive Rascie qui Megopannus appellabatur, missis apocryphis ad Romanam sedem impetravit ab Honorio summo Pontifice coronam regni, direxit namque legatum a latere suo, qui veniens coronavit eum, primamque constituit regem terre sue.

MASS.

sumus, libentissime assistemus, omne vobis solatium et auxilium impensuri : et quoniam in libertatem vocati estis adepti gratiam filiorum, vos conversos, et cæteros ad Dominum convertentes in omni conservabimus libertate, aliisque dignis favoribus prosequemur, quia non commodum rerum temporalium, quod cito periret, sed lucrum quod erit perpetuum, in vobis quærimus animarum, etc. » Pollicetur cum sacrum in Sarracenos bellum confectum erit, cruce signatos adversus infideles septentrionales immissurum : jam Christianorum vires distrahi non potuisse, ne debilitate utrobique fatiscerent. « Dal. Viterb. VIII id. Maii, Pont. nostri an. iv ».

42. *Nicolaus sacerdos sanctus in Suecia.* — Triumphavit vero in Suecia de impiorum crudelitate editis pluribus miraculis sacerdos sanctissimus, Nicolaus nomine, qui dum Eucharistiam ægroto deferret, a sicariis obtruncatus fuerat, cujus memoria cum templum poneretur, rogatus Pontifex a Scarensi episcopo, ut illud ad pellicendam fidelium pietatem alicuius sacræ indulgentiæ præmio decoraret, concedendæ illius episcopo facultatem tribuit ¹. Cui etiam injunxit, ut clericorum audaciam coherceret ², qui cæde facta, habituque abjecto uxorem ducebant : tum ut pravas quasdam consuetudines abrogaret, ob quas illius regionis viri, uxoribus in adulterio deprehensis, iisque repudiatis, novis se affinitatibus implicabant, et patrem eadem pœna cum matre quæ filium in lecto casu oppressisset, comprehendebant, quæ Honorius hæc utpote ab ratione penitus abhorrentia improbavit ³, vetuitque. Per ea etiam tempora in iis regionibus pravum morem penitus abolendum statuit ⁴, quo plus aquæ quam par erat vino contra traditum servatumque in Ecclesia Dei ritum sacrificio missæ adhibebatur : qua de re ad archiepiscopum Upsalensem scripsit.

Hoc anno Pontifex ⁵ episcopum Portuensem legationis munere adversus hæreticos in Galliis fungentem, gravibus curis oppressum solatus est ⁶, atque episcopos Ecclesiæ Narbonensis suffraganeos laboris et gloriæ socios adjunxit ⁷.

43. *Giroldus episcopus Valentinus.* — Eodem anno Giroldus abbas Cluniacensis Ecclesiæ Valentiniæ præficitur, qui postea Hierosolymitanus patriarcha creatus est; auctor enim Cluniacensis Chronici hæc de eo scripta reliquit ⁸ : « Giroldus sive Giroldus anno mcccxx ex abbate Cluniacensi fit episcopus Valentiniensis, et postea fuit patriarcha Hierosolymitanus. Obiit VII id. Septembris : jacet juxta sepulchrum Domini Hierusalem; cujus anno secundo congregatus est exercitus Domini in Accon, et antequam prædicarent crucem in

Saxonia, apparuit triplex forma crucis in aere, et in medio illarum apparuit crucis patibulum figuram hominis habens in eo suspensam cum infitione clavorum in manibus et pedibus, et capite incoronato ». Sic ille, qui de eodem prodigio videtur loqui, quod suo loco ex Parisio narravimus ¹.

44. *Honorii curæ de pupillo rege Angliæ, de reliquiis S. Thomæ Cantuariensis, de Hiberniæ et Scotiæ Ecclesiis, de canonizatione Hugonis episcopi.* — Jam ad Anglicanas res sermonem traducamus : sollicitam curam generis Pontifex pro adolescente rege pupillo cruce signato, sibi que in tutelam tradito, ipsum in primis a prudentibus honestisque viris optime instituendum erudendumque curavit, eaque de re cum Pandulpho Norwicensi electo, legato Apostol. litteris agere ², tum dare operam, ut nemo illius res invaderet atque omnia per fraudem aliave ratione intercepta restituerentur. Cui rei testimonium sunt plures Epistolæ ³ ad eundem legatum aliosque date, in quarum altera Isabellam regis matrem gravissime arguit ⁴ Henricum filium insectatam esse, quæ res dictu incredibilis, ipsique Pontifici admodum insolens visa est; contra vero vicecomitis Lemovicensis aliorumque fidem collaudat, regis causam adversus matrem propugnasse. Legato etiam, de quo paulo ante mentionem fecimus, mandavit ⁵ ut denarium B. Petri, ac vigesimam cogendam, atque ad se transmittendam diligenter satageret, cum ærarium Pontificium in submittendis cruce signatis Hierosolymitanis subsidiis exhausisset, atque etiam eam ob causam alieno ære admodum premeretur.

45. Hoc anno corpus S. Thomæ archiepiscopi Cantuariensis summo Pontifice approbante in digniorem locum translatum esse indicat Henricus Stero ⁶. At sane Pontifex extemplo anno ad priorem et conventum Ecclesiæ Cantuariensis Diploma dedit, ubi hæc de hujusmodi translatione, divini que beneficii ejus intuitu divinitus impertitis ⁷ : « Cum, sicut vobis referentibus intelleximus, archiepiscopi et episcopi, qui ex diversis locis ad translationem corporis ipsius martyris conveniunt, accesseris infra quintumdecimum diem ad solemnitatem translationis ejusdem, quibus nos ipsi dies relaxavimus quadraginta de injunctis eis pœnitentiis, diversas remissiones duxerint faciendas, vestris nos precibus inclinati, quod super hoc a nobis et ipsis factum est, decernimus, quo ad unius anni et prædictorum quadraginta dierum remissionem perpetuis temporibus valiturum. Datum Laterani XV kal. Januar., Pont. nostri anno quinto (1) ».

46. Interea sedato jam magno in Hybernia

¹ Lib. v. Ep. clxvii. — ² Ep. clxvi. — ³ Ep. clxix, clxxiv. — ⁴ Ep. clxxii. Habetur e. p. bernicinus. Ex. de celeb. miss. — ⁵ Ep. clxxiii. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ep. clxxiv. — ⁸ Chron. Clun. Ms.

¹ Ann. 1217. — ² Lib. iv. Ep. dcccii. — ³ Ep. dccciv, dcccvi, dcccvii et l. v. Ep. xxxv, cxlv, cxcv. — ⁴ Lib. v. Ep. cxlv. — ⁵ Ep. xxxv. — ⁶ Stero in Annal. apud Garis. antiq. lect. tom. I. p. 247. — ⁷ Honor. l. v. Ep. xiii, xiv.

concitato tumultu, cum omnes, relictis Ludovici Galliarum regis primogeniti partibus, ad Henricum se contulissent, Pontifex archiepiscopum Dublinensem legationis onus ad rebelles comprimentos inunctum deponere jussit¹; eodemque Jacobum capellanum ac penitentiarium suum legatum misit, virum, ut ait, scientia ac religione probatum, quo pullulantia ibi vitiorum germina, adlabita falce Apostolica resecalet, qua de re tum ad archiepiscopos cæterosque Hiberniæ presules, tum ad regem Scotiæ² regemque Ultoniæ et Connatiæ (quem etiam in fidem suscepit³), tum postremo ad legatum ipsum scripsit⁴.

Eodem anno Alexandrum Scotiæ regem in colloquio cum rege Anglo apud Eboracum venisse, deque Joanna illius sorore in matrimonium ducenda egisse, tradit Mathæus Parisius⁵, qui tum matrimonium nuptiasque in annum sequentem conjicit. Verum illos hoc ipso anno affinitatem sollemni ritu junxisse testatur Pontifex litteris ad Norwicensem electum Apostolicæ Sedis legatum supra laudatis⁶, quibus id sibi gratissimum fuisse affirmat.

47. Addit Parisius Honorium hoc eodem anno in sanctorum numerum retulisse Hugonem episcopum Lincolnensem, eaque de re ad universos Christi fideles litteras dedisse⁷: « Cum sanctæ recordationis Hugonem Lincolnensem episcopum, quem sicut nobis plenarie constat, divini muneris largitas tam in vita quam etiam post vestem mortalitatis exultam insignium miraculorum multitudine illustravit, sanctorum Catalogo adscripsimus, universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, quatenus ejus apud Deum patrocinia devote imploretis: ad hæc stantes, ut die depositionis ipsius, ejusdem festivitas annis singulis devote de cætero celebretur. Dat. Viterbii XIII kal. Maii, Pontif. nostri an. iv ».

48. De *exactione vicisimæ in Hispania pro bello sacro*. — Dum hæc a Romano Pontifice discernuntur, Ilugucio ejus subdiaconus et capellanus ad viciniam, quæ in sacro contra Sarraenos bello erat consumenda, colligendam ab ipso Pontifice in Hispanias missus, legationis munere sibi impudenter arrogato, multa immania summo Apostolicæ Sedis dedecore facinora perpetrabat: quibus Honorius illico occurrere, audaciamque hominis infringere atque adeo archiepiscopo Tar-

raconensi adversus illum inquireret imperare¹, ne scelorum ipsius infamia in Romanam Ecclesiam redundaret. Rodericum vero Toletanum redarguit² Ilugucioni fuisse, quem etiam cum adversus Mauros, uti constituerat, proficisci nequiret, vicisimam eam ob causam receptam restituere jussit³. Tum Judæum quemdam Barchinonensem Azzachum nomine, atque Aragonum regis Alfachinum appellatum, ab usuris alienum, Catholicorumque studiosum, tum ab ipso tum ab episcopis rogatus, patrocinio Apostolico arcendum minime censuit, dato ad illum Diplomate⁴, in quo Romanæ Sedis erga infideles, ut eos ad Christi obsequium pelliciat, humanitatem et clementiam his verbis explicat: « Sedes Apostolica pia mater ubera charitatis, quibus filios suos nutrit, ad alienos interdum studio pietatis extendit, quos locum sui tabernaculi dilatando in fide nititur parturire, ut si forsan ad æmulationem quomodolibet provocati in adoptionem veniant filiorum, Christusque formetur in illis, et ipsi conformentur eidem, adorentque ipsius pedum vestigia, qui ei aliquando detrahebant. Dat. apud Urbem veterem, VII kal. Septemb., Pontif. nostri anno v ». Hæc Honorius: qui suis ad regem litteris⁵ illud in Azzachum beneficium se contulisse testatur, memoratoque archiepiscopo mandavit, tum ut illum vexari non permitteret⁶, tum ne Judæos nova signa gestare compelleret⁷.

49. Verum quanquam Honorius, ab rege postulatus, hac in re morem illi gessit, reprehendit tamen, dum legationes ad Mironemelinum ejusque imperio subjectos decerneret, eam provinciam Judæis demandare consuevisse, qui magno Christianorum damno, ipsorum consilia Sarraenis proderent: quocirca Pontifex regem ipsum monere hortarique⁸, fidelium opera in ea re uteretur; non tibi verisimile, ut qui a Christi fide tantopere abhorreret, se Christi cultoribus fidos exhibeant; eaque de re ad Tarraconensem archiepiscopum Barchinonensem atque Ilerdensensem episcopum scripsit, ut regem ab imponendo Judæis eo munere avocarent, cumque Legionis, Castellæ, ac Navarræ reges in obeundis hujusmodi legationibus Judeorum opera uterentur, ab ea re litteris Apostolicis deterruit⁹, ac Toletanum arch. A. S. in Hispania legatum, ac Palentinum, Burgensem, Legionensem, Zamorensemque episcopos a fœdis-

¹ Ep. DCCC. — ² Ep. XIII, XIV. — ³ Ep. CCXXII. — ⁴ Ep. XXII, XXIII, XXIV — ⁵ Par. Hist. Angl. hoc ann. — ⁶ Hon. l. v. Ep. XXXV. — ⁷ Ext. apud Par. Hist. Angl.

¹ Ep. DCCC. — ² Ibid. — ³ Ep. DCCXXII. — ⁴ Lib. v. Ep. LX. — ⁵ Ep. LXI. — ⁶ Ep. LXXXVII. — ⁷ Ep. CIV. — ⁸ Ep. CLXVI. — ⁹ Reg. post eam l. Ep.

Juli, ut inter cæteros scribit Trivetius in Chronico. Cum autem dies illa nec Dominica fuerit, nec sollemni alieni memoria celebris, hinc eruitur desisse jam etate illa morem antæactis sacris familiarem, translationes illas celebrare id generis sollemnia Dominicis, vel festis diebus agendi. Quod et in Conciliis hujus et sequentium sæculorum animadverti. Ita Concilium Parisiense anno 1221 die sabbati, VII id. Decembris cepit, eidemque sabbati die, VI id. Novembris, exordium Concilii Melodunensis assignatur. Exempla hujus plura suis locis dabimus.

Sed ut ad translationem corporis S. Thomæ redeamus, interfuisse huic episcopos plures affirmat omnes; ad Johannes Iperius in Chronico S. Bertini Anecdol. Marteni tom. III. col. 70^a, plus aliqum commemorat; tradit cum adfuisse cum episcopo Cantuariensi, Willelmo Rhemensis, atque insuper episcopos XIII cum abbatibus quamplurimus.

simo ac pleno periculi exemplo eos reges monitis abducere jussit¹.

50. *Lusitanam regem scelerum arguit Honorius.* — Percellendus asperioribus monitis fuit Lusitanus, qui gravissimis facinoribus regium deus inquinaerat; ob quæ e fidelium cœtu ablegatus fuerat. Quem effrenato furore in Ecclesiarum bona grassantem hæc litteris² Honorius Apostolica constantia arguit, atque ad officium et respicientiam revocare est conatus.

« Quod solite salutationis alloquium tibi salutis propriæ contemplori subtrahimus, tua culpa merenda meretur, quæ te jam a communione fidelium separavit. Cum enim scias, vel scire debeas, quod omnis est ab Omnipotente potestas, qui solus habet in regno hominum potestatem, et quemcumque vult suscitâ super illum regie dignitatis potentiam, quam gratis a Domino accepisti, debueras in ejus beneplacitis exercere, servando justitiam, quæ reges exaltat, et sectando quæ valeat ad omnia pietatem, ut de gratia in gratiam, et de virtute proficiens in virtutem, regnum terrenum commutares felici commercio in æternum, quod Deus eum diligentibus repromisit; et infra: ubi patrata ab ipso scelera in oculis defixit, redactam in servitutem sponsam Christi Ecclesiam, imposita monasteriis, xenodochiis, Ecclesiis, aliisque locis piis intoleranda vectigalia, fœdissimos adulterarum amores, quibus se contaminarat, laxatum crudeliter furorem in Bracharensem archiepiscopum a tot sceleribus palerna cura revocare molientem; contemptas censuras Ecclesiasticas, occupata archiepiscopi bona, eversas domos, excisas vineas, evulsas arbores, denique agros ferro ac flamma vastatos, subjicit:

51. « Et nunc, rex, intellige: sunt hæc opera Catholicæ principis, an tyranni? Utinam saltem exemplo Pharaonis regis Ægypti, qui veri Dei notitiam non habebat, inter sanctum discerneres et profanum, ne ad subjugandas tibi res Ecclesiasticas inhiares, cui cum per Joseph tota terra Ægypti fuerit subjugata, sola terra sacerdotum remansit libera et excepta: quin etiam sacerdotum statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Vel utinam Ozæ pœna te, ne ad sancta manum extenderes, terruisset, qui pro eo quod arcæ inclinatæ manum apposuit, ut sustentaret eandem, percussus obiit, Domino ulciscente; cum ex culpa simili similem, imo ex graviori gravorem debeas formidare vindictam. Sed ad hæc cur in archiepiscopum, virum utique litteratura et honestate conspicuum, descevisi? Nonne Nathan propheta David regem corripuit increpando; et Isaias Ezechie dixit: Morieris tu, et non vives; et tamen neuter inde injuriam pertulit, sed honorem? Et quidem quantum eundem archiepiscopum intendis gravius persequi, tantum tibi causam das

gratiæ ac gloriæ potioris, cum beati sint, qui persecutionem propter justitiam patiuntur; sed præter periculum animæ, quod quasi serio tibi paras, famam tuam enormius dehonestas, multis dicentibus: Ecce homo qui sibi Deum non posuit adiutorem, sed speravit in multitudine divitiarum suarum et in sua prævaluit vanitate.

52. « Ut autem vel nunc fosso pariete mentis tuæ, illuminet Dominus cor tuum radio rationis, et visis abominationibus tuis pessimis, abominatus easdem rejicias, et ad salutaria dirigeris; celsitudinem regiam rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quatenus culpas tuas humiliter recognoscens converti festines ad Dominum, etc. » Hortatur ut vitiorum cœno emergat, damnaque illata sarciat: ni crimina expiet, significat Palentino, Astoricensi, Tudensique episcopis illius anathemate, ac regni interdicto ferendi impositam provinciam: Bracharensem archiepiscopi sententias auctoritate Apostolica confirmatas fuisse. Cumque annus ex suscepta ab illo anathematis nota effluat, juste posse perhorrescere, ne illius subditi sacramenti religione liberentur, ipsius studiosi consortio fidelium pellantur, regni que jura in invasores transfundantur. « Datum Later. XI kal. Januar., Pont. nostri an. v. »

53. *De Terra-Sancta sollicitus mittit litteras ad cruce-signatos et Hierosolymæ regem.* — Superest ut ea aggrediamur, quæ pro Christi fidelibus Orientalium regum Rom. Pontifex peregit, præter ea enim, quæ apud Fridericum imperatorem, ut vidimus, egit, Conradum scholasticum Maguntinum ac penitentiarium suum in Germaniam legavit¹, quo cruce-signatos, ac Fridericum ipsum ad sacrum iter arripiendum pro concione impelleret, quanquam a vafro et Christiani nominis cause parum vel nihil sollicito principe Pontificia diligentia elusa est. Postea vero cum nuntios ac litteras ab exercitu Christiano apud Damiatam commorante accepisset, ac subsidio prompto egere agnovisset, Conradum, de quo mentio edita est, monuit², cruce-signatos ad trajiciendum vehementius incenderet. At Pontificias litteras, hæc aliæque scitu dignissima complectentes, in medium afferere operæpretium existimamus.

« Honorius, etc.

« Venerabilis frater nosster.. Albanensis episcopus A. S. L. necnon dilecti filii universus exercitus Christianus existentes apud Damiatam in servitio Jesu Christi, suis nobis nuntiis et litteris intimarunt, quod nunc majori, et maturiori succursu, quam nunquam indiguerit, indiget Terra-Sancta, cum multis de partibus illis reversis ad propria Christianus exercitus sit nimium rarefactus; ita quod nisi novis bellatoribus celeriter instaretur, non solum terram Sarracenorum

¹ Lib. IV. Ep. DCXLIV, DCXLV, DCCXLIII. — ² Lib. V. Ep. CCXXIV.

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Ep. CCXXVI.

aggredi non audebunt, verum etiam vix poterunt parta lucri : quin etiam liment, ne in manibus hostium relinquuntur in universorum Christi fidelium opprobrium sempiternum, et in perditionem perpetuam modicæ terræ transmarinæ, quæ adhuc a Christi fidelibus obtinentur ». Et infra :

54. « Ad hæc, ut lateris nobiscum, et alios lætifices audientes, noveris quod charissimus in Christo filius noster Fridericus, Romanorum imperator illustris et rex Siciliae, nuper in Dominica, quæ præcedit Dominicam de Adventu, in omni pace ac tranquillitate suscipiens de manibus nostris imperii diadema, in omni devotione afflixit suis humeris publice signum crucis, præstito ex intimo mentis fervore corporaliter juramento, quod in proximo futuri mensis Augusti passagio transfretabit, auctore Domino, in subsidium Terræ S., venerabilis quoque frater noster Melen. episcopus imperialis aulæ cancellarius, et dilecti filii nobiles viri... dux Bavarie ac Warnerus de Bollandia dapifer, necnon alii marchiones, comites, barones de Theutonia et Apulia plures quam quadringenti, et cum eis numerosa militum et peditum multitudo, recepto palam Crucis signaculo, in proximo passagio Marlii se transfretaturos in prædictæ Terræ subsidium devoverunt. Propter quod expedit, ut cruce signati et cruce signandi ad transfretandum sine omni mora festinent, quatenus coadunatis viribus procedentes, facilius, ut speramus, auctore Domino inimicos nominis Christiani valeant profligare. Dat. Later., V kal. Decemb. Pont. nostri anno v ». Ut Conrado penitentiario in Germania subsidii cruce signatorum contrahendi partes commisit, ita idem in Anglia Pandulpho Norwicensi electo Apostolicæ Sedis legato¹, atque in Alsatia Constantiensi episcopo² munus injunxit, ut nimirum earum regionum cruce signatos ad sacram expeditionem obeundam cogent, Januensibus subtratos, quod secus Damiatæ³ capte consultum provisumque esset, quam ipsis videretur, adhortari ne propterea Terræ-Sanctæ subsidio esse cunctarentur, mutuum populorum concordiam conciliare⁴, ne auxiliis illi submitteendis impedimento essent, idque genus alia gerere⁵.

55. Interea ad Sedem Apostolicam deferret Joannem Hierosolymorum regem, Damiatæ ad civitatem Aconensem cum suis se subduxisse: veritusque ne ejusmodi profectio Christianæ rei periculum aliquod crearet, ad ipsum in officio continendum hanc Epistolam exaravit⁶ :

« Jo. regi Hieros. illustri.

« Audivimus te secessisse a partibus Damiatæ, et ad civitatem Acon collectis tuis viribus, accessisse, quod si eo proposito, et consideratione fecisti,

ut paganorum partes illas infestantium incurisibus obvies, et conatus elidas, tuam commendamus in Domino providentiam, maxime si Christiani a parte illa usque adeo infestant, quod tanto videntur auxilio indigere. Porro alias regiam magnificentiam non deceret aliis pro fide Christiana pugnantibus, te vacare quieti, vel negotiis specialibus occupari. Illud profecto credere non valeamus, quod quidam somniant, te contra regnum Armeniæ velle arma movere; cum credamus tantam esse in regia serenitate prudentiam, quod perspicue vides, quantum periculum, quanta jactura, quanta confusio per hoc evenire posset fidelibus constitutis in partibus Orientis, ac toti populo Christiano, et quantum Apostolicæ Sedi, et universis fidelibus te redderes odiosum, si nunc totius orbis Christiani viribus pro succursu tuo, et Terræ-Sanctæ concussis, tu communi utilitate posthabita intenderes speciali, quæ nisi communi promotâ feliciter, non posset stabiliter promoveri.

56. « Licet igitur confidamus, quod tu hæc prudenter attendens, evitabis aliquid attentare, per quod perire ad evacuari posset totus labor, quem hactenus pro Terra-Sancta subiit populus Christianus, ex abundanti tamen sub obtentu gratiæ divinæ ac nostræ, et sub anathematis pœna tibi auctoritate presentium districtissime inhibebimus, ne hoc tempore aliquatenus arma moveas contra ipsos Armenos, aut quoslibet alios Christianos, sed studeas, ut tota Christianitas ultramarina in unitate consistat, et venerabili fratri nostro P... Albanensi episcopo A. S. L. qui strenuitatem tuam frequenter suis nobis litteris commendavit, sicut personæ nostræ reverenter intendens studeas, quod commune populi Christiani negotium desideratum largiente Domino consequatur effectum; postmodum tuis specialibus commodis operam diligentius utiliusque daturus. Alioquin, quantumcumque tuam diligamus personam, et deferre regiæ dignitati velimus, contra tamen communem utilitatem, imo contra ipsum Deum deferre tibi, vel cuiquam alii non possemus. Datum apud Urbem Veterem, III idus Aug. Pontificatus nostri anno v ».

57. Sane Joannem Hierosolymorum regem Armeniæ regnum ad uxorem suam jure hereditario pertinere contendisse Apostolicum Diploma¹ ostendit; namque Pontifex suppliciter ab eo rogatus, uti regnum ipsi confirmaret, suum illi jus auctoritate Apostolica stabilivit ac firmavit, IV nonas Febr. Pontificatus anno IV, hoc ipso scilicet. Verum Raymundum Antiochiæ principem et cruce signatum idem Armeniæ regnum ad se spectare censuisse, (1) atque adeo nuntio ad Honorium misso

¹ Lib. IV. Ep. DCCLVI. — ² Lib. V. Ep. LXVIII. — ³ Ep. X. — ⁴ Ep. CCLIV. — ⁵ Lib. IV. Ep. DCCV. et I. V. Ep. XLVII, CXL, CXC. — ⁶ Ep. XXVI.

¹ Lib. IV. Ep. DCLXIII.

petiisse, uti Pelagius Albanensis episcopus et Apostolicae Sedis Orientalibus in oris apud exercitum Christianum legatus, regni insignia sibi conferret, ostendunt litteræ ipsiusmet Pontificis¹, qui rem totam legato permisit. Nec prætermittendum videtur, intentum sacro parando subsidio Honorium ingentem pecuniæ vim cogendam, atque ad memoratum Albanensem episcopum transmittendam curasse: cui rei testimonio plures Pontificiæ litteræ, cum ad eum, tum ad alios hoc anno² exarate.

58. *De statu rerum Orientalium.* — Hoc interim spatio, quo in statu nostræ res in Orientalibus oris essent constitutæ, Epistola hæc a Petro e Monte Acuto magistro militum Templi, qui aderat, ad episcopum Elyensem docet: « Novitiss quod in primo passagio post captiorem predictam apud Damiatam tot peregrini applicuerant, quod una cum residuo remanentis exercitus possint sufficere ad munitionem Damiatæ, et defensionem castrorum. Dominus quidem legatus una cum clero promotionem exercitus Jesu Christi præoptans populum pluries ac diligenter admonuit de faciendo equitatu super infideles: sed barones exercitus tam transmarini, quam cisnariini considerantes, quod genus exercitus ad munitiones dictarum civitatum et castrorum, et ad progressum faciendum ulterius ad Christianitatis utilitatem non possent sufficere, in hoc consentire noluerant. Soldanus enim Babylonie cum infinita perfidorum multitudine non longe a Damiatâ castrametatus super utrumque fluminis brachium pontes construxit, ad impediendum Christianorum progressum. Qui cum tanta multitudine ibidem expectat armatorum, quod maximum periculum de ulterius equitando fidelibus immineret, verumtamen civitatem prædictam et castra fossatis, et litus un-

dique munivimus, exspectantes a Domino consolari per subsidium nobis adveniens in succursum ». Et infra:

59. « Exspectavimus jam diu imperatorem et nobiles alios, per quos speravimus relevari, in quorum adventu opus multorum manibus inchoatum ad finem sperabamus perducere optatum. Si vero de spe succursus hujus in proxima æstate, quod absit, frustraremur, utraque, terra Syria videlicet et Ægypti, tam ista quæ nuper est acquisita, quam illa quæ diu possessa est, in casu Jubio sunt constitutæ. Nos itaque et aliæ gentes cismarinæ tot et tantis sumptibus in exequendis Jesu Christi negotiis adeo pregravamur, quod ad consuetas expensas non sufficimus, nisi divina clementia, et fideium vivorum subsidio nobis in proximo succurratur. Datum Acon. XII kal. Octob. ». Hactenus Petri Epistola, quam refert Parisius¹ anno insequenti; verum in hunc conjiciendam esse illud demonstrat; quod Petrus ipse dum hæc XII kalend. Octob. scribebat, Aconem morabatur, neque adhuc, ut indicat, Damiatâ in deditionem Sarracenorum venerat: verum id facile eventurum timebatur, nisi tempore æstivo proximo Fridericus imp. alique nobiles, uti sperabatur, suppetias tulissent. Cæterum Sarraceni sequenti anno sub initium Septembris Damiatâ potiti sunt.

Hoc interim spatio duas etiam Epistolas ad Joannem Columnam titulis Prædixis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis in Orientali imperio legatum Pontifex scripsit, quarum altera hortatur² ne ex patriarchæ imperatorisque Constantinopolitanorum morte nimium dolorem contrahat, neve animum abjiciat, sed munus strenue administret; altera vero mandat³, ut Demetrium regem Thessalonicensem, ejusque regnum sollicitè et peramanter fovat ac tueatur.

¹ Honor. I. v. Ep. cclxiii. — ² Ep. dcclxxxv, dcclxxxvi, dcclxxxvii, dcclxxxviii, dcclxxxv. et l. v. Ep. xviii.

¹ Math. Par. Hist. Angl. — ² Hon. I. iv. Ep. dcccxxxvi. — ³ Lib. v. Ep. xxiii.

uxorem (quam Isabellam appellant historici), regnum, ut dicitur, affectavit regionis illius, sed spe sua frustratus a baronibus Armenorum non est admissus ». Emulam habuit Rupinum Antiochiæ principem, de quo sæpe alibi in Annales, et in Adnotationibus nostris, quem Leo ipse Armeniæ rex in quodam Diplomate Melitensi, relato in Codice Melit. num. 100, nepotem et heredem suum appellat. Postmodum vero, nescio qua de causa, idem rex abjecto Rupino in regni spem filiam suam minorem accepit. Ita enim Oliverius narrationem suam prosequitur. « Rupinus etiam princeps Antiochiensis idem regnum appetebat, quem Catholicos (ita enim patriarcham suum appellant Armeni), primas nominatæ gentis, in Thiaro civitate potenter obsedit, et comprehensus, incarceratione ibidem vitam finivit. Favens autem juniori filie Leonis regis, eum pater ante mortem suam principes regi jurare fecit fidelitatem Catholicos modico tempore post defunctus ». Hæc Oliverius, cui fere consona Bernardus thesaurarius de acquisit. Terræ-Sanctæ cap. ccv. Rer. Itæc. tom. VII, col. 843, qui et historiam rejecti ab Aruensis Johannis hæc narrat: « Interim (dum Johannes adhuc cum sacra militia ageret) nuntius ad regem Johannem venerunt, significantes soerum suum Armeniæ regem viam universæ carnis ingressum. Rex igitur causam discessus sub hujusmodi titulo libenter amplexus, ob ortam videlicet inter eum et legatum discordiam, non sine multorum dispendiis, in Armeniam profectus est. Sed cum regni primores dicerent se illum non recognoscitur in dominum, nisi demum quondam regis domini eorum filiam, suamque conjugem cum eo non viderent, reversus est Acon, ubi commorabatur regina, ut cum secum in Armeniam dueret, regni jura percepturus. Porro secus evenit. Suggestum quidem illi fuit reginam ipsam necem regis filie, quam ex altera uxore quondam marchionis Conradi relicta generat, procurasse veneno. Propter quod rex corde nimium amarectus tantis eum affectis verberibus, ut exhalaret misere spiritum. Nec in Armeniam reversus est, per annum moratus Acon ». Eodem pariter anno, et tempore obierunt reginam J. hannis uxorem (quam Isabellam appellant supra notavimus) tradit Oliverius, sed causam hujus obitus non exprimit, quin et morbo naturali extinctam indicare videtur, cum asserat una cum matre filium parvulum decessisse, quem sanè verberibus a patre confectum fuisse nemo crederet.

Ex testimonio Bernardi thesaurarii mox relato constat Leonem sive Leonem Armeniæ regem hoc anno decessisse, eique sequenti anno mense Junio, teste Oliverio, successor datus est Philippus filius Boanardi principis Antiochiæ, qui ducta in conjugem filia Leonis defuncti, regnum dotis jure accepit. Sed brevi rebus profuisse oportet, cum Balio Armeniæ princeps maritus filie Leonis, ejusdem forte, quæ ante nupsisset Philippo, vel alterius, annis quinque supra quadraginta regnavent, dein corona in filiolum Tyvonen transiata, ipse monachum inchoavit et non diu post decessit. Obiit hæc cum anno mcccclxx. Balio historicis, qui Chronicon Orientale circa annum mccc scribebat, componit. Chronicon illud Italice prodit in secundo volumine collectionis Rhamusii, et Gallice in tomo ii operis *Recueil des voyages curieux, a Leide* mcccclxxx. Hæc si demantur, regno Philippi non ultra triennium superest.

HONORII III ANNUS 5. — CHRISTI 1221.

4. *Ugolinus legatus pro expeditione Orientali, ad quam Fridericus se simulat paratissimum.*

— Ingenuit Christianus orbis expugnatum tanto apparatu bellico, tantisque laboribus Pelusium inopino casu in potestatem infidelium anno Servatoris millesimo ducentesimo supra vigesimum primum Indictione nona recidisse, victorem exercitum e tot Christianis nationibus diversis conflatum, non Sarracenorum potentia, sed astu bellico undique Nili eluvionibus circumfusum ad dedicationem compulsum fuisse, conceptasque recuperandæ Terræ-Sanctæ ac latius circumferendi in Ægypto Christiani nominis spes infelicissime evanuisse. Verum antequam tantæ calamitatis seriem exponamus, afferendum videtur, quanto studio, opera et sollicitudine incubuerit Honorius, ut Occidentales ad submittenda auxilia adduceret. Non ille otio quietique, ut ex litteris¹ ad Albanensem episcopum, A. S. L. datis patet, se permittere, aut segnitè agere, sed in ea omnes nervos industriæ diligentiaque suæ contendere, atque adeo Christi fidelium animos ad nomen sacre militiæ dandum accendere, quique jam dedissent, ad profectioem impellere, inertes monitis minisque urgere; præterea imperatam pecuniam cogere, eamque nostris pro Christiana religione adversus hostes fidei, Orientalibus in regionibus decertantibus una cum militaribus copiis subsidio mittere, ut plures ipsius Epistolæ hoc anno exaratae illustrent. In primis archiep. Rothomagensis ejusque suffraganeos monet², ut concionatoribus, qui jussu suo e suggestis Christi fideles ad nomen militiæ sacre dandum cohortati erant injungeretur, provinciam suam strenue obirent, ardentèrque Christianos ad arma pro religione capessenda inflammarent³, Conradum capellanum ac pœnitentiarium suum quamvis episc. Hildesemensem renuntiatum (cujus ratam habet electionem) excitavit, ne demandatum sibi prædicationis munus negligeret⁴, Saxonia vero ducem⁵ ut suam illi operam commodaret, auxiliumque porrigeret. Extant etiam Pontificis

litteræ¹ ad Germaniæ principes, quos Honorius crucesignatos iniquis exactionibus vexare vetuit.

2. In Italia vero præcipuam in comparandis crucesignatorum copiis provinciam dedit Ugolino episcopo Ostiensi, quem meritis offert laudibus in litteris ad patriarcham Aquileiensem et Gradensem, tum ad archiepiscopos Mediolanensem, Ravennatensem, Januensem, ac Pisanum, cunctosque Insubriæ, Piceni, Æmiliæ, et Tuscæ episcopos, ac præsules alios exaratis²: « Talem ad commonefaciendum super hoc Christi fideles oportuit nos eligere, qui zelum Dei habens secundum scientiam, non minus merito sanctitatis, et operum exemplari, quam virtute vocis ad obsequendum Domino populum efficaciter excitaret, et ecce a dextris est nobis vir dexter venerabilis frater noster Ugolinus episc. Ostiensis, qui dextera divina tanquam cedrus Libani plantatus in Ecclesiæ paradiso altitudine contemplationis erectus, virtutum odore suavitatis, famæ sinceritate penitus imputribilis, non solum sola fortitudine ad sustentationem domus Domini operatur, verum etiam honestatis candore ipsius superficiem convenustat. Sed licet ipsius præsentia charta nobis valde carereus invili, utpote cujus consilio et auxilio plurimum indigemus, ne tamen tantum Christi negotium nostris postponere commodis videremur, eum ad hoc providimus deputandum, ut fungens plene legationis officio pro Christo evangelizet populis verbum crucis, etc ». Hortatur illius obtemperet monitis, suamque in promovenda divini nominis causa operam explicent. « Dat. Later. II id. Mart. Pont. nostri anno v ».

3. Gratulatus est Ugolino Fridericus eam illi provinciam impositam, utque versutus princeps religionis larvam induere solebat, ac studium crucesignatæ expeditionis promovendæ præ se ferebat, cum ab ea animo abhorreret, legato hæc scripsit³: « Ut efficacius et expeditius possitis hoc tam pium et salubre negotium promovere, vobis imperialis celsitudinis auctoritatem plenam concedimus potestatem, ut omnes illos, qui per ter-

¹ Honor. I. v. Ep. CCCIX. — ² Ep. CCLXVI. — ³ Ep. CCCLVII. — ⁴ Lib. VI. Ep. XV, XVI. — ⁵ Ep. XVIII.

¹ Ep. XVII. — ² Ep. CDLX. — ³ Apud Hon. I. v. Ep. CDL.

ram vestrae legationis sunt suppositi nostro banno, dum tamen plene super hoc nostris curaverint obedire mandatis, in favorem praedicti negotii, quod magis humeris nostrae majestatis incumbit, et ardentius quam aliqui aliud cupimus promoveri, ab ipso banno, cum expedire videritis, absolvere valeatis; quidquid enim super hoc duxeritis faciendum, firmitatem volumus inviolabilem obtinere. Nos enim, qui a matre nostra Rom. Ecclesia culmina in hoc saeculo summæ felicitatis accepimus, quidquid sua in hoc negotio, et aliis fuerit deliberatione statutum, intemerata volumus stabilitate vigere. Dat. Salerni, IV id. Febr. Indict. IX». Apposita est eadem dies binis litteris ad imperii clientes¹, ac populum Mediolanensem² a Friderico missis, quibus civitatem sanctam barbarorum iugo oppressam luget, utque ipsius signa in ea sacra expeditione sequantur, eleganti oratione hortatur³.

4. « Post obtentam de multa et varia hostilitate, faciente Domino, victoriam, post plurimos laboriosos agones, in quibus imperii virtus et gloria imperatoriae majestatis enituit, decet nos omnium creatorem, per quem vivimus, movemur, et sumus; per quem imperialis culminis optatis felicitatibus gubernamur, toto corde, tota mente, et omni virtute diligere, et ei devotissime omnibus viribus totaliter adherere: quia etsi successus nobis mundana prosperitas arrideat, absit ut favor transitoriae felicitatis nos a nostri conditoris amore pariter, et timore deflectat. Considerantes igitur nec sine amaritudine amarissima recolentes salutiferæ crucis triumphale vexillum Dominicam sepulturam, civitatem sanctam, in qua salutem nostram est Dominus operatus, et venerabile templum, et cœnaculum grande stratum, in quo Domino Pascha discipuli paraverunt, conversa in theatrum, et saeculare ridiculum, ubi Rachel plorat filiorum suorum jugulum; horrendum facinus, et triste spectaculum, tacti dolore cordis intractus et rubore de succursu celeri diebus et noctibus cogitamus, galeas et naves, prout res exigit, magnifice præparantes». Sed hæc ad ostentationis pompam jactasse Fridericum Honorii litteræ ostendunt.

5. « Eia, milites fideles imperii, arripite velociter arma Christianæ militiæ, quia jam Rom. imperii victrices aquile prodire. Duplices quidem retributionis donativa percipiunt, qui celsitudini nostræ in proposito hujus sanctæ peregrinationis assistunt; quia præter imperialem gratiam adipiscuntur felicitatem æternam etc. » Stimulat ipsos ad iungenda cum illo arma veterum Romanorum exemplo, qui suos imperatores, dum victoriis remotissimas Orientis terras peragrarent, stiparunt. In aliis vero litteris pie Christi Domini ferentis crucem exemplo ad illius signum vestibus affi-

gendum, ornandumque in Orientales oras iter his verbis excitat¹: « Heu! quantum opprobrium, quanta confusio, quantus pudor! non compatiuntur membra capiti suo, quod pro nobis tot voluit opprobria, tot supplicia sustinere. Non compatiuntur filii matri, a cuius sunt uberibus satiali, quam inimici crucis percussam et flagellatam suis vestibus spoliarunt. In humeris quidem propriis vexillum suscepimus crucifixi, qui crucem propter nos, cui affigendus fuerat, suo corpore bajulavit». Erant hæc principis istius artes, cuius si verba eloquentiæ floribus distincta attendantur, spirare pietatem videri possint, cum tamen longe a verbis nefaria illius opera discrepant.

6. Non illum divinæ gloriæ amor, non defendendi Christiani nominis zelus agebat, sed accupandis suis commodis, firmandæ potentiæ, colligendæque inani gloriæ omni studio incumberebat. Cumque alios ad capessendum iter accenderet, ipse profectiois tempus signiore mora fallebat; qua in re Honorius gravissimis hisce querelis cunctantem urget²: « Utinam attenderes, quam desiderabiliter te præstolatur exercitus Christianus militans Domino in partibus transmarinis, et adverteres quantam de te spem promiseris Ecclesiæ generali, credenti pro certo, quod proponens Hierusalem in principio lætitiæ tuæ, [postpositis aliis, ad recuperationem ejus totis desideriis aspirares; præsertim cum ad hoc tibi Dominus omnem obtulerit facultatem. Sed nunc multi murmurant, multi clamant, quod postponis exequi votum tuum, at ut velle illud exequi videaris, galeas, quas feceras præparari, detines, quasi tecum in tuo comitatu ducturus easdem; quæ si forsitan nunc transirent, magnum possent conferre auxilium exercitui Christiano, qui eo indiget vehementer. Ut igitur hoc a te opprobrium auferas, nec nos facias ab hominibus lacerari, qui dilationem voti nobis præcipue imputantes contra nos jurant incessanter, imo ut illi complaceas, cuius te obsequio devovisti, serenitatem tuam rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrans per Dominum Jesum Christum, quatenus ei, qui est veritas, verax existens, causam ejus in veritate pertractes. Dat. Later. id. Jun., Pont. nostri an. v. ».

7. Pontificis litteris acceptis Fridericus, se, ut Apostolico imperio pareret, quadraginta triremes, quas instructas habebat, confestum Terræ-Sanctæ subsidio misisse, Maltensemque comitem et Catanensem episcopum regni Siculi cancellarium viros industrios classi præfecisse respondit; cui rescribens³ Pontifex XIII kalend. August. id sibi acceptissimum fuisse læstus est: at si ipsius consilii fuerat non proficisci, debuisset prius instructas triremes mittere, cum magnas utilitates Christianis parare potuissent, nunc vero tantum ex iis commodum sperari non posse; nec falso rem con-

¹ Ext. in Reg. Hon. I. v. Ep. XLV. — ² Ep. XLVII. — ³ Ext. in Reg. v. Hon. num. 449.

¹ Ext. in Reg. VI. Hon. num. 451. — ² Ep. DCXCIX. — ³ Ep. DCCCLXX.

jecit Honorius, nil enim aliud præclari egere, quam ut tristi dedicationis Pelusii spectaculo interessent tum ipsum exstimulat ne ita Siculis rebus se addicat, ut Christi causam deserat, ac nuncupatum Deo votum infringat.

8. *Poloni ad bellum sacrum sollicitati.* — Pellicere etiam ad sacri belli societatem submotas ad Septentrionem nationes conatus est Honorius, ut testantur litteræ ¹ ad archidiaconum Gnesnensem et alios, quibus imperat, ut cruciagnatos Terræ-Sanctæ subsidio transmittant, ac ne finitimarum regionum populi Christianæ religioni nuper aggregati præsidio destituti relinquerentur, complures alios ad induendam crucem inducant: præterea vicesimam cogant ², quam vel instruendis navibus impendant, vel exercitui Christiano ad militum stipendia mittant; quo interim spatio quinque marchiarum millia Nicolao episcopo Tusculano, de quo infra, misit ³, pollicitus insuper totam Germaniæ vicesimam quamprimum transmissum iri; quindecim vero marchiarum millia marchioni Montisferrati tradiderat, de quo hæc ad Pelagium episcopum Albanensem A. S. L. scripsit ⁴: « Et ecce dilectus filius nobilis vir marchio Montisferrati cum militum multitudine strenuorum, vexillo principis Apostolorum, et signo crucis accepto, ad festinum eidem terræ subsidium se accingit, qui nobis hoc tribuentibus quindecim millia marcharum argenti, tunc et Ecclesiæ Romanæ vexillifer constitutus, obsequi tibi tenetur super negotio memorato ».

9. *Christiani exercitus clades, et Damiatæ a Turcis expugnata; unde Honorii querelæ et litteræ ad Fridericum.* — Dum hæc a Romano Pontifice decernuntur, et cognitur undique auxilia, nonnullorum temeritate, quos imprudens zelus agebat, præterita trophæa excitata repente conciderunt. Submiserat Fridericus, antequam quadraginta illas triremes mitteret, ducem Baviaræ, cumque is Pelusium secundis ventis contendisset, eoque mox Joannes Hierosolymorum rex cum flore Christianæ juventutis se statim contulisset, proposuit in militari consilio Bavarus mirari imperatorem ipsos tamdiu marcescere otio, nec præclarum aliquod facinus in hostem ausus: movenda Pelusio castra, penetranda Ægypti interiora, victoriamque latius circumferendam, reque agitata deliberatum est in hostem signa attollere. De protectione ducis Baviaræ in Orientem extant equidem Pontificiæ ad Pelagium A. S. L. Pelusii agentem litteræ ⁵, anni superioris kal. Nov. date, quibus monet Bavarum cum parte exercitus proximo Martio transfretaturum, cum Fridericus nisi sub Augustum ob varias difficultates trajicere posset.

10. Ingentibus sane viribus Christianos bellum aggressos testatur ⁶ Godefridus, et ad ducenta

millia hominum Pelusio egressos (quanquam Albenicus in suis apud Parisium ¹ litteris longe minorem numerum collocat) ac secundum Nilum partim terra, partim flumine versus Kairum iter magnis animis corripuisse: quibus jam milliaria quatuordecim circiter progressis obvii Sarraceni, qua flumen in duo divortia se findit, strenue obstitere. Excitasse etiam barbaros arcem munissimam in ulteriore ripa, quam novam Damiatam dixerit, ut iter nostris abrumperent, Jordanus scribit ². Ut vero imprudentissime in Sarracenorum dolos inciderint, ex Templariorum equitum magistri Petri de Monte-Acuti, qui cladi interfuit certiorum tristes historiæ seriem hauriamus: « Post festum Apostolorum Petri et Pauli dominus rex et legatus, Iohannesque exercitus Christianus tam per fluvium quam per terram ordinate procedentes, invenerunt soldanum, et cum eo inimicos crucis innumeros, sed tamen ante faciem ejus fugientes. Sicque processum est sine damno, donec perventum fuit ad tentoria soldani, flumine tamen medio, quod nequivit exercitus pertransire, sed in ripa fluminis fixit tentoria, præparans pontes ad faciendum transitum ad soldanum. Itaque flumen Taploneos a magno flumine Nili se derivans, a castris soldani nos separavit.

11. « Cumque ibidem moram faceremus, recesserunt ab exercitu multi non licentiati, ita quod in decem millibus armatorum, et amplius fuit exercitus diminutus; soldanus interim per vallum antiquitus factum, galeas, et galiones, Nilo crescente, misit in flumen ad impediendum navigium nostrum: ne nobis victualibus destitutis a Damiatæ venirent alimenta, cum per terram, prohibentibus Sarracenis, venire minime potuissent ». His addit Godefridus ³, Sarracenos a terrestri exercitu egregie propulsatos in nostram classem furoribus vertisse, atque ad seplingentas, et quinquaginta naves igne Græco ussisse: « Interclusa itaque via tam terræ quam fluminis, ad necessaria nobis delerenda, habuit consilium exercitus de reditu faciendo: sed fratres soldani Seraph et Coradinus, soldani Alapiæ et Damasci, atque soldani abii, Camelæ videlicet et Haman et Colambar, cum regibus paganorum quamplurimis, et multitudine paganorum, qui in ejus subsidium advenerant, nobis reditum denegabant.

12. Exercitus tamen noster de nocte recedens, et per terram, amisit victualia, quæ ferebat in flumine, et homines multos, quia excrecente Nilo soldanus fecit aquam derivari per meatus occultos et canales, rivulosque antiquitus constitutos, ad impediendum regressum populi Christiani. Cum igitur in paludibus sommarias, supellectilia, elictellas, curusque ac omnia fere necessaria exercitus Christi amisisset, nec ultra procedere, vel reverti, aut alicubi confugere potuisset, victualibus destitutus, nec pugnam facere cum soldano

¹ Ep. DCCXXXII. — ² Ep. CDXXVI, DII, DCCXX. — ³ Ep. CDLIX. — ⁴ Ep. DCCXXXII. — ⁵ Ep. CLXXXIII. — ⁶ Godef. in *Annal.* hoc anno.

¹ Par. Hist. Angl. — ² Jord. Ms. Bibl. Vat. — ³ Godef. in *Annal.*

propter lacum medium, inter aquas inclusus, sicut piscis reti includitur, fecit invitus, et in angaria positus pactum de reddenda Damiatina soldano, et esclavis ejus, qui inveniri poterant in Tyro et Acho, pro vera cruce, et pro esclavis Christianis regnorum Babylonie et Damasci.

13. « Nos igitur cum aliis nuntiis, de communi legatione totius exercitus, Damiatinam adivimus, populo civitatis pactiones nobis injunctas omnibus ostendentes, quæ episcopo Achonensi, cancellario et Henrico comiti de Malta, quos ibidem invenimus, plurimum displicebant. Voluerunt enim civitatem defendere, quod nos multum approbaremus, si utiliter fieri potuisset. Malimus quidem in carcere perpetuo detrueri, quam civitas incredulis redderetur; sed etc. » Pergunt enim litteræ ipsos atque alios proceres, qui Pelusii in præsidio erant, sustinere obsidionem in animum induxisse, sed cum explorasset vires sibi ad eam tuendam deesse, demum deditio assensisse: barbarum vero stetit pactis, atque annorum octo juratis induciis diebus quindecim exercitum Christianum pane et potentia sustentasse.

14. Quod ad Gualterum cancellarium Maltesemque comitem spectat, erant ii illius classis duces, quam Fridericus, dum solitas moras falleret, tarde submiserat, tradique Richardus¹ cancellarium ob deditam Damiatinam iras imperatoris metuentem Venetias se subduxisse, comitem vero in Siciliam redeuntem a Friderico conjectum in carcerem suaque ditione exutum fuisse; additque regem Hierosolymitanum, Pelagium legatum, ac patriarcham, cæterosque dato a soldano præsidio Aconem adductos fuisse; pergit idem auctor funestam hanc cladem lugubri ode describere, e qua hæc afferenda duximus.

Damiatina, quæ tot empti laboribus,
Tot effusus empti crucioribus
Christianis olim principibus
Patuit, nunc pares hostibus.
Per te fame sonus exierat,
Damiatina non est quæ fuerat,
In te Christi fides floreat,
Quam ancilla nunc stirps dedecorat.

Et infra :

Ubi nunc decus est Ecclesie,
Christiane flos, et militia,
Legatus, rex, et dux Bavarie?
Vici cedunt viri perfidia.
O quam pravo ducti consilio
Exierunt duces in prælio!
Damiatina in das exilio,
Quos fovisti fere biennio, etc.

15. Præferre vero hic non possumus Christiano justo divini numinis consilio non modo Ægypti potiundæ spe, ut videbatur, certa excidisse (scribit enim Godefridus², soldanum regnum Hierosolym. restitutum, eversa que Hierosolymæ

mœnia instaurare pollicitum) ac Damiatinam cum agro ad viginti milliaria excurrente relicturam, modo ulterius in regnum non penetrarent) verum parlas etiam antea terras amississe, cum plures non divina gloria, sed rerum terrenarum amor ageret, atque inter se gravissime in partiendis Sarraceno- rum spoliis contenderent. Sanscrat³ quidem Honorius, ut quæ ex hoste terræ compararentur ad sopiendas discordias legati arbitrio permitterentur: sed principes Pontificiis imperiis parere recusarant, Joannesque Hierosolymitanus rex Damiatinam dominium occupavit; qua de re quærentibus Jannensibus hæc anno superiori Pontifex responderat⁴:

16. « Querelam, quam facitis de Hierosolymitano rege illustri, et quam faciunt nonnulli alii de Italia, nullus potest facere justius, quam nos ipsi: si enim aliquis debuit honorari in negotio Damiatinæ, Ecclesia Rom. debuit honorari præ omnibus, quæ procuravit captivem illum magno studio, et etiam dispendio, sicut scitis. Sed tanta fuit aviditas aliquorum, ut nec legato nostro, qui gerit personam nostram in partibus illis, et qui pro capiendâ ipsa civitate sustinuit tot sollicitudines, discrimina et labores, et per cujus studium Deus tradidit illam in manibus exercitus Christiani, nec vobis ipsis ex hoc exhibitus fuerit dignus honor, sed concitato tumultu ad clamorem populi, aliter quam decuerit, de ipsa fuerit dispositum civitate, non expectato nostro consilio, vel mandato; cum etiam hodie per sollicitudinem ipsius legati, et non parvas expensas Rom. Ecclesie tenentur. Nos tamen considerantes statum temporis, nec volentes hoc tempore facere scissuram aliquam in exercitu Christiano, dissimulamus ad præsens omnia supradicta, provisuri alter, cum fuerit opportunum, etc. Dat. apud Urbem Vet. VI kal. Aug. anno v ».

17. Verum eas contentiones brevi Sarracenus diremit, quas vicarius Christi componere non potuerat. Quod vero ad deditioem Pelusii tempus atinet, factam postridie natalitii Deiparæ asserit Philippus Albeneus, in litteris⁵ ad Cestræ et Lincolnæ comitem exaratis, atque iis superius a nobis allatis consentit, iisdem quoque respondent illa, quæ Richardus notarius⁶, Albertus Stadensis⁷, Godefridus⁸, Vincentius⁹ Bellovacensis, monachus Patavinus⁸, Stero⁹, permultique alii, qui Damiatinæ deditioem in hunc annum conjiciunt. Illud vero cum Petri e Monte-Acuti opinione, vel conjectura potius plane consentit, qui priori anno acquisitas subactasque a nobis Syriæ Ægyptique terras in maximum periculum ac discrimen adductum iri prædixerat, si auxilii a Friderico imp. ætate insequendi ferenti spes Christianos elusisset: quod

¹ Lib. iv. Ep. cclxii. — ² Lib. v. Ep. x. — ³ Ext. apud Par. Hist. Angl. — ⁴ Rich. de S. Ger. in Chron. — ⁵ Stad. in Chron. hoc anno. — ⁶ Godef. in Annal. — ⁷ Vincent. Spec. hist. l. xxx. c. 94. — ⁸ Monach. Patav. Cir. l. i. — ⁹ Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. i. p. 247.

¹ Rich. de S. Ger. in Chron. hoc anno. — ² Godef. in Annal.

etiam Honorius hoc anno eidem principi, ejus moras conquestus, hæc verbis objecerat¹: « Certe pollicitis tuis graviter diceris Christianum exercitum fecerisse, ita quod sub tui expectatione securus in magno est hodie discrimine constitutus ». Et non solum mirum, si Pontifex idem afflictas Christianorum opes deplorans, de negligente, contumacique principe queratur, tantique infortunii culpam in ipsum derivet, atque exprobet, litteris² mœrore ac lacrymis imbutis.

18. « Honorius, etc.

« Mœrore plenas tibi cogimur litteras destinare; quia nostram animam acerbi doloris gladius pertransivit; adhuc incessanter concidimur vulnere super vulnus. Cum enim flebilis casus exercitus Christiani nos dolore intolerabili sauciaverit; deplorantes non tam labores et sumptus, quos jam per quinque annos indesinenter pertulimus, quosque Christianus populus in rebus et personis subiit, esse prorsus amissos, quam confessionem Christiani nominis, et ipsius injuriam Jesu Christi, qui peccatis nostris exigentibus blasphematur. Ecce novi doloris vulnere sauciamur, clamante contra nos universo populo Christiano, et nobis ruinam præfati exercitus imputante, ac publicis impropere clamoribus, quod totum orbem confundimus Christianum, eo quod te, sicut noveras, transire non compulimus in subsidium Terræ-Sanctæ, culpam tuam in nos penitus refundendo, et utique non prorsus immerito, quia revera dum tibi nimis detulimus, reliquimus Christianum exercitum sub periculo casus, quem hodie deploramus.

19. « Ut enim recenseamus ab exordio culpam nostram, scis quod te jam a pluribus annis crucesignatos sub spe ac specie tui transitus detinente, nos tuæ morem gessimus voluntati, ne promotio tuæ sublimitatis, ad quam aspirabamus ex animo, posset nobis aliter facientibus retardari. Postmodum vero te cum instantia postulante, ut excommunicarem te et crucesignatos Theoniæ universos, nisi una cum illis in subsidium Terræ-Sanctæ transires infra eam, quem ipse tibi terminum præfixisti. In hoc quoque gessimus tibi morem, sed quoties ipsum prorogari terminum postulaveris, et quoties in hoc tuæ acquieverimus voluntati, et nos scimus, et tua prudentia non ignorat. Denique quam solemniter, et quam publice in tua coronatione promiseris, te in succensum dicti exercitus transitarum, cismarini moverunt, et etiam transmarini. Unde propter expectationem tui subsidii, quod etiam per litteras tuas promissisti exercitui sæpe dicto, refutata est compositio, per quam Hierosolymitana civitas restituebatur cultui Christiano; ac demum tota Christianitas passa est illius confusionem opprobrii, quod nulla poterit oblivione deleri.

20. « Quid igitur mirum, si contra nos et con-

tra te murmurat, imo clamat populus Christianus, si credit, et dicit nos tibi dedisse licentiam remanendi, ac per hoc nobis imputans totum malum, quod accidit, nos et Rom. Ecclesiam pro te inauditis læcessere contumeliosi non desistit? Certe si hoc tecum digna meditatione pensaveris, recognosces in te gravis culpæ periculum, nec ante lætitia lætaberis, quam feceris aliquid, per quod satisfacisse Deo et hominibus videaris. Expergiscere igitur, expergiscere, serenissime princeps, et ad vindicandam injuriam Christi, et nominis Christiani accingere totis viribus, toto corde, etc. » Plura addit, ut ejus animum ad suppetias crucesignatis illis quamprimum ferendas accendat, que nos, ne orationem latius diffundamus, præterenda ducimus; tum etiam litteras¹ quas haud ita multo ante, ac legationem ad Pontificem Fridericum miserat, in quibus magno se dolore ex Christiani exercitus infortunio affectum ostendere conatur, affirmaretque omnem operam studiumque in sacra expeditione instruenda orandaque conferre; sed ad Honorium revertamur, qui minacibus eum verbis percellit:

21. « Illud autem nolumus te latere, quod si nec Christianæ fidei zelo, nec nostris exhortationibus excitatus, in negotio, quod absit, fueris tepidus memorato, nos tibi non parcemus ulterius, nec saluti nostræ, ac utilitati totius populi Christiani te amplius præferemus: quinimo te tanquam voti proprii contemptorem excommunicatum solemniter publicabimus; idque per totum Christianum orbem faciemus in confusionem tuam publice nuntiari. Tu ergo sicut vir sapiens et Catholicus princeps, diligenter attende quæ decimus et cave prudenter, ne te ipsum in ejus articulum difficultatis inducas, de quo facile nequeas expediri ». Postremo de legatione ad Fridericum decreta subjungit: mitti Nicolaum Tusculanum episc. A. S. L. quem honorifice excipere atque illius monitis faciles aures præbere adhortatur. « Datum Later. XIII kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno sexto ».

22. *Robertus rex Constantinopolitanus Ecclesiarum jura confirmat.* — Postea eundem episcopum Tusculanum monuit Pontifex², ut si revera Fridericus Terram-Sanctam recuperare in animum induxisse compersisset, (quippe qui sinistra suspitioni locum fecisset) daret operam, ut ad se quamprimum de hujusmodi negotio in colloquium veniret; tumque litteris ad cunctos imperii populos missis, eoque die, quem constitueret, expeditionem movendam ediceret, omnesque hortaretur, secum trajicerent Hierosolymitanum regnum e manibus impiissimorum hominum vindicaturi. De hac legatione ad Fridericum a se missa cunctos Occidentalium regionum episcopos certiores fecit, eosque sibi commissos populos, ad subsidium Terræ-Sanctæ ferendum, resque ibi labantes reparandas

¹ Exl. in Regest. Hon. I. VI. Ep. LXXXI. — ² Hon. I. VI. Ep. CXLII.

¹ Honor. I. VI. Ep. I. — ² Ep. CXI.

adhortationibus incitare jussit. Extant enim in Pontificio Regesto hujus argumenti litteræ archiepiscopo Senonensi, ejusque suffraganeis tum temporis missæ, subditurque eodem modo ad archiepiscopos, ipsorumque suffraganeos Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Germaniæ, Pannoniæ, Tuscïæ, Insubiæ scriptum esse. Hactenus de Syriacis Ægyptiacisque rebus: nunc ad Constantinopolitanas nos convertamus.

23. Capessivit hoc anno imperii Orientalis habenas Robertus Pelri antea comitis Antissiodorensis, atque Joles Augustæ filius, qui ad consecranda egregio aliquo facinore regni auspiciis, Ecclesiarum jura defendenda suscepit; atque initam duobus abhinc annis opera Joannis cardin. Columnæ Apostolicæ Sedis legati Ecclesiam inter et principes illos concordiam confirmavit; hujusmodi porro conciliatæ concordiæ exemplum extat in Apostolicis litteris ad patriarchas, archiepiscopos, episcopos cæterosque Ecclesiasticos viros anno insequenti datis¹, quibus summus Pontifex ad eandem concordiam auctoritatem etiam suam adjunxit.

24. « Robertus Dei gratia fidelissimus in Christo imperator a Deo coronatus, Romanie moderator, et semper Augustus, omnibus præsentis litteras inspecturis, salutem et imperialis gratiæ celsitudinem.

« Noverit universitas vestra hanc esse pacem initam inter Ecclesiam ex una parte, et bonæ memoriæ dominum Cononem tunc bajulum imperii, et barones nostros citra Macram ex alia, in præsentia venerabilis patris et domini I. tituli S. Prædixis presbyteri card. A. S. L. Clerici, et Ecclesiæ universæ, et religiosæ personæ, tam Latinorum quam Græcorum cum familiis suis, et servientibus, et qui ad Ecclesiam confugerint, claustra Ecclesiarum, et manentes in ipsis liberi erunt ab omni laicali jurisdictione, ita tamen, quod non prohibeatur, quin laici manentes in claustris regiæ civitatis, alii scilicet a servientibus, et familiis clericorum et religiosorum et hominibus Ecclesiæ in talliis et excubiis, quæ fuerint pro communi utilitate terræ ponant sicut alii, et hoc fiat cum conscientia domini patriarchæ vel capituli Sancte-Sophiæ, et aliorum prelatorum in eadem urbe regia positorum; nec etiam impediatur a clericis in talibus iudiciis, quod inducit pœnam sanguinis a laicis exerceri, ubi videlicet membrum, vel vitam debet amittere, nisi et tales ad Ecclesiam refugerint »; et infra ad asserendas Ecclesiis possessiones, quas sub Græcis imperatoribus tenebant, additum :

25. « Omnes Ecclesiæ cathedrales habeant omnes possessiones suas, quas habuerunt tempore Alexii Bambacoraci imperatoris libere ab omni exactione et laicali jurisdictione, salvo tamen debito et justo aëroscico, si quod debent pro possessio-

nibus ipsis. Præterea possessiones Ecclesiarum habitæ et habendæ, et manentes in ipsis possessionibus sint liberæ, ita quod Ecclesia non recipiat homines imperii, nec imperium homines Ecclesiæ, et si recipiantur hinc inde, salva sit justitia utriusque, sicut inter barones imperii nunc servatur ». Et infra de decimis hæc sancita: « Miles quicumque habet trecentas yperperatas terre ad assisiam imperatoris, per se dividet et dabit undecimam, et partem duorum millium yperperorum, videlicet pro centum yperperis unum et dimidium. Minora vero feuda dividantur cum feudis dominorum propinquorum. Latini vero integre dabunt decimas in aridis, liquidis, pecoribus, avibus, et eorum fructibus; alii vero, qui sunt in jurisdictione Latinorum, dabunt trigessimam pro decimis, sicut Latini decimas usque ad decem annos; et exinde dabunt integre decimas, nisi per Ecclesiam Romanam remittatur eisdem, seu terminus proregetur. Has, et omnes alias Ecclesiasticas libertates, etsi in presenti scripto non reperiantur in solidum declaratæ, volumus Ecclesiis habere secundum hiberiorem consuetudinem Franciæ.

26. « Facta fuit hæc pax Constantinopoli Dominica, qua cantatur: *Gaudete*, anno Domini millesimo ducentesimo decimo nono. Nos quoque præscriptam pacem, a baronibus et fidelibus nostris factam et juratam, per omnia ratam habemus, et eam de dictorum baronum et fidelium nostrorum consilio et assensu recipimus, quam approbatam a cunctis baronibus, et aliis nostris fidelibus, tam pro nobis quam pro ipsis servare ac complere juravimus. In hujus autem rei testimonium præsentem scriptum bulla nostra imperiali ac nostrorum baronum bullis fecimus roborari. Actum mense Junii anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo primo imperii nostri anno primo. Cæterum venerabiles patres archiepiscopi et episcopi, eorum capitula et subditi citra Macram, qui præscriptam pacem cum nostris baronibus inierunt, necnon reverendus pater M. patriarcha Constantinopolitanus, qui compositioni factæ pacis non interfuit; sed postmodum ad suum patriarchatum veniens ante dictam pacem recepit, huic scripto pro majori firmitate pacis prædictæ sua apposuerunt sigilla. Hanc quoque compositione nobilis vir G... marchio Bondonitiæ bajulus regni Thessalonicensis, pro rege ac regno Thessalonicensis, recipiens et acceptans, seipsum completurum et servaturum juravit ». Hactenus confectæ compositionis exemplum. Porro Robertum Henrici imp. fratris filium fuisse, auctor est Gregoras. At ex sorore nepotem fuisse alii affirmant¹.

27. *Matthæus patriarcha Constantinopolitanus*.— Quod ad patriarcham Constantinopolitanum attinet, de quo Robertus postremis litteris eidem transactioni non interfuisse memorat; erat is Matthæus, quem hoc anno illi Ecclesiæ præfecit Ho-

¹ Ep. cclxxxv.

¹ Niceph. Greg. l. II.

norius, quippe qui cum electores Ecclesie Constantinopolitane, vita functo patriarcha, in successore deligendo dissiderent, ab illis per nuntios ad Apostolicam Sedem procuratio nomine missos rogatus, patriarcham creavit episcopum Equilinum, cui Matthei nomen impositum erat ut constat ad capitulum clerunqu Constantinopolitanum scriptis¹; dato insuper ad patriarcham Diplomate, privilegia Ecclesie Constantinopolitane in suo robore manere decernit², quorum unum est, ut postulatus patriarcha, reges in imperio illo, annuente principe, inungere possit. Dein Constitutionem Synodalem a Pelagio episcopo Albanensi editam, dum legationis olim munere illis in regionibus fungeretur, ipsum atque episcopum Salembriensem servandum curare jubet³, qua vetaretur ne cui principi, nisi sacro oleo inunctus esset, religioso instructo agmine honoris gratia obviam iretur, neve lecto Evangelio liber exosculandus deferretur; ac ne⁴ sacris ordinibus initiati, tabellionis munus obirent.

28. « Ad audientiam nostram noveritis pervenisse, quod cum venerabilis frater noster P. Albanensis episcopus, dum in partibus Romanie legationis officio fungeretur, Synodali decreto vetuerit, ne personæ aliq̄ue aliæ quam inunctæ processionaliter reciperentur alicubi in partibus antedictis et ne lecto Evangelio liber ad osculandum aliis, quam personis deferretur inunctis, quidam statutum hujusmodi temere violare præsumunt in scandalum aliorum. Ideoque discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos, qui contra prohibitionem hujusmodi, honorificentiam personis non inunctis exhibere præsumunt, ab hujusmodi præsumptione cessare monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota compescas. Dat. Lat. VIII. id. Mart. Pont. nostri an. v ».

29. *Donationem Mathildis comitissæ Friderici Ecclesie restituere jussus.* — Revocanti jam ab Orientalibus ad Occidentales res orationem occurrit primum Italia, ac licet plura antea de Friderico fallaci spe ferendi Orienti auxilii Honorium deludente, atque ab eodem Pontifice ardentissime sollicitato verba fecerimus: de illo tamen adhuc repetendum sermo est, ut nonnulla loca ad ditio-nem Pontificiam spectantia, quæ improbi invaserant, sua auctoritate Sedi Apostolicæ restituerit. Hoc igitur anno Fridericus solemnibus habitis Capuæ comitiis, lataque Pontificis monitis sententia in detinentes jura comitatus Mathildis ad Rom. Ecclesiam pertinentia, illa omnia in ejus

ditionem revocanda decrevit; qua de re extat imperiale Diploma in bibliothecæ Vaticanæ libro censuum, cujus alias meminiimus, tum in Bullario Ms. quod apud nos est: ubi etiam continentur Honorii litteræ, quibus ista a principe ipso petit: « Fredericus, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliae.

« Per præsens scriptum notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod nobis existentibus in præterito mense Novembris, ix Idid. in castris apud Sanctum-Leonem ad monitionem charissimi in Christo patris domini Honorii S. R. E. summi Pontificis, et nuntiorum ejus, fieri fecimus quoddam rescriptum bulla aurea roboratum, quod continebat: Fredericus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Siciliae. Per præsens scriptum notum facimus universis tam præsentibus, quam futuris, quod cum ad resignationem comitatus, terræ et poderis quondam comitissæ Mathildis faciendam S. Rom. Ecclesie universali matri nostræ, ad quam pertinet pleno jure, serenitas nostra (edidit) contra quoslibet detentores speciale mandatum, ac etiam generale, tam per litteras quam per dilectum filium C. venerabilem Meten. et Spiren. episcopum cancellarium nostrum sub pœna mille marcharum argenti. Et infra (1):

« 30. Tam de castro prædicto (nim. Gonzagæ) quam de aliis castris, scilicet Pepugnan. Bonden. necnon de fofa ipso comitatu, podere ac terris comitissæ prædictæ dictos capellanos nomine Rom. Ecclesie investimus et eos constituimus possessores, et mandamus de castris prædictis per venerabilem episc. Taurinensem vicarium nostrum in corporalem possessionem induci, præcipientes tam militibus et habitatoribus castrorum ipsorum, quam omnibus aliis vassallis de ipso comitatu, seu terris et podere ipsius comitissæ præfate, quos omnes ad præsens absolvimus ab omni juramento, quo nobis tenentur ratione terrarum ipsarum, quam dictis nuntiis domini papæ vel alteri eorum seu cuilibet alii ab Ecclesia Rom. misso, abjuratis aliis juramentis contrariis istis præstent fidelitatis nomine Rom. Ecclesie juramentum. Quod si non fecerint, sciant se ex nunc omnibus bonis comitatus poderis, sive terrarum ab eisdem possessis hac nostra sententia in perpetuum fore privatos, et milites et habitatores ipsius castri Gonzagæ desuper ponimus in perpetuo banno nostro.

31. « Præterea injungimus firmiter et mandamus potestatibus, consulibus seu rectoribus civitatum sub pœna mille marcharum, ut omnes possessiones comitatus prædicti detentas ab ipsis sub pœna prædicta mille marcharum sine difficultate ac mora restituant, et absolvant omnes homines

¹ Lib. x. Ep. CCCXVII. — ² Ep. CCCXCI. — ³ Ep. CDXXXIX. — ⁴ Reg. post eand. Ep.

(1) Edictum istud Friderici datum apud S. Leonem Baluzius in priori Miscellaneo pag. 448 vulgavit. Ex ejus vero subscriptione, que apud Raynaldum desideratur, liquet ad præteritum annum referendum esse. Datum est enim in castris apud S. Leonem VIII kal. Octobr. (male ergo legitur apud Raynaldum mense Novembris, corrigendumque mense Septembris) et publicatum apud S. Lambertum pridie kal. mensis ejusdem, anno Domini M.C.CX. Idid. IX, nempe a Septembri pro more apud imperatores constanti incepta. MAX.

de comitatu et terris predictis ab omni iuramento, districtu et obligationibus, quibus ratione alicujus jurisdictionis, quam hactenus exercuerunt in eos, tenentur eisdem, et removeant consules, rectores bajulos, et si quos officiales posuerint in eis, et extrahant quoscumque posuerunt in banno de terris ipsis sub obtentu fidelitatis et gratiæ nostræ, ipsis nihilominus injungentes, ut dictis capellanis vel eorum alteri seu cuilibet alii ad hoc a sancta Romana Ecclesia destinato ad retinendam possessionem terrarum, quas habent, et ad recuperandum quam non habent, præstent auxilium, consilium, vel favorem. Verum quia ipsi filii dictorum comitum nostram contempserunt sententiam et mandatum, predictum castrum infra terminum sibi datum nequaquam ut superius legitur nostrum, promulgatam sententiam contra ipsos et alios detentores comitatus predicti poderis seu terrarum in nostra publica curia publicari fecimus, et ut firma semper et inconvulsa permaneant, majestatis nostræ aurea bulla jussimus communiri, etc.»

32. *De episcoporum intrusione Fridericum arguit Honorius.*—At quamquam Fridericus eo facto non mediocrem gloriam restituit Ecclesiæ Rom. suis juribus collegit, non leve tamen aliunde dedecus aliarum Ecclesiarum labefacta dignitate, libertateque oppressa suscepit : quem merito Honorius tentati facinoris perstrinxit, atque magna constantia vetuit, ne electionibus episcoporum se immisceret¹ : « Et quid est, inquit, quod jamdudum audivimus, et nuper etiam perculi aures nostras, quod ad electiones, episcoporum videlicet, manus extendas, electioni Aversenæ præsertim Ecclesiæ et episcopatum in provincia Salernitana vacantium te immiscens? An forte suspiras ad progenitorum tuorum abusum, quem Dominus zelotes abominans ita illis sua providentia obviavit, ut præter te vix de ipsorum progenie quis supervisset? sed et recolis abjurasse te abusum eundem, et bonæ memoriæ Innocentii papæ prædecessori nostro, et postmodum nobis renuntiationem hujusmodi privilegio confirmasse : (his de rebus suo loco diximus) numquid ergo spretis privilegiis et promissionibus tuis, et juramenti religione contempta, gladium in nos acies? etc.» Alia eodem pertinencia, ut a cæptis animum ejus avertat, adjicere, adhortari, ne improbis hominibus faciles aures det; famam gloriamque suam inquinet; secum ipse volvat, quam prospere, quam feliciter cuncta ei venerint, dum Apostolicæ Sedis amplexibus hæserit : pro certo vero sciret, irritato concitatoque illius in se odio, omnia sibi acerba atque aspera eventura; eorum, qui superbe se in illam extulere, infelices exitus, atque exempla imitari perhorrescat : providentiæ ac sollicitudini suæ potissimum acceptum referat ipsius filium pacatum in Germania regnum tenere : non desse sibi tum in Germania, tum in aliis imperii provinciis, atque

ipsa Sicilia vires ad ea molienda, quæ admodum illi ingrata futura essent. Tum subdit :

33. « Cum semper ad personam tuam veri patris affectum gesserimus et geramus, imperatoriam majestatem monemus et rogamus attente per Dominum obsecrantes, quatenus nobis, et tibi prospiciens, inter te et Ecclesiam nasci tantum scandalum non permittas, quia profecto si in hoc scandalizati a te fuerimus, in quo contra nos nostra reputaremus interiora moveri, hujusmodi doloris aculeus transverberaret cor nostrum, et per intima ossium pertransiret; sed cum ad te ob hoc dilectum filium... priorem S. Mariæ-Novæ cum nostris litteris, et transcripto tui privilegii dirigamus, per te ipsum, quæ aliter quam deceat acta sunt, corrigas, electiones juxta privilegium, et promissiones tuas libere ac sine impressionis vitio fieri permisurus. Alioquin noveris, quod id nulla poterimus ratione in propriæ animæ periculum sustinere; præsertim cum contra nos intra et extra Rom. Ecclesiam jugiter acclametur, quod tibi detulerimus in pluribus contra Deum : sed difficultates tuas, in quas te hactenus ingessisti et inducis, in totius orbis notitiam adducemus, cæli et terræ testimonium invocantes, quod ad hoc procedimus dolentes plurimum et inviti. Dat. Lat. XII kal. Septemb., Pont. nostri anno sexto ».

34. *Alios usurpatores coercet, bonos episcopos eligit.*—Laceratum videbatur multorum dominatione regnum Friderico, atque ad arces et oppida, quæ ipsius leges accipere renuerent, in suam potestatem redigenda animum atque arma convertit, ut Chronicon S. Germani asserit¹ : Soram, quam Richardus olim Innocentii papæ frater tenebat, eripuit, suæque violatæ olim dato sacramento, uti supra² insinuavimus, ditioni subjecit : Boianum et Celanum recepit, offusquo armorum terrore omnibus jugum iniecit, inque Siciliam trajiciens, solemnia totius regni comitia egit, ac plures leges in blasphemos, aleatores, detractoresque alienæ famæ distrinxit; vetuit ne meretrices cum honestis feminis ad balnea accederent; neve intra urbium septa habitarent : Judæi præferrent signa, quibus a Christianis discernerentur, pœnis gravioribus imperavit.

35. Ut porro imperatoriæ potentiaæ terror Honorium ab asserendis Ecclesiæ juribus non revocavit, ita alios inferiores principes continuit, ne in Ecclesiæ damnum quidquam pertentarent. Atque inter cæteros, Azolinum marchionem Estensem, cui, ut supra vidimus, comitatum Anconitanum administrandum tradiderat, novi quidquam in eo moliri vetuit³, quem ipse nunquam a Romanæ Ecclesiæ ditione divellere decreverat : Cum civitatem Anconitanam, et comitatum ipsius in domanium Apostolicæ Sedis duxerimus retinenda, nobilitati tuæ præsentium auctoritate mandamus,

¹ Ep. I.¹ Bich. de S. Germ. an. 1221. — ² Ann. Christ. 1208. — ³ Lib. v. Ep. DXXIX.

quatenus contra eam et comitatum ipsius nihil attentens, vel facias attentari, quod ad guerram pertineat, vel per quod possit discordia suboriri. Dat. Later. VIII. id. April. Pontif. nostri an. v ».

Populo vero Anconitano imperat¹, ne quem alium, quam Rom. Pontificem, dominum agnoscat: quos tamen eidem marchioni auxilio jubet esse²; ne ab hostibus opprimeretur.

36. Interea perlatum fuit ad Apostolicam Sedem Gualterum comitem Crotonensem Reate invadere in animum induxisse: quomobrem Honorius illico eum rogare³, hortari, mandare, uti armis absterneat, cum urbs illa in S. Petri patrimonio numeretur: si quis aliquid ab ea sibi debere contenderet, ipsum adiret, ac se ad jus suum cuique tribuendum paratum esse.

Verum quam iniquissime per id tempus sese cum Romana Ecclesia gesserint Lambertus civis Pisanus, et Ubaldus anathemate damnati, qui Sardiniam, quod supra dictum est, per summam tyrannidem invaserant, eamque in dies magis vexabant, plures ostendunt Honorio litteræ⁴ ad Bartholomæum capellanum, A. S. L. quem etiam in archiepiscopum Calaritanum tyrannidem faventem Ecclesiasticis censuris animadvertere jussit⁵; etsi respicientem haud ita multo post absolvit⁶; ipsique præterea mandavit, tum ut divina officia, ubi Ubaldus ac Lambertus eorumque fautores præcipui non adessent, jantius clausis celebranda curaret⁷; tum ut ab illis discedentes, et ad obedientiam Ecclesiæ se recipientes absolveret⁸: id quod antea per Castrensi populo ad ipsum redeunte decreverat⁹.

37. Nec Romanæ modo, verum aliarum quoque Ecclesiarum ab invasorum audacia vindicandis iuribus; neve præsulum inertia dissiparentur, studuit Pontifex, sanxique ne illarum ornamenta aurea, argentea, sericave distrahi, possessionesve abalienari possent: tum nisi centum annorum præscriptio in Lateranensi Ecclesia valeret; qua de re subjectum Diploma loquitur¹⁰: « Cum Lateranensis Ecclesia speciale membrum Apostolicæ Sedis, et Rom. Pontificis propria Sedes existat; statuimus et sancimus, ut sicut contra Romanam Ecclesiam nonnisi centenaria currit præscriptio secundum constitutiones canonicas, et legitimas sanctiones, ita quoque ipsi Ecclesiæ minoris temporis præscriptio non obsistat, etc. Dat. Later. IX kal. Maii, Pont. nostri anno v ». Confirmavit¹¹ præterea redintegratam opera sua inter Perusinos et Tifernates pacem: Tarvisinos cum Feltrinis et Befunensibus in gratiam reversos fidelium cœtui, e quo abacti fuerant, suo decreto restituit¹². Quo tempore Placentinos et Cremonenses in mutuum concordiam venisse testantur tabulæ publicæ

hoc anno confectæ, quarum exemplum apud nos est.

38. Cum vero ad Ecclesiarum sustinendum decus populorumque salutem promovendam maximi intersit præsules doctrina et sanctitate conspicuis illis regendis admoveri, eos qui sceleribus suis, quam gerabant, dignitate violassent, ut Anglonensem episcopum¹, vel qui litterarum expertes essent, ut episcopum Calinensem ab administrando episcopatu submovit, de quo postremo hæc ad canonicorum Bremensium collegium scripsit²: « Quia confessus est coram nobis se nunquam de grammatica didicisse, nec etiam legisse donatum, et per evidenciam facti usque adeo de illitteratura et insufficientia sua constat, quod contra Deum esset, et canonicas sanctiones, tantum in episcopo tolerare defectum, ipsum a Pontificalis officii executione, et ab administratione Calinensis Ecclesiæ penitus duximus amovendum ». Ad restituendam etiam pristinae dignitatis religionum familiarum disciplinam, primævumque sanctitatis revocandum splendorem plura statuit, ut ex ipsius litteris³ in margine annotatis exploratum est. Neque illud silentio prætereundum in Pontificio Regesto hæc de episcopis sacris Pontificalibus ab Honorio, quinto Pontificatus sui anno, a xvii die mensis Julii ad alterius anni eundem mensem excurrente initiatis reperiri⁴: « Istos Dominus Honorius papa III consecravit hoc anno, episcopum Aprutinum, episcopum Sagiensem, episcopum Urbinatem, episcopum Soranum, episcopum Anagninum, episcopum Fesulanum, episcopum Suanensem, episcopum Liviensem, episcopum Sabinese, episcopum Prænestinum ».

39. *Gregorius Crescentius Cardinalis legatus in Germania.* — Ex Italia in Germania styllum convertamur. Fungebatur ibi legationem munere Gregorius Crescentius, Sancti-Theodori diac. cardinalis, ad quem binas legimus Pontificias litteras hoc anno datas, quarum unis Honorius rationem⁵ præscribit, quam eunte cum rege Bohemæ illisque principibus viris in negotio Pragenses episcopis se gerat. Rex enim concordiam tandem cum episcopo inerat, seque ei facturum satis pollicitus fuerat, ut ex Apostolicis litteris constat, quibus Pontifex eidem concordiaæ robor firmitatemque addidit⁶. Alteris vero litteris legatum eundem inquirere jussit⁷, num rei Christianæ magis expediret plures in regione Pragensi episcopatus institui. Præter Memoriam vero Acconicam etiam, de quo supra memoravimus, subdiaconus et capellanus papæ, legationem ejus nomine in Germania obibat, ad quem etiam scripsit⁸, Honorius ipsum incitans ad hæreticos Bosniam profligandos, et exigendos, eaque de re ad archiepiscopum Strigoniensem, et cunctos Pannoniæ episcopos alias gra-

¹ Lib. v. Ep. cccclxxiii. — ² Lib. vi. Ep. II. — ³ Lib. v. Ep. dcccviii. — ⁴ Ep. dxxxii. et l. vi. Ep. xxi. etc. — ⁵ Lib. v. Ep. dcccviii. dcccxi. — ⁶ Lib. vi. Ep. xxxix. — ⁷ Ep. xxxiv. — ⁸ Ep. xxxv. — ⁹ Ep. x. — ¹⁰ Lib. v. Ep. dcccii. — ¹¹ Ep. cccxxxix. cccxxx. — ¹² Ep. dcl.

¹ Ep. cii. — ² Ep. cccxv. Habetur e, quamvis. Ex. de æt. et qual. — ³ Lib. v. Ep. dliii. cccv. et l. vi. Ep. xxxvii. xxxviii. — ⁴ Reg. Hon. l. v. post Ep. dcccv. — ⁵ Honor. l. v. Ep. dcviii. — ⁶ Ep. c cxi. — ⁷ Ep. dcccxxiii. — ⁸ Lib. vi. Ep. lxxix.

ves litteras exaravit¹; quem insuper archiepiscopum Ungariæ regem ad arcendos Sclavos piraticam facientes impellere jussit². Ipsemet vero eundem regem monuit, ne impedimento esset, quominus Christiani e Sarraceno manibus vindicarentur³; neve sermonem aut consuetudinem cum iis haberet⁴, quibus sacrificiis est interdictum (1).

40. *Suecia vectigal solvit Ecclesie Romanæ.*

— Hoc etiam anno universos regni Sueciæ Christi fideles hortavit⁵ summus Pontifex, uti intermissum per quinquennium censum Rom. Ecclesie persolvi consuetum quamprimum ad se mittendum curent. Ac de transmisso censu ab episcopo Nidrosiensi gratias ei agit⁶; tum victorem crucesignatorum exercitum, qui ethnicos in Prussia regionibus fudissent, monuit⁷, ne ex adepta victoria insolescerent; captivos Prutenorum episcopo traderent, quo illos ad sacra Christianorum suscipienda adducere posset. Dein episcopo Vratislaviensi ac nonnullis aliis inquirendi onus injunxit⁸, num Poloniæ ducem subsidio Terræ-Sanctæ pergere, an vero ibidem remorari adversus ethnicos Prutenos pugnaturum utilius foret: inde Henricum Ascarie comitem ob mutilatum contentus Niemburgensis abbatem, anathematis sententia implicatum, qui penitentia ductus ad Apostolicam Sedem se contulerat, absolvit⁹. Denique archiepiscopo Spalatiensi pallium misit¹⁰.

Hoc anno defunctus traditur in Germania religiosissimus presbyter, Stippo nomine, de quo hæc Cæsarius¹¹: « Ut autem noveris non esse curandum quacumque morte justus moriatur, idem Stippo, cum in acutis laboraret anno præterito, scribebat auctor, quod ipse¹² testatur, insequenti anno, materia rapta in cerebrum, totus factus est phreneticus, ita ut multas blasphemias evomeret. Defuncto eo atque sepulto, Dominus merita ejus volens ostendere, miracula ad ejus tumbam dignatus est operari: infirmi, sicut audivi, super illam dormiunt, et sani surgunt ».

41. *Conradus legatus in Gallia contra Albigenes quorum factorem Raymundum increpat Honorius.* — Jam vero exponendas Galliarum res decurrat oratio. Suscepto ante ab Romano Pontifice legationis munere Conradus Portuensis epi-

scopus illis in regionibus fungebatur, ad quem plures hoc anno Epistolas Honorius dedit: atque in primis, dum recrudesceret in dies Albigenis hæresis, excitati, nonnulli viri ardentis pietate, divitiæque amplificandæ gloriæ zelo, postulavere ab Honorio facultatem instituendi in Narbonensi provincia religiosorum equitum Ordinis, qui Templariorum in Oriente contra Sarracenos certantium exemplo ad confirmandam fidem Catholicam, excindendam hæresim, immunitatemque Ecclesiasticam servandam arma tractarent. Probavit pium consilium Honorius ac Portuensi episcopo A. S. L. ejusmodi Ordinis militaris condendi, modo alicujus sacræ familiæ disciplinæ approbatæ se addiscedent auctoritatem contulit¹.

42. Impliciti tam erant infectique Albigenium partibus Avinionenses, ad quos bello edomandos Honorius legatio præcipere, Austriæ comiti, qui in eos arma erat moturus, præsto adesset: tum ejusdem legati animum in impios oratione sua vehementius incendere², ejusque imperio Rhotomagensem præcipere archiepiscopum ea in re præsto esse jubere³: legatum episcopos hæreticis faventes omnino compescere, dare operam⁴, ne fideles bonis suis a Catholico exercitu spoliarentur, neve Ecclesie quamvis exemplæ pecuniam ad hæreticos impugnandos conferre recusarent⁵; ad hæc Pontifex⁶ cavere, ne capitula Ecclesiis pastoribus viduatis ejusdem legati injussu episcopos præficiant. Ex his porro coarguuntur abbas Urspergensis⁷, et novatores⁸ ipsum auctorem seculi, qui aiunt hoc anno Conradum cardinalem episcopum Portuensem in Germaniam ab Apostolica Sede allegatum, quo crucesignatos depositum crucis signum recipere compelleret; ut concionatorum institueret, qui alios ad nomen sacræ militiæ dandum inducerent inflammarentque: ipse enim cardinalis episcopus in Galliis legationis munere fungens morabatur, eaque diligeret exequi studebat, quæ illi Pontifex, ut antea diximus, demandarat. Minus itaque a vero abest, quod Bernardus⁹ tradit Conradum hoc anno ex Cisterciensium Ordine cardinalem episcopum Portuensem ad partes Albigenes et Tolosanas a Sede Apostolica missum esse.

43. Cæterum Honorius non solum episcopi

¹ Lib. VI. Ep. LXXI. — ² Lib. V. Ep. DXL. — ³ Ep. DLXIII. — ⁴ Ep. DLXIV. — ⁵ Ep. CCCLXXXIV. — ⁶ Ep. CCCLXXXVIII. — ⁷ Ep. CCCLV. — ⁸ Ep. DXXXV. — ⁹ Ep. DCLII, DCLXXXVIII. — ¹⁰ Lib. VI. Ep. LXXXV, LXXXVI. — ¹¹ Cæs. I. XII. c. 36. — ¹² Ibid. I. X. c. 48.

¹ Honor. I. v. Ep. DCXCIX. — ² Ep. DCLXXXV, DCLXXXIII. — ³ Ep. DCLXXXVI. — ⁴ Ep. DCLXXXVII. — ⁵ Ep. DCLXXXVII. — ⁶ Ep. DCLXXXVII. — ⁷ Urs. in chr. hoc ann. — ⁸ Cent. XII. c. 5. col. 560. — ⁹ Bern. Chr. Rom. Pont. hoc anno.

(1) In fine hujus paragraphi adde ex Annalibus contractis: « Deleti fuerunt hoc anno piratæ Dalmatiæ ab Acconio subdiacono et capellano Pontificio, quem Honorius decrevit Apostolicæ Sedis legatum, ejus gesta Thomas archidiaconus ita referi (a): Convocavit totam Dalmatiam et Croatiam in adiutorium suum contra hæreticos et piratas, faciens indulgentias omnibus, quicumque zelo divino successi in personis vel expensis ad eorum infernum laborarent: tunc congregato multo navali exercitu et agresti cepit eos undique impugnare: in tantum enim Almisanos in mari et terra eos insequendo contrivit, ut delecti viribus desperarent ulterius se posse resistere. Veniunt ergo, et corruentes ad pedes legati, precant et misericordiam humiliter implorabant, promittentes omnem emendationem, et obedientiam ad ejus beneplacita, et mandata, quos legatus suscipiens fecit eos puritatis nave exire, promittentes interposito juramento, ut a Christiana infestatione cessarent. Subiit auctor legatum se in Bosnam contulisse, ac pro fide Catholica asserenda plura adversus hæreticos gessisse ».

Portuensis opera in regno Francorum usus est, verumetiam alios principes variis in regionibus, ut archiepiscopum Senonensem ¹ Bituricensis, ac Rhemensis in suis provinciis ad excidendas enascentes hæreses auctoritate instruxit ². Præcipuam vero operam in propugnanda adversus Gallie Narbonensis impios fide contendit. Cum autem Fuxensis ³ et Convenarum comites, eorumque filii, tum maxime Raymundus, alterius Raymundi Tolosani olim comitis filius, rem Christianam admodum labefactent, illos gravissimis litteris ab eorum patrocinio est conatus avocare ⁴. Raymundo juniore in primis denunciavit, ni ad officium rediret, illa ditionis parte, quæ ex Sedis Apostolicæ benignitate donatus fuerat, exutum iri proposuit, ut ipsius parens ob defectionem a fide Tolosæ comitatusque jure excidisset, cuius si sequeretur exempla, parens exitus pertimescendus sciret.

44. « Adhuc aulam experiri volentes, utrum blanda monitio emollire possit cordis tui durtiam, teque ad viam rectitudinis revocare, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus apud temetipsum recogitans quanti periculi sit, quod præcisus es ab Ecclesiastica unitate, ad sinum Ecclesiæ, quæ parata est recipere redeuntis, humiliter revertaris, in manibus venerabilis fratris nostri C... Portuensis episcopi A. S. L. præcise jurando, et præstando alias idoneas cautiones, quod parebis mandatis omnibus, quæ nos, vel ipse tibi duxerimus faciendæ ». Et infra: « Alioquin habeas pro constanti, quod etiam spe reservatæ provisionis te omnino privabimus, et per sententiam expresse tibi abjudicabimus etiam dictam terram citra Rhodanum existentem; nec confidas in eo, quod nunc tibi successisse videtur, quasi contra Deum valeas prævalere; quia sibi abjudicari contigerit terram ipsam, nunquam illam excommunicatus diu poterit retinere, cum ab ea possessione sit facile dejecti, qua sine justo titulo noscitur detineri ». Hæc Honorius.

45. Tandem in contumacem hominem Apostolica monita spernentem animadverterit, atque hujusmodi sententiam in illum ab Apostolicæ Sedis legato jam ante lalam firmam jussit esse ⁵: « Cum dilectus filius noster B. tituli Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tunc Apostolicæ Sedis legatus, attendens, quod R. filius R. quondam comitis Tolosani, non solum imitabatur patris malitiam, sed etiam anteibat, sententialiter eidem abdicaverit omne jus, quod in terra, quæ dicti patris sui fuerat vel erat, in legatione cardinalis prædicti videbatur habere; nos ejusdem cardinalis sententiam, sicut juste lata est, et in ipsius cardinalis litteris plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Later. VIII kal. Novemb., Pont. nostri an. vi ». Ad firmanda vero

Almarici jura, ditionem quam Catholicus exercitus ex hæreticis armis pepererat, quamque Innocentius III Simoni Montfortio, optimo strenuissimoque duci tradiderat, Honorius de Catholica fide bene merenti ejus filio atque hæreditibus confirmavit ⁶.

46. *Pontificum studium in convertendis infidelibus, et Christianis tutandis.* — Hæc decernebat in Galliis, ut firmissimus fidei propugnator ac vindex ad excidendas hæreseon sentes, cum Apostolico illo quo traducendarum ad Christi cultum omnium barbararum gentium flagrabat zelo datus Encyclicis litteris Galliarum archiepiscopis; Maguntino, Treveren. Bremen. Magdeburgen. in Germania; Lundensi in Dania; in Norwegia Nidrosiensis; Upsalensi in Suecia; Strigoniensi et Colocensi in Ungaria; in Sclavonia Ragusino et Antibarensi; Aquilegensis et Gradensi patriarchis in Italia, tum Capuano, Ravennati, Pisano, Mediolanensi archiepiscopis, in Hispania Toletano, Terraconensi, Bracharensi, Compostellano, necnon principum monasteriorum abbatibus Cisterciensis, Cluniacensis, Clarevallensi, Columbano, jussit sacerdotes doctrina ac pietate insignes pro Christi nomine trajicere maria, pericula penetrare, labores suscipere, in extremas terrarum oras excurrere, sanguinemque constanter profundere paratissimos ad se transmitterent, ut inferendæ illis infidelibus Evangelii lucis provinciam auctoritate tempe conferret; qua de re data Rhemensis archiepiscopo imperia ⁷ historiæ inserenda duximus.

47. « Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus in provincia tua quatuor viros opinionis sinceræ ac litteraturæ probatæ, vel tres, seu saltem duos cujuscumque religionis, vel Ordinis, et Cisterciens. præsertim, cui Dominus benedixit, a mari usque ad mare, ipsius extendendo palmites, eligas, qui super nitentes asinos ascendentes, habentesque vitam in patientia, et mortem in desiderio sponte velint animas suas offerre discrimini, ac benedicere Domino parati pro ipsius nomine, si opus fuerit, martyrium sustinere: ac ipsos usque ad festum S. Martini ad præsentiam nostram transmittas, secundum circumspeditionis Apostolicæ providentiam, una cum illis, quos de provinciis aliis ad nos mandamus transmitti, ad solitudinem diversarum gentium destinandos, ut in eis fungentes legatione pro Christo, reconciliari obsecrent illas Deo, quasi per ipsos Domino exhortante, et tanquam cives Apostolorum et domestici Dei, eadem verbo doctrinæ illuminent, pacem gentibus tribuendo, ac cum exultatione ad nos, seu ad Dominum potius revertentes, justitiæ manipulos referant; et ab eodem vitæ senatum recipiant, sanguine proprio laureati. Quod si forsân prælati eorum, qui animas suas sponte periculo duxerint offerendas, voluntati eorum præsumperint obviare, præsumptionem

¹ Lib. V. Ep. DCLXXXI. — ² Reg. post eand. Ep. — ³ Ep. DCLXXXII. — ⁴ Ep. DCLXXXVIII. — ⁵ Lib. VI. Ep. XLIII.

⁶ Lib. V. Ep. DCLXXX. — ⁷ Ep. DIV.

eorum monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescas. Dat. Laterani ».

48. Eodem luendæ religionis studio, ne Judæi qui inter Christianos versabantur, suum illis facile virus afflarent, ipsos nota aliqua distingui jussit, quo ab eorum fraudibus caveretur, tum ad expoliendos continendosque mores, disciplinam Ecclesiasticam ne dissolveretur adstrinxit. Inolescebat ea in Anglia corruptela, ut clerici ducta uxore sacerdotia retinere præserunt, quos Honorius, datis Cantuariensi¹ et Eboracensi archiepiscopis, atque episcopo Dunelmensi litteris, gradu ac sacerdotis deturbari præcepit². Cum vero ad Anglicanas res deluxerit oratio, addimus Honorium pactis inter Berengariam Anglorum olim reginam atque Henricum regem de illius dote initis auctoritatem suam adjunxisse, datis ea de re litteris, tum ad Berengariam ipsam³, tum ad Stephanum⁴ S. R. E. cardinalem archiepiscopum Cantuariensem : cui præterea, ut novos gravesque in Anglia motus pacaret, injunxit⁵; eademque ad principes Angliæ scripsit⁶. Ejusmodi porro motus a Guiljelmo Foret concitatus Parisius testatur⁷.

49. De coronando rege Scotorum. — Inter hæc Alexandro Scotorum rege regni insignia sibi a Jacobo capellano Apostolice Sedis in Anglia legato dari postulante, Pontifex a legato consultus respondit⁸, imponendæ illi coronæ provinciam ad ipsum non spectare, cum Scotus Anglorum regis vetricialis putaretur, cavereque, ne tantam rem sine regis Angliæ consensu aggrediretur : « Super eo, quod charissimus in Christo filius noster... rex illustris Scotorum a te postulat coronari, tibi breviter respondemus, quod nequaquam ejus coronatio ad te spectat cum charissimo in Christo filio nostro... regi Anglorum illustri subesse dicatur. Unde nolimus, ut te inde aliquatenus intromittas, ne regnum Angliæ alii regno postponere videremur, nisi forte id de ipsius regis Angliæ, ac consiliariorum suorum procederet voluntate; cum nolimus alterum in alterum injuriam honorare; sed si ad hoc memoratus rex, et ejus consiliiarii consentirent, tunc ad coronationem alterius procedere posses, de consilio prælatorum Angliæ,

¹ Lib. v. Ep. DLXXXIII. — ² Ep. DLXXII et CDLXXX. — ³ Ep. CCLXLV. — ⁴ Ep. CCLXXV, DCCLI. — ⁵ Ep. DLXXVI. — ⁶ Reg. post eand. — ⁷ Par. ubi sup. — ⁸ Lib. v. Ep. DCCXVII.

(4) Totus iste paragraphus cum sequenti ita adjectus legitur in Annalibus contractis : « Hoc anno B. Dominicus, Ordinis prædicatorum conditor, Bononiæ vitam sine macula clausit VIII Augusti idus, cum piam hanc orationem ad circumstantes fratres habuisset (a) : En usque in hæc horam carne incorruptum me Dei misericordia servavit, illibatam virginitatis munditiam custodivit ; que ut etiam in vobis inviolata permaneat, feminarum omnium suspecta vitæ consortia : ea retenta servus Christi vite pauperatis gratia Christo et bonæ fame odore fructuosus erit proximis. Subdit auctor nonnullis interjectis piis hunc testamentum ab eo conditum : Hæc sunt, fratres et illi charissimi, que vobis hereditario jure possidenda relinquo. Caritas sit in vobis, humilitatem scetenni, pauperati voluntarie studeite etc. Celebrate illius exequiæ fuere ab Ugonio cardinale, Apostolice Sedis legato, qui in Pontificatu Gregorii IX nomen adeptus est, sacrumque immortalitatis pignus suis manibus, ut qui summam sanctitatis opinionem de eo conceperat, sepultura mandavit, ac deinde sacram actionem de miraculo a viro sancto edito confici jussit ».

(2) Eodem anno Ambrosius infantulus Senensis, cui postea Ordinem prædicatorum ingresso insignes virtutes (b) editaque miracula beati nomen pepererunt, cum ab oris oris deformitate, membrorumque contractione ac distortionem laboraret, in templo S. Magdalene, cum tabernaculum in quo sacra reliquiæ condita erant, ter Jesu nomen acclamando contigisset, repente magna omnium admiratione venustatem oris et naturalium membrorum symetriam divinitus est adeptus, ut Mss. Annales Senenses mihi ab Alexandro VII communicati pluries referunt.

MANSI.

(a) Theod. l. 5 c. 1 et seqq. apud Sur., tom. iv. — (b) Sigif. Titius vol. II, p. 2, pag. 49.

ita quod juri allerius exinde nullatenus derogetur. Dat. Laterani ».

50. *Ecelini consilium de amplectenda vita religiosa.* — Aperuit Honorio hoc anno Ecelinus, vir in Marchia Tarvisina opibus ac potentia florentissimus, pium nuntii rebus humanis remittendi consilium, sive ea simulatione sanctitatis Pontificem vellet deludere, sive reipsa divini illum spiritus instinctus afflabat, qui hominem ab immanissimis flagitiis, quibus se erat contaminatus, atque æternæ perditionis via abducere moliebatur. Utcumque sit, consilium optimum si mandatum fuisset operi Pontifex scriptis ad eum litteris laudibus extulit, ac beneficiis est prosecutus¹ : « Cum temporali militia, et desideriis secularibus abnegatis in religiosa conversatione ac habitu disposueris agere residuum vitæ tuæ, nos precibus tuis benignum impertientes assensum, personam tuam cum iis quæ retinere pro tua sustentatione curasti, videlicet Gaticum cum curia sua, tres villas cum Pudissolo, Villarazo, Lorlea, Ramone, Castillone et cum iis, quæ habes in Angarano ejusque districtu, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus ». Ornat eo etiam privilegio ut cum provinciis sacræ interdicta fuerit, secreta divinis mysteriis intersit, quo pietati vacare, et cælestibus rebus animum transfundere liberius possit.

51. Utinam Ecelinus, quod verbis præ se ferebat, reipsa perfecisset : non enim tot tantisque malis Italia concussa sub tyrannide miserrima luxisset : adeo enim sæva infandaque peregit, ut jure merito de ipso mortalium omnium teterrimo illud poetæ usurpari possit² :

Quid Nero tam sæva crudaque tyrannide fecit.

Sed ne lectorem adductis illius flagitiis horrore percellamus, ad sanctissimum abbatem Cisterciensem Ugonem nomine orationem traducimus, qui cum vitæ sanctitatis suæ odore omnes perfudisset, etiam post mortem editis magnis miraculis illustratus est : quaniobrem Honorius a Bonavallis religiosus viris rogatus, Viennensi archiepiscopo, atque episcopo Gratianopolitano de illius vita patristicæ ejus opera cælestibus prodigiis inquirendi partes demandavit³ (1) (2).

¹ Ep. DCXIII. — ² Juven. sat. VIII. — ³ Lib. VI. Ep. LXXVIII.

HONORII III ANNUS 6. — CHRISTI 1222.

1. *Congressus Friderici cum Honorio Verulis habitus.* — Languabant ex accepta superiori in Ægypto clade Christianorum animi, cum ineunte Redemptoris anno vicesimo secundo supra millesimum ducentessimum, Indictione decima, Honorius ad eversas res excitandas, fidelesque recreandos studium Pontificium defixit. Alebat eum fallaci spe Fridericus imp. qui instruendæ novæ expeditionis speciem præ se ferebat, reque diligentius librata solemne cum ipso cæterisque principibus Christianis colloquium celebrare decrevit, ad quod litteris suis Pelagium Albanensem episcopum S. A. L. ac Joannem regem Hierosolymitanum, si tamen Syriacæ res id permitterent, allicere est conatus.

2. « P... Albanensi episcopo A. S. L.

« Cælestis altitudo consilii ex iis quæ mala videntur, bona novit elicere, et adversa feliciter in prospera commutare. Licet igitur gravem jacturam et grande opprobrium in partibus transmarinis nuper passus fuerit populus Christianus, et inimicis fidei videatur nimis prospere successisse, speramus tamen in eo, in cuius manu cuncta sunt posita et cuius nemo potest resistere voluntati, quod permisit cadere suum exercitum, ut resurgeret fortior, et passus est infideles erigi, ut gravius allidentur. Cum enim charissimus in Christo filius noster Fridericus Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliæ dudum in animo gereret ad liberationem intendere Terræ-Sanctæ, nunc propter casum qui accidit, digno dolore pernotus, et animatus divinitus ad ulciscendam tantam injuriam Christi et populi Christiani, tanto ferventius ad id se præparat et accingit, quanto ipsum prædicti casus adversitas, et indignatio vehementius animavit. Denique nos, et ipse ad id unanimiter intendentes, celebre colloquium nuper habuimus specialiter pro negotio memorato: et post multos tractatus super hoc diligentissime habitos, demum concorditer disposuimus aliud colloquium in Lombardia in civitate Veron. circa festum B. Martini proximum celebrare, in quo nos, et ipse imperator personaliter esse decrevimus, Domino annuente,

et ad illud Christianos principes tam Ecclesiasticos quam mundanos, ac fideles alios, quos expedire videbimus, convocare, ut prosecutio dicti negotii, quod Christianos tangit communiter universos, cum deliberatione in tanto negotio necessaria ordinetur, et universi, et singuli eo magis proprium ipsum negotium reputantes, quo cum ipsorum consilio et deliberatione ordinatum fuerit, ad illud prosequendum fortius animentur.

3. « Cum igitur ad ipsum colloquium, in quo tam de ipsius imperatoris passagio, quam de aliis negotium contingentibus decrevimus plenius ordinare, invitemus charissimum in Christo filium nostrum Joannem regem Hierosolymitanum illustrem, et in eo propter notam industriam et probatam prudentiam tuam, habere tuam quoque presentiam affectemus, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc habens consilium cum ipso rege et patriarcha et aliis, quos ad hoc videris opportunos, quod sine discrimine terræ, quam Christiani tenent in partibus transmarinis, possis venire ad colloquium sæpe dictum, ad illud personaliter venire cures termino suprascripto; quod si venire forte nequiveris, per litteras, vel nuntios tuos super jam dicto negotio tua nos fraternitas procuret instruere, de quibus videris expedire. Id autem fraternitati tuæ volumus esse notum, quod ipse imperator volens propositum, et desiderium suum super dicto Terræ-Sanctæ negotio facere manifestum, et ad sublimitatis sequelam alios animare, in jam celebrato colloquio publice in conspectu multitudinis prælatorum, principum et baronum, ac aliorum qui ad colloquium ipsum convenerant, manu propria spontanea voluntate juravit, quod iter transfretandi arripiet termino quem sibi, seu in colloquio apud Veronam, ut duximus, celebrando, seu circa tempus, quo colloquium ipsum indictum est, duxerimus præfigendum. Dat. Verulis VII kal. Maii, Pont. nostri an. vi ».

4. Honorium porro in hujusmodi congressum cum Friderico venisse Verulos, ex eorum Epistolis compertum est, adscripta enim ex eo loco est Pon-

tificiis litteris ¹ quintadecima dies kal. Maii, in imperatoris vero ad Siculos datis IX kal. ejusdem mensis Verulis pariter consignata. Postero vero die, Honorius Diploma ad Germaniæ episcopos eo argumento dedit. His consentit Chronicon ² S. Germani, dum ait Honorium Anagninam profectum imperatorem excivisse, cum quo diebus quindecim Verulis colloquium celebravit, decretumque ab iis, ut Veronæ Christianorum omnium principum amplissima comitia haberentur, quibus de Terra-Sancta recuperanda perdomandisque Sarracenis ageretur; demum imperatorem a Pontifice data illi jurataque fide, quod certo tempore exercitum Syriam duceret, in regnum discessisse, jussaque obsidione arctiore cingi Mongenul arce, in Siciliam advolasse, ut Mirabetti Sarracenorum ducis insulam infestantis conatus coerceret.

5. *Simulante Friderico pietatis studium, Honorius reliquos principes hortatur et monet.* — Ceterum quanquam illud colloquium non Veronæ, ut affirmat Chronicon Elvangense, celebratum fuit, in Campania tamen anno insequenti habitum est, cui tum patriarcham tum regem Hierosolymitanum interfuisse, Apostolicæ litteræ ³ eodem anno afferendæ admonent. Interim Honorius ut Fridericum ad promissa incitaret, illum uxoremque ac filium una cum imperio, Siciliæ regno, universisque ejus juribus in Apostolicæ Sedis fidem et clientelam recepit; atque ad universam Germaniæ antistites scripsit ⁴, caverent ne quisquam Friderici res, dum in expeditione Hierosolymitana versaretur, invaderet, minueret, perturbaret: atque ipsi singuli, si opus foret, iniquorum hominum audaciam censuris Ecclesiasticis comprimerent. Ostendebat sane Fridericus ingens instaurandæ rei Christianæ desiderium, sive tum reipsa divino zelo arderet, qui postmodum in eo refrixerit, sive ut ex hujusmodi inanum promissorum pompa gloriam apud homines colligeret, vel sua etiam commoda, ad quæ sectanda artibus valebat, aucuparetur; cujus litteræ ⁵ his temporibus Honorio datæ incensi pietate principis animum ac speciem præ se ferunt: « Tristis et tristitiæ nuntius, venerande pater, nobis rumor insonuit, et cordi nostro gladium doloris afflixit, quia glorificavit Dominus in peccatis nostris vexillum hostium, ut conculcasset exercitum Christi sui. Et quis est jam in populo Christiano, qui ad talem non inhorreat confusus eventum, videns eum, qui crucem persequitur, triumphare de cruce? Quasi non sit otiosum credere, quod in plebe sua Christo displiceat cultus fidei, dum vias ita dirigit perfidiorum. Proh pudor! filios Ecclesiæ fugant catuli synagogæ, et de bello Domini magnificatur victoria Machometti. Hæc, inquam, tanti doloris acerbitas inter omnes, quos fidei character insi-

gnit, tanto nos vehementius exacerbat, quantum ad maturum subsidium zelus ferventior accingebat: et quod in iis apud nos, pater sanctissime, decens sollicitudo non dormiat, nec dormierit usque modo, id quod præcessit insinuant, et apparatus instans manifestat, etc. » addit suos oratores illum certiores facturos, quantum in Sarracenos apparatus instruat. « Dat. apud Can. VIII kal. Nov. Ind. x ».

6. Erectus in spem excitandæ afflictæ rei Christianæ, contundendæque infidelium potentie Honorius, incendebat quosque viros principes ac nobiles, ut se ad delendam acceptam ignominiam compararent; pollicebatur illis Apostolicum patrocinium; qua de re comiti Saponio datæ litteræ ⁶; recusabat eos voti religione solvere, qui se bello sacro devovissent, inter quos Brabantia ducem varias excusationes obtendentem protectionem adornare jussit. Tum Guillelmo marchioni Montisferrati, qui cruce signatis albis sese conjuncturus cum delecta militum manu mare trajicere constituerat, quindecim millia marcharum spopondit ⁷. Cumque idem marchio comiti Dalfino Alvernæ centum se milites eo ducendum pollicenti Pontificis nomine mille marchas promississet, Honorius ratum habuit ⁸.

7. Quod rursus ad Pelagium episcopum Albanensem attinet; mandavit ⁹ Pontifex, ut principis Antiochiæ uxori, ejusque liberis præsidio esset, cum Rupinus ejus vir cruce signatus in vinculis versaretur. Præterea pecuniam ab archiepiscopo Senonensi A. S. L. coactam in cruce signatorum stipendia subsidio mitti voluit ¹⁰. Interea vero cum accepisset Pontifex, Templarios inimicitias in equites Hierosolymitanos nationis Germanicæ suscepisse, quod ex Pontificio privilegio pallio albo uterentur, ipsorum iras permulcere, lenireque animos conatus est ¹¹: « Moti estis alicantulum contra eos, quod, quantum sit vestra religione indignum, quisquis recogitare voluerit, facile recognoscat. Si enim vos ab hujusmodi motu nec Apostolica, nec imperialis reverentia cohibet, conibere saltem omnium id audientium subsannatio vos deberet, quibus videtur, sicut est revera, ridiculum, vos indigne ferre alios a vobis album portare mantellum, præsertim a vestro habitu sic distinctum signaculo speciali, ut timeri non possit, ne quis unius Ordinis fratres Ordinis esse alterius arbitretur, etc. » Complexum vero singulari benevolentia fuisse Honorium hunc sacrum equestrem Ordinem, cujus viri nobiles fratres domus S. Mariæ Theutonicorum vocitabantur, demonstrant ejus litteræ anno hujus sæculi vicesimo datæ, quibus novellam plantationem appellat, amplissimisque privilegiis exornat ¹².

8. *Cypri episcopus increpat, Achaie prin-*

¹ Honor. l. vi. Ep. CCCXLVII. — ² Rich. de S. Germ. an. 1222. — ³ Lib. vii. Ep. CLXXVI. — ⁴ Lib. vi. Ep. CCCL. — ⁵ Est. l. vi. Hon. Ep. LXXXI.

⁶ Lib. vii. Ep. XLIX. — ⁷ Ep. CCCXVII. — ⁸ Ep. CCLII. — ⁹ Ep. CCCXLVIII. — ¹⁰ Ep. CCCXLVII. — ¹¹ Lib. v. Ep. CCLII.

episcopem ob Ecclesiasticorum oppressiones insectatur. — Hoc anno, ut reliqua ad Orientales regiones spectantia prosequamur, Pontifex quorundam Græcorum in Cypro episcoporum audaciam patriarchæ¹ Hierosolymitani, ac Tyrensis et Casariensis archiepiscoporum opera reprimendam statuit, qui per summam fraudem injuriamque metropolitani Latini ac præsulum ipsius suffraganeorum, auctoritate legatorum Apostolicæ Sedis institutas diœceses sibi usurpare conabantur monstri simillimam rem inquires, uti Synodus OEcumenica docet, unam eandemque diœcesim unius instar corporis duos, diversosque pontifices proinde ac duo capita habere: quocirca causa diligenter cognita, intrusus illos quamprimum ejiciant. Cypri vero regis, qui ab eo flagitabat, ut concordiæ alendæ causa eos præsules Græcos Græcis præesse permitteret, preces ipsius repulit, rescripsitque²: « Cum in prælatorum Latinorum diœcesibus regni tui quidam Græci Romæ inobedientes Ecclesiæ, etiam in Ecclesiis Latinorum tanquam pontifices commorentur, pro quibus nobis humiliter supplicasti, ut in dictis diœcesibus prout sunt remanere permitteremus eosdem; nos licet tibi et regno tuo deferre, quantum cum honestate nostra valemus, et Græcos ad obedientiam Sedis Apostolicæ reverentes lovere ac honorare velimus, mores et ritus Græcorum ipsorum, quantum cum Deo possumus, sustinendo, in iis tamen, quæ periculum generant animarum et Ecclesiasticæ derogant honestati, apud nos esse non debet acceptio personarum.

9. « Quare talia de cætero sustinere nolentes, cum monstrosus esset, sicut in constitutionibus dicitur Concilii generalis, unam et eandem diœcesim diversos habere pontifices, tanquam diversa capita unum corpus haberet, venerabilibus fratribus nostris patriarchæ Hierosolymitano, et Tyren. et Casariensi archiepiscopis nostris damus litteris in mandatis ut eos morari de cætero velut præsules in dictis diœcesibus nullatenus patiantur, sacerdotibus, et diaconibus Græcis prædicti regni nihilominus firmiter injungentes, ut præfatos archiepiscopum, et episcopos Latinorum, prout sunt et fuerint in eorum diœcesibus constituti, canoni-

cam obedientiam juxta compositionem faciant supradictam, se tanquam obedientiæ filii conformantes sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit de cætero unum ovile, ac etiam unus pastor, etc. Dat. Later. III kal. Januar. Pontif. nostri anno VI » (1).

10. Præterea Surianos (quos vocabant) Jacobitas et Nestorianos in diœcesi Nicosiensi commorantes in archiepiscopi illius³ auctoritate esse jussit. Deinde plurimos episcopatus, a Joanne card. Columna A. S. L. varias ob causas conjunctos, Honorius sua auctoritate firmavit⁴. Tum G. e Villa-Ardunia Aclaia principum concordiam inter Ecclesiam atque imperii principes jam ante initam admittere, eique stare jubet⁵, gravissimis ad ipsum exaratis litteris, quibus primum ob nefaria scelera Pharaone nequirem esse affirmat: ille enim sacerdotum agros possessionesque non modo immunes liberisque censuerat, verum quotidianum illis victum publice præberi voluerat; ipse vero damnis maximis atrocissimisque injuriis Ecclesiasticos viros affecisset, abbatias, Ecclesias, earumque bona ac jura occupasset. Sed hæc ab ipso Pontifice protervum principem ad officium ac divini numinis metum revocare annitente excipere prestat⁶.

11. « Si Dominus, in cujus manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, a Græcis propter eorum inobedientiam pertinacem imperium transferens ad Latinos, te magnificavit multipliciter ac ditavit, nimis ei visus es hactenus iniqua vicissitudine respondere, Ecclesiam ejus, imo ipsum in ea impie persequendo, quam etsi non virtutis amore, saltem pænæ formidine debueras in omnibus honorasse, cum facile sit ei, qui aufert spiritum principum, dignam de suis injuriatoribus sumere ultionem. Sed quod non sine admiratione referimus et dolore, te Deo, Deumque tibi, quasi serio volens statuere inimicum, longe in hoc quodammodo inhumanior Pharaone, qui nedum terram sacerdotalem esse voluit liberam et exemptam, verum etiam sacerdotibus faciebat alimenta de publico ministrari; ministros

¹ Lib. VI. Ep. CCXVII. — ² Ibid.

³ Ep. CCXIX. — ⁴ Ep. CCXL. CCLXXVII. — ⁵ Ep. CCXLVI. —

⁶ Ibid.

(4) Quanquam de Cypriis episcopis Græcis ea statuit Honorius, quæ in ejus Epistola a Raynaldo hic allata leguntur; jussa tamen Pontificia executioni demandata fuisse vix credo. Collegisse id mihi videor ex Epistola I Germani II, patriarchæ CP. schismatici ad Cyprium consulti, legenda inter monendum vulgata a Cotelero tom. II pæc. 473. Ex ea discimus Græcos in Cyprio agentes ablegatos suos ad Germanum misisse; a quo in Synodum e de re collectam (Nicaea forte) introducti, exposuerunt Latinos in Cyprio domitantes tra exigere a Græcis. I. Ut episcopi ipsi, caterque sacri ordines Græci Latina pontifici se submitterent, in cujus subjectionis argumentum, cogebat sacros Græcorum homines manus inserere manibus sacerdotum (tempore episcoporum Latinorum). II. Ne Romanus (Græcis schelict) ad sacerdotalem honorem promoveretur. sive in episcoporum promoveretur, sive ad aliam ordinationem absque Latino notitia nisi ἀρχιεπισκοπῆς ἡμετέρας (ad est, ut ego interpretor, absque Latini cujus locum episcopus assensu) constitueretur in dignitate ad se pertinente. III. Græcis a suis episcopis ita jus dicitur, ut a lata sententia fas sit partibus ad Latinorum archiepiscopum provocare. Exposuerunt pariter legati luctuosum Græcis Ecclesie per Cyprium statum, cujus archiepiscopum Neophyllum Latini expulerant, cum alter ille eorum (Latinorum) archiepiscopus nullatenus alium sustineret autere archiepiscopum. Ex hoc legatorum expositione deduco a Latinis Græcos episcopos per Cyprium toleratos, non in Ecclesiis tantummodo, in quibus nullus Latinus præsidebat episcopus, sed in omnibus indiscriminam, nullumque e sua Ecclesia expulsi Græcum, nisi unum eorum archiepiscoporum, eandemque penam multatos fuisse illis episcopis qui subjectionem Latinis recusasset. Quid vero responderit ad consulta illa Concilium, ex eadem Epistola Germani, quæ Synodica est, discimus. Vetat enim patriarcha, ne subiecto Latino fiat, cætera tolerari posse debuit. Data est Epistola anno Græcorum 6731, id est, Christi 1223. Sequenti igitur anno statuenta est Synodus schismatica Græcorum, de qua collectores prorsus silent.

ejus, in quibus honorari et sperni se asserit gravibus damnis, et atrocibus iniuriis affecisti, abbatias, Ecclesias, et ipsarum possessiones cum pertinentiis earundem, papates et alia jura Ecclesiastica, mobilia, et immobilia manu nimis avida occupando, etc. »

12. Defigit Pontifex alia in ipsius oculis scelerata, ut post hæc temere tentata, ab Joanne card. legato, de quo paulo ante memoravi, iterum ac sæpius ut Ecclesiæ faceret satis admonitus, jussusque, superbia tamen elatus parere recusasset; quam ob causam cum legatus cum anathemate percussisset, ipsiusque ditionem interdicti sententiæ subjecisset, adeo non restituerat, ul gesta impie aliis majoribus cumulando, præsules et clericos exilio mulcasset, qui eos hospitio exceperunt in vincula coniecisset, sanctuaria violasset, sacras reliquias contemptui habuisset, Ecclesiarum agricolas vetigalibus onerasset, quorum facies inustis etiam turpissimis notis fœdasset; demum ubi asperioribus illum verbis perstrinxit, ex Apostolica clementia respiscenti Ecclesiæ gremium explicat; si vero dectere pervicaciam nolit, significat datam¹ Atheniensi ac Thebano archiepiscopis provinciam, ut interdicto ipsius ditionem percellant, ac tum gravem adeo ab ipso vindictam expetiturum, ut illius magnitudo audientes horrore perfundat.

13. Fregit superbos spiritus is princeps tum divino terrore tum minis Pontificiis correptus, quem rediisse in gratiam cum episcopis atque ad Honorii nutum voluntatemque concordiam firmasse argumento sunt Pontificiæ Epistolæ ad ipsum² aliosque³ anno insequenti exaratae, quibus illum beneficiis atque officiis plurimis est complexus⁴. Quod vero ad pacis conceptam formulam ab Honorio oratoribus Achaïæ principis exhibitam attinet, ea fuit quam anno superiori retulimus a Roberto imperatore confirmatam, quamque, ut ibi diximus; Pontifex hoc anno ratam firmamque esse constituit⁵. Cujus tamen conditiones biennio post est interpretatus, atque ad mitiorem sensum detorsit, ut Apostolicæ ostendunt litteræ ad Robertum imperatorem datæ⁶.

14. *Roberto imperatore Constantinopolitano præsto est, eique Theodorum Comnenum conciliare studet.* — Affectus quidem egregie erga Ecclesiasticos videbatur Robertus, quorum servandis confirmandisque juribus facile assensit, sed ut mollioris erat ingenii atque in tractandis armis parum peritus, sub ipso imperio Constantinopolitanum misere a schismaticis lacerari illiusque splendor obsolescere cœpit: cui Honorius ut de sanctita episcopis concordia est gratulatus, ita auxilia flagitanti opera non defuturum est pollicitus.

« III. Constantinopolitano imperatori.

« Imperialis celsitudinis litteris per dilectum

filium H... Dominici sepulchri Constantinopol. priorem nobis humiliter præsentatis, et ipsorum clementia benigne prout decuit intellecta, super eo, quod per ministerium et sollicitudinem diligentem dilecti filii nostri Joannis tituli S. Praxedis presbyteris card. inveleratam materiam dissensionis et scandali, quæ inimico homine supereminante zizania passa fuerat, pluries recidivam exsulflatam asserens, et exinctam, inter Ecclesiam Constantinopolitanam et imperium pacem, et concordiam tam admirabili, quam amabili fœdere stabilitam, per easdem litteras astruebas, letati sumus plurimum et gavisus, ei a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum existit, gratiarum referentes uberes actiones. Super eo vero, quod tam te, quam imperium prænotatum circumquamque multipliciter ultra solitum deprimi asseris, et affligi per inimicos fidei orthodoxæ, paterno tibi compatientes affectu, ad honorem Dei et Ecclesiæ, ac augmentum imperii te de ipsis optamus feliciter triumphare.

15. « Ut autem sinceræ dilectionis affectum, quem ad progenitores tuos habuisse dignoscimur in te abundantius derivatum agnoscas, imperialem volumus celsitudinem non latere, quod nos de tuo, et commissi tibi imperii statu prospero solliciti existentes, omnes illos, qui contra te et Constantinopolitanum imperium Græcis adhæserint, ipsisque præstiterint auxilium et favorem, excommunicationis mucrone perculimus, et mandavimus excommunicatos per civitates maritimas nuntiari; nobili viro Huberto comiti de Blandraco, et sociis ejus in subsidium imperii venientibus eandem concedentes indulgentiam, quæ statuta fuit in succursum transfretalibus Terræ-Sanctæ. Tu igitur de gratiæ nostræ favore securus, tuum jactans in Domino cogitatum, et defigens in eo anchoram spei tuæ, ad anteriora jugiter te extendas, pro certo sciturus, quod nos personam tuam sincero in Domino zelantes affectu, auxilium et consilium Apostolicum, in quibus expeditur et decuerit, tibi curabimus efficaciter impertiri. Dat. Later. V kalend. Jul., Pont. nostri anno vi ». Quo etiam die litteras eodem argumento ad proceres, magistratus, virosque nobiles Constantinopolitani imperii scriptis etiam¹, atque etiam eos omnes cohortatus, ut Roberto obsequentes, atque inter sese conjuncti essent: sacro divini timoris jugo subicerent sese, assuescerentque; quem magno sui damno abjecisse viderentur, unde prima illis salutis spes affulgere deberet, hostibus terrori, republicæ munimento defensionique essent: Ecclesiarum jura servarent: prompto animo imperatori parerent, strenueque adessent: cunctos qui adversus illum imperiumque Constantinopolitanum Græcorum partes sequerentur, iive opem atque auxilium fulfissent, a sede, pitorum cœtu, concilioque se abigere.

¹ Ep. CCCXXXIII. — ² Lib. VIII. Ep. XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI. — ³ Ep. XXXV, XXXVI. — ⁴ Ep. XXV, XLVI, LXVII. — ⁵ Lib. VI. Ep. CCLXXXV, CCXCVIII, CCXCIX, CCC. — ⁶ Lib. VII. Ep. CXL.

¹ Lib. VI. Ep. CDXLVII.

16. Gerebat tum magno terrore bellum adversus Robertum, ac ditionis suæ limitem latius proferebat Theodorus Comnenus, vir Iubricæ fidei atque artibus instructissimus, qui ut antea simulata pietate ad averendum a se ob conjectum in vincula Petrum imperatorem Latinorum Occidentium imminens grave bellum, supplex in Ecclesiæ obsequium procuberal, atque ab Honorio fidelium consortio aggregatus lectusque Apostolico patrocinio fuerat, ita ubi eam procellam dissipatam vidit, ac Latinorum Constantinopolitanorum vires depressas, lacessere ipsos, atque grassari cœpit: quamobrem anathemate defixus contempta religione victorias majori apparatu circumtulit, quem ideo Honorius in litteris salute negala, sed meliora consilia precatus ad pacis fœdera cum Roberto imp. pangenda manere, hortari, ac rogare, simulque laudi tribuere, quod blande humaniterque Joannem cardinalem habuisset; at hæc a Pontifice andre præstat.

17. « Theodoro Cominiaco spiritum consilii sanioris.

« Licet enormiter nos et Ecclesiam Rom. offenderis, dilectum filium nostrum L. tituli S. Praxedis presbyterum card. ausu sacrilego capiendo, quia tamen, sicut idem rediens nobis retulit viva voce, ipsum devote tractasti, et in liberatione honorasti decenter, personam tuam, nisi per te steterit, quantum cum Deo possumus, diligere disponentes, libenter tuis secundum utrumque hominem profutura propectibus cogitamus; et utinam nostris consiliis acquiescas, quia, sicut speramus in Domino, nunquam exinde tibi nisi grata poterunt provenire. Sane nobis tacentibus non ignoras, quod res unite concresecunt, et dispereunt disgregate; ideoque fit ut discordia homines inter se invicem adversantes, nisi aliter sopiatur, tamdiu in utriusque partis dispendium militet, donec perdat alteram, vel utramque, sicuti e converso concordia nititur ad conservantiam sibi obsequentium, et augmentum.

18. « Quare saluti et quieti tuæ plurimum, sicut nec ipse dubitas, expedire credentes inter charissimum in Christo filium nostrum R.. imperatorem Constantinopolitanum illustrem stabiliri pacis perpetuæ firmitatem quia tibi plurimum erit decens, ut id monitus a nobis efficias, nobilitatem tuam hortamur attente, quatenus provide circumspectans inevitabilia rerum damna, incomparabilia personarum pericula, et animarum irreparabilia detrimenta, quæ tibi ex discordia poterunt provenire Christianissimo imperatori prædicto, sicut Christianus es, te studeas pacis termino copulare; ita quod bonam de te de cætero fiduciam obtinentes, magis ac magis tibi reddamur favorabiles et benigni, nec si contrarium egeris, cogamur aliud cogitare. Datum Later. VI kalend. Octob. Pontificatus nostri anno VII ». Ilæc Pontifex: sed de Theodoro iterum paulo inferius.

19. *Donatio a clero Constantinopolitano*

Honorio facta. Perfunctum equidem egregie ac pro dignitate Joannem legationis munere, præter ea quæ attingimus suis locis, indicant litteræ Francorum cleri Constantinopoli agentis, qui grati anima causa summo Pontifice sacroque cardinalium senatui munus quoddam misere cum hujuscemodi litteris:

« Sanctissimo patri ac domino Honorio ¹, Dei gratia summo et universali Pontifici, universitas clericorum Francigenarum, partis Francorum Constantinopolitan. salutem et devotissima pedum oscula.

« Cum reverendus pater Joannes tituli S. Praxedis presbyter card. quondam Apostolicæ Sedis legatus, tanquam immobilis Ecclesiæ columna, ad honorem Dei et Ecclesiæ Rom. Ecclesias nostras fideliter ordinaverit, per dilectum filium procuratorem nostrum, magistrum Gilbertum, latorem præsentium mille yperperatas terræ de collata undecima vobis, et sacro cœtui cardinalium præsentamus, de quibus yperperatis magister Alexander decanus Thessalon. subdiaconus vester de mandato domini legati yperpera recepit, vobis ea personaliter delaturus ». At quoniam Joannis cardinalis incidit mentio, donationem ab ipso duobus abhinc annis in religiosos S. Praxedis tituli sui viros collatam, et a summo Pontifice, qui eam Apostolicis litteris inlexuit ², hoc anno confirmatam non præterimus. Persimilem donationem a Joanne de quodam Chalcedonensis diœcesis loco canonicis SS. Cosmæ et Damiani in Silice tum temporis factam isdemque fere verbis conceptam amplectitur aliud Honorii Diploma quo ipsam ratam jubet esse ³; sed rursus ad Honorii gesta redeamus.

20. *De orationibus Roberti ad Pontificem.* — Exceptis paternæ benevolentia Roberti imp. oratoribus, qui ad flagitantia eliciendaque ex Occidente auxilia venerant, Honorius datis Roberto litteris, quæ secum egissent oratores, significavit ⁴, gratum illius ob accepta beneficia animum collaudavit, commendavit pietatem, erexit animos, spemque ex circumfusus periculis ipsum feliciter emersurum iniecit. Licet in regimine imperii multa tibi objiciantur adversa, nequaquam tamen tua debet magnanimitas perturbari, sed cum quod auro ignis, hoc faciat tentatio viro forti, tua crescat virtus magnifice in adversis, ut clarior elucescens, tuæ faciat latius laudis præconia prædicari, quia etsi mirabiles sint elationes maris, mirabilis tamen Dominus in excelsis, si perfecte in Christo confidis, facile convertit procellam in auram, qui fideles suos tentari non patiens ultra quam valeant sustinere, facit etiam cum tentatione proventum.

21. « Nos quoque tibi nequaquam deerimus, sed in omnibus opportunitatibus assistemus, sicut

¹ Reg. I. VI. Ep. CDLXVI. — ² Ep. CDXXIX. — ³ Ep. CDLXII. — ⁴ Lib. VII. Ep. XV.

Apostolicæ Sedis filio speciali. Ideoque serenitatem tuam rogamus, et monemus attente, quatenus tuum jactans in Domino cogitatum, qui nunquam in se sperantes confundit, nullatenus terrearis, sed te fortibus adversariis exhibens fortiolem, atrium tuum potenter studeas custodire, ut tandem omnia, quæ possides, sint in pace, quam cum omnibus hominibus, quantum ex te est, et præcipue cum Latinis existentibus in partibus Romanicæ volumus, et consulimus te servare, cum ex dissensione multa possint imminere pericula, sicut e contrario solent de pace commoda multimoda provenire. Dat. Later. VIII kal. Octobr. Pont. nostri anno VII ». Itæc Honorius ad Robertum quem etiam nonnullis officiis est proceutus.

22. *Objurgat papa Matthwem patriarcham Constantinopolitanum.* — Inter hæc Mattheus, quem Ecclesiæ Constantinopolitanæ superiori anno prælæcerat, multis partibus ab religione officii discesserat, Ecclesiarum res distraxerat, Evangelicæ prædicationis munus neglexerat, in re divina communicarat cum hominibus a fidelium commercio segregatis idque genus alia perpetrarat; quocirca ipsum Pontifex gravissimis litteris¹ arguit, ac minis percellit: « Timemus ne de te dicere nos oporteat: Penitet nos hominem hunc fecisse. Cum enim hujus rei gratia te ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ regimen vocassemus, ut quasi lucerna super candelabrum luceres in domo Domini, proficiendo verbo tuis subditis, et exemplo, tuisque esset super tuos humeros principalis, ac prodesse potius quam præsesse, tu, sicut ad audientiam nostri Apostolatus pervenit, non factus forma gregis ex animo, sed in clero potius dominans, factus es multis offendiculum per exemplum ». Et infra:

23. « Mercenarium te exhibes potius quam pastorem, cum lac et lanam quærens ex ovibus, vagas non reducas ad caulas, nec lentas stimulas, et languidas non sustentas, prædicationi minime insistendo, qua ipsas arguere, obsecrare, ac increpare deberes in omni patientia et doctrina. Missarum vero solemnia rarissime celebras, et excommunicatis communicare non metuis, et cum Venetis, ut haberi ex fama publica dicitur, iniusti contra nationes alias illicitas pactiones, et ut quasi velis ab aquilone tuum solitum collocare, excommunicatos A. legato Apostolicæ Sedis passim absolvis, et appellationibus legitime interpositis ad eandem deferre contentis ». Et infra: « Ne igitur tacti dolore cordis intrinsecus dicere compellamur: Delebimus hominem quem creavimus, fraternalitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in his et aliis te ipsum taliter corrigas et emendes, insistens sollicito officio pastoralis, Evangelicæ opus adimplens, ut securim infructuosæ arbori apponere non cogamur. Utinam autem sic

objurgatio hæc circa infructuosam ficulneam foderit, fimo correctionis apposito, fructum afferat requisitum, et succidi non debeat in futurum. Datum Akatri XV kal. Jul. Pont. nostri anno VI ».

24. *Imperii Orientales distractio.* — Hoc anno, ne Græcorum res præleremus, defuncto Theodoro Lascari, Joannes Duas Balazes sive Vatacius dicitur, apud Græcos in imperio successit; cum enim Theodorus imperium arripuisset anno quarto supra millesimum ducesimum, ut Niceta Choniata testatur², Nicephorus vero Gregoras³ ipsum octodecim annos in imperio affirmet exegisse, Joannem ingressus in hunc annum conjiciendus videtur: qui Joannes Irene Theodori filia in matrimonium ducta, ab eo successor designatus fuerat, quiq; vir magno ingenio, animi constantia et morum gravitate insignis ab auctore prædicatur. Influxisse ipsum Roberto sub ipsis imperii initis gravissimam cladem scribit Nicephorus Gregoras⁴. Alexius enim et Isaacius, qui Lascaris sanguine erant conjunctiores, quam Joannes affinitate successor quæsitus, frementes ira sibi imperium transmissum non fuisse, se ad Robertum contulere, promissisque pellexere, ut Joannem ad transfundendum in ipsos imperium bello peteret, sed cum instructa classe exercitus in Asiam tractus esset in mediterranea loca, quæ paulo ante Henricus imperator Latinis subjecerat, progressu Joannes Vatacius florentissimis cinctus copiis occurrit, initioque prælio magna clade Latinos fudit, ac mox circumjectæ Græcorum urbes occasionem aucupata, excusso Latinorum imperio, nitro in Joannis obsequium se contulere, atque ex eo Latinorum res admodum fractas debilitatasque, Græcorum vero se extulisse scribit auctor.

25. Subdit de Theodoro Angelo, qui Demetrio absente Thessalonicam occupavit, atque imperialia insignia corripuit; sed de iis anno sequenti. Regem vero Thessalonicensem per id tempus ad Honorium se contulisse demonstrant litteræ Pontificiæ Tornacensi episc. datæ⁵, quibus sacerdotium regis Demetrii capellano confert.

« Honorius, etc.

« Cum charissimus in Christo filius noster Demetrius rex Thessalonicensis illustris in nostra constitutus presentia supplicari instanter, et dilecto filio Eustachio capellano suo providere in aliquo beneficio, divino et suo intuitu dignamur; nos deferentes regiæ dignitati, ac sperantes quod idem rex imitari debeat progenitorum suorum vestigia qui semper devoti Ecclesiæ Romanæ fuerunt, ejus precibus duximus annuendum etc. Dat. Anag. II id. Martii, Pont. nostri anno VI ». At Theodorus potiundi imperii ambitione æstuans, cum Demetrius Thessalonicæ rex ad contrahenda auxilia venisset in Italiam, ut Gregoras scribit⁵, occasione usus, expugnatis pluribus arcibus urbi-

¹ Ep. LCCXXXIV.

² Nicet. Chr. in Alexio Angelo L. III. — ³ Gaeg. l. II. — ⁴ Niceph. Greg. l. II. — ⁵ I. b. VI. Ep. CCLXXX. — ⁶ Niceph. Greg. l. II.

busque, Thessalonicam regni principem in suam potestatem redegit, ac mox ea victoria elatus imperialia insignia corripere meditatus cum Thessalonicensem archiepiscopum, ut iis ipsum redderit adducere non potuisset, ea a Bulgaria archiepiscopo eblanditus, imperatorem se gessit. Ita quatuor imperia ex collapsis Orientali erupere, Constantinopolitanum Latinorum, Davidum Comnenorum Trapezuntinum, Lascarorum Nicenum, Thessalonicum Angelorum, quæ demum ob imbecillitatem funditus conderunt, brevi autem istud postremum stetit; hoc vero anno cœpisse¹ expugnatamque Thessalonicam e Pontificiis litteris ad Tornacensem episcopum exaratis, ac paulo ante a nobis allatis atque ex Nicephora Gregora colligita.

26. *Friderici Epistolæ ad cardinales et papam de invasoribus Romanæ ditionis.* — Delapsa est ad res Italicas oratio, quas nonnulli Germani proceres turbare moliti sunt. Tyrannidem enim per id tempus in ducatu Spoletano, Rom. Ecclesiæ ditioni obnoxio, occupare moliebatur Bertholdus filius Conradi olim ducis, de quo suo loco memoravi, eique præsto erat Gonzalinus aulæ imperialis dapifer, quorum iniquis studiis Pontifex Ecclesiasticæ immunitatis custos et vindex illico obviam ire, legationem ad Fridericum decernere, ipsum monere, hortari, etiam atque etiam rogare, ut nequissimorum hominum conatus coerceat. Constant hæc ex ejusdem Friderici litteris, quibus tum Honorio papæ², tum S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus³ ostendere nititur, hæc injussu suo ab illis tentata esse, atque agerrime a se ferri. Sed præstat ipsam imperatorem in hac sua ad cardinales Epistola audire.

27. « Fridericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus, et rex Sicilia, dilectis in Christo patribus et amicis suis, dominis V. Ostiensi, N... Tusculan. episcopis; S. Basilicæ duodecim Apostolorum, T... tituli S. Sabinæ, E. tituli SS. Joannis et Pauli presbyteris, et SS. Cosmæ et Damiani, et P... S. Georgii ad velum aureum diaconibus cardinalibus, salutem et intimæ dilectionis affectum.

« Alia vice scripsimus fidei nostro G... imperiali aulæ dapifero, quod injuriam illatam dilecto in Christo patri et amico nostro domino R. Sanctæ-Mariæ in Cosmedin venerabili diacono card. rectori ducatus Spoleti, et juramenta, quæ fuerunt per eundem dapiferum ad suggestionem Bertholdi filii quondam ducis Conradi ab Ecclesiæ Romanæ fidelibus de ducatu recepta, moleste nos plurimum ferebamus, utpote qui eidem G... cum discessisset a nobis, duximus specialiter inhibendum, ne aliquid contra Sedem Apostolicam attentaret, vel quidquam præsumeret, unde inter ipsam et nos scandalum, quod absit, contingeret suboriri.

28. « Nunc autem litteris vestris, et discreto ac prudenti viro magistro R. subdiacono, ac notario Apostolico ad nos nuntios destinato (nimirum ab Honorio papa, ut Fridericus aliis litteris postremaque hæc Epistola testatur) qua decuit affectione receptis, factum hujusmodi tanto molestius tulimus, quanto manifestius nobis innouit detestandæ illius dapiferi temeritatis excessus, et quanto minus credidimus quod rem tam arduam, quæ adeo nobis displicere deberet, absque nostra conniventia attentaret. Porro cum nonnulla unquam ratione velimus, quod mater nostra Rom. Ecclesiæ, cujus tot recolimus beneficia, per nos, aut nostros leviter se repulet offensam; prænominato dapifero sub pœna gratiæ nostræ districtè præcipiendo mandamus, quatenus quacumque in marchia attentata sunt et ducatu, non differat revocare, ac nequaquam de cætero similia præsumpturus Ecclesiæ balivos, suis amotis, restituat bannum relaxando, cui omnes suppositi, qui non jurarent eidem, et quæ recepta sunt ab eorundem locorum hominibus juramenta.

29. « Præterea super prædictis omnibus contra Sedem Apostolicam attentatis, eam sibi satisfactionem exhibeant, quod liquido cognoscatur hæc nobis nolentibus præsumpta fuisse, ac nos indignationem, quam ex hoc adversus ipsum concepinus, mitigemus. Quocirca paternitatem vestram affectuose duximus exorandam, quatenus congrue velit favore prosequi exuberantem ad Rom. Ecclesiam nostræ devotionis affectum; quo ita studemus nostrum imperium Sedi Apostolicæ copulare, ut debeamus semper, quantum in nobis est, inter Ecclesiæ ubera retineri. Ut autem plenius et nitidius exhiberemus quem ad Apostolicam Sedem habemus devotionis ardorem, juxta voluntatem prælati nuntii Apostolici, in marchia et ducatu mandavimus negotium expediri. Dat. apud Joham xxii Novemb. xi Indictione ». Insertæ sunt Pontificio Regesto litteræ tum ad Gonzalinum⁴, quas Fridericus se scripsisse memorat, tum ad Bertholdum⁵ primum nequitia auctorem, tum ejusdem sententiæ ad Spoletani ducatus⁶ et marchiæ⁷ populos exarasse.

30. Præterea Fridericus oratores suos ad Apostolicam Sedem cum aliis litteris misit⁸. Verum Gonzalinus nequaquam imperata perfecit, quod locum suspicioni dedit, multisque ansam admodum Pontificis, Fridericum jussa revocasse. Quod cum accepisset princeps idem a magistro domus S. Mariæ Theutonicorum, quem Honorius ad eum miserat questum vel infidelitatem vel moram, per litteras⁹ apud Apostolicam Sedem hac se ratione excusare conatus est, nempe nolle se Ecclesiæ juribus detrimentum ullum inferri, ac Deum testem nihil ab ipso contra ejus litteras, ac jussa per dictum supra Rolfridum subdiaconum nota-

¹ Hon. l. vi. Ep. clxxx. — ² Lib. vii. Ep. xlvi. — ³ Ep. xli.

⁴ Reg. loc. cit. Ep. xlvi. — ⁵ Ep. xlv. — ⁶ Ep. xlvii. — ⁷ Ep. xlviii. — ⁸ Ep. xliii, lvi. — ⁹ Ep. lv.

rum Apostolicum transmissa attentatum esse, ut de hac re ne cogitaverit quidem: postremo ut sciat Pontifex, sibi delata a veritate prorsus abhorere, Gonzalinum ipsum cum paulo ante memorato magistro mitteret, quo Apostolica mandata sine mora exequatur. At suspicionem de Friderico postea auxit, Gonzalinum adhuc cunctatum imperia non peregrisse, quocirca merito excaudescens Pontifex Theutonorum fratrum magistrum iterum cum vehementioribus litteris ad imperatorem misit, qui nuntius insequenti anno ineunte ab ipso id responsi¹ retulit.

31. « Sanctissimo patri domino suo Honorio, Dei gratia sacrosancte Rom. Ecclesie summo Pontifici, Fridericus eadem gratia Romanorum imperator semper Augustus, et rex Siciliae, salutem et reverentiam, tam debitam quam devotam.

« Cum super iis, quae Gonzalinus dapifer noster, et Bertholdus filius quondam ducis Conradi, ac eorum complices in marchia Anconitana, et ducato Spoletano fecerunt, ad nos magistrum Rodfridum subdiaconum, et notarium vestrum, et litteras misissetis, statim dapifero ipsi sub pœna gratiae nostrae scripsimus, ut quaecumque per ipsum et quoscumque alios facta essent nomine nostro in partibus supradictis, tanquam nobis nolentibus attentata non postponeret revocare. Quod cum non fecerit, ipso ad nostram praesentiam veniente, nos indignati plurimum et turbati, quia nostris videbatur jussionibus illussisse, ac aliquibus praestitisse materiam suspicandi, quod contra litteras de revocatione illorum dapifero memorato directas mandatum aliud fecissemus, quod testis est nobis Deus, in cor nostrum etiam non ascendit ». Et infra:

32. « Nos enim banna proposita, juramenta recepta et quaecumque alia per dapiferum eundem, et alios nomine nostro in marchia et ducatu facta sunt, evacuamus et relaxamus omnino, et universis de eisdem partibus ea mandavimus non servare. Praeterea ut nullus de caetero excusationis sit locus, si quod mandatum, si qua scripta, vel nuptii nostro directi nomine praesentibus contrarii apparent, tam mandatum, quam scripta, et nuntius decernimus non valere. Cum satis jam perpendi valeat et cognosci, quod facto, vel verius praesumptioni dapiferi supradicti, et complicum suorum nequaquam consensus, sed illud polius nimis graviter tulimus et moleste, ac in eodem sinu solidati proposito, ut nihil unquam velimus facere contra Rom. Ecclesiam, licet ab ipsa etiam provocati, ex quo laedi a nobis se reputet, vel ostendi, paternitati vestrae supplicamus attente, quatenus nos tanquam Ecclesiae Romanae filium devotissimum, et sincere devotionis alumnium firmissime teneatis: super omnia enim cupimus eos, qui ante nos fuerunt, quantumcumque Sedis Apostolicae devotos non solummodo imitari, sed

etiam ampliori Ecclesiae Romanae devotione ac honorificentia superare. Datum apud Prechimam 1 die Januarii, XI Indict ». Hactenus Fridericus; leguntur etiam litterae¹ ad populos Spoleti ducatus Marchiaeque, quarum hic meminit. Hoc anno injurias suas apud Fridericum cum questi essent Ecclesiastici Siciliae viri, ad laicorum tribunalia se trahi, atque a principibus illis regisque ministris, malis multis affici, veltigalibus onerari, acerbissimisque exactionibus vexari opprimique, ipse iniquis illis hominibus imperavit² ut ni indignationis suae vim experiri vellent, ab ejusmodi injuriis absternerent: velle se tum Ecclesiam, tum Ecclesiasticis regni sui viris jura omnia illibata manere, eaque libertate et immunitate frui, quae apud illos Guillelmi Secundi regis religione ac liberalitate vivebat.

33. *In Parentium aliosque Ecclesiarum jura invadentes animadvertit Honorius.* — Quod ad Raynerium S. R. E. cardinalem Spoletan. ducatus rectorem attinet: quanta in tuendis Ecclesiae juribus pertulerit, Honorii ad Senenses adversus Parentium et Andream fratres, cives Romanos ejusdem cardinalis insectatores, litterae docent³. Aneli fuerant ii amplissimis a Pontifice honoribus ac numeribus decorati, atque in tantam prorepere audaciam, et tot injuriis clementiam Apostolicam lacesivere, ut Ecclesiastica fulmina ex Pontificis manibus in sum caput extorserint. Ac Parentius quidem alteri Parentio Romano civi, qui Urbevetere dum comprimendis haereticis incumberet, pro fide sanguinem fuderat, longe dispar, non sine gravissima suscepta haereseos suspicione ac infamia Lucana urbe, in qua praefectura gerebat, episcopum et clerum expulerat, baptismique ac poenitentiae sacramenta porrigi vetuerat, et virum probum ob expiata sacra confessione crimina multa affecerat. Alter vero, nimirum Andreas, R. cardinali S. Mariae in Cosmedin, ducatus Spoletani praesidi, ob administrata defensioneque Ecclesiae jura mortis terrore incusserat, ipsiusque ministros spoliari sauciaratque. Nefarios ergo homines, qui nobilitatem foedarant criminibus, anathemate percussit, scriptisque Senensibus magistratibus, aliorumque urbium praefectis litteris voluit, ne quis illorum commercio se contaminaret.

34. Adversus Lucanos vero, qui una cum Parentio semel iterumque ab ipsis praetore creato in Ecclesiarum bona invaserant, qui Ecclesiasticos viros durissime vexaverant, qui episcopum et clerum civitate exegerant, qui in deterius ruentes interdicti sententiam in se latam contemnebant, Pontifex ad Januenses scriptis litteris haec decernit⁴: « Universitati vestrae sub obtentu gratiae divinae ac nostrae, per Apostolica scripta firmiter injungendo mandamus, quatenus dictos cives, donec praefatum Parentium a regimine suae civi-

¹ Ep. LXV.

¹ Ep. LXV, LXVI. — ² Reg. II. n. 1. VI. Ep. CXXIII. — ³ Ep. CXXI. — ⁴ Lib. VI. Ep. CCCXXI.

latis egerint, et.... episcopo et clero Lucano cum honorificentia debita revocatis, eis de damnis et injuriis, ac Apostolicæ Sedi de contemptu satisfecerint competenter, nullatenus receptis, nec a vestris permittatis civibus receptari, nullumque cum eis exerceatis vel a vestris exerceri permittatis commercium vel contractum, nec eis solvi debita permittatis, nihilominus bona eorum, quæ ad terram vestram evererint facientes interim delineri. Si qui vero, hujusmodi mandatum scientes, aliquos de prædictis civibus interim scienter in suis hospitibus receptaverint, vel tenerint, aut contraxerint cum eisdem, aut debita ipsis persolverint, hoc ipso sint excommunicationis vinculo innodati ».

35. Post hæc cum Parentium et Lucanos admissorum scelera pœniteret, et misericordiam ab Apostolica Sede, episcopi et cleri opera, demisso animo postularent, pater optimus ejus in terris vicem gerens, de quo scriptum est ¹ : « Nolen aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti », illos Ecclesiasticis censuris ab episcopo ipso et priore S. Fridiani ac Petro canonico Lucensi solvi jussit ²; ea tamen lege, ut plebiscita omnia, improbasque consuetudines cum Ecclesiæ libertate pugnantes, et canonicarum imperialiumque sanctionum auctoritatē derogantes penitus abolere jurejurando interposito pollicerentur : latus post clericorum discessum contra ipsos eorumque Ecclesiæ sententias revocare, acta rescindere, castra, rura, loca, possessiones, bonaque alia ac jura Ecclesiastica ab omni onere, violenta exactione, vectigali, idque genus alia immunita perpetuo servare, Ecclesiarum bona non modo non invadere, verum invasores pro viribus arceri, Ecclesiasticæque libertatis tum Apostolica, tum imperialia privilegia sarta tecta habere; denique Ecclesias in integrum restituere, ac male percepta Ecclesiasticis viris reddere. Per quod etiam tempus respicientes cives Fanenses ob eversam Forumproniensem Ecclesiam Christi fidelium commercio jam ante interdictos absolvi imperat ³.

36. Nec solum adversus Lucenses, sed in alios quoque Romanæ aliarumve Ecclesiarum jura invadentes, Honorius inveni et animadvertere est compulsus, atque iterum late adversus Ubaldum, fratrem, fautoresque, qui Sardiniam infestarent, sibi per summam tyrannidem vindicare, anathematis sententia comprehendere ⁴. Praetores insuper Mediolanenses ⁵ qui archiepiscopi suum insequerentur, et exulare cogent, eique necem inferre molirentur, tum Cremonenses ⁶, qui monachos S. Savini Placentiæ perquam inhumaniter tractaverant. Ad hæc graviter reprehendit, tum Papienses ⁷ quod nonnulla Ecclesiæ bona usurpassent, decretaque libertati Ecclesiæ adversantia di-

dissent, tum Fesulanum episcopum ¹, quod obedientiam a monasterio Vallis-Umbrosæ Apostolicæ tantum Sedi obnoxio exegisset. Neque illud hoc loco prætereundum silentio, Pontificem ipsum conatus filiorum Azolini (Ezclini), Opitergium occupantium, a patriarcha Aquileiensi ² atque aliis ³ comprimentos curasse.

Per idem tempus cum Placentinus episcopus in Urbem ad Apostolorum limina quotannis hyberno tempore non sine maximo incommodo venire teneretur, nuntium mittere, atque ab Apostolica Sede petisset, iter hoc in mitius tempus differret, ejus postulatis precibusque morem gessit ⁴, mense Maio ad id constituto.

37. Cum vero de sacris Apostolorum liminibus perlustrandis incidere mentio, abs re non erit illud referre, quod de muliere energumena in æde B. Petri a demonis vexatione liberata narrat Cæsarius ⁵ : « Mulier quædam in Briseke satis crudeliter hoc anno (nimirum 1222, quo auctor scribebat, ut ex ipso supra ⁶ indicavimus), vexabatur. Hanc diabolus, cum esset quinquennis hoc ordine intravit; die quadam cum lac manducaret, frater ejus iratus dixit : Diabolum comedas in ventrem tuum; mox puella sensit ejus ingressum, et usque ad maturam ætatem ab illo vexata est; hoc anno primum meritis Apostolorum Petri et Pauli, quorum limina visitavit, liberata est ». Hæc auctor, atque alia ad hoc tempus spectantia, quæ eorum cupidus lector ab ipso petere poterit ⁷.

38. *Indulgentiæ concessæ in visentibus Ecclesiam S. Mariæ-Majoris.* — Sed ad Honorium regrediamur, qui hoc ipso anno indulgentias S. Mariæ-Majoris Basilicam statutis diebus in visentibus ab se, aliisque Romanis Pontificibus concessas, Apostolicis litteris confirmavit ⁸ : « Devotio, quam habemus ad gloriosissimam Dei genitricem Mariam semper virginem nos inducit, ut ea que ad honorem statuuntur ipsius, totis viribus amplexemur. Unde ne unius anni et quadraginta dierum a felicitæ recordationis Xysto III in die consecrationis Basilicæ S. Mariæ-Majoris, ac unius anni et quadraginta dierum a Clemente III solemnitate consecrationis ejusdem, quando lapidem altari majori superposuit consecratum, ab ipso festo consecrationis usque ad Octavas Assumptionis ejusdem beatæ Dei genitricis Mariæ, prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, necnon et unius anni et quadraginta dierum a nobis, vestigiis inherentibus eorumdem, ab eodem festo consecrationis usque ad dictas Octavas omnibus singulis devote accedentibus ad Ecclesiam memoratam concessæ indulgentiæ possint ab aliquibus processu temporis in dubium revocari, easdem indulgentias præsentis pagine præcepimus annotari; et

¹ Ep. CLXVI. — ² Lib. VII. Ep. CXCIII. — ³ Ep. CXCH. — ⁴ Lib. VI. Ep. CLII. — ⁵ Cas. I. v. c. 26. — ⁶ Lib. X. c. 48. an. 1221. — ⁷ Cas. I. VI. c. 5, 25, 40, 42. I. VIII. c. 13, 53. I. IX. c. 9, 28. I. X. c. 41. I. XI. c. 29, 37. I. XII. c. 58. — ⁸ Hon. I. VI. Ep. CDLXXI.

¹ 2. Pet. III. — ² Hon. I. VII. Ep. XXX. — ³ Ep. VI. — ⁴ Ep. CLXXXVII. — ⁵ Ep. CLXXXI, CXXV. — ⁶ Ep. CCCXCVI. — ⁷ Ep. CCLXXXIII.

eas auctoritate Apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitimus. Dat. Lateranensi XIV kal. Aug., Pont. nostri anno vi¹ ». Cæterum de Honorio ipso hæc quoque in Pontificio Regesto leguntur²: « Istos dominus Honorius papa III consecravit (anno nimirum consecrationis suæ sexto, qui ad nonum diem kal. Augusti hujus anni extenditur), archiepiscopum Beneventanum, episc. Norwicensem, episcopum Ortanum, episcopum Belvacensem ».

39. *Terræ motus in Italia.* — Hoc anno terra ingenti concussa motu, plura Italiæ loca diruta ac solo æquata fuere, quibus de rebus Godefridus³ hæc Annalium monumentis tradidit: « In Longohardia talis terræ motus fuit ipso die Natalis Domini per duas hebdomadas quotidie bis perdurans, ut in pluribus locis ædificia et Ecclesias everteret, hominesque cum sacerdotibus opprimeret, Brixiam quoque civitatem fere totam cum populo obrueret, rupes de montibus evelleret, castra diceret, et sic inauditas calamitates et miseras perpelraret. Romæ etiam terra mixta sanguine visa est de nubibus plueri ». Hactenus ille, qui Coloniæ etiam III id. Januar. magno terræ motu quassatam tradit. De terra sanguine mixta cælo missa adstipulatur Parisius: quamvis pluviam hanc in sequenti anno de cælo delapsam litteris commendavit. Quod ad terræ motum pertinet, iis consentanea scribunt alii. Cæsarius vero auctor est⁴, Brixie tum supra duodecim hominum millia interiisse, Mediolanenses vero periculo conterritos, urbeque egressos, octo dies eoque amplius in tentoriis moratos. Quidam vero in Cypro per idem tempus everserit, hujusmodi verbis enarrat⁵: « In anno presenti, qui est millesimus ducentesimus vicesimus secundus ab Incarnatione Domini, sicut narrat quidam de eisdem partibus venientes, duæ civitates in Cypro a terræ motu corruerunt: in una vero illarum, dum episcopus in altari staret, missamque celebraret, Ecclesia tremefacta cecidit, et tam ipsum quam reliquum populum extinxit ». Hæc porro, quantum ex iisdem auctoribus colligitur, anno superiori extremo inchoata in hunc contracta fuere: quamvis Patavinus monachus⁶ ea ad consequentem annum rejiciat. De hujusmodi etiam terræ motu meminit Honorius papa litteris⁷ de Guillelmo episcopo Eboracensi inter sanctos referendo proximo anno Aprilis mense ineunte in Angliam missis, dum ait: « Nuper namque in pluribus locis Dominus terram tangens et faciens eam tremere, multos conterruit ad salutem ».

40. *Livonia Christianis consulti Honorius, episcopus Germaniæ in multis arguit.* — His expositis restat ut res Septentrionales percurrat oratio. Non solum Honorius adversus Sarracenos Hierosolymitana loca occupantes violentasque,

verum adversus alios quoque Christianæ et Catholicæ fidei perduelles cruce signatos hoc anno monitis ac jussis suis impulit. Fideles, qui nuper in Livonia Christianam religionem susceperant, infestabant atque acriter ethnici illarum regionum; quamobrem summus Pontifex Christi fideles Saxones litteris suis¹ in impios inflammavit, et in Livoniam adversus illos proficiscentibus, eam peccatorum veniam indulsit, quæ ab Oecumenica Synodo subsidio Terre-Sanctæ cuntibus tributa erat. Tum graviter in Templarios invehitur² qui Livones recenter ad Christum traductos, de quibus modo memoravi, magna cum eorum offensione vexarent et iniqua alia perpetrarent. Deinde judicium, quod ferro candenti cum recens baptizatis in Livonia temere exercebatur, penitus removendum decernit³. Post Ruthenorum quorundam audaciam cohiberi jubet⁴, qui Græcos ritus in eam provinciam inducere conarentur.

41. Ad excolendos sacrarum litterarum scientia Ecclesiasticos perpoliendosque Eberhardo Salsburgensi archiepiscopo cujusdam monachi assumendi potestatem permisit⁵, qui ex præscripto generalis Concilii canonicis Ecclesiæ illius theologicis institutis erudiret, quo sacras conciones habere ac partas cælestis doctrinæ opes postea in populos transfundere possent. Dein archiepiscopum Magdeburgensem, ejusque suffraganeos sacrificiis interdicere, atque a reliquo fidelium cœtu et communionem sejungere jubet⁶ nequissimos ac sævissimos quosdam, qui abbatem Niemburgensem oculis orbarant ac mutilarant: nonnullis vero Coloniensis diocesis Ecclesiasticis viris injunxit, ut Lotharingi ducem⁷ perPELLERENT ad satis præposito S. Mariæ ad Gradus faciendum, a quo ad Apostolicam Sedem properante, et in vincula a se connecto ducentas marchas una cum jurejurando eas non repetendi extorserat. Quod rursus attinet ad Magdeburgenses res; construebatur⁸ ibi per id tempus magnis sumptibus nobilissimum S. Mauricii templum, cujus fundamenta Uggolinus Ostiensis episc. ac Leo S. Crucis presb. card. Apost. Sedis legati jecerant; cumque ad perficiendum illud opes deessent, Honorius cunctis Christi fidelibus sacra confessione expiatis criminibus eandem Ecclesiam festo martyris die, vel etiam infra Octavas Iustraturis, et pecuniam et subsidia pro opere perducendo collaturis quadraginta dies ex injuncta ipsis pœnitentia remisit. Interea Gregorio Crescentio S. R. E. diacono cardinali et Apostolicæ Sedis in Germania legato vetuit, ne Pragensem episcopum Bohemiæ regnum ingredi cogeret, nisi antea episcopi securitatis cautum esset.

42. *Ungariæ regem ab indebito juramento solvit.* — Eodem anno postulatus ab Andrea Pannoniæ rege, ut fidem suam, quam multiplici ju-

¹ Lib. VII. Ep. XXXVII. — ² Reg. Hon. I. VII. post Ep. CXLV. — ³ God. in Anst. an. 1222. — ⁴ Cas. I. X. c. 49. — ⁵ Hnd. c. 48. — ⁶ Monach. Pat. Chr. 1223. — ⁷ Honor. I. VII. Ep. CXII.

¹ Lib. VI. Ep. CLXXX. — ² Ep. CCXVII et CCXX. — ³ Ep. CXX. — ⁴ Ep. CCXXI. — ⁵ Ep. CCXXIV. — ⁶ Ep. CCXXXVII. — ⁷ Ep. CCXLIV. — ⁸ Ep. CCCLXII.

risjurandi nexu ad eximendum e vinculis filium improbis hominibus vel invitus obligaverat, solveret, id ei responsi dedit Pontifex ¹: « Nuper ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod cum dudum regi nato tuo secundo genito ad regnum Galitiæ sibi datum per venerabilem fratrem nostrum Strigoniensem archiepiscopum, auctoritate Sedis Apostolicæ coronato in regem... filium nobilissimum ducis Poloniae matrimonialiter copulasses; tam a te quam ab ipso duce corporali juramento præstito, quod neuter vestrum dissolvi hujusmodi matrimonium procuraret, quinimo regem prædictum in oblinendo regnum ipsum defenderetis toto tempore vitæ vestræ, casu sinistro accidit regem ipsum cum sponsa sua et pluribus aliis viris nobilibus a tuis hostibus capturari, et tandem extra regnum ipsum mancipatos custodiæ detineri, donec necessitate compulsus, cum ipsos aliter liberare non posses, juramento præstito promisisti, quod et... filio tuo tertio genito concesseris ipsi regnum præfatum... filiam nobilissimum viri Misozlau matrimonialiter copulares, super quo utique Apostolicæ provisionis suffragium postulas.

43. « Nos igitur hac et aliis petitionibus tuis in præsentia fratrum nostrorum diligenter expositis, de ipsorum consilio juramentum hujusmodi in eo duntaxat, quod regnum prædictum alii regi auctoritate Apostolica coronato primo concessum tetigisse videtur, tanquam illicitum et primo juramento contrarium decrevimus non tenere. In eo vero quod spectat ad aliud matrimonium contrahendum, expedire non videmus, ut absolvaris a nobis. Cum enim, sicut accepimus, præfatus filius tuus, et filia supradicti M., in minori existant constituti ætate, antequam ad nubes annos perveniant, tibi cautius et consultius provideri poterit in hoc casu. Super eo autem, quod causam, quæ vertitur inter te et charissimam in Christo filiam nostram Constantiam Romanorum imperatricem semper Augustam et reginam Siciliae, ad nostram petiti audientiam revocari; noveris nos eidem imperatrici nostras super hoc litteras destinasse, credentes, quod et ipsa velit libenter, ut idem negotium ad Apostolicæ Sedis remittatur examen, etc. Dat. Lat. VI kal. Febr. Pont. nostri anno VI ».

Quibusdam etiam præsulibus Ungaris de contractis Belam inter ac Græcorum regis filiam sponsalibus, inquirendi provinciam demandavit ², cum iis solvi Ungarus a Pontifice flagitaret: inde vero Apostolicis litteris ad cunctos Pannoniæ episcopos in regis gratiam missis, perduellium conatus reprimi jubet ³. Cæterum quamvis Andree regis jussu filius regni insignia acceperit, ipsi tamen regi omnes fidos obsequentesque esse imperavit.

44. *In Albigenium heresim recrudescentem incitæ regem Gallie.* — Hoc interim spatio hæretici Albigenes motus in Galliis excire, omnia per-

turbare, orthodoxos insequi et vexare, Catholicam religionem afficere contumeliis, proterere, sacra denique inquinare, concutere ac polluere ¹; quamobrem Honorius Francorum regem, principes populosque adversus illos excitare, inflammare, impellere; ad posteros enim transfusæ sunt Apostolicæ litteræ ² ea de re exarate, quarum ad regem datas afferimus: « Nosti, fili charissime, quantum his temporibus sancta Ecclesia, peccatis nostris exigentibus, graviter sit concussa, maxime circa partes Albigenis intra terminos regni tui. Hæretici manifeste impugnant Ecclesiam Dei, et aperte prædicant contra fidem nostram, scholas infidelitatis tenentes, et episcopos suos contra nostros in totius sanctæ Ecclesiæ dedecus erigentes. Quantum autem laboraverit Romana Ecclesia ad extirpandam de regno tuo pestem illam, non tantum per censuras Eccles. verum etiam auxilium temporale in personis et rebus, quod potuit, impendendo, ad tuam et omnium fere notitiam credimus pervenisse.

45. « Scire autem debes, fili charissime, quod sæcularis potestas tenet rebelles gladio materiali comprimere, quos spiritualis gladius non potest a sua malitia colubere; et quod principes terrarum debent purgare malis hominibus terras suas, ad quod etiam si negligentes existerint, a sancta Ecclesia de jure possunt compelli. Cum igitur aliis principibus scribamus, ut purgent ab hæreticis terras suas, et pestis illa in regno tuo solito acris invalescat, ut jam videantur inimici fidei, quod dolentes referimus, prævalere, et infideles de fidelibus triumphare, tuam decet excellentiam, si honori tuo, et salutis animæ tuæ vis, sicut teneris, consulere, dictos hæreticos de regno tuo cum ipsorum fautoribus tam potenter, quam celeriter expugnare; ne si diutius differas, fides ibi omnino pereat, illud residuum terræ, quod tenet Catholicus, amittatur, et quod timendum est, pestis illa ad loca etiam tibi proxima se transfundat: quantum autem Ecclesiæ Dei, ac toti regno tuo possit inde periculum imminere, tuam discretionem non credimus ignorare.

46. « Ne igitur tuo defectui, vel nobis, qui te ad expellendum dictos hæreticos debuimus excitare, sicut multoties impropertum est, nobis fidei submersio possit aliquatenus imputari, excellentiam tuam rogamus attentius, et exhortamur in Domino, quantumcumque possumus affectu, de comitum fratrum nostrorum consilio requirentes, et in tuorum remissionem peccaminum injungentes, quatenus terram illam totam, quam in partibus illis a te in feudum immediate comes tenuit Montisfortis, cum eam comes ipse non sufficiat defensare, et jam obtulerit eam tibi, sicut per solemnes nuntios, et fide dignos... Nemausen, et... Bitteren, episcopos, et per litteras ipsius comitis, quas inde confectas vidimus, nuper nobis

¹ Ep. CCIV. — ² Ep. CDV. — ³ Ep. CDIV. et I. VII. Ep. LII.

¹ Cas. I. V. c. 21. — ² Ep. CCCXCV, CCLXXXIII.

innotuit, in dominio tuo accipias, a te et hæredibus tuis libere deinceps et quiete in perpetuum possidendam, et ad relevationem dicti negotii nobiscum cito et viriliter, sicut regiam decet magnificentiam, te accingas, ita tamen, quod terræ illius dominium extra manum tuam, aut filiorum tuorum nullatenus alienes ». Certe ditionem Raymundi comitis Tolosani, Albigeniis patroni, ademptam ipsi fuisse, et Simoni Montisfortis comiti Catholicarum partium piissimo ac strenuissimo duci adjudicatam a Lateranensi Synodo suo loco dictum est ac papa Honorius testatur¹; qui pergit :

47. « Pro certo autem scias, quod Raymundum quondam Tolosanum comitem, et filium ejus cum eorum fautoribus dudum excommunicavimus, nec ad emendationem, licet benigne admoniti, volunt, ut debent, sed contumaciter in sua malitia perseverant. Ad promotionem vero hujus negotii tam de vigesima, quæ propter hoc colligitur, et indulgentiis iis, qui contra Albigen. crucem assumpserint, faciendis, quam de protectione et defensione terræ tuæ, si aliqui, quod absit, in te vellet insurgere, quandiu vacaveris huic negotio Jesu Christi bona fide, consilium quod poterimus, et auxilium impendemus. Dat. Alatri II id. Maii, Pontif. nostri anno vi ». Hactenus ad regem Pontifex : cujus etiam de vigesima cogenda atque ad bellum adversus hæreticos conferenda plures Epistolæ extant².

48. Quod ad Raymundum seniore pertinet, cujus in recitatis modo litteris meminit Honorius, Tolosam, ut dictum est, occupaverat, atque hoc eodem anno repentina morte Augusti mense ereptus est, Ecclesiastica sepultura privatus, qua nondum Bernardi tempore donatus et colonestatus erat, qui hæc omnia litteris consignavit³, quique eum Ecclesiæ Dei adversarium et Satanam appellat. Eo extincto Raymundus filius de pace cum comite Montisfortis incunda agitare cœpit, de qua scripsit etiam Honorius tum ad regem, tum ad episcopum Portuensem⁴. Præterendum vero non est, hoc anno Septembris mense cometam apparuisse, quem monachus Palavinus⁵, proximum Philippi Francorum regis obitum portendisse ait, idemque Philippi Gestorum scriptores⁶ tradidere. Adde Cæsarius⁷ ad duas hebdomadas post occasum solis visum mole admodum ingenti emicuisse, Judæos vero Messie prænuntium esse arbitratos. Sed ineptiis Judæorum relicti, ad graviora nos conferamus.

49. *Agitur de variis canonizationibus.* — Rogatus Romanus Pontifex ab episcopo Diensi, uti sanctorum Catalogo adscriberet Stephanum ejus decessorem, qui innumeris miraculis coruscaret, et ad ejus tumulum maximi hominum concursus

ex variis Christiani orbis regionibus fierent, episcopum Portuensem legatum paulo ante memoratum diligentissime jubet¹ inquirere de servi Dei vita, obitu, rebus admirandis ante et post mortem editis, et circumstantiis aliis; sequere certiore facere; apposita est Apostolicis litteris dies nona kal. Novembris. Ante vero ineunte anno abbatî et conventui Molisnensis permiserat², ut beatum Robertum, cujus reliquiarum opera, quæ apud ipsos quiescebant, res miræ patrabantur, solemnî in eadem Ecclesia ritu cæremoniisque colerent. Inde paucis interjectis diebus, corpus S. Ugonis ab Innocentio Secundo inter sanctos relati, in honorificentiore locum transferendi potestatem fecit³. Studuit⁴ etiam hujus sanctissimi episcopi successoris opera ad purioris vitæ sanctitatem obsoletos clericorum mores revocare. Tum uxoratos sacerdotiis omnibus sine ulla recuperationis spe exui jubet, datis episcopo Wigorniensî⁵ litteris, quæ cum in jure Pontificio extent⁶, prætermittimus. Stephano vero S. R. E. cardinali archiepiscopo Cantuariensi⁷ eos, qui ad Apostolicam Sedem appellarentur, tueri ac defendere jussit.

50. *Lusitanum regem Bracharensi archiepiscopo conciliat, Aragonii pietatem laudat.* — Nec defuit Bracharensi archiepiscopo Apostolicum patrocinium, quem cum Lusitanus rex hostili furore insectaretur, Honorius regis iras emollire atque ad religionem officii principem ferocientem revocare est conatus.

« Honorius episcop. servus servorum Dei.... illustri regi Portugalensi, spiritum consilii sanioris. Etsi venerabili fratri nostro.... Bracharensi archiepiscopo persecutionem propter justitiam patienti, tanquam nobili Ecclesiæ Dei membro, ex intimo mentis compatiamur affectu, ex eo tamen expectantes consolationis solatium incunctanter, qui clamantes ad eum in tribulatione justos exaudiens, non solum eos misericorditer liberat, verum etiam potenter exallat, nobis non indigne blandimur, quod sicut nunc tribulationis, ita et gloriæ tandem ejus crimis participes et consortes : sed tibi gravius, si tamen ipse doleas, condolemus, imo dolemus gravissime, quod non doles te pro manifestis et enormibus culpis tuis, Petri gladio medicinali percussum, qui sicut humilibus et devotis revertentibus ad percutientem se, qui vulnerat et medetur, causa evidens est salutis, ita perversis, qui percussi non dolent, et atrili renuunt accipere disciplinam, perditionis est occasio manifesta. Utinam autem, ne fiat incurabilis plaga tua, et eo insanabilis, quo insensibilis habeatur, saltem amodo te dolens, non haeculus dolmisse inspicias, nec despicias quam graviter tuo displiceas Creatori, qui cum inter alia gratiæ suæ dona te ad regni solum sublimavit, ut te ac subditos tuos ad

¹ Ep. CCLXXXVI. — ² Ep. CCCLXXVII, CCLXXXIII, CCCLXXXIII. — ³ Bern. in Chron. Rom. Pont. Com. Tolos. an. 1222. — ⁴ Honor. l. vii. Ep. XXIII. — ⁵ Monach. Pat. Chr. l. 1. anno 1222. — ⁶ Rig. de Crest. Phil. Aug. Franc. reg. Guill. Brit. Philippid. l. XII. — ⁷ Cas. l. x. c. 20.

¹ Ep. XXVII. — ² Lib. VI. Ep. CXXXII. — ³ Ep. CLXX. — ⁴ Ep. CCLVII. — ⁵ Ep. CCXC. — ⁶ Cap. ex parte. Ex de offic. Vicar. — ⁷ Ep. CCCXIII.

ejus regeres famulatum, te sibi sentit publice rebellantem; dum unicam Christi sponsam, Ecclesiam scilicet, immaniter persequens, prædictum archiepiscopum ministrum ipsius, vel ipsum potius in ministro indesinenter affligis, et ab Ecclesia propria proturbatum continuare jamdiu exilium compulisti. Et licet te nostris litteris monuerimus diligenter, et per venerabiles fratres nostros Palentinum, Astoricensem, et Tudensem episcopos mandaverimus commoneri, ut memorato archiepiscopo de illatis damnis, et irrogatis injuriis satisfacere competenter, tu tamen seductus pravis consilii perversorum cor tuum exhibens durius adamante monitis acquiescere contempsisti, eligendo potius excommunicationis in tuam et aliorum quorundam in aliis litteris expressorum personas, ac in terram tuam interdicti sententias per eundem archiepiscopum promulgatas, et a nobis habitas, ratas, et firmas periculosissime sustinere, quam per satisfactionis compendium redire ad Ecclesiasticam unitatem. Quare memorati episcopi, prout eis nostris dederamus litteris in mandatis easdem sententias solemniter publicantes, et facientes per partes publicari vicinas, reliquam terram tuam supposituram Ecclesiastico interdicto, licet exceptiones quasdam, quas ipsi reputarunt merito frivolas, et inanes coram eis opponi fecisses, et ad Sedem Apostolicam appellari. Sed nec sic a tua es duritia emollitus, fallaciter suggerentibus sicut dicitur, seductoribus tuis tuam tibi duritiam profuturam; qui si te diligenter aliquatenus, si non ut animæ, saltem ut famæ consulere, hortarentur, ad gremium matris Ecclesie celeriter te redire, cum circumscripto timore divino, quem quanto diutius abjicis, tanto damnabilius efficeris a Domino alienus, ignominiam ex hoc incurreris detestando, dum a multis dicitur: Ecce rex, qui contra inermes se armans, gladium, quem ad malefactorum vindictam, laudem vero bonorum suscepit a Domino bajulandum, acuit in viscera matris suæ, paratus perire potius, quam Ecclesie mandato parere?

51. « Ut igitur ex monitis iteratis plenius agnosces momentis affectum, eis libentius et perfectius acquiescas, serenitatem regiam per iterata scripta monemus et hortamur attente, per eum qui venturus est judicare vivos et mortuos nihilominus obsecrantes, quatenus saltem ex hoc nunc sciens, et videns quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et apud te nec ejus esse timorem, converti festines ad eum, et restitui accelere Ecclesiasticæ unitati, eruensque te de laqueo, in quem et periculosum et probrosum esse te non dubitas incurrisse; sæpe dictum archiepiscopum, exhibitas sibi, necnon cathedralibus, et aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, domibus militiæ Templi, et aliis locis religiosis, et clericis, de iis, de quibus ante, vel post excommunicationem dignosceris offendisse, satisfactione condigna, revoces ad sedem propriam cum ho-

nore. Quia quanto sub omnipotentis manu Dei humiliaveris te obnoxius, tanto mereberis gloriosius sublimari; certus omnino, quod nunquam alias absolutiois beneficium poteris obtinere. Alioquin patens erit te a Domino, quasi de industria, recessisse, nolleque intelligere vias ejus; dum maledictionem veluti aquam bibens, facto, etsi non voce, videris asserere: Vanus est, qui servit Deo, et quod emolumentum iis, qui mandata ejus satagunt custodire?

52. « Nos quoque non solum prædictas sententias faciemus frequentius publicari, donec prædicto archiepiscopo, et aliis injuriam passis congrue fuerit satisfactum, verum etiam crescente contumacia tua severius contra te, tam spiritualiter quam temporaliter procedemus, terram tuam, prout in aliis litteris tibi lumen comminasti, exponendo regibus et principibus occupandam, ita quod cedat in jus perpetuum occupantium, et fideles tuos a fidelitatis debito absolvendo, et omnes qui tibi adhaeserint, excommunicationis vinculo innodando. Dat. Alatri XVI kal. Jul., Pont. nostri anno VI ». Itæ porro litteræ insertæ sunt aliis ¹ ad nonnullos religiosos viros exaratis, quos regem adire et coram monere, atque Apostolicas minas ineute jubet. Præterea singulis diebus Dominicis, festisque aliis diebus anathematis sententiam in Lusitano regno ac provincia Bracharensi, atque etiam cum regè cætu fidelium abacto communicantes promulgare. Cæterum quo facilius contumax princeps ad Ecclesie obedientiam se recipere posset, ipsum ejusque culpæ conscios Ecclesiasticis censuris ex sacrorum canonum præscripto absolvendi archiepiscopo Bracharensi provinciam commisit ².

53. Ut Lusitanum regem a Christianæ pietatis religione aberrantem in salutis viam revocaturus minis perculit, ita Aragonum a Sarracenis lutaturus, qui in ipsius regni limitem incurrebant, officiis est prosecutus, Hispanorumque fideles precibus urgebat ³, ut cum Jacobo rege adversus Mauros arma opesque suas, si res postulare, conjungerent, atque ad id divinis præmiis ipsos allicere studuit: « Susceptæ servitutis officium, quod nos clarissimo in Christo filio nostro Jac. illustri regi Aragonum, sicut et aliis Christianis principibus constituit debitorum, eidem nos obligat vinculo speciali. Cum enim sit Ecclesie Rom. vassallus, non solum contra inimicos nominis Christiani sibi auxilium tenemur impendere, verum etiam contra Christianos, si, quod absit, urgeret necessitas, teneremur eidem favorem et subsidium exhibere. Quia igitur Mauri, quibus terra ipsius noscitur esse contigua, cum adeo crebris lacescere dicuntur injuriis, ut credatur vix posse contingere, quin tandem inter eos guerra manifestior oriatur, vos tanto studiosius contra illos volentes assistere dicto regi, quanto certius est eos non solum ipsius regis, sed etiam

¹ Lib. VI. Ep. CDXXXIX. — ² Ep. CDXL. — ³ Ep. CDXLII.

Christianorum omnium existere inimicos, universitatem vestram rogamus et obsecramus in Domino Jesu Christo, ac in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus si forte ipsi Mauri guerram regi fecerint sæpe dicto, eidem pro reverentia Jesu Christi, et honore nominis Christiani, personarum et rerum auxilium viriliter et efficaciter impendatis, ut ipsorum Maurorum feritas, auctore Domino, per vestræ virtutis auxilium comprimatur, etc. » Indulgentiarum præmia iis, qui ipsi in eo bello auxilia tulerint, pollicetur. « Dat. Alatri XVII kal. Jul., Pont. nostri anno VI ». Verum

post hæc regem ipsum reprehendit¹, ob inducias a se cum Mauris initas nobili viro G... Garziæ de Tagra nuncupato Ordinis militiæ S. Jacobi adversari, ne Christianæ religionis hostes laceraret, adversus quos cum suis toto vitæ tempore bellum gerere decreverat, ac vetuisse, ne quis illi in suo regno commeatu aliaque bello necessaria venderet: quocirca monet a ceptis desistere, summq; illi potius favorem liberaliter explicare cohortatur.

¹ Lib. VII. Ep. XXXV.

HONORII III ANNUS 7. — CHRISTI 1223.

1. *Celebre in Campania habitum colloquium de re Hierosolymitana instauranda.* — Celebratum est de redintegranda Hierosolymitana re anno Christi millesimo ducentesimo vicesimo tertio Indictione undecima militare concilium in Campania, cui Honorius Roman. Pontifex, patriarcha Hierosolym. Fridericus imperator, Joannes rex Hierosolymorum, ac religiosorum equitum magistri, aliiq; viri principes interfuerunt. Extant de tanto præclarissimorum virorum conventu, deque ferendo subsidio Honorii ad Philippum Francorum regem binæ litteræ¹, quarum posteriores, cum rei gestæ rationem atque ordinem exactius declarant, exscribemus.

« Regi Francorum ill.

« Justus Dominus in omnibus viis suis, qui unicuique pro meritis condigna retributione respondet, circa negotium Terræ-Sanctæ spem populi Christiani fovit aliquando prosperis, interdum debilitavit adversis. O quantum Christicolis videbatur aridire prosperitas! O quantum illuxisse credebatur fidelibus felicium aurora successuum, quando cruce signatorum exercitus Ægyptum aggreffiens, post turrim captam, post transitum fluminis, post hostes exterritos, in adversariorum stationibus castra fixit, et Damiatam, quæ robur censebatur Ægypti, duris obsidionis angustiis coarctavit! Res quidem agebatur miraculi, ut Dominus, qui elegit infirma mundi, ut confunderet

fortiora, civitatem expugnationi difficilem, eo tempore tradidit gerentibus bellum ejus, quo invulnerat multum partis adversæ potentia, et abbreviatus erat non modicum nostrorum numerus bellatorum.

2. « Habebat autem in iis universitas Christiana, unde protenderet, quasi certæ spei fiduciam in futurum, verum succedentibus prosperis, victores oblitii nomen Domini post triumphum, dato virtutibus libello repudiî, sic contraxere cum vitiiis, quod detrahebatur fidei, ubi convertendi fuerant infideles, et major erat peccatorum commissio, ubi major remissio sperabatur. Quapropter provocatus Dominus dexteram in sinistram, et gratiam mutavit in iram, citharam nobis verit in luctum, et gaudium transtulit in merorem cum nostris in manu hostili conclusis, et perdita Damiatâ, brevi dierum numero sic exinaniti sunt temporis longi labores, quod non solum blasphemorum injuriis nomen est expositum Christianum, verum etiam quoad aliquos, qui aliquando communicaverant fidei, contemptui datus est ipse Christus; unde facta est durior post prosperitatem adversitas, et eo minus habuerit consolationis afflictio, quo minus argumenta prosperitatis præteritæ, subsequente jacturæ pati poterant conjecturam. Sed licet iniquitates nostræ quandoque dividerint inter nos et Dominum nostrum, non est tamen aggravata ejus auris, ut non exaudiat, nec abbreviata manus ejus, ut salvare non possit: misericordiam quippe non continebit in ira, quin saltem propter

¹ Honor. I. VII. Ep. CXLVI, CLXXVI.

nomen suum, ne ulterius blasphemetur in genibus, potenter exurgens, iudicet causam suam, et exaltans humilem in salutem, iniquos abigat et consternat elatos.

3. « Ecce ipsius inspiratione, ut firmiter credimus, charissimus in Christo filius noster Fridericus illustris Romanorum imperator semper Ang. et rex Sicilia, ommissis multis arduisque negotiis, quorum onus honorem imperialis celsitudinis sequebatur, venit ad nos in Campaniam nobiscum de prædiæte terræ subsidio tractaturus, ibique præsentibus venerabili fratre nostro patriarcha, et charissimus in Christo filio nostro Joanne illustri rege Hierosolymitano, Bethlechemitano episcopo, magistro Hospitalis, præceptore Templi, et magistro domus Theutonicorum, ac aliis, quos ad tractatus hujusmodi e diversis mundi partibus credidimus adhibendos, singulis, quæ natura negotii requirebat, diligenti meditatione pensatis, idem imperator ad nostrum beneplacitum, et consilium prædictorum transfretandi terminum, in festo B. Joannis Baptistæ post biennium proximo secuturo prompta voluntate suscepit, corporale super hoc exhibens spontaneus juramentum.

4. « Denique ut ad id plenius suum manifestaret affectum, et plus fidei daretur negotio, ac omnino suspicionis contrariæ scrupulus tolleretur, ad instantiam patriarchæ prædicti, et aliorum Orientalium in nostra et fratrum nostrorum præsentia, et multitudine hominum, qui ad colloquium venerant, se ducturum in uxorem legitimam filiam regis ejusdem, jurisjurandi religione firmavit. Sane probabilis præsumptione tenemus, quod a Domino factum est istud, ut votis fidelium optatæ rei successus exsolvat, quod præconcepit spei præludia promiserunt ad sui restorationem negotii, tuum et aliorum regum ac principum animos ipse Filius summi Regis accendat, qui de secreto Patris in publicum egressus ad servos, ad ima descendit, ut subditis ad summa pararet ascensum sub testa nostræ mortalitatis, figulus in terris visus, et cum hominibus conversatus. Tuum proculdubio expetit et expectat auxilium causa Christi, et probatam domus tue potentiam desiderat Terra-Sancta. Numquid non habuerit de juventutis tuæ primitiis et de majoris ætatis reliquiis, quasi de vitæ decima non habebit? O quantum accresceret ejusdem terræ subsidio, si de propagata devotione patris in filios per unum ex ipsis subvenires in tante necessitatis articulo Crucifixo! O quam magnifice ad succursum devota Gallia se pararet, ut mittenti placeret et misso! Absit, ut post tergat remaneat, quæ præcedere consuevit. Absit, ut tam salutari Christi servitio gens tam Christiana se subtrahat. Absit ut quæ pro Domino hactenus onera multa sustinuit, in peculiari bello Dei Filii solvat militiæ cingulum, arma relinquat rubigini, animum neget victoriæ, cum corona non desit victoribus per gratiam et meritum in præsentem, per gloriam et præmium in futuro.

5. « Hinc est quod excellentiam tuam affectuose rogamus, serenissime regum, et a te instanter poscimus, Christianissime principum, obsecrantes per Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, per sanguinem Jesu Christi, ut exurgas in adiutorium Christi tui, qui quodammodo in se prodigus, et parvus in servis, temporalis morti se tradidit, ut te a faucibus mortis eriperet sempiternæ. Exurgas, et liberae terram illam, in qua salutem humani generis operatus est personaliter ipse Salvator. Exurgas ad contritionem nationis prævæ atque perversæ, quæ ubi sit Deus Christianorum impropere, et multis insultat opprobriis nomini Christiano. Et quidem illatas subditis tuis offensas ulciseris, et Dei tui non vindicabis injurias tam atroces? Ad hæreditates tuorum manus invasorum extendi non pateris, et patieris hæreditatis Dominicæ tanto tempore delentores? Ne igitur in Deo periculose dissimules, quod juste non tolerares in homine; pungat cor tuum tui contumelia Creatoris, accendat te zelus fidei Christianæ, ut sic in forti manu, et extento brachio terræ memoratæ subvenias, quod insinuato nobis subventionis tuæ proposito, ante faciem aliorum te fructuose ponamus exemplar, in tuis laudibus gloriantes, tibi que accrescat cumulus meritorum non solum ex iis quæ feceris per teipsum, sed ex aliis etiam, quæ facti tui similitudine subsequantur. Dat. Later. » Haecenus Honorii ad Philippum Epistola: postquam subditur in Pontificio Regesto alias eodem exemplo, nonnullis verbis immutatis, regibus Pannoniæ Angliæ atque aliis missas esse. His consentanea scribit inter cæteros Richardus¹.

6. Cæterum prioribus ad Philippum litteris ait Pontifex, se in prædicto colloquio pacem ad paranda ubique subsidia maxime pernecessariam inter principes ac populos Christianos inviolate servandam statuisset, ipsumque etiam atque etiam rogare et monere, cum Anglo pacis fœdera ineat, vel saltem induciarum tempus protrahat, quas adhuc servarant: moveret, ipsum effusus Christi sanguis, quo æterno Patri reconciliati sumus, secumque volveret, et repeteret mente, cui cum proximo suo pax non est, animi tranquillitatem, sine qua pacis æternæ præmia non feruntur, vix aut nunquam adesse. Denique Norwicensi episcopo, magnæ probitatis viro, quem idcirco ad illum legarat (erat is Pandulphus in legationibus Apostolicæ Sedis obeundis sæpius adhibitus ac versatissimus, ex subdiacono Rom. Ecclesiæ episcopus creatus) benignas aures daret, ejusque monitis acquiesceret. Philippum porro ex voluntate Pontificis inducias se prorogaturum pollicitum, sed ne perferret ipsius obitum obtulisse, Pontifex litteris ad Ludovicum regem ejus filium, ac successorem insequenti anno datis testatur².

7. *Mortua Constantia agitur de novis nuptiis*

¹ Rich. de S. Germ. in Chron. an. 1222, 1223. — ² Hon. I. VIII. Ep. CLXXXII.

Friderici. — Quod attinet ad pactas nuptias inter Fridericum (cujus uxorem Constantiam Aragonum regis filiam superiori anno postremum diem obisse indicat Stadensis, affirmatque Richardus¹⁾ et Isabellam Joannis Hierosolymitani regis filiam; ademit Pontifex cognationis impedimentum, quod inter eosdem intercedebat, dato ad Fridericum hujuscemodi Diplomate²⁾: « Cum zelo fidei Christianæ succensus, et inspirante Domino aspirans ardentem ad vindicandam injuriam Jesu Christi, et terram ejus de perfidorum manibus vindicandam accepta cruce illuc devoveris transfretare, ac ut exhiberes circa Christi causam ferventioris devotionis affectum, et ad persecutionem ejus te acriter obligans, alios ad id efficacius exhorteris fastigium excellentie imperialis decenter humilians ad consilium nostrum, et fratrum nostrorum, nobilem mulierem I. natam clarissimi in Christo filii nostri I. illustris regis Hierosolymitani, affidaveris publice in uxorem; nos provide attendentes, quod tanta res, quæ noscitur principaliter Dei esse, non erat impedimento aliquo retardanda, sed potius favore benevolo proseguenda, impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, si quod obssisteret, tunc decrevimus submovendum, et nunc, ut non obstante, quod in quarta consanguinitatis linea eadem I. tibi dicitur attingere, legitime copuleminus, auctoritate præsentium dispensamus. Dat. Signiæ non. Aug. Pont. nostr. an. VIII ». Celebratas vero Brundisii anno MCCXXX scribit Richardus.

8. *Joannis regis Hierosolymitani et patriarchæ Alexandri studia contra Sarracenos.* — Porro de Joannis ad Pontificem adventu memorant plures auctores, quos non operæ est recensere: illumque non solum ab Honorio benigne exceptum, verum numeribus quoque donatum, et in Angliam dimissum referunt cum aliis novatores³⁾. Et quidem auctor est Matthæus Parisius⁴⁾, Joannem Brennum Hierosolymitanum regem, sub Octava Apostolorum Petri et Pauli in Angliam subsidia petitum venisse; inde in Gallias regressum solenni pompæ interfuisse, in qua Philippo vita functo, Ludovicus regis insignibus decoratus est, ut anonymus auctor⁵⁾, Antoninus⁶⁾, et alii affirmant. Atqui non Joannes modo, sed etiam maxime Honorius subsidia bellica pro Hierosolymitano regno comparanda curavit, ut ejus ostendunt littere ad lantgravium Thuringiæ⁷⁾, ad ducem et populum Venetum⁸⁾, ad Austria ducem⁹⁾, ad archiepiscopum Pisantum¹⁰⁾ ejusque suffraganeos et Christiani orbis episcopos alios: quibus etiam præcepit, ut expeditionem sacram indicerent ac pro concionibus promulgarent; et quemadmodum laici pecuniam ad subsidium Terræ-Sanctæ conferre tenebantur (qua de re ad Gallias, cæterosque reges scri-

psit¹⁾) ita clericos quoque ad idem præstandum impellerent. Præterea refert Godefridus²⁾ Pontificem concionatores misisse ac sparsisse, qui Christi fideles ad sacræ militiæ dandum nomen oratione incitarent.

9. Incendere etiam magis ad cœpta consilia urgenda Honorium tristes Alexandrini patriarchæ litteræ, quibus miseram Christianorum in Ægypto commorantium, quos Sarraceni, recuperati Pelusii victoria elati, intolerabili servitutis jugo atterebant, conditionem exprimebat, Pontificisque atque Occidentalium misericordiam implorabat, tum non conlemnenda pro debellanda Ægypto consilia suggererat.

« Rev. ³⁾ patri ac domino Honorio, Dei gratia S. R. E. summo Pontifici et universali papæ, Nicolaus eadem gratia Alexandrinæ sedis humilis patriarcham, tam promptam quam debitam reverentiam.

« Archiepiscopi, episcopi, presbyteri, clerici, ac omnes Christiani, qui sunt in terra Ægypti, vestræ paternitali, atque sanctitati supplicant, cum suspiros et lacrymosis vocibus. O quanta est tribulatio, et angustia, que in hac vita nobis data est ad suslinendum, credimus jam vobis clarificatum esse, quamvis ut non fiat, vobis domino nostro, prout possumus, patefacimus; equum in domibus nostris habere non audeamus, nec mortuos nostros cum cruce per civitatem portare non sumus ausi. Quod si aliqua Ecclesia Christianorum aliquo casu ceciderit, de cætero nullo modo sumus ausi eam reedificare, et unusquisque Christianus de Ægypto quatuordecim annis in antea oportet dare geliam (Latine autem dicitur tributum), bizantium unum aurei, et quatuordecim karubbas, et si pauper erit, mittitur in carcerem, et non poterit inde exire, nisi reddat totam geliam, id est, tributum; tot et tanti Christiani sunt in terra Ægypti, quod omni anno oportet reddere curiæ soldani centum mill. bizant. aureos sarracenos de Babylonia. Quid plura vobis referam? cum ad omnia vituperabilia et sordida opera, et etiam ad plateas civitatis mundificantes militantur Christiani; quod est dedecus totius Christianitatis. Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas, qualiter jacet destructa in terra et desolata, non oportet vobis scribere. Scitum est per universum orbem de facto Daniatæ, qualiter vituperabiliter factum fuit, non oportet per litteras assignare quod turpissimum est dicere.

10. « Miserere itaque, domine, miserere nostri, veni, et libera nos, pater noster spiritualis. Sicuti sancti ante adventum Christi expectabant redemptionem, et liberationem a Christo salvatore, ita expectamus adventum filii vestri imperatoris, et non solum nos expectamus hanc gratiam, sed etiam renegati pluresquam decem millia, qui dispersi sunt per terras Sarracenorum. Hoc non est omitendum,

¹⁾ Rich. de S. Germ. in Chron. — ²⁾ Honor. I. VIII. Ep. VII. — ³⁾ Cent. XIII. c. 10. col. 990. — ⁴⁾ Paris. Hist. Angl. an. 1223. — ⁵⁾ Anony. in gest. Lud. VII. — ⁶⁾ Anton. III. par. IV. XIX. c. 3. § G. — ⁷⁾ Honor. I. VII. Ep. CLXXXVI. — ⁸⁾ Ep. CLXXXV. — ⁹⁾ Ep. CLXXXI. — ¹⁰⁾ Ep. CLXXXIII. CLXXXVII.

¹⁾ Ep. CLXXX. — ²⁾ Göl. in Annal. — ³⁾ Regest. Hon. I. VII. Ep. XIV.

sed semper in corde tenendum, qualiter cum venerit, facere debeat dominus imperator. Hæc est via salvationis et sanitatis, et sine perditione, annuente Domino; scilicet galææ et naves, quantæcumque fuerint, per flumen Rasceti intrent, et ad villam, quæ sita est in insula fluminis, quæ vocatur Foha, ibi applicent, et sic Domino concedente habeant totam terram Ægypti sine perditione. Flumen Rascetum est profundum, et altum, et latum, et dicta insula plena omnibus bonis, sicut lator præsentium fidelis et familiaris noster poterit vobis narrare, cogovimus eum prudentem, et discretum super hoc, et ob hanc causam vobis eum misimus. Unum quidem pessimum factum fuit in terra Ægypti ad dedecus Christianorum, scilicet pro facto Damiatæ, quod cxv Ecclesiæ factæ fuerunt destructæ. Per viventem in sæcula non mentior. Valeat manus vestra super inimicos crucis Christi. Sarraceni, qui dicuntur molere, id est, domini, qui ante Saladinum regnum Ægypti tenuerunt, vestræ sanctitati supplicant et rogant per Deum, ut festinetis mittere quem missuri estis, quia tota terra Ægypti vestra est. Valete ». Quam vero sedulo postulatum præsidium Honorius pararet, ea quæ diximus satis superque ostendunt.

14. *Schismaticorum Orientalium furores repressi.* — Nec tantum ad repellendam Christianorum illorum sub Sarracenis gementium miseram servitutem, sed ad Catholicos etiam Græcorum schismaticorum tyrannide in Orientali imperio liberandos tuendosque, ipse Occidentalibus in regionibus tanquam classicum cecinit. Invadabant illi per id tempus Thessalonicense regnum, quocirca Demetrius rex, uti superiori anno vidimus, ad Romanum Pontificem opem postulatum confugerat, qui Pontifex missis ad universos Christi fideles Apostolicis litteris¹ ipsos cohortatus est, in cruce-signatorum numerum venirent, cum Guillelmo marchione Montisferrati, pulsi regis fratre, ad recuperandum Thessalonice regnum, in Græciam profecturi: atque amplissimam peccatorum veniam a se illis Arelatensem episcopum per provinciam suam², aliosque uti credere dignum est, per alia loca promulgare jubet; de qua etiam peccatorum venia. hæc ad virum nobilem V. Cotiuacensem scripsit³:

12. « Dilectus filius nobilis vir Willel. marchio Montisferrati ad defensionem regni Thessalonicensis, quod ad ipsum hæreditario jure noscitur pertinere, magnanimiter se accingens, proposuit coram nobis, te ad eundem cum ipso promptam gerere voluntatem. Nos igitur attendentes, quod ejus accessus ad partes illas toti Constantinopolitano imperio grandem potest utilitatem afferre, considerantes etiam, quod corroboratio status imperii multum est utilis negotio Terræ-Sancitæ, tibi et iis, qui tecum transibunt in Græciam in ejusdem auxilium marchionis, peccatorum, de quibus vere

contriti fueritis et confessi, plenam veniam indulgemus. Dat. Lat. III id. Maii, Pont. nostri an. vii ».

13. Incubuit etiam Pontifex ad Theodori vires debilitandas subducendaque auxilia, quæ illi Latini afferrebant, atque adeo fidelium cœtu pulsum inustumque anathematis nota promulgari jussit, vetuitque ne Latini equos, arma, annonam, milites idque genus alia in ejusdem Theodori loca navibus vel tremibus invehent: qua de re Pontificæ litteræ ad canonicorum Brundusensium collegium eo anno datæ⁴.

Per idem tempus Honorius M. imperatricis olim Constantinopolitanæ patrociniū arripuit⁵. Tum rogatus ab episcopo Nicomedensi, quomodo habendi essent Græcorum monachi, Romanæ Ecclesiæ fidos obsequentesque se fore polliciti, qui Græco cuidam patriarchæ Nicæno appellato obedientiam detulissent: respondit⁶ eos censuris Ecclesiasticis, atque implorato magistratum auxilio, si res posceret, ad obsequium Ecclesiæ adigendos. Denique Athenarum archiepiscopo absolvendi provinciam commisit⁷ redeuntes ad Ecclesiam piratas, quibus vulgo Capelletis nomen erat. At de his hæc tenemus.

14. *Fridericum episcoporum electionem sibi arrogantem arguit Honorius.* — Jam ad Fridericum redeamus, qui certiorum in primis Pontificem fecit⁸ de pace cum comite Thomasio e Celanensi, ejusque sociis, cum quibus bellum gesserat, a se inita: cujus etiam condiciones ab ipso confirmandas Aprilis mense exeunte misit. Fuisse vero Romanæ Ecclesiæ opera potissimum compositam tradit Richardus⁹, iis legibus, ut comes cum suis rebus, iisque qui sequi vellent, regno abiret, Celano, Binolo, aliisque, quæ teneret, deditis imperatori; Molisii tamen comitatu ejus uxori reservato: tuncque ejectis Celanensibus, urbi injectas flammæ sola Ecclesia S. Joannis servata, locoque Cæsareæ nomen impositum; de cujus vastitate elegans poeta ita lusisse refert auctor:

Vires et nomen Celanum perdit et omen,
Fertur Cæsarea, casaque facta rea.

Deinde oratorem suum ad Apostolicam Sedem misit postulatum, ut duo ex iis, quos ipse renuntiabat, Ecclesiis Capuanæ et Aversanæ, pastore vi-duatis episcopi præficerentur: cumque Pontifex in adventum aliquorum cardinalium rem distulisset, eaque de re ad principem ipsum scripsisset, prædictus orator non modo Apostolicas litteras insolenter repudiavit, verum etiam verba ejusdem principis nomine in Apostolicam Sedem in sacro consistorio temere atque audacter effudit. Quæ vero illa fuerint, e Pontificis juste de iis conque-rentis, præmonentisque Fridericum nisi summo

¹ Honor. Ep. CXLVII. — ² Ep. CX. — ³ Lib. IV. Ep. XXXI. — ⁴ Ep. LXXI. — ⁵ Lib. VII. Ep. CCXXVIII, CCXXIX, CCXXX. — ⁶ Ibel. de S. Ger. loc. anno.

¹ Honor. I. VII. Ep. CXLVII. — ² Ep. CL. — ³ Ep. CXLIX.

suo malo cum Ecclesia dissensurum, litteris accipiamus.

15. « Venientem ad præsentiam nostram dilectum filium L. iudicem Baren. consuetâ benignitate recepimus, et ea quæ nobis ex parte tua dicere voluit, audivimus diligenter. Eo autem nominante quasdam in præsentia nostra personas, de quarum aliquibus Capuanæ ac Aversanæ petebat Ecclesiis provideri, nos cum propter quorundam fratrum nostrorum absentiam super hoc deliberare finaliter non possemus, fecimus ad te deferendas fieri litteras, quales tunc vidimus faciendas: sed dictus iudex illas ad te deferre recusans, audientiam a nobis et fratribus nostris sibi dari petiit: qua ei benigne concessa, verba quædam proposuit a te sibi, prout dicebat, injuncta, in quæ tua non debuisset prorumpere circumspectio, etiamsi gravem a nobis injuriam pertulisset. Dixit enim nos tibi protectionem dedisse, quæ non erat protectio, sed destructio appellanda, utpote tendens, prout idem subintulit, ad personæ tuæ perditionem et regni: et adiecit ut, quandoquidem nolebamus a te nominatos recipere, nullos ad præfatas mitteremus Ecclesias, quia non reciperes aliquos, nec recipi sustineres a nobis ad ipsas Ecclesias destinatos.

16. « Sane non satis sano, ut cum pace tua loquamur, fuisti usus consilio, quando mandastalia dici nobis, quia sic innuisti te, quod non credimus, esse paratum et promptum ad rumpendum inter nos et te vinculum charitatis. Desideramus, fili charissime, ut omni tempore et maxime nostro sit inter te ac Ecclesiam Rom. firma et sincera dilectio, quia id et ipsi Ecclesie, et tibi, et toti Christianitati cognoscimus expedire: nec quicquam amarius facile posset nobis accidere, quam si statum tuum, quem multa cura promovere studuimus, cogeremur aut perturbare, quod absit, aut perturbari ab aliis, illum, si tibi favorem Apostolicum deesse cognoscerent, perturbare paratis, conviventibus oculis pertransire. Sed si, quod Deus avertat, necesse est, ut veniant scandala, quæ causa excogitari potest conflatura tibi plus odii, vel conciliatura Ecclesie plus favoris, quam si tu per intolerabilem usurpationem attentas Ecclesiasticam libertatem evertare; Apostolica vero Sedes illam secundum divinas et humanas sanctiones studeat conservare?

17. « Certe vides, quod qui talia persuadent, aut sua cœcati ambitione falluntur, aut malitiose te fallunt, et gressuum tuorum vias fraudulentis dissipare consiliis, et machinationibus pravis subvertere moliantur. Videre potes etiam, quam sincero quamque paterno te zelemur affectu, qui non solum tuorum verborum injuriam patienter accipimus, verum etiam contra nos ipsos, te quodammodo præmunimus, dum dissuademus te causam illam assumere, ex qua posses quasi commune incurrere odium, Sede Apostolica ex eadem favore publicum asequente. Quid enim? non obtinebimus eam jurisdictionem, vel potestatem in

regno Siciliæ, quam in Franciæ, Angliæ, Hispaniæ, ac cæteris Christianorum regnis, et in ipso imperio noscitur obtinere? Numquid in regno Siciliæ minus auctoritatis, vel potestatis habebimus, quam in eo tanquam Sedis Apostolicæ patrimonio plus juris et jurisdictionis habemus?

18. « Quid conaris aggredi, quid meditaris incipere, seductus falsis consiliis, et animatus tue calore et robore juventutis? An credis esse prudentiam vel consilium, aut potentiam contra Deum; et ejus timore postposito speras te posse prævalere adversus ejus Ecclesiam, cum qua promisit se usque ad consummationem sæculi permansurum? Si contentis nostris acquiescere monitis, domesticis saltem acquiescas exemplis, tecum ipse recogitans manum Domini abbreviatam non esse, ut non possit erigere ac deprimere, perdere ac salvare. Hæc tibi benigno animo et sincero affectu, princeps inclytissime, scribimus, satagentes inconsultos animi tui motus paterna commonitione, comminatione, redargutione, obsecratione ac increpatione compescere, teque ad ea, quæ terrenum stabiliant tibi regnum et æternum præparent, informare.

19. « Denique ut tibi consulamus, quantum ad præsentem articulum, bona fide consilii nostri est, ut litteras tuas seorsum nobis, et seorsum fratribus sine dilatione transmittas, per quas si forte præfatus nuntius tuus de mandato tuo usus non fuit, prædictorum asperitate verborum hujusmodi culpam a te removeas, et refundas in nuntium sæpeditum. Quod si forte ipsum verba eadem dicere inconsulto motu animi præcepisti, non te pudeat culpam tuam agnoscere, et eam reverenter, ut concedet, excusare, certus quod et nos et fratres nostri te sincera in Domino charitate diligimus, et gerimus firmiter in proposito, quantum cum Deo et honestate possumus, ea semper efficere, quæ tuæ placere debeant voluntati, et inter te ac Apostolicam Sedem pacem et charitatem perpetuam conservare. Dat. Signiæ V kal. Jul., Pont. nostri anno VII ». Hactenus Honorius; quidnam vero ad hæc Fredericus responsi reddiderit, parum exploratum est: ac consentaneis officiis injuriam delevisse inde conjicimus, quod similes querelas minime repetitis reperimus; imo extat in libro privilegiorum Rom. Eccles. exemplum jurisjurandi quo Fredericus atque Henricus rex ejus filius se in potestatem Sedis Apostolicæ futuros hoc anno polliciti sunt, nihilque mali adversus Rom. Ecclesiam unquam molituros.

20. *Pisani increpati ab eodem.* — Interea Pontifex tyrannidem Ubaldi et Lamberti Pisanorum civium, qui principatum Calaritanum jamdudum occupassent, adhuc comprimere satagebat; qua de re ad archiepiscopum Pisanum scripsit ¹, ipsumque præterea graviter arguit ², Ubaldum contumacem et ab Ecclesiæ fidelium

¹ Lib. VIII. Ep. XIX. — ² Ep. XXIV.

commercio interdictum, prætorum Pisanum dicendum curasse. Tum in Pisanos acrivus investus¹ est, acquissimum hominem eo magistratu, quem suis sceleribus fedaturus erat, non depulisse.

21. *Instituta in xenodochio S. Spiritus celebrata, et alia disciplinæ leges sancitæ.* — Silere vero non possumus nonnulla religiosa facinora, in quibus Honorius pietatem suam explicuit. Instituta in primis ab illo est sacra in xenodochio Romano, cui S. Spiritus in Saxia nomen est, celebrata, in qua maximas elemosynas in pauperes effundere statuit, iussitque, ut instructo religioso agmine canonici Sancti-Petri Veronicam, Dominica quæ prima post evolutum Epiphaniæ octavum diem occurrit, deportaret; qua de hæc ad præfectum xenodochii datæ litteræ²: « Rationabiliter instituimus, ut effigies Jesu Christi a B. Petri Basilica, per ejusdem canonicos ad dictum Hospitalæ, ubi memoria beatissimæ matris ejus recolitur, infra capsam ex auro et argento et lapidibus pretiosis ad hoc specialiter fabricatam, venerabiliter deportetur fidelibus populis, qui ad has nuptias (de his loquitur, quæ olim in Cana Galilææ præsentia Christi Domini cohonestate fuerunt, de quibus nonnulla mystica interpretatione præhuserat) celebrandas devote convenierit, desiderabiliter ostendenda. Ut autem nos, qui Domino revelante venerandum aliis aperuimus sacramentum, eo etiam inspirante imitandum aliis præbeamus exemplum, concedimus, statuimus et jubemus, ut pro mille pauperibus extrinsecus adventantibus, et trecentis personis intus degentibus, decem et septem libræ usualis monetæ, ut singuli accipiant tres denarios, unum pro pane, alterum pro vino, aliumque pro carne, ab elemosynario summi Pontificis annuatim vobis in perpetuum tribuantur; et canonicis prædictis, qui effigiem præscriptam Salvatoris professionaliter deportabunt, singulis duodecim nummi, et cercus unius libræ, qui deferatur accensus, de oblationibus confessionis B. Petri præstentur. Quia vero non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei, debet huic stationi Rom. Pontifex cum suis cardinalibus interesse, ut et missarum solennia ibi celebret, et exhortatorium faciat de hac celebritate sermonem, ne fidelis populus famelicus ab his nuptiis revertatur, præter materialem, et doctrinalem, spirituales quoque sibi cibum impendat; remissionem unius anni de injunctis sibi pœnitentiis indulgendo, etc. Datum Signiæ III non. Jul. Pont. nostri an. vi ».

22. Ad excitandum etiam Romanorum pietatem dedicatæ Basilicæ S. Mariæ-Majoris recurrentem quotannis diem festum, datis ad collegium canonicorum illius Ecclesiæ litteris agitandum sanxit³; annorumque duorum ac dierum aliquot indulgentias templi limina perlustraturis proposuit. Emicuit pariter Pontificius zelus in adstrin-

genda religiosa disciplina, quæ in nonnullis monasteriis collapsa erat, qua de re ad Cistercienses datæ litteræ⁴. Nec effulsit minus in servando sacrarum vestium splendore, vasorum nitore, ac divini cultus retinenda majestate: perstrinxit enim ea in re negligentia Tudertinum⁵, Fesulanum, Senensem, Sutrinum, Lucanum, Pistoriensem, Vulleran, Messan, Grossetanum, Pisanumque antistites⁶: « Quia sicut dolentes audivimus et referimus, quidam presbyteri, et alii clerici tuæ diocesis Christi corpus irreverenter exponunt, et non solum Ecclesiæ dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, vestimenta ministrorum, pallas altaris, et ipsa corporalia tam immunda relinquent, quod interdum aliquibus sunt horrori; ne alienam culpam facias esse tuam, si tam latam negligentiam neglexeris castigare, fraternitatem tuam monemus, per Apostolica scripta mandantes, quatenus Ecclesiæ tuæ diocesis visitans diligenter, super iis specialiter corrigas qua fuerint corrigenda, subditis tuis injungendo districtè, ut corpus Christi cum omni honorificentia student custodire, et tam vasa ministerii quam alia supra dicta curent munda et nitida conservare, monita et mandata nostra taliter impleturus, quod nullus nobis rumor de tua negligentia referatur. Dat. Lat. II non. Decemb. Pont. nostri anno viii ».

Hic addenda videntur, quæ in Regesto⁷ de consecratis ab Honorio episcopis adjecta sunt: « Iste dominus Honorius papa III consecravit, archiep. Tarantasiensem, episcopum Nivernensem, episcopum Aniciensem, episcopum Mutinensem, episcopum Pistoriensem, episcopum Suanensem, episcopum Verulanum, episcopum Rapollanum ». Pontificem etiam hoc anno, Martii mense S. Balbinæ templum in urbe sacrasse argumento est tabula lapidea parieti infixæ. Neque hoc loco silentio prætereunda, quæ Richardus de prodigiis historiæ monumentis consignavit⁸: « Mense Martio, in festo S. Benedicti, cælum totum visum est igneum, et pluit eo die terra et cinis ».

23. *Waldemarum Danicæ regem oppressum defendit Pontifex, datis litteris ad episcopos et principes.* — Sed ad Boreales regiones deflectamus. Præsules principesque Daciæ Henricum comitem de Zwerin apud Apostolicam Sedem læsæ majestatis reum detulere, qui per maximam audaciam, sævitiam, atque impietatem, Waldemarum regem ac dominum suum vulneratum, captumque una cum filio in carcerem conjecisset, atque inclusum teneret. Quare justissime commotus Pontifex, præsertim cum rex Rom. Ecclesiæ vectigalis et obsequentissimus esset, omni eum studio a comitis tyrannide vindicandum, pristinaque assendum dignitati studuit; cui rei argumento sunt plures ejus litteræ hoc anno exarata, præcipue vero ad archiepiscopum Colonixensem⁹, quibus etiam atro-

¹ Ep. CVII. — ² Lib. VII. Ep. CXXXI. — ³ Ep. CCXXXI.

⁴ Lib. VIII. Ep. CLII. — ⁵ Ep. CXIII. — ⁶ Reg. post emul. Ep. — ⁷ Ep. CCXXX. — ⁸ Rich. de S. Germ. in Chr. hoc an. — ⁹ Ep. LXXXII.

cem adeo tanti facinoris ordinem, exitumque exponit.

24. « Coloniensi archiepiscopo.

« Immanitas detestandi facinoris, quod Henricus comes de Zwerin in charissimum in Christo filium nostrum... illustrem regem Daciæ dominum suum, et ejus filium attentavit; Deum proculdubio incitat, et incitare debet homines contra eum, ipsumque reddere odibilem universis, qui perfidiæ dolositate oderunt, et diligunt fidei puritatem. Sicut enim ex litteris prælatorum et principum regni Daciæ nobis immotuit, cum idem rex in quamdam insulam ipsius regni, æstivo tempore, ob aeris clementioris temperiem, cum sua privata familia secessisset, nec aliquas suspicaretur insidias, utpote qui non moliebatur adversus aliquem quicquam mali, ecce dictus comes transgressor juramenti fidelitatis, quod ei præstiterat, et multorum beneficiorum, quæ ab ipso receperat, immemor et ingratus, nocturno tempore in tentorium ejus irruens cum armatis inimicis mitem, armatus inermem, vassallus dominum in strato suo dormientem invasit; et quod sine dolore, nec audire potuimus, nec possumus recitare, ipsum regem impie vulneratum, una cum præfalo filio suo in sylvam quamdam adduxit, ac deinde cum illis extra regnum se transferens, eos in districtu imperii captos detinere præsumit.

25. « Omnes siquidem reges et principes tangere debet tam enorme flagitium, eo quod aliis attentandi contra dominos suos similia tribuere potuit incentivum, audientibus hoc exemplo præsumere, quæ comitem prædictum audiverint præsumpsisse. Sane licet Apostolatus officium vos universos constituat debitores, dicto tamen regi specialis ratio, non una, sed multiplex nos astringit; ita quod sine læsione læmæ nostræ, ac etiam conscientiæ, sibi non possemus in tam gravis articuli necessitate deesse. Primo enim regnum Daciæ specialiter ad Romanam spectat Ecclesiam, et ad specialis dilationis indicium ei esse noscitur censuale, idemque rex, sicut et prædecessores sui se Apostolicæ Sedi fidelem semper exhibuit et devotum: unde si eadem ipsum in hoc casu, quod alibi, desereret, se non solum ingratam, sed indignam quoque fidelitatis et devotionis hujusmodi exhiberet. Accedit et alia ratio, non invalida, sed quæ sola sufficeret nos ad ipsius regis subventionem inducere, etiamsi rationes deficerent supradictæ. Idem enim rex, etsi pro subsidio Terræ-Sanctæ non bajulat signum crucis in publico, illud tamen ad nostram exhortationem susceptum bajulat in occulto, certa nobis promissione facta, quod ipse, vel filius ejus, in ipsius Terræ-Sanctæ succursum transfretabit in instanti passagio generali. Et si forsan neuter ipsorum personaliter transfretare potuerit, illuc centum vel ad minus quinquaginta milites destinabit; unde patet euilibet volenti veritatem oculo rationis inspicere, quod sæpedito

regi tenemus, saltem sicut aliis crucesignatis, adesse.

26. « Gaudentes igitur, et charitalem tuam dignis in Domino laudibus commendantes, quod ad liberationem ipsius regis et filii sui hactenus, sicut accepimus, fideliter intendisti, fraternitatem tuam rogamus attentius et hortamur, ac tibi per Apostolica scripta firmiter injungendo mandamus, quatenus quod hactenus fecisti laudabiliter per teipsum, de cætero studiosius facies, mandato et precibus Apostolicis invitatus, ad liberandum eos, modis quibuscumque potes, incessanter intendas, ita quod studium tuum clareat per effectum, et tu præter Sedis Apostolicæ gratiam, quam ex hoc plenius assequeris, crescas et nomine apud homines, et merito apud Deum.

27. « Inter cætera vero dictum comitem ex parte nostra moneas diligenter, ut infra mensem post susceptionem litterarumstrarum, quas super hoc sibi dirigimus, præfatum regem et filium ejus plene libertati restituat, et absque difficultate qualibet liberos abire permittat, nosque ipsi faciemus exhiberi justitiæ complementum, si adversus eum habet aliquid quæstionis. Qui si tuis, imo nostris acquiescere monitis non curaverit, ipsum et omnes ejus in hac iniquitate fautores, sublato appellationis obstaculo excommunices, faciens excommunicationem ipsam singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, solemniter publicari per universa loca, in quibus videris expedire etc. » Imperat ut provinciam, in qua rex tentus in vinculis fuerit, interdico Ecclesiastico supponat. « Dat. Later. kal. Novem. an. viii ».

28. Excitavit iisdem litteris ¹ ad ferendam regi opem episcopos Lubeensem, Werdensem, ad Friedericum imp. cui præter cætera proposuit imperialem decere providentiam, regi in ultimo discrimine posito opem auxiliumque liberaliter explicare, dignumque in sceleratum hominem talia moliri ausum justitiæ exemplum statuere, quo improbis a scelere submovendis timor injiceretur. Davidem Amalecitarum nuntiantem regem Saulem, ipsius infensissimum persecutorem, a se interfecit, alique inde præmia expectanti, respondisse: « Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres Christum Domini? » illumque statim suis interimendum tradidisse, quo regiam majestatem revereri mortales discerent, neque impias suis regibus manus inferre auderent: non ideo tamen hæc ipsi suggerere, ut comitem morte afficeret, cum illud consilium ab Apostolicæ Sedis mansuetudine abhorreret; verum suadere, uti rex afflicto regi auxilium ferret, sanguini tamen fundendo temperaret: eum itaque monere obstarique, uti nunimis et Apostolicæ Sedis proposito ob oculos honore ad Waldemarum regem ac filium pristinae libertati restituendum incurreret.

¹ Reg. post eund. Ep. — 72. Reg. 1.

Hæc Friderico Honorius ; qui aliis etiam litteris ad comitem eundem datis adhortationibus, monitis, gravissimisque minis ab incepto avertere conatur, his verbis extrema Epistole adjectis ¹ :

29. « Pro certo autem noveris, quod si contemptis pœnis hujusmodi (eæ sunt quæ in aliis ad archiepiscopum Coloniensem datis exponuntur) sæpe dictum regem, et filium ejus præsumptis detinere, nos contra te pœnas alias excogitare curabimus, et specialiter imperialem dexteram in tuum exterminium concitare, taliterque super te gravabimus manum nostram, quod te ad ultimum pœnitebit luctamen contra Deum et Ecclesiam Rom. suscepisse, et erit sera penitentia post ruinam. Videas ergo dum potes, ne te illis immergas angustiis, de quibus exire desideres, et non possis, cum dignum sit, ut cum velit non valeat, qui noñit cum valebat. Dat. Later. II kalend. Novemb. anno VIII ». Inde vero IV nonas Novemb. Lubecenses Epistola ad eos missa, in regis fide continere satagit ², quod etiam par est credere subjectis aliis populis imperasse. Waldemari ab Henrico comite in vincula conjecti mentionem etiam faciunt Albertus Stadensis ³, Godefridus ⁴ qui tamen in superiorem annum id facinus conjecit, additque Engilbertum archiepiscopum Coloniensem in Northusiano conventu ab Henrico rege habito multum pro Daniæ rege pristinae dignitati restituendo elaborasse : quemadmodum vero solutus vinculis fuerit, suo loco dicetur.

30. *Metropolitani sedes in Livonia.* — Interea rogatus Honorius Ecclesiam Livoniensem Selo- viensi ac Leolensi, quæ nuper ex ethnicis ad fidem conversis collectæ institutaque fuerant, metropolitana dignitate coonestatam præficere, rem in opportunum tempus contulit : suas interim partes episcopum Livoniensem ibi agere jussit ⁵, atque adeo causas ad Sedem Apostolicam cæterum deferendas, quavis provocacione remota, cognoscere.

Hoc anno cum Pannoniæ populi decimas, quas ad eam diem Ecclesiis dare consueverant, persolvere abnuerent, Honorius eos scriptis litteris ⁶ arguere, cohortari, atque Apostolico pro imperio jussis minisque urgere, uti satis muneri suo faciant : morem majorum sequantur, qui magna animi alacritate summaque pietatis ac religionis laude id præstulissent. Deus enim qui hilarem datorem diligit, sibi tradita fœnore multiplici restituit. Andream vero regem, ad quem ea de re scriptis ⁷, monuit, non solum consuetas decimas Ecclesiis tribueret, verum animi sui propensione populos ad eas conferendas impelleret ; denique contumaces adigeret : quod si renueret, vel illi recusasset, tantam se injuriam non æquo animo laturum.

31. *Incestæ nuptiæ regis Ungariæ.* — Post hæc perlate fuere ad Apostolicam Sedem Colocensis atque aliorum Pannoniæ antistitum litteræ, quibus Pontificem de diuissa a Bela Andreae regis primogenito uxore certiozem fecere ¹ : « Ad hoc divina dispensacione vocati estis in plenitudinem potestatis, ut ea, quæ salutem desiderant animarum, nec alias possunt corrigi, per subjectos auctoritate Sedis Apostolicæ corrigantur. Inde est quod vestre significandum diximus sanctitati, quod cum dominus noster rex Ungarorum de partibus ultramarinis rediens, per terram nobilis viri Laschari transitum faceret, filium ejusdem filio suo primogenito Bela illustri, jam in regem coronato, et in regni gubernacula post se, Deo propitio, successuro desponsavit uxorem ; præstilo ab ipso rege et nobilibus suis, qui tunc præsentés erant, publice juramento, ut ad consummationem matrimonii inter personas memoratas fideliter laborarent. Eandem etiam nobilem, ut nurum decet regiam, secum in suam terram adducens, recepto prius a nobilibus regni, qui tunc in traductione puellæ absentes erant, solemniter sacramento, filio suo memorato tradidit in uxorem, ipsam nihilominus, omni solemnitate adhibita, in regnam Ungariæ coronari faciens et inungi. Cui supradictus Bela illustris, cum omni dilectione et tranquillitate, in ætate legitima jam existens, cohabitavit per totum biennium et amplius sicut maritus ; nunc autem diabolo seminante zizaniam, et quorundam malevolis suggestionibus perversorum, vir legitimam, cui postquam ad ætatem legitimam uterque pervenerat, per biennium et amplius cohabitavit, ut diximus, in totius regni scandalum et subversionem religionis Christianæ dimisit uxorem.

32. « Et licet una cum magistro Acontio subdiacono et capellano, sanctitatis vestræ legato, qui super hoc negotio, sicut vir honestus et prudens, omnem diligentiam quam potuit adhibuit, institissemus attente, propter excellentiam tamen sublimitatis regni, præsertim cum litteræ sanctitatis vestræ super hoc ad quosdam, ut dicitur, judices emanassent, absque connivencia vestra minime duximus procedendum. Quapropter sanctitas vestra taliter in hac parte providere dignetur, ne inferiores quique, qui majorum debent informari exemplo, perdicione simili corrumpantur, nobis et legato vestro mandantes, quid super hoc nobis extiterit faciendum ; parati enim sumus, tanquam obedientiæ filii, in omnibus sacris vestris obedire mandatis ». Hactenus episcopi. Ut vero Bela Pontificis dicto audiens repudiatam uxorem receperit, atque Honorius ipsis a parte eam ob causam vexati patrocinium arripuerit, insequenti anno dicitur. Hoc interim spatio Pontifex, cum episcopum Cracoviensem, qui religiose servituti addicturum se Deo voverat, episcopatu discedere permisisset ²,

¹ Ep. LXXXIII. — ² Ep. LXXXI. — ³ Stad. in Chron. an. 1223. — ⁴ God. in Annal. an. 1122. — ⁵ Honor. I. VIII. Ep. CXL, CXLII. — ⁶ Lib. VII. Ep. CVI. — ⁷ Ep. CVII.

¹ Lib. VIII. Ep. V. — ² Lib. VII. Ep. CXXVI.

mox ut eam rem in magnum Ecclesiae Cracoviensis damnum redundare accepisset, pristinam illum dignitatem jussit ¹ capessere, atque animarum salutem divinae contemplationis suavitali praefere.

33. *Philippi regis Galliae pietissimi obitus et ejus filii Ludovici successio.* — Jam orationem nostram Galliae res ad se revocant, quae ob interitum Philippi regis lugubres exlitere: post duntaxat enim aegritudinem ipsum hoc anno naturae concessisse, praeterquam quod in confesso est apud omnes fere ejus aevi scriptores ², supra allatae ad Philippum Honorii litterae, atque aliae ad Ludovicum paulo post recitandae ostendunt. Collegit illius egregias laudes brevi compendio D. Antoninus, dum haec de Philippo tradit: « Vir certe mirabilis fuit et omni memoria dignus, cui post Carolum magnum vix aliquid similis reperiri possit ex regibus Franciae ». Verum nobis eas paulo diffusius a Rigordo expositas delibare visum est. Probatae igitur fidei auctoris postrema verba veluti sepulchrales tanti regis titulos hoc loco adjicimus, cum maxime plura memoria celebranda complectantur: « Anno ab Incarnatione Domini MCCXIII, pridie id. Julii, obiit Philippus, rex Francorum illustris, apud castrum quod vocatur Medunta. Qui sensu et industria vir prudentissimus, virtute strenuus, gestis magnificus, fama praecclarus, victoriosus in bellis, ac triumphis multis et magnis plurimum gloriosus, jus et potentiam regni Francorum mirabiliter dilatavit, et regalem fiscum ampliavit in multis. Multos etiam praecclaros principes terris, militibus, armis, et opibus praepotentes regno suo et sibi graviter adversantes debellavit viriliter et devicit ». De adjectis ab illo aulae Gallicae provinciis haec Jordanus habet ³: « Probitate mira regno suo multos adjecterat comitatus, scilicet Viromanducensem, Bellionontensem, Pontunensem, Alaconensem, Cenomanensem, Turonensem, Andegavensem, Pictavensem ». Haec Jordanus. Addit vero Rigordus de ejusdem regis pietate ac singulari in Ecclesiam studio:

34. « Ecclesiarum quoque defensor maximus et protector. Istam praecipue sanctam Ecclesiam, sancti videlicet Dionysii, speciali favoris gratia, et quasi quodam amoris privilegio fovit propensius et protexit, et quem habebat erga ipsam dilectionis affectum, multotiens affectu operis comprobavit. Porro ipse ab annis teneris zelator fidei Christianae, vexillo crucis affixo humeris, in sua juvenili aetate contra Sarracenos in manu valida transfretavit, ubi in obsidione Aconitanæ urbis, usque ad ejus consummatam debellationem plenamque recuperationem praecclare et efficaciter laboravit: ac postmodum vergens in senium proprio filio suo primogenito non pepercit, quin eum mitteret bis

adversus haereticos Albigenses cum magnis sumptibus et expensis. Et alia, tam in vita sua quam in suo decessu multa largitus est ad ejusdem negotii Albigensis subsidium et juvamen. Praeterea dando pauperibus, et dona plurima charitative per loca varia dispergendo, eleemosynarum fuit largissimus seminator; sepultus autem est in Ecclesia beati Dionysii, etc. »

35. Adjicit auctor illius exequias celebratas magna pompa a duobus archiepiscopis atque episcopis viginti, qui pro agitando ad redintegrandam contra Albigenses Catholicam rem consilio confluerant, quorum nomina ab ipso scripta praeterimus: « Qui praefati de mandato domini pape, imo de ipsa totius, ut credibile est, ordinatione divina pro negotio Albigensis tunc temporis erant Parisiis congregati. Missam autem exequialem celebrarunt simul Portuensis episcopus, et Rhemensis archiepiscopus, una voce ad duo altaria propinqua, caeteris episcopis cum clericis, et monachis, quorum aderat innumera multitudo, assistentibus et eis respondentibus sicut uni. Inter quos adfuit et Joannes illustris rex Hierosolymitanus, qui in Franciam venerat pro negotiis et necessitatibus Terre-Sanctae; praesentibus ad hoc inclitis praedicti regis Philippi filius, Ludovico primogenito, et Philippo. Sepelitus autem rex Philippus tale condidit testamentum. Legavit subsidium Terre-Sanctae trecenta millia librarum Parisiensium, videlicet praefato regi Joanni centum millia, militiae Templi centum millia, Hospitali Hierosolymitano centum millia. Datum est de suo Almarico comiti Montisfortis viginti millia librarum Parisiensium, ad uxorem ejus, et suos de Albigensi terra et manu hostium reducendos. Praeterea dedit quinquaginta millia librarum Parisiensium pauperibus eroganda. Magnam etiam summam pecuniae dicitur insuper erogasse ».

36. Successit in regno Philippo Ludovicus VIII ejus filius primogenitus ex Isabella filia (quod tradit auctor anonymus)¹ Balduini Flannoniae comitis susceptus, de quo haec Jordanus notat: « In hoc rediit regnum ad stirpem Caroli imperatoris de quo originem habuit ex parte matris ». Is vero VIII id. Augusti die Rhemis a Guillelmo archiepiscopo cum uxore Blanca in Joannis regis Hierosolymitani multorumque principum conspectu, qui ad ornandam pompam confluerant, accepit regiae ornamenta dignitatis, cum annos sex et triginta natus esset. Cum novi regis fama ad Honorium affluisset, litteras ei misit, quibus magnum se ex Philippi obitu dolorem hausisse significavit; regiamque illi dignitatem gratulatus ² ad sectandas majorum virtutes provocavit.

« Honorius, etc.

« Ineffabilis providentiae divina profunditas attingens a fine usque ad finem fortiter omnia,

¹ Lib. VIII, Ep. 6. — ² Rig. de Gest. Phil. Franc. reg. Guill. Brit. Phil. I. II. Anonym. de Gest. Lud. God. in Annal. Math. Par. Hist. Angl. Rich. de S. Germ. in Chr. de Jord. Ms. Vat. bibl. — ³ Jord. Ms. bibl. Vat.

¹ Anon. de gest. Lud. Jord. Ms. bibl. Vat. — ² Honor. I. VIII, Ep. LXXXVII.

suaviterque disponens, ac secundum suae dispositionis arcanum mutans per successiones labentium temporum reges terrae, inelucte recordationis Philippo rege Francorum patre tuo, post laudabiliter acta regni terreni negotia, sicut firmiter credimus, ad meliora vocato, te in ejus solio feliciter collocavit, ut te regnante pro ipso, ac ejus pietatem et justitiam imitante, pater in filio vivere videatur.

37. « Licet igitur ejusdem patris tui obitus nos, qui cum sincera charitate dileximus, secundum hominem contristaverit, accepimus tamen in personae tuae sublimatione solatium, ita quod ex hoc orta letitia dolorem, qui ex morte nativae dicti patris tui acciderat, temperavit, ipsa namque bonitate tui praecleari generis plenam nobis tribuente fiduciam, quod progenitorum tuorum vestigia imitanda non deseres; sed sicut in regni sede, sic et in decore virtutum tuis, Domino largiente, succedes. Propter quod illam dilectionem sinceram, qua saepedictum patrem tuum fuimus amplexati, in te totaliter transfundentes, firmiter gerimus in proposito, honori et profectui tuae sublimitatis intendere, et in quibuscumque decesserit, tibi favorem Apostolicum exhibere. Rogamus igitur circumspectionem tuam, et hortamur attente, quatenus praefatum patrem tuum, tum in caeteris commendandis actibus, tum specialiter in vera devotione, quam ad Apostolicam Sedem, et ad totam Dei Ecclesiam habuisse agnoscitur, taliter imiteris, quod sicut ipse Apostolicam gratiam, suis exigentibus meritis, incessabiliter habuit, sic et tu illam jugiter merearis, etc. Datum Laterani VIII kalend. Novembris, anno octavo ».

38. Verum quid est, cur summus Dei Pontifex Philippum ad meliora evocatum firmiter se credere testetur? Indicat fortasse visum, quod de salute Philippii animae caelitus objectum cecinit Guillelmus Brito, qui de loco ac tempore, quibus illud contigit, haec habet :

Tempore magnanimo qui regis humatio facta est,
Signa (Signina) tunc papa moram faciebat in urbe.

Signa scilicet notissima Hemicorum in Latio civitate, ubi tum Honorius agebat, pluresque Epi-

stolas¹ a VIII kalend. Jul. ad III non. Sept. dedit. Unde exploditur scholion contra hanc auctoris verba adjectum, quo interpretatur Signiam urbem Tusciae in valle Spoletana esse. Pergit Guillelmus inculta et agresti quidem musa, sed veritatis amantissima, enarrare virum prenobilem Jacobum nomine Pontifici pœnitentiarum hospitem in ancipiti mortis discrimine extrema sacra unctione delibutum, cum fugientis vitae ultima suspiria pœne traheret, objecto caelesti viso fuisse recreatum; in quo S. Dionysius purpurea veste decorus atque ingenti circumfusis splendore, cui praebant Angeli albo amictu, sequebatur vero regis Philippii anima veste ignea induta, se obtulit: cumque illi significasset Dionysium esse, illum vero Philippum regem, qui e vivis discesserat, atque in purgatoris flammis ad crimina expianda versabatur, adjecit, adiret Pontificem, moneretque ut pro regis anima incruentum missae sacrificium offerret. Expavescenti ad jussa, respondentique, agere in extremo mortis confinio, vires nec animum suppetere, ut ea Pontifici referret, atque etiam insanum habitum iri; D. Dionysium omnem ex illius animo metum blandis verbis depulisse, ac repente pristinae valetudinis restituisse. At aegrum, confirmatis viribus, morboque liberum exiisse e lecto, et Pontifici visa retulisse, fidemque acceptae divinitus valetudinis argumento fecisse.

39. *Concilium Senonis contra Albigenes.* — Quod ad Synodum, quam Rigordus ab Conrado episcopo Portuensi A. S. L. Parisiis hoc anno in Albigenes habitam testatur, ejus etiam tum Guillelmus modo recensitus, et ex Tillio novatores² meminere. Aliud quoque Concilium indixit Conradus A. S. L. apud Senonas celebrandum adversus Albigenes, qui in deterius ruentes eo audacae ac dementiae erant devoluti, ut quendam in Sclavonia improbissimum hominem antipapam salutarent. Verum praematurum, sed opportunum impij exitum coepit insana confudit (1). At Parisium haec enarrantem audire praestabit³: « Circa dies istos haeretici Albigenes constituerunt sibi

¹ Lib. VII. Ep. CLXXXVII. — ² Cent. XIII. c. 9. col. 834. — ³ Par. Hist. Augl. an. 1223.

(1) Litteras Conradi Portuensis, quas ex Parisio nullas exhibet annalista, integras in suis litteris ad suffraganeos datis inseruit Theodorus Rothomagensis archiepiscopus, easque vulgavit P. Martene Anecdot. tom. I, col. 901. Ex his autem plura illustantur, quae in Fragmento sine obscura sunt, sive in aliqua sensum trahuntur. Ita ergo in his legas: « Ecce quod vidimus in libris Brunatoni (lege *Balgayorum*), ut est in Fragmento Parisiensi Croatia, et Balnatae juxta Hungariam nationem, ut per antipapam motas Antichristi de caetero episcopos esse minime dubitatur, dum novus Lucifer novae arrogantiae bellibus (lege *fortibus*) intumescens sedem suam contendit ponere in lateribus Agulonis... Hinc est, quod papa perfidiae qui maceriam Boniam Sabaothi jam pro magna parte dedit in diripiendum et singularis ferus deprecatur, et conculcatur: ad eum confluit Albigenes, ut ad eorum consulta respondeat, ejus inhaerens doctrinam et ejus damnatae sectae pudica complectentes. Iste Sathanas quendam suae perversitatis hominem usque in Agennum (lege *Agensen*) haereticum dilectum nomine Bartholomaeum Carcasensem (in Epistola in Collectione Gervasianarum, de qua infra, legitur *Cortes*). Est enim de Carcas-ano orundis, vires illius (*antipapae*) additor in Collectione Gervasiana agentem... Cui Bartholomaeo Vigorosus de Bathonia (de Barcellona Geyva), haereticorum episcopus fune-tam exhibendo reverentiam sedem et locum suum concessit in villa, quae dicitur Poiras (*Povras*) Gervas. sed multo transiit, habemus in... Religio emittit quippe quae in Fragmento Parisiensi integra fide expressa sunt. Easdem litteras, sed multo emendatas, habemus in Collectione Epistoliarum Gervasii Praemonstratis nuper vulgata a P. Carolo Ludovico Hugone abbate Stovani, ibidemque impressa an. 1732. Ex his vero veritates dedimus, unde genuinum sensum litterarum eruere. Ille igitur qui sedes concessa est in Poiras seu Poreo ipse est Bartholomaeus et in Tolosanans partes non Bartholomaeus quidem, sed Vigorosus concessit. Vigorosus iste combustus deum fuit. Tolosa anno 1223. (Alberici. in Chron.) Quae omnia plane contrarium sensum reddant in Fragmento Parisiensi in Annalibus legendo. Hincsum pariter Bartholomaeum non antipapam, sed antipapae vicarium egisse: *Cajus Sathanas*, nempe *antipapae*, ut legit Parisiens in eodem Fragmento, vires *gensus Bar-*

antipapam in finibus Bulgarorum, Croatiae, et Dalmatiae, nomine Bartholomæum. In quibus partibus error ille adeo invaluit, ut etiam episcopos et alios multos regionum illarum ad suam alexerit pravitatem. Contra quem C. Portuensis episcopus et in partibus illis Apostolicæ Sedis legatus, Rothomagensi archiepiscopo scripsit in hæc verba: Venerabilibus patribus, Dei gratia Rothomagensi archiepiscopo et ejus suffraganeis episcopis, salutem in Domino Jesu Christo. Dum pro sponsa veri Crucifixi vestrum cogimur auxilium implorare, potius compellimur lacerari singulis et plorare. Ecce quod vidimus, loquimur: et quod scimus, testificamur. Ille homo perditus, qui extollitur super omne quod colitur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidiæ suæ præambulum hæresiarum, quem hæretici Albigenes papam suam appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatiae, et Dalmatiae juxta Ungarorum nationem. Ad eum conflunt hæretici Albigenes, ut ad eorum consulta respondeat. Etenim de Carcassona oriundus vices illius antipapæ gerens Bartholomæus hæreticorum episcopos funestam ei exhibendo reverentiam, sedem et locum concessit in villa, quæ Porlos appellatur, et seipsum transtulit in partes Tolosanas.

40. « Iste Bartholomæus in litterarum suarum undique discurrentium tenore se in primo salutationis alloquio intitulat in hunc modum: Bartholomæus servus servorum sanctæ fidei, tali salutem. Ipse etiam inter alias enormitates creat episcopos, et Ecclesias perinde ordinare contendit. Rogamus igitur attentius, et per aspersionem sanguinis Jesu Christi, et propensius obsecramus auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, districte præcipientes, quatenus venialis Senonis in Octavis Apostolorum Petri et Pauli proximo futuris, ubi et alii prelati Franciæ, favente Domino, congregabuntur, parati consilium dare in negotio prædicto, et cum aliis, qui ibidem aderunt, providere super negotio Albigenis. Alioquin inobedientiam vestram domino papæ curabimus significari. Dat. Plan. VI non. Julii ». Hæc legimus; addit vero Parisius tumultum illum brevi anti papa sublatum seditum fuisse. Conradus vero cum in Albigenium

negotio, maxime adversus Raymundum filium alterius Raymundi Tolosani olim comitis tempus terere sibi videretur, missionem reditumque in Urbem a Pontifice per litteras¹ efflagitavit: cujus arbitrio Pontifex rem totam permisit². Adjicitur dies Apostolicis litteris IV id. Septemb. Signiæ. Neque illa multo post Conradus ex Galliis excedens Romam se recepit, ut alie Honorii ad Ludovicum regem litteræ ostendunt³.

41. *Contra Albigenes expeditio conflata.* — Verum quamvis Apostolicæ Sedis legatus se adversus Albigenes rem feliciter agere posse diffideret, Pontifex tamen Deo fretus, nec animo, nec consilio defuit. Quare vigesimum primum in Galliis cogendam, etiam ab exemptis, atque adversus impios in bellicis sumptibus collocandam consumendamque decrevit⁴. Dein Almaricus militiæ ducem bortatur⁵, uti fortes animos induct, se ut ipse per oratores ad Apostolicam Sedem missos postulabat, Ludovicum regem Francorum, Bituricensis, Silvanectensis, et Lingoniensis episcoporum opera, qui regi Pontificis litteras erant reddituri, adducturum, ut ipsi mox subsidio proficiscatur; ac jubere etiam eosdem præules regem ipsum ad id compellere; præterea vigesimum ab exemptis quoque colligendam, eique defendendam imperare: denique pro certo sciat se ipsi consilio, studio ac re ipsa non defuturum. Extant hujusmodi litteræ, quas Honorius ad Ludovicum scripsisse se affirmat, quasque nos hoc loco potiori ex parte edimus⁶:

42. « Honorius, etc.

« Cum reges, et principes Christiani propter Ecclesiam matrem suam, ex qua spiritualiter nati sunt, et quam a Christo, ut eam temporibus suis foveant, susceperere tuendam, Deo tenentur reddere rationem, grave nimis debes gerere ac indignum, quod intra terminos regni tui, videlicet in partibus Albigen. hæretici manifeste ac intrepide impugnant Ecclesiam, fidem Christianam evacuant, et dilacerant ipsum Christum.

¹ Ext. in Regest. Hon. I. VII. Ep. XXII. — ² Hon. ibid. Ep. XXXII. — ³ Ep. CXXXIV. — ⁴ Ep. CXXX, CXXXI, CXXXII. — ⁵ Ep. CXXXIII. — ⁶ Ep. CXXXV.

tholomæus. Ex Fragmento autem Parisii locus esset suspicandi antipapam e regnis Aquilonaribus in Aquitaniam venisse; sed hanc suspensionem tollit locus integre Epistolæ a nobis relatus, perspicue demonstrans non antipapam, sed Bartholomæum in eas partes venisse, denique nomen loci, unde Conradus Epistolam dedit corruptum est in Parisio, apud quem legas *Plan. VI non. Julii*, quod nullum sensum reddit. Integer vero est in nostra Epistola, quæ data legitur: *Proven. VI nonus Junii*. Quis vero fuerit antipapa iste hæreticorum in vicinis Bulgariae, Croatiae etc. agens, ignorare me ingenie proleitor; non tamen a vero abesse, qui suspicaretur Theodori Comiti, qui tunc Latinis bello urgebat, opera, huic, quoniam laudem fuerat, antipapam Pontifici Latinorum adversarium intrusum vel saltem ejus favore subditum in ausisse. Nec facile alius erat ab archiepiscopo Bulgariae, qui usurpatorem illum imperiali corona ornasset. Denique præterendum non est in litteris illis archiepiscopi Rothomagensis in Amedodis Marteni relatis in eundem inesse, quo enim loco date leguntur VI idus Julii, rependum est forte VI nonas, vel VI kal. Julii, (VI non. Julii legitur in collectione Favesiana) alioqui enim litteris illis acciri non potuissent episcopi, ut Concilio in Octava Apostolorum Petri et Pauli anno illo celebrando adessent, cum Octava illa in diem pridie nonas Julias incidat.

Neque hic præterendum censeo ab his vel ab aliis horum temporum hæretici antipapam alium constitutum fuisse, cujus meminit auctor Gestorum Treverensium archiepiscoporum in Collect. Marteni tom. IV col. 244, qui hæc scribit: « Eodem tempore (circa annum 1231). Treverorum archiepiscopus (Theodoricus) Synodum tenuit (de qua nihil in Collectionibus in qua ipse publice emittavit hæreticos in sua diocesi habere episcopum quem cognovissent secundum summi nomen Theodoricus, et idem alibi fecisse de episcopis locorum, itemque habere eos communitatem papam, quem secundum Catholicæ Ecclesiæ episcopum nuncuparent Gregorium, ut si interrogarentur de fide, cum fidem se habere dicerent, quam haberet papa Gregorius ». Abum etiam Viterbii antipapam constituisse sibi hæreticos Viterbenses scribit auctor Gestorum Gregorii IX, relatus in Annalibus ad A. 1235 qui antipapam huic Joannem Bevenutum appellat.

Certe Nabuchodonosor rex decrevit dicens: Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sydrae, Misae, et Aldenago, in interitu erunt, et domus eorum in dispersione. Si ergo taliter fuit rex alienigena, ne deberet Deus Israel blasphemari, commotus, tu regem Christianissime, devotissimorum principum successor et haeres, cum quo devotio Christiana coaluit, evacuari fidem nostram lacerari Christum, et Ecclesiam dissipari a talibus patieris? Denique si potestates saeculi et rectores raptores persequantur et fures; tu qui regni solium obtines, terram tuam haereticis, qui animas pretiosiores cunctis substantiis furantur et rapiunt, non purgabis?

43. « Sane praecipuum a Domino legitur: Si audieris in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare, illic dicentes: Eamus, et serviamus diis alienis, quos non nostis; pones illos in ore gladii, et igni civitatem incendes. Nimirum, etsi pro immensis susceptis in hoc saeculo beneficiis, Deo, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, tenearis in multis, ad hoc tamen illi reputare te debes fortius obligatum, ut pro ipso in fidei subversores, a quibus blasphematur, animosus insurgas, et pro catholica puritate, quam de partibus illis attendentes demoniorum doctrinis eiecisse noscuntur, viriliter te opponas.

44. « Porro non absque dolore cordis et gravi mentis amaritudine recolare possumus, quod cum ad extirpandam inde pestem haereticam multis sit personarum et rerum dispendiis laboratum, paene omnia in confusionem antiquam populi Christiani, peccatis exigentibus, sunt reducta, et ille qui felicibus invidet actibus, sic armavit in antichristi praebambulos partes suas, ut diffundentibus illis intrepide ac latius pravi dogmatis sui virus, verendum est plurimum, ne ipsorum veneno regnum tuum in fide ac devotione praeter aliis radicum, cui Dominus benedixit, inficiant, et ex hoc contra totam Ecclesiam, tanquam in principaliori parte concussam, nova persecutio excitetur. Multo ergo desiderio expectantes, ut per te Catholicum principem et Catholicorum principum successorem impiis eorum conatibus celeriter obvietur, ne illud modicum terrae, quod adhuc tenent Catholici, amittatur, et pestis huiusmodi regnum Franciae maculet, cui jam aperte suos expandendo laqueos appropinquat ». Excitat regem ut excidendae illi pesti se accingat: Amalricum comitem quidquid juris in Tolosano comitatu habeat, in illum transfundere paratum: Raymundum jamdiu defixum

anathemate, atque in eo contumaciter obfirmatum mitti ad ipsum Bituricensem archiepiscopo, ac Lingoniensem, et Silvanectensem episcopos, quorum precibus ne aversas aures praebat, enixe contendit. « Dat. Later. XIX kal. Januar., Pont. nostri an. viii ». Prædixit vero ejus diei alias ad ipsum regem litteras dederat, quibus cum laudibus commendat, ipso regni sui exordio contestatum, ut Portuensis episcopus coram se et cardinalibus retulerat: matre se rei suae injuriam inferri, quam pati Catholicam religionem ab Albigenibus oppugnalam, suis opem non ferentibus, detrimenti quiddam accipere. Præterea ipsum commendat decem argenti marcharum millia, ex largitionibus Philippi patris sui relicta, Catholicis subsidio misisse (1).

45. E contrario nobiles populumque Melgoriensem vehementi minacique Epistola arguit¹, ab Ecclesia ad perditissimum Raymundum Tolosani olim comitis filium descivisse: eos se iterum monere, et Apostolico pro imperio jubere, si quid divini timoris vel pudoris saltem humani in ipsis inesset, antequam novis pœnis constringerentur, confestim ad obedientiam episcopi Magalonensis iusti ipsorum domini sui redire nulla habita jurisjurandi ratione, si quod forte Raymundo praestitissent; cum nefas sit in eo, quod perperam juratum sit, fidem servare: neque secunda monita expectarent; severius enim in eos animadversurum, quo placidius ipsos hactenus tulisset. Haec Pontifex ad Magalonenses. Scripsit vero episcopo litteris primum confirmat² sententias in Raymundum comitem latas, qui Melgorii castrum ad jus Rom. Ecclesiae pertinens occupaverat: deinde ipsi episcopo tribuit³, ut ab Ecclesiis diocesis suae moderatam pecuniae summam, in negotium fidei impendendam, exigere possit⁴; tum etiam cives Melgorienses absolvere, qui ad Ecclesiae obedientiam se recepissent.

46. Praeclaram vero hoc tempore praefocandae Albigenium pesti, quae penetrat in Hispaniam, operam dedisse Ferdinandum Castellae ac Legionis regem scribit Mariana⁵; tantoque odio eos insectatum, ut tormentis exagitandos curaret; qui etiam quasi victimarius ignem arsuris regia manu ac ligna subijceret. Tantum in eo improbitatis odium, tantumque tuendi in Hispania religionis splendoris desiderium erat, ex quo et populorum gratiam promeruit, divinumque patrocinium sibi

¹ Ep. CXLIII. — ² Ep. CXLIII. — ³ Ep. CXLV. — ⁴ Ep. CXLVI. — ⁵ Mariana. l. XI. de reb. Hisp. c. 11.

(1) Post illa verba: *subsidio misisse* adde ex Annalibus contractis. « His addimus ex parte in veteri Ms. (a) insigne pietatis Ludovici VIII et sacri pro excidendae haeresis ardoris momentum; nam susceptis post Philippi regis patris obitum regni gubernandis, datus ad Ne-mausenses litteris iusti damnatos haereticos ab episcopo proseribi, bonisque evelli; tum haereticis proposito cupientibus premio diligentissime inquiri, contententes anathema bonis exui, ac demum sine fraude sacerdotibus pendendas imperavit; quod decretum hac temporis nota consignatum est. Actum anno gratiae MCCXXIII, mense Aprilis ».

conciliavit, ut hoc ipso anno egregie de Mauris, relatis pluribus spoliis, triumpharit, regemque Biatie Mahomadem ad sua excipienda imperia compulerit; sed de Ferrando ob Ecclesiastica jura occupata increpito iterum inferius, ut enim principum laudes celebranda, ita nec tacenda ab historico vilia videntur.

47. *Angliæ rex defensus; Guillelmus episcopus Eboracensis sanctorum Catalogo adscribendus.* — Jam regnum Angliæ oratione nostra lustrandum. Auctor est Parisius nuntios regis ab Urbe reversos, Apostolicas litteras ad archiepiscopos Angliæ eorumque suffraganeos detulisse, quibus ipse ætatis legitime ad regimen requisitæ declarabatur esse; principes vero Angliæ viri cæterique universi regis arcibus præfecti, aliarumque rerum custodes, eas nulla interposita mora Henrico restituere jubebantur. Quod maxima illorum pars iniquius tulit, atque in regem conspirare ausa, novas res moliri, armaque capessere, quam regi, quæ tenerent reddere maluit. At præcipue regi infestus Norwalliæ princeps, qui ab eo sæpius defecerat; quocirca Honorius Stephano Cantuariensi archiepiscopo S. R. E. cardinalis ejusque suffraganeis illius anathemate percellendi provinciam commisit¹. Quemadmodum etiam clericorum impudentiam insolentiamque infringendam decrevit², qui nuptias contrahebant, regnumque divexabant. Nec regis solum, verum B. olim Anglorum reginæ patrocinium sumpsit³, adversus episcopum Cenomanensem, qui eam censuris Ecclesiasticis exagibat; cum iis a nullo nisi ab Rom. Pontifice affici posset. Deinde episcopo Londoniensi præcipit⁴ pravos clericorum mores corrigat; Ugonique episcopo Karleolensi⁵, cujus etiam Ecclesiæ privilegia firma esse constituit, imperat ab earum Ecclesiarum ministerio eos arceat⁶ quorum parentes sacrum aliquod in eis munus exercuissent.

48. Efflorescebat tum in Anglia magna cœlestium prodigiorum gloria Guillelmus archiepiscopus Eboracensis, quorum veritatem diligentius explorari jussit Honorius, ac testium dicta in publicas tabulas referri, ut sanctorum Albo annumerari posset: qua de re hæc ad episcopum Elyensem duosque Cisterciensis familiæ abbates scripsit⁷: « Gaudemus in Domino, et in ejus laudibus delectamur, quod sicut venerabilis frater noster archiepiscopus, et dilecti filii decanus et capitulum Eboracensium, nec non quamplures Ecclesiarum prælati de partibus illis suis nobis litteris pluries intimarunt felicis recordationis Willelmus quondam Eboracensis archiepiscopus tanta vivens fulsit gratia meritorum, quod post felicem ejus obitum, ad ostendendam ipsius gloriam sanctitatis Dominus ad sepulchrum ejus multa, et magna miracula operatur. Verum licet opportune importune nobis totis affectibus supplicarunt, et cum

lucerna non sit ponenda sub medio, sed supra candelabrum statuenda, eum, quem Dominus honorat in Ecclesia triumphanti, nos in militanti Ecclesia sanctorum Catalogo adscribere deberemus, nos tamen provide attendentes, quod in tam sancto negotio non est nisi cum maturitate plurima procedendum, ad majorem evidentiam veritatis discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus habentes præ oculis solum Deum, qui non indiget mendaciis alicujus, iam de vita, quam de miraculis sancti prædicti perquirentes sollicite veritatem, quæ invenieritis, per vestras nobis litteras intimetis, ut ex vestra relatione sufficienter instructi procedamus exinde, prout secutum Deum viderimus procedendum. Dat. Lat. non. April. Pont. nostri an. vii ».

49. *De episcopis Patavino et Vicentino Ecclesiasticæ libertatis adversatoribus.* — Post hæc subditur in Pontificio Regesto, idem ad episcopum Patavinum duosque religiosos viros scriptum, de Joanne episcopo Vicentino ab impiis pro tuenda Ecclesiastica libertate gladiis confosso, de quo cælitum numero adscribendo episcopos, clerus, ac populus Vicentini Honorium per litteras, nuntiosque suos enixe rogarant. Cumque in mentionem de cultu sanctorum incidimus, abs re non erit, addere vigilantissimum Pontificem, ab episcopis impudentem sceleratissimorum quorundam audaciam atque avaritiam reprimi statuisse, qui varias regiones obire, ac simulare res miras ab adulterinis sanctorum reliquiis, quas habebant, edi; deque ea re fictas a se regum, principum, præsulum, Romanique ipsius Pontificis litteras ostentare præsumebant.

50. Cæterum quemadmodum Joannes episcopus Vicentinus Ecclesiasticæ libertatis tuendæ gratia jam ante ab impiis cæsus obierat, ita pro ejusdem propugnatione A. Cathenensis in Scotia episcopus nuper a perfidis parricidis interemptus. Quod cum ab episcopis illis accepisset Honorius, magno sceleris horrore perfunus, commotusque graviter in mortalium pessimos animadvertendum censuit, regemque in ipsos quem ob demonstratum vindicte expetendæ studium laudibus ornavit, vehementius incendit, ut tam insignis illatæ Deo Ecclesiæque injuriæ ultor esset; testes Apostolicæ litteræ ad Scotiæ episcopos datæ: « Nunc scimus vere, quod charissimus in Christo filius noster rex Scolorum illustris, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum traditam sibi a Domino exerceat potestatem, cum commissas in regno suo nequitas non permittat impunitas. Jam plene cognoscimus, quod libertatem Ecclesiasticam diligat, cum suæ auctores injuriæ persequatur. Jam revera ipsum Dei fatemur athleteam, cum ad vindicandum sanguinem Christi ejus, qui de terra clamat ad ipsum, regalibus negotiis prætermismissis intendat.

51. « Audito quidem ex litteris vestris, quam

¹ Ep. LXXI. — ² Ep. LXXII. — ³ Lib. VII. Ep. LXXVIII, LXXXI. — ⁴ Ep. LXXXI. — ⁵ Ep. CXXIII. — ⁶ Ep. CXXII. — ⁷ Ep. CXXVII.

abhorrendum facinus, quamque detestabile malum dudum sit in regno suo patrum, noster expavit animus, cor contremuit, et aures ex ipsius horribilitate facinoris tinnierunt. Sed ex eorumdem litterarum intellectu tenore, quam animose idem rex insurrexit contra hujus sceleris patratores, dolorem, quem nobis facti atrocitas intulit, pro magna parte sensim ex sua diligentia mitigatum. Eaedem sane littere continent, quod orta inter recolende memorie A. Cathenensem episcopum ex parte una, et parochianos suos ex altera, super decimis et aliis Cathenensis Ecclesie, juribus questione, ipsaque in presentia regis ipsius, mediantibus quibusdam personis Ecclesiasticis amicabile compositione sopita; redeunte tandem episcopo ipso ad propria, ipsoque rege in Angliam pro arduis regni sui negotiis properante, iidem parochiani, tanquam moti adversus eum, quia Ecclesie sue causam egerat contra ipsos, in pastorem pium impi rapaces, in patrem degeneres filii, ac in Christum Domini diaboli satellites irruentes, eum vestibus propriis spoliatum, caesum, lapidatum, et bipenni vulneratum ad mortem, in coquina propria ejus interitus nimis avidi cremaverunt. Rex vero praefatus qui proficiens in Angliam, jam ad extrema regni sui pervenerat, hoc audito dolens, et ex tanta perversitate sceleris conturbatus, ad vindicandum tam crudelem episcopi dicti mortem, et ad male perdendum malos, qui eundem episcopum sic perdidierant, prorsus omissis, quae ipsum trahebant, negotiis, se protinus exercitiis suis collectis accinxit, aperte insinuans quod eum injuria Christi angat, et suae zeletur Ecclesie libertatem pro cuius defensione mortem subiit episcopum memoratus.

52. « Nos ergo juxta postulationem vestram, ipsius regis super hoc excellentiam commendantes, ac prosequentes actionibus gratiarum, eum per scripta nostra monuimus, ut assumptum propositum ulciscendi Deo et Ecclesie super hoc illatum injuriam, ulciscendo taliter prosequatur, quod pro eo ipsa teneatur Ecclesia Dei misericordiam implorare, ut semper sit, ubicumque ambulaverit ipse, secum, et in aeternum stabiliat regnum suum, faciatque sibi nomen grande, ac ab omnibus inimicis suis ei requiem largiatur ». Addit ut parricidarum terras, qui se episcopi caede iniquarunt, Ecclesiastico interdicto feriant, donec rite ab his crimen expiatum fuerit. « Dat. Later. idibus Februarii, Pontif. nostri anno septimo ».

53. *Rex Reginaldus laudatur, Ferdinandus redarguitur.* — Eodem anno Pontifex Reginaldi insulae Man regis, qui regnum suum Romanae Ecclesie vectigale taceat, patrocinium hoc exarato Diplomate susceptus: « Sicut transmissis nobis tuae litterae protestantur, bonorum, quae fiunt in Ecclesia Rom. particeps esse cupiens, ad exhortationem venerabilis fratris nostri P. Norwicensis episcopi

hunc electi, et A. S. L. ei Ecclesiae Rom. nomine ac nostro, insulam de Man, quae ad te jure haereditario pertinebat, nullumque de ipsa servitium facere tenebaris, donasti liberaliter, et irrevocabiliter tradidisti, recipiens eandem insulam ab Ecclesia Rom. in feudum, et pro ea nobis fidelitatis et homagii exhibens juramentum. Ad recognitionem quoque domini Ecclesiae Rom. tu et haeredes tui annuatim duodecim marchas sterlingorum in Anglia apud monasterium de Furnis in festo Purificationis B. Virginis persolvetis: quae omnia jurasti te servaturum fideliter. Nos igitur habentes haec rata et grata, tuis supplicationibus inclinati, personam et terram tuam cum omnibus quae in presentiarum rationabiliter possides, aut in futurum justis modis praestante Domino, poteris adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti patrocinio communitus. Dat. Lat. X kal. Jun., Pont. nostri anno VII ». Ita Christiani olim principes adeo non audebant Ecclesiastica jura invadere usurpareque, ut regna summa pietatis laude Apostolicae Sedi dono darent; atque adeo novam veluti adeptos gloriae majestatem putabant, si sese demisso animo Pontifici abjicerent, ac scripta Apostolorum principi jam consecrata, Ecclesiaeque vectigalia gestassent. Nec vana illorum opinio, cum ad summum eos splendorem felicitatemque effluisse suspiciamus.

54. Sed ad Honorium revertor, qui dum Reginaldum insularum regem de Ecclesia optime meritum laudibus officiisque exornat, Ferdinandum Castellae regem ab officio parumper declinantem arguere compellitur¹; quod nimirum annuas gravesque a Segobiensis Ecclesiae hominibus exactiones contra jus fasque extorqueret: unde annuos eidem Ecclesiae census persolvere requirent. Tum datis ad Garziam Gundisalvum magistrum militiae B. Jacobi, ejusque fratres Apostolicis litteris² privilegia et bona ejusdem militiae rata firmaque esse statuit, subditque: « Sit tamen omnibus praecipua cura et cautela continua, ut qui conjugium sortiti fuerint, continentiam custodiant conjugalem, et qui sine conjugio manere decreverint, inviolatam teneant castitatem, etc. Datum Signie per manum magistri Guidonis D. papae capellani Vid. Aug. Indictione XI, Incarnationis Domini anno MCCCXIV (MCCCXIII). Pontificatus vero domini Honorii papae III an. VII.

55. *Corroborata ab Honorio fratrum Minorum disciplina.* — Commendatam pariter et corroboratam Apostolica auctoritate ab Honorio conceptam a D. Francisco religiosae disciplinae formulam notat Baronius³ ex Minoritarum Chronico. In Pontificio vero hujus anni Regesto est ea de Apostolicum Diploma, ubi Honorius ita loquitur⁴: Ordinis vestri regulam a bonae memoriae Innocentio papa praedecessore nostro approbatam, au-

¹ Ep. CXXII. — ² Lib. VIII. Ep. VIII. — ³ Bar. in schedis quae apud nos ext. — ⁴ Lib. VIII. Ep. CCLXI.

notalam, presentibus auctoritate vobis Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communitimus. Quae talis est : In nomine Domini incipit vita Minorum fratrum. Regula, et vita Minorum fratrum haec est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia sine proprio, et castitate. Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam domino papae Honorio ac successoribus ejus canonice intrantibus, et Ecclesiae Rom. et alii fratres teneantur fratri Francisco, et ejus successoribus obedire. De iis, qui volunt vitam istam accipere, et qualiter recipi debeant, etc. » Adducit Pontifex instituta a viro sancto disciplinae praecepta. Quemadmodum vero vir divinus Christo conjunctissimus erat, ita suos praemonuit ut a Christi vicarii imperiis omnino penderent : « Ad haec per obedientiam injungo ministris, ut petant a domino papa unum de S. Rom. Ecclesiae cardinalibus, qui sit gubernator, protector, et corrector istius fraternitatis

ut semper subditi, et subjecti pedibus ejusdem sanctae Ecclesiae, stabiles in fide Catholica paupertatem et humilitatem, et sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promissimus, observemus. Nullus ergo nostrae conf. etc. Dat. Lat. III kal. Dec. an. viii (1) ». Hoc denique anno Christi fidelibus cultoribus per Marochiam dispersis, Apostolicae Sedi per litteras exponentibus, regem Marochitanum, dum de hostibus triumphabat, vel quid aliud prospere feliciterque illi successisset, quinque Christianos, religione famaque omnium praestantissimos, ad secum epulandum evocare, eaque occasione Quadragesimali etiam tempore, vel feriis sextis ad carnes edendas cogere, ipsisque facti poenitentibus veniamque demisse postulantibus Honorius errati gratiam fecit².

¹ Lib. VII. Ep. CXLVI.

(4) Post illud : *Dat. Interius III kal. Decembris, anno VIII*, additur in Annalibus contractis : « Accepisse eam disciplinae religiosae formulam post plures divinas illustrationes refert S. Bonaventura (a), qui etiam de stigmatibus illi divinitus penultimo vitae anno, qui in proximum incidit, impressis haec refert : Cum seraphicus desideriorum ardentibus sursum ageretur in Deum, et compassiva dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, quodam mane, cum esset festum Exaltationis S. Crucis, dum oraret in latere montis, vidit seraphimum unum sex alas habentem tam ignitas quam splendidas de colorum sublimitate descendere, eumque volatu celerissimo pervenisset in aëris locum viro dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi in modum crucis manus et pedes extensos habentis, et cruci affixos, duae alae super caput ipsius elevabantur, duae ad volandum extendebantur, duae vero totum velabant corpus. Hoc videns vehementer obstupuit, mixtumque maerore gaudium cor ejus incurrit ; et paulo post intellexit tandem ex hoc Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat presentata conspectibus, ut amicus Christi praecoerere se non per martyrum carnis, sed per incendium mentis totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Disparis igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem, sed et in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem ; statim namque in manibus ejus et pedibus apparere ceperunt signa clavorum, quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum, et superiori pedum apparentibus, et eorum acuminibus existentibus ex adverso, erantque clavorum capita in unguibus et pedibus rotunda et nuda, ipsa vero acmina tortata, et quasi repercutsa, quae de ipsa carne surgentia, ipsam carnem excedebant : dextrum quoque latus quasi lancea transixum rubra cicatrice obductum erat, quod saepe sanguinem sereni effundens tunicam et femoralia respergebat. Visa sunt a pluribus haec sacra stigmata, quorum lides nemini suspecta esse possit, ut refert S. Bonaventura : qui etiam addit se id ex Alexandri VI Pontificis ore audivisse testaturque illa ab ipso conspecta fuisse ; de his vero a Gregorio IX Encyclicae ad fideles litterae scriptae sunt : caelestis autem visi series ab ipso S. Francisco ad Christi gloriam sodalibus relata fuit ».

MAXSI.

{a} S. Bonavent. in Vit. S. Franc. c. 1.

HONORII III ANNUS 8. — CHRISTI 1224.

1. *Litterae Honorii ad Germanos de expeditione Hierosolymitana, de qua etiam Fridericus eidem scribit.* — Ex oriente anno Domini vicesimo quarto supra millesimum ducentesimum, Indictione duodecima, Honorius ad transfundendum in principes populosque fideles restituende Chri-

stiani nominis gloriae ingentem quo ardebat zelum, Evangelicos praecoones in plures Occidentis provincias, Germaniamque maxime, ex qua gentilia auxilia efficienda erant, proficisci jussit, ut divini verbi classico magnanimi quique viri excitati sub crucis signis conscriberentur. Ac ne ob acceptam

ultimam eadem languentem fidelium animi, datis ad Germaniæ præsules litteris, monuit¹ id divini providentiæ factum consilio, quæ ex adversis rebus triumphos novit elicere.

2. « Honorius, etc.

« Ad exercitacionem fidelium eam (de Terra-Sancta barbarorum tyrannide oppressa loquitur) passus est (nimirum Deus) ab infidelibus detineri, ut videat, si est intelligens aut requirens ipsum, qui ejus ulcisci velit injurias retribuendo Christo aliquid pro omnibus quæ retribuit ipse sibi. Et quidem infinita exinde ac incomparabilia bona Christi fidelibus proveniunt. Nam, o quot, quot sunt hodie delicati, qui satisfactionem injunctæ sibi vel injungendæ penitentiae metuentes, tanquam in profundum peccatorum venissent, penitus desperabant, et nunc gratia divina præventi, providè cogitantes, quod non sunt condigne passiones hujus temporis ad futuram gloriam sibi feliciter revelandam, animas suas, quas interdum pro patria, et nonnunquam pro fratribus et amicis periculose posuerant, pro Christo salubriter ponere statuerunt, qui pro se positam in vitam custodit æternam. O quot, quot, qui se ad mensam illius divitis sedisse, qui est dives super filios hominum, recedentes, et cupientes eadem ei apponere, quæ apposuerat idem eis, sumpto salutaris calice passionis, cum palma martyrii ad regna cælestia pervenerunt, in perpetuum cum martyribus regnaturi ! O quot, quot cupientes visitare terram, in qua pedes Christi steterunt, in corde contrito, et humifato spiritu, ante vel post consummationem peregrinationis arreptæ carnis morte præventi ad supernam patriam evolarunt, et gloriantur in ordine confessorum ! Et hæc omnia idem Dominus operatur, qui dat virtutem, et præmia elargitur, gratiæ gloriam superaddens. Quis ergo tam duro corde poterit Christo non compati, qui dat sibi compatientibus conregnare ? vel quis ei non militabit ad tempus, qui pro nobis in cruce suis stipendius militavit ? vel quis ei non ministrabit libenter, qui vult ubi est ipse, suos esse ministros ? aut quis se, vel sua illi negabit, sine quo nihil potest existere vel haberi ? absit, ut pretiosorem animam seipso habeat Christianus, qui jam non tantum sibi vivere debet, sed ei qui est mortuus et surrexit ».

3. Subdit Fridericum imperatorem, cujus litteras acceperat, ducendæ sacræ expeditioni se devovisse, quem in tanto tamque justo bello deserere turpissimum esset : missos a se sacros concionatores ad proponenda in sacris suggestis indulgentiarum præmia, obeundæque in Germania legationis Portuensi episcopo cardinali provinciam demandatam, cui meritos honores exhiberi, atque ad promovendam Christi causam præsidio esse jubet. Eodem argumento ad patriarcham Aquileiensem, archiepisc. Magunlinum, Treviren-

sem, Coloniensem, Magdeburgensem, Salisburgensem, Bremensem, ac Bisuntinum, eorumque suffraganeos litteræ ab Honorio exarate¹. Conradum porro episcopum Portuensem ab Apostolica Sede ad expeditionis Hierosol. promovendum consilium in Germaniam missum, Coloniæ sexta post Pentecosten feria honorifice exceptum esse auctor est Codefridus².

4. Quod ad Friderici litteras spectat, quibus Pontifici significarat se toto animo parandæ in Orientem profectioi incumbere; eas fuisse arbitramur, quæ de ea re ab imperatore missæ in Regesto Pontificio extant. Earum exemplum infra scriptum est : « Cum ab eo, per quem reges regnant et principes dominantur, id quod sumus et possumus divino munere cognoscamus assumpti beneficii non ingrati, nescientes quid exolveremus altissimo pro omnibus quæ contulit et retribuit ipse nobis; cum bonis nostris non egeat, a quo procedit honorum omnium plenitudo : in holocaustum tamen gratitudinis obsequio sanctæ Crucis obtulimus nosmetipsos, personam, substantiam, et quas ipse concessit opes et regna, sibi et Terræ-Sanctæ ministerio deputantes. Ad persuasionem quoque vestram, paternæ monitionis instantiam et mandatum, fratribus etiam vestris venerabilibus cardinalibus consulentibus atque rogantibus, per se specialiter singulis, et generaliter universis, filiam illustris Hierosolymitani regis hereditariam ipsius terræ dominam, pronuba sacrosancta Rom. Ecclesia, vobis quoque existentibus paronympho, ducere juravimus in uxorem, ut assumptum Terræ-Sanctæ negotium videremus, et possemus commodius consummare. In quo sic credimus ontis cum vinculo matrimonii oportere transduci, sicut labor et conjugum pro exigentia negotii sunt indissolubiliter federata.

5. « Dotes vero ab Ecclesia, vestri videlicet et fratrum vestrorum continui et indeficientis auxilii super Terræ-Sanctæ negotio coram cunctis adstantibus compromissas non duximus omitendas, quas velut necessarias et opportunas exigimus, et vos tanquam actorem et coadjutorem præceptum in iis exposcimus confidenter, prout ex stipulatione tenemini, et Sedis Apostolicæ dignitas a vobis postulat et requirit. Nos enim sicut novit inspector cordium Deus, qui mentes et renes hominum perscrutatur, ad illius Terræ-Sanctæ negotium toto mentis affectu jugiter aspiramus. Et ut de apparatu nostro pateat universis, centum galeas in portibus regni nostri, si necesse fuerit, habere confidimus præparatas : quinquaginta vero usseria noviter per regnum nostrum præcepimus fabricari, singula quidem quadraginta milites cum totidem dextrariis portatura, et super ipsorum opere duos de fratribus domus Theutonicorum, et alios statuimus exercitatos viros de regno, per quorum industriam eadem usseria proximo futura æstate

¹ Honor. I. VIII. Ep. CDIV.

¹ Ep. CDL. — ² Godef. in Annal. an. 1224.

credimus posse compleri, et tam de galeis quam de usseriis interim usque ad terminum prætaxatum plura fieri poterunt, sicut videbitur expedire, præter naves et vassella alia infinita, quæ per regnum et aliunde poterimus sufficienter habere ». De quinquaginta hisce navigiis ad excensum exponendasque in terra copias a Friderico comparatis, scribit Godefridus ¹ tantæ ea fuisse magnitudinis, ut non solum in iis duo equorum equitumque millia, verum insuper aliorum armatorum millia decem transvehi possent. Pergit Fridericus.

6. « Prælerea fr. Hermannus domus Theutonicorum magister ad præsentiam nostram accedens, proposuit et persuasit instanter, quod de consilio vestro erat, et satis utile vobis, et ei expediens videbatur, ut pro tam arduo negotio Terræ-Sanctæ cum principibus imperii oretenus loqueremur, versus partes illas nos personaliter conferentes. Quod dum nostro proposito resedisset, et in procinctu essemus versus partes illas dirigendi prosperum iter nostrum, venit marescalcus noster Cathanien. qui fuerat in expugnatione Sarracenorum Siciliæ constitutus, ducens secum gaitos et seniores de omnibus montanis Sarracenorum Siciliæ nuntios, ex parte omnium ad nostram præsentiam destinatos, per quos cæteri omnes exposuerunt se mandata nostra, et beneplacita nostra pronius impleturos. Super quo habita deliberatione cum proceribus curiæ nostræ, quid videretur agendum, visum est omnibus consultius expedire, quod (non) deberemus in hoc articulo præsentiam nostram de Siciliæ partibus absentare, ne pro nostra absentia, vel recessu Sarraceni a devolutione proposita declinarent, et facilius possent eorum sata colligere, quibus collectis difficile foret admodum in brevi termino subjugari: sed præmitteremus magistrum ad principes, propositum et voluntatem nostram per eum singulis exponens, nobis ad recipiendum Sarracenos, dum se spontaneos darent, instantem operam impensuris. Propter quod eundem magistrum de tam arduo negotio utile vidimus onerandum, injungentes ei legationem ad principes faciendam, scribentes et promittentes per eum duci Austriæ, lantgravi Thuringiæ, ac cæteris principibus nominatim, necnon regi Ungariæ, ac suis magnatibus ad Terræ-Sanctæ subsidium transituris, passagium, victum, pecuniam, et alia necessaria in regno nostro liberaliter exhibenda, prout idem magister, quem ad vestram prius præsentiam destinamus, proponet in conspectu vestro singula singillatim ». De Hermannii adventu militaris Theutonicorum Ordinis magistri ad Fridericum;

¹ God. ibi sup.

de instituto ipsius Friderici, verum intermisso itinere; de legatione in Germaniam eidem Hermannio, aliisque commissa, agit etiam Godefridus, de quo paulo ante memoravimus. Subdit Fridericus:

7. « Per quem etiam, (nimirum Hermannum), plenius agnoscetis, quod illustris Hierosolymitanus rex nuper scripsit nobis, qualiter in proposito sit ab illis partibus recedendi, pro eo quod parum ibi proficiat pro negotio Terræ-Sanctæ. (Contulisse illum se in Germaniam inferius ex Godefrido dicemus) (1). Nam prædicatores, qui prædicant verbum crucis, in tantum vilipenduntur ab omnibus, tum quod infimæ personæ videntur, tum quod nullam auctoritatem, vel aliquam, sicut moris est, in talibus habeant præstandæ indulgentiæ potestatem, quod non est, qui eos audiat vel intendat ». Verum etsi non inus inficias, ab improbis alicubi contemptui habitos, non tamen id omnino asserentibus demus: cum præsertim ex Pontificiis litteris perspicuum sit, tale munus viris probitate, doctrina, atque etiam dignitate præstantibus, Apostolicam Sedem injungere consuevisse, eaque ratione Honorius hoc anno, antequam ea scriberet Fridericus (ut remota, de quibus suo loco dictum est, prætereamus) hujusmodi provinciam episcopo Roschildensi, nonnullisque abbatibus demandavit (² quos etiam publicas ea de re supplicationes instituire jussit) atque archidiaconum Cenomanensem suum in ea re zelum explicare ³ jusserat. Quod ad indulgentias attinet, eas jam concesserat Oecumenica Synodus Lateranensis, ipseque Honorius confirmarat. Addit Fridericus: « Et sicut a diversis partibus orbis majorum et potentiorum ad nos litteræ pervenerunt, videtur eis quod remissæ ab Ecclesia, et a nobis in tanto negotio procedatur ». At si princeps tarditatis negligentiaque accusari meruit, quo nomine illum Honorius sæpius arguit, minisque percudit, certe Pontifex in nullam vel tenuissimam ejus rei suspicionem incidit, ut inde ob ingentes a se magna cum pietatis, solertiæ, prudentiæque laude impensos labores ac sumptus, quorum suis locis meminimus, summam apud omnes gloriam sit consecutus. Sed ad Friderici orationem et querimonias regrediamur.

8. « Magnates enim regnorum Franciæ et Angliæ, sicut prædicti regis insinuatione cognovimus, nullam videntur voluntatem habere de crucis negotio assumendo, nisi prius, ut decuit inter utrumque regnum ea fuerit in longævum treuga firmata, quo secure ire valeant et redire ». Sane quantum conciliandis Gallum inter et An-

¹ Ep. CCCCXVI, CCCCXXXVIII. — ² Ep. CCCCXV.

(1) Verba illa ex Epistola Friderici ad Honorium non recte interpretatus annalista censei potest. Scribit enim Fridericus: « Illustris Hierosolymitanus rex nuper scripsit nobis, qualiter in proposito sit ab illis partibus recedendi etc. » Exponit hæc annalista de recessu Joannis a Germania inferius, sed male; quo enim tempore Fridericus ista scribebat, de scilicet quinta Maii lunis anni, Joannes nondum in Germaniam revertit, quin et vix peregrinationem Hispanicam inceperat. Propositum igitur fuit Joanni non Germaniæ tantummodo, sed et transmarinas regiones omnes deserere, cum parum ab proficere signandorum militum negotium intelligeret.

glum inducis, studii operaeque hoc anno Honorium collocarit, indices sunt gravissima ad Ludovicum ea de re littere exaratae a nobis inferius adducendae: « Plerique vero de potentioribus Angliae, qui proficere possent in servitio Jesu Christi, et olim assumperant signum crucis, praetendunt se a vobis de crucis ministerio absolutos et sic pauci vel nulli sunt, qui per omnes provincias illas, quas dictus rex dicitur peragrassae, velint se ad crucis ministerium praeparare ». Verum haec a Friderico ad signitatem suam legendam per simulationem jactata ex Pontificis Epistolis convincitur: Pontifici enim sequelem fuit neminem nisi exorta nova causa, rotem diligentissime cognita probataque, voli vinculo absolvere. Subjicit Fridericus:

9. « Nos igitur tanti negotii zelo ducti praedicto regi moram per litteras nostras in partibus illis persuasimus longiorem, quem nihilominus per Apostolicas litteras de mora in illis partibus faciendi pro crucis negotio promovendo expedit animari. Nam recessus ejus et praecipue si ad ultramarinas partes futura aestate, sicut habet in proposito, transfretaret, multum diffidentiae et incommoditatis afferret erga obsequia Crucifixi. Commisimus etiam ei per patentes litteras nostras, ut omnes, quos inducere poterit ad Terre-Sanctae negotium opportunos, diligenter inducat, et tam crucesignatis quam et signandis ex parte nostra secure promittat passagium, victum, et quaecumque necessaria in regno nostro singulis largiffime ministranda ».

10. Porro refert Godefridus¹ Joannem regem Hierosolymitanum in Galliam hoc anno (Jordanus² rem in annum superiorem confert) ad sacra B. Jacobi Apostoli limina venisse, redeuntemque Hispanie (1) regis filiam in matrimonium duxisse: inde vero ad Henricum Germaniae regem cum se contulisset, Coloniam una cum illo profectum, ibique ab Engelberto archiepiscopo, laetaeque urbe, magnificentissime ipso Assumptionis Deiparae pervigilio exceptum esse. At regiam puellam, cui Berengariae nomen erat, ab Joanne ductam, Castellae regis sororem ac Blanchae Francorum reginae neptem, anonyms Ludovici regis Actorum scriptor fuisse commemorat. Qui quamvis ea de Joannis in Hispaniam profectio, nuptisque inter superioris anni res gestas congerit, in hunc tamen conjicienda ibi tradita demonstrant: aut namque

regem iter aggressurum prima Quadragesima Dominica baculum peregrinationis Turonis arripuisse, quo sane tempore Joannes non in Gallis, sed in Italia agebat, ut ex Honorii Epistola ad Philippum regem eodem anno data, tumque a nobis reddita satis constat. Sed iterum ad Friderici litteras.

11. « Ecce quidem, ut Oriens tolus agnoscat, quod incommutabilem gerimus voluntatem promissum consummandi matrimonium, et onus illius terrae simul recipimus efficaciter procurandi, Jacobum venerabilem Pactensem episcopum, dilectum fidelemque et familiarem nostrum in passagio proximo futuri Martii, apud Accon disposuimus destinare, qui consensum filiae regis futurae, dante Domino, consortis nostrae juxta ordinationem vestram coram delegatis vestris inquirat et audiat, prout solemnitas exigit conjugalibus ». Extant de his Honorii litterae¹, hoc anno kal. Martii datae ad patriarcham Hierosolymitanum, atque ad archiepiscopos Tyrensem ac Nazarensem et Acconensem episcopum, quibus se accepisse ait, Fridericum imperatorem oratores suos illic missurum, qui procuratorio nomine significarent, ipsum in Elizabetham, quam Joannes rex ipsius pater sibi uxorem sponderat, matrimonium consentire (2); ac pariter ab Elizabetha mutuum consensum verbis expressum exciperent: quare eos praesules rei solemnii ritu ac pompa celebrande interesse jubet; Acconitanumque episcopum, ob Christi hostes crebris excursionibus fideles infestantes fatigatum atque inde excedere meditantem, hortatur² ut generosos spiritus induat, et copias Christianorum quamprimum appulsuras, praestoque futuras pollicetur, ac Fridericum trajicere pariter decrevisse. Qui, ut ad ceptam orationem redeamus, Epistolae ad Pontificem scriptae his verbis finem statuit.

12. « Erit itaque sanctitatis vestrae per Alemanniam, Ungariam et regna finitima, necnon in Franciam, Angliam et ceteras partes orbis, tam sufficientes et idoneas delegare personas, et illa praestanda remissionis et indulgentiae auctoritate munitas, quae ad crucis negotium promovendum audiri debeant et timeri. Legatum etiam specialem pro treuga inter Francorum et Anglorum reges tractanda pariter et firmanda dignemini destinare, quo licite possint et tute strenui praedi-

¹ Godef. in *Annal.* — ² *Jord. Ms. Vat. Bibl.*

¹ Honor. I. VIII. Ep. CCCXXXVII. — ² Ep. CCCXXI.

(1) Peregrinatio Hispanica seu Compostellana Joannis regis Hierosolymae prima Dominica hujus anni corripisse recte in Annalibus adnotatur. Quod vero addit analista de auctorum hac in re dissidio, cum alii exordium illud in praesentem, alii in superiorem annum consignent, vanum est. Omnis enim aetologia evanescit, si quis ad varias anni exordii rationem animum advertat. Qui enim auctores annum a Natali Domini seu a Januario incipiunt, illi ad superiorem annum, qui vero principium anni in Paschate, seu in die XXV Martii statuunt, illi cum praesenti anno rem componunt.

(2) Recte notat Spondanus ad ann. 1223 uxorem hanc Friderici filiam Joannis regis Hierosolymae, non Isabellam seu Elisabetham, sed Iolandam appellandam esse. Elisabetham vero non secundam hanc, sed tertiam uxorem ejusdem imperatoris existisse. Errori causam praebuit nomen atque illa familiaris scribendi nomina propria prima tantum littera notata, unde cum litteram I in monumentis a se consultis nacti scriptores fuerint, Isabellam reddiderunt, cum Iolandam legere debuissent. In hunc errorem Raynaldus hic incidit, emendandus ex omnibus coevis scriptoribus, praesertim ex Alberico, qui Iolandam integre descripto nomine appellat.

clorum viri regnorum ad Dei servitium se conferre, taliter super cæteris circumstantiis negotii providere dignantes, quod desidia, vel remissa negligentia quælibet, sicut hactenus non noletur, quia nos quoad nostram spectat et imperii sollicitudinem, per affectum et effectum ostendimus evidenter, qualiter tantum perficere negotium intendamus, cæli et terræ super hoc testimonium habituri. Cæterum, quæ dictus magister ex parte nostra vestræ sanctitati proponet, firmiter credere debeatis, injungentes nihilominus ei, ut injunctam sibi tanti legationem negotii propensius exequatur. Dat. Cathanæ v die Martii duodecimæ Indict. »

13. *Bellum inter reges Angliæ et Gallie.* — Hactenus ad Pontificem Fridericus. Cæterum non sprexit monita filii mitissimus parens, qui Conradum S. R. E. cardinalem, non modo legatum suum, uti vidimus, in Germaniam, verum in Gallias etiam, datis aliis ad Ludovicum regem una cum scriptis sibi ab imperatore litteris, misit¹, quo ad inducias Anglo dandas adduceret. Rogatus quidem Philippus rex ab Honorio anno superiore erat pollicitus se instaurandi belli sacri intuitu inducias producturum, divinamque gloriam suæ utilitati antelaturum; sed morte oppressus rem in exitum perducere non poterat, quare Honorius Ludovicum ipsius filium, quem sceptrum Gallorum arripuisse diximus, iterum proposito parentis exemplo ad suas preces adducere est conatus: « Clare recordationis Philippum regem Franciæ patrem tuum, qui nos speciali claritate dilexit, intenta prece rogavimus, ut cum charissimo filio nostro Henrico rege Anglorum illustri, iniret fœdera firmæ pacis, vel saltem treugas, quæ inter ipsos stabilite fuerant, prorogaret, qui secundum immatam sibi benignitatem pietatemque promisit, quod prorogaret treguas ipsas prece nostrarum obtentu et intuitu Terræ-Sanctæ; sed promissionem suam morte præventus adimplere nequivit. Preces igitur, quas super hoc eidem patri tuo porreximus, ecce in auribus celsitudinis tuæ cum magna fiducia replicamus, sperantes te illas tanto efficacius impleturum, quanto amplius tuam decet clementiam pia ipsius patris tui adimplere promissa, quatenus eorum salubris impletio, non solum tuæ, sed etiam ejusdem patris tui animæ proveniat ad salutem ».

14. At Ludovicus non modo Pontificis petitis de producendis induciis non annuit, verum bellum atrox in Anglum movit, ut Pontifex litteris apud ipsum questus est².

« Honorius, etc.

« Divinæ proculdubio gratiæ donum fuit, quod recolendæ memoriæ Philippus pater ac alii progenitores tui Francorum reges fuisse fide ac devotione præcipui et hujus doni præmium, præter felicitatem æternam, quam illos divino munere

credimus consecutos, fuit etiam temporalis prosperitas, qua, sicut jam prænotavimus, antecesserunt omnes fere alios reges mundi. Et quidem sepe te, fili charissime, affectu paterno monuimus, ut in iis studeres eorum vestigia imitari, et quibus es dignus successor in regnum, studeres succedere etiam in decore virtutum, idque te facturum spe certa confidimus et generoso stipiti, a quo ducis originem, futurum etiam fructibus similem credimus et speramus. Cæterum si preces, imo quasi primitias precum, quas tibi porreximus, pro treugis inter te ac Henricum illustrem regem Angliæ prorogandis melius exaudisses, tribuisses huic nostræ spei certitudinem pleniorum et ad porrigendum alias, cum res exposcere videretur, ampliorum nobis fiduciam præstitisses.

15. « Ad prorogandum autem treugas ipsas, etsi te nostra reverentia non induxit, induxisse saltem debuit consideratio negotii Terræ-Sanctæ, propter quod, sicut et tunc sibi notificare curavimus, ordinavimus in colloquio inter nos et clarissimum in Christo filium nostrum Fridericum illum. Romanorum imperatorem semper Aug. et regem Siciliæ celebrato, ut pax inter omnes Christianos, ac maxime inter excellentiores principes interim servaretur, quatenus sic ipsi terræ liberius veniret ab omni parte succursus. Sed esto quod de ipsis treugis prorogandis ob certas causas inter te ac prælatum Angliæ regem convenire non potuit, ad movendum arma continuo contra eum, spreto præfato statuto nostro, et cura Terræ-Sanctæ posthabita, quæ necessitas te coegit? Audivimus enim, quod ad invadendum terram, quam idem rex adhuc citra mare obtinet, te accingis, et per vassallos et confederatos tuos fecisti jam illam invadi, et qui in treugarum prorogatione dictarum non curasti obsequium nobis impendere, jam prorumpis etiam ad offensam, dum statuto, quod de pace servanda edidimus, incipis contraire, etc. Datum Lat. III non. Aug. anno IX ».

16. Præbuil aversa aures Pontificis precibus Ludovicus, conflatoque exercitu in Henrici regis terras Gallicæ autæ stipendiarias, quantum jure ipsius parentem Joannem, antequam in lucem susceptus esset Henricus, ex Gallorum procerum sententia excidisse contendebat, incurrit, atque e castris Honorio in Pictaviam ad eas Gallico imperio restituendas subjiciendasque se contulisse rescripsit³.

« Reveren. in Christo patri Honorio, Dei gratia sanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici, Ludovicus eadem gratia Francorum rex, salutem et devotam in Domino reverentiam.

« Paternitati vestræ duximus declarandum, quod cum treugæ olim firmatæ inter piæ recordationis Philippum quondam regem Francorum illustrem genitorem nostrum et nos ex una parte, et Henricum regem Angliæ ex altera, terminaren-

¹ Ep. CCLXXX. — ² Lib. IX. Ep. I.

³ Apud Hon. I. XIX. Ep. XVIII.

tur, nos qui nullo modo consilium habuimus a baronibus nostris, ut treugas cum eodem rege Angliæ firmarem, personaliter accessimus ad feuda nostra Pietaviæ sarcienda (occupanda), de quibus et aliis feudis de regno Francorum motibus fuit abjudicatus Joannes quondam rex Angliæ per judicium parium suorum Francorum baronum nostrorum, antequam iste rex Henricus Angliæ genitus esset, sive natus; et ex tunc omnia feuda illa cesserunt in jus dicti genitoris nostri et regni Franciæ, et nostrorum, qui tanquam verus ac rectus hæres regnum Franciæ per Dei gratiam obtinemus. Iste vero rex Angliæ Henricus huic facto nostro modis quibuscumque potest se opponens, de regno Angliæ, quod movet de feudo Rom. Ecclesiæ et vestro militi contra nos et regnum nostrum milites, et gentes cum armis, ad contratenenda nobis feuda nostra, de quibus rex Joannes pater istius regis Angliæ fuit abjudicatus per judicium parium suorum, antequam iste rex Henricus Angliæ genitus esset sive natus. Nos igitur, qui non credimus vos velle, ut de feudis vestris mala proveniant nobis, vel regno nostro, paternitatem vestram duximus attentius rogandam et requirendam, ut si dictus rex Angliæ per vos hoc faciat, vos id ipsum taliter revocari faciatis, quod de regno Angliæ, quod est de feudo vestro, nullum malum proveniat nobis vel regno nostro. Quod si rex Angliæ hoc faciat auctoritate sua, et consilio suo proprio, et non vestro; non miremini, si nos consilium in contrarium habeamus. Dilectum autem vestrum Stephanum clericum latorem presentium ad vos duximus propter præmissa destinandum ». Sane Ludovicum hoc anno cum ingenti exercitu Rupellam Pietaviæ portum, Alensium urbem principem, quo Anglorum reges eorumque copiæ ad regionem illam propugnandam appellere consueverant, obsidione cinxisse, ac postridie kal. Augusti in deditorem accepisse, indeque Pietaviam nullo negotio in suam potestatem redegissee, tradunt ex antiquioribus, ut recentiores præleramus, Matthæus Parisius ¹, atque anonymus ejusdem regis gestorum scriplor ²: qui præterea addit tulisse famam ea ratione ad deditorem compulsam, exorta nimirum inter præsidarios milites seditione, qui cum stipendiis ab Anglorum rege expectarent, spe sua delusos fuisse indignati sunt,

cum vasa quæ submissa erant a rege, non auro, ut credebatur, sed lapidibus et fursure plena essent; expugnata vero Rupella Petrachloris, Lemovicos aliasque urbes ac provincias, quæ in Garunnæ litus excurrunt antea Anglo obnoxias in Ludovici regis obsequium proceubuisse; refert vero idem auctor Parisiis, dum Rupella obsideretur, solemnem in festo B. Petri ad Vincula supplicationem ab sacro Deiparæ templo ad ædem D. Antonii habitam, quo Deus incolentem regem victoremque in patriam reduceret; ei que supplicationi tres reginas Isamburgem, Philippum nuper defuncti uxorem, Blancham Ludovici conjugem, ac Blanchæ neptem Berengariam Hierusalem reginam interfuisse. Hæc de Ludovico rege, occasione litterarum Friderici diximus, cætera prosequatur, cum de Gallicis rebus agemus.

17. *Reginæ Georgianorum litteræ ad Honorium de Tartariis fuis.* — Interea accepit Honorius, ut ad res Terræ-Sanctæ regrediamur, a Georgianorum regina legationem, litterasque omni officio referlas, quibus ipsa pollicebatur se, Tartariis acie jam fuis, fugatis, cæsisque, victorem exercitum Hierosolymitanis Christi fidelibus subsidio missuram, qui junctis cum Friderico imp. illuc profecturo armis, impiam Sarracenorum gentem bello peteret, ac sanctissimis locis procul depelleret (1). At reginam hæc pollicentem aliaque scitu digna enarrantem operæ pretium est audire.

« Sanctissimo ¹ pape, patri ac domino omnium Christianorum, tenenti Sedem B. Petri; Russutana humilis regina de Anegua (Avogua), devota ancilla et filia sua, et inclinato capite ad pedes salutem.

« Spero in Domino, quod sicut estis magnus et excelsus, ita Dominus adimplebit desiderium et devotionem vestram, si propter litteras tibi missas es dulcis nobis et quæris de statu nostro. Significamus sanctitati tuæ, quod frater meus rex Urganorum (Georgianorum) mortuus est, et regnum ejus remansit mihi. Modo petimus benedictionem vestram super nos, et super Christianos nobis subjectos. Pervenit ad nos magnum consilium tuum et mandatum per legatum, qui erat apud Damiatam, quod frater meus veniret in subsidium Christianorum, et ipse erat in proposito et apparatu veniendi; et si vos audistis, illi mali homines Tartari intraverunt terram nostram, et multa

¹ Par. Hist. Angl. hoc ann. — ² Anonym. de Gest. Ludov. reg. eod. ann.

¹ Apud Hon. l. VIII. Ep. CDXXXII.

(1) Cum in Annalibus hic sermo de Tartariis Georgianum invadentibus fiat, pauca quadam de illis ad rei illustrationem ex historiis antiquis decerpenda sunt. Tartari illi, de quibus hic, non ante multos annos imperium suum formarunt. Hujus conditor ab Italone historia Orientalis scriptore, qui sæculo XIV ineunte vivebat, appellatur Chungius, seu Gunguis Can, id est, Chungius seu Gunguis imperator. Ille subditus primum, dein rebellis, ac tandem invasor regni Ing-Cau, qui Tarquestan seu Tartaria Orientali imperabat, legitimo ejus possessore depulso remavit. Tum armum suorum terrorem indeque spargens, longe lateque imperium dilatavit. Solutatus fuisse imperator Christianum anno 1202, teste Abulcaro in historiâ Dynasti, sed dato incertum id esse notat, sibi que, sedulo licet præparante, de tempore rei geste nihil satis explorati occurrisse affirmat; et Marcus Polus Venetus, qui regiones illas anno 1272 excurrere cepit epocham imperii Tartarorum ab assumpta a Chungio (Cinchiu appellat) corona, constituit anno 1187. Obisse Chungius creditur anno 1226, id est, Christi regina Georgianorum in Annalibus recitatis discimus.

damna intulerunt genti nostræ, et interfecerunt sex millia de nostris, et nos non cavebamus ab ipsis, quia credebamus eos Christianos esse: sed posteaquam intelleximus eos non esse bonos Christianos, collectis viribus insurreximus in eos, et interfecimus viginti quinque millia de illis, et cepimus multos ex illis, et reliquos fugavimus de terra nostra, et propter hoc remansit, quod non venimus ad mandatum legati.

18. « Quia vero modo intelleximus, quod imperator de mandato tuo nunc debet in Syriam transfretare ad liberationem Terræ-Sanctæ, plurimum gaudemus. Unde facias nos scire, quando transire debuerit imperator, et nos mitemus Joannem comestabulum nostrum cum toto exercitu nostro in auxilium Christianorum, et liberationem sancti Sepulchri, ad locum quem mandaveritis ei venire. Et facimus vos scire, quod dictus comestabulus noster, et quamplures alii nobiles de regno nostro acceperunt crucem, et expectant passagium. Unde supplicamus tibi, et petimus a sanctitate tua, quatenus tu mittas litteras et benedictionem tuam nobis Christianis qui sumus in Oriente; lateri presentium dilecto nostro David episcopo de Hani credas, tanquam ab ore nostro audires, et habeas nos recomendatos in orationibus tuis sanctis ». Joannes porro magister equitum, de quo regina memorat, litteras etiam suas, eandem sententiam complectentes, plenasque humanitatis officique Pontifici misit¹, in quibus præterea assertit, Tartaros sex illa Georgianorum millia primum interfecisse, quod per speciem religionis prælato crucis vexillo ipsos deceperunt: cæterum fraude detecta, ad viginti quinque equitum millia ex illis interfectione deleta; ac se qui cruce signatorum militiæ cum plurimis aliis principibus viris antea nomen dederat, quadraginta bellatorum millia adducturum; quamvis vero illius litteræ parum ab iis quas modo attulimus, differant, eas tamen adducendas censuimus, ut agnoscant hæretici, quo honore remotissimæ nationes Romanum Pontificem, a cujus obsequio defecere, olim fuerint prosecutæ, illiusque imperiis parere consueverint.

19. « Sanctissimo patri et domino totius Christianitatis, tenenti Sedem B. Petri, Joannes vir obediens, serviens comestabulus totius Bratiæ sive Armeniæ, salutem, capite inclinato usque ad pedes.

« Si vos quæritis de statu meo, per vestram sanctam benedictionem bonus est status meus, et significo sanctitati vestræ, quod dominus meus rex est mortuus, et cum sancta gratia et benedictione vestra nos elegimus alium in regem. Sanctum et justum mandatum vestrum, quod legatus vester de Damiala mandavit nobis, pervenit ad regem et ad me; sed cum præpararem nos magnifice in armis et equis, victualibus et personis, venire ad

succursum Christianorum et liberationem Sepulchri, Tartari, cruce præcedente eos, intraverunt terram nostram, et sic sub specie Christiana religionis deceperunt nos, et usque ad vi millia interfecerunt de nostris ». Hujus Tartarorum excursionis meminisse videtur Jordanus, qui eam ad annum Christi 1220 refert his verbis: « Eodem anno Tartari Georgiam vastare cœperunt; demum intraverunt majorem Armeniam, ubi est mons Ararat, ubi requievit arca Noe, in cujus radice est prima civitas, quam ædificavit Noë. Pergunt littere enarrare, ut profligati fuerint Tartari, ac dictis superius consentiunt.

20. « Sed postquam intelleximus eos non esse veros Christianos, nos cum gratia vestra, et auxilio sanctæ crucis insurreximus in eos, et interfecimus de eis usque ad viginti quinque millia equitum, et quosdam ex ipsis cepimus, aliosque fugavimus de finibus nostris: et ista fuit causa, quare non potuimus adimplere mandatum vestrum, factum per legatum. Verum quia intelleximus, quod mandasti imperatori, et cæteris Christianis de Occidente, ut ad liberationem sancti Sepulchri se debeant præparare, gavisus sumus quamplurimum. Et scire vos velimus, quod cum super hoc receperimus vestrum mandatum, parati sumus cum toto exortio nostro ad Christianorum subsidium proficisci; et ego in propria persona paratus sum in succursum Terræ-Sanctæ venire cum quadraginta millibus bellatorum, ubi vobis placuerit: nam noveritis, quod ego et multi barones nobiles de terra nostra suscepimus crucem. De cætero rogamus sanctitatem vestram, quod mittatis benedictionem vestram super nos et terram nostram, ut cum benedictione vestra et gratia divina secure possimus prælia Domini præliari. Lateri presentium David sancto patri, et episcopo nostro credatis tanquam nobis in iis, quæ ex parte nostra sanctitati vestræ duxerit proponenda. Nepos meus filius fratris mei, Sanxa nomine, dominus quindecim magnarum civitatum, inclinato capite ad pedes postulat benedictionem vestram ».

21. *Responsum Honorii ad eandem.* — His acceptis litteris, Honorius reginæ fidem ac studium erga Romanam Ecclesiam sacrosancta Hierosolymitana loca meritis laudibus extulit: magnum sibi dolorem ejus fratris obitum attulisse significat, regnumque pacatum ac tranquillum reginæ gratulatur: ipsam de proxima Friderici imp. protectione, deque amplissima delictorum indulgentia Terræ-Sanctæ opem ferentibus concessa certiore facit¹.

« Honorius, etc.

« Multum gavisus sumus in Domino super devotione, quam habes ad nos, et ad Romanam Ecclesiam, matrem Christianorum omnium et magistratam: et super pio desiderio, quod habes de liberatione Terræ-Sanctæ, in qua Dominus Jesus

¹ L. B. VIII. Ep. CXXXIII.

¹ Ep. CXXXIV.

Christus dignatus est humani generis operari salutem, tradens morti crucis ineffabili pietate seipsum, ut genus humanum a morte perpetua liberaret. Super morte autem claræ memoriæ... fratris tui regis Georgianorum tibi paterno compassi sumus affectu, ac in eo subsequenter gavisî, quod pacifice oblines regnum ejus, sicut nobis per ipsas litteras intimasti, optantes ut Deus in cujus manu sunt jura regnorum et regna, te ac tuum regnum in sua fide ac devotione, atque in bonis omnibus ampliflci et conservet. Etsi enim absentes simus corpore, præsentés tamen spiritu, te ac alios Christianos regni tui cordis oculis intuemur, et delectamur in fide, quam habetis in Domino Jesu Christo, cui eo ipso est acceptior fides vestra, quod eam servatis in medio infidelium nationum, inter quas lucetis quasi lucernæ in tenebris, et redeletis quasi lilia inter spinas, reportaturi fidei vestre desiderabilem finem, salutem vestrarum videlicet animarum. Propter quod tuam exhortamur in Domino celsitudinem, ut certa de promissione Christi dicentis: Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis; in confessione, ac laude sancti nominis ejus firmas stabilisque persistas, et ad persistendum in ea subditos tuos exemplo sancte conversationis inducas, ut post hujus transitorie vite inevitabilem exitum, una cum ipsis regnum merearis consequi sempiternum.

22. « Sane super eo quod de passagio charissimi in Christo filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris semper Augusti et regis Siciliæ certificari desideras, te ac exortium tuum ad ipsius Terræ-Sanctæ succursum magnifice offerendo; fidei tuæ zelum in Domino commendantes, tibi auctoritate præsentium declaramus, quod idem imperator ad ipsius terræ liberationem magnanimiter ac magnifice se accingit, a festo S. Joannis Baptiste proximo ad annum unum, pro liberanda de manibus infidelium terra ipsa, cum innumera fidelium multitudine, et alio apparatu, imperiali magnificentia digno, Christo ductore feliciter transiituros. Monemus igitur serenitatem tuam et hortamur in Domino, quatenus juxta laudabilem promissionem tuam, tuum studeas exortium taliter præparare, quod tunc possis Domino Jesu Christo dignum magnitudine tua servitium exhibere. Ut autem tu et subditi tui ad tam sanctum opus vos tanto libentius et devotius præparetis, quanto ex hoc majora vobis apud Deum præmia comparatis, notificamus devotioni tuæ, quod omnes, qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis; et illi etiam, qui non in personis propriis illuc accesserint sed in suis expensis juxta facultates suas viros idoneos destinaverint; et illi similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam peccatorum suorum, de quibus vere contriti fuerint et confessi, veniam dono Apostolicæ indulgentiæ consequantur ». Et infra : « Tu ergo præsentés litteras facias tuis sub-

ditis Christi fidelibus recitari, quibus juxta postulationem tuam, benedictionem Apostolicam clarigimur, promittentes tibi et eis in quibuscumque oportuerit et decernerit, Apostolicæ Sedis gratiam et favorem. Dat. Later. IV id. Maii, Pontificatus nostri anno VIII ». Hactenus Honorius, qui eodem etiam argumento Epistolam clarissimis amoris ac benevolentie notis aspersam Joanni magistro equitum misit¹, postulataque ab ejus nepte benedictionem est impetratus.

23. *Honorius de Constantinopolitano imperio sollicitus per litteras multa decernit.* — Ut vero in comparandis ad restituendum regnum Hierosolymitanum subsidiis adeo sollicitum Pontificem vidimus, non minus ille nervos industriamque ad propugnandas imperii Constantinopolitani res contulit; eoque maxime conatus suos operamque explicuit, cum maximi interesset ad restituendas res Syriacas, profligandosque Sarracenos, imperium illud a Latiis obtineri atque in primis Ludovicum Francorum regem enixe est precatus, uti Roberto imper. consobriño suo festina opportunaque auxilia submitteret. Indices eunt ad reginam Blancham ejus uxorem litteræ ea de re datæ² : « Novit regia celsitudo, qualiter Dominus, in cujus manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, in Gallicorum manibus tradidit imperium Romanie, quod per eosdem est, quasi principaliter hactenus gubernatum, ibique noviter quasi nova Francia est creata. Nec ignorat, ut credimus, qualiter nunc charissimo in Christo filio nostro... illustri Constantinopolitano imperatore, consobriño charissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris regis Francorum viri tui, eidem imperio presidente, diminuta est et diminuita potentia Gallicorum, adversariis invalescentibus contra eos graviter, ita quod, nisi eidem imperatori celeriter succurratur, limetur ne irreparabile Latinis personarum et rerum detrimentum immineat, et generaliter genti Gallicæ damnum inestimabile, sicut plenius intelligi potest, quam deceat nos referre. Quia igitur nimis esset non solum impium, sed etiam inhumanum, si dictum imperatorem, et gentem Gallicam, ab inimicis Dei, et Latinorum omnium dictus rex perire, dum ei potest succurrere, pateretur, etc. » Hortatur apud virum precibus insistat, Constantinopolitano imperio tulcendo non desit, non posse sine ipsius ac Gallorum dedecore amitti, quod patris temporibus tanta gloria partum extitisset. « Dat. Lat. XIII kal. Jun. anno VIII ».

24. Præterea cum Theodoros Comnenus, de quo priori anno memoravimus, dominandi cupidine exagitatús, Thessalonicense regnum occupasset, majoraque moliretur, Honorius ad arcendam tyranni audaciam evertendaque consilia, Guillelmum Montisferrati marchionem Demetrii Thessalonicensis regis fratrem, virum strenuum, jamque a se ad id, ut vidimus, delectum, amplio-

¹ Ep. CDXXV. — ² Ep. CDXLII.

ribus eum adhuc auxiliis stipari falcitricè operam dedit. Atque in primis plures ad varios de pecunia marchioni persolvenda Epistolas exaravit¹: tum archiepiscopis, episcopis, clericis ac religiosis viris Constantinopolitani imperii Græcis ac Latiis citra Macram hasce litteras misit².

« Honorius, etc.

« Dilectum filium nobilem virum Guillelmum, marchionem Montisferrati, ad succursum ipsius imperii, tum generositate magnanimitatis innatæ, tum desiderio prosequendi suam et charissimi in Christo filii nostri Demetrii illustris regis Thessalonicensis fratris sui iustitiam, ferventissime aspirantem, in huiusmodi proposito et desiderio studiosissime corroborare curavimus, non solum sibi ministrando in multa quantitate pecuniam, sed et viros strenuos de provinciis circumstantibus ad eundem cum ipso Apostolicis indulgentiis excitando. Idemque marchio tum per suam sollicitudinem, tum per nostram tantum ac talem ab æstate præterita congregavit exercitum, quod nisi eum repentina infirmitas tempore, quo debebat iter arripere, invasisset, nunc sicut verisimile est et firmiter creditur, esset in Romania cum tanto exfortio, quod ea, quæ nunc difficilia videntur et aspera, plana et facilia viderentur. Distulit autem hoc infirmitas ipsa, non abstulit, quia idem marchio sanitate recepta, collegit militum et peditum magnam et strenuam multitudinem, et sicut magnanimitè, ita magnificè propositum iter arripens, moram quam acerbitas infirmitatis ingesserat, redimere celeritate satigit: quod quia non potuit tum propter instantem hyemem et tempus jam contrarium navigationi, quando pervenit Brundisium, tum propter defectum sumptuum necessariorum tanto negotio, delectam multitudinem ibi retinuit cum ea instanti Martio feliciter, divina favente gratia, transiturus, atque ad id sibi exercitum, et se invicem exercitui juramento constrinxit. Et infra:

25. « Attendentes satius esse ut bona vestra, et Ecclesiarum vestrarum pro manutenendo imperii statu communicetis ad tempus, quam ea omnia perpetuo amittatis; de fratrum nostrorum consilio propter urgentem necessitatem duximus statuendum, ut omnium vestrorum proventuum huius anni, omniumque aliorum mobilium, quæ nunc habetis in ipso imperio, exceptis duntaxat Ecclesiarum thesauris divino cultui dedicatis, de quibus aliter procuravimus providere, ac exceptis vestibus et equis quotidiani usui necessariis, ac utensilibus, in quibus non est aurum, vel argentum, aut lapides pretiosi, medietatem marchioni prædicto sub iuramentum religione integre confertis; » et infra: « Simileque auxilium a consistentibus ultra Macram, tam in regia civitate quam extra charissimo in Christo filio nostro imperatori Constantinopolitano illustri statuimus conferen-

dum, hoc solo adhibito moderamine, ut videlicet solvant eidem tantum decimam proventuum huius anni, pro eo quod inter eos multi esse dicuntur, qui omnes redditus suos, utpote consistentes ultra brachium amiserunt, quorum necessitas necesse est per alios relevari, etc. ». Hortatur, ut necessitate ita cogente æquo animo ferant: invitos atque obstinatos adigi jubet; cæterum pulcherrimam vel ex parte vel majora recuperandi spem affari, si quæ in commune contulissent; extremaque Epistola hæc adjicit: « Volumus autem, ut idem marchio, et filius ejus, ac frater cum baronibus suis præsent in manibus dictorum executorum corporaliter juramentum, et obligent etiam terras suas, quod si Dominus restituerit eis regnum Thessalonicense totum vel majorem partem ipsius, restituent vobis, vel Ecclesiis vestris ea quæ nunc marchioni conferretis eidem. Dat. Later. IV kal. Decembr. anno IX ».

26. Paucis vero post diebus de omnibus certiorum fecit³ O... e Rocca Athenarum dominum, sibi Latinorum res ad Constantinopolitanum imperium spectantes adeo cordi esse, ut præter colatam a se ingentem pecuniam vim, ipsius opera Guillelmo Montisferrati marchio subsidio cum lecta ingentique militum manu venturus esset; atque idcirco pecuniam earum regionum Ecclesiasticis viris se imperasse: cæterum princeps collectoribus auxilium, si eo opus foret, præstaret: signa cum schismaticis strenue conferre paratus sit, quo brevi labore diuturnam sibi ac reliquis Latinis pacem compararet: se iis qui in prælio adversus ipsos occubissent, amplexissimam culpam veniam attribuisse, modo peccatorum maculas per sacram confessionem expiassent. Adscripta est huiusmodi litteris dies non. Septemb. eodemque argumento plures aliæ, ut in Regesto adjectum est, Achæ principis a Negreptio dominis scriptæ sunt. Alia vero Epistola² Constantinopolitani imperii principes, militumque animos ad pugnam incendit. Decreta etiam in eas regiones legatio est, cujus obeunda munus Nicolao episcopo Rheginensi injunxit viro clarissima familia nato, note probitatis, summo consilio prudentiæque prædito, qui memorato Guillelmo marchioni præsto esset; illustrant litteræ³ ad patriarcham Constantinopolitanum, atque imperii et Thessalonicensis regni episcopos date. At de legato deque Guillelmo rursus non insequenti nobis sermo recurret: nunc nonnulla de Ciliciæ rebus addemus.

27. *Restituendis præsulibus expulsis incumbit.* — Expulerant Armeni Tarsensem et Mamistanum archiepiscopos, cæterosque earum regionum Latinos clericos, ad quos restituendos Honorius Pontificum zelum explicuit. Coniciebat Honorium gravissimo dolore inusta iis præsulibus injuria, cum illius dedecus in omnes Latinos redundaret: cum-

¹ Lib. VIII. Ep. CCLXXXIII. etc. — ² Lib. IX. Ep. LXXXIII.

¹ Ep. LXXXV. — ² Ep. LXXXIV. — ³ Ep. LXXIX.

que de ea re ad Armenorum Catholicum scripsisset, ut suam auctoritatem in iis ad suas Ecclesias revocandis adhiberet, Pontificis monitis aversas aures præbuerat, quare Honorius hæc Hierosolym. patriarchæ suffraganeis, ut vim precibus conjungeret, imperavit : « Cum adhuc Catholico præfato scribamus, ut cum non sit sustinendum, nec ullo modo ulterius dissimulare possemus, quod prædictorum justitia pereat, et ea quæ debetur nobis obedientia subtrahatur, hæc saltem vice sic faciat, sicut suum et Armenorum vult periculum evitare, ut eisdem archiepiscopis et capitulis restituantur in integrum Ecclesiæ supradictæ, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tam eundem Catholicum, quam cæteros, qui dominium tenent Armeniæ, ad hoc moneatis sollicitè, ac pro posse vestro efficaciter inducatis ; quod si monitis vestris acquiescere forte contempserint, vos eisdem archiepiscopis et capitulis studeatis, qualiter suas possint recuperare Ecclesias, utile consilium et opportunum auxilium exhibere, ut ubi non prodest monitio, auxilia suffragentur. Dat. Later. XVI kal. Januar. Pontif. nostri anno nono ».

28. *Labores suscepti pro liberando Daniæ rege ; Guillelmus episcopus Roschildensis sanctis adscribendus.* — Neque hic laborum finis quos Honorius in reducendis exilibus, pristinaque asserendis dignitati, cæterisque tuendis impendit, verum Conradi cardinalis episcopi Portuensis legali sui, atque Hermannii magistri Hospitalis Theutonicoꝝ Friderici imp. oratoris opera, e vinculis eximere conatus est Waldemarum Danorum regem, in quibus ab Henrico comite ipsius vectigali per summum scelus habebatur, cum id sæpius gravissimis litteris tentasset. In Germaniam igitur tum Pontificis legatus, tum imperatoris orator profecti una cum Henrico rege, quod tradit Godefridus ¹, atque Engilberto archiepiscopo Coloniensi, nonnullisque principibus aliis in Saxoniâ contenderunt, et Hermannium ad captivum regem comitemque misere ; cujus studio hæc pacis formula confecta, ut rex quæ ad imperii jus pertinebant redderet, a Friderico regni insignia acciperet, et centum marcharum millia ut solveretur vinculis se daturum polliceretur. Verum Albertus comes Verlemundensis, regis ipsius sororis filius, aliique Daniæ optimates efferatis ira animis cessere, atque ingentem pecuniæ vim ad redimendum regem allatam secum retulerunt ; postriedieque Albertus rem acie decernere statuit, prælioque post diem Christi natalem inito, ab hora diei prima ad vesperam magna utrinque cæde certatum : denique Albertus una cum pluribus aliis nobilibus comprehensus, cum rege avunculo in custodiam traditus fuit ; qui omnia Godefridus complectitur, Crantzius ² vero breviter perstringit, additque Waldemarum auro se redemisse.

29. Antea vero Romanus Pontifex archiepiscopum Bremensem graviter perstrinxit ¹, quod cum veluisset, ne liberando regi obstaret, neve ipsius regnum instare auderet, spretris Apostolicis imperiis vectigales suos suæque diocesis milites Waldemaro civium nefando apostatæ conjunxisset, qui in regnum excursionem facta, ac quadam arce diruta nonnullos occiderat, aliosque in carcerem conjecerat. At quoniam comes Albertus, cujus tutela regnum traditum erat, exemplum in arcis proditores ediderat, illum archiepiscopus vexabat atque e commercio fidelium a se ejectum iri minitabatur, monuit illum Pontifex, ac pro Apostolica auctoritate præcepit, tum ab infestando regno, atque a negotio Alberto facessendo sibi temperaret, nec per eam speciem regem ipsum persequeretur : si quid ipsi adversus eos quæstionis et controversiæ intercederet, non vi, sed iudicio experiretur ; paratum se, ut alias litteris suis significarat, jus suum ipsi tribuere : alioqui iudices a se constitutos sententiam ex canonicarum sanctionum præscripto dicturos certo sciat.

30. Maximis ea tempestate calamitatibus Dania attrita jacebat, ac rege capto ingentibus se undique malis cinctam lugebat : illa vero populi spes supererat, B. Guillelmum Roschildensem abbatem in ultimo discrimine positum opem cælitus laturum, omniaque mala discussurum, cum innumera illius miracula certissimum fidei ac spei pignus viderentur. Quorum pia studia, consiliaque fovens Romanus Pontifex, illo hoc anno SS. honorem cultumque, datis ad universos fideles Apostolicis litteris ², decrevit. Igitur de more nonnulla præfatus hæc subjicit :

« Honorius, etc.

« De prædicti famuli Dei vita, fama et miraculis per prædictum quondam Luden. archiepiscopum approbate vite virum, timoratum et justum, cui merito erat super hoc adhibenda fides, ac per venerabilem fratrem nostrum P. Roschildensem episcopum, et dilectum filium abbatem de Ervado Cisterciensis Ordinis, inquiri mandavimus diligenter. Qui de vita et fama certi, de ipsis tam per se quam per alios, et de miraculis tam per eos, in quibus facta fuerant, quam per testes fide dignos juratos, veritate cognita, certos nos reddere curaverunt, eis inter alia exponentibus, quod tanta in Christo gratia divinæ benedictionis effulsit, ut ejus suffragiis leprosi munderent, sanentur ægroti, liberentur dæmoniaci, aperiatür lingua mutorum, et quod est mirabilium, jam idem sit plurimum mortuorum almicus suscitator.

31. « Gaudeat itaque mater Ecclesiæ, quod cælestis ædificatur Hierusalem, superni ædificii structura consurgit, nova in templo Dei columna erigitur, novumque produxit misericordia Dei florem, quem cælesti rore uberius irrigatum mira et suavi ubertate fructuum fecundavit. Letari

¹ Godef. in Annal. an. 1221. — ² Crantzius Dan. I. VII. c. 18, 19.

¹ Ep. VII. — ² Lib. VIII. Ep. CVIII.

quoque patria vestra debet, et cum iucunditate in laudes assurgere creatori, quod tanto est exaltata patrono, talemque apud Deum meruit intercessorem habere, per quem nominis sui fama fit celebris, latiusque diffunditur, et per cuius suffragium quasi vicinios habitatores sui possunt facilius veniam promereri. Cantet præterea novum Domino canticum Ecclesia S. Thomæ de Paraclito, quæ splendore novi luminis confessoris ipsius requiescentis ibidem pulchra facta est, et apparuit speciosa. Decet etiam matrem Ecclesiam ab illius laudibus, quem vite beatitudinem, signisque ac miraculis beatificatum a Deo esse constat, in gloria non vacare, sed ei potius debitum honorem exolvere, ac votis impendere sacramenta.

32. « Quare nos, quibus, licet immeritis, a Domino est Ecclesia gubernanda commissa, super vita, fama et miraculis præfati viri Dei, per dilectum filium nostrum G. Sancti-Theodori diaconum cardinalem, qui legationis officium in partibus illis exerceuit, certiores effecti, ne velle videremur, quod lateret tucerna sub modio, quæ supra candelabrum esse debet, siquæ inutiliter Christi essemus vicarii, si non faceremus, ut venerantur fideles illum, quem sanctorum splendor, Dominus tot et tantis fulgentem miraculis ineffabili disposuit providentia venerandum; ipsum de nostrorum fratrum et multorum prælatorum apud Sedem Apostolicam consistentium canonizavimus consilio, et sanctorum statuimus Catalogo adscribendum etc. Hortamur fideles, ut sanctorum confessorum Christi cultu ac laudibus Guillelmum prosequantur, ejusque preces apud numen implorent. Dat. Lat. duodecimo kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno viii ».

33. *Bela Hungarorum regem in suam tutelam suscipit Honorius.* — Sed ad Honorii susceptos labores, ac navatam in principibus aliisque tuendis operam revertamur. Exagitabatur ea tempestate Bela rex Andreæ Pannoniæ regis primogenitus, ab ipsomet parente, quod dimissam, uti anno superiori vidimus, uxorem ex voluntate Pontificis recepisset. Quare injuria oppressum filium Pontifex confestim in suam clientelam accipere, Germaniæ principibus ipsique patri commendare, ac ut in pristinam gratiam dignitatemque restitueretur, operam conferre. Confirmant plures hoc anno datæ ea de re Pontificiæ litteræ, in quibus sibi primum locum hæc vendicant in ejusdem Belæ causa ad Pannoniæ episcopos exarata¹.

« Archiepiscopo Colocen. et suffraganeis ejus.

« Cum charissimus in Christo filius noster rex Bela, primogenitus charissimi in Christo filii nostri Andreæ regis Ungariæ illustris, gravem pro eo quod... uxorem suam ad mandatum nostrum recepit, persecutionem sustineat, coactus ex hoc in terram nobilitis viri ducis Austriæ se transferre, fraternitati vestræ per Apostolica scripta manda-

mus, quatenus prædiclo nato regis ejusdem, cui merito tenemus adesse, vestrum ei exhibendo favorem plenius assistatis, monitis apud patrem ipsius, et exhortationibus insistentes ac consulentes eidem, ut sibi multoties se non exhibeat vel infestum, nec ad se redire compellat eundem, sed in regno suo, ubi cum ejus uxore, ac suis, sicut regium decet heredem, honeste valeat commorari; redditus ei certos assignet, ipsos etiam, qui cum ipso morantur, nequaquam in personis vel rebus offendant, mandatum nostrum taliter impleturi, quod vestra cognoscatur diligentia per effectum et a nobis possitis de circumspecta sollicitudine commendari. Dat. Lat. VIII kal. Martii., Pontif. nostri anno viii ».

34. Cæterum Austriæ dux, ad quem Bela confugit, blande ipsum benigneque excepit: quem idecirco Honorius meritis laudibus ornavit². Erat is Luipoldus, cujus filiam Agnetem Henricus rex Friderici imp. filius, quod Urspergensis³ aliique tradunt, uxorem duxerat. Deinde a rege patre omni studio Pontifex per litteras contendit⁴, ut eundem Belam in Austriæ ducis ditionem concedere compulsum, quod uxorem Apostolico mandato coactus reduxisset, omnibus paternæ charitatis significationibus prosequi vellet: ut dignum erat, liberaliter tractaret, quo honorifice sibi suisque consuleret, ne qui suspicionem injiceret, moleste ipsum ferre filium suum Apostolicæ Sedis imperio paruisse. Præterea Bohemiæ regem⁵ Carinthiæque ducem Honorius hortari⁶ precarique, uti Belam, si ad ipsos se recepisset, omnibus benevolentiam argumentis complectantur, aliosque principes viros laudibus effurte⁶, qui ipsius rebus faverent.

35. *Religiosos milites Mariæ Theutonicorum tuetur.* — Interea ingens timor Andream incessit, ne per occasionem discessus filii novi in regno motus excitarentur, populique a se deficerent: quocirca ut rebus suis caveret, legationem litterasque ad Rom. Pontificem, ipsius consilia operamque petitum misit, a quo benignum hujusmodi responsum retulit⁷: « Firmissime teneas, et nullatenus dubites, quod sic nos tui honoris, et exaltationis augmentum, et regni tui tranquillitatem affectamus et pacem, ut neminem contra hoc supportare velimus, quin potius quibuscumque contra te, aut regnum tuum machinantibus parati sumus, tanquam de nostro agerent dispendio, efficaciter obviare. Unde charissimo in Christo filio nostro Belæ regi nato tuo scripta nostra dirigitimus, ut se tibi devotum filium exhibeat, et in nullo a filiali se reverentia et devotione subducat, provisorius attente, ne occasione sua, vel eorum qui cum ipso morantur, regnum contingat Ungariæ perturbari. Scribimus etiam morantibus cum eodem, ut ad

¹ Ep. CCXVIII. — ² Ursperg. Chr. an. 1223. — ³ Chr. Austr. ann. præced. aliq. — ⁴ Lib. VII. Ep. CCXVII. — ⁵ Ep. CCXVI. —

⁶ Ep. CCXC. — ⁷ Ep. CCXLIV.

¹ Ep. CCXIV.

devotionem tuam prædicti filii tui animum accendentes, nihil sibi suadeant, nihilque facere ipsi præsumant, unde moveri debeas, et regni tui tranquillitas perturbetur. Quocirca excellentiam regiam monemus et hortamur attente, quatenus eundem natum tuum, qui ad tempus, non lamen tua dicitur culpa cessisse, sicut tanti regis decet filium et hæredem, benigne ac honeste studeas pertractare, cum si secus fieret, nonnulli putarent displicuisse tibi, quod idem filius tuus circa uxoris suæ receptionem mandatis Apostolicis obedit. Datum Later. VI id. Martii, anno viii ». Hactenus Honorius, qui ut regem ad officium parentis optium, a quo deservisse videbatur, commodius revocaret, culpam ab eo magna prudentia amovere conatus est. Cæterum extant ejus Epistolæ¹ quas se ad Belam aliosque dedisse testatur.

36. Inter hæc cum religiosi S. Mariæ Thentonicorum milites regionem quamdam Bozæ ipsi ab Andrea rege dono datam jam excolere cœpissent, Rom. Pontificem rogavere, illam in Apostolicæ Sedis tutelam jusque accipere dignaretur; quorum piis votis precibusque respondit Pontifex, atque in hæc verba rescripsit: « Petistis, ut terram Bozæ, et ultra montes nivium, quam propter paganorum insultus vastam usque ad proxima tempora, et desertam, largitione charissimi in Christo filii nostri Andrea Ungarorum regis illustris adepti esse noscimini, et noviter inhabitare cœpistis, ipsorum paganorum impetu non sine multo personarum vestrarum discrimine refrænato, in jus et proprietatem Apostolicæ Sedis recipere dignamur; assertentes, quod fideles libentius transibunt in ejus coloniam, si eam viderint Apostolicæ Sedis esse speciali ditione subjectam, sicque fiet ut terra, quæ lala et spatiosa cultoribus indiget, facile populetur et numerus habitantium in eadem ad ipsorum paganorum terrorem, et securitatem fidelium atque ad utilitatem non modicam Terræ-Sanctæ feliciter augeatur. Vestris ergo piis precibus benignius annuentes, præfatam terram in jus et proprietatem B. Petri suscipimus, et eam sub speciali Apostolicæ Sedis protectione ac defensione perpetuis temporibus permanere sancimus. Ad hæc cum eadem terra secundum indulgentias vobis ab Apostolica Sede concessas nullum præter Rom. Pontificem habeat episcopum vel prælatum, præmissa auctoritate districtius inhibemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus in terram ipsam vel incolas ejus interdicti vel excommunicationis sententiam sine speciali auctoritate Apostolicæ Sedis promulgare præsumat, vel jurisdictionem quamlibet exercere, etc. Dat. Later. II kal. Maii, Pontif. nostri anno viii ». His præterea de rebus scripsit Pontifex tum Panonice² episcopis, tum Bozæ archipresbytero³ (de quo in litteris modo allatis memorat) cleroque, ac

populo. Anlea vero superiori anno extremo antistitem Transylvanum graviter arguerat⁴, sacrum in Bozam imperium affectare, presbyteros illos et clericos ad Synodes suas evocare, decimas reddituum partes ac jura alia episcopalia ab iisdem laicisque extorqueri; denique in eos, qui voluntati suæ non assentirentur, iniquas anathematis, atque Ecclesiastici interdicti sententias ferre. Quamobrem Apostolica auctoritate ipsi imperat, ut ejusmodi sententias, si quas tulisset, revocaret; populum illum vexare desinat, illos injuriis afflicti non passurum.

37. *Uratislaviensi episcopo ablata curat restitueda; legatum mittit in Livoniam.* — Sed ad gesta hoc anno a Romano ipso Pontifice apud Germaniæ principes regrediamur; namque Bohemiæ regem monuit, precatuque est, uti⁵ possessiones, in quibus sunt aurifodinae, Uratislaviensi episcopo restitueret⁶, utque rebus humanis erepto Andrea episcopo Pragensi, cum quo diu de libertate Ecclesiastica certaverat, canonicorum collegio, cui de successore deligendo Apostolica mandata dabat præsto esset, ne quis electioni faciendæ moras necere moliretur: cæterum sibi exploratum esse, ipsum regem aliorum potius iniqua suggerentium malitia, quam culpa sua Andreae episcopo negotium exhibuisse, cum a pluribus nuntiis ac præsertim a Gregorio Crescentio, S. Theodori diacono cardinali, in illo regno legationis munere perfuncto accepisset illum, uti regem deceret, mansuetum ac benevolum erga Ecclesiam animum gerere. Hujusmodi blanditiis Pontifex summa prudentia Christianos principes intra æquitatis fines tenere consuevit.

Præterea Honorius Sueciæ regem etiam atque etiam rogat, hortaturque, ne Ecclesiasticis viris molestiam ercet⁷: « Significantiis regni tui episcopis, presbyteris et aliis clericis, intelleximus, quod tu eosdem presbyteros et clericos expeditionum tuarum angariis et aliis secularibus exactionibus aggravas et molestas, et contra divina et humana statuta in seculari compellis judicio respondere. Cum autem hæc salutis tibi pariant detrimentum, et nos quo sincerius te diligimus, eo libentius revocare te ab hujusmodi cupiamus, serenitatem regiam rogamus, monemus, et exhortamur attente, quatenus ne contra te iram ejus qui transfert regna, et spiritum auferit principum, provocari contingat, ab iis taliter conquiescas, quod et divinam exinde evitare possis offensam, et nos contra personam tuam, tanquam velis in Ecclesiasticarum personarum delectari gravamine, non possimus quod te gravare debeat, cogitare. Dat. Later. X kal. Mart. anno viii ».

38. Hoc anno exente Honorius Guillelmum episcopum Mulinensem summæ probitatis virum in Boreales plagas legati dignitate auctum misit,

¹ Ep. CCCLV, CCCLVI, CLVII, CLVIII. — ² Ep. CDXII. — ³ Ep. CDXII, CDXIII.

⁴ Ep. CCXXVII. — ⁵ Ep. CCXXVI. — ⁶ Lib. IX, Ep. XXV. — ⁷ Ep. CCXXII, CCXXI.

ut Livoniæ Prussiæque regiones Evangelii jacto semine excoleret: « Ecce¹ ad evangelizandum in partibus illis, (Livoniæ scilicet Prussiæ, quarum paulo ante Pontifex meminerat), eligimus venerabilem fratrem nostrum Guillelmum Mutinensem episcopum, vel potius nobis quasi dicentibus, quem mittemus, et quis ibit nobis, idem cum Isaia obtulit se mittendum, qui honestate vitæ, conversatione religionis, et eruditione scientiæ præditus, nec ignorans, quod nullum Deo sacrificium sit acceptius, quam Inerum quærere animarum, totum ad id se totaliter impendit, exemplum bonorum operum ponendo seipsum, prout non tam argumentis probabilibus, quam experimentis evidentibus clarius luce patet. Quare commisso sibi plene legationis officio, tam in predictis regionibus, quam in Holzetis, Bestonia, Sema-gallia, Samblandia, Curlandia, Wirlandia, et in insulis Gulandiæ, Burgundomlinæ, Rivæ, Gotthandiæ, ipsum ad partes illas providimus destinandum, firmam spem fiduciamque tenentes, quod tanto quæ Christi sunt ipso propitio aget feliciter, quanto propria minus quæret; cove facilius diffusa in labiis suis gratia optatum consequetur effectum, quo solet quod prædicat perfectius opere adimplere, etc. » Monet earum regionum præsules ac populos legatum debitis officiis, honore ac benevolentia prosequantur. Dat. Later. II kal. Januar. Pont. nostri anno IX ». Antea vero cum Livoniensis episcopus apud Apostolicam Sedem questus esset injurias sibi ab archiepie. Bremensi et canonicorum illius Ecclesiæ collegio illatas, qui Livoniensem Ecclesiam suæ metropolitano jure subjicere conabatur, Honorius cæplis eos assistere jussit².

39. *Legatus missus in Gallias contra Albigenes.* — Cum porro Apostolici sit muneris fidem non modo apud Barbaras nationes nondum Christiana religione imbutas disseminare, verum etiam omni opera et studio incumbere, ne quæ olim Evangelica luce collustratæ fuere, hæresibus inficiantur, non ad inferendum solum Curlandiæ, Gothlandiæ, aliisque Septentrionalibus regionibus et insulis Evangelium, sed ad Albigensem quoque impietatem extinguendam, quæ Narbonensem Galliam corruperat, desudavit Honorius, atque adeo Galliarum regem Ludovicum adversus Raymundum Albigenis hæresis nota deformatum, rei que Catholicæ hostem infestissimum concitare, atque ad ipsum armorum terrore ad officium revocandum incendere studuit. In suis enim litteris ad eum de Portuensi episcopo demandato legationis munere datus, quibus significabat mitti ad conciliandas ipsam inter et Henricum Angliæ regem inducias, quas nos supra attulimus, de re Albigenis, ad quam delendam mittebatur etiam legatus, hæc adiecit³:

40. « Predictum legatum ad te cum festinan-

tia dirigentes, tuæ serenitatis devotionem et magnificenciam rogamus, monemus et obsecramus per aspersionem sanguinis Jesu Christi, qui pro te morti crucis tradidit semetipsum, quatenus, cum pro certo credatur, quod nobilis vir R. filius quondam R. comitis Tolosani magnitudinis tuæ potentiam adeo reformidat, quod si cognoverit te contra eum ex animo velle totis viribus tuis uti, eas expectare aliquatenus non audebit; sed mandatis Ecclesiæ, quibus et utinam vera devotione se offert, parebit juxta tuæ beneplacitum voluntatis, ipsum regis commonitionibus, et comminationibus efficaciter inducere studeas ad pacem cum Deo et ejus Ecclesia faciendam, ita quod et terra purgetur hæreticis, et Ecclesiis ac viris Ecclesiasticis congrue satisfiat de damnis et injuriis hæcenus irrogatis; et provideatur libertati Ecclesiasticæ in futurum, et honori dilecti filii nobilis viri Almarici comitis Tolosani, qui sicut et claræ memoriæ pater ejus pro servitio Dei, et Apostolicæ Sedis exposuit semetipsum: propter quod sibi non possumus aliqua ratione deesse in ipsa pace, quantum fieri poterit, deferatur, quod super hoc inveneris, nobis celeriter rescripturus. Si enim hoc feceris, ut rerum dispendia laceamus, multis eris causa salutis animarum et corporum; ac removendo impedimentum hujusmodi discordiæ, quod multum potest officere negotio Terræ-Sanctæ quasi inestimabiliter ejusdem terræ subsidio providebis; nec ex hoc majores potes assequi titulos laudis et gloriæ, quam si præfatum nobilem ad viam ab invio, et ad Apostolicæ Sedis mandatum solo potentia tuæ terrore fecerit sine bellico strepitu, et sanguinis effusione redire. Dat. Lat. II non. Apr. anno VIII ».

41. Raymundum Ludovici Francorum regis potentia terrore perculsum ad flagitandam Pontificiam clementiam, atque Ecclesiæ gratiam ambiendam adductum fuisse, indicant litteræ Magalonensi episcopo datæ, quibus veluit ne consortio fidelium restitueret, nisi Ecclesiæ Magalonensi jura occupata restituisset. Ut vero archiepiscopus Narbonensis ex Honorii præscripto coacta Synodo Raymundum, atque Albigenes alios receperit, qui jurati Romano Pontifici se dicto audientes fore promiserant, tradit Gestorum Ludovici regis scriplor hinc verbis¹: « Infra Octavas Assumptionis B. Mariæ apud Montem-Pessulanum (fuisse istius urbis cives in Ap. Clientelam susceptos ac regi Ludovico commendatos, ostendunt litteræ² Honorii) auctoritate Apostolica Concilium celebratur. Nam Honorius papa Narbonensi archiepiscopo dederat in mandatis, quod ibi modum pacis, quam Raymundus comes Tolosanus et alii Albigenes sanctæ matri Ecclesiæ offerebant, audiret, et quod inde faceret, remandaret. Qui convocatis totius provinciæ episcopis et abbatibus ac clericis universis, a comite Tolosano aliisque baronibus

¹ Lib. IX, Ep. CXXIX. — ² Lib. VII, Ep. CXXX. — ³ Ep. CCLXXX.

¹ Gest. Lud. an. 1224. — ² Honor. I. VII, Ep. CXXV.

juramenta recipit, quod terram securam, et obedientem Rom. Ecclesie redderent, et clericis redditus suos in integrum restaurarent, eisque pro damnis quindecim millia marcharum infra tres annos persolverent, et de hæreticis confessis, vel convictis justitiam facerent indilutam, ac pro posse suo per universam provinciam pravitalem hæreticam extirparant ». Hæc auctor atque ex ipso alii.

42. *Ut libertati restitueretur Flandriæ comes laborat Honorius.* — Ut vero Pontifex Ludovicum regem exasperavit ad severitatem, ut Raymundum ad Ecclesie obsequium infringeret, ita ad clementiam erga Belgii comitem, quem tenebat in vinculis adducere est conatus; qua de re hæc ad ipsum scripsit¹: « Intellecto quondam, quod inter claræ memoriæ Philippum patrem tuum, et nobilem virum comitem Flandren. convenerat, ut idem comes pro certa se redimeret pecuniæ quantitate, præstanda sibi nihilominus de terra Flandriæ quæ ad dominium regis spectat, ea quam posset impendere cautione; nos alterius compassi miseriæ, ac miseratione alterius delectati, eundem regem nostris litteris rogavimus attente, et monuimus, ut eundem comitem divinæ pietatis intuitu liberaret ». Eas dederat anno superiori V, id. April. ut ex Regesto Pontificio constat²: « Volentes quoque indemnitati regie præcavere, ad postulationem ipsius comitis venerabilibus fratribus nostris Rhemensi archiepiscopo et episcopo Silvanectensi nostris dedimus litteris in mandatis, ut si prænominatus comes in regem, vel prolem, seu terram suam, quod absit, insurgeret, nisi infra quadraginta dies, postquam esset monitus in regia curia, satisfactionem super hoc juxta parium suorum judicium exhiberet, eundem comitem excommunicationi, ac terram suam interdicto supponerent, donec ipse modo satisfaceret supradicto.

43. « Verum nequitia diaboli bonis actibus incidente, patre tuo sublato de medio, conventio incompleta remansit, et dicti comitis liberatio est hæctenus præpedita: quia vero nimis inhumanum videtur dictum comitem ulterius captivitatis squaloribus macerari, celsitudinem tuam rogamus, monemus, et hortamur attente, qualenus prudenter attendens, quod misericordibus misericordiam Dominus pollicetur, et agnoscens quod optimum vindictæ genus est, nolle punire cum possis, eo quod magnanimitatis est magnifice parcere, ad liberationem ipsius comitis cor tuum clementer inflectas, et ipsum redimi patiaris, etc. » Significat Rhemensi arch. et Silv. episc. datam provinciam, ut comitem, si pacta quæ regio et comitis sigillis fuerint munita, infregerit, censuris devinciant. « Dat. Lat. X kal. Maii, anno viii ». Quæ vero adversus Anglos hoc anno gesta a Ludovico, utque omnes terræ velegales, quæ ad Garunnam excurrunt, in ipsius potestatem redactæ fuerint,

superius a nobis dictum est; jam Anglicas res perecurramus.

44. *Henricum Angliæ regem et episcopum Cantuariensem redarguit.* — Miserat suos Henricus rex ad Pontificem oratores, ut nonnulla cum ipso arcaea agitantur consilia, openque Apostolicam flagitarent, quibus redditum parantibus Honorius litteras¹ Henrico defendendas dedit, in quibus primum summa se lætitia perfusum testatur, quod ipse, ut oratores iidem sibi ac S. R. E. cardinalibus retulerant, magna cum virtutis laude vitam duceret, ac veluti in primo efflorescentis ætatis vere, optimi principis fructus virili maturitate conditos polliceretur: populos suos beneficiis prosequatur, corrigat, regatque. Tum subdit Pontifex: « Illud autem noninalium tuæ suggerimus celsitudini, et consulimus bona fide, ut cum vassallis tuis non ponas hoc tempore rationes, nec eos super restitutione tuorum reddituum scandalizes; sed hæc, et alia quæ possunt scandalum generare, prudenter in tempus differas opportunum ». Verum Henricus parentis optimi dicto minime audiens fuit, qui post hæc arma, non sine graviore ingrati animi nota, in Fulchesium Breantem virum nobilem, de se regnoque suo optime meritum, arma ceperat, ejusque castrum obsederat: quo nomine ipsum Pontifex gravissima oratione perstringit.

45. « Ecce, sicut dolentes audivimus, spretis monitionibus nostris, contra nobilem virum Fulchesium de Breante, qui pro patre tuo ac pro te ipso se ac sua tempore necessitatis exposuit, arma inconsulte movisti, castrum de Belford, quod ipse pater tuus eidem fidelitatis suæ constantia et laboribus ac expensis, quas subierat pro eodem, inspectis, sibi sicut dicitur liberalitate regia, imo merita retributione donavit, hostiliter obsidendo, non advertens, neque considerans, quam indiscreta, ne infida dicamus, sunt eorum consilia, qui tibi suggerunt et suadent, ut hoc tempore, quo tibi arma inferuntur externa, tu inferas armatis, qui etiamsi te graviter offendissent, deberes tuas ad præsens dissimulare injurias, et ipsos regis beneficiis reddere in tua et regni tui defensione unanimes et concordēs, et non incendere regnum ipsum intrinsecus, quod jam extrinsecus ardet ». De Gallis loquitur, qui, ut diximus, plures ipsius cismarinas provincias subegerant. « Monemus igitur serenitatem tuam, et hortamur attente, etc. » Inculcat ut fœdus cum illo ineat, ac Pontificia consilia præferat. « Dat. Lat. »

46. Nec regem modo, verum Stephanum etiam Cantuariensem archiepiscopum arguit² Honorius a regis causa stare, atque adeo nam cum episcopis aliis Fulchesium ejusque partium studiosos cœtu fidelium abegisse et in aciem adversus ipsum descendentibus peccatorum indulgentias largiri tentasse, cum potius regem ab inferendo suis bello avertere debuisset, dum exteri ejus fines invade-

¹ Ep. CIVI. — ² Lib. VI. Ep. CXXXIV.

¹ Lib. VIII. Ep. CCLXII. — ² Ep. XIV, XVI.

rent : del itaque operam, uti rex ab inceptis desistat, latamque in memoratum Fulchesium (quem Parisius in eum invecus, Fulchasium vocat) censuram Ecclesiasticam, abjecta omni cunctatione, rescindat.

Antea vero Honorius eidem archiepiscopo atque archidiacono Cantuariensibus provinciam dedit ¹, ut abbati conventuque de Dorileecestrie corporis S. Brunii episcopi in digniorem locum transferendi potestatem facerent, qui Brunus ab altero olim Honorio Romano Pontifice in Angliam missus, regem ab idolorum cultu ad Christi fidem traduxerat, ac virtutibus miraculisque clarus ibi felicissime quieverat.

47. *Novum examen in causa B. Guillelmi et episcoporum consecratio.* — Illustrabatur etiam Anglia B. Guillelmi miraculis, ob quorum famam de illis diligentissime inquiri jussum fuerat, perlatisque ad Apostolicam Sedem publicis tabulis, in quas testium dicta de rebus admirandis B. Guillelmi jussu suo illata fuerant, cum nonnulla desiderarentur, novum examen, datis ad episcopum Elyensem, duosque diocesis Eboracensis abbates litteris ², instituendum decrevit Honorius : « Præsentatam nobis per dilectos filios S. archidiaconum et E. Bernardi canonicum Eboracensem, et L. et I. procuratores venerabilis fratris nostri archiepiscopi, et capituli Eboracen. relationem inquisitionis factæ a vobis de mandato nostro super miraculis B. Guillelmi, perspeximus diligenter. Sed licet apud vos multa et magna miracula sint forte probata, nequaquam tamen apud nos super iis plene potuit ex vestra relatione constare, cum in ea nequaquam dicta testium sint expressa, per quæ nobis veritatis posset fieri certitudo, quamvis in relatione contineatur eadem, quod per tales et tales, talia et talia miracula sint probata. Ut igitur, quod in hoc negligenter omissum est, per

subsequentem diligentiam emendetur, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vel dicta testium receptorum sub vestris sigillis per fideles nuntios ad nostram præsentiam destinatis, vel inquisitionem solemnem iterum facientes, nobis plane, ac plenarie, quæ singuli testium disposerint rescribatis. Dat. Later. III idus April., Pont. nostri anno viii ». Eademque sententia ad archiepiscopum Eboracensem et capitulum Apostolicæ litteræ exaratae sunt ¹. Hæc præterire nolimus, ut videat lector quantam in hujusmodi rebus maturitate consilii Romani Pontifices adhibere consueverint. Ulque similia adjungamus, Honorius ejusdem anni non. Decembris archiepiscopum, decanum, atque Ecclesiæ Rothomagensis prefectum ararii, de factis moribusque viri Dei Laurentii archiepiscopi Dublinensis publica testimonia accipere jussit ².

« Eodem anno », inquit Parisius ³, « consecrantur in episcopos magister Alexander de Stanesby in Cestrensem Romæ a domino papa Honorio die Paschæ; Willelmus nepos Willelmi Bruere senioris in Oxoniensem; Radulphus de Neville in Cicestrensem a domino S. Cantuariensi archiepiscopo ». Hæc ille; cum vero tradat de Cestrensi episcopo sacris pontificalibus in Urbe ab Rom. Pontifice initiato, illud quandoque animo observatum est, num in Pontificio Regesto dum ad calcem octavi anni Honorii papæ episcopi ab ipso consecrati recensentur, Coventrensis loco Cestrensis legendus, ibi enim (nisi librarius erraverit) hæc inseruntur : « Istos dominus papa consecravit hoc anno : Coventrensem episcopum, Viterbiensem episcopum, Esculanum episcopum, Parisiensem episcopum, Mnatensem episcopum, Foresemproniensem episcopum, Tridentinum episcopum, Firmannum episcopum, Lunensem episcopum (4).

¹ Reg. p. 4 ead. Ep. — ² Lib. ix. Ep. xcvi. — ³ Matth. Par. Hist. Angl. an. 1224.

(4) In fine anni hujus hanc periecham addidit Annales contracti : « Hoc anno Benedicta Masse et Calaris Ioparchiam in Sardinia beneficentia Romane Ecclesie acceptam solemniter ritu reititit, qua de re editæ sunt publicæ tabule III nonas Decemb. hujus anni consignata (a) ».

MANST.

(a) Ext. apud Hon. III, l. 9, ep. 344.

HONORII III ANNUS 9. — CHRISTI 1225.

1. *Friderico cunctanti expeditionem leges impositas, quibus se obstringit.* — Pervenimus ad annum Christi millesimum ducentesimum vigesimum quintum tertiadecima Indictione, cum Honorius papa in rei Hierosolymitane instaurandae depellendae et tot Christianorum cervicibus Sarraeenice servitutis, divinique cultus in Asia et Africa restituendi curis defixus, summum in Occidentales populos ac principes pium zelum transfundere, ac magis magisque accendere studuit: plures enim de ea re litteras exarare, legationes decernere, crucesignatorum auxilia undique accersere, ac praesertim Fridericum imperatorem, Syriae subsidio iturum iurejurando, quod vidimus, interposito pollicitum, ad promissa perficienda hortari et impellere, atque adeo duos S. R. E. cardinales, nimirum Pelagium Albanensem episcopum, et G. S. Martini presbyterum cardinalem ad ipsum mittere¹. Cujus legationis causas illustrat Richardus et S. Germano, Fridericum imminente die, qua in colloquio cum Pontifice Verulis habito in Orientem expeditionem ducturum sacramento spondederat, Joannem regem Hierosolymitanum, qui in Siciliam ex Syria trajecerat, misisse ad Honorium, ut ab eo protectionis tempus prorogandum efflagitaret, eorumque precibus Pontificem assensisse; ac duos misisse cardinales, qui nonnullas leges proponerent Friderico, quas si violari contingeret, anathemate devinctum iri pronuntiarent; eas vero a Friderico excogitatas oblatasque Pontifici ostendunt Apostolicæ litteræ, quibus, postquam suspensionem ferendi ab ipso Terræ-Sanctæ auxilii omnium expectationem, delusas spes, jactatas in ipsum atque Apostolicam Sedem ob graviores moras voces improbas exposuit, subjicit:

2. « Ut ea, quæ in rescripto nobis exhibitum continentur, efficaciter, si datum fuerit desuper, compleantur, prout ipse voluntarius obtulisti, et est a nobis et nostris fratribus acceptatum, ecce venerabilem fratrem P., Albanensem episcopum, et dilectum filium nostrum G., tit. S. Marlini pres-

byterum card., viros utique probatæ virtutis, conspicuæ honestatis, et eminentis scientiæ, quos vel ut columnas erectas in domo Domini, et stellas in firmamento Ecclesiæ relucens, nos et fratres nostri speciali prærogativa dilectionis et gratiæ amplexamur, commisso eis plene legationis officio providimus ad tuam præsentiam destinandos, etc. » hortatur ut legatos humaniter excipiat, imperia iis commissa capessat, præterite negligentiae notam ardenti conficiendæ tandem expectare expeditionis studio depellat; tum significat datam cardinalibus provinciam, ut ipsum ad ea servanda, quæ in Pontificio Diplomate contenta erant, sacramento astringerent. Datum Reate XV. kalen. Aug. anno ix ».

3. Quod ad leges Friderico impositas attinet, afferuntur eæ a Richardo. Intra duorum annorum spatium mense Augusto complendum copias in Terram-Sanctam ductaret: mille equites biennio in ejus subsidium sustineret: centum navium classem conflater, quinquaginta biremes egregie instructas in ejus portibus teneret: interea duobus millibus equitum eorumque comitatu, pro singulis equilibus tribus equis supputatis, trajetum daret. Quas leges sibi impositas, atque adstante procerum corona perfectas, servaturum se sacramento nuncupato spondidit, atque anathematis pœnas, ni faceret, incursum admisit, Raynaldusque Spoleti dux iurejurando sese Friderici nomine devinxit; ac tunc cardinales sacramento Verulis dato imperatorem liberasse.

4. Adjectas alias leges fuisse ex Friderici litteris ad Pontificem exaratis¹ constat, quas ad historice illustrandam veritatem afferendas censuimus, cum singula exactissime attingant.

« Fridericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliae.

« Per præsens scriptum notum facimus universis, quod nos transibimus in subsidium Terræ-Sanctæ ab instanti Augusto præsentis tertiadecimæ Indictionis ad duos annos, et per biennium tene-

¹ Honor. l. ix. Ep. cccclxx.

¹ Ext. apud Hon. l. lx. Ep. viii. et in lib. cens. Ms. Vat.

binus ibi mille milites ad numerum ; ita quod, si aliquis de ipso numero statuto tempore deesse contigerit, in quinquaginta marchis argenti per annum defectum militis redimemus, pecuniam autem de huiusmodi redemptione collectam, nos, si ibi fuerimus, ad testimonium et consilium regis et patriarchæ Hierosolymitanorum ac magistri domus Theutonicorum, et aliorum proborum hominum de terra ibidem ad servitium Jesu Christi expendemus in usus eosdem, vel alios, ubi eis magis visum fuerit expedire. Quod si aliquo casu nos acciderit tunc abesse, memorata pecunia in prædictorum regis et patriarchæ, ac magistri domus S. Mariæ Theutonicorum manibus deponetur per ipsos in Terræ S. negotio expendenda. Passagium dabimus, si venerit in primo passagio, vel in duobus subsequentibus passagiis, duobus millibus militum, et familiis eorumdem, et pro milite tribus equis ; ducemus nobiscum centum calandras, et tenebimus quinquaginta galeas similiter per totum biennium, si necesse fuerit, bona fide armatas. Quod si aliquo tempore illius biennii non esset necesse illas teneri, vel si forsan non possent inveniri homines necessarij apparatus earundem, aestimabuntur fideliter sumptus illi, qui in eis tenendis necessarij haberentur, si tenerentur armatae eo modo, quo debuissent armari, et tandem in pecunia numerata persolveremus in ipsius terræ negotio expendendam, eo modo per omnia, quo superius de quinquaginta marchis militum est expressum.

5. « Præterea deponemus in manibus prædictorum regis et patriarchæ, ac magistri et fratrum domus Theutonicorum centum millia unciarum auri, vel æquivalentiam in argento iis terminis persolvenda : in instanti passagio Augusti hujus tertiadecimæ Indictionis viginti millia : sequenti passagio subsequenti Augusti, ejusdem quartadecimæ Indict. viginti millia : alia quadraginta millia in duobus subsequentibus passagiis Martii et Augusti anni secundi ; ita quod partes memoratæ pecuniæ persolutæ per terminos antedictos ultra mare in singulis passagiis deportentur. Si vero in aliquo termino plus solverimus, quam superius est expressum, tantum minus persolvere tenebimur passagio subsequenti.

6. « Quando autem nos in fine biennii ad passagium assignatum transfretare continget, reddentur nobis dicta centum millia unciarum ad expendendum in servitio Dei et Terræ-Sanctæ. Et si nos, quod Deus avertat, in terra illa vel citra ante passagium memoratum obire contigerit, vel alias quacumque de causa forsitan non transferimus, rex et patriarcha, et magister domus Theutonicorum prædicti ad laudem et consilium magistrorum Hospitalis et Templi, ac aliorum proborum hominum de terra expendent eandem pecuniam bona fide, sicut melius viderint expedire utilitati Terræ-Sanctæ, in servitio Jesu Christi et terræ, pro salute animæ nostræ et antecessorum nostrorum. Si vero,

quod absit, infrascriptum terminum passagio assignatum quidquam humanitas de nobis acciderit, vel si aliquid, vel aliqua sorte defecerint de iis quæ superius expressa sunt et promissa, regnum nostrum Sicilia remanebit ad omnia obligatum ; ita quod quicumque illud tenebit, ea integre tenebitur adimplere.

7. « Nos autem personaliter juravimus, quod transibimus ultra mare in subsidium Terræ-Sanctæ in passagio suprascripto, et Raynaldum natum quondam ducis Spoleti jurare fecimus in anima nostra, nos firmiter et fideliter servaturos reliqua omnia, sicut superius sunt expressa, et prædicta omnia observabimus bona fide, lata ex nunc excommunicationis sententia, in qua incidemus, si non transfretaverimus in passagio suprascripto, vel non duxerimus, vel tenerimus nobiscum mille milites, vel non miserimus præscriptam pecuniam, sicut superius est expressum. Si autem defecerimus in aliquibus, vel in aliquo cæterorum, Ecclesia Rom. sententiabit in nos, et in terram nostram, de spontaneo et jam præstito consensu nostro. Quod si in alicujus termini solutione defecerimus, lata sententia teneamur astricti ; ita quod, si post terminum elapsum per testimoniales litteras illorum, qui pro rege ac patriarcha, et magistro Hospitalis Theutonicorum ad recipiendum status terminis ipsam pecuniam statuerunt, Ecclesie Romanæ constiterit, nos de huiusmodi satisfecisse defectu, statim super illo articulo absolvemur, nec super aliis occasione illius sententiæ gravabimur ullo modo. Ad hujus autem rei majorem evidentiam præsens scriptum fieri fecimus et Bulla Aurea nostro typario impressa jussimus insigniri. Dat. apud S. Germanum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo quinto, mense Julii tertiadecimæ Indictionis ». Hactenus Fredericus, qui hæc promissa insigni postea perfidia infregit, et quæ deoverat Christo arma non in Sarracenos, sed in Christi vicarium vertit ; sed de his suo loco.

8. *Cæteros principes hortatur et pro Constantinopolitano imperio agit Honorius.* — Interea Honorius omni opera ac studio contendit, ut Occidentis populos ad sequenda imperatoris signa excitaret. Atque in primis, ut et Gallia atque Anglia auxilia elici possent, nihil prætermisit, quo pacem vel inducias Henricum inter ac Ludovicum reges conciliaret, de quibus iterum inferius. Conjunxit etiam suam industriam patriarcha Hierosolymitanus, quem Honorius pluribus commendavit¹ litteris, ornavitque prærogativæ illius dignitate, ut in alienis provinciis pallio uteretur ; profectusque in Gallias egregium zelum in concitandis ad induenda arma juventutis Gallicæ animis explicuit. Nec ille modo, verum alii quoque summam diligentiam adhibuere, ut milites ad sacram expeditionem obeundam compararent, quod inter alios

¹ Honor. I. IX. Ep. CCCXIX, CCCXX, CCCXXI, CCCXXII.

Conradus card. episcopus Portuensis Apostolicæ Sedis in Germania legalus egregie præstitit. De quo hæc apud Henricum Steronem ¹: « Conradus card. Portuensis episcopus, Romanæ Sedis legalus, per se et per plures cooperatores verbum crucis per totam Alemanniam prædicavit, et quamplures cruce signati sunt ». Quibus adiecit Eluvangensis Chronici auctor, sacrum bellum infidelibus inferendum Christianis omnibus pro concione propositum ac demum tantum, innumeraque hominum millia conscripta fuisse.

9. Non instaurandis modo Syriacis rebus verum etiam fulciendo Constantinopolitano imperio desudatum ab Honorio est. Guillelmum enim Montisferrati comitem strenuum virum una cum Nicolao episcopo Reginensi A. S. L. cum magna ac detecta militum manu Latinis subsidio misit, eaque de re tum ad Robertum imp. ² tum ad ejus principes ³, quos ad signa cum Græcis schismaticis, ac nostrorum intestissimis hostibus, summa vi conferenda adhortatur tum etiam ad archiepiscopos ⁴, cæterosque Orientalis imperii præses, quos ob amissam Thessalonicam mœrentes atque afflictos bono animo jubet esse, litteras dedit. Verum generosi illius principis consilia mors oppressit, quomodo Richardus ⁵ in hunc annum confert: « Mense, inquit, Septembri, marchio Montisferrati in Romania naturali morte defunctus est ».

Eodem anno reginam ac nobiles Cyprios ad servanda pacis fœdera, inter eos et archiepiscopum Nicosiensem ejusque suffraganeos sancta, atque ab Apostolica Sede firmata, Honorius ⁶ cohortatus est, atque ad inquisitionem ipsius archiepiscopi rejecit ⁷ matrimonii causam inter reginam et Boemundum comitis Tripolitani filium quarto consanguinitatis gradu conjunctos inveniendi.

10. *S. Engelbertus archiepiscopus Coloniensis trucidatus a comite Friderico, qui meritas dat penas.* — Dum hæc ad Orientales regiones pertinentia decernit Pontifex, atrox horrendumque facinus patravil in Germania Fridericus comes Isemburgensis, omnium mortalium flagitiosissimus, qui S. Engelbertum archiepiscopum Coloniensem cognatum suum, a quo paterna charitate peramanter corripiebatur, inaudito crudelitatis genere neci tradidit, ut Albertus Stadensis ⁸ et Godefridus ⁹, ejus temporis auctores, scriptis commendarunt; cæteris vero fuscis Cæsarius hæc est persecutus, qui ea tempestate florebat, qui que jussu Henrici archiepiscopi Coloniensis Engelberto suffecti præclaras illius res gestas ¹⁰ litteris mandavit. Cæsarius igitur Fridericum Ecclesie Coloniensis canonicum, ut fratri sine liberis demortuo succederet, canonicatu clericali que rejecto habitu militem factum ait: Ecclesie Essendiensis advocacionis, quod di-

cebant, munere suscepto, adeo ab religione officii discessisse, ut prædatoris ac tyranni, quam defensoris nomine dignum haberetur: Ecclesie bona diripuisse, subjectos eidem injustis oneribus oppressisse, sanctissimi denique episcopi monita inique ferentem, in necem ejus conspirasse. Engelbertum interea morti proximum, quam Deus compluribus piissimis viris diversis præcægiis significarat, lotius anteaclæ vite noxas per sacram confessionem expiase. At præstat memorata digna e Cæsario ¹ decrepta in hunc locum referre.

11. « Dominus episcopus litteras indices mortis suæ accepit, quas cum legisset, in ignem militens pedibus conculcavit, ne discordiæ seminarium fierent inter ipsum et cognatum suum comitem Fridericum. Recitavit tamen eas episcopo Mündensi, qui præsens erat, cum cum diceret ille: Cave tibi, domine, propter Deum, non solum tua causa, sed etiam pro utilitate Ecclesie nostræ, et lotius terræ salute; respondit ille: Angustie mihi sunt undique, et quid mihi faciendum Dominus novit, prorsus ignoro. Ve mihi si facerem: si autem eis proposuero, dicent, imo amiceis et cognatis de me conquirentur, quod parricidii crimen eis impingam. Non solum de Friderico, sed etiam de Godefrido, et Willelmo fratribus ejus suspicio fuit, et adiecit: Ego ab hac hora corpus et animam meam divine committo providentiæ ». Subinde vero ad templum quoddam sacramentum cum procederet Engelbertus, amicitiam cum eo simulare Fridericus aliter atque animo gerebat, parare insidias, itineris socium sese illi addere, postremo ut jam agenda rei tempus appellere visum est, socii parricidii atque ministris admonitis, impelsum facere in sanctum episcopum, qui adeo ab illis crudeliter est confossus atque laniatus, ut nulla in corpore pars ad excipiendum novum vulnus integra superesset. Hæc pluribus Cæsarius, qui de martyrii tempore subdit: « Passus est autem beatus martyr anno gratiæ millesimo ducentesimo vicesimo quinto, mensis Novembris die septimo, anno pontificatus sui decimo, sub Honorio papa III, imperante Friderico II ».

12. Ipsum porro Engelbertum caelesti gloria potiri, qui pro Ecclesia defendenda sævissime trucidatus fuerat, plura miracula declararunt, quæ ab eodem auctore enarrata, sed in primis præclarum visum, septimo a martyrii die sacerdoti nomine Ludovico canonico regulari, viro prebo, rem divinam pro ejus anima facienti objectum, quod auctor memoratus hisce verbis monumentis commendavit ²: « Cum dictis secretis post *Sanctus*, canonicum inchoaret, ecce sanctum episcopum pontificalibus indutum vultu hilari sacro altari adstare videt: et cum crucis signa exprimeret super panem et calicem, beatus Pontifex pro totum canonicum sacerdoti se conformans eodem modo, et iisdem vicibus sancta consignavit dexteram cle-

¹ Stero in Annal. an. 1225, apud Cams. ant. lect. tom. 1. — ² Ep. CCXVIII. — ³ Ep. CLIII. — ⁴ Ep. CCXXV, CCCLV. — ⁵ Rich. de S. Germ. hoc anno. — ⁶ Honor. I. IX. Ep. CLXII. — ⁷ Ep. XLIII. — ⁸ Stad. in Chron. ap. 1225. — ⁹ Godef. in Annal. eod. ann. et alii. — ¹⁰ Ext. apud Sur. tom. V. die VII Nov.

¹ Cas. l. II. c. 3. etc. — ² Ibid. c. 10.

vans. Cum autem ventum esset ad eum locum, ubi defuncti nominantur, et cum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi episcopus: Frater, non est necesse, ut inter mortuos me nomines, sum enim, cum Deo et choro martyrum gaudio fruor ineffabili, et adjecit: Noveris pro certo quod omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, male peribunt, idque cilius quam credi possit. His dictis, disparuit. Ludovicus vero missa completa, omnibus que viderat indicavit, testem Deum adhibens ita se habere ».

13. Interea Henricus ¹ Bonnensis præpositus post nonam diem, qua martyr occubuit, archiepiscopus Colonienſis creatur: quo in episcopali sede, uti mos erat, consistente, Engelberti ministri ejus interlram respersam sanguine in sinum novi episcopi conjecere, domini injurias, necemque crudelissimam flebilibus vocibus questi, Henricum ipsum orare ne inultam tanti præsulis mortem pateretur: illum vero mox jurejurando interposito sese alligasse ferunt, innoxii sanguinis fusi ultorem se futurum: quid vero electus archiepiscopus sine mora gesserit, ut primum Henricum regem, inde vero Conradum episcopum Portuensem Apostolicæ Sedis legatum, in Fridericum cædis auctorem, aliosque interfectores incitaret, quo mortalium flagitiosissimi supplicium orbi exemplo esset, memoratus auctor enarrat.

14. « Ascendens inde, (nimirum Colonia Agrippina, ubi archiepiscopus renuntialis fuerat²), Francofurtum ad colloquium regis, electus episcopus corpus martyris duobus abbatibus Ordinis Cisterciensis deferendum commisit, puta Godefrido abbati Montensi et Henrico abbati vallis S. Petri: cumque præsentatum esset corpus regi atque principibus, et cum eo mortis ejus insignia interlra, diplois, et pileis, iis qui corpus præcedebant, districtis gladiis, ut habent legum jura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est rex et omnes qui cum illo erant, maxime autem rex puer, qui perinde, ut lugere solet filius patrem, et puer tutorem summi, extinctum planxit episcopum: proſcriptionem vero Friderici in celebri conventu Norembergensi factam renovavit, etc. » Addit auctor plures pœnas in paritidicis statutas fuisse, et Conradum legatum magnam præsulum multitudinem ad Concilium excoisive, Engelbertum ob defensa Ecclesiæ jura cæsum martyrem prædicasse; Fridericum vero anathemate defixisse: tum etiam Leodii aliud indixisse Concilium, in quo cum Friderici fratres episcopi in gravissimam criminis consortii suspicionem adducti purgare se ex legibus canonicis non possent, ad Rom. Pontificem a legato missi fuere.

15. Agnit etiam his de rebus Godefridus³ ac recentiores, quos supervacuum ducimus singulis recensere. In iis quoque sunt novatores⁴, qui

etiam Engelbertum innumeris post obitum miraculis inclaruisse referunt, qui tamen in eo errant, dum tradunt Fridericum comitem cædis architectum, martyris fratris filium fuisse. Ut vero Fridericus meritas pœnas dederit, ejusque fratres episcopi Romam ad Pontificem, uti diximus, missi honorum gradu dejecti fuerint, insequenti anno dicetur. Illud interim non præterimus, Honorium, quod refert Cæsarius, tristi nuntio de cæde archiepiscopi accepto valde commotum flentemque asseruisse, illum plures Germaniæ principes Apostolicam Sedem incusso metu revereri cogisse, ac propter reverentiam summi Pontificis interfectum fuisse, quod Rom. Ecclesia profleatur, dum anniversariam martyris memoriam hisce verbis prosecuta est ac veneratur⁵: « Coloniae S. Engelberti episcopi, qui pro defensione Ecclesiasticæ libertatis, et Rom. Ecclesiæ obedientia martyrium subire non dubitavit ». Cum vero proposita sint omnibus in Romano Martyrologio, mirum cuiquam videri posset, Surium martyris gesta ex Cæsario redditurum, cum necdum inter sanctos, quod ipse auctor sciat, relatam esse affirmare.

16. *Religio in Livonia floret.* — Cæterum hoc ipso anno, Aprilis initio, Honorius papa litteras ad Engelbertum archiepiscopum⁶ miserat ipsi cum prædicto Portuensi A. S. L. communes de electione magistri Oliverii Padeburnensis episcopi, quem etiam Epistolis ad ipsum⁷ aliosque⁸ exaratis auctoritate sua munivit. Præterea ad legatum eundem scripsit⁹, de nonnullis idolorum cultoribus, qui in Magdeburgensi alisque provinciis in castra fidei Christianæ se recepturi erant, ni avaritia quorundam Ecclesiæ præsulum, de decimis cum Christi fidelibus certantium, obsisteret: eorum cupiditati frænum injiceret modumque poneret, ac miseris fidei lumine adhuc destitutis opem explicaret.

Verum longe feliciter per id tempus in Livoniae regionibus religio effloruit, in quibus Christianæ fidei cultus adeo auctus, et amplificatus est, ut Pontifex de nova ibi metropolitana sede instituenda cogitavit, perque litteras egerit⁶, cum Guilhelmo episc. Mutinensi A. S. L. quem id præstare jussit, quod in sacram rem nullius videretur, seque de tota re faceret certiorum. Adscripta est hujusmodi litteris dies XIII kal. Decemb. ante vero III non. Febr. cunctos Livones, ac Prutenos ad fidem Christi traductos traducendosve in tutelam Sedis Apostolicæ receperat⁷. Cum porro de nova hac erigenda sede mentio incidit, addendum videtur Eberardum archiepiscopum Salisburgensem, postquam episcopatum Chumensem in diocesi sua condi ab Innocentio III, inde vero Segoviensem ab Honorio impetrasset, tertium adhuc in Ecclesia S. Andreae Laventensi adjici ab

¹ Cas. loc. cit. c. 21. — ² Ibid. c. 13. — ³ Godef. in Annal. hoc anno. — ⁴ Cent. XIII. c. 10. col. 1016, 1017.

⁵ Martyr. Rom. die VII Nov. — ⁶ Honor. l. IX. Ep. CCLII. — ⁷ Ep. CCLXIX. — ⁸ Ep. CCL. — ⁹ Ep. CXXIII. — ⁶ Lib. X. Ep. CXXV. — ⁷ Lib. IX. Ep. CXXX.

eodem Honorio iterum ac saepius suppliciter postulasse, quod id gregi suo usui esse videretur, praesertim cum ipse vix toti suae diocesi obeundae consulendaeque sufficere possit; cujus precibus rationibusque permotus Pontifex ipsi morem gerere decrevit. Verum ne quid aliis Ecclesiis detraxeretur, rem ad episcopum Frisingensem ab duos abbates rejecit¹.

17. *Liturgica responsa Honorii.* — Per id tempus archiepisc. Lundensis de sacris quibusdam caeremoniis, quarum major pars ad missae augmentum sacrificium spectabat, Rom. Pontificem consuluit, idque responsi ab eo retulit².

« Archiep. Lundensi.

« Tua nos duxit fraternitas consulendos, ut cum quidam presbyteri, celebrantes missarum solemniam, ponant hostiam ante calicem quidam in sinistro latere calicis, et quidam levant calicem corporali tectum, deponantque dum signant, et iterum levant tectum; quidam vero discooperunt levant, et una manu tenentes elevatum altera manu signent, quidamque de tribus partibus, quae fiunt ex hostia, duas super patenam ponant, et quidam illas tenentes in manu communicent, super calicem illas nequaquam in patena ponentes, quid tibi sit in hujusmodi varietate tenendum. Ad quod potest non ineoquinie responderi verbis Nicolai papae dicentis: Nihil obsint saluti credentium diversae pro loco et tempore consuetudines, dummodo illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis debeat obviari. Quid autem in iis Romana servet Ecclesia et ipse forsitan recolis, qui eam aliquando adivisti, et latores praesentium, qui nuper ejus consuetudinem in hac parte viderunt et notaverunt, ut credimus, diligenter tibi referre poterunt viva voce. Ad aliam vero consultationem tuam breviter respondemus, quod monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus abbati, et receperit poenitentiam, absque tamen dispensatione Rom. Pontificis ministrare non potest in ordine sic suscepto. Inquisitioni quoque tertiae respondemus, quod tam in tua quam in aliena diocesi potes absque pallio et sandaliis celebrare, eum etiam in tua diocesi non semper debeas celebrare cum pallio, sed diebus illis dumtaxat, qui in Ecclesiae tuae privilegiis sunt expressi, sicque soluta est quarta etiam quaestio, qua quaesisti, an tibi sit licitum pro defunctis eum pallio celebrare. Datum Reate III idus Aug. »

18. *Rex Sueciae defensio, milites Theutonici tutati ab Honorio.* — Duobus, antequam haec scriberet, diebus, Pontifex Ericum Sueciae regem ob exitium ipsius in Sedem Apostolicam studium in clientelam acceptat, qua de re haec ad regem ab Honorio exarata³: « Tuae sublimitatis devotio promeretur, ut ad tuam et regni tui tranquillitatem et pacem paternae sollicitudinis studio inten-

damus. Hinc est, quod personam tuam cum regno et omnibus tuis honoribus et justitiis sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et praesentis scripti patrocinio communimus, districtius inhibentes, ne quis honores tuos, ac jura praesumat invadere, aut quomodolibet temere perturbare ». Haec Pontifex. Qui ut benevolentiam in Sueco rege suae fidei committendo exhibuit, ita in defendendo finitimo Daniae rege in clientelam Apostolicam accepto, atque e servitute in libertatem vindicando, constantiam explicuit, quem hoc anno e vinculis emissum fuisse docent Stadensis¹, et Godefridus²; tum sequenti anno scriptae ab Honorio litterae indicant, quibus Pontifex obsides relaxari, ac pecunias pro eo redimendo datas restitui religiosissime imperavit. Sed de his iterum anno sequenti.

19. Non minus vero operae ab eodem collocatum est, ut equites Theutonicos Sedis Apostolicae tutelae commendatos tueretur. Opprimebat ipsos Ungariae rex, atque Bozae regione, quam antea ipsi tribuerat, armorum potentia exturbare moliebatur: infestum itaque iis principem praerertam liberalitatem damnantem a caeptis hinc litteris revocare est conatus³: « In tuis privilegiis perspeximus contineri, quod terram Bozae, ac ultra montes nivium fratribus domus Theutoniarum regia liberalitate donasti, unde terram ipsam sub Apostolicae Sedis protectione suscepimus, et libertate donavimus speciali, adeo ut Apostolico privilegio statuerimus eam nulli, nisi Pontifici subjacere, quatenus eadem colonis citius impleatur, tuumque meritum eo altius surget, quo donum tuum Terrae-Sanctae uberius proveniret ». Et infra, ubi exposuit, quam graves injurias ac damna nefariis obretactorum vocibus subornatis indixisset, religiosis equilibus Theutonicis, atque ab iis, quae antea in eos divini amoris intuitu contulerat, extorquere minis ac terrore esset conatus, adjicit:

20. « Profecto non deberes sic perssequi dona tua, quinimo terram ipsam, quasi plantam tuam beneficiis rigare continuis, et non hujusmodi oppressionibus et injuriis tuae liberalitatis meritum apud Deum et homines denigrare: quantum haec nequaquam clementiae tuae imputanda credamus, sed potius pravis suggestionibus malignorum, qui videntes praefatam terram pro immensum fratrum dictorum studium profecisse, ad ejus cupidinem venenosis suasionibus te accendunt, non attendentes quod nihil veraciter retinetur, nisi quod pia liberalitate donatur. Magna quidem sunt, quae dedisti fratribus antedictis, sed certe, si devota meditatione pensaveris quam multa et magna tibi contulit divina immensitas largitatis, non magna reputabis, quae pie pro ejus honore ac amore dedisti, sed potius cogitabis te nunquam posse digna Domino retribuere pro

¹ Lib. IX. Ep. CCLXXXII. — ² Lib. X. Ep. XVI. — ³ Ep. XII.

¹ Stad. in Chron. — ² Godef. in Annal. — ³ Lib. IX. Ep. CCLVII.

omnibus quæ retribuit ipse tibi. Cogitabis etiam, quia cum scriptum sit, quod sua defunctos opera subsequuntur, ea sola quæ Domino dederis, tibi post vitæ præsentis exitum remanebunt, et sic non studebis quæ Deo dedisti minuere, sed augere, ac sequi doctrinam Evangelicam suadentem, ut studeas in cælo tibi thesaurizare thesauros, ubi nec ærgo nec linea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Rogamus igitur serenitatem tuam, monemus et obsecramus in Domino Iesu Christo, quatenus hæc prudenter attendens, et præfatas litteras nostras, secundum sanum intellectum superius expressum accipiens, dictos fratres super terra pie a te sibi donata de cætero non molestes; sed eam pacifice sibi dimittens, secundum limites in privilegio tuæ donationis expressos, prædicto castro eis libere restituito, et satisfaciens, ac satisfieri faciens de damnis et injuriis per te, ac tuos eidem hactenus irrogatis, sic eos cum in aliis justitiis suis, tum specialiter in prædicta terra regalis potentia brachio protegas et defendas, quod in terra viventium gratam recipere debeas retributionem a Deo, qui nec bonum irremuneratum, nec malum aliquod deserit impunitum, etc. » Significat daturum se imperia, ut si quæ ipsi fuerint crepta, restituantur. « Dat. Tybure II id. Jun. » Præbuit aversas aures Pontificis precibus Andreas, qui Theutonicos equites Boza, cujus partem armis ex infidelium manibus sibi armis pepererant, expulit: quem Honorius acrius aliis litteris¹ urgere, ut ipsos restitueret. Quod vero actum, sequenti anno videbimus.

21. *Archiepiscopum Colocensem de puritate fidei sollicitum et Belam regem litteris Honorius tuctur.* — Ul vero cætera ad Pannoniam spectantia prosequamur, facili non prætermittimus, cum rex idem archiepiscopo Colocensi largitus esset Boznæ loca, quæ ab hæretica pravitate purgasset, rogatum Pontificem hujuscemodi regium beneficium in suo robore manere decrevisse²: archiepiscopum vero ipsum laudibus extulisse, quod Catholice fidei studio inflammatus ad hæreticos propulsandos sese accinxisset, rogavitque ipsum et hortatus est, uti fortem animum gereret; denique auctoritate nova ad id in opus adducendum ornavit auxilique. At præstat hæc ab eodem Pontifice excipere³: « Gratum gerimus et acceptum, quod Catholice fidei ductus amore, ad profligandos hæreticos de Bozna, Soy et Wossora, ubi tanquam lamie nudatis mammis publice catulos suos lactant, ad exhortationem bonæ memoriæ magistri Aconci subdiaconi, et capellani nostri A. S. L. et aliorum honorum virorum te viriliter accinxisti. Super quo sinceritatis tuæ zelum dignis in Domino laudibus commendantes, et favore debito prosequentes, fraternitatem tuam rogamus et monemus attentius, ac per Apostolica scripta mandamus, quatenus de gratia nostra confisus, et aucto-

ritate suffultus prosequaris ex animo causam Christi Catholice puritatis, poterit persequens subversores, ita quod Deo ad gloriam, nobis ad gaudium, et tibi ad profectum proveniat salutarem. Ut autem injunctum tibi negotium perfectius exequi valeas in partibus illis, prædices verbum Crucis, fideles contra infideles efficaciter exhortando, etc. Dat. Tybure id. Maii an. ix ».

22. Quæ porro causa Pontificem Tybur adduxerit, significat Richardus⁴ et S. Germano, nimirum Parentium senatorem cæterosque Romanos proceres mota rebellione Honorium, ut ex Urbe abcederet, compulisse: sed pacem Urbi eodem anno restitutam postea addit, Parentio e magistratu discedente, atque in illius locum Angelo Benencasa subrogato. Tybure vero Honorium paulo post Reate se contulisse demonstrant litteræ⁵, quas ad Belam Ungarici sceptri designatum successorem id. Jul. exaravit, quibus ad vindicandam in suum splendorem Ungariæ regnum, bona regia ab Andrea ipsius parente jam ante abalienata Apostolica auctoritate revocavit.

« Illustri viro Beke juveni regi.

« Intellecto jamdudum, quod clarissimus in Christo filius noster illustris rex Ungariæ, pater tuus, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, et contra regis honorem, nos super hoc paterna affectione consulere cupientes, eidem regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eidem, studeat revocare; quia cum teneatur, et in coronatione sua juraverit etiam jura regni sui, et honorem coronæ illibata servare, illicitum profecto fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, et propterea penitus non servandum. Quocirca serenitatem tuam monemus et hortamur attente, quatenus in ea regni parte, quam ex ordinatione patris tui habes, alienationes easdem revocare procures, juramento de ipsis non revocandis, a patre tuo, vel a te præstito non obstante: quin potius de juratione incauta condignam penitentiam agere non omittas. Datum Reate id. Jul., Pontificatus nostri ann. ix ».

23. *Elizabeth liberalitas in pauperes.* — Explicabat ea tempestate egregia Christianæ in proximos charitatis exempla Beke soror Elisabeth, lantravi Thuringiæ uxor, quæ postea sanctorum Albo adscripta est. Cum enim fames ingravesceret in Germania, illa præclaram cogendarum in cælo divinarum opum occasionem aucupata, ac pauperis manum Christi gazophylacium arbitrata, terrenas quas possibilebat opes in egenos effudit. Prosequitur fuscus pia hujusmodi illius facinora Vitæ auctor, et quo hæc tantum brevitatis studio decerpimus⁶: « Nongenti quotidie mendicis sub oculis ejus alebantur, exceptis quos per latissimam di-

¹ Lib. x. Ep. cxc. — ² Lib. vii. Ep. cccxxix. — ³ Ep. cccxxviii.

⁴ Rich. de S. Germ. in Chron. — ⁵ Honor. I. ix. Ep. cccclxxv. — ⁶ Apud Ser. tom. vi. die xix Nov. c. 12.

tionis suæ provinciam pascere absens, apud quos omnes tanta beneficia indefessè humanitatis posuit, ut redditus frugesque locupletissimi principatus vehementer exantlaverit, distractis nonnumquam et corporis sui ornamentis, atque in pretia collectis, ne Christi membra fame tabescerent. Nonnullisque interfectis, subdit inde auctor, tantigravium sanctissimæ mulieris virum aliquot post menses ex Apulia reversum œconomorum querelas excepisse, causantium Elisabeth nimum in elemosynas prodigere atque effundere; quibus ipse respondit, sincerent uxorem suam largitiones facere, modo arces sibi salvæ manerent: victum non defuturum, quamdiu ipsa egenorum inopiam levasset. Porro dira fame annus hunc pressum luxisse, frugesque omnes corrupisse indicat Albertus Stadensis ¹, cum etiam a S. Engelberlo archiepiscopo Coloniensi frumento in Maguntina provincia ingenti copia comparato, indeque navibus vecto indigentibus subventum, uti Cæsarius in ejus Gestis prodit ².

24. *Episcopus Gludentensis a sicario cæsus.* — Cæterum quemadmodum Engelbertus proditorum impiissimorumque parricidarum gladiis in Germania occubuit, ita hoc eodem anno episcopus Gludentensis ab altero Juda per summam sævitiā ac scelus obruncatus est; quod cum Honorius accepisset, tanti flagitii horrore perustus, ad archiepiscopum Ebredunensem, latam ab ipso ejusque suffraganeis in hæc auctorem et criminis conscios sententiam ratam ac firmam esse statuit ³. Quæ vero illa fuerit, ex litteris Pontificiis patet. « Honorius, etc.

« Accepimus, quod cum bonæ memoriæ Gludentensis episc. suffraganeus tuus suam diocesim visitaret, quasi Satan altit inter alios quidam filius Belial Salvaguus nomine diocesim memoratæ, qui eum in nullo culpabilem a diabolo concitatus, impio furore peremit. Hic quoque die, quo secum comederat invitatus ab ipso, ut qui debat panes suos, ampliaret adversus eum supplantationem, in cœmeterio, et juxta ostium ejusdam Ecclesiæ, ut ibi mortem reciperet, tibi raquiri consueverat auctor vite, pastore suo et spirituali patre necato, crudeliter Cain fratricida, episcopalem maculavit fuso sanguine dignitatem.

25. « Ad vocem ergo cruoris effusi contra seclustum illum et flagitiosum de terra clamantis, tu et predicti suffraganei, et abbates in tam funesta Pontificis pernicie obstupentes, et quasi parturientes inter angustias præ immensitate doloris, rectitudinis zelo successi, excommunicastis scleratum illum cum omnibus qui consilium et auxilium in hoc præbuerunt sive præbebant, nisi correctionem eidem, vel ipsum etiam receptabunt, ita quod tales nonnisi per Sedem Apostolicam absolutionis possint beneficium obtinere, hominibus et terra

homicidæ predicti districto suppositis interdicto; statuentes nihilominus quod ad quemcumque locorum ejusdem provinciæ idem malefactor advennerit, die quo applicuerit et sequenti in Ecclesiis ipsius loci præter pœnitentiam, baptismum, et Eucharistiam in extremis, omnia sacramenta Ecclesiastica denegentur.

26. « Ab instanti præterea mense Augusti in ullionem sanguinis innocentis effusi, nemo villam inhabitabit, in qua præfatus episcopus est occisus: quod ejus incolæ in detestationem sceleris approbarunt. In Ecclesia insuper ipsius ville cum Pontificis sanguine maculatus sit locus, et factus quasi anathema, pro commissi horribilitate peccati, ne ipsum reedificare vel inhabitari contingeret, nulli erit licitum divina officia celebrare: quod si quisquam post prædictum mensem inhabitaverit locum eundem, vel destructum reedificare præsumperit, a communione corporis et sanguinis Domini, et aliorum sacramentorum perceptione, ac ingressu Ecclesiæ, donec reedificatum destruat, et locum ipsum derelinquat, omnino alienus existat. Nos autem tuum et eorundem suffraganeorum ac abbatum rectitudinem, ardorem et zelum in Domino commendantes, processum hujusmodi duximus approbandum, fraternitati tuæ auctoritate præsentium injungentes, quatenus illum, sublato appellationis impedimento, per censuram Ecclesiasticam facias inviolabiliter observari. Dal. Later. XIII kal. April. » Hæc Pontifex.

27. *SS. Quintini et Radegunde translatae reliquie.* — Celebratum est a Rhemensi archiep. in Galliis provinciale Concilium in prænobili Viromanduorum oppido, cui S. Quintini nomen est, ut de ejusdem martyris, ejus nomine ornabatur, sacris reliquiis in loco honorificentiori reponendis ageretur; quæ decreverat probavit Honorius, atque ad translationis pompam magna pietate celebrandam fideles propositis quadraginta dierum indulgentiis excitavit ¹: « Cum pro tam pretioso thesauro, quem in partibus vestris habetis, in multiplices laudes et gratias debeatis assurgere Creatori, et predictus martyr coronatus a Domino gloria et honore honorificandus sit, præsertim a vobis a quibus eligendo in regione illa passionis suæ locum voluit honorari; universitatem vestram monemus, et hortamur attente, quatenus ad elevationis, et translationis suæ diem studeatis in spiritu humiliato, et contrito animo convenire; ut et per devotionem vestram appareat quam celebris apud alios etiam esse debeat memoria martyris memorati, etc. » Utque similia adjungamus, rogatus Pontifex a priore et collegio canonicorum S. Radegundis reginæ, ut sacrum ejus corpus e sepulchro quodam sub ara maxima principis Ecclesiæ sita, erui atque in ara ipsa honorificentiore cultu asservari permitteret, Pontifex eorum petitis, dato de ea re Diplomate, indulsit ²: « Pium et

¹ Stat. in Chron. hoc anno. — ² Apud Sur. tom. VI, die VII Nov. l. 1. c. 8. — ³ Honor. l. IX, Ep. CCLV.

¹ Ep. CCC. — ² Ep. CCLXXIX.

laudabile vestrum propositum attendentes, præsentium vobis auctoritate concedimus, ut easdem reliquias de præfata tumba cum ea, qua convenit, devotione levantes, eas in eodem altari honorifice recondatis, quibus sanctæ patrociniûm satagentes pro salute fidelium, et universalis Ecclesiæ vestris piis orationibus impiorare. Dal. Later. XI kal. April. » Hæc ad fidelium excitandam alendamque pietatem : quæ vero ad impietatem excindendam gesta, nunc percurramus.

28. *Novus legatus contra Albigenses, cum litteris Honorii ad Angliæ regem.* — Creverat audacia ac viribus principum virorum armis sustentata Albigensium hæresis, ad quam proslernendam Honorius Romanum S. Angeli diaconum cardinalem A. S. L. misit, de qua ipsi imposita provincia hæ litteræ ad Galliarum præsules exarata¹.

« Honorius, etc.

« Miserabilis status, imo stabilis miseria Narbonen. provinciæ ac circumadjacentium regionum diu nos et anxietate torsit, et dubietate suspendit : anxiantes quidem viam invenire ac modum, quibus possemus relevare negotium pacis et fidei, quod in partibus illis videtur quasi penitus corruisse ; et e contrario dubitantes, ne terra illa sic ex toto esset in sanguinem versa, quod cassus et inanis existeret labor noster, et ne possemus quantumque culturæ adhibita diligentia optatos ex ea manipulos reportare, cum non videatur illi esse similis, de qua legitur : Terra saepe venientem super se bibens imbrem, et herbam generans illis, a quibus colitur, opportunam, accipiet benedictionem a Deo ; sed ei potius de qua continuo subinfertur : Proferens autem spinas ac tribulos, reprobæ est et proxima maledicto. Hæc enim vere est terra deserta, invia et inaquosa, imo terra ferrea, terra cui cælum æneum dedisse videtur Deus, et ne super illam pluant, nubibus mandavisse ; cum nullo imbre doctrinæ, nullo rore gratiæ sit ad ferendum fructus debitos emollita. Hæc est terra, quæ argentum reprobum videtur merito appellanda, quia etsi nullo sudore laboratum sit, et multo labore sudatum ad purgationem ejusdem, frustra tamen conflavit confusor ; nec est enim ejus consumpta malitia, et nimia rubigo ejus de ipsa non exiit ; nec per ignem, Deo terram cordis incolarum ejus constrictam infidelitatis et malitiæ gelu, occulto sed justo judicio permittente, adeo indurari, ut nec fomentis blandimentorum, nec flagellorum tormentis potuerit hactenus emolli, eisdem sic suos animos ob firmantibus contra Deum, ut quamlibet multiplicibus attriti flagellis, renuerint accipere disciplinam : quinimo immemores, nihil esse infelicius felicitate peccantium, adversus Dei Ecclesiam gloriantur, et in sui erroris argumentum, et confirmationem assumant, quod eis videtur contra Catholicos successisse ; non attendentes filios Israel peculiarem populum

Domini gentibus, quas ipse Dominus oderat, succubuisse frequenter, ac demum gentes easdem ab ipsis omnino deletas, frustra de habitis victoriis exultasse, etc. »

29. Subdit non abjiciendam tamen spem de reintegranda in eis infelicissimis regionibus Catholica, cum Ecclesia, quantumvis quassata, nunquam corruiat. Ad excitandam igitur afflictam religionis causam, comprimendamque hæresim, legati Apostolice munus Romano card. commisisse significat, cui ubi res postularit, præsidio ipsi esse jubet : « Ecce dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum card. virum generis et morum nobilitate præclarum, constantia industriaque conspicuum, et nobis inter cæteros fratres nostros merito suæ probitatis charum specialiter et acceptum, illuc providimus destinandum, ut præcunte divinæ pietatis auxilio, errata corrigat et deformata reformet, noxia evellat, planetque salubria, ipsamque terram diu obsitam sentibus vitiorum, et fructus iniquitatis et amaritudinis proferentem, fructus pietatis et dulcedinis auctore Deo faciat germinare. Et quoniam auxilium clarissimum in Christo filii nostri Ludovici regis Francorum illustris et regni ejus est ad hæc faciendâ modis omnibus necessarium, aliaque negotia in regno ipso habet Sedes Apostolica pertractare, eidem cardinali, tam in eodem regno quam in Provincia, necnon in Tarentasiens., Bisuntin., Ebreduensi, Aquensi, Arelatensi, et Viennensi provinciis plene legationis officium duximus committendum, data sibi libera potestate destruendi et evellendi, edificandi atque plantandi, disponendi, ordinandi, statuendi, diffiniendi, et faciendi quæcumque secundum datam sibi a Deo prudentiam viderit faciendâ, etc. Datum Later. XV kal. Martii ». Hæc de legato a se misso, quem non modo episcopi¹, sed principibus etiam Galliæ viris² ac Ludovico regi³ plurimum commendavit ; tum ad gerendam legationem auctoritate multa instruxit⁴ ; Raymundum vero Ecclesiæ gratiam affectantem moneri jussit, ab inferendis illi injuriis absteret, alioqui exploratum haberet absolutiōis beneficium, quod ab Apostolica Sede sæpe postularat minime consecutorum : Almaricum vero legitimum Tolosæ comitem de Ecclesia benemeritum, officiis plurimis prosecutum, etiam pecuniis ad reintegrandas illius res juvit⁵.

30. Studuit præcipue ad opprimendam hæresim districta in Anglos Francorum arma in Albigenses convertere, atque adeo gravissimum aliud munus legato Honorio imposuit, ut Ludovicum Francorum regem, qui subactis anno superiore provinciis ad Garunnam excurrantibus Anglos tota Aquitania depellere meditaretur, ad inducias Henrico concedendas inflecteret⁶ : eaque de re Ludovico binas litteras scripsit, in quarum prio-

¹ Ep. CLXV.

¹ Ep. CLXVI. — ² Ep. CLXVII. — ³ Ep. CLXVIII. — ⁴ Ep. CLXIX. — ⁵ Ep. CC. — ⁶ Ep. CLXXVII.

ribus¹ gravissime queritur repudiatis Pontificiis precibus regis Angliæ terras armis occupasse; tum ipsum monet, obtestaturque, ut regi memorato pristinam ditionem restituit optatasque inducias tribuat, ne subsidio Hierosolymitano, quod progenitorum suorum opera, regni que sui potissimum viribus comparari consuevisset, impedimentum moramve afferret. His vero litteris alias graviore adject², quas hoc loco edere operepretium duxi.

« Honorius, etc.

« Ulinam, fili charissime, nostrum erga te animum plene recognoscere, et cogitationes perspicere cordis nostri : scires enim et aperte videres, quod personam tuam sincera charitate diligimus, et ad conservationem tui honoris ac juris ex animo aspiramus, ac per hoc magis reverenter et magis efficaciter monita nostra consiliaque reciperes, teque nobis magis devotum, et magis obsequentem proculdubio exhiberes. Nunc autem tuum animum videris contra nos obfirmasse, et obturasse nostris precibus aures cordis, patientia nostræ longanimitatis abutens, quæ cor tuum contra nos elevare non debet, sed ad nos potius humiliter inclinare. Jam siquidem oblitus sumus numeri litterarum, quas pro charissimo in Christo filio nostro Henrico illustri rege Anglorum tibi direximus, rogantes et obsecrantes ac petentes pro munere speciali, primum ut treugas olim inter claræ memoriæ Philippum regem Franciæ patrem tuum, ac patrem ejusdem regis Angliæ initas prorogares; ac deinde illis, te preces nostras obaudiente, finitis, ut non invaderes terram ejus, neve quietem regnorum Franciæ, ac Angliæ perturbando. Terræ-Sanctæ subsidium impedires. Tu vero dicti regis terram nihilominus invasisti, contemptis precibus, obsecrationibus et petitionibus nostris, et contempto etiam statuto de pace, etc.» et infra :

31. « Sicut autem ex nostrarum dulcedine litterarum ad devotionem et humilitatem profecisse debueras, ita videris in contemptus et elevationis vitium corruisse; et quantum Rom. Ecclesia mater tua materna nunc affectione te rogat, sic tuus elatus videtur animus contra eam, quasi reputes impossibile, quod et tu necesse aliquando habeas eidem, mutato statu temporum, supplicare. Noli nimis huic tranquillitati confidere, momento mare turbatur, et mutatur tempus a mane ad vespersas, et quid futura dies pariet, ignoratur. Innumera sunt exempla populorum et regum, qui in rebus bellicis nunc superiores, nunc inferiores, dispositione divina vices alternante, fuerunt; sed ut de nullis unum recens et celebre proferamus, recolende memoriæ Otho Romanorum imperator, et viribus corporis et industria militari præcellens Romanum pacifice obtinebat imperium, et ab Aquilone ad Austrum erat, sicuti nosti, formidabile nomen ejus. Inflatu ergo spiritu superbiæ, ac

super seipsum elevans, prædictum imperatorem (nimirum Fridericum) tunc pupillum exterminare decrevit, jamque fere totum invaserat regnum ejus, jam ipsi pupillo nulla spes esse relicta, nisi duntaxat in fugæ presidio videbatur, et eam ipsam præcludere feritas moliebatur hostilis. Cui tunc verisimile, imo cui possibile videbatur, quod adolescentulus virum, et virorum, ac opum auxilio deslitteret, hosti tam valido, tam feroci, esset non solum regnum, quod ut præmisimus occupaverat, verum etiam ipsum imperium erepturus? Et tamen faciente illo, qui superbis resistit, et qui possit mari terminum, ultra quem intumescere non audeant fluctus ejus, ille qui sic potens, sicque terribilis injuste regnum invaserat sæpeditum, illud trepidante fuga deseruit et eo, quem sic immaniter fuerat persecutus, ipsum justo Dei judicio persequente, imperium quoque, sicut est manifestum, amisit et Apostolicæ Sedi, ejus preces et ammonitiones in invasione dicti regni contempserat, postea frequenter supplicationes et preces supplex humiliter porrexit.

32. « Denique, ut de domesticis tibi proponamus exemplum, inclyte recordationis Richardus rex Angliæ ejus nunc successorem persequeris, cepit olim bello lacerare claræ memoriæ patrem tuum, multoque superior viribus et opibus videbatur, adeo quod ejus prævalente ac urgente potentia, ipse pater tuus contra eam Ecclesiæ Rom. presidium imploravit, quæ semper indignè oppressis subvenire desiderans, auctoritatis suæ obstaculum interjecit, ipsumque regem Angliæ vellet nolle treugas cum ipso patre tuo inire canonica severitate coegit. Ecce regnum Angliæ, quod tunc persequebatur, tuam ab eo persecutionem versa vice nunc patitur, et ab eo quod tunc temporis infestabat, hoc tempore infestatur. Sic ludit in humanis divina potentia rebus. Sic victorem a victo superari sæpe videmus. Nec ista ideo dicimus, quod talia tibi esse timenda credamus, sed tamen quæ acciderunt, accedere adhuc possunt; quare debes taliter erga Rom. Ecclesiam in prosperitate te gerere, ut si quid adversi, quod Deus avertat, ingruerit, ejus fiducialiter, et sine rubore possis auxilium implorare.

33. « Nec indignari debe! tua sublimitas, vel moveri, si Apostolica Sedes de concessa sibi a Deo plenitudine potestatis nunc studet te a prædicti regis infestatione composcere, cum prædecessorem ipsius ab infestatione clarissimi genitoris tui olim, sicut prædiximus, studuerit coercere. Quæ enim pro sæpedito patre tuo maturo, et potentissimo rege canonicam censuram exercuit, cur non illam pro adolescentulo rege Angliæ in casu omnino simili exercebit? Nemo potentie tuæ suadeat, quod non sit nostrum in hac parte obviare injuriæ dicti regis, eo quod res, de quibus agitur constat existere feudales; cum Hieremiæ propheta, qui fuit de sacerdotibus Anathot, fuerit dictum a Domino : Ecce constitui te super gentem et regna, ut evellas

¹ Ep. CLXVIII. — ² Ep. CLXIX.

et destruas, ædifices atque plantes, sicut patet, quod ad Rom. Pontificem, qui sacerdotii obtinet principatum, spectat omne peccatum mortale evellere, quod interdum fieri sine coercitione non potest : restat ut et rebelles debeat coercere.

34. « Cum ergo credaris sæpeditum regem Angliæ manifeste peccare, nos ad quos omnis censura peccati obtinere dignoscitur, qua conscientia possumus obturare aures clamoribus dicti regis inculcantis nobis jugiter querimoniam de peccato, quod committis in ipsum; et officii nostri debitum assidue implorantis, ac obsecrantis, ut si nos sua non movet injuria, moveat saltem statuti sæpediti contemptus, quod violas et infringis in grave discordiam subsidii Terræ-Sanctæ? Vides quod coarctamur graviter e duobus, dum nec sine multa mentis amaritudine possumus in te dilectissimum ac clarissimum filium gladium canonicæ severitatis exercere, nec sæpediti regis ulterius obaudire clamores, quos in aures Domini Sabaoth credimus introire. Quare licet a te toties jam repulsi, adhuc tamen pulsamus ad ostium cordis tui, serenitatem tuam rogantes attentius, et omnibus obsecrantes, quatenus nos de hoc articulo quasi cujusdam perplexitatis eripias, restituendo prædicto regi terram ejus, a te vel tuis contra tot preces nostras et contra statutum sæpe dictum invasam, et ab ejus injuria quiescendo, jus quod te habere contra eum proponis, legitime prosecuturus tempore competentis, quo Terræ-Sanctæ succursum, qui per reges et regnum Franciæ constuevit pro-

moveri potissimum non disturbes. Alioquin quantumcumque tuæ velimus sublimitati deferre, tumque evitare scandalum cupimus, non poterimus tamen ulterius regi deesse prædicto, cum nec deferendum sit homini contra Deum, nec justitia sit propter scandalum deserenda. Cum ergo dilectus filius noster R. S. Angeli diaconus card. A.S.L. ad regnum tuum propter hoc aliaque negotia destinemus, sic et iis quæ tibi scribimus, et iis quæ tibi viva voce proponet, aures tuas et animum reverenter inclines, quod nec nos, nec ipse contra te procedere, quod omnino vitare cupimus, tua faciente duritia compellamur. »

35. Fregere Ludovici animum mixtæ imperiis Honorii preces, felicis enim sumpta in Anglos arma adversus Albigenes hæreticos convertit, ut Richardus¹ testatur (1) : « Hoc anno rex Franciæ monitus per dominum Romanum A. S. L. contra Albigenes cum copioso Francorum exercitu in Provinciam vadit ». Eam vero industria sua legatum Pontificium expeditionem promovisse significat Ludovici regis Gestorum auctor anonymus : « Eodem anno in festo Apostolorum Petri et Pauli Romanus S. Angeli diaconus card. legationis officio fungens in Francia Turonos venit, et sequenti tertia die cum rege Franciæ Ludovico Caynonem perrexit »; paucisque interjectis verbis : « Circa vero purificationem B. Mariæ Ludovicus rex et magnates regni Franciæ plurimi, et archiepiscopi, et episcopi

¹ Rich. de S. Germ. in Chron. Ms.

(1) Expeditio Ludovici in Albigenes ad sequentem annum referenda est, ut perspicue docet auctor Chronici Tronensis, qui narrat in duplici Concilio Concilio, altero quidem Meloduni, alio vero in Bituricis celebrato, actum ea de re fuisse, sed infectum negotium dimissum. Denique tertia die post conversionem S. Pauli (anni succedentis 1226, quamvis ipse annum 1225 adhuc supputat, cum novum annum a die xxv Martii exordiarit) feria 1^a, Concilium aliud Parisiis coëvit, in quo Raymundo Tolosano et sociis dictum anathema, et Armoricis de Monteforti cum patre suo Guidone jus suum totum in ditionem comitis Tolosani transulit in Ludovicum Galliarum regem. Qui demum Ludovicus feria vi sequenti (die nempe xxx Januarii) crucem assumpsit. Hæc auctor Chronici Tronici, cujus narrationi et Epistola Romani cardinalis legati ad Theobaldum Rothomagensem, vulgata in Anecdotis Marteni tom. 1, col. 931. Addendum est, Ludovicum spondidisse legato post tuncsem a festo Resurrectionis afflurum se Bituricis cum exercitu in Albigenes decendo.

Ad duplex illud Gallianum Concilium quod attinet, nonnulla hic afferenda sunt ab aliis prætermissa. Ac de Concilio quidem Meldanensi nihil addi potest supra illud, quod legitur in eodem Turonensi Chronico, ex quo uno immutetur. Corripit die octava Omnium SS. et causa induciarum cum Anglis, sicut et res Albigenes aliquandiu ibi discussæ, sed non definite. Jus pariter sibi asserti postulabat sedes Gallicanas in cognoscendis causis rerum mobilium, tunc scilicet cum Ecclesiasticorum subditi in laicos non subditos litigarent, sed resistente rege nihil decisum fuit.

Concilium vero aliud in Bituricis die festa S. Andreae convenit, ibique causa Raymundi Tolosani discussa, sed non decisa. Insuper legatus litteris Apostolicis exhibitis postulavit reservari Pontifici bias præbendas in singulis per Gallias cathedralibus Ecclesiis; singulas pariter in singulis abbatibus, ac demum singulas in singulis monachorum conventibus. Sed episcopi fere omnibus reluctantes, nihil actum est. Litteræ illæ Apostolicæ, a legato tunc exhibita prodierunt non ante multos annos in Anecdotis Marteni tom. 1, col. 929. Ex his autem nonnulla ad rei lusus illustrationem erimus. Primo igitur litteræ illæ datæ sunt Laterani, V kal. Februarii; ex quo mendaci arguitur Parisiensis, asserens, legatum in frequenti illo Patrum consensu affirmasse nunquam sibi postulata illa Pontificia probata fuisse, quin et litteras ea de re Pontificis, nonnisi cum in Gallias jam pervenisset, accepisse. In Provinciam non prius venisse credibile est, quam Pontificiæ litteræ in Annalibus nam, 29 relata darentur. Signatur vero illæ XV kal. Martii; et adeoque integro mense postquam litteræ de præbendarum reservatione scriptæ fuerint. In quibus si Parisiis fides nitet, quanti astimandus est, cum patres de aula Romana multa et indigna obloquentes inducit? secundo, ita rem totam digeri Pontifex mandat, ut e singulis cathedralibus, et collegiatis Ecclesiis, præbende singulæ ad usum superioris expressum destinarent. Ex redditibus autem episcoporum, abbatum, et monasteriorum portio aliqua præbendis adæquans in opus idem segregaretur. Denique litteras suas Pontifex sic concludit : « Cæterum ut ad relevanda Ecclesiarum onera, et gravamina prælatorum, prout possumus, intendamus, de præbendis clericis Romanis, vel aliis a Sede Apostolica concessa (lege concessis) duximus providendum, ut sit aliquando fuerint supervenienda completa, cum eas vacare contingerit, ad proprias Ecclesias revertantur, ne si successive conferantur extraneis, postquam dicti fieri consueverint, hinc Ecclesiarum, qui continuo resident, redderentur inibiles, et voluntate quodammodo herent alienæ.

In eodem pariter Bituricensi Concilio legatus de Patrum assensu decimas omnium provinciarum Ecclesiasticarum in toto tractu legationis suæ, per quinque annos regi Galliarum sponpedit, ut legatus ipse in Epistola indicata ad Theobaldum Rothomagensem testatur. Neque tamen fides detrahenda est anonymi scriptori Chronici Tronensis, qui decimas regi concessas in Parisiensi Concilio asserit. Hæc forte res in Bituricensi proposita, in Parisiensi tandem admissa fuit. Sed et hinc rei lux alia accedit ex Epistola Gallorum ad Gregorium IX, legenda in Annal. ad ann. 1227. 57. Negante cum Ludovico arma in Albigenes movere, nisi decretarum sibi in Concilio Bituricensi decimarum subsidio joveretur, victas manus dederunt Ecclesiasticis, atque tunc demum in Parisiensi Concilio decimæ illæ, vel sponte concessæ, vel de Synodi et legati mandato solvi cepte sunt. Id a se præstulium profiteretur clerus Gallicanus in litteris ad Gregorium IX datis, recitatique in Annalibus ad ann. 1227. 56. Quid deinde in ea controversia actum sit, cum post obtum Ludovici iterum exsuscitata est, ad annum 1227, 61, adhuc habuit.

et barones Parisiis adunati, contra Albigenes hæreticos crucis signum per manum Romani card. assumpserunt». Eadem fere Bernardus¹, et alii. Extant Honorii litteræ² ad Romanum card. A. S. L. pro Agonensi episcopo, qui egregiam operam ad profligandam hæresim contulerat, multaque a Raymundo comite Tolosano pertulerat. Addit Bernardus³ Arnaldum archiepiscopum Narbonensem Cisterciensis Ordinis (de quo nos plura supra) sub id tempus e vita discessisse, Petrumque Amelium ejusdem Ecclesiæ archidiaconum illi successitum; habetur insequentis anni Apostolicum Diploma⁴ in Pontificio Regesto XIV kalend. Junii ad archiepiscopum Narbonensem, quo Ecclesiæ ejus jura in suo robore manere decrevit.

36. *Impostor supplicio affectus.* — Prodiit in Belgio insipiens impostor, qui se Baldwinum Constantinopolitanam imp. simulavit, pluresque in fraudem induxit, a quibus honorifice est susceptus; quem ad Ludovicum Francorum regem adductum fuisse auctor est anonymus scriptor, cujus paulo ante meminimus: verum ipsum multis de rebus in Ludovici legatiq[ue] Apostolicæ Sedis conspectu interrogatum, petitisq[ue] respondere dedignatum, irato eam ob causam rege Galliis exactum, desertum a suis: tum ementito mercatoris habitu fugientem captum, in vincula coniectum extremoq[ue] affectum supplicio, quæ omnia ab auctore aliisque⁵ fusius litteris consignata. Sed missis hæc imposturis ac fraudibus, nonnulla, quæ hoc anno contigere, divina prodigia ex Parisio afferamus.

37. *Mira de B. Mariæ Virginis protectione, et sanctitatis prodigia.* — Præclarum edidit beatissima Virgo suæ in eos, qui ipsius cultui addicti sunt, singularis clientelæ miraculum, cum Saresberiensem comitem e mediis maris fluctibus eripuit, quam historiam auctor his verbis prosequitur: « Per idem tempus Willelmus comes Saresberienensis, qui cum comite Richardo militaverat in partibus transmarinis, ad Angliam transiturus naves intravit. Sed cum longo maris periculo, et ventorum turbinibus per dies plurimos, et noctes in partes diversas jactaretur, cum ipsis nautis, et aliis omnibus, qui in navi erant, de vita desperatis, annulos pretiosos, et quæcumq[ue] in auro vel argento, aut pretiosis vestibus possidebat, fluctibus pelagi commisit, ut sicut ad vitam nudus intravit temporalem, ita ab omni honore terreno spoliatus, ad patriam transiret æternam. Et cum in suprema fuisset desperatione constitutus, visus est cereus ingens et magno splendore coruscans ab omnibus qui in navi periclitabantur, in summitate mali, et juxta cereum stantem viderunt puellam quandam nimia pulchritudine decoratam quæ lumen cerei, quod nocturnas tenebras illu-

strabat, a ventorum pluviarumq[ue] irruentium robore conservaret præclarum. Ex hac quoque celestis visione claritatis, tam comes ipse quam nautæ omnes securitate concepta, divinum sibi adesse auxilium confidebant. Et cum universi, qui in navi erant, quid hæc visio portenderet ignorarent, solus Willelmus comes præfatus hujus benignitatis gratiam B. Mariæ virgini assignavit. Siquidem comes sæpeditus die, qua primo donatus cingulo fuerat militari, cereum unum ante altare beatissime Matris Dei assignavit, ut ad missam, quæ diebus singulis in honorem ejusdem Dei Genitricis cum horis canonicis devote solet decantari, jugiter arderet, ut pro lumine temporali lucem commutaret æternam ».

38. *Ingenti etiam admiratione dignum videtur, quod auctor adjicit de virgine quadam religiosa per septennium nullo alio cibo, quam sacratissima vivifica hostia sustentata: « Eodem anno in urbe Legrecastrensi obiit puella quedam inclusa religiosa, quæ per septennium ante obitum nullum omnino gustavit cibum, nisi quod diebus Dominicis corporis et sanguinis Domini communionem accepit. Quod miraculum cum ad audientiam Hugonis Lincolnensis episcopi pervenisset, fidem non adhibuit veritati. Sed incredulus plane fecit per dies quindecim presbyteris et clericis inclusam prædictam arcta nimis observari custodia, quousque compertum fuit illam in toto termino memorato nullo usam fuisse corporis nutrimento. Faciem quoque semper habuit ut lilium candidissimam roseoque rubore perfusam, ad indicium pudicitie et munditie virginalis »; hæc Parisius. At non incredulitati, sed prudentiæ adscribenda est cautela ab Hugone adhibita ad probandum, ut monet B. Joannes Apostolus¹, an spiritus ex Deo esset.*

39. *Canonizatio S. Laurentii archiepiscopi Dublinensis.* — Eodem anno Honorius Laurentio archiepiscopo Dublinensi sanctorum honorem cultumq[ue] decrevit², dato ad universos Rothomagensis provincie Christi fideles Diplomate, cujus exordium est: *Ineffabilis providentia Dei*, illius nos præcipuam partem hoc loco edemus: « Sancte memoriæ Laurentio Dublinen. archiepiscopo, apud Ecclesiæ Sanctæ-Mariæ de Augo Rothomagensis diocesis, ubi corpus ejus feliciter requiescit, claris divino munere coruscante miraculis, venerabilis frater noster archiepiscopus, et dilecti filii capitulum Rothomagense una cum abbate, et conventu Ecclesiæ supradictæ, nullisque aliis archiepiscopis et episcopis, abbatibus et religiosis viris ejus venerabilis vite insignia et coruscantia miracula suis nobis litteris intimantes humiliter supplicarunt, ut ipsum sanctorum Catalogo adscribere curarem ». Et infra, ubi subjecit Rothomagen. archiep. decano, atque illius Ecclesiæ ærarum præ-

¹ Bern. in Chron. Rom. Pont. et reg. Franc. — ² Lib. x. Ep. CLIX. — ³ Chron. Rom. Pont. — ⁴ Honor. I. X. Ep. CCLLII. — ⁵ Alb. Stad. in Chr. an. 1224. Godef. in Annal. an. 1225. Matth. Par. Westmon. eod. ann. Novatores cent. VIII. col. 179 et alii.

¹ 1. Joan. 4. — ² Honor. I. X. Ep. XXII. De his Ser. tom. VI. die XIV Nov. Baron. in not. eod. tit. et Annal. an. 1181. num. 13.

fecto, ac postea Darenſi episcopo et priori Trinitariorum Dublinensium inquirenda miraculorum veritatis, sanctitalisque vite illius provinciam impostam, addit :

40. « Collegimus autem ex ipsarum serie litterarum, quod sæpe dictus vir regis et reginæ Hiberniæ filius extitit, et ab infantia sacris litteris eruditus, senilem gessit in juvene gravitatem, et mundanarum illecebras vanitatum a se, ultraquam retas illa solebat, abdicavit. Deinde in archiepiscopum Dublinensem assumptus, sic in virtutem de virtute profecit, ut in oratione assiduus, austerus in maceratione proprii corporis, ac in elemosynarum largitione profusus, se totaliter Domino dedicavit. Per depositiones vero testium prædictorum constat evidenter, sanctam vitam ejusdem esse tot sequentibus miraculis comprobatam, quod non parvam texet historiam, qui volet ea singula scribere seriatim. Sed ut præleramus, quod claudi gressum, cæci visum, surdi auditum, muti loquelam, leprosi mundationem, et variis afflicti languoribus sanitatem ad invocationem ejus nominis receperunt, et ea sola, quæ inter cætera emicuerunt miracula, breviter perstringamus; idem sanctus imo Dominus, ob ipsius merita gloriosa, septem mortuos, quorum unus triduanus erat, mirifice suscitavit. De ipsius igitur sanctitate tantis certificati miraculis, divinitusque secuti judicium, per quod ejus glorificatio nobis tam evidentibus innouit argumentis, eundem beatum virum Catalogo sanctorum adscripsimus, et annuerandum decrevimus sanctorum collegio confessorum, ac inter eos a Christi fidelibus venerandum, statuentes, ut ejus veneranda festiuitas de cætero annis singulis octavodecimo kal. Decembris solemniter celebretur, etc. Dat. Reate III. id. Decemb. » At de his haecenus; jam Hispanias adeamus.

41. *Ferdinandus Castellæ rex ob invasionem juriſſi Ecclesiæ redargutus, ob zelum fidei laudatus.* — Exagitabat Ferdinandus Castellæ rex B. Segobiensem electum atque illius Ecclesiæ administratione deturbare nitentur, quod se inconsulto episcopus fuisset designatus; reque ab archiepiscopo Toletano nonnullisque suffraganeis ejus ad Sedem Apostolicam delata, Honorius electum injuriâ a rege dixeari pronuntiavit, ac suscepta electi causa, regem ab illo insectando abducere studuit, monuitque non leve in ea re suscipere dedecus, ac divinum in se majestatem, cujus beneficio sceptris potiebatur, asperare. Quo argumento binas ad eum Epistolas ¹ dedit, ex quarum priori partem decerpimus: « Tu, prout libuit, asserens, quod cum tuo assensu debuerat celebrari, consentire noluit electioni prædictæ, sed eundem electum post electionem, et confirmationem ipsius coegisti episcopatu Segobien. exire, ac bona ejusdem episcopi, quasi voluntas pro ratione tibi fuerit, occupasti. Sane quantumcumque sereni-

tati tuæ deferre velimus, palpares factum hujusmodi non debemus, quoniam cum animæ nostræ, et tuæ salutis periculo deferremus homini contra Deum. Et quidem licet merito dolere possimus, pro eo quod sic agitur cum electo prædicto, cujus promotionem, cum vir sit, ut intelleximus, vita honestus, ornatus moribus, et litteratura præclarus, et suorum meritorum exigentia honorandus, plurimum affectare deberes; multo magis tamen ex hoc angimur, quod in eodem facto, quasi Ecclesia tota concutitur, cujus causam in sinu nostro colligere nos oportet. Porro dignitas regis non exigat, ut cum fovere debeat libertatem Ecclesiarum pariter et augere, prælatorum electiones libere fieri non permittat, imo potissimum convenit regis honori, quod facultatem providendi Ecclesiis ministris reservet earum, et liberum dimittat electoribus judicium eligendi, etc. Dat. Reate III non. Apr. » Eadem de re ad Berengariam Castellæ reginam scripsit ². Ferdinandum porro Pontificis dicto audientem fuisse inde conjicimus, cum nullas de ea querelas repetitas invenimus.

42. Cæterum præclara illud hoc anno adversus Sarraenos Hispania facinora edidisse indicat Richardus ³ iis verbis: « Reges Hispaniæ terram Miramolinæ occupant »; quos Ferdinandum Castellæ ac Jacobum Aragonum fuisse Marianæ ait. Ferdinandum equidem ad prima veris signa in Beticam irruisse, Sodarumque oppido Illiturgi et Tuccis ca expeditione captis, exercitum præcipiti ætate gravem spoliis hostium abduxisse: Aragonum vero tanto metu oppressisse Zeitum Valentie regem, ut ad obtinendam pacem quintam vecligiam, quæ Valentie et Murcia pendebantur, partem obtulerit, eoque federe inito, peninsulae obsidionem solvisse. Cum vero lacescit a Ferdinando Sarraenos accepisset Honorius ad augendos illius animos continendosque in ipsius fide subditos ipsum clientela Apostolica communivit ⁴, tum ut non excursionibus tantum, sed constanti bello hostem oppugnaret monuit ⁵, tum ob rem feliciter ceptam summas Deo gratias egisse significavit.

« Honorius », etc.

43. « Sane, sicut relatum est nobis, accensus zelo fidei per teipsum crucis inimicos viriliter expugnare cepisti, ac cooperante jam gratia Salvatoris, qui devotum obsequium tuum et pium super hoc propositum ex alto prospexit, in manibus tuis dirigi prospere causa cepit; super quo in laudes et gratias assurgimus Creatori »; et infra, ubi arma sacra correpturis indulgentiarum præmia, et clientelam Apostolicam est pollicitus, addit: « Quocirca excellentiam tuam monemus, et obsecramus in Domino, quatenus de divina confitis potentia in tam laudabili proposito firmiter perseverans, illud de bono in melius, sicut de tua speratur constantia, prosequaris, negotio Christi

¹ Reg. post Ep. CCLIII. — ² Rich. Ms. in Chron. — ³ Marian. de reb. Hisp. l. VII. c. 11. — ⁴ Lab. X. Ep. XVI.

¹ Lab. IX. Ep. CCLIII, CCLIV.

spiritualibus et materialibus armis munitus insistendo ex animo, et totis viribus, ut desideratum eventum habeat laborando, ne si, quod non credimus, ab inccepto desisteres, non solum Christo, vel Ecclesie Rom. sed et opinioni, quam de te concepimus, illudere videreris, cum credendum sit, quod is, qui per misericordiam suam bonum dedit principium, felicem processum et exitum largietur. Dat. Reat. VI kal. Octob. Pont. nost. an. x». Legationis vero in Hispania munus adversus Saracenos contulit Liddiensi electo, cujus etiam patrocinium admisit¹, eique archiepiscopos Compostellanum, et Bracarensem socios adjuuxit.

44. *Ad conversionem Turcarum missi viri Apostolici.* — Cum vero involute superstitionum erroribus nationes non tam regum ferro, quam Evangelicorum præconum divino verbo Christo subijci consueverint, non sufficit Honorio Hispanos in Saracenos ad evertendam eorum tyrannidem concitare, nisi viros pietate insignes ad ipsorum mentes Evangelii luce collustrandas mitteret; atque adeo ex Prædicatorum et Minoritarum viris lectissimis propagandæ religionis provincia demandata² est, ac Dominico et Martino Prædicatoribus auctoritas collata, ut in Miramomelini terris disseminando Evangelio operam navarent: « Attendentes igitur, quod abnegantes vos ipsos, animas vestras pro Christo ponere cupitis, ut lucrificatis sibi animas aliorum et quod nullum sacrificium Deo esse constat acceptius, quam lucrum querere animarum, vos in terram Miramomelini juxta vestre supplicationis instantiam duximus destinandos, ut evangelizantes ibi Dominum Jesum Christum, quantum ipse dederit, convertatis incredulos, erigatis lapsos, sustentetis debiles, pusillanimes consolamini, et fortes nihilominus confortetis ». Et infra, ubi ipsos auctoritate amplissima donavit: « Præcipimus autem vobis in virtute obedientiæ, ut iis nullatenus præsumatis abuti, sed tanquam inconfusibiles operarii Jesu Christi, ita irreprensibiliter vos geratis, quod a summo patrefamilias retributionis denarium mereamini, et nos majora vobis possimus committere confidenter. Dat. Tybure IV idus Junii, Pont. nost. an. ix ».

45. *Dati episcopi, adversante Friderico, Siciliae Ecclesiis, et Lucae.* — Caterum, qui novas apud barbaras nationes Ecclesias condere ardentissime optabat, insulatas inter fideles non neglexit, atque adeo cum lugerent diutius nonnullæ in Sicilia Ecclesie pastoribus suis orbate, Pontifex, ne qua inde labe atque animarum pernicies vel jurium Ecclesiasticorum jactura nasceretur, illis episcopos Apostolica auctoritate, sive, ut loquitur Richardus³ et S. Germano, motu propriæ voluntatis, in scio et irrequisito imperatore præfecit; datis hisce ea de re ad Fridericum litteris⁴: « Videntes quod

diutina Capuanæ, Safernitanae, Brundisinae, Consane ac Aversanæ Ecclesiarum vacatio in grave non solum rerum, sed etiam animarum periculum redundabat; et attendentes quod id nobis et tibi imputabatur publicæ ab hominibus, ac ne imputaretur adeo anxie metuentes, ipsis Ecclesiis, et famæ, ac salutis nostræ, tuæque simul curavimus providere, ipsas Ecclesias respectu ad solum Deum habito de personis tibi merito acceptandis, utpote scientia, vita, et fama conspicuis, oriundis de regno, et tunc sublimitati devotis ac fidelibus, ordinando venerabilem fratrem nostrum L... Pactensem, et Safernitanensem venerabilem fratrem nostrum C... Famagustanum episcopos, Brundisinum vero dilectum filium abbatem S. Vincentii de Vulturno, Consanum venerabilem fratrem nostrum, quondam priorem S. Mariæ-Novæ de Urbe, ac Aversanum venerabilem fratrem nostrum quondam Amalphitanum archidiaconum, sine tuo præjudicio providentes de fratrum nostrorum consilio in pastores. Rogamus igitur serenitatem tuam attentius, et hortamur, quatenus Ecclesias ipsas, sicut imperialem clementiam deceat, habeas pro reverentia Dei, et animæ tuæ salute, propensius commendatas, eis honores suos ac jura integra conservando, prænominatos earundem pastores, favore imperiali gratiæ prosequaris, etc. Datum Reate VII kalend. Octob. Pontificatus nostri anno x ».

46. Tulisse gravissime quæ gesserat Honorius Fridericum, nec eos episcopos suarum Ecclesiarum gubernacula capessere aliquanto tempore permisisse, refert Richardus. Ut vero ea de causa magna animorum exulceratio et discordia inter Fridericum ac Pontificem secuta sit, ac demum pervicaciam ab Honorio correptus imperator fregerit, proximo anno dicitur. Nunc quid de Lucensi designato, cujus electio sortis periculo commissa fuerat, decreverit, adjungamus. Confirmavit sane electum ob præclaras virtutes, quæ in eo emicabant: sed electionis genus damnavit, de quo hæc ad Lucensium canonicorum collegium scripsit¹: « Sicut comperimus, convenientes vos ut de futuri tractaretis electione pontificis, et circa modum electionis diversos incipientes habere tractatus, unum tandem elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucanæ provideatur Ecclesie de pastore, quorum duo tertium, prædictum magistrum scilicet, elegerunt, quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in præsentia nostra constitutis, nos tali examinato processu licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit, propter prærogativam tamen morum, et litterarum memorati magistri, et affectionem, quam ad eandem habemus Ecclesiam, electionem celebra-

¹ Ep. LXXXVI. — ² Ep. XI., C., CI. — ³ Rich. ubi sup. — ⁴ Lib. v. Ep. LV.

¹ Ep. LXXI.

tam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usus in talibus perpetua prohibitione damnantibus, etc.». Adjiçit imperia, ut tantis virtutibus prædictum virum debitis officiis, atque observantia complectantur: cui etiam, ut Pisanos in Ecclesiæ gratiam, a qua exclusi erant, revocaret, auctoritatem contulit¹.

47. *Hæreticos in Insubria grassantes coercet Pontifex.* — Per id tempus hæretici apud Insu- bres, ac Brixienenses maxime, adeo potentia, opibus, audaciæ creverant, ut orthodoxos gravissimis injuriis afficerent: quorum insolentiam Honorius per Brixiaë Mutinaëque episcopos comprimendam curavit (1). Verum cum Mutinensis episcopus, cui Guillelmo nomen impositum erat, vir omni laude præstans novumque vas electionis, ad nomen Domini Jesu Christi coram ducibus genteque Pruthenorum circumferendum, a Deo atque a Sede Apostolica electus esset, Pontifex in ejus locum, ad defendendam fidem in Insubria causam, episcopum Ariminensem subrogavit, data ad ipsum ac Brixiensem episcopum collegam suum Epistola², cujus partem subjicio: « Quia in civitate Brixiaë, quasi quodam hæreticorum domicilio ipsi hæretici, et eorum fautores nuper in tantam vesaniam proruperunt, ut armatis turribus contra Catholicos, non solum Ecclesias quasdam destruxerint incendiis et ruinis, verum etiam jactatis facibus ardentibus ex eisdem ore blasphemio latrare præsumpserint, quod excommunicabant Rom. Ecclesiæ, et sequentes doctrinam ejusdem; volumus et mandamus, ut turris dominorum de Gambarà, et turris Ugonium, turris quoque Orianorum, et turris filiorum quondam Botalli, de quibus specia-

lius et vehementius ad insanias hujusmodi est processum, diruantur omnino, et usque ad terræ pulverem detrahantur, non reedificandæ de cætero absque Sedis Apostolicæ licentia speciali, sed in acervos lapidum ad memoriam, et testimonium poenæ tantæ vesaniæ, tantique criminis perman- sura, atque in eadem damnatione sint turres, quæ sunt ob causam hujusmodi jam destructæ. Aliæ vero turres, quarum domini, etsi ad tanti furoris rabiem non processerint, eas tamen contra Catho- licos munierint, usque ad tertiam partem, vel usque ad mediam, pensatis excessuum quantitati- bus, diruantur, nec eleventur de cætero, nisi id Apostolica fuerit auctoritate permissum. Nullus autem eorum qui nominatim excommunicati sunt hæc de causa, sive sint hæretici, sive ipsorum fau- tores, absolutionis beneficium assequatur, nisi personaliter ad Apostolicam Sedem accesserit, illud humiliter petiturus, excepto duntaxat mortis articulo, in quo notum absolutionem petentibus denegari, etc. Dat. Lat. V idus Jan. »

48. *De gestis et miraculis Raynerii episcopi inquisitio.* — Dum hæc hæreticorum lues Italiam fœdaret, illam Raynerius Furconensis episcopus, non ita multo ante vita functus, miraculis illustrabat; quæ ut in publica referri monumenta juberet, rogatus Honorius, provinciam illam episc. Pen- nensi, et priori S. Mariæ commisit³; ad quos hæc inter cætera: « Gaudemus in Domino, et in ejus laudibus delectamur, quod sicut venerabilis frater noster Furconen. episcopus coram nobis exposuit, felicis memoriæ Raynerius prædecessor, ipsius, tanta vivens fulsit gratia meritorum, quod Dominus ad ostendendam ejus gloriam sanctitatis ad sepul-

¹ Ep. CXIV. — ² Lib. IX. Ep. CXLVI.

³ Ep. LXXIII.

(1) Post verba illa: *Comprimendam curavit*, addunt Annales contracti: « Permovit etiam Honorius Fridericum imperatorem, qui tum Patavii principum Italorum sollemnes cœles coëbat, ut sanctissimas leges (a) ad excidendam hæreticam impietatem ferret, quæ postea ab Innocentio IV confirmata fuerunt; quorum præcipua pars hæc est: *Horum, inquit imperator, sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notata nominibus, vel quod est forte nefandis, non contenta, ut vel ab Arjo Arim, aut a Nestorio Nestoriani, aut a similibus similes inveniuntur, sed in exemplum martyrum, qui pro fide Catholica martyria subierunt, Paternos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi nomen Paterni, a quibus abest sancta credulitas divinitus aderte, sub uno contextu nequitiæ simul tres offendunt, Deum videlicet, proximos, et serpsos: Deum, dum Dei fidem et Dei fidem non agnoscunt; deponunt proximos, dum ipsi sub specie spiritualis alimonia hæretica prævitiis oblectamenta ministrant; crudeliter etiam sævunt in seipso, dum post amarum dispenium, corpora demique severa morte interibis, quam per agnitionem veram et veræ fidei possent evadere, vite prodigi, et necis improvide sectatores involvunt; et quod est ipso dicto dirisstant, superites etiam non terrentur exemplo. Contra tales, sibi, Deo, et hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros». Et infra: « Status in primis, ut crimen hæreses et damnatae sectæ ejuslibet, quocunque nomine censentur sectatores, prout venerabilis legibus est indictum, inter publica crimina numerentur, non crimine læsæ majestatis nostræ debet horribilibus judicari, quod in divina legibus injuria agitur attentatum, quamvis judica potestate alterum alter non excellat: nam sicuti perditionis crimen personas admittit damnatorum et bona, et damnant post obitum memoriam de functionum, sic et in prædicto crimine, quo Paterni notantur, per omnia volumus observari etc. Dat. Paduaë XXI Februarii, duodecima Indictione ».*

Hæc annalista, quem tamen oscitantem chronologum hic episse non dubito, cum Indictio XII, quæ legibus hæc subjungitur, superiorum annum 1224 signet. Eo præterea convenit iste Patavinus, legesque in eo sancta referentia sunt. Porro Fridenæ de hæreticis leges in Collectione Epistolarum Petri de Vineis occurrunt omnino tres, quas resecta temporis quo datae sunt, adscriptio, ibidem legas. Eas vero ex Codice, quantum conjectura asequor, correctiori iterum vulgavit Long in Spicleg. Eccles. pag. 172, apud quem promulgatae singule leguntur Padua die XXI Februarii, Indictione XII, qui temporis characteres annum 1224 signant. Hæc igitur est legum a Friderico in hæreticos latarum epocha. Eodem forte anno ipse pater Fridericus Cathanae agens non absolumen aliam Constitutionem in hæreticos Longobardie promulgavit, quam habes apud annalista ad hæc. 1234, 18, signatum, anno 1224 mense Martio, Indict. XI, quæ temporum note cum inter se non cohærent, ideo certus ejus Constitutionis annus non facile definitur. Facilius tamen probari critice posset annum 1223 ab Indictione XI expressus, cum vix fieri poterit ut Fridericus qui mense Februario anni 1224 leges tulit pro addicendis extremo supplicio hæreticos omnibus, his etiam expressus qui Longobardiam infestabat, dein altero succedente mense novam aliam Constitutionem in hæreticos Longobardie ferret. Vero propius censeri possit, imperatorem Cathanae agentem mense Martio anni 1223 in hæreticos Longobardos Constitu- tionem suam annuadvertisse; quæ dein leges ad omnes per totam imperii ditionem hæreticos sequenti anno 1224, Februario mense extenderit.

clurum ejus multa et magna mirabilia operatur, ut quem virtus morum honestavit in via, miraculorum signa nobis insinuet in patria honorari. Dat. Reate kal. Octob. anno x ».

49. Quantam vero Romani Pontifices maturitalem consilii in hujusmodi exercendis questionibus adhibere soliti fuerint, Apostolica ostendunt littere hoc eodem anno kal. Septembr. ad episcopos Corisopitanensem et Threcorensem atque abbatem Kemperelensem S. Crucis de perquirendis per testes gestis miraculisque Maurilii Cisterciensis Ordinis abbas datae¹ : « Licet humana devolio prompto affectu debeat honorare quos dignatio divinae benignitatis honorat, tutius tamen esse censuimus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse supernae gratiae muneris, sed adesse, discretionis vestrae praesentium auctoritate mandamus, quatenus testes, quos abbas et monachi dicti loci super vita et miraculis dicti viri duxerint producendos, examinare prudenter ac diligenter, ut moris est, interrogare curetis, et depositiones eorum nobis sub sigillis vestris inclusas fideliter transmittatis, ut in ipso negotio cum diligentia et maturitate debita procedamus. Quod si non omnes, etc. Dat. Reate kal. Septembr. anno x ».

50. *Constitutio Honorii in eos qui injuriis cardinales affecerunt.* — Claudinus hujus anni periodum allata in medium Constitutione, quam hoc anno edidit Honorius ad frenum injiciendum temeritati et audaciae improborum, quae eo proruperat, ut etiam S. R. E. cardinales violare injuriis non vereretur, in quos gravissimae poenae statutae fuerunt.

« Universis praesentes litteras inspecturis.

« Summi providentia principis peculiarem populum, quem praetulerat illis, gratiae privilegio specialis fovebat manna misericordiae, ac rigoris virga regebat, beneficiis affluens, ultionibus non remissus. Amicus etiam Domini Moyses pro eodem populo vitulum obtulit laborum, et manuum sacrificium non omisit, post supplicationis hostiam holocausto satisfactionis oblato, causam populi coram Domino precibus, et Dei causam in populo gladii prosecutus. Sane in maligno positi mundi malitia, dum impunitis excessibus, per campum licentiae discurret effraenis, claustra juris infringit, aditum pandit injuriis, legem damnat honesti, privilegium promittit errori, et dum spem impunitatis ad alios prorogat, ad culpam nonnullos invitat, sicut fit poenalis impunitas cum poenis reservet majoribus puniendis, et per impunitae transgressionis exemplar blanditur aliis ad offensam. Unde interdum utrumque tyranniae parcitur, et misericorditer deservitur, cum publicae utilitatis intersit, ut excessum vindictae coerceat, et poena sit limes offensa.

51. « Hinc est, quod propter praesumptam in

quosdam de fratribus nostris temeritatis audaciam nos, ne caelestis regis contumeliam, qui honoratur et spernitur in ministris, dissimulationi relinquere, ac Christianae religionis opprobrium dum Christi Domini, quos ad Christianorum omnium salubre servitium Apostolica Sedes assumit, crudeliter impeluntur, dare negligentiae videamur, non tanquam injuriarum ultores nostrarum, sed honoris sponsae Christi et immunitatis domus Domini zelatores, de communi fratrum nostrorum consilio, hac in perpetuum valitura Constitutione sancimus, ut si quis in hoc sacrilegii genus irruerit, quod S. R. E. cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percussisset, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensaverit scienter eundem, sicut reus laesae criminis majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus nihilominus et banditus, sit instabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur, quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus, minus inveniatur suae malitiae successorem. Fiant habitationes ejus desertae, et ut non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius aedificia in ruinam, et ut perpetuae notam infamiae perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur. Nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur. Quidquid etiam in bonis invenietur ipsius, fisci vel republicae dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnetur et sua. Si qua vero feuda, locationes, officium, vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus; quae sic libere ad Ecclesias revertantur, quod Ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si filium habet clericum, non praetator, Ecclesiasticum beneficium obtinentem, illo privetur spe collationis alterius omnino sublata.

52. « Nulli praeterea talium filiorum atque nepotum, ex virili sexu descendantium ab eisdem, alicujus aperiatur janua dignitatis aut honoris Ecclesiastici, vel mundani. Ad alicujus loci regimen non accedat. Sit ei postulandi negata facultas : sit notariae, judicatus, et quodlibet aliud officium, seu ministerium publicum interdictum. In judiciis ejus assertio contra quemque nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddatur indignus. Sit ei ad ordines ascensus inhibitus : sit ad beneficium vel officium Ecclesiasticum negatus accessus; et ut magis famosa sit ejus infamia, ad actus legitimos nullus ei pateat aditus, nulla porta pandatur eidem super aliquo praemissorum, omni spe dispensationis adempta. Praesentibus nihilominus adjicimus sanctioni, ut ex insecutione praedicta, sicut ex injectione ma-
auum violenta ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, et tam insecutor, quam alii

¹ Ep. XXXVI.

supradicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perdurarint, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum fuerit facinus attentatum, nec non civitatum et diocesium vicinarum excommunicati publice nuntientur, nec ab alio quam a Rom. Pontifice, cum fratrum suorum et injuriarum passi consensu, possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo constituti.

53. « Cum autem fuerint absolvendi, primo sufficienter et idonee caveant, quod inferendæ pœnæ parebunt, et auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam. Deinde per omnes illius loci Ecclesias principales vicinorumque locorum, diebus Dominicis et solemnibus, incedant nudi coram populo, foemoralia tantum habentes, et virgas ferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publice fustigentur, ituri postmodum ultra mare, et ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus; nec exinde postmodum reversuri absque Sedis Apostolicæ licentia speciali. Verum cum tales gratiam reconciliationis meruerint, beneficio absolutionis obento indulgeatur eis licentia, ut suam suorumque injuriam prosequantur; et debitorum illorum, quæ contracta fuerint, de postmodum acquisitis repelilio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quod si quis fuerit in præmissis, nudo consilio, vel simplici favore culpabilis, iudex in talem pœnam mediatur esse culpa, ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat. Præmissis etiam dignum censuimus amectendum, ut si quisquam aliquo prædictorum excessuum quemquam de clericis vel religiosis nostræ familie, vel cardinalium afflicere forte præsumperit, proportionetur pœna delicto, ita quod vindicta ex æquo excessui respondeat; ab offensa nostrorum colibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quos Dei vel nostra, seu fratrum nostrorum reverentia non coercesit. Si quis vero vel per se, vel per alium, quod absit, occiderit cardinalem, vel evidentem dederit causam mortis, ultra quam præmissa contineant, sic in eum potestas jurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, quod contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensa.

54. « Per hæc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilogos Catholicos principes ediderunt. Quis enim locus regiminis poterit esse tutus? Quis rector securitate gaudebit, si Rom. Ecclesia, quæ omnium Ecclesiarum, disponente Domino, caput est et magistra, casibus istis subijcitur? si ejus filii speciales hujusmodi peri-

culis exponuntur? Quem Ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, et confusio tam aspera non moveret? Porro qui filius est, dolebit, qui fidelis, matre fidei læsa, lædatur. Quapropter si princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus, seu rector, quocumque nomine censeatur, contra præsumptos prædictos, præsentis Constitutionis tenorem non fecerit observari, tam ipse quam officiales ipsius infra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, excommunicatione notetur. Quod si populus fuerit circa ista remissus, et ad satisfaciendum rectores et officiales ejus non compulerit Rom. Pontifex cum suis fratribus omnibus infra mensem exeat, si eum ibidem contigerit tunc morari; et antequam plenarie satisfiat minime revertatur, nisi forsan inevitabilis Ecclesiæ necessitas immineret, propter quam exitus ejus et fratrum periculosus proculdubio redderetur. Præterea si populus rectorem sic excommunicatum tertio monitus, sicut poterit commoneri, a regimine amovere contempserit, subijcitur civitas interdicto usquequo congrue satisfaciatur. Dat. Reate duodecimo kalend. Decemb., Pont. nostri anno x. ». Exercere postea Constitutionis hujus severitatem successores Honorii Romani Pontifices in eos, qui cardinalibus injurias graviore intulissent: ut Joannes XXII⁴ in nonnullos Anglos, qui Gaucelinum tit. SS. Marcellini et Petri presbyterum, et Lucam S. Mariæ in via Lata diaconum cardinales Ap. S. legatos ad pacem inter Edwardum Angliæ regem ac Robertum de Brus, qui sceptrum Scotiæ corripuerat, conciliandam. Dunelmum profectos, impedimentis ac sacra suppellectili spoliarent; sed jam indicasse suffecerit, quæ fusius nostrorum Annalium tomo tertio insinuavimus.

55. *Reatina Ecclesia consecrata.* — Ex paulo ante allatis his aliisque Honorii litteris, constat ipsum hoc anno pluribus mensibus Reate commemoratum, ibique cathedralem Ecclesiam ritu solemniter sacrasse velustæ Tabulæ exemplum a Baronio relictum his verbis declarat: « In nomine Domini, amen. Anno ejusdem MCCXXV, Indictione XII, V id. Septemb., tempore Honorii III PP. Pontificatus anno ejus decimo, consecrata est major Ecclesia Reatina, ab ipso domino Honorio cum talibus episcopis, videlicet Ostiensi, Albanensi, Prænestino, Sabinensi et aliis cardinalibus, et aliis episcopis partium diversarum ad honorem B. M. semper Virginis, etc. » Inde sacræ recensentur reliquiæ sub ara maxima recondite; denique peccatorum indulgentiæ eam Ecclesiam aduentibus a Pontifice tribute.

⁴ Joan. XXII. tom. II. Ep. secr. CDXXII, CDXXXVI, CDXXXVII.

HONORII III ANNUS 10. — CHRISTI 1226.

1. *Insignis Honorii apologia ad Fridericum in qua exprobrat urbium et jurium Ecclesiasticorum invasionem, et regis perveraciam.* — Ineunte anno Christi millesimo ducentesimo vicesimo sexto, Indictione quartadecima Fridericus magno armorum terrore non ad defigenda apud Sarracenos crucis trophæa, sed ad subjiciendos sibi Insubres expeditionem comparavit, de quo hæc Richardus¹: « Imperator ipse, baronibus et militibus infeudatis, cæteris mandat, ut omnes se præparent ad eundem secum in Lombardiam, et ut omnes apud Piscaram, ubi vii intrante Martii esse imperator ipse disponit, debeant convenire ». Et infra, ubi subiunxit Joannem regem Hierosolymitanum ipsius socerum averso ab eo animo discessisse, cujus discordiæ causam opportuniori loco afferemus; addit: « Imperator de Apulia venit in Terram Laboris, et relicta apud Salemnem in castello Terracina imperatrice consortem suam, ipse in Apuliam redit, ubi Henricum de Morr, magistrum justiliarum, capitaneum statuit regni sui, et ipse Piscaram se contulit, ac exinde in ducatum Spoleti perveniens, hominibus ducatus ipsius per suas præcepit litteras, ut secum in Lombardiam debeant proficisci. Quod cum facere ipsi renuerent præter papæ mandatum, cui tenebantur, imperator ad eos litteras iterat graviores, quas illi de ducatu ad papam remittunt: quas ipse papa moleste ferens, quod homines Ecclesiæ sub certa pœna vocabat Cæsares ad expeditionem, suas ad eum litteras dirigit. Quas ipse imperator graves reputans, rescribit ei quasi de pari: et quia in rescripto ipso suam voluntatem satis imperator voluit declarare, duxit ipse papa sibi asperius rescribendum ».

2. Extant æ in Regesto Pontificio gravissimæ Honorii litteræ, quibus Friderici clientes Ecclesiæ sibi subjicere meditantis suaque in Ecclesiam collata beneficiæ efferentis insolentiam fregit. Illud sane non admirationem modo, sed stuporem suis ponderibus libranti afferre potest, adeo secundarum rerum successus imperatoris animum corrumpere, perstrinxisseque mentis oculos, ut qui re-

num Siciliae clientelæ Apostolicæ beneficio contra hostium potentiam atque improbitatem tenuerat, imperium Romanorum Pontificum auctoritate fuerat assecutus, recenter cardinalium studio dotali Hierosolymorum regno auctus esset, tantorum beneficiorum immemor ob restitutas Apostolicæ Sedi nonnullas terras relata Ecclesiæ beneficia jaclaret, suamque munificentiam cum veterum imperatorum liberalitate non æquaret modo, verum pompaticis etiam verbis efferret; atque ob id jus Rom. Ecclesiæ invadere sibi impune licere putaret. Sed hanc Honorii apologiam ab ipso Pontifice audire præstat, quam si ipsi eam texeremus.

3. « Friderico Romanorum imperatori semper Aug. et regi Siciliae.

« Miranda tuis sensibus nostra venit Epistola, ut scripsisti, sed mirabilior tua nostris. Sane si nostræ paginæ verba justo libresses examine, si litteram ad rivalem sensum, postposito conjuge, non traxisses interpretis non suspecti judicio, invenisses in illis, unde spirituali patri teneris et matri. Tuæ quidem tenor Epistolæ continebat, quod præter omnium opinionem, et consilia principum, ut tuis verbis utamur, te invenimus ad beneplacita nostra paratum, ita ut nullus prædecessorum tuorum ullis retro temporibus recolatur adeo Ecclesiæ fuisse devotus. Sed de principibus non aliter ex his verbis informabimus animum, quam probabilis credulitas habeat facti experimento probata, de quibus Apostolicæ Sedis constantia recte opinionis judicium sinistra suggestionis instantia non mutabit, cum facta præferenda sint dictis, et certa præjudicent positivis. Ecce de archivio Ecclesiæ monumenta publica prodeunt, quæ sigillorum pæne omnium principum munita signaculis opinionem repudiant, quam forte videris ingerere contra illos, eo quod verisimilitudo non recipit tantos et tales viros excellentiæ tuæ dedisse consilium contrarium scripto tuo, et ipsorum signato sigillis. De prædecessoribus autem tuis, si aliquid certius major dedisset expressio, metiremur in illis, quid in te sperare possemus, quoniam, si ad proximos sanguinis scribentis referatur intentio, medicum de-

¹ Rich. de S. Germ. in Chron.

votionis sufficere, ut eos comparatione præcedas : si tamen comparatio gradum inveniat, ubi vix pervenit positivus. Quod si ad illos prædecessores intellectum patiaris extendi, qui fide præclari, charitate ferventes, devotione sinceri, sibi et subditis proficientes, verbo pariter et exemplo Ecclesiam multis libertatum privilegiis munierunt, multarumque largitionum liberalitate ditantur, illis si placet in his se magnificentia tua non præferat, sed consideret potius, si affluentia talium illorum metas attingas. Discutiat, quæsumus, viri prudentis ingenium, si merito titulum tibi multæ devotionis assumis, dum beneficia matris Ecclesiæ revocare conaris in dubium, tanquam si unius possint infirmitate celari, quæ multorum notio publicat, et singularis assertio reddat ambigua, quæ universalis notitia manifestat. Porro illa ingratitude species, qua beneficia percepta negantur, aliquid turbationis consequitur afferre; sed illa majoris doloris habet aculeos, qua in bono malum præsumitur, et odium in dilectione notatur.

4. « Circa tutelam quoque tui, a claræ memoriæ imperatrice Constantia regina Siciliæ, Apostolicæ Sedi relictam, a beneficiorum gratia excipis, si tutelæ sit debito satisfactum, eo quod fas inducebat ut fieret, et nefas si deficeret notaretur. Verum cum nullus necessitatis articulus tunc urgeret Ecclesiam, ut in te, qui eras omni suffragio destitutus, onus non leve suscipere tutelle, susceptio, quæ a gratia sumpsit exordium, habere te debuit te prosecutionis debito non ingratum, saltem ut tutrici notam, non solum suspectæ, sed etiam fraudulente administrationis non intereris impingere, dicens quod Ecclesia nomine defensorum hostes immiserat Apuliæ. Habebat præterea diffamationis adjectio, quod quem tutrix Ecclesia debuit promovere, dejecit, erigens in paterna sede hominem alienum, qui non contentus imperio ad regnum nihilominus aspiravit. Et quidem non id hæcenus habuit tua confessio, non id usque nunc continebat tuarum series litterarum quibus post Deum totum adscribebas matris Ecclesiæ studio, totum attribuebas ejusdem nutricis laboribus quicquid eras, et etiam quod vivebas (plures hæc de re ipsius Frederici litteras supra retulimus). Unde igitur istis tam contraria, tam novella processit opinio? Unde præsumptio tam adversa, tam repentina prorupit? Si enim frequens missio litterarum comitem conscientiam mittentis habebat, cum nulla subsequata sit causa novæ scientiæ, neque scientiæ novæ causæ, cur columnosè impingitur, quod evidentia facti repudiatur? cur sub quodam involuero duplicitationis inferitur, quod veritatis simplicitas non admittit? Quod si scripta præmissa destituta erant credulitate scribentis, tua circumspectio colligat, quæ de istis illatio subsequatur. Suntne ista subsidia, quæ promittebas Ecclesiæ, si necessitas immineret? Est hic retributionis affectus, quem offerebas, si gravamen occurreret? Non id mater expectavit a filio, non id nutrix sperare debuit a pupillo. Ha! Deus,

quæ in tali filio aliis spei reliquæ relinquuntur, si mater tam diligens desperare cogatur? Ha! Deus, quæ de tali pupillo fragmenta favoris cæteri colligent, si nutrix tam utilis jaculis detractionis impetitur? Ha! Deus, quot et quantos labores amisit Ecclesia, si palmes, quem multo sudore plantavit, et coluit, in amaritudinem vitis convertitur alienæ, cum sit minoris dispendii nullos fructus producere quam nocivos. Oh! quam uberes lacrymas, quam amaras felices recordationis prædecessor noster Innocentius pro te fudit! Oh! quanta sollicitudine laboravit, ut te a nocentium eriperet manibus, insidiantium laqueis liberaret, et quasi de mortis faucibus extorqueret! Ecce quid retributionis eidem imperialis liberalitas afferat; ecce quid regalis magnificentie recompenset, dum pupilli vitæ insidiator occullus dicitur, et bonorum tacitus spoliator. Recogita, recogita, fili charissime, ac infra claustra pectoris frequenti meditatione revolve, quam parvum, quamque depressum te ille summus Pontifex post obitum matris accepit, et quam grandem, quamque promotum in sua morte reliquit.

5. « Porro, ut credimus, tenellæ infantæ nondum finem attingeras, cum impius Mercualdus tui nominis detractor, perfidus, avidusque tuorum invasor regni Siciliæ melas aggressus, ultraque manus invasionis extendens, montem Casinum obsedit, et insulibus multis impetit, exercens sui robur exercitus ad speratum exterminium captivus. Sed in hoc Ecclesiæ sollicitudo non defuit, quæ per duos cardinales cum multis militibus, et expensis non modicis, efficacem manum auxilii porrexit obsessis, vires invasoris debilitans, et conatus obsidentis elidens. Cumque obsidionis exitus exultantis non responderet affectui, et prorogata spe defensionis ad alios resistendi animum resumerent convicini, se iniquus ille in Siciliam transiit, ut ibi, si de persona regis desiderii sui finem attingeret, ad regni fastigium sine difficultatis obstaculo perveniret. Sed nec ibi protectionis solita dexteram subtraxit Ecclesia, mittens illic bonæ memoriæ C. tit. S. Laurentii presbyterum card. nobili viro comite Jacobo consobrino prædicti prædecessoris nostri multis associato militibus, in tui subsidium nihilominus destinato. Alius etiam cardinalis tibi postmodum exiit deputatus, qui tuis utilitatibus non remissus, ubi diem clausit extremum, consequenter alio substituto, ut sollicitudinis debitæ plenitudo circa lucæ personæ custodiam non deesset.

6. « Interea Diopuldi malitia, longe lateque diffusa, sic se per partes Apuliæ ac Terræ Laboris extenderat, tantumque receperat incrementi, quod obtenta de P. quondam comite Celan victoria, pro majori fere parte homines regionis suo applicabat arbitrio, suoque dominio addebatur, in aliquos sicut poterant resistentes, eo crudelius debacchando, quo minus de paucorum et humilium timebat repagulo, qui de multorum et sublimitum

viribus triumpharat. Cumque in partibus illis non haberet Ecclesia quem erigeret contra illum, multoque sumptus amiserit in hominibus regionis, quæ pro te jam fecit expensas multorum millium unciarum, recepto ad opus tui a G. comite quondam Brenensi fidelitatis publice juramento, ipsum misit in regnum, ut per eum elati confringeret cornua inimici. Numquid hoc fuit commissum perdere puerum? Numquid hoc fuit creditum spoliare pupillum? De throno Dei sententia prodeat, et virtus Altissimi rectum iudicium operetur, si adversus Ecclesiam tuam excellentiam decuit talia credere, si debuit ex his concepta credulitas in partem prodire huiusmodi, ut verbis et scriptis exposita in publico compararet. Sed forsitan hoc divina providentia voluit, ut habeatur in posterum cautela securior ex proviso.

7. « Circa hominem siquidem alienum, quem in sede patris tui, si tamen patris sedes dici debeat, quæ non successione, sed electionis iure defertur, erectum fuisse prædixeras, tua prudenter adversus Ecclesiam substititisset invectione, eo quod veritas negata de publicis minus relinquit fidei de occultis. Nullum enim angulum latet imperii, quod imperatore Henrico defuncto, quidam olim Philippo quondam duci Sueviæ, ac Othoni postmodum imperatori, divisiv voluntatibus adhæserunt. Et licet idem Philippus nomen tuum primo præderit, ad se postea convertit negotium, sic illum succedentibus prosperis suis utilitatibus applicans, quod jam de jure dubitabat imperii, sed spem ad occupationem regni Siciliæ prorogabat L.... quondam Wormaciensem episcopum ad hoc mittens. In his etiam tui subsidio Apostolicæ Sedis providentia non defecit, sic illi per memoratum C.... cardinalem et nonnullos vassallos Ecclesiæ resistens in Marehia, quod conatus contrivit adversos, et interdictus est hostibus etiam ad primos regni fines accessus. Philippo tandem sublato de medio, Othoni, quem omnium principum roborata consensibus præsentabat electio, nec expedivit, nec licuit diadema imperii denegari, qui proculdubio, ut scripsisti, subito factus ingratus, tergum, non faciem vertit Ecclesiæ, immemor receptorum. Sed quamvis eam multis provocarit offensis, dissimulabat illas utcumque misericordis Ecclesiæ patientia constela. Sed postquam ad tuam prorupit injuriam, in te quasi in pupilla oculi tactum contrarium ferre non potuit, nullas vias excogitans, quibus pleniori remedio suo posset subvenire minori. O quam proximus eras periculis! O quam paratus ad casum! Quapropter invocavit Ecclesia illius auxilium qui superbis resistit et dal humilibus gratiam; qui imperat mari et ventis, et cessat tempestas; qui deponit potentes de sede, ac ponit humiles in sublimi. Invocavit etiam principum corda fidelium, pusillos et magnos sollicitans, ut ei ad tui revelationem collapsi manum porrigerent adjutricem. Obstetit tandem divina potentia ingrati conatibus, faciens in te cum Ecce-

sia signum in bonum, ut elato cadente tu surgeres, et potente debilitato tu posses. Arguit enim illum sua malitia, suaque aversio increpavit, quoniam justo Dei iudicio propria perdidit, qui avare eupiverat aliena: et tu, cui regni tui vix extrema remanserant, illius omnino imperium obtineres. Hæc utique salutis remedia cum auxilio principum, divine providentiæ virtute præambula tibi providit mater Ecclesiæ, talia beneficio puero contulit et adulto. Quid ultra tibi facere potuit, et non fecit, de contingentibus nil omittens, et ea etiam ad quæ non tenebatur adjiciens? Miramur autem, quod in his tuos labores commemoras, dicens te dubii casus facta secutum, qui vocatus ad certa, laborantibus aliis, in labores alterius introisti, metens quæ non seminasti, et colligens proculdubio quæ non sparsisti.

8. « Denique defuncti fatigata persona nostram tua non præriterit invectione, minus diligenter considerans, quod nos, qui prædecessori prædicto, quod ad utilitates tuas affectione plenaria succedentes, ad tui consummationem honoris palenter astimus et potenter, nostro in multis detraximus, ut tuo adjiceremus honori, facti quoddammodo famæ nostræ prodigi, tuæ parci. Sed pro istis, et aliis hæc nobis retributione respondes, quia dicis jus regibus Siciliæ in electionibus prælatorum, sicut asseris, debitum ex antiquo, nostris Constitutionibus minorari. Verum si scripta tua, et genitricis tuæ manu sollicitudinis revolvisse, si sanctorum etiam patrum Constitutionibus adverteres, non culpares Ecclesiam circa defensionem Ecclesiasticæ libertatis, cum non debeat de prosecutione mordere justitiæ, qui contendere nititur de abusu. Asseris insuper nos, præter formam communiter requisitam, te inconsulto, quibusdam Ecclesiis regni vacantibus præfecisse personas. Sed quæ sit illa forma nescimus, quæ pro certo nimis esset informis, per quam Apostolicæ Sedis iudicium ex tuæ voluntatis arbitrio dependeret. Non tamen intendimus promovere suspectos, dummodo non ultra notam suspicionis extendas, quam rationis tramites patientur ». Et infra, ubi abiecit ab ipso Tarentinum archiep. Catanensem et Cephalud. episcopos improbe pœnis variis affectos, addit: « Quia vero Dei causæ deesse non possumus, nec debemus, super omnibus istis et aliis contingentibus Ecclesiasticam libertatem sic, divina suffulti potentia, debitum nostri prosequeremur officii, quod Deo pro posse satisfacientes et homini, in hoc geremus utiliter negotium nostræ salutis et tuæ, cum deferre homini contra Deum, præsertim in talibus, sit nocere, ac parere, sit sævire; manus enim mulierum misericordium filios decoxerunt, sed habet vera dilectio plagas suas, quæ dulciores fiunt, cum amarior inferuntur.

9. « Adjecisti præterea, quod post reditum tuum in regnum Siciliæ, redintegratis viribus tuis pro temporum varietate dispersis, exclusis rebellibus, Ecclesia contra matris officium suspectos

fili receptavit. Et quidem de virum redintegratione gaudemus : et utinam redintegrantis affectio sic debitis fuisset contenta limitibus, quod a iustitia recuperationis in suis, in alienis ad usurpationis injuriam non transisset, quia præter id quod in die novissimo districti Judicis ultione reddetur, consummari felicibus substantia non consuevit, eventibus, augmentis non aggregata legitimis, quinimo grandis cervus inficitur partis adjunctione corruptæ. Super exclusis responso superseedere possemus, nisi alienus iudicio crederetur retardatum silentium repetitum iustificare querelam. Sed ut videmus, quod haecenus respondentis dissimulatio distulit, nunc extorquet instantia conquerentis. A memoria quoque tua excidisse non credimus, quod comiti Thomaſio, Raynaldo de Aversa, et fautoribus eorundem, antequam castra, quæ viribus obtinere nequiveras, resignarent, inter alia, quæ publica et authentica sunt conventionione notata, venit expressius personarum securitas in promissum ; et ut id robor firmitatis haberet, nos et universos fratres nostros rogasti per nuntios, et litteras speciales, in testimonium reservatas, ut Rom. Ecclesia supersecure ac confidenter reciperet, quod inviolabiliter promissa prædictis attenderes, et plenarie conservares : sed utrum verbis facta responderint, fidesque promissis plusquam deceat Sedis Apostolicæ, ac excellentiæ imperialis honorem ; afflictionibus publicis, et pœnis manifestis exponunt nonnulli de fautoribus comitis memorati, quorum multos post speratam de securitate fiduciam dedisti exilio, et quosdam ignominiosa morte damnasti ; proinde possumus non immerito formidare, ne nostra patientia, in prædictis veræ patientiæ nomen amiserit, et effectum. Licet non credas id oblivioni esse relictum, quæ sit haecenus dissimulatio suspensum ; sed quod in similibus inferiores pro te promittere debeant, de speculo poterunt eminenti recipere speculum et exemplar. In quo quantum auctoritati Sedis Apostolicæ sit detractam, quæ ipsos ad precum tuarum instantiam sub sua securitate recepit, satis intelligunt qui rem sciunt.

10. « De comite vero Matthæo, quem apud te in subtractione suorum Terræ-Sanctæ servitium, crucis et Crucifixi reverentia non defendit, comiteque Rogerio quondam capto, ut nosti, et postmodum liberato, ut scimus, necnon et quibusdam aliis, qui ad urbem, et loca confinia a persequenti facie confugerunt, conquiescat de cætero conquestio principis excellentis, ne sicam stipulam persequi, et contra Iohannem, quod a vento rapitur, suam monstrare potentiam videatur. Hæc quippe a Iulii Cæsaris gestis non elicias, qui Domitium pœnæ avidum, et veniæ contemptorem vitam servavit invitum, et Metellum se gladiis offerentem ira tanti principis reputavit indignum. Certe in Israelitico populo civitates erant refugii, et urbem ad refugium Christianus populus non habebat ? David recursus erat oppressis, et summus Pontifex

David magni vicarius avertet faciem ab afflictis ? et utique non, cum nulla molestia tibi per illos inferatur, et tuis nisi vclis id duntaxat ferre moleste quod vivunt.

11. « Ad hæc de viro egregio socero tuo, si ad nostram pervenisset notitiam, quod de iis, quæ tibi facere debuisti, omisisset, nostra eum non præteriret monitio, quem tibi desideramus acceptum, et te illi potissime gratiosum. In quo movet multorum corda miratio, quod cum consueverint alii crescere ex affinitate majorum, iste non sine multorum scandalo, non sine Terræ-Sanctæ dispendio, non sine tui nominis læsione decrevisse videtur ». Discordiæ inter Joannem regem Hierosolymitanum ac Fridericum exortæ meminit Richardus ¹, cujus causam Jordanus indicat his verbis : « Desponsata puella, (Isabella scilicet), imperator patrem requisivit, ut regna et regalia jura resignet, stupefactus ille obedit » ; nec mirum, ut qui a genere eam injuriam non expectarat, ac reliqua vita dotali uxoris regno potiturum sperabat, nec fugæ locus erat, ut ex angustiis, in quas se coniecerat, explicaret : aiunt vero nonnulli vitæ discrimen una cum Gualterio nepote ex altero Gualterio et Tancredi filia prognato adisse, cum Fridericus conflatus in se ab iis conjurationis suspicatus esset ; addit Jordanus Joannem regno Hierosolymitano exutum in Gallias se contulisse. Indignum hujusmodi in Joannem facinus his verbis Friderico exprobrare pergit Honorius : « Et quidem his similia magnificorum principum gesta non continent, sublimium mores ignorant, liberalium largitas non acceptat. Non sic illius Terræ procurator utilitas, non sic ad ejus subsidium bellatores strenui advocantur. Super quo tibi onera gravia, et importabilia nos asseris alligare, quæ digito nostro movere nolimus ; non attendens quod jam pluribus annis elapsis ultra te istis oneribus subjectisti, spontaneus in Theutonia signum crucis assumens ; non attendens, quod Crucifixi gerendo negotium, onus non leve tulit Ecclesia in Ecclesiasticorum decimatione proventuum ; non attendens quod per fratres nostros et alios prædicatores multi potentes et nobiles, magni et parvi se crucis obsequio devoverunt.

12. « Pro mercatoribus autem Romanis excellentiæ tuæ frequenter scripsisse meminimus, sicut dicis : sed cum per hoc jus suum non assequantur, ut asserunt, non debet illis in sua iustitia Ecclesiastica censura deesse. De vassallis quoque patrimonii, de quibus prout placuit rescripsisti, quod juris imperialis excellentiæ competat tuorum, et prædecessoris tui privilegiorum inspectio protestatur. Quod si præter debitum a nobis in illis aliud pro Terræ-Sanctæ subsidio petisses, sicut decebat, formata petitio ad exauditionis gratiam introisset. Provideas tamen, ut advocatiæ vocabulum, frequenter tuis litteris repetitum, tua, si

¹ Rich. de S. Germ. in Chr. Jord. Ms. bibl. Vat.

placet, non protrahat interpretatio in abustum, quoniam cum advocatus Ecclesie idem intelligi debeat quod defensor, si defensoris omittis effectum, nomen improprie retines advocati. Quod satis in Arenata et castris aliis quorundam nostrorum fidelium ostendisse videris, quæ detines contra justitiam occupata, post illatam violentiam, post commodum possessionis adeptum, factus de petitore possessor, offers conquerentibus te jus in tua curia redditorum. Super quod si qua nova iura sint condita, in publicum prodeant, cum id non patiantur antiqua.

13. « Quia vero non est abbreviata manus Domini, ut non possit sublimitatem incurvare hominum, et altitudinem humiliare virorum, nunc cum felicium tuis votis successuum splendor illuxerit, in sereno humilitatem non deseras, quam in nubilo prætendebas. Speramus itaque quod viri tam discreti memoriam, nunquam sic ad examinationem deducet oblivio, ut omnino in vitium ingratitude incidat, quod reprehendit in æmulo, et culpam, quam damnat in hoste, committat. Non ergo seducant te prospera, quem instruxisse debuerunt adversa, cum fuerit Pharaonis pincerna notatus, eo quod succedentibus prosperis sui est oblitus interpretis; et lex nobilitatis id habeat, ut nobilium mentes excelsa non elevent, et infima non demittant. Quapropter, fili charissime, probatis Apostolicæ Sedis affectibus, nullius suggestio te subducat, quæ nisi obstaculum nimie indevotionis impediatur, a te dexteram beneficiorum non subtrahet, et dulcedinis ubera non abscondet, cum non sit verisimile, quod animi ferventis affectum ab illo de facili velit avertere, quem multo labore fovit impuberem, multaque sollicitudine promovit adultum. Dat. Lat. »

14. *Grossatores fovet Fridericum contra Pontificem.* — Puduul Fridericum Pontificem optime de se meritum injuste lacessivisse, ac veritus ne, si justas in se Apostolicæ Sedis iras concitaret, res suas labefactaret, tumida verba in demissi obsequii officiorum quæ significationem convertit. De allatis enim a nobis litteris locutus Richardus, addit: « Propter quod imperator, ut ipsius placaret animum, rescribit humiliter in omni subjectione ». At quamvis a Spoletanis adjecto pœnarum terrore tanquam imperii clientibus ad sua signa evocandis compellendisquæ destiterit, hæsit tamen in animo infixus justæ oburgationis dolor, eoque

non dissentiente ipsius satelles Tancredus de Campelio facinorosorum manu, quam a Bertoldo Friderici duce acceperat, stipatus, publicas vias obseidit, plures ex familia Pontificis spoliavit: tum alios ad Sedem Apostolicam venientes recedentesque, non sine gravissima Pontificæ auctoritatis injuria, cepit, exiit ac sauciavit; quibus permotus Honorius mox imperatore litteris monuit¹, facinorosos homines, qui ipsius jussu, ut omnium ferebat fama, latrocinia exercebant, coerceret; non enim levem inde imperiali celsitudini dedecoris labem aspergi.

15. « Friderico imperatori.

« Cum omnibus injuriam patientibus paternaliter compatiamur affectu, et gravamina singulorum, prout ad nostrum spectat officium, sollicitè persequamur, molestias et jacturas, quæ viatoribus et præsertim venientibus ad Sedem Apostolicam et redeuntibus inferuntur, tanto accuratius prosequi nos oportet, et stratas publicas debita securitate tueri, quanto id ad majorem utilitatem totius populi Christiani dignoscitur redundare, ac a predecessoribus nostris factum est hæctenus, et a nobis sollicitius procuratum. Qui ter in anno (1) videlicet in die Cœnæ Domini, festo Ascensionis, consecrationis Basilicæ B. Petri, solemniter præsentè toto populo, qui de veteris mundi partibus tunc concurrunt, omnes violatores stratarum cum suis complicibus excommunicationis vinculo innodamus.

16. « Nasc filius Belial Tancredus de Campelio, hæc sicut convenit non attendens nuper militum Bertoldi multitudine sociatus, multos tam nostræ familiæ, quam alios venientes et redeuntés ab Apostolica Sede cepit, quos per devia ducens, et Campelium ire compellens, gravibus affectos injuriis ad Bertoldum media nocte transmisit, qui præsumptione damnabili omnes ipsorum litteras impetratas a nobis inspicere faciens, ex eis per officiales suos, non sine gravi Sedis Apostolicæ injuria et contemptu, fieri fecit coram cunctis adstantibus audientiam generalem. Quod vix est qui ambigat sine tua conniventiâ fieri potuisse, maxime cum idem Bertoldus, qui hæc ausu nefario attentare præsumpsit, sit tuus nuntius specialis, et coram adstantibus proposuisse dicitur, prædictum Tancredum habere a te contra certas personas violandi stratum licentiam specialem. In quo quantum

¹ Lib. x. Ep. CCCXXXIV.

(1) Quæ hic ab annalista recitatur Epistola Honorii, morem tangit, qui dehinc ad nostra usque tempora perseveravit, anathematis scilicet solemnium ritu pronuntiandi *ter quotannis* in grossatores publicarum viarum: « Qui ter in anno (scribitur. videlicet in die Cœnæ Domini, festo Ascensionis, et Consecrationis Basilicæ S. Petri, omnes violatores stratarum cum suis complicibus excommunicationis vinculo innodamus ». Cum ritus hujus nullum vestigium testimonium mihi usquam occurrat, per hæc tempora cepisse suspicor. Ejus autem instituendi causam dedisse credo sacras cruciatorum militum expeditiones. Cum enim circa Pascha, tum et circa Pentecosten, ac demum Octobri, vel Novembri mense transfretato subsolanorum militum quotannis fieret, ut ex Oliverii historia Damiatina demonstrari potest, et militibus istis non semel viatorum grossatores instigare, ut Honorio ea de re litteræ docent; ad eorum defensionem Pontificis ritum hunc instituerunt, ut ter quotannis publicos et solemnè anathemate scelestos illos punirent. Ideo vero solemnè illa selecta sunt, quod tunc maxime concursus fieret exterorum, ut in eadem Epistola Honorius prodit: « Prasente toto populo, qui de diversis mundi partibus tunc concurrunt ». Sensim vero aliorum pariter sceclerum rei eadem data occasione anathemati devoti sunt; ideoque cessantibus sacris expeditibus ritus ille perseveravit. Quoniam et tribus per annum vicibus successu temporis ad unicum tantummodo, nempe in Cœnâ Domini ritum illum redigere visum fuit. Quo potissimum tempore, vel anno trina hæc denunciatio cessaverit, perquirenti mihi nondum reperire obvenit.

imperiali celsitudini derogetur, cum inquietos corrumpere, non fovere, ac maleficos et oppressores innocuum persequi tenearis, nec tu ignoras, nec nos atrox injuria in hoc Ecclesie irrogata patitur ignorare. Cum igitur nihil sit, quo magis tangatur status Ecclesie, quam si viatoribus et peregrinis securitas auferatur, et litterarum ipsius violari auctoritas attentetur, serenitatem luam rogandam duximus et monendam, quatenus tam enormem excessum celeri emendatione corrigere studeas, ut peregrini pelendi orationum suffragia, et oppressis postulandi iustitiam alicujus ausu temerario facultas debita non negetur. Alioquin, cum hæc incorrecta relinquere non possimus, cogitabimus qualiter sit ad correctionem tantorum excessuum procedendum ».

17. *Elusa consilia Friderici de Longobardia vi subjuganda.* — Paruisse Honorio videtur Fridericus, suosque milites repressisse, ne in se Pontificias iras asperaret, cum ad perducenda sua consilia ipsius opera egeret. Versabat ille animo Longobardos opprimere, quos minus sibi obsequentes experiebatur; cumque Ravennæ ¹, ubi Dominicæ Resurrectionis festum transegit, cum amicis colloquia habuisset, ut Longobardos blandissimis verbis ad suum obsequium pelliceret, nec res e sententia succederet, ad eos, qua vi, qua artibus opprimendos se convertit. Celebranda erant publica comitia, ut in iis de cogendis ad Hierosolymitanam expeditionem, quam promovebat Pontifex viribus stipendiisque, ageretur, pulcherrimæque visa est occasio evocandi ad ea e Germania cum exercitu filii, ut conjunctis viribus ad sua imperia Longobardos adigeret, armisque frangeret, si sponte non flecterentur: nec videbatur ipsos ob religionem Hierosolymitanæ rei, de qua instauranda deliberandum erat, filium aditu prohibituros. Compositis igitur ita rebus suis Ravenna movisse, quo venienti filio in Longobardia occurreret, Richardus ait ², ac Friderici iter ita describit:

18. « A Ravenna discedens exinde Faventiam, quæ sibi adversa erat, iter habens, apud castrum S. Joannis in territorio Bononiensis posuit castra sua, ipsum parte sui exercitus per civitatem Bononiæ præeunte. Exinde vero se Imolam contulit, ubi tandem moram fecit, donec, sicut prius fuerat, eam fecit aggeribus communiri, et procedens inde versus Parmam dirigit iter suum ». Sed conceptæ subjiçendæ Longobardiæ spes Fridericum fecellerunt, subdit enim auctor Henricum regem numeroso succinctum exercitu Veronam usque progressum esse: sed Longobardos contractis validissimis copiis obviam factos, iter, ne penetraret Longobardiam, abruptisse. Ut elusas artes Fridericus, seque potius Longobardiæ spe dejectum, vidit in gravissimas adversus perduelles iras prorupit, alque in litteris sæpius ut gravissimum crimen

Longobardis objecit, venientem ad patris amplexus filium arcuisse.

19. Propulsato itaque Henrico Verona, cujus tyrannidem, ejecto Richardo comite, arripuisse anno superiore Ecelinum Patavinus monachus scribit ¹, Fridericus Cremonam se contulit, ibique colloquium ad emolliendos blandis pollicitationibus federatorum animos habuisse ait idem auctor ², Mediolanenses ejus verba aspernatos esse; imo tunc magis exasperatos populos mutuo inter se fodere ad tuendam libertatem coisse addit Richardus et S. Germano, isque imperatorem bellum indixisse refert: « Imperator Cremonam vadit, ibique diebus paucis faciens moram, cum se civitas Veronensis cum Mediolano, et aliis subscriptis civitatibus ipsi imperatori contrariis confederasset, ad burgum S. Domini se contulit; ibique sibi coadsistentibus quibusdam prælatis et principibus Alemannie, ac proceribus regni sui, contra civitates istas sibi contrarias, videlicet Mediolanum, Veronam, Placentiam, Vercellum, Laudam, Alexandriam, Tervisium, Paduam, Vicentiam, Taurinam, Novariam, Mantuam, Brixiam, Bononiam, et Faventiam diffidationis evulgavit edictum, quod cæteris sibi faventibus civitatibus præcipit observari ». Subjungit auctor ea discordia in bellum apertum versa, Henricum in Germaniam regredi coactum, Tridentinam urbem sibi obsistentem flammis delevisse: Fridericum vero ad comparandas majores copias rediisse.

20. *Longobardos sibi conciliare opera Honorii studet Fridericus.* — Attulit ejus belli fama gravissimum dolorem Honorio, qui omni opera ac studio contendeat, ut Christianorum arma ad recuperandas Hierosolymas defendendamque religionem contra Machometis superstitionem vertenterent: moxque legatorum opera ac litteris Longobardos et Fridericum ad conciliandam pacem urgere cœpit, nec se difficilem illi admittendæ Fridericus præbuit: datis enim Fogie litteris, quibus de accepta a Longobardis injuria, utque illi celebrandum de adornanda Asiatica expeditione conventum discussissent, gravissime conquestus, subjunxit se pro eo, quo teneri se aiebat, solvendi voti ac vindicandarum Christi injuriarum desiderio, suas oblivioni tradere, remque totam Pontificis et cardinalium arbitrio committere.

21. « Sanctissimo in Christo patri domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Rom. Ecclesie summo Pontifici, Fridericus eadem gratia Romanorum imperator semper Aug. Hierusalem, et Siciliae rex, salutem et reverentiam, tam debitam quam devotam.

« Qualiter nobis pridem euntibus in Lombardiam pro curia celebranda Cremonæ specialiter pro negotio Terræ-Sanctæ, quidam Lombardi conjunctionis illicitæ, videlicet Mediolani, Placentiæ,

¹ Monach. Pal. Chr. l. 1. — ² Rich. ubi sup.

¹ Chron. l. 1. an. 1225. — ² Ibid. hoc an.

Laude, Verceilis, Brixie, Mantuæ, Veronæ, Tervisii, Paduæ, Vicentiæ, Bononiæ, et Faventiæ civitatum, et ii qui tempore illo, quo apud Mercariani per venerabilem patrem Portuen. et S. Rufinæ episcopum, tunc Apostolica Sedis legatum, Vermer, Tyren. etc. Mediolanen. archiepiscopos, et Brixien. et Mantuan. episcopos, et alios quamplures prælatos II. venerabilem magistrum domus S. Mariæ Theutonicorum in Hierusalem, et Alatrium capellanum vestrum, concordia inter nos, et ipsos fuerat ordinata, et per ipsos unanimiter acceptata, conjuraverint cum eisdem, tam salubri negotio se tenere opposentes, nobis et imperio graves intulerint injurias et enormes, regi filio nostro, et principibus aliis ad eandem curiam convocatis, nequiter interdicens accessum beatitudinem vestram credimus bene scire. Scit etiam omnium cognitor secretorum, quod postpositis omnibus, ad ejus servitium intendentes, ad eam appropinquante termino celebrandam ieramus in spiritu dilectionis et gratiæ circa omnes, nec habebamus animum aliquem offendendi, nec conceperamus aliquid odium contra aliquos, propter quod opereretur de nobis merito dubitare, licet quidam de partibus illis nos et imperium graviter offendissent, quorum offensas nolebamus taliter vindicare, sicut imperii nostri dignitas exigebat, et ostendebamus etiam in affectu; imo pro reverentia Salvatoris, cujus negotium intendebamus efficaciter procurare, volebamus inde benigne agere cum eisdem, et talia facere, quæ nullatenus fecissemus, nisi causa tam sancta, imo sanctissima nos urgeret. Sed statim quod ivimus, pro pace scandalum, et pro benignitate malifiam adeo in eis invenimus, quod nec quantum niteremur benigne circa ipsos agere, non potuimus eos ab iniquo proposito revocare. Siquæ factum est, quod eorum nequitia perdurante, tam celebris curia pro re tam digna, imo dignissima constituta debitum non potuit habere processum. In quo quantum ipse Deus, cujus negotium agebatur, graviter sit offensus, quantum honori S. Romanæ Ecclesiæ, necnon et nostro, et imperii fuerit derogatum, vestra sanctitas advertere poterit diligenter.

22. «Sane, beatissime pater, licet potuissemus hactenus, et possumus tantas et tales injurias vindicare, quia tamen negotium redemptionis, quod nostris duximus humeris applicandum, postponere nolumus, nec debemus, et ad executionem ipsius ardenti desiderio aspiramus, ejusdem insuper sequentes exemplum, qui mortem pro nobis recipiens temporalem, suas sustinuit injurias patienter; quia etiam de benignitate vestra plenior fiduciam obtinemus, hujusmodi causam inter nos et Lombardos prædictos ordinationi, dispositioni et voluntati vestræ ac fratrum vestrorum venerabilium cardinalium duximus libere committendam, scientes nos ratum habituros et firmum, quicquid providentia vestra decreverit exinde faciendum.

« Datum Aseuli vicesimo nono Augusti quartædecimæ Indict. »

23. Hactenus Fridericus, qui Pontificis opera ac religionis metu ad ipsius obsequium Longobardos adductum iri sperabat, quos armorum terrore non percussisset. Verum Honorius, quamquam omnem operam ad concordiam adducendam collocabat, grave tamen omni susceptrum putavit, si arbitri partes ad dirimendam controversiam admitteret: atque etiam verebatur, ne postea Fridericus, quæ ab ipso statuerentur infringeret, temeraret. Quam justam sententiam imperator repetitis litteris¹ amovere studuit, precibusque impulit, ut relictam ipsius arbitrio causam decideret.

« Sanctissimo patri domino Honorio etc.

« Placuit beatitudini vestræ super reconciliatione Lombardorum, mediante vestra providentia, facienda per venerabilem Tyren. archiepiscopum, regni Hierosolymitani cancellarium, et fratrem Hermannum magistrum domus Hospitalis Theutonicorum dilectos familiares et fideles nostros noviter respondere nobis, videlicet quod visum erat Apostolatu vestro, et vestris fratribus universis imposuisse nos importabile onus vobis, eo quod ita recipiebatis super vos, et sacrosanctam Rom. Ecclesiam specialiter factum istud. Et quoniam dubium videri posset aliquibus, ut quod modo promittimus processu temporis forsitan irritare vellemus, testimonium super hoc invocamus illius, qui rimatur secreta cordium, qui novit omnia, antequam fiant, quod in fidei puritate hoc facimus, et istud vobis commisimus in vera relictudine cordis nostri. Et cum circa honorem nostrum sancta mater Ecclesia sollicita semper fuerit, sicut novimus, tanto nobis debet esse nunc efficax in hoc facto, quanto specialius videmur id facere propter Deum.

24. « Unde sicut jam fecimus, et litteræ nostræ protestantur quas misimus, iterato vobis cum omni fiducia committimus factum istud; beatitudinem vestram, de qua fiduciam specialem habemus, attente rogantes, quatenus super facto ipso, quod jam utiliter assumpsistis, firmiter et securiter procedentes cum Deo, illud inde facere, statuere ac ordinare velitis, quod ad honorem Dei, et sanctæ Rom. Ecclesiæ imperii, atque nostrum valeat redundare, et servitium Terræ-Sanctæ, quod teste Deo, ex nimia devotione et affectione cordis diligenter præponimus omnibus factis nostris, et in injuriam Christi, et Christiani nominis ignominiam, propter hoc nequeat impediri; quoniam, quidquid statueritis de reconciliatione prædicta, ratum et gratum habebimus, et juxta providentiam et ordinationem vestram, confirmationis litteras et scripta exinde faciemus; ita ut nunquam pia mater Ecclesia assumpsisse super se penitentia onus istud, sed pro nobis potius, tanquam pro

¹ Est. in Reg. Heb. l. XI. Ep. CDXXXVI

speciali filio, si necesse fuerit, majora facere teneatur. Si vero, ubi humiliando nos propter Deum, arbitrio, et voluntati, ac ordinationi vestræ commissum factum istud, Lombardi forsitan, quod non credimus, ordinationi vestræ parere noluerint, suppliciter rogamus et petimus, ut Deum et patientiam nostram habentes præ oculis, quod vestrum est exinde facere debeatis. Cæterum quidquid super hoc, et aliis prædictis Tyrensis regni Hierosolymitani cancellarius, et L. Reginus archiepiscopus, ac memoratos magister, dilecti familiaribus et fideles nostri exponunt vobis ore tenus ex parte nostra, illam fiduciam verbis et dictis eorum adhibeatis, si placet, ita eis firmiter et secure credatis, tanquam si prolata hæc ab ore nostro personaliter audiretis. Datum Fogiæ xvii die Nov. xv Indict. »

25. *Concordia stabilita inter Fridericum et Longobardos; et ejus conditiones.* — Permissere etiam Pontificis arbitrio sua Longobardi jura, atque ob id fœderate urbes procuratores instituire, ut componenda cum imperatore concordie auctoritatem summam illi conferrent, qua de re publice Tabule editæ in Regesto Pontificio inseruntur¹, demumque mitigatis ita animis conciliata ab Apostolica Sede concordia est, dictis Longobardis iis legibus, quas Richardus affert, ut quadringentos egregie instructos milites Friderico in Terram-Sanctam profecturo propriis stipendiis sustentando submitteret, imperator vero omnem injuriam iis donaret. Quæ vero Richardus breviter perstrinxit, ea Pontifex illius concordie auctor et arbiter exactius describit in suis litteris, quas Longobardorum præfectis ineunte anno sequenti transmisit: tum etiam causas affert, quibus ad movendum in eos bellum fuisse concitatum Fridericus præ se ferebat, nimirum hæreticam labem apud eos ingravescere, quæ quidem quantum Brixie invaluisse, jam ante diximus; opprimi Ecclesiasticos, Terræ-Sanctæ expeditioni adversatos atque ob coitiones, quas inter se junxerant, penas a facinorosis repeli non posse. Verum hæc ad pompam a Friderico jaetata, ac non pietatis, sed augendæ potentie studio ipsos subigere meditata postea patuit. Ad ea porro tollenda mala, vertendamque in crucis hostem ferri, quod in mutuas cedes stringere cœperant, aciem, hæc Pontifex sanxit², quæ in hunc annum conjicimus, ne eadem postea repetere cogermur.

26. « Rectoribus societatis Lombardiæ, Marchiæ, ac Romaniolæ.

« Ejus locum, licet immeriti, obtinentes in terris, qui pax nostra fecit utraque unum, duos parietes venientes e diversis conjungens in seipso lapide angulari, nascentibus debemus obviare discordiis, et intendere sollicite ac diligenter ad ea, quæ sunt concordie, unitatis et pacis. Cum ergo nuper inter charissimum in Christo filium nostrum

Fridericum Romanorum imperatorem semper Augustum et regem Siciliæ atque vos discordia orta esset; nos attendentes, quod res, nisi obsisteretur principiis, videbatur altius progressura, et præter difficultates alias allatura impedimentum negotio Terræ-Sanctæ, pro quo est tanto tempore laboratum, dignum duximus interponere partes nostras, et igne hujusmodi, antequam vires assumpsisset, extincto, gravibus obviare periculis, quæ quidem ex hoc, nisi tempestive occurreretur, poterant evenire. Ipso igitur imperatore ac vobis totum ipsum negotium in nostra, et fratrum nostrorum providentia et dispositione, libere ac absolute pontificibus, idque declarantibus per litteras, et publica instrumenta, necnon per solemnes procuratores et nuntios, propter hoc ab utraque parte ad nostram præsentiam destinatos, cum inter cætera fuisset ex parte ipsius imperatoris propositum, quod impediende societate vestra, nequiverat juxta propositum suum procedere contra pravitatem hæreticam, quæ partes illas dicitur graviter infecisse, ac relevare libertatem Ecclesiasticam, quæ ibidem multipliciter asserebatur oppressa, nec procurare subsidium Terræ-Sanctæ, propter quod specialiter ad partes ipsas duxerat accedendum, quodque captivi sibi contra jus et honorem imperii fuerant denegati.

27. « Nos his, et aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, plenius intellectis, de providentia sic duximus statuendum, ut videlicet ipse imperator pro reverentia Jesu Christi, et negotio Terræ-Sanctæ suo, et filii sui, ac imperii nomine iis, qui sunt de societate jam dicta, universaliter singulis et singulariter universis remittat omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas; omnia quoque banna et constitutiones, sententias et ordinationes, quæ fecit, vel imposuit per se, vel per alium, aliusve pro eo societati vel alicui de societate prædicta, civitatibus, locis, et personis de ipsa societate, et quæcumque ex eis, vel ob ea secuta sunt, penitus revocet, et specialiter constitutionem factam de studio, et studentibus Bononiæ, universos et singulos, qui occasione alicujus prædictorum læsi videntur, restituens in integrum in omnibus, et per omnia suo statui atque famæ, remittendo infamiam omnem, et pœnam, quæ secuta sunt ex aliqua prædictorum, ita quod ea quæ medio tempore per eos acta sunt, non obstantibus supradictis, robur obtineant, quod alias debuerant obtinere. Ad hæc civitates, loca et personas de ipsa societate recipiat in suæ gratiæ plenitudinem, et eis faciat firmam pacem, specialiter marchionum Montisferrati, Mediolano, Placentiæ, Verceilis, Bononiæ, Faventiæ, Alexandriæ, Taurino, Laudæ, Bergamo, Brixie, Mantuæ, Veronæ, Paduæ, Vicentiæ, Tervisio, Cremæ, Ferrariæ, et comitibus de Blandrato, aliisque locis, et personis quibuslibet societatis ejusdem. Faciat etiam restitui captivos, qui sunt capti occasione hujus discordiæ, cum bonis eorum, ac alia, quæ occasione ipsius

¹ Ep. CDXXXVII, CDXXXVIII, CDXXXIX. — ² Ep. XL. Ep. CD.L.

discordiæ capta sunt, vel detenta. Insuper quoque faciat fieri patentes litteras ex parte filii sui, quod pacem et concordiam istam ratam habeat et firmam, et remittet illis de societate omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas.

28. « Si vero qui sunt de societate jam dicta, ad honorem Dei omnipotentis, et Ecclesiæ sanctæ suæ ac ipsius imperatoris, dent eidem imperatori pro subsidio Terræ-Sanctæ in expensis ejusdem societatis per biennium milites quadringentos, a civitatibus, locis et personis imperiali excellentiæ adhaerentibus, tam Ecclesiasticis quam mundanis faciant pacem et inviolabiliter servent, remittentes eis omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas, ac revocent omnia banna, constitutiones, sententias, et ornamenta, quæ fecerunt, vel imposuerunt civitatibus, locis, et personis imperiali celsitudini adhaerentibus, et quæcumque ex eis secuta sunt vel ob ea. Captivos, qui occasione hujus discordiæ capti sunt cum bonis eorum, et alia quæ occasione ipsius discordiæ capta sunt vel detenta, restituant; ita quod adhaerentes ipsi imperatori similiter eis faciant, et observent. Alii autem captivi secundum jus imperii restituantur, cum ipse imperator legatum suum in Lombardiam pro pace reformanda inter discordes duxerit destinandum. Constitutiones vero, leges et statuta, ab Ecclesia Rom. et Romanis imperatoribus, et specialiter ab ipso imperatore contra hæreticos, receptatores, defensores, credentes, et fautores eorum hactenus promulgata, vel in posterum promulganda recipiant, et observent inviolabiliter et efficaciter exequantur; constitutionibus municipalibus editis contra tales nihilominus in suis locis firmiter observandis. Potestates autem, consules, et rectores civitatum, aliorumque locorum, quocumque nomine ceaseantur, jurent, quod illas fideliter observabunt, idque suos jurare faciant successores, ponentes eas in statutis civitatum, aliorumque locorum, illas inde nequaquam in posterum deleturi. Statuta omnia communia, et particularia facta contra Ecclesias et Ecclesiasticam libertatem penitus revocent, de suis constitutionibus deleant, et ea, vel eis similia de cætero non resumant. Lateranensis quoque statuta Concilii, et Constitutiones a nobis, et leges ab ipso imperatore super his editas observent, et jurent in posterum observare, suosque jurare faciant successores.

29. « Porro prædictos quadringentos milites, in eundo, morando, redeundo, sub nostra et speciali Sedis Apostolicæ protectione suscipimus cum omnibus bonis suis. Iidemque teneantur ire in ipsius imperatoris passagio, quod ab eo statutum est, et a Romana Ecclesia approbatum. Ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus suprascripta omnia pro parte vestra, inconcussa servetis, ac super hoc nobis, et imperatori juxta tenorem, quem vobis transmittimus, vestras patentes litteras, usque ad proximam Dominicam instantis Quadra-

gesimæ transmittatis per manum publicam scriptas, et vestri, ac prælati marchionis, et quarumlibet civitatum de ipsa societate sigillorum appenditione munitas. Dat. Later. non. Januar. Pontif. nostri ann. XI. ». Adjuncte sunt in Regesto Pontificio litteræ¹, certa verborum forma conceptæ, quas Longobardi ad imperatorem, vicissimque ad ipsos Fridericus, tum illi ad Pontificem transmissuri essent, ut pax firmari nexuque valido devinciri posset, quas, ne fatigemus lectorem, omittimus.

30. *Imperialium ubi in invasionem per Ludovicum prohibet Honorius.* — Ut imperatoris jura in Longobardia asserere studuit Pontif. ita, ne in Provincia atque Arelatensi regno quovis pio pretexto invaderentur, animum adhibuit. Moverat adversus impios expeditionem Ludovicus Galliarum rex, cumque eo bello Raymundus, qui plura in Provincia loca fiduciario jure ab imperio Rom. obtinebat, peteretur, melus Fridericum incescit, ne Galliarum rex exscindendæ hærescos specie eas urbes Albigenis labe infectas eriperet imperio, Galliarumque regno adjungeret, litterisque Honorium belli in Albigenes sacri auctorem interpellavit, ut urbes obnoxie imperio, quæ armis crucesignatorum occupatæ essent, restituerentur sibi, vel legati Apostolici fidei committerentur. Cui Pontifex rescipit humanissime, se nunquam imminui passurum jura imperii, cujus amplitudinem potius augeri cuperet: datum legato munus, ut quæ ad imperium spectarent, præsidario milite munita in fide et clientela Ecclesiæ prælatorum opera contineret, ut postea imperatori, cum fidei causa confirmata esset, restituerentur.

31. « Honorius, etc.

« Tuæ sublimitatis sollicitudo² non improbe postulavit, ut civitates, castra et alia loca ad imperium pertinentia in partibus Provinciæ ac regni Arelaten. et nominalim ea, que quondam Raymundus comes Tolosanus tenuit ab imperio, tibi sive ad dilecti filii nostri R. Sancti-Angeli diaconi card. A. S. L. sive ad cujuscumque alterius manus, occasione exercitus facti, quo exstirpandam de partibus illis pravitatem hæreticam, devenerunt seu adhuc forte devenit, restitui faceremus. Noverit itaque tua serenitas, nos qui tua et imperii jura minui nolumus, sed augeri, viâ voce dixisse cardinali prædicto, dum esset in nostra præsentia constitutus, ac postmodum eidem litteris Apostolicis mandavisse, quod volebamus terram illam sic hæretica pravitate purgari, ut jura imperii servarentur illæsa.

32. « Licet igitur tua petitio a nostro proposito non discordet, restitutionem tamen hujusmodi providemus differendam, donec quæ terræ ad imperium in partibus illis pertineant, ac totius negotii circumstantiæ nobis pro relationem ipsius legati plenius immutescant. Ipsi autem cardinali ad

¹ Ep. CDXLIII, CDXLIV. et post eand. Ep. — ² Lib. XI. Ep. CCLXXXV.

præsens per scripta nostra mandavimus, ut terras ad ipsum imperium pertinentes, in sua et Ecclesiæ potestate retineat, faciendo eas per episcopos et alios Ecclesiarum prelatos cum diligentia custodiri, qui terras easdem salvo jure tuo custodiant, tua in ipsis, et imperii fidelitate servata, ut cum ex insinuatione legati jam dicti nobis de prædictis constiterit, jura tua nullis, vel ordinatis tuis sine periculo pacis et fidei restitui faciamus. Imperialis igitur circumspicere dilationem hujusmodi sustineat patienter necessarium negotio pacis et fidei, quæ cum in partibus illis nunc quasi de novo plantetur, eradiciari posset levis turbationis impulsu, quod ne accidat, tua debet optare devotio, et nostræ sollicitudinis instantia præcavere, etc. Dat. Later. X kal. Decemb. »

33. Extant aliæ eodem argumento litteræ ad Romanum S. Angeli diaconum card. exarata¹ quibus significavit Friderici petita; tum ipsi præcepit daret operam, ne operatoris jura excidendæ hæresis specie invaderent²; aliisque litteris præceperat Ludovicum hortaretur, ut pia consilia ab omni proprii commodi face segregaret, nec regum Aragoniæ, et Angliæ, vel imperatoris in eas, aut quæ ab iis penderent, affectaret: « Quia tunc Deo accepta sunt humana servilia, cum ad ejus honorem et laudem principaliter referuntur, discretionem tuam sollicitandam duximus et monendam, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ipsum regem, et prelatos, ac magnates alios dicti regni, secundum datam tibi a Deo prudentiam moncas diligenter, ut habentes simplicem oculum in hoc facto, quatenus arbor bona faciat fructus bonos, oblationem obsequii sui non contamineant alienius admixione fermenti, sed omni vitio cupiditatis excluso, sic pure intendant ad extirpationem hæreticæ pravitatis, quod ad occupandum terram Catholicorum, ac specialiter ad terram imperii, vel regum Angliæ, ac Aragon. sitam in partibus illis manus extendere non præsumant, ne pietatem convertisse videantur in questum, et ad summum retorsisse compendium quod ob divinum noscuntur obsequium incepisse, etc. »

34. *Extirpandæ Albigenisimæ hæresi studens Honorius regem Angliæ a lodendo rege Gallie deterret.* — Insuper altissime Pontificio pectori, ut Albigenisimæ hæresim, quæ Innocentii III diligentia extincta videbatur, sub ipsis postea Pontificatu ita recruderat, ut liberiores furori atque impietati habenas effudisse videretur, omnino elideret, ut ex dictis annis superioribus illustre et conspicuum est. Quamvis vero extincto seniore Raymundo ipsius filius ejusdem nominis Francorum regis potentia metu perfusus ad Ecclesiæ gremium suppliciter se contulisset, atque amantissime ea lege exceptus fuisset, ut hæreticos insectaretur, suaque difione depelleret, hæresim tamen impune grassari patiebatur: quare Romani legati opera

Ludovico Francorum rege ad exuendum comitatu Raymundum excitato, Honorius hoc anno Anglorum regem, quem non levis angebat cura fiduciarum terras, quas Raymundus ab ipso obtinebat, a Francorum rege ob hæreseos labem occupatum iri, atque adeo ad inuendum cum hæreticis fœdus imminentemque hostem, a quo jam nullis urbibus fuisset spoliatus, lacessendum propendebat, litteris gravissimis monuit, ne Francorum regem in Albigenis bello occupatum lacesseret, Raymundo ulla auxilia submitteret.

35. « Cum sit semper consultius ante occurrere, quam remedium post causam quærere vulneratam, si nobis hoc in tuo facto diligentius attendentibus efficacius intendissent nuntii tui, et nostris acquievisset consiliis super treugarum fœderis ineundo, a te his temporibus cum Ludovico rege Francorum, et olim cum claræ memoriæ Philippo patre suo, in difficultatem, quæ tibi nunc imminet, minime devenisses. Denique diu expectantes expectavimus legatos et nuntios, ad eliminandam hæresim de terra Albigenisimæ destinatos, ut nobilis vir R. filius quondam comitis Tolosani, si vir erat, sicut promittebat, Catholicus terram prædictam, quæ spinas et tribulos tanquam reproba germinabat, mundaret ab hæretica pravitate, cum non solum vicinas partes infecerit, verum etiam iniquitatis suæ virus effuderit ad remotas. Sed in aliquo non profecimus, licet non parvo tempore fuerit laboratum. Quare cum statutum fuerit in generali Concilio, ut si dominus temporalis requisitus et monitus ab Ecclesiæ terram suam ab hæresi purgare neglexerit, per metropolitanum et comprovinciales episcopos excommunicationis vinculo innodetur, et si satisfacere contempserit, infra annum ex tunc per summum Pontificem ejus vassalli a fidelitate absolvantur ipsius, et terra exponatur Catholicis occupanda, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, et in fidei puritate conservent, nos coacti ex juris necessitate fuimus, ut Babylone, quam curavimus, non curata, denuo propter hoc assumpto labore, dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum cardin. de nostro latere mitteremus, cum ad Roman. Ecclesiam specialiter pertineat hoc negotium, pro eo quod magistra est ipsa fidei, cujus excidium, tanquam omni rerum dispendio gravius, et periculosius non est aliquatenus sustinendum.

36. « Unde factum est, quod idem rex zelo, sicut credimus, devotionis accensus, cum omnibus fere prælatis et baronibus regni sui, signum crucis assumpsit, ad hæreticos de illis partibus profligandos. Quia vero utilitati tuæ libenter prospicimus, et tuis cupimus dispendiis obviare, serenitatem tuam monemus sollicitè, ac hortamur attente, quatenus nostro acquiescens consilio, et fiducialiter credens nobis, qui te inter alios principes abundantiori affectione diligimus, nullo modo assistas Raymundo prædicto, quia cum ille cum

¹ Ep. CCLXXXVI. — ² Ep. CCLXXI.

fautoribus suis excommunicatus existat, præter id, quod poneret in puritate fidei tuæ maculam, excommunicationis sententia contingeret te involvi». Advertant hic politici tantam fidei prærogativam esse, ut cum de illius causa agitur, pati potius debeant principes sua jura infringi, quam ad ea tuenda auxilia ferre hæreticis, quibus illi suffulti hæresim alere contingat, nec mirum cum nominis causa conjusvis regis ac principis causæ, quantumvis justa videri possit, antefrenda sit, sitque tutius terrenos principatus, quam religionem Christianam periclitari. Exitus sane a Ludovico fuerat Henricus Anglorum rex multis provinciis, ac discrimen grave impendebat, ne si Raymundum comitem, atque Albigenes ab illo edomari permetteret, non terras modo vectigales, quas ab eos Raymundus acceperat, amitteret, verum ea ditione auctus Francorum rex faceret Anglos tota Gallia ejiceret: vicarius tamen Christi intentato anathemate Anglo vetuit, ne Francorum regi ad Raymundum atque Albigenes opprimendos se accingenti adversaretur; subjungit in suis litteris Pontifex:

37. « Per teipsum etiam supersedeas litteris Apostolicis, super facto baronum obtentis, quod ad fidelitatem tuam redeant, ut tenentur». Extant hujusmodi litteræ in Regesto Pontificio sexto idus Januariæ hujus anni datæ¹ Aquensi et Vasatensi episcopis, necnon archidiacono Vasatensi, quibus dederat provinciam, ut Pictaviæ, Xantonum, Lemovicum, Marchiæ, aliarumque terrarum finitimarum proceres, qui antea ab Henrico ad Ludovicum desciverant, nisi evoluta a receptis litteris mense ad officium revertentur, pœnis Ecclesiasticis percellerent. Verum postea Pontifex facta imperia suspendit, ne ea occasione Francorum rex ab Albigenium bello distraheretur; sanxitque, ut Anglorum regis causa, quamvis justa, fidei causæ serviret; caviti tamen, quemadmodum ante in imperatoris gratiam pro terris Romani imperii in Provincia vectigalibus egisse vidimus, ne ipsius jura in eas terras stipendiarias, quæ hæresi contaminatæ erant, labefactarentur, qua de re hæc subjicit:

38. « Nec per te, vel fratrem tuum, aut alios, guerram moveas dicto regi, quamdiu insisterit negotio fidei et servitio Jesu Christi, ne te, quod absit, impediende negotium hujusmodi, rex ipse cum prælati et baronibus Franciæ secum accinctis ab hæreticorum exterminio ad aliud se convertat; et nos, dum super hoc excusari non posses, et notam exinde indevotionem incurreres, paternum tibi favorem, qui alias devotioni tuæ tempore opportuno non deerit, impedere nequeamus. Cæterum nos, qui non solum parati sumus tuam conservare justitiam, sed gratiam tibi, quantum cum Deo possumus, exhibere, sic duximus providendum, ut quidquid contingat de hæreticis,

et terra ipsorum fieri, salvum sit justum, et aliorum Catholicorum, secundum statuta Concilii supradicti. Datum Laterani V kalendas Maii, an. decimo».

39. Meminisse harum litterarum videtur Parisius, dum ait Francorum regem expeditionem in Albigenes suscipere recusasse, nisi incusso anathematis terrore Pontifex Henrico velaret, ne bello Gallias appeteret, regemque Anglorum, qui summa transfelandi ac recuperandi amissa cupiditate tenebatur, acceptis imperii Apostolicis ancipiti fluctuasse animo suisque in consilium excitis, reque agitata bello abistere rei que difficillimæ exitum expectare decrevisse. Prosequitur auctor rei historiam, quam ex immato in Francos odio multis mendaciis inquinat, atque etiam Raymundum tanquam virum Catholicum defendere, et in odium Pontificem ejusque legatum adducere non perhorrescit. Præstat ergo veritatem ex Bernardo¹ petere, qui hujus expeditionis historiam exactius describit: « Anno Domini mcccxxvi, tempore verno, quo solent reges ad bella procedere, benedictus a Deo dominus Ludovicus rex Franciæ egressus est cum exercitu innumerabili crucis signaculo insignito una cum domino Romano legato sibi assidue adhærente, versus Lugdunum dirigit iter suum eligens terræ planitiem quadrigis accommodam, et flumen Rhodani navigio portandis copiis opportunum, quibus venientibus ex villis et oppidis, quæ erant comitis Tolosani, consules occurrebant et regi fortalitia tradebant, et ad suam dabant obsides voluntatem: quos etiam cives Avenionenses datis obsidibus prævererunt».

40. *Obsessa et capta Avenione, moritur Ludovicus VIII rex Galliæ, ei que succedit filius ejusdem nominis.* — Subdit auctor Pentecostes privilegio cum trajecto Rhodano rex ac legatus imminerent, Avenionenses subito terrore perfosos (augebat² metum ipsorum impietas, cum septem annis censuras Apostolicas, quibus iniusti fuerant, nefarie contempissent) venientibus contra fidem datam portas ocllusisse, nec regi nisi cum paucis ingressum permittere voluisse: his vero regem indignatum, Avenionem mox obsidione eingere ac muros quaterie cæpisse, et vicissim obsessos pertinacissime se defendere. Pergit Bernardus: « Interim autem præmittitur a legato et a rege dominus Petrus Amelii archiepiscopus Narbonensis versus partes Tolosanas, ut invitaret ad pacem Ecclesiæ; qui præveniens eos castra et bonas villas et dominos eorum, pacem Ecclesiæ et regis promittens quoque eis, confederavit Ecclesiæ atque regi». Et infra: « Claves etiam Carcassonæ regi a civibus in exercitum deferuntur; comes etiam Fuxi Rogerius Bernardi pacem requisivit. Sed illa vice qualem voluerat, non invenit. Interea cives Avenionenses, quorum Dominus superbiam humiliare decreverat, per hanc viam tribus mensibus expu-

¹ Lib. x, Ep. clvii.

¹ Bern. in Chron — ² Anony. Lud. VII. auct.

gnati, seque in viribus impares cognoscentes, sub certis conditionibus suam legato et regi liberant civitatem pridie idus Septembris, quique ruina epidemiam in exercitu grassatam multos extinxisse ac divinæ fuisse providentiæ, ut deditionem tam cito urbs fecisset, cum elapsis diebus quindecim Bruentia fluvius ita intumuerit, ut effusus extra ripas aquis plantiæ, in qua defixa erant castra, inundaret; subdit auctor:

41. « Capta itaque Avenione, rex versus Biterim et Carcassonam dirigit iter suum, legato continue comitante: nec deerat venerabilis Fulco episcopus Tolosanus qui, dum essent in exercitu, aut in itinere, nemo in sua largitate nosse poterat exulasse. Et erat quippe pro sua bonitatis fama, et laboris, quem pro fide sustinuerat, omnibus reverendus. Cum autem pervenisset Apamiam rex, ibi multa consilio cardinalis legati ad honorem Dei, et libertatis Ecclesiæ ordinavit, et maxime contra contemptores clavium Ecclesiæ animadvertens, eo statuto necessario, et salubri, de quo fit mentio in Concilio Narbonensi, insequenti mox Quadragesima celebrato, quod incipit: Felicis recordationis ». Ubi auctor varia regis itinera accuratissime descripsit, atque regem, Galliæ Narbonensi aliisque terris, qua vi, qua deditione in suam fidem acceptis (omnia enim castra ad quatuor a Tolosa leucas subegit) Humbertum et Bellojoco cum magnis copiis profecisse, contendisseque una cum legato in Alvernis exposuit; subdit ut ipsum post tot parta ex hostibus fidei tropicæ, majora meditantem mors oppresserit: « Præventum autem rex ægritudine apud Montem-Panzerium præsentis vitæ cursum complevit Domino volente VII id. Novemb. anno Domini prætaxato MCCXXVI, regni vero sui anno tertio, cujus erat propositum reverli

ad terras Albigenses et Tolosanæ in vere, si viveret, subsequenti ».

42. Meminit ejusdem principis Richardus ¹, quem veneno, cum se ad Tolosam expugnandam compararet, necatum increbuisse tradit, cui etiam in eo consentit Parisius ², sed errat, dum a Campaniæ comite illi propinatum fingit, ac regiæ Blancae piissimæ feminæ adulterii notam aspergit (1): at Vitæ Ludovici auctor anonymus asserit Campanum invito rege e castris longe ante accessisse; qui etiam egregium elogium tanto principi adscribit, quod præterire nullatenus possumus: « Vir utique Catholicus, et miræ sanctitatis omnibus diebus vitæ se non maculavit, præterquam cum unica uxore sua sibi legitimo matrimonio copulata: ibi dicunt completam fuisse prophetiam Merlini, quam dicitur in ventris monte (id enim Montpanzier sonat) morietur Leo pacificus, quo in loco non est auditum ante ipsam regem aliquem decessisse. Corpus vero ejus sui ad Ecclesiam B. Dionysii in Francia transferentes, eum juxta patrem suum Philippum regem Augustum honorifice sepelierunt ». Quibus verbis auctor historiæ finem imponit (2).

43. Eandem etiam singularis continentiæ laudem attribuit Ludovico Jordanus ³. Adeo divini fuisse consilii videtur, ut ex sanctissimo conjugio filius sanctissimus ejusdem nominis, nimirum D. Ludovicus, effloresceret, quem Jordanus Dominica prima Adventus hoc anno Rhenis regiæ inunctione delibutum memorat. Redimitum vero diademate a Jacobo Sussionensi episc. vacante Rhenensi sede refert Nangius ⁴, de cujus egregiis auspiciis hæc auctoris verba delibare visum est:

¹ Rich. in Chr. Ms. — ² Par. Hist. Angl. — ³ Jord. Ms. Bibl. Val. — ⁴ Nang. de Gest. Lud. Franc. reg.

(1) Basnagius in opere Gallico *Histoire de la Religion des Eglises reformées*, tom. 1, pag. 419, edit. Rotterdam anni 1721, ex Parisii fide refert Ludovicum veneno sublatum fuisse proditiōe comitis Campaniæ, quem insens in Blancam reginam amoris id scelus impulerit. In patrocinio opinionis hujus sææ conjecturas nonnullas vocat, quas inter expendit absurdam ejusdem comitis Campaniæ in solemnibus regis consecratione. Neque enim, ait, permissus fuit solemnibus hæc ceremoniæ adesse, adeo commissum ab eo scelus principes detestabantur, ut Joinvilleus in Vita Gallica S. Ludovici asseruit. Sed nec Joinvilleus, nec Basnagius fidem in ea re præstantiam esse satis constat, cum auctor Chronici Turonensis, qui historiam suam cum sequenti anno claudit, ac res singulas amorum istorum diligeret persequitur, asserat: « Campaniæ et Britanniæ comites, quem Marchiæ, et alii Pictavienses ad coronamentum regni evocati, nec venerunt, nec nisi verborum contumaciis excusaverunt ». Ex his intelligat Basnagius quanta sit conjecturarum suarum auctoritas, ad suspitionem in feminam sanctissimam Blancam arguendam. Neque insuper fides Parisii, qui eo suspitione illa primus scripsit, plura habenda est, quam chroniæ Turonensis scribentis comitem Campaniæ ideo conjurasse in regem Ludovicum, quia rex divotio, quod Ferrandus Flandriæ comes ab uxore sua meditabatur, assensum non præbuerit, qua et Ferrandus ipsum iudicia mulcta puerit. Hujus rei causa exasperatus Britanniæ comes, qui Joannæ Flandrensium comitissæ nuptias ambiebat, in regem conjurasse ferebatur, sociosisque defectiōis suæ comites Campaniæ et Marchiæ advicit. « Ea res suspectos illos regi et omnibus exhibebat ». Habes hic quæ suspitionis hujus vera causa fuerit, et origo.

MANSI.

(2) Post illud: « Quibus verbis auctor historiæ suæ finem imponit; adde ex Annalibus contractis: « His addit (a) Guillelmus de Podio-Laurentii tanta Ludovicum castitatis laude nituisse, ut ideo mortuus sit, quod fedari recusat: Præventum, inquit, rex ægritudine, quam, ut postea dictum fuit, pestabat occultam, apud Montem-Panzerium præsentis vitæ cursum complevit, Domino sic volente, tempore autumnali, cujus erat propositum averti ad terras illas vere, si viveret, subsequenti: erat autem, quod relevari posset, ut dicebatur, posse feminæ ægritudinem, quod scilicet averti a viro fide digno referri, sentiens vir nobilis Arcambaldus de Borbora qui in ejus erat societate, posse juvari regem anplexum feminæ, quasitam virginem speciosam ac generosam, ac edoctam qualiter regi se offerret, et loqueretur, quod non libidinis desiderio, sed audite infirmulati auxilium advenisset, dormiente rege a cubiculario ejus de fecit in thalamum introduci; quam rex evigilans cum audisset aspirantem, quasivit quæ esset, et qualiter introisset, quæ, sicut edocta erat, ad quod advenerat receperat: cui gratias rex, ait: Non ita erit, puella; non enim peccarem mortaliter ullo modo; et convocato dicto viro domino Arcambaldo, manlavit eum honorifice maritari: rex autem isic, et re et nomine dignus alios regere, qui tanta virtute se regebat; qui, si possibile esset, mortem corporalem per peccatum nolut evitare ».

MANSI.

« Summæ integritatis puer, velut surculus ex dulcissima abscessis arbore in primævo flore radicem figens, cepit odoriferos gratissimæ pueritiæ flores emittere, et sub disciplina egregiæ et venerabilis matris suæ Blanche, quæ eum sub protectione curatoria prudenter et diligenter educabat, liberalem animum ad sapientiam informare. Ab illicitis vero pectoris sui motibus nobili reprimens continentia, spreto imbecillis ætatu læ discursibus, sapientium tractatibus corde ultroneo inhærebat: si quid vero prohibitis, vel prudentiæ aure captabat, prout tempus dictabat, sagaci memoriæ protinus committebat. Unde ab initio regni sui sapientia sibi divinitus inspirata consiliarios et assessores tam clericos quam laicos electissimos, tam fidelitate quam vita et sapientia habere voluit, et undecunque poterat, eligi faciebat ». Hactenus Nangius, qui subiungit, ut gravissima in eum conjuratio sub ipsi regni initiis eruperit, quæ felicissime discussa est; de qua nos anno sequenti. Jam e Gallicis rebus ad Anglicanas traducenda est oratio.

44. *Regni proceres conciliat Henrico regi, et plurimam causam apud eundem suscipit Honorius.* — Studuerat Honorius Henrici regis, ut ereptas a Francis terras recuperaret, antequam Ludovicus VIII in Albigenes duceret. Non enim modo Hiberniæ præsulæ perpererat¹, ut archiepiscopo Dublinensi aliisque viris prudentia conspicuis adhibitis in consilium, de cogendis suppeditandisque Anglorum regi, ut bellicos sumptus toleraret, pecuniarum subsidiis inter se conferrent, quo argumento Bathoniensi et Saresberienſi episcopis date litteræ extant²; verum etiam proceres³, qui Henrici, ut Aquitanicæ ducis fiduciarii erant atque ad Francos defecerant, urgebat, ut datam olim Anglo fidem servarent, nec posterioris sacramenti religione ad infringendum prius teneri posse inculcabat, arguebatque perjuri: denique Henrici impertita detrectantibus anathema intentabat; quo argumento exaratas Marchiæ comiti litteras afferendas duximus: « Fidelitatis vinculum, quo vassallus tenetur domino, est adeo celebre apud omnes, ut etiam religione juramenti, qua vallari assolet, circumscripta, ipsum per se vinculum, quasi pro sacro ubique terrarum et gentium habeatur, nec æstimetur levem notam incurere, quicumque illius extiterit violator. Unde qui veteres revolvare vult historias, inveniet multos pro illo servando inhumanis cibis urgente obsidionis angustia esse usos, et illis quoque deficientibus elegisse potius fame deficere, quam ipsum fidelitatis vinculum violare. Tu vero, sicut charissimo in Christo filio nostro Henrico illustri regi Anglorum conquerente, didicimus, hæc nequaquam, prout te decuisset, attendens, fidelitatem, qua ipsi regi tenebaris adstrictus et adhuc quoque teneris, cum ab ea, ut creditur, te nequaquam absolverit, nulla famis nullave obsidionis coactus angustia,

violasti contra juramentum, quo te ad illam servandam astrinxeras, famæ ac salutis tuæ prodigus veniendo. Cum igitur toties pejeres, quoties facis contra fidelitatis juramentum præstitum dicto regi, nos qui ex debito pastoralis officii tenemur Deo de anima tua reddere rationem, tam manifestum ipsius animæ tuæ periculum sine nostro dissimulare periculo non valentes, prudentiam tuam sollicitandam duximus et monendam, et per Apostolica tibi scripta firmiter præcipiendo injungimus mandantes, quatenus famæ tuæ provideas ac salutem; ad fidelitatem ipsius regis, occasione ac excusatione cessantibus redeas, ut teneris; servæque inviolabiliter sibi præstitum juramentum, juramento contrario non obstante, si quod forsitan præstitisti, cum illicitum fuerit, et non servandum: salubres monitiones nostras taliter auditurus, quod reconciliatus terreno, cælesti quoque reconciliari Domino merearis, etc. Dat. Reate VI id. Januar. an. x. ».

45. Susceperat etiam adversus Francorum regem Honorius causam Burdegalensis archiepiscopi, quem Ludovicus in suas terras ingressus interdixerat, tum etiam nonnullis possessionibus exuerat⁴; quare Pontifex querelarum plenis litteris pristinis bonis restitui læsoque fieri satis jusserat; tum rogavit ne ipsum aditu in suas terras prohiberet, cum moris esset, ut viris Ecclesiasticis, ardente inter Anglos et Francos bello, liber in ipsius regnum accessus pateret: « Temporibus inlycæ recordationis progenitorum tuorum in regno Franciæ observatum quasi pro lege fuit ab antiquo, quod licet inter ipsos ex parte una et reges ac principes convinctos ex altera dissensionibus atque guerris instigante humani generis inimico subortis, sese graviter ad invicem infestarent, prælati tamen et clerici terrarum ipsorum liberum esset ad regnum illud a Domino benedictum accedere, et in eo licite commorari, etc. »

46. Defendit præterea Fulchesium virum nobilem optime de Joanne rege meritum, ab ejusque filio Henrico oppressum, et archiepiscopum Cantuariensem S. R. E. cardinalem, atque alios qui regi a consiliis erant sollicitavit, ut illi restituendo incumberet: ac veritè regi gravissimo vitio illius viri nobilis uxorem detinere, ne ad virum regno exulantem se conferret, atque ob id justissimas minas inculci jussit⁵: « Nisi nobis acquieverit in hac parte, nos non tantummodo Apostolico favore sibi subtrahere, quod solum sibi esset præsertim hoc tempore gravis pœna, verum etiam contra ipsum procedere compellemur, cum idem nobilis inter cetera etiam bono matrimonii defraudetur, quod primo ab ipso Deo in paradiso exilit institutum, et magnum, teste Apostolo, confinæ sacramentum. Unde etsi dicto regi hactenus forte plus quam oportuerit deferentes, dissimulaverimus illud per apertam injuriam impediri, attamen

¹ Lib. x. Ep. CLXXVIII. — ² Ep. CLXXVI. — ³ Ep. CLVII.⁴ Ep. CCCXXXVII. — ⁵ Ep. CCCXXVII.

dissimulare de cætero non valemus». Fuisse illum Honorii opera restitutum bonis ac patriæ scribit Parisius, sed brevi ab inimicis veneno extinctum, mortemque illi impendentem præ sagisse Pandulphum episcopum Norwicensem, cum ipsum præmonuisset vidisse in somnis ingentem lapidem e templi D. Albano martyri sacri fornice in ipsius caput magno impetu collapsum, ipsum obruisse allissequæ, proinde caveret, ut si qua in re martyrem læsisset, crimen quantocius expiaret, Fulchesium vero, qui maxima damna ac injurias monasterio S. Albani intulerat, veniam quidem ab abbate flagitasse, illata vero damna nullatenus sarcivisse, atque adeo vindicæ numine, nullis munitum sacramentis eo genere mortis, quod diximus, brevi occubuisse.

47. *Divina ultio in Richardum episcopum, et comitem Saresberiensis penitentia.* — Adiecit idem auctor singulare in Richardo Dunelmensi episcopo divinæ vindictæ exemplum, qui cum viros religiosos gravissimo odio exagitaret atque insectaretur, repentina morte extinctus est, cælestisque iras antea ipsi, ni commissorum criminum pœniteret, a Joanne rege olim defuncto viro cuidam religioso se objiciente intentatas, his verbis refert: «Circæ biennium ante mortem ejus rex quondam Anglorum Joannes apparuit in visione nocturna cuidam monacho de Sancto-Albano, apud Thinemum tunc commoranti, qui familiaris fuerat regibus Anglorum, tam regi Richardo, quam huic Joanni». Et infra: «Astiit ei ex præfatus in vestibus regalibus, de panno videlicet, qui imperiali vulgariter appellatur, quem monachus recognoscens, ac memoriter recoleus quod mortuus fuisset, sciscitabatur ab eo qualiter se haberet. Cui rex: Ita me habeo, quod nemo pejus: nam hæc mea, quæ vides indumenta, adeo ardentia sunt et ponderosa, ut nullus, qui in sæculo vivit, illa tangere sufficeret præ ardore, vel propter ponderositatem portare, quin protinus moreretur. Sed tamen per Dei clementiam spero et gratiam ineffabilem, et filii mei Henrici largam eleemosynarum distributionem, necnon servitii divini honorem, quem Domino devotus impendit, me quandoque misericordiam adepturum. Quæso igitur obnoxius fraternitatem tuam, ut dicas Richardo de Marisco, nunc Dunelmensi episcopo, quod nisi ante mortem suam vitam correxerit flagitiosam, et eam per pœnitentiam et satisfactionem condignam emendaverit, sedes ejus, quæ in inferno est, eum expectat præparata».

48. Feliciori longe exitu, quam Fulchesium Richardumque vitam clausisse Saresberiensis comitem scribit idem auctor, quem singulare penitentiae Christianæ exemplum in extremo mortis discrimine explicuisse, atque omnes spectantes sua pietate ad lacrymas coegisse narrat: «Invallescente demum ægritudine, cum certissima suæ necis indicia cognovisset, fecit episcopum civitatis ad se venire, ut ea quæ Christiani sunt, in confes-

sione et viatico susciperet, et legitimum de rebus habitis conficeret testamentum. Intrante autem episcopo thalamum, in quo jacebat, comes nudus omnino præter femoralia contra eum corpus Domini ferentem, ex lecto profliciens, asperrimumque laqueum circa collum connectens, cum jugi lacrymarum effusione se prostravit in pavimento, summi regis se esse proditorem confestans; nec de loco moveri voluit, nisi facta confessione, et vivifici sacramenti percepta communione, ut se sui servum ostenderet Creatoris; et sic per dies aliquot in suprema perseverans pœnitentia, spiritum suo tradidit Redemptori. Contigit autem quod dum de castello ad novam Ecclesiam per unum milliarem corpus ejus ad tumulandum portaretur, cerei qui cum cruce et thuribulo de more portabantur accensi, inter pluviarum effusiones et ventorum turbines lumen continuum in itinere ministrabant, ut aperte ostenderent comitem tam arduæ pœnitentem ad lucis filios pertinere».

49. *Guillelmus archiepiscopus Eboracensis in SS. numerum refertur.* — Conjugimus piissimo pœnitenti sanctissimum præsulem, quem hoc anno Honorius papa in sanctorum numero collocavit, nimirum Guillelmum archiepiscopum Eboracensem, de quo Baronius, nosque ex eo suo loco memoravimus¹; extat de ea re Apostolicum Diploma² ad Anglicanum clerum exaratum, in quo ubi institutum de illius vita ac miraculis quæstionem exposuit, adjicit: «Pluries per viros electos tam super vita quam super miraculis sancti prædicti inquisitionem fieri fecimus diligentem, cum etsi ad sanctitatis existentiam sufficere perfectio charitatis, ad ostensionem tamen ipsius miraculorum exhibitio exigatur, eo quod et nonnulli justitiam suam faciunt coram hominibus, ut videantur ab eis, et nonnunquam diabolo se in lucis Angelum transfigurans, illudit hominibus fraudulentè. Unde cum inquisitores prædicti, receptis super his quampluribus testibus fide dignis et examinatis, sicut oportuit diligenter, nobis ipsius sancti sanctissimæ vitæ ordinem, et multa et magna miracula, quibus post decessum ejus ipsum Dominus magnifice illustravit, plene ac plane fideliter retulissent; nos provide attendentes, quod non erat tanta lucerna ponenda sub modio, sed super candelabrum statuenda, cum præter alia miracula, quæ longum esset per singula enarrari, sepulchrum ejus olei ubertate pinguescat, quo ægri quamplures inuncti a suis infirmitatibus sunt sanati; et quod non est prætereundum silentio, tres mortuos mirifice suscitavit, et quinque cæcos illuminans, uni ex eis, qui in duello devictus et undique damnificatus, cum ad sepulchrum ipsius sancti clamaret, instanter et peteret confiderent, ut ei oculos restitueret, quibus injuste ipsum sciebat orbatum, alios novos oculos reddiderit mirabili novitate; ipsum de communi fratrum nostrorum et aliorum prælatorum,

¹ Ann. 1140. num. 15. 16. — ² Honor. l. x. Ep. CXXXVII.

qui presentes erant, consilio, adscripsimus, vel potius adscriptum denuntiamus sanctorum Catalogo confessorum, statuente, ut in anniversario ejus annuali festum solemniter celebretur. Dal. Later. XV kal. April. Pont. nostri anno x ».

50. *Pia S. Francisci mors.* — Hoc anno S. Franciscus, cujus virtutes admirationi orbi universo fuere, ex hac vita in cælum feliciter migravit; de quo hæc Parisius ¹: « Quarto non. Octob. die Dominico, B. Franciscus in civitate Assisii, de qua ortus est, apud S. Mariam de Portiuncula, ubi fratrum Minorum ipse Ordinem initiavit, expletis viginti annis, ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens, ad contemplationem cælestium avolvit: qui posteaquam promeruit gloriam Dei, et remunerationem bonorum operum pro mercede recipiens, in dicta civitate sepultus est ». Itæc ipse. Eodem anno sancti viri obitum recenset (ut alios omittamus ²), S. Bonaventura in ejus Vita ³ hujuscemodi verbis: « Transiit autem venerabilis frater ex hujus mundi naufragio anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo sexto, quarto non. Octob. die sabbati in sero, sepultus in die Dominico ». Ex quibus corrigas eos, qui mortem sancti viri in aliud tempus rejiciunt. Ex pluribus vero quæ S. Bonaventura de ipso enarrat, hæc nobis pro instituto in medio ponere sufficeerit, quibus extremum vitæ ipsius sanctissimæ finem describit: « Ad Sanctam-Mariam de Portiuncula se portare poposcit, quatenus ubi acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitæ. Quo cum fuisset perductus, ut veritatis exemplo monstraret, quod nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam gravi, quæ omnem languorem conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritu fervore prostravit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in cælum et intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit, et ait ad fratres: Ego quod meum est feci, quod vestrum est Christus edoceat. Illycymantibus autem sociis sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi, unx ex eis, quem vir Dei guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit; et acceptam cum chordula et femoralibus tunicam pauperulo Christi obtulit, dicens: Hæc tibi tanquam pauperi commodo, et tu accipias illa obedientiæ sanctæ mandato. Gaudet ex hoc vir sanctus et jubilat præ lætitia cordis, quoniam fidem tenuisse dominæ paupertati usque in finem se vidit: palmasque levans ad cælum Christum suum magnificat, pro eo quod exoneratus ab omnibus liber vadit ad ipsum ». Et infra:

51. « Circumsidentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus in modum crucis brachii cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat; et omnibus fratribus tam presentibus, quam absentibus in crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper et adjeci: Valet, filii omnes, in timore Domini, et permanete in eo semper, et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquat, felices qui perseverabunt in his quæ ceperunt. Ego vero ad Deum propero, cujus gratiæ vos omnes commendo. Suavi Iuljnsinodi admonitione completa, jussit Deo vir charissimus Evangeliorum sibi codicem apportari, et Evangelium secundum Joannem, quod incipit ab eo loco: Ante diem festum Pasche, sibi legi poposcit. Ipse vero prout potuit in hujus psalmi vocem erupit: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum; et ad finem usque complevit: Me, inquit, exspectant justi, donec retribuas mihi. Tandem sanctis completis in cum mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta et in abyssum divinæ charitatis absorpta, beatus vir obdormivit in Domino ». Hactenus S. Bonaventura cujus verba exscripsit Jordanus: post hæc vero de ipso agit inter sanctos relato (qua de re infra ac multa egregia miracula subjicit, ex quibus nonnulla novatores ⁴, quæ more suo in ludibrium trahunt, Centuriis suis intexuerit. Qui plura de S. Franciscus, ejusque familia cupiat, Lucam Wadingum, ea latius prosectum, consulat.

52. *S. Engelberti miracula.* — Dum sanctissimi illius confessoris miraculis fulgeret Italia, pluribus etiam Germania sacris Engelberti, pro libertate Ecclesiastica anno superiore caesi, prodigiis, quæ Cæsarius percenset ⁵, illustrabatur. Illud vero inter cætera non silendum, ipsius viscera quatuordecim ab ejus cæde evolutis hebdomadibus e terra refossa, corruptionis expertia, ac nullo fædo odore imbuta reperta fuisse, adeo ut e corpore recens occiso extracta viderentur; eaque sacra instructa pompa ante aram templi principem condita fuisse prosequitur Iusius idem auctor; tum quam gravi supplicio affectus fuerit Fridericus comes Isemburgensis, qui sanctum archiepiscopum trucidarat, cæterique flagitii illius participes crudeles pœnas dederint, in eos enim plus etiam quam humanitas, ne dicam pietas Christiana ferat, sævium est; meminere expetite de Friderico comite ultionis Godefridus ⁶ ac Stadensis ⁷ qui in rotam actum comitem Colonia maximum patratu sceleris dolorem præ se tulisse refert. Frederici vero fratres Theodericum episcopum Monasteriensem atque Engelbertum electum Osna-burgensem a Pontifice, cui probare non poterant conspirationis in sanctum crimine se non polluisse, honoribus Ecclesiasticis deturbatos narrat Cæsarius.

¹ Par. Hist. Anc. an. 1226. — ² Bern. Chron. Rom. Pont. Paul. Aug. Chr. Chiz. Trith. Chr. Hirsing. Luc. Wading. cum alib. — ³ Cap. 15. Raphael Volaterr. l. xii. Antrop. Mart. Pel. in Chr. et alib.

⁴ Cent. xiii. col. 1173. — ⁵ Cæs. in ejus Vita apud Sur. tom. vi. die VII Nov. — ⁶ Golef. in Annal. — ⁷ Stad. in Chron.

53. *Waldemar rex ab extorti juramenti religione liberatur.* — Cum in Germaniam defluerit oratio, nonnulla ad Waldemarum regem Danorum spectantia afferenda videntur. Emissus ille e carcere fuerat a comite Henrico Zuverino, a quo magna auri vi se redimere coactus, atque ad iniquiores leges sacramento etiam interposito confirmatas, compulsus fuerat. Verum Honorius iniquissima Waldemarum jurisjurandi per vim et metum extorti religione liberavit¹, Werdensemque episcopum monitis comitem urgere jussit², ut regi sacramentum remitteret, atque imperia Apostolica detrectantem provocationis abjecta mora censuris Ecclesiasticis percelleret: tum Zuverinum comitem incusso gravissimarum poenarum terrore acceptos a rege, cujus stipendiarius erat, obsides ac pecuniam reddere imperavit: « Olim credidimus, quod grandem et gravem maculam, quam in tua fama improvide posuisti, charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Daciæ dominum tum rupto fidelitatis fœdere captivando, excitatus inreparationibus Apostolicis recognosceres, et ipsum regem juxta exhortationes nostras libere dimittendo, eandem maculam per citæ satisfactionis remedium aboleres: tu vero, cura famæ tuæ posthabita, et inculcatione precum ac præceptorum nostrorum penitus obaudita, ab ipso rege extorsisti per violentiam juramentum, quod filios suos obsides tibi daret, et quamdam tibi solveret pecuniæ quantitatem, (quadraginta quinque milia marcharum argenti ab eo extorsisse scribit Crantzius³), ipsum in his, et aliis intolerabiliter aggravando in grave præjudicium subsidii Terræ-Sanctæ, ad quod magnifice impendendum ante captionem suam solemnem promissionis vinculo se adstrinxit, necnon in gravem Apostolicæ Sedis injuriam et contemptum, cum regnum ejus esse dignoscitur ad specialis ditionis indicium censuale; et quam eidem regi adstringit ejus devotio specialis. Quoniam igitur tantum subsidii Terræ-Sanctæ dispendium, tantumque nostrum, et Ecclesiæ Romanæ contemptum, sub dissimulatione transire nec volumus, nec debemus, nobilitatem tuam monemus, rogamus, et sub obstatione divini judicii obsecramus, per Apostolica tibi scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus obsides, ut pecuniam, quam a rege recepisti prædicto, ei sine difficultate restituas. Datum Laterani V id. Junii, Pontificatus nostri anno decimo ».

54. *Dux Norvegiæ cruce signatus in clientelam Apostolicam adscitus.* — Consuperant hæc et alia studia Rom. Pontifices iis omnibus impendere, quos ab susceptum Hierosolymitanæ expeditionis votum in clientelam Apostolicam admerant, quam propterea principes, ut ab hostibus tuti essent, plus enim sæpius in iis coercendis religio quam potentia valebat, expetebant. Inter quos Norvegiæ

dux, qui hoc anno sacræ protectioni se accingebat, eo beneficio ornatus est, ut ostendunt litteræ ea de re ad Nidrosiensem archiep. datæ, in quibus hæc addit⁴: « Cum sicut ex litteris tuis accepimus, et utique acceptamus, dilectus filius nobilis vir.... dux Norvegiæ cruce signatus ad Terræ-Sanctæ subsidium cum numerosa cruce signatorum multitudine magnifice se accingat, offerens omnibus secum transfretare volentibus gratis navigium sine nautæ, ut tuæ prædicationis tuba excitatus populus Christianus ad dicte terræ subsidium fortis animetur, fraternitatem tuam monemus atente, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in provincia tua evangelizes, et evangelizari facias solemniter verbum crucis, commonefaciendo universos et singulos, ut in hoc necessitatis articulo succurrant Christo modis omnibus, quibus possunt. Dat. Later. II non. Novemb. Pontific. nostri anno decimo ». Accepti etiam in fidem ac tutelam Pontificis fuere Lubecenses et Colonienses, qui bello sacro se devovissent, virisque Ecclesiasticis ad eam expeditionem profecturis id collatum beneficium est, ut redditus Ecclesiarum, ac si præsentibus essent, perciperent⁵: tum illos pro acceptis pecuniis obligare creditoribus aut locatoribus possent. Nil denique prætermisit Honorius ad sancta loca ab impiorum servitute vindicanda, populosque, ac Germanos maxime, ad triumphalia crucis signa allicandos, quæ etiam superius a nobis allata, dum de Friderico ac Longobardis conciliandis ageremus, illustrant.

55. *Comes Tripolitanus censura irretitus.* — Quo porro statu Syriae res fuerint, significat Jordanus⁶: exuto a Friderico Joanne rege Brennensi, sceptro Hierosolymitano Hugonem et Montebeliart administrandis Terræ-Sanctæ rebus præfectum fuisse: missum etiam Thomam, qui magnam existimationem nominis suo adventu collegit; ac tum a Germanis arcem munitionissimam, cui Montisfortis nomen erat, expugnatam fuisse. Meminit etiam Richardus⁷ nonnulla auxilia a Friderico submissa. Cæterum Terræ-Sanctæ damnum attulit Christianorum principum Orientalium dissensio, inter quos Tripolitanus comes ob immensa flagitia, bellumque in Antiochenos ac Templarios gestum anathemate defixus est. Quem cum Fridericus fidelium communioni restitui posceret, Honorius papa, quamvis imperatori annuere atque inter se Christianos conjungere percuperet, cum oratores comitis nonnulla, quæ ab æquitate penitus abhorrebant, postularent, legesque justissimas ab Apostolica Sede propositas admittere recusarent, Fridericum a fundendis in Tripolitani gratiam precibus absistere litteris monuit⁸:

56. « Super absolute non præfati comitis, (nimirum Tripolitani, de quo mentionem edide-

¹ Honor. I. X. Ep. CCCXVI. — ² Reg. post eand. Ep. ibid. Ep. XXXIII. — ³ Crantz. Dan. I. VII. c. 18.

⁴ Lib. XI. Ep. CCCLXII. — ⁵ Ep. CCCLXXIX, CCCLXXX, CCCLXXXI, CCCLXXXII. — ⁶ Jord. MS. bibl. Vat. — ⁷ Rich. MS. in Chron. — ⁸ Lib. X. Ep. CLXVIII.

rat), tua noverit celsitudo, quod ipsius comitis nuntii petierant quædam juri et Ecclesie Rom. consuetudini contraria manifeste. Unde licet preces tuas velimus semper, in quibus secundum Deum possumus, exaudire, nequivimus tamen ipsorum petitionem admittere nuntiorum, idque circumspectio tua regre ferre non debet, cum non velis, ut credimus, quod juris scripti et approbate consuetudinis ordinem confundamus. Licet autem idem comes etiam ipsa exhibitione justitie, propter nulla, que nunc narrari non expedit, reddiderit se indignum, tuarum tamen precum intuitu volumus totum ipsum negotium bonis viris committere sub hac forma, ut videlicet idem comes præstaret in eorum manibus juramentum de stando mandatis Ecclesie super iis, pro quibus in eum excommunicationis sententia lata fuit, ac deinde præstaret de manifestis emendam, ac de parendo juri super dubiis exhiberet idoneam cautionem: quo facto, absolutionis beneficium impenderetur eidem, et consequenter de dubiis cognitio haberetur, et statueretur quod precerit ordo juris, et hæc omnia dictis nuntiis benigne obtulimus per venerabilem fratrem nostrum H. episcopum Ostiensem, ac dilectum filium nostrum G. tituli Sancti-Martini presbyterum, et Gregorium S. Theodori diaconum cardinales, a quibus eosdem nuntios audiri fecimus diligenter, cum non sit consuetudinis, quod Rom. Pontifex, nisi per interpositam personam, ac colloquium excommunicatos admittat: ipsi autem nuntii prædicta recipere renuerunt, asserentes se ad hoc non habere mandatum, nec nos, ut prædicimus, potuimus facere quod petebant, cum ubi agitur de justitia, gratie in alterius injuriam non sit locus, etc. Dat. Reate IX kalend. Februar. an. x ».

57. Cum igitur comes Apostolicæ Sedis decreto perdifficilem se præberet, Honorius anathematis sententia contumacem iterum perculit, ejusque terras interdicto subjecti, datis ad archiepiscopos Nicosiensem et Cæsariensem, atque ad abbatem montis Oliveti hujuscemodi litteris ¹.

« Honorius, etc.

« Comes Tripolitanus, qui pro diversis et variis excessibus suis ad illum debet intuitum erigere, quo respiciente, Petrus legitur in amaras lacrymas effluxisse, gravi demersus oblivionis somno, et totus per voraginem desperationis absorptus, nullam recipit, cum percussus non doleat, disciplinam. Idem enim, inter alios ejus divulgatos excessus, Antiochiam et castrum Antiochenum, quod fratribus Hospitalis Hierosolymitani custodiendum dimisit venerabilis frater noster Albanensis episcopus, tunc A. S. L. et domum quamdam, quam ipsi habent apud Tripolim, capiens violenter, rabie concitatus diabolica, unum ex ipsis excoiri, et alium ut dicitur, occidi fecit; præter id quod quibusdam eorum crudeliter et

inhoneste tractatis, damna eis gravia et injurias irrogavit. Unde dictus episcopus his, aliisque de causis pluribus manifestis, in eum, fautores, complices, et participantibus eidem, protulit excommunicationis sententiam, que auctoritate Apostolica extitit postmodum approbata. Sed ipse tanquam peccator, qui contemnit postquam in profundum labitur vitiorum, eandem sententiam penitus vilipendens, de redeundo ad mandatum Ecclesie, cum ablata delinecat, et de damnis et injuriis nullam satisfactionem impenderit, non videtur etiam cogitare. Ut autem de salute sua idem excitatus a nobis recogitet, qui per septennium despexit sententiam supradictam, discretioni vestræ etc. » Præcipit, ut ipsum diebus festis solemnibus ritu fidelium communionem depellant, ac principatum sacris interdiciant. « Datum Reate III kalend. Febr. anno x ». Hactenus Honorius, qui etiam magistro fratribusque Hierosolymitani Hospitalis permisit ¹, ut sibi a comite per vim injuriamque ablata armis repetere possent.

58. Eisdem præterea comitis Tripolitani meminit Honorius litteris suis ad nobiles Cypri regni viros, ac milites, et populum exaratis ², ubi regre vita functo, reginam in Syriam nuper trajecisse, eumque Bo. comitis Tripolitani filio incestas nuptias contraxisse ait, sequæ a rege puero (cui Henrico nomen erat) suppliciter rogatum, ut eos ad imperia Ph. Yumbel ab illo de eorumdem assensu in regni moderatore electi præsto esse præciperet, id se facere regemque et ipsos in suam clientelam suscepisse: « Rex ipse nobis humiliter supplicavit, ut cum curam tenamur gerere pupillorum, personam ipsius (qui pupillus existit, et regnum eidem bajulo committentes, vobis nostris litteris mandarem, ut sicut hactenus fideliter, si donec idem rex ad ætatem pervenerit legitimam, bajulo intendatis eidem. Quare cum de exaltatione, et commodo vestro debeatis esse solliciti per vos ipsos, et nos regis et regni vestri cupientes augmentum, parati sumus, quantum cum Deo possumus, eidem regi, quem sub nostra et Apostolicæ Sedis protectione recepimus, consilium et auxilium, cum necesse fuerit, impartiri. Universitatem vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus sic inde fesse, sic fideliter intendatis et assistatis regi, donec idem ad ætatem legitimam veniat, bajulo supradicto, etc. Dat. Lat. XIV kal. Martii, Pont. nostri anno x ». Extat etiam Pontificum Diploma ³ Henrico regi datum, quo Honorius patrocinium Apostolicum ipsi pollicetur: quem insuper commendavit tum Friderico ⁴ imp. tum etiam Templariis ⁵, Hospitalariisque, religiosis equitibus, tum denique archiepiscopo Nicosiensi ⁶, ac reliquis illius regni præsulibus atque etiam Phil. moderandis regni gubernaculis adnotum adhortatur ⁷,

¹ Ep. CLXIX.

¹ Ep. CXXIV. — ² Ep. CCVIII. — ³ Ep. CCXXI. — ⁴ Ep. CCIV. — ⁵ Ep. CCVIII. — ⁶ Ep. CCXXXIII. — ⁷ Ep. CCVIII.

susceptum munus summa fide diligentiaque administret.

59. *Creatus patriarcha Constantinopolitanus; missi Minorite ad regiones infidelium.* — Postremo, ut Orientalibus rebus finem imponamus, quas in præficiendis earum regionum præcipuis Ecclesiis pastoribus curas impenderit Romanus Pontifex, perstringamus. Cum Antiocheam Ecclesiam patriarcha orbatam accepisset, canonicis Antiochenis præcepit¹, ut evolentis se ab acceptis litteris mensis spatio patriarcham designarent. Ne pariter Constantinopolitana sedes justo antistite careret, exente anno episcopum Bisuntinum ad illam traduxit, ut testantur litteræ ad ipsum exarata²: « Cum nuper nobili Ecclesia Constantinopolitana pastore vacante capitulum, et alii, ad quos electio pertinet, in substitutione patriarchæ futuri concordare nequissent, aliis postulantis venerabilem fratrem nostrum episcopum Belvacensem, aliis appellantis contra eos, tandem utriusque partis procuratoribus in nostra præsentia constitutis, et nolentibus, vel non valentibus in unam consentire personam, postulationem non duximus admittendam. Sed nos sollicitè cogitantes, qualiter tam celebri, tam insigni (Ecclesia) possemus de persona idonea providere, demum post tractatus multiplices, deliberato fratrum nostrorum consilio, te ad Constantinopolitanam Ecclesiam de Bisuntina providimus transferendum, non tam personæ in Ecclesia, quam Ecclesiæ in persona utiliter nos consulere arbitantes, etc. Datum Laterani X kalend. Januar. anno xi ».

60. Submisit etiam in Meridionales regiones episcopos ac religiosos sacerdotes ad infidelium

terras excolendas; Toletanique archiepiscopi zelum commendavit, qui nonnullos Minoritas ad inferendum Miramomelini terris Evangelium proficisci jusserat, atque ex ipsis unum sacris pontificalibus insignierat; injunxitque, cum e re Christiana fore putaret, aliquos viros pietate et doctrina conspicuos episcopos crearet, ut amplificandæ fidei operam navarent. Cumque Prædicatorum ac Minorum religiosi viri Sedi Apostolicæ significassent, temeranda sæpius ipsorum instituta esse inter infideles nationes, quo animarum salutem promovendæ incumberent, induendum scilicet alienam comam ac barbam, recipiendas pecunias, ut commodius ingredi carceres, quibus mancipati erant Christiani sacramenta administrare, atque inter Barbaros agere possent, ad justas eorum preces descendit¹: « Cum ex causa David coram Abimelech legatur habitum commutasse, ac Dominum se junxisse in speciem peregrini discipulis euntibus in Emmaus, in fractione panis postmodum eis revelatum, qui etiam tam David pueros super eo, quod in necessitate comederant panes sanctos, quos eos confingere non licebat, quam Apostolos excusavit, dum ipsos Pharisæi arguerent, quod esurientes alienas non totis fricantes spicas manibus comedeant, nos laudabile opus vestrum, piisque propositum attendentes, vestris supplicationibus inclinati, super prædictis vobiscum in illis regionibus, quamdiu præscripta vos arctat necessitas et invitat utilitas, misericorditer dispensamus: dum tamen fraus non interveniat sive dolus, vel sinceritatem vestram cupiditas non seducat. Dat. Lat. XVI kal. Apr. an. x. »

¹ Ep. CCCLVI. — ² Ep. CDXXVIII.

¹ Ep. CCXLVI.

1. *Honorius litteris exprobrat Friderici similitates cum rege socero.* — Occubuit anno redempti humani generis millesimo ducesimo vicesimo septimo, Indictione xv, Honorius III summus Pontifex, relicto apud cunctos viros probos sui desiderio, ac magno Terræ-Sanctæ damno, cum floren-

tissimam ad instaurandas in Syria Christianas res expeditionem summo studio urgeret, eoque sublato, pia illius consilia, quamvis Gregorius iis perducendis summa contentione incuberit, Friderici perfidia penitus considerint. Sed ne immaturum luctum præripimus, prius ea præclara

gesta sunt afferenda, quibus extremum vite actum decoravit. Angebat illius animum non levis dolor, Joannem regem, quem ad collocandam imperatori in matrimonium filiam impulerat, ut Rom. imperio Sicilia regnoque Hierosolymitano conjunctis, sultani Babylonicis potentia paribus Christiani principis viribus frangeretur, contra omnium spes atque expectationem regni Hierosolymitani administratione, qua ad vitam poliri debuerat, a genero improbe fuisse extutum. Quare Fridericum gravissimis litteris hortatus est¹, socerum in priorem gratiam admitteret, regnique Hierosolymitani gubernaculis admoveret; a nemine præclarior rem Christianam geri posse: cui tutius fideret non occurrere: exploratam illius peritiam; atque ex illius depressione susceptam maculam detersurum.

2. «Friderico illustri Romanorum imperatori semper Augusto et regi Siciliae.

« Non dubitat, sicut credimus, tua serenitas, quin te sincero ditigamus affectu, et quin ad incrementum tui honoris ac nominis adpiremus: unde cum ea tuæ celsitudini suademus, quæ ad honorem tuum novimus pertinere, debes suasiones nostras gratanter accipere, ac eis acquiescere reverenter. Sane charissimo in Christo filio nostro Joanne illustri rege Hierosolymitano tuæ sublimitati affinitate conjuncto, communis fuit omnium vox et opinio, quod quasi in immensum successisset eidem, et quod Deus ipsam sublimitatem ejus per affinitatem tanti principis magnifice sublimasset. Nec mirum si hoc homines crederent, considerantes hinc excellentiæ tuæ potentiam, cui esse facile cognoscebant non solum in sua sublimitate conservare sublimes, sed etiam humiles novis honoribus sublimare; illinc vero strenuitatem et industriam dicti regis, non solum dignam, ut ei suum conservare honorem, sed ut illum etiam ampliare. Et ecce res videtur in contrarium versa esse, cum rex ipse inde, nisi alio modo provideris, contra spem nostram et suam, ac aliorum, graviter sit depressus, unde sperabatur magnifice sublimandus. Omnes qui hæc audiunt, vehementer admirantur, et dicunt: Quæ hæc est imperialis industriæ providentia, alienasse a se tantæ prudentiæ, tantæ strenuitatis, tantæ industriæ, tanti consilii virum, et tanto sibi vinculo copulatum, de quo poterat, tanquam de semetipso confidere cujus honorem et statum deberet proprium reputare? Cui fiducialius poterit regnum Hierosolymitanum committere? Quis fidelibus ibi existentibus gratiosior? Quis terribilior infidelibus? Quis utiliori toti negotio Terræ-Sanctæ? Ecce si nulla sibi esset affinitate conjunctus, deberet tamen propter strenuitatem et industriam ejus, et propter eam, quam habet gratiam hominum, notitiamque locorum, sibi regnum committere supradictum. Sed etsi simplicem militem in socerum assumpisset, deberet eum decorare regia dignitate. An pulchrius

sibi est militis generum esse, quam regis? an pulchrius erit filiis, quos ex filia dicti regis suscipiet, avum militem habere quam regem? Hæc et similia parvi loquantur et magui, admirantes super hujusmodi facto, et illud, ut loquamur verius, delectantes.

3. « Nobis quoque ac fratribus nostris insultatur a multis, eo quod hujus affinitatis mediatores extitimus, ipsaque regis depressio nobis quodammodo imputatur. Denique per factum inter te et ipsum regem dissidium multorum devotio circa Terræ-Sanctæ subsidium, ut dicitur, refrigeravit, quam facies recalescere, si ad ipsum regem tuum, ut decet, vultum et animum curaveris serenare. Desiderantes ergo hanc, quasi quendam nebulam, a tui serenitate nominis remove, ac simul pro ipsius Terræ-Sanctæ subsidio, cui tua et ejusdem regis reconciliatio est plurimum necessaria, salutem; serenitatem tuam monemus, rogamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, postulantes pro munere speciali, quatenus tecum ipse recogitans, quam absurdum sit, tantum et talem virum occasione affinitatis tuæ magnificentia deprimi, cum solum familiaritatem tuæ sublimitatis adeptos, per eam deceat exaltari, ac sæpeditæ Terræ-Sanctæ utilitatem attendens, dictum regem in imperiali gratiæ plenitudinem reassumas, eumque tibi sic efficaciter reconcilies, quod tui serenitatem animi erga eum, ipsa exhibitione operis manifestes: cum si diligenter attendas illud, quo tibi junctus est, vinculum, facile possis advertere neminem esse, persona filii tui duntaxat excepta, qui te sincerius ipso rege diligere debeat, vel de quo tua sublimitas fiduciam possit gerere certiorum. Ut autem intelligas plenius, quam intime reconciliationem hujusmodi affectemus, esse propter hoc specialius mittimus ad te dilectum filium abbatem S. Martini Viterbiensis. Cisterciensis Ordinis, latorem præsentium, virum utique prudentem, religiosum et fidum, serenitatem tuam deponentes attente, quatenus ipsum, imo verius non in ipso, cures in iis, quæ ad hoc negotium pertinent, et audire elementem, et efficaciter exaudire. Datum Later. VI kal. Febr. Pontif. nostri an. undecimo ».

4. *Joannes rex ab Honorio ditionis Pontificiæ parti præficitur.* — Fundebat Honorius cassas apud infidum principem voces, qui nulla Christianæ rei cura movebatur; sed omnia ad sua commoda referebat. Cumque duriorum illius animum emollire non posset, ne Joannem regem, qui ab ipso excitus in Italiam venerat, perlustraret Hispanias, Angliam peragraret, percurreret Gallias, Germaniam obierat, ut Occidentales principes ad promovenda Honorii consilia incitaret, ac nulla laborum præmia quam regni jacturam retulerat, destitueret, Pontifici principatus partem administrandam ei contulit, ut regium in calamitate decus sustentaret: qua de re ad commissos illius curæ populos has litteras exaravit.

5. a Charissimi in Christo filii nostri Joannis

¹ Honor. l. XI. Ep. CDXCVI.

Hierosolymitani regis illustris strenuitatem, industriamque pensantes, simulque firmam spem, fiduciamque tenentes, quod per ejusdem regis prudentiam, inter vos poterunt sedari discordiæ, custodiri strate, servari iustitia, et alia, quæ ad vestram utilitatem et tranquillitatem pertinent utiliter provideri; totum patrimonium, quod habet Romana Ecclesia a Radicofano usque Romam, excepta marchia Anconitana, ducatu Spoletii, Reate, ac Sabinia, curæ, regimini, et custodiæ ipsius regis duximus committendum, tenendum, custodiendum, et servandum, quamdiu de nostra, et Ecclesiæ Rom. fuerit voluntate, nominatim Radicofanum, Precenam, Aquapendentem, Montemflasconem, Martam, Valentem, Insulam, Martan, cum aliis locis, quæ ab olim conseruerunt jurisdictioni castellani Montisflasconis subesse; Verall, Petronian, salvis preuentibus dilecto filio nostro R. Sanctæ Mariæ in Cosmedin diacono card. concessis, Orde, Montaltum, Centumcellas, Cornetum, Perusium, Urbemvet. Tudertum, Balneoregium, Viterbinum, Narniam, Sanctum-Geminum, Strucon salvis preuentibus dilecto filio nobili viro Petro Capucio consanguineo et ostiario nostro concessis: Tuscan, Orlam, Ameliam, Nepe, civitatem Castellanam, Gallium, salvis preuentibus concessis dilecto filio nostro Ægidio SS. Cosmæ et Damiani diacono card. Slutrium, et alia, quæ ipsa Ecclesia Rom. habet, vel tenet infra terminos prænotatos, cum pertinentiis suis, et iuribus uniuersis. Ideoque uniuersitatem vestram monemus et exhortamur attentius, ac per Apostolica vobis scripta sub obtentu gratiæ nostræ, et debito fidelitatis, quo nobis tenemini, firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ipsum regem recipientes hilariter, et dignam ei honorificentiam exhibentes, eidem tanquam vicario et procuratori nostro, et Ecclesiæ Rom. humiliter et efficaciter intendentes, sibi de iuribus curiæ quamdiu Ecclesiæ Rom. placuerit, quod huiusmodi curam gerat, integre respondendo, etc. Dat. Later. VI kal. Febr. an. XI ».

6. *Longobardis Friderico conciliatis expeditionem sacram arget Honorius.* — Quamvis ea regis Joannis calamitas res Hierosolymitanas admodum labefactaret, promovendæ indicte sacre expeditioni institit Honor. ac Longobardis inuente anno pacis cum Friderico inuendæ leges dixit, quas anno superiore attulimus. Cumque ii fœderatarum civitatum litteras de servandis, quæ sibi injuncta fuerant, mittere distulissent, acriter ipsos perstrinxit, utque officio diligentissime facerent satis, admonuit ¹: « Nobis et ipsi imperatori, omni occasione et excusatione cessantibus, ita celeriter transmittatis, quod non possit ad ipsius imperatoris venire notitiam, vel vos ipsarum litterarum missionem distulisse tamdiu, vel nos vobis super hoc iterato scripsisse: ac interim nihilominus, cum ea sollicitudine, quam angustia temporis

exigit, ea quæ pro ipsius Terræ-Sanctæ succursu facere tenemini præparetis, ne ipsi imperatori differendi ejusdem Terræ-Sanctæ succursus, occasionem videamini dare, ac per hoc contra vos Deum, et homines provocetis: scientes, quod si vos in tanto facto Dei, et vestri contemptores, illusoresque senserimus, nil aliud videmus restare, nisi ut cælum et terram contra vestram insolentiam invocemus ».

7. Ne vero ob Longobardicos rumores in adornanda Syriaca protectione Germani tepenter, Hermannum Theutonici equestris Ordinis magistrum misit, litterisque significavit sopitos esse Longobardicæ tumultus, atque adeo omnes, qui voto Hierosolymitano se astrinxerant, itineri se accingere imperavit ². Quo argumento ad Andream Ungariæ regem, ac Iantgravium Thuringiæ scripsit ³; quos eodem litterarum exemplo ad consendendas mense Augusto naves expeditos, atque in procinctu esse monuit: « Te, qui ab olim suscepto crucis signaculo illi militare vovisti, qui pro te in crucis patibulo militavit, rogamus, monemus, et hortamur attente, ac per aspersionem sanguinis Jesu Christi nihilominus exhortantes, quatenus taliter præparare te studeas, quod in instanti Augusto, quo generale passagium est indictum, valeas, Deo duce, feliciter transfretare, recepturus ex hoc gratiam in præsentî, et gloriam in futuro ». Paruit Honorio Iantgravius, de quo, ut vitam in apparatus bellici laboribus pie profuderit, plura dicenda erunt; jam reliqua ad Honorium spectantia prosequamur.

8. *Litteræ Honorii gratulatoriæ ad reges Russiæ et increpatoriæ ad Lusitanum.* — Efflorescebat adeo in Septentrionalibus regionibus Christiana religio, ut Russiæ reges ad Mutinensem episcopum A. S. L. oratores miserint, quo ipsum ad afferendam regionibus suis Evangelii lucem pellicerent; paratos se ad Christi castra transvolare, atque hactenus erroribus involutos ab præconum Evangelicorum inopiam jacuisse. Quo felici nuntio accepto, Pontifex Russiæ regibus sacrum consilium gratulatus sollicitavit ⁴, ut si in eo perstarent constantes, legatum ab Apostolica Sede poscerent; ipsam eorum precibus non defuturam.

« Uniuersis regibus Russiæ.

« Gaudemus in Domino, quod sicut audivimus nuntii vestri ad venerabilem fratrem nostrum Mutinensem episcopum A. S. L. a latere nostro transmissi, eum humiliter rogauerunt, ut partes vestras personaliter visitaret, quia cupientes sana doctrina salubriter instrui, parati estis omnes errores penitus abnegare, quos propter defectum prædicatorum, sicut dicitur, incurristis; et pro quibus iratus contra vos Dominus permisit vos hactenus multipliciter tribulari, tribulandos acris, nisi de inuito erroris ad viam properaveritis veritatis, cum quanto diutius duraveritis in errore, tanto timere possitis angustias duriores; quia etsi non

¹ Ep. LXXX.

² Ep. CXLII. — ³ Reg. post eand. Ep. — ⁴ Ep. CDLXXXII.

irascitur per singulos dies Dominus, in eos tamen, qui converti contemnunt, suæ tandem vibrat gladium ultionis.

9. « Per vos ilaque certificari volentes, an velit habere ab Ecclesia Rom. legatum, ut ejus salutaribus monitis informati, Catholice fidei sine qua nemo salvatur, amplectantini veritatem, universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus super hoc voluntatem vestram nobis per litteras et fideles nuntios intimetis. Interim autem pacem cum Christianis de Livonia, et Estonia firmam habentes, non impediatis profectum fidei Christiane, ne divinam, et Apostolicæ Sedis incurratis offensam, quæ facile de vobis potest, quando vult, sumere ultionem; sed potius, Domino largiente, per veram obedientiam, et græte devotionis obsequia, utriusque mereamini gratiam et favorem. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri anno XI ».

10. Ut paternum sinum iis regibus amanti-sime Ecclesiæ aggregari flagitantibus explicuit, ita recedentem ab officio Lusitanæ regem corripuit. Invadere is princeps Ecclesiæ Portugalensis jura, quem ut a cœptis revocaret, episcopo decano et cantori Zamorensibus provinciam imposuit, ut hæc monita regi insinuarent¹, quæ ipsi aliis litteris præscripsit²: « Charissimus in Christo filius noster illustris rex Portugalie scire debet, quod quanto Rex regum, et Dominus dominantium Deus majora sibi contulisse dignoscitur, tanto majorem ab eo devotionem exposit, et tanto contra eum, quando ipsum offendit, amplius indignatur. Hoc autem dignum et justum esse rex ipse fatebitur, si æqua lance librare voluerit veritatem, et in semetipsum curaverit reflectere oculos suæ mentis. Si enim ab aliquo per ipsum amplis honoribus sublimato se contemni, atque offendi conspiceret, non indignaretur eo vehementius contra eum, quo ei ampliora beneficia contulisset? O quanta contra eum indignatione fervereseret! O quomodo totus esset in imagine pœnæ, quam anxie, quam ardentem de vindicanda ea injuria cogitaret? Quare ergo non veretur illum offendere Dominum, a quo sublimatus est regia dignitate, a quo habet non solum omnia bona sua, sed etiam semetipsum? Quare non metuit illius contra se provocare potentiam, qui habet in suis manibus, non solum regnum, sed etiam statum suum, qui potest et animam suam, et corpus mittere in gehennam? Profecto si eum digne metueret, non offenderet Ecclesiæ et Ecclesiasticos viros, sed ejus intuitu ab eorum offensa semetipsum et suos cautius cohiberet ». Et infra :

11. « Ad hæc cum disponendi de rebus Ecclesiasticis laicis nulla sit attributa potestas, ipse de Ecclesiis ad dispositionem ipsius episcopi pertinentibus pro sua voluntate disponit; et cum prædecessorum suorum temporibus archipresbyteri ad vacantes Ecclesias accedere consueverint, et facto inventario, illas, donec de rectoribus esset provisum, eisdem viris Ecclesiasticis commendare, rex ipse id fieri non permittit; sed statim illis vacantibus, irrequisito ipso episcopo ejusque vicariis, per nuntios suos res occupat earundem, et eas facit per laicos custodiri, et jus patronatus in aliquibus earum sibi contra justitiam vindicare contendens, ad eas, cum vacant, personas inutiles, interdum extraneas et ignotas, interdum de sua familia ipsi episc. representat, quæ nec volunt in eisdem residentiam facere, nec ad presbyteratus curam ordinem promoveri, etc. » Recenset alia graviora regis facinora, quibus Ecclesiasticam libertatem labefactabat, atque episcopo partes demandat, ut regem censuris, si emendare commissa detraclarit, devinciatur. « Dat. Lat. XV kal. Febr. »

12. *Honorii III mors.* — Inter hæc dum republicæ Christianæ gerendæ, contra impios fidei defendendæ, gloriæ Christi Ecclesiæque late amplificandæ vigilantissimus Pontifex incumberet, majora cogitantem ingenibus fidelium lacrymis, ab universo orbe Christiano complorata mors illum abstulit; ipsam enim hoc anno contigisse, non modo qui ejus ævi historiam litteris tradidit, ut Conradus abbas Urspergensis³, Albertus Stadensis⁴, Matthæus Parisius⁵, cæterique⁶ affirmarunt, verum Gregorius quoque Honorii successor testatur, diemque illius, nimirum XV kal. April. notat, ut ejus docet Epistola ad Galliarum episcopos Annalibus nostris paulo post ex parte inserenda, idemque Richardus affirmat⁷; quibus nullo labore reteluntur recentiores illi, qui Honorii obitum in superiorem annum rejecerunt. Cum ergo Honorius creatus fuerit Pontifex XV kalend. Aug. uti suo loco ostendimus, diem vero extremum clausit XV kalend. Apr. ipsum Petri cathedram annos decem, ac menses octo tenuisse dicere necesse est. Ex quibus corrigendus error, qui in Epitonen, quæ apud nos est Gestorum Honorii irrepsit⁸, ipsum supra annos decem menses octo, et viginti duos dies sedisse. De eodem Pontifice subdunt Acta: « Hic Ecclesiam S. Laurentii extra muros, et Basilicam, quæ dicitur Sancta Sanctorum, renovavit, Decretales compilavit (1) ». Eas S. Antonius⁹ bre-

¹ Ep. LXXII. — ² Reg. post eam. Ep.

³ Ursper. in Chron. — ⁴ Et d. in Chron. — ⁵ Par. Hist. Angl. — ⁶ Godof. in Annal. mensch. Putav. in Chr. abaque. — ⁷ Rich. de S. Germ. in Chron. hoc ann. — ⁸ Extat in bibl. Valtheiliana et Vat. — ⁹ Antonn. part. III hist. tit. XVIII. c. 9. §. 6.

(1) In Actis Honorii III legimus Pontificem hunc *Decretales compilasse*, quæ verba annalista explicat de publicatis ab illo constitutionibus, quarum partem maximam in collectione Decretalium suorum Gregorius IX complexus fuit. Sed anonymi scriptoris alia est mens, cum Honorii Constitutiones reipsa in unum corpus collectæ prodierint. Hanc Honorii collectionem Innocentius Cironus Tolosanus publicavit

viter recenset, quæ plures juris canonici libros exornant. De hoc etiam Pontifice, præter ea quæ supra in medium attuli indicem Romanorum Pontificum ab ipso collectum asserit card. Baronius¹, quem in pervetusto Vaticano Codice ego similiter inspexi. De monasterio S. Pauli jam ante constructo ab Honorio papa, postea vero, cum dirutum fuisset, a Ludovico Camerario instauratum, traditur in Commentariis² Pii Secundi. Postremo Honorium in Basilica S. Mariæ Majoris fuisse tumulo conditum docent Acta, quæ paulo ante memoravi.

13. *Gregorii IX successoris primordia et solemnitas consecratio.*— Vita itaque functo Honorio III, Gregorius ejus nominis Nonus cardinalium omnium voluntate, quamvis invitus, sufficitur; cujus electionem exposituri, illa primum recensenda existimamus, quæ de ejus primordiis gestisque ante pontificatum in Vitæ Actis enarrantur. Extant hæc ad calcem perantiqui codicis Vaticani, qui Liber Censuum inscribitur; cujus auctoris verba, prout occasio seriesque temporum dabit, Annalibus inseremus; ille vero ita historice suæ narrationis exordium duxit: « Hic natione Campanus de Anagnia, nobiliori ejusdem provincie civitate, patre de comitibus Signie felicitis memorie dominum Innocentium papam III consanguinitatis tertio gradu attingens, matre vero de potentioribus Anagninis exortus, forma decorus et perventus ad aspectu, perspicacis ingenii, et fidelis memorie prærogativa dotatus, liberalium (artium) atque utriusque juris peritia eminenter instructus, fluvis eloquentiæ Tullianæ, sacre pagine diligens observator et doctor, zelator fidei, disciplina virtutis, rectitudo justitiæ, solatium miserorum, religionis plantator et cultor, castitatis amator, et totius sanctitatis exemplar; de capellania domini Innocentii papæ III in honorando collegio, in cardinalem S. Eustachii modica interjectione promotus, non multo post in Ostiensem episcopatum ordinatus ». Et sane ipsum ex episcopo Ostiensi creatum Pontificem in comperto est apud omnes tum veteres tum recentiores auctores. « Cujus officii tempore penitentium fratrum, et inclusarum dominarum novos institutos Ordines ad summum usque provexit ». Extant in Gregorii Regestis nonnullæ Apostolicæ litteræ ad fratres, quos de penitentia appellat, pertinentes, quarum nos suis locis mentionem faciemus.

14. « Minorum etiam Ordinem intra inilia sub limite incerto vagantem novæ regulæ traditione

direxit, et informavit informem, B. Franciscum eis ministrum præficiens, et rectorem, quorum debilia initia eodem regente ad ea incrementa venerunt, ut per singulos orbis terrarum terminos eorum venerando consortio vix viculus reperiatu communis. Præter illa mira quidem æstimatione notanda, quæ fratrum necessitatibus pia liberalitate concessit, donavit eisdem in urbe monasterium unum, scilicet monasterium S. Cosmæ, in Lombardia..... in Tuscia..... expensis innumeris etiam sui ministerii subventionem construxit, providendo postmodum necessitatibus singulorum ». In prolectorem etiam Ordinis adscitus est, qua de re Wadingus plura³: « Eas etiam quæ suæ prædicationis studio divinitus inspirate parentibus dimissis et patria, ne lacrymis emollitæ natorum, mundi superbiam, et divitias temporales commutaverant in pauperatam extremam, et in asperæ lanæ mordentes aculeos vestes preliose contextas, post summi Pontificis solum colligebat ut filias, venerabatur ut matres, ipsarum indigentiam uberioribus auxiliis prosecutus. Apud Anagniam vero, ad gloriosæ Virginis gloriam, in paterno prædio Florentis Ordinis dictum de Gloria nobile monasterium statuit, stipe magnifica decoratum, et pingui possessione dotatum, ibidem aliud constituens in B. Martini confessoris honorem. In Veltrensi diocesi venerandum monasterium de Myrto: in porta civilatis Anagninæ ad usum pauperum hospitale multarum possessionum largitione dotatum erexit. Graves Romanorum discordias, per quas multorum excidia timebantur, ad insperatæ pacis concordiam futurus pius pater sollicitudine reducebat, civitatem Ostiam turribus munivit et muris, sumptibus et laboribus magnis, de manibus occupantium potenter ereptam ». Insuper dum ipse de beneficiario quodam fundo Manfredorum familie ab ipso postea tributo agit, legationis se in Longobardia munus obisse affirmat⁴. Eum porro antequam summus Pontifex salutaretur, Ugonem fuisse nuncupatum Albertus Stadenensis⁵, et Godefridus⁶ monachus affirmant: at Conradus Urspergensis⁵, Richardus notarius⁶, et plerique alii Ugolinum appellant. Pergit Vite scriptor de ipso dicere:

15. « Qui tandem defuncto piæ memoriæ Honorio III, sexta feria, hebdomada vero majoris Quadragesimæ quinta, de communi et impræmeditata fratrum concordia, non minus electione canonica, quam divina inspiratione, lacrymabili, et clamosa

¹ Wading. an. 1217. num. 6. — ² Greg. I. t. Ep. clvii. —

³ Stad. in Chron. — ⁴ Godef. in Annal. — ⁵ Ursperg. in Chron. —

⁶ Rich. de S. Germ. in Chron.

anno 1617 fol. Illam vero Gregorius IX, postquam Decretalium libros V vulgavit, ma cum ceteris aliis abrogandam censuit, rursus tot Decretalium collectiones juris canonici studio minus profuturas. Vide, quæ conferemus in nota ad annum 1234. 26.

MANSI.

Vide etiam quæ dissertatum de Honorio III et Gregorio IX Decretalium collectionibus in nostra Commentatione de Romanorum Pontificum Epistolaram Decretalium antiquis collectionibus et de Gregorio IX P. M. decretalium Codice, in opere nostro, cui titulus: *Disquisitiones criticae in præcipuis canonum et Decretalium collectionibus, seu Synlogis Gallandianarum dissertationum de veteris canonum collectionibus continuatio*, Romæ, in Collegio Urbano, 1836, in-4°, pag. 29-55.

THEINER.

contradictione recusans inter votivas egentium manus, pia vestium laceratione grassatus, in domo B. Gregorio Gregorius ejus imitator assumitur apud Septem Solia. Locus ille Septem Solia appellatus, uti Baronius¹ docet, erat ex adverso templi S. Gregorii inter montem Palatinum, et clivum Scauri longo, ac multiplici columnarum ordine exornatus, septem desuper impositis solis, quibus celsæ turris species exhibebatur. In cujus vertice eminebat Ecclesia, quemadmodum in mole Adriana S. Angeli templum olim situm erat, eademque nuncupata S. Lucie ad Septem-Solia inter Urbis diaconias numerabatur: « Summi Pontificii (Pontificis), solium fratrum instantia devictus ascendens, denum vero Romanis exultantibus populis ac clero jubilante præ gaudio, irruentibus etiam catervatim utriusque sexus hominibus, Pontificali decoratus infula, in Lateranensi palatio magnifice cathedratur. Tam lugubres vestes mutavit Ecclesia, et urbis semidivita membra pristinum receperunt fulgorem ». His de Gregorii electione consensu omnium, nec sine interno auræ celestis afflatu perfecta, ipso summa vi resistente, respondent illa, quæ Pontifex idem in commemoratis litteris infra adducendis enarrat. Cæterum S. Franciscum, dum in humanis ageret, ipsi sacræ Minorum familiæ dilatandæ studiosissimo prædixisse, ad summam Pontificatus dignitatem evocatum iri, S. Antoninus² aliique tradunt.

16. « Sequenti autem Dominica die sanctissimi Benedicti, pater benedictus prælatorum comitatus obsequiis, assistente innumerabili multitudine Romanorum in principis Apostolorum Basilica venerandus princeps susceptus tripudio, ex Apostolicæ Sedis more, suscepti pallium plenæ potestatis insigne; itaque missarum peractis solemnibus summus Pontifex gemmis circumtectus et auro, ad palatium Lateranense processit. Die vero Resurrectionis Dominicæ subsequentis missarum mysteriis in Virginis gloriöse Basilica solemniter celebratis revertitur, cum tripudio coronatus. Feria quidem secunda in albis in predicta Petri Basilica, divinis missarum officiis reverenter expletis duplici diademate coronatus, sub fulgoris specie in Cheribini transfiguratus aspectum, inter purpuratos venerabilium cardinalium, clericorum et prælatorum comitivam innumeram, insignibus papalibus præcedentibus, equo in phaleris pretiosis evectus, per almæ urbis miranda membra, pater urbis et orbis deducitur admirandus. Hinc cantica concrepant, inde præconia populi jubilantis exurgunt, et per vicus singulos clamoribus resonat: *Kyrie eleison*. Aureis argenteisque platea distinguitur tapetis, pictis in Ægypto constrata, et tinctis India coloribus ordinate composita, diversorum aromatum suavitate fragrabat. Tubarum clangore turba concutitur, se certatim mutuis clamoribus

exhortando judices et tabelliones cappis fulgebant sericis, aureis vestibus legione procerum decorata. Græcorum atque Hebræorum caterva non modica, Christi vicario suis finguis et ritibus (idiomatibus) laudis munia persolvebant, et puerilis lingue garulitas proceraci festivitate cantabat; sicque incredibili multitudine populi cum palmis et floribus præcedente, senatore ac præfecto urbis amicitæ non equis evectis, sed pedibus Pontificalis equi lora trahentibus, sub arenatis platearum ordinibus micantium siderum imitantibus specie, sanctissimus Pontifex perducitur ad patriarchium Lateranense. Solemnis hæc pompa, qua Romani novum Pontificem a Basilica principis Apostolorum Lateranum sunt prosecuti, celebrata præteritis temporibus in pari casu magnificentie a cardinale Baronio descriptæ simillima extitit, ut perspicere facile potest, qui ejus Annales evolaverit.

17. *Significat præsulibus de sua electione; et Friderico necenti moras minatur.* — Cæterum Gregorius, ubi primum Pontificatum, auspiciatus est, Christiani orbis præsulæ, uti mos erat, de sua electione certiores fecit, et eorum se precibus emixe commendavit; cunctosque monuit atque hortatus est, munus pastorale summa vigilantia obirent.

« Gregorius, etc.

« Sane bonæ memoriæ Honorio papa prædecessore nostro XV kal. Aprilis soluto debito carnis de præsentis sæculo nequam erepto, et in crastinum juxta morem celebratis exequiis, et ipsius corpore ad tumulum deportato, una cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem; et missa, ut moris est, in honorem sancti Spiritus devote ac solemniter celebrata, post aliquantulum tractatum de substitutione Pontificis omnes pariter ad imbecillitatem nostram, quasi divinitus inspirati, oculos direxerunt, et nobis renitentibus et invitæ, cum multa instantia, et etiam violentia conati sunt humeris nostris imponere onus istud, cujus gravitatem pertimescendo non modicum non posse portare, licet suscipere fuermus plurimum reluctati; metuentes tamen ne videremur inspirationi divinæ resistere, tandem submissis humeris ad portandum, sperantes in eo, qui jugum suum suave misericordia sua facit, et onus leve præ dulci charitate, quod ipse, qui vota fratrum adspirando prævenit, adjuvando etiam prosequetur. Fiduciam enim talem habentis per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed nostra sufficientia est ex Deo, qui nos suos voluit esse ministros. Sollicitudine igitur Ecclesiasticæ provisionis suscepta, et de vobis plena concepta fiducia, quos nobis providentia Conditoris ad tanti oneris gravitatem facilius perferendam, ad participium nostræ sollicitudinis evocavit, universitatem vestram rogandam duximus et monendam, exhortantes in Domino, quatenus insufficientiam nostram apud Deum, qui dat omnibus affluenter

¹ Baron. tom. XI. an. 1081. num. 5. — ² Anton. III. par. lit. XIX. c. 3.

et non inproperat, orationibus adjuvetis, etc. » Hortatur ipsos, ut gerendis Ecclesiis ac salutis animarum procurandæ strenuam operam navent; tum præcipit, ut intentata censurarum religione, omnes crucesignatos ad capessendum iter Hierosolymitanum perpellant. « Dat. Later. X kalend. April. Pontif. nostri anno 1 ». Atque ejusdem exempli, quod in Regesto subditur, omnibus archiepiscopis, episcopis et aliis Ecclesiarum præsulibus, præterea religiosi viris atque inter cæteros Camaldulensibus, apud quos autographum extat, Epistolas misit.

18. Ex his constat plane nil aliud Gregorii menti impressum, quam bellica undique contracta auxilia, ad loca sancta adversus Mahumeticæ sævitie, impietatisque sectatores submittere. Quod magis etiam aliæ aperiunt litteræ ¹, eodem die ad Fridericum iisdem verbis majori ex parte exarata; post quæ alia ad ipsum spectantia subjungit, quibus ad operam suam in tuenda Ecclesia, amplificanda religione, expeditioneque ingenti ad fidei hostes contendendos instruenda collocandam inducere conatur : « De honore tuo ac salute solliciti, qui te dum essemus in minori officio constituti, habuimus in visceribus charitatis, ac tuis profectibus aspiravimus, sublimitati tuæ primitias litterarum nostrarum duximus destinandas, celsitudinem tuam rogantes attentius, et monentes, et exhortantes in Domino, in remissionem tibi peccaminum injungendo, quatenus in devotione Sedis Apostolica perseverans, et nobis, disponente Domino, ad regimen ejus assumptis, prout decet principem Christianum, assistens humiliter et devote, sic sollicito ac efficaci studio peragere satagas negotium Terræ-Sanctæ, ac te viriliter et potenter in instanti passagio ad ejus succursum accingas, in manu forti, et brachio extento, ad præliandum de corde puro et fide non ficta prælia Domini, transfretando, quod ab eo consequi merearis inmarcessibilis gloriæ diadema, et nos qui te sinceritatis brachiis amplexamur, ad ea quæ tuum respiciunt commodum et honorem, ex hoc fortins accendamus. Alioquin quantumcumque te sincera diligamus in Domino charitate, et tibi quantum cum Deo possumus deferre velimus, id dissimulare nulla poterimus ratione ». Et infra : « Tu ergo, fili charissime, ad illum qui dominatur in regno hominum, qui te sua gratia sublinavit, debitum habens cum devotione respectum, sic precibus et monitis nostris obtempera, quod nequaquam nos et teipsum in illam necessitatem inducas, de qua forsitan te de facili non poterimus, etiam si voluerimus, expedire. Datum Laterani X kalend. April. Pontific. nostri anno 1 ».

19. *Papa Longobardos et principes litteris excitat et maxime Fridericum.* — Adhortatus etiam est cæteros principes ac maxime Francorum, Anglorumque reges, ut auxiliares copias submitte-

rent ¹, atque eam ob causam, nimirum ut omnia sacræ expeditionis adornandæ impedimenta amoveret, operam industriamque in stabilienda ac firmanda pace defixit, ad quam Fridericus imp. Longobardique, Honorii prædecessoris sui studio diligentiaque adducti fuerant, quemadmodum anni hujus exordio vidimus, litteræque tum a Friderico ² Messanæ kal. Feb. datæ, tum ad ³ fœderatarum Longobardiæ civitatum rectores exaratas docent. Quæ litteræ etsi ab Honorio scriptæ fuerint, in Gregorii tamen Regesto continentur. Quamvis porro, ut superius tetigimus, ab Honorio, in quem ut summum controversiæ arbitrum commissum fuerat, concordiæ leges dictæ essent; non levis tamen metus aberat, ne malum recrudesceret. Quare illi confirmandæ summo studio Gregorius incumberebat, atque ita cum Longobardi fœderati de admissis concordiæ legibus mancas litteras ⁴ transmisissent, in quibus nimirum marchio Montisferri et aliæ civitates sigilla sua non apposuissent, illas penes se retinuit Pontifex, monuitque Longobardos alios, in quibus cunctarum urbium sigilla essent affixa, mitterent, ne subesse aliquid fraudis putaret Fridericus, atque ab susceptæ expeditionis consilio retardaretur : se vero ab imperatore litteras omnibus numeris absolutas accepisse, quarum seriem Diplomati inseruisset, quasque ad eos sit transmissuras, cum novas ab ipsis exceperit; hortatur etiam, ut quamprimum copias instructas, dignasque imperatore apparent : si qui vero id præstare detrectarint, archiepiscopo Mediolanensi se provinciam demandasse, ut ad officium vibratis in eos censuris Ecclesiasticis compellat. Apostolicis acceptis litteris, Longobardi, maturato consilio, pacis leges omnium sigillis appositis munus corroboratasque misere, ut eorum Epistola declarat ⁵.

20. Illis urgebat Longobardos Pontifex, ne qua sacræ expeditioni impedimenta objicerent, ac vicissim Fridericum, qui non apparando in hostes Christiani nominis bello incumberebat, sed in deliciis se effundeat, excitare conabatur. Ad quem Gualonem Predicatorum familiæ religiosum virum misit, ut Pontificia consilia exponeret, elegantibusque ac gravissimis litteris a voluptatum corporearum vinculis se expedire, et amorem ad mentis delicias traducere; tum ad Christiani imperatoris partes egregie obeundas hortabatur ⁶, ac monebat imperii dignitatem, majestatem sceptri aliorumque insignium augusta mysteria altissimo pectore imprimeret, quo se eorum cogitatione ad tænos populos exercitandam justitiam, virtutesque sectandas accenderet, ut cum terrenam coronam esset depositurus, æterna atque immortalis redimiri mereretur.

« Friderico imperatori.

21. « Ad ostendendam viam ligni vite erran-

¹ Greg. Ep. II.

² Ep. III. — ³ Greg. I. I. Ep. XI. — ⁴ Ep. XII. — ⁵ Ep. XXVII. — ⁶ Reg. Greg. Ep. CXXII. — ⁷ Lib. I. Ep. XLI.

tibus in invio mundi hujus posuit te Dominus quasi Cherubin, et versatilem gladium. Cum enim diligenti meditatione pensatur ratio in te illuminata dono intelligentiæ naturalis, et imaginatio defreata in rei comprehensione sensibilis, quæ quasi versatilis una facie respicit rationem, alia naturam sensibilibus intuetur, in te virtus motiva manifeste conspicitur, qua possis inconveniens a convenienti distinguere, et comprehensiva, qua facile valeas conveniens et licitum obtinere donum. Sane tibi scientiæ desuper attributæ, et virtus perfectæ imaginatiōis in manu opificis resultantis, quasi duo luminaria magna, duo dona caelestia viam ligni, in qua vita nostra pependit, et terram promissionis ostendunt. Ista duo vexilla, quæ Dominus erexit in animæ tuæ corporis instrumentis, tota sequitur militiâ Christiana; quin potius sequitur totus mundus a paradiso puræ conscientie merito suæ prevaricationis exclusus. Quod habes commune cum Angelis, intellectus videlicet et affectus inclines ad id, quod habet homo commune cum brutis scilicet et arbutis, sensum et nutrimentum, quia et amor sensibilibus minuit intellectum, et affectum deformat delicati corporis nutrimentum. Ac per hoc luminaribus, quod absit, cognitionis et dilectionis extinctis, et in terram victricibus aquis sic prostratis, et voluptatibus terrenis implicitis, quomodo poteris te sequentibus viam demonstrare salutis? Absit a te hoc, fili charissime, a quo videtur modo vita mundi hujus sensibilis dependere. Illius itaque recorderis historiæ, quod in columna ignis et nubibus de jugo Pharaonis populus Hebræorum eductus in terram promissionis inducitur, quam in zelo justitiæ, et in nube, quæ refrigerat, misericordie coneris, virtute divina superatis interioribus hostibus, obtinere.

22. « Ut hæc in archivio memoriæ valeas jugiter intueri, quinque insignia imperialis celsitudinis culmini deputata, cum ipsorum mysteriis cupimus stylo ferreo in cordis tui ungue adamantino depingere, quod nulla possit oblivione deleri. Crux ubi est lignum Domini, et lancea ubi clavus ejus consistit, ante te in processionibus solemnibus deportantur; coronam auream cum lapidibus pretiosis gestas in capite, sceptrum in dextera, polum tenes aureum in sinistra: et crux Dominicæ passionis, et memoria acerbissimæ cruciatus sint semper ante oculos mentis tuæ in contumeliis verborum, injuriarum opprobriis, flagellis et plagis, laceratione spinarum, transfixione clavorum; prudenter attendens in quantis te oporteat, Domino respondere. Lanceam considera diligenter, cujus acumen latus ejus aperuit, de quo Christus largiter Sacramenta tuæ salutis effudit. Ista est porta angusta, quæ te ducit ad vitam, de qua non substantia solida, sed liquor tantum exivit, ut dolor acutus sit in te, et vere contritionis acumen, quod est clavis, quæ portam tibi aperit paradisi, quam non potest intrare solidum aliquid, nec anima in-

durata, sed liquefacta in fornace amoris, et camino fervide charitatis.

23. « Corona autem triplici coronaris, sicut et Christus existit triplici diademate coronatus, a matre, noverca, et a patre: a matre corona gratiæ, per quam infirmitatem nostræ mortalitatis assumpsit: a noverca corona justitiæ, per quam genus humanum sanguinis pretio sui redemit: a patre corona gloriæ, ad dexteram enim suam ipsum in regno gloriæ collocavit. Tu autem similiter in Germania coronaris a matre, cujus lacte nutritus es, et feliciter educatus corona gratiæ, quam non ex debito justitiæ, sed ex libera electione principum nosceris assecutus: a noverca coronatus es in Liguria, quæ solet aliquando in imperio novercare, corona justitiæ quæ debetur juris necessitate. Tertia coronaris a patre, scilicet summo Pontifice, quæ est gloriæ, quæ te omnibus mundi potestatibus anteponeit, ut gloria, et honore super omnes mundi principes sublimeris. Coronam igitur gratiæ portas in hoc exilio, ut corona justitiæ tibi in judicio reponatur, et examinandus a iudice sermones tuos in presenti disponas, quibus ad arguentem te valeas respondere; et tandem corona immarcescibilis gloriæ coroneris in regno, quod nunquam ullo tempore corrumpetur. Sceptrum justitiæ portas in dextera, quæ gravis est ad puniendum iniquos: in sinistras polum aureum initio carens et fine, quod est misericordie, cui regnum promittitur sempiternum; quæ extenta debet esse ad liberandum oppressos, et miseros consolandos; quia iudicium sine misericordia multum destituitur, si unum sine altero teneatur. Ad hæc de animæ tuæ, quam sincera et ardenti diligimus charitate, salute solliciti, universis mundi hujus transitoriis præferenda, ex prærogativa dilectionis, qua in minori officio sumus imperialem celsitudinem amplexati, ut nihil de contingentibus omittamus, quæ ad mortis æternæ periculum evitandum, et recuperandam gratiam Crucifixi fuerint opportuna; latorem præsentium fratrem Gualonem de Ordine Prædicatorum duximus destinandum, cui tanquam nobis fidem indubitatum super iis, quæ ex parte nostra duxerit proponenda, velis habere ».

24. Non consignati sunt in his litteris dies ac locus: verum Anagninæ scriptas fuisse conjectura est, cum superiores posterioresque in Regesto Pontificio exaratae in ea urbe legantur; eo enim ad colligendam salubriorem auram Gregorium se contulisse ipsius Vite auctor his verbis testatur: « Decurso vero ibidem (videlicet Laterani), temporis spatio, quia Romani aeris suspecta conditio languores minabatur æstivos primo sui præsulatus anno. Estate media venit Anagniam, fratrum venerando collegio comitalus ». His Richardus in Chronico consensit, additque Gregorium a Sicanis debita Sedi Apostolicæ stipendia exegisse: « Mense Junio papa Urbem exiens venit Anagniam et suos tunc imperatorem nuntios dirigit, ut sibi fodrum

faciat ab hominibus regni deferri; qui Henrico de Moro magistro iustitiano hoc faciendum delegat». Et infra: «Tunc in Anagnia ducentæ ferme domus, papa ibidem præsenle, combustæ sunt. Fodrum portatur ibidem jussu imperiali, ad quod recipiendum et assignandum quidam de S. Germano Guillelmus Falloco nomine per imperatorem constitutus est ibi».

25. *Impostor damnatus.* — Addit aucter nefarium impostorem Romæ Pontificias vices sibi arrogasse, pluresque cruce signatos ad emungendas pecunias protectionis Hierosolymitano voto fide absolvisse: «Eodem, inquit, mense, (nimirum Augusti), quidam in Urbe vicarium papæ se faciens, papa inscio et absente, dum favore fretus Romanorum quorumdam, qui hoc fieri tolerabant, gratia questus, stans apud porticum S. Petri, et potestate utens Apostolica, cruce signatis omnibus absolutiois beneficium impendebat, et per Romanos fautores tanti criminis crucem ab eis, quam assumpserant, deponebat. Qui a senatore Urbis, post denuntiationem sibi a papa factam, tunc apud Anagniam existente, captus est, et debita personæ pena mulctatus». At longe graviore scelere, quam hic flagitiosus impostor, se devinxit Fridericus, qui florentissimum cruce insignitorum exercitum dissolvit, ne perditissimas delicias, in quas pudori frenum laxaverat, ad suscipiendos pro Christo labores bellicos, abjicere cogeretur.

26. *Lantgravii Thuringie mortem ad suum commodum trahit Fridericus.* — Pervenerat in Apuliam mense Junio, ut Richardus narrat, lantgravius Thuringie præpotenti succinctus exercitu, quem e Germania eduxerat, ut Terræ-Sanctæ subsidio proficisceretur; confluerat etiam ex aliis regnis ac provinciis magna militum multitudo; adeo ut ex sola Anglia ad sexaginta millia profectos dicat Parisius: agebantur enim divino ardore, visis cælestibus prodigiis, de quibus auctor¹: «In nocte Nativitatis B. Jo. Baptistæ ostendit se Dominus in firmamento crucifixum, quod perspicue apparuit in cruce lucidissima corpus Domini clavibus et lancea perforatum, necnon cruore respersum, ut fidelibus suis patenter ostenderet Salvator mundi ex hac populorum devotione se fuisse propitium». Cælestia hujusmodi visa pluribus aliis objecta narrat auctor idem, et consimilia etiam Urspergensis², Stero, et Godefridus³ recensent; ut vero susceptæ de recuperanda Terræ-Sanctæ spes omnium expectationem fefellerint, prosequamur.

27. Aflixit admodum Christianam rem Ludovicus lantgravii eximii ducis mors improvisa, et epidemia, quæ exercitum cruce signatorum ex parte depasta est. De qua hæc Richardus: «Pars cruce signatorum non modica in Apulia, superveniente infirmitate, cecidit per mortis occasum.

Imperator tamen cum lantgravio et reliquis cruce signatis se parat ad transitum, ita quod in die Nativitatis B. Virginis a Brundisio transfretans venit Hydruntum et spem faciens iis, quos præmiserat de transitu suo, morari apud Hydruntum ex causa necessaria voluit». Fuisse hæc nefarii principis artes constat: qui inani spe suspensa Christiani orbis vota eludebat, atque inferius illustrabitur moras illas finestas duxisse, ut occasionem abrumpendæ expeditionis aucuparetur, uti contigit. Quam sceleris maculam idem auctor, innato erga suum principem studio detergere, et facinus colorare nititur; subdit enim: «Ubi (Hydrunti nimirum), casu accidente dictus lantgravius obiit, et ipse tunc imperator, sicut disposerat, superveniente ægritudine non transiit».

28. Non fuit vera hæc, sed simulata Friderici ægritudo; imo tulit fama Fridericum immani flagitio lantgravium veneno interemisse, atque exercitum cruce signatum, in locis, in quibus insignis erat aeris corruptio, detinuisse eo consilio, ut grassantibus ex intemperie morbis dissolveretur, ipseque perfidiam suam in casum inopinatum derivaret, ut Gestorum Gregorii scriptor tradit his verbis: «Imperator dicta sententia, et juramenti religione contemptis, Christianum exercitum, quem per longa temporis spatia remissionibus, et sumptibus variis Ecclesiæ Romana convocaverat, in civitate Brundisii regione pestifera, cujus ardoribus ipsa fere solida metallâ liquescent, simulata proprii corporis ægritudine illo detinuit tempore, ut major exercitus pars aeris, et aquæ intemperie periret. Inter quos dignæ memoriæ lantgravius procurata morte opinione publica creditur interemisse». Hæc ille; cui etiam compilationis chronologicæ auctor consentit, Ludovicum lantgravium veneno sublatum percrebuisse. Ut vero viri mortem B. Elisabeth magno animo tulerit, sequæ divinæ voluntati accommodarit, dicetur inferius, ne series historiciæ abruptatur.

29. *De anathemate in Fridericum inflicto Epistola Encyclica.* — Cognita Friderici consuetis artibus, simulatoque morbo Ecclesiæ severitatem eludere meditans perfidia, Gregorius perjurum principem anathemate se devinxisse pronuntiavit, non iræ ardore, ut subjicit Richardus, sed justitiæ zelo accensus: «Quamobrem papa motus contra eum apud Anagniam penultimo mensis Septembris die, in festo dedicationis Archangeli sine causæ cognitione pronuntiavit imperatorem in latam dudum apud S. Germanum excommunicationis sententiam incidisse». At falsas ac fraudulentas Friderici querelas pro veris accepisse, hallucinatumque auctorem dicenda inferius demonstrabunt. De die quo fulmen Pontificium vibratum est, consensit Richardo, Gregorii Vite auctor, qui rem gestam his verbis describit: «Festo S. Michaelis Archangeli in majori Ecclesia, Pontificibus de more indutus, assistentibus venerabilibus

¹ Par. Hist. Angl. — ² Ursperg. in Chr. — ³ Stero et Godef. in Annot.

fratribus cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, et aliarum Ecclesiarum prælatis, sermonem exorsus est huiusmodi: Necessae est, ut veniant scandala. Cum Archangelus de dracone triumphans, etc. Fridericum imperatorem frequenti monitione præmissa votum exequi recusantem excommunicatum publice nuntiavit. Qui sententiam excommunicationis a felicitis memorie Honorio papa III latam qui publice (sponte), se subiecit, incurrerat pro eo quod voluntarie signo crucis assumpto in Terræ-Sanctæ subsidium termino, quem sibi præfixerat ante (apud), S. Germanum in venerabilium patrum P... Albanensis episcopi, et Gual. tituli S. Marci presbyteri cardinalium manibus proprio iuramento firmato, iuxta imperialem, prout tenebatur, magnificentiam non transiit.

30. De Friderico anathemate ob perjurium insignie irretito agunt hoc anno Conradus Urspergensis¹, Richardus², Henricus Stero³, Godefridus⁴, monachus, Bernardus⁵, et alii. Suntque de his Apostolicæ Gregorii litteræ ad Marsicanum, Theatinum, Pennense, Aprutinum, aliosque regionum illarum episcopos exarata⁶, quæ rerum ordinem a Sede Apostolica hactenus cum Friderico gestarum exponunt, principisque perfidiam omnibus ostendunt, et patefaciunt. Ubi enim nonnulla de gravissimis Ecclesiæ persecutionibus lugubri stylo est præfatus, lacrymis plenas de Friderico querelas adjicit.

« Gregorius, etc.

« Christi Ecclesia tot angustiis perturbata, dum alere credit filios, nutrit in sinu ignem, serpentes et regulos, qui flatu, morsu, incendio cuncta vastare nituntur. Hinc est quod ad monstra huiusmodi perimenda, expugnandas acies inimicas, ac tempestatum inquietudines mitigandas, Apostolica Sedes his temporibus cum multa diligentia quemdamnutri vit alumnum, imperatorem videlicet Fridericum, quem quasi a matris utero excepit genibus, lactavit uberibus, humeris bajulavit, de manibus quærentium animam ejus frequenter eripuit, educare studuit multis laboribus et expensis, usque ad virum perfectum deluxit, ad regie dignitatis decorem, et tandem ad fastigium culminis imperialis prævit, credens ipsum fore defensionis virgam, et suæ baculum senectutis.

31. « Ipse autem, dum in Thentoniæ se translulit ad habenas imperii obtinendas, jucunda quædam, ut credebatur, auspicia, sed verius spicula matris obtutibus inferebat. Nam sponte, non monitis, Sede Apostolica ignorante, crucein suis humeris affixit, vovens solemniter se in Terræ-Sanctæ subsidium profecturum. Deinde se ac alios cruce-signatos excommunicari obtinuit, nisi certo proficiscerentur tempore: sed incidenter absolutio-

nem petiit et accepit, de parendo super hoc mandatis Ecclesiæ prius præstito juramento. Exuberantem autem gratiam super ipsum Apostolica Sedes effundens, ut festinantius ad Terræ-Sanctæ transiret subsidium, ipsum contra morem ad coronam vocavit, quæ ad hoc non invitare sed invitari multiplicatis intercessionibus per magnificos nuntios consuevit. Siquæ idem sub crucis vexillo usque ad hæc tempora negotia propria plenius et perfectius consummavit.

32. « Tandem cum de manibus felicitis recordationis Honorii papæ prædecessoris nostri in B. Petri Basilica recepisset imperii diadema, de manibus nostris tunc in minori officio constituti crucem resumpsit, votum publice innovavit, plures de spe sui subsidii ad crucem suscipiendam induxit, certum recepit terminum transfretandi. Habito quoque postmodum apud Verulas cum Ecclesia Rom. colloquio, juravit publice se in certo termino a Romana sibi Ecclesia præfigendo, tanquam imperatorem honorifice profecturum. Exinde apud Ferentinum in colloquio simili duorum annorum transfretandi elegit terminum et præfixit, sequæ tunc transiturum, et nobilem mulierem natam charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Hierosolymitani illustris ipsius regni hæredem, in conjugem recepturum solemniter præstito juramento spondidit, adjungens, quod per hoc ad obsequium Terræ-Sanctæ, non ut cæteri peregrini, sed ut Hospitalarius, vel Templarius se in perpetuum obligabat.

33. « Appropinquante itaque termino prælibato, cepit multiples excusationes prætere, se ad transitum asserens imparatum et ut denno duorum annorum sibi daretur terminus, grandia obtulit obsequia Terræ-Sanctæ, cum obligationibus satis magnis. Apostolica vero Sedes, ne tantis laboribus exsufflatis, et inutiliter se exhaustis, totum dissolveretur negotium, quod humeris hujus principis post. Rom. Ecclesiam principalis incumberebat, habito plurimum episcoporum et aliorum presbyterorum virorum consilio, de contingentibus nil omittens, venerabilem fratrem nostrum Petrum Albanensem episcopum, et bonæ memoriæ I. tituli S. Martini presbyterum card. ad firmanda ea, quæ imperator pro crucis obsequio spontaneus promittebat, transmisit. Cumque apud S. Germanum cum pluribus Alemanniæ principibus pariter convenissent, imperator propria manu juravit, quod inde ad biennium, id est, in passagio Augusti proximo nunc transacti, omni excusatione ac dilatione cessantibus transfretare, mille milites ibidem per biennium teneret ad suum in obsequiis Terræ-Sanctæ, centum millia unciarum auri in quinque passagiis proximo tunc futuris illuc destinaret, certis assignanda personis: et tunc cardinales prædicti de imperatoris assensu in ejus conspectu, principum, ac populi circumstantis, sententiam excommunicationis publice, auctoritate Sedis Apostolicæ protulerunt, in quam incidere

¹ Ursper. in Chron. — ² Rich. de S. Germ. in Chr. — ³ Stero in Annal. apud Can. antiq. lect. tom. 1. p. 250. — ⁴ Godef. in Annal. — ⁵ Bern. Chr. Rom. Pont. — ⁶ Lib. I. Ep. CLXXVII.

imperator, si forsân in aliquo deficeret prædictorum. Obligavit se insuper imperator ad centum calendras, et quinquaginta galeas, ducendas et tenendas biennio ultra mare, ac quod insuper duobus milibus militum passagium certis terminis largiretur, in animam suam jurari faciens, se ista quæ prædiximus impleturum, et sponte consentiens in ipsum et regnum suum ferri sententiam, si hæc non fuerint observata.

34. « Qualiter autem hoc impleverit, advertatis. Nam cum ad ejus frequentem instantiam multa cruce signatorum millia, per excommunicationis sententiam coarctata, in termino destinato ad portum Brundisii præperassent, quæ gratiam suam imperator subtraxerat civitatibus fere omnibus in portibus constitutis, et idem a prædecessore nostro ac nobis frequentis monitus ut diligenter pararet omnia, et fideliter quæ sponderat adimpleret, ipse omnium promissorum, quæ Apostolicæ Sedi, et cruce signatis per litteras suas fecerat de sponsione passagii, necessariorum et victus, et suæ salutis immemor, tandem in æstivi fervoris incendio in regione mortis, et aeris corruptela declinavit exercitum Christianum, quod non solum magna pars plebis, verum etiam non modica multitudo nobilium et magnatum pestilentiali, sitis ariditate, ardoris incendio, ac multis incommoditatibus expiravit. Inter quos defecerunt nobilis vir Antigravius (antegravius), et episcopus Augustensis. Pars vero non minima infirmitate gravata regrediens in viis, et silvis, montibus, planitiis et speluncis occubuit jam ex parte ». De Siffridi Augustensis episc. atque Ludovici antegravii plurimumque cruce signatorum lugubri morte agunt abbas Urspergensis¹, atque inter ceteros Theodoricus² in Vita beate Elisabeth, qui omnibus sacramentis a patriarcha Hierosolymitano communium pie animam efflasse ait, atque ad caelestis Hierusalem portum cum terrenam contenderet, pervenisse. Pergit Pontifex:

35. « Sane reliqui, vix imperatoris oblenta licentia, licet galeas, calendras, ac naves sufficientes ad transitum victualium, hominum et equorum, ut promiserat, non adessent, in festo tamen Nativitatis B. Virginis, cum jam temporis instantia immineret, ut naves a transmarinis partibus inciperent remeare, sulcare maria inchoarunt, se pro nomine Jesu Christi discrimini committentes, ac credentes imperatorem cominus eorum vestigium secuturum. Idem vero evacuatis promissionibus, ruptis vinculis, quibus tenebatur adstrictus, calcato timore divino, contempta reverentia Jesu Christi, censura Ecclesiastica vilipensa, derelicto exercitu Christiano, exposita infidelibus Terra-Sancta, devotione populi Christiani abjecta, in suum et totius Christianitatis opprobrium, retrorsum abiit attractus et illectus ad consuetas delicias regni sui

abjectionem corporis sui, frivolis excusationibus, ut dicitur, gestiens palliare.

36. « Attendite et videte, si est dolor sicut dolor Apostolicæ Sedis matris vestræ, sic crudeliter et toties decepte a filio, in quo locaverat in hoc facto fiduciam spei suæ, in quem tot beneficiorum abundantiam cumularat, dissimulans interim, ne occasione inventa se averteret a Terræ-Sanctæ subsidio, exilia præsulum, spoliationes, captivitates et injurias multiplices, quas Ecclesiis, et religiosis, et clericis irrogavit, et obaudiens querelas multiplices pauperum popularium, et nobilium patri-monii Ecclesiæ clamantium contra ipsum, quas in aures Domini Sabaoth credimus introisse. Et quamvis Rom. Ecclesia doleat filium tanta educatione diligentia et magnificentia exalatum, nunc sic viliter sine Marte victum, absque hoste prostratum, in tantæ confusionis opprobrium, tam ignominiose dejectum, non minus gemit exterminium exercitus Christiani, qui non inimicorum gladiis vel virtute defecit, sed calamitate tam miserabili est consumptus. Gemit etiam, quod pars residua bellatorum exposita maris periculis, et fluctibus tempestatum, absque duce, præceptore, vel principe ducitur quo ignorat, modicum profectura utilitatibus Terræ-Sanctæ, quibus debita consolationis solatium, et opportuna subventionis auxilium, impediens jam maris frementis procellis, temporisque angustia, juxta votum non possumus ministrare.

37. « Plangit insuper excidium Terræ-Sanctæ, quam nunc eripi de paganorum manibus sperabamus, quam olim, ut asseruit, recuperasset exercitus Christianus per concambium Damiatæ, nisi ei semel et iterum imperialibus fuisset litteris interdictum. Qui etiam non fuisset conclusus in manibus paganorum, si galearum imperatoris subsidium tunc fuisset ut ex parte sua promissum extiterat et fieri potuit, subsecutum; nec Damiatæ perdita, quæ, ut asseruit, suo tradita nuntio, et aquilis imperialibus insignita, eadem die crudeliter expoliata per suos deserta viliter ac ignominiose per ipsos fuit infidelibus restituta. Recurrit etiam ad rediviva suspiria, et amissionem præscriptam, recolens Damiatæ tot laborum angustias, tot expensarum dispendia et tot mortes fidelium, tot excursus temporum, quæ inutiliter effluerunt, sub mortis lacrymis dellere non cessat, necdum est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus, et abstergat lacrymas a maxillis.

38. « Cum ergo vox ejus jam in Rama insonuerit, et Rachel non solum filios, sed hæc omnia irremediabili laminatione deploret, quis fidelium se a gemitibus et suspiriis continebit? Quis filiorum cernens aquarum profluvia matris oculis prodeuntia, lacrymas non effundat? Quis matris non compatietur angustias, nec immensis ejus doloribus condelebit? Quis fidelium propter hoc non ardentius inflammabitur ad subsidium Terræ-Sanctæ, ne Christiana juvenus ex desperato casu prostrata

¹ Ursperg. in Chron. — ² Theod. l. iv. apud Sur. tom. v. die XIX Nov.

penitus videatur, et ignominiose animo conser-
nata? Nonne viri cordati, et filii Jesu Christi de-
bent ad subsidium Terræ-Sanctæ tanto fortius ani-
mari, quanto ignominiam geminam amplius
resultare conspiciunt, ex insperata ruina in patrem
et filios, in Redemptorem atque redemptos; in
Christum et populum Christianum? Nos enim
istud negotium tanto ardentius assumere affecta-
mus, et profundiori consilio alta intendimus reme-
dia invenire, quanto major incumbit necessitas,
et ex multis conflata doloribus nostram grandis
angustia mentem premit. Etsi enim Dominus po-
pulo suo modicum ostenderit se iratum, de illius
manu hoc tempore sacrificium non acceptans, qui
prudenter non est imitatus illorum, per quos
salus in Israel fieri consuevit; nondum tamen
misericordiæ Domini sunt consumptæ, nec ejus
miserationes penitus defecerunt. Speramus nam-
que in misericordia Dei nostri, quod viam nobis
ostendet, per quam in hoc negotio prospere gra-
diamur, et viros secundum cor suum Ecclesiæ
designabit, qui præcedant in cordis puritate ac
manuum munditia exercitum Christianum.

39. « Quapropter fraternitatem vestram obse-
cramus in Domino per Apostolica vobis scripta
præcipiendo mandantes, quatenus hæc clero et
populis vobis commissis fideliter exponentes, ac
inducentes eosdem, ut ad hæc exequenda student
suos animos preparare, ipsos ad vindicandam in-
juriam Jesu Christi sedulis exhortationibus invi-
telis, ut cum ipsos Apostolica Sedes, habito ma-
tiori tractatu, sollicitudine providerit, promptus
veniat et paratos. Porro ne tanquam canes muti
non valentes latrare videamur deferre homini con-
tra Deum, non sumentes ultionem de illo, qui
tantam ruinam in Dei populo procuravit, impera-
torem Fridericum, qui nec transfretavit in termino,
nec illic in laxatis passagiis, præscriptam pecuniam
destinavit, nec duxit mille milites per biennium
tenendos ibidem ad suum pro subsidio Terræ-
Sanctæ, sed in his tribus articulis manifeste defi-
cients, in excommunicationis descriptæ laqueum
ultroneus se ingressit, excommunicatum, quanquam
inviti, publice nuntiavimus, mandamus ab omni-
bus arctius evitare per vos et alios Ecclesiarum
prelatos ipsum excommunicatum præcipientes
publice nuntiari, contra ipsum, si contumacia ejus
exegerit, gravius processuri. Confidimus tamen
adhuc in clementia pii Patris, qui neminem vult
perire, quod ejus mentis oculi caligantes, hoc
Ecclesiastico delibuti collyrio, si non fuerit omnino
rebellis, lumine poterunt illustrari, ut suam ad-
spiciant nuditatem, et ignominiam, quam incurrit,
advertant; sicque recurat ad medicum, et ad ma-
trem Ecclesiæ revertatur per humilitatem debi-
tam, satisfactionem congruam salutis remedia re-
cepturus. Nos enim ejus salutem in Domino, non
interitum affectamus, quem ab olim sincere dile-
ximus in minori etiam officio constituti. Datum
Anagninæ sexto idus Octobris, Pontificatus nostri

anno primo ». Hactenus Gregorius, ex cujus ora-
tione constat quam juste Fridericum, rem Chri-
stianam fœdissime prosterntem, anathemate de-
vincitum promulgavit. Fuere vero eæ Encyclicæ
litteræ¹, quas etiam Parisius historia sue anno
sequenti insinuat, ac probant aliæ a Pontifice ad
Germaniæ principes Anagninæ exaratae.

40. *Fridericum pontentium spontentem gra-
vibus litteris monet.* — His ita gestis, summus Pon-
tifex Anagninæ movens, ut Romam renigraret, Ve-
litis ad Austriæ ducem litteras dedit², quibus
ipsum ob ardentem sacre expeditionis obunde
zelum collaudat atque in fidem suam et clien-
telam admittit; de ejus vero in Urbem ingressu hæc
gesta : « Sub mitti tibi celo grata redeunte temperie
Urbem regreditur venerandus antistes, (in eadem
sententiam Pontificem Anagninæ per Velitres in
Urbem regressum scribit Richardus³) a clero et
populo magna veneratione susceptus, religiosus,
viduis atque egenis (aliis) subventionis largam
manum extendens, nec devotione nobilium di-
missa irremunerata ». Regresso Romam Gregorio
Fridericus, ut pontificiam severitatem eluderet ad
solitas artes confugit, misitque oratores ad Grego-
rium, qui factum excusarent: sed illorum fucos
despexit Pontifex, nulloque imperialis indigna-
tionis ac potentia terrore ad dissimulandam Christi
Ecclesiæ, ac fidelium injuriam, frangi se passus
est. Nec minus studii diligentiaque adhibuit, ut
ipsum paternis monitis ad officium revocaret: ex-
tant enim Apostolicæ litteræ⁴, quibus ipsum
adhortatur citissime ad Ecclesiæ sinum provolet,
tandemque funesta illa vincula abrumpat, quibus
non sine incredibili suo dolore teneretur.

41. « Friderico Romanorum imperatori illu-
stri semper Augusto et regi Siciliae, spiritum consi-
lii sanioris.

« Utinam imperialem celsitudinem ita assue-
fecisses timori divino, ut illi te tota devotione sub-
jiciens, qui tibi subjecit varias nationes, non solum
ipsum contra te provocare metueres, ne argueris
ingratitude manifestæ, sed pro perceptis bene-
ficiis ad servendum sibi totis desideriis adspirares,
qui cum nonnisi pro te indigeat bonis tuis, ne-
quaquam affectum necdum effectum irremune-
ratum relinqueret servientis. Utinam quoque beni-
gnitatem, et patientiam Ecclesiæ Rom. humiliter
recognoscas, quam cum exasperaveris multipli-
citer, ultra quam expediat recenseri, ne celsitu-
dinem tuam conviciis velle lacessere videamur,
ipsa erga te semper affluens pietatis maternæ vi-
sceribus, tecum nunquam processit, nisi in spiritu
lenitatis. Quare arguimus, et forsitan non indigne,
quod quasi coquentes hædum in lacte matris te in
tuis noxiis voluntatibus fovere videamur in mul-
torum præjudicium, et scandalum Ecclesiæ gene-
ralis. Licet enim ex eo quod Christi causam, quam

¹ Ep. CLXXVIII. — ² Greg. l. I. Ep. CLV. — ³ Rich. de S. Germa.
in Chron. Ms. — ⁴ Ep. CLXV.

videbaris magnanimiter assumpsisse, sperantibus fere omnibus te illam ad finem deducere gloriosum, ita inerte, ita periculose, ita misere dejecisti, dolor immoderatus, stupor immensus, et enormis horror corpus et animam nostram undique circumdederunt, ita quod fere in extasi positi, de recuperatione Terræ-Sanctæ pæne penitus cæpinus desperare, flentes amarissime nihilominus tot et tantos occasione tui mortuos Christianos, et gementes illorum exilium, utinam non excidium, qui pro tua fiducia iter arripuerunt in ejusdem terræ subsidium transfretandi; omne tamen, quod potuimus, erga te servavimus mansuetudinis moderamen, illam tantum sententiam publicando, quam ipse in te volumarius feceras promulgari, et retardando illas, quas consensisti ferendas, nisi conditiones alias, quas promiseras, adimpleres.

42. « Ne autem possit quispiam suspicari, quod sinceritatis affectus, quem erga te gerimus, ex hoc vel in aliquo diminutus, cum dicatur potius quod pater filium, quem diligit, corripit, et e contrario qui pareit virgæ, odit filium; et quæ ad salutem animæ tuæ, quam totis visceribus affectamus, pertinere cognoscimus; necnon ea quæ ad honoris tui augmentum proveniunt, quem libenter, in quibus convenit, promovemus; serenitati tuæ non desinimus suadere. Ideoque imperialem mansuetudinem rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quatenus ne, quod absit, de numero sis illorum, de quibus Dominus conqueritur per prophetam dicens: Percussi eos, et non doluerunt, et attrit irenuerunt accipere disciplinam; sed potius correptus in misericordia correptionem recipias et medetam, ad solvenda varia vincula, quibus teneris strictus, instanter intendas, et ad gremium matris Ecclesiæ te desiderabiliter expectantis, cum omni celeritate festines satisfaciendo Deo, qui tibi ulique satisfecit, et hominibus justitiam exhibendo. Sicut enim scire te credimus, contra nos murmuratur, imo clamatur, quod prelatorum exilium, Ecclesiarum, hospitalium, orphanorum et viduarum, necnon aliorum religiosorum spoliaciones, et alias atroces injurias visi sumus hactenus sub dissimulatione transire.

43. « Illud nobis quoque sæpius exprobat, quod cum Ecclesia Rom. se ad precum tuarum instantiam, prout ex litteris tuis apparet, fidejussorie obligarit super servanda compositione inter te, ac comites Celanen., et Raynaldum de Aversa solemniter celebrata, ita tuæ sublimitati detulimus, quod illorum videmur justitiam sustulisse, qui nunquam disponimus cuiquam in suo jure deesse. Nec illorum vociferaciones possumus obaudire, qui clamantes, quod ad preces piæ recordationis Honorii pap. prædecessoris nostri, dilectum filium nobilem virum comitem Rogerium in tuam recipiens gratiam et favorem, promiseras quod ipsum in nullo minueres, sed potius augmentares, conviciando concludunt, quod ipsius exilium,

quem ipse cruce signari fecisti, et captivitatem filii, quasi conviventibus oculis transimus, qui afflictis et captivis specialiter tenemur adesse. Ad hæc cum universi cruce signati sub speciali Sedis Apostolicæ protectione consistant, multi subsannant, conviciantes ironice, ac dicentes: Ecce qualiter sunt protecti, qui cum cruce assumerent potentes et divites, nunc a te ejeti exulant et mendicant.

44. « Præterea cum regnum Siciliæ pleno proprietatis jure ad Rom. spectet Ecclesiam, non solum calamitatibus oppressorum compassionis affectu confodimur gementium, quod illos in eis suslinemus impiæ servitutis abusus; quos vix debemus in regnis aliis comportare; sed confundimur a vocibus exprobrantium, et loquentium, quod tales afflictiones in iis, quæ ad Sedem Apostolicam te mediante pertinent, toleramus, quales ipse in iis, qui ad te spectant, aliquo medio nullatenus tolerares; cum intersit nostra potissime beneficio consolationis adesse quibuslibet tribulatis. Quare nec illorum pœnas nec tuas culpas possumus ulterius salva conscientia comportare: præsertim cum super iis jam monitus fueris diligenter. Ut igitur conscientiæ ac famæ tam tuæ quam nostræ propitiari proberis, monemus, rogamus, et hortamur, et pro dono speciali deprecamus, ut memor quod nihil valet homini, si universum mundum lucratur, animæ vero suæ sustineat detrimentum, taliter super his provideas, quod solo virtutis amore, quæ debita sunt videaris cupere adimplere; nosque facias de tua conversione, imo profectu letari, scilicet quod parati sumus ad gratiam, ubi tamen scimus justitiam non perire. Alioquin quantumcumque tibi deferre velimus, supradicta nequaquam dissimulare poterimus, quin secundum Deum et justitiam procedamus. Dat. Lat. »

45. *Friderico respiente monita Gregorii, hic ad res Terræ-Sanctæ instaurandas incumbit.* — Repulit paterna monita Fridericus (ut verebatur Gregorius) et in deteriora prolapsus, veteribusque flagitiis novis cumulatis, iras in Pontificem effundere, ardentem contra eum et aculeatas litteras calumniis contumeliosisque refertas spargere ac disseminare cæpit, quarum plures exant apud Petrum de Vineis, qui Friderico a secretis fuit, ac nonnullæ a Parisio afferuntur, de quibus etiam Richardus meminit: hæc vero aperte falsitatis coarquantur, non tantummodo ob illa, quæ Pontifex certissimis conspiciuisque argumentis inferius afferendis demonstrat, verum etiam ob auctorem, qui illis florere temporibus, fide dignissima testimonia, qui pæne omnes Fridericum vitiis inquinatissimum fuisse litteris prodiderunt. Jam vero superius a nobis dictis Parisi cæteroquin Rom. Pontificibus iniquissimi, testimonium adducere visum, qui de expeditione sacra a Friderico turpiter deserta hæc ait: « Quod factum imperatoris damose nimis redundavit in dedecus, et præjudicium totius negotii crucifixi. Oh hanc ergo cau-

sam juxta multorum opinionem ostendit se, ut prædictum est, mundi Salvator in cruce clavis confixum et cruore conspersum populo Christiano; quasi singulis et universis super injuria sibi ab imperatore illata quereretur. Ex his ac superioribus Conradus abbas Urspergensis¹ Friderici fau- tor confutatur, qui eo insolentia prorupit, ut Gregorium papam elatum arrogantia, levissimis de causis, nullo judiciorum servato ordine, imperatorem sacris movisse, monumentis tradere ausus sit. Nec aliud vir ineptissimus ad rem gravissimam confirmandam argumentum, quam Friderici adversus Pontificem furore exstantibus flagitiaque sua omnibus modis colorantis litteras adducit.

46. Profuit itaque a Friderico Christi causa dissolutaque expeditione, Orientales Christiani animis consternati perhorruerunt; atque ex iis, qui ex diversis partibus concurrerant, adventus imperatoris spe defraudati, ultra quadraginta millia lectissimorum militum in iisdem navibus, in quibus venerant, recesserunt. Cumque ceteri ad reditum se compararent, nisi induciæ cum Sarra- cenis abrumperent, habito militari consilio, cum hinc non leve periculum, si læcesseretur hostis, immineret, inde metus non abesset, ne redeuntibus cruce signatis barbari in Christianos incurrerent; tum etiam rei bene gerendæ occasione Sarra- cenorum discordia præberet Coradino ab Alapia Hamani et Camele sultanis bello appetito, demum re mature discussa, deliberatum est Hierosolymas tentare: prius vero Casaream, deinde Joppem magnis operibus muniendam, ut iis archibus firmatis, instructisque omnibus necessariis, ac sequenti æstate novis ex Occidente viribus collectis in barbaros, ad recuperandas Hierosolymas, cruce signa attollerentur. De quibus omnibus Hierosolymitanus patriarcha, qui ad eam sedem e Valentina Ecclesia tractatus² hoc ipso anno fuerat, idemque Sedis Apostolicæ legatus creatus, Casariensis, Nararensis et Narbonensis archiepiscopi, Wintoniensis et Exoniensis episcopi, ac religiosorum equitum magistri litteras ad Gregorium misere³, quas ipse in aliis ad fideles missis inseruit, omnesque ad induendam crucem suscipiendumque iter his verbis excitavit:

47. « Clamat ad singulos Christi sanguis de terra, supplicat parvus et humilis exercitus, sed devotus sibi celeriter subveniri sperans in Domino, et confidens, quod negotium humiliter inchoatum debeat ipso concedente feliciter terminari. Universi igitur et singuli qui Christum induistis, per fidem viriliter accingimini ad Terræ-Sanctæ succursum, cum hic causa communis agatur, vestræ scilicet fidei ac totius fidei Christianæ. Dat. Lat. X kal. Januar. Pontif. anno 10. Miserat etiam antea alias ad redintegrandam sacram expeditionem Germanis principibus litteras, quibus pari zelo ipsos

hortatus est, ut eo majoribus animis ad arma ad fidem defendendam prosilirent, quo magis illius causa a Friderico, in quo Ecclesia spem suam collocarat, deserta afflictaque videatur, et crucis hostis petulantius insoleat: æquitati ac rationi consentaneum esse, ut quam a munimine vitæ accepere, pro ipsius amore, amplificandaque ejus gloria generose profundant; Terramque-Sanctam, Christi sanguine imbutam olim et consecratam, in pristinam resituant libertatem.

48. *S. Elizabeth a sæculi pompa recedit.* — Cum in Germaniam defluerit oratio, nonnulla nobis de beata Elisabeth, quæ in iis oris ut pulcherrima sanctitatis gemma emicabat, atque in viri morte maxima virtutis exempla explicuit, dicenda sunt. Cum nuntii in Thuringiam Ludovici landgravii Thuringiæ ejusdemque, Hassiæ et Saxoniæ principis ac Palatini comitis mortem attulissent, prudentissime consultum est, ne temere tam acerbus casus uxoris aures feriret, quare salius visum, ad tam grave nuntium opportuno solatio deliniendum, ut landgravii mater Sophia, quæ filium extinctum lugebat, nurui nuntium afferret. Quæ variis illam verbis permulcere cœpit, bonoque animo jussit esse, si quid adversi viro contigisset. Quæ verba Elisabeth de viri captivitate interpretata forti animo subjicit⁴: « Si captivus detinetur frater meus (his enim verbis mollioribus eum compellabat) spero divina ac nostra et amicorum opera liberatum iri. Cui Sophia: Extinctus est. Tum illa ingenti dolore percita exclamat: Mortuus, mortuus ergo mihi pariter mundus, ac periit quidquid in mundo mihi adblandiri possit; ac mox præ dolore, emota mente, ingenti ululatu lacrymisque effluis, palatium in quantum excur- rebat longitudinem celerrime emensa, parieti adhasit, e quo secuta eam matrona madentem lacrymis, ac singultibus abscessis tristissimas voces abrumpentem avulserunt. Nec multo post Henricus, defuncti landgravii frater, per summum nefas, non modo principatum nepotibus debitum invasit, verum et reginam ejectam palatio ad summam inopiam redegit.

49. Deturbata ex illo rerum florentissimo statu in abjectissimum Elisabeth, non exiit animo: sed prima ipsa nocte, qua pulsa fuerat, sese ad Minorum Ecclesiam contulit, exoravitque, ut illi *Te Deum laudamus* decantarent, quasi in tam atroci rerum conversione triumpharet. Quæ vero postea acerbissima incommoda ac mala perpassa fuerit, utque reversi viri prænobiles, qui cum landgravo sacram expeditionem susceperant, acriter in Henricum inveci, compulerint Elisabetham palatio excipere, quæ tandem spretis mundi opibus sponte iis sese exiit, ac in pristinam egestatem collapsa mundanorum hominum ludibris fuerit appetita, ejus vite auctor Theodoricus est pluri-

¹ Ursperg. in Chr. hoc anno. — ² Eod. l. 1. Ep. LVI. — ³ Extant apud Par. Hist. Angl.

⁴ [Theod. l. IV. c. 1. apud Henr. Canis. anhq. lect. tom. v. pag. 176.]

bus prosecutus, qui subdit : « Dominus papa Gregorius Nonus Apostolicis eam scriptis consolans, sanctorum quoque exempla ei proponens, et vitam æternam pollicens, ipsam ad castitatis perseverantiam, et patientiæ constantiam benigne ac paterne hortabatur, personam ipsius et bona sub protectione Sedis Apostolicæ recipiens speciali, qui etiam magistro Conrado sacerdoti devoto, et viro coram Deo et hominibus comprobato, eam suis litteris diligentius recommendans, eundem sibi instituit defensorem » ; ut vero sanctissima regina iis adversis rebus non dejecta, sed ad celsissimum pietatis Christianæ apicem fuerit excitata, atque ob vitæ merita, et insignia miracula sanctorum Catalogo adscripta fuerit, suo loco dicitur.

50. *Cumanii ad fidem Christi conversi.* — Cæterum spectat ad Ungariæ gloriam, non modo beatam Elisabeth tulisse, verum etiam Cumanos Strigoniensis archiepiscopi opera ad Christum pellectos esse, ac luce Evangelii collustratos. Ex quo felici nuntio ingenti gaudio delibutus Pontifex, gratulatorias Strigoniensi archiepiscopo litteras dedit¹ : « Nuper per litteras tuas nobis transmissas accepimus, quod Iesus Christus Deus ac Dominus nosler, super gentem Cumanorum elementem respiciens, eis salvationis ostium aperuit his diebus : aliqui enim nobiles gentis illius per te ad baptismi gratiam pervenerunt, et quidam princeps Boriz nomine de terra illorum cum omnibus sibi subditis per ministerium tuum fidem desiderat suscipere Christianam; propter quod unicum filium suum una cum fratribus Prædicatoribus, messis Dominicæ operariis in terra prædicta, ad te specialiter destinavit, attentius obsecrans, ut personaliter accedens ad ipsum et suos, viam vitæ ostenderes ipsis, per quam ad veri Dei notitiam valeant pervenire. Unde quamvis pro executione voti tui, quod emiseras pro Terræ-Sanctæ succursu, in peregrinationis cæsis itinere constitutus, considerans tamen tam magnum animarum fructum, et augmentum Christianæ fidei exinde provenire posse, si piis eorum desideriis condescendas, intermisso dictæ peregrinationis itinere, dilectum filium archidiaconum de Zala ad nos destinare curasti, devote ac humiliter supplicans, ut tibi hoc faciendi, non obstante voto prædicto, licentiam præberemus. Et quia magis fructificare poteris, si Apostolicæ Sedis legatione fungaris, cum auctoritas semper consueverit multum favoris habere in Cumania, et Brodinia terra illi vicina, de ejus gentis conversione speratur, legationis officium tibi committere dignaremur, per quod habeas potestatem in eisdem terris vice nostra prædicandi, baptizandi, ædificandi Ecclesias, ordinandi clericos, necnon et creandi episcopos, et generaliter omnia, quæ ad cultum et ampliationem fidei pertinent, exercendi. Cum igitur majus bonum minori sit merito præferendum, et de tuæ charitatis ar-

dore geramus fiduciam pleniorum, accedendi ad dictas provincias licentiam tibi concedimus postulatam, devotioni tuæ super prædictis plenæ legationis officium in eisdem provinciis committentes. Dat. Anagninæ II kal. Aug. Pont. nostri anno I » . Hæc Pontifex. Qui pari studio adducendorum ad Christum Septentrionalium infidelium in litteris ad Wratislaviensem episc. datis Swantopelkum laudibus commendavit¹ ob extractas Prædicatorum familiæ religiosis viris ædes in urbe, cui Gdank nomen est, ut in finitimos barbaros ad subjiciendos illos Christi imperio velut ex arce quadam excurrere possent. Laudatur etiam Swantopelkum ob pium illud facinus a Longino² : sed pariter ob cruentam ab eo in suum principem conflatum conjurationem, ac scelere partam sibi Pomeraniam in crimen vocatur.

51. *Polonica res.* — Luxit sane hoc anno Polonia tristem, ac funesalem Lesconis Albi Cracoviensis, ac Sandomiriensis ducis necem, quam Longinus imbuto lacrymis stylo prosequitur. Cum enim præfectura Pomeraniæ, ac rerum gestarum gloria superbienis Swantopelkum, a Lescone Albo, ut eam illi provinciam fiduciaro jure, supremo sibi relicto, usumque purpuræ concederet, expetiisset, repulsam passus, militibus in suum nomen iurejurando adactis, deficere cœpit, ac tributa Lesconi persolvenda invadere. Quibus auditis Lesco, indicato Zanzanæ conventu, in speciem consulendi rebus Polonicis, reipsa vero, ut eo rebellem blande alliceret, ac Pomeraniam incruente potiretur. At Swantopelkum artes illius cruentis aliis artibus elusit : cumque se proxime venturum per internuntios suos ad explorandum consilii immanibus opportuum tempus significaret, conjuratione conflata cum Uladislao Othone duce, dum Lesco, ac Henricus, Cum-Barba appellatus, Slesisæ et Wratislaviæ dux ipsi Lesconi familiaritate amicitiaque conjunctissimus, balneo corpus abluente, Pomeranorum ingenti succinetus manu irruit, resistentes trucidat, fugientemque Lesconem Album immunitate obrucunt. Tum Henricum in balneo plurimis vulneribus cædit, in quo casu militis unius, Peregrini nomine, virtus posterorum æterna memoria celebranda intuitu : qui objecto corpore, vibratos in Henricum lethalis ictus excepit, ac demum moriturus sese illi injecit : ita enim Henricus cum mortuum finisset sub militis occisi cadavere delitescens, e præseni mortis periculo evasit. Addemus Polonicis rebus extare in Regesto Pontificis litteras³ de controversia Cracoviensem inter et Wratislaviensem archiepiscopos mota, de qua Dlugosus memoratus hæc superiori anno scriptis consignavit : « Celebravit et hoc anno Vincentius archiepiscopus Gnesnensis Synodum in Ecclesia S. Blasii, ubi contentione de prima sessione inter Ivonem episcopum Cracoviensem et

¹ Lib. I. Ep. LXXX. — ² Longin. l. vi. Hist. Pol. — ³ Greg. l. I. Ep. XLII.

¹ Lib. I. Ep. XXXIX.

Laurentium episcopum Wratislaviensem exorta, Ivone episcopo Cracoviensi suum per privilegia Apostolica probante, Laurentio episcopo Wratislaviense nihil opponente, aut procedente, de loco tamen cedere nolente, Ivo ex Synodo recessit ». Atque haec tenus de Polonicis rebus.

52. *Ludovicus rex Galliae rebelles compescit, recipit litteras Gregorii de pace servanda cum Gallia.* — In Gallis ¹ erupit hoc anno federatorum principum, Hugonis nimirum Marchiae, Theobaldi Campaniae, ac Petri Britanniae comitum adversus Ludovicum regem conjuratio. Ferebant illi iniquo animo regi puero subesse, cujus etiam consecrationis regiae pompam coonestare, fideique sacramento se illi addicere recusarant: tum indignabantur Blancham reginam, Hispanam genere, regni administrationem gerere. Sed brevi illa principum audacia concidit, generoso enim ardore accensus regius adolescens, Romano legato Apostolico, ac Bononiae comite patru stipatus, antequam factio coalesceret, in rebelles movit, Campaniae comitem illius adventu territum ad officium adegit; dein Marchiae ac Britanniae comitibus, ut juris ordinem servaret diem indixit; qui cum initio non paruissent, tertio repetito eodem imperio, sibi metuentes in illius obsequium procubuerunt.

53. Cum felicibus initiis regis Ludovici potentia se efferret, Anglorum regem, qui foedus cum iis proceribus coierat, melius incessit, ne reliquam Aquitaniam ipsi Gallus eriperet; cum praecipue eorum vergere consilia, bellum in Anglos ad ipsos e tota Gallia deturbandos vertendum videri. Quod cum praesensisset Gregorius, ut qui Anglorum regem Ecclesiae stipendiarium tuebatur, ut amissa recuperaret, Ludovicum ab eo consilio adducere suis litteris est conatus, atque ad restituendas Angli provincias, quae a patre comparatae fuerant, sollicitavit ².

54. « Illustri regi Franciae.

« Pro praerogativa devolutionis, et fidei inclyte recordationis regum et regni Francorum, ad reges ipsos et regnum semper exuberavit Apostolicae Sedis affectus, et nos qui eidem Sedi, licet immeriti, praesidemus, firmiter proponimus, in hujusmodi dilectione imitari praedecessores nostros Romanos Pontifices, quantum cum nostra possumus honestate, de conscientia bona, et corde sincero ad incrementum tuum, et regni ejusdem efficaciter aspirantes. Nimirum ex abundantia, et fervore dilectionis praedictae, frequentes, et diversas molestias ab avo, et patre tuo regibus, et regno Angliae irrogatas, Rom. Ecclesia non sine derogatione sustinuit famae suae, cum regnum Anglicanum specialiter ad ipsam pertineat, et imo in ejus injuriis honor Sedis Apostolicae laesus fuit. Ex eadem quoque affectione processit, quod cum avus tuus non medioeriter interdum offenderit clarae me-

moriae regem Angliae cruce signatum sub protectione Sedis Apostolicae consistentem, licet fuisset in ejus injuriam id praesumptum, non solum convenientibus oculis pertransiit, sed eum tunc ex hoc in magna necessitate articulo constitutum, injuriis dissimulatis adjunxit. Contra ipsius etiam inhibitionem inclytae recordationis pater tuus regnum Anglicanum invadens, totam paene terram, quam citra mare reges Angliae tenerant, occupavit: et tamen ab hoc Romana Ecclesia retrahi a dilectione regni Francorum non potuit; sed ejus amorem honori suo praeferebat, super hoc non processit, sicut forte procedere debuisset.

55. « Insuper quoque contra barones regis Angliae quaedam Apostolicae litterae, quae de jure negari non poterant, emanassent, eadem Ecclesia pro illo, quem ad regnum ipsum habet affectus, effectum suspendit earum (quae eae fuerint supra indicavimus, nimirum Vasatensi episcopo datam provinciam, ut eos qui ad Ludovicum VIII desciverant, censurarum terrore ad Henrici obsequium revocarent) in quo non modicam notam incurrit, dicentibus aliquibus, quod contra Deum homini deferbat. Novissime vero sicut accepimus, aliqui suadere nituntur, turbandum clarissimo in Christo filio nostro... illustri regi Anglorum illud modicum, quod ei citra mare remansit. Quia igitur merito de nobis posses diffidere, quod debere in tuis necessitatibus tibi favere, si aliis propriam justitiam Sedes Apostolica denegaret; et tunc tuae utilitati consulimus, cum animae tuae solliciti providemus, ad quod ex Apostolicae servitutis officio tibi sumus specialiter obligati, serenitatem tuam rogamus, et hortamur attente, ac tibi etiam consulimus bona fide, quatenus, cum inter reges alios locum obtinere celsiorem, dispendium salutis et famae devitare procurans, occupata maxime contra Ecclesiae interdictum restituas, et ad aliena jura manus tuas cum injuria non extendas. Quia cum rex a regendo dicatur, non debes suadentibus talia credere, sed prudenter regere temetipsum: quod quidem omnino non fieret, si non abstineres, ab injuriis aliorum, et non restitueres, si qua juris alieni nosceris detinere. Preces itaque ac exhortationes, et consilium nostrum, sic ob reverentiam nostram, et Apostolicae Sedis admittas, quod conscientiam tuam in hujusmodi non offendas, detrimentum enim tuae salutis comminus tolerare possemus, quod illum ardentius affectamus. Dat. Later. VIII kal. Junii, Pont. nostri an. 1 ». Haec Pontifex in Henrici gratiam. Qui licet Galliae regem in clientelam suam accepisset, Henrico tamen rescripsit, non esse Pontifici consilii adversus Anglicanam, rem ipsius partes sustinere.

56. *De solutione decimarum pro bello in Albigenses Ludovicus rex et clerus Gallicanus agunt apud Gregorium.* — Ad sustinendos ingruentium sub primis regni auspiciis bellorum sumptus, firmandumque solum, magno aetario opus erat regi Ludovico: atque adeo a clero exacte sunt decimae,

¹ Naug. in gestis S. Lud — ² Lib. 1. Ep. LXXXVI.

quæ Ludovico VIII Albigenis belli causa decretæ fuerant; cum maxime Narbonensis Gallia hæreticis vires animosque ex præterita clade colligentibus, tumultuaretur. Qua in re cardinalis legatus demanda sibi auctoritate ad tuendam regni dignitatem, in compellendis ad solutionem decimarum viris Ecclesiasticis est usus. Tulere gravissime ex iis nonnulli onus sibi impositum, atque litteras ad Gregorium querelis acerbioribus referas misere: indignum videri residuum promissæ in Bituricensi Synodo decimæ partem exigî, cum ea lege concessa esset, si Ludovico VIII expeditionem in Albigenes persequeretur: nunc vero, eo extincto, multas rerum vices, injusteque se a regina Blancha ac Romano legato opprimi.

« Sanctissimo in Christo patri ac domino Gregorio, miseratione divina summo et universali Pontifici, devoti et humiles ejus famuli P... decanus totumque capitulum Ecclesiæ Parisiensis, subjectionis, devotionis, et totius obedientiæ plenitudinem ».

« Si populo suo reservasset Dominus alterum Jeremiam sanctificatum ab utero, qui, sicut ille planxisse legitur, sciret plangere captivitate populi sui, non tantum quadruplici, sed multiplici, si posset, plangeret alphabeto, et merito juxta novitatem flagitii, novum excogitare genus lamenti. Ille planxit transmigrationem populi sui ab hostibus factam, meritis peccatorum inflictam: iste plangeret calamitatem non veteris populi, sed in clyte Sion, de qua dictum est: Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob; calamitatem plangeret, non ab extraneis et inimicis immisam, sed ab eis quorum esset protegere, non opprimere, procuratam. Calamitatem plangeret, quæ non meritis redditur, sed potius ex insolentia dominationis inferitur eorum quibus dicitur: Providentes non coacte, sed spontaneæ, neque ut dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.

57. « Veritas quidem ita se habet, quod a domino legato, totius legationis suæ Concilio Bituricen. convocato, capitulorum ibidem nuntii pro Albigenis negotio convenerunt, ut ea quæ in eodem Concilio tractarentur, seu staterentur, capitulis suis referrent, ut super eis deliberaret, nulla quidem penitus eis potestate consentiendi concessa. Cum igitur de modo subventionis negotii Albigenis eos consuleret, et ipsos ad hoc inducere niteretur, quod decima bonorum Ecclesiæ per quinquennium solveretur; si rex Ludovicus bonæ memoriæ negotium assumeret, et ad idem personaliter laboraret; responderunt nuntii, quod nullam habebant super hoc consentiendi potestatem, nec quæ sibi limitata fuerant poterant excedere; unde pro seipsis, non pro capitulis responderunt. Et bene videbatur eis, quod utile erat consilium decimam prætaxalam persolvi, si rex aliter non vellet dictum negotium assumere, et personaliter laborare sine cujus presentia nullatenus, secundum quod videbatur eis, poterat negotium utiliter

expediri. Postmodum autem quidquid fecerit, quidquid constituerit super hæc capitula, non convenit: sed tractatum cum quibusdam episcopis habito ad regem accessit, et quod rex negotium personaliter susciperet, procuravit. Cum igitur viderent capitula, quod dominus rex Ludovicus felicitis memoriæ pro negotio fidei tantum onus susciperet, fidei ejus fervori devotionem suam junxerunt, non quod attenderent aliquam promissionem, quæ nulla in veritate præcesserat; sed cum gaudio animi de pura liberalitate, ne tanto deesse negotio viderentur, dimidiam partem decimæ non quidem nomine decimæ sed obtentu subsidii persolverunt, aliam partem, et etiam majorem, si expediret, si Deus eundem regem reservasset incolumem, et in eodem negotio persistentem, libenter et liberaliter soluturi. Rege autem defuncto, quidquid dominus legatus cum regina fecerit, quidquid constituerit, quidquid promiserit requisita capitulorum voluntate, non est factum: unde considerantes, quod non erat, in ejus manu negotium posset proficere sicut prius, nullam visum est eis subesse causam, quare quinque annorum decima solveretur: maxime cum jam legatus vellet eos, sicut dicebatur, ad solutionem, ut reginæ promiserat, compellere, eo dicente, quod etiam capias nostras daret ei, nec regina se vellet ad certum tempus, vel certum numerum militum aliquatenus obligare: attendentes, quod hoc ipsum, quod de liberalitate processerat, convertebatur in obligationem, et servitute sibi timentes in posterum capitula quatuor provinciarum, Rhemense, Senonense, Turonense, et Rothomagense habita deliberatione et tractatu pro libertate sua servanda potius, quam pro subventionis vitanda, ne ad onus hujusmodi compellerentur, sub hac forma Sedem Apostolicam appellarunt, etc. » Sequuntur clerici earum Ecclesiarum litteræ, quibus ab Sedem Apostolicam provocarunt. Adscripta est feria quarta ante Pentecosten hujus anni. Subjiciunt mox quæ sibi injuriæ post eam provocationem factam a legato censuras Ecclesiasticas incutiente, regiisque administris ad decimam illam extorquendam ipsorum bona occupantibus fuerint illatæ, quas ad concitandum ad misericordiam Pontificem hac oratione exaggerant:

58. « Quis ista oculis siccis vobis valeat enarrare? deficit in scribendo manus, et plus fluit oculus quam calamus: quidquid calamus pingit incausto, delet oculus lacrymarum profluvio, ac per talem pingentis et plangentis mixturam littera convertitur in lituram. Utinam vos Dominus, pater sanctissimus, nobis alterum suscilet Hieremiam, qui nobis compatiatur, et plangat, et oret pro nobis, sicut dicitur in ultimo Macchabeorum: Ille est fratrum amator, et populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Hieremias propheta Dei. Ad quem autem recurrere possumus, nisi ad vos? ad quem pulsare debemus, nisi ad vos? quem prius Ostiensem Domi-

nus in ostium feliciter commutavit, per quod ingrediamur et egrediamur, et pasca vite invenire possumus: quem Dominus providit hostiam sibi hostem diabolo, ostium gregi suo, qui est ostiarius simul et ostium; secundum quod ostium vicarius Jesu Christi, qui dixit: Ego sum ostium; secundum quod ostiarius successor Gregorii, cuius est super gregis Domini custodiam vigilare. Recte enim Ostiensi, et officium ostiarii, et nomen Gregorii mutatione facta divinitus debebatur, ad quod ostium pulsamus, et ostiarium imploramus, ac vigilare respicimus, qui est virga vigiliarum, ut juxta verbum Domini nobis fiat: Petite, et accipietis, querite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis. Petimus igitur ab ostiario, querimus a vigili, pulsamus ad ostium, et aperietur nobis».

59. Acerbissimo eo luctu emollitus Gregorius, mox Romanus S. Angeli diaconum card. A. S. L. gravibus verbis perstruxit, decreto duriori Gallicanum clerum oppressisse, præcipite litteris¹ ut imposito onere illum levaret, ac facta revocaret. Tum aliis litteris ad Rhemense, Parisiense, aliaque canonicorum collegia datis ipsorum dolorem percussit. «Præsentate pagina Senonensis et Parisiensis capitulorum tenor exhibitus amarissimæ myrrhæ fasciculum nobis de novo in cruce carnis, et patibulo spiritus immolatis exhibuit, qui ita paginam cordis nostri inanditæ turbationis calamo, et novæ amaritudinis atramento conscripsit, quod scripturam nec lugubris mentis gemitus, nec lacrymarum fluvius obliterare valeat, quam nostro animo, quasi ungue adamantino novo eundem genere stylus exarati doloris impressit. Quomodo lugens valeat consolari merentem, dolensve delinire dolores, cum contraria suis curentur oppositis, non est facile reperire. Nemo quærat ab amaricato quod sapiat, ab exasperato quod mulceat, quia exterminantur in (amara) verba mella dulcedinis, ubi totum pectus occupat vis doloris.

60. «Principium principis inelyti quondam regis Ludovici claræ memoriæ negotium pacis et fidei fideliter promoventis Ecclesiæ matri suæ attulit risum et gaudium: sed æmulæ mortis fato miserando subtracta, risum in luctum convertit, gaudium in lamentum, totumque negotium, quod felicibus, Deo auctore, promovebatur auspiciis, mortis suæ gladio graviter vulneravit. Sed successione proli obducta vulneris cicatrice quasi revivuit, et spem futuri fructus præteritis laboribus

penitus non ademit. Verum quod dolentes referimus, dolendum est, ne novum infortunium negotio pacis et fidei sic infortunatè succedat, ut scintillam spei, quæ in cleri devotione remanserat, flatus exortæ malignitatis extinguat. Sed absit quod hoc negotium unius culpa perimat, pro quo tot martyrum sanguis sub altare Dei voce indefessa clamat: præsertim cum potius pro Ecclesiastica libertate tuenda, quam pro negotii subventionem vitanda duxeritis appellandum. Recognoscimus siquidem, et fatemur quod Ecclesia Gallicana post Apostolicam Sedem quoddam totius Christianitatis est speculum, et immotum fidei firmamentum, utpote quæ in fervore fidei Christianæ, ac devotione Apostolicæ Sedis non sequitur alias, sed, ut cum eorum pace dixerimus, antecedit. Cujus devotionem verbis extollere superfluum reputamus, cum sit claris operibus manifesta. Intellectis igitur gravaminibus, vobis a dilecto filio nostro Romano S. Angeli diacono card. A. S. L. per ordinationem quamdam Senonis editam irrogatis, tacti dolore cordis intrinsecus, et gravi admiratione commoti, eundem legatum litterarum asperitate nostrarum, ut decuit, redarguimus, et ei continuo dedimus in virtute obedientiæ firmiter in præceptis, ut ordinationem ipsam, sive quocumque alio nomine factum hujusmodi censeatur, omnino revocet sine mora, etc.»

61. Dabal hæc imperia Gregorius fratribus Gallicanis cleri præter modum sua incommoda lamentantis querelis ad misericordiam flexus. Qui postea, cum rem suis ponderibus librasset, fidemque Catholicam in Tolosana provincia percipitari conspiceret (receperant enim hæretici ex morte Ludovici VIII strenuissimi illorum domitoris animos, atque hujus anni mense Februario Guidonem comitem Montisfortis, Simonis illius præclarissimi fidei defensoris, ejus tot egregia prælia narravimus suis locis, fratrem, illiso in caput malleo prope Apamias, ut deplorat Bernardus, interfecerant) cum satis foret Ecclesiasticas opes imminui, quam religionem labefactari, Ludovico regi piam expeditionem a patre susceptam, ejusque immatura morte discussam, redintegrare meditantis decimas Ecclesiasticorum proventuum in Concilio Bituricensi decretas concessit: prætermisissique cleri Gallicani lamentis, eas regi persolvere imperavit. Qua de re ad sanctum adolescentem hæc litteræ datæ¹ (1).

¹ Ep. cxxx. — ² Ep. cxxx.

¹ Ep. cliv.

(1) Animadversione dignum judico in litteris Gregorii ad regem Gallie, hæc ab annalista recitatis, non nisi metropolitanos Ires, Senonensis omisso, inter appellantes recesseri, cum superius num. 57 in litteris cleri Gallicani ad Pontificem metropolitæ quatuor Rhemensis, Senonensis, Turonensis, Rotbomagensis reclamaverint. Nodum huic solvit Joannes Iperius in Chronico S. Bertini vulgato a Martenio in Anecdotis, ubi hæc in rem præsentem leguntur: «Legatus in Bituricensi Concilio bona Ecclesiarum decimarum præcepit, invitis et reclamantibus, imo etiam appellantis fere omnes Galliarum prædatis, et specialiter quatuor provinciarum, Rhemensis, Senonensis, Bituricensis, et Turonensis; sed Senonensis, cito ab appellatione sua se recipit; et mortuo rege rediens (legatus) ad curiam secum duccens Senonensem archiepiscopum qui ab appellatione sua recesserat, ac abbates Cisterciensem, Clarevallensem, quos ipse creaverat, et quosdam alios, omnibus Ecclesiis Gallicanis sibi contrariis minas fortes inferens, sed ab hoc nihil desistunt». Vera in his prodidisse Iperium, qui labente hoc sæculo scribebat, ex his, quæ superius animadverimus, compertum est. Sed errat, dum statuere videtur Senonensem ante regis obitum appellationem

« Illustri regi Francie.

« Cum dilectus filius noster Romanus S. Angeli diaconus card. tunc A. S. L. in Concilio Biturici pro negotio pacis et fidei convocato, consilium accepisset, quod si claræ memoriæ rex Francie pater tuus negotium ipsum sibi assumeret, decimam omnium Ecclesiasticorum proventuum suæ legationis usque ad quinquennium, si tantum duraret negotium, offerret eidem; et rex ipse divinitus inspiratus assumpsisset negotium supradictum, idem legatus ei obtulit et promisit usque ad prædictum tempus, si negotium tantum duraret, decimam memoratam expendendam pro voluntate sua, quamdiu per se vel per suos, sicut negotium exigeret, illud curaret prosequi bona fide. Cum autem hujusmodi facto legati quedam capitula trium provinciarum, Rhemense videlicet, Turonense et Rothomagense opposuerint, et ne compellerentur dictam decimam solvere, ad Sedem Apostolicam pro se, et sibi adhærentibus duxerint appellandum; nos auditis super hoc quibusdam capitulorum procuratoribus, et cardinali prædicto, considerato etenim quod pro tam evidenti necessitate, et tam utili negotio Ecclesie Dei, dictus legatus tum jure legationis statuere vel ordinare potuit, quod expedire videbat; tum etiam ex eo quod specialem potestatem ab Ecclesia Rom. receperat ordinandi, et statuendi, quæcumque secundum datam sibi a Deo prudentiam videret negotio expedire, ordinationem ipsius ex ordine legitimam, et sanctam ex causa, necnon et promissionem factam regi de consilio pæne totius Bituricensis Concilii, de fratrum nostrorum consilio duximus approbandam, et non solum firmam, sed ratam et gratam habemus eandem; volentes, et statuentes auctoritate presentium, ut tibi secundum dictam promissionem a memorato legato eidem patri tuo factam, decima integre persolvatur. Datum Later. id. Novemb. an. 1 ».

62. Reservatæ nimen sancto regi excidendæ Albigensis impietatis gloriam, quæ demum ab ipso elisa est, ut suo loco dicitur. Susceptam porro a parente sacræ in hæreticos expeditionis provinciam persecutus, multis secundis præliis Albigenses Hymberti e Bellojoco ducis opera, cui plures prælati se conjungere, fatigavit. Cum vero Hymbertus munitam a Raymundo arcem obsidione cingeret, faceta hæc historia contigit, quam Bernardus narrat his verbis: « Erant in exercitu ex parte regis et Ecclesie cum domino Hymberto dominus Petrus Amelii archiepiscopus Narbonensis,

et dominus Fulco episcopus Tolosanus, quem quodam die transeuntem cum pluribus circa villam illi de intus clamantes, diabolorum episcopum infideliter vocabant. Dicunt enim hæretici infideles Catholicos et ministros Rom. Ecclesie esse diabolos, et ipsam Ecclesiam Satanæ synagogam. Et tunc qui cum ipso erant: Auditis, inquit, quia vos appellat diabolorum episcopum? atque respondit episcopus, et verum dicunt, quoniam ipsi sunt diaboli et ego sum episcopus illorum ». Addit auctor ¹, ut Catholicorum virtute edomita fuerit obsessorum impudentia, atque expugnata hæreticorum diaconus ac socii flammis injecti fuerint; deinde instructis agminibus Catholicis ad Tolosanum agrum vastandum vineasque evertendas fuerint progressi. Quæ clades Tolosanorum animos ac superbiam admodum fregit. Non silenda vero nostrorum pietas, qui singulis diebus summo mane, antequam tractarent arma, pie divinis mysteriis intererant; ac merito, cum sæpius edocuisset experientia precibus magis quam armis hæreticos debellari.

63. *Discipline Ecclesiasticæ et Regularium instaurandæ incumbit Pontifex.* — Superest, ut quemadmodum Pontificum zelum in urgendo adversus Albigenses hæreticos bello vidimus, ita quæ ad collapsos Christianorum mores emendandos, atque ad pietatem antiquam traducendos gesserit, afferamus. Insignes sunt eo argumento litteræ ad Insubricæ præstules exarata, quibus ipsos hortatus, ut extripandis populorum vitiiis vacarent, paterne admonet ², ut, quo ea præstarent ad dignitatem, primum vitiorum omnium labem a seipsis depellerent: « Ad confusionem perpetuam evitandam, et declinandos sempiternos ardores ac cruciatus æternos, oportet omnes, qui assumpti sunt ad agrum Dominicum excolendam, granam a palea flagello debitæ correctionis excutere, et a fruge Dominica zizania separare, ne electos contagium tantæ corruptionis inficiat, et filios Dei cum filiis mundi hujus hora repentinæ calamitatis involvat. Quocirca fraternitati vestre in virtute obedientiæ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus omni mora et occasione postpositis, primo incipientes a vobis ipsis, torporem desidie, et negligentie teporem omnimode deponentes, ne bovis stercore lapidatos incipiat vos Dominus vomere de ore suo, arma spiritualia, gladium et ignem viriliter assumentes, incipientis

¹ Bero. in Chron. — ² Lib. 1. Ep. cxxxix.

dimisisse; nam scriptæ de obitu Ludovici litteræ, in Annalibus hic num. 57 recitate, Senonensem inter cæteros appellantes referunt. Extant in Collectione Marteni litteræ, quibus Senonensis archiepiscopus et Carnotensis episcopus fidem suam obstringentes, solutionem decimarum illarum in quadriennium *singulis annis usque ad quadriennium* spondent. Date sunt Parisi anno MCCXXVII, mense Augusto. Ex his vero litteris intelligimus, regem non residuum tantummodo decimarum usque ad integrum quadriennium exegisse, nam quedam carum portio sola jam fuerat Ludovico adhuc superste, ut ex litteris sæpe jam laudatis Gallicanarum Ecclesiarum ad Pontificem constat; sed integras, ac si tunc primo quadriennium incepisset, percipisse. Quæ et in Anecdotis ejusdem Marteni tom. 1. col. 92, legatur litteræ Willelmi Abrincensis episcopi, datæ V kal. Augusti hoc anno, quibus recensuris annuadveriti mandat in eos, qui de *patrimonio Jesu Christi partem vel modicum erogare in prosecutionem negotii ipsius Christi*, et ipsi quidem recusaverint, et cum aliis ad resistendum exactioe conspiraverint.

parietem fodere, ut appareant gemina vipera-
rum, et radius lucis vibretur interius, et ad vin-
dictam exigat umbram mortis, moniales et mo-
nachos et clericos seculares efficaciter corrigentes,
tam in capite quam in membris, etc. Datum Ana-
gnie II id. Jul. Pontif. nostri anno 1°.

64. Parem quoque diligentiam ad solutorum
monasteriorum disciplinam constringendam resti-
tuendamque adhibuit, quod munus in nonnullis
Italiae provincis Joachimo S. Mariae, Jordano ac
Paululpho Ordinis Prædicatorum religiosus viris
demandavit¹. Cæterum ut severum se in eos reli-
giosos viros, in quibus antiquæ pietatis flos emar-
cuerat, exhibuit, ita alios apud quos vigeat disci-
plina, singulari benevolentia est prosecutus. Ut
enim de Minoribus ac Prædicatoribus mittamus di-
cere, ipsius litteras ad rem illustrandam abbatissæ
ac monialis S. Mariae Senensis exaratas² afferemus,
cum præcipue ostendant, quantum rerum
caelestium contemplatione delectaretur. Ac sane
mirum est tantum Pontificem in summe dignitatis
fastigio collocatum, quique reges ac principes
adeo generose percelleret, Christi ancillas humil-
limis verborum officiis, quæ sequentes continent,
fuisse prosecutum.

« Ancillis mulieribus, Benedictæ abbatissæ
monasterii S. Mariae Senen, toti que conventui.

« Magna, sicut dicitur, vobis nata est in mea
promotione jucunditas, quæ si non reciperet a
contrariis accidentibus metum perpetuum, vobis
dare poterat de audita exaltatione tripudium. Sed
inter tot varios mores et animos diversorum, quo-
rum servituti addicitur quod præfertur, inter tot
fluctus turbinesque causarum, quibus mens occu-
pata colliditur, non potestis, quæ nos pietatis in-
tuitu diligitis, non gustare formidinem, quantum-
cumque hauseritis de injuncto mihi a Domino
Apostolatus officio voluptatem. Placere vobis de-
buerat proventus honoris, si obnoxia non esset
altitudo periculis: et valde jucundum esset supra
undarum vortices cum Petro adventui Redemptoris
occurrere, si ventus a latere veniens non ter-
reret. Verumtamen quia prope est Dominus omni-
bus invocantibus nomen ejus, et maxime vobis in

Christo filiabus, quæ ad pedes ejus jugiter lacry-
mamini et orationis instantia ingitis divine viscera
pietatis et pungitis gemitibus inexhaustis, rogamus
et obsecramus in Domino Jesu, ut sit ad Dominum
clamor jugiter vestrae mentis, ut servum servorum
Christi et specialiter servum vestrum et ancillarum
Christi omnium non absorbeat pelagus tempesta-
tis, adjuceat gratia, quod negligentia subripit,
et divina misericordia dulcedinem tranquillitatis
amisse redimat, quam subito rapuit repentini
casus angustia.

65. « Dum itaque ad amœna solitudinis, beate
vitæ præcludia, eremitarum cœtum ad donativa cur-
rentium caelestium thesaurorum, dum ad B. Benedi-
cti vestigia præmptis silicibus, et rupibus inces-
sibus impressa, fratrumque nostrorum pauperum
(Minoritarum scilicet, quibus addictissimum vidi-
mus) collegia Agnum Dei beata æmulatione sequen-
tium, inter quos anima mea spiritali sæpius vicle-
batur languore deficere, oculos mentis erigo, dum
singultus et gemitus, et copiam lacrymarum ancil-
larum Virginis gloriose, quibus cor meum medul-
litus revirebat, quodam caelesti rore considero,
quasi de gravi somno consurgens, gaudia consolati-
onis internæ me perdidisse gemo, et lucris præ-
sentibus dama præterita non evito. (Non fuisse
hanc inanem verborum pompam ad jactantiam
subornatam ex Honorii III testimonio vidimus, qui
ipsum ob altissimam contemplationem divinarum
rerum cedrum Libani in litteris ad Longobardos
datis appellabat). Positus igitur in patibulo crucis,
fremetibus Judoæorum turmis, et crucifixoribus
undique circumfusis, ad vos venire nequeo: sed
fellis, et nyrrhæ poculo inebriatus anxior, et vos
juxta Matrem Domini lamentantes, a longe videre
compellor: quas filio meo fratri Pacifico commen-
datis in cruce relinquo, et inclinato capite spiri-
tum patri, qui dedit illum, reddere concupisco.
Rogate ut servi victimam Dominus non contemnat.
Rogate pro servo, pro patre, pro filio. Rogate pro
servis Christi, et ancillis obnoxio, qui pro vobis et
aliis ovibus quotidie totus immolor, et extensis in
cruce manibus, quod reliquum est in manus Patris
mei et Domini animam recomendo. Dat. Ana-
gnie II idus August. Pontif. nostri anno 1°».

¹ Ep. CLII. — ² Ep. CXLII.

GREGORII IX ANNUS 2. — CHRISTI 1228.

1. *De Friderici excommunicatione docet Gregorius episcopus Apuliæ.* — Delapsi sumus ad Christi annum millesimum ducesimum vigesimum octavum, Indictione prima, cum summus Pontifex animadversa Friderici pertinacia, episcoporum Concilio Romæ coacto, quo maturius in re tanti momenti deliberaret, adversus ipsum in Cœna Domini anathema fulminavit. Ut vero certius enarrandæ veritati insistamus, Gregorii Acta in medium producenda censui: « Tum prælatorum Lombardiæ, Tusciæ, totius patrimonii, ac Apuliæ et aliorum, qui pro suarum persecutione causarum ad curiam venerant, convocata ad Concilium multitudine, post hujus profundi sermonis decursum: Quis mihi tribuet audientem, etc. respondentibus singulis vota sua, qualiter contra dictum imperatorem procederet, ordinavit ». At quomodo summus Pontifex Fridericum anathematis sententia in Cœna Domini perculerit, docent ejus litteræ ad Apulos præsules missæ, quibus inseruit quantam operam diligentiamque Sedis Apostolicæ adhibuisset, ut Fridericum ad officium adduceret, atque impelleret, uti continentibus totius orbis Christiani votis, tandem expetitam Orientisque afflictis rebus restituendis adeo pernecessariam expeditionem confaret; utque ille juramento, quo se ad eam suscipiendam alligarat, violato, aliisque gravissimis flagitiis cumulat, ex Ecclesiæ piissimis manibus, in suum caput excommunicationis fulmen extorserit, quarum exemplum infra scrip- tum est¹:

2. « Universis archiepiscopis, episcopis, etc. per Apuliam constititis.

« Quanto nobilium membrum in Ecclesiæ corpore læditur, tanto acrioribus doloribus cruciamur, qui Cephæ locum, licet insufficientibus meritis, obtinemus. Verum quia lectum vulnus, si dimittatur intactum, solet in scandalum corporis latus evagari, nos olim viso, quod Fridericus Romanorum imperator salutem propriam negligebat, dum salubre votum, quod Deo voverat additis juramentis, detrectabat exsolvere, non sine detri-

mento fidei, et gravi scandalo totius populi Christiani, quia juxta Sapientis edictum: Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris; medicinalem Petri gladium in eum exerimus, in spiritu lenitatis, excommunicationis sententiam publicando, quam ipse in se voluntarius fecerat promulgari, nisi statuto termino transfretaret in Terræ-Sanctæ subsidium, et alia promissa fideliter adimpleret: sperantes, ut percussus dolens ad percutientem se in humilitate rediret, Dominum exercituum requirendo. Sed quod dolentes referimus, inclinato corde medicinam exhorrens, et increpationem abominans disciplinæ, imo malleum velut stipulam reputans, non solum nulla pœnitentia se correxit, verum etiam adjiciens peccata peccatis, contra se Dominum audacter irritat, ultra quam recensere nos deceat, ne videamur in ejus conviciis delectari, qui conversionem ejus desiderabiliter expectamus. Inter alia namque claves Ecclesiæ contemnens, quibus Dominus B. Petro et successoribus ejus ligandi et solvendi contulit potestatem, sibi facit celebrari, vel potius quantum in ipso est, prophanari divina, in enormis animæ suæ periculum, et enervationem totius Ecclesiasticæ disciplinæ. Unde timentes, ne plaga ejus fieret penitus desperabilis, si male permitteremus obduci neglecti vulneris cicatricem, et eo insanabile, quo iusensibile redderetur, malagma studiumus apponere sanativum.

3. « Utinam studium nostrum optatum habuisset effectum. Cum enim piæ recordationis Honorius papa prædecessor noster, per bonæ memoriæ Tusculanum et Sabinensem episcopos, et dilectum filium magistrum G... notarium nostrum, et Roffridum clericum cameræ nostræ, et abbatem S. Martini Viterbien. Cisterciensis Ordinis eundem imperatorem diversis temporibus, super diversis articulis, in quibus Deum et Ecclesiam graviter offendebat, diligenter commoneri fecisset; nos adhuc humiliantes vim auctoritatis Ecclesiæ, ad præsentiam ejus dilectos filios... tituli S. Sabinae presbyterum et O. S. Nicolai in Carcere-Tulliano diaconum cardinales curavimus destinare, ut eum super præmissis et subsequenti vice nostra sa-

¹ Greg. I. l. Ep. GLXXX.

lubriter commoneant. Qui licet de contingentibus nil omiserint, nequaquam tamen eum potuerunt ad penitentiam revocare. Utinam ad nequiora nequaquam manus illicitas extendisset! Quare ne videremur deferre homini contra Deum, ecce iustitiam in iudicium convertentes, in proximo præterito festo Cænæ Dominicæ, in prædictum imperatorem excommunicationis sententiam solemniter duximus promulgandam, tum pro eo quod, ut præmissum est, non transfractavit in subsidium Terra-Sanctæ, nec promissum numerum militum in expensis suis tenuit, vel transmisit, nec pecuniam quam promiserat destinavit; tum quia venerabilem fratrem nostrum Tarentinum archiepiscopum ad sedem propriam accedere non permitens, eum populum suum non patitur visitare; tum etiam quia Templarios, Hospitalarios bonis mobilibus et immobilibus, quæ habebant in regno, temere spoliavit; et quia compositionem factam inter ipsum, et comitem Celanensem, et Raynaldum de Aversa, pro cuius observatione Rom. Ecclesia ad precum ejus instantiam fidejussit, servare contemnit; et quia comitem Rogerium cruce signatum sub Apostolicæ Sedis protectione receptum, comitatu et aliis terris indebite spoliavit, et filium ejus in captivitate detentum ad mandatum Apostolicum sæpius iteratum reddere denegavit.

4. « Adjecimus quoque, ut loca quælibet, ad quæ ipse pervenerit, Ecclesiastico subjaceant interdicto, ut quamdiu præsens fuerit, ibidem nulla divina officia celebrentur; officio beneficioque privante omnes ejusque professionis vel ordinis, qui ei, postquam denunciatus fuit excommunicatus a nobis, divina sibi ausu temerario celebrarunt; et antequam ad mandatum Ecclesie redeat, de cætero celebrabunt. Illud etiam non duximus omitendum, quod si de cætero se officiis divinis ingesserit, contra eum tanquam contra hæreticum, et clavium Ecclesie contemporem, severitate debita procedemus. Etsi ab Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum oppressionibus non destiterit, aut non cessaverit a conclamatione Ecclesiasticæ libertatis, vel excommunicatione contempta, redire non curaverit ad mandatum Ecclesie, omnes qui sunt ei fidelitatis juramento astricti, et specialiter homines regni, a juramento, quo sibi tenentur, absolvemus et denuntiabimus absolutos, quia juxta decretum felicitis recordationis Urbani papæ II prædecessoris nostri, fidelitatem, quam homines Christiano principi juraverint, Deo ejusque sanctis adversanti, et eorum præcepta calcanti, nulla auctoritate persolvere cohærentur. Et si non cessaverit ab oppressionibus pupillorum, orphanorum, et viduarum, seu nobilium et aliorum hominum regni, vel ejus destructione, quod ad Rom. Ecclesiam specialiter noscitur pertinere, pro quo etiam prædecessoribus nostris et Ecclesie Rom. juramentum fidelitatis exhibuit, et homagium præstitit; merito poterit formidare, se jure feudi privandum. Ideoque uni-

versitate vestram monemus attente, per Apostolica vobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus singula prædictam sententiam solemniter publicantes, denuntietis eam singulis diebus Dominicis et festivis.

5. *Turbas in Urbe excitat Fridericus contra papam qui fugit Perusum.* — At Fridericus anathemate a summo Pontifice percussus, non est reversus, ut in Isia legitur¹, ad percutionem se: imo e contrario in pristino scelere obfirmatus, in majorem pertinaciam obriguit. Cumque piissimi patris dictis legibus subjicere se, ac sacra consilia capessere deberet, adversus eum in iras elletatus conflare nova ac moliri in ejus perniciem cœpit. Quietiam in sceleris communionem nonnullos Romanos traxit, qui exuta omni verecundia, Christi Domini vicarium, dum in Basilica S. Petri sacrum faceret, sibilis appetere, ac verba insana in eum effuderunt, uti Pontificia Acta lugent: « Imperator ad astutia solita commenta recurrent, quosdam Romanos pretio et mentita possessione (promissione) corruptit. Qui Dei timore contempto patris honorum (beneficiorum) immemores, inter ejusdem Pontificis jam anni secundi primordia, feria secunda Resurrectionis Dominicæ ad B. Petri Basilicam effrenata rabie properantes, dictum patrem et præsulem super corpus Apostoli devotione solita missarum solemniam celebrantem, clamore, vel latratu potius, adjectis comminationibus, impetebant. Et dum per manus innoxias sanctissimi præsulis in altaris ara verus Dei filius mactaretur, inter sacratissima verba canonis crucifixoribus Christi non dispares sermones dabant mugitibus ad cælum clamantes ore et manibus: Crucifige; demum iidem Salanæ ministri, perditionis hæredes, terrenam in eo potius quam divinam potentiam formidantes, ad mandatum Sedis Apostolicæ satisfactione solemnem, non absque illius injuria, de cuius mandato venerant, redierunt ». Quamvis hujusmodi tumultus paulo post sopitus extinctusque videretur, crescente tamen et ardente Friderici persecutione, novis seditionibus inflammatis, Pontifex ex Urbe discedere compulsus est quæ ejus temporis scriptor Richardus² paucis est complexus. Conradus vero abbas Urspergensis³, qui similiter iis temporibus vixit, licet in superiore annum contulerit, fusius historia commendavit.

6. « Imperator convocavit ad se de civibus Romanis potentissimos et nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, et de aliis, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus: habuitque eum illis tractatum, qualiter eos faceret vassallos imperii, et ut sibi faciant hominum, et fideliter assistant in omnibus causis. Jussit itaque eisdem sub certa estimatione pretii et census computare, quantum valeant omnes res ipsorum immobiles, quas habeant in civitate,

¹ Isa. ix. — ² Rich. de S. Ger. in Chron. — ³ Ursperg. in Chr.

tum in ædificiis, quam in agris et vinetis, et mancipiis, et aliis rebus. Quo facto, omnes res illas dato pretio comparavit ab eis, et easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis, quam deberent sibi et imperio. Quocirca iidem reversi, cum papa rursus excommunicaret imperatorem, fecerunt, ut a populo pelleretur turpiter extra civitatem; unde apud Perusium eo anno et sequenti ibi permansit. Quibus similia de Pontifice Urbe pulso ac Perusium se recipiente scribitur Albertus Stadensis ¹, Mathæus Parisius ², alique post eos. Nec reticendum videtur postremas Gregorii Epistololas ³, hoc anno in Urbe conscriptas Regestoque insertas, apud S. Petrum datas, quo ipsum post tertium Paschatis diem se contulisse affirmat Richardus ⁴; quarum altera Sabaudie comiti missa ⁵, ipsius fidem laudibus effert, Aviblanum castrum Romane Ecclesie tradere in animum induxisse.

7. Qua vero ratione adductus Pontifex, Perusium potius quam ad ditatissimam Ecclesie locum aliam sese contulerit, illustrat ipsius Vitæ auctor, dum ait crudelissimas discordias in ea civitate emersisse, eamque funeste attrivisse: quas ut compesceret Gregorius, primum eam provinciam Joanni de Columna tit. S. Praxedis presbytero card. imposuit, ac postea eo ipse profectus, qua solebat charitate divisos cives amplexus, paternoque gremio exceptos conciliavit, cui rei fidem auctor his verbis affert: « Perusinos chariores Ecclesie filios crudeli seditione commovit (nimirum hostis antiquus), ut divisas alterutrum populis et nobilitatem ex civitate proscriverit, patris manus sæviret in filios, et filius in parentem; furebat vicinus in proximum, et muri sanguine fraterno maderant, ac funditus eversis domibus, et arbutis excisis, premebat intus famis inedia, et foris gladius indefessus; sicque civitas ruinis exposita, ferrum convertens in viscera, suis parabat exitium absque remedio laxius ruitura. Occurrit in hoc mater Ecclesia filia desolata miserata, et Joanni de Columna tituli S. Praxedis venerabili presbytero card. pro ipsorum subventionem præmisso, tandem circa ætatis initium, quarto (secundo), non quarto reponendum est; cum ex litteris Pontificiis non Perusii, sed Romæ et Anagnine egisse constet) ipsi Pontificatus anno Perusinos personaliter adiit suus pater, qui miserorum miserum angustias, et piæ gestans viscera, reduxit exules, convolvit egentes, tristes et mœore confectos, consolationis remedio delinivit, omnibus omnia factus, medela et refectio singulorum, quibus ad pacis et concordie fœdera cautione intercedente reduclis, pro temperandis ruinis et subventionem damnorum novem millia librarum paterna liberalitate concessit, tribus millibus mutualis eisdem, et quod citius deserti filii perdita repararent, causam uberius

auxilli elementer adiecit, viginti duorum mensium moram percurrens ibidem, quæ solent regionibus beneficia desiderata conferre ». Cæterum hæc de diuturniori mora a Rom. Pontifice Perusii ducta, ex Regesto Epistolarum, quas ibi dedit, satis comprobantur.

8. Roma egressus Gregorius, ubi Reale pervenit, Fridericum persecutorem suum paternis litteris ¹ monere hortarique; a susceptis improbis consiliis discederet, duos se ex religiosa Minorum familia ad eum mittere, qui ipsum sanioribus præceptis imbuerent atque ad mentem Christiano dignam principe induendam incitarent: « Ascendit ad nos clamor, ululatus et stridor miserabilis, validus, et horrendus, Ecclesiarum et clericorum regni Sicilie et Apulie, quod in eos quam de facili exprimi valeat, inique deserviens, ipsos ultra affligis cruciatibus infinitis, bona eorum diripiens et extorqueus in manifestam contumeliam Redemptoris, et atrocem injuriam Ecclesie generalis, ut taceamus Apostolicæ Sedis contemptum, in quam cadunt hæc opprobria exprobrantium. Cum igitur hæc nequeamus sine periculo sustinere, qui Christi vicarii, licet immeriti, constituti pro tuenda justitia, et defendenda Ecclesiastica libertate tenemur et volumus inpendere nosmet ipsos, ab eo nobis digna vicissitudine rependenda, qui beatificat tribulationem propter justitiam patientes, imperialem celsitudinem monemus et hortamur attente, quatenus Ecclesiis et personis Ecclesiasticis ablata restituens integre universa ab ipsorum molestatione penitus conquiescas, famæ tuæ consulens et saluti. Alioquin ne contra Deum homini deferamus, super hoc procedemus, dante Domino, sicut fuerit procedendum. Ad hoc autem dilectos filios B. et R. fratres Minores ad te mittimus, si fors saltem sero salubriter monitionibus nostris aures aperias, quas hactenus nimium inconsulte clausisti. Dat. Reate non. Maii, Pontif. nostri anno II ». Reate Pontifex Assisium se contulit, uti Apostolicæ ejus litteræ nonis Junii exarate patefaciunt ². Aliæ vero ostendunt ³ Perusii idibus Junii ipsum versatum; verum ad Acta regredior.

9. *Friderici iter in Orientem.* — « Non multo post paucorum comitatus vestigio, voti nihilominus et juramenti transgressor, non imperator, sed verus pirata transivit »; de ejus transmarina profectione sit mentio in litteris tum ab eodem Friderico ⁴ tum a magistro ⁵ Hierosolymitanæ domus Theutonicorum ad Gregorium missis atque a nobis suo loco citandis, aguntque Conradus abbas Urspergensis ⁶, Albertus Stadensis ⁷, Godefridus ⁸, Mathæus Parisius ⁹ et Henricus Siero ¹⁰, qui præterea tradit Augustam et partus doloribus decessisse e vivis, quod Australis Chronici auctor etiam atque ante eos Richardus ¹¹ affirmant.

¹ Stad. in Chr. an. 1229. — ² Par. Hist. Angl. an. 1228. — ³ Greg. I. n. Ep. VI. etc. — ⁴ Rich. de S. German. in Chron. — ⁵ En. VII.

¹ Ep. X. — ² Ep. XIII. — ³ Ep. XII. — ⁴ In Reg. Greg. IX. Ep. XXI. — ⁵ Ibid. Ep. XXIII. anno sequenti. — ⁶ Ursp. in Chron. ⁷ Stad. in Chron. — ⁸ God. in Ann. — ⁹ Par. Hist. Angl. — ¹⁰ Siero in Anal. et ann. — ¹¹ Rich. de S. Germ. in Chron.

Scribit Richardus Fridericum sese ad expeditionem sacram comparantem apud Borolum sub nudo apertoque caelo ob circumfusi populi immensam multitudinem proceribus convocatis in parato solio consistentem testamenti editi tabulas legi jussisse, quibus si in expeditione mortem opterere contingeret, de imperio regnoque in Henricum natu maximum filium transfundendis sanxit : quod si nullis relictis liberis abiret, succederet Conradus : istoque sine prole mascula moriente, filii alii, quos ex legitima uxore susceperat, succederent. Promulgatum pariter ad componendum probeque instituendum regnum, ac testamento insinuatum est, ut omnes eam pacem eaque jura servarent, quae tempore Guillelmi Secundi regis tenuissent; relictisque iis tabulis Raynaldo Spoletini duci, ac regni administratori, ipsum atque Henricum de Marro summum justitiæ prefectum, aliosque proceres ad ea servanda sacramento adiegit, nisi aliud testamentum ab ipso exaratum produceretur. Vetuit etiam ne ullæ pecuniæ colligerentur, nisi ita regni utilitatibus rationibusque conductisset. Pergunt Acta : « Ubi quibusdam treguis, imo collusionibus initis cum soldano, civitas sancta, quæ longius ipsius suspirabat adventum, servit ignominiosius Agarenis, quam prius violentia palliabat consensu crevit et auctoritate imperatoris, et templo Domini sponte tradito cultoribus Mahometi, pactum inivit cum Assyriis, sancta profitens cuilibet transeunti ». De his anno insequenti litteris ex ejusdem anni Regesto insertis erit agendum.

10. *Fautores Friderici ditionem Ecclesiasticam veaxant, repulsi tamen et victi.* — « Ut autem domum Domini, et ejus vicarium pari conditione subigeret, ad suæ infidelitatis indicium, Raynaldum Ludum (Landum) ducis Conradi filium, regni Siciliae reliquit vicarium, quin potius executorem nequitiae præconceptæ, cujus obstetricante audaci manu, eductus est coluber ille tortuosus. Nam ipse a suo sic Catholico principe acceptis Epistolis et mandato, ut si quos inveniret Catholicæ Ecclesiæ filios et devotos, crudeli morte damnares, seva manu nec impunita, postmodum se extendit ad sancta, sacerdotes, diaconos et subdiaconos privatione luminum dehonestans. Cujus frater Bertoldus apostata unidique spoliatis Ecclesiis, et sanctorum extumulatis corporibus, eorumdem ordinum clericos in summi sacerdotii injuriam, cujus sunt filii et hæredes, effossis luminibus, denum turpissima suspendii morte damnavit, crudelis, blphemus, alludens se totam missam pariter suspendisse minister impius, in Christi ministros crudeli animadversione succensus, eo nihilominus suscepte crudelitatis exilia exequente, et denum Caesaris urgente nequitia, quam dira concitabat barbaries, et marchiam Anconitanam jure domini per Rom. Ecclesiam antiqua traditione possessam, non minus nequiter quam potenter ingressus, montem Ulmi, Maceratam, et quasdam alias ipsius provin-

cie terras incolarum sic volente perfidia occupavit, patrimonii reliqui et ducatus fideles pretio corrumpere molitus et fraude, ut (ne) patris præsentia cautela existeret filiorum. Idem Raynaldus etiam Perusinus, inter quos tunc Romana debebat Ecclesia, grandem obtulit nummorum quantitatem ». Et infra :

11. « Eodem tempore Conradus Guismardi ejusdem imperatoris nuntius in manu valida vallem Spoletanam ingressus, intravit sine Marte Fulginium, civitatem apostatricem, primordium schismatis, proditionis plantarium, totius infidelitatis detestandam sentinam. Quo tandem per vassallos Ecclesiæ, in vitis proditoribus, ignominiose dejecto, corruptibilis populus ad fidelitatem matris Ecclesiæ, si fidei titulo sunt digni recidivi, juramento præstito redierunt. Savientem utique Raynaldi, et præconceptam nequitiam gestis durioribus prosequentem, ac iterata comminatione præmissa, marchiam exire nolentem, Ecclesiæ princeps, anathematis gladio de Petri auctoritate percussit. Verum quia nec spiritualis animadversio gladii corripuit delinquentem, necessitate devictus temporalem curavit Petri successor gladium exerere, qui a Domino passuro querente de gladiis, recepit utriusque gladii potestatem. Idem autem copiosum exercitum per honorabiles legatos Joannis Hierosolymitani regis illustris, quem per imperatoris dicti versutiam contra justitiam publicæ honestatis, de regno dejectum Apostolica Sedes susceperat in sinum gratiæ confovenam, et Joannis S. Praxedis presbyteri card. fidele obsequium in marchiam destinavit. Et ut impeditus a pluribus, ad singula debilior redderetur, Pandulphum capellanum ejus ex parte, providum virum, cum militum et pedum bellatorum subsidio transmisit in regnum, qui causam Ecclesiæ favente justitia fideliter prosequeretur.

12. « Primo sui ingressus limine, (ipsam per Ceperanam in regnum anno proximo ineunte transiisse testatur Richardus e S. Germano ¹), castrum insule conjunctum, in Campaniæ finibus expugnavit, quo capto prærupta montana munitionissimi monasterii Cassinensis ascendens majorem justitiarium, et regni nobiliores in Arabum multitudine grandi, qui potenti manu ad defensionem loci concurrerant, paucis associatus indicibus Dei judicio evidente devicti, castro nihilominus sub eodem manente justituario designato. Et quia non est in conspectu Domini differentia in multis pugnare, vel in paucis, paucorum vestigiis inaccessibleis munitiones expugnans, infra breve tempus usque ad Capuanum obtinuit civitates et castra, propter quod prædictus vicarius de Marchia fugitivus abscessit, aliena relinquens, ut propria custodiret ». Hæc bellica facinora tanta felicitate explicata confectaque a Pontificio exercitu, amplissima oratione ad annum sequentem collata, quo

¹ Rich. in Chr. an. 1229.

gesta fuere, prosequitur, caplaque loca, atque ad deditiōnem coacta plectatē enumerat. Additque Pelagium Albanensem episcopum Apostolicæ Sedis legatum operam in eo suam contulisse, ac Franciscanæ familiæ religiosi viros a Raynaldo regno pulsos, quod litteras Pontificias ad sollicitandos ad defectionem præsules ipsi attulissent.

13. « Advenerunt etiam de remotis Galliæ partibus ad matris Ecclesiæ repellendam injuriam devoti filii venerabiles Belvacensis et Claramontensis episcopi cum electa militia bellatorum, quos papa remisit ad propria, quasi alienis victorios non egeat, victoriosus cum suis. Idem autem omnium laudum præconio recolendus antistes, patrum metas liberaliter progressus, pro turbationis hujusmodi tempestate tollenda, et libertatis Ecclesiasticæ prosequenda tutela, præter illa, quæ memoriæ æstimantis effugiunt, centum viginti millia aureorum per fidei administratorum obsequium tunc expendit, quarum restitutionem prædictus imperator promiserat stipulatione solemnī, fidem tamen, sicut et cæteris, non servaturus ».

His consentanea refert Richardus ³, Raynaldum Spoletī ducem, imperiali stipulationum exercitu, Popliti dominos Capitinnani obsessos ad deditiōnem compulsi; mox dum illius fratrem Bertoldus, qui in Nursia remansit, Brufam artem everteret, ac Sarracenorum opera quos ad omne facinus paratissimos ex Apulia duxerat, supplicii immanissimi discretiari, in Marchiam irruisse, partemque illius inferiali jugo obtivisse. Quo viso, Pontificem prius admonitum, et contumacem, anathemate defixisse; dein Joannem Hierosolymitanum regem, et cardinalem Columnam, ut ex Gregorii Actis audivimus, ad eum Marchia exturbandum equitatu, ac pediatu numero succinctos immisisset. Sed cum ex iis, quas insederat, terris avellere nondum posset, in regnum impetus suos comitibus Thoma Celanensi, ac Rogerio Aquilano cum exercitu, ac Pandulpho legato missis converlisse, ut ad tuenda propria, aliena deserere cogeretur. Quæ res e sententia Pontifici successit, Raynaldo (ut postremis verbis a nobis allatis Acta indicant) in regnum, relicta Marchia, uti auctor sequenti anno asserit, ire coacto, quo fluctuantes populos præsentia sua contineret, atque hostiles progressus abrumperet. Ac de Pontificio exercitu locutus claves in signis pictas prætulisse ait : « Papalis exercitus, qui clavium signa gerebat ». E quibus colligitur claves olim in vexillis adumbratas gestari solitas, qui mos ad hæc tempora defluxit : qui vero sub signis erant, clavium pariter imagine insigniti fuisse videntur; cum passim Richardus clavesignatos appellet. Quod in eam me opinionem adducit, fideles, cum adversus hæreticos, vel infideles bellum gerebant, crucesignatos exhibisse, ita cum ad tuendam Romanam Ecclesiam, ejusque ditionem defendendam capesserentur arma, clavis formam vestibus assuisset.

14. Ex iis atque infra dicendis confutatur Tho-

mas comes Atteranensis, cujus litteras ad Fridericum in Oriente agentem datas Matthæus Parisius ¹ in Historiam suam contulit, qui comes tum malevolentia erga Pontificem suffusus, tum ut Friderici gratiam colligeret, scripsit Gregorium magnificentiæ ipsius (ut ille ait) hostem publicum, comparato ingenti exercitu, cui Joannem Brennessum Hierosolymorum olim regem præferat, ipsius ditionem iniquissime invasisse. Quis enim mirari possit, Pontificem ditione Ecclesiastica a Raynaldo, Bertoldo, aliisque perfidis Friderici ministris vastata, vim vi propulsa aggressum, ut quem spiritalis gladii acies non teruerat, alterius gladii fulgore perstrictus ab improbitate submoveretur? Cæterum quam inepte Thomas Pontificem carpsit, adjectis his Christi Domini verbis, olim Petro percutere meditati dictis : « Mitte gladium tuum in vaginam : omnis enim qui percusserit in gladio, gladio peribit »; perspicue patet, quasi ea male intellecta auctoritate Romanos Pontifices cogere velit, ut tyrannidi impiorum sese subjiciant, nec unquam iis liceat vim inferentem hostem, vi contraria a pernicie Ecclesiæ arce atque amovere. Debeuerat ipse potius attendere, Petro utriusque gladii concessam potestatem, qua summos Pontifices sanctitate clarissimos præteritis ætatibus justissime usos monumentis fuit propagatum, ut Baronius in Annalibus pluribus adductis exemplis egregie demonstrat. Iisdem etiam Parisius impudentia reprimitur, qui captata omni occasione Romanos Pontifices traducere consuevit.

15. De Thoma comite Atterarum fit etiam mentio apud Parisium ² in Epistola, quam Gregorius papa ad Romanum card. quem supra memoravimus in Galliis legatum, illata a principe Ecclesiæ damna lugens, scripsit; inter quæ deplorat, Sarracenis, ruptis inducis, ingentes prædas a Christianis avexisse. Cumque Templarii accessit alias similiter ab hostibus abduxissent, Thomam eas ab illis extortas, parte sibi, ut erat fama, servata, Sarracenis restituisse; ex quo factum, ut barbari insolentius efferati, plures clades Christianis impresserint, animique fidelium dejecti depressique fuerint, cum ab eorum vi propulsanda detererentur. Eundem etiam Thomam, Templarios persecutum, nullis eos possessionibus bonisque exuisse, privilegiaque a Pontificibus illis indulta conculcasse : centum etiam Sarracena mœnia ad Hospitalariorum, Templariorumque domos in Sicilia Apuliaque pertinentia eripuisse, ac nulla ad illatum damnum resarciendum refusa pecunia, in libertatem vindicasse; tum etiam Fridericum quamvis exiguis succinctus copiis mare conscendisset, ingentem tamen Christianorum et Mahometanorum exercitum ad Ecclesiæ ditionem invadendam adornasse. Dein subdit Gregorius, quantumcumque superbia impietas et Ecclesiam concutere atque evertere nitatur, triumphaturam

¹ Par. Hist. Angl. ann. seq. — ² Ibid.

nihilominus religionem, ac victoriam gloriosissimam relaturam. Postremo adiecit : « Cum igitur ex officio licet indignis nobis injuncto, providere cogimur, ne minister Mahometi in Christi ministros diutius valeat desævire, sed sæviens potius confundatur, et gloria Christiani nominis exaltetur, dilectioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus per terram legationis tuæ hæc solemniter prædicans Christi fidelibus, ut pro statu fidei et religionis observantia, stent ex animo, tanquam prosequentes singuli proprium interesse, ac salutaribus moniti effectibus eos et exhortationibus inducere non postponas. Datum Later. non. Aug. Pontif. nostri an. ii » . At vice Laterani legendum Perusii, ibi enim summum Pontificem tum temporis versatum, ex ejus Vite Actis atque Regesto compertum est.

16. *Gregorius, litteris datis ad Januenses, de injuriis sibi illatis queritur.* — Conqueritur Gregorius litteris ¹ ad Januenses datis de Raynaldo filio Conradi olim ducis Spoletani, iniquissimi principis voluntati obsecutum, S. Petri patrimonio excursionibus factis, Sarracenorum impia succinctum manu, ingentia damna intulisse : Christi sacerdotes aliosque Ecclesiasticos viros partim crudelissimis injuriis affectos mutilasse, partim in crucem egisse, partim exquisitis aliis suppliciis enecasse; quibus tamen flagitiis ut abstineret, paternis antea litteris monuerat, Apostolicæ Sedis monita aspernantem atque in atrociora ruentem flagitia, ejusque fautores omnes a fidelium cœtu ritu solemniter jam amovisse : in posterum Rom. Ecclesiæ injurias armis quoque propulsaturum.

« Gregorius, etc.

« Fridericus imp. cor suum elevans contra Deum, spiritu ad superbiam obfirmato, ut taceamus alia fere innumera, quibus Deum provocavit audacter, non contentus, quod negotium Terræ Sanctæ dolosa perversitate irreparabiliter, quasi confudit, in atrocissimam contumeliam Jesu Christi, et inextricabile opprobrium populi Christiani, et pro nihilo reputans, quod Ecclesias et personas Ecclesiasticas spoliavit violenter subvertit Ecclesiasticam libertatem, nunc faciem eunius in Hierusalem inique prætendens, ubi Christianis potius quam Sarracenis studeat officere; viros sceleratos loco sui dimisit in partibus cismarinis, qui ut ejus iniquis jussionibus obsecudent, et timore divinum et humanum pudorem penitus abjecerunt. Raynaldus enim, natus quondam Conradi ducis Spoleti, ejus vicarius et minister, exfortio congregato, patrimonio B. Petri, quod idem Fridericus multiplici juramento tenetur defendere, violenter invadens, presbyteros et alios clericos, sicut nobis est pro certo relatum, per manus Sarracenorum fecit ausu sacrilego mutilari, quibusdam in cruce suspensis, aliis diversis suppliciis cruciatis.

17. « Et quia primos virum suarum conatus

non repressimus, cum facile potuerimus, ille de patientia nostra insolentiorum assumens audaciam, marchiam Anconitanam, et ducatum Spoleti aggredi attentavit, quibusdam venalibus ibi corruptis pretio, et quibusdam minis, et terroribus, a fidelitate Apostolicæ Sedis aversis. Ubi Sarraceni, qui Christianorum sanguinem insatiabiliter sitimunt, non parentes sexui vel ætati, impietates abominabiles perpetrarunt, quas horror esset intolerabilis recenseri. Et licet eum super iis per dilectum filium Cinthium subdiaconum, et capellatum nostrum, et litteras nostras monuerimus diligenter, idem tamen monitis acquiescere aspernatus, quantum potuit ad graviora prorupit. Quare in eundem Raynaldum et complices, ac fautores suos, et in omnes et singulos, cujus vel quorum mandato, auctoritate, consilio et auxilio, talia perpetrantur, excommunicationis sententiam solemniter publicantes, quia ipsam pertinaciter villipendit, ad defendendam terram Ecclesiæ, et injuriam, auctore Domino propulsandam, exercere proponimus potentiam temporalem, ne inimici Dei, et Ecclesiæ in sua prævaleant vanitate, sed in pravitate potius evanescent : quia quantumcumque facinora prænotata nos moveant, potissime tamen, nec immerito, exhorremus quam idem Fridericus semper minatur et indesinenter exequitur depressionem Ecclesiasticæ libertatis. Cum antea etiam, ubicumque habuit potestatem, Ecclesias, et Ecclesiasticas personas, necnon viduas, orphanos et pupillos ex industria conculeavit; quare potestas hujusmodi non dilatari sed decurtari meretur.

18. « Ad hæc ne falsis rumoribus vos circumventi contingat, noveritis quod dictus Fridericus, non sine fraudis excogitate commento, venerabilem fratrem nostrum Barensen archiepiscopum, et Henricum comitem Maltensem ad nostram præsentiam destinavit, scribens nobis, ut eis benignam audientiam præberemus, scientes quod ad tractandam concordiam cum Ecclesiæ præfatum Raynaldum procuratorem reliquerat, et adhuc volebat per eum haberi tractatum. Et licet certissime crederetur, quod ad deludendam Ecclesiæ Rom. patientiam venerunt, nihilominus tamen benigne audivimus, quæcumque proponere vouerunt. Et quia mandatum aliud non habebant, respondimus, quod dictus Raynaldus non tractator pacis, sed factus erat Ecclesiæ persecutor; unde tractatus reconciliationis cum eo haberi nec poterat, nec debebat; et his ita dictis protinus abierunt, variis nocendi modis interim ab eodem Raynaldo concinnatis. Hæc autem vobis scribimus, ne falsa pro veris vobis a maliloquis suggerantur. Uti igitur tanquam veri filii matri vestræ fideliter obsequentes, incomparabile vobis meritum apud Deum, et homines comparetis, universitatem vestram affectuose rogamus et monemus attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus nullis suggestionibus patiamini vos seduci, quominus in Ecclesiæ Romanæ devotione, in qua radicali, et

¹ Ep. LXVI.

fundati estis, inflexibiles persistatis, ut qui libenter in vestris laudibus delectamur, in vestrae magnanimitatis constantia gloriantur, sinceritatem vestram dignae debeamus prosequi actionibus gratiarum. Dat. Perusii II kal. Decembris, Pont. nostri an. II ».

Tertio vero non. ejusdem mensis universos Tusciae episcopos certiores fecit ¹, uti Iudericum sacris eiecisset, imperitioe exuisset, omnibus fidei sacramento olim ipsi praestito absolutis, ac Raynaldum et Bertoldum praecipuos Friderici ministros ac satellites, aliosque ejusdem sceleris participes, a fidelium communione removisset, omnibusque eos dignitatibus tam polibicis quam sacris, ac magistratibus, sive praefecturis dejectos, aliis poenis Ecclesiasticis affecisset.

19. *Mediolanenses increpat.* — Archiepiscopum etiam Mediolanensem, ejusque suffraganeos monuit, se armis tyrannidem vique Friderici arcere et comprimere decrevisse, ac sibi opem ferre poposcit. At quoniam de Mediolanensibus mentio incidit, praetermittendum non videtur Gregorium, Cremonensem Ecclesiam Mediolanensi obnoxiam, ut olim existerat, esse jussisse², a qua Innocentius ad mulcandos Mediolanenses, qui Othonis ab Ecclesia ejecti partes essent consecrati, distraxerat. Cumque laici eo audaciae prorupissent, ut publice concionarentur, ne debitum sacerdotibus munus invaderent, eos ab eodem archiepiscopo coerceri praecipit³. Tum etiam auxilium a rege Sueciae infra subjectis litteris flagitavit⁴, ut aliquas pecunias ab eo ad sumptus bellicos tolerandos obtineret, cum adversus Fridericum humana ac divina jura pervertentem tres exercitus conflasset, ad quos omnibus rebus instruendos Ecclesiasticae opes sufficere non possent: « Regi regum reges terrae gratissimum exhibent famulatum, qui compatiuntur et dolent, cum persecutionem patitur sponsa Christi, et tempore persecutionis evidenter ostendunt, quod nullus Deo, sed Deus est omnibus praefendus. Sane si dictus imperator, Deo et hominibus gratis ingratus, Apostolicae Sedi malum pro bono, pro honore injuriam, et odium pro dilectione iniique retribuens, non contentus, quod negotium Terrae-Sanctae studiosa malignitate pervertit, nunc inhianter adspirat ad conculcandam universalem Ecclesiam modis omnibus, quibus potest, et libertatem Ecclesiasticam subvertendum, sibi quasi reputans deperire quicquid libertatis vel honoris obtinet sponsa Christi, et nequiter cogitans; quod si Rom. Ecclesiam posset opprimere, reges, alios et regna sit ei facilissimum expugnare, processit ad B. Petri patrimonium hostiliter occupandum, ubi per Raynaldum natum Conradi quondam ducis Spoletani suum vicarium et ministrum, quasdam terras Apostolicae Sedis, corruptis earum habitatoribus, fecit invadi, presbyteris et aliis clericis a Sarracenis impie mutilatis. Unde nos videntes et dolentes, quod ipsius Fride-

rici iniqua superbia semper ascendens non sistitur, donec eam justitia superveniat et conveniat, illius malitia cum auxilio divino providemus Apostolicae Sedis dexteram opponendam, tribus ad hoc exercitiis congregatis. Verum quia haec non possunt sine gravibus sumptibus fieri; ad quos Apostolicae Sedis nequaquam sufficiunt facultates, tuae subventionis auxilium, tanquam specialis Ecclesiae Romanae filii super his duximus fiducialiter requirendum, etc. Datum Perusii ». Quo vero promptius laboranti Marchiae succurreret, A. marchionem Estensem ad illam defendendam tuendamque contra irruentem Raynaldum, aliosque Ecclesiae grassatores provolare jussit⁵.

20. *Contra Albigensium haeresim excitat Gregorius Ludovicum regem.* — Abique summus Pontifex non ita in tuendis politicis Romanae Ecclesiae juribus studium impendit, quin multo magis ad grassantem in Galliis Albigensium haerescos luem extinguendam incombere. Quo argumento ad Ludovicum Francorum regem, in cujus adolescentia jam tum futurae virtutis illustria signa emicabant, scripsit, ipsum hortatus, ut cum Galharum regno proprium fuisset fidem tueri, ipsiusque majores ejus defendende causa opes sanguinemque profundissent, victricibus illorum ac sanctissimis vestigiis insisteret, ceptamque ab ejus parente expeditionem, et jam ab ipso adornatam, promotamque ad exitum perduceret: cum maxime tanta rei a majoribus coepa, sed ab ipso perficienda gloriae ac decus altissimo consilio Deus illi reservasse videretur; ac propterea quem postulasset in legatum S. Angeli diaconum card. ipsi ac regno addictissimum cum amplissima potestate ejus negotii ad finem optatum adducendi, provincia imposita transmississe. Exemplum Apostolicarum litterarum infra scriptum est⁶.

« Gregorius, etc.

« Negotium, quod agitur adversus Albigenses haereticos, negotium est pacis, et fidei orthodoxae, pro qua semper stetit regnum Francorum tanquam in ipsius soliditate fundatum; et progenitores tui personas posuerunt et bona, causam ad honorem Dei, ac regni praedicti gloriam prosequentes, ita quod ejus devotio universo mundo specialiter existere nuntiatur. Hujusmodi autem devotionis fervore succensus, recordationis inclite pater tuus tanquam verus Israelita persecutus est negotium memoratum, et illud feliciter prosequendo, de terrenis ad superna migravit.

21. « Tu quoque imitator devotionis ejusdem, primitias tuas eidem negotio dicere coepisti charitatis zelo submittens viriliter humeros, ut posses perficere, quod a patre tuo laudabiliter extitit inchoatum. Super quo omnipotentem Dominum collaudamus, qui tibi tam pium inspiravit affectum, et suppliciter deprecamur, ut felicem exitum per suam misericordiam largiatur. Et quidem cum prin-

¹ Ep. LXVII. — ² Ep. LXXVIII. — ³ Ep. XXXV. — ⁴ Ep. LXXV.

⁵ Ep. XXXIII. — ⁶ Ep. XLV.

cipes terrarum purgare debeant malis omnibus terras suas, magnificentiam (regiam) decuit, ut cor et manum apponeret ad profligandam de partibus Albigenium hæreticam pravitatem, quæ cum sint intra terminos regni tui, lamæ tuæ, ac honori expedit, ut tam potenter quam celeriter pestem extirpes eadem, ne si diutius differas, fides ibi omnino deperat, et terra, quam tenent Catholici, amittatur, ac pestis hujusmodi ad loca magis proxima se transfundat. Denique Nabuchodonosor rex legitur decrevisse, ut periret quicumque blasphemaret Deum Sidrac, Misac, et Abdenago, et domus ejus etiam interiret. Si ergo rex alienigena, ne Deus Israel blasphemaretur, deservit, tu princeps Christiane, et Christianissimorum progenitorum successor et hæres, cui forte Dominus alto et secreto suo judicio consummationem negotii reservavit, contra blasphemos ipsius devoti principis officium non implebis?

22. « Licet autem dilectus filius noster R... Sancti-Angeli diaconus card., utpote consilio ac discretione conspicuus, in negotio ipso fervens nobis esset apud Sedem Apostolicam pernecessarius, et ejus præsentia plurimum opportuna, quia tamen cum instantia postulasti cum ad hoc mitti denuo a latere nostro legatum, te in hac parte, quantumcumque in ejus absentia nobis deperat, curavimus exaudire, ne forte te opinari contingeret, quod non esset cordi nostro jam dictum negotium, si non mitteremus cardinalem eundem, de quo certum est, quod te, ac domum tuam, ac totum regnum Francorum speciali affectu diligit, et honoris ac exaltationis tuæ desiderat incrementum, ac ejusdem negotii naturam et circumstantias plene novit, etc. » Commendat regi Romanum cardinalem; nec in Franciæ solum regno, verum in Provincia etiam ac Lugdunensi, Tarantasiensi, Ebredunensi, Viennensi, Aquisiensi et Arelaleni. diocesisibus, quo majori polleat auctoritate, legali Apostolice munus demandat. Eodem etiam argumento, quo ad regem scripserat, Blanchæ Francorum reginæ litteras misit¹; necnon Ludovico commendavit² comitem Montfortium, qui operam suam ad hæresim illam profligandam magna cum pietatis laude conferebat.

23. *Legatus cardinalis contra Albigenes.* — Exlant etiam Apostolicæ litteræ, quibus Pontifex Roman. tit. S. Angeli diacono cardinali legationis provinciam cum summa auctoritate iterato contulit³. Eidem præterea legato potestatem fecit⁴ matrimonii impedimentum in quarto consanguinitatis gradu sacris canonibus vetiti removeret, quo nonnulli nobiles viri adversus Albigenes cruce signati impliciti tenebantur. Tum episcopo Aconensi mandavit⁵, uti promulgandæ contra Albigenes sacræ expeditionis provinciam susciperet, quotiescumque a Romano card. fuisset

rogatus. Ad quem etiam legatum scripsit¹ Pontifex, ut clerici, qui sese illi ad Albigenium insanos errores confutandos, animasque e vitis eripiendas conjunxissent, sacerdotiorum suorum redditibus quamvis absentes possidentur. Præcepit insuper², ut jurisjurandi religione Ludovicum regem ac reginam Blancham, quo illi se obstrinxerant, nunquam, pacem vel inducias cum Anglo (cujus nuntium hoc anno alacri animo vultuque excepit³) nisi consentiente Marcelline comite inituros, liberaret; utque ad concordiam inter dictum regem et archiepiscopum Rothomagensis enata ex occasione jurisdictionis contentione dissidentes conciliandam operam navaret. Neque silentio involvendum, Gregorium, cum Romanum cardin. in Gallias legatum suum, uti dictum est, mitteret, datis ad abbatem et comitibus Cisterciensis Ordinis, Apostolicis litteris, commendasse, ut tam ipsi, quam alii ejusdem familiæ in universo orbe sparsi, precibus a Deo promereri niterentur, quo legatus res contra Albigenes ex sententia conficeret: « Cum igitur⁴ dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum cardinalem denuo mittamus pro eodem negotio de latere nostro legatum, qui de orationibus vestris valde confidit, pro eo quod alii sanctæ contemplationis assumplis, ut Deum in Sion videre possitis, in regionem solitudinis avolastis; claritatem vestram monemus per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus supplices preces effundatis ad Dominum, et per totum ordinem speciales orationes fieri faciatis, ut ipse pius et misericors per gratiam suam in manu legali prædicti salubriter dirigat negotium memoratum, ita quod optatum, et laudabilem finem ad honorem Dei, et Ecclesiæ sortiatur ».

24. *Opera S. Ludovici deleta hæresis Albigenium, conversi hæretici, Tolosana Ecclesia restituta.* — Profligata demum est Albigenium hæresis, quæ toties cruce signatorum ferro succisa multiplici sobole fecundior pullularat. Nec vacat res miraculo, regis pueri terrore sublata, quæ strenuissimum ducem bellicam virtutem debilitarat, ut jure inter cæteros clarissimos reges deleta Albigenis hæresis ac divino cultui restituta Narbonensis Gallia D. Ludovicum efferat: ut vero felicissime res confecta fuerit, ex Bernardo accipiamus. Miserat Romanus S. A. L. ad Tolosanum Eliam abbatem Grandis-Silvæ, ut ipsos ad ineamdam cum Ecclesia pacem invitaret: at illi præteritis acceptis cladibus fracti, atque florentissimæ cruce signatorum expeditionis, quæ in eos comparabatur, nisi Ecclesiæ ejurata hæresis imperia acciperent, metu percussis ad paciscendas inducias, ac colloquium de tractanda pace haberetur, descenderunt. Indicto igitur Meldis conventu, quo Raymondus ac Tolosanorum oratores se contulere, ac forma pacis cum legato et episcopis agitata conceptaque ad Ludovicum regem Parisios itum est

¹ Reg. Greg. post eand. Ep. — ² Greg. I II Ep. LI. — ³ Ep. XLVIII. — ⁴ Ep. L. — ⁵ Ep. LI.

¹ Ep. III. — ² Ep. LIV. — ³ Ep. LXXXIX. — ⁴ Ep. XLV.

et coram ipso confirmata (4). Qua re feliciter confecta Raymundus fidelium cœtui solemniter est aggregatus; de quo hæc memoratus auctor ¹:

25. « Reconciliatus fuit Raymundus ultimus comes et qui cum eo erant excommunicationis sententia innodati, in die Parasceves sancta in fine præcedentis anni Domini præcætaxati MCCXXVII, inchoante vero anno Domini MCCXXVIII, (ab incarnatione Verbi Divini die annos auspiciatur auctor), eratque pietas videre tantum virum, qui tanto tempore lot et tantis nationibus poluerat restitisse, duci nudum in camisia, et braccis, et nudis pedibus ad altare. Erant autem præsentés ad hoc duo Rom. Ecclesiæ cardinales, unus legatus in regno Franciæ, et alius in regno Angliæ episcopus Portuensis ». Persequitur auctor, quibus conditionibus pax Raymundo a rege concessa fuerit, quæ rei Christianæ maxime utiles ac regi honorificentissimæ extiterit, cum amplissima provincia Francorum regno postea ea ratione conjuncta fuerit, institutisque sacræ fidei censoribus, pœnis gravissimis coercita hæresis sensim fuerit præfocata (2).

26. « In primis (inquit auctor) juvenis Ludovici regis auspiciis de tam prolixa guerra comitis

¹ Bern. in Chr. Rom. Pont.

(1) Post illud: *Et coram ipso confirmata*; adde ex Annalibus contractis: « Ae tum ab eodem sancto rege ad hæreticos ad Christi et Ecclesiæ obsequium ab impietate revocandos edita sanctio (a) in Narbonensi, Arclensi, Ruthenensi, Albienensi, Carcenensi, Agennensi provinciæ postea promulgata, quæ assertum est ius Ecclesiasticum, ac proscripti qui hæreticos credere, vel eos tecto excipere, vel defendere auderent; atque hæc pœnæ his qui contra fecerent inflictæ: Si quis contra prædicta facere præsumpserit, nec ad honorem aliquem de cætero admittatur, nec possit facere testamentum, nec successorem aliquem hæreditatis habere; omnia bona ipsius mobilia et immobilia quæ sunt ipso facto publicata, decernimus ad ipsum vel ad posteriores ipsius nullatenus reversura. Statuimus et mandamus, ut barones terræ et ballivi nostri et alii subditi nostri præsentés et futuri solliciti sint et intenti, terram purgare hæreticis et hæretica fœditate, præcipientes quod prædicti diligenter ipsos investigare studeant et fideliter invenire, et cum eos invenerint præsentem suæ moræ dispendio personis Ecclesiasticis superius memoratis, ut eis præsentibus de errore et hæresi condemnatis, omni odio, prece, pretio, timore, gratia et amore postpositis, de ipsis festinate faciunt quæ debent. « In grassatores etiam, qui raptari debebant, tam in censuram Ecclesiasticam et anathematis contentiores, et in eos, qui decimas sacerdotibus pendere abuterent, pœnæ constituit; quæ sancto hæc temporis nota consignata est: Actum Parisiis anno gratiæ MCCXXVIII mense Aprilis. Utinam pius ille S. Ludovici in delenda hæresi ardor in ejus posteris ad expurgandas peste hæretica Gallias reviviscat, par certe eos manebit gloria, qui sanctissima ejus exempla imitabuntur. Qua re feliciter confecta Raymundus fidelium cœtui solemniter est aggregatus ».

MANSI.

(2) Tota hæc de pace cum Raymundo Tolosano comite tractatio ad annum sequentem revocanda est; neque a vetustis Gallicanarum rerum scriptoribus in annum præsentem 1228 alia de causa refertur, nisi quod annum a Paschate exorsi, quidquid ante Pascha anni 1229 gestum est, anno 1228 assignant. Cæterum nostram hanc sententiam docent litteræ S. Ludovici de reconciliatione Raymundi scriptæ, quæ datæ sunt Parisiis an. MCCXXVIII mense Aprilis (ante Pascha, quæ anno illo in diem XV Aprilis incidit) *regis vero S. Ludovici anno III, qui anno 1228, non vero anno 1229 mense Aprilis* crederet. Confirmat id pariter auctoritate sua Albericus, qui admissum in communionem Ecclesiæ Raymundum anno 1229 notat. Quin et apud eundem scriptorem coævum nomenclata legas frustra alio quærenda; et alii anno 1229, die Natali hominis (unde annum exorditur) Romanum cardinalem Concilium tenuisse *Senonis pro facto Abgysianum*. De hoc Concilio nihil in collectiombus: *similiter apud Silvæctum in Purificatione*. Illic pariter Concilium omnium sanctorum est collectioribus. Inter hæc Elias abbas Grandis-Silvæ cum Raymundo colloquium habuit, propositisque pacis conditionibus obtinuit tandem, ut illum suo nomine, et tanquam constitutus ab eo procurator compereret; compositisque reposita in eas leges, quæ ipse editis litteris expressit. Extant illic in Anekdotis Martini, consignaturque Januarii mense anni 1228, juxta veterem Gallorum stylum, juxta novum vero anni 12-9. Ad eas dein leges pacem cum eodem Raymundo Ludovicum Galliarum regem componenda D. Fleury ad hunc annum opinatur. Nec sane illas penitus respuit Ludovicus; sed nihil tamen variandum, quodam etiam adjuvante censuit. Ruthenensis episcopatus in litteris abbatis cœssi in partes Raymundi, qui tamen in litteris Ludovici, ubi loca Raymundo concessa perscensuror, non legitur, dejecto merum Tolosæ sicut et multa pecuniaria comiti indicta ex illis sunt, quæ Ludovicus adiecit, Reliqua fore omnia utrinque coherant. Has litteras abbatis Grandis-Silvæ et conventu Meldensi datas fuisse vix ambigo; ex quo de mense conventus hujus certo documento, constat.

MANSI.

(3) Illis verbis: *sed per Deum*, hæc necle ex Annalibus contractis: « Fusius expressæ singula leges continentur in publicis litteris a Raymundo comite Tolosano promulgatis, quæ ad Gregorium (b) transmissæ fuerunt, in quibus obsequium Romanæ Ecclesiæ sanctissime spontem, sequæ ad excommunicationem hæresim, elegendam publicum pacem, censuram, et anathematum contentiores coercendos, dandam operam, ut decima Ecclesiis penderentur, damna clero et monachis illata resarcenda, triginta urbium munitarum æquanda solo moenia, atque ad plura alia superius a Bernardo commemorata obstruunt; in quarum litterarum calce hæc adjecta sunt: Omnia vero superaddita promissionis et juramenti solemniter ante fores Ecclesiæ Parisiensis, domino Romano Dei gratia S. Angeli diacono cardinali Apostolicæ sedis legato prædicto nomine Ecclesiæ Romanæ, et rege prelo antestantibus, et venerabilibus patribus domino Ottone S. Nicolai in Carcere Tulliano diacono cardinali Apostolicæ Sedis legato tunc cœto in Baccam, Senonensi et Narbonensi archiepiscopis, Parisiensi, Ednensi, Nemausensi, Magalonenensi, et Tolosano episcopis. Adscripta est demum dies XII Aprilis hujus anni ».

MANSI.

(a) Ext. apud Gregor. IX. l. 12. pag. 90. Extat etiam simil. apud Franc. Duchesne tom. v. histor. Franc.

(b) Ext. apud Greg. IX. l. 12, pag. 81. Ext. etiam aliæ similes apud Franc. Duchesne tom. v. hist. Franc.

testate et custodia Raymundus hæserit, dum propugnacula Tolosæ diruerentur, cæteræque arces præfectis regis dederentur; tum Joanna comitis filia Alphonso Pictaviæ comiti nupsisset: qua re perfecta e custodia dimissum Raymundum, ac secutum legatum cum exercitu cruce signato, ut armis pertinaces edomaret, si quis concordie inite leges temerare auderet. Celebratum postea est a legato Tolosæ Concilium, cui Narbonensis, Bituricensis, Burdegalensis, Auxitanus archiepiscopi, ac magnus præsulum numerus; tum Tolosanus comes una cum proceribus urbisque illius consulibus interfuerunt pacisque confectæ leges, iterum a comite ac suis solemnî sacramento confirmatæ (1).

28. Ut vero ad exsecrandam hæresim instituta fuerit in eos, qui fœda illa labe aspersi erant, quæstio, deque legati diligentia admodum commendanda addit auctor: « Mandavit inquisitionem fieri contra suspectos de hæretica pravitate, fuitque in ipso Concilio Guillelmus de Solario (fuerat hæreticus Vestitus, et sponte sua recesserat ab hæreticis) restitutum ad famam, ut ejus testimonium valeret contra illos, de quibus noverat veritatem. Quæ inquisitio sic fuit ordinata, ut singuli episcopi, qui aderant, testes quos producebat Tolosanus episcopus examinarent, et eorum dicta in scriptis redacta eidem episcopo redderent conservanda ». Et infra: « Transivitque legatus inde Rhodanum et apud Aurasiam cum Cisalpinis archiepiscopis, et episcopis, et prælatis suum Concilium celebravit, et litteras penitentiarum, quas ordinaverat contra reos de hæresi, quos tollere de inquisitione invenerat, transmisit episcopo Tolosano de castro Monarceii, ubi erat IV kal. Jan. quas episcopus Tolosanus reversus vocalis eis in Ecclesia S. Jacobi publicavit ».

29. *Gregorii ad Academicos Parisienses litteræ perneticæ.* — Refloruit itaque religio, ac ne errores ob doctorum virorum inopiam facile gliscerent, de excilanda Tolosæ academia actum est, jussusque uti convenerat, Raymundus stipendia magistris attribueret. Quo anno Gregorius ad doctrinæ puritatem servandam litteris scriptis ad theologię professores, qui publice Parisiis docebant, in eos acriter invectus est¹, qui elatiori spiritu ostentandæ Philosophiæ causa, Scripturarum difficultates ex sententiis philosophorum inepte enucleare atque illustrare aggressi erant; præcepitque, ut in explicandis aperiendisque Scripturarum oraculis, sanctissimorum Patrum doctrinam, non illos philosophorum fucos ac lenocinia adhiberent.

¹ Greg. I. II. Ep. XX.

« Gregorius, etc.

« Tacti dolore cordis intrinsecus, amaritudine repleti sumus asylythii, quod sicut nostris est auribus intumatum, quidam apud vos spiritu vanitatis, ut uter distenti, positos a Patribus terminos prophana transferre satagunt novitate, cælestis paginæ intellectum sanctorum Patrum studiiis certis expositionum terminis limitate, quos transgredi non solum est temerarium, sed prophanium, ad doctrinam philosophicam naturalium inclinando, ad ostentationem scientiæ, non profectum aliquem auditorum, ut sic videantur non theodacti, seu theologi, sed potius theophanti. Cum enim theologiam, secundum approbatas traditiones sanctorum, exponere debeant, et non carnalibus carnis, sed Deo potentibus destruere omnem altitudinem extollemem se adversus scientiam Dei, et captivum in obsequium Christi omnem reducere intellectum, ipsis doctrinis variis et peregrinis abducti redigunt caput in caudam, et ancillæ cogunt famulari reginam, videlicet documentis terrenis cæleste, quod est gratiæ tribuendo naturæ. Profecto scientiæ naturalium plus debito insistentes, ad infirma et egea elementa mundi, quibus, dum essent parvuli, servierunt reversi, et eis denno servientes tanquam imbecilles in Christo lacte, non solido cibo vescuntur, et videntur cor nequaquam gratiæ stabilisse; propter quod spoliati gratuitis, et in suis naturalibus vulnerati, ad memoriam non reducent illud Apostoli, quod ipsos legisse credimus jam frequentari: Prophanas vocum novitates, et falsi nominis scientiæ oppositiones devota, quam quidam appetentes, exciderunt a fide.

30. « O improvidi et tardi corde in omnibus, quæ divinæ gratiæ assertores propheta, videlicet Evangelistæ ac Apostoli sunt locuti! cum natura per se quicquam ad salutem non possit, nisi gratia sit adjuncta. Dicant presumptores hujusmodi, qui doctrinam naturalem amplectentes, verborum folia et non fructus auditoribus suis apponunt quorum mentes quasi siliquis paste vacuæ remanent et inanes, et eorum anima non potest in erasitudine delectari, eo quod sitibunda et arida aquis Siloe currentibus cum silentio non potat: sed eis potius, quæ de torrentibus philosophicis hauriuntur, de quibus dicitur: Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ; quia satiætatem non afferunt, sed anxietatem potius et laborem. Nomen dum ad sensum doctrinæ philosophorum ignorantium Deum sacra eloquia divinitus inspirata extortis expositionibus imo distortis inflectunt, juxta Dagon arcam fœderis collocant et adorant in templo Domini statuunt imaginem

(1) Post illud: *Solemnî sacramento confirmatr*, adde ex iisdem Annalibus: « Perro Acta ejusdem Concilii Tolosani mihi communicata fuisse a Francisco Boschetto dignissimo episcopo Montispessulani, in quibus acerbissima inquisito decreta est in hæreticos, omniæque eorum latitudo lustrari jussa, domus in quibus invenirentur dirui imperata, ac fideles ad nutam opem pro capiendis hæreticis ferendam obstricti; si qui vero respicerent hæretici, in duabus crucibus consignari jussi, atque ab eorum filiis damnandæ hærescos præscripta forma. Præterea sacra exomologesis ferri in amo, ut proprio sacerdoti fieret imperata, libri Novi ac Veteris Testamenti ob frequentes corruptelas aicis prohibiti; decimæ sacerdotibus atque Ecclesiis pendii jussæ, libertas Ecclesiastica asserta, divinorum officiorum commendata celebrata, ac leges de coercendis scditiosis, et conjugationibus rusticorum comprimeendis promulgatæ, quas mox ad exitum perductos narrat Bernardus ».

Antiochi? et dum fidem conantur plus debito ratione astruere naturali, nonne illam reddunt quodammodo inutilem, et inanem? quoniam fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Credit denique intellecta natura, sed fides ex sui virtute gratuita intelligentia credita comprehendit, quæ audent et improba penetrat, quo naturalis nequit allingere intellectus. Dicant huiusmodi naturalium sectatores, ante quorum oculos gratia videtur proscripta, quod verbum, quod erat in principio apud Deum, factum est caro et habitavit in nobis, estne gratiæ an naturæ? Absit de cætero, quod palcherrima mulierum a præsumptoribus stibio peruncta oculis coloribus adulterinis fucetur, et quæ a suo sponso circum-amicta varietatibus et ornata monilibus procedit splendida, ut regina, consultis philosophorum semicinctis veste sordida induatur. Absit ut boxes fœdæ, ac confectæ maciæ, quæ nullum dant salutaris vestigium, speciosas devorent, crassasque consumant.

31. « Ne igitur huiusmodi dogma temerarium, et perversum, ut cancer serpat, et inficiat plurimos, oporteatque filios perditos plorare Rachelem, præsentium vobis auctoritate mandamus, et districte præcipimus, quatenus prædicta vesania penitus abdicata sine fermento mundanæ scientiæ doctæalis theologiam puritatem; non adulterantes verbum Dei philosophorum figmentis, ne circa altare Dei videamini lucum velle contra præceptum divinum plantare, et mellis commixtione sacrificium fermentare doctrinæ, in sinceritatis et veritatis azymis exhibendum: sed contenti terminis a Patribus institutis, mentes auditorum vestrorum fructu cælestis eloquii saginetis, ut lollis verborum semotis, limpidas aquas, et puras tendentes ad hoc principaliter, ut vel fidem astruant, vel mores informet, hauriant de fontibus Salvatoris, quibus reflecti, interna crassitudine delectentur. Datum Perusii, nonas Julii, Pontificatus nostri anno secundo ».

32. Lubet hic attestare, quæ in Annalibus Flandriæ historiæ prodita sunt, Philippum academiæ Parisiensis cancellarium vita functum, media nocte, tetra ac fœdissima specie, eunti ad Ecclesiam Wilhelmo urbis illius episcopo sese obijcisse, Iugubrique voce exclamasse, æternis se inderorum incendiis damnatum, quod ex sacerdotii sui redditibus egentes non levasset; diuque in cæno libidinis gravi omnium scandalo immersus jacuisset. Adiecitque aliam causam, cuius et dictorum supra fides penes auctorem sit, nimirum aliquibus theologis opinantibus duo sacerdotia, quorum alterum in annos singulos xv libras Parisiæcas valeret, salva conscientia retineri non posse, calculum non adiecit, tulisseque famam ait auctor, moribundum monenti, ut eam sententiam revocaret, respondisse, velle suo periculo experiri, an ejus si-

moniæ reus damnandus foret. Hæc etiam novatores¹, qui ad traducendas religiosorum familias, nullius probati auctoris allato testimonio historice injecere, monachos, quos ille vivus insectaque esset, in ipsius odium hæc confinxisse sparsisque. Philippi lucubrationum super Psalmos, aliarumque meminit Trithemius², atque ex eo novatores³; at ex funesta perditissimi hominis historia ad decretos viro sanctissimo sacros honores, quem beatarum mentium numero exceptum maxima divinitus patrata miracula illustrarunt, orationem traducamus.

33. *Canonizatio S. Francisci peracta a Pontifice.* — Tribuit maximæ laudi Gregorio Vitæ ipsius auctor hoc anno B. Franciscum vitæ sanctitate toti orbi Christiano illustrem, in numerum sanctorum adscripsisse his verbis: « Tunc autem B. Franciscus in civitate Assisii quasi novum sidus in Ecclesiæ firmamento miraculorum claritate fulgebat, quibus per diligentem inquisitionem indaginem ex juridica testium narratione probatis, sanctissimus papa Gregorius de fratrum consilio perrexit Assisium, ubi quarto kal. (nonas) Octobris anno sui Pontificatus secundo cum venerabilium cardinalium et prælatorum diverso collegio, preciosis ornatus vestibus cum palmis et cereis de mundi partibus multitudinem populi congregata, post sermonis profundi decursum, cuius tale sumpsit exordium: Quasi stella in medio nebulae, et quasi sol lucens in diebus suis, sic iste fulsit in domo Domini; post miracula recitata et diligenter exposita, beatissimus præsul profusus lacrymis B. Franciscum crucifixi ministrum, cuius corde et corpore stigmata portabat, decrevit in Catalogo sanctorum annotandum, ac post triduum Perusiam est reversus ».

34. At notatu digna arbitror, quæ ab Stadensi ejus ævi Germano scriptore de B. Francisco in SS. ordinem redactæ historiæ suæ tradidit: « Papa Gregorius veniens Assisium, canonizavit ibi in conspectu maximæ multitudinis, quæ de diversis regionibus confluxerat, B. Franciscum, sic dicens alta voce: Ad laudem et ad gloriam omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti; et gloriæ Virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli; ad honorem Ecclesiæ Rom. beatissimum patrem Franciscum, quem Dominus glorificavit in cælis, venerantes in terris, de consilio fratrum nostrorum et aliorum prælatorum in Catalogo decrevimus sanctorum adnotandum, et festum in die obitus sui celebrari. Statim cardinales *Te Deum laudamus* incipiunt, et populi in laudes voces depronunt. Papa de solio descendit et cum cardinalibus sanctum corpus levavit de tumba (1) ». Hæc Stadensis; conveniunt quæ compilationis chro-

¹ Cent. III col. 1188. — ² Trith. de Script. Eccles. — ³ Cent. ubi sup.

(1) Post hæc verba: *Levavit de tumba*, addunt Annales contraicti: « Inter alia miracula, quæ Deus implorata servi sui S. Francisci

nologicae scriptor¹ in historiam coniecit, Franciscum Assisii a Gregorio papa in sanctorum Catalogo repositum. De B. Francisci solemnii consecratione extat in Pontificio Regesto Apostolicum Diploma², quod Gregorius ad universos Christi fideles dedit, cujus exordium: *Mira circa nos*, ubi nonnulla praefatus subdit:

35. « Cum gloriosae vitae ipsius insignia, ex multa familiaritate, quam nobiscum habuit in minori officio constituit, plene cognita nobis essent, et de miraculorum consuetudine multiplici per testes idoneos nobis facta fuerit plena fides, confidentes per Dei misericordiam, nos, et gregem nobis commissum, ejus auxilium adjuvari, et quem familiarem habuimus in terris, habere patronum in caelis, habito fratrum nostrorum consilio et assensu, ipsum adscribi decrevimus sanctorum Catalogo venerandum, statuente ut IV non. Octobris, die videlicet, quo a carnis ergastulo absolutus, ad aetherea regna pervenit, ad universalia Ecclesiae natalitia ejus devote ac solemniter celebrentur. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus die praedicto in commemoratione ipsius divinis laudibus alacriter insistentes, ejusdem patrocinia humiliter imploretis, ut ipsius intercedentibus meritis, ad ejus mercaminum consortium pervenire, illo praesente, qui est benedictus in saecula saeculorum Amen. Dat. Perusii XIV kal. Aug. Pontif. nostri an. secundo ». Cum Pontifex de adjecto sanctorum Catalogo Francisci Diploma XIV kalend. Aug. ediderit, ac Richardus³, qui eo tempore historiam conscribat, asserat Pontificem mense Julio Perusio Assisium se contulit, et caelium numero solemnii ritu Franciscum ob publice edita miracula apposuisse, dicendum videtur in Acta recitandum irrepsisse: Richardi enim haec verba sunt: « Gregorius papa mense Julio de Perusio vadit Assisium, ubi fratrem Franciscum Minorum fratrum Ordinis inventorem propter, duo, quae fecerat miracula in aperto, in caeco videlicet uno et claudo, quibus visum et gressum reddiderat, canonizavit, et Perusium rediens, ibi anniversarium magnifice celebrat Innocentii papae praedecessoris sui ». Idemque indicare videntur postrema auctoris verba Innocentii enim anniversarius dies in decimum sextam Julii diem incidit. Postquam D. Franciscum in sanctorum numerum retulit, ad Gallicanam Ecclesiam scriptis litteris, ut cum caelitem honoribus prosequerentur, imperavit⁴.

36. « Gregorius, etc.

« Cum de conversatione, vita et meritis B. Francisci institutoris et rectoris Ordinis fratrum Minorum, qui juxta consilium Salvatoris, contemptus transitoris et terrenis, juxta promissionem ejusdem ad caelestia praemia feliciter et aeterna pervenit; cujus vita et fama praelara, peccatorum depulsa caligine, ambulantes in regione umbrarum, ad fidem Ecclesiae roborandam, et confutandam haeticam pravitatem, vivit adhuc et viget non modica multitudo, tam per nos, quam per multos alios fide dignos, qui miracula, quae Deus per illius sancti viri merita operatur, plenius cognoverunt, certiores effecti: auditis etiam ejus virtutibus, et miraculorum insignis, et quod inter carnales spiritualiter, et inter homines etiam conversationem Angelicam habuisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit in caelestibus, ne ipsius honori debito, et gloria detrudere quodammodo videremur, si glorificatum a Domino permitteremus ulterius humana devotione privari; de fratrum nostrorum consilio, et praelatorum omnium, qui tunc temporis apud Sedem Apostolicam consistebant, sanctorum Catalogo duximus adscribendum. Cum igitur ejus lucerna sic arserit hactenus in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub medio, sed super candelabrum meruerit collocari, universitatem vestram rogamus, et monemus attentius, et hortamur per Apostolica scripta mandantes, quatenus devotionem fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitantes, festivitatem ejus V non. Octobris annis singulis excolatis, et prouuntietis constituto die specialiter excolendam, ut ejus precibus Dominus excitatus, suam vobis gratiam tribuat in praesenti et gloriam in futuro. Dat. Perusii VII id. Jul. Pontif. nostri anno II ».

37. *Translatio corporis S. Augustini.* — Hoc anno corpora SS. Marii et Marthae martyrum in diaconia S. Adriani inventa sunt, eamque Ecclesiam Romanam Pontifex ritu solemnii consecravit, ad cujus rei memoriam ad posteros transfundendam, inscriptio in apside marmorea incisa est. Neque illud hoc loco reticendum videtur, insertum Pontificio hujus anni Regesto Gregorii Diploma¹ de translatione corporis S. Augustini episcopi et doctoris, quod Ticini in Ecclesia S. Petri de caelo aureo nuncupata jacebat, in sacrum Mortariense templum solemnii pompa celebrata. Haec silentio nolimus obstruere, quo veterem ritum illum de

¹ Compil. Chr. hoc anno. — ² Greg. I. II. Ep. XXXI. extat etiam in Bullar. — ³ Rich. de S. Germ. in Chr. — ⁴ Ep. XXI.

¹ Greg. I. II. Ep. XL.

ope edidit, reticendum hoc non est, nimirum civem Alesiensem ob haereseos erimen Rome jussu Gregorii IX captum, ac traditum episcopo Tybirtino custodiendum, cum in carcere a flagitio conversus B. Francisci opem imploraret, die quo illius festum annuum agebatur ante crepusculum a S. Francisco disruptus vinculis, et aperto carcere, egredi jussus est: sed cum rei novitate stupens clauderet, a custodibus excelsis tentus; reque nuntata Pontifici, et coram eo et cardinalibus vinculis uti fracta erant allatis, liber dimissus est, laudisque Deo persolvit ». MANSI.

sacrarum veneratione reliquiarum præteritis sæculis semper propagatum, hoc etiam viguisse ad amplius novatorum deliria confutanda ostendamus (1).

38. *Privilegia collata.* — Per id tempus Gregorius IX varia privilegia in plures liberaliter effudit¹, atque archiepiscopo Auxitano permisit², ut ipsi incedenti crucem præferri liceret; exemplum Apostolicarum litterarum subjungimus: «Cum crux in Christi corpore dedicata, facta sit mysterium fidei, salus viventium, et redemptio peccatorum, merito vexillum ipsius habetur a Christi fidelibus in reverentia et honore. quod est non solum contra potestates aereas ad munimen, sed etiam Ecclesie ad ornatum. Quare summus Pontifex, et alii quibus a Sede Apostolica est indultum, in memoriam Jesu Christi crucifixi crucem coram se faciunt bajulari; ut in illum projicientes fiduciam spei suæ, qui de morte moriens triumphavit, securitati fidelibus, et infidelibus sit terrori. Eapropter, venerabilis in Christo frater A., tuis humilibus supplicationibus annuentes, coram te crucis deferendi vexillum per provinciam Auxitanam tibi et successoribus tuis auctoritate presentium concedimus facultatem. Dat. Laterani XII kal. Februarii, Pontificatus nostri anno primo ».

39. Pontificiis privilegiis Bohemorum regnum

¹ Greg. I. I. Ep. CLXVII, CLXVIII, CLX, CLXVI. et I. II. Ep. XVIII, XIX, XXVI, LII. — ² Greg. I. II. Ep. CLXXII.

Othocari et Wenceslai filii ejus regium hoc privilegium¹ conjungamus, quo illi Ecclesie Maguntinæ archiepiscopum exornaverunt, ut illi soli, consentientibus Pragensi et Olmucensi episcopis, Bohemos reges inungere et corona redimere liceret: « In nomine Domini. Amen. Othocharus et Wentzlaus reges inelyti universis Christi fidelibus præsens scriptum intuentibus, salutem perpetuam. Confitemur et publice protestamur, quod tam nos quam omnes successores nostri consecrationem regalem et diadematis impositionem de sacrosanctæ sedis Moguntinæ archiepiscopo terræ nostræ metropolitano, in perpetuum tenemus recipere. Si vero idem archiepiscopus requisitus se pro motu animi sui subtraxerit, alteri episcopo, quem nos vel successores nostri postulaverint, vicem suam ad id exequendum committat. Ut autem hoc ratum et inconvulsum permaneat, hanc paginam de consensu venerabilium Pragensis et Olmucensis episcoporum, sigillorum nostrorum appensione firmavimus. Dat. Pragæ anno Dominicæ Incarnationis mcccxxviii, Indictione 10. Hoc anno imperatorem Constantinopolitanum Robertum e vivis sublatum esse, filiumque parvulum, videlicet Baldwinum juniorem nondum ferendo oneri parem, læredem reliquisse, scribit Matthæus Parisius².

¹ Exat apud Joan. Trith. in Chron. Sponheim an. 1228. — ² Par. Hist. Angl.

(1) Toto celo hic aberrat Raynaldus, cujus sphalura, quamquam omni tempore corrigere pronum fuit, nunc autem perquam commodum est; cum de translationibus corporis S. Augustini nostro hoc sæculo tam multo a viris doctissimis discussa sint, occasione inventionis corporis, ut vulgo saltem creditum est, S. Augustini, Lactæ Papæ anno 17. Igitur in Bulla Gregorii, quam Raynaldus hic laudat, nihil minus agitur, quam de translatione corporis S. Augustini ad Mortariense oronobium. Id mandat Pontifex, ut caput seu abbas Mortariensis e cœnobio illo sedem suam ad monasterium S. Petri in Carlo Anco Papæ transferat, id honoris debere ratus corpori S. Augustini, quod ibidem requiescit. « Ut caput domus vestre ad prædictum (S. Petri) ubi corpus B. Augustini nescitur quiescere, transferret ». Bullam hanc integram recitat Pennotas in Hist. Cong. Lateran. I. 13, cap. 62, num. 3, signaturque anno 1228, die II kal. Novemb. Quorsum hæc pro translatione corporis S. Augustini Papæ Mortariam asserenda?

MANST.

FINIS TOMI VIGESIMI.